Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 20
Plúteo 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAVLI CASTRENSIS IN PRIMAM CODICIS PARTEM PATAVINÆ PRÆLECTIONES, FRANCISCI CURTII, multorumq; qui hactenus Doct. incubuerũt Appendicibus aureis illustratæ, typoq; fidelissimo exornatę. & quibus in locis, nõ dicendis sedulò compræhensus error, vt auctiores reddantur, hęc nota ⁂ multò quàm anteà præsignat.

Accedunt his, cuiuspiam Iuris Cultoris doctissimi Obseruationes ad marginem hac nota præcisæ, cùm doctæ, tùm uel maximè utiles.*

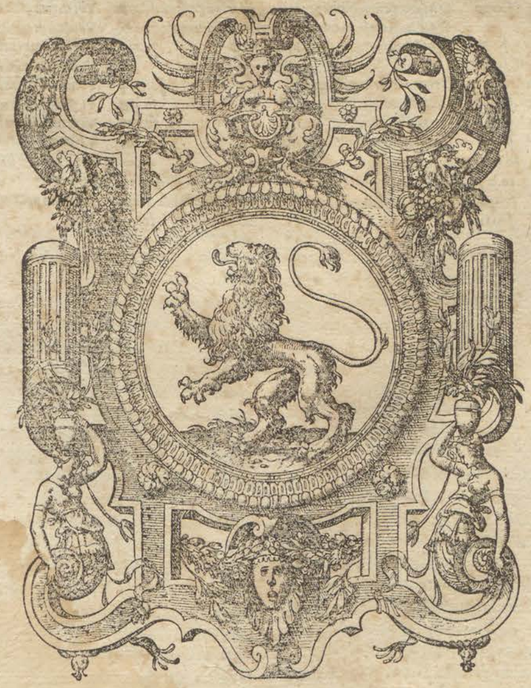

Lugduni, M. D. LIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Elenchus Rubricarum huius voluminis.

A

Actionibus empti & uenditi. fo.262
Ad exhibendum. fo.200
Ad senatusconsultum Macedonianum. fo.230
Ad senatusconsultum uelleia. fo.230
Aduocatis diuersorum iudiciorum. fo.74
Aliena iudi.mu. fo.118

C.

Commodati. fo.225
Communia utriusque iudicij tam familiæ ercisc. quàm communi.diui. fo.197
Communi diuidundo. fo.196
Communium rerum alienatione. fo.265
Compensationibus. fo.141
Consortibus eiusdem litis. fo.200
Contrahenda emptione & uenditione. fo.254

D.

Depositi. fo.248
Dilationibus. fo.144
Diuersis rescriptis. fo.41
Dolo malo. fo.95

E.

Edendo. fo.42
Episcopis & clericis. fo.15
Episcopali audientia. fo.25
Errore calculi. fo.72
Errore aduocatorum. fo.74
Etiam per procuratorem causam in integ.resti. fo.111
Eunuchis. fo.156
Exercitoria & institoria actione. fo.227
Ex quibus causis infamia irrogetur. fo.76

F.

Familiæ erciscundæ. fo.190
Feriis. fo.146
Fideiussoribus minorum. fo.97
Fide instrumentorum. fo.215
Filiofamilias minore. fo.97
Finium regundorum. fo.199

H.

Hæreditate uel actione uendita. fo.254
His qui ad ecclesiam confugiunt, uel ibi exclamant. fo.27
His qui ad statuas confugiunt. fo.42
His qui potentiorum nomine. fo.86
His quæ ui metus ue causa gesta sunt. fo.91
His qui ueniam ætatis impetrauerunt. fo.109

I.

In integrum restitutione minorum. fo.95
In integrum restitutione postulata, ne quid noui fiat. fo.112
In quibus causis in integr.restitu. non est necessaria. fo.106
In quibus causis mili. fo. præscrip. uti non possunt. fo.157
Inofficioso testamento. fo.158
Inofficiosis donationibus. fo.171
Inofficiosis dotibus. fo.174
In ius uocando. fo.47
Iudicijs. fo.116
Iureiurando propter calumniam dando. fo.122
Iuris & facti ignorantia. fo.32
Iurisdictione omnium iudicum, & de foro competẽ. fo.148
Iustiniano codice confirmando. fo.3

L.

Lege aquilia. fo.189
Legibus & constitutionibus principum. fo.27
Litis contestatione. fo.142

M.

Mandatis principum. fo.32
Mandati, uel contra. fo.250

N.

Nautico fœnore. fo.248
Negotijs gestis. fo.86
Ne fiscus uel respublica. fo.86
Ne liceat potentioribus patr.litig.præstare. fo.86
Ne quis in sua causa iudicet. fo.139
Non numerata pecunia. fo.134
Nouo codice faciendo. fo.2
Noxalibus actionibus. fo.200

O.

Ordine iudiciorum. fo.142

P.

Pactis. fo.47
Pactis inter emptorem & uenditorem. fo.265
Patribus, qui filios distraxerunt. fo.257
Pedaneis iudicibus. fo.138
Periculo & commodo rei uenditæ. fo.260
Per quas personas. fo.228
Petitione hæreditatis. fo.174
Precibus imperatori offerendis. fo.35
Pignoratitia actione. fo.216
Postulando. fo.73
Probationibus. fo.202
Procuratoribus. fo.78
Pro socio. fo.154
Plus petitionibus. fo.144
Plus ualere quod agitur. fo.224

Q.

Quando liceat unicuique sine iudice se uindi. fo.158
Quando libellus principi datus lit.contest. facit. fo.37
Quando imperator inter pupillos & uiduas. fo.150
Quando liceat ab emptione discedere. fo.259
Qui & aduersus quos in integrũ resti. non possunt. fo.108
Qui legitimam personam standi in iudicio. fo.140
Qui pro sua iurisditiõe iudicis dare dari ue possunt. fo.139
Quibus ex causis maiores in integrum restituantur. fo.116
Quod cum eo qui in aliena potestate est fo.227

R

Rebus alienis non alienandis. fo.264
Receptis arbitris. fo.119
Rei uendicatione. fo.178
Religiosis & sumptibus funerum. fo.201
Reputationibus quæ fiunt in iudicio. fo.111
Rescindenda uenditione. fo.157
Restitutionibus militum, & eorum qui reipublicæ causa absunt. fo.112

S.

Summa trinitate & fide catho. fo.1
Sacrosanctis ecclesijs. fo.5
Satisdando. fo.122
Seruitutibus & aqua. fo.186
Si aduersus rem iudicatam. fo.99
Si aduersus uenditionem. fo.100
Si aduersus uenditionem pignorum. fo.102
Si aduersus libertatem. fo.101
Si aduersus donationem. fo.102
Si aduersus transactionem. fo.103
Si aduersus solutionem. fo.103
Si aduersus dotem. fo.104
Si aduersus delictum. fo.104
Si aduersus usucapionem. fo.105
Si aduersus fiscum. fo.105
Si aduersus creditorem. fo.105
Si contra ius, uel utilitatem publicam. fo.38
Si in communi eademque causa. fo.98
Si maior factus ratum habuerit. fo.110
Si minor se maiorem dixerit, uel probatus fuerit. fo.108
Sine censu, uel reliquis, fo.260
Sportulis & sumptibus, &c. fo.138
Si propter publicas pensitatio. uendi. fuerit celebra. fo.260
Si quis alteri uel sibi. fo.263
Si seruus extero se emi mandauerit. fo.155
Si æpius in integrum restitutio postuletur. fo.109
Si tutor uel curator. fo.98
Statuis & imaginibus. fo.42
Si minor ab hæreditate se abstineat. fo.105

T.

Transactionibus. fo.58
Temporibus in integrũ restitutiõis tam minorũ. &c. fo.115
Testibus. fo.211

V.

Vbi causa status agi debeat. fo.155
Vbi causæ fiscales uel diuinæ domus. fo.157
Vbi conueniatur qui certo loco dare promisit. fo.152
Vbi de crimine agi oportet. fo.151
Vbi de pos. agi oporteat. fo.152
Vbi de hæreditate agitur. fo.155
Vbi de rationibus agi oportet. fo.155
Vbi fideicommissum peti oportet. fo.152
Vbi & apud quem cognitio in integ.resti. agitãda sit. fo.110
Vbi in rem actio exerceri debeat. fo.152
Vbi quis de curiali uel cohortali. fo.155
Vbi senatores uel clarissimi. fo.156
Vt lite pendente, uel post. fo.17
Vt nemo inuitus agere uel accusare cogatur. fo.141
Vt nemo priuatus. fo.86
Vt nemini liceat sine iudicis autho. fo.86
Vt quæ desunt aduocatis. fo.75
Vsufructu & habitatione. fo.184
Vsuris. fo.243
Vxoribus militum. fo.114

FINIS.

De nouo Codice fac. L. Hæc quæ. 2

PAVLI CASTRENSIS, I. V. D. Longe Illustrissimi. Excellentissimiq; Leg. Interpretis, in Primum, Secundum, Tertium, Quartum, Sextum ac Septimum Codi.lib. Prælectiones, aut (si mauis) Lecturæ non luculentæ modò, sed eruditione abstrusiori vtilitateq; incredibili summè commendabiles, perspicacis admodum Iurisconsulti Franci. Cur. Annotationib. marginarijs, Item & cuiuspiam recentioris ☙ Iuris cultoris haud doctrinæ vulgaris hoc signo * præcisis, & demum nobilissi. D. Hieronimi Marliani Mediolan. Summarijs venutissimis illustratæ.

De nouo Codice fac. *Rubrica.*

a Notarius conficiens instrumentũ inter iudeos põt inuocare nomẽ dñi Iesu Christi.
2 Inuocatio nominis Iesu Christi non est de substantialibus instrumenti: & reputatur leuis solennitas: cuius omissio non uitiat.
3 Qualiter cognoscat an solẽnitas sit leuis uel nõ, & an amissio solẽnitatis nõ leuis uitiet.
4 Annus domini & indictio sunt de substantialibus instrumenti, & posset instrumentum reprobari de falso si probaretur illo tempore non fuisse factum.
5 Imperator aliquando appellatur sacratissimus, aliquando sanctissimus, aliquando religiosissimus, & aliquando quasi deus in terris.

Diuiditur ista rubrica in tres partes. Prima est generalissima ad omne opus inchoandum. vsq; ibi [Codicis] Secunda generalis ad totum istud volumen duntaxat. vsq; ibi: [de nouo Codice faciendo.] Tertia specialis ad istam primam constitutionem. &
1 hoc voluit glo. fin. super ver. [de nouo.] † Ex prima parte not.
a argu. secundum Car. q; notarius cõficiens[a] instrumentum inter iudeos potest inuocare nomen domini Iesu Christi: quia non sit
2 hoc à partibus, sed ab ipso qui Christianus est. † Item no. secun
b dùm Bal. argu. q; non valeat instrumentũ[b] sine inuocatione nominis Iesu Christi. Contrarium ipse tenet: quia non reperitur inter substantialia instrumenti. de quibus in l. generali. j. de tab. lib. xj. & in auẽ. vt præpona. no. imper. & ita seruatur Pistorij. & dicit Bal. q; ista reputatur leuis solennitas: cuius omissio non vi
3 tiat. vt l. j. §. fi. de ven. inspi. † Qualiter autem cognoscatur quod solennitas sit leuis vel non. vide Bar. in l. j. §. si plures. de exerci. in iiij. q. & Bal. in l. hac consultissima. in iij. col. j. qui test. fac. pos. Omissi autem solẽnitatis non leuis clarum est quod non vitiat. vt l. cum hi. §. si prætor. ff. de transac. & l. diuus. ff. de integ. resti.
4 † Annus autem domini & indictio[c] sunt de substantialibus: qa
c significant tẽpus quod necessariò comitatur actum. vt in c. Abbate. de reiud. li. vj. & ex hoc posset instrumentũ reprobari de fal
5 so si ꝓbaretur illo tpe nõ fuisse factũ. † In tex. ibi. [sacratissimi.]

a dic alibi appellat[a] Imperator sanctissimus. a
vt in l. quæris. ff. de nata. resti. Alibi religio-
d sissimus.[d] vt ff. de le. ij. l. vnũ ex familia. §. fi.
e Alibi quasi deus in terris,[e] j. de nup. l. Imperialis. de sac. san. ec. l. iubemus. la j. in tex. & glo. Cætera dic vt hîc no. per Barto. & Bal. qui valde commendat istam rubricam in singulis verbis aliquid vtile dicendo.

1 ☞ Correctio legis quæ dicatur.
2 Interpretari quid sit, & an statuta recipiant interpretationem remissiuè.
3 Imperator se commẽdat. & prædecessoribus suis detrahit: & an & qñ liceat se commẽdare, uel alteri detrahere.
4 Amputare lites pertinet ad publicam utilitatem.
5 Statutum si dicat quòd ad petitionem partis debeat fieri cõ promissum: quando tale id habeat locum & an dicatur fauorabile.
6 Legum doctor dicitur habere dignitatem: & qualiter habeat iurisdictionem inter scholares.
7 Infames infamia iuris uel facti non debent doctorari, nec etiam incapaces dignitatum: ut iudæi, nec etiam nutritus malis moribus.
8 Doctor postquam legit per xx. annos, est comes palatinus & poterit creare notarios, & legitimare spurios, licet non seruetur.
9 Doctor legens est exemptus in propria patria ab omnibus oneribus realibus & personalibus cum tota sua familia: & quid in scholaribus.
10 Statutarij electi super reformatione statutorum quid possint facere.
11 Leges uel statuta quæ uidentur inter se contrariari: possunt ad concordiam reduci, quando unum esset speciale, alterum generale: & idem in testibus uel scripturis.
12 Ea quæ reperiuntur prius scripta præsumuntur prius factæ: sed potest probari contrarium.
13 Si in eodem uolumine statutorum reperiantur statuta contraria: quæ non possunt cum distinctione ad concordiã reduci, & Potestas iurauit seruare statuta, an debeat seruare ultimum, an neutrum.
14 In legibus clausis in corpore iuris non requiritur quòd ap
b pareat de tempore quo factæ fuerunt ad ualiditatem earum: seu in rescriptis non clausis in corpore iuris, & in instrumentis publicis.
15 Quid in priuata scriptura.
16 Dictio imò quid importet.

LEX I.

HAec quæ necessariò. Ista fuit q̃dã epistola Iustiniani Imperatoris, quã direxit senatoribus urbis cõ
d stantinopolitanę: vt patet in fi. eius. Et diuiditur in quatuor partes. vt in glos. In prima declarat eis qd ipse intendat facere pro vti
e litate publica totius imperij. ibi ideoq;. Secundò declarat eis quos viros solennes elegit ad tantùm opus faciẽdum, nominando eos per nomina propria, & etiã dignitates
f eorum, & fuerũt decem, vsq; ibi: [quibus.] Tertiò declarat quid illis commiserit faciẽdum, quia decem dedit præcepta vt ex ordine tex. colligitur, & etiam glossellæ quæ ibi sunt assignatæ. Quartò mandat dictis senatoribus quid habeant agere postquam opus fuit completum. Et ex ista parte bene apparet q; illa epistola vel constitutio facta fuit antequam. C. fuerit factus, licet quidã dicant q; fuit facta post: propter verbũ qd dicitur in rub. repetitæ prælectionis, & hoc voluit glo. j. huius l. Sed non tenet hoc imò quod §. dixi. tamen bene potest dici q; ista rubri. fuit facta post compilationẽ istius. C. & post emendationem: aliàs non diceretur repetita lectio. & sic facta fuit post illã constitu. & duas seq. Ex prima parte ibi: [corrigẽda.] † No. quod correctio.[f] l. vel statuti

1 f

¶ Notarius cõficiẽs. Adde Bar. in rub. ff. de no. ope. nun. Bal. in rub. ff. de iusti. & iure. Ange. de Are. in proœ. decre. Abb. & Ioan. de Ana. in rub. de iudeis. Et tu circa hoc an inuocatio diuini nois sit de substantia instrumenti. Adde quod do. post gl. in c. in nomine domini. xxiij. dist. & in c. præter hæc. xxxj, dist. & Ioan. Fab. in proœ. iusti. dicunt q; in arduis & ppetuis requiratur sequendo opi. Spe. in ti. de instedic. §. nunc dicendũ restat in prin. de quo ꝑ Ro. & Alex. in ru. ff. de no. ope. nun. & ad Paul. de Ca. hic ad de eundem in l. iurisgẽtium. §. quod ferè. ff. de pact. & ibi per Alex. & ibi etiã de annis domini de quibus etiam per Fel. in c. j. colũ. j. & ij. extrà de fide instru. & adde q; vbi est consuetudo quod fiat inuocatio: talis inuocatio fieri debet etiam inter iudæos, vt pro Alex. in dicta rubri. de no. ope. nun. maxime in col. iiij. ver. circa secũdam. & dicit Auto. de Bu. in c. inter dilectos de fi. instru. col. ix. & Fel. in d. c. j. col. iiij. versicu. sed dic. Francis. Cur.

b ¶ Quòd non valeat instr. Adde doc. in c. inter dilectos. de fide instrumentorum.

e ¶ Et indictio. Adde Bal. in l. j. C. de instr. Bar. in l. si nominati. ff. de condi. & demon. Bal. in l. Imperator. ff. de sta. ho. & de indictione an requiratur per Bar. in rub. extrà de fide instru. & per Alex. de Imo. in cõs. lxvj. col. ij. circa fin. in j. volu. Franci. Cur.

¶ Religiosissim⁹. ad de in proœmio instr.

¶ Deus in terris. Ad de Car. Alex. in c. ante omnia. in iiij. notabi. xl. distinctio.

¶ Correctio. Adde quod correctio etiã est reuocatio ei⁹ qd prius tenuit Card. in cle. statutũ. post glo. fin. de ele. & in cle. si Romana. in princ. de præb. & qd illud qd suppletur dicat corrigi adde tex. i auẽ. de nõ alie. §. j. & in auẽ. de nup. §. per occasionem. & quid cũ adijcitur vel interpretat dicatur etiam corrigi adde tex. in auẽ. qui. mo. na. effi. legi. & in l. nõ est nouum. ff. de legi. & de hui⁹ dictionis correctione adde Archi. in c. quia plerique. de officio ordinarij. in sexto. Franciscus Curtius.

Universidad de Deusto

a ¶ Br adde vt per eundē in l.ab executore.ff.de appel.& glo.in l.j.ff. de ori.iu. Alex.in d.l.oēs populi.Bal.in l.iij.C.de libe. præte. & Pau.ipsum in consi.lj.
b ¶ Leceat se cōmendare. Adde l.obseruare.ff.de offi.procōsu.& leg.doc. in rub. de nouo codice faci.c.ecce/xxiij.q.iiij.Ioan.Andre.in c.nisi.& in § fi.de renū.
c ¶ Cōsului. Adde q̄ est inter eius cōsilia antiqua.xcj.secundū nouis. impressi. inci. In cā appel.col. iij.v.circa tertiū, qđ etiā refert & sequit Alex.de Imo.in cōsi. lxxxij/col.ij.vers.ij. j.vol.& idē tenet idē Alex.in cōsi. lxij.col. fi.circa fi.in ij.vo. & in l.fi cā cognita.col. 2 fi.C.de trāsac.& hoc idē tenet ipse Pau.de Ca. in l.fi.C. de trās. & Frā.de Are.in suo cōsi.cj.co.fi.alle.Bal. in l.j. ff. de transacti. Francis.Cur.
d ¶ Legum doc. Adde a Bar.in l.oēs.C. de de cu.li.x.Ab. in c.sup. el ij.de testi. & q̄ do ctor legū dicaē habe re dignitatē. Adde tu Alex.in cōsi.xv.col. b pe.& cōsi.xvij. col. fi.in fi. & in cōsi.xe. xij.col.ij.ver.fed ita. in j.vo.Pe.de Anc.in c.j.de sum.trī.& fide cat.li.vj.Barb.plenè in c.ppositi.de p- 4 ba.& multa vide p Felī.in rub.de magi. colū.ij. Francis.Cur.
e ¶ Infans habere non potest. Adde tex. in c.ex parte.de cor.vt.
f ¶ Vt iudęi.adde Bar. & Sal.in l.fi.C.de iu de.Pe.de Anc.in cle. ij. de mag. Abb.in c. cū sit.de iudę.& in c. ppositi. ad fi.de p bari.Ioan.de Ana.in rubrica de iudæis.
g ¶ Est exēptus. Adde q̄ nec poterit capi p sonaliter, gl. & Bar. i d.l. medicos. quod intellige ēt in docto re actu nō legēte. ita Franci.de Are.in suo 5 cōsi.xcv.in princ.& adde q̄ testim doctoris rōne præteritōis nō cōtratabulat gl. i l.j.§.etiā.ff.si qs à pa. fuerit manu. & mul ta de doctoribꝰ,vide etiā per do. Parī. de Nea.in suo trac.syn- c di.in §.doc.Frā Cur.
h ¶ Alibi. Adde q̄ est in l. tutores. & ibi ēt tenet Ang.ff. de test. tute. & latissimè per Alex.de Imo.in cōsi. cxxij.& in cōsi. cxxxiij.in iiij.volum.vbi vide Franeis.Cur.
i ¶ Cōiter. Adde Ale. de Imo. in cōsi. lxx. col.iij.ver.ecce ergo. in j.vo.& in cōsi.vj. col.iij.ver.secūdò re spōdeo.& in cōsi.lx xvj.co.iij.in fi. in iij. vo.& consi. cxxxij. col.ij.ver. quo ad ter tiā.i tiij.vo.dixi plenè in l. admonēdi. ff. de iureiurand. & ibi vide alios repetēres, maximè per senenses. Francisc Cus.
k ¶ De dictione imō. e Adde l. si ita scriptū. 7 & ibi Bar.ff. de hær. instī. Bar. in l. stich?. ff. de manu. & de ve f

dicitur non solū quādo ex toto tollitur,sed etiā quādo aliqd additur vel detrahitur vel etiā obscuritas declaratē.Et dicit Alb.se habuisse de facto cū sibi & qbusdā fuisset cō missa correctio statutorum & dubitabatur an posset facere prædicta. † Et hic patet q̄ sic ꝑ quo facit in simili hic verbū interpræ tari vel interpretatio qđ nō solū ponit pro cōgrua declaratione:sed etiā pro totali cor rectione.vt no.in l.ij.in prin.de orī.iu.in gl. Et de multiplici significatione huius verbi interpretatio.ª vide Bar.in l.oēs populi.ff. de iusti.& iu.in ar.an statuta recipiāt inter pretationē. Itē no.in ver.[interea.]qđ† Im perator.se commendat,& prędecessoribus suis detrahit.An autē & quādo liceat se cō mendare:ᵇhabetur in c.tenere.xxxj.dist.de trahere autē licet alteri quando nō ad infa miā:& ita erat hic aliās secus:vt si moribus vel vitæ detrahitur:nam nō licet extra iu dicū:in iudicio sicvt l.eum qui nocentē.ff. de iniuri.& l.quæ oīa.ff.de procur.† No. etiā secundū Bar.q̄ amputare lites pertinet ad publicā vtilitatē quia ex litibus priuato rū res publica læditur. Et ideo determinat ipse,si datum fuit arbitrio aliquibus super bono publico ciuitatis,q̄ virtute talis arbi trij poterunt facere statutū q̄ litigatores te neantur cōpromittere: quia compromissa pertinent ad minuēdas lites. l. properandū in prin.j. de iudi.& l.iij.§.tametsi.ff. de arbi. Et rūdet quibusdam oppo.quę pñt fieri in cōtrarium. adde ad eius dicta an possit tūc peti cōpromissum sup aliquo incidēti vir tute talis statuti: an autē tantū sup negotio principali.vide qđ no.per eū.in l.si quis in cōscribēdo.j. de pac.in fi.Et hoc pluries de facto vidi.† Itē an possit peti tale cōpromis sum in quacūq̄ parte litis etiā prope sentē tiam,si statutū dicat qđ ad petitionē partis debeat fieri,videē q̄ nō: sed debeat peti añ publicatas attestationes:q̄ tpe res est dubia: pòst verò vī clara. Et iste qñ videret cōtra se ferri sniam , recurreret ad cōpromissum malitiose.& ita alꝰ cōsului ᵈ de facto.ar.l.fi. j. de pœ. nō eñ debet qs facere aduersariū fatigari litibus & expēsis coram iudice , & postea eludere quoquo mō. Et ꝑ hoc facit decisio Bar. qui tenet tale statutū nō habe re locū qñ qs haberet executionē paratā;qa haberet instrm guarētigiæ,vel sniam.nā & talis pro quo faciūt attestatiōes publicatæ, videē quodāmodo hīe rē clarā & liquidā. Itē an id statutū dicat fauorabile.videBal. j.✻vñ lib.l.qui se patris✻circa fi.In secun da parte ibi: [ideoq̄.] Bar.colligit vnū ex tex.dum dicit.[magistería dignitate.]& in ver.Theophilū dū dicit: [virū clarissimū.] 6 &[iuris in hac alma vrbe doctorē.] † q̄ le d gū doctorᵉ dī hīe dignitatē & vī ꝑbari in c. quāto.de magi.Et ēt ex eo qđ habet iurisdi ctionē iter scholares.vt in auc.habita.C. ne filius ꝑ pre.& hīe iurisdictionē est dignitas qđ patet:qa ifamis hīe nō pōt.ᶠvt l.cū ꝑtor. §.j.ff.de iu.circa fi.†Et iō ifames ifamia iu ris vel facti nō debēt doctorari nec ēt inca paces dignitatum;vt iudæi.ᶠ vt l.fi.j. de iu f

dæ. Adde quod nec nutritus malis moribus.vt idem no.in l.me dicos.j.de profes.& me.Nam & tales videntur infames infamia facti:quæ repellit à dignitate.vt.l.Caisius.ff.de sena.Item addo 8 † q̄ doctor postquam legit per.xx.an.est comnes palatinus ideo posset creare notarios,& legitimare spurios:licet non seruetur: 9 vt habetur in tex.& in gl.j.de proces.in vrbe Constan.lib.x.† Et g quilibet doctor legens est exemptusᵍ in propria patria ab omni bus oneribus realibus & personalibus cum tota sua familia & filijs & vxore.vt ex tex.in.d.l.medicos.de profes.& me. quid de alijs non legentibus nō reperio:ideo pondera eminentiam legē tium contra alios.Et scholares in studijs generalibus studentes sunt exempti ab oneribus personalibus tantum vsque ad xx.an. 10 vt j.qui ęta.vel profes.l.j.li.xij. In tertia parte in.§.quibus.† Quid possint facere statutarij electi super reformatione statutorum.id quidem semel reperi Florentiæ.Nam possunt corrigere: de trahere declarere,& in congruis locis collocare possunt virtute ge neralis arbitrij.Sed illa tria non,nisi specialiter eis sit mandatū: hoc colligitur in prin.in ver.specialiter.quod etiam videtur esse de mente Bart.qui dicit quod habentes generale arbitrium sup bono publico ciuitatis non possunt corrigere statuta , nec aliqd detrahere,vel addere,nisi ex aliqua iusta causa superueniente.l. si hominem.ff.manda.& hoc semel vidi de facto Perusij Cum in eorum cōmune quidā doctor legens volebat addere vel mi nuere statuto quod disponebat de doctoribus legētibus. Et fuit cōsultū q̄ poterat mihi vī q̄ si habebat solū arbitriū gñalissimū sup bono statu reipublicę,nō possit statuta corrigere.vt dictum est:sed si habebat spāle super reformatiōe statutorū, licet nō spe cialissimū q̄ possit addere vel minuere,satis potuit facere ex na tura talis arbitrij.Cū cōfirmatio cōsultat in p̄dictis:sicut in decla 11 rādo vel collocādo in locis cōgruis,† Not.etiā,& ad hoc semp allegaē ibi dū dicit p̄terquā q̄ leges vel statuta quæ videē inter se cōtrariari pñt ad cōcordiā reduci,qñ vnū eēt ꝑale, alterū ge nerale.vt no.in.c.generi.de reg.iur.✻ & idem in test.l.in scriptu ris.Cy.in.l.in exer.l.de fide inst.in tex.✻ Quid autē si vnū esset speciale quo ad personas,aliud generale quo ad negotia vel res. alterū eēt ecōuerso speciale quo ad negotia vel res, gñale quo ad psonas:q̄ istorū sit seruādū si diuersimodè disponūt.vīd pul chrè ꝑ Bar.in extrauagāti ad reprimē.in fi.sup ver.nō obstātib- 12 & Bal.in.l.executorē.j.de exe.rei iu.† Itē not.ibi.[primis quidē] &c.q̄ ea quæ reperiūt prius scripta p̄sumunt prius fcīa:& exe. ideo si in libro ꝓtocollorū notarij reperiē q̄ Titius eadē die rem suā obligauit tibi,& ēt mihi si tua obligatio est prius scripa, præ sumiē prius facta:& sic debes mihi præferri.p regulā q̄ prior est tpe.possēt tñ ꝑbari cōtrariū.sed si hoc reperiret in diuersis libris: tūc nō posset cōstare quę fuerūt prius scripta:& ideo ꝑpter du biū cōcurremus in pignore:tāquā simul fuerit obligatū.vt.l.fi.§. 13 penulti.ff.de pigno.secūdū Bal.† Itē facit q̄ si in eodē volumine statutorū reperiant statuta cōtraria, quæ nō pñt cū distinctiōe ad cōcordiā reduci & potestas iurauit seruare, statuta quod de beat seruare vltimū tāq̄ vltimo loco factū:& per cōsequēs cor rigat primū.vt in capitulo.j.de cōstitutionibus.lib.j.secūdū Dy h nū,q̄ hoc tenuit alibi.ʰ Licet alij aliter dicāt q̄ neutrū teneē seruā re.Et ita notat Io.an.in nouel.in.c.j.de iureiur.lib.vj.& Alberi. ponit istā.q.in opere statutorū referēdo diuersas opi.& finaliter 14 tenet istā. †Itē no.ibi,& si q̄.q̄ in legibus clausis in corpore iu ris nō requiē q̄ appareat de tpe quo facta fuerūt ad valitudinem earū:secus in rescriptis nō clausis in corpore iuris in gl.quę inci pit sine die. Idē in instrumētis publicatis:qa ista recipiūt ꝑbatio nē in cōtrariū:ideo oportet apparere de tēpore nō sic de legibus 15 Quid† añt de priuata scriptura an sit necesse q̄ contineat tps ad i hoc vt valeat:& fidē faciat cōtra scribētē:cōmuniterʲ teneē q̄ nō ꝑ l.cū tabernā.ff de pig.vñ si habeo scripturā manu tua,ī qua cō fiteris te mihi teneri ex iusta cā:licet nō cōtineat diē vel mēsem si cōfiteris q̄ si de manu tua,fidē facit.Si tñ propter defectū tē poris posset actus annullari,nō admittiē talis scriptura.vt si scri psi quòd constituebas Titiū procuratorem in causa quam habe bas mecū,nā licet ista scriptura cōtineat in se tps vt ille admitta tur,vt in.l.si ꝓcuratorē absentē.ff.de ꝓcu.nō sic si nō habet diē, quia post latā sentētiā cōtra eū potes obijcere q̄ ipsum cōstituis ti post latā sentētiā nō prius vt sic tibi nō noceret;nec ego pos 16 sem probare cōtrariū.Et hoc voluit Bal.hic.licet per alia verba. k †Not.etiā de dictione imōᵏ quia nō ponitur hic correctiuè sed

addita

additatiuè.Secus quando proferē ab homine.vt in l.stichus,imò pamphilus.ff.de manumiſ.testa. ideo si in sententia iudicis repe ritur absolutimus Titium: imò condemnamus, censetur cōdem natio:& non absolutio secundùm Bal. primum enim verbū ab soluimus non trahit secum executionem propter sequens verbū eodem contex.appositum.argu.in l.lecta.§. dicebam.ff. si certū peta.Sed habetur pro appositio postquam illico ab eo fuit recessum:secus si ex interuallo. & de significato huius dictionis vide vnam distinctionem quam ponit hic Barto.

De Iustiniano.C.confirmando. *Rubrica.*

1 §☞ *Statutarij quando eliguntur ad reformationem statutorum,non sufficit primum mā datum ad ualitudinem eorum quæ fecerunt:nisi etiam sequatur confirmatio populi.*
2 *Tuitio reipublicæ fecit Romanos antiquitus præcellere & dominari cunctis nationi bus,& in quo consistat hæc tuitio reipu.& tria remp. Romanorum destruxerūt, & quæ sint.*
3 *Milites quando præferantur doctoribus in sessionibus & in accessu.*
4 *Si in statutis nouis redactis in nouo uolumine non contineatur quòd uetera sint abolita, & accidat casus qui non reperiatur decisus per noua sed per uetera sic, & aliter quàm disponat ius commune,quod decidatur secundum uetera.*
Allegans leges correctas quando incidat in crimen falsi.remissiuè.
5 *Per nouam legem uel statutum non censentur reuocata priuilegia concessa singulari bus personis etiam non comprehensa in corpore iuris uel statutorum & quid si da tur clausula non obstante quocunque priuilegio.*
6 *Priuilegia non possunt reuocari per concedentem quando concedens aliquid percepit, uel concessit per uiam contractus.*
7 *Concessiones si non fuerunt factæ per uiam priuilegij,sed per uiam iuris communis ob seruandi,tunc per legem contrariam uel statutum censeretur reuocatum rescriptū sicut & ipsum ius commune.*
8 *Si aliquod statutum continet idem quod ius commune,an correcto iure communi censea tur correctum etiam statutum.*
9 *Materia indictionis.remissiuè.*
Si notarius non ponit indictionem in instrumento,non ualet instrumentum:sed si ponit & falsam, non utitiatur ex falsitate : sed debet corrigi ex appositione anni domini.

LEX vnica.

EX præcepto. Ista fuit epistola directa ad præfectū prætorij post quam viri de quibus in præcedenti dictum est, opus ei commissum expleuerunt.per quod Im perator confirmat codicem nouiter factum per illos,& mandat ipsum publicari & seruari. † Et sic no.quando eliguntur statutarij ad reformationem statutorum , q̄ non suffi cit hoc primum mādatum ad valitudinem eorum quæ fecerūt: nisi etiam sequatur confirmatio populi. & ita de facto seruatur, quia in fine voluminis ponitur confirmatio. † Item no.in prin. quid fuit illud quod Romanos fecit antiquitus præcellere & do minari cūctis nationibus,scilicet tuitio rei publicæ: quousq̄ eñ rem publicam magis dilexerunt quàm priuatam,creuerunt etiā in priuata & publicata.postquam autem animum conuerterunt ad ipsa commoda , perdiderunt vtranq̄: vnde dicitur quod tria fuerunt quæ rem publicā Roma.destruxerunt,scilicet amor pri uati commodi:occultum odium,& iuuenile consilium:quæ(vt narrat Tullius)rem publicam labefactauerunt frequenter:quæ per senes fuit restituta. Item no.in quo consistit hæc tuitio reipu blicæ,scilicet in duobus.vt in disciplina militari, & disciplina le gali.Ideo omnis respublica pro sui conseruatione habet his duo bus esse munita:scilicet gentibus armorum, & obseruatione le gum & statutorum:aliās diu durare non potest.† Itē ex eo q̄ hic a præmittit arma & disciplinam militarem colligit Bal.ᵃ milites præferuntur doctoribus in sessionibus & in accessu. de quo tñ penes alios disputatur.intellige tamen cæteris paribus. nam pos set esse doctor antiquior & famosus,qui præferretur nouo mili 4 ti:& ita de facto seruari videmus.† No.in ver.hunc igitur. dum prohibet allegari veteres.C.ad quæstionem quamvidi de facto: quia in ciuitate Senarum fuerunt facta noua statuta & redacta in nouo volumine,nec ibi continebatur q̄ vetera essent abolita, acciderat vnus casus qui non reperiebatur decisus per noua sta tuta:sed pervetera,sic aliter quā disponeret ius cōmune.dubita b batur an & qualiter deberet decidi an secundum vetera, ᵇ an se cundum ius commune.Et iste tex.facit ad cōtrarium sensum q̄ secundum vtera:postquam expresse non fuerunt sublata. & ita consului. No.tex.ibi.[falli criminis.]q̄ allegans leges correctas incidit in crimen falsi:quod quando sit verum.dic vt no.in c.no 5 uit.de iudi.super ver.quicunq̄.& per Bar.in l.fi.ff.de falsi.† Vl- c timò semper allegatur.§.[si quæ verò pragmaticæ sanctiones.] q̄ per nouam legem vel statutum non censentur reuocata priui legia concessa singularibus personis, & nō comprehensa in corpore iuris vel statuto rum.cōcor.j.de silentiarijs.l.decurionibus. lib.xij.& no.in c.j.in glos. antepe. de capel. mona.lib.vj.& per Archi.in c.renouantes. xxij.distin.& hoc quando lex noua vel sta a tutum non continet clausulam non obstan te quocunq̄ priuilegio.Nam & tunc etiam si essent clausa in corpore iuris vel statuto rum,non censentur reuocata,si autem con tinerentur,illa clausa,tunc cēserentur reuo cata illa quę non erant clausa in corpore iu ris.Sed illa quę non erant clausa secus:hoc voluit glo.in l.hęres absens in prin.ff.de iu di.& in auc.qua in prouincia.C.vbi de cri. 6 agi opor.quod est notādum † tunc aūt pos sunt reuocari priuilegia per concedentem: licet ex eis fuerit ius quæsitum quando cō b cedens pro eis nihil percepit: quia tunc ipse non est obligatus ad perseuerandum postquam conceſsit per viam gratiæ.Si au tem aliquid percepisset vel concessisset per viam contractus,secus.Ita tenuit Bal.cum c Nico.Mat.in l.qui se patris.circa medium. j.vnde libe.vbi omnino vide.& etiam not. 7 Ioan.An.in c.peruenit.de immu.ecc.† Sed si concessiones non fuissent factæ per viā priuilegij,sed per viam iuris communis ob d seruandi:tunc per l.contrariam vel statutū cēseretur reuocatum tale rescriptum sicut & ipsum ius commune : vt est casus hic in ver.[si verò pro certis.]secūdum glo.† Et sic videtur hic casus de eo quod determi nat glo.in c.j.de consti. lib.vj. q̄ si aliquod statutum continens idem quod ius cōmune,correcto iure communi non censeretur correctum etiam statutum.nec ob. ille tex. quia debet intelligi quando non cōtinebat idem quod ius commune.& ex hoc sequit q̄ tale statutum continens idem quod ius commune nō censetur statutum,sed ius cō mune.contrarium tñ videtur tenere Bar.in l.j.§.j.ff.ad leg.fal.contra quem fortiter fa cit iste tex.qui videtur probare illam gloss. 9 †Vltimò no.hic vltimā glo. de materia indictionis,quæ colligitur ex nonis & calen dis de qua vide per glo.in l.cum bissextus. de ver.signi.& ś.data.vj.lib.decre. Et dicit Dy.cōsulendo notabiliter q̄ si notarius nō d ponit indictionem,ᵈ nonvalet instrumentū tanquam habens formā,sed si ponit,& po nit falsam,valet:& nonvitiatur ex falsitate, & debet corrigi ex appositione anni domi ni ex quo pōt apparere vera indictio quæ tunc currebat & potius præsumitur erratum in indictione quā in annis dominī:cum illi sint magis noti.pro quo facit quod no. Inno.in c.qualiter de accu.facit etiam in ratione sui.l. qui habe bat,de regu.iur.& per Barto.in l.si librarius.eo.titu.per Guli.de Cug.in l.Imperator.de statu hominum.

De summa trini.& fide catho. *Rubrica.*

1 §☞ *Iustitia quid sit,& quæ sunt præcepta iuris.*
Quòd religio sit potior pars iustitiæ , & quare ista religio non posit haberi sine fide.
2 *Laici non tenentur scire articulos fidei explicitè , sed sufficit q̄ implicitè credant illud quod credit sancta mater ecclesia.*
3 *Presbyteri habentes curam animarum tenentur scire explicitè singulos articulos fidei, & intelligere quæ habentur in symbolo apostolorum credo in Deum, & in symbo lo Athanasij,quod incipit,quicunque vult saluus esse.*
4 *Episcopi & prælati tenentur etiam scire & reddere rationem de singulis , licet non ex improuiso:sed cum præmeditatione & consilio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Veniamus primò ad expositionē rubri. Super gl.rubricę. dic ꝙ ponit tres cōtinuationes. quarū prima cōcernit secūdā partem rubricę:dum dicit de fide catholica.Secūdò concernit primā dum dicit de summa trinitate.Tertia pōt dici qđ concernat vtrāq;.Sed † circa primā.partem quæro vbi tractat Imperator de iustitia in hoc volumine,cū in eo nō contineatur titulus de iusti.& iur.Respondeo in toto volumine in quo continetur ius credo ꝙ fundatur in iustitia.l.j.in prin.ff.de iusti.& iu.Eò quia est præceptum iuris honestè viuere:alterū nō lædere:& ius suū vnicuiq; tribuere & iustitia dicitur constans [b] & perpetua volūtas ius suū vnicuiq; tribuens:& sic præceptū iuris concordat cū substantia iustitiæ: quæ collígitur ex diffinitione.Item quæro quomodo religio sit potior pars iustitiæ? Respondeo religio (prout hic sumitur) nihil aliud est quam cultus diuinus,& iste cultus debetur deo:quia ad nihil aliud est fecit homines nisi vt ipsum colerent: & suis meritis acquirerent regnum dei. Sed iustitiæ præcipuum præceptum est vnicuique tribuere quod suū est:& sic non solùm hominibus,sed deo.Sed ista religio & cultus debet deo:ergo est pars præcipua iustitiæ. Tertiò,quæro quare ista religio non posit haberi sine fide?Respondeo,quia qui colunt deū & nō habēt fidē christianā & nō intrant per ostium:ideo fures sunt & latrones.vt dicit euāgelīū.Fides ergo christiana est fundamentū diuini cultus.† Vltimò dicit Inn.extrà eo.ti.c.firmiter.ꝙ laici nō tenētur scire articulos fidei explicitè, sed sufficit ꝙ implicitè credant illud ꝙ credit sancta mater ecclesia,& ideo si aliquis errore ductus crederet ꝙ pater esset maior filio in trinitate:vel qđ essent tres personæ & tres substantiæ,vel ꝙ deus esset corporeus, & sederet in trono sicut Papa & Imperator, nō propterea esset hæreticus:si pertinaciter hoc non defenderet nec peccaret mortaliter:dummodo sit paratus corrigere.† presbyteri verò habentes curā animarū tenentur scire explicitè singulos articulos fidei, & intelligere quæ habentur in symbolo apostolorū credo in Deum. & in symbolo Athanasij quod incípit,quicunq; vult saluus.esse† Episcopi aūt & prælati tenentur etiam scire & reddere rationem de singulis:licet non ex improuiso.sed cum præmeditatione & consilio.

☞ *Cunctos populos regit Imperator:cū sit mūdi dominus.*
[1] *Relatiuum qui quando ponatur demonstratiuè uel declaratiuè,& quando restrictiuè.*
[2] *Verbū uolo quid importet,& quando inducat dispositionē.*
[3] *Fides & religio qualiter sint diuersa.*

[4] *Imperium romanum est à Deo.*
[5] *Quando ponit quis ex eodem delicto pluribus pœnis puniri.*
[6] *Si una pœna esset imposita in foro pœnitentiali à confessore:non tolleretur alia pœna imponenda in foro iudiciali ecclesiastico uel seculari.*
[7] *Si una esset imposita in foro ecclesiastico iudiciali,an posit alia imponi in curia seculari.& nume.9.*
[8] *Excommunicatio dicitur pœna medicinalis.*
[9] *Bononiensis quando posit conueniri Mutinæ.*
[10] *Quòd tunc debeant seruari statuta Mutinæ in concernentibus litis ordinationem.*
[11] *Vsuræ an hodie sint prohibitæ de iure ciuili,& quando positæ peti.& nu.14.*
[12] *Statutum quòd uxori passe moram in restitutione dotis debeantur usuræ pro centenario quolibet anno:quare ualeat seu tolleretur.*
[13] *An ualeat dispositio testatoris quòd hæres qui fuit in mora soluendi legatū soluat pro quolibet tantum pro usuris,*
[14] *Hæretici quòd sint infames,& an puniantur,& quid in periuro.& nu.16.& 18.*

a ¶Honestè viuere.ad de inst.de iu.& iu.
b ¶Dicit cōstas adde gl.in versiustitia in c.forus,de ver.sign.
c ¶Religio. Adde tu ꝙ modis capiatur religio,et dic vt p Card. cle.j.ī iiij.no.post gl. 1 ibi de testi,et qđ ad gl.libet cōtines,volupiates pōt dici religiosus,sed m Io. fa. hic et Imperator dr religiosus l.vnū ex familia.§.fi.ff. d leg. ij.& in proœ.insti.et a adde ꝙ religio mūda & immaculata,a pud deū & patres secūdū Ia.est. visitare pupillos & viduas i tribulatiōe eorū, & maculatū se custodire i hoc seculo Fran. c Cur.
d ¶Mundi dns. vide hic p Mod.& vltra adducta p ipsos ad de Car.in cō.cxxv. co.iij.et dūm Bar.ozzi.in cō.clxxxj. col. iij.ver aliquādo.& quartò.& ibi ꝙ nō tñ dr esse dns rerum pticulariū.et vide eū dē Sozi.i cō.clxxv. co.v.ver ꝓterea,vbi ꝙ ei? potestas nō potest p Papā suppriminet adde an & qñ imperialis potestas subordinet Papæ p Car.in cō.cliij.co.ij. & an imperiū depēdeat ab ecclesia. vi.t p Are.in suo cō.lvij. & p dictis adde etiā bar.l.i.§ duas §.grāmatici.ff.d excu.tu. et ibi Ale.et in cō.xc iij.iiij.vol.& Car.in cle.ij.§.vt illud,de reiu.& sic tāq; dns potest vniuersum mūdū ab alio occupatū vēdicare.& tenet ēt Bar.l.ij.C.in ghus cau.col.li.xj.et in ex traua.ad repri.i ver. toti? Frā.Cur.
e ¶Nō cognoscūt.Ad de do. & maximè Car.Ale.in rep.c.per venerabilē,qui filiī sint legi.
f ¶Volum?. Adē gl.fi. in cle.vni.de rerū pmu.gl.in ver. volum? in cle. vnica de offi.vic.Abb.in c.ex ratiōe in vl.no.d appe.Car zaba.in c.de rectoribꝰ.in.j.no de cle.ægr.

go.per

16 *Infamia iuris dicitur illa quæ infertur ab ipsa lege:& infertur aliquando ipso facto sine alia condemnatione.& an repellat à dignitate,& ab honore,omni officio publico,& à testimonio.*
17 *Quid in infamia facti,& quæ sit.*

LEX I.

1 CVnctos populos. † Subditi Romano Imperio debent seruare fidem christianam, vt credant Deū esse trium, & vnum, scilicet trinum in personis, vnū in substantia sub pari maiestate. Et qui hoc faciunt,vocantur christiani, & seruī denominantur ab ipso domino:quia autem faciunt contrarium,vocantur hęretici & sunt infames:& puniuntur non solùm à deo in alio seculo, sed etiam ab homine,id est à magistratu imperiali in hoc seculo : & pœna temporali.hoc dicit.in effectu.Et glos.diuiditur in tres partes & tu subdiuide primam in duas.Quia primò tradit fidem christiana implicitè. vsq; ibi : [Ideoq;.] secunda explicitè secundùm Bar.† In tex.ibi:[quos.]supple cunctos.quod est circa.nam cūctos populos regit Imperator:cum sit mundi dominus.[d] vt l.deprecatio.ff.ad leg.Rho.de iact.ponitur ergo illud relatiuum demonstratiuè vel declaratiuè,non autē restrictiuè quoniam adijcitur generalitati istud quod congruit cuilibet speciei contentæ sub genere.vt l.omnes populi.ff.de iusti.& iure.Sed si non congrueret cuilibet speciei, tunc appositum sine copula poneretur restrictiuè.vr in l.ea tamen adiectio.de leg.iij.vel dic secundùm Pe.& Cy.ꝙ ponitur restrictiuè quod licet de iure omnes regat, de facto tamen non omnes:& illis non intelligit hanc l. dare, ne fiat ludibrio.in l.si prætor.ff.de iudi. Et quia non merentur legū laqueis innodari.Bar.autem tenet contrarium, quia sequeretur inconueniens quod essent meliorís conditionis quàm alij.argu. in l.Seruius.ff.quod vi aut clam. Item sequeretur ꝙ leges imperiales non ligarent Florentinos & alios qui Imperatorem non recognoscunt.e sed tamen contrariū seruari videmus quia viuūt legibus Imperialibus:tene ergo præcedentem expositionē.† In tex. ibi : [volumus.] dic hic quidam habent vnam glos.qui fuit Fran.Accur.quæ supplet tex.& mandamus:quia verbum volumus[f] dispositionem non importat,sed potius enunciationem:vt no.in l.seruī electione.in prin.de lega.j.quia si dico volo eligere: non sequitur tamen eligo.vt ibi notat.& sic sine dicta suppletione ista nō essent dicenda.l.quia omnis.l.aut prohibet.aut permittit &c.vt l.legis virtus.ff.de legi.& nullum istorum videtur facere : sed certè ista suppletio non est necessaria.quia quando istud verbum profertur à legislatore, necessitatem importat.quia qđ principi placuit.l.habet vigorem:vt l.j.ff.de consti.princi.& hoc voluit glo.super verbo,& dic ꝙ religio.ver.Item ex eo. Et hinc sumpta occasione Bar.tractat hic de significato huius verbi volo.& ponit vnam lōgam distinctionem.ad quam semper remittitur.sed re vera ponit plura membra quāexpediat.Et inducit quandam conclusionem in mente legentium , dic ergo breuius ꝙ per seipsum nihil importat,sed cum adiuncto. tunc aut adiungitur aliquid per nomen certum & determinatū, & tunc importat dispositionem.vt si quis dicat volo talem hæreditatem,videtur eam adire:vel si dicat volo stichum videtur ipsum eligere:si legata erat sibi optio seruorum secundùm Bar. & Bal. quia alia interpretatio hic nō cadit: in hoc suspensio in futurum.si autem adiungatur verbum infinitum quod habet tractum in futurum, tunc aut illud quod significatur per infinitū non consistit in mera voluntate loquentis,sed in facto vel voluntate alterius,& tūc non inducit dispositionem sed enunciationē:vt si quis dicat volo ascendere arborem,non sequitur ergo ascendo:vel volo vendere,ergo vendo.vt habetur in l.in vendentis.j.de contrahenda emp.Si autem dependet ex sola voluntate loquentis,tunc omissa distinctione Bar.qui facit differentiam inter vltimas voluntates quæ habent dependentiam in futurum, & actus inter viuos. dic quod in vtrisq; distinguendum est ꝙ aut profertur deliberato modo istud verbum,& inducit dispositionem. vnde si vocatis testibus & notario quis dicat volo talem instituere, vel tali legare,perinde est ac si dixisset instituo vel lego.& hic est casus in l.Pamphilo.§.propositum.de lega.iij. Idem in actibus inter viuos si assignato termino ad instantiam substituti ad adeundum vel repudiandum, vel ad eligendum aliquis diceret volo adire, vel volo eligere,talē:tunc perinde est ac si dixisset adeo, vel eli-

go.per id quod idem Bar.no.in l.sed si ante.ff. ad Treb.l. si quis suus.de iure deli.sed si non profertur deliberatè, dispositionem non inducit:sed enunciationem in futurum. & ita no.in l. seruī electione.de leg.j.per glo.& Bar. † In tex.ibi:[religione.]id est diuino cultu.qui consistit inter viuos:puta genu flectendo, manus ad cælum leuando.& similibus:& quę cerimonię dicuntur. quasi cerimonię quia sunt acceptę Deo:& fundantur in fide de qua j. Et ita intellige glo.super verbo.[quā,id est qualem.] dum dicit ꝙ religio curam cerimoniamq; nobis affert.dum autē glos. exponit religionem,id est fidem:non placet expositio.quia fides est fundamentum & religio est sequela: & sic sunt diuersa. In tex.ibi:[pontificem damnosum.] dic ꝙ fuit Papa tempore Gratiani principis:cuius fuit hęc lex.& eius tempore facta fuit secūda synodus generalis,scilicet Constantinopolitana.de qua j.eo. l.nemo clericus.& habetur xvj.distin.c.synodus.& fuit sanctus, quia in cathalogo sanctorum,& fuit hispanus , & eius tempore fuit schisma : licet ipse obtinuerit contra collectum in concilio generali , & fuit accusatus de adulterio, & se purgauit.xlvj.distinctio.manu clericorum, & liberatus est, & accusatores deiecti.vt legitur in eius legenda. † In fi.l.ibi:[quem ex cælesti arbitrio.] dic notanter hic ꝙ Imperium Romanorum est à Deo. vt in authenti.de non alie.§.si minus. facit j.de murilegu.l. antepenultima.lib.x.de stu.lib.vr.Roma.l.j.† Item no.quem puniri ex eodem delicto pluribus pœnis & hoc quando imponuntur per eandem l.copulatiuè, si autem alternatiuè , sufficit vnam quam iudex elegerit.vt j.de seruī.fugi.l.si fugitiui.cum l.seq.Idem si diuersis legibus qualitercunq;,vt in l.senatus.ff.de adulte.quia nō debet quis ex eodem delicto pluribus legibus reus fieri. & ibi habetur.& vide Bar.in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui no.infa.& hæc procedunt quando omnes per iudicem imponū tur authoritate.l.sed si vna imponeretur per l.ipso iure altera per iudicem, possent concurrere etiam ex diuersis legibus. vt l.non poterit.ff.de fur. vt infamia cum pœna corporali , vel pecuniaria.Item hæc procedunt quando quæritur an in eodem foro ciuili possent plures imponi.† Sed si vna esset imposita in foro pœnitentiali à confessore,quantumcunq; esset magna, non tolleretur alia pœna imponenda in foro iudiciali ecclesiastico vel secularī.glos.est nota.in c.gaudemus.extrà de diuor. † Quid ergo si vna esset imposita in foro ecclesiastico[a] iudiciali,vt pervicarium episcopi: & quæreretur an alia posset imponi in curia seculari, distinguitur an fuerit imposita per vicarium, & tunc non esset terminus pœnæ.† vt excommunicatio quæ dicitur pœna.[b] xj.q. iij.c.nemo episcoporum.& no.in c.ij.de consti.lib. vj. in nouella.non tamen imponitur ad puniendum , sed ad emendandum, vnde dicitur medicinalis.[c] vt in c.j. de senten. excommu. lib.vj. tunc illa non obstante posset puniri à iudice seculari alia pœna pecuniaria vel corporali.vt j.de sac.sanc.eccle.l.placet.in fin. & ibi per Iaco.But.& Bal.sed si esset terminus pœnæ: quia imposita ad puniendum,tunc aut fuit congruenter punitus,& nō debet iterum puniri à seculari: aut non, & tunc secus: vt no.in c.at si clerici.de iudi.& per Bal.hic ad quod vide omnino quod not. per Modernos,scilicet Anto.de But.in c.j.in fin.de offi.ordi. & idem si ab vno iudice seculari fuisset homicida punitus pecuniariter à iudice domicilij:quia non est congrua pœna posset à iudice loci decapitari.ita dicit Ange.fuisse consultum Perusij,& seruatum in l.si vacantia.de bo. vacan.lib.x.C.in repe. quam fecit de illa l. † In glo.j.quæ incipit:[argumentum.]dic quæ glo.fuit additio.oppo.cōtra eam:quia præsupponit vnum falsum quòd Bononien.posit conueniri Mutinæ contra l.iuris ordinem. de iurisdictione omnium iudicum.j.vbi actor debet sequi forū rei. Solutio.intellige tribus concurrentibus, ꝙ conueniatur ratione contractus vel quasi ibi celebrati, ex quibus sortitur forum.d.l. iuris ordinem.& l.hæres absens.§.j.ff.de iudi. Item ꝙ ibi reperiatur.aliās secus,vt in c.Romana.§.contrahentes. de foro compe. lib.vj. Item ꝙ non tanquam aduena vel peregrinus statim recessurus vt in d.l.hæres absens.§.j. † Item adhuc oppo.contra glo. ꝙ debeant seruari statuta Mutinensia.vt l.iij.in fi.ff.de testi.& l. cum clericis.j.de episco.& cleri.Solu. verum est in statutis concernentibus litis ordinationem: & ista glos. debet intelligi in his quæ concernunt litis decisionem.Sed adhuc tertiò oppo.quia si contractus fuit ibi celebratus,adhuc de ipso debet iudicari secūdum statuta mutinensia.per l.si fundus.ff.de euict.Solu.verum est si statutū loqueretur de ipso contractu: puta quod in quolibet contractu seruetur talis solennitas , vel ꝙ non sit necessaria, licet requiratur de iure communi.nam tunc statutum ligat & afficit contractum ibi celebratum licet per forenses: quia talis contractus dicitur ibi nasci vbi nascitur & sicut persona ratione originis ligatur à statutis loci originis,ita & actus.Sed ista glo.debet intelligi quando statutum disponit circa personas:puta ꝙ pupillus minor decennio posit obligari ciuiliter & naturaliter sine tutore.nam tale statutum mutinense nō obligaret pupillum Bono.ibi contrahentē; nec posset eius personam legitimare. per l. j.in fi.& ibi no.per Bar.de tuto.& cura. da. ab his. quod etiam tenet Bar.in hac l. quia cessat ratio de qua s. Cętera circa materiam statutorum vide hic plenè per Bar.qui tractat de effectu statutorum ad quod porrigantur,& in duobus consistit articulis,scilicet an porrigant effectum suum ad forenses ibi contrahentes,delinquentes, litigantes, vel testantes. secundus est econuerso: an porrigant effectum ad subditum extra territorium contrahentem & delinquentē, litigantem,vel etiam testantem,& quilibet istorum habet sub se plures alios.sed in l.omnes populi.ff.de iustitia & iure tractatur alia materia quæ posint condere statuta, super quibus, & de ipsorum interpretatione. † In glo.quæ incipit : [ex hoc quod hic &c.] dic duo facit.nam primò inducit istū tex. ad quæstionem de qua plurimùm dubitatur.vtrum hodie vsuræ sunt prohibitæ de iure ciuili, nam de iure diuino & canonico clarum est ꝙ sic tam olim quàm hodie.Item de iure ciuili[d] ante Imperatores catholicos:clarum est ꝙ non erant prohibitæ: vt in titu.de vsu.ff.& C. vsq; tamen ad certum modum.vt in l.eos.j.de vsu.sed est dubium post Imperatores catholicos. de quo etiam disputatur in authē.ad hæc.j. de vsu. Et inducit glos.hanc l.ꝙ sint prohibitæ: cū velit hic Imperator debere seruare fidem quàm docuit beatus Petrus apostolus: sed beatus Petrus docuit Romanos ius diuinum seruare:quod habetur in psalmis & in Euangelijs:sed illo iure sunt prohibitæ: ergo & per istam l.quicquid continetur in illo iure ad quod fit relatio per hanc legem videtur contineri in hac l.argu. in l. asse toto.ff.de hæredi. insti. & l.si ita scripsero. de condi.& demon. Ita debes aptare argumē. glosſ. aliās ineptè loqueretur. Item inducit hic glos.tex.nouiorem Iustiniani.in authentica de eccle.titu.vbi dicitur quòd leges debent imitari sacros canones.[e] sed in sacris canonibus vsurę sunt prohibitę ergo &c.per eandem rationem. contrarium tamen sentit glo.quia Iustinianus fecit titu.in authē tica de neu.vsu. Et ad hanc legem & ad aliam de qua s. respondet vt in glos.quòd hæc loquitur quantùm ad fidem & eius articulos,non quantum ad alia. Item in sacris canonibus qui habentur in quatuor conciliis primis & principalibus,scilicet Niceno, Constantinopolitano,Ephesino,& Calcedonensi.de quibus infrà eodem.l.nemo.& xv.distinctio.c. canones non prohibentur vsuræ:nisi in clericis.xiiij.qō.iij.c. quoniam multi.de illis autem canonibus intelligitur tex.in authenti.de eccle. titu.non de alijs factis pòst in quibus prohibetur etiam laicis. & istam partem videtur tenere Ioan.An.in regula peccatum in mercu. vbi plenissimè de hac materia.dicit tamen quod iura ciuilia non prohibēt vsuras,nec permittunt:sed tolerant: & sic non aufert malitia earum peccatum , sed duntaxat pœnam quæ veniret imponenda

¶In foro ecclesiastico. Adde glos. & ibi docto. in c. felicis.de pœnis.lib.vj.glos. in c.at si clerici. de iudi. Per.de Ancha. in regula ea quę de regu. iuris. lib. vj. in ix.q. Ioā.de Imo.in e.j. de offi.ordina. Ioan. de Ana.in c.qualiter.el ij.de accu.in vij. col. Bal.in l.placet.C.de fac.san.eccle. & in l. nullum.C. de testib. Ang.in l.si vacantia. C.de bon.vac.lib.x.
b ¶Quæ dicitur pœna. Adde est etiam nunc Ro.episcopi,vt est glo.in c.corripiantur.xxiiij. q.iij. Car. in c.quanto. in ix. q. de offi.ordi. & quando excōmunicatio dicatur pœna, & qñ medicina , per doct. maximè per Abba. & Feli.in c.j. de senten.excommu. Cur.
c ¶Dicitur medicinalis. Adde glo. in c.no tandum.xxij.qō.iij. Abba. in c. non dubium. in vj. colum. de sentē. excommu.
d ¶De iure ciuili. Adde Ioan. An. in regula peccatum. de reg. iur. lib.vj. in mercu. Abb.in c.cum sit generale.in ix. colū. de foro compe. Ang.cō filio.ccxix.inci.arbitror dictā litem Ludo.Roma.consi.cccc cxvij.incipi. In casu propositæ consultationis.Pet.de Anch. consi.xxviij.incipiē. In quęstiōe quę vertitur.Cardi. in consi. lxxviij.incip. amice & maior honorāde. & per Alex.de Imo. in consi.xlix.in j. & ij.colum.in iiij.volu. & do.Maria.Soci.in suo consi.ij.incip. sequendo ordinem. colum.iij.ver.circa tertiam vbi quod omni iure sunt prohibitæ. Franciscus Curtius.
e ¶Sacros canones. Adde c.clerici.de iudi.c.vlti.de secun.nuptijs.c.j. de noui operis nunciatione. & glos.summæ x.distt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Istud tamen. Sed quid si testator in testamento mandauit hæredi q̃ casu quo distulerit soluere dotẽ vxori det sibi octuaginta an tale legatum seu mandatũ dicatur cõtinere q̃d vsurarium, vide per Pe. de anch. in cõsil. suo xcij. incipit verba test. & per Alex. de im. i cõ. xxvij. col. ij. 13 & se. i. tiij. Frã. Cur.

b ¶ Ideo maritus. adde de hoc & dic vt p Ale. de imo. i cõ. suo. j. colũ. j. & in consili. lxxiij. & in consil. cxlvij. in princ. in v. volu. Et adde tu etiã p d. Bar. sozi. in cõsil. clxxvj. col. ij. ver. secundò confirmo, & quando vsura peti possit tanquã interesse dãni emergẽtis, vel lucri cessantis p eundẽ Sozi. in consil. 14 præalle. col. iiij. & an et à quanto tempore debeatur per Caprã in consili. cxxv. in. ij. dubio. Fran. Cur. a

c ¶ Peti vsuræ. Adde in quibus casibus de iure canonico permittitur vsura p gl. sũme. xiij. q. j. ho. iti. de viur. in. §. an aliquo casu. Car. in cle. j. in §. sane. in. xvj. 15 qõ. de vsur. Abb. in c. conquæstus. in vl. col. de vsur. Bar. in l. si cõstante in. §. quoties. ff. solu. mat. Bar. & Io. de imo. in l. diuortio. ff. so. ma. bar. in consi. inci. franciscus vxorẽ quondã nomine thomasinã. & vide Ale. & alios i d. l. diuortio. et quãdo petantur vt interesse ab eo qui solitus est negotiari per eũdẽ Ale. in suo consil. cxlj. col. j. in v. vo. & adde q̃ vsurę de qui b bus in l curabit. j. de act. empti. debentur etiam de iure canon. vt per Alex. in cons. lxix. colũ. ij. in fi. in j. vol. Frã. Cur. Et adde tu q̃ vsurę de qui bus in d. l. curabit. dicuntur vsuræ rei cõpensatiuæ, quæ debẽtur ex iure diuino. ita d. Bar. sozi. in suo cõ sil. cxxxiij. colũ. j. in princ. & in colũ. iiij. c ver. iij. vt ibi an tũc debeatur vt interesse emergẽs vel cessans ei aliquid per ipsum Sozi. in suo consili. clxxvj. per totum. et ibi quando est vendita domus, vel vendit⁹ fundus sterilis vel res ex qua non percipiuntur fructus Et quid quando adest pactum vt ratio ne retardatæ solutio 16 q̃ intelligitur mõ p̃dicto. vt ibi no. ¶ In alia nis debeantur. Stra. gl. sup ver. infamiã, vt ipsam intelligas opd ¶ Infames. Adde au po. contra text. in fi. q̃ hęretici nõ sint infathen gazaros. C. de mes, d nec puniantur pœna corporali: quia hær. c. ij. iiij. q. j. c. alie delinquunt duntaxat contra Deum: & sic

temporaliter & in hoc seculo: certè imò videtur permittere: quia dat robur stipulationi vsurarum quod non fieret ex sola tolerãtia. Ia. butr. & Bar. dicunt q̃ de mente iuris e ciuilis est permittere vsuras ad euitationẽ maioris mali: sed nõ est de potestate ipsius: quia in his quæ concernunt præiudicium animæ leges contrariæ canonibus vel iuri diuino nõ valent, & iam factę corriguntur per ius canonicum, vt no. in c. ij. de reg. iu. lib. vj. per glo. † & hoc appareat secundum Bal. non valere statuta terrarũ quod vxori passæ moram in restitutione dotis debeantur vsuræ pro centenario quolibet anno prout est in hac vrbe Paduana: quia si non valẽt leges imperiales multominus statuta quæ ab eis sumunt robur. De ista quæstio. dixi in l. Titia. ff. de sol. vbi facio etiã istud arg. quod hîc & induco aliam rationem: quia toleratur tale statutum fauore mulierum, ne inducantur ad meretricãdum: vel f similia faciendum cum ea dos sit eius proprium patrimonium. † & eodem modo nõ valet dispositio testatoris quod hæres qui tardauit soluere legatum, soluat pro quolibet tantum pro vsuris. vt not. Bart. in l. ij. ff. de his quæ pœn. no. Istud tamen a est mihi dubium: quia testator potest grauare hæredem prout vult, nec videntur dici vsuræ postquam testator ita voluit, sed pœna hęredis, & constat quòd valet relictum nomine pœnæ quando præcesit præceptum possibile. vt j. de his quæ pœnæ no. l. j. † Secundo loco gl. in ver. sed distingue posito quòd sint prohibitæ omni iure tam diuino quàm canonico, quàm etiam ciuili, limitat hanc prohibitionem, vt habeat locum quãdo vsuræ petuntur vt lucrum propter retardatam solutionem, siue debitor fuerit in mora, sine non, & petuntur ex eo quòd ille vsus est pecunia aliena: non propter aliud. Si autem petuntur vt damnum emergens: quia propter retardatam solutionem creditor aliquid perdidit de suo: & sic vt interesse, tunc possunt peti omni iure etiã diuino & canonico per ea quæ not. in l. socium qui in eo. ff. pro soc. & ideo maritus b passus morã ab vxore bene potest licitè petere vsuras vt interesse, quia sustinuit onera matrimonij. vt in c. salubriter. & ibi not. per Inn. de viur. & etiam vẽditor qui rem tradidit, & pretium non recipit, quia caruit fructibus rei suæ, & emptor percepit vsque ad quantitatem fructuum. vt l. curabit. cum ibi not. infra de actio. empti. & quod nota Barto. in l. insulam. §. vsuras. ff. soluto matrimo. Ego dico quod etiam tanquã lucrũ possunt interdũ peti vsurę si creditor erat mercator: et cũ pecunia sua cõsueuit lucrari: & potest probari saltem verisimiliter quod si eam habuisset, tantum fuisset lucratus secundum communem cursum mercatorum: potest illud lucrum per ditum tanquam interesse petere per ea quę no. in l. iij. §. fin. ff. de eo quod cer. lo. & infra de sentẽ. quæ pro eo. l. vnica. in fi. cũ ibi no. vbi potest peti interesse lucri sicut dãni q̃ hęretici nõ p̃dicto. vt ibi no. † In alia gl. sup ver. infamiã, vt ipsam intelligas opd contra text. in fi. q̃ hęretici nõ sint infames, d nec puniantur pœna corporali: quia delinquunt duntaxat contra Deum: & sic solùm Deum debent habere vltorem, & videmus in periuro. j. de iureiu. l. ij. Glo. timo e rehuius videtur dicere q̃ illa lex hodie corrigatur per istã: & q̃ periurus sit infamis, e & posit puniri corporaliter. Sed quantum ad infamiam doc. tenent contrarium quando iurauit aligd de præterito. l. Lucius. cũ ibi no. ff. de infa. Item secus si de futuro. j. de transl. l. si quis maior. similiter de pœna corporali q̃ non imponatur in iuramento decisorio quod deferatur à parte: nam imputet sibi pars quæ illud detulit licet in alio fortè secus. l. autem ista non facit ad propositum quia non est bona argumentatio de hęretico ad periurum: quia primũ delictum grauius est: cum hæretici etiam alios inficiant: 17 sed periurus non nisi seipsum. † In glo. seq. quæ inci. [quia separatur à communione.] ad quam remittitur. non ex eo q̃ infamis in famia facti f non repellitur à testimonio: licet secus in infamia iuris. contrarium vide tur tenere glo. in l. Cassius. ff. de sena. quod idem infamia facti quod infamia iuris. debes autem scire illa q̃ infamia iuris dicitur illa quæ infert ab ipsa. l. ideo habet effectũ l. & infertur aliquando ipso facto absq; eo q̃ quis sit cõdemnatus, interdum postquã est cõdemnatus de crimine vel etiam in aliqua actiõe famosa. Quod dic vt in l. j. ff. de infa. & ista repellit à dignitate, & ab honore, & ab omni publico officio, & à testimonio vt no. in l. ij. §. miles. ff. de infa. & ab accusando. l. infamen. ff. de pub. iudi. infamia verò facti dicit altero de tribus modis primo infamia, id est infamatio quando cõtra aliquẽ insurrexit infamatio in populo qd aliquid turpe vel delictum commisit: non tamen de hoc constat verè vel per aliquas verisimiles coniecturas & ista dicitur propriè vana vox populi: quæ non est attendenda. vt in l. decurionum. infra, de pœn. nec noceret infamato quantum ad repellendum ipsum à testimonio, nec à dignitate, vel officio. per ea quę no. p Bar. in l. de minore. §. tormẽta. ff. de qõ. circa fi. qd etiã Bal. sentit hic. secũdo modo dicit infamia facti quæ insurgit ex veritate facti q̃n quisverè cõmisit delictũ: nõ tñ verè diffamatus est adhuc, sed in occultũ: & sic apud homines nõ est infamis de facto sed apud Deũ: & ista infamia nõ cognoscit à iure ciuili: nec de illa posset opponi: sed de iure canon. bñ cognoscit. qd imitat ius diuinũ: & dicitur infamia canonica. & de ipsa posset opponi per modũ exceptionis tam contra testem quam contra electum quàm etiam cõtra accusatorem. & sic probetur crimẽ, reiicitur. hoc tamen dic & limita: vt habetur in c. testimoniũ. de testi. & in Spec. de test. §. j. ver. item q̃ est criminosus. Tertiò modo dicitur infamia facti prout loquuntur de præsenti, quãdo aliquis, ppter aliquod crimen vel turpitudinem verè cõmissam est infamatus penes bonos & graues: & sic penes Deũ & homines. non tñ est adhuc condẽnatus in actione quę infamat: vt l. cessat. ff. de actioni. & oblig. puta in condictione furtiua, vel interdicto vnde vir. quod tamen infamat: vt l. nec is. de vi & vi arma. vel per aliquã interlocutoriam iudicis: vt j. de infa. l. interlocutio: vel patris redarguentis filium: vt in l. verbum. eo. titu. & de hac loquitur. l. ij. ff. de obse. & per Dy. in regula infamibus: de regulis iuris circa finem. titu. vbi omnino vide: & de ista etiam loquitur authenti. sed cum testator. ad le. Fal. quia tales dicuntur turpes: & talis infamia habet duos effectus à iure duntaxat: vnus est quia repellit à dignitate & honore obtento & obtinendo: vt j. de decu. l. infamia. lib. x. alius est: quia tribuit querelam fratri contra testamentum factum in quo talis infamis esset institutus: vt j. de inofficio so testamen. l. fratres. Alios effectus non reperitur habere: vt no. in l. nullam. infrà, de his qui notantur infamia. ideo non repellit à testimonio: vt in hac glossa quod etiam tenet Specu. in titu. de

& c. beatus. §. j. & c. infames. vj. quæsti. j.
e ¶ Infamis. Adde Cy. in l. ij. C. de reb. cre. c. quicunq;. vj. q. j. glo. in c. querelam. de iureiu. doc. in c. testimonium. de testi. Doct. in cle. j. de iureiu. Archi. in c. authoritatẽ. xv. quæstione. vj.
f ¶ Infamia facti. Adde gl. in l. iij. in §. causæ. ff. de Carbo. edic. glo. in c. testimoniũ. de testi. tamẽ vbi agitur de pbãda ingratitudine testis, infamis ifamia facti ipso iure repellit. tex. est ad hoc no. in c. j. in v fi cu. integrę opiu ionis. quem ad hoc no. ibi Bald. q̃ testes sint necessarij ad probandam ingratitudinẽ, i vsibus feu. et de infame q̃n posit esse testis, vide plenè per Alex. de Imo. in cõsil. xj. col. ij. & ibi quid de infame ifamia facti. & in consi. cxxviij. col. ij. vers. & iõ in j. vol. & ibi quid de infame qui reperitur bonę famę. & in cõsil. xxiiij. incipit. de principali quæsito. i pe. col. ver. nõ ob. qđ dicitur in ij. vo. & de infame infamia facti q̃n dicat integer testis. vide per eundẽ Alex. in cõsil. clij. col. iij. versi. sed testis. in v. volu. & ibi an sola confessio criminis reddat testẽ infamẽ infamia facti, & an saltem in causa matrimonij debeat talis in subsidium admitti. Franciscus Carti.

testę. §. j. ver. itẽ obijcitur quod est infamis: minor tñ fides ei adhibetur tanquã turpi personæ: ideo non sufficerent duo testes tales: quia non sunt omni exceptione maiores: nisi concurrerent etiã alia indicia quæ coadiuuarent: iuxta not. in l. ij. in prin. ff. de 18 excu. tut. † an aũt hæretici sint infames infamia iuris, et an cõtra hanc illa infamia ipso facto, an aũt requiratẽ sententia glo. ista vult in effectu q̃ tẽpore huius l. nõ erant infames ipso facto infamia iuris, sed facti: sequuta verò sic. nam etiam iure hodierno etiam ante sententiã sunt infames infamia iuris, & hæc est sententia gl.

2 ☞ *Iudex quando uidet homines uenire ad occupandum aliquam possessionem cum armis, uel aliquos rixantes, debet illis obuiare.*

3 *Rescriptum impetratum de facto quando non ualeat, etiã si contineat clausulam non obstante aliqua lege in contrarium disponente.*

4 *Spiritus sanctus unde procedat.*

5 *Hæretici debent furore populi de ciuitate repelli, ita & leprosi.*
Mulierem inhonestam uenientem ad habitandum in aliqua uicinia possunt alij uicini expellere.

6 *Ecclesia si habet aliquo dfortilitium nõ possunt laici in fortilitio armare & imponere gentes armorum pro tuitione ipsorum cõtra uoluntatẽ clericorũ ad quos pertinet.*

LEX II.

1 NVllus hæreticis. Not. j. in hac l. † q̃ congregationes suspectæ de bent prohiberi & quod debet obuiari malis futuris antequã eueniant. Vnde facit in argu. secundũ Bal. q̃
2 quando † iudex videt homines venire ad occupandum aliquã possessionem cũ armis, q̃ debet illis obuiare. & ita not. Inn. in c. in præsentia de proba. & probatur in l. fi. ff. de offi. procu. cæs. Et sic not. contra iudices qui vident aliquos rixantes non obuiant
3 secundũ eum de quo per Cy. in l. seruus. j. de noxa. † Item no. casum in quo prohibetur impetrans rescriptum. Et glo. etiam ponit plures alios, & istud importat, quia rescriptum fuit impetratum de facto. Et si cõtinet clausulam nõ obstante aliqua l. in cõtrarium disponente nõ valet: nec debet seruari nisi remanet etiã iussio. ita no. Cy. notabiliter declarãdo hanc l. in l. fi. j. si cõtra ius vel vtil. pu. non sic in dispositione testatoris habẽte clausulã derogatoriam vt in l. si quis in prin. testamẽti. de leg. iij. Idem esset in l. aliquid prohibente vel vetante, non tamen rescriptum impetrari. quia bene illa tollitur per rescriptum habens clausulam derogatoriam non obstante in contrarium: & ita loquitur gl. in
4 aut. quibus mod. na. effi. sui. §. fi. † Item no. q̃ Imperator dicit spiritum sanctum procedere à patre solo gl. dicit quòd ista est opi. græcorum: sed latini tenent q̃ etiam à filio: sed etiam quidã græci sancti patres idem tenuerunt, scilicet Io. Chrisosto. Gul. atha. aut. ephesini concilij, & in tota grego. & imperator Constantinus in concilio Lugdunẽsi tempore Gregorij x. mandauit suis legatis vt nostrum cantarent symbolum. ita no. glo. in c. j. eo. tit. super verb. græcorum. & tamen postea ad errorem suũ solitum redierunt: vnde parum est nunc de ipsis considerandum in con
5 cilio Basilien si, quia dicunt se velle vniri cũ ecclesia latina. † Vl timò dicit Gul. de anno. per istum tex. in fi. dum dicit quòd hæretici furore populi debẽt de ciuitate expelli: quia alios inficiũt. Sed si aliqua inhonesta mulier veniat ad habitãdum in vicinia,
a possunt alij vicini a illam expellere. facit in aut. de leno. circa fi. et similiter quod leprosi possunt expelli de ciuitate. Item dũ tex. in fi. dicit quòd ecclesia dicitur restitui episcopis, quia ad eos &
6 alios electos pertinet inducitur per Cy. post Pet. † quòd si eccle sia habebat aliquod fortilitium non possunt laici in fortilitio ca
b pere & armare, & imponere gentes armorũ b pro tuitione ipsorum contra voluntatem clericorũ ad quos pertinet. determinat tamẽ contrariũ: quia nõ displicet deo q̃ fiat in rebus ecclesiasticis id quod pertinet ad salutẽ multorũ: & sine quo salus haberi non possit verisimiliter vt l. prouinciarum j. de ferijs. & eo. modo vnus dñs & vna cõmunitas pro sua salute possent de facto occupare terram, videtur casus in c. Pisanis. de resti. spol.

2 ☞ *Prædicatores non debent mouere dubia ardua in theologia quæ nescisnt soluere, uel etiam si ueritatem scire non expediat pro necessitate salutis.*

3 *Qui disputant quæstiones decisas per alios solennes doctores, & quorum decisiones communiter tenentur, facunt eis iniuriam.*
Conuocare concilium generale hodie pertinet ad Papam sed olim ad Imperatorem.

4 *Quando grauius sit delictum quod publicè committitur quàm quod occultè.*

5 *In pœna corporali plus puniuntur uiles personæ & acrius quàm in dignitate constituti: secus in pœna pecuniaria.*

6 *A sententia concilij generalis non est licitum appellare: sicut nec à sententia principis uel senatus: sed licet supplicare.*

LEX III

1 NEmo. † No. in prin. dum clericum prępositi, q̃ maior est dignitas cuiuslibet clerici etiã in minoribus constitu
2 ti, quã sit dignitas militaris. † Not. ibi, [forti ter.] cõtra illos p̃dicatores imperitos q̃ mouent interdum dubia ardua in theologia, quæ nesciunt soluere: nec etiã veritatẽ scire expedit p̃ necessitate salutis: quia inducũt populos in errorẽ: quod prohibetur, sicut disputare de fide publicè propter hanc cau
3 sam ibi tumultus & perfidiæ. † Item not. ar. in ver. [nam & iniuriam.] cõtra eos qui dis putãt. q. p̃ alios solennes doc. quorum decisiones cõmuniter tenentur: ga faciunt eis iniuriã reuocãdo in dubiũ decisa. Itẽ not. ibi: [per nostra præcepta.] q̃ ad Imperatorem pertinet conuocare cõciliũ generale: et hoc illo tempore q̃n summi pontifices non habebant potestatem temporalẽ: hodie verò pertinet ad Papã nec p̃ter eius authoritatẽ licet congregari, nec vocatur concilium, b sed conciliabulum, vt habetur xj. q. ij. per
4 totum. † Item allegatur ista l. q̃ grauius est delictũ qd̃ publicè cõmittit quã quod occultè. Sed in contrariũ facit, quia maleficia quæ contrahũtur de nocte grauius puniũtur. l. j. & ij. & ibi not. ff. de fur. Bal. breuiter q̃n est aliquod de genere permissorũ, si fiat occultè, magis præsumitur contra faciencem quod faciat impedimentũ subesse, quã c contra publicè facientem, vt l. fi. de rit. nup. Sed si est de genere prohibitorũ, si maius resultat inconueniens quod fiat publicè, magis punitur: secus si maius resultet si fiat
5 occultè. Ita loquit contra. † allegatur etiam q̃ plus puniuntur viles personæ & acrius quã in dignitate constitutæ: & hoc quo ad pœnam corporalem: sed quo ad pecuniariam econuerso. vt in l.
6 in seruorũ. ff. de pœnis de quo vide hic per Cyn. † Est etiam hic
c vna gl. quæ inci. [ideſt quod in dubiũ.] à sententia concilij c generalis non est licitum appellare, sicut nec à sententia principis, vel senatus: sed licet supplicare.

a ¶ Alij vicini. Adde Cep. in tracta. de seruitu. prædio. q. vj. & Nico. de neap. in aut. de leno. in §. fi. & adde q̃ idẽ in socio, vel scholari de societate vel collegio ar. notatorum maximè per Ludo. in l. j. ff. solu. mat. & quod no. in l. si conuenerit. ff. pro socio et gl. in l. nõ aliter. ff. de vsu. & eorũ quæ ponit Spe. in tit. de iudi. §. & generalia. v. & no. Ange. de bur. in proœ. decre. et Pe. de peru. in trac. de duobus fratribus in xj. parte. q. xxiij. & de leprosis vide q̃ dicit Bal. in c. intellexi mus de iudi. & in c. significauit. de reseri. & q̃ latissimè circa prædicta põit Barb. in c. Rodulphus. de reseri. Fran. Cur.

¶ Gentes armorũ. ad de Host. in sum. ti. de immu. eccle. in §. inquãtũ ver. Itẽ & incastellari non deber. Arch. i c. sanctorũ. x. q. j. Anto. de bu. in c. cũ ecclesia. de immu. eccl. Ant. de bu. cõsi. lxxxvij. incipiẽ. super quo con.

¶ Consilij. An sicut à sententia senatus qs non poterit appellare, ita hodie à sententia senatoris vide p d. Bar. soci. in suo cõ sil. cxcv. col. versi. ex quibus videt inferi. Stra.

De sacrosanctis ecclesijs Rubrica.

2 *Stylus quid sit, & in quo differat à consuetudine.*
Inhabiles ad testandum an possint testari pro ecclesijs uel ecclesiastico collegio, & quid si interueniat defectus prouenies à iure naturali, uel gentium.

3 *Relictum factum ecclesiæ si non dicitur cui debetur ecclesiæ parochiali.*

4 *Si non relinquitur ecclesiæ sed ecclesiasticis personis, an acquiratur ecclesiæ, tanquam eius contemplatione relictum sit.*

5 *Relictum an possit fieri singularibus personis de collegio.*

6 *Omne relictum ad causam piam dicitur pro anima: etiam si relinquatur consanguineo dummodo sit pauper. secus si diues.*
Institutio facta nutu ad piam causam ualet.

7 *Solennitates statutorum non sunt necessariò seruandæ in relictis ad piam causam.*
Damnatus ad mortem an possit relinquere ad piam causam. remissiue.

LEX I.

1 HAbeat vnusquisque. † Collegia ecclesiastica sunt appellata licita, & põt eis in testamẽto relinqui. Et valet relictum si aliquis defectus non subest. h. d. secũdũ gl. intellectum. & fuit j. l. facta per Constan. post baptisma receptum per eum fauorẽ fidei christianæ: quoniam ante ipsum non licebat christianis se congregare, & congregationes eorum erant illicitæ: ideo non valebat legatum eis relictum. l. collegium. j. de hære. instit. ista autem l. hoc solum facit quod permittit tales congregationes fieri: & tali collegio ecclesijs relinqui tam fauore collegij quàm relinquentis: vt habeat effectum sua voluntas. In text. ibi: [non sint eius cassa
2 iudicia.] subaudi sicut erãt cassa añ imperato. Cõstã. † In tex. ibi:

Universidad de Deusto
Biblioteca

[liber sit stylus.] [a] propriè loquendo styl⁹ est consuetudo curiæ: vnde dicit stylus curiæ romanæ: vel talis curiæ & differt à cõsuetudine tanquã species à genere. Cũ cõsuetudo sit etiam extra curiam. Ita not. per Cy. in l.j. quæ sit longa consue. sed hîc sumitur eo modo. s. pro depositione facta in scriptis secundũ glo. vel melius secundum Bar. pro forma testameti & vult dicere q forma dicitur circa libera & non subiecta re. iu. Et eodẽ mõ. arbitriũ. i. substantia dispositionis secundum lec. suã: vñ aduertendũ q secundũ lecturã gl. quã sequũr Cy. & Gul. de cu. & etiam Bar. in antiquis recollectis l. illa non inducit aliquod priuilegiũ in relictis factis ecclesijs, vel ecclesiastico collegio: nisi circa personã testatis, vt patet ex j. gl. quę restringit hãc l. ad testatiões habiles: nec circa formã testameti vt patet ex gl. quæ incip. [ob hoc ipsum.] quæ restringit eas ad vltimas voluntas solennes: & vult q si non haberent solennia non valerent. de quo. j. eo. l. generali nec circa substãtiã testameti. Sed solũ inducit vt posit ecclesiæ, vel ecclesiastico collegio relinqui qd olim nõ poterat & hac lec. retẽta quæstiõe s plures hic formãtur per Cy. & Gul. de cu. inter aliàs. † Quid si relinquitur ecclesiæ, & nõ dicũ cui. [b] Et determinat qd debeatur ecclesiæ parochiali per. l. condicio. §. fi. ff. de cõdi. & demon. Et si tẽpus testamenti erat in vna parochia: tẽpore autẽ mortis erat in alia, debetur primæ ar. l. si ita de auro & argento leg. † Et si nõ relinquit ecclesiæ, sed ecclesiasticis personis, an acquratur ecclesiæ tanquã eius cõtemplatione relictũ, an aũt ipsi personæ, videtur prima pars verior per l. nõ plures. j. eo. in fi. cũ gl. fi. Sed doc. distinguunt an relinquat prælato, vel episcopo, vel rectori parrochialis ecclesiæ qui habẽt administrationẽ & vera est prima pars. An relinquat nõ habẽti administrationẽ, vt canonico, tũc si omnibus vel simpliciter canonicis, & vr relictũ capi tulo seu collegio q representat ecclesiã, vt l. & ar. in l. ciuibus de reb. dub. & sic ecclesiæ acquiritr, & hoc si relictũ sit factũ ab extraneo: secus si à cõiuncta persona. vt in c. requisisti. de testa. Si aũt vni cauonico, vel duobus, & tũc etiã si ab extraneo, nõ acqrit ecclesię. Sed illi soli q nõ administrat ecclesiã: nec eã solus representat: et hoc etiam habeť in d. c. requisisti. & de hoc vide p Bar. in d. l. ciuibus. ff. de reb. du. Itẽ si sit aliquod collegiũ reprobatũ, nec possit ei relinqui vt collegio. vt. l. collegiũ. j. de hære. instit. † An possit relinq singularibus psonis de collegio? Distingue an sit reprobatũ cõe sectę, puta hęreticorũ, & nõ põt relinqui. An nõ cõe sectæ: puta iudeorũ: q habuerũt iustam originẽ, & tũc põt relinqui, vt l. cũ senatus. ff. de reb. dub. & ibi p Bar. & hîc in vlti. gl. Verũ qa ista lectura modicã vtilitatẽ cõtinet. Bar. postea subtilius cogitãdo dedit huic. l. aliũ intellectũ nõ reprobãdo lect. glo. qa vera est in se. Sed dicit q nõ est bona in hac. l. qa scd'm eũ Imperator seruiuisset nobis de vẽto. Nã statim q Imperator Cõstãti. recepit fidẽ christianã, approbatæ fuerũt cõgregationes christianorũ & ecclesiasticarum personarum: cum per aliam dedit eis licẽtiã cõgregãdi se, vt patet. xv. dist. c. canones. & per consequens poterãt per alias leges veteres eis relinqui vt in gl. No. ergo expediẽs fuisse per hoc solũ hanc legẽ facere. Itẽ verba istius legis sunt ita generalia q vidẽť importare priuilegiũ in modo relinquẽdi tã in persona testãtis: vt patet in ver. vnusquisq; q q. libet etiã aliàs inhabilis ad testãdũ, potuisset tñ testari relinquẽdo ecclesiasticis collegijs, vel ecclesiæ, quã etiã circa formam, vt patet dũ dicit, liber sit stylus, & circa substãtiam dispositiõis: vt patet dũ dicit liberũ arbitriũ intelligẽdo liberũ à solẽnitate iuris ciuilis, vel ab alijs quæ in alijs testamẽtis requirũt, & nõ adsunt, vitiať testm̃. Secus tñ qñ relinquit ecclesię. Et scd'm istũ intellectũ l. ista cõgruit vltimę pti rubricę dũ dicit & priuilegijs earũ. Nam ista lex fuit directa ad vniuersum populũ subditũ imperatori: & sic facta fuit nõ solũ cõtẽplatiõe ecclesiasticarũ psonarũ, sed etiã testãtiũ: vt possint relinquere p libito volũtatis ad salutẽ animarũ eorũ. Nã si hoc cõcediť militibus, q pugnãt p republica corporaliter. vt. l. j. ff. de test. mili. in prin. fortius hominib⁹ existẽtibus in articulo mortis, q pugnãt cũ diabolo p æterna salute & hoc colligitur ex prima parte hui⁹. l. in ver. nihil dicit rationẽ huius legis esse q talia relicta facta ecclesijs vel ecclesiasticis collegijs ab eo q cõstitutus est in articulo mortis, vt colligit ex verbo decedẽs siue fiat instituẽdo vel legãdo, nõ subiaceant regulis iuris positiui, & q defectus inducti à iure ciuili nõ habeãt vitiare talia relicta. Et circa istas est dispẽsatũ p hãc legẽ tã circa psonas testãtiũ quã formã & substãtiã. Sed si essent defectus proue nientes à iure naturali vel gẽtiũ, circa illos nõ cẽsetur dispensatũ sicut nec in testamẽto militis ideo carẽtes intellectu, vt furiosus vel pupillus, nõ possunt testari relinquẽdo etiã ecclesiæ: qa carẽt arbitrio de quo in fi. Legis: & hæc carentia à natura ꝓuenit. p ius rò canonicũ latius est prouisum, q nõ solũ si relinquat ecclesiæ vel ecclesiasticis, collegijs: imò qualitercũq; pro anima tua relinquat pauperibus dicatur relictũ ad piã cãm: & habeat tale priui legiũ q nõ subiaceat regulis iuris. Et nõ solũ si relinquat à cõstituto an articulo mortis: sed etiã ab eo qui sanus est per. c. cũ esses & per c. relatũ extrà de testa. Secundò vt singula dubia quę possent accidere in materia declarentur diuide materiã in sex articulos. Primus est de personis testãtiũ qui colligit ex verbo vnusquisq. Secundus de psonis eorũ quibus relinquit, qui colligitur ex verbo sanctissimo. Tertius de tẽpore in quo testat qui colligitur ex verb. decedẽs. Quartus circa formã testamenti q colligit ex ver. stylus. Quintus qui cõcernit res quæ relinquuntur q colligit ex ver. [bonorũ quod optauerit.] Sextus qui concernit substantiam relicti q colligitur ex vltimo ver. dũ dicit arbitriũ, & in singulis articulis formanť plures quæstiones dubitabiles, quas vide & prosequere vt hîc per Bar. Bal. tñ in omnibus nõ se quit Bar. quę omnia nõ sunt recitãda in cathedra, sed diligenter in studio perscrutãda. † Et addo q omne relictũ ad piã cãm dicitur pro anima. vt no. gl. in. l. si quis tu. ff. de leg. ij. etiã si relinquat cõsanguineo: dũmõ esset pauper. vt not. in c. j. de sepul. Secus si diues. vt. j. eo. l. illud. Item q valet institutio facta metu ad piam cãm: vt no. in c. cũ tibi de testa. aliàs sol. † Itẽ adde q solẽnitates statutorũ nõ sunt necessariò seruãdæ ĩ relictis ad piã cãm. vt no. elegãter no. Bal. in l. gñali. j. eo. & vide q no. Io. an. de dãnato ad mortẽ, [c] an possit relinquere ad piam cãm in c. quãquam de vsu. in vj. in nouel.

[a] *Iuramenta testium vel partis an possint præstari in ecclesijs.*

LEX. II.

[1] NEmo apostolorum. † Legiť quatuor modis in glo. tene vltimam, quia aliæ non seruantur: & vltima est vtilior quòd in ecclesijs non debet fieri contractus, [d] nec par lamenta, nec dari sententia nec lauda. & ista probantur in. c. decet. de immu. eccle. lib. vj. Ft facientes contrà peccant, nisi ex necessitate faciant, quia non possunt ecclesiam exire: vel nisi sint actus pij, vt manumissiones seruorum, legitimatio spuriorum. l. j. j. de his qui in ecclesijs ma. Sed an sint nulli ipso iure tales actus. Doc. dicunt quòd non: nisi sint actus voluntarij, vt contractus. Sed iudicia si sint in ecclesijs agitata, vel in locis sacris si quidem ecclesiastica sunt, valent: vnde vicarij episcopi possunt reddere ius in ecclesia. Et ita seruatur Florentiæ in episcopatu Felusano, & etiam Florentino: si verò secularia, non valent ipso iure, vt in d. c. decet. quod nota quia potest Papa annullare actus laicorum gestos in locis subditis ipsi Papæ, sicut sunt ecclesiæ. † An autem iuramenta testium vel partis possint in ecclesijs præstari: videtur quod sic per. l. generaliter. in fi. infra de iureiur. de quo vide hîc per Bar. & Bal.

Faciens

[a] Styl⁹. Adde an stylus curię facit i⁹. Cy. in l. ij. C. quæ sit lon. cõsue. Ang. i. l. fi. C. de intur. Car. in c. ad hoc de of. arch. Abb. in. c. ex literis. in ij. col. de cõsti. Ant. de bu. in rep. c. fin. de cõsue. Io. de imo. in cle. ij. de sup. ne. pte. & q styl⁹ curiæ facit i⁹ adde Car. in cõsil. xxx. et hoc itellige, nisi reperiat ius ĩ cõtrariũ qa tũc nõ posset allegari ad decisionẽ causarum, ita Abb. in. c. ex literis. de cõsti. co. ij. in. c. ad hoc l. de sentẽ. ex. c. in c. quã grauis. de crimi. & in. c. bonæ memoriæ. el. j. col. vj. de post. prę. in c. aduersario de exce. & in c. sicut. de re iudi. & vide text. & ibi Bar. in l. fi. C. de cano. largi. libr. xij. & quo differat stylus ab vsu vel cõsuetudine p Ioan. And. in d. c. fi. de cõsue. & aliqd p Ale. de imo. ĩ cõ. xxxix. in fi. in ij. vol. & ad præmissa vide etiã Feli in d. c. ad hoc. et adde q Ale. de imo. in cõ. xciij. col. ij. in v. dicit q iudex ex officio debet se ĩ de stylo informare. & idẽ Flo. & Bar. in l. ij. ff. de testi. & Alex. in l. iij. §. hoc autẽ. ff. de dã. infec. & an repugnãtia cõmuni styIo sint nulla. vide Fely. in. c. cãm. el. ij. ĩ fi. de testi. Cur.

[b] Dicit cui. Add bar. in. l. quę cõditio. ĩ §. fi. ff. d cõdi. et demõ. in. l. j. de acqui. hære. in l. j. in §. cui bona. ff. de iure fisci. Ange. in §. si verò, in authẽ. de nõ alie. doc. ĩ. c. j. de solu. Ioan. andre. in. c. cum quis. de sepu. lib. vj. in nouel. Pet. deanc. in rep. c. canonũ. d cõst. Abb. cõ. xcix. incip. cõdidit testamẽtum in. ij. volumi.

[c] Ad mortem. Adde Bar. in l. eius qui. in §. j. ff. de testa. Ioan. de imo. in l. si quęram⁹. in fi. ff. de testa. Ioã. de imo ĩ rub de test. & in. c. ij. eo. tit.

[d] Non debet fieri cõtractus. adde doc. in c. cœptum. ij. q. ij. & Abb. in c. qua frõte. de appel.

[a] *Faciens contra legem quæ non continet aliquam pœnam punitur. saltem extraordinem officio iudicis quando contra faciendo delinquit eodem modo faciens contra canonem, & contractus erit nullus.*

LEX III.

[1] NEmo martyres. † Lex ista secundum intellectum glos. confirmatur per aut. multo magis. j. eo. nã si bona ecclesiarũ nõ possunt vendi vel alienari multominus ipsæ ecclesiæ. quia cũ sint sacræ non sunt in cõmercio per se. Sed cũ vniuersitate possunt esse: vt l. in modicis. ff. de cõtrahẽ. emptio. vt si quis in suo castro vel possessione haberet ecclesiã in qua ipse habet ius patronatus, & vendat castrũ vel possessionẽ, seu donet. an in emptorem vel donatariũ trãseat ius patronatus? videť q sic per [2] illas leges de quo vide per Inn. in c. ex literis. de iure patro. † Et aduerte, quia hęc est vna gl. q̃ semper allegať dũ dicit q faciens cõtra legẽ quæ nõ cõtineat aliquã pœnã punitur saltẽ extra ordinem officio iudicis. eo. modo faciens contra canonem: de quo vide gl. in c. gñali. de elec. lib. vj. intelligit tñ qñ contra faciendo delinquit aliàs secus: nã si lex statuat q mulier nõ cõtrahat sine certa solẽnitate, faciẽs contrariũ nõ delinquit: propterea nõ punitur secũdũ Bar. Itẽ illa gl. vult q vltra pœnã extraordinariam contractus sit nullus. & sic duæ pœnæ cõcurrunt quia vna imponitur ipso iure: alia per hominẽ: vt dixi in l. cunctos populos. & quia nullitas actus nõ est propria pœna secundũ Bal. & quia virtute eiusdẽ. l. videntur imponi: vt d. l. cunctos populos in fin. Sed videť q ex quo alia pœna imponitur extẽsiua actus nõ sit nullus. per l. fi. ff. de diuor. & no. in l. nõ dubium. j. de legi. Sol. dic vt no. per Bar. in l. prætor. in prin. ff. de ope. no. nun.

[a] *Priuilegia concessa clericis censentur concessa uel fauore ordinis clericalis: uel fauore ecclesiæ: nec possunt eis renuntiare.*

Priuilegia concessa filijs censentur concessa contemplatione patris: & remanente priuilegio paterno remanet etiam priuilegium ipsorum.

[3] *Relictũ factũ clerico, an censeatur factum contẽplatione ecclesiæ: & non suæ personæ.*

LEX IIII.

[1] NOn plures. † In ecclesia non debet esse maior numerus, quã patianẽ facultates ipsius & si sint aliqui vltra numerum debet expectari quod moriantur: & in loco eorum debent substitui. Item recepti vltra numerum etiam per suffragia potentum non gaudent priuilegijs; eorum qui sunt intra numerũ: quæ priuilegia videntur in fauorem ecclesiæ concessa. h. d. Adde l. in ecclesijs. j. ti. j. & c. cum M. ferrariensis. de consti. Nam primò in principio. & in ver. nulli. secundum intellectum gl. quæ est quod tempẽtore huius legis in ecclesia constantinopolitana erãt quãplures vltra numerum: de quo hic quod statutũ de certo numero canonicorũ nõ præiudicat illis qui tẽpore cõditi statuti sunt in ecclesia incorporati: quia nullus debet inde amoueri. Sed debet expectari qd' moriant: & loco eorũ nõ debẽt alij substitui quousq; peruentũ fuerit ad numerũ statutũ. Solum ergo præiudicat futuris canonicis quod nõ recipiãtur vltra numerũ. Et si fuerint de facto recepti per patrocinia & fauores potentũ, non debent inter præbẽdas nec quotidianas distributiones nec alias cõmoditates vel priuilegia quæ habent iuuari. † Itẽ not. quod priuilegia cõcessa clericis, censẽnt cõcessa vel fauore ordinis clericalis vel fauore ecclesię: ideo nõ possunt eis renuntiare. dicit Iac. but. & Bal. quod similiter priuilegia cõcessa filijs censentur cõcessa contẽplatione patris: & remanente priuilegio paterno, remanet etiã priuilegiũ ipsorũ puta concessum est alicui & filijs suis tale priuilegium: deinde reuocantur omnia priuilegia excepto illo Titij de filijs aũt nihil dicitur. dicunt Iac. but. & Bal. q cõcessio facta filijs remanet: quia censetur facta contẽplatione Titij patris. arg. l. sed si pater. §. in arrogato. ff. de vul. & pup. Et not. glo. [3] fi. dum dicit quod ad alias acquisitiones trahi põt. † Sentit q' re[a] lictum factũ clerico censeatur factum contẽplatione ecclesiæ: non suæ personæ: & sic illi acquiratur de quo videtur tex. cũ gl. in l. annua. §. fi. ff. de an. leg. sed distingue vt dixi in l. j. §. eo.

[2] *Princeps debet omnia facere cum consilio suorum baronum & sapientum: & quid in causis iudicialibus.*

[3] *Quando causa non habet dubium, seu iudici non uidetur habere, non auditur pars petens committi consilio sapientis.*

[4] *Vectigal tributũ, indictum: & superindictum, qualiter differant, & quæ onera essent, qualiter & quando soluebantur, & ab eis ecclesiæ essent exemptæ, & quid hodie.*

& nume. s.

[5] *Onera q̃ hodie imponuntur per ciuitates & dominos sunt onera noua, licet inuenta ad similitudinem prædictorũ & plurimum imponuntur personis propter res.*

Clerici ad quæ onera tencantur, & à quibus sint exempti.

[6] *Si ciuitas facit statutum q, omnia prædia infrà territorium sita dicantur tributaria pro oneribus imponendis, an istud statutum liget bona ecclesiastica. & nu. 7.*

[7] *In generali collecta quæ imponitur personis per solidũ & libram, q. non comprehendantur forenses pro rebus intra territorium sitis: nisi specialiter imponatur onus illis rebus.*

[8] *Possessiones allibratæ laicis an transeant in ecclesiam cum onere allibrationis.*

LEX V.

[1] PLacet. † Ecclesia nullũ agnoscit onus nisi ordinariũ: vel per subitũ aduentũ principis. h. d. in effectu. quã diuide in [2] glo. j. † Not. q omnia debet facere princeps cũ consilio suorũ baronũ & sapientũ. facit l. non dubiũ. j. de legi. & dicit ibi Iac. but. q non est sumendũ consiliũ in causis iudicia libus: nisi quãdo vertiť dubiũ in iure. † Et [3] sic nõ auditur [b] pars petẽs cõmitti consilio sapientis quãdo causa nõ habet dubiũ, seu iudici nõ videtur habere. facit. l. ij. j. de legi. sed si est casus de quo dixi in l. cunctos populos. quod licet quis sit punitus per iudicem ecclesiasticũ pœna excõmunicationis nõ tamẽ minus pòt puniri per iudicẽ secularem: vel quia lex ista secundũ gl. inquan[d] tum dicit ecclesiam teneri ad canonicam il[c] latã, idest ad tributa [c] quæ dicũtur canonica idest ordinaria collectio, seu ordinariũ onus, quia impositũ per legẽ: & erat vnifor me, & imponebatur ipsis rebus seu prędijs est hodie correcta per aut. itẽ nulla cõmunitas. j. titu. j. & alij dicũt cõtrarium, q imò non est correcta: & quod etiã hodie ecclesia tenet ad tributa. vt in c. si tributũ. x. q. j. de quo etiã not. in l. de [4] his. de epi. & cle. † Debes scire q nos habemus tria vocabula tributũ: indictũ, & superindictũ. Tributũ erat illud qd' erat impositũ prædijs prouincialibus secũdũ numerũ iugerũ: & erat onus reale: qd' soluebatur singulo anno: licet erat ordinariũ & vnifor me: & erat certa pẽsio fructuũ: ideo alio vocabulo dicebatur tributio annona militũ: quia propter eos impositũ erat. vt j. de an. & tribu. in rubro & nigro: & dicebatur etiã census: vt ff. de cẽsi. Et de istis vocabulis vide gl. quæ etiã ponit differentiã inter tri[d] butũ [4] & vectigal in l. j. §. j. ff. de publica. Indictum verò impone batur prouincijs singulis: quæ vno anno soluebant ferrum, alio anno soluebant argentum. Et istud tributũ dicebatur superindictum: & olim erat extraordinarium onus: posteà fuit effectum ordinarium per l. ij. de indi. lib. x. quoniam habet talem speciem quæ poterat prouideri, licet vniformiter nõ præstetur. & istud soluebať vltra tributũ singulis quinquẽnijs. Superindictũ erat qd' soluebatur vltra p̃dicta onera, non semper nec vniformiter: sed cũ casus occurrebat sterilitatis, vel guerræ: & nõ debebat imponi sine speciali mãdato principis & semper fuit extraordinariũ: qa ꝓuideri nõ poterat: & de isto loquiť iste tex. dũ dicit supindictũ, vt no. gl. in l. j. j. de superindi. seu sup rubrica. Nũc ad ꝓpositũ quare ecclesiæ p̃dia non erant exẽpta à tributis p hanc l. nec ecclesiasticarũ personarũ. vt in l. de his j. e. erat, qa istud onus fuit inuentũ & impositũ prædijs antequã essent aliquæ eccl'æ: vel antequã haberẽt bona aliqua, & qa tale onus erat affixũ præ dijs, necesse est dicere qd' si p̃dia perueniãt ad ecclesiã, qd' transeant cum isto onere reali, quia hoc est regulare l. via constituí. §. qui fundus. ff. de seruit. rusti. prædio. l. si conuenerit. §. si fundus. ff. de pigno. actio. non sic. erat in indicto & superindicto: quia ista non erant imposita prædijs, sed personis: & sic cessabat ratio prædicta. Hodie verò id onus tributorum cessat: quia etiam cessat romanum imperiũ eo modo, quo tunc erat: & ideo ista l. cum simil. quæ dicunt ecclesiastica prædia teneri ad ista tributa,

[a] Et in hoc qñ relictum vni dicatur factũ contẽplatione atque intuitu alterius. vide p Bart. in l. fi. in prima col. C. ĩ vsuf. in ver. pro huius declarat. Bal. in aut. similiter. C. ad l. falci. in ver. quæro quid si donať. Bart. in l. filio. ff. de cõdi. & demõ. Bald. in l. cũ aliquis. in j. col. C. de iure delib. in ver. not. pro cõ memoratione.

[b] Non auditur adde Bar. & ibi Alex. in l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. ij. Imo. & Alexã. in l. fi sic stipulatus. ff. de ver. ob. Bal. in l. j. col. ij. ver. quarta est relatio. j. de legi. Alex. in consi. lxxij. in ij. vol. & in consi. cxlv. col. col. fi. in v vol. Ang. in consi. clxxiij. inci. In qõne vertente. & Io. de imol. in l. si qs mihi bona. §. pe. ff. de acqui. hæ. Fran. Cur.

[c] Ad tributa. Adde c. iam nũc xxviij. q. j. c. magnum. & in c. fi tributum xj. q. j.

[d] Tributum. Adde q ista gl. hic alleg. in d. l. j. §. j. Bal. alle. eam eam pro singu. in c. j. in fi. de mil. vas. qui contu. est in vsi. feud. & ibi dicit q tributũ debetur ratione proprij soli. vectigal ratione publici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non habent locum nec ex eo quod fuerint correctæ per auth. Item nullus. licet gl. hic dicat ſuper ver. canonica. quod doc. reprobant. nam iſta lex eſt canonizata. xvj. q. j. c. generaliter placet etiam expreſsè dicit in c. ſi tributū. xj. q. j. Sed hodie iſta iura nō habent locum: quia id tributū deficit: & hæc eſt veritas. Et qui hoc negaret, teneretur eccleſiæ. vt eſt gl. in c. j. de immu. eccle. lib. vj.

†Onera quæ hodie imponuntur per ciuitates & dominos ſunt onera noua: licet inuēta. ſed ſimilitudine iſtorū ab iſtis nouis imperator prædia eccleſiarū & clericorū eximit. l. j. j. ti. j. canonizata. xvj. q. j. c. generali. §. nouarū. Et vt plurimū imponiť perſonis propter res: nō aūt ipſis rebus, perſonæ autē eccleſiaſticæ nō ſunt ſubditæ ipſis laicis ideo non poſſunt imponi tā per rationē authē. itē nulla cōitas, quā de iure canonico. vt in. c. non minus. de immu. eccle. Circa q vide qđ no. Spec. de cleri. coniuga. ver. huiuſmodi. vbi ponit ad quæ onera clerici teneantur: & à quibus ſint exempti. †Sed pone ciuitas facit ſtatutū q omnia prædia infra territoriū ſita dicantur tributaria pro oneribus imponendis an iſtud ſtatutū liget bona eccleſiaſtica. videtur quod ſic: quia licet perſonæ eccleſiaſticæ nō ſint ſubditæ laicis propter ordinem clericalē: ſed prędia quæ ſunt intra territorium ſunt ſubdita: & ideo videtur dici poſſe teneri ad hoc onus per ea quæ no. Inn. in. c. poſtulaſti. de foro cōpe. & per glo. primā ſuper rubrica de iure pat. Breuiter aduerte diligēter aut loquimur de prædijs, quæ iam erant eccleſiaſtica tpe ſtatuti cōditi. Et iſta non afficiunt tali ſtatuto: quia licet ſint intra territorium, tamen ſunt exempta à iure laicorū: ſicut perſonæ clericorum. Et ipſa eccleſiaſtica ſunt imperialia: & iſta ſunt paria eſſe extra territoriū, vel eſſe infra & eſſe exempta. vt in. c. lumnioſo. xvij. q. ij. nō ſi eſſent prędia forēſiū qui nō habebant priuilegium noui. licet perſona iſtorū nō ſubſit ſtatuentibus. vt in. l. libertis. §. ſola. ff. ad muni. tamen alia prædia ſunt ſubiecta. & ideo licet nō poſsit imponi collecta perſonis eorum, per iſta prædia bene pōt imponi iſtis prædijs: & ita loquuntur iura allegata. ſ. in cōtrariū. & quod no. in. l. ſcripto. §. fi. ff. de mu. & ho.

†& no. diligenter. nā in generali collecta quæ imponitur perſonis p ſolidū & librā, nō cōprehēderētur forēſes pro rebus intra territoriū ſitis. Sed oportet q ſpāliter imponať onus illis rebus. ſi aūt quæritur de prædijs quæ non ſunt adhuc eccleſijs relicta, ſed relinquuntur: vel efficiunur poſt ſtatutum conditum: videretur qđ eccleſiæ teneantur ſicut tenebantur ad tributum antiquum. & ita eſt intelligenda gloſſ. in. c. j. de immu. eccleſiæ poſt lib. vj. quod tenere videť Bar. dicēs q eugubini fecerunt ſic qđ onera cōis deficiebāt propter multa prædia quæ remanebāt ad eccleſias, vide per Bal. qui dicit q iſta ſtatuta præſumūtur facta cōtra immunitatē eccleſiarū: ideo nō tenētur niſi pro onere præteriti tpis: & hoc mihi placet nec poſſet apparere cōtrariū q non fuerit factū in fraudē. Prærerea idē Bal. in l. neminē. j. eo. dicit q hoc videť impoſsibile facere q pro oneribus quæ imponūtur in pecuniā nō vniformiter, ſed ſecūdū cōtingētiā caſuū poſſunt dici prædia tributaria: cū de natura tributi ſit vt ſoluať de fructibus & vniformiter. Si aūt ſtatutū dicat q prædia intelliguntur obligata pro oneribus: & qđ dicātur onerare alia, tunc iſtud bene pōt fieri: tū adhuc procedit dictū Bal. q poſtquā peruenit ad eccleſiā, dicatur facta in fraudē, quæ fraus olim ceſſabat in populo romano, & principe, qui ordinarūt tributū. †Ex prædictis ſol. q. ſi aliquę poſſeſsiones ſunt allibratæ laicis, & poſtea trāſeāt in eccleſiā, an trāſeat cū onere allibrationis, tāquam affixa oneri reali. Et Bar. concludit in cōtrariū quod excipit ex facto ſit expreſsè per arg. lo. an. quæ arg. alleg. in c. j. de immu. eccleſi. li. vj. quoniā illa allibratio non afficit prædiū nec poſt venditionē iā factā, gl. eſt in l. incola. ad munic. Et ſic ſi tranſeunt vēditionē factā, bñ tranſeuntcū illo onere. ſed nō pro futuris venditioni-

a ¶ Diligenter. de hoc vide p Ale. de Imo. i cō. lx xvij. p totū. in ij. vol. & an p ſtatutū fieri poſsit q forēſes teneanť ad collectas ibi dicit et i. cō. c. in. j. vo. & m ppoſito qū collecta poſſit imponi p laicos clericis vidē p Car. i ſuo cō. xij. Frā. Cur.

b ¶ Eſt ſpūalis. Adđ qa matrimoniū eſt magnū ſacramētū vt in c. nō oīs. xx xij. q. iij. c. debitū. & ibi doc. de biga. gl. i c. veniēs de trāſ. Car. ale. in. c. cū haberet. i viij. no. de eo q dux. in maquā pol. p adul.

c ¶ Ad inſtructiones. Adde de materia iſtius l. p Ia. bu. in l. iubem⁹. j. eo. doc. in auth. de eccl. ti. Abb. & doc. in c. nō min⁹. de immu. eccl. Pet. đ anc. i re. c. poſtulaſti. in v. q. de fo. cō. Bar. cep. i trac. de ſer. ruſ. p̄di. in. c. deuia. Ale. de imo. cō. lx viij. inci. viſo & dudū diſcuſſo. Abb. cō. iij. ſci. caſus ſup q̄. in. j. vol. Barb. cō. ſ. xxix. inci. clemētiſsimū deū. in ij. col. in iij. volu.

bus. Et ideo nō debęt amoueri de li. vel de cataſt. illius cui ſunt allibrata: & ipſe vel eius hæredes tenebuntur quouſq; durat illa allibratio. vide Bar. in d. l. incola. ad municip.

2 ☞ *Cauſa matrimonialis eſt ſpiritualis.*
Si in cauſa matrimoniali uertitur quæſtio facti, quia negatur unquā interuenisse uerba de præſenti, poteſt iudex ſecularis cognoscere, ſed ſi uertitur quæſtio iuris, iudex eccleſiaſticus cognoſcet.

3 *Quid in uſuris, uel ſi dicatur quod contractus eſt uſurarius.*

LEX. VI.

1 OMni innouatione. †Iſta. l. allegatur in ſi. q ſi in cā cœpta corā iudice ſeculari incidat aliquis articulus ſpiritualis q iudex ſecularis ſuper iſta nō poſsit cognoscere, nec pronunciare: ſed debet remittere ad iudicem epiſcopi. Et quouſq; ibi expediatur debet ſuperſedere in cauſa. Et ſi cōtrafaceret, non valeret proceſſus: tanquā ſuſpenſa ſit eius iuriſdictio, de hoc in. c. lator. qui fil. ſint legi. Et poterit iudex eccleſiaſticus inhibere & vetare q non procedat: & etiam prohibere quod non faciat nouitatem. † Et ponit exemplum ſi aliquis tanquam filius talis petat hæreditatem, & opponitur. quod non ſit filius legitimus, q inter patrem & patrem nō fuit legitimū matrimonium. Nam cauſa matrimonialis eſt ſpiritualis. b dicit Bar. ſed fuit orignaliter Paul. de liaza. in clemē. j. de vſur. quod iſtud eſt verū, ſi vertitur q. iuris non facti. Pone partes fatentur quod interuenerunt verba de præſenti inter parentes, tamen iſta verba non erāt ſufficientia ad contrahendum matrimonium de hoc ſe non habet impedire iudex ſecularis, ga an ſint ſufficiētia ſtatuitur per canonem, nō per legem, & tempus eſt iudex canonum. Sed ſi qō facti verteretur vt exemplum: quia negatur vnquam interueniſſe verba de præſenti. Et aduerſarius vult probare contrarium. Iſtam probationem bene poteſt recipere iudex ſeculatis, ga hoc ſolū in facto conſiſtit. nō tamen debebit ſuper matrimonio, ſed ſuper principali. vt l. j. de ordi. iu. † Sed iudex eccleſiaſticus bene pronunciat etiam in vſuris ſi producitur inſtrumentum de centum: aduerſarius dicit q non fuerunt numerata niſi quinquaginta: & alia quinquaginta fuerunt appoſita pro vſuris. & vult probare, certè probationem iſtam iudex ſecularis poteſt recipere, quia eſt qō facti. ſed ſi diceretur an contractus eſſet licitus vel illicitus ratione vſurarum. q. iuris eſt, & remittenda eſt ad eum & habeo nunc cauſam pendentem de facto, quia productum fuit inſtrumētum de centum, & pars aduerſa probauit quod erat de lucro ſortis verę. & de hoc fecerunt cōpromiſſum: & ita arbitri pronuntiarunt & reduxerunt ad l. cū autem petať nunc executio de illis pars aduerſa vt hic euitet, recurrit ad curiam epiſcopi petens relaxari iuramentum, & allegans contractum vſurarium & non potuiſſet cognoſci in curia ſeculari de hoc articulo. Et hoc facit ad finem protellandi litem: & quod etiam ſi ibi condemnetur poſsit appellare ad Papam, & in infinitum ducere: vnde petitur an poſsit impediri iſte acceſſus ad curiam eccleſiaſticam. Et per prædicta videtur q ſic, quia de illo articulo facti potuit compromitti & cognoſci in curia ſeculari. & adde quod not. Bar. in l. Titia. ff. ſol. ma. & in l. quoties. infra de iudi.

2 ☞ *Eccleſia an teneatur ad refectionem pontium, uel murorum, uel guerræ.*
3 *Si alicui conceſſa eſt immunitas à muneribus, debet intelligi de his quæ tunc cōcurrebant. Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio.*

LEX. VII.

c 1 ADinſtructiones. ‘Bart. dicit † q iſta lex non procederet hodie ſi imponeretur collecta pro refectione pontium & viarum: quia cum illa imponatur perſonis & eccleſiaſticæ perſonæ, vel eccleſiæ non ſubſint laicis, non poſsit imponere eis tales collectas per auth. Item nulla cōmunitas. j. ti. j. ſed iſto tēpore bñ ſuberāt. Si aūt nō imponať collecta, ſed aliqua via ſit ꝑpe domū vel poſſeſsionē eccleſiæ vel p refectiōe viæ, tale on⁹ dicitur reale & ad ipſam eccleſiā ſolū pertinet per l. ſi. ff. de via pub. tñ nō poſsit cogi per laicos, ſed p eum. gl. aūt in c. gñaliter. §. nouarū. xvj. q. j. d. hāc. l. hodie non tenere & eē correctā, ga iſta eſt noua illatio. q̄ rō nō placet. nā noue illatiōes ꝓhibitę fuerūt etiā p Cōſtātinū. vt l. j. j. ti. j. & tñ. p l. iſtā cōcedūť iſtis caſib⁹. dico ergo q qñ via eſt iuxta eccl'iā, vel domū eccl'iæ vel p̄diū ei⁹. Bar. dicit verū. et tūc eſt recurrēdū ad eum q eā cogat, Sed ſi ñ eſt iuxta p̄dicta et ſic ñ ptinet ad ſolā eccl'iā refectio ſed ad totā viciniam

viciniam quæ habet vſum vię illius vel pontis, ſi quidem ex illa via vel ponte eccleſia vel miniſter eius habebat vtilitatem propter prædia quæ ibi habebat, tenetur conferre ad iſtas expenſas iuxta regulam: Commoda qui ſentis iungas onus emolumētis. nō tñ cogetur per iudicē ſeculare, ſed per epiſcopū: ſi non habebat cōmoditatē ſpecialē, licet fortè per hāc legem poſſet cōpelli ad cōferendū: expenſa eſt pia hodie per illā auť. nō poterūt com-
2 pelli niſi de licētia Papę. † Et idē videť dicēdū de aliįs expē. ſimilibus. vt refectione pōtis, vel murorū, licet gl. hic dicat eccleſias nō teneri. nā imò videtur cōtrariū per l. ad portus. j. de ope. pub. & in l. ſi. j. de qui. mu. non licet ſe ex. lib. x. Et idē in expē. guerræ. Si erat dubiū de captiuitate ciuitatis, et diſtrictu eccleſiarū, cum teneantur cōferre, & poſsint cōpelli per epiſcopū: alias non ſine authoritate Papæ. & vide qđ no. in addi. Spe. in tit. de cenſibus.

3 † Dicit autē Cy. notabiliter in l. ſi ex toto. in prin. de leg. j. q ſi ali-
a cui eſt cōceſſa immunitas à muneribus, debet intelligi de his quæ tunc cōcurrebant. Sed ſi propter aliquē caſum de nouo venientē, oportet imponi aliqua onera inſolita, vt propter guerrā, talis immunitas nō prodeſt, quia quæ de nouo emergunt, nouo indigēt auxilio: vt l. de ætate. §. ex cauſa. ff. de interrog. act. facit l. in cōcedēdo. ff. de cōſtr. tu. i rōne ſui. Tene mēti, qa quotidianū.

4 ☞ *Onus capitationis quod olim imponebatur capitibus puta maſculis unus aureus, & fœminis dimidius uocabatur tributum, & ab iſto erant immunes perſonæ eccleſiaſticæ.*

LEX VIII.

1 SAcroſancta. †No. iſtā l. contra id quod vidi fieri percurial es curiæ Romanæ tempore quo ibi erat curia. nā Cortiſani habebant
b immunitatem ne ſoluerēt gabellas b de propriįs rebus vel victualibus quæ emebant ipſi aūt volētes amicis eorū ſeruire, introducebant victualia & res alias extraneorū, aſſerentes ea
2 ſua eſſe: quod hic reprobať. † Not. etiā hic in ver. [capitationis.] iuncto ver. tributorū. quod onus capitatiōis: quod olim imponebať capitibus, puta maſculis vnus aureus: & fœminis dimidius. vt no. j. de an. & capi. ſuper rub. vocabať tributū quod etiā gl. ibi dicit tamen ab iſto tributo erāt immunes perſonæ eccleſiaſticę: quia non erat onus reale, ſed perſonale, non ſic ab illo quod imponebatur rebus. vt l. placet.

3 ☞ *Si eligitur monachus unius monaſterij ad regimen alterius, non debet ad illud tranſire, niſi obtenta licentia ſui ſuperioris.*
An monachus poſsit tranſire de una religione ad alteram & quando non ſufficit licentia ſui ſuperioris, ſed debeat obtinere à Papa.

LEX IX.

1 QVi ſub prætextu. †Doc. notant iſtā l. cōtra ſcholares qui ſunt in matricula, & non intrant nec ſtudent, vt non gaudeant beneficio ſcholariū: nec percipiant fructus beneficiorū ex priuilegio conceſſo ſtudentibus ſicut nec hic clerici deſereti in collegio clericorū ſi non exercēt diuina officia fa-
2 cit l. ſcrinarios. j. de teſ. mi. & l. ſemp. §. pe. ff. de iu. im. † Itē no. tex.
c cū gl. in fi. q ſi eligať monachus vnius monaſterij ad regimē alterius, nō debet ad illud trāſire: niſi obtēta licētia ſui ſuperioris. Quid ſi trāſiret ſine electiōe de vna religiōe ad alterā, vide bonā gl. in c. cū ſingula. de p̄bē. li. vj. quę diſtinguit tres caſus q aut vult trāſire ad arctiorē religionē, & ſufficit petere licētiam, licet non obtineat: aut ad parē, & debet petere & obtinere aut ad laxiorem: & tunc non ſufficit obtinere à ſuo ſuperiore, ſed debet obtinere à Papa.

2 ☞ *Neceſsitas & utilitas publica præfertur priuilegio eccleſiarum.*
In generali priuilegio immunitatis cenſetur exceptuata neceſsitas publica.
3 *Statutum ſi diſponit q non poſsint bona alienari in non ſubditum, non comprehenditur eccleſiæ, uel eccleſiaſticæ perſonæ.*
Communitas quando indiget animalibus pro mittendo aliquid ad aliquē locum, uel pro faciendo exportari ad ciuitatem, uel pro mittendo aliquem ad iuſtitiam, poteſt capere animalia priuatarum perſonarum, uel aliàs res.
4 *Reſcripta impetrata contra publicam utilitatem non ualent: nec eſt eis obediendum etiam ſi contineant clauſulam non obſtante aliqua lege uel ſtatuto.*
5 *Propter delictū gubernatoris nauis, non confiſcatur nauis aliena, ſi āis in hoc cōſenſit.*
6 *In his quæ tendunt ad utilitatem capituli, uel ſaltem non tendunt in damnum tunc quod maior pars fecit, uidetur feciſſe totum capitulum. ſed ſi tendunt ad damnum, requiritur quòd omnes concordent, & cōtradictio unius faceret ne uideatur geſtum ab uniuerſitate.*
7 *Factum Prælati, an noceat eccleſiæ?*
Factum procuratoris uel tutoris, an noceat domino uel pupillo?

a ¶ Intelligi. Adde q Alex. in conſi. cxciij. col. ij. ver. nūc attingo. tenet q extendať ad futura. i ij. col. ſed q non intelligať ceſſa à collectis quæ imponunť pro guerra ſuperuenienti. Ad de d. Ant. in c. peruenit. de cenſi. & eundē Alex. in cōſi. ccxv). col. vj. ver. ad idē. in ſecundo vol. Cur.

b ¶ Gabellas. Adde c. quāquā. de cēſi. li. vj. & in. cle. præſenti. e. ti. & diſſuſè q Berta. in tract. de gabel.

c ¶ Monaſterij. Adde c. q Dei timorē, de ſtatu mona. c. ſanē. de regu. et in c. licet. e. ti. Archi. in c. mādam⁹. xix. q. iij. Lap. alleg. lx xxiij. Abb. in c. ea noſcitur. in iij. no. de his quæ fi. à prælā.

d ¶ Perſonæ. Adde cir ca hoc ea quæ ponitur per doc. in c. noue rint. extrā, de ſen. excō. & d. Alex. de Im, in cōſ. x ciij. in ij. vol. Cur. & tu vltra prędicta vide quę ponit ſatis in ppoſito do. Barto. Soci. in conſi. cclxxiij. col. v. ver. v. principaliter. & in cōſ. ccxlj. col. iiij. ver. ſed poſito & ad principalē deciſionē. pau. de Ca. hic de ſtatuto prohibēte rē alienari in forenſem q nō cō prehēdat clericū vel eccleſiā. adde Ang. in l. nemo. ff. de pac. & in l. fiſtuſ. §. diuī. ff. de leg. j. et Bar. in l. fi. C. de exa. trib. lib. x. ſed quod ſtatutū valeat, vide eundē Bar. in l. j. C. ne li. habi. lib. xj. & de hoc in tract. de emp. & vē. q. iij. principali. q. xxj. & in finalibus verbis iij. q. principalis verſic. de mum. Sura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

e ¶ Limitatio. Adde alias limitationes quas ponit Fel. in c. cū omnes. col. ix. cū duabus seq. extrà de cōsti. in vers. in eadē gl. ibi si sunt plures. quas etiā habes per Ale. de imo. p maiori parte. in d. l. & maior. in apostil. ad bar. Cur.

a ¶ Gualdana. Ad hoc vide quę not. Bal. in extra. de pa. cōstā. in versi. nō iurantibus. Cur.

b ¶ L. cōtrariat canoni. Addē ca. clerici. de iudi. c vlti. de secun. nup. c. i. de noui ope. nūt. gl. summę. x. dist.

e ¶ Sed miror. Addē q cōtra Bart. tenet In. in l. nō amplius ff. de leg. j. & ibi do. Alex. in ij. col. qd dicit opi. cōtra Bar. verioreē. et allegat tex. in l. si qs curialis. j. de epīsc. & cle. & idē tenet ipse Alex. in cō. ccviij in ij. colū. in ij. vo. sed Are. I d. l. nō amplius. tenet opi. Bar quam dicit magis consonā rationi. et vide eūdē Paul. de cast. in d. l. si qs curialis. & Adde Fel. in c. ecclesia sanctæ mariæ. co. xxxvi. ver. xij. quæro. extra de consti. Cur.

rēsis haberet domum in hac ciuitate, vel p̄dium in comitatu: nā propter hoc nō esset subditus, nec sortiretur hīc forū: vt l. libertus. §. sola. ff. ad muni. tñ si ista ciuitas illi domui vel prædio iniungeret aliquod on⁹, quod facere pōt cōferendo verba in ipsam rē quia est subdita ex quo est infra territoriū, licet nō persona: vt dixi in l. placet. ś. e. Si illud onus nō solueretur, posset cōfiscari sed si esset res ecclesiæ secus, ga tale onus nō potest sibi iniungi, licet sit infra territoriū. est excēpta: & videtur esse extra territoriū vt in c. luminoso. xvij. q. ij. & dixi in d. l. placet tene menti, qa multū declaratur ex his verbis id qđ no. Innoc. in dicto loco.

7 † Quantū aūt ad illū articulū an factū p̄lati noceat ecclesię. doc. hic distinguūt, sed vide quod in simili no. de facto procuratoris vel tutoris, an noceat domino, vel pupillo. q̄ plenè no. Bar. in l. j. ś. si procurator. ff. si quis ius di. nō obtē. & qđ no. in. l. Polla. j. de his qui. vt in. Et concludit in effectu per doc. q cōtrahendo nō pōt prælatus p̄ciudicare ecclesiæ, nisi seruet formā iuris. vt. j. eo. l. iubemus. Delinquendo verò aut q̄rimus in acquirendo, an pōt p̄iudicare, sicut procurator vel seruus domino suo in nō acquirendo. vt in. l. si. j. de acquí. pos. & l. si seruus. cū ibi no. j. de pac. sed in acquisitis perdendis dic aut delinquit extra administra. puta interficiēdo, vel vulnerādo aliquē, aut vlotiā committendo, & nō præiudicat. vt in. l. neq; interdictio. ff. de reg. iu. & l. meminerint. j. vñ vi. aut delinquit administrando, & tunc aut delinquit in non faciendo, & potest præiudicare, puta nō petendo bona ecclesię, quia facit contra eā currere p̄scriptionē. Aut delingt faciēdo & tunc aut pœna non cadebat in ipso administatore, & præiudicat ecclesię, vt in casu huius. l. vbi fuit subtracta nauis. nam posito q per prælatū & capitulum, prout intelligit, qđ tamen isti non sunt domini, sed procuratores, ipsa etiā ecclesia est domina & nihilominus præiudicat ecclesiæ, quia ista pœna confiscationis non cedebat in ipsis: cum nauis non esset eorum: ramen ecclesia ab eis recuperat, vt in vna solutione quam ponit hic gl. & probatur in dicta. l. Polla. lō. si statutū dexerit q̄ si quis produxerit falsos testes perdat causam, & tutor in causa pupilli eos produxisset, quia ista pœna non caderet in tutore qui non est dominus causæ, præiudicat pupillo vt causam perdat: tamen recuperat á tutore, Si autem caderet pœna in ipso tutore, vel in prælato, tunc eius debitum non p̄iudicaret ecclesiæ, sed sibi: vt in c. delictum personę. de reg. iur. in. vj. & de excep. c. cū venerabilis.

2 ☞ *Milites non possunt capere panem unum, pullos. nec alia animalia rusticorum ad comedendum, quando subditi grauantur in soluendo fisco onera sua annalia: quæ per hoc soluuntur: nisi in casu necessitatis.*

3 *Princeps si vult mari tare filiam, vel aliquid facere ad suum honorem quod nō debet propter hoc imponere grauamen subditis.*

4 *An in foro conscientiæ liceat emere res confiscatas quæ per officiales publicos uenduntur.*

LEX. XI.

1 NEminem. † A muneribus incumbentibus propter principis aduentum res ecclesię non sunt immunes. h. d. In glo. j. sed contra. j. tit. j. & ij. Subaudi in ver. [vel perangarij.] vbi ecclesiæ & ecclesiasticę plonę nō tenenē ad angarias & perangarias sed dic verū

2 esse nisi in subaduentu principis. vt hic. † in gl. hic. [gualdana,

a idest imperatoris.] dic. i. societas militum quos secū ducit Imperator: vult ergo gloss. quærere an sit licitū dictis militibus capere res rusticorū: puta panem, vinū pullos, & alia animalia ad cōmedēdū, & finaliter determinat quod non, nisi in casu necessitatis: qñ nō potuit se p̄munire, ga non debet facere transitū cū iniuria priuatorum. satis em̄ grauanē subditi in soluendo fisco onera sua annalia: quæ propter hoc soluūtur vt milites sustentenē, vñ nō debet aliud grauamē supaddi: nisi ꝓpter summā necessitatē.

3 † Ideo si princeps vult maritare filiam, vel aliquid facere ad suū honorē dicūt Doc. q nō debet propter hoc imponere grauamē subditis. vt. j. de statu. & ima. l. ij. & in hac. l. Gul. multū bñ tractat materiā. munerū: quę munera plures recipiūt distin. & semp recurritur ad dicta eius qm̄ multa capita habēt in se. & Bar. ponit

4 in l. j. j. de mulieribus. & in quo loco. lib. x. † idē Bal. quærit an liceat emere in foro conscientiæ res confiscatas quę per officiales publicos vēdūtur. pone exemplum in istis pignoribus quæ quotidie vēdūtur in platea per publicos officiales, quia eorū dñi nō exegerunt ea infra terminum. In foro em̄ iudiciali clarū est qđ sic. & remittit ad not. in c. eos. de. immu. eccle. lib. vj.

2 ☞ *Confirmatio priuilegiorum quæ erant inualida, quando nihil operetur?*

3 *Quando lex contrariatur canoni, statur canoni in his quæ concernunt spiritualia, uel periculum animæ: & quid in aliis?*

Si aliqua communitas per statutum suum dabat aliquas eleemosinas religiosis, an ualeat statutum postea factum in contrarium?

4 *Relictum annuum factum conuentui fratrum prædicatorum pro eorum sustentatione. an ualeat?*

Quid in legato ad piam causam, quando est omnino incertum?

LEX. XII.

1 PRiuilegia. † Priuilegia ecclesiarum confirmātur: inducta in contrarium tollunt.

2 & eleemosynæ consuete dari iubentur. h. d. Iaco. butr. † No. primò de cōfirmatione priuilegiorū quæ si sunt valida, parum operanē: quia solum renouat, & obseruantiam excitat: & aliqñ prodest propter vetustatē veterū. vt no. in authen. de hære. & fal. circa prin. Si autem erant inualida: tūc si cōfirmaē ex certa scientia efficiunē valida. ff. de adopt. l. adoptio non iure facta. & in l. ij. de re eo. Sed si princeps ignorauit inualiditatē, & confirmatio sit facta in forma communi, non validātur: vt in c. j. cum ibi no. de confir. vti vel inúti. Et dicit hīc Bald. q gñalis confirmatio antiquorum priuilegiorum non refertur ad illa quę erant reuocata nisi spāliter dicaē cōtrarium, vt fuit hīc: nā multa erāt reuocata, hīc per pragmaticas sanctiones postea impetratas. quas Imperator hic tollit, & renouat vetera priuilegia, sed si hoc non fecisset expresse: solum operatur in priuilegijs non reuocatis secundū Iaco. but. quæ vigedāt tēpore cōfirmationis. & allegant ad hoc. l. Meuia. ś. a me. de lega. ij. in ratiōe sui. l. eum q ś. si mulier. de iureiur. Allegat et Bald. l. Mela. ś. j. ff. de ali. le. vbi statur vltimæ consuetudini. Item allegatur iste tex. cum gloss. in

b ver. omnes sanè. q̄ñ lex contrariatur canoni. b statur canoni: q est verum in his quí concernunt spiritualia, vel periculū animę: vt no. in. c. ij. de re iudi. li. vj. In alijs autē distinguitur. aut sumus in terris subditis romanæ ecclesiæ quo ad tēporalia. & idem in vtroq; foro tā ecclesiastico quam seculari. iuxta no. in. c. cū esses de testa. Si autem in terris non subditis, tūc in foro ecclesiastico idem. Sed in foro seculari seruanē leges: vt no. per gl. in c. fi. de ar

3 bi. li. vj. & per alios in c. j. de ope. no. nun. † Vltimò Bart. inducit fi. huius legis quod si aliqua cōmunitas per statutum suū dabat aliquas eleemosynas religiosis, non valet statutū postea factum

c in contrarium. sed miror c de ista decisione: quia sicut potuit statutum facere, ita potuit tollere: vt. l. si quis in prin. testamenti. de leg. iij. & d. Bartho. de sali. reprehendit istud dictum in authent. cassa. Bartho. autem quērit, † an valeat relictum annuū factum

4 conuentui fratrum prædicatorum pre eorum sustentatione, cū sint mendicantes, & remittit ad q. Fed. de sen. qui disputando tenuit qđ non & est. xij. in ordine consiliorum suorum. dicit etiam non valere legatum ad piam causam, quando est omnino incertum, quod etiam tenet Petr. secus si p̄t certificari per relationem ad aliud. vt hic. dum mandat præstari eleemosynas secundùm antiquam consuetudinem. Idem si potest certificari per interpretationem iuris: vt in. c. cū tibi. deteſt. & aliàs secus, licet relictū factum ad refectionem viæ valeat non obstante incertitudine: vt. l. quídam. de leg. ij. Sed certè ibi poterat declarari per relationem ad aliud.

2 ☞ *In his quæ sunt nulla ipso iure cadit cassatio & irritatio. Cancellatio & inductio fit interueniente facto.*

3 *Cassatio & irritatio qualiter fiat? & nu. 2.*

4 *Quæ dicantur statuta contra libertatem ecclesiæ? & nu. 5.*

5 *Valet statutum q, clericis agentibus in curia seculari, reddatur illud ius quod redditur laicis contra eos, in curia episcopi.*

6 *Non sufficit quòd post solutionem creditor faciat instrumentum quietationis: imò si debitor vult tenetur reddere instrumentum cancellatum.*

7 *Statutum si dicat quòd clericus declinans iurisdictionem iudicis secularis, sit exemptus à protectione cōmunis, et nō debeat sibi reddi ius, an sit cōtra libertatem ecclesiasticā?*

Si ista

8 *Si statutum loquatur generaliter q, declinans iurisdictionem Potestatis sit extra præstationem communis, non comprehenduntur clerici.*

AVTHENTICA.

CAsa. Diuide in tres partes. Primò cassat statuta iam facta contra libertatem ecclesiæ: vsque ibi: [& de certo.] Secundò prohibet in futurum fieri vsque ibi. [si cōtra.] Tertiò punit cōtra facientes. et h. d.

1 nunquid † statuta & consuetudines contra libertatem ecclesia-

a sticam " ipso iure non valent, & debēt de libris statutorū amoueri. & facientes contrariū puniūtur. h. d. & fuit facta per imperatorem Federicū: & sic est auf. nouíssima: per quem etiā facta fuit auf. sacramēta puberū. & habetur in ti. de statutis cōtra libertatē ecclesiæ post compilla. vsus feudorū. & reperitur in c. nouerint. de sen.. excō. vbi additur alia pœna spiritualis. i. excōicatio. & dicit Albe. q ista auf. & illud c. fuerūt facta eadem die. Ista ab Imperatore, & illa ab Honorio papa. iij. qui ipsum imperatorem coronauit in die coronationis & fuit in M. ccxx. q Imperaror post ea venit in discordiam cum successore illius papæ: & finaliter fuit depositus & priuatus dignitate imperiali per Innocē. iiij. de qua priuatione & sentētia habetur in c. ad apostolicæ. de re iudi.

2 lib. vj. tamē suæ cōstitutiones firmæ remanserunt. † Not. in prin. q in his quæ sunt nulla ipso iure cadit cassatio & irritatio, q exponitur. i. cassa & irrita fiant in c. accedens. vt lit. non contesta. & sic cassatio potest fieri solo verbo: sed cancellatio & inductio fit

3 interueniente facto: vt in l. inductum. j. de sol. † Et qualiter fiant dic vt not. in l. si quis libertatem. in prin. & glo. super versi. inductum. ff. de pet. hæredi. pone ergo dicit statutum huius ciuitatis quòd si mulier constante matrimonio propter inopiam mariti, facit sibi assignari certa bona pro dote sua: instrumentum dotis debeat cassari & irritari. An ergo sufficiet ꝓnuntiatio iudi. quod habeatur pro cassō & irrito? videtur quòd sic nec requiritur q incidatur prothocollum, vel instrumētum publicum. Ad quod bene facit l. emptor. ś. Lucius. ff. de pac. ibi. vanum & pro cancellato &c. sed si diceret quod debeat cancellari & inducì: tūc oportet quòd producatur actualiter instrumētū & cancelletur cum

4 cruce. vt dicit glo. in d. l. si quis libertatem. † Item not. ibi: [aduer

b sus canonicas &c.] quæ dicantur statuta b contra libertatem ecclesiæ. nam dicit Inno. quòd sunt quæ auferunt ecclesiæ vel ecclesiasticis personis ea quæ fuerunt concessa eis in priuilegium per papam vel imperatorem: secus si non in priuilegium competebant eis sed de iure cōmuni. tē secus si per priuilegiū inferioris: puta regis, vel alterius dñi. Requirit etiam Innoc. q talia priuilegia fuerint generaliter concessa omnibus ecclesijs. secus si vni tātum, vt ipse not. in d. c. nouerint. & pro primo dicto videē casus hic. sed Bart. tenet cōtrariū hic q etiā si auferantur ea quæ sunt de iure cōmuni, dicūtur contra libertatē ecclesiasticā. Nam de iure cōmuni est q occidens occidatur: si ergo fieret statutum q occidens clericum non puniatur pœna mortis sed pecuniaria istud aufert ius cōmune. nō autē priuilegiū & tamen erit contra libertatem ecclesiasticam: quia clerici ex hoc efficiūtur timidiores & hoc dicit probari per l. j. ś. quæ onerandæ. ff. quarū re. act.

5 non da. † Sed si auferrētur ea q̄ non cōpetūt ex priuilegijs principū, nec de iure cōi: sed ex forma statuti, non esset contra libertatē ecclesiasticā pone enim qđ; sit statutū q instrm habeat para tam executionē, fuit aliud statutū q clericis agentibus in curia seculari reddaē illud ius quod redditur laicis cōtra eos in curia episcopi. clarū est aūt q si laicus haberet instrm cōtra clericū, nō haberet executionē in curia epi: ergo nec si clericus haberet contra laicū debet habere in curia seculari, si statutum valet. Quæritur ergo an valeat & determinaē q sic & nō vr contra libertatē ecclesiasticā: cū possint tollere clericis illud quod ipsi statuentes dederant. Nam poterant ab ipso principio statuere, q si laici tm̄ haberēt instrm hēret executionē paratā, nec pñt cōqueri clerici qa pōt rnderi meū non tuū tibi aufero beneficiū. vt not. in l. a si iuis. j. q po. in pig. ha. Cætera vide hic per Bar. & Bal. & per d. Bar. de iali. qui repetijt. Et dicunt doc. per istum tex. ibi: [& ea de capitularibus &c.] nō sufficere ad excusationē illorū qui faciūt statutis apponere clausulā q si sint aliquę cōtra libertatē ecclesiasticā, habeanē pro non factis qđ est verū si patet manifestè esse probabile dubiū excusarent secundū do. Bart. de sali. quod placet postquā tamē hoc esset declaratū, deberet inde amoueri: & illi ad quos pertinet si requisiti nō faciant intra duos menes,

sunt excōicati. vt d. c. nouerint: sed ī penas a istius aut. nec in corpore vnde sumiē inciō dūt, nisi post annū. † dicit etiā Bart. per istū tex. non sufficere q creditor post solutionē faciat instrumētū quietationis: imò si debitor vult tenetur reddere instrumentū can- b cellatū & ita debet intelligi l. ij. C. de condi.

7 ex l. facit l. ab omnibus. ś. j. de leg. j. † Sed qd

c si c statutū dicat q clericus declinās iurisdi- c tionē iudicis secularis, sit exemptus à protectione cōmunis, & non debeat sibi reddi ius, an sit cōtra libertatē ecclesiasticam? dic q sic: quia posse declinare talē iurisditionē est eis cōcessum per priuilegiū tā apostolicū, vt in c. si diligenti. de foro cōpe. quā imperiale. vt in aut. statuimus. j. tit. j. Et hic auferē eis per indirectū. Sed an iudex hoc nō d obstāte pōt eis reddere ius adeo q valeat? dic q si statutū aufert sibi iurisditionē, non pōt nec propterea esset iudex excōicatus si nō redderet postquā iurisditionē non habet. Sed si nō aufert iurisditionē, sed solum inhibet ne ius reddatur, tūc posset: & valet

processus secūdū Bal. & Jac. but. quí hoc no. in d. aut. statuimus.

8 & hoc qñ statutū expresse loquiē de clericis. † si verò generaliter q declinans iurisditionē potestatis sit extra protectionē communis, nō cōprehenderentur clerici. per ea quæ not. in c. eos de immu. eccle. lib. vj. quía in generali dispositione nō comprehenduntur ea quæ specialiter fieri non possunt, vel quæ essent turpia, aut reprobata: vt in l. quanquā. de rit. nup. & l. si quis sub cō ditione. ff. de condi. insti. & l. si pater. de his quæ in frau. credi.

2 ☞ *In testamentis ad piam causam quādo relinquitur pijs locis, an censeatur dispensatū contra omnem obseruantiam iuris positiui, ut censeatur remissa omnis solennitas iuris ciuilis, & nu. 3.*

3 *Quod relinquitur ecclesiæ uel pauperibus, censetur relictum Deo.*

In his quæ concernunt Deum, uel ius diuinum, non possunt statuta fieri in contrarium.

4 *Statutum si dicat q, mulier sine certa solennitate non possit alienare bona sua: quod non habeat locum si ingrediatur monasterium & quid si non ingrediatur, sed donaret ecclesiæ.*

LEX XIII.

1 GEnerali lege. † Dubitatio huius l. erat quía postquā istæ personæ dedicauerant se deo, videbatur q de bonis mūdanis non haberent se impedire: quasi renuntiauerint mundo. et sic non possent testari, sed venirent venientes ab intestato cuius contrarium hic determinatur quía per hoc non debent esse deteriōris conditionis & sic licet loquatur quando volunt relinquere pijs locis: idem tamen si cuicunque alteri: sed hodie ista lex corrigitur in illis qui fecerunt professionem expressam vel tacitam per quam bona sua videntur in monasterium collata: ideo amplius de ipsis dispōnere nō possunt, vt in aut. ingressi. hic posita. Sed in illis qui nondum fecerunt professionē: licet ie dedicarint

2 deo: & stent in monasterio l. ista nō est correcta. † Et no. tex. ibi. [quod tñ. Jqa videē hic tex. cōtra determinationē. Bar. qui tenet in l. j. ś. e. quod per illā l. in testamētis ad piā causam qñ relinquiē pijs locis, censeaē dispensatū cōtra omnem obseruantiā iuris positiui, & cēseatur remissa ois solennitas iuris ciuilis: quía iste tex. vult expresse cōtrariū, sed sustinēdo Bart. dic quod loquiē in eo

d qui non erat in mortis articulo constitutus d l. autē prima loquiē in illo: sed hodie per ius canonicū idem in vtroq;. & sic ista lex in hoc est hodie correcta per ius canonicū: in quo nō requiritur solennitas: sed duo testes sufficiūt. & etiā dicit Bal. notabiliter q etiā si statutū diceret quod mulier nō possit testari sine pīesentia consanguineorū: tñ ad piā causam poterit qa quantū ad statutū

3 nō valet: cū cōcernat deū. quod † eīm relinquit ecclesiæ vel pauperibus, censetur deo relictū: cuius contēplatione hoc cenietur factū. arg. in l. seruo legato. ś. si testator. de lega. j. & in his quæ cō cernunt Deū vel ius diuinū non possunt statuta fieri, in contrarium. vt no. per Bar. in l. cunctos populos. in v. q. ś. tit. j. Sed cōtra quía per generalem constitutionem iuris ciuilis vel canonici, dispōnentis quod in relictis ad piā causam non requiratur solennitas: non videtur derogatum statutis ꝑcialium locorū, si nō fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vel tacitam. Adde c.j. d.vot.li.vj. Doc. in rubric. de regula.
b ¶ Religionib⁹. adde doc. in c. in presentia de prob. c. statutum. x.iij.q.j. & in c. fin. xix. q. vlti.
c ¶ De mendicantib⁹. ad de q. dicant mẽdicãtes. in c.j. de reli. do. li.vj. c. quorundã. de elect. eo. li. gl. in cle. 4 aut. pfessores d reg.

expresse dictũ. vt in c.j. de constitu. lib. vj. Sol. hoc non contingit ex eo quod per illa iura fuerit huic statuto derogatum: sed procedit ex defectu potestatis statuentiũ: qui specialiter non potuissent statuere in his q̃ concernunt piam causam. vel super bonis ecclesiasticis iam quæsitis, vel acquirendis ergo in generali dispositiõe statuti hoc nõ comprehenditur. per ea quę dixi in authẽ. cassa. † Dicit etiam Bal. si statutũ dicat q̃d mulier sine certa solennitate nõ possit alienare bona sua, si tamen ingreditur monasteriũ: licet sine illa solennitate bona alienantur in monasterium quia transeunt cum persona: sed etiam si non ingrederetur monasteriũ, & donaret sibi vel ecclesiæ, valeret: per id quòd dixi in tali statuto ecclesiæ non comprænduntur.

a ¶ Ingredi monasterium dicitur qui facit professionem expressam, uel tacitam, in manu abbatis uel alterius loco eius recipientis.
3 Professio expressa dicitur quando ingrediens promittit tria substantialia religionis. s. obedientiam, continentiam, & paupertatem. & uide nu. 3.
4 Tacita professio quæ dicatur?
Monasteria dicuntur illa in quibus sunt monachi qui habent in communi, & nõ in particulari. sed illa in quibus sunt religiosi mendicantes appellantur loca pia, seu religiosorum.
Differentia inter monachos & fratres.
In fratribus minoribus non habet locum ista authen. nec possunt capere ut retineant, nec ut uendant. & ingressus talem religionem habetur pro mortuo.
5 Quid in aliis religionibus?
6 Qui dicantur mendicantes?
7 Ingrediens monasterium transfert se de potestate patris (si in eius potestate erat) in potestatem monasterij uel abbatis, & sic mutat familiam: & patitur minimam capitis diminutionem, est seruus Dei, & re uera est liber homo, & retinet ciuitatem: quia potest succedere.
8 Ingrediens monasterium transfert dominium & etiam possessionem bonorum (si habebat) sine aliqua alia apprehensione, sicut transferuntur in arrogatorem.
9 Quid si non ingrederetur monasterium. sed donaret omnia bona sua, cum non transferatur possessio sine apprehensione, sed dominium sic? & nu. 12.
10 Ingrediens monasterium si habebat dignitatem coherentem personæ, quia esset comes: Rex, uel imperator, statim quod ingreditur desinit esse. nec dignitas transit in monasterium.
11 Ingressus monasterium potest hæres instituj, & esse testis in testamento, & etiam executor testamenti.
12 Sicut non potest testari, ita nec aliud actum facere in præiudicium monasterij.
13 An testamentum quod prius fecerat rumpatur, & si non rumpitur, an possit illud mutare post ingressum?
14 Qui nulla bona habet in ciuitate, nec habere potest, non potest testari: secus si posset habere, licet actualiter non haberet.
15 Ingrediens ecclesiam secularem non efficitur religiosus, nec tenetur ad obedientiam nec castitatem: nisi recepisset ordines sacros, nec ad paupertatem. & potest acquirere & retinere bona & uxorem.
16 Quid in istis conuersis ecclesiæ regularis?
17 Per dedicationem in monasterium transfertur persona sub obedientia Abbatis solo uerbo.
18 Si non constat quid ingressus uoluerit sibi reseruare, an dominium, an nudam facti detentationem, quod tunc nec ingressus nec reseruatio uitiatur, sed intelligatur reseruatio quòd ad nudam facti detentationem: quæ potuit esse penes monachum sciente & patiente abbate.
19 Quid si appareat quod uoluit retinere dominium?
20 Ingrediens si dicat dedico me cum bonis meis, uel dicat dedico me & bona mea, quæ sit differentia. & nume. 16.
21 Si ingressus personæ non uadet (quia ingrediens habebat uxorem) an saltem monasterium habebit bona si uxor retraxit personam?
22 Monasterium tenetur ex persona ingressi usque ad quantitatem seu uires bonorum, & non ultra: sicut nec fiscus ex persona deportati: & contra quem dabitur libellus?
23 Monasterium habetur loco uniuersalis successoris.
24 Quid sit emphyteuta, liuellarius, uel præcarius?
25 Ingrediens monasterium si habet utile dominum ut si est emphyteuta an illud transeat in monasterium.
26 Quid si habeat usumfructum?
27 Quid si habeat feudum?

AVTHENTICA.

Ingressi.

Authenti. ista continet tria scilicet dictum. usque ibi: [nec ergo.] Item illationem ex eo usque ibi: [vt pote.] Item rationem illationis. & est canonizata. xix. q. iij. c. quia ingredientibus. Et circa materiam eius Spec. in titu. de sta. mo. format vltra xl. quæstiones. & Canonistæ habuerunt originem in iuribus eorum ab istis authent. & alleg. catholicorum imperatorum. quas posteá canonizarunt & approbarunt in quantùm concernunt fauorem ecclesiarum. Et corrigit. l. generalis. ṡ. proxi. inquãtum loquitur de his qui fecerũt professionem in monasterio. In alijs remanet incorrecta. venio ad casum. † In tex, ibi, [ingressi.] dic il le dicitur ingredi qui facit professionem expressam vel tacitam in manu abbatis, vel alterius loco eius recipientis, & dicitur † expressa quando promittit tria substantialia religionis. scilicet obedientiam: continentiam: & paupertatem. † Tacita dicitur quando recipit habitum qui nõ consueuit dari professis, & tunc statim dicitur professus. vel quando consueuit dari professis & nouicijs. & sic dicitur habitus indistinctè, & cum eo persueuerauerit per annum. & hoc colliguntur in c.j. & c. beneficium. de reg. lib. vj. vel quando virgo recipit velum professionis. Sed pone quod quis in manu abbatis dicat dũtaxat hæc verba ego dedico me huic monasterio. nec exprimat illa tria. Respondeo q̃d videtur professus, quia dedicatio quæ est translatio personæ & bonorum, est effectus professionis. vt hic colligitur. posito ergo effectu ponitur causa per articulum ab effectu. vt nota. ṡ. titul. j. l. nemo clericus. in glo. quæ incipit verè. & xij. q. ij. c. quatuor. & quod notatur in l. constitutionibus. ad munici. Idem si vteretur alijs verbis idem importantibus. In text. ibi, [monasteria.] dic † il la dicuntur monasteria secundũ communem vsum loquendi in quibus sunt monachi qui habent in cõmuni, & non in particulari. & de illis loquitur iste tex. Sed illa in quibus sunt religiosi mẽdicantes, non appellantur monasteria: sed loca pia, seu religiosorum: nec illi dicuntur monachi, sed fratres: puta sancti Francisci vel sancti Dominici: vel sancti Augustini. Et etiã fratres qui vocantur serui sanctæ Mariæ: qui etiã sunt mendicantes. An aũt in illis habeat locũ ista auth. dic q̃d in fratribus minoribus non habet locum: ga illi nõ possunt capere nec vt retineãt: nec vt vẽdant, cũ illa religio sit in altissima paupertate fundata. vt in cle. exiui de paradiso. de ver. signi. & ideo ingressus talem religionẽ: habetur omnino pro mortuo. & eius bona deuoluuntur ad venientes ab intestato. vel ad hæredes scriptos. si prius fecerat testm: ga statim confirmatur, quasi mortuus esset, & iõ testm confirmatur vt no. in auth. seq. si qua mulier. per doct. † In alijs verò religionibus mendicantibus si non sunt mendicãtes ex regula. sed ex constitutionibus. vt no. Bal. in l. cũ quæstio. infra de lega. & in auth. nisi, infra ad treb. & etiam in seq. auth. fuerũt opiniones, an in eas transeant bona ingredientium. de quibus per Cy. in l. deo nobis. in fi. infra ti. j. per Canonistas in c. in præsentia. de proba. sed quicquid sit de iure Prædicatores dicũt se posse capere nõ vt retineant, quia quò ad hoc dicuntur mãdicantes, sed vt vẽdãt & pretium in eorũ necessitates conuertant. pro quo vide bonã. glo. in c.j. de relig. domi. lib. vj. super verbo domum. sed Host. dicit q̃ nescit quo iure hoc faciant. & etiam Jo. an. sed Archi. in d. c. quia ingredientibus. dicit se vidisse priuilegiũ Clemẽtis quarti hoc eis concedentis cuius priuilegium de verbo ad verbum refert hic Albe. & ita de facto seruatur. & etiam volunt posse succedere suis consanguineis ex testõ. & ab intestato: sicut alij mochi de quibus in d. l. deo nobis. similiter. vt vendant. Et ego vidi consilium collegij Bononiensis hoc cõcludens pro verò cũ sigilis pendẽtibus singulorum doc. Bal. hic videtur de hoc truffa licet alibi videatur in hoc assentire per pulchram rationẽ, ga continet in se contrarietatem. Aut enim acquiritur eis dñiũ, & est apud eos quousque vendant. & tunc non possunt dici mẽdicantes. nam illi † propriè sunt mendicantes. de iure qui sunt incapaces acquisitorum, sicut deportatus, vel seruus penes quem nõ põt esse dñiũ, Si aũt dicat in eos nõ trãsire dñiũ. necnõ dicãt mẽdicãtes. quomõ vẽdẽdo ipm trãsferũt in alium vñ dicit ipse de iure idem esse in eis quod in fratribus minoribus: quia iura facientia de mendicantibus mentionem: pariter loquuntur de minoribus, & prædicatoribus, & alijs: vt in c. nimis. de excessi. prælato. & puto quod ipse dicat veritatem: quod nisi probent consuetudinem, capere non possint. vel nisi ostendant priuilegium apostolicum quod dicunt se habere in quodam libro magno, qui vocatur Mare magnum: sed pauci librum maris magni viderunt. Et hinc sumpta occasione Bal. hic tractat de materia fratrum minorum. de quibus Bar. facit vnum tractatum quem appellauit minoricam valde pulchrũ & subtilem. sed

Bald

Bal. nititur ipsum reprehendere in quàmpluribus. Dic vt hic per eum quando casus occurret, sed plenius in illo tractatu. & dicta Bar. limita secundũ limitationes Bal. In tex. ibi. [dedicãt.]
7 glo. exponit. i. transferũt. inquantũ transfert se: dic † q̃ transfert se in potestatẽ alienã: scilicet monasterij, vel abbatis: & sic vbi erat sui iuris efficitur iuris alieni: & si erat in potestate patris desinit esse: vt not. in l. si ex causa. ṡ. Papinianus. alias Pompo. ff. de minori. Et sic mutat familiã. & per hoc dicũt Docto. q̃ videtur capite minui. quod etiã hic tenet glo. ij. post mediũ in versi. [Item si tenebatur.] & etiã in auth. seq. non tñ dicitur capitis diminutio maxima vel magna, sed minima: licet in contrariũ videatur: quia dicitur seruus: vt not. in authen. causa quæ fit cũ monacho. j. titu. j. sed dic q̃ est seruus Dei, non pœnæ, vel hominis. & reuera est liber homo. vt no. glo. in l. cũ hæredes. ṡ. fi. ff. de acquir. pos. & etiã retinet ciuitatẽ. id est ciuilia: quia põt succedere ac si non esset religiosus, & familiã non mutasset: vt d. l. deo nobis. & sic efficitur suus hæres patri: licet desierit esse in eius potestate: vt ibi no. propter verò minimã capitis diminutionẽ prædictã non rumpitur testamentũ quod prius fecisset, cum tñ de ingressu cogitasset: vt dicam in auth. seq. quia mutat statũ suum in melius: secus si in deterius: vt si transisset in potestatẽ hominis non spiritualis, vt puta per adoptionẽ: vt l. qui ex liberis. ṡ. testamento. ff.
8 de secun. tabu. Inquantũ verò transfert bona, dic † quod trãsfert dominiũ & etiam possessionẽ si habebat, sine aliqua alia apprehensione: sicut transferuntur in arrogatorẽ. cui monasteriũ hoc casu comparatur. vt hic notat glo. iuncto illo ver. iuncta l. si adoptauero. ff. de precario. & contingit hoc propter translationem
9 personæ quæ est principalis: sed si persona † non ingrederet monasteriũ: licet donaret ei omnia bona sua, non transferretur possessio sine apprehẽsione, licet secus in dominio. fauore ecclesiæ: vt in l. fi. & ibi no. j. eo. tit. licet quidã secus qñ translatio est vniuersalis. sed falsum est per l. j. ṡ. qui vniuersę. ff. pro dote. intellige tñ quod hic dicitur. si monasteriũ vult, vel non contradicit. aliàs secus si à principio tempore ingressus contradiceret: vt not. Bal. elegãter. j. auth. proxima ante fi. secus si ex postfacto. quia postquam dominiũ esset acquisitũ monasterio, non posset ab eo abdicari sine solennitate requisita à iure: sed bene potest impediri acquisitio. pro quo facit lex magis puto. ṡ. fi fundus. ff. de rebus eorũ. & melius. l. j. ṡ. an bona. ff. de iu. fis. æquiparando monasterium fisco. quæ æquiparatio melior est. iuxta no. per Innoc. in c. in præsentia. de proba. quia non tenetur vltra vires bonorũ: sicut
10 nec fiscus. Item intellige qñ sunt bona transitoria de vno in alterorum: aliàs secus. vt † si ingressus haberet dignitatẽ cohærentem
a personę: vt quia esset Comes, Rex, vel Imperator: a nam statim quod ingrederetur desineret esse in dignitate: & non transiret dignitas in monasteriũ. ita no. xxvij. q. ij. c. scripsit nobis. † In text.
11 ibi. [restantur.] dic scilicet actiuè. sed nõ perdunt testamenti factionem passiuè: quia possunt instituj, & esse testes in testamẽto,
b & etiã executores testamenti: b vt in d. l. deo nobis. & in authent. de monachis. ṡ. cogitandũ. & in c. religiosus. de testa. lib. vj. excepti fratribus minoribus. vt in clemen. exiui de paradiso, de ver.
12 signi. Itẽ sicut † nõ testantur, ita nec aliũ actum facere possunt in præiudiciũ monasterij. vnde si cõsiterentur post ingressum habuisse dotẽ ab vxore, nõ præiudicaret ista cõfessio monasterio: si aliter non probaret dotẽ. & si cõfiteretur aliquid extorsisse per vsurariã prauitatẽ, & sic fore restituendum, adhuc idem. vt not.
13 Specu. de sta. mona. ver. lvj. & ver. lx. An † autẽ testamẽtũ quod prius fecissent rũpatur vel non? c & eo casu quo nõ rumpitur, an
c possit illud mutare post ingressum? Dic vt in authẽ. seq. In text. ibi: [nec domini rerũ.] subaudi actu vel aptitudine. vt etiã pro-
14 batur in l. lex cornelia. ff. de vulga. & pupilla. vbi dicitur † quod ille qui nulla bona habet in ciuitate: nec habere põt. nõ potest testari. secus si posset habere. licet actualiter non haberet vt hic in glo. fi. Et adde aliã rationẽ ad tex. quia sunt in potestate abbatis. xvj. q. j. c. de præsentiũ. ergo & c. vt l. qui in potestate. ff. de testa. & nõ habet nolle vel velle. xij. q. ij. c. non dicatis. ergo & c. vt l. j. eo. tit. de testa. vbi dicitur quod testamentũ est volũtatis nostræ iusta sententia: ergo nõ cadit in eo qui volũtatem non habet. In glo. j. ibi. [tacitè vel expresè.] dic hoc quod dicit gloss. refertur ad dedicationem bonorum; vt patet ex his quæ sequũtur in gl. quia si in dedicatione personæ non faciunt mentionem de bonis, dedicantur tacitè; si faciant, dedicantur expresè. Sed certè

a ¶ Comes, Rex, vel Imperator. Adde gl. in c. præsens clericus xx. q. iij. Bal. in l. data opera. C. qui accu. non pos. in l. fin. C. de episco. & cle. & eũdẽ Bal. in addi. Spe. tit. de statu mon. in ṡ. j. ver. xj.
b ¶ Et etiam executores testamenti. Adde tex. iuncta glo. in c.j. de testa. ca. si religiosus. de ele. lib. vj. Ioã. an. in regula is qui taceet. de reg. iu. libr. vj. in mer. Io. de Imo. in c. quintrauallis. de iureiu. Ab. in c. Ioãnes. in vlt. col. de testa. & Barto. in l. aliò. ff. de ali. & cibaria. leg.
c ¶ Mutare post ingressum. Adde c. vt officium. in ṡ. ad conscribendas. de hære. lib. vj. gl. in cle. j. eo. titu. docẽ. in c. ficu. ne clerici. vel mona.
d ¶ Retinere bona & vxorẽ. Adde glos. & doct. in c. cũ dilecta. de ma. & obed. Inn. in c. vt priuilegia. de priui.
e ¶ Cõuersis ecclesiæ. Adde c. per exẽptionem. de priui. lib. vj. c. dilectus. de capel, mo. c. non dubiũ. de senten. ex communi. Bal. in c. tuis quæstionibus, in princ. de testi. Cald. tit. de regu. consi. vlti.
f ¶ Quid voluerit. Qñ quis offert se monasterio: quòd possit bona retinere. vide per Do. Bar. sozi. cõsil. lxj. colum. iiij. versicu. circa quartum. in j. volu. & ibi an oblatio facta de se à demente teneat Stra.

etiam dedicatio personæ potest fieri tacitè a & expresè: vt dixi super primo verbo huius authen. & si bene consideres istam glo. dum dicit. [dedicent se.] sentit id quod dixi super text. quod dicẽdo dedico me huic monasterio, videor profiteri. In ea glos. ibi. [ergo idem] dic ergo secundùm istam gl. nõ erit differẽtia inter ingredientem monasterium, & ingredientem ecclesiam secularem: vt etiam vult glo. seq. post prin. in ver.
15 [vnde.] quod est falsum: vnde dic † quod ingrediẽs ecclesiam secularẽ etiam si profiteatur religionem expresè, non efficitur religiosus: quia nõ profitetur in manibus abbatis, qui potest incorporare religioni: & hoc voluit Innocen. in c. correctum. de regularibus. vnde nec tenetur ad obedientiam, nec ad castitatem: nisi recepisset ordines sacros: nec etiam ad paupertatem. vnde potest acquirere, etiam retinere bona, &
d vxorem. d licet sit conuersus ecclesiæ secularis: ita not. in c. vt lex continentiæ. xxvij. quæstio. j. & ita dicit Barto. se consuluisse.
16 sed quid † in istis conuersis ecclesiæ regue d
e laris, qui vocantur conuersi nõ monachi? e Dicit Bald. in authen. sequen. quod si non mutant habitum, nec renuntiãt sæculo idẽ: aliàs secus. si tamẽ in ecclesiam secularem conferrent bona, valeret collatio iure donationis: non tamen acquireretur possessio sine apprehensione: vt suprà dixi nec efficeretur intestabilis: licet nõ haberet bona: quia non habet actu: sed potest habere & acquirere in futurum. & non caderet in donatione illa: sicut nec in confiscatione: vt not. in l. non ad ea. ff. de condi. & demonst. f In gloss. sequen. in princip. ibi. [sed impropriè quò ad bona.] hic vult dicere gloss.
17 quod † per dedicationem in monasterium bene transfertur persona sub obedientia abbatis solo verbo: sed dominium bonorum, vel possessio nõ transfertur sine reali traditione: vt patet ex l. quam allegat. q̃d est falsum: vt suprà dixi nec obst. illa. l. qa loquitur quando quis vouerat bona, & non personam: sed quãdo personam: bona sequuntur illam, vt tranieant in consequentiam. vt in l. si adoptauero. ff. de preca. In ead. gloss. ibi. [Item quid si ex pacto.] dic in ista quæstione. gloss. aliter distingui in l. per seruum. ṡ. primo. ff. de vsu & habita. Baldus autem sic di-
18 stinguit. quòd † aut non constat quid voluerit sibi reseruare: an
f dominium, vel nudam facti detentationem: & tunc nec ingressus nec reseruatio vitiatur: sed intelligitur reseruatio quò ad nudam facti detẽtationem. quæ potuit esse penes monachum sciẽte & patiente abbate. iuxta ea quæ not. Ioan. Andr. in regu. non est obligatorium. de regulis iuris libro sexto. in mercurialibus. sicut & penes seruum sciente & patiente domino. vt in l. iiij. ff.
19 de manumiss. Sed † si apparet quòd voluit retinere dominium, quod erat impossibile: tunc aut obligatio personæ fuit facta cõditionaliter si poterat bona retinere, & vtraque vitiatur. argum. in l. non solùm. ff. de actio. & obligatio. aut modaliter, vel sub pacto. & tunc tenet gloss. hic quòd vitiatur reseruatio, & nõ ingressus. Sed domi. Anto. de Butri. in dicto capitulo finali. de condictio. apposit. videtur hanc distinctionem per omnia reprobare. Alij transeunt cum ea. In eadem gloss. ibi. [Item si dedi me &c.]
20 dic in ista quæstione non esse distinguẽdum: an præcedat † me, vel præcedat verbum bona mea: quia cùm dedicatio bonorum veniat in consequentiam dedicationis personæ, non est attendendus ordo verborum, sed ordo iuris. vnde etiam si verbũ bona mea præcederet in ordine verborum, tamen in ordine intellectus videtur sequi secundùm Baldum per l. talem. ff. de hære. institu. & de solutio. l. nec ordo. in principio. titu. & l. secunda. ṡ. prius. cum ibi nota. ff. de vulga. & pupil. Sed est distinguendum

b

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dictione cũ. Adde l. si quis arbitratu. ff. de verb. obli. l. j. & ij. C. de verb. sig. Card. in c. ſi. in j. not. de constitu. in c. j. in j. nota. de cõmo. & in c. nobis. in j. not. de iure patr. Rapha. cu. consil. lvj. inci. Petrus hæres.

b ¶ An illud transeant in monasteriũ. Adde in aut. de alie. in §. j. Io. And. in addi. Spe. tit. de loca. in §. nunc aliqua. versi. cxx.

c ¶ Si ingressus habebat feudũ. Adde glo. in l. j. C. de leg. Hosti. in sum. tit. de immu. eccle. in §. inquantũ. Archi. in c. si qua mulier. xix. q. iij.

qualiter exprimatur illud verbum bona mea, an accessoriè per dictionem cum: quę copulat accessoriè: vt dedico me cũ bonis meis: & tunc nihil operatur expressio: quia sit per eũ modum per quem tacitè inerat: vt l. non rectè. j. de fideiusso. & l. iij. ff. de lega. j. Aut exprimuntur æquè principaliter per copulam &, quæ coniungit principaliter. vt dedico me & bona mea: & tunc expressio operatur; quia monasterium habet bona expressa cõcessione, & principaliter; non accessoriè. Et effectus huius est magnus: quia per hoc decidit̃ alia quæstio. j. formata in glo. si ingressus personæ nõ va-
21 let, puta quia ingrediens habebat vxorem: an saltem monasterium habebit bona si vxor retraxit personam? Nam est distinguẽdum aut non fuit facta mentio de bonis, & sic veniebant tacitè & in consequentiam: & tunc vitiato expresso, vitiatur tacitum. vt l. iij. §. qui habet hausturn. ff. de serui. rusti.

a prædio. Aut fuit facta mentio: & tunc aut cum dictione cum, & idem quia nihil operatur expressio: vt dixi. Aut per dictionẽ &: & tunc videtur quod habeat bona. quia vitiato vno de principalibus, non vitiatur alterum æquè principale. & expressum, quando sunt inter se separabilia: vt plenè not. in l. si sponsus. §. & generaliter, ff. de do. inter vir. & vxo. & per regulã vtile per inutile. & videtur probari. ista distinctio per. l. j. ij. & iij. ff. de pec. leg. Tamen doctores in hoc vltimo casu distinguunt. quod aut ingrediens sciebat se non posse ingredi: & procedit quod dixi: aut ignorabat. vt quia credebat vxorem mortuam, & tunc monasterium non habebit bona: quia non censetur voluisse se dedicare: vel bona, nisi verum sit id quod credebat. argum. in l. nec apud. & l. si pater, j. de hære. insti. & de fideicommiss. l. eam quam. tecũdum omnes Doctor. licet Bartol. sibi soli videatur appropriare hanc distinctionem: sed fuit antiquorum: vt colligitur ex nota.
22 in addi. Spe. de sta. mona. †In ead. glosſ. sibi. [Item si tenebatur.] In hac quęstio. dic in effectu monasterium teneri ex persona ingressi vsque ad quantitatem: seu vires bonorum. & non vltra: sicut nec filius ex persona deportati. cuius bona sunt publica: vt l. j. §. an bona. ff. de iure fis. & hoc voluit Innoc. in c. in præsentia. de probatio. etiam Barto. hic. licet non alleget Innoc. & sic mo-
23 nasterium non habetur loco hæredis: quia teneretur in solidum. licet glosſ. mag. in fin. sequen. authen. dicat contrarium. sed †habetur loco vniuersalis successoris: vt in l. inter eos. in fi. cum ibi nota. ff. de fideiusſoribus. Sed contra quem dabitur libellus? an contra monasterium vel abbatem, an contra monachum? dic vt plenè nota. in authentica causa quæ fit cum monacho. infrà titu. primo. Et quod habetur in simili in arrogato & arrogatore: vt institu. de acquiren. per arroga. §. fina. In ead. glosſ. ibi. [Item quid si ingressus habeat precariam.] Dic not. glosſ. de istis vocabulis: tamen in cõmuni vsu loquendi videtur idẽ importare q̃ emphyteusis, quæ in aliquibus locis vocaẽ liuellus in alijbus emphyteusis in aliquibus precaria. & de his habetur in l. si finita.
24 §. si de vectigalibus. de dã. infe. Et †in effectu ille dicitur emphyteuta, liuellarius vel precarius qui habet vtile dominiũ: & recognoscit alium habentem directum: seu id quod loco directi habetur. nam si emphyteuta concedit alteri emphyteusim, non potest dici quod apud eum remaneat directum: cùm prius non esset: sed penes illum qui sibi concesserat: tamen remanet sibi quoddam ius superioritatis: quia secundus emphyteuta recognoscit ipsum in superiorem: & istud habetur loco directi dominij. facit quod in simi. not. in l. ex asse. ff. ad Trebel. & per Bar. in l. curatoris. j. de negotijs gestis. In isto ergo articulo quando ingressus habet tale ius vtile in quo alium superiorem recogno-
25 scit. †Si quæritur an illud transeat in monasteriumᵇ dic si in cõ-
b cessione sibi facta fuit expressè actum quod non alienaret in ecclesiam, vt cõmuniter solet fieri, quod nec in potentiorem: nec in manum mortuam: & tunc non transit in monasterium: sed reuertitur ad superiorem à quo recognoscit: ac si esset verè mortuus. per glosſ. quæ est in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verborum obligationibus. nisi recepisset pro se: & filijs, vel agnatis. & illi superessent: quia tũc deueniret ab illos sicut si esset verè mortuus.

Si verò non fuit additum hoc expressè, tunc aut erat emphyteusis ecclesiastica: id est, quæ tenebatur ab ecclesia, & apud illam erat directum dñium: q̃ tunc mero iure transit in monasterium: tamen est in potestate illius ecclesiæ detrahere: vt in authen. de alienatione & emphyteu. §. j. & si non retrahit, durat apud monasterium quouscp viuat. & postea reuertitur ad ecclesiam: vel ad alios à quibus receperat. argumen. j. titu. j. l. si quis presbyter. ver sicu. excepti. Si verò non erat emphyteusis ecclesiastica, transit ipso iure & cum effectu. quia superior à quo retinetur, auferre non potest monasterio quouscp ingressus viuat, quia debet trãsire in monasterium illud ius quod habebat ingressus quousque viueret. argumentum in l. peto. §. prædium. ff. de lega. ij. & l. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci. sed post mortem dic. vt suprà dixi: & predicta procedunt in eo qui habet vtile dominium: quod est à persona separabile, & translibile in aliam personam vel lo-
26 cum. Sed †si habebat ius cohærens personæ: puta vsumfructũ, vel vsum, est magis dubitabile: quia nec penes ingressum videtur posse remanere cùm sit incapax illius iuris, ppter professionem: per quam à se abdicauit omnem potentiam habendi, vel acquirendi: nec in monasterium videtur transire: propter naturam ipsius iuris. vt instit. de vsufru. §. finitur. & sic videtur quòd redeat ad proprietarium. Quidam dicunt quod in monasterium non transit ius, sed commoditas: quæ finitur finito iure per mortem ingressi: vt l. necessariò. §. fina. ff. de pericu. & commod. rei vendi. Sed isti præsupponunt quod ius remaneat apud ingressum: quod videtur impossibile: vt dixi. Bartol. tenet quod ius transeat in monasterium authoritate iuris scripti. quod ipse per se facere nõ potuisset. quod olim erat in filiosa. adeunte hæreditatẽ qui ius hęreditariũ, quod videbatur merè personale, cum iuribus directis acquirebatur patri: & apud filiũ remanebat tantũ nudũ nomen facti. iuxta plenè no. in l. cum filio. de lega. j. Non tamẽ finiretur ex persona monasterij: quia tũc duraret per centũ annos: vt in l. an vsufructus. ff. de vsufruct. quia non fuit originaliter radicatum in personam monasterij. Sed finiretur morte ingressi: licet non sit penes eum istud ius, sed solum nomen facti: quia ipsius tantùm contemplatione fuit concessum: ideo debet finiri eius morte: vt j. de vsufruct. l. fina. cum ibi nota. &
27 hoc placet. †Quid autem si ingressus habebat feudum? videtur
c dicendum idem quod in emphyteusi. quia feudatarius habet vti le dominium: quod potest in alium transferri: tamen contrariũ est de consuetudine feudorum: quia imò finitur per ingressum religionis: & reuertitur ad dominum: vel si erat antiquum feudum, transit ad agnatos: si eos habebat. vt in titu. si de feud. fue. controuer. c. j. §. qui. clericus. & in titu. de milite vasal. qui arm. belli. depo. c. j. & in titu. de feud. fœminæ in vsib. feud.

2 §. Pater non potest auferre filio legitimam: etiam si uelit testari ad piam causam.
3 Ingressus monasterium si habeat filios quibus uellet relinquere quantum plus potest, quod debeat retinere sibi æqualem, portionem quæ competet monasterio.
Si non uult disponere, quid poterunt filij petere?
Casus in quo monasterium loco unius ex filijs habetur.
Monasterium facit deficere conditionem appositam grauato, si decesserit sine liberis, & excludit substitutum si grauatus ingrediatur monasterium.
4 Testamentum in quo est institutus extraneus, an irritetur per ingressum monasterij?
5 Ingressus an possit mutare testamentum quod prius fecerat?
6 Licet de rigore iuris ciuilis legitima nõ possit peti nisi mortuo patre, sed alimenta tantum, potest tamen filius ingressi monasterium petere à monasterio quod sibi assignentur certa bona de quibus possit se alere. & si contingat ipsum superuiuere patri, remaneant penes ipsum pro sua legitima, & quatenus transcenderent legitimam, restituantur monasterio; & si præmoriatur patri, restituantur omnia monasterio. & nu. 7.
7 Quod ista erit assignatio facti & non iuris: nec transibit dominium in filium.
8 Si pater dissipat bona sua, an ipso uiuente possit filius petere sibi assignari legitimam?

AVTHENTICA.

1 SI qua mulier. †Ista est vtilis & singularis authenti. præcedentem. inquantum illa dicit quod ingressus monasterium non potest testari. vt habeat locum quando non relinquit filios in seculo. vsq; ibi: [sed si persona.] Secundò illam limitat. & supplet eo casu quo liberos reliquit. & ista subdiuiditur in tres partes sicut ponit tres casus. Primus est quando vult relinquere aliquid liberis, non tamen multum. & dicit quod saltem legitimam debet eis relinquere: & nõ mínus:

2 minus: residuum verò erit monasterij. † & sic patet hic quod pater non potest auferre filio legitimam: etiam si velit testari ad piam causam. relinquendo pauperibus, vel ecclesiæ, vt etiã nota. in l. Papinianus. §. primo vel secundo. ff. de inoffic. testamẽto. vbi glo. allegat authoritatem Augustini dicentis q̃ qui vult filium exhæredare, & alium instituere: alium quærat pro consilio quàm Augustinum: & habet locum hoc siue filij erant in potestate, siue emancipati: quibus debetur legitima. dummodò sint legitimi & naturales: aliàs secus. vt in Specul. de statu monachorum. versicu. quid ergo si ingressus. & ver. iij. & hoc vsque ibi. [sed si omnem.] Secundus casus est quando vellet filijs relinquere quantum plus potest: & tunc non potest totum relinquere: sed saltem debet sibi retinere portionem æqualem cum alijs filijs. quæ competet monasterio, vsque ibi. [sed si post.] quia non debet eius persona esse deterioris conditionis quàm persona vnius ex liberis. Si ergo erũt duo filij & facit tres partes æquales: duas habebunt filij, & ipse tertiam. & hoc secundum vnum intellectum. Sed glosſa videtur intelligere aliter. quòd non diuidatur tota hæreditas: sed quatenus tangit quemlibet filiorũ pro legitima, eatenus sibi retinebit quod competet monasterio. Tertius casus est, quando non vult disponere. & tunc filij poterunt petere legitimam mortuo patre in monasterio, & non prius. residuum verò erit monasterij. & sic isto casu quando nihil disposuit: melioris conditionis erit monasterium quàm liberi: quoniã liberi non habent nisi tertiam partem: si sunt infrà quinq;, & monasterium habebit duas tertias. sed quando pater vellet testari: tunc liberi possunt esse melioris conditionis quàm monasteriũ: quoniam potest eis totum relinquere si vult: dum tamen vnam portionem retineat sibi pro monasterio, quæ poterit esse parua: attento numero liberorum; & tamen econuerso si vellet relinquere liberis quantumminus posset, saltem integram legitimam deberet eis relinquere. quę non potest esse minor tertia parte. Pone ergo quod habeat vnum filium, ipsum instituit in legitima: de reliquis nihil dixit. iste textus vult quod reliqua cõpetat monasterio in versiculo. [sed si post.] & sic erit casus quo quis decedet pro parte testatus, & pro parte intestatus: quia residuum bonorum non accrescet filio instituto. sed est speciale secundùm
3 Bald. est etiam †hic casus specialis, in quo monasterium loco vnius ex filijs habetur. in versiculo. [sed si omnem.] Sed regulari-
a ter quicquid dicatur, monasterium nõ habetur loco liberorũ,ª nec aliquo iure hoc cauetur: licet allegetur in contrarium. in authenti. de sanctiss. episcopis. §. sed & hoc præsenti. tamen ille text. hoc non probat: sed bene probat quod facit deficere conditionẽ appositam grauato: si decesserit sine liberis: quia si grauatus ingreditur monasterium, & ibi decedat, sine filijs carnalibus, non venit substitutus sub illa conditione, quia monasterium habet: sicut non veniret si reliquisset filios, non quòd monasterium dicatur filius: sed quia. l. hoc præsumit, quòd si testator cogitasset istum casum: institutum non sic grauasset: ne impediretur vita
4 contemplatiua. †In glo. ij. ibi. [Item quid si ante ingressum.] dic ista est notabilis quæstio. in qua glo. in effectu ponit tres opiniones. vnam quod indistinctè per ingressum irritetur testamentũ prius factum, in quo erat institutus extraneus. vsq; ibi. [sed dic.] Secundam quod si in eo erat aliquid relictum monasterio iure institutionis, non irritetur: sed possit monasterium petere vsque ad legitimam, si tantum fuit relictum. vel petat suppleri si non tantum. sed si nihil fuit relictum, præcedens opinio erit vera qd̃ irritetur: & extraneus nihil habeat. sed monasterium habeat totum. quod fortificat glo. tribus rationibus in verbo. [præterea.] vsq; ad versicu. [& econtrà.] Tertia opinio est. quòd non irritetur indistinctè, sed confirmetur. vt sic institutus statim possit capere omnia bona, & monasterium nihil habeat: ac si esset verè mortuus: quia pro mortuo reputatur. nec obstat principium huius authenti. & authenti. præcedentis. quia loquuntur quando ante ingressum non fecerat testamentum sed si fecerat, volunt isti quod bona non transeant in monasterium. Breuiter in hac quæstione dicendum est quod si ingrederetur monasteriũ fra-
b trum minorum, ista tertia opinio esset verissima: quia in istum non transeunt bona & quia talis habetur omnino pro mortuo: & si non fecisset testamentum bona deuenirent ad veniẽtes ab intestato. vt dixi in authenti. præcedenti: sed si fecit, veniunt ad institutum; qui potest statim capere; sed si ingreditur aliam religionem quæ possit capere, & retinere, vt a
a sunt religiones non mendicantium. vel capere & vendere, vt sunt aliæ religiones mendicantium, non fratrum minorũ: tunc nulla istarum opi. est vera simpliciter. sed est distinguendum. aut fecit illud testamẽtum cogitans de ingressu, & volens de bonis suis disponere antequam ingrediatur, ne monasteriũ habeat bona sua, quod præsumitur fecisse quando incontinenti post testamentum ingressus est: & tunc tale testamentum remanet firmum, & non irrita-
tur. & sic monasterium capiet bona viuen
te ingresso: sed post eius mortem deueniẽt ad institutum: sicut si non fuisset ingressus. & nihil penes monasteriũ remanebit. per text. in authenti. de monachis. §. illud etiã. b vbi Imperator volenti monasterium ingredi dat hoc consilium quòd ante ingressum disponat. quod etiam probatur per authenti. nunc autem. j. titu. primo quę inde sumitur. Et tale consilium esset fructratorium, si testamentum tale irritaretur. quod esset absurdum. & dicit Bald. notabiliter per illum text. quod tale testamentum nõ subiacet solennitatibus iuris ciuilis: licet non fiat ad piam causam: quia saltẽ fit propter hoc, quia vult ad vitã spiritualẽ transire: sicut testamentũ militis, cũ intrat pugnã pro re publica. & sic ex præteritione filij nõ erit nullum: sed filius petet legitimã, nec propter defectũ numeri testiũ: quia ille text. vult qd̃ possit testari prout vult. & ista opinio quod dicto casu nõ irritet testm̃ fuit originaliter Iac. Bal. & Iac. butri. Sed si non cogitauit de ingressu, quod præsumit̃ qñ dudũ ante ingressum fecerat: tunc testũ irritatur incõtinenti post ingressum, & institutus nihil habebit: nec viuẽte ingresso, nec post eius mortẽ: sed totũ erit monasterij. per rationẽ quę ponit̃ in glo. in versic. [præterea.] & per rationẽ: quia res peruenit ad casum à quo nõ posset incipere, ante cõsummatũ effectũ. Nã testm̃ nõ habet effectũ ante mortẽ testatoris. & iste antequã moreretur effectus est intestabilis. ergo &c. argumẽ. in l. pluribus. §. & si placeat. de verbo. oblig. & ista qñ erat institutus extraneus. si verò filius. gl. in seq. versic. tenet quod tũc nõ rũpatur. sed Bart. dicit esse distinguendũ prout in præcedẽti quęstione. Ego dico quod si talis testm̃ fecit cogitãs de ingressu, sine dubio nõ irritat̃: quia nõ irritaretur si esset institutus extraneus: sed si nõ cogitauit de ingressu, dici potest quod nõ irritat̃ ex toto. sed filius remanebit institutus in legitima, & residuũ peruenìet ad monasteriũ. nã si nullũ testm̃ fecisset ante vel post, hoc esset. vt in ista auth. in fine fortius hoc casu qñ fecit, & filiũ instituit: & sic irritabit̃ testm̃ vsq; ad duas tertias. & nõ in tertia quę debetur filio pro legitima. Nec obstat qd̃ talis ruptura nõ possit fieri pro parte, ne pro parte decedat testatus, & pro parte intestatus. vt. l. pe. ff. de iniust. testa. quia hoc casu est speciale vt possit decedere pro parte intestatus. hoc colli-
5 gitur in versic. [sed si post.] Secundũ Bal. † ex prędictis apparet an posset iste ingressus testm̃ qd̃ prius fecerat mutare? & certè si fuit ingressus religionẽ fratrũ minorũ, nõ põt, quia ia est cõfirmatũ & acquisitũ hæredi ius in bonis, vel ius adeundi. Sed si aliã religionẽ, tunc si testm̃ fuit irritũ per solũ ingressum, non est tractandũ de alia mutatione: si nõ fuit irritatũ, tunc si in eo erat institutus extraneus, põt immutare instituẽdo monasteriũ, vel filiũ, sed aliũ extraneum nõ. Si verò filius, dic quod posset mutare eo modo, quo posset de nouo facere. & aliter nõ. In gl. quæ incipit. [qd si parẽtes.] habeat subaudi, & nõ liberos. & sic debeẽ parẽtibus legitima: sed si haberet liberos, nõ deberet. & pro hac quęstiõe vide in Spec. de statu mona. ver. liij. & Doct. cõiter tenent idẽ esse in parẽtibus per l. nã & si parẽtibus. ff. de inoffic. test. nec est verũ quod monasteriũ habeat̃ loco liberorũ. vt dixi §. In glo. quæ incipit, [nunquid.] Dic in hac quæstione quod si adhibuit solennẽ numerũ testiũ, erit testm̃. argumen. l. non codicillũ. j. de testa. si nõ adhibuit nisi duos vel tres, tũc aũt assignauit filijs certas quotas: & idẽ. aut res singulares, & tũc erit vltima voluntas: non testm̃. vt hic habetur in simili per glosſ. & Docto. in l. quo-

¶ Monasteriũ nõ habetur loco liberorũ. Adde Bald. in j. col. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. in l. hæredibus. in §. j. ff. ad Treb. & in c. j. in prin. de mili. vasallo. qui arma belli. depo. & Spe. tit. de loca. in §. nunc aliqua. ver. cliij. & se. Doc. in c. in presentia. extrà. de pba. Ange. in consil. lxxvij. inci. q. hic subtilis. & in consil. cexxxv. inci. qdã fuit condẽnat?, & Alex. de Imo. in cõsi. cxxj. co. iiij. & in cõs. cxl. col. ij. in ij. vol. Cu.

¶ Monasteriũ fratrũ minorũ. Adde Bart. in tractatu minorica rum. in pe. q. Nic. de vrba. in tracta. de successio. ab inte. Matheſila. in tracta. de successio. ab inte. in iiij. no. Fed. de senis. consi. xxvj. Car. cõsil. cij. Lud. ro. consil. cclxvij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Pater ingressus est monasterium. Adde Bart. in l. si ex causa. in 9. Papinianus. ff. de mino. Abb. in c. in præsentia. de proba. Idem Abb. in c. inde cons. de æta. & qua. li. Fede. de senis cōsi. xxxiij, & tu circa hoc vide p. do. Fab. de more sancto saui. in repeti. aue nouissima. j. de inoffi. testa. a char. vj. col. ij. ver. secundò quæritur qui videtur sequi opin. Barto. Stra.

b ¶Quid autem si pater. Adde q̄ prælatus Do. Fabi. in d. repet. & char. col. iiij. versi. quarè quæritur. sequitur & refert Bal. in d. l. ij. Stra.

c ¶Reditus annui. Adde glo. in ver. reditus. in auē. vt illi qui habi. res mino. in §. si vero. el ij.

d ¶Diuisio. An & q̄ diuisio sit alienatio. vide in l. si pro fundo. & in l. siue apud acta. C. de transacti. Bal. in l. j. C. si aduer. transacti. & in c. j. de prohib. feud. alie. per Fede. Cur.

e ¶An priuilegia concessa. Adde Doct. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit.

ti⁹s. & l. filij. j. fasmi. ercis. cōstat autem quod sicut potuit ingresso monasterium auferre potestatem testandi regulariter. ita & certo casu potuit concedere. arg. in l. eius est vele. j. de regu. iur. †In glos. fina. quæ semper allegatur. dicit Bal. quod licet de rigore iuris ciuilis legitima non possit peti: nisi mortuo patre: cum in eius vita nihil filio deb eatur à patre. nisi alimenta. vt l. j. §. imuberi. ff. de collatio. bono. quando tamen pater ingressus est monasterium', potest statim peti legitima de æquitate canonica per capitu. cum scimus extra de regu. vbi dicit esse tex. cum glo. quæ non sunt alibi: sed videtur sequi inconueniens. † quid enim si talis filius posteà moriatur ante patrē: certè pater non tenebatur sibi ad legitimam: nec eam transmisisset ad suos hæredes si pater non intrasset monasterium: sed postquā erit sibi assignata, transmittet: & sic monasterium erit deterioris cōditionis quàm pater: vnde potest dici quod cùm monasteriū teneatur alimētare filium istius ingressi eo viuente, quia bona transiuerunt in ipsum cum isto onere. vt in l. si quis à liberis. §. Itē rescriptum. ff. de libe. agno. possit petere filius vt sibi assignentur certa bona, de quibus possit se alere. & si contingat ipsum superuiuere patri, remaneant penes ipsum pro sua legitima. & quatenus transcenderent legitimam, restituant monasterio. Si verò præmoriatur patri: restituātur omnia monasterio: quia tunc apparet q̄ legitima nō fuit sibi debita. & sic ista erit assignatio

g facti, non iuris. nec transibit dominium in filium † quid autem

b si pater dissipat bona sua, an filius ipso viuente possit petere sibi assignari legitimam? vide Bal. in l. ij. ante fin. ff. si quid in fraud. pat. & quod in simili habetur in l. Imperator. ff. ad Trebel. Et in aliquibus locis sunt statuta q̄ filio delinquente, pater teneatur sibi assignare legitimam suam: de qua soluatur pœna fisco. Sequitur lex Iubemus. quæ est longa in verbis. & fuit l. Leonis imperatoris. & fuit prima lex quæ fuit facta super prohibitione rerum ecclesiasticarum. & quia satis apparet intentio huius l. iubemus. procedam cum notabilibus sine aliquo summario.

1 ¶Oeconomus quis dicatur, & in quo differat ab actore & syndico?
2 Reditus annui computantur inter immobilia, & an ualeat legatum annuum factum fratribus minoribus?
An in tali iure percipiendi annuos reditus sit dare petitorium & possessorium. & an spoliatus in quasi possessione talis iuris restituatur ante omnia per interdictum unde ui?
3 Qui non potest alienare, in quibus casibus possit diuidere? & nu. 4.
Diuisio est alienatio.
4 Pupillus habens prædium commune cum alio, non potest illum prouocare ad diuisionē iuris: nisi ex iusta causa. sed ad diuisionem gratia commodioris culturæ sic.
5 Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum facta ecclesiæ an ualeat? & an restringatur ad præsentia?
6 Prælatus etiam sine solennitate requisita, potest remunerare benemerentes de bonis ecclesiasticis propter seruitia illata ecclesiæ, uel sibi? si de talibus beneficijs appareat, & de quibus bonis intelligatur hic?
7 Doctores non debent domum Dei scilicet scientiam quam eis tribuit, trahere ad iniqua compendia.
8 Priuilegia concessa ecclesijs super eorum bonis per leges imperiales, trahuntur ad ecclesias ædificatas post illas leges, uel ad bona postea quæsita.
9 Ecclesia nunquam moritur: sed semper est perpetua.

LEX. XIIII.

Iubemus Ista fuit l. Leonis imperatoris: vt patet in auē. de aliena. & emphy. §. quia verò leonis. & fuit j. l. quæ fuit facta super prohibitione alienationis bonorum immobiliū ecclesiasticorū: fuit tamen localis. scilicet duntaxat in ecclesia Constantinopolitana. Sed per alios imperatores tracta fuit ad alias ecclesias, & pia loca. vt in auē. hoc ius porrectum. & diuiditur in tres partes.

1 vt in glo. in prima parte quæ durat vsq̄ ad §. [sanè.] †Not. primò circa primam diffinitionem, œconomi. nā est ille qui admi-

e nistrat bona ecclesiastica. & debet esse clericus, & non laicus: vide j. de episco. aud. l. decernimus. in tex. & glo. & quæ sit differentia inter œconomum, syndicum, & actorem. vide bonā gl. ff. quod

2 cuiusq̄ vni. no. l. j. §. quibus. super ver. œconomum. †Not. secundò in ver. [annonas ciuiles.] eum gl. quod reditus annui computantur inter immobilia. & ideo disputando tenet Fede. de se. nō valere legatum annuum factum fratribus prædicatoribus, qui possunt immobilia retinere. vt habetur in quæstionibus suis. q. xij. per hoc etiam patet q̄ in tali iure percipiendi annuos reditus est dare petitorium, & possessorium, sicut pro alijs rebus immobilibus. & est de hoc casus in c. querelam. de elec. vbi spoliatus quasi possessione talis iuris, restituitur ante omnia per interdictum vnde vi. & tamen illud habet locum in possessione rei immobilis. vt in l. j. §. si quis de naue. ff. de vi & vi ar. nec compe-

d tunt pro re immobili: nisi cohæreant rei immobili, de qua quis fuisset spoliatus. vt ea. l. §. j. & etiam hic. cum loquitur de colonis

3 & mancipijs existentibus in fundis. †No. tertiò ibi. [sed ea prædia diuidere &c.] quod qui nō potest alienare. potest tamen di-

d uidere. Sed contrà. quia diuisio[d] est alienatio. vt j. communia vtriusq̄ iudi. l. j. & l. si pupillorum. in prin. ff. de re. eorum. glo. propter hoc dat plures sol. sed recollige tex. istū procedere in tribus casibus. primus, quando esset diuisio facti & non iuris. puta gra-

4 tia cōmodioris culturæ. vt l. Caius. §. j. ff. de lega. ij. †Et ideo quidam antiqui disputarunt quod pupillus si habeat prædium cōmune cum alio, certum est quod nō potest illum prouocare ad diuisionem iuris: nisi ex iusta causa. vt statim dicam. sed an possit ad diuisionem factam gratia commodioris culturæ? & fuit determinatum quod sic per istam glo. cum tex. & per l. Lucius. ff. fami. ercis. vt refert Ioan. And. in addi. Specu. in tit. de curatore. super rubrica. vbi omnino vide. Secundò potest procedere iste text. quando ecclesia esset prouocata à socio. quia tunc esset alienatio necessaria. sed per istam l. non prohibetur nisi voluntaria. & hoc probatur in simili in d. l. si pupillorum. vbi de hoc dicitur in pupillo vel minore. Tertius casus. quādo expediret ecclesiæ diuidere: quia habebat socium rixosum. quod est sing. secūdum Doct. & probatur in l. si conuenerit. ff. pro socio. Et in duo

5 bus casibus potest diuidere diuisione iuris. †Quartò dicit Bald. per istum text. dum infrà dicit. [patrimonium suum patrémue &c.] quod licet fiat quæstio an ualeat donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, quando fit alteri quàm ecclesiæ. vt not. in l. fina. j. de pact. quando tamen fit ecclesiæ, non est dubium quod ualet per istum textum, qui tamen non multum astringit. quia potest intelligi de patrimonio præsenti. Bartol. ta-

6 men in d. l. fina. videtur hic tenere quod dicit Bal. †Quartò not. ibi. [beneficij colorati.] à contrario sensu. quod prælatus etiam sine solennitate requisita potest remunerare benemerentes de bonis ecclesiasticis, propter seruitia impensa ecclesiæ, vel sibi. quod intelligendum tamen si de talibus beneficijs appareat. nō enim stare[t] verbis ipsius prælati: quia posset hoc dicere in fraudem, & coloratè. vt hic. & argumen. in l. si fortè. de castren. pec. & quod not. in l. si donatione. infrà. de collatio. Item intellige de rebus mobilibus prælati tā in vita quàm in morte. & sic in præiudicium successoris ad quem illa deberent pertinere. vt not. in capitu. relatum. de testamen. de immobilibus verò non quantum ad perpetuam alienationem. Sed quantum ad temporalem & moderatè posset. super quo vide quod not. Ioan. and. in addi. Specul. de rebus ecclesiæ non alie. super rubrica. vbi narrat de quodam prælato, qui consanguineis suis qui ipsum fecerūt promoueri, concesit tanquam pro beneméritis & pro seruitijs impensis vltra duas partes reditus Episcopatus sui: quousq̄ viueret. & consilio cuiusdam docto. fuit factum instrumentum ita solenniter quod eius successor vix potuit obtinere quod rescinderetur. finaliter obtinuit; propter immoderatam remunerationem, & dicit quod illi doctori malè posteà successit. quem illimet quibus seruiuit expulerunt de omnibus bonis suis. & meri-

7 tò. †quia non debent Doctores (vt ipse dicit) donum Dei scilicet scientiam quam eis tribuit, trahere ad talia iniqua compendia. & vide super isto argumē. quod not. Barto. in l. ambitiosa. ff. de decret. ab ordi. fa. circa finem. facit l. diuus. ff. si quid in fraud.

8 patro. †Item in fine huius partis in versicu. [peruenisset.] est casus de eo de suo plurimum dubitant Docto. in l. placet super eodem. An cōcessa priuilegia[e] ecclesijs super eorū bonis per leges

imper

imperiales trahantur ad ecclesias ædificatas post illas ll. vel ad bona posteà quæsita? nam hic patet quod sic. facit. l. si seruitutis.

9 ff. de serui. vr. præ. †Not. etiam quod ecclesia nūquam moritur.[a]

a sed semper est perpetua. facit. cap. si gratiosè. de rescript. lib. vj. & quod debent habere bona similiter perpetuò pro sustentatione deseruientium ecclesijs. quod est contra hæresim istorū de Boemia: qui dicunt contrarium. quod procedit ex summa superbia. cùm velint plus sapere quàm omnes antiqui qui fuerunt à mille annis citra.

1 ¶Pœna priuationis pretij, applicatur ecclesiæ quæ fuit læsa, & quid in pretio non dato, sed promisso?
Omnis pœna legalis applicatur illi qui læditur ex actu, propter quem pœna imponitur, & quid in pœna testatoris?
3 Statutum si dicat quod decedente uxore in matrimonio uir lucretur dotem datam: quod etiam lucrabitur non datam, sed promissam, si mulier fuit in mora soluendi: & qualiter dicatur in mora? & nu. 4.
4 Vir propter moram in soluendo dotem, potest uxorem expellere, & alimenta denegare: & requiritur prius interpellatio. licet secus quantum ad soluendas usuras.
5 Ille idem œconomus qui uendidit potest uenditionem retractare, & sic uenire contra factum suū, postquam contractus est reprobatus, & non uenit nomine suo, sed nomine ecclesiæ.
Quod idem sit in quocūque alio administratore, qui uendidisset uel alienasset contra prohibitionem.
6 Delinquens in officio debet illo priuari, nec ad tale officium amplius assumi. & idē in prælato qui priuaretur prælatura si dissiparet bona.
7 Verbum priuetur requirit sententiam: sed uerbum priuatus sit tunc intelligitur ipso iure: & quid si dicatur mox priuetis?
8 Qui uenit priuandus officio: potest antequam priuetur ipsum exercere.
9 Notarius si uenit priuandus officio notariatus, an antequā priuetur, ualeant instrumenta per ipsum confecta?
10 Quando idem possit esse notarius & iudex, & scribere acta, tanquam notarius facta coram se, tanquam coram iudice.

1 §. Sanè si hæc. †Hic punit contra facientes. & primò recipientes rem ecclesiæ contra prohibitionem huius legis, duplicī pœna. quia vendicatur ipsa res, & etiam perditur pretium solutū. Item punit dantē. s. œconomum, vel administratorē ecclesiæ duplici similiter pœna: quia priuat officio, & tenetur ecclesiæ ad omne interesse. Et de iure canonico prælatus tanquā dissipator priuatur beneficio, vel dignitate. tertiò punit tabellionē scribentē: & iudicē authorizantē similiter duplici pœna. s. exilij. & priuatione dignitatis. secunda ibi.

2 [œconomus.] tertia ibi. [his tabellionibus. † Not. in ista parte q̄ pœna priuationis pretij applicatur ecclesiæ quæ fuit læsa. & idem in omni pœna legali. vt applicetur illi qui læditur ex actu propter quem pœna imponitur. vt l. fi. ff. de litig. nō sic in pœna testatoris: quia si mandat hæredi q̄ non molestet vxorem in vsufru. sub pœna priuationis hæreditatis. & non dicat cui applicetur. nō applicabitur vxori molestatę. vt l. vxorem. §. hæres delegat. de leg. iij. & vide ibi oīno Bart. Itē no. in verbo. [data.] glo. dicit esse idē in pretio nō dato, sed ꝓmisso: vt possit peti ꝓ ecclesiā ab emptore malæfidei. per auē. q res. j. eo. vt habeē in glo. quę incipit. [Sic ergo.] quod tū dic plenius vt ibi no. nā inducitur ad

3 quæstionē statuti dicentis † q̄ si vxor decesserit in matrimonio,

b vir lucreē dotē datā, q̄ etiā lucrabit dotē, nō datā sed ꝓmissam.[b] sed qdā disputādo tenuit cōtrariū: quia statutū est stricti iuris: & nō debet extendi ad casum diuersum. quod etiam tenet Bar. nec obstat ista glo. quia posito quod verū diceret, hoc non contingeret authoritate istius tex. qui nō loquitur nisi de pretio dato: sed per extensionem alterius. l. scilicet factum illius authēti. qui ressed istud statutum per aliud non proponitur extensum. ego habui istum casum pluries de facto, & reperi Bart. consulentē contrarium. veritas est quod si mulier fuit in mora soluendi dotem promissam: vir debet eam lucrari, sicut si fuisset sibi soluta. & potest petere eam ab hæredibus mulieris: ne in potestate mulieris sit quod vir nunquam eam lucretur. & sic sentiet commodum

4 ex mora sua. & ita potest procedere consilium Bart. † facit in au-

c then. de non eligen. secundò nuben. §. pe. vbi vir propter morā in soluendo dotem: potest eam expellere, & alimenta denegare: non tamen puto esse in mora propter hoc solum quòd vir sustinet onera matrimonij ad hunc effectum. sed requiritur interpellatio. licet secus quantùm ad soluendas vsuras postquam vir implet ex parte sua iuxta not. per Bartol. in l. de diuisione. so-

5 luto matrimonio. ff. † Item not. in text. cum glo. super ver. [œconomus.] quod ille idem, œconomus qui vendidit potest vendi tionem retractare, & sic venire contra factum suum, postquam

a contractus est reprobatus, & non venit nomine suo, sed nomine ecclesiæ. & idem in quocunque alio administratore qui vendidisset vel alienasset contra prohibitionē. b l. vt not. Barto. j. de iure fis. libr. x. l. si minori. vbi etiam dixit istam. l. cum simi. habere locum etiam si œconomus vēdidisset rem quæ non esset ecclesiæ. sed sibi obligatam: & eam vendidisset iure creditoris. eo casu c quo non potuisset, vt ipsemet possit retra-

6 ctare. †In secunda parte in versi. [œconomus.] not. quod delinquens in officio debet illo priuari. & adde quòd ad tale officium amplius vnquam non debet assumi. vt not. in authen. de armis in fi. & per Bal. infrà de ser. fug. l. mancipia. & sic similiter prælatus priuaretur prælatura, si dissiparet

7 bona. vt in c. quorundam. de solu. † Itē not. text. cum glo. dum dicit [priuetur.] & non dixit priuatus sit. vnde glo. dicit quod debet priuari per sententiam iudicis. sed si di-

d ceret priuatus sit: tunc ipso facto esset priuatus per sententiam. l. & ista glos. semper allegatur. quando quærit an pœna priuationis infligatur ipso iure, vel per sententiā iudicis. & adde quod si addijceretur dictio

d mox[d] vel incontinenti: etiam si diceret priuetis, statim est priuatus ipso iure. vt no. in authen. de incest. nup. §. j. & per Barto. in l. Imperator. ff. de iu. fis. & in authent. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & l. in criminali. j. de iurisdictione omnium iudi.

8 †Item patet ex prædictis iuncto eo quod not. in præcedenti particula, quòd ille qui venit priuandus officio: antequam priuetur possit ipsum exercere. nam iste œconomus potest cōtractum retractare antequā sit priuatus per sententiam vt ibi no. & hic

9 in glos. super ver. [priuetur.] † & sic faciat ad q. Si notarius venit priuandus officio notariatus, quod antequam priuetur, valeant instrumenta per ipsum confecta. sed in contrariū facit. l. si aliquid. j. de suscepto. & archa. lib. x. & l. si qs ex argētarijs. §. j. cū

e ibi no. ff. de edē. Breuiter aut venit priuādus ꝓpter crimē, nō tū commissum in officio, & tunc procedit quod dixi. quod etiam vult Bart. in l. eadē. ff. ad l. iul. pecu. Aut propter crimen in officio commissum, vt quia confecit falsum instrumentū, & fuit cō demnatus de falso: non tamen fuit priuatus officio per sentētiā: & tunc est distinguendū an illa condēnatio sit notoria, & nō da bitur fides instrumentis posteà confectis. ita intelliguntur iura bitur fides instrumentis posteà confectis. ita intelliguntur iura in contrariū allegata: nec ob. iste tex. quia quod dixi ꝓcedit propter derogationē fidei, quia si cōmisit falsum in vno, præsumit cōmittere in altero. Sed hic licet veniat priuandus propter alienationem factā, nunc cū reuocat non alienat, sed alienata recuperat. & sic cessat ratio: sed si condemnatio esset occulta, valeret instrumēta per ea quę not. in auē. de tabel. §. pe. & cū ista distinctiōe debet saluari qd̄ no. Spe. in ti. de instr. edi. §. restat. ver. qd si tabellio. & Inn. in c. fraternitatis. de hæret. qui dicūt indistinctē valere instrumēta: si nō est priuatus officio expresè, licet sit condēnatus de falso instrumēto. ita videē etiā distinguere Bal. §. de sum. trin. in l. cūctos populos. & vide qd̄ per eū no. in l. & militibus. j. de test. milī. & in l. ij. de sen. & interlo. om. iud. † Vltimò in

10 ver. [his tabellionibus.] no. tex. cū glossella q̄ ici. [id est scriptura.] qd̄ idē pōt eē iudex & notarius, & scribere acta tāq̄ notarius facta coram se, tāq̄ coram iudice, qd̄ vī esse cōtra i c. qm̄ cōtra falsam. de ꝓba. sed itellige istū tex. cū gl. in his q̄ sunt volūtarię iurisdictiōis: puta i iterponēda authoritate i emācipatiōibus vel adoptiōibus, vel ēt i cōtētiosa iurisditiōe. i breuibus tū causis q̄ bus sicut credit ꝙbo suo, ita & eius scripturę. vt i auē. nisi breuiores. j. de sen. ex breui. re. & ita faciūt vicarij comitatus hñtes cognoscere de paruis causis, quia si sunt notarij, ipsimet cōficiūt acta &c.

e ¶Ecclesia nunquam moritur. Adde text. in c. liberti. iuncta gl. j. xij. q. ij.

¶Promissam. Adde quod Ale. de Imo. in consi. lxiij. col. fin. in iiij. vol. dicit hanc opin. esse magis verā & allegat Ang. in cō sil. clxxix.

Pōt eam expellere: Adde gl. in authē. de nō eli. ij. nubē. text. in §. fi quis sub potestate. auth. de nup. Bal. in l. fi. C. de senten. q̄ sine cer. quantita. & in l. q̄ in vxorē. C. de neg. gest. Lud. ro. in l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. Ant. de But. in c. per vestras. de dona. inter vir. & vxo. Abb. in c. j. de adul. & in c. salubriter. de vsu.

d ¶Dictio, mox. Adde glo. in authent. de incestis nup. Bald. in l. Mæuius. in §. duobus. in vlt. colū. ff. de leg. ij. & ad directa. hic vide Alex. in d. l. Imperator. in apo. & per quæ verba impo natur pœna ipso iure per Fran. Are. l. c. si diligenti. co. iij. de foro cōpe. & Barba. in cō sil. suo xij. col. x. in j. vo. & aliquid in ꝓpositio etiā ꝙ Alex. in cōsi. ciij. in j. vo. Cur.

e ¶In breuibus tñ causis. Adde Bar. in auē. nisi breuiores. j. de sen. ex breui. reci. & Abb. & ibi Doct. in c. qm̄ contra falsam. extrā de proba. maximè per Aret. in fecūdo no. & in c. iij. e. tit. Matheſi suo no. j. & repetentes in l. admonendi. ff. de iureiurā. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Absentes. Adde hic not. per Doct. maximè per Feli. in c. cum omnes. co. xiij. in fi. cum duab. seq. extra de constit. Cur.

2 ☞ Alienatio rei ecclesiæ quando de iure canonico totaliter admittatur.

§. Sanè ne omnis. †Hic permittit posse alienari vsumfructum rei mobilis ecclesiasticæ, ad certũ tempus, vel ad vitã recipientis. dũ tamen recipiẽs promittat finito tẽpore vsufructus, restituere rẽ ecclesiæ, & etiã aliam rẽ suam non minoris valoris quàm illa sit, quantũ ad proprietatem & vsumfructũ, aliàs vult contractũ non valere. sed per auth. quæ infrà sequuntur, ab illa auth. si quas ruinas. vsq; ad auth. hæc vsus prestatio permittitur alienatio in pluribus aliis: maximè quando nõ fit ex toto, sed quò ad vtile dominiũ, remanente directo penes ecclesiam. †Et de iure canonico permittitur totalis alienatio, si vtilitas ecclesiæ hoc suadeat, vt in c. fine exceptione. xij. q. ij. & in c. ij. de reb. eccle. non alie. lib. vj.

2 ☞ Hospitale priuatum non constructum cum authoritate episcopi, non reputatur locus pius. & relicta tali hospitali non applicantur sibi, sed Episcopus distribuere habebit inter pauperes, nec in eo habet locum ista authenti.

Quid in relictis pauperibus in genere, non existentibus in certo loco? quod talia possint uendi siue solennitate de qua hic.

Quid in relictis fraternitatibus laicorum: cum non contineantur appellatione locorum piorum.

In religionibus quæ capiunt non ut retineant, sed uendant, non seruatur ista authen.

3 Quæ solennitas requiratur in alienatione rei ecclesiæ uel locorum piorum. & quod in quatuor casibus tantum possint tales res alienari. sed in aliis casibus (si fuit seruata solennitas requisita) ualeat contractus. sed ecclesia læsa potest petere restitutionem in integrum.

Tres casus in quibus absentes sunt uocandi, & quando maior pars duarum partiũ quæ sunt præsentes, sufficiat quod consentiat.

4 Episcopus uel Abbates exempti non possunt uendere rem immobilem Episcopatus uel abbatiæ etiam ex causa necessitatis: nisi cum licentia Papæ.

5 Casus in quibus creditor tenetur esse curiosus quod pecunia conuertatur in utilitatem accipientis. & nu. 6. & 8.

6 Creditor ecclesiæ compellitur recipere insolutum rem pro pecunia: & compellitur recipere rem mediocrẽ: addita in pretio decima parte æstimationis, ultra illud quod reperitur in subhastatione, sed regulariter secus.

7 Quando uenditur res alicuius ecclesiæ, Episcopus qui interponit authoritatem, & etiã notarij curiæ suæ non debent aliquid recipere pro sportulis & labore, licet seruetur contrarium.

AVTHENTICA.

1 Hoc ius porrectum. †Diuide istam authen. in tres partes, omissa diuisione aliorũ. In prima parte confirmat prohibitionem alienationis factã per l. iubemus. vt indistinctè locũ habeat in rebus donatis ecclesiæ per imperatorem: vt nullo casu possint alienari. & extendit eã ad alias ecclesias. & pia loca. cũ ille loquatur tantũ in ecclesia cõstantinopolitana. & etiam extendit eam ad contractũ pignoris. ex quo etiã non trãsfertur dominiũ. cũ illa loquatur in venditione & donatione & aliis ex quibus transfertur. & hoc vsq; ibi. [in cæteris.] ibi est secunda pars: in qua permittit alienationẽ posse fieri in rebus aliũ de prouenientibus ecclesijs quàm ab imperatore in vno tantum casu, scilicet necessitatis, quãdo imminet æs alienũ. & ponit in effectu. xij. per ordinem. quæ requiruntur dicto casui ad hoc vt alienatio valeat, quorũ quatuor concernunt substantiam debiti, & alia cõcernunt solennitatem cõtractus. vsq; ibi. [emptore verò nõ inuento.] ibi. Tertia. in qua ponit tria vel quatuor specialia in ecclesia, quando non reperitur emptor, quæ nõ sunt in alio debitore. Venio ad casum. Imperator considerans dispositionẽ, l. iubemus. q; erat nimis stricta. quoniam non loquebatur nisi in bonis ecclesiæ constantinopolitanæ, illam extendit ad omnes alias ecclesias, & extendit etiam ad alios contractus. scilicet emptionis & donationis. confirmat etiã eam. †Circa primam partẽ debes scire quod ista auth. licet habeat locum in monasterijs, & hospitalibus, dũ dicit. [ad omnem venerabilem locum.] & probatur j. tit. j. l. orphanotrophos. non tamen habet locũ in hospitali priuato, quod non esset constructũ cũ authoritate episcopi. quia non reputatur pius locus. vt no. in cle. quia cõtingit. in fi. de reli. do. & relicta tali hospitali nõ applicarẽtur sibi: sed Episcopus haberet distribuere inter pauperes. vt hic not. Bal. qui etiã dicit nõ habere locũ in relictis pauperibus in genere non existẽtibus in certo loco: nam & illa possunt vendi sine ista solennitate. & eodem modo in relictis istis fraternitatibus laicorum. quia nõ continentur appellatione piorũ locorũ. nec etiam habet locũ in religionibus quæ capiunt non vt retineant: sed vt vendant. vt sunt fratres prædicatores: cũ illa venditio fiat ex necessitate. vnde nõ est seruãda ista auth. arg. in l. magis puto. §. si pater. ff. de re. eorũ. & similiter in hospitali Senensi. quod tenet quolibet anno vẽdere certas possessiones quæ ad ipsum perueniunt. & nisi sic fieret, breui tẽpore omnia essent sua. vnde cõmune Senarum ita prouidit. licet illa prouisio nõ valet de iure secundũ Bal. tamẽ ea præsupposita nõ requiritur ista solennitas, ratione prædicta. †Circa secundã partẽ dic quod licet ista auth. sit canonizata. x. q. ij. c. ea enim. §. hoc ius porrectũ. non tamẽ de iure canonico requiritur tanta solennitas. Sed sufficit consensus rectoris cũ consensu capituli, si habet. & cum authoritate superioris. puta episcopi, si est ecclesia secularis, vel superioris abbatis: si est religio exempta. quia illevicem episcopi tenet. & etiã requiritur tractatus. & licet hic ponatur vna tãtum causa. s. necessitatis æris alieni. de iure tamen canonico sunt tres aliæ propter quas potest fieri alienatio in totum: scilicet causa vtilitatis. Item causa pietatis. Item causa minoris incõmoditatis. quod dic per gloss. sing. & not. xij. q. ij. in summa. Sed ideo fuit canonizata ista authen. vt videretur effectus principalis erga ecclesias. non vt ecclesia voluerit eam recipere de necessitate. Item nota. quia non sunt vocandi absentes, dummodo duæ partes sint præsentes. & maior pars istarum duarum partium consentiat. vt not. glo. singula. in c. præsentium. de testib. lib. vj. quæ dicit. in tribus tantum casibus esse necesse vocari absentes* in electione prælati. Item in receptione canonici quando cessatur à diuinis. quæ glo. semper allegatur. & per hoc patet intellectus ad glo. hic. quæ incipit. [quæ attenditur.] quid autem si non subest aliqua de quatuor causis. de quibus suprà. fuit tamen seruata solennitas tractatus, & etiam consensus superioris: dicit glo. s. allegata. xij. q. ij. in summa in fine valere contra eum mero iure: sed si ecclesia læsa sit vt possit petere restitutionem peti. c. j. de resti. in integ. dicit etiam hic Bal. nõ requiri subhastationem hodie de iure canonico. quia non reperitur expressum. †Item debes scire quod Episcopus & etiã Abbates exempti non possunt vendere rem immobilem episcopatus, vel principalis abbatiæ, etiam ex causa necessitatis: nisi cum licentia papæ: quia iurant hodie non alienare romano pontifice incõsulto: vt in c. ego. de iureiur. habent ergo locum quæ s. dixi in inferioribus ecclesijs, vel monasterijs, quæ subsunt Episcopo, vel superiori Abbati, vt possint cum licentia eorum in dictis quatuor casibus alienare. & vide c. j. & ij. de reb. eccle. non alie. lib. vj. & clementinam monasteriorum. eod. tit. †& no. hic casum ibi. [pretio modis omnibus pro debito dando. &c.] in quo creditor tenetur esse curiosus quod pecunia conuertatur in vtilitatem accipiẽtis. scilicet quando venditur res ecclesiæ pro soluendo debitũ. aliud casus ponitur in fi. in eo, qui mutuat ecclesiæ: aliud ponitur in c. j. de deposito. extra. istos. dicit ibi Inno. secus, & ideo si Abbas recipit pecuniam à mercatore pro induendo monachos. & cõstat quod indigebant indumento: licet posteà indumenta non conuertat in hoc, sed sibi retineat, tenebit ecclesia & successor istius abbatis illi mercatori secundum Inno. †In vltima parte no. plura specialia. Primò, quod creditor ecclesiæ compellitur recipere in solutum rem pro pecunia: regulariter secus. vt in l. ij. §. j. vel ij. ff. si cert. pet. & ibi not. Item quod compellatur recipere rem mediocrem. regulariter secus. quia quando datur res in solutũ, quia non reperitur emptor: debet dari melior. vt in authen. de fideiuss. & not. in d. l. ij. Item quia additur decima pars æstimationis vltra illud quod reperitur in subhastatione. Item & quartò. quia creditor debet esse curiosus quod vertatur in vtilitatem ecclesiæ regulariter secus. vt in l. doli. §. diuersum. ff. de dona. †Not. etiam in secunda parte dum dicit. [habitis absq; dispẽdio gestis.] quod quando venditur res alicuius ecclesiæ, Episcopus qui interponit authoritatem, & etiam notarij curiæ suæ non debent aliquid recipere pro sportulis & labore. cuius contrariũ seruatur. & malè. quia volunt tantũ pro centenario. ideo faciles sunt in protestando. vide hic per Doc. qui infinitas ponunt quæstiones. & vide glo. notab. in l. j. j. de vend. re. ciui. lib. xj. †& dicit q; etiam ille qui mutuat administratori ciuitatis: debet esse curiosus q; pecunia conuertatur in vtilitatem ciuitatis: aliàs non repetit per l. ciuitas. ff. si cert. peta. secus dicit in eo qui contrahit cum procuratore fisci. & istud est notabile. nã regulariter fiscus est magis priuilegiatus quàm ciuitas. hic secus.

AVTH.

AVTHENTICA.

1 Sicut alienatio. In ista auth. cum duabus sequentibus confirmatur prohibitio. l. iubemus. vt habeat locum indistinctè in tribus casibus qui ponuntur in eis. †No. ex ista authen. damnũ contingere interdum in acquirendo, sicut in alienando. & dicit Bal. per istam authen. q; si ecclesia adiuit hæreditatem sine beneficio inuentarij, secundùm quosdam non valet aditio, ne cõsequatur damnum, vt hic, secundùm alios valet: sed non tenetur vltra vires hæreditarias, & hoc magis placet. de hoc vide per Bar. in l. fi. j. de iure delibe.

2 ☞ Si uenditur res ecclesiæ, cum pacto quòd nisi soluatur pretium infra certum tempus liceat uẽditori propria authoritate rem ingredi. an poterit rem recuperare? q; sic.

AVTHENTICA.

1 Multomagis. †Ista authẽ. semper allegatur q; propter quod vnũquodq; & illud magis: quia priuilegia quæ dantur bonis ecclesiasticis ne alienentur dantur propter ecclesiã ergo multomagis prohibetur ecclesia alienari. Ista tamen regula fallit interdum, vt no. glo. in cle. fin. de rebus eccle. non alie. quæ incipit videbatur. quia interdũ est dare maiorẽ rationem, in vno quàm in alio, & tñ non est dare idem ius vt ibi no. †Et not. hic ar. quod si venditur res ecclesiæ cũ pacto quod nisi soluatur pretium infra certum tempus licet venditori propria authoritate rem ingredi, & recuperare, non valeat, & ita videtur sentire Inno. in c. cæterũ. de iudi. quia est facta sancta sanctorũ domino: postquã peruenit ad ecclesiam. vnde non debet redire ad pristinũ vsum laicorũ, vt hic dicitur. Sed ista authen. nõ facit, quia loquitur in ipso monasterio, vel ecclesia cõsecrata. nos loquimur in alijs bonis prophanis: quæ non prohibentur redire ad laicos ex iusta causa. vide quòd no. Barto. in l. iij. j. de pigno. & quod not. in addi. Spec. in tit. de pac.

2 Prælati an possint concedere res ecclesiæ consanguineis suis pauperibus & bonæ famæ?

3 Quid si sint etiam diuites & potentes, quas res: & qualiter poterunt eas locare, uel cõcedere in emphyteusim, uel feudum.

4 Prælatus relictus executor testamenti ad distribuendum bona inter pauperes: an possit distribuere in suos consanguineos, uel in suam ecclesiam?

AVTHENTICA.

1 Quibuscunque modis. †Not. ista auth. quæ semper allegatur contra prælatos qui concedunt suis cõsanguineis res ecclesiæ: nam etiam si subsit iusta causa alienãdi, & etiam si adhibeatur omnis forma: non tenet ratione personæ in quam sit. quod est intelligendum etiam si palam hoc fiat, & bona fide, & est speciale, secus in alijs administratoribus. vt j. de contrahen. empt. l. cum ipse. hoc tñ qualiter intelligatur & limitetur, vide bonam gl. in c. decenter. lxxxix. distinctione. & in
2 c. non satis. lxxxvj. dist. †quæ videntur intelligere de consanguineis diuitibus & potentibus, de quibus est suspicio: secus in pauperibus & hominibus bonæ famæ, in quibus cessat suspicio: de hoc etiam per Archi. x. q. ij. c. Episcopus. & Fede. de fe. in consi.
3 lj. †& hoc in alienatione perpetua. sed locatio ad modicum tempus non prohibetur eis fieri. nec etiam concessio in feudum vel emphyteusim de rebus consuetis infeudari, & de nouo reuersis ad ecclesiam, dummodò concurrant alia propter quæ posset cõcedi extraneo: quia ecclesia in hoc non læditur in aliquo. debet ergo intelligi in ista authen. de rebus quæ sunt dãnosæ ecclesiæ. i. non consuetæ dari in emphyteusim, vel feudũ secundũ docto. hic. & Io. an. allegat istam aut. in addi. Spe. de instr. edi. §. nũc verò aliqua. in addi. quæ incipit cõtinuatur hic alia qõ. ante fi. §. ad
4 q. de prælato † relicto executore testamenti ad distribuendũ bona inter pauperes, an possit distribuere in suos consanguineos? vel in suam ecclesiam, & ibi omnino vide.

2 ☞ In pari turpitudine, potior est conditio rei quàm actoris.

AVTHENTICA.

1 Vi res. †Ista authen. respicit secundam partem. l. iubemus. s. j. §. sanè. vbi puniuntur contra facientes, & primò ille qui recipit rem ecclesiasticã contra prohibitionem, vt perdat rem, & etiã pretiũ quod dedit. & hoc firmat vsque ibi [sed aduersus.] postea addit tria quæ non ponuntur ibi. s. quod emptor licet non repetat ab ecclesia pretium quod dedit. repeti tamen ab œconomo qui vendidit. Item quod donatarius qui nihil debit vt ecclesia aliquid lucretur propter eius dolum non solum perdit rem: sed tantũdem de suo q; applicetur ecclesiæ. supple quod illud recuperabit ab œconomo. & hoc quando emptor & donatarius fuerunt boneſi dei. aliàs à nomine recuperant & per illud ver. [donatarius.] gl. in illo §. sanè. tenuit supplendo illum text. dum dicit dato q; etiã si pretium non erat solutũ, possit peti ab emptore: vt ecclesia lucretur, licet quidam dixerint contrarium per rationẽ: quia quædam honestè retinentur, quæ non honestè petuntur. Sed hoc poterat procedere ante istã auth. sed ista vult quod ecclesia aliquid lucretur de alienatione indebitè facta, sed nihil lucraretur si emptor solum restitueret rem emptam. & nihil solueret de pretio. additur & tertium in creditore qui recipit rem pignori indebitè: vt restituat rem, & cadat à debito, sed illud posset recuperare ab œconomo, quod intellige vt dixi si erat bonæfidei, quia œconomus non vendidit, nec donauit, nec pignorauit tanquã rem ecclesiæ, sed tanquã suam. aliàs quia isti essent in dolo, sicut œconomus si nihil ab eo repeterent, tũ quia dolus eũ dolo cõpensat.
2 tũ etiam † quia in pari turpitudine potior est conditio rei quàm actoris, vt in l. si seruum. §. sequitur. de ver. obli. qñ autẽ hic sunt bonæfidei gl. vult quod si non posset recuperare ab œconomo, quia non est soluendo, recuperet ab ecclesia: ne locupletetur cũ aliena iactura, & hoc si soluerũt, aliàs possunt retinere aduersus ecclesiã. licet hoc non dicatur hic. nec ibi tamen glo. de æquitate ita determinant quòd ecclesia quæ est auctrix iustitiæ, non debet pati aliquid impium à se, vel à suis fieri: vt dicit text. in vsi feudorum.

2 ☞ Cùm expedit ecclesiæ q; eius res concedatur in emphyteusim, tunc potest cõcedi etiã in perpetuum. & pro quanta pensione possit concedi?

3 Quid si non esset damnum ecclesiæ, nec etiam utilitas. q; adhuc is qui administrat possit rem dare in perpetuam emphyteusim, & quod tunc nõ possit diminuere nisi sextã partem pensionis solitæ, & quando possit dari pro minori pretio? & nu. 4.

4 Qualiter intelligatur illud uerbum in perpetuum.

AVTHENTICA.

1 Si quas ruinas. Ista authent. cum seq. concernit, tertiam & vltimam partem l. iubemus. s. in qua permittitur alienatio vsusfructus rei ecclesiasticæ, cum pactis etiam de quibus ibi. Sed per istas authent. extenditur permissio vt possit interdum alienari quò ad vtile dominium, remanente pœnes ecclesiam directo, vt contingit quando datur in emphyteusim: vt in ista authentica, cum sequen. Item interdum etiam quò ad dotalem alienationẽ vt in tribus casibus qui habentur in tribus authenti. sequen. vsq; ad authenticam, qui rem. postea in illa authentica, declarat quædam dubia circa istas duas primas. deinde in authentica, hæc vsus præstatio. declarat alia dubia circa casum. l. iubemus. §. fina. quando alienatur vsusfruct. duntaxat, & istæ duæ primæ reputantur difficiles, & habent materiam quotidianam, & videntur adinuicem contrariari. maximè ver. aut si ob cladem, positus in authen. perpetua, ad istam authenticam, si quas. vbi permittitur diminutio pensionis quando res erat ruinosa, & in illo ver. non permittitur, licet fuerit deterior facta ob cladem. & super isto cõtrario gloss. laborat. & intelligit illum ver. secundum distinctionem istius authenti. Sed iste non est bonus intellectus, imò intelligitur simpliciter vt iacet. ideo dic quod sunt casus diuersi: qa ista prima loquitur in ruinosis, in quarum refectione opus est magna impensa: ideo fit diminutio, sed ille versi. loquitur in non ruinosis, licet deterioribus factis: in quibus nõ fit diminutio: qa non est opus tanta expensa vt deducantur ad pristinum statum ita dicit Spe. in tit. de loca. §. nunc verò aliqua. versi. vij. vbi quasi per duas columnas non tractat nisi de materia istarum duarũ authentic. & multa bona dicit ad declarationem ipsarum, & ibi
1 omnia vide. †hoc ergo dicunt istæ authen. in summa quod quãdo expedit ecclesiæ, vel saltem non est ei dãnosum, de quo stat iuramento ipsam regentium: potest res ecclesiastica concedi in perpetuam emphyteusim pro pensionibus de quibus hic secundum diuersitatem casuum. h. d. Venio ad casum. Imperator leo concesserit q; non possit alienari res ecclesiastica, nisi quo ad vsumfr. vt in l. iubemus. postea in casu necessitatis permissum est alienari etiã proprietatẽ, vt in auth. hoc ius porrectũ. nunc verò loquitur nõ in casu necessitatis, sed vtilitatis, ne domus ruat: ex qua re ecclesia nullã postea habebit vtilitatẽ. vñ dicit Imperator hoc casu volo quod talis res ecclesiastica deꝛ in emphyteusim,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt omnino nõ alienetur.nã emphyteuta habetvtile dñium,& ec
clesia directũ.& dicit quod licet tunc ipsi emphyteutæ vti mate
2 ria domus ruinosæ ad reparationẽ.†Pro declaratione istarũ au
then.distingue tres casus.nam cũ non expedit ecclesiæ quod nõ
cõcedatur in emphyteusim, nõ debet cõcedi nec perpetuò, nec
ad tẽpus.ita loquitur.c.apostolicos.xij.q.ij.aut expedit,vt qñ res
erat ruinosa,& nõ poterat refici ab ecclesia: vel eius reditus erãt
diminuti ob cladẽ,vel aliã causam. & tunc potest cõcedi etiã in
perpetuã emphyteusim.vt in istis authenti. Sed si quæritur pro
quanta pensione.distinguitur:aut erat res ruinosa, in cuius refe
ctionem magna imminet impensa,& tũc si vult quod pẽsio sta
tim incipiat currere,potest dari pro tertia parte pensionis solitæ:
vt si solebat dari antequam esset ruinosa pro xij. detur pro qua
tuor,& octo remittantur secundùm vnum intellectum glos. vel
detur pro octo,& remittuntur quatuor secũdùm alium intelle
ctum,quem tenet Speculator tanquàm æquiorem.in d.ver. vij.
Sed si non vult q incipiat currere pensio nisi post reædificatio
nem, tunc debet dari pro pensione quæ reperitur tempore quo
datur.& pro dimidia eius quod reperiebat plus postquã erat re
fecta. vt si tempore quo datur reperiebantur sex : & postea au
geantur alia sex,detur pro nouem.hoc dicit ista authen. si quas.
Sed si res non erat ruinosa, sed alio modo fuerunt reditus dimi
nuti.tunc debet dari pro illa pensione quæ reperitur cũ datur.&
nihil de illa minuitur: vt si reperiebantur sex,cũ prius reperiren
tur.xij. & nihil addit postea ex his in quibus meliorabitur res.vt
in authen.perpetua.versic.aut si ob cladẽ. Sed si est res pretiosa,
quæ nec est ruinosa,nec eius reditus sunt diminuti,sed nunquã
ex ea fuit cœpta magna vtilitas, sed parua vt si erat vna turris.
tũc debet dari pro tanta pensione quæ collecta in xx.annis face
ret verè pretiũ rei:vt in ver.[quod si res.] in gloss.quã not. quia
semper ad eã recurritur quæ sit iusta pensio alicuius rei: videli
cet quod faciat verã vigesimã partem veri pretij.quod no.si mi
nor vellet restitui in integrũ aduersus locationem quã feciſſet.
3 quia diceret q pro nõ iusta pensione dedit.†Interdum verò nec
est damnum ecclesiæ,nec etiam vtilitas:quia res nõ est ruinosa,
nec diminuta.tamen quod detur alteri nõ resultat dãnum: tunc
is qui administrat poterit dare adhuc in perpetuam emphyteu
sim.sed tunc nõ diminuitur nisi sexta pars pẽsionis.& ratio quare
hoc fit ponitur per gl.super verbo[sextam partem] in recom 1
pensatione damni: quod emphyteuta potest sustinere. quia sibi
non fit remissio mercedis propter sterilitatem. quæ tamen fieret
simplici cõductori.vt l.si merces.§.vis maior.ff.loca. Sed contra
omnia prædicta op.de notatis in authen.qui rem.j.eo. vbi gloss.
dicit quod potest dari pro pensione vnius nummi. Solu.& tene
menti.quia istud declarat istas authenticas.nam debent intelligi
quãdo ille q recipit nihil soluit pro pretio rei, seu pro intratura:
vt vulgariter dicitur.sed si solueret pretium,non dico integrum,
priusquã plenũ:ius in ipsum non transfertur. sed cum aliqua di
minutione.puta valebat lxx.& datur pro l. tunc potest dari pro
quacunq; modica pensione.vt in glo. & ita cõmuniter fiunt isti
contractus.licet alij dixerint quod tales concessiones factæ cõ
tra formam istarum duarum authen. non valent.& q recipiens
tenetur reddere rem cum pœna.& ita intelligitur authenti.præ
cedens qui res in fi.vt no.in ver.vij.prællega.in fi. per duas col.
Alij dicunt q sustinetur de consuetudine quam Papa scit & to
lerat.vt idem not.§.vj. Tu dic quod etiam de iure,si potest appa
rere quod ille soluit pro intratura, & pretio, summam istam &
rationabilem.sed si nõ potest apparere:tunc aut fuit concessa tã
to tempore,tali modo q completa sit legitima præscriptio, puta
per xl.ann.vel vni,vel diuersis. & tunc non potest retractari. &
si reuerteretur ad ecclesiam propter aliquã causam,posset præla
tus eodẽ modo alteri cõcedere:tanquã sit consuetum dari per c.
si de beneficio.de præben.lib.vj.iuncto c.ij.de feud. Sed si præ
scriptio non esset completa,posset retractari talis concessio:tan
quam indebitè facta. & per hoc omnes opin. ad concordiã du
4 cuntur†Remanet solum vnum dubiũ qualiter intelligatur istud
verbum[perpetua.] & glo.ponit tres opi.& tenet primam.quæ
vult in effectu quod intelligatur tam respectu temporis quousq;
soluatur pensio,etiam si per mille annos, quàm respectu succes
sorum.quia transeat ad quoscunq; hæredes etiam extraneos.sed
hoc verum.nisi in ecclesia constantinopolitana,& sibi subiectis.
quæ non potest succedere nisi vsq; in tertiam generationẽ recie

pientis.vt in authẽ. de non alie.§.emphyteusim.& idem esset in
alijs ecclesijs,si hoc haberent de consuetudine.& intelligitur ter
tia generatio computato stipite.s.recipiente filijs eius & nepoti
bus.vt d.§.emphyteusim. Sed Bar.consuluit quod si fiat conces
sio hoc modo Titio vsq; ad tertiam ipsius generationem, veni
rent pronepotes: nec cõputaretur stipes propter verbũ ipsius,
quia grauat seipsum.quod cõsuluit etiam Bal. & frater eius do.
Pet.& allegauerunt.c.statutum.de hæretic.lib.vj. sed multæ ec
clesiæ habent de consuetudine concedere alicui, & suis descen
dentibus in infinitum.& sic dicitur perpetua respectu temporis,
non respectu successorum. quia non transit in extraneos hære
des.hoc casu potest intelligi glo.quæ est in l.etiam.in prin. solut.
mat.quæ dicit in emphyteusim ecclesiasticam non transire ad li
beros. sed de iure cõmuniter contrarium tenetur circunscripta
consuetudine.vt hic refert Bal.allegans Cy. in l.liberti libertęq.
j.de bo.lib.& do.Raph.licet dicat se cõsuluisse contrariũ sequen
do gl.in d.l.etiam.& etiam Bar.qui cum ea trãsit ibidem.qui vi
detur velle per hoc q etiam non præsupposita cõsuetudine idẽ
sit.& vide hic bonam glo.in authen.de non alie.§. quia verò leo
nis.& scias quod ista authen locum habet quando facta diligen
ti inquisitione nõ reperitur qui velit plus dare.quo casu licet re
periatur post, non rescinderetur contractus per regulam quod
legitimè factum est, ex postfacto non retractatur. sed si reperia
tur ab initio qui vellet plus dare, & fuisset data pro pensionibus
de quibus hic,posset ecclesia tanquam læsa restitui.& per c.j.de
resti.in integ.secundũ Bar.Item loquuntur quando reditus sunt
diminuti: tamen aliqui percipiuntur.si verò nulli omnino,pos
sunt dari pro quacunq; pensione quæ reperitur. vt not. Spec. in
loco præallegato. Sed in casibus istarum authen.non debent da
ri pro minori pensione quàm hic statuat:etiam si non reperiatur
qui velit eam dare.Sed potius ecclesia debet sibi retinere.& hoc
vult glo.in ista authen. perpetua quæ incipit.scilicet.[ad plus.]
in princip.

2 ☞ *Ecclesia potest permutare cum alio priuato, dummodo detur res æquiualens, uel melior.*

Fundus dotalis licet non possit alienari,an poterit permutari, si redditur melior conditio mulieris?

AVTHENTICA.

Sed & permutare.†In istis tribus authen. alienatur res ecclesiastica etiam quo ad directum dominium. & posito quòd nulla subsit necessitas, nec vtilitas, dummodò non subsit damnum. Et ex istis authentica. not. illos casus quos ponunt Canonistæ in quibus dicitur posse rem ecclesiasticam alienari: scilicet ex causa necessitatis æris alieni. vt in authenti. hoc ius porrectum. Item ex causa minoris incommoditatis.vt in authentica, Item prædium. Additur quarta causa: scilicet pietatis in redemptione captiuorum. vt j.eodem. l.sancimus. de quibus
2 per gloss. xij.q.ij. super rubrica. †Sed an possit ecclesia permutare cum alio priuato, videtur quod non, postquàm specialiter statuitur hoc in principe, & in alia ecclesia tamen communiter vidi seruari contrarium, dummodo detur res æquiualens, vel melior. nam & fundus dotalis non potest alienari:tamen potest permutari: si redditur melior conditio mulieris. vt l.finali.ff. de iure dotium.sed de rigore iuris prima pars videtur verior per argumen.à speciali.

2 ☞ *Emphyteuta ecclesiæ uel priuati pro modica deterioratione non potest expelli, sed tenetur interesse refundere.*

3 *Vsufru.deteriorans rem,ita potest expelli sicut emphyt.& interesse infundit.*

Quid in feudatario deteriorante feudum:uel male tractante subditos: si habebat castrum in feudum,quòd si idem.

4 *Emphyteuta ecclesiæ si cessat in solutione per biennium,& priuati per triennium, iure suo priuatur,& potest expelli. & an propria autho. & an possit moram purgare.*

Quid in simplici colono priuati,qui conduxit ad plures annos?

5 *Ecclesia sciens rem incidisse in commissum propter canonem non solutum uel deteriorationem,si acciperet pensionem pro tempore futuro, censetur remisisse pœnam expulsionis.secus si ignoranter.*

Quid in emphyteuta priuati,si soluat pro tempore præterito?

6 *Colonus uel emphyteuta priuati qui expellitur,potest repetere melioramenta.*

Si ecclesia concessit in emphyteusim aliquam aream pro modica pensione; ut ibi ædificaretur ædificium, quod esset proprium ædificantis, & pro illo nihil solueret, & ille postea non soluat pensionem pro area,an redibit ad ecclesiam ipsa area cum ædificio?

ficio?an autem poterit ædificium tollere,& qualiter possit procedere concessio pro modica pensione?

7 *Si ecclesia consuetit concedere pro certa pensione,& postea concessit pro minori, uel consuetit concedere usque in tertiam generationem:& concessit in quartam, uel in masculos,& concessit in fœminam,an ualeat concessio?*

AVTHENTICA.

1 Qui rem.†Emphyteuta deteriorans rem,vel non soluens canonem per biẽnium, quatuor pœnis hic contentis punitur:quia potest expelli. & sic perdit vtile dominium. Item nihilominus soluit quod soluere debebat pro tempore præterito. Item damnum seu interesse refundit. Item melioramenta non rem petit.hoc dicit.nota.
2 Itẽ † text. ibi[deteriorem.]subaudi magna deterioratione: quia de modica non esset curandum,quantum ad hoc vt posset expelli secundùm Docto.ff.de in integr.restit.l.Scio. sed bene tenetur interesse refundere.sed quid in emphyteuta priuati? dicunt doct. idem & sic non est hic speciale in ecclesia. nam cum recipiat ad 6 melior andum.& ista est causa finalis,si non melioret:sed deterio rat cessante causa finali debet rescindi concessio secũdum Guli.
3 de Cu.per l.ij.§.fi.ff.de dona.†sed quid in vsufructuario deteriorante rem,an possit per hoc expelli? videtur quod non.sed dunta xat contra eum committitur stipulatio ad interesse.quia promisit vti frui arbitrio boni viri.vt l.j.§.habet autem.& ibi videt hic probari.ff.vsufru.quemadmodũ ca.& ita ibi dicitur tenere Bal. licet hic nihil dicat de hoc.sed Guli.de cu.tenet contrariũ.& alle gat.ff.de dam.infec.l.hoc amplius.§.fi.& j.de mancipijs & colo. cognouimus lib.xj.& de aquæ ductu.l.eos.eo.ti.quod verius pu to.quia ista sunt penitus diuersa,& fateor quod committitur stipulatio ad interesse.quia etiam illud est refundendum.vt hic.sed non propterea euitat pœnam repulsionis. Item vt in feudatario deteriorante feudũ, vel malè tractante subditos, si habeat castrũ
4 in feudum.arg.in l.ij.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.†In tex.ibi.
a [per biennium nõ soluerit.] dicit in emphyteuta priuati requiri tur triennium.vt in l.ij.j.de iure emphy. sed in simplici colono priuati qui conduxit ad plures annos si interuenit pactũ de non expellendo,requiritur biennium.vt ff.loca.l.quæro.§.inter loca torem.sed si nullum pactum interuenit,statim potest expelli eo quod non soluit.vt in l.ædem.j.loca.quod Iaco.bu.& Bal.intelli gunt quantum ad præsentem conditionem potest tamen purga re morã,& debet recuperare rem quod est notandũ. & adde q de iure canonico etiã post bienniũ põt purgare infra modicũ tẽpus:q de consuetudine interpretatur vna dies.vt in c. potuit. de loca.In tex.ibi.[repelli potest.]& sic non est ipso iure expulsus vel priuatus iure suo:sed ita demum si ecclesia vult.secundũ Do cto.per istum tex.& idem in emphyteuta priuati,si cessauit per
b triẽnium:nec sufficit declarare quod ita vult.sed requiritur sententia priuatoria secũdùm Specu.in tí.de loca. §. nunc verò aliqua.& no.in l.ij.j.de iure emphy.alij tenent quòd sufficit declara re se velle.& dicunt q declaratiõe facta põt expelli propria authoritate.alij cõtra,q etiam si nõ requiratur sententia priuatoria, nõ põt propria authoritate expelli. sed requiritur iussus iudicis: ne detur materia litis & iurgij.vt notaẽ per Cyn.in l.ij.in ij.& iij. q.infrà de iure emphy.arg. in l.non est singulis.de reg.iur.& ad de quid iuris in re quæ tenetur à fisco.ff.de iure fisci.l. in fraudẽ. §.penul.Item põt expelli etiam interueniente pacto de non expellendo.quia habet in se conditionem si ex parte sua facit q debet vt d.§.inter locatorẽ.Sed qui si expresse dicatur etiã si rẽ deteriorauerit,vel pensionẽ non soluerit?quidã dicunt non valere pactũ,quia datur materia delinquẽdi.Cy.determinat contrariũ.
5 in d.l.ij.in iij.q.per l.si quis in conscribendo.j.de pact.†In tex.ibi. [totius tẽporis.] dic scilicet præteriti:non aũt futuri.vt not.gl.ŝ.e. aut.qui res quæ incipit,& sic.& si ecclesia sciens rem incidisse in commissum propter canonẽ nõ solutum vel deterioratum,acci peret pẽsionem pro tempore futuro: cẽseretur remisisse pœnam expulsiõis.arg.ff.de lege commis.l.post diem.Secus si ignoranter. sed an hoc habeat locum in emphyteuta priuati, vt cadat à iure suo,& etiam soluat pẽsionem præteriti temporis?Cy. in antiqua lec.plenè disputãdo tenuit q sic in eadem.l.in. iij. q. secundùm Pe.per l.penulti.vbi videtur casus.ff.loca.Sed Guli.de cu.tenuit hic contrarium.quia priuatus debet esse altero contentus:vel pœ na expulsionis,vel pensione præteriti tẽporis.arg.in l.apud Celsum.§ Labeo.de doli excep.& dicit esse speciale hic in ecclesia.

Nec ob.l.pe.ff.loc.quę loquitur in simplici a conductore qui nõ habebat ius in re. vnde propter eius expulsionem dominus nullũ ius consequitur vltra quòd habeat.sed quã do expellit emphyteutam, consequitur ius b vtile dominij quod ille habebat:quia cõsolidatur cum directo.ideo debet esse illa pœna cõtentus.nec ob.q ista est pœna legalis, quæ põt peti vnà cum principali.vt l.ti pro c fure.§.j.ff.de condi.fur.quia hoc est verum quando oritur ius ad pœnam ab ipso initio quo oritur ad rem.Secus si ex postfacto. vt l.metum.§.licet.cũ ibi not.ff quod met.cau. Et de ista op.Gul.Cy.facit add.ad antiquã lec.in d.l.iiij.q.& videtur inclinare in istam sententiã in fi.tex.ibi. [nõ repetiturus.] dic 6 hic est speciale in ecclesia.†sed in colono priuato,vel etiam emphyteuta qui expelli tur,aliud est:quia potest repetere melioramenta. vt est casus in d.l.pe.ff.loca.q est sing.illa tamẽ loquiẽ in simplici colono. Sed pone cõcessit ecclesia in emphyteusim aliquam areã pro modica pensione,vt ibi ædificaretur ædificium,quod esset proprium ædificantis.& pro illo nihil solueret,ille postea nõ soluit pensionem pro area.an redhibit ipsa area ad ecclesiã cum ædificio? videtur quod non:cum in illo non fuit pactum quod nihil pro eo solueretur.Breuiter cum tale ædificium cedat solo.& sic quo ad directum dominium sit ecclesiæ sicut dominium, & dominium areæ est illius ædificantis solum.& vtile dominium,sicut erat in area,determinat Bal.ipsum ædificium ad ecclesiam redire per l. obligationum ferè.§.placet.cum ibi not.ff.de acti.& obli.vel dic secundum eum.Et istud videtur æquius.quod ædificans possit ædificium remouere:nisi ecclesia offerat sibi iustam æstimationem.arg.in l.sed addes in §.si colonus.ff.loca.& vide quod not. per eundem in authẽ.excipitur j.de bo.quæ lib. & quod habetur in feudo seu vasallo in tit.hic finitur lex.c.j.§.si vasallus.in vsibus feu.In gl.magna ibi.[videtur q sic.]hanc tenẽt oẽs per istã auẽ.q generaliter loquitur.facit q no.ff.de cõtra.emp.l.si res bona fide in glo.& Bal.allegat in auẽ.de nõ alienandis.§.Itaque.vbi ponit de cẽsu trium solidorum,& hoc etiam tenet Spec.in tit.de loca to.§.nũc verò aliqua.in ver.ciij.& vide q not.per gl.in l.cõi diui dũdo.in prin.ff.cõ.di.& quod habetur in.l.ea.§.Cato.de ver.obl. vbi propter nummum nõ solutũ de forte cõmittitur tota pœna. facit l.cẽ.diu.j.de distrac.pign.Qualiter aũt possit procedere ista cõcessio propter tam modicam pensionem.dixi in auẽ.si quas.
7 †Vltimò Barto.quærit.quid si ecclesia cõsueuit concedere pro c certa pẽsione,& postea cõcessit pro minori,vt si cõsueuit cõcedere vsq; in tertiã generationẽ,& cõcessit in quartam.vel in masculos,& cõcessit in fœminas:& tenet in omnibus licet dubitando.non valere concessionem.sed in contrarium quòd valeat, & restituatur.vt in c.j.de in integrum restitut.Solu.secundùm eum quando concessio est facta contra formam consuetam, non valet:vt dictum est.sed quando non est contra formam,tamen ecclesia reperiebat plus,& dedit secundùm formam consuetam, tunc restituebatur in integrum.vt in contrario.Bald.in authentica si quas.tenet vitiari concessionem quatenus fuit facta vltra formam solitam. & sic quo ad quartam generationem, vel quo ad fœminas:& valere vsque ad consuetam,puta tertiam,vel masculos: quia ista bene possunt separari. Et sic vile per inutile, non vitiatur. Sed si facta esset concessio pro minori, posset retractari,nisi ille offerat iustam pensionem:argumen.in l.ij.j. de rescind.vendi.Et ista est melior opinio & æquior quam etiam Bar.amplexus fuisset,si cogitasset.

¶ Emphyteuta.Adde Docto. in ca. potuit. de loc.& diffusè per Iasonem.in l. de iur.emph.

¶ Declarare. Circa hoc vide quæ ponit Alex.de Imo.in con si. vj.col.pen.& si.in ij.vo.vbi dicit q requiritur sniã Cur.

¶ Bart.Adde q contra Bar.tenet Imo.in c.j.de feu.char.fin.& Ro.in l.j.§.si stipulãti ff.de verb.obli.vide Barb. in d. c. j. de feud.& Ro.in suo cõsil.lxxj.& in proposito.adde Alexan.de Imo.consil.cxxv.colũ.j.in v.volu.Cur.

2 ☞ *Quis dicatur tyrannus?*

3 *Quæ fiunt contra ecclesiam,uidentur fieri contra Deum:& quæ relinquuntur uel donantur ecclesijs,uidentur relinqui uel donari Deo.*

Donatio facta ecclesiæ,an ualeat si non est aliquis præsens,qui recipiat pro ecclesia, & pro pauperibus?

LEX XV.

1 Decernimus.†Omnia quæ facta sunt tempore Tyrannidis, superueniente iusto domino debent rescindi. hoc dicit. tota lex quod intellige de his quæ facta sunt per modum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quis dicatur tyrannus. Adde Alb.de ro sat. j auc. decernim⁹. C.de epis.& cler.& Gre.in mora.lib.xj.

b ¶ Scripturæ factæ. Adde Do.t. in c.scripturã.de fi.iustr.

c ¶ Ad pias causas. Adde Spec.in titu.de instru.edi. in §. nunc verò.

d ¶ Cõsanguineo. Adde Bald.in c.de priore.de appel.& in l.si heres.ff.de condic.ob caus.in c. ij. de sepul. a & Panor.in rub.extra de testa.& Alex. de imo.in cõsil.cv.in iij.volu.& vide etiã in proposito.Io.and. in addi.Spec.in tit.de instru.edi. §. nũc verò aliqua.in addi. incip.ad istum. Franc. cur.

legis,vel priuilegij. Si verò per viam iustitiæ per eius officiales, tunc aut fundantur in legibus & priuilegijs prædictis.& idem, aut in iure cõmuni,vel statutis loci.& tunc debẽt firma permanere.arg.in l.Barbarius. ff.de offi. præto. quia dicti officiales magis dicũtur vti iurisdictione cohærẽte loco vel territorio, quàm data à tyranno qui nullã habet.de quibus vide plenè per Bar.in tracta.quem fecit in tyranno.& Bal. hic reasumpsit aliquaverba ipsius.†Et adde quod not. Arch.xxiij.q.v. c.rerũ.quis dicatur tyrannus, vel iustus dñs.si autẽ haberet ius, sed propter delictũ fuisset illo priuatus, nõ diceretur fuisse tyrannus: & eius gesta firma remanerẽt.vt not.in l.iusiurandũ quod ex conuentione.§.j.ff.de iureiur.& patet in Federico Imperatore qui fuit priuatus. vt in c.ad apostolicæ.de re iud.lib.vj.tamẽ remanserũt eius ll. scilicet authen.cassa.§. eo.& authen.Item nulla cõmunitas.j.titu.j.& authen.sacramenta puberũ.j.si aduer. ven.

3 †Not.hic post prin.quod illa quæ fiunt contra ecclesiam:videntur fieri contra Deum.& eadem ratione quæ relinquuntur vel donãtur ecclesijs,videẽ relinqui vel donari deo.q facit cõtra gl. q̃ est j.l.proxi.q̃ vult q non valeat donatio nisi sit aliquis p̃sens q recipiat pro ecclesia,vel pro pauperibus. Sed certè præsens est Deus:qui vbiq est.& cui videtur donari Ideo multi non tenent illam glo.in donatione facta ad piam causam. Item not.de isto verbo tyranno.de quo etiam j.de diuer.rescri.l. pen. circa fi. & l.Fulcinius.§.quid sit latitare.ff.qui.ex cau.in pos.catur.

a ☞ Scripturæ factæ coram iudice uel magistratu,etiam per modum uoluntariæ iurisdictionis,dicuntur acta.& debent omnibus fieri copia ipsarum.
b Quæ dicantur donationes factæ ad pias causas?
c Lex uel statutum fauorabile extenditur ad casum similem, etiam si in eis dicatur quòd non fiat extensio ad alios casus.quia debet intelligi ad dissimiles.
Casus finalis dicitur quando in eo est eadem uel maior ratio.
d Si quis donat,uel legat alicui diuiti consanguineo,uel extraneo,qui non indiget eleemosyna.licet dicat se relinquere amore Dei: non dicitur relictum ad piam causam,nec habet priuilegia piæ causæ,& quid si relinquitur uel donatur pauperi?
Si pater donat filio in potestate,licet dicat se donare pro beneméritis & seruitijs: nisi de illis appareat,non dicitur donatio facta propter beneméríta.
6 Donatio facta ad piam causam nemine recipiente pro donatario,an ualeat?
7 Donatio potest fieri inter absentes,per nuntium,uel epistolam.
8 Pax quòd non posit fieri inter absentes,uel absenti nemine recipiente pro ipso.
9 Quid in cessione actionum?
Quilibet potest stipulari pauperibus absentibus,& uerbis in eos directis.

LEX XVI.

1 TIlud. †Donatio facta ecclesiæ vel pijs locis, vel miserabilibus personis, vel ciuitati, vsq ad quingentos aureos,non indiget insinuatione.h.d. præmitte quod propter fraudes quæ committebãtur olim. quia quidam faciebant secretè donationem bonorum suorum alicui consanguineo, & amico.& postea contrahebat cum alijs. deinde post mortem cum creditores vellent capere bona,donatarij dicebant ad se pertinere ratione donationis factæ ante quã cum illis cõtraheretur.Ideo fuit prouisum quod si donatio trãscendebat cc.aureos, deberet fieri publicè coram magistratu ad hoc deputato.& ibi confici publica scriptura.ad hoc vt volentes cum alio contrahere,possent videre vtrum ille habeat bona sufficientia,vel nõ. quia notarius qui conficit acta tenetur cuilibet ostendere cum opus fuerit.vt j.de eden.l.ij. & hoc habetur in l. donatio,siue.j.de dona.posteà fuit statutum q de ccc. aureis. vt in l.sancimus.eod.titul. & quod si fiebat ad piam causam, posset fieri vsq ad quingentos aureos sine tali insinuatione. vt ibi. & in ista l. & quatenus transcenderet,non valeret, postea fuit statutum generaliter quo ad omnes quod posset fieri vsq ad quingentos aureos sine insinuatione: vt l. si quis pro redemptione. & §.fin.j.de dona.& sic illud quod fuerat concessum ecclesijs & pijs locis in priuilegium,redactum est ad ius commune:nõ sunt ergo ecclesiæ melioris conditionis quàm alij in hoc. Sed contrà de dicta l.si quis pro redemptione. in prin. vbi pro redemptione captiuorũ valet donatio cuiuscũque maximæ summæ sine infinuatiõe propter hoc dicunt quidam hodieper illam.l.eodem modo valere donationem factam ecclesiæ vel pijs locis cuiuscunq summæ.& hanc opinionem tenet hic Bar.& Ioan.and. in addi. Specu.de instrumẽ.edi.§.porrò.in addi.quæ incipit illa l.sed bal. tenet cõtrarium quod aliud quãdo in redemptione captiuorum de quibus est maius periculum quòd ibi nõ moriantur.argumẽ. in l.proxi.circa fi.Et aliud in his, quæ donantur ecclesijs in quibus cessat ista ratio periculi,quia ecclesiæ solent abũdare in bonis.Et ista magis placet.& ita videtur de mente illius.l.in fi.dum dicit in alijs aũt &c.quasi dicat præter quàm in casibus.s. expressis.†Not.in ver.[actis.]& in versi.[actorum].quod scripturæ factæ coram iudice vel magistratu etiam per modum voluntariæ iurisdictionis dicuntur acta.& sic debet omnibus fieri copia ipsarum.vt sunt emãcipationes,& adoptiones, & creationes tutorũ vel curatorum:in quibus requiritur authoritas magistratus. de quo vide quod no. Inn.in c.j.de proba.† Item no. quæ dicantur donationes factæ ad pias causas. quia illæ quæ fiunt pijs locis, vel pauperibus. Idem in redemptione captiuorum.vt d.l.si quis pro redemptione.& dicit Bal.nõ solum ab hostibus,sed à latrunculis,sed etiam si sunt in carceribus communis,pro maleficio.& allegat quãdam gl.decreti quod no.†Hic est vna gl.fi.quæ semper allegatur in pluribus primò in prin.iũcto fine huius l. quod lex vel statutum fauorabile extenditur ad alios casus similes,etiã si in eis dicatur quòd nõ fiat extẽsio ad alios casus.quia debet intelligi:scilicet dissimiles quod perpetuò tene mẽti. Et vide pro declaratione huius l.qualiter debet intelligi quod notat Bart. in l.si constãte.sol.matrimonio.in j.q.prin.q.vltima.facit ff. de edẽ. l.argẽtarius.in prin.versicu.ad similem.dicitur autem casus similis secundum Bald.quando in eo est eadem ratio, vel maior vt ff.de excu.tut.l.non solum.§.qui pupillum. Item allegatur ista glos.post prin.†quod si quis donat vel legat alicui diuiti consanguineo,d vel extraneo.qui non indiget eleemosyna.licet dicat se relinquere amore Dei,nõ dicitur relictum ad piam causam: nec habet priuilegia piæ causæ,quia non statur talibus verbis,postq conditio personæ nõ patitur.argu.in l.si fortè.ff.de castren.pecu. quia videntur dicere in fraudem:vt l.qui testamentum.ff.de proba.& per hoc diceretur quod si pater donat filio in potestate: licet dicat se donare pro beneméritis & seruitijs. nisi de illis appareat, non dicitur donatio facta propter merita. & sic tanquàm extraneo. sed tanquàm filio. quoniam filiatio censetur fuisse causa donandi:& non merita. ideo non valet à principio: sed indiget confirmatione per mortem.& sic posset à patre reuocari. quod non esset si à principio valuisset. vt not. in l. si donatione.j.de colla.Sed si talis persona cui relinquitur vel donatur esset pauper, tunc aut relictum vel donatio est magnæ quantitatis; & similiter non videtur fieri causa pietatis, aut modicæ quantitatis.& tunc secus per l.cum hi.§.si in annos.ff.de transac. & l.si cui.de annu.lega.& vide in addi.Specu.de instrumẽ.edi. §.nunc verò aliqua.in addi.quæ incipit ad istum fi.& Barto.in l. j.§.eodem.in ij.q. principali. †Vltimò allegatur gloss. in vltima q.quod valet donatio etiam facta ad piam causam nemine recipiente pro donatario; quia cùm donatio sit contractus, requirit consensum donantis & donatarij.vt in.l.j.ff. de pact.& hic non adest nisi donantis.& sic etiam si mille testes essent p̃sentes, non sufficerent: nisi aliquis ipsorum nomine donatarij recipiat. & tunc secuta ratihabitione perficitur. iuxta nota.in l. si ego.ff. de nego.gestis.& vidi in ciuitate ista istum casum:quia in instrumento continebatur quòd talis donauit tali, & non dicebat præsenti & recipienti, nec de eius præsentia apparebat. ego dicebam quòd donatio non valebat per istam gloss.quia postquàm non apparebat de præsentia; non præsumebatur fuisse præsens, sed absens. cum istud consistat in facto: & facta non præsumuntur.vt not.in l.quæcũque.§.j.de publicia. & per consequens non potuit fieri non interueniente nuntio,vel epistola: quæ requiruntur vbicunque contractus geritur inter absentes vt dicit gloss. singularis in l. consensu. de actio. & oblig.alij dicebãt quod valebat, quia præsumebatur præsentia per gloss. quæ est in l. j.j. de inuti.stipu. sed respondebant quod loquitur quãdo instrumẽtum facit mẽtionem de actu qui nõ potest fieri nisi inter præsentes.vt si dicat q Titius fuit stipulatus,nisi enim dicat quòd fuerint præsentes;notarius diceret falsum;

7 sum.vt l.prima in princip.de verborum obligationib.Sed†donatio potest fieri inter absentes dummodo interueniat nuntius,vel epistola.& posito quòd non interueniat, licet donatio sit nulla, notarius tamen non dicit falsum:& pro ista fuit consultum. & facit in argu.ista glo.†quòd pax non posit fieri inter absentes, vel absenti:nemine recipiente pro ipso.vide Bal.in l.ij.ante fin.infrà de lib.& eorum lib.& quod not.Bartol.in l. Labeo. ff. de pactis

9 †Quid autem in cessione actionum?vide Cal.in l.per diuersas.j. man.in xiij.q.Cætera circa istam gl.an dicat verũ in casu in quo loquitur.vide hic per Docto.& tetigi in l.præcedenti.& in ista l. Gul.de Cu.tractat de materia insinua.donatiõis.de qua per Bar. in l.Modestinus.ff.de dona.& in addi.Spec.de instru.edi.§.fi.& dicit hic Bal.quòd quilibet potest stipulari pauperibus absentibus,& verbis in eos directis per gl.quæ est j.q.vij.c.quoties cordis oculus.& tene menti ista:quia sunt multum vtilia.

a ☞ Casus in quo res quæ non est in alicuius dominio,ut est res sacra,uendicatur.
Omnes actiones quæ dantur in rem,& contra quemlibet possef. possunt dici uendicationes.
Ciuitas uendicat ciuem suum ratione superioritatis,quam habet in eum.
3 Episcopus potest agere non solum pro bonis Episcopatus,sed etiam pro bonis cuiuslibet ecclesiæ sibi subditæ:licet illæ habeant ſpecialem rectorem:qui tamen præfertur episcopo.
Sacristæ quorum custodiæ sunt res commissæ possunt agere pro earum recuperatione, cessantibus alijs:implorando officium iudicis idem in alijs:quibus commissa sit custodia rei.
4 Actio in factum quando competat?& quòd sit triplex,una ſpecialis,alia generalis, & alia generalissima.
5 Animæ hominum seu uita hominum debent præferri quibuscunque rebus.
Res subiectæ restit. possunt alienari pro saluanda uita grauati,uel pro redimendo eum à carceribus,uel tempore famis,sicut in causam dotis,& quid in rebus ecclesiæ?
6 Lex noua potest extendi ad præterita pendentia,quando hoc in ea expresse cauetur,& quid in pertinentibus ad ordinem iudicij?

LEX XVII.

1 SAncimus nemini. †Nota.istam l.contra illos qui recipiunt pignori calices,vel cruces ecclesiarũ.vt perdant pecuniã & illa restituant:quia postquam semel sunt dedicata diuino vsui,non debent redire ad humanũ.q intelligit Inno.etiam ex pacto apposito in contractu.vt ipse no.in c.verum.de foro cõ

2 peten.†Item no.casum in quo res quæ non est in alicuius dominio,vt est res sacra,vendicatur.nã vendicatio cõpetit nõ solum ratione dominij:sed ratione iuris realis.omnes enim actiones q̃ dantur in rem & contra quemlibet possef.possunt dici vendicationes.vt in l.si fundus.§.in vendicatione.ff.de pig. sic & ciuitas

3 vendicat ciuem suũ ratione superioritatis quã habet in eũ.vt l.j. §.per hanc.cum ibi not.ff.de rei vend. †Item not.tertiò in versic. [episcopos.]cum glos.quod Episcopus potest agere non solum pro bonis episcopatus, sed etiam pro bonis cuiuslibet ecclesiæ sibi subditæ:licet illæ habeant ſpecialem rectorem:ille tamen rector præferetur episcopo.vt not.in c.cum deputati.de iudic. per Inno.& adde c.cum dilectus.de succes.ab intest.& de religiosis.do. c.cum venerabilis.& de rescrip.c.transmissa.Item no.in ver.[custodes.]bonum text.quod Sacristæ quorum custodiæ sunt res commissæ,possunt agere pro recuperatione ipsarum alijs cessantibus,Intellige implorando officium iudicis:non per actionem. vt in l.non tantum.ff.de peti.hære.& idem videtur in quocunq alio cui sit commissa custodia rei.ar.j.si per vim vel alio modo. l. j.& ff.si cer.pet.l.cum filius.& de lib.causa.l.igitur.§.si opera.

4 †Item not. quod ad hoc semper allegatur ista.l.de actio.in factum generali.quæ competit ex varijs figuris causarum.nec alibi melius habetur quàm hic.nam datur vbicunq æquum est actionem dari,& non apparet aliquam ſpecialem actionem proditam.vt contingit hic quando vasa sunt conflata.quia non datur vendicatio:sed actio in factum ad æstimationem quæ cõcurrit cum certi condictione generali:vt hic patet dum dicit[per cõdictionem.]de ista etiam loquitur.l.fin.j.de peti.hære.& de iure deli.l.fi.§.licentia.& ista actio in factum est triplex.una ſpecialis quæ competit vbi cessant verba.l. & tamen est eadem mens & ratio legis,vt est illa quæ competit loco actionis legis Aquiliæ, quando cessant eius verba.quòd dic.vt j.ad l.Aquil.l.de pecoribus. Item alia generalis,quæ competit loco omnium interdictorum.vt insti.de interdic.§.pe. Item generalissima.de qua hic.quę interdum concurrit cum actione præscrip. a verb. vt quando competit ratione alicuius contractus in quo verba interuenerunt, & dubitatur quis contractus sit, vel quæ ſpecialis actio detur.vt in l.quoties.& ibi plenè not. ff. de præscrip. verb.aliquando datur ex dispositione legali propter æquitatem. non ratione verborum.& tunc loquitur hic.nec tũc datur actio

5 præscrip.verb.†Item not. circa fi. illud ad quod allegatur quod animæ hominum.idest vita hominum debet præferri quibuscũque rebus.vnde pro saluando vitam alicuius res quantũcunque prohibitæ alienari,poterunt.& sic est arg.quod res subiectæ restitutioni sicut possunt alienari in causam dotis.& ita pro saluanda vita grauati,vel pro redimendo ipsum à carceribus,vel tempore famis.de hoc no.in authentica,res quæ.j.communia deleg.& res

a ecclesiæ etiam immobiles possunt ex iusta causa.a pietatis aliena

6 ri.vt no.xij.q.ij.in glo.summæ.† Vltimò no.in fin.quod lex noua potest extendi ad præterita pendentia:quando hoc in ea expræsse cauetur sic in l.proxi.in fi.& in l.fi.in fi.Sed hoc dicit Bart.verum in l.imperiali.secus dicit in statutis & reformationibus ciuitatum per tex.in auth.in medio litis nõ fieri sacras iusiones. in prin.& ipse no.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iure.Sed Bal. dicit hoc verum in pertinentibus ad decisionem causæ.Sed si pertinent ad ordinẽ,iudicij bene trahit ad ꝑterita pendẽtia super lite futura.& ita dicit se consuluisse.pro hoc allego tex.licet ipse nõ alleget in l.fi.§.penul.j.de iura.calum.

a ☞ Quando contra te allegatur aliqua lex quæ loquatur in ecclesia,si non occurrit alia congrua responsio:potes dicere ſpeciale est in ecclesia.

LEX XVIII.

1 SAncimus res. †Not.hic arg.si sit statutũ q de rebus quæ peruenium ad aliquem ex causa lucratiua,puta donationis, vel vltimæ voluntatis,soluatur certa gabella maior quàm de alijs contractibus,vt est Bononiæ.non comprehenduntur ecclesiæ vel pia loca:posita etiam quòd de alijs contractibus ecclesię

2 soluerent gabellam.† Item not.arg.in fi.quando contra te allegatur aliqua l.quæ loquatur in ecclesia,si non occurrit alia cõgrua responsio,pores dicere ſpeciale est in ecclesia:propter rationem quæ hic ponitur in tex.

¶ Possunt ex iusta causa. Adde c.j. & ibi Doc.de rebus eccle.non ali.li.vj.

2 ☞ Fideicommissum uniuersale dicitur hæreditas,& fideicommissarius hæres.
3 Verbum relinquo an importet institutionem directam.& numero.10.
4 In fideicõmisso relicto ad piã cãm ecclesijs,uel pijs locis,seu pauperibus,non requiritur restitutio uerbalis ut transferantur uera hæreditaria,& an requiratur additio hæreditis?
Omnia priuilegia quæ dantur ecclesiæ,dantur etiam pauperibus.
An ualeat donatio facta in redemptionem captiuorum,si aliquis non recipiat nomine eorum absentium?
5 Si aliquis se absentauit à patria,& ignoratur an uiuat:quousque aliqua indicia sint de morte,præsumitur uiuere usque ad ætatem centum annorum: nisi probetur contrarium.
6 Statutum disponens bona immobilia non posse alienari in ecclesias:uel pia loca,an ualeat & si disponat quod non possint alie.in non subdi.an comprehendat ecclesias?
7 Contra ciuitatem uel fiscum quanto tempore præscribatur? & numero.8.
8 Quid in fisco ecclesiæ?
9 Licet in aliquibus casibus reperiatur dominium acquiri sine apprehensione possessionis,uel sine traditione,quòd tamen etiam in eis casibus non possit possessio acquiri sine apprehensione corporali.
Potest fieri statutum quòd possessio quæ erat apud defunctum continuetur in hæredem ipso iure,absque corporali apprehensione.
Possef.transfata per modum fictum dicitur uera possessio.
10 Si ille qui uendidit uni,iterũ uendat eandem rem alteri:an uterq; emptor habebit dñium.

LEX XIX.

1 VT inter diuiuum. †Ecclesiæ pia loca, & miserabiles p̃sonæ, & etiã ciuitates,habẽt priuilegiũ circa p̃scriptionẽ:vt contra eas nõ p̃scribat minori spatio.c.annorũ. in relictis inultima voluntate,donatis & vẽditis,ac etiã circa dñij acqsitionẽ in casibus p̃dictis vt acqrat ipso iure ex solo cõtractu sine traditiõe,ac etiã tacita hypothecavt eã habeãt in dictis casibus.hoc.d. Et inquantũ loquitur de relictis in vltima voluntate,non est nisi in vno specialitas,scilicet circa præscriptionem,non autem circa acquisitionem dominij,vel tacitam hypothecam:quoniã illas habẽt etiã alij pro rebus legatis,& per fideicõmissum relictis. vt l. j.j.cõia de lega.Sed inquantũ loquit de donatis aut vẽditis:tũc in illis habẽt tria priuilegia scilicet tã circa præscriptionẽ,quã circa

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Verbum relinquo. Adde tex. in l.fi.ff.de rab.exhi.glo. in aut. de hære. & fal. in §.si verò. Doc. in c.Raynutius.de testa.

b ¶Omnia priuilegia. Adde Bal.in l.pe. in 3.col aut.in vlti.col. C.ad Turpil. Limita hoc esse verùm in re quæ sit veri dñij ecclesiæ secus si res sit quasi dominj ecclesiæ.

c ¶Vitæ hominũ tempus. Adde Inno.in c. veniẽs.de fil.presby. Io.de anna. in rubri. de delictis puero.

d ¶Ad ætatẽ centũ annorũ. An elapsis centũ annis præsumatur mortuus.vide per Sali.hic.& per gl. Bar. & Doc.in l.j. in §. fi dubitetur. ff. quẽad. testa. aperi.

e ¶Contra libertatem ecclesiasticam. Adde tex.in c. ij. de verbo. signi.lib.vj.Bal.in l. cunctos populos. C. de summa trin.Abb. consi.lxxxiij. incip. præsens dubium.

dominj acquisitionẽ & hypothecam.quoniam illis nõ acquiritur dominium ex solo contractu: sed requiritur traditio. ff. de rei ven.l.si ager.& j.de rei ven.l.pe. & de pac. l.traditionibus.nec etiam regulariter habẽt alij tacitã hypothecam: sed dũtaxat in certis casibus.de quibus in tit.in qui.cau. hyp. tab.contra.ff.& C.Extra casus verò de quibus hic istæ personæ non habent ista priuilegia.Et diuide. qa primò ponit procœmiũ. & etiam statutum obscurum.circa tempus præscriptionis.vsq; ibi.[& nobis.] Secundò illud declarat ponendo spatiũ centum annorũ. vsq; ibi. [siue.] Tertiò concludit in præmissis. & etiam addit duo alia priuilegia de acquisitione dominj, dãdo eis rei vendicationem. & circa tacitam hypothecam veniens ad casum.†In tex.ibi. [aliquã reliquerit hæreditatem.] subaudi directò: instituẽdo: vt differat ab eo quod j.subijcit à fideicommisso: nam etiam fideicommissum vniuersale dicitur hæreditas, & fideicommissarius hæres. vt in l.si filiusfa.§. sed si filio.ff. quod cum eo. & sic nota hic diligenter quod verbum,relinquo adaptatur ad institutionem directã. vt etiam apparet ante fi. Si ergo aliquis dicat relinquo bona mea tali, videtur ipsum directò instituere hæredem.& sic propria authoritate potest capere bona.sed si imp portaret fideicommissum vniuersale, tunc venientes ab intestato succederẽt directò.& ille haberet petere ab eis restitutionem: & ante factam restitutionem verbalem non posset propria authoritate capere. & venientes ab intestato detraherent quartam Trebellianicam:quæ non detrahitur de directa institutione.vt j. tit.j.l.si quis ad declinandam.†Sed an hoc sit verum,q; verbum relinquo importet institutionem directam? vide per glo. & Docto.in l.his verbis.in prin.ff.de hæred.instituen. quia si non erat alius institutus,importat institutionem. aliàs importat fideicommissum.nisi qualitas personæ contrarium suadeat.vt si relinquetur filio suo pro legitima:nam tunc debet relinqui iure institutionis,ad hoc vt testamentum valeat. nam si relinquit sibi certã quotam,videtur relinquere iure institutionis.ad quod vide quod notat Bald.in l.humanitatis.j.de impub.& ali.substi. Si verò res singulares,secus. & sic non valeret testamentum,nisi diceret relinquo pro legitima.per ea quæ not.per Bart.in authen. vnde si parens.j.de inoffi.testamen. †In tex.ibi. [vel fideicommissum] subaudi particulare vel vniuersale ex isto text.coniuncto si. vbi habetur q; dominium acquiritur sine traditione. Bar.disputando in quæstione quę incipit. Titius filium.determinauit notabiliter valde q; in fideicommisso relicto ad piam causam, ecclesijs, & pijs locis,vel pauperibus,non requiratur restitutio verbalis: de qua loquitur titu. ad Trebel. quantum ad hoc vt transferantur iura hæreditaria actiuè & passiuè.imò statim impleta conditione fideicommissi. & eo purificato transferuntur omnia iura. & hoc est quotidianum.quia testatores morientibus filijs sine liberis relinquunt omnia bona pauperibus. Certè si filij decedant relictis extraneis hæredibus,executores testamenti, vel Episcopus,qui est executor legalis.vt j.ti.j.l.nulli. nõ habent necesse petere ab illo hærede extraneo restitutionem fieri.Sed possunt capere propria authoritate, ac si esset facta.& mouere actionẽ contra hæreditarios debitores,vel possessores rerum.q; perpetuò tenementi.& licet Bal.hic nitatur probare cõtrarium. plus placet determinatio Bart.nam etiam secundùm Bal. tale fideicommissum non requirit additionem hæreditatis,& cõstat quod idem tributi restitutio verbalis,fideicommissario vniuersali,q; tributi aditio,hæredi directo. Sed si in directo hærede non requiritur aditio,ergo nec in fideicommiss.requiritur restitutio. Bald.tamen se mouet per l.omnibus.ff.ad Treb. vbi in fideicommiss. relicto ciuitati requiritur restitutio.& hic æquiparãtur ciuitas,& pia causa.Sed dic quod iure illo non erat introductũ priuilegiũ.de quo hic.vnde posset dici idem in ciuitate hodie per hanc legẽ.In tex. ibi,[sed.& si in redemptionem captiuorum.]dic idem si pauperibus in genere,quia omnia priuilegia[b] quæ dantur ecclesijs:dantur etiam pauperibus.vt in authentica.de eccle.titulo.& per Bal. j.ad Trebel.l.iancimus.ad fin.& not.istum text.contra gloss.quę est in l.illud.s.eodem dum hic dicit donatæ.quòd valet donatio facta in redemptione captiuorum:licet tamen illi non sint p̃sentes.Sed potest responderi per text.dum dicit legitimo modo.qũ intelligitur quando aliquis est præsens,qui recipit nomine absentium.† In tex.ibi.[longissimum vitę hominum tempus.][c] dic iste text.semper allegatur.& per ipsum dicitur quòd si aliquis se absentauit à patria,& ignoratur an viuat vel mortuus sit, quouscq; aliqua indicia sint de morte præsumitur,viuere,quousq; perueniat ad ætatẽ.c.annorũ.[d]& ille qui dicit eum mortuũ,habet nec esse probare.de hoc vide per Bar.in l.ij.ff.quẽad.te.ape. †Vltimò per istum textum circa fin.dicit Bar.fuisse determinatũ per Oldra.in publica disputatione.quòd si statutũ dicat bona immobilia non posse alienari in ecclesias,vel pia loca,tale statutum nõ valet:sed dicitur esse contra libertatem ecclesiasticam.quia contra priuilegium concessum ecclesijs per hanc l. Certè ista l.non concedit priuilegium ecclesijs quod possint emere,vel donationem recipere.hoc eñ competit eis de iure cõi:sicut & in alijs:qa non debent esse deterioris cõditionis.Sed bene cõcedit eis priuilegiũ q; ex solo tit.transferat in eas dominiũ. Istud aũt statutũ aufert ecclesijs ius cõe nõ autem priuilegium vnde tenendo opinio Innoc.q; dicat contra libertatem ecclesiasticam,[e] nisi quando auferret priuilegiũ,istud statutum nõ diceretur cõtra libertatem ecclesiasticam:sed tenendo aliam opinionem:de qua dixi in authẽtica cassa.secus.Et per istum modum defendo Bar.Sed si tale statutum nõ faceret expressam mentionẽ de ecclesijs.sed solũ diceret quòd non possunt alienari in non subditos.tunc nõ comprehenderentur ecclesiæ vt not.per Ioan.and.in c.j.de immu.eccle. lib.vj.secus in l.imperiali generaliter loquente.quia comprehendit ecclesias.vt l.fi.j.de exac.tribu.lib.x.& ibi per Bar.Itẽ ista l.loquitur quando vẽdens vel donãs erat dominus,vt transferat dominiũ,quid si nõ erat dñs,an ex solo cõtractu trãsferat? vsucapiẽdi cõditio? vide in Spe.de loca.§.nũc verò aliqua.ver.lviij.†Pro declaratione gl.q̃ est super verbo[cẽtũ.] & ad soluendũ omnia cõtraria gl.op.q; cõtra ciuitatem nõ præscribatur minori spacio c.annorũ.quia video q; cõtra fiscũ interdũ præscribitur quadriẽnio.vt in l.intra quatuor.ff.de diuer.& tẽp.præscri. Aliquãdo spatio xx.anno.vt in l.in omnibus.eo.tit. Aliquando spatio xxx.annorũ sine titu.& bonafide.vt in l.sicut.& l.omnes.j.de p̃scri.xxx. anno.vel longo.tẽpo.cum titu.& bona fid.vt in l.fi.j. de præscri. long.temp.& fiscus est magis priuilegiatus quã ciuitas particularis.vt ff.ad muni.l.non debere propter hoc gl.dat multas solutiones.Sed aduerte quantum ad fiscum aut loquimur de iure ac quisito fisco perdendo.& in illo fiscus vtitur iure priuati:vt præscribatur cõtra ipsum aliquando longissimo:aliqñ longo tẽpore vt s.dictum est. Interdum quærimus de iure nondum quæsito, vel incorporato fisco vt si aliqua bona sunt fisco delata:vel ratione delicti alicuius,vel quia decessit sine hærede,& sic sunt bona vacantia:vel ex alijs causis,de quibus habetur in l.j.ff.de iu.fis.tamen fiscus vel eius officiales nondum acceperunt possessionem bonorum.Et tunc si talia bona sic delata ipso iure fuerunt fisco denunciata,tunc si posteanegligit per quadriennium capere possessionem,præscribitur cõtra fiscum.vt d.l.intra quatuor.& j.de quadri.præscri.l.j.& ij.Si verò non erant adhuc denuntiata tunc præscribitur contra fiscum xx.annis.vt in l.omnibus.de diuer.& temp.præscrip.allega.hic in gloss.pro contraria,nisi præscribens haberet titu.& bonam fidem. quia tunc præscriberet x.annis inter præsentes.sicut contra priuatum.& prædicta in fisco imperiali,vel temporali. †Sed in fisco ecclesiæ distinguitur.aut inter romanam ecclesiam, & requiritur.c. anni etiam in talibus nondum incorporatis. aut in alia ecclesia. & sufficiunt xl.vt est hodie casus. in c.ij.de præscrip.libro.vj. In ciuitatibus verò particularibus quæ non habent iura fiscalia,in tribus casibus,de quibus hic non præscribitur minori spatio. c. annorum. & sic sunt melioris conditionis quam fiscus in hoc:quia in alijs fiscus est melioris, vt hic in prima solu.gloss.Extra istos casus contra ciuitates præscribitur: sicut contra priuatos.quia instar priuatorum obtinent.vt in l.eum qui vectigal.de verborum signifi. & idem dicunt Docto.in castris subiectis ciuitati.quasi sint mẽbra eius. vt l.qui ex vico.ff.ad munici.licet glo.dicat cõtrarium in l. si fenita

nita.§.si de vectigalibus.de damno infecto. Aliquandoverò etiã contra priuatos nunquam præscribitur.s.in facultate vtendi rebus ad vsum publicum destinatis.puta via publica,vel platea.nã etiam si per c.annos quis non iret,non perderet facultatem eundi.vt in l.via publica.ff.de via publica.& in fi.huius gloss.quia il la via non est in patrimonio publico,sed in publico vsu.& ea q̃ suprà dixi locum habent in his quæ sunt in patrimonio.In gloss. quæ incipit[vtilem.] dic imò potest dici directum dominium: quia directum dominium est acquisitum:licet ex priuilegio huius legis secundum Bald. In gloss.ibi.[soluto pretio.]dic hæc vera.nam ante pretium solutum obstat ecclesiæ exceptio.vt l.Iulianus.§.offerri.ff.de acti.emp.& vbicunque obstat exceptio habẽti actus,ibi dominium non transfertur ipso iure: etiam vbi aliàs transferretur,si exceptio non obstaret. vt in l. Sempronius attalus.ff.de vsufru.leg.secundùm Bald.† In ead.glos.prima.ibi, [respõdeo non.] nota.istam glossam.quia licet in aliquibus casibus reperiatur dominium acquiri sine apprehensione possessionis: vel sine traditione.vt patet in hærede adeunte.tamen nunquàm reperitur etiam in dictis casibus possessio acquiri,sine apprehensione corporali.& hoc etiam vult gloss.clarius.in l.cum duobus. §.Item respondit.ff.pro socio.Ratio verò sumitur ex l.j §. Sceuola.ff.si quis te.liber.esse iuss.fu. posset tamen hoc induci per consuetudinem.vt c.ex literis.de consue.vel propter statutum.vnde in pluribus locis vidi statuta quòd possessio quæ erat apud defunctum ipso iure continuatur in hæredem absque corporali apprehensione.& vide per Cyn.in l.ea lege.post princip.j. de con† di.ob causam.†In ea gloss.ibi. [prælata vtili actioni directæ.] &c. Ista ratio est falsa. quia præsupponit quod vterque emptor habeat dominium,primus vtile:secundus directum.quòd nõ est verum.imò primus habet directum,licet translatum præter iuris regulas:scilicet sine traditione.nam possessio translata p modum fictum,dicitur vera possessio.Et hoc præsuppositio secundus emptor nullum dominium potest habere.quia venditor nullum habebat:cum ipsum transtulisset in primum emptorem ex solo contractu.Vltimò ad id quod dixi in primo notabili de verbo relinquo.vide bonam gloss.in authenti.de hæredi.& fal.quæ incipit no.verbum.

2 ¶ *Præscriptio decem uel uigenti annorum quando & contra quem,& in quibus actionibus currat?*

3 *Quid in præscriptione triginta annorum?*

4 *Præscriptio.xxx.anno.est merè odiosa:& sic restringenda,sed usucapio est merè favorabilis,& quid de præscriptione x.uel xx.ann.*

5 *Romana ecclesia est illa cui præest Papa immediatè, & cuius ipse est specialis Episcopus.*
Ecclesia Lateranensis quæ dicitur sancti Saluatoris,fuit prima ecclesia totius orbis,& multa habet priuilegia.

6 *Priuilegiatus quando concurrit cum priuilegiato:priuilegia confunduntur,& habentur ambo pro non priuilegiatis, & quid si unus tractat de damno uitando, alter de lucro.*
Ecclesia quanto tempore præscribat contra alteram?

7 *Quando tempore præscribat contra priuatum?*

8 *Per identitatem uel maioritatem rationis non debet induci legum correctio. & quid in correlativis,& quid si in ipsa lege exprimatur ratio motiua ipsius.*

9 *Si concedatur alicui ecclesiæ quod contra eam non præscribatur nisi centum annis,an hodie talis concessio ualeat: licet in ea non contineatur clausula non obstante quacunque alia lege?*

10 *An ualeat concessio,quod nulla possit obijci præscriptio?*

11 *Contra præscriptiones quæ currunt contra ecclesiam,uel ciuitatem, an poterit ecclesia uel ciuitas restitui in integrum?*

12 *Ecclesia si successit ei contra quem cœperat currere præscriptio x.uel xx.uel.xxx.annorum.tunc pro tempore præterito ecclesia utetur iure priuati sed pro futuro utetur priuilegio suo.*

AVTHENTICA.

1 QVas actiones. †Ista auc.tria facit.nam primò declarat quæ præscriptio currat contra priuatos in actionibus,de quibus in fi.l. præce.scilicet in personali & in reali rei ven.& hypotheca.vsque ibi,eæ si loco.Secundò corrigit legem codicis in eo q; dixerat cõtra ecclesias & pia loca non currere minorem præscri. c.annorũ. Et reducit eam ad annos.xl.Tertiò cõfirmat eam in sola ecclesia romana,vt contra eam nõ currat minor cẽtenaria. Et p̃dicta in p̃scriptionibus maioribus decẽnalibus. sed reperiunt aliæ p̃scriptiones minores,vt vsucapio in rebus mobilibus.Item quadriẽnij cõtra fiscũ.de qua dixi in l.p̃cedenti.Et etiã vltra tex. reperiũtur p̃scriptiones annales,& sex mensiũ vt in redhibitoria.

a ¶Sola rom.ecclesia. Adde c.cũ nobis. & c.si diligenti.de præscrip.gl.in c. cũ dilecta.de confir.vti.vel inuti.gl.j.in c.fi.eod. titu.lib.vj.

b ¶Est specialis Epus. Add Archi.in c.ij.de p̃scri.lib.vj.in prima col.Feli. in c. in causis.de re iudi.Item appellatur Epus ciuitatis romæ secundum Car.Alex.in c. nunc autem.in ij.not.xxj. di. Item dicitur epus totius christianitatis secũ hosti. i simma i ti.de autho.& vsu palij.in §.si.

c ¶Quando priuilegiatus concur. Adde Cyn in l.quicunque in vlti.colũ. C. de remil.lib.xij.Bart.in l. verũ in §.Item quæritur.ff.de mino. bal. i l.ij.C.de priui. fisci Ang.in l.fi.ff.ex qui. cau.ma.Ab.in c. auditis.in ix.no. de resti.in inte.Pau.de ca. consil. cccxij. incip. Viso puncto suprascripto.

a ¶Sola rom.ecclesia. Adde c.cũ nobis. & c.si diligenti.de præscrip.gl.in c. cũ dilecta.de confir.vti.vel inuti.gl.j.in c.fi.eod. titu.lib.vj.

b ¶Est specialis Epus. Add Archi.in c.ij.de p̃scri.lib.vj.in prima col.Feli. in c. in causis.de re iudi.Item appellatur Epus ciuitatis romæ secundum Car.Alex.in c. nunc autem.in ij.not.xxj. di. Item dicitur epus totius christianitatis secũ hosti. i simma i ti.de autho.& vsu palij.in §.si.

c ¶Quando priuilegiatus concur. Adde Cyn in l.quicunque in vlti.colũ. C. de remil.lib.xij.Bart.in l. verũ in §.Item quæritur.ff.de mino. bal. i l.ij.C.de priui. fisci Ang.in l.fi.ff.ex qui. cau.ma.Ab.in c. auditis.in ix.no. de resti.in inte.Pau.de ca. consil. cccxij. incip. Viso puncto suprascripto.

& quãto minoris,& in actione de dolo, in quibus currit p̃scriptio biẽnij,& in alijs dicit nihil immutari nec per.l.codicis,nec p istã. quia oẽs sunt æquales tã ecclesiæ quã ciuitates & etiã priuati.& vide circa hoc Dyñ.in regula bonæ fi.de reg.iur.†In text.ibi, [decennalis.] dic ista currit contra rei ven. dũmodò præscribens habeat tit. & bonã fidẽ & etiam præscribat cõtra præsentẽ.Sequẽs verò vicennalis qñ cõtra absentẽ.vt j.de p̃scrip.lon.tẽ.per totũ.In actionibus verò personalibus nõ currũt. In hypothecaria verò similiter currũt si p̃scribẽs habeat tit.& bona fidẽ.vt j.si aduer.cri.p totũ.†Tertia verò scilicet tricẽnalis currit tã in personalibus actionibus,quam etiã in realibus qñ p̃scribens non habet titulũ vel bonã fidẽ.j.de p̃script.xxx.anno.per totũ.hoc tamẽ vltimũ de bona fide corrigitur per ius canonicum: quia sine ea nulla præscriptio currere põt. vt in c.fi.de præscrip.& in c.ij. de regu. iur. lib.vj.Bar.tamen in l.qui sequitur. §. si viã. de vsuca.dixit iura canonica debere intelligi solum in realibus actionibus quæ currũt ratione possessionis; quia nisi quis possideat nõ præscribit in realibus: vt in regula,sine possẽ.Non aũt habẽt locũ in personalibus in quibus currit præscriptio nõ ratione possessionis,quia nõ est dare eã. †nam debitor meus non possidet actionem meã,nec rem aliquam meam,currit ergo solum ratione negligẽtiæ meæ. Ideo si negligo per xxx. annos.licet debitor sciat se debitorem meũ, præscribitur contra me.Cõuniter tamen ista opinio reprobatur per Canonistas:& etiam Legistæ non tenent, vt not. Bald. in l.ij.infrà de serui. & aqua.& etiam idem Bart.videtur tenuisse contrariũ. in l. omnes populi.de iust.& iu.in ij.vel.iij.q.principali super quibus possit fieri statuta.adde †q; præscrip.xxx.annorũ est merè odiosa:ideo restringenda.Sed præscriptio.x.vel xx.partim fauorabilis, scilicet respectu præscribentis qui habet titulum & bonam fidẽ. partim odiosa,scilicet respectu eius contra quem præscribitur. ideo non tantùm restringitur vsucapio,& ideo est merè fauorabilis, vt hæc habentur in l.edicto.circa finem.j.de edic.diui adri. tol. In tex.ibi.[xl.annis excludũtur.]scilicet indistinctẽ.siue præscribẽs habeat ti.siue nõ.etiã de iure canonico.nisi cõtra ipsum sit dispositio iuris cõis:quo casu etiã de iure canonico requirit titulus tñ sufficit titulus etiã inualidus.vt hæc habenẽ in c.de quarta. de p̃scrip.& eodẽ tit.c.j.libro.vj.& in hoc ista authẽ. approbat per iura canonica.† In tex.ibi.[sola romana ecclesia:[a] dic romana ecclesia est illa cui præest Papa immediatè.idest cuius ipse est specialis Epus[b] & dicit archi.in c.j.de p̃scrip.lib.vj.q; est ecclesia Lateranensis:q̃ dicitur sancti Saluatoris:quæ illa fuit prima ecclesia totius orbis.& multa habet priuilegia vt habet in auẽ.vt ecclesia romana.& in glo.Et ad ipsam multæ prouinciæ ptinent,quæ sunt illi immediatè subiectæ etiã in tẽporalibus.vt in c. fundamẽta.de elec.lib.vj.& ibi vide.In prin.gl.magnæ ibi. [in quibus priuatus audiretur vsq; ad xxx.annos.]supple. & tamen fiscus vel ecclesia non auditur vltra annũ:vel quadriẽniũ:vt in iuribus infrà allegatis.sed hoc contingit:quia pituntur contra ius cõe. & quia loquuntur in bonis nondũ perfectè acquisitis, sed acquirẽdis.hodie verò illa iura corrigunt in fisco ecclesiæ per.c.ij. de p̃scrip.lib.vj.& reducuntur ad præscriptiones de quibus ibi. In ea gl.j.ibi.[sed quid si ecclesia:] vide hic Io.an.in regula in iudicijs de regu.iur.in mercurialibus.& dubitatio in ista quæstione cõsistit.†quia quando priuilegiatus concurrit[c] cum priuilegiato,priuilegia confunduntur.& habentur ambo pro nõ priuilegiatis.vt in l.sed & milites.de excu.tut.Sed hic ambæ ecclesiæ sunt priuilegiatæ,tam præscribens quàm illa contra quam præscribit.ergo præscribenti sufficit tẽpus:si habet titulum & bonam fidem. vel triginta anni,si non habet titulum:sicut sufficeret priuato contra priuatum.Sed dic q; ecclesia est priuilegiata:ne cõtra ipsam currat præscriptio:quia tunc tractat de damno vitãdo:non autem vt possit præscribere,quia tunc tractat de lucro captãdo.nõ est ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

verum q̄ hic concurrat priuilegiatus cum priuilegiato, imò cū non priuilegiato: quia illa ecclesia cuius est res quæ præscribitur, est priuilegiata. Non autem ecclesia præscribens. & hoc probat lex quam glo.alleg.ff.ex quib.cau.ma.l.fi.& vide c.illud. de præscrip.& c.de quarta. in quibus est casus q̄ vna ecclesia non præscribit contra alteram minori spatio xl.annorum: patet etiam quando priuilegiatus concurrit cum priuilegiato, præfertur ille qui tractat de damno vitando ei qui de lucro: vt habetur & not.

7 in l.verùm.§.fi.cùm l.seq.ff.de mino.† In ea.glo.ibi.[Item quid si ecclesia?] de hac quæstione vide per Ioā.Andr.in regula qui ad agendum.de reg.iur.in mercuria. & conclude quod ecclesia præscribit contra priuatum eo tempore quo alius priuatus præscriberet.s.longo tempore, cū tit.& bona fide,& longissimo sine titu.cum bona tamen fide.vt etiam no.Hosti.in sum.de præscri. §.quæ requirantur.versi.sed nunquid.quia non debet esse deterioris cōditionis ecclesia in p̄scribendo contra priuatum: nec cōtra eā pōt retorqueri istud ius: quia non fuit ab ea impetratū: sed proprio motu principis concessum: ideo cessant verba edicti prætoris quod quisq; iuris in alterū statuit: quia ecclesiæ nō statuerunt nec fuerunt causa statuendi. hoc autē præsumitur, quādo cōceditur priuilegium per viā l.cōmunis: ad quam faciendā princeps mouetur principaliter ad bonum publicum: nō ad supplicationem alterius. Sed si per aliū modum quàm per legē, statuēdo per priuilegiū concedat nō clausum in corpore iuris, præsumitur ad eius postulationē, nisi expresse in ea dicat contrariū. vt in c.si motu proprio.de præbe.lib.vj.& j. de peti. bo.subla.l.j. lib.x.& de bo.vac.l.j.in fi.& per Bar. qui cōcludit hic quod si aliqua ecclesia impetraret hodie ne cōtra eam currat minor præscriptio.c.annorum, vt est in ecclesia Nouantulana. de qua j. in versi. [Item nunquid.] similiter nec ipsa posset præscribere cōtra alium minori tempore, quia posset fieri retorquutio per illū tex. quod quisq; iuris &c. Bal. contra. quia illud priuilegium est cōcessum Deo.& contra Deum non debet fieri retorquutio.&

8 hoc tutius est.† In ea.glosſ. ibi. [Item an idem in ciuitate.] dic ista gl. in hoc ver. semper allegatur quod per idemtitatem rationis, vel maioritatē non debet induci legum correctio. Sed hoc verū præter quàm in correlatiuis: in quibus facta correctione in vno, censetur facta in altero per l.j.j.de indi.vidu.in fin.cum ibi nota. Item est verū: nisi in ipsa l.exprimatur ratio motiua ipsius. nā tunc extenditur ad casus in quibus habet locū illa ratio: etiā si inducatur legū correctio. hoc voluit gl.in cle.j.de elec. Glo.ergo ista debet intelligi in ratione tacita. quæ tamen colligitur ex verbis legis. Et vide circa istum articulum quod plenè no. Bar. in l.si constante. sol.mat.in j.q.principali.q.vltimę.& in l. omnes populi.de iusti.& iu.in illo articulo. An statutum recipiat interpretationē extensiuam.

9 †In ea.glos. ibi. [Item nunquid poterit hodie.] dic ista quæstio videtur fatua. nā si olim potuit Imperator cōcedere. vt in l.inter diuinū: quæ dubitatio potest esse: an hodie possit: cū eadem fungatur hodie potestate. Breuiter ad hoc vt ista quæstio non sit fatua, intellige hoc modo. An valeat talis concessio, posito q̄ in ea non contineatur clausula nō obstante quancunq; alia l.in contrariū disponente. vt est ista authentica. Glo. ista sentit quod sic per rationes quas allegat. & vult dicere q̄ si ecclesiæ nunquam habuissent istud priuilegium, per l. inter diuinum. talis cōcessio sine dicta clausula non valeret. Sed quia semel habuerunt, licet per istā auē. fuerit sublata cōcessio, tamen per quā reducitur ad pristinū statum nō indiget dicta clausula. Doct. tamen dicūt contrariū: quia postquā fuit sublatū: perinde est ac si nunquā fuisset cōcessum. & sic nullæ reliquiæ remanserunt: & per hoc nō obst.§.quod & in specie: alle.in glos. quia ibi remanserant reliquiæ. & sic requiritur ista clausula, vel q̄ dicaē in priuilegio, quod cōcedit ex certa sciētia: q̄ tātundē importat, vt in l.Idem Vlpianus.ff.de excu.tu. Item ratio gl.q̄ prescriptiones sint odiosæ, nō est bona: quia nō semper sunt odiosæ. vt dici

10 tur super tex. secundū Bal.† In gl.ibi. [Item an hoc.] dic, ista gl. videt determinare cōtra tex.l.inter diuinū.in versi.& nobis. vbi innuit q̄ si voluisset hoc statuere, potuisset: sed nō statuit: ga mutauit propositū: non q̄ non potuerit. nec obst.§.quæsitū. quia ibi casus fortuiti nō erant determinati à iure. Sed infiniti possunt accidere. sed præscriptiones sunt à iure determinatæ. & sciuntur quæ sint. vnde nō subest tanta generalitas vel cōfusio secūdum

11 Bal.† In glo.ibi. [Itē nunquid contrahas.] dic dubitatio in ista q. erat quod quia postquàm ista auth. concedit qd̄ contra ecclesiā currat præscriptio xl.annorum deberet intelligi cum effectu: ita qd̄ nō restituatur. nam si dicamus ipsam posse restitui, quia æquiparetur minori: semper poterit restitui quia nunquam curret sibi tempus restitutionis petēdæ. sicut non currit minori quia ecclesia nunquam efficitur maior. & sic ista l.erit ludibrio, quod esse non debet. vt j.de bo.quæ libe.l.fi.§.antepe. tamen determinatio glossæ est vera. & ad tollendum inconueniens: de quo suprà. tēpus restitutionis tollendæ incipit currere statim præscriptione finita, quo elapso ecclesia non auditur. & per hoc tollitur inconueniens de quo s.vt hæc habentur in cle.j. de restitu.in integ. q̄ fuit facta ad tollendum inconueniens de quo dixi. sed minori q̄ speratur efficī maior non currit tempus restitutionis petendæ

12 quousq; durat minor. in seq.glo.super ver.[durantibus.]† In gl. ibi. [Item quid.] dic trahat quæstionem qd̄ pro tempore præteri to ecclesia vtebatur iure priuati, sed pro futuro postquàm ad eā peruenit, vtetur suo priuilegio. & ita vult.l.fiscus allegata in gl.si ergo incœpisti præscribere rem Titij spatio.x.annorū, quia erat præsens, & cōpleuisti vsq; ad dimidiam p̄scriptionem: tenēdo ipsam per quinquennium, deinde dominium peruenit ad ecclesiam, quia ille eam instituit: pro complendo aliam dimidiā, non sufficit tenere per aliud quinquenniū. sed requiruntur. xx. anni, quia illi faciunt ad dimidiam præscriptionem. xl.annorum currentium contra ecclesiam. & sic in totū p̄scribit per xxv.annos nam ecclesia de prima dimidia completa contra priuatum habebit acquiescere illis v.annis. Et ad hæc vide quæ habentur & no tantur in auth. hodie posita super l.j.j.de præscrip.long.temp.

De episcopis & clericis. *Rubrica.*

2 ☞ A quibus muneribus ecclesiasticæ personæ sint immunes? remissiuè.
Statutum si faceret omnia prædia tributaria pro oneribus communis: an prædia quæ posteà uenirent ad ecclesias, transirent cum oneribus quæ postea imponerentur?
3 *Quando familia potestatis, uel executoris, uadit per comitatum causa quærendi bannitos, uel malefactores, non potest hospitari in domibus ecclesiarum, uel clericorum illis inuitis.*
4 *Si princeps confirmat alicui tale priuilegium prout à suis antecessoribus concessum fuit: licet de illa concessione non appareat, si tamen in hac confirmatione exprimatur illud quod conceditur, ualet. & habet uim nouæ concessionis: secus si non exprimeretur.*
Si iudex condemnat aliquem ad dandum mihi quolibet anno tale quid: sicut meis antecessoribus dedit, licet non appareat de præterita datione, quod ualeat sententia.
5 *Clerici non debent soluere gabellas ad portas pro fructibus beneficiorum suorum, uel propriarum possessionum.*
Illa quæ clerici acquirunt de propriis laboribus, pertinent ad pauperes (si aliter non disponunt, & decedant sine hæredibus ab intestato) aliàs pertinent ad eorum hæredes.
6 *Priuilegia alicui concessa transeunt ad familiam ipsius scilicet liberos: & uxorem, & qualiter intelligatur?*
7 *Officiales qui non possunt capere clericos pro impositionibus eis factis, non poterunt etiam capere eorum colonos, uel familiares.*
8 *Quid in aliis priuilegiatis: an eorum priuilegia extendantur ad familiares?*
Laicus propter delictum commissum in ecclesiam, uel in ecclesiasticas personas, efficitur de foro ecclesiastico.
9 *Si ad ecclesiam peruenit aliqua res laici, quæ erat scripta in æstimo communis ad onera publica, an poterunt de cætero onera imponi?*
10 *Cum eo qui est in sacris constitutus quod committatur incestus sicut cum consanguineo.*

LEX I.

1 IVxta sanctionem. †Sicut per l. placet.s.tit.j. priuilegiantur ecclesiæ, & eorum bona, vt non subiaceāt alicui oneri, præterquàm oneri tributorum: ita & per istam l. cum ie. priuilegiantur ministri ecclesiarum s. Episcopi & clerici tam in personis eorum, quam etiam in bonis propriis acquisitis aliunde quam ab ecclesijs: vt non subijciantur alicui oneri personali vel reali. & posteà in l.iij. quæ incipit de his. exceptuatur causa tributorū, & etiam imponitur pœna confiscationis prædiorum si non soluant. quod est intelligendum de prædijs propriis clericorum. nam secus in bonis ecclesiarū: quæ licet teneant ad tributa, non tamē cōfiscantur propter solutionē non factam: vt d.l.placet. verū quia cōmunitates terrarū & etiā dñi temporales hoc nō seruabāt: sed imponebāt collectas & alia onera, dicentes fortè qd̄ istæ leges imperiales debeant intelligi de oneribus quæ imponebantur pro imperio vniuersali, non pro his quæ pro singularibus locis, quia Imperator bene potuit tollere sine iniuria alicuius iura fiscalia: non autē singulorum locorum pro eorum necessitatibus, idcirco emanauit auth.

2 †Item nulla cōmunitas. quæ prohibuit vel pro illis vexari tā ecclesias quā ecclesiasticas personas: & imponit pœnā. Et vide circa materiam harū legum in Spe. de cleri. coniu. ver. ad huiusmodi. à quibus muneribus[a] ecclesiasticæ personæ sint immunes. &

a ista prima lex est canonizata. xvj.q.j.c.generaliter. §. nouarū. & facit contra opinionē Bar. dum dicit q̄ si statutū faceret omnia prædia tributaria pro oneribus cōis: q̄ prædia quæ postea venirent ad ecclesias transirent cū oneribus quę postea imponerētur per l.iij. vbi excipitur causa tributorū. Sed certè ibi loquitur de tributis veteribus, quæ fuerant inuenta antequā essent ecclesiæ, vel haberent aliqua bona: nam prædia erat tunc astricta. Sed ista tributa quæ imponūtur per statuta sunt noua. & ista lex eximit à nouis collationibus. maximè quia præsumitur illud statutū factum in fraudem ecclesiarū: vt etiam dixi. in l.placet. †& not hic

3 in fi. secūm Bal. q̄ qñ familia potestatis vel executoris vadit per comitatū causa quærendi bannitos, vel malefactores, nō potest hospitari in domibus ecclesiarum vel clericorum illis inuitis. Itē ex primo verbo dum dicit. [iuxta sanctionem.] q̄ glos. intelligit de l.placet. s.ti.j. potius intelligitur de quadam sanctione quam non habemus. nam ista fuit Constantini. sed l.placet. fuit alterius

4 posterioris: vnde non potest referri ad illam. †Et ex hoc sequit notabile. q̄ si princeps confirmat alicui tale priuilegium prout à suis antecessoribus concessum fuit, licet de illa concessione non appareat, si tamē in hac confirmatione exprimitur illud q̄ cōcē ditur, valet: & talis confirmatio habet vim nouæ concessionis: secus si non exprimeretur. ar.l.si non designata.j.de fal. cau. ad.le. Et eodem modo si iudex condemnat aliquem ad dandum mihi quolibet anno tale qd, sicut meis antecessoribus dedit, vel sicut ipse & sui antecessores dederunt: licet non appareat de præterita datione, valet sententia. & de hoc vide Cyn.j.de contrahen.stip. l.ij. & Bar.post Guli. in l.eum qui.§.Iul.ff.de consti.pecu. & qd̄ idem Bar.notat.in extrauagan.ad repri.super ver.prout &.c. Ab

5 bate.de verb.signi. vbi habetur q̄ illa dictio prout, non facit con ditionem, sed causam seu demonstrationem. †Item not.in l.ij. q̄

b clerici non debent soluere gabellas[b] ad portas pro fructibus beneficiorum suorum, vel propriarū possessionum. Item quòd illa quæ acquirunt de propriis laboribus pertinent ad pauperes. sed hoc est verum: si aliter non disponunt, & decedant sine hæredibus ab intestato. aliàs pertinent ad eorum hæredes. vt no. Inn. de

6 testa.c.relatum. &.c.cum in officis.† Item no.q̄ priuilegia, alicui concessa transeunt ad familiā ipsius, videlicet ad liberos & vxorem. q̄ qualiter intelligatur vide hic Cy. in additione. qui distinguit tres casus. Aut conceditur ratione innatæ dignitatis. & pertinet ad filios etiam post mortem parentum. vt l.eos.qui.j.de excusa.mune.li.x.in l.fœminæ.ff.de iena. Aut ratione officij publici. & tunc quousque viuunt parentes. ita debet intelligi hic. & in l.semper.§.negotiatores.ff. de iure immu. & ibi glo. ordinaria de hoc. Aut conceditur ratione necessitatis. & tunc ad filios nō ex

7 tenditur vt l.in filijs.j.de decur.li.x.† Item no.cōtra illos officiales qui nō possunt capere clericos, capiunt eorum colonos vel familiares pro impositionibus factis clericis. nā non possunt hoc facere. ar.in l.hæres meus.§.fi.de condi.& demon. ista tamen lex vult q̄ homines clericorū etiā pro seipsis habeant priuilegia ne

8 vexent, non solū pro hominibus clericorū.† Sed istud est ipecia

c le in clericis[c] non sic in aliis priuilegiatis, vt eorū priuilegia extēdantur ad familiares. nisi dicatur expresse. vt in c.sicut de verbo. sign.li.vj.& ibi vide.in auth. Item nulla cōitas. no. specialiter tex. cū gl. q̄ laicus propter delictum commissum in ecclesiam, vel ec cleiasticas personas efficitur de foro ecclesiastico, vt hic patet. dū dicit requisiti ab imperio vel ecclesia. & sic ecclesia pōt proce dere contra eos, & similiter contra occupatores bonorum eccle-

9 siasticorum: q̄ dic vt in c.cū sit generale. de fo.compe.† Sed quid si ad ecclesiā peruenit aliqua res laici, q̄ erat scripta in æstimo cō munis ad onera publica[c]: an poterūt de cetero onera imponi? dic vt dixi in d.l.placet. q̄ nō: sed bene tenet ad onera iam imposita anteq̄ ad ecclesiā peruenireat. qa pro illis erat iā affecta & obligata, non pro futuris. licet esset in æstimo descripta. & ita determinat Io.an. post Archi. in c.j. de immu. eccle. li.vj. & Bart. in cōsilio q̄ incipit. Ex facto. & pro hoc est glo. a

10 in l.incola iam.ff.ad munici. † Nota etiam gl. in l.ij. quę semper allegat q̄ cū eo qui est in sacris constitutus cōmittitur incestus: sicut cū consanguineo. & fuit quæstio de facto sedm Pet. cū statutū permitteret aliq̄d super criminibus excepto crimine incestus vel si aliquis haberet potestatē legitimandi c exceptis incestuosis. Itē in l.iij. glos. dicit q̄ corrigitur per authē. Item nulla communitas. Doc. tenent contrarium. quia est cano- d nizata. in c.tributum. xij.q.ij.

1 ☞ *Si quis post delictum commissum factus est clericus, an iudex secularis hoc non obstante possit procedere contra eum, & punire?*
2 *Clericatus est honor, & dignitas, & an per acceptionem uxoris perdat quis priuilegia clericalia?*

LEX IIII.

1 OFficiales. †Officiales publici ante finitū officiū si sunt debitores reip. non possunt promoueri ad clericatū: q̄ si contra faciant, non eximuntur à curia seculari. Sed si non sunt debitores, possunt promoueri palā. & cū licentia administrato ſ rū reipu. sed si clam faciant, puniuntur in certa parte bonorū hodie per auth. quæ sequitur, etiā si non sunt debitores, non p̄t promoueri durante officio: & si aliquis non officialis clericatus fuerit, & posteà vxorem acceperit, priuatur honore & priuilegio clericatus. si verò fuerit finitum officium, possunt clericari: excepto eo qui habuit officiū primipilatus. & h.d.l. quisquis.j.eo.tit.la ij. quæ debet cōiungi cū istis. & ibi vide bonā glo. quæ recolligit oēs istos casus & ex istis iuribus emanauit in decre.ti.de obli.ad

2 ratiocinia. dic hodie vt ibi.† & allegatur iste tex. ad quæstionem

d de illo qui post delictum[d] cōmissum effectus est clericus. an iudex secularis (hoc nō obstante) possit procedere contra eum, & punire? de qua quæstione vide plenissimè per Io.an. in d.c.j. & p Bar. in l.j.ff. de pœnis & Guli. de cu. tangit hic. & Bal. post eum.

3 †Not. etiam qd̄ clericatus est honor & dignitas, vt patet ibi. [ad

c clericatus honorem.] & vide in c.j. de cle. coniug. libr. vj. an per acceptionem vxoris perdat aliquis priuilegia clericalia.

¶ A quibus muneribus. Adde c. q̄q̄. de censibus. li.vj. cle. p̄senti. eo.tit. c.non minus. & ibi Doct. de immu. eccle.
¶ Gabellas addē diffusè per Bertha. i tra ctatu de gabellis.
¶ Speciale in clericis Adde Bal. in authen. habita. C. ne filius p patre.
¶ Qui post delictū. Adde extrauagantē Paul. ij. vbi vult q̄ ante delictū p duos menses debeāt deferre habitū clericalem.
¶ Et dignitas. Adde textū iuncta gl.j. & ibi Domi. in c. denique. iij di. c. reperiuntur. j.q. j. c. si officialis. ix. di. glo. in c. sedes. de rescri. glo. in c. vnico. de vita & ho. cle. lib. vj. Ant. de But. in c. recolentes, in vltr. col. de seruis non ordinandis. Abb. in cle. j. de priui.
¶ Conatus minꝰ punitur. Adde diffuse per Fel. in tractatu de conatu.

LEX V.

1 SI quis non dicam. †Allegat semper ista q̄ in grauibus maleficijs punit affectus & conatus cū opere subsecuto. licet nō sit secutus effectus, qa nō potuit: secus in nō grauibus. vt l.j.§.fi. quod quisque iur. Itē secus si non peruenit ad aliquem actum facti: sed stetit in solo cogitatu. vt in l. cogitationes. ff. de pœnis. Item secus si non perfecit quia noluit: sed pœnitētia ductus abstinuit. vt l. qui falsam. ff. de fal. Cætera dic vt in gl. qa magistra. etiam plenius hic per Doct. videtur tamen quòd cona

e tus minus puniatur[e] quàm effectus subsecutus, etiam vbi venit puniendus, vt l.j.§.fi. vbi dicit tex. quòd perfecto flagitio capite punitur. imperfecto verò deportatur. ff. de extraor. crimi. nisi quando exprimitur in l. eadem pœna. vt hic iūcta. l. raptores infrà eodem.

LEX VI.

1 RÆsbyteros. †Nota hic quòd priuilegia clericorum competunt etiam illis qui non sunt in sacris ordinibus, vnde etiam habentibus primam tonsuram, & sic verberans eos incidit in excommunicationem & sunt exempti ab oneribus personalibus & realibus. vt s.eo.l.j. & ij. Malè tamen seruatur. & nota.

LEX VII.

NEc honore. Ista lex †allegatur quòd episcopi nō debent vocari in forum ad testimonium.

2 ☞ *Episcopi cum testificantur sufficit quòd ponant manus ad pectus, absque eo, quòd tāgant uel uideant librum Euangeliorum.*
3 *Quando debeant tangi scripturæ, ad hoc ut ualeat iuramentum?*

Universidad de Deusto
Biblio

AVTHENTICA.

SEd iudex. †Ista authent. semper allegatur. nisi ad formā testificādi: quia testis debet dicere id q̄ nouit de articulo: & sic pro vtraq; parte, vel contra non solum pro producēte de quo j. de edē. l.ij. in gl. & si interrogatus pro altera parte nollet respondere, deberet repelli secundū Bal. ibi tanquā suspectus. arg. de iur. fis. l. ij. §. diuus. †Gl. hic quærit, an Episcopus debeat tangere scripturā cum testificatur: & dicit q̄ non. Practica est: & ita seruaui de facto cum examinarē Cardinales: quia ponunt manus ad pectus, absq; eo q̄ tangant vel videant librum euangeliorū: & sufficit: †quando autem debeant tangi scripturæ, ad hoc vt valeat iuramentum. vide gloss. in cle. j. de hæreti. quæ incipit cùm nota.

§☞ *Notarius negans se fuisse rogatum de instrumento, cū fuerit, an puniatur pœna falsi.*

Plus punitur si delinquat ille cui plus conceditur, tanquam magis ingratus.

Contra testem falsum datur parti læsæ actio in factum ad interesse.

LEX VIII.

PResbyteri. †Not. q̄ ista lex allegatur circa finem ad duo. Primò in ver. [supresserint] q̄ testis punitur de falso, si interrogatus non dicat veritatem. Sed dicat se nescire sicut si diceret falsum: & sic falsum cōmittitur in tacendo verum, sicut in exprimendo falsum. vt j. si contra ius vel vti. public. l. ij. & ibi per Bar. in fi. Adde q̄ pōt cogi' dicere verū. vt in c. j. de testi. cog. †Quid in notario ᵇ q̄ negat se fuisse rogatū de instrumēto, cū fuerit: An puniatur pœna falsi? vide in addi. Spe. in tit. de instru. edi. §. instrumentū. Et vide hic glo. j. de la. lib. tol. l. j. §. sed & quī. Item allegatur in fi. q̄ plus punit̄ si delinquat ille cui plus cō cediť, tāquā magis ingratus. facit c. cū quidā. de iureiur. †Nota etiā in versic. [salua.] quod contra testē falsum datur parti læsæ actio in factum ad interesse. facit l. qui nomine. ff. de fal.

LEX IX.

NVlla nisi. Ista lex cū duabus authen. corrigitur hodie p iura canonica nouissima sexti & clementinarum. †Nam abbatissa potest esse in trigesimo anno. vt in c. indēnitatibus. de elect. lib. vj. In presbytero sufficiunt vigintiquinq̄. In diaconatu & subdiaconatu sufficiunt. xviij. vt in cle. fi. de æta. & quali. In episcopo requirūtur. xxx. vt in c. cùm in cunctis. de elect.

§☞ *Casus in quo iniuria est publicum crimen, quia cadit in priuilegium.*

Ad puniendum quem etiam pœna capitali, sufficit alterum de duobus quòd sit conuictus testibus (etiam si ad torturam positus nunquam voluerit confiteri) uel sola cōfessio ipsius sine testibus.

Casus in quo proceditur per inquisitionem de iure cōmuni, sed regulariter contrà.

Quando possit iudex procedere contra suum subditum delinquentem extra territoriūt

Quando cognitio delicti pertinet ad duos iudices ordinarios habentes diuersa tribunalia, licet alter sit maior altero, ut ecclesiasticus (maior tamen temporali) potest præuenire ecclesiasticum: & idem in pluribus secularibus.

Quid si accusatus uel inquisitus coram primo esset contumax.

Gloria & honor est episcopi remittere iniurias & delicta.

Iniuria facta ecclesijs & sacerdotibus, censetur facta toti ciuitati. & populo.

Vnus iudex pro executione & defensione suæ iurisditionis potest implorare familiam alterius iudicis ordinarij, & est sibi exhibenda, quando subsunt uni superiori, & si non subsunt, potest: sed non compellitur.

Malefactor uel alius quem iudex mandat capi, si iuste se defenderet, & in defensione occideretur à familia, non puniretur occidens.

LEX X.

SI quis in hoc. †Irruentes in ecclesiam, vt clericis & ministris iniuriā faciāt tanquam sacrilegi, per iudicem secularem capite puniuntur. ad quos capiendos si fuerit expediens, poterit auxilium alterius iudicis inuocari. hoc dicit. Hodie per authen. hic positam non imponitur pœna capitis, nisi quando per hoc turbatum fuerit diuinum officium. Et not. quia frequenter potest contingere. Et not. quia ista lex comprehendit plures casus. Primus, quando ista tria concurrunt, quòd inferatur iniuria clericis, & in ecclesia, & tempore quo celebratur diuinum officiū. Item quando nō celebratur, tamen in ecclesia & clericis iniuria infertur. Tertiò quando extra ecclesias, & sic personis: & non loco. Quartò quando loco, & nō personis, vt si qui frangerent portas ecclesiæ & violenter intrarent, nō vt offenderēt clericos omnibus istis, puniunt̄ per istam legē pœna capitali. & vide gl. in l. j. de crimine sacri. †Item no. casum in quo iniuria est publicum crimen. quia cadit in sacrilegiū. Itē no. ibi, [conuictos seu confessos.] q̄ ad puniēdū quē etiā pœna capitali, sufficit alterū de duobus: q̄ sit conuictus testibus posito q̄ ad torturā positus nunq̄ voluerit cōfiteri. Item sufficit sola confessio ipsius sine testibus. facit de interdi. & releg. l. inter pœnas. & l. ij. §. si quis vltro. de q̄stio. Item not. casum in quo proceditur per inquisitionem de iure cōi. regulariter contra vt no. in l. ij. si publico. ff. de adul. †Item no. casum in quo iudex procedit cōtra ius suū subditū delinquentē in loco sibi nō subdito. nā ecclesia nō est subdita iudici seculari: sed ecclesiastico. vt patet in l. ij. in fi. §. de sum. tri. vbi mandat ecclesias restitui episcopis. Et pro hoc Cy. disputando determinauit generaliter iudicē posse per viā inquisitionis procedere, quādo inquisitio permittitur ex forma statuti contra subditū suū, nō solū pro delicto cōmisso intra territoriū, imò etiā extra. Sed alij dicūt q̄ per viā accusationis bene potest procedere: tūc ratione originis vel domicilij. per j. j. vbi de cri. agi opor. Sed per viā inquisitionis, quæ extraordinaria est, non pōt procedere nisi ille iudex in cuius territorio delictū est commissum: quia illa tantum respublica est offensa. Nec obstat iste tex. quia ecclesia bene est j. vniuersitatem territorij, licet sit exempta, tamen nō est in bonis priuatorū. De ista q̄ne vide per Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. †Itē no. [nec expectet.] q̄ q̄n cognitio delicti pertinet ad duos iudices ordinarios habētes diuersa tribunalia licet alter sit maior altero, vt ecclesiasticus maior tēporali. Attamē tēporalis pōt p̄uenire ecclesiasticū nec habet sibi deferre vel ipsum expectare. Et idē in pluribus secularibus, vt sit locus præuentioni. ar. in l. pluribus. ff. de p̄cur. & l. j. de off. cō. & l. si qs post ea. de iudi. †Si tamē accusatus vel inquisitus esset cōtumax, nō prohibereť alter etiā cū illo procedere, & personā capere. & punire. nec ille posset se defendere per exceptionē litis alibi pendētis: in qua ipse cōtumax est. q̄ dic vt no. Bart. elegāter. in l. sepulchri violati. ff. de sepul. vio. Not. etiā q̄ gloria & honor est Episcopis remittere iniurias & delicta. & hoc pertinet ad sanctos homines. † Itē q̄ iniuria facta ecclesijs, & sacerdotibus, cēsetur facta toti ciuitati, & toti populo, quia ius publicū cōsistit in sacris & sacerdotibus vt in l. ius pluribus. ff. de iusti. & iur. †Vltimò not. q̄ vnus iudex pro executione & defensione suæ iurisdictionis pōt implorare familiā alterius iudicis ordinarij. & sic est sibi exhibenda. & hoc quando subsunt vni superiori. facit in auth. vt nulli iudicū. §. si qs verò comprehensorū. aliàs puniretur à superiore. sed si non subsunt, potest: sed nō compellitur. De ista materia vide in c. j. de of. or. per Inn. & facit. j. de his qui latro. l. j. † & scias q̄ si malefactor vel alius quem iudex mandat capi, iustè se defenderet, & in defensione sui occideretur à familia, non puniretur occidens. vt j. de his qui ad eccle. confu. l. iij. in fi. &c.

§☞ *Iudex secularis potest capere clericum non habentem insignia clericalia.*

Statutum si dicat q̄ instrumentum publicum possit mitti executioni contra debitorem per capturam personæ quod antequam procedatur ad capturam debeat citari, ut ueniat ad dicendum causam quare non debeat procedi ad executionem contra eū, aliàs captus sit relaxandus.

Quid si fieret propter suspicionem fugæ.

Non prodest cessio bonorum, quando quis est obligatus ad aliquid personaliter faciendum.

Statuta facta in fauorem clericorum an possint reuocari?

Priuilegia concessa subditis per modum gratiæ potest princeps reuocare, secus si per uiam contractus.

LEX XII.

SI quis curialis, †Prohibitus clericari si contra facit, potest personaliter capi per iudicem secularem: & ad pristinum statū reduci: nec potest hoc euitare: licet velletbonis cedere. h. d. †Et sic no. q̄ iudex secularis potest capere clericū non habentem priuilegia clericalia. vt in c. si iudex laicus. de sen. excō. li. vj. †Itē no. in ver. [conuentione.] q̄ gl. exponit. i. citatione si statutum dicat quod instrumentum publicum possit mitti executioni cōtra debitorē

debitorē per capturā personæ: q̄ anteqū procedatur ad capturā debet citari, vt veniat ad dicendū causam quare nō debeat procedi ad executionē cōtra eū, & nisi præcederet citatio, captus veniret relaxādus, quod perpetuò tenet menti scdm Bal. †hoc verū qn̄ fit captura pro executione. sed si fieret propter suspicionē fugæ, nō deberet ad hoc citari, ne incitareť ad fugā. vt not. in l. cōsentaneū. j. qūo & qn̄ iu. †Itē not. quod non prodest cessio bonorū quando quis est obligatus ad aliquid personaliter faciēdum: & est magna limitatio ad titu. qui bo. ce. pos. † Item quod ille qui fecit legē ᵇ in fauorem clericorum vel ecclesiarum, pōt illā tollere, vel statuere quod non prosit: & sic videť valere statutū dispōnens quod clerici declinantes iurisdictionem potestatis, nō gaudeant bñficijs statutorum. Secus si auferret eis ius cōmune, q̄d ab ipsis statuentibus non habet. nam eodem mō nec tollere pōt ar. ī l. si arrogator. §. sed an impuberi. ff. de adop. sed Bar. in l. priui legia §. ti. j. ī fi. videť sentire q̄d nec ꝓpria priuilegia vl' statuta facta in fauorē clericorum possint reuocari. & pro hoc facit quod not. Inn. in c. nouit de iudi. super. ver. Theodosius. vbi videtur tenere quod imperator nō possit auferre ecclesijs priuile. quæ eis concessit: cum sit eis acquisitum ius, quod auferre nō pōt, cum non sint subditi † sed priuilegia concessa subditis, per modū grē bene potest princeps reuocare. secus si per viam contractus. vt no. Bal. post Nico. de mata. de mutina. in l. qui se patris. C. vñ lib.

LEX XIII.

SI venerabilis. Ista lex est canonizata. xxv. q. ij. c. queçunq̄. §. ecclesiæ. † & glo. hic opp. de pluribus legibus, in quibus aliter punit violans priuilegia ecclesiæ. Sed non obstant quia in diuersis casibus loquuntur. nam interdū violat indebitè ab eis exigendo. vt loquitur. l. placet. ſ. tit. j. interdum indebitè ab alienando. & loquitur. l. iubemus. §. sanè. Interdum iniquè impetrādo. & loquitur. l. ij. j. de le. Interdū alio modo & loquitur ista lex quæ imponit pœnam pecuniariam. & dic quòd applicatur illi ecclesiæ quæ læditur. per l. fina. ff. de litigio.

§☞ *Persistens in excommunicatione per annum propter hæresim habetur pro conuicto, & confesso. & quid in aliis criminibus.*

AVTHENTICA.

ITem quæcunque. †Not. istam authenti. secūdùm Bal. dum dicit. [communitas vel persona.] quod appellatione personæ ᶜ de proprio significato non comprehenditur cōmunitas, vel vniuersitas: & ideo notarij in instrumētis procurationum dicunt contra quancunq̄ personam, vel vniuersitatem. quia aliàs non veniret. pro hoc. j. de iur. cal. l. fin. § hoc etiam. ibi dum dicit siue pro nulla persona, siue pro aliquo corpore. Adde quod no. Bal. j. ad Treb. super rub. & quod no. in c. ij. de rescrip. lib. vj. in nouella super glos. quinta. †Et adde hic quòd persistens in excommunicatione per annum ᵈ propter hæresim, habeť pro confesso & conuicto. j. de hæreticis. authentica. gazaros. non sic in aliis criminibus. licet quidam dixerint contrà.

§☞ *Non debet quis intercedere apud principem pro eo qui est in indignatiōe eius, quia eandem indignationem incurreret.*

LEX. XIIII.

QVicunque. Nota istam legem contra patriarcham Aquilegiensem, qui fuit expulsus propter seditionem cōtra rem publicā venetorū, vt nō debeat audiri petens restitutionē: quia præsumitur adhuc deteriora debere moliri. & est casus huius legis p quā etiā dicūt doctores †quod episcopus qui nō est vtilis in ciuitate, debet inde remoueri: & amplius ad illam non reponi; & etiam Inno. vult quod ille qui est suspectus ᵉ in statu ciuitatis, nō debeat promoueri ad episcopatum: vt ipse not. in c. super his de accusa. & vide hic Gul. de Cu. †Item nota. quod non debet quis intercedere apud principem pro eo qui est in indignatione eius. quia eandem indignationem incurreret. Et adde hic authentica. quæ hic sequitur. quia clarius adhuc probat quod dixi.

§☞ *Argumentum à contrario sensu non semper est uidendum in iure nostro, quando. s. resultaret absonus intellectus.*

Multi modi arguendi in iure nostro. remissiuè.

LEX XV.

COnuēticula. †Ista lex allegatur propter vnam gl. qui est hic ad duo: primò de dictione etiam. ſ q̄ est implicatiua. Nam dicendo etiam extra ecclesiam implicat quod nec in ecclesia. de hoc etiam no. in l. imperium. ff. de iurisdict. om. iud. in gl. super ver. etiam & in glo. magna circa prin. & in l. iurisgentium. §. quinimò in prin. gl. mag. ff. de pac. & istud vidi allegari in arduissima quæstione cum Cardinales in Auinione elegissent in papā Petrum delimacum, hac promissione quod deberet vnire ecclesias per omnes vias cōmodas & possibiles, etiam vsq; ad cessionē inclusiuè. Et postea ipsi requirebant eum quod cederet papatui nondū expertis aliis vijs cōmodis & possibilibus ipse se defendebat quod non tenebatur cedere nisi primo alijs vijs probatis: propter illam dictionem etiam: quæ implicabat. & præsupponebat experientiam aliarum viarum. Et ad hoc principaliter allegabatur ista l. cū gl. & etiam. l. cum pater. §. pe. quæ incipit à te. ff. de leg. ij. quo probat debere ordinē seruari.

†Item allegatur gl. quod ar. à contrario sensu nō semper est validū in iure nostro per hanc l. scilicet qn̄ resultaret absonus intellectus. nam hic à contrario sensu sumitur. vñ dicitur extra ecclesiā q̄ in ecclesia possunt fieri talia conuenticula. Sed hoc esset absurdū: imò multominus p̄missum, ideo istud argumentum non debet hic sumi. & eodē modo quando resultaret. l. correctio. vt in l. ij. & ibi notatur. j. de condi. inser. aliàs. ar. est bonum. vt l. j. §. huius rei. ff. de offic. eius cui man. est iur. & l. qui testamento. §. mulier. de testa. per quæ iura consuluit Cyn. super statuto Florentino: quo cauetur q̄ mulier non extante fratre masculo possit succedere matri, q̄ si extat masculus, à cōtrario sensu non poterit succedere. Sed contra: quia per hoc corrigitur ius commune per quod succedit vna cum masculo. ergo tale ar. nō est bonum. Cyn. non respondet, nec Bal. Sed dic, q̄ hoc non contingit: ne statutum sit superfluum. Nam apparet intentionē statuentiū ius cōmune velle corrigere. Aliàs procederet oppositio: & etiā clarius ꝓcederet q̄n sequereť correctio alterius statuti. nā statuētes ne sibi ꝓsis cōtradicāt nō p̄sumunt velle corrigere alia statuta. Et ad p̄dicta facit q̄d not. Bal. ī l. maximum vitiū circa medium. j. de li. præte.

†Vltimò Bal. colligit hic multos modos arguēdi in iure nostro, in quibus bona est argumentatio. & procedit etiam in testibus. Vide hic per eum, cum expedit videre an arg. sit bonum.

§☞ *Quando quis seruit per substitutum. debet seruire suo periculo.*

LEX. XVI.

QVisquis. †Ista lex allegať principaliter q̄ ille q̄ tenet aliq̄d facere p̄sonaliter, pōt illud facere p̄ substitutū. hoc est verū q̄n ipse est ꝓditus, et ita erat hic ꝓpter clericatū: qa amodò nō debeat vacare operi rurali. sed diuino offi. al's secus. q̄d dic p̄ car. ī l. cōtinuus. §. si ab eo. ff. de ỹ. ob. & hic tāgit̄ p Cy. †Et no. q̄ n̄ quis seruit p substitutum: debet seruire suo periculo. vt j. eod. l. ad similitudinem. & j. de decurio. l. neminem. libr. x.

§☞ *Clerici non possunt postulare, nec ad curias iudiciales accedere, nisi in propria causa uel tanquam syndici proprij collegij.*

Statim quod quis est factus clericus in sacris, uel statim quod induit uestes clericales, licet non sit in sacris, non debet amplius uocari ad negotia reipub. nec ad consilia ciuitatis, nec potest esse officialis publicus.

Quod idem sit in medicis.

Illud quod cuidam permittitur facere pro se, permittitur etiam facere pro suo collegio, in quo est incorporatus.

Si prohibetur aliquid illis de collegio, puta doctoribus legentibus quod non possint aduocare in causis, si contra faciunt, debent remoueri de matricula collegij.

ᵃ ☞ *Quod antequā. Ad de circa hoc Ang. & Imol. in l. si fic. ff. de leg. j. quid dicūt quòd imò poterit capi. & de veritate vide ibi per d. Alex. de Imol. ij. col. ver. & per istū tex. & quæ ibi nota. Franc. Cur.*

ᵇ ☞ *Fecit legem Adde doc. in c. ecclesia sanctę mariæ. de consti.*

ᶜ ☞ *Appellatione personæ. Adde c. romana. & ibi doct. in §. in vniuersitatem de sent. excō. lib. vj. Ioā. An. in c. cū ī illis. de jūd. Lu. ro. consi. ccccxxxvj. inci. quod indultum petri.*

ᵈ ☞ *In excōmunicatione per annum. Adde c. rursus. &. in c. qcūque xj. q. iij. gl. i ver. hereticæ prauitatis. & c. fi. de ferijs. ab. in c. j. de iud. in xj. col. & in c. grauē. in iij. nota. de pœnis. Com. in c. j. in ij. col. de sen. ex. li. vj.*

ᵉ ☞ *Suspectus. Adde Ho. in sum. tit. de ele. in §. quis possit eligere ver. laicus. aūt. Abbas in c. j. & ī iiij. col. de elec. & in c. cum terra. in ij. col. e. ti. do. in c. vt circa. in §. j. v. col. de ele. lib. vj.*

ᶠ ☞ *De dictione etiam. Adde Bar. in l. si tertius. in §. officiū. ff. de aqua plu. ar. Bal. in l. etiā C. si ru. vel cura. bar. l. l. etiā. C. de fur. c. accusat⁹. i §. d qōni bus. de hęre. libr. vj. cle. dispendiosam in fine. de iudi.*

ᵍ ☞ *Ar. à cōtrario sensu. Adde l. j. ī §. huius rei. ff. de offi. eius cui man. est iurisl. qui testamēto. in §. mulier. ff. de testa. c. sciendum. viij. q. j. Io. an. in c. publicato. de elec.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Nisi matrē. Adde tex. ī c.j. de coha. cler. & multi.
b ¶Vna ꝓsumptio. adde l. diu⁹. ff. ād ī ste. re. l
c ¶Castitas dicit⁹. adde tex. in c. Nicena. xxxvj. distinct.
d ¶Nō pōt cōtrahere matrimoniū. Add. c.j. & ibi doc. de cle. cō.
e ¶Succedit ecclesia. adde doc. ī c.ī ꝓsentia de .pba. & in auc. ingressi. de sacrosan. ec.

Semel remotus ab aliquo officio, quod non debeat amplius ad illud uocari.

LEX XVII.

PLacet nostræ. † Ista lex dicit ꝙ ille qui sumpsit habitum religionis nō debet ire in publicum per plateas: & per loca priuatorum. vnde etiā dicitur ꝙ Medici non debent assumi ad aliquē magistratū nec debent esse de consilio. nec secretarij. nec se impedire de statu: qm̄ debent vacare officio suo sanandi egrotos. † Not. ex ista lege ꝙ clerici non possunt postulare, nec ad curias iudiciales accedere, nisi in propria causa, vel tanq̄ syndici proprij collegij. h. d. De hoc habetur titulus extra de postu. per totum. † Et nota ex ista lege ꝙ statim ꝙ quis est effectus clericus in sacris, ꝙ demum ad seculum redire non potest. vel statim ꝙ induit vestes clericales, posito ꝙ non sit in sacris, vt sunt isti protonotarij: qui non debent amplius vocari ad negotia reipublicæ: nec ad consilia ciuitatis nec possunt esse officiales publici. & ita potest intelligi dum dicit [ad curiam.] & sic non solum de iudiciali. sed etiam de illa in qua negotia reipublicæ expediūtur. † Itē not. quod idem est in medicis. & hoc statuitur, cum magis attendant ad curam infirmorum. Item not. ibi [vel communes.] quod illud quod cuidam permittitur facere pro se, permittitur etiā facere pro suo collegio, in quo est incorporatus. vnde cùm in curia mercantiæ ciuitatis Senarum non debeat admitti aliquis ad allegandum pro alio, sed dūtaxat pro seipso, debebit admitti etiā pro suo collegio tanquam syndicus. Item no. circa fi. ibi. [& breuibus parabolanis eximetur. ar. ꝙ si prohibetur aliquid illis de collegio, puta doctoribus legentibus, ꝙ non possint aduocare in causis, vt est Perusij. si cōtra faciunt, debent remoueri de matricula. collegij secundùm Bald. Vltimò not. in fi. ꝙ ad officiū de quo quis semel fuit remotus non debet amplius vocari, vt de hoc notatur in l. mancipia. de ser. fugi.

☞ *Talis debet esse subrogandus, qui potuerit à principio eligi.*

LEX XVIII.

PArabolani. † No. in hac l. specialiter ꝙ collegium medicorum debet ordinari per episcopum loci. Sed ꝓpter hoc ista lex fuit posita in hoc tit. & hoc propter officium pietatis quod exercent in curandis infirmis † Item nota. secundùm Bald. ibi. [exceptis. s. honoratis.] ꝙ talis debet esse subrogandus qui potuerit à principio eligi. quod facit contra iudices & assessores. qui recedentes de officio ante ipsum finitum subrogant loco ipsorum illos qui nō potuissent à principio eligi.

Vna præsumptio tollit alteram.
Castitas dicitur cum propria uxore.
Si testator relinquat uxori aliquid quousq́ castè uixerit, licet nubat, non perdit legatum: nisi etiam dixerit, & uitam uidualem seruauerit.
Ex bona conuersatione præsumitur quis bonus.

LEX XIX.

EVm qui. † Clerici non debent apud se retinere mulierem: nisi matrem, filias, sororem vel vxorem quā ante sacerdotium habuerant. Nam in primitiua ecclesia omnes clerici etiam in sacris constituti habebant vxores, sed postea in sexta synodo fuit statutum quòd qui non habebant, postquam erant in sacris nō possent accipere. Sed si habebant, non debebant dimittere: sed eis alimenta præstare. & eorum separare. † Not. ꝙ vna præsumptio tollit alteram: vt hic in ver. [in his.] in text. facit l. cum de indebito. ff. de proba. Item not. in ver. [castitatis.] quòd castitas dicitur ‘cum propria vxore. & ideo si testator relinquat vxori quousq́ castè vixerit. videtur quòd licet nubat non perdat legatum. de hoc in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Treb. Ideo notarij apponūt vlterius, & vitam vidualem seruauerit tamen posito quòd hoc non dicerent, non præsumitur maritus cogitasse de tali castitate matrimoniali: cum lex dicat quod anima eius tristatur. de secun. nup. vxoris. sed intellexit de castitate viduali. † Item nota. in fin. quod ex bona conuersatione præsumitur quis bonus. & hoc etiam not. Inno. in c. j. extra de scru.

☞ *Bigamus qui habuit duas uxores, non potest clericari propter defectum sacramēti.*

AVTHENTICA.

MVltomagis. † Not. quod hodie clerici nō possunt cōtrahere matrimoniū, nisi cum sint in ordinibus nō sacris: aliàs non teneret matrimonium. & essent excommunicati. vt in cle. j. de cō sang. & affi. † Item no. in fi. quod bigamus qui habuit duas vxores non potest clericari propter defectum sacramēti. vt extrà de biga. per totum.

AVTHENTICA.

PIscopo. † Ista authen. prohibet episcopis ne teneant mulieres quod si contra fecerint, priuantur episcopatu.

☞ *In bonis clericorum, fiscus ecclesiæ præfertur fisco imperij.*
Si aliquis clericus non intitulatus in aliqua ecclesia decedat, non relictis consanguineis, bona eius debent distribui inter pauperes.
Si confiscantur bona emphyteotæ, uel uasalli, remanet saluum ius domini.
An saltem transeat feudum in fiscum, in uita confiscati?
Si bona auferuntur ab hærede præsbyteri, tanquam ab indigno: quia tacitè accommodauit fidem de restituendo incapaci, puta spurio præsbyteri an applicentur fisco ecclesiæ, uel fisco temporali?
Si decedat præsbyter ab intestato, & consanguinei dicunt bona sua ad se pertinere ei quasi quæsita aliunde quàm ab ecclesia: sed ecclesia dicit oppositum, cui incumbit onus probandi?

LEX XX.

SI quis præsbiter. † In bonis clericorū decedentium ab intestato nō extantibus consanguineis, succedit ecclesia: saluo iure curiæ si erat curialis, & iure patronatus si erat libertus. & iure domini si erat vasallus vel ascriptitius. Item hæres cuiuscunque administratoris ecclesiastici tenetur reddere rationem ecclesiæ de admini. h. d. Et est bona lex maximè in hoc vltimo, quod si aliquis rector ecclesiæ malè tractauit bona ecclesiastica, pōt eius successor agere contra eius hæredē, si reliquit alium quam ecclesiam. & istud potest frequenter cōtingere. † Not. etiā quod in bonis clericorum fiscus ecclesiæ præfertur fisco imperij. Sed si aliquis clericus non intitulatus in aliqua ecclesia decederet non relictis consanguineis, bona eius deberent distribui inter pauperes. vt l. ij. §. eo. Et est ar. hic secundū Gul. de cu. quod si confiscatur bona emphyteotæ, vel vasalli, remanet saluum ius domini: & vide quod not. Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus. de dam. infect. An saltem transeat feudum in fiscum in vita cōfiscati. nam videtur ꝙ sic. l. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci tamen ipse determinat contrarium, ꝙ statim reuertitur ad dūm: ac si naturaliter mortuus esset. non sic in emphy. arg. j. de fun. patri. l. fundum. & quod not. ibi in gl. Et vide Inno. in c. cū officij. de testa. ad illud quod hic dicitur. in fin. † & inducitur ista l. si bona auferuntur ab hærede præsbyteri, tanquam ab indigno. vt quia tacitè accommodauit fidem de restituendo incapaci: puta spurio præsbyteri, an applicētur fisco ecclesiæ, vel fisco temporali? & facit ista l. pro prima parte tñ Bald. distinguit. Aut ille hæres erat clericus: & habet locū prima pars, aut laicus. & tūc secūda: quia debet inspici conditio personæ cui auferuntur. † Item pone quod decedit præsbyter ab intestato, consanguinei dicūt bona sua ad se pertinere, quasi quæsita aliunde quàm ab ecclesia: sed ecclesia dicit oppositum quod sunt acquisita de bonis ecclesiæ: cui incumbet onus probandi? Respondeo ei qui non est in pos. & quousq; possessio vacat licitum est prę occupare, vel consanguineis, vel ecclesię. & ille qui occupauerit erit potioris condītionis secundùm Inn. in c. cum officij. de testa. & adde quod no. per eundem. in c. in presentia. de proba.

☞ *Statutum excludens fœminam à successione extante masculo, non ualet. nisi mandet dari loco legitimæ, puta quòd dotetur.*
Ingressus monasterium si non testatur: bona omnia pertinent ad monasterium, salua legitima filiorum.
Si pater ingressus est monasterium, quòd filij possint statim etiam uiuo patre petere legitimam de iure canonico.

AVTHENTICA.

NVnc autem. † Ista aut. primò cōfirmat auth. ingressi. s. titu. j. addendo vnum verbum quod est vtile. & hoc vsque ibi. [exinde.] ibi confirmat auth. si qua mulier. eo. tit. in eo quod ibi dicitur in fi. & corrigit. l. C. in prin. inquantum loquitur de monachis, & innuit ꝙ possunt testari. quia hodie non procedit. No. ex prima

prima parte dum dicit. [si prius testatus non sit,] per quod declaratur & limitatur auth. ingressi. dum ibi dicitur quòd ingredies monasterium dedicat se & sua monasterio. nam hoc est verum si non fuerat primò testatus: si ergo fecerat testamentum, per ingressum non rumpitur, & dedicatio bonorū debet intelligi saluo testamēto, vt eo mortuo naturaliter instituti etiam extranei, habeant bona, licet eo viuēte debeant esse penes monasterium. & sic soluitur hæc quæstio quam format gl. in authē. si qua mulier. hoc tamen debet intelligi cum distinctione, de qua ibi dixi. quando cogitans de ingressu fecit testamentum: aliàs rumperet. & hoc colligitur in corpore vnde sumitur in auth. de monachis.

2 §. illud. † Item not. in fi. secundùm Bal. ꝙ cum auferre legitima filio sit iniquum, statutum auferēs vel excludens fœminam à successione extante masculo, videtur iniquum: & per consequens non valere. cum omnis lex debeat esse æqua. vt in c. erit autem. iij. distinct. cōmuniter tamen tenetur contrarium & seruatur de facto, si aliquis mandat dari loco legitimæ: puta ꝙ dotetur, aliàs procederet prima pars. & sic innuit Bald. hic ꝙ legitima possit
a minui, non autem in totum tolli: & ita not. Dyn. in c. indultum. de regu. iur. in vj. alij dicunt ꝙ potest in totum tolli. quia si non posset, ergo nec diminui. per l. quod de bonis. §. fi. ff. ad legem fal. De hoc ꝙ Cy. in l. sancimus. j. de nu. & ꝙ Bar. ī l. Titio cētū. §. Tigenero. de cond. & demō. & ibi dixi in gl. ibi vel secundū Io. dic hæc vera. non enim vult iste tex. dicere quod ingressus monasterium si habeat liberos non possit postea testari, imò potest inter eos. vt in auth. si qua mulier. sed vult dicere ꝙ si nō testatur, bona omnia pertinent ad monasterium: salua legitima filiorum, &
3 hoc etiam dicitur in illa auth. in fi. † Item glosl. fi. dicit notabiliter secundū quosdā ꝙ filij possunt illā legitimam petere statim, etiā viuo patre naturali. Sed in auth. si qua mulier. in gl. fi. dicit contrarium quod eo demum mortuo. & hæc verior de iure ciuili. Sed de iure canonico videtur prima verior. vt ibi dixi. per c. cum scimus. de regularibus.

LEX XXI.

1 AD similitudinem. † Dignitas superueniens facit vt quis possit seruire ꝓ substitutum. h. d. Si ergo libertus acquirat dignitatem ecclesiasticam cùm per hoc nō præiudiceť iuri patroni, arg. in l. fi. ff. de nata. restī. poterit operas præstare per substitutum. & not. hic quòd tunc præstat suo periculo. vt etiam dixi in l. quisquis. suprà eodem.

2 ☞ *Pœna pecuniaria quæ applicatur parti dicitur ciuilis, sed quæ applicatur fisco criminalis. & quando dicatur etiam ciuilis?*
3 *Portans literas in quibus fit mētio de persona sua præsumitur esse ille de quo fit mentio in literis, nisi probetur contrarium.*
4 *Non debet haberi pro clerico, qui non habet insignia clericalia.*
Percutiens clericum qui non erat in habitu & tonsura clericali, non incidit in excommunicationem: nisi percutiens sciebat ipsum esse clericum.
5 *Clericatus an possit probari per testes?*
Quando iudex secularis fecit aliquem capi pro maleficio, & ipse dicit se clericum, & petit se remitti ad curiam episcopi, quæ sint partes iudicis secularis?

LEX XXII.

SI qua per calumniam. Ista lex semper allegatur. & h. dicit.
1 † Accusans episcopū calumniosè de aliquo crimine, vltra pœnam calumniæ patitur pœnā pecuniariam pro temeraria vocatione de qua hic. hoc primò. Et priuilegia cōcessa ecclesijs,
b quantū ad hoc vt confugientes ad eam sint securi: firma permanent. hoc secundò. & clerici peregrini nō habentur pro clericis, nisi habeant literas testimoniales suorum episcoporū. hoc tertiò & vltimò. Et de hoc vltimò habetur titulus in decretalibus de
2 clericis peregrinis, qui habuit ortum ab hac lege. † In prima parte not. gl. quæ incipit. [hoc si ciuiliter.] ꝙ pœna pecuniaria licet applicetur fisco, dicitur pœna ciuilis. Contrarium tñ dicunt docto. quòd illa dicitur ciuilis quæ applicatur parti. & contingit in omnibus criminibus priuatis, vt pœna furti, vel vi bonorum ra. vel similes: quando autem fisco, dicitur criminalis. vt l. agraria. & ibi not. ff. de ter. mo. de hoc vt per Cy. in l. qui sepulchra j. de sepul. viol. & per Bart. in d. l. agraria. sed hic ideo appellatur largo modo ciuilis, ad differentiam corporalis, quæ etiam imponitur hoc casu propter calumniam. vt in illa glo. & ista pecuniaria imponitur propter temerariā vocationem secū dū Ricar. malūb. &
3 alios doct. † Ex fine huius. l. colligitur duo. primò quod si aliquis portet literas, in quibus fiat mētio de persona sua, & sibi aliqd cōmittatur, si opponatur sibi tu non es ille de quo fit mentio in his literis, nisi probes. potuisti enim cuidam alteri subtrahere. ꝙ ista cōtradictio non admittatur, imò si asserit se illum, præsumitur: nisi contrariū ostēdatur. quod not. nā si aliquis de lōginquis partibus portet instrumentū procurationis, in quo cōtinetur quod talis cōstituit Titiū procuratorē ad agendū & ille asserat se esse illum Titiū de quo in instrumento. Aduersarius autē dicit non cognosco te, proba ꝙ sis ille Titius. dicunt doc. per istum text. ꝙ non habet necesse probare. quod perpetuò tene mēti. pro quo bene facit tex. cum glos. in l. fi. de pac. cōuen. quę vult ꝙ si penes alium reperiunt instrumenta mea, in qbus mihi teneris. & ille agat contra te tanquam procurator meus, nec producat mādatum ad agendum, satis præsumit esse: ex quo pene eum sunt iura mea. hoc tñ dic vt ibi no.
4 vt l. maritus. j. de procu. † Item collīgitur in fi. ar. secūdū gl. quod non debet haberi pro c clerico qui nō habet insignia clericalia, & d sic percutiens clericum qui non erat in habitu & tonsura, non incidit in excōicationem, in quam incidunt percutiētes clericū secūdū gl. Doct. dicūt ꝙ est verū, nisi sciret ipsum clericū. nā tunc non excusatur, licet ille non sit in habitu & tonsura. quia dolus ipsius percutientis præponderat culpæ clerici non portantis tonsurā vel habitū. ar. in
5 l. Itē si obstetrix. in fin. ff. ad l. Aquil. † Item etiam allegat iste tex. ꝙ clericatus non pōt probari per testes. Sed requiritur scriptura. & idem dicūt quidā de titulo beneficij. Sed in contrarium ꝙ nō. Archi. in procœmio sexti lib. dic vt ibi in nouella. vbi omnino vide de hoc. vide hic per Cy. post Pe. & ꝓ bal. q tāgit plura circa materiā. c. si iudex laicus. de sen. excō. lib. vj. qñ iudex secularis fecit aliquē capi, ꝙ maleficio: & ipse dicit se clericū, & petit se remitti ad curiā episcopi. q̄ sint partes iudicis secularis. Et istud quotidie contingit de facto.

a ¶Tolli. Adde de hoc & dic vt per Ale. de Im. ī sua dis. ī ci. Sigismūdus. ī iij. dub. co. xxij. & in suo cō. lv. col. fi. in ij. volu. vbi vult ꝙ posit minui, nō autē in totū tolli. & ꝙ nō possit ī totū tolli tenet idē Paul. de Cas. in cō. xvj. in j. parte cōsi. nouorū. & vide eūdē Pau. in auc. nouissima. j. ād in offi. tes. & ibi. d. Fab. in repetitiōe char. xvj. col. ij. & adde barba. in cōsi. xxiij. col. iiij. in j. vo. Ab. consi. lxiij. lxvj. & lxxvj. in j. vo. Cur. & vltra ꝓdicta vide ꝓ d. Ma. Sozi. in cōs. xxx. col. j. & do. Bar. eius filiū in cōs. cl. col. ij. versi. prima igit radix. S.
b ¶Cōfugientes ad eā. Adde c. inter alia. & ibi doc. de imu. eccl. & ibi diffusè. ꝓ Pet. de Rauena in sua repetitione.
c ¶Qui non habet insignia clericalia. Adde doc. ī c. clerici. el ij. de vi. & ho. cle. & docto. in c. j. de aposta.
d ¶Percutiens clericū. Adde tex. & ibi Flo. in l. scientiā. §. si meū. ff. ad legē Aquil. cui adde tex. & glo. in l. si ignorans. ff. loca. Bart. in l. item apud Labeonē. in §. si quis virgines. ff. ād iiur. gl. magna in fine. & ibi Ioā. de Imol. in cle. j. de consangui. & affi.

LEX XXIII.

QVoniam. † Istæ Eutiches hęreticus qui fuit dānatus in cōcilio Calcedonēsi dicebat in Christo tm̄ vnā fuisse naturā. s. humanā: et ibi fuit determinatū qd̄ erat duplex natura. s. diuina & humana: nā si humana tm̄, resurgere nō potuisset: & si diuina tantū nō potuisset mori de hoc habetur. xv. di. c. canones: & in isto concilio interfuerunt septingenti. xxx. episcopi. nec in aliquo alio vnquā tot fuerunt.

1 ☞ *Materia executorum ultimæ uoluntatis. remissiuè.*
2 *Appellatione pauperum etiam ecclesiæ continentur.*
3 *Pecuniæ relictæ pauperibus, an possint cōuerti in fabricā ecclesiæ, si indiget reparatiōe?*
4 *Pauper dicitur ille qui parum habet: sed inops qui nihil habet, & quæ sit differentia inter penuriam & paupertatem.*
5 *Paupertas qualiter probetur. remiss.*

LEX XXIIII.

QD quod pauperibus. † Relictum pauperibus valet nō obstante incertitudine personarum. Sic & donatio. vt §. ti. j. l. illud. & est speciale secundùm glos. quod incertitudo nō vitiat, regulariter secus. nisi sit commissa alterius arbitrio declarāda vl' in certum euentum. vt in l. quidam relegatus. ff. de rer. dub. & ibi plenè per Bartol. de isto articulo. Alij dicunt quod non est speciale. Sed ideo est quòd declaratio habebit fieri per executorem testamentarium: vt legitimum, puta episcopum. vt j. eod. l. nulli. Sed certè hoc procedit si expresè testator hoc eis permitteret, puta pauperibus, quos declarabit talis. Sed quando nō expresè committit, vitiat. ideo gl. verius videtur dicere. & ratio speciali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Qualiter probetur paupertas. Adde Ange. in l. vbi adhuc. in prima col. in gl. magna. C. de iure dot.

b ¶Coram iudice secularí. adde c. ¶¶. xiij. qō. ij. & Spec. in tit. de teste i §. sequitur. versi. quid de presbytero.

tatiseſt: quia tale relictum cenſetur factum Deo, qui eſt certus. Io. An. dicit quòd pauperes faciunt collegium. & collegiū eſt perſona certa. Sed Bal. dicit hoc nō reperiri in iure, nec eſſe verū: quia tunc nō poſſet fieri diſtributio in quoſdam ſic, & in quoſdam nō, quia oēs ſimul facerent collegiū. quod tamen eſt falſum: vt j. eod. l. nulli. & propter hoc Bald. hic incidēter tractat materiā executorū vltimæ voluntatis, formando multas quæſtiones, quas etiam firmat Iac. de Are. in quodā tractatu quem fecit de hoc. & plenius vide in Spe. de inſtr. edi. §. nūc verò aliqua. Et in addi. Io. an. in gbus infinita deciduntur ſuper iſta materia. & Bar. tāgit aliqua vtilia, ſed pauca. in l. alio. de ali. & cib. leg. & quidam valens canoniſta repetēdo. c. fi. de teſt. li. vj. adhuc magis extēdit materiam. †Et no. q̄ appellatione pauperum etiā eccleſiæ continentur. vt j. eod. l. omnes. §. hoc nihilominus. & ibi vide Bal. per quod videtur decidi quæſtio quā format Ioā. And. in nouella in d. c. fi. An †pecunias relictas pauperibus poſsit cōuertere in fabricam eccleſiæ, ſi indiget reparatiōe. videbatur q̄d non ſine licentia papæ, poſtquam poterat conuerti in vſum expreſſum à teſtatore. vt in cle. quia contingit. de religio. do. licet ſecus ſi non poſſet. quia tunc ſufficeret authoritas ordinarij. vt in l. legatum. cum l. ſeq. ff. de vſufr. leg. & quod ibi per Bar. ipſe tamē determinat contrarium. pro quo facit. l. quam ſ. allegaui. † Vltimò dic q̄ pauper dicitur ille qui parum habet, ſed inops dicitur qui nihil habet. vt not. Archi. viij. di. c. quo iure. Et quæ ſit differētia inter paupertatem & penuriam. vide per eūdem in c. periculoſo. de ſtatu reg. li. vj. Et qualiter † probetur paupertas, vide per Bar. in l. ſi conſtante. ff. ſol. mat. in primis queſtionibus. Et facit. l. paupertas. ff. de excu. tu. Cætera vide in locis prælegatis.

1 ☞ Clerici coram quo iudice conueniantur. & nu. 2.
2 Iudicis electio pertinet ad actorem.

LEX XXV.

1 **Vm clericis.** †Clerici Conſtantinopolitani debent cōueniri coram Patriarcha, vel prefecto conſtantinopolitano, data electione actori, & non coram alio quocunq;. hoc dicit vſq; ad
2 verſi. [memorati autem.] †Et allegatur iſtud principium quod quādo actor habet plures iudices, poteſt eligere coram quo agere velit ſecundū Iac. Bu. de quo etiam in l. fi. in tex. & gl. j. vbi in rem act. & ff. de iu. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. ſi ea res. & de eo quod cer. lo. l. iij. niſi dentur in priuilegium reo: quia tunc ad reum pertinet electio. vt in auth. habita. C. ne fi. pro pa. Et adde quod not. Inn. in c. cum ab eccleſiarum. de officio or. in glo. quæ incipit benedicit. & c. quantò. poſt medium. hodie verò clerici etiam de iure ciuili non conueniuntur coram ſeculari iudice. vt j. e. authen. ſtatuimus. & auh. cauſa quæ fit cum monacho.

1 ☞ Clerici conuenti an ſatisdent?
2 Prima citatio poteſt incipere à procuratore citati. ſi procurator habet ad illam litem mandatum. ſed cautius eſt prius citare dominum.
3 Citatio. dicitur ſententia iudicis interlocutoria.
Interlocutoria quid ſit?
Nuntius non debet citare partem ſine commiſsione iudicis. etiam ad inſtantiam alterius partis. & an udeat conſuetudo in contrarium. & an ualeat generalis cōmiſsio iudicis. & an poterit nuntius citare die feriata pro non feriata?
4 Principalis quando eſt idoneus præſumptione iuris uel de iure. uel eſt notoriū quod eſt diues. non eſt cogendus dare fideiuſſores. etiam in cautionibus deputatis à iure cum fideiuſſoribus.
5 Approbatores fideiuſſorum qui tanquam idonei deputantur à communi. ſi conueniantur. non habent præſtare fideiuſſores.
6 Clerici prohibentur iurare coram iudice ſeculari ſine licentia epiſcopi. ſed extra iudicium poſſunt iurare.

1 **§. Memorati.** †Clerici Conſtantinopolitani conuenti ſatisdant de iudicio ſiſti, & iudicato ſoluendo in caſu in quo eſt ſatisdandū. & dāt in fideiuſſorem œconomum Conſtantinopolitanum vſq; in quinquaginta libras auri. vltra verò non ſatisdant, nec iurant, nec etiam ipſe œconomus conuentus ſatisdat. hoc dicit vſq; ad verſi. [ſtatuimus.] Hæc tamē
2 coniunguntur in gl. tñ ex tex. aliqua ſunt notāda. † Nota primò in ver. [procuratores.] q̄ prima citatio pōt incipere à procuratore citati, ſi eſt procurator habens ad illam litem mādatum. Quidā verò cautius volēres agere ſemper faciūt prima vice citari dñm & ſi compareat procurator, poſteà faciunt citari procur. De hoc articulo vide per Bar. in l. ſolēt. ff. de ali. & cib. leg. Itē no. in ver.
3 [tuarū ſententiarū. Iq̄ glo. exponit. i. conuentionaliū. † q̄ citatio dicitur ſententia iudicis. intellige. ſ. interlocutoria. vt no. in auth. de litigioſis. §. ad excludendas. in gl. quæ dicit q̄ quicquid ſit in lite à iudice vſq; ad ſententiā diffinitiuā, poteſt dici ſententia interlocutoria. & no. hæc pro his quę habentur. in l. j. j. de ſportulis. Itē no. in ver. [authoritate. Iq̄ nuntius non debet citare partē ſine cōmiſsione iudicis, etiam ad inſtantiā alterius partis. vt etiā probatur. j. de exhi. reis. l. neminē. Sed in quibuſdam locis habēt nuntij de cōſuetudine citare ad ſolā requiſitionem partis, & hoc in multis locis ſeruatur. quia etiā iudices faciūt cōmiſsiones generales nuntijs curiæ. vt citent qñ fuerint requiſiti abſq; alia cōmiſsione ſpeciali, & poſtea referant notario ad hoc deputato. Et tunc dicit hic Bal. notabiliter q̄ nō poterit citare die feriata, pro non feriata. Sicut nec iudex poſſet die feriata citationem ſibi cō
4 mittere, quia iſte nuntius ex conſuetudine exercet actū iuriſdictionalē. non ſic qñ citaret de cōmiſsione iudicis facta die non feriata. vt notatur per Cy. in l. dies feſtos. j. de feriis. † Itē no. in ver.
5 [Ipſe vero reuerendiſsimus & c.] ar. quod qñ principalis eſt idoneus pręſumptione iuris vel de iure, vel etiam eſt notoriū quod eſt diues, non eſt cogendus ſatisdare fideiuſſoribus: etiā in cautionibus deputatis à iure cum fideiuſſoribus. ad hoc facit quod habetur in tit. j. de fideiuſſoribus. In gloſſ. ſuper ver. ſufficienter.
6 Item eſt ar. iſte tex. † q̄ approbatores fideiuſſorum qui tanquam idonei deputantur à cōi, ſi cōueniantur, nō habebunt præſtare fideiuſſores. ſicut nec hic œconomus: qui tanquā idoneus fideiu
b bebat pro aliis. † Vltimò no. q̄ clerici prohibentur iurare. hoc intelligę corā iudice ſeculari[6] ſine licentia ſuorū epiſcoporū. ij. q. v. c. ſacramentū. & xxij. q. j. c. pe. in fi. & per Inn. in c. j. de iur. cal. & ibi omnino vide. & ita ſeruatur de facto, quod etiā qñ vocantur ad teſtimonium in curia ſeculari, nō vadūt ſine licētia epiſcopi, vel eius vicarij. Sed extra iudiciū bene poſſunt iurare. vt not. in d. c. j. quia nō eſt peccatū iurare cū expedit. vt in c. & ſi Chriſtus. de iureiu. Secus cum non expedit. & etiā nimis frequentatur.

§. Statuimus. Clerici non dant executoribus niſi duos ſolidos pro citatione, & cum eis mitius
1 eſt agendum. hoc dicit vſq; in finem. † qui finis allegatur ad vnū tantū. q̄ quantum ad ea quæ pertinent ad ordinationem iudicij: debet ſeruari cōſuetudo & ſtylus loci vbi iudicium agitur. facit l. j. in fi. ff. de teſti. & l. ij. j. quemad. teſta. aper. & notatur in l. cunctos populos. de ſum. trini. per doctores.

2 ☞ Quando Epiſcopus uel eius procurator agit in aliqua curia ſeculari pro negotijs eccleſiæ ſuæ. non habet ſoluere ſportulas quas alij ſoluunt.
Epiſcopus in cauſa eccleſiæ ſuæ q̄ ante litis conteſtationem poſsit conſtituere procuratorem. & quòd aliqui conſtituant actorem ante litem conteſt.
Verbum ſiliqua. quid importet. remiſ.

AVTHENTICA.

1 **Sed hodie.** †No. hic ſecundum Bal. dum dicit q̄ non permittuntur dare vltra quatuor ſiliquas. q̄ ſi ita taxatur certa ſumma notarijs pro eorum ſcripturis per ſtatuta, nō licet eis recipere plus etiā à ſponte ſoluentibus. nā ſi iſti prohibētur accipere. ergo & illi dare per iſtum tex. ad quod. j. de iudi. vt l. ij. in fine cū ibi not.
2 & vide tex. cū gl. in c. ſtatutū. de reſcri. lib. vj. † Itē not. in verſicu. [Epiſcopus.] q̄ qñ epiſcopus vel eius procurator agit in aliqua curia ſeculari pro negotijs eccleſiæ ſuæ, nō habet neceſſe ſoluere ſportulas quas alij ſoluunt. puta tm̄ pro centenario. vt ſit in ciuitate Lucenſi, & in curijs mercantiæ Florentię. & in multis locis. Vltimò eſt hic vna gl. quę tenet q̄ Epūs añ litis conteſt. in cā eccleſiæ ſuæ nō poſsit conſtituere procuratorem, ſicut nec tutor vel curator: cum ipſe nō ſit dñs, ſed procurator: licet ipſe habeat legitimā adminiſtrationē. arg. in l. necq. j. de procu. iuncto. c. j. de dona. Doc. tenent contrariū. quia non eſt nudus adminiſtrator, cū gaudeat fructibus. ideo quantū ad hoc æquiparaē patri: qui habet vſumfructū bonorū aduētitiorū. ideò cōſtituit ꝓcuratorē, ſicut ſi eſſet verus dñs. vt in l. j. j. de bo. ma. & no. in d. l. neque. Et per hoc. l. prece. ante fi. ibi: dū dicit pro inſtitutione ꝓcuratoris ſi per eū voluerit litigare &c. Aliꝫ verò cōſtituūt actorē ante litis cōte. & de hoc ſunt caſus pluriū decretaliū in ti. de procu. in c. petitio. cū aliis ſimilibus. De iſto autē verbo, ſiliqua, de quo loquitur gl. j. vide text. in gl. j. de metallarijs. in l. j. lib. xj.

Approbatores

☞ Approbatores fideiuſſorum tenentur, ſi reperiantur non ſoluendo.
Qui tenetur ſatisdare cum fideiuſſoribus, ſi iurat ſe non reperire: releuatur ab eis dandis: & ſufficit quòd promittat cū iuramento & quod obliget bona ſua, & promittat pœnam.
3 Ex pacto nudo in iudicio facto, ſeu coram iudice, oritur officium iudicis, & an habeat executionem paratam?
Coram arbitris non præſtantur ſatisdationes de quibus in iſta authen.

AVTHENTICA.

Generaliter. Iſta authē. non eſt hodie in vſu. qa actores non præſtant iſtam ſatisdationem de qua hic. nec illam de qua ī auf. libellum. j. de litis conte. vt no. in gl. inſti. de ſatiſ. §. ſed hodie. dicunt tamen Rofre. & Alberi. q̄ ſi peteretur à reo iſta ſatiſdatio, non deberet præſtari. quia iſta auth. non eſt abrogata per contrariam conſuetudinem, licet non ſit in vſu. quia ſatiſdationes iſtæ non
1 petuntur. † ſed Bar. dicit ſe vidiſſe peti, & nō obtineri. in ſingulis tamen locis ſunt ſtatuta, q̄ ſi actor ſit forenſis: vel alius nō ſubditus iuriſditioni iudicis coram quo agitur. non audiatur niſi ſatisdet de expen. reſtituendis, ſi ſuccūbat in cauſa. & ſic non eſt ita data iſta ſatiſdatio ſicut illa de qua hic. & tunc dico q̄ licet nō reperiret fideiuſſores, nō deberet admitti cū ſimplici iuratoria cautione: quia nō eſſet ſatisfactū reo. niſi in illo loco poſsideret immobilia. nam poſſet poſsidere abſq; eo q̄ ſit de iuriſditiōe illa. vt
2 l. libertus. §. ſola. ff. ad muni. † Et notatur hic primò dū dicit, [periculo competentis officij.] q̄ approbatores fideiuſſorum tenentur ſi reperiantur non ſoluendo ſecundū Baldum. ad hoc l. cum oſtendimus. in fi. ff. de fideiuſ. tuto. Item no. in ver. [aut ſi fideſso
a rem.] q̄ ille qui tenetur ſatisdare[a] cū fideiuſſoribus, ſi iurat ſe non reperire, releuatur ab eis dandis. & ſufficit q̄ promittat cum iuramento. adde & quòd obliget bona ſua. vt j. eod. l. omnes. §. in hac autem inclita. & quod promittat pœnā. vt not. gl. in l. niſi. §. quāuis. ff. ſi cui plus quàm per l. fal. & adde quod plenè not. in l. j. ff.
3 qui ſatiſd. cog. † Not. etiam hic vnā gl. circa prin. ſuper ver. [conſcribat.] q̄ ex pacto nudo in iudicio facto ſeu coram iudice oritur officium iudicis. quod alibi nō eſt ſecundùm Bal. in l. tale pactum. §. j. ff. de pac. vbi tale pactum habet executionem paratam. quod nō eſt in extraiudicialí. vt in l. ſi pacto quo pœnam. in fi. j. de pact. Cætera dic vt in gloſſ. & per Bal. qui multa verba hic dicit. Item etiam in fine. not. tex. cum gloſſ. quòd coram arbitris nō præſtant iſtę ſatiſdationes allegantibus. vide in Spe. de ſatiſd.

2 ☞ Patientia & modeſtia debet eſſe tam in clericis quàm in regentibus rem publicam.

LEX. XXVI.

1 **Decernimus.** †Not. in hac l. quòd reliquiæ ſanctorum & etiā ſignum crucis nō debent ſtare in locis prophanis: ſed duntaxat In eccleſijs, & ſacris locis. Item quòd ad curam epiſcopi pertinet vbi collocentur. & aliꝫ inferiores clerici non poſſunt mutare
2 de loco in locum ſine licentia epiſcopi. † Vltimò no. text. moralē circa finem de patientia & modeſtia quæ debet eſſe tam in clericis quàm in regentibus rem publicam.

LEX. XXVII.

Quiſquis. Pro declaratione huius l. vide. l. officiales. ſ. titu. primo.

2 ☞ In relictis ad piam cauſam executor quantūcunque merus habet actionem ex teſtamento contra hæredem ſcriptum. ut ſibi ſoluatur pecunia relicta pro diſtribuendo pauperibus. ſecus in relijs non pijs: & quo nomine intentabit hanc actionem?
An poſsit conſtituere procuratorem ante litem conteſtatam?
3 Qualiter prouidebitur alijs executoribus in relictis non pijs?
Hæres ſi præueniat executorem, & ſoluat legatarijs, an liberetur, & an legatarij poſſint agere contra executorem.
Executor debet ſpecialiter deſignari à teſtatore, & an poſsit teſtator electionem executoris alteri committere?
4 Executor cui commiſſa eſt executio perſonarum, non poteſt officium executoris alteri committere, ſi à teſtatore non eſt ſibi data licentia.
5 Executor teſtamentarius præfertur epiſcopo, & etiam alteri priuilegiato à papa quòd poſsit recipere relicta ad piam cauſam. & quid ſi negligat?
6 Executor qualiter debeat facere inuentarium, & reddere rationem ſuæ executionis, & quid in epiſcopo?
Epiſcopus uel curia ſua ut notarij, non debēt aliquid accipere pro eorum labore de ſumma relicta pauperibus.
7 Vicus & caſtra poſſunt dici pars ciuitatis: & an comitatenſes peſsint dici ciues?

LEX XXVIII.

¶Satiſdare. Addē hoc etiā procedere in ſequeſtratione. quia ſi ille cui res ſequeſtrata fuit vult reuocare ſequeſtrum, ſi nō poteſt ſatiſdare, ſtatur ei[a] iuratoriæ cautiōi. Ita Nic. de neap. in l. ſtipb. C. de agri. & cenſi. lib. xj. Frāc. de Are. in c. examinata. de iudic. & bal. in l. j. C. de hære. vel ac. vend. Franc. Cur.

1 **Nulli licere.** Iſta eſt optima l. in materia vltimarum volūtatum. Et habet multa optima dicta. Continet in prima parte id quod habuiſtis. §. in l. id
1 quod pauperibus. † Iſta l. allegat̄ ad multa in materia executorum vltimæ voluntatis. primò quòd eſt dare executorem teſtamētarium, & etiam legitimum, vt epiſcopum. Adde & etiam datiuum, id eſt, datum à iudice. vt in l. ſolent. ff. de ali. & cib. leg. & hoc in relictis pijs, puta pauperibus, vel alimentorum: in alijs ſi teſtator non daret executo rem, non eſſet dare legitimum, vel datiuum. Item allegatur q̄ in relictis ad piam cauſam executor quantūcunq; merus nullū cōmodum ſentiat. ſiue teſtamentarius, ſiue legitimus, hsbet act. ex teſtamento contra hęredem ſcriptum, vt ſibi ſoluatur pecunia relicta pro diſtribuendo pauperibus. vt ibi. dum dicit, [habeat exigendi licentiam.] & ibi, [habeat facultatem exigendi &c.] non ſic in alijs relictis nō pijs, vt in l. Lucius. §. j. ff. ad Trebel. Et hic
2 concurrunt quàm plura dicenda. † Primò quo nomine intentabit hanc actionem ex teſtamento. dicit Bart. in l. ſi quis Titio. de leg. ij. q̄ nomine pauperum quibus competit illa actio, ipſe verò executor habet dūtaxat exercitium. Sed Bald. §. e. l. id quod pauperibus. ſecundùm Iac. de Are. dicit q̄ nomine ſuo. id eſt, ſuo officio, quia ſi nomine pauperum: haberet neceſſe cauere de rato. nec poſſet eis fieri ſolutio. ſed ſalua reuerentia. nam ipſi habēt legitimum mandatum. vnde non expedit q̄ caueant de rato. vt l. ne ſatiſdatio. ff. rem ra. ha. Et poſſunt recipere ſolutionē ſicut tutor & cu. Nec video qualiter nomine ſuo poſsint. Itē an poſsint conſtituere procura. ante lit. conteſt. videtur quòd nō. ſicut nec tutor vel curator: ſed debeant conſtituere actorem. vt in l. neq;. j. de procura. Doc. tamen videntur tenere contrarium fauore piæ cauſæ, vt executio citius expediaē. vt ibi. [ſine vlla cunctatiōe.]
3 † Item qualiter ꝓuidebitur alijs executoribus in relictis nō pijs, poſtquam non poſſunt mouere actionem ex teſtamēto, quomodo poſſunt implorari iud. offi. per l. quintus. ff. de an. leg. Item an hæres ſoluendo executori meo liberetur à legatarijs: & dic q̄ ſic per l. liberto. §. largius. in fi. eo. tit. de annu. leg. Item an teneantur ſatisdare hæredi ſoluenti de defendendo ipſum, vel de exequendo vel de reſtituendo pecuniam quæ nō fuerit executioni mandata. vide plenè per Bart. in l. diuus. ff. ſi cui plus quam per l. fal. Item ſi hæres præueniat executorem, & ſoluat legatarijs, an liberetur vt nō poſsit ab executore moleſtari? dic q̄ ſic, ſi legata erāt facta certis perſonis. ita q̄ non erat neceſſaria niſi executio facti. tex. eſt in l. ſi libertus ſub conditione. §. j. ff. de bo. lib. & in authē. de eccleſia. tit. §. ſi quis in nomine. & ibi per Iac. de bel. Sed ſi perſonis incertis declarandis per executorem, vt in caſu huius l. ſequs. quia cum declaratio non pertineat ad hæredem, non videretur ſoluere illis qbus legatum eſt factum: niſi primò eſſet facta declaratio per executorem. Item an legatarij poſsint agere cōtra executorem. vide per Bart. in l. Firmio. §. j. ff. quando dies leg. ce. Vlterius not. in §. j. in verſi. [ſi qui ſpecialiter.] q̄ executor debet ſpecialiter deſignari à teſtatore. vnde dicunt quidam per hunc tex. q̄ teſtator non poteſt electionem executoris alteri committere. de hoc in c. j. de procur. libr. vj. in nouella. & per Baldū in l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. & per Baldum ſuprà eodem. l. id quod. & videē finaliter dicendū q̄ aut teſtator conſtituit aliquā certū executorem cum ptāte ſubſtituēdi aliū ad ſui bñplacitum, et hoc poteſt, licet fiat de incerta perſona, per id quod no. in l. cū eſſet. in fi. ff. de ſer. ruſt. prædi. & in cle. religioſos. de teſt. Aut nō cōſtituit aliquē certū ſed incertū per alium nō cōſtitutum declarandum, & tūc aut cōmittit dūtaxat declarationē: puta facio executorē quē Titius nominabit. & valet per l. vtrū. §. cū quidā. ff. de reb. du. Aut cōmittit alteri ipſam cōſtitutionē. puta cōmitto Titio q̄ poſsit cōſtituere executorē quē voluerit pro exequēdis relictis à me factis. & tūc nō valet. quia vltima voluntas non debet pendere ex alieno arbitrio. & videē quodāmodo captatoria. licet Doct. ſoleant dicere q̄ in relictis ad piam cauſam valeat voluntas captatoria. per c. cum tibi. de teſta. Sed in alijs terminis
4 loquūtur. Itē allegatur tex. hic dum dicit, [pro ſua cōſcięntia.] † q̄ executor cui cōmiſſa eſt executio perſonarū, nō poſsit officium

Universidad de Deusto
Biblioteca

execu.alteri cõmittere,si à testatore nõ est data sibi licẽtia. quia censetur electa industria personæ.Nã arbitriũ nõ põt alteri cõmitti.Sed postquã declarasset personas,bñ posset cõmittere executi.facti. ar.in c. is q. de offi.deleg.lib.vj.& de hoc in c.fi.de test. eo.lib.& ĩ addi.Spec.de instr.edi.§.nũc verò aliqua.in addi.quæ incipit hoc dictũ.ibi dũ dicit dedit ipse Nicolaus &c. facit etiã iste tex.q nõ possit executori moueri q̃stio q nõ fuerit bñ executus, postq̃ hoc relinquit luæ cõscientię.per ea q̃ no.in c. statutũ. §.assessorẽ.de rescrip.lib.vj.in gl.& in addi. Spe.e.§.in addi.quę incipit ad quęstionẽ.dicit tũ Ang.in l.de pupillo.§.qui opus.de ope.no.nũ.per illũ tex.q debet iurare.ar.in l. Theopõpus.de do.prę leg.† Itẽ no.q executor testamentarius p̃fertur episcopo.Adde q etiã prę fertur alteri priuilegiato à papa, q possit recipere relicta ad piam causam:vt not.in addi.Spe.vbi ś.in addi.quæ incipit.l.cuiuscunq;.ibi omnino vide.Si tamen negligit executor testamentarius per annum post monitionem factam ab episcopo,deuoluitur executio ad episcopum. vt in authẽ.licet. quę hic legitur.& in c.tua.de test.nisi testator ob negligẽtiã primi cõstitueret scd'm,quia tũc ad illũ deuoluitur p̃ prius. ar.in l.si fundũ sub cõditione.§.stichũ Sẽpronio.& quod ibi no. per Bar.ff.de leg.j.& p̃ Bal.in l.j.post prin.j.de ca.tol.Sed quid si aliqs instituit pauperes eligẽdos per Titiũ,& nõ per aliũ? Rñd. decisũ fuit Boñ.q Titio negligẽte episcopus nõ elegit.quod etiã videtur de mẽte Io.And.in addi.Spe.ś.allegato.versi.sed si pauperes.ibi.dũ dicit,sed hodie addit, &c. & hoc etiã refert Ang.in l.illa institutio.ff.de hęr.inst.& respõdet ad istã auc.& scias q hodie Episcopi per suas constitutiones generaliter monẽt executores q exequant.j.annum.quę monitio potest dici q afficiat scientes nõ aũt ignorates se esse datos executores: vt per Bart.in l.genero.ff.de his qui no.infa.& dicũt etiã doct.q Episcopus potest executori testamẽtario prorogare tẽpus anni.† Vltimò no. ĩ ver. [cum autẽ.]cũ sequẽ.quod executor debet facere inuẽtarium,& reddere rationẽ suæ executionis,ostẽdendo vel declarando personas quibus distribuit:& quãtitatem quam distribuit.& ista reditio rationis fiebat olim iudici seculari tam per testamentarium quàm per episcopum:vt hic,hodie testamentarium reddit rationem episcopo tanquam patri pauperũ, à quo cõpelli potest.Sed ipse episcopus soli Deo rationem reddit: vt j.eod.l.si quis ad declinandum.Item etiam q episcopus vel curia sua vt notarij,non debeant aliquid accipere de summa relicta pauperibus pro eorum labore,vt patet ibi.[ita tamen &c.]† Allegatur etiam versi. [quod si in vico.]quòd vicus & castra põt dici pars ciuitatis,& sic comitatiui possunt dici ciues.Est tn differentia inter eos & ciues ciuitatis:vt no.Bar.in l.fi.ff.ad municip.Et vide quod no.Io. And.in addi.Spe.in tit.de cẽsibus.in magna addi. Cętera dic,vt in d.§.nũc verò aliqua.vbi Spe.transcripsit tractatũ antiqui doc. vtramõtani,qui fuit vocatus Io.Blãcus:& ipsum nõ nominauit qui formauit cxxx.quęstiones in ista materia.et postea Io.And. in addi.posuit plures alias.

2 *Episcopus debet esse sine crimine,& unius uxoris uir,& quæ alia requirantur?*

LEX XXIX.

SI quemquam. †Lex ista tria facit.Primò ponit qualiter se debeant habere electores epi,quia nõ debẽt eligere per pecuniam, aut ob gratiam,sed pura mente & cõscientia, puro,& sincero iudicio,& propter virtutem electi.Secundò qualiter debeat habere electionem,quia nõ debet procurare vt eligatur, ne incurrat vitiũ ambitionis: & electus debet recusare,& expectare quòd cogat acceptare. Tertiò punit cõtrafacientes.& no.hãc l.pulchrius declaratam quàm aliqua quæ sit in toto corpore. C. & alia similis est in l.quisquis.j.de postul. & plenius habetur in authẽ.ad hæc de sanct.episc.Canonistæ aliter habent. quod dic, vt c.quia propter.de elect.†Et secundum Apostolũ, Episcopus debet esse sine crimine,& vnius vxoris vir,ª id est non bigamus. & debet esse moderatus,& nõ percussor,& multa alia requirunturquæ prosequere:vt in decretalib.& cassatur electio si probet ipsum fuisse locutum electoribus, vt ipsum eligerent.de elect.c. per inquisitionem.& ibi not.per Inno.in princ.

2 §☞ *Hospitalarij se habent ad instar tutorum,& curatorum.& an in causis hospitaliũ possint constituere procuratorem ante litem contestatam: & an præsent satisdationes iudiciarias?*

3 *Hospitalarij debent conficere inuentarium,& recipere administrationem de manu superioris,nec possint agere nisi confecto inuentario.*

Bona hospitalium non possunt uendi sine causa necessitatis, & quæ solennitates tunc requirantur?

4 *Hospitalarij an & cui teneantur reddere rationem administrationis?*

5 *Prælati ecclesiarum parochialium,an teneantur conficere inuentarium,& reddere rationem episcopo?*

LEX XXX.

ORphanotrophos. † Ista est melior lex quã habeamus in materia hospitaliũ & hospitalariorũ,sunt loca pia, & primus auctor ipsorũ fuit quidam vocatus Loticus. vt j. eo.l.oĩa priuilegia.& de hospitalibus habeẽ in c.de xenodochijs extrà de religi.do.quæ subiunt epis ecclesiæ.& hoc q̃ sunt electa cũ authoritate epi quod præsumit q̃ habent ecclesiã & cãpanilas & de illis loquitur iste tex.aliàs nõ dicuntur loca pia. & possunt destrui ad nutũ construentiũ.vt in cle.quia cõtingit. & ibi no.per gl.de relig.do.& illa clemẽtina supplet & declarat istã l.† Not.ergo q hospitalarij[b] se habent ad instar tuto.& cur. & ex hoc videtur q non possint cõstituere procuratorẽ in causis hospitaliũ,nisi post litẽ contest.per l.necp.j.de procu.Contrariũ determinat hic Bald.quia nõ sunt nudi ministri , cũ debeant ali de bonis hospitalis:& potius æquiparentur in hoc patri:qui est legitimus administrator filij,non nudus: cũ habeat vsumfructũ. & ideo constituit procuratorẽ etiam ante litis contest.vt in l. j. j. de bo.mater. Itẽ quod hic dicitur videt q hospitale se habeat ad instar pupilli vel adulti,& ideo sicut illi restituunt in inte. q̃ læduntur,& etiã ecclesiæ , ita & hospitale.illa est regula generalis in illis qui reguntur per legitimos administratores:vt sunt furiosi,mentecapti,vel prodigi,vt no.in l.ij.j.de cur.fu.per gl. & tãgit Bal.in l.si curatorem habens.j.de in integ.restit. & per alios in l. Marcellus.ff.de fideiuss.Item no.in prin.ibi.[sine vlla fideiussione &c.]q tales non præstant satisdationes iudiciarias : puta de rato,vel iudicato soluendo in causis hospitaliũ:sicut nec tutores & curatores.vt l.fi.§.defensionẽ.j.de admi.tuto. imò nec etiã bona hospitaliũ salua fore,licet tutor & curator illã satisdationem præstant.vt in ti.rem pub.[al.fo.certè non est aliud in eis. quia nec tutor datus ex inquisitione illã præstat: & hospitalarij semper dantur ex inquisitione.& ita dicit gl.in d.clemen. quia contingit.† Itẽ no.in secũda parte in ver.[ita videlicet.] q hospitalarij debent conficere inuẽtariũ,& recipere administrationem de manu superioris,sicut tutor & curator.vt not. in l. legitimos. in prin.ff.de legi.tuto.& dicit Bald.q nõ possunt agere nisi confecto inuentario sicut nec tutor & q vidit cassari quendã processum agitatũ per quendã hospitalariũ,qui non produxit inuentariũ cũ peteretur ab eo. Itẽ no.in tertia parte in ver.[vt si quas.] q bona hospitaliũ non possunt vẽdi sine causa necessitatis. Sed per auth.hoc ius porrectũ.ś.tit. j. requirunt illæ solẽnitates quæ requiruntur in alienatione bonorũ ecclesiasticorũ:nisi q̃ acquirunt bona,& vendant,vt ibi dixi.† Vltimò no.in fi.q hospitalarij nõ tenent reddere rõnẽ administratiõis.q̃a præsumunt boni, & bene administrasse eoipso q dedicant se ad tale piũ opus.hoc intellige q non tenent reddere rationẽ pauperibus existentibus in hospitali.Sed bene episcopo loci, vel alteri immediato superiori.vt est casus in d.cle.quia contingit.& ita dicit ibi gl. & etiã patet hic in secunda parte legis vbi tenẽtur conficere inuẽtariũ. aliàs ad quid conficerent?sic pater non tenetur reddere rationẽ filio.j.de bo.quæ libe.l.cũ oportet.§.cũ autem.& ita declarat glo. fi.& istum tex.allegat Spec.in titu.de instru.edi.§.nũc verò aliqua.in versi.sed an simplex cõmissarius, q executor deputatus ad piã causam,puta ad distribuendum bona inter pauperes , nõ teneatur reddere rationem.Sed contrarium est verius.vt est casus in l.nulli. ś. eodem post medium. ibi post vnius verò anni. † Quæro quid de prælatis ecclesiarũ parochialiũ, an teneantur, conficere inuentarium,& reddere rationẽ episcopo,sicut hospitalarij? dicit Bald.q non,& non reperitur iure cautum.Sed non bene recordatur. nam bona ipsorum sunt hypothecata pro mala administratione.vt ś.eod.l. si quis presbyter.in fi.& ibi notatur etiam per eundem & in c.literis.de pigno.ergo tenentur reddere rationem , & per consequens inuentarium conficere. de hoc

hoc etiam expresè per gl.in c. qualiter & q̃n. el ij.de accus.ĩ gl. quæ incipit,sed qualiter.& per Inn.in c.cũ & plãtare de priuile.

2 §☞ *Citatio seu commissio citationis quæ fit à iudice,appellatur sententia.*

3 *Clerici dicuntur habere domicilium in loco ubi habent beneficiũ,& in illo loco(non alibi)debent conueniri.*

4 *Clericus etiam alienæ diœcesis (quò ad originem)habens beneficium in alia diœcesi, dicitur subditus illius,in cuius diœcesi habet beneficium,& ligatur statutis illius,non autem illius unde est oriundus,& cõuenitur etiã in curia Romana,si ibi reperitur.*

5 *Defensio affluenter & copiosè danda est unicuique.*

An ualeat statutum quod bannitus non audiatur etiam in defendendo?

LEX XXXI.

1 OMnes qui. †In ista l.primò declarat corã quo iudice clerici prouinciales, vel Cõstantinopolitani debeãt cõueniri.vsq; ad [§.prẽterea.] postea de fideiussoribus dandis ab eis.vsq; ibi.[hoc nihilominus.]Postea de sportulis dãdis executoribus: nã faciebãt sibi solui à citato sportulas pro eorũ labore,quę erãt taxatæ,& recipiebãt fideiussores ab illis citatis de præsentãdo se corã iudice. vt ff.in ius voc.vt eãt,aut satisf.per totũ.& hoc vsq; ad [§.prætera.] Postea inhibet executoribus ne clericis quos citãt iniuriã faciant verbalẽ vel personalẽ:& punit cõtrafacientes,& firmat priuilegia concessa clericis vel ecclesijs.& vltimò punit illos qui te merariè vocãt clericos in ius in expẽsis,& etiã in oĩbus damnis quæ sustinent.Nota in hac prima parte in verbo,[sententia iudicis.]q citatio appellatur snĩa iudicis. intellige de commissione citationis, quæ fit à iudice, non de executione , quam facit nuntius.de hoc est ś.eodẽ. l.cum clericis.& not. in l.quoties. de priuile.eorũ qui in sa.pa.milĩ.li.x.& in l.quoties. de dign.l.xij.Itẽ no.†q clerici dicunt habere domicilĩũ in loco vbi habẽt bñficiũ, & in illo loco(nõ alibi)debẽt cõueniri,etiam si alibi sortiant forũ rõne originis propriè vel paternę,vel ratiõe cõtractus , & ibi reperiantur:licet secus in laicis,iuxta notata in l. hæres absens.ff. de iu.& in l.assumptio.§.si filius.ff.ad munici.Et hoc per rõnem quę reddit hic in tex.vt transacta bona iudiciaria redeant ad eorũ bñficia officianda:prout tenẽtur.& ista est spãlitas in clericis. licet gl.hic,quę incipit[sed nõne.]videat dicere q nõ sit hic aliqua spãlitas:quia nec laici possunt trahi coram aliĳs iudicibus: vt l.in criminali.j.de iurĩ.om.iu.Sed verũ est nõ suis,sed clerici etiã corã aliĳs suis trahi nõ põt extr.locũ bñficij.† Et no.q clericus ẽt alienæ diœcesis(quò ad originem)habens bñficiũ in alia diœcesi dicit subditus illius in cuius diœcesi habet beneficiũ: & ligat statutis illius,nõ aũt illius vñ est oriundus.vt not.Fede.de senis, in consi.xciij.& facit.c.nullus.de tẽp.ord.lib.vj.in curia verò romana si reperiant,bene possunt cõueniri:tanquã in cõi patria.& hoc probatur in isto[§.in hac autem regia.]vbi ciuitas Cõstantinopolitana in qua erat Patriarcha,qui habet p̃ Papa, & sic eius curia se habet ad similitudinem curiæ romanę in græcia si reperiebant clerici prouinciales,poterant cõueniri vel corã prẽfecto prętorio,vel corã patriarcha:& hoc etiã in causis profanis, & solent conueniri corã auditore camerę:qui est ordinarius in curia. sed in causis beneficialibus non est dubium, in quibus cõueniũtur ex delegatis quam fecit vicecãcellarius loco papæ.† Vltimò not.in fi.ibi.dum dicit,[affluens in defensionibus copia &c.]secũdũ Albericũ q defensio affluẽter & copiosè dãda est vnicuique.facit l.facultas.j.de iure fisc.l.x.& ideo dicunt quidam non valere statutum[a].q bannitus nõ audiatur etiam in defendendo: cũ defensio sit de iure naturali.& nõ debeat auferri:vt in cle.pastoralis.de re iud.De hoc tangit per Bar.in l.cũ mulier.ff.so.mat. quidã autem disputando tenuit cõtrariũ, dicens q defensio corporalis contra illũ qui vellet percutere bene est de iure naturali: vt in l.vt vim.de iusti.& iur.non sic in iudiciali. Sed contrarium cõmuniter tenetur,cùm sit eadem ratio.

a ☾ Statutũ. Adde de hoc & dic vt latissimè per d.Nel. de sancto ge.in tract. bãnito.in secũda parte secundi temporis.q. ij. qui tenet statutum valere.Cur.

2 *Executores curiarum solent esse pertinaces & proterui.*

Clerici schismatici uel hæretici non habent priuilegia clericorum.

Dare fideiussores est onus,nec facile est eos inuenire.

3 *Quando plures simul uocantur,potest alter pro altero fideiubere.*

4 *Illi qui ex priuilegio uel aliqua causa excusantur à dandis fideiussoribus: & remittuntur propriæ promissioni uel obligationi,debent eam facere solenniter:et cum hypotheca bonorum suorum:et etiam cum pœna.*

1 §. Præterea, †In ista parte vult in effectu q clerici prouinciales cùm citantur coram præside,non tenentur dare nũtio citanti alios fideiussores de representando se nisi œconomum ecclesiæ suæ si habet,vel defensorẽ ecclesiæ: puta patronũ,sed si nõ haberet,tenerẽt dare aliũ:& not.ad id quod dixi ś.q executores qui citabant faciebãt sibi dare tales fideiussores:vt patet ibi,dum dicit, [nedũ exe-
2 cutoris &c.]Item not.† q tales executores curiarum solẽt esse pertinaces & proterui. Item not.in versi.[approbẽtur orthodoxi.] q clerici schismatici vel hæretici nõ habent priuilegium clericorum secundũ Bal.Item ibi,[paupertati infligatur in cõmodũ.]q non est facile inuenire fideiussores sic.ff.si cui plusquã per l. fal. l.cum non facile.& l.nisi.§.quamuis. ideo appellant grauamen habere dare fideiussores:vt in præcedenti parte. Item not.in seq.
3 §.in hac.ibi,dum dicit.aut[vicarijs fideiusiõibus.]† q q̃n plures simul vocãtur,põt alter pro altero fideiubere:ideo si de nocte reperiunt duo cum armis qui tenentur dare fideiussores,põt alter pro altero fideiubere:& ad hoc allegatur.l.pe.ff.de tu.& cura.da.
4 ab his,& in auc.de exhi.reis.§.sancimus.Vlti.not.in fi.q† illi qui ex priuilegio vel ex aliqua cã excusantur à dãdis fideiussoribus & remittuntur proprię promissioni vel obligationi,debẽt eã facere solẽniter,& cum hypotheca bonorũ suorũ.facit.l.filio.ff. vt lega.not.ca.& etiam cum pœna.vt not.gloss.in d.§.iquamuis.

2 §☞ *Œconomus ecclesiæ dicitur defensor pauperum.*

Pauperum appellatione continetur etiam ecclesia.

3 *Si potestas Paduanus uult citare unum Paduanũ existẽtem Veronæ: licet Paduæ habeat domicilium:an poterit directò mittere nuntiũ ad eum cum literis:an habeat requirere potestatem Veronæ quòd illi mandet,ut coram eo compareat.*

4 *Quid in executione personali?*

1 §. Hoc nihilominus. †No.hic plura.Primò q in causis ecclesiarũ debet cõueniri œconomus si ipsum habet,vel rector ecclesię si alium nõ habet.Item q œconomus constituitur cum authoritate episcopi: & sic authoritas superioris videt necessaria in constitutiõe actoris de hoc in l.actor.ff.rem ra.hab.& ita tangitur per Gul.de Cu.
2 †No.etiam secundũ Bal. q œconomus ecclesiæ dicitur defensor pauperum:& sic appellatione pauperum cõtinet ecclesia per quod dispũtando tenuit quidam valẽs vir vocatus dominus Recuperus de sancto geminiano,q ea quæ testator mandauit distribui inter pauperes,possunt cõuerti in fabricam vel recuperationem pauperis ecclesiæ,si non habet aliunde.de hoc per Ioã.An. in c.fi.de test.lib.vj.& not.per Bal.j.eo.l.si quis ad declinandam.
3 †Vltimò ver.[verum si apparitor.]semper allegatur pro decisione huius quæstionis quam disputauit Cy.in ciuitate Senarum,si potestas huius ciuitatis vult citare vnum Paduanum existẽtem Veronæ , licet hic habeat domicilĩũ.An poterit directò mittere nuntium ad eũ cum literis.An autem debeat requirere potestatẽ Veronæ, q illi mãdet vt corã eo cõpareat?videbatur quòd ista pars esset verior:quia nuntius nõ potest executionem facere in alieno territorio,vt not.in l.cum vnus.§.is qui.ff.de bo. autho.iudi.posside.per l.extra territorium.de iur.om.iud.contrarium tamen determinat per istũ tex.ibi,dũ dicit,[in prouincia degentes eos cõueniri monueri?,&c.]et sic apparitor prætecti prætorio,q nõ habebat iurisditionem nisi in ciuitate Cõstantinopolitana,& eius territorio,si dicitur de præfect.vrb.vt l.j.§.cum vrbem.ff.de officio præfect.vr.Monet clericos degentes in prouincia ex parte dicti p̃fecti prętorio,nõ aũt p̃ses prouinciæ ad requisitionẽ dicti prẽfecti:& ita dixerũt antiqui p̃situm tex.& per l. quod promulgatis.j.de offi.præfect.vrb.& etiam videtur text. expressior
4 in c.Romana.§.cõtrahẽtes.de fo.cõp.lib.vj.† Et prædicta in executione verbali,sed executionem personalem capiẽdo personã non posset facere in alieno territorio:vt not.in d.c.is qui. & j.de iudi.l.properandum.§.sinautem reus.in contrarium. quòd nec etiam verbalem facere possit: sed debeat fieri per iudicem illius loci ad requisitionem primi iudicis:videtur casus in cle. pastoralis.de re iud.Sed solue,vt plenè nota.Barto.de isto passu in l.j.ff. de requi.reis.Item facit contra c.fi.de constit.lib.vj.Sol.ibi loquitur in sententia statuti,quæ non extenditur vltra territorium : vt si dicat quòd committens furtum sit excommunicatus.Nam nõ ligat subditum extra territorium committentem: vt ibi,quia traheret secum executionem in alieno territorio, quod facere non potest.non sic in sententia iudicis,quæ potest ligare subditum in alieno territorio existentem:vnde potest iudex cõdemnare subditum suum etiam alibi existentem:vt ibi notatur.& sic in plus

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Monasteriũ nõ habet. Adde doct. in c.j. in presentia. de prob.
b ¶ Nisi canones cõtradicant. Adde c. clerici. de iudi. c. vlti. de secund. nup. ca. j. de no. ope. nun. gl. summæ. xl.
c ¶ Tale statutum non valet. adde docto. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti.
d ¶ Episcopi habẽt carceres. Quid de inferioribꝰ ab episcopis vide glo. in verbo tibi. in c. quãuis. de pœnis libro. vj.

Quando una pœna imponitur uni & pluribus simul copulatiuè, puta capitaneo & antianis, dimidia tangit capitaneum, altera dimidia omnes antianos.
Quid in uocibus?

se habet sentẽtia hominis, quàm lex in hoc.

2 *Monasterium nõ habet bona ingressi tãquam hæres: & quid sequatur ex hoc, & qualiter ea habeat?*
Causa qualiter possit agitari cum monacho, non sic cum deportato. & nu. 3.
3 *Monachus per ingressum religionis non patitur capitis diminutionem.*
Sententia lata contra monachum quod nõ noceat monasterio, & quid in contractu celebrato cum monacho post ingressum.
4 *In causis ciuilibus est in arbitrio iudicis comittere citationem personalem.*
5 *Episcopus in suo foro debet seruare leges imperiales: & secundũ illas ferre sententias: nisi canones contradicãt, & quod debeat seruare statuta laicorum si facta sunt super his quæ pertinent ad laicos & ad decisionem cau sæ. uide tamen nu. 7.*
6 *Episcopi habent carceres, & sic merum imperium.*

AVTHENTICA.

1 CAusa quæ. †Ista authenti. corrigit. l. codicis. in monachis. in quantùm illa vult in princ. q posint cõueniri coram prẽsidibus prouincia rum. Istavult quòd non nisi coram episcopo. auth. seq. clericus. corrigit etiam in clericis secularibus, & in ciuilibus tantũ causis. in criminalibus autem distinguit inter criminalia ciuilia & ecclesiastica. authen. statuimus. corrigit generaliter in omnibus personis ecclesiasticis quæ posint esse, licet non sint monachi vel clerici tamẽ Deo deuoti. vt in Iesuatis & eremitis. & etiã corrigit auth. clericus. vt indistinctè in criminalibus. siue sint ecclesiastica, siue ciuilia non trahantur nisi coram ecclesiastico iudice. & illa est nouissima auth. Imperatoris Fed. sicut authen. Itẽ
2 nulla communitas. s. eo. & in auth. cassa. s. tit. j. †per istum text. in prin. iuncta gl. j. quę intelligit quãdo monachus conuenitur pro contractu celebrato ante ingressum monasterij. determinat Bar.
a in auth. si qua mulier. s. tit. j. q monasterium non habet [a] bona ingressi tanquam hæres. quod patet: quia causa potest agitari cum monacho: & sic nõ habetur pro mortuo, ergo nec monasterium pro hęrede: quia viuẽs nõ habet hęredem. vt in l. j. ff. pro hęrede. & ex hoc sequitur q nõ habet necesse adire hęreditatem, ad hoc vt bona sibi acquirãtur, licet in hærede hoc requiratur. Sed ipso iure per ingressum acquiruntur monasterio tam proprietas quàm etiam possessio, sicut acquiruntur arrogatori: vt in l. si adoptauero. ff. de preca. licet secus in hærede: vt in l. cùm hęredes. in princ. de acqui. pos. Item sequitur q nõ tenetur monasterium vltra vires bonorum. sicut nec arrogator: vt instit. de acqui. per arro. §. fi. licet secus in hærede qui nõ confecit inuentarium. sed glo. viden
3 tur dicere quod habeat iure hęreditario, quod nõ est verum. †Itẽ per istum tex. apparet q monachus nõ patitur per ingressum religionis capitis diminutionem, quã patitur deportatus, cuius bona publicãtur: quoniã deportatus eximitur ab omni obligatione ciuili, & naturali, quibus primò tenebatur. & transeunt in fiscũ: vt ff. de fideiuss. l. si debitori deportato. & l. fi. de duo. reis. & tñ nõ sic in monacho. imò remanet obligatus. quod patet: quia potest cõueniri, & causa cum eo potest agitari. nõ sic cũ deportato, sed ipse fiscus est cõueniẽdus pro eius debitis. vt l. iij. j. ad l. iul. de vi. super hoc tñ sunt diuersæ opi. nam quidam dicunt quod dat libellus contra monachum: & ipse respõdet & litem contestatur, & cõdemnatur, per istum tex. dum dicit q causa fit cum monacho. ergo tota causa à principio vsq in fi. Sed ista mittetur exe
cutioni cõtra monasterium in bonis cuiusdam monachi. & ista opi. multum mihi placet: quia satis colligitur ex isto tex. comparebit tamen cum authoritate Abbatis: & licet aliàs sententia lata contra eum non noceret monasterio. Sed vnum facit hic dubiũ: quia ex contractu vel quasi celebrato post ingressum monasterium non tenetur etiam vsque ad valorem bonorum: vt in glos. prima. Et istud iudicium & sententia agitatum est post ingressum. Sed solue quòd cum authoritate & consensu abbatis suprà dixi. Nam idem esset in alijs contractibus celebratis post de vo
luntate Abbatis. Alij dicunt quòd libellus datur contra monachum, & petitur ipsum condemnari: sed non respondebit ipse, nec litem contestabitur, sed syndicus monasterij vel abbatis, & illi condemnabuntur: quia sunt domini litis sicut quando datur libellus contra dominum, & comparet procurator, & respõdet. iuxta plenè notata in l. j. j. de sen. Alij dicũt q imò datur libellus contra ipsum monasterium, seu syndicum, vel abbatem, & petitur ipsos condemnari: licet narratio fiet ex persona monachi. de his omnibus vide in Spe. de sta. mona. §. j. circa princ. qui videt approbare omnes dictos modos, & ponit formas libellorum, & sic est in electione actoris. ad hoc d. §. fi. instit. de acqui. per arroga. & quod not. glo. plenè in auth. apud quos oporteat causam dicere. vnde sumitur ista auth. & quod not. Inno. in c. cum olim. de priuileg. † Item no. secundùm Bal. dum tex. dicit de præsentia personæ, q est in arbitrio iudicis, & in causis ciuilibus com
4 mittere citationem personalem. i. arctare citatũ ad personaliter comparendum. Regulariter enim contra. Cùm possit comparere per procuratorem, vt in ij. §. vsus. ff. de procu. de hoc in l. fin.
5 j. de procur. per Cy. & in c. j. de iudi. lib. vj. † Item no. ibi [secundũ legẽ.] q Episcopus in suo foro debet seruare leges imperiales, & secundùm illas ferre sententias, quod intelligẽ nisi canones
b contradicant. [b] quod dic vt suprà titu. j. l. priuilegia. per Bartolũ. Sed an debeat seruare statuta laicorum. Breuiter si illa statuta facta sunt super his quæ non pertinent ad laicos, vt in causis spiritualibus vel ecclesiasticis, puta quia contractus præsumantur vsurarij, exceptis coniecturis quæ non habentur in iure canonico. nam ista q. iuris reputatur spiritualis, quando queritur an cõ tractus præsumatur vsurarius. & si incidat in curia seculari, trãsmittitur ad curiam Episcopi, vt no Bart. in l. Titia. ff soluto ma
c trimo. & j. de iudi. l. quoties. & tunc tale statutum non valet, [c] nec est seruandum in curia episcopi. quia non pertinet ad laicos inducere coniecturas, ex quibus præsumatur vsurarius, sed pertinet ad papam, & ad episcopum cum synodo, & hoc determinauit Federi. de se. in consilio xcj. & in istis diebus habui consulere in causa valde dubia, in qua decisione allegaui præfatum cõsilium. Sed si statuta sunt super his quæ pertinent ad laicos, si curia episcopi cognoscat contra laicos, quod interdum facit, debet seruare illa statuta si pertinent ad decisionem causæ. Secus si ad ordinem iudicij, sicut in legibus iuris communis, vt hic iuncta l. cum clericis. in fi. s. eod. cum ibi nota. Vltimò not. in fi. secundũ
6 Bald. † quòd Episcopi habent carceres, [d] & per consequens ha
d bent merum imperium: cum hoc non competat nisi habentibus imperium: cum carceratio fiat officio iudicis nobili, & ad publicam vtilitatem. De quæstionibus autem quæ hic mouentur per glo. satis patet quid dicendum sit ex his quæ. s. dixi. Vltimò no. glo. fi. quòd quando vna pœna imponitur vni & pluribus simul copulatiuè, puta capitaneo & antianis, dimidia tangit capitaneum & altera dimidia omnes antianos simul. Ideo si statutum imponit pœnam de c. syndico, & villæ alteram dimidiam per hanc gl. secundùm Bald. & Cy. & eodem modo si aliquid committeretur capitaneo & antianis. tantam vocem habet capitaneus solus quantam omnes antiani simul. ita no. per Cy. in l. nõ
7 ambigitur. ff. de legibus. † Quod autem. s. dixi statuta laicorum pertinentia ad decisionem causæ seruanda in curia episcopi. intellige scilicet in fauorem clericorum, & præiudicium ibi litigãtium, vt si dicat statutum q non valeat instrumentum si non est registratum in memorialibus communis, & laicus in curia Episcopi contra clericum, producit tale instrumentum. nam potest clericus opponere de statuto: quia tanquam vnus de populo potest vti beneficijs statutorum: licet sit exemptus à iurisditione laicorum. x. distinc. c. si in adiutorium. & ita disputãdo tenuit Pau. de Iea. Doct. boñ. Nam ex clericis & laicis fit vnus populus, & vna respublica, quæ consistit ex sacris & religiosis. Sed è conuerso pro laico contra clericum non seruatur, vt si dicat statutum quod instrumẽtum mittatur executioni. nam si laicus habet instrumentum contra clericum, non potest petere, in curia episcopi quod mittatur executioni cõtra eum: cum illud statutum nõ liget clericos. licet Bar. tenuerit contrariũ in l. cunctos populos. qui reprehenditur à Bal. & etiam ab alijs Canonistis: & idem si clericus haberet instrumentum contra alium clericum. nam suf
ficit quòd ille contra quem est, non potuerit ligari.

2 *Clericus in quibus casibus possit coram iudice seculari conueniri? & nu. 3.*
3 *Instantia causæ criminalis regulariter quod durat biennio.*

Constitutus

4 *Constitutus in aliquo gradu, uel dignitate, non debet personaliter condemnari, nisi primò priuetur & spolietur dignitate.*
5 *Crimina ecclesiastica quæ sint: & quid iudex de eis cognoscat.*
An Episcopus pro crimine ecclesiastico possit purum laicum capere?
6 *Quando degradetur clericus, ut tradatur puniendus curiæ seculari? remissiue.*

AVTHENTICA.

1 CLericus. †Clericus in cã ciuili debet conueniri coram eo: nisi natura causæ nõ patiatur. Sed in causa criminali si crimẽ est ciuile, cõueniẽ coram iudice seculari: nõ tñ fit executio in personã eius antequam degradet ab eo. Sed si est crimẽ ecclesiasticũ, tũc coram eo. h. d. Sed per auc. se. statuimus. nec in ciuili nec in criminali coram seculari trahi põt. & de materia istius auc. habet. xj. q. j. per totũ. & de foro cõpe. c. si quis contra clericum. In text. ibi: [priusqu

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Quasi castrēsi. Ad de doc.in rub. de pecu.cleri. Et in quibus casibus posit testari clericus. vide gl. in c. quicūq; xij. q.iij. gl. inc.ij.de suc. ab intest. Inn.in c.cū in officijs. de testa. Pet.de anch. in c.abbate sanè de re iudi.

b ¶Aequiparant vsufructuarij. Adde glo. in c.cū olim. de rerū permu. glo. in c.fi. de pecu.cle. Inn. in c. ex literis. de pba. Abb. in c. causam quæ. de ver.sig. Abb.in c. posſessiões. de reb. eccle. non alien.

c ¶Clericatus nō liberat. Adde glo. in c.cū voluntate. de senten. exc. & quid de ordine facerdotali. vide glo.in c.indecorū. de æta. & quali. q̄ est re probata. & eā reprobant ibi Doc.in c. ganos. de testa. Domi. in c.si annum quartū decimū. in §.fi. de iudi.lib.vj.

tonsura, & dicat domine iudex ego declino vestram iurisditionem sed libenter litigarem coram vobis, tamen non possum. quia sum clericus vt videtis. & tunc non facit contra statutum & tamen consequeretur effectum suum quia iudex secularis videndo est quòd clericus ne incidat in pœnam excommu. non procedat cōtra eū. & idem not. per eū in l. ab administratione. j. de leg. Bal. dicit q̄ si allegat clericū, eo ipso videt declinare. Melius ergo facit si nihil dicat, sed cōpareat in habitu & tonsura. Nam & tūc iudex ignorātiam non pōt prętendere, vel melius faciat q̄ Episcopus ipsum repetat tanquā clericū suū. & sic non veniet cōtra statutū. †Sed quid si declinauit, posteà agit corā iudice seculari contra aliquem: ille excipit q̄ non reddatur sibi ius: ga declinauit. clericus replicat quod nō valet statutū, & protestatur iudici q̄ reddat sibi ius. aliàs incidat in pœnā huius auc. i fi. sbi. [tertiò requisitus.] qd faciet iudex? Dicit Iac. but. q̄ aut statutū aufert sibi iurisditionem hoc casu, & tunc non est quid imputetur iudici si nō redditur illi ius, cū nō possit iurisdi. non præsupposita. Aut non aufert iurisditionē: sed mādat vt non reddat illi ius: & tunc cū possit reddere, qa iurisditionē habet, delinquit si non reddat: non obstante statuto, quod non valet: & puniretur per superiorē pœna huius auc. Sed Albericus etiam in præce. casu dicit idē. qa non valet statutū auferēs sibi iurisditionē; tanq̄ contra libertatem ecclesiasticam. Certè bene potest statutū clericis non concedere quod suū est: sed non potest auferre quod aliunde habent quā ab eo: vt dixi in auc. cassa: & sic dictum Iac. videtur verius. & hæc de prima parte huius auc. vsq; ibi, [quod si actor fecerit.] ibi imponit triplex pœna scilicet actori, vt cadat à iure suo, & non valet processus, & iudici vt perdat iurisditionē.

5 †Sed quid si clericus citatus adinstantiam laici coram seculari compareat, & petit ab illo iudice pronuntiari actorem cecidisse à iure suo propter vocationē ille replicat q̄ nō vult vlterius procedere, & quòd ad ipsum pertinet. Quid iuris? videt qd̄ euadat pœnam: cū possit desistere vsq; ad sententiā. vt l. quāuis. ff. de in ius vocan. & in l. in criminali. j. de iurisdi. om. iudic. & in l. qui cū maior. §. accusasse. ff. de bo. libe. Doc. videntur tenere contrariū. quia hic imponitur pro iudicio attentato, & pro tractione clerici coram seculari. & hoc factum est. & sic delictum est consumatū: vnde non habet locū pœnitentia l. qui ea mente. ff. de fur. & l. j. in fi. infrà de asser. tol. Fallit in l. quamuis. ff. de in ius. vocā. Secus quādo pro iudicio consummato. vt si imponeretur pœna accusanti vel agenti coram vetito examine: quia sub istis verbis comprehenditur totum iudicium: & tunc potest pœnitere vsq; ad sententiā exclusiuè, vt euadat pœnam legalem. ita loquūtur
6 ll. in contrarium allegatæ. †Vltimò not. in fi. casum specialem in clericis, quod iudex secularis negligens in redendo eis iustitiam, ter requisitus perdat iurisditionem sed in contrariū est ius commune. vt in auc. de man. prin. §. sit tibi. vbi non priuatur iurisditione: sed incurrit indignationem principis: & potest extraordinem puniri. vt in auc. de qua. §. super hoc. & vt litigātes iurēt. §. j. secundum Pet. qui dicit ita fuisse terminatū in personam comitis Brandensis. de quo subditi fuerunt conquesti regi, quod non reddebat ei ius: & petebant ipsum priuari comitatu. quod not. pro istis qui habent castra in feudum, vt nō possint priuari feudo propter hanc causam. per quod etiam dicit Petr. quod si rector scholarium requisitus ab aliquo scholari q̄ admittat eum ad examē: quia studuit tempore debito, & fecit actus suos: licet recuset: & ter fuerit requisitus, non priuatur officio rectoratus. & ita dicit fuisse de facto: licet ista admissio fiat per modum iurisditionis. vt in l. ij. de offi. magi. officiorum.

2 ☞Clerici de fructibus suorum beneficiorum utrum possint testari?
3 Clerici qui sunt milites cœlestis militiæ, quare in bonis acquisitis aliunde quàm ex beneficijs, uel occasione clericatus, sint melioris cōditionis quàm milites armatæ militiæ in bonis aliunde acquisitis quàm in castris uel occasione militiæ?

4 Clericatus non liberat à patria potestate: sed Episcopatus sic: & quid in ordine sacerdotali: & an religio faciat perdere patriam potestatem.
5 Statuto q̄ filiusfamilias non possit alienare, uel se obligare sine certa solennitate, quod comprehendantur etiam clerici.

LEX XXXII.

1 Sacrosanctæ. †Clerici filiisfa. de bonis acquisitis post clericatū tāquam de
a peculio quasi castrēsi " testari pñt. nec eorū testamēta subiacēt recisioni. h.d. iuncta l. cum lege. j eod. Et aduerte: qa istæ leges loquūtur de bonis acquisitis post clericatum nō distinguēdo an fuerint acquisita ex fructibus beneficiorum suorum, vel aliūde. Sed auc. presbyteros. quæ sequitur post auc. licentiam. declarat quod vndecunq; & qualitercunq; sint acquisita. †Ex quo no. & possunt testari de fructibus beneficiorum suorum. Istud hodie limitatur vt habeat locū in beneficijs sine cura, & sic in clericis qui non sunt prelati. sed in his qui sunt prelati, vt episcopi vel rectores parochialium ecclesiarū, non pñt de fructibus beneficiorum suorū vel de his quæ sunt acquisita ex illis fructibus testari licet in eorum vita possint disponere pro
b libito voluntatis: quia in vita æquiparantur vsufructuarijs[b], qui faciunt fructus suos, & de ipsis possunt disponere viuentes, & etiam in morte: sed ipsi in morte æquiparantur vsurarijs, qui nō possunt: cum non faciant fructus suos, sed vtuntur ad necessitates eorum: & hoc per auc. licentiam. & per ea quæ plenè not. in
3 c. præsenti. de offic. ordi. in vj. per glo. & Doct. †Item nota inquantum loquuntur de bonis aliunde acquisitis, q̄ clerici qui sunt milites cœlestis militiæ sunt melioris conditionis in hoc quàm milites armatæ militiæ. nam illi non dicuntur habere castrense peculium, nisi in his quæ acquirunt in castris: vel occasione militiæ: & in illis habentur vt patresfa. & de illis possunt testari: & eorum testamenta non subiacent querelæ: vt l. fina. j. de inofficio. testa. Sed de alijs bonis aliunde quæsitis non possunt testari: quia non reputatur esse castrense peculium, sed paganicū: & in illis pater habet vsumfructum: vt j. de bon. quæ libe. per totum. in castrensibus non: sed clerici non solum dicuntur habere in acquisitis ex beneficijs, & occasione clericatus, quæ assimilātur acquisitis occasione militiæ, sed etiam in omnibus alijs vndecunque quæsitis: & sic pater in illis non debet habere vsumfructum, tanquam de castrensibus: quod perpetuò tene menti.
4 †Item no. quòd clericatus nō liberat quem à patria potestate.
c nam si liberaret, non dicerentur habere peculium: vt d. l. fina. & tamen istæ ll. volunt contrarium. illud hodie corrigitur in dignitate episcopali: vt in authen. sed episcopalis dignitas. quia episcopus præficitur in patrem, ergo non debet habere alium patrem temporalem cui subsit, cum ipse sit pater spiritualis: & spiritualia præferuntur temporalibus. Quid autem in ordine sacerdotali: vel in alio sacro ordine fuerunt diuersæ opiniones inter Canonistas. Sed Innocen. tenet quòd nullus ordo infra episcopalem liberat: quod dic vt plenè no. in c. indecorū. de æta. & qualit. nisi trāsiret ad religionē, illa enim bene liberat. vt no. gl. ff. de min. l. si ex causa. §. Papi. & no. j. c. auc. verū. Sed an religio faciat perdere patriā potestatē, si quis habens filios in potestate ingrediatur religionē? vide Bal. in l. pater. cum l. seq. quæ inci. sic eueniet. ff. de
5 adul. †& per h. d. Bal. si statutū dicat q̄ filiusfa. non possit alienare, vel se obligare sine certa solēnitate, cōprehenduntur etiā clerici habētes parētes: quia ipsi sunt filijsfa. nisi in casibus in quibus s. & hoc no. quia ipse præsupponit tale statutum ligare clericos: quia est ligamē fauorabile: ne dissipent eorum bona: quia ex no. per Bar. in c. cūctos populos. in vj. q. de statutis prohibitiuis: ergo cōprehenduntur clerici: vt in c. si in aduitoriū. x. dist. & istum casum habui de facto: & ita scripsi antequā viderem Bal. hic: cum statutū dicat q̄ nullus possit alienare bona immobilia sine certa solēnitate: & quidā clericus fecit donationē cuidā attinēti suo sine illa solēnitate: dubitabat an valeat: & dicitur q̄ non: quia statutum laicorū non ligat clericos: ego dicebā contrariū per rationem quā s. dixi: & nūc reperio Bal. expresse hoc determinantē.

AVTHENTICA.

1 Sed episcopalis dignitas. Ad euidentiam eius q̄
hic dicitur in fi. præmitte †q̄ si habeo filium in potestate mea, & nepotem ex eo, quia etiā est in mea potestate si filius meus exit de potestate mea per mortē meā, & ipse nepos reincidit

reincidit in ptātē ipsius. Sed si exiret per emācipationē, & sic per capitis diminutionē me viuēte, ille nepos nō reincideret in eius ptātē. Ista auc. vult q̄ si exit de ptāte mea me viuēte, nō per emācipationē: sed ppter dignitatē reincidat nepos in eius potestatē: ac si exiret per mortem meam: & sic no. q̄ exire patriam potestatem per dignitatem, non dicitur capitis diminutio.

2 ☞Episcopus cui acquiratur? & quid in cardinali, & quid si erat monachus? q. illi monasterio in quo erat non acquirat.
3 Acquisita post episcopatum præsumuntur acquisita de bonis ecclesiæ.
In alijs administratoribus si post administrationem aliqua acquisierunt, an, præsumantur acquisita de bonis administratis?

AVTHENTICA.

1 Licentiam. †Ista auc. cōfirmat l. codicis inquātū dat licentiā epis posse testari de q̄buscunq; bonis: & si sint filijsfa. vt hic habeat locū in illis quæ cōstat acquisiisse: vel habuisse ante adeptū epatū: quia tūc apparet q̄ non sunt quæsita de bonis epatus. Idē si sunt quæsita: post tū puenerūt ab aliquo cōiuncto vsq; ad quartum gradū: qa præsumūtur puenisse nō cōtēplatiōe ecclesię: sed persone, vel sanguinis: si verò à remotiori, vel ab aliquo extraneo, vel nō apparet vnde, tunc præsumunt acqsita, vel de bonis epatus, qñ nō apparet vñ: vel cōtemplatiōe epatus, qñ apparet: vnde puta ab extraneo, vel remotiore: & vtroq; casu tanquā bona sint ecclesiæ vel epatus, non pōt de ipsis testari: & idē in alijs administratoribus. i. rectoribus ecclesiarū parochialiū: nam & ipsi dicuntur administratores: & prædicta locū habent in casu dubio: quia sic præsumit ipsa lex: in casu aūt certo nō iremus per conjecturas: vnde si staret quod extraneus vel remotior donasset sibi, non cōtempla. ecclesiæ, sed personæ: quod etiā præsumeretur si erat magnus amicus suus ante etiā epatū & ex mō donatiōis posset testari: & sic ecōuerso si cōstaret q̄ cōiunctus vsq; ad quartū gradū donasset sibi cōtēplatione ecclesiæ, nō posset testari: quia
2 in certis etiā. l. cōtinuus. §. cum ita. ff. de verbo. obli. †Item prædicta locum habēt in episcopo qui non sit religiosus, & sic potest acquirere sibi: sed si esset religiosus, tunc non potest sibi acquirere ppter cōfessionem factam, per quam sibi abdicauit potentiam acquirēdi vel habendi in particulari: quā recuperat ratione cuiuscūq; dignitatis, etiā cardinalatus: vnde acquirit vel ecclesiæ cuius est prælatus, vel ecclesiæ Ro. si est cardinalis: monasterio verò in quo erat monachus nō acquirit: quia propter dignitatē liberatus est ab obedientia illius monasterij: & hoc voluit Bal. hic licet nō ita plenè. Circa qđ vide qđ not. xvj. q. in c. de monac. & qđ no. Io. An. i merc. in c. semel Deo dedicatū. cir. fi. de re. iu. li. vj. Quid aūt si cōstat res ēptas ptim ex fructibus bñficiorū: ptim ex proprijs paternalibus. vide quod no. Inn. in c. cū in officijs. de
3 test. †& quæ sit ratio quare in dubio post epatum præsumuntur
a acquisita de bonis ecclesiæ. dicit Inn. q̄ ppter culpā plati, q̄ debuit facere inuctariū de omnibus, qđ si fecisset, appareret vnde puenissent, & sic innuit q̄ tali scripturæ staret, & etiam Bal. hic. Sed periculosum videt hoc: qa posset sibi appropriare bona ecclesiæ per indirectū: vnde videt standū huic auc. nisi per alias legitimas, pbatiōes quā aliūde: in alijs aūt administratoribus si post administrationē quæsierūt aliqua, an præsumātur de bonis administratis, vt sunt isti factores dominorum, qui in breui tempore efficiuntur ditissimi. gl. in l. defensionis. j. de iure fis. lib. x. dicit q̄ sic. Bal. hic post Pet. & Cy. aliter loquitur: & etiam Bart. ibi nō tenet illam glo. dic vt hic per Bar.

2 ☞Si studium Paduanum priuilegiatur à principe ad instar studij Bononiensis, & postea illi studio concedantur nouæ priuilegia, an etiam studio Paduano competent?
3 Quid contra si priuilegia studij Bononiensis desinant competere: an etiam desinent cōpetere studio Paduano?

LEX XXXIII.

1 Omnia priuilegia. †Ad simílitudinē hospitalis Lotici qđ fuit primum: cætera hospitalia priuilegiantur: & eorum priuilegia confirmantur. h. d. in effectu. †Et not. de istis
2 priuilegijs quæ cōcedunt vni loco vel personæ ad instar vel similitudinē alterius loci, vel personæ: quæ vocātur priuilegia cōcessa ad instar: de quibus tangit per Io. An. in c. inter dilectos. de fide instru. in nouella. & sæpe cōtingit qđ Papa cōcedit vni loco indulgentias ad instar illarum quas habet Sancta Maria de portiūcula de Assisio. & est in arg. secundū Guli. de Cu. & Bald. q̄

si studiū Paduanū priuilegiatur à principe ad instar studij Bononiēsis: posteà illi studio cōcedant noua priuilegia, & etiā huic studio Paduano cōpetent: qa videt ptiuilegiū tā de ꝓteritis quā de futuris: nisi verba cōcessiōis nō patiant: vt qa sint de præsenti: puta concedimus priuilegia studio Paduano quæ habet studiū Bononiē. nā hæc cōcessio nō extēderet ad priuilegia posteà cō
3 cessa studio Bononiēsi. per l. si ita. ff. de aur. & arg. lega. †Sed qd si destruat studiū Bononiēse: & sic priuilegia eius desināt cōpetere: an etiā desinent cōpetere studio Paduano? videt q̄ sic, qa si desinit exēplar: desinit exēplādū: vt l. in testō. ff. de cōdi. & demō stra. Dic cōtrà si apparet quę priuilegia illi cōpetebāt: qa fuit ius quæsitum huic studio: quod non aufertur ex casu contingente illi. arg. l. si post mortem. §. fi. ff. de contrab. de his quæstionibus vide hic per Gul. de Cu. & Bal.

a ¶Præsumuntur acqsita de bonis ecclesię. Adde glo. in l. etiam. C. de dona. inter virum & vxorem. & glo. in l. defensionis. C. de iure fis. lib. x.

2 ☞Serui an possint clericari?
3 Iudex non debet personaliter accedere ad partem: sed ecouerso.
Fons non debet ire ad asinum: sed ecouerso.
Doctor non debet informari à scholaribus, sed ecouerso.

LEX XXXIIII.

1 Iubemus. †In ista lege primò statuit q̄ ascriptitij sine volūtate dominorum quorum sunt prædia qbus sunt astricti, nō possint clericari vel monachari: vsq; ibi, [seruos.] Et ista prima particula limitatur in auc. ascriptitios. q̄ hoc sit verū: præterquā in illis eisdem prædijs, si fortè ibi est alia ecclesia: nam pñt clericari, vt illi deseruiāt; & tunc operi rusticali deseruient per substitutum cui sunt ascripti. †Secundò statuit in versic. [seruos.] q̄ serui etiam cum volūtate dñorū nō possint clericari: qa nō debēt remanere serui in clericatu. Sed si dñs vult primò eos manumittet, et post ea clericabunt: vsq; ibi: [omnes.] & ista particula corrigit ꝓ authen. si seruus: qa si dñs cōsentiat q̄ seruus suus clericet: vel non cōtradicat, cū sciat: fauore clericatus & libertatis statim efficitur liber: tū si vitā clericalē relinqueret dño, restitueret. Tertiò & vltimò statuit in hac l. quòd omnes clerici etiā in dignitate cōstituti subsint præsidibus, ꝓuinciarū: & teneant cōparere coram eis
3 etiā epi cum citant: nō aūt debent præsides accedere ad eos. †Et ista particula semper allegat: q̄ iudex nō debet personaliter accedere ad partem: sed ecōuerso: quantūcunq; sit homo magnus, vel in dignitate positus: quia nō debet dedignari cōparere corā illo qui positus est ad iustitiā ministrandā, quicunq; sit vilis cōditionis: vt dicebat Bal. q̄ fons nō debet ire ad asinū: sed ecōuerso per istum tex. Sed & doctor non debet informari à scholaribus, sed ecouerso. facit l. ij. si præses. in fine. ff. quis ordo in bon. possef. ser.

LEX XXXV.

1 Seruis. Ista lex lmitat. l. iubemus. in ver. seruos. qa illa loquit qñ seruus trāsit ad clericatū simpliciter, vt nō possit etiā cum volūtate dñi: licet hodie illud sit correctū. Si aūt trāsit ad vitā monachalē tūc efficiebat liber: per istā legē. Tamē si derelinquebat illā vitā, restituebat dño. †Et istā legē in fi. ego allego in decisiōe quæstiōis, quā pridie dilputaui: qñ pater misit filiū ad studiū nō tenet sibi ministrare expēsas: nec pōt pœnitere secundū Docto. & gl. in l. macedoniani. C. ad mace. sed ego dico hoc verū, si ꝓficit in studio: sed si nō studet, & perdit tps, pōt pater ipsum reuocare: qa nō cōsentit vt staret studio & perderet tps: sed vt proficeret: & satis bene probat in fin. huius legis. Ista auc. suppleт per duas auc. hic positas, s. q̄ qñq; etiā sine volūtate dñi seruus efficit liber, s. qñ transit ad dignitatē episcopalē: vel quando per trienniū stetit in monasterio, & probatus est pro bono & perfecto monacho.

1 ☞In officijs quæ non continent iurisditionem, sed nudum ministerium: ut in notarijs, si unus est positus ad scribendum in tali bancho: alius in alio: non debet alter ipsorū etiam de consensu partium scribere in causis non pertinentibus ad officium eius.

LEX XXXVI.

1 Repetita. †Ista l. allegatur q̄ quando iurisditiones sunt distinctè & limitatæ, non habet locum prorogatio. Pone exemplum, si statutum huius ciuitatis dicat, quòd tales causæ ventilentur

Universidad de Deusto
Biblioteca

coram tali iudice potestatis qui residet penes tale bãchũ, et aliæ coram alio. & vnus nõ impediat se de iurisditione alterius: vtrũ partes de communi cõsensu possint in causa quæ venit tractan da coram vno litigare coram alio prorogando iurisditionem. & facit ista l.in arg.q; non.concordat l.consulta diualia j. de testa.fa
2 cit l.in agris limitatis.ff.de acqui.re.do.sic de causa ciuili non po terit prorogari iurisditio in iudicem maleficiorũ, qui positus est ad maleficia, & prohibetur se nõ impedire de ciuili. & istum ca sum vidi de facto. †Item Guli.de cug. in officijs quæ non conti nent iurisditionem sed nudum ministeriũ, vt in notarijs, si vnus est positus ad scribendum in tali bancho, alius in alio, nõ debet alter istorum etiam de consensu partium scribere in causis non pertinẽtibus ad officium eius. facit l.in fraudem.§.quoties.ff. de iure fisc.in ver.manu commentarien. & l.j.j.de spor.

2 ☞ De relictis uniuersaliter ad piam causam, an detrahenda sit trebellianica?
3 Quando pauperes instituuntur hæredes, uidetur institutus ipse Episcopus, qui est pa ter pauperum, & executor legitimus.
4 Quid si testator instituto filio pupillo dicat quòd quandocunque decesserit sine liberis bona sua distribuantur inter pauperes, & non dixit per quem, & qualiter mater succedet, & quid poterit detrahere si filius decedat in pupil.ætate?

LEX XXXVII.

1 SI quis ad declinandam. †Valet institutio facta de captiuis vel pauperibus in genere: nec vitiatur ꝓpter incertitudinem: & in primo casu Eps capit hæreditatẽ & distribuit: in secũdo verò casu si in loco sit aliquod hospitale pauperũ, pertinet ad illud: & si sint plura, pertinet ad pauperes: si verò nullũ idẽ qd' in primo casu. vt Episcopus capiat tanquã hæres, & distribuit alienando mobilia, & immobilia reseruãdo. & si nominata esset certa persona, vel locus, ad illũ pertinet: nec Eps aliqd agere debet: nec debet aliquã vtilitatẽ sibi appropriare de talibus relictis. h.d. ista l. hodie. ꝓ auc. de eccle. ti. in §. si quis aũt ꝓ redẽptiõe. põt Eps capere & distribuere inter illos paupe res q sibi videbant, nõ obstante q in loco sit aliquod hospitale, & põt vẽdere immobilia secũdũ Bar. per id quod no. Ioã. in c. si pater. de testa. li. vj. in gl. q̃ incipit licet certa. sed ad quid fuit ne cessaria ista l. cũ etiam ante istã esset statutũ per l. id quod paupe ribus. s. eo? Respõ. illa loquitur in legatis & relictis particularibus, sed in restõne directa maior videbatur dubitatio: cum in ea maior requiratur certitudo: vt j. de test. l. iubemus. tñ Imperator vult idẽ esse. & de hoc an incertitudo vitiet vide Bar. in l. quidã relegatus. de re. du. Itẽ nonne poterant testatores aliũ modũ te nere magis clarũ. s. instituere aliquẽ eorum amicũ, & ipsum gra uare de distribuẽdo inter pauperes? Respõ. propter hoc emanauit ista l. quia tũc ille institutus posset retinere quartã trebelliani cã tanquã directus hæres, & pauperes habentur loco fideicommissarij vniuersalis: nec poterant testatores hoc iure prohibere detractionẽ fal. vel treb. Sed hoc fuit introductũ per auc. sed cũ testator. j. ad l. fal. ipsi aũt volebant totã hæreditatẽ distribui sine diminutione quacũq;, ideo erat dubitatio an possent instituere pauperes in genere: quia de institutione directa vel etiã subsitutione nulla venit detrahẽda treb. vel fal. & ꝓpter hoc datur eis
2 licentia. per hanc l. hoc faciendi. †Et videtur sic casus de q. quã disputauit Ia. de bel. qua quæritur an de relictis vniuersaliter ad piam causam detrahẽda sit trebellianica. Nam de singularibus relictis cõstat q non detrahit fal. per auc. similiter. j. ad l. fal. & vi detur hic casus q bene detrahat trebel. Nam etiã per istã l. ante fi. videbatur introductũ q de singularibus relictis non detraha tur fal. & tamen in prin. l. innuitur q si testator institueret, & ro garet ipsum de restituendo totam hæreditatem inter pauperes, ille potuisset detrahere trebellianicã. licet enim istud vocabulũ comprehendat etiam trebel. vt colligitur hic in prin. attamẽ pro priè loquendo non comprehendit nisi illam quæ detrahitur de singularibus relictis. vnde cũ tex in illa auc. similiter. dicat de re lictis ad piam causam non detrahi fal. quæ detrahitur de singu laribus relictis. & ita tenent Canonistæ. vt not. Io. And. in d.c. si pater. in glo. Sed posteà in nouella videtur sentire contrarium.
3 Et etiam Bar. ita determinat in l. Marcellus. ff. ad trebel. †Item nota in §. [licentia.] q̃ quando pauperes instituuntur hæredes, videtur institutus ipse Eps, qui est pater pauperum: & executor legitimus. Sed cõtra q nõ sit hæres, sed tãtũ nudus executor vt s.e.l.nulli. Sol. ibi qñ pauperibus relinquitur nõ directò, sed per modũ legati vel fideicõmissi, hic qñ directo, nam talis habet eps in illis bonis, quales sunt ipsi pauperes, iuxta talis hæres habeor, qualis est is per quem hæres efficior. ff. de acquiren. hær. l. qui in
4 aliena. §. interdum. †per hoc determinat Bar. no. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. in iij. q. principali q si testator instituto filio pupillo dicat q quandocũq; decesserit sine liberis bona sua distribuantur inter pauperes, & non dixit per quem, & sic debet fieri distributio per epm, q cum illud verbũ, distribuãtur, sit verbum obliquũ, quia habent recipere pauperes per manũ distribuentis: iuxta no. in l. inter oẽs. ff. qui satisd. cog. & l. fundi Trebatiani. de vsufr. leg. q si filius decedat in pupillari ætate, ista substitutio nõ erit directa pupillaris, sed fideicõmissaria: & ideo mater pupilli succedat sibi ab intestato directò, & poterit detrahere legitimã filij: licet nõ treb. qa eps nõ põt videri directò istitutus: postquã nec pauperes fuerũt directò instituti, vel substituti: sed per obli quum. Non sic si dixisset per quẽ deberet fieri distributio, puta per suos executores, quia tũc subintelligeretur vnũ verbũ direc tum. s. qd̃ executores caperent per prius: & postea distribuerẽt, vt not. in l. alio. ff. de ali. leg. in glo. & illud verbũ, capiãt, est direc tum: quia à seipsis capere põt: & nõ habẽt petere de manu alte rius. Sed in eo qui est datus executor à lege subintelligit illud verbũ ex mẽte testatoris: cum ille nõ sit executor datus à testato re: sed à lege. lex aũt nõ subintelligit, nisi tale verbũ quale ꝓ latũ est erga pauperes. s. directũ si directò sunt instituti: vt hic & obli quum si per indirectũ: vt in l. nulli. s. eo. quæ consideratio est pul chra & subtilis valde, & vtilis. Bald. aũt hic infideliter recitando Bar. istud reprehendit, & malè: quia Bar. nõ dicit illud qd̃ Bald. dicit imò cõcordant: & ipse Bal. nõ debuit videre lect. Bar. quã do hic scripsit confidens de sua memoria: & malè fecit: cætera vide hic per Bal. qui multa loquitur: & adde vnum qd̃ ponit Io. An. in addi. Spe. de instru. edi. §. nunc verò aliqua. in fi. & in vlti. q. Si de consuetudine sit aliquis locus: puta hospitale sancti Hie ronymi, quod capiat omnia relicta ad piam causam sine specifi catione personarum, vtrum communitas possit statuere contra rium, quod soluantur alteri hospitali.

2 ☞ Delictum illius qui tenet primum gradum, quod non debeat sequentibus in gradu esse lucrosum.
3 Si pater redimat filium an illud quod expendit pro redemptione, debeat filio computa ri in legitimam.
Si pater assignauit filio suo legitimam in eius uita: & ille eam consumpsit, si postea ca ptiuetur, quod teneatur eum redimere, & alere, ac alia opera pietatis erga eum exercere.
4 Si aliquis est in carceribus, & negligitur ab omnibus redimi, & periculum sit q, ibi mo riatur: potest aliquis amicus suus uendere bona illius: uel pignorare si non habet à se pecuniam. & tenetur ille ratam habere uenditionem: etiam si talis positus in car ceribus contradicat: uolens potius ibi stare.
5 Fideiussor constrictus ad soluendum, si non habet unde soluat, potest alienare bona prin cipalis debitoris: ne ponatur in carceribus.
Qui emit à non domino qui uendidit iure creditoris, & habuit potestatem uendendi, potest ad maiorem cautelam implorare iudicis officium, ut dominus ratificet uendi tionem per publicum instrumentum.
6 Bona subiecta restitutioni possunt uendi pro redimendo grauatum à carceribus, etiam si erant peruentura ad ecclesiam: & ex quibus alijs causis posit fideicommissum diminui?

AVTHENTICA.

1 SI captiui. †Sperãs hæreditatẽ alicuius ex testa mẽto, vel ab intestato, si nõ redimat il lum de carceribus cũ põt, & ille ibi moriat, priuat eius successione: & deuoluit ad ecclesiã distribuẽda in re demptionẽ captiuorũ. h.d. notabiliter & intelligo de carceribus hostiũ vel latrunculorũ, vel de carceribus publicis, in qbus esset detrusus pro debito publico, vel priuato. secus si pro alia causa, qui non posset redimi per pecuniam: vt pro inuestigatione alicu ius delicti, vel in pœnam: quia multoties cõdẽnatur quis ad car ceres perpetuos, vel ad tempus: & non est locus redemptioni: ita intelligo quod dixi quando ibi moritur: aliàs secus. sicut in ma tre quæ negligat petere tutorem filio intra annum. Nam ibi de mum priuatur eius successione si moriatur infra pupillarẽ ætatẽ non post: vt j. ad Tertul. l. matres. In text. ibi: [ted etiam.] l.j. per sentẽtiam istius l. & sic ipso iure sunt priuati: nec requiritur sententia iudicis: licet Bald. dicat contra. qui non ponderauit istum text. & fundat se in ratione quia si priuaretur ipso iure, talis

talis hæreditas deuolueretur ad sequẽtem in gradu: nõ ad eccle siam. quæ ratio nihil valet: quia hoc esset verum si contrariũ ex
2 pressè non statueretur in lege. Nam ista l. aufert existenti in pri mo gradu ad quem hæreditas pertinet, & defert eã in ecclesiã. sicut in simili in l.j.j. de secun. nup. nec possunt conqueri existẽ tes in remotiori gradu: quia †delictum illius qui tenet primum gradum non debet eis esse lucrosum, si lex non vult: quia pote rat lex illum non priuare, & ad sequentem in gradu non perue nisset hæreditas. ergo & si priuat, potest in quem vult conferre. facit quod plenè no. in l.j.§. si plures. ff. si quis ali. te. prohi. & per Bar. in l. fi. eo. ti. Fateor tamen q antequam sibi auferantur bona tenetur respondere creditoribus hæreditarijs. nã sufficit q sit in
3 possessione tanquam hæres, vt ab illis possit conueniri. vt in l. fi. j. de peti. hæredi. & ff. de transac. l. controuersia. †Sed quærit hic Bal. si pater redimat filium, an illud quod expẽdit pro redẽ ptione debeat filio computari in legitimã & hoc dic vt no. Bar. in l. stichus. ff. de pec. leg. Itẽ querit quid si pater assignauit fi lio suo legitimam in eius vita, & ille eam consumpsit, an si post ea captiuetur teneatur eum redimere? videtur q nõ. per ea que habentur in l. si cum dotem. §. j. sol. matri. cõtrarium determinat ipse. nam fateor q iterum non tenetur sibi cõsignare legitimam, sed alere, & alia opera pietatis erga eum exercere bene tenetur. quia ista necessitas durat quouscq; durat paternitas ar. ff. de ope. liber. l. libertus qui operarum. In tex. ibi. [in alijs capitulis] tã tum valeat testamentum pondera hoc verbum. per quod patet esse verum quod s. dixi. q anníhilatur institutio ipso iure, & in
4 alijs capitulis tantum remanet testamentum validum. simile in authen. ex causa. de libe. prẽte. & in l. fi. ff. de hæredi. instit. †In tex. ibi. [qui redimere.] Nota istũ versi. quia est notabilis. q si ali quis est in carceribus, & negligitur ab omnibus redimi, & peri culũ sit q ibi moriat, põt aliquis amicus suus vẽdere bona illius, vel pignorare, si nõ habet à se pecuniã, & tenetur ille ratã habe re vẽditionẽ. Sed qd si in carceribus positus cõtradixit volẽs po tius stare ibi ad periculũ mortis quàm q vendat. Barto. in simili cõsuluit q nõ stetur eius cõtradictioni per l. si fratres. §. Idem re spõdet. ff. pro socio. in illo qui erat cõdẽnatus ad amputa. manus nisi solueret centũ infra decẽ dies, & ille nolebat soluere. facit l.
5 non tantũ. ff. de app. †Item dicunt doct. per istum tex. q fideius sor constrictus ad soluendũ, si nõ habet vnde soluat, põt aliena re bona principalis debitoris: ne ponatur in carceribus. ad quod ff. man. l. si procuratorẽ. §. si ignorantes. Item dicit Bal. per istum text. q si venduntur mihi bona per nõ dñm, & sic casus in quo ego sum tutus aduersus dominum, puta si ille vendidit iure cre ditoris, & habuit potestatẽ vendendi, qd̃ ego possum ad maiorẽ cautelã implorare iudicis offi. vt dñs ratificet vẽditionẽ ꝑ publi cum instrumentũ: quia fortè nõ semper poterit probari q ille ha buerit potestatẽ vendendi: & sic expedit emptori habere expres sam ratihab. quod tene menti: quia est pulchrũ dictũ: & hoc per
6 istũ tex. dum dicit. Et capti si reuersi fuerint &c. †In fi. text. ibi, [eadem pœna.] per istum tex. dico & puto verisimũ: q si pater instituat filium, & si decesserit sine liberis vult bona in pauperes vel ad ecclesiam vel quẽcunq; alium venire, & cõtingat ipsum filium capi, vel incarcerari pro aliquo debito publico vel priua to, & non põt inde exire nisi vendat bona subiecta restitutioni: quod poterit vẽdere, & diminuere fideicõmissum; vel fortè etiã in totum tollere, si aliud fieri non potest: sicut potest diminui in causam don. propter nuptias vt in auc. res quæ. j. commu. de leg. Sicut etiam posset in causam alimentorũ si deueniret ad tale sta tutum, maximè sine culpa: quia non est verisimile quod pater si talem causam cogitasset, voluisset filium mori in carceribus, vt bona peruenirẽt ad illos. nam sicut si ipse viueret teneret ipsum redimere, ita & bona eius transeunt cũ hoc onere. arg. in l. si quis à liberis. §. Item relictum. ff. de libe. agno. & quod not. Cy. in l. alimenta. in fi. j. de neg. gest.

2 ☞ Clericalis ordo non liberat à patria potestate.
3 Tria priuilegia quæ habent clerici in bonis per eos acquisitis.
4 Testamenta clericorum licet non expugnentur per querelam, si tamen deficit alia solen nitas, possunt dici nulla.
5 Statutum si dicat q, testamenta insinuata, uel redacta in memorialibus communis non possunt expugnari, an debeat intelligi de expugnatione quæ fieret contra testamen ta de se ualida.
6 Statutum an possit tollere legitimam filiorum.

LEX XXXVIII. a

1 VM lege. †Testamẽta cle ricorũ facta sem per quasi caltrẽsi peculio nõ sub iacẽt querelæ. h.d. & sic loquitur de clericis existentibus in patria ptãte. nam si essent sui iuris, nõ dicerẽtur habere pecu
2 liũ. vt l. fi. j. de inof. test. †Ex quo patet q ordo clericalis etiã si sit laicer, nõ liberat à pa
a tria ptãte, nisi sit ordo vel dignitas epalis: b vt in auc. sed epalis. s. eo. & no. in c. indeco
3 rum. de æta. & qua. †Et sic no. tria priuilegia quę habẽt clerici, s. quod habẽt quasi ea strẽse peculiũ tam de acqsitis ex beneficijs eorũ, quã de laboribus suis. item qd̃ de ipso põt testari: sed hoc hodie restringitur ad ea quæ acquirũt ex eorũ laboribus, vel aliũde: nõ ex beneficijs vel cõtẽplationibus eccle siarũ. in illis emi testari nõ põt. xij. q. iij. c. j. & per totũ. de quo tamẽ in c. prælenti. de offi. ordin. lib. vj. Tertiò q eorũ testamenta non subiacẽt querelæ inofficiosi testamẽti. Sed hoc videtur regulare etiã in nõ clericis testãtibus de peculio castrẽsi vel quasi, vt d.l. fi. Et intellige qñ exhæredãt filios indebitè, nam si debitè, nõ es set dubiũ: ideo dico si prætereant eorũ filios: quia præteritio habẽt pro exhæredatione: tum quia sunt in eorũ ptãte ex quo ipsi patres sunt: tũ qa clerici dicũtur milites cœlestis militiæ, & præ teritio militis habetur ꝓ exhæredatione: vt in l. sicut certi. j. de te sta. milij. Bene aũt subiacent dicta testamẽta cõditioni ex authẽt. presbyteri. s. eo. in fi. quidã habẽt hic per quã possunt filij petere legitimã, & sic patet q qui petit legitimã, nõ dicit expugnare te
4 stamentũ secundũ Bal. †Item no. quod licet talia testamenta nõ expugnent per querelã, si tamẽ deficit talis solẽnitas, possunt
5 dici nulla: vt colligitur circa fi. ibi. [secundũ leges.] †ꝓpter qd̃ dicit Bal. li. statutũ diceret q testamenta insinuata vel redacta in memorialibus cõis, nõ põt expugnari, debet intelligi de expu gnatione quæ fieret cõtra testamẽta de se valida, mero iure. Sed si esset nulla, nõ tolleretur ꝑ hoc ius, dicẽdi nullũ: qa nõ est ꝓpriè expugnatio: sed petitur declarari nullũ. Super hoc tamẽ dubito nec fateor simpliciter verè dictũ suũ. nam ista l. seipsam restrin git ad expugnationẽ quæ fieret per querelã: sed illud statutũ ge
6 neraliter loquitur. †Quærit etiã Bal. hic: an statutũ possit tollere
b legitimã[b] filiorũ: ista est quæstio antiqua de qua per Dy. in c. de reg. iur. indultũ. li. vj. qui dicit q põt minui, nõ tolli: & per Cy. in l. sancimus. j. de nup. Bal. dicit q ex iusta cã põt tollere: vt cũ di cit q existẽte masculo filia fœmina nõ succedat. nã tũc nõ debet filiæ legitima: & eius præteritio nõ redderet testũ nullũ: vt ple nè no. Bar. in l. Titio cẽtũ. §. Titio genero. ff. de cõdi. & demõ. nã tale statutũ est rõnabile: vt bona remaneãt in agnatiõe masculo rum. Secus si nõ esset rõnabile, vt si diceret q solus primogeni tus succedat alijs exclusis. nam hoc est cõtra rationẽ, cum inter filios debeat esse æqualitas: vt l. fi. j. cõmmu. vtriusq; iudi.

2 ☞ Confessio quando habeat uim pacti, & quando uim renunciationis?
3 Renunciatio fori quòd debeat fieri specialiter, nec sufficit generaliter renunciatio ex ceptionum.

LEX XXXIX.

1 SI quis in conscribendo. †clerici põt renunciare priuilegio fori. h.d. De hoc dic plenè: vt in l. si qs in cõ scribẽdo. j. de pac. In tex. ibi [in cõscribẽdo &c.] dic & sic tempore quo contrahunt. Sed quid si post cõtractum ex in
2 teruallo hoc faciunt? dic idem: cum sit eadem ratio. †In text. ibi: [confessus fuerit.] no. tex. iuncto eo quod infra subijcitur. [ad uersus sua pacta &c.] q confessio habet vim pacti, quod est ve rum quando fit parte præsenti, vt in l. tale pactum. in princ. ff. de pac. & habet vim renunciationis, quando cõfertur in futurum. nam paria sunt dicere renuncio priuilegio fori: & dicere confi teor me non vsurum priuilegio fori. In textu ibi, [propter sacerdotij prærogatiuam.] supple vel alium ordinem cle ricalem. Sed quod priuilegium habebant clerici tempo re huius legis cum possent conueniri coram iudice seculari?

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iudicis secularis. non possent. Adde q hoc priuilegium fori habuerunt clerici à Deo & non à papa. vt est gl.in c. si imperator.xcvj.dis.glo.in c.quanquã. de censi. lib.vj.Inn.& ab.in c. ñ.de maio.& obed.

b ¶ Cũ hodie sit ordo facer. Adde c.à subdiacono.xciij. dist.c. illud. lxxvij.dist.c.j. de cle.coniu. & glos. in verbo,psalmista. & ibi.Car. Ale. in c. cleros.xxj.dist.

c ¶ Monachus consistit. Adde tex.in c.cũ ad monasterium. de sta.monach.

vt ſ.eo.l.cũ clericis & l.oẽs. Rñdeť. q fortè aliqui habebant priuilegia specialia,non in cluſa in corpore iuris,q nõ possent cõueniri niſi corã episcopo, & illi poterãt renunciare.hodie verò ſi vellẽt ſe ſubijcere iuriſditioni iudicis secularis,nõ possent. ' etiam de conſenſu epi.vt in c.ſi diligenti. de foro compe.Sed ſi iuriſditioni alterius epi, poſſent.cũ licẽtia tñ episcopi.vt in c. ſignificaſti.e.ti.ſed ſi habẽt priuilegium exẽptionis à pprio epo,an ei possent renũciare ſine licentia papæ cui ſubſunt immediatè vel alterius cui per priuilegiũ fuerunt suppoſiti. Dic quod ga redeunt ad ppriũ iudicẽ: ga facilius ſit.vt in l. ſi vnus. §. qd' & in ſpecie dotis.ff.de pac.Quod dic p Io.an. in merc. in regula sciẽti.de re.iu.li.vj. In tex.ibi[omnes licẽtiam habere.] dic ſuper iſta regula multæ cadũt dubitationes.de quibus in Spe.de renũ.& concluſione.vbi pſequiť multos caſus diuerſos & etiã Cy. aliqua tangit hic.An poſſint renunciare exce.macedoniani, vel velleiani? & Alb.plenius.licet inordinatè:ſed tu recurre ad nota. per Bar. j.de pac.l.ſi quis in cõſcribẽdo.in magna diſtinctione quã facit: qua retenta poteris rñdere ad ſingulos caſus: ſed proſequendo, vt facit Albe.nõ capies perfectam doctrinã. † Debes autẽ ſcire q renuntiatio fori debet fieri ſpecialiter.nec ſufficeret generaliter renuntiatio exceptionum.vt l.j.in ſi.ff.ſi quis in ius voc.non ie.& l.ſi fideiuſſor.qui ſatiſda.cogan.

2 ☞ Clerici non possunt inuiti compelli ad subeundum tutelam uel curam,& an uolentes admittantur?
3 Potest quis esse monachus,absque eo quod habeat aliquem ordinem clericalem.
4 Citatus si non est de iurisdictione citantis,an teneatur comparere ad hoc allegãdum? & si non comparet,an possit mulctari?
5 An cessante causa cesset effectus remissiue. Causa an præsumatur finalis,uel impulsiua?

LEX XL.

1 GEneraliter. †Clerici in ſacris ordinibus cõſtituti & etiã monachi licet nõ ſint clerici,ſunt immunes ab onere tutelæ vel curæ,vt in uiti nõ coganť ſuſcipere,dũmodo clericaliterviuãt,et eccleſiæ deſeruiãt;ppter qd' dať eis hoc priuilegiũ:ideo ceſſante cã ceſſat effectus.& ad hoc ſemper allegať iſta l. In tex. ibi [diaconos.] Idẽ in ſubdiaconis:cũ hodie ſit ordo ſacer.[b] Sed contra: quia primò idẽ in qbuslibet clericis etiã nõ cõſtitutis in ſacris, vt ſ.eo.ti.l.pſbyteros.in prima charta ti.ſo. põt dici q illa nõ log tur de onere tutelæ:ſed de aliꝭ oneribus publicis. Aliꝭ dicũt iſtã ſuppleri p illã. Aliꝭ q illa corrigiť p iſtã.tene pcedentẽ,tanquam
2 gis æquã†& diſtingue. Aut quæriť an clerici poſsint inuiti cõpelli ad ſubeũdũ tutelã vel curã, & diſtinctè dic q nõ, ſiue ſint cõſtituti in ſacris,vt hic,ſiue nõ.vt ibi. Aut quæriť an volentes admittanť:& tũc diſtingue vt in auť.pſbyteros q̃ hic ſequiť.Nã aut ſunt epi vel monachi.& indiſtinctè nõ admittunť etiã volẽtes.vt in fi.d.auť. Aut ſunt inferiores ab epo,& non monachi:& tũc aut nõ ſunt in ſacris:& tũc ad legitimã tutelã vel curã admittunť volẽtes fauore ſanguinis vel cõſanguinitatis. vt in prin.d. auť.ſed ad datiuã tutelã vel curã extraneorũ nõ admittuntur vt
3 ibi colligiť à cõtrario ſenſu. † In tex.ibi[licet nõ ſint clerici.] No. q põt qs eſſe monachus abſq eo q habeat aliquẽ ordinẽ clerica
c lẽ.nã monachus cõſiſtit ' in pfeſsione paupertatis,caſtitatis, & obedientiæ, quã põt facere etiã non habens ordinẽ clericalem. Sed clericatus conſiſtit in collatione characteris quã facit Epus:
4 nõ autẽ ipſe clericus. † In tex.ibi,[ipſo iure.] Iſtũ text.valde not. Pe.& Cy.qui dicũt per hoc limitari & declarari id quod no,per gl.in l.ij.ſi quis in ius voc.nõ ie.cũ ſimi. dũ diſtinguit qñ citatus non erat de iuriſditione citantis,an teneať comparere ad hoc allegandũ,& ſi non comparet,an poſsit mulctari.Nam glo.ibi diſtinguit.aut erat certũ vel notoriũ ipſum non eſſe de territorio iuriſditionis iudicantis,& nõ tenetur cõparere. Aut erat dubiũ. & tũc ſecus.l.ſi quis ex aliena.ff.de iudi. Nam iſta diſtinctio fallit eo caſu quo citatus ipſo iure nõ erat de iuriſditione ſua:vt ga erat forẽſis,vel ſi erat ciuis,erat exemptus per l.ſcriptam vel ſtatutum. Si autem non ipſo iure: ſed ita demũ ſi volebat vti.pone exemplum in ſcholari qui ſubeſt ipſo iure iuriſd. Poteſtatis:ſed ſi vult poteſt eam declinare,& petere ſe remitti ad rectorem vt in auť.habita.j.ne filius pro patre. Item pone exemplum in legato reperto Romæ, vel in curia Romana quæ eſt cõis patria: & in qua quilibet poteſt conueniri:tamen ſi erat ibi legatus, habet priuilegiũ reuocandi domũ ſi vult:vt l.ij.§.legatis.ff.de iudi. iſto caſu tenetur ſemper cõparere etiã ſi erat certũ q erat ſcholaris vel legatus:quia nõ erat certũ an vellet vti tali priuilegio niſi ipſum allegaret:vnde tunc tenetur ſemper comparere & allegare:aliàs poteſt procedi contra eum tanquam ſi nõ haberet priui legiũ:ita vult Pet.hic,licet Bal. aliter ipſum recitet:& non bene: patet etiam q ſi procedatur contra illum qui ipſo iure nõ ſubeſt iuriſditioni citãtis,& ipſe non comparet,proceſſus factus cõtra eum eſt ipſo iure nullus:& de nullitate põt allegari quãdocunq; tanquã factus à non cõpetenti iudice. Nam non cõparendo nõ videtur iuriſdi.prorogare:vt l.ſi quis ex conſenſu.j.tit.j.vt ſi erat clericus. Sed quantũ ad mulctam imponẽdã eo caſu quod erat dubium,& tenebať cõparere,poſſet imponi:niſi qñ erat clericus quod dic vt no.ſubtiliter & plenè in c.ſcienti.de regu.iur.lib.vj. in mercu.in q.quã fecit ibi Io. And.de dictis Egidij Bononiẽſis
5 docto. † Vltimò de iſto brocardo. An ceſſante cauſa ceſſet effectus. Bal. Poſt Pe.qui hic diſtinguit ſi finita verba,dicit.dic vt hic per eum: quia potius eſt laborioſum quàm vtile recitare verba ſua:& adde quod no.in l.ij.§.fin.ff.de dona. An cauſa præſumatur finalis,vel impulſiua. Item an ea quę dicuntur procedant de iure canonico. vide lxxxvj. diſtinct.c.fina. & xxj.quæſtio.iij.c. Cyprianus.

2 ☞ Testis qui non cogitur inuitus testificari,si testificatur, quod debeat scribi in actis quod sponte testificatur: & q. idem in proxenetis: qui nõ admittitur nisi uolentibus partibus,q. debeat de eorum uolũtate apparere.

AVTHENTICA.

1 REſbyteros. †No.hic qd' illi q nõ coguntť ſuſcipere tutelã:ſi volũt ſpõte ſuſcipere,admittunť,& debẽt declarare volũtatẽ eorum infra quatuor mẽſes:aliàs nõ admittunť poſtea. Iſtud inducebat Bar.ad matrẽ & auiã quæ nõ cõpelliť:& põt accipere ſi vult:vt in auť.matri & auiæ.qñ mu.of.tu.ſun.põt q debeat declarare volũtatẽ ſuã infra quatuor mẽſes,q ſi nõ faciat:excluſtur à tutela:& vltra hoc priuať ſucceſsione filij moriẽtis in pupillari ætate:& ita dicit eſſe intelligendũ.l.ij.§.cõfeſtim.ff.ad tertul. Sed vtrunq; dictũ reprehẽdit per Bal.qa mater habet annũ ad ſuſcipiẽdũ tutelã,vel faciẽdũ aliũ tutorẽ dari,vt inſti.ad Tertul.§.fi.& licet malè faciat,ſi prius habet facultatẽ hoc faciẽdi & nõ facit qa debet facere quãprimũ põt vt in d.§.confeſtim.attamen nõ priuať ſucceſsiõe filij:niſi negligat per annũ:aliàs ad qd dareť annus ſi nõ ,pdeſſet:quinimò licet negligẽdo per annũ priueť ſucceſsione,ſi filius moriať in pupillari ætate,nõ tñ excludi tur à tutela ſi poſt annum vult ipſam accipere,vt no.in l.iij.ff.de legit.tut. & adde quod not.Bald.in l.precibus.j.de impu.& alii. ſubſti.Nec ob.iſte tex.quia illa ratio eſt in clericis,vt de ieruſant
2 eccleſiæ:quod poſt quatuor mẽſes etiã volẽtes nõ audiãtur. † Itẽ inducit in arg.ſecundũ Cy.quod qñ eſt aliquis teſtis qui nõ cogitur inuitus teſtificari.de quo in l.lege Iul.& l.inuiti.ff.de teſti. qñ teſtificať:debeat ſcribi in actis quod ſponte teſtificatur: aliàs præſumereť inuitus,& nõ valeret ſecũdũ Bart.de capua,& Cy. & Bar.dicit ita de facto ſeruaſſe in ciuitate Piſarũ:& Richar.dicit ſe habuiſſe de facto in quodã proxeneta,qui nõ auditur niſi volẽtibus partibus:vt in c.j.cũ ibi no.de teſti.lib.vj. Certè nõ loquimur qñ ipſe teſtis inuitus nõ cõpellitur. Vltimò ,p eo quod hic dicitur in fi.vide lxxxvj.diſt.c.peruenit.in tex.& glo.

2 ☞ Rapiẽs meretricẽ quæ est nupta,debet puniri pœna huius l.& in ea cõmittitur adulterium sicut in honesta:& quid si non erat nupta?
Rapiens uxorem suam fortè de domo patris,non punitur pœna huius legis.
3 Quid in sponsa per uerba de futuro? quod sit idem,si consensit,& quid si non consensit?
4 Si quis stuprauit honestam mulierem per uim,non tamen traxit eam de loco ad locum, qua pœna punietur?
5 Raptor si uult accipere raptam in uxorem,an euitet pœnam.
Qualiter possit dici quem præstare opem post maleficium commissum?
6 Valet statutum permittens cuilibet priuato,interficiendi bannitum: & si permittat offendi:includitur etiam quod possit interfecere.
Si permittitur certis personis,puta consanguineis,quod possint interfecere raptorem

rem uirginis repertum in flagranti crimine,an possit consanguineus ducere secum extraneum: & facere per illum interfici.
7 Casus in quo malefactor per quẽcunque iudicem capiatur etiam,qui non sit iudex suus, nec in suo territorio derelinquerit poteſt ipſum punire ſine fori præſcriptione.
8 Ille qui dicitur malefactor si fuerit comprehensus,nõ poteſt condemnari uel puniri niſi legitimè conuincatur.
Fuga an probet maleficium?
9 Casus in quo possessio ipſo iure acquiritur ecclesiæ sine apprehensione: & regulariter secus.
Habens solam proprietatem: quod dicatur habere plenum dominium, & qualiter ista uerba pleno iure intelligantur?

LEX XLI.

1 RAptores. †Pœnæ huius l.locum habent etiam pro ſolo raptu ſine ſtupro. Item ha-
2 bet locum in mulieribus honeſtis. † Quæro,vtrum iſta lex habeat locũ in eo quiſ rapuit meretricem. Glof. inſti.de publ.iudi.§. Item lex Iulia.dicit quod nõ. Tu diſtingue. Aut erat nupta,& locũ habet in ea. Nam in ea cõmittiť adulterũ ſicut in honeſta muliere.vt l.ſi vxor.in princi.ff.de adul. ergo & raptus. Aut non erat nupta:& tũc aut cõſenſit:& nõ habet locũ, propter vtilitatem vitæ.vt j.de adulte.l.ſi ea quæ.per hoc differt ab honeſta muliere. in qua locum habet etiam ſi conſenſit: vt in fine huius ſ. aut non conſenſit:& tunc ¦aut habuit iuſtam cauſam ¦contradicendi: quia fortè ¦volebat redire ad honeſtã vitã:vel quia rapiens erat eius attinẽs. Et locũ habet iſta l. aut nõ habebat iuſtã cauſam,& tunc ſecus.arg.d.l.ſi ea quę.ſecũ dum Guli.de Cu.& Bal.¦ Item quæro an habeat locũ in rapiẽte vxorẽ ſuã fortè de domo patris? & dic q nõ ſecũdũ doc.qa maritus habet manuũ iniectionẽ in vxorẽ.arg.l.ſicut.ff.de oper.lib.
3 † Item quæro,an habeat locũ in ſpõſa ſua per verba de futuro dic q ſi cõſenſit,nõ habet locũ;ppter præcedẽtẽ tractatũ de matrimonio:quia ſi ſequať copula carnalis,trãſit in matrimoniũ de præſenti.vt in c.pe.de rapto. Si verò nõ cõſenſit,quia fortè volebat ingredi monaſteriũ:dic vt habetur in q.diſputata:quã ponit Io.And.in regula quæ cõtra ius de reg.iur.in mercuria.libro vj.
4 † Item quero,quid ſi aliquis ſtuprauit honeſtam mulierem per ven.nõ tamẽ traxit eam de loco ad locũ? dic nõ habere locũ pœnam huius l.ſed pœnam l. Iuliæ.de vi.quæ eſt minor.vt inſtit.de pub.iud.§.Item eadẽ.l.& ita refert Gandinus in opere ſuo male ficiorũ terminatũ fuiſſe Bononiæ ſub rubri.de multis quæſtionibus incidẽtibus in cauſis criminalibus.ad quod vide bonum tex.qualiter dicatur rapi in l.ſed eximẽdi.ff.ne quis eum qui in
5 ius voc. † Item quæro,ſi raptor vult accipere raptã in vxorem? dic quod de iure ciuili nõ euitat pœnã huius l.quia prohibetur matrimoniũ inter eos,de iure verò canonico nõ permittiť: vt in c.fi.de rapt.Sed an hoc euitet pœnã legalẽ? eſt dubiũ: propter ea quæ habẽtur in c.j.& ij.de adul.quæ videnť ,pbare q ſic:ſed gl, & doct.intelligũt ibi in foro eccleſiaſtico,vel in terris in quibus
a eccleſia habet tẽporalitatẽ. Ego autẽ aliàs cõſului q euitet:ga ius canonicũ potuit in hoc mitigare pœnã legalẽ,ſicut ĩ multis aliꝭ corrigit ius ciuile:hoc tñ verũ ſit rapta & parẽtes ei conſentiunt aliàs ſecus.& per illud cõſiliũ ille euaſit mortẽ in ciuitate ¦Mantuæ:ſcias q hæc l.habet locũ in eo qui rapuit: licet nõ ſtupraverit:deinde no.ex prin.huius l.iuncto fi. q præſtãs opẽ maleficio cõmittendo,in ipſo actu maleficij plus puniť quã ſi poſt:de hoc dico vt plenè no.per Bar.in l.is qui opẽ.ff.de fur. Item q ita põt dici quẽ præſtare opẽ poſt maleficiũ cõmiſſum ſicut in ipſo maleficio cõmiſſo,vel ante,puta receptãdo. Adde quod dicit Inn.
b q ille ſtat armatus[b] iuxta occidẽtẽ vel vulnerãtẽ,licet nihil faciat
6 niſi quia aſsiſtat,dicetur occidẽs vel vulnerãs. † Item not.dũ dat licentiã cõſanguineis interficiẽdi repertũ in flagrãti crimine.ſar. q valet ſtatutũ permittẽs cuilibet priuato interficiẽdi bannitũ. nã ſicut lex iuris cõis põt permittere priuato quod occidat genera liter ex iuſta cauſa: vt hic & j.vt li.ſe ſine iu.vin.& finaliter ita terminatũ:vt not.in addi.Spec.in tit.de cõſti. ſuper rubri.vbi refert diſpu. lac.de Are.& ſi permittit offendi, includitur etiam q poſsit interfecere:quia dicit offenſio. De his etiã not.pro Gandi. in prædicto opere rubri.xxiij.quæ incip.de bannitis pro maleficio:& etiam in vlti.rubri.illius operis,& Bar.conſuluit in conſi. quod incip.ſtatuto caſtri plebij.& tangitur in l.iij.§.pe.de alimẽ. lega. Sed quid ſi permittit certis perſonis tantũ vt hic:puta conſanguineis. An poſsit cõſanguineus ducere ſecum extraneum, & facere per illum interfici:adeo q ille non puniatur: videtur q non:quia ſtandum eſt verbis. In contrarium videtur per l. iij.§. eum qui.ff.de vi & vi ar.& no.eo.tit.l.cum a fundũ.in gl.ſuper ver.poſtea.& hoc eſt vti le. Nam ſtatutum Florẽtiæ permittit ei qui percuſſus vel vulneratus fuit ab alio:q poſ ſit ſe vindicare propria authoritate,redden do ſimilem percuſsionem. An ergo poterit b ducere ſecum ſocium & facere per illũ red di ſimile:ſolent allegari iura prædicta: & fa cit l.Gracchus.j.de adul.nam patri permittitur occidere repertum in adulterio cũ filia,& ibi dicitur q ſi facit interfici per filium,q ille non puniťur
7 & tamen permiſsio non fit filio,ſed patri. †Item not.caſum in quo malefactor per quẽcunq; iudicem capiatur, etiam qui non ſit iudex ſuus,nec in ſuo territorio deliquit: ſed alibi põt ipſum punire ſine fori præſcriptione:vt patet ibi:nec non aliꝭ cuiuſlibet ordinis:nec remittitur ad locum delicti commiſsi:regulariter ſecus,vt l.j.j.vbi de cri.agi.opor.& in authẽ.vt nulli iudi.§. ſi quis
8 verò comprehẽſorũ. †No.etiam ſecundũ doct.q ille qui dicitur malefactor ſi fuerit cõprehenſus:nõ poteſt condẽnari vel puniri,niſi legitimè conuincatur.& ſic fuga non probat maleficium, de hoc dic:vt l.lege Cor.ad ſil.Et per hoc dicimus q de iure cõmuni bannitus pro maleficio:quia non comparuit,non habetur pro confeſſo:& ſi capiatur,debet inquiri & poni ad torturã:non autem eo ipſo condemnari, vel puniri: niſi ſtatutum dicat contrarium:vt in terris Tuſciæ.Sed in partibus iſtis ponitur in banno ad inquirendum:& ſic ſe cõformat cum iure cõmuni,& hoc patet in text.ibi. [poſt legitimas & iuri cognitas &c.] & poſt cõfeſsionem maleficij datur ſibi terminus ad faciẽdã ſuã defenſionem. Sed ſi dixerit ſe nullã habere ſtatim cõdẽnabitur.glo.eſt ſing.quæ allegatur ad hoc in l.j.ff.de fu.balne.¦Vltimò not.tex. ante ti.dum dicit [omnem proprietatem & plenã poſſeſsionẽ.]
9 †nam hic eſt caſus in quo poſſeſsio ipſo iure acquiritur eccleſiæ ſine apprehenſione:regulariter ſecus:vt no.in l.fi.ſ.tit.j. Item patet per iſtũ tex.q ille qui habet ſolã proprietatẽ.dicit habere plenum dominiũ:& ſic nõ eſt ineptus libellus in quo petat hoc declarari.Nam dicitur habere quis dominium pleno iure,quando habet directum:licet alius habeat vtile:vt no.l.Pompo.ſcribit.in vlti.ff.de reí ven.Aliquando verò iſta verba pleno iure intelliguntur reſpectu proprietatis,& poſſeſsionis.de quo vide per Bal. in l.ſi mater.ad Tertul.

a ¶ Ego aũt, Adde qđ eſt in cõſ.ccvj.incip. cõſiliũ viſo dicto ſtatuto. & de hoc aliqd per Alex. de Imo.in cõſil.j.in ij.volumi. Cur.

b ¶ Qui ſtat armatus. Adde Pe. de Anc.in in repe.regulæ acceſſorium.in vij.op.de re.iur.lib.vj.

2 ☞ Matrimonio contracto per uerba de præsenti:si secuta sit copula carnalis, non potest alter ex coniugibus inuito altero religionem ingredi:& quid si alter consentiat?
Quid si matrimonium non esset consummatum per copulam carnalem?
3 Quid si ante matrimonium contractum interuenerit copula? sed postea non? & an Papa possit dissoluere.
4 Illud quod impedit religionis ingressum metu pœnæ:est contra Dei timorem: & sic reprobatur à iure.
Si mulieri aliquid relinquatur sub conditione si nupserit: & ipsa non nubat: sed ingrediatur monasterium quod conseruatur relictum ac si nupsisset.
5 Si pater relinquat filiæ mille si nupserit: & si ingrediatur monasterium relinquat ccc. si ingreditur monasterium,an consequetur mille ac si nupsisset.
6 Datio arrharum,an probetur per confessionem recipientis?
7 Pactum uel statutum de dote lucranda, an habeat locum ,si mulier quæ dotem dedit uel promisit,moriatur antequam ad domum mariti traducatur: uel ante copulam carnalem?

LEX XLII.

1 DEo nobis. †Poteſt alter ex ſponſis altero inuito,religionem ingredi,& ſoluuntur ſponſalia:nec per hoc aliquem pœnam arrharum patitur:quia non videntur diſſoluta eius culpa:ſed ex iuſta & legitima cauſa. Similiter alter ex coniugibus,poteſt altero inuito religionem ingredi,& diſſoluitur matrimonium. nec ,per hoc aliquam pœnam patitur circa dotem vel donationem propter nuptias,quaſi eius culpa matrimonium ſit ſolutum, habebitur tamẽ ingrediens pro mortuo vel mortua:& ſic vendicat ſibi locum pactum vel ſtatutum de certa parte dotis lucrãda in cauſa mortis.h.d.vſq; ad §.hoc etiam cognitum. ††Et aduerte:quia
2 de ſponſis per verba de futuro remanet hodie de iure canonico incorrecta;imò confirmata eſt:vt patet xxvij.q.ij.per totum:ſed ſecunda pars de coniugibus qui contraxerunt per verba de præſenti,ſiue ſecuta erat copula carnalis, ſiue non,corrigitur de iure canonico eo caſu quo matrimonium erat conſummatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Per ingressum religionis. Adde c.ex publico. & ibi doct. de conuer.coniug.

b ¶Ex quo etiam. De hoc vide per.d. Ant. & Abb. in c. in præsentia. de probat. & Bal.in aut. nisi. C. ad trebel. Ludo. Roma. in l.stipulatio hoc modo concepta. ff. de ÿ. ob. adde eundē Paul. de Cast. in l.quoties. sub conditione. ff. de condi. & demon. & in dicta aut. nisi rogasti. Matheſi. in suo notabili cccc.xxj. & nouissimē per Fel. in d.c.in præsentia. col. xv. circa fin. & hanc questionem declara. vt ibi per eum. Cur.

c ¶Pater non potest filium exhæredare. In quibus casib⁹ pater pōt exhęredare filiū vide per gl.in c.quin tauallis. de iureiurā.

d ¶Per ingressum religionis. Adde gl. in l. si ex causa. in §.pe. ff. de mino. gl. j. in c.in decorum. de æta. & a quali. Spec. ti. de sta. mona. ver. xij.

per copulā carnalē: quia nō potest dissolui per ingressum religiōis, quo ad hoc vt alter qui remanet in seculo posit contrahere cū altero vel altera. Nec posset papa super hoc dispensare. Sed nec altero inuito potest ingredi. & si cōtrafaceret, posset vendicari & extrahi de monasterio: sed consentiēte altero & continentiā promittēte: si nō sit suspicio de incōtinētia, bene potest ingredi. nec tunc separatur matrimoniū, sed thorus: vt hæc habentur in c. Agatosa. ea causa. et q. Sed si nō esset cōsummatū pcopulā carnalē: tūc p ingressum alterius, etiā altero inuito matrimoniū dissolueret etiā quo ad fœdus matrimonij, vt posit cū altero vel altera cōtrahere. vt etiā de his habeat plenè in c. ex publico. de cōuer. cōiu. & quæ sit diuersitatis ratio dic vt ibi no. & sic bñ posset Papa dissoluere matrimoniū cōtractū per verba de præsenti: si postea nō est secuta copula carnis. †Sed quid si ante matrimoniū contractū interueniat copula, postea non. Adhuc quærit an Papa posit dissoluere. Bal. mouet hanc q. in l. Paulus. ff. de sta. ho. dicēs q copula præcedēs cū nō fuerit matrimonialis, nō impedit separationē matrimonij, per ingressum religionis. vel dispēsationē Papæ. Tene menti: quia ista fuit quotidiana.

3

a

4 †In tex. ibi, [cōtra Dei timorē.] No. secundum Bal. quod illud qđ impedit religionis ingressum metu pœnæ est cōtra Dei timorē. & sic reprobat à iure. & in hoc videtur cōsentire ratio. §. sed & hoc p̄senti. in auc. de san. epis. vbi habet q si mulieri aliqd relinquit sub cōditione si nupserit; & ipsa nō nubat: sed ingrediat monasteriū, cōsequit relictū ac si nupsisset: quia illa cōditio reiicit in ea q̄ vult monasteriū ingredi, tanquā cōtraria voto religionis. Similiter si aliquis fuit rogatus restituere sub conditione si decesserit sine liberis, & ingrediatur monasterium: & sic liberos habere non potuit. q non videtur extare conditio fideicommissi. nec veniunt bona restituenda: sed est perinde ac si decessisset cum liberis: quia illa conditio similiter videtur reprobari, tanquam contraria voto religionis. ita dixit Ricar. Mal. in q. disputata hic per eum. in qua concluſit q etiā si constabat de intentione testatoris in cōtrarium, ſ. in primo casu q sentit de matrimonio carnali non de spirituali. & in secundo q sensit de liberis veris. & ex suo corpore descēdentibus nihilominus habent locum ea quæ dixi. †Ex quo etiam b terminauit

5

b q. quotidianā. si pater relinquat mille filiæ si nupserit, et si ingrediatur monasterium relinquit. cccc. dun taxat & ipsa ingrediat, q ipsa consequetur mille ac si nupsisset in seculo. & ita disputando tenuit do. Thomas de Formaglinis de Bononia, vt refert Io. And. in titu. de sta. mo. in addi. Spec. sed lac. de Bel. & Bald. tenent contrarium, & ego etiam secutus alias cōsului quod dictę conditiones non reiciantur, tanquam cōtrariæ voto religionis: sed ex præsumpta mente defuncti, qui de ingressu religionis nō cogitauit. nam lex præsumit q si cogitasset, tales conditiones nō apposuisset. vbicunq; ergo apparet quod cogitauit & contrariū voluit q si ingrediatur religionē non habeat, vel q restituat: tūc seruanda est intentio testatoris. & ita communiter seruatur. & h. d. Bald. satis probari in ver. [et nihil amplius.] vbi tex. vult q pater necessitetur relinquere filio suam legitimam si ingrediatur religionem. nec vltra: si non vult. sicut ergo nō cogit vltra relinquere si non vult, ergo & si relinquit possunt episcopi substituere in eo quod vltra relinquit si ingrediatur monasteriū, & sic sibi auferre. & vide Barto. in l. prima ff. de his quæ pœ. no. †Item

6

not. ibi [nisi quod probata fuerit accepisse] secundum Baldum quòd datio arrharum non probatur per confessionem recipientis, vel per instrumentum quod non continet nisi confessionem sed debet probari vel per testes, vel per instrumentum, in quo notarius attestetur de numeratione facta ipso præsente. & ratio est: quia præsumitur facta confessio in fraudem l. dicentis q in matrimonijs non potest peti pœna: licet possit dari arrha. vt in l. Titia. de ver. obliga. iuncta l. j. j. de spon. & dicit Bal. quod Barto. hic tenet, ipse tamen determinat contrarium, & dicit seruari. Sed salua reuerentia Bartol. non tenet hoc: imò tenet illud idem quòd ipse tenet in dicta l. Titia. eo casu quo alter tantum fuit confessus recepisse ab altero: sed si ambo confitentur, puta sponsus quòd recepit. c. à sponsa. & econuerso: tunc tales confessiones bene præsumuntur factæ in fraudem. l. quod dic vt ibi per eum. & etiam per Bald. infra quam lic. ab empti. di. l. ij. vbi omnino vide. †Vltimò determinat Bald. per istum ver. [nam & maritis] dum dicit habere locum pactum de dote lucranda per ingressum religionis, q tale pactum vel statutum: etiam si mulier quæ dotem dedit vel promisit moriatur antequam ad domum mariti traducatur, vel ante copulam carnalem, quia iste ver. hodie restringitur ad dictum casum, & quia verum est dicere q vxor prædeceſsit in matrimonio: cum illud fuit cōtractum per sola verba de præsenti. vt in l. nuptias. de regulis iur. Tamen iste tex. parum facit, cum loquatur etiā quando erat consumma tū per copulā carnalē, licet hodie hoc corrigat: & ad illū casum posset referri quod hic dicit de lucro dotis secundùm do. Raph. qui bene dicit in hoc. Adde quod dicit Bald. no. in l. non sine. C. de bon. quæ libe. si statutum diceret q si mulier in matrimonio copulata præcedat, vir lucretur dotem, q illud verbum copulata importat q sit consummatum per copulam carnalem. aliàs nō lucrabitur. Quid autem in sponso? Dic vt ibi per Cyn. & adde quod Bal. no. in l. nihil. rer. amo.

2 ☞Statutum si dicat q. mulier ingrediens monasterium, non succedat] cum masculo: an tale statutum ualeat?

3 Filius licet per ingressum religionis exeat patriam potestatem, nihilominus patre mortuo defertur sibi hæreditas iure suitatis, & quid in religione mendicantium.

1 §. Hoc etiam. †Not. q ius religionis potentius est quàm patria potestas: quia pater nō potest abstrahere filium à monasterio: & sic non habet interdictum

c de liber. exhib. Item quod pater non potest filium exhæredare c propter hanc solam causam, q contra vel præter voluntatem suam ingressus sit monasterium. Sed quid si fuerat alia causa. Guliel. de Cu. dicit q si illa causa concernebat iniuriam patris: vt quia violentas manus in ipsum iniecerat, illa causa non tollitur per ingressum religionis: sed potest ipsum exhæredare. Sed si non concernebat iniuriam patris: sed vtilitatem suam: quia dū fuit in seculo inhoneste vixit, & fuit arenarius, quæ est iusta causa exhæredandi, vel fortè contraxit matrimonium cum vili persona sine voluntate patris, istæ causæ abolentur per ingressum

2 religionis, & ita intelligatur glo. quæ est hic. † & iste §. inducitur ad quæstionem. Si statutum dicat q mulier ingressa monasterium vel ingrediens nō succedat cum masculo: an tale statutum valeat? & est ar. hic q non: quia sicut pater non potest eam exhęredare per ingressum, ita nec patria per statutum: sed istud argumentum non est bonum: quia plus potest patria quàm pater priuatus. iuxta no. in l. impossibile. ff. de pactis. vnde Docto. distinguunt, aut loquitur per verbum de præterito: puta ingressa monasterium non succedat: & tunc nō valet: quia statuit in illa quæ sibi non est subiecta post ingressum. Aut loquitur per verbū de præsenti: puta q ingrediens &c. & tunc secus: quia statuit in sibi subiectam: cum enim incipit ingredi, adhuc ingressu non facto est sibi subdita: & sic potest eam ligare. arg. in l. qui duos. de manumiſ. test. dum dicit q viuens qs moritur: & pro ista distinctione facit optimè text. in l. stichus seruus meus. de manu. testa. & hoc tangit Bartol. in l. fina. j. de pact. Mihi videtur quod ista distinctio posset procedere, si statutum diceret quod ingrediens vel ingressa efficiatur inhabilis ad succedendum: quia ista inhabilitas confertur cum incipit ingredi, vel est ingressa. Sed si dicat ingrediens vel ingressa non succedat: tunc indistinctè non valet: quia succedere vel non succedere pendent de futuro, cum defertur hæreditas: ante enim non dicitur quis succedere: sed cū debetur hæreditas: & venit tempus succedendi: tunc reperitur religiosa: & non potest inhabilitari à statuto, etiam si loquatur per verba de præsenti. Tene menti: quia hoc est subtile &

3 & verum. †Vltimò Doct. dicunt quòd filius licet per ingres-

d sum religionis d exeat patriam potestatē, nihilominus patre mortuo defertur sibi hæreditas iure suitatis: quia iste tex. vult q succedat perinde acsi non fuisset religionem ingressus. & sic si decedat antequam se immisceat, transmittit ad monasterium iure suitatis,

suitatis, sicut transmitteret ad suos hæredes & extraneos, & habet locum in religione quæ habet in communi: sed in religione mendicantium dic vt dixi. §. in authen. ingressi.

De episcopali audientia. *Rubrica.*

1 Præmitte hic, † q Episcopi tempore harum legum, non habebant iurisdictionem contentiosam etiam inter clericos nisi de voluntate partium. vt j. eo. l. si qui ex consensu. suberāt enim clerici iudicibus secularibus. vt. §. tit. j. l. omnes clerici. tamen ciuitati constantinopolitanæ suberant etiam Patriarchæ. vt in l. cùm clericis. Sed in quibusdam concernentibus pietatem recurrebatur etiam ad eos. & de hoc tractat iste tit.

2 ☞Ad curam episcoporum pertinet ut tempore caristiæ victualia uendātur pro iusto foro: ne pauperes fame pereant.
Redimens aliquem de captiuitate pro parua quantitate, non ei potest magnam tagliam imponere.

3 An quis cogatur uendere res suas, & an pro certo pretio?

4 Alimentorum appellatione cum contineantur uestes, & etiam habitatio, quod possit imponi certa taxa in pensionibus domorum, & in uenditionibus pannorum.

LEX. I.

1 Negotiatores. †Ad curam episcoporum pertinet ne redimētes captiuos ab hostibus plus ab eis exigant, quā pro eis soluerint. h. d. secundū vnā lect. quæ declaratur. in l. fi. j. de capti. q vel rehabeant quod

2 soluerunt ad operas quinquennales. † secundùm aliam lecturam dicit quod ad curam episcoporum pertinet vt tempore caristiæ victualia vēdantur pro iusto foro, ne pauperes fame pereant. sic no. ex prima lec. contra illos qui faciunt mercātiam de hominibus, redimendo ipsos de captiuitate pro parua quantitate. & postea imponunt eis magnam tagliam. & si habe-

3 rens ipsos in domo non possent ab eis aliquid exigere: quia idē iuris est de parte quo ad partem, quod est de toto quo ad totū. † Circa secundam lect. vide quod no. in l. inuitum. de contrahē. emp. an quis cogatur vendere res suas: et an pro certo pretio. de quo etiam tangit hic Cy. nam victualia si habet quis extra suā indigentiam tempore caristiæ, tenetur vendere: & etiam pro iusto pretio taxando. vt hic & in l. j. §. cura carnis. ff. de offici. præ-

4 fec. vrb. † Et dicit hic Pet. quod cum appellatione alimētorum a contineantur vestes & etiam habitatio: potest imponi certa taxa in pensionibus domorū: & etiam in venditionibus pannorū.

a ¶Appellatiōe alimētorum. Adde gl. in c. Episcopus. x. q. ij.

b ¶Quia extrahūtur. Adde Bart. in l. Lucius. in fi. ff. ad turpi.

2 ☞Quando liceat appellare ab interlocutoria, uel ab alio grauamine?

3 Pœnæ quæ imponuntur clericis propter eorum delicta per curiam episcopalē, an debeant erogari pauperibus, uel applicari curiæ episcopali: & quid in male ablatis.

4 Pœna an committatur ex actu nullo?

LEX. II.

1 Si clericus. † Clericus appellans frustratoriè ab interlocutoria punitur pœna pecuniaria de qua hîc. quæ nō applicatur fisco: sed pauperibus erogatur per epm. h. d. Et propter hoc vltimū posita est ista. l. hoc ti. Nam etiam laicus appellans frustratoriè ab interlocutoria punitur eadem pœna. vt. j. quorū app. non rec. l. ab executione. in fi. tamē tunc pœna applicatur fisco. & hoc de iure ciuili. Ce iure verò canonico nō reperitur q tali pœna puniatur. glo. est ordi. quā tene menti. in l. j. §. fi. ff. á qui. app. non li. Ideo in terris ecclesiæ quo ad temporalē iurisdictionem nō seruaretur ista. l. quò ad hanc pœnam. nec etiam in curia ecclesiastica, in qua seruantur canones. vt in c. quòd clericis. de fo. cōp. Et tamen appellatio frustratoria ita reprobatur de iure canonico, si

2 cut de iure ciuili ab interlocutoria. vt in c. pastoralis. de appel. & eo. ti. c. cū appellationibus. li. vj. † Sed quando nō est frustratoria: quia ex causa iusti grauaminis: tunc differt ius ciuile à canonico: quia cū de iure ciuili instantia duret triennio, ne contigat eam protelari, inhibetur talis appellatio ab interlocutoria. et si sit cā iusti grauaminis. si tamen est talis q potest reparari p appellationem interpositā à diffinitiua. vt in l. ante sentētiæ tempus. j. quo. app. non re. sed si non posset reparari, tūc permittitur. vt in l. si quis prouocatione. j. de app. & tunc durante cā appellationis videtur q non currat tempus instantiæ. per l. intra vtile. ff. de mino. & per l. contra maiores. j. de inoffi. test. & l. si cū ipse. ff. de exc. tut. De iure verò canonico secundum quod instantia durat per petuò: qa cessat ratio supradicta, potest appellari à quolibet gra-

uamine, & à qualiber interlocutoria, dum- a modo appelletur in scriptis: & inseranť causæ grauaminis. vt in cle. j. de app. & in c. ap- b pellāti. eo. ti. Cætera vide per Bar. in d. l. aī sentētię ipſs. & in l. eius qui. de appe. reci. & Bal. hîc aliqua tangit ad declarationē & limitationem eorū quæ ibi notantur. † Quæritur hîc quid de aliis pœnis quæ imponūtur clericis propter eorum delicta per curiā epālē, an debeant erogari pauperibus, vel applicari curiæ epāli, Bal. tenet hāc vltima partē, dicēs q reputatur esse de reditibus curiæ: & sic Epīs salua cōscientia de illis pœnis pōt facere quid vult sicut de reditibus sigilli. Nō ob. ista. l. qa hîc vltra. l. procedit mādando q distribuať inter pauperes, si hoc nō faceret, esset idem q supra dixi. tene mēti. Incerta tū & malè ablata nō debet Episcopus sibi appropriare: sed inter pauperes distribuere. vt in

4 c. cū sit. de iudi. & ibi not. † In gl. j. in fi. ibi. [si quis ex clericis] ad cōtrariū respondet. q loquitur in pœna conuentionali, quæ nō cōmittitur ex actu nullo, seu de facto celebrato & non de iure. l. continuus. §. cum quis. ff. de verbo. oblig. nos loquimur in pœna legali, quæ cōmittitur ex actu nullo contra prohibitionē. l. atten tato. Et de isto artī. an sufficiat de facto fieri vt pœna cōmittať. vide plenè per Bar. j. de transac. l. vbi pactum. in fine.

2 ☞Imperator in locis in quibus se reperiebat tempore paschali, qualiter faciebat captiuos relaxari?

3 Tenens equum in pascuis, requisitus ab aliquo ut illum sibi cōmodaret, si dixit sibi quod iret ad pascua, & ipsum reciperet & ita fecit: & postea expleto usu, reposuit in eisdem pascuis, & inde fuit subtractus, uel lupus comedit, an commodatarius teneatur?

4 Criminosi dimittuntur impuniti: turbantur gaudia & lętitiæ hominum.

5 Homicida quod fecit expectet.
Qui occidit occidatur sine redemptione, & quid si non dolo occidit?

6 Crimen læsę maiestatis non solum committitur aduersus Principem uel Papam: sed etiā aduersus inferiores dominos terrarum, per eorum subditos: & quando seu, qualiter committatur?

7 Quod duabus uicibus inducatur consuetudo.
Qui in eodem genere delicti pluries consueuit delinquere, grauius punitur: & si semel de primo delicto gratiam consecutus est, amplius sibi non parcitur.

8 Ad hoc ut dicatur aliquid consuetum quid requiratur?
Verbum solitum uerificatur in una uice.

9 Non ualet rescriptum super remissione pœnæ, si impetrans illud delictum aliàs commisit, & in impetratione non fecit de hoc mentionem.
Si aliquis semel fuit extractus de carceribus diebus paschalibus, & postea iteratò carceratur propter idem crimen iteratò commissum, non est iterum excarcerandus.

LEX. III.

1 Nemo. † Tempore paschali debent carcerati de carceribus extrahi: nisi sint carcerati pro grauibus crimi-

2 nibus. de quibus hîc vel nisi cōsueuerint pluries deliquisse in eodem genere delicti. h. d. tota. l. † Et dicit Cyn. secundū Pet. q licet extrahantur de carceribus: nō tamen relaxantur ex toto: sed retinētur sub fida custodia, & transactis diebus paschalibus reponuntur in carceribus: quia illa nō est abolitio criminis vel pœnæ: sed relaxatio ad tempus à miseria carcerum, propter reuerentiam dierum paschalium; sed de

b consuetudine aliter seruatur. quia extrahuntur b vsq; ad certum tempus. & ex toto relaxātur si ibi sunt pro leuibus causis: & nō resultat præiudicium nisi fisco. & hoc solet fieri in festo natiuitatis, & in pascha resurrectionis. & ita seruatur Florentiæ & Bononiæ. & no. hîc quæ sint grauia crimina. de quo etiam vide plenè per Bar. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iuiu. & illa cura q extrahantur de carceribus pertinet ad episcopū loci. si laici vel officiales eorum essent in hoc negligētes: quia tenet hîc ad opus pietatis. ideo fuit posita hæc. l. in isto tit. Et not. q Imperator in locis in quibus se reperiebat tempore paschali faciebat captiuos relaxari: sed eo se absentāte nō audebant iudices & officiales publici hoc facere sine literis, & sine speciali commissione imperatoris. q remouet Impator per hāc. l. mādās eis q nō expectēt tales literas quę tardè solēt mitti: sed faciāt id q impator facere cō

3 sueuit. † & facit iste tex. ad q. no. in l. si negotia. ff. neg. gest. de illo q tenebat equum in pascuis. & cū requireret à quodā q ipse sibi cōmodaret: dixit sibi q iret ad pascua, & reciperet ipm: ille ita fecit. & postea expleto vsu reposuit in eisdē pascuis. et ide fuit subtracť, vel lupᵍ ipm comedit, cōqueriť dns q illū ibi dimisit, nec reduxit ad domū suam, ille se excusat q fecit illud q dns facere cōsueuit. et sic vī de volūtate sua feciſſe. ar. hîc. de hoc tāgit Cy.

d

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Crimen lesæ maiestatis. Adde Barb. consi.lxx.incipē.vbi xps.in fi.xij. colū. in iij. vol. & tu vide p Ang.are.in trac.maiesti. in verbo,che hai tradito.& p do.Maria.sozi. in suo consi. xxij.& per do.Batt. eius filiū in consi.cclxxv.et ibi an potuerit cōmitti contra ciuitatē lucanā.et ad de an cōtra cardinalē vel platū romanę ecc.committitur tale crimen.vide per Pet. de anc.cōsi.xxiiij.duplicato i cōsi.cccci.S.

b ¶Et iudęi Adde tex. in c. in nonnullis. de iudæis.

c ¶Reuelaret confessionē.Adde Doct. in c.ois vtriusq; sexus. de pœniten. et remiſ.

d ¶Priuatus. Adde Bar.in d.l.in laqueū. & in l.iij.§.trāſuga. ff.ad l.cor. de ſica. & latiſsimè p do. Nel. de ſancto ge. in trac. bannito.ij.parte ſecū di tēporis.q. xxviij. Franc.cur.

& tenet ‘contrariū. Dic vt hic per eū in d.l. 4
ſi negotia.per alios.†In text.ibi,[gaudia letitiamq; communē.]No. q ſi criminoſi dimittunt impuniti,turbant gaudia et lętitię hominū.ideo ſanctiſsimū eſt iuſtitiā facere de criminoſis:nec poteſt pinguior victima mactari Deo quàm homo iniquus. vt dicit Seneca in tragediis.†Itē no.ibi,[homicida quod fecit ſemper expectet.] qa ſemper allegat q occidit occidat ſine redemptione ſecūdū Bal.ſed hoc eſt verū ſi dolo:nō ſic, ſi culpa.vt l.Iulia.& ibi no.ff.ad l.corne. de ſica.Et dicit Bal.ſingulariter in l. data opera.j.qui accu.nō poſ.q illud eſt verū, etiam ſi ſtatutū dicat q debet reſtringi & intelligi ſecundū ius cōe. & de hoc vidi pluries dubitari.nam Iudices imperiti volūt ſtare verbis ſtatuti ſimpliciter prout iacēt. ſed ſi hoc eſſet, ſequereť maximū abſurdū q ex homicidio caſuali quod contingit ſine aliqua culpa,deberet quis decapitari,quod eſſet valde iniquū.Ideo tene mēti ad cōfusionē imperatorū. & ſcio q ego aliquos euaſi à periculo mortis per dictū illud. quia qñ iudices habēt authoritatē cælebris doctoris,cauēt magis.& nō reperi adhuc aliquē aliū dicentē.Gand. in opere ſuo tractat de hoc.tñ ipſe loquit ſecundùm ius cōe. tene 6
menti dictū Bal.†Itē not.tex.ibi, [reus etiā maieſtatis de dño &c.]qui eſt melior tex.quā ſit in iure q crimē
a lęsæ maieſtatis* non ſolū cōmittit aduerſus principē,vel papā: ſed etiā aduerſus inferiores dominos terrarū per eorū ſubditos. et ſimiliter vide q cōmittat quādo per ſubditum ſit contra ſtatū & regimē ciuitatis.quæ per ſeipſam ſe regit,& nō regit per aliū. vt eſt ciuitas Venetiarū:ſicut quādo per aliū regitur.vt ſunt terræ illis ſubditæ:quia illæ non dicuntur habere ſtatum : pœna tñ de qua loquit l.quiſquis.j.ad l.iul.maie. nō imponit nili illi qui attentauit cōtra perſonā imperatoris.lex aūt iul.maieſt.continet plura capitula.ita quod pōt quis incidere in l.iul.maie. licet non attentet cōtra perſonā principis.de hoc tangit per Pau.de liaza. in cle.paſtoralis.de re iudi.& per Io.and.in nouella.in c.ſtatutū. de reſcri.lib.vj.& vidi conſilia cōtraria:ſcilicet Bal.& Ang. fratris eius de quodā q attētauerat contra ſtatum ciuitatis Peruſij, quæ ſubeſt eccleſiæ Romanæ ex donationibus imperatorū. nā Bal.dicebat ipſum nō incidiſſe in crimē læſæ maie.quia nō dicebatur illa ciuitas habere ſtatum poſtquā alteri ſuberat, & regebatur per eū Ang.dicebat cōtrariū:quia tunc ſciente & patiente ſuo pōtifice populus peruſinus ſe regebat per ſeipſum. vide qđ no.Bar.in extraua.Feder.ſuper ver. rebellādo. Quicquid ſit de iure de facto ita ſeruaē videri meo q attentationes cōtra ſtatū ciuitatis ſuæ ſiue recognoſcat ſuperiorē ſiue nō,vt eſt ciuitas Bononiæ q̄ recognoſcit eccleſiā,li per ſeipſam regeret. vt hodie fa-
7 ciūt,puniūtur crimine læſæ maie.† Vltimò no.in fi.tex.qui ſem per allegaē quod ex duabus vicibus inducię cōſuetudo.et q frequenter dicit factū quod bis factū fuerit intellige ſecuto ſpatio tēporis longo.quod requiritur ad inducēdū cōſuetudinē. vnde nō ſufficeret fuiſſe iudicatū ſemel in x.ann.ſed ſi bis fuit iudicatū,& à tēpore primæ ſentētiæ tranſiuit longū tēpus,dicit induēta cōſuetudo.Not.etiā quod qui in eodē genere delicti pluries conſueuit delinquere,grauius puniť : & ſi ſemel de primo delicto gr̄am cōſequutus eſt,amplius ſibi nō parcit,facit ff.de re mi lit.l.iij.§.ſi plures.& bonus tex.eſt in l.capitaliū.§.ſolēt.ff.de pœnis.& vide tex.cū gl.in c.monaſteria.de vi.& ho. cle. Sic ecōtra qui tex.bene ſe habuit pręſumitur bonus.vt j.de athletis.l.j.li.xj.
8 †Adde quod licet illud verbū cōſuetū requirat ſaltē duas vices verbū tñ ſolitū verificatur.in vna vice.vt in l.Mela §.j.et ibi no. per Bart.ff.de ali.& cib.leg.& etiā per eundem in l.j.j.qūo & qñ iud. Item non dicitur conſuetum,niſi lapſo tēpore quo præſcribitur conſuetudo.vt in c.ſi de beneficio.de præben.lib.vj. quod
9 non requiritur in verbo ſolitum.vt in dictis locis not. † Item eſt arg.iſte tex.ſecūdum Gul.de cu.quod non valet reſcriptum ſuper remiſsione pœnæ ſi impetrans illud delictum aliud commiſit,et in impetratione nō fecit de hoc mentionē:quia non eſt veriſimile quod ſuperior cōceſsiſſet ſi hoc expreſsiſſet. Item quod ſi aliquis ſemel fuit extractus de carcere diebus paſchalibus, & poſtea iteratò carceratur propter idem crimen iteratò commiſſum,non ſit iterum excarcerandus ſecundùm Bar.& Bald.

LEX V.

1 Imæ. †Per hāc legem patet quod meretrices & iu-
b dæi,b poſſunt cogi ad portādum habitum diſtinctum ab aliis mulieribus, vel chriſtianis ſecūdum Doctō.vt cognoſcantur.

2 ☞ *Epiſcopus debet eſſe ſolicitus de animabus ſubditorum.ne pereāt:& pōt prohibere ſub pœna excōmunicationis qđ aliquis non ducatur ad mortē:niſi prius confiteatur.*

LEX VI.

1 Archigerontes. †Ad condēnatos ad mortē debet mitti p̄sbyter, vt audiat cōfeſsionem eorū.h.d.& dicit Bal.quod poſtea il
c le p̄sbyter reueleret confeſsionē ‘in iudicio.quod nullam fidē faceret:nec etiā iudicium:quia ille nō fuit confeſſus vt homini,ſed vt Deo,& allegat c.ſi ſacerdos.de offic.ordi.†Not. quod epiſcopus debet eſſe ſolicitus de animabus ſubditorum, ne pereant:& non debet pati,ſed poteſt prohibere ſub pœna excommunicationis quod aliquis nō ducatur ad mortē niſi prius confiteatur.

2 ☞ *Familia poteſtatis dubitās ne ille qđ ducunt ad iuſtitiam auferatur eis de manibus ſi interficiat eum antequam ducat ipſum ad locum,quod debeat punyri?*

3 *Qua pœna puniantur eximentes aliquem de manibus familiæ remiſſiuè.*

4 *Statutum ſi permittat occidere bannitum,& aliquis bannitus & captus ducatur per familiam ad iuſtitiam,non licet tunc priuato ipſum interficere,& q interficit, debet puniri.*

5 *Caſus in quibus de iure communi permittitur,imo mandatur inquiſitio fieri : & quem puniri ſine accuſatore.*

6 *Caſus in quo iudex ſecularis poteſt de crimine punire clericos,quando impediunt iuriſdictionem eius.*

7 *Laicus poſtquā fuit præuentus à iudice ſeculari ſuper crimine,faciens ſe clericum,an eſt fugiat iuriſdictionem illius?*

8 *Bellum non debet ſine principis authoritate moueri, uel eius qui locum principis tenet & imputandum eſt ſuperiori cum ſubditi delinquunt,& eos non punit.*

9 *Condēnatus ad mortē,an poſſit duci ad iuſtitiā,etiā infra tēpus quo poterat appellare?*

10 *Criminoſus quando ducitur ad iuſtitiam,ſi obuiat alicui cardinali,an ille cardinalis poſſit illum liberare?*

LEX VII.

1 Addictos. †Damnatos ad mortē nemo poteſt eximere de manibus familiæ : alias punitur.etiam ſi ſint clerici qui hoc faciant nō ſolum per iudicem cuius iuriſdictio eſt offenſa : ſed etiam per epiſcopū eorū.pōt tñ quilibet appellare p talibus: & hoc modo impedire executionē fieri.h.d. Et primò prohibet vſq; ibi:[ſed ſciat.]ſecundò punit & puniri mādat ſub pœna priò per iudicē cuius executio fuit impedita,ſecūdò p eūm ſi eius clerici hoc ſecerūt,vſq; ibi,[quibus.]tertiò permittit appl'ari pro tali:et ſic impedire executionē per actū iuridicū.nā poſt appellationē interpoſitā ſi iudex vellet executionē facere,quilibet poſſet ſibi reſiſtere de facto.vt no.Inn.inc.ſi qñ.de off.dele. & etiā ppria familia iudicis poſſet ſibi reſiſtere,& deberet,vt in l.qm̄ iudices.j.de ap.
2 †Circa primā partē q̄riť quid ſi familia ptātis dubitans ne ille quē ducūt ad iuſtitiā auferat eis de manibus,interficiūt eū añq; ipm ducāt ad locū.dicit hic Bal.q dñt puniri : niſi hoc fecerint de cōmiſsione iudicis vel ptātis:qa nō debent egredi cōmiſsionē eis factā l.diligēter.ff.mā.† Item q̄riť,qua pœna puniant exi
3 mentes aliquē de manibus familiæ.dic vt no.Bar.in l.iij.ff.ad l. iu.ma.in fi.& qđ no.i l.iij.j.de exac.trib.p Andreā de barulo. Itē queriť. quid vult dicere lra [ad locū pœnę ſub pſecutore &c.] gl.dicit qa licitū eſt cuilibet priuato talē ſic ductū verberare. la de are.dicit cōtrariū.& iſtū tex.exponit ſub pſecu.i.ſub fida cu-
4 ſtodia.i.cū familia.vt l.ſolēt.ff.de cuſto.reo.† Et hoc facit ad q.ſi ſtatutū permittit occidere bānitū,et aliqs bannitus et captus du
d cebatur per familiā ad iuſtitiā,& aliquis priuatus[a] in itinere ipſum interficit,an debeat puniri? Et certè ſic : quia poſtquā erat in manibus familię:& ſic reſpub.poterat de eo ſumere iuſtitiam nō expediebat in hoc vti auxilio priuatorū quo non vtiť niſi in ſubſidiū.& ideo ceſſat prouiſio ſtatuti.de hoc habeť in l.laqueū. 5
ff.de acqui.re.do.facit l.j.§.j.vel ij.ff.de ſer.fu.† Ex ſecūda parte no.caſum in quo de iure cōi permittiť.imò mandatur inquiſitio fieri,et quē puniri ſine accuſatore.regulariter ſecus.niſi in certis caſibus

caſibus.vt plenè not.in l.ij.ff.ad l.iu.de adul. Inter quos eſt iſte, qñ offendit iuriſdi.iudicis:qa eius executio impeditur, vt hic : vel qñ in præſentia iudicis delictū cōmitteret. vel in eius perſonā.
6 vt hic.in l.nullū.j.de adul.† Itē no. caſum in quo iudex ſecularis pōt de crimine punire clericos qñ impediūt iuriſdictionē eius. dicit tñ hic Gul.notabiliter q nō pōt punire perſonaliter,ſed in bonis:qa perſonæ clericorū totaliter ſunt exēptæ, propter cara-
7 cterē ordinis,à iuriſdictione ſeculari.nō ſic in bonis eorū.† Et illud facit ad illā quæſtionē qua quæriť ſi aliqs laicus poſtq̄ fuit p̄uctus à iudice ſeculari ſuper crimine,faciēs ſe clericū, an effugiet iuriſditionē illius nā doc.dicūt q nō p l.ſi qs poſteaq̄.ff. de iudi.ſed hoc eſt verū quātū ad hoc vt iudex ſecularis nō impediat, p̄cedere cōtra eū:ſed quātū ad cōdēnationē ſi cōcernat perſonā clerici,nō poterit eā facere,nec ipm capere:nec retinere.ſec⁹ ſi ſit cōdēnatio pecuniaria:qa poterit eā facere.et i bōis primonialib⁹ clerici et eā mittere executiōi.de hoc plenè p bar.i l.j.ff.ā
8 pœnis et p Io.an.i nouel.i c.j.ā ob.ad ra.† Itē no.dū dicit[vt bel-
a lū poti⁹ &c.]q bellū nō debet ſine pricipis authoritate* moueri, vel ei⁹ q locū pricipis tenet facit.xxij.q.iij.c.j.& ij.et i Spe.de of. dele.§.ſequiť videre.ver.ſed nūqd pōt.Itē no.i ver.[ad epiſcopo rū.]q imputādū eſt ſupiori,cū ſubditi delinquūt. & eos nō punit:ſed dicit Bal.hoc limitādū dupliciter p iſtū tex.primò qñ delicti puenit in notitiā eius.vt hic.in verbo[cognouerint.]Sed ò q ſit cōmiſſum in ſuo territorio,vt colligiť ibi.dū dicit [in ea p
te regionis &c.] p delicto aūt cōmiſſo p ſubditū in alieno territorio,cū eius reſpublica in hoc nō ſit offenſa,dicūt qdā q iudex nō pōt p illo p̄cedere p modū inqſitiōis licet bñ poſſet p modū accuſatiōis.vt j.vbi de cri.agi op.l.j.Cy.diſputādo tenuit q etiā p viā inqſitiōis poſſet p̄cedere.ſi tñ nō vult nō puniat.ar. huius tex.de iſta.q.vid p Bar.& Bal.in l.cūctos pp̄os,circa fi.de ſum.
9 tri.†Ex vltima pte huius.l.no.q vī hic caſus q cōdemnatus ad mortē poſit duci ad iuſtitiā etiā.j.tp̄s quo poterat appellare. vt patet ex prin.l.iūcto fi.& ad hoc iſte tex.allegat:qa dicit q tūc licet per priuatū nō poſſit eximi de manibus familiæ pōt tñ qlibet priuatus p eo appellare,& executionē impedire,ſi tempora ſuffragāt.Nec ob.l.j.cū ibi no.nil noua.ap.interpo. quia loquit in cauſis ciuilibus,vel criminalibus pecuniarijs.ſecus in perſonalibus.propter immunitatē criminis.qđ etiā videť ſentire Bar. in l.nō tm̄.ff.de app.in fi.Sed in l.qui vltimo. ff.de pœnis tenet cōtrariū.& rndet ad hunc tex.q iudex hic malè faciebat,vel qđ iſte renunciauerat appe.vel defenſioni.qđ facere poterat vt no. in l.j.ſeu.ij.ff.de fur.balnea.& iudices malefactorū cōſueuerunt hoc facere,qñ faciunt criminoſos refirmare cōfeſsionē eorū ad banchum quia faciūt eos confiteri quod nullā habent defenſionē,& q renuntiāt omni termino:per ſtatuta tñ terrarū ſolet diſponi q in criminibus non appelleť.& quaſi in omnibus locis vi
10 di talia ſtatuta.† Vltimò dicit hic Albe.ſe audiuiſſe in romana curia:licet hoc iure nō reperiat cautū:ſed vbiq; audiui diuulgatū:q qñ criminoſus ducitur ad iuſtitiam,& obuiat alicui cardi-
b nali⁹ q ille talem criminoſum pōt auferre de manibus familiæ & familia non debet ſibi reſiſtentiā facere ſed ob reuerentiam dignitatis ſibi tradere;& tēpore quo curia Florētiæ, ſicut hodie cauebant rectores & cadinales ire per loca per quæ criminoſi ducebantur.

2 ☞ *Prorogatio iuriſdictionis de perſona in perſonam,non habet locum in iudice delegato:ſed in ordinario tantum.*
Prorogatio iuriſditionis de re ad rem,habet locum in iudice delegato.
Item de tempore ad tempus.& an etiam de loco ad locum?

3 *In epiſcopum quando poſſit compromitti?*

LEX. VIII.

1 Si qui ex. Lex iſta ſecundùm intellectum gloſſ. hic.& in l.ſeq.h.d.†.quod in epiſcopū pñt non ſubditi compromittere, tanquam in arbitrū. & eius ſententia ſi lata eſt partibus pręſentibus,debet ſeruari.ſecus ſi lata parte abſente etiam citata.h.d.Et primò per mittit ēt alteram poſſe compromitti in epiſcopum.vſq; ibi: [ſed experientur]poſtea mandat ſeruari eius ſententiā,ſi lata eſt partibus pręſentibus.vſq; ibi,[quod is]& videtur ſpeciale in epiſco po cognoſcēte vt arbiter.q eius ſentētia mittat executioni. non ſic in aliis arbitris.niſi fuerit emologata expreſsè vel tacitè.vt in l.cū antea.j.de arbi.vel niſi olim eſſent aſſumpti cū iuramēto. vt in.l.ne in arbitris.eo.tit.& ſic videtur q ex ſententia epiſcopi co

a ¶Sine pricipis authoritate. Adde glo. & Doc.in l.j.ff.de acq. poſ.gl.i c.qđ culpaē. xxiij.q.j.& Bar.i l. hoſtes.ff.de cap.

b ¶Et obuiat alicui cardinali. Adde bar. cepolā cautela.ij. & Mar.de lāde in trac. de cardinalibus. q. xlviij.& Salice.hic. Barba.in tra.de preſtā.cardina.col. cxij. ver. Accedit nūc nota.& Corſe.in ſuis notabilibus in verbo Card.Cur.

c ¶Nō poſſent prorogare. An prorogatio habeat locū i ſpiritualibus. vide per Ang.in l.nō qđc.C. de iur.om.iudi. & p Inn.in c.de cauſis. & offici.dele.

d ¶De tēpe ad tp̄s. Ad de Fel.in c.p.& g.in vlti col.de offi. dele.

e ¶De loco ad locū.ad de doc.in c. ſtatutū. de reſcri.li.vj. Abb. i c.cū olim el.j in ij. col.de offi.delega.

c poſſent ‘progare’ ſine licētia ſui epiſcopi.vt in c.ſignificaſti.de fo.cōpe. laici bene poſ-
e ſent ſine licētia ſui iudicis. niſi tractaretur de præiudicio illius iudicis propter ſportulas.de quo vide no.per Barto.i.l.j.§.& poſt
2 operis.de no.ope.nū.†Et hinc ſumpta occaſione Cy.tractat hīc materiā de prorogatione iuriſditiōis.quę eſt pulchra & lata & Spe.circa eā plures format quæſtiones in tit.de cōpe.iudi.adi.§.j.Eſt enim quadruplex de perſona ad perſonā & iſta non habet locum in iudice delegato.vt in c.pe.de of fic. delega.ſed in ordinario tantū.vt habetur in l.j.ff.de iudi.& j. pe iur.om.iudi.l.j.Itē de re ad rē.& iſta locū habet in iudice delegato.vt in c.de cauſis.de offi.deleg.& in l.de qua re.ff.de iud.Itē
d de tēpore ad tēpus.dvt in d.c.de cauſis. & in l.j.§. ſi iudex. ff. de
e iudi.Item de loco ad locū.e& de iſta fit dubitatio inter doc. Pet. tamen tenuit quod poſſet fieri tā in delegatum quā in ordinariū per.l.quęro.ff.de ſol.videtur tñ eſſe neceſſarius expreſſus conſenſus partium.vt in c.ſtatutum.§.illo.de reſcripti.li.vj.licet in aliis prorogationibus videatur ſufficere tacitus cōſenſus.Cætera dic
3 vt in locis prædictis.†Contra primam lec.ſecundū quā loquitur quando Epiſcopus cognoſcit vt arbiter,opponitur.qđ in eum nō poſſet cōpromitti:vt ſit iudex ordinarius ſuæ diœceſis.vt extrà de offi.ordi.per totū iuncta.l.ſed & ſi in ſeruū.§.ſi quis iudex ff.de arbi.So.in ſuos ſubditos inter quos poteſt cognoſcere vt ordinarius non poteſt cōpromitti,vt in contrario.ne fiat iniuria iuriſditiōi ordinarię.et hoc tāq; in arbitrū:ſed tāq; in arbitratorē ſic.vt ibi no.per.l.ij.§.& poſt operis.ff.de ope.no.nū. Item verū de iure ciui.de iure canonico ſecus.vt etiā ibi no.in gl.& c.cum tēpore.de arbi.& ij.q.vj.c.iudicibus.hoc verò debet intelligi qñ à nō ſubditis,quo caſu ceſſat ratio prædicta & hoc vult gloſſ. in princi.ſed poſtea in ver.[& ſecundum hæc iura.] videtur ſentire aliā ſolutionē.q illud contrariū nō meruit ſignari quia ſecundū hæc tempora vel iura epiſcopus nō habebat iuriſditionē ordinariā ēt inter ſibi ſubditos:quia erunt ſubditi ſolū reſpectu morū.Cōtrariū aūt loquit de illo q habet iuriſ.ordi.vñ nō expedit dare primā ſolutionē,q hic loquat de nō ſubditis:imò pōt loq ēt de ſubditis, vt poſsint i eū cōpromittere tāq; i arbitrū.gl.i fi.re prehēdit hoc dictū:qa imò iure iſti epi hēbāt iuriſ.vt j.l.q.xi. breuiter dic q hēbat iuriſ.volūtariā iter cōſentiētes,ſicut & iudices chartularij.Retēta verò prima ſolutiōe opp.ſecūdò q etiā p nō ſubditos non poſsit in eū cōpromitti ſine licētia iudicis illorū.vt in auth.de ſan.epiſcopi.ſ.œconomos.dicūt quidā timore huius, q cōtrariū loquitur in clericis alterius epiſcopi. qui ſine licētia ſui epiſcopi nō poſunt cōpromittere in alienū epm:ſed id q dictū eſt in nō ſubditis,debet intelligi de laicis,ſiue ſint alienæ diœceſis,quo caſu nullo mō ſunt ſubditi,ſiue diœceſis.q non ſunt ſubditi ratione perſonarum:licet ratione cauſarum ſpecialium ſint ſubditi.& iſti bene poſſunt compromittere ſine licentia ſui iudicis ſeculariſ qui non habet tantam ſuperioritatem ſupra laicos ſicut epiſcopi ſupra clericos:glo.dicit quód poteſt loqui etiā in clericis alterius epiſcopi,q poſſunt cōpromittere ſine licentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Sine licentia sui epi-
scopi. Adde Abb.
in c.cū cōtingit.& in
c.exposita.& in c.p
tuas.de arbit. Car.in
c.peruenit.q.v.e. tit.
b ¶Criminali. Adde
Bar.in d.§. Iulianus.
& intellige in causa
criminaliter intētata.
a secus si ciuiliter.l. qd
ergo. §. ex cōpromis
so.& ibi gl. & Bart.
ff.de arbi.Spec.tit.de
arb.§.restat.versi.qd
de famoso delicto.
Lālrā.de brixia i tra
cta. de arbitr. quarta
parte.in prin.& Ad-
de quòd nec causa de
mixta poterit fierico
promissum in qua b
pars pœnæ applicat
fisco.& pars parti se
cundū Alex.de imo.
in consil.lxxxij.lin j.
vol.Cur.
c ¶Pōt implorare au-
xilium. Adde Card.
in c.literas. de restit.
spolia. & Old.consi.
lxxxix.inci. Episco-
pus inuocat.

sui epi in alienū epm.nec ob ille §. œcono-
mus.quia loquit in casu speciali, extra quē
nō reperit p l.nec canonē cōtrariū disposi-
tū.contra istā gl.vī casus i c. significasti.de
fo.cōpet. Sed dic q loquit qn clerici vnius
epi,vellēt cōsentire in alienū epm,tāquā in
iudicē.prorogādo eius iurisd.& hoc facere
nō pnt sine licentia sui episcopi:' licet laici
possent.sine licētia sui iudicis g sit rō diuer
sitatis.dic vt p Bar.ī d.§. & post opis.& ī l.
j.ff.de iudi.qn aūt volūt cōsentire tāquā in
arbitrū,pcedit ista gl. qd' nō reperit,phibi-
tū aliqua l.vel canone.& hoc no.ad decla-
rationē illius c.significasti. qd videt tenere
Doc.hic.Vltimò tenēdo secūdā lec.no.ibi.
[dū dicit in ciuili dūtaxat.] q non pōt cō-
promitti:de cā criminali:' qa est de imperio
mero l.non distinguemus.§.Iulianus.ff. de
arbi.tenēdo aūt secundam lec.q loquat qn
cognoscit vt] iudex ex iurisditiōe ,progata
de cōsensu partiū,opponit cōtra finē. nam
tunc vī q snīa lata contra absentem ciusita
tū si erat reus,valeat: qa corā iudice reo ab
sente cōtrahebat hoc iure heremodiciū,vt
posset ferri snīa diffinitiua:licet nō sic acto
re absente l.& post edictū.§.j.ff.de iud.& li
cet non sic corā arbitro.vt l.si quis litigatorum.iste aūt tex. vult
contrariū.Sol.hoc esset verū quādo iudex procederet cōtra sub
ditum ex ordinaria iurisditione.hic verò quādo non cōtra sub-
ditū:sed contra non subditū absentem, qui nunquam in ipsum
consenserat,videbatur autē tacitē consensisse per contumaciam
sed iste tex.determinat contrariū.nam requiritur consensus vtri
usque partis præsentis: & expresse consentientis.vel tacitē liti-
gando coram nō suo iudice scienter.Sed si iudex ad instantiam
vnius partis præsentis(siue sit subditus siue non)procedat con-
tra eum non subditum absentē:licet faciat eum citari. & in ban-
no poni,fortè ex forma statuta,non per hoc ille contumax vide
tur iurisditionē prorogare.Ad hoc semper allegatur iste text. &
sic semper poterit opponere de nullitate processus, tanquā fue-
rit factus coram iudice nō competenti.vt j.§ si à non compe.iud.
per totū.Et si dicatur quid mirū:nā etiam si esset subditus,& nū
quā cōpareret.& sic nō posset lis contestari,nec peruenirī ad dif
finitiuam.l.fi.§.illud.j.de tempo.app.Responde. pone casum in
quo cōtra subditum posset procedi ad diffinitiuam lite nō con-
test.vt est Florētiæ vbi lis habetur pro contestata si nō compa-
ret vsq ad certos dies.& proceditur vsq ad diffinitiuā, certè si
procedat cōtra non subditū:quia nō censetur per hoc iurisdi.illi
lius prorogare.& hæc fuerunt de mēte gl.fi.in ver.[vel si habes
abfuisse &c.] Si enim semel fuisset præsens:& cōsensisset, fateor
q nō procederet id quod dicit in fi. qa bene valeret snīa lata cō
tra absentū,& citatum,quādo processit vt iudex.& hoc si spon-
te consensit.secus si coactè,vt in prin.illius glo. Si habet in text.
affuisse per geminū.ff.qn aūt procedit vt arbiter,etiam si sponte
à prin.cōsensit,nō valet snīa lata cōtra absentē. etiam citatū.nisi
contrarium sit actū in cōpromisso.& hoc vult illa eadē gl. in ter
tia & vltima expositione ver.[vel etiam si cōsenserint.] Vltimò
extra gl.opp.quod sufficiat consensus vnius partis,ad trahendū
causam ad iudicē ecclesiasticū.vt habetur xj.q.j.c.quicūq. & in
c.nouit.de iudi.Sol.verū est in causis quæ de iuri natura possunt
ad ecclesiasticū iudicē pertinere etiā inter laicos:puta ratione iu
ramenti,vel pacis fractæ: in quibusdam alijs qui no.in Spec.de
compe.iudi.adi.§.j.in j.col.aliàs secus.vt no.in d.c.nouit.cū non
possint trahi etiam ex denuntiatione euangelica vel ecclesiasti-
ca:aliàs euaneſceret iurisditio temporalis.

LEX IX.

1 LPiscopale. †A sentētia epī cognoscētis ex pro
rogatione non appellat.& mandat
executioni per iudicē secularē.h.d. secundū intellectū
gl.Pro declaratione gl. opp. sic q Eps cognoscens in
ter non subditos de ipsorū cōsensu, vī cognoscere vt arbiter. vt
ŝ.l.pxi.secundū primā lec.sed snīa arbitri nō est rata, cuius con
trariū hic dicit.in prin.nec mittitur executioni per se: licet metu
pœnæ ei pareat cuius cōtrariū hic dicitur in fi.Et licet ab ea nō
possit appellari,hoc contingit:qa est inefficax.& nō parit actio-
nem vt j.de iudi.qn aūt volūt cōsentire tāquā in
arbitrū,pcedit ista gl. qd' nō reperit,phibi-
tū aliqua l.vel canone.& hoc no.ad decla-
rationē illius c.significasti. qd videt tenere
Doc.hic.Vltimò tenēdo secūdā lec.no.ibi.
[dū dicit in ciuili dūtaxat.] q non pōt cō-
promitti:de cā criminali:' qa est de imperio
mero l.non distinguemus.§.Iulianus.ff. de
arbi.tenēdo aūt secundam lec.q loquat qn
cognoscit vt] iudex ex iurisditiōe ,progata
de cōsensu partiū,opponit cōtra finē. nam
tunc vī q snīa lata contra absentem ciusita
tū si erat reus,valeat: qa corā iudice reo ab
sente cōtrahebat hoc iure heremodiciū,vt
posset ferri snīa diffinitiua:licet nō sic acto
re absente l.& post edictū.§.j.ff.de iud.& li
cet non sic corā arbitro.vt l.si quis litigatorum.iste aūt tex. vult
contrariū.Sol.hoc esset verū quādo iudex procederet cōtra sub
ditum ex ordinaria iurisditione.hic verò quādo non cōtra sub-
ditū:sed contra non subditū absentem, qui nunquam in ipsum
consenserat,videbatur autē tacitē consensisse per contumaciam
sed iste tex.determinat contrariū.nam requiritur consensus vtri
usque partis præsentis: & expresse consentientis.vel tacitē liti-
gando coram nō suo iudice scienter.Sed si iudex ad instantiam
vnius partis præsentis(siue sit subditus siue non)procedat con-
tra eum non subditum absentē:licet faciat eum citari. & in ban-
no poni,fortè ex forma statuta,non per hoc ille contumax vide
tur iurisditionē prorogare.Ad hoc semper allegatur iste text. &
sic semper poterit opponere de nullitate processus, tanquā fue-
rit factus coram iudice nō competenti.vt j.§ si à non compe.iud.
per totū.Et si dicatur quid mirū:nā etiam si esset subditus,& nū
quā cōpareret.& sic nō posset lis contestari,nec peruenirī ad dif
finitiuam.l.fi.§.illud.j.de tempo.app.Responde. pone casum in
quo cōtra subditum posset procedi ad diffinitiuam lite nō con-
test.vt est Florētiæ vbi lis habetur pro contestata si nō compa-
ret vsq ad certos dies.& proceditur vsq ad diffinitiuā, certè si
procedat cōtra non subditū:quia nō censetur per hoc iurisdi.illi
lius prorogare.& hæc fuerunt de mēte gl.fi.in ver.[vel si habes
abfuisse &c.] Si enim semel fuisset præsens:& cōsensisset, fateor
q nō procederet id quod dicit in fi. qa bene valeret snīa lata cō
tra absentū,& citatum,quādo processit vt iudex.& hoc si spon-
te consensit.secus si coactè,vt in prin.illius glo. Si habet in text.
affuisse per geminū.ff.qn aūt procedit vt arbiter,etiam si sponte
à prin.cōsensit,nō valet snīa lata cōtra absentē. etiam citatū.nisi
contrarium sit actū in cōpromisso.& hoc vult illa eadē gl. in ter
tia & vltima expositione ver.[vel etiam si cōsenserint.] Vltimò
extra gl.opp.quod sufficiat consensus vnius partis,ad trahendū
causam ad iudicē ecclesiasticū.vt habetur xj.q.j.c.quicūq. & in
c.nouit.de iudi.Sol.verū est in causis quæ de iuri natura possunt
ad ecclesiasticū iudicē pertinere etiā inter laicos:puta ratione iu
ramenti,vel pacis fractæ: in quibusdam alijs qui no.in Spec.de
compe.iudi.adi.§.j.in j.col.aliàs secus.vt no.in d.c.nouit.cū non
possint trahi etiam ex denuntiatione euangelica vel ecclesiasti-
ca:aliàs euaneſceret iurisditio temporalis.

2 §☞ Quod iuris est de principali,debet esse de augmento.
Iudex cuius iurisd.prorogatur,si est talis quo ab eius sententia non appellatur, an idem erit in prorogata iurisditione?
3 Quando fertur sententia per aliquem iudicem qui non præsit territorio: nec habeat familiam, mittitur executioni per iudicem ordinarium loci qui præsit territorio & habet familiam,& sic imperium.
4 Iudex ecclesiasticus potest implorare auxilium iudicis secularis, sic econuerso. & quid in delegato?

2 ☞ Pro quibus criminibus posit quis extrahi de ecclesia?
3 In causa ciuili qualiter procedatur contra eos qui non possunt de ecclesia extrahi?
4 Si ex forma statuti debitor positus capi pro debito,an eccle
sia non debeat talem defendere:sed ipsum exhibere.

1 †Quia inter alias immunitates quas ha
a bet ecclesia est hæc q cōfugiētes ad eam a b
timore iudicij ciuilis vel criminalis nō pos
sunt inde extrahi,etiā per iudices ordina-
rios sub pœna capitis.vt in l.ij.j.eo.ideò pu
nitur hic illa rubrica,sicut enim domus p- c
pria debet esse tutum refugium cuilibet,vt
inde non possit extrahi in l.plerīq.ff.de in
ius voc.& l.nemo.de domo.de regu.iu.ita & ecclesia de domo
tamen potest extrahi ratione criminis,vel pro debito fiscali: nō
2 pro priuato.vt no.in d.l.nemo de domo.†sed de ecclesia nō de-
bet extrahi.etiā pro causa criminali.Fallit in quibusdā crimino
bus.de quibus in auth.de manda.princi.§.necp.cū seq. & glo. in
l.ij.dicit q pro qualibet causa criminali potest inde extrahi : sed
de iure canonico statutū est contrariū.q pro nullo crimine. etiā
ex quo veniat imponenda pœna mortis:nō possit inde extrahi:
exceptis publicis latronibus, & nocturnis depopulatoribus
agrorum.vt in c.inter alia de immu.eccle.quinimò pro alijs cri
minibus quantuncūq; magnis ecclesia defendit criminosum à
pœna corporali,& facit vt pœna commutetur in pecuniariam.
vt ibi no.Prędicta in christianis catholicis,et liberis hominib'.
iudæos verò vel hæreticos criminibus vel debitis repletos eccle
sia non defendit,etiā sub colore q velint ad christianā fidem re
dire:quia præsumuntur hoc facere fraudulēter,quousq; satisfe-
cerint,vel puniti sint.vt in l.j.huius ti.seruos etiam aufugientes
à dnīs non defendit in præiudiciū dominorū:sed distinguit an
fugiant armati ad ecclesiam & habet locum l.si seruus.an non
3 armati,& habet locū l.præsenti §.fi.qui incipit sanè. † Et de ista
materia vide per Host.in summa.de immu. eccle. qualiter autē
in causa ciuili procedat cōtra tales, postquam de ecclesia non
4 possunt extrahi,habetur plenè in l.præsenti.† Sed dicit hic Al-
bericus q si ex forma statuti debitor posset capi pro debito,q ta
b lē ecclesia non deberet defendere:b sed ipsum exhibere:quia est
persona conditionata,sicut serui ascriptitij,quos ecclesia nō de-
fendit in præiudiciū dominorū.q dictū nō puto verū:quia.l. p-
senti debet intelligi eo casu q si nō esset in ecclesia, posset capi
personaliter,p cā ciuili.q videt esse in arbitrio iudicis,nō vt car
ceretur:sed vt veniat corā iudice.iuxta no.in d.l.plerīq. Et tñ ilo
la l.vult q in ecclesia nō poterit capi:non puto verū: sed habere
plus iuris creditor qñ potest facere ipsum capi ex forma statuti,
quā qñ de iure cōi.& hoc de prima parte rubr. De secūda verò:
scilicet de illis qui faciunt tumultū in ecclesia,loquitur. l. denū
tiamus.& plenius.l.si quis in hoc genus.cum authen. ibi posita.
§.de episco.& cleri.

a ¶Cōfugiētes ad eā.
Adde Host. in sum-
ma ti.de immu.eccl.
i §.inquātū.ver.si aut tē liber. christianus. Old.cō.cliij.& cōl.
lxiiij.
b ¶Ecclesia nō debe-
ret defendere. Adde
Alb.de rosa.i prima
parte statutorū. qō.
xj.
c ¶Bānit⁹ posit. Add
Nellum intracta.de
bannitis.

2 ☞ Quando offensa est impunita ex forma statuti,non debet recipi accusatio: nec formari inquisitio super ea.

LEX III.

1 LSi seruus. †Ista l.in fi.allegatur q vbi permit
ritur offensa, denegatur defensio.
c Ideo si statutum dicat q bannitus possit impunè
offendi non est licitum bannito se defendere.& si
defendendo se occideret volentem ipsum occide
re,deponeretur iterum in banno pro tali homici-
2 dio.& vide quod no.Bar.in l.decuriones.j.de infa.† Item allega
tur quod quando offensa est impunita ex forma statuti,vt in ca
su prædicto non debet recipi accusatio: nec formari inquisitio
super tali offensa.& sic talis executio impedit ingressum iudicis.
facit.j.vt nemo priuatus ti.l.ij.in fin.

LEX. IIII.

1 DEnuntiamus. †Ista.l.allegat circa fi.in ver.
[nam si quis.]quòd si aliquis
habeat inimicum,& dubitet offendi ab illo,possit adi
re iudicem,& implorare officium eius vt illum com-
pellat ad præstandum sibi securitatem de non offendendo. de
hoc habetur per Gul.de cu.in l.illicitas.ff.de offic.præsi.& Bar.
ponit.in ti.de dā.infec.in l.quí bona in §.si quis iuxta.& §. si qa-
quia,& in l.prima in fi.infrà in quibus cau.col.censi.lib.xj.

sic econuerso. de quo plenè in.c.j.de offi.ordi.& facit l.si quis in
hoc genus.§.ti.j.& j.qui latrōes.l.j.& in iudice ordinario. Iudex
autē delegatus nisi in rescripto cōtineatur expressa mentio:non
pōt hoc facere.vt expresse determinat Archi.in c.vt offm.de he
reti.li.vj.sed Spe.vī tenere cōtrariū secūdū Inn.& Hosti.in ti.de
of.deleg.§.sequit videre q sit offm.ver.sed an potest implorare.
In romana aūt curia stylus est q semper exprimat in rescripto
cū ptāte implorādi brachium seculare,,ppter q motus fuit Arc.
ad dicēdū contrariū.ne talis cla superflua ponat si sine ea pos-
set.& dicit hic Alb.q si à sententia lata per iudicē ecclesiasticū
fuisset appellatū;& postea dictus iudex imploret brachium secu
lare ad faciendū executionē,q iudex secularis cui esset facta fi-
des de appellatione nō deberet sibi concedere:quia scit illius iu
risditionē suspēiam per appellationē:& alle.de hoc casum in l.
qn iudices j.de app.vbi post appellationem nō debet iudex ad
executionē pcedere:& si contra facit officiales sui pnt & debent
sibi resistere,ergo fortius alius iudex cuius brachiū imploratur.
2 §☞ Si ille contra quem fertur sententia,dicat contradico huic sententie quando habeatur perinde ac si diceret appello?
3 A sententia episcopi cognoscentis inter laicos,appellatur ad potestatem:si cognouit ex prorogata iurisditione,& quid si inter clericos? & nu.5.
4 Iudex appellationis quando confirmat sententiam,an debeat eam executioni mandare, & non prius?
5 Potest⁹ potest episcopo delegare aliquam causam inter laicos.

AVHENTICA.

1 LSi quis. †Ab episcopo cognoscēte ex ,progatione
pōt appellari,si semel tm offerat sententia
cōfirmatoria:quæ mandabitur executioni per cōfir-
matorē. Sed si feratur infirmatoria,pōt appellari ab
ipsa secūda sententia. Itē qñ Episcopus cognoscit vt delegatus
principis,vel alterius:appellat ad delegātē.h.d.& est canoniza-
2 ta.xj.q.j.c.de persona.† In tex.ibi.[cōtradicat.] No.sed'm Bald.
q si ille cōtra quē cōferī snīa dicat cōtradico huic sentētię,q pe
rinde est ac si diceret appello.q est singulare.dicit tamē iple hoc
verū si ex alijs indicijs pōt apparere q cōtradixit animo appel
landi.vt quia petijt apostolos,vel dixit q submittebat se iudicio
superioris:aliàs hoc verbū solū nō sufficeret pro hoc l.cū antea.
j.de arbi.in ver,si aūt minimè.vbi simplex cōtradictio nō habet
vim appellationis.nā appellatio habet duas partes:vnā quia cō
tradicit sententiæ:alia est,quia recurrit ad superiorē. nō sufficit
3 ergo dicere contradico.† In tex.ibi.[iudex.] iubaudi secularis &
ordinarius illius loci.& sic nō est mirabile q à sentētia epī appel
latur ad ptātē.& hoc verū quando cognouit inter laicos. ex pro
rogata, iurisditione. Secus quando inter clericos ex extraor-
dinaria.quia tūc appellat ad archiepm,si habet.vt in c.solicitudi
nē.de appel.& sic necessariò sequit q ista auth.loquat in casu.l.
episcopale.& ipsam corrigit.vt posset appellari saltē semel.& est
casus spālis,in quo prohibet secunda appellatio,qñ cognouit ex
prorogata iurisditione inter laicos:nec reperitur in hoc correcta
ista auth.sed qñ inter clericos,etiā ex prorogata iurisditione de
cōsensu ,pprij episcopi appellat ad epm,vel ad papā.& fortè se-
4 mel tm per istā auth.† In tex.ibi.[executiōi.] iste tex.allegat qd'
iudex appellationis qñ cōfirmat sententiam:debet eā executioni
mādare:nō primus iudex.& ita no.Inn.de offi.deleg.c. pastora-
lis.& Spe.in tit.de execu.sen.§.nūc dicēdum.ver.sed pone. qd'
iudex.Sed si appellatio deseratˉ,primus iudex sententiā exequit.
de hoc dic.vt.j.de app.l..eos.in prin.& plenè per Bar.eo.ti.l.prę
cipimus.§.officijs.Bal.dicit q iste tex.malè allegat ad hoc: quia
loquit qn ille qui tulit primā sententiā fuit Eps.hic non habet fa
cultatē executionē faciēdi inter laicos,etiā si nō fuisset appella-
tū ab eius sententia.vt in l.episcopale.in fi.& tenet Bal.q in causa
criminali si iudex loci delicti cōdēnauit,& fuit appellatū,& cō-
dēnatio fuit cōfirmata,q cōdēnatus remittetur ad primū iudicē
pro executione fiēda.per.l.eos.§.super his.j.de appe.vbi primus
iudex retinet cōdēnatū in carceribus.sed Bar.ibi dicit expresse
cōtrariū q retinet ipsum ad instātiā iudicis appellatiōis, ad quē
pertinet executio si condēnatio cōfirmetur.videt tm mihi opi.
Bal verior per tex.in authen.vt nulli iudi.§.si quis verò compre
5 hensorū.vbi fit remissio ad locū delicti.† Vltimò est hic tex.in fi.
q ptās pōt episcopo delegare aliquam causam inter laicos: &
tunc à sententia episcopi appellabitur ad potestatem.

De his qui ad eccle.cōfugiūt,uel ibi exclamāt. Rubr.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ An monachus succedat patri in feudo. Vide per Doc. in c. in præsentia. & ibi expresse per Io. de imo. de proba. Archi. in c. si qua mulier. xix. q. iij.

b ¶ Rigor scriptus. Ad. l. placuit. C. de iudic. c. j. de mutu. petit. Card. Alex. in c. non est. in iij. no. de spon. & per But. Imol. & Abb. in c. fi. de trãsa. & remissiue p Felin. in c. ij. colũ. j. extrã de re iud. Cur.

1 ☞ Pœna capitalis potest esse sine pœna mortis, & debet intelligi de minori pœna, & sic de illa quæ æquiparatur deportationi, nisi de morte aliter exprimatur.

2 Confugientibus ad ecclesias eo casu quo non debent inde extrahi, debent ministrari victualia per ministros ecclesiæ, & etiam assignari locus ubi possint quiescere & dormire.

3 Ad missionem in possessionem ex primo decreto: licet non sit præiudicialis, requiritur solennitas edictorum, seu trium citationum, de quibus hic: & ad quos actus requiratur citatio peremptoria?

4 Quando contra aliquem est suspicio: & non sunt urgentes coniecturæ, debent stari eius iuramento ad eius purgationem.

5 Colonus numeratur inter personas domesticas, & sic non est idoneus testis.

LEX V.

1 PRæsenti. Nota ex prin. huius l. secũdũ Bar. † quòd melius est regi iusto rege quã iusta lege. Nam Imperator non vult l. istam habere locum in ciuitate Cõstantinopolitana vbi residebat persona sua cuius presentia de facili poterat haberi: vnde nõ expediebat prouidere per hãc l. quia melius ipse, quidebit cũ fuerit requisitus
2 secundũ contingentiam casuũ. † Itẽ not. post prin. ibi. [capitali, & vltimi supplicij animaduersione &c.] nam non sufficiebat dicere capitali, ad hoc vt imponatur pœna mortis naturalis: cũ pœna capitalis poterit esse etiam sine pœna mortis. vt patet in deportatione, & damnatione in metallũ, quæ dicunt pœnę capitales. Ideo subiunxit verba sequẽtia. Ideo dicũt Doc. si statutũ diceret pro tali crimine debere imponi pœnã capitalẽ, non debere imponi pœnã mortis: sed debet intelligi de minori pœna. arg. in l. si præses. ff. de pœnis. & sic de illa quę æquipararet deportationi: quia deberet bãniri & expelli de ciuitate. debet ergo hic dici expresse q imponat pœna mortis. Ideo iudices in sententijs criminalibus condẽnant ad pœnã capitalẽ. ita qd moriatur. & aia à corpore separet. & non sine causa apponũt illa verba: ga mors
3 est duplex: naturalis & ciuilis. † Itẽ no. ibi. [victualiũ &c.] q istis cõfugiẽtibus ad ecclesiã eo casu quo nõ debẽt inde extrahi dñt ministrari victualia p ministros ecclesiæ. & etiã assignari locus vbi possint quiescere & dormire. vt patet in verbo [aut vestis:] & in ẏbo [requies:] et probat circa finẽ huius l. etiã ibi. [& ipsi p
4 incõmodũ ecclesiæ egentiũ & pauperũ alienant expensis.] † Itẽ no. tex. ibi. [post edictorum solennẽ nõ citationem &c.] nã Bal. semper allegabat istũ tex. quod ad missionẽ in possessionem ex primo decreto: licet nõ sit prejudicialis, requiritur solẽnitas edicto a rum seu citationũ: quæ solẽnitas cõsistit in hoc q fiãt tres citationes. & vltima fit cum peremptorio. vel quod fiat vnã cũ cõminatione peremptoriæ sicut qñ peruenit ad sententiã diffinitiuã. vt in l. ad peremptoriũ. ff. de iudi. Itẽ dicit Inn. qñ peruenitur ad absolutionẽ ab instantia iudicij. vt j. de iudi. l. properandum. §. & si quidẽ. & sic in tribus casibus extra quos quælibet citatio etiã si non dicatur, dicitur esse peremptoria. & sufficit vna vt aliquis citetur ad videndũ iurare testes, nõ enim expedit dicere peremptoriè: sed in dictis casibus nisi dicat, non posset ad tales actus peruenire vt no. per Inno. in c. consuluit. de offic. deleg. sed Iaco. but. dicebat nõ requiri peremptoriũ immissionẽ ex primo decreto: cuius cõtrariũ patet hic & videt tenere gl. in l. consentaneũ. j. quomodo & quando iud. in j. gl. & l. si finita. §. Iulia. de dam. in
5 fec. † Item no. in ver. [inquirendi autẽ &c.] q quando contra aliquem est suspicio. & non sunt vrgentes coniecturæ, debet stari eius iuramẽto ad eius purgationem. Vltimò no. in versi. [sanè.] quod colonus numeratur inter personas domesticas: & sic non esset idoneus testis. quod no. secundùm Albericum.

De legibus & consti. princi. *Rubrica.*

1 ☞ Æquitas quando præferatur rigori?

2 An soli Imperatori liceat facere interpretationem, inter rigorem & æquitatẽ: an etiam cuilibet iudici?

LEX. I.

1 INter æquitatem. † Iudex non debet recedere à iure scripto propter æquitatem nõ scriptã. nisi authoritate principis. ad quẽ solũ hoc pertinet, scilicet limitare ius scriptũ. h. d. secundũ primã lec. quæ est vera. & eã tenẽt † Bar. & Sal. legit glo. duobus alijs modis secundũ quos æquitas præfert rigori iuris. scilicet qñ nec rigor erat scriptus, nec æquitas in casu in quo dubitabat, licet esset scriptũ in alio casu simili: qa debemus potius sequi æquitatẽ quã similitudinẽ illã, vel qñ erat scriptus rigor iuris, & etiã æquitas: & tunc nõ habet dubium q seruanda est æquitas. vt in l. placuit. j. de iudi. Pone casum vel exemplũ in l. Panthonius. ff. de acqui. hered. vbi sit̃qs decesit infrà dies petendę bonorũ possessionis, tempore quo erat absens causa reipublicæ, de rigore iuris non trãsmittat bonorũ possessionẽ: nec restitutionẽ in integrum. qa nõ fuit læsus in vita eius. tñ de æquitate. quia lædit in articulo mortis. trãsmittit restitutionẽ in integrũ & sic ibi est scriptus rigor & æquitas. vnde præfertur æquitas vnde ista fit cõclusio. quòd cæteris paribus æquitas præferr l. si seruus. §. sequit. ff. de ver. obli. & dicũtur paria, qñ nec rigor est scriptus, nec æquitas in casu de quo erat q̃stio: licet in simili esset scriptus. vel qñ tã rigor quàm æquitas scripta erat: sed si nõ sunt cætera paria, qa rigor erat scriptus, & æquitas, nõ locũ habet l. vt sit recedendũ à iure scripto. Pone exemplũ in l. prosp exit ff. qui & à quibus. & mandati l. in ter causas. §. non oĩa. vbi si mandatarius p exequendo mandatũ sit captus à latronibus, & derobatus. q damnum nõ recepisset si mandatũ nõ suscepisset. nõ, propterea recuperat. quod videt cõtra æquitatẽ: tñ seruat rigor. vt ibi no. sufficit. In gl. ibi. [Item qñq.] glo. opponit cõtra illã primã lect. & verã. quod imò debeamus sequi equitatẽ. vt in l. pe. j. ad macedo. & l. sed Iulianus. §. mutui. ff. eo. & respondet qd ibi æquitas latius ponit, & aliquãdo strictius: sed illa verba parũ important. dic ergo q illæ ll. loquuntur de equitate scripta. nã ius scriptũ aliquãdo ex equitate extenditur per aliã l. & ita loquit d. l. pe. aliquãdo restringit. & ita loquit §. mutui. nã senatusconsulta macedoniana loquebat in filiosa. & qa eadem ratio & æquitas erat in nepote p aliã l. ad nepotẽ extẽditur. Itẽ loquebat in mutuo pecuniæ. quod verbũ pecunię. latè sumitur, p his q̃ consistunt in põdere, numero, vel mẽsura. vt in l. talis scriptura. de leg. j. tñ senatusc. restringit ad pecuniã numeratã ex qua emanauit: qa illa reperit in pecunia plusquã in alijs mutualibus. In gl. ibi. [Itẽ põt poni eodẽ modo &c.] intentio gl. est illa q in materia successionis feudorũ non habemus ius scriptũ: quia tpe harũ ll. illa materia nõ erat cognita. sed bene habemus ius scriptũ in successione aliorũ bonorũ. Itẽ in materia feudorũ habemus ius cõsuetudinariũ: qd dicit sine scriptis: qa sine scriptura illę cõsuetudines fuerũt ineſſe, productę. licet postea p quosdã authores priuatos fuerint in scriptis redactæ. pone ergo dubitat an monachus succedat patri i feudo, ius ciuile in feudo nõ dicit, sed i alijs bonis dictat q sic: sicut succedit monachus i alijs bonis, nõ obstante monachatu. vt in l. deo nobis. ŝ. de epi. & cle. æquitas verò consuetudinis feudorũ dictat contrariũ: qa feuda dant, propter seruitiũ personale: qd monachus prestare nõ põt do mino feudi, cũ sit suppositus abbati. qd istorũ seruabit. glo. non declarat. dic q equitas non scripta. i. inuenta ex cõsuetudine feudorũ. & ita declarat in tit. si de feu. fu. cõtrouer. c. fi. & sic illa lec. b contradicit præcedenti, vbi rigor scriptus præfert æquitati nõ scriptæ: sed ibi rigor erat scriptus in casu in quo erat dubiũ hic, licet esset scriptũ in alijs rebus. equitas verò nõ scripta specialiter reperitur in casu de quo quæritur, meritò præfertur. In gl. ibi. [Itẽ põt poni in æquitate scripta, & iure scripto.] dic ille casus non habet dubiũ per l. placuit. j. de iud. qa tunc l. continens æquitatẽ scriptã venit ad limitationẽ & correctionẽ l. continentis rigorẽ scriptũ, vt etiã æquitas patet in l. Pantonius. ff. de acqui. hære. Intellige tñ qñ tam rigor quã æquitas erant in specie. & in casu de quo dubitabatur in dicta l. Pantonius. sed si æquitas esset in genere, & rigor in specie: licet æquitas esset scripta sicut rigor, præferretur rigor, per regulã generi per speciem derogatur, pone exemplum de æquitate naturali: q̃ est neminẽ debere locupletari cum aliena iactura. vt in l. nam hoc natura. ff. de condi. inde. cui æquitati generali scriptæ derogatur per ll. continentes rigorem specialem in contrarium, propter culpã vel dolum aduersarij: vt sunt iura loquentia de vsucap. & præscri. per quas quis locupletatur cum aliena iactura, tam propter bonum publicum: ne dominia sint semper in incerto. vt in l. j. ff. de vsuca. quã propter negligentiam aduersarij non prosequendo ius suum. Item pone in casibus in quibus restituto minore ad rem suam recuperandam non restituitur aduersarius eius ad recuperandum pretium propter

pter suum dolum. vt in l. Titius. ff. de fide fideiuss. & l. qui res. de sol. ver. huic applicatur. & dixi in l. j. & ij. ĵ. si aduer. transact. Itẽ in alio casu. ŝ. de sacrosanc. eccle. & l. iubemus la. ij. ŝ. sanè. in. j. in
2 gloss quæ incipit. sic ergo ecclesia locupletatur &c. & in authẽ. qui res iam dictas: & vbicunque ab illa regula reperitur excep
3 tio. † in glo. ibi. [Item in eo] gloss. hic voluit oppone. cõtra tex. qui dicit quod soli imperatori est licitũ facere interpretationem inter rigorem & æquitatem contrà. quod imò cuilibet iudici liceat. vt in l. non possunt. ff. eodem. nam. l. dicit quod iudex debet habere æquitatẽ præ oculis. vt in l. quod si ephesi. ff. de eo. quod cer. lo. & alij dicunt quòd iudex tempore quo percipit administrationem debet iurare se redditurum ius secundùm æquum quod sibi videbitur. vt in authen. iusiurandum quod præstatur ab his gloss. videtur sic voluisse soluere: vt fateatur contrarium de plano, q quilibet iudex possit: tamẽ sua interpretatio nõ erit illius cõditionis & qualitatis cuius interpretatio principis: quoniam interpretatio principis est generalis necessaria, & in scriptis redigenda: sed illa quam facit iudex non est generalis, nec in scriptis redigenda: licet sit probabilis, aut necessaria. nam etiã quilibet doct. interpretari potest: & erit interpretatio probabilis. breuiter gloss. non bene soluit illud contrarium, nec formaliter vt debet: quia ista l. vult quod iudex non possit talem interpretationem facere. sed solus Imperator. & dico quod interpretatio Imperatoris potest fieri totaliter quod non sit generalis: nec in scriptis redigenda, vt consulatur Imperator in carta causę, in qua reperitur ius scriptum pro vna parte, & æquitas non scripta pro altera, & ipse mandet seruari æquitatem. nam hoc mandatum seu rescriptum non habebit vim generalis. l. quò ad similes causas, sed duntaxat in ilia. vt infra. l. proxima. & etiam in l. sequen. circa fin. dic ergo formaliter ad contrarium, quod quando reperitur rigor scriptus in vna causa: iudex ab illo rigore nõ debet recedere propter æquitatem non scriptam, quam velit formare de capite suo, vel de communi opi. hominum nisi cum authoritate Papæ, vel Imperatoris, ad quem solum hoc pertinet. & iste est casus huius. l. Sed quando casus est de quo dubitatur, non reperitur specialiter decisus. & sic oportet decidi per ar. & similitudines aliarum, ll. in alijs casibus loquentium: & tũc procedit contrarium, quod iudex debet & possit interpretationem facere prout sibi æquum videbitur, sequendo potius equitatem quam rigorem in alijs casibus scriptum: quia sub specie rigoris perniciosè aliquando erratur. vt in l. si seruus. §. sequitur. ff. de verbo. obliga. Fateor tamen quòd Imperator potest facere interpretationem generalem quæ habeat vim l. quò ad omnes. iudex verò non, sed solùm in causa quamlibet decidere. & vide similem glo. in c. j. de postula. præla.

2 ☞ Si Imperator concessit debitori meo quòd non possit cogi ad soluẽdum, hinc ad quinquennium, quòd idem non obseruabitur in alijs debitoribus.
Concessio vel rescriptum, an extendatur ad alias personas, vel causas?

3 Si princeps ut Papa, vel Imperator confert alicui castrum, & postea illud idem confert alteri, quod non valeat secunda collatio.

4 Statutum quòd causa debeat committi ad consilium sapientis altera parte postulante, debet intelligi quando esset dubia probabili dubitatione. non quando est clara, & sine dubitatione.

5 Relatio quando possit fieri ad superiorem?

LEX. II.

1 VÆ ex relationibus. † Rescripta principis super certis causis decidendis, & concessiones eiusdem factæ singularibus personis, vniuersitatibus, vel locis, non habent vim. l. generalis quò ad alias causas, vel personas: sed tantũ quò ad illas in quibus emaneret. & in illis debent obseruari pro legibus. & rescripta posteà impetrata contra illa non facientia de illis mentionẽ, tanquam subreptitia non valent. & puniuntur iudices patientes illa impugnari malitiosè, vel sub specie dubietatis ad Imperatorem referentes, & illa executioni non mittentes. hoc dicit tota. l. Et præmitte q dicit. ff. de cõst. prin. l. q principi placuit. l. habet vigorem. siue per epistolam, vel subscriptionẽ. vel alio modo appareat de placito suo. Pone ergo quod iudex coram quo vertebatur causa inter te & me, dubitans qualiter deberet sententiam ferre, consuluit Imperatorem, & Imperator vel á seipso vel habito consilio cum proceribus suis rescripsit q ferret causam pro te, fortè aliquà ratione motus. an illud rescriptum habeat vim l. generalis. vt in casu simili vertente inter Ti
tium & Sempronium debeat id obseruari? & hic dicitur quòd non sed solum in illa causa in qua emanauit. vnde alius iudex
2 non tenetur in illa causa illud sequi. † vel pone. Imperator tibi debitori meo concessit ne posses cogi ad soluendum hinc ad quinquennium. An idem obseruabitur in alijs debitoribus, vel meis, vel aliorum, creditorum. vr non possit cogi ad soluendũ? & dicitur quòd non: & idem in alijs concessionibus factis per gratiam personarum vel locorum quibus conceduntur. vt hic & in capitu. quod ob gratiam. de re. iur. in vj. & dicta. l. j. ŝ. fin. ff de constitu. princip. quia talia rescripta non concedit Imperator eo animo vt faciat. l. generalem quó ad omnes, sed quó ad illos tantum. sed in quo habent vim. ll. quó ad illos? Respondetur quia debent seruari sicut l. generalis. & rescriptum impetratum contrarium non faciens de illo mentionem est subreptitium, sicut impetratum contra legem scriptam. nisi apponatur clausula non obstante. vt infra de præcibus Impera. offe. l. nec damnosa. puniuntur iudices qui permittunt talia rescripta malitiosè impugnari, & non mittunt ea executioni: sed simulant se dubitare. & referunt principi quid habeant agere ad protelandum tempus. hoc dicit in effectu. Gloss. prima ponit hic exemplum in concessionem castri quam princeps facit alicui ad sugestionem alterius. quod exemplum non multum congruit mẽti huius. l. in qua dubitatur an concessio vel rescriptum extenderetur ad alias personas vel causas. vñ mellus exemplifica. vt dixi in casu. Aduerte. tamen: quia talis concessio castri dicitur beneficium principis. quod est latissimè interpretandum quó ad ipsum principem. l. beneficium. ff. de consti. prin. & in c. cum dilecti. de dona. & quod ibi not. per Innoc. Item est dare priuilegium quando concedit aliquid contra ius commune: puta immunitatem à collectis. & tale priuilegium est stricte interpretãdum, cum offendat ius commune. non sic in casu præcedenti: cũ talis cõcessio nõ sit cõtra ius cõe. Est etiam dare rescriptũ q non continet beneficium nec priuilegium. sed datur ad iuris cõmunis obseruantiam: vt rescriptum delegationis iudicis, de quo loquitur totus tit. j. de di. rescrip. & de his tribus. vide per glo. in c. j. eo. tit. de his etiam habetur j. de preci. impe. offe. & in tit. si cõ
3 tra ius vel vtili. publi. cum sequen. † Et not. ex ista glo. relata ad text. quod si princeps vt Papa vel Imperator confert alicui castrum, & posteà illud idem cõfert alteri, non valet secunda collatio. quia non potest nec debet primo auferri sine culpa sua. vt in tit. de feu. sine culpa non amittendo. & de hoc est gloss. in l. si qua infra de fundis & saltibus rei dominicæ. lib. xj. quam Bal. in multis locis allegat. quia tangebat eum. nam papa Vrbanus. vj. sibi contulerat vnum castrum quod vocatur Festina in comitatu augubij. & posteà illud idem contulit alteri, & nũquam Bal. potuit habere possessionem. licet multum litigauerit cum illo in
4 romana curia. † Item allegatur iste tex. in fi. si statutum dicat causa debeat committi ad consilium sapientis altera parte postulante. debeat intelligi quando esset dubia probabili dubitatione: quando verò est clara, & sine dubitatione quacunque in iure, non debet iudex audire partem petentem causam committi ad consilium: quia præsumitur hoc facere malitiosè, & causa differendi litem. Et not. per Iacob. de aret. in l. ille. aut ille. ŝ. eum in verbis. ff. deleg. tertiò. In glo. quæ incipit [non ergo decretales.] ibi. [sed ibi de his quæ sunt in iuris corpore clausæ.] dic illa sol. est bona ad ambo contraria præcedentia. nam decretales epistolæ licet emanauerint specialiter in quibusdam causis, & inter certas personas, vt ex inspectione ipsarum patet: tamen romani principes posteà iusserunt eas reduci in vno volumine, quod miserunt studio bononiensi vt glossarentur, & legerentur pro legibus & canonibus generalibus. sic etiam multæ ll. in vol. C. emanauerunt inter certas personas, & in certis causis. vt patet. j. de transact. l. cum proponas. cum multis similibus. & tamen habent vim. ll. generalium: quia redactæ sunt in volumi. C. aliàs secus. vt. ŝ. de Iustinia. co. confir. ŝ. si quæ verò pragmaticę sanctioneo &c. In gloss. j. ibi. [Item contra quod quisque iuris. l. j.] dic quod loquitur in concessione quæ non continet ius iniquum. aliàs si esset facta ad postulationem alterius retorqueretur contra eum. vt in illo tit. & sic haberet vim. l. non solum pro illo pro quo facta est, sed etiam contra illum pro aduersario. † Vltimò si quæritur an relatio ad superiorem posset fieri, vel sit prohibita distingue vt hic per Bal. qui dicit quod aliquãdo est necessaria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Sit solutus legib⁹. Adde l.priceps.ff. de legi. l. ex iperfecto. C. de testa. & in c. iuxtum est. ix. distin.

b ¶Imponere legē successori suo. Adde gl. in v̄bo priuilegio. in cle. vnica. de regula.

c ¶Dicat statutū. Et an & q̄n priuilegiū alicui concessum possit reuocari. vide per Alex. de imo. in cōsil. cj. per totū. & i j. vol. & in materia adde Pet. de anch. in cōsil. ij. inci. vt tactū est. ß. per Inn. do. Anto. & Doct. in c. nouit. de iudi. & p eundē Inn. in c. in nostra. de iniur. & decisio Barto. est in q. tertiæ. q. principalis. & ibi vide Ale. de imo. in apost. Franc. Cur.

aliquando probabilis. aliquādo temeraria. Necessaria est qñ sit, ꝓpter defectū iurisdictionis referentis: vt quia nō potest ipse renūtiare, cum causa fuerit sibi commissa audienda & referēda. nō terminanda. & tunc est licita. Idē si alio modo haberet potestatem audiendi, & non terminandi l. solēt. in princ. ff. de offi. proconsu. facit c. super quę stionū. de offi. dele. & in aut. ad hæc j. de iudicijs. Probabilis est qñ sit propter probabile dubiū quod indiget decisione principis. vt sunt plura quę occurrunt in materia aut. ex causa j. de lib. præte. sed si potest decidi per argu. aliarū. ll. non debet iudex referre princi, sed procedere de similibus ad similia. vt in l. non possunt. ff. eo. & j. eo. l. cū de nouo. & ibi not. Temeria est cū iudex si mulat se dubitare, & refert magis ad exonerandum se quā ad declarationē habendā. vt in fi. huius l. & illa puniē. dicit tamē Bal. quod si iudex posset incurrere periculum mortis, vel aliud magnum periculū, excusatur si refert negotium ad superiorem, vt mandet qualiter vult causam determinari: quia non tenetur se subijcere illi periculo. & prædicta propter dubiū iuris: sed propter dubium facti nō debet referre principi: aliàs punitur l. eum quem temere. ff. de iudi. & vide in Spec. de rela. vbi ponit modū & practicam referendi.

2 ☞ *Statutum quòd non uideat statutum nisi per preconem sit publicatum in certis locis ciuitatis, & postea factum sit quoddam statutum in fauorem alicuius ciuis, & non sit publicatum per preconem, an sit nullum?*

3 *Si in uolumine statutorum sit aliquod statutum disponens quòd statuta ibi contenta extendantur ad casus similes, tunc illa statuta non erunt stricti iuris, & recipiēt interpretationem extensiuam, etiam in casibus odiosis, & contra iura communia.*

4 *Illa quæ reperiuntur clausa in corpore iuris, habentur pro legibus generalibus: dummodo proprietas uerborum hoc patiatur. & quid de sententijs non comprehensis in corpore iuris.*

LEX III.

1 EEges. †An lex sit generalis cognoscit ex vj. signis positis in tex. Interlocutoria verò principis & etiā confessiones factæ singularibus personis non faciūt l. generalē, sed specialē inter illas personas. h. d. Et loquit illa lex qñ dubitat de aliqua l. nouiter facta per imperatorē, q̄ non sit inclusa in corpore iuris. vt si volumus cognoscere an sit lex gñalis recurramus ad illa sex signa de quibus in text. nā si mittit ad cœtū senatorū, est generalis: vel si dicatur in ea hac edictali l. sanctimus &c. vt j. de secū. nu. l. hac edictali. vel si mandat publicari per oēs populos. vel si dicatur in ea qd' tradatur ad similes casus, posito ꝙ sit facta in certo casu speciali. vel si dicatur expressè qd' sit generalis, vel ꝙ pertineat ad omnes. †Et Dicit Bal. se de facto semel respondisse, cū statutum diceret ꝙ non valeat statutum: nisi per preconem sit publicatum in certis locis ciuitatis, postea factum sit quoddā statutū speciāliter in fauorē cuiusdam ciuis, & non sit publicatum per præconem, quærebatur an esset nullum: videbatur ꝙ sic per dictum statutum. contrarium dicit. quia statutū de publicatione debet intelligi in statutis generalibus qui fiunt ad omnes: nā in illis est necessaria publicatio. vt hic in ver. [vel per oēs.] vt veniat in notitiā omniū inter quos debet seruari: sed illud statutum factum in fauorē certi ciuis est speciale quo ad ipsum tantū: vt in l. neq̄. Dorotheū infrà de decu. li. x. vnde nō est necessaria publicatio: sed sufficit ꝙ ille sciat. Dicit etiam per istum tex. in ver. [vel expressus.] †ꝙ si in volumine statutorum sit aliquod statutum disponens ꝙ statuta omnia ibi contenta extendantur ad casus similes, quod tunc illa statuta non erunt stricti iuris: & sic recipient interpretationem extensiuam etiam in casibus odiosis, & contra iura communia. & ita debet limitari quod communiter dicitur statuta esse stricti iuris: maximè pœnalia. & contra ius cōmune disponentia: vt in l. constitutionibus. ff. ad munici. Vltimò scias

4 †ꝙ illa quæ reperiuntur clausa in corpore iuris habentur pro legibus generalibus: siue sint sententiæ principis diffinitiuæ, siue interlocutoriæ l. metum. §. prætor. ff. ꝙ met. cau. siue sint aliæ concessiones: dummodo proprietas verborū hoc patiatur. de his autem q̄ non sunt cōprehensa in corpore iuris distinguitur an sint sententiæ interlocutoriæ, & nō habent vim l. generalis. vt hic circa fi. an sint sententiæ diffinitiuæ principis in certis casibus, vel inter certas personas. & tūc si ista concurrāt, & lata sit p̄sentibus partibus, & cū causæ cognitione. & non sit cōtra ius expressum talis sententia habebit vim generalis l. vt j. eo. l. fi. & no. s. l. pxi. gl. quæ incipit imò. & hoc in gl. fi. altero illorum deficiēte secus. & ita reducas ad cōcordantiā ll. discordātes. Certæ verò concessiones continentes priuilegium vel beneficium non habent vim legis generalis. vt hic in fi. & §. l. proxi. & in d. §. si quæ verò pragmaticæ.

2 ☞ *Quanto quis est in maiori culmine & maiestate, tanto magis decet eum benignum responsum dare.*

Omne ius potentius est in causa, quàm in causato.

3 *Honor est in honorante, & qui se humiliat exaltabitur.*

4 *Patere legem quem tu ipse tuleris.*

Princeps non pōt imponere legem successori suo, à qua nō liceat recedere, sicut nec sibi.

Inter mandatum & mandatarium debet esse differentia.

5 *Princeps si facit aliquem contractum cum subditis, debet illud obseruare, & nō rumpere, uel frangere, uel contrauenire, sicut quilibet alius priuatus, & eodem modo eius successor obseruare tenetur.*

6 *Statutum quando transit in contractum, non potest à statuentibus reuocari, ut si statutum dicat quod quicunque forensis ueniet ad habitandum in ciuitate uel comitatu, sit exemptus à factionibus communis per decennium.*

7 *Episcopus qui fecit constitutionem synodalem quòd clerici ludentes ad aleam sint excommunicati, & ipse ludat cum alio clerico, an sit excommunicatus?*

LEX IIII.

1 DIgna vox. †Licet princeps sit solutus legibus,
2 vult tñ viuere secūdū leges: à quibus habet principatū & imperiū. h. d. Et primò ponit quādam suasionē. vsq̄ ibi. [adeo.] Secūdò suasionis rationem vsq̄ ibi. [& re vera.] Tertiò suasionis cōmēdationem: vel melius prædictæ rationis ꝓbationē. vsq̄ ibi. [& oraculo.] Quartò successoribus suis quibus præcipere nō pōt, indicat vt faciat quod ipse facere intendit. & loquitur tam de legibus factis à se, quā factis à populo romano, à quibus habuit imperiū. quoniā à l. regia quæ de imperio lata est Hortēsio mirabili oratore prouocante. vñ dicit l. Hortensia. vt in l. j. ff. de const. prin. & in hoc casu illa lex est aliquantulū scrupulosa. †No. primò in prin. ꝙ quāto quis est in maiori culmine & maiestate, tantò magis decet eū benignū respōsum dare. Itē no. secūdò in ver. [adeo.] vnum ad
3 quod lac. but. allegabat istum tex. † ꝙ omne ius potentius est in causa quā in causato. nā lex regia fuit causa imperij. ideo Imperator legibus submittit imperiū in reuerentiam illius. Item no. in ver. [reuera.] Illud vulgare honor est in honorante: & qui se humiliat exaltabit. & illud Catonis: patere legē quā tu ipse tuleris.
4 †Vltimò no. in fi. ꝙ princeps non pōt imponere legē successori
b suo à qua non liceat recedere, sicut nec sibi l. si quis in prin. testa
mēti. de le. iij. debet enim esse differētia inter mandantē & mandatariū ff. de arbi. l. pe. †Vltimò ꝓ istā l. determinant duo. primò
5 secundū Cy. ꝙ si princeps facit aliquē contractū cū subditis, debet illud obseruare, & nō rūpere, vel frangere, vel contrauenire sicut quilibet alius priuatus. & eodē modo eius successor obseruare tenet: quoniā afficit ipsam dignitatē cuius ipse est adminis-
6 strator. † per hoc etiā determinat Bar. in l. oēs populi. ff. de iust. & iur. ꝙ quando statutum trāsit in cōtractu, non potest à statuenti
c bus reuocari. vt si dicat statutū ꝙ quicunq; forensis veniret ad habitandū in ciuitate vel comitatu, sit exemptus à factionibus cōmunis per decennium: certè si quis forensis veniat, nō potest sibi auferri talis exemptio, quia sub spe illius venit ad habitandum. & sic fit quidā contractus innominatus facio vt facias. qui reuocari nō pōt postq̄ est impletus ab altera parte vnde nō pōt reuocari statutū in prætiudiciū illius: sed in p̄iudiciū aliorū q̄ nō dū venerūt, nec contractū impleuerūt bene pōt reuocari: quia in contractibus innominatis habet locum pœnitentia antequā cōtractus sit impletus. vt in l. si pecuniam. ff. de condi. ob cau. & de illa quæstione videtur casus in c. j. de ꝓba. & gl. in aut. de defen. ci. cir. prin. quæ loquitur de pace constan. quam imperator Federicus fecit cum comitatibus Lombardię sibi subditis, vt capitula illius pacis sint obseruanda per successores illius, & nō violanda. Et hoc no. pro terris subditis ecclesiæ ro. vt est Bononia, ꝙ si Papa faciendo pacē cū ea, faciat aliquas ꝓmissiones, teneat ipse

ipse & eius successores eas obseruare: nec posit eas rumpere de plenitudine potestatis quādo autem nō per viam cōtractus, sed per viā gratiæ & concessionis vel priuilegij aliquid cōcedit sub ditis, licet de ordinata potestate nō debeat auferre sine iusta causa. de plenitudine tñ & suprema potestate pōt eis auferre: licet sit in eis ius acquisitum. vt in c. veniens. de præscrip. ver. priuilegium semel concessum reuocari potest, & de hoc vide per Bal. post. Nic. de mat. in l. qui se patris. j. vñ liberi. in antepe. col. dicit tñ hoc verū, nisi nō gratuitè cōcessisset: quia tunc hñt vim cōtractus. Sed in contrarium allego tex. optimum in l. Titius puerum. ff. de obsequijs. vbi libertas data licet nō gratuitè pōt reuocari. tñ ibi loquit qñ reuocatur ex iuxta causa. Bal. loquitur quādo de plenitudine potestatis volebat reuocare sine cā, tūc nō potest si nō gratuitè concessit, sed recepta pecunia. tene mēti. Prædicta intelligo qñ concessio nō cōtinebat traslationē dñij directi, vel vtilis, vt est cōcessio de immunitate: alias videt ꝙ reuocari nō posst sine iusta causa. vt. j. de fun. patr. li. xj. l. fundi. & l. cote. §. agri. cū ibi no. ff. de publicanis. & in tit. de feudo sine culpa non amittendo. nā etiam princeps nō pōt auferre alicui dñiū rei suæ: nisi ex cā publicę vtilitatis. & tūc ipsam debet restaurare de pretio. vt in l. Item si verberatum. §. j. ff. de rei vē. multò ergo minus qñ ab ipso quis habuit dñium. quia nō debet venire contra
7 factum suū. † Itē inducit ista lex ad questionē disputatā per Joā. and. quæ incipit Bononiēsis eps. de episcopo. qui fecit cōstōnē synodalē, ꝙ clerici ludētes ad aleā sint excōicati, si ipse ludat cū alio clerico, an sit excōicatus. & facit ista. l. ꝙ sic. cōtrarium facit gl. quæ dicit ꝙ ipse ligatur legibus qñ vult. & sic spōte, nō autē inuitus. quia princeps est solutus legibus. hīc aūt ligaretur inuitus. & illā partē tenet ipse decidēdo, quia nemo inuitus ligaretur lege sua. vt in l. princeps. ff. e. dicit tñ ꝙ licet nō ligeť immediatè à suo statuto, tñ quia clericus ludens cū eo ligatur, & ipse participat cū eo in crimine, vñ ligatur sentētia canonis loquentis de participante cū excōicato in crīe vt in c. si celebrat. de cle. excō. ministr. Archi. aūt tenet ꝙ ligať directò à suo statuto in c. j. de cō stitu. libro. vj. quoniam statutū illud recipit robur à canone. cū Episcopi possint facere statuta vt in capitu primo de maio. & obed. quem Ioan. and. reprehendit per hanc legem cum glo. dic vt ibi. & ponit istam questionem in mercurialibus.

2 ☞ *Ille dicitur offendere mentem & non uerba. l. qui fraudem facit legi, & quòd multis modis posit contingere.*

Factum contra leges, est ipso iure nullum quantū ad producendum iuris effectum, licet in lege hoc expresse non contineatur, sed tacitè censetur contineri.

Sicut est nullum quò ad iuris effectum producendum: quia nō producit, ita habetur pro non facto, licet reuera factum sit, potest tamen fingi quod habeatur pro facto & cū illa pertineant ad declarationem legum prohibentium, locum habent non solum in futuris, sed etiam in præteritis negotijs.

3 *Non solum id quod factum est contra prohibitionem legis est nullum, & habetur pro non facto, sed etiam quicquid occasione illius factum est, uel secutum, licet non sit cōtra prohibitionem.*

Quis dicatur facere contra legem?

4 *Verba legis aliquando extenduntur ultra proprium significatum, pro saluanda mente. quando in minus se habent uerba quàm mens.*

5 *De mente legis potest constare quatuor modis.*

6 *Annullatio actus an sit pœna?*

7 *Quod fit contra mentem legis & non per uerba, an sit ipso iure nullum?*

8 *Lex an uideatur prohibere actum, etiam si expresse non prohibeat, sed tantùm mandat eum fieri cum certa solennitate, & an sit nullus?*

Illa quæ sunt de mente legis, habentur pro expressis in lege.

9 *Quæ fiunt contra prohibitionem legis, an & quando habeantur pro infectis, quò ad euitandum pœnam, & quid quò ad euitandum incommodam, & an producant effectum iuris? & nu. 10.*

Actus est nullus si factus est contra prohibitionem legis sed confirmatio postea subsecuta per principem ex certa scientia valet, & reddit ipsum ualidum.

11 *Dictio ex, denotat causam proximā, sed dictio ob, causam remotā, & quid in dictiōe de?*

12 *Lex ciuilis, an posit annullare iuramentum?*

LEX. V.

NOn dubium. Lex ista se habet vt mare ad flumina. Nā oīa flumina ītrāt in mare: ita īfinitę leges reuoluūt sup hāc legē. qm̄ signāt ꝓ cōtrarijs ad tres regulas, q̄ hic ponūť. iō de earū ītellectu hoc agitat. Prima regula ponit vsq̄ ad ver. [nullū.]
1 Secūda. vsq̄ ad ver. [sed & si qd.] Tertia vsq̄ in fin. † & prima regula est quòd faciens contra mentem. l. licet eius verba non offendat, committit in legem: & incurrit pœnam quæ imponitur facienti contra legem. sicut si offenderet mentem &
2 verba. † Et aduertendū ꝙ ille dicitur offendere mentem & nō verba, qui fraudem facit legi. quod multis modis potest cōtingere. qui no. per glo. in l. contra legem. ff. eodē cum seq. quas omnino vide: quia declarant istud prin. In secunda regula quæ hic ponitur, tria dicuntur. Primò ꝙ factum cōtra leges est ipso iure nullum quantum ad ꝓducendum iuris effectum: licet in l. hoc expresse. non contineatur: quia censetur tacitè cōtineri. nam eo ipso ꝙ lex aliquid prohibet fieri, censetur velle ꝙ sit nullum si contra fiat, licet expresse hoc non dicat: aliàs frustratoria esset prohibitio. Secundò dicitur ꝙ sicut est nullum quò ad effectum iuris producendū, quia nō producit. ita habetur pro non facto, licet reuera factum sit. & sic nō potest fieri quin sit factum. potest tamen fingi quod habeatur ꝓ non facto: sed in præcedenti casu non expedit vti fictione, quoniam effectum iuris bene potest lex impedire vere: vnde nō expedit hoc facere per fictionem. Tertiò dicitur ꝙ cum illa pertineant ad declarationē legum prohibentiū, locum habent nō solū in futuris, sed etiā in præteritis negotijs. & hoc dicitur in ver. [quod ad omnes.] vbi ponitur illud tertiū quod hic ponitur medium inter primū & secundū. & in illo verſ. est casus secundùm Bal. ꝙ lex vel statutū facta vel factū ad declarationē alterius, extenditur ad præterita. quod tenuit Io. An. in c. fi. de ver. sig. li. vj. bene facit in ratione sui. l. hæredes palam. §. sed si notan. ff. de te
3 sta. † Tertia regula est. ꝙ nō solū id quod factū est cōtra prohibitionē. l. est nullū. & habetur pro nō facto, sed etiā quicquid occasione illius factū est, vel secutū: licet nō sit cōtra prohibitionē, nihilominus est nullū: & habetur pro nō facto, quia sublato principali tollitur accessorij. & sic stipulatio & iuramentū emanās ad cōfirmationē vel obseruationē illius, ꝓhibiti nō valet ipso iure. In prima parte legis ibi. [in legē cōmittere.] nō dicit cōtra l. face
re. nam ille facit cōtra legē, qui offendit verba & mentē legis. vt in l. cōtra. ff. eo. qui aūt offendit mentē & nō verba, fraudat. l. pone exemplū. vt in l. pe. in fi. j. quod me. cau. vbi fit fraus de persona ad personā: quia quod iudex facere nō poterat pro se, facit fieri in personā vxoris, vel filij. vterq; aūt istorū dicitur cōmittere in l. quod est gñale verbū. & cōprehēdit ambas ſpecies. adde qd' multòmagis qui legis interpretationē fraudat. vt ff. de iu. fil. l. ita fidei. Sed quęritur quę sit ratio ꝙ offendēs mentē nō verba dicatur, in l. cōmittere. glo. ij. voluit hic declarare hoc modo: quia in qualibet l. potius debet inſpici mens legislatoris quā verba. Nā virtus legis nō cōsistit in verbis, sed in vi, & potestate eius, id est in intentione seu sensu. vt in l. scire leges. ff. eo. hinc est ꝙ interdū verba legis ꝓpriañť pro saluanda mēte. vt patet in l. ij. §. desinere. ff. vsufr. quēadmodū cau. vbi verbū desinere ponit impro
prię. cū nō dicatur desinere quod nō incipit, & tamē ibi nō incipit. & dicit desinere impropriè & qñq; accusare ponit pro age
4 re. vt j. de edē. l. qui accusare. vel ecōuerso. † Itē aliqñ verba legis extendunť vltra ꝓpriū significatū pro saluanda mēte. qñ in minus se habent verba quā mens. Pone exemplū si statutū dicat ꝙ extāte filio masculo nō succedat fœmina. nā intētio statuti est vt hæreditas remaneat in agnatiōe per quā cōseruat familia. vt no. per Cy. in l. j. j. de adult. pone ergo quod extat nepos ex filio, an excludat filiāť. videť quod nō. quia statutū loquit de filio. & appellatiōe filij nō cōtinetur nepos. de ꝓprio significato. vt in l. iusta. de ver. sig. cōtrariū est. quia verba statuti in minus se habent quā intētio. Ideo fit extēsio: vt plenè no. in l. liberorū. de ver. sig. aliqñ ecōuerso verbū legis restringiť, qñ in plus se habet quā in
a tētio: & si statutū dicat ꝙ extrahēs sanguinē in palatio puniatur tali pœna. nā talia verba cōprehēderet etiā Barbitonsorē extrahentē per flebothomiā. quod nō fuit de mēte statuentiū. quia sequereť absurditas. Ideò illa verba restringunť ad extrahentē sanguinē iniurioſe. Ex quibus sequit ꝙ licet Barbitonsor offendat verba, nō tñ offendit mentē de qua cōstat, rōne prędicta: nec punitur. & sic soluitur qō formata in gl. sed si de mēte nō cōstaret, standū esset verbis: quia illud censent statuentes voluisse in dubio quod ꝓprietas verborū importat. l. j. §. si is qui nauē. ff. de exerci. & propter prædicta Bar. hic examinat dictos tres articulos valde pulchrè an statuta recipiant interpretationē extensiuā. Itē an impropriā. quod ꝓsequere,
5 vt hic per eū. & plenius in l. oēs populi. ff. de iusti. & iur. † Et est

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Ratio legis. Adde Bal. in aut. post fratres. C. de suis & le. Bal. in l. maximum a vitium. in v. col. C. ti ll. præ. Ang. & Ioan. de Imo. in l. ij. in §. fi. ff. de donatio.

b ¶ Nisi. vna. Adde de hoc & dic vt p Ale. de Imo. in cõsil. xlv- iij. col. ij. ver. & cum nulla. in j. volu. & in consil. cxciiij. col. iiij. verſ. ita debet esse. in ij. vo. & in cõsi. xcv. col. j. in iiij. vo. Bald. & Imo. in l. fin. ff. de hæredi. instit. & adde eundem Paul. de Ca. b in suo consi. cccxxxviij. inci. præsens casus. in ij. col. alias xlj. in j. parte consiliorũ nouorum. & in cõsi. ccci. inci. Visa quadã securitate. alias cclij. in j. parte consiliorũ antiquorum. & Panor. in c. nihil. col. vj. de elec. Fran. Cur. & quando vnica ratio. i l. vel statuto habeatur pro expressa, & si expressa nõ sit per eundem Paul. de Ca. in consi. lxxxiiij. in j. parte. consi. nouorũ. secundum nouiss. impres. S.

notandum q̃ de mente legis potest constare quatuor modis. Primò per rationem expressam in l. nam ratio legis a idem est quod mens legis: vt in l. mulier. ff. solu. ma. & no. Dy. in c. fi. de re. iu. li. vj. facit l. si is qui animo. cum ibi no. ff. de acqui. pos. & tunc vbi 7 cunq; habet locũ illa ratio, habet etiam locum lex. vt no. per glo. in cle. j. de rescrip. & etiam no. in l. j. j. de his qui ante aper. ta. per Cy. ad quod vide bonũ tex. quem allę. Iac. But. in modo exprimendi. in l. emptor. §. fi. ff. de reiven. ibi dum dicit. & ea ratione redd ita &c. & in l. in fideicommissi. §. cum Polidius. ff. de vsur. ibi dum dicit id quæ ratio &c. Secundò quando ratio nõ sit expressa. b in l. tamen non potest dari nisi vna b ratio secundùm communem opi. nam tunc illa habetur pro expressa per tex. cũ glo. j. de fidei. l. quanuis. & ibi per Bal. & per eundem in l. maximum vitium. post prin. iiij. col. j. de li. præ. Ideo in statuto præferente filium masculum fœminæ cum secundũ communẽ opi. nõ possit assignari alia ratio, nisi vt bona remaneant in agnatione, per quam conseruatur domus: vt in l. j. §. fi. de ven. inspi. et no. Cy. in l. j. j. de adul. licitum est extendere statutum de filio ad nepotem per dictã rationem, licet Bar. videatur velle contrariũ in l. liberorum. ff. de verb. sig. quia illa ratio in statuto non sit expressa: licet illud teneat per illam rationem. sed Bal. cõtra per ratio nem prędictam. Tertiò modo potest constare per reductionem ad absurdum, si sequeretur absurditas & iniquitas, si aliter intelligeretur. vt in statuto de extrahente sanguinem. vel de occidente. nam si restringatur de occidente dolosè, q̃ potest quis puniri ad mortem de homicidio casuali: cùm nulla insit culpa, & tamẽ homicidium est: cùm sit nomẽ facti, à cede hominis dictum. & hoc esset iniquũ: quia vbi nulla culpa, nulla debet esse pœna vt j. de pœn. l. sancimus. & hoc tenet Bal. hic. quem no. pro eo quod dixi in l. ij. ſ. de epi. au. Quartò & vltimò potest constare per cõmunem vsum loquendi, qui cõtrariatur proprietati verborum: nam mens loquentis censetur fuisse secundùm cõmunem vsum loquendi, non secundũ quod verba important de proprio significato. vt in l. liberorum. §. quod tamen casius. ff. de le. iij. & l. cũ delanionis. §. j. de fun. instru. his cessantibus. talis creditur fuisse voluntas, qualem exprimit proprietas verborum: à qua non est recedendum. vt in l. nõ aliter. de le. iij. & l. j. §. si is qui nauem. de 6 exer. l. si alij. de vsufru. le. † In tex. ibi. [nec pœnas.] dic potest intelligi de pœna annullationis actus. de qua statim loquit in ver. [nullum.] & ita intelligit Bal. & tũc no. q̃ annullatio est pœna. quod est verum secundùm Bal. quando prouenit propter prohibitionem. l. sed si propter aliam causam, nõ dicetur pœna. ita debet intelligi secundùm eum id quod no. Ioan. An. in nouella. in c. fi. de elec. lib. vj. quod tene menti, potest etiam intelligi de alijs pœnis extrinsecus impositis per l. prohibitam si fiat contra prohibitionem. & tunc esset hic casus iuncto ver. seq. de quæstio. de qua plurimum dubitatur, quando lex prohibens actum: fieri imponit pœnam extrinsecam si fiat cõtra. vtrum tunc actus factus cõtra prohibitionem sit ipso iure nullus, nam dicunt quidam q̃ non, ne duplicem pœnam patiatur faciens. & dicunt esse casum in l. fi. ff. de diuor. Alij contrà per id quod habetur in tex. & glo. in l. nemo martyres. ſ. de sac. san. eccle. & l. iubemus. §. sanè. vbi non valet contractus factus contra prohibitionem illarum ll. & tamen ex eo incurritur pœna extrinseca ibi posita. de isto articu 9 lo vide subtiliter per Bar. in l. prætor. in prin. ff. de ope. no. nunc. patet etiam hic secundùm illum intellectum quod actus factus contra prohibitionem. l. non habetur pro infecto quantũ ad hoc vt euitetur pœna quæ imponitur contrafacienti, licet habeatur pro infecto quó ad alia reipicientia commodũ facientis, vel etiã incõmodum quod pateretur si actus valeret, vt j. in tex. dum dicit. [sed pro infectis etiam.] & in sequenti glo. magna. in prin. dũ opponit contra illum tex. de maleficijs quę nõ habentur pro infectis quó ad euitandum pœnam, licet fiant cõtra prohibitionẽ legis certè non solùm maleficia quæ non solent sortiri iuris effectum, imò etiam contractus qui solent sortiri quandoualent, nõ habentur pro infectis quò ad euitandum, pœnam: prout hic patet. iuncto ver. seq. vbi est casus secundùm Bal. licet alij Doc. nõ bene perpenderint nec notauerint istum tex. ad hoc. † In tex. ibi. [nullum enim.] quæ hic dicuntur locum habent tam in his quę fiunt contra verba & mentem legis, quàm etiam in his quæ fiũt contra mentem & non verba. de quibus. §. locutus est. vt illa nõ valeant ipso iure quantùm ad producendum iuris effectum. & sic nec producunt obligationẽ naturalem, nec ciuilem: quia prohibitio legis potest impedire natiuitatem obligationis naturalis. vt in l. si non sortem. in prin. ff. de condi. inde. licet postquam est nata dispositio ciuilis non possit eam tollere. quia naturalis ratio authoritate legis tolli non potest. vt in l. ij. de vsufru. earum rerũ quæ vsu consu. Nec etiam producunt exceptionem, vel alium effectum iuris. vt in l. cum lex. ff. de fideiuſ. sed etiã habẽtur pro infectis, quatenus in facto consistunt. nam oẽs contractus sunt facti. vt in l. cum filio. §. fi. ff. de cu. fu. & ea quæ sunt facti nõ põt lex facere quia verè facta sint. vt in l. in bello. §. factæ. ff. de capti. sed potest dispone revt fingantur non facta, & pro non factis habeantur, ex quo sequitur si statutum dicat q̃ de contractibus factis inter ciues soluatur gabella tantũ pro centenario, & fiat aliquis contractus contra prohibitionem legis vel alterius statuti, licet verè factus sit, quia tamen habetur pro non facto, nõ debebit solui gabella quoniam fictio tantùm operatur quantùm veritas. iuxta no. per Bar. in l. j. §. hoc senatus. ff. ad Sil. & sic non solũ habetur pro non facto quantũ ad commodũ facientis: sed etiam quantũ ad hoc vt nõ patiatur incommodũ gabellæ, quod imponitur pro contractibus validis. non sic habetur pro infecto quãtum ad euitandum pœnam contra facientis. vt dixi in præcedenti ver. & aduertendum: quia illud procedit quãdo lex prohibet substantiam contractus: secus si prohiberet qualitatem: quia tũc non vitiatur contractus. Tex. est cum gl. in auf. decernimus. j. de arbi. vbi non prohibetur compromissum fieri: sed prohibetur iuramentum interponi. vnde talis prohibitio non reddit cõpromissum nullũ, licet reddat nullum iuramentũ in effectu: vt ibi dixi. 8 † Item aduerte q̃ lex videtur prohibere actum, etiam si expresso non prohibeat sed tantùm mandat eum fieri cum certa solennitate. puta q̃ minor nõ contrahat sine consanguineis, vel filius sine consensu patris vel pone q̃ dicat in contractu minoris vel filij sa. requiri consensum propinquorũ, vel patris. nam eo ipso videtur dicere quod nisi adhibeatur non fiat, & per consequens q̃ sit nullus. de hoc est gl. ff. de iu. fis. l. nõ intelligitur. §. diuus adrianus. & quod ibi no. sicut enim expressa prohibitio importat annullationem, etiam si non dicatur. vt in isto tex. ita & mandatũ seu dispositio de certa solennitate seruanda importat tacitã prohibitionem, & etiam annullationem, si nõ seruetur. vt in illa gl. quam tene menti. No. etiam hoc in versi. [cæteraq̃.] q̃ illa quæ sunt de mente legis habentur pro expressis in l. facit. l. nominis. & rei. §. verbum ex legibus. ff. de ver. sig. & l. his solis. j. de re. dob. ideò dicunt aliquid Doc. quod actio directa oritur non solũ ex mente legis, sed etiam ex verbis. reprobantes glo. quæ est in l. curator. j. de neg. gest. quæ dicit q̃ directa oritur ex verbis. sed vtilis oritur ex mente. de quo ibi dixi. & facit quod no. in d. l. prætor. ff. de ope. no. nun. per Bar. Super isto ver. est vna gl. quæ incipit. [op. de maleficijs.] quæ format plures oppositiones. sed aduertẽdum quod prima oppositio fit contra tex. inquantum dicit q̃ facta contra prohibitionem legis habentur pro non factis. Alię verò oppositiones cõcernunt id quod hic dicitur. quod talia facta sunt ipso iure nulla, & non producunt aliquẽ effectum iuris. Nã imò videtur quod non sint nulla, imò aliquando valeant, & producunt effectum aliquando sine obstaculo exceptionis, aliquando cum obstaculo: & ad hoc tendunt omnia illa contraria. † Circa primum. op. de maleficijs quę semper fiunt contra prohibitionem legis: & tamen non habentur pro infectis: quia si hoc esset, delinquens non puniretur. gl. dicit q̃ ille tex. loquitur de his quę sunt de genere permissorum, vt sunt contractus, & alij actus qui solent producere iuris effectum si non prohibeantur per legem. contrarium loquitur de his quæ non solent sortiri iuris effectum: quia sunt de genere prohibitorum, & semper fiunt contra legem Doctores, dicunt quod quantum ad euitandum

pœnam

pœnam quæ imponitur contrafacienti. etiam contractus & alij actus qui solent sortiri iuris effectum si non essent à lege prohibiti, non habentur pro infectis. vt patet in tex. cum gl. in l. nemo martyres. & l. iubemus. §. sanè. de sac. san. eccle. non debet adhiberi illa distinctio, an actus soleant sortiri iuris effectum vel nõ. sed quæritur de euitatione pœnę. & non habentur pro infectis, siue non soleant sortiri iuris effectum, siue soleant: quó ad cõmodum facientis. & habentur pro infectis. vt hic. & ego addo quod etiam quantũ ad euitandum incommodum quod sentiret contrafaciens, si actus non esset prohibitus. vt in commodum gabellarum. vt ſ. dixi. Item primum dictum limitat Bar. nisi æquitas suggereret contrarium. quod etiam quantum ad euitandum pœnam habeatur pro infecto. vt cum quis deliquit iussu patris vel domini eo casu quo iussus excusat. quod quando sit. dic vt in l. liber homo. cum ibi no. ff. ad l. Aquil. nam tunc maleficium habetur pro non facto. Nunc opponitur quod actus non sit nullus: imò valeat cum effectu. vt in l. j. §. biduum. qñ appel. sit. ff. Gloss. non bene soluit. dic secundũ Doc. quod l. vbi vltra procedit disponẽdo, q̃ sniа nõ sit nulla. licet lata cõtra ꝓhibitionẽ legis. sed 10 si staret in finibus ꝓhibitiõis, esset nulla per hãc l. † Secundò oppo. de l. j. j. de contra. iudi. & de l. & si cõtra. de nup. & de l. j. §. fi. cũ l. seq. ff. de rebus corũ. Sol. actus est nullus si factus est cõtra prohibitionem legis, sed confirmatio postea subsecuta per principem ex certa scientia valet, & reddit ipsum validum: quia illa non est contra prohibitionem legis: sunt enim prohibita fieri, nõ confirmari. Tertiò opponitur q̃ producant effectum iuris licet inutiliter. vt patet in fideiussione mulieris, & in mutuo facto filiofa. quia licet fiant contra senatusconsultũ Velleianum & Macedonianum, attamen oritur obligatio ciuilis & naturalis, & etiã actio, licet detur exceptio. glos. dicit q̃ in effectum sunt inutilia. quæ solutio non est bona, quia ille tex. vult q̃ nullum producãt effectum ipso iure. Dic ergo q̃ illa l. loquitur quando l. prohibet ipsum actum fieri. dirigendo prohibitionem vel contractum. vt j. quæ res expor. non debe. l. fi. sed senatusco. Mace. vel Vellenon prohibent actum fieri: sed tollunt effectum, prohibendo iudicium vel actionem dari: quo casu non impeditur oriri obligatio, nec actio. vt in l. quia naturalis. ff. ad Macedo. & ita intelligit Bar. in l. cum lex. j. de fideiuſ. vbi omnino vide melius quàm hic pro declaratione huius l. Sed quid si lex non prohiberet actum fieri, sed prohiberet obligationem oriri. Dic q̃ non oriretur ciuilis vel naturalis, sicut si prohiberet ipsum actũ. vt ibi no. per eũ. Idem si prohiberet alienationem, quæ est effectus ipsius actus. Nam videtur prohibere contractum per quem venitur ad alienationem vt j. de præ. mi. l. si ad resoluendam. & per Bar. in l. j. de noua. sed quando denegat actionem dari, non censetur prohibere cõtractum, nec obligationem ciuilem vel naturalem, nec etiã ortum actionis. sed exercitium. Tene menti. Quartò opponitur de venditione liberi hominis. quæ prohibetur à lege: & tamẽ ex ea oriretur actio cum effectu ad interesse, si fiat ignoranti à scite. vt in l. & liberi. ff. de contrahen. emp. glo. soluit. sed nihil est dicere. Bar. dicit quod non prohibetur venditio, sed alienatio. certè etiam venditio prohibetur, si bene inspiciantur leges. Dic ergo quod ex tali venditione non oritur obligatio vel actio ad id q̃ est de originali natura contractus, puta ad rem tradẽdam, vel ad interesse. si non tradatur quatenus interest emptoris rẽ ipsam habere, imò quó ad istos effectus vẽditio est ipso iure nulla. sed ꝑ pter naturam contractus bonæfidei bene parit actionem exempto ad interesse deceptionis, quatenus interest emptoris nõ fuisse deceptum. l. qui officij. §. j. ff. de contrahẽ. emp. nã etiam ex cõ tractu nullo vel posteà annullato, ꝑpter amplã naturã bonefidei contractus datur actio ex illo cõtractu ad interesse deceptionis. quod dic vt no. Bar. in l. si id quod aurum. ff. dever. obli. Duas sequentes oppositiones quę restant in gl. vide per teipsum. Recolligendo igitur hanc materiã & quicquid tangit in glo. dic q̃ aut quærimus an factum contra legem habeatur pro infecto quantum ad ipsum factum. & dic vt dixi in prima oppo. aut quęritur an sit nullum, adeo vt non producat iuris effectum, & tunc aut lex prohibens vltra procedit, statuendo quod non sit nullum: & 12 tunc non erit nullum. vt in l. j. §. biduum. quando app. sit. & §. in ij. oppositi. & similiter si vltra procederet dando remedium exceptionis, vel aliud ad annullandum: quia non erit nullum ipso iure, sed eo modo quo lex disponit annullabitur. si verò cõsistat in finibus prohibitiõis, nec vltra producit, & tũc aut annullat qualitatẽ actus, & substãtia non propterea erit nulla: sed ipsa qualitas. vt in authẽ. decernimus. j. de arbi. aut ꝑ hibet ipsam substantiã actus, & tunc actus erit nullus ipso iure vt nullũ producat effectũ. vt in hac l. hoc tamẽ verum si est lex ciuilis: si verò prætoria, tunc actus annullat ope exceptionis. per id quod no. gl. in l. iij. §. sed vtrũ. ff. de mino. in gl. quæ incipit licet enim. in fi. & qđ no. Bar. in l. Iulianus. ff. de condi. ind. dum tractat de effectu sententiæ absolutoriæ. Itẽ est verum qđ actus erit nullus quantũ ad illũ cuius fauore facta est prohibitio, non quantũ ad illum cuius fauore nõ est facta. & iste casus est in l. & si is j. de prædi. mino. de qua opponit gl. super verbo. [ob id.] quæ incipit. [vt fideiussor.] & soluit multis modis. tene qđ dixi. & habetur in gl. in ver. [dic ergo.] licet autẽ ipse actus sit ipso iure nullus. traditio verò quæ fieret occasione illius actus non esset nulla. imò valet. & ex ea trãsfertur possessio. vt in l. j. §. si vir. ff. de acquir. poss. licet gl. super ver. [ex eo.] in prin. videat dicere cõtrariũ. posset tũ saluari in facti traditiõe, si cõstituereto se nomine alterius possidere, quia illa cũ sit mater, põt per legẽ infringi. aut nõ prohibet substãtia cõtractus, sed effectus. & tunc aut prohibetur obligatio, & nulla nascitur obligatio ciuilis vel naturalis. vt in l. sed si serui. ff. de fideiu. & hoc qñ prohibitio dirigit in futurũ, vt q̃ talis mulier vel minor non possit obligari. si verò ꝑ verba de præsenti, non diceretur prohibitio. nec diceretur lex resistere. Sed nõ assistere, iõ oriret obligatio naturalis. vt i l. sti-

a ¶ De dictione de. ad de Bar. i l. ꝓtor. ff. de bo. aucho. iud. poss. Bar. i l. serui. ff. dele. j. gl. i cj. xxxv. dist. Arch. in c. ecclesias. xiij. q. j. Rap. cu. cõsi, iiij. inci. Ieonardus. marzarius.

b ¶ De foro laicorũ. Adde Ale. de Imo. in cõsi. xxxix. co. ij. ver. reſtat rñdere. in quarto vo. Et vide eũdẽ in cõsi. iiij. col. v. ver. Itẽ statutũ. in tertio vol. vbi q̃ est de iure diuino. Fran. Cur.

c ¶ Auferre iuramẽto. Adde Bal. i rub. ff. d iureitur. in l. pactũ. in v. q. C. de cof. & i l. nec patron⁹. C. de ope. libe. Io. de imo. i c. quãuis. de pact. li. vj. et ibi Pet. de anc. i repe. regulæ ea quę de reg. iur. lt. vj. Pet. de anch. consi. ccxv. inci. legit in canone. & per Ale. de imo. i cõ. cxxv. col. iij. i primo vol. i cõsi. xxxviij. col. pen. & consil. iiij. in. ij. & iij. col. in iij. vo. & i cõsi. cij. col. ij. ver. x. probat. in iij. volu. & ꝑ Frã. de are. i cõsi. viij. & i cõ. xxij. in ij. col. & in ꝓposito vide etiã q̃ ponit Car. in suo cõ. xcij. in vj. co. & repetẽtes in d. authẽ. sẽra puberũ. Frãcif. Cur.

a Quid de dictione, de⁹ dicit Bal. secundùm Iac. But. q̃ denotat cãm proximã, sicut dictio ex. & allegat. l. j. §. nũc videamus. ff. de cõsun. cũ emãci. lib. Iõ si statutũ dicat q̃ cõdẽnatus de vulnere vel de homicidio patiatur talẽ pœnã. si quis esset condẽnatus q̃ mandauerit vulnus vel homicidiũ fieri, non videretur condẽnatus de homicidio, vel de vulnere: et sic statutũ non haberet locũ in eo: quia debet intelligi immediatè, quia est cõdẽnatus, quia ꝑ seipsum fecit. sed qui mandat facit per aliũ, & sic mediatè. Tene menti. facit q̃ habeẽ in l. hæc verba. ff. de adulte. † Vltimò not. in fi. quod lex ciuilis põt annullare iuramẽtũ. & codẽ modo statutũ poterit secũdũ Bal. q̃ non placet hodie. cũ non sit de foro laicorũ. vt dixi in authẽ. sacramẽta puberũ. j. si adue. vẽdi. licet cũ b lex ciuilis vel statutũ possit auferre iuramẽto' vires quas ipa lex

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel statutum tribuisset, vt in aut. decernimus. j. de ar. non tamen potest auferre vires quas habet de iure diuino & canonico: cũ inferior legẽ superioris tollere nõ possit directò, vel per indirectũ. has autẽ vires non posuerunt nec cõsiderarunt iura ciuilia. ideo iuramẽta annullabãt. Super illa particula sunt duæ glo. quę sunt expeditæ per distin. supradictam, si bene inspiciantur. sed vnũ est dubiũ cum ex inutili cõtractu secuta traditione transferat domi nũ interdũ. vt habeat hic cum glo. super verbo. [ex eo.] qũo procedit quod hic dicitur nõ valere quod sequitur ab eo, vel ob id. sed dic quod dominiũ non transfert ex ipso cõtractu. sed ex traditione immediatè, & ex causa putatiua. vt patet in toto titu. de condi. inde. vbi causa putatur subesse, & nõ subest. & tamẽ transfertur dominiũ: ideo cõdicitur, vnde nõ ob. ei quod hic dicit ex eo. & si dicat, certè obstat ei id quod dicit: ob id, quia non põt negari quin transferat ob id, id est, ppter ipsum contractũ, licet nõ ex eo. respõdet Bar. q inquantũ hic dicit ob id, debet restrĩgi ad casus qui hic ponũt in tex. quãdo illud esset accessoriũ ad prohibitũ: vt stipulatio, vel iuramentum, vel datio pignoris, vel fide iussoris. sed trãslatio dñij non est quid accessoriũ, sedęquè principalis: cum possit transferri etiam nulla subsistente causa iusta: si tamen putabatur subsistere, sufficit.

2 ☞ *Quod modis intelligatur regula quod fauore alicuius introductum est, non debet in eius odium retorqueri?*

LEX VI.

1 VOd fauore. Sic econuerso † qđ in odiũ alterius est introductũ, nõ debet operari fauorem eius. ff. de lega. j. l. si seruus pluriũ. §. si quis ante. & ibi no. & de inter. & rele. l. relegatorũ. §. fi. glo. hic multa cõtraria signat.

2 & dicit Bar. † quod ista lex potest intelligi tribus modis. scilicet de lege facta in fauorẽ alicuius, à qua seu cuius dispositione põt recedi in casu quo redũdaret in eius odium si seruaretur. vt in l. non eo minus. j. de procur. Et ad istum intellectum veniunt tria contraria. glo. supple. de §. nęcp. insti. de autho. tuto. & de l. pridẽ. j. de quæstio. & de l. die sabbato. s. de iudęis. quæ solue vt in glo. & hic per Cy. Secundò põt intelligi de rescripto seu priuilegio concesso in fauorem alicuius. & ad istum intellectum venit cõtrarium primum glo. de l. j. ff. quod quisq; iuris. Item de l. ij. ff. de iure annulo. aure. Item de l. cum ex oratione. de excus. tuto. ff. & solue eodem modo. Tertiò potest intelligi in verbis contractus: si aliqua clausula sit apposita in fauorem vnius ex contrahentibus. vt in l. ea lege. in prin. ff. loca. & ad illud venit contrariũ vltimum formatum in glo. de l. si vina. ff. de peri. & commo. rei ven. Et solue eodẽ modo. nam si quis vellet prosequi per singula, nõ sufficerent duæ lectiones. & adde quæ habentur in l. nulla. ff. eo.

2 ☞ *Licitum est allegare leges veteres & correctas ad decisionem præteritorum negotiorum, ad quæ lex noua & corrigens non trahitur.*

LEX VII.

1 LEges & consti. † Lex ista debet intelligi. in l. nouiter facta ad aliquid de nouo inducendum. non autem ad declarandum. ll. præteritas. quia tũc traheretur ad præterita facta. vt in l. nõ dubium. ver. quod ad omnes. s. eo. & ibi dixi secundùm Bal. & per Ioan. An. in nouella. in c. si. de ver. signi. Istud tamen singulariter limitatur per glo. in c. j. de postu. præla. lib. vj. quod incipit licet videlicet. quod sit verum nisi per tẽpora præterita lex fuerit intellecta alio modo quã declaratur per legem nouam: vt injściatur laqueus præteritis negotijs. quod perpetuò tene menti. Iaco. autem de belui. disputauit istam quæstionem. an semper sit verum quod lex noua non trahatur ad præterita. & multa iura adducit pro & cõtra. sed examina plenissimè per Bar. in l. oẽs populi. ff. de iusti. & iure. vbi subtiliter loquitur, & multas decidit quæstiones diuersimodè. Scias etiam quod si noua lex introduceret modum & formam in litigijs, haberet locum in litigijs posteà inchoandis non solùm super futuris negotijs, sed etiam super præteritis. vt in l. ij. §. pen.

2 seu fi. j. de iura. calu. † No. ergo ex tex. cum glos. quod licitum est allegare leges veteres & correctas ad decisionem præteritorum negotiorum, ad quæ lex noua & corrigens non trahitur: sed debet decidi secundùm legem veterem. vide Bar. in l. fi. ff. de falsis. & glo. in c. nouit. de iudi. super verbo quicunq;. & suprà in secũda constitutione. §. hunc igitur.

3 ☞ *Eá quæ fiunt cum consilio prudentum, firmiora & ualidiora sunt. Papa potest tollere constitutiones factas in consilio: dummodo hoc dicat expressè.*

3 *Licet populi subditi possint condere statuta, si tamen superior est præsens requiritur eius confirmatio.*

4 *Si in lege uel statuto apponatur clausula derogatoria potestatis, ut si dicat quod nõ ualt posse aliter legem facere uel testamentum, tunc illa clausula nihil operatur.*

Quid si apponatur clausula derogatoria formæ?

Quid in clausula derogatoria uoluntatis?

5 *Si facta est una reformatio uel statutum cum clausula quòd ab eo uel ab ea non possit recedi per aliam reformationem: nisi seruata certa forma, & postea fiat alia reformatio contraria non seruata illa, an ualebit?*

6 *Papa an debeat omnia facere cum consilio Cardinalium?*

LEX VIII.

HVmanum. † Lex noua hoc ordine debet fieri quòd primò proponatur negotiũ & examinetur: & si obtineatur quod fiat: committatur alicui quod scribat & dictetur & posteà recitetur & approbetur. hoc dicit. & isto modo dicuntur fieri statuta & reformationes. vt patet in l. Item veniunt. §. pridie. ff. de peti. hære.

No. in fi. † quod ea quæ fiunt cum cõsilio prudentum, firmiora & validiora sunt. facit j. de rep. l. non dubium. & in authẽ. de appel. & intra quæ temp. in prin. colum. iiij. & j. de proxi. sacrorum scriniorum. l. in sacris. & j. de ingenuis manumissis. l. si auiam. ideo dicit Bal. hic & allegat Archi. in c. j. de constitu. lib. vj. licet non reperiam quòd hæc dicat, videlicet quòd si Papa facit aliquam consti. nouam, quę contrarietur alicui constitutioni factę in cõsilio generali: oportet quòd expressam & singularem faciat mentionem de illo concilio. Sed si contrariaretur alteri decretali factæ à Papa etiam habenti clausulam derogatoriam, sufficeret facere mentionem generalem: non obstante quacunq; alia constitutione contrarium disponente. vt in cle. eos. in fin. de sep. & si non haberet clausulam derogatoriam, etiam si nullam faceret mentionem, tolleretur per vltimam. vt in d. c. j. de constit. lib. vj. potest ergo Papa tollere constitutiones factas in concilio, dũ modo hoc dicat expressè: quia maior est eius authoritas. vt nota in c. significauit. de electio. Nota etiam secundùm eundem Bal. ibi. dum dicit. [consensus nostræ serenitatis authoritate firmetur.] quòd licet senatores possent facere legem tempore istius legis: vt in l. non ambigitur. ff. eo. titu. si tamen Imperator erat præsens requirebatur confirmatio imperatoris. vt hic patet. & ideo

3 † licet populi subditi possint condere statuta, vt in l. omnes populi. de iusti. & iure. si tamen superior est præsens, requiritur cõfirmatio eius. Vltimò opponitur contra hanc legem, de toto volumine authenti. nam illæ fuerunt factæ post hanc legem: & tamen in eis non fuit hic forma seruata. Solutio illa forma traditur hic de humanitate & benignitate, non de necessitate. potuit enim Imperator ab illa forma recedere. & videtur recessisse ex certa scientia. sed contrà, quia ista lex habet clausulam derogatoriam. vt patet in ver. [scitote.] dum dicit. [non aliter in posterum legem à nostra clementina promulganda, nisi supradicta forma fuerit obseruata.] ergo illæ constitutiones non valent. tãquàm non habentes voluntatem imperatoris, ex quo in eis non

4 fuit apposita clausula non obstante hac lege, per l. si quis in prin cip. testamenti. ff. de lega. iij. † Solu. & tene menti secundùm Iac. de Are. Tres sunt casus. nam interdum apponitur in lege, vel testamento clausula derogatoria potestatis, vt si dicatur quòd nõ vult posse aliter legem facere vel testamentum. & tunc illa clausula nihil operatur. quia non potest sibi tollere potestatem quã habet à iure publico. Interdũ ponitur clausula derogatoria formæ: vt si dicatur quòd si contingat aliam legem vel testamentum fieri, vult in eis seruari talem formam, & aliter ea vel ipsum non fieri: & tunc faciendo non seruata forma censetur ab illa lege, recessisse, & à dicta clausula. vt hic. iunctis dictis constitutionibus. Aut interdum ponitur clausula derogatoria voluntatis, vt si dicatur vltra prædicta quòd si contingat aliter fieri, non vult valere. & tunc si aliter facit non apponendo clausulam derogatoriam non obstante alia lege, vel testamento, non valeret ipsa lex vel testamentũ: tanquam carens volũtate condentis. quæ non præsumitur subesse propter primam clausulam. & iste est casus. in dicta l. si quis. in princip. testamenti. & si dicatur quòd etiam in casu præcedenti videtur idem. quia si dicat quòd vult seruari talem formam, & aliter non fieri, tacitè videtur dicere quòd si fiat contrarium, non valeat. vt in l. non dubium. s. eodẽ. Solu. & tene menti. verum est quòd tacitè videtur hoc vo-

hoc voluisse: tamen ad tollendum hanc tacitam derogatoriam non requiritur clausula non obstante imò, eoipso quod facit contrarium ex certa scientia, censetur eam tollere per. l. fi. in princip. ff. de leg. ij. secundùm Bal. quod tene menti. Sed quando dixit expressè q nolebat valere: tũc requiritur expressa clausula non

5 obstante. q etiam not. in d. l. si quis in prin. † Et per prædicta determinat quæstio quam Cy. disputauit. si facta est vna reformatio vel statutũ cum clausula quod ab eo vel ab ea possit recedi p aliã reformationẽ, nisi seruata certa forma, vt quotidie fit Florentiæ: puta q requirant omnes pallotæ discrepantes: cùm aliàs sufficiãt duę partes, & posteà fiat alia reformatio cõtraria nõ seruata illa forma, an valebit, & breuiter si in prima sit dictũ & alitèr nõ valeat: nõ valebit. sed si nõ sit hoc expressè dictũ, sed solũ q debeat seruari talis forma, & aliter nõ fiat, & tunc valebit per hanc legem: iũctis dictis constitutionibus authenticarum. an autem eo casu quo requiritur clausula non obstante sufficiat clausula generalis nõ obstante quacunq; lege, vel statuto contrariũ disponẽte vel testamẽto. an requirat clausula specialis? breuiter in testamẽto qñ præcedit aliquod testamentũ habens clausulam derogatoriã, non sufficit in secundo ponere clausulam generalẽ non obstante quocunq; alio testamento. nec etiã requiritur singularis vt dicta nõ obstãte alio testamẽto facto manu. talis quo cõtinentur talia verba, sed requiritur quòd fiat mẽtio specialis nõ obstante quocunq; alio testamento, etiam si contineat clausulã derogatoriam. vt d. l. si quis in prin. & in. l. si mihi & tibi. §. in legatis. & ibi nota. de leg. j. in legibus verò condendis sufficit clausula generalis. vt in cle. eos in fin. de sepul. & de sen. exc. c. fi. lib. vj. in fin. In rescriptis verò dic vt plenè per Io. an. qui recitat plures opo. in c. j. de excess. præla. lib. vj. in nouella. & tangam in l. fi.

6 infra si contra ius vel vtili. publi. † Facit etiam iste text. cum quæ suprà dixi, quòd licet Papa debeat omnia, facere cum cõsilio Cardinalium, si tamen aliquando facit sine eis, valet vt hic iunctis dictis authen.

2 ☞ *Iura ignorare quod non liceat, quando non habeat locum, & sic quando iuris ignorãtia excusat?*

3 *Quid in statutis?*

4 *Si aliquis faciat contra legem, an uideatur in dubio scienter fecisse, & sic præsumatur in dolo, an autem ignoranter, & sic præsumatur esse in lata culpa?*

LEX. IX.

1 LEges sacratissimæ. † Non est licitum ignorare leges: & si de ipsarũ intellectu dubitatur. recurrendũ est ad principẽ, si nõ fuerint per cõsuetudinẽ certo modo interpretate. h. d. cũ. l. se. Et primò ponit vnũ dictum, quod habet locũ quando lex est clara, & de ipsius intellectu non dubitat. vsq; ibi. [si quid.] secũdò ponit aliud dictũ. qñ est dubia, vt recurrat ad principẽ p interpretatione. vsq; ad l. cũ de nouo. Tertiò declaratur & limitat hoc dictũ secundũ, vt procedat qñ nõ fuit certo mõ intellecta p cõsuetudinẽ. qa tũc ille intellectus seruat vt ff. e.

2 l. si de interpretatiõe. † Primũ dictũ q nõ sit licitũ ignorare iura, fallit in quibusdã personis quas excusat iuris ignorantia. vt sunt minores. xxv. milites armatæ militiæ, mulieres, & rustici. vt ff. de proba. l. cũ de indebito. circa medium. & in l. si adulterium cũ incestu. §. Idẽ Pollioni. de adul. & j. de iuris & fac. igno. l. j. & l. fi. Itẽ limita primum dictum vt habeat locum in legibus redactis in corpore iuris: quas omnes tenentẽ scire: qa possunt informari vel per se, vel querẽdo à peritioribus: sed si aliqua lex nõ sit redacta adhuc in corpore iuris, tũc post publicationẽ eius & post lapsum duorũ mensium à publicatione. idem in auth. vt factę nouæ cõstitutiões. Si tamẽ quis primò scribat qđ lapsi essent duo menses, tenetur faciẽdo cõtra ipsam per. l. si à contrario sensu. ff. de decre. ab or. fa. & est casus in c. j. de postu. præla. vbi etiã pbatur q satis diceretur publica si in præsentia multorum condita fuisset. ita q communiter sciebatur, & per quosdam & per multos obseruabatur. notandum tamen q iuris & facti ignorantia non nocet in dãnis vitandis. vt in l. iuris ignorantia. ff. de reg. iu.

3 In statutis † verò si quidẽ sunt redacta in volumine statutorum, idem quantũ ad ciues & inhabitantes per omnia. vt s. dictũ est. sed si non sit redacta in volumine: sed sit quædam noua reformatio, non requiritur lapsus duorum mensium: sed requiritur arbitrium iudicis secundùm Doc. & vide not. per glo. super dicta. vj. li. & per Bar. in l. omnes populi. in iiij. q. principali. vbi tra-

a ctat à quo tẽpore ligẽt statuta. Circa secũ- a dum & tertium dictũ glo. in l. seq. distinguitur. sed Doc. dicunt quod non procedit ordinatè: quia vult q ad principem recurrat antequã fiat interpretatio de similibus ad similia. quia dicunt quod vltimo loco princeps est adeundus qñ non reperitur simile: nec curãt an de facili possit ad/rivel nõ. mihi videt quod glos. melius dicat. & quod si fuit certo mõ per cõsuetudinem intellecta, tunc non sit necesse ad principem recurrere. etiam si de facili possit recurri. qñ autem nõ fuit sic intellecta, tunc si de facili possit ad principem recurri, quia sit præsens, vel in loco propinquo, post positis omnibus sit ad ipsum recurrendum. ar. de his qui ad eccle. cõsu. l. præsenti. in prin. aliàs sit ꝓcedendũ de similibus ad similia, si põt: sed si non põt, nec apparet certa ꝓprietas verborũ, tunc sit recurrendũ ad principem: etiã si de facili nõ posset haberi. qñq; tũ cõcurrit cõis opi. Doc. in vnã sniam. vt in pluribus dubijs quæ mouent in authẽ. ex cã. quæ sc'm Doc. requirerẽt decisionẽ imperialẽ: sed qa hodie raro vel nunquã fiunt, recurrit ad interpretationem magi

4 stralẽ. vt ibi no. sufficit. † Vltimò quæritur si aliquis faciat cõtra legẽ, an videatur in dubio scienter fecisse: & sic præsumatur esse in dolo, an autẽ ignoranter, & sic præsumatur esse in lata culpa. Iac. But. & Bal. hic post eum tenent hanc secundã partem, tanquã benignior ẽ. arg. in l. si præses. ff. de pœ. & q ignorare iura sit lata culpa, habetur in l. liberorũ. §. notanter. ff. de infa. & facit ꝓ ipsorũ dicto j. de his qui sibi ascribunt in testa. l. pe. in fi. & l. sena tusconsulto. & ff. de adulte. l. si adulterium cũ incestu. §. Idẽ pollioni. & quod no. Bal. in l. ij. j. de erro. aduo. istud tamen est verũ, nisi. l. sit fundata in iure naturali: vt si imponeret certam pœnam pro maleficijs. quia iure naturali maleficia sunt mitius punita. licet enim quis ignoret statutum quod imponat certam pœnam maiorem quam imponat ius commune: quia tamen sciebat vel scire debebat se facere rem illicitam de iure naturali, q ignorare non potest præsumeretur potius in dolo quàm in culpa secundùm Bal. facit l. dolus. ff. mand. & l. si procuratorem. §. dolus. sed quando actus nõ est de iure naturali illicitus, licet per statutum sit illicitus ex aliqua causa. puta quòd non portetur frumentum extra territorium, tunc haberet locum dictum primum, vt præsumatur lata culpa & non dolus. Non sunt alia.

2 ☞ *Imperator solus etiam sine consilio procerum potest legem condere. Senatus populi Romani, an hodie possit condere legem.*

3 *Sententia principis, uel Imperatoris, uel Papæ lata parte non citata non ualet, sicut sentẽtia alterius iudicis.*

4 *Quod omissio alterius ordinis iudiciarij qui non esset de iure naturali, nõ uitiet processum uel sententiam principis.*

LEX XI.

1 SI imperialis. † Sententia diffinitiua principis lata causa cognita & partibus præsentibus in aliqua causa vim legis generalis habet in causis similibus etiam aliarum personarum: licet non sit redacta adhuc in corpore iuris: & similiter interpretatio declaratio quã faceret princeps de aliqua. l. dubia in aliqua speciali causa cõsultus. hoc dicit vsq; in finem. secus in interlocutoria. vt s. eo. l. iij. §. fi. & etiam in specialibus concessionibus quę non fierent per modum declaratio nis, vt s. eo. l. ij. quę videtur huic contraria. Et primò loquitur de sententia diffinitiua vsq; ibi. [eum igitur.] posteа de interpretatione quam imperator faceret ad aliquam. l. dubiam vel obscuram. secundum ea quæ habentur in legibus præcedentibus. in quadam tamen speciali ad relationem vel suggestionem iudica

2 re debemus. † & no. quod Imperator solus etiam sine consilio procerum potest legem cõdere. & sic illud quod dicitur in l. humanum. s. eo. non est necessitatis sed humanitatis, vt debeat adhibere consilium procerum. Quærit autem glos. vtrum senatus populi Roma. hodie possit condere legem. quæ quęstio satis est bona: cum hodie non sit penes populum Romanũ imperiũ, sed penes imperatorẽ: qa recognoscit ab ecclesia: vnde priuat & cõfirmatur à summo pontifice. vt in cle. Romani. de iureiur. † Vltimò no. hic vnã glo. quæ est sup j. parte. & incipit, i. [præsentialiter.] quod sententia principis, imperatoris, vel papæ * lata parte

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Citatio est de iure naturali. Adde Ioan. Mo. in extrauagãti Bonifacij octaui. inci. rẽ nõ nouã i gl. fi.
b ¶ In cardinali leg. ad de Bar. in l. vnica. C. de supindi. li. x. Bal. in l. exẽplo. C. de proba. gl. i c. sicut. de sentẽ. excõ. Pe. de An. c. in clemẽ. j. de proba. Angel. consil. xxix.
c ¶ Notarij dicunt hñe dignitatẽ. Adde gl. et Bal. i l. gñali. C. de tabula. li. x. & Bar. in l. fi. C. de primi. li. xij. et vidẽ tex. et ibi Bar. in l. fi. in prin. C. qui mi. nõ pos. li. xij. vbi q dicit quoddã munus & vide eundem Bar. & ibi Alexã. in apostil. i l. eadẽ. ff. ad l. Iul. repe. & Abb. in c. fraternitatis. co. iij. extra de hẽ. Frã. cur.
d ¶ Incipit a citatione. Adde Pau. de Ca. in l. libert⁹. de in iusvo.
e ¶ Snĩæ. Vide Alexã. de Imo. in d § fẽdi tione. col ix. ver. extra gl. & Feli. in c. ex ratione. colum. fi. de appella. Franci. Cur.

nõ citata, nõ valeret sicut nec snĩa alterius iudicis. quia citatio est de iure naturali⁹ qd' princeps auferre non potest. † sed obmissio alterius ordinis iudiciarij qui nõ esset de iure naturali non vitiaret processum vel sententiam principis. vt sentit Inno. in c. in causis. de re iudi. secundũm Bal. sufficit.

De mandatis principum. Rubrica.

☞ *Iudex delegatus debet bene custodire rescriptum: nec de ipso credere tur sibi si non ostenderet.*
Cardinali legato creditur de sua legatione, etiam si nõ ostẽderet litteras papales. & quando?
Notarij an dicantur habere dignitatem.

LEX vnica.

Siquis. †No. hic q̃ commissio vel mãdatũ alicui factũ à principe debet, pbari per scripturã: aliãs nec creditur asserẽti se habere: nisi doceat, & literas ostẽdat. facit l. phibitũ. j. de iure fis. & qd' ibi per Bar. li. x. de super. in d. l. per eundem. & qd' no. glo. in c. cũ in iure. de offi. dele. † quę dicit qd' iudex delegatus, debet bene custodire rescriptũ. quia de ipso nõ crederet sibi si nõ ostenderet: fallit hoc, in cardinali legato, [b] cui creditur de sua legatiõe; ppter magnã dignitatẽ eius. etiã si nõ ostẽderet literas papales xcvij. di. c. nobilissimus. nisi super his quæ essent reseruata papæ. vt no. Io. An. in nouel. in c. j. de offic. leg. lib. vj. & in c. eos. de sen. excõ. eo. lib. † Vltimò no. hic in verbo. [notarij.] q̃ notarij. dicuntur habere dignitatem doc. dicunt hoc non esse verum nisi in prothonotarijs principis. & de illis loquit̃ ille tex. & adde quod no. Bar. in l. eadẽ lege. ff. ad le. Iul. rep.

De iuris & facti ignorantia. Rubrica.

2 ☞ *Quædam permittuntur ante factam executionem ad eam impediendam: quæ nõ permittuntur post ad eam retractandam.*
Mora quòd posit purgari ante executionem factam à lege, uel ab homine.
3 *Miles si omisit peremptoriam scienter, ei non subuenitur.*
Militibus licitum est ignorare iura.
Quod ista l. non habeat locum in militibus nostri temporis.
Permissio facta in specialicausa certæ personæ habet um legis generalis si clausa est in corpore iuris.
4 *Conuenire dicitur ille qui citatur.*
Quando in executione sententiæ sit pars citanda?
5 *Quæ exceptiones possint opponi post sententiam?*
6 *Sententia lata à iudice excommunicato publicè non valet: & idem in aliis actibus.*
7 *Exceptio excommunicationis potest opponi in curia seculari.*

LEX I.

Vanuis. † Miles potest exceptionem peremptoriam quam per errorẽ iuris omisit, opponere ante sententiã: opponere etiam post sententiã, quę transiuit in rem iudicatam, & impedire executionem eius si facta non est. sed postquam esset facta, non posset virtute priuilegij militaris propter hoc retractari. hoc dicit ista l. singularis. † sic no. quod quædam permittũtur ante factam executionẽ ad eam impediendam, quæ non permittuntur post ad eam retractandã. sic & mora potest purgari ante executionem factam à lege, vel ab homine. sed posteà non ad eam retractandam. vt in l. quí ob rem non defensam. ff. de condi. inde. & l. si is qui. ff. de leg. ij. quę loquitur de executione facta à lege. & intellige hanc legem, qd' etiã sine aliqua restitutione obtinẽda à iudice posit miles ipso iure talem exceptionem omissam opponere: siue agatur ordinaria actione in factũ oriente ex sententia, siue petatur executio officio iudicis: cum loquatur generaliter. & sic non excluditur miles per lapsum quadriennij. non sic esset in minore, vel absente causa reipu. non opponentibus exceptionem peremptoriam ante sententiam, quia non possent posteà opponere nisi impetrata & obtenta restitutione in integrum. j. tempora debita. vt in l. minor. xxv. annis. omissam. ff. de mino. miles ergo melioris condi-

tionis est in hoc quàm alij absentes causa reipu. nec mirum. Nã ad hoc ostendendũ ponitur titu. specialis de restitutione militũ. diuersus à generali titu. quibus ex cau. ma. vt patet. j. de testa. mi. & quibus ex causis ma. ad denotandum maiorem prærogatiuã in militibus. venio ad casum. † In tex. ibi. [ignorantia iuris.] dicit Bal. quod si apparet ipsum ex certa scientia iuris & facti omisisse talem exceptionẽ, pponere, non subueniretur sibi. ar. à cõtrario sensu. quia nõ sufficit priuilegium militare nisi cũ eo concurrat iuris ignorãtia. & multòmagis ignorantia facti. No. ergo hic q̃ militibus licitum est ignorare iura. In tex. ibi. [allegationes.] exceptiones peremptorias secundũ Doct. si ibi miles erat reus. vel replicatione, scilicet si erat actor. & sic potest habere locum vtroq; casu secundũ eos. licet glo. videatur hic sentire quod habeat locum solũ eo casu quo erat reus: dum dicit quod illud erat vnum de his quæ faciebãt pro reo. sed Doc. dicũt eandem ratio nẽ esse in actore: quia primò ad replicandũ actor videtur reus. In tex. ibi. [armatæ militiæ.] non ergo haberet locũ in militibus nostri temporis, qui non exercent militiam armatam. sed solũvã dunt per plateas, & sedent in primis sedibus secundũ Doc. quia cessat rõ fauoris in eis. In tex. ibi. [permitto tibi.] No. quod illa permissio facta in certa & speciali causa. certæ personæ habet vim l. generalis, vt debeat obseruari quò ad alias personas & similes causas. quia ista lex fuit clausa in corpore iuris. aliãs nõ extẽderetur ad alias personas, vel causas: quia nõ pertinet ista permissio ad declarationem legis dubiæ: quo casu extenderetur ad alias: etiam si non esset clausa in corpore iuris. vt in l. fi. ff. de legi. sed pertinet ad nouam cõcelsionem factã fauore personæ. ergo &c. in l. ij. eo. titu. & l. iij. circa fi. ff. de cõsti. prin. l. j. in fi. † In tex. ibi. [conueniri.] dicit Bal. per istum tex. quod cũ ille dicat' cõuenirj qui citatur, quia omne iudicium incipit à citatione. [a] vt no. j. de in ius voc. super rubrica: quod hic videtur casus quod in executione sententiæ [a] sit pars citanda. sed certè hoc non est semper verum. sed dic vt no. in c. de cætero. de re iudi. per Innoc. & per Bar. in l. à diuo pio. §. in venditione. ff. eo. titu. de re iudic. potest autem iste tex. intelligi quãdo cõueniebatur actione in factum, in qua procedit ordinariè. & tunc nõ esset dubiũ q̃ pars esset citanda, potest etiã intelligi quãdo petitur executio officio iudicis. & tunc verbum conueniri exponeretur, id est molestari. sufficit. venio ad glo. magnam. † Vltima glo. enumerat aliquos casus, in quibus potest opponi exceptio peremptoria post sententiam. Præmitte ad euidentiam glo. mag. duas regulas. vnam qd' exceptiones quæ oriuntur post sententiam possunt similiter post sententiam opponi. quia per eam non est præclusa via his quæ oriuntur post eam. sed his quæ prius erant orta: sicut videmus in litis contesta. vt patet in l. ij. j. de cõsortibus eiusdem litis. iuncta. l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procura. facit quod no. in l. si maior. j. de transac. in purgatione moræ contractæ post litem conte. quia potest purgari vsq; ad sententiam: & tamẽ si esset cõmissa prius, nõ posset purgari nisi vsq; ad contestationẽ. vt in l. si insulã. ff. de ver. obli. Secunda regula est quod exceptiones quę nõ impugnant sententiã de iniquitate, imò præsupponunt eam bene & iustè latam, similiter possunt opponi post sententiã: quia se cõpatiuntur cum ea: tunc verò post sententiã non possint opponi regulariter, qñ erant ortæ ante & si opponerentur post, impugnarẽt snĩam de iniquitate: tanquã latam malè. & ita loquitur. l. peremptorias. C. sen. resc in. non pos. Fallit in casu huius legis fauore militis. Itẽ fallit vbicũq; vel ratione ætatis, vel absentię ratione causæ reipu. daret restitutio aduersus sententiã. ex his possunt decidi oẽs casus facti in gl. nã quædã sunt exceptiones quæ opponunt cõtra validitatẽ sententiæ, vel processus: quia dicitur q̃ sententia sit nulla. & ista põt opponi post snĩam. tũ quia nõ videt opponi post sententiã, ex quo est nulla. j. de procu. l. licet. iuncta l. iij. §. condemnatum. ff. de re iudic. tum quia incipit competere post latã sententiã de facto. nã antequã esset lata non posset dici quod competeret: nec etiã ista impugnat sententiam de iniquitate. quia ista possunt simul stare q̃ sententia in se sit iusta quò ad negotium principale, & tamen sit nulla, quia lata nõ seruata forma: puta parte non citata. Item sequitur ex prædictis quod exceptiones quæ opponuntur ad moderandum executionem similiter possunt opponi post sententiam: eisdem rationibus. Pone exemplum in exceptione, ne quis exigat vltra quàm facere possit in casibus in quibus competit. vt in l. Neseníus. in

fi. ff. de

fi. ff. de re iudi. & l. ex diuerso. §. fi. so. ma. nam præsupponit condemnationẽ bene factã in tota quãtitate, quia erat debita, sed qa facultates eius nõ sufficiũt petit executionem nõ fieri, nisi quatenus facere põt. & ex his dicunt Doc. qd' exceptio inuentarij cõfecti põt opponi post sententiã si hæres esset cõdemnatus ad soluendum solida legata, & opponeretur qd' bona hæreditaria nõ sufficiant, & qd' inuentariũ fuit confectũ: tamẽ in hoc ego semp dubitaui: quia ista exceptio videt impugnare sententiã de iniquitate. si emẽ bona nõ sufficiũt ad soluendũ integra legata, & inuentariũ est cõfectum, legata ipso iure nõ debentur vltra vires hereditarias. si ergo hæres est cõdẽnatus ad solida legata tanquã debita, malè condẽnatus est. non sic in præcedẽti exceptione. quia ibi bn condẽnatus est. qd' patet. quia si posteà perueniret ad pinguiorẽ fortunã, illa exceptio sibi nõ prodesset: nõ sic in ista, quia licet bona hæreditaria augerentur, nõ propterea augerentur legata. vt in l. in quantitate. ff. ad leg. fal. breuiter põt dici sustinendo dictũ Doc. verũ esse, quia illa exceptio impugnat sententiã de iniquitate inspecta iuris dispositione, quæ resecat legata quatenus vltra vires hæreditarias cõfecto inuentario, nõ autẽ inspecta voluntate defuncti, qui voluit ea solida præstari. vt in l. cũ fidei. ff. de cõfes. Pone etiã exemplũ in exceptione cedendarum. ff. de fideiuss. l. si fideiuss. in d. §. fi. alle. hic in glo. pro tertio casu. sed tendit ad idẽ cũ præcedẽti. nã illa nõ impugnat sententiã de iniquitate, sed moderat' executionẽ: ne fiat antequã actio cedatur vbi erat cedẽda. Pone etiã exemplũ in exceptione legitimarũ impẽ sarum restituendarũ, si egi contra te rei vẽdicatione ad fundum meum, in quo feci̇sti expensas necessarias bona fide: & obtinui, nec oppoſuisti exceptionẽ impensarũ, poteris opponere in executione sententiæ. l. planè. ff. de peti. hære. in Specu. de excepti. §. dicto. ver. sed pone ædificaui. Sed in exceptione pretij non soluti, vel rei non traditæ si emptor agat contra venditorem ad rem tradendam, & sit condemnatus non opposita exceptione pretij non soluti, an in executione poterit eam opponere. Spec. idẽ in seq. §. videt tenere qd' sic. sed in §. fi. de execu. sen. ver. Item pone exemptor. videt tenere contrariũ. & etiam Bar. qui ipsum refert in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiu. quia ista exceptio peremptoria impugnat sententiam de iniquitate, quia si pretium non erat solutum, non poterat in effectu agere ad rem: nec debebat ad eam condemnari. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empti. ergo fuit iniustè condemnatus. tradat ergo rem, ne sententiã impugnet ex iniquitate, & posteà petat pretium actione ex vendito. & ista est verior. & ita videtur dicendum vbicunq; illud q̃ poterat obijci per viam exceptionis, potest etiam peti per modũ actionis: vt in exceptione compensationis; quia si non est opposita ante sententiam, non opponeretur post: sed soluat & agat actione quæ sibi competit. vt in l. si cum dos. ff. rerum amo. & qd' ibi no. Bar. Idem videtur in executione non numeratę pecunię: nam potest opponi per modum excipiendi, & etiam per modũ agendi. vt j. de non nu. pec. authen. hęc autem querela. tamen in hoc cogitãdum est. quia fortè non est verũ, cũ etiam si opponat' per modũ agẽdi impugnet snĩam de iniqtate, qa faceret retractari executionem. sed in prędcẽtibus nõ retractaret executio: sed peteret' alia res quã illa sup qua facta est executio. Ex prædictis etiã patet qd' exceptio trãslactiõis vel solutiõis factæ post snĩam posset opponi cõtra executionẽ snĩæ: qa nec eam impugnant de iniquitate, nec erãt ortæ añ snĩam. vt in l. post rẽ. ff. de trãs. qd' autẽ dixi realiter nõ posse opponi exceptionẽ perẽptoriã post sententiã quæ habuisset originẽ añ, & eam impugnaret de iniqtate, ꝓcedit si agat' ex ipsa snĩa actione in factũ: vel si petat' eius executio officio iudicis: sed si ageret' actiõe prima, qd' facere põt actor, licet fatuè faciat. vt no. in l. duobus. ff. de exe. rei iu. & no. in l. j. j. de iudi. quia post snĩam nõ fuit sublata, tũc oẽs exceptiones quę poterãt opponi ante latã snĩam, poterãt etiã nõ opponi per ibi no. per doc. Vltimò ista gl. alle. dũ dicit. [vel excõicatus.] † q̃ snĩa lata à iudice excõicato nõ valet. [a] qd' est verũ si erat publicè excõicatus, secus si occultè, & nesciebat'. vt in c. ad ꝓbandũ. extrà de re iu. & idẽ in aliis actibus & officijs pub. vt interpositiõe authoritatis, vel officio tabelliõatus: qa ista sunt iterdicta excõi. & sunt nulla ipso iure, si erat publicè excõicatus. secus in actibus priuatis. nã eius testimẽ vel cõtractus nõ reddit nullũ seu nullus, qd' plenè dic p Io. an. i nou. i c. pia. de exce. li. vj. Et adde qd' no. i c. decernimus. de sen. excõ. e. li. † Allegat' etiã ista gl. q̃ exceptio

b excõicatiõis põt opponi in curia seculari, [b] a sicut in ecclesiastica: puta q̃ nõ debeat audiri actor, quia est excõicatus. Et si iudex secularis ad instantiam actoris exceptionẽ non admitteret, posset cõpelli per ecclesiasticũ ad instãtiã rei opponẽtis, sicut si non admitteret exceptionẽ iuramẽti. vt in. c. fi. de excep. li. vj. et c. licet mulieres. de iureiu. eo. li. Est etiã hic vna gl. quę reprobat'. ꝑcedẽs dũ dicit idẽ esse in rustico qd' in milite. q̃nõ est verũ: qa licet rusticus excuset ab ignorãtia iuris, sicut miles: nõ tñ est priuilegiatus eo mõ quo miles, vt possit opb ponere exceptionem peremptoriam post sententiam.

2 ☞ *Suus si non repudiauit expresè potest adire perpetuo, scilicet usque ad xxx. annos: & quid si repudiauit, & quid in emancipato? & nu. 1.*
Quid in eo qui non est suus nec emancipatus, ut est filius matris?

LEX II.

1 Vm ignorantia. † Maior xxv. annis qui hæreditatẽ repudiauit etiã maternam, nõ potest propter ignorãtiã iuris amplius ad eã redire. h. d. in effectu. sed si esset minor posset mediante bñficio restitutionis: vt. j. si minor se ab hęre. abstì. l. j. & ij. cũ ti. sequẽ. In text. ibi [ignorãtia iuris.] quia fortè errãs in iure credebat post renuntiationẽ posse ad eã redire si sibi placebat, cũ esset hẽditas materna, in qua putabat esse idẽ q̃ in paterna. vt in l. si qs suus. ff. de iure delib. sed nõ est idẽ. vt hic in tex. iuncta gl. & ista iuris ignorãtia sibi nõ prodest in lucro captãdo: si tñ potuit cõsulere peritiores. aliãs secus. vt in l. proxi. in gl. In tex. ibi. [subueniri tibi.] ga repudiãdo abdicauit à se potẽtiã adeundi: quã amplius recuperare nõ põt. vt. ff. de ædi. edic. l. Itẽ q̃rit. §. si vẽditor & j. de remis. pig. l. fi. In glo. ibi [solutio ibi in paterna.] hic in materna. Ista tenẽt Doc. qa magis debet filio hẽditas pãna. quã materna insti. de hære. qua. & dif. §. cæterũ. Nec ob. l. fi. §. j. ff. ad tertu. ga solue vt in gl. q̃ ibi nõ repudiauit, sed dixit se nolle adire: quæ verba vidẽt potius dicta causa differẽdi additionẽ, vt nolit eã facere ꝓ nũc, sed deliberare: quã importẽt repudiationem: cũ lapsu tñ anni verba illa repudiationẽ importẽt. vt per illã. l. singularẽ. q̃ declara plenè per Bart. in l. si quis suus. ff. de iure delib. qñ autẽ dicit repudio statim est exclusus, nec ex priuilegio illius. l. amplius ad eã põt redire. Idem in paterna, si filius erat emancipatus. vt j. l. proxi. Sol. verò quam infrà subijcit gl. licet in se sit vera, cõtinet tamẽ diminutionem ad hanc. l. Pe. autem dicit non esse fiendam differẽtiam inter paternam & maternam hæreditatem, nec inter suum vel emancipatum, cum illæ differentiæ sint hodie sublatæ per authẽ. de hæredi. ab. intest. sed certè verum est quãtum ad successionem intestati, non quantũ ad alios effectus no. in. l. si emãcipati. j. de col
2 le. & in l. gallus. §. & quid si tantũ. ff. de lib. & posth. † Concludo omnia conjungendo. aut loquimur in suo, aut in emãcipato. primo casu si non repudiauit expresè, põt adire perpetuò: scilicet vsq; ad xxx. an. vt no. in l. licet. & in l. cum in antiquioribus. j. de iure deli. Si repudiauit, admitit vsq; ad triennĩũ. Si loquimur in emancipato qui repudiauit, nunquã audit. Adde tertiũ casum in eoq; nec est suus, nec est emancipatus, vt est filius matris. & si repudiat expresè, nõ auditur. ita potest intelligi iste tex. vt dicit glo. si nõ repudiauit expresè, tunc si protulit verba quæ habeant vim repudiationis, puta nolo adire, vel nõ esse hæres vsq; ad annũ: tũc audit. de col. bo. l. nunquã. ita loquitur. l. filij mater. §. j. ff. ad tertu. si verò nulla verba protulit, nam de iure ciuili audiretur perpetuò. d. l. licet. de iure prætorio vsque ad annum tantum. l. ij. j. qui poss. admit. ad bono. possef. & ita Doct. c. declarant istam legem.

2 ☞ *Hæreditas paterna uel hodie legitima ad quam reducitur tota hæreditas, non est debita filio: sed quasi debita.*
3 *Ille qui perdit quasi debitum, nõ dicitur recipere damnum. sed potius lucrum non acquirere: & quid habito respectu ad alia lucra?*
4 *Quinque capita in successione intestati per successorium edictum, quibus deficientibus quòd admittatur fiscus.*

¶ Si erat publicè excõicat⁹. adde Bal in c. cõtingit. in ix. col. de dolo & cõtu. vidlatè ꝑ Fel. in c. ad ꝓbãdũ. col. ij. ver. limita sccõ. & in col. se. extrà d re iud. et vidꝑ eũdẽ in c. cũ interco. ix. ver. dũ dicit. et. & ibi an ꝓcessus factus ab excõicato teneat. & vide eũdẽ Fe. in c. fi. col. iij. ver. no. etiã. de exceptio. Fran. Cur

¶ Omnis curia secularis. Adde Bal. i. c. intellexim⁹. de iudi. Et adde Are. in c. postulasti. col. j. de homi. et Bal. in l. placet C. de fac. sanc. eccl. q̃ declara. vt ꝑ eũdem Bal. i. l. quoties. in fi. C. de iud. et ꝑ Pet. ẽ anch. in. c. pia. de excep. in vj. ad quę vide Feli. in c. fi. col. iij. ver. no. etiã. de exce. Fran. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEX III.

1 SI emancipata. †Ignorantia iuris non excusat in lucro seu quasi lucro captãdo. h. dicit. Barto. oppo. extra glos. quia ista erat mulier quam excusat iuris ignorantia. vt l. cum de indebito. ff. de proba. Solu. verum est in casibus de iure expressis. qui no. in l. fina. j. eo. per glo. inter quos iste non est. & extra illos paris conditionis est mulier cum masculo. & vide multos casus in quibus mulier est melioris conditionis quàm masculus. & econuerso in Spec. de procu. §. j. vers. ad glo. aduertatis. In glo. ibi. [quæ est.] istam videntur tenere Doc. per l. si quis suus. ff. de iu. delib. tamẽ sequens solutio quã glo. sentit, videtur verior & æquior, q ibi loquitur in hæreditate delata de iure ciuili, quam filius expresse repudiauit. & illa repudiatio potuit fieri inconsultè: & indeliberatè ideo l. subuenit sibi in hæreditate paterna, vt ea non obstante possit eam adire si res est integra, id est per alios posteriores nõ adita. hic loquitur in bonorum pos. delata de iure prætorio, quæ debebat peti iure isto infra annum. & non fuit petita, ideo tacitè videtur repudiata. ideo sibi non subuenitur, quia in maiori negligentia deprehẽditur per lapsum anni. sed si eam expresse repudiasset infra annum, esset eadem ratio quæ in hæreditate. vnde videtur sibi subueniendũ per istam l. quia emancipato non debet esse causa afferendi beneficium illius l. cum attẽta dispositione iuris prætorij, & esset hodie iuris ciuilis non minus sit debita hæreditas patris filio emancipato, quàm filio in potestate. quod patet. quia prætcritio emancipati sine causa reddit hodie testamentum nullum, sicut præteritio filij in potestate. vt nõ. in auc. de hære. & falci. §. exhæredatos. per glo. & sic si exhæredetur, habet querelam sicut
2 filius in potestate. †In glo. ibi. [non est debita, sed quasi debita.] Ista glo. semper allegatur q hæreditas paterna, vel hodie legitima ad quã reducitur tota hæreditas, non est debita filio, sed qua si debita: quoniam pro ea non competit alíqua actio filio contra patrem, quo casu diceretur debita. sed pater quodam vínculo naturali astringitur. vt in l. cum ratio. de bo. dam. & ex voto parentum. quia quicquid acquirunt liberis ex voto acquirunt. vt in l. nihil. §. facilior. ff. de bo. lib. glos. tamen in l. si quis legatum. ff. de fal. videtur dicere q sit debita sed intellige illud respectu legitimæ quæ debetur patrono in bonis liberti. quia illa quæ debetur filio in bonis patris est magis debita: vnde respectu illius est verè debita. sed illa quasi debita: alio verò respectu de quo hic, non est propriè debita: sed quasi. facit. ff. pro soc. l. & quia. in prima
3 charta. Item no. ex glo. †q ille qui perdit quasi debitum non dicitur recipere damnum: sed potius lucrum non acquirere: tamẽ habito respectu ad alia lucra quę non sunt debita nec quasi debita, diceretur recipere damnum. & ita loquitur. l. fi. j. de codi. allega-
4 gata. in glo. † In fi. glo. ibi. [ex alio capite.] nam in edicto prætoris circa successionem intestati erant. v. capita. scilicet caput liberorum, caput agnatorum, caput cognatorum, & caput vnde vir & vxor. & omnibus deficientibus fiscus. primum caput præfertur omnibus, quo excluso deuoluebatur bonorum possessio ad secundum caput per successorium edictum: & excluso secundo deuoluebatur ad tertium. & sic de singu. in filio autem erat considerare tres qualitates: scilicet filiationem. & illo respectu est de capite liberorum. Item agnationem, quia omnis filius est patri agnatus. Item cognationem, quia omnis agnatus est cognatus: licet non ecõuerso. si ergo filius excludatur à bonorum possessione per lapsum anni ex capite liberorũ deuoluitur ad eundem, & bonorum possessio ex capite agnatorum, quibus omnibus ipse præfertur tanquam propinquior agnatus. & debet petere infra centum dies. quod si nõ faciat, nec extant alij agnati, deuoluitur ad eundem, & ex capite cognatorum. & eodem modo debet infra centum dies petere. si autem extarent de primo capite alij liberi, vel de secundo alij agnati, deferebantur filio volenti redire ex alio capite. quia nisi excluso toto capite liberorum nõ admittebatur sequẽs caput agnatorum. & nisi ex toto capite agnatorũ non admittebatur sequens caput cognatorum. & hæc habentur in titu. de succes. edi. vult ergo glos. hic q licet ista filia fuerit exclusa per lapsum anni à capite liberorum, admittatur ex capite cognatorum per l. j. §. videndum. de succes. edi. quod est verum vt dixi, si in capite liberorum non erant alij sequentes in gradu, qui possent ex illo venire. Idem intellige in exclusione quæ fit per lapsum temporis. sed si fieret per expressam repudiationem, excluderetur repudians ab omni capite. vt ibi no. glo. singularis. quæ semper allegatur.

2 ☞ Pro scriptura quæ habeat formam debitam præsumitur, nisi probetur contrarium. Error qualiter probetur?

3 Sententia lata super diuisione prætextu testamenti falsi potest rescindi per restitutionem in integrum: & quid si testamentum erat non solenne?

4 Licet ex testamento non solenni hæres institutus in eo qui obtinet hæreditatem ab intestato teneatur naturaliter ad soluendum legata & fideicommissa non autem ciuiliter, tamen cohæredi suo in eodem testamento instituto qui ab intestato non succedit nõ tenetur naturaliter ad faciẽdũ q habeat partẽ hæreditatis in qua institutus est.

LEX IIII.

1 SI post diuisionem. †Diuisio facta perverũ hæredem cum hærede putatiuo per ignorantiam iuris vel facti non præiudicat verò hæredi probata veritate. hoc dicit. & ponitur casus in testamento falso, vel non iure facto. reperiebatur institutus filius, & quidam extraneus: qui filius credens testamentũ verum vel validum, diuisit hæreditatem cum extraneo, cũ tota pertineret ad eum certè probata falsitate vel inualiditate poterit repetere partem quam tradidit extraneo. & qua actione. dic vt in fi. glo. ma. In glo. ibi. [per ignorantiam.] id est, errorem iuris vel facti. secus si scienter. quia videreris donasse: & ita loquitur. l. non dubium. j. de testa. de qua glo. mag. opponit. & hoc quando peruenisti ad traditionem. si verò ad confessionem tantùm. quia fuisses cõfessus testamentum esse validum & verum etiam scienter, cũ esset falsum & non validum. & non peruenisses ad traditionem, talis confessio non præiudicaret quominus possit probare cõtrariũ. vt in l. proxi. In tex. ibi. [tibi.] scilicet filio testatoris, ad quem to-
2 ta hæreditas pertinebat ab intestato. † In tex. ibi. [ostẽde igitur.] no. hic duo. Primò q pro scriptura quæ habeat formam debitã præsumitur: nisi probetur contrarium. sic. j. de proba. l. cum precibus. Item q probato contrario quicquid factum est contra veritatem præsumitur esse factum per errorem. & sic error probatur eoipso q probatur rem aliter se habere. quem articulum declarat plenè per Bar. in l. non fatetur. ff. de confes. An illud sit verũ in-
3 distinctè. & tenet ibi q non: sed cum longa distinctione. † In gl. mag. in prin. ibi. [cum iudice: hic sine iudice.] dic q etiam hic si fuisset facta cum iudice eo casu quo testamentum erat falsum. de quo casu etiam loquitur iste tex. dum dicit. [vel fide veri defici.] posset rescindi diuisio, & etiam sententia lata super diuisione mediante beneficio restitutionis in integrum. vt in l. diuus. ff. de re iudi. & j. si ex fal. instru. per totum. non sic quando erat testamentum non solenne: quo casu procedit quod dixit glos. vt distinguatur an sit facta cum iudice vel sine. nec obstat q testamentum nõ solenne habetur pro falso. vt in l. iubemus. in fi. j. de testa. quia verum est quò ad puniendum notarium qui scienter omisit adhibere solennitatem: non quantum ad hoc vt sententia lata virtute ipsius tanquam lata ex falso instrumẽto rescindatur
4 per restitutionem in integrum secundùm Bar. quod no. † In gl. ibi. [respondeo secundum quosdam.] dic isti dicunt veritatem. licet glo. dictum ipsorum non teneat. volunt enim & bene, q licet ex testamento non solenni hæres institutus in eo qui obtinet hæreditatem ab intestato teneatur naturaliter ad soluendum legata & fideicommissa, non autem ciuiliter, cohæredi tamen suo in eodem testamento instituto qui ab intestato non succedit, nõ tenetur naturaliter ad faciendum q habeat partem hæreditatis in qua institutus est. & ratio est in promptu: quia si testamentũ esset solenne, vnus hæres non tenetur alteri naturaliter & ciuiliter ad faciendum q habeat partẽ suam à seipso. vt in l. sed si sub conditione. §. fi. ff. de hære. instit. si ergo ex testamento solenni nõ nascitur ciuilis & naturalis inter cohæredes pro portione hæreditaria directò consequenda, similiter ex testamento non solenni non oritur naturalis tantùm. nam tunc oritur naturalis tantũ ex non solenni. quando ex solenni oriretur ciuilis & naturalis. sed quãtum ad legata & fideicommissa, cum ad illa sit grauatus, hæres, & ab eo habeantur, non autem habent legatarij à seipsis, si testamentum est solenne, oritur ciuilis & naturalis. & eodem modo si non est solenne, oritur naturalis tantùm secundùm opi. glo. quæ est vera, propter voluntatem defuncti. vt plenè no. j. e. l. cum quis. Ex quibus omnibus sequitur q ista lex potest intelligi siue diuisio sit facta per errorem facti, siue iuris: & sic nõ obstat oppositio facta in glo. q error iuris impedit repetitionẽ debiti naturalis soluti: quia hoc non erat debitum naturale nec ciuile

ciuile inter istos cohæredes. glos. hic tamen tenet contrarium, q ex testamẽto solẽni sicut hæres ciuiliter & naturaliter obligatur legatarijs & fideicõmissarijs, ita obligatur cohæredi vt patiatur ipium habere partẽ suam: & sicut quando nõ est solenne obligatur naturaliter legatarijs, ita & cohæredi. & ideo intelligit istam l. in errore facti tantũ quod ab omnibus Docto. reprobatur: & etiam inquantum tenet q ex stipulatione minus solenni oriatur naturalis obligatio: nam contrarium tenent Doct. per l. j. §. eum qui. de consti. pec. & per l. j. §. qui ita. de verb. obl. quod dic vt ibi not. per Bar. sufficit. In fi. gl. ibi. [per condictionem indebiti vel sine causa.] vel dic q potest agi condictione indebiti prov tract portione quo ad possessionem inducendam. ff. de condi. indebi. l. indebiti. §. sed & si nummi. secundùm Cy.

8 ☞ Si confessio fuit facta extra iudicium, siue per ignorantiam iuris siue facti, siue etiã ex certa scientia, non immutat veritatem: sed præiudicat quousque probetur contrarium. & quid si virtute talis confessionis lata sit sententia?

Quid si confessio fiat super eo quod est in potestate confitentis facere, uel fiat ad liberandum? & nu. 4.

3 Obligatio rei uel hypotheca quòd posit fieri nudo pacto sine traditione si subsistat debitum cui cohæret.

4 Si confiteris scienter quòd res tua sit mea, an talis confessio habeat uim donationis?

5 Confessio falsa facta in iudicio, an habeat uim dispositionis?

LEX V.

1 VUm falsa. †Falsa confessio non immutat veritatem: ideo probata veritate nõ præiudicat cõfitenti. h. d. & semper allegatur: & multa declarãtur per hanc l. potest autem intelligi duobus modis. primò q ista confessio sit facta extra iudiciũ: secundo quòd in iudicio. Item quælibet earum potest adhuc intelligi duobus modis. primò q fuerit facta per ignorantiam iuris, vel facti. & re vera hoc casu loquitur ista lex, vt conueniat titulo in quo situata est. Potest etiam intelligi q facta fuerit ex certa scientia. de primo loquitur gloss. ij. de secundo loquitur. l. vltima. venia-
2 mus ad casum. † Dic ergo q si confessio fuit facta extra iudiciũ siue per ignorantiam iuris, siue facti. siue etiam ex certa scientia, non immutat veritatem: quoniam cõfessio nõ est dispositio, sed pronuntiatio. ideo inducit probationem, non dispositionem. vt in l. Publia. §. fi. ff. depos. omnis autem probatio regulariter recipit aliam probationem in contrarium fortiorem se. vt in l. cũ de indebito. ff. de prob. præiudicat ergo dicta falsa cõfessio quousq probetur contrariũ: quia præsumitur vera. vnde non potest quis contra suam confessionem venire, si contrarium non probat. vt in l. generaliter. j. de non nu. pecu. sed si vult cõtrarium probare, indistinctè admittitur: & tunc confessio sua etiam scienter facta nõ præiudicat. & iste est casus huius l. secundũ istum intellectũ. hoc tamen intellige si adhuc virtute istius cõfessionis nõ sit lata sententia. nã si transiuisset in rem iudicatã, nõ posset postea probari cõtrarium: etiam si fuisset facta per errorẽ facti. vt j. eo. l. error. per quam limitatur ista lex. vt ibi habetur in prin. gl. mag. in prima oppositio quam format gl. fi. in fi. de l. tale pactum. in princ. ff. de pac. eo casu quo cõfessio falla fuisset facta ex certa scientia. nam ibi dicitur q inducit dispositionem, id est, pactum de nõ petendo. quia si cõfiteris me nõ esse debitorem tuum, cũ sim: & hoc facis scienter videris mihi facere pactum de nõ petendo. & sic nõ admitteris postea volẽdo probare q sim debitor tuus: quia nihil prodesset probatio post quã habet vim pacti: sed ego supra dixi contrarium q non inducit dispositionem, sed probationem tantùm. ideo recipit probationẽ in cõtrarium. dicũt Doc. q ibi fuit confessio facta super eo quod est in potestate confitentis facere. nam si ego sum debitor tuus, in potestate tua est me liberare: sed si sit super eo quod nõ est in potestate tua, tũc habet locũ. vt §. dixi in casu huius l. si cõfiteris rem quæ nõ fuit matris fuisse, vel si cõfiteris rẽ quæ est tua esse meam. nam nõ est in potestate tua in me trãsferre dñium nuda voluntate: sed demum subsistẽte iusta causa, & interueniẽte traditione vera vel ficta: quorũ neutrũ hic fit. per hoc infert Bar. j. eo. l. cũ testamẽtum. in fi. q si in casu huius l. quãdo agebatur hypothecaria, si tu cõfiteris rem quam peto vel petere volo mihi esse obligatam tãquam maternã, cum nõ esset: & hoc faceres scienter, talis confessio induceret dispositio-
3 nem: quia † obligatio rei vel hypotheca potest fieri nudo pacto sine traditione, si subsistat debitũ cui cohæret. vt in l. j. & ibi not. ff. de pig. act. Breuiter ista quæ dicũt Doc. nõ placent. vt distinguatur an fiat super eo quod est in potestate confitẽtis facere vel non, quia sequeretur ẽdem hoc q si cõfitereris te esse debitorem meũ in centũ ex aliqua causa, cũ sit in potestate tua te mihi obligare si volo, induceretur obligatio. q est falsum. imò solũ inducitur probatio. vt in d. l. Publia. §. fi. Dic ergo q in l. tale pactum in prin. illa confessio falsa & scienter emissa emanauit ad liberandũ ideò fauore liberationis inducit dispositionẽ. sed quãdo emanauit ad agendum vel obligandũ, etiã si sit in potestate facientis se obligare, dispositionẽ nõ inducit. & hoc de mente Doc. in l. generaliter. j. de nõ nu. pec. & l. j. j. de cõfes. sed si esset facta per errorẽ, dispositionem nõ induceret: etiã quando tenderet ad liberandũ. bene tamen faceret probationẽ quousq probaretur cõtrariũ. Plus dico q etiam quando tẽdit ad liberandũ, si fiat super dominio etiam scienter, non inducit liberationẽ: pura posideo rẽ tuã, tu confiteris scienter me præsente rem non esse tuã, sed meam, an videris mihi facere pactũ de nõ petẽdo? dic q nõ. in l. tres fratres in prin. & ibi expresse per Bar. ff. de pac. qa cũ fiat principaliter super dñio transferendo, & illud nõ transferatur ex simplici falla confessione, quia non præcedit causa habilis ad translationẽ dominij. vt in l. nunquã nuda. ff. de acqui. re. do. similiter nec producit pactum de non petendo: ideo admitteris ad probandũ cõtrariũ. interim tamen pro ea præsumitur. Aduertendũ q ex verbis Bar. videtur hic colligi contrariũ. nam ipse videtur sentire q ta-
4 lis † confessio q res tua fit mea scienter facta habeat vim donationis. tamen si fiat priuato, non ideo transfertur dominiũ: quia non sufficit titulus sine traditione. Et si interueniret traditio ficta, adhuc non sufficeret: quia non possunt occurrere duæ fictiones circa idem. vnde dicunt Doct. quòd fictus titulus & ficta traditio non sufficiunt ad translationem dominij. vt no. per Cy. j. loca. l. si ad probationem. & per Bart. in l. si aliquam. ff. de acqui. poi. sed si fiat ecclesiæ, quia in ea transfertur dominium ex solo tit. donatio nis sine traditione. vt in l. fi. de sac. sanct. eccle. sufficeret dicta cõfessio ad translationem dominij: cum contineat fictum titulũ. & sic non sunt duæ fictiones, vna in tit. alia in traditione. Breuiter istud procederet si tu rem quam scis tuam tanquam meam vel ecclesiæ, à me vel ab ecclesia cõduceres: vel recognosceres in feu dũ. talis eñ cõductio & recognitio est dispositio. ideo continere põt aliã tacitã dispositionẽ. i. tacitã donationẽ. & tũc esset distinguẽdũ inter priuatũ & ecclesiã. ita loquit illa lex. si aliquã cũ sua materia, sed quando dũtaxat confiteris rem illã non esse tuã, sed meã, vel ecclesiæ. talis confessio nõ habet vim tacitæ donationis sed dũtaxat probationis, quæ recipit probationẽ in cõtrariũ indistinctè. & illud videẽ hic de mẽte Bal. & semper mihi visum fuit q Bar. malè loquereẽ. & q ista materia nihil habeat cõe cum illa de qua in l. si aliquã. siue ergo eras in possessiõe illius rei tuæ quã confiteris meam. siue ego erã, nõ trãsters in me dominiũ ex ficta donatiõe: sed an trãsferas possessionẽ gl. fi. vẽ sentire q sic. tu dic q facta fuit cõcessio super dominio: cum illud nihil habeat cõe cũ possessione. vt in l. naturaliter. §. nihil cõe. ff. de ac. po. nihil operatur circa possessionem: sed si fuisset facta circa possessionẽ: qa confiteris te non possidere, sed me. cũ tamen reuera tu possideas tunc si per errorẽ iuris vel facti, nõ amittis possessionẽ. quia sine animo non amittitur. si aũt ex certa scientia. tũc amittis possessionẽ, q̃ solo aio remittit. l. iij. §. in amittẽda. ff. de acqui. poi. & l. si qs vi. §. dria. sed si quæritur an in me trãsferatur, tũc si non erat penes me, nõ transfertur nisi apprehẽdam. l. iij. in princ. eo. tit. sed si erat penes me, puta ex locato, deposito, vel cõmodato, quo casu possessio est apud te, & detẽtio apud me, tunc cõfitendo me esse possessorem ex certa scientia tu amitteres, & ego acquirerẽ ratione detentionis. l. qua ratione. §. interdum. de acqui. re. do. & q in si-
5 mili no. in l. j. in fi. mag. gl. j. de ser. fu. † Qñ verò cõfessio falsa facta esset in iudicio, tũc si sciẽter, vel per ignorantiã iuris, haberet vim dispositionis: quia faceret confitentem haberi pro condẽnato. vt in l. j. j. de confes. ideo posteà non posset reuocari: etiã si contrarium vellet probare. sed si per errorem facti, posset contrariũ probare vsq; ad sententiã excluſiuè. vt j. e. l. error. & not. j. de om. agro. deser. l. rura. lib. xj. & ibi vide omnino per Bar. Ex qbus ista l. remanet declarata melius quàm declaretur per doc.

LEX VI.

1 SI non transactionis. †Promittẽs plus quã debeat per errorẽ, potest liberationem condicere. h. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Confessio erronea. quando confessio doc.de errore posfit reuocari. adde & dic vt per Alexā. de Imol.in cōſi. xxxiij. colū.j.& in conſi.cij. col.pen.verſic. circa aliud.& in cōſ.lxxxiij.col.iij. in j. vol.& ibi quādo dicatur reuocari inconſtinenti. in cōſi.xlvij. col. vij. ver.ſecundò reſpondeo.& in cōſi.xc.co. ij.verſi.hoc probo.e. vol.& quādo eſt acceptata per partē. in cōſi. cxij. colū.iij. in prin.& in cōſi.cxix. quaſi per totum. in tij.vo.Fran.Cur.

b ¶ Cōtineat causam. Et qñ confessio dicatur cōtinere causam, vide per Alexan. de Imo.in cōſi. lxxxiij. co.ij.verſi. pondero. in j.volu.Cur.

☞ *Confessio transfert onus probandi contrarium in confitentem.*

Confessio extra iudicium facta non ualet, niſi contineat causam, ſed in iudicio etiam ſine cauſa ualet. & uide aliam differentiam.

Contra confessionem quando non poſsit confitens probare contrarium?

Poteſtas reuocandi confeſsionem erroneam & probandi contrarium, uſque ad quantum tempus duret?

Error iuris quando noceat erranti nō ſolum confitenti, ſed delinquenti, uel omittenti facere quod facere debeat, & quid in errore factū?

An poſsint reuocari iſti errores ante litem finitā, uel poſt?

Poſtquam lis eſt terminata per ſententiam, uel factum ſit præceptum de ſoluendo, an poſsit allegari error facti, ſi allegans ult. illud probare ſinu. 9.

Intentans unam actionem per errorem, ſi in ea ſuccumbat, an poterit ad aliam redire, & an requiratur reſtitutio in integrum. & nu. 9.

Erranti ſuaſionibus & aſſertionibus aduerſarij qualiter parcitur quo ad aduerſarium qui ſuaſit, & an requiratur reſtitio in integrum ut admittatur errans ad probandum contrarium?

Confeſsio in iudicio poteſt fieri tribus modis: & quando cōfeſsus in iudicio habeatur pro condemnato?

LEX VII.

ERror facti. Lex iſta habet difficilem materiā: quam Bar.ponit in l.nō fatetur. ff. de confeſ. Sed Bal.hoc plenius & pulchrius videtur explicare. †Et tria colliguntur ex ea. Primum eſt q̄ error facti etiam in iudicio commiſſus per reum vel actorem in cōfitendo aliquod falſum contra ſe, vel in omittendo aliquid facere quod ſibi incumbebat, non nocet: ſed poteſt reuocari. Secūdū eſt q̄ illud eſt verū quouſq; cauſa ſit deciſa. Tertium eſt q̄ poſtquam eſt deciſa ſecus. quia noceret. & non poteſt reuocari. Primū dictū, p̄cedit in errore facti. vt dixi ſecus in errore iuris cōmiſſo in iudicio. quia nocet ſicut certa ſcientia. & non pōt reuocari quando eſt commiſſus in iudicio vt in d.l.non fatetur in fi. ſecus ſi extra iudicium. vt §.eo.l.cum falſa. Secundū dictum debet intelligi quando eſt deciſa per ſententiam, vel tranſactionē. Et idē ſi adhuc non eſſet deciſa per ſententiā tamen eſſet concluſum in cauſa ſcdm Bal. qui allegat ad hoc determinationē. Io.an. in c.fi. de reſt. in ſexte. lib. vj. in nouella. facit l. ſi rem. §. fi. cum ibi no. ff. de eui. Tertium dictū procedit vt non poſsit poſteà reuocari. ſ. ipſo iure. ſed per beneficium reſtitutionis in integrum. in caſibus in quibus poteſt competere etiā poſt cauſam deciſam reuocari pōt vt ff. de confeſ. l. cum fideicōmiſſum. & ibi per Bart. in fin. & per eundē in d.l.non fatetur. & in iſta. l. ſunt duæ glo. quarū prima eſt gl. noua. & non fuit ac. ex qua colliguntur octo oppoſitiones, q̄ reſpiciunt primum & ſcdm dictum. Secūda fuit regula antiqua accurſij quæ concernit vltimum dictū. veniamus ad caſum. ponamus caſum in nube. Sed quia oppoſitiones primæ gl. diuerſimodè debent ſignari ad hoc vt bene intelligantē. q̄ tamen gl. non facit, ideo redditur obſcura. & Bar. etiam infraſcat, vt videatur ad quid tendūt, recita eam ſic. Primò eñ opponitur de. l. cum falſa. §. eo. vbi dicitur indiſtinctè falſam cōfeſsionē non nocere. hic aūt diſtinguitur an ſit lis deciſa, vel nō. Sol. lex illa licet ſimpliciter loquatur, ſiue intelligatur in cōfeſsione falſa facta in iudicio ſiue extra iudicium, debet limitari per hāc. l. niſi cauſa ſit deciſa virtute talis confeſsionis erroneæ, quia tunc nō poſſet poſteà reuocari, etiā volēdo probare cōtrariū. Scdò opponitur in ver. [eſt tamen differentia.]q̄ imò falſa confeſsio præiudicet ſtatim, quia trāſfert onus probādi cōtrarium in confitentē. & niſi probet cōtrariū, ſtatur confeſsioni. vt j. de erro. aduo. l. ij. & ad idem tendit aliud cōtrarium infrà formatū in gloſ. in ver. [ad hoc.] de l. iubemus. j. de libe. cau. Glo. reſpondet quod illud eſſet verum ſi talis confeſsio facta fuit in iudicio: ſi autem extra iudicium, non præſumitur pro confeſsione. ideo poteſt reuocari abſque eo q̄d probetur contrarium. †Tu dic melius ſecundum Io. quod ſiue ſit facta in iudicio, ſiue extra iudicium, bene præiudicat in hoc vt prę ſumatur pro ea, vt tranſferat onus probandi contrarium in confitentem vt l. cōtrarijs. & l. generaliter. j. de non nu. pec. Sed poſtquam fuerit probatum contrarium, talis confeſsio erronea[a] non nocet. vt hic. in hoc ergo non eſt differentia inter factum in iudicio & extra iudicium: ſed in tribus alijs bene eſt differentia: quia facta extra iudicium nō inducit obligationē, ſed probationē. vt in l. Publia. §. fi. ff. depoſi. facta verò in iudicio inducit obligationē & actionē in factū, ſicut ſentētia cōdemnatoria: cum cōfeſſus habeatur pro cōdemnato: vt j. de cōfeſ. l. vnica. †Item extra iudicium nō valet, niſi contineat cauſam[b]. vt in l. cum de indebito in fi. ff. de proba. ſed in iudicio etiā ſine cauſa valet vt ſi cōfiteris te mihi teneri in cētum, & nō diceres ex qua cauſa, habereris pro cōdemnato. vt no. in d.l. vnica. de cōfeſ. Item extra iudicium falſa cōfeſsio etiam ſi emanauit ex certa ſcientia, vel per errorem iuris. nō nocet probato cōtrario. vt in l. cum falſa. & ibi dixi. ſecus in facta in iudicio. quia nō poſſet probari cōtrariū, niſi eſſet facta per errorem facti. vt in hac l. & dixi in l. cum falſa. Tertiò opponitur. q̄ nō ſit neceſſe probare cōtrarium: ſed ſufficiat pœnitere reſpōſi, ſeu confeſsionis. vt in l. de ætate. §. fi. ff. de interro. ac. glo. neſcit quid dicat. dic ergo q̄ ibi loquitur in cōfeſsione facta circa præparatoria iudiciorum. & quando lis nō erat conteſtata: nec ex re uocatiōe reſultabat captio ſeu deceptio aduerſarijs, his tribus cō currentibus locū habet q̄ dixi. ſed ſi facta eſt circa ea quæ cōcernūt deciſionē cauſæ, nō ſufficit reuocare: niſi probetur cōtrariū. & idē ſi circa præparatoria, ſi lis eſſet cōteſtata: vel reſultaret captio aduerſarij: vt ff. de rei vēd. l. is q̄ ſe obtulit. cū l. ſequēti & ſequēti in prin. & hoc credo voluiſſe gl. dū infrà ſubdit. [& ſi eſt captio pœnitet ante lit. cōte. &c.] Sed quartò opponit q̄ etiā ſi velit probare cōtrariū nō audiatur vt in l. ſi is cū quo. ff. de cōfeſ. Sol. ſpālis eſt eo caſu quo facta eſt ſup actiōe. l. aquiliæ in qua cōtra negātē probato cōtrario creſcit cōdemnatio in duplū. nā ſi timore ne incidat in hāc pœnā cōfitetur, licet falſum, nō pōt venire cōtra etiā q̄bādo cōtrariū: cum videatur quodāmodo trāſegiſſe cū aduerſario. & ſatis eſt q̄ in dubio euaſit pœnā dupli. potuiſſet eñ ſi negaſſet probari cōtrariū: licet falſò, & fuiſſet in duplū condēnatus. Quintò ad idē opponitur. q̄ etiā ſi velit probare contra riū nō audiatur quia video q̄ eſt falſum in muliere, vt aduerſus falſam cōfeſsionē iuuetur Velleiano: ꝓpter fragilitatē ſexus. vt ff. ad l. velleia. l. ſi mulier. in iure ergo cōtrariū erit in maſculo gl. dicit q̄ mulier iuuatur priuilegio ſpeciali mulieris. vt ibi. & etiā iure cōi ſicut maſculus. vt hic. hoc nihil eſt dicere. dic ergo q̄ mulier iuuatur cōtra ſuā cōfeſsionem, etiam eo caſu quo maſculus nō iuuaretur: nā ſi maſculus nō probaret cōtrariū, nō iuuaretur. ſed mulier ſic. vt ibi. Itē ſi cauſa eſſet deciſa, maſculus nō iuuaretur. vt hic ſed mulier ſic. vt ibi. Itē ſi error maſculi caderet in latā culpā, non iuuaretur. vt in l. de ætate. §. penul. ff. de interro. ac. ſed mulier ſic. vt in l. cōtraria. Et hoc fortè voluit gl. in vltima ſo. dū dicit. [vel dic quòd iam erat contra ipſam lata ſentētia &c.] Sextò ad idē opponitur. q̄ nō admittat[a] ꝓbatio in cōtrariū de l. ſi. j. ar bi. tu. Sol. ſpeciale eſt ibi in tutore conficiente inuentariū, & per errorem apponente aliquā rem tanquā pupilli, cum nō eſſet. †Vltimò opponit. q̄ poteſtas reuocādi & probandi cōtrariū nō duret vſque ad ſententiam incluſiuè. ſed ſolū per triduū. vt infrà de erro. aduo. l. fi. Sol. ibi quando quis volebat reuocare errorē alienum: vt ſui aduocati, vel ꝓcuratoris commiſſum ipſo clientulo præſente & tacente. hic qñ volebat corrigere & reuocare errorē proprium ſecundū Pla. qui aſſignat rationē: quia de primo facilius perpendit quā de ſecūdo. vt in eo qui ſtat ad vidēdum ludū ſcachorū, qui facilius perpendit de errore ludi quam ipſe ludēs: & ideo minus temporis datur ſibi ad reuocādū. Gl. nō approbat, ſed remittit ab ibi no. & ibi gl. dicit q̄ ibi cauſa non erat duratura vltra triduū. aliàs haberet locū quod hic dicitur. Et Doct. vidēnē hoc ſequi q̄ videt ridiculū. ideo dicit melius q̄ clientulus vſq; ad triduū pōt reuocare erroneā cōfeſsionē ſui aduocati, vel procuratoris factam eo præſente & tacēte, abſq; eo q̄ probet cōtrariū. & ita loquit illa lex. poſt triduū verò cōfeſsio illa haberetur pro ſua cōfeſsione, vt ſibi noceret. vt in l. j. eiuſdem tituli. niſi probaret cōtrariū: quia tūc ſicut ſibi non noceret propria cōfeſsio, vt in hac l. ita nec cōfeſsio procuratoris vel aduocati. vt ibi dixi. & hoc voluit gl. in c. olim. extrà de cēſi. quæ melius declarat. Et ex eis ſint expeditæ oēs op. gl. vnde duo articuli eſſent examinādi. primus quando cōfeſsio falſa facta fuit circa præparatoria iudiciorū. alius qñ circa deciſoria in quibus duobus articulis diſtingue plenius per Bar. in d.l. non fatetur. ſed Bal. altius exordiendo examinat generaliter alios: ſcilicet ſi †& qñ error iuris noceat errāti nō ſolū confitenti, ſed delinquenti, vel omittēti facere q̄d facere debeat. & eodē modo q̄d iuris in errore facti; & an poſsit reuocariſti

ti iſti errores ante litem finitā, vel poſt. & loquitur multùm ſcitificè, & ad plenum, declarando totum iſtum tit. Circa vltimum
6 dictum l. †q̄ etiam poſt quā lis eſt terminata per ſententiam, poteſt allegari error facti, ſi allegans vult probare illud. Glo. ſi. ponit multis modis. primo de l. j. j. de erro. calcu. melius diceret de no. ibidem per l. j. ff. quæ ſentētiæ ſine app. reſcin. Et reſponde q̄ iſta l. debet intelligi de ſentētia valida, ſed ſi eſſet inualida vel propter errorem iuris, aut calculi expreſſum vt ibi. vel propter aliā cauſam, nō impediret allegari errorē poſt ſententiam. & ad idem tendit l. ſi prętor. §. Marcellus. ff. de iudi. allegata in gl. quia ibi erat nulla. quia lata parte abſente per falſas allegationes ſcienter factas. Secundò opponitur de l. fi. j. de re. cre. vbi cauſa erat terminata per iuramentum. & tamen poterat allegari error facti. Sol. ſpeciale eſt in his quæ dependent ex vltima voluntate, q̄ ſi cauſa terminetur per tranſactionē, vel per iuramētum, nō inſpe-
9 ctis vel cognitis verbis vltimæ volūtatis, non valeat tranſactio, nec iuramentū. & ſic poſsit poſtea allegari error: tanquam cauſa nō ſit deciſa. vt ibi. & l. de his. ff. de tranſact. non ſic ſi eſſet terminata per ſententiam, quia nō reuocaretur ex dicta cauſa. Tertiò oppo. toto tit. j. ſi ex fal. inſtr. & ff. de re iud. l. Diuus. & de iureiur. l. admonendi. & j. ſi aduer. rem iud. per totū. Sol. vt dixi in princ. q̄ hic dicitur procedi mero iure, ſed mediante beneficio reſtitutionis in integrū, in caſibus in quibus deberet cōcedi bene poſſit allegari error facti poſt ſententiā. cōcedi autem debet ex pluribus cauſis, veluti ſi lata ſit per falſos teſtes, aut inſtrumēta. vt in d.l. diuus. & in tit. ſi ex fal. inſtru. vel ex falſo inſtrumēto & ne-
2 ceſſario inſtramenta fuerūt poſtea de nouo reperta. vt in d.l. admonendi. vel ratione minoris ætatis. vt j. ſi aduer. rē iud. vel ex aliā iuſta cauſa. vt l. pe. ff. de cōfeſ. Quartò oppon. de l. fi. §. ſi autē neſcius. j. de fur. Sol. vt in glo. quia ibi poteſt allegari reſpectu diuerſæ perſonæ. Quintò opp. de l. habebat. in prin. ff. de inſti. vbi
3 ſi actor egit ex vna cauſa, & nō probauit, poteſt eandē actionē iterū intētare propter errorē in prima cauſa cōmiſſum. Gl. dicit q̄ ibi agebat ex alia cauſa diuerſa. ſed ſi ita eſſet deberet ibi ſubaudiri mero iure. vt in l. cū quærit. de exce. rei iud. & tñ nō ſubditur ibi niſi de æquitate, & per beneficiū reſtitutioīs. ſed dic q̄ ibi nō variabat cauſa ex qua agebat, nā fuit actū i primo iudicio ex mutuo pecuniæ: & eodē mō agitur in ſecūdo. & ſic nō variat cauſa ex qua agit. ſed variabat cauſa propter quā agebat: nā ex mutuo facta ſeruo primo fuit actū cōtra dñm ratione vnius mādati q̄ dederat ſeruo. & illud non fuit probatū. poſtea agebat ex eodē mutuo ratiōe alterius mandati. illa variatio cauſæ propter quā agebat cōtra dñm ex facto ſerui nō facit ipſum agentē admitti ipſo iure de rigore. ſed per beneficiū reſtitutionis de æqui-
7 tate. & iſte eſt caſus valde ſingularis illius l. †Vltimò extra gloſ. op. de l. j. §. fi. ff. qñ act. de pec. eſt anna. aliàs incipit. l. quæſitū. vbi per errorē primò fuit actū actione peculio tēporali. & ſuccubuit actor. & ibi dicit q̄ poſtea propter errorē auditur intētata actione peculij perpetua, vel eōuerſo. Gl. ibi ſoluit pluribus modis. inter alia ponit vnā ſolutionē quæ ſemper allegat, & eſt ſingularis. q̄ ibi errās fuit inductus ad errandū ſuaſione aduerſarij: quo caſu pōt allegari error etiā poſt ſententiā. quia parcit errāti quó ad aduerſariū q̄ ſuaſit, & fuit cauſa erroris, propter quod dicunt doct. q̄ ſi feciſti poſitiones, & iuraſti eas eſſe veras, & ego credā tuę aſſertiōi cū iuramēto. cōfiteor eas eſſe veras, ſi poſtea poſſum probare cōtrariū etiā poſt ſentētiā admittor ad probādū mediāte beneficio reſtitutiōis: nō ſic ſi nō iuraſſes eas eſſe veras. q̄ tūc nō videor inductus ſuaſiōe tua. Tene mēti ꝓpetuò. Bal. verò dicit q̄ ibi intētabat actio diuerſa, qm̄ ex diuerſis edictis oriē actio de peculio perpetua. de qua in tit. de peculio. & annalis, de qua in tit. qñ actio de pec. eſt anna. ſed tūc nō eſſet neceſſariū beneficiū reſtitutiōis. ſed dic q̄ licet ibi variaret actio nō variabat cauſa: q̄ tūc procedit cōtrariū. vt dixi in præcedēti cōtrario de l. habebat. de inſti. Vltimò adhuc extra gl. opp. nā ſi verū eſt q̄ error facti cōmiſſus in iudicio nō pōt allegari poſt ſententiā, ſequeret illud nunquā poterit allegari: eo quia cōfeſſus in iudicio pro cōdemnato habet: nec eſt neceſſaria alia cōdēnatio. vt j. de cōfeſ. l. vnica. q̄ in cōfeſſum nullæ ſunt partes iudicis niſi in exequendo. l. proinde. in fi. ad l. aq̄. ff. & tamē iſte tex. innuit cōtrariū. Sol.
8 †cōfeſsio in iudicio pōt fieri tribus modis. primo rñdendo poſitionibus, in quibus nō cōſiſtit tota intētio actoris, ſed circūferentiæ ad eā: q̄ tūc nō eſt verū q̄ cōfeſſus habeatur pro condēnato. vnde nō obſtat contrariū. Secūdò pōt fieri a reſpondēdo ad libellū animo litē cōteſtādi: & ſic nō declinando iudiciū, ſed ſubeundo & tunc idē. vel nō habeatur pro condēnato, ſed expectetur ſententia poſtquā lis eſt conteſtata, & tunc idem: nā poterit probari contrarium vſq; ad ſententiam. Tertiò poteſt fieri reſpondēdo libellonō animo litē contestandi & iudiciū ſubeundi, ſed potius declinādi: & tunc verum eſt q̄ habetur pro cōdemnato, & non expectatur alia ſentētia: ſed ſit ſibi præceptū de ſoluēdo. vt in l. ſi debitori. ff. de iudi. & tunc obſtat contrariū. nam videt q̄ poſt talē confeſsionem non audiat volens allegare errorē facti. doct. tamen tenent contrariū nā tunc eſt verū q̄ cōfeſſus in iudicio tali modo habetur pro cōdemnato, quādo non allegat ſe cōfeſſum per errorē: aliàs ſi offeret ſe paratū probare errorē, nō habetur pro condēnato ſecundū Iac. bu. & alios, & ſic adhuc habet locū iſta lex. †Sed quid ſi iam præceptū fuerit factū de ſoluendo. Bar. adhuc tenet idē: qa illud præceptū non habet vim ſententiæ diffinitiuæ. & ſic poteſt allegari error poſt illud præceptum. Bal. hic videtur tenere contrarium. dicens q̄ ſicut non poteſt allegari poſt concluſionē in cauſa, ita nec poſt tale præceptum. quia tranſit in rem iudicatā, ſi non fuit appellatum: ergo antequā tranſeat in rem iudicatam & ſic infrà decem dies à die facti præcepti, bene poteſt allegari error. Cæterum materiam huius. l. vide hic plenè per Bal. nam quantū ad intellectum tex. & gl. tantum dictum eſt quòd ſufficit.

¶ Vel alius prælatus. Adde Doct. in c. potuit. de loca. & per Doc. in l. fi. de iure emphy.

☞ *Quis dicatur libertus orcinus?*

Si Abbas uel alius prælatus recipit penſionem ab aliquo tanquam emphyteuta rei eccleſiaſticæ cum non ſit, non prohibetur poſtea dicere quòd non ſit emphyteuta, & quid ſi erat conſueta dari in emphyteuſim?

LEX VIII.

1 VM teſtamentum. †Verba enuntiatiua per errorē emiſſa, ſiue principaliter propter ſe, ſiue propter aliud, diſpoſitionem non inducūt etiā fauore libertatis. h.d. iſta lex cum ſequenti. & iſta loquitur quādo fuerūt emiſſa principaliter propter ſe. lex verò ſequēs quādo propter aliud, & propter ſolutionē quā recipiebat ab aliquo tāq̄ liberto, cū eſſet ſeruus. nā nō videtur ſibi per hoc dare libertatē: videbatur cōtrariū fauore libertatis & liberationis. ar. in l. tale pactū. in prin. ff. de pact. ſed ibi qñ ſciēter fuerūt emiſſa, quo caſu ſufficit fauore liberatiōis abſq; fauore libertatis ad inducendū diſpoſitionē. ſ. pactum de non petendo. hic verò per errorē facti vel iuris, qui excludit cōſenſum: vnde nec fauor liberationis nec fauor libertatis ſufficit vt habeat vim liberationis. quid autē ſi ſciēter eſſent emiſſa in caſu harū. ll. an inducerēt diſpoſitionē. i. dationē libertatis? gl. hic recitat quādam gl. Irnerij factā ſuper hoc. quæ cōtrarijs modis intelligitur. & quidā intelligunt qñ voluerit dicere q̄ ſic. quidā intelligūt q̄ voluerit dicere q̄ nō. primā partē tenet gl. & etiā Bart. ſecūdam partē tenuit Pla. & etiā Pe. quinimò etiā gl. in l. ſeq. videtur eā tenere. ſed Bar. dicit q̄ in caſu l. ſeq. procedit illa glo. quia ibi ꝓpter aliud fuerūt emiſſa: ſed in caſu iſtius l. procedit gl. hic poſita. nam verba enuntiatiua tunc inducūt diſpoſitionē quādo fuerūt emiſſa principaliter per ſe. nō autē propter aliud: niſi fauore militis,
2 vt j. de teſt. milita. l. ex his verbis. ſufficit. veniamus ad caſum. †In tex. ibi ſorcini.] dicitur libertus orcinus ille cui relinquit libertas directò. Nā ſtatim adita hæreditate ſi teſtm̄ valet, efficitur liber ſine manumiſsione hæredis: vñ cū habeat libertatē à ſolo teſtatore, dicit libertus teſtatoris, & non hæredis: tanq̄ manumiſſus ab eo q̄ tendebat ad ortū, i. mortē: vt in gl. ſed ſi fuiſſet relicta per fideicōmiſſum: & ſic foret neceſſaria manumiſsio, diceret libertus hæredis à quo libertatē cōſequit: nō à teſtatore. In fi. tex. ibi, [cū errātis volūtas nulla ſit,] ergò ſi nō errauit à contrario ſenſu, qm̄ eſt volūtas cōfitētis, cēſeret ſibi data libertas ab illo hærede ſecū
3 dū Bar. † In l. nō idcirco. no. ſecūdū Bal. q̄ ſi abbas vel alius prælatus[a] recipit penſionē ab aliquo tanquā emphyteuta rei eccleſia
a ſticæ cū nō ſit nō prohibet poſtea dicere q̄ emphyteuta nō ſit: quinimò etiā ſi ex certa ſcientia hoc feciſſet nō potuiſſet præiudicare eccleſiæ ſi res nō fuiſſet conſueta dari in emphyteuſim vel feudū. quia nō eſt in poteſtate prælati ſolius dare de nouo in emphyteuſim vel feudū rē quæ eſt de mēſa. Sed ſi fuiſſet cōſueta dari ſet ſic eſſet i poteſtate abbatis cōcedere cui veliet, ſm c. ij. de feu. videt diſtinguēdū an hoc fecerit ex certa ſcientia, vel ꝓ errorē. ſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Ne passim. De materia istius l. vide per Alex. de Imo. in l. si quis id. ff. de iurisdi. om. iud. & per eundem Alex. in l. iuris ignorantia. C. qui ad mi. & Abb. in c. ij. de constitutionibus.

gl. hic sentit idē qñ ex certa sciētia: quia non principaliter propter se: sed ꝓpter aliud videt cōfiteri illū esse emphyteutā, i. ꝓpter solutionem quam recipit. tene menti. sufficit.

LEX XI.

Vamuis. † Mulieribus non succurrit̄ propter ignorātiā iuris in lucris captādis, sicut nec masculis: nisi ratione minoris ætatis, quo casu tam mulieribus ꝙ masculis succurrit̄ per beneficiū restitutionis. h. d. cōcordat cum primo. l. si emancipata. ŝ. eod. Intellige tamen quando potuit consulere peritiores. vt ibi nota.

LEX XIII.

a 1 NE passim. †Mulieribus nō succurrit̄ ꝓpter iuris ignorantiā vltra quā masculis: nisi in casibus à iure expressis. h. d. notabiliter. & declarat plures ll. & glo. quæ est hic enumerat illos casus. tñ ponit quosdā qui nō faciūt ad propositū. nā sunt multi casus in quibus iura prouidēt mulieribus ꝓpter fragilitatē sexus, nō propter iuris errorē: quia etiā si nō errarēt eis prouideret. vt patet in Velleiano. nā etiā si sciat se non posse intercedere, nihilominus si intercedat iuuat̄: nisi renuntiet Velleiano in casibus in quibus permittitur renūciatio. aliquādo autē succurrit̄ eis propter errorē iuris q magis excusat̄ in eis ꝙ in masculis. vt in l. cū de indebito. ff. de proba. & tunc habet locū ista l. qa regulariter vbi iuuanē mascúlí, iuuanē mulieres propter iuris errorē & vbi nō iuuanē masculi, nec etiā mulieres: vt in lucris captādis, vt ŝ. e. l. quāuis. Fallit in qbusdā casibus in qbus iuuanē mulieres, & tñ nō masculi, qui ponunē in glo. vt in l. si adulterium cum incestu. ff. de adulte. & l. cùm de indebito. supra allegata.

2 ☞ Indebitum solutum per errorem iuris. quando posit repeti, & quid si per errorem facti. & nume. ŝ.

3 Tutus exceptione Macedoniani soluens per errorem iuris, non repetit. & numero ŝ. Quid in indebito ratione exceptionis temporalis soluto per errorem?

4 Naturalis obligatio quæ nunquam fuit iuncta cum ciuili: nec unquam peperit actionem, non est ita efficax ut impediat repetitionem soluti per errorem facti, sicut illa quæ semel fuit iuncta cum ciuili, & produxit actionem. & postea fuit sublata ciuilis per sententiam.

5 Tutus exceptione inducta ad iuris rigorem conseruandum, scilicet except. litis pendentis. uel ea quæ habet fideiussor ex epistola diui Adria, uel ea quam habent plures rei debendi ex noua constitutione ut diuidatur actio inter eos. soluens etiam per errorem facti, non repetit.

Quid in debito quod crescret per inficiationem.

LEX X.

1 Vm quis. †Lex ista duas ponit regulas, vnā negatiuā, qa indebitū solutū ꝙ errorē iuris nō repetit̄, alterā affirmatiuā, ꝙ solutū per errorē facti bene repetit̄, & est lex repetibilis. quoniā habet materiā valde subtilē dispūtatiuā: & leges præcedētes loquunē qñ error fuit cōmissus in omittēdo, vel in cōsitēdo falsum. lex ista loquit̄ qñ in solūdo indebitū. Cōtra primā regulā negatiuā opponit̄ primò de tex. l. j. ff. de cōdi. inde. vbi dicit̄ indistinctē ꝙ indebitū solutū per ignorātiā repetit̄. & illud verbū, ignorātiā, pōt intelligi, tā de ignorātia iuris ꝙ facti, & postea subijcit̄ ꝙ tūc demū denegat̄ repetitio qñ fuit solutū ex certa sciētia iuris & facti. hic aūt denega
2 tur etiā qñ ꝓ ignorātia iuris nō nocet in dānis vitādis. vt in l. iuris ignorantia. ff. eo. sed ille qui soluit indebitū, cū vult repetere tractat de dāno euitādo: ergo non debet impediri repetere propter iuris ignorantiā. timore huius gl. intrat vnā distinctionē quadrimembrem. vsq; ibi. [si autē est vtroq; iure debitum.] & postea vltimum mēbrū subdistinguit in alia quatuor membra. Item secūdum membrū dictæ subdistinctionis subdistinguit in alia duo. & sic in effectu sunt decem mēbra. Quatuor in prima principali distinctione. Item alia quatuor in secunda subdistinctione. Item duo in alia subdistinctione. & hoc vsq; ibi. [Item opponit̄.] vbi autem opponit contra dicta per se in primo membro primæ distinctionis de dictis etiam per se quarto mēbro eiusdem distinctionis, & soluit. respondendo autem ad contrarium primo loco formatum & etiam ad rationem dicit glos. ꝙ illa lex quæ generaliter loquitur de indebito, debet restringi ad illud. quod erat indebitum ciuiliter. naturaliter tamen erat debitum: quo casu qa non poterat peti efficaciter. dicebatur indebitum; sed propter naturalem obligationem quæ subsistebat non poterat dici indebitum: ideo soluens si vult repetere non dicitur tractare de damno vitādo: sed potius de lucro. quia nollet soluere quod naturaliter debet, sed illud potius lucrari. cùm tamen ius naturale & etiā gētiū arctat ipsum ad soluendū. ideo non obstat ratio. ŝ. facta in cōtrariū. quia iuris ignorantia nō prodest in lucris captandis. vt j. l. proxi. & ŝ. e. l. si emancipata. l. aūt cōtraria. & etiā ratio in contrarium facta pōt habere locum in alijs speciebus indebiti, s. econuerso quādo erat indebitū naturaliter. licet ciuiliter debitū. Item quādo vtroq; iure erat indebitū. Itē quādo erat indebitū ope exceptionis ꝓpetuæ & fauorabilis. licet quo ad obligationē vtroq; iure esset debitū. vt in muliere intercedente: quæ ciuiliter & naturaliter obligat̄. & etiā oriat̄ actio cōtra eā. sed habet exceptionē Velleiani. in his tribus speciebus indebiti locū habet cōtrariū, vt impediat̄ repetitio demū qñ soluit scienter, secus si qñ per errorē iuris vel facti. quia in istis bñ tractat de dāno vitando. nā in primo licet sit ciuiliter indebitū, ex quo tñ est naturaliter indebitū, ius gentiū vel naturale ipsum nō arctat ad soluendū, nec etiā ius ciuile. quia rarò reperit̄ tale debitū ciuiliter tm̄, quin sit elisum ꝓ exceptionem. Pone exemplū in eo qui est tutus exceptione pacti vel iurisiurādi, quæ tollunt naturalem obligationē, et elidunt ciuilem. vt in l. si vnus. ŝ. pactus. ff. de pact. multò magis in secundo casu quādo erat indebitum vtroq; iure. quia tunc nullū ius arctat ipsum ad soluendū. vnde volens repetere tractat de damno euitando. idem in tertio. quia mulier licet sit ciuiliter & naturaliter obligata. & etiā contra eam cōpetat actio, attamē per senatus consultū tam actio ꝙ obligatio elidit̄. & sic perinde est ac si non esset in rerū natura quātū ad hoc. sed in primo casu qñ est indebitū ciuiliter & naturaliter debitū, præsupponamus ꝙ illa naturalis obligatio non sit elisa in aliquo, licet non sit efficax ad agēdum. nec vnquā fuit cōiuncta cū ciuili. Gl. ponit duo exempla, s. in eo quod venit detrahendū per falcidiā. nam attenta dispositione. l. falcidiæ nō debetur legatario ciuiliter. sed attenta voluntate defuncti, cōtra quam falcidia detrahitur. vt in l. Titia. ff. ad l. falci. dicitur debitū legatario naturaliter. Itē ponit exemplū in legato relicto in minus solēni testamēto vel vltima volūtate. qa habito respectu ad defectū solēnitatis, quæ est de iure ciuili, no debetur ciuiliter: sed habito respectu ad volūtatē defuncti: quæ ita adest in voluntate nō solenni, sicut in solenni. vt in l. fin. ff. de rebus eorum. debetur naturaliter. Vltramōtani reprehendunt ista exempla. Bar. verò sustinet Bal. cum distinctione. dic vt hic per eos. quia in his consistit tota subtilitas huius materiæ quia Vltramontani in omnibus exemplis reprobant glo. sed Bart. conatur eam sustinere. sed pone exēplum in debitatū in eo ꝙ est promissum per pactum nudū. nā illud debeē naturaliter tantum. & illa naturalis non est elisa per aliquam. l. quia licet lex non assistat tali promissioni vt faciat eam producere actionē. nō tamē resistit: ideo talis obligatio naturalis dicitur subsistere in suis viribus. ideo meritò arctat debitorē ad soluendū. licet inefficaciter. quia sola per se non sufficit ad agendum, sed bene sufficit ad solutum retinendum. si ergo esset talis naturalis quę esset elisa, non haberet locum quod hic dicitur. Pone exemplum in debitore liberato per præscriptionem: quæ tollit ciuilem, & elidit naturalem. nā solutum quocunq; errore repeteretur. vt no. in l. fi. ff. rem rat. ha.
3 sic ergo distinctio huius l. habet locum in illo indebito ciuiliter, sed naturaliter debito. vt distinguatur, † an sit solutum per errorem iuris, vel facti: habet etiam locum in indebito per exceptionem perpetuam & peremptoriam & odiosam. vt Macedo. nam tutus illa exceptio soluens per errorem iuris non repetit. vt in l. qui exceptionem. ff. de condi. indebi. secus si facti. vt ff. ad Macedo. l. fina. aliquando verò quocunq; errore solutum non repetitur, scilicet quando esset indebitum ratione exceptionis tēporalis. vt in l. in diem. ff. de condi. inde. secundū opi. Azo. quam hic refert glo. & communiter per Docto. licet quidam dixerint contrariū. Itē quādo esset indebitū ratione exceptionis inductæ gratia rigoris iuris conseruandi. glos. ponit exēplum per l. Iulianus. de condi. inde. in exceptione retinendi. tamen aduertendum ꝙ illa videtur cadere sub primo mēbro de indebito ciuiliter. sed naturaliter debito. quia sententia absolutoria tollit ciuilem, & non naturalem. vnde in ea videtur distinguendum prout hic. aut fuit solutum per errorem iuris vel facti. & secundam partem tenet hic Barto. sed in d. l. Iulianus. tenet illam quam tenet glos. ꝙ

quocunq;

quocunq; errore solutum nō repetatur. dicens quod sententia absolutoria tollit ciuilem, & naturalem eo modo tangit. & si dicatur licet nō tangat. & sic non elidat, videtur adhibēda distinctio
4 de qua hic. ipse respondet † ꝙ ista distinctio procedit in naturali obligatione, quæ nunquā fuit iuncta cum ciuili. vt in exemplis suprà positis nec vnquam peperit actionem. illa enim nō est ita efficax vt impediat repetitionem soluti per errorē facti. sed quādo semel fuit iuncta cum ciuili. & produxit actionem. & postea per sententiam tollitur ciuilis, non propterea tollitur actio, sed remanet in virtute naturalis solius. quòd patet ex eo quoniam excep. rei iudi. est propriè exceptio: & sic præsupponit actionem. quia igitur naturalis non est elisa, nec in aliquo tacta per sententiam & habet actionem secum. licet illa sit elisa, est fortior quam illa quæ nō habet actionē secū, vt impediat repetitionem. soluti etiam per errorem facti, & est subtilis imaginatio sua, & plus placet quam illud quod ipse notat hic: quia concordat cum ista gl.
5 † Docto. autem ponunt alia exempla de exceptione inducta ad iuris rigorem conseruandum, scilicet in exceptione litis pendentis. Item in exceptione quam habet fideiussor ex epistola diui Adria. vt diuidatur actio. Itē in exceptione quam habent plures rei debendi ex noua constitutione, vt diuidatur similiter actio inter eos. & dicunt ꝙ tutus tali exceptione soluens etiam per errorem facti non repetit: est etiam tertius casus, quando esset debitum quod crescent per inficiationem: vt l. aquiliæ: nam solutum quocunq; errore non repeteretur. quia videretur solui ratione cuiusdam tacitæ transactionis: vt ŝ. e. in j. glo. mag. in quarto contrario de l. si is cum quo. ff. de confes. & j. de condi. inde. l. ea quę. & sic collige quòd interdum indebitum quocunq; errore solutum repetatur, & solum denegatur repetitio, quando scienter. vt in primis casibus: interdum quocunq; errore solutum nō repetitur: vt multominus si scienter, vt in vltimis casibus. interdum distinguitur an sit solutū per errorē iuris & ex certa sciētia & nō repetitur. An per errorē facti. & tunc repetitur in casu huius legis, cui addidit etiam alium. distinctiones autem gl. reducuntur ad hoc. quod quoddam est indebitum ciuiliter, & naturaliter debitum. quoddam econuerso indebitum naturaliter, sed ciuiliter. debitum quoddam vtroq; iure indebitum: quoddam verò indebitum per exceptionem. licet debitum vtroq; iure inspecta obligatione. & ista est principalis distinctio. Secūda subdistinctio est, quia vltimum membrum de eo quod est indebitum ope exceptionis. subdistingue in alia quatuor. quia illa exceptio vel est temporalis, vel est perpetua, vel est dubia. an sit tēporalis seu perpetua. quod vltimum in dubio præsumitur. vt in l. sufficit. ff. de condi. indebi. vel est inducta ad iuris rigorem conseruandum. Item vltima subdistinctio. quia secundum membrū præcedētis scilicet quando exceptio est perpetua, subdistingui tus in duo. quia vel est fauorabilis, vel est odiosa. Sed quicquid boni ex prædictis sumi potest superius dixi: quia omnia prædicta verba reducūtur ad illa de quibus dixi, & ad illos casus. Postremò glos. opponit contra primum membrum primæ distinctionis, quando est indebitum ciuiliter, sed naturaliter debitum: & etiam contra tertium, quando nullo iure est debitum. constat enim quod in dictis casibus datur exceptio, & illa est perpetua fauorabilis: ergo quocunque errore solutum deberet posse repeti per id quod dicit glos. in ver. [si autem est vtroque iure debitum.] & respondet glo. ꝙ propriè loquendo non dicitur exceptio, quia exceptio est actionis exclusio. ergo vbi non competit actio, propriè non est exceptio. sed impropriè. scilicet intentionis. Tale igitur non dicitur indebitum ope exceptionis. quando autem competit actio mero iure. tunc dicitur exceptio. vt in macedoniano & velleia & tunc dicitur adhiberi distinctio de qua in illo ver. [si autem.] an sit fauorabilis vel odiosa. & in primo casu non habet locum ista lex, imò in distinctē repetitur quocunq; errore solutum. sed in secundo sic. Cætera vide hic per Docto. quia nō sufficerent sex lectiones ad recitandum ea quæ hic tanguntur.

De precibus imperatori offerendis. & de quibus rebus supplicare liceat: & ubi. *Rubrica.*

2 ☞ Casus in quibus seruus habet legitimam personam. Laudabilis fides serui uindicantis necem domini sui.

LEX I.

1 Licet seruilis. † Rescriptum impetratum à seruo super nece domini suivalet. quia licet realiter fit inhabilis ad impetrandum, quantum tamen ad hoc est habilis: & etiam ad accusandum de
2 nece domini. hoc dicit. † Et sic not. casum b in quo seruus habet legitimam personam. & sic alibi infrà si per vim vel alio modo. l. j. Item not. laudabilem fidem serui vindicātis necem domini sui.

a ¶Non obstante. De hac clausula non obstante. vide latissimè per Fel. in c. nōnulli. de rescrip. & per eum dē Pau. de cast. in cōsil. cclxxv. in ij. parte consiliorum antiquorum. inci. passus iste Cur.

b ¶Vt est papa. Adde vt in c. cūcta p mundū. ix. q. iij. c. si Papa. xl. dist. & c. nunc autem. xxj. distin.

2 ☞ In clausula non obstante. an debeat fieri expressa mentio de lege disponente contrarium an autem sufficiat generaliter dicere non obstante quacunque lege contrariū disponente?

Tollere totum ius alterius non pertinet nisi ad suppremum principem, qui non recognoscit superiorem.

3 Dilatio si conceditur debitori meo per principem, an interim teneatur mihi ad usuras? An interim præscribat contra me?

An ista concessio facta debitori prosit fideiussoribus suis?

4 De quanto tempore posit peti dilatio, & si excedat quinquennium, quòd rescriptum reddatur in totum nullum.

LEX II.

1 Voties. † Rescriptū per quod conceditur vel tollitur dilatio temporis permittitur impetrari. & impetratum tenet: non sic in illo per quod totū ius alterius absorbetur. h. d. & semper allegatur. In tex. ibi, [moratoria præscriptio]. i. dilatoria exceptio. In tex. ibi, [mandatur.]. i. permittitur supplicari per hoc. & per consequens confessio facta. ad talem supplicationem valet secus in casu sequenti: vbi prohibetur postulari, ergo confessio facta ad talem postulationem prohibitam non valet: quia cuius prohibetur petitio, eiusdem facta confessio nō valet ipso iure. vt j. de peti. bo. iubla. l. j. lib. x. Et ideo hoc no. in gl. j. Circa primam partem quando tollitur vel conceditur dilatio temporalis, valet: intellige etiā si in re
a scripto nō contineatur clausula non obstante ꝙ cuq; c. l. qui nulla. l. obstat, cum illa permittat hic impetrari: secundum verò dcim ꝙ non valet. debet intelligi nisi in rescripto cōtineatur dicta clausula non obstante. quo tamen casu distinguitur an princeps tollat id quod est de iure ciuili, vt actionem: & valet: quia potest hoc facere an id quod de iure gentium, vt dominium, & tunc non valet: quia non potest hoc auferre. nisi ex causa, & pro bono rei publicæ. & tunc etiam debet prouidere illi de pretio. vt in l. Item si verberatum. ŝ. j. ff. de rei vend. & hoc vult glos. mag. in vlt. q. quę concernit istam secundam partem: & non primam sed aduerte. quia ista distinctio videtur contra istum text. qui prohibet tolli exceptionem peremptoriam. nam illa videtur de iure gentium si oritur expacto de non petendo: vel ex solutione facta. & glos. videtur sentire quod si continetur clausula non obstante, valeat rescriptum dum specialiter loquitur de dominio. dicens quod nō valeret si illud tollerentur. Præterea licet actio sit de iure ciuili, oritur tamen ex contractu. qui est de iure gentium. vnde videtur quod non possit tolli sicut nec ipse contractus. Innocen. tamen videtur stare cum ista distinctione in c. quæ in ecclesiarum. de
2 consti. de ista materia tractatur per Cyn. j. eod. l. rescripta. & per Bart. in l. fina. j. si contra ius vel vti. publi. dic vt ibi. † & etiam an requiratur quod in clausula non obstante fiat expressa mētio de l. disponente contrarium, puta non obstante. l. quoties. C. de preci. impe. offe. An sufficiat generaliter dicere non obstante quacūque. l. contrarium disponente. & ista pars vltima communiter ibi tenetur. per ea quæ habentur in l. si quis in princip. testamenti. ff. de leg. iij. Adde vnum quod est notandum. nam dicit hic Alberi. quòd tollere totum ius alterius nō pertinet nisi ad suprem um
b principem qui non habet superiorem: vt est Papa, b vel Imperator. Inferior verò qui superiorem recognoscit, vt sunt Comites, & Marchiones, qui recognoscunt ecclesiam, vt Marchio ferrariæ & similes, non possent: etiam si in eorum rescripto contineretur clausula non obstante. & etiam si esset casus in quo Imperator posset tollere. & allegat Archi. hoc tenentem. xxv. q. ij. in summa glos. & ego habui consulere isto anno in ciuitate Pergami. quia dominus Pandulphus tempore quo ibi dominabatur per suum rescriptum liberauit quendam partialem suum ab eo in quo tenebatur alteri pergamensi. dixi quod non valebat rescri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Duce Mediol. & quod dux Mediolani in terris suis exerceat vices imperij adde eundem. Paul. de castr. in cōs. cxcvi. per totū. & maximè in sing. inci. consi. super primo dubio videtur dicendū. & ibi q̄ pōt auferre ius terti. & per Alexan. de Imo. in cōs. ij. co. iiij. in j. volu. Cur. & tu adde cōs. Paul. de ca. ō. in prima parte cō. nouorū. Et prædictis adde quæ pulchrè dicit d. meus do. Bart. Sozi. in suo consilio. clviij. col. ij. & Aret. in c. ar si clerici. §. de adulteriis. de iudi. §.

b ¶De quanto tēpore. Adde Bal. in l. fin. C. qui admit.

c ¶Sine septē testib⁹. An valeat testamentum cum duobus testibus & notario parochiano vide per Io. in addi. Spec. titu. de instru. edi. in §. compendiosè. Doct. in c. cum esses. de testa.

ptum, etiam si ipse fuisset iustus dominus, & cū iusto titulo habito ab impetratore, cū ipse recognoscat imperatorem in superiorē & omnia faciat tanquā eius vicarius. & idē esset dicendū de duce Mediolani qui facit vt dux. & sic nomine imperij. quia hoc nō pertinet nisi ad supremū principem. secus in illis comitatibus q̄ de facto nō recognoscūt superiorē, sed regunt semetipsos absq; vicariatu imperatoris, sed proprio quia ille obtineret principatum supremū in eorum territorio, & loco principis habētur. vt not. Cyn. in l. ea lege. ante fi. j. de cōdi. ob cau. & Bar. in l. hostes. ff. de captiuis. Tene menti. quia est quotidianū: vt dixi. † Circa primā verò partē. Cy. mouet hic aliquas q̄stiones. videlicet si per principē cōceditur dilatio debitori meo. an interim teneatur mihi ad vsuras. Itē an interim præscribat cōtra me. Item an ista cōcessio prosit fideiussoribus suis: vt posit cōtra me obijcere exceptionē dilatoriam tempori. de quibus dic vt plenè per eū notabiliter loquitur secundùm Pet. & semper remittitur ad eius dicta. Extra Cy. quæro de quanto tēpore posit peti dilatio. breuiter puto modico tēpore. per rationem positam hic in prin. gl. quia in mora modici temporis nō est magnū periculū vel damnū. vt in l. si debitori. ff. de iudi. & in illa ratiōe fundatur iste tex. vt patet ex ratione posita in secūda parte. dum dicit [sine gratui partis alterius dispendio.] à contrario sensu. puto aūt modicū tēpus debere determinari prout habetur in simili in l. fi. j. qui boce. pos. scilicet in dilatione quinquēnali. & quando excederet, diceretur afferre graue præiudicium. sed an tūc redderet rescriptū in totum inutile. an verò esset vtile, vsque ad quinquennium. puto primam partem esse veram quia petitur vnum tempus indiui sibile. ar. eorum quæ no. in l. si sponsus. §. generaliter. ff. de dona. inter vir. & vxo. iuncta. l. scire debemus. de verbo. oblig.

b ¶Sine septē testib⁹. An valeat testamentum cum duobus testibus & notario parochiano vide per Io. in addi. Spec. titu. de instru. edi. in §. compendiosè. Doct. in c. cum esses. de testa.

2 ☞ *Quando per legem expressè prohibetur impetratio, in quo differat iste casus ab alio quando non prohibetur, expressè tamen impetratio est contra tenorem legis, ad hoc ut rescriptum uideatur nullum.*

LEX III.

1 NEc damnosa. †Primū dictū huius. l. vt posse intelligi etiā si rescriptū in modicum esset damnosum fisco. vt si cōcederet modicā dilationē in præiudiciū fisci debitori fiscalis. vt differat à priuato. vt §. l. proxi. Item proceditnisi cōcederet indulgentiam pœnę delicti antequam pœna esset exacta per fiscū. nam in hoc non censetur rescriptū esse fisco damnosum. vt j. e. l. rescripta in fi. secus si pœna esset exacta, vel bona cōfiscata. vt est casus in l. j. j. de peti. bo. subla. gl. aūt hic ponit exemplū q̄n contineret grauę præiudiciū fisci. & vult tūc etiam si cōtineret clausulā, nō obstante quacūque. l. cōtrariū disponente. non valeret rescriptū. nisi sequeretur secunda iussio. i. secundū rescriptū idē cōtinens. Et idē dicūt quidā vbicūque impetratio expressè per l. pro hibet. vt in casu. l. p̄ced. q̄n tollit ex toto ius alterius. & in l. ij. §. de sum. tri. vt requiratur secunda iussio. & non sufficiat clausula non obstāte secundùm Iac. de Raue. vt no. Cy. in l. fi. j. si contra ius, vel vti. pu. Pet. contra. q̄ sufficiat clausula: nec requiritur secūda iussio:

2 nisi quādo tēdit in p̄iudiciū fisci. & hoc magis placet. † & si quæratur in quo ergo differt iste casus q̄n per l. expressè prohibet impetratio, ab alio q̄n nō prohibetur expressè, tamē impetratio est cōtra tenorē. l. puta q̄ Pupillus posit testari. nā etiam dicto casu videtur esse rescriptū nullū. vt in isto tex. dū dicit [iuri cōtraria.] vt in d. l. rescripta. quod est intelligēdū nisi cōtineat clausulā nō obstante. Rñdeo quia q̄n non prohibet expressè impetratio. licet rescriptū esset cōtra tenorē iuris, si tamē neminē offenderet, & p̄ desset impetranti, valeret etiā sine clausula p̄dicta. vt in d. l. rescripta. ver. nisi fortè per quē etiā iste tex. limitatur. dū dicit. [nec iuri cōtraria.] vt intelligatur scilicet q̄n aliū lædent. quia tūc nō valēt nisi cū clausula. sed si expressè prohibetur impetratio, tūc etiā si aliū nō læderet nō valeret rescriptū sine dicta clausula. vt not. in d. l. rescripta. sic ergo recollige. aut rescriptū est dānosum fisco. & tūc nō valet etiā cū clausula. sed expectaē secūda iussio. & etiā si modicū esset dānosum: licet secus in priuato. autnō est dānosum fisco. sed priuato. & tunc aut parum, & valeat etiam sine clausula. aut multū. & tūc non valeat nisi cum clausula. & hoc si est casus in quo non prohibetur expressè impetratio. aut nulli est damnosum. & valet, etiā si sit contra tenorē iuris. vt in d. l. rescripta. ver. nisi vtsi quis impetrauit q̄ posset facere testamentum sine septē testibus, & cū quinq; hoc eīn nulli nocet. & tamē est cōtra dispositionē iuris. valet etiā sine clausula. vt in l. si qñ. j. de inoffi. test. si verò p̄hibeat impetratio expressè, tūc nō valet sine clausula: etiā si nulli noceat, quia præsumitur per fraudē impetratum. vt §. de sum. tri. l. ij. & ibi no. in glo. super verbo per fraudem.

c

3 ☞ *Habens dilationē soluendi à principe, non potest ea uti, nisi satisfaciat cum fideiussoribus de soluendo adueniente termino. & idem si habet à testatore: & an possint præstari fideiussores post rescriptum? & nu. 5.*

3 *Quid si habeat dilationem à lege?*

4 *Quid in eo qui habet dilationem à parte contrahente, quòd non teneatur dare fideiussores nisi superueniat noua causa suspicionis?*

5 *In dilationibus in quibus tenetur præstare fideiussores, si non potest præstare, exigitur debitum deducta utilitate medij temporis. & quid si non uult præstare?*

6 *Quando lex uel statutum mandat fideiussores præstari, aliàs annullat actum. intelligitur si petatur.*

7 *Quid in iuramento calumniæ, quod nisi præstetur non ualet processus. quod hoc intelligatur si fuerit petitum.*

LEX IIII.

1 NIuersa. †Obtinēs dilationē à principe per rescriptum, non potest ipso gaudere vel vti. nisi ipse satisfdet cū fideiussoribus de soluendo aduenīente termino. h. d. nota. si ergo per concilium ciuitatis fiat reformatio quòd mercatores habentes pecunias alienas in depositum non possint grauari vel compelli ad soluendum. prout fecit cōitas Florentiæ durante guerra. poterunt tamē creditores petere dari eis fideiussores. per hanc l. vbi est casus. nisi etiam in reformatione cōtineaē cōtrariū. ideo sint cauti dicta tores reformationum. vt faciant hoc reformari & apponi. & venit ista. l. ad limitationem. l. quoties. in primo casu. §. c. vbi debitor po

2 test à principe impetrare dilationem ad soluendum. † Not. ergo ex ista. l. primò quod habens dilationem soluendi à principe nō potest ea vti: nisi satisfdet cum fideiussoribus de soluēdo aduenīē te termino. Idem si habeat à testatore: vt in legatis relictis in diē, vel sub conditione. l. inter omnes. ff. qui satisd. cogan. & in toto ti. vt lega. no. ca. ff. & C. Idem si à iudice: vt in l. ij. §. sed & si dubite-

3 tur. ff. de iud. in ver. competenti cautela. † Quid autem si à lege. dicit Cy. & Bal. q̄ tunc sufficit q̄ caueat nuda cautela sine fideiussoribus. vt in §. sed & si dubitetur. Certè ipsi videntur loqui contra tex. in l. si constante. §. quoties. ff. so. ma. vbi maritus habens dilationē legalē ad restituendam dotē debet interim cum fideiussoribus cauere. Fallit in casu. d. §. sed & si dubitetur, per rationē ibi positam. quia ibi petebatur cautio à forense, cui erat difficile reperire fideiussores. Nos loquimur quādo à ciue vel incola. † Itē quid in eo qui habet dilationem à parte cōtrahente vel si promisisti mihi soluere hinc ad annū, vel purè: & postea feci tibi pactum de non petendo hinc ad annum, an interim possum petere q̄ des fideiussores, hic est distinguendum. aut superuenit noua causa

4 suspicionis, & possum: aut non superuenit, & tunc secus: quia mihi debeo imputare cur dilationem feci. & iste est casus in l. in omnibus. ff. de iud. & in l. si creditores. de priui. cre. & prout in prin. l. si is à quo. §. fi. cum. l. seq. in præcedentibus casibus non requiri

5 tur quod causa de nouo superueniat. † Quid aūt si in illis in qbus tenetur p̄stare fideiussores, nō pōt præstare. Dic q̄ exigit debitū deducta vtilitate medij tēporis: sed si præstare non vult, exigitur nulla facta deductione. vt in d. l. si constante. §. quoties. vbi est tex. no. secundùm Cy. Sed opponitur contra tex. dū dicit. [nō aliter valeant.] nā aut rescriptum à prin. fuit ipso iure nullum: quia nō erāt præstiti fideiussores, & tūc licet postea præstarent, nō reconualescerent. vt in l. q̄ ab initio. de re. iur. cuius contrariū videtur esse de mēte huius. l. quæ vult q̄ possint p̄stari post rescriptū impetratum: aut rescriptum à principio valuit. & tum licet post ea nō p̄staretur, nō deberet irritari. vt in c. factū legitimè. de re. iur. lib. vj. & sic iste text. videtur implicare contradictionem. timore cuius Pla. dixit quod erant præstandi ante impetrationem & nisi fuerint præstiti, non valebit rescriptum ab ipso initio:

nec

nec reconualescet ex post facto: sed hoc est cōtra mentem huius l. quæ sentit q̄ debeant præstari post. ideo gl. sentit q̄ rescriptum ab ipso principio fuit validū: tamen nō potest eo vti nisi p̄stet fideiussores. & si nō præstat, nō est nullum ipso iure. sed per exceptionem. quæ glo. semper allegatur q̄ qñ l. vel statutū mandat aliquid fieri post actū celebratum. & nisi fiat dicit actū nō valere. q̄ debet intelligi nō ipso iure sed ope exceptionis. vt si dicat testamentū vel contractū aut instrumentū debere insinuari. & nisi fuerit insinuatum non valeat: quia illa insinuatio venit fienda post actum celebratum. licet per multū tempus steterit q̄ nō fuerit insinuatū, non est nullum: sed semper poterit insinuari, & insinuatione facta poterit quis vti: nisi apponatur in statuto certum tempus intra quod debeat fieri. nā eo elapso irritabaē acsi dicat q̄ sit nullum. & ista faciunt ad quæstionē de vsurario manifesto, cuius testamentū nō valet nisi præstiterit cautionē de restituendis vsuris. vt in c. quāquam. de vsu. lib. vj. nam illa cautio non est de forma testamenti. quod patet: quia ea quæ sunt de forma debent interuenire in ipso actu obligati. §. tutor. instit. de autho. tut. sed illa cautio potest p̄stari ante factum testamentum. & tunc valeret sine dubio. in d. c. ergo & eodē modo potest p̄stari, post factū testamentū ex interuallo. licet illud c. dicat testamentum nō valere si quouscp dixit cautionem nō p̄stiterit. & sic est in præcedenti quouscp visuit. & ita determinatur per Doc. ibidē. & per Bar. in l. filio præterito. in fi. de inius. test. post mortem verò si præstaretur per hæredem, non faceret recoualescere testamentū: sed prodesset hic dūtaxat ad sepulturā. vt not. per gl.

6 in cle. j. de vsu. † Vltimò not. glo. dum dicit [si aduersarius postulet.] quā perpetuò tene menti. q̄ qñ l. vel statutum mādat fideiussiones præstari, aliàs annullat actum. puta q̄ qñ forensis agit contra ciuem teneatur præstare fideiussores, de expēsis soluendis. aliàs non valet processus. vt dicit statutū huius ciuitatis forē sis egit, & nō præstitit, quia non fuerunt petiti. opponebatur q̄

a processus erat nullus. ego dicebam nō esse verum si non fuerint petenti. pars aduersa dicebat contrarium quod illi incumbebat hoc onus. & quod debebat offerre si volebat admitti. certè hic est gl. iuncta text. pro eo quod ego dicebam. bene facit l. peto. §.

7 fratre. de lega. ij. vbi dum dicit si cautio non fuerit postulata. † Et quòd habetur in iuramēto calumniæ. q̄ nisi præstetur nō valet processus. nam est verum si fuerit petitum. aliàs secus. vt not. in l. ij. §. sed quia veremur. j. de iura. cal. & eo. ti. c. j. lib. vj. & vide hic ad ea quæ dixi in præcedenti articulo no. per Bar. in l. si ita quis. §. ea lege. de ver. obli.

2 ☞ *Differentia inter appellationem & supplicationem. & nu. 3.*

3 *Quando non potest appellari, non supplicatur nisi semel. & quando etiā non possit supplicari?*

Per supplicationē non rescinditur sententia, sed potest mandari executioni ea pendēte.

LEX V.

1 SI quis. †A sententia præfecti prætorio nō suppli-

2 catur nisi semel. h. d. Præmitte q̄ à sententia principis, † vel senatus, vel præfecti prætorio propter b excellentiam dignitatis non appellatur. vt ff. à quibus appel. non lic. l. j. nec à sententia cōcilij generalis. vt §. de summa trini. l. nemo clericus. & ibi not. in gl. quę incipit primū dubium. Potest tamen à sententia prædictorū supplicari. vt j. de sen. præfec. præto. l. vnica. & differt appellatio à supplicatione, quia per appellationem conqueritur appellans non tolum de sua simplicitate seu negligentia. vel de dolo aduersarij. sed etiam potest cō q̄ri de iniquitate iudicis. sed quādo supplicatur, nō conqueritur de iniquitate iudicis, sed de primis duobus, sicut quādo petitur in integrum restitutio. vt in l. præfecti. ff. de mino. & not. in Spe-

3 de supplic. §. ij. † Item differt in eo quod dicitur in hac l. quia qñ potest appellari, bis appellatur. sed quando non potest appellari, non supplicatur nisi semel. vt hic iuncta l. vnica. j. ne lic. ter. prouo. Item in alio. quia per appellationem rescinditur pronuntiatum. & per cōsequens impeditur sentētia executioni mādari. ff. ad turpil. l. j. in fi. & l. furti. §. j. de infami. & nil inno. ap. interpo. l. j. sed per supplicationem nō rescindit sententia. ideo etiā ea pendente potest executioni mādari: secūdùm formā tamen auth. hic positæ. tunc autē permittit supplicare aduersus sentētiam, qñ in priuilegiū iudicantis denegatur appellatio. vt in personis suprādictis. sed qñ denegaretur de iure cōi. vt quia renūtiasset appellationi tacitè vel expressè, non admitteretur supplicatio. vt j. vt

lit. pen. l. fi. vel si bis appellasset. & sic nō li- a ceret tertiò appellare. nam nec supplicare. vt j. ne lice. tertiò prouo. l. id equa glossa hic opponit. Item si ex qualitate causæ. vt §. si tatutū diceret q̄ in causis criminalibus non summarijs nō appelletur. vel si princeps cō b mitteret causam appellatiōe remota. in istis enim sicut non posset appellari. ita nec supplicari. ar. iurium prædictorum.

¶Ego dicebā. Adde ad hoc Ale. de Imo. in cōs. ccv. in ij. vol. & Franc. de Aret. in cōs. cxxxvij. & vid multa quæ ponit hic d. Iaſ. in iij. col. St.

¶Si datū est arbitriū. Adde Doc in c. quin tauallis. de iureiu. do ctō. in c. cum cōtingat. de arb. & q̄ ponunt Bar. & Alex. in l. si lege. ff. loc. & Io. de Imol. in l. filiusfa. ff. de don. & in l. qui Romæ. ff. de verbo. obli. & Ale. de Imol. in cōs. lx v. col. ij. & col. fin. in j. vol. Frāc. Cur.

2 ☞ *Tempus præfixum à lege ad aliquid faciendum, dicitur concernere formam actus. & quod fit non seruato tempore dicitur fieri contra formam.*

Si datum est arbitrium potestati super maleficijs puniendis: an possit prorogare tempus statutum per statuta ad accusationem porrigendam, uel ad formandam inquisitionem?

3 *Appellatio semper fit ad superiorem. sed supplicatio potest fieri coram eodem, dummodo fiat infra decem dies. & in hoc habet similitudinem cum restitutione in integrum, & etiam in alio: quia pendente restitutione in integrum fit executio præstitis fideiussoribus.*

Pendente causa nullitatis, an impediatur executio sententiæ?

4 *Appellatio an possit porrigi notario iudicis appellationis absque præsentia ipsius iudicis. & quid de instrumentis causæ, & quid in productione testium?*

5 *Si non potest appellari post decem dies, an etiam nec supplicare. an autem possit supplicari infra biennium?*

AVTHENTICA.

1 VAe supplicatio. †Si supplicatur à sententia præfecti prætorio. j. decem dies à tempore latæ sententiæ pōt supplicatio porrigi coram ipso, eodem præfecto, vel corā officialibus suis. & tunc ipse idem præfectus cognoscit de causa supplicationis, nec interim mittit sententiam executioni, nisi præstitis fideiussoribus de restituendo si contingat supplicantem obtinere. si verò supplicatur post decem dies, potest sententia executioni mandari sine datione fideiussoris. remanente tamen salua causa retractationis sententiæ. & etiam executioni si contingat supplicantem obtinere. h. d. Adde ad hoc vltimum q̄ supplicatio non est porrigenda coram ipso præfecto, vel suis officialibus. sed coram principe. & potest supplicari. j. biennium. quod datur ad supplicandum. & etiā ad causam finiendam. vt j. de sen. præfe. præto. l. vnica. In tex. ibi,

2 fe. præto. † In tex. ibi. [nisi sub hac forma.] i. nisi j. x. dies. vt §. dictum est. & sic not. secundùm Bal. q̄ tempus præfixum à lege ad aliquid faciendum dicitur concernere formam actus, & quod fit non seruato tempore dicitur fieri contra formam quod no. diligenter ad statura: secundùm eum facit. ff. de excusa. tuto. l. scire oportet. §. consequens alibi forma refertur ad qualitatem, vt j. de ser. fu. l. mancipia. & hæc faciunt ad quæstionem si datum est arbitrium potestati super maleficijs puniendis. vtrum possit prorogare tempus statutum per statuta ad accusationem porrigendā, vel ad formandam inquisitionem. ar. est hic. quia arbitriū est datum circa ea quæ concernunt qualitatem maleficij. & quantitatē pœnæ. sed tempus concernit formam, ex quo concernere videē qualitatem. & ad hoc vidi allegari istum tex. cum dicto Bal. sed in l. si in lege. in princ. ff. loca. & est casus contra. & hoc puto verius. nam propriè loquendo tempus non concernit formā. licet

3 largo modo dicatur de forma. † Et not. in hac auth. aliam differētiam inter appellationem & supplicationem. quia appellatio sem per sit ad superiorem, & coram eo non potest fieri vt ipse habeat cognoscere, nec valet consuetudo contrarium disponens. vt in c. ij. extrà de consue. lib. vj. sed supplicatio potest fieri coram eodem: dummodo fiat. j. x. dies. & in hoc habet similitudinem cum resti. in integ. vt in l. præfecti. cum l. seq. ff. de mino. & etiā in alio quia pendente restitutione in integrū fit executio præstitis fideiussoribus. sicut hic. vt in c. suscitata. de in integ. restit. sed quærit quid in causa nullitatis, an ea pendente impediatur executio sententiæ. Innoc. in c. cum in iure. de offic. deleg. dicit quod non meminit se legisse quod habeat impedire executionem. & sic poterit fieri etiam non præstitis fideiussoribus. sed secuta declaratiōe nullitatis retractabitur executio. vel dic melius. aut incipitur ab executione. & contra eam excipitur de nullitate. & tunc si fue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt latæ tres sententiæ diffinitiuæ conformes debet fieri executio non admissa dicta exceptione. vt est casus in cle. j. de re iudic. aut fuit lata vna sententia, vel duæ tantum quæ transiuerût in rem iudicatã. & tunc si probatio nullitatis requirit altiorem indagi nẽ. idẽ. ar. l. satis apertè. j. de fal. aut offertur in promptu. & tũc debet in executione supersederi. vt no. per Bar. qui tangit istũ passum in l. iiij. §. cõdemnatũ. ff. de re iudi. ar. in l. ij. cum ibi no. j. de edic. diui adri. tol. nam in illo possessorio proceditur executiuè. vt in l. edicto. eo. tit. & tamen impeditur executio si obijcitur exceptio concernens proprietatem. & offertur in promptu probatio. vt l. ille à quo. §. si in testamento. ff. ad treb. aut incipitur à nullitate. quia antequã petita sit executio ille contra quem lata est sententia dat libellum super nullitate. & tunc indistinctè supersedetur in executione propter præuentionem iudicij. ar. in l. qui prior. ff. de iudi. & ita vidi seruari Florentiæ. nam festinãter dant libellũ nullitatis, antequã implorata sit executio & faciũt inhiberi tam iudici ad quẽ executio pertinet, quàm etiã parti ne lite super nullitate pendente procedatur ad executionem. & vidi allegari no. per Bal. hic licet ipse non dicat eo modo quo. §. dixi nec ex eius dictis apparet veritas. sufficit. Veniamus ad gl. In gl. j. opponitur duobus modis. primo q̃ præfectus non possit cognoscere de sua sententia. vt eã retractet. vt l. eos. j. de appel. Sol. verum est per viam appellationis, per quam quis implorat non misericordiam. sed ius cõmune hic quando per viam supplicationis, in qua implorat misericordiam, sed ius cõmune: sicut cũ petitur in integrum restitutio: sed contra adhuc. nam in integ. restitutio non debet peti coram inferiore: vt in l. minor autem. ff. de mino. sed ille tex. probat cõtrariũ dum dicitur quod porrigitur corã consiliarijs præfecti, qui sunt inferiores. gl. ꝓpter hoc reprehendit Bul. & Pla. qui intelligebant q̃ isti consiliarij haberent cognoscere & retractare sententiã præfecti & tenet q̃ porrigitur coram eis, non vt cognoscent & retractent, sed vt referant præfecto prætorio. & per istum tex. videtur q̃ †appellatio possit porrigi notario iudicis appellationis absq̃ præsentia ipsius iudicis. & similiter instrumenta caufæ & etiam testes possint produci coram notario causæ, etiam iudice absente. & videatur productio rite facta, si facta est j. tempus à iure vel statuto præfixum: nec possit opponi quod non valeant. & q̃ nõ faciant fidem sicut si non essent producta. vt hic videtur tenere Bar. per hunc tex. & etiam j. de appel. l. eos. cum ibi not. per glos. super verb. firma. & in l. ij. in fi. j. de iur. fis. lib. x. Bal. hic. & in l. ij. j. de eden. & in l. hac consultissima. §. si quis autẽ. de testa. tenet cõtrarium per no. per gl. ibidem. & in l. iubemus. de li. cau. & istum tex. & illam. l. eos dicunt. intelligi in illis officialibus qui habebãt ad hoc specialem cõmissionem: vel dic quod in casu huius. l. etiã sine speciali commissione procedit: quia hoc permittitur per hãc l. Sed in casibus tactis per Bar. habet locum dictum Bal. s. in productione instrumentorum & testium: quia probationes debent fieri iudici. libellus verò & exceptiones videntur posse porrigi coram notario sine præsentia iudicis. arg. huius tex. nec hic obstãt notata in. d. l. iubemus: quia ibi loquitur in probationibus. †In gl. fi. pro eius declaratione opponitur contra fi. nam innuit q̃ si supplicatio fuit porrecta post decẽ dies, valeat: quia dicit exceptionem tunc fieri saluo iure retractationis: quæ retractatio venit sienda virtute supplicationis q̃. si nõ valeret, nõ fieret: sed cõtra. quia supplicatio subrogat̃ loco appellatiõis; ergo sicut nõ licet appellare post decem dies, nec etiã supplicare. timore huius dixit Azo. quod iste finis debet intelligi q̃n allegabatur nullitas sententiæ: tunc em̃ non proceditur per viã supplicationis: sed iuris cõis. & posset allegari q̃cũq̃ etiã vsq̃ ad xxx. annos. vt l. si expræsim. cũ ibi not. ff. de app. sed q̃n sententia esset valida, & peteret rescindi, tũc peteret per viã supplicationis, & ꝓcederet cõtrariũ: sic ergo sensit Azo. expresè referendo dictũ suum ad tex. q̃ causa nullitatis non impedit executionem, alij intelligunt de ipsa supplicatione. de qua loquitur prin. & sic q̃n sniа erat valida. & ad cõtrariũ rñ. detur. q̃ alterius naturę est supplicatio quã appellatio: cum per appellationẽ rescindatur pronuntiatũ. ideo præfigitur minus tps ad appellandũ. sed p supplicationẽ nõ rescindit̃, pnuntiatum: ideò præfigitur maius tps, scilicet biẽniũ. vt in d. l. j. de offi. p̃fec. præto. & q̃ in prin. dixit decẽ diebus. locũ habet quãdo vult q̃ nõ mittat̃ snia executiõi nisi datis fideiussoribus. sed si de hoc nõ curat, põt supplicari post decẽ dies. & istam cõiter tenent Doc.

a ☞ *Excommunicatus non potest aliquid impetrare à principe, nec pro se nec pro alio. Rescriptum potest impetrari pro alio ab eo qui non habet mandatum nisi asserat se habere & non habeat.*

3 *Statutum si dicat quod consilium debeat congregari ad sonum campanæ & uocem præconis, & quòd proposita debeat fieri per priorem anciano rum, si non appareat q̃ in congregatione fuerit seruata ista forma: an illud quod fiet erit nullum?*

4 *Quid in congregationibus scholarium factis super facto seu electione rectoris nõ interuemente iussu & mandato rectoris veteris?*

LEX VI.

1 VNiuersis. †Rescriptũ principis non vitiatur ex persona illius qui libellũ supplicatoriũ porrexit, licet sit talis qui ad agendũ vel actũ expli candũ non sit habilis vt seruus. h. d. & pone casum q̃ seruus meus porrexit supplicationem principi, in qua petijt causam quæ erat inter me & me alicui cõmitti. & princeps rescripsit, & commisit: certè valet non inspecta persona serui. Op. de l. j. §. e. vbi seruus est inhabilis ad supplicandũ principi: nisi cum supplicat de morte dñi sui. Dicunt quidã q̃ licet posset repelli à prin. si tamẽ nõ sit repulsus, sed princeps signauit supplicationẽ porrectã per seruũ, & rescriptũ emanauit, nõ vitiatur. multa em̃ fieri prohibẽtur quæ facta tenẽt. l. patre furioso. de his qui sui vel alie. iu. vel dic melius. q̃ aut seruus supplicat pro se, vt admittat̃ ad aliquid faciendum, & tunc nõ admittitur, & rescriptum per eũ impetratũ nõ valet. fallit in casu. d. l. j. Itẽ si princeps ex certa scientia hoc faceret quia censetur personam suã habilitare: tũc aũt videretur ex certa scientia, quando fieret mentio in rescripto de seruili conditione: ga apponeret clausula nõ obstante q̃ sit seruus: vel poneretur in restitutione q̃ princeps ex certa scientia hoc faciebat. aliàs non videretur fieri ex certa scientia. licet probaret q̃ b princeps sciuit. Glos. est notabilis in cle. & si principalis. [b] de rescri. in glo. fin. sicut non dicitur fecisse motu proprio: nisi hoc in rescripto contineatur expresse: vt in c. si motu proprio. de præbẽ. li. vj. & no. in l. j. j. de peti. bo. subla. lib. x. hic autẽ loquimur quãdo impetrauit pro alio. & tunc non curatur quis sit ille qui porrexit supplicationẽ. sed quis sit ille pro quo rescriptũ emanauit. †Sed cõtra extra gl. de. c. j. de rescr. lib. vj. Sol. speciale est in excõicato[c] vt nõ possit impetrare pro se nec pro alio[d] vt rubore cõfusus redeat ad gremiũ ecclesiæ. & interim excõicatiõe durante vitiatur eius conuersatio. Itẽ adhuc opp. de c. nonnulli. de rescri. in decre. vbi nõ valet rescriptũ impetratũ p illũ q̃ nõ habet mãdatũ. So. verũ est si afferat se habere, ga est subreptitiũ ꝓpter mãdaciũ. sed si hoc non asserat, valet si ille pro quo impetrauit ratum, habet. & ita obseruatur nec curatur cuius conditionis sit per hanc legem. 3 †per eam dicit Bar. hic si statutum dicat q̃ consilium debeat cõgregari ad sonum campanæ & vocem præconis. & quòd proposita debet fieri per priorem ancianorum. reperitur consilium cõgregatum, & propositam factam, & reformationem subsecutam non tamen apparet quod in congregatione fuerit seruata forma statuti quòd ad sonum campanæ & vocem preconis. & quòd pr̃posita fuerit facta per priorem: an dicta reformatio erit nulla? tenet ipse quòd non. imò valet. per argu. huius. l. quia sufficit concilium fuisse in vnum congregatum. ad quod etiam facit no. in l. humanum. s. de leg. vbi datur certa forma ad concedendum 4 leges. & tamen valent ea non seruata. vt ibi no. †Et not. hic pro congregationibus scholarium quæ fuerunt factę illo anno super facto rectoris non interueniente iussu & mandato rectoris veteris. prout dicitur in statuto. nam ipse dicebat non fuisse vniuersitatem legitimè congregat am & non valuisse gesta per eam. sed contrariũ patet hic per no. hic per Bar. & in l. ij. j. de decur. lib. x.

2 ☞ *Rescriptum per quod remittitur pœna, an ualeat. & nu. 4.*

3 *Per rescriptum quòd ius posuit princeps alteri tollere. & nu. 4.*

4 *Rescriptum si est contra ius, non tamen prohibeatur expresè, impetratio ualet si alteri parum nocet.*

LEX VII.

1 REscripta. †Lex ista ponit vnam regulam negatiuam. quòd rescripta impetrata cõtra ius l. cõtra tenorẽ l. cõtrariũ dispositis nõ valẽt: ga nõ cẽsentur

tur habere voluntatẽ principis: sed per importunitatem obtenta: cum intentio principis sit q̃ leges seruentur. Item ab ista regula ponit duas exceptiones. prima est. quãdo nulli nocerẽt, & pro desserent petenti. ex qua exceptione appareret q̃ regula intelligitur quando sunt alteri nociua. sup. non parum. sed multum. vt §. eo. l. quoties. & hoc in gl. ij. & ad hoc j. de præposi. sac. cubi. l. finlib. xij. Alia exceptio est. quando contineret indulgentiam delicti. subaudi iam cõmissi. nam super committendo nõ potest cõcedi rescriptum. & si concederetur, non valeret: quia præberet materiam delinquendi: sicut nec valeret pactum: vt in l. cõuenire. de pac. dota. †Item intellige quando per rescriptum remittitur pœna ex qua fiscus non augetur. vt pœna corporalis: vel infamiæ: vt gl. fi. Si verò pecuniaria: ex qua fiscus augetur: vel confiscatione bonorũ: tunc videtur quod nõ valeat: quia esset dãnosum rei publicæ: vt §. eo. l. nec dãnosa. vel dic secundũ Bal. ibidẽ quod si pœna nondũ est exacta, nõ reputatur rescriptum dãnosum propter odium pœnæ: secus si esset exacta. vt j. de peti. bonsubla. l. j. Et est canonizata ista l. xxv. q. ij. c. rescripta. & fuit Theodosij & valentiniani. & ibi vide bonã glo. quæ exemplificat istã regulã multis modis inter alios per l. causas vel lites. j. de trãsact. & l. peremptorias. j. sen rescin. nõ pos. & §. eo. l. quoties. ver. quid autem. procedit autẽ ista: nisi in rescripto cõtineatur clausula nõ obstante quacunq̃ l. contrarium disponente. vel nisi in eo diceretur quod princeps cõcesisit motu proprio. nã ista verba habent vim clausulæ prædictæ, vt in d. l. j. de pe. bo. subla. vel nisi diceretur quod ex certa scientia princeps concesisit. vt in l. idem Vlpianus. ff. de excu. tut. iuncta glo. quæ est in cle. & si principalis. de rescrip. †Intelligo tamẽ omnia ista in his quæ princeps potest facere seu tollere: vt sunt ista quæ consistunt in iure ciuili, secus in his quæ non potest: vt in his quæ cõsistunt in iuregen. vel naturali secundùm not. per gl. in l. quoties. §. eo. & per Cyn. hic. & per Bart. in l. fi. j. si contra ius vel vti. publi. Item intelligo in his quæ quis acquisiuisset ex suo facto vel industria, quæ difficilius possunt sibi auferri: iuxta ea quæ not. in l. id quod. ff. de lega. j. sed in his quæ ipse princeps cõcesit, licet ius esset alteri acquisitum. si tamen ille esset subditus, sicut princeps cõcesit. ita & auferre potest. vt patet in priuilegijs ex quibus acquiritur ius ei cui cõcessa sunt. & tamẽ cõcedens potest auferre, si cõcesit vt princeps, & per modum priuilegij. secus si vt priuatus. & perviam cõtractus ad quod vide qd̃ ponit Bal. post Nico. de ma. in l. qui se patris. j. vnde libe. Item si per modũ priuilegij cõcesisset ei qui nõ esset sibi subditus: vt Papa alicui laico: vel Imperator alicui ecclesiæ: nam nõ posset sibi auferre: vt sentit Inn. in c. nouit. de iudi. super ver. Theodosius. De prima autẽ exceptione pone hic exemplũ per l. si quando. j. de inoffi. test. si cõcederet alicui q̃ posset testari sine solennitate iuris: sed quid si concedit pupillo quod testari possit? Bal. sentit non valere, nisi rescriptum cõtineat clausulam vel aliud de supradictis tribus, quia tendit in præiudiciũ venientium ab intestato. cõtrarium puto. quia illi nullum ius habẽt viuente pupillo. vnde nõ possunt cõquæri, quia viderẽtur solliciti de hæreditate viuẽtis. valet ergo rescriptũ q̃n alteri non nocet, licet sit cõtra ius: etiã si nõ cõtineat aliquod de dictis tribus. & idẽ q̃n cõtinet indulgentiam criminis. aliàs nõ esset differentia inter 4 regulã: & exceptiones. † In gl. j. ibi [non autem potest intelligi.] dic s. illud quod hic dicitur in ver. [nisi.] q̃ q̃n rescriptũ contra ius nocet: & prodest petẽti, valet: quod ego intellexi etiã si contineat clausulã derogatoriã, vel motũ propriũ, vel certã scientiam. nã illud nõ põt intelligi eo casu quo per l. expresè prohiberetur impetratio: quia tũc etiam si neminẽ lederet, nõ valeret: subaudi nisi cõtineret clausulã derogatoriã, vel motũ propriũ: aut certã scientiã: vt in l. j. j. si nup. ex rescri. pete. & l. ij. §. de ium. trin. quinimò. Iac. ra. dicit requiri etiam secundã iussionẽ. Pet. cõtra. quod est verius: vt dixi §. eo. l. nec dãnosa. aut ergo rescriptũ est secundùm ius, & valet: etiã si alteri noceat: aut est cõtra ius. & tũc aut prohibetur expresè impetratio; & non valet: etiã si nulli noceat: aut nõ prohibetur expresè impetratio. & tũc aut alteri multum nocet, & nõ valet: vt in regula huius l. nisi cõtineat alterũ de illis tribus. aut nulli nocet, vel parũ: & tunc valet etiam si nullum de prędictis cõtineat. Vltimò opp. cõtra vltimã excep. de l. venia. j. de in ius voc. Sol. ibi. pœna veniebat applicãda parti. vnde princeps per suũ rescriptum sibi nõ aufert, nec valeret rescriptũ non continens clausulam derogatoriã, secus quãdo venit applicãda fisco. & ita intelligitur hic. sed cõtra de l. mãcipia. j. de ser. fugi. in fi. Sol. speciale est ibi in officialibus publici q̃n de linquũt in officio negligẽdo, vel malè faciendo: vt nõ valeat rescriptũ cõtinẽs remissionẽ pœnæ: subaudi si nõ cõtinet clausulam derogatoriã.

2 ☞ *Actor in suo libello quando facit mentionem de aliquo instrumento, sufficit quod dicat substantiam, & referat se ad instrumentum. & idem in appellante, qui habet necesse in appellatione facere mentionem de sententia lata contra se.*

3 *Quando pars petit sibi fieri copiam instrumenti à parte quod continet diuersa capitula, non debet fieri nisi de eo quod pertinet ad petentem. & idem si peteret à notario. Iudici debet totum instrumentum exhiberi.*

LEX VIII.

1 INstrumentorum. †Quãdo in supplicatiõe principi porrigẽda necesse est facere mentionẽ de aliquo instrumẽto, nõ debet, nec est necesse ponere totum tenorẽ de verbo ad verbũ: sed sufficit & debet fieri mẽtio de substãtia in brevibus verbis si tamẽ in aliquibus verbis instrumenti oriret̃ quæstio, debent illa sola inferri: & non alia. h. d. †No. ergo q̃ actor in suo libello q̃n facit mentionẽ de aliquo instrumẽto, debet seruare formã huius l. quia nõ debet esse verbosus. sed sufficit q̃ dicat substãtiã, & remittat se ad instrumentũ: puta vt cõtinet̃ in instrumento publico manu talis notarij. & eodẽ modo appellans: qui habet necesse in appellatione facere mentionẽ de sententia lata cõtra se, vt nõ habet necesse ponere totum tenorẽ sententiæ de verbo ad verbũ: sed sufficit q̃ exprimat substantiã eius quod est 3 contra se: facit l. fi. §. in his. j. de temp. app. †Item Cy. inducit istũ tex. in sol. & c. quando pars petit sibi fieri copiam instrumenti à parte quod continet diuersa capitula, non est fienda: nisi de eo quod pertinet ad petentem. vnde si legatarius petat, debet sibi fieri copia de particula sui legati: & etiam institutionis, à qua legatum dependet: non de alijs legatis vel particulis: & idem si peteret à notario qui qui rogatus: quia notarius non debet sibi publicare nisi particulam ad ipsum pertinentem. Decretalis autem contingit. de fide instru. declarat q̃ iudici debet totum instrumẽtum exhiberi: sed ipse debet mandare vt tradatur parti petẽti solùm particula quæ pertinet ad eum.

Quando libellus principi datur lit. contest. faciat. Rubr.

1 ☞ *Rescriptum non trahitur retro ad tempus datæ supplicationis. sed in eo ponitur tẽpus signatæ supplicationis.*

3 *Rescriptum delegationis impetratum contra Titium, etiam si uirtute ipsius Titius nunquam fuit in ius uocatus, & mortuus sit, extenditur cõtra hæredes eius: licet in rescripto de hærede nulla sit facta mentio.*

4 *Quid si rescriptum non faceret actionem transitoriam ad hæredem?*

LEX I.

1 DVbium. †Supplicatio porrecta principi super obtinendo iudice delegato in actione prætoria & temporali, si rescriptũ & delegatio fuerint subsecuta, habet vim lit. cõtest. quãtum ad duos effectus. s. vt faciat illam actionem transitoriam ad hæredẽ, licet de sui natura nõ esset: & sic perpetuat actionẽ quó ad transmissionẽ. Item quó ad faciendũ ipsam perpetuã respectu tẽporis: quia si erat annalis, vel minoris tẽporis, perpetuat̃ vsq̃ ad quatuor annos: sicut per verã contestationem. h. d. ista l. cũ seq. & sunt notabiles. Præmitte q̃ actiones prętoriæ & pœnales regulariter sunt annales, vel minoris tẽporis, & nõ trãseũt cõtra hæredẽ ante lit. cõtest. vt insti. de perpe. & tẽpo. act. & idẽ si sint rei persecutoriæ. tamen datur cõtra dispositionẽ iuris ciuilis. vt est vtilis actio rescissoria personalis vel realis, quę datur concessa restitutione: vt in l. fin. j. quib. ex cau. ma. & in l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. ff. de actio. & obli. dicitur etiam in istis ll. quod si super eis porrigatur supplicatio principi. vt det iudicem delegatũ, & sequatur datio, perinde est ac si lis foret contestata, sicut per veram contestationem perpetuarẽtur respectu transmissionis ad hæredem, & respectu temporis, vt in l. fin. j. de anna. excep. ita etiam per talem libellum supplicatorium secuto respectu in alijs autem actionibus ciuilibus de sui natura perpetuis qualiter interrũpatur pręscriptio, & perpetuet̃ actio. dic vt in l. fi. in prin. ff. de eo per quem fac. erit. & ibi vide Bar. nam in illis non habent locum iste ll. †Venio ad casum or. ccc. & nota 2 quod l. j. supplet primam. quia prima videretur requirere solum oblationem precum. sed l. ij. supplet quod requiritur etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vt lite pendente. Adde quando dicat lis pendere & dic vt per glo.in c.ij. extra. eo.tit.& per Alexan. de imo.in l.cū notissimi C.de præscriptio. xxx.anno.practi.Papien. in forma libelli in rei vendi.in ver. exceptiõe.pen.& Card. late in clem.j.extra eo. tit. Fran.cur.

b ¶ Tempus præsentationis. Adde. c. eam te.& c. cõstitutus. de rescrip.c.fi eo tẽpore. eo.tit.libr.vj. Anton. de but. in c. dilectus. el ij. de præben. Arch.in c.ſi ſoli.de concef.præben.lib.vj.

rescriptio & concessio:nisi enim delegaretur iudex vt petitum est: non fieret perpetuatio per solam porrectionem precū, sed pone quod tempore porrectę supplicationis tempus actionis nõdum erat elapsum: sed tẽpore quo supplicatio erat signata & delegatio fuit concessa: iam erat elapsum tempus,& sic act.erat extincta, an resuscitabatur? dic quod non: quia debet inspici tempus rescripti,& tempus supplicationis porrectæ.casus est.j.tit.prox.l.j. sicut enim post lapsum tempus & actionem extinctã non admitteretur supplicatio super eo resuscitando per l.causas vel lites.j. de trãsac. & per.l.quoties.ſ.tit.j. licet ante ipsam extinctam bene admittatur ad eã perpetuandam,quia facilius conseruatur in esse quã quod resuscitetur extincta.vt no.in simi.in l.ſi testamẽtum.ff.de testa.& ita si porrecta fuit supplicatio,tempore quo adhuc non erat extincta, non debet admitti rescriptũ emanans postquam extincta est:quia non trahitur retro ad tempus datæ supplicationis.nam in rescripto ponitur tempus signa-
3 tæ supplicationis,non porrectæ.& illud est tempus datæ. † Et no.in hac l.j.secundũ Docto.q rescriptum delegationis impetratum contra Titium,etiam si virtute ipsius Titius nunquam fuit in ius vocatus,& mortuus sit,extenditur contra hæredes eius:licet in rescripto de hærede nulla sit facta mentio:& potest hæres virtute ipsius citari,sed illud est verum in casu huius legis. qñ rescriptum habet vim lit.conte.vt faciat actionem transitoriã contra hæredem.nam nisi hæres posset conueniri virtute illius, videretur fruſtratorium:vel posito quod non esset quod posset cõueniri coram alio iudice.attamẽ sicut illud rescriptũ facit actionem trãsitoriam,ita etiam durat:vt virtute ipsius posit actio in
4 iudicium deduci coram illo delegato,† sed quando rescriptũ nõ operaretur illum effectum,quod faceret actionem transitoriam ad hæredem,quia esset de sui natura transitoria, & tunc an virtute rescripti impetrati contra certam personam si contra illam non erat lis inchoata,vel facta citatio,an virtute ipsius posit in iudicium trahi hæres eius.dic vt plenè not. per Canonistas in c. significauit.de rescri.& de iud.c.quia.& de fo.compe. c. dilecti. Decrarat etiam lex secunda legem primam,& restringit eam ad actiones prætorias annales.Bald.intelligit esse idem etiam cum durant minori tempore,vt redhibitoria,vel quanto minoris. qñ durant.vj.mensibus.

a Vt lite pendente uel post prouocationem aut diffinitiuã sententiã nulli liceat supplicare imperatori. Rubri.

1 †No.quoniã habemus duos tit.ſ.istũ in quo tractatur. An pendente lite super aliqua causa vel actione sit licitum alicui supplicare principi,vt aliquid concedat super illa lite,vel mandet fieri de quo etiam loquitur ti.in authentica.in me.lit.non fieri sacras formas vel iussiones. Item habemus alium titu. j. de litigio. in quo tractatur quod lite pendente non sit licitum parti vel reo aliquid innouare,puta actionem alteri cedere,vel rem de qua litigium est alienare,quia sunt effectæ litigiosæ,& Canonistæ habent titulum vt lite pendente,in quo tractatur de omnibus prædictis tam in decretalibus quam in vj.& cle.

2 ☞ *Rescriptum non trahitur retro ad tempus supplicationis:sed habet uim ex tempore signaturæ supplicationis,& hoc in gratiosis,& quid in contentiosis?*

3 *Iudex delegatus in quibus casibus posit à principe impetrari?*

4 *Procurator meus si me inscio impetrauit mihi iudicem delegatum in casu in quo licitũ est impetrare:& ego ignorans contestatus sum litem coram ordinario: non potero postea ordinarium declinare uisa impetratione.*

5 *Sententia lata post signaturam supplicationis,& ante præsentationem rescripti, uidelicet non potest irritari uirtute rescripti postea præsentati:sed lata post præsentationẽ rescripti non uidet.& nu.1.*

6 *Sententia diffinitiua quòd etiam appelletur decretũ: sed strictè loquendo decretum sumitur pro alia interlocutoria,uel pro interpositione authoritatis.*

LEX I.

1 Licet postquam. †Lex ista loquitur quando supplicatio fuit porrecta lite pendente:sed scriptũ fuit subsecutũ lite finita. Lex autẽ secunda loquitur qñ supplicatio sit porrecta lite pendẽte.Et etiam rescriptũ subsecutũ lite nondũ finita.Lex autẽ ſi.loquitur qñ post litẽ finitã fuit porrecta supplicatio,& rescriptũ concessum.& ista l.j.h.d.Snia nõ retractat virtute rescripti postea subsecuti:licet supplicatio fuisset prius porrecta. h. d.
2 notabiliter. †Et sic rescriptũ nõ trahit retro ad tps supplicationis: sed habet vim ex tpe supplicationis:licet dudum post litẽ expediatur.hoc tñ in gratiosis,vt in beneficialibus.vt in c.tibi qui.de rescrip.lib.vj.Sed in contentiosis videtur attẽdi tempus præsen-
b tationis.[b] qm antequã literæ præsentẽtur iudex habet iustam causam ignorandi. & videtur delinquere si aliquid faciat quod sit contra tenorem rescripti per ea quæ not.in c. ex conquæstione. de rest.spo.per Inno.Et pone hic exemplum,per ea quæ dixi in præcedenti tit.vel pone q inchoauit lit.conte.corã iudice ordinario,lite pendẽte supplicasti principi quod causam ad se adduceret,& auferret de manibus ordinarij: qa fortè habebas ipsum suspectum:vel quod delegaretur cuidã alteri:antequã princeps supplicationẽ signaret iudex ordinarius tulit sententiã cõtra te, tu autẽ præsentas rescriptũ post sententiã cõcessũm & expeditum.& dicis virtute illius sententiã tunc nullã ex defectu iurisditiõis,quia princeps ad se causam aduocauit,vel alteri legauit, & sic abstulit iurisditionem iudici ordinario: vt in c. significasti. de offi.or.ego replico virtute rescripti post sententiã impetrati non posse sententiã retractari:vt j.sen.rescin.non pos.l.j.tu replicas quod licet rescriptũ fuit concessum post supplicationẽ,tamẽ data fuit dudum ante.& hoc probas,certè non sufficit tibi, quia
3 non inspicitur tempus supplicationis datæ.h.d.l ista.l. nota.† In glo.j.ibi.[nam etiam ante nõ est adeundus princeps.] subaudi vt det iudicẽ delegatũ in causa omisso ordinario. Itẽ intellige q nõ est adeũdus nec per actorẽ nec per reũ,nisi in casu qui sequitẽ qñ ordinarius requisitus negligeret iustitiã facere, & hoc respicit psonã actoris, vel nisi pars impetrãs delegatũ fui aduersarij potẽtiã phorresceret:vt j.qñ imper.inter pup.& vidu.l. vnica. & hoc respicit tam actorẽ quã reũ.olim verò secus:qa etiã reus trahebat actorẽ ad extraordinariũ iudicẽ:vt in l.criminali.j.de iurisd. om.iud.& no. p Bart. in auẽ.qua in quincia.j.vbi de cri.agi.opo. vbi etiã dicit quod qñ esset impetratus iudex delegatus eo casu quo põt impetrari,quod erat olim.regulariter hodie non: nisi in p̃dictis casibus, q locus est preuẽtioi inter ordinariũ & delegatũ:qa si ordinarius pueniret faciẽdo partẽ citari, delegatus non posit postea in cã,pcedere:& si corã eo altera pars traherel, poset opponere exceptionẽ litis pẽdentiæ corã ordinario. vt in l. si
4 qs postea.& l.vbi cœptũ.ff.de iudi.quod intelligo nisi princeps ipsi ordinario iurisditionẽ abstulisset,rescribẽdo q impetrãs nõ posset corã eo cõueniri,vel iurisditionẽ ad se reuocando.ar.in c. quia cũctis.de conces.prebẽ.lib.vj.& prædicta de iure ciuili: sed de iure canonico omisso ordinario impetrat delegatus in cã etiã extra p̃dictos casus:dũ modo nõ trahat aduersarius vltra vnam dietã à loco originis, vel cõtractus.iuxta ea quæ plenè habẽt.in
4 c.statutũ.de rescrip.lib.vj.† Sed pone. ,procurator meus me inscio impetrauit mihi iudicẽ delegatũ in casu quo licitũ est impetrare,ego aũt ignorans fui contestatus litẽ coram ordinario,an possim postea ordinarium declinare visa impetratiõe tenet hic Cy. q nõ.argu.huius legis.& ff.man.l.ſi fideiussor.§. pœnã.& quod no.in c.vt debitus.de appel.Item quæritur.ista.l. loquitur quãdo post latã sententiã fuit lignata supplicatio quæ prius erat porrecta:quid si ante latã sententiã? gl.super ver.tuggeris. tenet idem quod hic.Tu dic q illud est verũ,si etiam literæ non erãt expeditæ ante latã sententiã.vel si erãt,nõ erãt præsentatæ iudici. nã propter ignorantiã iudex corã quo cã vertebat censebat adhuc habere iurisditionẽ,licet per rescriptũ fuisset sibi ablata per l. si
5 fortè.ff.de offi.præsi.& per c.si duobus.de app.† Ideo sententia lata post signaturã:& ante præsentationẽ rescripti valet. & tenet: nec potest irritari virtute rescripti postea præsentati,ad quod bene facit.c.audita.de rest.spolia.sed li post præsentationem rescripti iudex ferat sententiam,non valeret: quia sciret sibi iurisditionem ablatam,ad quod vide quod not.in c. ex conquæstione. de resti.spo. Item adde quod no.per Ioan.and.super data.vj.libri.quòd inspicitur tempus dati rescripti,quod est tẽpus signaturæ: non tempus supplicationis porrectæ vt in hac.l. Vltimò
6 no.in vltima glo.iuncto tex.† quòd sententia diffinitiua appellatur decretũ:sed strictè loquendo decretũ sumitur pro alia interlocutoria, vel pro interpositione authoritatis: vt in titu. ff. de

rebus eorum sine decreto non alienandis.

2 ☞ *Sententia dicitur esse de actis.*

Actorum appellatione,continentur etiam interlocutoriæ & decreta quæ interponuntur:& quæ alia contineantur? & nu.4.

3 *Actorum copia semper est fienda,& etiam sententiæ cum die & consule, secus in aliis instrumentis priuatis.*

4 *Si quis producat aliquam scripturam uetitam produci sub certa pœna, quod eoipso post sit condemnari ad pœnam sine alio processu.*

LEX II.

1 Supplicare. †Lite pendente coram vno iudice,non licet principi supplicare vt causa cõmittatur alteri iudici, sed bene licet supplicare vt mandetur iudici causæ q faciat copiã actionis, vel pronũtiationis,quæ prius fuerat denegata. Item post latã sententiã quæ transiuit in rẽ iudicatã,nõ licet supplicare vt causa finita retractetur,& iterũ cognoscat. & cõtrariũ facies punitur.h. d.licet ergo ante causam cœptã corã ordinario posit supplicari vt alteri causa delegel in duobus casibus:vt dixi ſ.l.proxi. postquã verò est inchoata corã ordinario, nõ licet etiã in illis impetrare:vt causa de manibus illius aduocetur, & alteri cõmittatur: sed bene licet impetrare mãdatũ illi iudici:vt in causa procedat, si fortè erat negligẽs,vel vt alter iudex sibi adiungat, si fortè ille erat suspectus.& h.d.glos.quæ incipit. [scilicet interlocutoriæ.] quæ ad tex.addit etiã duos casus,in quibus lite pẽdẽte licet supplicare.& hoc videl procedere etiã de iure canonico:vt in c. fin. extrà eo.& per Inn.in c.causæ.lo ij de testi.licet secus sit qñ causa nõ erat adhuc inchoata.& tũc dic vt dixi in l.præcedẽti. Item post causam inchoatã & ante latã sententiã quæ trãsiuit in rẽ iudicatã.& tũc dic vt in secundo casu huius legis. & in l.ſi. In gl.j. in ſi.ibi: [ſi autẽ aliud priuilegiũ peteret,qñcunq peti potest.] Intellige hãc gl.ſi petatur aliud priuilegiũ:non in illa causa quæ pẽdebat.nã ſi in illa, nõ valeret.vt in auth. in medio litis nõ fieri sacras formas. Itẽ intellige quod dicitur hic in prin. qñ in rescripto impetrato nõ fieret mẽtio de litis pendẽtia corã alio iudice. nã ex hoc redderel rescriptũ surreptitium:quia si hoc fuisset expressum principi verisimile est q causam de manibus illius non auferret,nec alteri cõmitteret.ad hoc faciũt ea quæ habẽtur in c. vt debitus.de appel.secus si fieret mentio de pendentia litis:quia princeps põt à quolibet inferiori iuridi.aduocare.& causam per seipsum cognoscere vel alteri delegare:vt in l.iudiciũ soluitur.ff.
2 de iudi.† Deinde Doc.inducũt istũ tex.dũ dicit [nisi vel actorũ cõmunium, vel pronũtiationis.] q sentẽtia non dicatur esse de
a actis[a],cũ alternatiua ponatur inter ea tanquã inter diuersa. sicut & copula solet poni inter diuersa.vt in l.ſi qui ducẽta.ff. de reb. dub.ad quod facit ff.de re iud.l.acta.& j.de re iud.l.vl.& de sen. quæ sine cer.quãti.l.vlti.& de app.l.à procõsulibus. Cõtrarium determinãt Doc.per l.actorũ.ff.de re iud.& no.in l. in fraudẽ.§. neq; instrumẽta.ff.de iur.fis.& hoc ibi tenet Bar.& Io. an. in addi.Spec.tit.de sen.§.j.nec obst.iste tex.quia hic alternatiua ponit inter genus & speciẽ:sicut in tit. de serui.& aqua.nã etiã & serui tus aquæ seruitus est.& in Euãgelio. dicite discipulis eius & Petro.Sed quid de sententia ab obseruatione iudicij? dicit Inno. q nõ est de actis.de offi.deleg.c cõsuluit.cõtrariũ puto.per ea quæ idẽ not.in c.j.de prob.vbi appellatione actorũ cõtinẽtur etiã in-
3 terlocutorię,& decreta quæ interponũtur.† Item no.ex isto tex.
b secundũ Bal.q semper est fiẽda copia actorũ[b].& etiã sententię, supple etiã cũ die & consule.& ita intelligitur iste tex.& l.ij.j.de eden.licet secus in alijs instrumẽtis priuatis:vt in l.j.§. editiones. ff.de eden.Item Bal.not.istũ tex.circa fi.dũ dicit [protinus condemnetur.] q si quis producat aliquã scripturã vetitã produci sub certa pœna, q ex eoipso poteſt condẽnari ad pœnã sine alio
4 processu.† Not.etiã gl.super verbo [actorũ.] quæ sint illa quæ
c cõprehenduntur appellatione actorũ.ſ.illa quæ aguntur in iudicio:subaudi:cõtentioso. de quibus gl. ponit exemplũ.Idem si in iudicio voluntario:vt sunt emãcipationes, vel dationes tutelæ per ea quæ no.Inn.in d.c.j.de proba.qui dicit q omniũ prædictorũ fienda est editio cũ die & cõsule:quia fuerit coram iudice vel magistratu:nõ sic in illis quæ nõ coram iudice:sed corã notario:licet nõ sit publica persona:nisi notarius hoc faciat ex priuilegio notariatus.in quo cõtinetur q sit iudex ordinarius. nã posset ex hoc interponere authoritatem in emancipationibus: sed an datio libelli sit de actis.vide Bar.j.de in ius vo.super rub.Itẽ vide hic ea quæ not.per Gul.de cu.j. de iu. a
om.iud.l.nomen.

2 ☞ *Qui post sententiam latam contra se à qua non appellauerunt, uadunt puta Venetias ad dominationem, & supplicant quòd causa iterum reuideatur, & recognoscatur,quòd nõ debeant audiri,nisi ex iustissima causa.*

3 *Supplicare est tunc licitum ei qui non potest appellare: quando sibi denegaretur appellatio ex priuilegio iudicis iudicantis.secus si propter factum suum uel negligẽtiam,uel propter ius commune, quia bis appellauit & succubuit.*

4 *Qui supplicat ut retractetur sententia, quæ transiuit in rem iudicatam, incurrit infamiam: & efficitur inhabilis ad testificandum, & quam aliam pœnam patiatur?*

LEX III.

1 Vi licitam. †Qui renuntiauit appellationi expresse vel tacitè, nõ potest aduersus sententiã supplicare.h.d.† No.cõtra illos qui post sententiam
2 latã cõtra se à qua nõ appellauerũt,vadunt Venetias ad dnationẽ, & supplicãt q causa iterũ reuideatur,& recognoscatur,vt nõ debeant audiri: nisi ex iustissima causa. vt si allegarẽt se fuisse impeditos in appellatione interponẽda. Itẽ per hanc legẽ declarat. l.ſi quis aduersus.cũ aut.ibi posita.ſ. titu.ij.

3 † q tunc sit licitũ supplicare ei qui non põt d appellare. qñ sibi denegaretur appellatio ex priuilegio iudicis iudicãtis.secus si propter factum suũ,vel negligentiã:vt hic. vel propter ius commune:quia bis appellauit, & succubuit:vt j.ne.lice.ter.prouo.& hic in
4 glos. † Not.mirabile in fin.q incurrit infamiam qui supplicat vt retractetur sententia,quæ transiuit in rem iudicatã. & sic si produceretur in testem:posset sibi obijci q non esset habilis.Patitur etiam aliam pœnam,de qua in l.præcedenti.in fi. sed illud nunquam vidi practicari, tamen tene menti: quia posset tibi facere honorem,si casus occurreret.cum pauci sint qui aduertãt,& scirent de hoc excipere.sufficit.

Si contra ius uel utilitatem publicam,uel per mendacium fuerit aliquid postulatum uel impetratum. Rubri.

2 ☞ *Surreptitio reddit rescriptum gratiosum ipso iure nullum,sed ad lites ope exceptionis,& quid si in rescripto continetur clausula motu proprio, uel ex certa scientia?*

Quòd plus operetur motus proprius principis in rescripto quàm clausula non obstante.

1 Quæro †,ad quid fuit necessarius iste tit.cũ istud fuit expeditũ in l.nec damnosa.& l.rescripta.ſ.de preci.imper.offer. in quibus dicitur quòd rescripta impetrata contra ius vel vtilitatem publicam nõ valent? Rũde q illæ loquuntur quando rescriptum non erat surreptitium: quia impetrans non expressit aliquid falsum, nec omisit aliquod verum.& tunc talia rescripta non vitiantur, nisi quia non videntur habere mẽtem principis. nisi apponatur clausula non obstante.vel fuit cõcessa motu proprio,vel ex certa scientia hoc expresso in rescripto.hic verò ti.loquitur quando fuerunt impetrata per mendacium expressum in supplicatione, vel per taciturnitatem eius: quod si fuisset expressum, princeps non concessisset,quo casu etiam si rescriptum contineret clausulam non obstante,nõ valeret.vel ipso iure vel in effectu.ipso iure si erat rescriptum gratiosum: vt j.eo.l.& si legibus.in effectu. id est,ope exceptionis si erat rescriptum ad litem.vt delegatio iudicis.vt not.j.eo.l.ij.& in c.cæterum.extra de rescrip.per Innoc.
2 & eo.titu.c.ad audientiam. † In quibus not.quòd subreptio red-
d dit[d] rescriptum gratiosum ipso iure nullum. sed ad lites ope exceptionis: sed si in rescripto contineretur quòd motu proprio, vel ex certa scientia:tunc subreptio cessaret: vt in c.ſi motu proprio.de præbẽ.lib.vj.& sic plus operatur motus proprius quàm clausula non obstante. de quo etiam habetur hic. in l.j.j. de petibo.sublatis.lib.x.

¶ De actis. Adde Bart.in l.actionũ. ff. de re iudic. Doc.in c. cũ æterni.de re iudic. lib.vj.

¶ Copia actorũ. Adde Barto.in l.ſi.ff. de bo.autho.iud.pos.& quid de copia articulorũ vel capituli vide Bal.in c. per tuas. in ij.col.de test.

¶ Appellatiõe actorum. Adde de hoc & dic vt per Alex. in l. acta. & in l. actorũ. ff.de re iudi. & ibi q venit sententia glo.& ibi Bar. in l. ſi fraudẽ. §. neq; instrumẽta.ff. de iur.fis. Cano.in c. qm cõtra fallam. de proba.in c. in præsentia. de renunt. & in c. prudentiã.in prin. de offi.dele. Et adde qđ omnis scriptura quæ fit corã iudice dicit de actis.l.illud.& ibi gl. in verbo. actorũ. & Bal.ã.de sacrosan. eccle. adde Bal in l. interrogatã.j.de libe. cau. vbi q venit ea quæ fiunt corã iudice etiam non in figura iudicij. Cur.

¶ Subreptio reddit. Adde c. ad audientiã. el ij.de rescrip.Inn.in c.olim.de re iudic.& in c. cũ olim. de cau. pos.& proprie.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ☞ *Si alicui mandata est cognitio alicuius causæ, uidetur etiam ei mandata diffinitio. Ille cui mandata est executio super negotio nondum discusso, an etiã possit cognoscere*

LEX I.

1 NOn idcirco. †Licet non omnia quæ in supplicatione narrata, non propterea rescriptum redditur subreptitiũ. h. d. quod intellige qñ sunt talia: quæ etiam si fuissent expressa, impetrans nihilominus rescriptum obtinuisset. aliàs secus. vt in c. super literis. extra de rescript. Pone exemplũ, feci tibi debitori meo pactũ de non petendo, tu postea feci sti mihi pactum de petẽdo. impetro. contra te iudicem delegatum tanquã contra debitorem meum ex tali contractu, non facta mẽtione de dictis pactis, hoc nõ nocet. nam si fecisset eodẽ modo obtinuisset: vel si à sententia appellauit, & impetrauit iudicẽ delegatũ in causa, nõ habeo necesse in impetratione facere mẽtionẽ de omnibus actis in prima causa.

2 & ita ponit casum glo. † In text. ibi. [cognitio delata est.] not. ex hoc text. iuncto tex. seq. [iudicare &c.] ❡ illi cui mãdata est cognitio alicuius causę, videtur etiam mandata diffinitio, & sic potest causam terminare: sicut econtra illi cui mãdata est executio super negotio nondũ discusso: censetur mandata etiã cognitio, vt j. eod. l. & si non cognitio. de hoc tamen an sit verũ vide Bart. in l. à diuo pio. in prin. ff. de re iudi. & est glo. in l. qui procuratorem dat. ff. de procu. in romana curia semper exprimitur in supplicationibus non solũ cognitio, sed determinatio: vt committat causa cognoscenda, & sine debito terminanda: & nisi hoc vltimũ apponeretur: non posset terminare: sed deberet referre postquam omnes termini fuissent seruati: vt j. de iudi. aud. ad hæc & l. solent. in prin. ff. de offi. proconsul. nam commissarius remitteret causam ad cãcellariã vt alteri cõmitteret diffinitionẽ sufficit.

2 ☞ *Impetrans dolosè rescriptum, si expreßit mendatium, uel tacuit ueritatẽ, an rescriptum sit ipso iure nullum? & quid si non per dolum, & an tribuat iurisditionem? & nu. 3. 4. 5. & 6.*

3 *Qualiter intelligatur distinctio, an sint talia, quæ si non fuissent expressa uel tacita, impetrans rescriptum obtinuisset uel non?*

4 *In rescriptis de gratia mendax precator penitus caret impetratis.*

5 *In omni rescripto, etiam de iustitia, subintelligitur clausula si preces ueritate nitantur, & an ista conditio referatur ad collationem iurisditionis?*

6 *Decretum decisiuum negotij, interpositum ex falsa causa: est nullum ipso iure.*

7 *Si narro principi me fuisse institutum in testamento condito à pupillo, & quòd iure cauetur tale testamentum esse nullum, cum contrarium sit, & petij iudicem delegatum super executione talis testamenti, & princeps dedit, talis delegatio non est nulla, potest tamen probari quòd princeps errauit in iure.*

8 *Princeps non præsumitur habere notitiam de consuetudine specialium locorum, sicut nec de statu, & in dubio non uidetur uelle eis derogari, nisi de ipsis facta sit mentio expressa.*
Licet iura scripta non sint producenda, nec probanda, quia sunt notoria. consuetudo tamen est probanda, & super ea potest fieri articulus.

9 *Statuta alterius loci sunt producenda & probanda in termino dato ad producendum iura: non sic de statutis eiusdem loci clausis in uoluimine statutorum.*

10 *Per consuetudinem uel statuta locorum potest tempus decem dierum datum ad appellandum prorogari, & etiã abbreuiari, licet non posset tolli appellatio ad superiorem.*
Appellatio iuris scripti ita concludit ius consuetudinarium, sicut ius commune scriptũ.

11 *Si fiat compromissum in arbitros & arbitratores, ut in procedendo posßint procedere de iure & de facto, sed pronuntiare de iure tantum, & reperiatur contrariet as inter ius commune scriptum & consuetudinem uel statutum, secundum quod ius debebunt pronuntiare?*

12 *Si narrauj principi quod teneb as librum meum ex causa depositi & nolebas restituere, & obtinui iudicem delegatum, postea uidens quòd non fuit depositum sed commodatum, formo libellum super actione commodati, poterit delegatus procedere secũdum rei ueritatem?*

13 *Si narrauj principi quod eras debitor meus, cum non esses, & impetrauj iudicem delegatum, & postea effectus es debitor. an posßim agere coram illo delegato?*
Quid econtrà si tempore impetrati rescripti eras debitor, postea liberauj te per pactũ, uel alio modo, & tu petis coram illo delegato te absolui diffinitiue?

14 *Si dicitur rescriptum esse falsum, quia nunquam emanauit à principe, uel de eius cancellaria, an delegatus in eo expressius posßit super hoc cognoscere?*

15 *Si princeps scribat iudici ordinario in aliqua causa ut iustitiam faciat, & talis ordinarius procedat in ea causa ut delegatus, quòd ualebit sententia.*

LEX II.

1 PRæscriptione. †Lex ista legit duobus modis in glo. licet glo. quæ incipit [quatuor.] videatur ponere quinque lec. sed reuera reducuntur ad duas. vna fuit lect. Pla. altera fuit lect. Io. & Azo. quę sunt de directo contrariæ. nam ista l. hoc dicit quòd si rescriptum impetrationis iudicis delegati est subreptitium propter aliquam falsitatem expressam, vel propter aliquam tacitam. ex tali rescripto nulla tribuitur iurisditio delegato. ideo de causa debet cognosci per iudicem competentem, qui debet sequi veritatem. h. d. sed secũdùm Ioan. & Azo. dic quòd imò ex tali rescripto tribuitur iurisditio delegato: tñ ipse debebit procedere in causa, non secũdùm narrata vel tacita, seu expressa, sed secundũ q̃ est rei veritas. pro qualibet harum lect. facit iura & rationes. Pro lect. enim Pla. facit tex. imò videtur ibi casus. & ex illa l. fuit motus in l. & si legibus. j. eod. q̃ mendax Imperatori carere debet penitus impetratis: sed non careret penitus, si per tale rescriptũ tribueretur iurisditio delegato. nam saltẽ obtineret iudicem sibi propitium. Pro lec. Azo. facit. l. precedẽs. nam illa lex æquiparat surreptionẽ quæ fit in tacendo, ei quæ fit in exprimendo falsum. & tamen in primo taciturnitas non reddit legationem nullam: ergo nec secunda. multæ etiã rationes & iura introducuntur pro vtraq; parte. propter quas dissentiones tollendas emanauit. c. super literis. extra de rescri. † in quo distinguitur. aut impetrans dolosè expressit mendaciũ, vel tacuit veritatem: & tunc rescriptum sit ipso iure nullũ, & non tribuet ex eo iurisditio. & illo casu locũ habet opi. Pla. aut non per dolum: & tunc aut fuit expressum vel tacitũ, tale quid, quod si non fuisset expressum vel tacitũ, impetrans rescriptum nihilominus obtinuisset, & tunc rescriptum valet: & tribuetur ex eo iurisditio cũ effectu: quia iudex delegatus poterit procedere in causa: secundũ tñ veritatẽ, & non secundũ expressa vel tacita. & ita locũ habeat opi. Io. & Azo. quæ videt de mente huius. l. nolendo tex. cauillare, dum dicit [datũ iudicẽ:] vt intelligat de illo iudice qui fuit datus per illud rescriptũ. nam tenẽdo lectu. Pla. oportet tex. impropriare, quod intelligat de alio iudice: puta ordinario. & dum dicit [datum.] intelligatur. s. à lege. vel si intelligat de illo eodẽ iudice delegato. debet intelligi quod etiã ipse erat ordinarius: & quod non cognoscet vt delegatus, sed vt ordinarius, & illa est magna impropriatio. si verò fuit expressum tale mendacium: vel tacita talis veritas, quòd vel quæ si non fuisset expressa vel tacita, rescriptum non obtinuisset: tũc seruatur media via: quia rescriptum mero iure valet, & in hoc applaudet lec. Azo. non tñ in effectu: quia poterit elidi ope exceptionis, & in hoc applaudet lec. Pla. & si non obiceretur exceptio, posset iudex cum effectu procedere. ita intelligitur illud. c. licet hoc non bene exprimat ibi, sed no. eo. tit. c. cæterũ. Pe. autem dicit primũ membrum illius. c. esse cõtra istum tex. expresè, q̃ hic loquitur qñ impetrans fuit in dolo. dum dicit [in tacendi fraude.] & tamen tenendo in hoc. c. lec. Io. & Azo. quæ est de mente literę. rescriptum nõ est nullũ ipso iure: nec in effectu, imò valet, & sine obiectu exceptionis potest iudex procedere secundũ veritatẽ. Bar. tñ sustinet, dicens illã. l. procedere qñ cõmittitur causæ cognitio, & diffinitio: sed si cognitio inciperet ab executione: quia mandaret princeps quod rem quã tenes, quã ego expresi esse meam. restituas mihi, quo casu videt cõmisisse etiam cognitionem, vt est in l. & si non cognitio. tunc habet locum q̃ in illo capitulo in primo mẽbro, quæ verba Bar. traxit de capite suo non quòd text. ibi hoc probet, vel velit. vnde puto quòd Pet. verius

3 dixit, † Qualiter autem intelligatur alia distinctio, an sint talia, quæ si non fuissent expressa vel tacita, impetrãs rescriptum obtinuisset, vel non. hoc non declaratur ibi in text. sed Docto. nostri videntur dicere, & de illa est veritas, quòd aut sunt talia quę respiciunt negotium principale, non autem iurisditionem: vt si narrauj quòd possidebas rem meam, cum reuera non esset mea: vel quòd eras debitor, cũ nõ esses. tunc habeat locum opi. Azo. qui saltẽ erat dubium, & princeps non fuit motus ad dandum iudicem, propter hoc quòd asseruj rem meã, sed vt litem & dubium decideres: sed si sit tale quid quòd non concernat negotiũ principale: sed iurisditionem: vt quia non narrauj quòd super illa causa lis penderet corã alio iudice, quod si narrasset, princeps alteri non commisisset: vt ſ. tit. proxi. l. ij. vel narrauj me appellasse, cum esset falsum: & sit idem. vt ſ. titu. proxi. l. fina. tunc habet locum tertium membrum illius distinctionis: quia rescriptũ valet mero iure: sed potest elidi per exceptionem: quæ debet opponi ante lit. contesta. & tunc iudex delegatus pronuntiabit se non esse iudicem: sed si opponeretur post, non deberet admitti: quia est exceptio dilatoria. & idem si essent exceptiones litis finitæ per transactiones, vel iusiurandum. illæ enim possunt apponi non

ni non solum in vim peremptoriæ: & tũc respicerẽt negotũ principale, & nõ haberent vitiare rescriptum: sed etiã possunt obijci in vim dilatoriæ cõtra rescriptum & iurisdictionẽ: quia si princeps sciuisset causam finitam, per rescriptum eam noluisset resuscitari per l. causas. j. de transac. & ita no. in c. j. de lit. conte. lib. vj. in gl. Et est notãdũ q̃ in casibus in quibus procedit lec. Azo. vt quia mendacium seu expresio falsitatis, vel taciturnitas veritatis cõcernunt negotium: seu expresio falsitatis vel subreptionis nõ possunt opponi contra rescriptum: quia non intrat delegationem, nec impedit iurisdictionem cõferri: non enim principem creditur fuisse motum ad dãdum iudicem delegatum propter ea quæ narrauj impetrãs, sed quia super eis erat lis inter partes. vnde voluit quod decideretur. & sic delegatio dicitur esse pura. sed debet opponi. in vim peremptoriæ, post lit. contest. vnde si narrauj q̃ occupas rem meam, vel q̃ me expoliasti possessione eius. q̃ eras debitor meus. & petij dari iudicem delegatum vt cognoscat de prædictis, & te cõdemnet. & tu opponis de rescripto. quod est subreptitium. & offers te paratum probare rem nõ esse meam. & q̃ me nõ expoliasti quo probato petis pronuntiari rescriptum esse subreptitium. & illũ nõ esse iudicem cõpetentem, & te absolui ab obseruatione iudicij: quæ absolutio non est interlocutoria. & me cõdemnari in expẽsis. ego autem dico iudicẽ debere procedere in negotio principali. & facere te respõdere libello meo, & litem contestari. & si probabo quæ narrauj, dabit sententiam diffinitiuam pro me. & si nõ probabo, vel tu probabis me dixisse falsum, dabit sententiam diffinitiuã pro te. tu verò opponis q̃ primò & ante omnia oportet cõstare de iurisditione iudicis: vt j. de excep. l. fi. quæ ergo erũt partes iudicis: certè nõ admittet exceptiones tuas cõtra rescriptum & cõtra iurisdictionẽ: quia posito q̃ essent vera nõ reddunt rescriptum nullum: nã eodem modo princeps cõcessisset, propter dubium litis. quod erat inter te & me super prædictis, secundũ q̃ ego peto, quare faciat te respõdere libello meo, & litẽ contestari: nõ autem feret sententiam secundũ narrata per me: nisi probẽ illa esse vera, sed sequetur veritatẽ. & si apparebit q̃ ego nõ dixi verum, dabit sententiã

4 pro te diffinitiuã. † Hæc est lec. Azo. quæ est vera in istis terminis. cui lec. ob. l. & si legibus. j. eo. vbi dicitur q̃ mendax precator penitus caret impetratis: sed nunc non carebo penitus, quia saltem habebo iudicem delegatum ad voluntatem meam, nõ plures dantur solutiones. sed ista cõmuniter tenetur, q̃ illa loquitur in rescriptis de gratia, quæ propter surreptionẽ redduntur ipso iure nulla etiã quó ad cõferendũ iurisdictionẽ executori super hoc delegato. vt in c. ad audientiam. el ij. & ibi glos. mag. circa fi. extra de rescrip. nos loquimur de rescripto de iustitia. quæ propriè rescripta dicuntur. nulla enim gratia vel priuilegium cõceditur, sed solus iudex delegatus ad obseruãtiam iuris cõmunis, vt faciat iustitiam inter partes, quæ nõ redduntur ipso iure nulę propter surreptionẽ: nec etiam in effectu si surreptio non con-

5 cernit delegationẽ: sed negotium principale. † Item ob. huic lec. quia in omni rescripto etiam de iustitia apponitur vel subintelligatur clausula si preces veritate nitantur[a]. vt j. titu. j. l. fin. & illa

a conditio videtur concernere omnia in rescripto contenta tã delegationem vel commissionẽ iurisdictionis: quam etiã diffinitionem causæ. vnde si reperiatur falsa quæ narrata sunt, videtur omnis concesio reddi nulla: quia conditio de præsenti falsa non suspendit actum, sed statim reddit ipsum nullum: vt l. cùm ad præsens. ff. si cer. pet. Dicunt Doc. q̃ imò illa cõditio nõ refertur ad delegationẽ: seu collationẽ iurisditionis. sed solum ad diffinitionẽ causę, q̃ diffiniatur secundũ quod petitur, si vera sunt quę in precibus narrãtur: & nõ aliter: ipsa verò delegatio censetur facta purè, nõ sub aliqua cõditio. Bald. subtiliter & melius dicit. q̃ dicta conditio etiam diffinitionẽ non reddit cõditionalem: quia si redderet: sequeretur q̃ si iudex pronũtiaret pro me impetrãte: cũ tamen narrata pro me fuerint reperta falsa, nõ valeret pronũtiatio: quia nõ est seruata forma rescripti. vt in c. cũ dilecta. de rescri. cuius tamẽ cõtrarium est veritas. nã Inn. in c. super literis. dicit q̃ si Papa mãdet iudici q̃ cõdemnet te mihi: si probabo te debitorem meũ, & iudex hoc nõ probato condẽnet: q̃ valet condemnatio. & est ratio: quia illa cõditio inest à iure, etiã si nõ exprimatur. ideò nõ reddit actũ cõditionalẽ. vt l. conditiones quæ extrinsecus. de cõdi. & demõ. sed potius facit admonitionẽ quã

7 conditionẽ. vt est tex. notab. in simili in l. muto. ſ. sub cõditione.

a ❡ Nitãtur. Adde Bal. in l. fi. C. de diuer. rescri. Doc. in c. ex parte. de rescrip. Spec. in tit. de rescr. præsenta. in ſ. viij. Io. and. in c. j. de lit. contesta. lib. vj. in nouella.

ff. de tute. valebit ergo sententia lata pro impetrante. etiã si preces veritate nõ nitãtur, § illa cõcernebant negotium principale. & inerãt etiã si nõ fuissent expressa. & sic non

6 obst. dicta oppositio. † Tertiò & vltimò obstat huic lect. l. cùm verò. ſ. subuentũ. ff. de fideicõ. lib. & l. j. ſ. hæc verba. ne vis fiat ei. cum simil. in quibus habetur q̃ decretum interpositum ex falsa causa est nullum ipso iure. ergo & delegatio: sed dic q̃ contrariũ loquit in decreto decisiuo negotijs, quod fundatur in causa. vnde si illa reperit falsa ruit: sicut & rescripti gratiosum. vt in l. & si legibus. j. eo. nos loquimur in rescripto nõ decisino: sed tẽdente ad decisionẽ dubij, quod erat inter partes: vnde nõ fundat in expresione narratorũ, sed in dubio litis, quæ erat inter partes. & ista causa nõ erat falsa, imò vera. Cõcluditur ergo q̃ tales exceptiones nõ sunt admittendæ cõtra rescriptum. & ita determinat expresè Io. and. in regula exceptionẽ obiciẽs. de reg. iu. li. vj. in mercur. in quæstione ibi disputata. si narrauj te me spoliasse, & impetrauj iudicẽ vt te cõpellat ad restituendũ, & tu opponis q̃ rescriptũ est surreptitiũ, & protestaris q̃ nõ vis litẽ cõtestari. sed cognoscatur de illa surreptione, & pronũtietur super rescripto, & q̃ ille nõ sit iudex cõpetẽs, q̃ ista exceptio non debet admitti: sed debet te cõpellere ad rñdendũ libello meo, & ad procedẽdũ super principali negotio: & feret sententia pro eo qui probabit. & secundũ veritatẽ, nõ secundũ assertionẽ meã. tenendo autẽ opi. Pla. in casibus in quibus est vera: quia narrata cõcernũt delegationẽ, quã princeps nõ fecisset si sciuisset narrata nõ esse vera: tũc procedũt ea quæ ſ. dixi in cõtrariũ. quia talis exceptio opponetur cõtra rescriptũ, & non cõpelletur obiciens procedere in negotio principali: nisi prius discusso & pronũtiato super exceptionibus. & si apparebit eas obstare, pronũtiabit rescriptũ esse subreptitiũ, & se nõ esse iudicẽ competentẽ: & absoluet ipsum obijcientẽ ab obseruatione iudicij. & condemnabit impetrantem ad expensas. Huic lec. obst. iste tex. in fi. dum dicit q̃ talis iudex feret sententiam. & sic innuit q̃ possit cognoscere de negotio principali, & sententiam diffinitiuã ferre. Plac. dicit q̃ nõ loquitur de diffinitiua: sed de interlocutoria super rescripto. & super incõpetentia iurisditionis: vel si vis intelligere q̃ loquatur de diffinitiua: & q̃ possit cognoscere de negotio principali: tunc dic q̃ non cognoscet vt delegatus, sed vt ordinarius, si erat alius ordinarius inter partes & si dicas hoc est cõtra tex. qui loquitur de ipso delegato, dum dicit [datum iudicẽ.] Rñdet ipse [datum.] ſ. à l. & est sensus q̃ alius ordinarius à l. datus cognoscet: vel si vis intelligere de eodẽ delegato. dic q̃ cognoscet de cõsensu partium, non aliter: certè si sua opi. est vera, q̃ rescriptũ reddatur ipso iure nullum, & nulla cõferatur iurisdictio, tunc etiam de consensu partium nõ posset procedere. vt d. l. priuatorum. j. de iur. om. iud. sed in hoc sua opin. non est vera, q̃ rescriptũ reddatur ipso iure nullum, & nulla cõferatur iurisdictio: tunc etiam de cõsensu partiũ nõ posset procedere. vt d. l. priuatorũ. sed in hoc sua opi. non est vera imò valet mero iure, licet possit elidi per exceptionẽ eo casu quo fuerunt talia narrata, quæ si nõ fuissent, princeps nõ concessisset. & tenent omnes Doct. maximè Cano. ideo potest procedere q̃ idem iudex poterit cognoscere de negotio principali. ponit autẽ glos. exemplum circa istam lect. quam vt plurimũm videtur sequi in iudice delegato. in causa appellationis, & exemplificat glos. tribus modis id quod hic dicitur, quod fuit mendacium in narratione iuris. Tu potes breuiter exemplificare secundum. Bal. quia dixit se legitimè appellasse: cũ tamen appellauit, & non legitimè infra decem dies in narratione facti: quia dixit se appellasse, & non appellauit in taciturnitate veri: quia dixit se appellasse, & erat verum: tamen tacuit quod erat casus in quo nõ poterat appellari. potest etiam poni exemplum in iudice delegato in causa principa. non expresso in supplicatione quod lis pendebat super illo negotio coram alio iudice. vt ſ. titu. j. l. ij. vel quod ordinarius interpellatus negligebat reddere ius. & tamen hoc nõ erat verũ: vt no. in l. j. eo. ti. in omnibus enim istis casibus si illa nõ fuissent narrata principi: vel si sciuisset ea non esse vera, rescriptum delegationis non concessisset: quia non est verisimile & lites sopitas velit per suũ rescriptũ resuscitare. ideo in omnibus illis procedit opi. Pla. † Vltimò ex prima expositione glos. magn. no. & collige quòd si narro principi me fuisse institutũ in

Universidad de Deusto
Biblioteca

testamento condito à pupillo, & quod iure cauetur tale testm esse validũ:cum contrariũ sit, & petij iudicem delegatũ super executione talis testamẽti: & princeps dedit:quod talis delegatio non est nulla propter hoc mendacium:quia princeps in hoc non decipitur:cũ habeat omnia iura in scrinio pectoris:vt l.omniũ.j.de testa. tunc ergo est rescriptũ surreptitiũ qñ narrantur ila quæ princeps verisimiliter ignorat: non qñ princeps verisimiliter scit, sed licet tale præsumatur,potest tñ probari contrarium quod princeps errauit in iure. tex. est xxv. dist.c.præterea.† Ex secunda expositione glo.not.plura. Primò quod princeps non præsumitur habere notitiam de consuetudine specialiũ locorũ,sicut nec de statu : vt in c.j.de cõsti.lib.vj.ideo nõ videtur in dubio velle ei derogare, nisi de ipsis sit facta expressa mentio. Item q̃ licet iura scripta non sint producenda nec probãda:qa sunt notoria,consuetudo tñ bene est probanda: & super ea põt fieri articulus secũdũ Bart. & no.in l.ij.§.q̃ obseruari j.de iura cal.† & idem de statutis alterius loci,vt sint producenda in termino dato ad producendum iura,& etiam probanda:non sic de statutis eiusdem loci clausis in volumine statutorũ:quia ista etiam sunt notoria: nõ sic in reformationibus nõ clausis in volumine statutorum.nam in eis idẽ est quod de statutis alterius loci.iuxta not. per Bar.in l.cũ prælatis.ff.de re iudi.Sed tertiò principaliter no. in glo.secundũ Bald.& dicit q̃ alibi vix reperies,quia ista gloss. sentit.†q̃ per consuetudinem vel statuta locorũ potest tempus decem dierũ datum ad appellandũ prorogari,& etiã abbreuiari: licet non posset tolli appellatio ad superiorẽ:vt in c.venientes.de iureiu.Et ego addo quartũ notabile quod colligitur ex glo.iuncto tex.dum dicit gloss.[dic ergo iuris. ſ.consuetudinarij,] quia appellatio iuris scripti facta ita concludit ius cõsuetudinarium, sicut ius commune scriptum.nam tex.dicit in iuris narratiõe, & glo.intelligit.ſ.consuetudinarij.†& per hoc videtur determinari quæstio.si facimus compromissum in arbitros & arbitratores vt in procedendo possit procedere de iure & de facto.i.seruato ordine iudiciario,vel non seruato: sed debeant pronuntiare de iure tantum:vt quotidie fit;& reperiatur contrarietas inter ius cõmune scriptum quod dicit vnum , & consuetudinem vel statutum quod dicit contrarium,& in illo loco corrigit ius commune:quia secundũ ius habebunt arbitri pronuntiare.constat enim quod partes potuerunt à statuto & consuetudine recedere, & velle stare iuri communi.Doct.alibi videntur sentire q̃ debeãt pronuntiare secundũ ius commune:quia quando fit mẽtio de iure simpliciter. intelligitur in potiori significato de iure Romanorum scripto:vt l.penul.ff.de iusti.& iur.& instit.de iure naturali gen.& ciui.§.sed quoties.tanquam de excellẽtiori.& ita sentit Io.and.in addi.Spe.tit.de arbi.§.exigere,dicens q̃ ille qui habet ius secundũ consuetudinẽ vel statuta,& non de iure cõmuni,periculosum facit cõpromissum tali modo:quia videt à consuetudine vel statuto recessisse.Idẽ videtur sentire Bart.in l.quicunque.j.de ser.fugi.sed in contrariũ facit ista gl.quia illud verbum ius,põt cõprehendere ius consuetudinariũ. & ad hoc facit quod no.Inn.in c.significauit.de rescrip.vbi dicit q̃ petẽs quartã quæ sibi debeẽ de iure,videt intelligere de illa quę sibi debeẽ de cõsuetudine.& ista videt tutior pars.quia nõ est credendum q̃ compromittẽs velit renũtiare iuri suo in dubio, qñ verba possunt aliter intelligi.& sic dicẽdo q̃ pronũtiãs de iure, videt sensisse qd̃ pronũtiet illo iure quod prędualet ius cõsuetudinariũ, & statutariũ iure cõi.ergo &c.& no.q̃ illa l.& oẽs sequẽtes istius ti. & etiã sequẽtis.& ti.precedentiũ sunt canonizatę in decre.xxv. q.ij.per totũ.& ibi vide glos.in summa.& fuit illa.l. Diocletiani maximiani.vt ibi habeẽ.†Quęro circa lectu. Azo.pone qd̃ narrauí principi q̃ tenebas librũ meũ ex causa depositi, & nolebas restituere,& obtinui iudicẽ delegatũ:postea vidẽs q̃ nõ fuit depositũ sed cõmodatũ formo libellũ super actione cõmodati. Tu opponis q̃ super illo nõ potes ꝓcedere:& qd̃ ego expresi men datum:vnde petis pronũtiari rescriptũ subreptitiũ.ego tñ opponq̃ non põt opponi illa exceptio ad rescriptũ , cũ istud tangat negotiũ principale:vnde dico q̃ procedaẽ secundũ rei veritatẽ. vt hic secundũ lec. Azo.quęrit quid iuris? Rñdeo nõ poterit ꝓcedere quia sup illa actiõe nõ est delegatus.quod hic dicit secũdum naturã actionis.ꝓcedit qñ cã vel forma secundũ quã volo procedere,põt claudi in rescripto.al's secus secundũ Cy. & Bal. sed si exprimit vna cã,non includit alia diuersa, sicut in libello cõuentionali:quia si peterẽ ex cã depositi,& postea probarẽ de cõmodato,nõ possum obtinere sententiã.vt no.Inn.in c.j. de lit: cõtest.eodẽ mõ si impetrarẽ iudicẽ sup proprietate.& postea videns me nõ posse probare dñiũ quod narrauí principi,volo agere possessorio restituẽdæ.nõ poterit iudex cognoscere,quia non claudit in rescripto,cũ diuersa sit cã possessionis & ꝓprietatis. l. naturaliter.§.nihil commune.ff de acqui.pos.de hoc tñ dic.j. si à nõ cõpe.iudi.l.si de proprietate.& in c.j.de sequest.pos. An delegatus super proprietate possit cognoscere de possessione.† Itẽ quæro narrauí principi quod eras debitor meus,impetrauí iudicem delegatũ:tempore impetrationis postea effectus es debitor meus,an possim agere corã illo delegato? dicit Bald. indistinctè q̃ non per c.fi.de rescri.vbi rescriptũ ad lites nõ extẽditur ad lites futuras,quę tempore impetratiõis nõ erãt.Cyn.distinguit,& melius,aut efficitur debitor ex cã præcedẽte rescriptũ,& poterit cognoscere,aut ex cã subsequente.& tunc secus:sicut in libello conuentionali.vt in l.si rem.§.fi.ff.de pig.acti. iuncta l.non põt videri.ff.de iudi.Sed pone ecõuerso tempore impetrati rescripti eras debitor,postea liberaui te per pactũ,vel alio modo,tu petis coram illo delegato re absolui diffinitiuè.ego dico quod delegatus à modo nõ habet iurisdictionẽ: quia liberando te videor renuntiasse rescripto.quid iuris.Bald.tenet hanc partem.ego dico contrariũ:quia licet ego renuntiauerim,tu tñ cũ quo rescriptum illud erat effectũ cõe,si fuerit iudici pręsentatũ.vt no. Inno.in c. ex cõquæstione.de restit.spo.non renuntiasti: nec mea renũtiatio sibi nocet,quominus possis petere te absolui diffinitiuè : vt est glo.in l.vlti.ff.de rei ven.in vers.quid si actor.& per Inno. in dicto c.ex conquæstione, sicut renuntiatio appellationis facta per appellantem nõ nocet appellato:qui poterat eam prosequi. l.ampliorem.& ibi not.j.de appel.per Doct. & l. omnem honorem.qñ prouo.non est necel.j.per Cy.in fi.& sicut actor nõ põt renũtiare instantiæ inuito reo.vt in auf.qui semel.j.quomodo & quando iu.† Item quæro,quid si dicitur rescriptum esse falsum, quia nunquã emanauit à principe,vel eius cancellaria: an delegatus in eo expressus possit super hoc cognoscere,' & pronũtiare se esse iudicẽ competentem? Inno. multum dubitat de hoc in c.super literis.de rescript. quia si verum est quod sit falsum, etiã de voluntate partium non potest vti iurisditione:vt in l.priuatorum.j.de iurisd.om.iud.sed hoc est verum super negotio principali: sed super hoc articulo an sua sit iurisditio est dubium. nam in iudice ordinario clarum est,quia cum ipse iurisditionem habeat inter suos subditos, potes cognoscere & pronuntiare an sua sit iurisditio etiam quo ad illum qui non est sibi subditus : & pronuntiatio facit ius,si ab ea non appellatur.& facit eum iudicem,licet non esset.vt l.si quis ex aliena.ff.de iudi.sed in delegato qui non habet iurisditionem nisi virtute rescripti , si rescriptũ daretur subreptitium:tum quia non est nullum ipso iure , posito quòd subreptitium esset. & sic iurisditionem habet, licet posset elidi,adhuc idem,vt possit pronuntiare se,esse competentem iudicem,& pronuntiatio facit ius,& si dicitur esse falsum,tunc est magis dubium: quia si poterit pronuntiare , in potestate cuiuscunque erit acquirere sibi iudicem delegatum propitium,faciẽdo fabricari falsum rescriptum.& postea per eum pronũtiari rescriptum esse validum & verum,& se habere iurisditionem,non immeritò Innocent.dubitat Bartol. hic dicit q̃ si falsitas est notoria ex forma rescripti,non poterit ex ea cognoscere; sed si non est notoria,sed dubia.tunc per tale rescriptum licet falsum constituitur in quasi possessione iurisditionis : ratione cuius poterit cognoscere,& iudicare,& iste est casus in quo ratione dubitationis põt quis habere iurisditionẽ,quã aliàs nõ habet:vt in glo. mag.ff.super verbo [sententiã.] circa prin.& quod no.in l.si putas.j.de pet.hæredi.potissimè hoc procederet si talis commissarius haberet aliàs iurisditionem:vt in casu quem habui de facto: †quia dominatio Venetorum scripsit potestati pergami , quod in quadam

a ¶Notitiã. Adde Bal. in rub.de consue. recti feu.& in l.ij. C. q̃ sit longa consue, & Abb in c.j. de re iud.

b ¶De iure. Nunquid appellatiõe iuris simpliciter veniat ius municipale,vide per Abb.in proœ. clem. Abb.in c.j. vt lit. pen den. Abb.in c.cumana.in pe.col.de elect. Lu.ro.cõsi.cclxj. incip. clarissimè videt & de hoc adde tu & vide vt per d.meum. d.Bar.soz.in suo cons. fil.cclxxj.col.ij.vers. quinto confirmatur. & per do.Maria.eius genitorẽ in suo consi. ix.colum.vj.ver.non obst.secundũ Stra.

c ¶Cognoscere. Adde doct.in c. si eo tẽpore. de rescri. libr. vj. Cal.in tit.de rescrip. consil.ij.

in quadam causa quæ vertebatur inter pergamẽses procederet, & iustitiã faceret.ipse pronũciauit se esse iudicẽ delegatum in illa causa virtute dictarũ literarũ:& tanquam delegatus processit, & tulit sententiã.opponabaẽ quod sententia erat nulla:quia illæ literæ nõ **faciebant** illum delegatũ , cum nihil adderẽt ad formam procedẽdi vltra formã statutorũ , & emanauerãt inter subditos: vnde videbatur potius excitata iurisditio ordinaria.vt in c. licet. de offi.ordi.& pronũciatio illa quod erat delegatus, nõ valebat: quia facta virtute literarum quæ sibi nullam iurisdictionem dabant:ego dixi cõtrarium:quia saltem habebat iurisdictionem ordinariam,in qua poterat fundari illa pronuntiatio. & sic faciebat ipsum iudicem delegatũ.postquã non fuerat appellatum:& per cõsequens processus & sententia in,causa principali factus & lata tanquã à delegato valebãt per not.per Inno. in d.c. super literis.& per Bart.in l.ex quacunq̃.ff.si quis in ius voc.non ierit. & etiam hic per istam glo.& id quod not.in d.l.si putas.

2 ☞ *Si contra rescriptum opponitur exceptio subreptionis, an excipiens debeat hoc probare? an verò impetrans habeat necesse probare ueritatẽ narratorũ & expressorũ?*

3 *An semper stetur narratis in literis principis, seu narratis in literis impetrantis rescripti?*

LEX III.

1 PVniri iubemus. †Opp. contra hanc legem de l.ij.§.de legi.in fi.vbi puniũtur iudices admittẽtes exceptiones cõtra rescriptũ principis.& hic puniuntur si nõ admittũt.dicit ibi Alber. quod illa loquitur quãdo opponeretur cõtra potestatẽ principis,q̃ illud nõ potuerit cõcedere.hic verò contra voluntatem: quia dicitur q̃ à principe nunquã emanauit , vel si emanauerit, nõ secundùm suam intẽtionem : quia sibi fuerit narratũ falsum. & sic opponebatur exceptio falsitatis, vel surreptionis : ibi verò exceptio impotentiæ : vel dic q̃ etiam si exceptio surreptionis:si erat talis surreptio quæ nõ habeat vitiare:quia eodem modo rescriptum obtinuisset,si surreptio nõ fuisset. & sic erit temeraria exceptio.& sic adhuc locum habet l. contra. hic nõ erat temeraria,sed cõcludens:vel dic q̃ ibi loquitur etiam quãdo erat cõclu-
2 dens:tamen apparebat manifestè falsa exceptio. hic non. †Item adhuc opponitur : quia ille text. innuit q̃ ille qui opponit exceptionem surreptionis,habeat necesse surreptionẽ probare. cõtra imò impetrãs habet necesse probare veritatẽ narratorum & expressorũ in rescripto:vt in l.ij.j.de his qui ve.æta.impe. Iste articulus est dubius,cui incumbat onus probãdi, an impetrãti, q̃ narrata per eum sint veraꝛan excipienti,q̃ sint falsa.quæ tangit Cy. super l.proxi.in vlti.vel antepe.q.& obscurè loquitur Io.and.in addi.Spec.de clande.despõ. super rubri. vbi allegat hanc legẽ, dicens q̃ quãdo princeps aliquid concedit per seipsum ad supplicationem alterius,& alius opponit q̃ cõcessio nõ valet : quia narrata per illum sunt falsa , ipse habet necesse probare falsitatẽ: quia præsumatur pro impetrante & pro rescripto : quia illa sint vera:nisi probetur cõtrarium , si rescriptũ habet debitã formam. & ita intelligit hanc legẽ:sed si mãdat **alteri** quod faciat, vt quotidie videmus fieri per summos pontifices , qui cõmittunt alijs, tanquam ipsi nõ sint plenè informati de veritate , q̃ si vera sunt quæ narratur,faciãt id quod à petente postulatur, & tunc impetrans habet necesse probare veritatem narratorum , & ita loquit l.ij.de his qui ve.ætat.impe.nam illa probatio de qua ibi fit corã iudice corã quo insinuatur rescriptum veniæ, ad quem pertinet ipsum executioni mãdare : vt l.ea quæ.de tempo. in integr. Sed idẽ Io.and.plenius resumens hunc articulum.in c.j.de lit.cõtest. lib.vj.narrat diuersas opi.& finaliter videtur tenere q̃ veritatem 2
expressorũ necesse habeat probare impetrãs. & nisi ꝓbet succũbat:etiam si princeps per seipsum cõcedit:sed veritatẽ suppressorum necesse habeat probare oppositiones, qui dicit impetrãtem aliqua tacuisse,quæ sunt in facto quæ si fuissent expressa,rescriptum nõ obtinuisset. hanc opi. videtur tenere Inn.q̃ impetrans habeat necesse probare veritatẽ narratorum indistinctè:cum super eis fundetur intentio principis,sicut in libello conuentionali,in quo fundatur sua intẽtio,habet necesse illud probare.l.ij. ff.de proba.ita tenet ipse in c.ex parte abbatissę.de priui.& Spe. in tit.de excep.§.nunc videndũ.ver.licet autẽ. Breuiter in rescripto ad lites tenenda est distinctio Cy. in l.præcedenti. q̃ autem 3
sunt talia quæ cõcernunt negotium principale. & ille habet necesse probare,cui de natura negotij incumbit onus probãdi, vel actor vel reus:sed si cõcernunt rescriptum & intentionem principis cõcedentis,multum placet mihi distinctio prima quàm facit Io.and.in ti.de clande.despõ.in addi.Spec.& Bar.in l.præcedenti videtur sentire q̃ incumbat opponẽti probare falsitatem, sicut in aliis exceptiõibus.vt in l.exceptionibus.ff.de prob.quia excipiendo quis efficitur actor. †Vltimò cõtra prædicta opponitur : quia videtur q̃ semper stetur narratis in literis imperatoris,vel papæ : vt in cle.j.de appel.Sol.quæ dicta sunt suprà locũ habent in his quæ primò fuerunt narrata per supplicationem & princeps postea ea referret,tãquã narrata. per partẽ. vt videmus in literis papalibus. cum autẽ tua petitio:postea subiũgebat &c. & si nõ fuit facta per partem:sed per ipsum principalem,tũc distinguitur.aut narrabat aliquid q̃ consistebat in facto suo:puta cõtulit alicui beneficium spectãs ad collationẽ Episcopi , quod beneficiũ Episcopus cõtulerat alteri.& narrat Papa se illud beneficium reseruasse ad suam collationẽ, q̃ si est Episcopus, non poterit cõferre,certè statur tali narrationi:nec potest Episcopus vel ille cui cõtulit contrarium probare : aut non cõsistebat in facto papæ.sed alterius,& tunc statur narrationi:tamẽ potest probari contrarium:vt ibi not.in glo.& in c.si Papa.de priuil.lib. vj. Non sunt alia.

2 ☞ *Literæ conquestus quæ ueniunt de curia romana, licet incipiant ab executione, si tamen pars contradicat: poterit executor cognoscere de uer itate.*

3 *Quis possit executionem delegare?*

4 *Executor quando non possit audire exceptiones.*

LEX IIII.

1 ET si non cognitio. †Ille cui committitur executio super negotio nondum discusso,nec determinato per sentẽtiam , si coram eo opponatur quod executio fieri non deberet, quia principi fuit narratum aliquod falsum , potest de his exceptionibus cognoscere.& secundùm veritatem pronuntiare : licet cognitio non fuerit expresè mandata : quia censetur mandata tacitè h.d.& pone exemplum q̃ narrauí principi qualiter insustè tenes & occupas rem meam : quare petij mihi dari iudicem, qui te compellat ad restitutionem eius. vel narrauí q̃ me expoliasti. & idem obtinui : debes scire q̃ practica est ista q̃ debeo præsentare literas illi commissario , & ille debet te citare missa tibi copia literarum,& mandare quod mihi restituas postquam fuit delegatus super restitutione , & sic super executione. vnde debet incipere à via executiua,sicut sibi mandatum est:tamen debet iustificare præceptum quòd si senseris te grauatum, compareas coram eo recepturus iustitiæ complementum:iuxta not.in l.de pupillo.§.meminisse.ff.de ope.noui nunci.si comparet,& dicis te non teneri obedire præcepto : quia res nõ est sua, vel tua : vel me non spoliasti , ideò petis per me debere dari libellum super rei vendicatione , vel interdicto , offerens te paratum respondere. & ordinariè litigare coram dicto delegato. Sed ego dico quod nolo dare libellum, nec ordinariè procedere.quia hoc nõ est sibi commissum sed quod procedat via executiua,certè postquam contradicis,talis deputatus super executione poterit ordinariè procedere. & non debet ad vlteriora super illo mandato procedere , sed mandare quòd dem tibi libellum : quia illud præceptum resoluitur in vim simplicis citationis : vt not. in dicto §. meminisse. & sic ingrediemur iudicium ordinarium : vt in simili.j.de edi.diui Adria.tol.l.fin.versi.si autem contradictor &c. in quo necesse habeo probare narrata per
me. †quia ille est casus.& istud videmus quotidie fieri in istis literis conquestus quæ veniunt de curia romana. nam incipiunt ab executione : dicunt enim. Conquestus est nobis talis , quòd talis iniuriatur eidem occupando rem suam , quapropter mandamus tibi vt vocatis qui fuerint vocandi , si ita tibi constiterit, restitui facias eidem. videtur ergo mandata cognitio veritatis. sufficit. In gloss. quæ incipit. [cum hoc.] ibi , [sed respondeo princeps mandat, vt hic : non alius.] dic istam tenet Bartol. sequens autem solutio est contra hunc tex. Item vlterius est falsa: quia etiam missio ex primo decreto non potest demandari:licet cognitio an sit fienda vel non bene demandetur:vt l.cognitio.§. vt poss.de offi.eius cui mand.est iurisd. & not.in d.l.iubere. †Sed contra istam sol. quam Bar.tenet opp. quia etiã alius inferior à principe,mandat executionem.vt videmus in arbitris proferẽti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Exceptiones. Adde Ant. de but. & Abb. in c. decæt ero. de rescript. & per Lap. alle. ij.

b ¶ Alicui. Adde Paul. de ca. consi. ccxvj. inci. præsupposito sine dubio. & per Cariabā. cõsi. lxxxvj. in cip. d. Nicolaus. & Abb. consi. xlj. inci. saluatoris. in vlti. col. in j. volu.

bus sententiam, vel in iudice delegato, vel in episcopo inter laicos, vel in doctore seu rectore scholarium dantibus sententiã inter scholares. nam cõmittunt executionem potestati: vt in l. episcopales. in fi. & ibi nõ. ş. de episcopis audi. & in iudice vnius territorij qui cõmittit iudici alterius territorij: vt no. in l. properādū. §. sinautē reus. j. de iudi. & in l. cũ vnus. §. is qui. ff. de bo. autho. iu. pos. Sol. cõtraria loquunt qñ talis cõmissio fit propter defectum iurisdictionis illius qui sententiã tulit: quia vel functus est iurisdictione: & sic nõ potest exequi: vel est talis qui nõ habet familiã, nec imperium, cum executio requirat vtrunq; : vel quando fit in auxilium iurisditionis: vt quia iudex qui tulit sententiam nõ potest in suo territorio executioni mandare: quia ibi non reperiuntur bona condemnati. si autem ille qui tulit sententiã, vel ad quẽ pertinet executio posset eam facere de per se: tunc non potest eã alteri delegare: cum sit de imperio. nam tunc procederet ille vt delegatus, sed in primis casibus nõ, pcedit vt delegatus: sed suo iure vt ordinarius. licet ad requisitionẽ & iussum illius qui sententiam tulit, vt in simili habetur in text. & glo. in l. nec mandante. ff. de tuto. & cura. da. ab his. † Vltimò oppo. in glo. fi. quòd exa ecutor non posit audire exceptiones. a vt j. de execut. rei iudi. l. si (vt proponis) glo. soluit. sed non bene: licet fortè bonum intellectum habuit. dum dicit [vel ibi de nuntio hic de iudice.] dic ergo clarius q si fuit commissa executio super negotio nondum discusso nec terminato per sententiam, quo casu non est intẽtio principis facere contra quem committit, nisi narrata sint vera. ideo si narrata sunt vera, vult q talis cõmissarius de hoc cognoscat, & pronuntiet diffinitiuè: ibi verò quando fuit commissa executio super negotio discusso & terminato per sententiam, quæ executio potest fieri per illum iudicem qui sententiam tulit. quo casu aut committit mero executori vt nuntio: & nullam exceptionem debet admittere, sed facere executionẽ vt sibi iussum est: vt in l. contraria. aut promittit alteri iudici, quo casu cõmisi. dicitur executor mixtus. & procedit vt ordinarius, non vt delegatus. vt ş. dixi. & tunc quid iuris sit plenè tangitur per glo. in l. pastoralis. de offi. dele. sed plenius & vtilius per Bar. in l. à duo pio. in prin. ff. de re iud. vbi omnino vide prædicta, qñ executio venit in præiudiciũ alterius: sed si posset fieri sine preiudicio: tunc etiã qñ committitur super negotio nondum discusso, est in electione ipsius commissarij, procedere per viam executiuam, nulla facta citatione, vel per viam iudiciariã citatis his qui possunt lædi: vt si papa mandat mihi conferri beneficium vacans, pertinens ad collationẽ ordinarij. nam potest executor ipsum cõferre ordinario non citato: quia ista collatio non tendit in præiudicium ordinarij: quia postea discutabitur an fuerit bene facta, vel non: prout in simili not. in bonorum pos. petita & decreta. ff. de bono. pos. l. iij. §. bonorum. & §. si causa cognita. & pōt eligere viam iuris, & facere citari ordinarium, & tunc declaratio quam postea faciet, ei preiudicabit, & hæc habentur plenè per Inno. in c. dudum. de præsum. & per glo. in cle. j. de offic. delega.

2 ☞ *Accusans aliquem puta Titium tanquam bannitum in persona seu capite, cum non esset ille Titius, & accusator hoc sciebat, debet puniri similitudine supplicij.*

LEX V.

1 ET si legibus. †Rescriptum impetratum per mendacium, etiam si non sit iuri contrarium non valet, & mendax punitur, si in eo reperitur improbitas. i. dolus. h. d. Intellige per mendacium in exprimendo falsum, vel in tacendo verum, quod potuit mouere principem ad concedendum: secus si sit tale q veri similiter non potuit mouere, vt in expressione confinium falsorum, vt si narretur aliquid fuisset gestum in tali castro comitatus Bon. vel diœce. & nulla subest ratio q propter hoc magis cõcesserit, quã si esset de alio comitatu vel diœcesi. aliàs secus. vt not. Bar. in l. præscriptione. ş. eo. & intellignt cõmuniter hanc l. in priuilegijs, vt not. Archi. xxv. q. ij. c. dicenti. §. & si legibus. vbi lex ista est canonizata, sed hoc non videtur conuenire literæ: quia priuilegia sunt contra ius cõmune: vt no. in c. j. de rescript. & hic dicitur q rescriptum erat consentaneum legibus. ergo nõ concedebat priuilegium. dic ergo melius quod loquitur in rescripto gratioso, siue contineat priuilegium quod est contra ius cõmune, siue beneficium quod est secundum ius commune, vel non contrà, vt concessio alicuius castri in feudum, vel beneficij ecclesiastici, talis tanquam gratia fundatur in expressione narratorum, si sunt talia quæ potuerunt inducere principẽ ad concedendum: ideo ruit si illa non reperiũtur vera. Sed rescriptum de iustitia per quod conceditur iudex delegatus, vt faciat iustitiam inter partes, quod dicitur emanare ad iuris communis obseruantiam. secundum quod dicunt glo. iuris canonici. & probatur in l. ij. tit. j. ibi cum ea quæ ad ius rescribuntur &c. fundantur principaliter in lite, quæ est vel esse speratur inter partes. nõ in expressione narratorum concernentium negotium principale. ideo licet illa sint falsa. rescriptum non est nullum, nec annullandũ: quia sufficit q sit lex de presenti, vel de futuro. quod dic, 2 vt plenè dixi in l. præscriptione. ş. eod. † Ex secundo dicto dicit Bald. se vidisse decapitari quendam, qui ex nimia improbitate & dolo impetrauit à iudice: vt caperetur quidam Titius, tanquã bannitus in persona seu capite: prout continetur in libris communis: cum tamen nõ esset ille Titius: nec illud idem corpus, & ipse impetrans bene hoc sciebat: sed captus cum magno labore hoc ostendit, & sic impetrans fuit repertus in tanta improbitate: quia fortè inimicitias habebat cũ illo, certè quod impetrauerat aduersus illũ falsò, necesse habuit sustinere in ppria persona cũ accusator calũnios⁹ tus puniat similitudine supplicij: vt j. de accu. l. fi. debet ergo hoc intelligi qñ mendacium tendebat in læsionẽ alienam, vel contra publicam vtilitatem non sunt alia.

2 ☞ *Princeps an possit tollere ius disponens?*
Non potest imperator facere legem generalem, quod spurij possint succedere sicut legitimi.
Rescriptum quando est contra aliquam legem derogantem legi præcedenti, an valeat sine clausula derogatoria?
3 *Qualiter debeat concipi clausula non obstante?*
4 *Lex noua tollit & corrigit præcedentem cui contrariatur, licet in ipsa noua non contineatur clausula non obstante exceptis duobus casibus.*
5 *Quid in rescriptis?*

LEX VI.

OMnes cuiuscunque. Lex ista in effectu dicit idem quod l. nec damnosa. & l. rescripta. ş. de preci. impe. offe. & debet restringi & limitari secundum illam legem rescripta. Item ista lex habet locum quando rescriptum quod est contra ius commune, non continet clausulam non obstante. Si autem continet tunc per eam apparet quòd princeps voluit illud ius quod contrariatur rescripto tollere, sed an possit, est dubium, & ad hoc tendit glo. magna hic posita, quæ considerat in effectu quatuor iura, scilicet diuinum, naturale: gẽtium, & ciuile. Prima tria non potest tollere: quia inuenta sunt à maiori potestate. Quartum ius bene potest tollere. hæc est fi. intentio glo. & sic illa clausula nihil operaretur circa illa tria prima iura, sed operatur circa quartum. similis glos. habetur in l. j. ff. de constit. prin. quæ glo. implicant multa quæ sunt inter se diuersa: ideo nõ explicant bene materiam. † vnde alius exordiendo, debes scire quòd duo sunt puncta vel articuli, primus: an princeps possit 1
b tollere ius quæsitum alicui b priuato, & sic ius dispositum. alius articulus, an possit tollere ius disponens, id est, ipsam legem sic disponentem, vel aliud ius. circa primum dico sic: quòd si priuatus habet aliquod ius quæsitum sibi ex suo cõtractu vel quasi siue illud sit ius de iure gẽtium: vt est dominium, siue de iure ciuili, vt actio per rescriptum, non potest illud auferre sibi: nisi ex causa publicæ vtilitatis contrarium suadentis: & tunc debet illum reinstaurare de pretio: vel alio præmio vt in l. Item si veberatum. ş. j. ff. de rei vendic. & hoc esse verum probatur. Nam & sic ex contractu celebrato per principem priuatus acquisiuisset dominium, vel actionem, non posset princeps sibi tollere: vt dixi in l. digna vox. ş. de legi. & probatur in c. j. de probat. multò minus si ex contractu celebrato cum alio: legem verò condẽdo vel iurisditionem exercendo bene posset princeps auferre ex alijs causis: vt patet in tit. de bo. dam. & j. de iure dominij impetran. l. fin. & non solum princeps: sed etiam iudex ex l. principis hoc facere potest, vt dictis iuribus. Si verò quæsitum est sibi, nõ ex suo contractu vel quasi: sed ex alio de prædictis iuribus: tunc si de iure diuino naturali vel gentium est quesitum, similiter per rescriptum non potest sibi auferre quod ipse non dedit: vt iura sanguinis, vel libertatis: vt in l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & l. ius agnatiõis. ff. de pac. sed si de iure ciuili positiuo vt est ius patriæ potestatis: vt in l. iij. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. vel ius agnatiõis, bñ posset sibi auferre: cũ sit supra ius ciuile: sicut papa supra ius canonicũ: vt in c. ꝓposuit. de cõcess. pb. & patet in l. tutelas. de capi. dimi. vbi pōt tollere ius agnationis sicut etiam concedere: vt in l. lex. xij. tab. j. de legi. hære. & in casibus no. per glo. in l. nõ pōt. ff. de adop. in quibus pater cogit emancipare filiũ ex dispositione principis, vel iuris cõmunis. Idem si illud ius quẽsitum esset ex priuilegio concesso sibi à principe. nã pōt reuocari quãdo cõcessum est subdito: vt dixi in l. rescripta. in dubio autẽ nunquam princeps censetur velle derogare alterius, etiam si illud sit tale quod possit p ipsum auferri: vt in l. ij. §. si quis à principe. & §. meritò. ff. ne quid in loco publi. & de offic. dele. c. super eo. de verbo. signi. c. dilecto. & de viu pal. c. ex tuarum. An autem aliqua communitas possit per suum statutum auferre ius alicui? vide Bart. in l. quoties. ff. de pollici. & l. Antiochensium. de priui. credi. qui distinguit inter statutum specialiter factum contra certam personam. & dicit ipsum non valere: aut generaliter, & tunc secus per dicta iura. & dictum Barto. in l. quoties. s. de preci. impe. offe. Odof. multum insistit super isto articulo, & multa iura allegat pro & contra. & non facit ad p̃dictã decisionem. quid aũt in alio inferiore à principe, vt in comite, vel alio magistratu, & in legato de latere, vel p̃side alicuius prouinciæ. dic quòd quantũcunq; sit magnus, non potest auferre ius alterius. vt j. de offi. præto. ori. l. ij. & not. glo. in c. statutum. de hereti. lib. vj. dicens: quòd tales non possunt apponere in rescriptis eorum clausulã non obstante aliquo iure &c. quia non possunt iura tollere. Ex quibus etiam sequitur q comes Palatinus q habet
a potestatẽ legitimandi, a etiam post mortem patris non possit spurium legitimare post aditam hæreditatem, propter venientem, ab intestato: quoniam auferret dominium adeunti quod acquisiuit per aditionẽ. in qua quasi cõtrahitur: vt in l. hoc aũt. in fi. quibus ex cau. in pos. ea. Sed ante aditionem hæreditatis: qa non est quæsitũ dominium, licet sit quẽsitũ ius adeũdi: qa illud est de iure ci. positiuo, bene posset legitimare: & illi auferre. ita videntur sentire Bal. in l. rescripta. ş. de preci. imper. offe. ante fi. & hoc de
2 primo articulo. † De secundo, videlicet an possit tollere ius disponens, clarum est q ius diuinũ naturale vel gentiũ nõ pōt tollere, etiam legẽ condẽdo: licet possit distinguere vt in illo iure,
b q in ore duorum vel trium b stat omne verbum. quòd licet sit de iure diuino & naturali: tñ limitatur per ius ciuile præter quã in testamentis. & in quibusdã casibus in quibus requiritur maior numerus. Ex quibus patet q nõ posset Imperator facere legem generalẽ, q spurij possint succedere sicut legitimi: quia tolleret ius diuinum: quo cauetur q non erit hæres filius ancillæ cum filio liberę: & induceret homines ad peccandum: quia disponit in futurum, licet specialiter posset aliquem spurium legitimare: qa disponit de præterito. & non dat materiam peccandi ita determinat Hosti. in sum. qui filij sint legiti. in pen. colũ. & tangitur per Bartol. in l. iij. ff. testa. Ius autẽ ciuile tollere potest etiam per rescriptum. & hoc si apparet de eius volũtate nec videtur appare re si rescriptum impetratum contra ius non continet clausulam derogatoriam, ideo nõ debet recipi: vt in hac lege. nisi appareat ex eo q sit concessum motu proprio, vel ex certa sciẽtia: vt dixi in l. rescripta. Est etiam alius casus. ş. quãdo rescriptum esset contra aliquam legem derogantem l. præcedenti. nam tũc quia per rescriptum redditur ad legem derogatam, videtur quod valet etiã sine clausula. ita sentit gl. in aut. quas actiones. ş. de sacrosan. eccle. in iiij. q. iã illa gl. cõtra non teneẽ. si aũt apparet ex tenore rescripti q fuerit concessum ex motu proprio vel ex certa sciẽtia, & tñ est contra ius. aut nõ cõtinet clausula nõ obstante, aut cõtinet. Primo casu dic vt dixi in l. rescripta. ş. de p̃ci. impe. offe. nam aliquãdo nõ valent, etiã si neminẽ lædãt. vt qñ per l. speciaa liter prohibeẽ impetrari: quia p̃sumit falsum, vel per fraudẽ elici tum: vt in l. j. ş. si nup. ex rescri. pe. & in l. ij. ş. de sum. tri. specialiter vt dixi quia generaliter omnis lex videtur habere clausulã derogatoriam, nec rescriptum impetretur cõtra eã: vt in l. nec damnosa. in fi. tamen illa gñalis derogatoria, nõ tantum operatur quantum specialis in certo casu: vt patet in d. l. rescripta. quando valet quando nemínem lædit, vel parum lædit. nisi in casu l. autho ritatẽ. j. vnde vi. & iam propter præteritam improbitatem suppli cantis: quia aliũ spoliauit, nõ valet rescriptũ a
¶ Legitimãdi. Adde Bal. in l. rescripta. de preci. imper. offe. Innocen. in c. cum p. tabellio. de fid. instru. doct. in c. per venerabilem. qui filij sint legi. Pau. de Cast. consil. ccxxv.
¶ Vel trium. Adde c. ab isto die. xxxv. q. vj. c. licet. de testi, & in c. relatum. el j. & c. cum esset. de testa. c. nouit. de iudic. originaliter Deutero no. xix.
¶ Tali lege. Adde Bal. i cõsi. cccxxviij. inci. præmittendum est quod natura. in ij. col. iij. vol.
super retentione spoliationis: vt ibi not. per Bar. Item valet qñ indulget pœnã criminis vt d. l. rescripta. in fi. Si verò sfert alteri graue præiudiciũ, nõ valet etiã si specialiter nõ prohibeat impetrari: vbicunq; autẽ dixi ibi si cõtinetur clausula nõ obstante, valet: qñ apparet de intentione principis q vult legi b
3 derogare: & potest: cùm sit supra ll. † Sed vertitur magnũ dubiũ: qualiter debeat concipi illa clausula non obstante: an debeat facere specialẽ & expressam mentionẽ de illa lege, cui cõtrariat rescriptum: an verò sufficiat q generaliter nõ obstãte quacũq; lege. c Glo. sentiunt primã partẽ in l. causas vel lites. j. de transac. & in aut. hoc inter liberos. j. de testa. Cyn. examinat hic istum passum principaliter. & Ioan. An. recitando septem opi. examinatas in c. j. de excess. præla. lib. vj. Bar. hic dicit nõ sufficere q dicat nõ obstãte quacũq; lege: quia ista est generalis non obstante: & tamen requiritur specialis, propter derogatoriã quã quæsibet l. habet: vt ş. dixi per l. nec damnosa. in fin. & l. si quis in principio testamenti. de leg. iij. vbi quando præcedens testamẽtũ habet clausulã derogatoriã, non tollitur per secundũ: nisi specialiter de eo fiat mentio, nec requiritur secundũ Bar. q fiat singu c
laris mentio de lege quæ cõtrariatur: puta nõ obstante tali lege posita in tali titu. quia ista esset singularis mentio quæ non requiritur sed sufficit q dicatur non obstante quacunq; lege cõtrariũ disponente. nam per hæc verba contrarium disponẽte: redditur illa clausula speciali: quæ si non esset, esset generalis. Ego autem approbo hoc, nam etiam si dicatur non obstante quacunq; lege: tacitè subintelligitur scilicet contrarium disponente: non enim intendit tollere ll. non contrariantes: sed solùm contradicentes: vnde non plus operatur expressio, postquam si facta non esset, subintelligitur. dico ergo in isto passu, q aliquando illa l. nominetur: vt quando in aliquo casu speciali prohibet rescriptum impetrari: vt in casu d. l. ij. ş. de summa trini. & in l. j. j. ş. si nup. ex rescr. pe. vnde debet dicere non obstante. d. l. ij. & d. l. j. quia illæ habẽt clausulam derogatoriam specialem, & tunc facit ratio d. l. si quis in principio. Generalis autem derogatoria quam habet quælibet, non facit vt reperiatur clausula specialis non obstante, quia esset quasi impossibilis: cùm multæ ll. sint quæ dicunt vnũ & idem, si expedit de omnibus facere mentionem, Est & alius casus, quando rescriptum Papæ esset contra aliquod concilium generale: vt Lateranense factum tali anno: vel Constantiæ: nam oporteret de tali concilio facere specialem & expressam mentionem: hoc tenet Ioan. Andr. in dicto capitu. j. quod est singulare: & Bald. in l. humanum. suprà de legibus allegans Archidiac. in loco vbi hoc non dixit. vt ibi dixi, & ista summi pontifices habent de more in eorum literis: ideo etiam in eorum decretis: quando contradicerent alicui concilio, dicunt non obstante cõcilio Lateranensi &c. Sunt etiam alij casus quos ibi ponit Ioan. And. extra illos puto sufficere clausulam generalem non obstãte quacunque l. etiam si non dicat contrarium disponente: per rationem quam dixi: quia subintelligitur: nec obstat l. si quis in princip. nam alia ratio est in testatore, quia apponendo clausulã derogatoriam in primo testamen. se artauit. nam & idem esset in principe si in lege specialiter apponeret dictam derogatoriam: vt supra dixi: sed in omnibus appositis est: licet tacita subintelligatur: & hoc non facit vt requiratur specialis non obstante per l. fina. in princip. de lega. ij. ita quòd si bene consideretur, idem vi
4 detur in vno quod in altero. † Sed contra prædicta omnia opponitur: quòd non requiratur clausula non obstante, licet contrariareẽ legi: vt in c. j. de consti. li. vj. So. quæ superius dicta sunt procedunt in rescriptis impetratis contra tenorem l. præcedẽtis. sed si fiat aliqua l. noua, quæ contrariareẽ legi præcedenti, tollit & corrigit eam: etiam si in ipsa noua non contineatur non obstãte tali l. vt in contrario. Fallit in duobus casibus. ş. quando in l. præcedenti esset clausula derogatoria l. sequentis disponens nõ valere lege sequen. sibi contrarium, nisi specialiter de illa faceret mentionem: vel nisi sit seruata talis solennitas, prout disputando tenuit Cynus in statuto quando præcedens habet clau-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sulã derogatoriã seq.vt dixi in l.humanum. ¶.de legib.quod declara vt ibi dixi. Item in secũdo casu quãdo lex præcedẽs cui noua contrariatur esset facta in priuilegium alicuius personæ:pone casum in l.ij.ff.de iud. in §.legatis.nam in priuilegiũ legationis & legatorum disponit l.illa q̃ legatus in loco delegationis non possit conueniri durante legatione,ratione originis quã habet,vel ratione cõtractus ante legationẽ ibi celebrati:certè talis lex & tale priuilegiũ non tollitur per aliàs ll.disponentes quod in loco cõtractus possit quis conueniri,etiam si dicat non obstante quocunque priuilegio:quia debet intelligi de priuilegio non clauso in iuris corpore,non de prædicto quod est clausum.t.x.est in l.hæres absens.in prin.ff.de iud.& in auc.qua in prouincia.j.vbi de cri.agi oportet.ibi dum dicit quocunq; priuilegio nõ obstãte oportet ergo q̃ in tali lege derogãte dicatur nõ obstante:quocũq; priuilegio etiam clauso in iuris corpore: aliàs istud non tolleretur.Sed cõtra.q̃ imò tollat per gñale: vt in Cleos.in fi.de sepul.& de sen.excõ.c.alma.in fi.lib.vj.Sol. verũ est q̃ gñalis clausula nõ obstãtibus quibuscũq; priuilegijs apposita in aliqua l.noua sufficit ad tollendũ priuilegia singulariũ personarũ nõ clausa in iuris corpore:quæ tñ nõ tolleret per l.nouã eis cõtrariã,si talẽ clausulã nõ haberẽt:vt suprà in secũda cõstitutione.C.l.vnica.¶.si quæ verò pragmaticæ:& ibi tetigi. †Ex prædictis recollige q̃ aliquãdo l.cõtrariat l.præcedẽti.aliquãdo cõtrariatur priuilegijs præcedẽtibus,seu rescriptis,aliquãdo rescriptũ seu priuilegiũ cõtrariat legi præcedẽti:& in his quid iuris sit supra dixi.aliquãdo verò vnũ rescriptũ vel priuilegiũ cõtrariatur alteri eidem,vel diuerso concesso,& tũc oportet q̃ de illo expressam mentionẽ faciat.aliàs ipsum nõ tollit:vt in c.veniẽs.de resc. & no.xvij.dist.c.qm̃.quidẽ.& per gl.in c.j.extra de rescri. Dicit etiã hic Cy.q̃ si cõtraximus adinuicẽ,& tu ꝓmisisti cũ iuramẽto nõ impetrare super hoc aliquod rescriptũ:si impetras, nõ valet:nisi de tali pacto vel iuramẽto facias mentionem:quia nõ est verisimile quod princeps cõcesisset,si de hoc esset facta mẽtio, ne detur materia veniẽdi cõtra propriũ iuramentũ:sed si faceret mentionẽ,valeret.nec esset periurus secundũ quosdã: quod põt procedere in rescripto cõcesso per Papã,qui põt dispẽsare super iuramẽto:& ipsum remittere:secus in principe seculari, qui hoc nõ põt:cũ nõ sit de foro suo:vnde bene valebit rescriptũ:sed erit periurus:quia hoc non reddit eum inhabilem ad impetrandum, sicut cum quis iurat nõ facere testamentũ,& postea facit:vt no. Inn.in c.dilectus.de præben.secus in excõicatione, quæ reddit aliquem inhabilem ad impetrandum:vt in c.j.de rescript.lib.vj. Ex quibus omnibus patet intellectus ad vnam magnam distinctionem quam ponit hic Cy.satis subtilius quàm ipse loquatur.

¶ Secus in excõmunicatione. Adde glo. & Doct. in c.dilectus.el j.de præscri. & diffusè per Fel.in c.fi.de excep.

¶ Duret perpetuò. Aa compromissum finiatur morte alterius compromittentium vide tex.& ibi Abb.in ca.ex parte. de arbi.in v. no.l.diẽ proferre. in ¶.j. & l. fed interpellatus. ff. de arbi.

¶ Sunt perpetua. Adde c.j.& ¶.xxv.q.ij. Car.in c.per tuas.in ¶.q.de ma.& obe.

De diuersis rescriptis, & pragmaticis Sanctionibus. Rubrica.

Hoe est nomen generale. Sequens autem est speciale de illis quæ conceduntur cum concilijs procerum:id est in sacro consistorio principis.quædã enim conceduntur à solo principe,absq; eo q̃ deliberetur in consistorio,vltimum verbum sanctionibus, importat id quod procedit ex metu principis secundùm Cy.vel dic de differentia istorum nominum:vt plenè not.xxv.q.ij.in c. rescripta.

LEX I.

SI libellum. †Si supplicaẽ principi p̃ duos in cã cõi super delegatione iudicis:licet sequaẽ delegatio & rescriptũ referẽs se ad personã vnius tm̃:censẽt noie vtriusq; concessum.h.d.notabiliter.dic dubiũ faciebat.l.j.¶.vt lipẽ.vbi nõ inspicit tps supplicatiõis porrectæ, sed tps cõcessiõis & signaturæ.Itẽ videbaẽ nõ inspici tps supplicatiõis,sed tenor rescripti,q̃ erat cõceptus in personã vnius.Itẽ faciebat dubiũ id quod no.Inn.in c.sup literis.extra eo.ti.de rescr. vbi dicit q̃ nõ inspicit tenor petitionis,sed tenor cõcessiõis: pñt aũ peti multa,& concedi pauca.Breuiter dic q̃ est spãle in casu huius l.,ppter tria,s.q̃ rescriptũ erat de iustitia:& nõ de gratia:& qa parũ erat p̃iudiciale,s.delegatio iudicis:& qa cõcessum ĩ casu cõi.& quodcũq; istorũ deficeret:secus esset in cõtrarijs:vnde in gratiosis nõ prodesset nisi ei in quẽ verba cõcessionis dirigerentur:quia maioris sunt præiudicij.Et etiam quartũ:quia supplicatio fuit cõiter porrecta:si autẽ per vnum solũ,illi soli ꝓdesset secundũ Cy.licet Pet.contra.sed fortè verius loquitur Pe. sicut in libello appellatorio porrecto in casu cõi per vnũ ex socijs: quia prodest alteri:vt j.si vnus ex plu.ap.l.vnica.facit l.si duobus. ff. de tut.& rat.distr.

2 ☞ *Rescriptum delegationis principis dicitur emanare à iuris communis obseruantia, & dicitur de iustitia.*

Si aduersarius impetrauit aliud rescriptum, & primus negligeret infra annum præsentare suum, secundum rescriptum assumit postea uires.

3 *Morte principis delegantis re integra: uel etiam delegati re integra, uel non, expirat rescriptum: nisi esset concessum contemplatione dignitatis, & etiam sublata actione expiret.*

Compromissum factum in arbitros iuris durat perpetuò: quousque uiuunt arbitri, si causa coram arbitris non fuit cœpta: & quid si fuit cœpta?

4 *Rescripta de gratia, ut priuilegia, de sui natura sunt perpetua: & quando non sint perpetua?*

LEX II.

ALso. †Rescripto de iustitia sunt perpetua: nisi in eis apponatur certum tẽpus.h.d. †Not.tex. ibi dum dicit. [cum ea quæ ad ius rescribuntur.] secũdum Bal.pro eo quod cõiter dicunt gl.& Doc.q̃ rescriptum delegationis principis dicitur emanare à iuris cõis obseruantia:& dicitur de iustitia:nam hoc sumitur ex isto text. quem intellige qñ per aduersariũ nõ foret aliud rescriptũ ipetratũ aduersus iudicẽ: aliàs licet illud nõ valeret in effectu, si nõ faceret mẽtionem de primo.si tamẽ primus impetrãs negligeret per annum præsentare suum,perderet vigorẽ:& secundũ rescriptũ assumeret vires:quia non erat ipso iure nullum: & iste est casus in c.plerunque.& in c.si autem.extra eodem titu. †Item intellige rebus in eodẽ statu durantibus.nam si princeps delegãs morere tur re integra,vel etiã delegatus re integra:vel nõ integra,expiraret rescriptũ:nisi esset cõcessum contemplatione dignitatis: vt in c.qm̃ abbas.de offi.delega.Item intellige durante actione:sed ea sublata per rescriptũ:expirat rescriptũ:quia nõ potest stare accessorium sine principali secundũ Doct.Pe.verò dicit contrarium q̃ duret viuẽte delegato:licet actio sit extincta:nam adhuc corã eo põt agi de facto:& habebit iurisdictionẽ in absoluendo reum & istud facit secundũ Bald.q̃ cõpromissum factum in arbitros iuris duret perpetuo quousq; viuunt arbitri, si causa coram eis non fuit cœpta. Sed si cœpta fuisset:tunc per lapsum temporis instantiæ,sicut perimitur instantia,ita & cõpromissum:nec posset iteratò coram eodem litigari, nisi de nouo cõpromitteretur, vel nisi de communi cõsensu:quia eo ipso non videret:de nouo recompromittere:ad quod vide quod nota.in l.Item si vnus.¶.si multo post.ff.de arbi. †Rescripta verò de gratia, vt priuilegia: similiter de sui natura sunt perpetua: siue concedantur à principe,siue ab inferiore:vt in c.decet.de regu. iur.lib.vj.& ibi not.in glo.nisi propter abusum perderentur vel ex eo q̃ incipiãt inferre magnum grauamen quod non inferebant à princi.vt in c.iuge gestum.de decí.vel nisi priuilegiatus negligeret vti per xxx.ann. an.vt in c.præcedentibus.de priuileg.& aliquando,l.per x.vt in l.j.ff.de iur.immu.vel nisi priuilegiatus renuntiet priuilegio expresse,vel tacitè,faciendo actum contrarium priuilegio,vt in c. cum omnes.de constit.& de iure dominij impetran.l.j.& ij.hoc tamen quando habebat causam momentaneam.secus si successiuam & iterabilem:vt in l.voluntariæ,& quod ibi nota.infra de excu.tut.

a ☞ *Sumptum debet fieri de origmali cum authoritate iudicis, & parte citata: non autẽ de alio sumpto, & qualiter fiat? & nu.4.*

3 *Originale scriptum qualiter cognoscatur?*

LEX III.

SAncimus. †Originalia rescripta sunt illa quæ fidẽ faciũt in iudicijs,non aũt sumptum vel exemplum de eis.h.d. secundũ vnam lectiu. tunc ista l.habet multas cõcordantias.nam multa iura dicunt quòd sumptum vel exemplum non facit fidem:vt in l.ij. ff.de fide instru.nisi sit sumptũ cum authoritate iudicis,& citata parte

parte quæ ex ea lædit:vt plenè no.in auc.si quis in aliquo documento.j.de eden. Et secũdum istũ intellectũ dum dicit [insinuetur.]in fi.l.debet exponi prout in glo.j. [in iudiciũ ostendatur ad aliquã probationem faciendã.] †Secũdũ verò aliam lect. dicit vnum quod alibi non reperitur, quòd si sumptũ vel exemplum semel factũ fuit de originali,cũ authoritate iudicis & parte citata,si quis velit facere aliud sumptum de illo simili solenniter,ga fortè vult ipsum habere in diuersis locis, nõ posset hoc fieri.& iudex super hoc non deberet interponere authoritatẽ.sed si vult habere aliud sumptũ authẽticũ,debet ꝓducere originale.vt inde assumatur,sicut produxit quando receptũ fuit primũ sumptũ secũdũ Ricardũ.malumb.quod etiã sentit glo.licet breuiter loquatur in prin.in ver.[insinuentur.]i.publicent.quod perpetuò tene mẽti.& Bal.multũ no.in auc.si quis in aliquo documẽto.Et vide circa primã lec.vel prin.dictã l.ij.ff.de fide instr.†Et originale rescriptũ cognoscitur,qñ habet sigillũ cõsuetum:puta plũbeam bullam,si est papale,vel aureũ, si est imperiale:vt j. de accesso.l.fi.circa mediũ ibi.dũ dicit signum,qd̃ solitũ est,chartis imponat &c.& alia etiã sigilla non ponunt in sumpto. Ratio dubitãdi in secũda lec.poterit esse.ga sicut sumptũ solẽne factũ cũ authoritate iudicis,& citata parte habeẽ ꝓ originali, quantũ ad fidẽ faciẽdã secundũ oẽs,vt l.cirographis.ff.de admi.tut.quæ de tali sumpto intelligit.& qd̃ no.in auc.si qs in aliquo. p Bart.j. de eden.ita videbaẽ q̃ deberet haberi quantũ ad sumendũ aliud sumptũ similiter cũ solẽnitate.sed nõ est verũ per hãc l.& si fieret,nõ dareẽ ei fides secundũ Ricar.mal.†satis enim cognoscere tur ex scriptura notarij,qui recitaret vltimũ sumptũ:de quodam alio sumpto manu talis notarij, cuius tenor talis est. debet ergo dicere hoc est quoddam sumptũ ex originali scriptura,cuius tenor talis est,& cætera. Videẽ tñ dicendũ q̃ si pars citata oppone ret hãc exceptionẽ,q̃ non deberet ita fieri,valeret: quasi de suo consensu esset factũ.debet ergo intelligi dictum Ricar.quando comparuit:tñ non videẽ consensisse:vt ¶.de epis.audi.l.si qui ex consensu.in fi.vel si comparuit,& expresè contradixit. nam iudex non debuit authoritatem suam interponere obstãte contradictione.& faciendo contrarium non valet.quia non potuit iuri derogare.vt in l.j.ff.de ferijs.

1 *Quæ dicantur causæ consistoriales,*

3 *In literis quæ dirigũtur in persona supplicantis, solet princeps per ipsum gratiam facere, non autem mandare q̃ per alium fiat: & quæ bulla imponatur tunc, & quod sigillum?*

4 *In contractibus priuatorum non subintelligitur clausula, si narrata uera sunt.*

LEX IIII.

1 SI qua. †Ista l.est canonizata xxv.q.ij.c. dicenti. ¶. si qua.& vide hoc in Spe.de instru.edi ¶. in stru.ver.Itẽ q̃ nõ est.et ver.qd ergo si dies. Et ad aliud qd̃ requirit ad hoc vt rescriptũ valeat: imò tria q̃ habeẽ in l.sacri affatus. Itẽ q̃ sit subscriptũ manu principis.vt ¶.l. proxima.& sit ibi nomẽ Imperatoris.vt in auc. vt ꝓponaẽ nomẽ imperatoris.& etiã sit subscriptio:vt in auc. vt diuinæ iussiones. ista tria nõ seruanẽ sic consuetudine.& semel vidi quendã doc. qui consulebat non valere rescriptum Imperatoris. qa non erat subscriptio sacri quæstoris, q̃ noluit subscribere.reperio tñ hoc fuisse dubitatũ Bononiæ tempore Iac.bu.& finaliter fuisse consultum ex hoc non vitiari:quia non est de consuetudine.

a ☞ *Imperator potest conferre dignitates alicui non habenti, faciendo eum comitem uel militem.*

3 *Quòd disputare de potestate principis utrum bene fecerit uel non, est crimen sacrilegij & qui ponunt tales exceptiones infamantur, & puniuntur.*

LEX V.

1 SAcrilegij. No.hic in ¶.[diuinis.]†qa rescriptũ imperatoris dicitur res diuina.qa est deus in terris.vt no.ĩ l.iubemus nullã.¶.de sac.san.eccl. & in l.imperialẽ.j.de nup.Itẽ no.in ver.[dignitatibus.] q̃† Imperator põt conferre dignitates alicui non habenti. vt faciat eum comitẽ vel militẽ:q̃ declara plenè per Bart.j.de digni. 3 l.j.li.xij.Item†q̃ disputatur de potestate principis, vtrũ bene fecerit vel non,est crimen sacrilegij:vt j.de cri.sacrile.l.ij. ideo qui ponunt tales exceptiones infamantur,& puniuntur.vt ¶.de leg. ij.in fi.quæ sic debet intelligi.

2 ☞ *Chartæ appellatione, etiam membranæ continentur.*

3 *Quis dicatur tyrannus?*

LEX VI.

1 SAcri affatus. †Non valet rescriptum principis sit scriptum de in causto imperiali, quod conficiebatur ex quodam pisce, vel ex quodã animali:& nisi sit scriptũ in chartis, vel pergameno & nisi habeat subscriptionem manu Imperatoris: & non licet alicui priuato vti tali ĩcausto sub pœna capitis.h.d.Casus est b iste.De isto pisce qui vocabatur murex, de quo fiebat incaustũ imperiale habeẽ in l.j. j.quæ res vẽ.nõ pos.& capiẽtes tales pisces ad vsum imperatoris vocabant murilegulí.& de his habeẽ j.de murilegulis.li.xj.hoc hodie non est in vsu.tñ aliqui Imperatores vtunt certis characteribus in medio rescriptis positis vt faciebat Imperator Carolus pater huius Imperatoris,qd̃ tñ iste non facit. Itẽ q̃ dicit de chartis seu mẽbranis, credo q̃ debeat exponi siue 2 in mẽbranis.†nam appellatiõe chartæ etiã mẽbranæ continent a vt l.charta.de bo.pos.& l.librorũ.de leg.iij.Sed nõ video qualiter in illis possit scribi rescriptũ principis, cũ debeat habere sigillũ pẽdens qd̃ ibi appẽdi nõ possit,videt tñ per tex.q̃ possit de cã.c. cum dilecto.de cõfir.vti.vel inut.sed fortè ibi loquit de trãssumpto,vbi nõ appo nit sigillũ vel bulla:& idẽ in Spe.de instru.edi. ¶.postremò.ver. Itẽ qd̃ rescriptũ in papyro.& ¶.restã.ver.porrò sunt nõnulli.Quod autẽ dicit de suscriptiõe principis.hoc olim faciebat summi põtifices:vt videt in literis valde antigs,in quibus ipsi & oẽs Cardinales se subscribebãt manu ꝓpria,quod etiã hodie nõ est in vsu.Itẽ no.ante fi.de isto ver.[tyranno.] de quo 3 fit mẽtio in l.Fulcinius.quib.ex cau.in pos.ea.† & dicit tyrãnus qui vsurpat sibi ꝓpria authoritate illa quæ sunt principi reserua ta.de quo Bar.fecit vnum pulchrum tractatum:de quo fecit mẽtionem Bal.in l.decernimus.¶.de sacrosan.eccle.vbi etiã fit mention de tyranno.sufficit.

¶ Appellatione chartæ. Adde Bart.in l.j. ff.de secun.tab.

¶ Pragmaticæ Sanctiões. Adde gl.in l. iubemus nulli.C. de fac.san.ecc.gl.in c.decenti.xxv.q.ij.& gl. in c. peruenit. extra de fideiuss.

2 *Quæ dicantur causæ consistoriales,*

3 *In literis quæ dirigũtur in persona supplicantis, solet princeps per ipsum gratiam facere, non autem mandare q̃ per alium fiat: & quæ bulla imponatur tunc, & quod sigillum?*

4 *In contractibus priuatorum non subintelligitur clausula, si narrata uera sunt.*

LEX VII.

1 VNiuersa. †Non valet rescriptũ principis ad postulationẽ alterius cõcessum nisi in eo cõtineaẽ clausula si preces veritate nitanẽ: etiã si impetrãs velit veritatẽ ꝓbare:quia ꝓsumit falsum,vel per falsum elicitũ præsumptione iuris,& de iure:& scribẽtes talia re scripta puniunt,& etiã officiales sup cãcellaria deputati, q̃ ꝓmittunt talia rescripta trãsire.Itẽ pragmaticæ sanctiones quę fiebãt in cõsistorio principis,nõ fiũt sup negotijs priuatorũ: sed sup negotijs vniuersitatũ.h.d.tota l.de iure verò canonico bene valet 2 rescriptũ:licet istã clausulã nõ cõtineat expresè,quia subintelligitur tacitè,vt in c.ij.extra de rescri.& hic in gl. †Item circa vltimum dictũ.dic verũ esse q̃ causę priuatorũ nõ solẽt dici cõsistoriales:vt in cõsistorio ꝓponaneẽ, nisi occurrat casus in quo sit locus authoritati principis:vt in restit.in integ.cõcedẽda,ex cã,nõ cõcessa à iure scripto,& in multis alijs quæ non sunt de iure cõi scripto:& ita videmus fieri in cõsistorio Papę.nã vt plurimũ ibi nõ ꝓponunt causæ priuatorũ:sed causæ vniuersitatũ: & dicunt cõsistoriales,etiã si pñt de iure esse trãsitoriæ.Et dicit Bal.q̃ Papa Vrbanus quintus cũ venit in Italiã,& ipse iuit ambasiator ex parte suæ cõitatis,vt ꝓponeret sibi factũ eius.Rñdit q̃ erat causa cõsistorialis,& q̃ iummi põtifices nõ cõsueuerũt tales causas expedire nisi in publico cõsistorio:& ita rñdit Imperator Carolus in ciuitate Lucana,cum tũc venisset ad partes Italiæ ad reci 3 piendũ coronã. †In prin.l.ibi. [in personam præcantium: siue ad quẽlibet iudicẽ &c.] No.q̃ in literis quæ dirigũtur in personam supplicãtis,solet princeps per seipsum gratiã facere:nõ aũt mãdat q̃ per alium fiat:ideo dicunt rescripta gratiosa:& appenditur ibi bulla & sigillũ cũ filo seríco.Sed qñ dirigunt ex persona alterius,cõmittẽdo illi quod faciãt,quia forte princeps nõ est plenè informatus:& vult q̃ capiaẽ iformatio & si vera sunt quę narranẽ per illũ cõmissariũ,faciat quod postulat:vt plerũq; facit summus põtifex:tũc dicunt literæ executiuę,nõ gratiosę:qa nõ sunt super gratia facta:sed super fienda: & appendaẽ tunc bulla seu sigillũ cum filo canapi.†Quocũq; ergo modo concipiaẽ rescriptum,vult q̃ debeat inseri dicta clausula. Item adde q̃ in cõtractibus priuatorum non subintelligitur illa clausula: si narrata vera fiunt:vt not.glosse.singularis.j.de transact.l.si ex falsis.super verbo præcipimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De statuis & imaginibus. Rubrica.

☞ *Quando dantur honores potestatis uel capitaneo, eo quia bene se gessit, ut puta una banderia seu standardum, qualiter debeat eos capere, & si alter capiat, quod incurrat pœnam: ut hic.*

1 *Famulus qui delinquit in officio, quod priuetur salario? Adulatio est species proditionis.*

LEX I.

1 SI quis. †Præmitte q olim officiales publici qñ se bene gerebãt in administratiõe cõsulatus, vel officij: Imperator eis concedebat q possent habere statuã, quod erat signũ nobilitatis prout multi antiqui romani habẽt qui bene se gesserunt in republica: vt patẽt hodie reliquiæ per totã vrbẽ, vbi reperiũt tales statuę. dicit ergo ista l. q non licet alicui officiali eã sibi sumere propria authoritate, sine principis rescripto: aliàs restituit salariũ quod percœpit ex publico quadruplicatũ, & etiam 2 priuatur tali titulo vel dignitate: ga sibi auferẽ statua. † & hoc no. pro eo quod seruaẽ Florẽtiæ qñ danẽ honores potestati vel capitaneo qui bene se gesit. i. vna bãderia seu standardũ cum armis cõis, qua vtitur cum vadit per alia loca, quod nõ debet sibi talis officialis assumere talẽ honorẽ, nisi deliberet in cõcilijs opportunis, quæ habẽt vim principis: & si assumeret de manibus priorũ dũtaxat, qui nõ tenent locũ principis, incurreret pœnam de qua 3 hic. † Et est argu. q famulus qui deliquit in officio priuetur salario secundũ quosdam. Vltimò not. in fi. contra adulatores, quibus plenus est mundus. nam est species proditionis.

4 ☞ *Qui debet adesse in certo loco ex forma statuti, debet se probare affuisse. Statutum si dicat quod quilibet potestas hora iuridica debeat sedere ad banchũ singulis diebus: quod potestas debeat facere constare de hoc ex actis, quod singulis diebus affuit ad banchum.*

LEX II.

1 SI quando. †Præmitte qd cuilibet impatori post suã creationẽ erigebanẽ statuæ in singulis locis subditis imperio, sicut cuilibet Regi Franciæ, vt patet in palatio antiquo regio Parisiensi his qui viderũt, vbi sunt infinitæ statuæ regales: vult ergo ista l. qd quando talis statua in honorẽ Imperatoris erigit in singulis ciuitatibus vel locis: Iudex qui præest illi loco debeat interesse persona iter in honorẽ principis, non tñ debeat genu flectere, & adorare statuã erectã: put aliqui fatui fortè faciebãt: ga princeps tali am- 2 bitione nõ gaudet: sed sufficit sibi sola præsentia. † Et no. secũdũ Bart. quod qui debet adesse in certo loco ex forma statuti, debet se ꝓbare affuisse: nec credit aliter. Vnde si dicat statutũ quod gli bet potestas hora iuridica debeat sedere ad banchũ singulis diebus: debet potestas esse cautus, vt faciat constare ex actis quod singulis diebus affuit ad banchum: aliàs sin syndicatu haberet cõ trouersiam & damnum: quia syndicatores aliquãdo, imò vt plurimum quærunt eos contra officiales.

3 ☞ *Si Imperator uel aliquis dominus mari tat filiam suam, uel uult aliquid facere pro honore suo, non debet imponere talliam suis subditis, nec eos grauare, sed facere de sua bursa fiscali, & quid si dedit uxorem filio?*

LEX III.

1 IN nostræ serenitatis. †Prẽmittę q qñ fiebat statua ad honorẽ Imperatoris in aliquo loco, in quo necesse erat facere magnã impensam, iudices fortè locorũ nõ audebant ponere manũ ad pecuniã fiscalẽ, sed ponebãt tallias singulis personis pro honore principis. dicit Imperator hoc nõ debere fieri: quia nõ vult esse onerosus subditis, vt soluãt ad ea quę 2 pertinẽt ad honorẽ Imperatoris. † Et est arg. q si Imperator vel aliquis dñs maritat filiã, vel vult aliquid facere pro honore suo, non debeat tallıare suos subditos, sed facere de sua bursa fiscali. Pone enim q aliquis marchio recipit aliquem magnũ hominẽ, vt fuit alio die in marchione Ferrariæ qui recœpit Imperatorẽ, vel pone quòd dedit vxorem filio: debet ne grauare subditos ꝓ expensis: hic dicitur quòd non sed malè seruatur. concordat l. sequens. & ff. de offic. proconsul. l. obseruare. in principio. & in authenti. de collat. §. ad hoc iubemus. & ff. de officio præsid. l. illicitas. §. ne potentiores, & infra de lucris aduo. l. j. libro xij, & de pascuis priuatorum. l. finali. libro xj. & de eur. pu. l. iudicibus, ibi: virtutum &c.

LEX IIII.

1 ET virtutum. No. prin. huius l. ad sermones in cõuent scholariũ. † Itẽ not. in fi. arg. qñ aliqua cõitas cõcedit honorẽ alicui ptãti, ꝓpter officiũ bene gestũ, qd debeat fieri expẽsis ipsius ptãtis ga satis est q cõitas cõcedat sibi hũc honorẽ, ga posit portare arma cõis, ipse aũt habeat soluere preciũ qd cõstat: tñ credo q nõ seruetur in practica: quia cõitas soluit de pecunia cameræ, & si nõ haberet talem pecuniam, non debet collecta imponi: sed ipse potestas faciet impensam. Pone exemplum in ista ciuitate, ad quam non pertinet tangere pecuniam cameræ: si vellet facere aliquem honorem extra solitum alicui potestati.

De his qui ad statuas confugiunt. Rubrica.

2 ☞ *Aufugiens de terra sua sub prætextu quod aliquis uolebat eum interficere, si hoc faciat ad prouocandum populum & officiales contra eum, debet acriter puniri.*

LEX VNICA.

1 QVi ad statuas. †Prædicte qd sicut olim fugiẽtes ad ecclesiã erant tuti: vt ibi nõ possent capi: nec extrahi: vt §. de his qui ad eccl. cõfu. per totũ. ista & fugiẽtes ad statuã principis: dicitur tamen in hac l. hoc esse verum quãdo fiat non malitiosè, nec causa alicui nocẽdi sed causa se defendendi. secus si causa nocendi: nam erant multi qui hoc faciebãt ad diffamandũ aliquẽ eorũ inimicũ: & dicebãt recœpisse minas de interficiẽdo, vel aliquid faciẽdo iniustè: cer- 2 tè tales debẽt puniri: † & ego semel vidi quendã qui fugiebat de terra sua: & dicebat q timore hoc faciebat, quia talis volebat eũ interficere: & qd faciebat tractatum in domo sua de nocte: & tñ mẽtiebatur: & hoc nõ faciebat ad alium finẽ nisi ad infamandũ eum: & ad prouocandũ populũ & etiam officiales publicos cõtra eum: certè debet acriter puniri: & illam pœnã pati quã quærebat alteri inferre: vt in simili dixi §. si contra ius vel vti. publi. l. & si legibus. & infrà de famosis libellis. l. vnica.

Et sic est finis primi libri.

Sequitur liber Secundus,

De edendo. Rubrica.

2 ☞ *Editio rationum & instrumentorum non est præparatoria, sed instructoria causæ.*

5 *Editio actorum pertinet ad deliberationem & decisionem causæ.*

Super gl. Rubricæ ibi. [sequiẽ de iudicijs:] & de istis tractaẽ in tertiò lib. sed in hoc secũdo tractaẽ de prꝑparatorijs iudiciorũ. 1 † & quia inter alia præparatoria editio actiõis est principalis. de qua in l. edita. j. eo. Ideo ꝓpter hoc tit. iste fuit præmissus. † In quo 2 tñ tractaẽ etiã de editione rationũ & instrumẽtorũ: quæ non est præparatoria, sed instructoria causæ secũdũ Bald. qui allegat ad hoc l. postquam. §. si dies. cũ ibi no. ff. vt leg. no. ca. † Tractat etiã 3 de editiõe actorũ. in l. ij. j. eo. Et illa pertinet ad deliberationẽ & decisionẽ causæ. In fi. gl. ibi. [& nõ de editione.] dic melius quã gl. secũdũ Doct. ga intẽdit tractare de actu edẽdi: qui significat per gerũdiũ: vt in tit. de postu. & de in ius voc. nõ aũt de substantia vel effectu editionis: quæ significatur per nomen.

2 ☞ *Casus in quibus reus teneatur edere actori: sed ad commodum actoris, uel ad eius intentionem fundandam. & nu. 3.*

3 *Fœmina q. non posit esse argentaria.*

4 *Si actor non potest habere instrumentum à notario, quia mortuus est: & non reperiuntur protocolla eius, utrum possit compellere aduersarium ad edendum illud instrumentum?*

Reus si uteretur dicto instrumento in aliqua particula, tenetur facere copiam actori de toto.

5 *Mercatores hodierni, uel illi qui publicam artem faciunt: & conficiunt, & retinent libros in publico, in quibus scribunt omnia quæ habent agere cum aliis, quando teneantur illos edere?*

LEX I.

1 IPse dispice. †Reus nõ tenetur edere actori librũ ꝓpriũ instrm, nisi ex iusta cã in iure expressa: cuius indagatio ptinet ad iudicis officiũ: ideo qa vult agere nõ debet cõfidere de tali editiõe sibi faciẽda: sed debet ꝓparare sibi alias ꝓbatiões, ne succũbat, & in expẽlis condẽnet, si ꝓbare no põt. h. d. in effectu ista l. quæ legit duobus modis in gl. l. in editiõe rationũ, & in editione instrumẽti. Venio ad casum.

casum. Aduerte quia oportet aperire aures in isto titu. Ideo non hebbi mai chi mi legesse al principio queste lege come te lego à te. io te imbocho. Et credo che e vno grando auantagio quello che dico. In tex. ibi. [deberi tibi probes.] subaudi & nõ confidas de exhibitione fienda per aduersariũ tuum, cũ illa non sit faciẽda nisi ex causa à iure expressa. & tu in tua petitione non exprimis mihi aliquã causam, ꝓpter quã illa posset cõpelli: vnde non possum tibi precisè cõsulere. Melius ergo facies inspicere & videre an habeas aliũ modũ probandi per testes, vel instrumenta. In glo. ij. ibi. [vel alia.] dic hæc vera: non præcedens quia in text. ponitur pro cõstanti q volebat agere ex causa depositi, nõ alia. In glo. quæ incipit. [vt faciat.] in principio ibi. §. ꝓhibet. dic imo 2 est §. pertinere. † Et dũ gl. dicit [non aliter.] dic: imò sunt tres alij casus l. si reus auersarius vteretur tali libro, producendo ipsum in iudicio cõtra actorẽ in aliqua particula. nam teneretur etiam ostendere illum in alio loco ad commodũ actoris. vt l. j. §. edenda. ff. eo. Itẽ est alius casus si actor esset priuilegiatus: vt est fiscus nã sibi debet fieri editio ad intentionẽ fundandã tam rationum quã etiã instrumentorũ: etiã si nõ fuissent scriptæ mãdato suo vt 3 l. ne quisquam. ff. eo. tit. † Item est tertius casus odio rei, vt si esset a vsurarius, qui tenetur suos codices edere etiã ad fundandã intentionẽ actoris: vt in cle. j. de vsur. Et vide quod plenè not. per Inno. in c. j. de fide instru. & Spec. eo. tit. §. restat. Et sic sunt quatuor casus, in quibus reus tenetur edere actori ad intentionẽ fundandam librũ proprij rationũ. Si aũt nõ scripsisset de mandato actoris, sed suo proprio arbitrio in libro suo secreto: & non esset vsurarius, nec illũ librũ produceret pro se, nec actor esset priuilegiatus. nõ teneret talẽ librũ producere cõtra se ad intẽtionẽ actoris fundandã, sed ad fundatã coadiuuandã remedio replicationis bene teneretur edere, sicut & etiã instrumẽtũ proprij edere teneẽ: vt in se. lec. & j. eo. l. fi. In gl. ibi. [cũ fœmina non possit esse b argentaria.] ⁹ & dic q ista editio rationũ petebat ab argentarijs. nã in illis loquebat edictũ prætoris factũ super ista materia. vt ff. eo. l. prætor. in prin. Sol. vt in gl. nam etiã ab hæredibus argentarijs poterat peti. vt in l. quædã. §. j. & l. fi quis ex argentarijs. §. j. ff. eo. Sed alij timore huius cõtrarij, dicunt q ista lex non loquit in editione rationũ, sed instrumentorũ. Et exponũt. [rationes.] i. instrumenta vel instrumentũ. Et tenendo istã lect. intelligit q notarius fuit rogatus de isto depositi facto penes istam mulierem. & q ipsa mulier recolligit instrumentũ à notario de sua pe- 4 cunia, & sic est suum respectu dñi. † Quærit ergo si actor non põt habere à notario, ga mortuus est, & nõ reperiunt protocolla eius, vtrũ posit cõpellere istũ aduersariũ ad edendũ illud instrumentũ: Et ex primo capite q factũ fuerit, eo mandãte, clarũ est q nõ quantũ ad istũ aduersariũ. ga nõ recollegit de mãdato istius actoris. sed suo arbitrio tñ adhuc dicit hic q ex causa põt cõpelli. Glo. dicit q causa iusta est isto casu, qñ actor nõ poterit ad intẽtionẽ suam fundandã: quia iam esset fundata ꝓ alios testes vel instrumenta. Sed ad ipsam coadiuuandã per replicationẽ. vt d. l. fi. ponamus eĩ q iste reus excipiebat de pacto de nõ petẽdo cõtra intentionẽ fundatã, actor replicabat de posteriori pacto de petẽdo: de quo dicebat apparere per dictũ lib. tunc cõpellitur ipsum edere non quò ad intentionẽ fundandã l. qui accusare. Certè si reus vteretur dicto instrumento pro se in aliqua particula, teneretur facere copiam actori de toto: vt in d. §. edenda. vt posit tunc actor aduersius ipsam se iuuare. Itẽ si esset actor priuilegiatus, adhuc esset iusta causa. et eo modo si reus esset vsurarius. & ita supple ad gl. Sed si petereẽ editio à notario qui fuit rogatus de instrumẽto, ille teneretur edere. i. publicare ad instan- 5 tiam rogantis, & non alterius. † Sed quid in ipsis mercatoribus qui tenent libros, in quibus scribunt omnia quæ habent agere cũ alijs: an teneanẽ illos edere: dicit Ia. bu. et Bar. q sic quia iecũ dũ consuetudinẽ cõem illi qui vadũt ad eos, & habent cum illis agere, vidẽtur cõsentire, & mandare vt scribant in libris eorũ: & sic dicũtur scripti mandato illorũ q cũ eis habent agere: vt in d. §. pertinere. Sed Bal. sentit hic cõtrariũ per argumentum ex speciali, quod sumit ex illa cle. prima de vsur. nam si est speciale in eis qui tenent libros, ergo in alijs hoc nõ est, et argumentũ istud est difficile. Et fortè Bal. de iure verius dicit. Et sic nisi qs probet se mandasse q scribat, non põt quis cõpelli ad edẽdũ librũ suũ, etiã si publicã artẽ faciat, & librũ teneat. Sed si potest probare, tunc edere teneretur: etiã si non gerat publicam artẽ. sed in secre-

to teneat librũ suũ. Sed cõtra dictũ Bal. qđ a originaliter fuit dictũ gl. in d. Cle. j. de vsu. facit determinatio Gul. de cu. in l. edita. qui tenet quod mercatores hodierni qui conficiunt & retinẽt libros in publico, præsumãtur omnia scribere de mãdato illorũ qui eis cõmandãt, & sic teneãtur indistinctè edere. & alleg. l. fi. j. de pac. cõuẽ. & Bal. videtur hãc determinationẽ sequi: & sic sibi ipsi cõtrariari. Sol. reducẽdo ad cõcordiã, dic q si ille qui petit edi librũ à mercatore, asserat se expresse mãdasse q scriberet, nõ tñ põt aliter ꝓbare, præsumaẽ pro eo q dicat verum, ꝓpter hoc solũ ipse gerit publicã artẽ, & fa b cit publicũ librũ, & ita loquit Guli. de Cu. Ant. hic nõ asserit q expresse mandauerit. sed fundat se in tacito & præsumpto mãdato resultãte ex publica arte: & tũc ꝓcedat dictum Bal. & etiã dictũ gl. q hoc nõ sufficiat ad cõpellendũ ipsum edere librũ. Similis distinctio fit in alia materia. de qua in l. si certis annis. j. de pact. & l. cũ de in rem verso. ff. de vsu. Concludo ergo q si peto à te vt edas codicẽ rationum tuarũ ad fundandã intentionẽ meã, in quinq; casibus obtineo. s. si probo me tibi expresse mandasse: siue esses mercator, siue non. Idẽ si hoc nõ probo. tamẽ allego hoc, & tu eras publicus mercator secũdũ Guli. de Cug. Idem in alijs tribus de quibus §. Extra istos secus. Et ita seruaẽ Florẽtiæ: quia mercatores nõ tenentur suos libros ostendere, nisi ei qui habet scripturam de manu ipsorum cum expressione folij, in quo dicatur esse scriptam suam rationem. Cætera vide hic per Bar. notanter.

2 ☞ *Notarius actorum non debet dare copiam eorum, nisi de mandato iudicis, sic etiam non posset aliquam productionem recipere quæ fieret à partibus, nisi in præsentia uel de commissione iudicis.*

3 *Acta dicuntur illæ scripturæ quæ fiunt de his actibus factis coram iudice: siue per modum contentiosæ iurisdictionis, siue uoluntariæ, & quare dicantur publicæ?*

Dominium talium scripturarum non est alicuius priuati, nec etiam ipsius notarij scribentis sed est illius reipu. cuius authoritate sunt confectæ.

4 *Notarij quando dimittunt offi. non portant secum librum actorum, sed dimittunt in camera communis sub custodia officialis ad hoc deputati, qui uocantur commentarien sis: & unicuique petenti copiam pro suo interesse, tenetur eam facere.*

Iudex maleficiorum, debet facere tradi inquisito uel accusato copiam inquisitionis uel accusationis, & omnium actorum cõtra eum, & etiam copiam indiciorum propter quæ iudex uult ad torturam deuenire.

5 *Iudex semper debet attendere ad ueritatem reperiendam, & illam sequi omissis cauillationibus.*

Iudici pertinet dirimere lites.

6 *Actorum copia, an sit fienda alicui ex litigatoribus?*

Quid de editione fienda iudici?

7 *Iudex appellationis potest mandare iudici primæ causæ, uel etiam notario, ut sibi mittat originalia acta, & similiter mandare parti quæ haberet sententiam in publica forma, contra quam fuit appellatum, q. ipsam exhibeat: & si non uelit exhibere in termino assignato, an poterit pronunciare q. illi sententiæ non detur fides.*

Successor iudicis coram quo facta sunt acta, non potest ferre sententiam nisi acta uideat.

Verbalis productio quando sufficiat.

8 *Iudex ordinarius qui delegauit audientiam causæ reseruata sibi sententia: tenetur ipse adesse in principio, medio, & fine. & q. debeant ei exhiberi acta gesta coram illo commissario.*

9 *In singulis actibus, eum producitur aliqua scriptura, uel aliquod instrumentum, de more est q. petitur & datur terminus ad recipiendum copiam, & opponendum.*

Quid in attestationibus receptis?

10 *Actorum copia est danda unicuique petenti, & iuranti sua interesse, etiam si non fuit in iudicio.*

11 *Quid si petatur à priuata persona?*

12 *Quid in alijs instrumentis facientibus ad causam, & sic alterius partis: quia recollegit de sua pecunia: an sint edenda priuato?*

13 *Attestationes receptæ pro me contra unum in uno iudicio, an prosint mihi contra aliũ in alio iudicio?*

14 *Attestationes receptæ contra te in una instantia: & pro me si fortè peremptæ sit instantia, & ego reincipio nouam instantiam, an ille attestationes fidem faciant in noua instantia, absque eo q. testes iterum examinentur?*

LEX II.

1 IS apud quem. † Acta publica sunt edenda cuilibet prætendenti interesse, h. d. iecundũ cõem lect. Et ad infinitos casus allegatur, tanquam singularis. Venio ad casum. Habui litigium

¶ *Vsurarius. Adde q de hoc saltẽ summariè cõstare debet. ita Card. in Cle. j. §. j. de vsu. & in consilio suo cxix. incipiẽ. Duo sunt examinãda. col. fi. & vtrobiq; q non solum librum sed etiam quamlibet aliã scripturam edere teneẽ. & adde Ioã. de Ana. in c. quia nobis. de vsu. Et l. au. de rodulphis in repe. c. cõsuluit. eo. titu. Franc. Curt.*

¶ *Non possit esse argẽtaria. Adde Barb. consi. j. inci magnus. in iij. volu. in xviij. col. ver. & adduco si mile q uolut glo.*

f 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dicunt autē acta. Adde Inn.in c.j.de p ba. hic adde q̄ not.in l.supplicare.§. vt lit. pen. Fran.Cur.

b ¶ Copiā indiciorū. Intellige hoc verum de iudicijs pbatisposting itione& negatione: citata parte fœcus de iudicijs habitis aū ingressionē formatam p̄ formatiōe curiæ ita Ang.in l.fi vacantia. C.de bo. va.li.x. &in l.cōis ff.de q̄ōni. & fuit de mente Bar.in l.fi.e.ti. & facit rō. qa talia iudicia sumpta p̄ formatione curiæ, p̄iudicant parti non citatæ nisi repetant: vt per Bar. in d.l.fi.& ibi An.in addi.Spe.inti.de sen. in fin.& p An.in d.l. si vacātia.& p cōsequēs cū non intersit, non pōt peti editio. ita Soc.hic.

c ¶ Copia actorū. Adde Bald.in l.fin.ff.de bo.auc.iud.pos. & p Lanfrā.in repe.c.q̄m contra.de proba.

tecum coram dño potestate, vel eius vicario: modo tunc in calculo ferendæ sentētiæ volo habere cōsilium cum aduocato meo, vado ad notariū, à quo peto copiā omniū actorū: & notarius denegat: vnde non possum habere consiliū ab aduocato, si nō videt acta. Vnde dicit Imperator vade ad iudicē causæ corā quo acta sunt facta inter te & aduersarium, & ipse iubebit illa tibi dari.

†In text.ibi: [is apud quem.i.] iudex. & sic facit q̄ notarius actorū nō debet dare copiam eorū, nisi de mādato iudicis: & iudex pōt ipsum cōpellere ad dādū. Sic etiam nō posset aliquā p̄ductionē recipere, quę fieret à partibus nisi in præsentia iudicis, vel de ipsius cōmissione: seu mandato: vt not.in l. hac cōsultissima.§.fi.j.de test.& l.iubemus. de epis.aud.& de adopt.l.adoptio.nō tabu-

3 lis.†In tex.ibi: [acta.] Dicunt aūt acta, a illæ scripturæ quæ fiunt in his actibus quæ fiunt corā iudice: siue per modū cōtentiosę iurisditionis, seu volūtariæ, vt per Inn.in c. j.de, p̄ba.& no.in l.ij.s.vt lit.pē.& in l.acta. ff.de re iudi.in gloss.j. Circa quas scripturas multæ occurrunt dubitationes: de quibus per Io.An.in addi.Spe.in tit.de articulorū p̄ductione.in libello ij.vbi recitat vnā notā Nico.de Ma.valde singularē, declarantem quāplurima dubia: & ibi omnino vide. In tex.ibi: [publica:] dic & dicūtur triplici respectu: quia confecta manu publici notarij: vt in c.q̄m cōtra falsam.de p̄ba.aut quia facta corā iudice, q̄ est persona publica. Et qa dñiū taliū scripturarū nō est alicuius priuati, etiā ipsius notarij scribētis: sed est illius reipublicæ cuius au-

4 thoritate sunt cōfecta.†Iō notarij q̄n dimittūt officiū, nō portāt secum librū actorū: sed dimittunt in camera cōis sub custodia officialis ad hoc deputati: qui vocat Commētariensis: vt l.in fraudē. §.quoties.ff.de iure fisci. Et vniuersę petēti copiā pro suo interesse, etiā illi cū quo nō fuit iudiciū agitatū tenet facere copiā: vt habetur in d.no. Nic.de Ma.& per Inn.in c.j.de proba.vbi quā-

5 plurima vide de ista materia.†In text.ibi. [criminalia:] per hūc tex.dicit Bal.q̄ iudex maleficiorum debet facere tradi inquisito vel accusato copiā inquisitionis: vel accusationis: & omniū actorum cōtra eū, & etiā copiā indiciorum, b per quæ iudex vult ad

b torturā deuenire: vt possit illa purgare. In tex.ibi: [exhiberi.] dicas dando copiā, nō aūt originalē scripturā: quia illa debet remanere penes notariū quousq̄ est in offo: & postea penes camerā cōis vt dixi. In tex.ibi: [ad inuestigādā veritatis fidē.] No. q̄ iudex semper debet attēdere adveritatē repiēdā, omissis cauillationibus, & illā sequi: licet ad aduocatū causæ pertineat sequi verisimilia: vt inquit Tullius de officijs. Multi tn malē ferūt: qa videntes veritatē pro vna parte, p̄pter cauillationes & subtilitates alterius partis, cum tn possint illā defendere, nō defendūt: sed cōculcant. Sed veh animabus eorū: facit l.si eum.in fi.prin.ff.si quis cau.& in l.fi.de proba.in fi. Sic etiā ptinet iudici lites dirimere. l.

6 quidā existimauerūt.ff.si cer.pet. †Pro declaratione primæ glos. op. q̄ non sit fienda copia actorū alicui ex litigatoribus, quia cū fiant dietim altera parte præsente vel etiā citata, seu eis procurato. notitiā habet ille de cūctis gestis, vel per eum stat quominus habeat: ergo vlterius non est fienda notitia seu editio. argu. in l.j. in fi. de act. emp. ff. Propter hoc glossa. legit hanc l. quinq̄ modis: sed reducuntur ad duos principales: primus est: q̄ non loquātur de editione fienda parti: ne obstet contrarium: sed de fienda iudici. Et si dicatur multominus debet fieri iudici, cum sibi sint omnia nota. quia coram eo gesta sunt. argu. eius quod no. per Inno. in c. cùm clamor. extra de testi. Glo. dicit q̄ debet poni in alio iudice coram quo non fuerunt acta. qui tamen habet sententiam ferre, & non potest ferre nisi videat acta. Et hoc potest contingere tri-

7 bus modis.†primo in iudice appellationis, vt in prima lect. glos. qui potest mandare iudici primę cause, vel etiam notario, vt sibi mittat originalia acta: & similiter posset mandare parti quę haberet sententiam in publica forma, contra quam fuit appellatum, quòd ipsam exhibeat: & dicit Bart. quòd si non vult exhibere in termino assignato, poterit iudex appellationis pronūtiare quòd illi sententiæ non detur fides. ac si lata non fuisset: per nota. per Innocen. in c.g. perpetuus. extra de fide instru. Sed do. Raph. dicit, & bene: quòd Innocen. non dicit hoc quando profiteretur se habere, & nollet eam exhibere: sed bene dicit hoc quando negaret sententiam esse latam pro se: & sic diceret appellationem frustratoriam, & appellans non potest sententiam producere: quia eam non habet penes se. nam in istum tanquam in confessum bene potest facere talem pronunciationem: quòd si vllo tēpore reperiatur non habeat vires: sed si id dixisset per errorem, & probaretur, non noceret sibi argumentū in l.ij. in fi. ff. de iure fisci. sed si illam sententiam exhiberet, dicit Bald. quòd potest petere compelli appellantem ad refundendum impensas factas in recolligendo sententiam à notario. pro quo j.de iure do. impe. l. fi. ante fi. Potest etiam poni in successore illius iudicis corā quo facta sunt, qui non potest ferre sententiam nisi videat acta propter quod dicit Bar. q̄ quando iudex mutatur: consiliū est, p̄ducere acta coram successore, quod intellige de productione facta sine qua non pōt sententiā ferre non visis actis: quia esset nulla: vt in l. properandum.§.& si quidem.j.de iudi. ibi dum dicit acta apud te confecta conspicere &c. non autem dicit de productione verbali, quæ solet fieri de alijs scripturis productis per partē: quia non possunt: nisi pars dicat producet talia, & talia instrumēta: vt habetur in auc. sed nouo iure.j.si cer.pet. & in l. producit. ff. de testi. nam de actis nō est necessarium facere talem productionem: nec coram iudice coram quo facta sunt, nec coram eius successore: cum eadem fit iurisditio, & nihilominus prosint acta: licet non prodessent instrumenta: & hoc voluit Innoc. in c. cum in iure. circa fi. de offi. deleg. Et hoc tenuit hic Bald. & etiam do. Rapha. loquentes melius quàm Bar. qui videtur requirere productionem verbalem: & quòd aliàs acta nō prosint. Et hoc vult

8 in effectu prima lect. †Tertio modo potest contingere in iudice ordinario, qui delegauit audientiam causæ reseruata sibi sententia quo casu tenetur ipse adesse in principio, medio, & in fine: vt in auc. ad hæc. j. de iudi. Si ergo seruatis seruandis vult dare sententiam: faciat sibi exhibere acta gesta coram illo commissario, quibus non visis non posset eam dare: & hoc vult gloss. in versi. [quarto.] ibi: in administratore &c. Et his tribus casibus exhibitio actorum fit iudici, & non parti: sed potest intelligi q̄ etiā fiat parti. Et ne obstet contrarium primo loco formatum, dicit glos. in ij. lectu. q̄ debet intelligi quando pars quæ fecit acta exhiberi, non fuit præsens, vel procurator eius: sed fuerunt facta in eius contumaciam eo absente. Si ergo fuisset præsens, non esset sibi danda copia actorum secundùm hoc: ideo dicit Bar. quòd parti quæ præsens ligauit non est dandus terminus ad recipiendum copiam actorum: sed imputet sibi quare dietim in singulis actibus non fecit sibi dare copiam. Breuiter intelligo dictum Iuum quando esset præsumptio cōtra eum q̄ faceret causa differendi: vt si iudex esset in calculo ferendæ sententiæ: & pars peteret sibi dari terminum ad recipiendum copiam omniū actorum. Et pro hoc differretur prolatio sententiæ, nō esset sibi dandus terminus quia præsumitur ipsum petere in fraudem. Sed si cessaret præsumptio posito q̄ fuisset negligens in singulis actibus petere eo

9 piam, cū nulli noceat hæc assignatio, non subest ratio quare debeat denegari: quod etiam tenet do. Raph. †Sed in singulis actibus cum producitur aliqua scriptura, vel aliquod instrumētum, est de more q̄ petitur & datur terminus ad recipiendum copiā, & opponendum. Et ita declara dictum Barto. potest etiam poni vt loquatur in attestationibus receptis, quæ debēt teneri secretè per notarium antequam iudex eas publicet. Sed postquā pronūtiauit eas esse publicatas, notarius tenetur dare parti copiam: vt possit opponere quicquid vult, & ita seruatur in practica. Et

10 hoc voluit glo. in vltima lectu. in ver. [quinto &c.] †In gl. magna. ibi: [hic autem de actis dicit,] dic hæc vera quòd copia

c actorum ‘ sit danda vnicuique petenti, & iuranti sua interesse: etiam si non fuit in iudicio tam ciuilium quàm criminalium: vt supra dixi: & non solùm priuato: sed etiam fisco: & multò magis: si tamen petatur à publica persona, vt à iudice causæ, vel à notario qui scripsit, & penes se habet: vel si sunt in camera com-

11 munis, à notario cameræ. † Sed si peteretur à priuata persona: tunc aut penes illam erat originalis liber actorum casualiter: & idem: quia non est suus, sed reipublicæ, aut penes eum erat

copia

copia recollecta per eum à notario de sua pecunia. & tunc qa illa est sua, non tenetur exhibere nec copiā dare, ita sentit Inn. in c.j. de proba. nisi fortè ex causa, si originalis liber esset perditus. Et tunc tenet refundere partē impensarū ille qui petit sibi dari, sicut in simili qn̄ quis petit cōmunicari sibi tenutā quā alius ac-

12 cepit vt j.de iur.do.impe.l.ij. Et etiā hic tangit Bal. †sed si loquimur de alijs instrumētis facientibus ad causam. Et sic alterius partis, qa recollīgit de sua pecunia. tunc an illa sint edenda priuato. dic vt dixi in l.præcedenti. sed an sint edenda fisco, clarum est q̄ sic si erat causa ciuilis etiā ad fundandā intentionē. vt l. ne quis quā. ff. eo. et nisi edātur, præsumunt subtracta. vt in l.ij.§. Diuus. de iu. fisci. alleg. in gl. pro contrario. Sed si erat causa criminalis. in glo. sunt duæ opi. vna q̄ sibi non edantur, si non prætendit in rem esse pecuniariū. Alia est q̄ imò edantur, tn̄ non p̄sumuntur subtracta si nō vult edere Bar. Distinguit. aut est talis causa criminalis in qua seruus torquetur contra dñm. Et vera sit prima opi. vt in casu l. primæ. ff. de quæstionibus. quia tunc sicut de domo rei potest sumi probatio per seruos eius: ita & per instrumentum eius. Sed si fit talis in qua seruus nō torquētur cōtra dñm. & tūc secus. ar. j.de testi. in l. nimis. qa nimis est durū in causa criminali recipere probationes de domo rei, si non vult confiteri cri-

13 men. †Circa mediū gl. ibi. [Item an ex his.] dic in ista particula Bar. effundit plura verba quā expediat. nā glo. quæsiuit de duobus primò an attestationes receptæ per me contra vnū in vno iudicio, prosint mihi contra aliū in alio iudicio. Pone exēplum si tenebaris mihi in centū, & Titius promisit mihi omne illud in quo mihi tenebaris, nō specificādo quātitatem: egi contra te, & feci testes examinari, qui probarunt debitū: & sententia fuit lata, vel perēpta fuit instantia: ago contra Titiū nunc ex sua promissione: & ad probandū q̄ tenebaris in c. produco illas attestationes publicatas: non tn̄ facio de nouo examinari testes qa fortè

2 mortui sunt. Tu dicis illas tibi nō nocere, quæriť qd iuris? Glo. tenet pro ista parte q̄ nō faciāt plenā probationē. sed aliqualem p̄sumptionē. Intellige hoc verū si ille non fuit citatus in causa agitata cōtra te. Itē intellige eo casu quo snīa lata cōtra te nō facit illi p̄iudiciū: sed si fuit citatus. quo casu snīa facit illi p̄iudiciū. iuxta no. per Cy.j.de aduo.diuer.iu.l.j.ante fi. vel ēt nō fuit citatus. tn̄ erat casus in quo snīa lata contra te faceret illi p̄iudiciū: vt in casu l.sæpe. ff. de re iud. vel qn̄ snīa facit ius. vt in casu l. Papi.§.fi.ff.de inof.testa. tunc etiā attestatione p̄iudiciū facerēt. per ea quæ no. p̄ Bar.in d.l.sępe. qui hoc tenet expresse q̄ cui nocet snīa: nocēt etiā acta. p̄ quo bn̄ facit l.anūpe.ff. de manumiss. vbi fit ista cōparatio: si autē nō noceret snīa: secus. per tit. res inter alios

14 acta. †Secūda qō gl. est an attestationes receptæ cōtra te in vna instātia, & p̄ me si fortè perēpta sit instātia. & ego reincipio noua instātia, an illæ attestationes fidē faciāt in noua instātia. absq̄ eo qd̄ testes iterū examinent. In hoc arg. plenius quā gl. dic qd̄ si attestatiōes fuerūt publicatæ in p̄ia instātia p̄ iudicē, & etiā p̄ notariū cū signo suo. qa non tenet dare copiā: nisi iudex primò publicauerit: vt dixi in prima gl. tunc fidē faciāt in noua instantia: nec est necesse testes iterum examinari: etiā si viuant, licet si

2 fuissent recepti corā arbitro & viuerēt, esset in electione tua petere q̄ iterum examinent: vt in l.fi.j. de testi. quę nō habet locum in receptis corā iudice. vt ibi no. & in l. properandū. circa fi.j. de iud. Sed si nō essent publicatæ, fidē nō facerēt, quia esset scriptura priuata. & hęc habent in l. gesta. j. de re iud. & in l.ij. ff. de his q̄ in fraud. cred. Sed si instātia prima in qua fuerūt recepti, nō fuit perempta; quia fuit lata snīa & fuit appellatū: tunc licet in causa appellationis sit noua instantia: tn̄ fidem facerent etiam non publicatæ. Ita eleganter dicit Bal. in l. prolatam. ante fi.j. de senten. Et idem si fecisset trāsitum ad successorem. Nec ob. ei quod primò dixi in l.cū lite mortua. ff. iudi. sol. quia licet sit perempta instantia. & omnis effectus nondū secutus, sed qui speratur sequi, valet posse peruenire ad snīam: quia nō potest virtute peremptę instantiæ: nō tn̄ sunt perempta acta probatoria: vt attestationes, confessiones, etiā tenores instrumentorum in actis redacti quæ fidem faciunt etiam perempto originali: vt l. chirographis.§. fin. ff. de admi. tut. his iunctis quæ no. in d.l. cum lite. & j. de iudic. l. properandum.§.& si quidem.

2 ☞ *In libello non debet exprimi nomen actionis, & si exprimatur ineptè, non uitiatur libellus, sed sufficit exprimere causam, quæ si inepta sit, uitiatur libellus. & quid si libellus deficiat in alijs solennitatibus?*

3 *Petitio olim fiebat in uoce, uel in scriptis per se, uel per aliū, a bodie uerò debet dari in scriptis.*
Libellus debet taliter edi, ut reus possit deliberare, an uelit cedere uel contendere.
4 *Emendatio unde dicatur, & quid sit, & in quo differt à mutatione?*
5 *Actor an & quando possit emendare libellum? & nu.7. & 8.*
6 *In particularibus iudicijs non potest addi ad rem peti tam quantum ad principalem, sed quantum ad actiones orientes post litem contestatam potest addi. & quid in unuersalibus?*
7 *Libellum ineptum ut hic, an possit iudex ex officio repellere: etiam post litem contestatam, & reo non opponente? & nu.8.*
8 *Libellus in criminali si non habet mensem uel annum, est nullus, & potest à iudice repelli, etiam reo non postulante.*
9 *Libellus quando est obscurus, debet reus esse cautus: quòd non petat ipsum declarari: sed opponat exceptionem quòd libellus non procedit, quia obscurus & male formatus, quia si postea fiat contestatio non facta declaratione, non ualebit processus nec sententia.*
10 *Mutatio libelli quid sit? & an quando possit fieri.*
11 *Quid in cumulatione, in quo differat à mutatione, & an & quando possit fieri in libel.*
12 *In eadem accusatione potest quis accusari de crimimibus orientibus ex diuersis factis. An dicantur diuersæ actiones uel libelli, ut sic soluantur tot gabellæ propter cumula.*
13 *In eodem libello potest peti sors, & usuræ conditionaliter, & quid in diuersis libellis eodem tempore datis?*
14 *Dictio prout, quid importet?*
15 *Si fiat mentio in libello de aliquo instrumento, debet ante litem contestatam exhiberi.*

¶ Gl. tenet hic. Circa istā materiā vide, q̄ pulchrè ponit Fel. in c. causam. el j. de, pb. col. j. Cur.

LEX III.

EDita actio. Ista est famosa lex, & habet materiā longā, & hic venīūt tractanda oīa quæ habent in l.j.ff.e.& Cy. hic oīa tractauit: ideo aduertēdū hic bn̄ est. †Editio actiōis demōstrat qualitatē futuræ litis: ideo est fiēda ante oīa, qa per hoc instruit reus: 1 an velit cedere vel contendere: & si fuit malè facta vel formata, pōt emēdari vel mutari, sine præiudicio tn̄ ipsius rei: tā in delibrādo quā etiā in recuperādo expensas quas fecit: & non fecisset si editio fuisset aptè facta, q̄ iudicis arbitrio relinquit: qui debet in hoc seq mētē edicti p̄toris facti sup hac materia. h.d. in effectu ista l. famosa & vtilis in sui materia cū suppletiōibus necessarijs: quā Bar. repetijt, & dūtaxat examinauit tres articulos qui tangūtur hic in tex. in gl.ſ. de emēdatione libelli. Itē & de mutatione, an & qn̄ possit fieri etiā reo inuito. Item tertiò de cumulatiōe de qua in tex. nihil habet. Sed gl. incidēter tāgit, & plura de ipsa loquit: sed nō perfectè, plura alia possent hic tangi, quæ tangit Cy. hic: & gl. in l.j.ff.eo. in princi.ſ. qualiter debeat cōcipi libellus, & quæ sint necessaria ad hoc vt procedat, quæ facerēt aliā repetitionem per se satis longā. Bal. aūt mirabiliter volat p̄ aera: dicens q̄ vult loq magis vtiliter quā disertè, & sine pōpis. Sed salua reuerētia doct. mei oīa q̄ dicit tēdunt ad pōpā, & tn̄ subtilizat q̄ seip̄m frāgit: vnde adhæreas Barto. qui subtiliter, & breuiter & disertè procedit: & sine tædio legētiū: & licet videať loqui clarè: subtiliter tn̄ cōsiderādo difficultates & in distinguēdo mēbra sua etiā in aliquibus loquit imperfectè. Venio ad casum. Aduerte bene.

2 †In tex. ibi: [edita actio.] gl. in ver. [actio.] exponit. i. actiōis editio. Tu potes dicere. i. tenor petitiōis seu libelli: nō em̄ intelligas q̄ nomē actionis sit exprimendū in libello: vt si dicā mutuaui tibi c. quare peto ad hoc te cōdēnari: & ad hoc p̄pono certi cō dictionē ex mutuo: hoc em̄ vltimū nō est necessariū: licet quidā cōtradixerint per istū tex. Sed cōiter tenet cōtrariū tam de iure ciuili: vt hic no. Cy. in v.q. quàm de iure canonico: vt in c. dilecti de iudic. sufficit em̄ exprimere causam: quoniam ex illa apparet quæ actio sit intentanda. argu. in l. gallus. §.j. & ibi no. per Barto. ff. de libe. & posthu. plus dicit Inno. in c. examinata. de iud. quòd si exprimatur nomen actionis: quod tamen non conueniat causæ, vt si dixissem in mutuo, & ad hoc propono actionem ex locato: nō redditur libellus ineptus: sed illa verba tanquam superflua vitiantur: sed non vitiant. argum. in l. quæ extrinsecus. ff. de verbo. obligatio. sed si proponeretur causa inepta: vt quia cum deberet proponere causam commodati, proposuisset causam locati. tunc libellus esset ineptus: & super eo non posset sequi valida sententia: ideo absoluetur reus ab obseruatione iudicij, reseruata facultate dandi nouum libellum. Et actum: vt in d. capi. examinata. & l.j. post prin. ff. si mē. fal. mo. di. Et idem si deficiat libellus in alijs substantialibus: vt in l. libellorum. §. quòd si libel-

3 li. ff. de accusat. † fiebat autem olim petitio vel in scriptis, vel in

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Ideo dicit Spe. Ad de Ant. de Bu. in c. fi. de libel. obla. & eundem Paul. de Ca. & ibi Alexā. de Imo. in l. j. ff. eo. tit. in princi. Franc. Curt.

voce per se, & per alium: vt in l. prima. §. primo. ff. eodem. hodie verò debet dari in scriptis. vt in authenti. offeratur. j. de lit. contesta. In text. ibi: [demonstrat.] dic quoniam ex ea apparet an agatur in contractu vel quasi: delicto vel quasi. Item in actione bonæ fidei, vel stricti iuris. Item an ea quæ nascitur solo consensu, vel rei interuentu, vel verbis, quod est necessarium: quia alia deliberatio cadit in vna quàm in altera: & ista editio non fit propter, aliud: nisi vt reus possit deliberare, an
4 velit cedere vel contendere: vt l. j. §. ij. ff. eodem. †In textu ibi: [emendari.] dic scilicet reformando: & extra vitium ponendo. nam menda dicitur vitium: ideo emendatio componitur ab e quod est extra & menda quasi extra mendam. Et dum subdit, [vel mutari.] subaudi variando: quod fit recedendo à causa prius intentata, & ponendo aliā causam, vel ab actione prius intenta, & ponendo aliam alterius naturæ: etiam si oriantur ex eadem causa, vel recedendo à re petita, & ponendo aliam diuersam: & sic fit mutatio in totum: sed non sic emendatio. quia illa est potius suppletio quàm mutatio. Veniamus ad gloss. Ista gloss. magna diuiditur in duas partes principales. primo tractat de emendatione vsque ibi: [sequitur.] secundò de mutatione. Et in prima parte format duas quæstio. ad quas respondet. vsq; ibi: [sed quomodo.] postea format tres oppositiones. & prima concernit responsionem factam ad primam. Aliæ duæ concernunt responsionem factam ad secundam. in secundo membro quod tangitur in gl. ibi: [in singularibus vsque ad lit. conte. non post.] In gloss. ibi: [nunc plus, vel econtra.] Docto. dicunt quòd emendatio consistit etiam in alijs quatuor scilicet in declarando obscura, etiam addendo necessariò omissa: in removendo superflua: & hoc respectu substantiæ. Item in addendo vel remouendo qualitatem substantialem, vel non substantia-
5 lem. †In gloss. ibi: [in singularibus vsque ad lit. contesta.] Tu dic quòd si emendatio fiat detrahenda de summa vel re petita, & renuntiando ei quod detrahitur, potest fieri quandoque etiā post lit. contesta. quia super illo finitur lis: & posset renunciando recedere à toto: vt l. post quam liti. infra de pactis. ergo & à parte. Non tamen ita euitabit actor pœnam plus petentis: vt j. de plus peti. l. prima. & institu. de acti. §. plus. Sed si vellet detrahere & non renunciare: sed differre: tunc non posset non solum post lit. contesta. sed nec etiam ante. Itelligas tamen libello porrecto: vt soluit ibi text. alias non procederet quod hic dicitur hodie per authentica qui semel. infrà quomodo & quando iudex. & dicam in sequenti articulo de mutatione. Sed si fiat emendatio, addendo ad summam petitam: tunc post lit. contesta. ideo non potest fieri: quia super illo addito lis non fuit contestata: nec ista additio trahitur retro: vt fingatur contestata: & sic super ea non posset ferri sniа per l. nō pōt videri. ff. de iudi. sed intētio actoris in emendatis est, vt possit consequi sententiam super eo quod emendando addidit ante lit. contesta. ideo potest fieri, quia contestatio quæ posteà fiet concernet etiam summam additam: & sic poterit habere intentum: procedit autem dicta distinctio quā do actor vellet emendare remanente eodem libello, absque eo quòd det libellum de nouo: quia oporteret soluere nouas sportulas in locis in quibus soluuntur: & oporteret facere reum iterum citari. Ipse autem vult quòd procedatur super eodem libello, & quòd non habeat iterum citare: & quòd reus respondeat ad libellum sic formatum, absque alla citatione vel termino dando. Reus autem contradicit, & petit se absoluī ab illo libello, & con demnari actorem in expensis: certè non auditur in contradictio
6 ne per hanc l. post quam lis non erat contesta. dummodo salua sit, sibi noua deliberatio, si expedit: & refundantur sibi expensæ quas non fecisset si libellus fuisset à principio bene formatus, quod totum relinquitur arbitrio iudicis: sed si actor vellet dare nouum libellū, & reum absoluī à primo, nō esset dubium quòd
6 etiam post lit. conte. hoc fieri posset. †Quod autem dixi in particularibus iudicijs post lit. contest. non posse addi ad rem petitā: verū est quātum ad principalem: sed quantum ad actiones orientes post lit. contest. potest addi. quia etiam si nō adderentur, venirent in officio iudicis mercenario: & in eis posset fieri cōdēnatio: vt l. ædiles. §. Item sciendum. ff. de ædil. edic. Item quod gloss. supra dixit in vniuersali posse addi post lit. contes. Intelligo non ad id quod principaliter petitur: sed ad aliud quod in illo includebatur: vt si petij à te hæreditatem. i. me declarari hæredem: & hæreditatē talis ad me pertinere: & cōdemnari ad restitutionē rerum quas possidebat: & aliquas expīsi. nā post lit. cōtes. possum alias exprimere: qm̄ si exprimerē, lata, p me sniа posset fieri executio etiā in nō expressis: & etiā si post lit. cōte. vel post sentētiā incœpisset eas possidere: vt in l. iiij. ff. de peti. hære. Nam istæ res non fuerunt petitæ, sed ipsa vniuersitas: quæ est potius iuris quā facti: & etiam dicitur sine aliquo corpore: vt in l. hæreditas. j. de peti. hære. Sed si petijssem dimidiā partē hæreditatis, & post lit. cōtest. vellem addere alterā dimidiam, nō possem: quia adderem ad rem petitā: & sic esset idē quod in particularibus. licet Doct.
7 non tangant hic, sed est ipsa veritas. †Quid aūt de alijs modis in quibus cōsistit emendatio, qui non tangātur hic per glo. an post lit. cōtesta. possint fieri? vide hic per Bar. qui distinguit: q; aut fit addendo ad substantialia, sine quibus libellus nō poterat procedere: vt est libellus criminalis sine mense vel anno cōmissi delicti, vel libellus in ciuili sine apta conclusione: vt si peto te cōdēnari: quia Rex est in Francia. nam isti libelli sunt inepti: & reo etiam non opponente iudex ex officio posset repellere: etiā post lit. contest. iuxta no. in l. j. ff. de offi. assess. Et tunc dicit ipse quòd ante lit. contest. posset fieri ista emendatio ita demū si tēpora largiantur infra tēpus accusandi vel agendi: sed si esset lapsum, tūc sicut non posset nouū libellum dare: ita nec veterem reformare: quia reputatur nouus ratione reformationis. arg. l. ius ciuile. ff. de iusti. & iur. & ibi no. per doc. Et allegat pro hoc casum in l. accusaturus. ff. de adul. Sed si lis est cōtestata, nō tangit ipse an posit fieri, posito q; tēpora largiant: & est dicendū q; non: si vult quod procedatur ratione veteris libelli reformati, quia cōtestatio fuit nulla: & sic erat nullus libellus: & sic ex eo nō posset sequi sentē-
8 tia. †Sed do. Raph. reprehēdit Bart. primò inquantū loquit de libello in criminali q; sit nullus, si nō habet mensem vel annū etiā parte tacente: nam in contrariū videtur glo. in l. libellorū. §. quod si libelli. ff. de accu. quæ dicit q; tunc nomen rei aboletur postulante reo: & est casus. §. fi. eiusdem l. ergo requiritur allegatio partis. Sed tu dic q; hoc nō obstat: nam fateor q; reus nō debet absoluī nisi postulet, tamē iudex etiam eo nō postulante potest libellum reijcere: & istud considerauit Bar. Item dicit Bar. nō ꝓcede re libellum in ciuili si non cōtinet iustam causam: ipse etiā repre hendit, nam etiam si nullam contineret, procederet reo non opponente: vt in l. fin. j. de anna. excep. Sed tu dic aliud esse quādo nullam cōtinet: quia potest actor in processu litis declarare causam aptam: & super illa facere probationes: sed si à principio exprimit ineptam: vt dico te mihi teneri in c. quia Rex est in Francia, nō potest post lit. cōte. alia causa acta specificari: & ideo etiā reo nō opponente ab ipso principio pōt iudex repellere libellū, & istum respectum habuit Bar. quem do. Raph. indebitè reprehendit. Si verò fiat emēdatio declarādo, tunc aut obscuritas nō
9 vitiabit libellum parte non opponente: vt si dico te mihi obnoxium, in c. vel obligatum. & non dico ex qua causa: quare peto te condēnari. nam procedit libellus parte nō opponēte: vt d. l. fi. j. de anna. excep. & tunc etiam post lit. cōte. potest declarari causa vt & super illa fiant probationes. Sed si pars oppoīuisset, tunc fuisset necessaria declaratio à principio, & ea non facta non valeret contestatio, tanquam super libello nullo, quod intelligo qū
a reus cōtestarē salua excep. obscuritatis per eum proposita: aliàs videretur illi renūtiasse: & tunc post lit. cōtest. nō posset fieri declaratio: vt possit sequi sentētia virtute cōtestationis p̄cedentis
9 nullæ: & nō valeret. †Ideo dicit Spe.ª in tit. de libel. concep. §. fi.
a ver. cautus. in pe. col. q; quando libellus est obscurus, reus debet esse cautus, q; non petat ipsum declarari: quia instrueret aduersarium, vt faciat libellum valere: sed opponat excep. q; libellus nō procedit, quia obscurus & malè formatus: ita hodie faciūt procuratores: nam si posteà fiat contestatio non facta declaratione, non valebit processus: nec sententia. Sed Cyn. in simili in l. j. j. vt quæ desunt aduo. par. reprehendit tales ita malitiosè procedētes sed dicit quod reportant gloriam in hoc mundo, sed in alio pœnam eternam. Cętera circa istum articulum declarationis. dic vt ibi per Bar. In gl. ibi: [cum vna de concomitantijs.] Tu dic me lius & clarius quod hic nō sumitur actio stricto modo: prout sumitur insti. de ac. in prin. sed sumit pro toto tenore libelli: vt dixi super tex. Et nō est dubiū quod si additur vel detrahitur rei vel quantitati

quantitati prædictę, dicitur mutari tenor libelli: & sic actio. In gl. ibi. [non mutatur actio, vel res.] dic quòd in §. si detracta. petitur quātitas dāni per act. l. aquilię. nō autē petitur seruus qui damnū dedit: cum ille nō sit in obligatione, sed solū in facultate tradēdi pro noxa. Si ergo additur vel detrahitur propter quod detur aut auferatur dicta facultas, puta scientia, vel ignorantia domini, nihil additur vel detrahitur de re petita: nec de actione intētata, sed dūtaxat de qualitate. Ideo potest fieri post litem cōtest. sed si qualitas quæ adderetur vel detraheretur immutaret factum, vel etiā act. non posset addi talis qualitas post lit. cōtest. quantum ad hoc vt virtute eiusdem libelli & contestationis posset ferri sententia super facto vel act. de nouo eductis, super quibus cōtestatio nō est facta, vel si poneretur aliud tempus commissi maleficij, vel celebrati contractus, vel alius locus: quia cum sint actus reiterabiles, ex diuersitate locorum vel temporum diuersificatur substā tia. vt not. in l. Panthonius. §. rei. ff. de acqui. hęre. & per Bartol. in
10 l. denuntiasse. §. qui tamen. de adul. †In prima parte gl. ibi. [sequitur de mutatione.] dic q; mutatio dicitur quādo remouetur causa vetus, & ponitur noua. vt si petij librum ex causa depositi, volo remouere illud verbum depositi, & ponere commodati: quia testes dicūt mihi quod fuit commodatum. & si ponerem de commodato, succumberem in primo libello. iuxta not. per Inno. in c. j. de lit. cōtest. Item dicitur mutatio quādo recedo à veteri actione, & pono nouam: vt si narraui q; mihi dedisti dānum in vinea. & peto te cōdemnari ad interesse: & sic propono act. l. aquiliæ. postea volo dicere q; dedisti damnum, incidendo vites, & petere te cōdemnari ad duplū: & sic recedo ab act. l. aquiliæ. & trāseo ad act. arbo. fu. cæs. vel quādo nec à causa, nec ab act. recedo, sed à re: vt quia petij codicem ex causa commodati, nūc volo remouere. C. & ponere. ff. vt insti. de act. §. si quis aliud. & dicit gloss. q; ista mutatio in dictis casibus nō potest fieri post li. cōtest. Et hoc est clarum in eodem libello: sed si vellem dare libellum de nouo, sine dubio possem de iure isto. sed ante lit. cōtest. bene posset fieri iure isto p hāc l. vbi vt virtute eiusdem libelli detur sententia in causa. & in act. vel re nouiter deducta: quia super eis cōtestabit lis. hodie verò p authētic. qui semel j. quomodo & qn̄ iudex. etiā ante lit. cōtest. si reus fuit citatus, nō potest fieri mutatio ista: sed cogitur actor perseuerare in veteri, quouscq; p̄ sententiam diffinitiuam lis sup illa sit finita, vt sic reus sup illa non possit amplius molestari. Et hoc vult glo. j. in ver. [quod dixi,] & sic hodie corrigitur hæc lex quantum ad mutationem: non quātum ad emendationē: in quo non receditur à veteri. Sed alij dicunt q; imò non corrigitur, quia illa authen. loquitur in deferēte, nō autem in mutante. Bar. ponit vnam distinctionem cōfusam. veritas est ista in paucis verbis: quòd aut actor vult mutare recedēdo à veteri cā act. vel re, & ei penitus renuntiando. Et tunc hoc potest fieri: qa per hoc lis finitur sup illis: & reus nō posset per diffinitiuam sententiam plus consequi, quàm consequatur per istam renūtiationem per l. postquam liti. j. de pact. vnde nō interest sua petere q; super ea procedatur. Sed si vellet recedere à pristina, & ei renūtiare ex toto, tūc verum dicit glo. quia reus nō est securus. posito enim quòd actor loco primæ ponat nouam causam, vel act. vel rem, si in illa noua succūberet, posset ad veterem redire. Et sic interest rei: vt sup ea omnia verba remaneant clara. & Barto. p̄ mul
11 ta verba potius obfuscat quàm declaret. †In gloss. ibi. [sed cumulatio.] dic cumulatio differt à mutatione: quia in cumulatiōe nō receditur à veteri: sed alia sibi adiungitur. & vult glo. q; cumulatio possit fieri post lit. cōte. quod intellige sanè ī diuerso libello. & sic erūt diuersa iudicia. & diuersæ cōtestatiōes. Certè etiā mutatio posset fieri in diuerso libello, vt s. dixi. Sī autē quatuor ſpecies cumulationū, iterdū cumulātur diuersę actiōes ex diuersis causis oriētes ad res diuersas. Et sic sunt tres diuersitates cārū, actionū, & rerū. Interdū plures actiōes ex eadē cā oriētes ad res diuersas: & sic sunt duæ tm̄. Interdū plures actiōes ex ea. cā oriētes ad eādē rē: & sic est vna tm̄ diuersitas. Interdū plures actiōes ex diuersis causis oriētes similiter ad eādē: & sic sunt duæ simul ī secūda, & ī oībus istis breuiter recolligēdo ex dictis doc. ī scdo & tertio gñe. vbi est idētitas cauiæ. etiam si sit diuersitas rerū, nō admittit cumulatio: qa subest vna regula ꝓhibitiua. Sed ī prīo & vltimo genere vbi est diuersitas cārū. etiā si sit idētitas rei, potest admitti cumulatio: si est dare casum ī quo nulla subsit regula impeditiua. Sed in p̄cedētibus duobus semp subest vna quę habet im

a pedire, quod nō est in istis duabus. Sūt aūt a duæ regulæ impeditiuę secundū gl. Prima est qñcunq; duo iudicia vel causæ sic se habēt, q; inia absolutoria lata in prima intētata parit vel parere pōt excep. rei iud. in secunda. nō enim pōt cumulari cum prima: sed debet expectari q; prima finiat. Et si dabit absolutoria, nō intētabit secūda, si condēnatoria poterit intētari. & hic est casus in l. fundi. & l. fundū. ff. de excep. quæ melius probant quàm. ll. allegatæ in gl. Secunda regula est, qñ sic se habent plures actiones q; electione tollunt: vt l. quod in hæredē. §. eligere. de tribu. quia tunc vna electa altera extinguitur, & quæcunq; sentētia sequat, non reuiuiscit. & etiā ponit exemplum per. l. fin. j. de codi. Addit tertia regula per Cy. qñ sunt actiones cōtrariæ in origine: nā tunc non pōt nasci nisi vna, & sic nō habet locū prędcdēs regula, q; electiōe tollant: quia electio non cadit nisi inter plura. prohibet ergo cumulatio per hāc tertiā: quia non est posibile q; simul cōpetant: ergo nec possunt simul cumulari. Addunt & tres aliæ per Bar. scilicet qñ vna est maior altera: vt ciuilis & criminalis per l. per minorē. ff. de iud. & l. j. j. qñ ciui. actio. & ff. de pub. iu. l. interdū. Item qñ est inter eas ordo. vt petitorij & pos. retinendæ: quę non possunt simul cumulari, sed est ordo vt cā possessorij p̄cedat. ff. de ac. pos. l. exitus cōtrouersiæ. & de iud. l. ij de vi. & j. de interdi. l. incerti. Itē vltima & ista est de farina Bart. p ipsum inuēta, & p nullum aliū, qñ duo iudicia sic se habēt q; lata inia cōdēnatoria ī prima, & facta executiōe, obstat exceptio in altera. nō possunt simul cumulari: vt l. j. in fi. ff. si fami. fur. fe. di. Pone exēplū. si debeī mihi vna res ex diuersis causis lucratiuis, à diuersis psonis, vel ab eadē. Nā si cōsequor eā ex vna, extinguit altera p. l. oēs. ff. de act. & obli. Secus si ex vna lucratiua, & ex altera onerosa, vel si vtraq; erat onerosa. & ideo in primo gñe cumulatiōis. licet Cy. dicat q; nunquā admittit. Bar. dicit q; imò admittit, qñ lata est sententia in vna, & facta executione adhuc supesset altera. qm̄ habēt effectū solidę executiōis. Sed si altera extingueret, secus p. d. l. j. in fi. licet Dy. dicat cōtrariū, quē ipse reprehēdit. Ex quibus sunt expedita tria genera cumulationis. solū restat primū, in quo dic q; cōcurrētibus tribus. s. q; diuersę actiōes oriētes ex diuersis causis ad res diuersas se inuicē nō cōtingūt. qa vtraq; est æquè principalis, & altera ab altera nō dedēdet. Itē q; vna nō sit maior altera: qa sunt ambæ ciuiles, & quod inter eas nō sit ordo, qa non sit petitorij & possessorij. his cōcurrētibus admittit cumulatio, & isto casu debet intelligi ista gl. Et si lis erat cōtestata in prima, requirit nouus libellus, vt dixi. Si nō erat cōtestata, tūc si sunt simi les actiōes, puta plures actiones fami. ercis. sup diuersis hērditatibus, vel plures actiōes ꝓ socio sup diuersis societatibus. & tunc pōt & debet fieri cumulatio in eodē libello, & non in diuersis: vt sic sit vnū iudiciū, nō diuersa p. l. hērdes. §. de pluribus. ff. fa. ercis. & p. l. actiōes. §. si plures. ꝓ socio. & p. l. nō est nouū. de act. emp. Sed si sunt actiōes dissimiles, tūc pōt fieri cumulatio in diuersis libellis. nō in eodē secundū Bar. Sed tu dic q; in eodē p tex. cum gl. in c. querela. de elect. & tot dicētur libelli quot causæ. & ideo ꝓ tot soluet gabella si venit soluēda. secus in cā p̄cedēti: qa nō cēsebit esse nisi vnus, ꝓpter cōformitatē. & vna tm̄ gabella soluetur. Sed si aliqd prędictorū triū deficeret, nō admitteretur cumulatio: qa semp ibi esset vna regula impeditiua. Et q; in eodē libello possint cumulari plures actiōes ex diuersis causis ad diuersa, etiā si nō sint vniformes, & eiusdē generis. est tex. in l. si idē cū eo. ff. de iur. om. iud. nā illa. l. nō haberet dubiū si loqueretur in diuersis libellis. Item patet per iura quæ volūt q; petitorij & possessorium recuperandæ vel adipiscendę possint simul intentari in eodē libello: vt in c. cum ecclesia. de causa pos. & proprie. & c.
12 pastoralis. † Itē quia in eadē accusatione pōt quis accusari de di-
a uersis criminibusª oriētibus ex diuersis factis: vt no. infrà de accu. l. qui crimine. in gloss. super ver. ab alio. & in l. libellorum. §. sed si per aliud. ff. de accu. & ibi vide per Bar. an dicantur diuersæ actiones, vel libelli: vt sic diuersæ soluantur gabellæ. ad quod facit. l. j. §. si plura. ff. ad turpillian. Sed oppo. contra primam regulam. de rei fundi. & l. fundum. ff. de exception. & l. sed si ante. eodem titu. secus quando sunt duo iudicia inuicem dependentia. quia vnum est super principale, puta dominio rei. aliud super seruitute illi debita, vel super fructibus inde perceptis, vel super diuisione, si primò est intentatum principale super

¶ Accusari de diuersis criminibus. Adde glos. in c. lator. ij. qō. vij. & in c. placuit. iij. quæst. x.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dominio, non potest intẽtari dependẽs vel accessorium quousq; 1
primũ sit finitũ:duplici rõne pria,quia absolutoria lata in primo
qualitercũq;siue qa actor nõ sit dñs,siue quia nõ ꝓbauit dñiũ,
parit exceptio.rei iudicatæ in secũdo. Alia est,quia cõdemnato-
ria quæ ferret in secũdo faceret præiudicium reo in primo: quia
si nõ pronũtietur pro actore in secũdo,antequã expediatur reiul
taret pro eo præsumptio q esset dñs: & p minorẽ cãm nõ debet
fieri præiudicium maiori:vt l.per minorem.ff.de iu. Et si postea
sequeretur absolutoria in prima,detegeret iniquitas sniæ latæ iu 2
ꝑ secunda,ideo ne inducatur perplexitas:debet expectari q pri-
ma finiat,sed si primo esset in iudiciũ deducta causa accessoria,
posset illa pendẽte deduci principalis:quia cessant ratiões de q-
bus s.imò ista secũda fecerat supersederi in prima tanq; ꝑiudicia
lis ad eam:& ita loquit l.sed si añ.Vltimò adhuc op.de §.sed ne-
que.in auth.de fideiuss.vbi in eodẽ libello possum intẽtare perso-
nalẽ actionẽ,& hypothecariam.& tñ inuicẽ dependẽt,& absolu
toria lata in personali pareret excep.rei iudicatæ ĩ hypothecaria,
sicut & pactũ de nõ petẽdo:vt in l.soluitur.§.j.ff.quib. mod. pig.
vel hyp.fol.dixit Dy.q illa regula quod nõ admittit cumulatio 3
quãdo absolutoria lata in primo pareret excep.in secũdo: locum
habet quãdo ex postfacto vellet quis cum prima cumulare secũ
dũ:& ita intelligit illam l.fundi.& illam l.fundũ. Secus si à prin-
cipio simul & semel.Bart.reprehendit mordaciter, dicens q est
cõtra casum illarum ll.quæ in hoc nõ faciunt vim.Et ad illum §.
dat aliam responsionem eũdo per mẽdicata suffragia, quòd ibi
est specialius.sed si opi.Bart.est vera,nõ procedit practica quæ
vbicũq; seruatur:qa in eodẽ libello petitur res cũ fructibus pcœ
ptis,quam practicam Cy.dicit procedere ĩ l.cum propria.j. si qs
al.vel sibi.Ideo dico quòd Dy.dicit ipsam veritatem:limitãdo ta
men dictum eius,dum dicit simul vel diuersis temporibus. Nã 4
intelligo simul,id est,eodẽ libello,& diuersis temporibus,id est,
diuersis libellis:nã dico q in eodẽ libello ista iudicia possunt cu-
mulari cum modo.Et hoc est secũdũ quod addo ad Dy. secũdũ
accessorium cumuletur conditionaliter si apparebit actorem ha
bere ius in primo.Et ad hoc allego glo.ordi.ff.de inoffi.test.l.qui
de inofficioso.in fi.mag.gl.quę dicit querelam inofficiosi & peti.
13 hęre.simul posse intẽtari.Et tñ secunda dependet à prima, dũ tñ
cõditionaliter:vt ibi dicit gl.Itẽ allego Cy.in l.j.j.de iudi.† qui di-
xit in eo.libello posse peti sortem & vsuras,cõditionaliter tamẽ.
Sed in diuersis libellis an possint cumulari etiam eodem tẽpore
datis:quia tunc duo essent futura iudicia & instãtiæ: sed in præ-
senti vnum iudiciũ tm.Et ratio quare libellus sup accessorio nõ
procedit,vel fuit intẽtatum purè.& reperitur per regulam q ab-
solutoria lata in altero principali pareret excep.ĩ hoc accessorio.
Aut fuit illud accessorium deductum cõditionaliter: & nõ pro-
cedit libellus:quia fundatur ex toto super futuro per l.nõ quem
admodum.ff.de iu.Sed qñ in eodem libello,tũc nõ fundatur ex
toto super futuro:quia ibi continetur etiam principale quod de-
ducit purè,rõne cuius procedit super accessorio. licet cõditiona
li,sicut in simili in annuo debito:quia sicut si debeẽ de præsenti,
põt illud peti:& occasione ipsius põt peti etiã super futuro tẽpo
re fieri cõdemnationẽ,nõ sic si nihil deberet de præsenti:vt not.
in d.l.nõ quemadmodũ.& in l.j.j.de sen.quæ sine cer.quanti. &
hęc est ipsa veritas:quam tñ nõ reperio ab aliquo tactam vel vi-
14 sam.& omnia remanẽt clara.†Vltimò de natura istius dictionis
prout,de qua in tex.vide omnino quod not.Bart.in extrauag.ad
15 reprimẽdum seper ver.prout.& ad q.quam Bart.hic format.† Si
in libello fiat mẽtio de aliquo instrumẽto,an ante lit.contest.de-
beat exhiberi:vide omnino quod not.Spec.in titu.de instru. edi.
§.nũc dicamus.ver.quid si quis in libello,&c.

a ☞ Actor non debet sumere arma de domo rei, & ipsum reum cũ suis armis offendere.
Si reus recollegit instrumentum de sua pecunia à notario,licet in eo contineatur contractus communiter factus inter ipsum & actorem, non tamen illud est commune.sed proprium ipsius rei.sed protocollum notarij est cõmune ratione contentorum in eo.
b Si reus producat aliquod instrumentum pro se,tenetur facere copiam actori sine dic & consule:non autem dare originale.
Reus si absoluitur diffinitiuè à petitione actoris: non poterit actor amplius agere: etiã si postea superueniãt probationes.secus quãdo absoluitur ab obseruatione iudicij.
c Casus in quibus non absoluitur reus simpliciter, uel indistinctè, licet actor non probauerit.remissiuè.

QVi accusare. †Reus nõ tenetur edere actori propria instrumẽta ad intẽtionem actoris fundãdam.hoc dicit. Sed ecõuerso actor bene tenetur edere reo ad fundãdam exceptionem:vt in duabus ll.se.& ita soluit imperator cõtrarietatem quę videtur esse inter istam & illas.j.eo.l.fi.Et per hoc sunt expeditæ istæ tres leges.& eadem ratione reus teneretur edere actori ad fundãdam replicationem suam:quia actor in replicãdo habetur pro reo.& 2
probatur in l.penul.§.fi.ff.ad leg. Fal.† In text.ibi. [alienorum.] dic,nam si reus recolligit instrumẽtum de sua pecunia à notario licet in eo cõtineatur cõtractus cõmuniter factus inter ipsum & actorem.nõ tamẽ illud est commune:sed proprium ipsius rei: vt not.Inno.in c.j.de proba.& Spec.in tit.de instru.edi.§.vidẽdum.ver.ex præmissis.ideo nõ tenetur edere: quia actor nõ debet sumere arma ex domo rei,& ipsum reum cum suis armis offendere.arg.in l.nimis.j.de testi.Sed protocollum notarij bene est commune.& nõ dico ratione dominij:quia dominium est ipsius notarij:sed ratione cõtẽtorum in eo.quia de vtriusque mãdato scripsit.ideo bene tenetur notarius edere cum die & cõsule.† Quod 3
autem hic dicitur fallit,quãdo reus illud instrumẽtum ꝓduxisset pro se:quia tenetur facere copiam actori:sine die tamen & cõsule.nõ autem dare originale.arg.j.eod.l.procurator. In l.ibi.[obtinebit.]dic quia ibi absoluitur diffinitiuè à petitione actoris:nõ ab obseruatione iudicij:& hoc vult gloss.j.quomodo & quãdo iud. auth.qui semel.in fi.mag.gloss.super verbo quod locum. Et effectus est:quia licet ad actorem postea peruenĩãt probatiões non poterit propterea amplius agere:vt colligitur in l.argentarius.§. cum autem.ff.eodem.& j.de re iudi.l.sub specie.& ff.eodẽ.c.Imperatores.Secus quãdo absoluitur ab obseruatione iudicij. l.j.si 4
men.fal.mo.di.& in c.examinata.de iud.† In gloss.ibi.[de sepul. vio.]l.iij.dic,& not.in l.qui destitit.ff.ad Turpil.per gloss.& per Ioã.And.in addi.Specu.in titu.de na.ex libero ven.in addi.quæ incipit,Rofre. In gloss.quæ incipit.[idem in accusatore.]in fi.dic alios plures casus. vide plenius in Specu. de proba. ver.sed licet reus.& per Innocẽ.in c.j.vt ecclesiastica beneficia. & etiam Bal. hic aliquos enumerat, in quibus licet actor nõ probauerit, reus nõ simpliciter vel indistinctè absoluitur.

LEX V.

NOn est nouum. Dic in ista l.licet istæ duæ ll.videantur loquiin rationibus,† tamen Docto.dicunt eas etiam procedere ĩ instrumẽtis proprijs ipsius actoris,per ipsum recollectis à notario de sua pecunia : vt sit differẽtia inter actorem qui tẽdit ad offensam:vt sibi non edantur à reo.vt in l. præce. & inter reũ. & sibi edantur ab actore qui tẽdit ad offensam, qui fauorabilior est:sed alij non facientes differentiam inter actorem & reum : vt alter alteri non edat ad intentionem fundandam, intelligũt istas ll.in rationibus quæ sunt edendæ quando factæ sunt mandato alterius,tamen ab actore ipsi reo:vt in istis ll.quam econtra.vt supra eodem.l.prima.in fi. dum dicit ex causa &c. cum gloss. Sed primus intellectus videtur communior & verior. Cætera dic,vt infrà eodem l. fi.

a ☞ Multi modi quibus instrumenta possunt dici communia,& edenda sint. remissiuè.
Bona fiscalia quando dicantur publicari & quando priuatæ rationes dicantur ?
b Si apud te est instrumentum meum quod ego recollegi à notario, possum petere ipsum mihi edi per actionem ad exhibendum,& etiam ipsum à te uendicare.
Quid si nec est meum,nec tuum? & quid si pertinet ad ultimam uoluntatem?
c Quid in libro rationum.
d Copia instrumenti quòd non faciat fidem in iudicio.

LEX VI.

PRocurator. †Instrumẽta communia debent esse penes digniorem:& alteri fieri copia:& cũ expediẽs fuerit debet exhiberi originale. h.d.Et vide in Spec.de instru.edit.§.videndum.ver.ex 2
præmissis.†vbi ponit multos modos quibus instrumẽta possunt dici cõmunia,& edẽda sunt.casus est iste &c. In text.ibi.[priuatæ rationis.]dic,id est, cæsaris. Nam bona fiscalia cum sint deputa ad vsum & necessitatem publicam,dicuntur publica:vt in tit. de fundis reipubli.j.lib.xj.sed bona deputata ad vsum imperatoris dũtaxat,vt horti salustiani ad amœnitatem,velmolendina ad gubernationem familiæ suæ, dicũtur bona priuatæ rationis : ad 3
differẽtiam fiscalium:vt in ti.de fun.rei pri.† In text.ibi. [communia.] dic.s.rõne dñij,sicut & cætera bona hæreditaria erant hic communia

communia inter fiscum & priuatum,qui erãt hæredes.& not. q si apud te est instrumentum meum,quod ego recollegi à notario possum petere ipsum mihi edi, nõ officio iudicis per hoc edictũ, sed per act.ad exhib.l.tertia.in §.penultimo.ff.ad exhibẽ. Et etiã ipsum à te vẽdicare.si verò erat commune inter te & me, adhuc nõ habet locum propriè edictum,de quo in isto titu.Sed seruandum est quod hic dicitur.& ff.fami.ercis.l.si quæ sunt cautiones. Non enim fit editio ex edicto de edendo.Si verò instrumentum sit tuum,habet locum quod dictum est in ll.prece.si verò nec sit meum,nec sit tuum:vt si apud te esset liber protocollorum notarij,vel liber actorum,teneris edere cum die & consule, sicut ipse notarius,per not.in Spec.in loco suprà allegato:& per Innocẽ.in cap.j.de proba.Et si pertineret ad vltimam voluntatem,haberet locum interdictum de tab.exhi.vel edictum quemadmodũ test. 4
aper.† si autem est liber rationum,tunc aut inter me & te præcessit contractus vel quasi generalis administrationis:quia fuisti tutor vel procurator meus, & confecisti librum rationum: tunc fit editio iure actionis:non officio iudicis ex hoc titu.vt l.quædam. in princip.ff.eodem.titu.sed si talis contractus generalis administrationis nõ præcessit,licet præcesserit mãdatũ speciale de scribendo in libro tuo cõtractum inter te & me celebratum: nõ agit actione mandati:vt fiat editio.sed agitur officio iudicis nobili ex hoc edicto:& si lis erat inchoata,locum habet officium mercenarium deseruiens actioni intentatæ:sed si non erat inchoata, locũ habet officium nobile.Et per hoc patet declarata vna distinctio 5
Bart.quam ponit.§.eodem.l.j.in fi.Et quia iste tex.vult† q copia a
instrumenti nõ faciat fidem in iudicio,propter quod dicit exhibendum originale cum expediens fuerit.facit authenti.si quis in aliquo,quæ ponit alium similem casum: & est singu.

a ☞ Notarius si in instrumento facto per eum,faciat mentionem de alio instrumento,nõ ponendo tenorẽ de uerbo ad uerbum:sed attestatur in suo illud uidisse & legisse(pro ut communiter facere solent) dicendo ut constat tali instrumento, per me notarium infrascriptum uiso & lecto:ei non creditur.
Exemplum seu copia factum seu facta cum authoritate iudicis:quando faciat fidem? & nume.3.4.& 5.
3 Testes si deponant se uidisse unum instrumentum solenne manu talis notarij, sine aliquo uitio,in quo continetur quod eras debitor meus &c. licet sit peràtum,an faciant fidem?
4 Notarius si fecit plura instrumenta diuersis personis,postea perdat protocollum suum: an possit petere ab omnibus illis quòd faciant sibi copiam instrumentorum redditorum,& an illæ copiæ faciãt fidem ipsi notario,ut ex eis possit facere nouum librum protocollorum?
5 Notarius si dicat hæc est copia cuiusdam instrumenti confecti manu mei notarij infrascripti,cuius tenor de uerbo ad uerbum infrà describitur,non statur tali copiæ.
Notarius cui est commissa publicatio protocollorum, notarij defuncti debet describere prout reperit in protocollo,nihil addito uel diminuto . & quid de speciali mandato?
6 Si in instrumento notarij narratur aliquid aliud quam tenor alterius instrumenti, an stetur tali narrationi?
7 Si instrumentum sententiæ faciat mentionem de alio instrumento, ei non statur , nisi totus tenor illius instrumenti sit descriptus in actis.
Quid si instrumentum sententiæ faciat mentionem de actis,an stabitur uerbis sententiæ?
Negatiua alicuius scripturæ probatur per eius inspectionem.
8 Si in actis reperitur quod talis fuit citatus,& quod ita retulit nuntius , ille uerò dicat quod nunquam fuit citatus,quid iuris?

AVTHENTICA.

SI quis in aliquo. †Not.ad euidentiam hu- 1
ius authẽ.q l.procurator loquitur de copia alicuius instrumẽti,quę diciturquã- b
do describitur totus tenor ipsius de verbo ad verbum hoc modo.Hæc est copia cuiusdam instrumenti confecti manu talis,cuius tenor de verbo ad verbum,infrà subijcitur:& talis copia habet tria noia.Nam dicitur exemplum. Item dicitur iudex.Sed illud instrumẽtum quod copiatur habet alia tria noia hic:quia dicitur originale. Item dicitur authẽticũ. Item dicitur exemplar.Ista verò auth. loquitur de quodam alio simili,quod vocatur mẽtio,seu narratio:quia notarius de aliquo rogatus inter te & me facit mẽtionem de tenore cuiusdã alterius instrumẽti,nõ tñ describẽdo tenorẽ de verbo ad verbum sed ponẽdo effectum:quia dicit aliquẽ procuratorẽ cõstitutũ ab aliquo ex nobis,prout cõstat instrõ cõfecto manu talis:vel dicit te debitorẽ meum prout cõstat alio instrumẽto cõfecto manu talis.Certẽ sicut copiæ vel exemplo nõ datur fides: ita nec huic narratiõi vel mẽtioni:nisi producatur aliud instrumentum de quo mẽtio- c
nem facit.per rationem quæ hic ponitur in a
glo.quia in illo possent esse adhuc cancellationes,vel vitia,propter quæ si produceretur,appareret quòd non faceret fidẽ,vn- b
de nõ est iustum quòd ista narratio faciat fidem.Et vide ad prædicta bonam gl. quæ est in l.ij.ff.de fi.instr. & dicit Spe.in tit.de
instr.edi.§.restat.ver.pe.† Ista auth. nõ ha- 2
beret locum si notarius qui talem mentionem facit , diceret se vidisse & legisse tale instrumentum , vt quotidie videmus fieri: quia dicunt vt constat tali instrumẽto per me notarium infrascriptum viso & lecto. c
Sed ego semper fui miratus de isto dicto, cum ista auth.generaliter loquatur : & etiã ratio glo.hoc casu vendicat sibi locum , & semper credidi istud dictum nõ esse verũ, licet nullus Doc.de hoc faciat mẽtionem: nunc reperi Alb.magnum practicum, qui hoc dictum reprehendit:& dicit se in practica obtinuisse cõtrarium per istam auth.& licet notarij sic seruent : si tñ opponeret, haberet locũ quod dixi:sed si non opponitur,procedit practica. & imputet sibi qui negligit opponere.In fin.glo.ibi. [nisi originale officio iudicis sit publicatum.]expone.i.exemplatum.vult ergo glo.q licet exemplum vel copia factum vel facta fine iudicis authoritate,non faciat fidem,vt colligitur ex l. si procurator,si tñ cum iudicis authoritate,bene faciat : per legẽ chirographis.ff.de admi.tu.Et sic illa l.non ob.huic:quia illa loquitur de copia:ista verò loquit in narratione vel mentione, quæ nunquã fit authoritate iudicis:sed notarius à seipso facit.nec etiã ob. illa. l.huic.l.procurator.quia ista loquitur qñ sine authoritate iudicis ibi cũ ea.Sed intellige hoc verũ qñ pars fuit citata,aliàs nõ præiudicat non citato:etiã si xx.notarij attestarentur se vidisse originale non vitiatũ,nec cancellatũ,sed omni sua figura integrũ, cuius tenor sequitur de verbo ad verbũ,& iudex interponeret authoritatem.vt no.Spec.in tit.de instr.edit.§.offensa. ver. in summa.& quod no.Inn.in c.Albericus.de test.& in c.significauit.& quod not.in l.publicati.j.de test.per Doct.& hic. Et ista est cõis opinio,sed cõtra,quod imò tidẽ faciat.licet pars non fuerit citata per c.cũ olim.de priui.vbi si† testes deponunt se vidisse vnũ 3
instrumentũ solenne,manu talis notarij,sine aliquo vitio:in quo cõtinebatur q eras debitor meus ex tali causa,licet illud instrumentum sit perditũ,si tales testeserant literati , & cognoscebãt vitia instrumentorũ,statur depositioni ipsorũ, & condẽnaberis, posito quòd non fuerint præsentes in contractu.& sic nõ deponant de veritate negotij:sed solum de tenore instrumenti. Solu. aliud in testibus,qui examinati per iudicẽ cum iuramẽto ita deponunt,Ideo deponunt vt testes. Aliud in notarijs ita attestãtibus,qui nõ iurarunt nec pars fuit præsens vel citata:sed in iuramento testiũ est præsens vel citata.& hoc vult hic Bart.& etiam Io.and.in c.bonæ.de elec.& in addi.Spec.titu.de tenten.§.vt autem.in add.quæ incipit supple. ibi dũ dicit posse probari per testes literatos:& si nõ essent literati,nõ facerent plenã fidẽ:sed semiplenam.vt no.de fide instr.l.sicut.per glo.& doc. Habes ergo vnum casum in quo copia facit fidẽ. qñ est facta parte citata, & cum authoritate iudicis. Est & alius casus.s.cõtra illũ qui copiã dedit,& ideo si produxisti instrumentũ corã iudice:& ego petij copiã,quæ fuit mihi data de tua voluntate, ista copia faceret fidem cõtra te:si cõtineret aliquid in tui præiudiciũ. posito quod originale amplius non produceres per l.in fraudẽ.§.necp; instrumenta.ff.de iure fisci.ideo ille qui capit copiã sit cautus,vt faciat apponi quod de volũtate partis & de mãdato iudicis facta fuit.
Est & † alius casus similis.si ipse notarius fecisset plura instrumẽ 4
ta diuersis personis,posteà perderet protocollũ suũ, certè posset petere ab omnibus illis q facerent sibi copiã instrumentorum redditorũ,& deberent cõpelli ex iusta causa per.l.si quis ex argentarijs.§.pertinere.ff.de eden.& illæ copiæ facerẽt fidẽ ipsi notario.vt ex eis posset facere nouum librum protocollorũ: ita debet intelligi ille. §. pertinere:non autem facerent fidem quò ad alios licet Bar.hic dicat q qñ copia est facta manu illius qui fecit originale,q statur tali copiæ:per illũ.§.pertinere. sed ipse determinat expresse contrariũ in l.j.§.si qs in duobus.ff.de bo.pos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Instrumento. adde Läph.in repe.c. qm̃ contra falsam.de proba.& Bart.& Doct. in l.seiẽdũ.ff. de ver. ob. & per.Fel.in c.ũ cui.de re iu di. Cur.

b ¶Alicuius scripturę. Adde Bar.in l.ſi quis diuturno.in vj.colũ. ff.ſi ſer.ven.

c ¶Edenda. Adde Ioan. in §. fide fide inſtru. Spec.tit.de inſtr.edit. in §. nunc dicamus. ver. ſed quid ſi quis,

ſecundũ tab.† Ideo ſi notarius diceret hæc eſt copia cuiusdã inſtrumenti confecti manu mei notarij infraſcripti, cuius tenor de verbo ad verbum.j.deſcribitur: nõ ſtaretur tali copiæ.quod perpetuò tene menti.nam & hic ſubeſt eadẽ ratio,quia originale poſſet eſſe vitioſum,& nõ ſtatur verbis notarij quod nõ ſit vitioſum,cũ aſſereret hoc ſine iuramento,etiam ſi interueniret iudicis authoritas.Eſt & quartus caſus, qñ eſſet aliqs notarius,cui eſſet commiſſa publicatio protocollorum notarij defuncti, vel per rempub.vel per iudicem:nam debet deſcribere prout reperit in protocollo,nihil addito vl diminuto, niſi de ſpeciali mãdato iudicis;& creditur tali ſumpto, licet alia iudicis authoritas nõ interueniat,nec partis citatio, quam facere nõ pertinet ad talem notarium:ſed ſufficit cõmiſsio ſibi facta per c. cum tabellio.de fi.inſtr.nam & iſta videtur eſſe copia:& iſta pertinent
6 ad l.noſtram procurator.† Sed quantũ ad narrationem vel mentionem de qua loquitur iſta auth.dubitatur: quid ſi in inſtrumẽto notarij narratur aliquid aliud quàm tenor alterius inſtrumenti.Breuiter ſi eſt tale quid quod potuit interuenire tempore confecti inſtrumẽti:ſtatur narrationi:vt nota.in l.j.j.de fid. inſtru.& iure haſtæ fiſca.lib.x.ſi verò non potuit tunc interuenire:tũc aut loquimur an ſtetur in prẽiudicium alterius contrahentium, qui nõ fuit pñs,& nõ ſtatur:per id quod habetur in l. cum aliquis. j. de iur.del.puta de cõſinibus plebanatus vel loci.Si verò quó ad præiudicium partiũ pñtiũ,tũc aut erant tales perſonæ quæ potuerant ſibi præiudicare, & ſtatur tali narrationi. facit l.optimam. j. de cõtrahend.ſtipu. Aut nõ potuit præiudicare, puta minor,qui narrat quòd fuit leſuata ſolennitas in eius cõtractus: puta quòd factæ ſunt ſubhaſtatiões,nõ ſtatur in eius prẽiudicium : quia nõ potuerunt fieri tempore cõtractus:& ipſe non potuit ſibi præiu
7 dicare.† Quid aũt ſi inſtrm ſniæ faciat mentionem de alio inſtru
8 mento,ª dicit Inn.ei nõ ſtari:niſi totus tenor illius inſtrũ ſit deſcriptus in actis.vt ipſe not.in c.qm̃ cõtra falſam.de prob. Quid aũt ſi inſtrm ſniæ faciat mentionẽ de actis.puta q̃ lis erat conteſt.& iuratur de calũnia,& pars citata,& aliter de prædictis nõ appareret,an ſtabitur verbis ſniæ? Bart.tangit hic ſuccinctè.& tãgit an fuerit lata cõtra pñtem vel cõtra abſentem.Spe.latius in tit.de inſtru.edi.§.reſtat.ver.in ſum.circa fi.§.& in tit.de ſen.§.quoniam. ver.in ſumma.Similiter circa fi.§.& in §.vt autem.ver.& not.& Inn.in c.bonæ,el grande.de elec.& ipſi diſtinguunt, an ſententia trãſiuerit in rem iudi.vel nõ.Breuiter dic q̃ ſi nõ tranſiuit, quia fuit appellatũ,nõ ſtatur verbis.per d.c.qm̃ cõtra falſam.de prob. vbi nõ ſtatur verbis iudicis vel notarij:niſi quatenus ex actis apparet.ſed ſi trãſiuit in rem iudi.tunc aut acta producuntur, & in illis nõ ſit mentio de prædictis:& tunc non præſumuntur interb ueniſſe.Nam negatiua alicuius ſcripturæ probatur per eius inſpectionẽ.vt j.de re.cre.l.fi.& ibi not.in glo.& per Bar.in l.Titiæ textores.de leg.j.hoc etiam dicit Ioã.And.in addi.Spec.in tit.de inſtru.edit.§.vt aũt.ver.& no,ſi verò nõ producuntur acta:quia forte nõ reperiuntur,tunc aut probãtur deperdita,puta combuſta;& ſtabitur tali narratiõi per cauſam neceſsitatis. per id quod not.in l.in exceptiõnibus.in fi ff.de proba.ſeu,in l.quoties.in fin. Si verò non conſtat quòd ſint deperdita,tamen de facili nõ poſſunt haberi:tunc aut fuit lata de longinquo.& nõ de proximo:& præſumitur pro ſententia,tam ex ordine quàm ex cauſa.vt in ca. in pñtia.de renunti.aut fuit lata de proximo;& tunc aut parte p̃ſente,& nõ reclamante;& idem,arg.j.de reia.l.j.per quam Barto. ſe fundat.& not.Inno.in c.innotuit.de eo qui iur.or.iuſ. Aut nõ fuit pñs;& tunc nõ ſtabitur illis verbis, niſi oſtendantur acta.& ſic intelligatur opi.Barto.† Quid ſi in actis reperitur q̃ talis fuit
g citatus,& q̃ ita retulit nuntius, ille verò contradicit q̃ nũquam citatus fuit. Quid iuris? Iſtam queſtionem format Cy.in l.ſi quis decurio.j.de fal.& fuit diſputata per Ricar.ma, & eam refert Io. And.in d.§.vt autem.ver.& not.

a §Inſtrumenta per quæ legitimantur perſonæ,ut procurationis,uel tutelæ,ſeu curæ, debent edi ante litem conteſt.& ſic agens uel comparens ut talis, debet ante omnia probare ſe talem.

b Inſtrumenta pertinentia ad deciſionem cauſæ non ſunt producenda ante litem conteſtatam:ſicut nec teſtes,niſi actor de illis fuerit mentionem in libello,uel reus in exceptionibus.

4 Rationes ſunt edendæ à reo actori,& econuerſo,& quid in inſtrumentis proprijs illius à quo petitur?

LEX VIII.

ET quæ à diuo.† Lex iſta legit duobus modis in gl. prima ſecundũ Ioã. vt tota loquatur in inſtrũs de quibus fit mẽtio in fi.eius & vbicunq; reperitur in textu verbum rationes. ſumit pro inſtrumentis.Secundo modo loquit ſecundũ Azo. quod loquatur de rationibus.vſq; ad ver.fi.quæ incipit. [quando hoc caſu &c.]ibi verò loquatur de inſtrũs: & ſic nulla eſt fienda impropriatio verborũ.ſecundũ primum intellectum:iſta l.tollit quãdã cõtrarietatẽ,quæ videbatur eſſe inter.l.nõ eſt nouũ. & l.iuſtũ.q̃ fuerũt factæ ab Alex.imperatore:ſicut & iſta. & l.qui accuſare. quæ fuit facta ab Antonio patre eius:quia in l.nõ eſt nouum. & l.iuſtũ.dicitur ſumẽdo ibi verbũ rõnes pro inſtrumẽtis,quod inſtrumẽta ſunt edẽda ad intẽtionẽ fundandã:& in l. qui accuſare. dicitur cõtrarium.nã reſpõdit imperator quod nõ ſunt cõtrariæ, imò diuerſę;quia l.nõ eſt nouũ.& l.iuſtũ. loquũtur in reo qui petit ab actore ſibi edi iſtã ipſius actoris ad fundãdã ſuã exceptiõ nẽ,q̃ edi tenor alterius.& ſtatur ſibi facta per c. cum tabellio.de fi.inſtr.nam & iſta videtur eſſe copia:& iſta pertinent ad l.noſtram procurator.† Sed quantũ ad narrationem vel mentionem de qua loquitur iſta auth.dubitatur: quid ſi in inſtrumẽto notarij narratur aliquid aliud quàm tenor alterius inſtrumenti.Breuiter ſi eſt tale quid quod potuit interuenire tempore confecti inſtrumẽti:ſtatur narrationi:vt nota.in l.j.j.de fid. inſtru.& iure haſtæ fiſca.lib.x.ſi verò non potuit tunc interuenire:tũc aut loquimur an ſtetur in prẽiudicium alterius contrahentium, qui nõ fuit pñs,& nõ ſtatur:per id quod habetur in l. cum aliquis. j. de iur.del.puta de cõſinibus plebanatus vel loci.Si verò quó ad præiudicium partiũ pñtiũ,tũc aut erant tales perſonæ quæ potuerant ſibi præiudicare, & ſtatur tali narrationi. facit l.optimam. j. de cõtrahend.ſtipu. Aut nõ potuit præiudicare, puta minor,qui narrat quòd fuit leſuata ſolennitas in eius cõtractus: puta quòd factæ ſunt ſubhaſtatiões,nõ ſtatur in eius prẽiudicium : quia nõ potuerunt fieri tempore cõtractus:& ipſe non potuit ſibi præiudicare.† Quid aũt ſi inſtrm ſniæ faciat mentionem de alio inſtrumento,ª dicit Inn.ei nõ ſtari:niſi totus tenor illius inſtrũ ſit deſcriptus in actis.vt ipſe not.in c.qm̃ cõtra falſam.de prob. Quid aũt ſi inſtrm ſniæ faciat mentionẽ de actis.puta q̃ lis erat conteſt.& iuratur de calũnia,& pars citata,& aliter de prædictis nõ appareret,an ſtabitur verbis ſniæ? Bart.tangit hic ſuccinctè.& tãgit an fuerit lata cõtra pñtem vel cõtra abſentem.Spe.latius in tit.de inſtru.edi.§.reſtat.ver.in ſum.circa fi.§.& in tit.de ſen.§.quoniam. ver.in ſumma.Similiter circa fi.§.& in §.vt autem.ver.& not.& Inn.in c.bonæ,el grande.de elec.& ipſi diſtinguunt, an ſententia trãſiuerit in rem iudi.vel nõ.Breuiter dic q̃ ſi nõ tranſiuit, quia
2 poteſt tolerari.† Quæritur hic pro declaratiõe materiæ,an inſtru
c mẽta ſint edẽda? añ lit.cõte.& dic breuiter q̃ illa p̃ quæ legitimatur perſona,vt inſtrumẽtum procuratiõis,vel tutelę,vel curę debet edi añ lit.cõte.quia qui agit vel comparet, vt talis.debet ante oĩa probare ſe talẽ:vt in l.nõ ignorat.& ibi not.j.qui accu.nõ poſ. Et debet fieri editio cum die & cõſule ſecũdùm Inn.in c.j.de p̃ba.& debent tradi originalia inſtrumẽta,ad hoc,vt ille cõtra quẽ producũtur poſsit ie ex illis iuuare cõtra illũ cuius nomine iſte venit aliàs.remaneret deluſus.vel dic quòd ſi producẽs vult originalia penes ſe retinere,debẽt tenores eorum reſcribi in actis de verbo ad verbum,& ſic efficiẽtur de actis, vt not.Inn.in c.qm̃ cõtra falſam.de proba.& faciet fidem tale reſcriptum: vt no.i l.chirographis.§.fi.ff.de admi.tut.Si verò loquimur de aliis inſtrumẽtis† pertinẽtibus ad deciſionem cauſæ,illa nõ ſunt producẽda añ
3 lit.cõte.ſicut nec teſtes extrà,vt liteno cõte.per totum: niſi actor
4 † de illis mẽtionem faceret in libello. vel reus in exceptionibus ſuis.& nõ poſſet deliberare plenè niſi eis viſis. & de hoc vide in cap.j.de proba.& Bartol.tãgit,i l.edita.circa fi.& adde quod habetur.i l.poſtquam.§.ſi dies.ff.vt l.no.cauea.Cætera vide hic per Bartolum & Bald.qui per multa verba proſequũtur caſus prędictos.Sed i ſubſtãtia nõ dicũt plus,cõcludẽdo † quod ratiões ſunt edẽdæ à reo actori,& econuerſo:cum ſint cõfectę de mãdato eius qui petit eas edi. In inſtrumẽtis autem propriſ illius à quo petitur editio, diſtinguitur reus ab actore. Et etiam in actore diſtinguitur, an petat ad intentionem ſuam fundandam ; an ad ipſam coadiuuandam,& hoc niſi pars aduerſa vtatur inſtrumento,producendo ipſum in iudicio: quia tunc indiſtinctè debet edere alteri parti,id eſt, copiam tradere. quod dic vt in l.j.§. editiones.ff. eodem.niſi pars velit redarguere de falſo.

De in ius

De in ius uocando. *Rubrica.*

2 §In iudicium incipit à litis conteſtatione per fectẽ,ut partes obligentur inſtantiæ,quæ incipit currere à tempore litis conteſtatæ.

3 Differentia eſt inter inſtantiam & proceſſum,ſeu acta.

Si cum libellus porrigitur pars ſit præſens,an requiratur citatio?

1 †Glo.rubricæ dicit q̃ iudiciũ incipit à citatione:& per cõſequẽs
a proceſſus,per quod dicũt doc.q̃ rõne libelli q̃ p̃cedit valet, patet ex ordine præcedẽtis ti.in quo tractat de libelli porrectiõe in l.edita.& iſtius ti.qui ſequit.q̃ porrectio libelli nõ eſt ĩ actis.nec de proceſſu iudicij,quod patet etiam,quia poteſt fieri die feriata.vt l.miles.§.ſexaginta.ff.de adul.& l.j.j.de pœnis. Et tñ proceſ
b ſus iudicij tempore feriato nõ poteſt fieri.Certè aliqñ citatio p̃cedit porrectionem libelli:& iſtud cõiter ſeruatur: & patet ex ordine titulorũ in ff.quia tit.de in ius voc.præcedit tit.de edẽdo. & tunc ſine dubio porrectio libelli eſt de p̃ceſſu ſeu act.vt eſt text. in c.quoniam contra falſam.de proba.Gl.verò in cle.j.de iudi.in gl.ij.dicit q̃ prima citatio eſt extraiudicialis,licet per eam perpetuetur iuriſditio delegati: & præueniatur iuriſditio: quia faciens citari vtitur iuriſditione. & hoc ſufficit ad prædicta duo: vt in c. gratum.& c.relatum.de offic. dele.& in l.& quia.ff.de iuriſ. om.
2 iud.† Item alia gl.in l.ſi.§.illud.j.de tempo.appell.dicit q̃ iudiciũ incipit à lit.cõteſt.ſed hoc eſt verum perfectè:vt partes obligentur inſtãtiæ,& ſic ipſa inſtantia incipit à conteſtatione:vt ex tũc incipiat currere tempus præfixum inſtantiæ:vt in l.properandũ. poſt princip.j.de iudi.ſed ipſe proceſſus incipit à citatione:& ſic
3 nota.† differentiam inter inſtantiam & proceſſum ſeu acta. quia quicquid eſt de act.eſt de proceſſu.& econuerſo,non tamen ſem per requiritur citatio,vt quando pars eſſet præſens cum libellus porrigitur.de hoc tamen dic vt plenè not.in ca.fi.de elect.in nouella.& tangit Bar.in l.j.ff.eodem titu.

a §Honor qui debetur marito,debetur etiam uxori eius,& non econuerſo.

Lex quantũcunque pœnalis,& ſic odioſa eſt reſtringenda, & loquens in marito,in his quæ ab eo tranſeunt ad uxorem,extenditur ad uxorem.

g Venia uocandi patronum in ius requirit iuſſum & licentiam iudicis, cum cauſæ cognitione,an intentetur actio famoſa contra patronum.

LEX I.

1 ICut bonis.† Sicut libertus nõ põt in ius vocare patronũ ſine venia.ita nec vxorẽ eius.h.d. Et ſic no.q̃
2 † honor q̃ debeẽ marito,debeẽ ẽt vxori eiº.
c nõ ſic econuerſo.vt in gl.quia vxores fulgẽt radijs maritorũ.nõ econuerſo.No.ſecundùm Bald.quòd l.quantuncunq; pœnalis,& per cõſequens odioſa,eſt reſtringẽda:& loquẽs in marito,in his quę ab eo trãſeunt ad vxorẽ,extẽditur ad vxorem.nã ſi libertus facit in ius vocari vxorẽ patroni.licet in edicto prætoris, de illa nõ fieret mentio,incidit tñ in pœnam edicti: quæ eſt l. aureorum: vt l.
3 pe.ff.eo.ſicut ſi ipſum patronum citari feciſſet.† Sed opp. iſta venia nihil aliud eſt niſi iuſſus & licẽtia iudicis:vt patet in fi.huius. l.ſed certè nulla citatio eſt fienda de quacũq; alia ſine iuſſu iudicis:vt ĩ l.neminem.j.de exhi.reis. Quodergo priuilegiũ habet patronus? Reſpondeo,quia contra alium iudex nulla cauſæ cognitione adhibita põt committere citationem: ſed cõtra patronum vel parentem non debet committere niſi cauſa cognita:quia debet videre libellum volentis agere, vtrum velit intentare actionem famoſam,& tunc non recipiet libellum,nec committet citationem:an non famoſam.& tunc ſecus:vt hic probatur in l.ſed ſi hac lege.§.prætor.ante finẽ.l.ff.eodem.Si ergo libertus non facta mentione quod ille erat patronus:fecit committi contra illum,citationem adhibita hac cauſæ cognitione, illo comparente incidit in pœnam edicti:quæ applicatur ipſi patrono:ſecus ſi nõ cõpareret: vt in l.quamuis.ff.eodem titu.

a §Priuilegium principis latè debet interpretari in præiudicium eius, non autem alterius qui eo lædituꝛ.

Quando ſit pax inter communicantes,& ſiunt remiſsiones hincinde,quòd hoc non noceat ſingularibus perſonis.

3 Ignorantia iuris naturalis,uel quaſi iuris naturalis,ut eſt illud quòd benefacientibus benefaciamus, & quod ſuperioribus noſtris reuerentiam exhibeamus, non excuſat à pœna:nec in damnis uitandis.

Quid in matre non potente tutorem filio infrà annum?

4 Statutum quod exiſtente filio maſculo filia fœmina non ſuccedat,cum ex parte maſculi ſit fauorabile,ex parte fœminæ odioſum,an extendatur ad nepotem,licet loquatur de filio.

LEX II.

1 VEnia edicti.† Libertus & eius libe
b ri vocantes in ius ſine venia patronum,vel eius parẽtes,vel eius liberos,vel eius hæredes etiã extraneos,incidunt in pœnam edicti l.aureorum appli
c candorum ipſi vocato.Ideo princeps per ſuum reſcriptum talẽ pœnam nõ remittit: ne illi faciat iniuriam.h.d.Sed qñ pœna venit applicanda ſibi,vel eius fiſco, ſolet remittere.vt in l.reſcripta.ſ.de preci.impe. of
2 † Et iſtud not.quia priuilegiũ principis latè debet interpretari in præiudiciũ eius, non autem alterius qui ex eo lædituꝛ, vt no.in c.dilectus.de don.per Inn.& in l. beneficium.ff.de conſti.prin.per Cyn. Item videtur per iſtum tex. quòd qñ fit pax inter cõmunicantes vel dños,& fiunt remiſsiones hincinde,q̃ hoc non noceat ſingularibus perſonis.de hoc vide per Inno.in c.in noſtra.de iniu. Venio ad caſum. quidã liber
tus per errorem vocari fecit in ius filiũ ſui patroni. vnde vellet ſibi remitti pœna.l.aureorum,in quam incidit.vt l.pe.ff.eo.excuſans ſe q̃ propter ignorantiam vel ruſticitatem fecit.vnde reſpõdit Imperator quòd hoc non poteſt fieri,licet ignorantia fuerit. nam iſtud eſt de iure naturali præſtare reuerẽtiam patrono, per regulam benefacientibus benefaciamus. Et ius naturale debet eſſe inſitum mentibus vniuſcuiuſque. Et pro tanto, cum pœna veniat applicanda vocato,dixit Imperator non intendimus re
3 mittere.† Not.quia ſemper allegatur, quòd ignorantia iuris naturalis vel quaſi naturalis,vt eſt illud quòd benefacientibus benefaciamus.& quòd ſuperioribus noſtris reuerentiam exhibeamus,non excuſat à pœna:nec in damnis vitandis.Sic nec mater non petens tutorem filio infra annum excuſatur à pœna : quia peccat in iure naturali,quod debet eſſe ſibi inſitum à natura, vt indennitati filij prouideat.vt j.qui pe.tuto.l.fin.Ego tamen aliàs conſului quòd iſtud debet intelligi quando nec petijt, nec bona adminiſtrauit: quia tũc peccat in iure naturali:quæ debet aſtringi ad procurandam vtilitatem filij,& ipſa neglexit: & permiſit perire:ſed ſi non petijt ſibi decerni tutelam per iudicem, tamen diligentiſsimè bona pupilli adminiſtrauit,tunc non peccauit in iure naturali : ſed merè in poſitiuo, quod vult non ſufficere adminiſtrare niſi adminiſtret legitimè cum iudicis decreto,& aliꝭ ſolennitatibus,vt not.gloſſ.in l.ij.§.ſi mater.ff.ad tertul. Si ergo mater erat in loco vbi facilè poterat conſulere peritiores, non euitat pœnam,ſed cum quædam mulier habitans in locis montanis & ruſticolis hoc feciſſet,nec habuiſſet copiam conſulendi peritiorem, dixi eam excuſari à pœna priuationis hæreditatis per l.in bonorum.cum ibi not.ff.de bon.poſſeſ. & licet aliqui doctores dubitauerint conſulere : tamen iſta inueſtigatio eis placuit.quam ego puto veriſsimam. & hodie etiam iterum conſulerem: quia eſt benigna & humana. In gloſſ.quæ incipit.[cum patribus.ſibi:quia fruſtra adijceret liberis.] dic quia tunc ipſi liberi eſſent liberti ſicut & pater. Et ex propria perſona tenerentur ad hanc reuerentiam, vnde ſuffeciſſet dicere libertis alijs, quid ergo plus voluit Imperator cum dixit. [ſeu liberis.] ſcilicet comprehendere liberos qui non erant liberti: ſed ingenui nati,& concepti poſt manumiſsionem, & qui ex propria perſona non tenentur ad hanc reuerentiam,quia beneficium libertatis à patrono immediatè non receperunt:ſed tenentur ex perſona patris:quia receperunt mediatè. niſi enim pater fuiſſet manumiſſus,ipſi non eſſent ingenui:tenentur tamen quouſque viuit pater.non vltra. In fin.gloſſ. ibi [ex parte liberi eſt odium.] dic.i.
4 gauamen.nam non eſt propriè odium.† Et per iſtam glo. determinat Bal. q̃ ſi ſtatutum dicat q̃ exiſtente filio maſculo filia fœmina non ſuccedat:cum iſtud ſtatutũ ex parte maſculi ſit fauorabile:ex parte fœminæ ſit odioſum,quo ad maſculum extendi tur:vt licet loquatur de filio,locũ habeat in nepote ex filio. licet quis deceſſerit cũ tali nepote,& filia fœmina excludetur ab illo nepote:licet appellatione filij de ſtricto ſignificato non comprehendatur nepos.iuxta plenè not.in l.liberorum.ff.de verborum ſignificationibus, ſed bene comprehenditur interdum per interpretationem extenſiuam,vt in l.iuxta.eodem titu. quæ debet

Universidad de Deusto
Biblioteca

fieri in fauorabilibus:vt in l.illud.in fi.§.de sacrosanc.ecc. Ex parte verò filiæ cum sit odiosum, nõ extẽdit ad nepotẽ ex filio, si gs decedat cũ filio masculo, & cũ nepte ex altero filio præmortuo: quia non excludeẽ à filio masculo. Sed veniet ex persona patris, qui similiter nõ excluderetur, sed si esset ex filia, secus: quia si excludereẽ eius mater si viueret. fortius eius filia. quinimò etiã nepos ex filia, fœmina excluderetur: quia natus ex ifecta radice: vt etiam in simili habeẽ in vsi.feu.qui feud.dare possunt.§. cũ verò Conrad.cũ seq.& no.per Doct.in l.j.§.fi.ff.de cõtratab.& p Bal. in l.maximũ vitiũ.j.de lib.præte. Alij dicunt q filius & nepos ex filio excludunt non solũ filiam, sed etiam nepotem ex filio: cũ statutum factum sit in fauorem agnationis: vt apud eam remaneãt bona, vt not.in l.j.per Cy.j.de adul. Et si transiret ad neptem, per uenire postea posset ad extraneos. Vide per Bar.in d.l.liberorũ.

5 †In glo.super verbo.[naturali ratione.]sibi.[falsum esset.]dic: qa de iure naturali primeuo omnes homines liberi nascebãtur. vñ cum nõ esset cognita seruitus: ergo nec manumissio: & per consequẽs nec reuerentia quę debetur ratione manumissionis. Expone ergo glo.vt in ea.sed parum valet illa exceptio: quia adhuc viget eadem oppositio. Dic ergo in iure naturali, id est, gentium quod etiam vocatur naturale.ex quo fuit inuenta seruitus & manumissio.vt l.manumissiones.ff.de iusti.& iure.

LEX III.

1 QVi in potestate. †Filius in potestate etiã petita venia nõ põt in ius vocare parentem: quia inter eos lis nulla esse põt vt in l.lis nulla.ff.de iu. Sed si est emãcipatus, põt esse inter eos iudicium: sed nõ debet eum in ius vocare sine venia. h.d.

De pactis. *Rubrica.*

Quia in iudicio obiiciuntur exceptiones pactorum, postquã in ius quis est vocatus, ideo sequenti loco ponitur de pactis. Et iste titu.cũ seq.sunt difficiles, & multa bona in eis dicuntur: ideo diligenter est aduertendum.

2 ☞ Aequalitas est seruanda.
Verbum conditio, quòd etiam ponatur pro toto fideicommisso conditionali.
3 Ius uel fideicommissum de futuro, seu conditionale potest per pactum remitti: & talis remissio duo operatur. ut hic.
Quòd spes talis fideicommissi dicatur esse aliquid in rerum natura, & possit donari.
4 Promissio de dando sextantem de præsenti pro remissione, etiam datione subsecuta non reuocatur, nec retractatur, licet conditio fideicommissi defecerit.
5 Iuri de præsenti an possit renuntiari?
6 Quid iuris de futuro, & in spe probabili de iure?
7 Quid si non habeo ius in re nec in spe, sed impossibilitate, super qua spes à iure non approbatur?
8 Fideicommissarius conditionalis, si remissit fideicommissum propter promissionem ei factam, uel pactum de non petendo fecit, potest statim agere contra possessorem actione præscriptis uerbis. & nu. 9.
Quid si promisit hoc modo, promitto si non petieris, uel ut non petas?

LEX I.

1 COnditionis. †Fideicommissum conditionale potest pendente conditione remitti per pactum: & datum pro remissione non repetitur etiam conditione defecta. hoc dicit in effectu. Et quia est difficilis in positione casus, ideo ipsum pone sic: vt omnia remaneant clara. Quidam habẽs duos filios, quorum vnus vocatur Philinus, alter verò Licinius frõto, fecit testamẽtum, & eos æqualiter instituit & si contingat aliquẽ ipsorũ decedere sine liberis, alterũ superstitẽ substituit per fideicõmissum in dimidia illius quę cõtinet sex uncias, mortuo testatore cum Philinus nõ haberet liberos, nec spem habendi (qa fortè vxor eius erat sterilis) vidẽs q post mortẽ suam dimidia debebat peruenire ad fratrẽ deducta quarta trebellianica: puta vncia cum dimidia, de qua sola poterat testari, volẽs posse testari de pluribus, conuenit cum fratre de danda sibi de præsenti sextam partem illius dimidiæ: puta vnam vnciam, & ille quittaret eum de illo fideicommisso, & ipsum remitteret per pactum de nõ petendo, etiam si cõtingat illum decedere sine liberis: vt sic ille possit testari de quinq; vncijs. & ita factum est, quia ille Philinus tradidit sibi vnam vnciam.i.sextam partem dimidiæ, & per pactũ promisit nunquã petere amplius virtute testamenti, postea quic quid sequatur. deinde contigit quod vxor Philini mortua est. & ille recœpit aliam vxorem, de qua procreauit te filium: & postea mortuus est. Tu nũc vis repetere illam vnciam, tanquam indebitè traditam, vel ob causam quæ nõ est secuta. Nam si illa cõuentio facta nõ fuisset, cùm pater tuus decesserit te filio relicto: & sic defecit conditio fideicommissi, nihil ergo debebatur illi patruo tuo facta dicta conuentione: quia pater tuus illam vncia sibi tradidit pro remissione quam ab illo recipiebat, sed illa remissio videtur esse vana & inanis, postquam fideicommissum sibi nõ debebat cõditione defecta. Nam priuatio præsupponit habitum: & vbi nunquam subsistit debitum, remissio esse nõ potest. apparet ergo nunc q illa remissio nõ fuit necessaria: nec aliquid fuit operata. ergo dicta cõuẽtio de dando sibi illam vnciam videtur fuisse iniqua, & per cõsequẽs datio posit reuocari: tãquam facta ob causam quæ nõ est secuta. Et nũc apparet q̃ritur quid iuris. Imperator determinat cõtrarium, q nõ potest repetere: dicẽs q ista cõuentio nõ fuit iniqua, sed iusta. Nam fuit facta tempore quo pendebat fideicõmissum: & sic suberat spes, poterat enim cõtingere quòd cõditio existeret, quod pater tuus decederet sine liberis. Istam ergo spem abstulit tibi patruus tuus per pactum, intñ quòd si decessisset sine liberis, nõ posset aliquid plus petere. Nõ est ergo iniquum q licet decesserit cum liberis, possit retinere illam vnciam sibi datam ex eo quòd illi spei renũciauit. h.d. in effectu. †Et sic æqualitas est seruãda, vt sicut ille nõ posset venire cõtra cõuentionẽ si conditio extitisset: ita nec tu repetendo solutũ: licet conditio defecerit. arg.ad hoc.infrà, de vsu.l.si ea pactio ne. In text.ibi.[conditionis incertum.]id est, fideicõmissum sub incerta conditione relictum: vt patet ex sequentibus: & sic verbum conditio potest sumi pro toto fideicommisso conditionali, per quod dixit Barto.se consuluisse, cum testator filios suos instituisset tutos inuicem grauauerit per fideicommissum, quod si quis eorum prius sine liberis decesserit, eius portio deueniat in superstitem. Et postea in codicillis dixit, conditionem quam apposui filijs meis in testamento adimo vel reuoco: quærebatur an videretur reuocasse totum fideicõmissum, an verò conditionẽ dũtaxat remouisse, quam constat remoueri posse stante etiam fideicõmisso, vt l.iij.§.cõditio.ff.de adi.leEt determinauit ipse quod videatur reuocatum totum fideicommissum: & sic verbum illud conditionis ponatur pro toto fideicõmisso conditionali: nõ est extranea expositio: vt patet per istum text. & ad hoc dicendum mouetur. q si staret propriè remaneret fideicommissum reciprocũ purum hincinde, & sic esset inutile: quia tantùm reciperet quis à fratre, quantùm sibi daret incontinenti, vt l. ab omnibus.§.si Titio. in fi.de legat.j.Bald.addit. Nam hoc quando verba proferuntur ab eo qui nec erat obligatus: nec obligatio erat quęsita: quo casu si resultaret inconueniens de quo suprà, quia remaneret fideicõmissum inutile, debet exponi vt dictum est. aliàs deberet ꝓpriè & strictè sumi pro sola conditione. Vnde si testator legauit tibi sub conditione, postea in codicillis dicat conditionem quam apposui tibi reuoco, sola conditio esset reuocata: & remaneret fidei commissum purum, nec aliquod inconueniens resultat: sicut resultaret quando esset fideicommissum reciprocum. Si verò proferantur verba ab obligato, vt si eras mihi obligatus sub cõditione, postea dixisti remitto & renuntio illi conditioni, an reddatur obligatio pura? not.in l.lecta.ff.si certum peta. Sed si ego creditori remitto, videor totum debitum remittere. In text.ibi. [non iniquis rationibus.]Hic dicit Cy. imò æquis, & quidem tribus. Primò, quia fideicommissum erat relictum in fauorẽ istius Frõtonij: ergo poterat ei renuntiare. vt in l.si quis in conscribendo. infrà eodem. Item quia tollitur votum captandæ mortis. Nam amodò non sperabit in morte fratris. ergo &c.l.fina.j.eod.titulo. Item tollitur inuidia inter fratres. ergo &c.l.cum pater.§.euictis. ff.de legatis ij.& ibi in gloss.j.& l.cùm oportet.§.primo. infrà, de bo.quæ libe. †Nota. ergo, & ad hoc allegatur, quod ius vel fideicommissum de futuro seu cõditionale potest per pactum remitti: & operatur ista remissio duo. vnum de præsenti, & statim: qa tollit spem quam remittens habebat: & erat à iure approbata. nã & illa spes dicitur esse aliquid in rerum natura. Vnde potest donari: vt in lege spem.infrà, de donat. & venditio. vt in lege, si iactum rhetis.ff.de actio. empt. ergo & remitti pro aliquo dando de præsenti, vt hic. Secundò operatur in futurum si contingit illam spem deuenire ad rem. Quia ista conditio non tollet tunc illam rem, id est, ipsum fideicommissum. Et istum effectum non habet remissio de præsenti. Sed demum conditione impleta: sicut

sicut & sti pulatio puta interposita super cõditionali animo nouandi: quia a nõ habet effectum nouationis, nisi cum eõditio existeret: vt in l.quoties.de noua. Quãtùm ergo ad primum effectũ tollendi spem remissio est purà. sed quantùm ad secundum tollendi rem est cõditionalis, sicut & ipsum fideicõmissum. & si cõditio nõ existeret, sicut fideicommissum haberetur pro nõ facto: ita & prædicta remissio. Ad istud autẽ notabile quòd nõ valeat remissio pendente cõditione, & sic non tollat spem de præsenti, nec tollat rẽ de futuro, si cõditio postea existat: imò ea nõ obstante posit peti fideicommissum. tendunt oppo. gl. mag. ab illo ver.
4 [sed videtur.]vsq; ad ver.[quintò.]†Secũdò not. ex fi. q promissio de dando sextantẽ de præsenti etiam datione subsecuta: licet in tex. de datione nõ fiat mẽtio, sed glos. sic intelligit, nõ reuocatur nec retractaẽ. licet cõditio fideicommissi defecerit: & per consequẽs etiam defecit remissio quantũ ad secũdum effectũ: quia habetur pro nõ facta quantùm ad illum: vt §. dixi. Et cõtra illud notabile tendit oppositio quam format glo. in illo ver.[ibi pactum &c.]& etiam principium gl. vsq; ad ver.[sed videtur.]nam vide baẽ cõtrarium: quia illa promissio & datio fuit facta ob causam quæ defecit. Aut enim facta fuit propter carentiam liberorũ, & defecit susceptis liberis, aut propter remissionẽ sibi factam. & illa etiam defecit: & pro nõ facta habetur, postquam defecit fideicommissum: quia nõ potest operari secũdum effectũ. de quo §. dixi: sed cõtrarium est, quia saltẽ nõ defecit effectus primus. quia sustulit spem incõtinenti quæ erat aliquid de præsenti: intantùm q amodo nõ poterat deduci spes ad rem. etiam si cõditio existeret: & propter hoc nõ dicitur defecta causa propter quam facta fuit ipsa promissio vel datio. Et propter hoc clarius quã gl. dicat remaneret declaratũ istud cõtrarium super quo cõsistit tota sub-
5 stantia & dubitatio huius l. † Pro declaratione ergo primarum op. distingue tres casus. nam interdũ habeo ius de præsenti: & sic in re. Interdũ de futuro, & sic in spe probabili de iure, puta cõditionale. Interdũ non habeo in re, nec in spe: sed in possibilitate, sup qua spes à iure nõ approbatur. puta q possim alicui vtuenti succedere ex testamento, vel ab intestato. Nam spes succedẽdi nõn approbatur à iure, propter votũ captandæ mortis: vt l. post emãcipationem.ff.de li.leg. de primo & vltimo nõ loquitur ista l. sed tantũ de secũdo dic tamẽ in primo pro ampliatione materiæ volentium repetere, quod aut illud ius de præsenti est mihi acquisitum ex dispositione legali, sine vel citra meã volũtatem. Pone exemplum in hæreditate mihi delata. Nam statim acquiritur mihi etiam ignoranti ius adeundi. Item in legato, in quo statim mihi ignorãti acquiritur actio ex testamento, & etiã dñiũ si testator erat dñs: vt in l. cũ pater.§.surdo.ff.de lega.ij. vel si aliquis gessit negotia mea me ignorante: quia acquiritur mihi actio. neg.gest. etiam ignoranti: vt plenè not.in l.Pomponius.ff.de neg.gest. vel si aliquis mutuauit tibi nomine meo pecuniã suam: vt l.certi cõdictio.§.si nummos.ff.si cert.peta. Et tunc si dico quòd per simplicem renuntiationem vl̃ potius repudiationem etiam parte absente: & extra iudicium possum illud ius à me abdicare: & erit perinde ac si mihi non fuisset delatum: vt infrà, de repudia. hære. per totum. & l.seruum filij.§.j.de legat.j.& si certum pet.l.proinde. Si verò erat quæsitum meo consensu vel voluntate, & sic perfectè, tunc aut erat ius possessionis: & possum illi renuntiare nuda voluntate mei solius: vt l.iij.§.iij. admittenda. ff. de acquirẽda possess. & dicitur renuntiatio potius quàm repudiatio. Et in hoc differt à præcedẽti. Aut erat ius dominij: & tũc secus nisi habeat
☞ rem pro derelicta. vt in l.si quis vi.§.differentia.ff.de acquirẽda possess. Aut erat ius personalis obligationis: & idem vt nulla voluntate mei solius non possim ei renuntiare, vel à me abdicare, sed requiritur pactum: & sic cõsensus vtriusque debitoris, & creditoris, quemadmodum & contracta fuit: vt in l.prout quisque. de solu. Nam & si cuidam tertio promitterem non petere à te, nõ oriretur tibi exceptio pacti, vl̃ etiam in factum: nisi recepisset tuo nomine, & tu ratum haberes: vt plenè nota. in l. non solum.§.si
6 liberationis verba. de liber. lega. †In secundo casu, quando est ius de futuro conditionale. & in spe. approbata à iure, constat quòd per pactum de non petendo in quo est consensus vtriusque, potest tale ius remitti. Et hic est casus in princip. huius l. quòd per simplicem renuntiationem meam non potest remitti. vt in l.si ita scriptum.§.si sub conditione. de legatis secundo. nisi facta fuerit parte præsente & acceptante: quia tunc habet vim pacti per l.tale pactum.in prin. ff.eo.tit. vel a nisi facta fuerit in iudicio iudice eam recipiente: quia tunc etiam haberet vim pacti, quia recipit pro absente, vt in l. in plurib. & ibi no.ff.de acqui.hære. & l.j.de cur. bo. dan.ff. Rationem diuersitatis ponit hic gl. in vers.[& potest.]Sed clarius dic q pactũ principaliter tendit ad obligandum creditorem: quod facere potest, etiam si ius non habeat de præsenti: licet repudiatio tendat principaliter ad abdicandum à se ius quod habet. Sed pendente conditione nullũ ius habet in re. vt l. cedere diem. de ver. signi. ergo non põt illud à se
7 abdicare. quia priuatio præsupponit habitum. † Circa tertium casum, dicendum est quòd nec per pactum, nec per renuntiationem potest tale ius remitti de iure ciuili. vt j.eo.l. pactũ quod dotali. & ff. de acqui.hære. l. qui superstitis. Sed de iure cano. va-
a let pactum* si interueniat iuramentum: vt c. ij. de pactis. libr. vj. Vel dic quod iuramentum non validat pactum, sed est de se seruandum officio iudicis ecclesiastici. & etiam secularis: vt ibi. & in c.fi.de excep. & c.mulieres. de iureiurã. lib.vj. Et idẽ si ille de cuius hæreditate tractatur, erat mortuus: tñ ignorabatur. vt j. de capti. l. nec nos. quæ est notabilis ad hoc: & per prędicta remanent expedita oĩa contraria glos. vsq; ad ver.[quintò.] Excepto cõtrario de l.j.§.quod ait. ff. quorũ leg. per quẽ videtur nõ posse remitti etiam per pactũ. Sed dic q ibi nec fuit pactum, nec fuit renuntiatio, sed fuit quædam licentia vel consensus ab hærede tempore quo dare nõ poterat scilicet ante aditam hæreditatem: quo tempore nullũ ius habebat in bonis hęreditarijs. vnde poterat dare licentiam legatario de ingrediendo, nimirũ si post aditã hæreditatẽ habet interdictũ quorũ lega. cui per pactũ non renũtiauit. & q post aditam hæreditatẽ nasci incipit, & etiam aliud contrarium. q hoc pactũ erat contra voluntatẽ defuncti, & sic videbatur esse contra. l. & per consequẽs non valeret. vt j.eo.l.pacta. Sed respondeq; etiã si testator expresè inhibuisset fideicõmiss. quod non remitteretur, tamen valeret remissio: quia hoc nõ concernit nisi fauorẽ prohibiti: cui potest renuntiare: vt in l. filiusfa.§.diui. de leg.j.& l.quoties.j. de fideicõ. & j.eo.l. si quis in conscribendo. Sed q̃n inhibitio. l. vel testatoris tenderet in præiudicium alterius quàm prohibiti: tunc procederet oppositio glos.
8 † Restat vltimò vna quęstio, quam glo. format in fi. & propter eam semper remittitur ad istam glossam, & in multis locis allegatis in titul. de tranſact. videlicet quòd si iste Philinus non tradidisset istum sextantem, sed promisisset, & Frontonius per pactum remisisset fideicõmissum. An posset nunc vel etiã viuente Philino dictus Frontonius petere dictũ sextantem. Et sic patet qd̃ gl. intelligit istũ textũ q̃n Philinus iã tradiderat, & filius eius volebat repetere. licet in textu hoc nõ dicaẽ expresè. Glo. in ista quæstione distinguit. nã aut Philinus promisit talẽ sextantem: si Frõtonius faceret sibi pactũ de nõ petẽdo fideicõmissum, vt si ipsum fideicõmissum remitteret per acceptilationẽ, vel alio mõ; vel ꝓmisit sub modo, vt fieret sibi pactũ, de non petendo, vel remissio: & tũc statim facto pacto vel remissione videretur impleuisse conditionẽ vel modũ perfectè, & per cõsequẽs posset agere act. præscri. ver. etiam si promissio de sextãte fuisset facta per pactum nudũ: quoniã habita relatione promissionis ad conditionem vel modum, resultat contractus innominatus do vt facias: in quo parti quæ perfectè impleuit datur actio præscri. ver.
9 vt in l.naturalis. de præscrip. verb. † Aut promisit dare sextantẽ hoc modo. promitto si non petieris, vel vt non petas. & tũc licet fecerit pactũ de non petendo, vel acceptilationem: & sic nõ posset petere de iure: quia saltẽ remouetur exceptũ: tamen quia potest petere de facto quouisq; viuat, non videtur impleuisse contractũ perfectè: quia illa verba si non petieris vel vt non petas, intelliguntur scilicet nec de iure, nec de facto. Et primum potuit perfectè impleri: secundũ nõ quouisq; viuat. & ei qui nõ perfecit ex parte sua cõtractũ innominatũ nõ daẽ ac. præscri. ver. qũo ergo subueniret sibi. Rñdeo si promissor recusat dare cũ cogi non possit, repeteret ille liberatus & petet illũ reponi in pristinã obligationẽ si liberauit per acceptila. Sed si p pactũ qd̃ act. nõ tollit ipso iure, aget act. ex testõ ad fideicommissum. Et si excipietur de pacto, replicabitur quod non seruanti pactum nõ est seruan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞Ex tenore. adde diffuse in ista materia post cum per do. Fe. in d.c.ex tenore.

dū. vt j.e.l.cùm proponas. Et dicit gl. quòd nec præstādo cautionē Mutianā de nō petēdo videt perfectè implere illi qui tenetur nō petere: qa illa cautio solū habet locū in vltimis volūtatibus. hęc sunt quæ voluit gl. subtiliter. & per oēs Doct. approbat. recipit tn vnā limitationem, qa nō procedit qn promissio de sextāte fuit nuda per simplex pactū. nam tūc ex ea nō datur actio: vt in l. iurisgētium. §. igitur nuda. ff.e. nec etiā dat actio ex cōtractu inominato resultante habita relatiōe prędicta promissiōis ad cōditionē vel modū, nisi ei qui perfectè impleuit: sed si promissio fuisset facta per stipulationem, quæ sola sufficit ad actionem producēdam, bn posset agi ex ea sola certi cōditione, licet nō perfectè impleuerit: quia sufficit impleuisse prout put tuit. ad hoc vt agere possit ex cōtractu noīato: sicut est stipulatio licet nō sufficiat vt agere possit ex contractu innominato, q est debilior: ita videt sentire hic Cy. licet aliter videat loqui in l. siue apud acta. j. tit. j. in quinta oppo. in addi. Sed Bal. hic tenet primā opi. pro qua dico esse casum. j.e.l. cum proponas in ij. ibi dum dicit si tibi stipulatiōe nō prospexisti, ex cōtrario sensu. Nam ex cō tractu nominato possum agere si impleui eatenus quatenus potui, licet nō perfectè: vt si tibi vendidi vsumfructum. Nā nō possum tradere, nisi patiēdo te vti frui. & ista patiētia nō potest præstari perfectè quousq; viuo: quia licet præstē hodie, possum cras nō p̄stare. & tn nullus negabit quominus possim petere pretiū: ac si pfectè tradidissem. secm Bald. qđ est multū vtile & subtile.

2 §☞Licet in emptores transeant actiones quas habet hæres venditor contra debitores hæreditarios saltem utiles, actiones tamen passiuæ quas habent creditores contra hæredem non transeunt, & quare?

LEX II.

1 POst venditionem. †Si creditores hæredi tarij cōueniāt emptorem hæreditatis, & ille spōte subeat iudicium, censetur pactum factum de non petēdo hæredi. h.d. Ad euidentiam præmitte q si hæres vendit hęreditatem, actiones passiuæ nō transeunt in emptorem, sed remanent apud ipsum: quia ipse emptor ius nō habet in illis actionibus: qm̄ sunt creditores. & sic hæres tenet directa actione: sed actiones actiuæ bn trāseūt. Scias tn̄ q si vēditor cōuentus à creditoribus hęreditarijs quicquā solvit, repeteret ab emptore pac. neg. ge. l. ij. j. de hę. vel ac. vē. In tex. ibi. [à te.] supple hęrede. † In text. ibi. [[spontanea susceptisse volūtate.] subaudi & fuerūt cōdemnati isti emptores, sed reperiunt nō esse soluendo. vñ volūt isti creditores redire ad hæredem, qui per vēditionem hæreditatis non fuit liberatus ab eis: licet enim in emptores trāslerint actiones quas habebat hęres vēditor contra debitores hæreditarios, saltem vtiles. vt in l. ij. j. de hæredi. vel actio. vendi. actiones tamē passiuę quas habebant creditores cō tra hæredem, nō transiuerūt: & quę sit ratio. dic vt in d.l. ij. Tādicitur hic, q ad hæredem redire non poterunt: quia postquam isti emptores sponte subierūt iudicium, censetur esse factum pactū de non petendo illi hæredi. Ex quo datur sibi exceptio. Sed quo modo si ille hæres erat absens, & in pacto requirit volūtas vtriusque. So. verum est in pacto expresso, sed in tacito & legali secus: quia consensu resultat ex actu gesto inter creditores & emptores hæreditatis, ideo non requiritur consensus partis cui acquiritur. ad hoc semper alleg. ista l. contra quam opp. Dy. de l. tale pactū. §. si post. ff. eodem solu. hic egerūt isti creditores: ibi non egerunt, sed solutionem à spōte soluente recoperunt. & per hoc non videntur pactum fecisse. quod tene menti.

3 ☞Seruus potest tollere obligationem domini recipiendo solutionem, si contractus fuit celebratus per eum.

LEX III.

1 SEruus. †Seruus nō potest per pactum remittere actionem competentem domino suo. h. d. Et hoc est verū: siue sit acqsita dño ex suo, prio cōtractu, siue ex cōtractu serui: hoc tn̄ scdo casu si tēpore celebrati contractus seruus apponeret aliquod pactum prætiale domino, illud esset seruādum: quia ius nō erat adhuc perfectè quæsitum domino. & in quērendis potest præiudicare. nā acquiritur cum illo pacto; & hic est casus in l. si autē domini cā. ff. eodem titu. & vide l. prece. ibi, scilicet l. contra iuris. §. si filius. vbi plenè declaratur ista materia. In text. ibi. [causam domini facere potest.] Nam bene potest facere sibi fieri pactum à credito re domini ne petatur à domino, & acquirit domino exce. pacti: 2 sed econuerso quòd dominus non petat, pacisci non potest. † In text. ibi. [reformare.] subaudi vel tollere. non ergo seruus potest nouare obligationem domini: sicut nec facere pactum de nō petendo. bene tamen pōt eā tollere recipiendo solutionem, si contractus fuit celebratus p eum. vt in l. quod seruus. ff. depo. secus si per dominum. vt in l. si vnus. post prin. ff. eod. tit. In gl. magna. ibi. [[secus in acquirendis.] dic quia potest non acquirere domino, vel acquirere cum aliquo pacto præiudiciali. quod est seruādum: vt s. dixi. In gloss. ibi. [[Item in dominicis.] dic appellat dominica ea quæ non sunt seruo concessa in peculio. Nam etiam concessa dominica sunt, tamen sunt pecuniaria & commissa administrationi serui. ideo magis in illis potest præiudicare domino. & imputet sibi cur commisit. In gloss. ibi. [[in re autem peculiari facit deteriorem & c.] dic hoc intellige quando habebat liberam administrationem peculij. aliàs secus. sed nec tunc cū habet potest in omnibus, imò excipiuntur aliqui casus. quos gloss. j. subijcit, qui videntur exceptuati de generali administratione: & cum libera. & not. gloss. & signa eam.

2 §☞Exceptio oriens ex hac renuntiatione litis motæ dicitur exceptio litis finitæ. Non dicitur propriè renuntiatio quæ consistit in solo consensu renuntiantis tantùm, ni si etiam adsit consensus alterius partis: & an talis consensus requiratur? & nu. 6.

3 Vnde procedit quòd qui renuntiat liti motæ uidetur etiam renuntiare iuri quod habet, & quod in iudicium deduxit, cum uerbum lis ponatur solùm pro instātia? & nu. 4.

4 Differentia inter iudicium, instantiam, causam, uel actionem in iudicium deductam, & litem.

5 Ius qualiter sumatur hic? duobus modis.

6 Si actor renuntiauit liti motæ, an talis, renūtiatio ualeat quominus possit reus petere q procedatur in causa?

LEX IIII.

1 POstquam liti. †Qui renūtiat liti mortę, videtur renuntiare tā instantiæ q̄m etiam iuri quod in iudicium deduxit. h. dicit. Ista l. habet materiam multum inuolutam ad quam omnino 2 vide quod habetur in c. ex tenore. de rescrip. & quod ibi no. per Moder. s. per d. Ant. de Bu. qui dicit tria circa intellectum huius l. per illum tex. Primò q videt renūtiare liti, dicendo, nolo amplius litigare. Item q ista renuntiatio potest fieri etiam altera parte inuita. Itē tertiò quòd ista l. habet locum post litem motam, id est, contestationem factam: & tūc videtur renunciare iuri, & sic toti causæ, sed si non esset cōtestata: quia tunc ius adhuc in iudicium non est deductum, non potest dici sublatum per hanc renuntiationem: sed certè de his duobus dic, vt j. dicam super gloss. quia magna est altercatio inter doct. Dicit etiam per hanc l. limitari authē. qui semel. j. quomodo & quando iud. quæ vult quòd actor nō possit renuntiare inuito reo: quia illa loquitur quando vellet renuntiare instantiæ duntaxat, vel differre prosequi. Sed quādo toti causæ & iuri in iudicium deducto, nō habet locum illa auth. sed ista l. vt possit parte inuita. Sed de hoc etiam dic vt j. dicam. Veniamus ad casum. Ego moui tibi litem super aliquo prædio, agendo cōtra te reivē. postea renūtiaui isti liti, dicēdo non amplius litigare, vel agere: sed volo renuntiare isti liti: postea volo facta renūtiatiōe iterū intētare act. cōtra te. Et dicit Impera 2 tor, quod nō possum. † In tex. ibi causam finitam: dic per istū tex. dicūt doct. q exceptio oriēs ex hac renūtiatiōe dicitur exceptio lit. finitæ sicut exceptio trāsactiōis iurisiurādi. & rei iud. ideo impedit lit. cōtest. quia potest opponi ad initium iudicij. ne quis cogatur libello respōdere sicut & illæ alię de q̄bus. s. vt in c. j. de li. cō. lib. vj. Et hoc etiam sequit aliud q si ista renūtiatio esset facta ob causam de futuro, & sic resultaret cōtractus inominatus etiā re integra ab altera parte. i. causa nōdū impleta, nō haberet locū pœnitentia per l. fratris. j. tit. j. licet in alijs contractibus innominatis qui nō tēdunt ad litem finiēdam locum habere possit. vt in l. si pecuniā. ff. de cōdi. ob causam. In glos. ibi: quā iuri. Intellige, id est, actioni intētatæ, nō autem intelligas q si intentauit rei vēdi. per hāc renūtiationem perdiderit dn̄ium rei: & sic acquisitū reo: imò adhuc remanet penes actorem. per l. si pro fundo. in fi. j. tit. j. Et ita intelligit Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. possess. super secunda lect. vbi omnino vide. nec etiam intelligas quòd actio siue sit rei vēdicatio: siue actio personalis: sint sublatæ ipso

tæ ipso iure, postquam remāsit penes actorem dominium, vel si erat actio personalis, remansit ciuilis obligatio: sicut post pactū de non petendo. in cuius virtute remaneret etiam actio. vt no. in §. pactus ne peteret. l. si vnus. ff. e. sed aduersus dictas actiones pa a ratur exceptio pacti. per istam l. ideo situatur in hoc tit. aliàs non cōgruè staret. Et ex hoc sequitur determinatio ad aliud de quo in alia gl. scilicet q in hac renunciatione requiritur consensus alterius partis: aliàs non posset dici pactum quod consistit in consensu duorum. Et sic non est propriè renunciatio quæ cōsistit in cōsensu renunciantis tantū. vt no. in l. j. ff. e. nō enim pōt à se abdicare actionē perfectè acquisitā sua volūtate per nudā volūtatem suā. vt l. Pomponius. la j. ff. de neg. gest. & dixi in d.l.j. † Sed 3 nūc est videndū super ista glo. vñ procedit ista renūciatio iuris. nā verbū lis ponit pro instātia. vt l. cū lite mortua. secundū vnū sensum. ff. iudi. sol. & instantia est diuersa à iure cū consistat solo structu & ordinatione processus, & regula est quod renūciatio vel pactū factū super vno ad aliud penitus diuersum non extenditur: vt l. si vnus. §. in summa. & §. ante omnia. ff. eo. Dixit Bar. b timore huius cōtrarij, q̄ ista renūciatio iuris, puenit nō ex ꝓprio significato litis, quia nō cōprehendit super verbo litis. sed ratione cuiusdā necessarij prœambuli. nā qui renunciat vni, videt etiā renunciare alteri sine quo prima renunciatio non valeret. vt in l. illud. ff. de acqui. hære. Sed iure isto soli instātiæ post lit. cōte. nō * posset renūciari: quia lis per hoc nō finiretur. & patet ex notatis in l. edita. §. de eden. vbi non potest fieri mutatio vel emendatio post lit. conte. Sed instantiæ & causæ seu iuri bene poterat renū ciari etiam isto iure quia per hoc finiebatur lis, & reus erat securus: sicut si obtineret sententiam diffinitiuā. Cum ergo quis post litis contesta. renunciat liti seu instantię: quod idem est: & sic credendum q velit renunciationem valere, & valere non potest ni si renunciet etiam causæ seu iuri. vt sic totum finiatur. sequitur ad renunciationem litis seu instantiæ renunciatio etiam causæ: seu iuris ex præsumpta mente renūciantis. Sed si apparet de cōtraria volūtate, tunc nec ius esset renūciatum: quia non vult. nec sola instātia. quia nō potest: ita intelligit ipse hāc l. & malè: & reprehēditur per Bal. & meritò. etiā per domi. Rapha. sequentem Bal. quia facit malū fundamētū dum dicit quod isto iure actor post lit. cōte. nō poterat renūciare soli instātiæ. nam hoc est falsum: cū posset differre & negligere prosequi: & permittere instā tiam finire: nec poterat cōpelli per reum ad ꝓsequēdum, nec cōtrahebatur hermodiciū vt posit peruenire ad diffinitiuā. vt l. & post edictum. §. j. ff. de iud. & ideo facta fuit auc. qui semel. j. qūo & qñ iudex. nec aliquid faciunt notata in l. edita. quia ibi nolebat renūciare instātiæ: sed emēdare vel mutare, & prosequi eundem libellum, & super eo sentētiam obtinere. nam illud fateor q face re non poterat: nec olim nec hodie per rationes ibi notatas. sed permittere instātiam perire. & per cōsequēs illi renūciare etiam inuito reo poterat olim. hodie non per illam auc. qui semel. ergo renūciatio iuris nō est necessarium prœambulum ad renūciationem instātiæ. Præterea negare nō potest Bar. quin reo consentiente etiam hodie posset renunciari soli instantiæ: sed l. illud. loquitur quando nullo modo poteratvni iuri renunciare: quin re4 nunciaret per prius alteri. † Aut ergo reus acceptat renunciatio nem instātiæ vel litis, quod idem est secundū Bar. & tūc ex pro prio significato nō extenditur ad renūciationem iuris: nec ꝓpter necessarium prœambulum. Aut nō acceptauit, & tūc nō valeret hodie renūciatio: sed olim sic ad solam instātiam: dic ergo quod istud procedit ex proprio significato verbi litis, quod importat duo, scilicet ipsam instātiam. & etiam ius in iudiciū deductū. & hoc voluit ista glos. & etiam oēs alij doct. & sic est dare quatuor alia vocabula, scilicet iudiciū. quod cōplectit totū. & incipit à citatione. vt no. s. tí. ꝓxi. super rubrica. Itē instātiam: & ista importat dūtaxat exercitium. & incipit in conte. litis. vt j. de iudi. l. properandum. post prin. Item ius seu causam, vel actionem in iudicium deductam. & ista etiam incipit à cōte. & ante conte. nō dicitur in iudicium deducta. vt no. glos. in l. fi. §. illud. j. de temp. ap. & j. ti. j. in l. causas vel lites. Itē habemus quartū vocabulū, scilicet lis. & ista cōprehēdit tam instātiā quàm causam. & similiter incipit in conte. vt in c. ex parte vestra. extra de ver. signi. Meritò renūciatio litis comprehēdit tam instātiam quàm etiā ius vel causam. & hæc est veritas quàm voluit ista glo. notabilis. In glo. seq. mag. in princ. ibi. lite tantùm mota nocet & c. Intellige mota, scilicet per conte. nā tunc incipit esse lis & a instātia & causa: vñ cū ista tria sint de præsenti, possunt tolli per simplicē renūciatiōnem, etiā in qua altera pars nō cōsensit. ga iuri de præsenti pōt renūciari. & sic dū glo. dicit nocet intellige, scilicet vt videatur renūciatum instātiæ & iuri: & habeat locum quod hic dicitur in tex. sed si adhuc nō est cōtesta. nullum istorum dicitur esse de præsenti. sed de futuro. Ideo nō sufficeret sola renūciatio facta parte absente: sed requireretur pactū, & sic consensus alterius partis. & per cōsequēs eius præsentia, vel alterius qui reciperet pro ea & hęc est intētio glo. Per quod patet q glo. hanc l. intelligit in simplici renūciatione quæ nō habeat vim pacti, quod etiā statim clarius declarat dū dicit q nō curat an pars fuerit præsens vel absens: nō ergo valeret renūciatio facta parte absente si lis nō erat cōte. secundū glo. sed cōtra. quia saltem ius actoris erat de præsenti, scilicet actio: ergo poterat ei renunciari. b Solu. dicit Iaco. Bu. q̄ per renūciationem li. b videtur tacitè renū ciatū iuri. si ergo nō valet expressum, scilicet litis renūciatio. quia lis adhuc nō est: nō valet tacitum, scilicet renunciatio iuris. licet 5 illud sit de præsenti. † Vel dic quod ius sumitur hic duobus modis, scilicet in abstracto prout adhuc nō est in iudiciū deductū. Item in cōcreto postquam est deductum: nam tūc comprehēditur sub isto ver. causa qñ aūt renūciatur liti iam motæ per conte. renūciatur iuri. prout est in cōcreto: quia cōprehēditur sub ver. causa. nam tūc etiam dicitur esse causa. nō autem prout est in abstracto. & sic cessat obiectio. Bar. dicit q ista procedunt iure isto: sed hodie licet lis nō erat cōte. si tamē datus erat libellus, & parcitata, nō potest actor renūciare instantiæ etiā futurę, nec etiā ei quod est gestum de pręterito per auc. qui semel. nisi vellet etiam renūciare iuri per quod finiretur causa: & ideo si simpliciter renūciaret, cēseretur renūciasse instātiæ & iuri: ad hoc vt valeat renūciatio: nisi de cōtraria volūtate appareat. sed istud dicīt suum fundatur in falso fundamēto. de quo s. dixi. Ideo nō est curādū. Bal. tamē dicit q etiā si lis nō erat cōte. licet per renūciationem nō tollatur instātia, quæ adhuc nō est: imponitur tamē obstaculum ad instātiam futuram. quia nō poterat postea eam inchoare parte inuita, dicēs q ista glos. nō vult dicere q nō valeat. sed qđ non operatur illum effectum ante contestationem quam opera tur post: quia post operatur duplicem effectum. Tollit enim instantiam quæ est de præsenti, & etiam ius: sed si non est contestata, nō tollit aliquid de præsenti. sed inducit impedimētum ad futurum. ista eius verba parum mihi placēt. nō enim respōdent ad fundamētum Iac. But. quia si nō valet quó ad id quod est de præsenti: quia nihil est: non potest valere quó ad id quod est de futuro. Alb. dicit communiter teneri q valeat etiam ante lit. cōte. Et sic vides magnam perplexitatem in dictis doctorum. Breuiter intelligēdo hāc l. prout dixi quod nō loquatur de propria renūciatione cōsistente in volūtate vnius tantū, sed de illa quæ habeatvim pacti: cum vt cōueniat cum ti. in quo est situata, tum etiam quia ius actionis perfectè acquisitum ex sui volūtate nō potest à se abdicari nuda volūtate sui tātùm. vt etiam tetigi in l. j. §. eo. tūc nō est curādum an sit lis cōte. vel nō: quia per pactum potest renūciari ei quod est: vel esse de futuro speratur. & sic teneo id quod dicit Alb. e. si autem fieret parte absente, Iac. But. tenet cōtra glo. q nō valeat. siue esset lis cōte. siue non. nisi absens haberetur pro præsente: vt quia esset cōtumax. Idem sentit Bar. addēdo: vel nisi facta esset coram iudice pro absente & recipiēte, & sic quādo pars esset præsens, posset fieri ista renūciatio etiā extra iudiciū, & sine præsentia iudicis. quod no. Bal. sentit cōtrarium, dicēs q differētia debet esse inter renūciationem & pactū. Sed cum reuerētia nō subtiliter cōsiderauit. & etiam dicit aliud in quo videtur subijpsi cōtrariari. videlicet q nisi pars cōsentiat nō acquiritur sibi ius vel exceptio ex ista renūciatione, nō tamē requiritur eius præsentia secundū eum: sed sufficit q quādocūq; sciat ratificet. Certè si hoc est, ergo requiritur vel eius præsentia, vel alterius qui pro eo recipiat. aliās etiā si hoc audito acceptat, sibi nō requiratur ius. per glo. quæ est in l. illud. s. de sac. san. ecc. Et tamē ipse vult cōtrariū, q nō requiratur præsentia, quod est intelligēdum nec sui nec alterius recipientis pro ipso. aliās nihil 6 valeret dictū suum. † Breuiter aduerte clarius & subtilius quā ipse loquatur. q aut interest ipsius rei q procedatur ad sententiā

c Renunciationem. Adde glo. in c. significauit. de testi. Ant. de But. in c. causam. el j. eo. titu.

b Litis. Adde Geor. Na. in rep. c. quātis. de pactis. lib. vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Iuramento. Adde doc.i c. cũ cõtingat. de iureiu. Doc.i.c.ii. licet mulieres.eo.titu. lib.vj.

6 ¶Inter virũ & vxo. Adde Ioã. de imo. in rep.c.cũ cõtingat de iureiu. Abb.in c.fin. de do.iter vi.et vxo. & circa hoc adde cũ de Paul.de ca.in cõs. Ixij. & cõ.lxij.ij. par te cõsiliorũ nouorũ. Ale.i imo.i cõ.viij. & i cõ.clvij.i ij.vol. Roma.i cõ.xciij. & in cõs.ccxciij. Abb.i cõ.lxxxviij.i ij.vol. & Frã.de are. in suo cõs.i.xxiij. Cur.

& q̃ non desistatur à lite.per ea de quibus habetur in l.vtiq̃.ff.de rei ven.vel quia renuntiatur soli instantiæ,non iuri:& sic nõ finitur lis.& tunc reo non consentiente nõ valet renuntiatio,quominus possit reus arctare actorem ad prosequẽdum litem: quousq; perueniatur ad sentẽtiã diffinitiuam q̃ authẽ.qui semel.aut non interest ipsius rei q̃ fiat prosecutio,seu q̃ procedatur in causa:& tunc aut quærimus an valeat renuntiatio sine voluntate eius,quantum ad hoc vt actor non cõpellat prosequi si nõ vult, & dico q̃ valet.ar.in l.si reus paratus. ff. de procu.vbi reus non compellitur litigare, si vult soluere:ergo & eodẽ modo actor non debet compelli prosequi si vult renuntiare & reus ex hoc nullũ dãnum patitur. & ex toto quantum ad istũ effectũ valet renuntiatio,etiam facta parte absente & non consentiente,& nullo pro eo recipiente. Aut quærimus an valeat quantũ ad hoc vt ipsi reo acquiratur ius exceptionis,per quod possit repellere actorẽ volentem reinchoare litem.& in hoc stat substãtia huius.l.in quo dico q̃ requiritur volũtas rei,sine qua nõ potest sibi acquiri,& per cõsequẽs requiritur eius pũtia,vel alterius recipientis pro eo, vel nuntius , aut epistola.per ea quæ no.in l.consensu.ff.de ac.& ob.Et non curo si alterum istorũ interuenit ante lit.contest.vel non.cum habeat vim pacti.& ista faciunt te intelligere hanc l.difficilem in sui materia malè per Doct.declaratam.

3 fina.j.de pact.pig.& de hoc dic per Barto.j.eodẽ.l.fina. † Et dicit hic Bald. quòd non dicuntur contra bonos mores de iure canonico nisi illa quæ inducant ad peccandum.Sed de iure ciuili etiam si non inducant ad peccandum, alia tamen ratione possunt dici contra bonos mores.vt patet in do.inter coniuges.quæ dicitur esse contra bonos mores alia ratione quàm peccati.vt in l.j.cum seq.ff.de do.inter vir.& vxo.& ideo remanet dubium satis difficile.qualiter intelligatur illud.c.non est obligatorium:an de his quæ sunt cõtra bonos mores de iure canonico tantùm:an
4 de his quæ etiam de iure ciuili. † Et si dicamus q̃ primo modo
b tunc donatio facta inter vir.& vxorem.ᵇde iure canonico firmabitur iuramento.& si intelligatur secundo modo,nõ firmabitur. & in hoc articulo Bar. variauit. vt patet in notatis per eum in l. Seius & augerius.ff.ad l.fal.vbi eam iuramẽto firmari tenuit. & in l.j.de dona.inter vir.& vxo.vbi tenet cõtrarium.& no.per eũ. in l.si quis pro eo.ff.de fideiusso. Puto illud.c.debere intelligi de his quæ sunt contra bonos mores de iure canonico , quæ inducunt ad peccandum.& ideo illa donatio firmabitur iuramento, quia non est contra bonos mores de iure canonico. De materia autem vltimæ glo.dic vt in l.si vnus.§.pactus.ff.eo.licet Bal.hic ingrediatur materiam illius.§.gratia commentandi.

2 ☞ Exceptio pacti est de iure prætorio,non de rigore iuris ciuilis.
3 Per pactum de non petendo licet non tollatur ciuilis obligatio,sed duntaxat naturalis,tamen solutum per errorem tam facti quam iuris repetitur.
Quid si obligatio non esset elisa per exceptionem?

LEX. V.

1 Reditori. † Eadem obligatio potest tolli partim ipso iure per solutionem,& partim per pactum de nõ petendo.& sic ope exceptiõis
2 h.d. † Not.hic quod exceptio pacti est de iure prætorio,non de rigore iuris ciuilis,& sic pactum de non petendo de rigore iuris ciuilis nihil prodesset,quia est nudum : sed requireretur acceptilatio præcedente aquiliana stipulatione.sed per edictum prætoris quo cauetur pacta seruabo.vt l.j.in prin.ff.eo.
3 & l.iurisgentium.§.ait prætor inducitur exceptio.Item † no.glo. fi.q̃ licet per tale pactũ nõ tollat ciuilis ogligatio: sed duntaxat naturalis,nihilominus solutum per errorem tam facti quam iuris repetitur.Sed contra.quia tunc error iuris induceret repetitionem quando solutum nullo iure erat debitum,nec naturaliter nec ciuiliter.vt not.in l.j.ff.de condi.inde. Solu. quod imò etiam inducit quando altero tantum iure erat debitum, tamen elisum per exeptionem.nam & tunc perinde est ac si nullo iure erat debitum,si exceptio erat fauorabilis.quinimo etiam si vtroque iure erat debitum.vt in exceptione velleia.vt l.qui exceptio ne.ff.de condi.inde.Sed quando obligatio non est elisa per exceptionem,tunc etiam si vna obligatio subsistat, error iuris non inducit repetitionem:sed error facti tantum,vt l.error. s. de iur.& fact.ign.& l.error.infra.ad l.fa.& per hoc intelligas.glo.fi.

2 ☞ Pactum de non succedendo,licet sit inualidum de iure ciuili:non tamen est contra bonos mores,& an firmetur iuramento?&nu.3
3 De iure canonico non dicitur contra bonos mores,nisi illud quod inducit ad peccandum.
4 Donatio facta inter uirum & uxorem,an firmetur iuramento.

LEX. VI.

1 Acta quæ. † Glo.exemplificat istam.l.cum dicit [bonos mores] in pacto de futura successione.Quod intellige in pacto de succedẽdo,vel de futura successione certo modo diuidenda, tunc bene esset contra bonos mores quia inducit votum captãdæ mortis.Ideo non firmaretur iuramẽto etiam de iure cano. vt
2 in c.non est obligatorium.de reg.iu.in vj † Sed pactũ de non succedendo licet sit inualidum de iure,vt in l.pactũ.j.de coll.nõ tñ est
a contra bonos mores:quia non firmaretur iuramẽto.ª cuius contrarium est verum:vt in c.ij.de pac.in vj. Reprobatur ergo alia ratione.quia pro modico de præsenti renuntiaret quis de facili magnæ hæreditati futuræ:sicut in fi.in pacto.l.comissoriæ:vt in l.

7 Quid si ambo non interuenerint?sed dimissio & conuentio nuda.
8 Quid si non interuenit traditio sed dimissio & nulla conuentio,qualiter sit tibi subueniendum?
9 Si petis tuum debitum antequam adeas hæreditatem,non uideris hæreditatem repudiare,si ignorabas hæreditatem tibi delatam,& quid si sciebas.
10 Hæres antequam adeat potest implorare iudicis officium,ut sibi satisfaciat de bonis hæreditarijs usque ad quantitatem sibi debitam,& postea adire.

LEX VII.

1 Debitori. † Si creditor succedat debitori, obligatio confunditur,& promissa cùm aliquid traditur,iunt seruanda.hoc dicit.secundùm Bar. In tex.ibi: [confusa est.] & sic non potes eam intentare cõtra aduersarium tuum cui dictam hæreditatem tradidisti , cum pacto quod ibi solueret & alijs creditoribus hereditarijs id quod à defuncto vobis debeba tur,posito q̃ ille contra fidem suam & pactum non soluat: quoniã actio extincta non reuiuiscit:vt in l.qui res.§.areã.ff. de solu.
2 An autem per successionẽ † extinguatur actio iure confusionis, an iure solutionis.dic vt no.in l.Vrannius.ff.de fideiuss. & l. hæres à debitore.§. fi. In tex.ibi , [obtinuisti.] hoc potuit esse duobus modis vel q̃ ille tibi possidenti mouit litem super ista hæreditate, & tu fuisti absolutus.& sic ista possessio bonorum apud te remansit,vel quia tu sibi possidenti litem mouisti, & obtinuisti sententiam condemnatoriam, quæ fuit executioni mandata: & possessio ad te peruenit:& hoc est necessarium scire: propter quæstiones formatas in vlti.glo.Debes ergo agere ex cõuentio ne habita inter te & illum,si fuit vestita. quia interuenit stipulatio vt ille seruet tibi promissa,non autem actio prima quę com
3 petebat contra defunctũ. † In glo.j.ver.[confusa est [ibi.] sed ibi propter inuentarium. Innuit glo.quod si hæres confecit inuentarium,actio ibi competens contra defunctum nõ extinguatur. Bar.dicit q̃ imò extinguitur.quia si non extingueretur, offenderetur regula quæ est,quod quis nõ potest esse sibijpsi obligatus. vt no.in fi.primæ magnę glo.in l.frater à fratre.ff.de condi.inde. Tamen licet sit extincta propter inuentarium , potest deducere quod sibi debebatur,non autem partem: nisi esset priuilegiatus vltra quàm alij creditores: sed potest ponere suum creditum in cumulo cum alijs creditoribus hęre.vt sic si bona non sufficiunt ad soluendũ omnibus,vt nihil supereat,habeat ipse pro rata partem suam,sicut alij creditores:sed si inuentarium nõ fecisset, nõ posset

posset hoc facere.imò teneretur creditoribus hæreditarijs satisfacere:etiam de suo,si bona hære.non sufficerent.Bal. autem dicit q̃ imò non extinguitur ipso iure,quia cõfectio inuentarij: faciet haberi perinde ac si hæreditas non esset adita. & sic non erit ve
8 rum q̃ quis reperiatur sibijpsi obligatus.imò sicut ante aditã hæredi.ipsa hæreditas erat obligata hæredi futuro, ita & nunc hæredi præsenti,tanquam si non esset hæres.& hoc vult tex.in d.l.fi.§. in computatione.j.de iure deli.& hoc est pulchrum & subtile:& ideo in ista l.si fuisset confectum inuentarium, posset iste hæres intentare actionem primam cõtra aduersarium non seruantem pactum. Tene menti. quia hoc est magnæ vtilitatis.Cætera dic vt in gl. quã no. quia plenè colligit istos casus melius quã alibi.
4 † Et rõ quare extinguitur qñ debitor succedit creditori. vel eõ uerso est illa:ne reperiatur quis obligatus sibijpsi. Item rõ quare tunc extinguitur in fideiussoria est, qui sublata principali, stare nõ potest accessoria : nõ autem est illa de qua.ś.postquã fideiussor nõ successit,nec sibi succeditur per alterũ ex principalibus. Ratio aũt quare nõ extinguatur qñ reus stipulandi succedit reo stipulãdi, vel reus ꝓmittẽdi reo ꝓmittẽdi est, quia cessant dictę duæ regulæ: nã nõ reperiẽ actiua. & passiua cõcurrere in ꝑsona eiusdẽ.quia essent cõtrariæ.sed duæ.actiuę,vel duę passiue,quę nõ sunt inter se cõtrariæ,nec vna est accessoria ad alterã. sed ambæ æque principales.Rõ autẽ quare si fideiussor succedat creditori extinguaẽ fideiussoria est propter aliã regulã: qui pro eodẽ apud eundẽ non põt quis esse obligatus.vt l.si quis pro eo.§.j.ff. de fideiuss.sed si nõ extingueret, reperiret sic obligatus. Ideo rõ quare si fideiussor succedat debitori principali vel ecõuerso, extinguit est:quia superfluũ est durare accessoria cõtra eundẽ,cõtra quẽ viget principalis : cũ tantũ possit cõsequi per principalẽ sola,quantũ per ambas:sed si ista rõ cessaret,quia hæreditas principalis esset nõ soluẽdo:& esset confectũ inuentariũ,tunc nõ extingueret accessoria:quia ex ea põt cõsequi debitũ,ex principali nõ.argu.in l.hæres à debitore.§.q̃ si hic seruus.ff.de fideiusi.& sic diuersæ sunt rõnes & regulæ quæ inducũt hanc extinctionẽ
5 per successionẽ. † Glo.fi.colligit vnã distinctionẽ,& venit declarãda per tres qõnes.Prima est.quia in fi.istius tex.loquit qñ duo interuenũt,scilicet traditio quã feci sti aduersario tuo de hæreditate super qua obtinuisti sententiam cõtra eũ. Itẽ conuẽtio vestita stipulatione, quia ꝓmisit tibi & alijs satisfacere.& tũc nõ est dubiũ q̃ si nõ satisfecit,habes actionẽ ex illa stipulatione:videlicet certi cõditionẽ gñalẽ vt soluat tibi,& actionẽ ex stipulatu vt soluat alijs,qa quantũ ad hoc stipulatio dicit potius cõtinere factũ
6 quã dationẽ,vt l.liber hõ.§.fi.de ver.ob.† Nũc ergo primò querit.quid si interuenit traditio: sed nõ stipulatio imò cõuẽtio nuda.Sed ò quærit qd si etiã traditio nõ interuenit. sed dimissio & cõuẽtio nuda. Tertiò quid si nõ interuenit traditio sed dimissio, & nulla cõuentio qualiter sit tibi subueniendũ. Quantũ ad primam facilis est rñsio,quia illa cõuentio licet de se nuda sit,tñ ve stitur cohærẽtia traditionis vt pariat actionẽ præsc.ver.vt j.eo.l. legẽ.& in hoc differt à casu hic posito. vbi nõ datur actio præsc.
7 ver.sed certi cõdi.vel ex stipulatu.vt dixi.† In secũdo casu cõuẽtio de se nuda,nõ potuit vestiri cohærẽtia traditionis.quæ nõ interuenit.ideo nec parit actionẽ præscri. ver.& per cõsequẽs nec ex ea potes agere vt soluat tibi & alijs,nec actione prima quæ tibi cõpetebat contra defunctũ vt tibi soluat.quia illa est extincta per aditionẽ hæredi.nõ est ergo aliud remediũ nisi vt postquam ille nõ seruat cõuẽtionẽ,nec etiã tu serues. & sic agas cõtra ipm ex sententia actione in factũ ad ipsam hæreditatẽ , vel petas eam mãdari executioni per officiũ iudi.& si ille excipiat de pacto dimissorio,quo promisisti ab eo hæreditatẽ nõ petere,potes replicare de dolo:quia nõ seruat cõuentionẽ.vt j.eo.l.cũ ꝓponas.nec habẽt locũ prædicta eo casu quo egisti cõtra illũ, quia ipse possidebat,& sententiã,cõdemnatoriã obtinuisti. & executio nũquã fuit facta.sed si tu possidebas,& obtinuisti absolutoriam.postea verò casu bona peruenerũt ad eũ,& tu ꝓmisisti ab eo illa nõ petere,dummodo tibi & alijs solueret, nõ videt q̃ habeas actionẽ ex sententia si nõ soluat:quia illa cũ esset absolutoria peperit exceptionẽ,nõ actionẽ.sed dic q̃ etiã actionẽ si fuisti absolutus adiecta causa : quia hæreditas ad te pertinebat.secus si ideo quia ille non ꝓbauit.vt hic habeẽ:notat & probat in l.sed & si possessori. ff.de iureiur. Item dum glo.vult & etiam doc.q̃ ex ista dimissione pactũ non vestiatur: procedit quando aduersarius adhuc ne-

gabat hæreditatem ad te pertinere.& sic res erat dubia.aliàs ista dimissio loco traditionis haberetur, & vestiret pactum nudum secundũ Bal.argu.insti de rerũ diui.§.venditæ.& de acqui.rerũ
8 domi.l.qua actione.§.interdũ. † In tertio casu quãdo nulla interuenit cõuentio de soluẽdo tibi & alijs:& tu dimisisti, vel eriã tradidisti.nõ curo hæreditatẽ prædictã. Certũ est quod de proprio significato hæreditas cũ sit vniuersitas iuris, cõprehendit cõmoda:& onera: & ideò tacitè videtur actum quod soluat omnibus creditoribus hæreditarijs.Quare ergo si vult soluere,quomodo tibi prouidebitur.dicit glos. mirabiliter q̃ quantũ ad debitũ tuũ potes agere actione prima:quantũ ad debitum aliorũ potes agere actione cessa ab alijs.Sed vtrunq̃ dictũ videt falsum. Primũ ideo quia actio prima quæ tibi cõpetebat cõtra defunctum, fuit extincta.Bar.vt soluet glo.dicit q̃ nõ intellexit de illa , sed de actione oriẽte ex sententia:sed truffa est:imò de illa sensit.Quantũ ad secundũ vt illi creditores habeant obligatũ. non autẽ illũ pro ea quæ dixi ś.eo.in l.ij.quomodo possunt tibi cedere actionẽ cõtra illũ. dicit Bar. ideo quia si solueres creditoribus recuperares ab illo.Sed ad propositũ per hoc non tollit obiectio. & ideo ista glo.non bene fuit locuta. Dic ergo q̃ quantũ ad debita aliorum quæ nõ sunt extincta clara est rẽsponsio.q̃ si tradidisti vel dimisisti ex causa vendi.potes agere actio.ex vẽdito vt soluat:quia si vt solueres,posses ab eo per eandẽ actionem repetere: vt in l.ij.d. de hære.vel actio.ven.Si verò ex causa donationis habes actio. præscri.ver. tex.est no.in l.hæreditatẽ.ff.de dona. Quantũ verò ad debitũ tuum.quia illud erat extinctũ, si nõ fuit expressè actũ q̃ tibi solueret, non videt tacitè actũ: solùm enim videt actũ de illis debitis quæ subsistebant tẽpore traditionis vel dimissionis. argu.in l.cũ filius.§.j.cũ tibi no.ff.de lega.ij.vnde nõ video remedium q̃ possit agere etiam ex sententia. & imputes tibi quare expresse nõ cauisti tibi: siue ex causa venditionis. siue donationis
9 tradideris. Tene mẽti.quia ista sunt subtilia & no. † Vltimò quę ritur.quid si petis tuũ debitum antequã adeas hæreditatẽ,an videaris hæreditatẽ repudiare.glo.j.de hęre.actio.l.vt debitum.tenet q̃ nõ per illam l.Tu dic hoc verũ si ignorabas hæreditatẽ tibi delatã.Si autẽ sciebas,tũc aut petisti à venientibus ab intestato,vel à cohærede totũ debitum.ac si ipsi essent hæredes,& non tu:videris hęreditatẽ repudiasse.argu.in l.illud.ff.de acqui.hęre. Si verò partẽ illius tãgentẽ,secus. quia hoc facere potes absq̃ eo
10 q̃ repudies.j.de nego.gest.l.si ab eo.† Dicit etiã hic Bal.vnũ verbũ notabile:quod hæres antequam adeat põt implorare iudicis officiũ:vt sibi satisfaciat de bõis hẽditarijs vsq̃ ad quantitatẽ sibi debitã,& postea adire.qd̃ tene mẽti.qa nõ memini alibi vidisse.

2 ☞ Si quis tradidit alicui pecora pascenda,cum pacto ut fœtus diuidantur: an isti uideãtur uoluisse contrahere societatem,an autem uideatur contractus innominatus.

LEX VIII.

1 Si pascenda. † Valet pactũ inter socios de cõmodis inter eos diuidẽdis.h.d. Quod intelli
2 ge & limita prout habetur in l.si nõ fuerit.§.j.ff.pro soc.† In glo. fi.ibi, [si voluerũt esse socij.] sed quid in dubio? Rñdeo aut pecora fuerũt cõmunicata,& videtur voluisse cõtrahere societatẽ.vt in l.si id quod.ff.pro so. Aut dñium eorum fuit in totũ translatũ in pastorẽ,vel in totũ retentum per dñm:& tunc fuit contractus innominatus.vt in l.si tibi.allegata in gl.Sed quid si nõ apparet. Rñ.aut fuerũt data æstimata,& videntur cõmunicata.pastor videtur emisse dimidiã partem.& sic eis mortuis vel peremptis tenebitur restituere dño dimidiam ęstimationis.Si verò inæstimata:tunc fuit contractus innominatus:& si perirẽt animalia,nihil cõsequeret dominus à pastore.quia videnẽ perisse sibi qui erat dñs.vt j.de pi.ac.l.si pignus.& vide per Cy.post Pe.in l.j.j. ꝓ so.

LEX IX.

1 Vm postea. † Pacta inita dolo, doli exceptione tollũtur.hoc dicit. & nihil aliud est hic. In tex. [circunuenerit.] scilicet dolo dante causam contractui.vt etiam innuit glos.hic.

2 ☞ Quæ sint pacta nuda,quæ uestita?

LEX X.

1 Legem quam. † Pactum appositum iuxta rei traditionem vestitur ab ea,vt actionẽ producat.hoc dicit.& istud est verum quando traditio fuit volũtaria:secus si facta ex causa necessitatis prœambulæ.vt in l.tradi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non nasci. Adde Bar.in l.fideiussor.in §.qui certo.ff.de fide. Bar.in extraua.ad re a pri.Bal.i aue.ad hęc. C.de vsu. Archi.in c. sunt nōnulli.j.q.j. & per Alex. in l.iurisgē tiū.§. sed cū nulla. ff. 2 eo.& per eundem in consl.xvj.col.ij.ver. quod aūt.in.j. vol. & ibi quid sit pactū nudū. & quando patiat actionē per eundem in consil. xlj. in ij. volumi. Cur.

b ¶ Maximè hæc dictio. Adde Bar.in extraua.ad repri.in verbo.maximè. Doc in c.auditis.de elec. Rapha.Cu. cōsl.lxxxij. inci. Frā. de la.cāpa.

2 ☞ Quando non desinat actio competere, licet desinat interesse?

LEX XI.

1 EX conuentione. † Si deficit interesse, desinit actio competere: secus si nō desinit.hoc dicit.& nihil aliud in effectu. Nam quando maritus recipit fundum in dotem.qui alteri erat obligatus ad certam annuam præstationem, quoulq; durat matrimoniū, interest ipsius illam non præstare:sed q; alius præstet.postquam verò matrimonium est solutum & fundus reuertitur ad mulierem, non interest sua:sed si apud eum remaneret, quia fuisset traditus æstimatus,adhuc sua interest: si ergo fecit pactū cum vxore vt ipsa solueret.& postea matrimonium est solutū diuortio: vel morte viri,& fundus reuertitur ad illam: ex ista conuentione non potest
2 penes eum.hoc dicit.† Sed oppo.extra glo. q; licet desinat interesse, non desinat actio competere vt in l.qui autem.§.j.ff. si quis cau.Sol.illud quando non cessat damnum de præterito. aliàs habet locum quod hic dicitur.& de hoc articulo dic vt ibi per Bal. Item oppo.de l.si fundo.ff.de serui.Solu.si stipulor aliquid mihi dari,vel in re mea fieri:possum agere,licet & mea non interfit.vt ibi.sed si stipulor ne aliquid facias in re tua:vel vt des alteri,non ago nisi mea interfit.l.quoties.la j.ff.eo.titu.& hic.& in l.stipulatio ista.in §.si quis insulam.ff.de verbo.obli. Vltimò oppo.de l.si remunerandi.§.si tibi mandauero.cum ibi no.ff.mand. Sol.hic à prin.interfuit.& postea interesse desinit.ibi econuerso.à prin.nō interfuit.& postea incipit interesse. vnde potest agi. vt ibi no.in glo.quod est no.quod intelligo quando cœpit interesse antequā dies obligationis cederet,vt pendente cōditione,vel alio modo. si autem post,tunc quia cessit inutiliter,si non intererat ex postfacto:nec conualescit.nec oritur actio quæ à principio oriri non potuit.argu.in l.serui & filij.in princ.ff.de fur.& in l. si rem meā. ff.de verbo.obli. Nam si stipulor rem meam sub conditione, & antequam existat.conditio desinit esse mea.valet stipulatio.quia tunc incipit interesse mea.quo tempore possum de nouo stipulari,licet à principio non interfuerit.secus si tempore conditionis euenietis reperiatur esse mea: quia tunc inutiliter cedit dies adueniente conditione & licet postea desineret esse mea tunc non conualescit stipulatio. Et de hoc argumento quando ex postfacto incipit interesse,tangitur per Bar.in d.§.si quis insulam.

2 ☞ Reus qui renunciat exceptioni pacti de non petendo,potest conueniri prima actione quæ non fuit per pactum sublata:& si excipiatur de primo pacto, replicari potest de secundo.quo uidetur actum ut petat,eoipso quòd renunciauit exceptioni, uel dixit se non usurum pacto.

Vires pacti de non petendo,& pacti de petendo.remissiuè.

3 Qui asserit se non usurum exceptione,perdit eam non ipso iure, sed tribuit aduersario replicationem.

Qui extra iudicium dixit se non usurum tali pacto, quod sibi præiudicet in illo priori pacto.

4 Oppositæ exceptione pacti de non petendo,si actor non replicaret de ultimo pacto de petendo,quod succumberet,nec posset iudex supplere de facto.

5 Pactum primum si derogat ultimo, non ualeret ultimum: nisi illius derogationis facta fuerit expressa mentio.

6 Si aliquis protestatus est tibi ut non recipias eum in fideiussorem,quia si fideiubebit,nō intendit tibi obligari,& postea tu ipsum recipias,an obligabitur?

Protestatio in actu necessario non prodest protestanti,nisi aduersarius ei consentiat, secus in uoluntario.

7 Si factum fuerit instrumentum uenditionis de rebus datis pignori,occasione mutui.& re uera erat pignus,quid requiratur ad probandum hanc fictionem,ut creditor competat fructus in sortem?

8 Sicut in ultimis uoluntatibus clausula derogatoria posita in prima derogat ultimæ nisi in ea fit facta mentio de prima:ita & in actibus inter uiuos.

Si aliquis ultramontanus portans literas sui episcopi,quæ notificent qualiter sit clericus:uel in tali dignitate,quod debeat credi illis literis: propter sigillum authenticū licet non sint in publica scriptura.

LEX XII.

1 PActa nouissima. † In pactis cōtrariis nouissima de rogant prioribus.h.d.Et si non sin cōtrarta sed diuersa, neutrum derogat alteri:ideo vtrunq; saluandum.vt j.l.proxi. Si verò sunt similia.vt quādo facta sunt super substātialibus. sicut est res et præciū in venditione.vt si vendidi pro.x.rē,postea agitē q; sit vendita pro quinq; vel quindecim.An ageē ex vltimo vel primo iuncto vltimo?hoc plenè habetur per Cy.& est materia. l.iurisgē.§.adeo.ff.eo.ti.& l.pacta conuenta.ver.paulus.ff.de cōtrahē.emp.Bal.autē dicit q; Doc.loquuntur hīc impropriè:quia ista.l.non loquitur de pactis contrariis cū contrariorū hæc sit natura,quod si vnum est verum,alterum sit falsum. sed hic ambo pacta fuerunt vera,ergo non sunt contraria.sed possunt dici incompatibilia.ſ.pactum de non petendo cum pacto de petendo: nec etiam in vltimo membro possunt dici similia:sed incompatibilia:quia nō potest dici res vendita pro quinq;.& pro decem,
2 vel aliter summa,& proprius ad literam hoc modo. † Reus qui renunciat exceptioni pacti de non petendo,potest cōueniri prima actione,quæ non fuit per pactum sublata:& si excipiatur de primo pacto,replicari potest de secundo,quo videtur actum vt petat eoipso q̄d renunciauit exceptioni,vel dixi se non vsurum pacto.h.d.Et hic venirent examinandæ vires pacti de non petendo:& etiam vires secundi pacti de petendo, in quibus magna consistit vtilitas.& plenè tractatur in l.si vnus. §. pactus ne peteret.ff.eod.& Bal.ponit in l.pacta quæ contra.ſ.eod.sed melius caderet.hīc.In text.ibi.[quàm ipsius rei &c.]dic quando vltima pacta habent voluntatem contrahentium.Prima nō. quia censentur ab eis recessisse.ideo vttima sunt seruanda.vt in l.obli
3 gationum substantia.ff.de act.& obliga.† In textu ibi [vsuram se non esse.] Nota quod ille qui asserit se non vsurum exceptione,perdit eam:non intelligas quod perdat ipso iure, sed aduersus eam tribuit aduersario replicationem.Et hoc voluit tex.in §. pactus ne peteret.dum dicit prius pactum.scilicet de non petendo per posterius scilicet de petendo elidetur: non quidem ipso iure quia effectus producti per primum pactum non tolluntur. Nam obligatio naturalis extincta nō resuscitatur licet nascatur noua:& renuntiatio producta ex primo pacto non extinguitur: sed aduersus eam replicatio petatur. Item secundò quòd ex ista renuntiatione resultat pactum de petendo.videtur enim tacitè consentire quod agere possit cum effectu, non obstante pacto
b de non petendo.In text.ibi.[& maximè.]hæc dictio b implicat vt etiam si extra iudicium dixit se non vsurum dicto pacto. locum habeat quod hic dicitur vt no.glo.in l.illud.ff.ad l. aquil. In text.ibi.[apud acta.hoc prodest in multis.ſ.præsentia iudicis primò quia sufficit minor numerus testium. vt infra de testi. l.omnium.& facit cessare præsumptionem doli:vel metus.vt in fra de præ.cur.l.j.& de decu.l.si quos.lib.x.secundum Bal.Item
4 in eo quod not.in authen.generaliter.s.de episcop.& cleri.& in l.tale pactum.§.j.ff.cod.† In text.ibi.[actionem quæ super prima &c.]dic quod illa non fuit extincta per primum pactum de non petendo,sed duntaxat elisa.& si dicatur quomodo potuit remanere sublata naturali obligatione:quam constat sublatam. vt l.stichum.§.naturalis.ff.de solu.Respondeo quod licet non possit inesse,pduci regulariter ex sola ciuili siue naturali:qa naturalis schabet vt mater,ciuilis vt pr̄ in,pducēdo actionē.l.licet. §.ea obligatio.ff.de proc.pōt tamen remanere in sola ciuili quę non fuit sublata:sed elisa.& ista elisio sanatur per vltimū pactū depetendo.ad similitudinem vulneris,post quod remanet cicatrix.& ita hic remanet.ideo opus est replica.quod non esset si ipso iure primū pactum tolleretur.& hoc est vtile: quia nisi actor replicaret, succumberet opposita pacti exceptione, nec posset iudex

iudex de facto supplere,licet sibi notum esset pactum de peten-
5 do.vt no.in d.§.pactus.in glo.ver.opponendo.† In glo.ij.[Item est verum nisi.]iubaudi quia tunc non valeret vltimum, nisi illius derogationis facta fuerit expressa mētio,sicut in vltimis volun.vt in l.si quis in prin.testamen.ff.de lega.iij. puta si in primo pacto de non petendo fuit dictum q; valeret, & deberet seruari non obstante quocunq; alio pacto de petendo,quod postea fieret, nam tunc pactum de petendo non valeret, nisi diceretur q; valeret non obstante primo pacto:& nō obstantibus verbis derogatorijs. & hoc est vtilius quàm aliquid aliud quod habeatur
6 in hac l. † Et super hoc Doc. insistunt. nam inducunt ad q.q; si aliquis protestatus est tibi vt non recipies eum in fideiussorem, quia si fideiubebit,non intendit tibi obligari:& postea tu ipsum recipias,non obligabitur: nisi dicatur non obstante protestatione iam facta.Non ob.l.fi.§.Item si prædixerit.ff.nau.cau.sta.vbi protestatio nō prodest protestanti, nisi aduersarius ei cōsentiat. nam dicunt q; ibi loquitur in actu necessario:secus in voluntario. Item non ob.l.cum plures.§.locator horrei.ff.loc.quia ibi quando non fuit facta parte præsente secundùm vnum intellectum. vel si fuit,postea ex interuallo fuit actus gestus:quo casu censeē recessum ab illa protestatione.vt in c.cum Mar.Ferrariensis. de consti.secus si incontinenti.& ita debet intelligi ista glo.Iac.Bu. verò dixit q; etiam quando ex interuallo, idem est:si in protestatione fuit dictum q; quandocunq; in futurum contingat istum fideiubere,non vult teneri.Si autem simpliciter fuit locutus,tūc censetur se retulisse duntaxat ad fideiusionem quam faceret in continenti,vel infra modicum interuallum:non ad illam quam
7 faceret post:per ea quæ no.in l.per retentionem.j.de vsu.† Et dicit pro hoc Bal.no.Si aliquis te requisiuit vt mutuares ei cētum, & obtulit se daturum pignus: tu autem dixisti q; eras contentus recipere pignus, sed volebat q; fieret instrumētum venditionis: postea verò factum est instrumentum venditionis. Altera pars dicit instrumentum fuisse fictitium, & non fuisse venditionem, sed pignus:vt sic computes fructus in sortē. vt in l.j.& ij.j. de pigno.actio.Tu dicis q; imò fuit venditio,vt sic lucretis fructus:licet feceris pactum de reuendendo:vt in l.ij.j. de pac. inter emp. testes autem partis aduersæ testificantur qualiter prius fuit actū inter vos q; esse pignus. An hoc sufficiat ad probandum fictionem?& dicit Bal.notabiliter quod nisi deponant de tēpore quo ita fuit actum inter vos: propter quod possit apparere quod incontinenti postea fuit factum instrumentum:non probant: quia potuit fieri multū ex interuallo,propter quod videtur recessum ab eo quod actum fuit primò:tene menti.quia quotidianum est.
Adde quod notatur per eundem in l.emptione.j.plus.va. quod
a agi.Cætera circa istud ar.vide hic per Bar.a qui clarè distinguit. & vtiliter.Et ex glos.colligе quod sicut in vltimis voluntatibus clausula derogatoria posita in prima, derogat vltimæ: nisi in ea facta sit mentio de prima.ita & in actibus inter viuos.Et ad hoc principaliter allegatur ista glo. Vltimò no.glo.super verbo maximè.quæ inducit istum tex.ad literas sigillatas ab episcopis vl
8 tra montes,vult dicere quod † si aliquis vltramontanus portans literas sui episcopi,quæ notificent qualiter sit clericus,vel in tali
b dignitate,quod debeat credi illis literis:b propter sigillum authēticum:licet non sint in publica scriptura. quia ibi non sint testes vel signum notarij, & alia essentialia instrumēti. & hoc propter sigillum. De hoc videtur tex.in l.si qua per calumniam.de epi.& cle.& ibi per Cy.& Bar.in l.si publicanus.ff.de publi.& per Cano.in c.post celsionem.extrà de proba.quæ loquuntur etiam de literis inferiorum magistratuum:quæ non habent talia sigilla authen.quia non sunt perpetui,sed temporales. An illis stetur.

2 ☞ Pactum incontinenti appositum iuxta contractum uestitum, qualiter recipiat tēmpus ab eo?& uestiatur,ut pariat actionem, & quam actionem, & quando informet actionem.uel erem.

LEX XIII.

1 IN bonæfidei. † Ex pacto incontinenti appositum iuxta contractum bonæfidei oritur actio. quia vestitur.ab eo, licet de se sit nudum. hoc dicit. Sicut vestitur cohærentia traditionis & stipulationis.j.ea.l.petens. In tex.ibi,[actio ex pacto.]per istum tex.dicunt Doct.nostri confundi opi.vltramon.qui dicebant q; ista actio præscri.ver.cōpetit ad id quod conuenit ex pacto incontinenti appositо,nec oritur ex ipso pacto sed ex quodam contractu innominato, qui resultat habita ratione pacti ad contractum: & a enim si resultaret,non oriretur. contrarium dicunt Doc. quia tex. est hic.& secundùm illam opi.non oriretur ex pacto, sed ex cōtractu innominato propter pactum.Itē iste tex. fallit in pacto vsurarum præstandarū: quod non vestitur cohærentia contractus quando consistit in pecunia.l.quanuis.j.de vsu.secus si in alio:vt l.frumenti.eo.ti. Fallit etiam in pacto pœnali.quod similiter nō vestitur. vt l.seruus ea.ff. de ser. expor. Est & alius casus in quo conuentio vestita non vestit pactum nudū incontinenti appositum.scilicet quandovestita est accessoria,vt pœnalis stipulatio,& principalis conuentio. vt est j.l.proxi. & l.
2 nuda.j.de contrahen.stipu.† No.ergo hic vnam virtutem pacti incontinenti appositi iuxta contractum vestitum, quia recipit fomentum ab eo,& vestitur vt pariat actionem. quam glo.dicit esse præsc.ver.& est casus in l.ij.j.de pac. inter emp. habet etiam aliā virtutē.quia informat acti.ex veteri, id est ex principali cōtractu:iuxta quem est appositum,vt detur nō solùm ad id quod deuenit in pacto.vt si vendidi cum pacto de retrouendendo.nā non solùm possum agere præsc.ver.vt reuendas,sed etiam actio ne ex vēdito informata pacto,id est ampliata. vt licet ordinetur ad primum principaliter: tamē etiam detur ad id quod deuenit in pacto.& sic informatur,id est impinguatur,& dilatatur sicut saccus à frumento.vt ff.eo.l.iurisgē.§.quinimò.in tex. & glo.& sic possum agere duplici actiōe,scilicet ordi.& extraordi.Sed cō tra de l.quoties.de præsc.ver.Sol.ex eadem materia non potest oriri actio ordi.vt ex vendito.& extraordi.vt præscri.verb.& ita loquit ibi.sed ex diuersis materijs sic,vt in casu nostro : qa actio ex vendito oritur ex veteri,id est principali contractu.sed actio præsc.ver.ex pacto.vt hic no.ex veteri contractu. Ideo opi. do. Rapha.Ful.quam dicit se disputando tenuisse in sua iuuentute, q; illa actio ex vēdito oriatur ex pacto.per §.quinimò.circa medium. vbi dicit q; si pactum apponitur ex interuallo : ex eo non agitur ex empto: ne ex pacto actio nascatur. ergo à contrario si fuisset appositū incontinenti,oriretur ex eo actio ex empto.Sed istud argumentum à contrario sensu non est bonum.quia repugnat regulæ iuris.vnde expone ibi ex pacto , id est ,ppter pactū ex interuallo appositum nascitur , id est informatur quia totus ille.§.loquitur de ista virtute informatiua.Limita tamē q; informat veterem,scilicet quando eam inuenit informandam : vt no. glo.in l.pacta conuenta.ff.de contrahē.emp. vbi plenius tractat de hac materia,quam alibi. secus si nō reperit eam informandā. vt in contractu cōditionali. nam pendente conditione actio nō est orta.ergo ex pacto incontinenti appositо actio non informatur,bene tamen vestitur ab eo secundum glos.quæ est j. eo.l.petens.per l.si in vendi.ff.de peri.& commo.rei ven. Item limita secundò.quando est tale pactum quod legem cōtractui dat. vt dicit tex.in d.§.quinimò.vt quia cōtinet tale quid quod potest cadere sub veteri actione.sed si non posset,vt in contractibus qui re contrahuntur.nam si ego commodauī vel deposuī rem penes te,pacto appositо incontinenti q; debeas mihi scribere librum: istud pactum non informat.vt agi possit ad librum scribendum: quia re cōtrahuntur.& in hoc non interuenit rei traditio.Quinimò nec vestiuntur à tali cōtractu cum tex.ibi dicat, q; ea pacta insunt quæ legem contractui dant. constat autem q; ambæ istæ virtutes,scilicet vestimenti & informationis producuntur ratione inessentiæ.vt l.lecta.ver.dicebam.ff.si cer.pe.ergo vbi defecit in essentia, deficiunt ambæ. Sed tertiò & vltimò limita quando tam actio competens ex principali cōtractu:quam etiam pactū sunt pro eadem persona,aliās secus. Vnde si promisisti mihi centum per stipulationem : & sic mihi soli competit actio contra te ex ista stipulatione:& fuit appositum pactū q; deberem tibi scribere librum ex isto pacto non informatur actio competens mihi, vt detur etiam ad scribendum librum : quia informaretur & daretur cōtra meipsum.bene tamen talis stipulatio vestit pactū. vt patet in l.ex morte.in fi.j.de pac.conuen. & de rei vxo.actio. in l.j.§. accedit. vbi si promisisti mihi dotem per stipulationem: & ego per pactum promisi eam tibi sol ma.potest agere eo solu to ex pacto , quod fuit vestitum cohærentia stipulationis ad tui commodum:licet stipulatio sit ad meum cōmodum : nec potest

¶ Per Bar. Vide eundē Bar. in l. Itē quia. §.fi.ff.eo. & Cepo. in trac.de simul. contractuū. & circa istum modū,pbandi simulationem. vide quæ posuit hic in apostil. ad Ale.de Imo. Cur.

b ¶ Literis. Adde doctores in c. post cessionem. & in c.tertio loco. de probationi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aliqñ. addē q licet hoc dictū sit i se verū.tñ nō probat hic qa nō præsupponit hic q ista stipulatio pœnalis fuerit reducta in instrumētō.et ad phādū hoc dictū allega tu tex.i l.minor. xxv. annis cui fideicōmissum.ff.de mino.et ielligē hoc verū.nisi īstrumētū esset cōfessionatum vel guarētigiatū secūdū Cy.i l.j.j.de cōfes.p Alex. de imo. i l.cū ꝓtor.§.de re iu di.& i l.si cū dotē. §. eo aūt.ff. sol. ma. & habes cōf. Pet.de ancha.in ij. cōf. Pau. de ca.i j. parte cōſ. antiquorū.cō. cclxj. scip. Visis cōpromisso & laudo.co.iij.Frā.cur.

b ¶ Pactū.addē Raph. cu.i l.j.in §.si qs ita. ff.de ver.obli.

c ¶ Cōuenimus. Adde Frā.de are.i l.q Rome.§.Callimach⁹.in tertio no.ff.de verb. obliga.

d ¶ Permutatio est cōtract⁹.addē gl.insti.de emp.& ven.§.Itē ptiū.ver.nā & i cæteris. Doc.in.l.j.de rerū permu.

dici quod imò vestiatur à traditione dotis quam postea facis.per l.legem.§.eod. quia tunc eam facis ex necessitate stipulationis præcedentis.vnde nō potes pactum vestire.vt ibi dixi per not.in l.traditiōibus.j. eo.

2 Est ergo necesse dicere quod vestiatur ab ipsa stipulatione.quod est mirabile,postq̄ illa non est pro te, sed pro me. commodo ergo potest vestire pro te? vide Cyn.in.d.l. ex morte. Possum etiam habere aliā actionem præ.ver.ad obseruantiā pacti.s. illam quæ resultat ex contractu innominato, si ex tale pactum quod faciat rem resultare habita relatione pacti ad contractum: quia continet tale quod propter quod pars fuit inducta ad contrahendum. puta volebam quod ires Romam pro me tu dixisti nolo ire nisi vendam tibi talem rem,& vendidi, pacto apposito quod vadas pro me Romā: b tunc resultat cōtractus innominatus facio. idest vendo vt facias idest Romam vadas possum ergo agere vt vadas triplici actiōe c s. ex vendito informato.vt hīc. Item alia actione præ.ver.quæ non oritur ex pacto, incontinenti appositō:vt hīc Itē alia actiōe præscriptis verbis quę non oritur ex pacto sed ex contractu innominato resultante habita relatione pacti ad contractum. Et hoc est vtile:quia si succumbam in vna: quia non probaui,possum redire ad alteram per l.si actor.ff.de iureiu.secus iō ga cōtractus nō fuisset gestus.l.si duos.§.Itē Iu.e.ti.et ex istis reducūtur ad cōcordiam Vltramō.cū Citramō.in ista materia.quia Pe.non perfectè intellexit.licet ipse hoc dicat de aliis cætera dic vt dicam.infra eo.l.petens. Si autem illud pactum nō esset tale propter quod pars fuisset mota ad contrahendum sed quia mota propter aliud incidenter,apposuit pactum, vt pacto de dandis fideiussoribus,vel de retrouendendo.non enim quis mouetur propter illa ad vendendum.sed propter necessitatem suam tunc non resultaret contractus innominatus, & hoc non tangunt Doc.tamen est necessarium.nam indistinctè videntur dicere quod resultet contractus nominatus habita relatione pacti,ad contractum:quod tamen non est verum simpliciter.ad q facit.j.de pac.inter empto.l.j.cum ibi no.

2 ☞ *Instrumenta de iure communi non habent executionem paratam,sed debet super eis sententia diffinitiua fieri.*

3 *De solennibus nihil est omittendum,& si iudex contrarium de facto faceret,deberet de facto reuocare:& si fecit parte non citata,uel similiter ea non citata. deberet reuocare.*

4 *Conuentio de permutando de qua hic,quòd fuerit nuda:& licet sit nuda,quod tamen si non seruatur faciat committi stipulationem pœnalem,sicut si esset uestita.*

5 *Principalis stipulatio,an mouetur per pœnalem postea interpositam?*

LEX. XIIII.

1 SI pacto. †Quando stipulatio pœnalis incipit à præcedenti conuentione nuda,si illa cōuentio nō seruatur,pœna committitur.& ex stipulatione pœnali tantū agi potest:non ex principali nuda Et effectus est :quia vel conuentus timore ne condemnetur ad pœnam seruabit conuentionem:vel si non seruabit,ad pœnam condemnabitur. Item bona aduersarij propter conuentionem non seruatam,non debent de facto & sine iuris ordine transferri in creditorem:sed ordine seruato. hæc dicit ista pulchra.l. & difficilis,famosa,& repetibilis:quia hīc dominus Cyn.tractat de triplici materia.de qua possent fieri tres solennes repetitiones:& Bar.in l.insulam.de verbo.oblig.fecit vnam : & in l.ita stipulatus.& fecit aliam quæ valet pro duabus,in quibus examinauit profundissimè & vtilissimè ea quæ Cyn.hīc abbreuiando verba doc.antiquorum posuit satis leuiter.In textu. ibi.[ex stipulatu agens.]quasi dicat ex prima conuentione nuda, agere non potest.est ergo necesse quod agas: ex stipulatione ad pœnam In textu. ibi: [consequeris.] scilicet à sponte soluente, si volet moram purgare, vt in pœna non condemnetur. sed ab inuito non potes extorquere. Pœnam verò bene potes extorquere ab inuito.vt j.colligitur ex verbo.[exiges.]vt l.fideicommissa.§.si rem.de le.iij.nam ad eam pœnā condemnabitur si moram non purgabit.In tex.ibi,[nam bona &c.]Iste volebat quod liber.quem aduersarius suus conuenerat de permutando,de facto auferretur illi,& traderetur sibi sine alia sententia diffinitiua, Imperator dicit q† istud non est fiendum. Vnde aliquando° alle
a gauit istum tex.q de iure communi instrumenta non habent exe cutionem paratam: sed debet super eis sententia diffinitiua ferri. & ideo statuta contraria disponentia sunt contra ius commune. ideo restringenda.facit j.de acqui.pos.l.nec ex vera.† No.q nihil omittendum est de solennibus.facit l. Diuus.ff. de in inte.resti.& l.cum hi.§.si prætor.ff.de transf. Et adde q si iudex contrarium de facto faceret,deberet de facto reuocare. & si fecit parte non citata,similiter & ea non citata,deberet reuocare. ad hoc allegatur tex.cum glo.in l.minor.in prin.ff.de eui.& no.in c. querela.de elec. In glo.ibi. [tria fuerunt pacta.]potest enim poni secundùm doc.q fuerūt duo tantùm, scilicet primum nudum de permutando.secundum vestitum de pœna. Nam etiam stipulatio potest dici pactum. b ideo non ob.tex.dū dicit: [si pacto quo pœnam.] In glo.ibi. [de aliqua permutatione.]nam continebat in instrumento q tu & ego cōuenimus de permutando librum c tuum,cum libro meo.Istud enim verbum conuenimus,ſ nō importat stipulationem: sed nudam conuentionem. vt in l.lecta.§. conuenitq̄.ff.si cer.pe.& ita debet intelligi.l.ex placito.j. de rerū permu. Sed si cōtineret q promisimus adinuicē permutare istū librum.verbum importat stipu.vt in l.sciendum.ff.de ver.ob.& sic non esset nuda conuentio. Bal.autem hic multum errauit salua suí pace. Nam reprehendit hic exemplum glo. dicens q per
d mutatio est contractus[d] innominatus : & hoc fateor. & q ex tali contractu non oriretur actio nisi rei interuentu.vt in l.iurisgentium.in prin.ff.eo. Aut ergo ego nondum tradidi librum meū, & non possum agere ad pœnam:aut tradidi,& tunc possum agere ex prima cōuentione nuda.quia est vestita rei interuentu:cuius contrarium hic dicit.Sed salua suí pace.nam verum est q an tequam tradam,etiam si sum paratus tradere,non possum agere vt mihi tradas.glo.est ordina.in d.l.iurisgē.in fi.magnæ glo. Sed si volo agere ad pœnam.quia per me nō stat quominus tradam. sed per te:quia nō vis recipere.dico q agere possum.quia est causa huius.l.secundum istam glo.quod etiam tenet hic do.Raph. & bene,reprobando Bal.sed nō allegat glo. quā.§.allegauí. Pro
4 declaratione magnæ glos.vt melius intelligatur, non sequendo ordinē glo.sed ordinem tex.collige ex ista l.plura.Primò † q cōuentio de permutando cessat secundū casum quē ponit glo. & fuit nuda,licet iuxta stipulationem pœnalem , quæ erat vestita. sed contra.q vestiatur ab ea,vt pariat actionem. vt §. l.proxi. & j.eo.l.petēs. Sol.vt dixi in l.præcedenti. & hoc in gl.mag.in ver. Item nunquid vestitur.Secundò no.q licet sit nuda , attamen si non soluatur,facit committi stipulationem pœnalem: sicut si esset vestita.Sed contra.quia non committitur nisi propter morā: sicut & stipulatio vsurarum,quæ dicuntur pœna.vt l.lecta. ver. sed cùm sortis.ff.si cer.pe.& vbi nulla petitio,nulla mora.vt in l. pupillus.ff.de ver.obli. Istud contrarium sentit glo.mag. in fi.& nō soluit.sed remittit ad no. in l.& si post tres.ff.si quis cau. & in l.nuda.j.de contrahen.stipu.& ibi volunt glo. q faciat committi:sed non ita cito sicut vestita conuentio , scilicet propter solam interpellationem extraiudicialem, quæ non constituit in mora: sed per contestationem factam de facto,vel super pœnali stipulatione:vt in hac l.vel super nuda cōuētione, vt in d.l.nuda. tūc qualiter poterit sequi sententia super pœna quod innuit ista l.in verbo.[vel pœnam.] cum ante cōtestationem actio ad pœnam non esset nata.vt in l.non potest videri.ff.de iudi.Rñ. quia nascitur in ipso actu contestationis,nō post nec ante. Nam si esset nata ante:nō esset dubium q posset sequi.& si nasceretur post , nō esset dubium quod sequi non posset. vt in d.l. non potest videri. sed quia simul cum contestatione nascitur:glos.& Doc.volūt q posit sequi. Istum articulum latè examinat Bar. in l.ita stipulatus.de ver.ob.in illa q.quando stipulatio pœnalis incipit à prece denti cōuentione nuda.& licet ista quæ dicit gl.possint de se sustineri modo prædicto,attamen ipse tenet opi. Pet.q non requiratur lit.conte.sed propter solam interpellationem extraiudicialem committatur,licet per eam aduersarius non constituatur in mora:quia hoc videtur fuisse de mente partium;cùm mora non posit

posit hic propriè committi q cōmittatur eo modo quo potest: & sic potius committitur pœna ex euentu conditionis quā propter moram.nam est verum q ad commissionem pœnę semper requiritur mora. vt patet quando incipit à præcedenti conditione.nam sufficit euentus conditionis.Bal.hoc reprobat.& sequitur opi.glo.quia si ista opi.esset vera.nam esset orta actio ad pœnam ante lit.conte.propter interpellationem.& si ista esset facta post conte.super pœna,non haberet locum purgatio moręvt in l.si insulam.ff.de ver.ob.cuius contrarium vult ista l.secundùm eum q posit purgare quandocunqꝫ vsq; ad sententiam. vt ibi.vel dic quod in conuentionem deuenerat &c. Sed tenendo opi. gl. quod nascatur in ipso actu conte.Non ob.quia tunc contestatio non est terminus purgationis moræ super ipsa sententia. vt not. Pe.& Cy.j.ti.j.l.si maiores.xxv.annis.Breuiter iste tex. nō dicit quod ista purgatio possit fieri quomodocunqꝫ vsq; ad sententiā, vnde potest intelligi sanè, quod fiat ante contestationem statim porrecto libello super stipulatione pœnali,antequam illi respō- 1
deat.Vel dic melius quod etiam post poterit fieri a ctore volente: & ita loquitur iste tex.quia actor hic desiderabat conuentio- 2
nem impleri.& Imperator dat sibi consilium per quod potest ve
5 nire ad suam intentionem.† Item no.tertiò vnum quod colligit ex ista purgatione moræ. nam per hoc videtur q prima conuentio non fuerit nouata per stipulationem pœnalem.quia si fuisset nouata , illud quod continebatur in ea non deberetur amplius. sed sola pœna.ergo non posset euitari pœna.illud soluendo creditore inuito:quia solueret aliud pro alio.l.ij.ff.si cer.pe. & tamē iste tex.potest intelligi creditore inuito,quando ante lit.contest. Timore huius contrarij glo.formauit hic istam qō.in ver.[Item quæro.] & dicit q isto iure fiebat nouatio , nisi fuisset expresse actum contrarium:& tunc oporteret intelligere quod hic fuisset expresse actum quod non fieret ad soluendum contrarium. vel dic quod etiam si facta fuisset,non ob.cōtrarium:quia licet desinat esse in obligatione,remansit in solutione.& illud quod est in solutione,ex dispositione legali potest solui inuito creditore. vt patet in actio.noxali.l.Item veniunt.§.Idem rectè.ff.de peti.hæ. hodie verò secundū glo.nō fit nouatio,nisi expresse fuerit actū. vt in l.fi.j.de nouatio.Sed in hoc glos.reprehenditur per omnes. quia illa loquitur in stipulationibus coæqueuis.Sed an principa
lis stipulatio nouetur per pœnalem nihil est immutatum per illā legem intellige per pœnalem,id est per commissionem pœnalis 3
stipulationis.Ante enim quàm sit commissa, clarum est principalem non esse nouatam per l.quoties.ff.de noua. Item dum dixit.[nouetur.]intellige sicut desinat esse in obligatione ciuili:& naturali,vt sola pœna debeatur:licet remanserit in solutione. vt dixi.In hoc autem articulo quod fuerunt capita, tot fuerūt opiniones Bar.ad plenum recitat in d.l.ita stipulatus.quia quædā iura probant notionem fieri,vt est l.obligationū ferè.in fi.ff.de ac. & ob.& d.l.ita stipulatus.in fi.de ver.ob.& l.j.de pe.le.Quidam probant contrarium: quia volunt quod posit agi ex prima conuentione,licet pœna sit commissa,quod nō esset si facta esset nouatio vt est l.si quis à socio.cū l.seq.ff.pro soc.& l.prædia. de ac. emp.Bar.distinxit an precedens conuentio sit ex causa onerosa. & loquuntur secunda iura:an ex lucrativa,& loquuntur prima. Ego vltra hanc posui aliam opi.in d.l.ita stipulatus.dic vt ibi.

LEX XV.

1 PActum quod dotali. † Pactū quod quis alteri succedat, factum cum illo,nō valet:quia aufert sibi liberam testamēti factionem.& sic est contra bonos mores: nec aliquam obligationem inducit.h.d.Et sic etiam naturalem nō inducit. vt l.stipulatio hoc modo.de ver.ob.Nec firmatur iuramento,etiam de iure canonico.vt in c.nō est obligatorium.de re.iu.in vj.Licet secus in pactis de nō succedendo.vt in c.ij.de pac.eo.li.Ergo illud non est cōtra bonos mores. In tex.ibi.[pactum.]subaudi etiam stipulatione vallatum. In tex.ibi.[patri suo.] subaudi non obstā te hoc pacto solùm masculum hæredem instituit vniuersalē. & istam filiam in x.solidis.vt moris est.& certè valet testamentum. nec ista filia potest plus petere,si dos sufficit ad legitimam. quia computatur in eam.& valet testamentum, postquam in aliquo ipsam hæredem instituit.vt no.in l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino.in glo.ordinaria.Et idem si instituisset eam in sola dote.vt ibi nota. secus si in nullo;& sic esset præterita.nam succederet ab intesta-
to vna cū fratre equaliter de iure communi.Sed pone quod iste pater decessit intestatus. & in loco erat statutum quod fœmina non succedat cum masculo ab intestato. ista verò vult succedere virtute pacti:dicens quod illud pactum habet vim vltimę voluntatis postquam non apparet de contraria voluntate patris:& sic videtur pater sibi reliquisse dimidiam, saltem iure fideicommissi,vel legati:& statutum eam nō excludit ab eo quod sibi relinqueretur à patre:quid iuris? Dico quod non potest succedere per casum.l.fing.j.eo.& l.licet.quę determinat istud dubium:qd istud pactum sicut non habet vim contractus,vt obliget patrem & ipsum nec esset:ita non habet vim vltimæ voluntatis. nisi in milite,etiam si fuisset factum coram.vij.testibus.Et hoc singu.tene menti.quia per illam.l.ista glossatur & suppletur.

2 ☞ *Bona subiecta restitutioni sub conditione: si alienentur præsente illo cui debent restitui:& non contradicente,quòd ualeat alienatio,& quando posit rescindi?*

LEX XVI.

1 QVm proponas. †Fideicommissum cōditionale potest per pactum remitti. h.d.dic vt §.e.l.j.& hic est vna glo.quæ allegatur.j.q bona subiecta sub cōditione restitutionis,si alienentur præsente illo cui debent restitui,& non contradicente,valet alienatio,quia ille videtur remisisse ius suū:quod facere potuit.vt hic.quod per petuò tene menti. Sed in contrarium facit fortiter. quia non potuit impedire alienationem per suam contradictionem, quominus valeat cōditione pendēte.licet postea rescindatur. iuxta no. in l.seruo legato.§.j.ff.de lega.j.ergo tacendo non videtur cōsentire.per ea quę plenè no.in l.Gaius.ff de pig.actio.& hoc magis placet.licet Bal.in l.quoties.post prin.j. de fidei. videatur tenere istam gl.eo casu quo tacet malitiosè.per l.j.j.ad vellei.& l.si sine. eū ibi no.sed nō cōsiderauit id quod §.dicit.Tene mēti.& differt l.j.quia hic ambo fuerūt rogati inuicem : ibi nullus fuit rogatus.

LEX XVII.

1 PActum quod bona. †Tantùm valet pactū cum scriptura, quantùm sine scriptura.h.d.Et sic scriptura non est de substantia cōtractus:sed fit ad proba. vt in l.contrahitur.ff. de pig. fallit tamē in quibusdam casibus ibi notatis.

2 ☞ *Creditor quando recipit partem ab uno ex pluribus obligatis insolidum, sit cautus, ut dicat recipio,saluo iure solidi.*

3 *Si unus ex pluribus reis debendi obligatis insolidum soluit partem,quando inducatur diuisio:& quando non?& nume.4.*

LEX XVIII.

1 SI creditores. † Ex receptione partis debiti soluti ab vno ex correis debendi, inducit diuisio debiti , ex quo resultat taciti pacti exceptio.h.d.secundū Bar.In tex.ibi, [quenquam.] Antiquí habent quemq;: & illa est dictio vniuersalis comprehendens omnes in l.hoc articulo.ff.de hęre.insti.alij habent quemquam.& illa est particularis comprehendens tantùm vnum.& ista est vera litera.In tex.ibi,[pro sua persona:]istud verbum pondera.nam cum tenerentur ad centū quilibet insolidum,vnus soluit quinquaginta,dicens q pro sua persona & pro parte sibi cōtingēte soluebat. creditor postea volebat ipsum conuenire pro alia parte:quia fortè correus nō erat soluendo,videbatur q posset.quia cum ille esset obligatus ad solida centum , soluendo partem liberatus fuit ab illa parte tantū, & pro alia remansit obligatus.in l.si stipulatus.ff.de sol.in j.charta.sed istud procederet si simpliciter soluisset. vt etiam probatur in l.inter eos.§.j.ff.de fide.Sed quia dixit soluo pro persona mea, vel pro parte mihi cōtingenti:creditor sponte recipiens videtur sibi fecisse pactum de non petendo alteram partem,& est pactū tacitum,vt hic dicit glo.Et est aduertendum. quia si nō erant nisi duo debitores,non potest dici q hic fuit inducta diuisio actionis.nam tunc actio dicitur diuidi inter plures, quando primò tenebatur quilibet insolidū.& tunc incipit quilibet teneri pro parte tantùm d.l.inter eos.§.pe.sed hic primus qui soluit , liberatur in totum statim ipso iure.quatenus ipse soluit partē in virtute taciti pacti.vt & §.eo.l.creditori.alter verò qui non soluit, fuit liberatus similiter ipso iure à parte soluta.& remansit efficaciter obligatus in parte non soluta.vnde non est propriè diuisio actionis, per quam quis remanet obligatus in parte efficaciter; & in alia parte pleno iure , sed non efficaciter.Vnde hoc casu non placet summarium Bar.qui dicit q inducitur diuisio , sed si essent plu-

Universidad de Deusto Biblioteca

res,puta quatuor qui tenebantur ad c.quilibet insolidũ,& vnus solueret xxv.pro parte sua,quantum ad eum dicendum est.vt ŝ. dixi.sed quãtum ad alios tres bene fuit inducta dicta diuisio: vt sic postquam creditor recepit ista ab illo:non possit aliquem de alijs tribus conuenire nisi pro xxv. Nec ob. q non fuerint præsentes in illa receptione.quia hoc est tacitum pactum legale, qđ prodest etiam absentibus.vt ŝ.eo.l. ij. cum ibi no. Et ibi saluo & intelligo id quod no.Bar.circa finem, quod non potest intelligi nisi in casu prædicto.& istum intellectum perpetuò tene menti: quia quilibet diceret contrarium prima facie,quod quilibet alio rum posset conueniri ad totum residuum,postquam cum eis nihil fuit actum.Sed intentio Bar.& aliorum, qui dicunt hic inducí diuisionem,non potest saluari nisi modo quo dixi. & etiam in quantum ipse dicit q ista diuisio prodest absenti,si bene cogitabis,& hoc male declaratur per ipsum,& alios postea scribentes.

2 & per eos tamen non tangitur & est necessarium.† Sit ergo cautus creditor quando recipit partem abvno ex pluribus obligatis insolidum.vt dicat recipio saluo iure solidi.nã ista verba important vt alteram partem possit ab eodem petere,& etiam à quolibet:aliorum insolidum.& ita dicit Albe.se vidisse fieri. & etiam ego vidi. Sed quidam dubitabant quid est dicere iure solidi ,& non intelligebant.Glos.hic magna format tria contraria.& sunt difficilia informatione.quia illæ leges loquuntur diuersis terminis.Primum contrarium est de l.reos.j.de fideiuss.vbi dicitur qđ sivnum de fideiussoribus mihi obligatis insolidum conueniam, vel insolidum,vel pro parte. & contingat ipsum mihi condemnari,& postea reperiatur non soluendo,non prohibeor illud idẽ petere à fideiussore.ergo per petitionem primam non fuit inducta diuisio:quia si fuisset inducta pro rata quæ tangebat illũ primum conuentum,non posset confideiussorem conuenire. sicut nec hic pro rata quæ contingit non soluentem,non possum conuenire soluentem.Est enim perinde ac si à principio quilibet se obligasset pro parte , quo casu licet alter eorum sit non soluẽdo, possum pro parte illius alterum conuenire:vt in l.legatorum. in principio.ff.de leg.ij.Glo. soluit istud contrarium tribus modis. Primo.quòd hic interuenit expressum pactum quòd quilibet illorum haberet soluere partem tantùm,& sic habet tex. quemcq. Ista solutio, non est bona. quia tunc ista lex non haberet dubiũ. Præterea communiter habetur in textu quenquam.Secunda solutio est quod ibi creditor conuenit vnum insolidum , quo casu non inducitur diuisio. Si autem conuenisset pro parte : tunc induceretur , sicut quando reciperet solutionem pro parte. vt in hac l. Ista solutio confunditur per illum textum , quia etiam ibi loquitur quando conuenit pro parte. Tertia solutio est quòd ista intelligatur secundùm illam. Nam illa vult, quòd si primò conuentus reperiatur non soluendo , possit alter conueniri pro eo pro quo primò fuit conuentus. Et eadem ratione hic si alter non est soluendo , posset ille soluens conueniri pro altera parte. Inducitur ergo diuisio quando ambo sunt soluendo. Et tunc alter pro altero conuenitur: nec hic nec etiam ibi conueniretur. sed eo non existente soluendo cessat diuisio. Hæc solutio est truffa. quia postquam est inducta diuisio , non curatur an alter efficiatur soluendo vel non facit l.inter eos. §. primo. ff. de fide-

3 iussoribus. † Dic ergo quòd isti casus sunt diuersi. quia ista lex loquitur quando vnus soluit partem.Et tunc inducitur diuisio. quod tamen intellige vt suprà dixi.& sic iste soluens non posset conueniri pro altera parte , etiam si correus esset non soluendo. secundùm verum intellectum. Sed lex contraria loquitur quando vnus tantùm fuit conuentus:quo casu aut insolidum.& tunc constat quòd non inducitur diuisio , sed electio & clarum est quod electio non præiudicat, nisi sequatur solutio.vt in l.finali. eodem titulo.Aut fuit conuentus pro parte,& tunc similiter diuisio non inducitur, nec etiam resultat pactum de non petendo alteram partem , nec illi , nec correcto. vt ibi patet. Sed contra vtrunque opponitur primò contra primum. quòd nec inducatur per solutionem partis.dicta l.inter eos.§.primo.ff. de fideiuss. allegat in glo.Dicunt Docto.quòd hic loquitur in pluribus reis debendi , qui non habebant inter se beneficium diuisionis , hoc iure, & sic creditor non tenebatur recipere partem , si nolebat. vt lege , tutor. §. Lucius. ff. de viuris. Recipiendo ergo sponte videtur vti liberalitate : & sic pactum fecisse , & actionem diuisisse. Ibi loquitur in pluribus fideiussoribus; q habebãt hoc iure bñficiũ diuisiõis ex epistola diui Adriani,si erãt soluẽdo:& sic creditor cogebat recipere partẽ.si ergo partẽ recepit ab vno ex eis:cũ hoc faciat de necessitate,nõ videt vti liberalitate,nec fecisse pactũ,nec actionẽ diuisisse,ga in necessitatibus nemo &c.vt in l.rẽ legatã ff.de adi.le.& iõ si postea añ diuisionẽ factã per iudicẽ alter reperiatur nõ soluendo, posset ille idẽ cõueniri,et etiã si sint soluẽdo & perueniat ad diuisionẽ fiẽdam per iudicem:residuum qđ restat debet diuidi inter omnes, etiam in non soluente.vt ibi.Ista distinctio est bona, & procedit eo casu quo soluens non dicit soluo pro persona mea , vel pro mea parte:sed si hoc dixit,inducitur diuisio per pactum non lo-

4 lum in pluribus reis debendi non habentibus beneficium diuisionis:vel olim,vt hic,vel hodie si ei renuntiasset.sed etiam in fideiussoribus,vel in habentibus tale beneficium.cum sit eadem ratio.quia creditor sic recipiendo videtur sibi fecisse præiudicium.& ita intelligit.Ang.illum tex.limitando secundùm istam l.q ibi loquatur quando ista verba in solutione non fuerunt apposita:alià s esset idem ibi quod hic.& hoc.& hoc etiam videtur de mente Bar.in l.ex duobus.de duobus reis.Contrasecundùm opp.q etiam agendo pro parte inducatur diuisio.vt inl.liberum j.de fideiuss.Sol.si creditor agit pro parte contra omnes simul. i. cõueniẽdo quẽlibet pro pte,tũc inducit diuisio facta cõtestatione.& sic altero effecto nõ soluẽdo alter nõ condẽnabit nisi pro parte.& ita loquitur l.liberum,sed si agat contra vnum tantum pro parte,tunc non inducitur diuisio.nec pactum.vt in d.l.reos. Ratio secundũ quosdam est.quia ad iudicium venit quis quodãmodo inuitus.sed solutionem recipit volens.& hęc est differẽtia inter casum huius.l.& illius.l.reos. quæ tamen non videtur bona.quia non cogitur petere partem si non vult,cum possit petere totum.vnde iponte videtur petere:potest ergo dici q ibi loquitur quando petijt partem simpliciter.sed si dixisset in libello pro tua persona,vel pro parte quæ te contingit,induceretur diuisio facta conteſt.lit.& etiam pactum de non petendo alteram partem.sicut inducitur hic ex receptione partis.& sic non fit differentia an pars soluatur,an pars petatur:sed si quemadmodum soluatur vel petatur,an cum appositione istorum verborum vel sine.& secundũ hoc potest saluari gl.quę est hic in secunda sol. vbi non facit differentiam an petatur,an soluatur pars: sed solũ an petatur pars,vel totum.sed tunc oppo.q per petitionem partis non inducatur diuisio.vt in l.si ex toto.§.j.ff.de leg.j. Gl. soluit tribus modis.Doc.tenẽt illã.q ibi sit speciale in vltimis voluntatibus.sed certè non apparet ratio specialitatis,& regula est in contrariũ.q de contractibus ad vltimas voluntates bona est argumentatio. vt in l.seruũ filij.§.cum quí.de lega.j.dic ergo illum.§.intelligendum secđm prædicta q in petendo partem non

4 appositi ibi illa verba.† & ex prædictis collige distinctionẽ per teipsum.quando sunt plures obligati insolidũ,et vnus soluit partem,an inducatur diuisio?quia vel cum appositione istorũ verborum.& inducitur.vt hic,aut sine.& tunc aut habebat beneficium diuisionis.vel non:aut conueniuntur in totũ:& non inducitur diuisio,etiam si vnus tantum.sed electio:quæ non præiudicat.aut pro parte.& tunc aut omnes conueniuntur quilibet pro parte,& inducitur.vt in d.l.liberum. aut vnus tantum: & tunc aut cum appositione dictorum verborum.& idem ita intelligatur glo.hic posita.Aut sine.& tunc secus.& ideò alter potest cõueniri pro eadem parte pro qua primus fuit conuentus,si ille reperiatur non soluendo.& iste est casus in.d.l.reos.& econuerso primus conuentus pro parte poterit conueniri pro altera parte si reperiatur non soluendo : & iste est casus in l.si ex toto.§.fi.de de leg.j.Vltimò glo.format contrarium de l.tale pactũ.§. si post diuisionem.ff.eo.tamen isti casus sunt diuersi:quia hic loquitur quando plures erant obligati in solidum,& vnus soluit partem. Ibi econuerso plures erant obligati quilibet pro parte , & vnus soluit totum.non dico sortem principalem,sed totas vsuras, ac ipse solus deberet.& quæritur an creditor præiudicauerit sibi in sortem:quominus ab omnibus petere possit pro rata,& dicit q non.sed tunc magis ob.l.ij.ŝ.eo.Sed solue vt ibi dixi.quia l.ij. loquitur quando creditor conuenit procuratorem in rem suam quem tamen conuenire non poterat,ille tamẽ iponte suscipit ut dicit.Et tunc videtur fecisse pactũ de non petendo à principali debitore.sed ille.§.quando non conuenit vnũ pro tota sorte,sed recepit solutionem totarum vsuratũ ab vno:& tunc nõ præiudicat sibi

cat sibi in sortem.quod est singulariter notandum: quia non sic accessorium debet facere præiudicium in principali. arg.l.si pacto quo pœnam.ŝ.eod.

2 ☞ *Duo possunt facere testamentum in eadem scriptura.*

3 *An tantum importet uerbum rebus,quantum uerbum bonis?*

4 *Verbum pertinere quòd possit importare directam institutionem.*

Hæreditas sicut non potest dari per codicillos:ita nec per donationem causa mortis.

Si quis dicat dono tibi hæreditatem meam,an ualeat donatio?

LEX XIX.

1 Licet inter.† Pactum de succedendo nõ habet vim vltimæ voluntatis,nisi inter milites.hoc dicit ista singu.l.q̃ non est alibi secundũ Bar. Et vide quod no.pro ipsius declaratione Io.and.in ad dí.Spec.de instr.edi.§.porrò.Et vt intelligas, pone casum quòd eratis quatuor fratres.& tu & quidã alius,& eratis milites,& fecistis pactũ.de quo hic.Postea ille mortuus est in prælio.Alĩ volebant vnà tecũ succedere illí , dicentes hanc conuentionẽ non valere,vt tu solus succedas.vt suprà eodẽ l.pactũ.Tu autẽ dicebas q licet non valeat iure pacti,vt illum astringeret quominus potuisset alterũ instituere si voluisset,quo casu loquitur illa l.sal tem valet iure vltimæ voluntatis:postquã hoc non fecit.quia videtur in illa perseuerasse.Imperator dicit q si non fuissent milites,cũ sit facta per modũ contractus , non haberet vim vltimæ volũtatis.vt l.verba contraxerunt.de ver.sig.quia cõtractus tendit ad obligandũ contrahentẽ.& vltima voluntas non tendit ad obligandum testatorẽ,nec etiam valeret iure do.cau.mor.licet il

la partim teneat vim contractus,partim vltimæ voluntatis:quia contractus inter viuos tendunt ad præcisè obligandũ, illa verò ad nõ præcisè sed quia eratis milites,& milites sunt priuilegiati vt eorum dispositiones vltimæ voluntatis non vitientur,ex defectu solennitatis omisse.similiter hoc casu non vitiabitur ex ineptitudine verborũ:quia cũ debuistis per viã contractus:& ideò determinat Imperator ad te pertinere omnia bona virtutæ vltimæ voluntatis.nõ aut emintelligas q etiam inter milites possit

2 valere iure contractus vt obligetur : cũ sit contra bonos mores. & sic non esset priuilegiũ militis,sed potius damnũ.† In tex.ibi. [icriptũ.]per hũc tex.dicit Bal.q duo possunt facere testamentum in eadẽ icriptura.& ita dicit se vidisse,& etiã ego vidi q vir & vxor in eadẽ icriptura vniformiter per omnia testati sunt. Fa

3 cit l.eo,q j.li cer.pe.In tex.ibi.[rebus.]iste tex.semp allegat.† q tantũ importat verbum rebus,quantũ verbum bonis.& ideò sicut si aliquis diceret relinquo tali omnia bona mea. videret ipsum instituere,si aliũ vniuersaliter non instituit.vt not.in l.in his verbis.in prin.ff. de hæredi.instí.ita si dicat.relinquo tibi omnes res meas.vt hic.& sicut appellatione omniũ bonorum continen

a tur iura & actiones,& nomina debitorum.ª ita appellatione om

4 nium rerum.vt no.Cy.in l.j.ff.de stat.ho.† Vltimò allegatur iste

b tex.in fi.vt in ver.[pertinere.] ᵇ q istud verbũ potest importare directam institutionem , & tamen non est verbũ commune. vt no. Bar.in l.Centurio.de vulg.& pup.& nota glo. quę est hic.q sicut hæreditas non põt dari per codicillos:ita nec per donationem causa mortis.quod nõ est alibi secundũ Bal. vnde videtur q si quis dicat , dono tibi hæreditatẽ meam , non valet donatio: cũ hæreditas non sit in vita donantis . In contrarium videtur q idẽ sit hoc dicere dono omnia bona mea , quæ nunc sunt bona. sed post mortem meam erunt hæreditas. vt in l. quæsitum. §.fi. ff.de lega.j.& ibi omnino vide per Bar.

2 *Dominium,in quibus casibus transferatur sine traditione?*

LEX XX.

1 Traditionibus.†Dominium nõ acquiritur ex solo consensu vel contractu.sed demũ traditione secuta si tradẽs est dominus. & si non est dominus , secuta etiam vsucapione. h.d.

2 †Gl.enumerat aliquos casus fallẽtiæ.tu adde aliũ casum,in quo transfertur dominiũ sine traditione , scilicet in societate omniũ bonorum.vt l.j.in fi.cũ l.seq.ff.pro socio.non sic in alijs contractibus licet factis super omnibus bonis.vt in l.j.§.fi.ff. p dote.& ibi nota.Item in diuisione.vt not.gl.ff.de cõdi.furtiua.l.& ideò. in fi.gl.mag.& vide per Bar.pro ratione . Et adde quòd sufficit traditio etiam possessionis non vacuæ.vnde si fundus tuus possidetur,perderetur per tertium.& si tu mihi vendas pores in me trãsferre dominium:immutando me ad illum fundum , & indu

cendo me in eum:licet nõ transferas in me a possessionem l. si fundum. & ibi not. ff. de fun.do.

2 ☞ *Licet ille qui promisit non petere, uel non molestare, non uideatur implere contractum transactionis per fidẽ quousque uiuit,ut possit agere ex contractu transactionis factæ pacto nudo,tanquam ex contractu innominato,bene tamen potest agere si interuenit stipulatio:quæ est contractus uestitus & qualiter,& ad quid?*

5 *Ex contractu quem quis impugnat,uel non seruat, se iuuare nõ pot,quatenus durat impugnatio.sed ea finita sic.*

4 *Si duo fecerunt pacem inuicem,& promiserunt se non offendere sub certa pœna,& alter eorum incipit offendere,q. alter poterit offendere etiam ex interuallo:nec incidit in pœnam appositam in contractu pacis.*

5 *Si ille qui primò rumpit pacem fuit conuentus ad pœnam appositam in contractu pacis:& eam soluit, quod non poterit deinceps rumpi ab altero,& si rumpatur, incidit ille in pœnam pacis ruptæ.*

LEX XXI.

1 Vm proponas.†Ex pacto nudo transfac. datur possidenti exceptio: sed non possidenti non datur actio si perfectè nõ impleuit,nec implere potest trãsac.pro parte sua. sed cõtra non seruantem transactionem licitum est sibi redire ad pristinam actionem.quia non seruanti fidem non est fides seruanda. h.d.Et not.hic tex.in ver.[sit tibi.] vbi probatur expresè id qđ

2 dixi in l.j.q † licet ille qui promisit non petere,vel non molesta re,non videatur implere contractum transac. perfectè quousq viuit.vt possit agere ex contractu transactionis factæ pacto nudo,tanquam ex contractu innominato,bene tamen potest agere si interuenit stipulatio,quæ est contractus vestitus:quia sufficit ad agendum ex eo q quis impleat quatenus implere potest. licet non impleat perfectè:sed si nullo modo impleret,agere nõ posset etiam ex contractu vestito,vt in l.quæro.§.inter locatorẽ. ff.loca.& ad hoc vt possit agi ex contractu innominato celebrato per pactum nudum,sicut est transactio : non sufficit implere quatenus potest,si non impleuit perfectè.vt in ver.præced.nam hic promisisti amplius non molestare aduersarium tuum super fundo:& ipse promisit tibi per pactum nudum diuidere æquali ter tecum hæreditatem fratrum suorum prædefunctorũ. & nũc diuidere nolebat,nec tu agere potes vt diuidat:quia nõ implesti perfectè.contractus enim innominatus celebratus pacto nudo non videt nisi rei interuentu.i.ex perfecto implemento eius tantum qui impleuit,non eius qui non impleuit. In tex.ibi.[nec aduersario tuo trãsactione vti.&c.] Iubaudi si agas ac prima ad fundum;& ipse excipiat de pacto: quo promisisti eum amplius nõ molestare super dicto fundo.nam replicare potes, quia non seruat transac.diuidendo hæreditates:& sic recurras hic ad glo.

3 magnam in fi.in l.j.§.eo.per quam datur intelligi ista l.† Et adde q ex contractu quem quis impugnat, vel non seruat , se iuuare non potest.vt hic probatur.scilicet quatenus durat impugnatio sed ea finita sic ff.de ver.obli.l.qui Romæ.§. Seia. & ibi not.per

4 Barto.quod tene bene menti.† Et allegatur ista l. quòd si duo fecerunt inuicem pacem,& promiserunt se non offendere sub certa pœna,& alter eorum incepit offendere : quòd alter etiam ex interuallo poterit offendere.nec incidet in pœnam.quod intelligo,t.appositam in contractu pacis:quia nõ videtur rumpere pacem ille cui primò rupta fuit.vt no.in addí.Specu.super rubrica de treu.& pa.& etiam no.in l.qui fidem.ff.de trãsac.& in l. cum pater.§.libertis in fi.de leg.ij.Sed bene incidet in pœnam malefi cij statutam à iure communi,vel municipali , quia nõ licuit sibi ex interuallo vindictam sumere.vt in l.scientiam. §. cum aliter. ff.ad l.aquil.& ita videtur determinare Ioã.and.in mercu. super

5 regula frustra.de regu.iur.lib.vj.Tene menti.† Dicit etiam Bal. no.quod si ille qui primò rumpit pacem: fuit conuentus ad pœnam appositam in contractu pacis:& eam soluit, quòd non poterit amodo rumpi ab altero:& si rumpatur,incidit in pœnã pacis ruptæ quia illa solutio pœnæ succedit loco rei.i.obseruantiæ pacis arg.in l.apud Celium.§. Labeo.de doli excep. Et hoc etiã expresè voluit Pet.j.eo.l.petens.

2 ☞ *An tutor uel curator possit facere pacem de iniuria illata patri pupilli, uel adulti, & remittere pœnam?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Curator. Add Cy. & Bal. in l. j. C. de in inte. resti. Ant. & bu. in c. j. de tren. & pa. Bal. in addi. Spe. tit. de treu. & pa. & per Abb. in cõs. xxxix. in j. vol. et vid Ang. in l. tutor. et ibi eũdẽ Pau. de ca. q legit illã. l. j l. rescriptũ. ℊ. fi. Ang. il. si nõ cõuitij ff. de iur. Bal. i ru. de treu. et pac. et in l. iu risiurãdi. ff. d iureiu. Franc. cur.

b ¶Pactũ. add Spe. in ti. de pac. i ℊ pe. vers. quid si filiꝰ dñi. in c. quãuis. de pac. li. vj.

c ¶Plures fratres. Ad de Bal. i l. pactũ qđ dotali. i. viij. et ix. q. C. de colla.

LEX. XXII.

Pactum curatoris. †Legitimus administrator non potest facere pactum de non petendo: sed bene potest recipere solutionem & per hoc liberare debitorem illius cuius negotia administrat. h. d. Ratio primi dicti est. quia licet tutor & curator habeant legitimam administrationem, & per cõsequẽs habeant etiam liberam, & sic possint alienare. vt in l. procurator cui libera. ff. de procu. propter quod videbatur quod possent facere pactũ de nõ petendo, quia continet alienationem actionis, tamen contrarium est: quia non possunt donare, licet aliã alienationem vtilem pupillo vel adulto facere possint. quia donatio non est vtilis: cum sit dilapidatio. & intelligitur excepta de generali administratione cum libera vt in l. contra. ℊ. si filius. ff. eo. & de manu. l. seruus furiosi. & hoc quando debitum erat liquidum vel de facili poterat liquidari: aliàs secus: quia non transigere & remittere aliquo dato vel retẽto, hoc magis expedit pupillo vel adulto, quam ponere se in dubio lit. vt in. ll. alleg. hic in glos. pro

2 contrarijs. †Et hoc inducitur ad q. an tutor vel curator[a] possit facere pacem de iniuria illata patri pupilli vel adulti, & remittere

a pœnam. Nam dicunt quidam quòd si iniuria erat notoria, non possunt, aliàs secus. alij debent & melius, quod etiam si sit liquida & notoria, & si expedit pupillo vel adulto potius remittere, quam vindictam expetere, possunt pacem facere. & ipse pupillus vel adultus tenebitur eam obseruare. & ita no. per Gand. in opere suo maleficiorum. & per Bal. hic. & etiam per Alb. qui nominat antiquos doc. qui fuerunt huius opi.

2 ☞ *Si filius postea succesßit patri, an tenebitur obseruare pactum de non petendo quod ipse fecit debitori paterno, & an possit retractare uenditionem?*

LEX. XXIII.

1 **Filius.** †Filius non potest tollere actionem competentem patri per pactum de non petẽdo. vel etiam debitum recipiendo. h. d. Et hoc est verum sine dubio, si illa actio competebat patri ex contractu celebrato per ipsum patrem, vel alio modo: non tñ ex contractu filij. Si autem ex contractu filij, non potest tollere pacisCendo: sed bene potest tollere solutionem accipiendo per. l. si vnus. post principium. ff. eo. & per l. ꝙ seruus ff. de solu. & quod dixi. ℔. eo l.

2 seruus. Sed quid † si filius postea succesßit patri, an tenebitur ob

b seruare pactum[b] de non petendo ꝙ ipse fecit debitori paterno? videtur ꝙ sic, postquam potest & res deuenit ad casum quo debitum pertinet ad eum. nam ius superueniens actori meo, confirmat ius meum. vt in l. cũ vir prædium. ff. de vsuca. pro quo facit. l. si non sortem. ℊ. filius. ff. de condi. indebi. In contrarium ꝙ ipse possit venire contra tanquam hæres patris. sicut ipse pater posset si veniret. vt hic, ista quæstio formatur in fine. per doc. quando filius vendidit rem patris. & postea patri succesßit. an possit retractare venditionem. de qua. q. per Bar. post Dy. in l. filius. j. de solu. & quod no. per eum in l. stichus. ff. de pecu. & adde. l. & hæredi. ℊ. filia. ff. de pac.

2 ☞ *Si sunt plures fratres, quorum unus uel duo maritant sororem. & illa renuntiauit hæreditati paternæ, ad quam uocabatur simul cum maſculis, an ista renuntiatio prosit etiam alijs fratribus? & nu. 5.*

3 *Pactum factum patitio hæredi contemplatione ipsius: non prodest uerò hæredi*
Si uxor testatoris credens hæreditatem mariti pertinere ad fratres mariti propter affectionem quam habet ad eos remittat eis legata à marito facta, & postea apparet quod hæreditas pertinet ad alium, talis remißio sibi non nocet.

4 *Si ex debitor meus: & ego facio alteri pactum de non petendo à te, non prodest tibi, ut ex eo quæratur exceptio pacti uel doli.*

LEX. XXIIII.

1 **Iactionem.** Lex ista legitur tribus modis in glosſ. secundum primam lec. hoc dicit. † Pactum de non petendo factum vni vel quibusdam, non prodest alijs, nec nocet pacisCenti contra alios. hoc dicit. concor. l. si vnus. ℊ. ante omnia. ff. eodẽ. Et se-

2 cundùm istam lectu. facit. [ad quæstionem. quod si sunt plu-

c res fratres, [c] quorum vnus vel duo maritant sororem. & illa renuntiat hæreditati paternæ ad quam vocabatur simul cum maſculis, quòd ista renuntiatio non prosit alijs fratribus. & sic portio quæ tangeret ipsam sorori applicabitur illis tantum qui dotauerunt, & quibus est facta renuntiatio. Tu aduerte hîc subtiliter. quòd aut ista adiuerat hæreditatem: & tunc potest procedere quod dixi quia videtur partem suam illis donasse: aut nondum adiuerat, & tunc ista repudiatio facit haberi perinde ac si

4 hereditas non fuisset sibi delata. & sic eius portio accrescit omnibus pro rata: & omnibus prodest ista renuntiatio. & ita voluit Dy. in quodam consilio: vt etiam refert Ioan. andre. in addi. Spe. cu. in titu. de testa. in ℊ. in primis. in magna addi. Tene menti quia quotidianum est hoc. Et idem in legato. vt distinguatur an renuntiet post acceptationẽ, vel ante quia hoc vltimò casu remaneret totum legatum penes omnes, tanquam non factum, cum repudiatio faciat haberi pro non facto. vt in l. proinde. ff. si

3 cert. peta. †Secundùm aliam lec. dicit quod pactum factum putatiuo hæredi, contemplatione ipsius non prodest vero hæredi. Et secundùm hoc dicit Bald. quod si vxor testatoris credens hereditatem mariti pertinere ad fratres mariti propter affectionem quam habet ad eum, remittat eis legata à marito facta, & postea apparet quod hæreditas pertinet ad alium ad quem talem affectionem non habet: talis remißio sibi non nocet quominus ab illo repetere possit. Tene menti. Gloſſ. contra lec. opp. de l. si post. ff. de consti. pe. vbi pactum factum possessori hæreditatis: prodest. vero hæredi. Solu. secundum Doc. ibi ille possessor erat vere rus hæres, licet rogatus restituere alteri, vnde pactum factum sibi prodest fideicommissario. secus si esset nudus possessor sine iure. vt in l. si tibi. ℊ. cum possessor. ff. eod. tit. secundum. Bart. do. Raph. reprehendit. quia illa. l. loquitur etiam in nudo possessore & soluit aliter. quod ibi pactum ideſt constitutum super debito hæreditario, fuit factum ei qui possidebat hæreditatem credito ris vt hæres, cum non esset: vnde cum apud eum non esset actio principalis, non censetur factum contemplatione sui. sed contemplatione illius apud quem erat. & sic veri hæredis: cum constitutus sequatur primum debitum: ideó prodest vero hæredi. sed pactum de non petendo factum possessori hæredi non prodest vero hæredi. vt in d. ℊ. cùm possessor. quia debitum & actio personalis pro Ipso competens non erat in hæreditate debitoris paßiuè. sed apud creditorem actiuè. Et sic cessat dicta ratio. quę

4 verba satis placent. & subtiliter mouẽtur. † Secundùm tertiam lec. dicit quod si est debitor meus, & ego facio alteri pactum de non petendo à te, non prodest tibi, vt ex eo quæratur exceptio pacti vel doli. Et hoc etiam not. glo. in personam. ff. eo. licet contrarium tenuerit glo. sed non bene. in l. non solum. ℊ. si liberationis ff. de libe. lega. Istud tamen intellige sanè. nisi ille haberet mandatum à te vt in. l. rescriptum. ℊ. fi. ff. eo. Nam acquireret sibi exceptionem doli, non directam exceptionem pacti, etiam nulla interueniente cesßione. Idem si non habebat mandatum tamẽ accepit nomine tuo, & tu ratum habuisti. quia retrotrahitur. & mandato comparatur. facit quod no. in l. si ego ff. de nego. gest. Idem si neutrum istorum fuit: tamen iste erat particeps obligationis. & sua intererat tibi acquiri. vt in. l. & hæredi. ℊ. fi. ff. eod. debet ergo intelligi hæc lex quando omnia ista cessabant: & sic pa

5 ctum extranei tibi nihil prodest. Tene menti. † Et vide Bald. pro his quæ. ℔. dixi. de dona. l. pactum. in. vij. quæstio. vbi allegat consilium Dyn. de quo. ℔. feci mentionem. & facit illa distinctio quàm. ℔. feci in sorore renuntiante vni ex fratribus, an sua portio accrescat omnibus, an illum non pertineat cui renuntiauit, per hoc remanet declarata gloſſ. quæ videtur obscura, & sine vtilitate.

2 ☞ *Quare ex pacto debitoris non potest fieri procurator in rem suam inuito creditore?*

3 *Subditi non possunt pacisci inter se, in præiudicium domini. sed in præiudicium eorũ sic. An dominus possit eos inuitos alienare?*
Debitor si sibi non nocet, tenetur alteri promittere ad instantiam creditoris.

LEX. XXV.

1 **Debitorum** †Pactum inter debitores seu hæredes debitorum factum, quo d alter ipsorum soluat omnia debita hæreditaria, non nocet creditoribus, quominus agere possint cõtra quẽlibet pro debita sua hæreditaria portiõe. h. d. ista. l. cũ. seq. Nã ista ponit

ponit regulam in nube. & sequens l. ponit exemplũ. sed quæro hic creditores non tenentur sequi pactum istorum hæredum, si

2 nolunt. †Sed quid si volunt, an possint? puta volunt convenire illũ de quo fuit actũ vt omnibus solueret? Respondeo non possunt illum inuitum conuenire, ga illud pactũ non obligauit ipsum insolidũ illis creditoribus. sed bene obligauit alijs creditoribus sed si sponte ille suscipiat iudiciũ, potest: & tũc videntur facere pactũ alijs de non petendo ab eis. vt ℔. eo. l. ij. Nam ille põt dici procurator in rem suã, sed si alij soluunt, possunt ab alio petere propter pactũ. sic venditor hæreditatis ab emptore. In vno tamen casu singulariter posset creditor conuenire illũ ad quem pertinet solutio, etiam inuitum: qui habetur in l. cũ ab vno. ff. de le. ij. quæ non est alibi. & istud est ibi speciale fauore dotis. Item ex illis ll. dicit Bal. patere rationem, quare ex pacto debitoris nõ potest fieri procurator in rem suam inuito creditore: quia pactio debitoris non potest præiudicare creditori: cum nõ sit in sua libertate posse se ab obligatione eximere, & loco sui alium ponere in præiudicium alterius, & ponitur hoc in l. si mandato meo. ℊ. j. ff. man. vbi creditor non cogitur mutare actionẽ suã, & aliam pro alia recipere & ecõuerso ex parte creditoris bene potest fieri procurator in rem suam inuito debitore: qa potest cedere suã

b actionem cui vult cum per hoc non fiat præiudicium debitori, quia non refert sibi cui soluat an creditori, vel alteri pro eo: per modum tñ delegationis, in qua requiritur promißio debitoris: non posset fieri sine illius volũtate. vt in l. j. j. de noua. Et pro his

3 vide quod not. in l. planè. ff. fami. ercis. † Dicit etiã Bal. per istas

a ll. quod subditi non possunt[a] inter se pacisci in præiudicium domini: sed in præiudicium eorum & sic. vt l. inter creditores. ff. eo. tit. sed ecõuerso an dominus possit eos inuitos alienare. vide glo. in l. inuitus. ff. de fideicom. liber. Et aliquando debitor si sibi nihil nocet. tenetur alteri promittere ad instantiam creditoris. quod dic vt in l. ij. ff. sol. mat. in prin. & quod not. in l. si non sortem. ℊ. libertus. in fi. de condi. inde.

2 ☞ *Qualiter deducatur in ſtipulationem id quod deuenit in pacto, & qualiter possit etiam pactum sequi stipulationem, ut possit agi ex illa stipulatione ad id quod postea deductum est in pacto?*
3 *An tale pactum debeat statim sequi post stipulationem? & uide nu. 5.*
4 *Qualiter intelligatur illa dictio statim?*
5 *Secunda lectura huius legis. & nu. 1.*
6 *Pactum incontinenti appositum iuxta stipulationem, continens aliquid diuersum à stipulatione, informat actionem ex stipulatione, ut detur etiam ad id quod deuenit in pacto, & quando eam non informet? & nu. 8.*
7 *Duo uestimenta pactorum?*
8 *Pactum nudum appositum incontinenti iuxta contractum uestitum: siue sit contractus bonæ fidei, siue stricti iuris, meſt contractui, & uestitur ab eo ut ueterem actionem informet: & an nouam pariat præscriptis uer. & uide fallentias.*
9 *Si stipulatio interposita pro me uestit pactum similiter pro me interpositum: an etiam uestiat pactum pro te debitore interpositum?*
10 *Si conuentio nuda erat, & conuentio principalis, quia conuenimus de permutando librũ tuum cum meo: & conuentio uestita seu stipulatio erat accessoria, quia promisisti pœnam si recusares permutare, an ista stipulatio pœnalis uestiat principalẽ nudã?*
11 *Conuentio principalis uestita, an uestiat pactum pœnale, si fuit promißa pœna nudo facto?*
12 *Conuentio principalis si non erat uestita à principio, sed uestitur ex post facto, an illud uestimentum nouiter acquisitum uestiat etiam pactum?*
13 *Si primmus contractus erat conditionalis, & sic conditione pendẽte nulla erat nata obligatio, uel actio, sed nascitur ex post facto conditione existente: an tunc pactũ iuxta illam appositum uestiatur ab ea?*

LEX XXVII.

Petens. Lex ista legitur tribus modis in glo. Et in primo & secũdo loquitur de vno tantum pacto: sed secundũ tertium modum fuerũt duo pacta & vna stipulatio est valde profunda ista lex: primò in

1 intellectu sui, postea adhuc plus in materia secundùm primam lecturam. h. d. †Si id quod venit in pacto deductum sit in stipulationem, agitur ex stipulatione ad id quod deuenit in pacto. h. d. & pone casum per l. Titia. ℊ. fi. ff. de verbo. obliga. & per l. duo

2 societatem. ff. pro socio. & per id quod cõmuniter seruatur. † & quotidie videmus fieri: quia notarius narrat plura in instrumento de quibus partes conuenerunt, & sunt in cõcordia, & postea in fi. dicit quæ omnia & singula prædicta partes per solennem stipulationem inuicem promiserunt. Si ergo volo agere ad obseruantiam conuentorum, debeo agere ex ipsa stipulatione apposita gratia seruandi placiti. & cõuentorũ a & ad ipsorum robur & confirmationem, & sic ex confirmante, non ex confirmato, & hoc ante placitum seu pactum præceſsit, potest etiã esse quòd sequatur, vt si partes adhuc nõ deliberarũt plenè de his quæ volunt fieri. tamen habẽt notarium, coram quo inuicem stipulantur de obseruando omnia quæ posteà inter eos agentur: prout cõstabit ex scriptura manu talis nam tunc

a ¶Nõ possunt. Adde Doct. in c. cũ tẽpore. de arbi. Doct. in c. cũ dilecti. de maiori. & obed.

b ¶Verbũ statim. Ad de l. cum quidam. ff. de leg. iij. l. à diuo pio in ℊ. si post addictiũ. ff. de re iudi. archi. in c. constat. j. q. j. Doct. in c. cũ hores. de deci.

si postea concordant, & conficiunt scripturam de placitis, debebit agi ex instrumento continente stipulationem ad eorũ obseruantiam: & hoc dicit ista lex secundum primam lecturam, quæ multum congruit literæ, quæ dicit. [placiti seruandi causa.] & nihil obstat huic lecturæ. nisi verbum [statim.] quod infra ponitur in fine. quia ponendo isto modo illud verbum est superfluũ. nam etiam si ante per longum interuallum, vel post stipula. partes conuenerint, agi posset ex illa stipulatione cuius contrarium innuit ista litera. & propter hoc glo. reprobat istam lecturã non quòd in se non sit vera, sed quia ista non videtur mens istius li-

b teræ: propter illud verbum statim. [b] † Quòd autem non referat

3 tunc an statim, vel ex interuallo pactum apponatur iuxta stipulationem glo. voluit sic probare. nam tunc refert an statim vel ex interuallo quando esset agendum ex pacto, quia tunc si statim, bene potest agi ex pacto vestito, & ex stipulatione, sicut ab alio contractu bonæfid. vt ℔. eodem l. in bonæfidei. secus si ex interuallo, sed in casu istius l. nõ agitur ex pacto, sed ex stipulatione ergo non debet referre an pactum factum fuerit statim: an ex interuallo, & hoc voluit dicere glo. post prin. in versi. [præterea non ageretur ex pacto &c.] & sic non somniauit glo. in illo ver. secundùm quosdam quia in tex. non dicitur quod agatur ex pacto quare ergo dicit glo. [præterea non ageretur ex pacto &c.] cum tex. hoc non dicat. sed intelligendo (vt dixi) non vult gloſ. dicere quod hoc agatur ex pacto. sed vult dicere id quod ℔. dixi. Quidam volẽtes sustinere hanc lec. dicunt quod illud verbum statim, bene stat eo casu quo pactum sequatur post stipulationem. & ad illum casum dicunt illud verbum referri: non ad casum quo pactum præcesßit. & hoc tenet dominus Rapha. quia illud verbum non est ante vel post, vel inter conuenta sed inter vnum capitulum, dum dicit seu statim, & sic refertur duntaxat ad verbum post. & dicunt quòd quando pactum præcesßit stipulationem, non refert an præcesßerit statim, vel post longum in teruallum. sed quando sequitur post stipulationem, bene refert. quia si statim post, tunc illa conuentio implet stipulationẽ, quæ censetur esse illa de qua partes cogitarunt: sed si ex longo interuallo, secus: quia partes censentur recesßisse ab illa stipulatione: & sic conuentio postea facta per pactum nudum nõ implet stipulationem. si enim promisisti mihi per stipulationẽ illa de quibus postea conueniemus adinuicem, viderer sensisse solùm de illis de quibus conueniemus statim, vel post modicum interuallum, non de illis de quibus per longum. arg. eius quod not. in l. per retentionem. j. de vsur. & in l. cùm plures. ℊ. locator horrei. ff. loca. Nec obst. l. cum apud. & l. iudicatum solui. ff. iud. sol. vbi ex interuallo potest impleri: quia ibi implementum non dependebat ex volũtate partium, sed ex facto iudicis. cum verò à voluntate partium, tunc cum stipulatio sit incerta de se, si partes non certificant eam statim cum possint, remanet incerta & inualida l. cum post. ℊ. gener. ff. de iure dot. iuncta l. quia ratio. de condi. insti. Barto. reprehendit hunc intellectum. per l. qui pecuniam. ff. si certum peta. & l. quidam cum filium. de verbo. obli. vbi dependebat à voluntate partium. puta fui stipulatus à te pecuniã quam tibi mutuabo. & in illis probatur quòd si mutuo etiam ex interuallo. stipulationẽ impleo: vt ex ea agere possim. & vt censeatur illud mutuum de quo sensimus tempore stipulationis: & sic istam lec. dicit non congruere isti l. dominus Raph. qui dicit ꝙ credit istam esse mẽtem huius l. & verisimam. lex dicit quòd hic debet intelligi quando fuit actum inter partes, vt statim deberet pactum interponi. sed ista est diuinatio. Breuiter vnum

4 aliud facit me recedere ab ista lec. quia † istud verbum [statim] secundũ oẽs intelligitur. i. antequã diuertãt ad extraneos actus. Sed secũdũ qđ illi intelligunt, volendo sustinere etiam si diuertissent ad alios actus. si tñ j. modicum spaciũ: qñ iudicis arbitrio

Universidad de Deusto
Biblioteca

committeretur, sequeretur cõuentio, impleret stipulationem: & censeretur illa conuentio de qua partes senserunt tempore stipulationis. si verò per longum interuallum, secus: nisi fuisset dictũ quandocunq; puta promittis mihi illa de quibus conuenimus adinuicem quandocunq; prout in simili not. ff. eo. l. pacta nouissima. per Bar. post Ia. but. Vltimò præsupposita ista lect. pro vera in se. quia est limitanda: vt ff. dixi. Quæritur. text. vult qđ agatur ex stipulatione ad conuenta, sed an possit agi ex ipsa conuentione? Dic quod nõ, si est nuda: sed si est vestita, licet non verbis, sed consensu, vel alio modo. tunc an possit agi ex ea. dic vt subtiliter & pulchrè examinat Bar. in l. singularia. ff. si cer. pet. & vt colligitur ex d. l. duo societatem. ff. pro socio. & dico quod secũdum istam lec. non est curandum an placitum de quo tex. loquitur, fuerit pactum nudum, seu nuda conuentio: vel vestita alio vestimento quàm verborum: vt patet in venditione cui subijcit stipulatio secundũ stilum notariorum, nam potest agi est stipulatione: & etiam ex empto & vendito, quãdo stipulatio fuit facta incontinenti quia non præsumitur facta animo nouandi, sed corroborandi contractum. vt d. l. duo societatem. & per Bart. in d. l. singularia. Videbatur autẽ hîc agendum ex conuentione tãquam principali. ad cuius confirmationem veniebat stipulatio: cuius contrarium hîc dicit: & de isto artic. in agatur ex cõfirmato, vel ex confirmante dic vt per Bar. in l. & quia. ff. de iurisd. omnium. †Secũdo mode legitur, vt intelligatur de pacto apposito cã declarandæ stipulationis, quia si promisisti mihi decẽ libras simpliciter, cũ possit intelligi de decem libr. paruis. vel de x. lib. imperialibus, quæ sunt grossiores: debes scire q in dubio videretur actũ de paruis. vt in d. l. numis. de lega. iij. & in l. apud Iu. §. scio. de leg. j. Ista l. dicit q si per pactum antecedens vel sequens, fuit actũ inter nos q intelligatur de imperiali, possum ex stipulatione petere imperiales. Ista lec. non congruit literæ quia litera ista dicit q stipulatio fuit interposita causa seruandi placiti. & tunc non esset ita: sed contra placitũ esset appositum causa declarandæ stipulationis. Præterea tunc non esset vis an placitũ seu pactũ istud, foret appositum incontinenti, vel ex interuallo, q hoc sit verum: probat Barto. hoc modo. Nam istud pactum fuit appositum ad inducendam replicationem: quia si peto decem libras imperiales ex stipulatione: & tu excipias q stipulatio fuit interposita simpliciter: & sic intelligitur de minoribus nummis. vt d. l. possum replicare ex illo pacto, dicendo quod istud esset verum. nisi inter nos cõuenissemus q intelligatur de maioribus. constat autem q pacta etiam ex interuallo apposita ad inducendum exceptionem vel replicationẽ, eã inducũt: licet. si essent apposita ad inducendã actionẽ, eam non inducerent. & ff. eo. l. iurisgentium. §. igitur nuda. & §. quinimò. dñs Rapha. reprehendit Bart. de inepto modo loquendi. dum dicit q est appositũ ad inducendã replicationem, quia non est locus replicationi. nisi vbi est dare actionem. vt. j. tit. j. l. sub prætextu. la prima. sed hîc non est dare actionem ad imperiales, sed ad minores. dicit q debuit dicere q est appositũ ad confessionẽ. breuiter truffa est. Bar. bñ loquitur. & dico q ista litera potest congruere quantũ ad verbũ statim. nam si incõtinẽti antequã diuerterẽt ad extraneos actus vel ante vel post stipulationẽ paciscunt, q intelliguntur de imperialibus. tale pactum videt inesse stipulationi. idest esse perinde ac si in stipulatione fuit facta expressa mentio de imperialibus. vt probat in l. lecta. §. dicebã. ff. si cer pet. Et sic orta est actio ex stipulatione ad imperiales. & tunc istud pactum faceret præiudicium non solùm inter partes. sed etiã respectu tertij. cui posset prçiudicare stipulatio imperalium. Sed si ex postfacto, vel ex interuallo, tunc pactũ nõ inesset: cum actio esset orta ad minores nũmos. nec posset fieri per pactũ subsequens. quod mutaret statum suũ ad imperiales: vt l. insulam j. biennio. ff. de verborũ obli. vnde non possem petere imperiales. argumẽ. eorũ quæ not. in d. l. lecta. & posset procedere dictũ dñi Raph. q haberet vim cõfessionis, non q mutaretur veritas. nã in veritate non possum petere imperiales. Sed de facto potero petere. & si excipies q intelligit de minori summa replicabo q semel confessus fuisti q intẽtio nostra fuit intelligere de imperiali. & ista confesio facit tibi
6 præiudiciũ non tertio. †Tertio modo vt satisfaciat tex. dum dicit [statim.] & ad hoc vt illud verbum aliquid importet. gl. legit alio modo secũdũ quem hoc dicit. pactum incontinenti appositum iuxta stipulationem, continens aliquid diuersum à stipulatione, informat actionem ex stipulatione, vt detur etiam ad id q deuenit in pacto. hoc dicit. Sed contrà. quia tex. dicit q stipulatio fuit apposita causa seruandi placiti. sed si pactum cõtinebat aliud diuersum, non potest dici q stipulatio interuenit causa seruandi placiti. Solutio secundũ istam lecturã textus loquitur de duobus pactis. & de vna stipulatione, & debet poni casus sic: q primò per pactũ nudum promisisti mihi centum. postea per stipulationem promisisti eadẽ centum. illud primũ placitum est illud, ratione cuius seruandi fuit apposita stipulatio. Deinde incontinenti promisisti ire pro me Romam, & ratione istius secũdi non fuit apposita stipulatio, nihilominus actio ex stipulatiõe cõpetit mihi, ad id quod deuenit in pacto, vt vadis pro me Romam: quia ex illo pacto informatur actio ex stipulatione. vt deẽ ad vtrũq;. Sed cõtrà: imò videtur q debeat agi vt vadas pro me Romam non ex stipulatione: sed ex pacto actionis præ. verb. tã quam vestito cohærentia stipulatiõis. vt l. ij. j. de pactis inter emptorẽ. Gl. fatutur q possum agere ex stipulatiõe informata à pacto: vt hîc. & etiam actione præscri. ver. ex pacto tanquã vestito vt in contrario. & hos duos effectus operatur istud quod dicit in tex. q statim interuenit pactũ: non sic si ex interuallo, quia nõ sufficeret ad actionem producendã. Sed adhuc cõtrà quia istud non reperitur nisi in contractibus bonæfidei. vt in l. bonefidei. §. eodẽ. & in d. §. quinimò. Solut. hoc inducit ista lex vltra illas & similes, quæ loquũtur in bonefidei. vt idem sit in stricti iuris, qđ contractus vestitus vestiat pactũ incontinenti appositũ, vt vetere informet. & nouã pariat. & ad hoc principaliter ista l. & l. lecta. & aliàs leges de hoc non habemus. Aduerte tamen, quia hoc ego restringo ad contractum stipulationis, qui contrahitur verbis & consensu. non sic aliis stricti iuris, qui contraherentur re ipsa. vt in mutuo nam actio ex mutuo quę re ipsa contrahitur non potest dari vltra quã res interuenerit vt in l. si tibi. ff. eodem & in l. rogasti. §. si. tibi. ff. si cer. pet. Sed adhuc op. quia cõtractus stricti iuris habent strictã naturã, vt actio competens ex eis non detur nisi ad id q in contractu deuenit expresè. l. quicqd astrictis stringendæ. de ver. obli. Solu. & in id q deuenit in pacto incontinenti appositio censetur deuenisse in stipulatione cui inest pactum. vt d. l. lecta. Sed adhuc opp. nam tex. in. §. quinimò dicit q pactum incontinenti appositum informat actũ ex cõtractu vestito vt detur ad id quod deuenit in pacto: sed ponendo casum vt posui, q per stipulationem promisisti mihi. c. & per pactũ nodum ire pro me Romam, actio ex stipulatione quæ datur ad certi condictio: sed ista actio nõ potest dari vt vadas pro me Romam. quia omne factum est incertum: sed datur actio ex stipu. vt in l. si quis certũ. si cer. pe. Quomodo ergo informatur hæc actio. Sol. qñ actio potest informari, quia est apta dari ad id q deuenit in pacto. tunc informatur act. vt si tam in stipulatiõe quam in facto veniret aliquid certum: tunc daretur certi condictio pro vtroq;. & si in vtroq; veniret in certum, tunc pro vtroq; daretur actio ex stipulatu: si verò in stip. deuenit certum, & in pacto deuenit pactum, q est incertum, tunc non informat actio quia non apta informari: sed informatur ipsa stipulatio: vt pariat duas actiones. l. certi conditionem ad certum. & actionem ex stipulatu ad incertum. quæ finguntur esse duæ stipulationes: licet sit vna in conceptu verborum. & ita declarat Barto. in d. l. lecta. circa fina. Vltimò opponi. quia tunc pactum incontinenti appositum informat, quando legem contractui dat ideſt continet aliquid quod venit accessorie ad id quod deuenit in contractu. sed in terminis in quibus posui, non est ita: imò continet duas res diuersas Solu. quidam hic fatentur, & dicunt quòd debet poni casus quod pactum continebat aliquid accessorium, puta promisisti per stipulationem scribere librum: & per pactum incontinẽti appositũ ipsum corrigere, vel minutare. Si autem aliquid penitus diuersum, puta ire pro me Romam, non informaret: quia non daret legem contractui. quòd satis placet. Petr. autem reprehendit hanc positionem alia ratione. nam ipse est in opinione quod act. præ. ver. non detur nisi ex contractu innominato, si ergo. per stipulationem promisisti mihi. cap. & per pactum promisisti ire pro me Romam, hoc non est dare contractum innominatum, habita relatione stipulationis ad pactum. quia contractus innominatus est hincinde obligatorius, sed in istis terminis tu solus obligaris mihi: & ego non tibi, vnde ipse tenet quod in istis terminis istud pactum non vestiatur à stipulatione

latione: vt pariat nouam act. præs. ver. & per cõsequẽs q nec informet actionem ex stipulatione, quoniã isti duo effectus proueniunt ab vna radice, & si tollit vnus, tollit alter. dicit ergo esse ponẽdum casum taliter, quòd habita relatione stipulationis ad pactum, resultet contractus innominatus. puta conuenimus de permutando librũ tuum cum meo: postea per stipulationẽ illud idem promisimus. deinde per pactũ tu promisisti ire pro me Romam. tunc habita pro me relatione stipulationis ad pactũ, resultaret contractus innominatus. nam ego tibi obligor, & tu mihi ad permutandũ. & ideò me tibi obligaui vt ires pro me Romã. aliàs nõ obligaturus. Isto modo recitat Bar. opi. Pet. tamen Pet.
7 loquitur aliter. sed ad idem tendit. †Breuiter Pe. non recte con-
a siderauit mentem gl. nã duo sunt vestimẽta pactorũ [a] inter alia. vnum quod dicitur cohærentia cõtractus. & istud producit incontinenti hac. Aliud quod dicitur rei interuentu. & istud non producit, nisi secuto implemento. Glo. aũt consideraverunt primum, & non negant secundũ. sed Pet. non cõsiderauit primum, dico ergo quòd actio. præ. ver. non solum datur ex contractu innominato, prout dicit Pe. sed etiam ex pacto incontinenti apposito, quando resultaret contractus innominatus. & oritur incontinenti, si contractus primus erat purus. vt s. eo. l. in bonæfidei. dum dicit ex pacto actio competit. sed secundùm Pe. non oritur ex pacto, sed ex cõtractu innominato resultante, habita rela
8 tione ad pactum. †Concludo ergo q pactũ nudũ appositum in continenti iuxta contractum vestitũ, siue sit contractus bonæfidei, siue stricti iuris. ineſt cõtractui: & vestitur ab eo vt veterem actionem informet, & nouam pariat præ. ver. siue sit tale q habita relatione contractus ad pactum resultet cõtractus innominatus, siue non resultet secundùm opi. gl. & Doc. vltramon. dummodo sit super depẽdentibus à cõtractu. vt super cautione præstanda, vel si deiusioribus dandis, aut pignoribus. Fallit interdũ. quia non vestitur. vt in casibus in quibus dixi: in l. in bonæfidei. & aliter non informat. s. quando non reperit informandã. quod declarat per gl. in l. pacta conuenta. ff. de contrahen. emp. & qñ non est apta informari. vt suprà declaraui de certi condictione quæ non est apta informari vt competat ad factum. & etiam in contractibus qui re contrahũtur. siue sint bonæfidei, siue stricti iuris. vt actio depositi, vel cõmodati. quæ non potest informari, vt detur ad aliud quã ad rem depositam, vel commodatam. & actio informata oritur ex principali contractu. sed actio noua præ. ver. oritur ex pacto. sed secundũ opi. vltramon. nunquã vestitur ad prędictos effectus. nisi habita relatione pacti ad contractum resultet contractus innominatus. & tunc actio præscript. verb. oritur ex illo contractu. non ex pacto. & in hoc longa est differentia. quia si oritur ex pacto. vt volunt Doc. nostri, statim oritur licet obstet exceptio antequã creditor impleat contractũ, ex parte sua. sed si oritur ex contractu innominato, non oritur ante impletũ contractũ. De hoc tamen dic vt dicã infrà in quarta quæstione. Sed do. Rapha. est in mirabili opi. ipse enim tenet partim opi. vltramon. quòd nisi resultet cõtractus innominatus pactum non vestitur, & q quando non resultet actio informata non oriatur ex principali contractu. sed ex pacto per text. §. quinimò. ver. idem responsum. à contrario sensu. dum dicit q si opponitur ex interuallo, non datur actio ex emptione, vt ex pacto actio nascat. ergo si incõtinẽti, agitur ex empto quæ nascitur ex
2 pacto. Sed certè hoc nõ esset informare, sed nouam ✻ actionem parere vel producere, quod ridiculosum est. nec est intentio illius tex. hoc dicere. sed debet exponi ne ex pacto: id est propter pactum nascatur actio informata ad id quod deuenit in pacto. Doct. autem papienses nullo modo volunt fateri quòd quãdo pactum apponitur iuxta stipulationem. etiam si sit de appendicijs ipsius stipulationis, & etiam si contineat tale quid ad quod possit competere actio ex stipulatione habeat ipsam informare. quoniam informare est nouam formã dare veteri actioni. quod hic non potest contingere. quia licet vna stipulatio sit quantum ad conceptum verborum, videntur tamen tot esse stipulationes quot sunt tres promissæ. vt in l. scire debemus. de verbo. obli. igitur certi condictio, vel actio ex stipulatu: quæ datur ad id quod deuenit in stipulatione principali. sed diuersa. ergo illa nõ informatur. sed alia sibi adiungitur. non sic quando apponitur iuxta contractum bonefidei. vt emptionis & venditionis. quia hic nõ potest dici q sint plures cõtractus: sed vnus, ex quo oritur actio quæ informatur à pacto. & hoc satis potest a tolerari. vnde dicũt q in casu huius l. malè dicit gl. dum dicit q agitur ex stipulatione informata, imò agit ex noua stipulatione. Nam si promisisti mihi scribere librum, & b per pactum promisisti mihi illum corrigere: peride est ac si fuissem stipulatus j. duo: sed si hoc esset: duæ essent stipulationes. & quælibet istarum pareret actionem ex stipulatu. ergo illa quæ competit vt scribas librum, non competit vt ipsum corrigas: & sic non informatur à pacto. sed ad corrigendum oritur actio ex
b stipulatu. [b] ex alia stipulatione, quæ fingitur interuenisse. sed si hoc est, etiam in alio quod dicit glo. videtur malè dicere. scilicet quòd oriatur act. præscrip. verb. quia nõ potest oriri actio præs. verb. ex eodem, cũ illa non concurrat cum alia ordinaria oriente ex eadẽ causa. vt in l. quoties. ff. de præscrip. ver. Ista sunt subtilia in speculando potius quã vtilia. vt dicit hic. Alberic. Nunc
9 circa istam materiam gl. format quinq; quæstiones. † Prima est. nam clarum est secũdùm eam, q stipulatio interposita pro me, vestit pactum similiter pro me interpositum. Sed quærit glo. an vestiat pactũ pro te debitore interpositum: puta mutuaui tibi cẽtum, quæ per stipulationẽ restituere promisisti, pacto appositio incontinenti vt vadã pro te Romam. An istud pactũ vestiatur pro te, vt possis agere contra me. vt vadã Romam. & an informet actionẽ ex stipula. gl. hic distinguit. aut mutuaui tibi gratis sine vsuris. & tunc non vestit, nec informat. nã non ideo promisisti restituere, quia promisi ire pro te Romã, sed ideo quia mutuo recepisti, & teneris restituere. etiã si nõ promisisses. & sic nõ resultat contractus innominatus. aut mutuaui nõ gratis, qa promisisti vsuras, & tunc dicit glo. fortè est secus. qa propter vsuras ego me onerauí de eundo Romã. nã non teneris ad vsuras: nisi promisisses l. quãuis. j. de vsur. Ideò promisisti, non ideo qa tenereris videris promisisse, sed vt vadam pro te Romã: sed ego ecõtrà ideò promisi pro te ire Romam. vt promitteres vsuras. & sic resultat contractus innominatus. ex quo põt oriri actio. Pet. reprehendit gl. in primo mẽbro. dicens quòd etiam quando gratis resultat cõtractus innominatus, habita relatiõe stipulationis ad pactũ. Breuiter super hoc articulo tria sunt vidẽda: primum est vtrũ ex isto pacto informet actio ex stipulatione, vel ipsa stipulatio, præsuppositi opi. gl. qđ possit informari. & in hoc clarum est, nec põt agere Pet. negare q in neutro istorũ duorũ casuum siue gratis siue non gratis mutuaui, nõ potest informari: qa esset quædã contrarietas. nam actio ex stipulatione non tibi sed mihi cõpetit. si informaretur à pacto, vt detur ad id quod deuenit in pacto, esset dicere qđ actio mea daretur cõtra meipsum; quomodo enim potest informari tibi, si nõ cõpetit tibi, sed mihi. & quo modo põt informari mihi contra meipsum. Secundus articulus est. an si nõ informat, saltẽ à me, stipulatione vestiatur, vt pariat tibi actionẽ præ. ver. vt vadam Romam. & gl. hic nõ tangit hoc. sed in §. quinimò. super verbo bonæfidei iudicis. tenet idẽ quod non vestiatur. qa mea stipulatio non debet vestire pactũ contra me. qa sic noceret mihi, cũ tamen sit interposita ad meam vtilitatẽ: quod esse nõ debet. vt ff. loca. l. si merces. in prin. aliàs est l. si tibi. Sed in contrarium. q stipulatio mea possit vestire pactum cõtra me, videt, esse casus in l. ex morte. in ti. j. j. de pac. do. & in l. j. §. accedit. de rei vxo. ac. Nã si promissis mihi dotẽ per stipulationẽ. & ego per pactum incontinẽti appositũ promisi eandem dotem tibi restituere soluto matrimonio, istud pactũ vestitur eo hærẽtia stipulationis, vt ex eo oriatur actio præscri. ver. & tamen stipulatio est pro me. & pactũ cõtra me, & pro te. Doc. hoc non declarant. sed tenendo præcedentẽ opi. quæ secundũ Doc. probatur in l. si tibi. j. loca. secundũ verum intellectum ibi not. in gl. dic quod stipulatio mea non vestit pactũ cõtra me regulariter. Fallit qñ pactum esset interpositum super eodem, super quo est interposita stipulatio. vt in ll. cõtrarijs. quia per stipulationẽ promisisti mihi dotem dare. & ego per pactũ promisi eandẽ dotem restituere. Tene menti. Tertius articulus est an saltẽ resultet contractus innominatus, vel sic oriat actio præs. verb. non ex pacto vestito, sed ex cõtractu. & tunc in casu quẽ ponit gl. quãdo per stipulationẽ promisisti restituere pecuniam quam recepisti mutuo. Gl. optimè loquitur melius quã Pet. quia si mutuaui gratis, non resultat cõtractus innominatus. quia vt suprà dixi, nõ ideò

¶ Vestimenta pactorum. Adde quid sit pactũ vestitum per Car. zaba. i c. j. in vj. q. de pactis.
¶ Orit actio ex stipulatu. Adde Doct. in l. pacta. ff. de contrahen. emp.

promisisti restituere:quia ego promisi prote ire romã, sed ideò quia tenebaris restituere etiam si nõ promisisses:si autẽ nõ gratis,sed vsuris,tũc si nõ promisisses vsuras.nõ tenereris ad eas.videris ergo promisisse vt vadã pro te Romam.& ideò tunc resultat contractus innominatus,ex quo oritur præscri.ver.qd' ergo dicit gl.fortè cõtra esset.non intelligas q velit dicere quod tunc informetur actio ex stipulatione:vt ſ.dixi.nec etiam q vestitur pactum,vt dicit gl.in docto.§.quinimò.sed vult dicere q tũc resultat contractus innominatus,ex quo põt agi postquam fuerit impletus ex parte tua.qua vsuras soluisti.& tũc poteris agere vt vadã pro te Romã.sed antequã soluas,ipso iure non habes actionẽ:quia cõtractus innominatus factus nudo pacto solam naturalem obligationẽ inducit,antequã impleatur per aliquam partem.vt in l.ex placito.j.de rerũ permuta.& postquam fuit impletus,producit actionẽ præscri.ver.vt in l.iuregen.§.j. † Secunda quæstio gl.est si conuentio nuda erat cõuentio principalis.quia conuenimus de permutando librum tuũ cum meo.& conuẽtio vestita seu stipulatio erat accessoria,quia ,promisisti pœnã si recusares permutare.vtrũ ista stip.pœnalis vestiat principalem nudã Gl.dicit q non.quia ista.l.& aliæ similes quæ volunt qd' stipulatio vel contractus vestitus vestiat pactũ nudum,debẽt intelligi qñ iste cõtractus vestitus erat principalis.& nudus erat accessorius.nã tũc principale dat robur accessorio.nõ sic ecõuerso Quia principale non debet robur recipere ab accessorio.vt l.qd p manus.ff.de iure codicillo.& de hoc videt casus in l.si pacto quo penam.ſ.eodẽ.& in l.nuda.j.de contrahẽ.stipula.Pet.insurgit contra gl.dicit enim q pœna loco rei succedit.vt.l.apud Celsum.§.Labeo.de doli except.& si ita est.sicut si traderes mihi librũ tuũ, vestiret cõuentio nuda,vt posses agere cõtra me, vt dẽ meũ:& ita si soluis mihi pœnã quæ loco rei.id est libri tui succedit,dicũt Doc.q gl.intellexit de vestimento cohærentiæ cõtractus.Pet.autem de vestimento rei interuentus.& quod tam glo. quã Pet.verum dicunt.Sed mirabile est quod Pet.tã impertinẽter fuerit locutus,& malẽ.nã gl.quærit an cõuentio principalis nuda vestiatur à stipulatione pœnali.& ad hoc nõ tẽdunt verba Pet.sed vult Pet.q solutio pœnæ non dico:stipulatio, vestiat tibi contractũ innominatum.sicut si tradidisses rem.Item gl.quærit an stipulatio pœnalis vestiat conuentionem nudam ad mei vtilitatem.vt possis agere,vt tradam librũ tuum offerẽdo meũ. Nã si conuẽtio de permutando vestit à stipulatione,habeo act. præſ.ver.etiã antequam tradam meum:dummodo ipsum offerã. aliàs obstaret exceptio.Sed si nõ vestitur,secus:quia nõ possum agere,etiã si offeram meum:eum possis pœnitere re integra. Et hoc dicit gl.magna in l.iurigentiũ in prin.circa finem.gl.Dic ergo q gl.dicit veritatem,quod ista conuentio non vestitur à stipulatione pœnali.& sic non possum agere vt des tuum antequã tradiderim meum.etiam si offerã meum.per illã gl.secus si vestiretur,quia sufficeret offerre.vt in l.Iul.§.offerri.ff.acti.empt.Sed si quæritur an si solueris,pœnã:quia recusasti tradere tuum, possis agere cõtra me vt tradam meũ.perinde ac si tradidisses tuũ? ad q interdum verba Pet.qui dicit quod sic. Doct. nostri putãt eum bene dicere per suã rationem.dico quod ipse malẽ & pessime dicit,quia qui soluit pœnam,non implet cõtractũ.imò ideò quia nõ implet soluit.qui aũt non implet ex parte sua contractũ innominatũ,agere ex eo nõ potest.vt dicta.l.ex placito.j.de rerũ permu.Nec obstat ratio Pet.qa pœna succedit loco rei quo ad recipiẽdẽ vt post quã habet pœnam,nõ possit petere rem: nisi sit apposita clausula rato manente pacto.sed nõ sic quò ad soluentẽ,vt habeatur pro implente.& ac si rem suam tradidisset. foret enim hoc absurdũ quòd ego cogerer tradere tibi librum meum, postquã non tradidisti tuum,licet soluis pœnam:cũ ea solueris propter contumaciã,non tradendo tuũ. Præterea hoc casu pœna non succedit loco tui libri.sed loco interesse,q nõ æstimatur tantũ quantũ valet liber tuus.sed tantum quantũ interest mea potius tuum habere quàm meum.Pone enim qd' tuus valet.l.& meus.xl.non interest mea.in.l.sed in decem tantũ.& istam ratio nem subtiliter facit hic dominus Rapha.& sic cessat fundamẽtũ Pe.Concludo ergo qd' stipulatio pœnalis non vestit principalẽ conuentionẽ nudam vestimẽto cohærentiæ contractus. Et ista est intentio gl.quam Pe.non intellexit.Item q solutio pœnę nõ habet vim implementi:nec succedit loco rei quantũ ad soluctẽ, vt ex hoc consequatur actionẽ:perinde ac si contractum impleuisset:licet Pet.dicat contrariũ.& Doc.nostri transeũt cum eo. sed bene succedit loco rei quantũ ad recipientẽ,vt post quã habet pœnã,non petat rem.& etiam quó ad soluendũ, vt habeat
11 exceptionẽ super illa re.& in ista opi.est etiã.d.Raph.† Sed quærit ipse,quid ecõuerso,an cõuẽtio principalis vestita vestiat pactũ pœnale,si fuit promissa pœna nudo pacto. Dicit ipse q hic videt gl.per expressum q sic.dũ dicit. [Item intellige stipulatiõnẽ factã super principali:pactũ verò nudũ sup accessorio.] Intel ligendo accessorio.i.pœna. Nec ob.l.quãuis.j.de vsu.vbi nõ vetter est odiosum.& dicit Bal.hoc idẽ tenere in.l.in bonæfidei. ſ. eodẽ quia vsuræ accedunt sorti:sed pœna non accedit,sed succedit loco sortis:postea verò idẽ dominus Rapha.mutauit opiñ.et scripsit manu sua super lectu q putabat cõtrarium:quia tale pactum non potest inesse principali cõuentioni:cum sit super alia re,& non habet locum nisi principali deficiente.Breuiter de ista quæstiõe est casus.& miror q ipse allegat:cũ esset bonus textualis in l.seruus ea lege.ff.de ser.expor.q principalis conuentio vestita etiam bonę fidei, vt emptor & vẽditor,non vestit pactũ pœnale:nisi quatenus interest creditoris,quia patitur damnũ ex eo quia non seruatur contractus,attamẽ in pacto vsurarũ distingui tur.aut principalis conuentio erat bonæfidei,& vestit pactũ vsurarũ.vt in l.Publia.§.Lucius.ff.depo.Aut stricti iuris.& tũc aut pactũ vsurarium est super pecunia,& nõ vestitur.vt in l. quamuis.j.de vsu.Aut super alio, vt super oleo,vel frumẽto,& tũc secus.vt in l.frumenti.eo.tit.Et sic videt ex primo dicto q pœna sit magis odiosa quã vsuræ:licet ipse dicat econuerso. Qd' ergo hic dicitur accessorio in gl.non intelligo de pœna:sed de alijs cõtingentibus contractũ,vt de dandis fideiussoribus,vel pignoribus.& sic bene sentit ista gl.id qd'.ſ.dixi quòd iura dicentia pactũ nudum vestiri,debent intelligi quãdo ponitur super aliquo accessorio ipsius contractus:quia tunc ipsi contractui legẽ dat. vel quando põt esse pars contractus.vt in l.fundi partẽ.ff.de cõtrahend.empt.secus si super æquè principali.& ideò exemplum quod ponunt Doct.in hac l.quod fui stipulatus pecuniã.& per pactum fuit actum quod ires pro me Romam:non videtur bonum:quia istud pactum est super æquè principali.& hoc etiam est de mente Bal.quia tunc non dat legem cõtra dispo-
12 qualificat.† Quærit tertiò gl.in versi. [Item si nudo pacto.] clarum est quod quando principalis conuentio est vestita ab ipso initio,vestit pactum nudum incontinenti appositum.Sed quid si non erat vestita à principio,sed vestitur ex postfacto.An illud vestimentum nouiter acquisitum vestiat etiam pactum,vt si cõuenimus de permutando librum tuũ cũ meo,ista est nuda conuentio,ex qua oritur duntaxat naturalis si non interuenit stipulatio.sed si posteà impleo ex parte mea tradendo tibi meũ, tunc oritur ciuilis,& etiam actio præscrip.verb.vt l.iurigentium.§.j. ff.eo.& sic vestitur pro se,vt possim agere vt des tuũ. An ergo istud vestimentũ porrigat ad pactũ q fuit à principio appositũ iuxta illã conuentionẽ,puta vt vadas pro me Romam?Glo.hic tenet q non.qm ad hoc vt vestiat pactũ,requiritur vestimentũ ab ipso principio:vel si non fuit à principio,& superueniat ex postfacto,q fingat retro affuisse.vt i cõtractu cõditionali: i quo nulla obligatio vel actio nascit añ conditionis euẽtũ.Sed si conditio existat:nascit:& fingat retro nata:cũ depẽderet ex volũtate mea.non em cogebar tradere si nolebã,& conditio potestatiua non trahitur retro.vt in l.fi.ff.quæ res pi.ob.pos.& l.j.qui po. in pig.hab.Pe.cõtra gl.insurgit.dicit em q in isto casu. habita relatione conuentionis de permutando ad pactũ de eũdo Romã, resultat cõtractus innominatus facio vt facias:ex quo oriẽ actio p̃scri.veb.mihi implẽti cõtractũ.Doc.nostri dicũt q glo.habuit respectũ ad vestimẽtũ cohærãtiæ cõtractus.& in hoc gl.dicit verũ:sed Pe.ad vestimẽtũ rei interuẽtus.& in hoc verum dicit Pe. Aduerte.qa hic duo sunt videnda.primò an sit vnus cõtractus in nominatus,vel duo.& Pe.& doc.videt innuere q sint duo.primus principalis est ipa cõuẽtio de pmutãdo.Sed's est ille,q resultat habita relatiõe istius cõuẽtionis ad pactũ de eũdo Romã.& vult Pe.q si impleo primũ cõtractũ,tradẽdo rẽ meã,videor implere etiã secũdã:& sicut habeo ac.p̃scri.ver.ex primo, vt tradas tuũ,ita habeo aliã p̃scri.verb.ex scd'o,vt vadas p me Romã vnũ ergo ad idẽ implemẽtũ vestit vtrũq cõtractũ innominatum vestimento rei interuentus.secundò videndum est:clarũ est qd'

ex pri

ex primo nõ possum agere preſ.v̊.nisi illũ impleã, tradẽdo rem meã:& si eam offerã,& tu recuses, cũ locum habeat pœnitẽtia. Sed ego quæro an ad hoc vt possim agere ex scdo, requiratur q impleuerim primũ.Istã quæstionẽ mouet Cy. in l. in bonæ fidei. in iij̃q.q.ſ. eo. Loquit tamen quando priuata conuẽtio quæ erat bonæfidei.& sic vestita ab ipso initio,puta vendidi tibi rem pro centum pacto appositio q vadas pro me Romã.nam certũ est q statim mihi competit actio ad pretium.sed ob.executio nisi rem meã tradam vel offeram, an sit idẽ quantũ ad hoc vt vadas pro me Romã.& quidã dixerũt q sic:vt habeat actionẽ p̃scri. verb. sed obst.excep.Pe.dicit contrariũ,q ipso iure non habeo:qa illa oritur ex contractu innominato resultante: ergo non oritur antequã ipsum impleam realiter tradẽdo rem venditam. Sed Bar. in seq.q.videtur velle q habeam etiam cum effectu, & sine obstaculo exceptionis,etiã antequã impleam primum cõtractum: qm̃ ille secundus cõtractus innominatus resultãs habita relatione videtur per me impletus, eoipso q primum contractũ feci. ideo eũ vendidi tibi pro centum,vt vadas pro me Romam: sed ista venditio iã est perfecta.& amplius non habet reiterari: ergo impleui pro parte mea.nõ eũ promisi tradere, vt vadas pro me Romã.quia tunc restaret traditio fienda & antequã fieret nõ diceres impleuisse.sed vendidi,vt vadas pro me Romã, & ista vẽditio iam est perfecta.Et sic sequeretur mirabile,q possum agere vt vadas pro me Romã,& tñ non possum agere ad pretiũ.qa nõ impleui venditionẽ.plus vult Bar.in seq.q. q etiam si vendi tio esset cõditionalis.& cõditio esset defecta,adhuc possum agere vt vadas pro me Romã.qa sufficit q vendiderim tibi conditionaliter vt vadas pro me Romã. quia iã impleui quatenus in me est:nec curat quid postea sequatur.Et secũdũ hoc in q. gl.licet nõ impleuerim primũ contractũ,tradẽdo rem meã,& sic ex eo non possum agere vt tradas tuã. Attamen eoipso q conueni tecũ de permutando rem meam cũ tua,vt vadas pro me Romã videor impleuisse secundũ contractũ. q̃ omnia videtur mihi ab surdissima.& ideò in præsenti q.puto dicendum contrariũ eius quod docto.sentiunt:licilicet q non sit nisi vnus cõtractus innominatus:cuius pars dicitur esse id quod deuenit in pacto. nam ideo conueni de permutãdo meũ vt des tuum, & vadas pro me Romam,& si impleo ex parte mea tradendo,possum agere vna & eadẽ act.præsc.verb.vt tradas tuũ,& vadas pro me Romã.de
13 sequenti aũt dic vt dicã in seq.q.† Quartò quæriť in gl. in versi. [sed secus.] quid si primus contractus erat conditionalis. & sic conditione pendente nulla erat nata obligatio vel actio,sed nascitur ex postfacto conditione existente. An tunc pactum iuxta illam appositũ vestiatur ab ea.Glo.tenet q sic. quia ista actio licet hodie nascatur,fingiť retro nata,licet cõditionaliter.et sic potuit vestire pactũ.& dicit esse casum in l.si in vẽditione. de peri. & cõmo.rei vend.In ista q.Docto.videntur distinguere tres casus,nã aut quæritur an istud pactũ habeat informare actionem ex veteri contractu.& hic simpliciter & indistinctè dicũt quod nõ,quia nõ reperit eam informandã:cũ pendente cõditione nõ esset nata.qd' etiã voluit gl.in l.pacta cõuenta.* ff.de contrahẽ. emp.* Aut quæriť an hoc pactũ vestiat cohærẽtia istius cõtractus cõditionalis.vt pariat act.præscri.ver.& tũc dicunt esse distinguẽdum an cõditio existat.& tũc vestitur.& istud voluit dicere hic gl.nihil aliud.& in hoc est differentia inter istã q.& præcedentẽ.qa hic vestimẽtum fingitur retro, & à principio affuisse.nõ sic in q.præcedẽti.qa.l.ibi erat cõditio potestatiua, q̃ non trahiť retro.vt in l.potior.qui po.in pig. ha. Si verò cõditio deficit,nõ potest dici qd' vestiat. quia cõtractus qui nunquam produxit act.pro se,nõ potest facere vt pactum producat: quod est iuxta se positum. Certè ista eadẽ distinctio cadit in præcedenti membro, quando quæritur an informet act.ex contractu: licet enim pendente conditione vel ea defecta nõ informet, quia nõ repetit informandum. ipsa tamen existente potest informare.& hæc est veritas. Aut quæritur an oriatur actio præscrip.ver.non ex vestimento cohærentiæ contractus,sed ex vestimento rei interuentus ex cõtractu innominato,qui resultat habita relatione pacti ad cõtractum:& tunc Barto.hic dicit q illa oritur etiam si conditio deficit:nam ideo vendidi cõditionaliter,vt ille iret pro me Romam.& eoipso q vendidi,impleui cõtractum:nec postea curatur quid sequatur. & ita dicit se intelligere l. si in venditione.quam gl.allegat.ſ.quòd pactum nõ vestiatur cohærentia contractus in casu illius l.sed rei interuentu conditione defecta. Verè magnã admirationẽ recipio de verbis suis: qui tantum in speculatione trãsgressus est,quod nõ consideravit quid diceret. nam illa l.si in venditione.non loquitur quãdo cõditio deficit, imò tunc non haberet locũ quod ibi dicitur,sed loquit quando extitit.nec est verum q in casu illius l. habita relatione pacti ad contractum,resultet contractus innominatus: quia pactum ibi non tendit ad producẽdum actionem nouam:quod esset necessarium,si nollemus illud dicere:sed tendit ad cõseruandum iam productam,cuius rei gratia sciendũ est quòd si vendo tibi rem sub conditione.quia pendẽte cõditione contractus nõ est perfectus,periculum rei interim ad me pertinet:si ergo res periret interim,licet postea conditio existeret,nõ possem agere ad pretiũ. quia non possum tradere rem.licet hoc nõ contingit culpa mei. Sed si pactũ fuisset actum q periculum ad se pertineret, tũc existente cõditione possum agere ad pretium,non ex pacto: qa nõ tendit ad hoc,sed ex primo cõtractu venditionis:ex quo fuit orta actio conditionaliter.q̃ actio conseruatur conditionaliter per pactũ:vt si conditio existat possim agere:licet rẽ non possim tradere.Non ergo est quærẽdũ in casu illius l.an illud pactũ vestitur cohærentia contractus,vel rei interuentu,postquã ex ea nõ est agendũ:nec ibi resultat cõtractus innominatus. Nã nõ ideo vendidi,vt suscipias in te periculũ.sed perhibendo pretiũ. & sic illa l.nec facit pro gl.nec p Bart.dico ergo qd' in ista materia nõ semper est vera opi.Pet.& aliorum q vbicunq habita relatione pacti ad cõtractũ possit resultare cõtractus innominatus, quod propter ea resultet,sed solũ quomodo apparet de intẽtione partiũ.qd' ideò contraxerunt vt fiat illud qd' deuenit in pacto: aliàs non contrahitur.vt si vendidi tibi pro.x.librũ,pacto apposito q vadas pro me Romã,tunc resultat dictus cõtractus,qñ apparet q non fuissem aliàs cõtracturus nisi vt vadas pro me Romam. quod præsumitur si fiat.vt puta si vẽdo tibi vt vadas pro me Romam,aliàs præsumor potius vendere vt habeã pretium. & ista præsumitur potius causa finalis,quã vt vadas pro me Romã,& effectus est magnus:quia primo casu si non ires pro me Romã, possem reuocare venditionem:& si traditionẽ rem possem eam condicere casus est singularis in l.cum te.j.de pac.inter emptorẽ & venditorẽ. In secundo aũt secus. sed deberem agere vt vadas Romam,sicut non possem rescindere contractum si non traderes pretium.quia deberem agere ad pretiũ l.in ciuile.j.de rei vendi.& eo casu quo resultat contractus innominatus , vadunt ille opiniones:de quibus suprà dixi,an possit agi ad id quod deuenit in pacto antequam impleatur primus cõtractus: & inter illas puto quod Bar.dicat verius,quòd possit agi cum effectu.cũ videatur pro sua parte impleuisse. De sequẽti autem q. gl. vide hic per Bar.distinguentem.& multas alias quæstiones vide per Cy.in l. in bonæfidei.

2 ☞ *Per diuturnam præstationem quando quis obligetur in futurum?*
3 *Quid in obligatione personali?*
4 *Sicut diuturna præstatio inducit probationem tituli allegati,an ita & diuturnum silentium cum patientia?*
5 *Si permisisti me tenere rem tuam quam possidebas. & ciuiliter & naturaliter, & te absente occupaui naturalem,an perdas ciuilem quam animo retinebas?*

LEX XXVIII.

1 SI certis annis. † Pactum nudum ex diuturna præstatione non vestitur. h.d. Sicut ergo tẽpus nõ est modus inducendæ obligationis.l.obligationum ferè.§.placet.ff.de act.& oblig. Ita non est modus obligationis inualidæ validandæ.& ad hoc allegatur ista l.sed bene est modus obligationis validæ allegatæ,aliter nõ probatæ probãdæ.& iste est casus in l.cũ de in rem verso. ff.de vsuris.Et vide glo.quæ ponit ista tria mẽbra & Bart.ipsam extendit.& vide per eum plenissimè,qui multa bona & vtilia dicit in paucis verbis quã facit hic Bal.per plura verba. Venio ad casum. & tene primum.& sume exemplum glos. Tertium non est bonũ.qa text.loquitur qñ conuẽtio erat vtilis ex eo qa nuda: sed in eo exẽplo etiã si fuisset vestita stipulatione, esset inutilis: quia seruus non obligat nisi naturaliter:& licet postea fiat liber, nõ tñ tenet efficaciter ex añ gest.vt j.an seruus p suo facto post ma.tene.per totũ.Nũc opp.quatuor modis p declaratione glo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Per tps lōgū. Adde q̄ dicat tps lōgū gl.i l.cū de rē vēro ff.de vsu.Bal.l.i.spe riū.ff.de iur. om. iu. l.fi.C.de pscri. lōg. temporis. Host.in c. pe.de consue.

b ¶Memoria. Adde q̄ tps cui⁹ memoria fi extat ī cōtrariū, idē operat q̄ priuilegiū fcm̄ Io.mo.i.c.ij.d præben.lib.vj.

quod ista.l.non habeat dubiū quia soluens potest repetere solutum tanquam indebitum.vt in toto tit.de condi.inde. Quid ergo dubium est an teneatur soluere in futurum,nam qui habet actionē ad repetendū, fortius habet exceptionem ad non soluendum.vt in regula non interest &c.Solut. si soluisset ignoranter,fateor contrarium:sed ita intelligendo etiam cum soluat,tunc nō potest repetere solutum.vt in l.cuius per erorem.de reg.iur.& tamen non tenetur soluere in futurum.dic ergo non refert soluere scienter vel ignoranter,quantum ad hoc vt in futurum soluere non cogatur.Sed ad hoc vt repetat solutum, bene refert an solueret scienter vel ignoranter.& an fuerit ignorantia iuris. & adhuc non reperitur:quia erat naturaliter debitum. vt l. error.j. ad l.fal. An facti.& adhuc repetitur. Item opp.de l.j.j.de fideiuss. vbi pro resol.rei reconualescit vltima voluntas non solennis, vt teneatur soluere in futurum.So.ibi est speciale fauore vltimę volun.& alimentorū.& istam tenent cōiter Doct. intelligūt tñ si soluitur scienter,vel per errorem iuris.Si autē facti,non recōualesceret.Item dicit ibi Bal.quod non recōualescit,vt detur actio ex testamento.Sed q̄ possit implorari officium iudicis ex æquitate.quia legatum alimentorum consistit plus in facto quā in iure.vt l.seruos.de ali.& cib.leg.& valet licet factum seruo: vel alteri incapaci de iure.quia non sunt capaces de facto. volunt tñ comedere sicut alij.& hoc magis attendit.Idē dicit Bart. q̄ esset in alio legato æquè fauorabili.puta dotis,vel pig.eadem ratione.nec obstat huic dictō.l.cum de in rem verso. ff. de vsur. quia loquitur in dote.& tñ requiritur longum tēpus.vt l.j.de le. ij.quia ibi non erat fauor vel voluntas,cum loquatur de contractibus.Tertiò oppo.de l.cū fidem.j.de nō num.pec.vbi per vnicam solutionem validat cōfessio quæ erat inualida.Sol.ibi non erat inualida propter defectū suīpsius.sed propter quoddā extrinsecū.Sed quia facta super mutuo,in quo lex deponit obstaret exceptio non nume.pec.ei.qui soluere incœpit.& sic remanet confessio valida.Sed hęc conuentio erat inutilis propter defectum suīpsius.& sic nō obstat exceptio nisi intentionis: cui posito quòd renuntiaret,non interueniisset conuentio nuda,nec
2 efficeretur vestita,nec ad hoc durat exceptio.† Quintò & vlti-
a mò opponitur.quod si soluat per tempus lōgum, puta decēniū sufficiat q̄ teneat in futurum soluere.vt d.l.cum de in rem verso.Solu ibi creditor allegauit causam validam & efficacem.quia dicebat aduersarium per stipulationē sibi promisisse, vel mutuum vel dotem recepisse,non tamen poterat probare nisi per solutionem vsurarum factam longo tempore.Certè ex prætiptione illius.l.resultat probatio tam debiti principalis,quā etiam vsurarum.& sic stipulatiōis vsurarum.& dicitur stipulatio præsumpta à iure ex diuturna præstatione.super qua Rof. in libellis fecit vnam rubricam.& quā plurima dixit super ea materia: Aut ergo agens fundat se super tempore, solū dicendo peto te condemnari in quolibet anno,quia mihi soluisti tanto tempore. & tunc libellus est reiciendus.quia non concludit:quia tempus non est modus inducendæ obligationis.vt l.obligationum ferè.
b ff.de actio.& obli.vel allegat tantū tempus cuius memoria non extat in contrariū.per l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æsti.q̄ tenet Bar.hic.& gl.in c.fin.xviij.quæstio. vltima. & Io.an.in c.peruenit.de censi.& ibi plenè tractatur per Canonistas de materia huius l.& sic quando allegatur curius tanti temporis,non expedit allegare causam vel titulum:quia de se titulū importat,cum habeat vim constitutiōis:vt dicto §.ductus aquę & probatur in c.j.de præscrip.libro.vj.Sed Pet. videtur tenere contrarium,dicens q̄ de rigore iuris istud procederet in prescri
3 ptione iuris realis.† Sed quando quæritur de obl.personali,non sufficit solutio tanti temporis ad probandum q̄ soluens sit obligatus.nisi allegetur aliqua causa habilis ad obligandum. & certè tunc non requireretur curius tanti temporis:sed sufficeret longum tēpus.vt d.l.cū de in rem verso. Cōiter tñ practicatur contrarium. Nam & libellantes dicunt talem obligatū ex iustis causis & titulis loco & tēpore allegādis.& q̄ soluit cōiter.x.vel. xx. vel. xxx.& etiam tanto tempore cuius memoria non extat:si esset v era opi.Pet.omnes errarent scd̄m Albe. agens se fundat in cā inhabili,dicens aduersarium teneri ex tali conuentione nuda,& soluisse per lōgū tps & lōgissimū.Et propterea cōuentionem esse vestitā per diuturnā solutionē.Sed & adhuc talis libellus non concludit:nec tenetur aduersarius rndere tāquā inepto per hanc legē:nisi concurrēte fauore cum solutione triennij scīē ter facta.vt dixi.Sed cōtrà.q̄ imò cōuētio nuda vestiat per diuturnā solutionē indistinctē,vel rei interuētu:solutio eīn facit ad propositū.Nam solutio vestit pactū nudum ad cōmodum soluentis.Si aūt hic vestiretur,cederet ad incōmodum. Itē ibi conuentio nuda facta fuit tēpore conuentionis.hīc aūt dudum añ, & post secuta est solutio.Item soluens hoc non soluit, vt corroboraret nudā conuentionē:sed vt liberaret se ab obligatione naturali,qua tenebatur:vnde non debet operari cōtrarium effectū. Ibi aūt soluit vt vestiret conuentionē.vt trado ibi pacto apposito vt vadas pro me Romam. Item adhuc oppo. q̄ inutilis obligatio efficiatur vtilis propter vnicā solut.vt infra ad l.fal. authē. sed cū testator.So.ibi erat inutilis propter detractionē falcidiæ: quæ est odiosa,cum fiat contra voluntatem defuncti.vt in l.Tiția.ff.ad l.fal.ideo soluendo aliquod legatum integrum, videtur velle adimplere voluntatem defuncti ad plenum:& renuntiare falcidiæ in omnibus alijs.hīc cessabat dicta ratio.Adhuc opp.de l.qui semisses.ff.de vsuris.So.dico quòd obligatio non assumit vires ex diuturna solutione.vt hic. Sed bene liberatio inducitur ex diuturna solutione facienda minoris quantitatis quàm debeatur,si debitum erat odiosum.vt in l. contraria. Nam aliquando inducitur ex sola taciturnitate.vt in l.cum post.in princip.ff.de iur.do.Sed si non erat debitum odiosum : & tunc cum esses mihi obligatus in decem quolibet anno,per longum tempus soluisti quinq̄:an sis ab illis quinq̄ liberatus: videtur quod sit distinguendum:an ego sciens te obligatum ad.x.recepi.quinque scienter per plures annos,& non es liberatus:cum ignoranter,& tunc secus per l.is qui.ff.quibus mod.vsusfruct.amit. Breuiter de hoc articulo tangitur per Barto.in l.si prius.ff. de oper. nouncia.in princip.Et per Cy.in l.cum notissimi.infra de prescrip.xxx.anno.& habetur per Innoc.in c.olim.de censi. Si verò agens fundat se in causa legitima & habili ad producendū obligationē efficacem,& ad ipsam probandam inducit solutionem longi temporis,tunc procederet libellus.vt in d.l.cum de in rem verso Subaudi nisi aduersarius probet contrarium.quia ista nō est præsumptio iuris & de iure:sed iuris tantum.quæ recipit probationem in contrarium.vt infra de proba.l.siue possidetis. qd̄
4 tenet hic Cy.†sed restat dubium.an sicut diuturna prestatio inducit proba.tituli allegati:ita & diuturnum silentium cum patientia:puta transiui per fundum tuum ad fundum meum per longum tempus te sciente & patiente,nunc dicerem quod hic non prescripsi seruitutem itineris:quia cum habebat causam discontinuatiuam,non præscribitur tanto tempore cuius memoria non existat.vt in l.seruitutes.la grand.ff.de serui.sed dico qd̄ nolo me fundare in præscriptione.quia mihi concessisti seruitutem:quia probare non possem: aliter volo probare per diuturnā patientiam an hoc sufficiat?Glo.in d.l.seruitutes.tenet quod sic per l.cum de in rem verso.Pet.tenet contrarium.quia ista loquitur in soluente.quod est plus.nam in eo est dare consensum sine dubio:non sic in patiente.nam non semper patientia habetur p consensu.imò pro dissensu in his quæ tendunt in præiudicium patientis.vt in.l.qui vas.§.vetare.ff.de fur.Bart. distinguit inter ea quæ sunt modici præiudicij, vt in seruitutibus realibus. vel personalibus:& tunc tenet gl.q̄ probetur titulus allegatus per l. si filius:de peti.hære.& per l.qui in aliena.ff.de acquir.hæredi.§. si filius.& per id quod no.in l.ij.j.communi diuidun.per gl.quæ tenet quod per patientiam longi temporis probatur diuisio allega.quæ est modici præiudicij.Sed in his quæ sunt magni præiudicij,tenet opinio Pet.q̄ si sciente & patiente te possedi rem tuā per longum tempus.Et tu tunc eam à me petis,& dicis qd̄ non potui præscribere sine titulo longi temporis,& ego nō ostendo de aliquo titulo ab aliquo acquisito,ego dico quod habeo titulū à te,quia mihi vendidisti,& tradidisti,nec statim fui effectus dominus.non tamen possum extendere,quia longo tempore fuisti passus me tenere & possidere:certè hoc non sufficit. Nam si hoc sufficeret,nugatorius esset titulus de præscriptione longi tēporis in quo oporter probare titulum habitum à tertio.nam sem per posseſſor allegaret titulum habitum à domino sufficit probare

a hare possessionem longi temporis cū patiētia:& etiam esset frustratorius titulus de prescrip.xxx.anno.cum per aliam viā posit se tueri.l.solennibus.j.de rei vendi.in fi.vbi gl. videtur tenere contrariū:quia si fuisti passus per longū tempus me possidere rē tuā & soluerim functiones fiscales,presumeretur mihi alienasse. Sed illa gl.reprehenditur.j.per Gul.& Bal.ad quod.l.nullo.j.eo. tit.Cætera vide per Bar.in l.cum de in rem verso.hic alle. & hic
5 per Cy.& per Canonistas in c.peruenit.de censi.† Quid autē in possessione,si permisisti me tenere rem tuā quā possidebas ciuiliter & naturaliter.& te absente occupaui naturalem , an perdas ciuilē quam animo detinebas?gl.in l.pe.in fi.magnæ glo. de ser. fug.tenet q̄ sic,si per decennium passus es.Breuiter etiam si nō fuisti passus:quia nescisti me,quia neglexisti petere , & sic recuperare naturalē,per decennium perderes ciuilem ratione obligationis præsumptæ ita intelligitur glo.illa.Sed si sciuisti & passus fuisti,nō requiritur tantum tempus ad perdendam ciuilem. Sed quid interest.dic vt per Inno.in c. querelam. de elec. & per Barto.in l.si de eo.§.si fortè.ff.de acqui.possess.

2 ☞Potest quis renuntiare ei quod pro se introductum est.

3 *Per pactum extraiudiciale non potest quis prorogare iurisditionem iudicis non sui, & cui nullo modo subest.& si in instrumento consentiat se posse ubique conueniri, ubicunque fuerit repertus,per hoc non tribuitur iurisditio iudici non suo, & si coram eo conueniatur,potest forum declinare ante litis contest.& uide nu.6.*

4 *Quòd aliud sit prorogare iurisditionem iudicis non sui,& cui nullo modo quis subest, & aliud renuntiare priuilegio fori,& qui possit renuntiare priuilegio fori , & quòd possit ista renuntiatio fieri per pactum extraiudiciale.& nu.5.*

5 *Laicus sine licentia sui iudicis potest prorogare iurisditionem iudicis non sui per pactū: dummodo fiat coram iudice,cuius iurisditio prorogatur.*

6 *Remedium ut quis possit ubique conueniri.*

7 *Confessio habet uim renuntiationis & pacti.*
Verba enunciatiua interdum inducunt dispositionem.

8 *Non potest quis decipere illum qui secum contraxit.*
Iudex qui indebitè absoluit partem ab instantia iudicij,quæ absolutio est interlocutoria,ita facit litem suam sicut quando profert iniquam sententiam diffinitiuam.

9 *Exceptio declinatoria quæ poterat opponi coram ordinario , potest opponi coram delegato ab eo dato,& illa quæ non poterat apponi coram ordinario , quia ei fuerat renuntiatum,nec etiam coram delegato ab eo dato.*

10 *Iudex qui male iudicat,sicut facit litem suam:ita arbiter uel arbitrator, sed tamen non tenentur nisi de dolo & lata culpa.*
Quid in consultore cui causa per iudicem fuit commissa? & quid in teste uel notario?

11 *Statuta si dicunt quòd quando causa uertitur inter consanguineos debeat fieri compromissum,an intelligantur de tota causa,an etiam de aliquo articulo non concernente negotium principale?*

12 *Casus in quibus non potest quis renuntiare iuri pro se introducto.*

LEX XXIX.

1 SI quis in conscribendo.† Potest qs renuntiare priuilegio fori , & omni alteri iuri introducto in eius fauorem,& iudex admittens exceptionem fori nō ad-
2 mittendam,facit litem suam.hoc dicit not.ista singularis.l.† Et semper allegatur,q̄ potest quis renuntiare ei quod pro se introductum est.facit.l.si iudex circunuento.de mino.& ff.eod.l. pactum. Dubitatio huius.l.erat:quia ista renuntiatio erat facta extra iudicium in instrumento contractus.Nam promittit debitor 7
& consentit se posse vbiq̄ conueniri coram aliquo iudice , non obstante quocunq̄ priuilegio fori. Si enim coram aliquo iudice fieret ista renunciatio,& q̄ posset conueniri corā illo,etiā de iure veteri non erat dubiū q̄ valebat,vt in l.j. ff. si quis in ius voc.
3 non ie.& in l.si fideiussor.in prin.ff.qui satisd. cog. † sed per pactum extraiudiciale non poterat prorogari iurisditio iudicis nō sui.vt in l.si conuenerit.ff.de iur.om.iud.alleg.in prin.gl.ma.pro contraria.& illa poterat facere dubium.Sed certè aliud est prorogare iurisditionē iudicis non sui,& cui nullo modo quis subest,& fateor q̄ istud nec olim nec hodie fieri potest per pactum extraiudiciale:vt si quis in instrumento cōsentiat se posse vbiq̄ conueniri,vbicunque fuerit repertus:puta Boñ. Floren. &c. & vbiq̄ locorū,& tunc per hoc pactum non datur iurisditio iudici non suo:& si corā eo conueniatur,potest forū declinare ante li-
4 tis contest.vt in d.l.si conuenerit.† Aliud est renuntiare priuilegio fori,quo casu non dat iurisditionem ei qui nō habet;imò cū ab illo qui habet esset exemptus per priuilegium, per hāc renūtiationem ad ipsum reuertitur. Pone exemplum in scholari qui subest iurisditioni potestatis , tamen habet priuilegium per au-
then.habita * j.ne filius pro patre.vt * posit declinare iurisditionem illius,& petere se remitti ad rectorem.Item in milite,qui potest se remitti ad magistrum militum,puta suum capitaneum,vt l. magisteriæ. j. de iurisdict.om.iud.Item in clerico qui obtinuit à Papa q̄ coram episcopo suo nō possit inuitus conueniri, licet coram alio quodam.puta Archidiacono , vel conseruatore.certè possunt isti renuntiare huic priui- b
legio:& sic poterit conueniri corā potestate,vel episcopo:quia res per hoc reuertitur ad sui naturā.quod est facilius , vt ff.e. l. si vnus.§.quod & in specie dotis. Et dico q̄ hoc poterit facere clericus absq̄ licentia illius specialis iudicis,propter rationē prędi c
ctā.licet non possit prorogare iurisditionē alterius iudicis penitus nō sui:putaalterius epi,nisi cū licentia sui epi.vt in c. significasti. de fo. cōpe.& si vellet prorogare in laicū d
etiā cum licentia epi, non posset.eo.tit.c. si
5 diligenti.† Sed laicus sine licētia sui iudicis bene posset prorogare iurisditionem iudi-
b cis non sui.vt in l.j.j.de iur.om.iud.& pos-
c set fieri ista prorogatio per pactum,dūmodo fiat coram ipso iudice cuius iurisditio prorogatur.vt ff.de iudi.l.j.& extrà de iud.c.j.non aūt per pactū extraiudiciale.vt d.l.si conuenerit.licet renūtiatio fori bene posset fieri per pactū extraiudiciale.vt hic:quia rediī ad suum iudi-
6 cem ordinariū non aūt progatur iurisditio iudicis.† Est ergo remedium vt quis possit conuenīri vbiq̄ locorū,q̄ ꝓmittat soluere vbicunq̄ fuerit inuentus.& tunc ratione collatæ solutiōis sortitur vbiq̄ forū,sicut si ibi cōtraxisset.vt l.cōtraxisse.ff.de act. & ob.& probat ista practica in l.Titiū & Mæuium.§.tutores.ff.de admi.tu.& in l.Lucius.la j.ff.depo.Et ista est cōmunis opi. doc. vt not.Cyn.in l.si quis in conscribendo.C.de episco.& cleri.vbi ista.l.ponitur de verbo ad verbum.Sed do.Raph.tenet q̄ etiam si non conferatur solutio,sed consentiat se posse conueniri vbicunq̄ fuerit inuentus,q̄ istud sufficiat per c.dilecti.de foro compe.& per.l.in bonæfidei.in fi.ff.de eo quod cer.lo.& ratio est.qa tacitè videtur promittere ibi soluere , postquam vult ibi posse conueniri.cum solutio sit fienda in loco vbi petitur.vt in l.vltū. ff.si cer.peta.& quia ratione collatæ solutionis posset ibi conueniri.licet de conuentione nihil esset dictum:quia venit in consequentiam.Ita & econuerso si fit mentio de conuentione,sufficit: licet de solutione nihil sit dictum.Et putat hanc opi.esse conformem iuri ciuili & canonico. Ego bene vidi hoc seruari in curia Romana in instrumentis quæ ibi fiunt,vt pars se submittat iurisditioni cuiuscunq̄ iudicis ordinarij etiam non sui:& hoc solū sufficit,vt coram quocunque possit trahi.& ita vidi seruari de facto.Sed ad.l.si conuenerit.ipse non respondet.nec video qualiter posset responderi.ideo de ista practica mirabar: quia contra communem sententiam doc.Nunc ergo no.j.in prin.dum dicit [si confessus &c.]† quòd confessio habet vim renuntiationis & pacti.quod probatur in l.tale pactum.in prin.ff.eod. licet confessio sit quædam renuntiatio,sed renuntiatio & pactum sit dispositio.& sic verba enuntiatiua interdum inducunt dispositionem.quod dic,vt in l.ex hac scriptura.ff.de dona.per Bart.& in
8 l.ex his.j.de mil.te.† Item no.circa medium quòd nō debet quis
d decipere illum qui secum contraxit.facit.ff.de instī.l.sed & si pupillus.§.sed & si aliās.ff.de instī. & de exerci.l.j.§.magistrum.facit. l. iij. §.j. ff.de arbi.Item no.circa fi.primò quòd iudex qui indebitè absoluit partem ab instantia iudicij:quæ absolutio est interlocutoria vt not.per Bartol.in l.Titia.ff.de accu. ita facit litem suam sicut quando profert iniquam sententiam diffinitiuam. Si enim admittit exceptionem declinatoriam fori,absoluit reum ab instantia iudicij : & pronuntiat se non esse iudicem competentem. & sentit hic Bartol.quòd teneatur in æstimatione totius litis: licet actori remaneat saluum ius agendi iterum per.l.pe.§.j.ff.ne quis eum qui in ius voc.sicut si iudex debitorem ad instantiam creditoris captum relaxaret indebitè.Sed Bald. tenet contra quòd non teneatur nisi quatenus religioni syndicantis,id est,syndico-
rum æquum videbitur.vt in l.si filius.ff.de iudi. & de var. * &
extraord. * cog. l. finali. vnde si facile est actori reinchoare litem condemnabitur solum in expensis factis in prima lite,

a ¶Sufficit.q̄ bare possessionem.Adde Bar. ba.cōsi.lvij.inci. clementissimum Deū. in x.co.in iiij.vol. idē Barba.consi.xij.inci. difficile est.in v. col. in iij.volu.

b ¶Prorogare iurisditionem iudicis. An qū prorogatur iurisditio iudicis sit necessarius consensus iudicis.vide per Ang in l.j.in ij.col. de iurisd. om.iud.

c ¶Per pactum. Adde Inno.in c. dilecto. de off.archi.gl.& Doc. in c. significantibus. de offi.deleg.

d ¶Decipere illū. Adde text.in l. sed & si pupillus.in §. sed & si aliās.ff.de instī. & in l.j. in §. magistrū. de exerci.ca. vtilem. xxij.q.ij. & in c. pen. de emp.& vend.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Exceptio declinatoria. Adde Lud. ro. in l.j.ff. de arbit.
b ¶ Iudicat. Adde l.j.ff. de var. & extraor. cog. insti. de obli. quę ex quasi delic. in prin.
c ¶ Et ita dicit. Adde q. Bal. in l. pupillus. §. si ex causa. ff. de mino. & l. de. ff. de his q fiunt sui. vel alie. iur. tenet cõtrariũ. & refert d. Bart. fozi. i suo cõil. ccc. col. vj. Moderni plerique tenuere contrarium.

quæ fuerunt perditæ propter dictam absolutionem. Sed si non est facile, potest procedere dictum Barto. lex autem in qua se fundat loquitur in eximente per vim. qui plus delinquit. s. dolo: sed hic iudex per imprudentiam: sed si dolo, adhuc posset procedere dictum Bart. Intelligę tamen quando talis interlocutoria esset valida: & sic facit præiudicium saltem in substantia. secus si esset inualida: & sic nullum faceret præiudicium per ea quæ not. in d.l. fi. de var. & extraor. cog. Item not. † quòd exceptio declinatoria[a] quæ poterat opponi coram ordinario, potest opponi coram delegato ab eo dato. Et econuerso illa quæ non poterat opponi, quia ei fuerat renuntiatum coram ordinario, nec etiam coram delegato ab eo dato. facit j. qui pro sua iurisd. l.j. † Item not. tertiò. & ad hoc sem
b per allegatur, quòd sicut iudex qui malè iudicat[b], facit litem suã: ita arbiter, vel arbitrator. sed tamen non tenetur nisi de dolo & lata culpa. postquam fuerunt assumpti de cõsensu partium. per l.j. §. j. ff. si men. fal. mo. di. Et idem videtur in consultore cui causa per iudicem fuit commissa. ad quod vide j. de discus. l. br. x. & quod ibi not. per Bar. Et idem videtur in teste. & in notario. vt j. de testi. l. si quando. in fi. Item in isto fine est vna glo. super verbo [sententia.] in fin. quam Barto. multum not. nam dicit posse hoc intelligi quando fuit factum compromissum de isto articulo duntaxat. scilicet an exceptio fori esset admittẽda vel nõ pro
11 pter renuntiationem. † Quod dicit facere ad statuta dicentia q quando casu vtitur inter cõsanguineos, quòd debeat fieri compromissum ad instantiam alterius eorum petentis. Pone ergo q vertitur dubitatio super aliquo articulo non concernente negotium principale, sed ordinem iudicij, vel instantiam, vna pars petit articulum compromitti virtute statuti. Altera pars dicit statutum debere intelligi quando peteretur compromissum super tota causa. Bart. dicit hanc glo. facere pro prima parte. & ad hoc
c vidi pluries allegari istum tex. cum glo. & ita dicit [c] domi. Raph. obtinuisse de facto, cum peteretur cõpromissum super tota causa. & dubitaretur an esset fiendum, & iudex sententiabat q fiendum nõ erat, ipse petijt compromitti istum articulum solum: an esset fiendum compromissum super tota causa vel non: & sic ex-
12 traxit de manibus iudicis suspecti. † Vltimò habes hic vnam gl. magnam quæ ponit multos casus fallentiæ ab ista regula. quòd potest quis renuntiare iuri pro se introducto. Barto. autem recol legit per modum distinctionis. Tu conclude quòd ista regula solum habet locum quando illud cui renuntiatur erat ius positiuum introdum merè in fauorem sui, & renuntiatio non induxit aliquid quod sit contra bonos mores, vel ad delinquendum: & quando talis renuntians est talis conditionis quòd potest sibi præiudicare. his concurrentibus habet locum ista regula: altero deficiente non: puta si non erat positiuum, sed naturale. vt l. ius agnationis. ff. eo. d. vel si erat positiuum, erat introductum ob publicam vtilitatem, vt sunt iura statuentia certam formam seruandam in actibus hominum: vt in l. nemo potest. de lega. j. vel iura fiscalia: vt in l. ius publicum. ff. eo. vel si erat introductum odio alterius, non fauore renuntiantis. vt in l. tamet si. ff. ad macedo. vel fauore tertij. vt in l. si vnus. §. ante omnia. ff. eo. vel communiter fauore renuntiantis, & publico seu tertij: quo casu si possunt separari, tenet quo ad ipsum renuntiantem, non quo ad ius publicum, vel tertij. vt in l. si vnus. §. Item si paciscar. ff. eodẽ. Secus si non possunt separari: quia tunc in totum nõ valet. vt in l. de die. ff. de pact. do. Item si esset contra bonos mores. vt in l. alia causa. §. eleganter. ff. sol. matrimo. vel induceret ad peccandum. vt in l. conuenire. ff de pact. dot. vel esset minor, aut mulier, qui nõ possunt renuntiare beneficijs pro se introductis: propter fragilitatem ætatis, seu sexus. vt not. in l. si iudex circunuento. ff. de mino. Cætera circa istam materiam vide per Cyn. in d.l. si quis in conscribendo. & in authenti. vt sine prohibit. ma. §. quia verò. & in Specul. de renun. & conclu. §. j. vbi plenissime prosequitur hanc materiã per singulos articulos, formãdo plures. q. Et adde quod not. per eundem. in tit. de proba. §. videndum. versi. sed pone. & versi. quid si ibi.

2 ☞ *In hæreditate viuentis, an positi quis habere spem probabilem?*

Si quis remittat alicui omne ius quod habet. uel habere sperat super bonis suis, uel alterius. ista remissio non extenditur ad hæreditatem postea directo ad ipsum deuoluendam: nec ad illam spem quæ oriretur ex causa de nouo superueniente.

3 *Quot modis dicatur esse contra bonos mores?*

Filius potest pacisci cum creditoribus paternis, quòd ipsum non contineant, postquam erit hæres patris, & sic super hæreditate paterna.

4 *Filius an possit uiuente patre liberare debitores paternos, & an teneatur seruare liberationem postquam erit hæres patris?*

5 *Pater an possit pacisci super hæreditate filij viuentis?*

6 *Si filij uiuente patre diuidunt inter se bona paterna, conferenda diuisionem post mortem patris, an post mortem illius possint eis per fiscum auferri?*

7 *Concessio præbendæ non uacantis an ualeat?*

Si à principio cum confertur beneficium uacans alicui, apponatur clausula quod ipso mortuo perueniret ad alium, non ualeret.

Si conferatur absenti beneficium uacans, cum clausula quòd si non acceptabit, conferatur alteri, non ualet hæc clausula.

8 *Non potest inferior à Papa dare speciale mandatum alicui de conferendo beneficium uacaturum, etiam incerti hominis: sed potest dare mandatum generale, puta suo uicario, quòd conferat beneficia quæ uacabunt.*

An in eo quod quis facere non potest, possit alteri facienti consentire?

9 *Differentia an quis promittat aliquem instituere, uel promittat sibi suam hæreditatem: quia non ualet promissio, an autem si promittat bona sua, etiam omnia.*

10 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum est in totum nulla, & non solũ in futuris, sed etiam in præsentibus: etiam si donator reseruauit sibi usumfructum.*

11 *An ualeat pactum uel conuentio super iure successionis futuræ conseruando. quòd peraeretur si pactum non fieret? & nu. 13.*

Clausula apposita in donatione, quod non possit illa reuocari propter causam ingratitudinis futuræ, non ualet.

13 *Statutum si dicat quod existente masculo, filia dotata non succedat ab intestato. an tunc cum filia dotatur, possit pacisci cum patre quòd sibi sit saluum ius successionis?*

14 *Quid si statutum dicat quod ingressa uel ingrediens monasterium non succedat patri, an ualeat pactum in contrarium, posito quòd statutum ualeat?*

LEX XXX.

1 DE quæstione tali. † Conuentiones seu cõtractus celebrati super hæreditate tertij adhuc viuentis sub spe ad ipsos deuoluendæ. non valet: nisi interueniente cõsensu illius, & perseuerante vsq; ad mortẽ. h. d. ista l. vulgaris, & est de quinquaginta decisionibus Iustiniani. vt colligitur eo q recitat opin. antiquorum, & super eis decidit. Et idem videtur dicendum de l. præcedenti: quæ idem facit. Et diuide in quinq; partes. Primò ponitur quæstio & dubitatio antiquorũ. vsq; ibi. [faciebat.] Secundò ponitur vna ratio pro parte negatiua, & altera pro affirmatiua. vsque ibi. [sed nobis.] Tertiò ponitur decisio pro parte negatiua. vsq; ibi. [nisi ipse fortè.] Quartò ponitur limitatio & modificatio decisionis. vsq; ibi. [iubemus.] Quintò & vltimò ponitur extensio ad alios casus, qui reperiebãtur etiã de iure veteri decisi. † In prima parte ibi. [spes alienæ hæreditatis fuerat &c.] videtur ergo per istũ text. q in hæreditate alicuius viuẽtis possit quis habere spem probabilem: sed si hoc est, quare nõ potest super illam cõtrahere tam vendendo quàm donando. vt in vltima parte huius legis: cum super spe probabili possit fieri contractus. vt j. de dona. l. spem. respondendo secundũ Barto. q ista spes de qua hic, nõ est à iure reprobata. quia depẽdet à mera voluntate illius. vt in l. post emãcipationem. ff. de lib. leg. tunc autẽ est probabilis, quãdo dependet à casu fortuito: nõ autem à mera volũtate alterius. & ideo si quis remitteret alicui omne ius quod habet, vel habere sperat super bonis suis vel alterius, ista remissio nõ extenderetur ad hæreditatẽ postea directò ad ipsum deuoluendã, quominus non obstante remissione posset adire. Nec etiã extenderetur ad illam spẽ quæ oriretur ex causa de nouo superueniente, sed solũ ad illam quæ ex causa subsistente tempore remissionis. & ita not. per Barto. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. obl. & in l. si vxor. §. diuus. ff. de adul. & etiam hic in fi. tãgitur per eũ. In text. ibi [mortuus fuerit.] subaudi qui viuebat. Idem videtur si erat mortuus, sed de eius morte dubitatur per l. nec nos. j. de capti. & quod no. Bal. ſ. e. l. j. In secũda parte in ver. [faciebat autem.] ibi. [quia adhuc &c.] ponitur ratio pro parte negatiua. & dum j. dicit. [& quia.] ponitur ratio pro parte affirmatiua. quia licet ista conuentio facta fuerit tempore prohito. scilicet viuente, illo de cuius hæreditate agitur: tamen fuit collata in tempus permissum. scilicet post mortem illius. & postquã ad eos deueniſſet hereditas. ergo &c. argumen. in l. in tempus. ff. de hæredib. instituen. In tertia parte. in versicu. [sed nobis.] ibi odiosæ.

[odiosæ.] i. odibiles secundũ Bald. Item ibi. [periculosi euentus.] subaudi illi de cuius hæreditate agitur, quia causant & votum captãdæ mortis inducunt, & propter hoc dicũtur cõtra bo-
3 nos mores, vt sequitur. † Et vide quot modis aliquid dicitur esse cõtra bonos mores, quod no. Bal. in l. pactũ. j. de colla. xix. q. Itẽ in quarta parte ibi. [& in ea vsq; ad extremũ &c. Sic ergo not. quod licet semel cõsenserit, põt pœnitere quousq; viuit: quia ex illo consensu nullum ius fuit acquisitũ ipsis cõtrahẽtibus: alias pœnitere non posset, vt in regula quod semel placuit. & ff. de aqua plu. arcen. l. in diem. In vltima parte ibi. [iubemus.] sed quę differentia est inter hunc casum & primum? Respondeo: quia in primo plures sperabant hęreditatẽ ad se deuolui, & pacisebantur super ea diuidenda. hic verò alter sperabat alter non, & primus cum secundo contrahebat, vendendo, pignorando, vel donando bona, cum ad eum ex successione peruenerint. & iste casus reperitur de iure veteri decisus, vt in l. quidã in iure. §. j. ff. de dona. in l. ij. in fi. ff. de his qui. vt indig. & hic in glos. quæ incipit [sed potius. Super secunda gl. quæ incipit [hæc lex.] in fi. contra istam glo. opp. de l. & suũ hæredẽ. aliàs est. l. iurisgentiũ. §. pe. in fi. ff. eo. vbi filius potest pacisci cũ creditoribus paternis quòd ipsum non conueniant postquã erit hæres patris, & sic super hæreditate paterna. Solu. speciale est ibi duplici fauore. s. liberationis, & filiationis. & sic alio modo non possit pacisci. nec etiam
✠ alius quàm filius. vel q etiam alius posset ✠ peruenire ✠ ad libe-
4 rationẽ, & sic est solus vnus fauor. nam non pacisc itur ibi super hæreditate viuentis: quia illæ actiones quæ cõpetunt contra patrem, sunt in bonis paternis, sed in bonis creditorũ, secundũ dominũ Raph. quod placet. † econtrà verò an filius possit viuente
a patre liberare debitores paternos, & an teneantur seruare liberationem postquã erit hæres patris, ista. l. facit q non. imò q hæreditas sibi auferatur tanquam ab indigno. vt in alia glo. quæ incipit [sed potius.] iuncta ista gl. quæ vult q habeat locũ in filijs. vide de hac quęstione per Bar. post Dy. in l. cũ dñs. §. fi. de pecu-
5 lega. & in l. filius. ff. de sol. & tetigi. ſ. eo. l. filius. † Item an ista. l. habeat locum in parentibus pacisc entibus super hæreditate filij viuentis, videtur q non: quia nunquã ipsi optant mortem filiorũ: sed prædiligunt eos superuiuere sibi. vt in l. nam & si parẽtibus. ff. de inoffi. testa. & sic cessat ratio huius. l. Contrarium determi-
6 nat Bald. hic. quia non saltem cessat ratio posita in fi. huius. l. † Si ergo filij viuente patre diuidunt inter se bona paterna, conferendo diuisionem post mortem patris: videtur q post illius mortem bona possint eis per fiscum auferri. per id quod dicitur in alia gl. Ideo caueant. nam Bar. in d. l. cum dominus. videtur sentire q si
7 la pœna etiam sibi locum vendicet in filijs. † In alia glo. quæ incipit [sed potius.] ibi. [quòd tenet concessio præbendæ non vacantis.] Aliqui habent q non tenet. & hoc magis placet, per id quod infrà subijcit gl. quod falsum est. & vult dicere quòd si cõferatur præbenda vacatura certi hominis post mortem illius, nõ valet per hanc. l. Sed si incerti, puta prima præbenda quæ vacabit, tunc valet: sicut pactum super hæreditate futura hominis in-
10 certi. vt l. ij. §. pro illo. ff. pro socio breuiter de iure canonico in Papa qui potest omnia, ista distinctio esset bona. ipse enim concedit beneficia vacatura hominis incerti, sed certi non consueuit conferre, Inferior verò à Papa nec certi neque incerti potest conferre, etiam de voluntate illius cuius est beneficium: licet in contrarium faciat ista lex. vt in c. ij. de concess. præbend. & ibi notatur in gl. iij. & etiam si sit legatus de latere. vt in c. dilectus. eo-
b dem tit. licet legatus possit reseruare [b] sibi collationem beneficij vacaturi. vt in c. generali. de offic. delega. lib. vj. Et not. glos. Accur. in l. si certarum. in fin. ff. de testa. milit. vnde etiam si à principio cùm confertur beneficium vacans alicui, opponeretur clausula quòd ipso mortuo peruenirет ad alium, non valeret vt in c. accepimus. extra de pactis. Et si conferatur absenti beneficium vacans, cum clausula quòd si non acceptabit, conferatur alteri: non valet hæc clausula. vt in c. si tibi absenti. & ibi no. in glo. sed
8 cum quid. de præben. libro vj. † Nec etiam potest inferior à Papa dare speciale mandatum alicui de conferendo beneficium vacaturum etiam hominis incerti, puta primum vacans: quia videretur fieri in fraudem consilij generalis. de quo in dicto ca. ij. sed bene potest dare mãdatum generale, puta suo vicario quòd conferat beneficia quæ vacabunt. vt in c. fi. & ibi not. de offi. vica. lib. vj. In alia glo. quæ incipit [sed ipse.] ibi. [& sic no. quòd non potest facere.] Istud notabile colligitur ex hac. l. non enim hic consentit in eo quod facere non potest. nam ipse non potest taliter pacisci super sua hæreditate, q ipse obligetur ad ipsam dandam alteri. vt
b ſ. eodem. l. pactum. Et eodẽ modo non posset consentire alteri, taliter quòd cõsentiẽs obligaretur. Sed hic non obligatur: quod patet. quia potest recedere à cõsensu quousque viuit. vt dixi super text. quod facere non posset si ex illo consensu esset obligatus. vt ibi dixi. An autem istud sit verũ in se vt in eo quod quis facere non potest, possit alteri facienti consentire. dic vt not. in l. si fundus. §. j. ff. de pigno. & in regula iuris. Aliud est vendere
9 &c. † In glo. ibi. [per stipulationem.] tamen ista gloss. prima facie videtur velle facere differentiam inter stipulationem, & pactum. s. quod pactum super hæreditate viuentis non valeat: vt in hac l. sed stipulatio sic. cuius contrarium voluit alia glo. suprà. quæ incipit [per stipulationem.] nam intelligit hanc. l. etiã si interueniat stipulatio. & bene. dic ergo quòd ista non fuit intentio glo. sed alia, quòd longa est differentia an quis promittat aliquem instituere, vel promittat sibi suam hæreditatem. & tũc nõ valet promissio. vt in l. pactum. ſ. eod. Aliud est quòd promittat sua bona etiam omnia: quia tunc valet & obligat statim. & si cõferret post mortem, puta omnia bona mea do. post mortẽ meã, adhuc valeret: quia intelligeretur de bonis quæ habebat tempore promissionis, & non venirent postea quæsita. licet in contrarium faciant illa verba post mortem. quasi intellexerit de omnibus bonis quæ tempore mortis habebat. cuius contrarium vult ista gloss. & etiam Doctores, quod est sing. vt ista generalis promissio, vel donatio de omnibus bonis suis post mortem restringatur ad illa quæ habebat tempore promissionis vel donationis, & non extendatur ad alia. per. l. si ita. de au. & argen. lega. Sed in contrarium facit. l. cogi. in princ. ff. ad Trebel. Solu. in vltima voluntate si quis relinquat alicui omnia bona sua: videtur sensisse de præsentibus & futuris. & ibi fauere vltimæ voluntatis, quæ extenditur: nec redditur nulla ex hac extensione: secus si in contractibus: qui non sunt ita fauorabiles. & ex ista extensione redderetur donatio nulla. quoniam per indirectum auferret liberam testamenti factionem, seu facultatem habendi hæredem ex testamento, vel ab intestato: quia nullus vellet eius hæreditatem apprehendere, cogitans quòd necesse haberet omnia bona tradere donatario. & hæc fuit sententia Per. super hac gloss. quam sequuntur Barto. & Bald. & quasi omnes exceپto Ange. de perusio. qui disputando tenuit contrarium: sed probationes suæ non vrgent, quia concludunt quòd non tollitur facultas testandi directè, cùm non efficiatur intestabilis, sed hoc negant prædicti Docto. sed dicunt tantum valere tolli per indirectum quàm directò. arg. c. cum quid vna. de reg. iuris. in
10 vj. & istud quotidie contingit de facto. † & plus tenet Bald. licet Bartol. non determinet, quòd donatio præsentium & futurorum in totum erit nulla, nõ solùm in futuris, sed etiam in præsentibus. & istis diebus consului secundũ istam opinionem. quã etiam sequitur do. Raph. Bar. etiã consuluit eo casu quo reseruauit sibi vsumfructum: quia de vsufructu non potest testari post eius mortem, cum confirmatur morte. nec etiã de fructibus perceptis, si extarent: quia includerentur appellatione præsentiũ & futurorũ: & venirent in don. In gl. fi. ibi. §. [de illo.] dic q ibi de hæreditate incerti hominis. hic certi. Itẽ in sequenti contrario venit hæreditas ratione cuiusdam necessariæ cõsequentiæ. Item in
11 alia l. si quis seruũ. ff. de act. emp. valet pactũ propter necessitatẽ præcedentis contractus. † Vltimò Bar. latis vtiliter examinat materiã huius. l. per quatuor quæstiões principales: ad quas semper recurritur. prima est an valeat pactum vel conuentio super iure successionis futuræ conseruando, quod perderetur si pactum non fieret. & in hoc breuiter aduerte, quod aut veniret perdendum facto testatoris: puta si filius commisit causam ingratitudinis, propter quam potest exhæredari, & faciat pactum cum patre quòd ipsum non exhæredet. & tale pactũ valet: quia iniuria præterita potest remitti. vt in l. in ipsius. j. fami. ercisc. & in l. ij. §. fina. ff. de libe. leg. & si eum exhæredaret, esset iniusta exhæredatio. & rumperetur testamentum per querelã. non sic si iniuria

a ¶ Viuente patre. Adde Spe. in tit. de pac. in §. pen. versi. quid si filius. Lap. & domi. in c. quamuis. de pac. lib. vj.
b ¶ Reseruare. Adde glo. in c. dilectus. de offic. leg. c. cum dilectus. de iur. pa. c. præsenti. & c. deliberatione. de offic. legat. lib. vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ☞Succedat. Adde Ludo. Ro. in l. stipulatio hoc modo. ff. de verobli. Abb. in repe. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. Pet. de Anch. consi. cclxviij. incip. pro & contra. Car. consil. lxviij. incipit. in ciuitate trigesti.

nondum erat cõmissa. & quia pactũ ꝙ pro cõmittenda nõ exhæredetur, quia dat materiam delinquẽdi. & dolus futurus remitti nõ potest. vt in l. conuenire. ff. de pac. do. & in l. si vnus. §. illud nulla. ff. eo. titu. Et sic nota. †secundũ Bal. non valere clausulam appositã in donatione, quod nõ possit reuocari propter causam ingratitudinis futuræ: licet cõiter in donatione apponat. quod tene mẽti. Et istis diebus allegaui istud dictũ in quodam cõsilio. Si verò illud ius successionis venit perdendũ ex dispositione l.
13 vel statuti, puta. †Dicit statutum ꝙ existẽte masculo filia dotata nõ succedat ab intestato, filia cũ dotatur pacisciť cũ patre quod sibi sit saluũ ius successionis, an valeat pactũ? videtur quod nõ: quia hæreditas nõ debet deferri per pactum, sed per l. vt in l. lege obuenire. ff. de ver. sig. & j. de pac. cõuen. l. hæreditas. In contrarium. nã iure veteri cũ pater emancipabat filium, soluebatur ius agnationis. & per cõsequens ius legitimæ successionis. & tamen pater cũ emãcipabat, poterat pacisci quod tale ius remaneret sibi saluũ, & valebit pactũ: licet hodie sit saluum etiã sine pacto. instit. de legi. agna. succes. §. fi. Bar. tenet hanc partem eo casu quo pater testando poterat prouidere filiæ, nõ obstante statuto quod loquitur ab intestato & sic nõ excludit à successione testamentaria. Sed si excluderetur ab illa: puta ꝙ nõ posset succedere ex testamento, vel ab intestato: tunc nõ dicit non valere. Tu aduerte ꝙ ista filia nõ est exclusa patre viuẽte. quia statutum eam excludit si decesserit pater cũ filijs masculis. & potest esse ꝙ ipse habeat masculos. decedat tamen sine eis. vnde exclusio venit fiẽ da tẽpore mortis, si tunc masculi extabant. Venit ergo hoc pactum ad conseruandum ius successionis à quo filia nondum est exclusa. Item ista exclusio nõ fiebat per statutum fauore patris, sed masculorum cui fauori pater renuntiare nõ poterat. vt in l. si vnus. §. ante omnia. ff. eo. Sed ipsi masculi sic: vt in l. præcedenti. Dic ergo in vtroq; casu. secundũ Bal. ꝙ aut masculi cõsentiunt in hoc pacto, & valet vtroq; casu. Aut non consentiunt, & tunc secus. Nec obstat ille §. fi. quia nihil facit ad propositũ: ibi enim pater promissione legis expressa potest sibi reseruare ius legitimæ successionis in bonis filij emancipati: non sic contrà poterat emancipatus reseruare sibi ius legitimæ successionis in bonis patris. quia iure hoc nõ cauetur, vnde nõ succedebat de iure veteri, nec de iure prætorio per bonorum poss. licet hodie succedat de iure ciuili per authen. de hæred. ab intesta. Cum ergo in casu proposito nõ reperiatur lex vel statutum ꝙ permittat filiæ reseruare sibi per pactum tale ius. imò in contrarium videtur casus. ff. eo. l. pactum. non valebit reseruatio: quicquid Bar. dicat. Sed si masculi consentiant; ideo valet: quia videntur renuntiare statuto facto in eorum fauorem. Et hoc præsuppositio talis filia non succedat patri ex pacto, sed de iure communi non remisso per statutum. Et sic non obstat ratio. ff. in contrarium facta de l. lege obuenire. & de l. hæreditas. Sí autem poneremus aliquã esse exclusam purè & simpliciter à successione alicuius. Pone exemplum in l. j. j. de secun. nup. tunc nullo modo per pactum posset recuperare talem successionem. quia tunc hæreditas deferretur per pactum, & non per legem: quod esse non potest. vt in iuri-
14 bus §. allega. †Pone exemplum. si statutum dicat quòd ingressa
a vel ingrediens monasterium non succedat patri, vel ꝙ sit exclusa ab hæreditate paterna, præsuppositio validitate statuti. nã ista filia est exclusa ab hæreditate viuente patre; vnde per pactum non potest recuperare. Cætera vide hic per Bar.

De transactionibus. Rubrica.

1 ☞Qualiter plures tutores teneantur, pro parte, an insolidum.
3 In casu quo tenentur insolidum, si unus tantum conueniatur: an habeat aliquod de quatuor beneficijs, quorum unum uocatur beneficium ordinis uel excussionis, aliud diuisionis, aliud cessionis, & aliud utilis actionis.
4 Si facta est transactio cum uno ex ipsis tutoribus seu curato. in casibus de quibus hic, an prosit alteri. & etiam noceat pupillo, uel adulto contra alterum?
5 Quare magis uni ex tutoribus uel curatoribus habenti beneficium cessionis, si soluat, & actio non cedatur, datur utilis ex æquitate, & tamen non uni ex fideiussoribus qui etiam habent beneficium cessionis?
6 Si fuit facta liberatio per acceptilationem præcedente aquiliana stipulatione, quæ habet uim solutionis, an extendatur ad tertium?

LEX I.

1 NEque pactio. †Líberatio facta per pactum gratuitum, vel per transac. vni ex tutoribus vel curatoribus, nõ prodest alteri, quominus conueniri possit pro mala administratione. h. d. Et reputatur valde difficilis propter gl. quæ primò præmittit vnum ad euidentiam. vicꝫ ibi. [cùm igitur]: postea determinat casum de quo quærebatur. Et pone casum ꝙ isti tres tutores vel curatores dãnificauerunt pupillum vel adultum in centum, qui postea maior factus liberauit duos gratis, & sic nihil habuit, vel non gratis cum transegit cum eis pro viginti, & à residuo eos liberauit. postea vult conuenire tertium, quem nõ liberauit. vel in totum, vt in primo casu, vel quatenus sibi deficit. puta in lxxx. vt in secundo casu. quæritur an possit? videbatur ꝙ non: quia cũ teneantur ex eadem administratione, licet quilibet insolidum, si administratio nõ fuisset diuisa per testatorem, vel per iudicem, videbatur quod liberatio facta illis porrigeretur ad omnes alios, sicut interruptio præscriptionis facta contra vnum ex pluribus reis debendi extẽditur ad alios. vt j. de duo. reis. l. fi. Contrarium respondetur, prẽmittendo primò ꝙ tale pactum vel transactio non prodest alteri quàm ei vel eis quibus est facta. & hęc sit regula generalis. quę traditur in l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. Ex quo infertur quod iste tertius poterit conueniri. sed inquantum? an in totum, an in residuo, an in virili, puta tertia parte? nõ declaratur in textu. Sed glo. voluit declarare, quod tamen facere non potuit: nisi primò sciatur qualiter teneatur, an quilibet pro parte tantum. an autem quilibet insolidũ. Item eo casu quo quilibet insolidum, si conueniatur vnus, an habeat beneficiũ ordinis seu excussionis, quod prius cõueniatur alter insolidũ, vel diuisionis, quod prius cõueniatur alter pro parte, si est soluendo. Itẽ an eo casu quo nõ est soluendo. & sic ille conuentus habeat necesse totum soluere, an habeat beneficium cessionis, quod nõ teneatur soluere nisi primò cedatur sibi actio contra alterũ: & sic non est cessa, an habeat vtilem actionem. nam ista quatuor beneficia locum habẽt inter plures tutores vel curatores. non tamen semper, sed aliquãdo vnum. aliquando alterum. aliquando omnia. aliquando nullum, & super hoc declarando gl. insistit. Et vult in effectu quod eo casu quo ille tertius non haberet aliquod de istis beneficijs, posset conueniri primo casu in totum: puta in centum. Secundo casu in eo quod restat, puta in octuaginta, quia quatenus recepit puta. xx. illa trãsactio prodest illi tertio. & nocet adulto quominus possit illũ conuenire ne bis exigat per l. si ex duobus. ff. de tuto. & ra. di. Et hæc colligũtur ex gl. ibi. [his ergo casibus &c.] Sed eo casu quo ille tertius haberet aliquod ex prædictis beneficijs, tunc licet mero iure talis transactio sibi nõ prosit quominus possit cõueniri, prodest tamen in effectu. quia conuentus opponet de tali beneficio, & cum agens nõ possit amplius illos duos cõuenire propter suã liberationẽ, nec cõtra eos act. cedere. repelletur ab agendo ope exceptionis per l. si pupillus. ff. de admi. tut. quæ videtur cõtraria huic l. per l. stichũ. §. pe. vel §. si creditor. ff. de solu. vbi qui tenetur cedere, si suo facto cedere nõ potest: repellitur ad agendo per exceptionẽ cedendarũ. & ista sunt quæ voluit gl. à principio vsq; ad illũ versi. [His ergo casibus.] per quæ breuibus verbis remanet declarata substantia. sed plura restant in singulis casibus videre. †Et primò qualiter plures tutores teneãtur, pro parte, an insolidũ, & hic distingue duos casus. licet gl. faciat plures. primus qñ administratio fuit diuisa per testatorẽ, vel per iudicẽ: puta ꝙ vnus administret bona intra ciuitatẽ, alter extra ciuitatẽ, tunc quilibet tenebitur pro sua mala administratione, & nõ pro administratiõe alterius. vt j. de diui. tu. l. j. ideò si vterq; malè administrauit, & trãsactio sit facta cũ vno pro sua administratione, nõ proderit alteri quominus possit pro sua cõueniri. & procederet ista l. sine scrupulo, & ita intelligi põt tex. dũ dicit [cõmunitérve.] nec isto casu tractãdũ est de beneficijs de quibus j. vel aliquo ipsorũ, sed solũ eo casu quo tenẽtur insolidũ, & sic alter pro altero. Secũdus casus est qñ nõ fuit diuisa per iudicẽ, vel per testatorẽ, & tunc tene indistinctè ꝙ quilibet eorũ tenetur insolidũ. & sic nõ solùm pro se, sed pro altero: siue omnes gesserunt, siue nullus gesit, & alter nõ. Item siue hoc fecerit dolosè, siue nõ dolo, sed culpa: vt mero iure quilibet insolidum teneatur ad damnum pupilli, vel adulti, vt

3 ti. vt in l. diuus. ff. de admi. tut. † Secundò est vidẽdum hoc casu quando tenentur insolidum, si vnus tantum conueniatur, an habeat aliquod de quatuor beneficijs quę habent locum inter eos, quorum vnum vocatur beneficium ordinis vel excussionis. per quod potest petere vt alter prius insolidum conueniatur & excutiatur, & demum eo reperto non soluendo deueniatur ad conuentum. Aliud est beneficium diuisionis. an possit petere quòd alter conueniatur pro parte, & eo reperto non soluendo deueniatur ad conuentum insolidum: & non prius. Tertium est beneficium cessionis, si in dictis casibus alter non est soluendo: & sic conuentus neutrum prædictorum habeat, & necesse habeat soluere totum, an possit petere sibi cedi actiones contra alterum qui non est soluendo, qui poterit postea effici soluendo cùm iste soluat pro illo. Quartum est beneficium vtilis actionis, si dicta cessio facta non fuit: de quibus beneficijs habetur in l. j. §. nunc tractemus. ff. de tu. & ra. di. Et super isto articulo distingue tres casus. Primus est, quando vnus gessit, alter non. Secundus est, quando omnes gesserunt, vel nullus gesit: quia isti duo æquiparantur. In primo casu aut conuenitur ille qui non gessit, & tunc habet tertium de istis beneficijs, scilicet ordinis. vt ille qui gesit primò conueniatur & excutiatur. Item beneficium cessionis, si ille reperiatur non soluendo. & sic iste qui non gesit habeat necesse soluere pro illo. nam potest petere quod actio tutelæ vel nego. gesto. quam habet agens, sibi cedatur cõtra illum gerentem. Tertium est beneficium vtilis actionis, si cessio facta non fuit. De beneficio autem diuisionis non est tractandum isto casu: sed solùm quando petitur quod alter conueniatur pro parte. Prædicta tamen vera: nisi ille qui gesit hoc fecerit de voluntate & mandato non gerentis. nam tunc etiam non gerens videretur gessisse per alium, & sic non haberet beneficium ordinis. l. tres tutores. §. non solum. ff. de administratio. tut. & esset idem hoc casu quod dicam. j. quando omnes gesserunt. Item procedunt prædicta quando non gerens conuenitur pro malè gestis, vel pro neglectis dependentibus ab illis. vt in dicta l. tres tutores. §. Item in eo. Sí autem pro neglectis ab illis non dependentibus, tunc non habet beneficium ordinis: vt gerens primò excutiatur insolidum: quoniam in hoc sunt pares in negligendo. & erit idem quod infrà dicam, quando nullus gesit. vt in l. tutores qui post. §. in eum. ff. de admi. tut. Sed econuerso si conueniatur gerens, nullũ de prædictis beneficijs habet contra non gerentẽ, si conueniatur pro malè gestis, vel neglectis dependentibus ab illis. tũc ergo si transactio vel pactũ factũ est cũ gerente, & postea conueniatur nõ gerẽs, licet mero iure possit cõueniri, tñ in casu quo sibi cõpetunt dicta beneficia, vel statim beneficiũ ordinis habebit exceptionẽ in totũ: qm̃ actor non põt excutere gerẽtem qui primò erat conueniendus & excutiendus. & hoc cõtingit facto agentis, sed si transactio est facta cum non gerente, & postea conuenitur gerens, cùm nullũ de prædictis beneficijs habeat, non poterit se prædicta exceptione tueri: ideo conuenietur cũ effectu vel insolidũ, si nihil percepit pupillus, vel adultus: vel quatenus nõ percepit. vt in secundo casu quẽ posui super litera. Si verò oẽs gesserũt, vel nullus gesit. primò est videndum an si vnus cõueniatur insolidũ, habeat beneficium diuisionis, vt alter conueniatur pro parte. Et hic fuerunt opiniones inter Azo. & Hugo. quia Azo dixit distinguendũ an fuerint in dolo oẽs. & tũc non habẽt beneficiũ diuisionis. & istã partẽ tenent Doct. per l. si plures. ff. de admi. tut. Hugo dicebat ꝙ illa loquitur qñ non gesserũt. secus qñ gesserunt dolosè. & hoc refert glos. licet nõ teneat in d. §. nũc tractemus. Sed pro opi. Azo videẽ esse casus in l. in magistratibus. aliàs habẽt in l. magistratus. la. prima. ff. de ma. con. quæ per illũ allegatur, & fortè verior est opi. Azo. per illam l. Secundò est videndũ eo casu quo alter sit nõ soluẽdo. & sic nõ conuentus habeat necesse totũ soluere, an habeat beneficiũ cessionis. & hic seruanda est distinctio Azo. Aut fuerũt in communi dolo, & non habet: an in culpa tãtum, & tũc secus. vt est casus in d. §. nũc tractemus. Sed quæ est ratio ꝙ qñ sunt in dolo, nihilominus habẽt beneficium diuisionis, & tñ nõ habẽt beneficium cessionis? Dicũt vltramon. quia beneficium diuisionis tẽdit solũ ad defensionẽ, ne cõuentus soluat totum, sed postquàm soluit, deficiente illo beneficio, ideo non potest petere sibi cedere: quia istud beneficium tẽdit ad offensam alterius. Item aduertendum ꝙ isto casu qñ omnes gesserunt, aliquando locũ habet beneficiũ ordinis: videlicet qñ damnum euenisset nõ cõmuni dolo, vel cõmuni culpa, vel dolo vnius tãtum. nam tũc esset idem quòd qñ vnus gesit, alter nõ per d. §. nũc tractemus. Item in alio casu qñ essent tutores disparis cõditionis: quia vnus testamẽtarius, alter datiuus datus loco alterius testamẽtarij prædefuncti. nam pro illo datiuo nõ tenetur testamẽtarius: nisi illo prius excusso & fideiussoribus eius, & in magistratu qui dedit. vt est casus singu-
4 laris in l. Lucius. §. cum testamẽto. ff. de admi. tut. † Ex quibus apparet si facta est trãsactio cum vno in casibus prædictis, an prosit alteri, & etiã nocet pupillo vel adulto cõtra alte um. nã quatenus ille alter quem nũc vult cõuenire haberet beneficium cessionis vel diuisionis, poterit cum effectu conuenire: sed eo casu quo non haberet, vt si fuissent in communi dolo, & alter cũ quo transactio est facta nõ est soluendo, & sic non habet iste tertius beneficium cessiõis, tũc in nullo sibi prodest: & poterit cõueniri vel in totum, vel in eo quod deficit. Et ex prædictis sunt omnia declarata melius quam declaret Bar. Et aduerte ad tria: ne gl. faciat te vacillare: primò quia tex. loquitur per vnum modũ, & gl. per alium: tamẽ tẽdũt ad eũdem effectum: quia tex. dicit ꝙ trãsactio facta cum duobus nõ prodest tertio. glo. dicit ꝙ nõ nocet. intellige. ſ. ipſi pupillo vel adulto quominus possit tertium conuenire. nam si nõ prodest tertio: ergo nõ nocet adulto, & sic idẽ est dicere. & vbi prodesset tertio ope exceptionis, vt in casibus suprà tactis, ibi nocet adulto. Item dum gl. dicit circa mediũ ibi. [in tertio & quarto dic idem ius &c.] Intellige hoc modo. nõ ꝙ sit idem ius quod in proximo præcedẽti casu tacto per glos. sed vult dicere ꝙ tertius & quartus casus parificantur, & quod ius est in vno, est etiã in altero, ꝙ aũt sit illud gl. postea in versi. [his ergo casibus.] declarat. ex quo apparet ꝙ est ius diuersum ab illo quod est in proximo præcedẽti casu. Tertiò & vltimò inquãtùm dicit gl. [electo gerẽte vel electo vno &c.] Intellige de elec. quæ fit faciẽdo pactũ, vel trãsactionẽ cũ vno. nã ille videtur per
5 hoc eligi. † In vltima aũt. q. glo. quærit. quare magis vni ex tutoribus vel curatoribus habẽti beneficiũ cessiõis si soluat, & actio nõ cedatur, datur vtilis ex æquitate, & tñ nõ vni ex fideiussoribus, qui etiã habẽt beneficium cessionis: & si totũ soluat, potest petere ꝙ cedatur sibi actio nõ solùm cõtra principalem: sed etiã cõtra fideiussores, & tamen cessio nõ est facta, nõ habet vtilem actionem contra fideiussores. vt l. fideiussor. ff. de fideiusso. & ratione diuersitatis gloss. assignat hic aliquas rationes, quæ reprobantur per Doct. & dicunt quòd vera ratio ponitur per gloss. in l. ex facto. ff. de nego. gest. in fi. ma. gloss. quia vnus ex tutoribus soluendo totum, gerit negotium cõtutoris sicut suum: sed vnus de fideiussoribus soluendo, nõ gerit negotium confideiussoris: cùm illud ad eos nõ pertineat sed gerit negotium principalis debitoris: & cõtra illum habet actionem mãdati, etiam actione nõ cessa. ideo etiam non datur vtilis. quæ directa competit creditori. Et si dicatur. imò gerit negotium cõfideiussorum, quia sicut liberatur reus principalis, ita & alij confideiussores. Glos. respondet quòd istud nõ cõtingit officio gestionis, scilicet ex eo quòd ille gerat negotiũ illorum, sed cõtingit in consequentia sol. quia liberato principali in cõsequentiam liberãtur fideiussores: cum exceptio quæ incipit principali competere, ad fideiussores trã-
6 eat, vt in l. exceptiones. §. rei. ff. de excep. † Vltimò quia ista l. loquitur quando liberatio fuit facta per pactum gratuitum & nõ gratuitum, de cuius pacti natura nõ est quòd pactum vnius extendatur ad alterum, etiam si sint correi. vt l. iij. §. nunc de effectu. ff. de lib. leg. quia non habet vim solutionis. Quæritur quid si fuit facta liberatio per acceptila. præcedẽte aquiliana stipula. quæ habet vim solutionis, an extendatur ad istum tertium? videtur quòd sic per illum §. nunc de effectu. Breuiter aduerte pienius quàm dicat Bart. quòd in casu istius l. Sí administratio fuit diuisa per testatorem, vel iudicẽ, cũ quilibet eorum teneatur de sua tãtum administratione, talis acceptilatio habet vim solutionis solum in eo ad quod ipse tenetur: & ideò etiam tunc nõ proderit alteri: sed si nõ erat diuisa, & quilibet tenebatur insolidum mero iure, licet aliquando habeat aliquod de prædictis beneficijs, aliquãdo nõ. vt suprà dixi. tũc si liberatio fuit facta vni per acceptilationem gratis factam, & ex liberalitate, non ex causa transactionis, tunc indistinctè prodesset alteri: quia haberet vim solutionis in tota quantitate ad quam ille mero iure tenetur, posito quòd in effectu non teneretur propter dictum benefi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Age. Adde istū textū cū gl. q̄ impugnatiuū relatū ad eū. cuius cōmodo agitur, nō importat necessitatē: sed cōsiliū facit l. ij. in fi. & ibi Bar. ff. mand.

b ¶Scripturis. Adde quia tūc ex quo ipsi per acta hoc fit notorius, ipse suppleat de facto cuiā parte nō petente. ita Ange. in l. si pars. ff. de inoffi. test. per l. vbi j. eo. & in l. fi. ff. de pet. hæ. Alex. de imol. in l. cū qui ita. §. q ita. ff. de verbobli. & in l. iiij. §. hoc autē. ff. de dam. infec. & ibi plenè de materia. Cur.

cium: quia largè est interpretanda talis libe
ratio fauore libertatis. & hoc per illum §.
nunc de effectu. qui etiam hodie locum ha
bet: licet hodie plures rei debendi habeant
beneficium inter se diuisionis ex noua con
stitutione de duobus reis. & etiam olim ha
bebant beneficium cessionis, & vtilis actio
nis, quando erant ex causa onerosa. iuxta
not. in l. j. j. de duob. reis. Sed si esset facta li
beratio ista non ex mera liberalitate, sed ex
causa transactionis, quæ est stricti iuris. vt
patet j. eo. l. iij. & l. si de certa. tunc non habe
ret maiorem vim quàm simplex pactum.
& ideo eo casu quo pactum nō prodesset
alteri nec etiam acceptilatio proderit: quæ
debet intelligi secundū naturam act. seu cō
tractus super quo fit. arg. in l. si stipulatus.
ff. de vsu. & quod habeat in l. si legati serui
nomine. de lega. j. ad quod facit quod nota.
in ea. l. si de certa. & l. si causa cognita.

LEX II.

1 VM te proponas †Propter litem etiā de facto motam, vel quæ
sperator moueri, potest fieri transactio. & debet obser
uari. h. d. In text. ibi. [hæreditate.] subaudi pater na,
quæ fortè ex forma statuti ad te solum pertinebat ista sorore ex
clusa: sed illa prætendebat se debere succedere vnà tecum:
sed certè nulla est dubitatio in iure. vnde videbatur q̄ trāsactio
per te facta cum illa non valeret. quia transactio fit super lite. &
lis est de aliquo dubio. & hic nulla erat dubitatio, potissimè si
adhuc lis de facto non erat mota in iudicio. vt in l. j. ff. eod. Et his
non obst. determinatur contrarium q̄ sufficit quod lis fit de fa
cto, licet non de iure quod speratur moueri: licet adhuc non sit
mota. & ad hoc semper allegatur ista lex. per quam decraratur l.
j. ff. eo. sed obst. vnū contrarium difficile, quia secundum hoc lis
quam mouebat soror, vel sperabatur moueri, erat manifestè ca
lumniosa. ergo vitiatur transactio per l. in summa. in princi. ff de
condi. inde. Glos. hic super verbo [nulla.] soluit, q̄ istud proce
deret si ista soror fuisset actrix, & tu reus, quia possidebas. Nam
dolus & calumnia actoris in litigando vitiant transactionē. Sed
si illa soror erat rea, quia possidebat, & tu actor, tūc dolus & ca
lumnia rei non vitiant transactionem: quia potius toleratur reus
malitiosè se defendendo, quàm actor calumniosè molestando.
& ista est cōmunis opi. de qua no. j. eo. l. sub prætextu. la j. & hoc
quādo dolus fuit cōmissus in litigando. Si autem in trāsigendo,
non distinguitur ex qua parte committatur secundū Iac. but. vt
ibi not. sed Bal. tenet ibi contrarium. & ibi tangam.

c ☞ *Quando petitio est generalis, & transactio specialis, an præiudicet in his, de quibus est transactum?*
3 *Petitio si est generalis, an sententia absolutoria prosit absoluto etiam in nō prosecutis?*
4 *In his quæ constant iudici ut iudici, potest iudex de facto supplere.*

LEX III.

a Ge cum geminiano. †Si petatur pars
1 pecuniæ debitæ,
& super illa transigatur. non extenditur transactio ad
alteram partem. h. d. secundū vnum intellectū: qui tan
gitur in glo. super verbo [nominatim,] secundum quem hic te
nebatur ad certam quantitatem: puta ducenta ex vna specie tan
2 tum administrationis. †Secundum aliū intellectū dicit. q̄ quan
do est petitio generalis, & transactio specialis, non præiudicat
nisi in his de quibus est transactum, & secundū istum intellectū
tenebatur iste ad centū ex vna specie, puta ex mala administra
tione salis. & ad alia cētum ex alia specie, vt ex mala administra
tione frumenti. Et iste adultus generaliter petijt istum compelli
ad reddendū rationem administrationis, & reliqua: quæ petitio
cōprehendebat vtrunq; debitum: posteà in prosecutione nō fuit
prosecutus nisi primū, & super illo transegit, recipiendo partem
de centum, & ipsum liberando simpliciter ab eo quo ipse tene
tur. vnde videbatur quod esset in liberatione ab aliis centū, pro
pter generalem petitionē in qua cōprehendebantur, & propter
simplicē transactionem vel liberationem, cum qua etiam pote
rant cōprehendi. Sed contrarium est verius: quia talis liberati o
restringitur ad prosecuta, non attenta generalitate petitionis. &
3 hoc vult ista l. secundū aliam lectu. quam voluit glos. fi. quæ di
stinxit. Sed plenius dic vt in l. si de certa. j. eo. † In glo. fi. in prin.
ibi. [quod nō placet &c.] vult dicere. gl. q̄ in secunda lectu. illa
generalis trāsactio reputatur specialis, quia restringitur ad pro
secuta. & sic ipso iure non facit præiudicium in aliis capitulis, in
quibus nō est facta prosecutio, nec est necessaria replicatio. sed
quando petitio esset generalis, & prosecutio specialis, & senten
tia generalis, quia nō fuisset transactū. sed lata sententia absolu
toria simpliciter, tunc quia de natura sentētiæ est se referre ad pe
tita. vt in l. si. j. de fideicō. lib. mero iure faceret præiudiciū in om
nibus deductis, seu quæ includuntur in generali petitione. sed
de æquitate restringitur ad prosecuta, Ideo est opus replicatio
ne. quia mero iure talis sententia absolutoria prodest absoluto
etiam in nō prosecutis. sed si opponatur exceptio rei iudic. repli
cabitur de prosecutione non facta in illo, & nisi replicaret, succū
beret actor & iste est casus in l. licet. j. de iud. Sed in casu legis no
stræ viso instrumento transact. si reus excíperet, licet actor non
replicaret, quia cōstat iudici istā transactionē non extendi vltra
nisi ad prosecuta, dabit sententiam pro actore: supplendo in his
quæ cōstant sibi vt iudici. & dicuntur constare vt iudici quādo
b constāt ex scripturis productis vel attestatiōibus receptis, aliàs
4 non debet supplere de facto: vt hic. quod dic vt j. vt quæ desunt
aduo. par. l. vnica. & per Bal. in l. iiij. §. hoc autem iudiciū. de dā.
infec. & ita declarat gl. super verbo iudicij. † Nam ad hoc allega
tur ista l. q̄ in his quæ cōstant iudici, vt iudici potest iudex de fa
cto supplere. nam dicit Imperator q̄ ita debeat agere, & aduersa
rius excipiet de transactione, oport bit q̄ producat instrumen
tum, quo producto iudex videbit super quo trāsactio facta fuit.
& licet videatur dicere q̄ hoc cōtingat eo quia actio intentata. s.
nego. gest. erat bonæ fidei. Doct. dicunt idem si erat stricti iuris.
quia semper potest supplere de facto in his quæ constant sibi vt
iudici. Cætera circa distinctionem. glo. quæ sequitur. dic vt in l.
sub prætextu. la ij. & l. si de certa. j. eo.

2 ☞ *Quando reus non obseruat transactionem, & actor sic, qualiter succurratur actori & quid si actor non potest plene obseruare. & quid econuerso. & nu. 1. 3. & 4.*
3 *Si actor fuit dolo inductus ad transigendum, an transactio sit nulla?*
4 *Vbi datur alia actio, non datur de dolo.*
5 *Quando plus extenditur dispositio inter minores, quàm ultima voluntas?*
6 *Dictio nisi, quid importet?*

LEX IIII.

1 ACtione. †Actor seu creditor dolo inductus ad
transigendum per debitorem, ad actio
nem penitus extinctam redire non potest: sed ei per a
ctionē doli succurritur ad interesse, nisi super illa actio
ne etiam fuerit transactum. h. d. secūdum lec. Azo. quam gl. hic
videtur tenere. & etiam Bal. & do. Raph. qui dicit q̄ non videt
qualiter possit sustentari alia lect. sed secundum Pileum seu Pi
la. h. d. Si reus non obseruat transactionem actori qui etiam non
plenè potest obseruare. facit tamen quicquid potest, ad actionē
extinctā non datur regressus: nec potest agere vt impleatur trā
actio, si non interuenit stipulatio, sed simplex pactū. ideo in sub
sidium succurritur sibi per actionem de dolo ad interesse: nisi su
per ea sit transactum. h. d. in effectu. Et sic aduerte. quia in prima
lect. reus volebat implere transactionem, sed actor nolebat recí
pere, nec etiam ipse volebat implere: sed eam rescindere, quia do
lo fuerat inductus. In secunda verò lec. econuerso reus non ser
uabat transactionem, subaudi nec poterat compelli ad obseruā
dum: quia nō interuenerat stipulatio: sed simplex pactum. Item
pactum illud non erat vestitum rei interuentu: quia actor nō ple
nè impleuerat, nec poterat implere ex persona sua: quia promise
rat amplius à reo non petere, nec ipsum molestare super debito:
& postea pro obseruatione huius liberauerat reū per acceptila
tionem: nam per hoc non videbatur perfectè impleuisse, cū illa
verba intelligātur tam de iure quàm de facto. vt no. s. ti. j. l. j. in fi.
gl. mag. & tunc licet de iure nō possit, potest tamen de facto. nō
tanquam nō plenè vel perfectè impleuerit. & licet fecerit quic
quid potuerit, nō datur actio præ. ver. vt sibi impleatur. cum illa
detur nisi ei qui perfectè impleuit. vt l. naturalis. §. j. & l. ob eam.
ff. de præs. verb. & tunc datur vel vt sibi impleatur, vel ad inter
esse, quia non impletur: nam ex hoc illud pactum nudum quo
se reus

se reus obligauit, vestitum est rei interuentu quo ad pariendam
actionem ipsi actori, vt in l. iurisgētium. §. j. ff. de pac. In subsidiū
ergo deficiente alia actione huic actori, quæ datur iuris rigore,
postquam fecit quicquid potuit, succurritur sibi de æquitate ad
interesse cuius contrarium nō implentem. & iste est casus singularis
huius l. secundū lect. Pla. seu Pilei. quā glo. declarat in ver. [vel
tertio.] Et puto eam esse verissimam, quam etiam sequitur Bar.
Nam secundū primam lect. ista l. modicā dubitationē haberet.
Sed d. Rapha. dicit q̄ ista lectu. est periculosa, propter difficiles
obiectiones quæ fiunt contra eam: sed statim respondebo clarè.
2 † Et secundū istam lectu. ista lex incipit tractare de vna materia
quando reus non obseruat transactionem, & actor sic, qualiter
succurratur actori. de qua etiam tractatur in l. cum mota. j. eo. &
in l. siue apud acta. quæ similiter sunt difficiles valde. in l. si pro
fundo. quæ loquitur quando reus impleuit, sed non perfectè. de
hoc etiam tractat. l. cum proponas. s. tit. j. cū illa loquitur quādo
actio non erat extincta ipso iure, sed ista & etiam l. cum mota. lo
quuntur quando erat extincta. s. per acceptilationem, vt in hac l.
vel per mortem actoris. vt in l. cum mota. Aliquādo econuerso
reus obseruat transactionem, sed actor venit contra, & tunc lo
quitur l. vbi pactum. & l. si quis maior. j. eo. quæ similiter sunt dif
ficiles. & ista præbent magnam introductionem ad intellectum
huius l. cum sua gl. quæ reputatur valde subtilis. & dicit Bart. q̄
3 est ita de medula iuris sicut aliqua quam ipse sciat. † Contra lect.
Pilei. opp. quia si actor fuit inductus per dolum ad transigendū,
videtur transactio nulla: quia facta super actione bonæfidei. s.
vtili neg. ge. nam sicut contractus vel quasi est bonæfidei, ita &
distractus. vt nota. j. sub prætextu. & dolus dans causam contra
ctui bonæfidei, reddit ipsum ipso iure nullū. vt l. & eleganter. in
princ. ff. de dolo. ergo & transactio quæ dicitur distractus. ergo
actio prima non est ipso iure sublata: & potest iste actor ad eam
redire. cuius contrarium hic dicitur. Sol. aliud est trāsactio, aliud
liberatio quæ fit pro executione transactionis: sicut aliud est vē
ditio, aliud traditio: sed posito quòd vēditio sit nulla propter do
lum dantem ei causam, traditio tñ non est nulla: quia l. facti est.
& ex ea transfertur possessio. vnde dixit Bal. præcessit venditio
vt infirma, secuta est traditio vt infirmanda per actionem de do
lo. vt no. in d. l. & eleganter. Eodem modo hic transactio est nul
la, sed liberatio facta per acceptilationem non est nulla, imò va
let: sed retractatur per actionem de dolo. quia assimilatur tradi
tioni, cū trahat secum executionem. ita not. j. e. l. sub prætextu. la
prima. Adhuc oppo. q̄ non agat acti. de dolo, cum possit agere
condi. ob causam, vt se reponat in pristinam obligationem. vt l.
si quis accepto. ff. de condi. ob causam. Solu. non est verum: quia
illa datur ex eo q̄ causa non impletur, sed hic non stat per eum
quominus impleatur: sed per actorem qui dicit se deceptū. Con
tra lect. Pilei extra glo. oppo. primò. q̄ si reus non seruat transac.
possit actor redire ad actionem primam. vt s. tit. j. l. cùm propo
nas. Solu. ibi non erat extincta, quia non interuenerat acceptila
tio: sed pactum: hic secus. Sed contrà. quòd etiam si non erat ex
tincta, non possit ad eam redire: vt j. e. l. si pro fundo. Sol. in illa l.
poterat agere præscript. verb. vt sibi impleretur transactio. ideo
odio litis non permittitur sibi vt redeat ad actionem primam, &
transactionem rescindat, posito quòd reus non plenè adhuc im
pleuerit ex parte sua. facit tamen quòd potuit. Et hoc est singu
lare per l. illam si pro fundo. quòd vbi potest agi ad obseruan
tiam transactionis, non possit agi ad ipsam rescindendam, etiam
4 causa non impleta. † Sed iterum oppo. de l. cum mota. j. eodē.
vbi querela erat extincta sicut hic actio prima, & tamen nō agi
tur de dolo, sed præ. ver. vt impleatur transactio, etiam si nō in
teruenit stipulatio. Solu. ibi actor impleuerat perfectè ex parte
sua, & sic poterat agere vt sibi impleatur secundum vnam lect.
hic autem non perfectè impleuerat: quia promiserat nunquam
petere: ideo non habet actionem vt sibi impleatur. Breuiter his
non ob. gloss. reprobat hanc lectu. duplici ratione. prima: quia
vbi datur alia actio, non datur de dolo vt l. j. §. si quis. ff. de dolo.
Sed hoc post reus non implet si actor vult agere ad rescinden
dam transactionem, quia causa non impleta potest agere cōdi.
ob causam, vt reus se reponat ad pristinam obligationem. vt in
d. l. si quis accepto. ff. de condi. ob causam. Item alia ratione: quia
a iste contractus videtur fuisse contractus innominatus a do vt
des, vt remittere sit dare, ex quo oritur actio præscript. verb. vel
vel ad interesse, quia non impletur, vel vt a impleatur vt ff. de præscrip. verb. l. natura
lis. §. j. & l. ob eam. & sic debet cessare actio
de dolo. cuius contrarium hic dicitur. Et
per istud Azo ab ista lect. recessit. & posuit
primam gl. tamen dicit posse hanc lectu. su
stineri. respondendo dictis obie. primò. q̄
licet possit agi vt se reponat in pristinā ob
ligationem, tamen ad hoc agitur certi con
dictione generali, non cōdi. ob causam. &
ita intelligatur. l. si quis accepto. cum qua
generali concurrit actio de dolo, licet non
concurrat cum speciali. Sed hoc reprobat,
quia l. si quis accepto. debet intelligi secundùm materiam tit. &
sic de condi. ob cau. cum qua actio de dolo non concurrit. vel
dic secundùm gl. quòd licet loquatur in condi. ob causam, tamē
non habet locum illa l. nisi quando debitum remissum erat liqui
dum: sed hic non potest agi condictio ob causam, vt se reponat
in primam obligationē, meritò datur actio de dolo: sed nec ista
placet. quoniam illa l. etiam habet locum quando debitum non
erat liquidum. vt patet ex ibi notatis, vt reponat se in eo statu in
quo prius erat. Sed quidam hanc approbant dicentes quòd qñ
debitum non erat liquidum, tunc remittere non est dare, sed fa
cere contra, licet possit agi condi. ob causam: attamen iste contra
ctus dicitur facio vt des. ex quo oritur actio de dolo secundùm
naturam contractus, quæ concurrit tunc cum dicta condictio
ne. vt in l. naturalis. §. quod si faciā. ff. de præsc. verb. sed nec hoc
placet: quia tunc est hoc verum quando ex eo quod factum est
nihil adest aduersario. ita intelligitur illeꝫ. sed quando adest, tūc
oritur actio præscrip. verb. sicut est do vt des. vt j. eod. l. cum mo
ta. secundum communem intellectum, sed hic aderat liberatio.
vnde gl. tertiò pro sustentatiōe huius lect. dicit in effectu quod
debent intelligi hæ lectu. ad hoc vt possit procedere, quando
actor nō plenè impleuerit ex parte sua, quia promisit nunquam
petere. quod intelligitur de iure & de facto. & sic non implet
quousque viuit: quia licet deliberauit, & sic de iure non possit
petere, potest tamen petere de facto. vt not. per gloss. infrà. l. j. in
fin. mag. glo. suprà. titu. j. sicut ergo non potest agere præ. verb.
vt sibi impleatur, postquam ipse non impleuit: ita nec potest a
gere condict. ob caus. vt se reponat in pristinam obligationem:
quia illa cond. datur propter moram non implentis, sed hic reus
non constituitur in mora si actor non impleuit. l. Iul. §. offerri. ff.
de act. emp. & Bart. sustinet hanc lectu. per hanc rationem. Bal.
contrà: quia sufficit quòd fecerit quicquid potuit, illum liberan
do per accepti. Sed hoc non est verum: quia qui duo promit
tit, non satisfacit si vnam tantum facit rem contra notata in d. l.
j. in fin. magn. gl. sed do. Raph. fortius arguit contra Bar. quia nō
est verum q̄ cōdictio ob causam solum detur quando aduersa
rius est in mora implendi. hoc enim reprobat gloss. in l. iij. §. ij. de
condi. ob cau. & dicit quòd sufficit causam non esse impletam.
licet non sit in mora. vt si dedi tibi x. vt vadas pro me Romam:
licet fueris impeditus, & sic non fuisti in mora, datur mihi con
di. ob causam ad repetendum. vt ibi not. sed ego addo rationē
fortem: quia si actor non impleuit ex parte sua, reus nihil dolo
facit si non implet. quare ergo datur contra eum actio de dolo
propter hoc d. Raph. dicit quòd non videt qualiter ista lectura
non possit sustineri. Breuiter puto contrarium, quòd non sit ve
rum quod dicit Bart. vt requiratur mora. nam in hoc do. Raph.
dicit melius: sed dico quod huic actori qui perfectè non imple
uit, nec actio præscrip. verb. nec condictio ob causam datur pro
pter causam sibi non impletam: quoniam istæ actiones dantur
secundùm iuris rigorem. & sic ei qui perfectè impleuit. verum
quia actor fecit quicquid potuit liberando, licet reum non con
stituerit in mora de rigore, attamen secus de æquitate: quia con
stituit in mora. & etiam dolo: quia deberet sibi sufficere quòd ta
liter est liberatus q̄ de iure non potest conueniri. ideo de æqui
tate succurritur actori per actionem de dolo. & iste est verus ca
sus huius l. ita sustentatus, vt fiat differentia inter rigorē & æqui
tatem, quæ tollit omne contrarium. licet glo. istam finaliter non
teneat, sed primam lectu. Azo. quæ modicam dubitationem ha
5 bet. † Ex prædictis recollige hic de publici dolo. s. de illo qui fuit
cōmissus in inducēdo actorē ad trāsigēdū, & sic à prin. vt in pri

1 ¶Cōtractus innominatus. Adde q̄ in cōtractu innominato est locus pœnitentiæ secundū gl. & Doct. in l. si cū fundum. ff. de pact. Fallit fauore doris. vt in l. si ergo, in §. j. ff. de iure dot. Bar. in l. ij. in §. si pecuniam. in fi. ff. de dona. Bal. in l. sicut. C. de act. & obl. & in l. mandatum. in iij. co. C. manda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dictionis nisi. Ad de Ange. in l. ij. ff. in §. qui iniuriarū. ff. si quis cau. & per Dy. in regula peccatū. de regu. iur. libr. vj. per Alex. de imo. d. §. q iniuriarū. & in suo cōsi. xciij. col. ij. circa medium. in j. vol. & in consi. xx. in fi. in iij. vol. & in cōsi. clij. co. ij. vers. hec obiter. in v. vol. Cur.

b ¶ Cōtractus innominatus. Adde qui sint cōtractus innominati. dic octo. de quib⁹ enumerat. Andr. in l. naturalis. ff. de præscrip. verb.

c ¶ Verbum suscipiēs. Adde §. sic itaq. in. insti. de act.

ma lec. de illo qui cōmittitur post in nō seruando transac. vt in secūda. Est dare tertiū dolū scilicet cōmissum in administratione, si iste curator dānificauit adultū in aliqbus per culpā, an per liberationem simpliciter postea factā inter viuos, censetur liberatus ab vtroq;. De hoc tangit gl. fi. quæ semper allegatur, & tenet quod sic. licet sit secus in legato liberationis eidē facto. quia non cōprehendit illa in quibus fuit dolus cōmissus: & in quibus ratione doli tenetur: sed solùm illa in quibus tenetur ratione culpæ. l. si quis rationes. & l. Aurelio. §. Caius. ff. de libe. leg. & dic vt ibi plenissimè per Bar. de isto articulo. & ista gl. tanquā sing. semper allegatur, q; plus extendatur dispositio inter viuos quàm vltima voluntas. Sed in cō trariū facit. quia fauorabilior est vltima voluntas. vt in l. in testamentis. de reg. iur. sed dic quod in fauorē dolosi non est fauorabilior: cum fiat propter merita legatarij, & dolosus non meretur. Sed qui liberat inter viuos, sibi imputet quare se non restrinxit.

6 †De materia verò istius dictionis nisi quæ aliquādo ponit, ali-
a quando priuat. de quo dic vt hic per Cy. vide per Bart. in l. si eū. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. & in addi. Spec. in tit. de spon.

LEX V

1 Vm te. †Valet transactio, licet scriptura non sit inde confecta. h. d. De hoc vt §. titu. j. l. pactum q; bonafide. Hic nō sunt alia. venio ad subtilem. l. cùm mota inofficiosi querela.

2 ☞ *Verbum suscipiens. an etiam importet translationem dominij?*

3 *In his quæ non transmittūtur ad hæredes, promissio de non agendo restringitur solùm ad personam promittentis: non autem hæredum: nisi fuerit expressè dictū de hæredibus.*

4 *Actiones non transitoriæ ad hæredem fiunt transitoriæ per litis contestationem: nisi à litis contestatione fuerit per consensum partium recessum.*

5 *Cùm quis renuntiat propter aliquid sibi dandum, uel fiendum, an uideatur renuntiatio conditionalis, uel modalis, si aliud non apparet?*

6 *Contractus innominatus quando ex una parte uenit datio, ex altera factum, an sit contractus facio ut des, an uerò do ut facias, & quæ actio detur?*

7 *Contra reum non seruantem transactionem, quando posit actor ad actionem primam redire?*

LEX VI.

1 Vm mota. †Ad querelam extinctā non datur regressus, licet reus transactionem seruet: sed contra ipsum per actionem ex stipulatione si interuenit, vel præ. verb. si non interuenit, ad interesse succurritur actori qui ex parte sua impleuit. h. d. ista subtilis lex propter oppositiones quæ formantur contra eam. & primò determinat casum propositū vsq; ibi. [verū.] sed contra actorem postea sibi consulit & prouidet. vsq; ibi. [aut enim.] postea suam prouisionem declarat. In text. ibi [cū diuersa parte.] id est cū hærede scripto à patre matris vestræ, quæ fuit in illo testamē
↪ to exhæredata. In tex. ibi. [partē bonorū.] no. hic iuncta gl. quę
b dicit q; iste fuit contractus innominatus[b] do vt facias. †q; istud
2 verbū suscipiens[c]. importat translationē dominij. si ergo promit
c tis mihi q; recipiā à te, vel suscipiā talem rē. videris promittere dare, & dominiū trāsferre. In contrariū videt tex. in l. naturalis. §. j. de præscr. verb. q; importet potius factū quàm dationē. Bart. ibi dicit q; si apponatur ad certā speciē, importat factū & simplicem traditionē. vt ibi. Si verò alicui generi opponat. puta alicui quotæ, vt q; suscipiā quartā partē bonorū, tūc importat dationē. vt hic. & vide per eū. ff. de ver. obli. l. si fundū præstari. In tex. ibi
↪ [in id quod interest.] Cōtra istū tex. op. quia in obligationibus dandi nō succedit obligatio ad interesse. vt in l. vbi autē. in fi. de verb. obl. Sol. verū est nisi in contractibus innominatis. d. l. naturalis. §. j. & no. per Pet. & Cy. in l. j. j. de sen. quæ pro eo *quod in-
↪ teresse profe. *& per Barto. in l. stipulationes nō diuiduntur. §. j. ver. Celsus. de ver. ob. & patet per istū tex. iuncto eo quod statim dixi. Item adhuc opp. q; imò debeat agi vt obseruetur trālactio, & detur illa pars bonorū, postquam actor seruauit ex parte sua. vt in l. ob eā. ff. de præs. verb. Sol. fateor q; hoc facere potest: nec hoc hic negatur, sed etiā agere pōt ad interesse si vult. In fin. tex.

ibi. [præscriptis verbis.] dic contra hoc opp. §. e. de l. actiōe vbi agitur actione de dolo quando actio erat extincta. Sol. ibi. nō po
terat agere actione præ. ver. quia nō impleuerat ex parte sua, hic sic. ideo cessat de dolo. & hic quia actor solū promisit renuntiare liti præsenti. & hoc fecit, & sic impleuit. sed si promisit negatiuè nunquā amplius agere, tūc videtur q; non potuerit implere. vt ibi not. sed dic adhuc hoc idem. quia verum est q; non potuit perfectè implere quousq; viuit, sed moriēdo sequitur implemē
tum. quia verum est dicere q; nunquā amplius egit. Et si dicatur imò nō est secutū implementum, quia poterunt agere hæredes
3 eius. †Respondeo q; in his quæ nō transmittūtur ad hæredes est vt querela. promissio illa de non agendo querela restringitur solum ad personā promittentis, nō autem hæredum: nisi fuerit expressè dictū de hęredibus secundū Bal. quæ verba sunt subtilia. & vtroq; casu cum ex parte actoris fuerit transactio perfectè impleta, datur in præ. verb. directa. & quod dicitur [vtilis.] exponitur. id est, efficax: vt in gl. parua. & est datiua, nō natiua. vt l. iurisgentiū. §. j. verb. & ideo puto. ff. de pact. & ideo tex. dum dicit. [danda est.] debet exponi. i. cōpetit. nō autem datur à lege. Sed glo. ibi sentit contrariū. dū dicit à lege. quæ gl. cōtrariatur præce
denti gl. & sic videtur velle q; sit vtilis, nō directa: & datiua, non natiua: sed tūc oporteret dicere q; actrix nō impleuerit perfectè. sed si hoc est, non deberet dari vtilis præ. verb. sed de dolo. vt in l. actione dicit Bart. q; ibi nō datur de dolo: quia actio fuit extincta facto actoris acceptilantis: ideo magis potest impingere reo dolū, quod transactio non seruatur. quia hic fuit extincta morte istius matris. vnde non sicut hæredes eius possunt impingere do lum alteri parti: ideo de æquitate subuenitur per vtilem act. præ. ver. & tunc dicit esse casum huius l. subtilem & singularem. sed tunc oporteret dicere quòd ista mater promisit pro se, & hæredes suos amplius non redire ad querelam: & hoc non est adhuc impletum: cum hæredes eius possint agere adhuc de facto. sed hoc est diuinare. quia in tex. non dicitur. & ponendo q; promiserit simpliciter, non censetur promisisse nisi de se, cū querela non trāsmittatur ad hæredes & si ita sit ex parte actricis, iecutum est implementum postquam est mortua, & amplius agi nō potest, ergo deberet dari directa. Sol. dicit Bal. subtiliter si volumus impropriare hāc literā, dicit [vtilis.] & dū dicit [danda.] dic q; qñ ex parte actoris secutum est implementū, aut illud contingit facto actoris, vt quia solū promisit desistere à lite præsenti, & desti
tit. & tunc datur directa datiua. vt dixi §. Aut contingit sine facto suo casu fortuito: vt quia promisit amplius non agere querela, & postea mortua est. & sic amplius agere non potest post mortē, & tunc non datur directa, sed vtilis & iste sit casus huius l. & sic in duobus casibus potest dari vtilis præ. ver. s. in casu dato à Barto. scilicet quando non est secutum implementum, tamē extincta est sine facto actoris, vel quando est secutum, non tamen facto actoris, sed casu. vt in casu dato à Bal. Sed extra istos casus daretur de dolo. vt in l. actiones. & ista sunt valde subtilia & speculatiua. Pro declaratione primæ gloss. oppo. contra text. qui præsumit quòd sit extincta querela. nam aut dicimus quòd sit extincta per renuntiationem matris, & falsum est per l. si instituta. ff. de inofficio. testamen. vbi mater posset ad eam redire, si non seruarentur sibi promissa. & not. in seq. glo. quæ incipit. [sed per matrem.] Aut dicimus quòd fuerit extincta per mortem, & adhuc videtur falsum: quia ista querela fuit in iudicium deducta per matrem, & sic præparata, & per cōsequens transmittitur ad hæredes. vt in l. posthumus. §. fina. cum l. sequen. ff. de inoffi. test. Glo. ista vult in effectu quòd fuerit extincta per mortem. Et ad hoc vltimum cōtrarium respondet. quòd procederet si à lite nō fuisset recessum: sed postquam est recessum, sicut extinguitur lis
4 & instantia: ita & effectus ille transmissionis ad hæredes. †Ex quo no. sing. secundùm Barto. quòd leges dicentes quòd actiones ad hæredem non transitoriæ per lit. contest. fiant transitoriæ: limitantur secundùm istum tex. cum glo. nisi à lit. contest. fuerit per consensum partium recessum. quod tene menti. Sed contra extra gloss. quia licet instantia sit peremptа, effectus tamē introductus per lit. contest. non permittitur. puta interruptio præscriptionis, & mala fides persumpta, & etiam ille de quo dixi, vt actio sit perpetua, & facta transmissibilis. vt not. in l. ij. j. de fruct. & lit. expen. & in l. cum lite mota. iudica. solui. Solut. verum est quando esset extincta lapsu temporis, vt triennij: secus si de cō
sensu

sensu partium. Tene menti. quia hoc alibi non ita bene habetur. Bal. dicit se dubitare de hoc dicto, nam per renuntiationē matris nec querela est extincta ipso iure, nec etiam instātia super ea inchoata. vt patet ex illa l. si instituta. vbi pōt redire tā ad querelam quàm ad instantiā, si non seruetur promissa: ergo nō est sublatus effectus transmissionis causatus ab ea. nam illa instantia trālmititur, ergo & querela propter hoc ipse intelligit q; hic fuit renuntiatum expresse isti querelæ & etiam instantiæ. & ideo etiā ipsa mater non posset ad eam redire. sed in l. si instituta. non fuit renūtiatum liti vel instantiæ, licet fuerit transactum: sed solū distulit non prosequendo. & tunc transmitteretur ad hæredes. & puto q; bene dicat. & do. Raph. sibi appropriat nō nominando Bal. & te
net idem per l. Papinianus. §. j. ff. inoffi. testa. q; per solam renuntiationem litis sit extincta lis, & etiam querela ipso iure, sicut extinguuntur actiones ex delicto. vt in vltima gl. huius l. hodie vero dicit gl. q; transmitteretur querela ad delcendentes etiam nō præparata. & sic corrigeretur ista lex. inquantum vult q; nō fuerit transmissa ad istos delcendentes. quia fuit recessum à lite. certè scām Bal. si per recessum à lite fuit sublata querela, quia fuit renuntiatum liti, etiam causæ non transmittentur etiam ad delcē dētes. nam tunc transmittitur quando sibi non est renuntiatum. vt in l. si quis filium. j. de inoff. testa. sed si nō fuit renuntiatū liti: sed solum distulit, tunc etiam olim tēpore huius l. per mortē non extinguitur iste effectus, postquā durat ista instantia, & trālmitteretur etiam ad extraneos hæredes. ista sunt valde speculatiua. In gl. quæ incipit. [sed per matrem posset.] Tu distingue vt §. dixi. q; aut transegit, sed nō renūciauit liti. & verum est hoc q; dicit gl. & ita loquitur. l. illa si instituta. Aut renuntiauit liti. & tūc ipsa
5 mater potest. vt in fi. huius l. per ll. quas allegat. †An autem cum quis renuntiant propter aliquid sibi dandum vel fiēdum, videatur renuntiatio cōditionalis vel modalis, si aliud nō apparet. dic
a secundùm doct. notabiliter q; potius modalis quam conditionalis per l. quæro §. inter locatorem. ff. loca inquātum dicit dari exceptionem, quia modus non impedit substantiam dispositionis: ex quo sequitur q; si teneris mihi actione iniuriarū, quæ tollitur ipso iure per pactū. vt in l. si tibi. §. quædam. ff. de pac. & ego remitto eam, & tu promittis mihi dare decem, talis actio est sublata: quia videor eam remisisse vt des. & iste modus non impedit remissionem. nō aut si des. quia tūc impediret. ex quo sequitur q; licet nō des, nō possum ad illā actionē redire: quia ipso iure sublata: nec agere possum vt reponas te in pristinam obligationem: quia illa per pactū nō restauratur. l. si vnus. §. sed si pactum conuentū. ff. de pac. & sic habes necesse recurrere ad actionē de dolo vt §. eo. l. actione. si nō interuenerit stipulatio, & ego nō perfectè impleui: quia promisi nō agere. & vide q; not. gl. in c. causa inter se. de elect. quæ vult in effectu q; quando remissio nō repetit in se conditionē expressam vel tacitam, seu modū, vt est renūtiatio beneficij, quæ debet fieri purè, licet aduersarius nō seruet promissam, nunquam potest redire ad beneficiū primū. & allegat istā l.
6 †In gl. fi. ✳ibi. [licet ipsa prævenerit.] vult ergo ista gl. q; contra-
↪ctus innominatus quādo ex vna parte venit datio, ex altera venit factū. si quæritur an sit cōtractus facio vt des, an verò do vt facias. vt sciamus an detur actio de dolo, quæ datur quādo est facio vt des, an præ. ver. quę datur quādo est. do vt facias. debemus inspicere modū ineūdi seu cōtrahendi. quia si primò fuit conuentū de dādo, vt hic fuit. dū dicit. [ita vt partem bonorū,] & postea de faciēdo. dū dicit. [& à lite discederet.] dicatur do vt facias. & ideo detur actio præs. ver. licet fuerit præuētū in faciēdo. vt hic fuit scām gl. sed cōuerso si diceret facio vt des, daret de dolo vt l. naturalis. §. q; si faciā. de prę. ver. quam alle. gl. per cōtraria. Sed Pe. dicit q; imò cognoscitur ex modo implēdi. Bart. truffatur de istis duobus. & dicit nō esse inspiciendū modū ineundi vel implēdi: sed q; est vnus contractus. qui ex vna parte dicit facio vt des, ex altera parte dicit do vt facias. sicut cōtractus emptiōis & venditionis est vnus, & tamē ex vna parte dicitur venditio, ex altera dicit emptio. & idem in locatione & cōductione. ex parte ergo eius qui fecit cōtra nō dantem datur actio de dolo. sed ex parte eius qui dedit cōtra nō faciētem datur actio præ. ver. Sed secū dū hoc ob. cōtrariū. quia hic ex parte matris quæ fecit cōtra non dantē debet dari de dolo: & hic dicit q; datur præ. ver. qñ nō interuenit stipulatio. Sed rñdeo q; ille. §. q; si faciā. locū habet qñ ex eo q; ego feci nihil tibi adest vt si fuit factū q; manumitterē seruū meū, & tu dares mihi. x. si manumisisti, & a tamē nō das. habeo actionē de dolo: quia nihil tibi adest. etiam iusPatronatus. sed mihi quando verò tibi adest, vt erat hic: quia hæres scriptus ex renūtiatiōe matris cōsequebatur bona q; poterāt auferri, & tūc datur præ. ver. calus est hic. per quē limitat ille. §. b q; si faciā. & hoc voluit gl. Bal. reprehendit Bar. sed indebitè. dicit enim q; Bart. de vno cōtractu facit duos, sed salua reuerētia sua, vt patet ex p̄dictis. ideo nō est curādum de
7 sua reprehēlione. †In gl. i. §. ti. j. l. cū ꝓponas. c illa l. obstat in duobus primò qa contra reū nō seruātem trālactionē actor pōt ad actio nē primā redire & hoc not. & quātū ad hoc gl. nō dat solutionē. Sed tu solue. q; ibi actio prima nō erat extincta ipso iure, qa per pactū tm hic sic: sicut in l. actiōe. §. e. Et si dicatur poterit agivt ie reponat in pristinā actio nē. vt l. si qs accepto tulerit. ff. de cōdit. ob. cau. Rndeo q; nō est verū. quia loquit i obligatiōe vel actione q; pōt oriri ex cōuētiōe partiū. hic in q̄rela q; nō orit ex cōuētiōe sed ex legis dispositiōe: sicut & actiōes orietes ex dilectо. vt in l. si vnus. §. pactus. ver. sed si pactū cōuētū. ff. de pac. Icdò ob. illa. l. qa ibi cōtra reū nō seruantē nō pōt agi. p̄. ver. si nō interuenit stipulatio vt impleat cōtra cū. & hic dr̄ q; sic in fi. gl. dicit esse speciale in filijs, vt postq; nō possūt redire ad querelā extinctā, ne pdāt successionē paternā vel auitā, habeāt præ. ver. quare aūt fuerit extincta gl. tāgit duas opi. & vna est q; fuerit extincta per mortē, licet fuisset præparata, qa desisit à p̄paratiōe vt in gl. j. altera est q; fuit extincta sola renūciatione matris, quia est odiosa: & alsimilat actionibus orietibus ex delicto: quæ solo pacto nudo tollūtur ipso iure. vt l. si tibi. §. quædam. ff. de pac. Doc. hoc vltimū reprehēdunt. quia secūdum hoc etiā ipsa mater si viueret, nō posset ad eā redire. cuius cōtrariū dicit gl. prędcēs. quę incipit [sed per matrē.] ego. §. dixi q; illa lex si instituta. in qua illa gl. le fundat, nō loquitur in renūtiante querelæ sed solū in transigente & differente prosequi litē: sed si renuntiasset liti & causæ, licet sub spe aliquid recipiendi, quia tamē renūtiatio est pura, licet modalis, nō impediretur effectus renūtia. & sic esset extincta ipso iure. nec ipsa mater ad eā redire posset vt l. Papinianus. §. j. ff inof. test. ff. & l. nā & si parētibus. §. j. e. tit. Et sic ista glo. vī melius dicere: tū quātū ad solutionē cōtrarij de l. cū ꝓponas. q; sit specia
le in filijs. est refugiū miserorū: imò etiā hic hērdes extranei istius mris possent agere. scdm doc. vera solutio est q; i l. cōtraria actor nō impleuit plenè transactionē, qa promisit nō petere, & adhuc viuebat. & petere poterat: vnde pōt petere vt sibi impleat. sed hic impleuerat perfectè: qa promiserat solū à lite discedere, & hoc fecit: vel si promisit nūquā amplius agere, per eius mortē hæc promissio est impleta in primo casu. quia implemētū peruenit facto suo, agitur præs. ver. directa secundo casu. quia cōtingit sine facto suo. s. per mortē, agit prę. ver. vtili. scdm diuersos intellectus. vt dixi. §. secundùm Bal. Et ex his remanet ista lex cum suis glo. valde declarata. & omnia sunt valde speculatiua.

c ¶ Modalis. Circa hoc vide q; no. Bart. & ibi Imo. expressi⁹ in l. a testatore. ff. de condi. & demon. & quod dicit Franc. de are. in suo consi. cl. in prin. Cur.

b ¶ Transactio. Adde glos. in §. j. in auc. vt dif. iu. laſ. in l. j. i ij. col. vers. iij. principa liter no. ff. de transac. Bar. in l. mandato generali. ff. de procu.

c ¶ Vel si liberam. Ad hanc l. vide Petr. de Ancha. in c. qui ad agendum. de procu. libr. vj. & ibi an ista l. habeat locum, quā do transactio nō esset proficua domino. pro quo facit quod no. Bal. in rubr. ff. de exercit. vbi in mandato quantuncunq; generali veniunt ea quæ mandanti profi cua sunt. Et etiā adde quod ista lex non videtur habere locū in reb⁹ minimis. tux ta ea quæ ponit Innocē. in c. tua nos. de arbit. & Ange. in l. mandato generali. ff. de procur. & hic adde quæ habes hic ad Alex. notata per me. Cur.

2 ☞ *Compromissum de iure & de facto quòd sit quædam transactio.*
Procurator quando posit transigere?

1 Ransactionis. †Procurator constitutus ad agendum transigere non po-
2 test. h. d. †Et eodem modo nec compromittere. cum compromissum de iure & de facto sit quædam transactio. b vt in auth. si verò. j. de iudi. iuncto. c. per tuas. de arbit. & no. in c. qui ad agendum. de procu. li. vj. Item in procuratore constituto ad exigēdū. vt j. de noua. l. nō abstulit. In gl. fi. ibi [vel si li-
c beram.] declara hoc quādo habet liberam administrationem cum nium bonorum, vel habet liberam administrationem in lite. & causa illa in qua transegit, secus si in lite tantum: quia non posset transigere de causa principali sed solum super instantia. vt not.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Vel dubitat. Adde circa hoc Bal.in l.fi. col.ij.ver. & est notā dū.j.de edi.di.Adria. tol. & in l. quisquis. l.quorū app.nō reci. & ibi habes q licet nō acquiratur libellus, tamē summatē debet cōstare de posſessione.Cur.

b ¶Ex quo ſequitur. Adde quæ dicantur exceptiones litis finitæ,& impeditiuę litis ingreſſum & an tunc impediāt cōpromiſſum, vide latè p do.Maria. ſozi.I suo cōſi.xxxviij.col. ij. cū duab.ſeq.in verſi. aſſumo nunc. St.

c ¶Innominatus. Adde Bart. in l.ij. ff. de iureiur. Bal.in rubri. C.de rerū permu. & per Alex. de imo. in cōſi.xl.in prin. in v. vol.Fran.Cur.

d ¶Cōcordia fratrum. An cōcordia & pax differātvide per Bal. & Angel.in l.j. ff.de pact.Bald.in rub. de treug.& pac.Et quæ dicatur plena cōcordia.adde gl.in c.licet de clem.Doc.in.c.cū nobis olim.eo.tit. in c.j.de poſtu.præl.gl. & Doc.ſ.c.ad aures. q.met.cau. diffuſè p Fely. in c. nō poteſt. de re iud.co.viij.verſi.verisimiliter dicit.& adde q cōcordia dicitur à cordis cōiunctione.&eſt duplex.ita Bal.in ſuo tracta. ſchiſma.quē ponit in rub.j.ſi quis ali. teſt. prohi.co.xij.ver.hoc itaq; ſ.miſſo. & ver. & eſt notandū. Cur.

e ¶Ad vitā ſuā. Adde text. in c. in ciuitate. de vſur. Iaſo. diffuſè in l.j. C. de ſum. trinita.

per Bar.ff.de procu.l.mandato.& l.qui Romæ.§.Callimachus.de ver.obl.& probatur in d.c.qui ad agendum.

☞Tranſactio proprie ſit, quando agitur ut reus detractori,& actor deſiſtat à lite.

Sicut ex parte debitoris quando eſt dies & pœna non habet locum purgatio moræ:ita ex parte actoris qui promiſit dare.

Quid ſi non eſt dies & pœna: ſed dies tantùm,uel pœna tantùm.

Ille qui eſt in poſſeſſione ſi ab aliquo turbatur. uel dubitat turbari,uel inquietari, poteſt implorare officium iudicis de plano abſque libello,ut illum prohibeat, uel ium fieri uetet.

Quid ad repellendum uim de futuro?

Quid in eo qui non poſsidet, ſed detinet ut quia miſſus in tenutam bonorum,& dubitat turbari?

LEX IX.

SI ſuper poſſeſsiõe.

Poteſt fieri tranſactio ꝟt actor det aliquid reo, & reus cedat liti, & actor ſi non dederit j.certū tēpus, agere poſtea nullo modo poſsit.h.d. ratio dubitā di in primo dicto erat. †quia propriè tranſactio fit quādo agitur vt reus det actori. & actor deſiſtat à lite.nā tranſactio dicitur receſſus à lite. & ille dicitur recedere qui litē mouit.& ideo propriè loquēdo actor dicit transigere,nō reus.vt not.ſ.e.l.ij.hic autē fit ecōuerſo,quia actor dat reo,& reus cedit liti.nō autē propriè recedit. tamē adhuc iſta l.vult q dicatur trāſactio.Tene mēti. In ſecundo dicto ratio dubitādi erat.quia tranſactio nō dicitur niſi aliquo dato vel retēto. vt j.e.l.tranſactio nullo dato. ſed hic fuit actum q ſi actor nō dederit j. certū tempus, reus ſit ppetuò ſecurus. nec actor amplius agere poſsit.& tamen reus nihil dedit pro hac ſecuritate.Sed certè ſufficit q fuerit cōuentū vt actor det.& reus cedat.ſicut econuerſo vt reus det, & actor à lite diſcedat.ſi ergo nō dat,nō propterea reſcinditur trāſactio,ſed implet.nā hic cōtingit culpa non dantis.†In tex.ibi.[pati nō debere.] no.ex hoc text.q ſicut ex parte debitoris quando eſt dies & pœna, non habet locū purgatio moræ.vt in l.magnā.j. de cōtra.& cō.ſti.ita ex parte actoris.quia iſte actor promiſit dare.x.j.certū diē:& ſi nō daret,vlterius quæſtionē nō faceret.nec diſtinguit an poſsit purgare morā incontinēti,vel nō.Sed cōtra.quia ex parte actoris qñ agit de actiõe cō ſeruāda locū habet purgatio j.paucos dies.vt in l.ſi ita qs.§.Seia. ff.de ver.ob.Sol.& tene mēti qñ nō eſt dies & pœna,ſed dies tantū,tūc habet locū diſtinctio an tractet de veteri actione cōſeruāda.& pōt actor purgare morā.j.paucos dies. vt ibi.aut de actiõe nouiter quærēda,& tūc ſecus.vt in l. Thais.§.intra.ff.de fideicō. lib.Si verò eſt dies & pœna,nō adhibetur dicta diſtinctio: imò etiā ſi agit de veteri cōſeruanda,locū non habet purgatio. vt eſt

4 caſus hic.& pluries iſtā l.ad hoc allegaui. †In tex.ibi. [vim fieri prohibebit.] Not.& tene menti q ille qui eſt in poſſeſsione ſi ab

a aliquo turbatur,vel dubitat turbari vel inquietari,pōt implorare iudicis officiū de pleno abſq; libello vt illū ,phibeat, vel vim fieri vetet.cōcor.l.fi.ff.de offi.pro.cæ.& in l.ſi ſeruus. ī fi.j. quod cū eo.Sed cōtra.imò vī q debeat dare libellū.& ordinariè procedere in interdicto vti poſsidetis.Sol.ad prohibendū & ad impediendū vim de præſenti pōt vti via ſupradicta ſummaria ne partes veniāt ad arma.vt l.æquiſsimū.ff.de vſufr. ſed ad repellendū vim de futuro,vt declaretur poſſeſsio, & q nō poſsit de iure turbari,neceſſe eſt ordinariè agere.& ita loquitur cōtrarium. Circa quod vide quod no.Inn.in c.cū veniſſent.de inſti.& in c.in præ-

5 ſentia.de prob.†Quid autē ſi aliqs nō poſsidet, ſed detinet. vt gamiſſus in tenutā bonorū,& dubitat turbari. vide quod no. ponit Bar.& plenè in l.j.§.neceſſariò.ff.ſi mu.ven.no. & etiam vide id quod no.Bal.in l.ſi.j.de edic.diui adria.tol.in fi.ij.col.

2 ☞Exceptio tranſactionis poteſt opponi ad litis conteſtationem impediendam ſicut exceptio rei iudicatæ.

3 *Tranſactio licet ſit contractus innominatus,tamen in ea odio litis ne reſuſcitetur, non habet locum pœnitentia etiam re integra.*

LEX X.

1 ERatris tui. †Lex iſta allegatur principaliter ad duo primò q exceptio tranſactiõis dicitur exceptio litis finitæ.vt colligitur ibi. [nullus & enim &c.] †Ex quo ſequitur b q poteſt opponi ad litē

2 cōte.impediendā.ſic exceptio rei iud.& iuriſiur.vt eſt caſus in c.

b j.de li.con.lib.vj & in l.eleganter.§.ſi poſt ff.de condi.inde. †Se-

3 cundò alleg.q licet tranſactio ſit contractus innominatus,'tamē

c in ea odio litis ne reſuſcitetur non habet locum pœnitentia etiā re integra.quia iſte frater volebat recedere à tranſactiõe per pœnitentiā.quia adhuc ſibi non erat obſeruata tranſactio. videbat q poſſet per l.ſi pecuniā.ff.de condi. ob cau.ſed illa l. intelligitur in alijs contractibus innominatis qui non fiunt ad litem finiendam.ſed ſi tranſactio fuiſſet ſibi ſeruata,non eſſet dubium quod ab ea non poſſet recedere.ſicut in alijs contractibus innominatis quia res non eſſet integra.Sed quid ſi non erat ſeruata,nec volebat ſeruare aduerſarius,an poſsit adhuc recedere? dic q ſi poterat agere ad obſeruantiam tranſactionis, repellatur à veniendo contra odio litium per l.ſi pro fundo.j.e.Sed ſi nō poterat agere tunc non poteſt contrauenire.vt l.cum proponas.ſ.ti.j.De præcedenti caſu tamen eſt dubium.quia qui non ſeruat tranſactionem,videtur q non poſsit obijcere aduerſario q nō veniat contra:ſed agat ad obſeruantiam.quia q ipſe nō facit,non pōt impugnare aduerſario.Et de hoc plenius dicā in l.ſi pro fundo.j.eo.

2 ☞*Probabilis eſt conuentio,per quam retinetur concordia fratrum,& tollitur votum captandæ mortis.*

Quando ex aliqua conuentione uel actu poteſt quis recipere utilitatem ſicut & damnū: licet caſualiter receperit,non eſt iuſta cauſa petendi reſtitutionem in integrum, etiā ſi ſit minor,tanquam fuerit læſus.

Quid in dote?

3 *Qui emit ab aliquo Abbate fructus alicuius poſſeſsionis ad uitam ſuam dando puta. ce. ſi uixit tanto tempore quòd fructus aſcendunt ad ualorem.cccc.an ſalua conſcientia teneatur reſtituere,tanquam ſit uſura?*

LEX XI.

1 DE fideicommiſſo. †Quando reciprocū fideicōmiſſum remittitur,neutra pars lædi videtur.h.d.& reputat Bart.hāc l.notabilem.quam inducit ad vnam q.§.in prima conſtitutione huius voluminis.†No.probabilem eſſe conuentionem

2 d per quam retinetur concordia fratrum,& tollitur votum captā dæ mortis.facit quod not.in l.cum pater.§.euictis.ff.de le.ij.Item no.in fi.quod quando ex aliqua conuentione vel actu pōt quis recipere vtilitatem ſicut & damnum, licet caſualiter receperit, non eſt iuſta cauſa petendi reſtitutionem in integrum , etiam ſi ſit minor:tanquam fuerit læſus.quia hanc læſionem debet compenſare cum vtilitate quam poterat conſequi:& ſic propter dubium euentum reputatur damnoſa:licet ſecuto euentu cōſequatur damnum.Facit in ratione ſui.l.ſi ea lege.j.deviuris.hoc tamē in dote non procedit.quia non ſufficit q poſsit vtilitatem conſequi.niſi realiter fuit conſecutus , ad hoc vt dicatur effecta dotis conditio melior:vt ff.de pac.do.l.Atticilinus.in fi. & ibi not. per

3 Bar.expreſsè.†Et iſta l.poteſt induci ad illā q.quando quis emit

c ab aliquo abbatè fructus alicuius poſſeſsionis ad vitam ſuam,' dando ponamus.cc.& q poſsit vti & frui tali poſſeſsiõe quouſq; vixerit,&contingat quòd ipſe vixit tanto tempore quòd fructus aſcendunt ad valorem.cccc.vtrum ſalua conſcientia teneatur reſtituere,tanquam ſit vſura?& facit iſte text. q non quia ſi fuiſſet mortuus eodem anno,tota quantitas remanſiſſet penes monaſterium,& ſic ille quaſi nihil vel parum habuiſſet:debet ergo monaſterium compenſare illud damnum cum hac vtilitate,quam cōſequi poterat,& ſic ratione dubij euentus videtur fuiſſe conuentio licita.de hoc per Cyn.in d.l.ſi ea.per Inno.in c. in ciuitate de vſu.&c.

3 ☞*Syndici conſtituti à toto populo ſeu adunantia generali,generaliter ad negotia ciuitatis,uel à concilio ſeu conciliis oportunis repræſentantibus totū populi,ſunt legitimi adminiſtratores,ſicut tutor & curator:& habent adminiſtrationē cū libera.*

3 *Populus ſeu adunantia,uel concilium,loco domini habentur,& poſſunt etiam debitum liquidum donare.*

Quid in prioribus,ſeu anciana.

Donare

4 *Donare de alieno dicitur ambitio.*

Decreta etiam decurionum ambitioſa reſcinduntur.

Negligentia adminiſtratoris ſeu prælati plus poteſt nocere domino,ſeu ciuitati, uel eccleſiæ,quàm ipſius contractus.

Prælatus tutor uel curator habent liberam adminiſtrationem, etiam ſi eis non concedatur.

5 *Tutor uel curator non poſſunt tranſigere ſuper re immobili minoris,etiam ſi cauſa eſſet dubia:niſi etiam interueniat decretum iudicis.*

Quid in patre legitimo adminiſtratore filij tranſigente?

Quid in epiſcopo?

6 *Adminiſtrator legitimus an poſsit remittere uſuras?*

Tutor an poſsit facere pacem de offenſa uel morte patris pupilli?

LEX XII.

1 PRæſes. †Adminiſtrator legitimus poteſt tranſigere de re dubia,ſed debitum liquidū remitterenō poteſt.h.d.Intelligē primum dictum. quando expedit ei cuius negotia adminiſtrat,propter nimiam dubietatem,quia dubitat q feratur ſententia contra eum:ſecus ſi non expedit,quia facta fortè diligenti inquiſitione potuiſſent reperiri probationes.& hoc totum relinquitur arbitrio iudicis diſcutiendum an bona fide ſe habuerint,vel non:ſed quando debitum eſt liquidum,tunc clarum eſt quod non expedit:& talis remiſsio haberet vim dona.& ſic nō cadit ſub legitima adminiſtra. quia donare non eſt adminiſtrare,ſed perdere.ideo ſemper intelligitur exceptuata de omni generali adminiſtratione.vt l. contra

2 iuris.in fi.ff.de pac.facit l.ab agnato.ff.de cura. fu . & de dona. l. filius. In tex.ibi.[adminiſtratores ciuitatis.]& dic vt ſunt ſyndici conſtituti à toto populo,ſeu ab adunantia generali generaliter ad negotia ciuitatis,vel à concilio ſeu conciliſs opportunis,quæ repræſentant totum populum.vt not.in l.ſed ſi ex dolo.§.j. ff. de dolo.& j. quæ ſit lon.con.ſuper rubrica.tales enim ſyndici ſunt legitimi adminiſtratores,ſicut tutor& curator.l.munerū.§.defenſores.ff.de mu.& ho.iuncta.l.j.§.quibus.& l.nulli.ff.quod cuiuſ. vni no.& ſic habet adminiſtrationem cum libera.vt hic colligiē. aliàs etiam ſuper re dubia nō poſſunt tranſigere ſine ſpeciali mā-

3 dato.vt ſ.eo.l.tranſactionis placitum.& ita voluit gl.in l.mandato.ff.de procu.†Sed ipſe populus ſeu adunantia vel etiam concilium loco domini habentur:& poſſent etiam liquidum debitum donare,priores verò ſeu Anciani nec habentur loco dominorū, nec legitimorum adminiſtratorum.vnde nec ſuper re dubia poſſent tranſigere ſine ſpeciali mandato.vt no.gl.in l.item magiſtri. ff.de pactis.& talibus aſsimilantur Venetijs domini conſiliarij domini ducis.& hoc de iure communi:ſalua ordinatione ſtatutorum,ſi qua eſſet in contrarium.Similiter poteſtas ciuitatis,licet deficiente alio legitimo adminiſtratore poſsit agere pro ciuitate, vt no.gl.in l.nulli præalle.non tamen poſſet tranſigere etiā ſuper re dubia.quia non habet mandatum ad gerendum negotia , ſed ad reddendum ius . Et in defectum ad agendum.& hoc voluit hic Cyn. qui allegat l.prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam. In tex.ibi.[ambitioſè.]i.per gratiam,quam voluerūt illi facere, vt

4 acquirerent amicitiam tecum.†& ſic not.q donare de alieno dicitur ambitio.& decreta etiam decurionum ambitioſa reſcindun tur.vt in l.ambitioſa.ff.de decre.ab or.fa. In glo.ibi. [l.aduerſus.] dic q nō interuenit remiſsio,ſed negligentia adminiſtratoris nō exigentis,quæ poteſt plus præiudicare domino ſeu ciuitati quā ipſius cōtractus,ſeu remiſsio:ſicut negligētia prælati plus poteſt nocere eccleſiæ quàm ipſius contractus.vt l.iubemus nullā.cum ibi no.iuncta.l.iubemus la grande ſ.de ſac.lan.ec. Ad q ff.de publicanis.l.fi.§.ſi quis profeſſus.In gl.ibi vt prælato,tutore, vel curatore.dic qui habent liberam adminiſtrationem,etiam ſi ſpecialiter eis non concedatur.ſecus in adminiſtratoribus nō legitimis, in quibus requiritur ſpecialis conceſsio.vt l.quam Tuberonis.§.

5 alia eſt cauſa.ff.de pecu. Dicit autem hic Bal. †quod ſi tutor vel curator tranſigeret ſuper re immobili,non ſufficeret q cauſa eſſet dubia:niſi etiam interueniret decretum iudicis.ſine quo non poſſunt alienari immobilia minoris.& actio etiam perſonalis cō petens pro tali reputatur res immobilis.vt not.j.ſi aduer.tran. l.j. Fallit in epiſcopo tranſigente.& etiam in patre legitimo adminiſtratore.in quibus non requiritur alterius decretum , ſed ſufficit quod res ſit dubia.& dicit Inno.hoc tenere in prælato.in c.de cę tero.de tranſac.& Azo.in patre in ſumma.de bo. quæ lib. quod eſt ſing.menti tenendum.Cum enim iſti habeant vſumfructum plus iuris habent in adminiſtrando quā tu a tor & curator, qui ſunt nudi:ſicut & in conſtituendo procuratorem: q facere poſſunt ante lit.conte.tanquam domini.vt no.in l.j. j.de bo.ma.& tamen tutor & curator nō. vt

6 in.l.necp.j.de proc.†In glo.ibi. [ſed quid ſi nō ambitioſè.]dic.i.nō cōtemplatiōe eius cui remittitur,vt velit ſibi gratiā facere: ſed cōtemplatione eius cuius negotia adminiſtrāt,vt nō incidāt in peccatum recipiendo vſuras.vel quia aliter expedit eis vt ſi remit b teretet iniuriam,ne incurrerēt inimicitiam,& aliquid deteriùs in futurū.gl.hic ſentit q hic poſſet fieri licet debitū eſſet liquidū. Pla. cō tra,& iſtam rationem videntur communiter tenere Doc.dicētes q ambitioſè dicitur fieri quicquid ſit cōtra iuris diſpoſitionem.Iac.but.cuius opi. mihi placet diſtinguit modo quo ſ.dixi.q aut remittūt vſuram contemplatione dūtaxat eius qui habet ſoluere. & procedat opinio Pla.quia tunc eſt ambitioſa. Aut hoc faciūt contemplatione eius cuius negotia adminiſtrāt.& tunc procedat alia opi.& ex qualita te perſonarum & modo remittendi poterit hoc conſtare. facit q no.Bal.& ibi etiā tetigi in l.pactū curatoris.ſ.tit.j.ſcilicet an poſſit tutor facere pacem de offenſa vel morte patris pupilli.quia poteſt,ſi expedit pupillo.vt ibi no.

¶Quod metus cauſa. Adde quòd hoc fallit in matrimonio contracto per metū: quia eſt ipſo iure nullum.vt in l.Tiria. in princi.ff.de ver. oblig.l.ſi mulier. in §.ſi dos.ff.quod me.cau. c.cum locū. de ſponſ. gl.in c.ij.de eo q dux in ma.quam pol.per adul.

Quando plura allegantur.Adde Barto. in l.diuus.ff.de re iu. c. licet cauſam. de prob.doct.in c. examinata.de iudi.

2 ☞*Ad hoc ut competat actio directa quod metus cauſa,ex uerbis & mente edicti prætoris poſiti in l.j.ff.quod met.cau.requiritur metus iuſtiſsimus, ſcilicet mortis, uel cruciatus corporis & quid de utilit?*

Quid ad hoc ut competat officium iudicis ad reſcindendum?

3 *Ad hoc ut competat condictio ex lege,ſufficit impulſio facti per iudicem, uel alium ſuperiorem habentem poteſtatem uel iuriſdictionem.*

4 *Metus uel dolus per quæ indicia probetur?*

5 *Quando allegantur plura impertinentia, & poſtea unum pertinens,conſueuimus uti iſtis uerbis,quia confutatis primis dicimus,alia ratio reformat pactum.*

6 *Quando plura allegantur,quorum quodlibet per ſe ſufficit,ſi eſt uerū, licet unū non probetur,ſufficit quod probetur aliud.*

7 *Quando narrantur plura in libello,an requiratur omnium probatio?*

8 *Licet appareat in primo cōtractu uel promiſsione interueniſſe mutuum,& aliquid aliud poſtea fiat pro executione uel confirmatione illius contractus ex interuallo,an præſumatur idem metus interueniſſe?*

LEX XIII.

1 INterpoſitas. †Tranſactio facta iuſto metu, rata non habetur & inter domi

2 num & ſeruum non valet tranſactio.h.d.† Not. melio em text.quem habeamus de hoc.q ad hoc vt cōpetat

a actio directa q metus cauſa ex verbis & mente edicti prætoris poſiti.in l.j.ff.q met.cau.requiritur metus iuſtiſsimus.ſ. mortis , vel cruciatus corporis,aliàs illa actio directa non competit.quod non ita bene declaratur in illo tit.ſed quantum ad hoc vt cōpetat vtilis actio ex mente tantum,& tamen ex verbis,non requiritur tantus metus.ſed ſufficit ille de quo in l.iſti quidem.in fi.eo.tit.ff. Item quantum,ad hoc vt competat officium iudicis ad reſcindē dam,adhuc non requiritur tātus meus:ſed ſufficit ille de quo habetur in tribus ll.hic allegatis in gloſ.j.ſ.in l.fi.§.ſi fœnerator.ff.e. ti.& de var.cog.l.medicus.& qua.re.ac.non da.l j.§.quæ onerandæ,quæ leges ponūt diuerſos caſus,& diuerſos metus qui faciūt

3 competere iud.offic.†Item ad hoc vt cōpetat condictio ex lege ſufficit impreſsio facta per iudicē vel alium ſuperiorem habentē poteſtatemvel iuriſdictionem.vt in l.ſi per impreſsionem.j.q me. cauſa.& iſta gl.ſemper alleg.nec habemus meliorem.In ver. [ad

4 vim tamē.]†No.q metus vel dolus non probatur per extrinſecaindicia.ſed oportet probari plenè, vel per indicia appropinquantia.vt in l.dolum.j.de dolo.& quę ſint indicia extrinſeca,& nō appropinquātia gl.hic ſuper verbo[qualitas.]ponit tria: quā no.Adde quartum ſi diceret ſe pro modico remiſiſſe magnam quantitatem,& q non eſt veriſimile quod hoc fecerit ſponte.

5 Nam hoc non ſufficit ad probandum metum vel dolum. † Itē no.hic illa verba per quæ ſemper allegatur.dum dicit. [alia ratio pactum reformat.]nam quādo allegantur plura impertinentia, & poſtea vnū pertinens,cōſueuimus vti iſtis verbis.quia confu-

6 tatis primis,dicimus alia ratio pactum reformat.† & ſic nota .q

b quādo plura allegātur,bquorū quodlibet per ſe ſufficit,ſi eſt verū licet vnū nō probetur,ſufficit q probetur aliud, facit qđ not.gl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Intelligendū. Adde Io de Imo. in l. quod iussit. ad fi. ff. de re iudi. Bal. in c. presentata. in ij. col. de testib. Alex. de imo. consil. xcv. incip. visis pro cōsil. in j. col. in ij. vo. & p Ro. cōs. cccx. circa fi. p Frā. de are. in suo cōsil. lxviij. & per Alexan. in consil. xxxiij. col. ij. ver. circa secundā. & ver. vñ per dictā. in fi. col. ad 8 q̄ oſtendēdū. in j. vo. & per Feli. in c. inter monasteriū. col. xvj. extrà de re iud. Fran. Cur.

b ¶De arbitramento. De ista materia vide per Doc. in c. quinta uallis. de iureiur.

in c.ij. extra de rescript. †& vide quod not. Cy. in l. cū te. j. de prob. qui dicit q̄ quando narrantur plura in libello, nō requirit probatio omnium. sed sufficit probare vnū de substantialibus. Sed Inno. in c. ex parte. de priui. dicit q̄ quādocunq; aliquid narratur in libello per modum causæ ad intentionē agentis, semper est necesse illud probare, tanquā substātiale: quod perpetuò tene mēti: quia potest de facto frequenter cōtingere. & melius intelliges in practica quā possit dari intelligendum verbis. †No. etiā gl. 8 super verbo [qualitas.] quia licet appareat in primo contractu vel promissione interuenisse metum & aliquid aliud postea fiat pro executione vel cōfirmatione illius cōtractus ex interuallo, non propter ea præsumitur idē metus interfuisse in hoc secūdo, quod apparet interuenisse in primo. sed est necesse probare q̄ interuenerit, vel q̄ durabat eadem causa metus: aliàs per sequentē videtur metus præcedens purgatus. vt j. quod met. causa. l. ij. & ff. de condi. ob turp. cau. l. pe. Sed quando fieret incontinenti, præsumeretur fieri eodē metu durante. facit quod not. in l. per retentionem. j. de vsur. In vlt. gl. distingue. aut dominus paciscitur cū seruo suo super alio quàm super libertate. & non valet. nec sibi obligatur. vt hic. Aut super libertate, & tunc aut erat res dubia, & valet. vt in l. fin. j. e. an esset seruus vel non. aut erat clarum q̄ erat seruus, & tunc aut paciscitur cū eo: & non valet. aut cum alio. & tunc secus. vt in ll. hic alle. in gloss.

2 ☞ *Si actor qui transegit & obtulit se restituturum pecuniā quam receperat, & non uult restituere: tamen mouit litem de nouo, & reus sponte litigat, & uult rehabere pecuniam, qua actione eam recuperabit?*

3 *Si actor restituit pecuniam, & tunc agit, & reus excipit de transactione, an actor habebit necesse replicare de recessu facto ab ea de communi consensu?*

Si prima actio erat sublata ipso iure, & actor restituerat pecuniam, & uult agere contra reum, quomodo subuenitur sibi postquam recessum est à transactione de communi consensu?

An posset recedi à prima sententia, & ferri secunda quæ ualeat iure sententiæ?

4 *An ualeat secundum arbitramentum contra primum, & an ualebit contra sententiam iudicis?*

5 *Postquam recessum est à transactione de cōmuni consensu, an actor possit redire ad priorem instantiam inchoatam, an autem habeat inchoare nouam?*

LEX XIIII.

1 SI diuersa. †A transactione potest recedi de cōi consensu utriusq; partis. h. d. Sed vnius tantū non. vt ſ. e. l. fratris. & ratio dubitandi in hac l. proueniebat ex illa l. fratris. quia odio litis per pœnitē

2 tiam non potest recedi à transactione. sed respondeo vt dixi. †Et pone hic casum q̄ reus dedit actori certam quantitatē, & actor promisit ipsum amplius non molestare, postea molestabat, & offerebat se restituturū quod acceperat, reus in hoc cōsensit, dicitū hic q̄ hoc pōt fieri. sed glo. videtur intelligere q̄ actor dedit reo, super verbo [pecunia.] dum dicit ibi. [transactionis nomine data.] Sed tunc non bene adaptarentur quæstiones sequentes, quæ ponūtur in gl. & aduerte. quia tex. hic vult quādo cōsenserunt partes vt recederetur à transactione. & in cōsensu perseuerauerunt. quia actor restituit pecuniā quā receperat. & reus spōte suscepit iudiciū quod actor moueret, nō opponēdo exceptionem transactionis. Sed quæstiones quæ colligūtur ex gl. locū habent quādo nō perseuerauerūt in tali cōsensu, & tunc occurrūt quæstiones. Primò si actor obtulit se restituturū pecuniā quam receperat, & nunc nō vult restituere. tamē mouit litē de nouo. & reus sponte litigat. & vult rehabere pecuniā. qua actione ipse recuperat? Ista gl. vult q̄ per condictionem indebiti. Doc. volunt q̄ per cōdictionē sine causa. quia nō fuit soluta vt debita: sed ob causam transactionis, quæ reducta est ad non causam propter

3 recessum. vt in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condi. inde. †Alia q. currit econuerso. si actor restituit pecuniam, & nunc agit. & reus excipit. de transact. an actor habeat necesse replicare de recessu facto ab ea de communi consensu: an autē non habeat necesse, & sic ipso iure admittatur. & glos. se. tenet q̄ nō admittitur ipso iure: sed habet necesse replicare. & si hoc non faceret, succūberet. vt in l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. & ibi glos. quæ incipit in opponēdo. quia primo modo fuit de nō petēdo. & iste recessus habet vim pacti de petēdo. Itē occurrit aliud dubiū. prima actio erat sublata ipso iure, & actor restituerat pecuniam, & uult agere cōtra reum actione prima, quomodo subuenitur sibi postquā recessum est à trāsactione de communi cōsensu? gl. tenet q̄ restituitur vtilis actio. per ll. quæ nihil faciunt. quia loquuntur in eo qui restitutus est in integrū, & sic datur sibi vtilis rescissoria. nos loquimur in eo qui nō est restitutus. Doc. dicunt si est talis actio quæ possit resuscitari ex cōuentione partium, poterit agi cōdi. sine causa, vt se reponat in pristinā obligationem. Si nō potest resuscitari, potest procedere dictum gl. q̄ detur vtilis per l. quā gl. allegat. l. pupilli. §. j. ff. de solu. vbi est casus, & ibi tangitur p Bart. Vltimò gl. format opi. ineptam de. l. j. j. quando prouo. nō est necesse. nam ista l. vult q̄ de cōi cōsensu partiū possit recedi à trāsac. Lex cōtraria vult q̄ post latam sententiā quæ transiuit in rem iudicatam nō possit dari alia sententia cōtraria illi. q̄ gl. intelligit etiam de cōsensu partium. sed quid ad propositum? nam dicitur ibi q̄ de consensu partium nō possit recedi à sententia lata. si enim hoc diceret, cōtrariaretur huic. quia ista dicit q̄ bene pōt recedi à trāsact. & sententia & trāsactio æquiparantur quātum ad finē litis. nec est verū q̄ nō possit recedi à sententia. imò potest sibi renūtiari per eū pro quo lata est sententia. vt no. in l. duobus. ff. de excep. rei iud. Breuiter intētio gl. fuit ista q̄ hic pōt recedi à trāsactione prima, & fieri secūda trāsactio, quæ valebit iure trālac. sed ibi non potest fieri sententia secūda quæ valeat iure sententiæ. Quæ est ratio diuersitatis? Rūdeo. quia trāsactio est cōtractus, & innititur consensui partiū, & ab illo sumit robur: sed sententia nō innititur cōsensui partiū, sed iuri publico. vnde partiū cōsensus nō attenditur, vt faciat eam valere iure sententiæ: si iure publico, nō potest valere. sed bene pōt facere vt valeat iure cōtractus. vt l. ij. j. cōmunitriusl. iu. illud tamen est verum q̄ si sententia secūda ferretur ex eisdē actis: vt etiā si de cōsensu partiū, nō valeat iure sniæ: sed iure pacti. & per hoc videtur recessum à prima iure renuntiatiōis: quod facere potuerūt. Sed si partes vno cōtextu repeterent oīa acta secūdū ea quæ no. in l. mutari. ff. de procu. tunc dico valeret iure sententiæ. Si autem partes nō cōsentiūt q̄ recedatur à prima, & feratur secūda etiā ex processu diuerso agitato cōtra inuitum, & sic cōtraria primę, tūc iste est casus illius l. secūdum verū intellectū: qui vult q̄ nō valeat secūda. sed q̄ stetur primæ: quia nec ei

4 videtur renūtiatum. †Sed qualiter sit illud intelligēdum? vide p

a Io. an. qui melius distinguit quàm aliquis in c. inter monasteriū. de re iudic. in nouella. Cætera hic vide per Bal. qui tāgit aliquas

b quæstiones de arbitramēto, b an valeat secūdum cōtra primū, &

5 an valeat cōtra sententiam iudicis. †Quærit hic Bar. & nō soluit, an in casu huius l. postquā est actū q̄ sit recessum à trāsactione, possit actor redire ad primam instantiam inchoatam. An aūt habeat inchoare nouā. & pro ista secūda parte facit tex. dū dicit [causam ex integro.] In cōtrarium facit q̄ no. j. siue apud. in fi. per eū dem. j. eo. De hoc vidi pluries dubitari in examinibus. quia ista l. cōsueuit dari in pūcīis. veritas est vt distinguamus. aut cū trāsegerūt actor renūtiauit instantiæ seu liti & causæ, & tūc instātia est ipso iure finita per l. postquam liti. ſ. tit. j. Ideo habet inchoari de nouo super veteri actione, quæ rō est extincta. aut fuit renūtiatum expressè instantiæ seu liti: sed solùm facta trāsactio prout dixi. ſ. eo: in l. cum mota. in casu. l. ſi instituta. in prin. ff. de inoff. testa. & tūc aut actio fuit extincta ipso iure per acceptila. & idē. qa perempta act. cēsetur etiam perempta instātia super ea inchoata. vt in d. l. cū mota. aut actio fuit extincta ipso iure: & tūc aut reus iam seruauit pro parte sua trālac. & idem. vt in casu huius l. vbi reus iam soluerat actori. quia tūc instantia perimitur. aut nōdum impleuerat, & tunc censetur instantia perempta, postquam ei nō est expressè renuntiatum, & actio non est extincta. vnde sicut actor potest redire ad eandem instantiam contra reum non seruantem, quando non est recessum à transactione. vt l. siue apud. cum ibi no. in fi. j. eo. est recessum de communi consensu. vt sit eadem ratio. & per hoc quod not. idem Bart. post Cy. in l. ſi maior. j. eo. & in l. ſi ex falsis. circa medium.

a ☞ *Si transactio fiat per acceptilationem præcedente Aquiliana stipulatione, & reus non obseruat transactionem, qualiter prouidebitur actori, qui non potest ad actionem primam redire?*

3 *Qualiter debeat consultor respondere rustico qui uadit ad eum pro consilio, & non portat instrumenta sua, sed simplici uerbo narrat casum, & quid si alius iurisp*

iurisperitus indiscretè interrogavet?

4 *Quilibet actio (etiam realis) potest deduci in aquilianā stipulationem, & quæ sit eius forma remiss.*

LEX XV.

1 VT responsum. †Si transactio fiat per acceptilationem præcedente aquiliana stipulatione, non potest actor ad pristinam actionem redire. & si reus non obseruet transactionem. h. d. concor. ſ. eod. l. actione. In tex. ibi [insere pacti.] & vult dicere. in hac supplicatione seu libello quem mihi porrexisti, inseras tenorem instrumenti transactionis quam fecisti cum aduersario tuo: vt possim comprehendere an fuerit facta per simplex pactum. & tunc te non obseruante pactum potuit redire ad actionem primam. & si excipias de transactione, replicabit de dolo: quia eam non obseruas. vt in. l. cum proponas. ſ. ti. j. An interuenerit acceptilatio præcedente stipulatione aquiliana. & tunc omnis actio fuit sublata non solum personalis, imò & realis vel mixta. vt petitio hæreditatis, vel rei vendicatio & tamen etiā te non seruante transactionem non potest ad pristinam actionē redire. & si cōtra fecerit, tanquam ineptè agēs debet succumbere. quia nemo sine

2 actione experitur. †Qualiter ergo sibi prouidebitur si nō obseruas? Respondeo si ipse impleuit ex parte sua perfectè, agatur p̄script. ver. vt impleas. vel ex stipulatione, si interuenit. vt ſ. e. l. cū mota. & etiam potest agere condictione ob causam vt se reponat in pristinam obligationem, si est talis quæ ex conuentione possit contrahi. vt in l. ſi quis accepto. de cōdi. ob causam. aliàs secus. vt in actione reali, vel mixta, quæ non oriuntur ex cōuentione: sed ex iure q̄ quis habet in re, q̄ sola cōuentione nō restituitur. vt dixi. in l. cum mota. Sed si non impleuit perfectè ex parte sua. dic

3 vt no. in l. actione. †Et no. hic contra rusticos qui veniunt ad cōsultorem pro habendo consilio, & non portant sua instrumenta, sed simplici verbo narrant casum, vt debeat eis responderi portis instrumenta, aliàs nō possum cōprehendere veritatē: nec debent obiurgari ex indiscreta consultatione: cū faciant ex rusticita

a te. nō sic ſi alius iurisperitus indiscretè interrogaret. a nam dicunt Doc. q̄ bene pōt eis respōderi rusticaliter. Aut tenō intelligo, aut stulta est cōsultatio tua. vt ff. de testa. l. Domitius. & habet in l. ij. de ori. iur. vbi Iurisconsultus obiurgauit quendam peritū patritiū, qui indiscretè interrogauit, dicens q̄ turpe erat patritio viro ignorare iura inter quæ quotidie versabat. †No. etiā in fi. q̄ quelibet

4 actio etiam realis potest deduci in aquilianam stipu. cuius formā vide per Iurisco. in l. & vno. ſ. j. ff. de acceptila.

a *Si in rescripto continetur quòd iudex cognoscat non obstāte transactione, quòd hoc nō sufficiat, nisi dicatur non obstante aliqua lege contrariorum disponente.*

3 *Differentia inter instantiam, causam, & litem.*

4 *An ualeat compromissum factum post sententiam quæ transiuit in rem iudicatam.*

LEX XVI.

1 QUasi. †Per rescriptū principis nō rescindit trāsactio. h. d. sicut nec sententia. vt ſ. senten. re. nō posſ. l. fi. Et pone hic casum q̄ trāsegi tecum, postea impetrauit iudicem à te super debito super quo trāsegi nō facta mentione de transactione, certè si facio te citari corā iudice, & tu compares, & excipis de transactione iam facta, & facias de ea fidem, iudex debet pronūciare rescriptū esse surreptitium: quia si de transactione fecissem mētionem, tale rescriptum nō obtinuissem. quia non est intentio principis lites sopitas per transactionem vel sententiam resuscitare: & sic pronūtiabit senō esse iudicem competētem. exceptio ergo transac. nō solùm opponitur ad impediēdum lit. cōtest. sed etiam ad infringēdum relati ptum, & ad elidendū iurisd. Hoc voluit expressè gl. in c. j. de lit. cō test. lib. vj. in fi. gl. magnæ: quæ ponit practicam illius. c. sed si age rem coram ordinario, nō posset opponi ad iurisdictionem impediendam: sed ad impediendam litis conte. & similiter posset opponi corā delegato, si excipiens nollet apponere ad rescriptum.

2 vt in d. c. j. secundum alium intellectum. †Sed quid si continetur in rescripto q̄ iudex cognoscat nō obstante transac. Respondeo

b adhuc nō sufficit. b nisi dicatur nō obstante aliqua lege contrariū disponente: quia præsumitur impetratum per obreptionem & importunitatem: cum nō sit intētio principis resuscitare lites finitas, nec derogare conuentionibus partium. vt c. ex multiplici. de decimis. vnde hoc rescriptum habet clausulam derogatoriam huius l. Est ergo necesse quod de hac l. saltem fiat mentio in genere, put in simili. ſ. de sum. trini. l. ij. & in l. ſi qs i a prin. testamēti de leg. iij. & tūc bene valebit rescriptū. licet sit iniustū. Sed an sit necesse facere spālem mētionē de hac l. gl. hic in fi. sensit q̄ sic. de hoc no. in auē. hoc inter libe-

b ros. j. de testa. Sed communiter tenetur cōtra q̄ sufficiant verba generalia. ſ. nō obstāte quacūque lege cōtrarium disponēte. de hoc plenissimè per Io. an. in c. j. de excess. præl. li. vj. in nouella. vbi recitat plures opi-

3 ☩ In gl. j. ibi. [sed post litem cōtest. incipit esse lis.] subaudi desinet vocari causa. sed ista opi. est falsa: quia etiā post lit. cōtest. dicitur

c causa vt in ij. opin. hic recitata. sed nec illa est vera, dum vult q̄ lis dicatur ante & post quia est contra tex. in c. ex parte vestra. de ver. ſign. vbi lis dicitur solū post lit. cōtest. Et sic ista q. non bene declaratur per gl. nec per Doct. Tu ergo dic melius vt dixi in l.

c postquam liti. ſ. tit. j. q̄ habemus tria vocabula. ſ. instantiam. & ista importat dūtaxat ordinem & strepitum iudicij. & incipit à contestatione litis. vt in l. properādum. post prī. j. de iudi. Item habemus causam. & ista importat negotium principale. & similiter incipit à contestatione. nec ante dicitur causa inchoata. vt l. fi. ſ. illud. j. de temp. app. & d ibi no. Item habemus litem. & istud vocabulum est generalius. quia comprehendit tam instantiam quàm negotium principale. & similiter incipit à cōtestatione. vt d. c. ex parte vestra. habemus & quartum vocabulum. ſ. controuersiam. & ista est ante lit. contest. Postquam tamē partes comparuerunt coram iudice, & aliquid egerunt. vt in l. diuus. de per. her. postea desinit vocari cō trouersia. habemus & quintum. ſ. iudiciū. q̄ potest cōprehendere omnia ista. In ea glos. ibi. ſ. [ſi quis] dic & ſ. eod. l. ij. vbi est casus q̄ sufficit timor litis futuræ vt possit transigi. In ea gl. gl. ibi. [ea. l. ſ. si post.] hoc verū nisi partes expressè renuncient sententiæ: quod facere possunt. vt dixi in l. præceden

4 ti. † Et eodem modo si quæritur an valeat compromissum factum post sententiā quę transiuit in rem iudi. nam si in eo dicatur nō obstante sententia valet: & censetur ei renūtiatum. quod etiam voluit Bal. in l. præcedenti si diuer a. aliàs non valet. vt in c. exposita. extrà de arbi.

a ¶Interrogaret. Et q̄ fit rescindendū explicitè interrogauit im plicitè. vide Bal. in l. precibus. in prin. j. de impube. & alijs substi. Fran. Cur.

b ¶Non sufficit. Adde q̄ imò videtur q̄ sufficiat. quia si princeps dicit nō obstāte trāsactiōe, verisimiliter scitur trāsactionē esse factā. & lōgē magis prouidet contra trāsactionē quādo ita loquitur, quàm quādo in genere dicit nō obstante. l. causas vel liites. per ea quæ dicit Barto. in l. ſi quis in prin. testamenti. ff. de leg. iij. & ita Franc. de Are hic Cur.

c ¶Post litem conte. dicitur causa. Adde auth. qui semel. & in corpore vnde sumit. C. quomodo & quā do. iu. glosſ. ſi. in c. ex parte. el ij. de ver. ſig. doct. in cle. ij. de his cōte. gl. in c. sup quę stionū. de offi. dele.

d ¶Vel pro &. De hac dictione vel quando ponatur pro &. & quando prodest in cōtractibus & in vltimis volunta. vide in cle. sæpe de verb. ſig. & per Car. maximē in cle. plerisq; de ele. per Ale. de Imo. in consi. xxij. col. j. & col. se. & i cōsi. lxxx. col. ij. ver. hoc autem & ibi quid in ſtatutis. in primo vol. Et quando copula, & ponatur pro vel. per eundē Ale. in consil. xl viij. col. ij. versi. nā natura. & in cōsi. xlix. col. iij. in prin. in j. vol. in consi. lv. col. ij. versi. præterea dato. & in cōsi. cxvj. in iiij. col. in ij. vo. & de dictione vel. & d copula & per eundē Alex. in cōsil. cccvij. col. ij. in prī. in ij. vo. & in consi. xvij. colū. j. in iij. volu. Franc. Cur.

2 ☞ *Casus in quibus potest quis exceptionem obijcere, & aduersarium repellere, & nihilominus repetere data: & etiam pœnam.*

3 *An extra illos casus non posit peti res & pœna?*

4 *In alternatiua rerum debitarum electio est debitoris, sed in alternatiua remediorum uel securitatum pro debitis, si competant ex una dispositione, electio est illius cui competunt.*

LEX XVII.

1 CVm proponas. †Potest q̄ datum est repeti, & exceptio opponi, si in transactiōe fuit apposita clausula rato manente pacto aliàs sola exceptio ponitur. h. d. secundum Bar. In tex. ibi vel pacto stari, [vel data restitui.] Dic q̄ vtrunq; vel ponitur

d pro &. d Volebat enim vtrunq; ſ. restitui tibi data illi, postquam illam transactionem impugnat, veniendo contra quia non debet consequi commodum ex eo quod impugnat. in regula iuris. & ipsam à lite repellere per exceptionem transac. & pacti & respondetur quòd hoc facere potes si in casu quo veniat contra, promisit tibi restituere data firma, & rata manente transactione.

Et si ista clausula non fuit apposita, potes duntaxat exceptionem obijcere: sed data repetere non ✱ potes. hoc vltimum intellige, quando non potes ✱ simul habere vtrunque:

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Pacto. Adde de ista clausula. l. qui filius. ff. de trãsact. doc. in l. ita stipulatus. ff. de ver. ob. glo. & doc. in c. fi. de loca. Et etiam adde q̃ hæc clausula operat euã vt pœna cedat lucro creditoris. l. id quod. cũ glo. ff. de sol. Itẽ operatur quia stipulatio pœnalis nõ nouat præcedẽtem. de quo per Bart. in l. insulã. in ij. q. ff. de ver. ob. & per eũdẽ in l. pactũ. ẽ. tit. j. & adde q̃ si transactio interponeret super actione bonæ fidei. puto q̃ hæc clausula rato manẽte pacto subintelligeret, ex quo in cõtractib⁹ bonæ fidei subintelligitur per no. p Bald. in l. pactũ. col. iij. ẽ. tit j. Et eo maximè, q̃a talis trãsactio hoc casu iudicaret bonæ fidei. l. sub prætextu. j. eod. & etiã adde q̃ hęc clausula æquiparat iuramẽto. Bart. in l. si quis maior. colũ. ij. in prin. ver. idẽ dico. & ibi Bal. in vlti. col. j. eod. & Alex. in l. ita stipulatus. in fi. ff. de verb. obli. & de hac clausula vide etiã aliquid p Abb. in c. cùm inter R. de ele. & an trãsactio dicat cõtract⁹ bonæ fidei. vide p Alex. de imo. in consi. xlix. maximè col. vj. in iij. vol. Fran. Cur.

sed si vis vti exceptione, illa debes esse contentus: & data non repetes: sed si exceptionem non obijceres & velles repetere data, bene posses. vt in l. rescriptum. §. si pacto. ff. de pact. vbi est in electione tua. vt etiam vult hic gl. Item si opposuisses exceptionẽ, & in eo succubuisses, nõ potes redire ad repetitionem datorũ. vt l. elegãter. §. pe. ff. de cõdi. inde. † In gl. mag. ibi. [vt j. e. vbi &c.] & sic recolligo tres casus. in quibus potest quis exceptionẽ obijcere, & aduersariũ repellere: & nihilominus repetere data, & etiam pœnam. Primus est. quando apposita est clausula rato manente pacto. vt in ista l. Secundus est. quãdo non est apposita: tamen actio prima erat sublata ipso iure per acceptilationem. vt j. eo. l. vbi pactũ. Secus quando nõ erat sublata ipso iure: tamẽ interuenerat iuramentum de non veniendo contra. vt j. eo. l. si quis maior. adde quartũ casum in quo potest quis petere rẽ & pœnam. s. quãdo pœna fuit apposita loco particularis interesse. quod præsumitur quãdo nõ æquualet totali. vt in l. traiectitiæ. §. de illo. ff. de act. & ob. Item adde quintũ. quãdo fuit apposita loco cõtemptus, & petitur ex diuersa causa. vt si promisisti nõ venire contra laudũ sub certa pœna, sed ei parere. si non pares: ego possum petere pœnam. & vltra hoc possum agere actione prima ad debitũ. quia ago ex diuersis causis. s. ad pœnam virtute cõpromissi: & ad debitum primũ virtute primæ actionis. & iste est casus in l. si quis rẽ. ff. de arbi. sed si agerẽ ex eadẽ causa, puta ago ex cõpromisso, vel ex laudo ad obseruantiã eius, & ex eodẽ compromisso ago ad pœnã. tunc nõ possum conseq̃ vtrunq; si nõ fuit apposita clausula. & ista fuit opi. Pet. satis singularis. quã hic recitat Cy. & etiã Bar. eam tenet pro intellectu illius l. si quis rem. ↪ in l. si ita stipulatus. in xj. opp. vltimæ partis. ✳ de ver. obli. ✳ sed Bal. in l. j. j. de his quæ pœ. not. in fi. vij. opposi. videtur reprobare hanc opi. in prin. casus. & vult q̃ etiam si agatur ex diuersis causis, non posse peti pœnam & res. sed præcedens op. verior est & pulchrior. quia probatur in illa l. si quis rem. † Extra istos casus nõ potest peti res & pœna: sed si petitur, quid si desistat petit? distingue. aut præcedens obligatio fuit nouata per stipulationem pœnalem. quod quando sit dicitur in l. si ita stipulatus. de verbo. obli. & tunc non potest peti nisi pœna: etiam si sit minor quàm res, val totale interesse. vt l. j. ff. de penu. lega. Aut non fuit nouata, & tunc aut præcedit conuentio liberatoria, quæ non nouatur per stipulationem pœnalem. & est in electione eius cui competit exceptio an obijciat exceptionem & tunc non petit pœnam. vt hic in fi. nisi (vt dixi) in exceptione opposita succũberet. aut petit pœnam, & tunc excep. non potest obijcere. vt in l. rescriptũ. §. si pacto. ff. de pac. Si verò præcedit cõuentio obligatoria, quia promisisti aliquid facere sub pœna, & non facis, tunc quatenus est plus in vna quàm in alia possum agere ex vtraque scilicet ex promissione prima ad rem vel interesse: quo consecuto ex stipulatione speciali, quatenus succedit interesse vt l. prędia. ff. de act. emp. & l. si quis à socio. ff. pro socio. Quatenus autẽ concurrunt agi non potest. nisi ex vna. & hæc sunt quæ tanguntur per Iaco. de Bel. in quadam sua disputatione quam posuit in l. si pacto. ẽ. tit. j. de qua facit mentionem Io. an. in c. bonafides. de reg. iur. in mercu. & Cy. voluit hic tangere, sed imperfectè locutus est. † In gloss. fin. ibi. [tu dic in electione repetentis]: sed contrà. quòd imò in electione illius à quo repetitur, l. plerunque. ff. de iure dotium. in fine. Solu. dicunt Docto. quòd interdum mihi competit vnum remedium ad duo alternatiuè, si promisisti mihi stichum aut pamphilum, & tunc electio pertinet ad te debitorem. vt ibi. Interdum competunt duo remedia alternatiuè: puta exceptio, vel actio; & tunc electio pertinet ad me. vt in hac glos. primum dictum procedit in alternatiua rerum debitarum: sed in alternatiua remediorum vel securitatum pro debitis, si competant ex vna dispositione, electio est illius cui cõpetunt vt si teneris mihi in cẽtũ, postea promisisti vel soluere in tali termino, vel dare mihi pignora, vel repręsentare te coram iudice detinendũ in carceribus sub tali pœna. omnia ista veniunt pro securitate debiti mei. Ideo adueniente termino nõ potes obijcere, ego nolo soluere, vel me repræsentare, sed dare tibi pignora, imò est in electione mea q̃ illorum remediorum velim. vt in l. quamuis. ff. de pig. ac. secundũ Gul. ibidem. & facit. l. causam. §. puellam. ff. de manumis.

2 ☞ *In criminalibus in quibus non ingeritur pœna sanguinis, non licet transigere uel pacisci sine licentia iudicis, & impetratione abolitionis.*

3 *Quæ dicatur pœna capitalis?*

4 *Quòd in crimine adulterij non liceat transigere.*

5 *Si fiat transactio in criminalibus, quo ad quos effectus operetur talis, & quo ad quos nõ si fiat sine licentia iudicis?*

6 *Licet in crimine falsi non imponatur pœna sanguinis, tamen ita vituperatur homo condemnatus de falso quòd uix audet comparere inter homines: ideo assimilatur pœnæ mortis.*

7 *Reus uel accusatus transigendo uel pacisendo cum accusatore, an habeatur pro confesso & an pro condemnato?*

8 *Licet talis transigens haberetur pro confesso & conuicto, si tamen moriatur antequã condemnetur, pœna non transit ad eius hæredem.*

In ciuilibus confessus in iudicio habetur pro condemnato.

9 *Statutum quòd contumax uel inobediens habeatur pro confesso, & decedat antequam condemnetur, non potest hæres eius condemnari uirtute talis confessionis.*

10 *An per transactionem uel pactionem factam in criminibus, processus irritetur & annihiletur?*

11 *Si reus transegit, uel pactus est: an habeatur pro absoluto à crimine?*

LEX XVIII.

1 TRansigere. † In criminalibus in quibus ingeritur pœna sanguinis excepto adulterio, & etiam crimine falsi: licet talis pœna non ingeratur. licitum est transigere & pacisci. Sed in crimine adulterij, & etiam alijs talem pœnam non ingerentibus nõ licet transigere. h. d. in effectu. Et ponit duas regulas. vnam affirmatiuam. & aliam negatiuam. & quælibet earum habet vnam exceptionem. & reputatur materia huius. l. difficilis, propter multas opi. quæ hic fuerunt. & quas recitat Alberi. melius quam alius. Et est materia vtilis & quotidiana: quia frequenter contingit q̃d de maleficio fit pax inter offensum & offendentem. & quæritur quid operatur ista pax. nam pax dicitur pactio. l. j. in princ. ff. de pac. De hoc tractat ista l. dum dicit [pacisci.] Sed si aliquid detur offenso per ostendentem, dicitur transactio. Aduerte tamen diligenter q̃ ista loquitur de transac. vel pacto quæ tendunt ad irritandum processum agitatum vel agitandũ super crimine. & etiã loquitur quando fit inter accusatorem vel accusatum: qui accusator potest esse penitus extraneus, nõ offensus. vnde cum illo nõ cadit pax. licet cadat transactio vel pactio, per quas recedit à lite prosequenda. & pax fit per offensum, siue ipse accuset, siue alius. & tendit etiam ad aliud. s. ad tollendum offensam in futurum, ne de offensa recepta faciat vindictam. Et circa hoc occurrunt plures q. quas posuit Gandinus in opere suo in tit. de transac. & pac. fac. in maleficijs. Et etiam aliquid tangit Io. an. in addi. Spe. in tit. de accu. in primo libro Spe. † In text. ibi. [transigere vel pacisci.] dic etiam sine licentia iudicis. quo casu regulariter non est licitũ accusatori desistere ab accusatione. aliàs incidit in Turpil. & punitur pœna pecuniaria, & infamatur, & reus corrumpens accusatorem habetur pro confesso & pro conuicto vt l. fi. de præuaric. Sed hoc casu quando pœna sanguinis imponitur, parcitur sibi. quia licitum est pro redimendo sanguinem suum accusatorẽ suũ corrumpere, vt ab accusatione desistat. Si aũt cum licentia iudicis, & impetrata abolitione desistat, nulli dubium est q̃ hoc est licitũ. & nullam pœnã patitur. vt in tit. de abo. nec tunc loquitur ista lex, † In tex. ibi. [de crimine capitali.] dic hoc verbũ sumi stricè. s. pro illo pro quo imponitur pœna sanguinis, vel amputationis mẽbri. vt colligit ibi. dũ dicit [pœnam sanguinis nõ ingerit.] Et sic patet iuncto illo tex. q̃ pœna capitalis dicitur non solũ qñ amputatur caput, & sic tota vita perditur, sed etiã si membrũ. & sic perditæ vitæ illius membri. Potest aũt esse capitale crimẽ in quo pœna sanguinis nõ imponit. sed alia. s. pditionis status ciuilis. vt cum perditur libertas, vel ciuitas. vt si dãnatur in metallũ vel deportatur. & tunc non habet locũ iste tex. Et hoc vult gl. secunda q̃ incipit. [puta q.] † In tex. ibi. [excepto adulterio.] difficile est reddere rationem huius exceptionis, nisi persuasiuã. vt propter frequentiam delicti, vel fauore matrimonij: ne honor matrimonij lædatur. ista plus placet quàm aliqua alia. licet Bal. aliàs ponat. † In tex. ibi. [prohibitum non est.] dic quantum ad tres effectus. primus est ne reus puniatur, & habeatur pro confesso & cõuicto, vel imponatur sibi pœna pecuniaria, quia corrumpit suũ accusatorem. de qua in l. Imperatores. ff. de iure fisci. Item quantum ad accusatorem. quia euitat pœnam prævaricatoris, vel calumniatoris: in quam incideret regulariter si accusationem prosequeretur, & crimen non probaret. Nam licitum fuit sibi transigere vel pacisci, ad illas pœnas euitandas in causa in qua imponitur pœna sanguinis. ita intelligitur hic. Item ad tertium quantùm ad irritandum processum inchoatum: quoniã per hanc trãsactionem fit irritus, postquàm lex eam approbat. & ideò nec ipse idem accusator potest amplius eundem processum prosequi: nec etiam aliquis alius priuatus. nec etiam iudex. sed si transactio nõ esset licita, posset ipse idem iudex illum processum prosequi: qa non fieret irritus. vt in casu sequenti. & probatur. in l. ij. j. de aboli. Et istum intellectum habuit Bar. in ista l. & nullus alius quantum ad illã irritatur processus. Sunt & alia in quibus nihil operabitur illa transactio. primò quantum ad reum. quia per eam non aboletur crimen: nec reus à pœna liberatur. imò licitũ erit ipsum accusare de nouo, vel ex inquisitione contra eum procedere, si est tale crimen contra quod possit procedi per inquisitionẽ, vel de iure communi, vel ex forma statuti. Item quantum ad accusatorem: quia nihil prodest sibi ista prouisio. l. vt possit pacisci vel transigere, quantum ad hoc vt euitet pœnam turpil. quæ est pecuniaria propter desistentiam sine iudicis licentia. & quominus efficiatur infamis. vt hic in gl. quæ accipit. [s. accusato,] licet euitet pœnam calumniæ vel prævaricationis, vt suprà dixi. nec etiam prodest sibi permissio, quominus ipse repellatur ab accusando de eodem crimine: etiam si velit nouũ processum inchoare per l. qui destitit. ff. ad turpil. & hoc contingit quia est infamis propter desistentiam quam fecit sine abolitione. sed quidam dixerunt, quos refert Albe. quòd imò accusator non incidit in turpil. nec patitur pœnam desistẽtis, postquam est casus in quo sibi fuit licitum transigere. nam si licitum fuit reo quod est clarum: ergo & ipsi accusatori. quia quod de vno correlatiuorum dicitur ergo & de alio dici videtur. vt l. ij. de indi. vid. in fi. Communiter tamen tenetur opi. gl. quæ incipit. [s. accusato.] q̃ imò incidat. & quantum ad hoc non prosit permissio huius. l. & aduerte. quia ista prima pars non solum potest procedere in criminibus publicis, sed etiam in priuatis. sed imponetur pœna sanguinis, vel mortis. & sine sanguine, vt in furto. vt si ex forma statuti fur debeat suspendi. nam eadem est ratio. quia debet attendi qualitas pœnæ non titulus criminis, an sit publicum, vel priuatum quo ad statũ. vt l. ij. ff. de pœnis. Item ista prima pars non habet locum de iure
2 canonico. * secundum quod ex nullo crimine imponitur pœna sanguinis. vel mortis. vt not. Inno. in c. crimina de collu. detegen. & de accu. c. cum oportet. In tex. ibi. [trãsigere nõ licet.] nec reo: quia debet innocentiam suam aliter ostendere quàm corrumpẽdo accusatorem. ideo transigendo habetur pro confesso & conuicto. vt l. fi. de præuari. & etiam aliter punietur. vt l. Imperatores. ff. de iure fi. iuncta. l. eius qui delatorem. nec etiam accusatori. vnde non euitabit pœnam calumniæ si apparet ipsum accusationem non probasse, & transiuisse tempus probandi. nec irritatur processus. imò ipse idem iudex poterit ipsum prosequi. vt in d. l. ij. de aboli. Accusator tamen non admittitur ad prosequendum: nõ ex eo q̃ transactio valeat, sed ex eo quod suspectus est & in
6 famis. quia destitit sine abolitione. vt l. qui destitit. † In text. ibi. citra falsi accusa. dicit Bar. q̃ ratio huius est. quia licet in crimine falsi non imponatur pœna sanguinis. tamen ita vituperatur homo condemnatus de falsa, q̃ vis audet comparere inter homines quia non est crimen in mundo ita ignominiosum. ideo assimilatur pœnæ mortis. istam rationem posuit Gandinus. licet Bar. de ipso Gan. non faciat mentionem in loco suprà allegato in vna rubrica. Ista glo. format tria contraria vsq; adversi. [Item contra in eo.] ad primam illam affirmatiuam. & aliud quartum ad eãdem regulam format in ver. [Item contra. ff. de pact.] in illo autẽ versi. [Item contra in eo quòd.] excipit. vsque ad illum versi. si formal alia quatuor contraria contra exceptionem. & illud sufficiat
7 pro diuisione glossæ. † Postposita recita. omnium glo. quas Doct.

¶ Non habet locum de iure canonico. Ad de gl. in c. si quẽ pœnitet. §. prævaricator ff. q. iij. Pau. de Cast. cõsil. cxix. inci. notãdũ q̃ adulterium.

¶ In ciuilibus. Adde glos. in ver. ex cõfessione. in c. peruenit. de fide iuf. gl. j. in c. fi. de cele. miſ. car. zab. in c. ex literis in j. no. de diuor. Idem Car. in c. quoniam in j. no ta. de prin. Rota dec. fione. cccexxv. inci. fuit dubitatum. in no uiſ. Bar. in l. de ætate. in §. qui interrogat⁹. ff. d interrog. act. sed in criminalibus requritur sententia cõtra confessum. vt per Spe. tit. de confes. in §. ij. ver. pe.

ordinariè recitant, tria principaliter sunt vi a denda. in quibus recolligetur substantia omnium. primum est. vtrum reus vel accusatus transigendo vel pacisendo cum accusatore, habeatur pro confesso. & super hoc dic q̃ aut pacisitur gratis. quia nulla data b pecunia precibus induxit accusatorem ad desistendum. & tunc clarũ est q̃ non habetur pro confesso. vt in l. in fisci causis. ff. de iure fi. aut transigit data pecunia. & sic corrumpit quodammodo per simoniã. & tunc aut est tale crimen in quo licitum est transigere. vt in prin. huius. l. in fi. & non habetur pro confesso per istam l. secundũ gl. q̃ sunt hic: aut est tale crimen in quo non est licitũ transigere. & tunc habetur pro confesso. vt in d. l. in fisci. & in l. qm̃ intelligitur. ff. de infa. & pro conuicto. s. per testes. vt in l. fi. de præua. ff. & l. eius qui delatorem. ff. de iure fisci. Ex quo sequitur q̃ cùm habeatur pro confesso & cõuicto, non põt appellare. vt j. quo. app. nõ re. l. ij. Si autem quæritur an habeatur pro cõdemnato. dic q̃ quantum ad hoc vt incurrat infamiam quæ incurritur per sententiam, & nõ aliter. vt in casibus positis in l. j. ff. de infamibus. habetur pro condemnato. vt in. d. l. quoniam intelligitur. eo. tit. inicto præcedẽti. Sed si quæritur an habeatur pro cõdemnato quãtum ad imponẽdam pœnã criminis, dicẽdum q̃ nõ. nam etiã ille qui verè cõfessus est nõ habetur pro cõdemnato in criminalibus. sed requiritur cõdemnatio: etiã si fuit cõfessus in iudicio. vt ff. de custo. re. l. si cõfessus. si fuit ficiè cõfessus, ex ista ficta cõfessiõe quæ resultat ex trãsactiõe, põt cõdemnari. Et licet transactio fuerit facta extra iudiciũ, ficta tamẽ cõfessio quę resultaret ex illa, habet vim cõfessiõis factæ in iudicio, vt sufficiat ad condemnationẽ. vt l. eius qui delatorẽ. ff. de iur. fic. nã si haberet vim cõfessiõis extra iudicialis nõ sufficeret ad cõdemnationem, sed ad torturã. vt l. capite quinto. ff. de adul. & ibi no. & hæc habẽtur per doc. in d. l. quoniam intelligitur. ff. de infami. † In ciuilibus b cõfessus in iudicio habetur pro cõdemnato. vt in d. l. j. j. de cõfes. sed extra iudiciũ nõ. tamẽ illa sufficit ad cõdemnationẽ. Et no. diligẽter. quia licet talis trãsigẽs habeatur pro cõfesso & cõuicto: si tamẽ moriatur antequam cõdemnetur, ista pœna nõ trãsit ad hę redẽ eius. imò per mortẽ crimẽ extinguitur. casus est singularis. in d. l. eius qui delatorẽ. q̃ fuit prima. l. quæ daret honorẽ Bart. in
9 ciuitate Perusij. vt ipse ibi refert. per quã paterẽ † q̃ si statutum diceret q̃ cõtumax vel inobediẽs habeatur pro cõfesso, siue decedat antequã cõdemnet, nõ põt hæres eius cõdemnari virtute talis cõfessiõis: imò per mortẽ extinguitur. q̃ perpetuo tene menti.
10 pro eo q̃ habetur. in l. ij. j. de iur. cal. & in. c. j. de cõfes. li. vj. † Secũdus articulus est. an per trãsactionẽ vel pactionẽ factam in criminibus processus irritetur & annihiletur. quãtũ ad istũ articulum nõ est distinguẽdũ inter trãsactionẽ & gratuitã pactionẽ secũdũ Bar. hic. sed solũ an crimẽ ingerat pœnã sanguinis vel nõ. In primo casu qa licita est trãsactio & pactio, dicit Bar. processum inchoatum totaliter extingui: & sic nec iudex potest ipsum prosequi ex officio: nec idẽ accusator, nec alius. & hũc dicit esse intellectũ huius. l. per neminem animaduersum. Ex quo sequitur q̃ accusator sentit vtilitatem in hoc. quia euitat pœnam calumniæ, & similitudinis supplicij: quã pateretur si processus nõ esset irritatus. & cogeretur ipsum prosequi, & nõ probaret. per cõsequẽs istud q̃ dicitur. in prin. huius. l. locum habet nõ solũ quo ad accusatum: sed etiam quo ad accusatorem. vt accusator euitet damnũ tacitæ cõfessionis ex permissione trãsactionis. & accusator pœnã calumniæ: & sic oritur exceptio dilatoria. dicit tamẽ gl. in l. ac cusationis. j. q̃ met. causa. quòd hoc est verũ si reus seruauit trãsactionem. sed si non seruat, quia nõ soluit q̃ promisit accusatori, non tenetur seruare. Et illa glos. videtur manifestè probare opi. Barto. quod processus irritetur. vt ibi ipse nota. do. Rapha. tenet quod non irritetur processus. & ita dicit seruari. Et sic iudex poterit ipsam prosequi per l. ij. j. de aboli. tum quia non est alia qua lex quæ hoc dicat quòd irritetur. tum quia hoc non vtile: cum posit de nouo accusari per alium. vt hic in glos. magna circa principium. Ad quid ergo est vtile illum processum irritari?

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Sed trāsactio. Adde hoc & dic vt p Fede.de senis. in cōs. cel.xxxv. incip. Rector ecclesiæ sanctæ Mariæ.ī ij.dub. Cur.

Sed ab opi.Bart.non recederem per illā gl. Si verò sit crimen super quo nō liceat trāsigere,processus nō irritatur.& sic ipse idem iudex poterit ipsum prosequi. sed an ipse idem accusator,vel alius tertius? dic q sic: postquam transactio non valet: quia non præstat impedimentum quod de iure non fortitur effectum: & isto modo potest intelligi.l.iij.§. pe.ff.de sepul.vio. & quod not. gl.in l.Iurisgen.§.si paciscar.ff.de pact. facit l.nō quemadmodū. j.de agri.& censi.lib.x.& quod not.in l.iubemus.§. sanè.ś. de sa. san.eccle.vbi potest venire cōtra factum suum,quādo illud non valet.& est à iure prohibitum. Hoc verū in accusatore, quando nō incidisset in turpi.vel quia destitisset ante inscriptionem.vt l. quæsitum.ff.ad Turpil.Si verò post.& sic incidit,tenet quia effectus est infamis,& nō admitteretur ipse ad prosequendum eundem processum:nō propter transactionē vel pactionē,cum non valeant: sed propter infamiam quā incurrit.vt l.infamem. ff. de pub.iud.Alius verò extraneus bene admitteretur.j.xxx.dies.l. li bellorum.§.fi.ff.de accus.ad accusandū verò de nouo vbi etiam transactio fuit licita,admittitur extraneus sed non idem accusator,si incidit in turpil.aliàs ipse etiam admittitur.†Tertiò & vltimò vidēdum est an si reus transegit vel pactus est:habeatur pro absoluto à crimine.& in hoc clarū est q vbi transactio nō est licita,nō habetur pro absoluto.sed quādo est licita,quidā dixerūt q si accusator erat ille in quem fuit cōmissum crimen,habetur pro absoluto:& sic transactio non solùm sibi sed cuilibet alteri præiudicat.Secus si ille nō erat offensus.& ita intelligatur princi.gl. magnæ.Cōmuniter tenetur cōtrarium.quia etiā si ille erat offensus,licet poterit remittere suam iniuriā, nō poterit remittere iniuriam factam reipublicæ:cum ex quolibet publico crimine duplex oriatur offensa.l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publicanis. Quid autem si crimē erat priuatum, & agatur ex eo ad pœnam extraordinariam corporalem, vel pecuniariā applicādam fisco. iuxta no.in l.fi de priua.delic.Iac.but.tenuit q habeatur pro absoluto.& q priuatus potest eam remittere. Barto.autem contrà, quod dic vt hic plenè per eum.

1 ☞ *Sententia an positit rescindi per instrumenta de nouo reperta, & an requiratur restitutio in integrum? & nu.4.*

3 *Replicatio est inuenta ad coadunandam actionem elisam, non autem ex toto sublatam, sed quando est sublata,non prodest replicatio.*

Dolus debitoris dans causam liberationi,an reddat causam nullam ipso iure, seu liberationem? & nu.5.& 7.

4 *In transactione rescindenda propter instrumenta de nouo reperta,an requiratur restitutio in integrum?*

Quid in arbitramento?

5 *Transactio quam partes faciunt per seipsas,non petitur reduci ad arbitrium boni uiri.*

Si pars abstulit probationes testium,corrumpendo ipsos, uel minando eis quòd non testificentur,quòd propter eius dolum posit rescindi transactio.

6 *Dolus,an reddat transactionem nullam ipso iure?*

LEX XIX.

1 SVb prætextu.† Transactio non remittitur prętextu instrumentorum de nouo repertorū, si fuit facta bona fide. Sed si reus per dolum extorsit eam, tunc rescinditur vel per doli replicationem, si actio nō erat ipso iure sublata:vel per doli actionē,
2 si actio sublata erat.h.d.†In tex.ibi. [iura nō patiuntur.sicut nec sententia rescinditur per instrumenta de nouo reperta regulariter.vt l.sub specie.j.de re iudi. nam in hoc sententia & transactio æquiparātur.vt hic.& l.proxi.dicit tamē Raph. se vidisse quosdam tenentes q si reus absolutus sciebat se teneri, & sic erat in mala fide,talis sententia potest rescindi per instrumēta de nouo reperta.sed ipse tenebat & dicebat contrarium. propter authoritatem rei iud. & nihilominus lata fuit sentētia contra opi. suam: & malè. quia ipse putat eam esse veram sicut Deus est in cœlis. Et ego puto & sum certus. nam ego vidi alios plus errantes. q absolutio facta si actor non probauit, potest rescindi etiam per instrumenta de nouo non reperta. & sic putat eam sententiam esse interlocutoriam ab obseruatione iudicij. quod est falsissimum.imò diffinitiua.vt dicit gloss.in authenti.qui semel.j.quomodo & quando iudex. quæ incipit.scilicet citatio. ad fin. & est tex.expressus.in l.argentarius.§.cum autem.ff.de eden.quòd nō rescinditur ex probationibus etiam de nouo superuenientibus, sic parit exceptionem rei iud.In tex. ibi. [extorsisse.] dic scilicet per indirectum:quia actor videns se non posse probare, voluit potius transigere,& modicum habere quàm totum perdere: nō autem extorsit directò suadendo sibi vel faciendo suaderi quod transigeret,vtendo aliquo mendacio:tunc enim locum haberet. l.actione.ś.eo.secundùm primam lec.Azo. & in hoc differt ista l.ab illa.ſ.contingentia,non in decisione iuris. In text.ibi. [actio supereſt.] vt quia liberauit illum per pactum.per quod actio nō tollitur,sed elidit̄ur.sed in casu sequenti liberauit per acceptilationem.†No.ergo hic q replicatio est inuenta ad coadunandam
3 actionem elisam,non autem ex toto sublatā:sed quando est sublata,non prodest replicatio.& ad hoc pluries allegaui legēsistam. Item patet ex ista.l.q dolus debitoris dans causam liberationi, non reddit causam nullam ipso iure: imò valet. siue fiat per pactum, siue per acceptilationem mero iure: sed rescinditur ex æquitate propter dolum.gl.tamen in l.de tutela.j.de in integ. resti.videtur facere differentiam:an sit facta per pactum,an per acciptilationem.vt primo casu reddatur nulla.secūdo in illo quod videtur contra tex.istum qui loquitur de vtroque casu. & tamē hic patet quod liberatio facta per pactum non est nulla: quia dicit comperere replicationem.ergo pactum induxit exceptionē. aliàs non esset opus replicatione ergo pactum non est nullum, quia non potuisset inducere exceptionem.Super prima gl. in fi. dic adde alium casum specialem in quo sententia rescindit̄ per instrumenta de nouo reperta.scilicet in l.admonendi.ff.de iureiu.quando est lata virtute iuramenti necessarij.Item aliū in causis spiritualibus.vt not.Inn.in c.quia propter.de elec.Itē in alio.
4 quando est lata ex probationibus priuilegiatis: quæ regulariter non essent sufficientes,sed propter priuilegiū alicuius sunt sufficientes.vt no.Inn.in c.tua nos.de coha.cle.& mu.† Et aduertendum.quia in illis casibus rescinditur sententia mediante restitutione in integ.vt in dictis iuribus:sed in transactione rescindēda propter instrumenta de nouo reperta non est necessaria restitutio:sed potest mero iure redire ad actionem primā vel ad actionem de dolo.vt hic patet.& in hoc maioris authoritatis est sententia quam transactio:quia difficilius rescinditur sententia. Sed quid in arbitramento? videtur idem quod in transactione, cum habeat vim transactionis.Bal.hic sing.sentit quod si petitum est reduci ad arbitrium boni viri,in causa reductionis poterūt produci instrumenta de nouo reperta:sicut possunt produci in causa appellationis.quinimò vlterius dico.q etiam non de nouo reperta,sicut in causa appellationis non probatū probabo &c.vt in l.per hanc.j.de temp.appel.Sed si non est petitū reduci,& sit trāsactū tempus petendi,tunc secus.nisi in casibus specialibus posi-
5 tis hic in gl.& tunc mediante restitutione in inte.† Sed trāsactio
a quam partes faciunt per seipsas,non petitur reduci ad arbitrium boni viri.quod tene menti:quia non recolo aliàs vidisse.plus dicit Bal.notabiliter q etiā si pars abstulit probationes testiū. corrumpendo ipsos,vel minando eis quod non testificētur, habeat locum ista lex.& q.ś.dixi vt propter dolum eius posit rescindi
b transactio:quia instrumenta & testes æquiparantur.l.in exercendis.j.de fi.instr.In gl.se.in fi.dic vel secūdum Ia.bu.& Bar. q duplex fuit dolus.vnus in subtrahendo instrumēta, & pro illo dat̄ actio furti & nō de dolo. Alius in extorquendo transac. & pro illo datur actio de dolo,& non furti.sed etiā imò videt q nō fuerit nisi vnus.ſ.in subtrahēdo instrumēta:ppter q actor inductus est ad transigendū.non enim post transactionem dolosè suasit sibi q transigeret.nā tunc doc.isti dicerent verū.quia vī verior solutio,quā posuit hic Pe.dicens q ad idē petendū non pōt cōcurrere actio de dolo cum alia actione.sed hoc non ad idem: sed ad diuersa quia actio furti datur ad pœnā.sed actio de dolo ad interesse:licet Bart.ipsam reprobet.sed mihi magis placet. In gl. fin.in prin.ibi. [licet sit secus in actore.]dic quia si actor est in dolo redditur transactio ipso iure nulla.l.in summa.§.j.ff.de condi. indeb. vbi dicitur quod est imperfecta.quod verbum significat subſtantiam.Si ergo vult ista gl.quod dolus rei non reddat trāsactionem nullam ipso iure sed dolus actoris sic ipso iure per illam l.& per l.ij.ś.eo.sed per dolum actoris sic.Ego miror de ista l.ij.ś.eo.quæ probat quod dolus rei non reddat transactionem nullam ipso iure,nec in effectu:quia non facit eam rescindi. sed iste tex.vult quod licet non reddat liberationem nullam ipso iu-
6 re.tamen reddit in effectu.doct.ibi non declarant. †Tu aduerte diligenter.

diligenter.q interdum est simplex dolus rei sine admixtiōe alicuius delicti:quia scit se nullum habere ius,sic resistit actori calūniosè:& tūc habet locū.l.ij.ś.e.vt trāsactio sit nulla iure, nō in effectu.Interdū nō est simplex,sed cū admixtiōe delicti:vt qa subtraxit instrm propter quod extorsit per indirectū trāsactionē: & tūc licet nō reddat nullam ipso iure,reddit tñ nullam in effectu: quia est duplex dolus:vnus in litigādo & resistendo per calūniā, alius in extorquendo trāsactionē:sed in actore est hoc plus: quia etiā si sit vnicus dolus tm.ſ.calumniosè litigādo, vt si sciat se nullum ius habere,vel ex post facto apparet euidenter, & tunc ipsa transactio redditur ipso iure nulla:vt d.l.in summa.§.j. & hoc in dolo qui committit nō tm re ipsa,sed etiā aiō. sed si re ipsa tm. vt quia licet nō foueret ius,tñ debebat fouere:tūc nec dolus rei,nec dolus actoris reddit trāsactionem nullā,vel annulādam. de prio est clarū:de scdo est casus.j.e.l.nec intētio.vbi creditores hrēditarij nullum habebāt ius agēdi cōtra illū qui nō erat hrs: & tñ trāsactio cū illo factavalet.& nō rescindit:quia credebat se habere ex aliqua iusta causa.vñ nō litigauerunt calūniosè:& ista nō declarant per doct.& sunt necessaria.& Iac.But.dicit (vt refert Bar.) q dolus actoris committit calūniosè litigādo.& tunc est differētia inter dolū actoris,qui reddit transactionē nullā ipso iure. l.in summa.& dolum rei,qui nō reddit nullā ipso iure, nec i effectu. l.ij.ś.e.Interdū cōmittit in extorquēdo transactionē. Et tunc nō est differētia inter dolū actoris,& rei,sed aduerte.quia quidā peream intellīgunt hoc modo qñ cōmittatur in extorquēdo trāsactionem,sicut dolus rei nō reddit eā nullā,ita nec dolus actoris. iste intellectus est falsus:qa plus debet efficere dolus proximus, qui est qñ committitur in extorquendo transactionē,cp dolus remotus,qui est quando committitur in litigādo per l.pe.ff. de cōdi.ob tur.causam.voluit ergo dicere Iac.But.q est qñ committit in extorquēdo,sicut dolus actoris reddit eam vitiosam.ita & dolus rei per istam l.In hoc tamē differentia est. quod dolus actoris reddit eam nullam ipso iure:siue sit commissus in litigādo, siue in extorquendo trāsactionem.sed dolus rei nō reddit eam nullam ipso iure.sed in effectu:vt hic qñ in extorquēdo.Pet.verò dicit q neutrius dolus reddit eam nullam ipso iure. cum sit cōtractus stricti iuris:nec facit eam rescindi. nec illa l. in summa. probat contrarium,quæ opi.mihi placet.licet Bart. ipsam reprobet. Tu autem recollige ex omnibus quæ suprà dixi. Aut est dolus commissus re ipsa, non animo. & tunc neutrius dolus reddit nam nullam, vel annullandam. Interdum consilio, quia scit se nō habere ius:& nihilominus litigat calumniosè. Et tunc si non iste admixtum delictum,distinguitur inter dolum rei,qui nō reddit transactionem nullam,nec annullandam.l.ij.ś.eod.& dolum actoris,qui reddit eam nullam secundùm opi.glo.& Docto.vel dic non nullam:sed annullandam secundùm opi.Pet.quę magis placet.Nec ob.opi.Barto.qui dicit quòd si ibi non esset nulla,cō
7 peteret reo exceptio doli antequam solueret:quæ est odiosa. Et ideo si solueret,non repeteret.l.qui exceptionem.ff.de condi.inde.& tamen in l.in summa.dicitur contrarium quòd repetit.Nā nego quòd ista exceptio doli sit odiosa,cum competat ex natura li æquitate:vt idem Barto.not.in l.ij.j.quod me.caus. Et hoc tangit Raph.& bene contra rationem Barto.Si verò sit commissum in extorquendo transactionem.tunc dolus rei facit transactionē rescindi:vt in hac l.per rationem quam suprà dixi. quia est dolus duplex.Sed dolus actoris redderet eam nullam ipso iure secundùm opinionem Pet. & vt suprà dixi.quòd facit eam rescindi.potest tamen dici quòd hic non loquitur de transactione, sed de liberatione quæ facta est,pro executione transactionis. Nam transactio est illa conuentio quam partes faciunt vt recedant à lite, & actor promisit aliquid facere,& reus econuerso. illæ promissiones siue fiant per pactum,siue per stipulationem,sunt stricti iuris: ideo non redduntur nullæ ipso iure propter dolum: sed ope exceptionis, vel replicationis.l.dolo.infrà,de inut.stip. si postea actor faciat quod promisit: quia liberet, illa liberatio non redditur nulla ipso iure: sed in effectu. Et similiter si reus traderet, quia transferret dominium, sed postea condiceret.vt dicta lege,in summa.§.primo.& hic in se.ver.gloss.ibi.[sed cum dolus,& cætera.] † Et posito quòd dolus redderet promissionē nullam quæ tendit ad obligandum, non sic reddit nullam liberationem fauore liberationis.lege, Arrianus. de actioni.& obliga.ff.

2 ☞ *Si in instrumento dicatur actum tali die, & probetur quòd fuit factum de nocte, an reddatur instrumentum falsum?*

Dies naturalis xxiiij. horarum more Romano incipit in media nocte,& finitur in media nocte sequenti.

3 *Sententia lata de nocte, an ualeat?*

LEX XX.

1 NOn minorē. † Valet trāsactio
2 etiam si fiat de nocte.hoc dicit. & idem in quolibet cōtractu.† dic si in instrumēto dicatur actum tali die,& probetur quod fuit factum de nocte,an reddatur instrumentum falsum? Dicit Innoc. q non:quia dies sumitur pro die naturali.xx-
a iiij.horarum.a qui incipit more Romano in media nocte præcedēti, & finitur in media b nocte sequenti.& si instrumentum diceret actum quindecim dierum, talis mensis. & probaretur q fuit actum post mediam nocte diei artificialis quintodecimo, bñ esset falsum:quia debuisset dicere sextadecima die,quę tunc erat incepta.† Quid autem in sententia,b an ualeat lata de nocte? docto.vi
3 dentur dicere q non. Alij dicunt contra.vt not.in c.consuluit.de offi.deleg.mihi videtur dicendum q aut est lata à iudice ordinario,qui habet certum locum pro tribunali,& certas horas in quibus debet sedere,& tunc lata extra illam horam,siue de die, siue de nocte,non valet.per auth.de iudi.§.sedebunt. Aut loquimur in sententia iudicis delegati,qui nō habet certā horam, vel termi num:sed pro libito voluntatis tam locum quàm horam sibi deputat.& tunc valet etiam lata de nocte, dūmodo intra terminū iuæ iurisditionis,& in loco honesto.& no.j.de sen.l.cū sententiā. in fi.gl.& idem in sententia arbitrorum vel arbitratorum.

a ¶Pro die naturali. xxiiij. horarum. Adde Ang.& Mod.in l. fi.C.de his qui.vt in di.Io.de Imo.ī l. qua ætate.ff.de testa.Bal. in c.ij.de ferijs.Et per Bart.in l.ij.§.fin.ff.de ver.sign. Et vtrū albescente sero,de quo loquitur tex. sing. in l.Titius.§. Lucius.ff. de li.& posthu. attribuatur diei vt nocti. vide quod not.Bart. in l.j.ff.de manu.test. per illū tex. dū dicit, viuens moritur. Facit tex.in l. quoniam indignum.j.de testa. Curt.

b ¶Quid autem in sententia. Adde Io.An. in addi. Spec.in ti.de sen.prola. in §. iuxta in ver.quia tunc.

LEX XXI.

1 VM ea quæ.† Plus valet quod agitur quàm quod simulatè cōcipitur.h.d. Et nihil aliud &c. Dubium erat hic,quia ista x. promissa per aduersarium istius scholaris,nō fuerunt promissa per stipulationem,sed pacto nudo.scholaris volebat petere,& dicebat q actum fuit in instrumento q esset emptio & vēditio,ex qua oritur actio etiā sine stipulatiōe.Certè probato q reuera fuit actum vt esset transactio,licet simulatè conceptum q esset venditio,non poterit ille scholaris petere illa x. voluit autem scholaris q instrm cantaret de venditione pro honore suo,qui propter ignorātiam eius erat in casu perdēdi litem.vnde trālegit pro modico:& quia verecundebatur dicere quòd transegerat,voluit instrumentum cantare de venditione.

2 ☞ *Vnus casus in quo non repetitur solutum indebitum.*

LEX XXIII.

1 NEc intentio.† Solutum ex causa validæ trā-
2 sactionis nō reperitur: licet nullum debitum pręcesserit.h.d.in effectu. † Et est vnus de casibus in quibus nō repetitur īdebitum solutū: qa licet debitum super quo facta est transactio, nō præcesserit, ipia tñ trāsactio facit esse debitum.quod ex causa permittitur: vt à lite recedatur.Nec re vera nō est solutū indebitum. Et adde legē in summa.§.j.ff.de cōdi.inde.Oppo.q illa trāsactio fuerit nulla: quia si tu non eras hęres Archimedori, isti creditores eius cōtra calumniosè litigarūt.& calūnia actoris cōmissa in litigando redit transactionem nullam ipso iure vel saltem annullādā,vt posit repeti datum.vt in d.l.in summa.§.j.Solu.vt dixi in l.sub prætextu.licet doct.nō tangāt,ille tex.loquitur qñ deregitur manifesta calū.actoris,quia vt sciēs se nullum ius fouere, de facto litem mouit & insistit.hic verò nō fuerūt in manifesta calumnia: quia crediderūt te hęredē esse ex alia iusta cā.& sic nō fuit dolus cōmissus cōsilio,sed re tm:qui nō habet vitiare trāsactionē nec ipso iure,nec in effectu:siue sit in actore:vt hic.siue in reo. vt in l. ij.ś. e.sed'm vnū intellectū. Sed si fuisset dolus,& aiō cōmissus distingueretur inter reum & actorem:vt dixi in l.sub prætextu.

2 ☞ *Si solusti mihi centum tanquā debitor meus,postea agis contra me ad alia centum, tanquā debitorem tuum ex alia causa, & ego dicam quòd non est uerisimile quòd sim debitor tuus,quia si essem tu non solusses mihi, sed compensasses, an hoc probet me non esse debitorem?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEX XXIIII.

1 SIquidem. †Solu. partis ex causa transactionis facta inducit liberationem à toto. secus in confessione partium facta à reo. hoc dicit. & ponit casum q̃ quẽdam mulier tenebatur tibi in centum, mouisti sibi litem super tota quantitate, postea venisti ad transactionem cum ea pro quinquaginta quæ ipsa tibi soluit, & tu cõpromisisti eam amplius non molestare, tunc vis petere alia quin quaginta, dicẽdo q̃ illa promissio tua debet restringi ad quantitatem solutam. contrarium respõdetur hic, postquã de alijs quin quaginta mota erat lis. vnde intelligitur tam de solutis quàm de non solutis, postquàm de illis mota fuerat lis. Si verò nulla mota lite venit ad te, & soluit tibi quinquaginta, dicẽs se tibi in plus non teneri, tunc licet receperis, & nil dixeris, verba illius tibi nõ præiudicant quominus alia quinquaginta petere posses: quia nõ videris illi, illis verbis consensisse. Sed si verba essent à te prolata, q̃a dixisses in scriptis vel sine scriptis ipsum tibi teneri ĩ quinquaginta, tunc bene præiudicares tibi. per ea quæ habentur, & not. in l. rationes. infrà, de probat. Et tene menti hunc secundum
2 casum: quia singularis. † Sed pone soluisti mihi centum tanquã debitor meus, postea agis contra me ad alia cẽtum, tanquàm debitorem tuum ex alia causa, ego dico quòd non est verisimile q̃ sim debitor tuus: quia si essem, tu non soluisses mihi, sed compẽsasses: an illa allegatio sit bona, vel probem me non esse debitorem? Dic quòd non per l. cum dos. & ibi not. per Barto. ff. rerum amotarum. Nam illa possunt simul stare, vt tu sis debitor meus ex vna causa, & ego tuus ex altera. & q̃ noluisti, vel nõ potuisti
↷vti exceptione compensationis: quia debitum meum erat liquidum; tuum non facit l. qui inuicem. ff. de condi. inde.

LEX XXV.

1 SImaiores. †Transactio vel liberatio nõ rescindit̃ ex defectu causæ in mente retentæ & non expressè. hoc dicit. Ad hoc j. de cõdi. ob causam. l. si repetendi. istæ ll. sequentes nihil habebant præter causam. vsq̃ ad l. siue apud acta.

2 ☞ Transactio licet fiat super lite quæ agitur coram iudice, ut ab ea discedatur non tamen est necesse quòd fiat coram iudice.

3 Si interuenit stipulatio, licet actor non impleuerit perfectè, nec implere possit transactionem, tamen ex tali stipulatione agere potest, & uide oppositiones in nu. 4. si nõ interuenit stipulatio. & nu. 5. & 6.

4 Si dimitto penes te rem meam ex causa transactionis aliquo à te recepto: nõ tamẽ transfero in te dominium, & si non est mea, an possis eam usucapere uel præscribere contra uerum dominum?

5 Cautio Mutiana an etiam habeat locum in contractibus, sicut in ultimis uoluntatibus?

6 Reus si impleuit transactionem ex parte sua, an possit restringere actorem ad cauendum de non agendo in futurum de iure, uel de facto?

7 Actor an agere possit contra reum non seruantem transactionem, & qua actione?

8 Eo casu quo actor non potest agere præscriptis uerbis ad obseruantiam transactionis, an possit agere condictione ob causam ad ipsam rescindendam?

9 Actor in casu istius l. an possit redire ad primam instantiam, prosequendo illam in eo in quo erat tempore factæ transactionis?

10 Quæ remedia competant reo contra actorem uenientem contra transactionem.

LEX XXVIII.

SIue apud acta. †Ex transactione facta nudo pacto actor qui non perfectè impleuit, nec implere potuit, sed fecit quod ĩ eo est, agere non potest: sed cõtra reum non seruantem transactionem redire potest ad actionem primam, si non est extincta. hoc dicit. secũdùm intellectum glossæ. & Docto. Et est lex repetibilis; quia habet materiam subtilem, de qua habetur in pluribus ll. huius tit. Et sic loquitur ista lex solum in casu quando actio prima non erat extincta. sed l. actione. §. eodem. secũdùm lecturam Pil. loquitur quando erat extincta. Et cum ista concordat etiam l. cũ proponas. suprà, titu. j. quæ loquitur qualiter prouidetur actori contra reum nõ seruantem transactionem. sed l. cum proponas. suprà, eodem titu. loquitur econuerso qualiter prouidetur reo cõtra actorem venientem contra transact. Et hic Barto. plenè colli-
2 git materiam, ponendo omnia remedia quæ dantur vtriq̃. † No. in princip. quòd licet transactio fiat super lite quæ agitur coram iudice, vt ab ea discedatur: non tamen est necesse quod fiat coram iudice: quia non est actus iudiciarius: cum sit contractus. bene tamen aliquando ex ea oritur tacita confessio, quę habet vim iudicialis confessionis, vt sufficiat ad condemnandum. vt l. quoniam. ff. de infami. & vide quod no. Bald. in l. bonorum.
3 j. qui admi. ad bo. pos. possunt. † Item no. ibi. [nec huius rei causa &c.] q̃ si interuenit stipulatio, licet actor non impleuerit perfectè, nec implere possit transact. quia promisit non petere secũdum quod gl. istam. l. intelligunt, nihilominus ex tali stipulatione agere potest: quia stipulatio est promissio de se vestita: & nõ indiget vestimento rei interuentus, sed si stipulatio non interuenisset, non posset pactum nudum vestiri rei interuentu, si actor perfectè implere non potest. & sic est casus hic de eo quod not. Bald. in l. cum proponas. ŝ. tit. j. & ibi tetigi. & Cy. in l. j. ŝ. de pca. & est etiam hic gl. mag. circa medium ibi. dum dicit. [nec ob. q̃
4 si stipulor &c.] quæ ponit rationem. † Item no. dum dicit [vendicatione pendente.] Iste text. semper allegatur, q̃ si dimitto penes te rem meam ex causa transactionis aliquo à te recepto, non propterea transfero in te dominium: quia non est illa intentio mea, sed solum à lite recedere. & hoc patet hic, dum dicit q̃ vendicatio pendet, quia si remanet penes me dominiũ, ergo rei vendicatio. Ex his sequitur q̃ si res quam dimitto penes te non erat mea, sed putabam ipsam esse meam illa dimissio vel transactio non est sufficiens titulus, vt possis eam vsucapere vel præscribere contra verum dominum: quia titulus qui non operatur trãsla.
dominij, qui habetur à vero domino, nec operatur vsucapienti conditionem, si habetur à non domino, & de hoc est glo. in l. pe. j. de vsuca. pro emp. per istã. l. & per. l. si pro fundo. j. eod. Ex ista glo. mag. colliguntur plures opi. contra istum tex. qui vult quòd si non interuenit stipulatio, non posit agi contra reũ, vt impleat transactionem. primò de. l. iij. §. j. de condi. ob causam. vbi datur condictio ob causam. & gl. dicit q̃ ibi loquit̃ in reo. hic in actore. sed malè loquitur: quia quantum ad condi. ob causam non est differentia inter reum & actorem, sicut enim competit reo ad re
perendum quod dedit contra actorem non seruantem transactionem: vt ibi. ita & actori, vt reus se reponat in pristinam obligationem, quando prima erat extincta. vt. l. si quis accepto. eod.
* tit. * de condi. ob causam. ff. * Dic ergo q̃ illa. l. loquit̃ de actiõe orienda ex pacto nudo. illa ergo non oritur actori contra reum, nec econtrà. cum sit eadem ratio. l. autem in cõtrarium allegata loquitur de condi. ob causam. quæ nõ oritur ex pacto nudo, sed extra id quod agitur. vt in. l. si is qui. ff. commo. Secunda op. est: quia vel datur actio præ. ver. vt seruet̃ transact. l. ob eã. ff. de præ. ver. Et gl. soluit duobus modis. primò q̃ illa non oriť nisi ex tribus speciebus cõtractuũ innominatorũ. ſ. do vt des, do vt facias. facio vt facias, sed ex quarta specie. ſ. facio vt des, non oritur act. præ. ver. l. naturalis. §. q̃ si facia. & hic fuit facio vt des: quia promisit nunquã petere, vt ille sibi daret. x. & si dicať ex illo cõtractu, licet nõ oriať præ. ver. oriť de dolo. vt ibi. & hic nõ dicitur q̃ agať de dolo. sed actiõe prima. Rñdeť q̃ illud cõtingit per accidẽs, nõ ex prima natura cõtractus. ſ. qa actio prima durabat, quę fecit cessare actionẽ de dolo, sed si non duraret prima, agereť de dolo: gl. tñ reprobat istã solutionẽ, qa imò ille cõtractus põt dici do vt des. cum remittere sit dare. l. si mulier. de cõdi. ob causam. Ista reprehẽsio nõ est bona. quia verũ est hoc q̃n remittitur debitum liquidũ, sed q̃n nõ est liquidũ, tũc remittere non est dare: sed facere ꝓpter aliud. tñ dicta solutio nõ est bona: quia non est verũ q̃ ex facio vt des nõ oritur actio præ. ver. q̃n ex facto nihil adest aduersario, secus q̃n adest saltẽ liberatio. l. cũ mota. ŝ. eo. tit. ergo deberet hic dari actio præ. ver. qa aderat aduersario. Soluit ergo gl. q̃ actio præ. ver. oriť ei q̃ perfectè impleuit ex parte sua, sed hic nec impleuit, nec implere põt; qa ꝓmisit factũ negatiuũ habẽs tractũ in futurũ. ſ. amplius nõ petere, vel molestare, quod implere non põt quouscq̃ viuit. vnde de rigore huius nõ põt dari actio præ. ver. directa: licet aliquãdo detur vtili ex æquitate in casu. l. cũ mota. ŝ. eo. secundũ vnũ intellectum, sed hic etiã vtilis nõ datur qa cessat ratio de qua ibi. & istã ſo. tenẽt oẽs doc. sed tertiò cõtra istã op. qa põt dari modus q̃ pfectè impleat. ſ. liberãdo reũ ꝑ acceptilationẽ. nã etiã rei vẽdicatio põt reduci in aquilianam stipulationẽ. & postea per acceptilationẽ tolli ipso iure. vt l. & vno. §. j. ff. de accepti. & si postea agere non poterit, quia sine actione nemo experiť. Quidã ista fatenť, si per acceptilationem facta fuisset sed dicũt qđ nõ fuit facta: vel melius, si fuisset fctã, quia ꝓmissio sua de nõ veniendo cõtrà. debet intelligi nec de iure, nec de facto. vnde licet ꝑ acceptilationẽ abstulerit sibi potentiam

tiam agendi de iure, non tamen abstulit, nec auferre potuit potẽ tiam de facto. & sic non dicitur impleuisse. Sed contra quartò, quia est dare alium modum ad hoc efficaciorẽ, vt caueat de non agendo amplius nec de iure nec de facto, quæ cautio loco implementi habetur. l. iij. §. fi. de conditio. insti. & l. Mutianæ de cõdi. & demon. glos. fatetur quòd si cautio ista foret interposita, posset
5 agere. † Et hic innuit quòd cautio Mutiana[a] locũ habeat in cõ
a tractibus. sicut in vltimis voluntatibus. contrarium tenet in l. j. suprà, de pac. in fi. glo. magnæ. & in l. iij. de cõdi. ob causam. Dic de hoc, vt not. in dicta l. Mutianæ. sed quantum ad propositum glo. loquitur ineptè. quòd cautio locum habet in conditionibus negatiuis: nos loquimur in modis negatiuis. vnde potius diceretur cautio, quæ præstatur de modo implendo: vt in l. quibus diebus. §. fi. de condi. & demon. An ergo ista cautio de implendo modũ habebitur pro implemẽto in cõtractu transactionis, vt deť actio sicut habetur in vltimis voluntatibus? glos. tenet quòd sic. Bald. idem dicens quòd postquam aliter non potest impleri: debet cã sufficere. arg. l. statuli. ff. de statulibe. Bart. dicit se nõ reperire hic nili in cõtractibus bonæfidei: vt l. insulam. §. fi. ff. lo. Et ideò ipse distinguit. quod aut transactio fuit facta super act. bonæfidei. & tunc quia reputať bonæfidei: vt no. ŝ. eo. l. sub prętextu. & j. de in integrum resti. l. de tutela. quòd tũc erit vera illa glos. sed si super actione stricti iuris, dicit contrarium. Breuiter mihi videtur opposítum, quòd nõ habeatur pro implemẽto, nam l. insulam. §. fi. loquitur in cõtractu nominato, ex quo oritur obligatio & actio statim, etiam ante secutum implementum: licet obstet exceptio quouscq̃ impleať: vt in l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. si ergo nõ potest impleri ex parte actoris, nisi prius impleatur ex parte rei, quia venit fiendũ implemẽtum ex eo q̃ reus dabit: vt si locas mihi opus fiendum pro centũ: q̃ de illis centum facere debeo tũc æquitas dictat q̃ agere possum antequam faciam. & q̃ cauendo de faciendo debeat sufficere cum mihi nõ obstet exceptio. & ita loquitur ibi: non enim habeo actionem ex implemento, sed ex solo cõsensu, sed nos loquimur in cõtractu innominato in quo añ quam impleam nõ est mihi orta obligatio, vel actio. quæ debet oriri ex implemẽto: vt in l. iuris iugentium. §. j. ff. de pac. nõ sic ergo dicťat æquitas q̃ cautio de implẽdo faciat mihi oriri actionẽ, & obligationem: nec ita faciliter fit sicut dicťat, q̃ actionem non datam posset exercere sine obstaculo exce. hoc enim facilius fit. & hęc est veritas sicut Deus est in cœlis. Et in vltimis voluntatibus est eadem ratio: quia ex legato facto sub modo, statim adita hæreditate orta est obligatio, & actio ex testamento etiam ante modum impletum: licet obstet exceptio, nisi caueatur de implẽdo: & ista nõ tangũt Doct. nec ergo cautio Mutiana locũ habet in casu nostro: quia nõ est conditio: sed modus, nec etiam cautio de implendo modum: quia illa non est sufficiens, nec inuenta est vt faciat oriri act. & oblig. sed bene est sufficiẽs: vt orta obliga. & actio faciãt cessare exce. in vltimis vo. & etiam in contractibus maximè q̃n modus deberet impleri de eo quod debet dare reus. Et secundùm hoc videtur dicẽdum q̃ si in trãsactiõe interuenit stipulatio, quo casu. l. ista vult q̃ ex ea possit agi: licet actor non impleuerit perfectè, nec implere possit, dũmodo faciat quod in eo est. iste saltem debet cauere de faciẽdo, & implẽdo in futurũ. ar. d. l. insulam. §. fi. Et ita limitatur iste text. nec obstat. d. §. offerri. qui vult exci. etiam in cõtractibus innominatis, nisi agens impleuerit. Nam si potest implere perfectè, nõ admittiť ad cauẽdum: sed si nõ potest, tũc sufficit cauere: & ista not. quia valde declarat
6 istam materiã. † Sed ponamus q̃ reus impleuit ex parte sua, nũc vellet restringere actorem ad cauẽdum de nõ agẽdo in futurum de iure, vel de facto. An potest illud voluit quærere glo. in ver. [non tamen possum cogi.] & determinat gl. q̃ nõ per l. iij. ĩ prin. ff. de condi. ob cau. sed in cõtrarium. alleg. l. in bonæfi. ff. de iudic. vbi debitor in diẽ vel sub cõditione tenet cauere de dãdo adueniente die vel cõditiõe. sed iste actor est debitor in diem: quia nõ potest agere quouscq̃ viuit. gl. dicit q̃ illa l. in omnibus loquitur in bonæfid. cõtractibus. nos loquimur in stricti iuris. hæc sol. nõ est bona: quia licet illa loquatur in bonæfi. tamẽ est idem in stricti iuris: vt est casus in l. si creditores. ff. de pri. credi. dic ergo melius q̃ propter illud nõ ob. quia tunc non est verum quòd debitor in diem vel sub conditione teneatur interim cauere quando superuenit noua causa, quæ nõ erat tempore cõtractæ obligationis: vt quia factus est pauper, vel dubitatur de fuga eius: vt colligitur dum dicit. [causa cognita.] Sed in ca-a
su nostro non superuenit noua causa: & sic nihil ad propositum illa l. Bene tamẽ dicit gl. quòd non posit cogi ad cauendum per illam l. iij. in princ. vbi est casus: licet in seruitutibus realibus rusticorum talis cautio
↷*nõ requirat. * l. & harum. si serui. vend.
quod aũt glo. dicit in vltimis voluntatibus etiam præstari cationem. intellige vt nõ posit cogi præcisè, sed causatiuè si vult legatum consequi factum sub cõditione negati ua. & sic nihil ad propositum: quia nos loquimur, an posit cogi præcisè, quia reus impleuit ex parte sua. Nũc opp. gl. in ver. [nec obst.] Nam si hæc est ratio quare actor nõ posit agere nõ interueniente stipulatiõe: quia nõ impleuit perfectè ex parte sua nec potest implere: eadem ratione nõ poterit agere, etiam qñ interuenit stipulatio: licet sit cõtractus vestitus. cum emi ex cõtractu vestito nõ posit quis agere nisi impleat ex parte sua quod implere debet. vt in d. §. offerri cuius contrariũ sentit ista. l. circa medium à cõtrario sensu. ibi. [nec huius rei &c.] Glos. respõdet per breuia verba. q̃ ex cõtractu vestito iam est orta actio, & obligatio, ex prouisione ipsius cõtractus, licet obstet exceptio ante implemẽtum. Si ergo implet quatenus põt. l. nõ debet sibi denegare actio nẽ quã acquisiuit ex sua ꝓuidẽtia. Sed q̃n cõtractus nõ est vestitus de sui natura, licet posit vestiri ex l. prouidẽtia, si impleať ex parte volẽtis agere. l. iurisgẽ. §. j. añ implemẽtum nõ est nata obligatio vel actio. & licet faciat quicquid põt, lex tñ põt sibi sine q̃rela auferre, ꝓuisionem suã, & denegare sibi actionẽ & obligatio nẽ: quia ex prouidẽtia actoris nõ sunt natæ. vñ non põt cõqueri de l. si vult q̃ nõ nascať nisi perfectè impleuerit. hæc est intentio gl. quod tñ declara. vt ŝ. dixi, vt saltem debeat cauere qñ interposita est stipulatio. Sed extra gl. opp. q̃ etiã si interuenit stipulatio, nõ posit agi ante perfectũ implemẽtũ. vt ff. de verbo. oblig. l. quicquid astringẽdę. §. fi. Dic breuiter q̃ ibi loquitur ĩ stipulatione cõditionali, ex qua nõ oriť actio vel obligatio añ perfectũ implemẽtum. l. cedere diem. de verb. sign. & sic est eadem ratio qua in cõtractu innominato. nos loquimur in stipulatiõe purè facta, licet sub modo: ex qua statim oriť obligatio, & actio, & modus nõ suspendit natiuitatem earum: sed executionẽ tãtũ, vt not. per Pet. & alios in l. cũ mota. ŝ. e. Itẽ opp. in glo. de d. l. cũ mota. & d. l. fi. ꝑfundo. j. eo. in quibus põt quis agere, etiã si nõ interuenit stipulatio. sed rñdet q̃ in illis perfectè impleuit actor. hic nõ: nec implere potest. Et sic in illis dať directa actio præ. ver. si implemẽtum processit ab ipso actore. secũdũ vnum intellectũ. Sed si potius per casum, daretur præscrip. verb. vtilis: vt in d. l. cũ mota. secũdũ alium intellectũ. Vltimò opp. de l. ob eam. ff. de prescr. ver. Breuiter dic q̃ ibi fuit promissum factum affirmatiuum. quod potuit expediri momẽto. Ideo si expediať, dať ꝑ. ver. directa: hic verò factũ negatiuũ, qđ nõ põt expediri momẽto. sed habet tractũ quouscq̃. ideo nec dať directa actio præ. ver. sed vtilis: sed recurritur ad actionem primã. per quã nõ ageť directò ad obseruãtiã trãsactiõis. sed potius ad ipsam rescindẽdã: licet casualiter possit actor cõsequi implemẽtũ, si reus vult illã euitare. sed cõtra: qa imò dať actio de dolo. vt ŝ. e. l. actione. Sol. ibi actio prima erat extincta. hic nõ. Itẽ cõtra quod agatur conditione ob cãm. vt in l. si quis accepto. de cõdi. ob cau. Solu. nõ expedit ad hoc agere hic, quia actio prima durabat. Et posito q̃ esset extincta, nõ poterat resuscitari ex solo cõtractu: quia erat rei vendicatio, quæ oriť ex translatione dominij, nõ ex solo contractu. vt j. eodem. l. pen.

7 † Ex prædictis recolligę, si quæritur an actor agere possit cõtra reum non seruantem transactionem qua actione? distingue, aut ipse impleuit transactionem ex parte sua, aut nõ, primo casu si interuenit stipulatio, potest agere ex illa stipulatione, vel certi cõdictione, si reus tenebatur ad pecuniam: vel ex stipulatu si tenebatur ad factum. vt ŝ. titu. j. l. cum proponas. sed si non interuenit stipulatio potest agere præscr. verb. directa: si implementum processit ab ipso actore. vt in l. cum mota. suprà eodem secundùm vnum intellectum, vel vtili datiua, si processit à casu fortuito. vt ibidem secundũ alium intellectum, ad rescindendam autem transactionem non potest agere actione prima, vel condictiõe ob causam. nec ex capite pœnitentiæ, quæ nõ habet locum in cõtractu transactionis. vt j. eodem. l. quamuis. licet sit contractus innominatus. nec ex capite quia reus non implet causam, postquã

¶ Cautio mutiana. An & quando cautio Mutiana locum habeat in contractibus. vide per Imo. & latius per do. Sozi. in l. Mutianæ cautioni. col. iiij. ff. de condi. & demon. Franc. Curt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest agere ad obseruãtiã transactionis odio litiũ. vt j.eo.l.si pro fundo si verò actor nõ impleuit, tunc aut stat per eum, quia põt implere perfectè; & nõ implet. tũc nõ põt agere: etiã si interuenit stipulatio: & tunc repellitur ope exceptionis. vt in d.§. offerri. vel ipso iure, si stipulatio non interuenit, quia nulla est orta actio ex pacto nudo nõ secuto implemento, vt in l. lege. ŝ. tit. j. & in l. iurisgen. §. j. ff. de pac. Si verò nõ stat per actorẽ quominus impleat p fectè, sed facit quod põt. vt quãdo promisit factũ negatiuũ. tunc si interuenit stipulatio, agere põt. vt in tex. dũmodo caueat. vt ŝ. dixi. licet hoc nullus dicat. Sed si nõ interuenit stipulatio. tũc agere nõ põt præscrip. verb. ad obseruantiam transactionis, nec vtili, nec directa. etiam si liberauit reũ per acceptilationem. vt hic in glos. & etiam si vult cauere de nõ agendo, cũ adhuc hoc nõ obstante possit agere de facto, licet gl. hic & Doct. sentiãt aliud. & si eã cauisset, posset fortè procedere dictum gl. & doct. quia reus teneretˉ illã cautionẽ recipere pro perfecto implemento. † Sed si quæritur eo casu quo non põt agere act. præ. ver. ad obseruantiã transactionis, an possit agere cõdi. ob cãm ad ipsam rescindẽdã. Breuiter puto quòd nõ à sufficienti partium enumeratiõe: nam aut actio prima nõ erat extincta, & nõ expedit agere vt ille se reponat in pristinã obligationem, cum possit ad eam recurrere: vt in hac l. Aut erat extincta, & tunc aut erat talis quæ non poterat resuscitari ex cõtractu partium. & idem, vt in l. cùm mota. ŝ. eod.
Aut poterat resuscitari, & tunc aut poterat agere ad obseruãtiã 2
transactionis: & idem. quia debet ad illud agere: nõ ad eius rescissionem. vt j. eo. l. si pro fundo. Aut nõ poterat agere ad obseruantiam: quia non impleuit perfectè, & tunc similiter de rigore iuris non potest agere, vt se reponat in pristinam obligationem, sicut non potest agere præ. ver. ad obseruantiã, quãdo ambæ ille actiones competunt secũdũ rigorem iuris. & rigor iuris est quòd agi non possit nisi agẽs perfectè impleuerit. sed de æquitate datur actio de dolo. & ista æquitas oritur ex eo quòd actor fecit quicquid potest. vnde reus est in dolo nõ faciendo similiter quod po
9 test. & iste est casus in l. actione. ŝ. eod. † Vltimò quæritur, an in casu istius l. possit redire ad actionem primam: & an possit redire etiã ad primam instãtiam, prosequẽdo illam in eo. in quo erat tempore factæ transa. Et dic breuiter q̃ sic, si illa instãtia nõ erat perempta lapsu tẽporis, vel expresè renũtiet. l. si instituta. in prin. de inoffi. test. ff. nec etiam per extinctionem actionis: quia ipsa nõ erat extincta, sed si quoquo mõ extincta esset quod q̃n̄ sit, dixi in l. si diuersa. ŝ. eo. tũc haberet inchoare nouam instãtiam. vt in illa l. si diuersa. in fi. Ex his apparet q̃ ad tempus potuit iste reus purgare moram suam, & offerre q̃ promisit, vt euitet actionem primam. Nam in gl. fi. sunt opi. sed dic q̃ si actor inchoauit nouam instãtiam super veteri actiõe, tũc auditur vsq; ad cõtestationem litis super noua instãtia, vlterius nõ. per l. si insulam. de verb. obl. Si verò prosequitur instãtiam primam, aut tẽpore trãsactiõis nõ erat adhuc lis cõtestata & idem: quia cõtestatio facta post morã recludit facultatẽ purgãdi moram. vt in ista. Aut erat iam cõtestata, & tũc auditur vsq; ad sentẽtiam exclusiuè: vt not. j. e. l. si maior annis. per Pet. nam mora commissa post cõtestationẽ purgat vsq; ad sniam: post sentẽtiam verò nõ admittitur ad moram purgãdã, quãdo vnum est in obligatiõe, aliud in solutiõe ex cõtractu partium. sed si ex l. dispositiõe, tũc bñ admittiˉ quouisq; cõueniat actiõe iudicati. vt ff. de pet. hær. l. Item veniũt. §. Idem rectè. & adde quod no. ĩ l. si q̃n̄. §. hæres. de leg. j. per Bar. & de sol. l. si qs
10 stipulatus fuerit. x. in melle. † Quę autẽ remedia cõpetãt reo cõtra actorem veniẽtem cõtra trãsactionem. Dic, vt j. eod. l. vbi patum. & l. si quis maior. & suprà eodem l. cum proponas.

p ☞ *Transactio generalis, seu generalis quietatio facta ex causa transactionis, an extendatur ad omnia etiam ignorata: & de quibus non fuit cogitatum.*

LEX XXIX.

f SVb prætextu. †Generalis transactio nocet in omnibus quæ possunt includi sub actiõe intẽrata, si præcesit generalis petitio, & p̃secutio generalis: & illa fuerit ignorata. hoc dicit. vsque ad ver. [error.] Sed si præcesit specialis petitio, restringitur ad illam tãtùm. vt in l. si de certa. j. eo. similiter si præcesit specialis prosecutio, licet petitio fuerit generalis. Et ita itelligo. l. age cum Gemiñano. ŝ. eod. licet gloss. videantur intelligere illã quãdo præcesit petitio specialis, & tunc l. si de certa. nihil adderet. Vnde præcedens verior est: & illæ ll. habent materiam peri-
culosam: quia est quotidiana, & pauci habent præ manibus. vnde de facili incidunt in errorem. Et debet hic poni casus in generali vel vniuersali actione tutelæ, vel nego. gest. mota contra tutorem vel curatorem per quendam pupillum, cuius pater diuersas negotiationes exercebat, & tutor eas continuauit. vel quia habebat bona in diuersis locis, & tutor omnia administrauit in vna negotiatione, vel bonis sitis in vno loco. tutor damnificauit pupillum in centum, & pupillus hoc ignorabat, quia erat occultum, dedit libellum generalem, petens reddi rationem administrationis, & reliqua de omnibus quæ ille gesserat, faciendo de omnibus mentionem, excepto de illo damno quod ignorabat, & postea facta est prosecutio similiter generalis, computando & specificando de qualibet negotiatione, & de quibuscunque bonis, non tantum de illo damno, & finaliter tranlegit cum tutore pro centum, & ipsum liberauit ab omni eo in quo sibi tenetur, vel teneri potest ratione administrationis tutelæ. postea si vellet pupillus quondam agere ad alia centum, de quibus nullã habuit notitiam, nec facta est mentio, dicitur hic quod non potest: quia illud damnum includebatur in actione proposita. ideo sibi imputetur, si non credebat vel ignorabat, quòd trãsactio generalis non extenditur ad hoc debitum ignoratum. vnde sicut transactio non rescinditur propter instrumẽta de nouo reperta. vt in l. sub prætextu. suprà eod. ita nec propter species de nouo repertas. † Sed contra extra gl. opp. in fi. primæ gl. Distingue sic. quæritur an generalis transactio, seu generalis quietatio facta ex causa transactionis, extẽdatur ad omnia etiam ignorata, de quibus non fuit cogitatum? Dic quòd aut fuit proposita ĩspecialis actio, & tunc non extenditur ad ignorata. l. cum aquiliana. & l. cum tutoribus. §. fin. ff. eod. tit. secundùm Doct. quod tamen limito, nisi ratio recti sermonis non patiatur restrict. quia apparet ex verbis transigentium quòd voluerunt eam extẽdi ad omnia ignorata. quod fieri potest. argumentum in l. qui iure militari. ff. de testa. milit. iuncta l. pluribus. ff. de accep. & not. per Bart. ŝ. eo. l. si diuersa aut fuit proposita actio vtilis, puta tutelæ, vel nego. gest. vel pro socio. ff. pro soc. l. pro socio arbiter. pro redditione communis administrationis, & restitutione redditorum, in qua administratione erant plura negotia diuersa. & tũc si petitio fuerit generalis: quia petiˉ reddere rationem omnium administratorum, & omnium negotiorum, & etiã prosecutio fuit generalis: quia de omnibus fuit facta mentio & computatio. & similiter transactio, & quietatio fuit generalis, quia pro x. quæ recepit liberauit eum ab omni eo in quo sibi teneretur ratione administrationis, & tunc liberatio extenditur ad omnia etiam ignorata. & iste est casus huius l. Nam potest esse quòd in vno negotio vel administratione de qua facta erat mentio in prosecutione, tutor dederat aliquod damnum quod pupillus ignorabat. & tamen censetur ab illo liberatus: quia licet pupillus de hoc non cogitauerit in specie, censetur cogitasse in genere: quia includebatur sub actione proposita secundùm Pe. & alios. hoc fallit quando interuenisset dolus tutoris in occultando, & ex hoc remaneret in lucro, si censeretur ab illo liberatus. & iste est casus. in l. tres fratres. ff. de pac. Altero autem deficiente, quia non interuenit dolus in occultando, & posito q̃ interuenerit, non tamen aliquid ex eo adest ipsi tutori, licet adlit ipsi pupillo quem tutor damnificauit sine suo lucro. nam tunc censetur ab illo dolo liberatus. vt no. glo. fi. in l. actione suprà eo, licet secus in vltima voluntate. l. Aurelio. §. Caius. ff. de libe. leg. Fallit enim quando facta esset transactio super his quæ dependent ex testamento vel codicillis, non visis vel cognitis verbis eorum. nam hæc specialis transactio potest valere. vt l. de his. ff. hoc tit. ergo nec includitur sub generali. vt in simili notat glo. l. j. circa principium. in glo. quæ incipit argumentum triplex. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdi. Si verò alterum triũ prædictorũ fuit speciale, tunc generalis transactio restringitur ad illud, siue fuerit specialis petitio. vt j. e. l. si de certa. siue fuit specialis prosecutio. licet petitio sit generalis. vt in l. iij. ŝ. eo. secundũ vnã lecturam. Et hæc locum habent etiam in sententia, hoc saluo q̃ quando petitio fuit generalis, & prosecutio specialis: sententia generalis mero iure facit præiudicium in omnibus contentis in petitione: licet ope exceptionis restringatur ad illa tantùm de quibus fuit facta prosecutio. vt j. de iudi. l. licet. sed transactio generalis quando prosecutio fuit specialis, ipso iure non præiudicat nisi in prosecu-
tione

tione ratione diuersitatis. dixi in dicta l. age. quia in dicta sententia habetur respectus ad petitionem mero iure. vt in l. vt fundus.
1 ff. cõmuni. diuid. nõ sic in transactione. Prædicta vera quòd fiat restrictio in dictis casibus, si ratio recti sermonis hoc patiatur: alˉs secus. vt dixi in primo casu. & nota. in dicta l. si de certa. Cætera dic vt ibi dicam, per quæ supplebitur materia huius l.

Error autem. Iste ver. est dubius, & principaliter legitur duobus modis ĩ gl. primo vt veniat b
ad restrictionem & limitationẽ regulæ positæ in prin. l. dum illa vult q̃ generalis transactio extendatur ad ignorata: quia nõ semper hoc est verũ. sed fallit in casu huius ver. Et secũdũ istam lect. verba hic dirigũtur ad actorẽ, qui propriè dicitur trãsigere. Alio modo loquitur per cõtrarium, vt veniat ad ampliationem regulæ, vt locum habeat etiam in casu huius ver. Et tũc verba dirigũtur hic ad reum. Et dum in fine dicit. [nihil potest nocere.] debet intelligi. s. quominus generalis quietatio extẽdaˉ etiam ad ignorata: vt in regula posita in principio. & sic istæ lecturæ de directo inuicem cõtrariantur. Et prima lect. exemplificatur in gl. tribus modis. Secũda verò vno tantùm secũdùm primum modum. h.
1 dicit. † Quòd generalis trãsactio tũc extẽditur etiam ad ignorata, q̃n̄ illa includebatur in generali petitiõe tempore trãsactionis quia tutor erat debitor in illis: sed si tunc debitor nõ erat, sed incœpit esse debitor per trãsactionem factam, tũc ad illa nõ extẽditur generalis trãsactio. nõ enim potest videri liberatus tutor per generalia verba ab eo, in quo tempore trãsactionis nõ tenebatur: sed incœpit postea teneri. puta quædam res pupilli tempore trãsactionis nõ erat penes tutorem, licet putareˉ esse, sed erat penes quẽdam tertium, sine dolo & culpa tutoris. Certè nõ tenebatur tutor ad illius restitutionem. Vnde ab illa videtur liberatus. sed si post trãsactionem res peruenit ad eum, tunc ratione nouæ possessionis: & si ex noua causa incipit teneri, saltem actione reali, licet ibi nõ sit obligatio, potest ergo cõueniri rei vẽdicatione, non obstante trãsactione generali, quæ nõ extẽditur ad futura. Et sic nõ obstat regula posita in principio quæ debet intelligi in his ad quæ tenebatur tutor tempore trãsactionis. Alio modo exemplificatur ecõuerso, q̃ tempore trãsactionis res erat penes ipsum tutorem. & sic tenebatur, sed pupillus putabat esse penes tertiũ.
Et dicitur idem q̃ ad istã rem non extenditur trãsactio, & potest vẽdicari: sed tunc obstat regula posita in principio. l. sed dic hoc exemplum debere restringi ad causam, q̃n̄ ipse tutor occultabat p l. tres fratres. ff. de pac. aliàs non posset sustineri. vel dic vt in sequẽti exemplo. & in istis duobus erat error circa possessionem, quam pupillus putabat esse penes vnum, & erat penes aliũ. Sed quia hoc videˉ impropriare text. dum dicit. [circa proprietatẽ.]
Ideo gl. ponit tertium exemplum. quãdo in possessione nõ erat error, quia res erat penes tutorẽ, & pupillus hoc sciebat, sed erat propter errorem, quia pupillus credebat rem nõ esse suam: & tñ erat. dicitur hic quod ꝓpter istum errorem non præiudicat sibi trãsactio quominus posset illam vendicare, sed tunc contra de regula posita. in prin. Solu. & tene menti illa debet intelligi in his quæ non poterãt à tutore vẽdicari, sed peti actione personali: vt damna à tutore illata. sed quó ad ea quę poterãt vendicari: quia erant pupilli, generalis trãsactio non extenditur. p l. non solùm. in ij. §. si hæres. & ibi vide Barto. in l. fin. §. Titia. & l. Aurelius. §. Mæuia. ff. de lib. leg. quod perpetuò tene menti. & aliam secundam lecturam principalem prosequere. Et defende vt hic per dominum Bartolum.

a ☞ *An quis possit allegare turpitudinem suam?*

LEX XXX.

1 TRansactione. †Qui aliquẽ induxit per dolũ ad trãsigendum, non potest petere trãsactionẽ rescindi occasione sui doli: quia suã turpitudinem allegaret. hoc dicit. Ille ergo potest hoc petere qui passus est dolum. vt ŝ. eo. l. sub prętextu. nõ aũt qui do lum cõmisit: vt hic, & sic est in electiõe dolũ passi: an velit rescindere vel seruari. vt not. in l. elegãter. in prin. ff. de dolo. & hoc ĩ gl.
2 † Et de isto articulo, an possit qs allegare suã turpitudinẽ. a Vide
a plenè p Bar. ĩ l. iusiurãdũ qd̃ ex cõuentiõe. §. fi. cũ seq. ff. de iureiu. adde ĩ c. iter dilectos. extra de don. & qñ ĩ c. cũ M. de cõsti. extra.

a *Verba generalia quando debeant generaliter intelligi, & generaliter operari, & quando debeant restringi?*

3 *Transactio generalis, an extendatur ad aliam transactionem super eadem re.*

a ☞ Allegare suam turpitudinẽ. Adde Bart. in l. j. ff. de iureiu. doc. in l. j. C. de lib. causa. gl. & doc. in c. ex tenore. de conce. præb. Doc. in c. tertio loco. de ꝓsum. & vide bar. in cõs. cxiij. Et an ille qui cõmisit simulationẽ in contractu possit illam allegare ad sui commodũ. vide Fran. Are. in cons. xcvj. Pet. de Anch. in consi. ccxix. Et vide ad materiã gl. et doc. in l. fi seruus plurib. §. fi. ff. de le. j. & adde q̃ vbi tractaˉ de fauore aĩæ permittitur allegatio turpitudinis. vt per gl. in c. interdilectos. de dona. & gl. fi. in c. cõstitutus de transact. & in c. ex tenore. de tes. Et vide Felin. in c. lator. col. j. de re iudi. & ibi per eũ habes multos casus in quibus quis auditur allegãdo turpitudinẽ suam. Fran. Curt.

b ☞ Etiã ad illa extenditur. Adde Ang. & Io. de Imo. in l. qui romę. in §. duo fratres. ff. de ver. obl. laso. in l. j. §. eod.

c ☞ Specialem causam. Ad quæ extendatur transactio generalis vide per Alexan. de Imo. in consi. xlij. colũ. ante fin. in primo vol. & in cõs. xj. col. v. in secundo li. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bit exceptio transactionis? Cõstat enim quod exceptio rei iud. super prima actione nõ obstabit in alia actione. vt in l. cum quæritꝫ. cum sequẽti. ff. de excep. rei iud. vnde eodem modo dicũt quidã. & bene, nõ ostare exceptionẽ transactionis. & hic est casus in l. si ita quis. §. fi. ff. de ver. obl. sed gl. secundũ Vgo. determinat cõtrarium ꝙ aliud est in trãsactione quæ procedit ex consensu partiũ, vt extendatur ad aliam actionem: sed sententia fertur cõtra inuitum: vnde nõ sic extẽditur. & probat gl. tribus rationibus, q̃ oẽs hic reprobantur p Docto. posset autem procedere determinatio gl. si libellus fuisset generaliter conceptus, & non fuisset oppositũ: quo casu, pcederet & cõprehenderet omnes actiones ex quibus res posset peti. vt in l. fi. j. de anna. excep. Ideo transactio tunc censeretur facta super omnibus actionibus. sicut in casu. l. sub p̃ textu specierum. ff. eo. qñ fuit ꝓposita actio vniuersalis: quia censeſ super omni specie quæ poterat sub ipsa cõprehendi. & ita poſ set procedere prima ratio quæ fundat super ista l. sed si esset proposita specialis actio, nõ pt facere præiudicium in aliã quę sub illa nõ comprehendatur. sicut nec in casu huius l. quã ad aliam rem vel ad aliud quã deductum sit in iudicium. nec obstat. l. stipulatio ista. §. quæsitum. quẽ gloss. secunda allegat. quia in stipulatione habere licere interposita super contractu venditionis ex quo deꝫ euictio, ideo venditor nõ potest venire contra, etiam ex iure de nouo superueniente: sed potest repelli per exceptionem quẽ de euic. tenet act. vt in vendicantem. ff. de euic. etiam si non promisisset habere licere. Ideo illa promissio intelligitur secũdũ naturam contractus. vt in l. si stipulatus. ff. de vsuris.

2 ☞ *Appellatio uel petitio restitutionis in integrum, quòd suspendat sententiam, & an eam extinguat, & hoc ex futuro euentu apparebit.*
Super sententia quæ fuit in dubium reuocata, potest fieri transactio.
3 *Quid si non reuocetur in dubium, sed actor rei renuntiauit, & quid si nouetur? & nu. 5.*
4 *Non ualet compromissum uel transactio facta super eo de quo habeo instrumentum, quod habet executionem paratam, si contra tale instrumentum non potest opponi aliqua exceptio ex forma statuti ad impediendam executionem.*
5 *Vbi reprobatur transactio post rem iudicatam, censetur reprobata & quælibet eius species.*
A quo remouetur genus, & quælibet eius species.

LEX XXXII.

1 SI causa cognita, †super eo quod est iudicatum nõ potest transigi: sed bene potest iudicatum per acceptilationem remitti: &
2 si non est remissum, potest executioni mandari. hoc dicit. In text. ibi. [suspensa non est.] Nota ergo ꝙ †appellatio vel petitio restitutionis in inte. suspendit sententiam. Sed alibi dicitur ꝙ appellatio extinguit sententiam, vt in l. j. in fi. ff. ad Turpil. breuiter dic ꝙ ex futuro euentu apparebit an fuerit extincta vel suspensa: quia si appellans nõ prosequitur appellationem, rata maneret sentẽtia. Ideo apparet eam non fuisse extinctam: quia si fuisset extincta, nõ restitueret. vt in l. quę res. §. aream. ff. de sol. Sed si prosequeret appłonẽ, & cõfirmaret sentẽtia. tunc apparebit fuisse extincta: quia nõ posset agi ex prima. sed ageꝫ ex secunda confirmãte. vt in l. furti. §. j. ff. de infami. & multò fortius si fuisset reuocata, interim actio dicitur stare in pendenti, & futurus euentus declarabit. ita debet intelligi iste tex. facit l. j. §. si pẽdeat. ff. ad mace. In text. ibi. [frustra transigi.] quia res finita per transactionem secundùm Cyn. & quia res effecta est liquida, & transactio non fit super liquido, sed super dubio. vt in l. j. ff. eo. Secus si snia foret in dubium reuocata, quia fuisset dicta nulla. & super hoc fertur iudicium vel litigium, vel si peteretur annullari ꝓpter aliquam causam. nã tunc valeret transactio. vt in l. post rem. ff. eod.
3 tit. †Sed oppo. fortiter: nam licet actor habeat pro se sententiam quæ non reuocetur in dubium, potest illi sententiæ renũtiare si vult. vt patet hic in ver. [proinde.] & ex his quæ no. in l. duobus de excep. rei iudi. Quæritur ergo quare nõ valet transactio cum per eam videatur sententiæ renuntiatum. De hoc nunquam fui bene clarus, nec reperio aliquem docto. bene declarantem. vnde pro nunc dico. l. istam cum similibus habere locum in duobus casibus. Primus est si ille cõtra quem sentẽtia esset lata negaret ipsam sententiam calumniosè: & ille qui pro se habebat eam, nõ poterat ipsam ostendere. ideo venit ad transactionem, & sic non præsumitur voluisse renunciare sententiæ: sed ex quadam necessitate transegisse. Si ergo postea peruenit sententia ad manus eius, poterit dicere transactionem nullã, quia facta post rem iud. non ob. ꝙ calumnia vel dolus rei resistentis nõ reddat trãsactionem nullã. vt no. ff. eo. l. ij. quia fallit qñ contra eũ lata esset sententia, & per calumniam eam negaret, & illud voluit gl. in d. l. post rem. & eodẽ modo põt intelligi. l. j. j. qñ prouo. non est neces. vbi dicitur non valere secundã sententiam latam contra primam, vt intelligatur etiam si lata sit in diuersa instãtia, & pro illo qui primò calumnioſè negabat, quia non poterat probare deuentum esse ad secundũ iudicium, & ille intellectus est rationabilis, & singularis. Secundo modo poteſt intelligi quando non negabatur sententia, vel si negabatur, poterat de facili ostendi: & tunc obstat contrariũ, quod non reperio solutũ, nisi ex quibusdã verbis quæ no. Bal. refert. ff. eod. l. ii diuersa. qui dicit ꝙ post sententiam quæ transiuit in rem iudicatam fiat cõpromissum, quod habeat vim transactionis. ita demum si fuit dictũ non obstante sententia. nam tunc videtur sententiæ renuntiatum. aliàs secus. iste est singularis intellectus per quẽ declaratur illud quod habetur in c. exposita. de arbi. & etiã per Docto. hic qui dicũt non valere
4 compromissum factum super eo. quod est iudicatum. † Nã intellige sicut dicit Bal. nisi fuerit dictũ, non obstãte iudicato. Tene menti, per hoc etiam dicit Bar. hic nõ valere compromissum vel transactionem factam super eo de quo habeo instrumentũ, quod habet executionem paratam: cum habeat vim sententiæ. quod dictũ potest procedere, si contra tale instrumentũ non potest opponi aliqua exceptio ex forma statuti ad impediendã executionem. nam tunc habet simi itudinẽ cũ sententia, postquam non potest opponi excep. vt l. peremptorias. j. sen. rescin. nõ pos. Sed si tale statutum non esset, tunc posito ꝙ haberet executionẽ paratam. & sic non oporteret dare libellum, vel litem contestari. attamen in tali executione possunt obiici omnes exceptiones quæ possent obiici in iudicio ordinario ante latam sententiam. extra ea quæ no. per Bar. in l. j. in fi. ff. de leg. ij. & in l. j. ff. de eden. & etiam in l. j. ff. de præto. stip. ideo non haberet vim sentẽtiæ. & posset transigi, & compromitti. Tene menti: quia hoc declarat. d. Bar. quia si in dubio esset falsum quod sic simpliciter intelligeretur vt loquitur. †In tex. ibi [peremisti.] non transigendo, sed liberauit remittendo, quia si per viam transactionis fieret, non valeret: quia sicut non valet transactio, ita nec acceptilatio. & hoc voluit gl. super illo verbo, & bene. isto ergo casu qñ ex mera libe
5 ralitate perempta est actio per acceptilationem, etiam debitum est extinctum. Sed si actor solũ nouaret stipulationẽ reo quod sibi debet virtute sententiæ, tunc actio iudicati esset extincta, & officium iudicis nobile quo poterat peti executio, nõ tamen est extinctum debitum: quia potest peti ex hac stipulatione interposita animo nouandi. sed tunc non posset peti executio istius stipulationis, sed deberet agi ordinariè dato libello. ideo super illo posset transigi, & compromitti, per id quod habetur & no. in l. minor xxv. ann. cui fideicõ. ff. de mino. quia talis actio non est adhuc indubitabilis, quouisꝫ super ea lata esset sentẽtia. per prędicta patet illum ver. [sed non.] limitare principium legis. licet quidam contra voluerunt. vt illud quod dicitur in prin. non valere transactionem post rem iud. procederet nisi facta sit pro acquiren. stip. & accep. glo. tamen tenet contra. & bene: quia cum ibi reprobetur transactio post rem iud. censetur reprobata quælibet eius species. ista glo. semper allegatur ad hoc ad quod facit. l. j. §. quod ait. ff. de calũ. & l. j. in fi. ff. de suis & legi. & j. de vsuris rei iudi. l. fi. in fi. in quibus habetur quod à quo remouetꝫ genus, remouetur etiam eius species. & vide Bart. in l. Iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. de pac. sed an tunc valeat acceptilatio iure pacti. videtur quod sic. vt in l. an inutilis. ff. de acce. & de pac. l. si vnus. §. si acceptilatio. contrarium dicunt Doct. nam illud verum quando non valet acceptilatio propter defectum sui rationem materiæ. secus quando nõ valet propter aliquid extrinsecum, quia facta super transactione inualida, quæ non est materia liberatoria sed obligatoria. vt patet in l. j. §. si quis ita. ff. de verborũ obligation. sed quando fit ex mera liberalitate, tunc est merè liberatoria. vnde si non valet vt ago, valet vt valere potest fauore liberationis, non sic fauore obligationis. tene mẽti, quia ista sunt vtilia.

2 ☞ *Contra reum non seruantem promissa in transactione, qualiter posit actor agere?*
3 *Titulus transactionis super re dimissa, non est sufficiens ad usucapiendum, nec ad dominium transferendum super illa re. sed si est tradita res. secus. & nu. 7.*

Vbicunꝫ

4 *Vbicunque actor potest agere ad obseruantiam transactionis, uel ex stipulatione, uel præscriptis uer. licet non obseruauerit perfectè ex parte sua, non potest actor agere ad rescindendam transactionem, uel actione prima, si non erat extincta: uel condictione ob causam, ut se reponat in pristinam obligationem, si erat extincta, sed debet agere ad obseruantiam transactionis, & quid si non potest agere? & nu. 5.*
5 *Casus in quo ille qui impugnat actum ut reus, non obseruando potest se ex illo iuuare.*
6 *Quando actor non impleuit perfectè ex parte sua, nec potest implere, facit tamen quod potest, licet non habeat actionem præscriptis uerbis contra reum nullo modo obseruantem. si non interuenit stipulatio, si tamen reus obseruauit quatenus in eo fuit rẽ tradendo licet non perfectè, potest actor agere.*
7 *Ille qui renuntiauit liti & causæ motæ super rei uendicatione, non tamen transfert dominium in ipsum reum, sed solùm à lite recedit, nec dominum abdicat à se.*

LEX XXXIII.

1 SI pro fundo. †Si res data ex causa trãsactiõis euincatur, de euictione agitur: sed si non erat tradita, sed dimissa ex causa trãsact. tũc de euictione non agit. h. d. ista l. sing. de toto isto articulo secundũ Bart. Et primò loquit actor cui res data fuit à reo, vt sibi alia res remaneret, super qua erat litigiũ. vicꝫ ibi. [si tñ.] & vt sibi alia res remaneret, super qua litigium nõ erat, sed erat tradita vt actor à litigio inchoato super alia re desisteret. postea loquitur reus cui fuit res dimissa ex causa transactionis. & postea fuit illa res euicta: quia non agit de euictiõe contra actorem, nec ab eo petit quod dedit: quia censetur voluisse se ad hoc obligare: sed duntaxat à lite discedere. Et hoc fecit, nec amplius litigium rediit, si ergo res illa per alium euincat sine culpa vel facto actoris, damnum debet esse ipsius rei qui posuit se in dubio: vt sibi remaneret sine controuersia actoris. In text. ibi. [liberum dari.] Et sic transferri dominium, taliter ꝙ euocari nõ possit: vt ĩ l. fi. ff. de condi. ob causam. & in l. si rem. ff. de sol. Si ergo fuit euictus iste fundus à te ratione donationis: quia non erat tradentis: sed alterius, apparet ꝙ non dedit: quia nõ transtulit dominium, & si fuit euictus ꝙ hypothecam: & apparet ꝙ ipse dedit, non tamen bene dederit: quia nõ liberum, nec taliter ꝙ euocari nõ posset: ideo po
2 test agere de euictione per stipulationem, si interuenit, vel præsumit. ad interesse si non interuenit. vt j. sequitur. nõ autem potes agere act. prima, & sic trãsact. rescindere. † In text. ibi. [instaurari decisam litem prohibent iura.] Sed cõtra hoc fortiter oppo. quia si reus non seruat quod ꝓmisit vt dictum est, videt ꝙ agere posit act. prima: quę non est sublata. vtš. eo. l. siue apud acta. in fine. & posito quod esset sublata, adhuc videt ꝙ potsis agere ad rescidendũ trãsactionem cõdictione ob causam, vt se reponat in pristinam obligationem: vt ĩ l. si quis accepto. ff. de cõd. ob cau. Gl. quæsiuit hic, nec declarat istud contrarium. dicit enim gl. quæ incipit. [sic & in contractu.] ꝙ ex quo tradere promiserat. hoc seruauit quoquomodo tradẽdo. & sic fecit quod in eo erat: licet traditio non habuerit effectum. Et adde simile in l. j. §. j. de re. pmu. Sed quid ad propositum? cum paria sint non tradidisse vel tradidisse sine effectu. vt in l. fi. ff. de condi. ob cau. vnde videt ista solutio reprobari. Solutio. illud est verũ in alio contractu innominato quàm trãsactionis: sed in cõtractu transactionis odio litium ne lis sopita restauretur, permittitur ad litem pristinã redire: quãdo reus ex parte sua fecit quod potuit. vt hic. Secus si nihil fecit: vt in l. siue apud acta. Nam in primo casu potuit agere ad ipsam restringendam: & hoc vult ista. l. singu. Sed in secundo casu non potest agere, si ipse actor nõ pfectè impleuit ex parte sua. vt ibi. ideo succurritur ei vt trãsactionem rescindat. Sed cõtra fortiter opponi. Aut enim in ista l. actor impleuerat trãsactionem perfectè: quia fuit actum, vt promitteret de nõ petendo, & pmisit, & sic perfectè impleuit: & tunc posit agere, vt si seruetur trãsactio 6 siue reus nihil fecit, siue fecit, & nõ pfectè, nõ debet agi ad rescindendum, si attendatur ratio prædicta. ergo ista differentia an aliquid fecerit vel nihil fecerit, non est attendenda. Aut non impleuit ex parte sua: quia fuit actum, vt non peteret, aut promitteret de non petendo: & tunc non potest agere vt sibi seruentur promissa: siue reus nihil fecerit, vel fecerit id quod in eo erat. Ergo deberet posse agere ad rescindendum vtroqꝫ casu. Hæc est difficilis oppositio. Sed dic quòd hoc modo impleuit actor perfectè ex parte sua: quia fuit actum quòd non peteret: & tamen potest agere act. præ. ver. etiam si interuenit stipulatio, vt sibi seruentur promissa, quando reus tradidit. quoniam tradendo videtur voluisse quòd habeatur actor pro perfecto implemento: eoipso qꝺ 7 tacet, non molestat: & sic præsentem taciturnitatem habet pro p fecto implemẽto. & iste est casus singu. in ista l. sed si nihil fecit, non potest dici præsentem taciturnitatem haberi ꝓ perfecto implemento. Ideo actori non datur actio præ. ver. ideo permittitur sibi transactionem rescindere. vt in l. contraria. hic non quia post quàm perfectè impleuerit reo hoc acceptante, poterit agere, vt sibi perfectè impleat. & hoc tangit do. Bart. hic singulariter, sed Bal. non intellexit. & dominus Raph. non ponderauit. & nullo alio modo potest dissolui ista contrarietas. & est valde subtilis ra
3 tio. †Vltimò collige quod dixi, in l. siue apud acta. ad quod semp allegatur ista lex, quòd titulus transactionis super re dimissa nõ est sufficiens ad vsucap. nec ad dominium transferendum super illa re: quia si esset sufficiens illa euictio, ageretur de euictione: qa dimittens videretur se obligasse ad dominium transferendum, vel vsucap. conditione & quòd poterit vsucapere. Item si euincatur antequàm impleat vsucap. tenetur de euictione, cuius cõtrarium hic dicitur. & secus in re tradita ex causa transact. Et de
4 hoc est tex. cum gl. in l. pe. j. de vsucap. pro empto. † Recollige ergo ex ista l. singulari quatuor, quibus singulariter allegatur. Primò quòd vbicunq; actor potest agere ad obseruantiam trãsactionis, vel ex stipulatiõe, p̃. s. ver. licet nõ obseruauerit pfectè ex parte sua, non potest actor agere ad rescindendum transactionẽ, vel actione prima, si non erat extincta. vel condi. ob causam, vt se reponat in pristinam obligationem, si erat extincta. sed debet agere ad obseruantiam transactionis. & hoc dixit antiquus docto. Gul. de Suza. vt refert Cy. j. e. l. si maior. vnde videtur esse casus
5 secundùm lect. suam, licet istam non allegauerit odio litium. † Et est casus in quo ille qui impugnat actum, vt reus, non obseruando potest se ex illo iuuare. hoc etiam videtur probari rectè inspiciendo in l. siue apud acta. in ver. nec huius rei causa, à contrario sensu: nam innuit ibi quòd si interuenisset stipulatio. quia si posset agere ad obseruantiam transactionis. non deberet agere actione prima ad rescindendum, de hoc etiam videtur casus, si gl. non destrueret text. in l. ob eam causam. ff. de præsc. verb. Et videtur hoc esse verum quando reus fecit quod potuit tradẽdo, licet nõ perfectè, quòd etiam si nihil fecit: vt in dictis iuribus. Sed si non potest agere, & reus transactionẽ non obseruat. tunc si actio prima durat, bene potest ad eam redire. Et isto mõ transactio rescin ditur. in dicta l. siue apud acta. sed si non durat, non potest agere conditione ob causam: vt illam apud se reponat: sed debet agere de dolo, si non perfectè impleuit ex parte sua. vt l. actione. §. eo. sed quid in eo qui tutus est exceptione, & sic potest semp facere, vt transactio seruetur repellendo actorem: an si actor veniat contra, possit transactionem rescindere petendo data per condictionem ob causam? Et clarum est, quòd in casibus in quibus in rem & pœnam potest consequi. vt in l. vbi pactum. cum sequenti. j. eo. & quando est apposita clausula rato manente pacto, tunc potest repetere data: & exceptionem opponere: & sic transactio nem non rescindit. & facit sibi eam seruari: sed dubium est quando non potest repetere rem & pœnam, an duntaxat debeat vti exceptione, & sic facere transactionem seruari: an autem repetere data, & sic eam impugnare. videtur quòd sic. eadẽ ratiõe qua & actor. & videtur esse casus in dicta l. cum proponas. in fi. ş. eo. non destruendo literam, tamen ibi Docto. sentiunt contra. vt ibi dixi supplendo literam. & etiam gloss. mag. in princi. l. siue apud acta. quæ videtur facere differentiam inter reum, & actorem, do. Raph. hic dicit se valde dubitare: & finaliter tenet hac secundam partem, propter authoritatem gl. & Docto. nec potest reddi alia ratio diuersitatis: nisi quia fauorabiliores sunt rei quàm actores.
6 † Secundò recollige, quòd quando actor non impleuit perfectè ex parte sua, nec potest implere: quia promisit factum negatiuũ, vt non petere, vel molestare. facit tamen quod potest, quia non molestat, licet non habeat actio. præ. ver. contra reum nullo modo obseruantem, si non interuenit stipulatio. si tamen reus obseruauit quatenus in eo fuit rem tradendo, licet nõ perfectè, potest actor agere. secundùm intellectum Bald. & istud facit pro eo quod dixi in l. siue apud acta. quòd licet actor qui promisit non petere nõ posit implere promissum, offerẽdo cautionem de nõ agendo: si tamen reus rem recipit sponte, videtur habere ipsam pro perfecto implemento; & sic poterit agere. Tertiò, Bartol. in l. naturaliter. in §. nihil. commune. ff. de acquirend posſes. in prima vel in secunda lect. allegat istum text. in fi. † quòd ille qui renuntiauit liti & causæ motę super rei vendi. non propterea trãſ

fert dominium in ipsum reum, sed solùm à lite recedit. nec dominium à se abdicat: quia si sua intentio foret in illum transferre dominium, tunc illo non translato, quia non erat sua, teneretur de euictione. Cuius contrariū hic dicitur. quod etiam probatur clarius. vt in l. siue apud. in fi. sed illa ad hoc principalius allegatur. & ista est magna declaratio ad l. postquā liti. ſ. eo. titu. Quartò & vltimò recollige illud quod ſ. dixi. q̄ titulus transactionis in re quę est tradita, est sufficiens ad translationem dominij, vel quasi vt possit res prędcribi. vt hic patet. quia si res euincatur, agitur de euictione. secus in re quæ dimittitur. sed contra dictam l. si dona tæ. ff. de do. inter vi. & vxo. allegata in glo. fi. pro contraria. & insti. de re. diui. §. venditæ. alias in §. interdum. vbi transfertur dominium & vsucapiendi conditio in re quæ dimittit, sicut in re quæ traditur. Solu. ibi in re quæ dimittitur ex aliqua causa vel titulo habili ad transferendum dominium, nam tunc ille penes quem dimittitur, retinet eam vt dimittentis. nō vt suam. & sic habet animum acquirendi dominium quod prius non habebat. ideo acquirit, si dimittens est dominus: vel si non est dominus, acquirit vsucapiendi conditionē, sed si dimittit ex causa transactionis eā vt suam, cum intentione continuandi dominium quod prius habebat, ideo si non habebat, nec acquirendi dominium: quia non habet animum acquirendi, nec vsucapiendi conditionem per l. iij. §. subtilius. ff. de condi. ob cau. Ideo non debetur sibi euictio. Et hoc etiam modo soluitur aliud contrarium quod posset fieri: quia hic traditur res pro re, & sic videtur permutatio: & per consequens vt pro euicta re dimissa posit agi actione prima, Cuius contrarium vult ista lex. nam non est verum quòd sit permutatio, quia ille penes quem dimittitur non habet animum recipiendi nouum dominium: secus in permutatione: & per hæc respondetur ad l. j. ff. de re. permut. & ad l. si quis aliam. ff. de solu. Et ibi vide Bar. in oppo. quam facit de ista l. Nam dicit esse speciale in transactione gratia minuendarum litium, vt quacunq; re euicta, siue tradita, siue dimissa, non possit agi actione prima ad rescindendam transactio. non sic in permutatione. Et ista sunt subtilia, & singularia. Nec isto titulo videtur subtilior lex, quàm ista.

2 ☞ Liberatio facta ex eo quòd reus subtraxit instrumenta uel testes actori, an sit nulla?
8 Conditio si me feceris hæredem, apposita in liberatione, an uitiet liberationem? & num. 4. & 5.
4 Institutio potest fieri sub conditione præmij futuri.
5 Conditio plus inficit quàm modus.

LEX XXXIIII

1 **Cvm donationis.** †Liberatio facta ex causa trāsactionis sub ſpe futuræ ſucceſsionis etiā pollicitę vel expreſſæ. licet ſpes deficiat, non potest rescindi, tanc̄ remittēs dolo fuerit inductus: nec ex eo quod causa ob quam facta est, non sit secuta. Nec etiam potest agi ex pollicitatione vel promissione: quia non valet nec obligat tāquam cōtra bonos mores. h. d. ista. l. not. & differt à l. si maiores. ſ. e. quia ibi à neutra parte fuit facta mētio de futura ſucceſsiōe, licet remittētes hoc habuerint in animo: & sub ista intentione remiſerint. sed hic ille qui liberatus fuit pollicitus & remittens, sub illa pollicitatione remisit vel liberauit. & postea nō seruauit promissa: vnde maior erat dubitatio: quia remittens vel liberās tanquam dolo inductus posset liberationem rescindere, vel saltem: quia causa ob quam promisit, nō est impleta: etiam contrarium hic dicitur. quod nō potest dici dolo inductus, cum sciret vel scire deberet pollicitationem vel promissionem nō obligare promittentem, tanquàm contra bonos mores, & per cōsequens liberationem! haberi p̄ puro, nō p̄ conditionali vel modali. vnde ex defectu modi non potest rescindi. hæc est intentio huius. l. in qua est in vlti. q. glo. in vers. [Si verò remittat & dicat &c.] licet enim remittens non fuerit vsus verbis. glo. tamen quia aduersarius pollicitus erat, ista pollicitatio videtur habere vim modi: quia si p̄mittis vel polliceris mihi aliquid, & ego statim aliq̄d facio tibi, videor facere sub modo, vt serues p̄missa. licet nō dicā, per id quod no. per Pe. & alios in l. cū mota. ſ. e. & sic videtur remissio modalis. sed non quia ille modus non erat obligatiuus, tanquàm contra bonos mores, nō sic erat obligatus: quia tūc deficiēte modo posset rescindi liberatio ex defectu modi extra causam trāsactionis. sed in transactioe ageretur ad implementum modi. vt in l. præcedenti. †In glo. j. ibi [transactioni non nocere.] quia non reddit eam nullā, vel annullandam. vt hic patet in l. ij. ſ. eo. & hoc in ſimplici ſcientia, qa habebat ius licet ſi in illa eſſet mixtum delictum. vt quia ſubtraxit inſtrumenta vel teſtes actori, licet non redderet liberationē nullam ipſo iure, facit tamen eā retractari vel per actionem de dolo, vel vt agatur actione prima ſi non eſt perempta. vt in l. ſub prætextu. ſ. eod. & l. nec intentio. In gl. ſeq. poſt prin. ibi. [imputatur ergo ei qui tali pollicitationi credidit.] cum ſciret vel ſcire deberet eam non eſſe obligatoriam. & ſic nō poteſt dici dolo inductus. vt in tex. nec poteſt dicere cauſam ob quam remiſſionē fecit, non eſſe ſecutam: & ſic liberationem debere reſcindi: quia liberatio potius dicit̄ pura quàm modalis, vel facta ob cauſam. ſed ſecundū hoc videtur quod ſi libero minorē vt mihi det rem ſuam immobilem, cum adhuc non poſſet ſe obligare ſine authoritate tutoris, & decreto iudicis. vt in l. ſi ad reſoluendā. j. de prędi. mino. quia iſta liberatio dicetur pura: & imputetur mihi quia ſibi credidi: nec potero eam facere reſcindi propter defectū cauſæ non impletæ. eſt ne hoc verum? videtur quod ſic arg. huius. l. cum glo. niſi hic dicamus quòd non erat obligatoria, quia contra bonos mores. ſecus ſi alio modo cogitur ſuper hoc. † In gloſ. ibi. [Pla. dixit.] in hoc eſt differentia inter iſtam opp. & præcedentem: quia in præcedenti conditio illa ſi me feceris hæredem, tanquam turpis & impoſsibilis reiicitur. & de iure vitiat liberationem, ſicut vitiat obligationem inter viuos. vt in l. non ſolum. ff. de act. & oblig. licet non vitiet vltimam volun. ſed vitiatur. vt in l. obtinuit. ff. de condi. & demon. ſed ſecundū illam oppoſitionem Pla. talis conditio non vitiat liberationem, ſed facit eā ſtare in pendenti, ſicut quęlibet alia conditio. & ſi ſequatur inſtitutio, habet effectum: ſi non ſequatur, deficit liberatio: propter defectū conditionis. & hanc rationem ponit Pet. dicens non eſſe verum quod illa conditio eſt turpis, vel impoſsibilis de iure. nam non eſt turpe me hæredem inſtituere, ſed bene eſt turpe & contra bonos mores quem obligari ad hoc faciendum. non autem eſt turpe quem induci ſub ſpe præmij ad me inſtituendum. arg. in l. Titio centum. ſ. j. ff. de condi. q̄ demon. & illa liberatio facta ſub illa conditione, eſt inductio: non compulſio, vel obligatio. Barto. tenet primam opi. quia eſt compulſio per indirectum, & ſicut re probatur præcilla compulſio & cauſatiua. nec eſt verum ſecūdū eum quod quis poſsit induci ſub ſpe præmij ad inſtituēdum. vt in l. illæ autem inſtitutiones. ff. de hære. inſtit. vnde redditur inſtitutio captatoria. & hoc non obſt. d. l. Titio. ſ. j. quia in matrimonio: ad quod quis metu nō poteſt aſtringi, ſed ſub ſpe præmij, ſic: quia in matrimonio poteſt interuenire præmium pecuniarium, ſed ad quem inſtituendum non poteſt quis arctari metu pœnæ. vt in l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. obl. nec ſub ſpe præmij. vt in d. l. illæ autem. Bald. reprobat iſtam opi. & tenet præcedentē: quia ſecundum Bart. ſequeretur quod ſi me inſtitueret ſub conditione ſi re alimentauero, non valeret inſtitutio. quod eſt abſurdum. vt in l. quidam cum filius. de verb. oblig. ſed non pependit Bal. quia ipſe non loquitur ad propoſitū. † Nam ipſe vult quod inſtitutio poſsit fieri ſub conditione præmij futuri, & hoc fateor, ſed Bar. vult quod præmium non poteſt dari alicui ſub ſpe futuræ inſtitutionis, vt promitto tibi aliquid dare vel facere ſi me inſtitues: quia non valet mea promiſsio, vt ſub ſpe alterius inducaris ad me inſtituendum, quia per hoc tollitur libertas teſtādi per indirectum, & ſic non valet, ſicut quando directò. ſuxta no. in l. fin. ſ. de pac. in q. illa. an valeat donatio præſentium & futurorū.

5 †In fine gloſ. ibi. [dico quod non poſſet petere debitum.] & de hoc eſt caſus in hac l. rectè intelligēdo. vt ſ. dixi. & ſic collige ex gloſſ. quod licet conditio ſit turpis vel impoſsibilis vitiet actum inter viuos ſcilicet obligationem vel liberationem: vt in præcedenti. q. in prima opp. modalis tamen impoſsibilis vel turpis nō vitiat, ſed vitiatur. & ſic plus inficit conditio quàm modus: & hoc probatur in l. demonſtratio. §. quod autem iure. ff. de condi. & demon. vbi falſa cauſa cōditionaliter prolata vitiat legatum. ſecus autem ſi per modum cauſæ vel modi apponatur. Bal. autem fatetur hanc glo. deciſionem, ſi conditio non fuit fundata in illo modo turpi. ſed in alio, puta libero te pro decem. vt me hæredem inſtituas. nā liberatio habetur pro pura. vt hic patet: quia illa pollicitatio habebit vim modi. Tene menti quia iſta ſunt ſubtilia.

Qui

2 ☞ Qui dolum allegat, eum probare debet.
Decretum iudicis facit ceſſare præſumptionem metus & doli.
3 Qua cautela uti debeat aduocatus, quando contra ſuum clientem allegatur dolus uel metus.
4 Ratio ſtatutorum dicentium quod mulier uel minor non poſsit contrahere ſine præſentia duorum uel trium conſanguineorum.
5 Si tunc mulier uel minor uolens contrahere habeat conſanguineos, qui non ſunt præſentes, poterit adhiberi authoritas iudicis loco iſtorū, ne actio eorum impediatur.

LEX XXXV.

1 **Transactionem.** †Interuentus amicorum facit ceſſare præſumptionem metus, & facit præſumi quod non interuenerit dolus vel metus. iſta enim ſunt diuerſa. nam interdum ſubeſt alia præſumptio quod interuenit, & tunc præſentia amicorum [a] illam excludit, & ſic non proderit iſta præſumptio eum vno teſte ad probationem metus. interdū nulla eſt præſumptio. & tunc facit præſumi qd̄ nō interuenerit. & effectus huiuſmodi

2 eſt. †quia qui dolum allegat, eum probare debet: vt in l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. ſed illa præſentia amicorum aggrauabit probationem: & ſic non ſufficit probare per duos teſtes, ſed requiruntur tres ad probandum præſumptionem quæ eſt contra. ita colligitur ex dictis Barto. pro quo facit quod not. in l. ſi duo. citur tibi, quod non habes exceptionem, niſi ſoluas, vel offeras. & tunc per indirectum conſequar quod de directo cōſequi non poteram propter hoc: quia iſta lex videtur cōtinere iniquitatem apud laicos, id eſt idiotas, vt ille qui nō obſeruauit transactionē, nec offert ſe paratum ſeruare, poſsit ſe ex ea iuuare, & obijcere exceptionem contra actorem agentem actione prima. contra l. cum proponas. ſuprà titu. j. quanquam text. dicat [exceptionis proficit æquitas.] imò eſt iniquitas. Gloſ. ponit caſum duobus modis ſubaudiendo ad text. primo quia reus non ſoluit, nec obtulit terminum infra quem ſoluere debeat. & ita loquitur tex. ſi poſtea conuentus act. prima obtulit, certè tunc purgat moram: & parat ſibi exceptionem efficacem. † Et illud quod ofera i poſt, non dicitur in text. ſed gloſſ. vult quod debeat ſubaudiri: ne cōtineat iniquitatem. iſte intellectus eſt verus in ſe, ſed cōtinet diuinationem ad hanc legē inquantū ponit de termino & de obligatione facta poſt terminum tantum. debet tamen limitari vt poſsit purgari mora offerēdo, quādo non fuit appoſita dies & pœna. poſtea fuit actum quod ſolueres intra certū terminū. quod ſi nō feceris, licitum eſſet mihi redire ad actionem primam ſine obſtaculo exceptionis: certè illud vltimum loco pœnę apponitur. ideò ſi non ſolueris intra terminū, non poſſes moram purgare: nec exceptionē tibi parere: vt ſuprà eo. l. ſi ſuper poſſeſſione. licet illa loquatur in actore. Sed eadem ratio eſt in reo, per regulam generalē: quod vbi eſt dies & pœna non habet locum purgatio moræ: vt infrà de contrahen. ſtipul. l. magnam. ſed occurrit dubitatio contra iſtā lect. quanto tempore durabit facultas offe- b rendi, vt poſsis me repellere. de hoc tetigi in l. ſiue apud. in vltima gloſ. ſuprà eod. & Doct. tangūt hic. & dicūt quod ſi trāſactio fuit facta poſt litem conteſtatam in primo iudicio, durabit facultas vſque ad ſententiā fiendam ſuper iudicio reaſſumpto per me ſuper actione prima. ſed ſi ante litem conteſta. in primo iudicio, tunc durat vſque ad conteſtationem fiendam ſuper iudicio reaſ-

3 ſumpto per l. ſi inſulam. de verb. obliga. †Et ad hoc ſemper allegatur iſta lex, quòd mora commiſſa ante lit. conteſta. poteſt purgari vſque ad conteſta. ſed commiſſa poſt, poteſt purgari vſque ad ſententiam: non quod iſta lex hoc dicat ſecundùm Docto. & eſt gloſ. in dicta l. ſiue apud. Bald. valde ſubtiliter & melius, vult quod etiam ſi ſit commiſſa ante lit. conteſta. puta dedi libellum contra te ſuper. c. comparuiſti, & ante lit. conteſt. tranſegimus vt dares quinquaginta, & ego promiſi vlterius non proſequi, non dediſti, ego proſequor litē ſuper eodē libello & actione prima, & facta eſt conteſta. vult Bal. hic in fi. quod poſsis adhuc offerre poſt lit. conteſt. vſque ad ſententiam excluſiuè. & ſi hoc feceris, non condemnaberis in prima actione ad totam ſententiam, imò cogor accipere, & abſolueris ab illa. nec obſt. l. ſi inſulā. de verb. oblig. nam tunc lit. conteſt. præcludit materiam purgandi morā, quādo facta eſt ſuper intereſſe, vel pœna, ad quam vel ad quod orta eſt mihi actio propter moram tuam: ſed dudum ante ex cōtractu celebrato tecū. quod eſt ſubtile & ſingulare. ſed do. Raph. videtur ſentire idem. & aſsignat vnam rationem: quia quādo fit conteſtatio ſuper actione vel pœna, tunc fit ſuper actione valida & efficaci orta propter morā: ſed quando fit ſuper actione reddita inefficaci quæ nō fuit orta ꝓpter morā: fit ſuper actione prima tūc ratione trāſactionis. & etiā fit ad conſeruandā exceptionem ſibi ortā ex illa tranſactione, ſed redditā inefficacem ꝓpter morā in nō ſeruādo trāſactionē. ideo durat illa facultas quouſcq; durat illa exceptio, id eſt vſq; ad ſententiam, vt in l. peremptorias. j. ſen. reſcin. nō poſ. & iſta ratio eſt pulchra: & declarat intentionē Bal. licet ipſe nō referat Bal. à quo iſta opi. habet originē. ſed ſi mora eſſet cōmiſſa poſt lit. conteſt. & agereť ad pœnā, vel intereſſe ratione moræ, nō duraret facultas vſq; ad ſniam, ſed vſq; ad primū actū qui gereret̄ inter partes, qui haberet vim conteſtationis. per ea quæ no. in l. nihil. j. de procu. cū ſi. alio modo legit gl. quod hic reus nō ſoluit, nec obtulit intrà terminū, q̄ nō erat adhuc lapſus, & actor agit actione prima intra terminū, dicēs qd̄ reus nō indiget illo termino: cū poſſet de facili ſoluere de præſenti: ideo non debet gaudere illo termino. ſed certè hoc nō nocet reo: quia poſito quod nō egeat termino, tamen non deberet ſibi auferri, quē habet ex intentione partium: vt in l. ſi tibi mandauero. in prin. ff. māda. poterit ergo reus vti except. tranſactionis. quia ipſe adhuc non eſt in mora, licet ipſe non ſoluerit vel obtulerit: ideo non poteſt actor redire ad actionem primam. Iſta lectu. eſt vera in ſe, & nō habet dubitationem. tamen tex. dum dicit [ſi maior annis] eſſet ſuperfluus. quia idem eſſet ſi actor eſſet minor, vt nō poſsit

4 agere ante terminum: nec reum in mora conſtituere. †Ideo ex-

a ¶ Præſentia amicorum. Adde Bart. in l. fi. ff. quod met. cau. Cano. in cauſam matrimonij. extra de of. deleg. Alex. de Imo. in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ff. ſolu. mat & Frāc. de Are. in ſuo conſil. xiiij. & Angel. in ſuo conſi. ccxv. & ibi an talis præſentia amicorum faciat ceſſare præſumptionē metus in cōtractu celebrato cum Tyrāno. & etiam adde quod idē operatur quó ad ceſſationem præſumptionis metus præſentia honeſtorū virorum. ita Ange. in l. quæro. §. feruum. ff. ff. de ędi. edi. Fr. Cur
☞ Not. cautela.
b ¶ Sine p̄ſentia duorum vel triū. Adde Bald. in l. pactum. in vlti. col. in xxj. q. C. de coll. Bal. in l. ſi furioſi. C. de nupt. & adde hic quæ notaui ad Alexan. Frā. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Clausula rato manente pacto. Adde q̃ ista clausula operat̃ etiã in fauorẽ conuenientis. cõtrarium tenet gl. in c. potuit. de loca. & in l. ĥ. C. de iur. emphy.

tra gl. Guid. de suza. legit alio modo. & magis vtili, & sine subauditiõe. quod hic reus fuit in mora, quia non soluit: nec obtulit in termino. sed quia actor habebat actionem ad petendum sibi dari promissa, vel ex stipulatione, quia interuenit act. præscri. ver. quia impleuit ex parte sua, non põt redire ad actionẽ primã: & petere trãsactionẽ rescindi. imo reus põt ad huc sibi obijcere exceptionẽ trãsactiõis, & dicere agas ad obseruãtiã transactionis postq̃ potes. & non actione prima. & sic nõ obstant ll. in cõtrariũ allegatæ: qa in illis nõ poterat actor agere ad obseruantiã transactionis. & ista lec. videt esse ipsa veritas, & congruere huic literę: pro qua etiã est casus in l. si ꝓ fundo. vt dixi in l. siue apud acta. circa mediũ. & est singularis intellectus. & sic est casus hic in quo fallit regula. quæ est quod quis ex eo ꝙ impugnat. se iuuare non potest. vt in regula iuris. nam fallit in transactione quam quis impugnat. nam non seruando, qa actor potest agere ad obseruãtiam. & hoc odio litium: ne redeatur ad litem semel sopitam. Tene menti.

LEX XXXVII.

PRomissis. Ista l. potest intelligi tam in reo quã in actore q promisit in transactione aliquid dare, vel facere sub pœna. & debet intelligi qñ non promisit dare pecuniã, sed speciem, vel aliquid facere. si verò pecuniã, tũc videndum est an pœna fuerit apposita in fraudem vsurarum, quia odio earum non possit peti. an non quo casu. an & quando præsumatur. dic vt no. Bar. in l. cum stipulati sumus. de verb. obl. & Cy. in l. cum allegas. j. de vsuris.

b ☞ Ille in quem factum est compromissum de iure & de facto, non potest uti arbitrio in re clara & lucida.

LEX XXXVIII.

1 TRansactio nullo. †Per istã l. videtur q̃ si petebam à te cẽtum, & compromisimus de iure & de facto in Titiũ, vt possit de iure vnius pris auferre, et alteri dare, sicut et arbitrator. vt in l. si de meis ✻ als incipit idẽ Põpo ✻. §. recepisse. de arb. ff. & per cõsequẽs dicebat q̃dã trãsactio. vt in auf. si verò. j. de iudi. ipse aũt arbitrator te in totũ absoluit, vel in totũ condẽnauit, quod non valet absolutio vel condemnatio: qa nõ est facta per modũ trãsactionis aliquo dato vel retẽto, id est auferẽdo de iure vnius, & dando alteri. & sic nõ processit vt arbitrator, sed vt arbiter. sed veritas est in contrariũ per l. quod si epheſi. & de eo qđ
2 cer. loco. †Et ibi vide per Bar. qui respondet ad talem oppositionem. quia si vidit clarè vnius partis ius, nõ debet sibi aliquid auferre. imò peccaret si hoc faceret. sed tunc videtur sibi data licentia auferendi, quando res videtur sibi dubia pro bono pacis & concordiæ. Tene menti. quia si recíperes tale arbitramentum, vt non vtaris arbitrio in re clara & lucida. facit quod notatur in l. si filius. ff. de dona. per Barto.

b ☞ Contractus innominatus si ordinatur ad nominatum, uel est mixtus cum nominato, non habet locum pœnitentiã.

LEX XXXIX.

1 VAmuis eum. †In cõtractu transactionis nõ habet locum pœnitentia: licet sit cõtractus innominatus. & ad hoc semper allegatur. & hoc odio litium: licet in alijs cõtractibus innominatis re integra ex parte eius qui vult pœnitere, locũ habeat vt in l. qui pecuniã. ff. de condi. ob cau. tũc autẽ dicitur integra quando non est adhuc sibi impletus contractus, posito etiam quod ipse impleuerit. vt si dedi tibi decem vt vadas pro me Romã. nã possum pœnitere, & repetere si nondũ iuisti, nec præparamenta feceris ad eundũ, ex quibus remaneres in dãno si restitueres x. vt
2 ibi patet † dicit aũt Bal. notabiliter. qđ si cõtractus innominatus ordinatur ad nominatũ, vel est mixtus cũ nominato, non habet locũ pœnitẽtia. & de primo dicit esse casum in l. Labeo scribit si mihi bibliothecã. ff. de contrah. emp. de secũdo dicit esse casum in l. fundi partẽ. & in l. si sterilis. §. si tibi. de act. emp. sed cũ labore & subtiliter extrahes hoc de illis ll. tũ dictũ eius est pulchrum quidã etiam dicunt non habere locum pœnitẽtiam in alio casu quã transactionis. quando scilicet cõtractus innominatus continet liberationẽ. puta libero te ab eo quod mihi teneris, vt vadas pro me Romã, quia etiam re integra nõ possum pœnitere fauore liberationis. & illa dicat esse rationẽ huius l. Bart. cõtra per l. si qs accepto tulerit. ff. de cõdi. ob cau. & dicit hoc esse spãle odio litiũ, non fauore liberationis: quod dictũ placet: licet Bal. videat ipsum impugnare dicẽs quod d. l. si quis accepto. nõ loquitur in pœnitentia, nec in capitæ pœnitẽtię: vbi repetebat liberationẽ. ſ. ꝓpter causam nõ impletã: sed nõ video quare magis si dedi pro te decem vt vadas pro me Romam, possim repetere decẽ ex capite pœnitentiæ. & si te deliberaui à decem, non possum repetere liberationẽ: quæ liberatio pro datione habetur: vt l. si quis obligatione. de reg. iur.

2 ☞ Vbi actio prima fuit ipso iure sublata, si tamen reus opponit exceptionem intentionis: deducit potius ad notitiam iudicis carentiam actionis, ut illum ex officio suo repellat, quàm ipsemet repellat.

3 Si actio prima fuit ipso iure sublata: quare actor ueniens contra transactionẽ. si soluat pœnam, teneatur eam restituere data?

4 Reus contra actorem agentem de facto, potest obijcere exceptionem transactionis dupliciter.

5 Verba enunciatiua de præsenti, interdum habent uim pacti.

6 Si reus consecutus est pœnam & restitutionem datorum ex forma huius legis, an actor admittatur ad agendum de facto.

7 Quando constat iudici actorem nullam actionem habere, uel accusatorem non habere ius accusandi, potest eos ex officio suo repellere, etiam reo non opponente: & si iudex non repellit, an teneatur reo in syndicatu?

8 Statutum q̃ bannito non reddatur ius, nec agendo nec excipiendo: & ego contra bannitum, poterit bannitus deducere notiam in iudicio, q̃ actor nullam habet actionem, nec dicitur excipere.

9 In causa criminali ubi imponitur pœna personalis: licet non admittatur procurator: tamen admittitur tertius qui ostendit ius inquirendi uel accusandi non competere, nec uenit ut procurator, sed tanquam defensor innocentiæ.

Qualiter dicatur res deduci in notorium?

10 An in casu huius l. quando actor incœpit uenire contra & sic incidit in pœnam, habet locum pœnitentia, ut possit & pœnam euadere, & etiam restitutionem datorũ desistendo ab agendo?

11 An quis aliquid faciendo de facto consequi possit actionem, uel incidat in pœnam.

LEX XL.

1 VBi pactum. †Si actio prima fuit ipso iure sublata, actor veniens cõtra trãlactionem, & ipsam intẽtans, repellit à limine iudicij ꝓpter carentiã actionis: & etiam soluet pœnam promissam si venerit contrà, & restituetur data. h. d. secundũ lect. Azo. quæ tenetur per Bar. & Bal. & tunc illa alternatiua bis posita in text. ponitur pro & licet loquatur ista l. quando prima actio fuit extincta per aqui. sti pul. & acceptilationem secutam. Idem puto si alio modo, vt si sit actio ex maleficio, quę per pactũ tollitur ipso iure: vt l. si tibi. §. quædam. ff. de pac. & l. si vnus. §. pactus. versic. sed si pactum conuentũ. nõ subsit eadẽ ratio, & etiã maior. quia tunc potest restaurari per nouum pactum, vt in dicto ver. sed si pactum. sed quando per acqui. stipul. potest restaurari expresse & tacitè secundũ quosdã. sed secundũ lect. aliquorum glossatorum antiquorum nõ potest consequi reus omnia ista tria: sed est in electione tua: an repellat actorem ab agendo, & tunc non põt petere pœnam & restitutionem datorum. potest tamen petere vt differatur iudiciũ primũ reassumptũ per actorẽ, quouscq; haberit pœnam & restitutionem datorum. quibus habitis procedetur in illo iudicio. & sic fallit hic illa regula qui prior appellat. ff. de iudic. quia regulariter deberet procedi super iudicio prius inchoato, & etiã ad finem deduci. & si actor in illo succumbat, reduci potest ad transactionem, vt in l. qui Romæ. §. Seia. ff. de verb. oblig. tamen supersedetur in illo quouscq; pœnam & data rehabuerit reus, & tunc actor non potest succumbere in primo iudicio: sed procedetur in eo, & vincet secundum intellectum istorum. quoniam prima facie videtur litera pati: nec impropriabitur litera, vt ponatur vel pro &. sed do. Azo fatetur quod si
a reus vult posit ita fieri. & nõ impropriabitur litera: sed si omnia ista vult, potest per vnam rationem. de qua dic vt in glos. & in hoc stat tota difficultas huius legis. Pet. tenet opin. aliorum, & non Azo. & etiam Rapha. dicens quod nunquam potuit sibi cadere in capite lect. Azo. per l. cum proponas. suprà eodem. & l. qui fidem. ff. eod. cum simil. qui indistinctè dicunt quòd nisi sit apposita clausula rato manente pacto a non potest reus actorẽ repellere, & pœnam petere: sed debet esse altero contentus: vt
2 etiam habet in l. rescriptum. §. si pacto. ff. de pact. † Sed volentes sustinere lectu. Azo. dicunt illam legem debere intelligi quando actio prima non erat ipso iure extincta, sed dabatur contra

tra eam exceptio: quo casu si reus vtitur exceptione, ipse est qui repellit actorem: quia si eam non opponeret actor vinceret: cum habeat actionem: ergo non potest petere pœnam, nec restitutionem datorum: sed quando actor nullam actionem habet, & sic agit de facto: licet reus obijciat exceptionem intentionis, ipse nõ est ille qui repellat actorem, sed carentia actionis. nã & si non obijceret, sed taceret, iudex ex officio cum videat actorem agere sine actione, repellet ipsum ab agendo: vt in l. si pupilli. §. vide amus. ff. de negotijs gestis. igitur si opponit reus exceptionem intentionis, deducit potius ad notitiam iudicis carentiam actionis, vt illum ex officio suo repellat, quàm ipsemet repellat: & hoc voluit dicere glo. magna post medium &c. ibi. [Tertia quia cùm iudex &c.] quæ semper allegat: vt ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. in glo. in opponendo: cum igitur reus nõ sit ille qui repellat actorem, sed carentia actionis, non prohibetur petere pœnam & restitutionem datorum: & sic opi. Azo. remanet viua: & tunc funditur, posito quòd non fundaretur super hac l. hoc probat: sed prima facie innuit contra. per illam alternatiuam: sed ipse dicit hoc procedere ex voluntate rei: propter illa verba posita. in fi. ibi: [si aduersarius hoc maluerit &c.] In tex. ibi: [pactum.] gl. in tellígit, ſ. gratuitum: vt differat à transactione quæ est pactũ non gratuitum. Doct. dicunt quod hæc l. non loquitur de pacto gratuito: per id quod sequitur de restitutione datorum: sed dũtaxat de transactione: & ideo ipsi exponunt pactum vel transactionẽ:
a vt illa dictio vel a exponatur pro id est: quia omnis actio est pactum: & sic alternatiua posita inter genus & speciem resoluitur in dictionem, id est de hoc dic vt per Bart. in l. si is qui. §. vtrum. ff. de reb. dub. & in l. j. eo. ti. Bal. exponit melius: vt dum dicit [pactum.] intelligatur de pacto non gratuito, quod tamen non est trãlactio. quia tactum fuit super liquido. Et dum iudit [vel trãlactio.] loquatur de non gratuito, quod factum fuit super debito non líquido: & sic vocatur trãlactio. Sed nescio quare fiat ista difficultas, cũ possit intelligi sicut gl. dicit. nec ob. verbum quod infrà sequitẽ de resti. datorũ. quia debet referri ad id quod potest referri scilicet ad transactionẽ, non ad pactum gratuitũ: non expedit ire per illas ambages. facit quod no. infra l. proxi. in glo. in ver. actor. dũ dicit in his pœnis quæ possunt ei aptari &c. qa illa
3 pœna est restitutio datorum &c. non adaptatur ad pactũ gratuitum. sed ad transactionem. †In tex. ibi: [vna cum his quę data probantur:] contra hoc opp. quod si actor soluat pœnã videtur quòd non teneatur restituere data: quia soluendo pœnã loco rei habetur: vt not. §. titu. j. l. petens. & sic perinde videtur ac si transactionem seruaret. ergo deberet retinere data. Sol. secundũ Bar. fallit quãdo est sublata actio ipso iure, quia tunc pœna censetur apposita loco cõtractus, vel loco rei: & eo modo solue aliud cõtrariũ quod posit fieri: quia si actor venit cõtra transactionẽ, & succũbat, põt ad transactionem redire: & facere eam seruari sibi: vt in l. qui Romæ. §. Seia. de verb. ob. Si ergo actor secundũ lect. Azo. repellitur ab agendo, & sic succumbat, quare nõ potest ad trãlactionẽ redire, & facere eam sibi seruari, & non restituat data? quia hoc est de subtilitatia trãlactionis: sed solue eo modo: quia illud qñ actor succũberet facto rei obijcientis exceptionẽ cõtra actionẽ nõ extinctã: sed hic nõ succumbit facto rei, sed propter
4 defectũ iuris sui. †In text. ibi: [ante cognitionem cauſæ.] dic quod tenẽdo lect. Azo. põt sic intelligi secundũ Bal. quod reus cõtra actorẽ agentem de facto põt obijci exceptionẽ transactionis dupliciter scilicet per modum dilatoriæ ad impediendũ contest. lit. & ad faciendũ se absolui ab obseruatione iudicij. Secundo modo per modũ peremptoriæ post lit. contes. & ad faciendũ se absolui diffinitiuè: vt in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condi. inde. & hic est intellectus ipsius: si ergo eligat primum modum, repellat à limine iudicij, & absoluatur ab obseruantia iudicij, vt vltra hoc petat pœnam, & restitutionẽ datorum: & similiter obtinebit: sed si nõ opponeret ad impediendũ contestationem, quod etiã facere potest: procederet in vtroque iudicio, & intentato per actorẽ. & intentato per reũ cõtra actorem super pœna: & similiter invtroq; obtinebit reus absolui diffinitiue. In fine cõdẽnabit actor. sed icdm lec. aliorũ ꝓcedunt opi. gl. & ille intellectus Bal. magis placet. In gl. quæ inci. obligatus. in fi. ibi cũ hoc ſpactũ nudum etiam faciat: sed ibi nõ est bona cõparatio: quia pactum nudum cõtinet promissionẽ de futuro, quæ est apta parere obligationẽ naturalẽ: vt plenè no. in l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. Sed ac

ceptilatio non cõtinet promissionẽ de futuro, sed dispositionẽ vel enunciationem per verba de præsenti: quæ sunt apta parere obligationẽ. iuxta no. in l. vlti. §. stipu. de verb. obli. & l. j. in prin. ff. de pac. & videtur casus in l. fi. §. j. ff. de iur. do. cum glo. ibi posita: sed alij dicunt plus quàm gl. quòd imò oriatur ciuilis & naturalis propter solennitatẽ ver- b
borum: quia cum pactũ nudũ pariat naturalem acceptilationẽ, quę est vestita: debet pa
rere etiã ciuilẽ. quibus obstat quod ŝ. dixi sed pro eis facit: quia acceptilatio videt cõtinere tacitũ pactũ de nõ petendo: quod patet: quia interdũ si nõ valet tanquã acceptilatio, valet vt pactũ: vt l. si vnus. §. peñ. ff. de c
5 pact. †Et interdũ verba enũciatiua de præsenti habent vim pacti: vt l. tale pactum. in prin. ff. de pac. Bar. reduxit ad concordiam: quod aut quærimus, an ex ipsa acceptilatio ne oriat alia obligatio, & dicendũ est quod nõ: qa verba eius non sunt apta ad hoc: nisi ex interpretatione iuris, qñ nõ valeret vt acceptilatio: aut vtrũ ꝓpter acceptilationem oriatur naturalis obligatio ex æquitate naturali: quæ dicitur vt amplius nõ petatur, & dicendũ quod sic per l. Mæuia. §. j. ff. ſo. ma. nõ autẽ ciuilis: quia illa æquitas non producit ciuilem: vt in l. hoc amplius. §. his natura debet. de reg. iur. & illa sunt diuersa. nam si ex acceptilatione, vel ꝓpter acceptilationẽ:
b quia dictio ex b significat causam remotã: vt l. eo tẽpore. in fin. ff.
6 de pecu. †In glo. magna ibi: [relpondeo quinque sunt opi.] secundũ primam quæ fuit Azo. si reus consecutus est pœnam, & restitutionem datorum, actor admittitur ad agendum de facto: cum nullam habeat actionem. reo hoc patiente: non aliter: quia si vult, potest ipsum repellere: & sic consequi omnia tria: & ꝓbat Azo quod repellatur tribus rationibus. secundũ Vltra. in versi. [alij. vt Al. dicunt.] admittitur actor ad agendum de facto etiam reo inuito: quia cogitur pati, postquam consecutus est pœnam & restitutionem datorũ: & illam tenuit Pe. per l. Iul. §. quæsitum. ff. ad exhibend. Bartol. dicit quod ille §. nihil facit: quia ibi non compellitur inuitus: sed volens ad admittendum quem agere de facto. nam quod rogatur inuitus, nullo iure cauetur domi. Rapha. hanc opi. iustinet: quia verum est quod ibi nolens patitur à principio, si vult absolui ab actione ad exhibendum, vt dicat cotẽtor quod agat de facto: poterat enim hoc nõ dicere si nolebat: sed postquam consecutus est illud quod intendebat consequi: quia fuit absolutus ab actione ad agendum: vt dicat contentor quod agat de facto, cõpellitur inuitus pati quod ille agat de facto. alias actor decideretur authoritate illius l. quod non est dicendum. l. in commodato. §. sicut. in fi. ff. commoda. ita in casu nostro: quia si reus vult consequi pœnam & restitutionem datorum, poterit dicere contentor quod agat de facto: nec poterit intentioni exceptiones obijcere: quia videtur actum tacite quod non obijciat: quasi de communi consensu sit à transactione recessum in lege, qui habebat. in fine. cum ibi nota. per glossam. ff. de manumi. testa. & nota. in lege, lecta. ff. si certum petatur. in gl. super ver. mensium. facit l. cum putarem. ff. famil. erciscun. versi. nam videtur &c. vbi valet iudicium, & sententia: licet actor nullam habuerit actionem, si reus non oppoluit: vel quia noluit: vel quia non potuit: & illa est tolerabilis: licet ipse non alleget dictas leges, nec ita clarè loquatur secundùm alias tres opiniones quæ sunt in iudicio, actor admittitur ad agendum de iure, quia actionem recuperat ꝺirectam, vel vtilem, propter hoc quod reus consecutus est pactum: sed omnes reprobauerunt quod dic vt hic per Bartolum qui tenet opinio. Azo. per rationes de quibus suprà per l. si vnus. §. pactus. ff. de pactis. †Et ista gossa in
7 versic. [Tertia.] semper allegatur: quod quando constat iudici actorem nullam actionem habere vel accusatorem non habere ius accusandi, potest eos ex officio suo repellere: etiam reo non opponente. Sed quid si iudex non repellit, an tenebitur reo in
c syndicatu? Doct. hoc non tãgunt, puto dicendũ quod si reus nil

¶ Dictio vel. Adde gl. ĥ. ſ. 1. si mater. ff. de impen. Car. in c. cumana. in v. oppo. de ele. idem Car. in c. fi. in fi. primæ q. de tempo. ordi. & in c. tertio loco in j. not. de probat. & in c. j. in j. op. de purg. cano.

¶ Dictio ex. Adde Bar. in l. j. in §. ex incendio. ff. de incendi. rui. naufra. Bart. in l. non dubium. C. de legib. idem in l. ex placito. C. de rerũ permu. idem in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur.

¶ Puto dicendum. Adde Spe. in titu. de offi. iud. §. impendit. ver. quid si iudex. & Ang. in d. l. non quicquid. & ibi ponit notabile verbum, allegando gl. in auth. de testi. §. quoniam vbi glos. vult ꝙ licet iudex ex officio ꝓ post concluſum in causa possit repetere testes vt declarent dictum suum: tamen si non facit, pars aduersa conqueri non potest quod tene mẽti. Curtius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixit,non tenetur:quia licet possit repellere,vt in hac gl. nō tamen cōpellitur reo nō
2 ¶Si quis maior. Ad de Bal.consil.cccxcj, incipiē. Super primo puncto.in ij.volu.& ad materiam huj⁹ l. vide Alex. d imo.in cōsi.xxxiij. & in cō sil.lxxxij.col.ij. ver. ij.fortifico.& in cōsi. lxxxv.in j.vol. & in cōsi.xlix.colū.iij.& seq.in iij.lib. Franc. Cur.
postulante.vt in l.non quicquid.ff. de iudi. secus si reus postulauit hic.vt in l.iiij.§. hoc autē iudiciū.ff.de dam.infec. †Et allegatur
8 ista gl.ad duas q.primò secundū Ia.bu.si dicat statutū quod bannito non reddatur ius nec agendo,nec excipiendo,& ego ago cō tra bānitum. ipse aūt excipit quod nullam habeo actionem,replico q nō debet audiri propter statutū ipse replicat quod nō est ipse ille qui me repellit.sed defectus actionis sine qua agere non possum. & sic licet. ego repellar,non propterea redditur sibi ius. & sic nihil fit contra statutum,licet mihi denegetur,vt ꝓpter defectū iuris rei: quia actor nō metitur ius ex defectu iuris rei:sed meti ri oportet ex persona sua. vt in l.j. §. ꝓinde.
b ¶Supplicando. Ad hoc dictū pau.de ca. adde Car.in suo cōsi. xxvij. & hoc dictū Pau. hic refert & sequitur Alex.de imo. in cōsi.xxxiij. colū. ij.circa prin.in j.vol. Fran. Cur.
ff.si pars hære.peta.& l.militis.§.veteranus.ff.de testa.milit.certè ista glo.facit pro bannito,quod debeat audiri:quia non excipit.
9 sed defectū iuris in notitiā iudicis deducit.†Item inducit Bar. si proceditur contra aliquē criminaliter quod occidit Titium, qui tamen Titius erat bannitus,& poterat impunè occīdi, tamen in quisitus nō audet comparere,ne ponatur ad torturā: comparet tertius.dicens domine iudex non potestis procedere contra illū quia nullū maleficiū cōmisit: cum potuerit illum impune occidere.qa erat bannitus.et producit ad notitiam bannū in publica forma certè debet audiri:quia per hoc deducitur ad notitiam iu dicis quod ipse actor non habet ius inquirendi, vel accusandi. Et per istum modū prouidebitur contra l. dicentē quod in causa criminali vbi imponitur pœna personalis,nō admittitur procurator:sed debet comparere principalis.vt in l.j.§.ad crimen. ff. de publi.iudi.quia bene admittiē ille qui ostēdat ius inquirendi, vel accusandi nō competere,nec venit vt ꝓcurator, sed tanquā defensor innocentiæ.Cy.autem in l.reos.circa fi.j. de accu. dicit eum audiri si bannum est notorium:nō aliter.sed certè si produ cit in publica forma,sunt deducē.in notoriū.argu.in l.edicto. ff. de edi.diui adria.tollen.vbi per inspecturā scripturæ dicitur res
10 in notorium deduci.vt no.Bar.in l.iij.j.de pigno.† Vltimò quēritur circa prędicta vtrū in casu huius l.posset actor qui incœpit venire contra,et sic incidit in pœnam,pœnitere:& pœnā euadere.& etiam restitutionem datorū desistendo ab agendo.videtur quod sic.quia hoc concedit reo,qui fuit in mora implendi trāsactionem,vt possit moram purgare;& pœnam euitare. vt ŝ. eo. l.si maior annis secundùm primam lec.glo. in l. siue apud acta. in vlti.glo.& videtur per Bar.in l.quamuis.ff.de in ius vocā.sed contra hoc Bar.videtur sentire.quia reus non admittitur ad purgandam moram quam omisit in non faciendo.Sed acta in malè faciēdo,quod est difficilius.vt not.in l.ij.ff.ad sil.certè etiam mora commissa in malè faciendo potest purgari infra modicū tempus,si ius aduersarij nō est effectum deterius. vt in l. si in lege §. colonus.ff.loca.& illa videtur æquior opi. nam minus esset iniquum quod si actor dedit libellū,& fecit reum citari, qui comparuit, & per hoc videtur actor venisse contra transactionem: vt l.proxima.non possit pœnitere,& à lite discedere refundendo reo expensas,si non remaneret reus in aliquo damno.per d.l. quamuis.lex autē ista debet intelligi quando actor stabat in pertinacia sua volendo admitti ad agendum.licet à iudice fuerit repulsus inuitus.& istud est substantiale in hac l.In glo.ibi.[de effectu beneficij tantum cogitauit.] dic quod ibi fuit actum quod non produceretur seruus ad libertatem sub certa pœna. Si ergo emptor ipsum de facto duxit,quia manumisso non tenuit,non producitur ad libertatem,in pœnam non incidit.quia nō fit cōtra pactum manumittendo de facto.tamen nō sequitur effectus de quo fuit cogitatum.sed in casu isto nō fuit cogitatum nisi de facto & actu faciī.quia actor abstulerat sibi actionem liberando reum per acceptilationem.& postea promisit nō venire contra transactionem,certè non poterat venire contra.nisi de facto. ergo de illa contra venit non videtur cogitatum,vt faciat ipsum
11 in pœnam incidere.huius rei gratia.†Barto.dicit quod aut quæritur an quis aliquid faciendo de facto consequitur actionem. & de hoc dic vt in l.mulier.§.j.ff.de conditio.insti.aut quæritur an faciendo de facto,& nō de iure incidat in pœnam:& ista est materia nostra.in qua est dicendum quod aut loquitur in pœna legali,& in ea incidit.vt in l.quæ ea mēte. ff. de fur.aut de pœna conuentionali,& tunc si constat de intētione partium, standum est illi:si non constat,aut erat tale quid quod non poterat fieri de iure,& etiam de facto,& videtur actum quod si de facto fiat, in curratur in pœnam.vt hic, quod tamen dicit verum si pars aduersa incommodatur.aliàs secus. & vide hic per eum.quia semper allegatur super isto passu.

2 ☞Quatuor necessaria,ut ueniens contra transactionem iuratam,incurrat pœnas huius legis,quæ pœnæ sunt quatuor.& quæ sunt?
3 Tres modi,per quos dicitur quis contrauenire.
4 Pœnæ conuentionales applicantur parti seruanti contractum, & quid in pœna legali, & quid in testamentis?
5 Iuramentum an habeat firmare contractum,licet non faciat iurantē incidere in pœnam, & quando faciat quem incidere in pœnam huius legis?
6 Periurus quando sit infamis,& quando non?

LEX XLI.

1 a SI quis maior.† Actor veniens contra transactionem iuratam, si maior erat xxv.annorum,incurrit infamiā:& repellitur ab agendo, soluit pœnam , & data restituit: quæ applicantur aduersæ parti transactionem obseruanti hoc dicit ista singularissima.l. 2 †Nota.quatuor necessaria ad hoc vt incurratur pœna huius.l.scilicet quod transigens sit maior. xxv. annis &c. Item q transactio sit sponte facta, nulla coactione interueniēte: & intelligit Bart.siue licita siue illicita. vnde si ex forma statuti fuit compulsus ad transigendum,vel compromittendū,licet illa compulsio sit licita,quia authoritate statuti:tamen veniendo cō tra non incidit in istas pœnas. Idem Raph. dicit hoc procedere si fuit compulsus compromittere , & etiam iurare:quia sortè sic dicit statutum. Sed si dicat tantum quod compellitur compromittere,& ad hoc sit compulsus.sed sponte præstitit iuramentū, tunc veniendo contra bene incideret in istas pœnas propter contemptam religionem iuramenti:cum illud iuramentum fuit præstitum sponte nullo cogente imperio. Tertiò requiritur quod transactio fuerit iurata de non veniendo contra:nec tunc est curandum an facta fuerit per acqui.stipu.& acceptilationem.nam tunc etiā non interueniēte iuramēto patiet pœnas huius.l. excepta infamia.vt in l.præcedenti.an autem facta fuerit per pactum nudum propter interuentum iuramenti,quod tantum operatur quantum acceptilatio quó ad illas tres personas. & etiam plus. quia facit incurri in infamiam.Quartò requiritur quod venerit
3 contra. †Secundo nota tres modos veniendi contra,scilicet interpellando iudicem:intellige & faciendo aduersarium citari, & incommodari per id quod habetur in simili in authenti.qui semel.infrà quomodo & quando iudex.intelligitur tamē quod ipse non fuit ab aduersario prouocatus,vt ipse interpellaret iudicem:quia tunc non videret venisse contra.arg.l.libertus.ff.de in ius vocan.Item intellige quod aduersarius comparuit:aliàs non videretur venisse contra:vt in l.quamuis.eodem titulo. Et quod perseuerauerit in veniendo contra:secus si esset si remitteret per patientiam, vt in eadem l. probatur, alio modo videtur venire
b contra.supplicando b principi vt det delegatum contra aduersarium in illa causa:& tunc etiam parte non citata ; nec etiam illo iudice adito videtur hoc sufficere ad faciēdum pœnas incidere: quod satis est & durum , & rigorosum:& fortè in practica non seruaretur,Tertiò modo si non seruauit promissa.quod intellige id est:non fuit in mora obseruandi: aliàs secus:vt in l.si duo.§.fi. cum ibi no.per Barto.ff.de consti.pe. Tertiò nota quatuor pœnas quæ incurruntur contra iurantem,scilicet quia efficitur infamis,& repellitur ab agendo,soluit pœnam, & restituit data. Et est aduertendum quod pœna infamiæ & priuatio act.incurrun tur ipso iure : vt hic patet in verbo. [priuatus.] absque alia licentia iudicis:ex quo sequitur secundùm Barto. quod non habet locum purgatio moræ quia quandocunq; execu.facta est à l.vel ab homine,cessat moræ purgatio:vt in l.si is cui.ff.de legat. ij. & in l.qui ob rem non defensam. de condictio. indebi. quod ergo suprà dixi posse ipsum pœnitere, & pœnam euadere, non procederet quantum ad infamiam & priuatio act.sed quantum ad restitutionem datorum , & solutionem pœnæ extrinsecæ: quia istæ non incurruntur ipso iure: sed requiritur sententia condem

condēnatoria:patet ergo quod iuramētum impedit purgationē
4 more secundū Barto.tu restringe vt ŝ.dixi in his in quibus facta est executio.Item patet quod habet vim clausulę rato manēte pacto:quia facit repelli ab agēdo,& soluí pœnam,& restitui data: quæ pœnæ nō currerent nisi apposita esset clausula illa:vt l.cum proponas.ŝ.eo.vel nō interuenisset acceptilatio.vt in l.prece.habet etiā clausulā si non valet vt ago,valeat vt valere possit:vt in l.cum pater.§.filius matrē.ff.de leg.ij.ideo dicit ipse quod si trāsactio nō valeret vt transactio,quia facta post rem iudi.ŝ.eod.l.si causa cognita:facit eam valere iure pacti:cuius contrariū esset si
4 nō interuenisset iuramentū:vt ibi no.per Doct. †Vltimò no.secundū Bal.quod pœnæ cōuentionales applicant parti seruanti contractū:quid in pœna legali:dic vt in l.fin.ff.de liti.Et quid in testamētis?dic vt per Bar.in l.vxorē.§.si hæres.ff.de leg.iij. Cætera hic vide per Doct.vnū tñ dico quod nō tāgitur per alios : qđ ista l.debet intelligi qñ transactio erat valida,vel poterat aliquo modo valere iure trāsactionis,vel pacti:vt suprà dixi.Sed si nullo modo erat valida,veniēs cōtra eam etiā iuratā nō incurrat pœnas de quibus hic:etiā si erat maior:per gloss.quæ est j.l.proxi.in
5 glo.mag.circa mediū.ibi:vel dic quod ibi fuit vēditio facta cum decreto,vnde valuit.†Sed si quæritur an iuramentū a habeat firmare cōtractū,licet nō facit iurantē in pœnā incidere.dic qđ de
a mare cōtractū,licet nō facit iurantē in pœnā incidere.dic qđ de iure ciuili si valebat,vel non poterat expugnari,ratione minoris ætatis faceret ipsum valere & impugnabile esset:vt in l.j.j.si adu er.ven.& in auf.sacramēta.Sed si alia rōne,secus vt in l.non dubium.ŝ.de legi.de iure cano.verò si pōt seruari sine interitu salutis æternæ,seruandū est:etiā si contractus esset nullus de se: vt in c.cum contingat.de iureiur.posset tamen peti absolutio, vt indulceret pactum in partem aduersam,vt si esset extortum per metū: vel præstitum super vsuris:vt in c.j.de iureiuran.& in c.ad aures .quod met.cau.& ibi per Inno.in c.debitores.eo.tit.de iureiuran. Conclude ergo breuiter quod quando iuramentum non habet vali dare contractū,quia de se est validus,& irretractabilis:tunc si fiat contra,facit quem incidere in pœnam huius l. sed si habet contractum validare,quia de se erat nullus,vel poterat retractari priuilegio minorū:vt in casu l.pe.& auf.sacramenta.j.si aduer. tunc si sit vnū iuramētum de nō veniēdo contra solū habet vnū effectū:quia facit cōtractū irretractabilē,vt in illis iuribus,& his finibus cōtentis nō extenditur ad aliū effectū,vt faciat quē incidere in pœnā huius l.vt d.gl.in fi.in l.frater à fratre.ff.de condic. inde.in ij.gl.mag. Sed si sit duplex iuramentū, quia iurat nō venire cōtra,ratione vel ex priuilegio minoris ætatis,vel alia quacunq; rōne:nam ista videnē duo iuramenta:& tūc primum facit cōtractum irretractabilē,ac si esset celebratus à maiore:& secundum facit vt veniens contra incidat in pœnas huius l.tanquam contractus sit celebratus à maiore secundū Iac.Bu.ad quod facit quod no.glo.j.de rescin.ven.l.ij.sed Bar. tenet quod etiā hoc casu nō incurrat pœnas huius l.quia quod primū iuramentū facit ipsum haberi pro maiore.hoc est secundū veritatē, sed secūm fictionē:sed illa l.quæ requrit ipsum esse maiorē xxv.an.debet intelligi qđ sit maior secūm veritatē,nō secūm fictionē. ar. in l.ij.j.de his qui ve.æta.impe.nā in pœnalibus casus fictus nō idē importat qđ verus.ar.in l.iij.§.hæc verba.ff.de neg.gest.& sic nō habet locū ista l.in illa qui impetrasset venīā ætatis:& hæc opi.æquior
6 est.†Vltimò simpliciter allegat ista l.qđ piurus est infamis: b qñ
b iurauit se aliquid facturum in futurum,& non facit:secus si iurauit aliquid fuisse de preterito:vel de presenti esse,quod tamē nō fuit,nec est:& sic periurus:vt in teste falso,qui ꝓpterea nō infamatur ipso iure:vt in l.Lucius.ff.de infa.sed si esset cōdemnatus de falso,bene infamaretur:nō tñ rōne periurij,sed rōne cōdēnationis de publico crimine:vt in l.infamiæ.ff.de pu.iu.sed hic infamatur ipso facto sine sententia:dicit tñ Bal.qđ requirit infia declaratoria:sed certè etiā sine ea si pōt probari per iuramentū, habet pro infame abiq; sententia,dicit etiā Bal.qđ hoc solū habet locū qñ iurat super cōtractu de nō renūciando , vel de nō veniendo cōtra,vel de ipso obseruādo:sed si nō sub cōtractu, vt si qs iurauit obedire iuramēto rectoris:licet;sit de futuro,non tamen infamatur si non obedit,quod perpetuò tene menti : quia debemus stare regulæ:nisi in casu qui reperiatur exceptuatus:& regulariter periurus non est infamis:quia hoc non comprehenditur in l. j.ff.de infa.vbi ponūtur casus in quibus incurritur infamia ipso iure:vel per sententiam, & ille non enumeratur ibi: & reperitur ille casus exceptuatus in hac l. quæ loquitur quando fuit iuratum super contractu. tene menti.

a ¶An iuramētū. Adđ Bal.cōsi.cccxcj.inci. Super primo pūcto. in ij.vol.
b ¶Periur⁹ est isamis. Adde glo.in c.ꝙrelā. de iureiu.gl.in c.venerabilē.de ele.gl.in c.si qs cōiūct⁹. xxij. q.v.Cyn.in l.ij.C.de reb.cred.
¶Annullare iuramē tū. Adde doc.in c.venerabilē.de elec.doc. in c.nouit.de iud.Hostiē.in c.quēadmodū de iureiu. Alexan.de Imo.consil.xxx viij. incip. visa petitione Ant.de Ro.in iij.volumine.
¶Si statutū. De hoc qñ statutū possit annullare iuramētū vide p Alex.de Imo.in cōsi.xij.col.ij.& col. iiij.in j.vo.& in cōsi. xxxviij.col.pe.i iij. vol.& in cōsil.iiij.in ij.& iij.col.& in iiij. vol.in consi.cij.Francis.Cur.

1 Periurus quando sit infamis,& quando non?
2 Princeps secularis,ut Imperator,an possit annullare iuramentum,& eius uires?
3 De connexis idem est iudicium, Separatorum, separata debet esse ratio. Vtile per inutile non uitiatur , quando possunt separari, & non habenti inuicem dependentiam.
4 Quid si mouetur quæstio falsi ante trasactionem uel sententiam,& postea fiat transactio,uel detur sententia?
5 Instrumentorum appellatione continentur testes , & quid in dilationibus quæ dantur à iudice?
6 Quot modis agatur de falso?
7 Sicut sententia lata per falsa instrumenta, uel testes,non rescinditur nisi mediante beneficio restitutionis in integrum.ita nec transactio facta prætextu falsorum instrumētorū,uel testiū:& unde procedat ista restitutio?
8 Rescissio quæ fit per istam legem ratione falsi tatis instrumentorum,uel testium,non requirit dolum uel calliniā ducentis,& requiritur restitutio.& quid si probetur scientia producentis?
9 Sententia si lata sit prætextu falsorum instrumentorum, etiam si producens fuerit bonæfidei , tamen potest aduersus sententiam petere restitutionem in integrum.
10 Si quis fuit motus ad transigendum prætextu falsi instrumenti super illo tantum articulo super quo fuit productum aliàs non:sed super aliis bene erat factурus,etiā si instrumentum non fuisset productum, & una summma tantum fuit data pro omnibus,an rescindatur contractus in totum?
11 Valor alicuius partis possessionis uel fundi æstimatur pro bonitate ipsius partis , nō pro mensura.
12 Instrumentum an sit totum uitiosum ratione partis.
13 Testis falsus in uno capitulo,an uitietur in alio?

LEX XLII.

1 SI ex falsis.† Eatenus rescinditur trāsactio etiam iurata,quatenus reperitur facta prętextu falsorum instrumentorum,vel testium, cæteris in sua firmitate manentibus:nisi sint illis connexi,& nisi super falso fuerit transactum.h.d.ista sing.l. Et prima exceptio dum dicit,nisi sit illis connexa.intelligitur:quia tunc vitiatur sicut vitiatur principale.Secunda exceptio intelligitur:quod fiat retractatio,nisi super falso fuerit transactum : vt ponitur,hic casus:vt in glos.fina.in princip. In text.ibi: [quamuis iusiurandum.] hic faciebat dubium propter l.præcedentem.Sed vt ibi dixi l.loquitur quando fuit iuratum super contractu valido & inexpugnabili , etiam si[iuratum non fuisset. Sed hic si non fuisset iuratum , contractus erat expugnabilis . propter falsas probationes:quibus iurans fuit inductus ad transigendum,credens illas esse veras, aliàs non facturus : sicut & posset rescindi sententia lata ex falsis instrumentis,vel probationibus : vt infrà si ex falso instrumento,per totum.& ff.de re iudica.l.diuus.& ff. de except.l.quæ agnitis.ergo & idem si interuenit iuramentum:
2 quia non debet esse iniquitatis vinculum. †Et sic nota quod
c princeps secularis,vt Imperator, potest annullare iuramētum,
& eius vires:vt supra de legib.l.non dubium:ideo dicit glossa.lex ciuilis habet vim apostolici : idem quantum d ad annullationem iuramenti:vt not.in l.adigere.§.quamuis.aliàs.§.Iulia.ff.de iure pa.& l.fina.qui satisda.cogan.certè hodie de iure canonico non ita est:quia si potest seruari sine peccato iuramentum,debet seruari:nec potest quis propria authoritate contrauenire:sed si continet iniquitatem,petat absolui ab episcopo:quod dic per Innocen.in capit.venerabilem.de elect.c.fratrem.& in capitu. ad aures quod metus causa.vel hodie in casu huius legis esset petenda absolutio;& eo modo si statutum d annullaret iuramentum, non esset seruandum:quia non potest statutum hodie facere,si l. imperialis non potest:licet seruetur contrà de facto;& Bald. videtur approbare hanc obseruantiam in auf. sacramenta. j. si adu er.vendi.sed non placet dictum eius,vt ibi dicam: & repetendo aliàs hoc tenui. In text.ibi: [tamen ciuiliter falso reuelato,] scilicet duntaxat,& non criminaliter:& sic bene probat hic tex.illud quod not.glos.in l.fi.j.de fide instru.quæ inci.quæ inscriptiones:quod non expedit prius accusare criminaliter : sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

peruenierunt ad ciuilē q.orientem ex crimine.imò potest incipi à ciuili.vt hic placet.licet quidam dixerint contrarium. sed cōtra. quod illi melius dixerunt.vt j.vbi caus.fis.l.j.ff.ad sil.l. in cognitione.So.ibi criminalis dabat aditum ad ciuilem in quā ciuiliter proceditur. ibi executiuè. ideo oportet præcedere criminalem antequam executio fiat in ciuili.sed hic non dabat aditum ad ciuilem, in quā nō ꝓcedebatur hic executiuè: sed ordinariè facit
3 l.j.de appel.†In tex.ibi.[conuicta fuerit.]Not. quod idē est iudicū de connexis.facit j.de neg.geg.l.si cognati.et ff.de separa.l.j. §.præterea.& de admi.tuto.l.ita autem.§.si tutor.In tex.ibi. [firmis manentibus.]No.ergo quod ſeparatorū ſeparata debet esse ratio l.fi.ff.de calum.& quod vtile per inutile nō vitiatur,quando possunt separari,& non habent inuicem dependentiam facit l.si iponsus.§.generaliter.cum ibi no.ff.de do.inter vi. & vxo. & aduertendum quia intelligo hanc l.nisi instrumentum falsò vel falsum productum super vno articulo,dederit causam trāsactioni fiendæ super omnibus alijs articulis hoc posset probari quod altera pars super nullo alio articulo trāsegisset,si tale instrumentum productum non fuisset.nā dico quod tunc retractabitur in omnibus,licet nō fuerit productum nisi super vno arti.vel ca.et hoc Doc.nō tangunt.sed ratio naturalis ita dictat.qa deficit causa finalis,ob quam aduersarius transegit.& non debet remanere
4 deceptus.arg.in l.eleganter.§.si post.ff.de condi.inde.†In fi.tex. ibi.[controuersia.]not.quod si mouetur quęstio falsi ante transactionem vel sententiam,et postea fiat transactio,vel detur sniā super negotio principali,licet nihil dicatur de falsitate, censetur transactio:vel sententia lata super falsitate,vt de cætero non possit allegari.vt hic.& not.in l.fi.j. de fide instru. multòfortius qñ super q.falsi expresè fuit transactū,vel lata sentētia ſ.eo.l. actio
5 ne.in fi.†In glo.j.& ibi.[& idem in falsis testibus.] vt j. si ex fal. instru.in rubro & nigro quia appellatione instrumētorum continentur testes l.j.ff.de fide instru.l.notionem. §. instrumentorū. de verbo.sig.nisi in dilationibus quæ dantur à iudi. nam si dare tur dilatio ad producendū instrumenta,non possent j. illam produci testes vel econuerso:quoniam ad diuersam rem daretur.vt patet in c.cum dilectus.de fide instru. vbi instrumenta possunt produci vsq; ad cōciusionem in causa excluſiuè:licet sit lapsa dilatio data ad probandū.quia illa censeē data ad probandū per te
6 stes.vt j.illā poterant instrumēta produci. & ita tenet Spe. in tit. de dila.†In gl.ſe.ibi.[quatuor ergo modis.]adde quintū. ſ. ꝓ officiū iudicis.per qđ impetrat restī.in inte.aduersus transactionē factā ptextu falsi instr.nā ad hoc vt obtineat in restitutione peti ta necesse habebat ꝓbare falsitatē instrumenti.Et econuerso in actore inducto per reū, si liberasset eū per acceptilationē,nā tunc nō esset locus replicationi,cū non posſit interim agere actione prima,ad cuius subſtētationem venit replicatio. vt l. sub prætextu instrumēti.§.eo.sed indiget noua actione.quā consequi non pōt nisi habita restitu.in integ. Et tunc dabitur vtilis rescissoria q̄ prius dabatur directa l.j.& ij.j.si aduer.transac.& in hac restitutione necesse habebit probare falsitatē.Sed si ille contra quē fuerunt producta falsa instra incœpisset à causa crimina li,& fecisset condēnari producentē instra de falso, quia scienter produxit,tunc illa sentētia sufficeret ad probandū falsitatem in causa ciuili postea mota super rescisione transactionis:nec impediret aliter probare falsitatē:cum istæ causæ descendāt ab eodem principio.& in causa criminali solenniores fiunt probationes.vt l.sciant.j.de proba.& idē si primò egisset act. in factū, & petiſſet producentē condēnari ad interesse.nam illa sentētia faceret fidem in causa restitutionis.& ita sentit ista gl. & etiā Bal. In glo.ibi.[Tertiò per excep.] & aduertendū. quia exceptio & replicatio non prius videtur cōpetere quā concedatur sic in inte.rest.de qua loquitur sequens gl.per l.nam & postea. §. si minor.ff.de iureiur.& l.necnō.§.exēplo.ff.qui.ex cau.ma.& de excep.l.exceptiones.in fi.quę restitutio peti potest principaliter et incidenter nullo dato libello,nam si actor qui reū induxit, agat ad sibi promiſſa,reus volens eum excludere debet dicere quòd transactio fuit facta prætextu falsi instrumenti, quapropter petit se restitui aduersus eam,qua restitutione cōcessa excipit con-
tra agentem de dolo,quia dolo facit agere ex transactione rescisſa: & sic per modum contradictionis in nouo libello petat restit. si tamen tempora ſuffragantur:quia si lapsum esset quadriennīū sic non posſet petere restitutionem agendo principaliter:ita nec contradicendo:vt d.§.si minor.vbi est casus:ideo remedium est quod petat intra tempus,& nō expectet ꝙ actor agat: qa posset deferre ad agendum post quadriennīū vt illum excludat à resti. in integ.Alij dicunt quòd imò exceptio competit non prohibita restitutione, cum videatur competere act.in factum: fortius ergo competit exceptio.sed in §.si minor. non dabatur acti.sine restitut.eodem modo nec exceptio. de hoc articulo vide hic per Bar.qui aliter loquitur.& do.Raph.qui per illa verba ſuper hoc
7 effundit,& deuiat à Bar.& est passus ſubtilis. †In glo.ſeq.in prin.ibi: [per in inte.resti.] no.quod sicut sententia lata per falsa instru.vel testes non reicinditur nisi mediante beneficio resti. in integ.vt l.diuus.ff.de re iudi.& j.si ex fal.instru.per totum.ita nec tralactio facta prætextu falsorum instrumentorum, vel testium:& sic mero iure valeat:aliàs nō esset necessaria restitutio. l.in causæ.la ij.in prin.ff.de mino.facit quod no.gloſſ.in l.si is ad quem.ff.de acqui.hære.de sententia lata prętextu falsæ causę an valeat,vel non:videtur hoc verum:etiam si in sententia vel transacti.fuerit facta mentio de dictis instrumētis: puta quia constat nobis per talem instrumentum &c. nam adhuc ista verba non reddunt sententiam vel transactionem conditionalem,sed purā: vt infra ſubiȝcitur in gloſſ.Sed vnde procedit restitutio? Dicunt quidam ex generali clauſula edicti prætoris posita in l.j.in fin.ff. quib.ex cau.ma.si qua mihi iusta causa &c.Et si ita est,olim debebat peti intra annum vtilem.hodie verò infra quadriennīū cōtinuum:vt in l.fi.de temp.in integ.rest. Alij dicunt:& hanc tenet do.Raph.quod ex cōstitutionibus principum.de quibus in l.diuus.& l.qui agnitis.ff.de exce.quod tūc poterit perpetuò peti.i. vsq; ad xxx.an.quia remedia iuris ciuilis sunt perpetua:sed prętoria sunt temporalia:vt insti.de perpe.& temp. act. & ita etiam tenui in l.admonendi.ff.de iureiur.vel dic quod vsq; ad xx.ann. quia tantū durat accusatio:vt j.de fal.l.querela.& adhuc ista placet:sed contra.quod non sit necessaria restitutio, quia videmus quòd datur act.in factum ex crimine falsi:vt l.qui nomine.ff.de falsis:etiam sine alia restitutione:propter hoc quidam dixerunt, quod etiam tenet.Bart.quòd dabitur exceptio & replicatio etiā sine resti.& probant per l.iudicati.j.ſi ex fal.instru. vbi dicit denegari act.iudicati ex sententia lata per talia instrumenta:vt in c. cùm venerabilis.de except.quia si datur actio,fortius exceptio. quomodo ergo est necessaria restitutio;de qua loquitur ista glo. dicit Barto.quando quis vult causam de nouo tractari:quia erat peremptа instantia & act.sed nō intelligo quid velit dicere: ideo mihi videtur dicendū quod licet actio detur sine restitione, exceptio tamen & replicatio minimè dētur.nam actio datur ad interesse:exceptio & replicatio dantur ad rescindendū transactionem,vel sententiam. Item actio ad interesse non datur nisi cōtra dolosum qui scienter produxit falsa instrumēta, sed exceptio & replicatio etiam contra non dolosum:quia ſufficit falsitas instrumenti absq; dolo producentis,vt fiat rescisio de qua hic:vt j.sequitur in gl.ideo non cōpetit exceptio vel replicatio nisi prohibita restitutione:quæ potest peti incidenter:vt dixi in gl.præcedenti.prout est casus in l.nam & postea.§.si minor.ff.de iureiur. & l.exceptiones.in fi.ff.de excep.& l.necnon.§.exemplo.ff.qui. ex cau.ma.& ita debent intelligi iura allega.per Bart.in contrarium.ſcilicet.l.iudicati.& c.cùm venerabilis.de excep.licet ſimpliciter loquatur. In gl.ibi: [nec enim intelligitur tacita conditio.] contra hoc oppo.de l.fi.de diuer.rescri. Sol.ibi in rescripto principis conceſſo ad postulationem alterius,in quo ſubintelligitur conditio ſi preces veritate nitantur:ſecus in act. priuatorū vel inferiorum à principe factis etiam prætextu alterius ſcripturæ:quia non intelligitur ſi illa conditio ſit vera:quod no.diligenter.pro quo facit glo.in l.ita demum.in prima glo.ff.de arb.In gl. ibi: [nec distinguo.] pro declaratione huius ver.oppo.quod restitutio non ſit neceſſaria:quia propter calumniam producentis falsa instrumenta transactio est nulla ipſo iure,ſi ille erat actor: vt in l.in ſumma.§.j.ff.de condi.indebi.& ſi reus, rescinditur per actionem doli,vel replicationem:vt ſuprà co.l.ſub prætextu instrumenti:etiam alia restitu.non conceſſa.Solu.& tene menti re
8 ſcisio †quæ fit per iſtam l.ratione falsitatis instrumentorum vel testium

testium,nō requirit dolum vel calūniam producētis: quia etiam ſi produxit bona fide,probata tamē falsitate fit rescisio:ita intelligit gl.ſimpliciter.ideo hoc nō præſupponit calūniā in litigando:& per cōsequens nō ſequitur trālactio vt nulla:ideo requirit vt restitutio.Sed ſi probaret ſcientiā producentis, & ſic calūniā procederet contrarium:ſed quia hoc est difficile probare.ſ.ſcientiam:ſed probare falsitatē nō ſic est difficile:cautius est intentare hanc l.quàm illam.licet iſta restitutio detur infra quadriennium
9 ſecundū quoſdam:ſed remedio illarum ll.perpetuò. †Not.ergo ſecundū Docto.ex hoc gloſ.intellectū ad totum tit.j.ſi ex fal.inſtru.& ad caſum.l.Diuus.ff.de re iudi. quod habet locū etiam ſi producens fuerit bonæ fi.& nihilominus poſsit aduerſarius aduersus ſententiam petere restitu.quod perpetuò tene menti. In
12 euic. †In ead.glo.ibi. [Item not.hic arg.
a quod inſtrumētum non est totū vitioſum ratione partis.] dic quòd ſi inſtrumētum in vno capitulo est falſum propter vitium notarij,qui ipſum cōfecit,quia ſcienter apponit falſum, tunc in omnibus alijs capitulis reputatur eſſe falſum:quia attenditur fides notarij:vt l.ſi aliquid.j.de ſuſcept.& archa. li.x.& no.in l.ſi quis ex argētarijs.ff.de edē. à qua fide depēdet authoritas totius inſtrumēti,vnde cum appareat ipſum dixiſſe falſum in vno de ſubſtātialibus preſumitur etiam in alijs falſum dixiſſe.ſecus ſi nō erat de ſubſtātialibus,vt ſi dixiſſet actum ante domum talis:& tamē illa domus non erat illius:& ita voluit Ioā.An.in c.fraternitatis.de hære.in fi. vbi omnino vide.Sed in caſu huius l.inſtrumētum transactionis non erat falſum in alio capitulo propter vitium notarij qui confecit: bene tamē vnum capitulum erat vitioſum propter alterius vitiū notarij,qui cōfecerat inſtrumētum falſum:& ratiōe cuius fuerat facta trālactio ſuper illo:ſed ſi nō erat vitioſum inſtrumētum ratione notarij ſcribētis,ſed alia ratiōe tūc ſi vitium erat in aliquo quod requiritur ad ſolēnitatem inſtrumēti:puta in annis dñi,vel in dictis,ſimiliter vitiatur totum.ſecus in his quæ nō cōcernunt ſolēnitatem,ſi alia capitula ſunt diuerſa & ſeparabilia,& ab illo
13 nō depēdent:vt no.in l.ſi vnus.j.de teſta.† & quod ſuprà dixi de inſtrumēto falſo.locum habet in falſo teſte,ſi in vno capitulo reperitur dixiſſe falſum,ꝙ non valebit dictum eius etiam in alijs, ſuper quibus virtute eiuſdem iuramēti quod violauit, teſtificatus eſt:& ſic redditur periurus in vno:vnde perdit fidem etiam in alijs ſecundum doct.Tene menti.

¶ Vitioſum.' De hoc vide per Bald.in ſuo conſil.cclxiij.in prima parte. & in cōſi. xxvij.in iij.vol. Oldra.in conſi.xxxvij. & ibi quid in teſte: & p eūdē Pau.de ca. in cōſi.ſuo ccv.in no uis.incip.quātum ad primū.Et vltra prædicta vide p Ant.de Bu.in c.cū Io.de fide inſtr.& in c.cū olim, col.xij.de cēſi.Bar.in l.gntus.ff.de aur. & arg.leg.& Doc.in l. j.ſ. ſi qs ſimpliciter. ff.de verb.obli. Alexā.de Imo.in conſil. xliij.colū.iij.in iij. vol.& aliquid in cō ſil.cxxxij.in j.vo. & in dictis locis habes quid in teſte. Franc.

Super quæſtione an quis ſit monachus,an poſsit fieri transactio?

LEX XLIII.

1 IVbemus in omnibus. †Super cauſa ſtatus poteſt fieri transactio.h.d.in effectu.& hoc quādo transactio tēdit in fauorem ſtatus:vt quia litigo cum aliquo, dicēs ipſum eſſe ſeruum meum,vel aſcriptitium,ipſe dat mihi certam ſummam:& conſentio quod remaneat in ſua libertate.nam poſſum cōſentire in mei præiudicium,& facere ipſum liberum.Sed quid econtrà.ſi do tibi,& ipſe conſentit remanere in ſua ſeruitute.gloſſ.dicit quod non valet:per l.nec ſi volens.infrà de libera. li cauſa.& quia cōtra bonos mores:& quia remanēdo in ſeruitute non poſſet illam rem habere.Doctores dicunt hoc eſſe verū, ſi conſtaret ipſum eſſe liberum hominem.quia non poteſt facere ſe ſeruum,niſi ſe vendat ad pretium participādum: ſed ſi erat dubium,dicunt transactionem valere per hanc l.quæ loquitur ſimpliciter:& quia multa valent ratione dubij:quæ ſi eſſent certa,non valerent:vt nota.in l.ſi putas.j.de petitio.hæredita. & l.ſi quis ex aliena.ff.de iudi.nec obſtat vltima ratio: quia bene poteſt ſeruus de facto tenere pecuniam: tamen conniuentibus oculis domini ſui, id eſt domino patiente: vt lege,quarta.ff.de manumiſſio. Et nota prædicta pro concordijs & transactionibus quæ fiunt per Papam cum communitatibus terrarum eccleſiæ. Exemplum in Bononia:quæ eſt eccleſiæ Romanæ quò ad plenam iuriſditionem:ſi Papa concordat cum eis quod debeant certum cenſum in anno: & ſtent in ſua libertate quò ad omnia: quod talis compoſitio valeat: nec debeat per ſucceſſorem eius retractari. †Vltimò gloſſa quærit quid in mo-
2 nacho:ſi ſit quæſtio inter Abbatem & quendam alium, quem

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Vsq; ad qđ tẽpus. Adde Bar.ī l.in oīb⁹. in fi.cū gl.ff.de diuer. & rep. p̄scri. & adde qđ iste error calculi ita pōt allegari in cā appellatiōis, sicut in causa principali etiā si esset deductus in cā principali. ita ipse Paul.de Cast.in cōsi. 110.x.incipiē. in casu p̄senti. in nouiss. Franc.Cur.

b ¶Snīa pro parte valere. Adde Ang. in l. sancimus.in j.no. C. de pac.Car.in c.Raynuti⁹.in ȳ.no.de test. et qñ error expressus in snīa.vide p Are.in cōsi.lxxv.in cōsi.cj. & cōsi.cx.& in cōsi. clvij.Franc.Cur.

c ¶Recedēdum à cōi opi.Adde Io.and.ī c. j.de consti.Abb. in c. prudētiā.& in c.quæ rēti.de offi. delega. p eundē in c. tua nos. de vsu.& per eūdē et ibi nouiss.in c.j. de cō stit.Alex. de Imol.in consi.ȳ.colū. v. & in cōsi.xxvij. colū.iij. circa fi.ī ȳ. vol. Cur.

Abbas dicit esse monachum.et ipse negat, & transigunt.quia ipse dat certā pecuniam Abbati.& Abbas cōsentit quod remaneat laicus.vel ecōtrà.gl.in prin.dicit valere trās act.si interueniat decretū epī.certè nec epūs hoc posset q̄si est monachus,efficiat laicus nam etiā de Papa dubitatur an hoc possit. vt in cap.cū ad monasteriū.in fi.de sta. regoportet ergo quod ista qō.dirimat per sententiā diffinitiuā,quia illa habebitur pro veritate.Sed ecōuerso bene est in sua potestate facere se monachū,licet cōtrà nō sit propter hoc non vitiat transactio. sed propter aliud videretur vitiari:quia continet simoniam,recipiēdo pecuniā ab Abbate, vt remaneat monachus. Tene menti perpetuò.

De errore calculi. Rubrica.

1 *Si inter duos mercatores pluries fuerit saldata ratio & summata,si tamen alter ipsorum dicat fuisse commissum errorem in calculo,iterum debet calculari.*
Error calculi,usque ad quantum tempus possit allegari?
3 *Sententia in qua est expressus error calculi,uel summæ,an sit nulla? & nu.5.*
4 *Quid si error non fuit expressus in sententia?*

LEX VNICA.

Errorem. †Si ī calculo sit errorū, potest iæpius retractari. nisi super errore sit iudicatum,vel transactū,& in

↝ debitū ✳per errorē calculi✳promissum condicitur. hoc dicit secundū Bar.vel sic secundū Bal.licet pluries in calculo sit erratū & licet etiā in stipulationē deuenerit, adhuc pōt retractari, nisi

2 sit sup eo trāslactū,vel iudicatū.h.d.†In tex.ibi.[vnde rationes.] per istū tex.dicit Bald.quod licet inter duos mercatores pluries fuerit saldata ratio & summata,si tñ alter ipsorū dicat fuisse commissum errorem in calculo,iterum debet calculari . Sed contrà. quia nunquam erit finis.Respon.iudex dabit calculationem:cuius relationi stabitur nisi probetur contra. vt in l.ȳ. j. de vsur. & fruc.leg.& ita not.Barto.in l.instar.j.de iure fis. lib.x. Sed vsque

a ad quod tempus[a] poterit allegari error calculi?dic vt ibi per eū & per glo.in l.calcularij.ff.de admi.re.ad ciui.perti.q̄ dicit q̄ víque ad xxx. annos. ibi tamen loquitur in computatione facta per administratores publicos super administratione alterius administrationis:& in damnum reipublicæ sed non fuit error, sed gratia:quia admiserunt aliquas expensas, quas non debuerunt admittere.& tunc potest allegari vsq; ad decēnium. vide de hoc per Barto.in d.l.instar.Item dicit Bal.per istum versi.quòd licet fuerit facta confessio,& pluries reiterata,non tamē nocet. quod intellige si per errorem fuit omissa. sed si ex certa scientia, tunc nocet quia si non fuisset reiterata,posset adhuc infringi probato contrario per l.cum falsa.suprà de iur.& fac.igno.secus si est reiterata etiam semel.ita simpliciter colligitur ex tex. & ex not. per Barto.in l.cum scimus.j.de agri.& censi.post princi.lib. xj.& sic extra iudicium.sed in iudicio nocet etiam si non sit reiterata. vt in l.ȳ.j.de confes.& quod not. in l.rura.j. de omni agro deser.lib.

3 xj.†In tex.ibi.[si res iudicatæ nō sunt.] hoc potest intelligi duobus modis.Primò quando fuit iudicatum post motam controuersiam de errore,& sic super ipso errore & tunc si tenetur quæstio erroris sit s.tit.primo l.actione in fine.& l. si ex falsis. Secundò quando non fuerit mota quæstio erroris, tamen fuit iudicatum super quantitate per errorem assummata. puta fuit assummata ratio pro omnibus deductis & computatis restas debitor meus in centum, & de hoc confecta est scriptura confessionis vel promissionis : quia promisisti illa centum mihi dare ad mei petitionem,cū tamen reuera non restares debitor in tanta quantitate:sed in maiori,vel in minori,certè si peto centum,et lata est sententia pro me, in qua non est appellatum. nec ego amplius potero quærere de errore,nec tu.licet q.erroris nunquam fuerit not.etiam quod dixi in d.l.si ex falsis.In glo. magna ibi. [solutio distingue.]hæc vera.sed in primo membro distinctionis.ȳ. fuit error expressus in sententia si dixit iudex: quia constabat nobis Titiū teneri Seio in quīquaginta ex tali causa. Itē in xxv.ex alia causa:ideo condemnatus ipsum in centum:& sic condemnauit in xxv.vltra.sed si diceret per errorem calculi,quasi xxv.faciant centum. Quæritur vtrum sententia erit nulla solum in xxv. in quibus fuit erratum:gloss.ibi sentit quod in totum sit nulla: & idem in fi.voluit gloss.quæ est in l.fina.ff.de iurisdi.omnium iudicum.quia in vno articulo vel summa non potest sententia pro

b te[b] valere,& pro parte non:vt in l.in hoc iudicio.ff.famil. erciſc. sed in diuersis articulis secus:vt l.etiam.ff.de mino.& hanc partem communiter tenent Docto.contrarium; tamen determinauit gloss.in l.ȳ.j.de re iudicata.quod non est nulla nisi in xxv.Et hanc tenet hic dominus Rapha. respondeo ad iura allegata in contrarium:dicit tamen non esse recedendum à communi opi-

c nione[c] in iudicando.sed pone quòd iudex condemnauit in minus quàm debuerit:putat quòd constat nobis talem teneri tali in xx.ex tali causa:& in xxv.ex alia causa, ideo condemnamus in xl.dixit Iaco.de Raue.quod censebitur condemnatus in xlv. in l.qui quartam.ff.de legatis j.arguendo de sententia testatoris ad sententiam iudicis.& Pet.& Cy.non audent recedere[d] ab ista opinione:licet eam non reprobent,nec approbent.Breuiter rídiculum est dicere quòd in casu præcedenti non valeat in summa expressa in isto casu : valeat etiam in non expressa in sententia: ideo verius videtur dicere quod in totum sit nulla, quia debuit in illis quinque eum condemnare,vel absoluere,si fuerunt petita.aliàs sententia est nulla:vt no.in l.j.j.si aduer.rem iudi.& ff.de

4 doli excep.l.apud Celsum.§.quare.el primo. †Circa secundū membrum gloss. quando error non fuit expressus in sententia, posito quòd colligatur ex actis gloss.tenet ad sententiam valere. Vltramonta.dicunt contra.cum sententia referatur ad acta:vt l. ait prætor.§.j.ff.de re iudicata.& infrà de senten. quæ sine certa quacti.profe.l.hæc sententia.& sic error qui colligitur ex actis, censetur contineri in sententia.Barto.dicit hoc verum si iudex se referat expresè ad acta:vt quia dicat,quia constat nobis talē teneri tali in c.vt apparet ex actis, & ex instrumentis productis in causa,cùm tamen in vno non contineatur nisi quinquaginta, & in alio xxv.idem condemnamus ipsum in c.nam tunc fatetur Bartol.quod licet ista non exprimantur in sententia, tamen erit nulla:quia censentur expressa,postquam se retulit ad instrumēta:vt l.asse toto.ff.de hęre.insti.sed si non retulit se expresè, tunc quædam sunt acta ad quæ de necessitate refertur, vt libellus.l. vt fundus.ff.communi diuidun.vel sententia primi iudicis appella.Et hoc casu si in sententia vel in libello primi iudicis contineatur error,non valebit sententia secundi iudicis: etiam si expresè non referat se ad illa quæ censentur referri præsumptione iuris,sed si sint talia acta ad quæ de necessitate non refertur, tunc nisi se referat error contractus in illis non censetur contineri in sententia : & sic erit inualida : hæc sunt verba notabilia Bartol.& Bald.simpliciter tenet gloss.quod etiam si referat expresè ad acta , sententia non sit nulla : quia si iudex dicat:cum constat nobis ex dictis talis testis Titium teneri tali in c.cum tamen illi non fuerint exminati,vel si fuerint,hoc non probant,nihilominus valet condemnatio:vt not.Innocen.& Ioan.Andr.in c.quoniam contra falsam.de probatio.& in c.cum Bertoldus.de re iudic.aliud ergo quod est exprimatur specificè,tunc non valet propter defectum formæ:& aliud quod exprimatur implicitè : quia tunc non est defectus formę secundùm Bald.ad quod facit quod in simili habetur in l.si quis legatum.ff.de fal.iuncta l.si quis aliquid.§.testamentum.ff.de pœnis.& ista opi.fortè verior est:prædicta in sententia quæ innititur voluntati & authoritati iudi.transact.verò quæ innittitur voluntati partium, si non continet errorem expressum,clarum est quod non est nulla: nec venit annullanda:licet facta fuerit super quantitate assummata per errorem calculi:& imponit finem quæstioni de errore,& ita intelligitur iste text. †Sed si continet expressum errorem, glossa

5 vult quod nihilominus valeat mero iure : sed rescindatur quatenus fuerit error licet Vltramonta.teneant quod ipso iure non valeat,propter defectum consensus.Doctores nostri dicunt quod non est defectus consensus,quia non fuit erratum in substantia libus,qui error inducit defectum consensus:vt in l. in venditionibus.ff.de contrahen.emptio.sed est defectus in causa. Nam si promittis mihi centū,credens te ad ipsa teneri,quod cum nō tenearis,bene consentis in promittendo:ideo obligaris:vt hic in fi. literę.Sed si in causa erras,& hic deficit consensus:quia credis te teneri

teneri,& propter hoc consentis promittere,& ille error non vitiat nec promissionem,nec transactionem dominij si solueris. vt in toto titu.de condi.indebi.Et hæc vera sed inquantum glo.dicit transactionem debere rescindi in effectu,quatenus est erratū domi.Raph.multū miratur.dicit quod videtur contra hunc tex. qui dicit quod transactio imponit finem errori calculi: sed non perpendit quod glo.loquitur & debet intelligi qñ in transactione continetur error expressus.sed tex.loquitur quando non continetur.& ita colligitur ex dictis Bal.hic.

De postulando. Rubrica.

2 *An ex sententia condemnatoria,oriatur naturalis obligatio?*
3 *Si aliquis per sententiam diffinitiuam fuit prohibitus postulare perpetuò,uel ad tempus uel simpliciter ab uno iudice ordinario,puta potestate paduæ,an possit postulare in alia ciuitate,uel etiam in eadem coram alio iudice?*

LEX. I.

1 Vm à. †Prohibitus perpetuò postulare, repellitur à postulādo.h.d.vel sic. Qui non appellat cum potest, videtur acquiescere sententiæ.h.d.secūdū Bar.In tex.ibi. [proibitus.] dic scilicet per sententiam diffinitiuam.et sic causa cognita.& præcedente accusatione, vel inquisitione:quia fortè fecerat pactum de quota litis.vt j.eod.l. si qui aduocatorum.vel quia monitus à iudice:vt officium aduoc.iuueret pro aliquo,sine iusta causa recusauit.vt j.eo.ti.l. prouidē dū.circa medium.ibi.si quis verò monitus.Et q̄ loquatur quando per sentētiam diffinitiuā:patet in verbo.[non appellaueris.] quoniam ab interlocutoria non appellatur.Si ergo per interlo. non præcedente accusatione vel inquisitione,vt quia fortè nimis garrulabat,non potuisset iudex perpetuò ipsum prohibere, nisi quousq; durat officium eius.quod solebat durare per annū. & ita loquitur.l.j.ff.de pœ.Et si fuisset dictū perpetuò,non valeret:nisi quousq; durat officium:quia si non valet q̄ ago vt ago: valet vt valere potest.vt l.si tam augusti.ff.de serui.Quid autē si

a hoc verbum perpetuò[a] non fuisset appositum in sententia? dic si erat interlocuto.idē vt ȳ.dixi.Si verò diffinitiua:tūc aut fuit dictum prohibeo te postulare ad tempus, nec specificat quantū:tūc videtur prohibitus vsq ad decenniū.vt in l.si diuturno. ff.de pœnis.Si verò simpliciter,tunc videtur prohibitus ppetuò vt l.iurisperitos.§.j.seu in prin.ff.de excu.tut.vbi illud q̄ non habet expressum tempus,intelligitur perpetuum.Et ex prædictis patet q̄ si legatus de latere ponit interdictū in ciuitate, nō per

b modum sententiæ diffinitiuæ,durat quousq; officium eius.[b] vt l.si certarum.§.fi.ff.de test.mil.& idem si iudex exponit aliquem ad confinia non pręcedente processu,& diffinitiua sentētia secū

2 dū Bal.† In tex.ibi.[placitis.]in hoc fundatur summarii Bar. q̄ qui non appellat cum possit,videtur consentire in sententia secus si nō poterat:vt quia erat tertia appellatio.Et ex hoc decidi tur qō.an ex sentētia cōdēnatoria oriatur naturalis obligatio.nā cū ista naturalis oriatur ex consensu.l.stichū.§.naturalis. de sol. debet distingui,aut potuit appellare,& non appellauit,& oritur arg.huius.l.Aut non potuit,& tunc secus cum lata sit in inuitū. l.inter stipulantem.§.j.ff.de verbo.obli.tamen Bal.in l.Iul. ff. de condi.inde.determinat adhuc idem cum naturalis obligatio nō solum oriatur ex consensu:sed etiam ex omni æquitate.l.iurisgē tium.vt l.cum amplius.§.is natura debet.de reg.iur.Sed equitas iurisgentium est vt magistratibus pareamus.vt l.veluti.ff.de iusti.& iu.Illa tamen quæ oritur ex consensu potior est : quia fortius habet fundamentum.& ideo non potest tolli per sententiā. vt in dicta.l.Iuli.sed illa quæ fuit orta ex sententia sine consensu posset tolli per alteram sententiam ipso iure.vt in l.prout quisq. de sol.Posset tamen dici quod iste text.non loquitur de placito partis:sed præfecti qui tulit sententiam.& sic non facit pro Bar. secundùm do.Rapha.In glo.mag.in ver.[Item quod dicit.]dic

3 glo.in eo quod sequitur loquitur inuolutè.† Quæritur ergo pro declaratione glo.ȳ.visum est de tempore, quæritur de loco. Si aliquis per sententiam diffinitiuam fuit prohibitus postulare perpetuò,vel ad tempus,vel simpliciter ab vno iudice ordinario,puta potestate Paduæ,vtrum possit postulare in alia ciuitate,vel etiam in eadem coram alio iudice? & glo.distinguit inter expressam prohibitionem,& tacitam.& videtur innuere in ver. bis suis quòd tam possit operari tacita quā a expressa.Sed ista non est intentio gloss. est distinguendum aut fuerit prohibitus ex alio quo delicto quod infamiam nō irrogat. vt l.si qui aduocatorum.j.eo.& in l.prouidendum.versi.si quis verò,quo casu requiritur b expressa prohibitio, & tunc prohibetur in alio loco postulare.Aut fuit prohibitus ,propter aliquod crimen quod irrogat infamiā, & fuit condemnatus ad pœnam delicti,ex positus ad confinia , vel punitus in pœna pecuniaria,vel corporali.quo casu est infamis:etiam si iudex expresè non dicat, vt in l.nō potest.ff.de fur.Et sic potest prohiberi expresè,si iudex dicat:& etiam tacitè,si iudex non dicat.& hoc operatur infamia quæ ipsum comitatur:sicut lepra leprosum.ad quemcunq; locū iret.vt no.in l.ex ea.ff.eo.& tunc glo. distinguit. Aut Pœna delicti erat perpetua,aut temporalis:si erat temporalis,aut fuit acta vel minuta causa cognita,& tunc censetur cum infamia dispensatum.& sic non prohibetur in alio loco.per l. quid ergo. §. pœna grauior.ff.de infa.l.& si fueritor.j.eodem tit.& l.si Possidium. Aut non fuit acta:vel diminuta:vel si fuit, non tamen causa cognita:& tunc durat infamia:& prohibetur in alio loco. non eo quòd iudex qui ipsum condemnauit.potuerit corrigere effectum sententiæ ad alium locum.arg.in l.cùm vnus §.is qui. ff.de bon.auto.iudi.pos.sed ex dispositiōe iuris communis quæ repellit infamem à postulando.de qua infamia in quocunq; loco poterit opponi.vt in dicta l.ex ea.

¶Verbū ppetuò. ad de Raph.Ful.cō.clvij.inci.In cā benedicti polastri.Ale. ī imo.ī cō.lx. inci. omisso multiloquio ī j.volu.

¶Quousq; officiū et⁹.Quid de statutis eorū,an sint ppetua vid̄ per Doc.in c. fi. de offi.lega.Doc.ī c. j de of.le.Car.ī c. cū oēs.de cōsti.ī pe.col. Archi.in §.j. iij. dist.

LEX. II.

1 Nec cæterorum. †Liberti possunt esse aduocati,si sunt literati.sicut inge nui.hoc dicit.

2 *Exceptio non numeratæ pecuniæ fuit inuenta contra confessionem & promissionē, quæ fiunt sub spe futuræ numerationis,uel alterius causæ de futuro,quæ postea non est secuta,& competit etiam condictio sine causa.& nu.4.*
3 *Ille qui patitur contra se labi tempus præscriptionis,censetur consentire quod debitor sit liberatus,& tollitur ciuilis obligatio.*
4 *Exceptio non numeratæ pecuniæ est temporalis:& durat biennio.*
5 *Confessio facta sub spe causæ secuturæ,quæ non est secuta : & lapsum sit biennium, an præiudicet confitenti?*

LEX. III.

1 Si sub specie. †Si sub specie patrocinij præstandi sibi promiserit quis aliquam quantitatem tanquam sibi mutuatam, cum nō esset,& patrocinium non præstetur, cuius est exceptio non numeratæ pecuniæ.& etiam condicere potest liberationem infra tempora debita hoc dicit.Et reputat Barto.istam.l. valde difficilem.sed mihi non sic videtur.rectè intelligendo.sed

2 potest summari generalius hoc modo.† Confessio de recepto. & etiam promisio facta contemplatione alicuius causæ secutæ licet non spe futuræ numerationis,si illa causa non sequatur,potest infringi per exceptionem non nume.pecu.etiam per condictionem sine causa,sicut si facta fuisset spe futuræ numerationis quæ non fuit secuta.& hoc si infra tempora debita.ideſt biennium constat hoc dicit.Præmitte q̄ exceptio non nu.pe. vel in factū.de quibus loquitur tit.de non nu.pec.locū sibi vendicant. & ad hoc fuerunt inuentæ quādo quis cōfitetur se recepisse spe futuræ numerationis:cū tamen non receperit, & promisit restituere:nec postea secuta est numeratio.quo casu si sola confessio interuenit,locū habet exceptio nō nume.pec.si verò interuenit etiam promissio,locū habet exceptio in factū.vt j.de nō nume. pecu.l.cū vltra.Sed quid si fuit facta non spe futuræ numeratio nis:sed alterius causæ secuturæ,quæ tamen nō est secuta?licet in hoc tex.non dicatur,sed debet suppleri:vt si requiro aduocatū ,p patrocinio,& cū nō habeam pecuniam in promptu,ipse vult q̄ confitear recepisse ab eo.x.tanquā mutuata.& quod promittam per stipulationē sibi:restituere ad suum beneplacitū:postea non præstat mihi patrocinium:quia fortè concordaui cū parte.ipse autem petit à me istā pecuniam tanquam mutuatā.& producit instrumentū cōfessionis.ego autē excipio quòd nullam pecuniā vnquā mihi mutuauit:ipse hoc fatetur:sed dicit qđ ego promisi,& fui confessus sub spe vt mihi patrociniū præstaret:ideo nō

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Aduocatus qui paciscitur. Adde glo. in l. sumptus. ff. de pac. Bar. in l. j. §. si cui. ff. de var. & extraord. cog. Spec. in tit. de sa. ti. §. sequitur. ver. personæ. & ibi Ioan. Andræ.

possum obijcere exceptionē non nu. pecu. vel in factum, quæ nō fuerūt inuentæ nisi. 5 vt s. dixi. certè hic dicit q̄ imò possum ga licet emanauerint sub spe futuri patrocinij: ex quo tñ non est præstitū, ratio suadet qđ possim illas exceptiones obijcere sicut sub spe futuræ numerationis, quę nō esset secuta. dummodo tēpora nō transiuerint. s. bien nīj: sed possum eā iam condicere liberationē. Sed si tēpus transierit innuit, text. q̄ nō possum obijcere. & istud est verum quantū ad hoc vt transferatur onus probandi in aduersarium quod mihi numerauit: quia transacto biennio præsumitur pro confessione mea quòd mihi numerauit, nisi probem cōtrarium. & iste est 3 verus intellectus. †In tex. ibi. [consensum ac fidem accommoda sti.] Not. secūm Doc. quod ille qui patiē cōtra se labi tēpus p̄scriptionis, censetur consentire qđ debitor sit liberatus & sic videt 1 q̄ per præscriptionem tollatur naturalis obligatio de ciuili autē non est dubium cū præscriptio sit de iure ciuili. Cōtrarium tñ vi detur no. in l. fi. ff. rem rat. hab. q̄ tollitur ciuilis tantū, & non naturalis. nam iste cōsensus est informis, & nō ordinatus ad tollen 4 dam obligationem. †Not. etiam hic q̄ exceptio non nu. pec. est temporalis: & durat biennio tantū. Sed contrà: quia quę temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiēdum. vt l. purè. in fin. ff. de do. exce. Solu. ibi in exceptione doli propriè sumpta, quæ tendit ad elidendū exceptionem agentis perpetuò sed exceptio non nume. pec. non tendit directò ad elidendum: sed ad transferendum onus probandi in aduersarium et ad faciendum q̄ confessio non noceat confitenti, vt ex ea possit se aduersarius fundare. Si enim confiteor me recepisse pecuniam mutuo: talis confessio deberet regulariter probare contra me, absq; alia probatione, si facta est te præsente, vel te absente, interueniente nuntio vel epistola. vt in l. Publia. §. fi. ff. depos. & tñ statuit contrarium in tit. de non nu. pecu. quia frequenter fiunt confessiones spe futuræ numerationis. & numeratio non sequitur: ideo quo; q̄ lapsum sit biennium, creditor ex illa confessione non potest se fundare: sed habet necesse alio modo probare numerationem: lapso verò biennio secus nisi confitens p̄bet contrariū qđ facere potest: quia confessio nō immutat veritatem. vt l. cū falsa. ff. de iur. & fac. igno. Et eodem modo respondeo ad aliud de quo potest obijci contra fi. huius l. nam regulariter conditiones cùm sint actiones personales, sunt perpetuæ saltem vsq; ad xxx. annos. vt in l. ij. j. de constitu. pecu. & tamen conditio est temporalis vsq; ad biennium, & non vltra: ille qui confessus est se recepisse mutuo: & promisit restituere, pōt condicere confessionem infra biennium, & non vltra. si fundat se in numeratione non facta. vt hic patet iuncto fi. qui habet limitari per istum text. In gl. mag. ibi. [& hoc in id &c.] vt intelligas hanc glo. quæ loquitur inuolutè & sibijpsi videtur cōtrariari: quia hic vnū dicit in prin. & aliud in fi. Forma igitur oppositionē sic. nam videtur qđ non habeat locum exceptio non nu. pec. quia quādo quis confitetur se recepisse mutuo non spe futuræ numerationis, sed ob aliam causam de præterito verā, vel de futuro, q̄ postea est secuta, non habet locum dicta exceptio. vt l. si ex pretio. j. si cer. pet. Sed hic fuit huiusmodi: ga sub spe patrocinij præstandi. si ergo illud est præstitum, debet cessare dicta exceptio. Glo. timore huius contrarij dicit q̄ ista l. non debet intelligi quando fuit confessus. & promisit maiorem quantitatē quā illi deberetur pro patrocinio. vt si debebantur decem: & promisit xx. tunc in x. quæ debentur non habet locū exceptio: sed in residuo locū habet. Ista est diuisio ad istū tex. q̄ loquit̄ de toto eo quod promissum est. Ideo dic quod ista opi. haberet locū si patrocinium fuisset præstitum. & tunc procederet solu. gl. Sed hic debet intelligi qñ non est præstitum: ga partes fortè venerunt ad concordiā. & sic in tota summa obstat exceptio: dubium autem erat hoc quod suprà dixi. ga exceptio non nume. pecu. fuit inuenta contra confessionem & promissionē, quæ fiunt sub spe futuræ numerationis. Certè ista l. hoc inducit de nouo. vt habeat locū etiam quando sub spe alterius causæ de futuro: quæ postea nō est secuta. Et hoc tene menti. Si autem de præterito, vt si tenebar tibi in centū ex vna causa. & confiteor illa habere penes me ex causa mutui: tunc non habet locum dicta exceptio & si eam oppono, tu potes eam excludere proponendo & probando debitū præcedens. vt in l. singularia. cū ibi not. si cer. pet. & eo. tit. j. l. si ex pretio. Ex hoc apparet solu. quæstionis formatæ per gl.† Quid iuris si lapsum est biennium? nā glo. refert tres opi. Tu dic breuiter. Aut patrocinīū nō est secutū. & tunc confessio nocet confitenti in tota quantitate: nisi probet simulationē, q̄ fuit facta confessio sub spe futuri patrocinij, quod secutū nō est: non spe futuræ numerationis: quia tunc haberet necesse probare numerationē non fuisse secutam. quod esset difficile. Sed hoc non esset difficile probare per testes qui interfuerunt conuentioni: sed si patrocinīū fuit secutū: tunc vsq; ad quantitatem debitam pro patrocinio: etiam si nō esset lapsum biennīū, non haberet locū exceptio: propter præcedentem oppositionem, multominus post. sed in eo quod excedit, lapso biennio præiudicaret confessio: nisi probaretur simulatio vt dixi: & ita reducitur ad concordiam finis glo. cum principio.

LEX IIII.

VElamento. †Not. in hanc l. q̄ licet iudex non audierit aduocatū alterius partis: 1
quia erat absens, & noluit ipsum expectare, licet pars instabat vt expectaretur, vel erat præsens, & non fuit visum iudici necessariū audire aduocatos: vel etiam audiuit aduocatum vnius partis, & non alterius, non propterea sententia lata contra aliū est nulla. Fallit in causa fiscali. vt j. de sentē. aduer. fis. la. j. lib. xij. Et idem videtur in causa ecclesię: quę est eodē modo priuilegiata. vt ibi not. Ex hoc etiam patet quod non est danda dilatio pro aduocato habendo. Quod est verū post litem cœptam. sed ante sic. ff. ex quib. cau. ma. l. ait prætor. §. j. & etiā post datur ex causa. vt si sit mortuus iste qui habebat, vel se absentauit. vt eo. ti. l. sed & si per prætorem. §. pe. & in l. necnon. eo. ti. secundum Cy. licet si non detur, non sit sententia nulla: vt hic. De hoc vide in capitu. j. vt lit. non contest. in gl. ij. & per Imol.

2 ☞ *Fama & honor debet præferri omni lucro.*
3 *Aduocatus an possit pacisci cum clientulo, de certa quantitate solita & moderata, siue perdat, siue uincat?*

LEX V.

1 SI qui aduocatorum, †Aduocatus qui
1a paciscitur[a] cū clien
tulo de quota litis, repellet̄ur ab officio aduocationis. h. d. Patitur etiam aliam pœnā. deq ua in l. si remunerā
di. §. fi. ff. manda. & idem in procura. vt ibi patet. & in l. litem. j. de
2 procura. †In tex. ibi. [existimationi:] idest famæ & honori suo. & sic no. famam & honorem præferendū omni lucro. facit l. Iul. ff. si quis omis. cau. test. & l. miles. §. socer. in fin. de adulte. secundum Cy. In tex. ibi. [certæ partis.] dic: scilicet quotę vt dimidię, tertiæ, vel quartæ. Certè etiā si non sub nomine quotæ. vt si erat quæstio de hæreditate, & pactus est de vna re hæreditaria. cū sit eadem ratio. Secus si de alia re q̄ non erat in controuersia secundum Bal. sed salua reuerentia: ga eadē est ratio prohibitionis: qa inducitur aduocatus ad calūniandū. Dic ergo quod vbicunq; pactū confertur in euentū victoriæ: puta si vincā tibi hanc quę
stionem, volo habere tantū: si non vincā. nihil volo habere: sed volo te iuuasse gratis: semper pactū est reprobatū, ratione prædicta. quoniā vt vincat, vtetur omni calūnia et falsitate: quibus poterit. & conabitur per fas & nefas vincere. & ista fuit causa prohibitionis. & satis colligitur ex dicta l. si remunerandi. §. fi. & l. salariū. ff. man. †Tunc aūt pactum est licitū, quando non confer
3 tur totaliter in euentū litis, vt quādo paciscitur de certa quantitate solita, & moderata, siue vincat, siue perdat. nam tunc cessat ratio calumniæ. & si vltra hoc paciscereturq̄ in casu victoriæ aliquid plus consequatur. dic q̄ nō esset licitū. vt l. j. §. & si nomine. ff. de va. & ex. cog. quia postquā in omnem euentū habet certum salarium: non sic mouebitur ad calūniandum pro illo modico pluri. Quantum autem si non esset taxatū, iudicis arbitrio relinquitur. sed do. Rapha. dicit hic se intelligere istum tex. quādo post litem finitam paciscitur aliquid dare nomine palmarij. id est victoriæ. nō autem quando post litem cœptam. & dicit se postea reperisse Pet. hoc idem tenentem in dicta l. item infrà de procu. & tunc non esset dubium. vnde præcedens intellectus videtur mihi verior & rationabilior. vide quod not. in l. sumptus. ff. de pact.

3 ☞ *Excipiens de crimnibus contra personas testium, non debet prorumpere ad uerba iniuriosa ultra quam litis utilitas exposcat: aliàs tenetur actione iniuriarum, & quando uideatur utilitas litis exposcere?*

Lex

LEX VI.

QVisquis vult. Lex ista primò prohibet aduocatis quatuor. vsque ibi [apud.] Secundò permittit vsq; ibi. [quisquis.] Tertiò præcipit. & est l. moralis. & pulchrè dictata. Et dicit Bald. quòd qui eā seruaret, reputaretur & esset optimus aduocatus. †Not. in prima parte post princi. ibi. [aduocatus & iu
1 dex.] hoc potest intelligi tribus modis. primo quod ille qui fuit
a aduocatus[a] in vna causa, non possit postea in eadem esse iudex. quod intellige: scilicet delegatus: sed ordinarius sic. & no. in Spe. de iudi. dele. §. superest. vers. Item si fuit aduocatus. vt probatur in l. prætor. ff. de iur. om. iud. debet tamen causam delegare ordinarius, si ab eo petatur: cum sit suspectus propter officium aduocationis: quia videtur habere affectum ad causam in qua fuit ad uocatus. & ista est iusta causa recusandi. & sic habet iurisditionē mero iure: sed delegatus videtur quod ipso iure non habeat: vt sit aliqua differentia inter delegatum & ordinarium. Secundò potest intelligi econuerso q̄ ille qui fuit iudex in causa, non possit finito officio esse aduocatus in eadem. Cy. non tenet hoc: quia non est eadem causa suspitionis. Iudex enim non præsumit̄ habere affectionem plus ad vnam dartem quàm ad alteram. Mihi videtur, & ita vidi fieri: & est honestum quod si dedit sententiā in vna causa pro vna parte, non possit finito officio suo in causa appellationis sumere officium aduocationis pro illa parte: vel saltem non debeat: quia tunc resultat suspitio q̄ faueret illi parti: vel quòd intellexerit se cum illa: sed si non oderat sententiam, se curè. potest acceptare officium. Tertio modo potest intelligi q̄ eodem tempore quo quis est iudex non debeat tanquam aduocatus vnius ex partibus, allegare pro ipsa. Et ita faciunt cauti iudices quando vna pars ducit aduocatum, & altera non. nam dicunt illi. ducas aduocatum tuum, vt respondeat aduocato alterius partis: quia non intēdo esse iudex & aduocatus pro te. Sed præsentibus aduocatis vtriusq; partis, si alter ipsorum deficeret in respondendo, potest supplere de iure: allegando meliorem le
gem, vel rationem. vt infrà vt quæ desunt aduoc. l. vnica. Et istā
2 credo fuisse mentem huius literæ.† In tex. ibi. [prorūpant.] Not. argumentum cum quis excipit de criminibus contra personas testium, non debet prorumpere ad verba iniuriosa. vltra quam litis vtilitas exposcat aliàs tenetur ac. iniuriarum. & ita fieri vidi facit l. si verò pro condemnato. §. j. ff. qui satisda. cog. & quando videatur vtilitas litis exposcere. dic vt in l. quæ oīa. ff. de procu.

2 ☞ *Si una pars assumpsit omnes aduocatos meliores pro se: & iudex compellat aliquos ex illis dimittere illam partem, & assumere aduocatos pro altera, & si hoc recusant sine iusta causa, possunt perpetuò priuari officio aduocationis.*
3 *Statutum potest disponere quòd nullus ex litigatoribus debeat in causa sumere consiliū in scriptis, & cum sigillo, nisi ab uno doctore huius ciuitatis: seu ex his hic manentibus: aliàs perdat causam.*
4 *Qui subtrahit alteri parti suas probationes uel defensiones, subtrah endo instrumentum, uel corrumpendo testes, uel eis minādo quòd nō debeāt testificari pro altera parte: si conuincatur de hoc, debet causam perdere.*

LEX VII.

PRouidendum. Tria sunt dicta huius l. se 3
cundùm ibi. [si quis verò]
1 tertium ibi [si quis autem.] †No. ex prima parte q̄ si vna pars assumpsit pro se omnes meliores aduocatos potest iudex ad instantiam alterius compellere aliquos ex illis dimittere illam partem, & assumere aduocatos pre altera. Et ita pluries vidi fieri. licet gl. dicat q̄ istud fiebat olim qñ salariū dabatur de publico: hodie nō: cū detur a clientulis: vnde licet vnicuique facere facta sua prout melius potest. Sed contrarium patet ex fi. huius. l. quia videtur facere malitiosè, vt subtrahat alteri parti paris defensionis copiam: ideò debet puniri. vt ibi. & fa
2 cit. ff. de offi. procō. l. nec quicquam. §. obseruare. & §. fi. Item not. tex. secūdo dicto q̄ si tales aduocati quibus iudex præcipit. vt s. dixit. recusant hoc facere sine iusta causa, possunt perpetuò priuari officio aduocationis. istud nunquam vidi obseruari: esset autem iusta causa recusandi, quando sciret partem illam non fo
uere instam causam secundùm Guid. de suza. per. l. rem non no
3 uam. §. patroni. j. de iudi. †Ex tertio dicto no. pro statuto huius ciuitatis. quo cauetur q̄ nullus ex litigantibus debeat in causa sumere consilium in scriptis, & cum sigillo, nisi ab vno doctore huius ciuitatis, seu ex his hic manentibus, aliàs perdat causam; & hoc fuit statutum: quia semel fecit quidam consuli pro se ab vno doctore: & postea subscribi ab omnibus alijs vnde nō reperiebatur qui vellet alteram partem iuuare. Et ex hoc resultat præsumptio contra talem facientem quod foueat iniustam cau
b sam. Gl. tñ hic dicit q̄ non ppterea debet causam perdere.† sed Cyn. dicit contrariū in additiōibus. q̄ ille q̄ subtrahit alteri parti suas probationes vel defensiones: puta subtrahendo instrumentū, vel corrumpēdo testes, vel eis minādo q̄ non debeāt testificari pro altera parte, si conuincatur de hoc: debet causam perdere per. l. si de possessione. j. de proba. & per. l. ij. §. j. ff. de iure fisc. vbi est text. notabilis de hoc. & ibi per Bar in d. l. si de possessione. Ad q̄ facit. c. peruenit. extrà de rest. cog. & c. constitutus. in fi. & q̄ no. Inn. in. c. intimauit. de testi. & hoc fortè voluit dicere iste tex. in fi. q̄ experiretur authoritatem iudiciariam à se lesam. Tene menti: quia singulare est: licet rarò practicetur: sed vnus bonus aduocatus qui recordet̄ de his, multùm potest prodesse suo clientulo. & iterum tene menti.

a ¶Ille q̄ fuit aduocatus. Adde Inn. Ant. de but. & Doc. in c. litte fragabili. de offi. or. Ant. de bu. in c. dilecto. de testi. Phili. in c. postremò. de app. b ¶De hoc nomine p̄uaricator, qualiter ex sententia Labeōis à varia certatiōe tractū sit, & qs ppriè p̄uaricator dicatur. aduocar⁹. aūt nō nisi impropriè. vide l. j. ff. eo. titu.

De aduocatis diuersorum iudiciorum. *Rubrica.*

1 ☞ *Aduocatus qui colludit cum aduersario, uel patitur ipsum uincere, dicitur præuaricator impropriè, & quis dicatur prævaricator? & quod sit crimen publicum.*
5 *Quid in procuratore?*
4 *Detecto crimine procuratoris uel aduocati, & ipse condemnatur criminaliter, sententia retractatur: & causa de nouo agitatur: & si lata est sententia, an sit nulla ipso iure? & nume. 5.*
5 *Sententia lata contra absentem, interueniente dolo partis, & falsis allegationibus, est nulla.*
6 *Sententia contra aduocatum qui prævaricatus est, an faciat fidem in causa ciuili contra alteram partem, ut per hoc rescindatur sententia, absque eo quòd probetur iterum prævaricatio?*

LEX. I.

1 SI patronum. †Ex prævaricatione aduocati punit̄ aduocatus: sentē
tia rescinditur, & causa restauratur. h. d. secun dū Jac. bu. & est difficilis ista. l. in sui materia. & quo tidiana. & Cy. hic multa dicit: vel sic secundùm Barto. prævaricatio aduocati probata facit eum puniri, & sententiam rescindi: sed non probata facit vt puniatur accusator, & sententia firma permaneat. hoc dicit.† Not. qđ aduocatus qui colludit cum aduersario, vel patitur ipsum vin
b cere, dicitur prævaricator.† quod est verum impropriè. nam propriè loquendo non dicitur prævaricator nisi ille qui accusat aliquem de publico crimine. & postea patitur ipsum absolui, fortè corruptus ab eo. & sic prodit rempublicam: cuius interest delicta puniri: & tunc tale crimen est publicum: sed hic prodit personam priuatam. ideò impropriè dicitur. & crimen est priuatū. & hæc habentur in l. j. ff. de priua. deli.† Sed quid in procuratore 3
glo. j. de procu. super rubrica. videtur sentire quod non committat crimen prævaricationis. cum dicit quod aduocatus accusatat crimen prævaricationis. cum dicit quod aduocatus accusatur de dicto crimine: sed contra procuratorem agitur de dolo, si collusit cum aduersario. Certè non video differentiam: vnde puto quod ita impropriè dicatur prævaricari procurator, sicut aduocatus: & posit de hoc crimine puniri, & pœna est extraor. vt in l. j. ff. de præua. Quinimò maius est periculum in procuratore. in cuius persona substantiatur iudicium. & maius damnum facere potest: cum teneat omnes terminos litis. non sicut aduo
4 catus.† Item nor. quod detecto crimine procuratoris vel aduocati: & ipse condemnatur criminaliter, sententia retractatur. & causa de nouo agitatur. Sed est dubium an ipso iure sit nulla. qđ innuit iste tex. prima facie. an sit rescindenda per restī. in integ. quod videtur per. l. minor autem magistratus. §. j. ff. de mino. de qua glo. oppo. Fuerunt diuersæ opi. quas glo. recitat & finaliter distinguit: an interuenerit corruptio per pecuniam: & est ipso iure nulla. vt l. venales. j. quando prouo. non est ne. An per gratiā: & tunc non est necessaria restitutio. vt l. seruo inuito. §. cum prætor. ff. ad trebel. Petr. dicit quod ista distinctio bene reperitur in iudice corrupto: in quo substātiatur iudicium. cum tres personæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Præsentia. In teste qñ pñtia includat̃ fit intelligẽtiam. vide per Abb. in c. puenit. de testi. cogẽ. per Alex. de Imol. in consil. v. col. iiij. ver. vr̃ igitur in consil. lxxij. col. j. & cõsil. lxxiij. col. ij. circa med. in j. volu. & in consil. cxxxij. col. ij. ver. ſimõ quar tus. in ij. volu. Et adde q̃ pro eo quod dicit hic Pau. de Cast. ad excusandũ notarium de falso. facit quod dicit Card. in suo cõsi. ccxxxij. col. ij. in pria. vbi existẽs in loco præsumitur scire, et intelligere ea quæ gerũtur in loco. facit etiam id q̃d dicitur, quod quælibet causa etiam bestialis, excusat à dolo. l. igitur. ſ. pe. ff. de lib. cau. no. gl. in l. j. in fi. ff. de abige. et in l. placiũ. la. ĩ. C. ad l. faui. de plagiũ. Cur.

sint necessariæ ad substantiam iudiciũ: scilicet iudicis, actoris, & rei. vt in c. forus. de verbo. sig. Sed in persona aduocati nõ substantiatur iudiciũ. cũ possit esse sine aduo. vt ſ. ti. j. l. velamento. & ideo tenet indistinctè necessariã fore restitutionẽ: etiã ſi interuenerit corruptio per pecuniã: quod etiam tenet hic Bar. & Iac. de are. dicit quod ſi interuenit pecunia: tunc pars aduersa perdit causam. vt j. de pœ. iu. q. ma. indi. p totũ & l. ij. de cõdi. ob tur. cau. & sic sententia pro se lata erit nulla. prout dicit gl. tamẽ tunc non habet locũ iste tex. dũ dicit q̃ de principali causa denuò quæretur. & sic innuit q̃ debeat videri quis fouet iustã causam. Et pro isto debeat alia sententia ferri, sed in casu p̃dicto hoc non fiet. imò ſi altera pars erat rea. habebitur pro conficta: etiã ſi fouebit iustam causam & condẽnabitur ſi erat actrix reus absoluetur. ſi verò nõ interuenit pecunia: tunc est necessaria restitutio. sed Cy. dicit quod ſi interuenit dolus alterius partis: licet sine pecunia, & collusio cum aduocato, non est necessaria restitutio imò est ipso iure nulla. & ita intelligit: hanc l. ſi verò non interuenit dolus, vel collusio alterius partis. sed duntaxat malitia aduocati: tunc erit necessaria restitutio. & ita intelligit leges in contrarium allegatas. Sed certè quando non interuenit dolus, vel collusio aduersarij, videtur quòd restitutio non sit concedenda: quia non debet sibi nocere malitia aduocati alterius partis. Sed imputet sibi qui talem aduocatum pro se habuit. vnde debeat agere contra ipsum de dolo ad interesse. vt in l. ſi dolo. ff. de dolo. & ſi non est soluendo: tunc poterit agere de dolo contra partem aduersam, vel in factum: ne ex dolo aduocati mei lucretur cum dãno meo. vt in l. & eleganter. ſ. pe. eo. ti. iuncta l. fi. in prin. ff. de eo per quẽ fac. erit. niſi aduersarius meus sit paratus subire iudiciũ de nouo. non obſt. ſnia pro se lata, ac ſi lata non esset. vt d. ſ. pe. dũtamen notaꝫ de malitia aduocati per priꝰ: ſi tñ aduocatus fuisset vſus aliqua falsitate, propter quam esset lata ſnia: tũc esset danda restitutio. & hoc casu intelligunt̃. ll. cõtrariæ. Ex quibus potes distinguere per teipsum. Dicit etiã Cy. hic q̃d ita demũ sententia rescindit̃, ſi interuenit præuaricatio aduocati: ſi probatur q̃d propter illã lata fuit aliàs quia fieri potuit, etiã ſi præuaricatio non interuenisset, non sufficeret parti allegare & p̃bare præuaricationẽ, sicut in ſimili qñ in causa fuerunt p̃ducti falſi testes, vel inſtrã: quia niſi probetur q̃ iudex fuerit motus ex illis, non propterea sententia rescindit̃. vt l. iij. j. ſi ex fal. inſtru. † Itẽ dicit Bart. q̃d ſi lata est ſnia contra absentẽ interueniente dolo partis, & falſis allegationibus, ſine dubio esset nulla. vt in l. ſi prætor. ſ. Marcellus. ff. de iudi. aut igitur interuenit dolus partis, & corruptio per pecuniam, & tũc sententia est nulla: & causa de nouo agitaꝫ: & ferẽ alia ſnia cõtra aduersariũ secundũ Iac. de are. Aut interuenit dolus partis, non corruptio per pecuniã: & tunc aut est lata cõtra absentẽ, & ſnia est nulla: & cã de nouo agitatur & fertur pro illo qui rep eritur fouere iustitiã, & ita potest procedere iste tex. Aut fuit lata contra presentem. & tunc adhuc Cy. tenet eam non valere ipso iure sed Pet. & Bar. contradicentes dicunt q̃ est necessaria restitutio. Aut non interuenit dolus alterius partis: sed aduocati duntaxat & tunc nec est nulla ſnia, nec rescindit̃ per restitutionẽ in integrum, niſi aliqua falsitas fuerit admiſſa: sed agitur contra aduocatũ de dolo ad interesse: ſi tñ nõ est soluẽdo, in subſidium recurritur contra partẽ quæ obtinuit: ne lucretur in dãnum alterius ex dolo aduocati: & tũc ſerua q̃d ſ. dixi. Et posset etiã restitutio pœnę peti. Ex iſtis apparet quod in casu huius l. ſi interueniſſet dolus aduersarij, iſte ordo de quo hic, vt primò accuſeꝫ aduocatus. non est necessarius ſecundũ Bal. sed potest incipere à causa ciuili, & petendo iterum pronuntiari, & deducere præuaricatio nẽ aduocati per modum incidentis. facit q̃d no. glo. in l. fi. j. de fi. inſtru. q̃ vult q̃ nõ sit necesse per prius accuſare de crimine falſi criminaliter. vt in l. damus. j. de fal. sed põt incipere à ciuili. nec dolus habet beneficium ordinis ſecundũ Bal. † Sed an ſententia contra aduocatũ qui præuaricatus est, facit fidem in causa ciuili contra alteram partem: vt per hoc reſcindatur ſententia, absq; eo q̃ probetur iterum priuatio dic quòd ſic. ſi in illo iudicio criminali præuarica. pars p̃ qua fuit lata ſnia fuit citata pro suo interesse. & hoc tenuit Cyn. hic facit q̃d no. in l. in causa. la. j. ſ. interdum. ff. de minori. & j. ſi propter pub. pen. l. ſi deſerta. vel sciuerit causam illam agitari, & non cõparuerit pro suo interesse. vt l. pe. ſ. sed scientibus. ff. de re iudi. aliàs secus. vt in c. inter quatuor. de maio. & obe. & ff. de adult. l. denuntiaſſe. ſ. fin. vbi ſententia lata contra vnum ex delinquentibus, nõ nocet alteri. quod intellige vt ſ. dixi. aliquando tñ secus. qñ ex tali ſententia quæ facit ius. vt ſuprà ſtatu. vt l. ingenuũ. de ſta. ho. vel ſuper querela inofficl. Papi. ſ. fi. ff. de inofficl. teſt. tunc enim ſententia lata contra illum ad quem causa pertinet, nocet aliꝭ etiam ignorantibus, & non citatis. Et circa hoc vide quod no. post Dy. Barto. in l. cum filius. de verb. ob. Rogo vos caueatis ab iſtis præuaricationibus, ne eueniat vobis quod euenit in persona Oldradi. q̃ postea dolore triſtitiaq; mortem obiit.

De errore aduocatorum. *Rubrica.*

2 ☞ *Si aduocatus facit unam interrogationem aduerſario: & ille reſpondeat pro ſuo clientulo præſente, prodest illi.*
3 *Si aduocatus parte ſua præſente, reſpondet libello, confitendo uel negando, fit litis conteſtatio: nec ipſe aduocatus efficitur dominus litis, & quid in procuratore?*
4 *An poſit dici præſentia ſine intelligẽtia: & an notarius cauſæ antequam ſcribat debeat interrogare partem: an intellexerit dicta per aduocatum ſuum?*

LEX I.

1 LEA que. † Dicta per aduocatũ præſente ſuo clientulo & tacẽte cẽſetur dicta per clientulũ. h. d. ſ. quantũ ad duos effectus. ſ. vt illi noceãt ſi ſunt nociua. vt in gl. niſi fuerint infra triduum per clientulum reuocata. vt j. eo. l. fi. quæ limitat iſtã: q̃d qualiter intelligaꝫ dicã tibi. † Itẽ quantũ ad hoc vt illi proficiãt ſi ſunt ꝓficua. Vñ ſi aduocatus facit vnã interrogationẽ aduerſario, & ille rñdeat p̃ ſuo clientulo, p̃derit illi ſecundũ Doc. nõ ſic ſi fuiſſet facta à quodã extraneo. & hoc not. quia factum aduocati: licet in eo nõ ſubſtantietur lis, prodeſt clientulo: ſi
3 cut factũ procuratoris, quod non est penitus extraneo. † In tex. ibi. [ab ipſis dominis litium &c.] no. q̃ p̃ iſtũ tex. dicit Bal. q̃d ſi aduocatus parte ſua preſente rñdet libello, cõfitendo vel negando, fit lit. conte. ſicut ſi ipſa pars reſpõderet: vel eius procurator. nec efficitur ipſe aduocatus dñs litis: ſed ipſe principalis, acſi ab ipſo fuiſſet facta rñſio. vt hic colligit̃. quoniã appellat iſtũ principalẽ dñm litis. nõ ſic in procuratore reſpondente libello parte ſua preſente. qñ ipſe efficeretur dñs litis, vel inſtantiæ: cum in ipſo ſubſtantietur iudicium. poſito etiam q̃ pars fuerit præſens: nã non cenſeꝫ reſponſio partis: ſed ſua. ar. ff. de verb. ob. l. ſi procuratori præſentis. vbi ſi p̃curator ſtipulatur præſente parte ſua procuratorio noĩe illius, acquiriꝫ ſibi directa, & dño vtilis. & ſic non poterit reuocari ipſo inuito vel aduerſario: niſi ex iuſta cauſa. vt l. poſt litem. de procu. Tene menti quia multũ aperit intel
4 lectum huius l. † In gl. j. ibi. [& intelligentibus.] dic hoc non expediebat dicere ſecũdũ Bar. poſtquã text. dicit [p̃ſentibus &c.] quia nõ dicit̃ præſens qui nõ intelligit l. ſi quis litigatorum. ſ. coram. ff. de arbi. dicit Bal. per hoc q̃ notarius cauſę qñ aduocatus loquit̃ literaliter parte ſua præſente debet esſe cautus q̃ nõ ſcribat parte præſente: niſi priꝰ interroget partem: an intellexerit aduocatũ ſuũ. & ſi dicat q̃ nõ. vulgarizet ſibi dicta per aduocatum: aliàs poſſet accuſari de falſo, dicẽdo parte præſente, vt non intellexit: ſed certè puto ipſum excuſandũ per l. ſi dictũ. ſ. ſi præſente. ff. de euic. qui tex. vtitur verbis quibus gl. hic. Et ſic innuit
a q̃ poſsit dici præſentia ª ſine intelligẽtia. nõ tñ est perfecta: quia corporalis, nõ mẽtalis: & ſic non ex toto dixit notarius falſum, cenſeꝫ potius dixiſſe per errorẽ quàm ex malitia. vt j. de his qui ſibi aſcri. in te. l. ſi. nec ex toto est falſum quod primordio veritate iuuatur. vt in l. cũ filius. ſ. hęres meus. ff. de leg. ij. & vide ſuper iſta gl. quod no. Bar. in l. j. in fi. ff. de autho. tuto. & aliam gl. quæ est j. ſi maior factus alie. fac. l. fi. in gl. mag. poſt prin. ibi cũ dicit: aliàs perinde habetur ac ſi non eſſet præſens. Est ergo præſens re vera: licet fingatur non esſe per illam glo. ergo notarius excuſatur. quia habuit reſpectum ad veritatem; quod nota perpetuò.

Syndici

2 ☞ *Syndici comitatus qui tenentur denuntiare maleficia infra tantum tempus, ſi faciunt ſibi ſcribi denũtiationem, quam poſtea portant ad iudicem, & in ea continetur error in nomine malefactoris, qualiter excuſentur, niſi potuerint legere & intelligere, & aſcribatur error ſcribenti.*
3 *Si quis porrigit aliquam ſcripturam in iudicio, in qua continetur aliquid contra ſe, illud ſibi nocet: niſi probet illud per errorem fuiſſe factũ. & qualiter probetur error?*
4 *Si in libello ſupplicatorio narrem principi me fuiſſe tibi condemnatum in centum, tamen hoc non eſſet uerum: & petij mihi iudicem concedi, qui me reſtituat in integrũ an hoc mihi præiudicet?*
Quid ſi dixi me condemnatum pro maleficio, & petij mihi remitti partem pœnæ: cùm nunquam fui condemnatus, uel ſi fui, non in tanta quantitate?
5 *Si aliquis reſpondendo poſitioni dicat quod credit: prout continetur in tali inſtrumento, & in illo inſtrumento: eo inſpecto, non continetur illud quod continet poſitio. ſed alio modo, talis poſitio non dicitur confeſſata.*
6 *Pluralitas non præſumitur.*

LEX. II.

1 ERrores. † Error ſcribentis libellum ſupplicatorium vel conuentionale nõ nocet par
2 ti eo probato. h. d. † No. primò ſecundùm Iaco. but. ad exculationem ſyndicorum comitatus, qui tenẽtur de nuntiare maleficia infra tantum tempus, aliàs puniuntur, & debent denuntiari ſecundùm veritatem, & cum plurimũ ſint rudes & illiterati vadunt ad notarium, & faciunt ſibi ſcribi denũtiationem, quam poſtea portãt ad iudicem: nã ſi in ea cõtineꝫ error puta. in nomine malefactoris, hoc non debet nocere ſyndico quaſi hoc factum fuerit errore ſcribentis: non ex: malitia ipſius ſyndici. & tene menti: quia poſtquam ſcriptura eſt aliena. non ſua, licet per ipſum porrigatur: potius præſumitur error ſcribentis, quam ipſius porrigentis. quod perpetuò tene menti. Quod puto verum. niſi talis ſit qui potuit libellum legere, & intellige. nam tunc præſumitur quod viderit & legerit. arg. in l. nõ est ferendus. ff. de tranſ. & ſic error aſcribitur ſibi: nõ aũt ſcribẽti. † Itẽ
3 no. hic limitationem ad id q̃ habeꝫ in l. cum præcũ. j. de lib. cau. per gl. q̃ ille qui porrigit aliquam ſcripturã in iudicio, in qua cõtinetur aliquid contra ſe, quod illud ſibi nocet: ſiue ſit actor ſiue reus. nam hoc est verum. niſi probet illud per errorem fuiſſe factum: vt in hac l. In dubio autem non intelligitur factum per errorem, vt ibi. & ita intelligit̃ gl. q̃ est in l. rura. de oĩ agro de ſer. li. xj. probatur aũt error probando rẽ aliter ſe habere. q̃ dic. vt in l. ſi poſt diuiſionem. ſ. de iur. & fac. igno. per Bar. & plenius p
4 eundẽ. in l. nõ fatetur. ff. de confeſ. † Itẽ not. ſecũdũ Bal. q̃ ſi in libello ſupplicatorio narrem principi me fuiſſe tibi condẽnatũ in centũ cũ tñ hoc non eſſet verũ: & petij mihi iudicẽ concedi, qui me reſtituat in iure. vel dixi me condẽnatũ pro maleficio: et petij mihi remitti partẽ pœnæ: cũ tñ nũquã fuerim cõdẽnatus, vel ſi fui, nõ in tãta quantitate: q̃ hoc mihi non nocet: probata veritate in contrariũ. ad hoc vide bo. tex. cũ gl. in l. ij. ſ. finali. ff. de iure fiſ. & in l. forma. ſ. j. ff. de cẽſi. & ibi gl. diſtinguit. aut dicit per errorẽ iuris: & tunc non nocet mihi ſi ſum talis q̃d excuſer à iuris ignorantia. vt ruſticus miles, minor. aut mulier. vt l. cũ de indebito. ff. de proba. aliàs nocebit. Aut per errorẽ facti. & tunc indiſtinctè non nocet. & hoc qñ extra iudiciũ: ſed in iudicio videtur diſtinguendũ: an lis ſit conteſtata, vel non. vt no. gl. in l. qui familiæ. ff. fami. erc. & per Bar. in l. ex hac ſcriptura. in fi. ff. de dona. In gl. fi. ibi. [eoipſo quod non probatur. contra. dic q̃ est contra.] dic q̃d est cõtra iſtũ tex. qui dicit [manifeſtè probare] ſecũdũ Bar. Certè iſta ſol. põt. ſaluari. ſi iſta negatiua non erat fortè coarctata loco & tẽpore: quia ſimpliciter dicebaꝫ q̃ erã condẽnatus in. l. & 2
nõ dicebaꝫ per quẽ iudicẽ, & quo tpe: & est impoſsibile probare contrariũ. & ideo ſufficit me negare nũquã fuiſſe cõdẽnatũ, poſt quã ſcriptura non fuit facta per me: ſed per aliũ, nec per me intellecta: niſi pars aduerſa probet contrariũ. ſed ſi fuiſſet per me facta, aut intellecta, tunc noceret mihi: quia in præſump. iuris. quę 3
est q̃ non præſumitur aliquid factum niſi probetur. vt not. in l. quecunq;. de publiciana. fuit receſſum per meã confeſsionem ſecundũ Bal. quæ intelligo cũ prædicta ũiſtinctione. Si verò negatiua erat coarctata loco vel tẽpore: quia dicebaꝫ q̃ fuerã cõdẽnatus per talẽ poteſtatẽ qui fuit hic tali tpe, tunc procedit ſequẽs ſol. quia poſſunt inſpici illi libri cõdẽnationũ in camera factarũ à dicto poteſtate. & ſi ibi non reperitur dicta cõdemnatio, vel reperitur aliter facta quam dicatur probaꝫ negatiua de directo: ga per inſpectionem ſcripturæ. probaꝫ negatiua ſcripturæ. vt l. fi. j.
5 de re. cre. & l. Titiæ textores ff. de le. j. & ibi q. Bar. † Ex. h. d. Bal. q̃ ſi aliquis rñdẽdo poſitioni. dicit q̃ credit prout continetur in tali inſtrumento, & illo inſtrumento inſpecto non continetur illud q̃d continet poſitio: ſed alio modo: talis poſitio nõ dicitur confeſſata. Tene mẽti facit l. edita in fi. ſ. de eden. cũ ibi not. Vltimò op. Bar. ſecundũ Iac. but. hoc modo. ſi in libello dicebatur q̃ eram condemnatus in quinquaginta, & ego produco condemnationẽ, in qua non erãt condẽnatus niſi in xx. videtur per hoc non probare contrariũ nam licet iſta condemnatio non contineat niſi xx. potuit tamen esſe alia, quæ continebat quinquaginta & de illa intelligatur confeſsio contenta in libello. dicit Bar. q̃d b
ſi hoc dicatur per alterã partem: ego debeo esſe cautus quod faciam vnam poſitionẽ qualiter non fui condemnatus niſi ſemel. & faciam ſibi reſponderi per partem aduerſam. Certè ſi altera pars reſpondebit nõ credit: quia fortè non est certa iſtud con ſilium nihil mihi proderit. vnde non probabitur negatiua. vnde dicit Iac. butri. & Bal. quod niſi producatur alia ſententia per te tenens quinquaginta non præſumitur fuiſ
6 ſe lata alia ſentẽtia quã illa quã ego p̃duco: † qa pluralitas nõ p̃
a ſumiꝫ. iuxta no. in l. qui iuraſſe. ſ. ſi pater. & l. eũ qui ſ. in populi ribus. ff. de iureiuran. Et hoc tene menti: quia est ſing. ad quod facit quod not. per Bar. in l. triticum. de verbo. obliga. l. ſi ſeruum. ſ. inter duos. de lega. ij. & per Bald. in l. fina. infra. de re. cred.

No. cautel.

a ¶ Pluralitas. Qñ pluralitas præſumaꝫ. vi de aliqd p Bal. in l. neque natales. col. ij. ver. circa hoc. c. de ꝓba. Bal. l. ſi duo. ſ. j. ff. de arbi. per Alex. de imo. in l. is q̃ re. ff. ꝓ pu. iud. & in l. Diuꝰ. ff. de cui. reo. & in l. ſi in rẽ. ff. de rei vẽ. in poſt. ad Bar. ꝓ Anc. de bu. in c. in pientia de ꝓba. et ꝓ Alex. in cõ. iuij. col. j. in. fi. & cxix. col. iij. in. j. vo. Cur.

2 ☞ *Illa quæ poſſunt fieri uſque ad ſententiam, poſſunt etiam fieri poſt ſi à ſententia fuit appellatum: quia pro non lata habetur: & reponitur pars in terminis in quibus erat ante ipſam latam, & tempore litis conteſta. ut nõ probatum probetur, & non allegatum allegetur. ſecus ſi ſententia tranſiuit in rem iudicatam.*
3 *Confeſſus poteſt appellare ad hoc ut ſuam confeſſionem tanquam erroneã reuocet in cauſa appellationis: ſed & conuictus per teſtes non appellat & quid in condemnato ex præſumptione iuris & de iure?*
Incontinenti dicitur fieri, quod ſit infra triduum.
Quid in pactis?

LEX. III.

1 SEntẽtijs. † Error aduocati potest reuocari vſque ad triduum: & etiam poſt vſque ad ſententiam: & ſi fuit appellatum, etiam poſt ſententiam in cauſa appellationis. hoc dicit. Sed quid poteſt dicere quod poteſt reuocari infra triduum, cum poſsit etiã poſt vſque ad ſententiam? & glo. & doc. ſe inuoluunt. & cum reuerentia eorum non intelligunt. nam ſine miniſterio hoc dicitur hic. & in c. omnis. de ſenſi. vnde dic. & iſtud videtur ſentire Albe. & etiam glo. in d. c. omnis & glo. hic videlicet quòd ſi aduocatus aliquid dicat vel confiteatur contra me, ſi infra triduum reuoco confeſsionem ſuam, hoc ſolum mihi ſufficit. vſq; eo quod probem contrarium, vt illa mihi non noceat: nec habeatur pro facta à me: etiam ſi fuit præſens & intelligens: ſed ſi non reuoco infra triduum: tunc ſi fuit præſens, habetur perinde ac ſi à me fuiſſet facta. vt l. j. ſ. eodẽ & ſic poſſum reuocare tanquam confeſsionem meam vſque ad ſententiam: ſed tunc habeo neceſſe probare contrarium per modos tactos in l. præcedenti. & iſte est verus intellectus huius. l. † Not. quod illa quę poſſunt etiam fieri 2
vſq; ad ſniam, p̃nt etiã fieri poſt, ſi à ſnia fuit appellatũ: ga p̃ non lata habeꝫ. & reponiꝫ pars in terminis in qbus erat ante ipſam latã, & tẽpore conteſtationis lit. vt non probatũ probetur, & nõ allegatum allegetur. ſecus ſi ſententia tranſiuit in rem iudicatam: & ad hoc vide bo, text. in l. creditur. ſ. iuſſus. ff. de appel. † ex quo 3
ſequitur quod confeſſus poteſt appellare, ad hoc vt ſuam confeſsionem tanquam erroneam reuocet in cauſa appellationis: ſed & conuictus per teſtes non appellat. vt infra. quo. appel. non re. l. ij. & quod not. per glo. in c. romana. de appel. libr. vj. & in ſ. ſi autem poſt. quæ incipit not. & idem vbicunque quis est condemnatus ex præſumptione iuris & de iure. vt not. Bald. ſingu. infra de adult. l. antepenul. Item not. quod incontinenti dicitur
b fieri q̃ fit j. triduũ. & ſic facit pro illis qui offerũt ſe incontinenti probaturos ſecundũ Bal. hoc tamen nõ est ſimpliciter verum. nam non dicit̃ incontinenti pactum appoſitũ, niſi opponaꝫ an

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cõsuetudine. Qui consuetudo debet allegari et probari. Adde I. si qs reũ. j. de cu. reo. Bart. in l. oẽs populi. ad fl. ff. de iusti. & iure. Ange. & idẽ Paul. in l. cũ prolatis. ff. de re iudi. & Abb. in c. pastoralis. de fi. instr. Et adde q Frã. de Arg. in consi. xvij. col. j. in prin. allegãdo Ant. de but. i e. fl. de cõsue. dicit q vbi consuetudo est notoria iudex. de ea põt se informare. Cur.

b ¶ Pro me. Adde de hoc vt per Ludo. ro. in consil. ccccxxxij. & do. d Rot. decisio. cclxxxij. in fi. de fide instr. in nouis. Bal. in addi. Spe. in tit. de ap pel. ver. officiũ iudicis. & in tit. de instr. edi. vers. ꝓductio. & ibi Spe. ver. vlti. no. & Alexã. de Imo. in consi. cxxxvj. in secũ do vol. Cur.

tequã partes diuertãt ad aliũ pactum extra ncum. vt not. in l. bonefidei. ff. de pact. Erat autẽ hic casus: qa iudex dedit cõtra me sententiam virtute cuiusdam confessionis eroneæ factæ per aduocatum meũ me præsente, & me non reuocante: nec postea appellaui. & postea petebam illam rescindi, tanquã fundatam in errore aduocati mei. qui non debet mihi nocere: & Imperator respondet quod tunc non nocet, quando fuit reuocatus infra triduum: & tunc sufficit sola reuocatio. vel post vsq; ad sententiã secundùm glo. & tunc requiritur q probetur error. & neutrum horum factum fuit: ideo per rescriptũ non debet sniа rescindi.

Vt quæ desunt aduocatis partium iudex suppleat. Rubrica.

Statuta non sunt necessariò allegãda, & posito q, non fuerint allegata, iudex potest ferre sententiam secundum formam statutorum: consuetudo uerò est allegãda, & probanda.

Iudex an & quando possit supplere de facto, & quando uideatur supplere de facto, et quæ sunt illa quæ debeat facere ad instantiam partis. & nu. 4. & 5.

Si reperitur sententia lata pro me contra te, nec apparet ad cuius instantiam lata fuerit an ualeat?

Quando produco instrumentum, si protestor q produco in his quæ faciunt pro me tantum, & non in his quæ contra: an ista protestatio prosit, an uerò possit iudex ferre sententiam pro reo, si continetur aliquid in instrumento in eius fauorem?

LEX VNICA.

2 NOn dubitandum. †Iudex põt supplere de iure, in his in quibus aduocati partium deficiunt. ad hoc allegatur iste tex. non autem in facto. & h. d. glo. Et glo. quæ sunt in ista l. & etiam super rubrica, parum vtiliter exemplificant istam l. Tu pone exemplum hoc modo. quod aduocati partium allegauerunt coram iudice & in voce & in scriptis: tamen iudici (qui erat valens) non satisfaciũt illæ allegationes, & ipse recordatur de aliqua l. vel de aliquo dicto doct. quæ vel quod determinat quæstionem pro vna parte. & tamen aduocatus illius partis non allegauit, vel de aliquo statuto quod etiam determinat, & pro parte non fuit allegatum. Ipse ergo iudex qui dat sententiam pro illa parte, fundando se in d. l. vel statuto, altera pars in syndicatu conqueritur de iudice: dicens quod ipse habuit secundùm allegata & probata iudicare, non de capite suo. vt l. illicitas. §. veritas. de offi. præsi. ff. & q illa lex vel dictum vel statutũ non fuerant allegata per aduocatum alterius partis. Ideo nõ debuit se in illis fundare: sed in allegationibus sui aduocati, quę erant multò meliores quàm aduocati alterius partis. et iudex hoc fatetur: & tamen dedit sententiam pro altera parte, motus de capite suo, quęritur quid iuris? Certè pars non habet ius conquærendi de iudice: quia iudici hoc facere licuit in his quæ iuris sunt. etiam parte hoc non allegante. hoc dicit ista l. †Not. glo. secundũ Bald. quòd statuta non sunt necessariò alleganda. & posito quòd non fuerint allegata, iudex potest ferre sententiam secundùm formam statutorum non sic in consuetudine. a quæ est alleganda & probanda: quia de ea non sic cõstat iudici sicut de statutis. cum sint ipse statuta seruare, quę tradunt sibi. Nec obst. l. quisquis. ff. de posth. vbi non debet quis esse iudex & aduocatus, & hic videtur fuisse aduocatus pro illa parte, allegando ea q̃ non fuerunt allegata per eam, vel per eius aduocatum: quia hoc non fecit vt aduocatus: sed vt iudex. tunc autem videtur facere vt aduocatus, quãdo assumeret onus pro vna parte non habente aduocatum, allegando & respondendo aduocato alterius partis. & vide de materia huius l. in Spe. * de dispu. & alle. ad no. in §. satis clarè. & quod no. in c. j. * de postu. præla. & tene menti hæc omnia, quę quotidie practicãtur. †Restat nunc videre vtrum iudex possit supplere de facto. & dicit hæc glo. quòd non. & hoc est videndum primò quãdo videatur supplere de facto. circa quod est sciendũ quod quædã sunt quæ pertinent ad officiũ iudicis, vt reiicere libellũ ineptum. vt l. j. de offi. asse. Itẽ dare dilationẽ partibus. vt in l. à procedẽte. j. de dila. Itẽ dare interloc. vel diffi. vt j. quomodo & q̃n iudex. per totum & de senten. Item alia facere de quibus in l. j. ff. de iurisdic. om. iudi. & ista debent fieri per iudicem parte, petente vel ad partis instantiam, & quando ita facit, non videt supplere de facto. sed si hoc faceret parte non petente ex suo officio: tũc diceretur supplere de facto. An autem hoc possit facere, & in quibus casibus plenissime tractat Bar. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dã. in fec. Sed quantum ad propositum, dic quod si negotium non est adhuc reductum coram iudice, regulariter non potest à seipso deducere parte non petente. vt in d. §. hoc autem iudicium, quia in causa priuata & ad priuatam vtilitatem non habet locum inquisitio, quę expeditur iudicis officio: nisi in certis casibus. vt in causa miserabilium personarum, vt in l. illicitas. §. ne tenuis. ff. de officio præsi. & in causa vsurarum. vt in c. ad audientiam. de iureiuran. & quod ibi per Inno. sed in causa publica, & ad publicã vtilitatem, bene habet locum. vt no. in l. si vacãtia. j. de bonis vacan. lib. x. Et ista esset quædam inquisitio, si iudex me non petente compelleret debitorem meum ad mihi soluendum. vnde nec tenetur. vt d. §. hoc autem iudiciũ. Postquã verò negotium est deductum coram eo per me dantem libellum. & lit. contest. an possit dare dilationem alteri parti, vel mihi ad probandum, me vel illa non petente. & similiter an possit dare sententiam. tunc aut ambæ partes sunt præsentes, & potest maximè ex iusta causa, si videt perire instãtiam, & vult causam expedire, & hoc per l. properandum. post prin. j. de iud. vbi dicitur quod partes inuito iudice non possunt instantiam protelare: sed hic non posset ista facere parte non petente illud non esset verum: quia protelaret tacendo. Si verò partes non sunt præsentes: tunc non potest se impedire ex suo officio, & idem si vna pars est absens, & proceditur contra illam. non potest aliquid facere nisi altera pars te petente, quæ est præsens. vt l. ad peremptoriũ. ff. de iudi. † Et per hoc determinatur quæstio, si reperitur lata sententia pro me contra te, nec apparet ad cuius instantiam lata fuerit, an valeat. Bald. format hic hanc quæstio. Et in multis processibus ego hoc vidi. Breuiter si est lata pro actore, sine dubio valet: quia sufficit petitio sua quam facit in libello: licet eam postea non repetierit: sed si est lata pro reo tunc si apparet exactis quòd partibus præsentibus, præsumitur lata ad instantiam rei: si hoc non apparet: tunc distinguitur an fuerit lata contra actorem absentem. & videtur non valere: si non apparet an ad instantiam rei. Tene menti: quia dubium est pulchrum. & Bal. nõ firmat pedes. Quędam verò sunt quæ pertinent ad solicitudinem partis principaliter vt ꝓducere libellum exceptionis, & replicationes facere. Item inducere testes, & producere instrumenta. & in istis diceretur: tunc iudex supplere de facto, quando nõ expectaret quòd pars faceret: sed ipse à seipso faceret: & si quæritur an possit regulariter. dic quod non: quia habet iudicare secundùm allegata & probata per partes. vt l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsi. & ideo si pars non opponit exceptionem vel replicationem eo casu quo actor habet actionem, vel reus exceptionem, non potest iudex à seipso opponere. vt not. in l. si vnus. in §. pactus. in gl. in opponendo. ff. de pact. licet constet sibi nõ tamen vt iudici competere exceptionem, nõ sic si actor caret actione ipso iure. vt not. in l. vbi pactum. ff. de transact. Fallit tamen in aliquibus casibus. quãdo aliquid est sibi notum vt iudici, puta ex productis coram eo. vt si ex tenore libelli mei, vel etiam instrumenti à me producti apparet sibi competere exceptionem, nam licet non proponas, potest pro te dare sententiam. vt not. in l. ij. §. quod si actor. in glo. quæ incipit per hoc apparet. j. de iur. cal. & ff. de transac. l. age cũ geminiano. † Et ex hoc dicit Bal. magistraliter quod licet quãdo produco instrumentum, protestando, quòd produco in his quę faciunt pro me b duntaxat, non in his quæ contra, quòd ista protestatio mihi non prodest, quominus iudex possit ferre sententiam pro reo, si aliquid in instrumento continetur in eius fauorem: quia illud constat sibi vt iudici & mea protestatio non potest ligare manus eius in his quæ põt de iure facere. & allegat glo. pro hoc in l. j. §. editiones. ff. de eden. licet in contrariũ faciat quod habetur in Spec. de instru. edi. §. nunc videndum. versicu. quid si produco. & istũ casum pluries vidi de facto, & tene menti:

ti: quia sing. est. Secundò fallit in his quæ sunt notoria facti permanentis. vt in l. ij. circa fi. ff. de pœnis. & in l. j. cum ibi no. j. qui & aduer. quos. Et ideo si ex vulnere remansit cicatrix cùm illa possit videri ad oculum, non expedit q̃ qui pro vulnere agit ad pœnam propter circatricẽ, habeat necesse illam ꝓbare: quia notoria est, & iudex potest supplere de facto, subiiciendo rem oculis. Similiter si producatur decretũ alicuius iudicis ordinarij nõ est necessarium probari q̃ ille sit iudex vel potestas: quia iurisdictio ordinaria est notoria facti permanentis. vt no. in d. l. j. qui & aduersus quos. Tertiò fallit q̃n proceditur contra absentem, & potest peuenirí ad sententiam diffinitiuam. nã põt iudex perquirere veritatem pro absente, & inducere testes. per l. ampliorẽ in princ. j. de appel. & per auth. qui semel. quomodo & q̃n iud. ibi dũ dicit iudex perquisita veritate &c. fecũdũ Bar. & Bal. hic & in d. l. ampliorem. videtur hoc limitare. q̃n esset absens ex iusta causa: puta reipublice: aliàs dicit. ipse q̃ iudex potest supplere pro absente in his quæ producta sunt corã eo vel facta, vt inspiciat an faciant ꝓ eo: sed non potest inducere nouas probationes, vel noua instrumẽta à seipso. Tene menti hanc limitationẽ. Vltimò fallit, q̃n tendit ad vtilitatem publicam. vt l. quos prohibet. ff. de postul. ideo potest iudex ex officio suo etiam parte nõ petente repellere bannitum ab agendo. si statutum prohibet bãnitum audiri: quia hoc fit propter publicam vtilitatem. vt in d. l. quos prohibet. Cætera dic vt per Bar. in d. §. hoc autẽ iudicium.

Ex quib. causis infa. irro. Rubrica.

Quæro hic q̃d differt iste titu. ab alio. quẽ habemus in tribus libris. C. de infami. Rñ. iste tractat de causis ex quibus quis efficitur infamis. Ille de effectu infamiæ: quæ repellit à dignitate. & etiam ab officijs publicis. l. ij. §. miles. & ibi no. ff. eo. & adde q̃n infamia est summa, vt in quibuldam casibus, qui habentur in l. j. §. remouet. ff. de postu. & habetur per glo. ea. l. §. ait prætor. ver. hoc edicto: aliquando non ita magna. vt ibi no.

LEX. I.

1 INfamiæ. †Missus in carcere vel in vinculis causa maleficij inquirendi, non efficitur infamis. h. d. Secus si in pœnam. vt si fuit cõdemnatus ad carceres perpetuos ꝓpter eius delictum: vel etiam ad tempus. nam efficitur infamis ex genere pœnæ: sicut propter ictus fustium. vt l. ictus. ff. eo. licet de se nõ esset delictum famosum. Si ergo producitur aliquis contra me in testem: & ego abijcio q̃ non est habilis: quia est infamis, cum semel fuerit captus pro maleficio: puta pro furto, & stetit in carceribus per plures menses, & fortè fuit tortus, si non fuit repertum maleficium, & propter hoc fuit relaxatus, non procedit exceptio mea per hanc l. & per. l. nullam. j. eo.

2 ☞ *Damnatus de publico crimine, est infamis indistinctè: sed damnatus de priuato crimine non est infamis, nisi in tribus: scilicet actione furti, ui bonorum rap. & iniuriarum.*

3 *Publicani si exigant à transeuntibus ultra quàm debeant ad quid teneãtur?*

LEX. II.

1 NEque furti. †Damnatus de actione in factũ ex edicto de publicanis, non efficitur infamis. h. d. †Præmitte q̃ dãnatus de publico crimine a indistinctè, est infamis. vt in l. infamen. de publi. iudi. Sed dãnatus de priuato crimine, non est infamis. nisi in tribus: scilicet in act. furti. vi bo. rap. & iniur. vt. l. j. ff. eod. titu.

3 † Item præmitte q̃ contra publicanos emanauit edictum prætoris, quo cauetur q̃ si exigant à transeuntibus vltra quã debeant: teneantur restituere duplum per actionẽ in factũ. vt per totũ tit. de publicanis. cõtra quos etiã datur actio furti, si contra voluntatẽ trãseũtis indebitè rem suam arripiãt. vt. l. etiam. j. de fur. Dubitaẽ ergo si fuit actũ cõtra publicanũ ad duplum, an sit infamis & dicitur q̃ nõ: quia non est cõdẽnatus de crimine publico peculatus. q̃ est crimẽ publicũ: q̃n officialis extorquet pecunias publicas: nec etiã de crimine priuato famoso: quia non act. fur. nec vi bo. rapt. sed act. in factũ delecẽdẽte ex illo delicto. Nec obst. l. etiam. §. alle. quia ibi q̃n parte inuita rem suam aufert: tũc eñ cõmittit furtũ. q̃ est cõtrectatio rei alienæ cõtra voluntatẽ dñi. sed hoc soluit sponte inductus falsa suggestione à publicano. vnde furtum non committit.

a ¶ Dãnat⁹ de publico crimine. Adde. l. j. ff. de insa. glo. in c. multũ. ij. q. j. Car. in c. at si clerici. in fi. vlti. col. de iu. Paul. de cast. consi. lix.

2 ☞ *Iudici permissum est ex iusta causa, & ante sententiam minuere uel augere pœnas, & si sine iusta causa minuit, punitur illa pœna quam debuisset imponere. & nu. 8.*

3 *Gratia facta in uno, non extenditur ad aliud, si est mera gratia.*

4 *Causæ propter quas potest minui pœna delicti. & nume. 2. & 5.*

5 *An etiam sint iustæ causæ minuendi pœnas statutorum? Statutum quod qui aliquem occiderit decapitetur, & aliquis proijciendo lapidem, & non credens aliquem occidere, occidit, non debet decapitari.*

6 *Si iudex apponat hanc clausulam in sententia, quòd si sit lata in minori uel maiori pœna quàm lex uel statutum dicat, quòd ex nunc reducit eam ad pœnam à lege statutam: & si imposuit minorem pœnam, quod non censeatur cum infamia dispensatum.*

7 *Postquam iudex aliquem condemnauit ad certam pœnam, non potest post sententiam illã tollere, uel minuere, & si pronunciauit illum deliquisse, nec aliquam pœnam imposuit, non est in eius potestate eam imponere.*

8 *In criminalibus non requiritur conclusio libelli: sed in ciuilibus secus.*

LEX. III.

1 ET si seuerior. †Si pœna maleficij (causa cognita) fuerit per sententiam diminutam: infamia videtur esse remissa. h. d. secundũ Bar. Sic etiam econuerso si fuerit aucta. etiam sine causæ cognitione, censetur cũ infamia dispensatum. vt l. quid ergo §. pœna grauior. ff. eo. & j. l. proxi. secundũ vnã lect. & qualiter intelligatur ibi dicam. Præmitte q̃d si lex pro aliquo crimine publico imponit pœnam temporalem, quod etiam transacto illo tẽpore: & sic pœna finita nihilominus cõdẽnatus remanet in famis quia licet pœna sit temporalis: infamia tamen quæ infigit ossibus non est propriè pœna maleficij: sed sequella ipsius pœnæ remanet perpetua. vt j. eo. l. ad tẽpus. & quod est verum quãdo cõdemnato imponitur illa pœna quã lex statuit in illo crimine: sed si lex statuat maiorem pœnam perpetuam, vel etiam maioris temporis. & iudex ex iusta causa motus imponit pœnã temporalem, vel minoris tẽporis: tũc illa infamia durat quouisq; durat tps pœnæ: sed ipso finito finitur ipso iure: quia sicut illa est iusta causa minuendi pœnam maleficij. ita etiam faciendo finiri

2 infamiam: quæ est eius sequela. & hoc vult lex ista. † In text. ibi. [& si seuerior.] dic: scilicet attenta natura maleficij: sed attenta qualitate vel causa propter quam iudex fuit motus ad minuendam pœnam, non debebat dari seuerior sententia: quia propter illã cãm minuebatur delictũ. & hoc est ꝑmissum iudici ex iusta

cã minuere pœnas. ar. l. statuas *. ff. de acq. re. do. *. vt est casus hic quem tene mẽti. sed sine cã iusta nõ licet: imò punitur iudex illa pœna quam debuisset imponere. vt. s. ne sanctũ baptisma. l. fin. in fin. & l. seruum. in fin. j. ad legẽ iul. de vi publica. † In text. 3 ibi. [certis rationibus motus.] dic quæ minuebant delictum, vt si delinquẽs erat minor, vel deliquerat sine dolo. vt in exemplis glo. & ideo etiã pœna merebatur mitigari. Sed si illæ actiões nõ minuebant delictũ: tunc secus. quia non debuisset pœna minui. & si fuit diminuta indebitè, non debet diminui infamia: qa gratia facta in vno, cum sit ex mera gratia, non extenditur ad aliud vt in l. fi. de gene. abo. quam allegat glo. mag. in prin. pro contraria. In tex ibi. [transacto tẽpore] ergo illo tpe: durante bene est infamis. Secus si fuisset pœna aucta. quia tunc statim censeretur cum infamia dispensatum. vt. l. ordine. §. durioribus. ff. ad municipa. In gl. ibi. [vique dum durat &c.] dic scilicet tẽpus pœnæ: sed certè non esset differentia inter casum quando pœna fuit diminuta. & inter casum quando non fuit diminuta. nam etiam primo casu durante tempore pœnæ remanet infamis. & postea non. & glo. vult quod idem sit quando non est diminuta. dic ergo quod si non est diminuta. etia transacto tempore pœnæ durat infamia. vt infra. eo. l. ad tempus. & ff. de decur. l. ad tempus. & vide glo. in l. ordine. quæ hic allegatur in glo. quæ melius lo-
4 quitur quàm ista. † In glo. quæ incipit [pone] aduerte: quia exẽplificat hanc. l. duobus modis principaliter. Primo. quando pro crimine veniebat imponenda pœna perpetua, & fuit imposita temporalis. Secundo quando ad maius tempus: puta decenniũ. & fuit imposita ad minus: puta ad biennium. quod prosequere vt in glo. Item vult ista glo. quod causæ quę mouerunt iudicem ad minuendum pœnam, minuebant etiam delictum. vt minor, vel senior ætas. vel quia maleficium fuit commissum sine dolo.
5 † & dicit Cald. notabiliter quod iste sunt iuste causæ minuendi etiam pœnas statutorum: licet iudices iurẽt seruare statuta: quia

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Et ideo. Adhæc do crinā Paul. de Cast. addt. d. Alex. de imo. in cōsil. cxlitij. col. ij. a in secundo vol. & vi de addita ad Ang. de are. in trac. malefi. in verbo scienter. & do lose. & nouissi. in l. iij. §. quod ait prætor. ff. ne quis eum qui in ius voca. vi. exi. & cōtra iudices qui vo lunt seruare statuta ad vnguem. Adde eū dem Pau. de Cast. in consi. cclxxv. in secū da parte consiliorum nouorum. incipit. In causa incarceratorū. in ij. col. Fran. Cur.

b ¶ In criminalibus. Adde vt per Bart. in l. libellorū. ff. d accu. in l. ij. §. si publico. v. tertio q̄ro. ff. de adul. Bal. in l. edicta colū. xv. ā. de edendo. vbi dicit q̄ de consuetudine est quod conclu datur, peto ipsum cō dēnari secūdū formā iuris & statutorum. de quo latè per Ang. Are. in suo opere ma leficiorum. in versi. necnō ad querelam. col. xj. ver. procedamus vlterius. Franc. Cur.

per hoc non tollitur arbitrium quod datur iudici à iure cōmuni. vt ex iusta causa possit minuere pœnas à l. statutas. Et ideo a licet statutum dicat q̄ qui aliquem occiderit decapitetur. & quidā proijciendo lapidem & non credens aliquem occidere occidit: nō debet decapitari. & istum casum habui de facto. & quendam euasi à pœna mortis: quia iudices dicebant verba statuti debere seruari ad vnguem. & non debere fieri interpretationem vltra quā patiantur verba: licet de iure communi sit certū q̄ propter latam culpam sine dolo non debet puniri
2 pœna capitali l. in lege. ff. ad l. corne. de sica. Ego allegaui dictum Bald. in l. data. ante fi. ✱ j. de his qui accu. non poss. ✱ & etiam hic hoc tangit. & si non habuissem authoritatem Bald. quia non reperiebam aliquem hoc dicentem, fecissent illum decapitari. Tene menti. In glo. fi. post princ. ibi. ✱ [sed ibi loquitur] de ✱ indulgentia principis quē fecit post pœnę interpositionē dic et si de mera gratia remisit pœnam. & ista gratia nō extenditur ad infamiā. vt ibi. sed hic iudex de iustitia propter causas minorantes maleficium minorauit pœnam. vnde ea dem ratio est in tollendo infamiam non sic in mera gratia: qa sufficit si cui', vel in pauc̄is &c. vt j. de neg. gest. l. tutori. & intellige glo. quando princeps solū remisit pœnam ad quam erat condemnatus: sed si restituisset damnatum in ante. tunc censeretur remisse infamiam. per l. solet. ff. eo. & per l. j. §. de qua. ff. de post. se-
6 cundùm Bald. † In ea. gl. ibi. [& non per errorem.] per hoc patet q̄ si iudex apponat hanc clausulam in sentētia; q̄ si sit lata in minori vel in maiori pœna quā lex vel statutū statuat, q̄ ex nūc reducit eam ad pœnam à l. statutam. prout communiter iudices maleficiorum faciunt. & de quo etiam not. per Barto. in l. iudex postea quā. ff. de re iudi. quod licet imposuerit minorē pœnam non censetur cum infamia dispensatum quia patet ex ista clausula q̄ per errorē hoc fecit. In glo. ibi. [Item not.] dic. q̄ declaratio istius ver. oppo. de l. ad tempus. j. eod. & de l. ad tempus. ff. de decur. vbi transacto tempore pœnæ durat infamia: quidā dicūt q̄ ista l. debet intelligi quando crimen non erat famosum ibi qā erat: sed certè in primo casu etiam durante tempore non esset in famis cuius contrarium vult iste tex. ideo intellige istam l. etiam in crimine famoso. vt innuit tex. Et ad contraria respōde. vt §. di-
7 xi quia ibi nō fuit pœna minorata. hic sic. & ex iusta causa. † In glo. ibi. [vel post sententiam:] iunge istam cum præce. & dic q̄ postquā iudex aliquem condemnauit ad certam pœnam, non potest post sententiam illam tollere, vel minuere: etiā si sibi constat de innocentia. vel quod tantam pœnam non merebatur: sed est recurrendum ad superiorem. l. moris. §. istæ ferè. ff. de pœnis. & l. j. §. fi. de quæstio. & si pronuntiauit illum deliquisse: nec aliquam pœnam imposuit, adhuc non est in eius potestate eam imponere. Sed debet imponi illa quā lex statuit: sufficit enim in criminalibus ferri sententiam declaratoriā criminis: cum pœnæ
b sint à iure præfixæ in ordinarijs crimin̄ibus. & dicunt doct. per hoc q̄ in criminalibus b non requiritur conclusio libelli accusatorij, vt petat imponi talē pœnam: sed sufficit quod petat declarari ipsum deliquisse: licet secus in ciuilibus. vt no. in l. nec exemplum. j. de fal. per Cyn. sed ante sententiam latam iudici licitum est pœnam augere, vel minuere ex iusta causa. & in ista sententia. quia hoc facit iure permittente. Cætera dic. vt hic per Cy. & per Bald. qui plura loquuntur.

2 ☞ Si pœna fuit aucta: quando non censetur cum infamia dispensatum? & nu. 3.
3 Positus ad cōfinia, debet ipsa seruare, et nō excedere: aliàs nō gaudet bñficio de quo hic.

LEX IIII.

1 IPosidonium. †Si fuit imposita maior pœna quā debuit imponi, censetur cum infamia dispensatum. h. d. secundum vnam eōiu. secundum aliam dicit idem quod l. præcedens in hoc tamen differt: quia ibi quando per beneficium fuit remotus ab ordine, id est priuatus officijs communis. ista vero quando per annū fuit positus in exilio, cum debuerit poni per quinquennium. Bal. dicit quòd ista l. dicit vtrūq̄, scilicet quādo pœna fuit minorata ex iusta causa. & hoc vsq̄ ibi. [quoniam.] secūdò quando fuit aucta maiori crimine. & hoc ne text. improprietur tenendo tantum primam lec. quæ conguit fini, oportet impropriare tex. præce. dum dicit [in tempus anni relegatum:] vt exponatur. i. relegandum. & dum dicit postea. [quinque annis exilio &c.] oportet exponere. i. damnatū. & sic tempus pro parte exponi oportet: sed tenendo secundam lec. tex. nō impropriatur: sed finis legis non patitur eam dum dicit [sententiæ seueritas &c. Et sic fuit sententia seuerior quàm esse debuit. † Tenendo tamen primam lect. quod si pœna fuit aucta, censeatur cum infamia dispensatum. debet limitari duobus modis. primo quando pro pecuniaria pœna fuit imposita corporalis quæ censetur maior omni pecuniaria l. in seruorum. in fi. ff. de pœnis. Vel pro corporali seu personali minori fuit imposita maior. vt quia veniebat relegandus per annum, & fuit relegatus per quinquennium. Sed si pro pœna pecuniaria minori fuisset imposita maior pecuniaria: vt pro duplo quadruplum, non censeretur cum infamia dispensatū: vt l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. eod. Secunda limitatio debet intelligi quando fuit imposita maior, non propter aliquam causam quæ habeat augere delictum: sed propter aliquam iustā vel rationabilem. vt quia pluribus grassantibus fuit locus exemplo. vt si pro delicto veniebat imponenda pœna pecuniaria: sed quia plures tale delictum committebāt, fuit vni am putata manus: ad deterrendum delinquentes: tunc locum habet illa lec. vt no. in d. §. pœna grauior. quia postquam fuit grauatus in pœna: debet releuari in infamia, & idem si propter nullam iustam causam fuit in pœna grauatus. & hoc voluit dicere glos. in l. ordine. ff. ad muni. quòd quando pœna augetur, non requiritē quòd fiat ex iusta causa, vel causa cognita. ad hoc vt cum infamia censeatur dispensatum: licet secus quando minuitur. Sed si fuisset aucta propter aliquam qualitatem augentem delictum. Vt quia commissum de nocte, vel in platea, vel in palatio communis: vel in ecclesia. quæ oia augēt delictū. quæ omnia habentur in l. aut facta §. tempus. & in alijs. §. ff. de pœnis. tunc non diceretur lata seuerior sententia. nec videretur grauatus. in pœna. & per consequens cessaret ratio. de qua s. nec in infamia debeat releuari secundùm Pet. & Barto. qui sibi appropriat verba Pet.
3 in d. §. pœna grauior. & hic per Cy. † Vltimò not. ibi. [non excesisse] quod positus ad confinia, debet ipsa seruare: & non excedere: aliàs non gaudet beneficio de quo hic. imò tempus duplicatur. Tertiò limita. nisi quis fuerit condemnatus de crimine capitali: & sic perderet vitam, libertatem, vel ciuitatem. & eius status esset annihilatus. vt in l. cognitionum. §. consumitur. de var. & extraor. cog. vnde esset infamis. non obst. q̄ pœna fuerit diminuta. & hoc de mente doc. & adde quod not. s. eo. in glo. in l. j.

2 ☞ Qui lege prohibente fuerit de facto fustigatus, an incurrat infamiam?
3 Sufficit in crimine etiam ciuiliter intentato. i. ad pœnam explicandam parti sententiam declaratoriam ferri, absque condemnatione pœnæ.
4 Potest esse crimen, & tamen impunibile.

LEX V.

1 DEcuriones. †Cōdemnatus de crimine, vel in actione famosa est infamis: licet sit in dignitate constitutus. & habeat priuilegiū quòd non possit torqueri, vel fustigari. h. d. Nam reatus omnem honorē excludit. vt j. vbi sena. vel cla. l. j. priuilegiū ergo cō
2 cessum in vno, nō extendit ad aliud. † In tex. ibi. [prohibitum:] sed quid de facto fustigetur, an erit infamis? videt q̄ sic ex genere pœnæ. vt ff. eo. l. ictus. & j. eo. l. fustibus. tantū enim operatur genus pœnæ subsistente causa, quantū operatur condēnatio de crimine famoso secundū intellectū doc. in illis iuribus. Cōtrariū tñ videt postquā lege phibente hoc factū est. & hoc quantū ad infamiā iuris sed infamiā facti nō euitāt. vt no. j. e. l. nullā. in gl. j. In tex. ibi. [verū si iniuriā.] subaudi atrocē. vt ff. de iniurijs. l. diuus. p leui iniuria cōdēnatus nō est infamis: vt ibi colligit à cōtrario sensu. † In tex. ibi [te. fecisse.] No. q̄ sufficit in crimine etiā
3 ciuiliter intētato. i. ad pœnā explicandā parti sniam declaratiuā ferri absq; cōdēnatione pœnę. Q̄n enim criminaliter intētat, clarū est: qa tūc accusatione nō expedit petere illū cōdemnari ad talem

lem pœnā cū illa sit statuta à iure. vt l. j. ff. ad tur. Breuiter ī actione iniuriarū in qua nō est certa pœna statuta: sed cōmittit arbi- 1
trio iudicis acta æstimatione iniuriæ cū taxatione iudicis. vt no. in l. iniuriarū. ff. de iniur. non puto sufficere ferri sniam declaratiuam, nisi etiā cōdemnetur ad certam pœnam. quia actor ex illa sententia nullam pœnam certā posset petere: nisi fortè dicamus quod in executione sententiæ poterit fieri hæc declaratio iuxta nota. in simili. in l. j. ff. de eden. in princi. in glo. mag. in l. j. de leg. ij. per Bar. in fi. facit. infra eo. l. si te. versi. etiā probatur quod suffi cit sententia declaratiua: sic etiam in omni actione ciuili non solùm reali: sed in personali. l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de arbi. & 4
l. cum prætor. in princ. ff. de iudi. † In glo. ij. ibi. [non est remissa pœna ipso iure:] sed propter decurionatum infligi non potest. & sic not. secundùm Bald. quod potest esse crimem: & tamen est impunibile. nam si est tale crimen pro quo veniret imponenda pœna fustium, decurio illud committens diceretur cōmitte-
re crimen: & in pœnam fustium incideret mero iure. & tamen. a
illa non posset sibi imponi. vt in hac glo. & sic remanebit impunitum: sed certè posset pœna commutari, sicut fit commutatio in alio casu. l. legatū. ff. de vsufr. leg. Bald. tamen. ex ista gloss. arguit quod si statutum dicat quod offendens banitum non puniatur non sequitur propter ea quin ipsum offendens commitatur. non sequitur propter ea quin ipsum offendens commitat crimen: licet impunitum, & ideo si statutum diceret quod homicida non possit habere officium in communi propter eius crimen: talis occidens licet non puniatur de homicidio, non propterea poterit habere officium propter crimen quod commisit. Tale enim homicidium licet sit tolerabile, non tamen est probabile secundùm Bald. secus dicit ipse si statutum diceret quod licitum sit offendere bannitum. quia tunc offensa non dicitur esse crimen, vel delictum & tene menti.

a ☞ Damnatus in aliud opus publicum quam in metallum, per dit ciuitatem, non libertatē sed quando in metallum: perdit etiam libertatem.
3 Condemnatus ad standum in carceribus per decennium, eo finito licet sit infamis, si crimē erat famosum, & pœna non fuit alterata, remanebit liber & ciuis: sed si ad carceres perpetuos, est liber: sed non ciuis, si uerò in metallum, uel opus metallorum perpetuò, tunc nec liber, nec ciuis.

LEX VI.

1 ADtempus. †Legitur ista lex duobus modis. secundùm primam lect. quæ colligitur ex prima gl. & etiam ex vltima. h. d. Si pœna fuerit minorata sine causæ cognitione, seu sine iusta causa, etiam finito tempore pœnæ remanet perpetua infamia si crimen erat famosum. h. d. & sic supplet. l. & si seuerior. §. eo. quæ loquitur quando fuberat iusta causa minuendi hic non fuberat secundùm aliam lect. h. d. Quando pœna non alteratur: sed imponitur illa quæ à l. statuta est. licet finitum sit tempus pœnæ durat tamen infamia perpetua si crimen erat famosum. h. d. & ista est alia limitatio ad illam. l. & si seuerior. quod licet pœna sit temporalis: infamia tamen quæ non est propriè pœna: sed sequela eius, est perpetua. venio ad casum. In text. ibi. [in opus publicum dānati.] quia fuit cōdemnatus vt staret per decennium pro manuali ad portandum lapides, & calcem in quodam edificio qđ faciebat fieri respublica, quia commiserat crimen publicum, ex
2 quo condemnatus est infamis. l. infamen. ff. de publi. iudi. Sed erat dubium quantum duraret illa infamia. nam videbatur durare tantum quantum illa pœna. cuius contrarium hic dicitur, quia pœna finitur decennio: sed infamia durat perpetuò. † In gl. ij. circa princi. ibi. [quia tunc perdit ciuitatem.] dic quasi dicat non libertatem, & hoc quando in aliud opus publicum quā in metallum. vt §. posui exemplum sed quando in metallum, vel in opus metallorum. tunc perdit ciuitatem. & etiam libertatem. & hoc est quod sequitur in glo. & sic longa est differentia inter istas pœnas. Item glo. dicit quod adhuc est differentia inter pœ
3 nam metalli, & opus metallorum in alijs de quibus in glo. † Cōdemnatus autem ad standum in carceribus per decennium, finito decennio licet sit infamis, si crimen erat famosum, & pœna non fuit alterata: quia nec aucta, nec minuta, remanebit liber & ciuis. Sed si ad carceres perpetuos, est liber. sed non ciuis. Si verò in metallum, vel opus metallorum perpetuò, tunc nec liber, nec ciuis.

2 ☞ Condemnatus de furto: si post sententiam quæ trāsiuit in rem iudicatam potest probare q. non commisit furtum, licet non euitet pœnam dupli uel quadrupli: an tamen euitet infamiam?

LEX VIII.

a ¶ Condemnatus de furto. Adde gloss. & Bar. in l. j. ff. de infa. Bar. in l. athletas. in §. fi. ff. de infa. Spe. in ti. de reo. in §. nj. vers. & no. Pau. de Ca. in consilio lxxxiij.

SI furti. †Dānatus de furto est infamis. secus in damnato quia res furtiua reperta est penes eum. hoc dicit. In tex. ibi. [famæ damnum subijsti.] dic sic sola sententia condemnato riavel declaratoria criminis famosi facit cō demnatum infamen, absq; eo quod missa sit executioni in pœnam maleficij, & sic quó ad infamiam trahit secum executionē: sicut & sententia excommunicationis. vt no. in l. furti. §. j. ff. eo. titu. & l. si quis filio exhæredato. §. j. ff. de iniuſ. testa. † In tex. ibi. 2
[durior sententia.] dic quia condemnauit istam ad pœnam dupli. propter hoc solū q̄ res furtiua fuit reperta penes eam, quod fieri non debuit: imò in nulla pœna veniebat condemnanda. vt no. in l. in ciuile. j. de fur. licet aliqua suspicio sit contra eam nisi ostendat auctorem à quo habuit. Et aduerte quia Mar. glosſator ad istam legem dicebat q̄ tunc condemnatus de furto a est infamis. vt l. j. ff. eo. quando reuera furtum cōmisit: sed si potest probari q̄ non commisit, etiam post sententiam: licet non euitet pœnam dupli, vel quadrupli, ad quam fuit condemnatus: si sententia transiuit in rem iudicatam: quia fecit ius quó ad partem: licet sit iniqua l. præses. ff. de re iudi. & l. cum putarem. C. famī. ercis. bene tamē euitet infamiam per hanc l. Alij glossatores tenuerūt contrarium q̄ etiam infamiam non euitat: quia talis sententia habetur pro veritate & claudit os ipsi condēnato vt nō possit probare contrarium. & de hoc habetur per glo. in l. athletas. in fi. ff. eo. tit. Ad istam autem l. difficilis est responsio. quę videtur probare opi. Mar. glo. nititur soluere multis modis. & finaliter adhæret illi solutioni. q̄ in vltimo casu huius l. nō fuit proposita actio furti. quia tunc secuta condemnatione esset infamis: sed proposita fuit rei vendicatio, vel certi conditio. quę sol. mihi non placet: quia illæ actiones sunt merè persecutoriæ: nec fuisset ista condēnata ad pœnam. cuius contrariū vult iste tex. dum dicit. [durior sententia.] Ideo dic q̄ in primo casu huius l. loquitur qñ agens in libello narrauit q̄ illa subtraxerat, & petijt ipsam condemnari ad duplum. & ita factum est. vnde videtur intentasse actionē furti. & in illa secuta est condemnatio: sed in secundo casu narrauit q̄ res furtiua reperta est penes istam. Nec propterea dicebat istam subtraxisse. & tamen dicebat ipsam condemnari ad pœnā dupli, ac si cōtraxisset. & ita iudex facit. & sic apparet manifestè de iniquitate sententiæ: quia licet videatur intentasse actionem furti, ex quo petunt eam cōdemnari ad duplum: attamen ineptè postquam non narrauit illam subtraxisse. & ideo talis sententia tanquam lata ex inepta actione non infamat: & fortè sententia est ipso iure nulla: quia lata super inepta actione. vt no. insti. de obli. in prin. & per Bal. in l. actori. j. de iureiuran.

2 ☞ Licet quis audiat malè loqui de patria sua, & non respondeat uerbum pro defensione eius, ex hoc non efficitur infamis.
Quod sit idem si recusset ire in legationem pro patria, uel recipere aduocationem, uel procurationem.
3 Defendens patriam suam super actione famosa intentata contra eam, & succumbens, non est infamis.
An ille qui defenditur infametur, si pro eo ab initio interuenit procurator?

LEX IX.

1 NEminem. †In hac l. habetur duplex litera: scilicet negatiua. [ob non defensa &c.] Item affirmatiua. [ob defensa.] secundùm primam dicit q̄ licet quis non defendat patriam suam, nō propterea est infamis. † & sic no. q̄ licet quis audiat malè loqui de sua patria, & 2
non respondeat verbum pro defensione eius. ex hoc non efficitur infamis. Item si recusset ire in legationem pro patria, vel recipere aduocationem, vel procurationem, non propterea est infamis. videbatur cōtrariū. quasi esset malus & ingratus ciuis quasi non desiderans bonū publicum, neq; curans. Tene menti: quia nō potest obijci, si vocaretur ad aliquod officium publicum, tan quam inhabilis ex dictis causis: in multis tamen locis prouidetur per ordinationem in talia recusantes. vt Venetijs, & Floren-
3 tiæ. secundùm aliam literam legitur tribus modis in glo. † secundùm primam dicit q̄ defendens patriam suam super actione famosa intētata contra eam, & succūbens, nō est infamis. quia nō est cōdemnatus suo nomine, sed alieno. vt in l. j. ff. eo. & idem in

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Iniuria facta seruo. Adde quid de iniuria facta ecclesijs, & sacerdotibus, an censeat facta toti ciuitati, & toti populo. Vide per Paul. de Castro in l. si quis in hoc. C. de epi. & cle.

b ¶ Contrahitur infamia. An talis admittatur in testem ex necessitate cum formē tis. Vide in l. inuiti. & l. ob carmen. ff. de testi. doc. in l. j. C. de naufra. lib. xj. Bal. in l. ij. ff. de senatorib⁹.

c ¶ Infamis efficit. Ad de l. liberorū. j. §. notanter. ff. e. & tex. in c. infames. § porrò. iij. quæstio. vij.

d ¶ Mortuo viro. Adde q anima defuncti contristatur de secundis nuptijs vxoris secundùm Bal. in authē. cui relictum. in iij. col. versi. no. q anima. C. de edi. diui Adria. tol. & an sint sublatę pœnæ inductæ contra secundo nubentes vide Ioan. de Ana. in consil. cij. & Alexā. de Imo. in consi. cxxxiij. in iij. volu. Cur.

defendente quemlibet priuato & condemnato nomine illius, non suo. vt l. furti. §. si quis alieno. ff. eo. Nec etiam is qui defenditur infamatur, si pro eo ab initio interuenerit procurator. vt in d. §. si quis. vel etiam ex postfacto. vt voluit gl. ibi. & intellige q nō infamatur is qui defenditur &c. scilicet infamia iuris: sed facti sic. vt ibi glo. secundū aliam lect. dicit q ille qui defert bona in fiscum, & non probat, nō efficitur propterea infamis: si hoc nō facit corruptus pecunia. l. ij. in prin. ff. de iure fisci. aliās secus. Tertiò modo legit gl. vt ponatur casus per l. ex varia. j. de dilatoribus. lib. x.

LEX X.

Niuriarum. Condēnatus de iniuria facta etiam in vilissimam personam, est infamis. h. d. secundùm Bar. hoc nō placet: quia ponē do casum secundùm quod glos. ponit, non fuit hic condēnatus de iniuria facta seruo[a] ex persona serui: sed de facta dño ex persona serui. qui dominus non erat vilis persona. dic ergo † q condemnatur actione iniuriarum ex iniuria facta alicui non principaliter: & in personam suam: sed consequenter fit in personā alterius suæ potestati supposita si est infamis. h. d. Videbatur enim q edictum prætoris quo cauetur q condemnatus in actione iniuriarum est infamis. vt l. j. ff. eo. deberet intelligi quando egit actione iniuriarū ratione iniurię factæ in personam meam: & sic principaliter: non autem quando in personam serui, vel filij mei, vel vxoris, nō casus. duplex resultat iniuria. vna in persona filij, vel vxoris: & illa est principalis: altera in personam meam. & ille venit in consequentiam. Vnde videbatur q condemnatus ex ista vltima non esset infamis. cuius contrarium hic dicitur.

a

2 ☞ *Cedens bonis, quam infamiam incurrat?*

LEX XI.

1 Debitores. † Lex ista debet intelligi de infamia iuris. nam iste casus non cōprehenditur in edicto prætoris. de quo in l. j. ff. eo. vbi ponuntur omnes casus in quibus incurritur infamia iuris. sed infamia facti bene incurritur in quibusdam locis, in quibus cessio fit cum vituperio secundùm Cy. qui allegat consuetudinem huius ciuitatis. quæ est, q
2 † qui cedit bonis, vadit in medio palatij ad lapidem vituperij. & consuetudo ciuitatis Romæ. vbi vadit ad leonem. qui stat in capite scalarum capitolij. & ibi nudus percutit lapidem. Et ista infamia facti non est paruī effectus. vt no. j. eo. l. nullam.

LEX XII.

1 Si te expilasse. † Condemnatus de crimine expilatæ hæreditatis. efficitur infamis: sicut condēnatus de furto. licet non sit proprię furtum. quia hoc crimen succedit loco furti. & est improbius quam furtum simplex. hoc dicit. secundùm intellectum doc. Sed do. Rapha. dicit q iste intellectus sibi nō placet. quia pro tali crimine datur actio in factum. vt no. in l. aduersus. j. fami. ercis. cun. quæ non infamat. Præterea non potest dici furtum improbius. Imò minus improbum quam illud quod fit viuenti. & dicit intentionem huius l. esse in contrariū. Vult enim dicere q ex sententia lata super hoc crimine delatoria criminis, licet nullam cōtineat condemnatione pœnę, non propter hoc solùm euitatur infamia: quia in actione furti quæ est famosa, non euitaretur. licet sentētia sit merè delatoria, & non contineat condemnationem pœnæ. sed bene euitat secundum eum propter aliam rationem: quia tale crimen nō est furtum. sed imò quia defecit furtum, & per cōsequens actio furti de re hæreditaria per crimē possessa, fuit prouisum de ista. Et tamen ipsemet postea apostillando lectu. suam, & non valendo bene respondere contrarijs dicit esse sequendum intellectū communem docto. per l. minimè. ff. de legibus.

LEX XIII.

1 Aquæ. † Increpatio paterna erga filium, ipsum non infamat infamia iuris, sed facti. hoc dicit. & hoc vltimum est verum secundùm Bal. quando deliberato animo, seu ex proposito, non autem ex calore iracundiæ pater erga filium profert verba vituperosa, & ignominiosa. aliās paucī reperirentur qui non essent infames infamia facti. quæ est maximi effectus. vt no. j. l. proxi. caueant ergo filij non irritare parentes.

2 ☞ *Tortus uel fustigatus post sententiam, & sic in pœnam, efficitur infamis.*

3 *Effectus infamiæ facti: & qualiter contrahatur?*

LEX XIIII.

1 Vllam. † Tortus vel fustigatus pro inuestigatione criminis, non efficitur infamis. hoc dicit. Et si non fuit postea secuta condemnatio. sed fuit relaxatus tanquam innocēs. secus si fuisset repertus culpabilis. & postea fustigatus in pœnam criminis: posito etiam q de crimine non fuisset condemnatus. sed fuisset incœptum ab executione. quod interdum fit quādo quis reperitur in flagranti crimine: nam capitur, & statim ponitur ad tormenta in pœnam: non pro inuestigatione, vel fustigatur. talis enim efficitur infamis ex genere pœnæ: non ex condemnatione ita intelligunt Doc. l. ictus fustium. ff. eo. & l. fustibus. j. eo. titu. Et sic tribus modis irrogatur infamia iuris. scilicet ipso facto in tribus vel quatuor casibus positis in l. j. in prin. ff. eo. Item per sententiam. vt in alijs casibus postea sequentibus in illa l. Item ex genere pœnæ non ex ipso delicto nec ex condēnatione, si facta non est. sed ex pœna vituperosa dummodo subsistat causa vera, propter quā fuit imposita. & in hoc differt iste casus à præcedenti. quia quando incurritur ex condemnatione, etiam si causa vera non sit, quia tamen sententia proveritate habetur, efficitur infamis. quia non potest contrarium probari. vt dixi §. eo. l. si furti. † In tex. ibi. [si sententia.] expone si pro quia. Nam si fuit positus ad inuestigationē criminis, clarum est q sententia nō præcessit. quia tortura debet præcedere sententiam. nō econuerso vult ergo dicere si fuit tortus vel fustigatus ad inuestigationem criminis, quia nondum erat lata sententia super crimine. non autem in pœna non est infamis secus si lata esset quia tunc fuisset positus in pœnam. & iste est verus sensus. In glo. j. in prin. ibi. [sed facti infamiam &c.] Tu dic contrarium. q nec infamiam facti, ex quo fuit repertus innocens. quia iniquum esset q ex hoc aliquod damnū pateretur. & probatur hic in ver. [nullam.] secundùm Bar. sed do. Raph. dicit glo. posse sustineri. quoniam ad torturam pro inuestigatione criminis non proceditur, nisi præcedentibus indicijs. & illa indicia inducunt infamiam facti. sed non placet. quia videntur purgata postquam non est repertus culpabilis. ideo Bar. melius dicit. † In glo. ibi. [repellitur à dignitate.] Ista glo. semper allegatur de duplici effectu quem habet infamia facti. Adde tertium. quia facit vt minor fides adhibeatur ex testimonio. licet ex toto nō expellatur. vt no. ff. ad car. l. iij. §. duæ autem sunt causæ. & aliquando repellit ex toto testimonio. vt in l. Cassius. ff. de sena. quando esset casus ab aliquo officio ex causa ignominiosa. Qualiter autē contrahatur infamia[b] facti, & de eius effectibus vide per Dy. in c. infamibus. de regu. iuris. libro vj. vbi melius declarat quàm alius.

3

b

2 ☞ *Pœnæ legales impositæ mulieri nubenti alteri uiro infra annum luctus mortuo priomo, an hodie sint sublatæ?*

LEX XV.

1 Decreto. † Mulier quæ maritum mortuum nō luxit lachrymis, nec veste lugubri, non efficitur infamis. Sed si nō luxit pudicitia viduali, quia infra annum alteri nupsit, tam ipsa quàm etiam qui sci
c enter eam accepit infamis efficitur. hoc dicit. & hoc q venit ex edicto prætoris. de quo in l. j. ff. e. vbi cauetur q mulier debet lugere virum per annum, & non transire ad secunda vota. aliās efficitur infamis. sed dubium erat qñ non transiuit, tñ in funere nō effundit lachrymas, nec induit se veste lugubri, cū tñ facilè hoc posset. quia potius gaudet de morte viri quā tristetur. qđ appareret per aliqua indicia an ex hoc efficiat infamis. declarat ista lex quod non. & sic venit ad declarationem edicti prætoris positi in
2 l. j. ff. eo. † Hic est vna glo. quæ quæritur vtrum hodie attenta au
d thoritate apostoli dicentis quod mortuo viro[c] nubat in domino. & etiam iuris canonici eam approbantis. in ca. dominus noster. de secund. nupti. sint correctæ pœnæ legales quæ imponuntur mulieri

mulieri transeunti ad secunda vota infra annū luctus. vt est pœna infamiæ, vt in hac l. & aliæ plures de quibus in l. j. j. de secunup. & tenet q non sint correctæ. quia dicta authoritas intelligitur q posit nubere sine peccato. nam viuente viro legata est ei: nec ei licet ad alium virum transire sine peccato mortali. ipso vi rò mortuo est soluta lege viri. & potest nubere sine peccato. qđ autem non patiatur pœnas legales quæ nō fuerunt impositæ ratione peccati, sed alia ratiōe. vt euitetur incertitudo prolis, quia posset parere tali tempore quod esset dubium vtrum filius esset primi mariti, vel secundi. dicit hic Bal. per dictum apostoli non probari. quia licet possit sine peccato mortali mulier ad secunda vota transire, & infra annum luctus, non propterea sequitur q possit euadere pœnas legales. Vnde nō fuit intentio apostoli dispositionem legis in hoc mutare. & istam opi. multi legistæ sequuntur. sed in l. j. j. de secundis nup. tenet cōtrarium. ne mulier nubens authoritate apostoli permittentis, remaneat decepta. qđ esse non debet. vt l. in commodato. §. sicut. in fi. ff. commo. & istā opi. sequitur Bar. in d. l. j. & etiam Inno. & alij Canonistæ, qui dicunt quod pœnæ quas mulier incurrebat de iure ciuili propter nimiam festinātiam: quia infra annum luctus nubebat, sunt sublatæ propter dictam rationem: sed aliæ quas incurrit etiam si nubat post annum. vt in l. ij. j. de secun. nup. & per multas alias ll. illius titu. non sunt sublatæ: quia illic fuerunt impositæ in fauorē filiorum primi matrimonij, nō propter delictū mulieris: vt quia faciat rem prohibitam. Et huic distinctioni multi doc. adherent. sed Bal. tenet primam opi. in d. l. j. hic verò dicit se voluisse consiliū Cy. de fur. & Pau. de Liaza. qui consulebant quod si non poterat sequi perturbatio sanguinis ex nuptu mulieris: puta si post quatuor vel quinq menses à morte viri, nupsit: nam tūc proles quæ postea nascetur ex ea, non potest esse primi viri: sed secūdi. vel fortè primus vir mortuus est in absentia. & steterat per annū vel vltra quod nō fuit reuersus. nam tunc si statim etiam nubat, proles quæ nascetur non poterit esse primi viri, sed secundi. vt l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Isto casu non incurrit dictas pœnas: licet olim incurreret: quia lex simpliciter loquebat. Sed si posset esse vtriusq viri: tunc incurreret etiā dictas pœnas. quę distinctio satis est rationabilis. Et isto anno fui interrogatus de ista q. & nolui cōsulere propter diuersitates opi. Alberi. in d. l. j. dicit se vidisse practicare dictum Innoc. & eius distinctionē. Sed secundùm conscientiam meam puto veriorem esse glossam istam. quia nec ad apostolum nec ad conditorem canonis pertinet corrigere ll. ciuiles. vbi non est quæstio de peccato, sed de bonis moribus.

a ☞ *quis negauit scripturam scriptam esse de manu sua cum iuramento, iudex ad cōuincendū ipsum de periurio & falsitate potest*
a *compellere ipsum ad scribendum. vt fiat comparatio literarum No. etiam secundū Bal. q condemnatus de damno dato non est infamis. tamen hic nō erat condēnatus.*

2 ☞ *Qui pacisitur data pecunia super criminibus famosis, b an habeatur pro confesso & conuicto per sententiam? Confessio extraiudicialis in crimminibus regulariter nō facit plenam fidem, sed indicium ad torturam. & quid in iudicio?*

LEX. XVI.

1 Vstibus. † Ista lex fuit superius in alijs legibus huius tituli declarata. hoc dicit. Fustigatio irrogat infamiam, si fiat in pœnam criminis famosi. hoc dicit. Intellige etiam non præcedente sentētia diffinitiua. vt quia fuit repertus in flagrāti crimine: & sic erat crimen notorium. tantùm ergo valet interlocutoria lata causa cognita facta executione pœnæ quantùm sola diffinitiua, etiam executione non facta. ita intelliguntur ista l. & l. ictus. ff. eo. titu.

2 ☞ *Iudex potest facere aliquas experientias ex suo officio, ad reperiendum crimen.*
Si quis negauit scripturam esse de manu sua cum iuramento, potest iudex ad conuincendum ipsum de periurio & falsitate compellere ipsum ad scribendum, ut fiat comparatio literarum.
Condemnatus de damno dato, non est infamis.

LEX XVII.

1 Verbum. † Interlocutoria iudicis lata sine causę cognitione, non infamat. hoc dicit. cū l. interlocutio. j. e. & hoc de infamia iuris. sed infamiā facti videtur importare. vt ibi. [verecūdiam onerare &c.] Et pone casum secundùm secundam positionem glo. q iudex dixit vni ex litigatoribus qui nimis garrulabat, siue præuari cator, vel calumniator. sicut audiui à Baldo q Papa in publico consistorio semel dixit Oldrado de Laude. Nam videbatur ex hoc infamatus, quia condemnatus de prævaricatione vel calūnia, est infamis. vt ff. eo. l. j. Sed illud est verum. quando esset cōdēnatus per diffinitiuā. & sic causa cognita. sed hic fuit interlo-
2 cutoria non continens condemnationē: sed enunciationē. † Ex prima verò positiōe gl. no. secundū Bal. q iudex pōt facere aliquas experientias ex suo officio ad reperiendū crimē. Ideo si ali-

¶ Cōpellere. Adde Bal. in l. cōparatiōe. j. de fide instru. licet bar. cōtra. i l. cōtractus. eo. ti. adde tñ q opi. Bal. Alc. d imo. in d. l. cōtract⁹. cōtra Bar. dicit verū. Frā. Cur.

b ¶ Vexationē. Adde q etiā in bñficialib⁹ licitē qs redimit, nec cōmittit simoniā. ita do. Mar. sozi. i cōsil. xv. incip. Visis publicis instrumentis. col. ix. versi. quintò.

c ¶ Omnes vsurarij. Adde c. infames. §. porrò. iij. q. vij. Abb. i c. inter. dilectos. in iij. no. de excess. prælā. Abb. in c. debitores. de iureiurando. Ant. de bu. in c. Raynutius de testa. Bal. in c. j. de iureiu. Ioā. de ana. in c. quā pernicioſum. de vſur.

LEX. XVIII.

1 On damnatos. † Nō damnatus de crimine famoso est infamis, sed etiā pactus per pecuniā. secus si sine pecunia, vel si iureiuran. res decisa est. h. d. Declara hoc. vt in l. athletas. §. fi. cum. l. seq. ff. eo. In tex. ibi. [iniurię.] dic vel furti, aut vi bono. rap. vt in l. j. ff. eo.
2 & in d. l. athletas. † In text. ibi. [sed pactos quoque.] Ratio est. q quia qui paciscitur data pecunia super talibus crimināibus habet. pro confesso & conuicto per sententiam. vt l. quia videt. ff. eo. licet transactio fuerit facta extra iudicium. & regulariter confessio extraiudicialis in crimināibus non facit plenam fidem: sed indicium ad torturam. vt no. in l. capite. quinto. ff. de adul. Et si fiat in iudicio, non facit quem haberi pro condemnato. imò requiritur expressa condemnatio. vt in l. si confessus. ff. de custo. reorū licet in ciuilibus habeatur pro condemnato. vt l. j. infra de confessis. Sed in casibus istis est speciale. & ista confessio licet resultet ex actu extra iudiciali: tamen habetur pro iudiciali cōfessiōe & etiam vltra hoc habet pro condemnatione. In text. ibi. [pro mala cōscientia.] hoc in dubio. sed si probaret aduersarium fuisse potentem, qui potuit metū inferre, & se fecisse transigere per timorem, ex ista transactione non infamaretur: quia potius vide
b retur facta ad redimendam vexationem [b] suam. quam pro mala conscientia criminis. vt probatur in l. serui ob violatum. infra de adul. secundùm Bal. quod tene menti.

LEX. XIX.

1 Nterlocutio. † Ista lex dicit idem qđ l. verbum. §. eo. & pone casum qđ ductus est quidam captus de nocte per familiam potestatis ad iudicem, quem cum iudex sciret esse vitiosum, dixit ei incontinenti tu ex vnus ribaldus, & habeo quotidie querelam de factis tuis, sed volo tibi parcere p ista vice. Sed si de cætero duceris ad me, castigabo te taliter quod eris cæteris in exemplum. Dicit ista lex quòd ista verba non infamant. quia dicta sunt causa corrigēdi, nō infamādi. Sic ergo no. q admonitio iudicis vt quis ad meliorē vitā se cōformet, nō infamat. h. d.
2 ☞ *Statutum quod minor, uel mulier non possit contrahere sine præsentia duorum consanguineorum bonæ uitæ & famæ: si adhibeantur consanguinei usurarij, quod non ualeat contractus.*

LEX. XX.

1 Improbum. † Breuis est. & non summatur. per hanc. l. patet secundùm doc. to. quod omnes vsurarij [c] sunt hodie infames infamia iuris: cum omnis vsura sit hodie improbata. sed
c reprobata nō erat iure isto, si non excedebat summam taxatam à l. eos infra de vsur. & de illa quæ excedebat loquitur lex ista. Et sic siue teneat altare paratum, & sic est publicus vsurarius, siue occultus, est infamis ipso facto: non per sententiam. secundùm glo. quam no. quia iste casus non ponitur in edicto prætoris. de quo in l. j. ff. eo. vbi enumerantur casus in quibus incurritur infamia ipso facto siue sententia. in princ. illius. l. in fin. Sed per istam additur alius casus. Si tamen esset occultus vsurarius: requireretur sentētia declaratoria nō tñ oriret infamia ex illa, sed ex crimine præcedēte per sentētiā. declaratoriā. non sic qñ incurritur infamia per sententiā. quia non oritur ex crimine, sed ex sententia. ideo si vsurarius fuisset receptus in testē, & postea declaratus foret vsurarius, testimoniū præcedēs irritaret. qa tpe lati testimonij erat infamis: nō sic si oriret ex sñia. et dicit Bal. q

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Doli capaces. Qui dicantur doli capaces. Vide per Doc in c.j. de deli. puero. car. in clc.j. de homi. doc. in c.j.§. quia verò de regu. libro vj. Lap. allegat cxciij.

b ¶ Idonea vel sufficiens. Adde Bar. in l. prætoriæ. 14. ff. de prætoriis. Angel. in authē. de executore. in prin. Oldra. in suo cōsil. lxviij. intelligetamen q̄ etiam intelligitur sine fideiussoribus, licet sint apposita dicta verba ratione subiectæ materiæ ita Anto. de Bu. in c. fi. de resti. spo. quem refert & sequit Alexander de Imo. in consil. xxxv. col. ij. versic. circa tertiam. in iij. volu. Franc. Cur.

posito q̄ pœnitētia ductus restitueret post eā vsuras: nihilominus remanet ifamis: qua infamia fuit inflicta ossibus, & perpetuò durat etiā post peractam pœnitentiā. sicut post finitam pœnam. vt §. e. l. ad tempus. & hoc tene mēti, quia vsurarij sunt in magno periculo propter hoc. Et si instruerētur hæredes à fratre meo, facerent mihi competere querelam inofficiosi: tanquam turpi persona hærede instituta. vt in l. fratres. j. de inoffi. testa. † Facit etiam si statutum dicat q̄ minor, vel mulier nō possit contrahere sine præsentia duorum cōsanguineorum bonę vitæ & famæ: q̄ si adhibeantur consanguinei vsurarij non valeat contractus: quia nō sunt bonæ vitæ nec famæ. Imò prodigi famæ ipsorum secundùm Bal. licet Iac. But. videatur dicere contrarium q̄ verba statuti debeant intelligi de hominibus discretis & cautis. & tales vsurarij sunt magis cauti quàm alij. sed Bal. truffatur de ista interpretatione. imò verba debent intelligi vt sonāt.

2

3

Et adde quod notat Bal. j. de iureiurā. l. in bonæ fidei. per hanc l.

LEX XXI.

1 SI fratres. † Minor xxv. annis exercens artem ludicram, non efficitur infamis. hoc dicit. Secus in maiore, vt in l. prima. in princi. ff. eo. non ergo reputabatur hoc crimen in minore. sicut nec negligentia non petenti tutorem, vel nō facienti vindictam de morte defuncti. vt j. si aduer. deli. l. fi. & ex qui. cau. in fine. resti. est necess. l. j. & sic non indiget restitutione. sed alia delicta bene cadunt in

a minorem sicut in maiores, si sunt doli capaces. a licet interdū minor pœna eis imponatur ratione ætatis. vt in l. auxilium. §. in delictis. ff. de mino. & no. §. eo. l. iij.

LEX XXII.

1 IDem rumpens. † Condemnatus in actione pro socio de fide rupta, est infamis. Idem in quibusdam alijs actionibus orientibus ex contractibus depositi & commodati. vt in l. j. ante fin. ff. eo. in istis tamen actionibus ex contractu orientibus requiritur sentētia. nec sufficeret transactio ad irrogandā infamiam. vt l. in actionibus. eo. titu. licet secus in orientibus ex delictis. vt §. eod. l. non damnatos. & ibi no. in glo. j. in fi. In tex. ibi. [suo nomine.] id est ex contractu celebrato cum eo. secus si hæreditario nomine. & ex celebrato cum defuncto. Item secus si procuratorio nomine. Non sunt alia.

De procuratoribus. *Rubrica.*

2 §¶ Litis contestatio legitimat personam procuratoris, sicut cautio rati.
Procuratoris persona qualiter etiam legitimetur per interlocutoriam iudicis, & non compellatur cauere de rato. & quid si probetur contrarium?
3 *Cautio quando intelligatur cum fideiussoribus?*
4 *Procurator comparens coram arbitro, si de ipsius mandato dubitatur, quòd non teneatur cauere quòd dominus habebit ratam sententiam arbitri, nec ipse dominus tenetur eam ratam habere, si uult soluere pœnam: & si litigaret coram iudice, non tenetur cauere, quòd habebit ratam sententiam, sed factum ipsius procuratoris sic.*
5 *Quando dicatur esse dubium de mandato, ad hoc ut procurator admittatur cum cautione rati. & nume. 6.*
6 *Procurator actoris si non habeat mandatum, cautius est quòd admittatur cum cautione rati. si nulla aut parua sit iniuria reo, cum sibi sit cautum de sua indemnitate.*
7 *Qualiter probabit procurator de mandato?*
8 *Procurator actoris quando est certum quòd habet mandatum admittitur etiam sine cautione rati: sed si constat quòd non habet, non admittitur etiam cum cautione rati: ni si sit coniuncta persona, & in quibus casibus admittatur, & quid operetur cautio rati?*

LEX I.

1 CAutio. † Procurator actoris cauet de rato, quando est dubium de eius mandato. hoc dicit. Sed procur. rei cauet de iudicato soluendo, etiam si nō sit dubium de mandato. vt in l. j. de satisdan. Et quę sit ratio diuersitatis. dic vt ibi no. & in l. non solùm. §. qui alieno. ff. eo. & ibi

2 plenè per glo. de materia huius l. † In tex. ibi. [tunc exigitur.] dic scilicet ante li. conte. posteà verò non cōpelleretur cauere: si simpliciter fuit admissus. quia litis cōtestatio legitimat personā procuratoris, sicut cautio rati. vt ff. e. l. Pomponius. §. ratihabitionis. & l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infe. Est etiā tertius modus legitimandi personā procuratoris, scilicet per interlocutoriā iudi. si pronūciat ipsum habere legitimā personā ad agendū. & tunc etiā non compellitur de rato cauere. de hoc dic vt no. j. eo. l. licet hæc tamē vera. nisi probetur contrariū, q̄ mandatū non habeat. vel dic q̄ hic nō prodest allegāti quousq; lis durat, postquā legitimata est persona. sed ea finita, tūc nō obstāte legitimatione prędicta potest opponi & probari q̄ mandatū non habebat. quod dic vt no. in d. l. licet. in gl. magna in prin. ibi. [quare dicitur actiuè & passiuè.] vide qd̄ no. per hanc glo. in l. ij. circa fi. ff. de duoreis. per Bar. in duplici significato nominum verbalium. † In gl. ibi j. [de ver. signi. l. sancimus.] dic q̄ quādo verbū cautio profertur à l. prætoria, intelligitur cū fideiussoribus. vt in l. j. de prætostipu. & sic sumitur cautio pro satisd. Si verò à lege ciuili, intelligitur de simplici cautione sine fideiussoribus. vt d. l. sancimus. nisi

3 addatur verbū idonea, vel sufficiens. b vt l. si mandato. Titij. §. fi. ff. man. & in l. si debitori. ff. de iudi. Lex autē ista est ciuilis, tamē ista cautio originaliter fuit inuēta ab edicto prætoris. & ad illud habuit hic respectū imperator. ideo illud verbū sumit̄ pro satisdatione sicut in originali edicto prætoris. vel sumitur in significato cōgnali, nō speciali. secundū glo. Nā sub isto generali vocabulo plures species cōprehenduntur, scilicet cautio satisdatoria cū fideiussoribus. & cautio simplex sine fideiussoribus. Si ergo sumatur in significato speciali, ponitur pro satisdatione. si autē ge-

4 nerali, non obstat contrarium de l. sancimus. † In glo. ibi. [l. non distinguemus.] §. pe. Tu dic melius q̄ procurator cōparens coram arbitro, si de ipsius mandato dubitatur, nō tenetur cauere q̄ dominus habebit ratā sententiā arbitri. Nam nec ipse dominus tenetur eam ratam habere, si vult pœnam soluere. & quia etiā si litigaret coram iudice, nō tenetur cauere isto modo q̄ dominus habebit ratam sententiā. sed q̄ habebit factum suum ipsius procuratoris, scilicet q̄ litiget coram arbitro, vel iudice, vel q̄ habebit ratum compromissum. & ita declaratur per glo. in illo §. pen.

5 Tene mēti. † In glo. ibi licet reus negaret, & procurator cōfiteretur se nō habere mandatū ab his, non diceretur esse dubiū vel incertum de mandato: quantùm ad hoc vt admittatur cū cautione rati. imò certū est de non mandato. & sic non admitteretur, etiā si vellet de rato cauere: nisi esset coniuncta persona quæ admitti tur. etiam si constet eam, nō habere mandatū. vt j. eo. l. exigendi. & ff. eo. l. sed & hæ. in prin. dummodo non constet de contraria voluntate dñi. vt in l. Pompo. §. fi. eo. titu. Bar. & Doc. quasi oēs videntur reprehēdere hanc glo. in contrariū vult q̄ etiam si procurator nullam fidem facit de mandato plenā, vel semiplenam, sed solùm asserit se habere, & reus negat, q̄ propter hoc dicitur effici res dubia. & sic admittatur cū cautione rati. Nam ex hoc sequeretur q̄ negatio noceret ipsi reo neganti. quia si nō negaret, non admitteretur procurator cum cautione rati, quando nullo modo probet. quia paria sunt non esse, & non apparere. vt in l. duo sunt Titij. de testa. tute. & in l. in lege ff. de contrahen. emp. Et sic diceretur esse certum de non mandato, sicut si confiteretur non habere: sed negatio facit rem dubiam ad commodum negantis. non autem ad incommodum. & ita loquitur. l. quam glo. allegat. Prætereà quando actor nihil probat, & reus negat, non dicitur res esse dubia: imò clara pro reo, vt simpliciter absoluatur. vt in l. qui accusare. §. de eden. & tunc dicitur dubia quando actor semiplenè probat: quo casu reus non absoluitur simpliciter. sed defertur iuramētum vel sibi, vel actori, propter dubium.

6 vt l. admonendi. ff. de iureiuran. † Ideo concludunt Doc. q̄ tunc dicitur esse dubium de mandato reo negante, & procuratore asserente, quantùm ad hoc vt admittatur cum cautione rati: quando procuratori aliquam fidem facit de mandato, sed non plenā: vt quia habet vnum testem, vel literas domini non authenticas, vel quia sunt penes eum instrumenta causæ, ex quibus resultat aliqualis præsumptio. ar. eius quod no. in l. fi. j. de pac. conuen. & tunc admittitur cū cautione rati. aliās nullo modo. & dicunt hoc probari in simili. in l. iij. §. causæ. ff. de carb. edic. Iac. But. tenebat glo. simpliciter. & do. Rapha. ipsum sequitur. quia si procurator affirmat, & reus negat, nec est certum q̄ habeat, nec etiam q̄ nō haberet. vtrunq; ēm est possibile ergo dubiū est vel incertū. & si ita est, locus est huic l. Prætera si re vera habet mādatum fit iniuria

iuria domino si non admittitur. & contra hanc iniuriam nō prouidetur. Sed si non habeat, tunc posito q̄ admittatur cum cautione rati, aut nulla, aut parua, fit iniuria reo: cū sibi sit cautū de sua indēnitate. ideo cautius est in dubio falsum procura. admitti cū cautione rati, postquam reus ex hoc non dānificatur, quā ipsum repellere: etiam si cauere velit. cū sit possibile q̄ mandatum habeat. & sic fieret iniuria domino. & ad ipsum non prouideretur si nullam fidem faciat de mandato etiam semiplenam, postquā asserir se habere: & de contrario non cōstet. si vult cauere, debet, admitti. quæ opi. satis placet. postquam est. de. mente. glo. Et ad contrarium de l. actor. j. de proba. facilè respondetur. quia ibi reo neganti nullo modo prouideretur si actor admitteretur per cautionem rati. & vide istam. q. in Spe. eo. tit. §. ratione formæ, q̄ ibi

7 habetur in addi. † Sed restat dubium difficile. qualiter probabit procura. de mandato. dicit Pet. quòd nō potest probare nisi per instrumētum celebratum inter se & dominū. quia reus illud instrumentum poterit producere contra dominū: si habebit pro se sententiam, non possit venire contra eum si sit celebratum cum

a eo: & faciet fidem contra eū. Si velit probare per testes, a non deberet audiri reo contradicente. quia examinatio testium fit inter procuratorem & reum. & sic non faceret fidem contra dñm, qui non fuit ad hoc citatus. Vnde si admitteretur procur. & posteà obtineret sentētiā, & dñs nollet eā habere ratā, & diceret se nō de disse mādatū nō posset reus se ex illis testib⁹ iuuare cōtra dñm, cui prætiudiciū non faciunt. vt j. res inter alios acta. per totum. et ita tenet Pet. Sed Gul. de cug. contra. per l. si procu. absentem. ff. eo. vbi dicit esse casum. quod etiam tenet Bar. Et ad rationē Pet. respondet qd̄ imò attestationes receptæ inter proc. & reū faciēt fidem contra dñm, quia in hoc dubio procurator habuit legitimam personā ad faciendū hoc declarari. sicut in simili qñ opponit exceptio incōpetentiæ iudi. ipse iudex habet in dubio legitimā personā pronūtiandi se iudicē. & posito q̄ non sit, pnuntiatio facit ipsum iudicē: si nō fuit appellatū. l. si quis ex aliena. ff. de iudi. Quæ similitudo est satis extranea, & cōtra omne debitum rōnis. q̄ factū procuratoris falsi facientis examinari testes, possit facere prætiudiciū dño absenti. vt sic sibi noceat sententia lata q̄ reo, nisi probet falsitatē testiū per. l. in causæ. §. j. ff. eo. Ideo opin.

* Pet. maiore vtitur ratione & æquitate. Nec ob. l. si procuratorē. ff. eo. dum dicit literis eius approbatis. nā debet intelligi. s. per cō fessionē rei qui cognoscit literam dñi. sed si negaret, non posset probari per testes q̄ sint scriptæ manu dñi, quantū ad hoc vt procura. admittatur. bene tamen testes faciunt indicium vt admitta tur cum cautione rati, non autem sine cautione rati. licet Guli. alij qui tenent aliam opi. velint q̄ admittatur etiam sine cautione. In gl. ibi. [respondeo sic.] dic tū non remanebit cautio prætoria. quæ requirit fideiussorem: sed potius erit conuentionalis.

8 vt l. in stipulationibus. cum ibi notatis. ff. de verbo. oblig. † In gl.

* ibi. Item distingue. dic q̄ in primo casu qñ est certum quòd habet, quia plenè probauit, admittitur: etiam: sine cautione. vt in d. l. si procuratorem. & l. ne satisdatio. rem rat. hab. licet in contrarium faciat. l. si sine. §. cum autem. eodē titul. vbi patet quòd etiam tunc vtilis est cautio rati. quia licet dominus de iure non posit venire contra postquam dedit mandatum: potest tamen venire contra de facto. & sic committeretur stipulatio cōtra procurato. & eius fideiussores ad expensas litis: quia eas non recuperant à domino posteà veniente contra de facto. Sed si cautio non est præstita, non habet reus regressum contra procuratorem, postquam ostendit mandatum quia non tenetur ex eo qd̄ dominus de facto fecit. & ille text. semper fecit me dubitare. dic vt ibi tetigi. nam video quod etiam do. Raph. dubitauit. quia dicit arg. contra. in d. l. si sine. §. cum autem. & non soluit. Item qd̄ suprà dixi procedit quando mandatum est legitimum & sufficiens: aliàs haberetur pro non mandato. & non admitteretur sine cautione. vt l. illud. in fi. cum l. seq. ff. de mino. Item procedit quando non dicebatur mandatum fore reuocatum. quia tunc mandatum prædictum, licet probatum reuocaretur in dubium: & sic debent cauēri. vt l. vulgo. ff. de admi. tuto. In secundo verò membro quando constat quod non habet: non admittitur: etiam si velit de rato cauere. Fallit in coniuncta p̄sona vt §. dixi. Item in casu l. non tantum. ff. de appella. Sed ibi potius suo nomine appellat quam nomine condemnati, vt ibi patet. In tertio verò casu quando est dubium, admittitur cum cautione rati. Fallit in casu l. quæ ita. §. j. ff. ad Trebel. per a rationē de qua ibi. Item fallit in eo qui velet agere procuratorio nomine ad exigendum pecuniam. Nam oportet q̄ plenè probet mandatum: nec admittitur cum cautione rati. vt no. in l. non solùm. §. quæ alieno. ff. eo. per glo. quod etiam tenent Doc. exceptio Bar. qui tenet contrarium in l. si sine. ff. rem ratam habe. dic vt ibi Paulus.

¶ Testes. Adde Ang. in cōsi. cxcj. & adde q̄ mandatum ad cō trahēdum matrimonium probatur per testes. & hæc est cōmunis opi. secundū Alex. de Imo. in cōsilio cxlix. col. pe. ver. nec dicatur in v. volumi. Francis. Cur.

2 §¶ *Pœna si uenit applicanda parti, dicitur causa ciuilis, sed si fisco, dicitur criminalis: & an in ea posit interuenire procurator?*
3 *In causa appellationis an sit præstanda cautio de iudicato soluēdo, si fuit præstita in causa principali, & quid si non fuit præstita, sed post litem contestatam fuit legitimata persona procuratoris rei?*

LEX II.

1 CVm rem. † In causa pecuniaria principali vel appellationis, potest interuenire pro

2 curator. hoc dicit. † In tex. ibi. [rem pecuniariam esse dicas.] dic quia fuit actum ex contractu vel quasi ad pecuniam vel rem æstimabilē per pecuniam, vel ex delicto vel quasi ad pœnam applicandam parti. & sic dicitur causa ciuilis: in qua sine dubio pōt interuenire procurator, tam in causa principali, quàm appellationis. vt l. j. §. vsus. ff. eo. Si verò ad pœnam applicandam fisco, & sic erat causa criminalis. vt no. in l. agraria. de ter. mo. tunc est dubium an possit interuenire procu. & glos. videntur sentire q̄ sic. quia volunt q̄ quando imponitur pœna

* à relega. infrà possit interuenire. Secus si suprà. vt no. in l. seruū quoq;. §. publicè. ff. eo. alter. contra argu. huius textus. à cōtrario

* sensu. dum vult quod ideo hic admittatur quia erat pecuniaria, id est ciuilis. Si verò criminalis, licet pœna esset pecuniaria, tunc secus. vt innuit hic. & ita tenet Pe. dic vt no. in l. pe. §. ad crimen. de publi. iudi. In tex. ibi. [solennibus impletis.] dic glo. intelligit, id est præstita cautione vel satisdatione de iudicato soluendo. & tunc ista mulier quæ queſiuit ab Imperatore, erat rea. vel dic de rato si non probaretur mandatum. & tunc erat actrix. & lata fuit

3 sentētia pro se à qua aduersaria appellauit. † In glo. super verbo. [appellationi.] oppo. vt in glos. contra tex. q̄ non sit præstanda cautio de iudicato soluēdo in causa appellationis. quia si fuit præstita in causa principali, durat in causa appellationis. & sic superflua iterū interponeretur causa. nam debet durare quousq; causa fuit finita. sed si non fuit præstita, tunc si post lit. conte. fuit legitimata persona procuratoris rei, vt amodo non possit compelli præstare dictam cautionem, sicut nec cautionē rati. vt l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. eo. ita sentit gl. quam no. propter hoc glo. soluit tribus modis. primo quod hic non erat causa appellationis. sed principalis. & non erit lis contesta. & dum dicit appellationi. exponit, id est interpellationi. Sed truffa est. quia destruit literam. Vnde soluit secundò. q̄ in causa principali non fuit præstita: quia iste maritus in illa causa non interuenit. sed nūc interuenire vult in causa appellationis. Vnde necesse habet legitimare suam personam quæ nunquam fuit legitimata. vt in l. ij. de cō sor. eius. lit. Nam contestatio precedens non legitimat personam procura. posteà interuenientis. & ista est satis bona. Vel tertiò potest intelligi q̄ interuenit & satisdedit. Tamē illa satisdatio finit per sententiam: quia non habet effectū nisi in sententia illius iudicis, coram quo fuit interposita. quia illi tantùm sententiæ videntur fideiussores se subiecisse: cum agitur ab illa sententia, & fuit appellatum. & sic non transiuit in rem iudicatam, & fideiussores sunt liberati: quia posito q̄ per iudicem appellationis confirmaretur illa sententia, non mitteretur executioni illa sententia prima. sed secunda. vt l. furti. §. j. & ibi no. ff. de infa. & illi secundi fideiussores se non subiecerunt. & de hoc est casus in l. cum apud Sempronium. ff. iudi. sol. & in l. iij. in princi. ff. eodem titu. Ideo necesse erat eam renouare. argu. in l. si filius fami. ff. de dam no infecto. ita vult ista glos. Breuiter dic de isto articulo, vt plenè no. in dicta l. cum apud. ff. iudi. sol. per Barto. quæ est singularis. In fin. glo. ibi. [sed curator non.] Ratio diuersitatis est. quia procurator datur à minore, & potest reuocari pro libito voluntatis. sed curator datur minori. & non potest reuocari per minorem. & ideo de minori agitur prætiudicio. quia posset maritus damnificare vxorem, si esset eius curator legitimus. Et ab ea non posset reuocari. Non sic si est procurator.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Prima citatio. Ad de de hoc & dic vt p Barb. in consil. xviij. colum. iij. in j. volu. Francis. Cur.

b ¶ Contumacia procuratoris. Adde Bar. in l. cum à matribus. C. qui petāt tutores. Bald. in l. si procurator. ff. de condi. inde. & in l. ff. ll. quis ius dicen. non obtem. & quando contumacia procuratoris noceat dño. vide per Alex. de Imo. in cōsi. xlix. col. ij. ver. & si procurator. & in cōsi. xcv. col. iiij. & v. in ij. vo. & in consi. lxxxiiij. in fi. in j. volu. & ibi quid de machinatione. Francis. Cur.

c ¶ Mulier non potsit esse. Adde gloſ. in c. non ſolent. ij. q. vj. & gl. in c. dilecta. de cōfirm. vti. vel inutili.

d ¶ Nō poteſt eſſe procurator Adde Arch. in c. ſcriptū. vj. q. iij.

¶ *Prima citatio, an poſsit incipere à procuratore rei?*

Iudex poteſt amouere ab adminiſtratione, illum qui contumaciter abeſt, & dominum non defendit, & quid in procuratore?

Contumacia procuratoris, quando noceat domino?

LEX III.

Vm qui. † Ex contumacia adminiſtratoris poteſt ipſe ab officio remoueri vel contra principalem admiſſionem in poſſeſsionem ex primo decreto peruenīri. hoc dicit. iſta l. multum ſingularis ſecundùm Barto. Aliſ contra. quòd propter ſolam contumaciā procura. poſsit procedi admiſsionē. ſed debet requiri ipſe dominus abſens iteratò. & eius amici & conſanguinei. & ſi nullus comparet ad defendendum, fit miſsio ex eo quòd non defenditur. & hoc probat iſte tex. dum dicit. [deliberauit autem prætor, ſi non &c.] Sed ſi opin. Barto. eſſet vera, non expediret aliam deliberationem facere. ſed ſufficeret procuratorem non comparuiſſe, neq; defendiſſe. & hæc opi. placet. quam tenet domi. Raph. † Nota. primò ſecundùm Barto. quòd prima citatio[a] poteſt incipere à ,pcuratore rei, facit l. ſolent. de alimen. & ciba. lega. & hoc quando habebat legitimum mandatum ad cauſas, vel generale, vel ſpeciale in hac lite. Sed gloſ. in capitu. cauſam. de do. & contuma. dicit primam citationem debere fieri de ipſo principali. & ſi non comparet, poteſt poſteà citari procurator. & dicit Barto. quòd ſine dubio iſta practica melior eſt. Sed dic quòd iſtud procedit principali exiſtente in ciuitate, vel prope. ita q; de facili poteſt citari, aliàs poſſet procedere ſimpliciter primum dictum. facit l. j. §. primo. vel ſecundo. ff. de libe. agno. † Nota. ſecundò quòd iudex poteſt amouere ab adminiſtratione illum qui cōtumaciter abeſt. & dominum non defendit. ſed hoc videtur habere locū in tutore, vel curatore, vel alio legitimo adminiſtratore. Nam illi ſicut dantur à iudice, ita poſſunt à iudice remoueri. non ita videtur in procuratore. quia ille non datur à iudice, ſed à parte. ideo non pertinet ad iudicem alicui prouidere de procuratore. † Not. tertiò quòd contumacia procuratoris[b] nocet domino in his quæ ſunt modici præiudiciꝫ, ſcilicet vt peruenīatur ad miſsionem ex primo decreto contra dominum. non in his quæ ſunt magni præiudiciꝫ, quod peruenīatur ad ſecundùm decretum. vt l. hoc amplius. §. fi. de dam. infect. ſecundùm Barto. Tu dic melius, vt §. dixi. quod hic non peruenītur ad primum decretum propter ſolam contumaciam procuratoris. & vide hoc quod nota. in Specu. de actore. §. primo. verſi. ſed quæritur vtrum pater.

1 2 3 4

a b

¶ *Procurator actoris, an poſsit repelli ab agendo, ſi non habet etiam mandatum ad defendendum in cauſa reconuentionis?*

LEX V.

Ctionem. † Procurator actoris non admittitur ad agendum, niſi defendat dominum in cauſa reconuentionis. hoc dicit. Venio ad caſum. In tex. ibi. [ſi non eum defendat.] dic. dum tamen defendere poſsit arbitrio boni viri, vt in cauſa ciuili mouēda per reum contra dominum. ſed in criminali non tenetur defendere. quia non poſſet etiam ſi vellet. ſecundùm Pet. & Cyn. † Item videtur quòd debeat habere mandatum ad defendendū in cauſa reconuentionis. aliàs non cenſetur mandatum legitimum, & contra inſtrumentum poſſet obiſci. vt nota. in Specul. eo. titu. §. j. verſi. Item exigitur quòd licet habeat. In gloſ. ibi. [ſi reus ſtatim agere vult.] dic ſcilicet ipſe reus, id eſt ſtatim reconuenire. ſi autem nō ſtatim, ſed ex interuallo. tunc glo. vult quòd procurator actoris debeat cauere cum fideiuſſoribus de defendendo, quando reus vellet agere. Pet. contrarium dicit. quia hoc non reperītur iure cautum. & quia ſequeretur abſurdum, quòd eſſet in poteſtate rei procuratorem actoris ſemper repellere. dicere enim ſe velle reconuenire dominum in mille marchis auri. & ſic non reperiret procura. qui vellet pro eo fideiubere. Glo. verò in l. ſed & hæ. §. defendere. ff. eo. limitat quod hic dicit glo. vt procedat quando reus nō haberet iura ſua in promptu. vt nunc poſsit agere. & de hoc facit fidem iudici. nam æquitas ſuadet vt ſibi prouideatur, & iudex poterit ſibi ſtatuere certum tempus infra quod agat. argu. l. ſi quis libertatem. poſt medium. ff. de peti. hęreditā. quod ſi non fecerit, liberati ſint fideiuſſores. Sed ſi non oſtēderet iuſtam cauſam quare nunc non agat, locum habet opi. Pe. & iſtam videtur tenere Barto. & dicit eſſe caſum. in l. j. j. de ſatiſ. quòd teneatur cauere. facit l. & ideo. §. ſed ſi pater. ff. rerum amotarum. iuncta l. j. §. ſed cùm poſsint. ff. de colla. bono. Et notandū quod cum incipit defendere: tenetur cauere de iudicato ſoluendo, tanquam procurator rei. in qua cautione continetur clauſula de defendendo in tota l. Pe. autem ad illam l. j. de ſatiſ. reſpondet. ſed diſtinctio de qua ſuprà communiter approbatur.

1 2

LEX VI.

Eum criminis. † Accuſatus vel inquiſitus de crimine, quouſcq; pēdet proceſſus non poteſt eſſe procurator alterius ad iudicia. propter hoc contra inſtrumentum in cauſa procuratoris deductum poteſt obiſci quod non eſt legitimus procurator. quia contra ipſum pendet inquiſitio vel accuſatio coram iudice maleficiorum. & dicit Petrus quòd nō refert de quo crimine, quia iſte tex. loquitur indiſtinctē. & ſic etiam de leui crimine. Sed aliqui dicunt quòd debet intelligi ſcilicet de crimine capitali: præcedens magis placet. vt tendat ad purgationem innocentiæ antequam pro alio admittatur. Iſta tamen exceptio eſt dilatoria. ideo debet opponi ante lit. conte. poſteà verò non poſſet opponi. ſicut cæteræ dilatoriæ. vt infrà eodem. l. ita demum. & hoc vult gloſſa.

1

¶ *Clericus quòd non poſsit eſſe procurator alterius, ſi eſt conſtitutus in ſacris, uel habeat beneficium eccleſiaſticum, cui debet intendere. & quid in monachis?*

LEX VII.

Militem. † Miles non poteſt eſſe procurator[d] alterius, etiam coniunctæ perſonæ. hoc dicit. Et hoc ne abſtrahatur ab officio militiæ in damnum reipublicæ pro factis alienis. Sed pro proprijs bene poteſt agere. vt infrà eadem. lege, qui ſtipendia. In gloſſa, ſuper verbo. [reſcripto.] ibi. [de precibus imperatoris offerendis. lege, quoties.] vbi per reſcriptum poteſt tolli exceptio dilatoria. & hic dicitur contrarium. Dum dicit textus. [ex ſacro reſcripto.] nam iſta excep. tu es miles. ideo non potes eſſe procurator, eſt dilatoria. vt j. eodē. l. ita demum. gloſ. ſoluit tribus modis. tene vltimam. quam declara hoc modo, quia contrarium loquitur in non tamen neceſſaria. vt ſtudiorum. Hic verò debet intelligi quando eſt neceſſaria, puta reipublicæ. & omnia iſta colliguntur ex gloſſa prima. & iſta proſequere vt nota. in l. finali. ff. de in integrum reſtitutione.

1

d

tur in exceptione dilatoria: quę non fuit inuenta pro vtilitate reipublicæ. ſed iſta q; miles non poſsit exercere procu. pro alio, fuit inuenta pro vtilitate reipublicæ. Ideo reſcriptum per quod iſta exceptio tolleretur, tanquam ſubreptitium non valeret. vt l. nec damnoſa. §. de preci. impe. offe. & in l. fi. §. ſi contra ius vel vti. publi. niſi diceret non obſtante quacunq; l. contrarium diſponente. licet non exprimeret illam l. vt no. in d. l. fi. per Doc. & in authē. 2 buſibus modis natu. effi. ſui. §. fi. † In ea. glo. ibi. [an autem idem a in clericis.[a]] dic Doc. dicunt q; ſic. ſi ſunt conſtituti in ſacris, vel habent beneficium eccleſiaſticum: cui debent intendere: aliàs ſecus. ſicut in officio tutelæ diſtinguetur. vt no. §. de epiſc. & cleri. b authen. presbyteros. & l. generaliter. Item & monachi[b] etiam ſi non ſunt clerici, non poſſunt eſſe procuratores laicorum. vt in dicta authentica presbyteros. in fine.

2 ¶ *Procurator quando ante litem conteſtatam poſsit alium ſubſtituere?*

3 *Procurator habens poteſtatem ſubſtituendi alium nō ſpecificata aliqua perſona, an poſsit ſubſtituere quem uult?*

4 *Poſtquam talis procurator alium ſubſtituit, an poſsit eum reuocare?*

Si dubitatur de iſta ſubſtitutione, an debeat ſubſtitutus cauere quòd ſubſtituens habebit ratum, an autem quòd ipſe dominus?

5 *Procurator conſtitutus ad negotia cum generali mandato, poteſt quandocunque ad negotia procuratorem conſtituere, & ſi uellet qñ debeat ſubſtituere, an agere poſsit.*

LEX VII.

Vod quis ſibi. † Procurator ad lites conſtitutus, non poteſt ante lit. cōteſta. alium loco ſui ſubſtituere. h. d. † In tex. ibi. [exigere tibi mandauit &c.] & ſic loquitur in procu. actoris. Idem in procura. rei. vt ante litem conte. non poſsit alium loco eius ſubſtituere. hoc tamen verum. niſi ſatiſdediſſet de iudicato ſoluendo, quia tunc loco domini haberetur. l. antepe. ff. eo. & facit l. defunctus. eo. ti. & ſic poſſet ſubſtituere. ita no. in Spec. eo. ti. §. j. ver. ſed nunquid defenſor. Bal. tamen hic videtur aliqd ſentire. qui quantum ad effectum de quo in iſta l. non habeatur loco domini. Item intellige hanc l. niſi talis procurator habeat poteſtatem ſubſtituendi. nam tunc poſſet, dummodo exprimeretur certa perſona quam ſubſtituere poſſet ſecundùm quoſdā. 3 per l. ij. ff. eo. † Sed certè hodie determinatum eſt in c. j. extra eo. ti. lib. vj. q; etiam ſi non fuerit ſpecificata perſona, valeat iſta poteſtas data ſubſtituendi in inſtrumento procurationis. & ſic poterit ſubſtituere quem vult. hoc tamen verum. ſi talis procurator principaliter conſtitutus erat habilis ad officium procurationis exercendum ſed ſi inhabilis: vt quia miles, vel mulier, vel religioſus, tunc ſi data eſt ſibi poteſtas ſubſtituendi alium: an poſsit ſubſtituere, poſito q; ipſe non poſsit per ſe exercere. & ſic an ſit inhabilis ad ſubſtituēdum, vel non. dic vt plenè no. in cle. religioſus. eo. ti. Et q; poſsit ſubſtituere, Legiſtæ ſolent allegare tex. cum glo. in l. cum eſſent. §. fi. vel in prin. ff. de ſer. ruſti. prædi. 4 vbi glo. alle. iſtum tex. in ar. ad hoc. † Item an poſtquam talis procurator alium ſubſtituit, poſsit eum reuocare? dic vt habetur hodie in c. is qui. eo. tit. li. vj. Et adde quod no. per Bar. de iſta materia in l. ſi procuratorem. §. j. ff. man. Item ſi dubitatur de iſta ſubſtitutione, an debeat cauere q; iſte ſubſtituens habebit ratum. An autem q; ipſe dominus principalis, videtur diſtinguendum. an ſubſtituerit ex eo q; litem erat cōteſtatus. & ſic ſit effectus dominus litis. & tunc qui ſubſtituit nomine ſuo, & ex iure in eius perſona eradicato, debebit cauere q; ipſe ſubſtitutēs habebit ratum. Si verò non erat lis conte. ſed ſubſtituit propter poteſtatem ſubſtituendi ſibi datam. tunc quia non ſubſtituit iure ſuo, ſed domini, debebit cauere q; dominus habebit ratum. de hoc no. in d. §. j. & in l. ij. de cura. bo. dan. Item prædicta procedunt quando procurator vellet ſubſtituere in tota cauſa, quę erat aliena, non ſua. Sed pone q; diſceptabatur an haberet ſufficiens mandatum, vel nō. & ſuper hac diſceptatione ipſe vult procuratorem ſubſtituere ante li. cōte. an poſsit? dic q; ſic. quia iſta eſt cauſa propria, ſua, non aliena. ita no. eo. ti. in Spe. §. ratione formæ. ver. porrò. & no. 5 j. eo. l. licet. † In glo. ibi. [ſed ad negotia ſic.] intellige iſtam glo. ſanè vt procurator conſtitutus ad negotia cum generali mandato poſsit quandocunq; ad ipſa negotia procuratorem conſtituere: quia in negotijs non conteſtatur lis. Sed aduerte. quia virtute talis mandati ad negotia poteſt etiam agere, quia hoc eſt de negotijs. vñ ſi vellet ſubſtituere, an agere poſſet? dic q; nō. niſi lis fuiſſet cōteſtata per gñalē, ,pcuratorē. vt l. ſi ,pcuratorē. §. j. ff. mā. vbi ,pbat. & adhuc expreſsius in l. neq; j. eo. Nā tutor & curator habent generale mandatū ad negotia. & poſſunt agere per ſe ipſos virtute talis mādati pro pupillo, vel adulto. & tamen in cauſa nō poſſunt dare procuratorem niſi lit. cōteſta. per eos. ſed eſt neceſſe vt peruenīatur ad actorem. vt ibi habetur. multominus ,pcura. generalis qui non habet legitimū mā- b datum. ad ipſa verò negotia extraiudicialia bene poteſt alium ſubſtituere: & ſic licet virtute talis mandati dati à dño veniat poteſtas agendi. ſi tñ eſt datū ab ipſo ,pcura- c tore, qui non erat dñs ante lit. conteſt. non venit poteſtas agendi. quamuis illud non poterit dari nec ſpecialiter, nec generaliter. Hæc autem procedunt qñ non fuit electa induſtria perſonæ, aliàs etiam ad negotia non poſſet ſubſtitutum dare. & præſumitur electa induſtria, quando fuit datū mandatum ſuper vno negotio non limitato. ſed limitando eius arbitrio. puta quod venderet talem rem meliori pretio, quo poſſet. nā d tunc cenſeretur electa induſtria. & nō poſſet alium ſubſtituere. l. ſi. § primo. ff. de diuer. & tempo. præſcri. ſi verò limitatum. puta quòd venderet ,p tanto pretio, non cenſeretur electa induſtria. quia quilibet ſciret facere: & ſic poſſet ſubſtituere. ita no. in dicta l. ſi procuratorem. §. fi. & in dicta l. fi. ff. de diuer. & tempo. præſcri. per Barto.

a ¶ Idē in clericis. addē Abb. i c. in noſtra. & ,pcu. Abb. in c. cū eſſent. in j. no. de ſimo. Ab. in c. p venerabilē. i j. no. g filij ſint legi. Archi. i c. puenit. lxxxvj. diſtin.

b ¶ Idē & monachi. ad de tex. in cle. religioſus. de pcu. Inn. in c. cū I. & A. de re iudica. Abb. in c. ex parte. de poſtulando.

c ¶ Ceſſas. an & qñ agēs ex iure ceſſo debeat in libello hoc exprimere. adde & dic vt per Alexā. de imo. i cōſ. cxxxviij. co. ij. ver. ij ex alio. i ij. volu. Cur.

d ¶ Bānit⁹. adde Bal. i l. q accuſare. C. de edē. Io. an. in c. ſup eo. quod met. cau.

e ¶ Excōicatus. Adde Doc. in c. intelleximus. de iud.

1 2 3 4 5

¶ *Mulier, poteſt eſſe procuratrix in rem ſuam.*

Factum uel confeſsio cedentis an poſsit præiudicare ceſsionario?

Quomodo cognoſcatur an ceſsionarius intentet utilem, an exercitium directæ?

Ceſsionarius quando agit iure ceſſo, facit narrationem ex perſona cedentis. tamen concludit in perſonam ſuam. & nu. 6.

Si narrat aduerſarium ſibi teneri, an libellus erit inceptus?

LEX. IX.

Vi ſtipendia. † Miles poteſt eſſe procurator in rem ſuam. h. d. Quia tūc gerit negotium ſuum, non alienum. & l. non prohibet ſi bi gerere negotia ſua: ſed aliena ſic. Et ideo videtur in 2 muliere, quæ propter verecundiam ſexus prohibetur eſſe procuratrix alterius. pro ſe non prohibetur litigare. ideo poterit eſſe procuratrix in rem ſuam: quia licet reſpectu directæ actiōis quę remanſit penes cedentem, nec ab eius oſsibus potuit ſeparari. vt in l. quis ergo caſus. ff. de pecu. dicaē ceſsionarius eſſe procurator, reſpectu tñ vtilis in ipſum tranſlatæ non dicitur procurator: ſed alterius dominus. & etiam reſpectu vtilitatis, quę debet peruenire ad eum: & penes eum remanere: ſed ſi haberet reſtituere cedenti: tunc diceretur procurator alterius potius quàm dominus: licet per ceſsionem vtilis fuerit in ipſam trāſlata. per ea quæ no. in l. fi. j. eo. & quod tangitur per Bar. in l. facta. §. ſi hæres. ff. ad trebel. in q. illa † an factū vel cōfeſsio cedentis poſsit præiudicare ceſsionario? quia ſi commodum eſt penes ceſsionarium remā ſurū, non poteſt. ſecus ſi ad ipſum cedentem reuerſurum: quia non diceretur nocere ceſsionario: ſed ipſi cedēti. In tex. ibi. [qui honeſta & verecunda prę cedēte cauſa.] vt quia eſt debitor ſuus & cū non poſſet ſibi ſoluere, ceſsit ſibi actionem contra aliū debitorem ſuum. vt ex eo quod inde redigeret ſibi ipſi ſoluent: vel quia cedens ſibi donauit actionem ſuam, vel vendidit ex iſta cauſa: aliàs præſumeretur redemptor litis. & ſic nō eſſet honeſta 4 & verecunda cā. † In tex. ibi mandatas. i. ceſſas[c] per quem ceſsio c nē transfertur vtilis, & etiā exercitiū directæ & primam intentat ſuo noīe: ſecundā verò intentat nomine cedētis: ſed qñ cognoſcit an intētet vtilē vel excercitiū directę? dic ex cōcluſione libel li: qa ſi petit aduerſariū cōdēnari ſibi ſuo noīe, vī intētare vtilē. Si verò ,pcuratorio noīe cedētis, vī intētare excercitiū directæ. Eſt aūt vtilis in hoc: qa in primo caſu nō poterit ſibi opponi ex- d ceptio cōcernēs merè pſonā cedētis. puta q; ſit bānitus[d], vel ex- e cōicatus[e] q; phibēt agere. & iſta ,pbatio afficit dūtaxat pſonā: non aūt ipſum debitū: ſed ſi ageret ,pcuratorio noīe cedētis. talis exceptio poſſet ſibi opponi: ſicut ſi ipſe cedēs per ſeipſum ageret: qa videt per ſe agere. ex quo per procuratorem ſuū. de hoc not. in c. j. de iurepa. lib. vj. & in l. apud Celſum. §. ſed cū legitima. ff. de doli excep. ſi autem non appareret ex concluſione libelli quam

Universidad de Deusto
Biblio

a ¶ Impropriādo. Ad de Bar. & ibi Alex. i l.si olei.j. loc. Inno. in c. cōquerēte. de offi. ordi. & in c.cū venerabilis. de except. & not. in l. sed & si possessori. §. Itē si iuraue ro. ff. de iureiur. & in l. inter stipulantē. §. i. ff. de ver. obl. per do. Mari. Soci. late in c. dilecti. art. xxxiij. de libelli obl. & domi. Alex. de Imo. in cōs. cxxi. colum. j. in j. volumi. Francis. Cur.

b ¶ Libera ptās. Adde q̄ virt⁹ ist⁹ verbi libera. operat̄ q̄ si facta est cōmissio plu ribus cū libera. puta si dicat̄ cōmittimus, Titio & Seio, dando ipsis liberā cōmissio nē. tūc vt̄ cuilibet in solidū facta cōmissio. ita Bal. in rubri. j. de exerc. & adde q̄ dicit Bal. nota. in l. ff. j. q̄ cū eo. q̄ si appa ret cōmissio, in qua dicat̄ volum⁹ q̄ Titius possit illud q̄ possum⁹: q̄ propter hoc vt̄ hr̄e potentiā obligādi dñm. quod nō est ex alio nisi ga videt hr̄e spālē magistratū. & ide ſt dicatur volo q̄ habeat totalē ptātē. ita Ang. in l. ſi illud. §. ſi tales. ff. eo. titu. Cur.

c ¶ Minister nud⁹. Ad de q̄ dicat̄ nud⁹ ministēr in l. ſi q̄s. ff. de Ie. ij. & in l. pecuniē. i prin. ff. de ali. & cib. lega. Ang. in l. nec ciuitatis. ſuper glo. magna. ff. de procurato.

videatur intentasse. dicit Specu. q̄ videtur intentasse exercitium directæ. & q̄ non tenetur declarare quam velit intentare. vt no. per eum. eo. titu. §. fi. de instru. edi. §. nunc videamus. versi. sed quid ecce. & no. per Dy. & Bar. in l. ſi duo. ff. de solu. ſic ſi ſuccūbat in directa, in casu quo ipſam videtur intentasse, non prohibetur posteà intentare vtilē. vt no. Specu. titu. de procu. §. ſequitur. versi. sed quæritur an talis. facit l. minor. xxv. an. §. j. ff. de euic. in tex. ibi. [cum, licet contentio.] †Iste tex. semper allegatur quod cessio narius quādo agit iure cessō, facit narrationem ex persona cedentis. dicit enim aduersarium contrauisse cum cedente, & fore illi obligatum: tamen concludit in personam suam: quia petit illum condemnari ad sibi dandum, vel procurato. nomine cedentis. & tunc intentat exercitium directę, vel suo nomine. & tunc intentat vtilem, vel simpliciter: est tamen dubium quam videatur intentasse. super quo. dic vt ŝ. dixi. † Sed quid ſi narrat aduersariū sibi teneri, an erit libellus ineptus? videtur q̄ ſic: quia cum illo nō contraxit ipſe. & ſic non est sibi obligatus: vt ex tenore præcedentium apparet: tamen dic libellum posse ſuſtineri. quia potest intelligi quantum ad effectum. quia venit cō demnandus ad dandum sibi. Et quando libellus potest ſuſtineri, quoquo modo etiā impropriando⁹ verba debet ſuſtineri. vt no. Inno. in c. examinata. de iudi. hoc etiam videtur terminare Bald. in ſimili quando ille cui cessa est rei. ven. agit. nam debet narrare cedentem dominum, non ſe: quia nec esse potuit ante poſſeſsionem adeptam. vt in l. ſi res. ff. de rei ven. & no. Bar. in l. ſi culpa. eo. ti. tamen determinat Bal. in l. per diuersas. j. man. in xj. q. libellum posse ſuſtentari, licet petat ſe declarari dominum. cum tamē ſi licet habeat vtilē rei ven. quā pōt habere absq̄ eo q̄ ſit dñs. vt patet ex nota. in d. l. ſi culpa. non ſunt alia.

2 ☞ Paria ſunt non habere mandatum, uel habere tale quod non extendatur ad articulū de quo quæritur.

3 In eo in quo mandatum non extenditur, factum procuratoris non potest domino nocere quoquo modo, ſicut ſi nullum mandatum haberet.
Dolus uel fraus procuratoris mei, non nocet aduersario meo: quando cum eo non particípauit, fraudem. ut faciat ſententiam latam pro eo reſcindi.

4 Libera potestas per quæ uerba dicatur concedi?
Procurator conſtitutus ad aliquem articulum cauſæ, ut ad reſpondendum poſitionibus, uel ad opponendum aliquam exceptionem ſi litigauit uſque ad ſententiam incluſiue, & fuit citatus an ad alios actus ualeant gesta per eum.

5 Clauſula conſtituit ad agendum & deſendendum, quid importet?
Si quis cōſtituit procuratorem ad aliquem actum, quem iudex dixit facturum tali die, & non faciat tali die, ſed alio die citato procuratore, an ualeat actus?

6 Ille qui conſtituitur ad articulum ſolum cauſæ, dicitur nudus miniſter, nec in eo ſubſtituitur iudicium: & an admittatur procurator conſtitutus ad proponendum exceptionem dumtaxat?

LEX X.

1 SI procurator. †Si procurator egrediť fines mādati, in eo quod facit ipſo iure nō præiudicat domino. Sed ſi non egreditur, præiudicat mero iure, tamen ſi fraudem vel dolum commiſit, aduerſus ipſum
2 ſuccurritur domino per actionem mandati. hoc dicit. † Nota primò quòd paria ſunt habere mandatum, vel habere tale quod nō extenditur ad articulum de quo quæritur. facit l. aliās. ff. de iure
3 iur. & quod no. in l. j. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebel. in glo. † Item no. q̄ in eo in quo mandatum non extenditur, factum procuratoris non potest domino nocere quoquo modo, ſicut ſi nullum haberet mandatum. l. in cauſæ. §. j. ff. eo. titu. Item no. in ſi. quòd dolus vel fraus procuratoris mei, non nocet aduerſario meo: q̄n cum eo non particípauit fraudem. vt faciat ſentētiam latam pro eo reſcindi. ſed mihi ſuccurritur contra ipſum procura. ad interesse. ſed ſi particípauit ſecum dolum vel fraudem, tunc ſecus, &

tunc dic vt l. & eleganter. §. pe. & l. cum à te. ff. de dolo. & quod tetigi de aduo. diuer. iudi. l. j. Circa iſtam l. quæritur de exemplis in prima parte. glo. quę ſunt hic exemplificant quando habebāt mandatum ad litigandū, & ipſe transegit. in qua requiritur ſpeciale mandatum. vt ŝ. de tranſac. l. tranſac. placitum. ſufficeret tamen generale mandatum cum libera. & ita debet intelligi ſecundus caſus. dum dicit. [quod ſi plenam potestatem agendi habuit
4 &c.] nam dicitur habere plenam quando habet liberam. † Et alegatur iſte tex. q̄ libera potestas videtur conceſſa per hæc verba. concedo tibi plenam potestatem. licet tex. in l. quam tuberonis. §. alia cauſa. videatur velle q̄ ſimpliciter dicatur concedo liberam. tamen ſuppletur per hunc tex. videtur etiam concedi libera ſi dicatur q̄ poſsit facere omnia quæ posset dominus ſuper illa cauſa. vt l. creditor. §. Lucius. ff. mandati. vel ſi promittat ſe ratum & gratum habiturum quicquid per procura. factum fuerit. vt l. prima. in princip. ff. de offi. procura. cęſa. Quidam tamen hoc non fatentur. de hoc dicit tibi per Cy. Breuiter poſito quòd iſta vera ſint in ſe. tamen non conueniunt huic literæ. cum gloſ. dicit quòd transegit. quia imò dicit tex. quod lata fuit ſententia. Ideo Barto. exemplificat alio modo. vt ſi procurator fuit conſtitutus ad aliquem articulum cauſæ. puta ad reſpondendum poſitionibus, vel ad opponendum aliquam exceptionem, & ipſe litigauit vſq̄ ad ſentētiam incluſiuè. Et fuit citatus etiam ad alios actus, & ad ſententiam. Certè nō valet ipſo iure: tanquam gesta cum non legitima persona. Sed ſi fuit conſtitutus ad litem conteſtandā, & ipſe fuit proſecutus vſq̄ ad ſententiam, videtur non valere per hanc l. In cōtrarium. quia per hoc eſt factus dominus litis. & non potest inuitus reuocari. vt j. eod. l. procuratoribus. & iſtam partem videtur hic Cyn. tenere. Innocen. tenet primam in c. petitio. extra eo. titu. Specu. eo. titu. §. ratione formæ. verſ. quid ſi non diſtinguit. Et iſta eſt veritas. Aut fuit appoſita dictio taxatiua: puta ad litem conteſtandam tantùm: & tunc vera est opin. Inno. & potest tunc ipſe vel aduerſarius conqueri, cum viderint & acceptauerint formam mādati limitati. Si verò ſimpliciter ad lit. conteſtandam, vera ſit ſecunda opi. pro hoc facit l. qui procurdat ff. eo. titu. vbi videtur esse caſus. quod qui procuratorem dat vt agat, & ſic litem cōteſtetur, videtur etiam dare vt pergat vſq̄
5 ad finem. quod intellige vt dixi quādo ſimpliciter. † Ex quo no. quòd illa verba quæ apponuntur per notarios in inſtrumentis procuratoris, dum dicunt quòd cōſtituit ad agendum & defendendum. Et posteà ſubjciunt ad litem conteſtatam, & iurandū de calumnia, diſcurrendo per ſingulos actus iudicis, non ſunt neceſſaria: quia illa comprehenduntur ſub illis verbis ad agendum & defendendum. vt eſt caſus in dicta l. qui procuratorem. Sed quid ſi conſtituit procuratorem ad aliquem actum, quē iudex dixit ſe facturum tali die: puta facere citari dominum ad audiendum ſententiam tali die. dominus ad audiendam ſententiā conſtituit procuratorem. posteà iudex non dedit ſententiam tali die, ſed alio die citato procuratore. an ualeat? dic q̄ non. quia expirauerat mandatum procuratoris. argumē. huius legis. & ſic videtur lata parte non citata. ita determinatur in additione Specula. §. ratione formæ. verſicu. quid ſi conſtitutus eſt. † Vltimò
6 ſcias quod ille qui conſtituitur ad articulum ſolùm cauſæ, dicitur nudus miniſter. nec in eo ſubſtantiatur iudicium. vt not. infrà eodem. l. nihil. per gloſ. & docto. Et an admittatur procurator conſtitutus ad proponendum exceptionem duntaxat: dic vt in dicto §. verſicu. quid ſi conſtitutus eſt.

2 ☞ Tutor & curator licet habeant generale mandatum ad negotia, in quo cadit etiam quòd poſsit litigare, & poſsit conſtituere procuratorem ad alia negotia extraiudicialia, tamen ad negotium iudiciale nō poteſt conſtituere: niſi poſt litem conteſtatā.

3 Cuius effectus ſit quod tutor, & curator & procurator ſubſtituunt poſt litem conteſtatam, ex propria perſona & iure eis quæſito per conteſtationem: ſed quando ſubſtituunt ante litem conteſtatam uirtute poteſtatis eis datæ à domino, non ſubſtituant ex propria perſona, Sed ex perſona domini, & tanquam nudi miniſtri?

4 Legitimi adminiſtratores conſtituunt actorem in cauſa pupilli ante litem conteſtatam cum decreto iudicis, & qualiter conſtituatur actor? & nume. 5. & 7.

5 In his quæ poſſunt expediri per ipſum pupillum, uel adultum, quia pupillus habet intellectum: debet actus geri per ipſum adultum, uel pupillum, cum authoritate tutoris uel curatoris, non per ipſum tutorem, uel curatorem.

6 Tutor, uel curator poſt litem conteſtatam ſubſtituit procuratorem.

7 Adultus non poteſt conſtituere procuratorem ad iudicia, niſi cum authoritate curatoris. & quid in negotijs extraiudicialibus, ſi non habeat curatorem?

8 Executor ultimæ uoluntatis, an poſsit ante litem conteſtatam conſtituere procuratorē? Quid in epiſcopo?

LEX XI.

1 NEque tutores. † Iſta lex continet vnum dictum negatiuū in principio ſui, vſq̄ ibi. [ſed actorē.] & tria dicta affirmatiua. vſq̄ in fin. primum eſt quòd tutor & curator in lite pupilli vel adulti non poſſunt conſtituere procuratorē ante litem conteſtatam. Et quòd poſt lit. conteſt. etiā iſte tutor vel curator po-
2 teſt cōſtituere procuratorē ſine pupillo, vel adulto. h. d. † Nota ex primo dicto id quod dixi in l. q̄ quis. ŝ. eo. q̄ licet tutor & curator habeant generale mandatū ad negotia, in quo cadit etiam q̄ poſsit litigare. ga hoc eſt de nego. licet poſsit conſtituere procuratorem ad alia negotia extraiudicialia. ad iſtud tamen nego-
* tium iudiciale non poteſt conſtituere procuratorem niſi poſt litem cōteſta. per id quod not. glo. in dicta l. quod quis dum dixit
8 q̄ procurator cōſtitutus ad negotia poteſt ſubſtituere quando-cunq̄ vult per l. ſi procuratorem. §. j. ff. māda. Sed intellige vt dixi, ſ. ad alia extraiudicialia, in quibus nō conteſtat̄ lis. non ſic ad
b iudiciale. Item notādum dicit ex ſua perſona iuncto fine huius
3 l. quod poſt lit. conteſt. † tutor, & curator, & etiā procurator ſubſtituunt ex propria perſona. & iure eis quæſito per conteſt. quia ſunt effecti domini litis. Sed quando ſubſtituūt ante lit. conteſt. virtute poteſtatis eis datæ à domino, non ſubſtituūt ex propria perſona: ſed ex perſona domini. & tanquā nudi miniſtri. & iſtud eſt magni effectus: quia in primo caſu licet ſubſtitutus acceptauerit mandatum. & tamen nondum cœpit vti, poſſet ipſe ſubſtituens ipſum reuocare re integra: ſicut poſſet ipſe dominus. vt l. ante litem. ff. eod. Secus in ſecundo caſu. quia functus eſt officio ſuo. Et iſte caſus in c. is qui. extra eo. tit. lib. vj. licet in primo caſu cauit ipſe ſubſtitutus, ſi dubitant de mandato ſuo, ipſum ſubſti-
4 tuentē ratū habiturum, non dñm principalē ratū habiturū q̄d dic in d. l. ſi procurator. §. j. ff. man. per Barto. † Itē no. extra in primo dicto affirmatiuo, q̄ legitimi adminiſtratores conſtituunt actorem in cauſa pupilli ante litem conteſta. cum decreto iudicis. vt in gl. non ſic alij adminiſtratores non legitimi. vt procurator. non enim ad eos pertinet conſtituere actorem. Vnde ſi volunt ſubſtituere, neceſſe habent per ſe primo litem conteſtari.
5 † Item no. in ſecundo dicto affirmatiuo. q̄ in his quæ poſſunt expediri per ipſum pupillum, vel adultum. quia pupillus habet intellectum debet negotium geri per ipſum adultū, vel pupillum cum authoritate tutoris, vel curatoris. non per ipſum tutorē vel curatorem facit l. potuit. j. de iure delibe. ſed ſi pupillus non haberet intellectum, quia eſſet infamis, non poſſet actio expediri per eum. Idem tutor vel conſtituit actorem, ſi lis non eſt conteſtata, vel conteſtetur eam. & posteà ſubſtituit procuratorem.
6 † Item not. quòd adultus ad iudicia non poteſt conſtituere procuratorem: niſi cum authoritate curatoris. Sed contra quòd imò poſsit ſi curatorem non habebat l. ſi curatorem. j. de in inte. reſti. Solu. illa diſtinctio locum habet in negotijs extraiudicialibus: ſed in iudicialibus adultus non habet legitimam perſonam ſine curatore, ſiue ipſum habeat, ſiue non habeat. nec aduerſarius tenetur ipſum admittere. vel procur. ab ipſo ſolo conſtitutum faciat ergo ſibi dari curatorem. vt probatur in l. acta. §. fin. ff. de re iudi. & not. per glo. in l. cum & minores. j. ſi aduer. rem iudi. poſſunt tamen eſſe tales cauſæ in quibus adultus habet legitimam perſonam ſine curatore. vt in cauſa matrimoniali. vt not. in c. ex parte. de reſti. ſpoliat. & in l. iij. ff. rem rat. habe. & l. ij. ſeu iij. infrà
7 qui perant tut. † Vltimò circa ſi. quæritur quid de executore vlti
a mæ voluntatis, vtrum poſsit ante lit. conteſt. conſtituere procuratorem? vide in Specu. in tit. de inſtru. edi. §. nunc aliqua. verſic. ſed nunquid. In gl. ij. ibi. [quia non ſunt domini.] dic, ſ. actiones intendandæ. nec lit. non inceptæ. vnde nō poſſet tradi diffinitio procu. in tali conſtituto ab eis, quæ eſt vt ille dicatur procurator qui aliena negotia mandato domini adminiſtrat. ff. eo. l. j. ſed bene ſunt domini negotiorum: quia negotia pupilli dicuntur tuoris & curatoris cura & ſolicitudine. vt l. ſi pupilli. in princi. ff. de nego. geſt. In ea. glo. ibi. [Idem in actore ciuitatis.] dic qui habet ſimilitudinem cum tutore & curatore. ſicut enim pupillus vel adultus habent legitimos adminiſtratores, qui vocantur tutor & curator. ita & ciuitas, quę vocatur actor. & iſte ſimiliter non poteſt conſtituere procuratorem ante lit. conteſta. In gl. mag. in princip. ibi. [ſi impediti fuerint adminiſtrare.] dic hoc non eſt neceſſarium ſecundùm Doct. imò tutor & curator poſſunt conſtituere actorem, etiam ſi non ſunt impediti. & iura quæ faciunt mentionem de impedimento, loquuntur ſecundùm accidētiam facti, ſed iudicis decretum bene eſt neceſſarium: aliàs non eſt differentia inter actorem & procuratorem. In ead. gloſ. ibi [vel poteſt dici.] dic quòd duplex eſt practica in cōſtitutione actoris, vna quòd conſtituatur à tutore vel curatore cum decreto iudicis. et iſta probatur in hac lege, dum dicit, [ſed actorem conſtituere debent.] Alia quòd conſtituatur per iudicem ipſis conſentientibus. & iſta probatur in l. ſi actor. infrà de appel. † In gloſ. ibi. [Idem in epiſcopo.] dic quòd iſta gl. per omnes reprobatur. quia licet epiſcopus
b ſit adminiſtrator, & non dominus. in cap. ſecundo de dona. quia tamen nō eſt nudus adminiſtrator: quia gaudet de fructibus, poteſt conſtituere procuratorem ante litem conteſt. ſicut patet in bonis aduentitijs filij in quibus pater eſt adminiſtrator, non nudus: vt in l. j. infrà de bo. mat. & probatur in cap. petitio. de procura. & ſuprà de epiſc. & clerico. l. cum clericis. circa finem. & not. in authent. ſed hodie. quæ ſequitur eodem titu. & probatur in authen. quā gl. allegat.
9 † In gloſ. ibi. [actor ad omnia.] dic contrarium quòd nō poſsit actor conſtitui etiam ad vnum negotiū. infrà de appel. l. ſi actor. & vide Ioan. And. in addi. Specul. in titu. de actore ad vniuerſita. in prima parte Specul. In gloſ. ibi. [eiſdem quibus & tutori.] dic hoc verum ſi generaliter actor fuiſſet cōſtitutus. Secus ſi ad vnum actum: quia eo finito finitur officium actoris, vt dicta l. ſi actor. de appella.

¶ De executore vltimæ volūtatis. Adde Ang. in l. j. ff. eo. & eundē Paul. de Caſt. in conſil. xiij. incip. Super primo dubio. col. iij. in princip. vbi tenet q̄ poſsit cōſtituere procuratorē ante lit. cōteſt. & eſt in prima parte conſiliorum antiquorū ſecundū vltimā impreſsionem. Curt.

b ¶ Epiſcopus ſit adminiſtrator. Adde glo. in c. præſenti. de offic. ordin. & quòd Epiſcop⁹ poſsit. adde Alex. in conſilio clxvj. in ij. volu. & vide Matt. ſuo not. cxcj. Cur.

2 ☞ Si filius non fuit admiſſus ad defenſionem cauſæ patris abſentis, & lata ſit contrà eum ſententia, qualiter reſtituatur in integrum: ſicut ille qui dimiſit procuratorē qui poſtea mortuus eſſet?
Qualiter poſsit quis defendere inuitum.

3 Quòd interdum in cauſa appellationis nō admittatur quis ad defendendum aliquem, niſi oſtendat mandatum.

4 Non ſolùm ad totam cauſam admittitur quis ſine mandato ad aliquem defendendum, ut hic. ſed etiam ad unum articulum cauſæ.
Defenſor non ſatisfat, quādo defenſio patet ex actis, nec defenſor uult producere alios teſtes, uel inſtrumēta. ſed dicit iudici quod uideat acta. & minor ad hoc eſt etiam idoneus. & nu. 6.

5 Qui fatetur ſe non habere mandatū, niſi ſit coniuncta perſona, non admittitur ad agendum: etiam ſi uelit cauere de rato. ſed ſi dicit ſe habere, admittitur cum cautione, dummodo hoc probet ſemiplenè uel præſumptiuè. & uide nu. 7.

6 Minor xxv. ann. admittitur ad defenſionem patris abſentis, contra quem poteſt peruenīri ad diffinituam: & eodem modo ad defenſionem matris uel fratris admittitur. & ſic quod duo requirantur ut admittatur: & ſit lis conteſtata. & nu. 8.

7 Exceptio iu non potes eſſe procurator quia minor, an poſsit etiam opponi poſt litem conteſtata tam? & nu. 8.

8 Minor an hodie cuiuſcunque ætatis ſit, poſsit eſſe procurator ad negotia, & ad iudicia, ſi eſt ætatis annorū octodecim. & an admittatur ad plenam defenſionem? & nu. 9.

9 Minor quando uenit ad defenſionem patris abſentis, qui fuit litem conteſtatus, quis uenīat condemnandus, an ipſe qui non fuit litem conteſtatus, an pater?
Veniens ad allegandas cauſas abſentiæ tantùm, an debeat cauere de rato?

10 Poſito quòd minor admittatur ad plenam defenſionem patris abſentis, & quòd debeat ipſe condemnari, & ſit condemnatus: & ſententia tranſiuit in rem iudicatam: an reſtituatur in integrum ratione minoris ætatis?

LEX XII.

1 EXigendi. † Ad defendendum admittitur quis ſine mandato, dummodo ſatiſdet de iudic. ſoluen. Sed ad agendum pro alio nō admittitur quis ſine mandato, niſi ſit coniuncta perſona. Item minor xxv. ann. non eſt idoneus procurator vel defenſor ad iudicia regulariter. Fallit quando vult defendere patrem abſentē: contra quem poteſt procedi ad ſententiam diffinitiuā, tanquam contra contumacem. h. d. iſta not. l. & ſi. quia poteſt intelligi dupliciter, ſcilicet quòd ſententia non erat lata contra patrem abſentem: ſed iudex noluit iſtum filium admittere ad defenſionem duabus de cauſis hic expreſsis: vnde queſiuit iſte pater an debe-
ret admitti: & an iudex bene fecerit illum repellendo, & hic dicitur quòd non. Secundo modo poteſt intelligi quòd ſententia erat lata contra patrem, quæ ſic non fuiſſet lata ſi iudex iſtum fi-

Universidad de Derecho Biblioteca

lium admisisset ad defensam: quia ꝓduxisset testes, & iura, propter quæ pater fuisset absolutus. & ab illa sententia non fuisset appellatum: & sic transiuit in rem iudicatam. vnde quærebat iste pater remedium contra sententiam. Imperator non dat remediū, sed solùm dicit quòd iudex malè fecit istum filium repellere: &
2 istum intellectum sonat litera in fine. † Sed an sit remediū: puto quòd sic, scilicet vt aduersus hanc sententiam pater restituatur in integrum ex clausula generali si qua mihi iusta causa: vt l.j. in fi.ff.ex quib.cau.ma. sicut si dimisisset procuratorem qui posteà mortuus esset. l. necnon. in princip.ff.eodem tit. In tex. ibi [sine mandato potest.] glos. dicit quòd etiam contra mandatum: quia potest quis defendere inuitum, vt l. solutionem vel iudicium.ff. de solu. Quod est verum quando suscepit in se iudicium animo nouandi: volente tamen actore: quia non compellitur actor. l. si mandato. in fi. princip. ff. mandati. Sed si non suscepit iudicium animo nouandi, videtur quòd inuitum nō possit defendere. Sed bene potest si non est inuitus, & inuito actore: quod dic vt in dicta l. si actor. ff. eodem titu. Item intelligo hanc legem in causa
3 principali, & etiam appellationis regulariter. † Sed interdum in causa appellationis non admittitur quis ad defendendū aliquē, nisi ostendat mandatum: vt in casu quem ponit Cy. in l.ij. suprà eodem. in addi. Si conueni te rei vendicatione, & tu fuisti absolutus, & ego appellaui: in causa appellationis comparet quidam ad te defendendum: & non docebat plenè de mandato, volebat admitti: saltem cum cautione de rato, vel etiam sine. per hanc legem determinauit Cyn. illum non esse admittendum nisi plenè probet de mandato. Ratio. quia si reuera non habebat mandatū, & tu non haberes ratum id quod fecisset, sententia lata pro te transiret in rem iudicatam: & sic perderem dominium: licet haberem regressum contra talem defensorem, & eius fideiussores. Et fortè interest mea habere potius rem quàm pecuniam. & nō debet fieri deterior conditio mea propter interuentum talis defensoris, vel procuratoris, quàm esset si per me ipsum litigassem. vt l. hæc autem. ff. quibus ex cau. in possess. ea. Nam posito quod in causa appellationis obtinerem reuocari sententiam, hoc non noceret tibi si non dedisti mandatum, & nō ratificares: & sic tua sententia transiret in rem iudicatam. Tene menti hanc decisionē propter quam semper allegatur Cyn. in dicta l.ij. suprà eodem.
4 in addi. † Et adde quòd non solum ad totam causam admittitur quis sine mandato ad aliquem defendendum: sed etiam ad vnū articulum causæ, vt infrà de nego. gest. l.ij. in fi. & ibi per Barto. per illum tex. In tex. ibi. [satisdatione.] tamen ista satisdatio nō præstatur quando defensio patet ex actis: quia defensor nō vult
5 producere alios testes, vel instrumenta: sed dicit iudici quòd videat acta: quia ex eis apparebit sibi iustitia rei ex tali vel ex tali causa, vt not. Innocen. singu. in c. veniens. de accusa. & Ange. de Peru. in l. si filius. ff. qui satisda. cogan. † In tex. ibi. [mandatum probare non cogitur.] subaudi plenè, vel semiplenè: quinimò etiam si fateatur se mandatum non habere, debet admitti, dummodo caueat de rato: quia est coniuncta persona: & dummodo non appareat de contraria voluntate. l. Pomponius. ff. eodē titu. Sed persona non coniuncta non admittitur: etiam si velit cauere de rato, quando fatetur se non habere mandatum. Sed si dicit se habere, admittitur cùm cautione, dummodo probet semiplenè, vel præsumptiuè secundùm communem opinionem: vel etiam
6 nullo modo, secundùm ea quæ dixi in l.j. suprà eodem. † In tex. ibi. [non iniustè.] dic scilicet attenta regula generali, quæ est vt minor non habeat legitimam personam standi in iudicio pro alio, sicut nec pro se sine curatore: vt l. minor. ff. eodē. Sed attenta ratione speciali debuit admitti in casu isto, propter duo: quia veniebat ad defensionem patris: & quia in casu in quo poterat peruenire ad diffinitiuam contra patrem: quia erat lis contesta. antequam se absentaret. vnde sufficiebat citatio ad domum in reliquo processu: vt l. ab eo. infrà quomodo & quando iud. Sed an idem sit in matre, vel in fratre absente. glos. in d.l. minor. tenent expresè quòd sic. quòd tene menti: quia cum ista lex loquatur contra regulam generalem, videbatur non extendi vltra personā de qua hic loquitur. Ideo authoritas glos. est menti tenenda. Pro extraneo verò defendendo, etiam si possit peuenire contra eum ad diffinitiuā, non videtur admittēdus minor. Nec obst. l. seruū quoq;. §. publicè. ff. eod. quia debet intelligi in eo qui est habilis ad standum in iudicio pro se. hic autem loquitur de inhabili. vel dic quòd etiam inhabilis deberet admitti, quando vellet ostendere innocentiam ex ipsis actis, vel per euidentiam facti: vt ibi. aliàs secus. vt hic à cōtrario sensu. Et per hoc habetis tex. optimè
7 declaratum. † Venio ad glos. in gl. super verbo, [non cogitur.] ibi. [respondeo, non.] dic verum. nisi talis coniunctus prætēdat interesse proprium: tunc enim admittitur pro cōiuncto sine mādato: etiam vbi requiritur mandatum speciale: vt in lege. quam glos. allegat l. patri. in princ. In ea. ibi. [ted tu expone.] Nam secundùm opin. glos. est in electione procuratoris: an velit plenè probare, an autem semiplenè, & cauere de rato vt plenè not. in l. non solùm. §. qui alieno. ff. eod. tit. Ideo expone hic text. vt infrà sequitur in glos. & sic non sumitur hic argu. & contrario sensu, prout sumit Placen. quòd si est speciale in cōiuncta persona, vt non teneatur probare mandatū: ergo in cōtrarium est ius commune: vt si non est coniuncta, teneatur probare, si reus vult: & non admittitur cum cautione rati. Nam hoc est falsum. In glos. quæ incipit [iure communi.] Pro declaratione principij oppo. contra istum tex. de cōtrarietate. ver. [Sanè.] quia dicit iste tex. quòd iustè potuit repelli: quia minor. & postea dicit ꝙ iustius fuisset ipsum admittere. Nam cum repulsio & admisio sint cōtraria, si primum sit iustum, non potest esse secundum multominus. propter ista glos. dicit quòd referuntur ad diuersa. Primum refertur ad rigorem iuris. secūdum refertur ad æquitatem. & ista est vera. vel dic quòd primū refertur ad tempus ante lit. contest. secundum ad tempus post litem contestatam. dicit Bartol. quòd ista glos. est notab. & vult quòd ista exceptio, tu non potes esse procurator, quia minor. debeat opponi ante litem contest. & nō posteà. sicut illa: tu nō potes esse procurator, quia miles. vel quia fœmina: vt infrà l. proxima. vel quia pendet contra te processus
8 in causa criminali, vt not. gl. suprà eod. l. eum. † Sed certè ista gl. noluit hoc dicere, sed habuit aliū intellectum. Nam ad hoc vt minor admittatur ad defensionem duo requirūtur. Primò quòd veniat ad defendendum patrem. Secundò quòd in causa in qua possit procedi ad diffinitiuam sententiam ipso absente: hoc autē non posset, nisi quando esset lis contestata. Sed si nō esset, secus. quia non valeret. ideo si non erat contestata: quia non poterat ad diffinitiuam procedi, potuit iustè repelli. posteà verò nō. & hoc declarat glos. vltima mag. in princip. Et idem vult glos. hic. Præterea nec est verum id quod Bartolus dicit: quia cum exceptio procuratoris debeat opponi ante litem contestatam non posteà quando sunt tales quæ repellunt quem agere pro alio, non pro se: vt suprà eodem. l. qui stipendia. & l. militem. vt quia mulier. Sed quando repellunt quem agere non solùm pro se, sed etiam pro alio: puta quia seruus, vel monachus. Et istæ possunt opponi etiam post litis contestationē, quia reddunt iudicium retro nullum: vt not. per Cyn. in l. sequen. & ista exceptio tu es minor. repellit quem ab agendo non solùm pro alio, sed etiam pro se sine curatore: vt not. in l. cum & minores. infrà si aduer. rem iudic. & hoc etiam sentit hic do. Raph. In glos. ibi. [Solu. ibi ad negotia.] Docto. vltramon. dicunt quòd minor potest esse procurator ad negotia: quia imputet sibi qui constituit talē: vt in l. sed & si quis.
9 §. parui. ff. de instit. & l. sed & si pupillus. & tamen iste text. requirit quòd sit xviij. ann. ergo non potest loqui in procuratore ad negotia, sed ad iudicia. & in hac opi. sunt ipsi quòd ad iudicia sit legitimus procurator, dummodo habeat xviij. ann. † Sed ad negotia cuiuscunque ætatis breuiter hodie declaratum est in c. qui generaliter. alià si duo. eod. titu. in vj. quòd opi. glos. sit vera. Ad legem contrariam respondet vt hic per Bald. in glos. fi. post prin. Aduerte quòd ista quæstio loquitur quando filius iste fuisset admissus non obstante maiori ætate. de quo non loquitur text. sed solùm quando fuit repulsus. quærit glos. quis veniat cōdemnandus, an ipse qui non fuit lit. contest. An autem pater qui fuit litem contest. Circa quod notandum est quòd in isto tex. fuerūt duo intellectus. Vnus est quòd talis filius non obstante defectu ætatis admittatur ad plenam defensionem, vt possit producere testes & instrumenta, & obijcere exceptionem, sicut si ipse esset maior: & tunc procedat quæstio prædicta. In cuius persona debeat fieri sententia. & Mar. tenuit quòd in personam patris, qui erat litem contesta. & sic erat dominus instantiæ. & hoc per l.j.d. de sen. & interlo. om. iudi. vbi fundatur hæc opi. Alij tenēt & hęc gl. tenet ꝙ cōdemnatur defensor ipse postquam plenè defendit. & de hoc videtur casus in l. liberto. §. fin. ff. de nego. gest. Et istam opi.

opi. tenet gl. quę sine dubio vera est, qñ suscipit in se iudiciū aīo nouādi volēte actore: quia tūc tm̄ iudiciū esset præteritū: & sic ipsa cōtestatio trālfertur in eum. Si verò nō aīo nouandi. dic de hoc vt plenè no. in l.j.j. de sen. Secūdus intellectus est ꝙ postquā iste est minor, nō admittat ad plenā defensionē: & sic nō subeat iudiciū sed solū admittat ad allegādas causas absentiæ, vel cōsistentes in facto. qa dicat. Dñe iudex nō ꝓcedatis cōtra talē tanquā cōtra contumacē, cū ipse non possit cōparere: qa infirmus, vel detentus, vel cōsistēs in iure: qa dicat ipsum nō teneri cōparere ꝓpter priuilegiū nouiter impetratū: vel qa actor est excōica tus: & sic nō admittitur ad agendū, vel ad prosequēdū iudiciū vl terius. vt in c. pia. de excep. vel quia bannitus. & sic nō subit iudiciū. imò declinat. cū veniat ad impediendū processum, non ad prosequendū ad quod admittit etiā inhabilis: vt no. in c. seruum quoq;. §. publicè. ff. eo. & notabiliter Inno. in c. veniēs. de accusa. Gl. reprehendit istū intellectū: qa iste text. post principiū dicit ꝙ satisdat de iudicato soluen. Sed si admittet ad declinandū solū iudiciū, illā satisdationē nō prestaret: vt no. in l. nemo. de reg. iur. Sed illi rñdent ꝙ tex. in illa parte in qua loquit de ista satisdatione, debet referri ad casum in quo iste defensor seu filius esse maior. & sic habilis. vñ admitteret ad plenā defensionē. Sed eo casu quo est minor, nec admittit ad plenā defensionē nec satisdat. Gl. finaliter tenet primū intellectū ꝙ hic admittat ad plenā defensionē: licet sit minor. & sic satisdet. & cōdemnatio ferat in perso-
10 nam suā. † An aūt qui venit ad allegandas causas absentię tm̄, habeat cauere de rato. Inn. notāter in d.c. veniēs. dicit ꝙ si sunt causæ cōsistentes in facto tantū: vt ꝙ sit infirmus, vel detētus, nō habet necesse cauere de rato. qa possunt allegari sine mandato: qa
* velit vel nolit ipse impeditus: ita est in facto tantū ꝙ comparere non pōt: nec huic pōt renuntiare, nec sua volūtate facere ꝙ possit cōparere si non pōt. Si aut̄ consistāt in iure, tūc habet necesse cauere de rato. qa ad ipsas proponēdas requirit volūtas absentis: cū possit illis causis renūtiare, & facere vt cōparere possit, & teneat. Tene mēti. Et hoc in gl. vsq; ibi. [si ergo.] ibi q̄rit de alia qōne præsuppolita opi. gl. ꝙ admittat ad plenā defensionē. & ꝙ debeat ipse cōdēnari. Quærit si est condēnatus, & sñia transiuit in rem iudicatā vtrū aduersus eū restituat in integrū rōne minoris ætatis: & gl. finaliter tenet ꝙ nō. Nam rōne læsionis suæ nō: quia nō fuit læsus defendendo patrē. ad qd̄ tenet de iure natura
2 li. Itē rōne læsionis patris similiter: qa sic restitutio ꝓdesset maiori. qd̄ nō est dicendū. vt l. iij. §. sed vtrū. ff. de mino. Lædit aūt pater: qa ista sñia mitteret executioni contra patrē: q non pōt conquæri ꝙ filius cōparuit, & nō bñ defendit: & sic facit̄ suū nō debet sibi præiudicare. vt l. in causæ. ff. eo. §. j. quia pōt replicari ꝙ eodē modo si nō cōparuisset lata fuisset sñia cōtra ipsum, aduersus quā nō restitueret in integrū. ergo nec filius aduersus latam cōtra se, q̄ mittit̄ executioni cōtra partē, debet restitui ad cōmodū patris. & si ipse filius solueret ꝓ parte. ab eo repeteret. Contra istam gl. vī esse alia gl. in l.j.j. si de mo. pos. quæ plenè disputādo determinat ꝙ licet in aliquo casu l. personam minoris legitimet ad stādū in iudicio: nō ꝓpterea tollit sibi beneficiū restitutionis in integ. et ista gl. relata ad tex. dicit cōtrariū: qa lex ista legitimat personā minoris hoc casu. & gl. vult ꝙ tollat beneficiū restitutionis, sicut si verè esset maior: qa l. repræsentat eū maiorem. Solu. secūdū Bal. gl. illa loquitur qñ lex legitimat personā minoris ad standum in iudicio: quia tūc restitutio proderit sibi. ista verò qñ legitimat ad standum in iudicio pro alio. quo casu non prodesset sibi. sed illi pro quo: & sic maiori. quod esse non debet. vt in dicto §. sed vtrum. sequitur l. ita demum.

a ☞ Appellatio reponit partes in eo statu in quo erant ante sententiam & post litem contestatam: non in eo in quo erant ante litis contestationem.

Quid in causa restitutionis in integrum?

3 Minor & mulier an possint opponere declinatoriam uel dilatoriam etiam post litem contestatam? & nu. 4.

4 Terminus datus à iure, quòd præiudicet etiam ignoranti.

LEX XIII.

1 ITa demum. †Exceptio dilatoria debet opponi ante lit. cōtest. posteà verò nō potest opponi etiā in causa appellationis. h.d. notabiliter. et semper allegat. In tex. ibi. [si cum primū litem cōtestæris.] Litis ergo contestatio præcludit viā ad opponendas exceptiones dilatorias. Posito ergo ꝙ ad aliquos actus fuisset processum circa litem contestatā: & non fuisset a opposita hæc exceptio, nihilominus posset opponi: quia per illos actus nō est præclusa via opponendi, vt hic patet. & etiam in fi. quia res dicitur adhuc integra non facta litis cōtest. Hoc tamen verum in exceptione dilatoria concernente personam procuratoris. Sed in declinatoria concernente personam iudicis (quæ etiam dicitur dilatoria) si dicatur quòd sit iudex incompetens, illa dicitur opponi in iudicio, id est ante omnē actum qui expediretur per iudicē: & si non fuisset opposita, iudex ꝓcesisset ad aliquē actum tanquam iudex, licet contestatio nō esset facta, præclusa esset via opponendi: vt infrà de except. l. fin. & ff. de iudic. l. sed & si susceperit. in princ. & per Bar. in l. quidam. ff. de re iudi. Item intellige istū tex. quando contestatio valuit. Sed si fuisset nulla, & incohaaretur noua instantia, posset ista exceptio opponi: licet nō possit in causa appel. vt not. Guil. de Cu. in l. eum qui. ff. de cōsti. pecu. pro hoc l. hos accusare. §. hoc beneficio. ff. de accus. Item adhuc limita istū text.

a ☞ Appellationis. Adde Abba. in c. ad audientiam. col. iij. ver. in glos. fi. & ibi Imo. extrā de rescript. & ibi vide Felyn. ponēt̄ aliquas limitationes: & adde ꝙ per istum text. cōsuluit Pau. ipse in cōsi. suo cccxix. incip. ꝙ in causa appellationis non possit peti cōpromissum in antiquis. quòd stante statuto quod cōpromissum possit peti in causa antequā assignet terminus probatorius, quòd si in causa principali non fuit petitum cōpromissum non poterit peti in causa appellationis. Refert et sequitur Alexand. de Imo. in l. si causa cognita. col. fi. suprà de transact. & ibi vide tenorem. Fran. Curt.

secundùm Cyn. quando exceptio est talis quæ prohibet procu. agere pro alio, non pro se. Si verò etiam pro se; vt quia dicatur quòd est seruus, vel bannitus, vel minor, tunc etiam post litem contestatam possunt opponi istæ exceptiones quæ reddunt iudicium retro nullum: vt l. argentarium. §. fi. ff. de iudi. & infrà de iud. l. seruos. Sed quid in exceptione excommunicationis? Rñd. illa non reddit iudicium iam agitatum nullum: sed impedit fieri in futurum: vt in c. j. de except. lib. vj. ideo dico quòd etiam post lit. contest. poterit opponi contra procuratorem non ad annullandum iam factum: sed ad impediēdum quòd vlterius nō procedatur. facit quod not. Bar. in l. eleganter. ff. de condi. indebi. §. si post. Itē ista lex loquitur in exceptione dilatoria quæ concernit personam iudicis: idem si ordinem procedendi impediat vt non possit post lit. contest. opponi. facit l. j. j. de appel. In tex. ibi. [qd̄ nec.] dicit Bald. quòd iste ver. non reperiatur alibi. † Et Bart. hic dicit probari quòd appellatio reponit partes in eo statu, in quo erant ante sententiam, & post lit. contest. non in eo quo erāt ante litem contesta. Et sic illa quæ non poterant opponi in prima instantia seu causa post contest. factam, non poterunt opponi etiā in causa appellationis: a licet in illa si partes sunt præsentes: fiat noua contestatio: vt not. in c. per venerabilem. qui filij sint legit. Sed quid in causa restitutionis in integ. si concessa sit cōtra sententiam, & agatur ex causa de nouo, an poterunt opponi istæ exceptiones dilatoriæ, quæ non possunt opponi in causa appellationis? tangit Bartol. in l. fi. j. si aduersus rem iudi. † Et adde quòd
3 minor & mulier, videntur posse opponere declinatoriā vel dilatoriam etiā post lit. cōtest. per l. de die. §. minor. ff. qui satisd. cog. secūdùm vnū intellectū. de quo ibi per Bal. in gl. prima ibi. [vel à iudice.] dic quod iudex ex suo officio vel pro publica vtilitate tam ante lit. contest. quàm post potest repellere militē ab officio procura. vt l. quos ꝓhibet. ff. de postu. Sed pars aduersa pōt ante lit. cōtest. etiā si expresse cōsenserat ꝙ possit esse ꝓcur. & renunciasset huic exceptioni, quia nō posset in damnū reipublicæ. Sed post cōtest. non potest. & hoc vult dicere gl. in l. filiusfa. §. veteranj. ff. eo. ꝙ plus operari pōt tacitus consensus quàm expressus. Cy. hoc reprehendit: quod post lit. cōtest. nō excluditur obijciēs ratione taciti consensus: quia non posset plus operari quàm expressus. vt l. qui ad certum. ff. loc. Sed excluditur ratione termini legalis præfixi ad excipiendū. facit c. cum in tua. qui ma. accusa. pos. Et iste terminus legalis videtur excludere etiā ignorantem exceptionē sibi cōpetere: per tex. cū gl. parua. in l. qui ꝓcura. dat.
4 §. fi. eo. tit. † Sed quidam tenent contrarium, per c. pastoralis. de except. sed dic quod loquitur in termino dato à iudice ad exceptiones dilatorias proponendas, qui non excludit à proponēdo illas quas ignorabat sibi competere, & post lapsum termini deuenit ad eius notitiam, nos loquimur in termino dato à iure, qui præiudicat etiā ignoranti. Tene menti perpetuò. Sed si exceptio de nouo post lit. contesta. oriretur, & inciperet competere: tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

contestatio non præcluſiſſet viam ad ipſam proponendam. arg. in l.ij. in frà de conſor. eiuſdem litis.

2 ☞ *Aduerſarius minoris, an poſit minorem non legitimè comparentem, uel eius procuratorem non legitimè conſtitutum repellere à iudicio: niſi legitimè compareat: cum ſi feratur ſententia pro ſe nõ ualeret, ſed contra ſe ualeret, & an iſta exceptio poſſit opponi quandocunque?*

LEX XIIII.

1 NOn eo. †Defectus cura. non vitiat factũ qui tendit ad vtilitatem minoris. Ad hoc allegat. & eodem modo defectus tuto. nõ vitiat actũ tendentem ad vtilitatẽ pupilli: vt no. gl. per hanc legẽ. ſ. l. necꝙ. quæ incipit, & ſic dicitur. & hoc ne ſtatuta in fauorẽ creditorũ, redundent in odiũ, ſeu damnũ: vt l. quod fauore. ſ. de legi. In tex. ibi. [non eo minus.] dic videbat contrariũ. quia ſnia fuiſſet lata in fauorẽ ipſius petẽtis, & cõtra minorẽ, ſeu ꝓcuratorẽ eius ſine curatoris authoritate conſtitutũ, & ſic eſſet ipſo iure nulla: quia ſicut minor ſine curatore nõ habet legitimã perſonam ſtandi in iudicio: vt l. vniuerſis. j. qui dare tuto. poſ. & l. j. & ij. j. qui legi. pſo. ita nec per aliũ, ſcilicet procuratorẽ legitimè conſtitutum cũ authoritate curatoris. & hoc eſt clarũ. ergo & ſi lata ſit cõtra ipſum petentẽ in fauorẽ minoris, non debet valere, vt æquitas ſeruetur in iudicijs: vt in l. fi. j. de fruc. & lit. expen. & ne iudiciũ claudicaret. l. ſi cũ dies. ſ. penult. ff. de arbi. cõtrariũ eſt verũ, vt j. ſequit. Et iſte eſt caſus in quo iudiciũ põt claudicare, qñ aliquid eſt factũ in fauorẽ alicuius, ne vertatur in odiũ: & ſic nec ſeruat æqualitas: vt ff. de actio. emp. l. Iul. ſ. pe. vel antepe. Qñ igitur agitur de cõmodo minoris, nõ requiritur authoritas curatoris, vel tutoris, niſi veniat obligandus ipſe minor. nã tunc etiã ſi ageret de eius cõmodo, requireretur authoritas, vt patet qñ adijt hæreditatem locupletẽ: vt in l. obligari. ſ. pupillus. de autho. tut. Sed quæro, hic loquitur qñ ſnia iam erat lata, ſed quid ſi nõ erat lata, & dicatur proceſſus nullus: etiam Cy. tangit hoc & non clarè determinat.

2 †Breuiter aduertendũ ꝙ aut quærimus an aduerſarius minoris poſsit minorẽ non legitimè cõparentẽ vel eius procura. nõ legitimè conſtitutum repellere à iudicio, dicendo ꝙ nõ vult litigare ſecũ, niſi legitimè cõpareat, & tunc tam à principio quàm poſt lit. conteſt. poteſt ipſum repellere pro ſuo intereſſe: quia intereſt ſua ne fruſtra litiget cũ illo: quia ſi ferretur ſententia pro ſe non valeret, ſed cõtra ſe valeret: & ſic nõ reciperet niſi damnũ. Et iſta exceptio quia reddit iudiciũ retro nullũ in caſu prædicto, quandocunq; poteſt opponi quò ad reliquũ proceſſum nondũ factũ: vt j. eo. l. licet. cũ paria ſint nõ habere mãdatũ, vel habere, ſed nõ legitimũ. arg. l. quoties. qui ſatiſd. cog. Sed ſi peteretur pronũciari proceſſum iam factũ eſſe nullũ: quia cũ non legitima perſona factus eſt: tunc ſi hoc petat aduerſarius, & minor contradicat, non eſt audiendus, ſed expectandus finis: quia poterit ferri ſententia pro minore: & ſic futurus euentus declarabit an ille proceſſus valuerit, vel non. arg. l. iij. ſ. qñ autem. ff. de iure fiſci. Si verò ipſe minor cũ authoritate tuto. peteret pronunciari proceſſum nullũ, tunc debet audiri: & iudex examinabit proceſſum, & ſi videat malè geſtum, pronunciabit pro minore ipſum nullum. Si videat contrarium. pronunciabit valere. & ſi poſtea videat ferri ſententiam cõtra minorem ex defectu proceſſus, poſtquam ſemel pronunciatum fuit illam tendere in fauorem minoris: ita intelligo nõ. hic per Pe. & Cy. qui obſcureatè loquuntur.

2 ☞ *Ad hoc ut oriatur actio mandati inter dominũ & procuratorem, debet mandatum eſſe gratuitum etiam à remuneratione licita, aliàs non oritur actio mandati, ſed locati, uel præſcriptis uerbis.*

LEX XV.

1 ITem te. †Procurator qui pactus eſt de quota litis, repellitur ab officio procur. h. d. In tex. ibi. [profeſſus eſt.] dic ſcilicet in libello ſupplicatorio, & vltra hoc narrauit etiam iſte qualiter fuit repulſus propter iſtã cauſam ab agendo: vnde petijt à ꝓcuratore, an iuſtè fuerit repulſus, vel nõ. & Imperator rñdit quod licitum non fuit ſibi litẽ redimere, per conſequens ꝙ iuſtè fuit repulſus: vt l. ſi qui aduocatorũ. ſ. de poſtu. & ff. de pactis. l. ſumptus. & qñ dicatur litẽ redimere: dic vt ibi, ſcilicet qñ paciſcitur de quota litis: vel de tota quantitate in caſu victoriæ: & niſi vinceret, nihil volebat: vt l. ſalariũ. ff. mand. Sed ſi in omnẽ euentũ: ſiue vincat, ſiue non vincat, paciſceretur de cõpetẽti ſalario, hoc non eſt improbatum: vt in d. l. ſalariũ. Et ſi tunc in caſu victoriæ aliquid paciſcatur in loco palmarij: vt l. j. ſ. ſed palmarij nomine. ff. de var. & extraordi. cog. In text. ibi. [officium gratuitũ eſſe debet.] Dic ab illicita conuentione, nõ à licita remuneratione ſecũdùm Cy. in d. l. ſalariũ. † Sed opp. quia iſti ꝓcur. palatij nunquam ſumunt gratis: ergo non videntur habere mandatũ, quod debet eſſe gratuitum: vt l. j. ff. mand. Sol. & tene menti quantũ ad hoc vt ornatur actio mandati inter dominum & procurato. debet eſſe gratuitum: etiam à remuneratione licita: aliàs non oritur actio mandati: ſed locati: ſi cõſueuit operas ſuas ad hoc locare, vel præſcriptis verbis, ſi non conſueuit locare: vt l. naturalis. ſ. penult. ff. de præſcrip. verb. Et habito reſpectu ad hoc dicti ꝓcur. nõ dicũtur procur. ꝓpriè loquẽdo. Sed quantũ ad hoc vt qui admittãtur ad agendũ, bene dicũtur procu. quia in eis cadit diſſinitio ꝓcur. qui dicitur ille qui mandato dñi aliena negotia adminiſtrat: vt l. j. ff. eod. tit. Et per iſtum modum reſpõdetur cauillationi quæ poſſet fieri. ſi quis opponeret contra inſtrumentum procur. ꝙ non eſt legitimum: vel quòd non probat ipſum eſſe procur. cum ibi cõtineatur pactũ de dicto ſalario: & mãdatum debet eſſe gratuitũ: vt not. Bald. in dicta l. naturalis. ſ. penult.

2 ☞ *Habens mandatum generale cum libera, quòd poſſit uendere.*

LEX XVI.

1 PRocuratorem. †Venditio facta in præiudicium dñi per procura. non habentem ad hoc ſufficiens mandatũ, eſt nulla: nec ex illa transfertur dominiũ. h. d. †Tunc aũt dicit habere mandatũ ſufficiẽs, qñ hoc ſpecialiter exprimitur in inſtrumẽto, vel qñ habet generale mandatũ cũ libera: vt l. ꝓcur. cui libera. ff. eo. ſecus ſi gñale ſine libera: vt l. mãdato gñali. & l. ꝓcura. ff. eod.

2 ☞ *Procuratores palatij qui conſueuerunt operas ſuas ad hoc locare, poſſunt cogi ex iuſta cauſa officium procurationis acceptare. & nu. 9.*

Si reperitur in inſtrumento quòd talis conſtituit talem procuratorem ſuum præſentem & intelligentem, niſi dicatur & acceptantem, non tenetur proſequi litem, & ſi acceptaſſet, nec faceret diligentiam ſuam, an teneatur domino ad intereſſe?

Procurator recipiendo inſtrumentum procurationis, an uideatur officium acceptaſſe?

3 *Si ſcholaris poſuit librum ſuum in domo alicuius præſente & uidente domino domus, & inde fuit acceptus: an ille dominus teneatur?*

4 *Appellatio eſt de appenditijs primæ inſtãtiæ ſeu cauſæ, & quid de proſecutione appellationis? & nu. 5.*

5 *Procurator qualiter debeat appellare: an ſuo nomine tanquam dominus litis, an procuratorio nomine domini?*

6 *Procurator ſi non defendit: an poſſit remoueri ab officio procurationis? & quid in tutore uel curatore?*

7 *Procurator ſi non appellauit, an excuſetur propter pubertatem.*

8 *Si appellauit, & non poteſt proſequi propter paupertatem, an currant tẽpora fatalia?*

9 *Procurator ſi acceptauit officium ſponte, & poſtea non defendit: an compellatur defendere? & nu. 10.*

10 *Procurator actoris, an uideatur habere mandatum ad defendendum, ſi in inſtrumento hoc non dicitur?*

LEX XVII.

1 INuitus. †Non cogitur quis inuitus acceptare officium procurationis pro actore, vel pro reo. Sed ſi ſpõte acceptauit, & cõtra ſe ſententiam reportauit, tenetur appellare: nõ autẽ proſequi appel. virtute mandati ſimpliciter dati ad primã cauſam. h. d. Et primo loquitur in ꝓcuratore cõſtituto ab actore, vſq; ibi. [Sed nec.] Et de iſta prima parte nõ eſt dubiũ. Secundò de dato reo ad defendendũ ſecũdùm vnã lect. quæ cõiter tenet, vel ſecundũ aliã quæ fuit antiquorũ, pſequitur eandẽ cauſam. de procur. actoris. & loquitur, & debet intelligi qñ officiũ acceptauit. Et in hoc differt à principio, vbi non acceptauit. Sed cũ reus vellet actorem reconuenire, & petere ꝙ ipſe defenderet dñm in cauſa recõuentionis, ſi hoc recuſabat facere, quærit an cõpellatur præcisè defendere, & dicit ꝙ non: quia ſufficit ꝙ fidẽ ſuſceptam, ſcilicet de agẽdo, impleat. Nã ad hoc videt habuiſſe mandatũ, & illud acceptauit. Si autem defendat dñm in cauſa recõuentionis. licet lex dicat ꝙ niſi hoc faciat repellat ab agẽdo, vt ſ. eo. l. actionẽ. hoc tamen nõ cenſet mandatũ à dño: vt not. in l. ſi defunctus. ff. eo. tit. ſ. fi. ideo præcisè nõ cõpellit: licet ab agẽdo repellat. ita intellexerunt antiqui: quẽ tñ intellectũ gl. non approbat. venio ad caſum. Sed ſecundùm aliũ intellectũ ꝙ loquat in procur. rei, debet intelligi qñ nondum officium acceptauit. Nam ſicut cõſtitutus ab actore ſi nondũ acceptauit, non compellitur acceptare: vt in princ. l. ita & conſtitutus à reo: ſi nondũ acceptauit: vt in fi. dicitur. [cũ fidem ſuſceptam &c.] debet ſic intelligi, ꝙ ille qui dedit fidem ſuper aliquo

aliquo, debet ipſam fidem obſeruare. Sed ille qui nõ acceptauit, non dedit fidem: ideo non tenetur obſeruare. Et iſtam lect. tenẽt

2 Docto. †In tex. ibi. [nemo cogitur.] dic niſi conſueuerit ad hoc operas ſuas locare, vt ſunt iſti procu. palatij. Nã illi verè poſſent cogi ex iuſta cauſa: ſicut aduocati: vt ſ. de poſtula. l. prouidendũ. ver. ſi quis verò monitus. Videtur aũt acceptare ſi recipit inſtrumentũ procu. & nihil proteſtatur in contrarium: vt eſt hodie caſus in cle. j. eo. tit. facit l. ſi filius. ff. ad maced. In dubio autem cenſetur inuitus, ſi non probatur quòd fuerit volens. vt in j. glo. Ex qua not. quòd ſi reperitur in inſtrumento quòd talis conſtituit talem procu. ſuum præſentem, & intelligentem. niſi dicatur & acceptantem, non tenetur proſequi litem: quia cenſetur ille potius recuſaſſe quàm acceptaſſe. Sed ſi acceptaſſet, & non faceret diligẽtiam ſuam, domino teneretur ad intereſſe. l. ſi procurator. ſ. j. ff. man. hoc tamen verum ſecundùm Cy. niſi ille ſit attinens, vel multum amicus conſtituentis. quia videretur potius acceptaſſe. argu. l. ſi ſeruus. ff. de dona. inter vir. & vxorem. †Et iſtud

3 ptaſſe. argu. l. ſi ſeruus. ff. de dona. inter vir. & vxorem. †Et iſtud inducit Cy. ad pulchram queſtionem. Pone quod ſcholaris poſuit librum ſuum in domum cuiuſdam: quia non poterat tunc ad domum ſuam redire: preſente & vidente domino domus. Li ber fuit inde arreptus: ſcholaris repetit ab illo: qui non bene cuſtodiuit. ille dicit ſe non recepiſſe in cuſtodiã. dicit ipſe: & ſi erat

a multum amicus vel conſanguineus & affinis, videtur recepiſſe cuſtodiam tanquam depoſitarius. ideo ſi interueniente ſua culpa liber fuit arreptus: quia receſsit de loco ſine cuſtodia dimiſit & librum, tenebitur emendare. l. quod nerua. ff. depoſi. aliàs ſecus. Et iſtam quæſtionem mouet Ioan. Andræ. in addi. Spec. in titulo de depoſito. tene menti. quia iſte caſus poſſet de facili contingere. In textu ibi. [vltra, niſi prouocationis cauſa, extendere. [Iſte textus intelligitur duobus modis. Primo vt velit dicere vltra cauſam prouocationis, id eſt vltra interpoſitionem appellationis bene enim tenetur interponere appellationem. ſed vlterius proſequi eam nõ tenetur: & iſte intellectus probatur in l. ſi actor. j. de appella. vbi actor conſtitutus à tutore in aliqua cauſa pupilli, ſi feratur ſententia contra ſe, tenetur appellare. Sed proſecutio appellationis non ſit ab eo: ſed à tutore, vel curatore. Et ſic iſtum intellectum tenent Docto. Secundo modo intelligitur ſecundũ antiquos vltra cauſam prouocationis. i. vltra interpoſitionẽ appellationis: & etiã proſecutionẽ ipſius non teneẽ extendere ſe ad aliã cauſam penitus diuerſam. Si fortè fuit cõſtitutus in duabus cauſis, & ipſe acceptauit officiũ in vna tantũ, & non

4 in alia. †No. ergo ſecundũ vnũ intellectũ ꝙ appellatio eſt de appenditijs primæ inſtãtiæ ſeu cauſæ: ideo qa acceptauit officiũ in prima cauſa, teneẽ appellationẽ interponere tanquã de appendi tijs et cõnexis. vt alibi in ſimili. l. nã et ſeruus. ſ. ſi viuo. ff. de neg. geſt. Idẽ dicit Spec. in omni actu præiudiciali ꝙ fiat ꝑ iudicẽ cõtra ꝓcuratorẽ, ꝓcuratorio noie, ꝙ ipſe debeat appellare, aliàs tenebit dño ad intereſſe: vt l. liberto. ſ. fi. ff. de neg. geſ. niſi iuſta cauſa ſubſiſtente omiſiſſet: puta ꝓpter metũ. tñ tũc debet denuntiare dño infrà tẽpus, vt poſsit appellare. arg. in l. Itẽ quæritˀ. ſ. exercitu. ff. loc. Et hęc habenẽ in Spec. in ti. de appel. ſ. j. ver. breuiter,

5 parũ poſt prin. ſ. & ver. illud aũt. †Qualr aũt deberet appellare. an ſuo noie tanquã dñs litis, an ꝓcuratorio noie dñi vide Bal. in l. j. ſ. fi. qñ appel. ſit. Item no. ex eadẽ lec. prima ꝙ proſecutio appellationis nõ eſt de appenditijs primæ cauſæ: ideo qui acceptauit officiũ in prima cauſa & appellauit, non teneẽ ꝓſequi: tãquã ſit cauſa diuerſa hoc tñ verũ qñ appellauit à diffinitiua. ſecus qñ ab interlocutoria: qđ dic vt ꝑ Bar. in l. cũ ꝓcurator. ff. de no. ope. nun. Itẽ eſt verũ qñ mandatũ ſuũ non extendebat niſi ad primã cãm: qa tunc nec tenebat proſequi: nec etiã poterat virtute illius mãdati: ſed ſi extendebat ad cãm appellationis: vt qa fuit gñaliter cõſtitutus ad cauſas vel lites, ꝑlentes vel futuras, vel ſpecialiter ad vnã cãm cũ poteſtate appellandi, & appellationẽ ꝓſequẽdi: iſto caſu ſimpliciter acceptando vr acceptaſſe ſuper eã, eo qđ cõprehendunt in mãdato. ideo tũc poſſet ſi vellet ꝓſequi, & per cõſequẽs etiã teneret: qa niſi hoc faceret fidẽ ſuſceptã nõ impleret. qđ fieri nõ debet: vt in fi. huius l. Et iſto modo debẽt intelligi iura allegata in gl. per antiquas gl. propter quæ mouebant ad dicendũ ꝙ ꝓcurator tenebat etiã ꝓſeq; vt ff. an ꝑ ali. cau. appel. l. fi.

6 † In gl. ij. in fi. ibi. ſ. [eo. l. eũ qui.] Tu dic ꝙ hic loquit qñ nõ acceptauit officiũ. ibi qñ acceptauit: & tũc vel cõpellitur defendere: vel ſi nõ defendit, remouetur ab officio procurationis. Bar. autẽ intelligit illam legem in tutore & curatore, a quos põt iudex remouere ab officio procuratiõis, ſi nõ defendũt. nõ ſic ꝓcurator vt ibi dixi. Sed vt illa lex faciat ad ti. vr poſſe ſtelligi etiã in ꝓcuratore: & iſtã partẽ tenet hic do. Raph. & ſic licet ad iudicem non pertineat, ſed ad partẽ. qñ enim dñs eſt abſens, bñ pertinet ad eũ procuratorem conſtitutũ ab adminiſtratione remouere ꝓpter negligentiã: qui poteſt ſupplere de facto pro abſente. argu. in l. ampliorẽ. j. de appel. in prin.

7 †In gl. ſeq. in prin. ibi. ſ. [ſi ignorantes.] Dic ille. ſ. obſta. qđ excuſet ab appellando propter paupertatẽ. Sed contra. quia poteſt appellari viua voce: & ſic nulla imminet impenſa: vel ſi appellatur in ſcriptione, eſt parũiſſima expenſa in dando libellum appella

b toriũ. quare ergo excuſat paupertas. b vnde dicit Bart. quòd ille ſ. non loquitur de interpoſitione appellationis: ſed de proſecutione. in qua imminet impẽſa. Sed tunc obſtat his quæ hic no. ꝙ non teneat proſequi: quia ille. ſ. vult cõtrariũ. niſi excuſetur propter paupertatem. So. ſcđm Bar. ibi nõ loquitur in procu. ſed in fideiuſſore condẽnato: qui litigauit ſuo nomine: ꝓpter ſuã obligationẽ: licet ad cõmodũ debitoris: vnde debuit appellare, & appellationẽ proſequi. & idẽ in emptore condẽnato cã euictionis. niſi ſnia ſit euidẽter iuſta: quia nõ ꝓhibentur agnoſcere bonam fidẽ: vt l. herẽnius. ſ. Caia. ff. de eui. Sed ꝓcu. litigat noie dñi: & ꝓ obligatione dñi, nõ ꝓ ſua. vñ teneẽ appellare, ſed nõ ꝓſequi: quia nec poteſt ſi mandatũ ſuũ ad hoc ſe nõ extẽdit: ita intelligit Bar. qđ placet. tñ ille. ſ. videt loqui de actu appellandi. non de proſecutione. vnde vult ꝙ paupertas excuſet. vnde poteſt poni exemplum. qñ appellãs tenetur ſoluere in cõi certã quãtitatem, ſi vult ꝙ appellatio admittat: vt eſt in ciuitate Lucana. vel ꝙ det certos fideiuſſores: & ille fideiuſſor nec ſoluere poteſt propter paupertatem. †Quid aũt ſi appellauit aliquis, & ꝓpter paupertatem nõ poteſt ꝓſequi. an currãt tempora fatalia? vide qđ no. vj. q. iij. c. ſi

8 ægrotãs. & c. ſi dilecti. de dolo & cõtu. Et tutor & curator tenentur appellare, & appellationẽ proſequi: qm̃ mandatũ ipſorum eſt generale. & ad oia extenditur. h. d. Spe. in tit. de appel. ſ. j. ver. & breuiˀ. & j. de appel. l. ſi actor. & vt cauſæ poſt pubertatẽ aſsit tutor. l. vnica. Ad leges aũt in cõtrariũ allegatas ꝙ ꝓcurator teneat proſequi. Rñdeo vt j. ſequiˀ in gl. in ver. [ſed videˀ]. vſq; in fi. gl. fi. quæ incipit. [puta.] † pro declaratione glo. & materiæ recolligẽdo ſic diſtingue. Nã aut quærimus vtrũ ille qui nõ acceptauit officiũ procurationis cogatur illud ſuſcipere. & dilecẽdum quod nõ. nec ꝙ reo. nec pro actore. ſcđm verũ intellectum huius. l. nec preciſè. nec cauſatiuè: niſi ſolitus ſit operas ſuas locare. ad hoc. l. prouidendum. ſ. de poſtula. Aut acceptauit officium ſponte: ſed poſtea non defendit: & quæriˀ in cõpellãtur defendere. tunc loquitur iſta glo. & pro eius declaratione: quia multa dicit: dic ꝙ aut præſtiterat ſatiſdationẽ de iudicato ſoluendo: & tũc ſi queritur an cõpellatur preciſè. dicendũ eſt ꝙ nõ: ſed bñ cauſatiuè cõpellitur: quia ſi eſt procurator rei, repelliˀ ab officio ꝓcuratoris. vt ſ. eo. l. iij. ſi verò eſt ꝓcurator actoris, repellitur ab agẽdo: vt. ſ. eo. l. actionẽ. & teneẽ dño ſuo ad intereſſe: quia fallit fidẽ. poſtq̃ em acceptauit officiũ, cenſeˀ dediſſe fidẽ de agendo & defendẽdo, ſine qua fideiuſsione nõ poterat admitti ad agendũ: vt in. d. l. actionẽ. & hic in glo. circa mediũ. ibi. [quia ſi alicui eſt mandatũ &c.] niſi ex iuſta cauſa: vt ſi nõ poſſet dare fideiuſſorem de iudicato ſol. & nõ fuit à dño releuatus. & hoc voluit hic Azo. in ſum. vbi locutus eſt dubitatiuè, dicẽdo ꝙ fortè teneẽ ad intereſſe, licet hic affirmatiuè loquat ſcđm Cy. Aut iã ſatiſdederat de iudicato ſoluendo: & tunc ſi eſt procurator actoris, poteſt preciſè compelli ad defendendũ: vt. l. ſed & hæ. ff. eo. ſ. præter. & hoc ſi pendet cã cõuentionalis. Sed ſi eſſet cã finita, & reus vellet poſtea reconuenire actorẽ, non teneretur procurator defendere: & ita quidã intelligunt hanc legem in ver. [ſed nec.] & iſta glo. in prin. innuit ibi. [puta egit procurator &c.] intellige egit & peregit. & hæc

10 eſt ſingularis limitatio ad nullum. ſ. præter. † Si verò loquitur ex parte rei: & tunc diſtinguitur. an ipſe dñs ſatiſdederit procu-

¶ Multum amicus. Aduerte quia cõtra hãc deciſionẽ videt facere qđ ponit Bal. in authẽ. habita. j. ne fil. ꝓ patre vbi dicit qđ doctor legẽs ī. domo ꝓpria, non teneẽ ſcholari deſerẽti ibi librũ. ſi illũ pdiderit licet tñ doctor appellet magiſter, & pater ſcholariũ facit glo. in l. liberto. ff. de op. li. ibi dũ ſupplet & magiſtri. ſecundò facit tex. in l. ſi ego. ſ. fi. ff. de iure do. & ibi põderat Bal. in reportatis antiqs. q loquit̃ viro & vxore. ideo cogita. Fran. Cur.

¶ Paupertas excuſat. Adde Baldum in 1. acceptum. C. de furt. & in l. ij. in ſ. ſi qs. ff. ſi qs cau. Inno. in c. ex rõne. de app.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ De facto. Adde Bald. in l. ij. j. de vxo. mili.

ratore præsente, & cõsentiente: & tũc idem vt præcisè cõpellatur defendere vt. ff. eo. l. si defunctus. Si verò ipso absente, & nõ præsente vel ipse procurator & non dñs satisfecerit, non cõpellitur precisè. quia sufficit cõtra eum cõmitti stipulationem de iud. sol. ob clausulã de defendẽdo. l. nõ cogendũ. §. j. & l. filiusfamilias. §. fi. ff. eo. ti. & de his vide bonã & plenam gl. in d. l. sed & hæ. §. preter. Et q̃ sit ratio diuersitatis inter procuratorẽ actoris, & rei. dic vt ibi nos. An autẽ procurator actoris videatur habere mandatũ ad defendendũ, si in instro hoc nõ dicat. sed solũ ad agendũ? gl. hic. videtur tenere q̃ sic in illo vers. quia si alicui &c. tamen illud mandatum est tacitum: & venit in consequentiam expressi. Sed gl. in d. l. si defunctus. §. fi. in gl. j. vult contrarium. quòd non defendat ratione mãdati taciti, vel expressi. sed ex dispositione legali. Prima pars verior hic videtur, per rationem, quam ponit gloss. per. l. ad rem. & l. ad legatum. ff. eo.

b ☞ *Mulier si dispensatiuè admittitur in procuratricem filij, non iuuatur velleiano. Minor qui dispensatur ad defendendum alium, quòd non iuuetur per restitutionem in integrum.*

LEX XVIII.

1 ALienam. † Mater non potest esse procuratrix filij, si potest filio de alio prouidere, & etiã ad defendendũ. h. d. bene facit. l. qui aliena. §. quãquam. ff. de neg. gest. & l. filiæ. ff. de sol. In gl. ibi. [ff. de app. re.] l. j. dicit Bart. quòd ratio est: quia in causa appellationis potest ferri sententia contra pupillum: non sic in causa principali. Bal. reprehendit. dicens quòd contra pupillũ in defensum nec in causa principali nec in causa appellationis, põt ferri snia diffinitiua, vel sibi similis. vt l. si præies j. qũo & qñ iudex. Breuiter intentio Bar. fuit alia. quòd qñ est lata snia cõtra pupillum interueniente fortè tutore: & sic est valida, & postea fortè moritur tutor infra tẽpus appellãdi: & sic nõ est qui appellet, potest mater appellare: & appellationem prosequi: quia periculũ est in mora: quia si nõ appellatur, snia transit in rẽ iudi. & idem si non fiat prosecutio: vnde tunc nõ attenditur an possit sibi facere dare tutorem: an nõ. sed in causa principali non imminet hoc periculũ: nec simile: q nõ põt pati fcd'm decretũ. l. si minor. de bo. autho. iu. poss. In gl. ibi. [quia eis potest consuli p tutores.] secus si esset maior. & sic non posset sibi consuli de tutore: & esset impeditus. & nullus alius reperiret qui eũ defenderet. & ita tenet gl. in d. l. j. de appel. re. quia si posset defendere ascendentem (vt in. l. fœminis. ff. eo.) posset & descẽdentẽ subsistente eadẽ causa. † In fi. gl. ibi. [multò magis defendere.] dic in cõtrariũ videt: quia cũ agit, non intercedit: sed qñ defendit, intercedit satisdando de iudi. sol. & sic nõ videtur admittenda: quia nõ est idonea, vt iuuetur velleiano. dicit Barto. quòd imputet sibi actor quare non facit eam renuntiare velleiano: quòd si vult admitti ad defendum, tenetur renuntiare vellei. & valebit indistinctè renuntiatio. sicut quãdo suscipit tutelam filij, vt in authẽ. matri & auiæ * j. qñ mu. tu. offi. fun. põt. Breuiter tex. in. d. l. j. de appel. recip. vi. dicere q̃ eo casu quo admittit diſpensatiuè, nõ videtur intercedere. & nõ iuuatur velleiano. Et hoc placet. ne actor decipiatur. & quia video in simili qñ dispensatur cũ minore, q̃ possit alii defendere. quia non iuuatur per resti. in integ. vt no. ſ. eo. l. exigẽdi. in glo. fi.

LEX XIX.

1 IPretium. † Pretium conuersum in vtilitatem dñi, qui venditioni rei suę factę per gestorẽ suum non consentit, restitui debet emptori per ipsum dñm rem suã vendicantẽ. h. d. facit. l. emptor. ff. de rei ven. ita dixi his diebus in qõne de facto.[a] quia executores vltimæ voluntatis pro exsoluẽdo legata & debita vendiderunt quandã possessionem nõ seruata debita forma: quo casu potest retractari venditio: iuxta no. per Bar. in. l. alio. ff. de ali. & cib. leg. quòd si hæres agat contra emptorem rei ven. necesse habet restituere pretium in ipsius vtilitatẽ cõuersum, & solutum legatarijs aut creditoribus. Sed plus videtur q̃ si executores habent potestatem vẽdendi (vt moris est) & ipsi vẽdant nõ bonafide: qa ipsi poterãt ponere manus ad mobilia quæ extabãt, vel non fecerint subhastationẽ, ad videndum si poterant habere maius pretium: vel pretium conuerterunt in vtilitatem hæredis, q̃ propter illas causas non est retractanda venditio, nisi in subsidium: si executores non reperiantur soluendo: & sic hæres vellet incipere ab eis, non ab emptore. nisi in subsidium. ne emptor remaneat deceptus ex potestate data à testatore dictis executoribus: & ex fide quam habuit de eis. Nam iustius est quòd hoc potius noceat hæredi quàm emptori. qui nõ debuit esse curiosus quòd executores conuertant in causam pro qua vendiderunt. arg. l. doli. in fi. ff. de noua. & de hoc dico esse casum. j. si ven. pig. aga. l. j. propter hoc recusauit consulere pro hærede qui vendicabat recta via ab emptore omissis executoribus. licet Bar. innuat contrarium in dicta l. alio. & ad illam. l. j. non dat bonum responsum.

2 ☞ *Differentia, an procurator cõstituatur à principio litis, an post litem contestatã. Duo an possint esse domini insolidum?*

3 *Procurator si fuit constitutus post litem contestatam: an condemnatio fieri debeat in personam procuratoris, an domini?*

LEX XX.

1 NIhil. † Non refert an cõstituatur procurator à principi. ante lit. conte. an post eam cœptã. hoc dicit. & semper allegatur. dic quòd quærebatur ab Imperatore. nam certũ est quòd à principio potest quis constituere procuratorẽ ad agendũ & defendendũ. l. j. ff. eod. §. vius. nõ enim cõpellitur quis per se agitare causam. l. fi. j. eo. Sed quid si elegit viã agitandi per se: & fuit litem cõtestatus: postea tędio affectus vult constituere procuratorem: aduersarius autem non vult ipsum admittere. dicẽs quod quã viam elegit dñs. l. litigando pro se, hæc sibi pateat, & teneatur eam prosequi: vt in. l. si mulier. §. fi. ff. quod met. cau. Quæritur quid iuris: & determinatur hic contrarium: & si non videatur se astrinxisse ad litigandũ per se. ideo fuit inuentus vsus procuratoris, vt quandocũq; placuerit alicui ipsum cõstituere, & se à labore eximere, hoc facere possit. † Pro declaratione gl. opp. circa fi. gl. quòd imò sit longa differentia: an procurator constituatur à principio, quia tunc ipse contestatur litem. & per consequens efficitur dominus litis: vt j. eo. l. procuratoribus. & sic suo nomine, & ex sua persona potest alium procuratorẽ loco sui constituere, etiam dño inuito, qui sicut non põt ipsum reuocare inuitũ. vt in. d. l. procuratoribus. ita nec impedire substitutionẽ prædictã. Sed si dñs primò litem contestatur: & sic efficitur dominus litis & instantiæ, deinde constituit procuratorẽ, nõ est amplius fienda contestatio. & per consequens non potest procurator effici dñs litis. ergo non põt alium substituere suo nõie. sed demũ nomine dñi, si habeat ad hoc speciale mandatũ. gl. hic fatetur in fi. quòd quãtum ad hunc effectũ non est idem cõstituere à principio, vel post: sed quantũ ad alios effectus quos gl. enumerat in prin. vsq; ad illũ ver. [porrò.] non refert constituere à prin. vel ex postfacto. & Bar. vẽ sequi gl. Dicit tñ q̃ si dñs qñ constituit procuratorẽ post lit. consta. factã per seipsum, faciat remitti omnes actus iudiciarios vno contextu in personã procuratoris. & sic dicitur fieri quædã delegatio. iuxta ea quę habentur in. l. mutari. ff. eo. & trãsfertur in procuratorẽ directum ius instantiæ: quod tamẽ fieri non põt: nisi consentiente aduersario: vt in. l. j. ff. de noua. quod tũc talis procurator tanquã dñs directus litis poterit aliũ substituere. Idẽ si dñs cedat procuratori tale ius instantiæ. quod tunc apud ipsum dñm remanet directum: & in procuratore remanſit vtile. ratione cuius poterit similiter substituere. Sed si neutrum istorum factum est. puto gl. dicere veritatẽ, quia cũ principalis sit effectus dñs, duo non possunt esse dñi insolidum, talis procurator per actus quos postea faciet non efficietur dñs: & per consequẽs non poterit procurator alĩ substituere. sed Pet. & Iac. but. quos sequitur Bal. dicunt quòd imò ipse procurator per primũ actum cõtradictorium quẽ postea faciet, efficietur dñs quò ad sequentes actus: sicut fuisset effectus à principio per contestationem litis. quia primus actus quantũ ad sequentes habet vim contestationis. vt etiam præcludat viam opponẽdi exceptionem procura. de qua in. l. ita demũ. ſ. eod. sicut præcluserat per constitutionem. sed tunc quomodo respondetur ad rationem Bar. quòd duo non possint esse dñi insolidum † Et isto casu reperirentur duo. scilicet ipse principalis effectus per contestationẽ: & procurator effectus per alios actus contradictorios. ipsi tenent quòd hoc non sit inconueniẽs. nam in iuribus incorporalibus, vt in seruitute, possunt esse duo domini eiusdem seruitutis insolidum. sed si iis est huiusmodi: quia

est quoddã ius incorporale ad litẽ p̃sequẽdam vsq; ad finem. & ista possunt stare simul: quia ipse principalis post cõtestationem litis sit obligatus ad hoc. nec per cõstitutionẽ p̃curatoris postea factã liberetur ab ista obligatione. & similiter ipse p̃curator per primum actum quem fecit obligetur ad prosequendum cæteros actus vsq; ad finem. Ita declaro intentionem prædictorum licet ipsi non sic clarè loquantur. & est satis pulchra & subtilis imaginatio: & sic posito etiam q̃ si neutrum de duobus quos dicit Bar. interuenerit, s. nec delegatio, nec cessio. nihilominus poterit dictus procurator postquam aliquem actum fecit, eum in parte substituere suo nomine, tanquam dominus litis. Et ex hoc respondetur ad aliud quod gl. hic tangit. Sed quęro eo casu quo fuit constitutus post lit. conteſt. & sic procurator rei, & veniat ferenda condemnatio. In cuius personã feretur? an p̃curatoris: an dñi. Et glo. hic tenet q̃ in personam procuratoris. & fuit opi. Io. & Bal. pro qua faciunt aliqui tex. quos gl. alle. sed in cõtrariũ facit opinio eiusdem Io. recitata in fi. gl. qui vult quod talis procurator nõ possit effici dñs litis per actus sequẽtes. Et si est hoc, quomodo poterit ferri snia in personã eius contra. l. j. j. de sentẽ. Ideo Azo tenuit cõtrariã opi. q̃ imò in personam dñi principalis. Nos possumus dicere: & ita seruat consuetudo, q̃ in personã vtriusq;: quia vterq; est dominus litis: & licet Vltramõ. reprehẽdant glo. tñ ibi dicit (vt omniũ seruetur opi.) condemneẽ vterq;. Pet. dicit imò omniũ destruit opi. quia sic non proderit consiliũ iurisconsulti ad euitandam infamiam. l. furti. §. qui alieno. ff. de insa. Tu dic q̃ imò illa opi. procedit de iure, non solum de consuetudine, per ea quæ dixi. Ad rationẽ Pet. q̃ illud consilium sit frustratorium. respondetur: imò nõ est: qa si procurator interuenit à prin. sine dubio ipse solus cõdemnat, & nõ dñs, & sic dñs euitat infamiã, ita loquit ille §. q alieno. Si verò post litem contestatam factã à dño: tũc cõsiliũ est (ad euitandũ infamiã) quòd cõdemnetur procurator: & non dñs. cum hoc possit fieri. & erit idem. Sed si cõdẽnabitur dñs, fateor q̃ possit fieri sed non euitabit infamiã. Consilium est ergo q̃ cõstituat ab initio. & hoc voluit Iurisconsultus in d. §. qui alieno. si bene consideretur. De ista materia vide tex. cum glo. in c. querelã. de elec. vbi probatur q̃ vterq; cõdẽnetur, s. procurator & dñs: & sic de iure canonico dicta opi. approbat. Sed qd si iudex vult tantũ vnum condẽnare, non vtrũq;? Respõdeo potest quem velit. vt sentit Bal. in l. j. de sen. Sed quid si libellus erat datus contra dominum, nec erat snia conformis libello, contra. l. vt fundus. ff. commu. diui. cum sit dicit hic Bal. hoc non obstare. q̃ ex quo in procuratorem trãsfertur iudicium. vt patet in hac l. in fi. dum dicit. [transitum fecerit.] censetur etiã trãsire libellus, seu virtus eius. In duobus tamẽ casibus nõ potest ferri in procuratorem. Primus qñ verba non possunt cõgruere in p̃sonã eius: vt in criminali, vel matrimonia. li causa: vt hic sequit in glo. in ver. [& hoc si verba.] quã Barto. reputat singularem. & quãdo procurator fuisset constitutus ad vnũ tantùm actũ causæ: puta ad snìam audiendam dũtaxat, & si nihil egisset ĩ causa. & sic nõ possit dici dominus litis: vt hic in glo. quam tene menti. Et eam allegaui. ſ. eo. l. si procurator. vel si ad proponendas exceptiones dũtaxat: quia tunc diceretur nudus ministeer potius nuntius quàm procurator.

2 ☞ *Mulier qualiter habeat triplex patrimonium, & si feratur sententia contra maritum, an noceat uxori?*

3 *Qui habet mandatum ad unum, censetur etiam habere ad aliud sine quo illud explicare non posset, uel quòd uenit in consequentiam.*

4 *Idem iuris est in causa, quòd in causato. imò potentius.*

5 *Si aliquis accepit emphyteusim pro se & liberis suis per lineam masculinam descendentibus, & postea decedat relicta filia, & nullo masculo, an filia admittatur ad emphyteusim?*

6 *Idem est de principio numeri, & sic de uno, quod est de ipso numero. Venditio facta pro uno nummo, an uideat?*

LEX XXI.

1 MAritus. † Maritus potest agere[a] pro vxore etiam sine mandato, dummodo caueat de rato in quacunq; causa ipsius vxoris, nisi habuerit mandatum expressum de agendo ab ea in quadam causa: qa tunc censetur in alijs prohibitus agere: & sic non potest etiam si vellet, de rato cauere. hoc dicit in effectu secũdum intellectum glo. Et ponit casum quòd vxor dedit mandatũ marito, de agendo cõtra te in aliqua causa, iste maritus egit in ista & in alia quadam simul, & produxit mandatum. Tu oppo. quòd ad aliam, mandatum se non extendit: & sic non debet admitti. vt. ſ. eo. l. si procurator ad vnã. ipse replicat quod licet non possit virtute mandati expressi: potest tamẽ virtute mandati legalis: quia cõiuncta persona. Respõdetur quòd si nullum habuisset mãdatum. ista esset bona ratio ad admittendũ eum in quacunq; causa ipsius mulieris. dummodo caueret de rato. & hoc duplici ratione. quæ assignatur in tex. licet non sit persona con- b iuncta respectu sanguinis. est tñ affinis, seu principium affinitatis, quòd tantum valet quatũ cõiunctio sanguinis: vt. l. sed & hæ. ff. eo. sed quia habuit mandatũ limitatum, vẽ prohibitus in alia causa agere. quia qui vnũ concedit, videtur aliud prohibere: vt. l. cum prętor. in prin. ff. de iudi. Coniuncta verò p̃sona licet possit agere sine mandato, non tñ põt agere contra mandatũ. l. Põponius. §. fi. ſ. eo. ti. etiã si velit cauere de rato. vt ibi. & hoc siue sit expressa prohibitio, siue tacita: vt in hac lege. quam no. In tex. ibi. [citra mandatum.] id est, posito q̃ constet ipsum nõ habere mandatũ. qui hoc fatetur. sed si assereret se habere, etiã si nõ esset maritus, admitteretur cũ cautione de rato. posito q̃ non haberet reuera. dũmodo faceret aliquale fidem de mãdato fcd'm Doc. vel etiam nullam. fcd'm gl. vt no. ſ. eo. l. j. In tex. ibi. [iruant.] s. nolentes. In tex. ibi. [cogantur.] s. inuitæ. In tex. ibi. [suscepérit.] subaudi scilicet de his actionibus intentendis. Fran. accur. † In gl. ij. ibi. [in paraphernalibus][b] & sic mulier habet triplex patrimoniũ fcd'm Ia. bu. nã primò habet dotem: & illa est in dñio mariti: & ideo si maritus cecidit à possessione rei dotalis, potest ipsam vendicare suo nõie, nõ vxoris. l. doce ancillam. j. de rei vendi. ideo nõ cauet de rato vxoris. Sed quid si feratur snia contra maritũ. an nocebit vxori soluto. ma. Cy. in. d. l. doce. vẽ tenere q̃ sic. In contrariũ facit. l. Titio centũ. ff. de cõdi. & demõ. de hoc vide per Bar. in l. de die. §. j. vel. ij. ff. qui satisda. cog. qui dicit q̃ non nocet. nisi sciverit istam causam agitari, & non defendit: vt. l. sæpe. de re iudi. Nec obst. q̃ maritus erat dñs tẽpore snìæ. & ad ipsum spectabat facultas agendi: quia verũ est quòd tẽpore quo duraturũ erat matrimonium, non post. Secundò patrimoniũ est rerũ paraphernaliũ. quas vxor tradit marito in custodiã, quod facere videtur si sibi tradat instrã illarum rerũ: & tunc eo ipso videtur sibi dare mandatum de agendo pro illis rebus. ideo nõ cauet de rato: quia constat de mãdato, eo ipso q̃ docet maritus eas res fuisse sibi traditas ab vxore, vel instrã ipsarũ: vt l. ne satisdatio. ff. rem ra. habe. Bar. autem dicit quòd etiam in quolibet alio esset idem, qui probaret sibi tradita instrumẽta aliquarũ rerum fuisse à dño: licet aliter de mandato nõ appareret, vel censeatur dedisse mandatũ de agendo. per l. fi. de pac. cõuen. Sed Pet. restringit istud ad cõiunctam personam: quod est no. per c. coram. de offi. deleg. Sed ille tex. potest intelligi qñ non constat de traditione facta à dño. Posito eñ quod apud te extraneum reperiantur instrã mea: si nõ appareret quod hæc tibi tradiderim, hæc nõ esset sufficiens causa seu p̃batio mandati. per illud. c. sed aliqualis resultat præsumptio, qua fecit te admitti cũ cautione de rato: vt not. Bart. in l. iij. §. duæ autẽ. ff. de carbo. edic. Sed si appareret de traditione facta dño, esset sufficiens p̃batio de mãdato. & non tenereris de rato. etiã si esses extranea persona etiã fcd'm quod hic Bar. innuit. Tertium patrimonium est rerum quæ nõ fuerant datæ in dotem, nec in custodiam marito. & de illis loquitur ista lex: quia in illis nõ censetur habere maritus ab vxore tacitum vel expressum mandatũ. ideo nõ potest dici procurator eius, licet habeat facultatem agendi ex dispositione legali. ideo nõ admittit sine cautione rati. sicut nec alia quælibet persona: & iste est tex. qui hoc declarat in. d. l. iij. §. sed si fortè. in. d. gl. & snìa lata cõtra ipsum nõ prę iudicaret vxori, vel alteri conjunctæ personę, nisi ratam haberet. Secus in casu præcedẽti. qñ habet mandatũ tacitũ: vt in paraphernalibus: quia tũc est verus procurator, cũ habeat mandatũ ab homine. & snìa lata cõtra procuratorem nocet dño. l. in causæ. ff. eo. Tene menti prædicta: quia vtilia sunt, & nõ bene declarata hic per Doc. † In gl. fi. ibi. [ad rem mobilem.] dic q̃ qui habet mandatũ ad vnum, censetur habere ad aliud sine quo illud explicare non posset: vel quod venit in consequentiam. illius. ita loquuntur illæ leges. & facit. l. ij. cũ ibi plenè no. ff. de iurisdi. om. iudi. Sed ad aliud peni-

a ¶ Maritus põt agere. Adde l. fin. C. de pact. conuen. Doc. in c. cõstitutus. de p̃cu. Doc. in. c. j. q fil. sint legit. Abb. ſ. c. ex parte. de cõfeſ. Et pro limitatione hui⁹ l. vide d. Mari. ſoz. in repe. c. veniens. col. lix. extrã de accu. Franc. Cur.

b ¶ In paraphernalib⁹. An propter adulterium vxor amittat bona paraphernalia. vide glo. sing. in ver. dotalitium. in c. plerunq;. de donã. inter vi. & vxo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Ego dicebã. Adde eũdem Pau. de cast. i suo cõsi. cccxxx vij. inci. presupponendũ. qđ dictũ statutũ. & Ale. & Moder. i.l. gal ius. s. nũc deleg. ff. de de libe. & posth. & hanc decisionẽ Pau. de ca. refert & sequitur. Alex. de imol. in xliij. col. ij. versi. sed præmissis in. ij. vol. Franc. Cur. Et tu ad prædicta, vide do. Iaso. in l. ij. colũ. xcij. versic. xxj. j. de iure emphy.

tus diuersum non: vt hic in fi. ŝ. eo. l. si pcu. ad vnã. sed Pe. hic habuit aliũ intellectum quàm glo. Dicit enim intentionẽ huius l. in fi. hanc esse. q si maritus habet mandatũ ad extraneã rem, virtute dicti mandati nõ po- 2
test agere ad aliam diuersam. Sed virtute facultatis datæ à lege bene poterit agere prę-
stita cautione de rato: quia non censet pro-
hibitus i alijs agere. quia inducta ad augmẽ
tum, nõ inducũt diminutionem. l. si mancipia. ff. de fun. instru. & istud mãdatum fuit inductum ad augmentũ facultatis agendi: ergo non debet importare diminutionem in alijs. Tum quia casus omissus remanet in
dispositione iuris cõmunis. l. si extraneus. ff. de condi. ob cau. & dispositio iuris cõmunis est, quòd possit agere in omnibus causis: & in illa in qua habet mandatũ expressum, nõ tenetur cauere de rato: in alijs sic. Docto. sequuntur intellectum glo. quia dispositio iuris cõmunis, quòd cõiuncta persona possit agere pro coniuncta sine mandato. habet limitationem. nisi de cõtraria voluntate ipsius coniunctæ appareat, vt erè vel præsumptiuè, vt in. d. l. Põpo. ŝ. fi. Et hoc apparet prę-
sumptiuè. eo ipso quòd dedit mandatum limitatum. Vltimò, quia marítus nec est persona coniuncta sanguine, nec est affinis: quia si esset affinis, non posset esse matrimonium inter se & vxorẽ: sed est principium, & causa affinitatis. Et nihilominus videtur esse idem quod in affinibus, vt
4 admittat ad agendũ sine mandato. † Colligũt Doc. duo not. primum. q idem iuris est in causa, quod in causato. imò potentius. quia maritus est causa affinitatis. & si eius consanguinei tanquã affines possunt agere pro sua vxore: fortius ipse, qui est causa
5 affinitatis illorum. † Et ego inducebam semel ad decisionẽ quæstionis vtilis. in qua multi cęspitabant: & inductio fuit eis vila pulchra & concludens. Nam quidã receperat emphyteusim pro se & liberis suis per lineam masculinã descendentibus, postea decessit relicta filia: & nullo masculo. Quærebatur an filia admitteretur ad emphyteusim. Et quidam dicebãt quòd sic. quia licet sit fœmina, non descendit tamen ex linea fœminina, quæ videt excluſa per illa verba per lineam masculinam descendentibus: sed descendit ex patre: qui est masculus: & sic per lineam masculinam. Ego dicebam ' contrarium: nam linea nõ incipit à patre. 2
sed in filijs. Si enim pater qui recipit emphyteusim haberet filios masculos, & filiã fœminam, incipit in masculo linea masculina ipsius patris. Et in filia fœmina incipit fœmina linea. Sed certũ est quòd descendẽtes ex ista filia, tanquam descendentes per lineam fœminiuã non admittunt ad emphyteusim. sed solùm descendẽtes ex filio masculo secundũ tenorem inuestituræ. Quod ergo iuris esset de descẽdentibus ex ista filia, debet esse etiam de ipsa, quæ est caput lineæ. arg. hoc quia intentio concedentis fuit quod res non transiret ad cognatos, licet ipsa sit agnata: ergo debet excludi, ne per ipsam perueniatur ad cognatos: & sic illa cessio sibi & descendentibus per lineam masculinam, debet sic intelligi liberis. j. masculis, & descendentibus ex masculis. & hoc
6 videtur tenere Specu. in tit. de locato. §. nũc aliqua. ver. xvj. † Inducit etiam Cy. q idem est de principio numeri. i. de vno, quod est de ipso numero. Ideo facit ad quæstionem illam: an venditio quæ facta est de vno nummo, valeat' & videbatur quòd non: quia ad substantiam venditionis requiritur pretium in pecunia nume. sed vnus non est numerus, sed principiũ numeri. De hoc etiam habetur. ff. de acquir. possess. l. si quis ante.

2 ☞ Lite contestata per procuratorem, cum dominus non posit eum inuitum reuocare, quid poterit facere dominus.
3 Si procurator contestatus est litem, & aduersarius cum producit testes, uel instrumẽta, non facit citari procuratorem, sed dominum: non ualet receptio seu productio, tanquam facta non citata parte, & quid si dominus sponte compareret?
4 In causis in quibus lis non contestatur, quòd per primum actum quem facit procurator contradictorium, efficiatur dominus litis, sicut per contestationem.
5 Si feratur sententia cõtra procuratorem qui fuit litem contestatus, uel quasi post mortem domini, qualiter condemnabitur?

LEX XXII.

1 PRocuratoribus. † Per litem contesta. à se facta ꝓcurator efficitur dñs lit. Ex quo sequunt tres effectus: quia inuitus nõ potest reuocari sine iusta causa: nec eo inuito si ipse vult prosequi, dñs admittetur ad prosequendũ. secũdus est. quia morte mandantis nõ expirat eius mandatũ, tanquã re non integra. Tertius effectus est. quia põt substituere huius l. in gra. Tertius effectus est. quia põt substituere suo noĩe. hoc dicit cum. l. seq. in ista. l. ꝓcuratoribus. ibi. [facultatẽ negotia ꝓsequendi.] † dic põt tñ dñs adesse ꝓcurari, si suspicat de eo: licet non possit reuocare: vt in l. Paulus. ff. eo. c. quãuis. eo. tit. lib. vj. & ꝓducere testes & instra vt ibi no. & in l. si iulpecia. ff. de inoffic. testa. Sed an poterit alios actus facere: vt opponere exceptionem, vel facere positiões & articulos: iste tit. videt clarè dicere q non: sed hoc puto verũ. si ꝓcurator est ꝑiens, & per se velit dictos actus facere, & cõtradixit dño: tũc licut nõ põt inuitus à dño reuocari ita nec prosequi causam, si ꝓcurator est paratus prosequi. Sed si ꝓcurator nõ prosequeret, sed esset negligẽs, dñs posset hoc facere ex ea parte qua põt assistere vel adesse: vt in iuribus. ŝ. allegat. Sed si procurator esset absens, bene posset dñs oẽs actus facere virtute vtilis iuris instantiæ, sibi quæliti per procuratorẽ: & hoc determinat Bar. in l. ante litẽ. & in l. post litẽ. ff. eo. ti. circa mediũ. nec propterea cẽsetur procura. reuocare: quia nec põt: sed si ipso ꝓcuratore præsente & etiã aduersario, & non cõtradicente tales actus faceret dñs, cẽseretur reuocatus ꝓcurator. nisi diceret se facere citra reuoca. procuratoris. Item per hanc legẽ determinat antiquus aduocatus Bonoñ. Vbertinus de Rampo. secundum Bart. † q si procurator contestatus est litem, & aduersarius cum 3
producit testes vel instrumẽta nõ facit citari ꝓcuratorẽ: sed dñm nõ valet receptio seu productio: tanquã facta nõ citata parte: qa nõ debuit citari dñs: qui nõ habet facultatẽ prosequẽdi litem: vt in hoc tex. sed ipse procurator: & quia dñs cõstituẽdo procuratorem cẽsetur declarasse, & protestatus fuisse, q nõ vult ꝓsequi litem hanc per se: sed per procuratorẽ. Et hęc facultas datur sibi à iure. l. j. ŝ. vius. ff. e. quæ sibi nõ debet auferri: vt in c. indultum. de reg. iur. lib. vj. & j. eo. l. fi. Et per cõsequens citatio ipsum non artauit: quia si artaret, auferret sibi facultatẽ datã à iure. si tñ dñs spõte cõpareret, valeret receptio: ꝓpter id quod ŝ. dixi. quia hoc vtile ius instãtiæ: & potest actum facere nõ cõtradicente ꝓcuratore. Ex quibus etiã patet q si nõ cõpareret, nõ posset dici verus cõtumax: etiã si citatio ipsum personaliter apprehẽdat: postquã nõ tenebatur cõparere: vt in l. vir bonus. iud. iol. & si nõ compellitur ab appellãdo, si lata esset sententia cõtra ipsum ipso nõ citato: & hoc no. Bal. in authen. hodie. de appella. j. & facit quod no.
4 in l. j. ff. quãdo appel. sit. ŝ. fi. † Vltimò dicit Bar. in l. seq. duo verba. primò q in causis in quibus lis nõ cõtestatur q per primum actum quẽ facit procurator contradictoriũ, efficitur dñs lit. sicut per cõtestationẽ: & hoc dicit colligi ex ista lege ibi: [post causam in iudicio agitatã.] non cõtestatam: & sic erit idem effectus qui resultat ex cõtestatione. de hoc vide per glo. in c. j. de electi. lib. vj. super ver. assentiat. † Quærit etiam si feratur sententia cõ- 5
tra procuratorem qui fuit litem contesta. vel quasi post mortem dñi, qualiter cõdemnabit'? Nam si cõdemnabitur vt procurator talis defuncti: nõ valebit sententia: quia videt cõdemnatus ipse dñs defunctus in effectu: ergo &c. vt l. fin. ff. quæ sen. sine appel. rescin. & l. de qua re. ŝ. j. ff. de iud. & quia nõ potest dici procuratorem illius nunc esse. sed fuisse: vt in fi. habetur in l. qui Romæ. §. Augerius. ff. de verb. obli. & non soluit: sed dicit cogita. Bal. dicit q cõdemnabitur tanquã procurator hęredis: sed hoc nõ videt bene dictũ quia hæreditas iacens nõ habet ꝓcuratorẽ: sed datur ei curator: vnde ipse Bal. in l. j. ĵ. de sentẽ. dicit q debet vti istis verbis': condemno talem procuratorẽ olim talis defuncti: quia debet loqui aptè & nõ ineptè, etiam si hæreditas esset adita: quia non põt dici procurator hæredis qui non fuit cõstitutus ab eo, & ad ipsum non transit constitutio.

2 ☞ Ille ad quem pertinet commodum litis, dicitur dominus, licet ipse non fuerit adhuc litem contestatus, non tamen dicitur dominus instantiæ, sed ille qui contestatus est, dicitur dominus litis uel instantiæ. & quando ei qui dicit aliũ nullum habere mandatum uel reuocatum, incumbat onus probandi & nu. 4.
3 Iudicum tres personas de substantia requirit.
4 Exceptio procuratoria, ut tu non potes esse procurator: quia miles, uel mulier. an possit opponi post litem contestatam, & quid si quis fuit litem contestatus salua sua exceptione, uel cum protestatione, cui non renuntiabat?
5 Quid si dicatur tu non es procurator?
6 Iudex an possit ex officio suo compellere procuratorem ad ostendendum mandatum?
7 Procuratoris persona, an legitimetur per pronuntiationem iudicis, etiam si uerè esset falsus procurator?
8 Indebitum solutum per sententiam non reperitur. & quid si non per sententiam?

Quat

9 Quatuor modi per quos legitimatur persona procuratoris: ut sic postea non possit repelli à prosecutione iudicij, quousque sit finitum, nisi opponens assumat in se onus probandi.
10 Si lata est sententia pro falso procuratore, an dominus possit eam habere ratam ad sui utilitatem?

LEX XXIIII.

1 LIcet. † Exceptio falsi ꝓcuratoris põt qñcunq; opponi: quia si hoc reperiatur: redditur iudicium retro nullum. & est lex solennis. & semper allegatur. In text. ibi. [in princip.] q. d. i. ante lit. cõte. vt in l. qui ꝓ curatorem dat. ff. e. In text. ibi. [procuratoris.] subaudi. ŝ. actoris: vt statim sequitur. [ad agendum &c.] Sed etiã potest intelligi in ꝓcuratore rei: quia interest actoris scire an defendat cũ mãdato, vel sine. licet vtroq; modo admittatur ad defendẽdum: vt ŝ. eo. l. exigendi. quia primo casu snia contra eum lata præiudicat dño, & contra eum mittetur executioni. secundũ not. in l. Plautius. ff. eo. & prius personæ ratio querenda est. l. quidam referunt. de iure codicil. & ita seruatur in practica: quia vterq; ꝓcurator producit mandatum suum ante oĩa, & legitimat personam suã: faciendo pronuntiari mandatum esse legitimum. In text. ibi. [à domi-
2 no litis habeat.] † Not. q ille ad quẽ pertinet cõmodum lit. dicit dominus, posito q ipse nõ fuerit adhuc lit. contest. nõ tñ dicitur dñs instantiæ: sed post cõtestationem ille qui cõtestatus est dicit dñs litis, vel instantiæ: vt ŝ. l. præce. In tex. ibi. [si tñ falsus procurator inueniatur.] Dic, vt quia nullum habebat mandatum, vel habuerat, sed fuerat reuocatũ: & ex hoc verbo colligitur q ille q hoc dicit, & opponit post litẽ contestatã, debet hoc probare: quia si opponeretur ante litẽ cõtestatã, nõ haberet hoc probare necesse: sed ipse procurator, vel haberet probare plenè, vel caueret de rato: & hæc procedũt lite adhuc nõ finita. Sed si esset terminata per snĩam latam cõtra reum, & ipse reus opp. q procurator actoris nõ habuit mandatum: & sic sententia non debet mitti executioni contra eum: quia ex ea nõ est quæsitum ius actori, tunc nõ haberet necesse aliter probare, sed ipse procurator haberet necesse probare mandatum, vel ratihabitionem secutam. lite enim pẽdente postquàm legitimata est ꝑsona, nõ admittitur reus ad hãc exceptionem proponendam. & ad impediendũ processum, nisi assumat in se onus probandi. Sed ea finita, quia non impedit processum, non habet necesse probare, si procu. nulla fidem facit de
3 mandato: sed simpliciter fuit admissus. † In text. ibi. [nec dici con trouersiæ solent, nec potest esse iudicium.] Dic q defecit vna ex personis substantialibus in iudicio. s. actoris, cum tres sint necessariæ. s. actoris, iudicis, & rei. vt in c. forus. de ver. sig. & idem dicit glo. in act. iudicis incompetentis: quia facit deficere in personam iudicis: quod intellige. nisi per exceptionem omissionis incompetentię fuisset prorogata iurisditio. l. sed & si fuisceperit. de
4 iudi. ff. † Pro declaratione gloss. mag. op. primò de l. qui ꝓcuratorem dat. ff. eo. tit. ŝ. fi. vbi dicitur q post litem contestatam nõ põt opponi exceptio procuratoris gloss. ibi dicit verum. quando opponeretur tu non potes esse procurator: quia miles: sed si opponeret tu nõ es ꝓcurator. Tunc si opponẽs vult ꝓbare, admitti debet ꝓbare hanc l. sed in casu precedenti etiam si vellet probare, nõ admitteretur. Secundo op. q ista exceptio est dilatoria: vt l. iij. ff. de excep. & natura dilatoriarũ est, quod debeãt opponi ante litem cõtestatam: vt in l. exceptione. j. de prob. Solu. verum est, nisi sint tales quę reddãt iudicium retro nullum: vt est ista per rationem quam dixi ŝ. &c. quia tunc semper videtur opponi in initio, cum contestatio non valeat. & hoc in gl. vsq; ibi. [Alij dicũt.] & dum gl. dicit. [vel melius.] nõ vult ponere sol. nouam, sed declarare pcedentem: quare posit talis exceptio qñcũq; proponi: quia semper dicit deponi in initio. Tertiò op. in alio ver. de l. ita demum. ŝ. eod. Sol. ibi. quando proponitur in hunc modum: tu non potes esse procurator: quia miles, vel mulier. Nam ista est dilatoria secundũ quosdam: sed ista tu non es procurator: est peremptoria: sed hoc est falsum p hũc tex. dũ dicit q est ꝓponenda in initio: qa si esset peremptoria, esset falsum: quia imò nõ nisi post litem cõtestatam vsq; ad sententiam: vt l. peremptorias. j. sentẽ. rescin. nõ posse. Alij dicunt quòd est fienda differentia per quem modum proponatur, & an proponens sciuerit eum non esse procuratorem. Aut credebat, eum esse procuratorem, aut ambigebat. Primo casu, aut sciebat illum non esse procuratorem, & non habere mandatum: & non opposuit. tunc videtur illi ex-

ceptioni renuntiasse: & nõ potest opponere ante litẽ cõtestatam. subaudi etiam si velit hoc probare. Si verò crediderit iusta cã motus, quod haberet mandatum: quia fuit productum instrumentũ procuratiõis: sed erat falsum, vel fuit postea reuocatũ: & tũc quandocunq; perueniat ad eius notitiã, potest opponere: etiã si non sumat in se onus probandi. istam gl. ita intelligũt Doc. licet glo. videatur aliter dicere, & hoc per c. pastoralis. de exce. vbi post terminum datum
a ad proponandas dilatorias põt proponi dilatoria, quæ de nouo[a] peruenit ad notitiam: de hoc stabitur eius iuramento: vt ibi not. in tertio casu qñ dubitabat debuit hoc dicere ab initio, & petere mandatum probari, vel de rato cauere: & si hoc nõ facit, nõ potest obijci post, nisi velit assumere in se onus probãdi. In primo ergo casu nõ prodest assumere in se onus probãdi: cum videatur renũtiasse. In secũdo nõ requiritur. In tertio requiritur, & prodest: ita intelligẽ in effectu gl. in secũdo ver. [aut scio.] Sed primum dictũ non est verum: quia licet sciat illum non esse procuratorem, attamen eius scientia nõ facit illum procurat. cùm hoc non dependeat ab ipso reo: sed ab illo cuius dicit se procur. esse. bene tamen præiudicat reo dicta scientia, vt non possit agere cõtra falsum procuratorem ad interesse, dicendo quòd debeat respondere se talem qualem se asserebat secundũ Barto. & secundùm dictum similiter non est verũ: quia c. pastoralis. non loquitur in termino dato à iudice: sed in præfixo à iure: vt litis cõtest. dic quòd præiudicat etiam ignoranti, vt non possit obijcere. etiã si de nouo ad eius notitiam perueniat. glos. est parua quæ reputatur no. in d. l. qui procuratorem dat. ŝ. fina. dum dicit sciens vel ignorans, non curo. Tertium verò membrum gloss. bene est verum. Alij soluũt aliter, quod si nullo modo fuisset exceptio proposita ante lit. contestat. posset opponi post. & ita loquitur. l. ita demum. & aliæ & concordantes, sed hoc debet intelligi quòd fuit proposita: sed non discussa: quia ea non obstante reus admisit procuratorem ad contestandum litem. per quòd videbatur sibi præiudicasse, & renuntiasse exceptioni propositæ: quia faciebat actum contrarium, vt in l. cum in plures. §. locator. ff. loca. tamen intelligendum est quòd admisit cũ protestatione, vel salua sua excep. cui non renuntiabat: tunc post litem contestatã potest petere q ostendat mandatum. aliàs repelletur, & hoc vult glo. in fi. dum dicit. [alij dicunt.] licet multum breuiter ĩ quat. & Bar. eam reprehendit, dicens quòd ista protestatio ei non prodesset, post quam fecit actum contrarium. Sed tu dic quòd potest sustineri, si iudex non obstante exceptio. oppositione compellit ipsum ad litem contestandã: nam tunc si contesta. est præmissa protestatione, quod sit sibi salua, non videtur renuntiasse: & potest postea eam prosequi. per id quod habetur in l. nam & postea. circa princ. ff. de iureiuran. & in l. prætor. in princip. ff. de dam. infec. & in l. exceptionem. j. de proba. Quantum autem ad solutionem contrarij de l. ita demũ. vera solutio est ista. omissis
☞ alijs, q ibi loquitur qñ opponitur. tu nõ potes esse procur. quo casu distinguit'. an ex causa quæ prohibet ipsum agere pro alio, non pro se, & tunc post lit. contest. non admittitur ista exceptio: etiam si eam ignorauit sibi competere: & etiam si velit in se assumere onus probandi: quia non reddit iudicium retro nullũ. Sed si erat talis quæ prohibet ipsum agere etiam pro se, potest admitti: si suscipiat in se onus probandi: quia reddit iudicium retro nullum. vt in l. non idcirco. ff. de iudi. & in l. ij. cum ibi no. in glos. in
5 ŝ. j. ff. qui satisda. cog. † Si verò dicatur tu non es procurator: ista potest opponi. etiã post lit. conte. dũmodo opponens assumat in se onus probandi: licet ante lit. contest. non haberet necesse hoc facere, nisi procu. fundasset intentionẽ suã producendo instrumentũ mandati. & reus obijceret q erat reuocatũ: quia teneretur
6 probare reuocationẽ. l. in exceptionibus. ff. de proba. † Sed contra prædicta oppo. de no. per gl. in c. j. de elec. lib. vj. super verbo absentiæ. Sol. licet pars aduersa non admittatur nisi assumat in se onus probandi. iudex tñ ex officio suo potest cõpellere procu. ad ostendendũ mandatũ, ne iudiciũ sit illusorium: aliàs repelleret eum: si dominus non erat multum à longe: aliàs secus. ne iudiciũ impediatur. Et imputet sibi reus qui non opposuit. hoc vult ista glo. signanter, non ergo iudex ad instantiam partis quæ non op-

a ¶ Quæ de nouo. Adde Bar. & doc. in l. ij. C. de cõsor. eiusdem littis. & in c. insinuante. de offi. dele. maximè per Fel. in rj. colũ. & vide Alexand. de Imo. in consi. lxxij. in iiij. volu. & ibi quo ista exceptio tu nõ es procurator. possit opponi post conclusum in causa. Fran. Cur.

Universidad de Deusto Biblioteca

posuit ante litem cõtestatam, tenetur hoc facere: sed bene põt, si vult ex officio suo: in casu prædicto. Et quod dixi post litem cõtest. ideo est: quia per eam legitimat persona procuratoris, sicut p cautionem rati: vt sentit gl. in l. Pomponius. ff. eod. Nam post eam nõ potest aduersarius petere cautionẽ rati: vt in tex. ergo nec p ostẽdat mandatũ: quoniam hoc nõ tenebat facere ante lit. cõtest. si noluisset cauere de rato. vt no. in l. nõ solũ. §. qui alienasse. e. ti. ergo multò minus post. licet Bart. sentiat cõtra. p lis cõtest. nõ præcludat viam exceptioni. sed fateor. dũmodo opponens assumat in se onus probãdi. Et hoc sentit Ioan. And. in c. qm̃ contra falsam. de proba. post Inn. vbi multa bona dicit circa istã materiam. & ibi omnino vi-

7 de in glos. seq. † Pro eius declaratione oppo. cõtra text. dum dixit p nõ potest esse iudicium, si procurator est falsus. Nam secũdũ hoc nõ poterit legitimari persona procur. per pronuntiationem iudicis, cuius contrarium quotidie fieri videmus. & postquam pronuntiatum est hanc legitimam personã, etiã si verè esset falsus procurator, si transiuit in rem iudicatam, nõ poterit amplius opponi, quouisq; lis sit finita p non sit ꝓcura. nisi opponens assumat in se onus ꝓbandi; sed si verum esset quod dicitur in tex. pro nuntiatio esset nulla. timore huius dicit glos. p debet intelligi de iudicio causæ principalis. Sed super legitimatione personę bene est iudicium: quia illud tangit personam procu. non domini. Not. istam glo. p secundũ Doct. sequitur quòd talis procu. potest cõstituere alium ꝓcura. ad hunc articulum, etiã an lit. cõtest. quia est causa ꝓpria. non sic in cã dñi. vt §. eo. l. quod quis. Itẽ seq tur secundũ Bart. p si est ꝓcu. minoris vel tutor, aut curator, aut syndicus ecclesiæ: de quorum mandato dubitatur. & sic an sint legitimè constituti: si sup hoc disceptatur, & ꝓnuntiatur contra eos, nõ competit restitutio minori, vel ecclesiæ. quia ista cã nõ p tinet ad eos sed ad tuto. vel cura. vel syndicum, quibus non com-

8 petit restitutio. † Item not. in ista glos. in eo quòd sequitur p ista distinctio quæ fit in l. si sine. ff. rem ra. habe. qñ soluit indebitum p distinguitur an soluatur per ſniam, & non repetitur: quia ſnia de indebito facit debitum. l. j. j. de cõd. inde. aut non per ſniam: & tunc repetitur: qa ista distinctio habet locum, qñ soluit putatiuo creditori: sed si putatiuo procu. putatiui creditoris, indistinctè repetitur ab ipso procura. falso. siue sit solutum p sentẽtiã, siue nõ.

9 † Vltimò circa istam materiam recolligitur p quatuor modis legitimat persona ꝓcu. vt sic postea nõ possit opponi, nec repelli à prosecutione iudicij, quouisq; sit finitũ: nisi opponens assumat in se onus probandi p nõ sit procurator. Primò qñ de mãdato fuit disceptatum. & non fuit ꝓnuntiatũ; sed fuit admissus cũ cautiõe rati: vt in l. inter quos. §. alieno. ff. de dã. infect. Secũdò qñ fuit ꝓ-

3 nuntiatũ p habebat legitimũ mãdatũ, & ſnia trãsiuit in rem iu. vt l. ij. j. si ex falsis in ſtr. & de fi. inſtru. l. fi. vñ Spe. in ti. de exce. §. nũc videndum, restat. circa fi. dat cõsiliũ p fiat talis ꝓnũtiatio. de qua tangit, Bal. in l. falsus. in pe. col. j. de fur. Aduerte tn̄: quia Spe. videt sentire quod talis ꝓnuntiatio facit ius, non solũ inter ꝓcu. & aduersarium, inter quos facta est: sed etiam cõtra dñm, cuius no

1 mine in iudicio est: sed Bar. & Cyn. tenuerunt cõtrarium hic, & etiam in loco prælleg. nisi ipse dominus sciuerit dissimulauit, & non contradixit. & hoc verius: quia si dominus ignorauit: & fuit citatus, res inter alios acta sibi nõ præiudicare potest. Si autem sciuit, & nõ cõparuit, tũc sibi præiudicat iudicium agitatum per falsum procuratorem: etiam si nõ fuisset pronuntiatum super legitimatione personæ: quia sciendo ipsum

2 agitare cãm suam, & nõ contradicendo, videt habere ratũ. facit, quod no. Inno. in c. ex parte decani. de reſcr. quod etiam tenet hic Bal. in fi. nisi esset procu. rei qui potest etiam eum inuitum defendere. vnde patiendo non videtur propterea consentire: quia nec potest prohibere: secus quando potest, iuxta no. in l. Caius. ff. de pign. act. Tertio modo legitimatur persona: quando fuisset ꝓductum instrumentũ mãdati. & notarius in actis de hoc facit mentionem: ponendo principium instrumenti, & finẽ: sed nõ totum tenorem. & altera pars nihil oppolsuit. Nam licet postea nõ fuerit præstita cautio rati, non pronuntiatur super mandato: nec lis

contest. nec amplius producetur originale, non potest opponi p alteram partem p nõ habebat mandatum. nisi hoc probet. ita vo

a luit Inno. in c. qm̃ contra falsam. in ver. inſtrumentorum. de pro ☞ ba. sit ergo cautus procu. alterius partis, quando sic producitur mandatum; & sic exprimitur in actis p nõ consentiat nisi prout de iure &c. sed dicit inſtrumentum esse falsum, vel mandatũ nõ esse legitimum. & tunc postea poterit opponere: & nisi appareat de originali, & ipsum producat, repelletur à iudicio: & ita faciũt aduocati. Quarto modo legitimatur. posito p nullum istorum trium interueniat, si fuit admissus non facta oppositione nec ꝓ testatione, & lis fuit contest. quia postea nõ potest peti cautio ra

☞ ti: vt in l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. eo. nec compelli ad ostẽ dendum mandatum, cum etiam ante contestationem nõ posset compelli: ergo necessariò sequit p sit admittendus tanquã legiti mus ꝓcura. nisi probetur contrarium. & hoc innuit Ioan. Andr. in d. c. quoniam cõtra. licet Bart. videatur sentire contrarium. p litis contest. sola non præcludat viam opponendi. & sic innuit p non incumbat onus probandi ipsi opponenti. mihi tamen semp visum est contrarium: & nunc reperio domi. Raph. idem tenere per dictas rationes. & prædicta omnia locum habent si non est secuta ratihabitio domini: sed si secuta est, siquidem adhuc lite pendente, retrotrahitur. & mandato comparatur, idem si ea finita, & lata sit sententia contra procurato. falsum: quia domi

10 nus potest eam ratam habere: etiam in sui præiudicium: & his duobus modis intelligitur. l. licet. ff. de iudi. † Sed si esset lata ꝓ falso procuratore, Petr. tenuit quòd dominus non posit eam habere ratam ad sui vtilitatem: quia malitiosè videtur tacuisse, expectando quòd pro eo feratur sententia: vt not. Cy. in l. tutor. j. qui. ex cau. in integ. resti. non est necessaria. sed gloss. ordi. quam sequitur Barto. in l. si mater. §. hoc iure. ff. de exce. rei iudic. tenet contrarium. de hoc dixi in dicta lege, licet. quia Bald. & Angel. distinguunt. dic vt ibi.

LEX XXV.

1 QVicunque. † Constituti in dignitatibus non debent litigare per se: sed per procuram. aliàs puniuntur, tam ipsi quàm iudex qui hoc patitur. hoc dicit cum authen. quæ hic ponitur. & ratio est: quia faciunt verecundiam dignitati, vnde si vnus Episco

b pus vellet agere coram vno iudice seculari contra debitorem Epatus, vel ecclesiæ nõ debet p seipsum litigare: quia magna re-

☞ sultaret verecundia dignitati se constituere procuratorẽ. Et iste est casus in quo cogitur quis consti. procuratorem. econtrà in l. seq. est casus in quo non cogitur personaliter, sed potest si vult: si non vult, potest mittere procura.

2 ☞ In causis criminalibus etiam in quibus admittitur procurator, si iudex non vult pro curatorem admittere, potest citare principalem: tanquam melius informatum de ue ritate, & quæ sit practica si compareat, vel non?

3 Statutum quòd debeat quis citari ut compareat per se, vel per procuratorem: & iudex citauit aliquem ut compareat simpliciter, & nõ dixit per se, vel per procuratorem, an citatio ualeat?

4 Si habeo contra te iura cessa à Titio, & ago ex illis iuribus, tu uis q. citetur Titius, tãquam melius informatus de ueritate, ut ueniat ad respondendum positionibus tuis, an ille sit citandus?

LEX XXVI.

1 IN pecuniariis. † Quilibet citatus in causis pecuniarijs potest comparere per procuratorem: licet hoc non contineatur in citatorio, nisi fuerit citatus vt personaliter compareat, quod facere potest iudex ordinarius ex iusta causa, non aliter. h. dicit. Et causa est iusta: quando est informatus melius de veritate quàm procurator. Et † ideo in causis criminalibus etiam in

2 quibus admittitur ꝓcurator: quia imponitur pœna à relegatione infrà, si iudex non vult procura. admittere, potest citare principalem, tanquàm melius informatum de veritate: quia agitur

☞ de facto suo, Et practica est: quia citat vt veniat plonaliter ad in formandũ curiam de quibusdam, & si cõparet, detinetur plonaliter: & ponitur ad torturam: si non cõparet, proceditur contra eũ tanquàm contra contumacem: & ponitur in banno secundũ formam statutorum & habetur pro confesso: & huic cautelæ non possunt citati obuiare. vt not. Cy. in l. eos. j. de accus. Sed Iacob. But. dixit cõtrarium. vt possit procu. constitui. ad sic respondendum

dum determinatè. Bar. dicit p hoc nõ ꝓdest: quia veritas magis discerniť ex præsentia psonæ: vt iudex videat qua fronte, & qua trepidatione loquat. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst. † Quærit hic Iacob. Butr. quid si statutum dicat p debeat quis citari vt compareat per se, vel p procu. iudex citauit aliquem vt cõpareat simpliciter, & nõ dixit per se, vel p procu. An citatio valeat? Et videtur quòd nõ: quia nõ est seruata forma statuti. Cõtrariũ ipse determinat: quia semper subintelligit: vt in hac l. & expressio eo-

4 rum quæ tacitè insunt non est necessaria: vt l. iij. ff. de leg. j. † Item quærit Cy. si habeo contra te iura cessa à Titio: & ago ex illis iuribus: tu vis p citetur Titius, tanquàm melius informatus de veritate, vt veniat ad rñdendum positionibus tuis. An ille sit citandus? Videtur p sic: vt in hac l. contrarium est verũ: quia sua rñsio nõ est attendenda, vt possit mihi ꝑiudicare post celsionem factã & ius mihi acquisitum. ar. l. si partem. §. fi. ff. quemad. ser. amit. Breuiter ipse distinguit. aut periculum cessionis, & sic commodum vel incommodum, competit ad ipsum cedentem: & tũc sta bit suæ cõfessioni: quia præiudicat sibi, & nõ mihi. ¦ Aut nõ pertinet ad ipsum: sed ad cessionarium. & tũc nõ ꝑiudicat, p rationes supradictas. De hoc vide p Bar. in l. facta. §. si haberes. ff. ad treb. & de materia huius. l. vide in c. j. de iud. lib. vj.

Ne liceat potentioribus patrocinium litiganti præstare. *Rubrica.*

2 ☞ Habens litem cum potentiori, quòd possit aduocare ipatrocinium æquè potentioris.

3 Potentiorum appellatione, an contineantur domini priores, etiam si scribant literas, inferioribus iudicibus?

4 Cessionis materia, remissiuè.

LEX I.

1 DIuinè. † Aduocans patrocinium potẽtiorum, ratione officij punitur in hoc: quia causam perdit. & ipse potentior auxilium prestans punitur arbitrio iudicis ordinarij illius loci: licet aliàs regulr illius iurisditioni nõ subsit. hoc dicit. Et põt intelligi: siue per viã ꝓcurationis, siue aduocationis, siue celsionis aduocauerit: vt in hac l. cum seq. & sic post licita patrocinia procura. & aduo. de quibus §. tractauit: nunc tractat de illicitis. quoniam omnia mala ex bonis principijs orta sunt: vt in gl. rubri. Et primò ꝓmittit cõsti. diui Claudij. vicp ibi. [quare.] Iecũdò infert ad casum sibi ꝓpositum. rñdendo cuidã præsidi, quærenti fortè, qui dictam cõstitutionem ignorabat: & ibi debet incipi casus in terminis. Et ꝓmitte p senatores & clarissimi viri nõ suberant prę sidibus ꝓuinciarum. sed habebãt alios iudices maiores, vt j. vbi sena. vl cla. per totum. Quidam ergo ꝑles requisitus vt ꝓcederet cõtra aliquẽ de prędictis potẽtioribus: quia ꝑstiterãt patrocinijũ in quadã cã cõtra priuatũ, dubitabat procedere cõtra illũ rõne ꝑ dicta: ideo cõsuluit imperatorem. qui rñdet p in hoc nõ habet timere: quia erat iudex cõpetens virtute dictæ cõstitu. diui Clau-

2 dij. cuius tenorem hic infert: & hoc vult ista lex in effectu. † & intelligo istam legẽ qñ ille qui aduocauit patrocinium potẽtioris, nõ habebat litẽ cũ potentiori. si autem habebat, tunc videtur tolerandus & excusandus, si aduocauit patrocinium æquè potẽtioris: quia hoc non videtur fecisse vt metum inferret: sed potius vt ipsum excludat ar. in l. cum pater. §. Titio in fi. ff. de leg. ij. Et hoc vidi Boñ. in quadam muliere vidua, quę habebat litem cũ vno magno doctore, q poterat videri potẽtior respectu eius, cũ ipia esset destituta auxilio cuiuscunq;. Ideo aduocauit patrocinium cuiusdã magni doctoris, qui erat magnus in statu: & nõ cõsueue rat patrocinari. Sed illud patrocinijũ libenter assumpsit, vt illam mulierculã defenderet: vñ nõ videt fecisse cõtra hãc cõstitutio-

3 nẽ. † Itẽ intelligit Bart. istã legẽ. siue talis potẽtior palã patrocine tur, siue occultè p interpositas personas, vel literas. Et inducit cõ tra illos, qui in causis quas habẽt assumunt patrocinijũ dñorum priorum, vel alterius eorũ, & faciũt scribi literas iudicibus inferioribus, vt incidant in hanc cõstitutionem: & non solũ ipsorum priorum: imò etiam si notarij. ipsorum per hoc quod hic dicitur. [potẽtiorum domorũ opibus &c.] quia notarius priorum dicit [potẽtiorum domorũ opibus &c.] quia notarius priorum dicit domo priorũ. Sed do. Raph. hoc nõ tenet: quia ista cõstitutio est pœnalis, & restringenda. Gl. etiam cum tex. in fi. videt esse q qñ per l. specialiter cõmittitur alicui iudici ordinario aliqua cau sa, quæ non sit naturaliter de sua ordinaria iurisditione, non potest illa causa delegari: & sic nõ videt esse iurisdictio ordinaria.

sed delegata. licet per l. sit collata. Regula- a riter aũt iurisdictio quæ datur à l. est ordinaria: vt no. in l. & quia. ff. de iurisd. om. iu. & si dicatur posito p sit delegata debet posse subdelegari: quia delegata est à principe: vt in l. à iudice. j. de iud. gl. respondet no. q illud est verũ qñ delegatur à principe viuente per speciale rescri ptum. nõ aũt qñ per generalẽ constitutionẽ: vt hic. & in l. j. circa prin. de off. eius cui man. est iur. adde. l. j. ff. de dam. infec. vbi per

4 legẽ fit delegatio, sicut per speciale rescriptum. † Vltimò glo. hic intrat materiã cessionis. quæ potius concernit. l. sequentẽ. quę loquitur de cessione: & ponit vnam distinctionẽ. Sed circa istã materiam multæ occurrunt rationes. de quibus in Specu. de cessio. actio. & j. man. l. per diuersas. & in l. ab anastasio. & ibi vide per Bald.

2 ☞ Constituens potentiorem procuratorem in rem suam, quòd etiam perdat ius creditisui.

3 Primò debet poni & assignari titulus propter quem fit cessio, ut donatio, uel uenditio, & deinde sequi cessio quæ fit.

LEX II.

1 SI cuiuscunque. † Cedens actionem suã potentiori ratione officij perdit actionem illã. & sic cessio est inualida. h. d. & dic p applicatur aliter parti: vt no. j. tit. proxi. l. j. in gloss. pen.

2 Sed † quid si non cessit, sed procuratorẽ in rem suã illũ dominus constituit. dic idẽ: quia videtur in fraudẽ hoc fecisse: vt not. gl. ff.

3 de pac. l. Iurisgentiũ. §. ait prætor. in vlti. gl. † No. in gl. fi. p primò debet poni & assignari titulus propter quẽ fit cessio: vt donatio, vel venditio, & deinde sequi cessio, quæ fit &c. & tene mẽti gl. perpetuò. ad hoc qñ dicatur simulata cessio: quia ex tribus in ea numeratis præsumitur simulata.

De his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigũt, uel eorum nomina in lite prætendunt. *Rubrica.*

Super gl. rub. ibi. [prohibuit actores.] Idem tenet glo. ff. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. j. in gl. mag. quod tit. præce. nõ habeat locum in reo, sed in actore tantum. Doc. tenent cõtrariũ per. l. j. quæ generaliter loquitur. Ideo dic p titu. præce. loquitur de patrocinio quod præstatur verbo ipsius patrocinantis. hic de eo quod fit facto ipsius aduocantis patrocinium: & sic sine facto ipsius potentis, & sine voluntate vel consensu ipsius: aut etiam cum consen-

1 su. Primo tamen casu non punitur. † Secundo sic. Fateor tamen p iste tit. loquatur de reo, non de actore. qui reus conuentus ratione alicuius rei quam possidet: dicit se eã tenere ab aliquo potentiore, vt incutiat timorem litem mouenti, cum tñ ab illo non teneat. & supra muros illius rei describit titulum, vel facit depin

a gi arma illius potentis: quia punitur prout hic, reperta veritate, & sic declarat tit. j. vbi in rem act. l. ij. vbi qñ possessor conuentus nominat alium in iudicio, à quo dicit se rem illam tenere, cuitat iudicium: quia citatur ille vt veniat ad suscipiendum in se litem: & si non venit, proceditur secundùm formam istius legis cõtra illum nominatum, non contra possessorem nominantem. Non eueniebat p aliquis volens euitare iudicium nominabat aliquẽ potentem: & petebat illum citari: & contra eum procedi, nõ contra se. Actor non audebat contra illũ procedere, vnde potius à lite desistebat. Reperto ergo p ab illo non tenebat: sed noũe proprio, habet locũ iste tit. quia punitur pœna de qua hic. & ille potens si non consensit, non punitur: sed aliàs infamatur.

2 ☞ Sicut statur libello actoris in eo quod continet contra eum. ita statur scripturæ quã dat reus per modum exceptionis, si aliquid continet contra eum.

LEX VNICA.

1 ANimaduertimus. † Bart. not. hic circa medium in ver. [contradictorijs libellis.] quòd sicut scriptura quam dat actor petendo aliquid à reo dicitur libellus: ita scriptura quam dat reus excipiendo,

2 & contradicendo dicitur libellus. † Et ex hoc infert quòd sicut statur libello actoris in eo quòd continet contra eum, vt in l. cũ precum. j. de lib. cau. ita statur scripturæ quam dat reus per modum exce. si aliquid continet contra eum, per istum text.

Vt nemo priuatus &c. *Rubrica.*

2 ☞ Qui facit depingui arma imperatoris, uel nomen principis super domo uel possessione alicuius, qualiter puniatur?

a ¶ Depingi arma. Adde quid de pingentibus arma in capellis. an tales habent meritum ecclesiæ vide per Doct. in c. duæ sunt. xlv. dist.

a ¶ Ita voluit. Adde Pet. de Anc. in consil. xl. & an sufficiat producere mandatum, absque alio p aliter constet iudici. Vide Fran. Arc. in suo cõs. lxviij. & vide ad materiam Ale. de Imol. in consil. vj. in iij. vo. & ibi an præsumatur de in dato procuratoris, si notarius asserat illud in actis produ ctum. Fran. Curt.

b ¶ Si vnus Episcopꝰ. Adde c. fina. v. q. iij. Doc. in c. j. de procu. Doct. in c. j. de syndi.

Not. cautela.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 Glos. ponit differentiam inter istū tit. †& præcedētem, quæ satis est bona: sed imperfecta. & ideo dic q̄ in tit. præce. aduocabāt patrocinium potentis in lite iam mota ad excludendum eam. in isto titu. non erat mota lis, nec aduocabat ad excludendum lite: sed extra iudicium aliquid fecit: vel vt magis timeretur: vt in l. j.
2 vel in iniuriam alterius: vt in l. ij. †Nam suprà limē domus suę vl' possessionis, fecit deser: sibi nomē imperatoris, vel arma imperatoris: vt videretur sibi multùm acceptus, vel eius familiaris. Et vidi multos qui faciunt pingi arma alicuius Cardinalis, vel Papæ. Et in ista ciuitate faciunt pingi arma sancti Marci. & vult ista l. q̄ talis domus cōfiscet: quia non debet aliquis priuatus hoc præsumere, cū cedat in dedecus principis. cum nō alibi debeāt pingi nisi ś. domos principis. & hoc secundū vnum intellectum. Secundū alium dicit q̄ etiam nomē suum ꝓprium nō debet describere: quia est magnæ temeritatis. Aliud tñ signū, nō tñ vexillum apponere potest, vt no. gl. j. titu. ꝓxi. l. fi. Nō tñ seruatur hæc lex. nec secundū primum, nec secundū intellectum. Lex autē secunda loquitur qñ quis in iniuriam alicuius facit apponi vexilla regia, seu principis, vel depingi arma, vel nomē imperatoris super domo vel possessione alicuius detenta per eum. q̄ illa ad denotādum vel infamādum eū possessio nō est sua: se principis, vel cōmunis: nā licet ipsi possessori ꝓpria authoritate amouere: nec de hoc potest accusari, nec accusatio debet recipi.

2 ☞ *Ea quæ illicitè ædificata sunt, possunt per quencunque licitè destrui, & sine pœna.*
3 *Si locauit domum alicui, qui in ea uendat uinum sine pedagio, non possunt gabellatores eam confiscare.*

LEX II.

1 NEquis. †Bart. not. in ista. l. ij. circa fi. q̄ quando per stat. aliquod maleficium redditur impunibile: puta q̄ bannitus posit impune offendi. non debet super hoc recipi accusatio. Et sic ista exceptio potest
2 opponi ad impediendū iudicium criminale. †Nota. etiam quòd ea quæ illicitè ædificata sunt, possunt per quencunque licitè destrui, & sine pœna. facit. l. fideicommissa. §. si quis illicitè. de leg.
3 iij. †Not. gl. in l. j. ś. eo. in verbo dominicum cum ibi not. ibi confiscatur possessio. Ista gloss. facit contra gabellatores vini, qui vē dunt vinum, pone q̄ dedi ad pensionē alicui domum, q̄ in ea vē dit vinum sine pedagio: & ob hoc volūt eam cōfiscare: nō debēt audiri. Nam nō deliqui ego cuius domus est: & ideo ad maiorē cautelam faciunt locatores in instrumentis locationum, quod nolunt in talibus domum suam esse obligatam: & faciunt conductores sibi promittere ista.

Vt nemini liceat sine iudi. &c. *Rubrica.*

2 ☞ *Non licet alicui propria authoritate à seipso accipere insignia doctoratus, sed quòd debeat ea petere, & recipere à superiore ad quem pertinet.*

LEX I.

1 SAepe. †Glos. hic assignat duas diuersitates inter istum titu. & præcedentem. & parum utilitatis continent. dic ergo q̄ tit. præcedens loquitur, quādo quis signum, vel arma principis, iut vexillum, apponit rebus à se possessis ad terrorem aliorum, vel rebus possessis per alium ad iniuriam illius. Hic verò loquitur qñ quis signum suū vel arma sua apponit in re possessa ꝓ alium ratione iuris quod prætendit in illa re habere: quia asserit illam esse suā: vel sibi obligatam. Nam non licet hoc facere antequàm obtineat pro se sniam, quę transierit in rē iudicatam: quia non debet sibi ipsi ius dicere sine licentia iudicis, & istum casum vidi de facto Senis, cū quædam fraternitas in qua erant multi ciues potentes, litigarēt cum vno notario super vna possessione ꝓ illum detenta: quia statim lata vna snia pro se antequàm transiret in rem iudicatam, quia fuit appellatum, fecit depingi arma ipsius fraternitatis super ostium. Et ille notarius cum pluribus iuit armatus, & illa arma destruxit, & accusabat. Certè non merebatur accusari: sed potius ista fraternitas, quæ propria authoritate hoc fecerat. Ista est intentio huius titu. & sic longè differt à præcedenti. Et pro declaratiōe istorum ti. vide oīo gl. bonā & plenam in auth. de man. prin. §. fi. quę incipit titulos &c. Et dicit Bar. sæpe se allegasse rubr. cum tit. in cōuentibus scholarium, cùm daret insignia. dicendo † q̄ non licebat propria authoritate à seipso accipere insignia doctoratus, sed debebat ea petere, & recipere à superiore, ad quem pertinebat.

Ne fiscus uel respublica &c. *Rubrica.*

LEX I.

1 REipublicæ. †Iste tit. differt à tit. ne li. poten. quia hic implorabatur patrocinium fisci, vel reipublicæ, ratiōe debiti. ī quo implorans illi tenebat: vnde videbatur quod esset licitum fisco vel reipublicæ præstare illi patrocinium pro suo interesse: vt posset consequi debitum suum: quia si ille succumberet, fortè non essent bona sufficientia illis ad satisfaciendum fisco. In isto autem tit. potentior non veniebat ad præstandum patrocinium pro suo interesse, seu debitori suo. Tamen adhuc dicitur in isto titul. contrarium. quod fiscus propter hanc causam non debeat patrocinium præstare. vni priuato cōtra alterum, ad incutiēdum illi terrorem. & hoc vult. l. j. & etiam pe. & vlti. cōtra quas oppo. quia non debet esse deterioris condi tionis fiscus quam vnus priuatus. Sed si moueretur qō debitori meo à quodam alio, licitum est mihi pro meo interesse illum defendere, & opponere exceptionem quam ille omittit opponere: vt infrà, de non nu. pec. l. si cui. ergo fortius fisco. cuius contrarium istæ ll. videntur innuere. sed dic quod propter hoc solū q̄ iste sit debitor fisci, vel rei publicæ, non licet fisco vel rei publicæ præstare sibi patrocinium. & ita loquuntur istę ll. ſ. si in fraudem fisci illi omitteret exceptionem obiicere, quæ ille competit, & bona non sufficerent. & sic prætendit interesse. Bene posset fiscus comparere, & pro suo interesse defendere, etiam illo non postulante. vt in l. contraria.

LEX II.

1 CVm allegas. †Not. ex ista l. secundū Bartol. q̄ si aliquis est expulsus de castro quodam, & vult donare, vel vendere ius quòd habet alicui potenti, vel ciuitati: quia ipse non videatur posse recuperare per seipsum: talis venditio, vel donatio nō valet. Et istud est quotidianum secundū eum. & istud vidi de facto in quodam nobili partium mearum expulso à suis consortibus, qui volebat donare cuidam magno domino ius suum in despectum aliorum: sed eius filia sibi contradixit. & propter hoc abstinuit. Vidi etiam Florētiæ in quodam qui litigabat cum suo fratre, & volebat donare communi Florentiæ omnia iura sua: & non fuit auditus, quia contra hanc l.

De negotijs gestis. *Rubrica.*

2 ☞ *Qui gerit negotia aliena, & in eis impendit, potest repetere à domino, quod fallit in duobus casibus.*
3 *Mali mores, & mala admini. faciunt tut. suspectum, non autem accusatio de suspecto.*
4 *Si reperitur in instrumento quòd iudex talem legitimum tutorem dedit pupillo, non uitiatur dato: licet legitimus tutor non detur à iudice, sed à lege.*
5 *Mater si faciat impensas in petendo tutorē filio non habenti, quando posit eas repetere.*
6 *Verbum officium, quid importet.*

LEX I.

1 CVm tutores. † Expensæ factæ pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur per actionem nego. gest. quia non videntur factæ animo repetendi: sed po
2 tius donandi. hoc dicit. no. †Semper ergo qui gerit negotia aliena, & in eis impendit, pōt repetere à dño. Imò fallit in duobus casibus huius l. & ī alijs qui ponunt ꝑ gl. j. e. l. si pno. Regulariter cōtra. si vtiliter gesit. vt l. j. & ij. ff. eo. vbi ponit edictū prętoris factū sup hac materia, ꝑ quod dat actio neg. ge. directa dño negotiorū cōtra gestorē malè gerētem. & ecōuerso eadē actio cōtraria dat gestori bñ gerēti cōtra dñm ꝓ impēsis. ꝑter in casibus p̄dictis. Primò ponit dictū. vsq; ibi. [cū etiā.] Scdo illud ꝓbat à minori: qa si qdā domesticus qui fuisset multū amicus patris istorū pupillorū: iltas expēsas circa eos fecisset. nō ꝓtestādo qđ faciebat hoc aio reperēdi, p̄sumeret fecisse affectiōe domestica: & sic potius aio donandi, nec repeteret. vt ff. e. l. is qui. Multò minus ista mr, q̄ p̄sumitur mota pietate materna. si ergo fuisset ꝓ testata, an repeteret? dic vt no. in l. ꝓxi. per Bar. qui distinguit. sed in extraneo indistinctè dic q̄ sic. quia ille non tenebatur suspectos facere, vel etiam petere alios dari: sed mater licet nō teneat suspectos facere, bñ tñ tenet petere nō habēti, si nō vult priuari
3 eius successione. † In glos. j. in prin. ibi. [i. detegeres.] hoc ideo dicit gl. quia tutorem suspectum faciunt mali mores, & mala ad
4 ministratio. vt in l. suspectum. ff. de suspe. tu. Non autē accusatio de suspecto: qui enim accusat, potius detegit suspicionem allegā do malos mores: & malā administrationē, q̄ suspectū facit. † Et
a no. hoc scdm Bart. si reperit in instrō q̄ iudex talē legitimū tutorem dedit pupillo, nō vitiat datio. [a] licet ēm legitimus tutor non detur à iudice, sed à l. vt l. legitimos. de leg. tu. Tamen illud verbum positum in instrumento quòd iudex dedit, non vitiat: quia debet exponi dedit, id est, dat. ar. huius gl. quia verba debent intelligi secundū subiectā materiā. vt in l. ſi vno. in prin. ff. loca. facit quòd not. Bar. in l. ij. in prin. ff. si ser. ven. In gloss. ibi. [vel vterius.] Iste versi. fuit additus ad hanc gloss. per Franc. Accur. & ponit tertiam opi. distinguendo inter accusationem de suspecto: quā mater non tenetur facere, nec præcisè, nec accusatiuè: quia est potius virile officium quā muliebre: vt in l. quā gloss. alleg. ff. qui pe. tu. l. fi. ś. fi. Et licet non accuset, non priuat successione filij. & petitione. ſ. tutoris filio non habenti. & illam tenetur facere causatiuè infrà annum: si non vult priuari eius successione. Ex hoc apparet quod si accusauit de suspecto, cum ad illud non teneretur, si fuit protestata quod expendebat animo repetendi, potest repetere: vt l. & si quis. ś. plerique. in fi. ff. de reli. Sed quando petijt tutorem filio nō habenti: quia hoc fecit ex quadam necessitate, ne priuaretur successione, etiam si fuisset protestata, non posset repetere: quia hoc fecit pro seipsa, & pro suo commodo. pro quo facit in ratione sui text. sing. in l. creditor. §. j. ff. man. hoc
5 tamē nō est verum indistinctè. † Sed dic vt no. Bart. in l. seq. quia possunt fieri expensæ diuersimodè in hac petitione. Nam quędā fiunt in persona ipsius matris: vt si mater ducat pupillum Romā pro tutore petendo: & in hospicijs expendat pro sua persona. istas expensas non repetit: quia cum teneatur tutorem petere suo sumptu, hoc facere tenetur pro sua persona. l. suo victu. ff. de ope. libe. & sic protestatio nihil operaretur: vt no. j. eo. l. alimenta. post prin. gl. magnæ. Quædā fiunt in personam pupilli in hospitijs, vel in lite coram iudice. & istas non tenetur facere mater de suo: ideo fuit protestata. & ita locū habet quod hic dicitur: vt eas videatur fecisse pietate materna: & non posit repetere. quod tñ est verū si erāt paruæ, & mater diues, & pupillus pauper: & alio quo istorū deficiente repetere potest: & hoc voluit glos. seq pro
6 quo bene facit. l. vtrū. de do. inter vir. & vxo. † In glo. seq. in prin.
b ibi. [officio illo quod est pietas.] [b] Nam habemus hoc vocabulū officium. quod est generale: & cōuenit cuilibet homini erga alterum: quia inter homines natura quandam cognationem constituit vt l. vt vim. ff. de iust. & iur. propter quem tenetur alter alteri seruire de eo quod pōt: & sub isto vocabulo comprehēdunt alia duo specialia. l. pietas, quæ conuenit parentibus erga liberos, & obsequium. quod erga patronum cōuenit liberto. vt j. e. l. officio. Omnis ergo pietas vel obsequium dicit officiū: sed nō ecōuerso. & de tali officio loquitur liber Tulij de officijs. & alio vocabulo dicitur munus: vt in hoc tex. & ita intelligit gl. In gl. ibi. [ex qualitate.] dic vt si est talis impensa quę cōcernat personam filiorū: vt in hac l. si autē bona filiorum, ista nō præsumunt facta ratiōe pietatis, siue sit parua, siue magna: vt j. eo. l. alimenta. in fi. cū l. se. Sed quando cōcernit personam, tunc distingue: vt sequit in gl. An sit expensa parua, & mater diues. & filius pauper. & videtur facta animo donandi, aliàs secus. facit ad hoc quod not. in l. filij. j. de dona. inter virum & vxorem.

a ☞ *Si est litigium inter te & me, potest aliquis tertius comparere non solum pro suo interesse. sed etiam pro interesse tuo, uel meo: & allegare illud quod prodest sibi, si per te non allegatur: & qualiter?*

LEX II.

1 CONtra. †Pupillus ex gestione tenetur: quatenus est effectus locupletior: nec etiam in illo tenetur, si alius gratis erat facturus. hoc dicit. & primò præmitte generaliter. quid iuris sit in eo qui gerit negotia pupilli: quoniam habet actionem eatenus quatenus est effectus locupletior. & non vltra. Et hoc est speciale in pupillo, cum non sufficiat vtiliter negotium fuisse gestum. si vtilitas non durauit. secus in alio: vt in l. sed an vltro. §. primo. ff. eod. titu. Et hoc vsq; ibi. [quæ tibi.] deinde infert ad casum pro positum de illo qui gesit ducendo pupillū Romam ꝓ faciendo sibi dari tutorem: vt illam impensam posit repetere indistinctè quasi ex illa sit effectus locupletior, nisi matertera fuisset gratis

factura, vt in fi. quod no. Quod intellige si a iste gerens hoc sciebat: sed si ignorabat, nō est quid sibi imputetur quare istam impensam fecit secundū Pe. ar. j. de tab. l. generali. li. x. sed qñ sciebat illā fuisse facturā gratis, est quod sibi imputet quare fecit animo repetendi. Sed oppo. de l. præce. So. intellige istam l in extraneo. & qui nō erat multum domesticus patri. vnde indistinctè videtur fecisse animo repetendi: secus in matre, vel
2 in multū domestico, vt in l. præce. † Vltimò Bar. not. istā. l. fin. in fi. quod si est litigiū inter te & me, pōt quidā tertius cōparere nō solū pro suo interesse: sed etiā pro interesse b tuo, vel meo. & allegare illud quod ꝓdest sibi, si per te nō allegatur. & dicit quod nō meminit se alibi legisse. & sicut si tu nullo modo te defendis, pōt quidā tertius cōparere sine mandato ad plenā defensionem. dummodo satisfdet de iudi. sol. l. exigēdi. ś. de procu. Ita si tu te defendis, & nō plenè: quia omittis opponere quandam exceptionem, pōt quidā tertius pro te cōparere, & illam allegare, & probare per istū text. quē ibi allegauit, & hoc intelligendo text. quod ista matertera cōparuit in iudicio, qđ erat inter gestores & pupillos quondā, sed posset intelligi quod ipse pupillus hoc allegabat, & probabat, & tunc nō facit pro Bart. facit. l. Titia. ff. sol. matri. & quod ibi not.

2 ☞ *Relatiuum facit simplicem relationem quandoque, non propriam.*
3 *Debitor meus in centum, si non poterat soluere partem debiti me inuito, & decedat duobus hæredibus relictis. an unus ex eis poterit me inuito soluere partem suam tantùm?*
4 *An sit reperire actionem in genere?*

LEX III.

1 SIue pro fratre. † Pro eo qđ quis soluit sponte & vtiliter pro alio nulla necessitate cogente, cō petit ad repetendum hæc actio directa, sed si soluit ex necessitate cōmuniōis, vel causatiuè, competit actio fa. ercis. vel cōmuni diuidundo. h. d. secundū communē intellectum gl. Et primò loquitur qñ ex mera voluntate, vsq; ibi. [siue pignoris:] postea qñ ex quadā necessitate, vt lueret pignus qđ erat cōe inter se & coheredem, quod luere non poterat, nisi totum debitum solueret: vt j. de distra. pigno. l. quandiu. Et ista secunda subdiuiditur in duas, quia loquitur quando iudicium fami. ercis cum semel fuerat motum vtiliter, & sic amplius moueri non poterat pro ipsa pecunia repetenda. vnde tunc datur actio communi diuidun. secundùm gloss. fin. & Bartol. non autem nego. gest. directa vel vtilis. Et dum tex. dicit [eandem habebis,] non refertur ad actionem nego. gesto. de qua suprà dixerat, sed ad actionem in genere. & sic illud relatiuum eandem facit simplicem relationem, non directam, sicut alibi mulier damnauit quæ saluauit. nam non refertur ad Euam, 'quæ damnauit: sed in genere ad mulierem. & in specie
c 2 ad Beatam virginem †. Et ad hoc semper allegatur iste text.
d cum gloss. quod relatiuum [a] facit simplicem relationem, quandoque non propriam. Alij dicunt quòd stat propriè de act. nego. gest. non tamen de directa. de qua. ś. dixerat: sed intelligitur de vtili quando non sponte: vt j. eo. l. curatoris, sed illa loquitur quando alia actio deficiebat. & tunc recurritur ad vtilem, quæ non deficiebat quia licet non deficeret fa. ercis. competebat cōmuni diuidun. & si fami. ercis. non erat intentata, illa poterat intentari. vt in fi. † Et per istam l. in princip. determinat Pe. contra aliquos qui dicebant quod si est aliquis debitor meus. in c. & decesit duobus hæredibus relictis, sicut ipse non poterat soluere

a Datio. Adde in simili Bar. in l. j. ff. si seruus vend. & in l. j. ś. quibus. ff. quod cuiusque vni. nomi. & in l. insulā. per illum tex. ff. de præscri. ver. Inn. hos. & doc. in c. petitio. de ꝓcu. Bal. in l. ij. de confir. tu. & in l. id quod pauperibus. ś. de epi. & cle. Alexā. de Imo. in l. si quis in feudi vocabulo in prin. ff. de leg. j. Et in consi. xiiij. col. v. ver. Item dato. in iij. volu. Franc. Cur.

b Pietas. Et tale est q̄ debet etiā filius pa tri. l. cogi. ś. si pater. ff. ad treb. & l. j. ff. de inoffic. testa. & de eo q̄ debet homo homini. adde Io. an. in c. non est sine culpa. de reg. iur. li. vj. & de officio quod debet vxor viro. vide in l. sicut patronus. ff. de op. li. Itē adde q̄ officiū dicit religio quā homo debet Deo. l. nemo. ś. de epi. aud. Ité dicit cura vel solicitudo. j. de ser. fu. l. ij. Item tutela dicit officiū, vt j. qñ mul. tu. offi. fun. po. Ité dicit impertū: vt ff. de off. cōsu. l. j. & in sum. Azo. ś. eo. tit. & de hoc verbo officio vide plura per Fel. in c. inter cætera. de off. or. & in c. post cessionem. in prin. de prob. Franc. Cur.

c Ad euam. Adde ori ginaliter. Genesis j.

d Relatiuum. Adde Bart. in l. Iulianus. ff. de hær. instit. & in l. hoc articulo. col. pe. ver. Ité habemus. eo. tit. & in l. fi fic. ś. j. ff. de leg. j. & in l. ea tñ adiectio. ff. de leg. iij. & de ista simplici relatione. vide etiā gl. in d. l. Iulianus. & in l. dñm. j. de min. Et ꝓ Lud. ro. in l. j. in prin. ff. de no. ope. nuncia. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶An vnº. Adde bar. in l.si procuratori. la ij.ff.de cond.ide. Ale. de Imol.in d.§. si tutores in addi.ad Bar. in l.j.§.si plures.ff. de exer.& vide in §. sed si ex.insti.de satisf.tu. intellige hoc nomine pupilli:non suo,vt p Ale.in d.§.si plures. Franc. Cur.

b ¶ Libertus. Adde glos.in l.j.C.de oper. li. & in l.solo. C.de lib. causa.

partem debiti me iuito:vt l.tutor.§.Lucius. de vsu. Ita nec vnus ex hæredibus inuito me potest soluere partem suam tantùm: vt se liberaret,sed habet necesse soluere totũ. & sic liberare se & cohæredem.per l.ij.§.ex his.de ver.obl.vbi dicitur quod ex persona hæredum conditio obligationis nõ immutaretur si posset soluere partẽ,cũ defunctus non posset.Pe.tenet contra per prin.huius. l.quia si haberet necesse soluere totum,non cõpeteret sibi actio.neg.gest.directa. cuius contrarium vult ista l.in princ. sed daretur vtilis,vel fa.erc. vt in secunda parte.tangẽ pro negotio non sponte gesto. sed vrgente necessitate:quia volebat se liberare.& non poterat nisi totum solueret,sicut qñ volebat liberare pignus. Ad cõtrariũ de §. ex his. dic vt ibi.Nam non debet intelligi quantũ ad facultatem soluendi id quod debebatur.sed quãdo vellet soluere aliud pro alio: qa si defunctus nõ poterat,nec etiam aliquis ex cohęredibus:vl' qñ actio erat indiuidua de sui natura respectu solutionis.secus quãdo diuidua.† Vltimò ex eo quod dicit glo.pe.in fi.not.q̃ est reperire actionem in genere.quod tenet Bart.licet quidam cõtra. qñ actio nõ potest esse sine præiacente materia, ex qua oriatur.Sed actio in genere non potest habere præiacentem materiã. & sicut non reperitur homo in genere nisi in fantasia hominis: quia põt homo hoc in mente sua cõcipere:ita non reperitur actio in genere de quo per Bar.in l.si seruus communis mæuij.de stipu.ser.& l.iij.§.fi.de acquiren.posses.

2 ☞ *In actione tutelæ bona gerentis sunt tacitè obligata pro mala administratione. sicut bona ueri tutoris, sed in actione negotiorum gestorum secus: sed competit actio personalis contra gerentem.*

3 *Gerẽs negotia pupilli sine mandato tutoris,an habeat ipsum tutorem obligatum?*

4 *Tutor in negotijs pupilli potest facere procuratorem suo nomine,cùm ad se pertineãt. An unus tutor possit facere contutorem,procuratorem: & sibi commitere uices suas?*

LEX IIII.

1 QVi pupillæ. † Gerens negotia pupilli vel pupillæ hac actione,nõ actione tutelę.hoc dicit.Et sic mãdatum tutoris nõ impedit hanc actionem oriri inter gerẽtem & pupillam:sed inter gerẽtem & tutorem sic: quia nõ teneẽ tutori hac act.sed acti.mandati.& ecõuerso tutor sibi. quia mandatũ facit hãc actionẽ cessare iter mãdãtẽ & mãdatariũ:nõ inter
2 mãdatariũ & nõ mãdãtem:vt hic patet.l.iij.§.fi.ff.e.ti.† In tex.ibi [nõ videtur gessisse:] dic & sic nõ tenetur actione tutelæ.de qua ff.de eo.qui pro tu.Nã iste titulus habet locũ quãdo quis credens se tutorem cum nõ esset,gessit negotia pupilli:sed hic iste nõ credebat se tutorem,neq; gessit vt tutor.sed mandato veri tutoris. Ideo cessat illa actio:& datur ista.& hoc est magni effectus:quia in actione tutelæ bona gerẽtis sunt tacitè obligata pro mala administratiõe,sicut bona veri tutoris:vt j.de admi.tu.l.pro officio. & ibi no.in fi.gl.fi.Sed per actionem neg.gest.secus:quia hoc nõ reperiẽ iure cautũ.& sic in primo casu posset bona aduocare per hypothecariã à quocunq; possessore.in secundo,secus: quia solũ
3 posset agere actione personali contra gerẽtem.† In gl.j. in fi. ibi. [licet mandauerit tutor.] sed ista sol.nõ videẽ bona:quia mandatum tutoris censetur esse mãdatum pupillæ, sicut sciẽtia tutoris censeẽ esse scientia pupilli.vt l.iij.in fi.ff.de tribu. sed dic hoc verũ in his q̃ principaliter nõ pertinerent ad tutorẽ: sed ad pupillũ, sed gestio negotiorum pupilli pertinet ad tutorem suo nomine. & ille qui gerit negotia pupilli sine mandato tutoris, habet ipm tutorem obligatum:tanq; gesserit negotia eius.nõ dicuntur eius. scilicet,cura & solicitudine:non vtilitate:vt in l.si pupilli.in prin. & ibi no.ff.eod.Si ergo tutor mandauit alicui q̃ gereret, censeẽ illi mãdasse negotium suum licet etiam sit negotium pupilli: & propter hoc illud non reputatur negotium pupilli:sed solius tutoris.si autem tutor non mandaret vniuersaliter geri negotia pupilli, sed particulariter mandaret alicui quòd aliquam rem veneret,vel emeret pro pupillo,tunc censeretur mandatum pupilli.& inter mandatarium & pupillum nõ oriretur actio neg.ges.sed
4 mandati.† no.ergo iecundùm Bald. q̃ tutor in negotijs pupilli potest facere procu.suo nomine.cum ad se pertineãt:vt dixi.Sed
a an vnus tutor possit facere cõtutorem procuratorem in hoc,& sibi committere vices suas? Dic quòd sic secundùm Bald.qui allegat text.in l.si procurator.§.si tutores.ff.mand.In gloss.fina.ibi. [j.eod.si mandatum.]& plenius.ff.eod.l.iij.§.fi.

2 ☞ *Officium ratione cuius debet alter alteri prodesse, & non nocere,an inducat præstãdi necessitatem? & an impediat actionẽ negotiorum gestorum: & quid in obsequio, & quid in pietate paterna uel materna?*

LEX V.

1 OFficio. † Quod quis facit ex necessitate obsequij debiti,non venit in hac actione. hoc dicit.
b debes scire q̃ libertus b si potest tenetur alere patronũ egentem. & etiam filios eius egentes.hoc tamẽ secundùm,non semper est verũ.sed cum distinctione. & hæc habenẽ in l.si quis à liberis.§.solent cõsequi.ff.de lib.agn.& tenetur hoc rõne obsequij,ad quod tenetur patrono propter bñficium libertis ab eo receptum.& ad istud debitum licet nõ competat actio: sed officio iudicis redigiẽ ad præstandi necessitatem: quia potest ad hoc præcisè cõpelli:sicut filius ad alendum patrem.dicto casu.si ergo aluit, absq; actiõe nõ repetit:quia soluit decitum quasi naturale:& se liberauit.& eadem solutio nõ debet parere solu. & repetitionẽ.vt in l.cũ his.§.j.ff.de cõdi.indebi.† In glo.prima ibi. [inter hominem & hominẽ.] dic propter cognationem quã natura inter eos constituit.l.vt vim.de iust.& iur.ratione cuius debet alter alteri prodesse.& nõ nocere,hoc tamẽ officium non redigitur ad præstandi necessitatem. Ideo impedit act.neg.gest.ga licet quis debeat alteri prodesse si potest,nõ tñ tenetur ꝓ illo de suo expendere,aliàs sequereẽ q̃ ista actio nũquã competeret.sed obsequiũ magis arctat:quia redigitur ad præstandi necessitatem ideo istam actionem excludit.Pietas autem paterna vel materna impedit.cum dist.tñ de qua dixi in l.j.§.eo.& no.j.eod.l. alimẽta. gl.fi.ibi.[sed dic idem in adulta,nisi protestetur.] Sed certè non videtur prodesse protestatio,ex quo libertus teneẽ alere nõ solũ pupillos:sed adultos,si potest.vt in d.l.si quis à liberis.§.solẽt. iũcto eo quod no.j.eod.l.alimenta.post prin.gl.magnæ.

2 ☞ *Curator an possit dari in testamento?*

LEX VI.

1 VRatorem. † Si officium iniunctum non arctat regentem pro gestis,competit hæc actio directa.hoc dicit.secundùm Bartol. Sed si artactet,& alia actio ordinaria cessaret : & daretur hæc actio utilis.vt infrà eodem.l.curatoris. Si verò competeret alia actio ordinaria, cessaret utilis.& daretur ista: vt suprà eodẽ.
2 l.siue pro fratre.in fi.& quod ibi not.† In text.ibi.[iure factum.] Dic quòd curator adulto non debet dari à testatore in testam. Sed à iudice ipsi adulto petenti,si ergo testator dedit,datio ipm non artauit ad gerendum. Et per consequens si gessit, videtur sponte gessisse. & sic competit hæc actio directa.Sed contra quòd possit dari in testamento:vt in l.de creationibus.suprà, de epi.audi.Sol.speciale est in furioso secundùm Bartolum: sed Bald.dicit q̃ omnes illi qui habent curatorem legitimum qui datur à l.vt mutus,& surdus,& alij de quibus in l.prima, in fin.cum l.sequen.ff.de postu.possunt habere curatorem etiam te stamentarium.quia sicut datur à l. non petente , ita potest dari à testatore. cuius dispositio vim. l. habet : vt in authentic.de nup. §. disponat.

LEX VII.

1 SIab eo qui. † Pro ea parte qua creditor debiti succeisit,confunditur obligatio. pro aliis verò partibus competit contra hæredes actio. hoc dicit. Adde quod nota.per gloss.in l.prima, infrà de hære.actio.gloss.intelligitur quando fuit institutus iste in istis duabus vncijs animo compensandi,aliàs si istę sufficerent ad debitum non posset agere contra hæredes : ita intellige gloss. sed quando non animo compensandi:tunc etiam si multò plus valeret quàm sit debitum,posset agere contra cohæredes:& non confunderetur obligatio nisi pro iexta parte.

LEX VIII.

1 ADuersus. † Actio personalis non tollitur longo tempore.hoc dicit.concor.l.ij infrà,de constitu.pecu. sed longissimo tollitur. id est, eliditur per exceptionem præscriptionis.vt l.sicut. & l.omnes. de præscript. xxx.anno.

Negotium

2 ☞ *Negotium dicitur nostrum quatuor modis: scilicet ipso gestu:re ipsa,cura & solicitudine,& ratihabitione.*

LEX IX.

1 SI pecuniam. † In negotio quod est nostrum ratihabitione,hæc actio oritur ratihabitione secuta,& non prius. hoc dicit. † Et debes scire quod quatuor modis dicitur negotium nostrum.sci licet,ipso gestu quando pro me solueres creditori meo. Nam statim quod soluis:me liberas.Ideo dicitur ipso gestu meum.& tũc statim oritur tibi actio contra me etiam inuitum . vt in l.soluendo.ff.eodem secundo modo re ipsa : vt si impendis in rem meam vtiliter,vel necessariò.Nam eo ipso res mea efficitur melior:& similiter idem:quia teneor ratũ hoc habere.Tertio cura & solicitudine.vt si eram tutor alicuius,& tu gessisti negotia illius,cum ad me pertineret gestio:vt in l.si pupilli.ff.eodẽ.& idem per omnia. Quarto modo ratihabitione quando ex illa gestione non sentio vtilitatem,nisi quatenus velim:vt si emisti pro me aliquam rem, vel rem meam nomine meo vendidisti,vel à debitore meo debitum exegisti.& tunc non cogor habere ratum,nec dicitur negotium meum antequam ratum habeam:ideo nec prius oritur hæc actio:postquam verò ratum habeo,negotium meum efficitur ratihabitione:de hoc loquitur iste tex.Et in isto vertitur quęstio inter glossatores:vnde oriatur ista actio,ex gestione,an verò ex ratihabitione.Et glo.videtur sentire quòd ex ratiha. Docto.tenent contra,quia tunc non diceretur actio neg.gest.sed actio ratihab. vnde dicunt quod oritur ex gestione mediante ratiha. quia ratihabitio hoc solum facit:quia facit q̃ negotium dicatur meũ,post quã facta est:non autem parit actionem.imò nascitur ex gestione dudum facta,de hoc in l.si pupilli.§.item quæritur. ff. eod.ar. l.ex placito.j.de rerum permu.

2 [☞ *Mater quando possit repetere quod expendit in alimentando filium uinente patre? In his quæ non dependent à uoluntate protestantis non prodest protestatio.*

3 *Quatuor casus in quibus mater compellitur alimentare filium. & quid in alijs casibus, si fuit protestata?*

4 *Si aliquis alimentauit aliquem tanquam filium suum, cum non esset, an possit repetere ab eo cuius est,an ab ipso alimentato?*

5 *Si quis decesserit relicto masculo hærede uniuersali, & relicta filia,cui reliquit dotem iure institutionis, & mater retinuit istam filiam,& alimẽtauit de suo,an possit repetere à filio masculo?*

LEX XI.

1 ALimenta. † Quod mater expendit in alimentãdo filium ab eo non repetit: quia nõ videtur expendisse animo repetendi,sed ex pietate materna.Secus in eo quod expendit circa res filij. hoc di-
2 cit.text.cum gloss.† In text.ibi.[præstitisti.]subaudi post mortem patris, & nõ præmissa protestatione:& quod intendebat repetere:sed si patre viuente,cum onus alimẽtandi ad ipsum pertineat, posset repetere:quia quo ad ipsum non vigebat materna pietas: ⇝ vt ff.eod.l.Nesennius.ver.pone peregrè patrem à filio verò nõ. per l.ij.in fi.§.eo. Item si fuisset protestata,etiam à filio posset repetere.vt in d.l.Nesennius:nisi esset casus in quo mater teneretur
a alimentare a filium,& posset ad hoc compelli:quia tunc protestatio sibi non prodesset.vt hic in gloss.quæ semper allegatur q̃ in his quæ non dependent à voluntate protestãtis, non ꝓdest protestatio.
3 † Sunt autem tres casus in quibus mater compellitur necessitate præcisa filium alimẽtare primo infrà triennium. vt j.de pa.po.l.nec filiũ:quia teneretur ipsum lactare viuẽte patre: sed hoc est verum:nisi esset sibi dedecus secundũ morem patrię,vel quia esset nobilis.& non consueta secundũ Azo.in sum. illius tit. Vel nisi careret lacte,vel nisi esset paupercula, quæ viueret de laboribus suis,& non posset ad hoc vacare. Vnde dicit Bal.si scholaris haberet filiũ ex aliqua fanticella,vel paupercula,teneẽ ipsum suscipere.& facere ipsum lactari,si illa mitteret eũ ad domũ suã: quia non posset ad hoc vacare ꝓpter paupertatem. Alius casus est quando esset factũ diuortiũ culpa mulieris:vt j. diuor.fac.&c. & in auẽ.vt li.ma.& aui.§.illud quoq;.Tertius casus est quãdo filius esset pauper,& non esset alius qui teneret ipsum alere.l.si qs à liberis.§.si mater.& quod ibi not.ff.de lib.agn. adde quartũ casum in quo etiam post triennium:vt viuente patre tenetur ipsum alere necessitate præcisa , quod habetur in l.j.§.si mater. de libe. agno.Extra istos casus non tenetur necessitate præcisa:ideo pro
b deest protestatio:sed si non protestetur in dubio videtur alimentasse ex pietate materna,si alimẽta nõ sunt magna,& mater est diues:& hoc voluit gl. in hoc post princ. dum dicit [ex qualitate personarũ &c.]& no.s.eo.in l.j.Eodẽ modo secundũ Bal.si mater solueret condẽnationẽ pro filio,vel redimeret ipsum ab hostibus,videretur fecisse ex pietate : & non b posset repetere:quia expensa cõcernit personã:vt j.de cap.l.liber.Si aũt aliquid expẽdit in emendo aliquã rem filio,põt repetere,si nõ cõcernit causam alimentorũ : quia in talibus nõ censetur materna pietas. Adde quod modica impensa facta circa res filij,nõ repetitur. sicut nec facta per maritũ circa res vxoris : propter affectionẽ personarũ per l.omnino.ff.de impen.secus si fieret per aliam personã,in qua nõ caderet affectio,vt ea.l. probaẽ. Et dicit Cy.q̃ in tali parua impẽsa protestatio nõ prodesset, sed mihi videtur contrariũ,per no.in l.si quis à liberis.§.si mater. de
4 lib.agno.nisi esset ita parua quod esset delusoria. † Quæro.quid si aliquis alimẽtauit aliquẽ tanquã filium suum,cũ non esset. an possit repetere ab eo cuius est?an ab ipso alimentato? vide Bart.
5 in l.j §.cõpetit.ff.si ven.no.mu.† Item quæro pone q̃ aliquis decesit relicto masculo hærede vniuersali,& relicta filia,cui reliquit dotem iure institutionis, mater istam filiam retinuit penes se,& alimẽtauit de suo,vtrum possit repetere à filio masculo , sicut posset à patre si viueret?Cy.hic format istam q.& arguit pro & cõtra,& determinat quod possit repetere:quia illud onus qđ imminebat patri viuenti,transit ad illum masculum ad quẽ trãseunt bona per l.si quis à liberis.§.item rescriptum.ff. de lib. agn. Bar.ibi videtur sentire cõtrarium quasi illud onus personale & extinctum fuerit morte patris. vnde nunc cum dicta filia reperiat se habere fratrem, & matrem , onus primo loco pertinet ad matrem:quæ est ascendens.& in subsidium si mater non existeret,pertineret ad fratrem,& hoc colligit ex isto tex.De ista q.tãgitur in additionibus Specu.in tit.qui fil.sint legi.super rubrica. circa fin.& tit.de sta.mo.super rubrica.circa fin. Constat autem
b quod si non extaret mater,talis frater teneretur eam alimẽtare. b per casum no.in l.qui filiũ.ff.vbi pu.edu.de. Mihi placet determinatio Cy.& dicit se ita consuluisse. Vltimò quod hic dicitur in expensis alimentorum.Idem in alijs concernentibus personã: vt in l.j.§.eod.

¶ Mater tenetur alimentare. Adde glo. in versic.secundũ facultatẽ.in c. cũ haberet. de eo qui du. in ma.quã pol. p adul. doc.in c.j. de conuer. infi. & in c.fi. eo. tit.

¶ Frater teneretur eã alimentare. Adde l. Mutius.in §. manẽte. ff.de iur.do.l.quãuis. ff.solut.matr.Bart.in tract.de ali. & eundẽ Paul. de ca.in consil. cccxxxiij. col. ij. in secunda parte cõsil. antiquorum , secũdũ nouiss. impressionẽ. Cur.

LEX XII.

1 SI filius. † Si filius soluit debitũ paternũ viuente patre animo donãdi,nõ repetit.si hoc cõstat: aliàs secus,quia videt soluisse animo repetendi.h.d.iecundũ communẽ intellectũ quẽ tenet Bart.& not.bonam.l.qñ aliquis habet plures filios.& vnus eorũ soluit debitum paternũ,& post mortẽ patris veniunt ad diuisionẽ,an ille possit ante partẽ recipere quàm soluit.nã ipsi appareat q̃ animo donãdi soluerit,põt repetere:ita debet intelligi iste versi.igitur glo. tñ videẽ sentire cõtra secundũ Io.quod in dubio præsumaẽ soluisse animo donandi.Sed Bar.dicit de directo hoc esse contra text. qui in prima parte loquit cõditionaliter.si donandi aio &c. ergo si nõ apparet,præsumitur soluisse animo repetendi.Hoc tñ verũ si soluit de propria pecunia castrensi, vel quasi castrensi, vel si erat emancipatus.& si habebat dñium quo ad proprietatem & vsumfructũ.si aũt soluit de pecunia paterna profectitij peculij, clarũ esset q̃ nõ repeteret:quia nihil sibi obesset: cũ tale peculiũ post mortẽ patris veniat in collationẽ.l.certũ.j.fa.ercis.si verò de pecunia aduẽtitæ peculij.cuius vsusfructus pertinet ad patrem, & proprietas ad filium,tunc viuente patre non repeteret,sed eo mortuo à fratribus succedentibus patri, pro rata pro qua successerunt.Et prædicta locũ habent,etiã si ex volũtate nõ ex necessitate soluit.multò fortius si ex necessitate:vt quia fideiusserat pro patre:quia in necessitatibus nõ præsumeẽ liberalitas.l.rem legatam.ff.de adimen.l.iuncta.l.si dubiteẽ.§.filiusfa. vbi est casus. ff. de fideiusso.In gloss.j.ibi. [non de castrensi,peculio vel quasi :] dic ista distinctio non cadit in primo casu huius l. qñ soluit animo donandi,quia tunc de quacunq; pecunia soluerit,non repetit.ideo ista glo.malè fuit posita in hoc princi. sed bene staret in secundo casu,quando non apparet animo donandi; & tunc dic vt supra dixi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Sed impensam funeris. Adde Paul. de castr. in l. si filia. ff. sol. mat. Abb. in dispu. in ci. Sempronius. in primo dubio.

b ¶Maritꝰ tenetur. adde c. p vestras. de doter vir. & vxo. abb. i c. ex literis. d diuor.

c ¶Posset maritꝰ vxorem repellere. Adde text. & l. fi. C. ad vell. Bal. in l. fi. C. de sentē. quæ sine certa quanti. profe. & Abb. in c. j. de adul.

d ¶Duos fratres nobiles. Adde Ang. ff. vt nemini. & est l. fin. in lec. Florentina. C. de col. & in l. ex duobꝰ. ff. de neg. gest. & Pe. de Peru. in suo tract. de duobus fratrib. in sexta parte. cōſ. xxij. q. xxiij. cū tribꝰ charitis se. vbi latissimē. & adde q in fratribꝰ soc̄ omnium bonorū nō habetur ista cōsideratio, q vnus habeat familiā, alter non. ita Paul. de Castr. in suo cons. cccj. incipi. super primo quæsito. col. j. versi. venio ad quintum. in nouis. Cu rt.

a ☞Maritus an teneatur de necessitate expendere in uxorem ægram, uel non?

1 Maritus tenetur alere uxorem, etiam si nullam dotem habeat: si est in suo obsequio, & sit sana, & quid si infirmetur?

2 Si mulier, uel alius pro ea promisit dotem: & eam non sol ueret integraliter, posset maritus uxorē expellere, & remittere ad domum patris.

3 Si uxor recederet à uiro propria authoritate sine iusta cā: etiam si uir haberet penes se dotem, non tenetur eā alimentare, cum teneatur etiam ad obsequia.

4 Si maritus expulit uxorem sine iusta causa, etiam si nullam dotem habeat, nec præstet obsequia, quia per eam non stat. tenetur maritus ministrare sibi alimenta.

LEX XIII.

QVod in vxorem.

†Impensam quam maritus fecit in infirmitate vxoris, ea mortua non repetit à patre vxoris: licet dos ad eum reuertatur: sed impensam fueris bñ repetit dicto casu. h. d. Sed si non reuertereꝫ ad patrem: sed remaneret apud eū ex pacto, vel ex forma statuti, vel propter liberos de cōsuetudine, tunc ad ipsum maritum pertineret impensa funeris. & si pro parte reuertit, pro parte remanet, p rata ptinet ad vtrancq. vt §. de reli. & sum tu. l. Celsus. cū l. seq. In text. ibi. [nō à socero.] subaudi etiam si ad ipsum dos reuertatur. vt differat à casu seq.

a

2 †In text. ibi. [sed affectioni.] Istud verbum facit dubiū in hac l. nā videt quod debeat dicere: sed debito tuo: postquàm habebat dotē penes se tenebat ex debito tales impensas facere secundū facultates dotis, & fructus eius. vt est casus in l. si cùm dotem. §. sinautem in seuissimo. ff. sol. matri. Est enim longa differentia an faciat ex debito: quia tūc protestatio quam facit, animo repetendi, sibi nō prodesset: vt not. §. eod. l. alimenta. post princip. gl. an autem ex affectione maritali: quia tūc ꝓtestatio sibi prodesset. sicut quādo mater facit ex pietate materna: vt ibi no. & in l. Nesennius. ff. e. propter hoc Cy. intelligit istum tex. quando impensa transcenderet facultatē dotis, seu fructus eius. per illum text. in §. si autem in seuissimo. vbi dicit q teneꝫ facere vsque ad vires dotis. & tunc videtur facere ex affectione. & si protestaretur, bene repeteret: sed vsq; ad vires

3 dotis, ꝓtestatio nō prodesset. †Sed contra, quia maritus tenetur

b alere vxorē, etiam si nullam dotem habeat, p l. si nulla. ff. de lega. So. verū est si est in suo obsequio: quia sit sana & obsequatur marito, sed quādo infirmatur, tūc si modica infirmitate: vt nō abstrahatur ab obsequio. idem, si verò grauī: tunc si non habet alia bona vnde posit viuere. & securare, nec patrem & matrem ad quos pertineat. idem, si verò habeat alia bona, vel habeat patrem vel matrem, non tenetur eam curare si non habet dotem, vel vltra vires dotis. Sed si hoc facit sponte, non præmissa protes. videtur fecisse ex affectione maritali. & sic animo donādi. & ista modo po-

4 test intelligi iste text. secundùm Cyn. Adde quòd si mulier vel alius pro ea, promisisset dotem, & non solueret integraliter, pos-

c set maritus vxorē expellere. & remittere ad domum patris, etiā si illa vellet obsequium præstare viro, vt in authen. de non eligē.

5 secū. nu. §. pe. & ibi not. †Item si vxor recederet à viro propria authoritate sine iusta causa, etiam si vir habet penes se dotem, non teneretur eam alimentare, cum teneatur etiam ad obsequia. vt in l. sicut. & ibi nota. ff. de ope. li. & frustra petit debitum qui quod

6 debet non impedit. vt in l. ædiles. in fin. ff. de ædil. edic. †Item & tertiò quòd si maritus expulit vxorem sine iusta causa, etiam si nullam dotem habeat, ne præstet obsequia: quia per eam nō stat, tenetur maritus ministrare sibi alimenta, & etiam curare in infirmitate. secus si obsequia præstaret. argu. in l. qui concubinam. §. vxori. de lega. iij. & vide Bald. j. ad Velleia. l. fina. & in l. prima, infrà de lega.

2 ☞Si gessisti negotium alicuius, an & quando habeas contra ipsum actionem negotiorum gestorum: & ipse contra tet

LEX XIIII

SI mandatum. †Mandatum tertij non impedit hanc actionem oriri inter gerentem, & eum cuius sunt negotia gesta: sed inter mandantem & mandatarium parit actionem mandati. hoc dicit. concor. l. qui pupillæ. §. eod. †In glos. ibi. [l. iij. §. fin.]

2 Super hoc articulo quando gessisti negotium alicuius, si quæritur an habeas cōtra ipsum act. negotio. gest. & ipse contra te? dic aut nullum credebas obligare: quia putabas negotium esse tuū, & tunc non habebas acti. sed retentionem, si contra te agatur, vt in l. si in area. in fi. ff. de condi. inde. Aut credebas tibi aliquē obligare: & tunc illum cuius erat negotium. vt quia sciebas ad eum pertinere. & non est dubium q ille tibi obligatur, & tu sibi. vt in toto isto tit. ff. & C. aut credebas obligare alium ad quē putabas negotium pertinere, & tunc aut ad illum nullo modo ptinebat. & obligas verum dominum, ad quem in veritate pertinet. ista loquitur. l. hic allegata in gl. Item si cum. §. fi. ff. eo. & etiam in ista l. vnde hic si putabas negotia mulieris pertinere ad maritum: & nō ad mulierem, cum ad maritum nullo modo pertinēt. obligas vxorem. & te sibi. aut ad illum quoquo modo pertinebant negotia. & tunc aut cura, & solitudine duntaxat. & idem, vt §. eodē. l. qui pupillæ. aut alio nō suo nomine, & tunc non obligas verum dominum negotiorum, nisi quatenus efficitur locupletior: vt l. si pupilli. §. sed si ego. ver. eodem. & ibi not. ff. eodem. & hoc de isto passu difficili. & subtili in quo iura videntur variare. & de quo plus tractatur. in l. iij. §. fi. ff. eo.

2 ☞Si ex duobus fratribus unus habeat filios & uxorem, alter non, & ille qui non habet liberos recepit obsequialia seruitia à liberis alterius non potest in diuisione restaurari, quatenus ille qui habebat uxorē & liberos plus expenderat de cōmuni.

3 Victricus quando æquiparatur patri, & quando non?

LEX XXV.

SI paterno. †Alimenta præstita per victricum priuignis, non repetuntur, nisi facta fuerint animo repetendi. hoc dicit. & sic sibi incumbit onus probandi. quod probabit si fuit potestatus, vel si expeniæ erant magnæ & ipse non erat multùm diues. gloss. verò dicit quòd in dubio præsumuntur factæ animo repetēdi, nisi ab eis aliqua obsequialia seruitia reciperet, quę possent talibus æqui

2 parari impensis. † Et istud inducit Bal. ad quæstionem quæ fuit

d hic non est diu inter duos fratres nobiles, quorum vnus habebat vxorē & filios, alter non: tamen primus omnia onera domus subibat. & alter quasi in nihilum. cum autem venirent ad diuisionē, volebat ille alter restaurari, quatenus ille qui habebat vxorē & liberos expenderat de cōmuni, plus quàm ipse q nullos habebat, certè si à liberis eius recepisset obsequialia seruitia, nō posset hoc petere. per istā gl. ita si recepit à matre illorum & patre, qui (vt dixi) oīa onera domus subibat. & ille nō habebat aliud agere nisi ponere se ad mensam. & ita nādi per istam glo. & per not. hic

3 per Bald. † In tex. ibi aluisti: & sic patet q priuigni possunt alipenes victricū. sed cōtra de l. j. j. vbi pu. edu. de. vbi dicitur quod nō sunt filij alēdi penes matrem. qñ victricū superinduxi: quia est ꝓsumptio cōtra eos. Sol. verum est in dubio. & qñ possent alibi cō modè alimētari: sed posset esse talis victricus de quo nulla posset esse suspicio: & de tali intelligitur. hic, totum ergo residet in arbitrio iudicis. vt l. j. in princ. ff. vbi pu. edu. de. Quinimò interdum victricus decernitur tutor priuignis: vt in l. fi. in princ. j. de cōtra. iu. tu. & ff. de ado. l. nōnunquam. si tamē nō esset idoneus: mater quæ fecit ipsum dari puniretur, acsi nullū dari fecisset. vt no. Bald. in l. precibus. j. de impu. & alijs substit. Aliquādo enim victricus nō æquiparatur patri, nec habetur loco parentis, vt j. de furt. l. si nōdum. cum ibi nota. Sed hic sic ex qualitate personæ.

2 ☞Venditor si soluit tributa post uenditionem, quia res uendita non fuit remota de castro: reperit ab emptore per hanc actionem.

3 Quod tamen fiscus possit etiam compellere emptorem possidentem, licet res non fuerit adhuc posita ad suum æstimum.

4 Quòd res uendita non debeat remoueri de libra uenditoris, nisi apponatur in libra emptoris idonei facilitate conuenendi.

LEX XVI.

SI negotium. †Soluens tributa pro alio, etiam si sit soror, vel frater, potest ab illo repetere per hanc actionem, & sic inter fratres & sorores non præsumitur animus donādi. Certè nec inter patrem

patrem & filium, in expensa quæ non concernit personam: vt §. eo. l. si filius. & l. alimenta. in fi. In hoc tamen videtur differre, qñ est modica impensa, quia inter patrem & filium præsumitur animus donandi: sicut inter maritum & vxorem: vt in l. omnino. ff. de impen. functa l. publica. ff. depo. per quàm videtur hoc terminare Bar. in l. quæ dotis. ff. so. ma. nō sic inter collaterales. ar. hic.

2 quia hic non distinguitur an sit parua, vel magna. †Et per istam l. dicit hic Bal. q si vendidisti vel donasti mihi rem tuam, & tradidisti, nō tamen fuit remota de tuo allibratu, seu catastro, quia nisi fiat noua libra, quæ solet fieri de tempore in tempus, non remouetur de allibratu venditoris. & sic semper compellitur venditur soluere quousq; remoueatur de libra sua, quam ipse potest repetere ab emptore. per hāc l. quia hoc est onus fructuum. vt l. neq; stipendium. ff. de impen. & l. si pendentes. §. si quid cloacarij. ff. de vsufr. & sic pertinet ad illum qui recipit fructum. Meritò si soluatur per alium, vel sponte vel coactè, potest ab illo repe

3 tere. † Adde quod fiscus potest etiam cōpellere emptorem possidentem posito etiam quod adhuc nō fuerit posita res ad suam libram vel æstimum. casus est in l. fi. & ibi expressè no. Bar. j. sine cen. vel reli. & sic potest exigere quem vult de prædictis: quia res est sibi obligata pro talibus oneribus fiscalibus: vt in l. Imperato a res. ff. de publi. videtur tamen q hoc non debeat fieri nisi in subditum, non existente soluendo venditore. sed plus placet qd' indistinctè. Nam si venditor solueret, repeteret ab emptore: vt hic. ergo non potest conquæri si ipse directa via soluere cogatur. &

4 vt vitetur circuitus: vt in l. dominus. ff. de cōdi. inde. † Item adde quod non debet remoueri de libra venditoris, nisi apponatur in libra emptoris idonei facilitate conueniendi. Ideo si aliquis venderet rem suam ecclesiæ, quæ non potest cōueniri: nunquam remouebitur de libra venditoris, nisi faciat q ecclesia se obliget ad soluendum. vt in aut. sed & periculum. & ibi no. per Bar. eo. titulo. sine cen. vel reli. & per Bar. in l. incola iam. ff. ad munici.

2 ☞Quare officium tutoris uel curatoris non transeat ad eorum hæredes si gerens negotia minoris, & de qua culpa teneantur? & nume. 8.

3 Actio negotiorum gestorum directa, qualiter sumatur. duobus modis, & cui competat contraria? & nume. 5.

4 Quandocunque actio quæ alicui competit, datur ex uerbis & mente legis, tunc dicitur directa. & quid si deficiant uerba? & nume. 5.

5 Quando actio quæ competit non datur ex uerbis & mente, sed ex mente tantùm, tunc dicitur utilis, & quando, & an etiam debeat deficere mens. sed extentione facta per Iurisconsultos talis actio datur, & quid de contraria directa? & nume. 6.

6 An prædicta de utili & directa actione locum habeant: ex parte conuenti?

7 Vtilis qualiter reperiatur? dupliciter.

LEX XVII.

1 VRatoris. †Contra hæredes gestoris necessarij competit hæc actio vtilis, in qua venit dolus & lata culpa defuncti, nō leuis: licet officiū ad ipsos hęredes non transeat. hoc dicit. secundū Bar. In tex. ibi. [etiam successores.] videbatur contrarium. quoniam officium curatoris non transiuit ad successores. vt j. in vers. [nec ad eos.] ergo nec actio competens ratione officij. Sed ista consequentia non est bona. Nam officium non transit pro tempore futuro: sed actio datur pro præterita administratiōe, sic habetur in simili. ff. pro soc. l. verum. §. in hæredem. vbi actio pro soc. datur in hæredem socij: & tamen ad ipsum non transit societas. In tex. ibi. [vtili.] subaudi non directa. quoniam illa fuit inuenta contra gestorem voluntarium: sed iste fuit necessarius. Postquam enim fuit decretus curator, necesse habuerit gerere, aliās tenetur ad interesse. l. quidam decedens. §. fi. ff. de admi. tut. Ideo autem datur vtilis hoc casu: quia non est dare aliam actionem: aliās illa daretur, & non ista vtilis: vt quando necessitas non perueniret ratione officij necessarij: sed ratione cōmunionis, quo casu posset dari vel fami. ercis. vel communi diui. vt §. eod. l. siue pro fratre. In tex. ibi. [latam culpam præstare.] scilicet ipsius defuncti: non autem leuem. nisi in tribus casibus. qui habentur. in l. j. j. de hęre. tu. Sed de propria culpa hæredum an teneantur? dicūt doc. q si ipsi administrauerūt ex necessitate qua compleuerunt inchoata per defunctum, etiam de propria culpa leui non tenentur hæredes. licet ipse defunctus teneretur. & de hoc est casus. in l. cum ostendimus. ff. de fideiuss. tuto. Sed si gesserunt noua negotia voluntariè: tunc tenētur de leui culpa ex persona propria, sicut alius gestor voluntarius & ita intelligatur hic gl. fi. super ver. [culpam.] in prin. dum dicit. [sed sua sic, licet ex suspicione necessitatis ge-

a rat &c.] † In tex. ibi. [nec ad eos officium administrationis &c.] Quæ autem sit ratio q officium tutoris vel curatoris, nō transit ad eorum hęredes. ponitur in tex. in l. cuius b bonis. ff. de cura. fur. quem omnino vide. & idē per omnia videtur in quolibet alio officio publico vel priuato, vt videatur electa industria personæ. † In hac l. sunt tres glos. prima magna. super ver. [vtili.] & etiam secunda. Dicit Cy. q non fuerunt necessariæ in hac l. & q immiscuerunt se rei ad se non pertinenti. & q dant laborē nobis sine vtilitate. & in aliquibus bene loquuntur. Certè imò resultat vtilitas, si bene inspiciātur istę subtilitates: maximè quia dant intellectum ad alias res vtiles. Pro declaratione glo. magnę formo talem oppo. contra tex. dum dicit cōpetere vtilem actionem huic adulto contra hæredes curatoris. contra imò est directa. nam actio quæ datur domino negotiorum est directa. illa verò quæ negotiorū gestori dicitur contraria: vt §. eo. l. si mandatum. in fi. Sol. hoc verbum directa duplicitèr sumitur. primò respectu contrariæ, quæ a datur gestori: & hoc casu non loquitur hic. Vnde fateor q ista actio vtilis illo respectu potest dici directa. Alio modo sumitur directa respectu vtilis. & hoc modo sumitur hic. quia non datur

4 directa seu vtilis. †& circa hoc sume duas regulas secundū glo. prima est. quandocunq; actio quæ alicui competit datur ex verbis & mente legis. tunc dicitur directa. Pone exemplum in duobus primis casibus edicti prætoris positi in l. j. in prin. ff. eo. quādo quis gerit sponte negotia viuentis, alius est quando gerit negotia quę nunc cum geruntur non sunt viuentis: sed fuerunt de functi. vt negotia hæreditaria hæreditate iacente, & tunc actio competens vel domino vel negotiorum gestori. dicitur directa. licet alio respectu vna dicatur directa, alia cōtraria. Secunda re-

5 gula est. † quando actio quæ competit nō datur ex verbis & mēte, sed ex mente tantùm, tunc dicitur vtilis. secundùm gloss. quæ ponit exemplum in tertio casu addito per Vlpi. in ea. l. hæc vera quando gesit negotia quæ nec sunt viuentis, nec fuerunt defuncti: vt si post mortem aliqua fuerunt acquisita hæreditati iacenti per seruum hæreditarium. Ista enim nūquam fuerunt defuncti. nec hodie sunt alicuius viuētis. vnde dicit glo. q datur vtilis ex mente. Doc. in hoc reprehendunt glo. dicunt enim quod vbi ha

b bet locum mens. b licet deficiant verba legis. datur directa: sicut si adessent verba & mens per l. nominis & rei. §. verbum ex legibus. ff. de verb. signi. & per l. j. j. vti pos. & no. in l. prætor. in prin. de ope. no. nun. Dicunt ergo doc. tunc dari vtilem quando deficiunt verba & etiam mens. tamen extentione facta per iurisconsultos datur actio. & ita loquitur ille tertius casus non fit extensio per idemtitatem rationis. sed per similitudinem. & ita est in casu nostro. Nam edictum prætoris loquitur de voluntario gestore. & mens prætoris & ratio fuit inducere homines ad gerendum negotia aliena absentium, ne perirent. vnde prouidit gestori de actione contraria. hoc autem non potest habere locum nisi in illo qui non tenetur genere: quia inducitur ad gerendum propter edictum prætoris, sed ille qui tenetur gerere. & nisi gerat tenetur ad interesse, inducitur ex quadam necessitate causatiua: ne ad interesse teneatur: vnde de tali non sensit prętor. nec fuit locutus. ideo non datur directa. verùm quia purè gessit negotia aliena. & sic est similitudo inter volūtarium & necessarium: licet nō sit identitas rationis. Iurisconsulti extenderunt edictum prætoris, vt hoc casu detur hęc actio, cum alia deficeret: ideo datur vti

6 lis: vt in hac l. † Item dicit glo. quod ista distinctio nominum. seu quæ fit per nomina, respicit agētem: qua quicunq; agit, vel agit, directa, vel vtili, vel contraria. sed secundū conuenīri debet fieri distinctio: quia quicunq; conuenitur: conuenitur directò vel vtiliter: & aliquando datur directa directò. vt quando adsunt extrema naturalia ex vtraq; parte. Aliquando directa vtiliter. vt quādo adsunt ex parte agentis. & deficiunt ex parte conuenti secundùm veritatem. & adsunt secundùm fictionem. Pone exemplū, si sum dominus directus alicuius rei, quā tu tenes verè: & si adsunt ambo extrema necessaria in rei vendi. vt in l. j. j. de alie. iudi. tunc datur mihi directa directò. Sed si deficeret extremum tuū secundùm veritatem, & adesse secundū fictionem. vt quia dolo

a ¶Directa. Vide Innocen. in c. Abbatē sanè in princi. de verborum signific. Cur.

b ¶Locum mens. Vide in ꝓposito Ange. in const. ciiij. & adde q actio vtilis transfertur ex dispositione l. vel statuti: vel etiam ex dispositione testatoris. vt per Ange. in suo consilio lxxxij. & q vtilis veniat ex mente. Adde Sigmo. de homo. in suo consil. clxxv. & in consilio ccix. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

desijsses possidere,& sic haberis pro possessore,dareť mihi directa respectu extremi mei vtiliter respectu extremi tui, Et idē in petitione hæreditatis. Doc. reprehendūt glo. primò. quia ista distinctio aduerbiorum non reperitur iure cauta: sed potius magistralis. Secundò. quia non est vera: nam si deficit vnum extremū necessarium, non potest dari directè. ideo in casu prædicto quando dolo desijt possidere, nō datur mihi directa. licet sim directus dominus: sed datur vtilis vt est casus. in l. electio. §. si is. ff. de nox. & per hoc expedita est ista gl. iuxta literā. Debes ergo scire circa primū articulū de directa & vtili actiōe, q̄ ista distinctio reperit q̄n̄ variantur nomina contrahentium, vel quasi cō-
8 trahentiū. nō tū variať nomē cōtractus, vel quasi contractus. & primū dictum potest procedere duobus modis. primo q̄n vnū nomē contrahentiū deriuať ab altero. vt commodās cōmodatarius: & deponens depositarius. quo casu directa dať cōmodati & deponenti, ad quē res principaliter pertinet: & cōtraria datur cōmodatario & depositario pro expensis factis per eū: vt in l. in cōmodato. §. j. ff. commo. & hoc dixit gl. in l. consensu. ff. de acti. & obli. Item potest cōtingere q̄n vnū nomē non deriuať ab altero. vt in contractu. pignoris. nam ex vtraq; parte dicitur pignus, sed ille q̄ tradit vocať debitor: qui verò accipit vocatur creditor: & tunc pignoratitia directa datur debitori, ad quem res principaliter pertinet. contraria verò datur creditori pro impensis: vt in l. tutor. §. contrariam. ff. de pig. act. Item in gestione negotiorū nam ex vtraq; parte dicitur gestio: cum sit nomē verbale: vt no. ſ. de procur. l. j. in prima glo. Sed ille cuius sunt negotia, vocatur dñs, qui verò gerit, vocatur gestor. & primo datur directa. secundo datur contraria vt ſ. eo. l. si mandatum: & ita intellige gl. mag. in prin. dum dicit. [contra gestor spōtaneus habet directam.] Intellige sanè. ſ. cōtrariam. quæ alio respectu dicitur directa: qa gestor est spōtaneus, & sic venit ex verbis & mente legis: & dū subdit: [at qui ex necessitate vtilem,] ſ. contrariam: quia non venit ex verbis vel ex mente. Sed ex extensione. Iurisconsulti. ideo dicitur vtilis talis contraria. & pro hoc. l. fi. j. eo. vbi patet q̄ contraria reperitur directa & vtilis: si verò nec variatur nomen cōtractus: nec contrahentium: tunc ista distinctio non fit. imò vtriq; cōpetit directa. vt in cōtractu societatis. qlibet eñ dicit socius. & ex vtraq; parte dicitur societas: nec reperitur hīc directa et cōtraria: sed duntaxat directa. & idem quando variareť nomē contractus & etiā cōtrahentiū: vt in cōtractu emptiōis, vel vēditiōis: locationis & cōductionis. Nā ab vna parte dicit vēditio & locatio: ab altera dicit emptio & cōductio. Itē vnus vocať venditor
9 & locator, alter emptor & cōductor. Nā hīc nō reperit directa & cōtraria. sed cuilibet eorū dať directa. ſ. vēditori & locatori. ex vēdito & locato emptori & cōductori: ex empto vel cōducto, & quælibet est directa. l. Iul. §. ex vēdito. ff. de acti. cū si † Circa secūdū articulū de directa & vtili. debes scire. q̄ vtilis reperitur dupliciter. nā aliquando nullā præsupponit directam competere illi, cui competit vtilis vel alteri pro eo ad quod competit, vt in casu nostro in gestore necessario in quo deficiunt verba & mens edicti prætoris. nam vtraque parte datur vtilis. directa verò nullo modo competit: sed dicetur vtilis respectu directæ. quæ competit ex gestione voluntaria. & sic in alio casu. & tunc ista vtilis succedit per omnia loco directæ: & eiusdem est effectus & vtilitatis: ita debet intelligi. l. actio. ff. eodem ex quo sequitur quod si alteri dedatur, à dedente ex toto non euellet-
1 tur: sicut nec directa: quæ affigitur ossibus: vt in l. quis ergo casus. ff. de pec. & l. iij. pro socio. Sed ex cessione causatur quędam alia vtilis, quæ competit cessionario: respectu cuius illa quæ competit cedenti potest dici directa: licet alio respectu sit
2 vtilis. Et ex hoc sequitur magna vtilitas. quia poterit cedens adhuc agere, & exigere à creditore: præterquam in tribus casibus qui ponūtur. in l. iij. infra de noua. Est & alia vtilis. quæ præsupponit directam competere vnà cum ea, tñ alteri personæ: Pone exemplum. qñ habens directam actionem cedit eam alteri. Nam penes ipsum cedentem remanet directa & in cessionariū transit vtilis. quę producitur inesse tempore cessionis. & euellit de ipsa directa: sicut filius de vtero matris. & idem si habens directam eam alteri venderet: vel donaret. & in alijs casibus de q̄bus. in l. ij. infra de acti. & obliga. & in l. ex legato infra de legat. Item pone exemplum in hærede qui habet directas actiones, si restituit hæreditatem ex fideicō. nam penes eū remanēt actiōes, directæ & in fideicōmissa. transeunt vtiles. & ambæ tendunt ad idem. Item pone exemplum in procuratore cōtrahente nomine domini in casibus in quibus ex tali contractu competit domino vtilis sine cessione. l. in causæ. in fi. cum seq. ff. de proc. & istis casibus talis vtilis nō sapit naturam directæ: nec eius loco succedit per omnia. ideo si habens talem vtilem eam alteri cederet, penes eum nihil remaneret. sed tota trāsiret in cessionarium: vt no. per glo. in l. ex asse. ff. ad Treb. & sic non posset postea agere: nec etiā exigere extra illos casus. qui ponunť in l. iij. j. de noua. & ista sunt subtilia secundùm Bar. & vtilia. quæ tamen Cy. non considerauit: or sufficit. † In glo. super versi. [culpam.] in prin. ibi. [licet ex
2 suspicione necessitatis gerat.] Contra istam glo. videtur casus. in l. cum omnibus. ff. de fideius. tu. q̄ hæres tutoris vel curatoris gerens etiam de propria culpa leui non teneatur: sed solùm de dolo & lata culpa. Sol. vt ſ. dixi. quia ibi loquitur quando gessit ex vera necessitate: quia fuit prosecutus inchoata per defunctū. ad quod tenebatur. vt in l. nam & seruus. §. si viuo. ff. eo. tit. Sed ista glo. debet intelligi quando non suberat vera necessitas, quia gessit nō inchoata per defunctum: licet putaret subesse necessitatē: quia credebat officium in seipsum transire. & tunc tenetur de leui culpa sua. licet non de leui ipsius defuncti. In glo. ibi. [nisi in tribus casibus.] subaudi in quibus tenetur etiā de leui ipsius defuncti. In glo. ibi. [secus autem in hærede eius qui spōte gerit.] hoc idem tenet gl. in l. actio. ff. eo. & doc. approbant. quia in isto non reperitur differentia inter hæredem & defunctum. ideo debemus stare regulę. vt hęres teneatur in omni eo in quo tenetur defunctus. vt in l. ex contractibus. ff. de actio. & obli. sed in hære de necessarij gestoris reperitur hęc differētia: quia defunctus tenetur non solùm de dolo & lata culpa: sed etiam de leui. vt j. e. l. tutori. hęres autem eius non tenetur ex persona defuncti, nisi de dolo & lata culpa eius, non de leui. vt hic colligitur. & in l. j. & ij. de hære. tut. præterquam in casibus. de quibus ibi. & hoc in casu contractus: sed ex contractibus eodem modo tenetur hęres quo defunctus: vt in d. l. ex contractibus. secundū Cy. Sed extra glo. oppo. fortiter qd' hæres non teneatur de dolo defuncti, nisi quatenus ad eum peruenit: vt in d. l. si plures. §. fi. ff. de dolo. Sol. aut dolus defuncti purgatur per actionem de dolo. i. agitur de dolo quia nulla alia actio competit. & tunc procedit cōtrarium. Aut cōpetit alia actio ex contractu vel quasi. & sic cessat actio de dolo. & tunc talis actio competit contra hæredem insolidum. & sic nihil ad eū peruenit: ita debet intelligi hic. & probatur. in l. si homines. §. datur. ff. depo. † In glo. ibi. [sed contra. ff. eo. l. actio.] Sci licet quod hæres teneatur etiam de leui culpa defuncti in hac actione vtili. sicut tenetur in actio. directa. postquam non differt vtilis à directa. Sed solue aliter quàm glo. q̄ in casibus in quibus vtilis competit nō differt à directa. sed est eiusdem vtilitatis: qd' declara: vt ſ. dixi. non tamen sequitur q̄ vbicunq; datur directa detur vtilis. Nam directa bene datur contra hæredem voluntarij gestoris etiam pro culpa leui defuncti. per l. iij. §. hæc autē actio. secundū verū intellectū. ff. eo. licet glo. sentiat contrariū. sed ista sentit qd' ipsi. & est verior: vt ſ. dixi. vtilis verò nō cōpetit cōtra hæredē pro culpa leui defuncti. Nō sunt alia in hac l. difficili-
2 ☞ *Gestor etiam sine mandato, & fortius cum mandato legis uel hominis potest (si expedit) recipere pecuniam ad usuras, pro gerēdo negotia domini: & illas usuras à domino repetere, si illas soluit de suo.*

LEX XVIII.

1 **O** B negotium. † Hæc actio est bonæfid. siue ſponte, siue ex necessitate geratur. ideo in ea veniunt vsuræ ex mora, vel alia iusta causa. hoc dicit. & etiam sine mora. vt in casibus qui ponuntur. in glo. In gl. ibi. [vt quia accepisti sub vsuris.] † No. q̄ gestor etiam sine mandato, & multò fortius cum mandato legis vel hominis, potest (si expedit) recipere pecuniam ad vsuras pro gerendo negotia domini. & illas vsuras potest à domino repetere, si illas soluit de suo. Et istud non corrigitur etiam hodie. quia non debet officium suum esse sibi damnosum, vt in l. videlicet. ff. qui. ex cau. ma. In glo. ibi. [& eras solitus fœnerare.] dic vnde non tenebaris pecuniam tuam soluere in negotijs domini. quā fortè alij mutuasses ad vsuras. Sed hoc hodie corrigitur. cū sint prohibitæ. & si eas peteret tractare de lucro: non de damno. In glo. ibi. [aliās ex mora.] subaudi per dominū commissa in nō restituēdo sibi pecuniam suam quam expedit. & hoc etiam locū non habe-

non haberet. quia vsuræ etiam ex mora non possunt * peti tanquam interesse, si ex mora sua esset damnificatus in perdēdo aliquid de suo. vt ff. pro socio. l. socium qui in eo. cum ibi no.

LEX XIX.

1 **A** B vno hærede. † Vendens rem communē cum alio tanquam cōmunem, tenetur socio restituere partem pretij per actio. neg. gest. hoc dicit. Ratio est quare cōpetat hęc actio: quia vendendo eam tanquam communem, videtur vendere cō
3 muni nomine suo, & etiam socij. Ideo socius ratam habendo vēditionem, facit negotium esse suum. ideo habet hanc actionem. non enim est suum nisi ratihabitione. ideo Bar. in l. si mater. j. de rei ven. vult per hanc l. & l. si fami. erci. ff. fa. erci. q̄ quandocunq; quis rem communem vendit, vt alienam, videatur vendere eam nomine domini. & ideo dominus ratum habendo etiam re extā-
nomine domini. & ideo dominus ratum habendo etiam re extā- te habet hanc actionem directam ad petendum pretiū. sed si vē- deret nomine suo, & tanquā sit sua insolidum. tunc glo. vult hīc q̄ non possit habere ratam vēditionem. vt faciat negotium suū, & possit pretiū repetere. nisi in subsidium re perempta, vel præscripta. gl. verò notabilis. in l. ij. j. si ven. pig. aga. dicit hoc esse verum quando vendens esset omnino extraneus, nullam habens communionem in re, aliās etiam si suo proprio nomine venderet, socius ratam haberet re extante, & nō præscripta. & haberet hanc actionem quam glos. perpetuò tenementi. & hoc per hāc l. & per illam l. si familiæ.

2 ☞ *Quatuor differentiæ inter officium tutoris uel curatoris, & officium gestoris.*

3 *Gestor quando teneatur in his quæ non gessit?*

LEX XX.

1 **T** Vtori vel. † Tutor vel curator differunt à gestore. quia iplorum officium est necessarium. & finitur cessante necessitate. Sed officium gestoris est voluntarium. & finitur propria voluntate. Item primi possunt exercere actiones competētes domino, quia habēt mandatum à lege per legitimam administrationem. Secūdus nō: quia nullum habet mandatum legis, vel hominis: in hoc tamen conueniunt: quia oēs non solùm tenentur de dolo & lata culpa, sed etiā de leui. hoc dicit. Vel breuius dic. gestor negotiorum non tenetur si debitores domini non exigit, vel res domini ab alio possessas non vendicauit: quia exigere vel vendicare non potuit sine mandato. de alijs autem gestis vel etiam omissis quæ gerere potuisset, postquam tenebatur, & inceperat, bene tenetur gestor etiam de leui culpa: sicut tutor & curator. hoc dicit in effectu. & incipe casum. in ver. [secundùm quæ.] quia quidam con querebatur de negotiorū gestore, q̄ non recuperauerat res suas à detentoribus. & nō exegerat à suis debitoribus. Vnde dicebat eum sibi teneri ad interesse propter leuem culpam, sicut teneret 2
tutor vel curator qui ita neglexisset. Imperator determinat contrarium quia non est bona comparatio inter tutorem & curato-
2 rem ex vna parte. & gestorē ex altera. † Sunt enim quatuor differētiæ. Nam officium tutoris & curatoris est necessarium: quia 3
possunt compelli: sed officium gestoris est merè voluntariū. Itē 4a
gestio tutoris & curatoris non finitur nisi finita necessitate. i. officio. nec est in potestate tutoris & curatoris omittere gestionem quousq; durat necessitas & officium. Secus in gestore, qui si gessit vno anno: non tenetur gerere alio: sed potest omittere pro libi 1
to voluntatis. Non intelligas tamen q̄ postquā cœpit gerere possit omittere: & non perficere: imò tenetur perficere: vt in l. in cōmodato. §. sicut. ff. cōmo. sed postquam perfecit, non tenetur vlterius gerere. vñ si isto anno incœpisti facere laborare vineas meas teneris perficere vsq; ad perfectum laboratoriū istius anni, aliās perirent: sed anno sequenti non teneris idē facere, si non vis, nec ego possum cōqueri. sed mihi sufficere debet id quod sponte fecisti. Item tutor & curator tenetur gerere omnia gestor autē pōt quædam gerere, & alia omittere. vnde si plures habebāt vineas, 2
& incœpisti facere laborari vnam: non teneris facere alias labo- 3
rari: quod tñ est verum, nisi incœpisses vt omnia gesturus. quia tunc omnia deberes gerere: saltem pro isto anno. vt in l. pompo. in negotijs. in fi. ff. eo. ti. De quo tamen hic in gl. sunt opi. sed hęc cōmuniter tenetur. Quartò & vltimò: quia tutor & curator possunt mouere contra extraneos actiones reales & personales, cōpetentes pupillo vel adulto: cum habeant legitimam administrationem, & mandatum à lege: ideo si negligunt, sunt in culpa. & tenentur ad interesse. Sed negotiorū gestor a voluntarius nullum habet mandatum: & si ageret. repelleretur exceptione. ideo nō est in culpa si nō egit. Tamen si ipse teneretur domino, bene deberet à semetipso exigere: quia hoc facere debet. & si nō faceret, esset in culpa: & teneretur hac actione. quod tñ dic: vt in l. diuortio. ff. e. Iste est effectus huius l. Cętera dic vt in gl. & per doc. † Et distingue si quæriť an gestor teneatur de his quæ non gessit, quod aut accessit ad gerendum, tanquam omnia gesturus. vt hic constat. & tunc teneretur: etiam si sint omnino diuersa & separata ab his quæ gesta sunt. p
l. Pompo. in negotijs in fi. cum l. seq. ff. eo. licet Ioan. tenuerit cōtrarium: vt in gl. quæ incipit. [quam ab initio habuit.] per l. nam & seruus. §. si viuo. ff. eo. Sed loquitur postquam dominus mortuus est: quia tunc non tenetur gestor noua negotia aggredi. sed finite inchoata. Nos loquimur quando dominus viuebat: aut accessit non tanquam omnia gesturus: sed quędam, vel non apparet. & quædam gessit. & quædam non gessit. & tunc aut illa nō gesta erant cōnexa gestis: vel erant pars gestorum. & tenetur: vt j. e. l. si cognati. in fi. & l. incommodat. §. sicut. post prin. ff. cōmo. aut erant omnino separata. & tunc aut alius fuisset gesturus oia, si ille non accessisset ad gerendum aliqua, & ipse hoc sciebat. & tunc tenetur. per l. si pupilli. §. fi. ff. eo. aut alius non fuisset gesturus. & tunc nō teneť per hanc l. post prin. ibi. [satis abundęque.] An autē ille qui accessit vt gesturus aliqua, vel vnum tantū negotium, teneatur à se exigere id qd' debet domino tantū glo. quę incipit. [accedēs.] doc. dicunt qd' si ipse incepit teneri ex illa gestione, bene teneť à se exigere: quia est de cōnexis illius. Secus si tenebat aliūde, postquā accessit ad gerendū nisi quędā vel vnū.

2 ☞ *Seruus post manumissionem, non tenetur de contractu uel quasi, celebrato in seruitute, sed ex delicto in seruitute commisso bene tenetur.*

3 *De connexis idem est iudicium.*

LEX XXI.

1 **S** I cognati. † Seruus qui alterius negotia malè gessit, non prohibetur à domino manumitti. nec ex ante gesto post manumissionē potest conueniri. hoc dicit. Oppo. contra primum dictum, q̄ imò debuerit differri manumissio, quousq; rationem reddiderit. vt j. de bo. dam. l. j. Sol. pœna mortis bene deberet differri: vt ibi. sed datio libertatis non. vt hic. Vnde si esset condēnatus ad mortem aliquis, qui fuisset actor meus, vel administrator. & non reddidisset administrationis rationē, deberet differri executio quousq; reddiderit. per illam l. Ex secundo dicto no. † q̄ seruus post manumissionem non tenetur de contractu, vel quasi contractu celebrato in seruitute: vt j. an seruus ex suo fac. per totum. Sed ex delicto in seruitute commisso bene tenetur, quia noxa caput sequitur: vt instī. de no. † Vltimò no. q̄ idē est iudiciū de cōnexis. 4
facit ff. de sepa. l. j. §. præterea. & admi. tu. l. ita aūt. §. si tutor. & de tu. & ra. di. l. si tutor. & extra. de cōsti. c. trāslata. & ff. eo. l. eū actū.

¶ *Idem est iudicium de cōnexis. Adde c. quæsitū. de rerū per. c. præterea. de transactio. c. quāto. de iudic. Abb. in c. literas. de iura. cal. & Bal. in l. cū necessitatē. in fi. j. de fideicō. & in c. eā te. de æta. & qual. Car. in cle. fi. q. xx. e. ti. de ęta. & quali. & quę dicantur connexa. vide per Alex. in consil. lviij. in fin. in j. volu. & in consi. cc. i fi. in ij. vol. Frā. Cur.*

LEX XXII.

1 **N** Egotium. † Exemplificat hāc l. quod si gestor bene gessit, & vtiliter. sed postea casu fortuito sine sui culpa illud qd' gessit, perijt. Ita qd' dominus propter hoc nullam sentit vtilitatem ex gestione, hoc nō imputatur gestori, quominus agere possit pro impensis factis per eum. vt in l. sed an vltro. §. j. ff. eo. Fallit in eo qui gessit negotia pupilli. quia nō tenetur pupillus: nisi quatenus tēpore li. cōte. reperitur locupletior. vt ſ. eo. l. ij. & ibi notaē in ij. gl.

LEX XXIII.

1 **N** Egotijs. Actio negotio. gestorū. est actio personalis: non autem realis. hoc dicit.

2 ☞ *Actio contraria, reperitur directa & utilis.*

3 *Protestatio non operatur nisi pro tempore futuro, post factam protestationem.*

Statutum quòd Syndicus comitatus debeat denunciare maleficia infra decem dies, si per illum contra quem commissa sunt fuerint sibi denunciata, an illi decem dies currant à tempore denunciationis factæ per offensum? an à tempore maleficij commissi. & debet fieri in scriptis ista denunciatio. & nume. 5.

4 *In eo qui gerit sine mandato (licet res non sit integra, quia incœpit iam gerere) potest dominus prohibere ne ulterius gerat: & tenetur parere. & quid si gestor remaneret in damnis? & quid in eo qui gessit ex mandato?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Protestatio potest fieri. Adde gl. in verpositia in c. cupe res. in § ꝙ si per xx. de elec. li. vj. Ioā. An. in regula in gñali. de re. iu. li. vi. in mercu.

b ¶ Spāliter. de hac dictiōe. vide per Alex. de Imo. in l. j. ff. si qs in ius vo. nō ierit. & in l. j. co. vj. ff. de offi. ei⁹ cui mā. est iu. cur.

c ¶ Soluerīs. Adde hic no. per Bal. & Alex. in l. quāuis. ff. so. ma. & Bar. in l. fitch⁹. ff. de pe. le. & ibi Alex. in apostil. Cur.

Protestatio potest fieri cum scriptura, & etiam sine: debēt tamē adhiberi testes, * ut possit probari *. & quādo si per scripturam, debet esse manu notarij. ut fidē faciat etiam mortuis testibus, & si haberet ium libelli, debet fieri per scripturam: sicut libellus.

Quāliter debeat fieri ista protestatio gestori, ut amplius non gerat?

Si mandaui tibi ut emeres rem pro decem, & emisti pro ui ginti, non potes à me recuperare illud plus quod soluisti: nisi habeam ratum debeo tamen dimittere rem penes te, donec restituas mihi decem.

Quid si negotiū esset meum ipso gestu, & quid si re ipsa?

Non minor est fauor reip. de fensare uitam iuuentium, quā sepelire mortuos. ita ut si quis soluat pro aliquo etiam contradicente, qui erat in periculo perdendi personam nisi solueret puta cētū quod pōt solutū ab eo repetere.

LEX XXIIII.

1 SI quis nolente. †Prohibitio domini tollit hanc actionem in his quę post prohibitionem geruntur. secus in his quæ prius gesta erant. h. d. tota l. Et est de quinquaginta decisionibus Iustiniani. quod colligitur ex eo ꝙ recitat diuersas opi. & vnam earum eligit. sicut in l. fi. ṡ. de pac. & l. si quis in conscriben do. & semper allegatur ista l. fuerunt autem factæ dictæ decisiones post primam compilationem codicis vnde postea fuit dissolutio. & incertæ fuerunt istæ decisiones: vt ṡ. in secunda & tertia constitutione huius voluminis. In tex. ibi. [quid enim.] dixi ṡ. talem gestorem non habere actionem de gestis post denunciationem: sed de gestis ante bene habet, quoniam denunciatio ad illā non porrigitur: ne sequatur incōueniens. de quo j. subijcit. quia si porrigeretur, daretur materia malignādi: quia dominus vidēs gestorem multa de suo impendisse ante prohibitionem: ne illi te
2 neretur, phiberet de cætero ministrare. quod esset iniquū. †No. ergo ex ista l. plura. primò. dū dicit. [directā vel vtilem.] ꝙ actio cōtraria reperitur directa & vtilis: vt ṡ. dixi. in l. curatoris. Et qui dam dicebant ꝙ hic credebatur directa, nō obstante prohibitione quæ habebatur pro non facta. Quidam verò ꝙ non dabatur directa de rigore, ꝑpter prohibitionē. sed dabatur vtilis de equitate: ne dominus efficeretur locupletior cum iactura aliena. Sed Saluius Iulianus tenebat ꝙ nec directa nec vtilis: & istam approbat Imperator. cuius ratio est secundùm Bal. quia sicut non teneor tecum contrahere, nec me tibi obligare: vt in l. nec emere. j. de iure deli. ita nec quasi contrahere, vel te in creditorem meum accipere: licet ergo iste quasi contractus gestionis non requirat expressam voluntatē domini. quia etiā ignorans dominus obli
3 gatur. tamē bene requiritur ꝙ nō adsit contraria voluntas. †No. ꝙ protestatio nō operatur nisi pro tempore futuro, post factam protestationem, vel tempore præterito. Et inducit Bal. ad qō. Si statutum dicat ꝙ syndicus comitatus debeat denunciare malefi cia infra x. dies, si per illū cōtra quem commissa sunt fuerint sibi denunciata, quando currant illi x. dies. an à tempore denunciationis factæ per offensum. & tenet hanc secundam partem. quia illa denunciatio est causa ꝙ syndicus teneatur denūciare curiæ. & talis denunciatio offensi, non trahitur retro. ideo non facit vt illi x. dies, intelligātur cucurrisse à tempore maleficij commissi.
4 sed vt incipiant currere post illam denunciationem. †Item no. ꝙ in eo qui gerit sine mandato. licet res nō sit integra: quia incepe rit iam gerere, potest dominus prohibere ne vlterius gerat. & tenetur parere. non sic in eo qui gessit ex mandato quia si res non est integra quia incepit gerere, non potest prohibere dominus, 9 quominus compleat. secundùm Bal. per l. si pecuniam. ff. de cōdi. ob cau. Sed aduerte, ne erres: quia hoc est verum ꝙ nō potest prohiberi: si ex hoc remaneret gestor in dāno. & ita loquitur ille
10 tex. & l. si mandassem. ff. mā. & l. si quis prohibuit * aliās incipit Papinianus. de publiciana. Si enim mandaui tibi vt venderes, & traderes, si vendidisti, & non tradidisti: es tamē obligatus ad tra c dendum. non possum prohibere ꝙ non tradas: quia teneris ad interesse: vnde potes prohibitiones spernere. l. vtrum. de consti. pe. Sed si nullum damnū patereris, deberes prohibitioni parere pro futuro tempore, per eandem l. si pecuniam. in §. j. & ij. vbi bene, p
5 batur. vnde Bal. nimis indistinctè loquitur. † Vltimò no. secun
a dùm Bar. ante fi. ꝙ protestatio potest fieri[a] cum scriptura. & etiā sine. debent tamē adhiberi testes: vt possit probari. & quando fit per scripturam, debet esse manu notarij: vt fidem faciat etiā mor
5 tuis testibus. Hæc vera. nisi ꝓtestatio haberet vim libelli: qa tūc deberet fieri per scripturā: sicut libellus. vt in l. vt perfectius. j. de annu. excep. nō dico scripturā publicā. quia de libello potest fie
6 ri scriptura priuata, & porrigi coram iudice notario qui rediget eam in actis. Vnde dicit Bal. qd isti denuntiatores maleficiorū qui sunt per comitatū, quando denuntiant, debent portare scripturam. quia talis denuntiatio habet vim libelli accusatorij. cū triplex sit modus ꝓcedēdi in maleficijs scilicet per accusationē, denuntiationem, & inquisitionem. vt l. ab accusatione. § Nuntia
6 tores. ff. ad turpil. †In gl. ibi. [i. expresè.] No. istā expositionē. ꝙ
b istud verbum specialiter[b] sumitur interdum expresè. vult dicere gl. quod non habeat dominus enumerare omnia & singula negotia: licet istud verbum prima facie innuat contrarium. sed sufficit quod dicat inhibeo tibi ꝙ mea negotia non geras. & dicitur prohibitio specialiter facta, postquā facta est expresè. Certè etiam tacitè potest fieri vt in casu quem ponit gl. fi. si mando tibi ꝙ emas mihi rem pro decem, nam tacitè videor prohibuisse ꝙ plus non expendas: & tantum valet ista tacita quantum expressa: vt in l. qui aliena. §. libertos. ff. eo. In gl. seq. ibi. [qui etiam inuitum &c.] Ista solutio procedit. ponendo ꝙ erat seruus prorius, & habebat peculium à domino non prohibente. & ita intelligit ibi Io. tamen ille tex. videtur posse intelligi etiam in seruo alieno. & tunc ista ratio non procederet. vñ pōt dici quod per il lum tex. limitatur ista lex. vt habeat locum: nisi dñs locupletaretur cum aliena iactura gestoris: quia tunc de æquitate tenetur quatenus lucrum sentit ex gestione: quia contra exceptionem quam dominus pōt obijcere de rigore per hanc l. ipse gestor habebit replicationem. Et hoc satis placet, & multum consonat æquitati. Multum tū facit in contrariū. l. si pro te. ff. manda. vbi si me, phibēte fideiussisti pro me, & soluisti, non habes actionem contra me ad recuparandum. Sed pōt dici ꝙ non habes actionē mandati, vel negot. gest. sed bene habes actionem in factum ex equitate. l. si & me & Titium. ff. si cer. pe. nisi dicatur quod æqui tas illa nō subest ꝓpter culpam tuam: quia venisti contra volū tatem & prohibitionē meā: sed ecōuerso potest dici qd imò su
7 best: quia lex permittit ꝙ me inuitū liberare posit. vt l. solutionem & iudicium. ff. de solu. & l. soluendo. ff. eo. ti. In glos. fin. ibi. [sed Bal. contrà, & Ioā. & nos.] Ista opinio sine dubio est vera
7 terminis in quibus. gl. loquitur quādo † mandaui vt emeres pro decem, & emisti pro. xx. nam istud negotium non est meum. nisi rati habitione. nec reputatur mihi vtile. nisi ratum habeā. Ideo posito quod res valeat xx. & etiam vltra. non potes à me recuperare: si non habeo ratum. videtur tamen ꝙ debeo tantum soluere si rem volo. vel si nolo totum soluere debeam rem dimitte re penes emptorem. & ipse restituet mihi decem & hoc suadet æquitas facit. l. generaliter. §. pe. vel antepe. ff. de fideicom. liber.
8 quia vel debeo totum approbare, vel totum reprobare vt in l. cum quæritur. ff. de admi. tu. †Sed quando negotium est meum ipso gestu. qui pro me soluisti, sentio vtilitatem etiam inuitus. quia liberor. ideo videtur quod de æquitate habeas ac. & hoc te nuit Gul. de cu. licet doc. hoc reprobēt per illā l. si pro te. sed potest responderi vt ṡ. dixi in alia glo. Si verò negotium esset nostrum re ipsa. vt si impenderes in colendo vineam meam, vel agros meos. tunc post prohibitionem delinqueres ingrediendo fundum contra meam voluntatem. in l. diuus. ff. de ser. ru. præ. vnde tunc ipse Guli. fatetur locum habere hanc l. vt non possis recuperare sumptus, etiam vtiliter factos propter delictum tuū.
9 & isto casu toleratur vt fiam locupletior cum iactura tua. † In fin. gloss. ibi. [§. idem labeo.] dic quod speciale est ibi propter publicam vtilitatem: quæ vertitur in speliendo cadauera mortuorum. vt etiam contra prohibitionem hæredis possint sepeliri & recuperari impensę ab hærede. Et per hoc dicit Bal. quod si aliquis esset captus pro maleficio, & esset in periculo perdendi
c personam nisi solueret centum. ꝙ soluens etiam illo prohibente pōt ab illo recuperare: quia nō minor est fauor reipubli. defensare vitā viuentiū, quā sepelire mortuos. cū publica vtilitas sit in augendo personas imperij. vt in l. cum ratio. circa. fi. ff. de bodā. hoc idē voluit Ioā. an. in c. fi. de fo. cōpe. lib. vj. in nouella. vbi recitat disputationē factā Bononiæ. de illo qui erat captus pro debito. & deficiebat omnis spes exeūdi de carceribus nisi solueret. & quidam soluit pro eo cōtradicente, quod potest repetere de æquitate: non obstante ista l. nisi eū exeat carceres, fortè morietur

rictur. Et adde ꝙ no. Bar. in l. stichus. de pecu. lega. Nō sunt alia.

De his quæ ui metusue causa gesta sunt. *Rubrica.*

2 ☞ *Quæ dicatur violentia?*

1 Super glo. † rubricæ. ibi. [hodie sufficit alterum.] nam vis est in agente. Metus in patiente. & ponit actum prout est in patiente disposito. vnde hodie post compilationem digestorum, detra hitur de rub. illud verbū vis. tanquam superfluum. & dicitur metus causa &c. & quoniam in lege non debet esse aliquod verbū superfluum: vt no. in l. j. ff. eo. Item vis infertur corpori, metus ve
a rò infertur animo. quia dicit metus, * id est mentis trepidatio: vt
2 d. l. j. & no. j. eo. l. iij. in j. & ij. glo. †Sed quæ dicatur violentia.[b] vi
b de per Bar. in l. j. §. fi. ff. ad l. Iuliam. de vi publica. In fi. glo. dic vel continua ad inferiora: quia tractaturus de resti. in integrum. tractat de his quæ fiunt officio iudicis nobili. Item istæ primæ fun dantur in ratione naturali. nam ratio naturalis dictat quod si per metū vel dolum alíquid à me extorqueres: illud mihi restituas. Sed alia quę fit officio iudicis ex edicto de minoribus, fundatur in fauore ætatis, nec est ita amplianda: vnde statuitur quadrienium ad eam petendam: vt in l. fi. j. de tempo. in integ. resti. Sed in istis duabus primis competit actio personalis. & etiam vtilis realis. quæ non tolluntur quadriennio. sed longo tempore cum titu. vel longissimo sine titulo: vt j. eo. l. iij.

2 ☞ *Res subtracta, uel per uiolentiam ablata (etiam postquam est perempta) potest peti ac si esset in rerum natura, licet re uera non sit, & fiet condemnatio in re, & executio in æstimatione, potest etiam peti æstimatio.*

3 *Qualiter uerbū ablata sit generalius quā uerbū rapta uel arrepta, & qualiter differāt?*

4 *Materia uiolentiarum.*

5 *Metum inferens, an sit deterioris conditionis antequam condemnetur, quàm post?*

LEX I.

1 ERsecutionem. †Periculū interitus pertinet ad furem: & etiam ad metum inferentem. hoc dicit. Intellige etiam si res subtracta vel per metum ablata pereat sine dolo vel culpa subtrahentis, vel metum inferentis. Sufficit enim ꝙ fuerit in dolo vel furando, vel metū inferēdo: quia propter hoc semper est in mora restituēdi. & clarum est ꝙ interitus rei post moram pertinet ad debitorem. l. qd
2 te. cum ibi no. ff. si cer. pe. & l. si ex legati causa. de verb. obli. † In tex. ibi. [eorum.] Ex isto tex. colligit Bar. ꝙ res subtracta, vel per violentiam ablata, etiam postquam est perempta potest peti, ac si esset in rerum natura: licet reuera nō sit: quia fingitur esse propter moram quę resultat ex furto, vel ex violētia, vt in l. si seruū. §. fi. de ver. obli. possum etiam petere æstimationem eius: quia in obligatione rem restitui, post rem peremptam & post morā succedit obligatio ad æstimationem. & de hoc est casus in l. in re furtiua. ff. de condi. fur. & si peteretur res, posset fieri condemnatio
3 in re, & executio in æstimatione, vel etiam ipsa cōdemnatio offi. iudi. scilicet æstimatione. licet non fuerit petita. sed ipsa res propter impossibilitatem restituēdi rem per ea quæ no. in l. vinum.
3 circa fi. glo. mag. ff. si cer. pe. † In tex. ibi. [ablata.] No. quia istud verbum est generalius quàm verbum rapta, vel erepta. nam non dicitur capi vel eripi nisi de manu alterius per potentiam auferre: vt in l. sed eximendi. §. j. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi ext. Sed bene dicitur auferri etiam si non per violentiam: sed per furtum, aut violentiam compulsiuam quæ præsupponit volun
4 tatem tradentis, vt in l. si mulier. §. pe. ff. eo. † de materia violētiarum. de qua in glo. j. vide plenius per gl. in l. extat. ff. eo. Et adde ꝙ omnes istæ violentiæ excludunt voluntatem passi violentiā. excepta tertia quæ dicitur cōpulsiua: illa enim nō excludit: imò eam præsupponit. vt ff. eo. l. si mulier. §. pe. Ideo aliæ violentię dicuntur præcisæ: sed compulsiua dicitur cōditionalis. inter quas est longa differentia: vt in c. sacris. & ibi no. extra eo. ti. Sed quæritur quare violētia expulsiua quæ committitur in rebus immobilibus, producit interdictum possessorium vnde vi. & ablatiua quæ committitur in mobilibus, nō producit aliquod interdictū possessorium? Respondeo secundùm Pe. quia satis est ꝙ producit actionem vi bo. ra. quę est pœnalis ad quadruplum, quod nō est violentia expulsiua. & quia possessio rerum mobilium est vilis & abiecta. vt in l. rem quæ nobis. de acqui. pos. Ideo non fuit
5 visum dignum introducere possessorium ad recuperandum possessionem. † In glos. seq. ibi. [§. ꝙ si homo: &] quæ sit ratio: dic vt ibi no. nam videtur extraneum dicere ꝙ metum inferens sit deterioris conditionis antequam condemnetur quàm post. quia ante, periculum rei pertinet ad eum. vt hic sed post infra quadrimestre non pertinet ad eum, sed ad agentē: sed hoc contingit. quia post quadrimestre
b grauatur in quadruplo. ideo restauratur: vt j. quadrimestre non teneatur de interitu. ar. in l. eum qui. ff. de iureiur. In glo. ibi. [Item hoc quando non erat peritura.] doc. reprobant hanc gl. quia quando quis tenetur ex maleficio, non adhibetur ista distinctio, an res fuisset eodem modo penes actorem peritura, vel non, imò indistinctè periculum pertinet ad debitorē: vt in l. j. §. rectissimè. ff. de vi & vi ar. Fallit in casu legis quā glo.
c allegat. per rationē de qua ṡ. Et eodem modo quando periit post moram. Quod dic vt no. Barto. in l. quod te. ff. si certum petatur. sed puto quòd glos. habuerit bonum intellectum.

¶ Dicitur met. Adde l. j. & l. metum. ff. qd met. cau. & in c. j. eo. ti. li. vj. & Abb. in c. cum locum. de spon.

¶ Quæ dicatur violentia quotuplex sit violentia. Vide per Bal. in rubrica extrà quod metus causa.

¶ Contra præsumptionem iuris. Adde doc. in auth. sed iam necesse. C. de incesti nupti. c. quanto. & c. seq. de præsum. doc. in c. is qui. de sponsa. Inno. in c. fraternitatis. de frigi.

2 ☞ *Petitio quæ non fulcitur ratione, non est admittenda per superiorem: & econtrà qñ est rationabilis non est respuenda.*

3 *Contra præsumptionem iuris admittitur probatio in contrarium, secus contra præsumptionem iuris & de iure.*

4 *Tutus exceptione odiosa si soluat, an repetat?*

5 *Solutio facta incontinenti: præsumitur facta eodem metu sicut promissio, & quid si ex intervallo?*

6 *Actus ubicunque est nullus, uel potest infringi de iure ciuili, an uidiletur per iuramētū?*

7 *Quandocunque subest aliqua coniectura quòd metum passus non fecit animo probandi contractum, sed quòd per aliam causam: non resultat approbatio.*

8 *Statutum quòd instrumentum mittatur executioni, non obstante quacunque exceptione, quæ debeat reseruari post executionem factam, & per metum coegisti me per publicum instrumentum ad promittendum tibi aliquid uel uendendum. si postea cessante metu solutū: non uideor approbare cōtractū, cū uideat soluisse timore statuti.*

LEX II.

1 VM te non. †Spontanea solutio purgat metum adhibitum tempore promissionis. Secus si nō fuerit spontanea. hoc dicit. In tex. ibi. [cauisse.] id est promisisse soleniter per publicum instrumentum, vel per scripturā factam manu propria. vt j. patet dum dicit. [de chi
2 rographo &c.] In tex. ibi. [qua ratione.] †No. ꝙ petitio quæ non fulcitur ratione: non est admittenda per superiorem. sic econtrà quando est rationabilis, non est respuenda: quia iustè postulantibus non est denegandus assensus: vt ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. ij. In tex. ibi. [quando.] id est quia. [verissimile nō sit.] In isto tex. fundatur opi. per quam gl. recitat & reprobat. in ver. [vnde his tribus rationibus &c.] quoniam iste tex. & eius decisio videtur fundari in præsumptione. quod quando sponte soluit, nō præsumitur coactus promisisse. Ex quo inferebat. † ꝙ cū
3 contra præsumptionem[c] iuris admittatur probatio in contrariū: vt j. de proba. l. siue possidetis. nisi quando est iuris & de iure. vt ibi no. ꝙ iste licet sponte soluerit potest probare ꝙ coactè promisit. & tunc possit repetere. Si autem non probaret, nullo modo repeteret. sed si pendet an possit probare vel non, repellitur à petendo quousq; probauerit. glo. verò hoc reprobat. dicens ꝙ posito ꝙ probaret metum fuisse illatum tēpore promissionis: adhuc non posset repetere: quia per Spontaneam solu. ille metus fuit purgatus. & etiam propter alias duas rationes, quæ ponuntur in glo. tamen non sunt bonæ: sed prima ratio bene procedit, & cōter tenetur. non per istum tex. qui potius probat opi. guar. secus per l. si ob turpem. ff. de condi. ob tur. cau. possumus ergo dicere ꝙ si non constat metum fuisse illatum tempore solutionis, spontanea solutio facit præsumi ꝙ non fuerit illatus, ita loquitur iste tex. sed si constat, tunc spontanea solutio illū purgat. & facit ha
4 beri perinde ac si illatus non fuisset. & hæc est veritas. † In glos. ibi. [tum etiam quia odiosa est exceptio.] Ista ratio nō est bona secundùm doc. Nam tunc est verum ꝙ tutus exceptione odiosa si soluat per errorem iuris, non repetit: vt in l. quæ exceptionem. ff. de condi. inde. quando illa exceptio est introducta contra rationem naturalem, vt est exceptio Macedoniani. quia ratio naturalis dictat ꝙ filiusfa. qui mutuū recepit restituat. sed senatus. Macedo. statuit contrarium propter rationem quæ ponitur in l. j. ad Mace. & de ista loquitur illa l. qui exceptionē. sed exceptio metus vel doli sunt introductæ secundùm naturalem rationem quæ naturalis ratio dictat ꝙ si per metum vel dolum aliquid ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Facta incontinenti. De significatiõe verbi incõtinẽti vide q Bar.in l. idẽ est. in §. eũ igitur. ff. de vi & vi ar. Cy. in l.j. in §.j. ff. de verbo. obligat.

b ¶ Personalis, & sic psonã iferẽtẽ vim nõ egredi, nisi quatenꝰ cõmodũ ad eũ puenit. vt l. si quis alius. ff. eo. tit.

me extorques, debeas restituere ne detur materia delinquendi. vnde sunt odiosæ respectu metum vel dolũ inferẽtis: nõ aũt respectu metũ vel dolum passi. Ideo si per errorem iuris non credens se tutũ tali exceptione solueret, posset repetere, nec haberet locũ ista. l. sed illa. l. qui exceptionem. hîc aũt debet intelligi qñ non errabat in facto, nec in iure. Et istud tene menti. qm̃ istã distinctionẽ de exceptione odiosa non habes alibi melius tactam, quã hîc declarant ea quæ habentur in l. qui se debere. ff. de cõdi. ob cau. ad intellectũ huius. l. In glo. ibi. [tum etiam quia vna solutio.] Nec ista ratio est bona. nam fateor q vna solutio non debet parere libera. & repe. Sed quẽrit in casu nostro parit liberationem ab obligatione ciuili & naturali qua mero iure tenebatur promittẽs: licet per metũ, & non parit repetitionẽ: quia potius videretur dicẽ dũ contrarium, q pariat repetitionem: & non liberationẽ. Ideo ista ratio nõ est perfecta, & si solutio esset facta per errorẽ iuris induceret repetitionẽ: & non liberationẽ. vt ꝑ. dixi. Sed quia est facta ex certa scientia. ecõuerso qa videtur renũtiasse exceptioni metus, & purgasse metũ: vt ꝑ. dixi. Tene ergo primam rationem gl.

5 †In glo. ibi. [q non placet secundum Hug.] Tu dic q si constat solutionem fuisse factam sponte: & ex certa scientia, non refert an incontinenti post promissionẽ, vel ex interuallo; quia neutro casu repetit. ita debet intelligi ista op. gl. & Hug. si aũt nõ cõstat

a tunc aut fuit facta incontinenti, [a] & prẽsumitur facta eodem metu. ar. in l. si ventri. §. in bonis. ff. de priui. credi. & quod habetur in tex. & glo. in c. officij. de elec. si autem ex interuallo: tunc aut durabat eadem cã metus, & idẽ. vt si per metum illatum à tyranno promisit. & ex interuallo eodem tyranno viuente soluit: licet nulla interueniente coactiõe. Nam si negaret soluere, verisimile est quod idem tyrannus ipsum cogeret. & ad hoc quod not. Innoc. in c. cautam matrimonij. de off. dele. si autẽ cessabat causa metus: vt quia iste mortuus erat, videtur sponte soluisse secundũ

6 doc. †In glo. ibi. [respondeno non repeto.] Ista opi. est vera de iure ciuili. qm̃ vbicunq; actus est nullus, vel potest infringi de iure ciuili, iuramentum non artat. sed potest contenni & infringi eodem modo per l. non dubium. §. de legi. & ideo soluens cessante causa metus non potest dici q soluerit timore periurij. sed sponte. quia non esset periurus nõ soluendo, cum hoc facit. l. permittente. sed de iure canonico licet actus sit nullus & possit annullari iuramentũ, quod põt seruari sine interitu salutis ẽternæ: seruãdũ est. aliàs incurritur periurium: vt in. c. cũ contingat. de iureiurã. si ergo soluit, nõ prẽsumit spõte soluisse, nec animo renũtiãdi exceptioni metus: sed ne periurij incurrat. ideo põt soluere, & euitat periurij: & postea repetere. per iura quæ gl. alle. Sed vnũ facit dubiũ. nã ipse poterat euitare periurij alio modo quã soluẽdo. s. petẽdo se absolui à iuramẽto: & debebat absolui. vt ī c. j. de iureiurã. & ꝑ Inno. in c. ad aures. extrà q metus cã. & in c. venerabilẽ. circa ti. de elec. ergo si voluit, videt spõte soluisse. istud nõ declarãt Doc. sed põt dici q nõ posuit sibi imputari cur à superiore nõ fecit se absolui. qa à iure duplex via sibi cõcedebatur vel q peteret absolutionẽ, vel q soloueret: & postea repeteret. & poterat eligere quã volebat: vt ff. eo. l. si mulier. §. pe. In gl. ibi. [Itẽ nonne hac lege soluens erat in iure.] dic q debet intelligi qñ nõ errabat nec in iure, nec in facto. Sed si constaret quod erraret in iure, licet error esset supinus & fatuus, non prohiberetur repetere: quia in damnis vitandis hoc non nocet. l. sed & si me putẽ. ff. de condi. inde. quicquid dicat gl. hic, quæ innuit cõtrariũ: sed nõ

7 bene. Non sunt alia. Cætera videatis ver vos. †Et ex eo qd̃ gl. §. dixit quando iurauit. colligit Bar. not. qd̃ qñcunq; subest aliqua coniectura, qd̃ metũ passus non fecit animo approbandi cõtra

8 ctũ: sed q ꝑ aliam cãm, non resultat approbatio. †& ideo si dicat statutũ q instrumentũ mittat executioni, nõ obstante quacunq; exceptione, quæ debeat reseruari post executionẽ factam & per metũ coegisti me per publicũ instrumẽtũ ad promittẽdũ tibi aliqd, vel vẽdẽdũ. si postea soluã, & tradã, cessante metu & eius cã, nõ video ꝓpterea approbare cõtrariũ: qa video soluisse timore statuti vel instrumẽti: cõtra q nõ potuissem opponere hãc exceptionẽ si petijsses cõtra me executionẽ: tõ postea repetere potero ꝓ hãc actionẽ. bñ facit. l. nouissima. §. j. ff. qd̃ fal. tu. & de petit. hære. l. in numerationibus. in fi. gl. mag. &c.

2 ¶ *Licet de rigore iuris ciuilis uendens & tradens transtulerit dominium, propter traditionem & consensum licet coactum: eodem tamen instanti de æquitate prætoria restituitur utile eidem tradenti, propter quod res non uidetur exisse de patrimonio suo, ratione cuius dominij habet utilem contra quemlibet possessorem.*

3 *Violentia compulsiua non afficit rẽ uitio reali, sicut afficit furtũ, uel uiolẽtia expulsiua.*

4 *Casus, in quo ille qui est dominus præscribit.*

LEX III.

SI vi vel metu. † Vendens & tradẽs rem per metum, habet vtilem actionẽ in rem contra quemlibet possessorem, dummodo restituat pretium quod percepit, & actio longo tempore nõ sit prescripta. hoc dicit. In tex. ibi. [distrahere coactus est.] subaudi & etiam tradere: vt §. l. proxi. in fi. Nec ob. prin. illius l. & dic q fuit coactus per tertium, qui postea vendidit Sempronio bonafide emẽti: vnde erat dubium: an tu qui eras hæres metum passi, posses agere contra Sempronium possessorem, & singularem successorem metum inferentis, & videbatur quod nõ.

b quia actio quod metus causa est personalis. [b] & sic videtur q nõ detur nisi contra metũ inferentem, vel eius hæredes. aut vniuersales successores: non autem contra singularem: vt l. si. in fi. ff. de contrahen. emp. quia personalis actio nõ sequitur fundum. vt in l. si fideicommissum. §. tractatum. ff. de iudic. Nam & interdictũ vnde vi quod datur pro violentia expulsiua: non competit contra singularem successorem vim inferentis: vt in l. cum à te. ff. de vi & vi ar. sed alia remedia prodita sunt contra succedentem singulariter in vitium. vt in c. sæpe. de resti. spoli. contrarium tamen determinatur hic. quãdo ex edicto prætoris facto super ista materia nõ solùm datur actio quod me. cau. quæ est personalis. imò datur & vtilis in rem: quæ est realis. in l. metum. §. violenti. ff. eo: cum enim dicat edictum prętoris quod mea causa gestum est ratum non habebo. nullo tempore ratum habet: etiam ab initio. l. si mulier. §. pe. ff. eo. & sic ista venditio fuit improbata à principio.

2 †Ex quo resultat q licet de rigore iuris ciuilis vendẽs & tradẽs transtulerit dominium: propter traditionem & consensum, licet coactum, eodem tamen instanti de æquitate prętoria restituitur vtile eidem tradenti. propter quod res non videtur exisse de patrimonio suo. vt d. l. metum. §. licet. & ratione cuius dominij habet vtilem contra quemlibet possessorem. & etiam hic. licet non dicatur habere actionem personalem quod met. cau. quia est in rem scripta: cum sit coniuncta cum reali: & sic sapit eius naturã. & datur contra quemlibet possessorem: vt d. l. metum. §. fi. & hic in gl. quæ incipit. [quoque.] sic ergo restitutio quę fit ex hoc edicto, scripta est in rem. Idem in ea quę fit ex edicto de minoribus per officiũ iudicis nobile: vt l. in causæ. la j. §. interdum. ff. de mi. quod dic vt ibi. In tex. ibi. [reddito à te pretio.] dic, scilicet perce pto per annum, ne habeas rem & pretium. quod esset iniustum. sicut enim non debes pati damnum: ita nec lucrum ex hac violẽtia, nec curo vtrum fuerit cõuersum in vtilitatem vel non, postquam ipse pretium percepit. si erat talis qui poterat sibi prejudicare. Sed si pretium fuit solutum altero quã vendicanti, nõ esset restituendum à vendicante: nisi foret cõuersum in vtilitatẽ eius. vt j. de rei ven. l. si mancipium. iuncta l. emptor. ff. eo. ti. de rei vẽ. & ita intellige primam glo. mag. in ver. [sed ad hoc quod dicit.]

3 †Vltimò no. in fi. huius l. q violẽtia compulsiua non afficit rem vitio reali. sicut afficit furtum, vel violentia expulsiua: quia tunc res tradita per metum non posset vsucapi vel præscribi longo tẽpore: vt in vltima glo. mag. in versi. [Item adhuc contra. insti. de vsu.] † No. etiã casum in quo ille qui est dominus præscribit: qa

4 licet sit dominus directus. non tamen est plenè dominus: cũ possit res ab eo auocari per vtilem rei ven. & eo respectu quo põt auocari, non videtur esse dominus: & quò ad illum præscribit. Simile in l. in bello. §. si quis seruum. ff. de cap. iuncta l. non quocunq; . §. si ex bonis. de le. j. & per hoc determinat Bar. notab. q si possedisti fundum bona fide, & fructus percepisti, & cõsumpsisti, teneris mihi condictione sine causa ad restitutionem æstimationis, quatenus es effectus locupletior. quęritur si ago contra te post triẽnium à tempore quo percepisti, an possis obijcere mihi exceptionẽ vsucapionis q vsuceperis eos ti. pro suo & videtur q non: quia non percipiẽdo fuisti effectus dominus propter bonã fidem. vt in l. qui scit. §. in alieno. ff. de vsu. & ille qui est dominus non viucapit: nec præscribit. l. sequitur. §. lana. de vsu. contrariũ determinat ipse. nam si nõ fuisses effectus dominus, sine dubio vsucepisses: propter bonã fidẽ & ti. pro suo. iuxta no. in l. si ego. §. pactus. ff. de publi. cum ibi no. licet ergo sis effectus dominus, quia tamen à te possum condicere per actio. personalem: siue extent, siue sint consumpti: & factus sis locupletior, nõ debes esse deterioris conditionis quam si non fuisses dominus effectus: vt in d. §. si quis seruũ. & sic vsucapis eo respectu quo possum à te auocari. & hoc voluit gl. mag. fi. in ver. [Item oppono.] In prima glo. mag. quę incipit. [scilicet ei.] in prin. dic q si agitur cõtra primum emptorem, restitutio pretij debet fieri sibi: & ita intelligit prima expositio glo. si verò contra secundũ emptorem, restituit sibi: & nõ primo. & ita loquitur secũda expositio: & primus emptor tenetur ratam habere restitutionem factam secũdo emptori: quia si nõ esset facta, re ab eo auocata posset agere de euictione contra primum emptorem, qui sibi vendidit: & sic esset creditor primi emptoris. Sed debitor soluens creditoris sui creditoris: liberatur ope exceptionis. in l. si opera. de do. exce. allega. in glo.

2 Aduerte tamen: quia si res valebat. plus quã primus emptor dederit, & quã ipse recuperet à vendicante, remanet ipsi secundo

3 emptori salua actio de euictione, ad id qd̃ plus valebat. vt l. Titius. §. fi. ff. de actio. empt. vel ad duplum: si fuit sibi promissa. deducto pretio quod recepit à metum passo. ff. de euic. l. cum fundus vti optimus. In fi. glo. ibi. [Respondeo q prestitum est.] dic

1 & non vltra. si fortè minus erat quã esset præstitũ primo emptori per secundũ. vt si primus emptor dedit. c. auo. & secundus dedit. cxxv. primo emptori. Nam non teneris restituere nisi. c. quia si nihil auus recepisset, nihil restitueret. Remanebit tamen actio huic secundo emptori ad xxv. contra primum: vt ꝑ. dixi. & sic omnes reponentur in suo statu. Sed quid econuerso si auus recepit. cxxv. sed primus emptor à secundo nõ recepit nisi centum, an erunt huic secundo emptori restituẽda. cxxv. gl. videtur vel le quod sit in electione vendicantis quod istorum pretiorum restituat. Pet. dicit q imò tenetur restituere. cxxv. quæ auus percepit. quoniam secundus emptor succedit in locum primi. Bar. dicit hoc verum si secũdo emptori fuit cessum omne ius, quod habebat occasione rei, aliàs nõ debet restitui nisi quod ipse soluit. Bal. dicit q cessio nõ est necessaria: quia ista restitutio fit per viã exceptionis: & exceptiones transeunt in singularem successorẽ sine cessione: vt in l. in hoc iudicium circa medium. ff. communi diui. & plus dicit q etiam si possessor nihil soluisset: quia habuisset titulum lucratiuum donationis: non cogeretur rem restituere nisi restituto sibi pretio, soluto per donatorem dicto auo, à quo emit. sed si possessor nullum titulũ haberet ab illo primo emptore, non posset ex persona illius istam exceptionẽ obijcere. & breuiter Bal. loquitur subtilius quã Bar. ego cum puto q licet ista

2 sint vera. illud tamen quod percepit iste possessor plus quã ipse soluerit ab eo à quo habet causam, teneatur restituere: vt sic oẽs reponantur in statu suo, vt dicit glo. ista in prin. nisi ille ex causa

a donationis cessisset sibi omne ius quod habebat occasione dictę rei. non enim iste secundus emptor vel donatarius debet lucrari cum aliena iactura. In glo. quæ incipit. [præscribit.] circa fi. ibi. [de his qui à non domino. l. fi.] doc. contra. quia illa loquitur qñ dominium quod habebã in re possessa per alium, erat causa danda actionis mihi contra alterum. quo casu perdito dominio per præscriptionem, tollitur etiam illa actio. Sed in casu nostro alia erat causa actionis dandæ contra metum inferentem, quàm dominiũ rei, scilicet ipsa violentia illata per eum. & sic tenet q etiã re præscripta per possessorem posit agi q met. cau. contra metũ inferentẽ: vt in l. ij. in prin. de alie. iudi. In gl. ibi. [Item nunquid finitur anno rescissoria.] id est ista vtilis rei ven. quę ideo dicitur

3 rescissoria: quia quæritur rescissio cõtractus venditionis per edictum. & sic deberet durare anno tantùm. vt l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. ff. de actio. & obli. & in l. fi. j. ex qui. cau. ma. sed hic in fi. dicitur q longo tempore tollitur. Sol. vt in glo. quia contrarium loquitur quãdo rescisio fit per prætorem viuum: puta ex titu. de mino. vel quib. ex cau. ma. & offi. iudi. nobili. licet oriente ex edicto prætoris mortui: hic verò quando fit per ipsum edictũ

3 prætoris mortui, absq; ministerio prætoris viuentis, vt in hoc edicto. quo cauetur q met. cau. gestum est ratum non habeo. & pro uidet prætor de actione quod me. cau. & de vtili reali. Sed in edicto de mino. committitur hoc iudici fiendũ causa cognita. vt in l. quod si minor. §. fi. de mi. In glo. ibi. [respõdeo ex varijs figuris causarum.] Tu dic secũdũ Bal. q oritur ex a violentia illata per metũ inferente. nam illa eadem actio quæ contra illum datur & oritur ex violentia, extenditur ad singularem successorem, qui violentiam nõ commisit. Sed tenendo id quod glo. dicit, essent actiones diuersæ. Sed illa quæ daretur contra inferentem metum, oriretur ex violentia. quæ verò contra singularem successorem: oriretur ex varijs figuris causarum. Bar. tamẽ multum no. istam gl. & eam approbat: sed plus placet dictũ Bal. In fi. gl. ibi. [vel illud in simplici dolo.] Hæc vera. quia contractus etiam bonæ fidei factus per multum & violentiam compulsiuam, non continet deceptionẽ: imò præsupponit consensum. & sic non est nullus ipso iure. per l. si mulier. §. pe. ff. eo. sed dolus præsupponit exceptionem: & sic excludit consensum. Ideo si est bonæ fidei, cõtractus redditur ipso iure nullus. vt in l. Et eleganter. in princip. ff. de dolo. secus si stricti iuris: vt ea. l. §. non solùm.

¶ *Cùm hæc actio detur intra annum ad quadruplũ: à quo tempore incipiet iste annus? & duplex est modus agendi, & quòd iste annus sit utilis. & nume. 3.*

Quòd istud quadruplum non sit pœna uiolentiæ uel metus illati, sed pœna contumaciæ, & moræ comissæ in non restituendo.

LEX IIII.

SI per vim. † Hæc actio intra annum datur ad quadruplum, si res non restituatur. post annum verò datur ad simplum: si alia actio non competit. h. d. In tex. ibi. [aut cruciatus corporis.] dic. quibus casibus datur hæc actio directa: quoniam adsunt verba, & mens edicti prætoris. Si verò per alium metum, qui produceret officium iudicis, vel vtilem actionem. secundùm ea quæ no tantur in l. interpositas. §. de transi. tunc non esset pœnalis ad quadruplum, etiam intra annum. & hoc puto fuisse de mente huius l. In tex. ibi. [consensu corroborastis.] puta tradendo rem postea sponte: vt ꝑ. eo. l. ij. Sed si recipiat pretium sponte, & cessante omni metu, non propterea videtur venditionem consensu roborasse: vt j. patet. dum dicit. [reddito à verbis pretio.] quia potest hoc videri fecisse alio respectu: vt sibi sit magis cautũ secundũ Bar. qui ad hoc alle. Inno. in c. super hoc. extrà de renũ. Quod est notandum. & sing. dictum Bal. autem videtur cõtradicere. q si incontinenti recipiat pretium, censetur hoc fecisse in consequentiam prioris metus: licet ad recipiendum non cogeretur. sed si ex interuallo, & cessante metu vel eius causa, tũc tenet q videretur contractum roborasse nouo consensu: sicut cùm rem sponte tradit. & idem sentit do. Raph. decens cautius esse non recipere, qd̃ sine dubio puto verum: tamen à dicto Inno. & Bar. non recedo.

2 per ea quæ dixi ꝑ. eo. l. ij. in fi. glo. & attenta ratione ipsorum. † In tex. ibi. [intra annũ quidem agentes.] puto q iste annus incipiat à tempore moræ commissæ in restituendo. tunc autem commit titur mora, cum condemnatus [a] ad restitutionẽ rei per metum ab- a latæ non restituit infra quadrimestre tempus: quod datur iudicatis. vt in l. si cum exceptione. §. quatenus. ver. quod si homo. & in §. satis enim clementer. ff. eo. Est autẽ duplex modus agendi. Primo. q petatur restitutio rei. & facta condemnatione si non restituatur infra quadrimestre, agatur infra annum vtilem ad pœnã quadrupli. non q detur nouus libellus. sed petatur per modum executiuum. & ex primis actis. & tunc cõdemnatus habebit facultatem restituendi rem vsq; ad sententiam ferẽdam super qua druplo, qua lata nõ habebit amplius facultatem, vt euiter pœnã, & sic ferentur duæ sententiæ secundũ opi. gl. quod plene dic vt in l. si cũ exceptione. §. hæc autem actio. ff. eo. quia hæc actio est arbitraria. sed in non arbitrarijs non fertur nisi vna sententia: vt no. in l. j. ff. de actio. emp. in prin. Dicunt etiam doc. q potest ferri vna sententia tantùm, & q in libello poterunt peti duo. vnum purè, scilicet restitutio rei. aliud sub conditione, scilicet condemnatio in quadruplum, si non restituatur post sententiam infra tẽpus quadrimestre. & iudex ita condemnabit, & non fiet postea alia condemnatio sed executio condemnationis factę. iuxta no.

3 in d. l. j. de actio. emp. in prin. & in l. conductores. j. loc. & no. † q istud quadruplum non est pœna violentiæ, vel metus illati, sed pœna contumaciæ, & moræ commissæ in nõ restituẽdo. vt pro batur & ibi no. Bar. in d. l. si cum exceptione. §. in hac. in fi. & patet quoniam etiam ille qui non commisit violentiam nec metũ, condemnatur ad hoc quadruplum si rẽ non restituat ad iustum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Potentia. Adde q etiã preceptũ vel preces dñi tẽporales in subditũ, nõ induc̃at tustũ metũ, licet iducãt præceptũ vt per gl.j.l.j.ff. si rec. puin. & dicit Alex. in cõs. xvj. col. ij. ver. & tãto. & col. iij. ver. nec ob. in iij. vo. & vide eundẽ Alex. in cõsil. xciij. colũ. ij. in v. vo. & tbi an & q̃n quis nõ est in loco vbi cõsueuit habere potẽtiã terrẽdi, videat cessare præsumptio & suspicio met⁹. & gl. in d.l.j.C. si rector p̃ tuin. refert. & sequit Frã. de Are. in l. si negotium. ff. de nego. gestis. Fran. Cur.

b ¶Metu mortis. Adã Bal. in ru. q̃d me. cã. extra. & de materia metus vide per Arc. in c. si q̃n̄q. xv. q. vj. in c. fuerũt. vij. dist. & l c. ex his. xxv. q. iij.

c ¶Donatio est cõtra ct⁹. Adde gl. & Bar. in l. iuris gentiũ. in §. j. ff. de pa. Bar. in l. ff. de condi. ob cau.

judicis. vt ibi patet in fi. In tex. ibi. [quo ex periundi &c.] Ex quo patet q̃ iste annus est vtilis. vt l. j. ff. de diuer. & tempo. prescri.

☞ *Coactus ab aliquo rem suam uendere alteri, agit hac actione contra emptorem, licet ipse metum seu uim nõ intulerit.*

Venditio facta in carceribus, q̃ti possit rescindi, & q̃n non.

Minor qui uẽdidit rem minori pretio quam ualeret, & sic fuit lesus: tamen intererat sua uendere, sed iusto pretio: si petat se restitui, an debebit agere ut suppleatur pretium, uel restituatur res, an simpliciter ad rescindendam uenditionem.

Si pater tuus per simoniam faciat tibi conferri beneficium ecclesiasticum: licet tu ignores, non tamen licite detinues. & potest à te auferri.

LEX V.

NOn interest. †Hæc actio datur cõtra possessorẽ rei per metũ ablatæ: licet ipse vim nõ cõmiserit, sed alius. Item datur. siue coactus fuerit q̃s vendere, siue minori pretio vẽdere quã vellet. h. d. & sic ponit duos casus secundũ gl. in primo volebat vendere. & fuit coactus vendere. & sic metus dedit causam cõtractui. In secũdo quæ ponitur ibi. [nã si.] nolebat vendere. nec curabat cui venderet. an metũ inferẽti, vel alteri. & fuit coactus minori pretio quã vellet, & sic metus non dedit causam cõtractui. sed minoratio pretij. In primo rescindit cõtractus. & agit vt restituat res restituto pretio. in scẽo casu nõ rescindit præcisè. sed agit alternatiuè. vt vel suppleat pretiũ, vel restituat rẽ recepto eo q̃d̃ soluit scẽm Pe. ar. ff. de iu. do. l. si res. §. j. Sed q̃d si res valebat x. tm̃, & ipse nolebat dare p̃ minori de xv. & fuit coactus dare p̃ x. An supplebit pretiũ iniustũ? dic q̃ sic. q̃a nõ cogebat vẽdere si volebat p̃ minori: licet pretiũ esset irrationabile. Sed magis fuit irrationabile ipsum cõpellere. sed q̃d in tertio casu si volebat vẽdere p̃ x. q̃a tm̃ valebat. nõ tm̃ Titio sed alteri. & fuit cõpulsus vẽdere Titio p̃ dictis x. gl. mouet istud dubiũ sup̃ ver. [maiore.] & videt q̃ nõ possit agere: q̃a sua nõ interest. l. sed & partus. §. fi. ff. eo. cõtrariũ tm̃ videt sentire: q̃a põt sua interesse rõne affectionis. q̃d em̃ si Titius erat inimicus eius, vel antecessorũ suorũ, & intererat sua ne ad illũ pueniret? & huius interesse debet haberi rõ. ar. l. fi. in emptio. ff. de mino. †In tex. ibi. [vtrũ ab emptore.] subaudi qui hodie possidet. & emit à patre tuo & patruo, nõ tm̃ ipse cõpuli: sed quidã tertius. certè delictũ illius nõ debet huic emptori p̃desse: vt in l. si cũ exceptione. §. in hac. & ibi declarat̃ iste tex. & ponit ibi rõ. & hoc vidi pluries de facto: q̃a isti tyrani q̃n volũt extorquere pecuniã ab vno subdito eorũ, qui nõ habet pecunias ad manũ, faciũt ipsum carcerari. & cõpellũt ad faciendũ venditionẽ cuiusdã possessionis suę cuidã alij pecuniosо: q̃ libẽter emit. & credit emere securè. postq̃ ipse nõ cõmittit violentiã, & soluit pecuniã illi incarcerato, vel alteri recipiẽti p̃ eo. & postea tyrãnus aufert ab eis: isto anno cõsului q̃ ipse cõpulsus possit recupare ab hoc emptore. & ille emptor recuperat pretiũ ab hoc vẽditore. q̃a nõ fuit conuersum in vtilitatẽ eius, allegabat in cõtrariũ q̃d̃ no. in l. quæ in carcere. ff. eo. per doc. †q̃ tũc vẽditio facta in carceribus rescindit: q̃n facta est illi qui detinet illũ in carceribus: & ita loquit̃ illa l. secus si alteri qui ipsum nõ detinet. sed esset verũ: q̃n nõ ad instantiã detinẽtis. vt si est captus p̃ debito, ad q̃d̃ ipse teneat̃, nã habet necesse vẽdere de bonis suis si vult exire carceres: & tũc vẽditio nõ est licita. sed in casu nostro sic. & cõtra bonos mores extorta. & ad instantiã detinẽtis: qui nullã causam habebat iustã detinẽdi. Sed in quo differt ista l. à l. iij. §. eo. eo. Respondeo illa loquitur q̃n venditio fuit facta inferenti violentiã, & ipse postea alij vẽdidit: & agebatur cõtra ipsum secundùm emptorem. hic verò facta fuit ei qui nullam violẽtiam intulit. † Circa secundùm casum dum dixi q̃ agitur ad suppletionem pretij. procedit in casu huius l. Sed quid in minore qui vendidit rem minori pretio quàm venderet, & sic fuit læsus. intererat tamen sua vendere: sed iusto pretio. Quæritur si petat se restitui, an debebit agere vt suppleatur pretium: vel restituatur res, an simpliciter ad rescindendam venditionem, & recuperandam rem, restituto pretio quod percepit. Cy. not. secundùm Pe. tenet hãc secũdã partẽ infra de prędijs mino. l. si quidem. Sed quare diuersum in hoc casu. cogita. † In gl. [Nã idem est in emptore ignorante.] dic quia ignorantia sua non debet esse causa vt lucretur, & commodum habeat ex dilicto alterius: & sic facit ad hoc vt si pater tuus per simoniam faciat tibi conferri beneficium ecclesiasticum: licet tu ignorares, non tamẽ licitè detines: & potest à te auferri. facit l. j. in §. j. ff. si quis ali. testa. prohi. In fi. glo. ibi. [quia si ignoret liberatur rei interitu.] Certè etiam si sciuit, non tamen fuit in mora restituendi: liberatur in casu rei continente sine culpa sua, quia propter solam scientiã non est in mora secundùm Pe. licet secus in eo qui violentiã cõmisit: quia semper est in mora: vt l. j. §. eodem.

LEX VI.

AD inuidiam. †Ex sola dignitate contrahentis violentia non præsumitur, si aliter non probetur. h. d. quia dignitas non debet nocere: sed prodesse: vt in l. si longius. §. si filius in fi. ff. de iudicijs. † Et pone casum si aliquis rusticus & pauper homo vendidit possessionem suam alicui potenti, vel militi: & postea dicebat se fecisse per metum ab illo illatum. & inducebat ad p̃bandum metum potentiam illius, & impotentiam suam: certè hoc non sufficit. † Et dicit hic Bar. q̃ si vxor ad instantiam mariti faciat aliquem contractum super bonis suis non præsumitur hoc ipso fecisse per metum: licet ille sit maritus, & potentior ea: nisi probetur q̃ cõsueuerit inferre vxori metum: vt in l. j. §. quæ onerandæ. ff. qua. re. act. non da. quod etiam tenet Inno. in c. cum sam matrimonij. de offi. deleg.

☞ *Si aliquis pauper homo uendidit possessionem suam alicui Potenti, uel militi, & postea dicat se fecisse per metum ab illo illatum, q̃. ad hoc probandum nõ sufficiat inducere potentiam illius & impotentiam suam.*

Si uxor ad instantiam mariti, faciat aliquem contractum super bonis suis, non præsumitur hoc ipso fecisse per metum, nisi probetur quòd consueuerit inferre uxori metum.

LEX VII.

SI donationis. †Quilibet contractus celebratus iusto metu, siue sit hinc inde obligatorius, siue ex altera parte tantũ, rescinditur p̃ hãc actionẽ. h. d. In tex. ibi. [metu mortis.] subaudi instantis: quia erat ibi cum gladio: vt differat ab eo quod infrà subijcit, [vel capitales minas.] vbi loquitur quando non erat instans: quia non erat ibi cum gladio, sed minabatur: nam idem est, quod est verum si erat talis persona quæ consueuit minas suas ad effectũ p̃ducere: aliàs secus: vt. j. eo. l. metũ. & ff. eo. l. metũ in prin. & per hoc remanet superflua glo. super ver. [capitales.] quæ innuit hoc contrariũ. †Vltimò allegatur iste tex. q̃ donatio est contractus. licet quidam dicant contrarium, quia donatio est doni datio. & potest incipere ab executiõe, nulla p̃cedente obligatiõe. vt si rẽ meã tibi tradidi animo donãdi, nulla p̃cedente promissione, sed contractus innominati dicuntur propriè quã do sunt vltro citroque obligatorij: vt in l. Labeo. de ver. signi. Et per hoc dicunt q̃ authẽ. sacramenta. j. si aduer. ven. q̃ loquitur de iuramento minoris super contractibus eius non retractãdis, non habet locum in donatione. Contrarium tamẽ communiter tenetur per hanc. l. dum primò dicit [donationis,] & postea dicit. [cuiuscunque alterius cõtractus:] nam illa dictio alterius includit vt donatio sit contractus.

☞ *Quando dicatur quis inferre metum mortis?*

Donatio est contractus.

☞ *Soluens aliquid alicui, ne eum ad cuilia munera nominaret, an solutum repetat per hanc actionem? an per condictionem ob turpem causam?*

LEX VIII.

VM te domus. †Factum metu iniusto per hãc actionẽ nõ rescinditur. h. d. secũdũ Bar. In tex. ibi. [quòd de frumẽto feceras instrumentum.] quia fortè promiseras sibi per instrm̃ publicũ certã quãtitatẽ frumẽti indebiti. & volebas q̃ ille restitueret tibi dictũ instrumẽtũ, & quia dubitabas q̃ nollet, hoc timore vt restitueret, vẽditionẽ fecisti: certè nõ põt rescindi per hanc actionẽ: sed bñ posset rescindi p̃ cõdi. ob tur. cau. si illud instrm̃ tãq̃ indebitè factũ veniebat tibi gratis restituẽdũ: q̃a nõ debuit extorquere venditionẽ: vt i l. fi. de cõdi. ob tur. cau. †In tex. ibi

ibi. [ne ad ciuilia munera nominareris.] subaudi. & nõ fuisti nominatus: certè per hanc acti. nõ potes rescindere. Sed an per cõdi. ob tur. cau. distingue: vt in glo. quia aut eras inhabilis ad talia munera, & tunc potes repetere: quia vertebatur turpitudo dũtaxat ex parte aduersarij: qui volebat te nominare cum non esses dignus, vel esses inhabilis. si verò esses habilis, tunc versabatur turpitudo ex parte tua, & illius: ideo melior est conditio possidentis. & ideo non posses repetere: vt in l. quod euitandi & ibi no. j. de condi. ob tur. cau.

LEX IX.

METum non. †Ex solis mínis nõ probatur metus, nisi fuerit peruentũ ad actũ. Hoc dicit secundùm primam lec. quæ probatur etiam in l. metum. in princ. ff. eo. sed glo. dicit hoc verum nisi sint illatæ à persona quæ consueuit eas ad effectum perducere. Facit l. famosi. ff. ad l. iuliam maie. & j. si quis impera. maledi. l. j. & §. eo. l. si donationis. in ver. minas. facit quod not. in l. de pupil lo. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. no. nun. per Bart. vel dic quòd ex sola protestatione non probatur metus. hoc dicit secundum aliam lectu. potest etiam dici quòd ista l. dicit vtrunque vnum colligatur ex ver. [iactationibus:] aliud ex verbo [contestationibus].

☞ *Eo casu permittitur transactio in causa criminali, s effectus transactionis est, ut impediat processum.*

Quòd interdum personæ priuatæ licitum sit mortem inferre: & quando?

LEX X.

ACcusationis. †Timor accusationis instituẽ vel instituendæ non facit hãc actionem competere ad rescindendum cõtractum. h. d. intellige etiã si erat de crimine capitali. vt sit magis dubium: vnde videbat̃ contra per l. iiij. §. eo. & per l. si donationis. sed ibi q̃n videbat̃ mors inferenda à priuata persona: quia sæpe solet obuiare iustitię & rationi & sic eam illicitè inferre. vt in vsibus feu. de ali. feud. vbi dicitur q̃ priuatus semper obuiat iustitiæ hic verò q̃n à iudice pro quo præsumitur q̃ contra iustitiã non faciat. vt §. de offi. ciui. iudi. l. ij. & arg. extra de procu. c. in nostra. & quod no. Inno. in c. innotuit. de eo qui fur. or. suscepit. facit l. j. ante fi. ff. de offi. præto. In tex. ibi. [metu.] metuebat enim ne illa accusatio instituta perseueraret, vel ne instituendam faceret, & sic vt desisteret fecit ei venditionem, & ille destitit & sic impleuit quod promisit. volebat autem iste hoc non obstante rescindi contractum tanquã factum per metum mortis, & dicitur q̃ non potest nã iste ti. loquitur quãdo quis timebat sibi inferri mortem, vel corporis cruciatum iniustè: sed hoc casu timere hic nõ poterat: quia nõ est præsumendũ q̃ iudex eũ iniustè condẽnet. Sed quærit pro declaratione glo. in prin. Quid si accusatio erat iniusta & calũniosa. & hoc potest probari? Respõde adhuc nõ habet hanc actionẽ ad rescindendũ per rationẽ prædictã. sed si quæritur an habeat aliud remediũ puta condi. ob tur. cau. glo. videt distinguere aut nõ fuit expressa hæc causa in cõtractu: & nõ põt rescindere, aut fuit expressa & tunc põt per l. in summa. in prin. ff. de cõdi. inde. vbi nõ valet transactio quãdo suberat calũnia ex parte agẽtis & datũ ob talem trãsactionẽ repetitur. nam hic verlabatur turpitudo ex parte accusantis, nõ accusati cui videbatur licitum vexationem redimere: vt suam j. de adul. l. serui ob violatũ, & quod ibi not. & hac ratione attenta puto q̃ si hoc põt probari, q̃ venditio vel cõtractus fuit factus ob istã causam licet nõ fuerit expressa tẽpore contractus adhuc possit rescindi. Nec obst. l. si repetendi. j. de condi. ob cau. quia ibi fuit in mente retenta, & nullo modo de ipsa apparebat quæritur quid si accusatio non erat calumniosa & accusator non fecit quod promisit. quia nõ desistit: licet p̃secutus fuit? gl. no. in ver. [aut nõ calũniosa.] quæ debet intelligi modo quo dixi distinguit aut erat tale crimẽ de quo licitum erat transigere, & pecuniam dare, secũdũ ea quæ hñr in l. trãsigere. §. de transac. & tunc potest iste repetere quod dedit, tãquã cã nõ secuta & nihilominus illũ repellere per excc. trãsactionis à prosecutione accusationis. †Not. ex illo ver. secundũ Bart. intellectũ ad illud verbum transigere pro eo casu quo permittit trãsactio in causa criminali, effectus transactionis est vt impediat p̃cessum: quia trãsigẽs nõ põt ipsum nec etiam alius prosequi, licet alius possit accusationem de nouo instituere & istũ intellectum dedit ibi Bar. ad illam l. & nullus alius qui

¶Statutũ dicat. Adde Bal. & Alb. de rosa. in tracta. statutorum. & do. Nellum de sancto Gemini. in trac. bannitorum. in iij. parte secundi tempo. q. lj. Cur.

videt probari per hãc gl. dũ dicit: [& exceptio obijcitur.] Inquãtũ gl. vult q̃ vtrunq̃ cõsequatur accusatus nõ videt bene dicere nisi fuerit appositа clausula rata manente transactione & actũ fuerit de restituẽdo, si nõ seruet̃ transactio: sed debeat stare cõtentus altero vt l. cũ proponas. §. de trãsac. & l. rescriptũ. §. si pacto. ff. de pac. si verò nõ poterat transigi: tunc dicit gl. q̃ datum nõ repetitur quia fuit turpitudo ex parte dantis: nec ideo exceptio obijcitur. ita supplẽ ad gl. quia trãsactio nõ valuit. Tene menti hãc gl. pro declaratione illius l. transigere. Vltimò glo. opponit de l. nec timorẽ. ff. eodem. & soluit. vt in princ. dixi: & ibi timebatur mors à priuata persona sed hic à publica.

†Item adhuc oppo. nam interdum etiam priuatæ personæ licitum est mortem inferre: vt si occidat quis furem nocturnũ qui telo se defendit vel pater occidit adulterum cum filia repertũ. et sic videtur præsumendum pro priuato, sicut pro iudice. Sol. nõ est verũ: quia iudex facit ex necessitate, & tanquã minister legis priuatus enim est voluntate quia licet lex permittat sibi in dictis casibus, nõ tamẽ præcipit nec permittit in omnibus casibus, nec est minister legis in dictis casibus. Ita dicit ista mirabilis glo. potius aũt præsumitur pro eo qui facit ex necessitate, vt minister legis, quàm pro eo q̃ facit ex volũtate hinc est q̃ prohibitio alienationis facta per testatorem. vt l. non extenditur ad illam quæ fit ex necessitate sed solum ad voluntariam: vt in l. alienationis. ff. fami. erc. No. istam glo. singularẽ: quæ dicit q̃ priuatus cui licet occidere ex forma l. vel statuti, non est vltus suã iniuriam: quòd videtur secũdũ quosdã q̃ huic promissioni possit renũtiari per regulam generalem l. si quis in cõscribendo. §. de pac. quod non esset verum si esset minister legis: qa prosequeretur iniuriam publicam per l. si vnus. §. Item. ff. de pac. Ex quo videtur sequi q̃ si statutum dicat vt liceat occidere bannitũ & aliquis fecit pacẽ cum bannito de aliqua offensa, quã in eum fecerat, & promisit eum non offendere, q̃ non poterit offendere occasione banni. sicut non posset pro sua iniuria. Sed contra fuit disputatum per Barto. in q. quæ incipit Lucanæ ciuitatis. vt no. in l. si seruum. ff. de verb. obli. Ad hanc autẽ glo. respondeo q̃ interdum promissio de occidendo facta priuato per statutum, sit ob priuatam vtilitatem ipsius. Pone exemplum vt in statuto Florentiæ, quo cauetur vt licitum sit offensio re offendere: & vindictam sumere de suo offensore vsq̃ ad equiualentẽ offensam & non vltra: et tunc habet locum ista glo. quia non esset̃ minister legis sed vltor suæ iniuriæ. & non sequitur publicam vtilitatem sed priuatam. Ioã. si fecisset pacem cum eo, non posset postea virtute statuti ipsum offendere: quia videtur statuto renuntiasse quod facere potuit aut talis promissio fit ob publicam vtilitatem, puta q̃ liceat occidere bannitum. vt in l. j. quando licet. vnicui. sine iud. se vin. & isto casu quilibet est minister legis, quia quod respublica nõ potest facere suos officiales ad hoc deputatos committit fiendum cuilibet priuato sibi subdito. Ideo si quis facit pacem cũ aliquo de sua iniuria, qui sit bannitus, vel postea banniatur pro alio crimine non prohibetur ipsum occidere pro vindicta rei publicæ ad quam ista pax non extenditur vt in d. q. disputata. Et per hoc remanet declarata ista gloss. difficilis ad intelligendum etiam & ad modum recitandi.

☞ *Vsurarij licet faciant cantare instrumentum usurarium in personam uxoris, uel alterius coniunctí: ne rescindatur propter usurariam prauitatem, q̃ hoc eis nõ prosit.*

LEX XI.

SI per impressionem. †Venditio facta officiali deputato ad iustitiam administrandam per impressionem illatam ab eo, rescinditur per condictionem ex hac l. siue sit facta venditio sibi, siue alteri suppositо ab eo nec restituitur pretium. hoc dicit ista lex vulgaris. In tex. ibi. [per impressionem.] dicitur impressio quando officialis habens ministrationẽ ministratur alicui de sua iurisdi. quod nisi sic fiat, procedet contra eũ de aliquo maleficio: vel dabit̃ iniam cõtra eũ in tali causa, quæ coram ipso ventilatur. vnde licet nõ timeat periculum mortis, vel cruciatum corporis: & sic nõ habet locum actio q̃ metus causa directa tm̃ põt rescindere cõtractum celebratũ ad commodum officialis condictione ex hac l. & dico quòd non est pœna

Universidad de Derecho Biblioteca

a ¶Subdito sua iurisdictio. quasi nisi at officij tc actus ex p te, & nō liber sit tutus, cōtract⁹ q̄ fieri non debet. vt per ll. præcedētes satis patet.

lis in quadruplum. sicut act. q̄ metus causa directa. vt dixi ſ. eo. l. iiij. sed sufficit pœna de qua hīc quia perdit pretium datum. Or expediatis Bidellum. Sed quid si contractus non fiebat ad commodum officialis, sed tertij (Respondeo non puto hanc. l. habere locum. quia non debet extendi vltra terminos: de quibus hīc loquitur. sed habebit locum. l. sed. vt contractus possit rescindi. non tamen emens perdit pretiū. l. iij. ſ. eo. Et aduertē. quia hīc officialis peccauit in duobus. quia primo violetiam intulit, & impreſit, & propter hoc perdit pretiū: & remanet penes venditorē vt in verbo [retineatur.] Secundò, quia posito q̄ per impreſsionē non feciſſet, non debebat emere
a à subdito ⁺ suę iurisdictionis: & emptio non valet. niſi secundū ea quæ habentur in l. vnica. ſ. de contra. iudi. & tunc quid erit de pretio? dic vt in l. aufertur. §. q̄ à præſidē. ff. de iure fiſci. qui loquitur in iſto caſu. & hoc in officiali habente administrationem. sed ſi erat in dignitate ſine administratione cōtractus, non rescinditur. vt ſ. eo. l. ad inuidiam. niſi probaretur q̄ minas vel violentiā intuliſſet. vt ibi dixi. Et prædicta quādo eſt officialis ad iuſtitiā miniſtrandā. & ſic licet perſonæ ſuæ iudiſditionis ſint ſibi ſuppoſitæ, res tñ eorū non ſunt in eius administratione. ſi autē eſſet talis q̄ poſitus eſſet ad adminiſtrādū bona, & tutor & curator vel execu. teſtamēti. & emeret bona ſuæ administrationis, tunc diſtinguitur: aut palā & bona fide. & non delinquit. ſed valet contractus: vt ſ. de cōtrahē. emp. l. ſi cum ipſe. aut clā & mala fide: & tunc nō valet & reſtituit rē & pretium quadruplicatum. vt ff. de cōtrahē. empt. l. nō licet. & l. qui officij. ſecundū Pe. & Cy. hīc & Bar. de hoc tractat in dicto. §. q̄ à præſide. vbi oīno vide. & per hoc eſt expedita glo. Pet. quæ incipit. [quadruplum.] quāquam
2 imperfectē loquatur. †Vltimò no. in fine contra vſurarios. qui faciunt cantare inſtrumentū in perſonā vxoris: vel alterius ex cōiunctis: ne reſcindatur propter vſurariā prauitatē, & hoc non prodeſt eis. & ſic præſumitur vſurarius, ac ſi eſſet celebratus cū eodē. ſecundū ea quæ habentur in c. illa nos. de emp. & vend. & c. ad noſtram. & facit. l. j. in fi. ſ. de contra. iudi

LEX. XII.

1 VEnditiones. †Quæro quid addat iſta l. ad aliàs. ll. huius tit. Reſpōdeo, ga generalior eſt, cū aliæ loquantur quādo timetur mors vel cruciatus. Iſta loquitur generaliter: etiam quando illud non timeretur. tamen cōtractus facti eſſent per potentiam. exemplum. vt dixi in l. non intereſt. ſ. eo. & in l. præcedenti. quādo officialis cōpelleret me ad vendendū alteri quā ſibi officiali. nam cōpeteret condictio ex iſta l. & etiam officium iudicis ad reſcindendū: vt in l. illicitas. in prin. ff. de offi. preſi. Et ne iſta remedia ſint pœnalia: quia non cauetur hac l. nec illa. Tene menti pro intellectu totius tituli.

De dolo malo. *Rubrica.*

LEX. I.

1 SI fideiuſſor. †Fideiuſſor emens rem pignoratā à creditore venden te iure creditoris non aquirit dominium. ſed cenſetur eam potius fuiſſe. quam emiſſe. propter fidē datam debitori deſoluendo pro eo. propter q̄ dolo videtur facere emendo, & ꝑpter dolū cōpellitur actione mandati reſtituere rē cum fructibus. percepta tamē quātitate quam ſoluit, tam pro ſorte quam pro vſuris. hoc dicit. iſta l. cum gl. ſuis. & ſic non loquitur de acti. de dolo: ſed de actione mandati. quæ datur propter dolum ſecundū verū intellectū quæ ponitur in gl. & codē modo ſi ſecūdus creditor emit à primò, non præiudicatur tertio creditori. quominus poſsit ſibi auferri q̄ ſoluit. & ab eo pignus auocari. licet ſit quidā tertius qui nec eſſet creditor, nec fideiuſſor, & emiſſet: & acquireret dominium & nō poſſet ſibi à ſequēti creditore auferri: vt. ff. de diſtra. pig. l. cum ſecundus. in fi. & l. ij. & infra ſi antiquior creditor l. j. & ibi vide.

2 *Qualiter intelligatur iſta lex, quod actio de dolo non competit ubi competeret alia ſpecialis ex alia æquitate quam ratione doli: & quid ſi ſit generalis?*

LEX. II.

1 DE dolo. †Exemplifica hanc. l. per l. præced. vbi datur acti. mandati ex dolo ibi cōmiſſo. ff. mandati. l. ſi mandato. §. j. ideo ceſſat de dolo: vt ibi no. in gl. fi. in prin. & cōpetit mādati propter dolū Sed an actio de dolo concurrat cum exceptione doli? gloſſ. in l. j. §. ait prætor. ff. eodem ſuper verſ. exceptio tenet quòd ſic. tamen competeret ex eadem æquitate. ſicut concurrit cum actione quod met. cau. quia ex eadem æquitate. ſed cōtra facit. quia ille §. et etiā. l. ſi. eo. ti. vbi videtur caſus. & hanc tenet Pe. tu dic ēt. verum ſi per exceptionem doli plenè videt cōtra dolū. & ita loquitur l. ſi aliàs procederet prima opinio. †Vltimò no. glo. qualiter intellígatur iſta l. q̄ iſta actio non competeret: vbi cōpeteret alia ſpecialis ex alia æquitate quā ratione doli. Si verò nō ſit ſpālis, ſed gñalis, bñ pōt illa concurrere: vt cum certi condictione ſine cauſa, ſed in licitis poteſt concurrere cum alia magis ſpāli quam ipſa ſit, vt cū actione q̄ met. cauſ. dolus eſt duplex, qdā ſimplex & ocultus: quidā apertus. & tñ infertur metus: & ſic iſta actio ſe habet vt genus ad actionem qd⁹ metus cā: ideo concurrit cū illa quia cōpetunt ex eadē æquitate. Sed cū alia quæ nō ſe habet ad eam vt genus, nec vt ſpecies, ſed vt excedentia & exceſſa, nō cō currunt: & ita loquitur hīc & etiam illa. l. j. §. ait prętor eo. ti. cum §. ſeq. vnde non concurrit cum reſtitutione in integrum, quę poteſt dari propter dolum: & etiam ibi ceſſat dolus. ſed eſt læſio re ipſa. vnde dicit glo. quòd ſe habet ad modum inuidi qui inuidet pari: non maiori, nec inferiori.

LEX. III.

NOn poſſunt. De vtili tempore, deducitur tēpus abſentiæ. h. d. Et dic quod tempore huius. l. actio de dolo durabat anno vtili: quia prætoria & odioſa. Ideo tempore abſentiæ non curabat annus: quia requiritur q̄ habeat facultatem agendi, ad hoc vt tps vtile currat: vt in l. j. ff. de diuer. & tēpo. præſcri. hodie verò durat biēnium cōtinuū. vt infra eo. l. fi. Ideo curreret abſenti, & etiā alio modo impedito: tñ propter iuſtum impedimentū da retur in integrum reſtitutio ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa &c. vt no. in d. l. fi.

2 *Inter liberam & ſeruum non eſt matrimonium, ſicut inter ſeruum & ſeruā & quid de iure canonico?*

Matrimonium, hodie regulatur ſecundū ius diuinum.

3 *Libertas ſemel data non reuocatur, niſi ex cauſa ingratitudinis.*

Qui non ſeruat promiſſa negligendo, ita rumpit fidem, ſicut non ſeruaret agendo.

4 *Factum quādo ordinatur ad dationem, q̄ dicatur potius datio quam factū inſpecto fine.*

5 *Quòd una tantum ſit actio de dolo, quæ datur in contractu innominato facio ut des, & an etiam competat ubi datur actio præ. uer. & an ſubrogetur loco eius quando illa deficit?*

LEX. IIII.

1 VM proponas. †Ex contractu innominato facio vt des ſi non detur illi qui iam fecit, datur actio de dolo. h. d. concordat. ff. de præſcrip. verbis l. naturalis. §. quid ſi faciā: licet ēm tribus ſpeciebus contractuum innominatorum. ſ. do vt des: do vt facias, facio vt facias. ei qui impleuit ex parte ſua detur actio præſcri. ver. vt ſibi impleatur, vel ad intereſſe: quia nō impletur vt in d. l. naturalis. §. pe. in fi. quæ dicitur actio ciuilis. in iſta tamē ſpecie facio vt des, nulla datur ciuilis act. facienti contra non dā tem: ſed ſibi prouidetur de actione de dolo: quæ competit ad intereſſe, quatenus intereſt ſua ſe non feciſſe. q̄ facit ſi erat factum irrepetibile. Ita loquitur iſte tex. qui exemplificatur ibi per gloſ. ſecundum terminum huius. l. Et ſic iſta actio de dolo datur loco deficientis acti. præ. ver. & ita vult glo. hīc. quæ incipit. [acti. præ. ver. deficiente &c.] vnde nō datur vt impleatur cōtractus, nec ad intereſſe. quia non impletus, ſeu quatenus intereſt fuiſſe impletum: quia ſi ad hoc daretur, nō ſubeſſet ratio quare potius dareť acti. de dolo quā præ. ver. ſed dať quatenus intereſt ſe non feciſſe q̄ fecit. ſi factum erat irrepetibile. qd⁹ intereſſe poteſt eſſe maius vel minus, quā aliud de quo. ſ. dixi. ſed Pe. quem ſequitur Bar. vult q̄ in caſu huius. l. nō deficiat act. præ. ver. imò competat, ſi ille qui fecit vult eā intētare, vt ſibi impleať cōtractus vel ad intereſſe agere quia non impletur. & hoc per l. Iuriſgenti. §. j. ver. vnde Marcellus. ff. de pac. & per d. l. naturalis. §. ſed ſi dedi qa hīc ex facto. i. ex manumiſsiōe iſtiꝰ ancillę. licet nihil adeſſet aduer

aduerſario. aderat tñ ancillæ de volūtate aduerſarij, ſ. libertas. Et ſecundū opi. gl. q̄ñ ex facto aliud adeſt aduerſario, nō habet locū ille §. q̄ſi facia. cū competit act. præ. ver. vt impleatur cōtractus. p. l. cùm mota. ſ. de trāſac. & per l. ſolēt. in fi. de præſ. ver. Sed hīc nolebat agere: vt ſibi contractus impleretur. ſed agere ad reſciſsionē cōtractus. qd⁹ permittitur incōtractibus innominatis, pōt etiā ille q̄ impleuit ſi aduerſarius nō impleuit, nō ſolū agere pręſ. ver. vt ſibi impleať. Sed etiā pœnitere & agere cōdi. ob cau. & repetere qd⁹ dedit, vel fecit, q̄ñ datū vel factū eſt repetibile. & res eſt integra ex parte aduerſarij. vt in l. iij. §. j. ff. de cōdi. ob cau. ſed ſi factū nō eſt repetibile: vt in caſu huius l. nō pōt dari cōdi. ob cau. ſed loco eius datur actio de dolo, non ad repetendū: ſed ad intereſſe. quatenus intereſt ſe nō feciſſe: & ita loquit iſte tex. vnde nihil habet facere iſta l. cū §. quod ſi faciam. q̄ loquitur de actione de dolo, quæ cōpetit loco act. præ. ver. Iſta verò loquit de illa quæ cōpetit loco condictionis ob cauſam. & ſecundum hoc in contractu facio vt des reperitur duplex actio, ſ. de dolo ſecundū prędictos quę opinio mihi nō placet. imò nō reperitur niſi iſta, q̄ dať loco deficiētis actionis præ. ver. & de illa loquitur iſte tex. ſecundū intellectū glo. In tex. ibi. [pro eadē daret manui

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Dolus dicit culpã. Adde Car.zaba.i.c. j.in v.q.de cõmo.& q dolus dicat̃ ver⁹, q̃ præsumpt⁹. vide p Ale.de imo.i cõ.ciũ. col.v.i j.vo.Frã.cur.

b ¶Culpa leuis & leuissima. Quæ dicat̃ culpa leuissima vid per Bar.i j.q̃ nerua. ff.depos.p Car. zaba.in.c.j. in x. q. de commo.

dolo actio.dicẽs quòd actio præscri. verb. est generalis.vt in l.j.ff.de præscrip. ver. & l. quoties.& sic potest concurrere cũ actione de dolo sicut certi condi. sine causa: vt no.ś.eo.l.ij.sed ista ratio non placet. quoniã actio præscrip.ver.reperitur etiam specialis. vt est illa quæ datur ex pacto incontinenti appositio:vt in l.ij.infra de pac.inter emp.Et nos loquimur de speciali,quæ oritur ex cõtractu innominato.& licet aliquã do sit generalis.ś.in tertio casu.quando deficit nomen contractus,& est æquũ actionẽ dari.vt d.l.j.& l.quoties.& no.in l.ex placito.j. de re. permu. tamen est subdiaria.quia nõ datur vbi alia datur:sed vbi omnis alia specialis deficit:sed certi condictio generalis, & etiam sine causa,non sunt subsidiariæ:imò concurrunt cum alijs specialibus nominatis.Ideo non est bona comparatio.Item tertiò concludo qd̃ ista actio de dolo non surrogatur loco actio.præscrip. verb.deficientis.vt detur ad obseruantiam contractus, vel ad interesse:quia non seruatur.licet glo.hîc quæ incipit. [actione.præscrip.ver.deficiente &c.]innuat contra.quia(vt ś.dixi) non extat ratio quare potius deberet dari de dolo quã præscriptis verbis.si ad hoc daretur:sed surrogat̃ loco cõdictionis ob causam: vt deẽ quatenus interest eum nõ fecisse qd̃ facit:& ita intelligitur vers.& sic ad æstimationem ancillæ manumissæ non datur mãcipiũ promissum,vel ad æstimationẽ mãcipij, nec obstat lex naturalis.in fi.de præscrip.ver. vbi tale interesse de quo hîc venit in actione præscrip.verb.quia ibi non poterat dari ad aliud, aliàs daretur ad illud & non ad hoc.Et ex prędictis remanet ista l.declarata melius fortè quã per alium.& ista sunt subtilia et speculatiua.Vltimò glo.pe.quæ incipit.[quia adhuc] qd̃ etiam in alijs quam inuenit per traditionem non transfertur dominium, nisi per aliam partem sit contractus adimpletus,vel habita fides de hoc,de quo vide per Bar.in l.si seruus.in ij.ff.de fur.

2 ☞Forma libelli in actione in factum,quæ datur loco actionis de dolo contra patrem.
3 Pupillus uel pupilla possunt emancipari,& pater tunc erit eorum legitimus tutor.
Pater quando administrat bona filij tanquam tutor tenetur sibi reddere rationem: non sic quando ut pater,& legitimus administrator ratione usufructus,quia filius sit in eius potestate.

LEX. V.

1 Si superstite.† Contra patrem nõ datur actio de dolo,nec etiã exceptio seu replicatio,sed loco eorum datur actio vel exceptio seu replicatio in factum.h.d.in effectu ista lex. & hoc ꝓpter reuerentiam paternalem. † Et ideo in libello quando concluditur.non debet fieri mentio de dolo patris: vt dicatur qñ nõ debet locupletari ex dolo suo,vel q̃ ipse decipit filium, sed oportet verba tẽperari:vt dicatur q̃ nõ congruit bonæfidei filium debere remanere in damno ex tali cõtractu.& si aliter fieret,reiscetur libellus officio iudicis,tanquam ineptus,tanquã fuerit intẽtata act.vel exce.doli.hoc voluit tex.in l.nõ debet.in fi.ff.eo.pone hîc casum.per l.sub prætextu.ś.de transact.excepto q̃ illa loquitur in extraneo:ista in patre,& ideo ibi datur actio,vel exce. doli.seu replicatio.hîc in factum. In tex.ibi[postea trãslegisti cũ eo bona fide.]iubaudi & ipsum liberasti ab eo quo tibi tenebatur acti.tu.propter malam administrationẽ: & hoc feciśti dolo eius inducta,vel non inducta,tñ ipse nõ obseruat trãsactionem ex parte sua,vnde vis eum rescindere: & agere ad id quod tibi tenebatur.Quæritur ergo qua actione tibi prouideatur? & respondetur cum distinctione.aut tu liberasti eum per pactum, & tunc ac.tu.nõ fuit ipso iure sublata.sed ope excep.ex quo sequitur,licet in tex.non dicat̃,q̃ possis agere act.prima tute.Et si excipiat de transactione,replicabis in factum:quia non bona fide se habuit.& sic obtinebis in act.intẽtata.Si autem facta fuit per accep.præce. aqui. stip.per quam actio post tutelam fuit nouata,& ipso iure peremptа.tunc ad eam nõ potest amplius recurre re:sed loco actionis de dolo,quæ daretur cõtra extraneum, dat̃ 3 tibi actio in factum.& hoc est quod sequitur.†Not.ergo ex hac lege.in princ.quod pupillus vel pupilla possunt emancipari. Itẽ quia pater erit tunc ipsorum legitimus tutor. Item quod quando pater administrat bona filij tanquam tutor, tenetur sibi reddere rationem:non sic quando vt pater & legitimus administrator ratione vsus fructus,quia filius sit in eius potestate. vt infra de bo.quæ lib.l.cum oportet.§.non autem hypotecam.& ade quod no.Bal.ś.de epi.& cle.in l.orphanotrophos. ante fi. ibi vltimò &c.

2 ☞Indicia per quæ potest probari dolus,& qualia esse debeant?
3 Quando non sit necessaria probatio doli ex indicijs,sed ipso iure præsumatur?
4 Dolus uerus in quibus differat à dolo præsumpto?
Verbum,culpa quid comprehendat?

LEX. VI.

1 Dolum ex indiciis.† No.hîc q̃ ea quæ consistunt in animo (vt dolus:qui prouenit à malo animo)nõ possunt directò probari per testes:quoniam animus hominis solì deo notus est.vt dicit glo.insti.de actio.§.æquè.sed bñ potest probari per indicia quæ proueniunt ex interioribus actibus, qa per exteriora cognoscuntur interiora.† Item no.qd̃ talia indicia debent esse perspicua.id est qd̃ non possint interpretari nisi in malũ:secus quando in malũ & in bonũ:quia tunc præsumptio fieret potius in bonã partem.gl.ponit exẽplum de primo in icholaribus Hispanis,qui inuitauerunt quẽdam ad prãdiũ: & ipsum inebriauerunt,vt inducerent ad fideiubendũ pro eis. Nam ille actus inebriandi nõ põt interpretari nisi in malũ, q̃ apparet ex eo q̃ postea fecerũt.†In glo.ibi.[hoc tñ fallit.]ś.istud q̃hic dicit̃ q̃ sit necessaria ꝓbatio ex indicijs:nã aliquando nulla necessaria est ꝓbatio doli,etiã per insidias:sed ipso iure præsumit̃.& istud cõtingit qñ quis nõ facit illud ad q̃ tenetur.& scit se teneri,vñ si delata est alicui tutela.& ipe hoc sciuit,et nõ administret, nec sit impeditus,præsumitur hoc dolosè facere.& idẽ in quolibet administratore:vt in procuratore,non faciendo illud ad q̃ faciendũ tenetur.ff.mãda.l.si procuratorẽ.§.ignorãtes.ver.dolũ. Itẽ in casu legis dolo.ff.ad le.fal.Itẽ qñ quis asserit sciẽter illud de quo nõ est certus,an sit vel nõ.& asserit pro firmo,cũ nõ sit verum. quia nõ debet esse facilis ad temerariã assertionẽ.vt l.si quis affirmauerit.ff.eo dẽ iuncta.l.lul.post princi.ff.de actio.empt. Itẽ qñ in rebus depositis nõ adhiberet eandẽ diligẽtiã quã in suis.q̃ dic 4 vt in l.q̃ nerua.ff.depos.†Et ille dicitur dolus præsumptus à iu a re sine alia probatione,qui dolus dicit̃ culpa ¶lata.qñ aũt probatur per indicia,dicit̃ dolus verus.& differunt in multis. quoniã à vero dolo minor nõ excusatur:vt in l.auxiliũ.ff.de mino. Sed à præsumpto sic.vt in l.vbi exigitur.& ibi no.ff.de eden. Itẽ dolus præsumptus recipit probationẽ in cõtrariũ:p alias coniecturas.cum præsumptio regulariter recipiat probationẽ in contrariũ.vt.j.de proba.l.siue possidetis.& ibi not.& vna præsumptio iuris tollit alterã.vt in l.cum de indebito.ff.de proba.Sed quando dolus verus probat̃.nõ sic recipit̃ cõiectura in cõtrariũ. Debes aut̃ scire q̃ illud verbũ culpa est generale, & cõprehendit sub se dolũ verũ.qui dicit̃ culpa latissima:& præsumptio quæ dicitur culpa latior,& dissoluta negligentia,quæ nõ est dolus, sed dolo cõparat̃ in pluribus.& dicit̃ culpa lata.vt l.lare.ar.de verb. b sig.& etiã culpa leuis & leuissima.b q̃ plenè prosequere. & etiã vtiliter.vt ponit Bar.in d.l.q̃ nerua.Et q̃ illud verbum culpa sit generale,patet ex gl.quæ est in l.si ex causa.§.si mulier.ff.de mino.vbi omnino vide.

2 ☞Contractus bonæfidei quando reddantur nulli,propter dolũ dãtẽ causam cõtractuit
Cuius naturæ est contractus,eiusdem debet esse distractus.
3 Repudiatio hæreditatis.quòd sit stricti iuris?

LEX. VII.

1 Si maior.†Repudiatio hæreditatis facta per dolum alterius, ad quem fuit deuoluta hæreditas,non redditur propterea nulla.sed contra illum per act.de dolo succurritur ad interesse.hoc dicit.†Opponi.pro declaratione gloss. quod ista repudiatio hæredita. cui dolus dedit causam,sit ipso iure nulla. & sic competat actio de dolo.Sed posśit hæreditatem adire:quia dolus dans causam contractui bonæfidei, reddit ipsum ipso iure nullum vt l.& elegan 2 ter.in princi.ff.eodem sed petitio hæredita.est bonæfidei, ergo & repudiatio eius similiter debet esse bonæfidei: quia cuius naturæ est contractus, eiusdem debet esse distractus: vt nota.in l. sub.prætextu.la.j.ś.de transact.& infra titu.j.l.de tutela.ergo debet reddi nulla ista repudiatio.glo.in effectu reipõdet verũ esse, quod cotractus bonæfidei redduntur nulli,propter dolũ dantẽ causam

a causam cõtractui,a qñ sunt tales quæ nõ trahũt secũ executio
b nem.vt vẽditio.Nam ex sola vẽditione nõ trãsfertur dominiũb sed requiritur traditio,quæ est executio. & tunc licet cõtractus sit ipso iure nullus,cũ nulla oriatur obligatio,si tñ postea sequatur executio:quia res tradatur,illa non est nulla.imò transfertur dñium.vnde dicit Bal.præcelsit vẽditio vt infirma:qa dolus dedit ei causam,& secuta est traditio infirmãda per actionẽ de dolo.& no.in d.l.& eleganter.sed repudiatio hæredita.posito q̃ esset bonæfidei,trahit secum executionẽ:quia statim abdicat repudiantem à potentia amplius adeundi.Nec alia executio facti requiritur. & ideo cõparatur venditioni factæ per dolũ & postea executioni mandati per traditionẽ,quo casu ad actionẽ de dolo recurritur.vt rescindatur traditio ita hîc.hæc est intentio gl. licet per verba obscura.quam Bar.valde notat.dicẽs q̃sentit id quod suprà dixi.q̃ cuiuscunq̃ qualitatis est contractus, eiusdẽ sit distractus.et q̃ dolus dans causam alicui actui,q̃ trahit secũ executionem,non reddit ipsum nullum ipso iure.sed facit eũ annullare per actionẽ de dolo in effectu tñ hoc casu non recuperat hęre ditatem:sed æstimationem eius,quia datur ad interesse. vt idem videt̃ in petitione hæ. si quis per dolũ inductus adiret quia statim efficitur dñs absq̃ alia apprehensione. Et sic trahit secũ executionẽ.nam contra dolũ inducentẽ habet actionem de dolo.& etiam excep.doli.si ille erat creditor hæreditarius:vt in l.fi.ff. eo.
3 Alij dicunt†q̃ repudiatio hæreditatis est stricti iuris: quia non
* numeratur in §.actionum.vt insti.de act.ideo non est nulla ipso iure,sic nec transactio,vel liberatio:vt ś.eo.l.si supersti.& in d.l. sub prętextu.l.j.& in l.actione.ś.de trãsac.Et ista magis placent. sufficit.

LEX VIII.

1 Optimum.†Hæc actio debet hodie per hanc legem infra biẽnium cõtinuum mouer̃i,& terminari:aliàs ipso iure tollit̃.& istud tẽpus currit absenti,& etiam ignoranti.h.d.ante istam legem durabat anno vtili,& sic non currebat absenti: nec ignorãti. vt ś.e. l.non possunt.Succurritur ergo impedito agere propter absentiam vel ignorãtiã.per restit.in integ. per clausulã gñalem si qua mihi iusta causa.de qua in l.j.in fi.ff.quibus ex cau. maio. quam debet petere: & expediri facere infra quadrienniũ à die cessan. impedi.& sic à die scientiæ,& reuersionis:vt in l.fi.j. de temp.in integ.resti.& sic illud quadriẽniũ est vtile à principio.quia non incipit currere impedito,ne sequaẽ incõueniens q̃ currat: & ex eadem æquitate : qa non debet dari restitutio ad restituendũ. vt no.in l.interdũ.ff.de min.postquã aũt incepit currere , est continuum.sed biennium de quo hic,est continuũ tam à prin. quàm ex postfacto , qa incipit currere absenti & ignoranti. ecce ergo. In gl.super ver.[absuerit.]ibi.[vel verius.]Tu dic q̃ omnes istę solutiones sunt veræ in se,& possunt simul coniũgi. vt patet ex prædictis.nã ante istã l.dabat̃ annus vtilis:vt in d.l.non possunt. quæ hodie corrigit̃ per istã.vt in prima & secunda solutione.Et restitutio cõceditur ei q̃ fuit absens ex causa reipublicæ quæ in hoc est priuilegiata:secus si ex causa merè voluntaria. vt in vltima & penultima solutione.

De in integrum restitutione minorum uigintiquinque annis. Rubrica.

2 ☞Actio de dolo,& actio q̃ metus causa:in quibus differãt à restitutione in integrũ?
1 †Super glo.rubricæ.ibi.[dixit suprà.] Dic,ś.duobus titulis præ
2 ce.† & sic actio quod metus causa.& actio de dolo.dicuntur restitutoriæ.Ideo in ff.primò ponit̃ titulus generalis de restitutione in integ.& postea ponitur titulus quod metus causa de dolo, ad notandũ qd̃ sunt restitutoriæ.sed nõ ita hîc:& hoc fortè.quia
c propriè restitutio in integr. dicit̃ illa q̃ fit officio iudicis nobili.c Ideo si statutũ loquerer̃ de resti.in integ.intelligeretur de illa in dubio,non de ea quæ fieret iure actionis.cũ verba eius sint propriè intelligenda:vt in l.ij.§.hæc verba ff.de neg.gest.Sed vnde procedit q̃ præcedentes fiãt iure actionis: & sequentes fiãt offi. iudic.Rełpõdeo hoc intelligitur ex verbis edicti prætoris:qa in edicto qd̃ metus causa , de dolo prætor per suũ edictũ infringit actum gestum per metũ,vel dolo,sine ministerio iudicis viuentis,dũ dicit ratũ nõ habebo ad iudiciũ.i.actionem:vt in l.j.quod me.cau.& in l.j.§.j.ff.de dolo.Sed in edicto a de minoribus cõmittit hoc fiendum iudici causa cognita.nã non improbat semper gestum cũ minore:sed ita demũ si lædatur iuis facilitate,vel dolo aduersarij vñ dicit vtiq̃ quæ res fuerit animaduertã. quæ verba intelliguntur ad iudicẽ directa , vt adhibeat b causæ cognitionẽ.vt l.j.§.j.iuncta l. quod si minor.in fi.ff.de mino.& istud officiũ iudicis nobile quo rescindit̃ actus celebratus cũ minore,dicitur officiũ rescissoriũ,& durat quadriẽnio continuo:quo expedito da c tur actio vtilis;q̃ dicitur rescissoria. & prætoria:& durat anno:vt l.fi.j.ex q̃ cau. maio. sed actio de dolo. & qd̃ metus causa sunt personales.& durant.xxx. annis. nisi cõtra posśidentem titu.pro bona fide : quia tunc longo tempore tolluntur.vt l.ij.ś.quod metus caus.
2 ☞Quæ dicatur dissimulatio? d
3 Qui permittit labi tempus præscriptionis,seu intra quod potest actum facere,censetur tacitè renuntiare quæ taciturnitas habet in se consensum in iure nondum quæsito:& quid in quærendo?
Præscriptio longissimi temporis, q̃ non tollat naturalem obligationem,& quando?
4 Minor coipso q̃ renuntiat querelæ inofficiosi testamenti, an dicatur læsus,absque eo q̃ probet lesionem?
5 Solus tutor,an possit facere pacem de morte patris pupillis

LEX I.

1 Illud.†Minor læsus in renuntiando querelæ inofficiosi testamenti,tacitè vel expresśe restituit̃ in integrum.h.d. Et primò loquit̃ in maiore secundũ glo.vsq; ibi.[nec hoc.] postea in minore,nos possumus intelligere totã in minore.Et in prima parte dicit esse inspiciendum,an sit renuntiatum querelæ vel non:quia si non esset renuntiatũ,nõ esset necessaria restitutio in integrũ.Secunda verò loquitur qñ fuit renuntiatũ, quæ renũtiatio in effectu nõ nocet,nec parat sibi ꝑiudiciũ: quo 2 niam aduersus eam cõpetit restitutio,licet mero iure valeat.†In d tex.ibi.[tacita dissimulatione.]dicitur dissimulatio[a] quãdo tacuit per quinquẽnium.quo durat querela:vt j.de inofficiosi.testa.l. si quis filium.in fi.Glo.tamen hoc intelligunt quãdo approbasset iudicium defuncti,acceptãdo legatum sibi factum in testamento,in quo erat exhæredatus.vel aduocando pro hærede instituto.Certè ista non est propriè dissimulatio. cum isti actus consistant in faciẽdo,fateor tñ quod per ipsos inducitur tacita approbatio:& renuntiatio querelæ,sed dissimulatio consistit in tacendo secundùm Bar.†Ex quo not.quòd ille qui permittit labi tem 3 poris præscrip.seu intra quod potest actum facere, censetur taciturnitè renuntiare.& sic ista taciturnitas habet in se consensum.quod est verum secundùm Bald.in iure nondum quæsito.sed quęren do:vt in l.bonorum.j.qui admit.ad bon. pos. possunt.sed in iure quæsito perfectè non habet consensum,per ea q̃ not.in l.fi.rem rat.habe.vbi glo.not.quòd prædicto longissimi temporis non tollit naturalem obligationem.sed si haberet cõsensum creditoris,eam tolleret.sicut pactum de non petendo.vt l.fin.chum.§.na turalis.ff.de sol.†In tex.ibi.[nec hoc.]subaudi præiudicium.sed hoc quæritur an si renũtiasset expresśe vel tacitè, necesśe habeat probare se læsum cũ petit restitutionem? videt̃ q̃ sic:vt j.eo.l.minoribus.& sic habebit necesse probare q̃ hæreditas paterna erat locuples,& intererat sua nõ excludi à querela. & q̃ erat iniustè exhæredatus.Contrariũ hîc determinat Bal.dicẽs q̃ eoipso q̃ renuntiat,censetur læsus.& sic nõ habet ꝓbare læsionẽ alio modo per gl.quæ est in l.si iudex.ff.de min.& per aliã quæ est.j.eo.l. si intra ętatẽ.Tenemẽti.& hoc etiam videt̃ de mente gl.ś.huius l. In gl.magna circa fi.ibi.vel tertiò dic istã tenet Bar.sed nõ videtur vera.qa lex illa est antiqua sicut ista per l.autẽ fi. eiusdem tituli bene posset dici q̃ corrigatur : quia illa est lex noua. & vult quòd minor ipso iure seruetur illæsus aduersus cursum præscriptionum : quæ olim currebant contra ipsum. Vnde videtur

¶Dolũ dantem cãm contractui. An dolus dans cãm cõtractuq̃ de iure cano. reddat cõtractum ipso iure nullũ? vide per Bal. in c.vnico.in fi.extrà de plus peti.

¶Transfert dñium. An transferatur solo titulo. vide in l. pen. C.de rei ven. & in l. traditionibus. C. de pactis.

¶Nobili. Adde Bar. in l.in causæ. la.ij. & in l. si minor. in prin. & ś.fi.ff.de mino. & adde q̃ licet dicatur officium iudicis , tamẽ venit appellatio ne actionis. ita Bart. in l.j.ś. idẽ Pomponius. el ij.ff. de dolo. Cur.

¶Dissimulatio. Adde quod de dissimulatione ingabentur. in l.j.C.de defer.lib.xij. & dissimulatio habetur loco prohibitionis.ita Spec.in tit. de loca.ś.fexto. vers. sextò quærit. & qñ sola dissimulatione tollatur iniuria. adde Specu.in tit. de iniurijs.post prin. & habetur insti. de iniur. ś.fi.Cur.

Universidad de Deusto Biblioteca

dicendū q̄ secunda præcedens solu.sit verior.& etiā iure veteri ista prælcriptio quinquēnalis non currebat ipso iure minori odio quærelæ:vt in illa.l.ij.& q̄ ista intelligatur secundùm illā: & sic verbum cadere propriè & impropriè ponitur prout refertur ad diuersa.secundū gl.†In gl.ibi.[vel dic.]per istam gl.videt si esset vera,q̄ sicut non valet renuntiatio quærelæ expressa vel tacita odio quærelæ.& propter iniuriam factam filio.ita non valet pax facta per minorem de morte patris propter iniuriam magnā factam ipsi filio:etiam si fiat cum authoritate tutoris,vel curatoris:contrarium tamen determinant doct.quia interest minoris non stare in inimicitia:& dicunt q̄ etiam solus tutor(si pupillus est infans)possit eam facere.maximè cum authoritate iudicis:de hoc tangit Bal.in.l.pactum curatoris.ſ.de pac. & hîc per Cy.& eundem Bal. facit.ff.de mino.l.minoribus.

LEX. II.

1 EO tempore.†Numerus liberorum non supplet ætatem quantum ad excludendum à restitutione in integ. h.d. sed quantum ad honores sic.vt est gl.ſi.In tex.ibi.[accipere debuit.]subaudi & nō accepit.& sic fuit portio sua ad te deuoluta per ius accrescendi.ipsa verò potebat restitutionem in integrū.Tu excipiebas q̄ non erat audienda:quia tempore quo fuit exclusa per negligentiam.erat.xx.anno.& habebat quinque liberos incolumes.quia repræsentabat.v.annos.vt in l.ad rem.de mu.& ho.& sic fingebatur esse maior.& aduersus actum præiudicialē gestū, & tempore quo quis est maior.xxv.an.vel fingitur esse,non datur restitutio.vt infra,de his qui veni.æta.impe.l.ij.Ista verò fingebatur esse maior:imperator rñdet q̄ propter hoc non excluditur,si est infra tēpus petendæ restitutionis.quia numerus liberorum bñ prodest patri.vt faciat ipsum habilem ad honorem. & habeatur pro maiore.non autem debet nocere:vt eum excludāt à resti.in integ.hoc vult ista.l.

a ☞Iudicium agitatum per adultum,etiam si curatorem non habeat, non valet.
Pupillus si contrahit sine tutoris authoritate,contractus est ipso iure nullus,etiam si tutorem non habeat:& quid in prodigo,cui bonis interdictum fuit?
3 Minor hodie non potest alienare res mobiles cum authoritate tutoris,uel curatoris,sine decreto iudicis,nisi sint tales quæ seruando seruari non possunt.
Authoritas tutoris uel curatoris interueniens,uel iudicis decretum facit actum valere mero iure,sed non excludit minorem à beneficio restitutionis in integrum,si fuerit læsus & nume.5.
4 Prodigus cui fuit bonis interdictum,habens curatorem,in quibus æquiparetur adulto curatorem habenti:quòd talis prodigus non possit testari.
5 Si aliquis est minor:& etiam prodigus,& datus fuit sibi curator.an iste poterit obligari naturaliter sine curatore,tanquam minor.& non prodigus, & etiam testari: an neutrum possit,tanquam prodigus?
6 Adultus habens curatorem,& pupillus,in quibus æquiparentur?
7 Authoritas iudicis.an possit supplere defectum tutoris uel curatoris?

LEX. III.

1 SI curatorem.† Bona lex contractus celebratus ab adulto curatorem habente, sine illius authoritate, non velet ipso iure.Ideo non est necessaria restitutio in integrum.sed si cum authoritate illius,valet mero iure.Sed si est læsus, competit in integrum restitutio.h.d.& semper allegat. quia est melior in hoc quam aliqua quæ sit in iure melius declarat hunc articu-
2 lum.& habet locum in actibus extraiudicialibus.†sed in iudicialibus etiam si curatorem non habeat:non valet iudicium agitatum per eum. vt no.in l.cum & minores.infra si aduer.rē iudi.In tex.ibi[post pupillarem ætatē.] hoc ideo dicit.qa intra pupillarē ætatē si pupillus cōtrahit sine tutore, nō distinguit:an ipsum habeat,ver non.Sed indistinctè contractus est ipso iure nullus, cum non habeat legitimū administratorem bonorū suorū. vt l. iusiurandum quod ex conuentione.§.j.& ibi no.ff.de iureiu.sed post pupillarem ætatem habet administrationem bonorū à iure cōcessam,nisi sibi auferatur.per quā censetur sibi interdicta. sic vt prodigo,cui bonis interdicitur.& datur curator.h.d.iste text. non tñ habet eam perfectè.q̄ patet.quia si lædit̄,datur sibi in integr.restitutio.vt in fi.In fi.tex.ibi.[causa cognita.]ſ.an sit læsus.vel non sed hîc non attenditur in primo casu qñ contractus est ipso iure nullus,vtrum læderetur,si valeret vel non.nā etiā si non lederetur,non valet:propter defectū solēnitatis. Item intelligе hoc in his ad quę extenditur curatoris administratio.sed in his ad què non extenditur,perinde est ac si curatorē nō haberet & sic valeret actus mero iure:licet factus sine illius authoritate: vt not.per glo.in l.j.§.fuit quæsitū.ff.ad trebel.in vna ſo.glo. pone exemplum vt in l.in copulandis.infra de nupt.& hoc est sin-
3 gulare.† In glo.super verbo[res.]ibi.[vel hodie.]hoc ideo dicit quoniam ante legem.lex quæ tutores.infra de administra. tutorum.minor poterat indistinctè alienare res mobiles sine iudicis decreto.& sufficiebat authoritas tutoris vel curatoris:hodie per illam legem non:nisi sint tales res:quæ seruando seruari nō possunt.sed requiritur decretum iudicis,sicut in alienatione rerum immobilium. Authoritas autē tutoris vel curatoris interueniens vel iudicis decretum,facit actum valere mero iure.sed non excludit minorem à beneficio restitutionis in integ.si fuerit læsus:
4 vt infra si tutor vel curator inter.per totum.† Pro declaratione glo.quæ incipit.[quantum ad hoc.]oppo.q̄ ista æquiparatio de adulto curatorem habente ad prodigum,non sit bona:quoniam prodigus cui bonis est interdictum,& datus curator: non pōt testari etiam cum curato.authoritate:vt l.is cui lege. ff.de testamen.sed adultus curato.habens potest testari,& sine curato. authoritate.quoniam illa se non extendit ad actus morientium: vt in l.Aurelio.§.ij.& ibi no.ff.de libe.leg.gl. fatetur qd̄ ista æquiparatio non est bona per omnia:non enim procedit in actibus morientium : vel in vltimis voluntatibus prodigus est deterioris conditionis : quia sibi interdicitur administratio propter eius culpam , & defectum:non sic in adulto:sed in actibus inter viuos est bona. Primò quantum ad effectum de quo hîc: cū non valeat contractus sine curatore.& in hoc bene dicit glosſ. Item quantum ad obligationem etiam naturalem,vt sicut prodigus sine curatore non obligatur naturaliter,vt colligitur.ex. l. is cui bonis.§.de verbo.obliga.ita nec adultus sine curatore. sed in hoc bene non dicit:quia video quod pupillus doli capax sine tutore naturaliter obligatur. vt l. j. ff. de noua. ergo fortius
5 adultus sine curatore.In hac oponio.resident glo.in l. puberes. ff. de verbo.obligatio.de quo dic vt ibi prenè per Barro.†Sed circa hoc quæritur.pone quòd aliquis est minor : & etiam prodigus,fuit sibi curator,vtrum iste poterit obligari naturaliter sine curatore, tanquam minor & non prodigus,& etiam testari. An autem neutrum possit,tanquam prodigus , Prima pars videtur verior:quia ille curator censetur datus tanquam minori , non tanquam prodigo: quia causa naturalis potius est inspicienda quàm accidentalis:vt not.in l.qui habet.ff. de tute. Barto. tenet ⁓quod ista pars sit vera.nisi etiam vltra hoc.fuerit sibi* expresse ⁓bonis interdictum quia ista interdictio censetur facta sibi* propter prodigalitatem:licet non habeat curatorem, tanquam prodigus , sed tanquam adultus:sufficit autem ad impediendos dictos actus,quod sibi fuerit bonis interdictum,tanquam prodigo:licet non fuerit sibi datus curator vt prodigo:vt in.l.is cui lege bonis.ff.de testa.& de verbo. obligatio.l. is. cui. Tene menti hoc dictum.Item quæritur adultus etiam habens curatorem & contrahens cum illius authoritate restituitur in integr. si lædatur infra si tutor vel curator interue.per totum.quid in prodigo contrahente cum cura.authoritate si lædatur? Quidam dicunt quam non restituitur:quia non reperitur iure cautum. Tu dic contrarium.quod omnia beneficia quam dantur adulto:dantur etiam prodigo,cui bonis interdictum est. vt non valeat alienatio bonorum immobilium sine decreto iudicis.& vt restituatur in integ.& vt præscriptio longi tpis,cōtra eum non currat.vt est tex.cum gl.in l.ij.infra de cur.fu.ad q̄ ff.de priui.cre.l.iij. §.j. cū l.seq.& per Bar.in.l.si infanti.infra de iur.deli.& in l. Marcellus. ff.de fideiu.& hoc tenet hîc Bal.& in l.iij.j.qui admit. ad bonor. possess.possunt.& not.in addi.Specu.tit.de præscrip.super rubri. & sic in hoc bona est æquiparatio.in alio tamen differunt etiam in actibus inter viuos:quia adultus habens rem cōmunem cum maiore,pōt diuidere cum eo:si prouocetur ad diuisionem ab illo:vt in l.si pupillorum.de re.eo.& l.inter omnes. in fi. infra. de
6 præ. mi.secus in prodigo,cui bonis est interdictum.vt ff. de cassecul.l. ex.castrensi. † Et sic recollige ex omnibus prædictis duos casus,in quibus æquiparatio. non est bona, etiam in actibus inter viuos.ſ.istum:& etiā alium quo ad naturalē obligationem,vt ſ.dixi.& alios duos , in quibus æquiparatio est bona. scilicet quantum ad nullitatem actus celebrati sine curato. & quantum ad beneficia quæ conceduntur adulto. sed vlterius dicit glosſ.colligi ex hac.l. iuncta.l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert.

ff.si cer.pet.q̄ adultus curat. habens æquiparatur pupillo. quoniam prodigus pupillo æquiparatur.vt ibi,ergo & adultus, qui
a æquiparatur prodigo , similiter pupillo comparatur. [a] hîc tamē dicit gl.fallere in duobus casibus.in ver. [Item differt.] tu adde
b tertium.quando interueniret iuramentum.quia hoc tolleret[b] beneficium restitutionis adulto:siue habeat curatorem , siue nō vt aut̄.sacramenta.j. si aduer. ven. & tamen non tolleret eam & pupillo cōtrahenti etiam cum tutore:vt ea.aut̄.collīgitur.in ver.
7 puberum.à contrario sensu secundùm Bal.†Vlti.gl.quęrit vtrū authoritas iudicis possit supplere defectum tutoris & curatoris & arguit pro & contra.Tu dic secundū Bar.quòd si est actus in quo requiratur vtraq; authoritas.tam tuto. & curato.quā etiam iudicis.& tunc nō sufficeret solius iudicis.qa deficeret vnum de substātialibus.ita procedit prima ratio glo.per l.cum hi.§. si prętor.ff.de transac. Aut est casus in quo sufficit authoritas tutoris. vel curato.Et tūc aut loquimur in actu liberationis , qui dicitur necessarius.quia fit ex necessitate:vt in ſol.& tunc sufficit authoritas iudi.vt possit quis se perfectè liberare soluēdo pupillo , vel adulto , sine tutoris vel curatoris authoritate cū decreto tamen iudicis.ita loquitur secundùm argu.gl.pro parte affirmatiua : vt in l.ait prætor.§.permittitur.ff.de min. Aut loquimur in actu obligatorio.vel voluntario,& tunc aut loquimur in adulto contrahente sine cura.sed cum decreto iudi.& dico quòd sufficit: siue cura.non habeat,siue habeat, quoniam etiā habenti cura.potest dari alius curator:vt in l.ventri.ff.de tut.& cur.da.ab his.sicut ergo iudex posset dare alium curatorem,qui authoritatem præstaret:& valeret actus.ita & ipse potest assumere vices alterius curatoris , & facіet actum valere.vt in l.bonorum. j. qui admit.ad bono.poss.possunt.& in l.si infanti.in fi.j. de iure deli. an habeat tutorem.tunc secus quādo tutorem habenti alius tutor non est dandus regulariter:vt j.in quibus cau.tut.habenti.per totum.ergo nec potest iudex assumere sibi officiū alterius tutoris. quod autem dixi in adulto.vt iudex possit supplere defectum curatoris.procedit in actibus extraiudicialibus:non autem in iudicialibus. in quibus requiritur indistincte authoritas curatoris. siue ipsum habeat,siue non:aliàs non valet iudicium:vt no.in l. cum & minores.j.si aduer.rem iudi. & iudex non potest hoc supplere.quia ibi stat vt iudex.ergo non potest stare vt pars,seu administrator partis : quia fungeretur vice duarum personarum. quod esse non debet hic.vt not.Bald.in l.fin.§. necessitatem.j.de bo.quæ lib.Item quod in pupillo nō habentē tutorem iudex sciat q̄ tutorem non habet.& facit hoc ea intentione. vt suppleat: ideo debet exprimere qualiter talis iudex sciens pupillum non habere tutorem.& volens supplere , & etiam vt probatur ex d.l. bonorum.ad quod facit l.si seruus.ff.de bo.posſeſ.in ratione suí.

2 ☞Qui ætatem allegat,debet eam probare.
3 Qualiter probetur minor ætas?
4 Si ago contra te ad aliquam rem,quam dico esse penes te.& tu negas esse penes te , licet probem q̄ aliquando fuit penes te,non tamen sequitur q̄ hodie sit. & fallit in duobus casibus.
5 In libello in quo quis agit ut dominus,si uult uti hac præsumptione,debeat asserere se hodie dominum.& tunc sufficit probare q̄ semel fuerit.
6 Si solui tibi pecuniam tanquam debitam(cum non esset) & repeto eam per cōdictionem indebiti,& dico quòd erat indebita tempore quo solui,quam præsumptionem induco ad hoc probandum?

LEX IIII.

1 SI minorem,† Qui petit restitutionē in integr. ratione minoris ætatis, necesse habet probare ætatem quam allegat. aduersarius autem qui vult ipsum excludere,necesse habet probare quod tempus restitutionis in integ.petendæ & terminandæ sit iam lapsum.hoc dicit.Et primum dictum procedit. siue allegetur minor ætas agendo,siue excipiendo:vt not.in Specula.de acto.§.j. versi.si ergo excipis.Nam si ago contra te ex contractu celebrato tempore quo eras minor:& tu excipis de minori ætate:& per modum conditionis petis te in integ.restitui secundùm formam traditam in l.nam & postea.§.si minor.ff. de iureiur. necesse habes probare ętatem.& etiam lęsionem,sicut si de directo ageres
2 contra me.& peteres contractum rescindi.† & ad hoc semper allegatur ista l.quòd qui ætatem allegat , eam probare debet; siue agendo,siue excipiendo . Nam & reus habet necesse probare exceptionē: qa in hoc videt actor:vt in l.j.ff.de exceptionibus.& l.in exceptionibus de proba.†Qualiter aūt
3 c probet ætas minor[c] vide plenissimè p̄ Bar. in l.de ætate.ff.de mino. & valde subtiliter tractat hāc materiā.Et audiui à quodā Cardinali,q̄ erat tēpore suo. q̄ qñ Bart. repetijt illam l.stetit per quinq; annos ad compilādum illam repeti.& ita dixit in cathedra.d. Cardinalis , qui erat eius scholaris me audiente . Et à me par molto verisimile poi che pose tante subtilitade è belle cosse, che glie vno miraculo:è vno scholare se vergognarebe adesso de dire che habesse consumato pur à sei messe in vna repetitiõe. Ma oggi di se fanno repetitione da donzenna, respecto à le soe , lequale mentre durerano le lege serano di ppetua fama à memoria. In glo.magna. [ibi secus autem si ex aspe-
e ctu appareat contrarium.] declara : quia si dico me fuisse minorem tēpore contractus celebrati iā sunt quatuor anni,& peto restiti nunc cum peto appareo ex aspectu esse minor,non habeo necesse probare. Nam si nunc appareo minor , fortius tunc debebā apparere,& ætas minor probat̄ ex aspectu: quod tamen dic vt d.l.de ætate an intelligatur de aspectu quo ad iudicem , an quo ad testes? In glosſ.ibi.[sed cum aliquando fuerit minor,quare non semper prę̄sumitur minor.] subaudi tam contractus celebrati tēpore , quam nunc , cum agit nisi probetur contrarium. cuius contrarium vult ista l. quòd habeat necesse probare minorem ætatem. ad quod glosſ. respondet. quòd ar-

a ¶Pupillo comparatur. Adde Bald. in c. cū cōtingat.de iureiu. in xv.col.ver.vtrum prodigus.
b ¶Quia hoc tolleret. Adde Alex. de Imo. in consil.xlij. col.iij. circa fi.in j.vol. Cur.
c ¶Aetas minor.Adde gl.in c.j.xxvj.q.j. & Ale.de imo. in cōsil.xxj.col.j.& ij.in j. vol.Cur.
d ¶Posſides. An et qñ ille qui semel possedit præsumatur etiā hodie posſidere. vide per Alex.de Imo. in consil.cxxxiij.col. ij.ver.nec ob.in j.vo. & in cōsi.lxxx.col.j. & col.pen. ver. & si qui sunt. in ij. volu. Cur.
e ¶Præsumatur hodie. Adde & dic q̄ Alex. in consil. cxxxvj. in ij. volu. & in consil. lxix.col.ij.in v. vol. vbi q̄ hoc etiā debet allegari. Adde tamē in proposito quod quando fundamentum intentionis alicuius est, quòd ipse tali tempore fuerit dominus alicuius loci: vel castri, q̄ habet necesse ,pbare se nūc esse dominū nec sufficit allegare & probare se fuisse dominū.ita Alex.de imo. in suo consi.xvj.col. j.in v.li.Fran.Cur.

gumentatio procederet in his quę tractu temporis nō mutantur vt est dñium.Nam si probaui me semel dñm,& assero me nunc dominū,præsumor dñs.etiā si nō probē nunc me esse : qa dominium tractu tēporis,vel de facili nō mutatur:vt in l.si possidetis. j.de proba.sed ætas solo tractu tēporis mutatur. ideo non est bo
4 na argumentatio de præterito ad præsens.†alleg.glos. duo similia.vnū in possessione,quæ de facili perditur.vt in l. si quis vi.§. differētia.ff.de ac.pos.vnde si ago cōtra te ad aliquā rem , quam dico esse penes te.tu autē negas esse penes te , licet ego probē q̄ aliquando fuit,non propterea fundo intentionē meā : quia non sequitur ergo hodie est,postquā tu negas esse . Fallit in duobus casibus,ſ.qñ habebas à me causam,vt qa penes te deposui,vel tibi cōmodaui.nā si diceres eam perdidisse sine tui dolo & culpa, sufficeret mihi,pbare q̄ semel à me habuisti,nisi,pbes te perdidisse.quoniā adhuc præsumit̄ esse penes te.Idē si nō habebas à me causam,& tēpore litis contest.probē illā fuisse penes te,nunc tē-
d pore sententiæ tu dicis q̄ penes te nō est. Nam prę̄sumitur esse: vt condemneris,nisi probes contrariū q̄ nō sit.istud vult dicere gl.quia possessio de facili perdit̄:nec sequit̄ aliquādo possedisti, ergo hodie posſides[d] postquā negas. nisi in dictis casibus.sed si ille q̄ semel possedit nō negaret,imò assereret se hodie posſidere bene prę̄sumeret̄ posſidere.vt no.p̄ Cy.in l.nō ignorabit.j.ad ex
5 hibendū. †Itē debes scire q̄ licet ille q̄ semel fuit dñs,præsumat̄
e hodie[e] esse in libello tñ quo agit vt dñs,si vult vti hac p̄sumptione , debet asserere se hodie dñm & non sufficit probare q̄ semel fuerit,ſ.si hoc nō diceret.sed solū quòd aliqñ fuit dñs : & petere aduersarium condēnari,nō obtineret:qa non præsumeretur esse postquam non allegauit.vt no.in l.certum.§.si fundū.ff. de confeſ.per Bar.facit quod idē no.in l.cum quid.ff.si cer.pet.& quod no.Bal.in l.si certis annis.ante fi.ſ.de pac.Tene menti: quia præ
6 sumptiones iuris non prosunt nisi ei q̄ eas allegat.vt in l. si adulterium.§.ijdem Pollioni.ff.de adul.† Adducit etiam gl. aliud simile.si solui tibi pecuniā tanquā debitam.(cū non esset)tunc repeto eam per condictionē indebiti.& dico q̄ erat indebita tempore quo solui,& ad hoc probādū induco hanc præsumptionē. nā cōstat q̄ aliqñ fuit indebita:nā nullus hō naturaliter p̄sumit̄

Universidad de Deusto
Biblioteca

debitor alicuius, nisi appareat quòd se obligauerit. si ergo dico sic. tempore natiuitatis meæ nō eram debitor tuus. & sic ista pecunia semel fuit indebita. & hoc non potest negari: ergo cū solui præsumitur similiter fuisset indebita. certè si alio modo nō p̄bo q̄ erat tunc indebita, non sufficit mihi ista præsumptio: vt possim obtinere. vt l. cum de indebito. ff. de proba. sed Ia. de raue. & Pe. dicunt q̄ istud non est bonum simile: nam pecunia quæ semel fuit indebita, etiā hodie præsumeret indebita, nisi alia præsumptio esset in cōtrariū. & ita erat in d. l. cū de indebito. ga propter solutionē quā semel feci (cū nemo præsumat iactare pecunias suas.) præsumiturquod fuerit debita. aliàs non soluissem. & propterea si eam repeto, tanquam tunc fuerit indebita: necesse habeo probare aliter quā per dictā præsumptionem q̄ semel fuerit indebita, Hoc tñ verum. si non negasti me soluisse. sed si negasti, & de mendacio, fuisti conuictus, bene sufficit mihi illa præsumptio, nisi tu probes contrarium. quod erat debita tempore solutionis: vt d. l. cum de indebito. & idem qñ non soluissem, & tunc ageres contra me tanquā pro debita pecunia: quia nisi probes q̄ hodie sit debita, sufficit mihi illa præsumptio q̄ semel fuerit indedita. si non probetur contrarium. & sic debeo absolui: vt in l. actor. infra. de proba. & l. qui accusare. ś. de eden.

LEX. V.

1 Minoribus. †Minor læsus restituitur. etiā si non dolo aduersarij sit læsus. sed sui facilitate. Itē restitutio in integrum pōt implorari etiā durante minori ætate, non solū post infra quadriēnium. h. d. Sufficit ergo læsio re ipsa ad restōnem petendā. Dubitatio secundi dicti erat: quia si petat restō infra vicesimum annū, pōt in iudicio lædi. & aduersus istam lęsionem dare restitutio & sic dabitur restitutio ad restituendū. q̄ esse non debet. vt no. in l. interdum. ff. de mino. vñ videbat q̄ deberet differre quousq̄ compleuerit. xxv. an. & postea petere se restitui infra quadriēnium. nā tunc si lædatur in iudicio, non restituitur: ga quadrienniū illud non est priuilegiatū. sed priuilegiatæ rei datū: vt l. doli. §. diuersum. ff. de noua. nisi in casu. l. fi. infra. de repu. hæ. Contrariū tñ determinatur hīc. q̄ etiam durante minori ætate pōt peti restitutio. Nec ob. ratio facta in contrarium: quia nō restituitur ad restituendū. sed ad alium diuersum effectū, & propter nouā læsionē contingentē in actis. Tunc autē diceretur restitui ad restituendum, quando tēpus statutum ad petendā rationē curreret, & aduersus talem cursum daretur restitutio. q̄ esse non debet. ideo tale tempus non currit ipso iure durante minori ætate.

2 ☞ *Minor eo ipso q̄ renuntiat iuri suo, uidetur Læsus: nec habet probare aliā læsionem.*

LEX. VI.

1 Si intra. †Iudicium restōnis in integrū inchoatū non extinguitur morte rei: sed continuat contra hæredem eius. h. d. Sicut ergo beneficium rest. in integ. transmittitur ad hæredē eius cui competit: vt in l. non solum. ff. eo. tit. ita & contra eius hęredem contra quem competit tam post lit. cōt. vt hīc. quā etiam añ: vt infra l. proxi. in fi. bñ tñ extingueretur iudicium per lapsum temporis dati ad inchoandū, & finiēdū si non esset finitū. vt l. fi. j. de temp. in integr. resti. In tex. ibi. [cui succurri solet.] ✱ vt intra minorem ætatem, vt ś. l. proxi. Nam illi ætati ✱ subuenitur dupliciter. primò q̄ ad uersus contractum in illa celebratum datur restitutio. Item quia infra illam ætatem potest restitutio quādocūque implorari. vt l. præce. vel. dic etiam post, si fuit inchoata infra quadriennium continuum. illi tñ ætati vel tempori non subuenitur nisi in vno: quia intra illud potest peti restitutio aduersus læsionem contingentem in minori ætate. non autem intra illud quadriēnium. vt
2 dixi in l. præcedenti. †In glo. j. ibi. [in minori non potest.] ś. renūtiare bñficio restōnis in integ. & si renuntiatur, ipso iure non valet: quia si valeret, restitueretur in integrum aduersus eam: cum hoc ipso lædatur. vt in glo. & sic daretur restitutio ad restituendum. q̄ esse non debet in l. quam glo. allegat. & no. istam glo. q̄ minor videtur læsus eo ipso q̄ renuntiat iuri suo, nec habet subire aliam læsionem. Ideo si renūtiauit hęreditati, et petat restōnē, nō habet necesse probare q̄ hæreditas sit lucrosa: & q̄ intererat sua eam habere. nam sufficit hæc iuris præsumptio q̄ sit læsus, eoipso q̄ renuntiat. Simile no. in l. si iudex. ff. de mino. & ś. eo. l. j. in vlti. glo. & ibi tetigi.

2 ☞ *Quod possit quis allegare turpitudinem suam, & in ea se fundare contra illum qui fuit particeps turpitudinis,*
3 *Quòd possit quis bodie credere unum licitè: licet aliàs crediderit aliud, nec ex hoc incurrit turpitudinem.*
Qui responderit semel positioni per uerbum credit, an postea si iterum interrogetur, poterit respondere per uerbum non credit?
4 *Si dolus fuit commissus per aduersarium, ut excluderet minorem à beneficio restitutionis, quia fecit, ut in contractu assereret se maiorem, an tunc illa assertio noceat minori? & quid si interuenerit iuramentum? & nu. 5.*
5 *Cuius naturæ est contractus: eiusdem debet esse distractus.*
6 *Consanguineus præsumitur scire ætatem uel facta consanguinei. & an testis interrogatus quomodo scit reddat sufficientem causam dicti sui, respondendo quia sum eius consanguineus?*

LEX. VII.

De tutela. Ista l. est aliquantulū difficilis propter gl. quę legitur duobus modis. Primo. q̄ hīc dolus fuit cōmissus per minorē volentem induce re aduersariū ad transactionem, & istam prosequit vsq̄ ibi. [vel dic q̄.] ideo posuit gl. hāc lec. vt effugeret quoddā cōtrariū q̄ colligitur in illo ver. [vel dic.] ibi. [& tūc quęro quo modo tenet remissio.] & cōtra istā lecturā gl. format tres opposi tiōes. vsq̄ ad illū ver. & rñdet, sed nō bene clarè: ideo dic vt dicā super ea. Secūdo modo legitur: q̄ dolus fuerit cōmissus per aduersariū: vt excluderet minorē à bñficio restitutionis in integrū: qa fecit ipsum fateri q̄ erat maior tēpore quo trāsegerunt. inducendo aliqd: per q̄ suasit sibi q̄ erat maior. Nā tūc qñ minor asserit se maiorē tēpore cōtractus, solet denegari beneficium restitutionis in integrū. vt infra ś. mi. ma. se di. l. si alterius. & tūc glo. format opp. de qua suprà dixi. cui rñdet duobus modis ī effectu sed prima rñsio est vera. Ideo ista. l. redditur difficilis propter gl.
1 secundū primam lectu. hoc dicit. †Minori qui dolosè asseruit se maiorem, vt induceret maiorē ad transigendum. non denegatur resti. in integrum: si aduersarius sciebat, vel scire præsumebatur eum fuisse minorē, & sic eum mētiri: quia scienti dolus nō infertur. hoc dicit. Non enim pōt conquæri de minore q̄ eū decepe rit: qa nō pōt dici deceptio, ex quo sciebat: sed imputet sibi quare cū eo transegit. facit. l. cū donationis. ś. de trāsac. Super prima pte gl. ibi. [& sic turpitudinē suā allegat.] nec in ea se fundabat. nō em̄ in suo libello narrabat se asseruisse maiorē: sed dicebat se fuisse lęsum ex trāsactiōe facta cū quodā tutore suo: & sic nō fūdabat se in turpitudine sua: sed in eo q̄ erat de iure. Aduersarius aūt bene allegabat turpitudinem minoris ad ipsum excludēdū corā iudice, dicēdo q̄ asseruerat se maiorem falsò, & dolosè. & ipse aduersus hāc exceptionē replicabat qđ nō debebat audiri: quia ipse nō erat ignarus suæ ætatis: & sic sibi non fuit cōmissus dolus. contrariū autē gl. procederet quando quis agendo se fun-
2 daret in sua turpitudine. eā allegando in libello. †In gl. ibi: [nam tutor præsumitur sciuisse.] No. istā solutionē. per quā gl. innuit q̄ possit quis allegare turpitudinem suam, & in ea se fundare cō tra illū q̄ fuit particeps turpitudinis. de isto articulo vide p̄. Bart. in l. iusiurandū q̄ ex conuentione ś. fi. cum l. seq. ff. de iureiurā. ista tamē solutio nō est necessaria: vt suprà dixi. In gl. ibi. [vel tūc credidit.] subaudi bona fide. & nullū dolū cōmittendo. & sic nō
3 cōmisit turpitudinē, allegādo se maiorē. hoc vult dicere gl. † Ex quo no. q̄ potest quis hodie credere vnum licitè, licet aliàs crediderit aliud. Nec ex hoc incurrit turpitudinē: & istud facit. si aliquis respōderit semel positioni per verbum credit possit postea respondere per verbū non credit, si iteratò interrogetur: nec incurrit periuriū: facit qđ no. in l. ij. ś. q̄ obseruari. infra de iura. calum. in fi. gl. mag. & per Io. an. in c. fi. de iureiu. lib. vj. in nouella. Bal. tenet contrariū. nisi ostendat aliquam iustam causam, ꝓpter quā mutauit credulitatem. qđ placet: facit etiam ista gl. ad excusationem doc. qui diuersis tēporibus consulunt contrario modo sed limita vt suprà dixi. quando ostenderent iustā causam variā di: vt etiam faciebat aliquādo Bal. vt patet ex notatis per eū in l. suus quoq;. ff. de hęr. instī. Aliàs erubescēda est talis variatio: & reprehēdēda secūdū Bal. qui tamen frequenter in hoc incidebat ex nimia subtilitate ingenij sui, nō malitiosè. In gl. ibi. [Itē ibi coram iudice: hic non.] Dic hæc vera: sed imperfecta. vñ dic q̄ ibi iudex ꝓnuntiauit illū esse maiorē, vñ tunc excusat tutor si stetit huic ꝓnuntiatiōi: licet sciret hoc esse falsum: vt ibi patet in fi. hīc verò iudex ꝓnūtiauerat. vñ nō excusat si credidit soli assertioni minoris. In gl. ibi. [hīc scīēs fuit tutor.] subaudi iuris p̄sumptiōe. vt in tex. &

vt in tex. & sic ꝑ hanc l. notabiliter limitatur. l. ij. & l. si alterius. in princ. j. si minor se maio. dixe. Et sunt expeditæ tres oppositiones
4 gl. cōtra primam lect. † In gl. ibi [. vel dic secundo.] ꝑ declaratiōe istius particulæ. & istius secundæ lect. hic dolus fuit commissus ꝑ aduersarium: vt excluderet minorem à beneficio restitutionis: quia fecit: vt in contractu venditionis: & in instrumēto assereret se esse maiorem, ostendendo fortè sibi aliquid, ꝓpter quod ipse sibi credidit. & tunc dicitur hic q̄ illa assertio nō nocet minori ꝓpter dolum aduersarij. cum hoc cōcor. l. j. & l. si alterius. ver. q̄ si per iniuriam. j. si mi. se ma. di. Sed tunc ista l. videtur superflua ꝑ illos text. So. vt habeat vtilitatē, & dubita. pone q̄ asseruit. & etiā iurauit se maiorem, certè adhuc hoc sibi nō nocet, quominus de tur sibi restitutio: sed tūc cōtra q̄ dicta l. si alterius. ver. aditus ita que. vbi dicitur q̄ dicto casu vel denegat sibi in totum restitutio si iurauit corporaliter tactis scripturis: vt in fi. illius l. vel denegat nisi ꝓbetur ꝑ instrumenta, & non per testes se tunc fuisse minorem. Sol. & tene menti. ille ver. & dicta distinctio ꝓcedunt eo casu quo neutrius dolus interuenit, nec ipsius minoris, nec aduersarij sui secundū intellectum doct. ibidem. si verò interuenit dolus aduersarij, tale iuramentum indistinctè nō nocet, ac si non fuisset iuratum ꝑ hāc l. quæ loquitur indistinctè. & per illam l. si
1 alterius. ver. quod si per iniuriam. Tene menti: quia hoc videtur
5 intellectus doct. ibi. † Tunc oppo. q̄ nō sit concedēda restitutio: quia liberatio videtur fuisse nulla, postquam dolus dedit ei causam, sicut & contractus bonæ fidei: vt l. & eleganter in prin. ff. de dolo. Nam cū actio tutelæ sit bonæ fidei. & etiam liberatio ab ea est bonæ fidei: quia cuius naturæ est contractus, eiusdem debet esse distractus. ita præsupponit ista glos. quæ ad hoc semper allegatur. aliàs oppositio non concluderet, nec procederet: vt etiam tetigi. ś. ti. j. l. & si maior. Breuiter extra gl. dico q̄ oppositio nō ꝑcedit: quia hic dolus nō dedit causam liberationi. Nō em̄ aduersarius induxit minorem ꝑ dolū ad transigēdum, & liberandum. sed solū ad asserendum se maiorē. Ideo talis dolus nō debet reddere libe. & transact. nullam. vnde non requireret alia solutio ad cōtrarium gl. Sed præsupposito q̄ induxisset eū per dolū ad libe
2 randum, tunc procedunt solutiones gl. quarum prima est. q̄ contrarium procederet si liberatio esset facta per pactū nudum. nam tūc nō esset sublata ciuilis obligatio, nec actio. & tūc quantū ad eas talis liberatio nō traxit secum executionē. ideo liberatio est nulla dolo dāte causam nec iste minor indigebat restitutione: qa poterit agere act. prima. & si excipietur de tranactione, replicabit de dolo dante ei causam. Nā etiam si esset maior posset repticare nulla præhabita rest. vt in l. sub prætextu. la j. ś. de tranac. & ś. de dolo. l. si superfi. fortius si est minor. cum nō debeat esse deterioris cōditiōis quàm maior. sed si dolus nō dedisset ei causam tunc ratione minoris ætatis nō posset replicare de lęsione. nisi ꝑ
b habita resti. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. & l. nec non. §. exemplo. cū ibi no. quibus ex cau. ma. Sed si liberatio fuit facta per acceptilationem, tūc traxit secum executionem quo ad ciuilem & naturalem obligationem, & etiam actionē. Ideo propter dolum non redditur liberatio nulla. sicut nec contractus bonæ fidei. secuta executione. vt dixi in l. si maior. ś. tit. j. & ideo si iste esset maior, succurreretur sibi per actionem de dolo. vt in d. l. sub prætextu: sed quia est minor, cui succurritur beneficio restitutionis, cessat actio de dolo: quia est subsidiaria. hæc est intentio glos. in prima solutione, quam puto veram. postea ponit aliam. dicendo q̄ ista l. potest intelligi etiam quando per pactum fuit facta liberatio: & tūc nō indiget restitutione, quantum ad hoc vt possit intentare actionem primam: cum illa non sit subiata. sed si eam intentat, & aduersarius excipiat de transactione, & ipse velit replicare de dolo, nō admittitur nisi præhabita restitutione. & hāc puto fuisse mentem gl. in fi. sed nō puto hoc verum: quia procederet. si dolus aduersarij non interuenisset, & vellet replicare ioluminodo propter priuilegium ætatis. Sed quādo interuenit dolus aduersarij non indiget restitutione: quia etiam si esset maior, non indigeret: prædicta tamen vera. præsupposito q̄ tranactio valeat mero iure: quia interuenit solennitas debita. Scilicet autho
ritas, cura, vel decretum iudicis supplentis. vel nō habebat curatorem. vt ś. eo. l. si curatorem habens: sed si habebat, & non interuenit: tunc transactio est nulla alio respectu. l. propter solennitatem. etiam si nullus dolus aduersarij interuenisset: & hoc puto fuisse de mente glo. dum dicit. [dic cum iudicis authoritate, aliàs ipso iure.] tota ista gl. loquitur obscurè: & parū a
intelligibiliter: sed ex prędictis remanet clarissima: illa tñ nō erat necessaria. † Vltimò
6 allegat iste text. q̄ cōsanguineus p̄sumat a scire ætatem consanguinei, vel facta eius. et sic si aliquis interrogatus quomodo scis? respondeat ga sum eius cōsanguineus. videtur reddere sufficiētem causam dicti sui. per hāc l. & per l. octaui. ff. vñ cog. & ita dicit Bar. in l. j. ff. si cer. peta. Sed hoc nō verū indistinctè: vt not. hic per Bald.

2 ☞ *Libellus in quo quis diceret se minorem, & læsum, ideo peteret se restitui: non concludit.*
3 *Quid si iudex talem libellū non reijcit, sed super eo processum est, & fuit oppositum de ineptitudine, an sententia lata super eo uideret?*
4 *Minor qui iure communi usus est, faciendo aliquem actum, non propter hoc uidetur circunscriptus.*
5 *Ad positionem specici sequitur positio generis, affirmatiue: sed non sequitur remotio generis, negatiue.*

LEX IX.

On videtur. †Minor lę
b ius nō sui facilitate: quia fecit id quod diligēs paterfamilias fecisset, nec etiā læsus dolo aduersarij: sed casu fortuito, non dicitur circunscriptus: ideo non restituit in integrū. h. d. secūdū lect. gl. quæ exemplificat qñ emit seruū sibi necessarium: quí post ea casu fortuito, et sine eius culpa mortuus est. ff. de minori. l. verū. §. Itē sciendum. vel adiuit hæreditatem locupletem: & postea casu fortuito bona perierunt: vt ea. l. §. si locupleti. & ista lectura fine dubio est vera. nec propter eam facta est hæc glo. Guar. sup
2 cuius intellectu glo. hic laborat. † Et ex ista lectura dicit Barto. hic in fi. notabiliter q̄ libellus in quo quis diceret se minorem, & læsum: & peteret se restitui, nō concludit: quia nō sequitur est læsus & minor: ergo restituendus: quia pōt esse læsus casu fortuito: & non sui facilitate: nec dolo aduersarij: & sic non dicit circūscriptus, & restitutio non est fienda: nisi qñ est lęsus cum circuitiōe, quæ præsupponit eius facilitatem, vel aduersarij dolum. potest ergo opponi de ineptitudine. & iudex potest ipsum reijcere ab
3 ipso principio. l. j. cum ibi not. ff. de offi. asse. † Si autem nō reijcit, & super eo processum est: & tunc aut fuit oppositum de ineptitudine: & tunc videtur q̄ sententia lata super eo non valeat: per
b notata. instī. de obligationi. in princ. & per Bald. in l. actori. j. de iureiu. nisi statutum dicat exceptionem fore reseruandam in calculo ferendæ sententiæ: quia tunc iudex procedendo sup eo ad vlteriora non delinqueret, nec grauaret partem: & tūc etiam qñ nō esset oppositum de ineptitudine, deberent inspici acta tpe ferendæ sententiæ: & si ex eis posset apparere de sui facilitate, vel dolo aduersarij, poterit ferri sententia pro minore: quia per sequētia actus, seu prosecutionem videtur libellus fuisse declara. ar. in l. ij. j. de iudi. vel inspicitur prosecutio ad limitationem libelli generalis. Sed ista lect. nimis restringit hanc l. quia non loquitur ita specialiter in eo qui fecit id quod diligens fecisset. & quādo fuit læsus per casum: sed loquitur in eo qui fuit vsus iure communi aliquid faciēdo: & nihilominus fuit læsus, nō per casum. & dicit hic q̄ nō, ꝓterea fuit circunscriptus. & sic non est restituendus: qa nō videt læsus sui facilitate, nec dolo aduersarij, ex quo vsus est iure cōmuni; ꝓterea nō videt circunscriptus. Pone exemplū per id quod no. j. ti. proxi. l. j. per Cy. in filio minore, qui fideiusit pro patre incarcerato. nā iste vtit iure communi: quia lex sibi hoc mandat: si nō vult posse exhæredari: vt in aut. si captiui. de epi. & cle. licet ex hoc lædatur, nō restituit. & tñ nō lædit casu fortuito.
4 † vel pone. dicit statutum q̄ causæ inter cōsanguineos debeant cōpromitti. minor litigat cū cōsanguineo. fuit coactus cōpromittere, iste vtit iure cōmuni: quia fecit id quod habet necesse facere, si postea lædat: quia ferat cōtra ipsum sniа, nō lædit casu fortuito, & tamen nō restituitur propter hoc q̄ compromisit secus si nō fuisset artatus per statutum. quoniam eoipso quòd compromittit lædereturl. si minor. §. minores. ff. de mino. Et tunc ista

¶ Consanguineus p̄sumitur. Adde Bald. in l. quicunq;. in j. col. j. de fer. fu. Barto. in l. minor xxv. annis. in fi. de mino. Et vide not. in l. j. ff. si cer. pe. & an ista sit bona rō in teste: quia consanguineus, vel vicinus, vide per Alex. in cōs. lj. col. ij. vers. Item si testis. vbi q̄ sic & in consi. lxxv. colū. iij. ver. non obstat. in secūdo vol. & in consi. lxxxij. in iij. volu. & qñ cōsanguineus vel cō sanguineus præsumatur scire facta consanguinei vide per eundem Alex. in consil. xxxvj. col. ij. & consil. xlj. col. iij. in j. vol. & in consi. ciij. col. iij. in iij. vol. & ibi de vicino. Franc. Curt.

¶ Insti. de ob. in prin. Ad gl. ibi adde Bal. ī l. j. ff. de iurisdi. om. iudi. & Lud. de ro. ī suo consi. lxxviij. inci. visō qōnis Themate. & latè d. Maria. in repet. c. dilecti. arti. xxxiij. de libel. obla. Et eundē Paul. de ca. in consi. cccij. in antiq. Franc. Curt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Maius gaudium. Adde c. quodcūque. xxiij.q.j. & in c.qa fanctitas tua.l. dist. c.pœnitentem. xxvj. qō. vij. & in ca. hæc autem. vita. xxij.q. iij.

lex deberet sic exponi minor, q iure cōmuni vsus est.aliquē actum faciēdo, nō ꝓpter hoc videt circunscriptus. & sic tollitur per hanc l.quædā consequentia affirmatiua. si quis diceret:est vsus iure cōmuni. ergo est circunscriptus,& ista cōsequētia nō valet, & infertur quædam cōclusio negatiua:quę est opposita affirmatiuę,nō tamē est opposita antecedenti,vt dicamus est vsus iure communi.ergo non est circunscriptus aliud est enim dicere est vsus,ergo est circunscriptus.& ista cōsequentia nō est bona aliud est dicere est vsus,ergo nō est circūscriptus & ista est bñ bona.& est opposita seu contraria præcedenti conclusioni affirmatiuæ,nō autem est opposita antecedēti quod est vsus iure communi.quare autē nō ideo opposita est.ratio:quia illud añcedens vsus est iure communi.habet se ad cōsequentiam negatiuam.tanquam species ad genus:quia esse vsum iure communi est spēs.& cōsequēs se habet vt genus : quoniam eorum q
5 non scribunt, quidam vtuntur iure cōmuni,quidam nō. † Et regula est.q ad positionem spēi bñ sequitur positio gñis affirmatiuè.Sed nō sequitur remotio generis negatiuè. Nā si dico iste est homo,bene sequitur ergo animal. Sed si dico iste nō est homo, nō sequitur:ergo nō est animal.& hoc modo intellexit Guar.qui posuit super hac.l.talem glo.cōsequentiam tollit hæc.l. nō oppositum infert:quia pars eius est.& fuerunt verba Aristotelis. vt dicit gl.in fi.in quorum enim verborum expositione gl.laborat.exponit enim tribus modis:vt ex ea colligitur. Cōstat autem q genus & species nō sint inter se opposita : cùm species affirmatiuè referat genus:sed Hugo.neg.hoc vltimum.q illud antecedēs est vsus iure communi:se habeat vt species:& illud cōsequēs.nō est circunscriptus,se habeat vt genus:& sic antecedens sit pars cōsequentiæ:accipiendo partem & totum pro specie & genere:imò se habent vt excedentia & excessa. Sicut enim nō circūscriptorum quędam vtūtur iure communi,quædam nō. Ita & vtētium iure communi quædam circunscribūtur,quædam nō. Pone exē plum in eo qui cum magna deliberatione adiuit hæreditatem, quæ apparebat locuples prima facie:iste vtitur iure communi. si postea apparet quoddam debitum, quod erat occultum. per quod remanet hæreditas damnosa:iste remanet circūscriptus. & restituitur:vt j.si mi.se ab hæredi.abstī.l.j. Vel pone quęstionē: vt ponit gl.j.ti.j.in l.ij.in fi. vlti.gl.in eo accepit pecuniā mutuo, vt emeret seruum sibi necessarium:ille vtitur iure communi, si postea antequam emat perdit pecuniam, sui facilitate reperitur circūscriptus.et restituitur,ergo ista cōsequētia nō est bona.vsus est iure cōmuni:ergo nō est circūscriptus,nec restituitur. ꝓpter hoc dicit Bar.q ipse putat intētionem Guar.fuisse aliam quam dicat gl.q ista lex tollit cōsequētiam affirmatiuam : & vult dicere q propter hoc q quis est vsus iure communi,nō sequitur q sit circūscriptus.vñ si quis affirmatiuè diceret:iste est vsus iure communi:ergo est circūscriptus:ista cōsequētia nō est bona. Sed nō vult inferre ista lex cōsequētiam negatiuam,quæ est opposita affirmatiuè,vt velit dicere est vsus iure communi. ergo nō est circūscriptus.Certè hoc nō vult dicere ista lex,nec esset verū:vt patet ex prædictis exemplis.in hoc ergo differt ista expositio à præcedēti:qm in præcedēti vult dicere,dum dicit.[nō oppositum.] q cōsequentia negatiua nō est opposita añcedēti : quia se habet vt genus & species.sed secūdùm illam vult dicere q licet tollat affirmatiuam, consequētia nō infert negatiuam illi appositam: quia nō dicerent verum.vt docto. etiam tenēt. & idem Bartol. sentit quod imò infert quòd ista consequentia sit bona. Iste est vsus iure communi.ergo nō est circūscriptus. nec obstant allegata in contrarium:quia qui adiuit hæreditatem,licet cum magna deliberatione,nō propterea vtitur iure communi,nec facit vt diligens paterfamilias fecisset:quia tunc fecisset inuentarium, & fuisset securus. & illud cōsilium dat Imperator. j.de iure deliber.l.fina.§.sed quia quidam.vel añ illam potius abstinuisset q̄ adiuisset in re dubia. Item in alio casu licet fuerit vsus iure communi, accipiendo pro emendo seruum necessarium, non sic tamen postea. cùm sui facilitate perdidit.

De filiofamilias minore. *Rubrica.*

2 ☞ Filiusfamilias minor,in quibus casibus possit fideiubere pro patre.

LEX I.

1 **Filiusfamilias.** †Minor fideiubens etiam pro patre, restituitur in integrum: nisi sibi successerit tit.hæreditario.h.d.casus est ille. In tex.ibi: [implorare non prohibetur.] Subaudi etiam antequam soluat:vt liberetur à fideiussore: quoniā eoipso q fideiusit læsus est,nisi fideiusserit in causam propriam. & potius
2 interest sua nō soluere,quàm solutū repetere.† In tex.ibi. [sed & si pro patre suo fideiussor extitit.] eo casu quo sibi non erat necesse:aliàs secus:vt si pro patre capto, vel carcerato:quia lex sibi mandat vt hoc faciat,si non vult posse exhæredari: vt in auē. si captiui.ſ.de epi.cle.vel si pro patre vsurario in extremis constituto,ne careret sepulturis secundū Cy.arg.ff.solu.matr.l.quāuis. quia tunc videretur vsus iure cōi.& sic non esset circūscriptus, vt ſ.tit.proxi.l.fi.Et habes duas glosſ.quas recita per quæstiones pro declaratione gl.& de glo.in l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino.quę incipit.ex quo.& sunt claræ istæ gl. & ex qualibet earum colligunturtres quæstiones.dic vt in eis.

2 ☞ *Maius gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis non indigentibus pœnitentia.*

3 *Filiusfamilias an restituatur aduersus suam obligationem?an uerò ipse pater contra contractum filij.*

LEX II.

1 **Si frater tuus.** †Filiusfamilias minor restituit aduersus mutuum,nisi iussus patris interuenerit,vel except.mace.iuuet.h.d. In primo ergo casu non restituitur : quia tunc contractus adeo roboratur propter iussum patris,q inexpugnabilis efficitur. Et quæ sit ratio.dic vt in l.iij.§.sed vtrum.in ver.excepta mutui datione per glo.Sicut enim.l.abhorret cre.mutuantē sine voluntate patris(quod frequenter contingit.) Ita & mutuantem cum voluntate patris,quod rarò reperitur.adeo complectitur,vt contractum inexpugnabilem reddat : non solum à senatusco.macedo. Sed etiam ab edicto de minoribus:iuxta illud euangelij.
2 †Maius gaudium[a] est in cœlo super vno peccatore pœnitentiā
a agente,quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.secundùm glo.no.ibi.Secundo verò casu non restituitur in integrum:quia sine restitutione tutus est excep.maced. quæ licet non tollat naturalem vel ciuilem obligationem,adeo tamen eas lędit & etiam act.quòd non nocet.& sic est hic text. contra glo.fina.quæ est j.tit.proxi.l.fin.quæ videtur velle quòd tutus exceptione adhuc posit petere restitutionem , vt obligatio tollatur ipso iure:quod est falsum:vt hic patet.Præterea restitutio quæ fit autho.prętо.non posset ipso iure tollere actionem, vel obligationem ciuilem : nec etiam naturalem obligationem vt insti.de iure naturali.§.sed naturalia.& in titul.de bono. possess.Ecce casum. † In fin.glosſ.primæ ibi. [& illam aliter expo-
3 ne:] vt ibi: quia ibi pater nondum erat obligatus:sed sperabatur obligari ex sententia. Recollige ergo. quòd aut quæritur an restituatur ipse filiusfamilias aduersus suam obligationem , & dicendum quòd sic restitutio in alio prodest patri in obligatione de peculio:vel quòd iussu, aut de in rem ver. Aut quæritur an restituatur ipsi patri contra contractum filij , tunc tres sunt casus. Aut ipse erat obligatus de peculio, vel quod iussu , vel de in rem verso . & non restituitur , si ex ista sua obligatione conueniatur:vt in dicto tertio §. sed vtrum. aut ipse non erat obligatus adhuc , sed conueniebatur filius . & ipse pater ipsum defendebat : & sperabatur obligari ex sententia quæ sequebatur: & tunc ipse restituitur in integrum . etiam inuito filio : vt in l.patri pro filio.ff. de minorib.Aut ipse non speraßat obligari : & tunc non restituitur inuito filio. hoc enim est de mente glossæ.

De fideiusso.minorum. *Rubrica.*

2 ☞ Pactum interdum dicitur personale respectu fideiussoris,ut sibi non prosit : non respectu hæredis,interdum respectu utriusque.

3 Fideiussor datus pro euictione,tenetur etiam si res euincatur per ipsum uenditorem iure speciali.

4 Administrator,an possit uendere rem prohibitam alienari,puta à minore, & se obligare, & fideiussorem dare?

LEX

LEX I.

1 **Postquam** †Restitutio cōcessa minori,nō prodest eius fideiussori: Ideo si soluat,vel ad soluēdum cōdemnatus sit,mero iure repetit à minore:sed nō in effectu:quia minor etiā aduersus eum restituitur.h.d.totum ergo damnum erit ipsius fideiussoris,qui cogitur soluere.& tamē in effectu non repetit:& hoc ne creditor remaneat in damno,qui de fideiussore sibi prospexit.ff.de mino.l.in causæ.la j.in princi.vbi ponit rō huius legis.& facit l.exceptiones.in fi.de excep. Limitatur autem quod dixi duobus modis,primò nisi fideiussor succedat minori: quia tūc iuuat restitutione.vt l.Stichum.§.quod vulgo. in fin.ff. de sol.Sed certè secūdùm Dy.ibi:tūc nō iuuat vt fideiussor. sed vt hæres minoris:licet alij contra.quia fideiussoria obligatio per successionem extinguitur:vt ibi secundùm veram lect. quæ habet ibi in text.duplicem negatiuam.vñ nō est ibi speciale. Alia limitatio est.nisi minor(cum fideiussor conuenitur à creditore)venīat ad sui defensionē.& opponat exceptionem ex sua persona, petēdo fideiussorem restitui.quod facere potest.Si fideiussor est habiturus regressum cōtra eum per l.Idēq;.§.generaliter.ff.man. Secundū Bar.Sed nō videtur qualiter possit procedere: qa in effectu nūquàm est habiturus regressum,cū minor possit aduersus eum restitui:ne sibi teneatur actione mādati:vt patet ex isto tex. aliàs creditor remaneret in damno. quod esse non debet. & vide quòd plenè not.per Bar.in d.§.quod vulgo. pro declaratiōe huius legis. In tex.ibi.[restitutus es.]& sic acquisiuisti exceptionē cōtra emptorem:nō autem fuisti ab obligatione ciuili vel natura li liberatus,nec sublata fuit actio:quia prætor nō pōt eas tollere, cū ab eo nō fuerint inductæ:licet aduersus eas posset except.parare.Sed quare ista exceptio nō trāsit ad fideiussores.l. exceptio. §.rei.ff.de excep. Rñdeo,quia nō est merè realis,concernēs merè delatum.Sed est personalis cōcessa in fauorem ætatis.ideo persona minoris nō egreditur vt d.l.exce.in fi.Sed si sic est, quare ad hæredes minoris transmittitur : cū remedia personalia ad hæredes nō trāsmittant?vt in l.quia pſonalis.ff.sol.mat.Rñdeo non est merè pſonalis,sed mixta.cū etiam cōcernat dānū patrimonij. ideo seruat media via,vt transeat ad hęredes,qui reputātur eadē persona:& tenent eadem obligatiōe:nō ad fideiussores,qui tenētur ex propria obligatione:quæ est diuersa ab obligatione mino
2 ris:vt j.l.proxi.ibi.ex persona sua &c.† Sic etiam pactum interdū dicit personale respectu fideiussoris,vt sibi non prosit,nō respectu hęredis.interdum respectu vtriusq; : quod dic, vt no.in l.qui in futurum.§.j.ff.de pact.& in l.& hæredi.§.fi.cum ll.seq. Differt autem ista lex à lege prox.j.e.quia hic minor erat iam restitutus: & quæritur an restitutio proficiat fideiussori. Ibi nō erat restitutus:quæritur an officium iudicis per quod petitur restitutio, cōpetat fideiussori.sicut competit minori.& adhuc dicit q non. In tex.ibi.[periculum euictionis.]dic.ſ.vt tenearis emptori ad duplū,vel etiam ad interesse, quatenus res euicta plus valebat quæ fuerit empta.nō tū euades restitutionem pretij percepti: aliàs tractares de pręda,& locupletareris cū aliena iactura,quod fieri nō debet.l.ſi minoris actū circa fi.ff.de admi.tuto.hoc tñ verum, nisi pretium tui facilitate ꝑdidisses.& hoc sentit hic gl. magna circa medium.ibi.[vel quia pretiū amisit.]In gl.magna ibi. [vnde dic quòd fuit patris quo ad existimationem:quia si credidit.]Tu potes dicere q erat verè patris:& tñ potuit per tertiū instè euinci.ſ.nō ratione dñij,sed ratione hypothecæ : vt in l. si rem meam.
3 ff.de sol.† In glo.ibi.[aliqui dicunt prædium fuisse minoris,& eū restitutum ad rem vendicandā.] No.istam sol.quæ ponitur in l. proxi.in prin.& ex ea collige notabile q fideiussor datus pro euictione,tenetur etiam si res euincat per ipsum venditorē iure speciali.Si ergo minor qui vendidit ꝑmisit(vt moris est) rem vendi tā emptori nō molestari:sed eā aduersus quēcunq; molestātē defendere sub pœna dupli,vel interesse: & postea fuit restitutus ad rem vendicandā:& fuit rescissa venditio,& etiam dicta promissio:vt ipse nō teneat ad duplū,vel interesse.nihilominus pōt emptor à fideiussore duplū vel interesse recuperare. Videbat cōtrarium.quasi fideiussor nolit se obligare pro molestia quā faceret sibi vēditor:sed ꝑ illa q̄ fieret à tertio. cōtrariū est verū: vt in ista glosſ.& in l.seq.& hoc qñ molestat de iure speciali.si verò de iure communi:puta quia vēdita minus quàm sit dimidia iusti pretij. & postea agit vt suppleat pretium,vel restituatur res ꝑ l.ij.j.de rescin.vē.tunc pro tali molestia fideiussor, non tenet: etiā si suppleat pretium,& nō recuperat emptor à fideiussore:qa cū istud sit remedium iuris cōis,prodest fideiussori sicut principali: vt j. l.proxi.in fi.secundū Pet.licet Bar. super hoc dubitet : sed nō est
4 dubitandum.† In fine.gl.ibi.[& tñ fideiussor semper teneretur.] dic certè si vēditio erat nulla:qa nō interuenit decretum,fideiussor nō potest teneri:quia nō subest obligatio principalis,cui possit fideiussori adhęrere. Sed quidam dicūt q licet nō valeat vēditio orit,obligatio.quod non placet ꝑ l. si ad resoluendam.j. de præ.mi.nec ob.l.& si is.eo.tit.quam allegat glo. quia ibi venditio non fuit facta à minore:sed à tu.vel cura.,phibitio autem est circa personam minoris:sed administrator potest vendere in sui prę iudicium.& se obligare.& fideiussorem dare,& hoc tenet hic do minus Rapha.& bene.

2 ☞ *Si principalis obligatio uel contractus, quo ad personam minoris rescinditur quomodo potest stare fideiussoria,quæ sine principali stare non potest, nec à principio, nec ex postfacto,licet hypothecaria possit ex postfacto, non à principio.*

3 *Quando requiritur utraque authoritas:scilicet iudicis & legitimi administratoris , non potest iudex supplere defectum administratoris,& quid si sufficiat authoritas administratoris?*

4 *Plus uidet fatuus de facto suo,quàm sapiens de alieno.*

LEX II.

1 **Si ea quæ.** †Quādo minor lædit sui facilitate:bñficium restitutionis nō trāsit in fideiussorem:quia conceditur priuilegium pſonę. Secus si dolo aduersarij:quia tunc conceditur de iure cōi.& cōcederet etiā maioris.& sic non est pſonale,sed reale.h.d. In tex.ibi. [interposito decreto præsidis.]dic & sic fuit valida venditio: alś nō est necessaria restō:& tñ tale decretū nō tollit beneficium rest. in ſteg.si fuit læsa ista vēditrix:vel ideo,quia intererat sua ne ista res venderetur:sed alia,vel ideo:quia fuit vendita minori pretio quàm valeret:vt patet ex se. In text.ibi.[ætatis.tantūmodo auxilio iuuatur.]dic,& sic de iure speciali:quia fuit læsa sui facilitate. quo casu maior nō restitueret.non autem dolo emptoris.quo ca
2 su etiam maior iuuaret.† In tex.ibi.[ex persona sua obnoxiū esse contractui.]dic,sed si principalis obligatio vel contractus quo ad personam minoris rescinditur.quomodo pōt stare fideiussoria,quæ sine principali stare non potest.nec à principio, nec ex postfacto:vt not.in l.si hæres pecuniam.ff.ad Trebel. licet hypothecaria possit ex postfacto,non à principio:vt in l.ij.j. de lui.pig. Quidam dicūt per restī.in integ.obligationes pſonales non tolli: sed personam minoris ab eis subduci.sicut dicimus ī deportato: ideo potest dari fideiussoria:vt in l.fideiussori deportato. ff. de fideiuſ. Sed certè ibi obligatio à qua deportatus subducitur, tanſit in fiscum:sed hic in nullum transiret;& sine subiecto stare non potest:quia volaret ꝑ aēra:& ideo melius est dicere q pſona minoris non subducat ab eis.& q in illa remanent obligationes & istā:quia nō tollunt mero iure.sed aduersus eas parat exceptio, quæ tñ est pſonalis.& in fideiussorem nō transit.potest tamen re manere fideiussoria,quia remanet substantia principalis obligationis:& istam sequitur Bar.& credo q fuit de mente glosſ.in l.in causæ.la prima.in princ.ff. de mino.quæ mouet istam opi.In fin. text.ibi.[consulendum esse.]dic,glo.intelligūt q tūc vterq restituatur tam minor,quàm etiam fideiussor. Et hoc præsuppositō occurrunt aliqua dubia:de quibus in gl.fi.& nos possumus dicere q restitutio tunc non sit necessaria:sed vterq iuuet de iure cōmuni,si res est integra.ſ.p exceptionem doli:sed si res non est integra,quia fuit tradita:tunc minor iuuat ꝑ restitutionem, sed cessat actio de dolo:& fideiussor iuuat sine restitutione de iure cō
3 muni ꝑ doli exceptionē.† In glo.super verbo.[præsidis.] in prin. ibi.[& tutoris authoritas est necessaria.]dic aliàs nō valeret.etiā si interuenisset decretū iudicis.& hoc vult ista glo.ꝑ quam ꝑbat id quod dixi in l.si curatorem habens.§.titu.ij. quòd quando requiritur vtraque authoritas,scilicet, iudicis, & legitimi administratoris.non potest iudex supplere defectum administratoris, quia non debet fungi vice duorum,scilicet iudicis , & administratoris: sed quando sufficit authoritas administratoris. tunc distingue.vt ibi dixi.In ead.glosſ.ibi.[& tamen nihilominus poterit restitui.] Sed hoc quomodo, si non interuenit dolus aduersarij ? Non enim potest dicere se deceptum sui facilitate, cum interuenerit tanta solennitas,scilicet iudicis,& tutoris authoritas. qui non ꝑmiserunt eum decipi sui facilitate.Solu.post

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cessat restitutio, qa ex suo officio præsumitur Iudicem procurasse ne quid à debitore doli aut fraudis in pupillū cōmitteret. vñ rō quare eo casu restitutio cesset, manifestè sumi poterit.

quā reperitur deceptus, censetur sui facilitate deceptus. Quia si fuisset maior, cautius fortè fecisset quā tūc fecerit, etiam cū tutore, & cū iudice: iuxta illud vulgare. † Plus videt fatuus de facto suo, quàm sapiens de alieno. Et no. quia istud dubium nō mouetur per doct. In glos. ibi. [sol. precipit.] Tu dic q ibi in actu necessario: vt in solutione debiti: in qua si interuenit iudicis authoritas cessat beneficiū restitutionis. hic in actu voluntario. Item ibi in libera. quæ est fauorabilis. hic in obligatione, quæ est odiosa. In gl. quæ incipit. [sed non videt.] Ista gl. per ea quæ dicit intelligit tex. in secundo casu. q tunc ei consulatur: scilicet per beneficium restit. in integ. quod cōpetit vtricq: & tūc cadunt ea quæ tāguntur in glo. Sed aduertēdum: quia si iste intellectus est verus diuersis temporibus, tollent istæ resti. quia minori non currit tēpus restitutionis petendæ nisi post completam minorē ætatem. Sed fideiussori statim incipit currere secundū Bald. Quod autē glo. hic in fi. dicit resti. in integ. concurrere cum alia actione ordinaria ex eodem contractu. verum est quādo tendunt ad diuersa: ita loquitur tex. quem gl. allegat in l. in causæ. la ij. §. Pompo. ff. e. vt ibi not. Bar. sed ad idem nō possunt cōcurrere: quoniam offic. ord. non patit secum extraor. iuxta plenè not. in l. in puinciali. ff. de ope. no. nun. An autem beneficium restit. concurrat cum exceptione. text. videtur q non. ŝ. tit. proxi. l. ij. dum dicit nec cōtra senatuscon. &c. vbi restitutio nō datur ei qui habet exceptio. macedo. Sed gl. in l. in causæ. la ij. in fi. mag. gl. & etiam seq. glo. sentiunt contrarium. Cy. examinat. & non soluit. in d. l. ij. ŝ. titu. j. & Bart. nō tangit. Sed tu dic ꝓ cōcordia q si per except. plenè prouidetur. restitutio necessaria non est: sed si non plenè, potest cōpetere. sicut dixi in actione de dolo. An cōcurrat cum exceptione doll. ŝ. de dolo. l. ij. & l. fi. ff. e. tit. In gl. fi. quæ incipit. [hoc odio illius.] dic ista gl. similiter intelligit tex. quòd vtrique subueniat per beneficium rest. & primò format duas q. circa casum: scilicet quādo interuenit dolus empto. vsq; ibi. [Item in eo.] postea duas opi. cōtra primū casum, quādo nō interuenit dolus circa primā q. notandum q text. videt velle q vterq; possit petere se restitui in integ. ex sua persona. Sed glos. quærit. quid si solum minor petijt, & fideiussor non petijt. & fortè lapsum est tempus petendi: an restitutio concessa minori prosit fideiussori glos. secundùm Bartol. respondit solenniter. quod prosit quantùm ad exceptionem sibi parendam: non vt eius obligatio tollatur ipso iure. Sed si hoc vult, debet petere ex sua persona secudùm Azo. licet hoc videatur mirabile. Accu. Mihi videtur quòd Azo. præsupponit tria. & quodlibet eorum malè. Primò præsupponit quod fideiussor habens exceptionem ex restitutione concessa minori, possit petere restitutionem, quod videtur falsum: quia debet sibi sufficere exceptio, per quam sibi plenè prouidetur. vt in l. ij. ŝ. titulo primo. Item præsupponit quòd per restitutionem concessam: fideiussori tolletur omnis obligatio ipso iure: quia ipse tenetur. qd' etiam est falsum: quia cum non fuerint inducta à prætore, non possunt tolli ꝑ beneficium prætoris: sed aduersus eas exceptionem parari: vt ŝ. dixi, vnde cum habeat eam ex restitutione concessa minori, non expedit quod aliam consequatur ex noua restitutione: quia esset superfluum. Item tertiò, vult ista gloss. q iste fideiussor restituatur: sed intelligendo text. vt intelligit gloss. præce. quòd hic restituatur minor ad rem quam tradidit, non est opus fideiusso. alia restitutione: vnde puto text. debere intelligi. quod vterq; iuuetur de iure communi sine restitutione: nisi p uentum esset ad traditionem: prout intelligit gloss. præce. & tunc ipse minor indigeret restitutione: sed fideiussor non: quia est tutus exceptione.

Si tutor uel curator interuenerit. *Rubrica.*

2 ☞ Minor si fuit læsus in contractu in quo interuenit authoritas tutoris, uel curatoris, habet etiam actionem ordinariam tutelæ, uel negotiorum gestorum contra ipsum tutorem uel curatorem ad recuperationem damni sui, quando fuerunt in culpa.
3 Si tempora restitutionis petendæ suffragantur, est in electione minoris an agat contra tutorem uel curatorem, an petat restitutionem.
4 Quod per electionem unius uiæ non præiudicetur alteri, quando in illa succubuit.

LEX I.

Si iam puberes. † Leges huius ti. quę omnes possunt simul legi. dicūt quatuor in effectu. Primū est quod interuētus tutoris vel cura. in actu pertinente ad minorē non impedit resti. in integ. si minor lædatur, siue geratur actus per ipsum minorē: cum authoritate illorū, quo casu loquit. l. j. & ij. siue geratur per ipsos administratores: quo casu loquitur. l. iij. & l. fi. simile. ŝ. tit. j. l. fi. vbi etiam interuentus iudicis non impedit restitutionem. Vi debatur contrariū, quasi non possit dici læsus sui facilitate qñ tales interueniunt, sed rñde vt ibi dixi: & hoc verū. etiā si tutor vel curator sit pater ipsius minoris emancipati: vt ff. eo. l. etiam. & in isto adhuc maior ratio dubitādi erat: quia diligentius præsumit pater se habuisse, quā extraneus. Est etiam verū. posito quod tutor vel cura. nullā culpā habeat: quia fecit actū ex quadā necessitate & bona fid. vt ff. eo. l. tutor vrgētibus. in prin. vbi est casus. Itē erat ratio dubitādi. qñ actus gerit ꝑ ipsum tuto. vel curato. quia edictū prætoris quod cōcedit resti. loquit de actu gesto cū minore: vt patet in l. j. §. j. ff. de mino. & tñ extendit ad gestum cū administratore administratorio nomine: vt in l. etiam. & l. fi. j. eo. Sed si ꝑprio nomine: vt in l. pe. j. e. tit. vbi creditor non habuit respectum ad minorē. Sed solū administratorē. † Secundò dicunt istæ leges q ipse minor etiā habet actionē ordinariam tutelę, vel neg. gest. cōtra ipsum tutorē vel curatorē ad recuperationē dāni sui: quod intellige: qñ illi fuerūt in culpa, nō aliter. Et potest esse vtile minori hoc: qa pōt esse q est exclusus à bñficio restitutiōis ꝑpter lapsum tēporis: vñ tūc habebit recursum cōtra administratorē, qñ illę actiōes ordinarię cū sint personales, durāt xxx. ann. & hoc voluit ista lex in fi. † Tertiò dicūt q si tpa restōnis petendæ suffragant, est in electiōe minoris: an petat restōnē: an aūt cā omissa agat cōtra tutorē vel curato. vt in ista l. j. in prin. & in l. iij. & fi. & sic remediū extraordinariū pōt cōcurrere cū ordinario, qñ competūt cōtra diuersos. & etiā dantur ad diuersa: & ad hoc semper allegatur. l. iij. & fi. contra quas gl. in d. l. fi. format aliquas oppo. sed oēs solue vnomodo, quod leges allegatę in contrariū loquuntur contra eundem, vt non possint ambo concurrere: & etiā qñ ad idem. Est etiā ſpeciale in instantia iudicij: vt non deē electio, sed primò agatur contra administratorē & in subsidium petatur restitutio aduersus lapsum instantię: vt in l. properandū. in fi. j. de iud. † Quartò & vltimò dicit. l. fi. q per electionē vnius viæ non præiudicatur alteri. quod est intelligendū quando in illa succubuit. Sed si obtinuit: repellitur ab altera. ne bis idem consequatur. Quod dic vt in simili not. in l. j. j. de fur. & nihil aliud boni est in istis legibus. Ista autē prima l. potest sic summari. Minor aduersus additionem hereditatis restituitur, si tēpora restitutionis suffragantur: aliàs à curatore recuperat. qui perperā authoritatem accommodauit. h. d. In tex. ibi. [parentū hereditatem.] subaudi dānosam. In tex. ibi. [in ea ętate estis.] puta infra xxix. ann. In tex. ibi. [præsidē prouinciæ.] subaudi & faciatis vos restitui aduersus additionē. vt j. si se. mi. ab hære. per totū. In text. ibi: [excesistis.] Dic & sic resti. petere nō pōt. In tex. ibi. [curato. vestros.] subaudi q prędtiterūt authoritatē in additione hr̄ditatis.

Si in communi eademque causa &c. *Rubrica.*

2 ☞ Potest quis habere ratum non suo nomine gestum, quantum ad sui præiudicium: ut non possit actum retractare: non in sui utilitatem: nisi in subsidium.
3 Minor ætas unius ex socijs, quando prosit alijs?
4 Ratificatio facta post minorem ætatem, præiudicat.

LEX VNICA.

Nec si. † Factum vnius ex socijs habentibus rē vel causam cōmunē, alijs consentientibus non nocet: sed si consenserint, nocet. Sed restitutio vni concessa ratione ætatis, alijs maioribus non prodest. h. d. Certè etiā si sint omnes minores, restitutio concessa vni, alijs nō ꝑdest: quia quilibet habet eā ex sua persona: potest ergo quilibet petere se restitui. In tex. ibi. [minuere potuit.] præiudicat ergo sibi, & non vobis: vt in l. per fundum. ff. de ser. rusti. prædi. † In text. ibi. [cōmodastis.] pōt ergo quis ratum habere non suo nomine gestū: vt hic patet iuncta gl. quæ incipit. [etiam non nomine fratrum.] & hoc quantum ad sui præiudiciū, vt non possit actum retractare: vt in l. si fundus. §. j. ff. de pig. non quantum ad sui vtilitatem: vt ex ratihabitione faciat negotium suum, & acquirat actionem neg. gest. vt in l. si pupilli

pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. gest. nisi in subsidiū, vt in l. fi. eo. ti. & l. mater. j. de rei ven. cum ibi plenè no. & ff. si cer. pet. l. si quis seruum. † In glos. mag. ibi. [l. si communem.] Doct. dicūt q minor ætas vnius ex socijs bene pōt prodesse alijs socijs. ne seruitus vel aliud ius indiuiduum tollat ꝑ non vsum, vel ꝑ præscriptionem. ita loquit illa l. cum enim nō possit tolli contra minorem seu pupillum ꝑpter priuilegium ætatis, tota conseruat. & sic etiam quo ad socios: cum diuisionem non recipiat. Sed si poneremus illam seruitutem fore perditam aliqua ratione: vt quia omnes simul renuntiauerūt: & postea vnus ratione minoris ætatis restitueretur ad ipsam recuperandam: talis restitutio nō ꝑdesset socijs: quia facilius conseruat in esse, quam postquam ꝑdita est recuperet. ar. l. parte furioso. cum ibi not. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & ꝑpter materiam resti. in integ. quæ est beneficium personale. Sed qualiter poterit restitui hæc seruitus ad fundum cōmunem vni, quin restituat etiā alijs: cū ꝑ parte fundi, ꝑ indiuiso constitui nō possit: vt in l. pro parte. ff. de serui. Dicit Pet. q non restitueretur substantia seruitutis: sed commoditas: tenebit enim aduersarius pati q ille restitutus vtatur seruitute per fundum suum ad fundū communem: sed nō tenebit pati q alij vtant: & hoc pōt fieri: vt in l. per fundum. de ser. rus. prædi. Raph. dicit q si hoc esset, minor ille non esset plenariè restitutus: quia non ad ius reale seruitutis, sed ad personalē commoditatem, quæ extingueret cū ꝑsona: vt patet ex ibi not. Sed cū restitutio debeat reddere quod abstulit læsio: vt in l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino. & læsio abstulit ius reale, restitutio debet ius reale reddere. id est, substantiam seruitutis. hoc autem facere non pōt quo ad vnum, quin faciat etiam quo ad alios: Ideo tenet cum glo. quæ sentit quòd resti tutio alijs prosit. & subtiliter mouetur. Item in seruitute propter indiuisibilitatem sententia lata pro vno alijs prodest: vt in l. loci corpus. §. si fundū. ff. si ser. ven. Aliæ ll. allega. in glos. loquuntur in diuersis casibus † In gl. ibi. [Item no, quòd quidam signant cōtrarium huic.] l. subaudi. scilicet, in ver. [nam si cognitis.] dum vult quod ratificatio facta post minorem ætatem, noceat ratificātibus. nam si tempore transactionis erant minores, videtur q nō noceat. cum debeat inspici principium: & non finis: vt in §. scio. quem gl. allegat pro contrario. si enim ratificassent in mino. ætanō ꝓiudicaret eis in effectu. quia saltem restitutionem haberent, ergo idem si post. Glos. dicit cōtrarium: q ista l. non dicit quādo isti essent minores tēpore transactionis vnde non curat an essent minores, vel maiores: & q etiam si erāt minores: ratificatio facta post mi. æta. præiudicat eis & aduersus eā nō habēt restitutionē. Nec ob. contrarium. quia loquitur in his quæ habent necessariā consequentiam ad principium quod hic non est: non enim tenētur ratificare si nolebant: vnde nō trahitur retro. Nō sunt alia.

Si aduersus rem iudicatam. &c. *Rubrica.*

2 ☞ Sententia qualiter ex post facto posit pro parte ualere, & pro parte rescindi: sicut in testamento.
Statutum quod non ualeat sententia, nisi sit soluta gabella ad rationem sex denariorum pro libra. & lata sit sententia in c. & nō fuit soluta gabella nisi pro quinquaginta, q, in totum erit sententia nulla.
3 Statutum quòd nō ualeat instrumentum, nec fidem faciat, si continet maiorem summam de quinquaginta: nisi sit registratum in libro communis, & aliquod instrumentum sit de centum & non registratum. an saltē faciat fidem in quinquaginta? & nu. 4.
4 Donatio facta ultra quingentos aureos sine insinuatione: an saltem teneat in quingētis?
5 Iudicium qualiter habeat tres partes, & an contineat sententiam?
Actorum appellatione, an contineatur sententia?
Iudicium interdum ponitur pro sententia diffinitiua, interdum pro ultima uoluntate.
6 Aduersus gesta cum maiore non datur restitutio, nisi haberent necessariam cōsequentiā ad gesta in minori ætate.
7 Practica quando conceditur restitutio aduersus sententiam.
8 Sententia lata in parte tātū, quādo ualeat licet regulariter debeat ferri super tota summa petita.
9 Absens cum restituatur propter impedimentum proueniens ex absentia, qualiter & quantum illud idem impedimentum duret: postquam reuersus est.

LEX I.

Minus. † Iste tit. habet locum in sentētijs diffinitiuis: sed ī interlocutorijs videt dicere In no. in c. corā. de resti. in inte. q minor nō restituit. Sed Io. An. dicit distinguendū: an interlocutoria inferat gtaue ꝓiudicium: al's secus. & hoc dicit ista l. j. Minor restituitur a aduersus sententiam diffinitiuam latā cō tra se. tpe minoris ætatis, si ex ea læsus est. Secus si sit lata post minorem ætatem completā: licet totū iudiciū fuerit agitatū tpe minoris ætatis. h. d. singu. est, & aliquantulum subtilis secundū Bar. Venio ad casum. † In tex. ibi. [consecuti.] sic ergo erat facta executio in illis quinq, in quibus erat facta cōdēnatio; & nihilominus possunt isti minores petere restōnem pro alijs quinq in quibus fuit fctā absolutio. & sic possunt sniam pro parte approbare, & ꝑ parte reprobare secundū Bart. ar. contra in l. cum quærit. ff. de admitu. Sed ibi in gestis à tutore: & est alia ratio ꝓ hic. Item ex hoc sequit q snia pōt ex postfacto ꝑ partevalere, & ꝑ parte rescindi: sicut in testō: vt in l. circa. ff. de iof. test. sed à principio nō pōt ꝑ parte valere: & ꝑ parte nō. licet sit lata sup re diuisibilis: qa snia de se est indiuisibilis, quó ad validitatem: vt no. ff. de iurisd. om. iu. l. fi. ꝑ. glo. p. l. in hoc iudicio. ff. fami. erc. vnde dixit Bal. si dicat statutum q nō valeat snia nisi sit soluta gabella ad rationem sex denariorū ꝑ libra, & lata sit snia in c. tñ nō fuit soluta gabella nisi pro quinquaginta, q in totū erit sentētia nulla. & his diebus fui interrogatus in simili. † Si statutū dicat q nō valeat instrumētū, nec fidem faciat si cōtinet maiorē summam de quinquaginta, nisi sit registratū in libro cōis. & quoddā instrm erat de c. & non erat registratum. volebat pars vti eo saltē in quinquaginta. † Quærebatur an posset. & ꝑ parte affirmatiua facit. l. sancimus. j. de dona. vbi nō valet donatio vltra quingē tos aureos, sine insinuatione. & tñ si cōtinet maiorē summā, nō vitiatur. saltem in quingentis: licet vitiet in eo quod ŝ. est. qa summa est diuisibilis ꝑ se. vnde vtile ꝑ inutile nō debet vitiari. In cōtrarium facit determinatio Bal. hic. sed Bald. loquit in summa q̄ per se est diuisibilis. non sic in instro. Facit quod plenè no. in l. li iponsus. §. generaliter. ff. de do. inter vi. & vxo. Et vide quod circa hoc not. per Cy. in l. j. ŝ. de erro. cal. & no. ī l. ij. j. de re iu. In tex. ibi. [habere actionem.] subaudi præmissa tñ res. in integ. Sed mirandū est, vt restō cōcedat ratione læsionis contingentis ex fragilitate ætatis, si minor fecit oēm diligentiam: quare restituit a aduersus snīam: Respondeo propter dolū vel imperitiā iudicis: sicut propter dolū partis aduersæ: vt ŝ. de fide instr. l. fi. † In tex. ibi. [si tempore iudicij.] gl. exponit, scilicet totius. nam iudiciū habet tres partes. s. principiū in cōtestatione. medium in ꝓbationibus: & finē in snīa: vt j. de iud. aut. ad hæc. & sic appł one iudicij continet snīa. nō sic videt cōtineri appellatiōe actorū per l. ij. ŝ. vt lit. pen. in prin. in alternatiua q̄ ibi ponit. Sed cōtra d vident tenere Doct. ꝓ l. actorū. ff. de re iudi. & not. in addi. Spec. in ti. de sen. §. j. vel expone iudicium. i. snīæ. & sic pónitur totum ꝑ parte: vt colligitur ex tex. qui sequitur. [sententia ꝓlata est &c.] Et sic no. q in terdū iudiciū ponit ꝑ sententia diffinitiua. Interdū ꝑ vltima voluntate: vt cū dicimus iudicium testatoris. In tex. ibi. [vobis largitur.] vt quia estis adhuc infrà minorē ætatem, vel infrà quadrīēnium quo petit restō. † In tex. ibi. [snīa prolata.] sub. intellige etiā si ꝑ vnā diē post completam minorē ætatē scd'm gl. qm aduersus gesta cū maiore nō dat restō: nisi haberēt necessariam cōsequentiam ad gesta in minori ætate: vt in l. iij. §. scio. ff. de mino. Ideo dicit hic. Bar. no. q si ista snīa absolutoria ī quinq fuisset lata ꝓpter defectū cōmissum ī minori ætate: quia ꝓbassent nisi qnq, q erat cōclusum in causa. & sic iudex habuit necesse snīam ferre: & tūc isti restituerēt. licet lata esset tpe maioris ætatis: sed ista lex debet itelligi qñ isti minores nō cōmiserūt defectū tpe minoris ętatis: sed defectus ꝓcessit à iudice. tūc em licet hēret iudex necesse sentētiā ferre, postq̄ cognouit de cā. l. de qua re. ff. de iu. nō tñ habebat necesse sic ferre. & in hoc snīa ista nō habet necessariā consequentiam ad gesta in minori ætate. ideo nō trahit retro: vt videat lata in minori ætate: vt dixi in l. p̄ce. † In tex. ibi. [iterato eandem &c.] No. secundū Bar. qa ista l. vī ponere practicam qñ cōcedit restō aduersus snīam: vt debeat dūtaxat rescindi snīa q̄ obstabat: & iudiciū debeat de nouo iterari, & noua instātia inchoari corā iudice cōpetēti. Et istud est vtile: quia pōt esse q iudex q restituit

a ¶ Minor restituitur. Adde gl. in c. ex parte. de resti. spolia.
b ¶ Pro parte valere. Adde Ang. in l. sancimus. in primo not. C. de pac. Car. zaba. in c. Raynutius. in j. no. de test. Abb. & felyn. latè in c. cum inter. extra de re iudic. Franc. Cur.
c ¶ Donatio vltra quingentos aureos. Adde Ioan. Andr. in addi. Spec. tit. de instru. edi. in §. porrò.
d ¶ Sed contra. Quòd sententia contineatur appellatione actorū. Adde Bart. in l. neq. §. in fraudem. in fi. ff. de iure fis. Franc. de Are. & ibi Lanfran. de brixi. in c. quoniā contra. de proba. do. Anto. & doc. in cap. prudentiam. de offic. deleg. Bald. & ibi ad dita. l. ij. ŝ. vt lit. pē. Franc. Curt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō fuit iudex cauſæ qui tulit ſnīam: ſed ſuperiori: vt in l. p̄fecti. ff. de mīn. Nā reſciſſa ſentētia ſuper negotio principali, de nouo incohāto iudiciū, remittent partes ad cōpetētē iudicē: & ſic reſ. in inte. nō deuoluit negotiū principale ad ſuperiorē, ſicut deuoluit appō. vt l. Carmelia pia. de iure pa. Et ita videt terminare Cy. poſt Pe. ſi aduer. lib. i. j. & etiam in alio differt reſtō ab appōne: quia appellatio ſtatim reſcindit pronūtiatū: vt in l. j. in fi. j. ad tur. & ff. de infa. l. furti. §. j. ſed petitio reſtōnis nō imò expectatur: ſed ſnīa reſcindēs. Vult etiam Bart. q nō redeant partes ad veterem inſtantiā: ſed inchoāt nouā, quod eſt verū. ſi tps primę inſtātię iā erat lapſum. al's redibunt ad veterem: vt in ſimili dixi in l. ſi diuerſa. ſ. de tranſact. & ſic læſio conſiſtebat in ſola ſnīa: quia minor fecit diligenter ea q̄ habebat facere, tūc ſnīa reſciſſa petet pronūtiari ex eiſdē actis cōtrarium eius quod fuit pronūtiatum. Si verò cōmiſerat defectū: puta in probando, petet ſe reponi in eo ſtatu in quo erat ante illum defectum: puta vt poſſit probare quod p̄bare omiſerat: vt in l. minor. xxv. annis. §. omiſſam. ff. de mīno. Iudex ergo reſtituens ſolū irritabit ſnīam quæ obſtabat. nec vltra progredīt: q̄ reſtitutio ſolū reſtituit quod abſtulit leſio, ſed ſi aduerſarius minoris fuit abſolutus, cū deberet cōdēnari, reſcindetur abſolutio. & nō reſtituitur condemnatio per iudicē reſcindentem, vt ipſe poſſit condemnare, cum illam condemnationē nunquā minor habuerit: ſed apperiet ſibi via vt poſſit petere eā fieri p̄ iudicē cōpetentē. & ita declaro not. hic per Bar. ſatis confuſè. & per Cy. in d. l. j. qui melius dat ad intelligendum. † In gl. j. in fi. Tu diſtingue. q̄ aut in libello nō fuit expreſſa certa quantitas: vt quia petierunt tutorem cōdemnari ad reddendum rationem adminiſtrationis de tali articulo: puta de adminiſtratione ſalis, & etiam ad reſtitutionē reliquorū. & reliqua erāt x. & iudex nō condemnauit niſi in v. & tūc videtur abſoluiſſe in alijs v. & ita poteſt ꝓcedere opi. quæ ponitur in ver. [ſed quidam dicūt.] & ſic valet in totum: & poteſt optimè procedere iſta l. aut expreſſit certam quantitatem: quia petierunt ipſum cōdemnari in x. & iudex nō cōdemnauit niſi in v. & de alijs nō fecit mētionē: & tūc nō videt in alijs quinq; abſolutus. & ſnīa erat nulla: quia ſup toto ſumma deducta debebat pronuntiari: & ita procedit alia opi. quā tenet gl. & Azo. Et iſta eſt cōis opi. per l. in hoc iudicio. ff. fami. ercīſ. & no. in l. apud Celſum. §. Item quæritᵭ. de do. exce. & ad hoc ſemper allegat iſta gl. hoc tamē procedit. qñ ex vna cauſa petit vna ſumma tāquam vna. Sed ſi ex diuerſis cauſis peterentur x. puta ex vna v. & ex alia v. & ſic peterentur, vt plures ſummæ, tunc valeret ſentētia in quinq; ex vna cauſa: licet de alijs quinq; ex alia cauſa nihil eſſet pronuntiatum: quia tot cenſentur libelli & ſententiæ quot ſunt cauſæ diuerſæ & ſummæ: vt in l. etiam. ff. de mīno. Item procedit qñ ab vno eſſet petita vna quātitas. ſi verò à pluribus: tūc vnus poſſet cōdemnari in parte illius quātitatis, & quó ad alios ſuperſederi: & alia die condemnari: vel abſolui: vt in l. nō idcirco. ff. de iudi. & not. in l. de vno quoq;. de re iudi. quia propter pluralitatem perſonarum: licet vna fuerit cauſa petēdi, cenſentur tamē plus & plures ſummæ: niſi in prædictis duobus caſibus fuiſſet actum expreſsè q̄ ſuper toto ꝓnuntietur: quia tūc nō valeret ſnīa lata in parte: vt in l. quid tamē. in prin. & ibi no. ff. de arbi. Item prædicta procedunt. quādo inſtantia tenet ſuper tota ſumma. Si aūt ꝓ parte, licet ſit vna ſumma & vna cauſa, valet ſnīa i illa parte: licet de alia nō fuerit facta mētio: vt in l. ſi cōſtāte. §. fi. & ibi no. ff. ſol. ma. Item ſi in parte ſummæ petitę fuiſſet oppoſita exceptio, & in parte nō: valeret ſentētia lata in parte in qua fuiſſet oppoſita: & ab illa parte in qua non fuit oppoſita cenſeretur abſolutus: ita tenet Barto. no. in l. ſi plures. in fi. in princip. ff. de fideiuſ. Item ſi fuiſſet actum cōtra duos reos debēdi ad c. & fuiſſet petitum quēlibet eorum inſolidum condemnari vna ſolutione: tamē ſufficiēte: ſi iudex quēlibet eorum cōdemnaret ꝓ parte: licet ab altera parte nō abſolueret: valeret ſnīa: q̄ lata eſſet ſuper tota quātitate petita: licet nō eodem modo quo petitū fuerit. & ſic nō in ſubſtātia, ſed in qualitate iudex omiſit: ita no. dicit Bar. ſ. ſi plu. vna. ſen. l. vnica. Item ſi ſuper parte cognouit iudex: & ſup alia parte nō, vt ſi petebam à te x. tāquam ab hærede Titij: q̄ tenebamini mihi ad x. & ſic quilibet ꝓ parte, ſi iudex cognouit de obligatiōe tua. de hæreditate verò nō cognouit, pōt te cōdēnare i v. & licet de alijs v. nullā faciat mētionē: & nō videris cōdēnatus i illis, nec abſolutus. ꝓ ea q̄ no. bar. i l. terminato. j. de fru. & lit. expē. Et nō iſtas limitatiōes, q̄ per neminē ita plenè ponūtur hic. † In glo. quæ incipit. [ſ. totius.] in fi. Tu dic q̄ alia ratio eſt in abſente cauſa reipublicæ quā in minore. Nam abſens reſtituitur ꝓpter impedimentū ꝓueniens ex abſentia: qui a nō potuit adeſſe iudicio, & certè illud idē impedimentū durat poſt quā reuerſus eſt ad paucos dies, quibus non pōt vacare ad iudicium: ſed cōponit farcinulas, & queṛit aduocatū, & vult de facto informari. Ideo illud paucū tēpus habet pro abſentia, & ita eſt priuilegiatū, ſicut tps abſentiæ. quæ ratio ceſſat in minore facto maiore: quia reſtitutio non conceditᵭ propter impedimentum, ſed propter priuilegium ætatis: quod ceſſat completa ætati minori. Or habetis vnam optimam & vtiliſsimam legem, & clariſsimè declaratam.

9

§ ☞ Actor poteſt in ſuo libello facere mentionem de exceptione quàm prætendit ſe reus habere, & eam non obſtare: tamen fatuè facit.

1 Qualiter debeant deponere teſtes in probando quod quis geſſit pro patrefamilias?

LEX II.

1 SI cùm pater. † In cauſa ſtatus filius reſtituit contra patrem in ſententia contra filium lata. h. d. In tex. ibi: [miniméque emancipationem &c. † [No. ſecundū doct. q̄ pōt actor in ſuo libello facere mentionē de exceptione quā prætendit ſe reus habere, & eā non obſtare: vt ſi peto à te x. non obſtāte pacto de nō petendo: qd̄ dico nō valere: & de hoc per Inn. in c. cū Bertoldus. circa fi. de re iudi. & in c. ſup literis. de reſcri. & ꝓ Bal. ſ. de pac. l. pacta quę cōtra. in fi. & in l. tale pactū. §. qui ꝓuocauit. ff. e. ti. Fatuè tū facit actor ita exprimendo: ſed cautius eſt diſſimulare, & ꝓmittere q̄ reus excipiat: q̄ fortè hoc nō faciat: & ſic ſuccūbet. vt no. in l. ſi vnus. §. pactus. in gl. in opponēdo. ff. de pac. vel ſi opponet, nō ꝓbauit. & idē quia actor ſic faciēdo releuat reū ab onere ꝓponendi, & etiā ꝓbandi. & onerat ſe in probādo replicationem: ideo melius facit diſſimulare. ar. in l. doli. circa fi. ff. de excedo. In gl. ij. ibi & longū. Doc. dicūt q̄ aut patri mouēti qōnē ſtatus filio, opponit dūtaxat lapſus tpis, q̄ filius dicit ſe geſſiſſe ꝓ emācipato: & ꝓ homine ſui iuris ꝓ plures annos pr̄eſciēte: & patiēte & tūc ad excludendū patrē requirit curſus xx. annorū. vt in l. j. de pat. pote. Aut opponit curſus tpis, & etiā factū patris: q̄ dr̄ q̄ ipſum emācipauit. licet pr̄ dicat q̄ emācipatio nō valuerit: & tūc ſufficit curſus x. annorū ad excludēdū patrē, ne poſſit dicere emancipationem nullā. ita loquit. l. ſi poſt mortē. de adopt.

2 † Qualiter aūt debeant deponere teſtes in probādo q̄ geſſit ſe ꝓ patrefa. vide hic per Bal. Si verò opponitur duntaxat factū patris: puta emācipatio, tūc nō excludit pater ſi vult ꝓbare eā nullā: ſed in ꝓcedenti caſu ſic, & iſto caſu loquit iſta l. & no. ſecundū Bal. q̄ pōt intereſſe filij eſſe emācipatū à pr̄e: aliàs nō reſtitueretur tanquā læſus: ſō emācipatio dicit beneficiū ſecundū Bald.

3 § ☞ Ordinarius iudex poteſt aduerſus ſuam ſententiam reſtituere: ſed appellatio debet interponi ad ſuperiorem?

3 Quid in delegato?

4 Cum conſtitutio legati de latere dictet quod appellatio non intelligatur deſerta, licet apoſtoli non fuerunt petiti, & aliquis delegatus à papa dedit ſententiam in terra ſuæ delegationis, à qua fuit appellatum, & apoſtoli non fuerunt petiti, an appellatio erit deſerta?

LEX III.

1 ADuerſus. Contra ſententiam delegati à principe non poteſt inferior ordinarius reſtituere: ſed ſolus princes. h. d. † Sed an ipſemet delegatus poſsit? Doc. dicunt q̄ ſi eſt ſententia diffinitiua, nō poteſt: quia ſtatim ea lata finita eſt iuriſdictio ſua: vt in l. ſi iudex poſtea quam. ff. de re iudi. ſecus ſi eſt interlocutoria, quę non habeat vim diffinitiuæ: quia poſt eā ſperatur diffinitiua. aliàs eſſet idē quod in diffinitiua. nā cū habeat iuriſdictionē ſuper principali, videtur habere ſuper incidētibus. l. ij. ff. de iuriſ. om. iudi. Sed d. Rapha. tenet q̄ etiam aduerſus diffinitiuam vel habentem vim diffinitiuæ, poſsit reſtituere: quia iuriſdictio delegati à principe non finitur per diffinitiuam: vt in c. quærenti. de offi. delega. Sed certè eſt verum q̄ durat poſt diffinitiuam quantùm ad mittēdū eam executioni. non quantùm ad retractandum ipſam. Ideo tene præce. opinio. † ordinarius verò iudex bene poteſt aduerſus ſuam ſententiam reſtituere: quia eius iuriſdictio non finitur: vt in l. præfecti. ff. de mīno. & etiam ſuperior eo, ſed non inferior ordinarius. vt in l. minor autem. eodem titu. Et in hoc differt appellatio à reſtitutione: quoniam appellatio ſemper debet interponi ad ſuperiorem: non autem ad eundem qui ſententiam tuliſ, nec

2

nec valet conſuetudo in contrarium: vt in c. ij. de cōſuetudine. li. vj. ſed reſtitutio poteſt peti coram eodem, vel coram ſuperiore. ſecundū ea tamē quæ ſ. dixi: & idem quod dixi in reſti. eſt etiam in cauſa nullitatis: quia poteſt peti coram eodē ſi eſt ordinarius: vel

3 coram ſuperiore: non autem inferiore. † Sed ſi ſit delegatus. eſt diſtinguendum an ſit diffinitiua, & de illius nullitate nō poteſt cognoſcere ipſe idē: an interlocutoria, & tūc ſecus. imò nō. niſi ipſe idem, ſed ordinarius: quia ſuper nullitate interlocutoriæ non poteſt adiri ſuperior: ne differatur iudiciū, ſecundū Inno. qui ita ſingu. not. in cap. dilecto. de appel. licet bene poſsit appellari ab interlocutoria. Tene menti: quia ſingu. eſt hoc: & Bal. hic tāgit: ſed ſi eſſet legatus bñ poſſet delegatus adiri per viā querelæ ſup nullitate interlocutoriæ: quia ſicut delegās pōt eam reuocare. vt in l. fi. ff. quis & à quo. ap. ita declarare nullā ſecundū Inno. in loco p̄.

4 allegato. Tene bene mēti. quia nō ita reperies alibi. † In fi. tex. ibi. [ſolus princeps.] ſuper. per ſe vel per alium cui committet, ſicut cauſa appellationis: vt in auᵭ. de appella. l. fi. & ſic eſt expedita vl cauſa appellationis: vt in auᵭ. de appella. l. fi. & ſic eſt expedita vltima gl. quæ opponit de illo §. ſed iſte text. debet intelligi ſecūdū illum. Et inducit Bald. hanc legem ſubtiliter & notabiliter ad q̄. ſtionem talem. Dictat conſtitutio legati de latere q̄ appellatio nō intelligatur deſerta, licet apl's nō fuerint petiti. Modò quidā delegatus à Papa dedit ſententiam in terra ſuæ delegatiōis, à qua

a fuit appellatum: & apoſtoli nō fuerūt petiti. a An appellatio erit deſerta? videt q̄ nō per illam cōſtitutionem. In cōtrarium: quia illa cōſtitutio cum ſit facta ab inferiore à principe. ſ. legato de latere, nihil poteſt operari in ſententia delegati à principe: vt hic patet in prætore, qui non poteſt aduerſus illam reſtituere. & quod quis inferior nō poteſt per viam ſententiæ, nō poteſt etiam ꝓ viā ſtatuti, vel cōſtōnis: cum iſta ꝓcedat à pari potētia cauſæ efficiētis. ſ. & hoc ſi dicta cōſtitutio facta fuit authoritate legatiōis, & tūc nō includat niſi ſententias quæ ferūtur à iudicibus ſuæ delegationis, quæ ſibi ſubſunt. nō autem quæ ferrētur à delegato principis, qui in ea cauſa ſuperior eſt eo: vt in c. ſtuduiſti. de offi. leg. Et intātum eſt verum. etiam ſi Papa cōſtitutiones eius cōfirmaret: quia natura cōfirma. eſt roborare cōfirmatum. nō autem ipſum extēdere ad ea quæ ſub illo nō comprehēdebātur: vt eſt caſus notabilis in l. Aurelius. §. j. ff. de lib. leg. Sed talis ſnīa delegati nō cōprehēdebatur añ cōfirmationem. ergo nec pōt incipi cōprehēdi. Sed ſi factę fuiſſent cōſtitutiōes authoritate Papæ dātis in hoc ſibi expreſſum mādatū, cēſentur factæ à Papa. & ſic comprehēderet ſnīa delegati à Papa. Iſta ſunt verba ſua ſubtilia & pulchra licet nō ita clarè. Tene mēti: quia ipſe habuit intellectum ſpeculatiuum. Et pro certo fui vno polito doctore, & ſeppe bene anche lui indure piu ſubtilmēte che Bartolo Ma. pur Bartolo generalmente ſequita meglio il vero che Baldo.

2 § ☞ Sicut tutor & curator poteſt authoritatem interponere, an ita & procurator conſtitutus cum eorum authoritate?

3 Sententia lata contra adultum qui nō habeat curatorem non valet, & quid in interlocutoria, & quid ſi habuit curatorem qui poſtea defuit? & nu. 4.

Miſſiōes in poſſeſſionem ex primo uel ſecundo decreto ſunt interlocutoriæ. & qualiter fieri poſſint contra minorem indefenſum?

4 Si tutor uel curator affuit in principio, & etiam in medio cauſæ: ſed in fine ad audiendam ſententiam non fuit citatus ipſe tutor uel curator, ſed ipſe minor cum alio curatore, qui non interuenerat in præcedentibus, an ualebit ſententia?

LEX IIII.

1 CVm & minores. † Sententia diffinitiua lata cōtra minorē i defenſum, ipſo iure nō valet: ideo reſtitutio nō eſt neceſſaria: ſed ſi fuit legitimè defenſus per tutorem vel curatorem, ſeu procuratorem legitimè cōſtitutum, valet. Ideo eſt neceſſaria reſtitutio ſi læſus fuerit, & ſnīa trāſiuerit in rem iudic. hoc dicit. Si enim nō trāſiuiſſet, poſſet appellare. vñ nō eſſet neceſſaria: ſed bene poſſet eſſe vtilis, ſi volet adire ſuperiorem: & coram eodem ſe reſtitui petere. vt not. j. l. ꝓxi. & ſic auxilium extraordinariū pōt concurrere cum ordinario. qñ per ipſum extraordinariū plenius prouideᵭ: quod dic vt not. in l. in prouinciali. de ope. no. nū. Si verò ꝓcu. nō fuiſſet legitimè cōſtitutus: tuuc nō cenſereᵭ legitimè defenſus. nec valeret. ar. ſ. de procura. l. qui abſente. & hoc quādo cōtra minorē eſt lata. ſi aūt pro eo, valet. licet in iudicio legitimè cōtra minorē eſt lata. ſi aūt pro eo, valet. licet in iudicio legitimè nō interuenerit: quia nō cum authoritate ſui adminiſtratoris. per l. nō eo minus. ſ. de procu. Erit ergo iudicium in pendēti. & ex futuro euentu declarat. an fuerit nullum, vel nō: quia ſi feratur pro minore, cenſetur ſemper fuiſſe validum. Si contra, ſemper inuali

a ¶ Apoſtoli non fuerunt petiti. Adde tex. & ibi Doct. in cle. appellanti. de appel.

dū ſecūdū. Bal. † Et dicit Bal. per iſtum tex. in fi. q̄ ſicut tutor & curator poſſet authoritatem interponere. ita & procurator cōſtitutus cum eorum authoritate, ſed mihi dubium hoc videtur: quia interpoſitio authoritatis nō poteſt fieri ꝓ alium: vt in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procōſul. licet poſsit conſtitui procurator ad litigandum. aliud eſt litigare. aliud authoritatem interponere: vñ in hoc gñali mādato procurator nō comprehēditur: nec pōt ſpecialiter demandari. & hoc puto verius. In gl. mag. ibi. [licet nulla lex hoc dicat.] Tu dic quòd imò eſt. l. expreſſa. quam gloſſ. ſ. allegat. ff. de re iudi. l. acta. §. fi. & etiam in pluribus alijs legibus dicentibus q̄ minor ſine authoritate curatoris nō habet legitimam perſonam ſtādi in iudicio: & qui vult cum eo litigare, faciat ſibi dari curatorē: ad hoc vt iudicium valeat: vt j. qui da. tut. poſ. l. vniuerſis. & qui leg. per. l. ij. & q pe. tu. l. j. & l. admone. & inſti. de cura. §. inuiti. ſecundum Gul. de Cu. qui allegat has ll. in d. l. ij. & j. qūo & quādo iu. l. ſi præſes. Sic

3 ergo no. iſtā gl. quæ ſemper allegat † q̄ diſtinctio. l. ſi curatorē. hñs ſ. de in inte. reſt. nō habet locū in iudicijs: quæ nō valēt in ꝓiudiciū minoris ſine curatore. ſiue ipſum habeat, ſiue nō: & hoc quādo cōtra eos ferē ſnīa diffinitiua: ſi autē interlocutoria: dic vt in ſeq. q. In gl. ibi. [l. ſi minor.] & eſt ratio: quia iſtę remiſſiōes i poſſeſsionem ex primo vel ſecūdo decreto ſunt interlocutoriæ: & ipſarum natura eſt q̄ nō ferūtur niſi cōtra indefenſum. ideo valēt cōtra minorē indefenſum eo modo quo gloſ. dicit. Sed in alijs interlo. quarū natura nō eſt vt ferātur cōtra indefenſum, diſtingue. An ſint præiudiciales, vt habeāt vim diffinitiuę: & nō valēt cōtra minorē i defenſum. vt in l. ſi ꝓſes quaſi deſertam. j. quomodo & qñ iu. Aut nō ſunt ꝓiudiciales: nec habēt vim diffinitiuæ: & tunc ſecus. Circa quod vide quod no. Bar. in l. fi. poſt princ. ff. de in inte. reſt. Sed pone quod eſt quædam ſnīa quę eſt diffiniti ua vno reſpectu. ſ. iudicis. & alio reſpectu. ſ. partium eſt interlo. Pone exemplum ſi fuit appellatum ab interlo. & iudex pronūtia uit bñ vel malè appellatum: certè iſta pronūtiatio eſt diffinitiua reſpectu iudicis, qui fuit principaliter aditus ſuper hoc grauamine: nec ſuper alio habebat principaliter iudicare: ſed reſpectu partium poteſt dici interlo. qa finis huius pronūtiatiōis ordinat ad primā interlo. an ergo valebit ſi lata ſit cōtra minorē i defenſum? Bal. hic tāgit. & videt poſſe dici q̄ ſit inſpiciēda natura illius primæ iterlo. vt ſi ſit talis quæ poſsit valere cōtra minorem i defenſum: valebit etiam iſta quæ ordinat ad illam. aliàs ſecus. Quādo aūt valeat vel nō, dixi ſ. Et per iſtam gloſ. & id quod ſ. dixi, dicit Bal. q̄ ſnīa bāni pōt ferri cōtra minorē i defenſum: qa de natura eius eſt q̄ nō feratur niſi cōtra indefenſum. ſicut interlo. de mittē

4 do in poſ. ex prio vel ſecūdo decr. Tene mēti. † In gl. ibi. [ſed dic cōtra. Iſta determinatio nō placet doct. qa qua ratiōe nō teneᵭ proceſſus: licet tut. vel cura. interueniret à principio. i. in cōte. lit. ſi poſtea defuit in reliquo proceſſu: eo quia mortuus eſt: vt in l. ſi pręſes. j. qūo & qñ iud. eadem ratiōe nō debet valere ſi defuit: qa comparere noluit: vt roq; eñ caſu minor eſt indefenſus. vñ Doc. diſtingūt aliter. q̄ aut defuit in medijs cauſæ in quibus conſiſtit defenſio: vt inducēdo teſtes. vel inſtrumēta: & tūc nō valebit ſentē tia. etiam ſi affuiſſet in principio. & etiā in ſententia: qa verū eſt diſcere quod fuit defenſus. Quod aūt dixi de medijs cauſæ ꝓcedit qñ nō fuiſſent datæ dilatiōes ſolitæ: vel datæ fuiſſent ſine curatore. Si aūt fuerūt datæ cū curatore, licet infrà illas curator nō comparuerit, ne probationem fecerit: nō erit ꝓterea ꝓceſſus nullus: quia nō poteſt dici fuiſſe i defenſus ſecūdùm Bald. qui ſubtiliter loquit: ad quod facit l. properādum. §. & ſi quidē. j. de iudi. Si aūt affuit curator in princ. & medijs cauſæ: ſed ſolū defuit i ſnīa, fuit tñ legitimè citatus: tūc haberet pro præſente propter eius cōtumaciam: ideo ſnīa nō eſſet nulla. & hoc probat i l. quā allegat gl. j. de adul. l. quāuis i dubitati, nā & ſi cōparuiſſet, nō potuiſſet aliā defenſionem facere quam fecerit: cum ſit cōcluſum in cauſa: & latæ ſint dilatiōes. & tñ citatio quę fit ad audiēdā ſnīam, dicit fieri ad defenſionē. & ſi nō fiat, nō valet ſnīa: vt i l. j. §. Item cum ex edicto. ff. quæ ſen. ſine ap. reſcin. Cōclude ergo quòd iſta lex habet locū primò quādo in nulla parte iudicij fuit legitimè defenſus quia defuit curator in principio, medio, & fine. Idem ſi i principio tātum. vt i ſequē. quæſtio. glo. in verſic. [ſed quid ſi i prin.] quia nō fuiſſet legitimè inchoatum. Vnde reliqua quæ ſequunᵭ nō poſſunt valere: vt j. qui legi. per l. momentaneæ. Tertiò quādo

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Tactis scripturis. Adde gl.in verbo tactis,in cle. vnica. de iureiu. Abb.in c.tuis q̃nibus.de testi. do cto.in c.fi.de iura. ca lũ. Doct.in c.ego. N. de iureiu.

affuisset in prin.sed defuisset in mediꝭ cau ſæ.intelligẽdo tñ vt ſ.dixi. Quãdo aũt ſolũ in ſnĩa audiẽda defuisset, tunc ſi nõ fuisset citatus,nõ valeret:sed ſi fuit citatus,& non comparuit,valet.Sed vltimò quærit gl.no tãter.quid ſi tutor vel curator affuit in prin cipio, & etiam in medio cauſæ: ſed in fi.ad ſentẽtiam audiẽdã nõ fuit citatus ipſe tutor vel curator: ſed ipſe minor cum alio curatore,qui non interuenerat in præcedẽtibus. Gloſ.videtur tenere quod valet.Bar.dicit hoc eſſe verum ſi cõ paruit,quod facere potuit ratione vtilis iure inſtãtiæ ſibi acquiſi ti p̃ tutorẽ vel curatorem:ſed ſi nõ cõparuit, nõ valebit: quia nõ debebat ipſe citari:poſtquã litẽ nõ fuerat proſecutus: ſed ille pe nes quẽ erat directũ ius inſtãtiæ:quia cum eo fuerat iudiciũ agi tatũ.per ea quæ no.in ſimili per eũdem Bar.poſt do. Lamber.de Rampo.in l.procuratoribus.ſ.de procura.

3 ☞ *An iſte titulus ſit hodie correctus,ut non poſſit peti reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam?*

LEX V.

1 IN rem †Minor reſtituitur aduerſus ſnĩam latã cõtra defenſorem eius, ſicut aduerſus la tam cõtra ſe.hoc dicit. Ratio dubitãdi erat hæc:quia verba edicti prætoris concedẽtis reſti. loquuntur de geſtis cum minore:vt in l.j.ff. de mino.Sed certè cum minore di citur eſſe geſtum id quod eſt geſtum cum eius adminiſtratore legitimo i cã ptinẽte ad ipm minorẽ:qa cẽſeẽ geſtũ adminiſtrato rio nomine l.poſt mortẽ.ſ.fi.ff.quãdo ex fac.tu.vñ iſta ſnĩa mitte retur executioi cõtra ipſum minorem,vt in glo.hic. quæ incipit. [mãdaretur.]Sed cõtra de l.ſi creditor.ſ.ſi tu. vel cura. interue. Sol. ibi loquiẽ in cõtractu celebrato cum curatore,qui potuit ce lebrari proprio nomine curatoris,vl̃ adminiſtratorio nomine:& creditor habuit primum reſpectum,& nõ ſecũdũ. vnde nõ ha bet minorem obligatum.ſed hic cauſa pertineret ad minorem:iu dicium ſuper illa agitatum nõ potuit agitari ꝓprio nomine, ſed 2 tutoris,nec alium reſpectum potuit habere pars aduerſa. † In gl. mag.ibi.[vnde dicũt hodie.]Pro declaratiõe op.q̃ hodie iſte ti. ſit correctus.& q̃ nõ poſsit peti reſtitutio aduerſus ſentẽtiam diſ finitiuam:eo quia poteſt minor appellare.quod eſt remedium or dinarium:& debet facere ceſſare extraordinarium.vt in l.in cauſæ.la ij.ff.de mino. Et ſi dicatur facultas appellãdi,nõ durat vl tra x.dies.& facultas,proſequẽdi nõ durat vltra annum, vl̃ ex cã biẽnium,ſed facultas petẽdi reſti.durat quadriẽnio.& ſic eſt me lior reſtitutio quã appellatio.Reſpõdeẽ q̃ hodie per l.fi.j.in qui. cau.in inte.reſti.nõ eſt neceſ.iſtæ præſcriptiões ipſo iure nõ cur rũt minori.& ſic ſemp poterit appellare.& appellationem pote rit proſequi quouſq; durat minor ætas.gl.tenet cõtra. q̃ nõ cor rigatur.& primò dicit nõ eſſe verum q̃ hodie præſcriptiões iudi ciales nõ currãt.imò currũt per l.properãdum circa fi j. de iudi. & ſic vtilior eſt reſtitutio quã appellatio.Doct.dicũt q̃ illa l.pro perãdum.loquiẽ in tẽpore præfixo inſtãtiæ:quod ideo currit mi nori etiam hodie.qa in perẽptiõe inſtãtiæ modicum vertitur pr̃ iudicium:cum ius nõ pereat.Nos loquimur in tempore appella tiõis vel reſtitutiõis petẽdæ.q̃ ſi curreret,magnum inferretur p̃ iudicium.quia ſnĩa lata cõtra minorem trãſiret in rem iudicatã. & ſic periret ius eius:ideo videtur q̃ nõ currãt,ſicut & aliæ præ ſcriptiões extraiudiciales per d.l.fi. In hoc Bart.videẽ diſtingue re.an minor habeat curatorem:& tunc currãt dicta tempora, ſed recuperabit à cura.an nõ habeat,& tũc ipſo iure nõ currãt.præ ſuppoſito aũt q̃ nõ currãt ipſo iure,adhuc eſt vtilius minori poſ ſe reſtitutionem petere ad totam cãm,quã appellare,aliàs petere reſtitutionem ad appellãdum:quia cum appellat, neceſſe habet adire ſuperiorem cũ ſumptibus & expẽſis,ſed cum petet reſti. ſe cus.quia põt eã petere corã eo.ſi eſt ordinarius.aſsignãt etiã doc. aſs vtilitates:quod dic vt hic p̃ eos. & iſta opi. cõmuniter teneẽ. vñ allegaẽ iſta gl.q̃ qñ per remedium extraordinariũ pleniꝰ p̃ uidetur quàm per ordinarium poſſunt ſimul concurrere. ad hoc quo not.in l.j.§.j.de op.no.nun.& l.in prouinciali eo.titu.

Si aduerſus uenditionem &c. *Rubrica.*

2 ☞ *Iuramentum de iure ciuili qualiter debeat præſtari corporaliter,& ſic tactis ſcripturis? & de iure canonico uerbaliter,exceptis quibuſdam caſibus.*

3 *Iuramentum an tollat beneficium retractan.contractum, in quo interuenit dolus aduerſarij?*

LEX I.

1 SI minor. †Iuramentum minoris de non venien do contra contractũm, tollit ſibi bene ficium reſtitutionis in integrum.h. d. ſecundùm intel lectum omnium, & ſic loquitur quando contractus erat validus:tamen competebat reſtitutio propter læſionem : vt conueniat materiæ,in qua ſituata eſt.ſi verò contractus eſſet in ualidus:quia non interueniſſet decretum iudicis. vbi erat neceſ ſarium:vt in alienatione rei immobilis,vel non interueniſſet au thoritas curatoris,cum ipſum haberet:& ſic eſſet ipſo iure tutus minor:tunc iſta lex nihil ſtatuit in hoc:quia non conueniret ma teriæ ſecundũ opi.Bul.& ſic nihil operaretur iuramẽtũ:nec red deret contractũ aliquem:imò eſſet nullum:ſicut ipſe contractus per l.non dubiũ.ſ.de legi.Glo.dicit q̃ iſtud erat verũ ante auẽ.ſa cramenta,quæ ſequitur.nam illa addit vt prædicto caſu debeat iuramentũ ſeruari,cũ generaliter loquitur q̃ nõ poſsit retracta ri:ita retractaretur dicendo nullum,ſicut petendo reſtitutionem in integrũ.prima tñ retractatio eſſet facti potius quàm iuris:qua tenus de facto proceſsiſſet,ſed ſecunda dicitur retractatio iuris: quia de cõtractu valido facit nullum in effectu. verbũ aũt illud quod non retractetur,comprehendere põt vtrunq; retractatio nem,& hæc eſt intentio glo.Ratio huius legis eſt:quia iuramen tum repreſentat eũ maiorem:& licet non ſit maior:verè eſt tñ fi ctè:& hoc ſufficit.vt non detur reſti.vt paret.j.de his qui ve.æta. impe.vbi maior xx.annis impetrauit veniã ætatis: & ſic fingitur maior xxv.licet non ſit:& nõ reſtituit aduerſus contractũ, ſicut 2 ſi verè maior eſſet.† In ſecunda gl.in verbo. [corporaliter.] Dic q̃ procedit de iure ciui.ſed de iure ca.ſunt quidam caſus in qui bus requiritur q̃ iuramentũ corporaliter præſtetur. i. tactis ſcri a pturis:ª aliàs non valeret,inter quos iſte caſus non eſt: & ideo iu ramentũ etiã verbaliter præſtitũ eſt ſeruandũ de iure ca.in caſu noſtro.& de hoc vide glo.in cle.j.de hæreti.ſuper verbo tacta.& 3 in c.vt circa.de elec.lib.vj.ſuper ver.corporaliter.† In gloſ.fi.ibi. [ſed ibi fuit dolus ex altera parte,hic non.] dic iſta eſt vera. & cum ea iunge vltimã ſol.Azo.quæ non eſt diuiſa ab iſta:ſed iſtã declarat.Nam qñ interuenit dolus aduerſarij,tunc non interue niente iuramento retractaretur contractus de iure cõmuni, non ſolũ ſi fuiſſet celebratus à minore,ſed etiã à maiore:vt in toto tit. de dolo propter iuſtitiam naturalẽ,non ex aliquo priuilegio.Iu ramentũ ergo non tollit beneficiũ retractandi:vt in l.ſi ex falſis. ſ.de tranſac.Sed qñ non interuenit dolus aduerſarij. tũc de iure cõmuni non retractatur ſi non interuenit iuramentũ,ſed ex pri uilegio ætatis bene retractatur:ſiue contractus fuerit validus,& in eo fuit læſus per beneficium reſti.in integ.ſiue fuit inualidus: quia nõ interuenit decretũ prætoris:quod debebat interuenire, vel non interuenit authoritas curatoris:& totum hoc cõceditur minori in priuilegium ætatis.iſtud ergo priuilegiũ de facili tol litur per iuramẽtum:& hoc vult dicere Azo.in ſua ſolu facit. ff. de accuſa.l.illud ſciẽdum.la.ij.& l.eius militis.§.ſi militia. de te ſta.mi.vbi potentius eſt ius commune quàm priuilegium.& illa l.& etiam iſta glo.ad hoc allegantur.

2 ☞ *Leges quæ requirunt in alienatione rei minoris decretum, uel curatoris authoritatem quod hodie intelligantur niſi fuerit iuratum de non ueniendo contra.*

3 *An hæredes minoris iurantis poterunt uenire contra tale iuramentum?*

4 *Quod dicitur de iuramento minoris,non habet locum quando prælatus iurat non uenire contra contractum damnoſum eccleſiæ.*

5 *Iuramentum quando contmet religionem,quòd magis uitietur per metum: & an debeat peti abſolutio ab epiſcopo antequam quis contrauenat? & uide.nu.11.*

6 *Non udet iuramentũ de non accuſando aliquem de maleficio commiſſo,uel cõmittendo. Iuramentum impuberis quando teneat,& quando non?*
Proximus pubertati dicitur quis poſt annum decimum cum dimidio.

7 *Iuramentum,an ualidet contractum nullum ipſo iure?*

8 *Quid addat ius canonicum ad iſtam autenticam: & quid requiratur de iure canonico. ut debeat ſeruari iuramentum. & nu.9.*

9 *Quando de iure canonico debeat peti abſolutio à iuramẽto,ut quis poſsit cõtrauenire?*

10 *Si minor uendidit rem immobilem ſine decreto, & fuit deceptus ultra dimidiã iuſti pretij,cum tanquam minor poſsit dicere contractũ nullũ,& tanquam deceptus etiam ſi eſſet maior poſſet petere ipſum reſcindi, ſi iurauit ſimpliciter non uenire contra, an expellatur ab utraque expugnatione?*

11 *An per ſtatuta terrarum poſsint tolli uires iuramenti? & annihilari?*

12 *Quando minor uel melior iurauit de non ueniendo contra, an ſit neceſſe quòd certioretur de modis per quos poſſunt uenire contra?*

AVTH

AVTHENTICA.

SAcramenta. Iſta auth.ſumitur ex corpore de pac.iur.fir.§.Item ſacramenta vbi Iac Colũb.valde ipſam cõmẽtauit in ſua gl. proſe quẽdo ſuper quolibet verbo ipſius:& Rofre.in ſuis li a bellis ſimiliter cõmẽtauit inter ſenatuſc.& multa bona dixit.ſe cundũ Bar.& fuit cõſtitutio Fed.imperatoris.qui poſtea p̃ eccle ſiã fuit reprobatus:& dicit Cy.q̃ multas animas deducit ad infe ros.ſ.illorũ q̃ inducũt minorẽ ad iurãdũ:vt excludãt eos à bene ficio minoris ætatis:& multa patrimonia minorũ exhauſit:& Al r bri.dicit q̃ Imperator † Henricus ſeptimus audiẽs multas que relas de iſta auẽ.propoſuerat'ipſam corrigere:ſed morte præuen tus nõ fecit.h.d. Iuramẽtũ puberũ pr̃ſtitũ ſup cõtractu nõ retra ctãdo ſpõte,facit eũ irretractabilẽ rõne minoris ætatis:ac ſi fuiſ ſet celebratus à maiore.Sed ſi per vim,vel metũ ſit iuratum ipſo iure non valet iuramentum:etiam ſi maiore præſtitum ſit.Simi liter non valet,ſi ſit præſtitum:ne querela fiat de maleficiꝭ com mittendis,vel cõmiſsis.h.d. Subaudi etiã ſi non ſit præſtitũ per per vim,vel metum:vt maleficia puniantur:& ne detur materia delinquendi.In tex.ibi:† inuiolabiliter cuſtodiantur.] Dic,nam b que ad xiiij.an.ᵇcõpletũ.ſic hic:ſed de iure canonico q̃d conſide faciũt ceſſare reſtit.in inte.ſi cõtractus eratvalidus.& ſi non erat rat periculũ animę,& peccatũ,q̃d nõ cõſiderarũt iura ciuilia: ſta ꝓpter priuilegiũ minoris ætatis faciũt ipſum validum: & ſic qñ tim q̃d eſt doli capax obligaẽ iuramẽto,ne veniẽdo contrà pec que cõfirmãt & faciunt ex eo oriri act.& excep.vt in glo.ſi.quia cet,& hoc ꝓbaẽ in tex.& gl.in c.ex literis.de ſpõ.iũcto c.j.de de faciunt ceſſare ꝓhibitionẽ legis:quaſi cũ iuramẽto ſit licitũ con lic.pue.& no.in c.cũ cõtingat.de iureiur.in nouella,& in c.ij.de 2 trahere ſine alia obſeruantia iuris. Vnde † leges quæ dicunt in 7 pact.lib.vj.per Archi. †Quæriẽ ꝓ declaratione materię huius alienatione rei minoris requiri decretum,vel curatoris authori auẽ.quæ eſt multũ ꝓfunda & ꝓlixa:& primò qualiter veniat ad tatem,intelligunẽ hodie per iſtã anẽ.niſi fuerit iuratũ de non ve l.codi. Rñde breuiter poſtpoſitis aliꝭ q̃ ſcd'm intellectũ gl.j.in niẽdo cõtra:qa tũc iſta nõ regrunẽ.† Et aduerte:qa iſtud eſt ma fi.l.codi.quæ cõiter tenetur,venit addendo ad l.codi.& etiã limi gni effectus:nã iuramẽtũ ex parte iurãtis eſt p̃ſonale:& nõ trãſit tãdo.Nam addi duo.Primũ.quia l.cod.ſecundũ.intellectũ Bal. 3 ad hæredẽ iurãtẽ ſecũdũ Inn.in c.veritatis.de iureiu.vnde hęres loquitur quando contractus erat validus,& poterat expugnari iurãtis nõ cogiẽ ſeruare iuramẽtũ defuncti:ſed iſtud eſt verũ.qñ per reſti.in inte.vt conueniat materiæ in qua ſituata eſt, in quo iformiter præſtitũ eſt.i.nõ ſup cõtractu.Si aũt formiter,& ſuper caſu iuramentũ tollit beneficiũ reſtitu.quod eſt leue, & faciliter cõtractu licet inualido,cũ ipſum faciat validũ in cõſequẽtiãvir tollit.Sed quando erat contractus nullus nõ faciebat ipſum va tute ipſius cõtractus,trãſit in hæredẽ iurãtis:vt teneaẽ ipſum ſer lidum:quia hoc non ita de leui fit:vt in glo.ſina.illius.l.j.Sed per uare:& ita limitatur quod not.in d.c.veritatis,& vide quod no. iſtam auẽ. addit hoc vt reddat ipſum validũ:cum loquaẽ genera Bald.in l.fi.ſ.de pact.hoc tñ verũ qñ cõtractus erat nullus & re liter:vt iuramenta cuſtodiantur,& contractus nõ retracteẽ.Bal. probatus fauore iurãtis.Si verò odio recipientis iuramẽtum, & autem & Mar.dicebãt quod nihil addebat ad l.codi.ſed eam cõ cõpromittuntur vſuræ,& iuratur de ſoluendo,vel in mutuo fa firmabat,& declarabat quilibet ſcd'm opin.tenet Pet. ſequendo cto filioſa. quod reprobatur odio creditoris, tunc iuramentum opi.Bul.ꝓpter verbum[retractãdis:]qa tũc contractus retracta adhuc eſt perſonale:& cõtractũ nõ confirmat:ſed dũtaxat debet tur qñ eſt validus mero iure:& per retractationẽ efficitur inuali ab ipſo iurante ſeruari:cum poſsit ſine interitu ſalutis æternę:ſed dus. Sed tu dic q̃ etiã qñ eſt nullus retractetur,quatenus de fa eo mortuo hæres eius non tenetur ſeruare:ideo non indiget ab cto proceſsit:& ſic bene poteſt pati iſta authẽ.intellectum Mar. ſolutione fienda ab eõ : ſed poteſt obiicere exceptionem mero Item addit:quia l.codi.loquitur de vendi.vnde poterat dubitari iure nullitatis promiſsionis:vt in primo caſu:quia nõ valet pro an extenderetur ad alios contractus', cum diſponat contra ius miſsio de ſoluendis vſuris:cum ſint reprobatę:nec producit ob cõmune:quod erat ante illam l.vt dicam in ſequenti quæſtione. ligationẽ ciuilẽ,vel naturalẽ:vt in l.cum lex.ff.de fideiuſ.& in ſe Sed iſta authentica generaliter loquitur inueſtigando in quoli cundo caſu competit exceptio macedo& hoc caſu ſentit Bart. bet contractu:& hic venit inueſtigandum an ſit fauorabilis,vel in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſſ.in quarta ſpecie iuramenti.quan odioſa:& Docto. tenent quòd ſit fauorabilis animabus: ne in do contractus reprobatur odio creditoris. Tenementi quia iſta currant peccatum:& ſic venit extendenda per identitatem vel 4 dant valde intelligere iſtam materiam. † Item adde quod dicitur ſimilitudinem rationis.Item dico q̃ limitat l.codi.quæ loquebaẽ in minore:non ſic habet locum quando prælatus iuratvenire cõ tur ſimpliciter de minore,iſta verò reſtringitur ad minorem pu tra contractum damnoſum eccleſiæ vt dicit glo.in c.j.de reſti.in berem:quia ſi ab impubere præſtetur iuramentum nõ cõfirmat integ.lib.vj. In tex.ibi:[per vim autem vel per iuſtum merũ.] contractum.Quidam dicunt q̃ ſi contractus erat validus,& po Dic primum verbum poteſt intelligi de violentia præciſa: quæ terat expugnari per reſt.in integ.tunc etiam ſi ab impubere præ non habet animum iurantis:& tunc clarè procedit quod dicitur ſtetur,tollat beneficiũ reſti.& in hoc remaneat l.codi. put prius in fi.vt iuramentũ nullius ſit momenti:vt in c.ſacris.extrà quod erat:indiſtinctè loquẽs.Si aũt ſit nullus:tunc habeat locum diſt. me.cau.Secundũ verbũ dum dicit[per metum.]poteſt intelligi de qua hic.Tu dic contrà:quia iſtud verbum [puberum]deter de violentia cõpulſiua:quæ habet animũ iurantis:ſed coactum: mĩat vtrunq; caſum.tam quando poterat expugnari per reſti. & tunc dicitur in fine [nullius eſſe momenti,] procedit de iure quàm etiam quando ipſo iure,& ſic pariter debet determinare: ciuili,& eſt ſpãle: quia regulariter actus celebratus per metũ va 8 vt in l.ſam hoc iure.de vulga.& pupil. †Secundò principaliter let:& retractatur. Fallit tamẽ aliquãdo:vt in l.ſi mulier.§.ſi dos. quæritur:quid àddat ius canonicum ad iſtam auẽ.reſpondeo:qa 5 ff.quod me.cau.† Et etiam eſt hic alius caſus fallentiæ:quia cum debes ſcire & conſiderare quatuor tempora.primo tps.l.veteris. iuramentum contineat religionem, maior debet eſſe puritas & ſ.de legi.l.non dubium.cum ſi,& tunc iuramentũ nõ dabat ali libertas in eo:ideo magis vitiatur per metum.Sed de iure cano quod robur cõtractui.nam ſiue cõtractus eſſet nullus, non fie nico non debet dicto caſu propria authoritate venire contra:ſed bat validus propter iuramentũ:imò iuramentũ tanquam acceſ petere abſolutionẽ ab eõ , qui põt & debet eam concedere : ne ſoriũ erat nullũ:ſiue erat validus,& expugnabilis,non fiebat in iuramentum ſit iniquitatis vinculũ.Et de hoc no.per Inno.in c. expugnabilis eadem rõne.facit l. Iuriſgen.§.& generaliter.ff.de venerabilem.in fi.de elec.& in c.ad aures.quod met.cau . & per pac.& l.ſi quis inquilinos.§.fi.de lega.j.Superuenit iſta l.j.codi Archi.in c.ij.de pact.libr.vj.Si autem interueniſſet dolus aduer cis,quæ incipit ſibi dare robur eo caſu quo cõtractus erat vali ſarij:tunc iuramentum eſſet ipſo iure nullũ:quia deceptus nõ cõ dus,& poterat expugnari per reſti.in integ. ex priuilegio mino ſentit & ſic caret iuramẽtũ vno de ſubſtantialibus de qubus per ris ætatis.Quando autem erat nullus,etiam ex priuilegio mino 6 gl.in auẽ.quod eis.j.de nup.† In tex.ibi:[quærimoniã.]No.ſing. ris ætatis non reddebat ipſum validum ſecundùm opinio. Bul

¶ Doli capaces. Qui dicantur doli capaces.vide Car.in Cle. j.in v.q.de homi:domi.in c.j.in §.qa verò.de reg.lib.vj.

b ¶ Vſq; ad xiiij.ann. Adde gl.in verbo pꝛfectus'. in proœ. vj. Io.de Ana.in rub.de delic.pue.Bal.in rep. c.ſi pater.de teſta. libro vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Iuramentū non firmaret cōtractū. Adde Bal.in cōſ.ccccxj. incipiē. Super primo puncto.in ij.col.

b ¶Poſsint tolli vires iuramēti. Adde Bart. in l.oēs populi.in iij. q.principali.ff.de iuſtitia & iure.Bald.in l. pctū. ꝙ dotali in v,& xi. q.C. de col. Pe.de ancha.in repe. regulæ ea quæ.in iij. q.princi.de regu.iur. lib.vj.eundē in regula acceſſoriū.& in regula poſſeſſor. eo.ti. & lib.eūdē in c.j.ver. quid iudices in materia iuramēti.de cōſti.

c ¶In his quæ concernunt animā. Adde c. j.de noui ope. nū. Itē adde qđ vbi tractaē de ſalute aīarū, non eſt diſputandum de apicibus iuris. ſecūdum Archi.in c.ſcriptum eſt.vj.q.iij.

d ¶Papa poteſt. Adde gl. & Archi.in c.authoritatem.xv.q. vj. Cardi. in cle.j. de iureiuran.Spec.in ti.de leg.j.§.nunc oſtendēdum.ver.xxiij.

quæ erat vera tpe illius legis. Itē ſi poterat expugnari alia rōne quàm minoris ætatis, ſimiliter illa lex nihil inducebat: nec tollebat expugnationē:ſuperuenit iſta auc.& inducit hoc plus ꝙ etiam quādo contractus erat nullus ſi tamē ex priuilegio minoris ætatis reddaē validus ꝓpter iuramētū quod repræſentat eum maiorē & ſic facit ceſſare omnē prohibitionem quæ fiebat à iure cōmuni circa cōtractus minorū:vt locum habeat quādo non interuenit iuramentū: ſed qñ interuenit,licitum ſit contrahere cū minore qualitercunq;,ſicut cum maiore vt in gl.ſi.huius auc. Si verò cōtractus ſit nullus alia ratione quā ex priuilegio minoris ætatis vel poſsit expugnari ſimiliter alia rōne:tūc iſta auc. nihil inducebat:& ſic nō reddebaē validus,nec impugnabilis.Supuenit quartū ius canonicū quod diſponit vt tribus cō currentibus,ſcilicet ꝙ iuramentū poſsit ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ:qa eius obſeruantia nō inducit pactū in iurante, & ꝙ nō ſit cōtra bonos mores: nec ſit cōtra publicā vtilitatem,ꝙ tunc ſit ſeruandū:& reddat cōtractū validū: & tollat omnē expugnationē quæ poſſet fieri ex quacūq; cauſa de contractu valido:etiā ſi propter publicā vtilitatē ſecūdariò:vel propter fragilitatem ſexus muliebris eſſet præſtitū:vt in c.cū cō

9 tingat.de iureiu. †Sed qñ deficeret aliquod de illis tribus,nō valeret iuramētū ipſo iure: nec eſſet neceſſaria abſolutio fienda ab eo,ſi autem illa tria concurrāt,tūc validatur cōtractus:& efficitur inexpugnabilis:nec poteſt peti abſolutio: niſi eſſet prohibitus contractus odio creditoris,vel induceret pactum non in iurante:ſed in creditore cui iuratur: vt cum promitturitur vſuræ cum iuramento, vel ſi fiat contractus per metum tunc enim licet iuramentum valeat mero iure,& ſit ſeruandum, aliàs incideret in periurium:tamen poteſt peti abſolutio ab epiſcopo: ne ſit iniquitatis vinculum.vt ſ. dixi.propria verò authoritate non debet venire contra iuramentum:tunc tñ iuramentū non firmaret
a contractum. ‘ ideò mortuo iurante hæredes eius non tenerentur ſeruare:quia eſt perſonale ex parte iurantis, vt in c. veritatis. de iureiuran.Et hoc voluit Barto.in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſ ſori.in quarta ſpecie iuramenti.Sed quando non inducitur peccatum in creditore:quia nō eſt reprobatum in odium eius. tunc validat contractum: & ſic vires contractus tranſeunt ad hæredem:qui tenetur contractum ſeruare: & poteſt ad hoc compelli,ſi tamen non ſeruaret,non eſſet periurus:quia vires iuramenti quantum ad peccatum inducendum non tranſeunt ad hæredes,licet tranſeant quò ad vires contractus. Et hoc voluit Bart. not.in l.ſi.in penul.colū.ſ.de pac.& iſta dant tibi intellectum ad omnes infraſcationes quæ poſſent hic acciderere.Et iſtam materiam quatenus iuramentum habeat vires de iure canonico proſequitur Bart.no. in l.ſi qs pro eo.ff.de fideiuſ.Totus enim contractus quem ipſe ponit, cōcernit quatenus debeat intelligi iusto cano.quando iuramentum ab eo vires habet. †Tertò principaliter queritur quid ſi contractus poterat expugnari tam ex priuilegio minoris ætatis,q; etiam alia ratione & locū haberet etiā in maiore,pone exemplum ſi minor vēdidit rem immobilē ſine decreto,& fuit deceptus vltra dimidiam iuſti prætij: nam tanquā minor pōt dicere cōtractū nullum:& quia deceptus eſt vltra dimidiam: etiam ſi eſſet maior poſſet petere ipſum reſcindi beneficio l.ij.j.de reſcin. ven.iurauit ſimpliciter nō venire contrà:an expellatur ab vtraq; expugnatione?glo.ſi.huius auc.in fi. mouet dubiū & remittit ad notata in d.l.ij.Doct. cōmuniter dicūt ꝙ poſtquā erat minor,& iuramentū poteſt operari in expugnatione quā poterat facere quaſi minor,cū illa tantū operetur, & nō extēdaē ad aliā quā poterat facere vt maior et hoc videtur ſatis ꝓbari in tex.& gl.j.ſi ma.fac.l.j.in v.li. Tale enim iuramentū facit cēſeri ipſum fuiſſe maiorem,& his terminis contentum vltra nō progreditur:vt dixit gl.in ſimili in l. frater à fratre in ij. gloſ.mag.ff.de conditio.inde. Sed ſi eſſet factus à vero maiore, poſſet expugnari per d.l.ij. ergo & nunc poterit ad hoc ergo vt nō poſsit debet dici expreſsè ꝙ nō veniet cōtra rationē minoris ætatis,nec etiam alia quacunque ratione ex quo poſſet etiam vt
11 maior. †Sed quartò quæritur & vtiliter:an per ſtatuta terrarum
b poſsint tolli vires iuramēti,ᵇ & ānihilari.iſtud eñ quotidie videmus de facto.Breuiter aduerte:ſi q̄rić an poſsint tolli vires quæ cumulanē à iure ciuili:vt per l.j.codi.& per iſtā auc.& hic fateor de plano ꝙ ſic ex permiſsione iuris ci.de qua in l. oēs populi. ff. de iuſt.& iur.quæ vult ꝙ populi poſsint facere ſtatuta derogatoria iuri ci.infra ſuū territoriū:& quò ad ſuos ſubditos, & terrigenas. Et ſi quæriē an poſsint tollere vires iuramēti quæ cumulā tur à iure canonico:quod fun daē in iure diuino:& cōcernit peccatū,& habuit reſpectū ad ſaluādas animas.Bart.fuit in hac opi. ꝙ ſi ſtatu.dirigat ꝓhibitionē in perſonā: vt ſi dicat ꝙ nulla mulier,vel minor cōtrahat ſine tali ſolēnitat⁹ aliàs cōtractus nō valeat,ꝙ nō valebit:etiā ſi interueniat iuramētū:& ꝙ tale iuramētum ſit ipſo iure nullū:nec ſit neceſſaria abſolutio fienda ab eꝓ etiam de iure cano.& mouetur ipſe tali ratione:quia tunc faciēs contrauenit contra præceptum ſtatuti,ſeu prohibitionem:quod ſtatutum factū eſt à ſuperiore.i.à toto populo: qui eſt ſuperior cuiuslibet priuati:& ſic facit contra ius gentium:quod mādat vt ſuperioribus pareamus:vt in l.veluti.ff.de iuſt.& iu.& cōtra ius diuinū:quod mādat vt ſubditi obediant ſuperioribus: vt in epiſtola Petri.Subditi eſtote &c.& per conſequens peccat mortaliter:vnde non poteſt ſeruari iuramētum ſine interitu ſalutis ęternæ.i.ſine peccato.ergo etiam de iure canonico non eſt ſeruandum:vt in d.c.cùm contingat.& hoc ipſe ponit hic:& in d.l.ſi qs pro eo.in tertia ſpecie iuramenti.Si verò prohibitio non dirigaē in perſonam:ſed in ipſum contractum:puta ꝙ non valeat cōtractus minoris,vel mulieris ſine tali ſolennitate: tunc aut quærimus an poſsit auferre vires iuramenti de directo. ꝙ dicendum eſt ꝙ non.Vnde ſi ſtatutum diceret ꝙ etiā non valeat ſi interueniat iuramentū,quātum ad hoc nō valet ſtatu.ꝙ non poteſt tollere iuramentū, ꝙ eſt hodie de foro canonico & ſpirituali. non de foro ciui:vt in c.fi.de foro compe.lib.vj.& ſic habebit locum ſtatutum quādo non interuenerit iuramentū.aliàs non habet locū. imò valebit cōtractus nō obſtāte expreſſa ꝓhibitione & annullatiōe iuramenti:quia ſtatutū inducit peccatū,& ſicut per ius canonicū derogatum eſt legibus imperialibus annullantibus iuramentum:vt eſt l.non dubiū:ita & fortius derogatur ſtatutis terrarū:nam in his quæ cōcernunt animā⁸ vel peccatum,laici ſubſunt iuri canonico:ſicut & iuri diuino:vt no.in c.ij.de regu.iuris libro.vj.Sed ſi quæritur an ſtatutum poſsit tollere vires iuramēti per indirectum:eſt dicendum ꝙ ſic:vt ſi diceret ꝙ contractus celebrati per minorem vel mulierē ſine tali ſolēnitate cenſeātur ſimulati,vel dolo vel metu initi: tunc iuramentum non valeret. nec haberet vires etiam de iure canonico:quia ſi ita verè eſſet ꝙ contractus eſſet ſimulatus:& ſic non haberet conſenſum partiū etiam de iure canonico,per iuramentum non confirmaretur: vt no.in l.emptiōe.C.plus val.quod agi.qa careret ſubſtantialibus. de quibus per gl.in auc.quod eis.ſ.de nupt.Idē ſi verè eſſet celebratus per dolū vel metū:vt in c.j.de pac.lib.vj.tunc ergo authoritate iuris canonici tale iuramentum pōt ſperni. tanquam fuerit contractus verè ſimulatus,vel dolo initus: quia fictio ſtatuti idem operatur quod veritas.facit quòd no.in l.j.§.quòd ſenatus ff.ad ſille.& iſta ponit Bar.in l.omnes populi.de iuſt.& iu.in iij. q.principali.in qua tractat ſuper quibus poſsint fieri ſtatuta: dū poſtea inducit ea quæ dixerat ad q.de facto. in verſi.ecce aliam quæ.Bal.auc pluſ videē dicere tam in iſta auc. q̄ in cor.vñ ſumitur.ꝙ in l.nec patronis.j.de ope.li.& in multis alijs locis.ꝙ ſtatuta poſſunt tollere vires iuramenti etiam de directo,ſtatuendo ꝙ non valeat contractus,etiam ſi fuerit iuramento vallatus:qm̄ ſtatutum quod eſt lex quantum ad ſubditos ſtatuentiū, habet vim apoſtolici.i.Papæ,ſicut lex imperialis vbiq; vt dixit gl.in l.adi
d gere.§.quāuis.de iure pat.& ſicut apoſtolicus.i. Papa pōt ᵈ iuramentū tollere & annullare ex cauſa, ita & Imperator per l.ſuā: vt patet in iſta auc.in ver.[per vim autem.]maximè & ſimiliter ſtatuentes in ſuo territorio:quæ opi.licet de facto ſeruetur vbiq; falſa eſt per ea quę dixi ſ.ꝙ per ius canonicū ſunt leges correctę quæ annullāt iuramentū & iſta auc.in hoc nō ſeruaretur de iure canonico:inquantū annullat iuramentū factū per metum: quia nō eſt nullū ipſo iure:vt dixi ſuper tex.& illa gl.quam Bal. allegat in

gat in §.quāuis,habuit reſpectū ad ius ciuile.qđ etiam annullare poterat iuramentū,& annullabat:ſicut hodie pōt Papa. Sed hodie nō pōt annullare:quia in hoc Imperator ſubeſt Papæ: & leges imitātur canones.Similiter cōſideratiōes Bar.nō ſunt bonę. primò eñ dū dicit nō valere iuramentū qñ ꝓhibitio dirigitur in perſonā:hoc eſt expreſſe cōtra tex.in l.ij.ff.de reb.eo.vbi in ꝓſonam dirigiē tutoris & minoris:& tñ valet iuramentū etiā de iure ci.in iſta auc.& fortius de iure canonico,nec eſt bona ratio quòd tūc faciēs cōtra peccet mortaliter: qa hoc ꝓcederet: qñ ꝓhibitio vel p̄ceptū nō cōcerneret merū fauorē illius cui fit:ſed alterius, vel fauorē publicum.Sed quando fauorē illius tm̄, dicit potius cōſilium quā p̄ceptū.vt in l.ij.in fi.ff.man.Sed faciēs cōtra cōſilium.l.vel ſuperioris nō peccat:& ita pluries cōſului de facto: & vidi alios cōſulētes:& etiā do.Rapha.adhæret huic opi.dicēs ſe vidiſſe cōſilia contra Bar.etiā canoniſtarū.Similiter alia conſi
1 deratio an tollat per directū,vel indirectū:nō eſt bona:qa ſi non pōt directò,nō pōt per indirectū:vt in c.cum quid vna.de regu. iur.lib.vj.& in l.ſcire oportet.de tu.& cura.da.ab his. ſic ergo de iure concludendū eſt ſtatuta nullo modo poſſe tollere vires iuramēti:quas habes à iure canonico. dūmodo cōcurrant illa tria:
2 de quibus ſuprà dixi. †Vltimò quæritur an ſit neceſſe qñ minor iurat vel mulier de nō veniēdo contra,ꝙ certiorentur de modis per quos pñt venire cōtra.Dy.cōſuluit ꝙ ſic.aliàs dixit iuramētum nō valere:ſic nec valeret renūtiatio iuris,quod quis ignorat ſibi cōpetere:vt in l.qui cum tutoribus.ff.de trāſa.& idem tenet Cy.in l.ij.de reſcin.ven.Bar.tenet cōtrariū tñ rōnes ſuæ nō ſunt multū vrgentes:ego aliqñ tenui cōtra eū per Dyn.poſtea reperi Archi.& Io.An.in c.ij.de pac.lib.vj.qui tenēt expreſsè idem qđ Bar.dicūt eñ quod licet ſimplex renūtiatio nō teneat niſi fuerit quis certificatus de iure cui renūtiat:tñ iuramētū bene tenet: qa nō tollit ius expugnādi virtute renūtiationis tacitè vel expreſsè qa ſi hoc eſſet nō poſſet præſtari à minore:qui nō pōt iuri ſuo renuntiare:& tñ contrariū eſt:vt in iſta auc.ſed tollit ius expugnādi ꝓpter religionē iuramenti.ne incurrat qs peccatū: & iſta ratio locū hēt etiā ſi nō ſit certioratus:ſiputet eñ ſibi quare nō fecit certiorari:& quare iurabat antequā certioraret:debebat enim ſcire vires iuramēti:& neſciēdo peccat contra ius naturale: & ſic ſibi nō ſubuenitur.Cętera vide hic per Doc.& in cor.vnde ſumitur Nam in iſtis paucis quæ dixi conſiſtit tota vtilitas huius tractatus. Multa enim & infinita dicunt Canoniſtæ circa materiam iuramenti,maximè Moderni in d.c.cum contingat.ad quæ poterit aptari addi.per illa pauca quæ dixi.

Si aduerſus uenditionem pignorum. *Rubrica*

1 ☞ *Pignus quotuplex ſit?*

Titulus præcedens loquitur quādo minor petit reſtit. aduerſus rei ſuę vēditionē factā per ſe,vel per alium eius nomine.Sed iſte tit.quādo fuit facta per aliū ratiōe iuris quod habebat in illa re:puta pignoris:& ſic nomine ipſius vēdētis.† & debes ſcire ad
1 euidentiā quod triplex eſt pignus.ſ.conuentionale,qñ ipſe debitor obligat rem creditori.Item p̄torių qñ creditor in cōtumaciam debitoris ſe nō defendentis,mittitur in poſſeſsionē bonorum ſuorum ex primo decreto.Nam iſta miſsio pignoris vocaē & dicitur prætorium,quia fit authoritate edicti prætoris.de quo in ti.quib.ex cau.in poſ.ea.& poſtea vendiē ex ſecundo decreto debitore latitante:vt in tit.de bo.autho.iu.poſ.Item eſt pignus iudiciale,ꝙ capiē poſt ſniam condēnatoriā,quæ trāſiuit in rem iudicatā pro exec.ipſius:vt in l.à diuo pio.§.ſi pignora.ff.de re iud. & j.ſi in cau.iud.in rubro & nigro: & in oībus iſtis pignoribus pōt loqui iſte tit.An minor facta venditione pignoris per creditorem,poſsit eam reſcindere per reſti.in inte.& dubiū erat, quia iſte actus non eſt geſtus per eum,ſed per alium maiorem,& iure ſuo:ſed edictū prætoris de mino.cōcedens reſti.loquit de geſtis per ipſum minorem:vel cum ipſo, ſeu cum eius adminiſtratore legitimo,vnde non videbatur reſtituendus.tamen reſtituitur ſe cundùm ea quæ dicam in l.j.& ij.& aliquando non reſtituitur: vt patet in d.l.ij.

2 ☞ *In pignore conuentionali uenditio per creditorem minoris ſit reſti.etiam pro modico damno:licet non pro minimo,etiam ſi non interuenerit fraus: & quid in alijs contractibus.*

LEX I.

a ¶Differentiam inter pignus p̄torių. Adde Pau.de Caſt.in l.j.ff. de pign.act.& Abb. in c.cum aliquibus, de re iudi.

b ¶Ignorauit rem eſſe emphyteuticam. Ad de doct.in c.potuit de loca.& Iaſon diſ fuſe in l.ij.C. de iure emphy.

Etiam. †Minor aduerſus vēditionem pig. p̄torij reſtituit ſi patitur magnū detrimētū,vel īmoderatè læſus eſt: aliàs ſecus. h.d. Adde vel ſi fraudem participauit creditor cū emptore: & tūc etiā pro paruo dāno reſtituit:licet nō ꝓ minimo:vt glo.per l.ij.j.de p̄d.mi.& eſt ſpāle,ꝓpter authoritatē iudicis quæ interuenit in tali pignore & vēditione vt nō deē reſtō:niſi in dictis duobus caſibus & eadē ratio in pignore iudiciali:ſed in cōuētionali † vbi nō interuenit authoritas
2 iudicis in pignore reſtituēdo:fit reſtitutio etiā pro modico dāno licet nō ꝓ minimo:licet etiā nō interuenerit fraus:& iſte eſt intellectus gloſſarū,quē ſequuntur Bart.& Bald.& Ia.ſed Pet.quem
a ſequit Cy.dicit nō eſſe fiēdā differētiā inter pignus prętorių * & iudiciale ex vna parte:& cōuentionale ex altera, qa in nullo ex iſtis pignoribus reſtituit minor aduerſus vēdi.eius: niſi pro magno dāno,& pignus cōſilio:licet aduerſus venditionē factā per ſe:& aduerſus alios cōtractus reſtituaē etiā pro modico damno: & etiā ſi nō interuenit fraudis cōſilių:ſed re ipſa:& ratio diuerſitatis eſt:vt minores reperiant creditores in eorum negotijs agendis:quia ſi fieret reſtō pro modico damno, veriſimilè eſt ꝙ non reperiret creditorem cum ſibi expediret.arg.in l.& ſi ſine.§. Idē faciunt.ff.de min.& iſtam opi.ſequitur d.Raph.eſt ſatis pulchra & mihi placet:licet cōmuniter teneaē p̄cedens: & iſta lex debet intelligi eo caſu quo pignus incœpit à minore,vel ſi incœpit à maiore cui minor ſucceſſerat,& fuit poſtea aliquid geſtū cum minore, aliàs nullo modo fieret reſtitutio in pignore prætorio, vel conuentionali: ſed ageretur contra creditorem, vel contra adminiſtratorem:vt j.l.proxi.niſi in ſubſidium eis exiſtentibus non ſoluendo:quia etiam maiori ſuccurreretur aduerſus empto rem:vt j.ſi vendi.pig.agatur.l.j.dummodo emptor non fuerit in mala fide:vt ibi patet.

3 ☞ *Hæres emphyteutæ ſi ignorauit rem eſſe emphyteuticā: & ideo non ſoluit canonē intra tempus,& ſic res incidit in commiſſum:qualiter poſſit reſtitui ex clauſula generali ſi qua mihi iuſta cauſa &c.& nu.x.*

4 *An minor reſtituatur aduerſus uenditionem rei ſuæ,factam à creditore iure creditoris & poſsit rem ab emptore auocare.*

LEX II.

Rem quam. †Minor aduerſus vēditionem pignoris (quæ habuit originē à maiore cui ipſe ſucceſsit) non reſtituitur ſi nihil geſtum fuit cum eo:ſed contra creditorē,vel eius adminiſtratorem ſibi ſuccurritur,ſi non fuerint in dolo,vel in culpa.hoc.d. Supple ꝙ in ſubſidium illis repertis nō ſoluēdo reſtitueret, etiā aduerſus ven. quia etiam maiori ſuccurreretur,ſi emptor fuit in malafide:vt in l.j.ſi ven.pig.aga.In tex.ibi:[diſtraxit,]dic.ſ.ex
1 pacto facto cū pre veſtro,ꝙ niſi reſtituaē pecunia ītra certū tps poſsit creditor vendere:ſi pecunia non fuit ſoluta. Vnde creditor vendidit poſt mortē patris vobis non reqſitis:qa nec reqrere tenebaē.vñ nihil fuit geſtū vobiſcū.Sed ſi tale pactū nō interueniſſet,tūc dictus creditor nō poterat vēdere niſi vobis hęredibus debitoris ter reqſitis ꝙ ſoluatis ſibi pecuniā:vt l.ſi conuenerit.ff. de pig.act.Si ergo reqſiti nō ſoluiſtis:tūc qa vēditio fit,ꝓpter morā veſtrā,& vobiſcū fuit hoc negotiū geſtū:licet pignus incœperit à maiore.poſſetis reſtitui aduerſus vēditionē etiā ꝓ paruo dāno,licet nō ꝓ minimo,ſi pignus erat cōuētionale.vel ꝓ magno, ſi erat p̄torių:vel tenēdo opi.Pe.nō niſi ꝓ magno:& ita intelligit gl.iſtā legē:& ita limitat in l.ſi cū militaribus.j.de teſt.mil.Qñ autē nihil fuit geſtū cū minore ceſſat æqtas: & nullo mō fit reſtō, vt in l.Emilius.ff.de mi.qđ eſt verū ex edicto de min.ſed ex edicto g.ex cau.ma.& ex clauſula gñali ſi qua mihi iuſta cā.de qua in l.j.in fi.e.ti.bñ poſſent iſti minores reſtitui,ēt qñcūq; cū eis nihil fuiſſet geſtū. ſi ignorauerūt pignus fuiſſe datū cū tali pacto,
2 q̄d qđ hē in l.cū filius.§.in hac.ff.de ver.obli.per Dyn.† & eadē
b rōne ſi hæres emphyteutæ ignorauit rem eſſe emphyteuticam,ᵇ & ideo nō ſoluit canonē intra tps: & ſic res incidit in cōmiſſum pōt reſtitui ex dicta clauſula,etiā ſi ſit maior ꝓpter iuſtā ignorātiā.Sed ſi ſciuit,& erat minor,an ex priuilegio ętatis poſsit reſtitui? dubiū:qa negotiū fuit inchoatū cū maiore,& nihil geſtū fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

cũ eo quia tempus præfixum à iure interpellabat. In cõtrarium videtur q̃ illud tempus nõ currat hodie minori j. in quib. cau. in integ. resti. nõ est necess. l. fi. Dic vt l. si ex causa. §. si in cõmissum. ff. de mino. †Ex prędictis recollige distinctionẽ bimembrẽ. quã facit glo. cũ quærit an minor restituatur aduersus venditionem rei suæ factã à creditore iure creditoris, & posit rem ab emptore auocare dic q̃ aut pignus incepit ab ipso minore:& tunc distinguit inter prætoriũ & iudiciale ex vna parte & conuentionale ex altera: vt in prin. gl. vsq; ibi. [finaute à prædecessore:] & istam partem cõmuniter tenẽt doct. licet Pe. dicat nõ esse fiendã talem distinctionẽ sed indistinctè quodcũq; pignus sit, non dat restitutio, nisi pro enormi damno, vel fraudis consilio: vt minores facilius reperiãt creditores:& dicit Cy. q̃ ista opi. est ipsa veritas. Quando aũt incepit à maiore. Glo. recitat quatuor opi. sed reiectis tribus primis tene vltimã, quæ fuit Azo. q̃ tunc nullo modo restituit minor aduersus talẽ venditionẽ, quod tamen limita tribus modis: quod patet ex his quæ s. dixi. Prima limitatio est qñ aliquid fuisset gestũ cũ minore: qa restituere t per gl. q̃ est in l. si militaribus. j. de testa. mili. Secũda est qñ nollet restitui tãquã minor sed tanquã maior, ppter iustã ignorãtiã: qa tũc posset etiã si cũ eo nihil fuisset gestũ per not. in l. si filius, §. in hac ff. de verb. obl. Tertia limitatio est, qñ creditor vel administrator non esset soluendo, & emptor participasset ei fraudẽ: quia tũc in subsidium restitueretur aduersus emptorẽ per l. j. j. si ven. pign. aga. extra istos casus habet locum ista lex & l. Emilius. vt nullo modo restitutio concedatur ad rescindendam venditionem.

Si aduersus donationem &c. Rubrica.

Sponsalitia largitas non fit nisi in rebus mobilibus.
In actu gesto per minorem, si tutor uel curator est præsens, absque eo quod loquatur (dummodo intelligant quod agitur) an hoc ipso uideantur authoritatem præstare.

LEX I.

SI quæ. †Minor nõ restituitur aduersus donationem factam sponsæ ante nuptias, dũ modo sit moderata. h. d. Et ratio est, quia videtur vsus iure communi, cum fecit illud quod communiter omnes faciunt ergo &c. vt s. de in integ. rest. l. fi. In tex. ibi. [congruenti &c.] dic & sic loquitur de sponsalitia largitate quam facit sponsus sponsæ de futuro, quia contractis sponsalibus mittit sibi munera consueta:& statim efficiũtur pleno iure ipsius sponsę: nec indiget talis donatio confirma. quia facta est ante contractum matrimonium:& sic non ob. tit. de don. inter vi. & vxo. nec ista donatio reuertitur postea ad virum sol. ma. Sed pertinet ad mulierem, vel eius hæredes: ideo debet esse moderata, aliàs videretur læsus:& posset restitui: non autem loquitur de dona. propter nup. quæ fit in recompensationem dotis. & sol. mat. reuertitur ad virum, sicut dos ad mulierem: nam ila quantũcũq; magna sit, non dicitur maritus lædi ex ea: non indiget insinuatione: vt in glo. quæ incipit [hodie:] & potest fieri etiam in rebus immobilibus: dum tamẽ (si erat minor) interniat authoritas curatoris. vt in l. lex quæ tutores. j. de admi. tut. & ibi no. & etiam decretum iudicis. vt in. l. prædia. j. de præd. mi. † Sed sponsalitia largitas non fit nisi in rebus mobilibus & tunc non est necessarium decretum iudicis: in immobilibus autem non fit quia esset necessarium iudicis decretum:& hic nõ subesset iusta causa, propter quã deberet interponi: cum illa donatio non redeat ad maritum secundũ Iac. But. † In text. ibi. [etiam curatore præsente.] innuit iste text. q̃ sufficiat præsentia tutoris vel curatoris in actu gesto per minorem, absq; eo q̃ loquantur dummodo intelligant quod agitur:& hoc ipso videantur authoritatem præstare:& hoc quidam dixerunt. Sed contrarium tenet glos. in l. etiam. ff. de aut. tu. q̃ imò requiratur quòd loquãtur. Et de hoc etiam in l. vbi non voce. de reg. iur.

Postquam donaui tibi rem, & dominium in re transtuli: no possum illam rem alteri donare in præiudicium tui, nec tibi dominium auferre, uel donationem reuocare.
Donatio facta à minore de re immobili cum decreto iudicis, an ualeat?
Maior si consentiat alteri maiori, rem ipsius consentientis uendenti, an per dat ipse consentiens dominium?
Actus quando est nullus, restitutio in integrum non est necessaria.
Adultus, an possit donare res suas mobiles?

LEX II.

SI in te ac. †Minor consentiens rem ipsius minoris donari alteri sine decreto iudicis, præiudicium sibi non parat: sed si mobilẽ, parat: sed restituiẽ. h. d. In tex. ibi. [abstulit.] †Not. ergo q̃ postquã donaui tibi rem, & dñiũ in te trãstuli, nõ possum illã rẽ alteri donare in p̃iudiciũ tui: nec tibi dñiũ auferre, vel donationẽ reuocare. †In tex. ibi: [ppter senatusc̃ consulti authoritatẽ:] dic q̃ requiritur decretũ iudicis in alienatiõe rei imobilis ipsius minoris: qđ hoc nõ interuenit, sic ergo nõ põt alienare rem suã, sine certa solẽnitate: sic ergo innuit hic q̃ si in hoc cõsensu interuenisset iudicis decretũ, valeret alienatio. Sed in cõtrariũ vr̃ tex. j. si ma. fa. ra. l. ij. & l. fi. ver. cũ aũt. vbi dicit q̃ donatio facta à minore de re immobili, etiã cũ decreto iudicis: ipso iure nõ valet. Nam nõ sufficit decretũ iudicis: nisi etiã subsit iusta causa ærisalieni exoluendi: vt in l. magis puto. §. pe. & l. si præses. de reb. corũ. ergo debet hic sumi ar. à cõtrario sensu: postquã reperit contrarium in iure: vt no. in l. cõueticulã. §. de epis. & cle. † Colligit etiã hic arg. q̃ si maior cõsentiat alteri maiori vẽdenti rem ipsius cõsentiẽtis, perdat ipse cõsentiens dñium: nõ ergo videt cõsentire vt pretiũ habeat: sed animo donãdi: vide quod not. Bar. in l. dotẽ. ff. so. matri. Quid si cõsentio tibi vendenti rem meã? dic vt in l. si fundũ per fideicõ. de leg. j. †In tex. ibi: [nec auxilium] Not. q̃ qñ actus est nullus, resti. in integ. nõ est necess. in l. in causæ. in prin. ff. de min. Poterat aũt hic esse ratio dubitãdi ex duplici capi. primò, qa iste donãs erat pater:& inter patrẽ & filiũ præsumit animus donãdi de leui:& quia ipse donauerat istis filijs. Vnde in recõpẽsatione primæ donatiõis videbat q̃ iste donatarius posset cõsentire patri rem illã alteri donãti. per l. si verò nõ remunerãdi. §. inde Papi. ff. man. Sed hic patet contrarium. †In text. ibi: [in alijs verò rebus.] subaudi immobi. Sic ergo non: q̃ minor põt donare res suas mobiles: & valet donatio, sicut potest hic consentire alteri q̃ eas donet. Quod puto verum, si non habet curatorem: sed si ipsum habet: tunc requiritur authoritas: & hic nõ subest iusta causa interponendi authoritatem: quia donare est perdere. Et ideo non valeret donatio: siue interueniret authoritas: siue non: quia perperam interposita esset:& hoc probatur. ff. de cura. furi. l. ab agnato.

Si aduersus libertatem &c. Rubrica.

Sententia diffinitiua potest dici decretum.
Iudex qui restituit minorem aduersus sententiam, non decidit litem quæ uertebatur inter minorem & eius aduersarium, sed eam restaurat.
An tunc partes habeat necesse inchoare nouum iudicium, uel prosequi ueterem instantiam & actas?
Aliud est pronuntiare quem liberum, & aliud est pronuntiare quem liberandum.
Aliud est pronuntiare quem deportatum, aliud quem deportandum.
Aliud est absoluere, aliud pronuntiare absoluendum.
Licet ex forma statuti iudex in ultimo mense sui officij non posit aliquem absoluere ab inquisitione uel accusatione, poterit tamen pronuntiare absoluendum: & an tenebit talis absolutio?
Si consultor cui commissa est causa consulenda per iudicem, consulat talem fore condemnandum, uel absoluendum: & iudex postea uiso consilio dicat pronuntio in omnibus & per omnia secundum formam consilij: an uideatur condemnasse, uel absoluisse?

LEX I.

SI post. †Aduersus sententiam qua pronuntiat minorem teneri ad libertatem dandam, potest restitui: si per eam lædatur: sed postquam libertatem dedit, licet indebitè, non restituitur ad ipsam retractandam: sed contra tutorem vel curatorem ei succurritur, si fuerũt in dolo, vel in culpa. h. d. in effectu ista l. In text. ibi [post decretũ.] dic vel sniam diffinitiuã vt j. patet in ver. [pnũtiauit.] †& sic no. qđ diffinitiua snia põt dici decretũ. In tex. ibi. [deberi pnũtiauit.] dic & malè: qa ille seruus non debet manumitti. nisi cõditione impleta: qa ita fuerat sibi relicta libertas, si tibi hæredi daret x. & ille nõ dederat:& sic non debebatur sibi libertas, & iudex prountiauit contrarium. Per quod videtur remisisse conditionem: vt debeat purè: quia non dicitur deberi quod sub conditione debetur. cum interim nulla sit nata obligatio: nec etiã illud cui põt obstare exceptio dicit deberi. facit l. eum qui. §. si mulier. ff. de iureiu. per quem patet q̃ illud verbum deberi: intelligitur cũ effectu:& sic nulla obstãte exceptiõe. †Itẽ in tex. ibi. [litis instaurationẽ admittit.] No. q̃ iudex q̃ restituit minorẽ aduersus sententiam

suiam, nõ decidit litẽ quæ vertebat inter minorẽ & eius aduersariũ. sed eã restaurat qa rescindit sniam:& ipsi redeũt ad litẽ quę erat sopita p snĩam. & in hoc differt à iudice appellatiõis, q̃ decidit negotiũ principale. Nã p solã interpositionẽ appellatiõis snia erat iã rescissa. vñ nõ est opus q̃ iudex appellationis eã amplius rescindat. debet ergo pnũtiare sup negotio principali. aliàs nihil faceret. se per implorationẽ restõnis in integrũ suia adhuc rescissa nõ est. vnde satisfacit iudex si eã rescindat: & super negotio principali reponat partes in primo statu:& hoc est vtile: qa fuit implorata restitutio corã superiore, q̃ nõ erat iudex ordinarius in causa. ideo remittunt partes ad ordinariũ iudicẽ, vt iterũ recognoscat, & sententiet inter eas, qđ nõ debet facere iudex appel. & sic resti. in integ. nõ deuoluit negotiũ principale ad superiorẽ: le- 4 cus in appellatione. quod tene mẽti. & hoc tangit hic Cy. † Ancaũt habeãt necesse partes inchoare nouũ iudiciũ, vel pſequi vetere instãtiã, & acta: tetigi. §. si aduer. rẽ iud. l. j. & etiã Bar. ibi tangit ante fi. Pro declaratiõe gl. quæ incipit. [per in integ. restit.] Op. cõtra primũ dictũ q̃ ille minor nõ habet necesse petere restitutionẽ aduersus illã sniam, cũ p eã nõ sit læsus. nã dũ pnũtiauit libertatẽ deberi, & ipm teneri ad manumittẽdũ, licet nihil dixerit de cõditiõe, subintelligit illa cõditio. s. dũmõ prius ipleat cõditionẽ de dando x. prout colligitur ex ll. quas allegat glos. ff. de rescin. ven. l. pe. & si quis omit. cau. test. l. quia aũt. §. fi. Gl. respondet q̃ hoc debet intelligi qñ dixit expresè in snia q̃ debeatur libertas, absq; eo q̃ det x. aliàs p̃cederet cõtrariũ quod est diuinare: vnde Cy. secundũ Pet. dicit q̃ verba sententiæ nõ patiuntur in hac. l. talẽ cõditionẽ ineſſe. prountiauit enim libertatem deberi. quod non potest intelligi nisi purè: quia (vt supra dixi) qđ debetur sub conditione vel in diem, nõ p̃riè debet: ideo per hãc sniam omne obstaculũ videt remotũ. In ll. aũt cõtrarijs verba pterãt pati talẽ cõditionẽ ineſſe. Et pro hoc allego bonũ text. cum gl. quę ipsi nõ allegãt in d. l. eum qui. §. si mulier. ff. de iureiur. vbi de directo fit illa distinctio. facit. l. Mæuio. §. à me. de legat. ij. vel aliter secundũ alios, aut per illum minorẽ hæredẽ fuit opposita exce. q̃ nõ debeat libertas nisi cõditiõe ipleta, & hoc nõ obstãte iudex p̃nũtiauit libertatẽ deberi: tũc sine dubio vr̃ illã exceptionem repulisse per l. q̃ in diẽ. §. si rõnẽ. ff. de cõpẽ. & tũc esset lęsus aut illa exceptio nõ fuit opposita, & tũc redeas ad præcedẽtẽ diſtinctionẽ, tũc aut iudex fuit vsus talibus verbis quæ nõ pñt secum cõpati talẽ tacitã cõditionẽ, & idẽ: vt in hac l. aut poterãt pati, & tũc subintelligit cõditio, dũmõ prius cõditionẽ adimpleat per l. quãuis. & ad hoc bene facit. l. si duo. §. Marcellus. ff. de iure iur. vbi si iurauí temihi vẽdidisse rẽ, & sic habeo actionẽ sicut si fuisset p̃nuntiatũ, tñ subintelligit dũmodo pretiũ soluat. licet de ipso nulla sit facta mentio in snia vel iuramento. Debes aũt scire q̃ opposita exceptiõe iudex debebat reum absoluere, cũ ante conditionẽ nõ sit nata obligatio. l. qui hæredi. in fi. de condic. & demonst. iuncta l. bouem. §. quæ sub conditione. ff. de ædil. edic. sed exceptione non oppo. si constabat sibi vt iudici libertatẽ deberi, sub conditione, vel in diem, poterat pronunciare eam deberi adueniente die, vel condi. ar. l. quod si in diẽ. in prin. ff. de peti. hære. quod not. Barto. j. de excep. & per Bald. in. l. exceptionem. facit l. iiij. §. illud. ff. de fideicom. liber. Oppo. vltimò q̃ etiam aduersus sententiam (licet non sit secuta manumissio) non potsit restitui: vt j. eo. l. si. Sol. aduersus sententiam, qua pronuntiatur libertatẽ deberi in futurũ, potest restitui: vt hic: sed aduersus illam qua p̃nuntiat libertatẽ iam competere, vel competijsse, non põt restitui sicut nec contra manumissionem: vt in l. contraria. licet enim talis sententia non det libertatem: sed declaret iam datam: eiusdem tñ virtutis est cuius est ipsa manumissio, per quam datur libertas, † & hoc vult illa gloss. in fi. quæ semper allegatur q̃ 5 aliud est pronuntiare quem liberum, & ad aliud quem liberandum. Sic aliud p̃nuntiare quem deportantũ, aliud quem deportandum. Item aliud est absoluere aliud pronuntiare absoluendũ. [a] a tandũ. Item aliud est absoluere aliud pronuntiare absoluendũ. [a]
6 †Et per hoc dicunt doct. q̃ licet ex forma statuti iudex in vltimo mense sui officij non possit aliquem absoluere ab inquisitione, vel accusatione, poterit tamen p̃nuntiare absoluendum. Et istud pluries vidi de facto. Nec per hoc incidet in pœnam statuti. Et si snia transiuit in rem iudicatam, successor eius tenebitur absoluere. Vel fortè dicendum est q̃ illud videat factũ in fraudem statuti, & sic illa p̃nũtiatio non sit seruanda: sed habeat successor videre an veniat absoluẽdus, vel cõdẽnandus. & hoc plus placet. Ideo & iudex nõ incidit in pœnam statuti cum sua pronuntiatio nõ sortiat effectum. † Item inducit q̃ si consultor cui cõmissa est cã cõsulenda per iudicẽ, consulat talem fore condẽnandũ, vel absoluendũ: & iudex postea viso cõsilio dicat p̃nuntio in omnibus & per omnia secundũ formã consilij: q̃ ille nõ videat cõdẽnatus, vel absolutus: cũ cõsultor nec absoluat nec condẽnet per verba sua: sed declaret cõdẽnandũ vel absoluendũ per iudicẽ. Non debet ergo iudex ita loqui: sed debet dicere cõdẽno vel absoluo, qa cõsultor fuit locutus per verba futuri tpis: cũ p præsentia loqui nõ posit qa nõ p̃tinebat ad eũ cõdẽnatio vel absolutio: sed iudex ad quẽ pertinet, debebat loqui per verba præsentia. Sed Io. An. in addi. Spe. in tit. de excep. & repli. §. viso. videt tenere talem pronũtiationem iudicis non valere: cum debeat continere condemnatio nem vel absolutionem, & non contineat. ar. j. de senten. l. cum iudex. Tu dic secundũ Iac. de Are. q̃ imò valet, & quod iudex videtur fecisse illud quod consultor dixit ipsum debere facere: videlicet q̃ condemnauerit vel absoluerit:& sic dicta sententia saltem æquipollenter continet condemnationem, vel absolutionẽ. Quod etiam tenuit quidam vocatus Ioan. Facioli de Pisis antiquus doct. & etiam Bar. consuluit vt res potius valeat quàm pereat. facit l. fundus. ff. de rescin. ven.

[a] Absoluendũ. Adde circa hoc Bart. & ibi con. in l. fundus. ver. vltimo. ff. de rescin. ven. Lu. Ro. in ru. de arbitri. Alex. late in l. j. §. si qs ita. col. iij. in fin. ff. de ver. obl. Ang. in cõs. cccix. Et an talis snia dicat cõdõnalis. p eundẽ Pau. de Ca. in suo cõs. xv. Icip. p clariori. Fran. Da.

Synodus quid sit?

LEX II.

ET si minor. †Dolus manumissi nõ reddit dationẽ libertatis nullã: sed facit cõtra ipsum cõpetere actionẽ ad interesse:& ætas manumittẽtis nõ facit vt det restitutio aduersus libertatẽ iã datã. h. d. Ad euidẽtiã debetis scire. † In tex. ibi. [in cõcilio.] gl. exponit. i. cã cognita: qa tũc ibi fit cõgregatio, & inde traxit nomen cõciliũ prælatorũ:& illud est vocabulũ latinũ. & dicit etiã synodus & hoc est græcũ. & ita dicit decretũ. dist. xvij. vel xviij. Minor em xx. ann. per l. eleſcentiam non poterat manumittere seruum suum, nisi coram iudice, & causa cognita:& tunc diceba tur facta in concilio, & vindicta illa manumissio. ff. de ma. vin. in rubro & nigro. & quid sit vindicta ibi no.

Iudex qui cognouit de causa ciuili, potest incidenter reperto crimine circa contingentia causæ ex officio suo & extra ordinem delinquentem punire?
Iudex maleficiorum, potest incidenter de causa ciuili cognoscere.

LEX III.

QVos retrahi. †Libertas non legitimè data: potest à minore retractari. quatenus de facto processit. secus si legitimè data est. h. d. Defectus ergo solennitatis reddit actum nullum, sed si nõ deficit solennitas: licet ex actu minor lædatur, qa valet actus nõ facit fauor ætatis ipsum rescindi: quia maior fauor est libertatis, quã minoris ætatis: & bene patet hic illud quod hic dicit glo. in l. j. §. si aduer. ven. in gl. fi. quod fortius est ius cõmune quàm priuilegiũ. qñ em deficit solẽnitas: ius cõmune est in omnibus q̃ actus sit nullus, sed qñ actus est validus, q̃ debet rescindi, hoc 2 nõ est in priuilegio ætatis, vel absentiæ. † Allegat etiam tex. in fi. q̃ iudex qui cognouit de causa ciuili, potest incidenter reperto crimine circa contingentia causæ ex officio suo, & extra ordinẽ delinquẽtem punire. facit l. nullum. j. de testi. † Sic econtrà iudex 3 maleficiorum potest incidenter de causa ciuili cognoscere: nam si condemnat furem ad furcas, potest etiam ipsum condemnare ad restitutionem rei subtractæ. facit. l. quod euitandi. j. de condi. ob tur. cau. & l. interdum. §. qui furẽ. & ibi no. per Bar. ff. de furt. & per Cyn. in l. quoniam multa facinora. in fi. j. ad l. Iuliam. de vi publi. & per Inno. in c. cum oporteat. de accu.

LEX IIII.

IN iudicio. †Aduersus sententiam qua pronũtiatum est quem esse liberum, non potest minor restitui. sicut nec aduersus dationẽ libertatis. h. d. dic vt in l. j. §. eodẽ. etiam hic est casus q̃ fortius est ius commune appellationis, quàm priuilegium speciale restitutionis in integ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si aduersus transact.uel diuisi. in integrum mi.re.uelit. Rubrica.

3 ¶Quia actio. Adde Bal.in l. si conuenerit. Ja.ñ.i secundo notabi li.ff.de pig.act.Ang. in auf. de non alie.§. hoc ergo.ỹ.no. Bar. & ibi Doc.in l.à Diuo pio §. in venditio ne.ff.de re iudi.Alex. de Imo.i cõs. xxvij. & in consil. xlix. in iij.volu.Franc. Cur.

☞ *Actio quando reputetur mobilis,uel immobilis?*
2 *Restituto minore qui erat reus, restituitur aduersarius eius ad pristinam actionem, & quando aduersarius non restituatur?*
3 *Restituto minore in iudicio, ad probandum aduersus lapsum dilationis:an restituatur etiam aduersarius eius, ut etiam possit probare?*

LEX I.

1 CVm in integrum. †Si minor quia egerat & postea transegerat, restituatur aduersus transactionem, actio prima sibi restituitur.h.d.secũdũ primã lec. quod intellige.vt si erat per trãsactionẽ in totum sublata:ga liberauerat aduersariũ p acceptilationẽ, restituit sibi vtilis prætoria: q̃ prius erat directa & ciuilis & dicitur rescissoria.& durat anno.vt in l.in honorarijs.§.sed cũ rescissa.ff.de acti. & obli.licet prior directa esset perpetua. Si verò actio prima nõ erat ipso iure sublata,per restitutionẽ acquirit replicationẽ. vt in l.proxima.& sic poterit intentare primã directã: & sicut illa est perpetua,ita & replicatio est perpetua: quæ venit ad corroborationẽ ipsius & secũdũ illã lect.primã procedit glo.ij. quæ incipit ſdistingue.]tũc illa glo.cadit super hãc l.quia text.præsupponit q̃ valuerit trãsactio.& gl.op.q̃ nõ potuit valere sine decreto iudicis,si agebat minor de re immobili:vt in ti.de rebus eorũ. †Et soluit q̃ illud esset verũ si ageret de re immobili, etiam actione personali ad rem sibi debitã quia sicut ipsa res est immobilis ita & actio personalis cõpetẽs p ipsa,reputatur immobilis quę glo. semper allegatur sed si agebat de re mobili:tũc potuit transigere 2 sine decreto iudicis ga actio reputat mobilis,ꝓprie aũt loquendo actio cũ est ius incorporale,nõ põt dici mobilis, vel immobilis,sed facit tertiã speciẽ:vt in l.quã tuberonis.ff. de pecu. sed q̃n expedit ipsam æquiparari rei mobili vel immobili. & cũ quærit an possit alienari sine decreto:tũc seruanda est distinctio ipsius 3 glo.& de hoc vide p Bar.& Dy.in l.nõ potest.ff.de auf.tut. †secundũ aliã lect.dicit q̃ restituto minore qui erat reus,restituitur aduersarius eius ad actionem pristinã.h.d.quod intellige eodem modo quo suprà dixi & hoc probat in l.seq.quæ venit ad declarationẽ istius lect.& in hoc ista l.differt ab illa: & tũc formatur vnũ cõtrariũ in j.glo.quæ respicit illã lec. in l.cũ minor.ff. de mino.Solue ergo illud cõtrariũ de l.cũ minor. q̃ hic aduersarius q trãsegerat cũ pupilla perdiderat actionẽ per transactionẽ, aduersus quã pupilla fuit restituta quia restitutio in integrũ debet oĩa reponere in eodẽ statu l.q̃ si minor §.restitutio.ff.de mino.sed in l.contraria perdiderat propter aliud quod non erat connexum trãsactioni aliàs esset idẽ quod in præcedẽti l.etiã ff.e.item intelige hãc l.quãdo aduersarius istius minoris nõ fuit in dolo, aliàs restituto minore nõ restitueretur aduersarius eius.vt ff. de solu. l.qui res post prin.in ver.huic applicatũ & l.si Titius. de fideiuſ. 4 & no.per Cyn.in l.vnica.j.de repu.quæ fiũt in iudicio.† an autẽ restituto minore in iudicio ad probandũ aduersus lapsum dilationis,restituatur etiam aduersarius eius,vt etiã probare possit? vide Barto.in l.j.§.nuntiatio circa fi.ff.de no.ope.nuntia.

2 ☞ *Restituto minore aduersus transactionem,an aduersarius eius qui est actor, redibit ad primam instantiam,& si prima actio quæ erat directa ciuilis, est extincta an utilis prætoria quæ loco illius ei restituitur,erit eadem cum prima?*

LEX II.

1 IEx persona. †Restituto minore aduersus transactionẽ, aduersarius eius põt redire ad actionẽ primã,si non erat ipso iure extincta,& aduersus exceptionem transactionis habet minor replicationem sed si erat extincta,restituitur sibi vtilis prætoria quæ prius erat directa ciuilis.h.d. † Sed quæritur vtrũ actor 2 redibit ad primam instantiam? Respõdeo si actio fuit ipso iure perempta,similiter & instantia quæ super ea fundabatur,non redibit ad eam:sed nouam inchoabit super noua actione instituta & ita intelligitur tex.dũ dicit[ex instauratione negotij.] & quia lis de nouo reintegratur.Sed si non erat perempta,quia liberasti minorem per pactum: tunc si durabat tempus primæ instantiæ poterit ab eo redire in eo statu in quo erat cum fuit transactum alàs inchoabitur noua vt dixi in simili in l.si diuersas.§.de transſ.

Item an istis vtilis quæ restituitur,erit eadem cum prima. Pet. dicit hic quod sic:& q̃ resuscitatur prima miraculosè sicut Lazarus.Breuiter hoc est falsum:quoniã illa vtilis datur ex edicto prætoris:& sic est prætoria & annalis.prima non poterit esse directa & perpetua:sed quãdo resuscitatur de iure ciuili, bene posset dici,id quod dixit Pet.per l.deferre.§.fi.cum l.seq.ff.de iure fiſci.Item prima erat natiua:quia oriebatur.ex præexistente materia:vt in l.Iurisgentium.§.& ideo puto.ff.de pact.illa verò vtilis est datiua:vt patet in ver.[tributa.] & datur ab electo prætoris: si autem actio prima non fuisset extincta ipso iure,tunc ista quanunc agit esset eadem cum prima:& ita intelligo tex.l.præcedẽtis.cum dicit actionibus quas prídem habuisti,vteris.qui tex. videtur probare opinio.Pe.Sed intellige vt dixi:& tunc non facit pro Petro.

Si aduersus solu.à debi.uel à se factam &c. Rub.

2 ☞ *Cautela pro matre quæ administrauit tutelam filij:& transiuit ad secunda uota: & sic priuatur tutela,ne perdat hæreditatem filij si postea decedat impubes?*
3 *Soluens minori uel eius tutori seu curatori,quando consequatur plenissimam liberationem:ut sic minor non restituatur contra eum?*

LEX I.

1 EXemplo. Lex prima huius tit.loquitur quãdo minor restituitur aduersus solutionẽ factam sibi,vel suo curatori.Lex autem secunda ecõuerso.quando restituitur aduersus solutionem factã à se minore alteri.& h.d.l.j.& l.ij.† Debitor minoris soluẽdo curatori suo,liberatur ipso iure à minore.& si pecunia soluta non fit salua minori,põt minor restitui cõtra soluentẽ: vt iterum soluat tanquam non fuerit liberatus.h.d. Quod intellige si fuit perdita facilitate ipsius minoris.secus in casu fortuito, & hoc vult glosſ. singu.quæ ita intelligit hanc l.in l.verũ.§.sciendum.ff.de mino. quam Barto.dicit esse notandam.& ita limita secundum mem2 brum distinctionis glo.Cætera dic vt in ea.quia clara est. †Et dicit Bald.per hanc l.quòd quando mater quæ administrauit tutelam filij,transiuit ad secunda vota.& sic priuatur tutela: & ne perdat hæreditatem filij si decederet impubes, reddat rationem administrationis,& reliqua tutori nouiter dato ad postulationẽ matris.vt in auf.matri & auiæ.j.quando mu.tutelæ offi.fun.po☞ test debet esse cauta vt adhibeat iudicis authoritatem . ne si pecunia postea perdatur:pupillus restituatur contra ipsam, vt iterum soluat:vt in hac l.quam restitutionem tollit iudicis authoritas:vt in glo.& ista l.est periculosa debitoribus minoris soluentibus,& videtur contra omnem æquitatem bene considerando, q̃ postquã soluerunt legitimo administratori,vel cum illius authoritate,& sic sunt liberati ipso iure à ciuili & naturali obligatione:q̃ postea pecunia perdi debeat ad damnum suum, quia quod legitimè factum est,ex superuenienti causa non debet retractari:sed postquam lex dat remedium vt expectet iussum iu3 dicis,imputet sibi si sponte, non coactus soluit quia contemnit l.consilium. †Sed quid si perdatur culpa administratoris, sine aliqua facilitate vel culpa minoris adhuc videtur idem,vt cõpetat restitutio.licet etiam detur regressus cõtra illũ qui fuit in culpa:vt supra si tutor vel curator interuenerit.l.etiã.& l.fi.Sup glo. mag.ibi.[Plenã si soluit pupillo sine tutore.] Dic nam nõ libera tur ab aliqua obligatiõe ciuili vel naturali:& ideo mero iure potest pupillus vel minor agere vt iterum soluat.Sed si pecunia sit salua,habet soluẽs exceptionẽ de æquitate:sed in casu sequẽti q̃ soluit cũ authoritate tutoris,vel curatoris,liberat ab omni obligatiõe:& sic posito q̃ pecunia postea perdat,non poterit minor agere vt iterũ soluat:nisi petat resti.in integ.& fuerit sibi cõcessa. nõ tñ debet sibi cõcedi sine causæ cognitione:vt hic in fi. & ista causæ cognitio consistit in hoc vt videat an pecunia sit perdita, vel nõ:& si sit ꝑdita, an casu fortuito vel fragilitate minoris,vel alterius:ga talis casus euenisset cuilibet maiori: & tunc non dat restitutio:vt in d.l.verũ.§.sciẽdũ.An aũt interueniete aliqua negligẽtia minoris,vel administratoris:ita q̃ casus ille non euenisset si ipse fuisset maior,vel sit verisimile q̃ euenisset:& tũc restitutio cõcediẽ.In tertio verò casu q̃n nõ interuenit authoritas iudicis,denegat restõ.q̃d est verũ si ipse soluẽs cõtradicit iudici.& nõ obstãte cõtradictiõe iudex ꝑcipit sibi q̃ solueret.nã nõ vr̃ solu isse spõtè,sed coactè:ideo nõ debet pati dãnũ.& ille est casus in l.ait

l.ait ꝓtor.§.permittit.ff.de mino.Sed si nõ cõtradixisset iudici.licet iudex mãdasset,nõ videret soluisse coactus:sed spõte, & nõ ꝓdesset sibi præceptũ iudicis:vt colligit ex illo §.q̃d est singulare.vñ sis cautus q̃cunq; iudex tibi mãdat q̃ soluas,vel aliq̃d facias sivis,q̃ videaris fecisse coactus.facias tibi cõtradictionẽ tuã & cãm.per quã cõtradicas.q̃d ꝑpetuò tene mẽti p illũ.§.sing. In qbusdã aũt casibus qui cõtinent in l.alleg.hic per gl.in ver.[nisi in tribus.] soluẽs minori etiã sine iudicis authoritate cõsequitur plenissimã liberationẽ:vt sic minor nõ restituat cõtra eũ: sed inquantũ alleg.glo.l.pe.j.ad treb.quæ loquit de hærede rogato de restituẽdo hæreditat pupillo vel minori, & restituit tutori vel curatori. Dicit Raph.se putare q̃ illa l.solũ loquat in restitutiõe verbali,per quã solũ restituunt iura hæreditaria in pupillũ ; vel minorẽ:& si fiat restitutio realis de tota hæreditate, puta ipse, q̃ si postea res vel pecunia perdantur negligentia vel facilitate minoris,aut tutoris,vel curatoris, non debeat restitutio denegari: quia solũ denegatur in paruis solutionibus, vel ꝑpensionibus:vt in l.scimus.j.de admi.tu.& subdit, q̃ licet illud fortè difficile esset obtinere in iudicio,vel in practica:quia nullus doc.hoc dicit: tamen putat q̃ debeat cuilibet placere illa limitatio.intantum q̃ vbi est singularis opinio sua , efficiatur communis omnium: & in practica debeat obseruari.

2 ☞ *Indebitum solutum per errorem iuris, quando possit repeti, & an requiratur restitutio?*
3 *Quid si per errorem facti solutum sit? q̃ non requiratur restitutio.*

LEX II.

1 INdebito. †Indebitũ solutũ à minore eo casu quo si esset maior denegaret sibi repetitio per condictionẽ indebiti põt repeti: impetrata prius resti.in integ.quæ debet sibi concedi.h.d.in effectu secundũ intellectũ gl.& doc.& habet materiã aliqualiter difficilẽ & inuolutã:etiã ponitur in l.interdũ.ff.de condic.inde.vbi est difficilis glo.& dic vt ibi.Non ergo repetit hoc,nisi prius restituatur ad repetendũ:sed postquã fuit restitutus,intẽtabit condictionẽ indebiti.vel dic q̃ vnũ tm iudiciũ agitabit:quia restituetur ad ipsam petitionẽ solutiõis,ga restitutio tribuit id quod abstulit læsio.nõ eñ fuit læsus in perdendo cõdictionẽ indebiti:ga cũ soluit:eam nõ habeat,nec etiã acquisiuit per solutionem:quia fuisset maior,eã nõ acquisiuisset:intelligendo prout gl.intelligit in debito ciuili,sed naturaliter debito fuit ergo lætus in soluen2 do.ergo restituitur sibi pecunia soluta:& hæc vera. †Oppon. cõtra tex.qui dicit q̃ legatũ erat indebitũ:& q̃ fuit solutũ per errorem iuris:& postea dicit q̃ nõ repetit nisi per resti.in inte.nam videt q̃ nõ sit necessaria restitutio:quia indebitũ solutũ per errorem iuris repetitur à quolibet maiore per condic.indebi.sine restitutione,vt in toto titu.de cõdi.inde.& ŝ.de iur.& fac. ign.l. cũ quis:ga error iuris nõ debet nocere in dãnis euitandis. Timore huius gl.j.& etiã ij.in princ.volẽs soluere,dicit q̃ cõtrariũ ꝓcederet,q̃n esset oĩno indebitum tam ciuiliter quàm naturaliter,quo casu nõ haberet locũ quod hic dicitur quia maior posset repetere sine restitutione:fortius minor.sed illa l.debet intelligi quãdo nõ erat indebitũ omni iure:sed ciuiliter tãtum , naturaliter verò erat debitũ:quo casu si esset solutũ à maiore per errorẽ iuris, non repeteret naturali obligatione impediẽte: sed si soluat à minore repetit beneficio ætatis per restitutionẽ in integ.Adde q̃ eadem ratio esset quãdo esset omnino indebitũ,& foret solutũ scienter per errorẽ.Nam tũc maior nõ repeteret.l.cuius,per errorẽ.de re. iur.l.j.de cõdi.inde.sed minor poterit repetere per resti.in integ. & ita supple hãc l.dũ dicit [per errorem iuris:] iubaudi:vel sciẽter:& tũc nõ curo an esset indebitũ omni iure,vel ciuiliter tãtũ. Ponit autem glo.exemplum in legato facto in minus solẽni voluntate:quod est indebitum ciuiliter:propter defectum solẽnitatis,& naturaliter debitum:propter volũtatem defuncti. Item in eo quod potest detrahi per Falcidiam:quia est indebitum ciuili3 ter per l.Falcidiam,quæ resecat:& naturaliter debitũ: ꝑpter voluntatẽ defuncti,quia præsumitur voluisse q̃ integraliter soluat cum detrahere Falcidiam fiat cõtra voluntatem defuncti: vt in l.Titia.ff.ad l.Fal.Pet.reprehendit ista exẽpla,dicens q̃ in illis casibus legatũ est indebitũ:etiam naturaliter,propter relistentiã. l. quæ impedit naici naturalẽ obligationẽ: vnde intelligit hãc l.in indebito omni iure:& ad cõtrariũ respõdet q̃ tunc tale indebitũ solutũ per errorẽ iuris.posit repeti à maiore,q̃n soluẽs tractaret de damno euitãdo,sed hic tractat de lucro,ibi,hęres soluẽs cum lucretur hæreditatẽ,& quicquid nõ solueret lucretur: vnde maior soluẽs legatum omnino indebitum non repetet per errorẽ iuris,quia,quia talis error non prodest in lucris captãdis. Breuiter doct.nostri sequuntur opi.glo.quod plenè dic vt in d.l.cũ quis.

3 †Secundò oppo.q̃ ex quo facta sit solutio per errorẽ, & non sit necessaria restitutio:quia etiã maior repeteret: vt in l. error.j. ad l.Fal.Sol.verũ est si esset error facti,quo casu nõ haberet locũ ista l.inquãtũ loquit de restitutiõe:sed hic fuit error iuris. Sed vltimò oppo.ad idẽ:q̃ nõ sit necessaria restitutio:vt in l.interdũ.ff. de cõdi.inde.vbi dicit q̃ ꝑsona facit locũ repetitioni:nec potest intelligi illa l.q̃d repetat per resti.in inte.ga cõgrueret tit. in quo situata est,sed repetit per condi.indebi.sine restitutione.Sol.si talis minor non legitimè solueret,nec cum authoritate tutoris:vel etiam curatoris,q̃n ipsum habebat:& tunc fateor cõtrariũ.Nam tunc nõ transtulit dñium eius quod soluit,ideo si extat,põt vendicare:& est cõsumptũ,põt cõdicere:quia talis solutio nõ liberauit eũ ab obligatione naturali qua tenebatur , postquã non trãstulerat dñiũ:& sic nõ inducat liberationẽ, nõ prohibetur inducere repetitionẽ:sed hoc debet intelligi q̃n soluit legitimè cũ authoritate tutoris,vel curatoris,quo casu liberat à naturali obligatione,& sic mero iure non inducit repetitio,etiã re extante:quia quia translatũ est dñium:ideo necessaria est restitutio,per quam recuperat solutũ:& aduersarius recuperat naturalẽ obligationẽ quæ per solutionẽ fuerat extincta:vt ŝ.tit.pxi.l.).& ij.& hoc vo luit glo.mag.circa fi.in effectu. Sed tunc extra gl.opp.quia aut minor petet restitutionẽ ad id quod soluit: aduersarius obijciet cõpensationẽ de naturali debito quo põt obijci.l.etiã.ff.de compen.Solu.dicit gl.in l.cum is qui.§.j.ff.de condi.indebi.& in d.l. interdũ.q̃ cõpensatio põt obijci peteti.nõ aũt repetenti:ne repetitio quæ cõcedit à iure,hoc casu sit fruſtratoria.Bal.dicit subtilius:q̃ cũ minor petit se restitui,nõ erat obligatus naturaliter,cũ illa naturalis obligatio erat extincta per solutionẽ:vt ŝ.dixi:ergo nõ potest obijci compensatio.postquam minor recuperat quod soluit,tunc aduersarius recuperat naturalem obligationem , & non est tractandum de compensatione:cum executio sit iam facta.Cætera dic vt no.in d.l.interdum.

Si aduersus dotem restitutio postuletur. Rubrica.

2 ☞ *Beneficium restitutionis in integrum (licet concedatur ex priuilegio ætatis) transmittitur ad hæredem,quando concernit læsionem patrimonij.*
3 *Prædia,an possint dari in dotem à minore?*
4 *Mulier maior omnia quæ habet potest dare in dotem,& quid si est minor?*
5 *Quòd aliud sit dicere ultra patrimonium,& aliud ultra uires patrimonij.*
6 *Mulier minor non habens curatorem,si promittat in dotem ultra patrimonium suum, an ualeat promissio:& quid si habebat curatorem?*

LEX VNICA.

1 VOniam. †aduersus dotẽ immoderatã restituit mulier minor,& eius hæres.h.d.secundũ Bart.in text.ibi [dedisse.] l. illi qui tantam dotẽ nõ merebatur intpecta qualitate personæ suæ,& etiam vxoris, & cõsuetudine loci:si autẽ merebat:tunc licet dedisset oĩa bona in dotẽ,in nõ esset læsa:quia vtit iuri cõi:vt j.de iure dot.l.nulla. sed si dedisset plus quã naberet tũc distingue vt in gl.ff.licet Jade Are.videat tenere q̃ qñ maritus meret dotẽ data,etiã si excedat ꝓpatrimoniũ,vel vires eius,nõ dicat lædi.quod fallum est:ga nõ sequitur ille meretur:ergo mulier bene facit dare pluſquã haberet,quia hoc non fecisset diligẽs persona.† In rex. ibi. [fiad te 2 hæreditas &c.]No.ergo q̃ beneficium restitutionis in integrum licet concedatur ex priuilegio ætatis,tranimittitur tamẽ ad hæredem:quia nõ est merè personale,cũ cõcernat læsionẽ patrimonij.alias secus.l.quia tale.ff.solu.matri.& facit l.non solũ.ff.de in nij.alias secus.l.quia tale.ff.solu.matri.& facit l.non solũ.ff.de in integ.resti. †In glo.iij.ibi. [sed an prædia possint dari in dotẽ?] 3 subaudi à minore cum decreto iudicij,vel sine:& videtur q̃ etiã cum decreto non possunt dari cùm non possint alienari nisi ex causa æris alieni soluẽdi:vt in l.ob æs.allegata in gl.in toto ti.de reb.eorum.& hoc nõ negabat æs alienũ.Gl.tamen tenet contrarium per l.Titia.ff.de iure dot. vt sicut possint alienari ex cauſa æris alieni : ita ex causa dotis:& est ſpeciale fauore dotis:& hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Vltra patrimoniū. An appellatione patrimonij intelligatur de qualibet re tẽporali? vide per Archi. in c. ei qui appellat. §.nominatiões.in iij. col.ij.q.vj.

b ¶In criminibus,sub audi atrocibus,q̃ dicantur crimina enormia,& quæ mediocria,& quæ leuia. Vide p Car. zaba. in c. vlti. in vj.q. de tẽpo. ordi. & q̃ sunt crimina grauia, grauiora & grauissima. vide Abb.in c.tuæ. de pœnis. & in c. qualiter. el.ij.de accu.

c ¶Maleficium.An in maleficijs voluntas coacta habeatur pro voluntate, vide per Abb.consi.iiij.

vera. Intellige ergo istã l. q̃ interuenit decretũ iudicis:si illa mulier habebat p̃dia.qñ dedit oĩa sua bona in dotẽ:& sic valuit datio:aliàs nõ valuisset.& sic nõ esset necessaria restitutio:sed possent prędia vẽdicari.& de eis nihil lucrareť maritus ex pacto,vel à l.quía nõ essent dotalia.& pactũ nõ operať nisi sup dote.quidã tñ respõdẽt ad illã l. Titia vt in gl.& tenẽt q̃ etiam cũ decreto non posśint dari quod est falsum.In seq.glo.ibi. [vel aget pro fructibus.]dic hæc vera secũ dũ Pet.prędecẽs aũt sibi non placet: ga illa mulier nõ fuit lęsa in pacto de lucrãdo,sed in datione dotis. Tu dic qđ etiã præcedẽs est bona,quía lædit in vtraq;, si enim dedit maiorẽ dotẽ quã ille mereť, ille plus lucrať quã debeat lucrari, potuit ergo præhabita restitutione repetere totũ illud qđ habuit vltra cõpetentem,vnà cũ fructibus perceptis cõstante matrimonio qm̃ illos non lucratur pro oneribus matrimonij sed solum vsq; ad debitã quantitatẽ & etiam ipsa mulier quæ dedit si viueret,posset petere restitutionem,vt in dote nõ sit nisi quãtitas debita:& residuum sibi restituatur.Opi.autẽ Mar. posita in l.fi.gl. communiter nõ tenet,videlicet quod beneficium restitu. in integ.quod est extraordinarium,cõcurrat cum ordinario.ad idem nec obstat l.in causæ.§.Põponius.ff.eo.in quo Mar.se fundabat quía ibi competebat ad diuersa.†In glo.fi.ibi.[dic q̃ mulier maior omnia quę habet põt dare in dotẽ.]subaudi etiã non meretí. & licet lædať,non restituiť in integ.sed minor dicto casu restituitur si autem maritus meretur:tunc licet mulier sit minor, dando omnia sua nõ lædit̃ nec restituitur sed si dedit vltra vires, lo- cum habet distinctio sequens.†In glos.ibi.[si verò vltra vires.] Nota illum modum loquendi q̃ aliud est dicere vltra patrimonium aliud vltra vires patrimonij quod declarat vt in glos. sed Pet.dicit hãc differentiã non esse hic fiendam & q̃ etiam quando p̃misit vltra p̃monij mero iure valet,p̃missio.Nã ipse põt se obligare in mille millibus:licet ipse non habeat in patrimonio nisi centũ,& obligatur efficaciter.vt l.cõtinuus.§.illud.ff.de ver. obli.†Et ideo tenet q̃ si mulier minor non habens curatorẽ promittat in dotem vltra patrimonium suum, quia cum nõ habeat nisi c.promittit cc. valet promissio mero iure: quia potuit se obligare sicut maior:vt in l.si curatorem habens.ff.de in integ. restit. & ideo sibi necessaria est restitutio:sicut si promittatur infra patrimonium,tamen vltra vires patrimonij,vt hic subijcit gl. si verò habebat curatorẽ,tunc aut promisit sine vllo & valet promissio ipso iure etiam vsq; ad congruentem quantitatem: quia non potuit se obligare.vt in d.l.si curatorẽ habens aut cũ illo, & eius authoritate:& tunc aut iste sciebat promissionẽ esse vltra patrimonium vel vires patrimonij.& hoc quantũ ad obligandum minorem.sed in præiudicium sui potest valere.l.cum post.§.j.ff. de admi.tu.Si verò ignorabat,& sic bona fide & tunc posset procedere distinctio glo.aut promisit vltra patrimoniũ,& nõ valet ipso iure quatenus est vltra,aut vltra vires:& valet,sed restituitur.

a do p̃misit vltra p̃monij mero iure valet,p̃missio.Nã ipse põt se obligare in mille millibus:licet ipse non habeat in patrimonio nisi centũ,& obligatur efficaciter.vt l.cõtinuus.§.illud.ff.de ver. obli.†Et ideo tenet q̃ si mulier minor non habens curatorẽ promittat in dotem vltra patrimonium suum, quia cum nõ habeat nisi c.promittit cc. valet promissio mero iure: quia potuit se obligare sicut maior:vt in l.si curatorem habens.ff.de in integ. restit. & ideo sibi necessaria est restitutio:sicut si promittatur infra patrimonium,tamen vltra vires patrimonij,vt hic subijcit gl. si verò habebat curatorẽ,tunc aut promisit sine vllo & valet promissio ipso iure etiam vsq; ad congruentem quantitatem: quia non potuit se obligare.vt in d.l.si curatorẽ habens aut cũ illo, & eius authoritate:& tunc aut iste sciebat promissionẽ esse vltra patrimonium vel vires patrimonij.& hoc quantũ ad obligandum minorem.sed in præiudicium sui potest valere.l.cum post.§.j.ff. de admi.tu.Si verò ignorabat,& sic bona fide & tunc posset procedere distinctio glo.aut promisit vltra patrimoniũ,& nõ valet ipso iure quatenus est vltra,aut vltra vires:& valet,sed restituitur.

Si aduersus delictum suum &c. *Rubrica.*

2 ☞*Minor quãdo in totum excusetur in delictis,& quando iuuetur per restitutionem?*
3 *Differentia inter crimen,delictum,maleficium,& peccatum.*

LEX I.

1 IN criminibus.†Aduersus delictũ dolo cõmissum minor nõ
2 restituitur.secus si culpa.hoc dicit.†In tex.ibi.[in
b criminibus.]subaudi atrocibus: b & cum agit̃ criminaliter.Si aũt non sint atrocia,sed cõmunia tũc subuenitur quatenus miseratio ętatis patitur:vt ff.eo.l.auxiliũ.§. in delictis.Itẽ si non criminaliter,sed ciuiliter ageretur tũc subuenitur in hoc vt habeatur p confesso,vel trãsigẽte.vt ff.e.l. in causæ la.ij.§.nũc vidẽdũ.secũdũ Pe.& Cy.vel distingue plenius secũdũ Bar.q̃ aut loquimur in infante,& ille videť in totũ excusatus ga nõ habet animũ nec tũc videť delictũ cõmisisse.vt ff.ad l.Cor.de sica.l.infans.& de fur.l.impuberem. Aut loquimur in maiore infante:& tunc aut est tale delictum quod in eum nõ cadit:& idem:vt in l.proxima.Aut cadit,& tunc commisit dolo:& non iuuatur per restitutionem:vt in prin.huius l.sed minor pœna ex officio iudicis sibi imponitur:vt in d.§.in delictis. & l.aut facta.in fin.de pœnis.Aut commisit per culpam, & iuuatur per restitutionem in integ.in totum:vt nulla pœna sibi imponatur: vt hic in ver. [si tamen delictum.] †No.hic illa duo vocabula l.crimen.& hoc importat dolum.& aliter non dicitur crimẽ. Itẽ delictum:& hoc est generalius:& potest committi cum dolo,& sine dolo.Est & aliud vocabulum, quod dicitur maleficium, & in quo differat à prædictis.vide Bar.in l.aut facta.in princ.ff. de pœnis.Est & aliud vocabulum.s. peccatum, & in quo differat à prædictis:vide glosf.de pœni.dist.j.c.si peccatũ.& per prædicta sunt expeditæ omnes gl.quæ sunt hic.

c ¶Maleficium.An in maleficijs voluntas coacta habeatur pro voluntate, vide per Abb.consi.iiij.

3 ☞*Maius est delictum commissum in faciendo (quia potest cadere in minore) quàm in non faciendo.*
A dolo præsumpto in præteritum minor conseruatur illæsus ipso iure.
Minor,an post didicta testificata,admittatur ad producendum testes?
Mater minoris negligens infra annum petere tutorem filijs pupillis,non priuatur eorũ successione,si moriantur infra pupillarem ætatem:& quid si antequam labatur annus facta est maior,& quid si post annum?

LEX II.

1 LIcet in delictis.†Delictũ cõsistens in non faciendo,non cadit in mi-
nore:ideo ab ipso seruatur ipso iure illæsus. h. d.notabiliter,& semper allegatur.l.† & sic maius est delictũ
2 commissum in faciẽdo:quia potest cadere in minore:vt in l.prędicta.quã in non faciendo:vt no.in l.ij.ad sille.& quod not.Bar.in l.si quis in tantam.j.vnde vi. Adde q̃ etiam à dolo præsumpto in præteritum minor con seruatur illæsus ipso iure : quia licet ex quibusdam præsumatur dolus in maiore:non sic præsumetur in minore,etiam si consistat in faciendo:vt in l.vbi exigitur. & ibi no.per glo.ff.de eden.sed à præsumendo in futurum minor non excusatur:quòd tamen dic vt no.Bar.in l.j.ff.de ope.no. nuntia. §.nuntiatio.in quæstione illa.vtrum post didicita testificata minor admittatur ad producendum testes?& constat quod maior non admittitur propter timorem subornationis,qui est dolus de futuro:vt in aut.qui semel.j.de,pb.sed dubitať an ille dolus de futuro præsumať in minore,sicut in maiore, quía si nõ præsumitur,sicut nec dolus de præterito,admittitur ad producẽdũ.aliàs secus.dic ergo vt ibi.†Et no.optimam l.pro matribus remanentibus viduis,quæ tenentur infra annum petere tutorem filijs pupillis.aliàs priuantur eorum successione,si moriatur infra pupillarum ætatem.l.ij.§.si mater.ff.ad tertu.nam hoc est verũ si sint maiores xxv.annis.tempore quo maritus moritur:si verò minores.tunc excusantur ab illa pœna.vt licet negligant:eam non patiantur:& quotidie ille casus accidit de facto:& illud clarè procedit si per totum annum quo deberet petere tutorem, fuit minor. Sed pone q̃ tempore mortis mariti habebat xxiiij.annos cum dimidio,vel vltra,puta decem menses:& postea infra annũ effecta est maior,non incipiat sibi necessitas petendi infra residuum temporis:& si non facit,incidet in pœnam:illũ casum habui de facto:& dixi q̃ si restabant tantum de anno quòd potuit commodè petere,& facere illi dari, incidit in pœnam si non fecit.Si autem in residuo temporis quod restabat nõ potuisset hoc commodè facere, attenta consuetudine vel stylo curiæ, prout erat in casu posito:tunc non incidit:& pro hoc quod habetur in l.cum stipulatus sim mihi à proculo.de verbo.obliga. Sed quid si fuit minor per totum annum:postea effecta est maior:tamẽ filius adhuc erat pupillus: puta duorum vel trium annorum. & sic adhuc egebat tutore,an necessitas incipiat currere matri à tẽpore quo facta est maior:vt debeat infra annum ab illo tempore petere, vel per seipsam tutellam accipere sub beneficio inuentarij:& si non facit,incidit in pœnam si filius moriatur in pupillari ætate?quilibet prima facie diceret quòd sic: quia cessante excusatione,scilicet minoris ætatis,debet cessare excusatio:vt extunc incipiat incumbere necessitas.argu.in l.Titia.§.vsuras.ff.de legatis secundò.In contrarium facit quod no.glo.infrà in quib. cau. in integr.restitu.non est necess.l.j. & istam partem tenet Bald.in pluribus locis.& dicit se ita consuluisse: & postea reperijsse Specula.hoc idem tenentem in titu.de restitu. in integ.§.j.versic.sed quid si ipsa mulier.tangam fortè in d.l.j.& per Bar.in auť. si captiui.de episc.& cle.& in l.precibus.de impu.& alijs subst itu.

a nẽ longi tẽporis acgritur dñiũ vtile,nõ autẽ quasi dñiũ:vt no.in auť.nisi tricẽnale.j.de bo.mat.licet p vsucapionẽ triẽnij acquirať dñiũ directũ.& ibi no.sed quasi dñiũ cõpetit ante præscriptionẽ cõpletã,& sic præscribẽti.nõ autẽ illi qui præscripsit.ille enim habet verũ dñium,vtile,vel directũ:sed ille q nõdũ præscripsit, sed præscribit,quía habet titulũ vel bonã fidẽ,diciť habere quasi dominiũ:vt no.in l.postulassem.de dã.infe. quod facit cõpetere publicianã,nõ rei vendicationẽ:vt in toto titu.de publi.habet ergo locũ illa l.in vsucapione & præscriptione longi tẽporis.& illa,dicitur vsucapio.vt in toto tit.vsuca.ff.eo.In glos.ibi.[& not.] dic hoc quod sequiť in gl. emanauit timore cõtrarij de l.fi.j. in quib. cau.in integ.rest.nõ est necess.per quã videbať nõ procedere hãc l.inquantũ vult vsucapionẽ vel præscriptionẽ currere cõtra minorẽ.quod etiã glo.corroborat per alia argumẽta.sed solue vt in fi.glo.& per id quod ś.dixi:quía omnino procedit in inchoanda cõtra minorẽ:nõ autẽ inchoata cõtra defunctũ,cui minor succes

Si aduersus usucapionem &c. *Rubrica.*

2 ☞*Præscriptio quæ non est inchoata contra defunctum,non currit ipso iure contra minorem.*
Præscriptio triginta annorum inchoata contra defunctũ,cui minor succesit, quòd dormiat durante minori ætate,& illa finita excitetur.
3 *Præscriptio conuentionalis inchoata contra defunctum, currit contra minorem qui ei succesit sine spe restitutionis.*
Quasi dominium competit præscribenti,sed ille qui præscripsit habet uerum dominiũ, utile,uel directum.
4 *Si ago contra te ad fundum & ad fructus perceptos ex fundo,iam sunt x.anni uel ultra, quod non habeam necesse petere te condemnari ab ipsos fructus, sed possum petere te condemnari ad æstimationem,quia non est uerisimile quòd extent.*

LEX VNICA.

1 COntra.†Aduersus cursum præscriptionis.
inchoantis contra defunctũ cui minor succesit:& cõpletis cõtra ipsum minorẽ. minor restituiť in integ.h.d.secundũ intellectũ glo. ma.in fi.q est verus reiectis alijs. & illa l.nõ cor-
2 rigit per l.fi.j.in qui.cau.in integ.rest.nõ est necess.vbi dicitur† q̃ hodie minor ipso iure seruatur illæsus aduersus cursum præscriptionis:quía nõ currũt ipso iure minori,sed incipiũt currere postquã est maior.nã hoc habet locũ in præscriptionibus nõ inchoatis cõtra defunctũ:sed inchoãdis cõtra minorẽ, quía nõ inchoať. sed si erãt inchoata cõtra defunctũ,cõtinuant cursum cõtra minorẽ:& cõplentur.aliàs esset dicere q̃ dormirẽt durante minori ætate.quod regulariter nõ reperiť iure ciuili,nisi in præscri. xxx. an.inchoata cõtra defunctũ cui succesit:ga durãte minori ætate dormit : & nõ currit.& illa finita excitať vt in l.sicut.circa fi.j. de præscri.xxx.an.& de hoc plenè no.in l.ei cui.ff.de mino.†In-
3 quantũ autẽ diciť hic q̃ restituiť in præscriptione legali:sed si esset cõuentionalis & inchoata cõtra defunctũ, curreret cõtra minorẽ sine spe restitutionis:vt in l.Emilius.ff.e.ti.de min. In j.glo. mag.ibi:[sed quasi dominiũ].gl.nõ bene loquiť per præscriptionẽ longi tẽporis acgritur dñiũ vtile,vel directũ:sed ille q nõdũ præscripsit.ille enim habet verũ dñium,vtile,vel directũ:sed ille q nõdũ præscripsit, sed præscribit,quía habet titulũ vel bonã fidẽ,diciť habere quasi dominiũ:vt no.in l.postulassem.de dã.infe. quod facit cõpetere publicianã,nõ rei vendicationẽ:vt in toto titu.de publi.habet ergo locũ illa l.in vsucapione & præscriptione longi tẽporis.& illa,dicitur vsucapio.vt in toto tit.vsuca.ff.eo.In glos.ibi.[& not.] dic hoc quod sequiť in gl. emanauit timore cõtrarij de l.fi.j. in quib. cau.in integ.rest.nõ est necess.per quã videbať nõ procedere hãc l.inquantũ vult vsucapionẽ vel præscriptionẽ currere cõtra minorẽ.quod etiã glo.corroborat per alia argumẽta.sed solue vt in fi.glo.& per id quod ś.dixi:quía omnino procedit in inchoanda cõtra minorẽ:nõ autẽ inchoata cõtra defunctũ,cui minor succes-
4 †In gl.ibi.[quía tãto tẽpore.s. triẽnij retineri nõ potest.] Illa gl. allegatur ad vnũ.q̃ si ago cõtra te ad fundũ. & ad fructus perceptos ex fundo iam sunt x.anni.vel vltra,non habeã necesse petere te condẽnari ad ipsos fructus:sed posśim petere te condẽnari ad æstimationẽ,quoniã nõ est verisimile q̃ extẽt:sed q̃ sint consumpti. quía nõ tanto tempore possunt durare. licet vt plurimũ petãtur condemnari ad fructus,si extant.& si nõ extant ad æstimationem.

a iure cautũ qđ in hoc sit priuilegiatus: licet habeat alia priuilegia.s.de tacita hypotheca & vt p̃feratur alijs. De hoc tamẽ dic vt no. in l.respu.j.quíb.ex cau. ma. † Qñ aũt sunt priuilegiati eodẽ priuilegio:an alter contra alterũ posśit vti,vt vnus minor cũ alio? dic
b vt in l.verũ.§.fi.cũ l.seq.ff.de mino.& ď isto brocardo dic p Cy.in auť.quas actiões.§.de
4 sacr.ec.†Cõtra secũdũ dictũ.s.cõtra. l. ij. in opp.q̃ solus,p̃curator cæsaris sine p̃side sit iudex inter fiscũ & priuatũ,etiã ipso iure:vt j.vbi causæ fis.l.ad fiscũ.Sol.Cy.hic in addiciõibus videť distinguere, aut loqmur de
c causis meri imperij,vt sunt causæ criminales,& de illis se nõ impedit p̃curator cæsaris,sed solus p̃es.l.nec q̃quã.in pri.ff. ď of. procõ.& j.vbi cau.fis.l.j. Aut loquimur de causis mixti imperij,& tũc vterq; simul est iudex,ita loqmur hic,nã restituin integ.cum expediať iudicis officio nobili,& ad priuatã vtilitatẽ,est de imperio mixto vt no. in l. iubere cauere.ff.de iur.om.iud.aut in causis merè iurisditiõis simplicis,& in illis p̃curator cæsaris solus est iudex inter fiscum & priuatũ,vt in d.l.ad fiscũ. Adde q̃ est verũ in loco vbi dictus procurator cæsaris reperiť,aliàs p̃es erit iudex:vt j.de bo.va.l. si
5 vacãtia.li.x.& ibi no.per Bar.adde q̃ dicã j.in l.fi.† No.etiã l.j.ďdicit[pretio longè minore iuncta gl.secundũ d.Raph. q̃ pretiũ potest dici longè minus iusto,licet non sit vltra dimidiam iustí.

a ¶Longi temporis. Adde auth.nisi ď homa.c.quicunque epi scopus.xvj.q.iij.gl. in c.vlti.xvij.q.vlt. Doct.in c. ad aures. de præscri.

b ¶Priuilegio. Adde Bal:in auth. habita. C.ne fil. pro patre. Cy.in l.quo tempore.in vl.col.C.de resti.mi.Abb. in nono no.c. auditis. de rest. in integ.Pau.de Ca. consi.cccxij.inci. viso puncto suprascripto.

c ¶Imperij.An causæ meri & mixti imperij possint delegari? vide gl.in cle.j. de of fi.dele.Inn.in c.super quæstionum. eo. tit. Bal.in l.j.in ij.col. C. vbi de cri. agi opor. Lu.Ro. & Pau. de Ca.in l.j.in §.j. ff. de offic. eius cui man. est iur.

2 ☞*Quando camera uendit bona rebellium,quòd quilibet habens ius in talibus bonis comparere debeat ante uenditionem factam:& ad impediendum eam,& protestandum ut hic.& si compareat post uenditionem,quod remedium habeat,& quis erit iudex & num.4.*
3 *Quando camera uendit,quæ sint necessaria ut ualeat uenditio? & non possit retractari, etiam beneficio ætatis.*
4 *Si fiscus uendidit rem minoris,tanquam debitoris:an ille minor poterit ex priuilegio minoris ætatis restitui ad rescindendam uenditionem oblato debito ipsi fisco?*

LEX III.

1 DIcto.†Quando fiscus vendit rẽ minoris tanq̃
suí debitoris,nõ iuuať minor beneficio restitutionis:nisi fraus interceserit vel solẽnitas seruata not.h.d.not.In tex.ibi,[nullam admittunt quæstionẽ] hoc est dicere q̃ casus quem proponebat iste minor imperatori, nõ faciebat ad propositũ edictũ diui Marci.in quo cõtinetur q̃ qñ fiscus vendit rem alienã:& dñs non conqueritur infra quinquenniũ,emptor est securus.sed infrà quinquenniũ si conqueriť & probat,potest ab emptore eã auocare,& emptor habet regressum cõtra fiscũ de euictiõe:sed si dñs esset minor,audiretur perpetuo.nã illud edictum loquitur quãdo fiscus vendit rem vt suã. Pone exẽplum.si bona alicuius rebellis sunt confiscata,& fiscus capit possessionem omniũ,& vendit:tamen inter illas res quas rebelles possidebant,erat quædã possessio quæ non erat sua, sed mea.& fiscus illã vendidit tanquã suã,si sum maior tpe venditionis,vsq; ad quinquenniũ possum eã rescindere.si sum minor, perpetuò,& hoc olim.hodie per tit.j. de quadri.p̃scri.emptor statim est securus.& nõ põt ab eo res auocari:sed ille q erat dñs põt agere cõtra fiscũ vsq; ad quinquenniũ ad recuperationẽ pretij. si aũt erat minor,dicit gl. q̃ vsq; ad quadrienniũ põt recuperare rem. Doc.dicũt cõtrariũ.q̃ ad rem nõ dať regressus nec intra quadrieniũ,nec post:sed bene põt agere cõtra fiscũ etiã post quadrieniũ. & in hoc differt à maiore.de hoc dic vt no.per Cy,post Pet.in l.
2 necq̃.j.de resti.milí.†Et sic not.magnũ periculũ qñ camera vẽdit bona rebelliũ:vnde quílibet cõpareat antevenditionẽ factam ad impediendũ eã ne fiat,& protesteť q̃ talis possessio nõ vendatur q̃ est sua,& nõ rebellis,& si hoc facit,& eo nõ obstãte vendatur poterit vẽditionẽ per oĩa retractare per l.singulareˉ.ff.de resci.vẽ. l.fundus.& j.de distrac.pig.l.si resíduũ,sed si veniant post vẽditionẽ,non habet remediũ nisi cõtra camerã ad pretiũ,sed in casu quẽ proponebat ille minor imperatori.fiscus nõ vẽdiderat rem ipsius minoris tãquã suã.s.fisci:sed tanquã ipsius minoris, p̃pter
3 debitũ fiscale.in quo pater suus vel ipse tenebať. †quo casu ad hoc vt venditio valeat,& nõ possit retractari etiã bñficio ætatis, plura sunt necessaria:de q̃bus hic p̃ gl.Sed plenius per gl.j. de fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞Et aduerte diligenter. Adde q̃ hoc dictum Pau. de Ca. allegʒ. do. Bar. ſoz. i ſuo cõſil. q̃ inci. & elegãter & ſubtiliter. col. ij. in contrariũ tamen alle. tex. in l. fundus. ff. de reſcin. vend. & tex. hic in l. ij. & q̃ ibi bar. Bal. & Ang. vbi ſit differẽtia an agatur aduerſ9 fiſcũ. & erit iudex procurator cæſaris. an aduerſus priuatum & erit iudex preſes prouinciæ. & tenet Bal. in l. ſi minori. C. de iur. fiſ. li. x. & videtur caſus in l. vnica. C. q̃ 4 vẽ. rerũ fiſ. li. x. & ibi a hoc tenet gl. & ſic aliquando attribuitur iuriſdictio procuratori cæſaris, aliquando præſidi & ſic ordinario. ſed pro concordia idem d. Bart. in d. cõſi. dicit q̃ poſſumus dicere q̃ amb9 habeant iuriſdictionẽ. ſ. procurator cæſaris, & præſes prouinciæ. & ſic ordinarius & alleg. ita tenere. d. Io. de pla. in d. l. vnica. C. de ven. reſi. & ſic dicetur vtriq; attributã iuriſdictionem demonſtrati uè: prout habetur in l. j. ff. de off. cõſu. & in l. j. C. de off. preſe. vr. & in auth. habita & ibi declarant naturã Bal. & Sali. C. ne fi. pro pa. Vel ſcdò q̃ poſſumus dicere: prout dicit præfatus d. Io. de pla. in d. l. ſi minori vbi dicit q̃d quando agitur cõtra emptorẽ. nõ ſolũ coram præſide q̃ eſt iudex inter priuatos. l. j. ij. & iij. C. ſi vẽ. pi. aga. ſed etiã coram procuratore cæſaris, qui eſt iudex inter fiſcũ & priuatum vt probatur hic in l. j. & ij. vel inter duos priuatos, quorũ alter habet cauſam à fiſco ad cuius defenſionẽ ſe offert fiſcus. & dicit q̃ illa lex reddit in hoc ſingularis. videlicet q̃ licet priuilegiatus ſuperueniens ad defenſionẽ emptoris pro euictione rei venditę nõ immutet forum rei, nec trahat actorẽ ad forũ ipſius auctoris. l. venditor. ff. de iud. tamẽ ſecus eſt in fiſco, qui ſuperueniẽs ad defenſionẽ vẽditoris trahit actorẽ ad forũ ſuũ. i. coram procuratore cæſaris. Stra.

inſtr. & iur. haſtæ fiſca. l. j. lib. xij. & j. de præſcrip. xxx. an. l. j. quorum ſi aliquid deeſt, vẽditio ipſo iure non valet. & poteſt reuocari etiam per maiorem ſed hic deficiebant duo ſ. ſolẽnitas ſubhaſtationis, etiã quia fuit vendita minus iuſto pretio dolo & fraude interueniente, ideo poterat ille minor nõ ex priuilegio minoris ętatis, ſed de iure cõi ab emptore rem auocare. ſoluẽdo tñ debitũ ipſi fiſco. et fiſcus tenebitur emptori de euictione Poterit etiã ſoluere ipſi emptori illud ĩ quo tenebatur fiſco: quia poteſt quis ſoluere creditori creditoris ſui. l. ſi opera, de doli exce. & hoc ſi ille emptor iam ſoluerat pretiũ fiſco. per ea q̃ no. ſ. q̃ me. cau. l. iij. in glo. mag. Et aduerte diligẽter. quia tex. hic circa fi. ibi dum dicit [ſi aditus rationalis nr̃. &c.] videtur velle q̃ tunc inter dñm vendicantem rem, & emptorem, & ſic inter duos priuatos ſit iudex procurator cæſaris. q̃ eſt notãdũ ſi quis emat à camera cõis rem alicuius pro debito fiſcali: & poſtea cõueniatur à domino: tanquã vẽditio fuerit malè facta coram poteſtate, põt emptor petere ſe remitti ad iudices camere: qui tenẽt locũ procuratoris cæſaris. & iſti erũt iudices. Caſus eſt hic notabilis & ſingularis. vnde volẽs retractare talẽ venditionẽ, bene cogitet qualiter poterit obtinere, ſi illi qui vẽdiderũt rẽ habẽt eſſe iudices in retractatione vẽditiõis. Oportet ergo q̃ habeat ius clariſſimũ, ad hoc vt illi veniant cõtra factũ propriũ, vel ſuorum anteceſſoriũ. Sed hic quæro: qd ſi omnia requiſita interuenerũt hoc caſu, ſed facta venditiõe cõpareat aliquis dicens rem venditã fuiſſe ſibi obligatã, & ideo nõ potuiſſet vendi in ſui præiudiciũ? Reſpõdeo debuit hoc dicere tẽpore quo ſubhaſtatur: ſi hoc nõ dixit, nõ debet audiri ſi ſubhaſtationes ſciuit vel ſcire potuit, quia cenſeẽ ius ſuũ remiſiſſe, caſus eſt notabilis. j. de remi. pig. l. ſi hypothecas. & eſt ſpãle in vẽditiõe q̃ fit p fiſcũ vt ibi no. per gl. in l. ſicut. §. nõ videẽ. ff. quimo. pig. vel hy. ſo. ſecus ſi fieret per aliũ etiã illo ſciẽte, & patiẽte. vt in illo tex. & ſic nottu Paduan. q̃ qñ emis à camera cõis rem alterius pro debito fiſcali cũ ſolẽnitatibus req̃ſitis, no habes neceſſe facere cridas q̃ durẽt p annũ ſcdm formã ſtatuti noui Paduani, qa illud habet locũ qñ fieret vẽditio p alio debito quã fiſcali: vel qñ ipſe dñs venderet. ſed ſufficit tibi ad excludẽdũ oẽs, q̃ nullus tẽpe ſubhaſtatiõis cõparuit ad cõtradictionẽ: aliàs eſſet ſecus. vt ſ. dixi. ſed qd ſi ille debitor erat minor, an poterit ex priuilegio minoris ætatis reſtitui ad reſcindendã vẽditionẽ oblato debito ipſi fiſco? Gl. hic vr̃ dicere q̃ nõ. dũ dicit [ſi qua vẽditiõe nec maiores, nec minores iuuãtur.] In cõtrariũ facit j. ſi ꝓpter publicas pẽſitatiões. l. fin. Breuiter ſi fuit req̃ſitus minor cũ tutore vel curatore vt ſolueret debitũ fiſcale, & nõ ſoluit. & ſic eſt cõſtitutus in mora: amplius nõ audieẽ. ita debet intelligi iſta gl. alias ſecus. qa non eſſet in mora. & ita ꝓcedit l. cõtraria. q̃ not.

& ita videtur declarare Bar. in l. pe. j. de fi. inſtr. & iur. haſtæ fiſc. ſed ſi res nõ eſſet vẽdita, licet ꝓpter vectigal nõ ſolutũ fuiſſet confiſcata: reſtitueretur in integ. vt ff. de min. l. ſi ex cauſa. §. ſi in commiſſum. & ſi eſſet pupillus, audiretur ipſo iure ſine reſtitutione vſque ad xxx. dies. vt in l. Imperatores. §. j. ff. de publi. Tenementi. quia quotidiana ſunt illa. & declarata male hic per doctor.

Si aduerſus creditorem. &c. Rubrica.

LEX I.

1 VM & ipſe. †Minor q̃ petit ſe reſtitui aduerſus creditorẽ fœneratitiũ, reſtituit: niſi creditor probet ipſum forẽ effectũ locupletiorẽ ex pecunia mutuata. h. d. cũ l. ſeq. ſcdm cõem intellectũ gl. & doc. Et eſt ſpãle in odiũ fœneratorũ q̃ ſufficit minori petẽti reſtitutio nẽ aduerſus eũ allegare & ꝓbare ſe fuiſſe minorẽ tpe mutui facti. Itẽ allegare q̃ pecunia non fuit verſa in ſuã vtilitatẽ: ſed p dita. tñ nõ habet ꝓbare neceſſe, ſed potius ecõtra creditor habet neceſſe ꝓbare cõtrariũ, licet ſecus ſit regul9r. qa minor debet ꝓbare nõ ſolũ minorẽ ætatẽ: ſed etiã læſionẽ: vt in l. nã & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiu. & de materia harũ ll. habetur ff. de min. l. patri pro filio. §. ſi pecuniã. qui loquit̃ in creditore nõ fœneratio, ſufficit: notabilis l. eſt. Sed oppo. q̃ nõ ſit ſpeciale odio vſurariorũ, vt habeat neceſſe, ꝓbare pecuniã verſam in vtilitatẽ minoris. cũ idẽ ſit in aliꝭ nõ vſurariꝭ: vt j. de p̃di. min. l. ſi p̃dictũ gl. hoc nõ ſoluit, ſed remittit ad ibi no. ſed plenius dicit gl. ſ. de ĩ integ. reſti. l. ſi. quorũ verba Bar. hic trãſcripſit. & nõ fecit mẽtionem de eis: & etiã fuerunt verba Iac. bu. dic vt in dictis locis plenè no.

Si minor ab hæreditate ſe abſtineat. Rub.

2 ☞Veritas non indiget adminiculis uerborum.

3 *Filius abſtinendo ab hæreditate paterna: an hodie remaneat hæres nomine?*

LEX I.

1 SIVOS. †Filius qui ſe nõ immiſcuit hæreditati paternæ nõ indiget reſtitutione, cum ſit turus ipſo iure aduerſus creditores hæreditarios: ſed ſi ſe immiſcuit, vel bonorum poſſeſ. agnouit, & ſit læſus, poteſt reſtitutionẽ in integ. petere aduerſus additionẽ. h. d. In tex. ibi: [nõ immiſcuiſtis. ſubaudi expreſsè vel tacitè capiẽdo bona hæreditaria, ſed tacuiſtis, per aliquos fortè annos, & nõ fuiſtis proteſtati q̃ non intendebatis obligari huic hæreditati: vel creditoribus hæreditariꝭ, vnde propter hoc creditores cõueniebãt vos, tãquã tacitè voluerit̃is hæreditatẽ acceptaſſe, eo maximè quia eratis filij. & ſi filius, ergo hæres. Imperator dicit, q̃ ſi non apparet vos immiſcuiſſe, iſta tacitturnitas & omiſsio proteſtatiõis, nõ noceret vobis. †quia veritas nõ indiget adminiculis verborũ, & ad hoc ſemper allegatur iſta l. & veritas apparet eoipſo q̃ nõ probatur contrariũ: quia pro negatiua præſumitur. Sed contra de. l. j. §. qui ſunt in poteſtate. ff. ſi quis omiſ. cau. teſt. vbi dicitur q̃ filius ſtatim mortuo patre in cuius erat poteſtate, velit nolit efficitur hæres ipſo iure. Nec ob. beneficium q̃ habet à prætore, vnde poſsit ſubſtituere. quia hoc nõ facit quo minus de iure ciuili etiam de l. xij. tab. infigatur ſibi hęreditas etiã inuito. So. illud eſt verũ quo ad nudũ nomen. & etiam quantũ ad vtilitatẽ. vt decedẽs etiam ignorãs ſibi hæreditatẽ delatam, eam tranſmittat ad quoſcũq; hæredes: vt plenè no. in l. ex militari. §. ſi. de teſta. mili. & etiam cõfirmantur tabulę pupillares, & dationes tutorũ. vt hic. & in l. ſi filius qui patri. de vul. & pup. nõ quantum ad hoc vt obligetur creditoribus hæreditariꝭ cũ effectu, niſi ſe immiſcuerit. & hoc vult illa l. & iſtud propter beneficiũ prętoris q̃ cõcedit ſibi vt abſtinere poſsit ſicut quilibet volũtarius hæres propter q̃ beneficiũ redactus eſt ad inſtar emãcipati: vt in l. nam nec emancipatus de le. j. Ideo ſi creditores conuenirẽt filium, & filius cõpareret, nõ tamẽ apparet q̃ cõparuerit vt hæres, nec creditores probauerũt inſtitutionẽ, non habent intentionẽ eorũ fundatã propter hoc ſolum q̃ ille erat filius: & propter quod deberet illis ſolui. & hoc voluit glo. in l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur ff. ſol. ma. & per Doc. in l. neceſſariꝭ. ff. de acqui. hæredi. & p hoc 3 eſt expedita gloſſ. quæ eſt hic. †Dicunt quidam per hanc legem quod hodie filius abſtinendo ſe ab hæreditate paterna, non remanet hæres nomine: cum habeat beneficium abſtinẽdi ab iſta l. imperiali. quæ põt facere ipſum deſinere eſſe hæredem: vt no. in l. in ſubſtitutione filij. ff. de vul. & pup. licet prætor per ſuũ edictũ nõ potuerit. vt inſti. de bo. poſ. §. quos aũt: ſed veritas eſt in contrariũ: quia illa l. non intendit dare ptãtẽ abſtinendi de nouo. ſed refert & fundat ſe in poteſtate data ab edicto prætoris. Idem eſſet in inſtituto: niſi expreſsè diceret contrarium nam de illa opinione multa mala ſequuntur, & perderetur exiſtentia ſui hæredis cum

cũm omnibus effectibus ſuis. quod eſt periculoſum dicere.

a ☞Præſentes in ciuitate uel loco, debẽt citari perſonaliter, ſed abſentes à ciuitate poſſunt citari ad domum: & ſi nuntius perquiſiuiſſet præſentem in ciuitate, & reperire, non potuiſſet, poſſet eum citare ad domum: & qualiter faciet relationem?

b Minor petens reſtitutionem aduerſus additionẽ hæreditatis: qualiter neceſſe habeat probare ſe læſum ex additione?

4 An ſufficiat generale proclama quòd quicunque uoluerit contradicere ne talis reſtituatur: compareat infra talem terminum: an autem neceſſe ſit ſingulos citari perſonaliter uel ad domum?

5 In reſtitutione in integrum, an conteſtetur lis? nu. 6.

Quando poſsit ad diffinitiuam peruenuri, lite non conteſtata?

6 Iudex ex officio etiam nemine petente, poſtquam conceſſit reſtitutionem aduerſus additionem, & hæreditas eſt repudiata: debet prouidere ne bona hæreditaria diſsipentur, dando curatorem bonis, & faciendo inuentarium apud acta.

AVTHENTICA.

1 SI omnes. Iſta auc. eſt vulgaris. & ponit practicã l. C. in eo quod ibi dicitur in ver. quòd ſi pro hærede. †& docet qualiter ſit cõcedenda reſtitutio aduerſus additionẽ hęreditatis. & cõtinet plura. nam prima facit q̃ ſint citãdi omnes creditores hæreditarij tã præſentes quã abſentes. Intelligẽ de præſentibus in ciuitate, vel in loco in quo petiẽ reſtitutio: nõ tamen ſi ſunt præſentes in iudicio, quia tunc nõ ſunt citãdi: vt no. in l. j. C. de in ius voc. & in c. fi. de ele. lib. vj. in nouel. debet tamẽ eis aſsignari terminus ad dicendũ quicquid volũt, & poſſunt, quare reſtitutio nõ ſit cõcedenda: &

2 deberent expectari vſq; ad lapſum termini. †Et no. q̃ illi q̃ ſunt præſentes in ciuitate, vel loco, debẽt citari perſonaliter, quia nũtius de facili poteſt hoc facere: ſed illi qui abſunt à ciuitate, poſſunt citari ad domũ: quia nõ de facili nũtius poſſet eos quærere per mundũ: vt j. quo. & qñ iud. l. ab eo. & hoc fortè fuit de mente iſtius auc. aliàs ſuperfluè videtur loqui. dũ dicit præſentes vocã

b dos. & poſtea idem dicit de abſentibus. ſi in modo vocandi nõ eſſet aliqua differẽtia, ſi tamẽ nũtius ipſum perquiſiuiſſet per ciuitatẽ, & reperire nõ potuiſſet, poſſet citare ad domum: debet tamen in relatione de hoc facere mentionẽ. ſecus quando abſunt. quod dic vt no. in c. cauſam. de dolo & cõtu. & per Bar. in l. ſi finita. §. Iulia. de dam. infec. debẽt etiã citari legatarij: vt in gl. quo nia de ipſorũ prætudicio agitur, cũ repudiata hæreditate legata irritentur. Nec obſt. de iure deli. l. ſi. §. ſed legatarij. vt ibi not. nã quãdo bona non ſufficiunt, creditores ſunt melioris conditionis quã legatarij. ſed in caſu illo ſunt equalis condi. & ſi illa citatio non fieret, nõ valeret ſententia: vt in gl. Intellige quo ad præiudicium nõ citatorũ. ſed quantum ad citatos bene valeret iecũdum doct. licet quidã fatuus iudex: vt refert Bald. qui credebat quòd ſi omnes eſſent citati excepto vno, nõ valeret ſentẽtia. quod eſt fatuum. & idẽ dicit Bal. in inuẽtario quod cõficitur per hæredẽ, vt nõ vitietur: licet aliqui creditores non fuerint citati. imò valet quantũ ad citatos: licet illis non citatis præiudicium non fa-

1 3 ciat, quia cauſæ ſunt ſeparatę & diuerſæ per l. etiã. ff. de min. †Et per prædicta videtur q̃ minor petẽs reſtitutionẽ aduerſus additionẽ hęreditatis, neceſſe habeat probare ſe læſum ex additiõe. quod facit probãdo hæreditatẽ eſſe dãnoſam. & plus eſſe in debitis cũ ſ in bonis: aliàs ad quid citarent̃ creditores? aliàs ſi creditores pro bant contrarium, q̃ bona ſufficiunt, non erit reſtitutio conceden da, & intereſt creditorum vt nõ concedatur vt habeant certam perſonam quã conueniant: ſi tamen eſſet multum implicita debitis, ita q̃ neceſſe haberet ire per litigia: licet appareret aliàs q̃ nõ eſſet dãnoſa, propter hoc ſolum poſſet reſtitutionem petere. ff. de min. l. minoribus. xxv. an. De hoc vide hic per Cy. & quod no. Inn. in c. cauſam. qui filij ſint legi. ante ſi. ij. col. Secundò vult iſta authẽ. q̃ creditores citati debeant expectari per tres menſes, quod intellige. niſi prius cõpareant. nam tũc finita cauſa dilationis finiretur dilatio l. à filia. §. alendo. ff. ad Treb. Item habet locũ hoc de iure cõmuni: ſed ſtatuta terrarum dant alios terminos, &

4 illi ſunt ſeruandi. †Sed quæritur. an ſufficiat generale proclama q̃ quicunq; voluerit cõtradicere ne talis reſtituat̃, cõpareat infra talem terminũ: ſiue fiat per præconẽ in loco cõſueto, ſiue per edictum in ſcriptis affixum, an autẽ ſit neceſſe ſingulos citari perſonaliter, vel ad domũ? Doct. dicunt q̃ illi quos conſtat eſſe creditores, ſunt tantũ citandi ſingulariter: ſed quo ad illos qui ignorãt ſufficit tale proclama generale, quod tamẽ nõ præiudicabit abſentibus à loco ad quorũ notitiam peruenire non potuit: vt not.

c Inn. ſin c. in noſtra. de procu. & vide in d. c. fi. de elec. in nouella. Statuta etiã terrarũ dãt certum modũ: & vt plurimũ videtur mihi b q̃ fiant illæ citationes gñales: quia difficile 5 eſt ire per ſingulos. †Tertiò dicit iſta auc. q̃ non cõparentibus creditoribus infra terminũ datur reſtitutio: & ſic valet ſententia diffinitiua etiã lite non cõteſta. nõ emꝫ potuit lis cõteſtari ſi creditores qui faciebãt partem c in hoc iudicio, non cõparuerũt. ſed contra de l. Papinianus exuli. in fi. ff. e. vbi in reſtit. integ. conteſtatur lis. Sol. eſt verũ qñ quis ꝓ reſtitutionẽ petit aduerſariũ condẽnari ad aliquid dãdũ, vel fiendũ ſibi: ſed in caſu iſto nõ petit illos creditores condẽnari ad hoc, ſed ſolũ remoueri obſtaculũ additiõis, ꝓpter q̃ nõ poterat hr̃ditatẽ repudiare: poſtquam eã adiuerat. vt in l. ſicut. j. de repu. hr̃. Vnde petit reſcindi additionẽ, & reponi in eo ſtatu in quo erat anteq̃ adiret. & ſic non põt poſtea repudiare. Petit aũt à iudice hoc fieri: nõ aũt à parte. quo caſu quia in cõtumacia iſtorũ creditorũ nõ põt huic minori conſuli per miſſionẽ ex primo vel ſecũdo decreto. idcirco cõſulitur vt poſsit peruenire ad diffinitiuã lite nõ conteſt. & ad hoc allegatur illa auc. & l. iij. in fi. regũ. in fi. & c. j. de eo qui mit. in poſſ. lib. vj. propter q̃ dicit la. Bu. fuiſſe determinatũ. cum quidã fuiſſet cancellatus de matricula indebitè, & peteret ſe in ea remitti. poterit lite nõ cõteſta. ferri diffinitiua. & eodẽ modo ſi quis peteret ſe cãcellari de bãno. nã in contumacia ſyndici cõis. à quo nihil petitur dari vel fieri, pote-

6 rit ad diffinitiuã peruenirí. Tene mẽti. †Sed qd ſi creditores vel aliqui eorum cõparuiſſent, & vellent litẽ cõte. & litigare? & vellent oſtẽdere q̃ reſtitutio nõ eſt cõcedẽda. Rñdeo deberẽt audiri per gl. q̃ eſt in c. per venerabilẽ qui filij ſint legi. quæ dicit q̃ licet in cauſa appellatiõis parte abſente nõ ſit lis cõte. vt no. in l. fi. §. il lud. j. de tempo. app. Si verò pars eſt præſens. & vult cõteſtari, ne ceſſaria eſt cõteſta. facit c. per tuas. de appel. & illa glo. reputatur ſing. prædicta procedũt qñ reſtitutio petit̃ principaliter. ſi autẽ incidenter, tunc indiſtinctè ſine nouo libello, & ſine cõteſtatiõe põt cõcedi: vt in c. corã. de in integ. reſt. & ff. de autho. tu. l. defendente. cum ibi no. ſecundũ Bal. hic facit q̃ not. Bar. in ſimili. in l. cũ ꝓcurator. ff. de ope. no. nũ. Vltimò not. in fi. q̃ iudex ex officio etiã nemine petẽte poſtq̃ cõceſsit reſtitutionẽ, & hr̃ditas eſt repudiata, debet ꝓuidere ne bona hr̃ditaria diſsipẽtur: qa hoc cõſtat ſibi vt iudici q̃ hæreditas iacet. & ſic põt de facto ſupplere: dãdo curatorem bonis, & faciendo fieri inuentarium apud acta.

a ☞Abſentes. Adde do. in c. cũ omnes. de cõſtit. & ibi Fely.

b ☞De abſentib9. Ad de glo. in verbo ipſorum in c. præſentũ. de teſti. li. vj. & diffuſè per Fel. in c. cũ omnes. de cõſti. ver. prima ſunt opi.

c ☞Vt no. Inno. Adde eundem Innoc. in cauſam. qui matri accu. poſſ. & in c. Albe. extra de teſti. Bar. & Bal. in l. fi. C. de iu. de li. & Bar. in extraua. ad repri. in verſi. per edictum. Car. in ſuo cõſi. lx xiij. col. j. Pe. de Ancha. in conſil. cclxx. inci. In primo dubio. & in cõſi. xc-ij. incip. prima facie. & per Ale. de Imol. in cõſi. cvj. col. pe. in v. li. Fran. Cur.

LEX II.

1 SI cum aui. †Minor poteſt mediante beneficio reſtitutionis adire hæreditatẽ auitã, quã repudiauerat: et repudiare paternam, quam adiuerat. h. d. in effectu. An autem ſine beneficio reſtitutionis poſsit hoc facere quis? dic vt in illa. l. difficili. j. vnde lib. l. qui ſe patris.

In quibus cauſis in integr. reſtitutio non eſt neceſs. Rubrica.

1 ☞Quando defunctus fuit interfectus, hæres non debet adire hæreditatem: niſi prius accuſet occiſores: & faciat eos puniri, & quid ſi hoc non faciat?

2 Illud quod dicitur quòd mater negligens petere tutorem filio infra annum à morte mariti, priuetur hæreditate filij, ſi decedat in pupillari ætate, ſi ipſa mater erat minor: an iſte annus incipiat currere niſi a tempore quo eſt effecta maior?

LEX I

1 MInoribus. †Non vindicare necem defuncti, non reputatur delictũ in perſona minoris. ideo in pœnam nõ incidit. nec indiget reſtitutione. h. d. facit l. fi. §. ſi aduer. deli. & ſic maius eſt delictũ in faciendo quã in nõ faciendo. quia primum cadit in minore: vt in l. j. eo. tit. ſecundum non: vt in

2 l. fi. & in iſta l. †Et pręmitte q̃ quando defunctus fuit interfectus hæres non debet adire hæreditatem: niſi prius accuſet occiſores. & faciat eos puniri. & ſi nõ faciat, aufertur ſibi hæreditas tanq̃ ab indigno. l. j. j. vbi cau. fiſca. l. in cognitione. ff. ad ſille. hoc verũ ſi hæres erat maior. xxv. ann. ſed ſi erat minor, & adiuit non excu

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Facit ad quæstionē. Adde eundē Paul. de Ca. & ibi Ale. de Imo. in l. sciendū. §. si fi. q satisf. cog. Bal. in cōsil. cj. in iij. lib. incip. dña Fracisca. & alias est in ij. li. & Aug. in cōsil. cxviij. Lutoti. in cōsil. clxxviij. & in suo singu. ccxxj. inci. tu habes & hic adde eundem Paul. de ca. in consil. xviij. inci. in puncto suprascrip. in nouis. Fran. Cur.

¶ Et tu prædictis ad de do. Maria Sozi. in suo cōsil. xx. colū. iij. versic. quamuis per do. Bar. eius filiū in suo cōsi. cliij. colū. pe. versi. quinto. & ver. se. Et ibi qñ ipsa mr excusat̄ qa minor vel rustica. Stra.

b ¶ Qualiter cōmittit̄, adde Bar. in l. insulā. ff. dever. oblig.

satis occisorib⁹ nō incidit in talē pœnam: quia non censetur deliquisse: ideo nō indiget restitutione, vt hic. & l. minoribus. j. de his quib. vt indig. In gl. quæ incipit, scilicet, [accusando.] in fi. pro illa gl. facit optimè l. qui fussu. ff. de infa. & c. fi. de sentē. excom. iuncto c. de cętero. in fi. eod. titu. sed in contrarium facit l. Titio Seio. §. vsuras. de leg. ij. vbi beneficiū quod concedit̄ alicui ratione minoris ætatis, finitur ea finita: vnde licet tēpore additionis fuerit ille accusatus: quia erat minor, ab accusando occisores, postēꝙ tamē effectus est maior, debet illa excusatio cessare: duo enim necessariò incumbūt hæredi, scilicet ꝙ vindicet necē defuncti, accusando occisores, & ꝙ hoc faciat ante aditā hereditatem: licet ergo sit excusatus ab hoc secūdo per minorē ætatē, remanet tñ obligatus ad primū: cū minor ætas fuerit completa. arg. ff. de arbi. l. Celsus. §. j. & l. generaliter. §. de epis. & cler. cū ibi not. & illā partē videt tenere Cy. in l. minoribus. j. de his qb. vt indig. Alij tenent gl. nā illa necessitas incumbit ante aditā hereditatē. Postquā ergo licitē adiuit proprer minorē ætatē, & aditio non reiteratur, debet remanere perpetuò excusatus: sed si reiteraret, cessaret excusatio si tēpore additionis esset maior. ita probāt iura in cōtrariū allegata.

3 †Et propter hoc illa gl. nō facit ad quæstionē ad quā allegat̄. Si
a mater qui remāsit vidua, & erat minor, & stetit minor per annū vel vltra, à morte mariti, & nunquā petijt tutorē filio, & postea effecta est maior, & filius est impubes, & indiget tutore: an illa mater habeat necesse petere infra annū à tēpore à quo est effecta maior tutorē dari: aliàs priuet̄ hereditate filij, si decedat in pupillari ætate. Quidā allegant illā gl. ꝙ nō habeat necesse hoc facere, quia postēꝙ per integrū annū à morte mariti, infra quē imponebatur sibi necessitas, fuit excusata ratione minoris ætatis: vt l. fi. §. si aduer. deli. remanet perpetuò excusata, licet effecta sit maior: quia beneficiū excusationis debet esse perpetuū: vt in hac gl. licet certè gl. refert se ad casum huius legis: in quo necessitas incūbebat sibi ante additionē, & tūc excusatur, & aditio non reiteratē, vt dixi. nos loquimur in necessitate incumbente matri, quæ incūbit infra annū à morte mariti sed annus vel anni bene reiterantur. & iura quæ dicunt ꝙ infra annū à morte mariti possunt suppleri & legitimæ ætatis ipsius matris. arg. in l. ij. §. seruus si hæredi. de sta. lib. & quod not. Bar. in l. genero. de his qui no. infa. vt cū illa mater tēpore mortis mariti esset minor, nō incipit ille annus necessitatis, cū ad eius inceptionem requirant̄ duo, vt maritus sit mortuus: & ipsa sit legitimę ętatis. Incipit ergo currere postēꝙ effecta est maior: & istā partem puto verioré. licet Spec. in tit. de resti. in integ. §. j. ver. sed quid si ipsa mulier. teneat primā partē. & etiam Bal. in l. precibus. de impub. & alijs substi. & in auth. si captiui. de episc. & cler. & dicit se consuluisse. & ego etiam aliqñ cōsului secundùm illā partē: quia benignior est. sed alia verior est in pūcto iuris. nā necessitas semper incūbit matri donec filius indiget tutore. & ista mater sit maior. & ista habent tractū successiuum, & concomitantiā tēporis: ideo diuersimodè intelligunt̄ secundùm diuersitatem temporum, vt quouscꝙ est minor, desinat esse necessitas: & postquam desijt esse minor incumbat, cum filij adhuc indigeant. Si autem mater efficeretur maior infra annum à morte mariti, tunc quid iuris sit etiam retenta opi. Bal. & Specul. prout dixi in dicta l. fi. & habui de facto consulere.

2 ☞ *Ius agendi ad supplementum legitimæ, quanto tempore tollatur?*

LEX II.

1 ADolescentiæ. †Tēpus quinquennij præfixū ad mouendā querelā inofficiteſt. nō currit ipso iure minori. h. d. & dicit Cy. ꝙ glos. quæ est j. de his qui ve. æta. impe. l. fi. malè intelligit hāc legem. Et adde ꝙ illud quinquennīū præfigebatur etiā per iura Digestorū. l. Papinianus. §. fi. ff. de inoffi. testa. & etiam iure Codicilorum: vt j. de inoffi. testa. l. si quis filiū. in fi. & Bart. ibi dicit ꝙ
2 †ius agendi ad supplementū introductū per l. omnimodo. eo. ti. similiter tollitur quinquēnio: quia succedit in locū querelę quod Bal. reprobat: quia hoc ius est fauorabile: querela verò odiosa. Itē quia pro supplemento cōpetit cōdictio ex l. quæ est actio personalis, & durat xxx. ann. vt in l. ij. de consti. pecu. nec est verum ꝙ succedat in locū querelæ, imò fuit introductum in odiū querelę. Item quia suppletio fit ipso iure, vt in l. scimus. in prin. eod. tit. & sic præsupponit ius quæsitum: & illa pars tutior est.

2 ☞ *Mora qualiter committatur, & quis sit eius effectus, & materia morę. remiss.*
3 *Casus in quibus committitur mora re ipsa sine interpellatione.*
4 *Actio ex testamento licet sit stricti iuris, habet instar bonæfidei, ut in ea ueniant usuræ post moram: & in ea contrahatur mora irregulariter.*

LEX III.

1 IN minorum. †Minoribus fauore ętatis cōmittitur mora re ipsa, sine interpellatione ex sola retardatione solutionis in cōtractibus bonæfidei: & etiā in actione ex testamēto, quæ in hoc habet instar bonæfidei. h. d. illa lex quæ semper allegatur
2 ad ista duo. †& Cy. hic recitat repe. Pe. de materia morę: qualiter
b cōmittitur. & qs sit eius effectus. quam posuit gl. in l. mora. ff. de vsur. & repetētes solēt eā assumere in l. quod te. li. cer. pe. Effectus autē moræ, de quo loquitur ista lex, & quantū ad vsuras quæ veniunt ex mora in actionibus bonęfidei, & in actione ex testamēto, & etiā quantū ad periculū qđ pertinet ad debitorē post morā: aliàs nō bene percipio qualiter ista lex faciat ad titulum. †In tex.
3 ibi. [re ipsa.] id est etiā sine interpellatione secundùm glo. quę tñ regulariter requiritur ad constituendū debitorē in mora: vt not. in d. l. mora. in prin. gl. mag. Sunt & alij casus in quibus mora cōmittitur re ipsa sine interpellatione: qui ponunt̄ per eandē gl. ma. circa fi. & in oibus dicit̄ cōtrahi mora irregularis: & ideo sicut irregulariter cōtrahitur, ita irregulariter purgat̄: quia cū ad purgationē moræ regulariter requiratur oblatio, in casu isto sufficit ꝙ creditor efficiatur maior: & tunc sine alia oblatione mora purgat̄ seu finitur. l. Titia. §. Seia. ff. de leg. ij. & intelligo istū text. quando minor habeat curatorē, cui debitor poterat soluere: vnde imputatur sibi quare nō soluit: licet non esset interpellatus. secus videt̄ si esset pupillus & nō haberet tutorē: per l. cū quidā. §. si pupillo. ff. de vsur. In tex. ibi: [tardæ pretij solutionis &c.] istud verbum, [pretij.] largè ponitur secūdùm Cyn. vt exponatur debiti, cū habeat locū in omni debito ex cōtractu bonæfidei: nō autē restringitur ad cōtractū emptionis & venditionis: quia in illo eoipso ꝙ venditor etiā maior tradidisset rem, & emptor non soluisset pretium, esset in mora: etiā si aliàs interpellatus nō esset. ✶ l. curabit. ⇝ infrà de ac. emp. vnde nō esset ✶ specialitas hæc in minore, posset tñ dici ꝙ illud esset verū si emptor percepisset fructus ex re tradita: quia tūc tenerē ad vsuras pretij, etiā sine interpellatione: sed si nō percepit fructus, nō tenerē ad vsuras, si vēditor erat maior. si non est interpellatus, si est minor, secus per hanc legem. & ista
4 est satis bona. †In fi. l. ibi: [& fideicommissis.] semper allegatur iste text. quod actio ex testamēto licet sit stricti iuris, habet instar bonæfidei quātū ad effectū de quo hic: vt in ea veniāt vsurę post morā: & in ea contrahat̄ mora irregulariter. non sic quo ad alios effectus: vt in l. aliàs. ff. de in litem iuran. & de cōdi. ob turp. caus. l. fi. & not. Bar. in l. si hæres. ff. de eo quod certo loco. dic vt ibi.

2 ☞ *Paria sunt aliquem non esse tutorem uel esse, & non habere administrationem.*
Gesta contra illum qui non est procurator, nocent domino, & quid in gestis contra tutorem, qui non habet administrationem?

LEX IIII.

1 SI tutor tuus. †Tutor qui nō satisdedit rem pupilli saluam fore, nō habet administrationē: licet sit tutor: ideo litigium agitatum secū: & sententia lata cōtra eū in causa pertinente ad pupillum: nullū facit pupillo præiudiciū: ideo restitutione non indiget. h. d.
2 †Not. ergo ꝙ paria sunt aliquē non esse tutorem, vel esse, & non habere administrationē: quia sicut gesta cōtra illum qui non est tutor nō nocerent pupillo, sic gesta cōtra illū qui nō est procurator non nocerent dño: vt l. in causæ. §. j. ff. de procura. Ita & gesta per illum qui est tutor: non tñ habet administrationem: nam non sufficit tutelam fore delatam alicui, ad hoc vt possit administrare: sed debet administrationem recipere de manu iudicis, conficiendo inuentarium, & præstando ibi cautionem cum fideiussoribus rem pupilli saluam fore, vt infrà arbitrium tutelæ. l. fina. quod dic vt declarat Bart. in l. ij. de legit. tuto. in principio. Idem esset

esset in gestis per iudicē qui haberet iurisditionem, sed non exercitiū: quia nō valerent. vt patet in his que habentur. in c. prudentiam. in prin. de offi. delega. Sed quæritur. quid si lata esset sententia pro illo tutore: an prodesset pupillo? Gloss. dicit ꝙ sic iure singulari, nō iure communi per l. non eo minus. ś. de procu. Ego in tellige gloss. sic. ꝙ ideo prodesset: quia licet tutor non satisdedit, non habeat administrationem, quantum ad hoc vt possit nocere pupillo. j. de tutor. & curator. qui satis nō dedit l. fi. vnde determinauit Bart. per illam legem ꝙ sententia tutoris qui non satisdedit, nec fecit inuentariū, prodest pupillo, quantum ad hoc vt decedens transmittat ius deliberandi in hereditate sibi delata, & non adita: quia hoc nō potest nisi esse proficuū, & nō damnosum: vt ipse plenè notat in l. qui duos. ff. de rebus dub. & dic ꝙ proderit esset necessaria. & hoc vtęꝙ ibi: [sed humanius.] & quia ista fuit vtilis, puisio: & per cōsequēs extēdenda etiā ad alias prescriptiones tēporales, quæ currebāt contra minorē, & dabatur restitutio, eā extendit ad oēs prescriptiones vt hodie ipso iure non currant durāte minori ætate. Ad finem ibi. [videlicet.] excipit prescriptionem longissimi tēporis, in qua nihil vult innouare. ideo illa currit minori: sed restituit̄ præterquā in pupillari ętate, in qua nō currit, etiā si fuisset cœpta cū defuncto: vt in l. sicut. j. de prescrip. xxx. anno. & hoc vult illa lex singularis & vtilis. †In glos. ij. ibi. [alij exponunt.] dic tu melius. ꝙ dum tex. dicit [exceptionē non numeratæ pecuniæ.] debet exponi, id est tēpus infra quod dicta exceptio debet ꝓponi. In hac lege sunt multæ gl. ex quibus colliguntur multæ oppositiones: sed recolligēdo breuiter dic. si quæritur an prescriptiones hodie currāt minori, & restituat̄: an autem ipso iure nō currant per hanc legē: & quid sit innouatū per eam. dic ꝙ aut loquimur in præscriptionibus inchoatis in personam maioris defuncti, cui minor successit. aut loquimur de inchoādis cū ipso minore. Primo casu nihil innouat̄ de iure veteri per hanc legē secūdùm opi. gl. quā sequunt̄ Doct. licet Ia. de Ra. & Pe. teneant cōtrariū per rationē quæ hic ponitur quæ est generalis: & cōprehendit etiā dictū casum: sed cōiter Doct. sequunt̄ gl. Quid autē iuris esset de iure veteri dicto casu. dic ꝙ aut erat prescriptio cōuentionalis: qa tēpus erat præfixū à cōtrahētibus. & illud tempus currit, & continuat̄ in personā heredis minoris sine ꝙ spe restitutionis, & hic est casus in l. Aemilius. ff. de min. Idē si erat tēpus testamētariū à testatore præfixū. l. ij. §. si hæres. ff. eo. tit. de mino. Aut erat tēpus legale, id est à lege prefixū. & tūc aut illud currebat ad corroborationē contractus celebrati per defunctū, & idē: vt curreret sine ꝙ spe restitutionis. & est casus in l. si intra. j. de non nu. pec. si bene inspiciat̄. quia tex. ibi dicit ꝙ currit minori, vt compellatur soluere, ergo sibi restitutio nō dat̄: quia tūc cōpelleretur soluere. licet gl. ij. hic in fi. teneat cōtrariū: quia ibi dat̄ restitutio, quod est falsum: nec ex aliqua parte illius text. hoc colligit̄. bene tamen est verū aliud quod dicit hic gl. quod ibi tēpus inceperat à predecessore. ideo currit in persona minoris ipso iure, sed quod currat cū effectu, & nō det̄ restitutio, vt ibi colligit̄. hoc nō prouenit ex eo ꝙ inceperat currere in ꝑsona ꝑdecessoris: vt patet in l. vnica. causa ibi no. ś. si aduer. vsuca. sed puenit ex eo ꝙ illud tēs proponēdi exceptionē nō nu. pec. currit ad corroborationē contractus gesti per defunctū. Si autē est tēpus legale, & cœptum in personā defuncti maioris, qđ nō currit ad corroborationē cōtractus celebrati per defunctum: tūc dico ꝙ currit etiā in hodie ipso iure: tū dat̄ restitutio. & ita intelligat̄ d. l. vnica. ś. fi aduers. vsuca. cū gl. & l. etiā et. ff. de mino. in quibus nihil innouat̄ per hāc legē. & hoc vult gl. quæ incipit [secundū veteres.] circa fi. dū opponit̄ de dictis legibus. Sed o casu principali cū loquimur de inchoandis cū minore, tūc distingue tres casus: vt habet in prin. d. gl. quæ incipit [secundū veteres.] Nā dicit̄, iure veteri quædā erāt præscriptiones quæ currebant cū effectu sine spe restitutionis: vt in casu l. si mater. j. de sta. defun. & in l. auxilium. ff. de min. & in illis nihil innouat̄ per hāc legē. & sic hodie currūt, & non restituit̄. Et sic quædā erant præscriptiones quæ ipso iure non currebāt: vt in casu l. ij. s. eo. & in casu l. interdū. ff. eo. scilicet in tēpore qđ dat̄ ad petendū restitutionē: illud etiā iure veteri non currebat durante minori ętate: qa si cucurrisset cū petijsset restitutionē, sibi daretur restitutio ad restituēdū, qđ esset absurdū. & in illis similiter nihil innouat̄ per hanc legē: quia nec fuit necessariū. Quędā verò erāt præscriptiones quæ currebāt, & dabat̄ restitutio: & in illis innouatur per hanc legē, vt ipso iure nō currant. Fallit in præscriptio-

a ¶ Sed glos. De hac quæstione vide Frā. de Arer. in c. causam quæ. col. iij. de iudi. & ibi dicit communem opi. esse ꝙ valeat in mei fauorē, si eā ratifico. Et per rationes per eū ibi assignatas.

2 ☞ *Præscriptiones an hodie currant contra minorem ut restituatur: an autem ipso iure non currantes & nume. 6.*
3 *Regula quæ dicit q, quæ nō possunt alienari nō possunt præscribi: an sit semper uera?*
4 *Minor an eoipso quòd constat de læsione, conseruetur ipso iure illæsus*
5 *Tempus appellandi, an hodie etiam currat minori: sed restituatur.*

LEX V.

1 SAncimus. †Præscriptiones tēporales quæ olim currebāt cōtra minorē cū beneficio restitutionis, nō currūt hodie ipso iure: ideo restitutio non est necessaria. h. d. & cessant cōtraria. Ia. bu. qui dicit idem esse in

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Minori. Adde gl. in ver. postliminiū. in ca. prima actione. xvj. q. iij. & gl. i ver. cōstante. in c. cū nō liceat. de præscri.

b ¶ Aut erat reus. Ad de q hoc refert & sequitur Ale. de Imol. in cōsi. cxv. col. 5. in v. vol. Fran. Cur.

nibus iudicialibus, vt in tempore triennij, quod datur in prima institatia: quia illud etiā hodie currit, & non datur restitutio nisi in subsidium tutoris vel curatoris existētis nō soluendo: vt j. de iudic. l. properandū. §. fi. & in tēpore scilicet appellationis interponendæ: quod est hodie decē dierum. vel tēpore appellationis prosequendæ: quod est hodie annus. & ex causa bienniū. ista enim tēpora etiā hodie currūt propter rigorē seruandū, vt in authē. de appel. & j. quæ tēpo. & datur restitutio etiā non in subsidiū: quia maius in hoc vertit præiudiciū minoris, cū pereat ius eius. & hoc patet in l. j. j. si sæpius in integ. resti. postu. quæ loquit̄ de tēpore appellandi, quod currit, & datur restitutio. & in l. si sine. in §. pe. & fi. ff. de mino. & eodē modo currunt tēpora dilationū assignatarū per iudicē, vel per statutū litigantibus ad singulos actus: & dabitur restitutio, vt in dictis iuribus. Fallit etiam quod dicit in hac lege infra tēpore statuto ad conficiendū inuētariū: quia similiter currit: vt in auth. de hære. & fal. §. pupillis. Itē in authen. si minor. j. de temp. in integ. rest. Sed tunc est dubiū qualiter exemplificabitur hoc extra dictos casus, q sit aliqua præscriptio quæ olim curreret, & dareť restitutio: hodie verò ipso iure non currat. in hoc est difficultas, quæ consistit in contrarijs, quæ facit gl. super verbo, [quærere.] Nā videť q etiā ante hanc legem præscriptiones ipso
a iure nō cōcurrerent minori. primò: quia in pupillo habemus legem veterē Digestorū expressam, qd̄ contra ipsum in rebus suis non curreret olim vsucapio, vel præscriptio ipso iure durāte pupillari ætate: vt ff. de acqui. rer. domi. l. bonæfidei. post prin. Itē in adulto. j. quib. non obstat longi temp. præscrip. l. non est. & in l. j. & fi. j. si quis igno. rem mi. eme. in quibus expresè dicitur quod
3 incipit currere finita minori ætate. †Item probať per rationem: quia res minoris immobiles non poterat alienari sine decreto: vt in ti. de reb. eorū. nec etiā mobiles, quæ seruādo seruari poterāt: vt in l. lex quæ tutores. j. de adminis. tuto. ergo nec præscribi, vel vsucapi. l. alienationis. de verb. sig. non videtur ergo posse exemplificari hæc lex. super istis contrarijs illa gl. laborat, & ad primas leges dat tres solutiones. Doct. videnť sequi primā. q illæ leges quæ videnť dicere præscriptiones nō currere, debeant intelligi, scilicet cū effectu: quia currebant, & dabať restitutio. hodie verò per hanc legē ipso iure nō currunt: quod est destruere illos text. qui volunt manifestè contrariū. ideo semper mihi visum fuit q debeat illa lex exēplificari in præscriptionibus actionū personalium prętoriarū, quę durabant anno, vel minori tēpore, vt redhibitoria, quāto minoris vel in actione de dolo, quæ durabat biennio: vt §. de dolo. l. fi. hodie ipso iure ista tēpora nō currūt per hāc legē. & hoc voluit gl. secundùm quosdam: licet non teneant. sed reperio d. Raph. esse in illa opi. sed in præscriptione actionū realium, vt cū præscribūtur vel vsucapiunť res pupilli, vel minoris: & sic tollitur rei vēdicatio. nō potest bene exēplificari, quia illæ præscriptiones etiā iure veteri nō currebāt minori, vt patet in di-
b ctis legibus quę nō possunt cauillari. & per hoc tollit etiā oppositio quā facit gl. in ver. [Itē eodem modo quæro.] gl. tñ ad illam oppositionem respondet multis modis. Et finaliter dicit q illa regula quæ nō possunt alienari, nō possunt præscribi: nō semper est vera. per l. si fundū. ff. de fun. do. quē ver. Doct. reprobāt: quia fundus dotalis sicut prohibeť alienari, ita & præscribi. Nec obst. illa l. si fundū. quia ibi præscriptio erat inepta antequam fundus esset dotalis: vnde cōtinuatur postquā est effectus dotalis: sed nō posset inchoari postquā esset dotalis. vnde Cy. aliter soluit secūdùm vltramon. q interdū prohibitio alienationis est in rē: puta q res sacra vel religiosa nō potest alienari, & tunc etiā nō potest præscribi. Interdū est in personā: vt est prohibitio alienationis rei minoris, vel sui administratoris: vt in l. j. ff. de reb. eo. & tūc si alienatio fiat per personā prohibitam, non poterit virtute illius alienationis vsucapi, vel præscribi: quoniam alienatio est nulla: & sic non tribuit titulum qui est necessarius in vsucapione, vel prescriptione longi tēporis. si autē fiat per personā nō prohibitam, vt est extraneus: vel etiam prohibitā, vt est tutor, vel curator: nō tamen tutorio vel curatorio nomine, sed proprio: & tunc alienatio seu venditio valet in prejudicium ipsius alienantis, vt in l. & si is. j. de prædi. mi. non tamen facit præiudicium ipsi minori durante minori ætate. ideo ipso iure nō incipit currere præscriptio, sed finita
4 minori ætate cessat priuilegium: & poterit incipere præscriptio virtute dictæ alienationis. & ille est casus in legibus §. alleg. scilicet l. j. & fi. si quis igno. rem mi. emerit. & l. non est. quibus nō ob. longi temp. præscrip. Bart. autem dixit q illa argumentatio procedit in his quæ indistinctè prohibentur alienari: sed res minoris non prohibētur indistinctè: sed ita demum sinon interueniat decretum: ideo cessat dicta argumentatio. plus placet quod suprà dixi per dictas leges in quibus patet locū habere argumentationē illam in rebus minorū, quę nō simpliciter prohibētur alienari. & tñ sicut non possunt alienari sine decreto, durante minori ætate, ita nec præscribi. †Vltimò gl. illa in fi. sentit vnā oppositionem contra rationē quę hic ponitur in tex. in ver. [melius etenim.] nā si illa est vera, destructus erit totus tractatus. de rest. in integ. quia semper erit melius minorem cōseruari illęsum, quàm pati ipsum lædi, & dari sibi restitutionem. ad quam glo. respōdet. q in cursu præscriptiōis cōstat eoipso de læsione q tempus lapsum est. sed in alijs læsionibus prouenientibus ex cōtractu: non statim cōstat de læsione. Innuit ergo q vbi in alijs cōstaret de lęsione, cōseruaretur ipso iure illæsus. Pone exemplum. si minor fideiusserat pro alio, vel cōpromisit. nam ipso iure læditur. l. ait prætor. & l. si minor. ff. eo. ergo hodie per hanc. l. nec valebit fideiussio, nec cōpromissum. q esset singulare. si esset verum. Sed doct. videntur sentire contrariū. q illa. l. nō debeat extendi vltra terminos in quibus loquitur. Innuit etiā illa gl. q ex solo lapsu tēporis per quem minor excluditur ipso iure, videť cōstare de læsione. per q Bar. de-
5 terminat. q. †Pone q lapsum est tps appellandi: vnde hodie currit etiā minori. vt §. dixi. & restituitur: petit minor restitutionē, vt possit appellare: opponitur sibi q nō est dāda restitutio nisi probet de læsione. in qua probatione erit necesse ostendere q sententia erat malè lata, & sic intererat sua appellare, & facere eā retractari: minor replicat q nō habet necesse ꝓbare de iniquitate sententiæ, nisi postquam restitutus fuerit ad appellādum, & appellauit: quia quātum ad hoc vt restituatur, sufficit sibi q lapsum est tempus appellandi, & in hoc est læsus. Bart. tenet secundā partē per hanc gl. sed in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. de directo tenet contrariū: q habeat necesse ostendere se fouere iustā causam. aliàs nō interest sua appellare: nec videtur læsus: licet perdiderit facultatē appellandi: quia præsumiť pro sententia: vt l. Herēnius. §. Caius de euic. & illam partē tenet hic Bal. pro qua vide glo. ordinariā in l. ab hostibus. §. sed q simpliciter. ff. qui. ex cau. ma. in fi. primæ gl. mag. & q no. Cy. in l. quod tēpore. j. de resti. mili. in iij. q. vbi videtur dicere secundū Pe. q debeat fieri probatio semiplena in iudicio restitutionis in inte. & postea fiat plena in iudicio rescissorio. licet ista nō allegētur per doc. do. Raph. ponit vnam distinctionem satis pulchrā. quæ mihi placet. q aut minor qui habuerit cōtra se sententiā, & nō appellauit, erat actor & tunc si vult restitui ad appellandū, habeat necesse ostēdere q fouet iustā causam. & sic q intererat eius appellare. aliàs per sententiam latam contra eū non apparet q aliquid de suo perdide-
b rit. Vnde non esset restituēdus ad appellandum: aut erat reus. & tunc satis perdidit q est condēnatus: & sentētia transiuit in rem iudi. vnde sufficit sibi ad probandum se læsum, quod perdit facultatem appellandi. & propter hoc solū debet restitui ad appellandum. & hæc est ipsa veritas. In curia autem Romana vidi seruari simpliciter id quod Bar. dixit in l. nam & postea. §. si minor. quòd petens restitutionem ad appellandū, etiam per gratiam cō cessam à papa (quod aliquando cōceditur per dominationē Venetorum) etiam maioribus, nō debeat audiri corā iudice, cui causa cōmittitur. nisi aliqualiter doceat: vel fidem faciat saltem semiplenā, quod fouet iustam causam. sed distinctio do. Raph. tollit
6 omnem dubitationem quæ posset accidere. †In glo. fi. ibi: [sed Aldr.] subaudi contradicens Ioan. in eo quod vltimo loco dixit scilicet dari restit. minori aduersum præscriptionem longissimi temporis. nam ad hoc vt talis præscriptio compleatur in persona minoris, oportet ponere quod fuerit inchoata in persona maioris, cui minor successit. si enim inchoaretur contra ipsum minorem post pupillarem ætatem, clarum esset quòd nō posset compleri durante minori ætate, hoc ergo præsuppositio quod inceperit contra personam maioris, debet denegari restitutio per. l. Emilius. ff. de minoribus. & per. l. ij. suprà. si aduer. vendica. secundùm Alberi. & eadem ratione idem esset dicendum in præscriptionibus longi temporis secundum glos. sed certè

certè ll. prædictæ loquūtur in præscriptione conuentionali: seu in tempore appositio per cōtrahentes. nam tunc sicut minor non restitueretur aduersus contractū celebratum per defunctū: maior est cui ipse successit: vt. j. de resti. mili. l. quæ à patre. ita nec restitueretur aduersus lapsum tēporis appositi in dicto cōtractu. nos autem loquimur in præscriptione legali. in qua nō denegatur restitutio: licet non inceperit cōtra personam maioris defuncti. vt patet in l. vnica. §. si aduer. vsuc. secundum intellectum gl. ibi posita. in fi. est etiā alia ratio quare in d. l. ij. §. i aduer. ven. pig. nō datur minori restitutio aduersus emptorē pi. quia sibi succurrit alia via cōtra creditorē malitiosè vendētē, vel cōtra curatorē quod hic nō est. tenet ergo glo. primā opi. Io. secundum op. Alb.
1 posset procedere eo casu quo finiretur præscriptio finita minori ætate. Pone exemplū. ego cepi prescribere contra patrē tuum, & incœpta prescriptione per annū mortuus est pater tuus te minore hærede relicto: cōtinuaui præscriptionē. & in capite trium annorū quo cōpletur præscriptio. tu iā effectus est maior, certè nō restitueris: quia lęsio cōpletur. l. in maiori ętate. vt. §. si aduer. rem iud. l. j. la. tamē de ra. dicit q etiam illo casu posses tu minor restituere tui ante completā præscriptionē. petendo q tempus decursum durāte minori ætate subducatur de præscriptione. quoniā actio tua effecta est minoris vitę per lapsum illius tēporis. & hoc per l. quod tempore. j. de resti. mili. secundū vnam opi. ibi no. sed Pe.
a tenuit contrariū. nam cū ante completā præscriptionē nō sis læsus in actione tua, & sic potes eam intentare, licet sit effecta breuioris vitæ: nō subest æquitas q petas restitutionē, vt illud tēpus subducatur per l. pater qui castrēse. ff. de cestren. pecu. quod dic vt plenè no. in d. l. quod tēpore. j. de resti. mili. per Cy. Item scias quod do. Raph. illum tex. induci pro opi. Pe. qui tenuit quod illa l. immutet etiā in præscriptionibus inchoatis in personam defuncti: vt illę non currant in personam hæredis minoris. per rationem quæ hic ponitur in tex. licet gl. & doc. teneāt cōtrarium. nam ille tex. in fi. loquitur de præscriptione inchoata in personā defuncti. & vult q sit speciale in prescriptione lōgissimi temporis. vt currat cōtra hæredē minorē. ergo in cōtrariū est ius cōmune in alijs minoribus prescriptiōibus, vt illę ipso iure nō currant. & dicit se nō videre rei pōsum sed certè alia ratio est in præscriptione lōgissimi tēporis, propter magnā negligētiam quæ committitur in tacēdo tāto tempore. Vltimò dicit Inn. in c. constitutus. in fi. de resti. in inte. legē istam nō habere locum in prescriptionibus introductis per statuta, vel cōsuetudines terrarū: quia
4 illæ currūt hodie cōtra minorē, sed datur restō. qm̄ illa l. non tollit nisi præscriptiones introductas per iura vetera etiam cōia: vt patet ibi. dū dicitur. [in quibus vetera iura &c.] De inuētis verò per statuta singulariū locorū, non cogitauit hic imperator. Bar. fateť hoc verū. qñ minor tractaret de lucro captādo. & ita loquit illud c. sed si de dāno euitādo, tūc statutum simpliciter loquēs debet restringi ad personas maiores, nec habet locū in personis minorū: ne indebitè dānū patiant: vt in l. ij. d. de noxa. & illa l. potuit cogitare in genere: licet nō in specie. qd̄ tantūdē valet: vt in l. sub prætextu. cū ibi no. la. §. de transac. Bal. quē sequit̄ Raph. tenet simpliciter opi. Inn. etiā vbi minor tractat de dāno euitando, nā si princeps per l. suam nō intendit tollere statuta specialium locorū, nisi de ipsis faciat specialem mentionē: vt in c. j. de cōsti. lib. vj. quantò magis quādo princeps specialiter se restringit ad iura sua, quia corrigit iura vetera, non statuta specialium locorum. Nam si illa verba hic non essent, non tollerentur statuta. quantò magis si sunt facta statuta post hanc legem. per glo. no. q̄ est in l. hæres absens. §. j. ff. de iudi. circa medium mag. glos.

Qui & aduersus quos in inte. restitui non possunt. Rub.

De prima parte huius Rub. loquitur l. j. vbi denegatur minori restitutio ex qualitate suæ personæ. de. ij. parte loquitur l. fi. vbi denegatur ex qualitate personæ, aduersus quā restitutio petitur.

2 ☞ *Ille qui est diligens & industriosus in officijs publicis, præsumitur etiam esse in suis priuatis negotijs.*
Prudentia supplet ætatem, sicut & malitia.
In incertis locus est coniecturis: non autem in certis.
3 *Propter defectum sapientum, & idoneorum, interdum fatui & inhabiles ponuntur in cathedra, & assumuntur ad officia.*
Si alicui fuit interdictum bonis, tanquam prodigo: & datus fuit sibi curator: licet postea assumatur ad officium publicum, & efficiatur decurio, uel prior, non tamen cessat interdictio, uel datio curatoris.

4 *Pro iurisdictione ordinaria præsumitur, nec est necessariò probanda. licet secus in delegata.*
5 *Ei qui semiplenè probauit, quando deferatur iuramentum in supplementum probationis, & quando non.*
6 *Limitatio ad leges dicentes creditorem uel soluentem pecuniam minoris habere necesse probare eā uersam in utilitatem minoris, ad hoc ut excludat illum ab agendo.*

a ¶ Sicut & malitia. Adde c. literas. & c. iuuenis. & ibi doc. & spon. & in c. j. & in c. cōtinebatur. de despon. impu.

b ¶ Coniecturis. Add̄ l. continuus. in §. cū ita. ff. de verb. oblig. l. in obscuris. ff. de reg. iur. regul. inspicimus. e. ti. lib. vj. Car. zab. in c. fi. de cōsue.

c ¶ Minor. xxv. annis Adde Abb. in c. cūvi getimū & offi. deleg.

LEX I.

In consilio. Ista lex reputatur singularis. legitur in glo. duobus modis secundū primū intellectū. h. d. †Si minor petens restitutionē no plenè probauit de læsione: sed semiplenè probato q exercuit officium publicū, tanquā idoneus & diligens pater fa. excluditur à restitutione in integ. etiam si vellet iurare in defectum probationis, sed si plenè probauit de læsione, propter hoc solum quod publicum officium exercuit, non excluditur à restitutione: quia potuit assumi ad officium propter necessitatem: quia deficiebant alij idonei
2 hoc dicit notabiliter. Not. j. quod ille qui est diligens & industriosus, & prouidus in officijs publicis, præsumitur etiam esse in suis priuatis negotijs. & ex hoc sequitur quòd prudentia supplet ætatem, sicut & malitia. j. tit. j. l. iij. & ibi no. in fin. primæ glo.
a Item not. illud vulgare quòd in incertis locus est coniecturis.
b non autem in certis: quia si de læsione non plenè probatur: sed aliqualiter, tunc recurritur ad coniecturas. vt in primo casu huius legis. Si verò plenè probatur, non attenduntur coniecturæ:
3 vt in versi. [verum]. †Item not. ibi. [scilicet quòd vrgentibus &c.] quòd propter defectum sapientum & idoneorum interdū fatui & inhabiles ponuntur in cathedra secundum Cyn. nam
c de iure communi minores xxv. annis non sunt idonei ad officia publica. l. ad rem. ff. de mune. & hono. sed interdum ex necessitate assumuntur deficientibus alijs: vt hic dicit tamen Titus Liuius per eos rempublicam labefactatam, & postea senum consilio restitutam. Item no. optimum argu. secundum Bart. quod si alicui fuit interdictum bonis tanquam prodigo, & datus fuit sibi curator: licet postea assumatur ad officium publicū, & efficiatur decurio, vel prior non propterea cessat interdictio: vel datio curatoris. quia potuit assumi non ex eo quod effectus sit diligens in suis agendis: sed propter necessitatem patriæ: vel alium respectū:
4 & illa est vtilis & pulchra inductio. †Item not. in glos. j. quæ semper allegatur. vult enim quòd hic aduersarius minoris non haberet necesse probare quòd ipse minor fuisset decurio: quia illud erat notum vt notorium ipsi iudici: ideo non erat necessaria probatio. secus in eo quod est sibi notum non vt notorium. quia non est publicè notum: sed sibi soli, vel paucis: quia tunc fienda est probatio. nec habet iudicare secundum suam conscientiam: sed per acta & probata. l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsi. vnde allegatur ista glos. quod pro iurisditione ordinaria præsumitur, & quod non est necessariò probanda: licet secus in delegata: vt in c. cum in iure. cum ibi not. de offic. deleg. & vide quod nota. Bald. in l. j. §. vt quæ desunt aduo. partium iu. sup. vbi dicit quòd si in causa quam habeo tecum coram potestate moderno: produco vnam sententiam latam per potestatem præteritum, & in termino dato ad probandum non probo illum non fuisse potestatem, hoc mihi non nocet quominus pro ea sit præsumendum, acsi esset lata per verum potestatem, quia pro iurisdictione ordinaria quæ est, non in omnibus præsumit̄: nec habeo necesse producere electionem suam factam Venetijs, nec etiam quod fuerit in possessione officij: sed sufficit quod illud non sit notū vt notorium apud omnes. Tene mēti. In alia gl. quæ incipit. [cū dubitatur.] ibi. [sed respōdeo neutrū prædictorū erat:] vult dicere gl. q argumētatio suprà facta non est à sufficienti partium enumeratione. & sic non est bona. nam dicit duos tantū casus. s. qñ probata esset læsio plenè. & tunc fieret restitutio: posito q exercuisset officiū publicū, vel qñ nullo modo. & tunc non fieret: etiā si tale officiū nō exercuisset. vnde em̄ in illis casibus nō est curandum exercuerit, vel nō. sed est dare tertiū, qñ probauit lęsionē semiplenè. quo casu si non exercuisset officiū publicū, daretur sibi iuramentū in defectū probationis: sed si exercuit, nō dabit̄. ita loquit̄
5 primus casus huius legis. †Ex qua glo. no. duo singularia primò limitationem ad id quod habetur in l. in bonæfidei. j. de iureiu. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.eo.l.admonẽdi.quod ei qui semiplenè probauit deferẽ iufm in defectũ probationis,cõcurrentibus quibusdã aliis.de quibus ibi no.nã hoc estverũ,nisi pars aduersa induceret aliquas cõiecturas in contrarium:per quas eneuaretur illa semiplena probatio:vnde habetur pro non facta nec est standum eius iuramento.& ad hoc semp allegat ista gl.Itẽ no.ex ista gl.q etiam in causa in qua petitur restitutio contra ius cõe,& ex priuilegio personali,ei qui semiplenè probauit defertur iuramentum in defectũ probatiois, si per alias coniecturas illa semiplena probatio nõ fit eneuata: sed illud est verum.cũ allegatur simplicitas ipsius restitutionem petentis.secus si allegatur dolus aduersarij:vt not.ff.eo.l.iij.§.j.in fi.super verbo leuior.In ea.gl.ibi.[Alij dicunt.] dic licet gl.non videatur illam tenere,tamen est singularis in se.& bona.Ex qua no.limitationem ad tit.ŝ.si aduer.credi.& ad omnes ll. dicentes creditorẽ vel soluentẽ pecuniam minori,habere necesse probare eam versam in vtilitatem minoris: ad hoc vt illum excludat ab agendo.vt in casu.l.si prædium.j.de prædi.mino.& in eo q no.in l.si prædiorũ.eo.tit.nam omnes habent locum,ita demum si minor non exercuit officium publicũ tẽpore solutionis factæ.aliàs præsumitur pecunia versa in vtilitatem minoris: nisi ipse minor probet cõtrariũ.quod no.diligenter.Pe.verò de bellaperti.vt refert Cy.alio modo intelligit hanc legem videlicet q si minor petit se restitui in eo q fuit publicè approbatus,non debet audiri: etiam si probat læsionem.secus si ex necessitate fuit admissus ad publicũ officiũ & per hoc determinabat q si aliquis minor fuit publicè approbatus,& doctoratus & postea in quadã causa sua petit se restitui,& aduersus omissam,allegationem vel malè agitatam causam,non debet audiri:quia professio sua cum eius desiderio non concordat.non enim potest dicere se læsum,si non fecit illud in quo tanquam idoneus fuit approbatus.& idem esset si aliquis minor fuit effectus notarius:vel positus in matricula mercatorum,tanquam idoneus mercator,vel notarius:& postea peteret se restitui in actu mercantiæ,vel notariatus.vt nõ debeat audiri,ratione prædicta:quam lectu.Bal.non approbat.quia talis approbatio non excludit læsionem secundùm Iac.But.quod etiam sequitur do.Raph.

2 ☞ *Filius quando possit restitui contra patrem,uel factum patris?*

LEX II.

1 Vmapud. †Filij & liberti cõtra parentes & patronos non habent restitutionem in integ.ratione minoris ætatis.hoc dicit.Et sic priuilegiũ ætatis quod est de iure speciali,cedit reuerentiæ paternali,vel patronali,quæ est de iure gentium & cõi: vt in l.j.ff. de obseqũs.sed si peteret restitutionem:non ratione ætatis sed ex alia iusta causa, q̃ esset de equitate naturali:vt in.l.j.§.fi. quibus ex cau.ma.non denegaretur ei restitutio aduersus prædictos secundũ doc.& recitantur hic duæ opi.in text.eorũ qui distinguebant.Sed Imperator ponit tertiam,vt sine distinctione procedat.

2 quòd restitutio non concedatur contra prædictas personas. † In glo.quæ incipit,[vt argumento.] in fi.dic pro solutione illorum contrariorum.quòd aut filius petit restitutionem contra patrem iure actionis,& auditur;vt in l.superstite.ŝ. de dolo. Aut officio iudicis nobilis,quod non est ita efficax sicut actio:quia non restituit in parte,sed in iudice;& tunc aut petit restitutionem aduersus patrem,& aduersus factum patris,& non est sibi concedẽda & ita loquitur ista.l.aut petit contra patrem non tamen cõtra patris factum,& tunc bene conceditur.vt in l.iij.ŝ.si aduersꝰ rem iudic.Nam ibi petebatur contra factum iudicis:sed contra patrem aut econuerso petitur contra factum patris,non tamen cõtra patrem de directo.& tunc similiter conceditur.vt ŝ.si aduersꝰ.dona. l.ij.etiam si per indirectum redundet contra patrem:vt in l.fi. §. sinautem patre in fi.j.de bo.quæ libe.

Si minor se maiorẽ dixe.uel maior proba.fue.&c. Rub.

3 ☞ *Licet in quantum ad ætatem pupillarem differat masculus à fœmina,in ætate tamẽ adulta non differt.*

3 *Iuramentum à minore præstitum de quo in auth.sacramenta puberum.ŝ.si aduer.uenerit.in quo differat à iuramento de quo in l.si alterius.uersi.si tamen in isto titu?*

4 *Pupillus si iurat se adultum,& postea iurat super contractu de non ueniendo contra, excludetur à restitutione in integrum.*

5 *Quando minor dixit se maiorem ex dolo aduersarij,& non minoris,conceditur restitutio,etiam si minor iurauit corporaliter tactis scripturis quod erat maior, uel etiam si non fuit dolus aduersarij,si tamen fuit falsitas instrumentorum,uel testium productorum per aduersarium.*

6 *Quid si interuenit dolus minoris,non aduersarij?*

7 *Quid si neutrius dolus interuenit?*

Quid si interuenit dolus utriusque?

Quid si non constat an interuenerit dolus alterius eorum,uel non?

6 *In probando ea quæ sunt de longinquo tempore,& de facili possunt exire de memoria, melior est probatio per instrumentum quàm per testes.& in aliis par probatio est.& aliquando melior per testes.*

LEX I.

1 Si cum minor. †Si minor dixit se maiorẽ dolo aduersarij inductus, nõ denegat ei restitutio.secus si dolo ꝓprio interuenisse.sed si nullus dolus interceserit, restitutio conceditur.nisi fuerit iuratum.hoc dicũt istæ tres ll.scdm bar.Et primò ponit q̃n interuenit dolus aduersarij,& nõ ipsius minoris,ad fi.vt minori denegeẽ restitutio.& hoc in l.j.Secũdò q̃n interuenit dolus ipsius minoris, ad inducẽdum aduersariũ ad cõtrahẽdũ secũ:nõ aũt dolus aduersarij.& hoc i l.ij. Tertiò si alterius & repetũtur ambo dicti casus. & primò, casus, l.ij. vsq ibi:[q̃ si per iniuriã.]scdò,casus.l.j.& hocvsq ibi:[si tamẽ.] scdm vnũ intellectũ.tertiò dictus casus,l.j.limitatur vt nõ procedat q ibi dr.q̃n interuenisset iuramẽtum:quia tũc esset distinguẽdũ an fuisset verbaliter tantum p̃stitũ:an aũt corporaliter manu tactis scripturis.& scdm illũ intellectũ ad illũ casum quẽ proseqũt ab illo ver.[q̃ si per iniuriã.]vsq in fi.veniũt.cõtra quæ formantur in gl.quæ inci.[nõ corporaliter.]ŝ.de l.si ex falsis.ŝ.de transa. vbi q̃n interuenit dolus aduersarij,nõ curatur iuramẽtũ minoris, vel etiã maioris.imò eo nõ obstante cõcedit restitutio.& hic dicitur cõtrariũ.q̃n fuit verbaliter,& nõ corporaliter præstitũ:quia cõcedit.dummodo probetur ætas per iuramẽtum.& nõ p̃ teltes & quãdo fuit præstitum corporaliter nullo modo cõceditur. & gl.soluit multis modis.sed ad fugiẽdũ hoc cõtrariũ, datur alius intellectus.quem sequitur gl.in fi.indistinctè.ſ.q illa.l.si alterius. vsq ad versꝰ.[aditus.]repetat casus.ll.præcedẽtiũ:sed in illo ver. [aditus.]ponat tertiũ casum .videlicet q̃n non interuenit dolus minoris,nec etiã dolus aduersarij;& tunc dicitur quòd si nõ interuenit iuramentũ,licet minor asseruerit se maiorem: non denegatur restitutio sibi:sed si interuenit iuramentũ,qa iurauit se esse maiorem,tunc etiam verbaliter tantum:& denegatur restitutio, nisi probet se minorẽ per instrumentum:& nõ per testes:aut fuit p̃stitũ corporaliter manu tactis scripturis;& tũc indistinctè denegatur restitutio:etiã si per instrumentũ velit se probare minorem.& tũc nõ obstabit.l.si ex falsis.quia ibi interuenit dolus aduersarij,vel etiã falsitas:quo casu iuramentũ nullo modo noceret minori,vel etiã maiori decepto dolo aduersarij,qualitercunq; sit præstitũ.hic verò non interuenit dolus aduersarij:nec etiã ipsius minoris.& illũ intellectũ sequunt Doct.& secũdũ illum intellectũ qui cõiter tenet in illo ver.[additus.] dũ tex.dicit[si tuũ dolũ nõ reperierit interceisisse.]debet suppleri nec ẽt aduersarij rui: & sic est tertius casus additus hic p Impatorẽ vltra casum.l.j. & ij.Itẽ aduertẽdũ.qa iste titulus principaliter factus fuit ꝓpter calũniã.l.ij.qa minores ad inducẽdũ homines ad cõtrahẽdum secũ qui recusabãt cõtrahere,dubitãtes de restitutiõe in inte.asserebãt se maiores:& postea hoc nõ obstãte volebãt ꝓbare cõtrariũ, qa eorũ cõfessio falsa nõ innitebat veritati: vnde videbãt audiẽdũ p̃.cũ falsa.ŝ.de iur.& fac.ignoꝝ.sed qa hoc videbat iniquũ; cum aduersarius si hoc sciuisset secũ non cõtraxisset.per diuersas cõstitutiões imperiales,& scripta principũ determinatum fuit ipsum nõ fore audiẽdũ.cũ velit venire ex priuilegio personali mediãte dolo suo.& hinc sumpta occasiõe cõtrahẽtes cũ minore nolebãt q minor assereret se maiorẽ:vt restitutionẽ petere non posset & si minor denegabat hoc faceret:quia fortè ignorabat ætatem suã:conabãtur cõtrahẽtes per falsas ꝓbatiões ipsum inducere ad credẽdũ se maiorem:vt in l.j.ideo necessarium fuit prouidere aduersus istas fraudes;quinque ergo sunt casus.nam interdum interuenit dolus aduersarij,& non minoris, interdum econuerso, interdum neutrius. Interdum verò dubitatur an aliquis eorum fuerit in dolo,qui casus colliguntur ex glo.mag.fi.posita in l.si al

2 terius dic vt ibi dicam. †Et ex illa.l.j.not.secundùm Cyn.j.de his qui ve.æta.impe.l.iij.in fin.quòd licet inquantum ad æta.pupillarem differat masculus à fœmina : quia in masculo durat vsq ad xiiij.anno.in fœmina vsque ad xij. in æta.tamen adulta non differunt

differunt:quia sicut in masculo durat illa ætas vsq ad.xxv.annũ cõpletum.ita & in fœmina.vt patet in illa l.j.in prin.quæ loquit

3 in fœmina & de.xxv.an.ita dicit ibi Cy.per hãc legẽ.† Itẽ aduertendũ q illa l.si alterius.in ver.si tamẽ.dum loquitur de iuramento,differt ab auth.sacramenta puberũ.ŝ.si aduer.vo.qñ illa auth. loquit qñ minor iurat se nõ veturũ cõtra cõtractũ,quo casu nõ põt venire cõtra nec per restitutionẽ in integ.nec etiam dicẽdo cõtractum nullũ rõne minoris ætatis:propter defectũ solẽnitatis nõ seruatæ secundũ opi.positã in d.auth.& in l.illius ti.dũ tamẽ sit præstitũ corporaliter manu tactis scripturis ꝓut dicitur in d.l. j.ad cuius interpretationẽ & extensionẽ venit illa auc.vt ibi no. & sic loquitur de iuramẽto de futuro.ista autẽ l.q̃n iurauit se maiorem.& sic de præsenti.nõ autem iurauit se nõ venturũ contra hoc casu solũ denegaretur restitutio præsuppolita validitate contractus:sed si cõtractus esset nullus propter defectũ solennitatis, nõ excludereꝰ à iure dicẽdi nullũ propter hoc iuramẽtum:quia hoc nõ reperit iure cautũ.& ita diiputãdo determinatũ fuit per Nic.mat.cuius decisionẽ refert Io.an.in addi.Spe.in ti.de sent.§. vt autẽ.& in ti.de resti.in inte.§.ij.in secũda parte Spe.vbi omnino vide.& etiã ipsum Specu.in eo.§.ij.&.in ver.sed cũ ei.& tenẽti.quia hoc nõ tãgitur hic per Doct.& est substantiale.& hamẽti.quia hoc nõ reperiebam aliquem mihi declarãtem in illo bui de facto,& nõ reperiebam aliquem mihi declarãtem in illo ti.licet essem istius opi.etiam antequam reperirẽ Io.and.in locis

4 prẽalleg.& ideo postquã reperi,satis mihi placuit.† Quid autem si pupillus iurat se adultũ,& postea iurat iup cõtractu de nõ venidẽdo cõtra,an excuset à restõne in inte.nã auth.sacramenta.loquit in iuramẽto puberis:& ego præsuppono q erat impubes. & hoc vult probare.tamen si iurauerat se puberẽ:an habeat pro pubere:vt sic secundũ iuramentum ipsum excludat:vide Guil.

5 de cu.in l.qui iurasse.ff.de iureiu.vbi hoc decidit.† In gl.fi.recolligе prædictos quinq casus hoc modo.Nã in primo q̃n interuenit dolus aduersarij,& nõ minoris,concedit restitutio:etiã si minor iurauit corporaliter tactis scripturis quod erat maior:siue dolus aduersarij fuerit cõmissus in inducẽdo minorẽ ad contrahendum secum,siue in hoc solo.vt assereret se maiorẽ.per l.si ex falsis.ŝ.de transactio.ita videtur intelligere gl.illã l.ego dico q etiã si nõ fuit dolus aduersarij,si tñ fuit falsitas instrumẽtorũ,vel testium productorũ per aduersariũ.idẽ est. vt ibi no.in gl.mag.cir

6 ca prin.† In secũdo casu q̃n interuenit dolus minoris,nõ aduersarij,denegat restõ.ſ.respectu illius contra quẽ dolus est cõmissus,non aũt respectu alterius cõtra quẽ dolus non fuit commissus:vt l.minor.xxv.annis adito.§.planè.ff.eodem.Itẽ ita demum denegat,si aduersarius ignorabat illum esse minorẽ,& ignorare presumitur:si aũt sciebat,vel scire præsumit,tunc dolus minoris sibi noceret.& ille est casus in l.de tutela.ŝ.de in inte.resti.& illæ

7 duæ limitationes colligũtur ex glo.j.illius l.si alterius. † In tertio casu q̃n neutrius dolus interuenit.distingue vt in litera in versi. [aditus ita ꝙ.]nam si interuenit iuramentũ,talis falsa assertio nõ nocet minori,quominus habeat restitutionẽ:secus in falsa assertione maioris.quę reputatur temeraria:licet nõ fuerit dolo emissa.& ideo sibi nocet.qa nõ debuit temerariè asserere quod ignorabat.& hoc patet in l.Iulianus post princip.ff.de actio.empt. In quarto casu q̃n interuenit dolus vtriusque.similiter falsa assertio etiã cũ iuramẽto nõ tollit bñficiũ restõnis,per illã l.de tutela secundũ vnũ intellectũ, quã ibi nota. In quinto casu.q̃n nõ constat an interuenerit dolus alterius eorũ, vel nõ Gl.circa fi.videt dicere q p̃sumat dolus in ipso minore asserẽte falsum.Doc.tenẽt cõtrariũ.qa minor excusat à dolo p̃sumpto in p̃teritũ,vt

8 no.gl.singularis in l.vbi exigit.ff.de eden.& per l.fi.eo.ti.& vide sup hoc Io.an.in.loco.ŝ.alle. †Vltimò collige ex fi.huius.l.cũ gl. qd in ꝓbãdo ea quæ sunt de lõginquo tpe,& de facili põt exire de memoria,melior est ꝓbatio p̃ instrumẽtũ quàm p̃ testes.& in hoc semp allegat ista lex.in alijs aũt par,ꝓbatio est,vt l.in exercendis.j.de fide instru.& aliquando melior per testes:vt ibi not.

2 ☞ *Restitutio quæ semel est denegata per sententiam,quæ transiuit in rem iudicatam. an possit amplius peti?*

3 *Vnum auxilium extraordinarium,quòd concurrat.cum alio extraordinario.*

LEX IIII.

1 Vm circa. †Si minor fuit pronunciatus maior per errorẽ hoc probato nõ nocet sibi pronũciatio quominus possit petere restõnẽ aduersus cõtractus,vel quasi cõtractus:in quibus docet se fuisse læsum.h.d.secũdum intellectũ quẽ habeo a in ista l.& semp habui.licet Doc.ipsum nõ tangant:sed nunc reperi do.Raph.in fi.ipm tangentẽ,quod mihi placuit.nam secundũ illũ congruit huic ti.quia minor volẽs cõse qui legitimã administrationẽ bonorũ suorum,& nõ esse amplius sub curatione.adiuit iudicẽ,asserendo se maiorem,dicens q erat natus tali tempore.puta illo anno quo dominatio Venetiarũ:habuit ciuitatem Paduæ.& non est verum.imò fuit natus tempore guerræ Vngaro rum:iudex ꝓnunciauit ipsum esse maiorem , & habere legitimã administrationem.postea ille minor cõtraxit cum aliquo, vel litigauit cum aliquo,& postea sentẽtia fuit lata contra eum.volebat in integ.restitui.opponebat de illa ꝓnunciatione.ipse autem dicit illam fuisse factã per errorẽ,quia credebat se fuisse natũ illo anno:quo tñ nõ fuit,& docet de errore,certè non nocet sibi.sed huic lec.obst.l.minor.xxv.an.addito præside.ff.de mino.Sol.ibi loquit in debitoribus soluentibus ipli minori,qui si sunt bonæfidei,& crediderunt dictæ pronũtiationi fauore liberationis,ipso iure liberãtur:nec minor restituitur.etiam si pecunia non sit ialua.sed hoc intelligo q̃n se obligauit,& vult restitui aduersus obligationem.quę non est ita fauorabilis sicut liberatio.Tene men

2 ti hunc casum singularẽ iuncta ista l.† Sed gl.quæ est hic.& etiã Doc.ipsam sequũtur.ponit casum q ille minor asserebat se minorẽ fuisse tẽpore cõtractus,& petebat se restitui:& aduersarius excipiebat q imo fuerat maior.& non erat restituendus.iudex pronunciauit cõtra minorẽ: quia putauit esse probatum q fuerat maior:certè licet illa pronũtiatio transfuerit in rẽ iudicatam, adhuc potest minor iterum petere restõnẽ aduersus dictũ cõtractum.& aduersus dictam pronũtiationẽ probãdo errorẽ.sed tũc nõ cõgruit aliquo modo huic ti.sed potius cõgrueret ti.leq.Itẽ si bi ob.fortiter l.j.sequẽtis ti.vbi habet q si restõ semel est denegata per sententiã quæ transiuit in rẽ iudicatã,amplius nõ põt peti.Timore huius gl.in fi.videt soluere duobus modis.Primo q̃n fuit denegata restõ per sniam diffinitiuam, hic verò lata erat interlocutoria duntaxat:quia cã principalis erat cã restõnis:& articulus de ætate erat incidens.super quo nõ erat ꝓnunciandum: sed fuit ꝓnunciatũ de facto.& nõdum erat lata snia diffinitiua, certè poterit probari error istius interlocutoriæ,& hoc modo nõ denegabitur restitutio.Sed fertur sententia pro minore , vel dic quòd erat lata diffinitiua,sed cõceditur restitutio ex noua causa. quod ibi promittit:quia dicitur q ętas maior fuit falsò probata. & hoc voluit gl.in fi.licet obscurè loquatur. Bart.autẽ dat aliam solutionẽ,quę non placet:tñ esset singularis si esset vera.quod illa l.loquatur quãdo fuit denegata propter defectum probationis læsionis:secus q̃n propter defectũ probationis : sed hoc non habet in se rationẽ diuersitatis quæ bona sit:licet ipse conet assignare.Tene primũ intellectũ secũdũ quẽ illa l.cõgruit ti.& redditur notabilis. In gl.j.ibi:[& sic errore ductus iudicauit eũ maiorem]dic ille error potuit esse in ętę.i.in ipso minore,qui allegabat se maiorẽ quia dicebat se natum tali anno:cũ nõ esset.]Idem potuit esse in iudice.Item in testibus.& si fuit in iudice,dic quòd iudicauit:scilicet in mente sua postquam viderat acta,nõ tamen expressit in snia:vt.j.sequit in gl. In glos.ibi:[sicq nõ restituendum.]Dic subaudi si dedit sniam cõtra eũ,q non erat restituendus.quæ sentẽtia fuit diffinitiua. In gl.ibi:[& hoc non expresso errore in sententia.]hoc ideo dicit glos.quia si fuisset expressus error,illa sentẽtia vltima esset ipso iure nulla:vnde non esset necesse petere aduersus eam restitutionẽ:& sic innuit glo.q nunc nõ petatur restitutio quæ fuerat denegata per istam sententiam, aduersus cõtractus:vel aduersus aliam sentẽtiam:sed petatur aduersus illam sentẽtiam denegantẽ restitutionẽ:certè etiam posset intelligi q petatur restitutio illa eadem quæ fuerat denegata propter nouam causam. † In glos.ibi : [nec vnum auxilium extraordinarium aliud tollit.]Not.illam glos.quæ semper allegatur

3 a q vnum auxilium extraordinarium " concurrit cum alio extraordinario . de hoc dic plenè per Barto . in l. j . in prouinciali.de oper.no.nunt.Breuiter ista lec . glos.quam sequuntur Doct.est difficilis eam sustinendam,etiam nec congruit literæ.dum dicit [falsa opin.te præsumpsisse.]& sic ille allegauit se maiorem,sed illa lec . vult quod allegauit se minorem fuisse tempore contractus:vnde venit difficultas istius legis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si sæpius in integ. resti. postuletur. Rubrica.

2 ☞ Præscriptiones iudiciales, quòd etiam hodie currant ipso iure minori.
Facilius conceditur appellatio, cùm sit de iure communi quàm restitutio in integrum, quæ est de iure speciali.
3 Princeps quòd etiam concedat id quod ab eo non fuit petitum.

LEX I.

1 SIpost sententiam. †Si restitutio fuit semel denegata, iterum non conceditur nisi ad appellandū: vel nisi ex noua causa. h. d. totus tit. secundū Bar. In text. ibi: [nec obtinuistis.] & sic duæ sententiæ latę erāt contra istos minores: & à neutra appellauerunt. Prima fuit lata super fundo secundū gl. qa fuerunt condēnati ad dandū fundū. Secunda fuit lata super restitutione in integrum, quā petierant aduersus illā primā: si ergo iterū petatur restitutio: aut petiť aduersus illam primā sententiā, & sic petitur restitutio denegata, & tunc si cōcederet, illa secunda sententia esset frustratoria: & nihil operaretur, quod esse non debet: quia decreta iudicū non debent esse illusoria: vt in l. si prætor. ff. de iudi. Si autem peteretu a rduersus hanc secundam sententiam, & sic non peteretur eadē restitutio denegata: sed noua restitutio aduersus sententiā denegantē: & tunc si concederetur, restitueret ad restituendum. quod simíliter esse non debet: vt in l. interdū. ff. de mino. debuerunt ergo appellare ab hac secūda sententia, si credebāt eā malè latam sed si omiserunt appellare, aduersus hanc omissionem nō denegatur restitutio: imò concediť vt possint appellare ab hac vltima. & sic collige plura & sic q tempus appellandi quod est hodie decem dierū, olim verò biduū, vel triduum, currit minori. Sed restituiť. nec corrigitur ista. l. in hoc per l. fi. §. in quibus cau-
2 sis. licet illa sit nouior ista, quia hoc etiā est confirmatū per iura nouissima: vt in auť. de app. & j. quæ tēpora. † & est speciale in præscriptionibus iudicialibus, vt etiā hodie currāt ipso iure minori. vt ibi dixi. Itē not. q facilius conceditur appellatio, cū fit de iure cōi, quā restitutio in integ. quæ est de iure speciali. potētius em etiā est ius cōmune, vt no. in l. j. §. si aduer. ven. per glo. & in l.
3 eius militis. §. si militia. ff. de testa. mili. † Item no. in fi. q princeps concedit id quod ab eo non fuit petitū. nā isti minores petebant à principe se restitui aduersus primā sententiā latam super fundo: quā restitutionē semel petierant, & fuit eis denegata, & Imperator illam eis non concedit, vt patet. dum dicit [rursus vt ea quæstio &c.] sed bene concedit restitutionē ad appellandū ab hac vltima, quod tñ non petierant: nō sic posset facere alius inferior à principe, vt in l. fi. j. de fideic. li. Contra istā l. opponitur de l. vlt. ti. præcedēti secundū lec. glo. Sol. vt ibi dixi. Bar. autē aliter soluit, q ista l. intelligatur qñ fuit denegata, quia non fuit ꝓbata læsio. illa verò qñ fuit denegata, & non fuit ꝓbata minor ætas. & assignat rationem: quia in primo casu bis fuit cognitum de iustitia istius minoris primo tempore primæ sententiæ latæ super fundo. secundo tempore secundæ sententiæ latæ super restitutione: sed de ætate non fuit cognitum nisi tempore secundæ. & hoc est vna truffa. quid enim si petita fuit restitutio aduersus cōtractum, & fuit denegata, quia non fuit probata læsio: certè tūc de iustitia minoris non fuisset cognitum nisi semel: quia non fuit nisi vnum iudicium, & sic non haberet locum ille titu. imò iteratò posset peti, quod est contra. l. sequē. vt ibi no. in glo. & sic ille tit. habet locum non solum quādo fuit petita restitutio aduersus sententiam, sed etiam quando aduersus contractum, quòd esset falsum tenendo rationē Bart. In gl. ibi [nisi ad appellandū, vt hic.] subaudi à secunda sentētia, per quam fuit restitutio denegata. & ab ea non fuit appellatum: potest etiam peti, & debet concedi si hoc magis vult ad prosequendam appellationem interpositam à prima quam non fuit prosecutus. vt ś. glosſ. posuit dum dixit: [& tempus cucurrit] subaudi appellatiōis prosequendæ. & sic deserta fuit appellatio secundùm Bartol. non autem est concedendum vtrunque: quoniam alterum sufficit ideo debes intelligere, vt in l. quòd in hæredem. §. eligere. ff. de tributoria.

2 ☞ Vxor quæ est in potestate mariti, interdum est etiam sub cura alterius curatoris, & sic non potest celebrare contractum cum consensu mariti tantùm, sine consensu curatoris.
3 Restitutio semel denegata, qualiter superueniente causa iusta possit iterum peti.

LEX II.

1 QVanquàm. †No. hic quod interdum pupillo vel pupillæ datur curator, licet regulariter dandus sit tutor glosſ. dicit q hic fuit adiunctus tutor propter largū patrimoniū vel dic quia non habebat tutorē, nam interdū pupillo non habēti tutorem datur curator. de cuius officio dic vt not. in l. curatorem. de tuto. & cu-
2 da. ab his. † Item not. hic in fi. quod interdū vxor alicuius quę est sub potestate mariti, est etiā sub cura alterius curatoris. & sic pōt celebrare contractū cū consensu mariti duntaxat. sed requireret consensus curatoris. † In glo. ij. ibi [contra quos est ś. tit. j. l. fin.] Dic hæc vera vt ille tex. & etiā. l. sequens possit intelligi siue causa superueniat de nouo, quæ non fuerat tēpore denegatæ restitutionis. siue fuerat, & de nouo peruenit ad notitiā. Sed qualiter pōt exemplificari primū q superueniat causa noua, ex qua sit concedēda restitutio quæ prius concedēda nō erat. Rñ. pone exemplū. si petita fuit restitutio aduersus lapsum tēporis instantiæ, quę fuit denegata ex eo q fuerat tutor & curator, à quibus poterat consequi suū interesse, & erant soluendo. vnde fuit iustè denegata. vt patet in l. properādū. §. fi. j. de iudi. postea verò effecti sunt non soluēdo: certè illa est iusta causa propter quàm possit peti restitutio semel denegata, & superueniet de nouo. & sic non facit videri sententiā denegatam fuisse iniustā, sicut qñ iudex appellationis rescindit sententiā ex noua causa. In fi. glo. ibi: [vel non videtur denegata.] hæc vera: quia sententia denegās restitutionem fuit rescissa per appellationem, & si pronuntiatur bene appellatum, & malè iudicatum. non censetur denegata cū effectu restitutio. vñ non conceditur restitutio semel denegata.

De his qui ueniam ætatis impetrauerunt. Rubrica.

2 ☞ Cōcedere ueniam ætatis est de reseruatis principi, sicut restitutio aduersus infamiā.
3 Statuta dicentia quòd maior xviij. uel xx. annis habeatur in omnibus pro maiori xxv. annis, an ualeant?
4 Contrahentes non debent remanere decepti authoritate legis, uel rescripti principis, quibus confici contraxerunt cum aliquo.

LEX I.

1 EOs qui. †Aduersus gesta post impetrationē
2 veniæ ætatis iudici intimatæ restitutio non conceditur. h. d. † In text. ibi. [principali clementia.] & sic notatur, q concedere veniam ætatis ad solum principem pertinet, & est de reseruatis principi: sicut concedere restitutionē aduersus infamiā, quia solus princeps & senatus hoc pōt. l. j. §. de qua. ff. de postu-
3 lan. iuncta l. iij. circa prin. ff. de munici. † non ergo videntur valere statuta dicentia quòd maior xviij. vel xx. ann. habeatur in omnibus pro maiore xxv. ann. vt est Florentiæ. Sed quòd imò valet si talis populus non recognoscit superiorem, saltem de facto: quoniam in suo territorio locum principis tenet. vt not. Cy. in l. ea lege. de cōdi. ob cau. circa fi. & Bar. in l. apud hostes. ff. de capt. Secus in populo subiecto alicui dño, vel alteri populo. vñ populus huius ciuitatis non posset facere tale statutum: nec va-
4 leret. nisi confirmaretur per dominationē Venetiarū. † In fi. tex. ibi. [principali authoritate.] No. quia semper allegať q nō debent contrahentes remanere decepti authoritate. l. vel rescripti principis. quibus confici contraxerunt cū aliquo. & vide qđ no. j. de pet. hære. l. si putas. in fi. primæ glo. Quæriť hic si minor impetrauit veniam ætatis. & postea vult ei renūtiare, vt hic habeat restitutionem aduersus cōtractus. An possit? dicit Pe. hic quòd sic. cum eius fauore fuerit sibi concessa. ergo &c. vt in l. si quis in conscribendo. ś. de pac. bene facit. l. si iudex circunuēto. ff. de mino. & quod no. j. de repu. quæ fiunt in iudicio. l. vnica. in glo. debet tamen hoc publicè fieri. vt deueniat in notitiam cuiuslibet, sicut & ipsa venia ætatis debet insinuari publicè. vt j. l. proxi. per rationem istius tex. ne contrehentes decipiantur: & hoc per l. sed & si populus. §. proscriptum. ff. de institoria.

2 ☞ Impetratio ueniæ ætatis non prodest nisi insinuetur coram iudice competenti. i. ordinario loci: & ab ipso reincipiatur administratio bonorum.
3 Impetrans, an teneatur probare illud de quo facit mentionem in suo libello supplicatorio. an autem probatio incumbat aduersario qui uult dicere impetrationem subreptitiam?
Si continentur aliqua in rescripto, quæ non fuerunt narrata per partem, sed per principem, an illa sint probanda per impetrantem, uel stetur narrationi principis?

Vbi

4 Vbi requiritur examinatio personæ, debet quis per seipsum comparere, & non admittitur procurator.
5 Masculus differt à fœmina in ætate necessaria ad impetrationē veniæ: quia debet habere duos annos ultra fœminam: sed non differunt in infantiliuel uirili ætate.
6 Fœmina non potest citari ut personaliter compareat, etiam ubi masculus posset citari ut compareat in loco uirorum: sed in aliquo loco honesto sic, ut in aliqua ecclesia: & iudex ibit ad eam examinandam.
7 Ætas potest probari per testes: sed euidentius & clarius per scripturam.
8 Venia ætatis non prodest, quantum ad hoc ut bona immobilia possint alienari sine decreto iudicis, & quid si contractus alia ratione sit nullus?
9 Statutum quòd ætas. xviij. ann. intelligatur ætas perfecta & legitima. an erit legitima quantum ad alienationem bonorum immobilium. ut possit fieri sine decreto iudicis?
10 Statutum si dicat uelere contractum minoris. xxv. annorum. & maioris. xx. an tale statutum faciat ipsum censeri maiorem solum quantum ad ualiditatem contractus, licet deficiant requisita in contractibus minoris: ut non tollat beneficium restitutionis in integrum?

LEX II.

1 OMnes. †Masculus maior. xx. an. & fœmina maior. xviij. possunt impetrare veniam ętatis. secus si sunt minores, & præfata venia postquam est concessa. debet insinuari coram iudice competente: & probari dicta ætas tam per masculum quàm per fœminam. maculus tamē nō admittit ad probandum per procuratorē, sed per seipsum: fœmina verò bene pōt per procuratorem. Itē masculus debet probare morū institutа: sed fœmina non tenetur hoc probare. Item talis concessio non facit ipsum haberi pro maiore quantum ad venditionem rerum immobilium, nō interueniente decreto iudicis: imò ea non obstate nō valet alienatio. hoc di-
2 cit ista l. cum l. sequē. † No. quod impetratio veniæ ætatis nō prodest: nisi insinuetur coram iudice competenti idest ordinario loci. & ab ipso reincipiatur administratio bonorum. hoc habetur clarius in l. ea quæ. circa principium. j. de temp. in integr. restitu. sicut nec prodest esse tutorem, nisi decernatur administratio per iudicem cum solennitate debita. vt. j. arbi. tute. l. fi. & quod plenè no. in l. iij. ff. de legi. tut. & debuit facere iudex. illam regiſtrari in actis publicis, & ponere in camera communis, vel in loco consueto: vt qlibet possit videre & instrui nec decipiant cōtrahētes.
3 † Item no. in ver. [ita vt post] ibi. [probent.] &c. quod impetrās tenetur probare illud de quo facit mentionem in suo libello supplicatorio. facit de rescrip. lib. vj. c. statutum. §. cum verò. circa fi. ibi primò fidem iudici faciat &c. de hoc est magnum dubium. an incumbat impetranti, an autem aduersario qui vult dicere impetrationem surreptitiam quasi falsum expresserit. quasi q narrata sint falsa. de quo per Cyn. in l. præscriptione. circa. fi. ś. si
4 contra ius vel vtil. pub. & in Spe. de except. §. nunc dicendum. ver. licet autem. & per Ioan. an. in addi. Spe. in ti. de clandestina desponsatione: sed si continentur aliqua in rescripto quæ non fuerunt narrata per patrem, sed per principem, an illa sint probanda per impetrantem, vel stetur narrationi principis: dic vt in
4 clemen. literis. de proba. in text. & glos. † Item not. tertiò quod vbi requiritur examinatio personæ. debet quis per seipsum comparere. & non admittitur procurator secundùm Bal. Ideo quando aliquis accusatur vel inquiritur de maleficio per ipsum commisso, potest citari vt personaliter compareat, vt videat iudex quo vultu & qua trepidatione loquatur. vt in l. fi. ś. de procu. iuncta l. de minore. §. tormēta. ff. de quæst. & no. per Cy. in l. reos.
5 in fi. j. de accu. † Quarto not. quòd masculus differt à fœmina in ætate necessaria ad impetrationē veniæ: quia debet habere duos
a annos vltra fœminam: & sic tardus pubescit. a sicut & in ætate puerili, sed in infantili non differunt: quia vsq; ad septimum an-
b num durat infantilis ętas b tam in masculo quàm in fœmina. nec etiam differunt in ætate virili. quia post. xxv. an. dicetur habere legitimam ætatem, & virilem tam masculus quàm fœmina. vt. ś. si minor se maiorem dixerit l. j. & hoc ita dicit Cyn. pro illa lege.
6 † Item no. quòd fœmina non potest citari c vt personaliter com-
c pareat. etiam vbi alias masculus posset citari secundùm Bal. hoc verum vt compareat in loco virorum in insula palatij: sed in alio quo loco honesto. vt in aliqua ecclesia. & iudex vadat ad eam examinandam bene consueuit citari. & ita practicatur quando
7 necessaria est præsentia personæ. † No. etiam ibi. [probare posd se testibus &c.] quod ætas potest probari per testes, d sicut per scripturam, euidentius tamen & clarius per scripturam: maximè quando est de longinquo. vt. ś. si mi. se. ma. dix. l. si alterius in fi.
8 cum ibi no. per glos. & plenius per Bart. in a l. de ætate. ff. de mino. † Vltimò no. hic in l. seq. quod venia ætatis nō prodest. quātum ad hoc vt bona immobilia possint alienari sine decreto. nec reputať quātū ad hoc ma-
b ior. Sed quid si contractus alia rōne sit nullus? vt si dicat statutū non valere contractū minoris. xxv. ann. sine certa solennitate, aliquis minor impetrauit veniā ętatis, & post
c ea contraxit sine vlla solēnitate, an valeat? Respōdeo. cum sit spāle in alienatione immobiliū, qđ per impetrationē veniæ nō did-
d spensеť circa omissionē solēnitatis, in cōtratium puto esse ius cōe: & sic. n. talis venia tollit nullitatē cōtractus prouenientis ratione minoris ætatis, & etiā tollit restitutionem in integrum eo casu quo cōtractus est vali-
e dus. vt in l. j. ś. e. & etiā operať vt quadrienniū datū ad petēdum restōnē in integrum aduersus gesta ante dictā impetrationē, incipiat currere per impetrationem venie, & post intimationē ipsius, etiam ante cōpletum. xxv. an. aliàs nō nisi post ipsum completum: non tñ finitur dictū tēpus nisi post cōpletū. xxv. & sic poterit esse quinquenniū: licet realiter sit quadrienniū continuū: & hoc habeť notabiliter in d. l. ea quæ. j. de
9 temp. in inte. rest. iuncta l. fi. eo. ti. † Sed pone dicit statutū qđ ætas. xviij. an. intelliga-
e tur ætas perfecta & legitima. vt Florentiæ an erit legitima quantum ad alienationem bonorum immobilium, & possit fieri sine decreto iudicis? videtur qđ non arg. huius. l. ga illud statutum videtur quodāmō concedere veniā ætatis. Cōtrariū puto: quia illa l. loquitur quādo fit cōcessio per rescriptū: qđ nō est ita fauorabile, sicut qñ ꝑ modū legis vel statuti: ideo puto qđ quantū ad oīa reputabať ætas legitima, & valebit contractus sine solēnitate quæ requirit in cōtractibus minoris. & si lædať, nō petere restitutionē, ꝑ hoc bñ facit. auth. sacramēta. ś. si aduer. vē. quia iuramētū facit vt minor reputeť maior, & nō possit dicere cōtractū nullū, rōne minoris ętatis,
10 nec petere restitutionē in inte. † sed si diceret statutū valere contractū minoris. xxv. an. & maioris. xx. tūc tale statutū facit ipsum cēseri maiorē, solū quātū ad validitatem cōtractus, vt nō possit ipsum dicere nullū: licet deficiat solēnitas requisita in contractibus minoris: & sic poterīt alienare sine decreto: sed nō tollit beneficiū restōnis, si in tali cōtractu lædantur. & hoc tenuit Iac. de bel. in quæstiōe disputata per eū. quæ incipit. lege perusina caue tur. de qua in addi. Spec. de in inte. resti. §. j. in additione quæ incipit. saluo quod dicitur. & vide bona verba Bal. in auth. si capti ui. ś. de epis. & cleri. quam glos. allegat hic pro contraria, sed solue per ibi no. per eum, & ad dictam decisionē vide bonam gl. & magistram. j. si de momen. pos. fuerit appellatum. l. vnica. & aliquantulum tetigi in l. exigendi. ś. de procura.

¶ Tardius pubescit. Adde l. minorem. ff. de ritu nupt. & in c. cōsuluit. & in c. attestationes. de despon impu.
¶ Aetas. Adde gl. in ver. pfect⁹. in proœ. vj in. §. quem librū. Cy. in l. si infanti. C. de iure deli.
¶ Potest citari. Adde Auge. in authen. de temp. nō sol. col. viij.
¶ Per testes. Adde glo. & Bart. in l. ij. ff. de ex cu. tu. Bart. in l. ij. in. §. si à pupillo. ff. pro empto. Spe. in ti. de proba. in. §. j. ver. restat.
¶ Aetas ꝑfecta. Adde glo. iusti. de fiduciaria tutela. in ver. si perfecte. & Signo. de homede. de medio. i suo consil. clvj). & quando sit detentatio detracta legitima, an intelligatur de naturali, an verò de accidentali. & sic. de dispensata. per Alex. de imo. in cōsil. ij. co. ij. ver. iij. & col. viij. ver. non obstat. l. fi. in j. vol. & duplicatū in. ij. vol. consi. Ixxxvij. Franc. Cur.

2 ☞ Aetas. xxv. annorum dicitur perfecta & legitima, & etiam nupta.
Si factum est legatum impuberi eum peruenerit in suam ætatem quòd intelligatur idest postquā fuerit effectus pubes.
3 Statutum quòd si aliquis decesserit cum filijs masculis legitimis & naturalibus, non succedant fœminæ, & aliquis decesserit cum filio masculo originaliter bastardo, sed legitimato, quòd ille non excludat filiam fœmínam.
4 Si alicui facta fuit substitutio si decesserit sine filijs legitimis & naturalibus, & decessit cū filio legitimato: an locum habebit substitutio?
5 Quòd aliud sit dicere si decesserit sine filijs legitimis, ut comprehendatur legitimatus, & aliud si decesserit sine filijs legitimè natis.
6 Quis dicatur legitimatus? & quis legitimus & naturalis? & nume. 5.
7 Quis dicatur uerus ciuis, an originarius tantum, an susceptus de gratia?

LEX IIII.

1 IQuis. †Si in l. vel vltima voluntate fit mentio ætatis legitimæ vel perfectæ, intelligitur de naturali perfectione idest de illa ætate quæ est legitima & perfecta per l. scriptum. non autem de illa quæ per rescriptum principis specialiter concessum: & semper allega
2 tur. h. d. ista l. † In tex. ibi [perfectę ętatis.] supple vel iustæ. Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Substitutos. Adde Ioā. de imo. in l. si qs posthumos. in princ. ff. de libe. & posthu. Ang. in disputatione inci. Nobilis quidam genere. & eūdē Paul. in l. cùm acutissimi. j. de fideicō. Alexā. de imo. in cōl. lxvij. col. iij. versū. nunc descendo. in j. vo. & in cōsi. ij. col. vo. duplicatū in cōsl. xxxvij. in ij. vo. Franc. Cur.

ætas. xxv. annorū dicitur perfecta & legitima, vt hic, & etiā iusta. ff. de leg. iij. l. cū filio. in fi. Sed pone quud ille in quē verba diriguntur, erat impubes: & factū fuerit sibi legatū cū peruenerit ad legitimā vel iustā ætatē, certè potuit habere respectū testator ad pubertatē, vt habeat legatū statim cùm fuerit effectus pubes. vel ad virilē ætatem peruenerit, postquā fuerit effectus xxv. an. vt in d. l. cū filio. circa princi. quæ est optima: quid in dubiis? Rūdeo intelligiē de ætate xxv. annorū. vt in fi. illius l. no. per gl. Si aūt dixisset cū in suā ætatem peruenerit. in

3 telligitur. i. postquā fuerit effectus pubes. vt j. e. l. circa prin. †Vltimò illa l. allegatur. si statutum dicat q̄ si aliquis decesserit cum filijs masculis legitimis & naturalibus, non succedant fœminæ & aliquis decesserit cum filio masculo originaliter bastardo: sed legitimato: q̄ ille non excludat filiam fœminam. Item si aliquis accipiat emphyteusim per se, & filios suos legitimos & naturales, q̄ non veniat legitimatus: quia nō est legitimus per l. scriptā

4 sed per rescriptum. † & si alicui fuit facta substitutio si decesserit sine filijs legitimis & naturalibus: & ipse decesset cum filio legitimo, locum habeat substitutio: sed contrarium videtur determinare Bal. in ij. quę stio. j. de fideicō. l. eam quā. circa mediū, & in l. cum acutissimi. dicēs q̄ in legitimato est verus status legitimorum: ideo in omnibus habetur pro legitimo, etiā quantū ad excludendum fœminam vt in vltima quæstione de substitutione. Iaco. de are. disputando tenuit cōtrarium, quòd legitimatus ex-

a cludat substitutos. a vt refert Ioan. and. in addi. Specu. de succ. ab intest. in fi. quia legitimatio est actus iuris ciuilis: nihil ēm aliud est nisi esse habilem ad ea quæ sunt de iure ciuili: sed princeps hanc habilitatem potest verè concedere: vnde non videtur con-

5 cessisse fictè. arg. l. quia ratio. ff. de condi. insti. † vnde omnes con cordant quòd legitimatus est verè legitimus, non fictè: licet non sit verè legitimè natus: sed fingatur legitimè natus: aliud est dicere si decesse-it sine filijs legitimis, quia tunc comprehenditur legitimatus: sufficit enim quòd sit legitimus tempore quo decesserit, & aliud est si dixerit si decesserit sine filijs legitimè natis, quia ille verè non est legitimè natus, sed fictè: & verba debent intelligi de vera & propria significatione, non de ficta. l. iij. §. hæc verba. ff. de nego. gestis. nec obstat ista l. quæ loquitur de ætate perfecta, nisi naturaliter perficiatur: illa enim perfectio naturalis nō potest vere tribui per principem, sed fictè: vnde ille qui impetrauit veniam ætatis, non habet ætatem perfectam vel legitimam verè, sed fictè: mihi autem videtur quòd licet de proprietate verborum verum sit id quod dicunt doct. tamen non est verum secundùm intentionem loquentis, siue testatoris, siue statuētium, quorum verba debent intelligi secundum consuetudinem loquendi. vt in l. liberorum. §. quod tamen casius. de legat. iij. & l. quam Tuberonis. §. j. ff. de pecu. & quod not. in l. stipulatio ista habere licere. §. hi qui. ff. de verborum obligation. † licet communis vsus loquendi est q̄ ille dicitur legitimus & naturalis qui legitimè natus est ex viro & vxore. legitimatus aūt semper remanet cū illo nōie secundū vulgarē vsum loquendi, quia dicitur ille est naturalis tm̄: sed legitimatus. ideo puto contrariū eius q̄d dicunt doc. & ita dixi in decisione illius q̄stionis quā anno præterito disputaui: sed si aliquis esset legitimatus nō per rescriptū, sed de iure cōi per cōtractū matrimonij subsequutū: vel quia datus esset curiæ, vel per alios modos, de quibus in auth. qui. mod. nat. effi. legi. & no. per glo. in c. per tuas. qui fil. sint leg. tunc talis legitimatus cōprehēderetur per verba statuti, vel testatoris. per id quod habetur in c. innotuit. de elec. & per glos. & vide de his quæstionibus Ant. de But. in c. per venerabilem. qui fi. sint leg. in vltima quæstione principali. vbi tractat de effectu legitimatio-

7 nis. † & etiā vide quod no. Bald. in l. ciues & incolę. j. de app. in ver. quærit gl. f. qui dicat verus ciuis: an originarius tm̄: an susceptus de gratia. nam dicit q̄ in dubio si statutū loquitur de ciue, debet intelligi de originario. quod est notandum, non tamen asero pro firmo quòd sit verum.

Si maior factus ratum habuerit. *Rubrica.*

LEX I.

1 SI inter minores. †Quæro in quo differat iste tit. ab alio tit. posito in quinto libro huius voluminis circa finem, qui similiter incipit: si maior factus. Respon de iste loquitur q̄n contractus celebratus erat validus, tamen erat læsus minor. & sic competebat in integrum restitutio, quàm restitutionem tollit ratificatio facta postea in maiori ætate, ille verò loquitur quando cōtractus erat nullus: quia non interuenerat decretum in alienatione rei immobilis: & tunc ratificatio facit ipsum valere vt ex nunc, nō vt extunc: & etiam facit ipsum inexpugnabilem ratione læsionis: si fuit scienter facta: & his diebus in examine cuiusdam dixi illa verba cuidā doctori qui intelligebat illum titu. quando cōtractus est nullus, & sic intricabatur intellectus eius, & ipse dixit nunc intelligo: & prius non intelligebam. In l. ij. gl. opponit de l. iij. §. seio. ff. de minori. vbi per actum factum post minorē ætatem circa actum gestum in minori ætate, per quē inducitur transactio illius actus, non tollitur in integrū restitutio. & iste tex. vult contrariū quod ratificatio subaudi expressa vel tacita tollat: sed respondeo quòd ibi actus ille factus post minorem ætatem veniebat in cōsequētiam actus gesti in minori ætate: ideo trahitur ad tempus illius actus, & non inducitur ratificatio: hic verò non veniebat in consequentiam, sed contrà quòd idem est quando veniebat in consequentiam, vt in l. liberis. §. j. ff. de libe. causa. sed respondeo q̄ ibi ratione delicti commissi in ætate minori.

Vbi & apud quem cognitio in integrum restit. agitanda sit. *Rubrica.*

2 ☞ *A sententia vicarij principis seu procuratoris cęsaris solus princeps restituit, non alius inferior, & an ipse idem vicarius.*

LEX I.

1 SI quid. Lex ista & etiam lex finalis loquuntur de secunda parte rubricę, scilicet, apud quem iudicem causa restitutionis in integrum sit agitanda. l. autem secunda loquitur de prima parte, scilicet, vbi seu in quo loco: & ista prima l. h. d. † A sententia delegati à principe solus princeps restituit non alius inferior. hoc dicit secundū primam lec. gloss. ratio est: quia fungitur vice principis, & quod vicarius facit, ipse princeps facere videtur. vt j. l. fi. post prin. ibi, vt videatur ipse &c. & sic talis delegatus est maior quolibet ordinario, in causa sibi delegata, vt in cap. studuisti. de offi. deleg. sed restitutio nō potest peti corā inferiori iudice, sed corā superiore, vel coram eodem si est ordinarius. l. præfecti. cum l. seq. ff. de mino. sed an illo casu coram eodem delegato poterit peti? gl. fi. innuit quòd sic. Sed Doc. dicunt contrarium. in l. iij. §. si aduer. rem iudi. quia functus est officio suo lata sententia illam autem glos.

2 referas ad lec. sequentem secundū quàm. hoc dicit. † à sententia vicarij principis seu ꝓcuratoris cæsaris solus princeps restituit. non alius inferior. hoc dicit, sed an ipse idem vicarius? dic quod si illo casu: quia ordinarius. dic supra, de offi. eius qui vi. alterius gerit, in rubro & nigro. & in titul. de offic. vica. & in isto casu verum dicit glos. fi.

2 ☞ *Si ego paduanus, & tu Vicentinus, cōpromisimus in aliquē uicentinum, qui tulit sententiam contra me, & pro te, coram quo, & in quo loco debeam petere restitutionē in integrum? uel dicere laudum iniquum?*

3 *Laicus in causa quam habet cum illo laico, si petat absolutionem à iuramento coram uicario episcopi ad effectum agendi, & ille concedat, & absoluat: quod efficiatur iudex inter eos etiam in causa principali.*

4 *Minor si est lesus in non prosequendo appellationem: uel in non appellando, coram quo iudice petet restitutionem: an coram iudice à quo, uel coram iudice ad quem?*

LEX II.

1 QVoniam. †In integrū restitutio aduersus cōtractū postulāda est corā iudice rei, non corā iudice actoris. h. d. Et vt sit magis dubia, pone casum de tribus locis, q̄ quidam minor paduanus in ciuitate Vicentiæ trāsegit cū quodā Bononiēsi, & aliquid sibi soluit nōie trāfactionis: nūc vult petere restitutionem, & recuperare quod dedit: dicit hic quod debet adire iudicē ciuitatis Bononię: quia regula est gñalis q̄ actor sequit̄ forum rei: sed an in ciuitate Vicētiæ, vbi fuit celebratus contractus, si ibi reperiat? videt q̄d sic p. l. ij. j. de iu. om. iud. qa in loco cōtractus sortit̄ quis forū, sed certè hoc esset verū. si ageretur ad obseruationē cōtractus: sed si agitur ad eius rescisionē: secus: quia tūc agit̄ ad distractū: & ita no-

a ¶Arbitri. Adde quod no. in l. si suspecta. ff. de inoffi. testa. & Bal. in addi. Spe. i. ti. de arbi. col. ij. ver. petitio. & vide Pet. de Anc. in sua disp. inci. C. laicus. Ant. de bu. in c. fi. de fo. cōpe. & f. c. gnt aualis. & ibi Abb. i col. xvij. de iureiur. Fede. de sesi. in suo cōsi. cclxxiij. & vide Ang. in l. qui ad certū. ff. loc. ibi videt velle q̄ corā iudice rei. & in d. l. si suspecta. quod corā iudice arbitratoris. cogita. Fran. Cur.

no. hic Bal. secundū Gul. de cu. facit quod no. per Bar. post Gul. in l. qui loco certo. ff. de cōdi. indebi. & ita ex improuiso respōdi cuidā doctori me interrogāti primo anno quo huc veni, de quo fuit ille miratus. nec prot̄c erā memor istius dicti Bal. Sed opponitur de his quæ habētur s. l. proxi. Solu. ibi q̄n petit restitutio aduersus sententiā, tūc potest peti corā superiore illius iudicis qui eā tulit. vel corā eodē si erat ordinarius nō corā alio pari vel minori. hic loquitur q̄n petitur aduersus cōtractū, tūc nō est inspiciēda maioritas, vel minoritas, vel paritas: sed est adeūdus iudex

2 territorij vbi reus habeat domiciliū. per regulā generalē quæ est q̄ actor sequatur forū rei vt l. ij. j. de iur. om. iudic. † Et ita inducit Bar. ad nouā quæstionē: Pone quod ego Paduanus, & tu Bononiensis cōpromisimus in quēdam Vicentinū, qui tulit sententiam cōtra me, & pro te. volo petere restitutionē in integrū, vel volo dicere laudū iniquū, corā quo iudice debeo hoc dicere: & in quo loco? an corā potestate Paduæ? vel Bononiæ: vel Vicētij? & dicit ipse q̄ aut laudū non habet executionē ex forma statuti, quo casu si vellem agere ad obseruātiam laudi, deberē agere ex com-

a promisso impleto per laudū. vt not. in l. ij. ff. de arbit. & tūc quia cōqueror de cōtractu, quia cōpromissum est cōtractus seu trāactio, debeo adire iudicē Bononiæ per hāc legem, sed si ex forma statuti laudū haberet executionem: tunc nō cōqueror de cō tractu, sed cōqueror de laudo lato à Vicentino: ideo debeo adire superiorē ipsius arbitri. a & sic potestatē Vicentiæ per l. præce dentē. & Doc. videtur transire cū Bar. sed ego nō intelligo illam decisionē. nam ipse non declarat de quo statuto loquatur, q̄ det laudo executionē. an de Paduano, vel Vicentino, vel Bononiēsi. præterea ridiculum valde videtur esse q̄ habeam aliquo casu adire potestatē Vicētiæ, quia ille nō est superior illius arbitri in hac cognitione sibi data, cū eam nō dederit ipse potestas: sed nos compromittētes: nec in ea recognoscebat illum in superiorem. & per hoc tollitur l. præcedens. puto ergo q̄ debeam adire potestatem Bononiæ per hanc l. & per talem rationē: quia ille qui est iudex competēs in iudicio præparato. est etiam in iudicio præparante, seu præparatorio. vt j. de rei ven. l. ordinarij. in fi. in verb. ab eodem iudice. & ibi elegāter hoc no. Bal. dicēs per illum tex.

3 † q̄ si laicus in causa quam habet cum alio laico, petat absolutionem à iuramēto corā vicario episcopi ad effectū agendi, & ille cōcedat & absoluat, quod efficitur iudex inter eos etiā in causa principali, quæ trahitur ad illam curiā, propter absolutionem à iuramēto. quod est singulare, & isto anno habui super hoc discēptari: sed causa restitutionis in integ. est præparatoria ad causam primam. nam si sic illa causa est præparatoria ad finē agendi: & ecōtra si ipse erat actor, ego Paduanus erā actor & reus. Bononiensis fuit absolutus: peto restitutionē in integ. vt agere possim nō obstante laudo: & sic illa causa est præparatoria ad finē agendi, & ecōtrà si ipse actor habebat sequi forum meum: & ego nō possum petere coram iudice meo: nec puto in hoc adeundum iu-

4 dicem Vicentinum quoquo modo. † Item quæro. quid si minor est læsus in non prosequendo appellationem, vel in non appellādo. coram quo iudice petet restitutionē: an corā iudice à quo, vel coram iudice ad quem? vide Bar. de hoc post laco. de are. in l. præses. j. de appel. & etiam in q. præceden. vide quod no. Bart. in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. in ver. quæro qui est iudex cōpetens &c. & quod etiā not. glo. in l. ij. in fi. glos. j. quib. quib. ex cau. maio.

2 ☞ *Causa restitutionis in integrum, licet sit de imperio mixto: potest tamen delegari.*
Quis iudex non possit cognoscere de causa restitutionis in integrum?

3 *Ea quæ facit iudex delegatus censentur fieri à delegante.*
Si aliquis notarius sit electus ad scribendum in omnibus causis quæ uentilantur coram potestate, uel coram tali iudice, & contingat potestatem aliquam causam delegare alicui doctori, quòd ille doctor non poterit assumere alium notarium ad scribendum coram se.

4 *Licet aliquando delegatus possit subdelegare, & quandoque tamen causam restitutionis in integrum alteri delegare non potest.*

5 *In generali mandato iurisdictionis: ut si delegantur omnes causæ quæ uertentur inter tales homines, puta talis parochiæ, ueniunt etiam causæ restitutionis in integrum: non sic in mandato generali procuratoris.*

6 *Causa restitutionis, non potest compromitti in arbitros.*

LEX III.

1 VM scimus. †Iudices ordinarij habentes iurisdictionem cum administratiōe, & etiā delegati ab eis, & delegatus à principe, siue specialiter, si-

ue generaliter ad vniuersitatē causarū: siue a in quadā alia causa, de restit. in integ. in illa incidat. possunt de restitutiōe cognoscere, siue petat à minore, siue à maiore, eo casu quo est cōcedenda: sed subdelegati à delegato, & etiā arbiter, & ordinarij, nō habētes administrationē (licet habeant iurisdictionē) cognoscere de ea nō possunt. h. d. tota lex. quā diuide in quatuor partes: quia primò ponit dubitationē veterū. vsq; ibi. [Iam cimus.] Secdò ponit decisionē. ponendo tria genera iudicū: q̄ possunt de restitutione cognoscere, vt in summario. vsq; ibi: [Sed ne quis.] Tertiò ponit alia tria genera iudicum nō valentium de ipsa cognoscere. vsq; ibi. [Sed ne quid.] quartò & vltimò declarat quæ dixerat in secūda parte de delegato à principe, vel ordinario, quod possit cognoscere. vt intelligatur tribus modis. Primò q̄n causa restitutiōis foret sibi specialiter legata. Secūdò q̄n erat delegatus ad vniuersitatē causarū generaliter: & tūc potest restituere: etiā si principaliter adeat̄ super restitutione in integr. quia ista causa cōprehēditur sub illa generalitate. licet sit mixti imperij: sicut aliæ causæ simplicis iurisdictionis. Tertiò potest intelligi q̄n esset sibi delegata quædā causa specialis: puta super fundo inter te & me, & lite pendēte: & ego minor sui læsus in aliquo actu. quia fortè nō probaui in termino, nō possum corā illo delegato petere restitutionē, incidenter aduersus lapsum termini vt probare possim: nec tūc est necessarius libellus, nec litis contest. & si causa mea agitabat̄ per procuratorē, potest ipse procurator sine speciali mādato eā petere. vt in c. fusc itata. de rest. in integ. licet si vellet principaliter petere, regrederet speciale mādatū. vt no. j. tit. ij. l. vnica: eodē modo in illo delegato super fundo, quia pōt adire super hac restitutione, quæ incidēter petat̄: licet nō fuerit specialiter & expressè super ea delegatus: sic nō posset adire super restitutiōe quæ principaliter peteret, nisi esset specialiter sibi delegata: vel esset delegatus ad vniuersitatem causarum. &

2 hoc vult tota lex. † Not. primò ex hac l. & ad hoc semper allegat̄, q̄ causa restitutionis in integ. licet sit de imperio mixto, quia expedit iudicis officio nobili, & ad priuatā vtilitatē. nihilominus pōt delegari. & est speciale. regulariter secus. ga causæ mixti imperij delegari nō possunt: cū requiratur causę cognitio. vt in l. iubere cauere. ff. de iurisd. om. iud. & ibi no. & dicit illud fuisse verū etiam de iure antiquo. vt patet circa fin. dum dicit. [q̄ & veteribus nō fuerat incognitum.] nō tamen de iure antiquo cōpetebat magistratibus municipalibus, qui nō habebant nisi simplicē iurisdictionē: quæ nō est imperiū. vt est casus in l. ea quæ. §. magistratus. ff. ad muni. hodie verò per hanc l. glo. hic & ibi videntur tenere q̄ cōpetat iure magistratus: & sic magistratus municipales. id est, castrorū & villarū, licet imperium nō habeant, pote runt restitutionē cōcedere per hanc l. quæ tribuit hanc potestatem iudicibus habētibus tribunal. & per consequēs certū territorium. Quidā autem habēt iurisdictionem sine certo tribunali, & per cōsequēs sine territorio. Pone exemplum in rectore vniuersitatis, qui potest cognoscere inter scholares in quocunq; loco honesto. & ita intelligo hanc l. q̄ coram eo nō poterit peti restitutio per tex. in ver. [hos tantum.] dū dicit. [qui vel certæ administrationi cui & iurisditio adhæret.] nā doc. intelligūt de habētibus territorium. & not. ex illo text. q̄ iurisditio adhæret territorio, quod declara vt subtiliter not. Bar. in l. j. ff. de iurisd. om. iudic. circa fi. Sunt etiam quidam iudices ordinarij, qui habent iurisdictionē sine administratione: qui non possunt cognoscere nisi inter consentientes. vt sunt iudices cartularij, & notarij, qui in eorum priuilegijs hoc habent. vnde in eorum subscriptionibus dicunt. talis imperiali authoritate notarius, & iudex ordinarius: isti non possunt cognoscere de restitutione. vt hic in gloss. quæ incipit. non habent, de his no. in l. j. ff. de iudic. † Item not. in

3 ver. [vt videatur.] quod ea quæ facit iudex delegatus, censean tur fieri à delegante: & ideo dicit Bald. per hunc tex. secundùm Iac. But. q̄ si aliquis notarius sit electus ab scribēdū in omnibus causis, quæ vētilantur coram potestate, vel coram tali iudice, & cōtingat potestatē aliquā causam delegare alicui doctori, quod ille doctor nō poterit assumere alium notarium ad scribendum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Delegatus posſit. Adde tex. in c.ſi pro debilitate. de officio delega.

coram ſe:quia id quod ipſe facit, cenſetur fieri à poteſtate. Tene menti. ea eñ iuriſdictiõe vtiť delegatus,qua delegãs. nec habet propriã iuriſdictionẽ:ſed vtitur iuriſdictione delegantis. l.j.§.qui mandatam. de offi. eius cui man. eſt iuridi. & hic circa mediũ legis,dum dicit. [vel apud eos qui danť à iudicibus qui propriã iuriſdictionẽ non habent &c.] nam loquitur de ſubdelegatis:qui danť à delegatis:qui delegati ꝓpriã iuriſdictionem nõ habent. †Itẽ no.ꝙ licet aliquando delegatus poſſit ſubdelegare,vt qñ eſt delegatus à principe,vel proconſule. j. de iudi. l.à iudice. vel ad vniuerſitatẽ cauſarũ. vt ibi not. attamen cauſam reſtitutionis in integrũ ſibi ſpecialiter vel generaliter delegatam alteri delegare non põt. & hoc voluit illa gloſſ. quæ incipit. [id eſt,non habent.] in ver. [& ſi quæras.] Ita intellige illã gl. licet Rapha. non ita intelligat. imò dicit ꝙ delegatus à principe poterit eã ſubdelegare per l. à iudice,quod non placet. non per hoc videť ſentire quod hic tex. intelligať in ſubdelegatis ab eis: qui ſubdelegare non poſſint:ſed tũc non haberet dubium gl. aũt videť intelligere in delegatis,qui ſubdelegare non poſſunt regulariter. tñ fallit in cauſa reſtitutionis. †Vltimò no. circa finem ibi: [vel ſi generaliter dati] quod in generali mandato iuriſditiõis, vt ſi delegantur oẽs cauſæ quæ vertũtur inter tales homines,puta talis parochiæ,vel talis quartæ,veniãt etiã cauſæ reſtitutionis in integrũ,non ſic in generali mandato procuratoris:quia nõ veniunt. imò requiriť ſpeciale mandatũ. vt ff. de minori. l.illud.§. ſi talis. & no. in l.j.j.ti.ij. & do. Raph. hoc no. hic & bene. † No. etiã illud quod omiſi circa mediũ. quod cauſa reſtitutionis non põt compromitti in arbitros:quia eſt de imperio. vt in l. non diſtinguemus.§. de liberali. ff. de arbi. dicit tñ hic Cy. quod bene poſſet arbiter concedere reſtitutionẽ, quæ peteretur incidenter coram eo ratione alicuius læſionis contingentis in cauſa quæ coram eo ventilať. per c.ſi. extrà de reſti. in inte. & per l.quoties.j. de iudi. & quod habetur in fine huius legis.

De reputationibus quæ fiũt in iudicio in integ. reſt. Rub.

2 ☞Diſpoſitio facta in fauorem alicuius ut non ſit in damno,non debet operari ut remaneat in lucro,cum iactura aliena.

Quis dicatur interceſſor? & quòd plures ſint modi intercedendi.

3 Si emi rem à minore, & de mandato eius ſolui pretium creditori ſuo, & poſtea minor reſtituitur contra me ad rem an poſſim repetere quod ſolui?

4 Minor reſtitutus ad remuenditam,ſi non uult uti reſtitutione, non poterit emptor eũ inuitum compellere,ut rem recipiat, & reſtituat pretium.

An beneficio quod habeo à te, poſſim uti contra te inuito te?

5 Mulier ſi ſuſcipiat in ſe obligationem debitoris mei animo nouandi: eodem inſtanti debitor meus primo liberatur ipſo iure, & mulier obligatur ciuiliter & naturaliter ſed quia in eodem inſtanti incipit mulieri competere exceptio uelleiani contra me, abſque aliqua reſtitutione petita per eam. Idcirco eodem inſtanti re. ciuitur mihi actio priſtina utilis, contra priſtinum debitorem.

6 Reſtituto minore, non reſtituitur eius aduerſarius, qui fuit in dolo.

LEX VNICA.

1 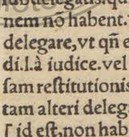Vi reſtituitur, †Reſtituto minore oĩa reponunť in priſtinum
2 ſtatũ. etiã contra tertiũ. h.d. Et declara hanc l. vt dixi in l.j. & ij.§. ſi aduer. tranſactio. in text. †Not. in prin. huius l. quod diſpoſitio facta in fauorẽ alicuius vt non ſit in dãno,nõ debet operari vt remaneat in lucro, cũ iactura aliena. ſufficit eñ quod opereť primũ, ꝓpter quod facta eſt, & illud põt allegari ad multa, & ſæpe de facto eſt opus hoc conſiderari in conſilijs occurrẽtibus. Itẽ no. in ver. [ſed & ſi interceſſor.] ꝙ ſi minor ſuſcipit in ſe obligationem debitoris mei aĩo nouandi, diciť interceſſor: & tñ ipſe ſolus eſt obligatus: quia debitor liberať ipſo iure. in plus ergo ſe habet nomẽ interceſſor, ꝙ illud nomẽ fideiuſſor, qui non põt dici, niſi ſubſiſtente obligatione principali, ſed interceſſor põt dici etiã illa extincta. plures eñ ſunt modi intercedẽdi, de quibuſ dic vt no. in l. in pſonã. §.j.
3 ff. de pac. †Sed quæriť circa iſtũ ver. quid ſi emi rem à minore, & de mãdato eius ſolui pretiũ creditori ſuo, & poſtea minor reſtituiť cõtra me ad rẽ, an poſſim repetere qđ ſoluiť videť ꝙ ſic ar. huius ver. qa reſtituto minore, reſtituiť aduerſarius eius. etiã cõtra tertiũ, vt hic. in cõtrariũ facit: quia ille recepit qđ ſibi debebatur. l.ſi pœnę.§.j. ff. de condi. inde. Cy. diſtinguit ſecundũ Pet. ꝙ aut ille erat creditor minoris ex cã lucratiua: & tunc prima pars eſt vera, quia conuenientius eſt ꝙ ille non lucreť, quã quod ego ſim in dãno. arg. l. at ſi quis. §. ij. vel iij. ff. de relig. & in l. ſi. §. licentiam. j. de iure deli. Aut erat creditor ex cauſa onoroſa: & tunc ſi minor non eſt ſoluendo, tunc reſtituar aduerſus creditorẽ: & ſic ab eo non poſſum recuperare: & idem argumentum in l. planè. la. ij. in §. j. ff. de leg. j. aut eſt ſoluendo: & tunc debeo agere cõtra minorem: qui ex mea ſolutione fuit liberatus: & ſic eſt perinde ac ſi ſibi ſoluiſſem, quo caſu ab eo poſſem recuperare, vt in primo caſu huius l. In glo. quæ incipit. [ſi locupletior eſt.] dic. nã ſi pecuniam perdidiſſet minor, non teneretur eam reſtituere emptori, & tamen emptor rem emptam reſtituet minori: & ſic totũ damnum erit emptoris, & incumbit ipſi emptori onus probandi quod minor ſit factus locupletior, & pecunia ſit ſalua. vt not. in l. ſi prædium. infrà de prædi. minor. & l. ſi prædiorum. niſi minor exercuerit officium publicum: tanquam induſtrioſus & prudens, quia tunc incumberet ipſi minori probare quod pecunia ſit perdita, vt ſuprà qui & aduer. quos. l.j. ſecundùm ſecundam lect. gloſſ. In glo. ibi. [l. ſi per impreſsionem.] dic quod ibi emptor non recuperat pretium: & tamen reſtituit rem propter eius delictum commiſſum in emendo: quia intulit impreſsionem
4 venditori. hic verò carebat delicto. † In eadem gloſſ. in fin. ibi. [ff. eod. l. ſi iudex.] dic ſi minor venditor obtinuit pro ſe ſententiam ſuper reſtitutione in integrum ad rem venditã, & poſtea non vult ea vti, nec mittere eam executioni: non poterit emptor ipſum inuitum compellere vt recipiat rem ſuam, & reſtituat pretium per illam l. quia cum hoc quòd poſſit recuperare rem conſequatur ex priuilegio dato minori, quòd poſſit venditionem reſcindere, non poteſt ipſe emptor illud priuilegium retorquere contra minorem, & eo vti illo inuito poſtquam minor non vtitur cum effectu. & de iſto articulo an beneficio quod habeo à te poſsim vti contra te inuito teť dic vt not. per doct. in l.
5 petendæ. infrà de tempore in integrum reſtitut. † In gloſſ. quæ incipit. [& ita.] ibi. [ſecus in muliere intercedente dic.] nam ſi mulier ſuſcipit in ſe obligationem debitoris mei, animo nouãdi eodem inſtanti debitor meus primò liberať ipſo iureť & mulier obligatur ciuiliter: & naturaliter, ſed quia in eodem inſtanti incipit mulieri competere exceptio velleiani contra me abſque aliqua reſtitutione petita per eam. idcirco eodem inſtanti reſtituitur mihi actio priſtina vtilis contra priſtinum debitorem: ſed quando minor ſuſcepit: ſicut ſibi non competit exceptio niſi reſtituatur in integrum. vt in l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiuran. ita nec mihi reſtituitur actio contra priſtinum debitorem, niſi priùs reſtituto minore: & ita fuit intentio gloſſ. quod ergo glo. dicit quòd mulier ab ipſo initio ipſo iure non tenetur. intellige ſanè, non quòd ipſa non obligetur ciuiliter & naturaliter: quia tunc diceret falſum. vt l. ſi mulier in re. ff. ad velle. ſed vult dicere quòd ſibi incipit competere exceptio velleiani. ipſo iure. abſque aliqua reſtitutione: & ſic ab ipſo initio non tenetur cum effectu: ſed minor ſic. niſi reſtituatur. In glo. ibi. [vel dic verius.] dic iſta glo. ſubtiliter loquitur. nam eo caſu in quo minori neceſſaria eſt reſtitutio, quia eſt efficaciter obligatus: cum natura reſtitutionis ſit omnia reponere in priſtinum ſtatum. l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de mino. reſtituto minore, reſtituitur eius aduerſario actio in veterem debitorem, vt hic: ſed ſi minor nõ fuit efficaciter obligatus: ſed naturaliter tantum, quia ſine tutore, vel ſine curatore, cum ipſum haberet: licet hoc non obſtante debitor meus à me liberetur, cuius obligationem in ſe ſuſcepit animo nouandi: non tamen mihi reſtituitur actio vtilis contra eundem: quia hic non interuenit reſtitutio minoris: & ſic ceſſat ratio de qua ſuprà, ſed ſi contingeret minorem reſtitui aduerſus naturalem obligationem, quod aliquando contingit. vt in gloſ. quod declaratur per Bartol. in l. Marcellus. ff. de fideiuſſo. tunc ſecundum gloſſ. reſtitueretur mihi actio in veterem debitorem.
6 † Vltimò. l. iſta limitatur vt hic dicitur in gloſſ. in verſic. [niſi dolo creditoris.] quia reſtituto minore, tunc reſtituitur aduerſarius eius, quando non fuit in dolo: aliàs ſecus. vt ff. de fideiuſ. l. ſi Titius. & in l. qui res. poſt principium. in ver. huic applicatur. ff. de ſol.

Etiam per procuratorem cauſam in integrum reſtitutionis, agi poſſe. Rubrica.

2 ☞Tutor uel curator, an poſſit petere reſtitutionem in integrum?

3 Quid in ſyndico uniuerſitatis? an dicatur habere legitimam adminiſtrationem?

LEX

LEX VNICA.

1 Auſam. †Glo. intelligit hanc l. quãdo procurator habebat ſpeciale mandatũ, nã in generali mandato ad cauſas vel lites nõ cõprehenditur cauſa reſtitutionis. ſed hic dubitatur an ſufficiat dicere ad petẽdã reſtitutionẽ in inte. cõtra quãcunq; perſonã &c. an autẽ ſit neceſſe dicere cõtra talẽ. & in tali cauſa. Pe. tenet hãc ſecundã partẽ. Bar. tenet contrariũ. quia ſufficit ſpeciale mãdatũ, nõ autẽ requiriť ſingulariter quod habeat ſimilitudinẽ indiuiduj: differẽtia enim eſt inter ſpeciẽ & indiuiduũ: ſed ſatis eſt ſpeciale ꝙ fiat mẽtio de reſtitutione in integ. ſi autẽ requireret ꝙ ſpecificareť cauſa, vel perſona, potius di
2 ceretur ſingulare quàm ſpeciale. quod ꝓſequere vt no. Bar. in l. filius fa. ff. de don. & etiã tãgiť. in l. Titius. ff. de lib. & poſthu. ſimiliter no. per eũ in l. ſi quis in prin. teſtamẽti. de leg. iij. †Sed quæriť tur, an hic tutor, vel curator poſsit petere reſtitutionẽ in integrũ: Doc. dicunt ꝙ ſic. quia cùm habeãt legitimã adminiſtrationem. nõ requiriť aliud ſpeciale mãdatũ: qa quæ poſſunt fieri cũ ſpãli mãdato, poſſunt etiã fieri ab eo qui habet legitimã adminiſtratio nẽ, vt no. in l. præſes. §. de trãſac. & l. mãdato generali. ff. de proc. Sed quid dixi de ſpeciali mãdato, procedit qñ reſtitutio peteretur principaliter: ſed ſi incidẽter, puta in cauſa in qua procurator habebat mandatũ fuit læſus minor in aliquo articulo: vt quia non probauit infra terminũ: certè procurator licet nõ haberet mãdatũ ſpeciale ad petendã reſtitutionẽ in integrum, nihilominus poterit eã incidẽter petere, vt in c. ſuſcitata. de in integ. reſti. & in c. coram. & quod no. Bart. in l. cũ procurator. ff. de ope. no. nuntia.
3 †Quid in ſyndico vniuerſitatis? dubiũ ſtat, an dicať habere legitimã adminiſtrationẽ. Cy. hic ſecundũ Pet. diſtinguit. an ſit ſyndicus vniuerſitatis ciuitatis, caſtri, vel villæ: & tunc dicitur agere officiũ publicũ, & habere legitimã adminiſtrationẽ. l. munerum. §. defenſore. ff. de mu. & ho. ideo nõ requiritur in eo ſpeciale mandatũ. innuit ergo Cy. ꝙ quælibet vniuerſitas faciẽs ciuitatem: caſtrũ, vel villã, habet beneficiũ reſtitutionis. ſicut minor. l. reſpublica. j. quib. ex cau. ma. ſed de hoc eſt ibi magna diſceptatio. dic vt ibi per Cy. Si verò talis vniuerſitas nõ facit ciuitatem: caſtrum, vel villam, vt ſunt vniuerſitates artiũ: tunc talis ſyndicus non dicitur gerere officium publicũ, & ſic non habet legitimam adminiſtrationẽ. innuit ergo ꝙ etiã tales vniuerſitates habẽt beneficiũ reſtitutionis. tu dic ꝙ vniuerſitates quæ regũtur per alios: æquiparẽtur minoribus, qui etiã regũtur per alios, & illæ habẽt beneficiũ reſtitutiõis: ſed ſi nõ per aliũ, ſed per ſeipſos gerũt negotia eorũ: vt ſunt vniuerſitates artiũ: vt patet in vniuerſitate ſcholariũ, quæ conuocatur in omni negotio præiudiciali: tunc nõ habent reſtitutionẽ in integ. & hoc videtur eſſe de mente doc. vt not. in l. iuſiuran. & ad pecu
2 nias. in §. defenſor. ff. de iureiur. magnę autẽ vniuerſitates ſolent regi per alios, quia difficile eſt ſemper eas cõgregare. nec etiã expedit rei publicæ ſemper cõgregare adunantiã generalem: ideo fiunt priores. & conſiliarij: ſed paruæ villæ ſolent ſępius totũ populũ cõgregare: ideo nõ habẽt reſtitutionẽ. Tene mẽti: quia verba Cy. quæ ponit hic, ſemper allegãtur, qñ ſyndicus vniuerſitatis dicitur habere legitimã adminiſtrationẽ, & ſic æquiparet tutori, vel curatori, & quando nõ: & ſic æquiparetur procuratori. Quod autem dixi de ſpeciali mandato, procedit quãdo reſtitutio peteretur principaliter: ſed ſi incidenter puta in cauſa in qua procurator habebat mandatũ, & fuit læſus minor in aliquo articulo, vt quia nõ probauit in termino, certè procu. licet nõ haberet ſpeciale mandatũ ad reſtitutionẽ. nihilominus poſſet eã incidenter petere. vt in c. ſuſcitata. & in c. coram. de in integ. reſtit. & quod not. per Bar. in l. cùm procurator. ff. de ope. no. nun.

In integ. reſtitutione poſtulata, ne quid noui fiat. Rub.

2 ☞Pendente appellatione à diffinitiua, nihil debet innouari in præiudicium ſententiæ: & quid pendente cauſa reſtitutionis, uel ſupplicationis?

LEX VNICA.

1 Poſtulata. †Pendẽte cauſa reſtitutionis in integrum, nihil debet innouari. h.d. & ſic in hoc æquiparať cauſæ appellationis. vt ff. nil no. app. interpo. nõ aũt per omnia: quod dic vt dixi in l.j. §. ſi aduer. liber. & in l.j. ſi aduerſus rem iudi. Et glo. exemplificat tribus modis: ſed duo primi tendunt ad hoc, ꝙ pẽdente reſtitutione ſn integ. nihil ſit innouandũ in præiudicium petentis. vnde ſi petitur aduerſus venditionẽ: res vendita non poterit per aduerſariũ alienari lite pendente. & ſi fiat contrariũ, non tranſit in eũ dominiũ, & poterit retractari per viã attentati. vnde minor nõ habebit neceſſe dare libellum, nec intẽtare b rei ven. contra ſecundũ emptorẽ. ſed iudex aditus ſuper reſtitutione in integ. ex officio ſuo retractabit alienationem: auferendo illi rem manu militari. & videtur ꝙ etiam lite pendente ſuper reſtitutione, ſicut in attẽtatis pendente appellatione. quod dic vt plenè no. in c. nõ ſolum. de app. lib. vj. Item ponit exemplũ in ſentẽtia lata contra minorẽ: quia ſi petitur reſtitutio aduerſus eã, non
2 debebit mitti executioni lite pendente. †Contra hoc opponitur de c. ſuſcitata. de reſtit. in integr. vbi mittitur executioni præſtita cautione de reſtituendo, ſi petens reſtitutionẽ obtineat in cauſa. Sol. illud qñ reſtitutio in integ. non habet executionẽ in prõptu. quia nõ offerũtur probationes in promptu. aliàs haberet locum quod hic dicitur. Item habet locũ quãdo eſſet ſuſpicio cõtra petentẽ reſtitutionẽ ꝙ hoc faceret animo impediẽdi executionem. vt j. de fal. l. ſatis apertè. quod cõtingit qñ habet altiorem indagiñ. nẽ. niſi executio eſſet irretractabilis, quia tunc indiſtinctè impediretur: vnde dicit Bar. ꝙ minor nõ poſsit capi pro executione, etiã quãdo haberet altiorẽ indaginẽ. quia illa iniuria capturæ nõ poſſet retractari. ad hoc facit quod in ſimili not. in l.ij. de app. reci. & in l. ea lege. ff. de cõdi. ob cau. Quid autẽ ſi pendẽte ſuppli
cationeť? dic vt in aut. quæ ſupplicatio. §. de precib. impe. offer. in hoc ergo differt cauſa reſtitutionis à cauſa appellationis: quia pẽ b dente appellationeb à diffinitiua indiſtinctè nihil debet innouari in præiudiciũ ſententiæ: ſed nõ ſic pendente cauſa reſtitutionis, vel ſupplicationis, quia interdũ innouatur præſtita cautiõe Secũdo modo glo. intelligit ꝙ nihil innouetur in præiudiciũ aduerſarij. nam ſi minor reſtituitur ad rẽ, acuerſarius debet recuperare pretium, ſi minor ex eo eſt factus locupletior. pone ergo ꝙ erat locupletior tẽpore litis conteſtatæ, ſuper reſtitutione poſtea deſinit eſſe locupletior. dicit gl. quod hoc non nocebit aduerſario, quominus recuperet pretiũ. dicit Pe. ꝙ illud videtur iniquũ: quia ſecundũ hoc illa cõteſtatio & diligentia quã habuit minor, ſibi nocebit. nã ſi nõ fuiſſet cõteſtatus, qñcunq; perdidiſſet pecuniã, damnũ non erit ſuum: ſed aduerſarij. nunc eſt ſuum. & hoc eſt cõtra l. nõ ſolet. de reg. iur. quia conteſtatio non ſolet nocere actori, ſed prodeſſe: dicit ergo Pet. glo. iſtam procedere ſi minor recuſabat reſtituere pretium, & ſuper hoc erat litigium: cum tamen ſaluum eſſet ſi reſtituiſſet. & non fuiſſet perditum: ſed ſi ſuper hoc non contendebat minor: imò paratus erat reſtituere, dũmodo reſtitueretur ſibi res, locum habet oppoſitio. nec iſta gloſ. diceret verum. tene menti.

a ¶Magnæ autẽ. Et ꝙ magnæ vniuerſitati & non paruæ detur reſtitutio in inte. adde eundẽ Pau. de ca. in cõſil. cccxvij. Bar. cepol. in l. cũ qui vicugal. q.ij. ff. de ver. ſig. Fran. Cur.

b ¶Pendente appellatione. Adde l. quædã mulier. ff. famil. er. & in l. ſcio. in §. fin. ff. de appel.

De reſtitutionibus militum: & eorum qui reipublicæ cauſa abſunt. Rubrica.

2 ☞Tempus ad quod fit reſtitutio, licet ſit minus quàm tempus infra quod poteſt reſtitutio peti: tamen datur integrum tempus ad petendum.

3 Tempus bonorum poſſeſſionis petendæ, currit abſenti cauſa rei publicæ.

4 Impedito de facto, an currat tempus?

5 Si fuit abſens cauſa reipub. etiã ſi potuit mittere procura. & nõ miſit, ei nõ imputatur.

Quid in abſente non cauſa reipu. ſed probabili tamen, ut ſtudiorum, uel mercantiarũ?

Quid in abſente nec ex cauſa reipu. nec probabili?

An ille qui potuit actum facere per ſe, tenetur mittere procuratorem?

6 Abſens cauſa reipu. ſi lediťur in lapſu temporis, habet beneficium reſtitutionis, ut ſubducatur tempus abſentiæ: & illud ad hæredes ſuos tranſmittat.

7 Minor qui deceſſit hæreditate non adita, an tranſmittat beneficiũ reſtitutionis in integ.

LEX I.

1 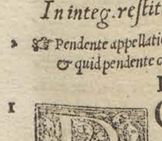Si valerianus. †Beneficium reſtitutionis in integrum, quod incœpit cõpetere defuncto, trãſmittiť ad hæredẽ eius. Secus ſi nõ incœpiſſet cõpetere, qa nõ fuiſſet læſus functus in eius vita: licet lędať in morte. qa quod nõ habuit, trãſmittere nõ potuit de rigore iuris. h.d. illa l. ſubtilis valde: ſed de æqtate bñ trãſmittit. vt l. pãtonius. ff. de acq. her. per quã iſta l. ſingulariter ſuppleť. dicit tñ Pet. qđ tũc hæres nõ reſtituit ex pſona defuncti: ſed ex ꝓpria pſona. ſed hoc vĩ impoſsibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

le:& impublicaret contradictionem quod veniat tanquam hæres:& nõ veniat ex persona defuncti:sed propria, secundũ Bal. Ideo dic quod veniat ex persona defuncti.nõ de rigore: ga bñficiũ restitutionis nõ incœpit cõpetere defuncto ante mortis articulũ:sed incipit cõpetere in mortis articulo,sed in cuius persona radicat'.In defuncto nõ videt radicari:ga esset radicatio momẽtanea,propter hoc/Pe.dicit ꝙ radicatur in persona hæredis. Tu dic ꝙ radicat in persona defuncti,quia eoipso quod incipit mori,etiã antequã perfectè sit mortuus,læsio cõpletur: quia tũc incipit esse certũ quod moriẽs amodo nõ poterit adire, vel bonorũ possessionẽ petere.arg.in l.pen.ff.qñ di.leg.ced. & in l.si filius hæres.de libe.& posthu.& l.fi.de cõdi.instit.& si dicat'. si ita est. ergo transmittitur de rigore iuris: quia si in vita defunctus fuit læsus,eodẽ pũcto incipit sibi cõpetere beneficiũ restitutionis: ergo ipsum transmittit de rigore per hanc l.tñ contrariũ patet per d.l.Pantronius.ista oppositio semper fecit me dubitare: sed dic ꝙ illa læsio licet cõpleat' in articulo mortis,antequã perfectè sit mortuus.tñ hoc nõ cõtingit propter absentiã, quæ facit restitutionẽ cõpetere:sed contingit propter mortẽ,quæ non facit eam cõpetere,quia moriens hæreditate non adita,vel bonorũ possessione petita,non transmittit hæreditatẽ,nec bñficiũ restitutionis ad eã adeundã:sed hoc quia hic si non fuisset absens, verisimile est quod nõ distulisset vsq; ad mortis articulũ:& sic absentia fuit causa differendi.idcirco licet de rigore nõ transmittat' bñficium restitutionis.quia læsio cõtingit propter mortẽ, quæ in hoc non est priuilegiata,tñ transmittit de æquitate,quia propter absentiã distulit:sed si non fuisset absens,non transmitteret:hæc est subti-
2 lis imaginatio illorũ duorũ iurisũ.†In tex.ibi:[intra annũ vtilẽ.] Dic hic est casus ꝙ licet tẽpus ad quod fit restitutio,sit minus ꝙ tempus infrà quod põt restitutio peti, nihilominus datur integrum tẽpus ad petendũ.nam hic loquitur de bonorũ possessione linea transuersali.quæ debet peti infrà centũ dies, vt colligit ibi [post exactos dies,] illa verò quæ defert ex linea ascẽdentiũ,vel descendentiũ,debet peti infra annũ. vnde de illa non loquitur,quia diceret post elapsum annũ.& tñ si illi centũ dies lapsi sunt in absentia,& ad eos fit restitutio,datur annus vtilis intra quẽ petiť & finiať restitutio,qui annus cõtinet. cccIxv. dies. vt l.cũ hæres.§.stichus si hæredi.ff.de sta.lib.& hodie dareť quatriennĩũ continuũ,vt in l.fi.j.de temp.in teg.resti.Quidã legistæ tenuerunt cõtrariũ,ꝙ tunc dabatur vtilis annus,& hodie datur quadriennĩũ,qñ petitur restitutio aduersus contractũ,vel qñ petitur aduersus lapsum tãti tẽporis quantũ est hodie quadriẽniũ. Sed si aduersus lapsum minoris tẽporis,dicebant nõ dari maius tẽpus ad restitutionẽ petendã,quàm sit illud à quo petiť restitutio.Alij dicebant cõtrariũ.ꝙ quãtuncũq; modicũ sit illud tps ad quod datur restõ,puta decẽ dierũ lapsorũ in absentia, nihilominus olim dabať annus vtilis & hodie quadriennĩũ.& illa opi. approbať in cle.j.de in inte.rest.certè est etiã casus in hac l. si bñ cõsidereť. Aduertendũ tñ ꝙ licet detur integrũ quadriẽniũ hodie ad cãm finiendã,debet tñ inchoari infra tantũ tps quantũ est illud ad qđ fit restõ. Vnde si fiat ad decẽ dies debet infra decẽ dies inchoari.& si fuerit inchoata,poterit expediri vsq; ad quadriennĩũ:sed si nõ esset inchoata infra decẽ dies excluderet' à restõne petẽda.gl.est ordi.in l.Diuus.in vlti.gl.& in l.fi.in prin.glo. magnę.ff.de in integ.resti.& sic negligẽtia tãti tẽporis in inchoãdo quantũ est illud ad quod dať restõ,excludit restõnẽ. Canonistæ tñ sentiunt cõtrariũ in illa cle.& dicunt hoc esse de mente istius tex.ꝙ sufficiat inchoare infra quadriẽniũ qñcunq;: dũmodo infra quadriẽniũ expediať.vt ibi no.gl.sed Bar.tenet cõtrariũ in l. ab hostibus §.sed quod simpliciter.ff.qui.ex cau.maio.sustinẽdo gl.prædictas;& ad illã cle.rñdet,ꝙ potius facit probãdo suũ intellectũ.Ego respondeo clarius,ꝙ illa cle.nõ dicit aliquid de inchoatione:sed bene dicit de finiendo:ꝙ causa restõnis debet fieri infra integrũ quadriennĩũ,etiã cũ datur aduersus lapsum minoris tẽporis,sed infra quãtũ tps debeat inchoari. illa cle. nõ declarat.ideo standũ est in hoc prędictis gl.illud tñ modicũ tẽpus infra quod debet inchoari:nõ incipit currere nisi post reuersionem,& post lapsum alterius modici tẽporis,quod dať ad cõponẽdas sarcinullas,& quęrendũ aduocatũ,& procuratorẽ.de quo loquit' ille §.sed ꝙ simpliciter.prout determinat Bar.post prin.illa & multa alia circa illã materiã.de qua in l.quod tẽpore.j. eod. & sunt de apicibus iuris & pauci intelligũt.& multę sunt diuersitates inter doc.de quibus per Cy.in l.fi.j.de temp.in integ.rest. In sex.ibi: [post exactos dies.] sic ergo ante dies exactos mortuus est,puta post lapsum.l.dierũ cũ restarent adhuc alij. l. tunc quia nõ erat adhuc exclusus à bo.possessione per lapsum tẽporis,nõ cõpetebat sibi restõ quæ non cõpetit nisi læso, & ille non erat læsus quousq; vixit:ideo ad hæredẽ nõ trãsmittit beneficiũ restõnis:qđ ipse nõ habebat de rigore iuris à cõtrario sensu huius tex.est ergo hic casus cõtra la.de are.q dicebat (vt refert Cy. in l.fi.) ꝙ si alicui cucurrit in absentia aliqđ tps prescriptiõis,nõ tñ totũ,& cũ prælsriptio nõ esset cõpleta,reuertitur ad eum: & sic poterat adhuc agere de iure cõi,ꝙ nihilominus statim post reuersionẽ põt petere restõnẽ in integrũ, vt de præscriptione subducať illud tps qđ cucurrerat in absentia eo quia actio sua erat effecta per hoc breuioris vitæ.nec obstat:quia restõ nõ concurrerat cũ auxilio iuris cõis:vt in l.in causæ.in prin.ff.de mino. quia verũ est ad idẽ:sed ad diuersa põt cõcurrere:vt eo.l.Põponius, sed hic de iure cõi põt adhuc agere ad rem,cũ prescriptio nõ sit cõpleta.Ista verò restõ nõ datur ad rẽ:sed datur ad subducẽdũ tps: sed hæc opi.improbať per docto.& est casus hic cõtra eũ: quia si esset vera,cõpeteret beneficiũ restõnis, etiã si decesserit añ dies exactos,ad subducendũ illos dies exactos:ergo & illud trãsmitteret ad hæredes,cuius contrariũ hic patet à cõtrario sensu. Nõ obstat quod actio sit effecta breuioris vitæ:ga hoc nõ est considerandũ.postquã põt adhuc agere:& resiliuũ præscriptionis interrũpere secundũ Pet.qui reprobat la.de ra.per l.pater q castrẽ
3 se.ff.de castrensi pec.quę est lex optima ad hęc.†Not. primò ex hac l.ꝙ tps bono.pos.petendæ currit absenti cã reipublicæ. & in hoc minor est melioris cõditionis quã absens:qm à cursu tẽporis minor ipso iure seruať illæsus.vt in l.fi.§.in qui.cau. absens verò nõ:hoc tñ intellige,si absens sciebat bo.pos.sibi delatã:& sic licet nõ potuerit eã petere per seipsum,ꝑpter absentiã,potuit tñ eã petere per procuratorẽ de iure:vt in l.iij.§.acquirere.ff.de bo. poss. Sed si ignorasset,nõ curreret:quia tũc nec per se,nec per aliũ petere potuisset de iure,sicut nõ põt adire hæreditatẽ, qui ignorat eã sibi delatã.Sed tũc opponit.si potuit eã petere per ꝓcuratorẽ, nõ restituitur:quia fuit negligẽs immittendo ipsum, & negligẽti iura nõ subueniũt:sed impedito.l.nõ enim.ff.quib.ex cau. ma. istã oppositionẽ & præcedentẽ sentit gl.mag.in versi.[Itẽ quõ:] & rñdet ꝙ potuit habere procuratorẽ,quẽ nõ habet militia impeditus.vnde videt sibi ipsi contrariari dũ primò dicit ꝙ potuit habere procuratorẽ,& postea dicit ꝙ fuit impeditus propter militiã habere.nam si fuit impeditus,ergo nõ potuit habere. cuius contrariũ glo.ŝ.dixit.Sol.glo.est ille potuit habere.i.potuit de iure bono.pos.petere per procuratorẽ: sed de facto propter militiã fuit impeditus ipsum habere:quia fortè nõ reperit.& hæc est cã concedendę restitutionis.primũ verò est causa ꝙ tempus currat
4 ipso iure,sed tunc oppo.extra glo.†si fuit impeditus de facto:tẽpus non debet currere.quoniam ad hoc vt currat tempus vtile, necesse est quòd non subsit impedimentũ iuris,vel facti.vt in l.j. de diuer.& temp.præscrip.illa verò sunt contraria quod currat, & quod detur restitutio,primum enim præsupponit quòd non fuit impedimentũ, secundũ præsupponit quòd fuit. Quidam dicunt ꝙ bene fuit impeditus de facto,non tamen per omnia,quia bene potuisset (si voluisset) laborare in habendo:sed non ita facililer potuit habere,sicut si fuisset prẽsens: sed istæ sunt truffæ. Dic ergo ꝙ debet intelligi.etiã qñ non fuit quoquo modo impeditus de facto:& sic potuit de iure & de facto petere per procuratorem,si voluisset.meritò cucurrit sibi tps.tñ ideo datur restõ: quia postquàm erat absens cã reipublicę nõ potuit sibi imputari quare nõ misit,ꝓcuratorẽ,quia cautus ꝑseipsum fecisset.oportebat eñ informari an hæreditas esset soluendo,vel non. ne implicareť oneribus hæreditarijs, & hoc diligentius fecisset per se quàm per procuratorẽ.vnde posito quòd potuerit,& non miserit,non dicit fuisse negligens:ideo dať restitutio:licet glos. hic in ver. [secus si fuisset.] dicat cõtrariũ.& nõ bene.sed si fuisset absens non ex causa reipublicæ,sed ꝑbabili, vt ꝑpter mercantias, bñ imputareť sibi quare nõ misit sibi ꝓcuratorẽ,si nõ fuit impeditus de facto:& tũc posset ꝓcedere gl.secus si non potuit de facto.l.necnõ.in prin.ff.qui.ex cau.ma.si verò fuisset absens ex cã necessaria,& non ꝑbabili:tunc etiã si fuisset impeditus mittere procuratorẽ de facto,non subueniť sibi.vt in l.Papinianus exu-
5 li.ff.de mino.Et sic intelligo tres casus. † Primus fuit in absente causa

eã reipublice:& isti etiam si potuit de facto mittere, & nõ misit,nõ est imputandũ:postquam per seipsum fuit impeditus:Secũdus casus in absente nõ eã reipublice, ꝑbabili tñ occasione: vt studiorũ, vel mercãtiarũ:& isti bñ imputať si potuit:& nõ misit.& dicit fuisse negligens. secus si non potuit,Tertius.quando nec ex causa reipublicæ,nec probabili.& isti imputatur. etiam si non potuit de facto mittere,de iure aũt quilibet istorum mittere potuit procuratorẽ.vt in d.§.hoc iure.& hinc sumpta occasione Cy.ponit hic vnã longam distinctionẽ an ille qui non potuit actum facere per se,teneatur mittere procuratorem:& si nõ miserit,an sibi imputetur.de quo etiam tangit Bar.in l.ij.ff. si qs
6 cautio. † Secũdò no.ꝙ absens causa reipublicæ si lædatur in lapsu tpis,habet beneficum restõnis:vt subducať tẽpus absentiæ. vt infra eo.l.ꝙ tẽpore.Tertiò not.quòd illud transmittit ad hæredes suos.cõtra hoc opponitur.nam ille non excluditur ꝑpter absentiã sed propter lapsum temporis:si eñ tempus non fuisset lapsum,absentia eũ non excluderet:sed lapsus temporis:nõ est cã restitutionis concedendę aliàs frustratoria essent iura, quæ dicunt non petentem bo.poss.infra tẽpus excludi ab ea,sed non obstãte exclusione haberẽt restõnẽ in integ.So.vt in fi.glo. quia verũ est ꝙ lapsus tẽporis excludit:tñ verisimile est quod si non fuisset absens,nõ permisisset labi tempus.excludit ergo lapsus temporis propter absentiam:& ideo datur restitutio de rigore.Sed tũc extra glo.opponitur.si hoc idẽ debet esse,si excludatur per mortem : & nõ per lapsum temporis:vt si decessisset ante dies exactos: licet enim lapsus temporis adhuc eum non excluserit:tamen excludit ipsum mors,quæ de se non est priuilegiata: vt faciat restitutionẽ concedi.aliàs frustratoria essent iura dicẽtia hæreditatẽ nõ agnitam non transmitti,si hoc non obstante daretur restitutio hereditatum,quia verisimile est quod si non fuisset absens,nõ distulisset vsq; ad articulum mortis.idcirco dicũt Doc. ꝙ transmittit restõnẽ de æquitate.vt in l.Pantonius.ff.de acqui.
* hære.quare eñ non transmittit de rigore? Doc.dicunt qđ læsio non contingit propter absentiam,sed propter mortem,& ego dico ꝙ non contingit propter mortẽ tñ,sed propter cãm coniunctã.scilicet absentiã , sicut cõtingit ꝑpter lapsum tẽporis tamen iunctum cum absentia.si ergo exclusio proueniens ex lapsu tẽporis mediante absentia est causa transmittendi de rigore, eadẽ rõne videtur ꝙ exclusio proueniens ex morte mediante absentia:debet esse cã transmittendi de rigore.Cuius contrariũ dicũt 1
doc.per d.l.Pãtonius.nec video respõsum ad hãc oppositionẽ. vnde possumus dicere ꝙ vtroq; casu trãsmittatur de rigore:et ꝙ hic nõ debeat sumi argumẽtũ à cõtrario sensu.& reperiatur cõtrariũ in iure.vt d.l.Pãtonius.& quia læsio cõtingit in vita cũ incipit mori qñ decedit ante dies exactos,sicut qñ decedit post ꝙ autem dicitur in l.Pantonius de æquitate ꝙ nõ referatur ad trãsmissionem: sed ad restitutionẽ in integrum.quæ semper cõcedi
7 tur de æquitate,non de rigore.trãsmissio verò sit de rigore. † Et ibi inducuntur ad quæstionẽ de minore qui decesit hæreditate non adita,vt licet non transmittatur beneficiũ restõnis in integrum,quia non fuit læsus quousq; vixit,cũ semp potuerit adire: quia tñ lædit'ur in mortis articulo,scilicet cũ incipit mori,anteq; perfectè sit mortuus,quia perdit volũtatẽ.sine qua adire nõ põt & illud cõtingit veriſimiliter propter minorẽ ętatẽ.quia credendum est ꝙ si fuisset maior,nõ tamẽ distulisset transmittere beneficium restõnis.Doc. dicunt de æquitate.Nos possumus dicere eadem rõne etiam de rigore.et de hoc plenè per Bar.in l.q duos ff.de reb.dub.quæ opinio cõiter seruať.tanq; vtilis: licet quidã subtilizãtes ipsam impugnẽt.sed do. Raph.post impugnationẽ eã substinet.licet audiuerim ꝙ do.Rapha. cu. tenebat cõtrariũ.

LEX. II.

1 SI quid. †Absens causa reipublicæ restituitur aduersus præscriptionẽ quæ currit tpe absentiæ super re sua,vel super actione personali sibi cõpetẽte,& hoc infra annũ vtilẽ.ꝙ incipit currere post reuertionẽ.h.d. In tex.ibi.[diminutum est.]gl.exponit vsucaptũ, vel præscriptũ.& sic perdidit actionẽ realẽ.i.rei vendicationẽ.vt differat à sequenti.In tex.ibi.[actione.]subaudi personali ga debitor erat obligatus actione aliqua temporali,vt redhibitoria, vel
quãto minoris.vel actione de dolo,quæ tollũtur tẽpore.Nã illæ præscriptiones currũt ipso iure absenti.vt ŝ.l.pxima.licet nõ curraţ minori.& no.ga illa l.recitat effectũ edicti prętoris facti sup

a ¶ Modicũ tẽpus. Qđ dicať modicũ tps.vide in l.j.ff.fi qs caut. Ant.Corse.i tracta. de min.i pe.co.ver. qđ dicať modicum tempus.

b ¶ Annus vtilis. Adde qũo accipiť gl.in l.ann9.ff.de calũ. gl. fi.& ibi Cy. in ij. q. in l.fi.C.de tẽp.in inte.rest.et gl.fi.in l.cõtra maiores. C. de inoff.tes.

hac materia.de quo habetur in l.j.ff.eod.& põdera.quia illa verba proferuntur in rem non in personã.dũ dicunt [si quid de bonis eorũ diminutum.est &c.]sed edictum de minoribus loquitur in personã. ga dicit ꝙ cũ minore gestũ esset &c.vt ff. de mino. b
l.j.§.j.& hoc est vtile propter vnum quod habetur.j.eo.l.si cum militaribus.vbi gl. æquiparat absentiam minori.sed do.Rapha. nõ placet ibi illa æquiparatio ꝑpter id qđ dixi:vt ibi tãgam per hãc.l.In tex.ibi [intra annum vtilem]iste annus non currit durãte absentia:licet alia tẽpora bene currãt. vt ŝ.dixi.quia si curreret,aduersus cursum restitueretur:& sic dare tur restõ ad restituendũ.qđ esse non debet sicut nec currit minori durante ætate:vt hęc habenť in l.interdum.ff.de mino.& infrà de in integ.resti.l.fi.incipit: ergo currere post reuersionẽ: & si añ cursum cõpletum iterum se absentaret causa reipublicæ, desineret currere:& post reuertionẽ reinciperet.vt ff.qui.ex cau. ma.l. necnõ.§.si quis sepius.& postquã totũ est decursum in præsentia,non restitueretur,nec aduersus dictũ cursum , nec aduersus læsionẽ cõtingẽtẽ in absentia.vt j.l.proxi.in fi.in ver.postea quã. vbi probantur prædicta.Hodie verò datur quadriennĩũ continuum.vt in d.l.fi.ad inchoandã & finiendã cãm restõnis.in quo tẽpore dic per omnia idem quod suprà dixi in anno vtili. cũ loco eius succedat.ar.ad hoc.j.de non nu.pe.l.in cõtractibus.in fi. princi.dum dicit.licet biennium pro quinquennio statutum est.

2 ¶ Ille qui fuit absens causa reipubli. si petat restitutionem aduersus præscriptionem an debeat fieri duo iudicia: scilicet unum per quod rescindatur usucapio, uel præscriptio,& aliud per quod uendicetur res.& nu.3.& 5.

3 Tempus datum ad petendum restitutionem, an incipiat statim currere eo reuerso? & numero.1.

4 Quando datur restitutio ad tempus lapsum in absentia,an semper detur quadriennium licet fuerit absens mino.tempore quam per decem dies tantum?

5 Si incœpt contra te absentem præscriptionem.xxx.an.& tu stetisti absens per annum tantum,postea reuersus tacuisti per.xxix.an.quibus potuisti agere,& nõ egisti an finito tempore præsciptionis habebis adhuc quadriennium ad petendum restitutionem?

LEX. XXIII.

QVod tempore. Lex ista legitũ duobus modis.†Primo secundũ lect. Mar.secũdo secundũ lect. Bul.Debes enim scire qđ inter prædictas glossatores super eo quod dicitur. ŝ.l. proxima.fuerunt contrariæ opi.in duobus.Primò quia Mar.tenuit quod tunc sit verum quod absens causa reipublicæ post reuersionem restituatur aduersus præscriptionem: vel vsucapionem rei suæ quando dicta præscriptio vel vsutapio fuit completa durante absentia,vel completur post reuerſionem infra modicum tempus.quod relinquitur arbitrio iudicis,quod datur ad componendas sarcinulas,& quærendum aduocatos,& procuratores,quod quidem tempus habetur pro absentia.cum in illo sit impeditus propter prædicta.& propter absentiam præteritam.ideo est priuilegiatum tempus absentiæ.sed si completur
a post reuerſionem:& post modicum tempus, a tunc quia fuit negligens in agendo cum posset,non restitueretur ad subducendum de præscriptione tempus ꝙ currit in absentia: & dicit esse casum de his omnibus in l.ab hostibus.§.sed qđ simpliciter.cum
2 l.seq.ff.quib.ex cau.ma.†Secundò Marti. fuit in opi.ꝙ non debeant fieri duo iudicia.s.vnum per quod rescindatur vsucapio, vel præscriptio.quod dicitur iudicium rescissorium: & expediť iudicis officio nobili,& aliud per quod vendicetur res sua per vtilem rei vẽdicationem quæ dicitur rescissoria,quia frustra fit per plura,quod potest fieri per pauciora,vnde ipse tenuit quod in eodem libello debeat petere vsucapionem,vel præscriptionẽ rescindi,& rem suam sibi restitui.sed Bul.in vtroq; dicto fuit in
3 contraria opin.†Primò quod licet vsucapio,vel præscriptio nõ fuerit completa in absentia,vel infra modicum tempus post reuersionem:sed dudum post,nihilominus ea completa,& nõ ante cùm ante possit agere de iure communi,petere possit restitutionem in inte.ad subducendum tempus quod currit in absen-
b tia:& quod annus vtilis, b ꝙ olim currebat ad petendã restitutionẽ.& hodie quadriẽniũ,nõ incipit currere dicto casu statim eo reuerso,vel statim post modicum tẽpus:sed post cõpletam vsu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Durat anno. An iste annus ſæpius habetur pro cõpleto (vi de c. ſi annũ. de iudi. lib. vj. & ibi Arch. & Doc. gl. in c. ſubdiaconus. lxx vij. diſt. gl. in c. cũ in cunctis. de elec. glo. & doc. in c. cum vigeſimum. de offi. deleg.

capionẽ, vel præſcriptionẽ & de hoc dicit eſſe caſum in l. necnon. §. ſi quis ſæpius. ff. quib. ex cau. ma. Itẽ in ſecundo ipſe tenuit q̃ imò ſunt neceſſaria duo iudicia, ſ. reſciſſoriũ: p̃ qđ petat reſcindi vſucapionẽ vel præſcriptionẽ, ſi erat cõpleta: vel ad ſubducendũ tẽpus qđ cucurrerat in abſentia: & hoc facto ḡa reſtitutione conceſſa reſtituit per edictum prætoris actio priſtina vtilis: quæ

3 prius erat directa: & durat anno. ª licet prima eſſet perpetua de qua loquitur l. ſi. j. quib. ex cau. ma. debet inſtitui nouum iudiciũ infra annum, per quod vendicet rem ſuã, ſi perdiderat actionẽ, realem ſeu dominium vel ſi actionem perſonalem, agat actione vtili ad condemnationẽ aduerſarij quia fruſtra iura inueniſſent iſta duo remedia: ſcilicet officium iudicis nobile: per quod fit reſtitutio, & dicitur reſciſſoriũm: & actionem reſciſſoriam ad rem vendicãdã, vt in l. in honorarijs. §. ſed cum reſciſſa. ff. de actio. & obliga. ſi ſufficeret vnum tantum iudicium: & pro illa opin. facit d. §. ſed cùm reſciſſa. & d. l. fin. & quia illa l. eſt obſcura, & poteſt

4 induci in vtroq; dicto pro mar. & etiam pro Bul. ideo quilibet eorum ponebat caſum ſuo modo vt probaret ſuam opi. & non opin. alterius, & gl. ponit caſum: vt clarius detur intelligi in vſucapione triẽnij, & ſic in re mobili militis vſucapta tempore abſentiæ: quia Mar. vult quòd vſucapio fuerit completa in abſentia. vnde ponebat caſum quòd ego incœpi vſucapere titulo & bonafide quandam rem mobilem cuiuſdam militis ipſo præſente, & tenui & poſſedi eam per biẽnium poſtea ſe abſentauit cauſa rei publicæ: & ipſo abſente per alium annũ qui reſtabat compleui vſucapionem, dicitur hic quòd ipſo infra annum vtilem à die reuerſionis poteſt petere contra me reſtitutionem in integrum ad reſcindendum vſucapionem, & vendicandũ rem ſuã: quia petit in eodem libello vſucapionem reſcindi, & rem ſuam reſtitui. Sed ſi taceret per annum à die reuerſionis, amplius non audiretur, et quod hic fuerit vſucapio completa in abſentia, ipſe probat per iſtum tex. dum dicit quod annus vtilis incipit curre re ſtatim poſt reuerſionem, nam ſi non foret completa etiam ſecundũ Bul. non inciperet currere ſtatim poſt reuerſionem: cum adhuc poſſet agere de iure communi, ſed inciperet currere poſt eam completam. Sed contra ipſum quod vſucapio non ſit completa in abſentia facit tex. in verſi. [poſſeſſum:] quia non dicitur quod fuerit vſucaptum vel præſcriptum, ſed dũtaxat poſſeſſum vnde dicit Bul. quod fuit completa poſt reuerſionem & etiam poſt modicum tempus: ſed Mar. ſupplebat ad text. dum dicit

5 [poſſeſſum] ſubaudi & vſucaptum. Item contra ipſum Mar. facit tex. dum dicit [mediũ temporis] quia ponendo caſum prout ipſe ponit, ille annus vltimus qui cucurrit in abſentia, non dicitur tempus medium vſucapionis: ſed dicitur vltimum ſed Mar. dicebat quòd tex. non dicit de tempore medio vſucapionis, ſed de medio inter primam præſentiam antequã ſe abſentaret, & ſecundam poſtquã fuit reuerſus & certè ille annus vltimus vſucapionis fuit medius inter dictas præſentias: ſed Bul. ppter prædicta ponebat caſum alio modo, & inducebat iſtã l. pro ſua opi. ego incœpi poſſidere titu. & bonafide rem quandam mobilem cuiuſdam militis. & tenui ipſam per annum ipſo præſente, poſtea ſe abſentauit, & ſtetit abſens per annum, poſtea reuerſus eſt, & poſt reuerſionem tacuit per alium annum, & ſic compleui per vſucapionem partim ipſo præſente, q̃ partim ipſo abſente dicitur hic quod ea completa poterit infra annum vtilem petere reſtitutionem, vt ſubducatur de vſucapione ille medius annus, qui fuit tempus medium vſucapionis inter primũ annum & vltimum: quo ſubducto inſtituet nouum iudicium vendicando rem ſuã vtili rei vendicatione, ſed poſt lapſum anni ſi tacuit, amplius non auditur & tenendo iſtam lect. iſtud verbum [poſſeſſum:] ſtat propriè & nihil debet ſubaudiri, & ſimiliter illud verbum [mediũ tẽporis] ſtat propriè, & intelligitur de medio tẽpore vſucapionis: ḡa principiũ & finis vſucapionis fuerunt in præſentia: ſed medium fuit in abſentia & illud tantum ſubduci tur contra iſtam tamen lec. facit text. ille dum dicit annũ vtilem inchoari ſtatim poſt reuerſionem: quia ſi vſucapio nõ erat cõpleta in abſentia, etiam ſecundùm Bul. reſtitutio nõ concedebatur ni poſt vſucapionẽ completam: cũ prius poſſet agere de iure cõmuni ergo nec annus ad petendam reſtitutionem debet incipere niſi poſt completam vſucapionẽ: quia non debet incipere tẽpus ad agendũ antequam agere poſsit: ſed officiũ iudicis ad petendum reſtitutionẽ non oritur niſi poſt completam vſucapionem: ergo nec tẽpus ad ipſum implorandũ incipit ante currere. Bul. fatebat & ſupplebat tex. dũ dicit dicit. [poſtea quã is reipublicę cauſa abeſſe deſijt.] ſupple et poſt vſucapionẽ cõpletã nec eſt extranea iſta ſuppletio: ḡa & alibi in ſimili fit in l. iij. §. ſi quis hæredi. ff. de ſta. lib. vbi dicitur infra annũ à die mortis. & tñ ſupletur, & aditæ hæreditatis, & illam opi. Bul. tenuit Dy. inſti. de act. §. rurſus. Bar. & Bal. hic, ſed lec. Mar. tenuerunt Pe. & Cy. & tenet etiã do. Rapha. & ego etiã ſemper tenui tam hic quàm in §. ſed qđ ſimpliciter. et ille §. ſi quis ſæpius. in quo principaliter ſe fundat Bul. nihil faciat pro eo, quia põt intelligi ſine quocunq; inconuenienti, quod etiã vbi fuit vſucapio cõpleta in abſentia. & eodẽ modo omnes leges quas Bul. adducit pro ſe. Nam ille §. ſed quod ſimpliciter. vbi Mar. ſe fundat, ita clarè videt probare ſuam opi. q̃ non ſit ad ipſum dare reſponſum. Or videte quæſta lege che è reputata difficile, voi intẽdere te teſto pero che la

4 intenderebe vno puto paruulo. †Cętera dic & declara vt plenè no. per Bar. in §. ſed quod ſimpliciter. Et quod gl. mag. circa fin. ibi dũ dicit [ſi tanto tẽpore &c.] recitat vnã opin. quã reprobaui in l. j. per illũ tex. & hodie clarius hoc declaratur, & reprobat in cle. j. de reſti. in integ. quòd quãdo datur reſtitutio ad tempus la pſum in abſentia, nõ ſemper datur quadrienniũ: ſed ita demum ſi illud tempus erat tantũ quantum quadriẽniũ, vel maius. Si autẽ minus, tunc ad petendam reſtitutionem non datur niſi tantum tẽpus quantũ eſt illud ad quod peritur reſtitutio: ergo ſi illud non eſt niſi decẽ dierum, non dabuntur niſi decẽ dies. quod eſt falſum vt probatur per d. l. j. §. eo. bene tamen eſt verum q̃ in fra decem dies debebit inchoari iudiciũ reſtitutionis et poſtquã erit inchoatum, poterit durare per quadriennium ſecundùm gl. noſtras iuris ci. in l. diuus. & in l. fina. de in integ. re. licet gl. iuris canonici dicat contrariũ, vt ibi dixi. Licet autem illa gl. non procedat in tẽpore reſtitutionis petendæ: quia illud ſemper eſt vniforme, procedit tñ in tẽpore reſtituendo: quia licet iura dicant q̃ actio reſciſſoria vtilis, quæ cõpetit data reſtitutione, duret anno. vt in l. ſi. j. qui. ex cau. ma. & in l. in honorarijs. §. ſed cum reſciſſa. ff. de act. & oblig. illud tamen debet intelligi quando eſſet læſus in anno, vel vltra quia tantum ſtetit abſens. Sed ſi minori tempore, puta per menſem, talis actio non duraret niſi per menſem: ga non reſtituit niſi mẽſis: & de hoc eſt caſus in l. ſi. ff. de mino. & l. ſi debitrix. §. ſi. ff. ad velleia. & not. p Cy. in d. l. ſi. in vij. q. j. qui ex

5 cau. ma. †Item ſcias quòd tenẽdo op. Bul. ſequeretur tale inconueniens q̃ ſi incœpit contra te abſente præſcriptionem xxx. annorum: & tu ſtetiſti abſens per annum, tantum, poſtea fuiſti reuerſus, & tacuiſti per xxix. annos, quibus potuiſti agere, & non egiſti, finito tẽpore præſcriptionis habebit adhuc quadrienniũ ad petendũ reſtitutionẽ, vt ſubducatur iſte primus annus, & reſtitutione conceſſa poteris vẽdicare vſq; ad annũ & eodem modo ſi incepi talem præſcriptionem contra te minorẽ, & poſt primum annũ effectus es maior, & tacuiſti per xxix. annos, et poſtea habebis quadrienniũm, vt ſubducatur ille primus annus: & ſic in quinquageſimoquinto anno tuæ ætatis reſtitueris propter minorem ætatẽ, quod Iac. de Ra. & Pe. viſum fuit valde inconueniens: vt in ſenectute reſtituaris. Ideo dixit Iaco. de Ra. quod imò ad ſubducendum iſtum primũ annum incipit currere quadriennium ſtatim te reuerſo, vel maiore effecto quia actio tua fuit effecta breuioris vitæ: ſed glo. hic ſecundùm Bul. ibi. [antequam enim compleatur vſucapio.] tenet cõtrariũ cũ adhuc poſſit agere de iure communi: & ego in l. j. §. eo. dixi eſſe ibi caſum cõtra eum. Pet. autem propter hoc inconueniens receſsit ab op. Bul. & tenet opi. Mar. q̃ non reſtituatur niſi compleatur, præſcriptio in abſentia, vel in modico tempore poſt reuerſionem: vt in minori ætate: ſed tunc de modico tempore poſt minorem ętatem non eſt tractandum: quia illud non datur. vt no. gl. in l. j. §. ſi aduerſus rem iud. qualiter ergo reſpõdetur ad tale inconuenies per illos qui tenent opi. Bul. vt eſt Cy. Bar. & Bal. hic licet idem Bar. in §. ſed quod ſimpliciter diſtinguat inter præſcriptionem longiſsimi temporis, in qua dicit habere locum opin. Bul. quia quælibet pars temporis operatur ſuum effectum in tali præſcriptione & præſcriptionem longi temporis in qua non fit, imò finis præſcriptionis eſt ille qui operatur effectũ, ſ. acquiſitionem dominij.

dominij. Et in iſta dicit habere locum opi. Mar. ſed ſalua reuerentia ſua potius deberet dici totum ecõuerſo, ſi bene conſideretur. hic verò ſimpliciter tenet opin. Bul. Ad præfatum autem inconueniens reſpondet in §. ſed quod ſimpliciter. quod ſi poſt reuerſionem non fuit in ſua poteſtate præſcriptionem interrum pere, nunc nullum eſt inconueniens. quod poſt eam finitam reſtituatur. licet poſt tam longum tempus. & idem dixit Iaco. de are. limitando opi. Bul. vt tollatur tale inconueniens. q̃ dicta opinio intelligatur quando reuerſus ignorabat contra ſe præſcriptionem cœptam: quia fortè neſciebat rẽ illam fuiſſe ſuam. Vñ iuſtũ eſt q̃ ea finita, licet per longum tempus reſtituatur. certè ſi ignorauit, non ſolum reſtituitur ad illum annum abſentiæ: imò ad totũ tempus præſcriptionis decurſum ex clauſula generali ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur. prout determinat Bar. in l. j. §. ſi quis in venditione. ff. de iti. actuq; priua. & eſt glo. ordi. in l. ſi ſic. ff. quemad. ſer. amit. opi. ergo Bul. qui dicit reſtitutionẽ fieri duntaxat ad tẽpus abſentię debet intelligi qñ ſciebat. & tũc re manet inconueniens. Bar. autem tunc fatetur quòd ſi potuit interrumpere curſum præſcriptionis, & tacuit per integrum quadriennium: quod illa negligentia corrodat & conſumat tempus reſtitutionis petendæ: & ſic amplius non audietur. ſed gloſ. quæ eſt hic. ſentit q̃ negligentia in agendo commiſſa ante completã præſcriptionem non abſorbeat tempus reſtitutionis petẽdæ ſed iſta quæ committitur poſt completam præſcriptionem in peten do reſtitutionem, bene abſorbeat de tempore reſtituendo. & ita intelligit. §. ſed quòd ſimpliciter, in quo Mar. ſe fundat. & hoc vult glo. ibi. [tantò enim minus reſtituetur. quanto fluxit poſt modicum tempus, completa tamen vſucapione.] Breuiter iſtæ ſunt inuolutiones mirabiles: ideo nullo modo placet opi. Bul. & ad iura in quibus ſe fundat. reſponde vt ſ. dixi. quia ſine aliquo inconuenienti põt intelligi quando prę ſcriptio fuit completa in abſentia, & miror q̃ iſti doc. ſequuntur opinio. Bul. & prædicta omnia quantum ad primum articulum. in quo Bul. & Mar. fuerunt diſcordes quantum autem ad ſecundùm. in quo Mar. vult q̃ non ſit niſi vnum iudicium, quod expediatur iudicis officio nobili & quod reſcindatur vſucapio, vel præſcriptio, & reſtituatur res. Bul. autem vult quod ſint duo. doct. noſtri dicunt q̃ aut iſte qui fuit abſens fuit læſus in abſenta tam in poſſeſsione quã in domino: quia ipſo abſente incœpit præſcribens poſsidere: & præſcripſit. tunc ſit vera opi. Mar. qui vt reſtitutio ſit repoſitio in priſtinum ſtatum. & ipſe an abſentiam poſsidebat, et habebat dominium, & propter abſentiam perdidit vtrunq;: ideo ad vtrũ que recuperandum ſufficit proponere iudicis officium nobile per quod reſcindetur præſcriptio: & reſtituetur res. & dicunt eſ

1 ſe caſum de hoc in l. ſi ſine hærede. §. interpoſito. ff. de admi. tut. & in l. ait prætor. §. Item ei. ff. qui. ex cau. ma. nec tunc iſte petens reſtitutionem habebit neceſſe probate dominium rei: ſed ſolam poſſeſsionem ante abſentiam, ex qua præſumebatur dominus: aut non fuit læſus in poſſeſsione propter abſentiã quia præſcribens incœperat ante poſsidere. ſed compleuit præſcriptionem ipſo abſente. & tunc ſit vera opi. Bulg. quia reuerſus implorabit officium iudicis reſcindens & petet præſcriptionem vel vſucapionem reſcindi: quia in illa rantum fuit læſus. qua reſciſsione facta intentabit vtilem in alio iudicio. et ita intelligatur. d. l. in honorarijs. §. ſed cum reſciſſa. dicit autem Cy. ſecundùm Pet. q̃ in primo iudicio reſciſſorio habebit neceſſe probare ſummatim de dominio illius rei: vt videatur q̃ intereſt ſua reſtitutionem petere: ſed in ſecundo iudicio habebit neceſſe probare plenè ſe fuiſſe

2 dominum ante præſcriptionem. & ſic in primo iudicio probare plenè de dominio: talis probatio cum ſit facta præter naturam illius iudicij, quod cum ſit præparatorium vel reſciſſorium, non requirebat plenam probationem: talis probatio non facit fidem in ſecundo iudicio: ſed erit neceſſe q̃ iterum probetur: quæ verba ſunt ſingularia, licet Bal. viſus fuerit Pe. reprobare: neſciens & non conſiderãs q̃ dicebat. & poſtea in ſi. videtur approbare: & eius verba notare. Sed dubium eſt poſito q̃ poſsint fieri duo iudicia dicto caſu. an ſit neceſſarius vnus libellus, an autem poſſint ambo cumulari in eodem libello, ſaltem conditionaliter. vt peto vſucapionem vel præſcriptionem reſcindi: qua reſciſsione facta peto declarari me dominum, & aduerſarium condemnari ad reſtituendũ. Bal. hic videtur ſentire quod nõ & q̃ ſint neceſſaria duo iudicia duplici ratione. Primò. quia iſta ſunt talia qđ

ſententia abſolutoria lata in primo, parit exceptionem rei iud. in ſecundo: ergo non põt cumulari. vt in l. fundum. & l. fundi. ff. de excep. Iſta ratio nihil valet. quia procederet ſi cumulatio fieret ſimpliciter, & non conditionaliter. per ea quæ no. per Cy. in l. j. infra de iudi. & per no. in l. conductores. infra. loc. & in l. j. ff. de act. emp. in gl. & tetigi in l. edicta. ſ. de eden. Secunda ratio ſua eſt: quia actio reſciſſoria non eſt nata antequam præſcripto ſit reſciſſa: ergo ſuper eo non poteſt fieri conteſtatio lit. ſic & nec cumulari. ſicut non poteſt cumulari. petitio hæreditatis cũ querela inofficioſi teſtamenti: quia naſcitur poſt quærelam latam. vt no. in l. qui de inofficioſo. ff. de inoffi. teſta. ſed ſalua reuerentia ibi gl. expreſsè determinant contrarium in fi. q̃ querela & petitio hæreditatis poſſunt cumulari cõditionaliter. nec ob. q̃ non ſit nata adhuc. hoc tollit per not. in l. nuda. j. de cõtrahen. ſtip. vbi fit cõteſtatio antequã actio naſcatur. & naſcitur. in ipſa cõteſtatione: eodem modo poteſt dici quod fiat ſub conditione cũ naſcetur. i. poſt reſciſſam præſcriptionem: ideo puto contrarium q̃ poſsint cumulari: & ſi dicatur. quę ergo differentia erit inter iſtũ caſum quando fuit læſus in poſſeſsione: & præcedentem, poſtquam vtroque caſu poteſt expediri in vno iudicio? Reſpondeo ga in præcedenti expeditur totũ per iudicis officiũ nobile. ſed in ſecundo reſciſsio præſcriptionis fit per iudicis officium nobile. & reſtitutio rei fit iure actionis reſciſſoriæ. Item in prędecenti ca ſu nõ poſſunt dictari duo iudicia ſed vnũ tãtũ. in hoc verò ſecũ do põt actor dictare duo, vel etiã tãtũ vnũ, cumulãdo duo remedia. dñs aũt Raph. tenet q̃ etiã in hoc ſecũdo caſu nõ poſſunt dictari duo iudicia: ſed vnũ tãtũ: quia licet ꝓpter abſentiã nõ ſit læſus in poſſeſsiõe, attñ poterit poſſeſsionẽ petere per ea quę in ſimili habent. in l. ſi mulier. ff. de cõdi. ob. cau. vbi ſi liberaui te per acceptillationẽ ob cau. quę nõ eſt ſequuta, poſſum cõtradicere pecuniã debitã. & tñ eã tibi nõ ſoluí: ſed liberationẽ præſtiti, ne fiant per plura quę poſſunt fieri ꝑ pauciora: & dicit ipſe q̃ ſatis eſt icõueniẽs q̃ de vno ceraſeo fiãt duo boli. & ita ſtelligit op. Mar. q̃ ſit vera indiſtinctè: ſed in hoc nõ recedo à diſtinctione doc. ꝑ illum. §. ſed cũ reſciſſa. ſi actor vult vt fiant duo iudicia. ſuppledo (vt dixi) q̃ poteſt fieri etiam vnum. Cætera dic vt not. in d. §. ſed quod ſimpliciter. & per Cyn. hic. & in l. ſi. j. de tẽpo. in integ. reſt.

2 ☞ *Quis dicatur latitare, & quod per adiudicationem quæ ſit ex ſecundo decreto, debitor perdat dominium.*

3 *Cum contra abſentem non poſsit peruueniri ad ſecundum decretũ, qualiter prouideatur creditori ſi non vult tantum expectare quòd abſens redeat, & pro quo nullus uenit ad defenſionem*

4 *Contra abſentem quando poſsit peruueniri ad ſecũdũ decretum? & quando reſtituatur?*

LEX. IIII.

Ignorare. † Contra abſentem non latitantem poteſt peruueniri ad primum decretũ: non ad ſecundùm: ſed poſtquam incœperit latitare, ex primo decreto interpoſito contra non latitãtem poterit peruueniri ad ſecundum. h. d. In tex. ibi: [poſsideri.] deſt credítorem in poſſeſsionem mitti. non tamen poſsidet: ſed detinet. vt l. iij. §. fi. ff. de acquí. poſ. & l. ſi duo. §. ſi creditores. ff. vti. poſ. & ſic modicum ſit præiudicium abſenti: quia nec perdit dominũ, nec poſſeſsionẽ: ſed duntaxat incommodatur: & attentatur per creditorem miſſum in tenutam: quia poteſt percipere fructus, et ingredi poſſeſsionẽ, & aliqua facere contra voluntatẽ debitoris: ideo quia non eſt magni præiudicij, poteſt fieri cõtra abſentẽ cã reipublicę. licet non ſit cõtumax: ſufficit enim q̃ nõ defendat ſi cur põt fieri cõtra pupillũ. vt in gl. quæ tñ poteſt dici cõtumax. põt fieri cõtra pupillũ. vt in gl. quæ tñ poteſt dici cõtumax.

2 † In tex. ibi [venditionem autem.] vel aduocationẽ, quę dicunt fieri ex ſecundo decreto: & ſunt prę iudiciales: ga debitor perdet dominum: ideo nõ poſſunt fieri niſi cõtra latitãtẽ. i. turpiter ſe occultãtẽ: quia cũ nuntius vadit ad ipſum citãdum, abſcõdit ſe: vel facit dici q̃ nõ eſt ī domo: & nũtius ita refert. vt in l. Fulcinius. § quid ſit aũt latitare. ff. quibus ex cau. in poſ. eaũ. & per illum tex. Bar reprehendit Iac. de are. qui tenuit q̃ ad ſecũdũ decretũ contra latitatẽ nõ poſsit peruueniri: niſi etiam primum fuerit interpoſitũ contra latitantẽ. q̃ eſt falſum. & eſt hic caſus. quia fuit interpoſitũ tpe abſentiæ cauſa reipublicæ: & ſic nec latitabat, nec erat cõtumax: quia vtrũq; illorũ præſupponit delictũ, ſeu dolũ verũ vel præſumptũ. vt in l. cõtumacia. ff. de re iudi. & in hoc neuter iſtorũ eſt: & tamẽ virtute ipſius primi decreti interpoſiti contra nõ latitantẽ peruenitur ad ſecundũ, ſi poſtea incipit latitare. vt

3 hic. †Sed quærit Bart. quid ſi creditor nõ vult tantum expecta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Priuilegiat⁹. Adde Bar.in l.verũ.in §.Itẽ quæritur.ff.de mino. Bal.l.j.C. de priui. fisci.Abb. in c.in præsentia.de probatio.in xv.col.

b ¶Militũ. Adde Bar. in l.ex co. ff.de testa. mil.l. veterani. ff. ad legẽ fal.&ff. C. nego. ne nihil.xij.& inst.de test.mil.in princi.per Spec. in ti. de procu. §.j.ver. Itẽ q̃ est mi-les.& in ti.de acc.§.j. Itẽ excipiẽ. latissimè per Alexã.de Imo.in 1.Centurio. colũ.iiij. ver.vlti.ff. de vulga. & pup.Franc.Cur.

re q̃ redeat,qualiter sibi prouidebiẽ,si nul-lus venit ad defensionẽ: nec est conueniẽs quod absentia illius(licet iusta)noceat cre-ditori.Respondet qđ si certũ est illũ de ꝓxi mo rediturũ,cogitur expectare per ea q̃ ha benẽ in l.si longius.in prin.ff. de iudi. sed si longo tẽpore est abfuturus, dabiẽ curator bonis absentis, & indefensi l. ab hostibus. in prin.ff.quib.ex cau.in pos.ea. & cõtra il-lũ dabitur libellus : & cũ eo lis agitabiẽ & & dabiẽ diffinitiua q̃ postea mittetur exe-cutioni in bonis absentis.vt in tit.de cu. bo. dan.† In gl.ibi: [vel quod melius.] dic illæ opi.sunt cõtrariæ & tñ vtraq; est vera in ca su suo. Vnde dic pro concordia, quod aut agebatur contra absentẽ ex facto suo: puta actione personali descendẽte ex cõtractu, vel quasi delicto,vel quasi ipsius,vl actiõe reali ratiõe possessio nis per ipsum detentæ:& tũc secundũ decretũ interpositũ cõtra nõ latitantẽ est ipso iure nullũ:quia deficit id quod erat substan tiale ipsius decreti,s.latitatio:sine qua non poterat ad ipsum per-ueniri.vt d.l.Fulcinius.§.j.& ij.ergo &c.vt in l.cũ hi.§.si ꝓtor. ff. de trãsac.aut agebatur cõtra eũ nõ ex facto suo , sed ex facto rei suæ,seu de facto,puta actione personali noxali ex noxa data à seruo suo:vel agebaꝫ vt caueret de damno infecto ,ꝑter domũ suam quæ erat ruinosa quibus casibus contra nõ defendentem sit immissio in possessionem serui,vel domus ruinosæ:& illo ca su põt peruenire ad scđm decretũ sine latitatione, postquã non agitur ex facto ipsius dñi. Ideo valet mero iure:sed si erat absens causa rei publicę reuerius restituiẽ. vt in l.si finita.§.li fortè.ff.de dã.infec.secus si alia absentia nõ priuilegiata & ita reducunt ad concordiã gl.q̃ videnẽ contrariari adinuicẽ.in l.Fulcinius.§.j.ff. qui.ex cau.in pos.ea.in glo.quæ incip.no.duo. & in §. sed is qui fraudationis.gl.quæ incip.nã & voluntas & in l.eũ qui.de priui. cred.& l.Imperatores.potest etiam dici q̃ in hoc secundo casu si iudex sciebat absentiam causa reipublicæ: non valeat ipso iure, sicut in primo per id quod habetur in tex.& gl.in l. quęsitum.ff. de re iudi.qñ verò ignorabat,procederet distinctio supradicta.

2 ☞ *Priuilegiatus quòd utatur priuilegio suo contra aliũ priuilegiatum , si sunt priui legiati diuersis priuilegijs.*

LEX V.

1 NEque reipublicæ.† Etiam aduersus fiſcũ restituitur ille qui fuit absens causa reipublicæ. hoc dicit. Præmitte ea q̃ habentur in l.fi.§.si aduersus fisc. & no. hic q̃ quadrien-nium de quo ibi no.currit absenti causa reipub. licet non currat minori:vt ibi in tex.& in glo.& in hoc minor melioris est condi
2 tionis.† No.hic quod priuilegiatus ª vtitur suo priuilegio aduer
a sus alium priuilegiatum : ratio est quia sunt priuilegiati diuersis pruilegijs quod dic vt in aut.quas actiones.s.de sac.sanc.eccle.

2 ☞ *Si debitor est absens,qualiter fiat uenditio Pignoris,si dederat creditori licentiam uendendi?*

LEX VI.

1 SEcum militaribus.† Aduersus venditio nem pignoris factam per creditorem restituitur absens causa rei publi.h.d. sicut & minor.vt §.si aduer.ven.pign.& glo.hic in l.ij. quæ reputatur notabilis dicit hoc esse verum quando venditio
2 fuit facta per l.non ex pacto.† Nam primo casu aliquid fuit ge stum cum absente:quia fuit requisitus ad domũ vt solueret ter. secundum formam l.si conuenerit.ff.de pig.acti. Secundo casu non expediuit ipsum requirere . Et sic secũ nihil fuit gestum si cut dicimus in minore:vt no.in l.filius titu.In tex.ibi. [distraxe tunt.] Et sic transtulerunt dominium si vendiderunt cum solen nitate debita:licet ipsi dominium non haberent.vt in d.l.si con uenerit. In tex.ibi:[retractataquè vẽditione.] dic,s. per officium iudicis nobile quod dicitur rescindẽs quod autem sequitur. [re cipies possessiones.] expeditur per vtilem rescissoriam rei ven dicatione:& sic erunt duo iudicia:quod dic vt dixi in l.quod tẽ pore.Sed do.Raph.tenet cõtrariũ:qa illa distin.an aliquid fuerit gestũ cũ minore, vel nõ:ideo fit.qa verba edicti ꝓtoris de mino-

loquunt de his q̃ gesta sunt cũ minore:vt patet in l.j.ff. de mino. vbi dicitur quod cum minore gestum est &c. sed verba edicti prætoris in titu.quib.ex cau.ma. quorum sententia ponitur in l. ij.§.eo.non loquuntur de his quæ gesta sunt cũ absente : sed lo-
↝ quuntur in rem, videlicet si quid de bonis*eorũ qui reip.causa
↝ absentes sunt, diminutum est*sed negari nõ potest quin si cre-ditor vendidit pignus,etiam ex pacto diminuatur de bonis ab-sentis:qa perdit dominiũ & transfert in emptorem : ergo locum habent verba edicti:& per cõsequẽs eius dispositio vt restituaẽ in integ.sed opi.gl.& doc.ipsam sequentiũ plus placet:qa maior nõ restituiẽ ratiõne absentiæ aduersus gesta per eũ.vt j. in l. pxi. sed aduersus neglecta:licet minor etiã aduersus gesta restituat: si ergo dedit creditori licentiã vendẽdi si nõ solueret infra termi num,& creditor vendidit si restitueretur aduersus vẽditionem, restitueretur aduersus gesta per eum.i.aduersus pactũ seu licen-tiam datam de vendendo,quod esse non debet:illud ergo quod dicitur in l.ij.§.eod.si quid de bonis eorum diminutum sit debet intelligi quando propter eius negligentiam vel omissionẽ esset diminutum,non interueniente pacto suo:sed hic interuenit.

LEX VII.

1 EA quæ à patre.† Hæres non potest restitui aduersus contractum cele-bratum per defunctum ratione absentiæ ipsius defun cti.nec etiam ratione absentiæ suæ.h.d. secundum gl. doc.qui ponunt casum q̃ hic tam pater q̃ fecit contractũ,quam etiã filius q̃ erat miles,& fuerũt absentes causa reipublicę: vt vñ dicimus per hanc l.in hoc esse differẽtiã inter talẽ absentẽ & mi norẽ:qa minor restituitur tã aduersus eam si fuit læsus,quàm ad uersus neglecta & omissa:sed absens causa reipubicę,vel aliter impeditus,propter quod meretˉ restitutionẽ per tit.quib.ex cau. ma.non restituiẽ nisi aduersus omissa nõ aũt aduersus gesta per eum.Et pone casum:vt videatur habere dubitationem q̃ hic ille pater miles esset absens causa reipublicæ,fecit quendã contra ctum in quo fuit lesus,nec fuit conquęstus in vita sua : sed post eius mortẽ filius eius,q̃ similiter erat miles, & absens volebat re stitui tã ꝓpter absentiã patris,quã propter propriã & dicit hic q̃ non põt maximè qa pater non fuit conquæstus certè etiã si con quæstus fuisset,nõ debuisset audiri:quia nõ videtur læsus sui fa cilitate:cum esset maior nec propter absentiam: qa potuisset ab stinere à contrahendo si voluisset fuit ergo læsus sui culpa,ergo &c.vt in regu.damnum.de regu.iur.lib.vj.

2 ☞ *Milites nostri temporis,qui non occupantur pro repu.sed uadunt per plateas, & propria negotia gerunt,& honorantur in sessionibus , quod non habeant priuilegia militum.*

LEX VIII.

1 SAncimus.† Milites non habẽt priuilegiũ nisi pro tpe quo sunt in expeditiõe rei
2 publicæ.h.d.† & ideo dñt Doct.ꝓ hãc l. q̃ milites no-stri tpis,q̃ nõ occupanẽ ꝓ re publica: sed vadũt ꝓ pla teas,& propria negotia gerũt,& honoranẽ in sessionibus nõ ha
b bẽt priuilegia militũ. vt etiã no.in l.j.s.de iuris & fac. ign. sed si ciuitas ꝓpria haberet guerrã,& ipsi starẽt ad stipendia ciuitatis sicut alij stipendiarij,vr q̃ debeãt habere priuilegia in sua ciuita te,sicut habebant milites Romani:q̃ stabant in expeditione mi litari pro republi.& tñ habebant stipẽdia,& nõ solũ milites,imò etiã quicũq; homines armorũ q̃ starẽt ad stipẽdia ciuitatis , nam potius inspicitur actus militaris quã cingulũ:olim enim Roma ni non mittebãt ciues suos nisi esset milites,q̃ iurabant pro repu bli.nõ euitare mortẽ.vt no.in l.pe.qui.ex cau.ma.hodie nõ est in vsu q̃ omnes armigeri sint milites.dicitur ergo q̃ milites nõ ha bent priuilegium militare,vt possint restitui in integrum.

De uxoribus militum,& eorum qui reipu. causa ab sunt. Rubrica.

2 ☞ *Vxor an cogatur inuita sequi maritum quocunq; loco ierit?quòd non.*
3 *Famuli quos milites secum ducunt de patria propria,an mereantur restitutionem sicut ipsi milites?*
4 *Quid de chirurgicis,quos secum ducunt.*
5 *Petens restitutionem aduersus uenditionem rei suæ , uel aduersus præscriptionem , ne-cesse habet ostendere q̃ illa res sit sua,ut rescindatur uenditio,uel præscriptio, & qualiter hoc intelligatur?*

ILX

LEX I.

EMporalibus. Non solum milites qui læ-duntˉ tẽpore quo sunt absen tes pro republica,restituuntur in inte.imò etiam vxo res eorum,quę ipsos sequutæ sunt.& in absentia sunt læsæ dummodo ostendant interesse suum,& restituant quod in
1 earum vtilitatẽ fuit cõuersum.h.d.ambæ ille.ll.† Oppo.qđ non restituatur vxor.quia malè fecit sequi maritum:& etiã ipse mari tus malè fecit ipsam ducere:& debet ex hoc puniri: vt.l.obserua re.ff. de offi.procõ.cir.prin.ergo nõ debet cõsequi præmium,ex quo meretur pœnam.l.siue hæreditaria.ff.de neg. ge.dñt Doc. quod illud esset verum.quando fuisset abfuturus modico tem pore:nam tunc debet vxorem ducere:secus quando longo tem-
2 pore.& ita intelligũt hic.† An autem vxor inuitaª cogatur sequi
a maritum quocũq; ierit. Doc.dñt qđ non:& ad hoc no.in.l.liber ti libertęq.j. de ope.lib.Sed quæritur de alijs famulis quos mili tes secũ ducũt de patria ꝓpria,an merenẽ restõnẽ sicut ipi mili tes?dic q̃ si ducũt secũ medicos,maximè chirurgicos:quia sunt necessarij,ꝑter vulnera,merenẽ idẽ priuilegiũ.vt.ff.qui ex cau. ma.l.inter eos.§.militũ medici.secus in alijs famulis qui vadunt spõte,& spõte possunt recedere secundũm lac.de ra.vt.d.l.inter eos.§.j.nec ob.§.de epi.& cle.l.j.quia aliud in clericis.vt non de-fraudẽtur seruitio.& possint vacare ad diuina.vt in.l.j.de epi.& cle.Pe.dicit q̃ licet famuli militũ nõ restituãtur tanquam absen
* tes * causa reip.pñt tã restitui tanquã absentes*ex causa proba
3 bili:inter quę tñ differẽtia est:vt no.in.l.fi.ff.de resti.in integ.† Et no.in.l.ij.ibi:dũ dicit.ad se ptinere monstrauerit.q̃ petens restõ nẽ aduersus venditionẽ rei suæ,vel aduersus ꝑscriptionẽ necesse habet ostẽdere q̃ illa res sit sua.vt rescindaẽ venditio,vel præ scrip.hoc qualiter intelligaẽ.dic vt dixi in.l.q̃ tempore.nã si ab sens fuisset læsus in possess.& in prescrip.qa ipso absente fuisset q̃ aliũ capta possessio:nõ haberet necesse ꝑbare dñium:sed solam possessionẽ.vt in.l.ait prætor.§.Itẽ ei qui.ff.quib.ex cau.ma.sed si pos.fuisset capta añ absentiã,& in absentia fuisset cõpleta vsu capio,vel præscriptio:tũc cũ peteret restõnẽ,vt rescindatur vsu capio vel ꝑscriptio,nõ vt restituaẽ res:habet necesse ꝑbare sum mariè q̃ illa res erat sua.nõ plenariè:qa istud iudiciũ est prępa ratoriũ ad rescissoriã actionẽ:ideo sufficit plenaria ꝓbatio. vt.ff. ad exhib.l.iij.§.ibidẽ.& l.thesaurus.postea verò cũ agit rescisso ria,necesse habet ꝑbare plenè de dñio prętexito.i.q̃ habebat añ prescriptionẽ.quo facto apparebit q̃ nunc habet vtile.& dic vt
3 ibi per Cy. Vltimò illa.l.ij.in ver.sed quia.reputatur aliquãtulũ difficilis ,ꝑter glo.& ꝓpter hoc q̃ hic dicit q̃ ista mulier habet necesse cũ petit rẽ suã venditã:prælabita restõne restituere præ tiũ solutũ per emptorẽ:quia hoc videt cõtra.l.si mãcipiũ.j.de rei
b ven.Breuiter dic q̃ hoc fuit conuersum in suam vtilitatem.Sed qualiter põt hoc ꝓcedere.Rñdeo si fuit vẽdita ꝑ creditorẽ suũ. vt in ti.ꝑcedẽ:l.si cũ militaribus.vel si ꝑ ꝓcuratorẽ suũ gñalẽ, cuius mãdatũ non extẽdebat vt posset vẽdere,tñ vẽdidit:& pre tiũ in vtilitatẽ eius cõuertit:sed si quidã tertius nõ noĩe mulieris sed ꝓprio:sed tanquã ipse esset dñs vẽdidisset, non conuerteret pretium in vtilitatẽ mulieris:sed suã.ideo non tenetur mulier re stituere.Et ita loquiẽ cõtrariũ:& ita intelligit glo.mag.ibi.[vt si procurator generalis &c.] Et dicit Bal.q̃ audiuit à Bar.illã glo. esse notãdam ad hoc.q̃ nõ solũ qñ aliquis vendit rẽ meã tanquã suã tribuit titulũ emptori,& dat cãm vsucapiendi, vel præscri bendi.quo casu loquiẽ ti.pro emp.sed etiã si aliquis meo nomi ne asserat se mãdatũ habere cũ nõ,haberet,vendidit.nõ eñ trãs fert dñiũ,sed trãsfert vsucapiẽdi cõdonẽ.& iõ dicebaẽ q̃ si exe cutores vltimę volũ.vẽdũt rẽ hęreditariã,cũ tñ nõ haberet mã datũ ad hoc:emptor ex illo ti.põt vsucapere vel ꝑscribere.Certè istud est.verilsimũ.nec vr mihi ita mirabile sicut Bal.dicit qa de hoc est casus ĩ.l.quã ipe nõ all.ff.ma.l.mãdatũ distrahẽdorũ: sed qñ haberet mãdatũ trãsferret dñiũ:nec esset necessaria ꝑscriptio.

De tẽporibus in integrũ restit.tã minorũ & aliarũ perso narũ quæ restitui possunt quã hæredũ eorũ. Rubri.

LEX I.

1 IN his.† Tempus restitutionis petendæ non cur-rit durante minori ætate:nec etiã durante tempore absentiæ causa reipublicæ:& si absentia con iungaẽ cũ minori ætate in personã eiusdẽ,vel diuerso-

¶ Vxorinuita. Adde gl. in. c. vna quęq;. xiij.q. ij. Cy.in.l.liber tæ.C.de ope.lib. Gul.de cug.in.l.ob seruare.in.§.ꝑficisci. de offi.ꝓcõ. Bart.in l.Mæuia.in.§.j.ff. de annu.lega. Doct. & ibi Cardi. Alex.in.c. de illis.desponsa.

b ¶Tps datæ. Adde doc.sup data.vj.lib.

c ¶Ætas.xxv. anno. Adde Io.de ana.in rub. de delic. pue. Bar.cõsi.lxxi.incip. Illud in mediũ refe-tã.in.v.col.i.iij.vol.

rũ vtilitatẽ,non incipit currere nisi com a pleta minori ætate.& illo reuerso.h.d.ista.l. cũ tribus sequentibus.vsq; ad.l.ea quę. Et no q.l.j.iij & iiij.loquũtur qñ in personã e iusdẽ superuenit cã noua. l.absentia.l.autẽ scđa loquit qñ in ꝑsona hęredis:qa defun ctus fuerat minor:& trãsmisit bñficiũ restõ nis ad hrdẽ:q̃ erat minor,vel absens.Nã nõ currit sibi nisi post reuersionẽ : & est spãlis b in hoc tẽpore q̃ datur ad restõnẽ petendã. c q̃ erat olim annus hodie quadriennium q̃ etiã olim nõ currebat minori.& qđ nec o lim nec hodie currit absenti cã reipublicæ: quia si curreret,restitueretur:& sic daretur restõ ad restituẽdũ.& esset quidã circuitus vt hic.& l.interdũ.ff.de mino.alia verò tempora currebant olim minori.hodie verò non.vt in l.si.§.in quibus causis absenti non currebãt olim,et hodie currũt.qa per illã.l.nihil in absentibus in nouatur.& per prædicta patẽt declaratæ oẽs gl.si bñ inspicianẽ.

2 ☞ *Rescriptum ad lites non prodest quousque sit præsentatum: & potest impetrans illi renuntiare,& ipsum lacerare inuito iudice,& etiam aduersario ante præsentationẽ non post.*
3 *Rescriptum gratiosum potest prodesse ante præsentationem.*
4 *Ætas taxata per rescriptum,an habeatur pro legitima ætate per omnia: & quid si taxatur per statutum?*
Tempus petendæ restitutionis in integrum,quantum sit hodie?

LEX. IIII.

1 EA quæ,† Tempus restitutionis petendæ incipit currere ei qui veniam ætatis impetrauit, postquam impettationem intimauit iudici, & iudex eã approbauit:& administrationem rerum suarum si bi commisit:nõ añ.non tñ finitur quousq; verè compleuit. xxv. annũ.h.d.notabiliter vsq; ad §.si qñ.† No.secundũ Bal.non pro
2 desse rescriptum quousq; sit prẽsentatum.ideo Spe.facit titulum de rescripti præsentatione.hoc in rescripto ad lites.nam añ præ sentationem iudex delegatus ex eo nõ consequitur iurisditionẽ vel saltim excercitũ iõ impetrans põt illi renuntiare:& ipsum la cerare inuito iudice,& etiam aduersario.postquã verò fuit præ sentatũ, secus:quia effectum est cõe cũ iudice & parte.ita no. In no.eleganter in c.ex cõquæstiõe de rest.spo.& vide in Spe.ti.de
3 cõpetẽti iud.addi.§.pe.circa.fi.†. Rescriptũ verò gratiosum bñ potest prodesse añ præsentationẽ.nam si quis impetrauit benefi cium,licet nõdũ præsentauerit,si aliius postea impetret, non va let secunda impetratio tanquam facta in beneficio non vacante quia in hoc inspicitur tẽpus datæ,b non præsentationis.vt in c. ti bi qui.de rescrip.li.vj.concessio verò veniæ ætatis partim sapit gratiam quia concedit ad administrationem quã nõ habebat. & partim sapit naturam rescripti ad lites quò ad gesta per eũ post impetrationem cum aliis,vt denegaretur restitutio in integrum tanquam maiori:& ideo in prejudicium aliorum non videtur sortiri effectum:seu quo ad alios in præiudiciũ sui,quousq; fue rit præsentatũ.vt hic.nam & añ prẽsentationem habetur pro mi nore:& de gestis interim posset restitutionem petere.vt hic not.
4 glo.& in l.j.s.de his qui.ve.æta.imp.† Item per istum tex.in ver. [ita tamen.] videtur dicendum q̃ si statutum dicat q̃ ætas.xxv.
c an.habeatur pro legitima ætate:& ante illam ætatem aliquis cõ traxerit:& fuerit læsus:tẽpus in integrum restitutionis petẽdæ incipit currere post competũ.xvij.& non finitur quousq; com pleuerit.xxv.licet de gestis post.xviij.non possit petere restitu tionem.& ita semel de facto cõsultus.Florentiæ dicebã per hunc tex.& vide quæ no.in addi.Spe.in ti.de resti.in integ.§.j.in addi. quæ incipit.saluo quod dicitur in secunda parte.Spe.& sic dura bat per vij.licet olim esset annus vtilis.& hodie quadriennium. qñ inciperet currere post.xxv.Tene menti.nisi dicamus. Aliud dicitur esse qñ per modum legis,vel statuti taxatur ætas.& tunc per oĩa habeaẽ ꝑ legitima ætate. Aliud qñ ꝑ spãle rescriptũ.ad q̃ vide q̃ no.Bal.in auth.si captiui.§.de epi.& cle.illa tñ lex satisfa ciat ad iuuãdũ minorẽ.In gl.sup verb.[intimata.] in fi.ibi.l.j.Sol. illa.l.limitaẽ scđm illã.vt ibi no.In gl.j.In gl.quę incipit.i. [dice re.in fi.ibi.[demũ cõpletis.xxv.an.dic prima verior secundùm doct.vt incipiãt currere Post insinuationem veniæ:sed non ex piret tempus quousq; compleuerit.xxv.annos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ☞ Si minor xxv.an. existens in ætate xx. anno. cõtraxit, & fuit lesus: & sic tempus restitutionis petendæ si auueret, inciperet sibi currere post quinq; annos: tamen si moriatur tunc relicto hærede, quando incipiant currere illi quinque anni cõtra hæredem qui est minor: & quid si erat maior? & nu. 6.

3 Quid si ille minor deceßit in ætate xxvj. anno. & sic de quadriennio restabant tres anni, quos transmittit, an illi currant durante minori ætate hæredis: & quid si succes sit maior? & nu. 6.

4 Præscriptio semel inchoata, quando desinat currere: & postea excitetur?

5 Præscriptio inchoata contra defunctum, an currat iacente hæreditate?

§. Si quando.

1 †Si minor succedat minori, vel etiã maiori effecto, quibus cõpetebat beneficiũ restõnis nõ incipit currere succedenti quouscp sit effectus maior xxv. sed ecõtrà si maior succedat minori, incipit currere post adita hæreditate: licet minori nõ succesisset nõ inciperet nisi post cõpletã ætatẽ xxv. annorũ. h. d. vsq; in fi. l. Et ponitur tertius casus tanquã dubitabilis & omittit quartũ tanquã indubitabilẽ secundũ glos. quia ex decisione prædictorũ triũ apparet clarè decisio quarti sed qualiter glo. nõ declarat: vt j. dicã. No. ex primo casu.

2 ☞† si minor xxv. an. existẽs in ætate xx. an. contraxit, & fuit læsus: & sic tẽpus restitutionis petẽdæ si vlueret, inciperet sibi currere post quinq; an. si tamen tunc moriatur relicto hærede v. an. ad quẽ transiuit beneficiũ restitutionis nõ incipit hæredi currere tẽpus nisi post xx. an. & sic post cõpletam ætatẽ hæredis qa sicut qñ cum ætate minori cõiungitur absentia, quæ durat vltra ætatem non incipit currere statim post ætatem cõpletã: sed post reuersionẽ vt in legibus p̃cedẽtibus: ita qñ cũ ætate defuncti cõiungit ætas hæredis q̃ vlterius extendit, non incipit currere nisi

3 post finitã ætatem hæredis. vt hic. †Ex secundo casu no. q; si minor cui competebat beneficiũ restõnis, factus est maior: & sic incœpit sibi currere tempus: & cũ esset xxvj. an. decesit. & sic de quadriẽnio lapsus erat annus, & trãsmittit reliquos tres annos: si sibi succedat minor, illi tres anni nõ currũt etiã durante minori ætate hæredi: sed reincipiũt currere post cõpletã ætatẽ hæredis. & hæc erat maior dubitatio quã in præcedẽti casu: qa ibi nõ incœperat currere defuncto: hic sic. Vñ videbat quod ꝓpter mortẽ nõ desineret cõtinuare cursum suũ vt videmus in alijs prescriptionibus inchoatis cõtra defunctũ: qa etiam hodie cõtinuãtur cõtra hæredẽ minorẽ: licet detur resto. vt ĩ l. vnica. s. si aduer. vsucap. & no. in l. fi. s. in qb. cau. Sed breuiter aliud est in tẽpore restitutionis petẽdæ: qa si cõtinuaret cursus cõtra hæredẽ minorẽ, deberet aduersus cursum restitui ex persona sua: & sic daret restitutio ad restituẽdũ quod esse nõ debet. vt dixi in legibus præcedẽtibus, ideo ne hoc cõtingat, desinit cõtinuare cursum: & in

4 terim dormit præscriptio. †& sic no. cõtra Bar. q̃ dicit in l. naturaliter. ff. de vsuca. quod de iure ciuili nõ reperitur quod præscriptio postquã fuerit inchoata, desinat currere: & dormiat: & post ea excitet nisi in casu l. sicut. j. de præscri. xxx. an. s. in præscriptione xxx. an. inchoata cõtra defunctũ: cui succeisit pupillus quia durante pupillari ætate nõ currit: sed dormit, licet de iure canonico bene reperiat in multis casibus secundũ eũ certè de iure ciuili reperitur alius casus. vt hic & etiam alius j. de iure delib. l. fi.

5 §. donec. in fin. †Sed hic quærit an mortuo illo in cuius persona cœperat, cursus cõtinuet saltẽ iacente hæreditate? videt quod sic: qa hæreditas iacens repræsentat personã defuncti. vt l. hæreditas. de acq. re. do. sed si defunctus viueret continuaret cursum suum: ergo idem si mortuus est & eius hęreditas iacet postquàm aũt fuerit adita p minorẽ, ex tũc incipiat dormire quia tunc hæreditas nõ repręsentat personã defuncti, sed hæredis: qa est minor illud nõ declarat hic gl. nec doct. in illo secundo casu, tñ dic contrariũ: qa si curreret iacente hæreditate, minor postea adiens restitueret in integrum: tanquã si fuerit læsus nõ statim adeũdo hæreditatẽ, & faciẽdo cursum impediri: & sic daretur restitutio

6 ad restituendũ quod esse non debet. †Ex tertio casu not. q; si minor cui competebat beneficium restitutionis & nõdum inchoauerat tẽpus restitutionis petendæ, qa erat xx. an. Et sic debebat inchoare post quinq; annos decedat relicto hærede quodã maiore, iacente hæreditate eius non incipit currere tempus: quia repræsentat personam minoris defuncti, & illi si viueret non inciperet currere ergo nec hæreditati iacenti sed post aditam hæreditatem incipit statim currere: licet defuncto non incœpisset quia non inspicitur amplius ætas defuncti postquã mortuus est sed ætas hæredis, qui est maior sed ponamus q; hęreditas iacuisset p vj. vel viij. an. & ipse defunctus si viueret lapsis quinq; annis incideret sibi currere. An eodem modo hæreditati iacenti lapsis quinq; an. incipiat currere? videtur q; sic, si consideramus dictã rationẽ, quam etiam Bart. considerat scilicet quia repræsentant personã defuncti. Bal. determinat contrarium, & ideo reprobat dictam rationem Bar. Et dicit quòd alia est ratio quare hęreditati iacenti non incipit currere prescriptio, q̃ non incœperat currere contra defunctum: quia hęreditas iacens non potest agere: cũ sit res inanimata, & non valenti agere de iure nõ incipit præscriptio currere: vt in l. j. §. fi. de anna. excep. & hoc idem videtur de mente glo. super hoc. §. quæ dicit hoc esse realiter verum q; nulla præscriptio quæ non inchoauerit contra defunctũ, potest inchoare post hęreditatem iacentẽ & semper allegatur ista glo. cũ tex. ad hoc plus dicit Bald. quod etiam si esset datus curator hęreditati iacẽti, quæ posset agere pro ea: adhuc putat idẽ postquã nõ potest agere, p se qd' tene mẽti perpetuò. Restat quartus casus. qui nõ ponitur in text. quando minori effecto maior contra quẽ cœperat tẽpus currere, cucurrerat: ponamus p annũ successit maior dicit gl. q; iste casus est indubitabilis: sed certe imò videtur dubitabilis cum illud residuũ temporis currat iacente hæreditate: & videt q; sic, postquã erat inchoata p̃scriptio cõtra defunctũ: vt in gl. j. huius §. In cõtrarium quia hæres potest habere iustam causam differendi cõditionẽ & propter illam causam restitueret aduersus cursum & sic daretur restitutio ad restituẽdũ breuiter super hoc dicunt doct. quòd si haberet iustam causam, hoc esset verum secus sine causa distulit ad rem quia nõ restitue retur: & sic cessabit inconueniens secundùm Pet. & Cyn.

AVTHENTICA.

1 Si minor. †Ista auth. est merè positiua & dicit ali qua quę non fundantur in aliqua ratione nec forte ĩ fauore dotis: & dicit Bal. q; cõitas vnius paruæ villæ non fecisset istam auc. in qua nõ sunt nisi rustici: & vult q; tempus præfixum ad proponendã querelã nõ numeratæ dotis quando illa querela competit minori xij. ann. licet in maiore alia tempora statuãtur, & q; dictum tempus incipiat currere minori quod est speciale cum regulariter sit contrarium. vt in l. fi. s. in quibus cau. & q; incipiat à tempore quo fuit habilis ad contrahendum matrimonium: etiam si matrimonium sit cõtractum post. & etiam confessio fuerit postea facta: & sic à principio quintidecimi anni: licet facta fuerit confessio infra vigesimũ: quod est mirabile, incipiat currere tempus antequã inciat competere executio, nã si in xx. an. cõtraxisset matrimoniũ, & fuit cõfessus se recœpisse dotẽ, poterit opponere executionẽ vsq; ad xxvj. completũ quoniã à principi. xv. an. quo incœpit esse habilis vsq; ad cõpletũ xxvj. sunt xij. an. & etiã vult q; si interim moriatur hæres eius, si est maior, non habeat nisi annũ licet defuncto supereisset etiã longè plus & q; currat durante minori ætate ipsius. h. d. secundũ cõmunem intellectum sed alij intelligebant q; isti xij. anni inciperent currere post xxv. an. & sic vsq; ad xxxvj. posset illam exceptionẽ opponere quod videt absurdum. Ideo glo. & doc. non tenent: qa illud non esset fauor dotis: quia dicta exceptio tãto tẽpore duraret: sed potius esset cõtra dotẽ. Et illa auc. noluit cõsiderare fauorẽ dotis non loquit' ergo illa auc. de materia ti. s. de tẽpore qd' daf ad restitutionẽ petendã: sed de alio qd' daf ad proponẽdũ exceptionẽ sed quia statuit aliqua specialia in personã hæredis, quæ non erant in personam defuncti ideo Guarnerius posuit eã hic nescíens vbi cõgruentius poset ponere cum ibi loquatur de simili materia vel dic q; loquitur de tempore restitutionis petendæ aduersus cursum tẽporis prefixi ad proponendum querelam non numeratæ dotis quæ non fuerat proposita infra tempus aliàs à iure præfixũ j. de dote cau. non nume. & hoc innuit principium in verbo [restituitur.]

2 ☞ Dilatio ad probandum, debet dari petenti: & an posit dari non petenti.

3 Quòd debeat dari causa cognita, & sic sedente iudice pro tribunali. Sed an valeant, probationes factæ non data dilatione?

4 Si non sunt datæ dilationes, nec factæ probationes, an posit peruentri ad sententiam diffinitiuam, ita quòd valeat?

5 Non est danda dilatio actori quando petit maiorem quàm sit terminus instantiæ: uel infra quem debet causa expediri.

6 Si defendo causam in qua datur quadriennium ad inchoandam & finiendam causam restitutionis, an posit protelari per iudicem ad instantiam rei, cui nihil poterat imputari?

7 Tempus præfixum iurisditioni, ut si committatur causa terminanda infra annum, non potest prorogari per petitionem dilationis ab una parte, sed de communi cõsensu partium potest prorogari ad maius tempus: & debet esse consensus expressus, & antequam finiatur.

8 Dilationes iudiciales licet datæ uni tantum parti, sunt communes cum altera parte.

Si iudex dedit pro te sententiam sub condition probatoria si iuraueris uel si probabis sicut post sententiam tu potes facere probationes ad sententiam validandam & purificandam, an ita & ego ad ipsam impugnandam?

9 Minor si restituatur aduersus lapsum dilationis, ut posit probare: similiter & aduersa pars potcrit probare, etiam si fuit publicatus processus, & dicta testificata.

Si actor renuntiauit allegationibus & probationibus: & reus postea petat dilationem ad probandum: & fuit sibi data, an actor qui renuntiauit possit probare infra illam.

10 Si pars cui fuit data dilatio ei renuntiet, an ista renuntiatio nocebit alteri parti.

LEX. VI.

1 Petendæ. †Si infra terminum quo debet lis fiiniri super causa restitutionis petatur dilatio ad probandum, quæ terminum non excedat, danda est: si verò excedat, non est danda dilatio petenti: sed tibi imputatur cur tantum distulit. reo verò bene datur, si sibi non potest imputari. tñ si detur reo, & actor potest

2 ea vti. h. d. ista singularis & vtilis l. valde enim no. † q; dilatio ad probandum debet dari petenti sed an posit dari non petenti? Respondeo ad petitionẽ alterius partis petentis dari potest tam præsenti quàm absenti. vt in l. ad peremptorium. ff. de iudi. & si datur absenti, debet notificari. aliàs ipsum nõ artat per. l. ij. j. vbi in rem act. & q; no. in l. Labeo. ff. de iureiu. sed si nullus petit, an iudex ex offic. suo dare posit? dic vt no. per Bar. s. vt quæ de. aduo. partium. l. vnica. quæ dicit q; si ambæ partes sunt præsentes: potest (si vult) causam expedire per l. properandũ. post prin. tes: potest (si vult) causam expedire per l. properandũ. post prin. infra de iudi. sed si vult: & altera pars est absens, non debet illi dari nisi ad postulationem alterius partis præsentis: & econuerso si vult dari præsenti, & non petenti, neutro postulante pro absente. hîc Bar. non tangit sed Spe. in ti. de dila. §. nunc videamus

3 in principio & in fi. notabiliter loquitur. †Item not. in versiculo. [causis cognitis.] q; etiã illa dilatio debet dari cã cognita. iõ non potest dari à iudice procedente, sed sedente pro tribunali. vt infra de dila. l. à procedente. & adhibetur modica causæ cognitio in prima dilatione, quæ vertitur circa ea quæ dicũtur in l. j. infra de dila. imò de ratione temporis secundũ qualitatem negotij, & distantiam locorum. Sed an valeant probationes factæ non data dilatione? Spe. in titu. de dila. §. videndum. quærit & non soluit: videtur q; sic per l. in crimine. ff. de adulter. de hoc dic vt in

4 l. fina. ff. de feriis. † Item si non sunt datæ dilationes, nec factæ probationes, an posit peruenire ad sententiam diffinitiuam: ita q; valeat? videtur quòd non: tanquam de causa non videatur cognitum: & sic duntaxat posit peruenire ad interlocutoriam ab obseruatione iudicij per l. properandum. §. & si quidem. infra de iud. Breuiter si iurisdictio vel potestas iudicandi habebat certũ terminum, vt quia causa fuit delegata alicui: vt deberetur expediri infra mẽsem. vel factum compromissum, & tunc terminus appositus iurisdictioni habetur pro dilatione data ad probandũ & si actor infra terminum nõ facit suas probationes, reus potest absolui diffinitiuè: vt no. Inn. in c. super eo. de appel. & Bar. in l. si de meis. §. fi. cum l. seq. ff. de arbi. & in l. admonendi. post princi. de iureiure. sed si iurisdictio nõ habeat certum terminum, secus per rationem suprà tactam, & per no. in d. §. & si quidem. iũctis his quæ no. in l. prolatam. infra de sen. q; non valeat diffinitiua lata causa non cognita. Falit in casu huius l. qñ actor petit dilationem transcendentem terminum instantiæ: quæ fuit sibi denegata. per id q; hîc dicitur in versi. [si verò.] nam reus tunc potest absolui diffinitiuè. & tñ nulla dilatio fuit data: quod est notendũ

5 secundũ Bal. †Vlterius in versi. [si verò.] no. non esse dandã dilationem actori quando petit maiorem quàm sit terminus instãtiæ infra quam debet causa expediri. per rationem hîc positam in tex. certè etiam si non esset maior, si tamen infra id quod restabat ad instantiam cũ non potest expediri: vt quia erant dies feriati. idem esset dicendum, cùm sit eadem ratio. vtrunq; tamẽ dicitum procedit quando actori potest imputari cur se arctauit. vt quia potuit inchoare causam in prin. quadriennij. & ipse distulit per tres annos, sperans infra annum facere causam expediri, & postea petebat dilationem trãscẽdẽtẽ annũ vltimũ. Nã imputat ei qui se arctauit: vt in l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si quis cau. sed si se nõ arctauit, quia incœpit in princi. quadriennij. & propter cauillationes rei oppo nentis exceptionem, vel contra libellum, vel contra personam: & appellantis ab interlocutorijs, negotium fuit dilatum. vnde cũ peruenit postea ad dilationes probatorias, necesse habet petere dilationẽ transcẽdentem quadriennium: an sibi sit dãda? gl. b ij. quæ est hîc super verbo, [quippe.] innuit quòd non: dum dicit quòd duo sunt necessaria ad hoc vt excludatur à petitione, si incipiatur à primo scilicet q; si arctauit, & q; dilatio petita trãscendat tempus: quasi dicat si incipias ab hoc vltimo, illud sufficit: vt primum non est necessarium: ergo etiam si se non artauit, ex quo tamen transcendit tempus, non est danda. Tu dic contra. per. l. intra vtile. ff. de minori. vbi est casus. & per l. si cũ ipse. & l. quinquaginta. ff. de excu. tuto. & per l. fina. cum ibi no. per Cyn. infra de adul. & eadem ratione dicunt Doc. to. quod si actor fecit suas probationes debito tempore: siue reus se artauit, siue non: reus autem opposuit exceptiones, contra quas actor dedit replicationes, ad quas probandas necessaria est dilatio transcendens terminum: quia si la est danda, quia non potest imputari actori cur non diuinauit de exceptionibus dandis per reum. Ego puto quòd si se non artauit in inchoando, illud sit verum: sed si se artauit, licet fecerit suas probationes congruo tempore, non est dãda dilatio ad probandas replicationes vltra terminũ instantię: si exceptiones datę per reum sunt secũdũ naturam causę. & sic de illis poterat cogitare: secus si essent penitus extraneæ: de quibus verisimiliter nõ potuit cogitare. & hoc totũ relinquit arbitrio iudicis: & adde ad illũ tex. l. si qñ. infra de dila. vbi ponitur eadẽ ratio: quare magis denegatur dilatio actori quã reo, & fecit l. fi. ff. de feriis. vbi reus est magis priuilegiatus quã actor in dilationibus dandis: qa dan

6 tur plures reo quã actori. † Vlterius no. in vers. [qd' si defensio.] casum in quo quadriennij datũ ad inchoandã & finiendã cãm restitutionis, pot protelari per iudicem ad instantiam rei, cui nihil poterat imputari & dicit gl. in l. sequẽ. quod illud est ideo. qa illud tẽpus quadriennij præfigit' fauore rei. Ideo ad ipsius rei postulationem pot protelari. Ego puto quod non: nisi cùm petit dilationem necessariã trãscendentem terminum: sed si solùm consentiret q; posset causa expediri post quadriẽnij, dubito an hoc posit fieri. nã Bal. hîc dicit q; sententia lata post quadriennium ipso iure nõ valet. etiã reo sciente & patiente: sicut nec valet sententia iudicis appellationis lata post lapsum fatalis. & sic postẽ

7 dici in illo quadriẽnio: q; tene menti. † tps aũt præfixum iurisdictioni. vt si cõmittitur causa determinanda infra annum, prorogari non potest per petitionem dilationis ab vna parte: siue sit reus, siue actor sit: vt no. in c. de caulis. de offi. dele. sed de com-

a muni cõsensu partium pot prorogari ad maius tps: debet tñ esse consensus expressus, & antequam finiatur. vt l. ij. §. si iudex. ff. de

8 iudi. & tangitur hîc per Cyn. † Vltimò not. fin. huius l. qui semper allegatur quod dilationes iudiciales licet datę vni tantum

b parti, sunt cõmunes cum altera parte. & sicut illa cui datę sunt potest facere suas probationes & actus ita & altera cui nõ sunt datæ. per hoc determinat Barto. in l. admonendi. ff. de iureiurã. super tertia lec. quod si iudex dedit pro te sententiam sub condi tione probatoria si iuraueris, vel probabis, quòd sicut post sententiam tu potes facere probationes ad sententiam validandam & purificandam: ita & ego ad ipsam impugnandam. Limita tñ vt ibi no. per eum quẽ omnino vide. Per hunc etiam tex. dicunt docto. quod licet actori dentur duæ dilationes tantum: & reo tres. per l. fin. ff. de feriis. si reo data fuit tertia, poterit actor infra

¶ Prorogari. An prorogatio habeat locũ in spiritualibus. vid Ange. in l. cũ q̃da. ff. de iur. om. iu. Ange. in l. j. in vlt. col. ff. de iudi. Car. in c. pe. & gl. in xiiij. q. de offi. delega.

¶ Parti. Adde Sozi. in l. qui prior. ff. de iudi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Prouincia. Adde glo.in ver. in prouincia.in §.hæc considerantes. in auc. vt oēs obe.iud. puin. col.v.

b ¶ Dictio alij. Adde gl. in auc. qui semel. C. quomodo & qñ iu.doc. in c. fedes.de rescrip.

c ¶ Cōtrate. Add Bar. in l.j. C.de sum. trinit. Bal.i l. si nō spāli. C. de testa.doc.in c. per venerabilem.qui fil. sint legi.

illam probationes facere: & tñ si nō fuisset data reo non fuisset dāda actori.† Itē quod si minor restituat aduersus lapsum dilationis, vt possit probare: similiter & aduersa pars poterit probare,etiā si fuit publicatus processus,& didicita testificata:circa qd' vide qd' no.Bar.in l.j.§.nuntiatio.de ope.nonun.ante si.Et adde quod no.in Spec.de dila.§.vidēdū.ver. in summa. ibi dū dicit hic aūt &c. Sed quid si actor renuntiauit allegationibus & ꝓbationibus, quæ renuntiatio non nocet reo.vnde reus postea petit dilationē ad probandum,& fuit sibi data, an actor qui renūtiauit possit probare infra illā, si dicat ꝙ renuntiauit non credēs reum velle aliam dilationē petere: sed ga petijt: vult ea vti?Respōdeo nō poterit.vt not.j.de iudi. auc. iubemus.

10 per doct. †Sed quid si pars cui fuit data dilatio,videns ꝙ altera pars poterat ea vti,ne vtatur renūtiauit,an illa renuntiatio nocebit alteri parti?videt quod nō,per l.si post mortē.§.fi.ff. de cōtrabu.si per præteritū aperitur mihi via succedendi ab intestato, non pōt ꝓteritus approbare in mei prēiudiciū, vt excludat me à successione.doc.videnē dicere contrariū per l. si iudex circūuento.ff. de mino. vbi minor pōt renuntiare iniæ quā habuit super restitutione in integ.ne aduersarius eius illa vtat. Nec ob.contrium,quia beneficio qd' habeo à te bene possum vti contra aliū te inuito.vt ibi,sed contra te non.vt d.l.si iudex. & in l.amicissimos.ff. de excu.tuto.nisi renuntiares re non integra. vt postquā incœpi vti.ar.in l.si pecuniā.ff. de cōdi.ob cau. Bal. verò simpliciter tenet quod non pōt renuntiare dilationi in mei prēiudiciū quia postquā tibi data est,nō dicitur res integra: cum sit effecta cōmunis:licut si impetrasses rescriptū: & ipsum præientasses cōtra me iudici delegato.nā non pōt ei renūtiare me inuito. vt no. Inno.in c.ex conquestione. de resti.ipo.l.aūt illa si iudex loquit̄ in priuilegio speciali nos loquimur in iure communi, & de ista quæstione vide oīno in Spec.de dila.§.videndū.℣. quid si reus.

1 ☞ Italia non est prouincia,sed domina prouinciarum:& an prædia italica sint tributaria,sicut & prædia prouincialia?

2 Dictio alij non facit relationem:quando resultaret absonus intellectus.

3 Notarius creatus ab aliqua communitate,uel ab aliquo domino,quòd possit conficere instrumenta extra territorium inter subditos illius communitatis uel domini & de rebus positis infra territorium.

LEX VII.

1 SVperuacuam. †Pro vtili anno qui olim dabatur hodie per hanc l. datur quadriennīū ad inchoandā & finiendā causam restitutionis in inte.qd' à principio est vtile:ga nō incipit currere durāte minori ætate,vel durāte absentia,vel alio impedimētō ratiōe cuius posset dari restitutio:ne det restitutio ad restituēdum.postquam aūt incœpit currere,est cōtinuum:vt currat diebus feriatis,& nō feriatis:& etiā si existat aliud impedimentum: ratione cuius restitutio non dareť.h.d.Sed si post inchoationem superueniret iterū absentia, ratione cuius posset dari restitutio, adhuc tēpus illius absentię deducereť vt hic in gl.sup verbo[excipiat.] quæ dicit quod deducitur tale tēpus:siue sit primū, siue mediū,siue vltimū,ratione qua §.dixi.ne cōtingat dari restitutio

2 nem ad restituēdum.Venio ad casum aduertite. †In tex.ibi:[&

a in aliis prouincijs.]innuit quod Italia sit prouincia.* & per consequēs qd' prædia italica sint tributaria, licut & prædia ꝓuincialia gl.determinat contrarium.j.si sine sensu vel reli.l.oēs. in fi.gl. magnæ dicens ꝙ non est prouincia,sed domina prouinciarum.

3 †nec obstat illud verbū[aliis:]quod est relatiuū:ga non semper facit relationē,quādo resultaret absonus intellectus.vt ibi Chri-

b stus est crucifixus,& alij duo latrones cū eo: ga illa dictio alij:b

4 non importat ꝙ Christus fuit latro. † In tex. ibi,[ex differentia enim.]ille tex.semper allegatur & procedit qd' hic dicit nisi ex diuersitate locorū resultet diuersa ratio & induco ad quęstionē.

c Doc.dicunt ꝙ notarius creatus ab aliqua cōitate,ᶜvel ab aliquo domino, nō potest cōficere instrumētum extra territorium vel iurisditionē illius cōmunitatis,vel domini per l.ij.ff. de offi.pcōquoniā habet potestatē ab inferiori principe:sed pone qd' est extra territoriū:& cōficit instrumēta inter subditos illius cōmunitatis,vel dñi:& de rebus positis infra territorium, an valebit instrumētum? videtur ꝙ non inspecta decisione doct. qui dicūt ꝙ non pōt extra territoriū: cū locus vbi recepit sit extra territoriū: contrarium consului nō est diu in ciuitate Pergami, quia penes diuersitatem locorum non subest diuersa ratio:sed penes personas inter quas:& penes res de quibus cōficitur instrumentum, & ita debet intelligi determinatio doc.dū dicūt extra territoriū. i.extra personas,vel res de territorio:sed intra illas potest in quo cunq; loco sit ipse & etiam partes & placuit consilium pluribus doc.qui se subscripserunt.In tex.ibi. [finiendāque litē.] dic quæro hic pone ꝙ in principio quadriennij fuit incepta lis super restitutione,& trāsiuit triēnium ꝙ non fuit causa expedita, quod præfigitur instātiæ de iure cōi,vel aliud tēpus breuiter qd' prefigitur per statutū:an poterit postea terminari, si adhuc supereret satis de quadriennio?videtur ꝙ sic per illū tex.cōtrarium puto ꝙ instātia sit perempta:quia per hanc l.nō derogeť l. properādum. cū illud quadriēniū non præfigatur simpliciter instātię,sed iuri. absoluet ergo reus ab instātia iudicij,& poterit iterū agi,et infra quadriennīū terminari.Sed quid si tēpus instantiæ secūdæ litis transcendat residuū tēporis quadriēnij?Rūdeo nō poterit terminari nisi infra residuū tēporis quadriēnij:& sic licet prima instātia durauerit ꝓ triennīū: secūda reincœpta non pōt durare vltra annū qui restat & istud nō declaratur hic per doc.est tamen necessarium ad intellectum huius l.& verissimū.& qui aliter intelligit,non bene intelligit.gl.quæ sunt hic tāgunt quæstiones quę fuerunt tactæ & declaratæ in l.quod tempore.& l.j.de resti.mili. Ideo de eis dic vt ibi dixi.nec curo hic replicare ga nō expedit.

Quibus ex causis maiores in integrum restituantur. Rubr.

2 ☞ Quæ dicatur respublica?

3 Quando petitur restitutio aduersus sententiam, non petitur reformatio sententiæ: sed restauratio iudicij.

4 Forma libelli,quando petitur restitutio aduersus sententiam.

Omne ius potentius est in causa,quàm in causato.

LEX I.

1 SIpropter. †Absens ex causa legatiōis,pro suo municipio restituit aduerus sententiā latā contra se tempore ablentiæ:licet propriè non fuerit absens causa reipublicæ. h.d. Nam †respublica propriè erat apud populū romanū,vel imperiū:vt not.j.de iur.reipubli.& in ciuitatibus non cognoscentibus superiorē est apud ipsam ciuitatem, vel populum eius:non apud cōmunitates terrarū subditarum:& nihilominus absentes pro negotijs taliū terrarū in ipsis terris & territorijs restituuntur,tanquā absentes causa reipublicæ: quia pro republica illius communitatis:quare non dicitur simpliciter respublica. In tex.ibi.[officium legationis.]s.pro tuo municipio.In tex.ibi: [bonafide:]secus si data opera: & ꝓcurata ambaliata: vt ff.eo.l. qui data. In tex.ibi. [absens & indefensus.] dic fuit ergo absens tēpore quo de causa cognoscebat & nullus ꝙ eo defendit: sed si tēpore cognitionis causæ fuit ꝓsens,sed post cōclusionē in causa se absentauit,ga tūc aliæ defensiones nō poterāt fieri, licet citatus ad sniam audiēdam ad domū non cōparuerit, nec aliquis pro eo,nō puto ipsum restituendū: ga non pōt dici indefensus, cū tēpore defensionis fiēdæ fuerit ꝓsens ad hoc j.de adult.l. quā uis indubitati.cū ibi not.† In text. ibi, [Instaurationem iudicij.]

3 Not.secundū Bar.ꝙ qñ petiť restitutio aduersus sniam,nō petiť reformatio sniæ:& per cōsequēs nec petiť ꝙ super negotio principali pronuntieť,sed petiť restauratio iudicij.i.rescissio sniæ,& ꝙ reponať in eo statu in quo erat ante latā sniam & si fuit læsus in ꝓcessu:et propter hoc fuit lata snia,ꝙ reponatur in eo statu in quo erat ante læsionē:qd' dic vt dixi in l.j.§.si aduer. liber. & patet hic dū dicit. [vt ex integro defensionibus tuis vtaris.] ga nō

4 fecit defensiones infra terminū, vnde terminus restauratur sibi vt eas facere possit.Not †etiam secundum eum formam libelli, qñ petiť restitutio aduersus sniam:quia pōt petere restaurationē lit.& vt possit vti defensionibus omissis.In tex.ibi.[in quo sunt qui reip.causa &c.] quasi dicat licet nō fueris causa reip. si ergo absens,ꝓ suo municipio restituiť,ergo & ipsum municipium aduersus sentētiā latam contra se debet restitui:ga omne ius potentius est in causa,quā causato,vt in aut. multòmagis.§.de sac.sanec.sed ille restituitur propter municipiū, ergo & fortius ipsum municipium licet quidam contra.vt no.j.eo.l.respublica.

Carcer

2 ☞ Carceratus post conclusionem in causa,licet citatus ad sententiam non comparuerit, nec aliquis pro eo,non restituetur.

3 Carceratus pro debito:cū fertur sententia contra eum existentem in carceribus,an possit citari ad domum,& an ualebit sententia?

4 Incarcerati,quando non restituantur aduersus sententiam?

5 Quando in compromisso agitur q; arbiter possit ferre sententiam præsentibus uel etiam absentibus partibus,an poterit ferri etiam absente non citato?

6 Practica restitutionis quando quis lædit ur ex sententia arbitri.

LEX. II.

1 SIdcirco. †Detentus in carceribus publicis restituitur aduersus sententiam latā contra se tempore detentionis,si non fuit defensus. h.d. & iste nec est absens cā reipublicæ,nec pōt haberi ꝓ tali absente:quod eñ si erat retētus ꝓpter debitū suū,vel ex cā maleficij inquirendi:& dic eodem modo quo dixi in l. p̄cedēti: qñ tēpore defensionis fiēdæ erat detētus,& nullus eū defendit lite non cōtestata cū eo per prius aliàs nō valeret snia:& sic restō nō esset necessaria.vt no.gl.s.l.pxi.'non 'potest fieri ipso absente in

2 iudicio:& nullo pro eo cōparente.†sed si fuit carceratus post cōclusionē in causa licet citatus ad sententiā nō cōparuerit,nec aliquis ꝓ eo,nō restitueretur:vt ibi dixi,ga nō pōt dici indefensus.

3 †In gl.magna.ibi * [Nā nec citatus ibi fuerat ad domū,hic sic.] No.gl.ga frequentius accidit ille casus.ꝙ aliqs habēs litigia in curijs incarceretur ꝓ debito,& ipso existēte in carceribus ferť snia cōtra eū facta citatiōe ad domū.gl.ista vult ꝙ sufficit ista citatio,quātū ad hoc vt snia valeat mero iure:& trāseat in rē iudicatā,multò fortius si citaretur personaliter:ga nūtius iret ad carreres,sed Bar.in l.j.ff. de in ius vo.dicit ꝙ si iudex scit ipsum esse in carceribus.& sic scit ipsum nō posse cōparere,snia est ipso iure nulla.per l.quæsitū.cū ibi no.ff. de re iudic.*sed in l.is q reus.

4 circa fi.ff. de publi.iud.*simpliciter dicit eā valere.& ipse putet sibi ꝙ est in carceribus si nō mittit procuratorē,quia pōt maximè si in ciuitatate sit copia procuratoris.& de illo casu aliàs Florētiæ vidi multū dubitari.propter istā veritatē Bar.cautius est vt citetur ad domū.& ita referat nūtius,& tūc nō apparebit de snia iudicis:& sic habebit.vt in ista gl.sed si citaret ad carceres: & ita retulisset,& fuisset ita scriptū in actis,tunc credēdum est quod iudex,qui tenet inspicere acta anteq; ferat sentētiā.l.,pperandū.§. & si quidem.infra de iudi.habuit notitiam de impedimento: & sic non valebit sententia:vt in primo dicto Barto. sed si de carceribus nuntius non faceret mentionem in relatione,sed solum di

4 ceret se citasse in personam,locum habebit secūdū dictū Bart.in d.l.is qui reus.in fi.†No.etiam ꝙ tales restituuntur aduersus sententiam.ꝙ intelligo.nisi fuerint in culpa quare fuerint incarcerati:vt si pro eorum maleficio commisso.talis nāq; absentia & impedimentum non meretur restitutionem.vt in l.Papinia. exulit. ff. de min. In gl.ibi:[præcesit conuentio:]vt etiam vno absente

5 ferat sententiam.†No.glo.quæ innuit ꝙ quando in compromisso agitur ꝙ arbiter possit ferre sententiam præsentibus vel etiā

a absentibus,* vt quotidie fit:poterit fieri etiam absente nō citato. ita innuit gl.aliàs non faceret de proposito.f.ad solu.contrarij.de l.j.§.Item cum ex edicto.ff. quæ sen.sine appe.reci. contrariū expresse determinat Spe.in ti.de arbi.§.excipitur.in fi.nam sufficit qd' illud pactum operetur:vt possit ferri sententia parte absente. quæ si pactum non fuisset,ferri non potuisset:etiam absente citato.vt.ff. de arbi.l.si quis litigatorum.non ergo debet plus operari quam verba pacti patiantur. Ideo cauti notarij apponūt partibus præsentibus,vel nō citatis:& tunc non esset necessaria ci-

6 tatio.†Circa fi.gl.ibi:[sed haberet exceptionē in pœna.]dic not. practicam ꝙ quando aliquis lædit ur ex sententia arbitri: si talis sententia ex forma statuti non parit actionem,nec habet efficaciam,cū etiam de iure cōmuni nō pariat.vt in l.j.infra de arbitr. sed impleat compromissum.& ex compromisso agitur, ꝙ tunc restitutio non est petenda aduersus sententiam:sed aduersus cōpromissum seu promisionem pœnæ.& hoc facit ad ea quæ no. per Bar.§.vbi & apud quem.

a ☞ Quæ dicatur enormis læsio?

LEX. III.

1 IN contractibus. † Maiores restituuntur in contractibus propter dolum aduersarij, vel enormem læsionem maximè in cōtractibus bōæfidei.h.d.Regulariter eñ maiores etiā absentes causa reipublicæ non restituuntur aduersus gesta per eos:sed aduersus neglecta & omis-a sa.vt §.de resti.mili.l.ea quæ à patre.hoc ve-

2 rum.nisi interueniat dolus aduersarij,†vel

b enormis læsio,ᵇvt vltra dimidiam iusti pretij:quia eis tunc subuenitur aduersus gesta per eos.glo.verò dicit quod subuenitur nō per restitutionem in integrum,quæ conceditur officio iudicis nobili:sed iure actionis vel ex contractu,si dolus incidit in contractu,vel de dolo,si dedit causam:& sequuta est traditio: vt illa traditio reuocetur: vel si est cōtractus stricti iuris:qui valet mero iure.etiam si dolus dedit ei causam:sed subuenitur ei per actionē de dolo:etiam traditione non sequuta. vt hæc habentur in l.& elegānter.in prin.& §.nō solùm.ff. de dolo. & istæ actiones sunt perpetuę:licet officiū iudicis quo petitur restitutio sit temporale.vt §.tit.proxi.l.fi.& secundùm hæc ista lex nō faceret ad titu.ideo Bar.intelligit eam vt faciat ad ti.in restitutione quæ petitur officio iudicis nobili.& dicit qd' debet intelligi nō ex cōtractu celebrato per ipsum maiorem. c nec obstat l.ea quæ à patre.sed de celebrato per alium super re ipsius maioris.vt si credi tor suus vendidit rem nō bona fide. vt in l. si cū militaribus.§. de resti.mili.vel eius generalis ꝓcurator.§. de vxo.mi.l.ij. certè illæ leges loquuntur in absente de quo Bar. nō perpendit.sed præsens aduersus tales cōtractus nō restitueretur.nam aut sunt nulli, si non interuenerunt solēnia:aut sunt irretractabiles,& imputet sibi dominus.in vno tamen casu posset procedere dictum eius.s.si fuit in iusto errore.vt ff. de exce.rei iudi.l.si mater.in prin.secundùm vnum sensum.& ibi omnino vide per Bar.& tunc limitaret. d.l.ea quæ à patre.quod est notādum. satis autē facit ad ti. qui loquitur de maioribus, qualiter eis subueniatur: quia nō solùm per restitutionē in integ.aduersus neglecta:sed etiā iure actionis aduersus gesta ꝓpter dolū aduersarij, & enormen læsionem,sufficit. Et vt intelligas istā gl.forma oppositionem cōtra tex.de l.ea quæ à patre.§. de resti.mil.vbi maiores etiā absentes causa reipublicę nō restituunť aduersus cōtractus celebratos per se:& iste tex.innuit cōtrariū.& solue qd' ibi loquiť de restitutione quæ cōcediť officio iudicis nobili. & loquiť qñ nō interuenit dolus aduersarij,vel enormis læsio, vñ tūc illa nō cōcediť ꝓpter solā absentiā:qñ interuenit dolus,vel enormis læsio. & loquiť hic de restitutione quę cōcediť iure actionis.vel de dolo:vel ex eo cōtractu.qd'qualiter ꝓcedat ꝓsequere vt in glo.sed cōtrà:ga tex.dicit.[offi.iudi.]So.loquiť de offi.iud.mercena.deseruiēte illi actioni,nō de nobili.& ex his remanet gl.declarata.

LEX IIII.

1 REspublica. Non expedit summare ꝓpter eius breuitatē.& idem in ecclesia: vt in glo.& tex.sunt infiniti de iure canonico quid in fisco. nam differentia est inter fiscū,& rempublicā.vt plenè no.j.de iure fis.super rub. †Nam fiscus est camera reipublicæ cō

c tinens cōmoda pecuniaria:sed respublica ᶜconsistit etiam in aliis cōmodis.& sic in plus se habet.Breuiter fiscus restituitur aduersus sententiam latam cōtra se. vt j.de sen.aduer.fis.latis. in rubro & nigro: sed qd' restituatur aduersus contractus celebratos per suos officiales, vel aduersus præscriptiones quæ cucurrerūt cōtra fiscū,non bñ reperitur, sed respublica restituitur aduersus omnem lęsionem per hanc l.quā glo.tamen intelligit in republica Romanorum.& dicit idē esse in republica aliarum ciuitatū non castrorū,vel villarum. Alij non faciunt differentiā inter ciuitatē & castra.sed an sint magnæ communitates,quæ nō congregantur omnes pro singulis agendis: sed habent suos administratores:vt priores, vel cōsiliarios. & in illis habet locum ista lex per rationem hic assignatam in glossa quia sicut minores regūntur

¶ Absentibus. Adde l. si qs litigatorū. ff. de arbi. secus in delegato.vt in c.cōsultationib⁹.de offi. dele. & vide Alexand.de Imo.in d.l si quis litigatorū. & Lu.Ro. in suo fin.cclxix.cur.

¶ Enormis lęsio. quę dicať enormis læsio vide tex.in §. atrox. instí.de iniur. tex.in c. reuertimini ad me xvj.q.j.glo. in verb. sanguinis.et ibi doc. in c.cum illorum.de sen.ex cō.glo.in ver. estundēdis. in cle. ne romani. de elec.& q̄ dicať enormis læsio in ppōsito per Alex. de Imo.in cōsi.xlvj. col.iij. ver.sed ita. & in cōsi.feq.col.iij.℣f. & nimis magna. in j.volu. & in cōsi.cij. col.iij. ver. & de dolo.in ij.vo.Frā. Cur.

¶ Respublica. Et quę dicatur respublica. Adde & dic vt per Spe.in tit.de resti. in inte.§.j. ver.idē quoque per Bar. in l. cū rem publicā. C. qui pot.in pig. hab. vide glo.in l.eū qui ve ctigal.ff. de ver. sig. & Car.in cle.j.c. trā de re iudi.& adde ꝙ etiā ecclesia dicit habere fiscum.ita Car. in cle.ij. §.j. de hære. & quis dicatur proprię fiscus.dic vt per Alex. in consi.xxxj. col.ij.in j.vol & ibi: quæ sunt illę ciuitates vel qui domini dicantur habere iura fiscalia.Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per suos administratores: ita & respublica, ideo æquiparatur minoribus. Si verò sint paruæ vniuersitates, quæ congregantur omnes in negotijs agendis, tunc nō restituatur. & eadem ratione alię vniuersitates quā castrorū, ciuitatum, vel villarum, quæ semper congregantur in negotijs præiudicialibus: & nō reguntur per alios. istæ nō æquiparantur minoribus: nec restituuntur secundū Iac. Bu. & Bar. sed Bal. dicit se putare quod vniuersitates castrorum, vel villarū, siue sint magnæ, siue paruæ: quia in eis sunt multæ personæ quæ nō congregantur in vniuersitate: vt mulieres, infantes, & minores. quibus non debet fieri præiudicium, & istam partem tenet Ioan. An. in addi. Spec. tanquam æquiorem in ti. de resti. in inte. & incipit currere quadriennium à die læsionis: quia non sperantur effici maiores. sicut hodie determinatum est in ecclesia. in c. j. de rescrip. libro vj.

a Capaces. An seruo pene possit adire hereditatē. vide q. Soc. cōsi. xxij. inci. Sequēdo ordinē. ver. quarto hoc phatur. in j. volu. Et adde tu. in tij. colmu.

2 ☞ Filius captus ab hostibus cum patre & matre, si illis ibi defunctis reuersus est, qualiter beneficio legis corneliæ quæ fingit eos fuisse mortuos prima hora captiuitatis, & sic liberos, & postliminij, quod fingit filium reuersum nunquam fuisse captum consequatur eorum hæreditatem, & etiam alienata, uel præscripta tempore captiuitatis? & nume. 5.

3 Qualiter potest ipse tanquā hæres habere restitutionē quæ nunquā cōpetijt defunctō?

4 Actio quæ datur huic reuerso, an sit illa utiliter rescissoria quæ solet dari ad restitutionem in integrum: de qua in l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. ff. de actioni. & obligationi. & nume. 5.

5 An hodie duret quadriennio?

LEX V.

1 Iab hostibus. †Restitutione habita cōpetit vtilis rescissoria: quæ anno finitur. h. d. secundū Bar. & habet glo. difficilē, & etiam difficilē materiam. & obfuscatā secundū eum. de natura istius rescissoriæ: de qua plenè hic per Cy. qui vtiē multis verbis, & satis tediosis, recitando repeti. Pe. quæ rescissoria habeē in
2 l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. ff. de actio. & obli. † In tex. ibi. [his ibi defunctis.] dic capias verbum reuersus. qd' est j. de consti. pecu. sic q tu defunctis illis reuersus quæsiuisti successiones eorū beneficio. l. Cornelię. quę fingit illos fuisse mortuos prima hora captiuitatis, & sic liberos: vt per cōsequens potuisset habere hæreditatem: nam inspecta veritate mortui sunt serui: & sic non possunt habere hæredē. vt j. cōmu. de succes. l. seruus. sed adhuc istud nō sufficit. Nam ille quærens etiā fuit captus: & sic seruus. vnde tēpore quo illi finguntur mortui nō potuit sibi deferri successio illorū: sed fuit delata, aliįs veniētibus ab intestato. propter hoc glo. supplet & beneficio postliminij cōcurrentis cum beneficio. l. Corneliæ. quia ille reuersus fingiē nunquā fuisse captus, & sic fuisse liber tēpore delatæ successionis. inspecta ergo veritate non potuisset ille successionem illorū petere: sed inspecta duplici fictione potuit quærere. & supple hic quoq; ille reuersus & factus hæres illorum repetit bona quæ quondam fuerunt patris & matris, alienata & vsucapta, vel prescripta tempore captiuitatis. vnde quæsiuit quo remedio possit ea recuperare. Imperator secundū vnum intellectū & veram lect. primū præsupponit qd' ille possit petere restitutionem ad rescindendum vsucapionem, vel præscriptionē. qua restitutione concessa, licet de hoc in tex. non fiat mētio: dicit ipsum habere vtilē actionē. quę solet dare in integrum restitutionē: quæ prius erat directa. & durat anno. per
3 quā si agat intra annū, poterit vēdicare & recuperare res. † Sed qualiter potest ipse tanquā hæres habere restitutionem quæ nū. quā cōpetijt defuncto? nā aut inspicimus veritatē: & tūc illi erāt, scilicet tempus quo fuerunt res vsucaptæ vel præscriptæ: vnde nō competit eis beneficiū restitutionis: tū quia serui, qui nō sunt
a capaces eorū quæ sunt de iure ciuili. vt in l. qd' attinet. de re. iur. Aut inspicimus fictionē quę facit eos videri mortuos tēpore captiuitatis; & tūc illo tēpore nondū erant res vsucaptę vel prescriptæ: & sic nō cōpetebat eis restitutio: nec potuerūt ipsum transmittere ad filios eorū vt §. de resti. mili. l. j. & tamē iste tanquā hęres habet beneficiū: & per cōsequens ex persona defuncti. aliās nō haberet tanquā hæres. hoc nō declarant glo. nec doc. Dic q debemus inspicere fictionē. & q illud beneficiū fuit acquisitū hæreditati ipsorū. nam si finguntur mortui hora captiuitatis, ab inde citra fingitur eorū hæreditas iacuisse: & sic præscriptione completa hæreditate iacente fuit acquisitū beneficiū ipsi hęredi tati. & per hæreditatē acquiritur postea hæredi adeunti. Et si dicatur q cōtra hæreditatē iacentem nō potuit incipere vsucapio, vel præscriptio quæ non erat cœpta contra defunctum. vt §. de tempo. in inte. resti. l. ea quæ. & ibi no. in glo. Respondeē illud q cedere quādo verē iacet hæreditas. sed hic nō verè, sed fictè finguntē hæreditates illorū iacuisse: sed quare hæreditati iacenti acquiriē beneficiū restitutionis? Rūdeo. quia cū hæres cui fuerunt delatæ impeditur adire, ꝓpter captiuitatem, & interrūpere præscriptionem, subest iusta causa restitutionis ex clausula generali si qua mihi iusta causa &c. vt ff. eo. l. j. in fi. † In tex. ibi. [exemplo vtilis actionis.] dic illud verbum exemplo. reddit illam legē difficilem: & propter ipsum facta est tota glo. mag. Nam innuit illud verbum q actio quæ datur huic reuerso, non fit illa vtilis rescissoria, quæ solet dari ad restitutionem in integ. de qua loquitur l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. ff. de actio. & obliga. sed fit quædam alia quæ datur ad exemplū illius. quia nihil est exemplum suiipsius: sicut nullū simile est idē. l. qd' nerua. & ibi no. ff. depositi. & tamen non possumus videre quę sit illa quā iste tex. dicit cōpetere illi ad exemplū vtilis rescissoriæ. propter hoc glo. dicit q iste tex. potest legi duobus modis. Sed mihi videtur q ex ꝓsequutione glo. colligantur tres modi. aliās glo. circa finē non videretur habere sensum. Primus modus. q vsucapio vel præscriptio in istis rebus cōpleta erat ante reuersionem istius. & qd' ille reuersus post aditā hæreditē fuit in integ. restitutus aduersus vsucapionem, vel præscriptionem: & his duobus præsuppositis dicendum est q actio quæ cōpetit isti, est illa vtilis rescissoria. de qua in §. sed cū rescissa. i. vtilis rei vēdicatio. quæ ante vsucapionem vel præscriptionem completam erat directa. nam illa fuit extincta. & concessa restitutione fuit restituta vtilis à prætore. Nec obstat verbum exemplo. quia debet exponi tribus modis: vt in glo. non enim vult dicere quod sit exemplum suiipsius: sed q ipsa vtilis datur ad exemplum directæ: & ille est verus intellectus. quem glo. prosequitur vsq; ad versi. [sed si ponas.] † Secundo modo quod hic dicitur ipsum durare anno. gl. in ver. [& qd' dicit.] videtur intelligere q illud sit hodie correctum per l. fin. §. titu. j. & q hodie duret quadriennio continuo. in hoc gl. non bene dicit. quia illa l. loquitur de officio iudicis rescindente. quod etiam olim durabat anno vtili. hodie quadriennio continuō. ista l. loquitur de actione vtili: quæ datur post restitutionem in qua non reperitur correctum quod erat de iure veteri. Potest tamen vno modo saluari glo. §. antequam illa vtilis nascatur, scilicet ante restitutionem concessam. nam per lapsum quadriennij si non fuit restitutio concessa, ista vtilis rescissoria tolleretur, id est eius natiuitatis impediretur. & nō minori tēpore: sed postquam esset nata, nō duraret quadriennio cōtinuo. sed anno vtili: sicut olim. etiam glo. dicit q per litis cōtestationem ista vtilis perpetuatur. non sic officium iudicis rescindens. vt in d. l. fi. & in hoc bene dicit secundùm Dy. insti. de actio. §. rursus. Et Cy. hic. ille ergo annus non datur ad inchoandum & finiendum: sed ad inchoandū tantùm: quia inchoatione facta per lit. contestationem, etiam si causa non expediretur: & sic periret instantia, duraret actio vsq; ad xxx. annos. & posset iterum agi. nō sic in officio iudicis. vt in d. l. fi. Sed dubium est cū illa rescissoria sit rei persequutoria: quare est annalis: licet sit prætoria. nam etiam prætoriæ sunt perpetuę quando sunt rei persequutoriæ: licet quando sunt pœnales sunt annales. vt institu. de perpe. & tempo. actio. Respondeo qd' datur præter vel contra ius commune. cum enim actio prima directa sit extincta, de rigore iuris non deberet resuscitari: sed quia prætor de æquitate restituit vtilem, noluit restitutionem limitare vsq; ad annum: & ista no. in d. §. sed cum rescissa. Secundus intellectus glo. est. vt non improprietur illud verbum exemplo, q vsucapio vel præscriptio non erāt completæ tempore reuersionis, & per consequens actio directa non erat extincta, sed durabat. nec fuit impetrata restitutio: quia nec expediebat. & vult dicere ille tex. q ille reuersus poterit intentare directam rei vendicationem, quæ datur ante vsucapionem, vel præscriptionem cōpletam: & ante concessam restitutionem: sicut si esset completa. & concessa restitutione posset intentare vtilem annalem. & qd' ad exemplū illius vtilis, quæ datur in inte. rest. datur illa directa. non tū intelligas q illa directa sit annalis: imò durat tanto tēpore quantum restat ad vsucapionem vel præscriptionem cōplendam. & illū intellectū glo. prosequitur vsq; ibi: [sic ergo annua.] qui nō placet: quia directa nō datur ad exemplū vtilis. sed potius econuerso: cū directa se habeat per prius: & sic dicitur exemplar vtilis per posterius, & sic dicitur exemplū. iuxta ea quæ no. ff. de fide instr. l. ij. Tertius intellectus colligitur in illo ver. [sic ergo.] quem prosequitur vsq; ad fi. videlicet q vsucap. vel præscriptio erant cōpletæ tempore reuersionis. nondū tamen erat impetrata restitutio. & dicit gl. secundū quosdam. q actio vtilis rescissoria nihilominus erat nata. nam tenent quidā q nascatur statim completa vsucapione, vel præscriptione. tamen nō habeat effectum nisi concedatur restitutio: per quā prætor viuus sufflat in eū spiritum vitæ. & q illa opi. sit vera. glo. adducit illū tex. inquantum dicit. [exceptionis annuæ obiectu: quia si non esset nata, nō posset cōtra eam dari exemplo: sed melior ratio potest adduci. quia
4 videmus in edicto quod me. cau. q quando quis per metū perdidit actionē vel dominium, quo casu datur actio qd' me. cau. & etiā restituit sibi vtilis actio realis, vel personalis, quæ prius erat directa actio: q illa vtilis orię statim pro directo dño vel actione: & antequā intentet actio qd' me. cau. ergo idem ex edicto de min. vel qui. ex cau. ma. debet nasci ante restitutionē concessam: quia sicut per edictū quod me. cau. principaliter datur actio qd' me. cau. & secundariò vtilis, quæ prius erat directa: ita & per edictum de mino. vel qui. ex cau. ma. principaliter datur restitutio: & secundariò vtilis. quæ prius erat directa. & hac ratione allegat Rapha. Ful. tenet hic hanc opi. esse verissimā. & vltra. h. d. plus. q sicut illa vtilis ex edicto qd' me. cau. oritur statim cōpleta læsione. etiā cum effectu. ita & ista oriętur cū effectu: nec expedit dicere vt illi dicebant. q sit necessariū vt prætor vnius per restitutionē insufflet in eam spiraculū vitæ, sicut nec est necessarium in edicto qd' me. cau. q intentetur actio quod me. cau. vt spiretur spiraculum vitæ. & in probādo hanc suam opinio. multùm laborat in respondendo tex. qui faciunt contra eum: sed aliį quos glo. recitat hic in versi. [aliį dicunt.] tenent q nullo modo nascatur per restitutionem concessam. Doct. nostri distinguunt. aut actio prima directa erat ipso iure extincta: puta minor per acceptilationē liberauit debitorē suum: & postea restitutus est: & tunc rescissoria non nascitur nisi per restitutionē. Idem si res absentis sit vsucapta, nā per vsucapionem perditur dominiū, & directum acquiritur vsucapienti. & per consequens perditur directa rei vendicatio, & per consequens vtilis non nascitur nisi post restitutionē. Si verò directa non erat ipso iure extincta, sed elisa: vt si minor debitorem suum liberauit per pactū: vel si præscripta est res immobilis longo tempore, quo casu non perditur dominiū directum: nec directa rei vendicatio. licet præscribenti acquiratur vtilis. iuxta no. in auē. nisi tricennale. de bo. ma. & tūc potest procedere prima opi. q etiam ante restitutionē sit nata rescissoria sine effectu: quia obstat exceptio. sed post restitutionem recuperat vires: quia tollitur exceptio: nō ipso iure, sed mediāte explicatione, quę datur & oritur ex restitutione. & prima est illa insufflatio spiraculi vitę, de qua illi loquuntur. & hęc est veritas. Cadunt hic aliquæ subtilitates propter opi. Pet. de quibus vide hic per Cy. & Bar. & illa rescissoria non est vtilis, sed directa. & potest dici annalis in hoc. quia nisi præhabita restitutione intentetur intra annum. si postea intentetur, contra obstaculum exceptionis non poterit replicari. quia est quid impunetur ei: cū fuerit in potestate sua post restitutionem concessam intentare illam directam: postquā recuperauerit vires. argu. ad hoc in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. & l. necnō. §. exemplo. cū ibi no. ff. qui. ex cau. ma. vocabitur autem rescissoria: licet sit illa directa quę prius erat. quia per restitutionem recuperat vires quas perdiderat. opi. autē domini Rapha. q etiā ante restitutionē habeāt vires. est vna fantasticaria & falsissima. nā alia ratio penitus est in illa vtili quæ oritur ex edicto qd' me. cau. illa enim non expectat actionē qd' me. cau. per prius intentari. cū dentur ad diuersa, nec vna est præparatoria alterius, nam actio qd' me. cau. datur ad interesse, vel ad rem: sed vtilis datur ad ipsam rem tantùm ex edicto de mino. vel quibus ex cau. ma. cōceditur per prius restitutio ad restituendam læsionem, & per posterius vtilis. vnde restitutio est præparatoria ad vtilem. oportet ergo quòd procedatur. Vnde caueas à prædicta opinio. quia non est vera: & contra multos tex. & rationes: quibus ipse conatur respondere: sed non potest. Cætera vide hic per Cyn. & Bartol. & quia multæ quæstiones occurrunt in illa materia. or basta. In glossa, in versiculo [sic ergo anna.] in illo versiculo glossæ latenter ingreditur ter-

tium intellectum. & de hoc non perpenderunt Doctores scribentes. ideo non dat bñ ad intelligendū istam glo. nam videtur prima facie prosequi præcedentes intellectus: tū si hoc faceret non possent intelligi quæ sequuntur in glo. quia non facerent ad propositū: primus ergo intellectus fuit. qd' vsucaptio vel prescriptio erant completæ in absentia, & q post reuersionem erat concessa. quia non est necessarium. Præterea est dare tertium intellectum. q erant completæ: sed restitutio nōdū erat concessa & de hoc loquitur à dicto ver. vsq; in fi. caueas ergo ne gl. te decipiat: nam videtur tenere restitutoriā natā esse ante restitutionē: licet sine effectu. tu dic vt §. dixi. Item cōtra dominū Raph. facit ratio clara quoniā edictū quod metus causa. rescindit læsionē ab ipso principio sine facto iudicis. quia dicit quod metus eā gestum est ratū non habeo. i. nullo tēpore. vt in l. si mulier. §. j. ff. quod metus causa. sed edictum de mino. & quibus ex cau. ma. non rescindit. sed mandat rescisionem fieri per iudicē causa cognita. vt in l. q si minor. ī fi. ff. de mino. expectaē ergo q fiat antequ nascaē rescissoria. sed in precedenti cum sit iam facta, amplius nō expectaē.

De alienatione iudicij mutandi causa facta. *Rubrica.*

1 †Quia edictū de quo loquitur iste titu. est restitutorium sicut præcedentia. ideo post illa meritò subijcit de isto. debes enim scire q si possides rem meam, habeo contra te rei vendicationē. sed si desinis possidere, desinit mihi contra te cōpetere, vt non deē contra te: nisi ratione possessionis: vel deētatiōis: nō aūt alicuius obligationis. quia illa duraret: licet desineres possidere. verū qa cōtingebat q desinebas possidere dolosè: transferēdo in aliū dū riorem mihi aduersarium, prætor prouidit vt loco directæ rei vendicationis, quæ prius cōpetebat: detur actio in factum. quę est personalis contra te ad interesse. & illa est restitutoria actio. quæ datur mihi loco actionis deperditæ. competit mihi etiā cōtra te vtilis rei vendicatio: quæ non oritur ex illo edicto. sed ex dolo tuo. vt in l. electio. §. si is. ff. de noxa. & contra illū in quē facta est alienatio incipit cōpetere directa, quę transit de ꝑsona in ꝑsonā ratiōe possessiōis. & sic habeo tria remedia. & est in electione mea quo vtar. & hoc dicit illa l. & vide hic omnino qd' no. Inn. super rubrica de sententia & re iudi. & l. j. ff. eo.

2 ☞ Rei uendicatio non præsupponit aduersarium obligatum & quid post litem contestatam: & an transeat contra hæredes possessoris?

3 Quæsi dominium proprie loquendo, non est dominium: nec parit rei uendicationem: sed publicianam.
Quid in quasi possessione?

4 Si dominium est in persona mea, & egi rei uendicatione contra te, qui non possidebas, & postea in calculo ferendæ sententiæ negas te possidere, nec ego probaui, qualiter poterit fieri sententia diffinitiua: & si postea incipias possidere, qualiter mandabitur executioni?

5 Cum instrumentis uenditionum apponatur quòd uendens cedit omnia iura sua & actiones, quæ uel quas habet in re uendita, an emptor habeat rei uendicationem antequam fuerit sibi res tradita?

6 Differentia inter istum titulum, & titulum ne liceat potent. & in quo differat à titul. infra de litig?
Si possessor ante contestationem litis, & timore litis, futuræ alienauit rem, quo casu directa rei uendi. est extincta, & loco eius subrogatur utilis, & etiam actio in factū & agatur utili contra priſtinum possessorem quòd sententia lata contra ipsum non mitatur executioni cōtra secundum possessorē non citatū ad iudicii & ad sententiam.

7 Si post libellū datū super directa trāſtulit possessionē in aliū, & sic loco directæ subrogata est utilis, an poterit ferri sententia uirtute eiusdem libelli super utili?

8 An per actionem in factum tollatur directa, uel utilis?

9 Multa de natura rei uendicationis uide remissiue.

LEX. VNICA.

Cum in rem. †Lex ista semper allegatur ad hoc in prin. cū gl. sua qd' rei vendicatio habet duo extrema. Vnū ex parte agentis: & hoc est dominium. q in eo requiritur. Aliud ex parte rei conuenti, & hoc est possessio; supple vel detentio. ita q habeat facultatem rei restituēdæ: aliās contra eū nō daretur. & ratione primi extremi fertur sententia declaratoria: quia iudex declarat rem illā esse meam: vt in l. at ex diuerso. §. j. ff. de rei vendi. ratione secundi cōdemnat possessorem ad restituendum. & dicunt doct. quod primum expeditur iure actionis. Secundum officio iudicis mercennario illi deseruienti & idem in petitione hæreditatis quæ est mixta. vt in l. licet minimam. ff. de peti. hæredi. & vtrunque prædictorum debet peti

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Duo extrema. An si per duo extrema probet medium trahere ad se extrema. vide per doc. in c. ga fūt culpæ. xx vij. di.

in libello, scilicet declaratio iuris sui, & cōdemnatio aduersarij. sed posito q primum non peteretur expresse, sed duntaxat secūdum: ex quo tamen fuit narratum de dominio, procedit libellus. & posset fieri declaratio: tanquam tacite videatur petita. & etiam condemnatio. ita determinat Bar. in d.l. at ex diuerso. §. j. bene facit quod no. Inno. in c. cum ecclesia. post prin. de cau. pos. & prō. vbi dicit posse ferri sententiam super causa eius quod petitur, non solùm super causa: licet non fuerit petitum ferri super
2 causa. In gl. j. ibi. [sicut oblatio actionis in personam.] dic † nō in
telligas q rei vendicatio præsupponat aduersarium obligatum. vt insti. de actio. in prin. secundùm Pe. & Cy. licet alij contra. de quo hic plenè per eos. post litem tamen contestatā bene esset aduersarius obligatus ex quasi contractu, qui celebratur in cōtestatione. vt in l. iij §. idem scribit. ff. de pec. & ista obligatio transiret in hæredes possessoris pro hæreditaria portione. sed rei vendicatio quæ datur ratione possessionis, non transit in hęredes: vt tanquam hæredes, sed tanquam possessores. & ideo si vnus tantùm possideret, in illum solū transiret. quæ omnia dic & prosequere vt subtiliter no. in l. ij. §. fi. ff. de præto. stip. & in l. cū autem. de rei
9 ven. iuncta l. si de eo. §. fi. ff. ad exhi. † In glo. ibi. [ratione dominij vel quasi, & possessionis vel quasi.] Intellige sanè istam glos. dū dicit. [quasi.] nam dum loquitur de quasi dominio, debet sumi quasi dominiū pro dominio vtili qd habet emphyteuta: vel superficiarius, vel ille qui præscripsit longo tēpore. sed propriè loquendo quasi dominium, non est dominium: nec parit rei vēdi-
6 cationem, sed publicianam: est enim quasi dominiū illud ius vē dicandi qd habet ille qui habet titulum & bonā fidem in re aliena, quæ sibi fuit semel tradita. & postea cecidit à possessione antequā eam perfecerit vsucapere, vel præscribere: postquā autem vsucapio vel præscriptio completa est, desinit habere quasi dominium & publicianam superueniēte dominio directo per vsucapionem acquisito, vel vtili per præscriptionem. vt in l. nō tantùm. §. j. ff. de peti. hære. quia fortius & potētius ius superueniēs obfuscat minus potēs. vt in l. si te solū. de hære. insti. similiter dū glo. loquitur de quasi possessione intellige sanè. id est nō solū de vera possessione, vel naturali: sed etiam de nuda detētione quā glo. appellat quasi possessionem. & parit rei vendicationē. sicut vera possessio. vt in l. officium ff. de rei ven. propriè verò loquēdo. quasi possessio est illa quæ habetur in iuribus corporalibus. & illa non parit rei vendicationē: sed confessoriā, vel negatoriā: quæ etiam sunt vendicationes iurium incorporaliū. & sunt reales actiones. vt in l. ij. si seruꝰ vendi. & si vsufru. pe. l. vti fruī. & in
4 sti. de acquī. re. do. §. incorporales. † Item ex eo quod dicit hic gl.
2 & etiā dixi s. quod requiruntur duo extrema. [a] videtur quod altero deficiēte non detur rei vendicatio. ex quo sequitur quod licet sit dominium in persona mea, egi contra te rei vendicatione. qui non possidebas. & postea in calculo ferendæ sententiæ negas te possidere, nec ego probaui: licet probauerim dominium non posse ferri sententia diffinitiua. sed absolutoria ab obseruatione iudicij. quia egi sine actione. cōtrarium tenet glo. singularis quæ
8 non est alibi. ff. de exce. rei iudi. l. si à te. §. j. quod potest ferri diffinitiua declaratoria iuris mei ratione extremi quod requiriē ex parte mea: quia illud adest. sed respectu extremi quod requiriē ex parte tua: vt condemneris, non potest fieri condemnatio: sed absolutio ab obseruatione iudicij. sed si postea incipias possidere, sententia illa mandabitur cōtra te executioni. nec poteris mihi obijcere exceptionem rei iudicatæ propter illam absolutoriā quæ non fuit diffinitiua: sed interlocutoria ab obseruatione iudicij. & etiam quia superuenit noua causa, quæ facit cessare illam exceptionē. vt in l. cum quæritur. de exce. rei iudi. & quod no. in l. qui iurasse. §. si pater. & l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iure
5 iur. † Per prædicta etiam respondetur ad quæstionem pulchrā. quotidie in instrumentis venditionum apponitur quod vendēs cedit omnia iura sua & actiones, quæ vel quas habet in re venditā. quæritur an emptor habeat rei vendicationem antequā fuerit sibi res tradita? videē quod non: quia nec habet dominium. vt in l. si ager. ff. de rei ven. & eo. ti. in l. pe. Breuiter si venditor non possidebat illam rem, sed quidam tertius. cū ipse haberet rei vendicationem contra illum poterit eam cedere emptori. quam poterit emptor intentare. licet adhuc non sit dominus effectus. sed efficitur cum postea possessionē fuerit adeptus. vt no. in l. si culpa. ff. de rei ven. sed si ipse venditor tenebat & possidebat rē, tūc videtur quod per cessionem nihil fuerit translatum: quoniā ipse venditor non habebat rei vendicationem cōtra seipsum, nec cō tra alium: cum nullus alius possideret. Contrarium determinat. Petr. dicens quod licet non haberet in actu, habebat in habitū: postquàm erat dominus. & cum possessio peruenit ad tertiū, de habitu translatura erat ad actum. Ideo potuit cedere quatenus habebat eam in habitu, & in persona emptoris cessionarij dedu
7 ceretur ad actum: quia poterit intentari contra ipsum venditorē & possessorem, quia tunc habetur actio sua extrema, quod ergo dicunt leges allegatæ in contrarium. procedit quando non esset facta cessio actionum. sed ea facta licet in emptorem non sit trās latum ante traditionem veram vel fictam, poterit tamē emptor intentare rei vendicationem vtilem tam contra ipsum venditorem, quam contra alium in quem venditor postea transferret ra tione dictæ cessionis. & habet etiam actionem ex empto personalem contra venditorem tantùm, & suos hæredes. non contra singularem successorem. Tene menti prædicta subtilia & vtilia. de quibus etiam in d.l. si culpa. per hoc etiam dicit Petr. quod si quis legat omnes actiones suas, videtur legare omnes res suas in effectu etiam per se possessas. quia pro illis habet actiones: id est rei vendicationes in habitu. licet non actu. quas potest transferre cedendo & legando. sed docto. in hoc tenent contrarium. & bene. quia non censetur sensisse nisi de actionibus competen
6 tibus in habitu & actu. de quo vide hic per Bald. † In alia gloss. quæ incipit. [scilicet actione.] in fin. sed in quo differt ille ti. à titulo. ne liceat po. Respondeo. vt ibi no. quia ille loquitur quando in potentiorem ratione officij publici. ista verò quando qua cunq; alia ratione. vt diuitiarum. Item in quo differt à ti. j. de liti. Respondeò. ille loquitur quando post litem contestatam super directa, quæ per contestationem esset perpetuata ratione obliga tionis contractæ in contestatione. vt non extinguatur. licet desi nat possidere. & illa eadem sententia lata contra primum posses sorem mittetur executioni contra secundum possessorem &c. si non fuit in iudicio, vel ad eam citatus propter vitium litigiosi. vt in l. ij. eo. titu. Sed istæ loquitur quando ante contestationem lit. & timore litis futuræ possessor alienauit. quo casu directa rei vē dicatio est extincta: & loco eius surrogatur vtilis. & etiam actio in factum. & si agatur vtili contra pristinum possessorem, & ferratur contra ipsum sententia, non mittetur executioni contra se cundum possessorem: nisi fuerit ad iudicium citatus, & ad sentē tiam. quia non faciunt sibi præiudicium: per ea quæ no. in l. in causæ. la prima. §. interdum. ff. de mino. & qui. ex cau. ma. l. cum
7 miles. §. fi. per Cy. in l. j. ſ. de aduo. diuer. iudi. ante fi. † Quid autē si post datum libellum super directa transtulit possessionem in alium: & sic expirat directa, & surrogata est vtilis: an poterit ferri sententia virtute eiusdem libelli super vtili super quo datum non fuerat? Dyn. videtur tenuisse quod sic in l. quamquam. §. Julia. ff. de aqua plu. arcen. In vltima glos. ibi. [quia contra diuersos datur.] Dic vt ſ. si tutor vel curator interue. l. etiam. & vtrobiq;
8 no. † In glo. [sed an per actionem in factum tollatur directa vel vtilis in rem.] dic intellige glo. quando primò fuit actum actione in factum ad interesse, & exactum, an poterit agere ad rem. & dic in hoc quod aut nouus possessor habuit causam à primò possessore, talem propter quam haberet regressum contra eum de euictione. & tunc non poterit agere ne primus possessor bis idem cogatur soluere: vt in l. illicitè. ff. de rebus eorum & de reg. iur. l. bona fides. aut non habuit causam ab illo, vel non habet re gressum de euictione. & tunc poterit agere ad rem contra nouū possessorem. licet fuerit consecutus interesse à veteri possessore. vt ff. de solu. l. stichum. §. dolo. econtra verò si primò egit rei ven dicatione, & consecutus est rem, poterit agere ad interesse cōtra veterem possessorem, quatenus plus interest quam rem habere. puta in expensis litis factis propter alienationem. vt in l. iij. §. ex quibus. allegata in glo. & de illa materia plenè vide per glo. in l. nec vllam. §. fina. ff. de peti. hæredi. & per Barto. in l. quoties. ff. si
9 fami. fur. fecisse dicatur. † Vltimò Cyn. hic referendo repetitionem Petri, multa tractat de natura rei vendicatione de quibus vide hic plenè per eum. quia multi sunt qui repetunt hanc legem, propter dictas quæstiones. in quibus Petrus multùm subtiliauit.

De receptis

De receptis arbitris. *Rubrica.*

2 ¶ A sententia arbitri de iure canonico appellatur, & quod non sit propriè appellatio, & an fatalia constituta in vera appellatione, habent locum in tali appellatione?
3 Statutum quòd causæ inter consanguineos debeant cōpromitti, q; tunc ab eorum sententia poterit appellari de iure communi quia assumuntur ex necessitate imposita à statuto, & quòd de iure ciuili sic appellatur. & nu. 4.
4 Ex sententia iudicis quòd non sit nata actio ante lapsum. x. dierum: & infra eos potest appellari, ut impediatur oriri, & quid in sententia arbitri?
5 Statutum quòd sententia arbitri mittatur executioni, sicut sententia iudicis, an poterit tunc appellari?
6 Coram arbitris quòd detur libellus, & lis contestetur.
An à sententia arbitratoria posit appellari?

LEX. I.

a b EX sententia. † A sententia arbitri [a] non appellatur. quia non parit actionem, vel exceptionem: licet em̄ metu pœnæ pareatur. h. d. & apta istam rationem hoc modo jm̄ appellatio est inuēta [b] ad rescindendū sententiam quæ post decem dies si non appelletur, transit in rem iudicatā. & parit actionem: si est cōdemnatoria. & exceptionē, si est absolutoria. sed sententia arbitri non est huiusmodi: quia posito quod ab ea nō appelletur, nō est tātæ efficacię quod pariat actionem, vel exceptionem. ergo nō cadit appellatio ad impediendū natiuitatem actionis vel exceptionis: cū oriri nō possint. & si dicatur ad quid ergo cōpromittitur, sententia arbitri non est paritura effectum. respondetur verum esse quod non est paritura de directo: & per se, sed per indirectū sic: quia in compromisso promittitur per stipulationem pœna si non paretur laud. vñ timore pœnæ quis inducetur ad parendum. prout in simili habetur in l. si pacto quo pœnam. in fi. ſ. de pact. Prædicta vera quando latum est laudum infra tps compromissi. si verò post, non parit effectum directò, nec per indirectum. quia non facit committi pœnam compromissi: licet ei non pareatur. & sic talis sententia est nulla omni respectu. & idem si esset lata per dolum arbitri, vel partium. vt j. eo. l. iij. sed in primo casu quando infra tps compromissi, & sine dolo licet sit nulla vno respectu quantum ad producendum vires de per se, non est nulla quantum alium effectum, vt faciat pœnam committi si sibi non paretur: propter hoc tamē nō potest appellari. qm̄ appellareē à cōtractu cōpromissi, vel ꝓmissiōis pœnę. q esse nō debet. ga debet appellari à sententia. & ad impediendū effectū sententię: sed hīc oriri nō pōt. est & alia rō: ga per appellationē trāsferē iurisdictio à iudice à quo ad iudicē ad quē. q hīc fieri nō pōt. cū arbitri iurisdictionē non habeāt: sed simplicē nationē. l. ait ptor. & ibi no. ff. de re iud. ꝓcedit tñ hīc in arbitris assumptis mera ex partiū volūtate. que dicunē cōpromissarij. nō de assumptiōe ex necessitate. l. que dicunē potius iudices. & ab eis appellaī. vt. j. de iudic. l. fi. & procedit etiā de iure ciuili. † nā de iure canonico bene appellaī à sentētia arbitri. v. q. vj. c. statuēdū. sed nō est ꝓpria appellatio. vñ videē qd fatalia cōstituta in vera appellatione. nō habeant locū in tali. cū per eorū lapsum cēseatur appellatio deserta: sicut si in cōpromisso fuisset appositū pactū q posset appellari. nam licet doc. videanē tenere q tūc potuerūt appellari. vt no. per Dy. in l. nemo pōt. ff. de leg. j. licet Cy. hīc teneat cōtrarium, attamen retē ta opi. Dy. non erit propriè appellatio. nec obseruabūtur fatalia secundum Bal. quod est singulare. solum enim operatur vnū. q rescindit iniquitatē sententię. & poterit corrigi per iudicē appellatiōis, quo facto nō cōmitteē pœna: licet ei nō pareaī. sed si nō esset tale pactū appositū, cogereē pars stare laudo quantuncūq; iniquo metu pœnę que cōmittereē: vt in l. diē ꝓferre. §. stari. ff. de arbitris. & hoc de iure ciuili, & in terris imperij. sed de iure ca
3 nonico secus. vt. ſ. dixi. † In glos. super ver. [nō posse.] in fi. ibi. [ꝓ iudice delegato.] illa solutio est bona ad. l. arbitro. qui satisd. [ꝓ iudice delegato.] illa solutio est bona ad. l. arbitro. qui satisd. cogan. sed ad. l. fi. j. de iudi. dic vt. ſ. dixi. quod ibi loquitur in arbitris iur. quæ assumuntur ex necessitate à iure imposita. vt in causa suspicionis iudicis. Et ideo si statutum dicat quod causæ inter consanguineos debeant compromitti. videtur quod à sen
4 tentia illorum possit appellari de iure communi: quia assumuntur ex necessitate imposita à statuto. † In glo. seq. ibi. [Secundo non: quia ante. x. dies non datur. & sic non appellatur.] Dic illa cōsequentia nō est bona. nā etiā ex sentētia iudicis ante lapsum x. dierum non est nata actio. & tamen potest appellari. vt impediatur eius natiuitas. ergo idē videtur à sententia arbitri, qñ speratur oriri post x. dies: vt interim possit appellari. vt impediaī oriri. Bar. tenet istā partē. quod possit appellari: quia appellando approbatur sententia. & sic oritur actio & appellatur, vt reprobetur eius tenor. & sic approbaī vt lata. nō vt bene lata. in l. iij. §. falsus. ff. rem ra. habe. Bal. reprobat ipsum Bar. in vtroq; dicto. dum dicit quod qui appellat, approbat sententiam vt latā: non vt sic latā. nam ille. §. falsus. non ꝓbat hoc. bene tñ probat qd qui appellat à sentētia contra suū falsum ꝓcuratorē, bene videē approbare factū ꝓcuratoris. cū potuerit in iudicio suo noīe venire. sed sentētiam nullo modo approbat. sed reprobat appellādo. & propter istum errorem in quo fuit Bar. per illū tex. in multis alijs quæstiōibus ad quas adduxit illum. §. ipse errauit: vt in materia. l. posthumo. j. de cōtrata. Secūdò inquantū Bar. tenet qd in casu l. cū antea. j. e. possit appellari j. x. dies. Bal. contra dicit. qñ statim qd appellat apparet de cōtradictione sua. qua præsupposita post x. dies snīa in casu illius. l. actionē non parit: vt in ver. altera aūt. ergo illa appellatio nō tenebit vt appellatio: sed vt simplex contradictio. nā secundū Bar. teneret vt appellatio. & ideo si nō obseruaret fatalia, & nō prosequereē eam corā iudice appellationis, transiret in rē iudi. & pareret actionē: contrariū est verius. nā sufficit qd appareat de eius cōtradictione, absq; eo qd vlterius ꝓsequatur, vt infringat illā snīam, & impediat actionē oriri. vt colligiē ex ver. si aūt post snīam. in verbo attestatio. & ibi tangā in d. vers. altera aūt. & loquiē Bal. satis subtiliter. & melius quā Bar. † Sed extra
5 glo. quæritur. qd si statutū dicat qd snīa arbitri mittaī executioni sicut snīa iudicis, an poterit tūc appellari. Bar. tenet qd sic. ga cessat ratio de qua hic Bal. distinguit, aut dicit qd mittaī executioni sicut snīa iudicis diffinitiua, quę trāsiuit in rem iudicatā: & tunc nō poterit appellari. sed statim habebit effectū. sicut qñ interueniisset iuramentū: vt j. e. l. ne in arbitris. nā à snīa iudicis quæ trāsiuit in rem iudicatā nō appellaī. sed illa ex forma statuti statim qd est lata æquiparaī snīæ iudicis quæ trāsiuit in rē iudicatā. Sed si simpliciter diceret qd mittaī executioni sicut snīa iudicis, poterit appellari: qa etiā à snīa iudicis appellaī antequā trāseat in rē iudicatā. mihi videē quod etiā in prędicti casu possit appellari. licet dicat q mittaī executioi sicut snīa quæ trāsiuit in rem iudi. qa debet intelligi. ſ. postquā in rē iudicatā transiuit, qa non fuerit appellatū. nō enim est credendū quod statutū voluerit snīam arbitri esse maioris efficaciæ quā sit snīa iudicis: vt statim qd est lata trāseat in rem iudicatā. sufficit enim quod operēē vt aliqñ transeat. qd non est realiter de iure cōi. iuncto eo quod in simili no. in l. si quando. in prin. j. de inoffi. testa. & prædicta ꝓcedunt in arbitris. qui necesse habent procedere de iure sicut iudices. cū compromissa sint redacta ad instar. iudiciorū. vt in l. j. ff. eo. † Ideo coram arbitris datur libellus. [c] & lis contestatur. vt j. eo. l. cum antea. §. pen. & non est data ei licētia auferendi de iure vnius partis. & dandi alteri. sed debent de iure pronunciare secus in sententia arbitratoria. cui videtur dari licentia vt procedat de iure & de facto. & auferendi de iure vnius partis in modica quantitate, & dandi alteri. vt in l. si de meis. §. recepisse. ff. eo. licet non appellatur: quia non habet iurisdi. & sic appellatio non possit operari effectum suum. & transfert iurisd. eius in iudicem ad quem. potest tamen peti laudum reduci ad arbitrium boni viri. vt j. annum secundū materiam. l. si societatem. §. arbitrorū. ff. pro soc. quod dic vt ibi plenè per Bar. & illa petitio. est quædā species appellandi. arg. in l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. eo.

a ¶ A sententia arbitri. Adde Albe. Bal. Sal. & Paul. de Ca. in l. j. C. de arb. Bal. in l. cū quędā. ff. de leg. ij. c. à iudicib. ij. q. vj. c. ab arbitris. de offi. dele. li. vj. doc. in c. ij. & in c. per tuas. de arbi. & per doc. in c. quinta uallis. de iureiuran.
b ¶ Appellatio est inuenta. Adde c. sugge stum. et c. ad nostrā. de appel. Spec. eo. tit. in §. ij. versi. ij. & seq.
c ¶ Corā arbitris dar libellus. Adde Cy. in l. j. in iij. q. C. de cōtrah. emp. & per An. de Butri. in c. quinta uallis. de iureiuran.

LEX II.

1 SI contra compromissum. † Propter cō tumaciam litigatoris coram arbitro non comparentis pœna compromissi committitur. hoc dicit. Opponi. primò de l. non ex omnibus. ff. eo. titu. vbi directè dicitur contrarium. quod pœna compromissi non committitur ex omni cōtumacia. sed ex illa tantū quæ cōmittitur in non parendo sententiæ diffinitiuæ ipsius arbitri. Itē per rationem, quia pœna ꝓmittiē in

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Quod valet compromissum. Adde Bal. in rub. extra qd̃ me. causa in iij. colū.

compromissō, si non pareatur sententię arbitri. & hoc debet intelligi de diffinitiua in dubio. vt in l. qd̃ iusſit. ff. de re iudi. propter hoc doc. intelliguntur hāc l. qñ fuisset expreſsè promissa pro qualibet contumacia. quia fuisset actū quod ad omnem iussum arbitri tenerētur partes comparere sub pœna. & hoc innuit tex. dum dicit. [si cōtra compromissum.] si enim hoc non esset factum expreſsè, non videretur facere cōtra compromissum non comparendo: sed duntaxat nō stando sententiæ diffinitiuæ: potest etiam intelligi qñ hoc nō fuit actum expreſsè. tñ fuit citatus ad sententiā audiendā. & quia non cōparuit, non potuit sententia ferri etiā in contumacē: vt in l. si quis litigatorum. ff. e. vnde cū impediuerit eam ferri, per ipsum stare videtur quominus diffinitiuæ pareatur. & ideo incidit in pœnā: sicut si esset lata diffinitiua, & ei nō pareret: sed si arbiter potuit ad diffinitiuam ꝓcedere, quia fuisset actū expreſsè in cōpromisso ꝙ posset ferri sententia parte absente: tūc cessaret illa ratio. quia non videt̃ per ipsum stetisse quominus diffinitiua feratur, cum ferri posset eius absentia nō obstante. ideo si lata non fuit propter hoc inciderat in pœnā. & hoc voluit glo. in d. l. si quis litigatorū. & vide in Spe. eo. ti. §. fi. ver. sed nūquid. & glo. in auk. de iudi. §. quia verò inverbo coeant. pōt etiam intelligi qñ non fuit citatus ad sententiā diffinitiuā. sed ad litigandū de causa. qua litigatione nō facta nō potuit ad diffinitiuā ꝓcedi. etiā, si erat factū qd̃ posset ferri parte absente. vt j. de iudi. l. properandum. §. & si quidem.

2 ☞ *Dolus arbitri ratum, an noceat parti pro qua tulit sententiam?*
3 *Quando ualeat compromissum inter patrem & filium?*
4 *Sententia arbitratoris lata per sordes uel gratiam, an faciat pœnam committi? ut hic.*
5 *Quando uidetur adesse dolus arbitrorum?*

LEX III.

1 ARbitrorum. † Sententia arbitri lata per sordes, vel gratiā, nō facit pœnam cōmitti ipso iure. vel in effectu. licet ei non pareatur. h. d. Primū dum dixi ipso iure, ꝓcedit qñ per sordes. i. per pecuniā. sicut eīm sententia iudicis est ipso iure nulla, vt actionem nō pariat. vt in l. venales. j. qñ prouo. nō est necesse. ita & sententia arbitri, vt faciat ipso iure stipulationē pœnalē non cōmitti. si verò per gratiam sine pecunia, tunc si est sententia iudicis taliter lata, valet mero iure. sed nō in effectu. quia potest aduersus eam peti restitutio. si de hoc pōt constare. vt l. seruo inuito. §. cū prætor. ff. ad Tre. ita in sententia arbitri valet mero iure, vt faciat pœnam mero iure cōmitti. sed non in effectu. quia obstabit exceptio. & sic dū tex. dicit. [exceptione doli mali.] Primo casu ponitur impropriè pro exceptione intentionis. Secūdo propriè. put est actionis exclusio. quia actio est certa ad pœnam: sed in primo

2 non. † In tex. ibi. [eorum qui arbitrati sunt.] glo. intelligit quod etiam interuenit dolus aduersarij, pro quo lata est sententia. ideo quærit quid si non interuenit nisi dolus arbitrorū? videtur quod istud non habeat nocere parti. pro qua tulit sententiam. ff. de re. iu. l. non debet alteri. contrarium tamen determinat glo. & bene. quia licet non commiserit dolū in faciendo ferri sententiam. cōmittit tamen nunc cùm ea vtitur. quia nō debet ex dolo arbitrorum lucrari cū mea iactura. & ad hoc l. non distinguemus. §. cū

3 quidam. ff. eo. † In tex. ibi. [aduersum filiam tuam.] no. secundū

a Bal. quod valet cōpromissum [a] factum inter patrem & filiū. sed intellige de emancipato. vel hodie etiam existente in potestate, si fiat super aduentitijs. in quibus patri nō queritur vsusfructus. nam de illis potest esse lis inter eos. aliās secus. vt in l. lis nulla. ff. de iudi. In tex. ibi. [sed ex doli mali clausula.] quasi dicat non solū habet exceptionem aduersus petitionem pœnæ. vt §. sed etiā actionem doli ad interesse, si propter dolum aduersarij damnū passus est ex clausula quæ fuit apposita. prout in simili no. in l. j. §. de dolo. sed si non fuisset apposita, daretur actio doli. vt in l. &

4 eleganter. §. non solū. ff. de dolo. Sufficit. † In gl. quę incipit: imò. ibi. [Solutio tacita conditio. & ista solutio reprehēditur per doc. quia qñ conditio tacita prouenit de mente partium, ita suspēdit actum sicut cōditio expreſsa. l. Item quia. ff. de pac. quod autem glo. dicit. procedit in tacita cōditione legali. quæ actū nō suspendit: etiam si exprimatur. vt in l. iij. ff. de leg. j. soluunt ergo doc. qd̃ in illa l. ita demum. alle. per gl. illa conditio ineſt actioni. non aūt stipulationi. & sic nō suspendit natiuitatē actionis: sed executionem eius. Tu distingue. vt §. an interuenerint sordes, vel non. vt hic: secundo casu procedit determinatio Doc. sed in primo ipso iure non cōmittitur pœna. Sed quæritur. quid in sententia arbitratoris? Rūdeo idem. vt si lata sit per dolum arbitratorū, faciat pœnam in effectum non committi. & quod possit peti reductio ad arbitrium boni viri: etiam si fuit renūciatum reductioni cum iuramento: quoniam in omni generali dispositione dolus intelligitur esse exclusus & exceptuatus: vt in l. creditor. §. Lucius Titius. ff. man. & ita disputando tenuit do. Io. cāderilli: vt refert Io. An. in addi. Spe. in ti. de arbi. §. fi. in magna addi. & in c. quinta-

5 uallis. de iureiuran. nec est periura pars quæ laudo non obtemperauit: quia in iuramento subintelligitur tacita conditio: vt in l. fi. j. de non nu. pec. videtur † autem adesse dolus arbitratorum qñ immoderatè lædunt. & in maxima quantitate. argu. in l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. credi. & not. per Barto. in l. arbitrorum.

1 ☞ *Coram arbitris fiunt acta in scriptis: & talia acta non possunt probari nisi per scripturam. nisi testes deponerent scripturam semel fuisse factam, & nunc non reperiri: tamen in ea sic contineri.*
3 *Quæ rationes oriantur ex sententia arbitri?*
4 *Non statur dicto iudicis, uel arbitri, de gestis uel actis coram eis.*
Quid si in compromisso dictum fuit quòd arbiter possit procedere cum scriptura & sine scriptura.

LEX IIII.

1 NE in arbitris. † Si compromissum fuit iuratū à partibus & arbitro, vel à partibus tantùm, vel ab arbitro tantū ex sententia arbitri oritur actio & exceptio. si de tali iuramēto cōstet per scripturam actorum, vel alio modo legitimè, secus si non cōstat nisi per assertionem vnius partis. etiam si arbiter de hoc attestetur verbo. Item si arbitri sententia emologatur, postquā lata est, similiter actionem producit. hoc dicit. ista l. quæ in prima parte corrigitur per authē. hic posita. quæ vetat fieri compromissa cū iuramento: ne detur via periurandi. & si contrà factum fuit, tale iuramentum non roborat sententiā, vt faciat eam parere actionem, vel exceptionem: sed solùm inducit peccatum in iurante si faciat contra iuramentum. Contra primam partem huius l. opp. de lega. j. §. eod. vbi ex sententia arbitri non oritur actio iudicati. & hic dicitur quod oriuntur quamplures. scilicet actio in factū, condictio ex l. & vtilis in rem. Sol. ibi non interuenit iuramentū partium: vel arbitri. hic sic: si ergo ibi interuenisset iuramentum, etiam eo casu quo ibi loquitur quando interuenisset stipulatio pœnalis, vel de obseruantia laudi, adhuc orirentur illæ actiones de quibus hic. & esset in electione partis an vellet agere ad obseruantiam laudi. vel ad pœnam. quia non seruatur. ad vtrunq; autem agi non posset. nisi esset clausula rato manente pacto. vt in l. qui fidem. ff. de trasac. Sed adhuc oppo. quod quando interuenit stipulatio pœnalis, vel de obseruantia laudi, non debeat transire sententia in rem iudicatam, sed ita demum quando factū est compromissum pacto nudo, & sine pœna: vt j. l. proxi. Solu. ibi quando non interuenit iuramentum. sed fuit laudum emologatum expreſsè vel tacitè: talis emologatio non est tantę virtutis quantæ iuramentum: quia non facit ex laudo oriri actionem, ni si in subsidium: quando si non oriretur vel operaretur sententia vel emologatio, nec directò, nec per indirectum: sed quando interuenit iuramentum, tunc etiam non in subsidium facit oriri actiones illas quibus licet non ortis posset agi ex stipulatione: vel ad obseruantiam laudi. vel ad pœnā. ita intelligo hanc l. licet glo. & Doc. non declarent. sed an illo casu licitum esset appellare an tequam corrigeretur. ista l. per authen. videtur ꝙ sic per illam l. j. à contrario sensu. postquam parit actionem. contrarium dic per istum tex. post prin. ibi. dum dicit. [eius diffinitionem validam omnimodo custodiri cēsemus, & neq; reum, neq; actorem posse

* discedere: sed ✱tenere omnifariam, quatenus obedire ei compellantur.] Nam ex hoc sequitur quod statim cū est lata, transit in rem iudicatam: ergo non potest appellari: tantæ virtutis erit hoc iuramentum: & etiam vltra. patet hic secundū glo. quod licet nō appareat iuramentum fuisse præstitum nisi per confessionē partium, vel arbitri factam in scriptis apud acta, perinde est ac si verè iuratum esset: posito quod vellet probare contrarium: quia est præsumptio iuris & de iure: vt colligitur ex glo. quæ incipit. [non aperit.] nec ob. §. de iu. & fac. igno. l. cū falsa. vbi falsa confessio nō immutat veritatem. & potest probari contrarium. quia

2 fallebat hic in casu huius l. † No. etiā hic qd̃ coram arbitris fiunt acta in

2 acta in scriptis. [a] & quod talia acta non possunt probari nisi per scripturam. vt hic in versi. [sinautem in scriptura:] nisi testes deponerent scripturam semel fuisse factam. & nunc nō reperiri. tñ in ea sic contineri secundùm Bar. vt in l. quoties. in fi. ff. de proba. † Item no. quæ actiones oriantur ex sentētia arbitri. nam si lata

3 est super actione personali, oritur actio in factum. sicut ex iuramento: quę dicitur actio iudicati. vt in l. j. §. eo. sicut & illa quę oritur ex sententia iudicis. vt in l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iu. si verò super reali, oritur vtilis in rem similiter. sicut ex iuramento. & idem in sentētia iudicis. vt no. in l. j. de iudi. Item vtroq; casu videtur quod oriatur condictio ex l. quæ est actio personalis, scilicet vel ex l. illa in casu ipsius. vel ex l. seq. in suo casu. qa sunt. ll. nouæ facientes oriri actionem, quæ ante ipsas non oriebatur.

4 ergo &c. & in l. j. ff. de condi. ex lege. † Vltimò allegatur iste ver. [sinautem in scriptura. Jcum glo. ꝙ non statur dicto iudicis, vel arbitri, de gestis vel actis coram eis. & in hoc fundatur. c. quoniā cōtra falsam. extrà de proba. quod vult ad scribendum acta deputari notarium, vel alium probum virum. dicit tamen Barto. in auk. nisi breuiores. j. de sen. ex bre. reci. ꝙ si in compromisso dictū foret quod arbiter posset procedere cū scriptura, & sine scriptura, videretur actum quod staretur eius dicto de omnibus gerendis. vel gestis coram eo: quod tene menti: sed si hoc nō fuit actū. tunc coram seipso si verteretur. q. inter partes, non posset esse iudex, vel arbiter, & testis: vt in l. quisquis. §. de postu. coram alio verò aut quæritur an possit testificari super iustitia sententiæ. & idem. quia essent iudices in causa propria. si verò super alio qd̃ concernat ordinationem litis, si sunt plures arbitri, possunt testificari per l. fi. C. de testi. sed si esset vnius, nō valeret testimoniū: non ratione prohibitionis, sed quia non creditur vni testi. quan tuncunq; magnæ sit dignitatis. vt in l. iurisiurādi. j. de testi. & hoc casu loquitur iste tex. dum dicit. [solius arbitri sermones minimè esse credendos &c.] & de hoc videbis per Cy. & etiam glos. ita sentit. & vide c. cum à nobis. de testi.

a ☞ *Arbiter si iurauit æquam ferre sententiam, licet faciendo contrarium sit periurus, an etiam faciat litem suam?*

AVTHENTICA.

1 DEcernit ius. † Quæritur primò de quo sacramento loquatur. in glo. sunt duæ opi. vna ꝙ loquatur in omni casu in quo loquitur. l. C. & sic tam de sacro arbitri, quàm de sacro partium. & hæc est vera. cum veniat ad correctionē eius. sicut & l. interpretans intelligitur in casu in quo loquitur. l. interpretata. vt in auk. de fi. ante dot. instru. na. & in l. nihil. cum ibi no. ff. de confugen. cum eman. li. Alij dicunt ꝙ loquitur duntaxat de sacramento arbitri: partes autem non prohibentur iurare. sed Pe. dicit econuerso. ꝙ arbiter non prohibentur iurare. sicut nec iudex. vt in authē. iusiuran. quod præstatur ab his: loquitur ergo secundùm eum de

3 iuramento partium. de hoc vide in Spe. eo. ti. §. fi. ver. hic autem. Et aduertendum quod ista authen. non annullat iuramentum. quia nec annullare posset. cum non sit de foro temporali. & ideo non procedit quod hic dicitur de iure canonico: quia possunt iurantes compelli officio iudicis ad obseruantiam iuramenti: vt in c. cū contingat. de iureiu. secundū doc. nec etiam annullat compromissum. imò valet eo modo quo valeret si non esset interpotum iuramentum: & hoc vult glo. in ver. quid si bene? dicens ꝙ non reprobatur hic substantia. sed qualitas. sed ego. §. dixi. quod nec qualitas reprobatur. quia non potest reprobari: solùm enim ista auk. hic facit. quia vires quas. l. C. dabat sententię arbitri propter iuramētum, quia faciebat oriri ex ea dictas actiones, aufert & tollit. quod bene facere potuit Imperator. iuxta illud. meū nō tuum tibi denego auxilium. vt no. in l. asiduis. j. qui po. in pi. ha.

2 & ista dant intelligere istam auk. † Item facit vnum aliud: quia si arbiter iurauit æquam ferre sententiam. licet faciendo contrarij sit periurus. & à Deo puniatur. vt in tex. ex quo apparet nō esse iuramentum improbatum. quia tunc non esset periurus. nihilominus verò facit litem suam: licet si non iurasset, feciſſet. & hoc vult glo. fi. in fi. dum dicit. [quidam habent.] dum opponit de l. si quis in conscribendo. in fi. §. de pac. qd̃ tene menti: sed hoc puto verum qñ ad instantiā partium iurasset. quia tunc partes tenerentur stare conscientiæ illius. & ei videntur se submisisse. vnde non possunt referre. q. d. de periurio. sicut & alibi. j. de iureiurā. l. ij. sed si à seipso sine partium requisitione, non puto qd̃ hoc præ-

iudicium potuerit facere partibus. cū non a faciat litē suam. aliās facile esset arbitro hoc euitare, ꝙ esse nō debet. vt ff. de iureiurā. l. iij. §. j. Bar. aūt dicit hoc iuramentū esse improbatū. quia cōtra prohibitionem huius. l. & sic iurans peccat mortaliter. sed ipse loquitur cōtra istū tex. quia si verū diceret, non teneretur iuramētū seruare. & sic non seruando, non esset periurus: nec expectaret pœnā à Deo. cuius contrarium hic dicitur. loquitur etiam in arbitro iuris. in arbitratore verò locum non habet ꝙ hic dicitur. quia potest assumi cū iuramento: vt in c. quintauallis, de iureiur.

a ¶In scriptis. Adde gl. in l. pe. in §. fancimus. C. de arbi. Hosti. in c. cū tēpore. de arbi. & Archi. in c. statutum. ij. qō. vij.
b ¶Sententia arbitri emologata. Adde Docto. in c. quintauallis. de iureiu.

2 ☞ *Sententia arbitri emologata, quando producat actionem?*
3 *Quòd talis emologatio debeat fieri post latum sententiam: & si partes in compromisso emologauerunt omne laudum ferendum. an ualeat?*
4 *Emologatio quæ fieret post latum laudum, ita demum ualet si tenor laudi erat notum emologanti.*

1 §. si quis. † Intentio huius. §. est. quod si quis lata sententia arbitri se subscribat ei, dicēdo nō cōtradico huic sententiæ: licet non dicat approbo, vel emologo: videatur, tamē approbare: & emologare. inspecta intentione potius quam verborum cortice. nam secundū corticem verborum ista verba nō cōtradico nō importarent approbationē. cum sit dare medium inter approbationem & reprobationē. s. nō reprobare, nec approbare. & hoc est non contradicere. sed quia se subscribendo censetur aliquid voluisse facere dispositiuè. aliās frustra se subscriberet. & ita intelligendo nihil faceret. & hoc ideo inspecto sicut Imperator in materia stipulationum correxit plures errores: sequendo potius mentem partium quàm verborum cortem. vt infra de cōtrahē. stipu. l. scrupulosam. ita hic dicit verba importare approbationem: ne subscriptio videatur superfluè facta: si verò possent aliquid aliud importare dicta verba, cessaret ratio in qua Imperator se fundat. ideo non recedemus à proprio significato: secundū Rapha. & puto qd̃ dicat verū: Pone exemplū qd̃ ille qui vsus est talibus verbis, per prius fecerat ali quem actum de quo poterat dubitari an feciſſet causa improbādi: vel contradicendi. & ipse volens declarare animum suum dixit hæc verba. non dixi nec feci animo contradicendi: tunc non

2 importarēt approbationem, sed declarationē actus dubij. † Not. ergo hic quod sententia arbitri emologata [b] expreſsè producit

b actionem. Idem hodie si emologetur tacitè per taciturnitatem. x. dierum. & hoc addit. l. sequens. versi. si autem post sententiam minimè quidem. & aduertendum. quia iste. §. intelligit secundū istā. l. s. eo casu. quo cōpromissum fuisset factū nudo pacto, & sine pœna: aliās emologatio expreſsa vel tacita non faceret ex laudo oriri actionem. & ita ibi no. † Item no. quod talis emologatio

3 debet fieri post latam sententiā: si ergo fieret añ, nihil operaretur si in instrumento cōpromissi dicat ꝙ ex nunc partes approbant & emologāt omne laudum ferendum per arbitros secūdū Dyqui ita consuluit in consilio qd̃ incipit. Tholomeo manente. de quo vide per Bal. in l. fi. circa fi. de contrahen. emp. & in. l. j. infra de his quæ pœ. no. in vij. col. hoc tñ videtur verum. nisi etiam dixissent alia verba. s. quod possint arbitri facere altè & basè prout voluerint. quia ista verba habent vim emologationis quæ fieret post latū laudum. ita eleganter videtur tenere Io. an. & Ant.

4 de but. in c. humiles. de ma. & obe. † Item emologatio quæ fieret post latum laudum ita demū valet, si tenor laudi erat notus emologanti: sed si portaretur scriptura clausa, vel etiam aperta. & ipse eam non perlegisset, & hoc posset probari, licet se subscripserit approbando, nihil operatur. tex. est notabilis. infra plus valere quod agitur. l. fi. & de re. ali. non alie. l. ij. & quod not. Cy. infra commodati. l. j. in iij. quæst. & Bar. in l. j. §. fi. ff. quemadmo. test. aper. in fin. ij. col. & l. diuus. §. Item senatus. de falsis. nisi appareat quod voluit approbare qualitercunq; stet scriptura, vel quicquid contineat vt in l. qui iure militari. ff. de testa. mil. & no. per eosdem doct. in d. c. humilis. quos intelligo eo mō quo dixi. nam in dubio non censetur voluisse approbare scripturam, nisi contineat vtilitatem suam. si non apparet cotrarium.

2 ☞ *Si pro obseruantia laudi fuit datum pignus, licet nulla stipulatio interuenerit, an tūc propter emologationem oriatur actio & exceptio?*
3 *Quid si interuenit stipulatio pœnalis cum clausula rato manente pacto, & quia non fuit obseruatum laudum pœna fuit commissa, & exacta, & nunc pars uellet agere ad obseruantiam laudi uirtute illius clausulæ: an possit agere ex ipso laudo?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Clausula rato manẽte pacto. Quid importat ista clausula vide tex. & doc. in l. cum proponas. C. de transl. doc. in l. ista stipulatio. magna. ff. de ver. ob. gl. & doc. in c. fi. de loc. Doc. in c. 1ter. R. seniorẽ. de cle.

4 *Sententia arbitri debet ferri in scriptis.*
Emologatio debet fieri post sententiam latã & an etiã ante?
5 *An posit renunciari reductioni ad arbitrium boni uiri?*
Verba non displicet. quod habeant uim approbationis.
6 *Quod partes pro eorum consensu possint facere quòd sententia pariat actionem uel exceptionem.*
Quid si est lata tempore feriato, propter messes?
7 *Executio sententiæ quòd non fiat per actionem in factum: quia in ea datur libellus, & contestatur lis, sed fiat per officium iudicis: & quòd non posit fieri nisi à iudice qui eam tulit, uel ad requisitionem eius, datis literis: & quid si est lata ab arbitro?*
An ex interlocutoria detur actio in factum?
8 *Sufficit parti quæ non uult parere laudo, ad faciendum laudum irritari, si non est uallatum stipulatione pœnali, uel alia, quòd dicat in præsentia iudicis uel aduersarij, q. nõ est cõtentus dicto laudo. nec habet necesse ulterius p. sequi. & quid si appellaret?*
9 *Per solum compromissum non inducitur interruptio præscriptionis.*
Quid per solam citationem?
10 *Quid si talis citatio fiat coram arbitro, & quid si coram arbitratore?*

LEX V.

1 ¶Vm antea. †Ex sententia arbitri pacto nudo & sine pœna assumpti emologata expresè vel tacitè oritur actio. hoc primò vsq; ad ver. [licet nõ ignoremus.] Et ex citatiõe facta corã eo inducitur interruptio præscriptionis. sicut ex facta corã iudice. hoc secundo. vsq; ad ver. [ad hęc.] & acta probatoria facta corã eo faciunt fidem coram iudice inter easdem personas. ad quem recurritur expirato compromisso, & non secuta sententia. hoc tertiò & vltimò. dicit tota l. & prima pars tractat de viribus sententiæ arbitri. & limitatur duobus modis. vt ŝ. dixi. quando compromissum fuit factũ pacto nudo. quia nõ interuenit stipulatio de obseruando laudũ: sed simplex conuentio. quod tamen rarò potest cõtingere. quia semper notarij interponunt stipulationem. & quia si cõfecta est scriptura etiam priuata continens verbum promiserunt, cõtinet etiam stipulationem. vt in l. sciendum. de verbo. obli. & j. de contrahen. stipu. l. j. & si contineret hoc verbum conuenerit. tantùm posset procedere. quia illud non cõtinet nisi pactum nudum. vt l. lecta. ff. si cer. pe. inver. conuenit. quia ibi per Bar. alia limitatio est quod non interuenit pœnalis stipulatio. vt in prin. huius l. secunda verò pars tractat de effectu processus pertinentis ad li. ordinationem. Tertia verò de effectu processus pertinentis ad decisiones, scilicet de actis probatorijs. & istæ duæ partes non recipiunt dictas limitationes. sed quod in eis dicitur, locũ habet etiã si compromissum fuit factum cum stipulatione pœnali. vel etiã de obseruantia laudi. Et aduerte. quia antiqui qui distinguebant an feratur sententia absolutoria pro eo. & tunc oriebatur sibi exceptio pacti. aut condemnatoria pro actore. & tunc nulla actio oriebatur. habuerũt respectum ad naturam pacti nudi. quod parit exceptionem si fiat ad liberandum. sed nõ ad actionem, si fiat ad obligandum vt in l. iurisgẽtium. §. igitur nuda. & §. quinimò. ff. de pac. & sic bene patet quòd loquitur ista l. quando compromissum fuit factum pacto nudo. nec etiam interuenit stipulatio pœnalis. & sic si feratur sentẽtia pro actore, nullus resultabat effectus, quia nec poterat agi ad obseruantiam laudi ex stipulatione, quæ non interuenit. nec ad pœnam: quia non fuit promissa. ideo per hanc l. prouidetur quod si interueniente emologatione expressa vel tacita oriatur actio ex ipsa sententia, non dico ex pacto nudo: tamen propter authoritatem huius l. quæ dat illi sentẽtiæ robur, sicut quando l. dat robur pacto nudo. vt ff. de pac. l. legitima. vnde gl. quæ incipit. ŝ. [l. proxi.] in prin. dum dicit quod nascitur actio & exceptio ex l. non ex sententia. non bene loquitur. sed debet intelligi sanè quod oritur ex sentẽtia propter l. authoritatem. & erit exceptio rei iudicatæ: non pactum tantùm. cõsiderãtio verò Iustiniani quod non sit distinguẽdum inter actorem & reum. fundatur ex æqualitate seruanda in iudicijs: vt j. de fru. & li. exp. l. fi. propter quod voluit imperator quod vel nascatur actio vel exceptio vtricq;, vel nulli. vt si fuerit sententia emologata, nascatur exceptio reo. sed lata pro se, & actio actori. si nõ fuit emologata, nec reo nascatur exceptio. nec actori actio. sed Imperator non considerauit compromissum, vel pactum interueniens in compromisso: sicut considerauerunt antiqui: sed solũ sententiam vbi interuenisset stipulatio de obseruãtia laudi. licet nõ de pœna. quia posset agi ex ea. vt in l. diem proferre. §. fi. ff. eo. non haberet locum illa l. & propter emologationẽ oriatur actio ex ipsa sententia. & sic econuerso si interuenisset stipulatio pœnalis, & non super obseruantia laudi, quia posset agi ad pœnam: emologatio non faceret oriri actionem vel exceptionem ex laudo præter naturam ipsius laudi. quod cũ sit latum à priuata persona non habente iurisdictionem, non est aptum parere actionẽ vel exceptionem: nisi in subsidium. quando redderetur compromissum & laudum inutile: interueniente tamen emologatione. vt hic. & hoc voluit glo. in contrario formato de l. j. ŝ. eo. & de d. l. diem proferre. §. fi. †Sed quærit glo. quid si nulla stipulatio interuenit, tamen fuit datum pignus pro obseruantia laudi: & sic non erit inutile compromissum, vel sententia. quia per retentionem pignoris potest quis consequi executionem. an tunc habebit locum ista l. vt propter emologationem oriatur actio & exceptio? videtur q; non. sicut quando interposita fuit stipulatio, distinguit tamen glo. an fuerit datum ipsi arbitro pro obligatione naturali: quæ partes sibi obligantur ad obseruantiam. an datum fuerit sibi vt det parti. doc. dicunt quod partes nõ obligantur arbitro in aliquo. quia in hoc non prætendit interesse nisi honoris. ideo semper videtur sibi dari vt tradat parti vincẽti. & ideo semper potest agi contra eum præscri. verb. vt tradat parti. per l. si rẽ. §. pe. ff. de præscri. ver. cum ergo consultum sit parti de pignore, cessat prouisio huius l. & multòmagis si esset datũ ipsi parti per alteram partem. † Item quærit glos. quid si interuenit stipulatio pœnalis cum clausula rato manente pacto? & quia non fuit obseruatum laudum, pœna fuit commissa & exacta: nunc pars vel let agere ad obseruantiam laudi virtute illius clausulæ, an possit agere ex ipso laudo? glo. non soluit. sed remittit ad no. in l. ij. ff. e. Aduerte. quia si interuenit stipulatio de obseruãtia laudi. & etiã de pœna cum dicta clausula. non est dubium q; soluta pœna potest agi ex præcedenti stipulatione ad obseruantiam laudi virtute dictæ clausulæ: vt in l. qui fidem. ff. de transac. sed dubium est quando illa stipulatio de obseruantia non interuenit. Nam soluta pœna non potest agi virtute pacti ad obseruantiam. dubium est an possit agi propter emologationem tacitam vel expressam. Cy. hic tenet quod nõ. postquàm interuenit stipulatio pœnalis. & sic cessat remedium emologationis. glos. in d. l. ij. tenet contrà. quasi fuerint duo compromissa. vnum cum pœna. aliud sine pœna. quod resultat ex appositis. d. clausulæ. & istam opt. sequi Bar. in l. ait prætor. ff. de re iudi. & Ioan. An. in addi. Spec. in titu. de arbi. §. j. & Anto. de Butri. in c. per tuas. de arbi. & vide quod no. Bal. in l. post sententiam. j. de sen. Deinde ex ista prima parte sic declarata no. primò ibi. [si quidem subscripserint.] † q; sententia arbitri debet ferri in scriptis aliàs nõ caderet subscriptio. Item no. in verbo. [postquàm.] quod emologatio debet fieri post sententiam latam. non ante. Sed contra hoc oppo. quod possit fieri ante. vt j. de tẽp. appel. l. fi. ŝ. fi. alle. hic in glo. quæ incipit. [aliud.] Solu. appellationi bene potest renũciari tam postquàm ante sententiam. vt ibi. sed non potest sententia emologari ante. sed post. vt hic. †Et propter hoc inducitur ad illam q. an possit renunciari reductioni ad arbitrium boni viri. & facit iste tex. quod nõ. qa talis renunciatio habet vim emologationis. Istum articulũ examinat Bal. hic & Dy. in c. scienti. de reg. iu. in vj. & Bar. in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. Ioan. An. in addi. Spec. in titu. de arbi. §. fi. vbi recitat opi. Ioan. Cal. quando fuerit facta cũ iuramento. Item no. dum dicit. [quod nõ displiceat.] q; ista verba habẽt vim approbationis. vt ŝ. l. proxi. §. fi. quod declara. vt ibi. † Itẽ quod partes pro eorum consensu possum facere quod sententia pariat actio. vel exce. vnde inducitur per Cy. ad q. Si lata est sententia tempore feriato, propter messes. & sic est nulla: an partes possint eam approbare vt valeat iure sentẽtię? videtur quod nõ. sed solùm quod valeat iure pacti. vt j. cõmunia vtri. iudi. l. ij. In contrarium facit iste tex. & etiam ratio. quia si partes à prin. consensissent q; ferretur sententia. isto tempore valeret iure sentẽtię: qa possunt renunciare dictis feriis. vt l. j. ff. de feriis. ergo & post sententiã: quasi consensus retrotrahatur. & effectus istius est magnus: quia si pars appellasset à tali sententia. & sic videtur approbasse quod sit lata tempore feriato: quia si non approbasset, non appellasset, sed si petijsset declarari nullum: si postea deferret appel. remaneret sententia firma. breuiter doc. tenent quod nec ex presè nec tacitè potest approbari iure sententię vt valeat. sed iure conuentionis. sicut de consensu communi partium: vt in d. l. nec obstat iste tex. quia hæc sententia non erat nulla: quia non lata contra formam iuris: licet esset inefficax: sed per istam l. efficit efficax

efficax mediante approbatione. Nos loquimur quando est nulla: quia lata contra formam iuris: nec tantum valet hoc casu consensus interueniens post sententiam, quantũ si interuenisset ante iniam quia hoc secũdo casu nõ fuisset lata contra formã iuris
7 interueniente consensu partium. vt ibi. †Item iste text. videtur probare dũ dicit acti. in factum dari quod possit sniа executioni mãdari quod executio fit per act. in factũ: sed est fallum imò fit per officiũ iudicis, vt plenè no. in Spec. in tit. de execu. sent. §. breuiter. in princ. & etiam hic subijcitur in ver. [in hac quidẽ regia.] In act. aũ in factũ nõ proceditur executiuè: sed ordinariè. quia in ea datur libellus, & lis contestatur et vbicq; põt exerceri: vbi reus habeat forũ. Sed executio non potest fieri nisi à iudice qui tulit sententiam. vel ad requisitionẽ eius, datis literis: vt not. in l. argentarij. §. fi. ff. de iudi. & j. de iudi. l. properandũ. §. si autẽ reus. Sed si esset lata ab arbitro, quia iste functus est officio non requiruntur eius literæ: sed posset peti executio à iudice ordinario: vt hic in ver. [in hac.] de quo plene not. in l. à diuo. §. j. ff. de re iudi. An autem ex interlocutoria detur actio in factum? dic no. in l. si postulauerit. §. si liber homo. ff. de adul. per glo. & Bar.
8 & vide per eundem in l. à diuo. in fi. princ. prę allegata. † Vltimò no. Bal. hic in ver. [sinautem.] In verbo [attestatio missa fuerit.] quod sufficit parti quæ non vult parere laudo, ad faciẽdum laudum irritari, li nõ esset vallatum stipulatione pœnali, vel alia, q; dicat in præsentia iudicis vel aduersarij: quod nõ est contentus dicto laudo, nec habet necesse vlterius prosequi. Sic ergo nec tenetur appellare. Et si appellaret, nõ tenetur prosequi & non prosequendo nõ transiret in rem iudicatam. Cy. contra videtur sequi ex determinatione Bar. quã ponit in l. j. ŝ. e. dum dicit quòd potest appellari: ex appellatione statim apparet de contradictione sua ergo statim euanescit laudũ, nec expedit quòd amplius infringatur per iudicem appellationis cum ista l. det potestatem parti infringere: eoipso quod reprobat non sic in sentẽtia iudicis quia pars non infringit eã propter suã contradictionem nisi appellet; & appellationẽ prosequatur; & faciat eã infringi per iudi-
9 cem appellationis. †No. ex §. [licet non ignoremus.] q; per solũ compromissum nõ inducit interruptio præscriptionis: quod est singulare: quia hic dicit q; inducitur per conuentionẽ postea facta corã arbitro: ergo prius nõ erat facta interruptio. Item no. q; per solã citationẽ interrumpitur præscriptio: quod est verum in præscriptione longissimi temporis: quæ currit ob solam negligentiã non petẽtis: vt probatur in l. etiã. j. de præscri. xxx. ann. Sed præscriptio lõgi tẽporis non interrumpitur: nisi interueniat contest. li. vt l. moræ. j. de rei ven. vsucapio verò triennij etiã per contestationem nõ interrumpitur mero iure: quantũ ad hoc vt impediat acquisitio dñij fienda per eũ. Sed bene interrumpitur quo ad effectũ ga licet vsucapione acquiratur, non virtute eiusdẽ instantiæ condemnabitur ad restitutionẽ rei: vt l. & post edictum. ff.
10 de iudi. †Not. etiam citationem factam coram arbitro inducere interruptionem. quid si corã arbitratore? dic secus. vt not. Spec. in ti. de lit. contest. §. effectus: patet etiam hic coram arbitro dari libellum & per cõsequẽs fieri cõtesta. quod dic vt in glo. quantum ad vltimum casum huius l. q; probationes factæ coram arbitro inter easdem personas faciant fidem coram ordinario, qualiter procedat: dic vt in l. fi. j. de testi. per quam iste. §. declaratur. quid autem econuerso? vide in Spec. de proba. §. videndũ. versi. sed nunquid.

a ☞ *Statuto stante qđ sententia arbitri mittatur executioni nulla exceptione obstante, an poterit obijci exceptio quod in istum qui tulit sententiam nõ potuit cõpromitti?*
An poterit etiam obijci exceptio quod pars non potuit compromittere?
3 *Si petitum est laudum arbitratoris reduci ad arbitrium boni uiri, & ille bonus uir reduxit, & correxit, an pœna compromissi committatur si non paretur sententiæ boni uiri. i. iudicis corrigentis?*
4 *Quid si pro parte fuit correctum, & pro parte confirmatum, an petens reduci incidat in pœnam compromissi?*

LEX VI.

1 ¶Ancimus. †Glo. intelligit hanc l. in mulieribus non habentibus regimẽ, idest iurisditionem, vel imperium aliàs possent assumere arbitrium ponit exemplum in comitissa Campaniæ & Matildæ quæ fuit filia regis Italiæ secũdum Cy. & mortuo patre rexit multas terras in Italia, & fecit plura monasteria quæ extant vsq; in hodiernum diem, vt Mantuæ. & in pluribus alijs locis. & hoc potius p̃cederet de cõsuetudine quã de iure. vt extra eo. tit. c. cũ dilecta. arbitramentũ verò bene a
a pũt sumere mulieres secundũ Doc. qa nec
2 hic nec alibi hoc, phibet. † Pone eñ, dicit statutum q; in ia arbitri mittat executiõi nulla exceptione obstãte, an poterit obijci exceptio qđ in illũ qui tulit iniam non potuit compromitti: quia erat mulier, vel bãnitus, vel excõicatus? dic quod sic: qa statutũ loquit de snia arbitri, & nunc dicitur quod ille nõ erat arbiter. facit l. Diuus. cum ibi no. ff. de test. mil. per Bar. & per eundẽ in. l. j. ff. qđ vi aut clã. similiter posset obijci exceptio qđ pars non potuit cõpromittere per l. iij. §. si seruus. ff. de pecu. & ibi per Gul. de Cu. est eñ hic eadẽ ratio quia si nõ potuit cõpromitti, ergo ille non est arbiter. facit quod no. in gl. quæ semper allegat in cle. j. de sequest. pos. & fru. quę dicit quod per talia verba gñalia nunquã videt excluſa exceptio
a 3 de incompetentia iurisditionis † Vltimò Bal. quærit hic si petitũ est laudum arbitratoris reduci ad arbitrium boni viri. & ille bonus vir reduxit, & correxit, an pœna cõpromissi committatur si nõ paret sententiæ boni viri. i. iudicis corrigẽtis: & tenet q; non: qa in pœnis dimittẽdis non recedit a persona primi arbitratoris per l. multa. ff. de cõdi. & demõ. & ibi hoc determinat Barto. ad quod optimè facit l. iij. in princ. & l. cũ apud Semproniũ. ff. iudi. sol. quod tene mẽti. † Quærit etiã quid si pro parte fuit correctũ
4 & pro parte cõfirmatũ: an petẽs reduci incidat in pœnã compromissi? si eñ in totũ esset confirmatũ clarũ est q; cõmitteret pœna nisi habuisset iustam causam petendi reductionẽ: vt not. in addi. Spe. tit. de arbi. in §. fina. & Dy. in consi. suo quod incipit Ptolomeus manentis: & refert Bar. in l. Iulianus. de condi. & demonst. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verb. obli. & si fuisset in totũ reprobatum, clarum est quod in pœnam non incidisset: vt in dictis locis not. Sed dubiũ est quando pro parte corrigitur, & pro parte confirmatur. de hoc vide hic per eum.

De satisdando. *Rubrica.*

1 ☞ *Quæ satisdationes iudiciariæ hodie præstentur, & quando, & à quo?*

1 †Satisdationes iudiciariæ quædam præstãtur à personis principalibus quæ per seipsas litigãt: & de istis nõ loquit ista l. sed dicit quod duæ præstant ab actore. de quarũ vna loquit aur. gñaliter de epi. & cle. & de altera aur. libellũ. j. de lit. cõte. & istæ hodie nõ sunt in vsu: vt j. no. & in Spe. de satisd. §. j. quædã à reo. s. de iudicio sisti: si nõ possidet immobilia: & tũc cũ fideiussore: vel si possidet sufficit sola p̃missio solẽnis cũ hypotheca bonorũ: & de illa loqtur tit. qui satisd. cog. ff. Item si conuenitur rei vendi. pro aliqua re mobili, & sit iuspectus de dilapidatiõe: vel de trãsportatione ad alium locum: de re non baratanda, vel non trãsportanda, sed re præsentanda ad iussum iudicis: & de illa loquitur. l. fideiussor. §. fi. qui satisd. cog. & ista sunt in vsu, de iudicato verò soluendo nõ satisdat suo nomine conuentus: vt insti. de satisd. §. sed hodie. quędam verò præstantur à personis litigantibus alieno nomine: vt sunt procuratores, vel defensores sine mandato & de his loquitur l. huius titu.

2 ☞ *Procurator constitutus apud acta, an possit reuocari extra acta?*
3 *Satisdatio rati, seu de defendendo, uel de iudicato soluendo, q; debeant peti à procuratore ante litem contestatam.*
4 *Procurator actoris quod teneatur defendere dominum in causa reconuentionis: aliàs nõ admittatur ad agendum.*
Quid si reus non uult adhuc reconuenire: an procurator actoris teneatur cauere de sustinenda lite, & de defendendo cum uolet reus reconuenire?
5 *Sententia lata contra procuratorem reuocatum, quando nocet reuocanti, & si feratur pro tali procuratore, an poterit reuocans ea uti.*

LEX VNICA.

1 ¶On est incerti. †Procurator actoris, de cuius mandato cõstat, vt qñ est cõstitutus apud acta, vel qñ dñs est præsens & nõ cõtradicit, nõ tenet cauere de rato sed si reus vult recõuenire dñm, bene tenet cauere de defendẽdo eũ in cã recõuentionis: & etiã de iudicato soluẽdo: aliàs nõ admittit ad agẽdũ: procurator verò vel defensor rei etiã si de mãdato eius cõstat, non admittit nisi satisdet de iudicato soluẽdo. Itẽ reuocatio p̃curatoris facta ab igno-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rãte aduersario et iudice,nõ releuat reuocãtẽ:nec ꝓiudicat aduersario:sed habet ꝙ nõ facta quãtũ ad præiudiciũ illius.h.d. tota l. quæ primò loquiẽ in ꝓcuratore actoris.vsq; quasi ad fi.ibi.[rei autem &c.] postea de ꝓcuratore rei. Item in prima parte primò ponitur determinatio quæstionis.vsque ibi:[si autem.] Secundò respondet tacitæ quæstioni quæ posset fieri circa cautionẽ de rato.vsq; ibi:[si autem.] Tertiò loquiẽ de alia satisdatiõe.l.de defendendo in causa recõuẽtionis. In tex.ibi.[hoc enim casu:] dicit scilicet quo cõstitutus est apud acta,& agit nũc dño absente: nã perinde nõ cauet de rato;ac si dño esset præsens & nõ cõtradiceret:quo casu etiã si prius nõ fuisset apud acta cõstitutus,nõ tene
2 retur satisdare de rato,vt sequitur.†In tex.ibi.[Itaq; & si postea mutata voluntate:]põt ergo dñs qui cõstituit ꝓcuratorem apud acta,ipsum reuocare etiã extra acta.nõ tamẽ hoc nocet aduersario si nõ fuit de hoc certificatus:& hoc vult iste ver.& quod loquatur de reuocatione facta extra acta,patet:quia si apud acta, vel esset nota aduersario,vel iudici nõ haberet locum quod hic dicitur:quia præiudicaret aduersario: ergo hic est casus contra Bar.qui dicit hic ꝙ quãdo est cõstitutus apud acta,nõ põt reuocari nisi apud acta.contrariũ tenet hic Bal.circa fi.& bene:ga nõ fuit necessariũ cõstituere ipsum apud acta.ar.in l.siue apud.ff.de transac.ergo posito ꝙ constituerit,non est necessarium reuocationem facere apud acta:quia quod nõ est necessariũ in cõstruẽdo,nõ est necessariũ in destruendo:& etiã idẽ Bar.dicit in simili in l.actor.ff.rem ra.habe.in syndico vel œconomo constituto ab abbate & conuentu eo casu quo poterat per solũ abbatẽ. nã per ipsum solum poterit reuocari:vt etiam idem no.ff.quod cuiusq; vniuer.nom.in l. item eorum.§. quod si actor.bene tamen puto quod quando est cõstitutus apud acta, sufficiat ipsum reuocari apud acta:absq; eo ꝙ aliter notificet iudici,vel aduersario:& habebitur pro reuocato quantũ ad hoc vt processus habitus cũ eo & sententia lata cõtra eum nõ noceat dño reuocanti,etiã si iudex vel aduersarius dicãt se nõ habuisse notitiã de tali reuocatione: quia nõ viderũt acta:qm̃ postquã in actis erat cõstitutus, debebant ad acta recurrere:vt viderent an constitutio duraret;& hoc nõ tangit Bar.Bal.habuit istam intentionem:licet aliter fuerit locutus.†In tex.ibi [in ipso litis exordio.]not. tex.& etiã circa fi.
3 ibi.[in ipso litis limine.]quod illę satisdationes iudiciarię debẽt peti à ꝓcuratore ante litẽ cõtestatã:cum pertineant ad legitimationem personæ:siue loquamur de satisdatiõe rati; siue de defendẽdo,siue de iudicato soluẽdo:& nisi tũc fuerint petitæ,nõ possent post litem cõtestatã peti:vt hic:& l.Pomponius.§.ratihabitionis.ff.de procu.illa tamen loquitur solum de cautione rati.sed
4 ista loquiẽ etiã in alijs:& ad hoc allegaẽ ista l.†In text.ibi.[super excipienda lite.] Dic.l.in causa recõuẽtionis.& hic videẽ casus secundũ Pe.& Vltramõ.qui dicunt quod licet procurator actoris teneatur defendere dñm in causa reconuentionis : aliàs non admittiẽ ad agendũ:vt ś.de procu.l.actionem.si tamen reus non vult adhuc recõuenire:quia fortè nõ est paratus, nec habet iura sua in prõptu:nõ ꝓpterea tenetur procurator actoris cauere de suscipienda lite:& de defendendo,cũ volet recõuenire:quia dicunt qđ hoc nõ reperiẽ iure cautum:sed contra eos videtur textus hic secundũ Bar.Certè ipsi bene perpẽderunt de hoc tex.& intelligũt ipsi de satisdatiõe iudicatũ solui:quã teneẽ prę
stare reo cõueniẽti dñm:quæ satisdatio continet tres clausulas: quarũ vna est de defendendo;dicũt ergo quod reus hic nolebat differre reconuentionẽ:quia tũc ꝓcurator actoris nec præstaret satisdationẽ de defendẽdo specificè cũ nollet recõuenire, nec de iudicato soluẽdo:sed dicũt qđ reus hic iam recõueniebat: & tũc ꝓcurator præstat secundã.s.de iudicato soluẽdo. quæ claudiẽ super hãc secũdã opi.Pe.tenet Io.An.in ꝗddi.Spec. tit.de ꝓcu.§.j.nisi qñ reus haberet iustã causam differendi : quia nõ haberet iura in prõptu:quia tunc procurator actoris tenẽtur cauere de defendẽdo:& de susciꝑienda lite cũ volet recõuenire. & hoc voluit gl.in l.sed & hæ.§.defendere.seu in §.p̃cedẽti.ff.de procu.& postea cum dabit libellũ in causa reconuentionis,præstabit aliam cautionẽ de iudicato soluẽdo.Spe.tamen in ti.de satisda.§.ij.videt tenere quod illud sit verũ vsq; ad cõtestationem lit.factã super causa principali,vel incõtinenti post: sed si ex interuallo post litem contestatã vellet recõuenire dñm non tenere tur ipsum defendere:quia reconuentio debet fieri vel ante litem contestatam,vel incontinenti post:aliàs nõ diceretur recõuen
tio:vt in auf.& cõsequenter.j.de sentẽ.Sed licet nõ dicatur ꝓpriè
↝ recõuentio;assimilatur tñ sibi:vt extra de reser.in vj.✻ c.dispendia.§.reus quoq;.vñ puto qđ teneatur defendere nisi distulisset: quasi vsq; in fi.quia tunc sicut post litẽ finitam non teneretur do minũ defendere:ita nec dicto casu qñ tm̃ distulit argumentũ in
5 c.pastoralis.de causa.pos.& ꝓprie.†In gl.quæ incipit.[iudice & aduersario ignorãte.] Distingue hic tres casus:qñ dñs reuocauit procurationem ante litem contestatam:& sic tempore quo poterat reuocare,nam aut reuocationem non notificauit procuratori,nec aduersario,nec iudici:& tunc habet locum iste tex.in ver. [itaque.]quod processus agitatus postea cum tali procuratore, & sententia lata contra eum,nocebit reuocanti: ac si non fuisset reuocatio facta.Sed quid si habuerunt notitiã de illa reuocatione;non tamen per ipsum reuocantem?videtur sufficere quia qui certus est,amplius certiorari non debet : vt in l.j.in fi.ff.de actio. emp.Item quid si lata sit sententia pro ipso procuratore : an ipse dñs qui ipsum reuocauit, poterit ea vti?videtur quod non: quia licet reuocatio non notificata aduersario illi non noceat,bene tñ debet nocere ipsi reuocanti. & hoc videntur tenere Canonistæ in c.ij.de procur.lib.vj.secundũ Hostien. pro quo allego bonos text.in lege,sed & socius.§.primo.& lege,actione. §. Item si.ff. pro socvbi si socius absente socio,vel etiam tempus renũciat societati,hoc non nocet socio;& ideo quicquid renuntians postea acquirit,est cõmune cum socio:sed id quod acquirit socius non est commune cum illo:quia sua renuntiatio debet sibi nocere nõ alteri.Bal.hic non allegando dictas ll.videtur tenere quod illud possit procedere si saltem procuratori fuit notificata 'reuocatio, licet non aduersario,vel iudici.Si verò nulli fuit notificata: tunc cẽsẽt imperfecta:& habeẽ pro nõ facta:& sicut sententia lata cõtra eum noceret sibi,& lata pro eo ꝓderit: quod satis placet:licet illi tex.faciãt in contrarium:tamen est æquum. Item glos.in d.c. ij.de procu.limitat mirabiliter quod supra dixi. & istum text.vt habeat locum in casu quo aduersario fuerat facta fides de man
↝ dato:quo casu ✻ debet sibi fieri fides,& notificari ipsa reuoca
↝ tio:sed si ✻ mandatum non erat ostensum adhuc aduersario:tenet illa glo.quod etiam non sit necesse intimare sibi reuocationem:ex hoc sequitur magnum inconueniens.pone enim quod procurator meus habebat instrumentum mandati penes se, qđ adhuc non produxerat in iudicio:nec adhuc tibi ostenderat:ego reuocaui ipsum:post reuocationẽ ipse prosequitur litem,& producit instrumentum mandati:tu ignorans reuocationem litigasti secum,& obtinuisti sententiã cõtra eum,poterit dici quod ista non nocet mihi:quia reuocaui ipsum antequam tibi fidem faceret de mãdato:sed quid ad rubum:semel enim dedit sibi causam agendi:& tu iustam causam habuisti credendi: ego puto cõtrarium:ꝙ etiam si adhuc nõ fecerat tibi fidem de mandato , ga tamẽ facere posit post reuocationẽ debeo te certificare de vtroq; s.qđ ipsum feci ꝓcuratorẽ : & qđ habet instrumentũ penes se, vel põt habere:& quod ego reuocaui ipsum.Et caueas si contingat ipsum agere nomine meo,& producat instrumẽtum, quòd sibi non credas:aliàs de facili posit cõmitti magna fraus,& eodem mõ dico cõtra Bar.qui tenet hoc:quod si ꝓcurator fuit cõstitutus gñaliter nõ cõtra certã personam ad agendum & defendendũ,possum ipm̃ reuocare absq; eo qđ notificet reuocationẽ alicui:certè idem incõnueniens sequeretur:ideo puto contrariũ: quod si scio ipsum habere,vel habere posse instrumentum mandati:& eo vti,ne decipiantur illi qui secum litigant:debeo mittere gñale proclama ꝙ ipsum reuocaui per l.sed & si pupillus. §. de quo.& §.proscriptũ.ff.de insti.& multum miror de opin.sua & etiam illius gl.quã Canonistæ videntur multũ notare ad limitationẽ huius ver.Secũdus casus est:qñ reuocatio ꝓuenit ad notitiã omniũ prædictorũ:& tũc habetur perinde ac si nunquã fuisset cõstitutus,vt sniã lata cõtra eum non noceat dño reuocanti: sed quid si lata est pro eo?vr̃ quod prosit:& imputet sibi aduersarius quare cum eo litigauit:postquam sciuit ipsum esse reuocatũ videẽ eñ reuocasse sub spe notificatiõis fiendæ:sicut si nũquam habuisset mãdatũ:ideo ratihabitiõe secuta sniã proderit ipsi dño vt no.in l.si mr̃.§.hoc iure.ff.de exce.rei iu.& qđ dixi in l.si tutor. ś.in qui.cau.in ite.rest.nõ est nec.tertius casus est. qñ alter prædictorũ habuit notitiã de reuocatione:& nõ alij tunc gl.hic mirabiliter distinguit tres casus : quod aut iudex solus: aut solus aduersarius:aut solus procurator:quos casus prosequere vt hic

no.

not.per Bal.sed si reuocatio esset facta post litem cõtestatam, & eo casu quo nõ poterat fieri,quia non suberat iusta causa: tunc etiã si peruenisset ad notitiam omnium,habetur pro nõ facta & sniã lata contra procuratorẽ reuocatum nocebit dño hoc voluit gl.in ver.[& hoc ante litis contest.] Sed si esset casus in quo potuisset reuocari idẽ esset quod quãdo ante litem contestatã non est ergo fienda differentia,an reuocetur ante litẽ conte. vel post sed an possit fieri reuocatio, vel non licet text.in c. mandato. de procu.videatur velle facere differentiã secundũ quosdam:vt qñ fit post litem contestatam debeat notificari aduersario & iudici, quando ante sufficiat notificare procuratori quod quidã tenuerunt: sed glo.ibi subaudit maximè post quia etiam idem si ante vt etiam no.in d.c.

De iureiur.propter calumniam dando. Rubrica.

2 ☞ Non est sæpius iurandum super eodem:& quid si præcessit iuramentum generale?
3 Terminus datus ad probandum,non incipit currere quousq; aduersarius responderit positionibus cum iuramento calumniæ.
4 Quid si iudex dixit do tibi terminum octo dierum ab ista die,& non erant adhuc factæ positiones?
Non iuratur de calũnia,nisi in his quæ sunt de contentiosa iurisditione secus in his quæ sunt uoluntariæ iurisditionis.
5 Quilibet articulus litis,q; ducitur habere ꝓpriã instantiã:& q̃ dicatur propriè instãtia?
6 Statutum quòd quælibet instantia duret sexaginta diebus , & non ultra & ego petam executionem instrumenti,in qua proceditur summariè,& super exceptionibus disceptetur tantum q; transeant xl. dies q; non poterit postea iudex pronuntiare exceptiones non obstare,& executionem fore fiendam.
7 Quod ad torturam non deueniatur:nisi in defectum aliarum probationum.
8 Instrumentorum appellatione,an cõprehendantur scripturæ priuatæ?
9 Accusator de consuetudine tempore quo porrigit accusationem,iurat uera esse contenta in ea:etiã parte absente nec aliud iuramẽtũ postea exigitur, & respondetur per accusatũ per uerba affirmatiua,uel negatiua,& nõ per uerbũ credit, uel nõ credit.
Quid in causa ciuili.
Quid in causis ſpiritualibus?

LEX I.

1 N omnibus.† Siue quis ab aduersario exigat probationem : siue petat se ad probandũ admitti , debet prius de calũnia iurare.h.d. Et primò loquiẽ de prima parte [summarij vsq; ibi.[ne autem.] postea de secunda parte quãdo petebat se admitti ad probãdũ per torturam seruorum,& põt intelligi hæc l.duobus modis.Primo ante litẽ contestatam.& tũc nõ corrigitur per auf.hic positam: qa tunc nõ erat adhuc præstitũ generale sacramentũ de calũnia quod præstatur post litem contestatam.vt j.l.proxi. Ideo in singulis actibus occurrentibus ante litẽ contestatã* vbi subest suspitio calumniæ, etiã hodie exigitur hoc iuramentũ.Secundo modo põt intelligi post litem contestatam.& tunc corrigiẽ quia cum hodie per l.sequentem statim post litem contestatã præstetur generale iuramentũ respiciẽs totam causam,& per consequẽs singulos actus ipsius,non expedit postea in singulis actibus ipsum repetere: vt
2 in hac auf. †Quia non est sæpius iurandũ super eodẽ posset tñ iudex exigere iuramentũ malitiæ in singulis actibus nõ obstante iuramẽto generali prius præstito de iure canonico:vt in c.ij.e. tit.lib.vj.sed ante l.sequentẽ non erat inuẽtũ tale iuramentũ generale sed præstabat ꝑ specialiter in singulis actibus: quia tũc potius pertinebat ad reperiendũ veritatẽ,quã ad solennizandũ iudiciũ hodie verò pertinet ad solẽnitatẽ iudicij ideo si peteretur, & nõ præstaretur,nõ valeret iudiciũ secus si nõ petereẽ. vt in c. j.e.ti.li.vj.& no.in l.se.§.sed qa veremur.& secũdũ iura vetera loquebaẽ ista l.j.sed ĩ ff.licet fiat mẽtio in multis locis de iuramẽto calũniæ,tñ non habemus ꝑ specialẽ ti.ratione quam ś.dixi. In tex. ibi.[neceisitas probationis incũbit.]dic vbi ergo non desideraẽ probatio,vt in notorijs non iuratur de calũnia.vt no. in Spe, eo,
3 ti.§.fi.ver.qd si emptor.Bal.†In tex.ibi.[nisi priùs.] si ergo nolet iurare,habereẽ ꝙ confesso nec tenetur aduersarius ꝓbare. vt j.l.proxi.§.si aũt reus & dicit Bal.per illũ tex.qđ terminus datus ad probandũ non incipit currere quousq; aduersarius respondeat positionibus cum iuramento calũniæ:quia positiones cõfert positionibus cum iuramento calũniæ:quia positiones cõfessatas non habebit necesse ꝓbare ideo expedit sibi scire super quibus habeat necesse testes ꝓducere & hoc vult Spe.in tit.de dila.
4 §.j.ver.sed nunquid currit.†Sed quid si iudex dixit tibi terminũ octo dierum ab ista die, & tñ adhuc nõ erant factæ positiones, vel nõ erant eis in vsu?Respõdeo intelligitur & post responsionem:nisi pars fuerit negligeus in faciendo a positiones,vel faciendo responderi. prout in simili no.in eo qui negligit adire hæredi b tatem:ga incipit currere præscriptio sicut si adiuisset:vt no.in l.ea quæ.ś.de temp.in integ.rest.In tex.ibi.[contentiosa.] No.secũdùm Bal.quod non iuratur de calũnia nisi in his quæ sunt de contentiosa iurisditione. secus quæ sunt voluntariæ iurisditionis: vt in Spec.eo.titu.§.sequitur.ver.quidam vbi.
5 †In tex.ibi.[instantia.] No.secundũ Bald. quòd quilibet articulus litis dicitur habere propriam instãtiã:sed propriè loquẽdo instãtia dicitur super tota lite vniuersaliter:& incipit ab ipsa cõtestatione:vt in l.properãdum.j.tit.proxi.tamen si super aliquo parti c culari articulo disceptatur. adhuc dicit lar go modo habere instantiã talis disceptatio. facit quod not.in c.prudentiam.§.sexta. de
6 offic.delega.Et per hoc † ipse respondet ad quæstionẽ. Dicit statutum ꝙ quælibet instantia duret lx.diebus,& non vltra:ego peto executionem instrumenti, in qua proceditur summariè:& sine contestatione: obijciuntur exceptiones quod non debeat fieri,& super eis disceptatur:& antequã contentio terminetur transeunt lx.dies. vtrum poterit pronuntiare postea exceptiones nõ obstare,& executionem fore fiendam ? vi
b detur ꝙ sic:quia illa causa executoria non videtur habere instantiam:ratione quam ś. dixi.contrarium videtur Bal.terminare.ar. huius literæ de quo etiam no.per eum sn l.ij.j.de execu.rei iudi. & illud habui pluries de facto Florentiæ: & allegabatur determinatio Bal.hoc tene menti:quia non de facili reperies per alios
7 tactum.†Vltimò no.in fi.huius l.quod ad torturam non deuenitur nisi in defectum aliarum probationum.Ideo Cyn.in l.obseruare.j.quorum appel.non reci.dicit quod iudices malè faciunt: qui licet de maleficio sit probatum sufficienter per testes:nihilo minus inquisitum vel accusatum ponunt ad torturam:vt postea tanquã cõuictus & confessus nõ possit appellare:vt ibi:ga postquam curia habebat sufficientes probationes ad cõdẽnandũ: ii
8 uolis appellationibus.†In glo.j.ibi:[vel dic literas &c.]No.ex
c tex.& gl.ar.quod appellatione instrumentorum nõ comprehẽduntur scripturæ priuatæ: quia hic ponuntur vt diuersa: & est ar.si datur terminus ad producendum instrumenta , quòd post terminum poterunt produci scripturæ priuatæ. Contrarium videtur terminare Specu.quod infra illum terminum debeant produci omnes scripturæ tam publicæ quàm priuatæ:qa omnes continentur appellatione instrumẽtorum de proprio significatu:vt in l.notionem.§.instrumentorum.ff.de verb.sign.& Spe.in tit.de dila.§.nunc dicamus.& l.nõ tñ.de instru.edit.§.restat.ver.illud aũt.& ver.quid si ꝓducit de cõmuni viu loquẽdi, nõ dicit instrm̃ nisi publicũ:ad quod vide ꝙ no.Bar.in l.in fraudem.§.nec; instrumenta.ff.de iur.fi.& si statutum faceret mẽtio nem de instrumentis,probata ista cõsuetudine restringereẽ ad publica instrumẽta.nõ sic dilatio data à iudice.nam duæ dilationes solent dari:vna ad probandum;& intra illam solent produci testes:alia ad producendum iura & intra istam producũtur instrumẽta & aliæ scripturæ.†In gl.magna quæ incipit.[tic ergo.]
9 in fi.quicquid dicat ista gl.de consuetudine sic seruatur.qđ accusator tempore quo porrigit accusationem,iurat vera esse contenta in ea;nec aliud iuramentum post ea exigitur: & hoc facit etiã parte absente;& sic in duobus differt cã criminalis à ciuili quoniam in ciuili iuratur post litem conte.per vtrãq; partẽ in criminali tempore porrectæ accusationis,& per solum accusatorem. Item in ciuili iuratur de credulitate,quod credit se bonam causam souere:vt j.l.proxi.post prin.sed in criminali iuratur de veritate:& similiter non respondetur per accusatum perverbum credit,vel non credit : sed per verba affirmatiua,vel negatiua:vt in

¶ Añ lit:cõte. Adde gl.in l.j.C.de iur.cal. & Cy.in l.ij. eo.titu.
¶ Executoria. Vide de hoc ꝙ Bald.& ibi Alex.in 1.litibus.C. de agri.& cẽs.li.xj. ꝙ Alex.& Mod.in l. ꝓperãdũ.in prin.j.de iud.ꝙ Lu.Ro.in cõs. clxxiij.inci.amplissimè doctor.in j. dub. & Alexã.de Imo.in cõs.i.in ij.& iij.col. in ij.vol.& in l.non tm̃.§. Idẽ rectè.ff. de peti.hær.& ꝙ d.meũ Soc.in suo cõsi.xcv. per totum.in j.parte. Stra.
¶ Appellatiõe instrumẽtorũ. Adde Iaco. Bu.& Alb.de Ros.in in l.j.ff.de fi.instr.Io. de Imo.in Cle.j.in j. no.de pcu.Lu.Ro.in cõsi.xxiij.inc. nescio qđ dubitatiõis.Frãc. de Are.in consil.lj.& ibi qđ in statuto.Alexã.de Imo. in rub.ff. de fid.instru.Abb.& Feli.in rub.extra eo. tit.ſ.de fi.instr. Doc. plenè & ibi dixi in l. admouẽdi.ff.de iure iur.Curt.& vide tu. per do.meũ Soci. in suo consi.lxj.col.fin. ver.sed tunc.Stra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Quod nō est plurjes iurādū. Adde gl. insti. de fideiuſ. gl. in l.cū de indebito. in §. j. ff. de ꝓba. Bart. in l. q̄ bona. in §. si q̄s stipulaturus. ff. de dam. inſe. glo. in c. cū dilecti. de ele. & in c. j. & ij. de iur. cal. lib. vj.

b ¶Præſtari poſt litē cōte. Adde c. j. de iur. cal. lib. vj. & in l. ij. et ibi Bar. C. e. ti. Bal. in add. Spe. titu. de iur. cal. ver. j. & glo. in c. ex lris. extra e. tit. & ibi qđ poterit ꝓstari qñcūq; aũ cōclusionē in cā qnimò ēt poſt cōclusum in cā. in l. j. §. eo. vt ꝑ Bald. & in §. ſed qa veremur. j. eo. Cur.

l. Marcellus. ff. rerū amo. & ibi no. & l. inter omnes. §. rectè. ff. de fur. eodē modo in cauſis ſpiritualibus: in quibus procedit ſine ſolenitate iudiciorū; vt in cle. diſpēdioſam. de iudi. olim nō iurabaſ de calūnia: cū illud iuramentū cōcernat ſolēnitatē: ſed iurabaſ de veritate dicenda ſecundū canones. hodie ꝑ c. j. eo. ti. li. vj. inductū eſt qđ etiā de calūnia iureſ in eis nō ſolū de veritate: vbicūq; aũt nō iuraſ de calūnia, iuraſ tm̄ de veritate: & etiā vbi fuit iuratū de calūnia, gñaliter pōt in ſingulis actibus exigi iuramentū mālitię vt in c. ij. eo. tit. Iſta tm̄ nō fuerūt inuenta de iure ciuili: ſed per cōditores canonū. q ſum mi legiſtæ fuerūt: & cōſideraverunt mentē iuris ciuilis: & etiam rigorem verborum: & temperauerunt rigorē cum intentione.

2 ☞ *Teſtis qui depoſuit cum iuramento, ſi repetitur per iudicem ut declaret dictum ſuum: non eſt neceſſe iterū ſibi deferri iuramentum: nec partem aduerſam citari.*

3 *Poſtquam pars iurauit de calumnia: ſi dētur poſitiones, & petitur q̄ eis reſpondetur per uerbum credit, uel non credit: nō expedit q̄ iterum iuret: & quid ſi calumnioſe reſpondeat.*

4 *Si recuſaret iterum iurare de calumnia: quòd non habeatur pro confeſſo, cùm non poterat arctari?*

AVTHENTICA.

1 2 HOc ſacramentum. †No. híc quod nō eſt pluries iurādū de calumnia ſufficit em̄ qđ ſemel ſit iuratū. in prin. poſt litē

2 cōte. †& dicit Bal. per hoc qđ ſi teſtis qui depoſuit cū iuramēto, repetit ꝑ iudicē vt declaret dictū ſuū: nō eſt neceſſe iterū ſibi deferri iuramentū. Ex hoc ſequit quod nō eſt neceſſe partē aduerſam citari: quia nō citaſ niſi ad videndū iurare teſtē: nō aũt ad audiendū depoſitionē ſuā, quæ debet fieri in ſecreto: vt j. de teſti. l. ſi qñ. & ibi no. Si ergo nō habet neceſſe iterū iurare

3 ſimiliter nō habet neceſſe partē citare. †Itē dicit Bal. per hāc auſ. quod poſtquā pars iurauit de calūnia, ſi dentur poſitiones, & petit: quod reſpōdeaſ eis perverbū credit: vel nō credit: nō expedit qđ iterū iuret: ſed virtute præſtiti iuramēti nō debit: ſed ſi forte iudici videbit, poterit deferre iuramētū malitię: ſi videat quod ca-

4 lūniosè nō deat per verbū nō credit. †Ex his ſequit qđ ſi recuſaret iterū iurare de calūnia, nō haberet pro cōfeſſo: poſtquam nō pōt arctari. loquit aũt auſ. poſt lit. cōte. ſed in cōtingētibus ante l. C. remanet incorrecta. & ibi dixi. Itē dicit Cyn. qđ etiā poſt lit. cōte. l. C. in ſcđo caſu, in ver. ne aũt remanet incorrecta: quia ibi agit de magno præiudicio. ſ. de tortura: quæ nō pōt reſtaurari: iō qui eam petit fieri, debet iurare de calūnia ſpāliter ſuper hoc. licet in prin. gñaliter iurauerit. ar. ff. de iniur. l. Item apud Labeonem. §. hoc edictum: quia vbi maius periculum cautius eſt agendum: vt ff. de carb. edic. l. j. §. Pomponius.

5 ☞ *Generale iuramentum de calumnia inuentum per hanc legem, quod prius non erat ad ſolennizandum iudicium debet præſtari poſt litem conteſtatam; & quid ſi eſſet præſtitum ante, & quid de particularis?*

6 *Quòd debeat præſtari incontinenti poſt litem conteſtatam: & quid ſi non petatur incōtinenti, & non præſtetur, q̄ non ultietur proceſſus, & in quacunque parte litis poterit peti, & debebit præſtari.*
Quid præſtetur à partibus antequam ab aduocatis.

7 *Copia articulorum uel poſitionum an ſit danda parti cum termino ad deliberandum, ut poſſit ſe inſtruere cum aduocato ſuo quid habeat reſpondere.*

8 *Teſtes poſſunt inſtrui à parte, uel ab aduocatis in modo teſtificandi, ut non deficiant in redditione cauſæ bona fide: & quò ad ea quæ conſiſtunt in iure.*

9 *Litis conteſtatio quomodo fiat?*

10 *Quando ſit per confeſſionem, an ſit neceſſarium iuramentum calumniæ?*

11 *De calumnia an prius iuret actor quàm reus?*

12 *Si mutatur inſtantia, an debeat iterum iurare?*

13 *Quid ſi mutetur iudex, & non inſtantia?*

14 *Quando coniuncta perſona agit pro coniuncta, quæ ipſarum iurabit de calumnia?*

LEX II.

1 EVm & iudices. †Lex iſta primò loquitur quando partes litigant per ſeipſas, qñ debeant iurare de calūnia: & per quemmodum: quia incontinenti poſt lit. conteſt. & generaliter ſuper tota cauſa quilibet per ſe tam reus quàm actor quod purat ſe bonā fouere cauſam: & illud introducit ꝑ hanc l. quod olim non erat: & hoc vſq; ad §. [quod obſeruari.] poſtea qñ litigant per aliós vſque ad §. [quod ſi actor.] & primò qñ per legitimos adminiſtratores. vſq; ad ver. [ſi autem abfuerit.] poſtea quando per procuratorem de quorum mandato conſtat vſque ad verſi. [hoc etiam.] poſtea quando dubitatur de eorum mandato. In tertia parte. l. punit recuſantes iurare. vſque ibi: [ſed prædictum ſacramentum.] ibi quarta. in qua declarat ad quas lites iſta. l. extē datur: cum multa introducat de nouo. quæ non erant introducta per iura vetera: & dicit quòd ad lites cœptas poſt iſtam l. &

2 quid iuris ſit in pendentibus tunc declarat. †Not. in iſta prima parte quod generale iuramentum de calumnia inuentū per hāc l. quo prius non erat ad ſolennizandum iudicium, debet præſta-

b ri poſt litem conteſt. b ſi ergo eſſet præſtitum ante, non ſufficeret & poſſet reiteratio peti poſt litem conteſt. ſed particulare in occurrentibus ante lit. conteſt. quod non pertinet ad ſolennizandū iudicium, bene poteſt præſtari ante: vt dixi in l. j. & in auſ. ibi poſita. †Secundò no. quod debet præſtari incontinenti poſt litem

3 conteſt. ſi tamen non petatur incontinenti, & ſic non præſtatur, non vitiatur proceſſus, & in quacunq; parte litis poterit peti, & debebit præſtari: & hoc hodie eſt deciſum. vt in c. j. eo. tit. libr. vj. Tertiò no. quod præſtatur à partibus antequam ab aduocatis: & ex hoc arguit gloſ. quæ incipit. [per hoc apparet.] quod qñ reus reſpondet litem conteſtando, nō debet inſtrui ab aduocato ſuo qui nondum iurauit: quia non debet exercere officium aduocatiōis antequā iurauerit. Iudex ergo qñ iubet reo ꝙ reſpōdeat libello, debet dicere aduocato ſuo (ſi ibi eſt preſens) ꝙ remoueat ſe, & ſtet ad partem facit c. paſtoralis. extra de iudi. & idē in iterrogationibus quæ fiunt ante litem conte. ad præparationē iudiciꝫ. de quibus in ti. de interro. act. Sed quid in reſpōſionibus quę fiunt ad articulos vel poſitiones? nam illæ fiunt poſt lit. conteſt. & poſt iuramentum præſtitum ab aduocatis. videtur ſecus à cō-

4 trario ſenſu huius gl. †Ex quo ſequitur quod danda ſit copia articulorum vel poſitionum parti cum termino ad deliberandum vt poſſit ſe inſtruere cum aduocato ſuo quid habeat reſpondere. & hoc in aliquibus locis ſeruatur. In contrarium: quia hodie aduocati non iurant: ideo videtur quod nulla danda ſit copia: ſed quod debeant legi coram parte: & incontinenti habeat reſpondere. nam aut continet aliquid de facto ſuo: & tunc non debet habere terminum ad reſpōdendum: cum debeat eſſe certus. vt in c. excommunicato. de reſc. Idem ſi de facto alieno, ſi poteſt eſſe certus. Si verò eſt factum de quo poſsit dubitare, pōt reſpōdere dubito, & petere terminum ad deliberādum. nam præſumptio eſt poſtquam iurauit de calumnia vt non petat malitioſè: & cauſa differendi iudicium: vt j. ea. l. [§. quod obſeruari.] in glo. ſi. dicit tamen Spe. in tit. de poſitionibus. quod ſi clientulus eſſet homo ſimplex, & de leui poſſet decipi in reſponſionibus, poſſet aduocatus ipſum inſtruere potius in iure quàm in facto, tūc aduocatus poſſet aſsiſtere in reſponſionibus: non dico vt detur ſibi copia cum termino ad deliberandum: ne excogitet malitiam, & vide quod 'no. Bal. circa prædicta in l. ij. §. vt lite pēdente. & Innocen. in cap. per tuas. extra de teſtib. †dicit etiam Bal. hic quod

5 Rofredus in titu. de ſenatuſconſul. Liboniano. dicit quod etiam teſtes poſſunt inſtrui à parte, vel ab aduocatis in modo teſtificandi, vt non deficiant in redditione cauſæ bona fide & quò ad ea quæ conſiſtunt in iure. pone enim quod articulus erat ſuper fama: poteſt inſtrui teſtis qui eſt imperitus, quid ſi interrogetur quid eſt fama, non debeat reſpondere id quod publicè dicit: ſed dicat id quod dicitur à maiori parte populi: alias nō cōcluderet dictum eius: vt no. per Bar. in l. Labeo. ff. de ſup. leg. Item allegaſ ille tex. dum dicit [niſi poſt narrationem & reſponſionē.] qđ cū reſpōſio poſsit eſſe duplex. ſ. negatiua, & affirmatiua, & hic ſim-

6 pliciter dicat reſpōſionē, †qđ litis conte. nō ſolū fit negādo narrata, prout narranē in libello: ſed etiā ſi confiteantur contenta in eo. vt hic. & j. tit. j. l. rem non nouam. & no. per doct. in l. j. ff. de lit. conteſta. hoc tamen verum, niſi dicat expreſsè contrarium quod non animo litem conteſtandi: & tunc fieret ſibi præceptum de ſoluendo cum certo termino, vt haberet locum l. ſi debitori. ff. de iudi. & idem ſi ante datum libellū confiteretur: quādo autem poſt datū libellū reſpōdendo ad ipſum negat: & ſic inducitur litis conteſtatio, proceditur ad viteriora in cauſa; & peruenitur ad ſentētiam diffinitiuam. Et aduerte quod gl. j. l. at qui natura.

§. cum

7 §. cū me. ff. de neg. geſt. ſentit † ꝙ qñ cōteſtatio ſit per confeſsionē, nō ſit neceſſariū iuramētū calūniæ ſed illud poſſet procedere qñ cōfiteret narrata prout narranē: ſed ſi confiteret narrata: puta quòd mutuaui tibi decem ducatos: tamen petita fieri non debere: quia fortè intendis opponere exceptionem ſolutionis, vel pacti: tunc potius videris negaſſe, & ideo vterq; debet præſtare

8 iuramentum. †Sed quis noſtrum prius: hoc quærit glo. quæ incipit. [ſi ergo.] in fi. & dicit quod ego qui ſum originarius actori: licet confeſſus fueris intentionem meam & ſic non habeo neceſſe probare: ſed tu qui in exceptione videris actor. Bald. dicit ꝙ putat iſtum ordinem nō eſſe de ſubſtantia iuramenti, ꝙ prius iuret actor quàm reus: nā in hoc ipſe nō facit vim. facti l. ſi mancipiū. §. ſi cōi diuidundo. ff. de euic. vbi præpoſteratio vnius iudiciꝫ ad alterū non vitiat proceſſum licet in contrarium faciant no. in l. prolatam. j. de ſenten. ꝙ ſecus ſit in actibus vnius iudiciꝫ: quia ibi non debet eſſe præpoſteratio, & vitiat. vt in c. exhibita: de iudi. ſtarem tamen in practica dicto Bal. quia illa eſt leuis ſolennitas: & modicæ importantiæ, ideo non vitiat omiſsio. vt in

9 l. j. circa fi. ff. de ven. inſpi. †Vltimò quæritur ſi mutatur inſtātia, an debeat iterum iurari: & certè hoc poteſt contingere duobus modis, primo quādo per appellationem quo caſu prima inſtantia non fuit perempta, ſed executioni mandata per ſententiam diffinitiuam, ad quam ipſa ordinabatur: tamen inſtantia cauſæ appellationis eſt diuerſa à principio. & tūc inter gloſſatores fuerūt opi. quas gl. hic recitat an debeat præſtari nouum iuramentum, & videbatur ꝙ nō: quia virtus primæ inſtantiæ trāsfunditur in ſecundā. & ſic videt ꝙ cū omni ſua qualitate. Cōtrarium tamen determinatur hodie in c. ij. eo. ti. li. vj. vbi approbatur opi. Io. de qua hic in glo. Secundò pōt contingere qñ prima inſtātia fuit perempta per lapſum tēporis: non aũt executioni mandata: quia nō fuit lata ſnīa, vnde oportet de nouo eam inchoare. vt in l. cum lite mota. ff. iudi. ſolui. & tunc minus dubitationis habet: quia virtus primæ inſtantiæ nō trāsfunditur in ſecundam, imò permittitur prima inſtantia cum omnibus concernentibus ordinem iudiciꝫ: vt eſt litis cōteſt. & iuramentū calumniæ. licet non pereant acta probatoria. vt ſ. de arbit. l. cum antea. in fin. ideo de

10 nouo eſt iurandum ſine dubio: quia illud iuramentum ſolennizat illā inſtantiam, non iſtam. †Si verò non mutaretur inſtantia. ſed iudex, non eſſet iterū iurandum ſecundū gl. licet loquaſ ſub dubio fortè, ſed nō eſt dubitandū: nec in cōtrarium facit l. cùm apud Sempronium. iudi. fol. & l. iij. in princi. quia ibi de cautione iudicatum ſolui in qua habetur reſpectus ad perſonam iudicis, ideo mutato iudice perimitur: quia ſententię alterius iudicis ſe non ſubiecit: ſed illius de quo confidebat nos loquimur in iuramento de calumnia in quo non habetur reſpectus ad perſonā iudicis: ſed ad inſtantiam ad quā ſolennizandam fuerit præſtitum, & hæc durat eadem ſi autem non mutetur inſtantia: nec iudex, ſed actio: adhuc glo. tenet non eſſe de nouo iurandum quia fuit iuratum ſuper facto propoſito: & illud non mutatur: licet

1 mutetur actio: quia per errorem fuit inepta actio propoſita. †Vl-

a timò quærit glo. quando cōiuncta perſona a agit pro coniuncta quæ ipſarum iurabit de calūnia? & iſta quæſtio potius concerneret. §. [ſi autem abfuerit.] vbi qñ cauſa agitatur per procuratorem, ipſe principalis dñs debet iurare, idē ergo videtur in caſu iſto ſed contrarium dic aut iſta coniuncta agit pro ſuo intereſſe quo caſu etiam inuita coniuncta perſona poteſt agere. vt in l. iij. & iiij. de li. cau. & tunc ipſe agens reputatur principalis, ergo ipſe debet iurare aut agit non pro ſuo intereſſe, ſed pro intereſſe coniunctæ perſonæ & tunc cùm habeat mandatum à l. vt poſsit agere ſine mandato l. ſed & hæ. in prin. ff. de procu. dicitur habere legitimā perſonam: ſicut tutor & curator, ideo ſicut illi iurant. vt in §. [quod obſeruari.] ita & iſta coniuncta nunc agens.

a ☞ *Quomodo fiant poſitiones, & eorum reſponſiones?*

3 *Differentia inter articulos, & poſitiones ut an ponens uel articulans uideatur affirmare contenta in eis.*

AVTHENTICA.

1 INiſto iuramento. †Per iſtam auſ. additur vnum ad iuramētum de calumnia, vltra illud quod continet princ. l. C. nam ibi dicitur ꝙ iurant partes ſe credere iuſtam cauſam fouere: tam actor in agendo, quàm reus in reſiſtendo hic dicitur ꝙ etiam aliud debet iurare ꝙ neuter iſtorum exiget ab alitero probationē aliquā, niſi quā putat neceſſariò exigēdā: ideo ſi peto à te centū. qa mutuaui tibi, cum tu hoc ſcias vel ſcire debeas, nō debes exigere à me ꝙ probem: ſed confiteri veritatem: ſed ſi peto v. quæ mutuaui patri tuo: qa de hoc nō potes eſſe certus, bene potes exigere à me probationem:

2 †& ex iſta auſ. ſumpta eſt materia poſitionū. nam cū actor neceſſe habeat ꝓbare ea quæ fundāt ſuā intētionē, ſi reus negauit narrata in libello, vel petita fieri debere: & ſua intentio fundatur ex multis, vt ſciat ſuper qbus habeat neceſſe teſtes ꝓducere, faciat ſup oēs ſingulos articulos: & interroget aduerſariū: an credat illos veros: & ſic ab eo nō exigaſ ꝓbatio quā aduerſarius ſcit non exigēdam. Rñſio. aũt fiũt per verbū credit, vel nō credit: qa eodem mō de calūnia iuraſ cū ſit iuſm credulitatis, nō veritatis: vt in [§. quod obſeruari.] & ſic ex iſtis duobus tex. inuēta eſt materia poſitionū, & rñſionū: quæ ante iſta iura nō erat inuenta: licet quidā dicāt cōtrariū: ꝙ per l. Offilius. de leg. iij. ſed Doc. dicunt ꝙ ibi loquit in interrogatiōe ꝓparatoria. de qua in tit. de interro.

3 act. †Et aduerte ꝙ eſt differētia inter articulos & poſitiones. Primò em̄ dant articuli, & pars quæ dat, nō videt cōfiteri contenta in eis: ſed dicit ſe velle illa ꝓbare, ſi fuerint negata: & poſt reſpōſionem illos articulos qui fuerunt negati dat iteratò per modum poſitionum: & tunc contenta in eis videtur affirmare: nec poſſet poſtea reuocare niſi ex cauſa iuſti erroris: & ſi in eis eſſet aliqu a contrarietas manifeſta, diceretur periurus: vt habetur in text. & per Ioan. An. in nouella. & etiam per gl. in c. fi. de iureiuran, lib. vj. vbi omnino vide.

¶Coniuncta perſona. An cōiuncta ꝑſona admittaſ ſine mādato in beneficialibꝰ vide per Bal. in c. cū pridem. in vlt. col. de pactis.

2 ☞ *Legitimi adminiſtratores iurant in animam ſuam proprtam cùm iurant de calumnia: & an eorum reſponſiones faciant præiudicium pupillo uel adulto? & nume. 4.*

3 *Quid in procuratore ſpecialiter conſtituto ad iurandum de calumnia?*

4 *Quid ſcit ſcire?*
Quòd dicatur quis eſſe certus de eo quod uehementer opinatur.

5 *Tutor, uel curator: an teneatur ſubire iuramentum in litem pro pupillo, uel adulto?*

6 *Cum filius familias poſsit conueniri uel agere cum conſenſu patris, ſi habet legitimam ætatem: an tunc ipſe filius iurabit de calumnia: & quid in adminiſtratoribus eccleſiarum, uel hoſpitalium: & quid ſi conueniatur pater? & nu. 8.*

7 *Adultus debet ſubire iuramentum ueritatis, licet curator iurauerit de calumnia.*

8 *Si pater conuenitur ex facto & nomine filij, an filius qui melius eſt informatus de ueritate quàm ipſe filius, poſsit interrogari de ueritate: & iurare teneatur?*

9 *Quando diſceptatur an conuentus ſit minor, uel maior: & ſic an ſit ei dandus curator, an debeat iurare de calumnia?*
Quid ſi diſceptatur de iuriſdictione.

10 *Quòd quilibet articulus cauſæ dicatur habere propriam inſtantiam, quando expectatur pronuntiatio iudicis: licet non ſit diffinitiua, & in ea præſtetur iuramentum de calumnia: & qualiter in ea ſit dare conteſtationem, uel quaſi?*

11 *Proteſtatio qua poteſt uti uolens agere contra minorem tanquam maiorem non obſtāte exceptione minoris ætis.*

12 *Teſtis debet iurare de ueritate: & quando etiam de credulitate?*

13 *Qui iurat de calumnia, q̄ debeat iurare quatuor.*

14 *Verbum credo, an habeat uim confeſsionis? ut ex eo oriatur actio.*

15 *Caſus in quibus non tenetur quis reſpondere poſitionibus per uerbum credit, uel nō credit: uel non tenetur reſpondere, & ſi reſpondeat ſponte, quòd ualeat reſponſio. nu. 16. 19. & 20.*

16 *Si teſtis in dicto ſuo aliquid impertinens dixit non ſtatur in hoc eius dicto. & quid in poſitionibus? & nu. 15.*

17 *Quæ ſunt probabilia, ſunt punibilia.*
Poſitiones fiunt ad releuandum ponentem ab onere probandi.
Ponens interrogatur an credat poſitiones eſſe ueras: ne ponat eas per calumniam.

18 *Poſitio, qualiter dicatur negatiua?*

19 *Si ſit poſitio alicui qui ſemel reſpondit, an teneatur iterum reſpondere?*

20 *Excluſus à probando per lapſum termini, non poteſt facere poſitionem.*

§. Quod obſeruari.

1 †Legitimi adminiſtratores ſiue litigēt per ſe in cā perti nēte ad illū cuius negotia adminiſtrāt, ſiue illi litigāti authoritatem præſtēt, debēt de calūnia iurare: nō aũt illi: & iurāt in animā

2 propriā ipſorū. nō illorū. h. d. vſq; ad §. ſi aũt. †No. tex. in ver. ibi. [iureiu. affici:] & infrà dū dicit [ex animi ſui ſciētia &c.] ꝙ iſti legitimi adminiſtratores iurāt in animā ſuā ꝓpriā: ex quo ipſi affi-

ciunt iuramēto: & ſi iurarēt falſum ſciēter, ipſi ſunt periuri: nō

3 principales † & in hoc differūt à ꝓcuratore cui datū fuit mādatū ſpāle: ad iurādū de calūnia. qđ hodie fieri pōt: vt in c. fi. eo. tit. lib. vj. qa iſti nō iurāt in animā ſuā: ſed in animā dñi: & illi afficitur ramento: & ille eſſet periurus, non procurator: ſed ſi poſt iuramentum præſtitum à dño: & poſt litem conteſta. conſtitueretur

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Quod scire dicitur. Adde c. hoc videtur xxij.q.v. Car. Zab. in c.cū nobis.de ele. in xiij.no. & eundē. Car.in c.te nobis.in j.no.de cler. peregrinis.

b ¶Quis esse certus. Quid sit certum vide per Archi.in capi. secundo.de elec.libro vi.& qd sit certitudo.vide Io.An.in c. certificari. de sepul. gl. in c.constitutionem.de ver.sig.li.vj.

procurator,quo casu instātia facit transitū in eū:vt in l.in cauſæ.§.si ex parte.ff.de ,pc. & hoc nō obstāte q dñs iurauerit,iterū ipse iurare teneē.vt est hodie decisum per c.ij.e. tit.li. vj.qdā etiā dixerūt eē decisum p auc. seq.quæ incipit principales.circa princ.vbi dum dicit,vel illæ ad quas negotiū in medio migrauerit &c.tūc talis ,curator etiā si nullū habuit mādatū ad iurādum,quia nec expediēs fuit, postquā ipse dñs principalis iurauit per seipsum,teneē iurare dictus ,curator in animā,ppriā:quia iurat pro se:& nō pro dño:vt ibi:& si dicatur quare hoc:postquā dñs iurauit:quare ,curator iterū teneē iurare? Respondeo si aduocati iurant pro se non obstante iuramēto partiū vt in l.C.eadē & fortiori rōne teneē ipse,curator iurare: in cuius persona substātiaē iudiciū:& poteſt plus nocere,
4 & plus prodesse:& istam rationē tangit Bal. †Item not.in versi.
a [scientes.]iūcto tex.circa fi.in ver.[credit.]quod scire dicitur " il lud quod quis vehementer credit:licet per veram causam & cōcludentem nō sciat:quod est propriū scire.s.rem per cām cognoscere.sed scire per credulitatē est vehementer opinari per coniecturā:& adhuc scire dicit qñ animus eius ad hoc inclinat. facit l.ij.§.Idem Labeo.cum ibi no.de aqua plu.arc.bene facit.l.si ita
b §.pe.ff.de testa.tu.vbi dicitur quis esse certus[b] de eo quod vehementer opinatur:licet non sit verum in se. Oppo.pro declaratione glo.q isti legitimi administratores non habeant iurare de calumnia:quia istud iuramentum principaliter ordinatur ad respōsiones fiendas per iurantem,vt respondeat veritatem, per id qd habetur in auc.in isto:sed isti legitimi administratores non debēt interrogari:nec habent respondere:quia si respōderent aliquid quod tenderet in præiudicium pupilli,vel adulti:nec hoc noceret ipsi pupillo,vel adulto:vt l.certum.§.sed an & ipsos.ff.de cōfes.nec per consequens prodesset interroganti. ad quid ergo iurat glo.non videns veritatem multum se inuoluit super hoc cōtrario.Docto.dicunt,& fuit originaliter dictum Pet. quòd imò debeant interrogari:& eorum respōsiones faciunt præiudiciū pupillo,vel adulto. Nec obst. contrarium: quia debet intelligi sanè quia tutor,vel curator nō compulsus à iudice,vel compulsus,vbi non poterat compelli de iure ad respondendum confiteretur aliquid in præiudicium pupilli,vel adulti: sed quando compulsi vbi poterant compelli:puta ad respondendum libello,vel positionibus: tunc ipsi possunt agnoscere bonam fidem, & confiteri veritatem:quia non debeant pro commodo alieno animam suam damnare: ideo ius præsumit quòd confiteantur veritatem: & vult quòd eorum confessio præiudicet pupillo, vel adulto mero iure:licet fortè restituantur in integrum ex iusta causa:& propterea ipsi iurant. nam & idem in procuratore respondendo libello,vel positionibus:vt plenè not.in l.non so-
5 lum.in princip.ff.de procur. † Iuramentum autem in litem non tenetur tutor vel curator subire pro pupillo, vel adulto[b]: vt l.videamus.ff.de in lit.iuran. Adhuc opponitur:quia sequatur inconueniens:pone quòd vnus est tutor duorum pupillorum, alter ipsorum agit contra alterum,lex videtur dicere q ipse possit præstare authoritatem vtricq.ff.de autho.tu.l.accipientis.si ergo habet necesse iurare de calumnia,necessariò incurret periurium quia non potest vterque ipsorum iustam causam fouere. Solu. imò non poterit tunc præstare authoritatem vtrique nec hoc vult illa l.accipientis.& hoc not.gl.& p hoc est expedita tota ista glo.magna.In glo.seq.quæ incipit.[vt patet in bonis filij aduentitijs:]subaudi in quibus pater habet vsumfructum:& sic est legitimus administrator filij:vt in l.j.de bon.mater. secus si vsumfruct.non haberet:vt in casibus not.in authen.excipitur.de bon.
6 quæ lib.†In glo.ibi[verum in filio:] quasi dicat in legitimis administratoribus ecclesiarum,vel hospitalium, vel etiam infantium,qui semper conueniuntur:vel agunt: & non ipsi principales non cadit sequens dubitatio: sed in legitimo administratore filijsfa.quæritur cum possit ipse filiusfa.cōueniri, vel agere cum consentu partis,si habet legitimam ætatem:an tunc ipse filius iurabit de calumnia? & gl.secundū quosdam tenet q sic: quia ipse reputatur principalis tex.autem iste debet intelligi quando ipse legitimus administrator agit,vel conuenitur: & non est iste cuius negotia administrat:sed certè sequēs gl.melius loquit. quod etiam si principalis conueniatur vel agat cum cōsensu legitimi administratoris, nihilominus ipse administrator debet iurare: quia cum illud iuramentum præstatur ad solennizandum iudicium,non cadit nisi in personam legitimam,sed ille cuius negotia administrantur per legitimum administratorem, non dicitur habere personam legitimam:quia sine illius authoritate nihil facere potest.ergo in eo nō cadit istud iuramentū,si tamen melius est informatus de facto quā legitimus administrator,vltra iuramentum de calumnia præstitum à legitimo administratore potest ipse interrogari:& tenetur præstare iuramentum de veritate dicenda:quod non pertinet ad solennizandum iudicium:sed ad veritatem eruendam, & ad releuandum aduersarium ab onere probandi:ita vult gl.sequens.facit l.si actor.ff.de procu.& eo.tit. §.I.fi.vbi qui melius scit veritatem potest interrogari, & tenetur respondere. In glo.ibi.[in castrensi autem vel quasi.] Dic.q.d.in aduentitijs:non ita clarum est q filiusfa.agens vel conuentus cū authoritate patris præstet iuramentum calumniæ:sed in castrēsi vel quasi clarum est:& sine dubitatione:cū in illis pater non sit legitimus administrator.vnde non debet ipse iuramentū hoc præstare:sed ipse filius:& subdit glo.cum consensu tamē patris. Sed in hoc malè loquitur:cum in illis habeatur pro patre fa.vnde nō requiritur consensus patris in aliquo:vt ff.ad Macedo.l.ij. & de castren.pecu.l.iij.lex autem fi.de bon.quæ lib.in §.necessitatem. loquitur in aduentitijs. In fi.glo.ibi.[respondeo sic:]quia cum persona serui legitimetur dicto casu ad standum in iudicio : per consequens etiam ad omnes actus iudiciarios explicādos,& ad hoc tendit l.j.§.de his qui ven.æta.impe.alleg.in glos. Et idem esset in minore eo casu quo habet legitimam personam standi in iudicio sine curatore:vt in causa matrimoniali,vel beneficiali:vt in c.ex parte.cum ibi no.de restī.spo.& in c.fi.de iud.li.vj. In gl. seq.quæ incipit:[ex hoc dicunt quidā.]subaudi & malè:qa glo. reprobat hanc distinctionē.j.in ver.[sed tu dic.] vbi etiā melius loquitur quā gl.præcedens. In glo.ibi.[scit veritatē melius quā
7 curator.] Dic vt qa agit de facto ipsius adulti.sed certè aliud est melius scire veritatē:,ppter qd nō deferē iuramentū calūniæ: sed veritatis,& aliud est scire qualitatē causæ.i.iustitiā eius : & illud magis cadit in curatorē quàm in adulto:etiam si agatur de facto ipsius adulti:& propter hoc defertur iuramentum calumnię sibi & hoc vult glo.in ver. [sed tu dic.] † In gl.ibi. [an ergo de veritate dicenda iuret?]subaudi dicto casu quo melius scit veritatem ipse adultus quàm curator:vel etiam ita bene:& gl.tenet q sic.& bene.nō obstante q per procuratorem fuerit præstitū iuramentū de calumnia:& probat:quia propter hoc q melius scit veritatem potest interrogari:ergo debet iurare de ipsa veritate dicē da:q autem posset interrogari:gloss.probat:quia lege cauetur q restituitur aduersus suam confessionem & respōsionem : vt in l.certum.§.vlt.ff.de cōfes.sed si non deberet interrogari, nō esset necessaria restitutio.quia cōfessio ipso iure sibi non noceret:nec est dicendum q interrogetur:nisi quando melius scit veritatem.
8 †In glo.ibi.[Item dico in filio cuius nomine conuenitur pater.] Dic.i.ex cuius facto:& sic melius est ,formatus de veritate ipse filius quàm pater,& idem in sequētibus exēplis:tūc em iuramētum de calūnia præstabit per ipsum patrē:vel dñm,vel abbatem qui cōueniuntur:sed ipse filius:seruus:vel monachus interrogatur de veritate quam melius scit. An autem ipse pater,dns, vel abbas,possit reuocare confessionē vel respōsionē prędictorum, volēs probare contrarium,ne eis noceat? dic q sic:vt no.in l.ij.§. j.ff.si ex noxa.cau.aga.patet ergo q in causis interdum præstatur iuramentū de calumnia,interdum iuramētum veritatis. Interdum iuramentū malitiæ:quod est inuētū à canonistis.de quo
9 in c.ij.eo.ti.lib.vj.†In gl.ibi.[Item quid si aliquis se minorem dicens.] subaudi cū cōueniatur ab aliquo tāquam maior: ipse aut asserit se minorem,& petit sibi dari curatorē, cum cuius authoritate possit esse in iudicio:aduersarius autem contradicat, asserens illum esse maiorem:& vult litigare cum eo tanquam cum maiore:& petit ne sibi detur curator : quia per hoc iudex videē declarare ipsum esse minorem:& sic postea si haberet sententiā contra se, posset in integrum restitui: interest ergo aduersarij q nō detur:quærit gl.vtrū super illa dicceptatione iureē de calumnia:& gl.tenet & sic:qm illa dicceptatio dicitur habere instantiā. & expectaē ,pnuntiatio iudicis,tanquam super emergenti.iuxta

no.in

no.in l.de qua re.ff.de iudi.& ad hoc probandum tendunt ll.allegatæ in gl.quę louquunt qñ disceptat de iurisditione an sit iudex cōpetens,vel nō nā expectaē pronuntiatio iudicis ista gl.est no
10 tabilis†.& bene probat id qd dixi secundū Bal.in l.j.§.eo. q quilibet articulus causæ dicit habere propriā instantiā,qñ expectatur pronūtiatio iudicis:licet nō diffinitiua:sed interlocutoria : & in ea est ,prestandū iuramentū de calūnia.vt in hac gl.ergo in ea est dare contestationē,vel quasi:quę fit post propositionē vnius partis,& contradictionē alterius. Et ex hoc sequitur q si petitur executio instrumenti ex forma statuti:licet nō procedatur ordinariè,sed executiuè:nec detur libellus : nec fiat litis contestatio. sed solū producit instrumētū:& petitur verbo executioni mandare:& partē citari ad dicendum causam : & quare non debeat executioni mandari si cōparet, & cōtradicit.& cōtradictio vim contestationis habet & ex tunc dicit incipere instantia: & debebit iurari de calūnia:& nisi expediaē intra tēpus præfixum à statuto,vsq ad quod instantia durat,nō poterit expediri post:licet nō expectet ista diffinitiua:sed interlocutoria per hāc gl.notabi
11 lē sic subtiliter inductā.† In gl.ibi.[vel dic iurari de calūnia in facto principali.]s.locuta est gl.qñ actor vult q ,pnūtiet super dicto articulo an sit maior,vel minor: & an sit dādus curator , vel nō.sed gl.vult q ipse possit dicere dñe iudex super sedeat in hoc articulo,ipse dicit se minorē : & ego dico ipsum maiorē.& sum paratus litigare secum tanquā cum maiore : rñdeat libello tanquā maior,& iuret de calumnia tanquā maior , sub cōditione si ita est q sit maior li postea apparebit minor, damnum erit meū quia nō valebit processus:nec iententia in mei fauorem , si non apparebit minor,non perdidero tēpus meū.Certè ista gl.vult q actor debeat audiri:& q iudex debet ipsum cōpellere ad litigandum cum eo modo prædicto quod est valde singulare. & non bene notatū per Doc.quod tamen videē limitandū nisi ex aspectu iudici appareat contrariū & sic debet intelligi qñ res est dubia vnde pōt iudex credere q actor non sine causa hoc petat:& velit se subijcere periculo,ne perdat expensas & quod ipse sciat veritatem q est maior:tñ fortè pro nunc non pōt ostendere sed confidit ostēdere in futurū signa bene istam gl. quia videtur mi
12 hi valde singularis ita declarata.† In glo.super ver. [sic & quod dam.]in prin.ibi.[secus in sacramento testis.] subaudi quod est veritas vt etiā not.ff.de iureiur.super rubrica. Fallit in quibusdā casibus in quibus testis iurat de credulitate sed tunc non est pro prè testis vt no.ff.de aqua plu.arc.l.ij.§. Idem Labeo.in gl. & ad de c.cū dilecti.de accu.In gl.ibi.[debere inseri etiam de credulitate.]gl. hoc reprobat q teneaē interserere sed quid si interserit. an videē testimonium qd primò protulit de veritate,si primò dixit ita esse & postea dixit se credere ita esse? Bal. dicit per hāc gl. q non vitiaē & ita enim sentiebant isti de quibus in gl. aliàs fatuè fuissent locuti,& dicit esse singulare & notādū. Adde quod no.Spec.in tit.de teste.§.j.ver. Itē quod depositi de credulitate.
13 Sufficit.† In glo.ibi.[sed videtur quod non tenetur ad hoc respō dere:cū nō iurauerit nisi super tribus.] vult glo. dicere qui iurat de calumnia iurat tria , primò q putat se fouere iustam causam. vt §.post prin.huius l.et q non exigat superfluam probationem. vt in auc in isto & q nihil dedit aut promisit iudici p sniā obtinenda.vt in auc.principales. Additur quartū quod colligitur ex l.j.§.eo.q nihil facit causa differēdi litem ex quibus quatuor colliguntur versus qui sequuntur in gl.si ergo pars aduersa interrogat an credat positiones veras vel non. videtur q non teneatur respondere quia hic non promisit virtute iuramenti,s.respondere an credat,vel nō credat propter quod quidā dixerunt q non debet ita fieri interrogatio an credat eas veras vel nō: sed credat super illis debere fieri ,pationē,vel non.Et ad hoc vī teneri per auc.in isto certè nec ad hoc vī teneri : quia licet promiserit non exigere superfluas probationes : non tñ promisit rñdere an credat probationes debere fieri,vel nō sufficit ergo nō exigat et seruet iuramentū absq eo q rñdeat glo.dicit q consuetudo gñalis cōtrariū admisit q teneaē respondere & dico q ista consuetudo fundatur in auc.in isto si enim non rñdetur , si tñ sciat in mente, sua q ille positiones sunt veræ tacendo & nō respōdēdo requireret superfluas probationes:qm altera pars timens non deficere in probatione adduceret testes ad illas probandas & sic grauabitur non esset si iste respondisset veritatē. Materia ergo interrogandi & respondendi sumpta est ex ista auc.in isto ; sed modus

a ¶Verbū credo. Adde q verbū credo est verbū dubitatiuū,et regulariter nō ,pbat secundū gl.& Doct. in l.testiū.C.de testi. glos.in l.ij.in §.pe.& ibi Barto.ff.de aqua plu.ar.gl.& Doc.in in c.quoties.de testi.

respōdendi credit vel nō credit,habet ori-a ginē ab illo.§.qd obseruari:& ex princi.l.q iuramētū calūniæ est credulitatis, & rīsiones fiūt super illo iuramēto:& sic limitātur
14 sec'm ipsum. † Sed an istud verbū credo[a] a habeat vim cōfessionis:& sic ex eo oriatur actio:sicut ex cōfessione facta in iudicio ,p verba affirmatiua:vt in l.j.ff.de cōfes. Bald. hic notabiliter vī tenere q nō.dicēs q magis releuet ab onere ,pbandi quā q vim cōfessionis habet. certè etiā cōfessio releuat ab onere ,pbandi:& nō est propriè probatio:vt no.Io.An.super rub.de ,pba.& ,pbaē in l.Publia.§.fina.ff. depositi.videē ergo dicēdū q habeat vim cōfessionis factæ in iudicio:& sic oriatur actio q de directo confitetur debitū,vt si fit mihi positio.pono q teneris mihi in centū.nam dicis credo : illa est confessio iudicialis.sicut si diceres fateor hoc esse verum:sed positiones nō sic fiunt.s.super iure debiti:sed super his quæ consistunt in facto.puta pono q tali die & tali mense mutuaui tibi x. Item q ,pmisisti mihi reddere:licet dicas credo , nō oritur actio: nam non est super debito.nam ista possunt simul stare q ista sint vera,& tamen mihi non teneris:quia restituisti : vel feci tibi pactum de non petendo , vel præscripsisti: & ista dant intelligere istum articulum melius quàm declaret Bal.intentio tamē mea esset fundata:nisi tu ,pbares exceptiōes.sed primo casu qñ pono q teneris mihi in centū,si tu dicas credo,oēm exceptionē excludis:quia si aliquā haberes,nō teneris cū effectu:& illud verbum credit cū effectu intelligitur:vt in l.creditores.de verb.signi.& l.
15 eū qui.§.j.vel ij.de ff.iureiu.†In gl.ibi.[Itē quid si ita.]dicit postquā gl.supra posuit & determinauit de calūnia,teneē rndere positiōibus partis aduersæ per verbū credit,vel nō credit,secundū gñalē cōsuetudinē quæ habuit originē ab istis text.hic vsq in fi. gl.ponit aliquos casus fallentiæ:in quibus rndere nō tenetur per verbū credit,vel nō credit:& ista gl.nō reperitur alibi in iure ciuili : & semper ad eam recurritur in materia positionum.Et est aduertendū quod licet in istis casibus & quibusdā aliis quos addunt Docto.nō teneaē quis respōdere:si tamē sponte respōdet, valet respōsio & cōfessio:ita determinat Spe.in tit.de positionibus.§.vj.post prin.Sed in cōtrariū facit l.maritus.ff.de quæstioni.vbi qui nō debet torqueri:tortus & cōfessus nō facit præiudicium sibi:sed dic q tunc ideo quia nō sponte confiteē,sed metu tormētorum:nos loquimur in eo qui spōte: & ideo si cōpelleret per iudicem de facto,posset dici contrariū eius quod dicit Speper illam l.maritus.ad hoc tamen vt videatur coactus rndere,op ponat exceptionē q respōdere non tenetur.aliàs licet iudex iubeat sibi q respondeat,non videtur coactus respōdere.per l.ait prætor.§.permittitur.ff.de min.& per l.ij.in prin.de iudi.Primus ergo casus est qñ positio continet aliquid quod nō cadit in scientia interrogati:quia nō consistit in facto suo:sed in casu fortuito. puta an Titius qui est vltra mare,sit mortuus,vel non:& de hoc loquitur iste ver.vsq ad ver.[Item non ad ea.] vel cōsistit in facto alieno.vt in ver.[Item nō de facto alieno.]qui casus licet gl. ponat eos separatos tamen ad idem tendunt:& tunc glo.dicit q potest respondere:dubito:nec iudex debet ipsos compellere vlterius respondere:licet quidam imperiti contrarium faciant : & tunc gloss.dat consilium quòd respondeat præmissa negatione: quia tunc non videbitur fateri,vel negare:sed illud consiliū est frustratorium:quia iudex non admittit hanc respōsionem , per quam aduersarius nō releuatur ab onere probādi:sicut nec vult admittere respōsionem per verbum dubito: eadem ratione licet in vtroq malè faciat, quia deberet admittere: si tamen esset tale quid,de quo dato termino posset informari de veritate, daretur terminus ad deliberate respōdendum per verbum credit,vel nō credit:quo elapso iudex posset ipsum compellere ad sic respondendum per l.iusiuran.& ad pecunias.§.j.ff.de iureiuran.& hoc posset esse etiam si positio aliquid cōtineret de facto suo, s.respō deat.quod tamen esset de longinquo tempore ; vnde iste posset habere ignorantiam.arg.l.peregrē.ff.de acquir.poss.vel esset pactum intricatum:vt l.emptor.§.Lucius.ff.de pact. nam per diligentem inquisitionem poterit ad notitiam peruenire : ideo tunc dabitur sibi terminus.facit quod no.in l.si res obligata.ff.de le.j. per Bar.& prædicta qñ incertitudo prouenit ex parte habentis respōdere,& ex qualitate rei contentæ in positione. si verò prc-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pupillus potuit facere testamentū. Adde an pupillus doli capax. & proximus pubertati possit testari ad pias causas vide per Phi. de Frā chis in rubri. de test. in vj.

cederet ex parte interrogātis, vel ponentis ꝙ interrogatio vel positio esset obscura, & posset multis modis intelligi: tunc nō cogitur respōdere nisi prius declaretur qualiter ipsam intelligat: vt in l. certum. in prin. ff. de cōfes. Secundus casus est: qñ positio est impertinens: quia cōtinet aliquid quod nullo modo facit ad causam: vt si peto à te x. quæ mutuaui. & facio positionē quod Rex est in Francia: vt in simili no. in l. ij. §. circa. ff. de doli excep. talis namq; positio nō debet recipi per iudicem: & super ea nō sunt testes examinādi. l. si duo. §. Idem Iulianus. & ibi no. ff. de iureiur. & ibi vide Bar. hoc tamen verum, si nullo modo ad causam pertinet: secus si quoquomodo potest pertinere: vt est tex. cum gl. in l. iam nō dubitari. ff. de hær. instī. ante fi. in gl. mag. vt si facio positionem & talis est notarius, ad hūc fi. vt instrumētum quod habeo de manu sua, & sum producturus, fidem faciat. vel si ago rei vēdicatione pro dño presenti. & facio positionem ꝙ iam sunt x. anni ꝙ erat dñs illius rei. nā hoc cōfessato præsumor hodie dñs. quia dñium nō mutatur tractu temporis. licet secus in possessione. vt no. in l. siue possidetis. j. de proba. licet ergo prima facie positio videatur impetinēs, tñ quoquomodo facit ad causam. Et no. ꝙ licet de iure cōmuni sit discutiendum ab ipso principio an positiones sint pertinentes, vel non: & reiciendæ sunt impertinentes. vt not. c. cùm contingat. de off. dele. quod fortè seruat in romana curia. vbi litigia durant perpetua, per statuta tñ terrarū prouidetur (vt lites abbreuient) ꝙ admittant indistinctè saluo iure impertinētiū & nō admittēdarum: & ideo tūc in calculo ferendę sniæ poterit opponi ꝙ nō debuit tali positiōi rñdere: & ꝙ habeat ꝑ nō rñsa: qa necesse habuit rñdere ꝓpter statutū: reseruato tñ iure suo de impertinē
16 tia. †eodē mō si testis in dicto suo aliqd impertinēs dixit, nō statur in hoc eius dicto. iuxta no. in d. §. Idē Iul. vbi vide ꝑ Bar. & in l. momētaneæ. j. qui legi. perso. & l. si quis libertatē. in vlt. gl. ff. de pe. hære. Tertius casus est. quādo positio de qua interrogat, habet depēdētiā ab illa positione negata, vel cōfessata. nam potest respōdere illa positio pēdet, nec teneor aliter respondere: quia si respōderē aliter quā respōderim in prima, essem mihiipsi contrarius: & periurus: vt si primò posui ꝙ Titius fecit testamētū: postea pono quòd me hæredem instituit: si primam negasti, ad secundam respondere non teneris: quia si eam cōfitereris, esses tibiipsi contrarius: & periurus: & sic loquitur gl. de contrarietate ipsius respōdentis: sed si positio cōtineret in se cōtraria, esset repellēda: & alia ratione nō esset ei respōdendum per l. primam. j. de furtis & l. ij. §. sed si alius. ff. quādo appella. sit. & similiter si vna positio cōtrarietur alteri, ambæ essent repellendæ: & ponēs eoipso esset periurus: vt in c. fi. de iureiu. lib. vj. Et ad similitudinē eius quod dicit gl. dicimus ꝙ nec positioni captiosæ respōdendū est: & dicitur captiosa qñ ad quācūq; partē rñderet, se illaqueret, vt in l. qui iurasse. §. si pater. cū ibi no. ff. de iureiu. Quartus casus est. qñ positio est iuris & facti: vt si pono ꝙ pupillus potuit facere testa
a mentum vel ꝙ cōtra minorem nō currit prescriptio de iure, nō teneris respondere: sed potest dicere iuris est per l. ornamentorum. de aur. & arg. leg. & posito ꝙ respōdeas aliter quā iuris est: tua respōsio nihil operaretur: vt no. Bar. in l. nō fatetur. circa fin. ff. de confes. & etiam hoc verum de iure cōmuni & scripto, idem de iure municipali illius terræ vbi est litigium redactum in volumine statutorum. talia enim iura non sunt probāda: quia sunt notoria: sed si positio cōtineret ius cōsuetudinarīū, quod est probandum: si negatur: tunc bene esset ei respondendū. Item si contineret ius municipale alterius terræ: quia etiam illud probandū. si negatur. idem si illius terræ: tamen non erat redactum in volumine statutorum: sed erat aliqua reformatio, quæ adhuc erat in ea mera communis. talia enim erant producenda, & probanda: iuxta no. in l. cùm prolatis. ff. de re iudi. & in l. præscriptione. §. si cōtra ius vel vtil. pub. per doct. & prædicta de iure disponente, sed si positio continet ius dispositum: puta seruitutis realis, personalis, vel dominium rei tali positioni bene est respondendū: sed tunc loquitur ista glo. Quintus casus est. quando positio est negatiua: per rationem quæ subijcitur in glo. tamen hodie contrarium est determinatum, quod admittatur positio negatiua: & sic ei sit respondendum: quia licet non posset probari per testes, potest tamen probari per confessionem: vt est casus. in c. j. de cōfes.
lib. vj. hoc tamen videtur procedere quando parti incūbit onus probandi negatiuam: quia fundat intētionem suam in ea. iuxta no. per Bar. in l. hoc iure. ff. de verb. oblig. sed si nō habet necesse probare, vt intētio sua sit fundata: videtur impertinens talis positio negatiua: & ꝙ nō sit ei respōdendū. Pone exēplū. peto à te x. quæ mutuaui, tu negas me vnquam mutuasse: & intētio tua est fundata nisi ꝓbē mutuū: nec habes necesse ꝓbare negatiuā: nec posset probari per testes: quia non est coarctata loco & tempore vt j. de proba. l. actor. pone ergo ꝙ tu facis positionem negatiuā ꝙ ego tibi nunquā mutuaui, tenebor ne respondere sub iuramē to de calumnia? puto quòd non. ratione prædicta: quia est superflua: & per consequens impertinens. nam & superfluis positionibus non est respondendum secundùm Bald. hic. †Et no. gl.
17 inquantum dicit quòd ea sunt punibilia quæ probabilia: & ꝙ positiones fiunt ad releuandum ponentem ab onere probandi: & quòd ponens interrogatur an credat positiones esse veras: ne ponat eas per calumniam. Tene menti ista tria. ad quæ ista glos. allegatur. †Qualiter autem dicatur positio negatiua? dic hoc
18 colligi ex effectu, non ex verbis. ideo cautela quavtuntur hodie procuratores. quia dicunt quòd res est absque eo quòd ita scit credentes, per hoc positionem esse affirmatiuam: quia perverba affirmatiua prolata parum prodest: quia in effectu est negatiua: & tantum est hoc dicere quantum dicere non ita est, iuxta nota. per Barto. in l. inter stipulantem. §. j. ff. de verbo. obligatio. facit l. ij. §. j. si ser. vendi. cum ibi no. vnde si statutum diceret quòd non admittatur positio negatiua. talis positio non admitteretur. licet de iure canonico statutum sit quòd admittatur. & respondeatur
19 ei: vt in dicto capi. primo. de confes. libro vj. †Vltimò dubitatur. quid si sit aliqua positio, cui quis semel respondit: & nūc iterum super ea interrogatur, an teneatur respondere? glos. videtur hic sentire quòd sic, quia poterit aliter respondere quā prius responderit. nec erit periurus: quia respondit per verbum credit. & potuit tūc credere vnum, & nunc aliud ex iusta causa superuenīēte. Breuiter posteā semel respōdit, si iterum interrogatur super eadem positiōe, vel fiat alia similis illi, seu cōtinens idē in effectu, potest dicere nolo respōdere, quia semel respondi: & illa interrogatio est superflua, ita videt sentire Bart. in l. si duo. §. Iulianus. circa prin. ff. de iureiu. & ita habeo nūc de facto: quia facta sunt post primas positiōes quibus erat respōsum: quædam aliæ quæ videnē idem cōtinere, & pars recusauit ei rñdere, nec iudex eam coegit: sed si ſpōte respōdere vult: tūc puto gl. procedere: & ꝙ potest aliter respōdere quā primò, propter iustam causam superueniētē. ad quod facit tex. ſ. de in integ. restit. l. de tutela. quod not. Bald. j. de appella. l. ampliorem. §. in refutatorijs. ad quod vide omnino quod no. Ioan. An. in dicto c. fina. de iureiu. lib. vj. in nouellis. super verbo post iuramentum. sed si nulla causa iusta superueniſſet, foret periurus. quia quod semel credidit, hodie debet credere non superueniente noua causa. ad quod facit. l. filio. in princip. seu in §. j. ff. de adimen. leg. vbi quod quis semel sciuit, præsumitur hodie scire. Vltra gloss. docto. ponunt alium casum in quo quis nō tenetur respondere, scilicet qñ positio esset criminosa, quia si responderet per verbum credit, deteget crimen suū. ꝙ nemo cogit facere: & de hoc per Canoni. in c. dudum. de elec. & Bar. examinat illū articulū hic. & Bal. ibi in quibusdam cōtrariat. Adde alium. quādo positio cōtineret aliquid quod esset decisum per sniam diffinitiuā. iuxta ea quæ no. in d. l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiu. Adde aliū. ſ. in causa criminali. in qua nō respōdetur per verbū credit, vel nō credit: sed affirmatiuè. de hoc dic per Bar. in l. Marcellus. rerum amotarū.
20 Adde alium. †quādo quis excluſus à probādo per lapſum termini, quia nō posit facere positionem quam vellet probare per cōfessionē aduersarij: vt j. de nō nu. pec. l. in contractibus. §. illo. Cætera circa materiā positionum vide per gl. in d. c. j. de confes. lib. vj. & in Spec. de positionibus. & Iac. de Aret. fecit super hoc vnum pulchrum tractatum.

2 ☞ *Triplex practica ut iuretur de calumnia, quando causa agitatur per procuratorem. & vide nu. 6.*
3 *Si dominus iurauit de calumnia, an etiam eius procurator teneatur iurare?*
4 *Quid si est procurator in rem suam?*
5 *An cedens debeat ipse interrogari, cùm melius sciat veritatem: & an eius responsio nocebit aduersario?*
De fensor, an iuret de calumnia?

§. Sinautem

1 §. Sinautem. †Si causa agitatur per procuratorem, ipse dominus principalis debet de calūnia iurare. hoc dicit. & in hoc differt procurator à legitimo administratore. qui iurat, & non dominus: vt ſ. proxi. §. Et not. ꝙ triplex est
2 practica. †Prima est ꝙ dñs qui totam litem vult agitare per ꝓcuratorem tempore quo constituit ipſum ꝓcuratorem apud iudicē loci vbi degit, iuret de calumnia super lite futura per ꝓcuratorē agitāda. siue sit actor, siue reus. & istam practicam ponit iste tex. ꝙ autem posit cōstituere procuratorem ad totam litē agitādam. ꝓbat hoc in legibus allegatis in gl. j. sed mirabile est qualiter iuficat dñm iurare de calūnia tempore quo cōstituit ꝓcuratorē, cū causa nō sit adhuc cœpta. & tale iuramentum est præstandū post quā cœpta est, & lis cōtesta. ſ. post prin. huius. l. Rñdeo illud qñ causa agitat per ipſos principales, sed si quis vult agitare eam tam per ꝓcuratorem: & ad iudiciū nūquam venire, pōt præstari per ꝓcuratorem: & ad iudiciū nūquam venire, pōt præstari ante ipſam cœptam. vt hic. quidam aūt dicebant ꝙ ipſe priò debet incipere. & de calūnia iurare. & postea cōstituere ꝓcuratorē. & ita intelligebāt istū tex. qñ cōstitueret ꝓcuratorem pe ſt lit. cō & ita intelligebāt istū tex. qñ cōstitueret ꝓcuratorem pe ſt lit. cō test. per eū. gl. hoc nō tenet. quia alia iura dicunt ꝙ pōt cōstituere ꝓcuratorē ad totam litē. & ista fuerūt de mēte gl. j. q̄ ꝓ hoc remanet declarata. licet videat obscura. & Doct. eā nō declarāt. Secūdus modus practicādi est. ꝙ cōstituat ꝓcuratorē ad totā litem si vult absq; eo ꝙ ipſe iuret de calūnia. postea ꝓcurator incipiet litē. & eā cōtestabit. postea dabitur sibi terminus ad faciendū dñm cōparere in iudicio, & ad iurādū de calūnia: sed tūc occurrūt dubitationes, quid si dñs erat absens in longinquis partibus? quidā dicūt ꝙ dabit curator bonis: qui iurabit de calūnia: tanquā legitimus administrator. Bar. hoc impugnat. & dicit ꝙ tūc in subsidiū ipſe procurator iurabit. ar. in l. j. ff. de instī. & si altera pars cōtētatur ꝙ procurator iuret, etiam si posset haberi copia domini de facili, poterit procurator iurare: ita colligitur ex no. in l. non solū. in prin. ff. de proc. quinimò etiam interdum altera parte inuita, qñ talis procurator præcisè compellitur litigare: quia poterit etiam de calumnia iurare. vt etiam colligit ex ibi no. Vnum est quod facit dubium: quia secundū istam practicam si comparet in iudicio ꝓcurator de cuius mandato dubitatur, leges dicunt ꝙ debet admitti cū cautione rati: sed ad quid ꝑstabitur illa cautio, si post lit. contest. incontinēti habet necesse facere dominū comparere. & de calūnia iurare? Nam per hoc ratificabit gesta: & sic ista cautio rati nunquā pōt admitti. ad quid ergo superfluo præstat? & tñ ista lex. j. in §. hoc etiam dicit eam præstādā. istud est quod not. glo. in prin. & nō rñdet, sed remittit ad no. ī l. Pōponius. §. sed & is. ff. de ꝓcu. dic propter gesta. ante lit. cōtest. quæ dñs potest non ratificare: licet ratificet gerenda. l. Iul. qui satisd. cog. & in illis cō mittet stipulatio. vel fortè pars altera nō exiget iuramentum de calūnia, vel nō iurabit ꝙ dominus compareat de iure. & tūc cautio nō erit inutilis. Datur tertius modus. & iste practicat, ꝙ dñs constituat ꝓcuratorem cum ſpeciali mandato ad iurandum de calumnia: & istud hodie probatur: licet olim de hoc dubitaretur in c. fi. eo. tit. lib. vj. & dicit Bart. ꝙ debet habere ſpeciale & singulare in tali causa, vt debeat iurare in animam domini: nec sufficeret dare mandatum in gñe ad iurandum in omni causa &c. quia illa gñalitas intelligeret de causis iustis. & sic si sumeret causam iniustam, & iuraret in animam dñi, non faceret dñm in periuriū incidere: quę verba perpetuò tene menti. Et per ea poteris infringere multos processus: quia vt plurimum procuratores constituuntur generaliter ad lites & causas. & nō ſpecificantur causæ cum mandato de iureiu. de calumnia: si virtute talis mandati iurat, habetur pro non iurato: quia non est sufficiens: sed si pars adueria petijt iurari, & non fuit iuratum vt debuit, processus erit nullus. vt not. j. proxi. §. Tene menti perpetuò. orbasta. In gl. j. ibi. [videtur quod ad lit. contest.] ſ. per hunc. §. qui vult quòd iure
3 tur de calumnia per dominum tempore qui constituitur procurator: quia cum lit præstandum post lit. contest. videtur debere intelligi ꝙ lis per prius fuerit contestata per dominum: non tamē erat iuratum de calumnia: ergo non potest constitui procurator ad contestandum: neq; ad interrogationes quæ fiunt ante lit. cō
1 test. & sic non potest instituī ad totam causam. gl. tamē dicit contrarium. sed non rñdet ad oppositionem. tu rñde. vt ſ. dixi. In gl. seq. in princ. notandum ꝙ gl. præsupponit aliam practicam quā ponat tex. ſ. ꝙ nō iuretur per dñm de calumnia tempore quo cōstituit ꝓcuratorē. & ꝙ fiat cōtestatio per ꝓcuratorem: & ꝙ post
ea faciat dñm comparere, & iuuare de calūnia: vel quod mittat ad eū, & iuret corā iudice loci vbi est: vt ea. l. seq. §. hoc etiā. hoc præsuppoſito videtur ꝙ cautio rati non sit præstāda eo casu quo de mandato talis procuratoris dubitet: quia cū lite contest. non procedatur ad vlteriora prius quā per dñm fuerit iuratum, si iuretur: videtur dñm ratificare gesta & gerenda per procuratorē: & sic cautio rati nunquàm committitur: quia committitur si nō habetur ratum propter processum factum. gl. tamen dicit quòd imò etiam præstatur talis cautio. vt in d. §. hoc etiā. ad contrariū
3 respondet. vt ſ. dixi. licet gl. non respondeat. †In gl. ibi. [Respondeo. iudex cum cautela &c.] Dic hoc est truffa. vnde dic ꝙ licet iuramentum de calumnia quod habet solennizare processum, debeat præstari per dñm: attamen etiam ipſe procurator iurabit de calumnia sua: non tñ istud iuramentum pertinet ad solennitatem: vt si admittatur cū fuerit petitum, vitietur processus: sicut vitiaretur qñ non præstaretur per dñm. vt j. e. ſ. sed quia veremur, sed quia pertinet ad obuiandū suæ calumniæ seu malitiæ. vt est casus. in c. ij. §. j. extra eo. tit. lib. vj. & probatur in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infec. alleg. in fi. gloſſ. sed si procurator habens ſpeciale mādatū à dño præstitit primum iuramentū in animam dñi: an teneatur etiā præstare per ſe in animā suā, sicut si primū fuiſſet præstitū per dñm? quidam ꝙ non. mihi videt contrarium eadē ratione. & sic iurat in animā dñi, & in animā suam. propter
4 hoc qd' gl. h. d. †In gl. ibi. [sed Placētinus distinguebat.] hęc distinctio nō placet: quia siue ꝓcurator in rem suā intēret vtiſ suo noie, siue exercitiū directæ noie dñi cedentis, semper litigat ad suū cōmodū, vel incōmodū. ergo ipſe reputat principalis dñs litis. & sic ad ipſum pertinet hoc iuramentū præstare: si tñ cōmodū esset reuersurū ad dñm, posset ꝓcedere qd' j. subijcit secūdū
5 Roge. †Item si quærat an dñs. i. cedēs debeat interrogari ex eo ꝙ melius sciat veritatē. similiter debet distinguī: an ad ipſum sit cōmodum reuersurū. & tūc pōt interrogari: quia tūc eius rñsio nocebit cessionario. & per cōsequēs sibi, sed si nō esset ad eū reuersurū. secus per ea quæ no. in l. fi. ſ. de procu. & Bar. in l. facta. §. si hæres. ff. ad trebel. In gl. ibi. [si autē non est in rem suam.] Dic ſ. gl. est locuta in procuratore actoris. hic loquitur in defensione rei: qui aliqñ defendit cū mandato. & tūc dicitur procurator. aliquādo sine, & tūc dicitur ſimplex defensor. & notandum ꝙ hoc secūdo casu ipſe satisdat de iudicato soluendo: & si ferat' sententia cōtra eū, mittitur executioni in bonis suis: nec recuperat à domino. nisi ꝓbet ꝙ dñs verè erat obligatus, & sic eū liberauit. In primo verò casu si dñs nō releuauit ipſum à satisdatione iudicatum soluī. similiter habet ipſe procurator necesse satisdare si vult admitti: quia nemo idoneus defensor est etiā cū mandato nisi satisder. l. minor. in fi. ff. de procu. & sic potest conueniri ex sua satisdatione. tamen recuperat à dño: absque eo quòd aliter probet ipſum dñm fuiſſe obligatū: sed si dñs releuauerit (vt moris est) in instrumento procuratoris. satisdando de iudicato soluendo pro ipso: prout habetur instī. de satisda. §. si verò aliquis. tunc sententia non potest mitti executioni contra procuratorem. est ergo quæstio cum primis casibus talis defensor subire possit periculum, & litigare ad suum incōmodum, an ipſe debeat de calūnia iurare, tanquam dñs litis: & plenius quàm gl. dic ꝙ in primo casu quando sine mandato sit: siue suscipiat in ſe iudicium animo nouandi nolente actore, siue nō. propter præiudiciū: de quo §. similiter in secūdo qñ pro seipso satisdedit: quia potest recipere periculum si dominus non esset soluendo: in vltimo casu qñ dominus satisdedit secus. Cætera dic vt in l. quam gloſſ. allegat.
6 Sufficit. † In fine glo. ibi. [sed ibi est ſpeciale.] Tu dic quòd ibi loquitur de iuramento calumniæ inuento per hanc l. ad solennizandum iudicium: quia istud non præstatur per procuratorem: sed per dominum: vt hic, sed loquitur in alio inuento per iura vetera. quod pluries præstabatur in causa ad remouendum calumnias: & illud poterat præstari etiam per procuratorem ad excludendum calumniam suam.

AVTHENTICA.

1 PRincipales. †Ista aut' tāgit quasi omnes partes huius legis: quia primò ponit quando principales personæ litigant per seipsas: & tunc ipſi habent necesse iurare. Secundò addit vnū ad l. C. & ad aut' in isto quòd continetur sub iuramento calumniæ. scilicet ꝙ nec dederunt, nec promiserunt aliquid pro sententia

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Appellatione personæ. Adde c roma. in §. vniuersitatem.dē. xcō.lib. vj.Ioā. An.in c. eum illis, de præbē.li.vj.in nouel. Bald.in auth.Item quæcunq. C.de epi. & cleri.

obtinenda:exceptis personis de quibus in text. Tertio ponit quid iuris quādo partes litigant per procuratorem: & ipsæ sunt absentes: & procurator contestatus est litem: & est necesse q̄ dominus iuret de calumnia.quia mittitur ad eū si non potest comparere personaliter ad iurandum. vel si est mulier:aliàs cōpelletur venire. si iudici videbitur: postea ponit de pœna nolentium iurare. de qua in §.qd' si actor. vnde melius legerē ista auth. post illum §.& not.in verbo per sententiam.pro glo.quæ est in §.quod si actor.quod pœnam illius.§.non patitur ipso iure per sententiam. Vltimò ponit qñ litigāt p legitimos administratores:de q̄bus ī §.qd' obseruari.

2 ☞ *Potest quis renuntiare fauori in eius fauorem introducto.secus si ob publicam utilitatem introductum est.*
3 *Clerici quando teneantur iurare de calumnia?*
4 *Sacramentum testis,an possit remitti?*

§.Sed quia. Iste §.est quædam interpositio inter præcedentia & sequentia quæ deberent continuari.cùm in §.præcedenti loquitur quādo litigatur per procuratorem,de cuius mandato certum est:in sequenti verò quando erat dubium.sed in hoc §.interponitur vnū diuersum à prædicta ma
1 teria.†q̄ hoc iuramentum non potest remitti per partes, cū sit in
2 uentum ob publicam vtilitatem.†quod not.ad materiam.l.si q̄s in conscribēdo suprà,de pact.vbi potest quis renūtiare iuri suo. quod est verum quando merè in sui fauorem inuētum est secus si etiam ob publicam vtilitatem:vt sunt solennitates iudiciorum. puta q̄ detur libellus:vt in auth.aufferatur infrà, de lit. contesta. Item q̄ lis contestetur:vt in eodem tit.& q̄ iuretur de calumnia. & ista non possunt per partes remitti:vt not.in c.de causis.de offic.delega.& not.q̄ potest intelligi duobus modis.Primò,quādo ambæ partes inuicem sibi remittunt expressè:& tūc remissio nō valet:quomodo iudex ex officio posit ipsas compellere ad iurā dū:prout in simili.ff.de posth.l.quos prohibet.sed si iudex se nō intromittit,& partes persisterem in eadem remissione non exigendo alter ab altero,non vitiaretur processus. Secundò potest intelligi quando altera pars remisit alteri,& nō econuerso: & tūc non valet remissio:quomodo ea etiam nō obstante posit petere quod iuretur:& si petat,& non iuretur:non valebit processus: si nō petat,non vitiatur processus:quia non est de substantia iudicij:nisi fuerit petitum. potest enim omitti. licet non remitti. vt in c.j.eod.tit.lib.vj.licet Barto.in §.quod obseruari. videatur dicere propter hoc quod non vitiatur processus. quòd non potest esse de substantia iudicij,vel de solēnitate.certè verum e quòd non est de substantia si non petatur:sed si petitur,bene est de substantia & solennitate:sed quid si partes nō petunt:sed iudex mādet q̄ iuret:& nō iuretur.puto processum nō vitiari.quia exactio debet fieri apertè:vt sit de substantia. In glos.mag.ibi.[sed Azo dixit etiam tacitè non posse remitti.]hoc placet.nā nec expressè nec tacitè remitti potest,sed potest omitti.quod est diuersum à re
3 missione.†In gl.ibi.[Item quid de clericis:'] quicquid dicat glos. dic q̄ clerici coram iudicibus eorum quādo agitur de re peculiari vel prophana,ita iurant sicut& laici:vt in toto ti.extra de iura. calum.Si verò agitur de causa spirituali:vt de titu.beneficij, siue decimarum,tunc in illis causis non seruatur ordo iudiciarius:ga nō requiritur datio libelli:nec lit.contest.similiter nec requireba tur olim iuramentum de calumnia,quod pertinebat ad solennitatem.de qua loquitur ista lex.sed præstabatur iuramentū de veritate dicenda:quod pertinebat ad solennitatem.hodie licet non requiraē libellus.vel lit.contest.vt in cle.dispēdiosam.de iudi.be
4 neq̄ tamen præstaē iuramentum de calum.vt in c.j.eod.titu.lib.vj. †In glos.ibi.[Item sacramētum testis.]puto etiam expressè remitti.dic de hoc est casus.in c.tuis extra de test.& vide quod no. Bar.in l.post legatum.de fal.an testis qui non iurauit,si ferat falsum testimoniū,cōmittat falsum.postquàm iuramentū testis nō est de substantia testimonij.quia si esset,non posset remitti.

2 ☞ *Quòd etiam secundū istam legem præstetur cautio rati,quando dubitatur de mandato procuratoris:licet videatur nunquàm posse committi.*
Procurator si plenè probat de mandato,non est necessaria cautio rati. & si nullo modo probaret,non admittitur etiam cum cautione rati:nisi sit conuncta persona.
5 *Per cautionem rati firmatur & legitimatur persona procuratoris, sicut per ostensionē mandati: & quis sit effectus.*

4 *Personæ appellatione non continetur uniuersitas,quæ dicitur persona ficta.*
5 *In causa uniuersitatis admittitur quis cum cautione rati:sicut in causa priuatorum.*

1 **§.Hocetiam.** † Qui admittitur cum cautione rati,nō poterit in causa procedere:nisi post li.cō
2 test.faciat dominum de calumnia iurare.hoc dicit. † Et sic patet q̄ etiam secundùm istam legem præstaē cautio rati, quando dubitatur de mandato:licet videatur eā nō posse vnquam committi:ex quo necesse habet facere principalem de calūnia iurare. declara vt dixi in §.sinautem abfuerit.In text.ibi. [nullo mandato prolato.] id est,instrumento mandati: quod plenè ꝓbaret. vnde non esset necessaria cautio rati,ꝓbauit tamē semiplenè: ideo fuit admissus cum cautione rati vt sequatur:quia dicereē esse dubiū de mādato:sed si nullo mō probassēt,nullo modo dicereē dubiū: imò certum de non mandato. & non admittereē etiam cum cautione rati:nisi esset coniuncta persona:quod dic vt plenè not.in
3 l.j.§.de proc.† In text.ibi.suam personam firmauerit.]No.q̄ per cautionem rati firmaē & legitimatur persona ꝓcuratoris: sicut ꝓ ostensionem mādati.& effectus huius est:quia postea non audietur aduersarius,dicens ipsum non habere mandatum, & non debere admitti nisi mandatum ostēdat: nisi ipse aduersarius hoc allegans vellet probare q̄ mandatum non habeat.quia tantùm valet cauisse de rato,quantùm mandatum ostendisse, ad hoc vt iudicium non differatur.lata verò sententia necesse habet procura
4 tor mandatum ostendere:quæ omnia dic,vt dixi in l.j.de procu. & not.in l.inter quos.§ alieno.ff.de dāno infect.†In tex.ibi.[siue pro vna persona.]Not.hic iuncto text.se q̄ appellatione perso
a næ a non continetur vniuersitas. quæ dicitur persona ficta & repræsentata.vt in l.mortuo.ff.de fideiuss.quia hic ponuntur vt diuersæ.ideo notarij dicunt in instrumento mandati contra quālibet personam,collegium,vel vniuersitatem.Nam si dicerent solùm contra quālibet personam,non videtur q̄ posset agere contra vniuersitatem.contrarium videtur sentire Cy. in l.metum.§. animaduertendum.ff.quod met.caus.sed primam partem videē tenere Cy.infrà,ad Treb.super Rub.& adde quod not.Ioā.An.
5 in cap.ij.de rescrip.lib.vj.in nouella super gloss.vlti.†Not. etiam hic quòd in causa vniuersitatis admittitur quis cum cautione rati.sicut in causa priuatorum.In text.ibi. [faciat personas principales.]licet expensis suis,non aduersarij. vt l.ij.in fi.ff. quibus ex caus.poss.ea.& in Specu.de iura calum.§.restat. in fi. vel dic quòd faciat ipsum principalem comparere: si potest commodè. nisi sit mulier.& hoc addit authen. principales. quæ videtur restringere istum tex. dum hic dicitur quòd mittitur ad absentem, quando ipse absens commodè comparere non potest.

2 ☞ *Vbicunque quis habetur pro confesso,an adhuc requiratur sententia cōdemnatoria?*
3 *An quis possit renuntiare instantiæ saluo iure suo?*
4 *Propter contumaciam in non comparendo,an possit quis cadere à iure suo?*
5 *Interrogatus si respondere recusat,qua pœna puniatur: & quid si recusat respondere libello,& quid si positionibus?*
6 *Si actor cadat ab actione ex eo quòd recusat subire iuramentum calumniæ, uel reus habeatur pro confesso, & propter hoc feratur contra eum sententia,an poterunt appellare?*
7 *Statutum quòd in causa criminali contumax ponatur in banno,& habeatur pro confesso,& possit condemnari de crimine,an si fuit condemnatus,possit appellare?*
8 *Quando ex tenore libelli apparet aliquid contra ipsum actorem, propter quod reus deberet absolui,licet reus uere uel ficte confiteatur contenta in libello,non debet condemnari:se absolui.*
9 *Bannitus licet ex forma statuti habeatur pro confesso,non tamen sequitur q̄ semper sit condemnandus si ex defectu inquisitionis uel eius formæ ueniret absoluendus.*

1 **§.Quòd si actor.** † Actor nolens iurare de calumnia cadit ab actione: reus verò habetur pro confesso.hoc dicit.vsq̄ ad ver.sic enim. cōcordat. c. fi.in fi.extra eod.& de materia huius.§.habetur in Spe. eod. tit.§. fi. In text.ibi.[noluerit subire.]subaudi cum esset iussus à iudice iurare cum termino sibi statuto.argumen.eorum quæ not. Inno. in cap.extirpandæ.de præbend.quando dicatur commissum delictum negotium.& not.in l.j.infrà, de his quibus vt indig. In text.ibi.[tristitia iudicum.] hoc dicit.quia iudex ipsum tristem
2 facit pronuntiando contra eum.† in text.ibi.[& liceat iudici sententiam proferre.] licet ergo habeatur reus pro confesso: adhuc tamen requiritur sententia condemnatoria:vt hic patet:& si hoc est in reo,potius debet esse in actore.vt requiratur sentētia priuatoria.quod tenet hic gl.& antequā sententia sit lata, si ille qui recusauit decedereet.hęc pœna nō trāsmittereē cōtra hęredē eius. vt posset hæres rei condemnari virtute dictæ tacitæ vel fictæ confessionis:

confessionis:nec etiam hæres actoris repelli à iudicio. casus est singularis.in l.eius qui delatorem.quam perpetuò tene menti.nā dicit hic Bartol.quòd illa fuit prima lex quæ fecerat sibi honorem in ciuitate Perusij. cum ipse ad hoc eam allegauerit; & nullus alius prius perpenderat.& idem vbicunque quis ex dispositione legis vel statuti propter contumaciam habeē pro confesso. vt hæc pœna ad hæredem non transeat ante latam sententiā definitiuam,vt si in criminali causa ex forma statuti bannitus habetur pro confesso.& potest condemnari.Tene menti. In gloss.j.in princ.ibi.[sed per sententiam.]subaudi priuatoriam iuris sui.vl' dic absolutoriam: quia iudex absoluet reum à petitione actoris, ac si actor non foueret ius.sed quid si reum condemnat actori, qui recusauerat iurare? Rñdeo, valet condēnatio:nisi per prius pernuntiasset actorem cecidisse à iure suo secundùm Baldum. sed si hic pronuntiasset non valeret: quia esset contraria præcedenti sententiæ.vt l.j.infrà,quādo ꝓuo. non est necess.potest autem iudex virtute eiusdem processus pronuntiare actorem cecidisse à iure suo,sine alia petitione rei per modum libelli, & noui iudicij.sufficit enim petitio verbalis.& hoc vult Cynus.hic. Sed quid si antequam sententia feratur actor pœnitentia ductus vult iurare? dicunt Docto.quòd admittitur ad purgandum moram si res est integra:& ius rei non est effectum deteriùs.argu.in l. alia. j.de his quibus vt indig.& quod no.in l.criminali.j.de iurisd.om. iud.nam hoc videtur regulare in pœnis legalibus : vt euitentur
3 per desistentiam vel purgationem moræ ante sententiam. l.qui cùm maior.§.accusasse.ff.de bo.libe.†In gloss.ibi.[cùm fortè nolit causam prosequi.]expone.id est,instātiam. & vult dicere glo. quòd si sibi est licitum renuntiare instantiæ saluo iure suo:videtur etiam licitum recusare,& iuramentum præstare.Quare ergo patitur hanc pœnam? gloss.d.quòd hodie non est sibi licitum renuntiare instantiæ saluo iure suo.imò tenetur vel prosequi vsq̄ ad sententiam,vel renuntiare liti & causæ. vt in authentic. qui semel.quomodo & quando iudex. Meritò ergo si recusat iurare,patitur hanc pœnam:acsi renuntiaret liti & causæ,postquàm non facit id quod est necessarium ad expeditionem causæ:certè hoc non erat statutum iure isto, & sic adhuc remanet contrarium gloss.sed dic quòd aliud est expressè renuntiare instantiæ: quia tunc soluit expensas. aliud est recusare iuramētum præsta-
4 re,& velle ꝓsequi.quia tunc punit:vt hic.†In gloss.ibi.[Solu.ibi de absente.] Dic quòd ibi in eo qui est contumax in non compa rendo.qui ꝓpter hoc nō cadit à iure suo.hic in non iurando,quæ contumacia reputatur maior. aliquando etiam prima contumacia facit quem cadere à iure suo. vt in casu. l.locorum.infrà: de omni agro deser.lib.xj.& in alio ff.de iure fis.l.secūda.§. fenatus.

5 †Sed hic quæritur.quid ī eo qui recusat rñdere interrogatus, qua pœna punietur? ista enim sunt diuersa recusare iurare: & recusare respondere.Breuiter dic q̄ aut quis recusat respondere interrogationibus quæ fiunt ante lit.contest. ad præparationem iudicij.de quibus hī in ti.de interro.act.& tunc erat prouisum per l. illius ti.q̄ haberetur pro confesso.vel pro negante: prout sibi dānosius est,& vtilius interroganti.vt in l.de ætate.§.qui tacuit. cū ibi no.eod.tit.& idem si respondet:sed nō ad ꝓpositum. vel non clarè:vt ibi patet. Aut recusat respondere libello.& sic litem contestari,& non erat prouisum olim, vel etiam hodie, q̄ habeaē ꝓ confesso:imò procedītur cōtra eum tanquam contra contumacem admissionem ex primo vel secundo decreto.vel etiam cogi tur præcisè captis pignoribus,vel mulcta indicta.vt in l.j.§.quid ergo.ff.de ven.inspi.& quod no.in authēti.qui semel. quomodo & qñ iud.in gl.interdum recusat rñdere positionibus quæ fiunt post lit.cōtest.ad releuandum ponētem ab onere probādi: & tūc olim fuit magna dubitatio:vt refert hic Cy.tamen hodie est hoc expeditum per c.ij.de confes.q̄ habeaē pro cōfessione illa positio cui recusauit respōdere:concurrentibus tamē tribus,vel quatuor.s.q̄ fuerit iussus respōdere per iudicem: & quod ipse iussus fuerit præsens: & q̄ sine iusta causa recusauerit.& q̄ iam præstiterat iuramentum de calumnia.& altero deficiente secus. Vnde si ante iussum se absentauit,licet iudex faciat eū citari, vt veniat ad respondēdum positionibus,& ipse nō compareat: nō potest iudex pronūtiare eas haberi pro confessatis:vt est ibi casus. Spe. tū in tit.de positionibus.§.nono.circa medium. videtur tenere q̄ si fecit eum citari,cum comminatione q̄ nisi compareat pronuntiabit eas haberi pro confessatis, q̄ tunc posit in eius contuma-
a ciam hoc pronuntiare.hoc tamen videtur a cōtra istum tex.posset tamen saluari dictū eius,si iudex ad eum misit copiā positionū & sic habuit notitiam:aliàs non potest dici q̄ videatur fuisse confessus ea quæ ignorauit.nam etiā si esset præsens , deberent sibi b legi,ad hoc vt habeatur pro cōfesso. vt ibi no. Ia.autem Butri.quē videtur sequi Bal. j.de iureiur.l.generaliter.§.his de presentibus.dat aliū modū,q̄ mittat copia positionum ad iudicē loci vbi degit,& quod per illum interrogetur , vt sibi iubeatur ex parte iudicis causæ vt respondeat. & tunc perinde est acsi præsens coram iudice causæ fuisset iussus respōdere,sed certè poterit recusare comparere coram illo. Ideo prædens practica videtur melior, q̄ iudex causę mittat sibi copiam positionum,& iubeat sibi cum cōminatione q̄ respondeat:aliàs habebit eas pro confessatis.si autem simpliciter faceret eum citari ad respondendum positionibus:tunc secus : quod etiam tenet Bar.in d.l.locorum.j.de omni agro deserto. Prędicta procedunt in causis ꝓphanis:sed in causis specialibus puta beneficialibus, videtur q̄ non habeaē pro confesso qui recusaret iurare de calūnia,vel de veritate:aut respōdere positionibus:ne alteri parti deē vitiosus ingressus:quia fortè nullum ius habet in beneficio. nec propter fictam confessionē illius potest acquirere, cum non sit in eius potestate dare titulū:& ita videtur sentire Spec.ar.in c.eū qui.de eo qui mitt.in possē. nisi propter contumaciam in non comparendo,non fit missio ex primo decreto in beneficialibus, ratione prædicta.non etiam habēt locum prædicta in causis criminalibus,vt no.Bar.in l. j. quomodo & quando iudex. in fi. tertiæ col.quia qui non deliquit per confessionem suam veram, vel etiam fictam,non propterea efficitur delinquens:vt in l.inter
6 omnes.§.rectè.ff.de furt.† In glo.seq.ibi. [tu dic secundū Ioan. quod sic.] Cy.secundū alios videtur tenere præcedentem opin. quòd appellari non possit.primò:quia est verus cōtumax. ergo non appellat,vt in l.& post edictū.in fi.ff.de iudi.Secundò.quia frustratoria esset appellatio.nam iudex appellationis visa recusatione iuramenti,& ficta confessione,confirmabit sententiam cō demnatoriam,sed communiter tenet ista gloss.nec ob.prima ratio:quia verum est quòd vera contumacia tollit beneficium appellandi,quando committitur circa sententiam : quia citatus ad ipsam audiendam noluit comparere , sed hic non fuit commissa contumacia circa sententiam,sed circa processum. Præterea satis operatur ista contumacia : quod faciat haberi pro confesso, & dari sententiam contra se, non ergo debet inferri aliud præiu
a dicium,vt appellare non possit. a gloss.est singularis in cle. causam.circa fin.de elec.quæ est valde notabilis ad propositum. Ad secundam rationem respondetur, quòd imò non erat frustratoria appellatio.nam in causa appellationis poterit fortè ostendere quòd iustè recusauit iurare:si fortè de hoc habeat priuilegiū. vel quòd licet habitus fuerit pro confesso , non tamen debebat condemnari.per id quod habetur in gloss.sequen.& eodem modo si quis recusauit respondere positionibus,nam poterit ostendere quòd iustè recusauit:quia fortè non erat eis respondendū,
7 secundùm ea quę no.in §.quod obseruari.† Et ex prædictis soluitur quæstio in qua Bald.consuluit.si statutum dicat quòd in causa criminali contumax ponatur in banno , & habeatur pro confesso,& possit condemnari de crimine:an si fuit condemnatus,poterit appellare? & determinauit Bald. quòd sic. per hanc gloss.& per illam glo.in cle.causam.& etiam addit quòd poterit probare se maleficium non commisisse : quo facto sententia retractabitur:quia non deberet condemnari ex vera confessione. si apparet ipsum non deliquisse.vt in l.qui occidit.in fin. ff. ad l. aquid.& no.in l.vnica.j.de confes.in glo.multò minus ex ficta.
8 vt no.Bar.satis eleganter.in l.absentem.circa fi.ff.de pœnis. † In glo.seq.quæ incip. [per hoc.] ibi. [quid enim &c.] Not.istam glo.quæ reputatur singularis,quòd quando ex tenore libelli apparet aliquid contra ipsum actorem,propter quod reus deberet absolui:licet reus verè vel fictè confiteatur contenta in libello: non debet condemnari,sed absolui:quia censetur confiteri cum
9 omnibus suis qualitatibus.† & ideo allegatur ista gl.q̄ licet ban-
b nitus ex forma statuti b habeatur pro confesso:nō tū sequiē semp q̄ sit condēnandus: sed ex defectu inquisitionis , vel eius forma

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pro actu triū p̃sonarū. Adde Barb. in rubri. extra eod. tit.
b ¶ Pro discretione. Adde c. iſamis. §. triaſiſ. q. vij. Arc. & doc. c. ſtatutū. in §. inſup. de reſcrip. lib. vj.

veniret abſoluendus. vt nota. Bald. in l. ſi vnus §. pac. ff. de pact. per hanc gloſſam. Et adde quod no. per Bartolum. in dicta lege, abſentem. in fine. ff. de pœnis facit l. ſi filius cum patre. ff. de interroga. act. & quod no. Gulie. de Cug. ff. de iureiurand. in lege, ſi duo patroni.

a ☞ Cōſtitutio reſpiciens litis ordinationē, locum habet in litibus futuris, ſuper negotijs præteritis, & in litibus pendentibus quo ad ea quæ reſtant.
b Quando procurator conſtituitur poſt litem conteſtatam, & dubitatur de eius mandato: quando debeat præſtari cautio de rato?
4 Quid in cauſis in quibus non conteſtatur lis?

Ver. Sic enim. † In ij. [ſed prædictum ſacramētum.] Not. priò dū dicit. [in ipſo litis primordio.] q̃ hoc iuramētum eſt præſtādum à principio litis. i. ſtatim poſt litis cōteſt. ſed hodie declaratum eſt in c. j. e. tit. lib. vj. q̃ hoc nō ſit de ſubſtātia: quia licet nō fuerit præſtitum à princip. (quia nō fuit petitū) poſſit peti in quacunq; parte litis, & debeat præſtari. ſed ſi fuiſſet petitum, & non præſtitū, valuiſſent acta poſtea
2 facta. vt not. in §. ſed quia veremur. ſ. eo. l. † Item not. in ver. [ſin autem cauſæ adhuc pendentes inueniātur.] ſecundū Bart. quòd cōſtitutio reſpiciēs litis ordinationem, locum habet in litibus futuris ſuper negotijs præteritis. Item in litibus pēdētibus, quó ad
3 ea quæ reſtant, licet non quó ad iam geſta. † Item not. text. ibi. dū dicit. [& in primo poſt hanc l. ingreſſu &c.] q̃ eo quod not. in l. nihil. ſ. de procu. quādo procurator cōſtituitur poſt lit. cōteſt. & dubitatur de eius mandato, quādo debeat præſtari cautio de rato? Et dicit quòd antequàm procedat ad vlteriora: ſed ſi p̃cederetur, & non peteret cautio, nō poſſet poſtea peti. ſicut nec poſt litem cōteſtatam: ſi ante cōteſtationem nō eſſet petita: quia quod operatur conteſtatio in his quæ præcedunt eam operatur etiam primus actus contradictorius. in quo ſequitur conteſtationem.
4 † Et vide in caſibus in quibus non conteſtatur lis, quia primus actus contradictorius habet vim conteſtationis: vt not. in c. j. de elec. lib. vj. non ſunt alia. Laudetur Deus.

Sequitur Liber tertius.

De iudicijs. *Rubrica.*

a ☞ Verbum iudicium, quot modis ſumatur?
b In iudicijs non eſt habenda diſcretio perſonarum.

1 † Quæro, quare loquitur in plurali, & nō in ſingulari de iudicijs? Rñdeo, quia ſunt plures ſpecies iudiciorū. Sunt enim quædam vniuerſalia: vt petitio hæreditatis. vt in l. j. in princi. ff. de rei vend. Quędam generalia. vt actio, p̃ ſocio. ff. p̃ ſocio. l. p̃ ſocio arbiter. vel nego. geſt. vel tutelæ. Quædam ſunt particularia. vt rei vēdicatio. quod dic: vt ff. de eden. l. j. in prin. gloſſ. mag. Item quędam ſunt ſimplicia. in quibus vnus eſt actor; & alter reus. Quædam duplicia. in quibus vterq; eſt actor & reus; vt ſunt iudicia diuiſoria. ff. eo. l. in tribus. & interdum vti poſſidetis. vt l. ij. de interdictis, quæ omnia proſequere. vt in Spec. eod. titu. per totum.
2 † Item hoc verbum iudicium ſumitur multis modis. Primò, pro
a actu trium perſonarū: [a] valet actoris, iudicis, & rei. vt in hoc titu. & ff. eod. & in c. forus. de verbo. ſignifi. Secūdò pro inſtātia lit. vt j. eod. l. properandum. Tertiò, p̃ vltima voluntate. vt in l. j. ſuprà,
b de ſacroſanc. eccle. Quartò, p̃ diſcretione, [b] ff. eod. l. cum prętor. §. j. dum dicit. iudicio caret &c. Quintò ſumitur iudiciū p̃ actione. vt in dicta l. in tribus. ff. eod. dum dicit in his tribus iudicijs, id eſt, act. & l. mora. §. in bonæ fidei. ff. de vſur. Sextò, pro ſententia. vt in l. epiſcopale. & in authētic, ibi poſita ſuprà, de epiſ. aud. & l. j. de re iudica. Septimò, p̃ cauſa ſeu q. vt j. de ordi. iudi. l. quæſtionum. Octauò, pro voluntate. ff. de fideicommiſ. libe. l. Thais. §. Lucius. Nonò, p̃ actis & ſcripturis, quæ fiunt in iudicio. vt not.
3 in authentic. vt præpo. no. impera. §. penultimo. † Et adde quæ not. per Archi. in princi. decreti. & quod in iudicijs non eſt habēda diſcretio perſonarum: ſed ita magnum iudicabis, vt paruum. vt in c. in iudicijs. extra de regu. iur. lib. vj.

c ☞ Quando ſunt duo iudicia quæ ſic ſe habent q̃ ſententia abſolutoria lata ſuper uno,

poteſt parere exceptionem rei iudicatæ ſuper alio: an poſſunt eodem tempore cumulari?
3 Per litis conteſtationem an fiat nouatio, & quid per citationem? & nu. 4. & 5.
4 Iudicium non incipit à citatione, ſed quaſi incipit quantum ad aliquos effectus primò vt citatio ducatur actus iudiciarius: hinc eſt q̃ non poteſt committi die feriato, ut per eā perpetuetur iuriſditio iudicis delegati: ut non expiret, & ut per eam præoccupetur iuriſditio, & interrumpatur præſcriptio xxx. annorum.
5 Si lata eſt ſententia pro actore, deſinunt currere uſuræ pendente tempore quod datur iudicatis: ſed eo finito currit uſura centeſima, quæ eſt legalis. & quid ſi feratur contra actorem?
6 Peremptio non cadit in eo quod non eſt in rerum natura.
7 Iudiciū non admittitur ſuper futuro: & quod fundetur ſuper obligatione de præſenti?
8 Vſuræ quæ decurrunt tempore quo durat litigiū, an poſſint in iudicium deduci uel peti?
9 Nouatio uoluntaria fit per ſtipulationem: & an poſit fieri per alium cōtractum citra ſtipulationem, & quid detrahatur priſtinæ obligationi?
10 Nouatio neceſſaria quæ fit per litis conteſtationem, quid operetur? & quid de nouatione quæ fit per ſententiam abſolutoriam? & nu. 9.
11 Quid de nouatione neceſſaria, quæ fit per ſententiam cōdemnatoriā? & nu. 9. & 13.
12 Pro ſententia, an agatur uia executiua? an actione iudicati? & quæ ſit differentia?
13 In executione ſententiæ an requiratur cauſæ cognitio?

LEX I.

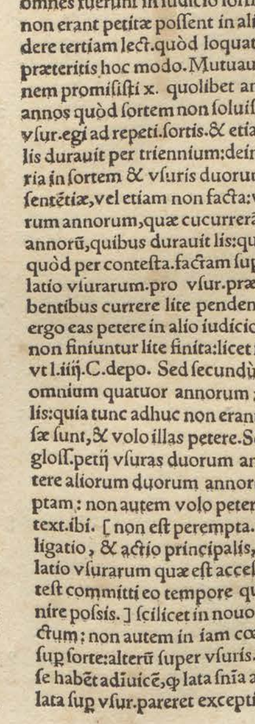

Iudicio cœpto. Lex iſta eſt difficilis in recitatione. gloſſ. & materiæ. & conſueuit repeti. h. d. † Per litis conteſtationem factam ſuper ſorte, ac etiam in parte vſurarum, non perimitur ſtipulatio vſurarum commiſſa vel committenda: nec impeditur curſus earū lite pendente: & vſuræ quæ poſſunt peti iure actionis, ſi nō fuerunt petitæ
1 in iudicio ſortis, etiam illo finito peti poſſunt in alio iudicio. hoc dicit. Et primò præmittit vnum ad euidētiā vſq; ibi. [ſupereſt.] Secundò determinat caſum de quo quæritur: & legitur duobus modis in gl. quæ incipit, [quæ pendente.] primo in ſtipulatione committenda. & ſic loquitur de vſuris futuri temporis currentibus poſt litem cœptam. alio modo vt loquatur de ſtipulatione vſurarum commiſſa; & ſic de vſuris præteriti temporis; quæ nō omnes fuerunt in iudicio ſortis petitæ, & erat dubiū, an illæ quæ non erant petitæ poſſent in alio iudicio peti. Nos poſſumus addere tertiam lect. quòd loquatur tam de futuris vſuris quàm de præteritis hoc modo. Mutuaui tibi centum, & tu per ſtipulationem promiſiſti x. quolibet anno pro vſuris. ſtetiſti per quatuor annos quòd ſortem non ſoluiſti. & ſic debes mihi quadraginta p̃ vſur. egi ad repeti. ſortis. & etiam petij vſuras duorum annorum. lis durauit per triennium: deinde lata eſt ſententia condemnatoria in ſortem & vſuris duorum annorum: nunc facta executiōe ſentētiæ, vel etiam non facta: vellem petere vſuras aliorum duorum annorum, quæ cucurrerāt ante litem cœptam: & etiam triū annorū, quibus durauit lis: quęritur an poſsim? Imperator rñdet quòd per conteſta. factam ſuper ſorte non fuit perempta ſtipulatio vſurarum. pro vſur. præteriti temporis: nec etiam pro habentibus currere lite pendente. Et ideo cucurrerunt: poſſunt ergo eas petere in alio iudicio iure obligationis & actionis, quæ non finiuntur lite finita: licet ſecus in officio iudicis mercenario. vt l. iiij. C. depo. Sed ſecundùm primam lecturam, petij vſuras omnium quatuor annorum: non autem tempore quo durauit lis: quia tunc adhuc non erant commiſſæ vſuræ: ſed nūc commiſſæ ſunt, & volo illas petere. Sed ſecundùm ſecundam lecturam. gloſſ. petij vſuras duorum annorum tantùm, & nunc volo petere aliorum duorum annorum qui cucurrerant ante litem cœptam: non autem volo petere pro tempore quo durauit lis. In text. ibi. [non eſt perempta.] Dic quòd non eſt perempta obligatio, & actio principalis, competens ad ſortem: vnde ſtipulatio vſurarum quæ eſt acceſſoria, habet cui cohæreat: ideo poteſt committi eo tempore quo lis durat. In text. ibi. [conuenire poſsis.] ſcilicet in nouo iudicio. Secundùm verum intellectum; non autem in iam cœpto: quia eſſent duo iudicia. vnum ſup̃ ſorte: alterū ſuper vſuris. ſicut eſſent duo libelli, q̃ iudicia ſic ſe habēt adiuicē, q̃ lata ſnīa abſolutoria ſup̃ ſorte, ex eo q̃ nō eſſet lata ſup̃ vſur. pareret exceptionē rei iu. ſup̃ eis. qa ſi nō eſt debita.

non pote

non poterunt vſuræ currere, quia debitor prętenſus non eſſet in
2 mora. vt in l. lecta. §. ſed cum ſortis. ff. ſi cert. peta. † Et regula eſt in materia cumulat. q̃ quādo ſunt duo iudicia quæ ſic ſe habent q̃ ſentētia abſolutoria lata ſuper vno, poteſt parere exceptio. rei iudi. ſuper alio: vt quādo vnum eſt ſuper principali, aliud eſt ſup̃ acceſſorijs: puta fructus, vel ſuper vſuris, nō poſſunt eodem tempore cumulari. vt l. fundum. & l. fundi. ff. de excep. & per Dyn̄ in regula nullus pluribus. de regu. iur. libro vj. & per Bartolū in l. edita. ſ. de edendo. dicet aliquis ſi ita eſt, poſitio caſus quam §. feci non procedit. dum dixi q̃ in eodem libello petij ſortem, & etiam vſuras prætériti temporis: & ſic cumulaui ambo illa iudicia: dixit Dy. ī dicto c. nullus quòd in eodem libello bñ poſſunt cumulari. ſed in alio libello dato poſt litem cōteſt. ſup̃ vno, nō tamē poſſunt cumulari. & ita loquit̃ cōtrarium. Bart. nō tenet iſtā diſtinctionem p̃ l. interdum. de pub. iud. & j. qñ ciui. actio præiudi. criminali. l. j. vbi ciuilis & criminalis ī eodem libello cumulari nō poſſunt. & ipſe idem Dy. dicit q̃ nō eſt alia ratio, niſi q̃ ſnīa abſolutoria lata in vno, facit præiudicium in alio. nec obſt. auth. de fideiuſ. §. ſed neq;. vbi p̃ſonalis & hypothecaria poſſunt ī eodem libello cumulari: & tamē abſolutoria lata ſup̃ p̃ſonali parit excep. rei iudi. ſup̃ hypothecaria: quia ibi eſt alia ratio, quod dic, vt ibi p̃ eum Pe. de bellapertica. & Cy. poſt eum, videnť dicere q̃ etiā in diuerſo iudicio poteſt cumulari iudiciū vſurariū cū iudicio ſortis dummodò nō purè petātur vſuræ: ſed ſub cōditione ſi ferať ſnīa p̃ actore ī ſorte, quod dictum nō placet: quia ſic iſtud iudicium totū fundareť ſuper futuro. quod eſſe nō poteſt. vt l. nō quēadmōdū. ff. eo. nec poſſet p̃cedi ſup̃ iſto ſecūdo libello dato ſup̃ vſuris, quouſq; lata eſſet ſnīa pro actore ſup̃ ſorte. Ad quod ergo fruſtra dabiť talis libellus? mihi videť, & ſemper vilum eſt. quòd Dy. dicat veritatem: & p̃ eo eſt caſus in iſta l. ponēdo, vt §. poſui. quia in prīo libello petij ſortem & vſuras incurſas. & dico q̃ tūc videor eas petere ſub cōditione ſi feratur ſnīa, p̃ me ſuper ſorte. arg. j. loca. l. cōductores. cum glo. & extra de teſt. c. Raynaldus in glo. quæ incipit. ſed nūquid. Sed in alio libello dato ſuper vſur. poſt lit. cōteſt. ſup̃ ſorte, nec purè, nec ſub cōditione. poteſt cumulari hoc ſecūdùm eum. Primò, p̃ dictā regulā. & p̃ id quod §. dixi: ſed debeo expectare q̃ ferať iudicium ſortis, & ſi ferať p̃ me ſnīa, apparebit q̃ vſurę ſunt mihi debitę. & ſic potero eas petere in alio iudicio: nō autem in eodem. ſi eſt dubium an p̃ me ferať, vel nō: & ſic eſt incertum an vſuræ ſint debitæ, vel nō. Nec obſt. primo dicto. l. interdū. & l. j. quādo ciuilis actio: quia ibi ſunt duo iudicia æquè principalia, quæ ſic ſe habēt q̃ ſnīa abſolutoria lata ſuper vno, poteſt parere excep. rei iudi. ſup̃ alio: quo caſu nec in eodem libello nec diuerſis poſſunt cumulari, ſed vno expedito p̃ accuſatore, poterit aliud inchoari: ſecus ſi contra eum: ſed quādo vnum eſt ſup̃ principali, aliud ſuper acceſſo. debet diſtingui prout diſtinguit Dy. aut in eodem libello, & poſſunt cumulari. aut in diuerſis, & tunc ſecus: & pro hoc quod no. in gloſ. in l. qui de inofficioſo. in mag. glo. ff. de inof. teſt. quæ dicit quod in eodem libello poteſt intētari querela, & petitio hæredi. & tamē ſnīa cōtra actorem ſuper querela pareret excep. rei iud. ſuper hęredi. Item dicit Bal. in iudicio reſtitutiōis in integ. quod vocatur reſcindens, & in actione reſciſſoria, vt poſsit cumulari in eodem libello: dicit tamen q̃ cumulatio debet fieri ſub cōditione.
mihi videť quòd cenſeať ſemper ſic fieri: quia eſt de natura iſtorum iudiciorum. † In gloſſ. ij. ibi. [quod fit lit. conteſt.] Cōtra gl.
3 oppo. duobus modis: primò, quia p̃ cōte. fit nouatio volūtaria, p̃ quam tollitur prima obligatio ſortis: vt l. ſolutionem vel iudiciū. ff. de ſol. & not. ibi gl. mag. poſt princ. ibi. [Item ſi hæc volūtaria lit. cōteſt. &c.] & p̃ cōſequens perimitur ſtipulatio vſur. cōmittēda. vt ff. de noua. l. noua. cuius cōtrarium hic dicitur in text. Sol. intellige glo. in cōteſt. facta cum eo qui inuitus venit ad iudiciū. vt quia erat citatus, quo caſu per cōteſt. non fit nouatio voluntaria, ſed neceſſaria p̃ quam nō tollitur actio prima, ſed noua qualitas ei adiſcitur. vt in ea gloſſ. magn. ſed ſi fieret conteſta. cum eo qui non inuitus comparuit, ſed ſponte. vt ſi volebam agere contra te, & feci te citari: alius ſpōte comparuit, & ſuſcepit in ſe iudiciū animo nouādi: quod facere nō potuit te inuito: ſed me cōſentiēte. vt l. mādato meo. §. j. ff. mā. tūc fateor cōtrarium. q̃ nō procedet iſta gloſſ. nec iſte text. † Secundo oppo. q̃ imò iudicium in
4 a cipit à citatione. vt inſtit. de pœna temeli. litigan. §. fi. & no. ſ. de in ius vocand. ſuper Rubrica. Solu. per cita. propriè non incipit. ſed

a ¶ Incipit à citatione. Adde Bal. in l. j. C. de iur. & facign. Paul. de ca. in gl. rubric. C. de in ius vocan.

quaſi incipit quantum ad aliquos effectus. a primò vt citatio dicatur actus iudiciarius. hinc eſt q̃ nō poteſt cōmitti die feriato, vt no. in l. dies feſtos. j. de feriis. non ſic in datione libelli. l. miles. §. ſexaginta. ff. de adul.
Item vt per eā perpetuetur iuriſditio iudicis delegati, vt nō expiret, vt in c. gratum & c. relatum. de offic. dele. Tertiò vt per eam prę occupetur iuriſditio. ſi ſunt duo iudices ordinarij, quorū quilibet habet iuriſditionē inſolidū. & vnus facit citari, alter non poteſt ſe impedire. l. ſi quis poſtea. ff. eo. Item vt per eam interrumpatur præſcriptio xxx. ann. vt l. ſicut. de præſcrip. xxx. anno. per iſtos autem effectus nulla fit nouatio. etiam neceſſaria, quia nulla qualitas adiſcitur obligationi priſtinæ: ſed per conte. verè incipit iudex. & per eam adiſciuntur plures qualitates priſtinæ obligationi. de quibus in glo. mag. ver. [neceſſaria autem.] quartò dicitur fieri nouatio. & illa faciebat dubium in hac l. vt not. in ſe. glo. In gloſſ. ſeq. ſuper verbo [vſurarum.] ibi dum dicit. [quæ pendente iudicio &c.] hoc non dicitur expreſsè in iſta l. ſed ſatis colligitur ex eo quod dicitur quod non eſt peremptoria: ſed bene dicitur expreſsè in l. lite. de vſu. ff. Et ratio colligitur ex l.
5 non ſolum. de reg. iur. † Sed quæro. ſi lis eſt finita an poſtea currant vſuræ contra act. Reſpondeo ſi lata eſt ſentētia pro actore, deſinūt currere. & pendente tēpore quod datur iudicatis, nulla vſura currit: ſed eo finito currit vſura centeſima: quæ eſt legalis. vt j. de vſu. rei iu. l. ſi. & no. j. in gl. mag. circa fi. ibi dum dicit. [decedit autē. &c.] Si verò lata eſt ſentētia cōtra actorē, non ſolum deſinūt currere in futurū: ſed etiam in iam decurſis obſt. excep. rei iud. ſi reus fuit abſolutus, quaſi nō debitor. vel quia actor nō probauit. vt in eadē gl. mag. ver. [fit quoq; neceſſaria per ſententiam &c.] ſed ſi lata eſt ex eo q̃ debitor ſoluit, non obſt. exce. rei iud. in vſuris quæ ante ſolutionem cucurrerant: ſed poſt ſolutionem non currunt. ſunt enim duo debita diuerſa. vnū ſortis: aliud vſurarum. & vno ſoluto remanet alterū. vt ff. de eo quod certo loco. l. centum Capuæ. & l. j. de ſol. & hoc tenet hic Cyn. in ij. oppo. & in diſtinctione, ſed ſi lata eſt abſolutoria ex eo quod ſit prę ſcriptum obligationi ſortis, ſimiliter nocet in vſuris etiā præteritis. vt j. de vſur. l. eos. in prin. Nec ob. j. de luitione pig. l. intelligere. quia ibi duæ erant actiones: vna perſonalis. altera realis. ſ. hypothecaria. & minori tēpore præſcribiť perſonalis quàm hypothecaria. ſecundū Cy. Secus quod ambæ ſunt p̃ſonales. ſ. principalis, & acceſſoria quę poſſunt peti vnà cū principali: ſed ſi nō poſſent peti vt pœna, ſublata principali etiā per ſolutionē tolleretur pœna. vt in l. ij. in prin. ff. ſi quis cau. Et per iſta declarantur quædā dicta Cy. poſita hic ſatis confuſè. In glo. ibi. [quaſi hæc nouatio.] certè in hac l. non dicitur q̃ fiat nouatio per conte. Reſpondeo bene dicitur in l. aliā. ff. de noua. In glo. ibi. [ſed contrà eſt.] & ad contrariū reſpondeo, q̃ procederet in nouatione voluntaria, de qua. j. in gl. mag. poſt prin. Nos loquimur de illa quę fit per conteſt. factam cum inuito: quæ dicitur neceſſaria: & per eam non tollitur obligatio, ſed noua qualitas ei adiſcitur. per l. non ſolent. de reg. iur. & j. in gloſ. mag. ver. [alia neceſſaria.] In glo. ibi. [Alij dicunt.] ſcilicet timore dicti contrarij de nouatione: ſed doc. dicunt q̃ iſta lect. eſt vera in ſe. ſed nullam habet dubitationem declaro: quia ſi ſtipulatio eſt iam commiſſa. & ſic incœperunt vſuræ deberi: etiā ſi fieret nouatio voluntaria, per quā tolleretur obligatio principalis, non perimitur ſtipulatio vſurarum iam commiſſa: ſicut nec per ſolutionem ſortis: vt §. dixi, ſed ponendo quòd loquatur de vſuris futuri temporis. & in ſtipulatione nondum commiſſa, ſublata principali non poſſunt vſuræ currere pro ſorte quæ non debetur. vel cuius obligatio eſt per-
6 emptoria. vt l. lecta. §. ſed cum ſortis. ff. ſi certum petatur. † In glo. ſeq. ibi. [ſecundùm primum caſum.] ſcilicet quòd loquatur de vſuris futuri temporis. & ſic impropriè dicit quòd non eſt perempta: quia peremptio non cadit in eo quod non eſt in rerum natura. ar. l. nam & ſi ſub conditione. §. rumpēdo de iniuſto teſt. certè licet non commiſſa eſt, tamen interpoſita. & ex ea oritur obligatio conditionalis, ſi debitor erit in mora ſoluēdi ergo propriè loquendo poteſt in ea cadere peremptio. & tamen hic dicitur quòd non perimitur. † In gloſſ. quæ incipit. [quia nec poterat.] ſecundùm primam glo. communiter reprehenditur. nam procederet quod dicit gl. qñ totū iudicium fundareť ſuper futuro: vt ſi non peterem ſortē, ſed peterē te condēnari ad vſuras ſu-
7

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Nouatio voluntaria. An nouatio voluntaria tollat priuilegiū. vide per Bart. in l. aliā. ff. de noua. Bar. in l. ſi is qui. ff. de iure fiſci.

b ¶Actio in factum, Quotuplex ſit actio in factum, & qñ & quo competat. vide gl. in. 3. ff. infirt. de interdi. Bal. in l. ex placito. i v. & viij. q. C. de rerum permuta.

turi temporis, cū erunt commiſſę, vel ad ca uendum de ipſis ſoluendis. tunc enim quia eſt quòd mihi imputeť quare non peto ſortem: & ſic faciā ceſſare curſum vſurarum: & etiam quia totum iudicium fundať ſup futuro, talis petitio non admittiť. ita loquiť l. j. §. j. ff. de vſu. & l. nō quēadmodum. ff. eo. ſed quia hic loquiť quando petiť ſortem: & ſic nihil eſt q mihi imputeť, & fundo iudicium ſup obligatione de p̄ſenti. dicunt Docto. q poſſum petere te condemnari nō ſolū ad ſortem & vſuras præteriti tēporis: ſed etiam ad vſuras futuri temporis, quæ curre rēt quouſcq; lis durabit. vt hæc habentur plenè in l. j. de ſen. quæ ſi ne. cer. quanti. Et ideo ſi nō peterē ſortē, ſed peterē vſuras præteri
a ti temporis, nō poſſum adjcere rem futuri temporis. arg. eorum quæ habentur in l. j. ſ. de fideicom. hoc non placet: quia eſt quod mihi imputetur. fateor tamē quod ſi in annuis præſtatiōibus petoaliquas iam p̄teritas: & ſic fundo iudicium ſup p̄ſenti poſſum etiam petere condemnationem fieri ſup futuro: quia nō eſt quid
8 mihi imputeť: ita loquuntur quæ no. in l. j. j. de fideicō. † In gl. ibi. [ſed tamen.] format oppo. ſ. dixi q vſuræ temporis quo durauit litigium nō poterūt in iudicium deduci, vel peti. cōtra. de l. ædiles. §. Item ſciendum, de ędil. edict. dixit Azo, quem ſequiť gl. q nō poterunt peti in libello: quia adhuc non erant decurſæ: ſed in calculo ferendæ ſnīæ: & ſic quādo erant decurſæ, poteſt implorare officium iudicis mercenarium: vt etiam in illis faciat cōdem nationem: licet nō fuerint petitæ in libello. Io. tenuit contrarium: quia ille §. loquiť in actione bonæ fidei, nos loquimur in actiōe ſtricti iuris. Item loquiť in acceſsionibus, quę nō veniūt iure obligationis, vel actionis: ſed officio iudicis mercenario. vnde ſi nō poſſent peti ante ſentētiam: nō poſſent etiam peti poſt. p l. iiij. j. de ſi. Item nos loquimur in vſuris deductis in ſtipulationem, q̄ poſſunt peti iure act. & obl. vñ nō eſt neceſſarium officium iudicis: quia poſſunt peti poſt ſnīam. gl. dicit q iſtæ reſpōſiones nō ſunt bonæ p. l. nō ſolū. de rei vēdi. ff. p quam ambæ iſtæ rñiones confundūtur: quia loquiť in ſtricti iuri iudicijs, & in acceſsionibus q̄ poterāt peti iure act. vel l. aquil. & tamē ibi dicit quòd officium iudicis mercenarium poteſt in calculo ferēdæ ſnīæ implorari: vt in illis cōdemnari faciat: licet non fuerint in libello petita. Doctores tenēt opinionem Io. Et ipſam dicūt eſſe veram. Quia quæ dam ſunt acceſsiones quæ veniūt ex natura ac. vt vſuræ ex mora in actio. bonæ fidei. Item fructus, & deterioratio rei in actione ſtricti iuris reali. vt eſt in rei vendi. & fateor quòd, p illis poteſt implorari iudicis officium, ſi lite pendēte emergūt: licet etiā competat actio ordinaria. vt in dicto §. Item ſciēdum. & d. l. non ſolū. & ſic nō eſt tienda differentia inter actio. bonæ fidei. & ſtricti iuris: ſed inter acceſsiones, an veniāt iure actiōis, vel nō. Vſuræ autem in actione ſtricti iuris nō veniūt de natura actio. etiam poſt moram: nec poſt litem cōte. vt l. j. & ibi no. j. de cōdi. inde. ergo pro eis nō poteſt implorari iudicis officium: ſed debuit in nouo iudicio & nouo libello peti primo finito, & lata ſnīa p actore, ſed eo pendēte etiam in nouo libello nō poſſent peti. vt ſ. dixi. quia nō poteſt fieri cumulatio. Pro opinione Io. q nouo iudicio opus ſit. videť eſſe caſus in l. Athenis. cum l. ſeq. ff. de aqua plu. arcēd. Sed pone quòd erat actio bonæ fidei, in qua veniebāt vſuræ officio iudicis poſt moram ex natura actio. fuerūt tamē deductæ in ſtipulationem, vtrum lite pēdente in calculo ferendæ ſnię poterit actor petere q fiat cōdemnatio in illis quæ currerunt lite pendēte? Nam in illis quæ concurrūt clarum eſt quòd nō, dic q ſic: & iſto caſu poteſt p̄cedere opi. Azo. quam tenet gl. licet Docto. nō tāgant. Nec ob. quòd p eis datur actio ex ſtipulatione: qa
11 nō, ꝓterea ceſſat officium iudicis mercenarium deleruiēs actioni: vt eſt caſus in d. l. nō ſolum. de rei vendi. ſed officium iudicis
b nobile bene ceſſaret vbi competeret actio ordinaria: cum illud ſit extraordinarium: vt in l. in cauſæ. in princ. ff. de mino. & non veniat deleruiendo actioni: iuxta not. in l. in prouinciali. de ope. no. nun. Et ex prædictis apparet declaratum principium gloſ. mag. & quòd non benè dicit. dum ibi ſentit quòd lite pendente poſsit implorari iudicis officium pro iſtis vſuris, ſi ponimus
9 quòd actio competens ad ſortem erat ſtricti iuris. † In gloſſ. mag. ibi. [& quia nouatione.] diuide in quatuor partes. Primò loquitur de nouation e voluntaria, per quam perimiť actio prima: quia dicit vnius obligationis in aliam transfuſio. vſq; ibi. [alia neceſſaria.] Secundò de neceſſaria quæ fit per lit. conteſt. per quam actio prima nō perimitur: ſed nouæ qualitates ei adjciuntur in fauorem actoris: & ꝓpter hoc dicitur nouatio: vt l. aliā. ff. de noua. vſque ibi. [fit quoque.] Tertiò loquitur de nouatio ne neceſſaria: quæ ſit per ſententiam abſolutoriam. per quam ſimiliter actio prima non perimitur, nec etiam naturalis obligatio: ſed tolliť ſibi effectus: quia contra eam parať exceptio. vſque ibi. [ſi autem damneť.] Quartò loquiť de nouatione neceſſaria quæ fit per ſentētiam cōdemnatoriam: & per eā ſimiliter nō tollitur actio prima: ſed alia noua cum illa accumulatur: in aliquibus tamen diſtrahitur: vt in gl. hī vſq; in fine. Circa primam partem dū
a gloſ. dicit q nouatio voluntaria ª fit per ſtipulationem. quæritur vtrum poſsit fieri p alium cōtractum citra ſtipulationem. rñdeť q ſic, ſi expreſsè hoc agatur: vt plenè not. in l. ſi mandato meo. §. j. ff. manda. ſecus ſi nō agatur expreſsè. etiam ſi interueniat noua ꝑſona. vt l. Item illa. §. fi. ff. de cōſti. pec. & in hoc differt à ſtipulatione: quia per eam inducebatur olim nouatio nō ſolū cū agebať expreſsè, ſed etiam tacitè p interuētum nouæ ꝑſonæ. vel ſi aliqd adjciebať priſtinæ obligationi: vt l. qui vſumfructum. de ver. obli. & l. ij. de noua. hodie ſecus: niſi agať expreſsè. vt l. ſi. j. de noua. Item quæro, quid detrahiť priſtinæ obligationi? Rñdeo, quia illa tollitur: & etiam priuilegia quæ ſibi inerāt in fauorem actoris, & ex conuentione partium: vnde liberātur pignora, & fideiuſſores: & tolliť ſtipulatio vſurarum, nec cenſeť repetita in obligatio ne nouāte: vt in l. nouatione. cum aliis allegatis in glo. ff. de noua. ſed priuilegia quæ inerāt ex diſpoſitione legali, cēſenť repetita in obligatione nouāte: vt l. ij. ff. de priui. credito. §. j. ante fi. & l. aliā.
10 ff. de noua. & ibi not. in gl. Circa iecūdam partem, dum gloſſ. dicit q perpetuať p conte. intellige ad lx. annos. etiam ſi prius erat annalis. vt in l. ſi. j. de præſcri. xxx. ann. p alium autem actum citra cōteſt. vt p citationem, nō ꝑpetuať ad xl. an. licet quādoq; interrumpať præſcriptio longi tęporis: vt not. gloſ. in l. cum notiſſimi. de præſcrip. tri. an. Fallit tñ iſtud quod dicit gl. in vſucapione triennij, quæ eſt inducta mero fauore vſucapientis: Nam p litis cōte. nec iterrumpiť, nec ꝑpetuať actio mero iure: vt ff. p empto re. l. ſecūda. §. fi. & l. ſi poſt acceptum. ff. de rei vendi. & ibi not. & etiam j. in gloſſ. dum dicit. [Item interrumpiť præſcriptio: & etiā vſucapio quantùm ad effectum: currit tamen &c.] Nam illa verba. [quantùm ad effectum: currit tamen &c.] debent referri ad verbum vſucapio. non autem ad verbum præſcriptio. ſ. longi tęporis in rebus mobilibus. illa enim bene interrumpiť mero iure: & actio perpetuať. vt in l. moræ. j. de rei vendi. Quod autem dicit gloſ. quòd efficitur trāſitoria in hęredes. exemplifica in actio. pœnalibus, quæ non tranſeunt ad hæredes ante lit. conteſt. vt in l. j. ff. de pri. delic. & infrà, ne ex delictis defunctorum. Item quod ſubditur in gloſſ. quod periculum rei tranſfertur in reum. declara: quia per conteſta. inducitur mora, ſi non præceſsit interpellatio: vt l. fina. ff. de triti. quia poſt moram periculum ſpeciei debitæ pertinet ad debitorem: vt l. quod te. ff. ſi certum peta. ſecus ante. vt l. ſi ex legati cauſa. de verbo. obliga. Item eſt quod dicit gl. quod actio reſciſſoria perpetuatur. Supple ſecus in officio iudicis reſcindente, per quod petitur reſtitutio in integrum. Nam debet peti, & etiam cauſa terminari intra quadrienniū continuum qua reſtitutione conceſſa oritur vtilis actio, quæ prius fuerat directa, & erat perempta per præſcriptionem. Et durat anno: vt l. fina. ſuprà, quib. ex cauſ. maio. & lege, in honorarijs. §. ſed cum reſciſſa. ff. de actio. & obligatio. & præſcriptio interrumpitur per conteſt. & etiam actio perpetuatur ad xl. annos. De tertia parte gloſſ. dic, vt plenè nota. in lege, Iulianus. de con
11 dictio. indebi. ff. † Circa quartam partem gloſſ. reprehenditur in duobus, primò, dum dicit quod ex ſententia condemnatoria
b oriť actio in factum ᵇ. Nam imò vocatur actio iudicati: vt in lege, miles. §. qui iudicati. ff. de re iudic. Licet ex iuramento oritur actio in factum, & etiam ex ſententia arbitri emologata. Item in alio, quia vult quòd ex ſententia condemnatoria lata in reali non oriatur actio perſonalis in factum, vel iudicati: ſed vtilis rei vendicatio. contrarium nota. per gloſſ. in l. nam & poſtea. §. fina. & l. ſed & ſi poſſeſſori. ff. de iureiuran. Et illa communiter tenetur per Docto. quòd oritur in reali ſicut in perſonali. Item dum dicit gloſ. q prima actio datur, & noua ſibi accumulatur

mulatur quod dic. vt not. in l. fi. j. de vſur. rei iudi. & quòd actor poteſt iterū intentare acti. primā: nec ſibi poteſt obijci de ſententia: cū ſit lata in fauorem actoris p. l. euidenter. ff. de exce. rei iudi. Supple ad gl. q bñ poteſt obijci alia exceptio peremptoria: puta pacti, vel ſolutionis, vel præſcriptionis: quæ fuerunt omiſſæ in primo iudicio: & ideo fatuus eſt actor qui actionem primam intentat, cū poſsit agere ex ſententia actione iudicati, & tunc illæ exceptiōes nō poſſent obijci per l. peremptorias. j. ſen. reſcin. nō
12 poſ. & hoc vult gl. notabilis in l. duobus. ff. de excep. rei iudi. † Itē dum gl. dicit q ſnīa habet executionem paratam non intelligas quòd actio in factum ſit illa: ſed eſt officium iudicis nobile. quo poteſt peti executio: vt l. à diuo pio. per totam legem. ff. de re iud. & l. minor xxv. ann. cui fideicommiſſum. ff. de mino. in actione autem iudicati non ꝓcediť executiuè: ſed ordinariè. ſ. dato libel
2 lo, & lite cōte. vt not. de execu. ſententiæ. in prin. in Spe. Et ꝓdeſt agere tali via & modo: quia executio nō poteſt fieri niſi per iudicem qui tulit ſnīam, vel p alium ad literas eius. vt l. ꝓperandum. §. ſinaūt reus. j. eo. ſed actio iudicati poſſet moueri corā quocūq; iudice ordinario vbi reus ſortireť forum: nec requiruntur literæ iudicis qui tulit ſentētiam. l. argentarium. §. nomine pupillę. ff. e. tit. quod eſt plus quā intēťare actionem primam. p id quod ego
13 dixi ſ. de exceptionibus peremptorijs. † Inquantum gl. dicit q executio fit ſine cognitione. innuit ſecundùm Bal. & Ange. q in
a executione ſentētiæ non requirať citatio ª partis, aliàs non dicere tur fieri ſine cognitione: qa citať vt contradicat ſi vult, & poteſt & in iſta cōtradictione vertitur cauſæ cognitio: vt in l. in cauſæ. ff. de mino. de hoc articulo dic breuiter p lnno. in c. ex ratione. de appel. & per Barto. in l. à diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudi. & p Bald. qui allegat illam gloſſ. ſ. de ſur. & facit igno. l. j. Et ad de bonam practicam quæ colligiť in l. defendente. ff. de autho. tuto. & ibi omnino vide Bald. Vltimò etiam gloſſ. reprehendiť. inquantum dicit in fi. q p ſententiam cōdemnatoriam detrahiť priſtinæ obligationi: quia vbi erant primò plures obligati inſolidū ſi ſimpl'r condēnanť, quilibet eſt obligatus p parte. l. j. ſi plures vna ſententia. nam illud eſt verū in obligatione vel actione quæ oriť ex ſententia: quia non cēſeť cōdēnati quilibet inſolidum, niſi hoc expreſsè dicať: licet ſint obligati inſolidum. Cæterū prima act. & obliga. quæ non ſunt ſublatæ: in ſuis terminis durant. & ſi actor eligeret agere potius actione prima quàm ex ſententia, poſſet cōuenire quēlibet nō inſolidum, nec ſimul, ſed ſeparatim. vel ſimul, cum proteſtatione quod vna ſolutione contentus eſt: vt not. Bart. in l. ſecunda. §. fi. de duo. re. Non ſunt alia.

* ☞ *Si actio realis ſit realiter propoſita nulla expreſſa cauſa, licet in proſecutione una cauſa tantum exprimatur, & ſecuta ſit ſententia abſolutoria: an obſtet exceptio etiam in aliis non proſecutis? & quid in actione perſonali? & nu. 3. & 4.*

5 *Quid ſi generalitas fuit circa cauſas rei petitæ?*

4 *Quando opponitur tibi exceptio quæ præſupponit actionem, cautus ſis replicare: aliàs ſuccumbere, licet iudici conſtaret tibi competere replicationem: quia non debet de facto ſupplere: & quid ſi exceptio non præſupponat actionem.*

LEX II.

1 Licet iudice. † Snīa abſolutoria gñaľr lata ſup actione gñali, & etiam ſup gñali petitione, mero iure porrigit effectum ſuum etiam ad non proſecuta in iudicio: ſed de æquitate cōtra exceptionem rei iudi. in non ꝓſecutis datur replicatio. hoc dicit. & eſt ſubtilis l. ſemper allegatur. ibi. [egiſti.] ſcilicet generaliter ꝓpoſita acti. tut. vt redderet rationem adminiſtrationis, & reliqua, ſub qua actione omnes ſpecies comprehendebantur: ſed actor non fuit ꝓſequutus niſi quaſdam, in quibus reuera tutor non erat obligatus, & omiſit vnam ꝓſequi, ex qua re erat obligatus. Iudex aūt illum tut. ſimpliciter abſoluit à petitione, & ſnīa tranſiuit in rem iud. Tunc ſi actor vellet eandem actionē intentare p ſpecie nō, ꝓſecuta, dicit q poſſet: quia illa actio etiam in ꝓſecu. nō eſt ipſo iure ſublata: cū nec naturalis obligatio ſit ſublata, & actio remanſit in virtute naturalis, licet non potuerit ex ſola naturali oriri: ſed etiam ex ciuili, & illa ſublata eſt. iuxta plenè nota. in l. Iulianus. ff. de condi. inde. ſed in proſecutis obſtat exceptio, & non datur replicatio. Sed in non proſecutis licet non obſtet mero iure, datur replicatio de æquitate: quæ præualet. vt j. eod. l. placuit. quæ tundatur in hoc quód iudex inſpecta veritate nō cenſetur ipſum voluiſſe abſoluere à ſpecie non proſecuta, de qua nullam notitiam habuit, & animus iudicis in hoc debet attē

¶Requiratur citatio Adde Bart. in l. decē. ff. de ver. oblig. Bald. in l. j. in iiij. col. C. ne fil. pro pat. Bald. in l. fi. in §. j. ff. ſi cer. peta.

di: vt l. ſi ex teſtamēto. in fi. cū l. ſeq. in prin. a ff. de excep. rei iudi. Et ſi dicať ſi ita eſt, ergo non deberet obſtare exce. in nō proſec. & ſic non eſſet opus replica. poſtquam non cenſeť ab illa ſpecie abſolutus. Rñdeo de rigore iuris bene cenſetur iudex ſenſiſſe de omni ſpecie, quæ ſub actione generali poterat comprehendi: vt l. ſub prætextu. la ij. cū ibi not. ſ. de tranſ. Et hoc eſt potius ex fictione quàm ſecundùm veritatem: ſed inſpecta veritate ſecus, ideo ob exce. & dať replicatio. Sed cōtra: quia nullo modo ob. vt d. l. ſi ex teſtō. cū l. ſeq. cū ibi no. in glo. So. duobus modis. Primo quia hic fuit abſolutus reus gñaliter in illis, fuit condēnatus in proſecutis, & in nō proſecutis nō fuit abſolutus: & ſic ob. exce.
2 †Quinimò ſi fuiſſent in iudicio deducta expreſsè, niſi expreſsè fuiſſet abſolutus ab eis, nō valeret ſentētia condēnatoria in ꝓſecutis: vt no. in l. j. ſ. ſi aduer. rem iudi. ſed ideo ibi valuit ꝓſecutio, quia de ꝓſecu. nō fuerit facta expreſſa mētio in libello. Vel dicit q hic loquitur in actione gñali tut. ſub qua oēs ſpecies dictę adminiſtrationis comprehendebanť. ibi loquiť in actione ex teſtō, quæ non erat gñalis: vnde etiā ſi reus fuiſſet abſolutus ſimpliciter, talis abſolutio nō porrigeret effectū ſuū vltra ꝓſecuta, & ſic in nō proſecu. nō ob. exceptio: nec eſſet opus replicatiōe. Sed cō tra. q licet actio nō ſit gñalis, ſi tñ ſit generaliter ꝓpoſita, & proſecutio ſit facta in vna ſentētia abſolutoria, q noceat in aliįs etiā nō proſecu. vt l. & an eadē. §. actiones. de excep. rei iud. Sol. glo. no. in d. l. ſi ex teſtāmēto. & in l. habebat. in princ. de inſtito. dicit hoc verū in actione reali, quæ ſi fuit generaliter propoſita nulla expreſſa cauſa: licet in proſecutiōe vnā cauſam tantùm, vel aliàs expreſſerit, & ſecuta ſit ſentētia abſolutoria, obſtat exceptio, etiā in nō proſecu. ſed in actione perſonali ſecus. vt dicta l. habebat.
3 & hoc perpetuò tene menti. & vide gl. in illa l. habebat. † Et conclude quod aut generalitas petitionis fuit circa res, aut fuit circa cauſas rei petitæ. Primo caſu ſi ꝓſecutio fuit ſpecialis in quibuſdam rebus, & ſententia generalis: & quæritur an obſtet in non ꝓſecutis. eſt diſtinguendū inter actionem generalem, & obſtat: ſed datur replicatio: vt hic, & actionem non generalem, ſed ſingularem, & tunc mero iure non obſtat per illam l. ſi ex teſtamento, ſecundū vnum intellectum. de quo ſ. dixi. Secundo caſu qñ generalitas eſt circa cauſas: debet diſtingui inter actionē perſonalē: & obſtat exceptio mero iure in nō ꝓſecutis: & datur replicatio: & iſte eſt caſus in d. l. habebat. & actionem realem: & tunc ob. exceptio. & non datur replicatio per glo. quæ eſt ibi: & in dictis ll. & per l. & an eadem. §. & iſta non tanguntur per doc. & tamen ſunt vtilia, & neceſſaria. In tex. ibi. [& ideo ſi rurſus eundem iudicem.] glo. dicit quòd habuit neceſſe hoc facere: ne cauſæ continentia diuidatur. Tu dic cōtrarium: quia poſtquam erat finitum primum iudicium, potuit impetrare alium iudicem, licet primo iudicio pendente ſecus. per rationem prædictam: & ita no. in c. fi. de reſcript. & eod. tit. c. diſpendia. lib. vj. & j. eod. l. nulli. per Cy. In tex. ibi. [contra vtilem exceptionem rei iudi.] Intellige ſcilicet prima facie: quia mero iure dabatur exceptio etiam in non proſecutis: ſed non in effectu: quia per replicationē tollitur. vt dixi. In fine, ibi. [replicatione doli mali veteris.] Dic etiam non præhabita reſti. in integ. licet Azo cum legeret iſtam l. interrogatus à quodā ſcholari dixerit contrarium: ſed cū ſcholaris diceret quod dixi q nō erat neceſſaria reſtitutio: dñs Azo ſe correxit, & cōmendauit ſcholarem: vt hic refert Alb. Per hoc videtur reprehendi intellectus quorundā: quem tenet Bar. in d. l. habebat. dum dicit ad cauſam non proſecutā non poteſt redire niſi mediante reſti. in integ. niſi ex cauſa iuſti erroris: quod non placet. imò ipſo iure de æquitate. Et per iſtū text. Pet. reprehēdit quoſdā, dicens q exceptio rei iudi. nō eſt propriè exceptio: quia præſupponit actionem. nam ſi non eſſet propriè exceptio, nō caderet replicatio. Præterea præſupponitur actio quæ per ſententiam non eſt ſublata: vt expreſsè dicitur. ſ. in text. Item d. Ange.
4 dicit per iſtum tex. † Not. tu qui practicas palatium, q qñ opponitur tibi exceptio quæ præſupponit act. ſis cautus replicare: aliàs ſuccumberes. licet iudici conſtaret tibi competere replicaquia non debet de facto ſupplere: quia ſi non eſſet propriè exceptio, quia non præſupponeret act. replicatio nō eſt neceſſaria. & iudex pōt ſupplere, quod dic vt in l. ſi vnus. §. pactus. in gloſſ. in opponendo. ff. de pact. Vltimò quæro quid ſi actor nō fecit ali-

Universidad de Deusto Biblioteca

quam prosecutionē,& fuit reus absolutus, & actor vult agere, an possit? & videtur q̄ sic,saltem ope replicationis. quia si facta p̄ secutione in quibusdam,potest agere in nō prosecutis:ergo p̄secutio,i illo facta debet posse agere in omnibus.quia quod iuris est de parte quo ad partem: debet esse de toto quo ad totum.Contrarium hic tenet Bald. quia sic ſnia absolutoria nihil operaretur: sed hic operat saltem in prosecutis:quia qū aliqua fuit prosecutio.cēsetur iudex ad illā tantum habuisse respectū:sed qū nulla est p̄secutio facta,censet habuisse respectū ad omnia.Item videt q̄ cū in nō p̄secutis nulla fuerit adhibita causę cognitio,valeat sen tētia saltem in nō prosecutis.& sic ipso iure posit agere.per ea quę no.per Bal.in l.pro latam.circa fi.j.de sen.Sol.si nullus terminus datus fuit ad probā dū,cēset lata subito , & sine deliberatiōe cōtra.l.ij.de sen.ex bre ui.reci.Sed hoc debet intelligi q̄ fuit datus terminus ad proban dum,& sic nō dicitur lata sine causæ cognitione secundū Bar.in d.l.prolatam.Bal.hic in fi.dicit q̄ fuit datus terminus in prosecu tis,non super petitis.vt excluderet actor ex vi termini lapsi.hoc non placet:quia rarò habet locum ista lex.cum semper det termi nus ad probandum antequā fiat prosecutio,quæ dicitur fieri cū dantur articuli seu capitula.non ergo excluditur lapsu termini. postquàm de aliqua specie non capitulauit: Tene mēti.Limitat ista lex per l.si cum tibi.j.eo.scilicet nisi nō prosecuta sint de de pendentia prosecutionis:quia tūc dat exceptio cum effectu. & nō replicatio.& per l.de rebus.in fi.de arbitris.ff. quādo ignorā ter omisit prosequi:secus si ex certa scientia:quia tūc æquitas nō suadet dari replicationem dolosam secundū Pet. Cy.& Bar.per illam l.singularem.sed idem Cy.in additione quam hic ponit ex dictis Gul.de cu.tenet contrarium.q̄ detur replicatio:tñ tenetur alteri parti ad omne damnum & interesse quod patiē ex iterata molestia.Et ita videtur esse de mente illius.l. de rebus.

2 ¶ Spiritualia dignio ra sunt. Adde c.illud. & c.solitę. & maiori. & obe.c.ij.de trāsla. epi.& l.c. precipim⁹. xij.q.ij.

2 ¶ Possunt repeti in curia seculari. Adde gl.fi.in c.ex literis.de iureiu. Paul.de leaza. & Car.cle.j.de vsu. ii.vj. Archi.in c quid dicam.xiij.q.iij.

2 ¶ Non tamē poterit ipsum clericum puni re. Adde Sal. in l.nul lū.C.de rest. Adde se cus si corā ecclesiastico:qa ab eo puniret etiā exēpt⁹ p no. in c. j.de priu.lib.vj.

a Quæ dicatur incidentia causæ?

3 Omnis sententia lata super emergēti uel incidenti dicitur interlocutoria:sed super prin cipali dicitur diffinitiua.

4 Sententia lata super principali causa an faciat præiudicium in incidenti postea principa liter in iudicium mouendo?

Si lata est expresse super incidenti,an præiudicet super eodem mouendo principaliter?

5 Si in causa principali & prophana quæ uertitur coram iudice laico incidat aliquis artī culus spiritualis:debet iudex illum remittere ad curiam episcopalem.& quis modus tenebitur tunc coram episcopo?& quid in causa criminalis? & nu.6.

6 Quid si coram episcopo in causa spirituali incidat aliqua quæstio de re prophana?quòd ipse cognoscat de utroque.

7 Si opponatur actori q̄ est excommunicatus,& ipse replicat q̄ excommunicatio non ua = luit uel negat q̄ facta fuerit quòd debeat fieri remissio ad iudicem ecclesiasticum.

8 Si in causa ciuili coram iudice seculari incidat causa criminalis,uel cōuerso in causa cri minali incidat causa pecuniaria,an iudex qui cognoscit de principali possit de tali in cadenti cognoscere?

9 Quod non licet principaliter,an & quando liceat in consequentiam?

LEX III.

1 QVoties.† Iudex qui cognoscit de causa princi pali,potest etiam cognoscere de inciden ti,licet sit tale de quo principaliter cognoscere nō posset. hoc dicit.& semper allegat. Prēmitte q̄ de causa status cum sit magnæ iurisditionis (quia multū prætudicialis) nō pñt cognoscere nisi magni magistratus:vt præses prouinciæ.non in feriores.vt magistratus municipalis,vel iudicis delegati: vt j. de pedane.iudi.l.placet.hoc verum principaliter: sed si in causa pe cuniaria quæ vertit corā eis,incidat cā status, bñ pñt cognosce re.† & dicit incidere qñ nō movet per viā agēdi:sed per viā excio piendi,vel replicandi:& rō est,quia tūc nō expedit q̄ super illo incidēti pronūtiet:sed sufficit q̄ cognoscat, & postea pronūtiet super principali cā pecuniaria.vt j.de ord.iud.l.j.pōt tñ pronūtiare si vult,licet nō debeat:& idē in omni incidēti: vt l.viro atq; vxo re:& ibi Bar.ff.so.ma.& tūc an sn̄ia lata super incidēti faciat prę iudicium sup illo eodem postea mouēdo p viā agēdi? dic vt ple nè no.in d.l.j.de ord.iu.& p Bar.in l.qui Romæ.§.duo fratres.de 3 ver.obl.in iij.col.& in distinctiōe magna.† In text.in fi.ibi.[disce ptatio terminet.] s.tacitè pnūtiando super principali. Nam si cō demnabit reū,tacitè videtur pnuntiare agētem nō esse seruū il lius,vel in sua ptāte:quia esset reum nō condemare, sed absolue re.vel dic expresse pronuntiādo illum nō esse seruum:licet hoc facere nō teneat.& dic,[terminetur.] s.p sn̄iam interlocutoriā: quia sn̄ia omnis lata super emergēti vel incidēti dicit interlocu toria:sed sup principali dicitur diffinitiua. In gl.j.ibi. [vt si à me hæreditatem petas.] s.coram delegato, vel magistratu munici pali. In gl.ibi. [& te seruum meū dicā.] supple.& sic te agere nō posse.† In gloss.fi.ibi.[sufficit ad libertatem.]vt si reus qui cōdē 4 natus est ad restitutionem hereditatis,nō obst.exceptiōe seruitu tis:& sic tacitè videt pnuntiatum illū nō esse seruū,sed liberum. si vult postea per modū agēdi principaliter petere declarari illū esse seruum,nō poterit:quia obstat exceptio rei iud.ex illa tacita pronūtiatione fauore libertatis:& sic sententia lata in principali, facit præiudicium in incidenti postea principaliter mouēdo: nō sic econuerso si reus fuit absolutus ex eo quòd actor erat seruus: si postea actor vult principaliter petere declarari se esse liberum, poterit:quia talis sentētia nō præiudicat in incidēti:nisi respectu illius causæ super qua lata est:nō aūt si postea principaliter in iu dicium deducatur:& si declarabitur liber,retractabit prima sn̄ia absolutoria lata sup hereditate.Sunt ergo duo articuli examinan di. vnus an sn̄ia lata sup principali causa faciat præiudicium in incidenti postea principaliter in iudicium mouendo.Alius si la ta est expresse sup incidenti:an præiudicet sup eodem mouendo principaliter.de quibus ambobus dic, vt in dictis iuribus habe 5 tur.& p Innocē.in c.fi.de ordi.cog.† Extra gloss.op. quia videtur quòd iudex debeat illam causam statim remittere examinandā & terminandam ad maiorem magistratum, qui potest principa liter de ipsa cognoscere:non autem debeat ipse cognoscere: vt i c.tuam.de ordi.cog.& in c.lator.qui fil.sint legi.Sed hic loquitur quādo vtraq; cauta tam principalis quàm incidens erat prophana:sed si principalis erat prophana, & incidens erat spiritualis, vel ecclesiastica:vt sup decimis:super matrimonio & super vsu ris:tunc iudex laicus coram quo vertitur causa principalis,sicut non posset cognoscere principaliter:ita nec incidenter:sed debet remittere ad curiam episcopalem:& tunc quis modus tenebitur coram episcopo? Dic vt not. Inno.in d.c.lator. Nam iudex secu 6 laris non est capax talis iurisditionis spiritualis. † Sed econuerso si coram episcopo in causa spirituali principaliter mota icideret q.pecuniaria prophana, bene posset episcopus etiam de illa co gnoscere p istum text.& p ca.de prudentia. de dona. inter vir.& vxo.quia episcopus bene est capax iurisditionis temporalis vel pphanæ:vt s.de epis.au.p totum.& de epi.& cler.maximè in au then.cassa.& in auth.statuimus. Sed do. Cy.dicit q̄ Canonistæ fecerunt sibi iura p libito voluntatis,& ppter ambitionem iuris dictionis secularis occupādæ:sed malè loquitur secundùm Bald. quia imò ista iura sunt fundata in ratiōe:quia spiritualia dignio a ra sunt quàm temporalia:sicut anima dignior est quàm corpus: ideo nō eīt mirū si iudex secularis sit incapax iurisditionis spiri tualis:sed non econuerso.facit c.solitæ.de maio.& obe. Si ergo co ram iudice seculari petat executio instrumenti,& opponat q̄ con tractus ibi cōtentus est vsurarius,ista cognitio remittit ad curiā episcopi:& interim iudex secularis debet supersedere: & si nō re mitteret,sed pronuntiaret,nō valeret sn̄ia scdm doct. quia pueret ordinem.Eodem modo si petat hæreditas p aliquem,tāquā filiū legitimum & naturalē defuncti.& opponitur q̄ nō fuit mri monium inter patrem & matrem,debet remitti ad epm. hæc tñ declara secūdùm no.p Bar.in l.Titia.ff.sol.mat.qui dicit an sit q. facti,vel iuris.Sed Bal.hoc reprobat.& tenet q. remittendam:si ue iuris, siue facti sit.p cle.primā.de iud. Et ita cōmuniter practi b catur in q.vsuraria: quia licet vsuræ possint repeti in curia secu lari:cōtrarium tamē cōmuniter seruat:quia semp repetunt in cu ria ecclesiastica.Sed in causa criminali:puta accusatur Titius de adulterio commisso cum Berta vxore sempronij.& opponit q̄ nō erat legitima vxor:quia nō valuerat matrimoniū. Dixit Bar. communiter seruari q̄ talis cā nō remittit ad curiam epalem:sed iudices seculares de ea cognoscūt,& pnuntiāt.Sed pone, p̄ducī tur clericus in testem in cā seculari. opponunt sibi crimina, vel defectus, ppter quod dicit quòd non potest testificari.an iudex secularis poterit de hoc cognoscere? Dic q̄ sic secundū Inn.in c. c verum de foro cōpe.nō tñ poterit ipsum clericum punire. vt in 7 c.iudex laicus.cum ibi no.de sen.excō.lib.vj. † Item pone q̄ ob actori

actori exceptio excōmunicationis ad ipsum repellendū, quod pōt fieri etiam de iure ciuili:vt no.in l.j.s.de iur. & fac. ign.& l. placet.de sac.san.eccl. replicatur q̄ nō valuit excōicatio, vel ne gatur quod facta fuerit,an debeat fieri remissio? dicūt Doct. q̄ sic.ex quo nō pōt probari in curia seculari.Et dicit Bal.q̄ si pro duceret instrumentū excom.coram laico, nisi prius esset per ec clesiasticū cognitū,non valeret:sicut si essent producti testes: vt 8 in c.at si clerici.de iudicijs.† Vltimò quęritur,quid si in causa ci uili coram iudice seculari incidat causa criminis : vel econuerso in causa criminali incidat causa pecuniaria.An iudex qui cogno scit de principali possit de tali incidenti cognoscere ? dic quòd sic.vt infra de ordin.iudic.l.tertia.& s.de officio rector.prouinc. l.j.& j. ad l.cor. de fal. l.si lis pecuniaria. & ad l.fauiam.de pla. l. præses. & de adult. l. quoniam Alexandrum.& sic iudex male ficiorum qui non potest cognoscere principaliter de causa pecu niaria,cognoscet incidenter.vt l.solemus.§.fina.ff.eo.iuncta l.in terdū.§.qui furem.ff.de furt.Et alius iudex qui de criminali non cognoscit principaliter:cognoscere poterit incidenter.vt j. de cō 9 di.ob tur.cau.l.quod euitandi.† Vltimò op.de regula cum quid vna.de reg.iu.lib.vj.& l.athletas.§.j.ver.suis autem.ff.de infami bus.vbi quod non licet principaliter,non licet in consequentiā. Solu.secundū Dyn.& Cy.quando permissum sic se habet quod expediri non pōt sine prohibito,tunc trahit ad se prohibitum:vt hic. Si autē permissum pōt stare sine prohibito:tunc aut ad posi tionē permissi necessariò sequitur prohibitū. & idē in l. si vnus. §.illud.ff.de pact.vbi licet dolus futurus non possit expresse re mitti:si remittatur,actio ex contractu in quo dolus fuit commis sus:censet etiā dolus remissus qui veniebat actione descendente ex contractu.Si aūt non sequit necessariò,loquit cōtrariū:quod dic vt hic per Cy.& per Dyn.in d.regula cum quid vna.

LEX IIII.

1 SI cum tibi.† Sententia generalis parit exceptio nem rei iudi.etiam in non prosecu. si tñ sint de appenditijs prosecutorū.h.d.Bar.Et est sin gularis casus secundū eum.& vide omnino gl.in c.ac cusatus.de hæreticis.lib.vj.super verbo iudicari.& sic limitat ista l.ij.s.eo.vt ibi dixi.In text.ibi: [si cū tibi,] scilicet agenti act.neg. gest.cōtra quondā cura.tuū,& petenti reddi rationē admi.& re liqua,& inter alia de certa quātitate pecuniæ, quæ de bonis tuis ad eius manus peruenerat:ipse aūt excipiebat q̄ illā pecuniā cō uerterat in pretiū quorundā prædiorū quę emerat pro te, & tra didit tibi instrumenta emptionis:quæ prędia re vera postea fue runt euicta.& si de hoc replicasses,nō fuisses absolutus:sed con demnatus,qa malè emeras.Tu aūt nō replicasti:& sic fuit abso lutus,volebas agere eadē actiōe ad dictā pecuniā, videbatur q̄ posses:& si excīperet de sentētia,posses replicare q̄ omisisti repli cationē de euictione:& sentētia in replicatione nō prosecuta nō debet tibi facere præiudiciū:cōtrariū tamen dicitur q̄ agere non potes:& sic exceptio rei iu.erit illi vtilis. Sed contra de l.ij.s.eo. gl.sol.multis modis.cōis sol.est q̄ est de appenditijs prosecuto rum,& ideo sicut in prosecutione facit prę iudiciū, ita & in istis prosecutis.Sed cōtra secundū Bald.nā ratione culpæ illius pote ras agere ad illā quantitatem.de qua culpa non fuit replicatū in primo iudicio.Sol.illa sentētia absolutoria nō solū facit præiudi cium in replicatione:sed etiā in via agēdi,si illud erat tale quod vtraque via poterat in iudicium deduci:vt hic est casus.

a ☞ Delegatus usum iurisditionis quem habet,transferre non potest:nisi sit delegatus à principe.

3 Quid in delegato à legato proconsulis? & quid in delegato à Cardinali legato de latere? & nu.10.

4 Qualiter cognoscatur locū tenens à delegato ad uniuersitatem causarum?

5 Si coram delegato ab ordinario est lis contest.an poterit postea subdelegare? & nu. 10.

6 Si ordinarius delegauit cū ptāte subdelegādi:an tūc subdelegatus poterit subdelegare?

7 Delegatus ab ordinario licet nō possit totā causam subdelegare an possit certū articulū?

8 In delegato à principe si fuit electa industria personæ,an tunc poterit subdelegare?

9 Subdelegatus à delegato principis,an possit iterum subdelegare?

10 Statutum quòd de tali causa potestas sit cognitor(cū tamen generaliter etiā iudices eius sint cognitores causarum) an poterit eam delegare?

Si dicat delegatur oēs causæ quæ uertūtur inter Titiū & Seiū, uel inter mercatores, non potest unā subdelegare,nec dicitur subdelegatus ad uniuersitatem causarum.

LEX V.

1 AIudice.† Delegatus non subdelegat,nisi sit delega tus à principe.h.d.& licet sit breuis, habet tñ materiā diffusam & latissimā:de qua Canonistæ plenius fuerunt locuti quàm Legistę: licet habue a rint fundamēta à legistis.vt plenè habetur in tit.de offi.dele.tam in decretali quàm in sexto,& plenissimè in Spe.de offi.dele. vbi formantur infinitæ quæstiones. In tex.ibi: [à iudice.] scilicet inferiore à principe:puta à potestate:nam quilibet ordinarius habet potestatē delegandi causam ad suā iurisdictionē pertinētem : vt j.qui pro sua iurisdi.l.j.& l.& quia de iurisdi.ff. In tex. ibi. [iudicis dandi.] i. subdelegandi.In text.ibi. [cū ipse iudiciario munere fungātur.] Expone.i.quātuis fungantur iudiciario mu nere:nā ratio sumitur ex l.j.§. qui mandatū.ff.de off.eius cui mā da.est iurisdi.quia delegatus nō habet propriā iurisdictionē.i.nō habet proprietatē iurisdictionis,qua vtatur:sed habet vsum iurisdictionis ordinariæ,quę radicatur in personam delegātis. & iste vsus dicitur iurisdictio delegata:& munus seu potestas iudican di.sicut ergo vsuarius, vel vsufructuarius non potest ius quod 2 habet in alium transferre:vt insti.de vsufruct. §. finitur.† Ita nec delegatus vsum iurisdi.quem habet trāsferre potest. Fallit cum est delegatus à principe:& ratio fallentiæ est:quia in causa dele gata est maior quolibet ordinario:vt l.minor autem.§.penult. in fi.ff.de mino.vnde si ordinarius delegat,fortius delegatus à prin cipe.† Fallit etiam secundū gl.in delegato à legato proconsulis. vt in l.legatus.de offi.procon.nam legatus non est iudex:sed de 3 legatus:vt l.legati.circa fin.de offic.procon. & tamen potest de legatus proconsl.subdelegare:vt dicta l.legatus. Dicit Bar.quòd ratio est:quia legatus proconsl.est legatus de conscientia. l. quæ disponit vt proconsul habeat legatum per magnitudinem pro uinciæ commissæ procon. Vel dic melius secundùm Bald. quia legatus proconsulis videtur legatus ad vniuersitatem causarū: cum sibi committitur territoriū.i.tota prouincia : & quilibet de legatus ad vniuersitatem causarum potest subdelegare vnam causam:vel aliquas:quia propter vniuersitatem territorij potius dicitur ordinarius quam delegatus:vt in l.j.ff.quis & à quo ap pel.iuncta l.j.§.cum vrbem.de off.præfec.vrb.nec diceretur de legatus ad vniuersitatem causarū ille cui non decerneretur ter ritoriū:licet generaliter omnes causæ vertentes inter talem & ta lem,vel inter mercatores essent commissæ. istæ enim diceretur generaliter.delegatus ad causas & personas:non autem ad vni uersitatē causarum,nec posset subdelegare secundùm Bal.quod 4 perpetuò tene menti:† & vide Bald.in d.l.j.in fi.ff.quis & à quo appel.qui declarat qualiter cognoscatur locum tenens à delega to ad vniuersitatem causarum:quia locū tenens est ille qui ius reddit in eodem tribunali:vt vicarius episcopi:& sic dicitur esse vnum & idem tribunal.ideo à vicario non appellatur ad episco pum:vt in c.ij.de consue.lib. vj.sed delegatus ad vniuersitatem causarum est ille qui non reddit ius in eo.tribunali:vt vicarij epi scopales rurales,qui reddunt ius in castris foraneis: & sunt dele 5 gati,& ab eis appellatur ad episcopum.† Sed quæro.quid si co ram delegato ab ordinario contest. est lis : an poterit postea sub delegare? videtur quod sic:quasi sit effectus dominus litis. sicut videmus in procuratore,qui non potest substituere ante lit.con test.sed postea sic.vt l.quod quis.s.de procu.& hoc quamplures dixerunt:sed communiter tenetur contrarium. quod iudex per contest.non efficitur dominus litis eo modo quo procura. in cu ius personam concipitur contest. sed in personam iudicis non: & si fieret dominus non posset revocari inuitus : sicut nec pro cu.vt l.post litem.ff.de procu.& tamen contrarium est:vt l.iudi 6 cium soluitur.ff.eo.† Item pone quod ordinarius delegauit cum potestate subdelegandi,vtrum tunc delegatus poterit subdele gare? videtur quod sic: quia tunc subdelegatus videtur potius ab ipso ordinario quàm ab ipso delegato : sicut procurator con stitutus cum potestate substituendi:qui potest etiam ante litem contestat.substituere. Alij dicunt contrarium,quod iste non est actus quem ordinarius possit exercere per alium, maximè cir ca incertam personam:sed si diceret quòd posset subdelegare ta lem posset procedere quod s.dixi.Istam quæstionem disputauit Ioan.And.post Arch. de qua vide per eum in c.is cui.de offic. 7 delegat.libro sexto. † Item quæro an delegatus ab ordinario: a licet non possit totam causam subdelegare,an possit certum ar ticulum? dic quòd sic:vt est casus in clemen. j. de offic. delegat. 8 puta receptionem testium ad iuramentum:licet † Specu.eodem

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Iſtis aſſeſſoribus. Adde doc.in c.ſtatutum.de reſcript.li.vj.

titu.multùm dubitet.§.j.vel ij. Item quæro in delegato à principe. ſed quid ſi fuit electa induſtria perſonæ, puta fuit commiſſa magna cauſa vel inquiſitio? videtur ꝙ tũc nõ poſsit ſubdelegare:arg.j.de cadu.tol.l.vnica.§.ne autem.in fi.In cõtrariũ videtur caſus in d.cle. vbi fuit cõmiſſa inquiſitio. & ſic electa induſtria perſonæ:& tamen poteſt alteri cõmittere. niſi dixiſſet ꝙ deberet perſonaliter intereſſe:vt in c.fi.de offi.dele.in decreta. Et licet eſſet dictum tuã conſcientiam eligimus: nõ propter ea videretur prohibitus.quia iſtud inerat etiã ſi nõ fuiſſet dictũ.& ita fuit determinatũ ſecundũ Ang.hic,& adde quod no.in d.c.fin. vbi declaratur & limitatur iſta l.in c.ſuper quæſtionũ. †Poſtremò poſſet quæri,an ſubdelegatus à delegato principis poſsit iterũ ſubdelegare videtur quod nõ:quia extẽderetur proceſſus in infinitum.Sed contrariũ videtur,poſtquã iuriſdictio eſt effecta ſubde legabilis.per no.in l.pater filiũ.§.quindecim.ff.de leg.iij.per Bartol.& per Cy.in l.j.j.qui pro ſua iuriſd.ad quod facit l.videamus. cum ibi no.ff.quod met.cau.Oppo.ꝙ ſi princeps delegat vnam cauſam ſpecialiter alicui:ꝙ ille nõ poſsit ſubdelegare. vt §.ne lice.po.l.j.iuncta l.j.in prin.de offi.eius cui man.eſt iur.Sol.ſecundum gl.in d.l.j.ne lice.po.in prin. gl. fi.mag.quæ format contrarium quãdo princeps per l.ſcriptã hoc facit:quo caſu etiã ſi vtatur verbo delegamus:facit illum ordinariũ in illa cauſa ſpecialiter:ideo ſubdelegare nõ poteſt: ſecus ſi viua voce. quia tunc eſt delegatus. Et ſi dicatur ſi facit eũ ordinarium, multòmagis debet poſſe delegare.l.more maiorum.ff.de iur.om.iud. & in prin. huius l.Reſpondetur verũ eſſe quãdo efficeretur ordinarius generaliter, vel vniuerſaliter:ſecus ſi ſpecialiter in vna cauſa,& hoc
ro tene menti. †Nam ſi ſtatutũ huius ciuitatis dicat ꝙ de tali cauſa poteſtas ſit cognitor: cùm tamen generaliter etiam iudices eius ſint cognitores cauſarũ,poteſtas in illa cauſa eſt ordinarius:quia habet poteſtatẽ à ſtatuto.& tamen eã ſubdelegare nõ poteſt per illam l.in prin.de offi.eius cui man.eſt iur. & hoc põt frequenter cõtingere. Et adde ꝙ pro illa opi.ꝙ delegatus ab ordinario poſt litẽ conteſt.efficiatur dñs litis,& poſsit eã ſubdelegare.facit optimè tex.cum gl.ꝙ ibi videtur caſus in l.ſi reus paratus. in fi.ff. de procu.ſed expone & intellige vt ibi no.per Bar. qui tenet cõtrarium. Item adde ſecundũ Gul.de cu.ꝙ ſi alicui delegãtur omnes cauſæ quæ vertũtur inter Titiũ & Seium. vel inter mercatores, nõ poteſt vnã ſubdelegare:quia nõ dicitur ſubdelegatus ad vniuerſitatẽ cauſarũ,poſtquam ſibi nõ aſsignatur territorium:ſecus ſi omnes cauſæ quæ vertũtur in tali caſtro. Adde ſecũdũ Alb.ꝙ ſi Cardinalis legatus à latere delegat vnam cauſam, ille delegatus nõ põt ſubdelegare:quia dicitur legatus procõſul.licet ꝙquiparetur procõſuli:quia lega.proconſu.eſt qui habet iuriſditionẽ in tota prouincia, licet delegatus à procõſule ſit ad vniuerſitatẽ cauſarũ:ſed iſte ſecus.dicit tamẽ pluries vidiſſe terminari cõtrariũ:ſed malè tanquã ille æquiparetur legato procõſulis.Item vide quod not.Gul.de cug.in l.omnes.ff.de in integ.reſtitu.

2 ☞Iudices habentes ſimplices aſſeſſores,qualiter debeant eis uti? & an poſsint eis cõmittere audientiam cauſarum,& quid aliud,& quid ſi non eſt aſſeſſor:ſed iudex appellationis?
3 Iudices ordinarij proprijs expenſis,& delegati à principe expenſis partium habent aſſeſſores.
4 Cauſa quomodo habeat principium, medium,& finem?
Cauſa appellationis,an poſsit delegari?

AVTHENTICA.

1 AD hæc. †Iſta auth. recipit triplicẽ intellectũ. primum ſecundũ gl.ꝙ nõ corrigat, ſed limitet l.codicis.nã ibi innuitur in prin.quod iudex ordinarius poſsit delegare cauſam ad ſuã iuriſditionẽ pertinentẽ. Idẽ dicit in fi.de delegato principis.hoc eſt verũ qñ volũt totã cãm delegare nihil ſibi reſeruato:ſed ſi volunt reſeruare ſibi ſententiã,& delegare audientiã tantũ: tunc diſtinguitur per iſtã auth. Aut loquimur in ordinario primarũ cauſarũ,& põt delegare:dũmodo etiã in audientiã reſeruet ſibi principiũ litis.i. cõteſt. & mediũ.i.probationẽ.quia corã eo debet lis cõteſt.& teſtes vel inſtrumẽta produci.Cætera põt cõmittere.puta facere fieri citationes,& dare dilationes ad probandũ: & ferre interlocutorias ſuper emergẽtibus:vel incidentibus. Aut erat iudex ordinarius cauſæ appellationis:& tũc ex eo ꝙ ſibi reſeruat ſententiam,nihil de audiẽtia cõmittere poteſt ſed debet ipſe in omnibus intereſſe. Idem ſi erat delegatus à principe.& imponit pœna cõtra cõtrafacientẽ.iſte intellectus ſaltẽ in hoc vltimo corrigit per ius canonicũ:quia delegatus principis põt partẽ,vel totã audientiã delegare:& ſententiã ſibi reſeruare:vt in c.ſuper queſtionũ.de off.del. Itẽ põt delegatioi adijcere modũ vel limitationẽ, vt ferat ſniam cũ cõſilio ſapientis.vt no.in c.ſi pro debilitate.de offi. dele. & debet reſeruare ad formã ſtatuti.aliàs nõ valeret qđ agit. vt in c.dilecto.de reſcr. Alius eſt intellectus.ꝙ iſta auf.corrigat l.C.vt nec ordinarius poſsit cauſam delegare,niſi put hic habet:qa ſi eſt ordinarius primę cauſæ:nec litis cõte.nec receptionẽ teſtiũ,vel inſtrumẽtorũ:nec ſniæ prolationẽ põt delegare:ſed cætera ſic: ſed iudex app.nihil delegare põt.& idẽ in delegato à principe: quia in iſta auf.& etiã in corpore vnde ſumit. nulla fit mẽtio de reſeruatiõe diffinitiuæ ꝙ velit delegare audiẽtiã,& reſeruare ſibi ſententiã: Iſte intellectus non approbat.quia ſic infinita iura eſſent correcta. Tertius fuit intellectus Pet.ꝙ hic nõ loquat de delegatione:ſed de iudicibus habẽtibus aſſeſſores:qui nullã habẽt iuriſditionẽ ordinariã vel delegatã:ſed dicũtur ſimplices cõſiliarij, li
2 cet habeãt poteſtatẽ in quibuſdã.vt no.l.j.ff.de offi.aſſe. †Quæri
a tur ergo qualiter iſti iudices debeãt vti iſtis aſſeſſoribus,an poſſint eis cõmittere audiẽtiã cauſarũ,vt ſic termini corã eis ſeruentur.& ipſi dẽt dilationes, & ferãt interlocutorias,& citẽt partes. Et breuiter dic ꝙ ſi iudex eſt adminiſtrator id eſt ordinarius primarũ cauſarũ,põt aſſeſſoribus cõmittere audientiã in prędictis. ſaluo quã in cõteſt.lit.& in receptione teſtiũ, vel inſtrumẽtorũ, quæ debẽt fieri corã ipſo adminiſtratore:& ipſe etiã ferat ſententiã diffinitiuã.cætera poſſunt expediri corã aſſeſſore:licet iuriſditionẽ nõ habeat ordinariã,vel delegatã: ſed ſi eſt iudex app.ipſe debet intereſſe in omnibus actibus.& nihi poteſt fieri corã aſſeſſore ſine eius preſentia.& idẽ in iudice delegato.gl. tamẽ in corpore vnde ſumit dicit ꝙ iudex app.ſi eſt impeditus publicis occup.poteſt totã audientiã cõmittere aſſeſſori:ſed tũc nõ eſſet differẽtia inter iudicẽ primæ cauſæ & iudicẽ appel. niſi ſubaudias hoc in principio.dũ dicit [publicis occu.impediat:] verbũ maximè:quia iudex primæ cauſæ ſiue impediat,ſiue nõ,põt cõmittere excep.illis tribus:ſed iudex app.nõ: niſi impediat publi.occu.ſecundũ iſtũ intellectũ:iſta autẽ nõ reſeruãtur in romana curia in dñis Cardinalibus,quibus cõmittũtur cauſæ appel.& etiã principales.nã ipſi habẽt auditores ſuos,qui dicunt aſſeſſores & cõſiliarij.quibus cõmittũt totã audiẽtiã.ita ꝙ corã eis fit litis cõteſt.& producũtur teſtes, vel inſtrumẽta. & poſtea examinãt,proceſſum,& referũt Cardinalibus. qui ſecundũ relationes eorũ ferunt ſniam.& licet periculoſum ſit:tñ ſeruatur.& vidi ſeruari,& ſeruauí in proria perſona: quia fui auditor cardinalis Florẽtini.
3 & corã me fiebãt oẽs actus. †No.tñ ſecũdũ intellectũ ꝙ iudices ordinarij & etiã delegati à principe habeãt aſſeſſores. Dic ꝙ ordinarij habẽt expẽſis proprijs:quia habẽt ſalariũ de publico tam pro ſe ꝙ pro familia:ſed delegatus à prin. qui ſalariũ non habet, debet gratis cauſam audire:& ſi dubitat in iure, põt recipere ſibi aſſeſſo.expẽſis partiũ.qđ dic vt in c.ſtatutũ.§.aſſeſſorẽ.de reſcri.
4 lib.vj.†No.etiã ꝙ cauſa habet principiũ,mediũ,& finẽ.principium incipit in litis cõteſta.à qua incipit.vt l.j.§.eo.mediũ conſiſtit in probatione:finis cõſiſtit in ſnia diffinitiua.& iſtæ dicunẽ principales partes:cætera quæ interueniũt in medijs iſtorũ nõ dicũtur partes principales.ideo facilius alijs cõmittũtur.Ex forma tñ ſtatutorũ cõſueuerũt aſſeſſores habere iuriſditionẽ ordinariã in certis cauſis.vt patet in iudicibus palatij dñi poteſtatis.nam aliquæ tractãtur corã vno,aliquæ corã alio.& iunt quædã quæ reſeruãtur dño poteſtati. & in illis poſſet habere locũ iſta auf. ſecũdùm intellectũ Pet.quia poſſet cõmittere audientiã vicario ſuo tã in cõteſtatione ꝙm in receptione teſtiũ. Item quidã dixerũt per texiſtũ in verſi. [Itẽ Iudex:] ꝙ cauſa appellationis nõ poteſt delegari.& hoc ſentit gl.in l.j.j.de pœna iud.& Spe.de off.dele.§.excipitur ver.Itẽ ꝙ eſt cauſa appellationis.Sed cõtrariũ vult gloſſ. hic.quæ incipit.[nõ ergo.] ſuper verbo [delegatus.] & eſt caſus in c.ſuper quæſtionũ.§.intẽtionis.de offi.dele. Videt etiã hic tex.circa fi. ibi dũ dicit.[cõſiliarij, ſi quidẽ aduocati ſint.] quod aduocatus poſsit eſſe aſſeſſor.Sed cõtra de l.quiſquis.§.de poſtu. Sol.non intelligas de cauſis in quibus ipſe eſt aduocatus.& vult dicere ꝙ licet ſit in numero aduo.vel in matricula, poteſt tamen aſſumi in aſſeſſorem.quod tene menti ſecundùm Docto.

Seru

1 ☞Seruus,quando poſsit eſſe in iudicio?

LEX VI.

1 SEruus. †Seruus non poteſt eſſe in iudicio: & ſen
2 tentia lata cum eo,non valet.h.d. ſubaudi etiã ſi putabatur liber.vt l.non idcirco.§.cũ poſtea.ff.e. Et procedit ſiue ſit in iudicio ſuo nomine,ſiue procuratorio nomine alterius:& licet nõ fuerit appoſita exceptio procuratoria,ſententia tñ lata pro eo,vel contra eũ,nõ valet.nec obſtat.l. ita demũ.§.de procu.quia ibi de illo qui poterat eſſe in iudicio ſuo noĩe:ſed nõ alieno:qñ autẽ non ſuo,tũc indiſtinctè non valet iudiciũ:licet exceptio nõ fuerit appoſita ſecundũ Ia.bu. & alios.
2 & no.in d.l.ita demũ. †Fallit quod dicit hic in caſibus q hic habent.& in l.vix certis.ff.e.in quibus põt eſſe in iudicio etiã cum dño. Itẽ fallit ſi puocat ad libertatẽ:quia tũc ordinata cã liberali nõ repellit à iudicio:ſed habetur pro libero quouſq cã liberalis terminet.& ſi apparuerit liber,remanebit iudicium firmũ, ſi ſeruus irritabit retro,& nullũ fuiſſe apparebit vt l.ordinata.ff. de liberali cauſa. Adde ꝙ nec valebũt iudiciales ſatisdationes factæ ꝙ eo,vel factæ ſibi.nec fideiuſſores obligant.vt l.ij.§.j.ff. qui ſatisd.cog.& vide qđ ibi no.in glo. Fallit etiã in iudicio quod non agitatur in forma iudicij:quia nõ eſt triũ perſonarũ. vt cũ petit bonorũ poſſeſsio corã iudice non apparẽte cõtradictore: qa ſeruus poteſt eam petere pro domino.vt l.ſi ſeruus.ff.de bono.poſ.

2 ☞Licitè petenti non eſt denegandus aſſenſus.
3 Contra hæreditatem iacentem poteſt peruenire ad primum decretum præmiſſa proclamatione.ut hic.
4 Super eadem re poteſt concurrere pignus conuentionale,& etiam prætorium.

LEX VII.

1 CVm debitoris. †Cum ſeruo etiã ex perſo-
nadñi defuncti non poteſt eſſe iudiciũ.h.d.Erat ratio dubitandi hic: quia iſte ſeruus tenebat bona hæreditaria debitoris tui:quæ etiam erant tibi obligata:vnde videbatur ꝙ poſſes dirigere actionẽ cõtra eũ,tanquam contra hæredẽ:& non haberes aliud quærere ſecundum ea quæ no.in l.controuerſia.ff.de tranſac.& j.de pet. hęre.l.ſi.in quibus habetur ꝙ creditores hæreditarij poſſunt dirigere actiones ſuas contra poſſeſſorem hæreditatis, licet non ſit verus hæres:quia ſufficit ꝙ bona teneat vt hæres:nec poteſt excipere ꝙ non ſit hæres:quia eſſet ſibi contrarius, ſed iſtud eſt verum quando ille aſſereret ſe eſſe hæredem:& cũ alio ſuper hæreditate contendit,& eſt talis qui poteſt eſſe hæres,ſed iſta non erant hic.
2 †No.ergo hic in fi.ꝙ licitè petenti non eſt denegãdus aſſenſus. vt in l.ij.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.ita illicitè petenti dene
3 gandus eſt aſſenſus.& à petitione repellendus.† Item no.ſecundum Docto.quòd contra hæreditatem iacentem poteſt peruenirí ad primum decretum,intellige præmiſſa proclamatione, ſi ſit aliquis qui velit dicere ſe hæredem,& hæreditatem defendere. & tunc nullo cõparente peruenitur, ſed ad ſecũdum decretum quod eſt præiudiciale,non peruenitur.niſi dato curatore hæreditati iacenti.vt l.ſi diu.ff.quib.ex cau.in poſſeſ.ea.qui curator ſi debitum eſt liquidum,poterit ſoluere:& bona liberare. aliàs dabitur libellus contra eum,& liquidabitur debitum per ſententiã & poſtea ſi non ſoluetur,peruenietur ad venditionem pignoris.
4 Et adde.l.ſi quis inſtituatur.ff.de hære.inſti. † Not.etiam quòd ſuper eadem re poteſt concurrere pignus conuentionale, & etiã prætorium.nam iſta bona hęreditaria,& etiam ſeruus erant obligata huic petitori ex pignore conuentionali: & tamen dicitur quòd in eis fiet miſsio iudicis officio, per quod conſtituitur pignus prætorium.Nec obſt.quòd res mea non poteſt amplius efici mea.vt l.ſequitur.§.lana.ff.de vſucap.quia dominium eſt ius pleniſsimum.vnde amplius plenitudinẽ non recipit,ſed pignus ſic.& eſt vtilitas:quia facilius deuenitur ad venditionem pignoris prætorij per ſecundum decretum,quàm pignoris conuentionalis.in quo multa requiruntur.vt j.de iure domi.impe.l.ſi.& l.ſi conuenerit.ff.de pigno.actio.

2 ☞Si æquitas eſt ſcripta in genere,& rigor in ſpecie præfertur rigor.
3 Quid ſi æquitas non eſſet ſcripta,& rigor ſcriptus uideretur non æquus?
4 Si eſſet dubium de intellectu legis:debemus ſequi intellectum æquiorem & benigniorẽ: & quando intellectus legis eſt clarus non debemus ab eo recedere propter æquitatẽ, quam de capite noſtro fingimus.

LEX VIII.

1 PLacuit. †Aequitas ſcripta[b] a
b prefertur rigori ſcripto.h.d.Et licet gl.multũ laboret in exẽplis ponendis.tu poteſt petere exemplum clarum in l.ij.ſ.eo. vbi de rigore ob.exceptio:ſed de æquitate datur replicatio.& quia iſta æquitas eſt ſcripta. vt
2 in illa l.ideo præferẽ rigori.vt hic: † & hoc quando æquitas eſt ſcripta in ſpecie.ſi autẽ in genere,& rigor in ſpecie,præfertur rigor vt l.j.ff.de vſucap. iuncta l.naturaliter.cum l.ſeq.ff.de condi.inde.nam rigor vſuca. vel præſcrip.ſcriptus in ſpecie præferẽ æquitati ſcriptæ in genere,quæ eſt ꝙ nullus debeat locupletari cũ aliena iactura. Dictus enim rigor eſt bonus propter bonum publicum,ne ſemper dominia ſint in incerto,ſed non eſt æquus: quia contra rationẽ naturalẽ,quæ ſuccũbit propter iuſtitiã poſitiuam quæ verſat in rigore.vnde quoddã eſt ius bonũ & æquũ, quoddam bonũ & non æquũ,quoddã ecõuerſo,quod dic vt in glo.in
3 l.j.ff.de iuſti.& iure. †Si verò nõ eſſet æquitas ſcripta: licet rigor ſcriptus,& videret nõ æquus,nec eſſet ſeruandus.hoc ad nos nõ pertinet:ſed ſaluare debemus. qm̃ ad ſolũ principẽ pertinet iſtã æquitatẽ diſcernere.& hoc habetur in l.j.§.de legi.nec debemus de capite noſtro propter æquitatem quã eſſe putamus,à iure ſcripto recedere:quia ſic oẽs ll.poſſent aboleri propter preſumptuoſos & temerarios aſſerentes contrariũ,& nõ tenẽtes iura ſcripta propter æquitatẽ capitis eorũ, dicẽtes nõ curamus de veſtris ll. & ſubtilitatibus:ſed de æquitate quã nõ cognoſcũt: ſed credunt
4 cognoſcere.†Itẽ ſi eſſet dubiũ de intellectu.l.& poſſent dari plures intellectus,debemus ſequi intellectũ æquiorẽ & benigniorẽ qñ autẽ intellectus l.eſt clarus,nõ debemus ab eo recedere ꝓpter æquitatẽ,quam de capite noſtro fingimus. & adde quod habet in l.ſi ſeruũ.§.ſequitur.ff.de ver.oblig.quia in ſubtilitatibus iuris aliquando perniciosè erratur.quod declara vt §.qñ intellectus.l. eſt dubius.& quis vellet ſequi intellectum rigoroſum: vt faciũt multi,vt oſtendant ſe ſciolos,& multas ll.habere præ manibus: contra quos facit dictum Salomonis.Noli eſſe nimis iuſtus.

a ¶Seruus non poteſt eſſe.Adde.l.vix.ff.de iud.l.j. C. ſi per vim. vel alio modo Card. zab.in c. ſciſcitatus. in iij. q. de reſcriptis. eundẽ Car.in c. prætерea.in ij.concluſiõe de dila.
b ¶Aequitas ſcripta. Adde.l.quod ſi ephe ſi.ff.de eo quod cert. loc.Cyn.in l.ſi. C.de legi.c. fi. de tranſact. c.diſciplina. xlv. diſ.

2 ☞Inſtructio ac modus quem tenere debeat iudex in cauſis quæ coram eo uertuntur. & nu.3.
3 Cauſa in quibus ſummariè proceditur,& tamen requiritur plena probatio.
Clauſula ſummariè & de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij.quid importet: & quid de uerbo ſummatim procedatur?
4 Cauſa qualiter dicatur ſummaria,multis modis.
Quæ dicatur cauſa ordinaria,& plenaria?
5 Interrogatio iudicis (ſi partes aliquid noui dicere uelint) debet fieri ante concluſionem in cauſa.
Concluſio in cauſa,an ſit de ſubſtantia ordinis iudiciarij? & an extendatur ad cauſam appellationis?
6 Poſt didicita teſtificata non poſſunt produci teſtes ſuper eiſdem articulis & directò cõtrarijs,etiam in cauſa appellationis.
Iudex poteſt quandocunque interrogare partes ſuper negotio principali de quo agitur ad informationem.
7 Quòd pars per modum interrogatorij non debeat audiri niſi ſuper præparatorijs iudiciorum,& quando interrogat,nihil ponit.
8 Si dantur interrogatoria parti tuæ tangentia principalem,dicas non teneor reſpondere: ſed da tua capitula,uel poſitiones.& reſpondetur per uerbum credit uel non.

LEX IX.

1 IVdices. †Regulariter per iudices in cauſis adhi-
benda eſt plena cauſæ cognitio:quæ cõſiſtit in ſæpius audiendo partes, & in expectando eas, ſi aliquid de nouo dicere volunt.hoc dicit.Et diuide in tres partes. Primò ponit dictum, ꝙ debet adhiberi diligens inquiſitio ſecundũ qualitatem cauſę,vſq ibi. [& tunc vtrãq partem.] Secundò declarat in quo cõſiſtat iſta plena cauſę cognitio,vſq ibi.[cũ hoc ipſum.] Tertiò ponit quę vtilitas ex eo reſultet,& ex iſta l.emanauit.& ſumptũ eſt ca.indicantem oportet cũcta rimari &c.xxx.q.v.qđ eſt.c.fi.vbi tex.plenius loquit quã
2 hic:ſed vtit verbis iſtius l.† Inſtruit ergo iſtã.l.iudicẽ quẽ modũ habeat tenere in cauſis q̃ corã eo vertunt:vt poſsit eas cũ iuſtitia terminare ꝓ ſuã ſniam diffinitiuã.Per primũ dictũ huius l.Cy.in l.j.de prẽto.ſtip.dat iſtã regulam.quã Bar.refert & approbat. & melius declarat in extrauagãti ad reprimendã.ſuper verbo ſum-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Didicerũt testificata. Adde tex.in.c. iurauit.de proba.& in c.feries. de testib. & vtrobiq; per doc.

mariè. quod qñcunq; est talis causa in qua sententia diffinitiua facit plenũ ius, & præiudiciũ, quod nõ põt reparari nisi p appellationẽ, aut per resti.in integ. ibi regrit plena causæ cognitio:& dicit causa ordinaria: intelligе quãtùm ad triplicẽ effectũ. Primus est quantũ ad ordinem iudiciorũ: quia debet dari libellus,& lis contestari. & ferri diffinitiua,& pars citari peremptoriè ad ipsam audiendam. Item quia in ea admittuntur exceptiones requirentes altiorem indagi nem:& dantur dilationes.secundùm l.fi.ff.de fer. & l.j.ṡ.de dila.

3 †Item quia requiritur plena probatio per testes, vel instrumẽta. Fallit in quibuidã casibus,in quibus summariè procedit̃r: primus in casu l.de submersis.j.de naufra. lib.xj. Item in casu illius extrauagã.ad reprimendã. Item in casibus qui ponuntur in cle. dispendiosam.de iudicijs.in quibus proceditur summariè &.de plano sine strepitu & figura iudicij. Item quando causa esset cõmissa vel delegata cũ illa clausula:vt procedatur sine strepitu & figura iudicij:vt in cle.sæpe.de ver.sig.& in dictis casibus in quibus agitur de plano:licet summariè agatur, nihilominus requiritur plena probatio: & illa verba summariè & sine strepitu &c. important quòd non seruetur ordo iuris: puta libelli oblatio. vt in d.cle.vbi declarantur ista verba,& quid censeatur remissum, & quid non:sed si cõmitteretur duntaxat quod summatim pro-
6 cederetur,& non illa verba adijcerentur de plano & sine strepitu &c. figura iudicij solùm importaret quod deberet procedere terminis abbreuiatis:& q; possit denegari secunda dilatio.& darentur minores dilationes : non autem videretur sublatus ordo iudiciarius.imò daretur libellus, & lis contestaretur. vt patet in l.tigni.ṡ.ij.vel iij.ff.ad exhiben. vbi loquitur in actione ad exhibendũ, quæ summaria est,& tamen lis ibi contestatur.ergo & daretur libellus.importaret etiam illud verbũ summariè q; non deberet admitti exceptio requirens altiorẽ indaginem, si tamen sit talis quæ in alio iudicio posset reparari:vt l.ille à quo.ṡ.j.ff. ad Trebel.Si verò sententia diffinitiua nõ parit plenũ prejudicium.vel parit tale quod non potest reparari citra appellationẽ.vel restitutionem in integ.ibi nõ requiritur plena causæ cognitio,sed summaria.vt in casibus qui ponũtur per gl.in l.iij.ṡ.sciendũ.ff.ad exhibend.Et si præiudicium sit quasi nullum, sufficit probatio per iuramentum.vt l.thesaurus.ff.ad exhib. Si verò sit,quare requiritur saltem probatio per vnum testem.vt in casu l.si quis à liberis.ṡ.si vel parens.de libe.agnosc.nec requiritur ordo iuris:vt l.à
4 Diuo pio.ṡ.si super rebus.ff.de re iud.Cætera dic vt ibi per Bar. qui multum subtiliter & plenè examinat. †Dicitur ergo causa summaria pluribus modis. primo ratione ordinis iudiciarij : de quo in l.prolatam.j.de sentẽ. quãdo in eo non est necessariò seruandus ordo:quod potest;cõtingere etiam in casibus in quibus sententia facit plenũ præiudiciũ:vt ṡ.dixi. Secundò ratione probationis,quãdo nõ requiritur exacta probatio : sed sufficit iuramentũ,vel vnus testis:& hoc vbi sententia non facit plenũ præiudicium:quia potest reparari per appel. vt in casibus positis in l.iij.ṡ.ibidẽ.ad exhiben.in quibus etiam dicitur summaria ratione ordinis.qui nõ requiritur. Tertio modo quandocũq; proceditur cõtra absentẽ.vt j.eod.l.properandũ.ṡ.finautẽ reus.& in auẽ. qui semel.quomodo & quãdo iudex.& l.ampliorẽ.de app.l.cũ proponas.& in auẽ.ibi posita.de bo.autho.iudic.pos.& ibi no.Nam quãdo proceditur ad primũ & secundũ decretũ contra absentẽ, dicitur summariè procedi:etiã si requiratur plena probatio:vt in secũdo decreto quod facit plenũ præiudiciũ. cũ regula sit q; negotiorũ merita partiũ assertione pandũtur : vt in l.fi.j.si pervim vel alio modo.vbicunq; proceditur cõtra absentẽ:etiam si adhibeatur ordo iudiciarius,debet summariè procedi, quasi non plenè adhibita causæ cognitione. quia si foret præsens, aliqua allegaret quæ nunc non allegat:quia sententia lata cõtra absentẽ sibi soli præiudicat,& nõ alteri tertio, cui præiudicaret si foret præsens,vt l.qui repudiãtis.in fi.ff.de inoff.test.& l.si ideo.ff de euic, tanquam lata potius ex contumacia, quã q; habeat malam causam. Quarto modo videtur summariè procedi quãdo proceditur terminis abbreuiatis:nõ tamen prætermisso ordine iudiciario.vt si cõmitteretur q; summariè procederet nõ adiectis verbis de plano sine strepitu & figura &c.quo casu etiã nõ admitteretur exceptiones requirẽtes altiorẽ indaginẽ.si tamen in alio iudicio possent reparari citra appellationem ; aliàs secus. ne tollatur defensio, & ista casu denegabatur secunda dilatio propter hoc solum quod causa est summaria:sed in plenaria nõ,si fuit impeditus in prima:vt no. in l.fi.ff.de fer.Extra istos casus causa dicitur ordinaria & plenaria per istam l.In tex.ibi. [rei qualitatem.] id est,rei veritatem secundũ Bal.sub quo verbo comprehẽditur substantia,& qualitas.† In tex.ibi. [sæpius interrogare.] ista interrogatio iudicis si pates aliquid noui dicere velint . debet fieri ante conclusionem in causa : quia post nil possit dicere vel allegare:vt in c.cum dilectus.de fide instrum.& in c.pastoralis.cum ibi not.per Inno.de causa possel. & proprie. & si dixerint se amplius nolle dicere vel allegare,iudex concludet in causa:vel mãdabit partibus q; concludant , vel renuntient allegationibus & probationibus : vt not.in Specu.de renun. & conclu.in princip. de qua conclusione an sit de substantia ordinis iudiciarij. dic vt in d.l.prolatam.per docto.post glos.& de ipsa potius habetur in iure canonico quàm ciuili. Et not.quòd talis conclusio & renũtiatio non extenditur ad causam appellationis , quominus in ea possint fieri allegationes nouæ & probationes : vt not. Specu.in titu.de renun.& conclu.ṡ.j.versicu.scias.licet Bal. sequendo Alb̃ericum in authen.iubemus.dicat contrarium.& non bene : nec allegat Specu. quia per appellationem reponuntur partes in eo statu in quo erant tempore litis contesta. in prima causa vt not.
6 a in l.ita demum.ṡ.de procur. †Fateor tamen quod si didicerunt testificata*,illud impediat eos etiam in causa appellationis,quominus super eisdem articulis & directò contrarijs non possint
☞ testes producere propter timorem suborna.& ita loquitur c.fraternitatis.de testi.quod allegant.& hoc potius de iure canonico quàm ciuili.vt not.in l.per hanc.de tempo.appel.potest etiam iudex interrogare partes super negotio principali de quo agitur ad informationem suam.& istam interroga. potest facere quandocunq; etiam post conclusionem.vt l.vbicunq;. ff.de interrog. actio.& in c.cum Ioannes.de fide instru.& not.in Spec.de præscriptionib.ṡ.iiij.post princ.†Pars autem per modum interrogatorij non debet audiri nisi super præparatorijs iudiciorũ.de quibus.ff.de interrog.actio.per totum:sed si vult super negotio principali petere, puta an sin debitor eius , vel an tibi mutuauerim, vel super causa concernente negotium, nõ debet audiri nisi per modum positionum,ad quas teneris:quia in illis videor confiteri illa quæ pono : & ista confessio posset tibi prodesse.sed quando interrogo.& nihil pono, nihil confiteor:peto tamen vt confitearis:vnde si teneris,non seruaretur æqualitas:& ita reperio determinatum in decisionibus Rotæ decisione. xl. sed de hoc est glos.ordina.quæ non allegatur ibi in c.iudicantem. xxx.q.v. in prin allegato quod tene mentẽ.& istud habui de facto.& quotidie contingere potest.Tene mentẽ cum practicabis. 8 †Si darẽtur interrogatoria partẽ tuæ tangentia principalem. dicas nõ teneor respondere:sed de tua capitula,vel positiones:& respõdetur per verbum credit,vel non. & pauci hoc sciunt. & faciet tibi honorem. In glos.iij. ibi : [sed plenissima in criminali.] & sic in defectum proba.nõ datur iuramentum:sed in ciuili sic.secundùm Baldum,iuxta not.in l.iij.per glos.ff.de iureiuran.Et ista est differentia inter plenam & plenissimam. Item in criminali non videntur sufficere duo testes sine alijs præsumptio.iuxta nota. in l.ij.circa princip.j.de execu.rei iudi.sed in ciuili sic. vt in l.vbi numerus.ff.de testi.

2 ☞ *Lex faciens mentionem de mense,intelligitur de xxx.diebus. & an debeat intelligi secundùm quod occurrit?*

3 *Renuntiatio allegationum & probationum quid operetur ? & an ualeat,& quomodo intelligatur ista renuntiatio? & quid de allegationibus facti fiendis per partem?*

4 *Allegationes an transeant in actas?*

Postquàm aliquis renuntiauit allegationibus , uel probationibus , an hoc non obstante possit allegare uel probare infra terminos datos alteri parti?

5 *Quòd possit quis renuntiare instrumentis etiam postquam ipsa produxit , si hoc dicat expresse:& quid si simpliciter renuntiat?*

Quando censeatur conclusum in causa?

6 *Si iudex assignat terminum ad allegandum,postquam una pars renuntiauit allegationibus,an & antequam renuntiauerit possit assignare terminum ad exceptiones dilatorias uel peremptorias proponendum utrique parti?*

7 *Quid in probationibus & productione instrumentorum quæ possunt produci usque ad conclusionem in causa,an possit assignari alius terminus,itaque post eum lapsum non possint instrumenta produci,licet non sit conclusum in causa?*

8 *Quare dentur plures dilationes ad allegandum quàm ad probandum allegata?*

9 *Licet quis plures habuerit dilationes, & fuerit contumax in probando, uel allegando. tamen cum fertur sententia debet specialiter citari ad ipsam audiendam.*

AVTHENTICA.

1 IVbemus.†Ista auth.declarat vnum dubiũ circa l.C.quia ibi dicit q; iudex debet interrogare partes sæpius , si volunt aliquid noui addere.i.dicere,allegare,aut probare. Sed pone interrogat partẽ vnam quæ dicit q; non,& renuntiat allegationibus, & petit sententiã ferri:quia cõfidit de iure suo,quia aduersarius nõ probauerit suã intentionẽ,& cũ instantia petit sententiam. Alia pars interrogata dicit se velle addere,allegare,vel ꝓbare: & protestat iudici q; nõ festinet ad sententiã antequã audiat. Quærit quę erunt partes iudicis? Rñ.q; debet ei assignare terminũ, intra quẽ dicat vel alleget quicquid vult:& si intra illũ terminũ nõ fecerit,erit contumax:propter quod prę sumit in dolo. & ad malitiã fugandã datur alia dilatio.quibus elapsis si nihil dixerit, ꝓceditur ad sententiã secundũ leges,vel statuta,& cõsuetudines.Et poterat esse dubiũ si satis erat de tẽpore instantię:& ille qui volebat allegare petebat à iudice q; nõ procedat ad sententiã vsque
4 ad finẽ tẽporis instantiæ:quia nõ erat periculũ in mora.vt j.eod. l.ꝓperandũ.ṡ.huiusmodi aũt sententia &c. Certè Iudex non tenetur tm̃ expectare,postquã altera pars renũtiauit allegare : sed debet assignare terminos.vt hic:sed si pars altera nõ renũtiasset, posset procedere quod dixi:vt ibi.istud tm̃ quod dentur tres mẽses,nõ seruat:quia secundũ formã statutorũ instantiæ causarum
2 non tm̃ durant q; possint tam longę dilationes dari: imò nec solent dari tres:sed secundũ iudicis arbitriũ:vt hic sentit Bar.† Col
a ligе tm̃ ex isto tex.q; lex faciens mentionẽ de mense,* intelligitur de xxx.diebus:licet alij menses habeant xxxj.diẽ.gl.tm̃ in c. quã sit in ver.mẽsem.de elec.li.vj.aliter dicit,quod debet intelligi secundũ q; occurrit casus,vt intelligas de xxxj.diebus,si illemen-
3 sis habeat tot dies.†Quęrit in prima gl.quid operet̃ ista renuntiatio,de qua in prin.aut.ṡ.alleg.nam hoc verbũ põt intelligi tribus modis. Primò de alleg.iuris quę fiunt per aduocatos viua voce,vel in scriptis.Secundo de alleg.facti quę fiunt per partes excipiẽdo,vel replicando.Tertiò de proba.teſtiũ,vel instrumentorum circa ea quę sunt allegata in facto. Vtrũ ergo ille qui renuntiauit allegationibus videat renuntiasse oĩbus istis,vt sic nõ possit probare amplius per testes,vel instrumẽta?glo.vult q; nõ: quia etiã si specialiter renũtiasset probationibus, nõ valeret renũtiatio:tanquàm contra publicã vtilitatẽ.Et videtur tex.in aut.de testibus.ṡ.quia verò.vbi dicit q; volenti testes ꝓducere nõ nocet renuntiatio:sed nocet quarta ꝓductio,& didicisse testificata. Breuiter inquantũ vult q; expressa renũtiatio ꝓbationũ non valeat.Doct.dicũt q; imò si fiat in iudicio,valet.vt est casus in c. de testibus.extrà de testi.Sed si fiat extra iudiciũ,non valet: ita põt saluari glos.vnde renuntiatio quæ fit instrumentis,q; non possit probari solutio nisi per instrumentũ cãcellatũ,nõ valet. vt no.in aut.vt sine prohi.matres debi.& credi.ṡ.vlt.in gl.mag.& in Spe. de proba.ṡ.videndũ.ver.sed pone.el primo.& ita no.in c.cũ dilectus.de fide instr.Nunc ergo restat videre quo intelligat̃ ista renuntiatio allegationũ.Breuiter not.Intelligit̃ tertio modo.i.probationibus:quia aliud est allegare,aliud probare.& no.q; si renũtiaret probationibus in iudicio,nec testes nec instrumẽta posset producere,cũ oĩa cõprehẽdanẽ sub isto vocabulo. Sit ergo cautus si vult renuntiare testibus tm̃.q; ita dicatur expresse.& tunc hoc non obstãte poterit ꝓducere instrumẽta:ita notat in Spec.in tit.de testi.ṡ.fi.Qualiter aũt intelligat̃,an de allegationibus iuris fiendis per aduoca.an verò de allegationibus factis fiẽdis ꝑ partẽ:vt sic amplius nõ possit excipere,vel replicare , vel dicere qđ tangit negotiũ principale.gl.ista in fi.sentit.& etiã doc.hic.quod intelligat̃ primò de allegationibus iuris fiẽdis per aduocatos:sed in cõtrariũ,qđ intelligat̃ de allegatiõibus factis fiẽdis per partẽ: facit tex.hic in verbo [quod ꝓponat.]& in verbo [ꝓponere.] Breuiter istũ articulum disputauit Guido de Suzaria:& adducit plura iura pro & contrà in l.qm̃.ṡ. de hęreticis. Cuius dicta refert Io.an.in addi.Spe.in tit.de renũ.& cõclu.ṡ.j.& ad primã partẽ allegat.l.j.cũ glossella.ṡ.de iur.& fac.igno.in ver.allegationes.
☞ & glossella exponit id est exceptiões:& titulũ si ex falsis instru. in rubro & nigro:& plura alia iura: & istã partẽ videtur tenere Bar.in l.cõsentaneũ.j.quo & qñ iudex. nõ allegando prædicta dicit de iure cõi hanc partẽ esse verã:vt intelligat̃ de allegationibus facti:sed secundũ communẽ stylum iudiciorũ dicit primam partẽ esse verã;vt intelligatur de allegationibus iuris. Breuiter si hoc verbũ proferatur à lege,vel statuto , si a aliud nõ apparet,dico q; intelligatur de allegationibus facti:vt satis ꝓbatur hic:& ita intelligit̃.l.minor xxv. annis omissam allegationẽ.ff.de mino.sed si ꝓferat̃ ab homine dicẽdo renũtio allegationibus , dico inspiciendũ esse ex coniecturis. nã si fecerat b aliquando allegari per aduocatos,dicendo postea renũtio allegationibus, videtur tm̃ de allegationibus iuris:vt sic non possit petere q; amplius audiant̃ aduocati. Nec posset conqueri de iudice nolẽte audire.non tm̃ per hoc videtur renuntiare legibus,vel statutis facientibus pro se.vt l.ornamentorum.de aur.& argen.lega.Ideo bene imputaret̃ iudici si iustitiã suã nõ perquireret,& nõ suppleret de iure,nisi aliqua fuerint omissa per aduocatos.vt ṡ.vt quę desunt aduocatis partiũ. l.vni-
4 ca.† & dicit Bal.vnũ notabile.q; allegationes prius factę trãseũt in acta:& si causa cõmitteretur cõsulenda,deberẽt mitti cũ alijs actibus ad consul.sed illa quę fierent post renũtiationẽ : licet iudex debeat eas accipere,tm̃ nõ deberet eas mittere in sacculo cũ alijs act.& scripturis.Tene menti bonã practicã.tenendo autem q; videat renuntiasse allegationibus facti:& semper renũciauit expresè allegationibus,quęritur an iste renuntiãs hoc non obstãte infra terminos datos alteri parti possit allegare,vel ꝓbare? videtur quod sic:quia dilatio est communis.per l.petendæ. ṡ. de tempo.in integ.restit.Doctores tenent contrarium: quia illud si non renuntiasset,sed ideo quia se excludit per suam renũtiationem dilatio illa non est sibi proficua,vel communis. secundùm Iaco.bu.& hoc expresè tenet Specu.in tit.de testi.ṡ. fi.in fin. dicens quòd sit cautus:vt renuntiet sub cõditione, si altera pars re-
5 nunciauit.† Item dicit Bal.quòd potest quis renũtiare instrumẽ-
b tis b etiam postquàm ipsa ꝓduxit:& si hoc dicat expresè : vt est casus in l.iij.j.de fide instrumen.Sed simpliciter renũciando instrumentis,intelligitur de producendis : non de iam productis. ne videatur sibi contrarius.Dicit etiam quòd in criminali nõ valet renunciatio allegationum vel probationum, etiam facta in iudicio:& allegat.l.non tantùm.cum ibi nota.ff.de appel.hoc nõ
☞ placet:quia quotidie videmus seruari contrarium:quia postquã criminosus confessus est ad banchum , renunciat omnibus defensionibus suis:& etiam appel. & mittitur ad iustitiam: & ad hoc consueuit glosſ.j.allegari in l.j.& ibi Bald.notat.ff. de furtis. Dicit etiam Bald.quòd quando ambæ partes renunciant allegationibus,censetur in causa conclusum:non sic qñ vna pars.& allegat.c.fi.de arbi.li.vj.hoc tenet Io.an.in addi.Spec. de renũtia.
6 & conclu. † Vltimò quęri potest.an sicut iudex assignat terminum ad allegandum,postquam illa pars renũtiauit allegationibus,ita & antequam renũtiauerit possit assignare terminum ad exceptiones dilatorias,vel peremptorias proponendas vtrique parti? videtur quòd non.cum à iure præfigatur terminus ad dilatorias vsq; ad litis contest.& ad peremptorias vsque ad sententiam.vt in l.peremptorias.j.sententiam relcindi non posse. Et iudex non potest auferre beneficium à iure indultum : vt in c. indultum.de reg.iur.li.vj.breuiter vt sit litium finis:& abbreuientur potius quàm protelentur:de dilatorijs est casus in contrariũ in c.pastoralis.de excep.Et idem dicunt Doct.in peremptorijs: ex iusta tamen causa.Sed in dilatorijs sola abbreuiatio litis est causa iusta:in peremptorijs non:nisi videret partem malitiosè differre.† Et eodem modo quæritur.quid de proba.& de produc.in-
7 strumentorum quæ possunt produci vsq; ad conclusionem. an possit assignari alius terminus , ita quod post eum lapsum non possint instrumenta produci: licet non sit conclusum ? vide de hoc per Bar.in l.mancipiorũ.ff.de obti.leg.& glo.in cle.sæpe. de ver.sig.vbi dicunt doc.An ius alterius partis esset effectũ deterius:quia perirent suæ probationes si instrumenta admitterẽtur: & tunc non debent recipi. An res sit integra:& tunc secus , aliàs vidi seruari in romana curia : q; etiã primo casu si producantur instrumenta realiter:& non petatur dilatio ad ipsa producenda, debent recipi.secus si peteretur dilatio. In glo.quę incipit [similis.] ibi: [sol hic absenti:]Ista nõ est bona:quia hic loquitur etiã de præsente:dic ergo quòd hic loquitur de dila.allegatorijs : lex contraria loquitur de dila.probatoris.nam maius periculum est in non volendo allegare iura sua,quàm in non volendo proba-

¶Lex facẽs mentionem de mense. Adde l.cũ bissextus. & ibi Doct.ff.de verb.sig. Alex.de imo.in cõsi. incip.In causa & lite vertẽte inter christophorum.in ij.vol.

¶Renuntiare instrumentis. Adde Ange. in authen. vt cum de app. cogno. in ṡ. sed hoc colla.viij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Contumax. Adde cum de Paul. de ca. in l. qui uis. ff. de in ius voc. Abb. in c. propositi. ad fi. & in c. dilecti. de for. cõpe. & hoc intellige verum, etiã si talis cõtumax vellet reassereire expẽsas ita Bar. in l. quãtis. ff. de dam. infect. & d. Ant. in d.c. proposuisti. de quo per Ang. Imo. & d. Alexan. in d.l. quamuis. Cur.

re. nam si allegem, fortè aduersarius meus cõfitebitur: & nõ indigebo probationibus: Ideo †plures dantur dilationes ad allegandũ: vt hic sed ad probãdum allegata datur vnica tantũ, cũ modica causæ cognitione in ciuili & etiã secunda cũ tertia cũ magna causæ cognitione: vt in cõtrario. In ea. glos. in fi. ibi: [sed illa ad dandã diffinitiuã.] Tu dic q illa loquitur in dila. expectatorijs ad cõparendum. ista in dila. allegatorijs. † Vltimo no. gl. seq. quæ semper allegatur. q licet quis plures habuerit dilationes: & fuerit cõtumax in probando, vel allegãdo, nihilomi-
nus cũ fertur sniã debet specialiter citari ad ipsam audiẽdã: aliàs nõ valeret. vt l. j. §. Item cũ ex edicto. ff. quæ sent. sine app. rescin. & ad hoc vide tex. cum glo. in cle. sæpe. de verb. sig. super verbo adhibitis.

2 ☞ Causa conuentionis & reconuentionis etiam si non sint inuicem continentes, sed separatæ, an debeat fieri diuisio: & an ambæ sint coram eodem iudice tractandæ?

3 Plures casus in quibus pendente lite coram uno iudice: potest quis conueniri corã alio.

LEX X.

1 NVlli prorsus. †Non potest quis super causa possessiõis & proprietatis eiusdẽ rei eodẽ tẽpore & cotra eundẽ diuersos iudices impetrare: sed ambæ causæ debẽt corã vno tractari sec'm secundã lec. quæ cõiter tenetur in ver. [vel pone secundũ Ioã.] Cõtra lec. Io. quæ cõiter tenet. op. pro declaratiõe gl. nã tex. vult in effectu q nõ debeat quis diuersos iudices impetrare cõtra eũdẽ. s. aliũ super pos. & aliũ super proprietate. sed vnũ tantũ. Cõtra istud vltimũ oppono: quia poterit quis intẽtare: & cumulare possessoriũ & petitoriũ. & procedet eodẽ tpe. Sed cõtra. d. l. incerti. j. de interdi. & de rei ven. l. ordinarij. Timore huius. d. gl. q intelligendo secundũ Io. oportet intelligere de possessorio recuperãdæ, vel adipiscendæ quod potest cumulari cũ petitorio: vt in l. cũ fundum. §. fi. ff. de vi & vi ar. & in c. pastoralis. de cau. pos. & proprie. nõ autẽ in possessorio retinẽdæ: quod cumulari nõ põt. vt in cõtrarijs. & in l. si de vi. ff. eo. ti. ratione cõtrarietatis. quia in possessorio asserit se possidere: & in petitorio dicit aduersarium possidere. Sed quid istud est nimis restringere istã l. vt nõ habeat locum in possessorio retinendæ. Plac. receisit ab hac lectura. dicens posse poni casum in possessorio retinendę, qñ possessorium intentatur ab vno: & petitoriũ ab altero per viam reconuentionis. nam tunc possunt cumulari: & super vtroq procedi. quia ibi nulla est cõtrarietas. Doc. reprehendũt hanc positionẽ casus. nõ tamen quin sit vera in se: sed quia nõ congruit huic l. quæ fundat se in hoc. quod cõtinentia causæ nõ debet diuidi. † Sed certè
2 in causa cõuentionis & recõuentionis, etiã si nõ sint inuicẽ continentes: sed separatæ, nõ debet fieri diuisio: sed ambæ sunt corã eodẽ iudice tractãdę. vt j. de sen. l. fi. & aut. ibi posita. vt si te conuenio super quantitate, & tu recõuenis me super equo: quia non debes impetrare diuersum iudicem: sed coram eodem debes me recõuenire propter veram conuentionẽ: & recõuentionem, quę debent eadem tentẽtia terminari: ita etiã no. Inn. in c. fi. extra eo. tit. gl. etiã vult. h. d. tamen q si fiat recõuentio in causis continẽt. vt in petitorio & possessorio. satis potest sustineri q duplici ratione prohibeatur corã diuersis. s. natura recõuen. & natura continentiæ: prima tamẽ nõ prohibetur, finita causa conuen. incipit causa recõuen. sed nõ iret propriè recõuentio: sed noua cõuẽtio. secũda verò causa impedit etiã finita prima agi corã diuerso iudice. Et idẽ dicit gl. ibi in quarta lec. in ver. [vel dic tertiò.] Doc. tenent cõtrarium in hoc. quia finita vna causa nõ prohibetur moueri alia causa corã alio iudice: etiã si sint causæ cõtinen. vt in c. fin. extra eo. vbi est casus secundũ vnum intellectũ. vel dic q ibi actor & reus erant diuersi fori principalis: vt clericus & laicus: quo casu etiã pendẽte vno iudicio potest inchoari aliud coram alio. Si enim conuenio clericũ super possessione coram episcopo, ipse pot me recõuenire super proprietate corã potestate. secundũ aliũ intellectũ: quem tene mẽti. Alij timore prædictorum pos-
nunt casum etiã in possessorio retinẽdæ intẽtato ab eodẽ. eo casu quo nõ resultat cõtrarietas: vt si ago vti possi. ratione ciuilis possessionis quam habeo: & rei ven. ratione naturalis quã tu habes: propter quam me molestas in mea ciuili. nam possum impetrare vnum iudicem super vtraq: tamẽ prius procedit in possessorio, postea in petitorio: quia si pronunciabitur me esse in possessione ciuili, incumbet tibi onus probãdi dominiũ: quia præsumor dñs ratione possessionis quã habeo de præsenti. Et hoc modo intelligi possunt. ll. contrariæ. q non possunt cumulari: vt super vtraq procedat simul. sed prius debet ꝓcedi super possessorio. vt in l. exitus cõtrouersiæ. ff. de acqui. pos. & ita etiã dixit Io. volẽdo sustinere suã lecturã in versi. [vel dic tertiò.] Alij intelligunt q finita vna causa alia possit intẽtari: corã tamen eodem iudice. non diuerso: & sic nõ obstãt ll. cõtrariæ. quia hic nõ cumulantur eodem tẽpore. sed istã reprobaui. Alij timore prædictorũ dicunt q
☞ hic loquitur de causa possessionis & proprietatis: quia in fi. dicitur [atque aliũ super possessione, aliũ super principali quæstione:] & nõ dicit proprietatis: & ponunt aliter casum. q sint duæ quæstiones cõpetentes ad diuersa. cũ tamẽ sint cõtinentes: quia ambæ illæ res veniunt in vna actione generali: puta tutelæ: quæ potest dari per malam administrationẽ, & pro retentione fundi: cuius rei gratia notandũ est, ne procedamus in æquiuoco: q aliquãdo actor nõ vult diuidere iudicia, sed mutare idem iudicium de vno iudice ad aliũ iudicem: vt si primò te cõueni coram vno, postea volo te cõuenire coram alio super eodem, tunc nõ loquitur ista l. sed l. vbi cœptũ. ff. eo. Nam poteris corã secũdo excipere q causa pendet corã alio. & q debes ad illum remitti: quia nõ debes super eodẽ corã diuersis iudicibus tradi: tũ qui esset laborosum: tũ quia possent ferri cõtrariæ sententię. de quo etiã habetur per Inn. in c. cũ M. circa fi. de cõsti. datur etiã ista exceptio li-
penden. & eã nõ solũ tu potes obijcere: sed primus iudex ad instantiã tui potest præcipere secũdo iudici vt de causa se nõ impediat: quia ipse præuenit. ad quod sufficit sola citatio facta per eũ. vt l. si quis postea. ff. eo. & hoc etiã si secũdus iudex esset maior, vel superior: quia in hoc nõ est maior: cũ nõ debeat impedire iurisditionẽ alterius, nec per viã querelæ debet adire: sed per viam tantũ appellationis. vt in aut. de defen. ciui. §. nulla. & §. interim.
3 †Et de hac materia per Gul. de cu. habetur. j. de iurisd. om. iudic. l. nemo qui excipit plures casus. in quibus poterit conueniri corã secũdo. l. qñ primus denegat copiam processus: vt §. vt li. pendẽ. l. ij. Item si retardat litem. de temp. app. l. fi. §. pe. in aut. de manda. princip. §. non permittas. colla. iij. & vt differentes iudi. §. j. vel si non vult pronũtiare. vt in aut. in medio litis nõ fieri sacras formas. Adde alium casum. quando reus coram primo iudice esset
a contumax quia tunc non posset se iuuare de iudicio alibi pendẽte, in quo cõtumax est: vt per Bar. in d. l. vbi cœptum. & l. sepulchri violati. ff. de sepul. vio. Quid autem si non appareret coram quo fuerit primò conuentus? Respondeo q non habet reus exceptionem præuentionis, de qua loquitur illa l. vbi cœptum. & l. si quis postea. sed habet exceptionem, ne super eodem corã diuersis trahatur: ideo potest petere q actor eligat coram quo velit litigare: & sit cautus in modo excipiẽdi secundũ Bal. & si actor nõ eligeret, nõ valeret processus: & si reus non exciperet, valeret coram vtroq factus: secundũ Inn. in d.c. cum M. & si excipitur, impeditur ad vlteriora processus. vt hic in princi. dum dicit [audientia præbeatur &c.] Et sic poterit obijci ad inchoationem litis secundũ Ange. ponitur autẽ qui trahit aliquẽ coram diuersis iudicibus, & perdit actionẽ litis secundũ doct. per l. j. in fi. j. de aser. tollen. Sed illa loquitur in speciali casu fauore libertatis, extra quem non perdit causam: sed dãnatur in expensis secundùm Bal. hic in fi. & est glo. ordi. in c. ex tenore. in fi. extra de rescript. Interdum actor non vult diuidere, nec mutare. sed augere: vt si dedi libellum contra te super vno, & postea super eodem, & coram eodem do alium libellum, non debeo audiri super secũdo, si continet illud idem. arg. in l. fi. §. in refutatorijs. j. de temp. app. & per Bal. in l. edita. §. de eden. in xvij. colum. Sed si aliquid addit vel detrahit de primo libello. distinguitur: an erat lis contest. super primo, vel nõ, vt plenè habetur in d. l. edita. vbi est illa materia. & tunc dicitur oriri exceptio lit. penden. quia super hoc lis pendet per alium libellum, quæ exceptio dicitur inuenta ad rigorem iuris conseruandum. de qua habetur. & no. in l. Iulianus. ff. de condi. in debi. Interdum actor vult causam diuidere. & tũc loquitur ista lex. circa quam not. quod diuisio cadit inter ea quę inuicem se attingunt. quod potest contingere pluribus modis. primo modo quãdo se contingunt occasione vnius rei, licet inter se sint diuersa, vt causa possessionis & proprietatis eiusdem rei. vt in

vt in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acqui. pos. vel ratione vnius actionis qñ sunt plura quæ veniũt: in vna actione: licet sint inter se diuersa. vt in vlt. lec. gl. vel qñ vnius causæ: licet tangant plures: vt si habeo rem cõmunẽ cũ pluribus; & volo agere ad diuisionẽ: & conuenio vnũ corã vno iudice, aliũ corã alio non potest petere ad primũ iudicẽ se remitti. & ita loquitur ti. ff. de quibus re. ad eundẽ iu. eatur. Et idẽ si essent ex parte agentis: vt si essent plures qbus aliquis est obligatus & vnus vellet reũ trahere corã vno iudice, alter corã alio. eadẽ rõne: debẽt ergo cõcordare in agendo corã vno. Et quid si quilibet est obligatus in solidum? tangitur per Guli. de cu. in d. l. nemo. j. de iurisd. omnium iudi.

a ☞ Statuta de compromissis fiendis: licet dicantur concernere publicam utilitatem, & statuta abbreuiantia tempus instantiæ, non tamen debet tantum abbreuiari quòd impedatur cognitio.

3 Causæ criminales & eorum instantiæ non durant nisi biennio, & quid si moueatur per viam inquisitionis?

4 In causis fiscalibus proceditur ordinariè & lis contestatur.

5 Instantia incipit à tempore litis contestatæ.

6 Quid in causis in quibus lis non contestatur? quid incipiat à tempore contradictionis, & an tales causæ non habeant instantiam.

7 Vbicunque iudex videt aliquid fieri ad protelationem litis, debet illud amouere: & ex officio prouidere etiam parte non petente.

Si uideat instantiam perire, & partes sint negligẽtes, quid possit ex officio suo facere?

8 Instantia coram delegato durat triennio, sicut coram ordinario: nisi tẽpus sit præfixum in delegatione.

An instantia possit de consensu partium prorogari? & nume. 9.

Quid in arbitro, uel arbitratore?

9 Statutum quòd causæ debeant expediri infra dies sexaginta uel infra certum tempus, si non expedientur: an poterunt postea expediri?

Casus speciales in quibus instantia durat minus triennio.

10 Instantia an possit suspendi, ut certo tempore non currat: & quid in tẽpore appellationis interponendæ?

11 Instantia an finiatur lapsu triennij ipso iure, an per interlocutoriam iudicis absolutentis reum ab instantia iudicij?

12 Instantia causæ appellationis prosequendæ durat anno, & ex causa biennio: & quid si stetit per iudicem quòd tempus instantiæ ipso iure non currat, & quid in instantia causæ principalis si stat per iudicem.

LEX XI.

1 PRoperandum. †Lex ista mandat causam ciuilem terminari infra triẽnium à tẽpore lit. cõtestatæ. hoc primo vult vsq ad §. [& si quidem.] Et ne hoc impediat absentia actoris, prouidet secundò vsq ad §. [sinautem reus.] Et ne impediat absentia rei, puidet tertiò vsq ad §. [sinaũt vtraq.] Et ne impediat factũ iudicis, vel casus fortuitus, puidet quartò. ibi: [illo ꝑculdubio.] & ne culpa aduocatorũ, tutorũ vel curatorũ, prouidet quintò. ibi: [sinautẽ vtraq parte imminente.] vsq in fi. l. habut. Ex quibus patet diuisio huius l. primò ponit procemiũ. vsq ibi. [censemus itaq:] secũdò statutũ vsq ibi: [sed oẽs iudices.] tertiò instruit iudices vsq ibi: [hoc etenim.] Et notandũ q etiã de iure veteri instantia lit. finiebaẽ certo tẽpore: sed nõ habemus qñ: & hoc patet in l. arbitrio. §. dolo cuius. cũ gl. ff. de dolo. Sed p
b istã l. statuit tẽpus triẽnij, per statuta verò certarũ terrarũ multominus tps quę valẽt: quia abbreuiatio tẽporis instãtię pertinet ad publicã vtilitatẽ, vt hic patet: & etiã habeẽ in gl. mag. fi. in ver. [Item an põt prorogari.] de iure canonico nullũ tps prefigitur: ideo põt durare lõgissimo tpe. vt in fi. eiusdẽ gl. & narrat Spe. in ti. de app. §. nũc breuiter. ver. Istẽ iuxta q qõ tñ vertebaẽ corã eo in curia romana, quæ fuerat incœpta añ tps natiuitatis suæ. qđ erat vt dicit xxxiij. ann. Et no. mirabilẽ virũ, q in tam paruo tpe
2 esset ita excelles. & dicit quod adhuc lis non erat contest. † Not. ergo argu. ex prima parte quod sicut statuta de cõpromissis fiẽdis dicuntur concernere publicã vtilitatem: quia pertinent ad abbreuiationem lit. & sic sunt fauorabiliter interpretanda, vt per Bart. in prima quæstione huius voluminis: ita & statuta abbreuiantia tempus instantiæ. Non tamen tantum debet abbreuiari tempus, quòd impediatur cognitio: quia multa mala ex hoc sequerẽtur, vt narrat Specu. in loco prælegato de curia Franciæ.
3 †Item no. secũdò quòd causæ criminales & eorum instantię nõ durant nisi biennio. & hoc quando mouentur per modũ accusationis, sed si per viam inquisitiõis, tenet hic Guli. de cu. quod de iure communi nullum tempus præfigatur, sicut nec in causis fiscalibus: quia iudex tendit ad vtilitatem fiscalem, vel publicam. de hoc per Cy. j. vt infra certũ tempus. & Bal. hic plenè disputat.
4 †Ex secunda parte no. in verbo. [fiscale:] quod in causis fiscalibus proceditur ordinariè, & lis contestatur, vt hic innuitur, & ita no. in l. j. j. de conduc. & procu. lib. xj. circa fi. libri per Bar. vi
b debatur contrarium fauore fisci. quòd deberet procedi. † Item no. q instãtia incipit
5 à tempore litis conte. vnde dicit Bal. in authen. clericus. de epis. & cleri. si statutum dicat q causæ terminentur infra xl. dies, debet intelligi. s. à tempore litis contesta. per hanc l. & per gl. quæ est ibi sup verbo mense. † Sed pone q erat causa in qua lis non
6 contestabatur: vt sunt causæ summariæ. de quibus dixi in l. iudices. & in quibus remittitur ordo iuris. tenet hic Cyn. quod incipiat à tẽpore cõtradictionis, quæ habet vim litis contesta. iuxta no. in l. nihil. §. de procu. quod no. pro causis executiuis, si petit executio sentẽtiæ vel instrumẽti ex forma statuti: & pars citatur, & contradicit, extunc incipit currere tẽpus præfixum à statuto. & nisi intra illud finiatur, oportet executionem de nouo petere. & ita eleganter no. Bald. in l. j. §. de iura calum. & j. de execu. rei iudi. l. ij. Alij dicunt quòd tales causæ non habent instantiam. & de hoc vidi iudicari, & determinari secundùm dictum Bal. pro
7 quo facit dictum Cyn. hic. † Ex tertia parte dicit Iacobus but. in l. ij. infrà de falsis. quod vbicunque iudex videt aliquid fieri ad protelationem litis, debet illud amouere: & ex officio prouidere. etiam parte non petente. Item dicit Barto. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. fal. quod quando Iudex videt instantiam, citò debere perimere: etiam partibus non petentibus, & ex officio potest ferre sententiam: ne in negligentia deprehendatur. & idem Bart. in l. j. §. vt quæ desunt aduo. partium: dicit quod potest dare dilationes ex officio: vt expediat causam, si ambæ partes sunt prẽsentes: & negligentes: sed si altera pars abest, non debet aliud facere in prẽiudicium illius, nisi ad petitionem illius qui est prẽsens: vt in §. [& si quidem.] qui statim sequitur. do Ang. videiur hic aliter loqui quod si ambæ partes sint præsentes, & feratur sententia pro actore: etiam si apparet ex processu quòd eam non petijt: quia nõ continetur in actis, valet tamen: quia sufficit petitio facta in libello, quæ semper durat: sed si lata sit pro reo, si non apparet q eã petierit ferri, non valet: quia nunquam petijt. Certè sufficit nunc petitio actoris: siue feratur pro eo, siue ꝓ reo: vt ipse idem dicit: & sibijpsi contrariatur. per ea quæ habẽtur in l. ea quæ. j. quomodo & qñ iudex, & aliquando vidi processum in quo continebatur sententia: & non apparebat ad cuius petitionem vel instantiam lata esset: & fiebat dubium an valeret: sed si posset apparere quòd aliqua pars fuerit præsens, censetur lata ad instantiam eius. Bart. verò non videtur curare: & videt velle quòd si ambæ partes sint in loco iudicij, & tempus instantiæ instabat, q iudex ex officio etiam nemine petente potest eã ferre. Sed raro vidi hoc fieri q iudices dent sibi iustum laborẽ, si pars non petat. nec potest eis negligentia imputari. vt l. iiij. §. hoc autẽ
8 iudicium. ff. de dam. infec. Sufficiunt ista. † No. etiam hic in ver-
c bo [delegati:] q instantia coram delegato durat triennio, sicut coram ordinario: & hoc verum si fuit delegatus simpliciter sine præfixione temporis: aliàs videtur quòd nõ duret vltra tempus præfixum in delegatione. vt l. j. §. & si iudex. ff. eo. hoc tñ nõ põt facere nisi princeps secundùm Cy. qui ita not. j. ead. l. §. [sinaũt in medio.] in fin. Tu dic melius quòd iurisdictio delegati non durat vltra illud tempus: nisi fuerit prorogata de consensu partium: vt in dicto §. & si iudex: sed instantia causæ cœpta coram eo quæ est diuersa à iurisditione, non finitur illo tempore: sed deuoluitur ad delegantem iterum deleganda in eodem statu secundùm Bald. in dicto §. in fin. & ideo non est verum quòd solus princeps possit delegare: & vt terminetur causa infra minus tempus triennij. Nam verum est quòd inferior à principe nõ potest tempus triennij abbreuiare: sed iurisditionẽ quam committit bene potest limitare ad tempus, cum in sua potestate fuerit non delegare: ergo potuit delegatam iurisdictionem limitare. per l. videamus. §. sed an iudex. & l. in actionibus. ff. de in lit. iuran. Quid autem in arbitro, vel in arbitratore? tangam in dicto §. [sinautem in medio.] vbi Cyn. tangit. In glo. mag. in fi. super verbo [triennij.] circa prin. ibi. s. [vt oẽs iudi. tã ciuiles.] l. j. in fi. vñ dic secundũ oẽs q ibi nõ est speciale: quia ibi nõ dicit q instantia duret minus triẽnio, sed dicitur q iudex qui habet expe-

a ¶In causis fiscalibus. Adde Bart. in l. ij. in §. senatus. ff. de iu. fis. ¶Instantia incipit. Adde Inno. in c. j. de lit. contest. ¶Durat triẽnio. Adde Spec. in tit. de iura calũ. in §. sequitur. in versi. quid si instantia. doct. in c. pen. de iudi. Archi. in c. anteriorum. ij. q. vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Iudici. Adde de hoc per Roma. in consil. cccxvij. per Abb. in consi. xlvj. & in cõsi. lxiij. in ij. vol. & per Alex. de imo. in cõsi. lxxxij. in iij. vo. Cur.

b ¶Valere. Adde de hoc & dic vt per eũdẽ Paul. de ca. in cõsi. cccxvj. in primo impress. Et vide p Alexan. in cõsi. lx. col. ij. in iij. vol. & ibi quã do valeat sentẽtia lata post lapsum instãtiæ. Cur.

c ¶Sed instantia. Quãdo iudex fuit negligens. An instãtia currat. per Ale. de imol. in cõsil. xlij. in tertio volu. & ibi an detur restitutio. Cur.

d ¶Per cauillationes. An & qñ alter ex litigatoribus per subterfugia ꝓtelat causam, instantia currat alteri ꝙ quo cessat culpa. vide per Alex. de imo. in d. consil. xlij. co. pe. & in cõsi. lxxj. col. ij. in v. vol. Fran. Cur.

dire causam in casu istius l. infrà quinquaginta dies, si nõ expedit, punitur: & nihilominus instãtia durat. & poterit expediri p eundẽ infra triennĩ. †vnde facit ad q. statuti dicẽtis qd' causæ debeãt expediri infra certũ tps, puta xl. dierũ. Quid si nõ expediãtur: an poterũt postea expediri j. triẽnĩ? Breuiter distingue tres casus. aut statutũ dirigit verba in instãtia, dicẽdo ꝙ instãtia causarũ duret per xl. dies. & tũc postea expediri nõ poterit: quia instantia perimitur. & illud tps statuti succedit loco temporis iuris cõis. argu. j. de nõ nu. pec. l. in contractibus.

a seatur præfixũ iudici: & sic etiam postea poterit expedire infra triennĩ: licet debeat puniri. sed Cy. secundùm Iac. de are. j. e. l. §. [sinautẽ vtraq.] in addi. videt tenere cõtrariũ. ꝙ cẽseat præfixũ instãtiæ: & succedat loco triẽnĩ. & alleg. l. scire. §. cõsequẽs. ff. de exc. tut. & ibi per eundẽ Iac. Idẽ videtur tenuisse Rich. malũ. in q. disputata per eũ. quàm refert Io. an. in addi. Spe. tit. de appel. §. nunc breuiter. Et ista pars videtur verior, & cõmunior: & ita vidi consultũ. Et adde ad casus speciales quos ponit glo. in quibus durat minus triennio. l. j. cũ ibi not. per Bar. ff. de glande legẽda. In glo. ibi. [sed dic vt ibi.] quia ibi nõ loquitur de tẽpore instantiæ: cũ loquatur ante litis cõtest. quo tempore non erat instantia cœpta. In gl. ibi: [Item not.] dic ista glo. nõ dicit perfectè. declara vt dicã in §. [& siquidẽ.] In gl. ibi [respõdeo non cũ publica sit vtilitas.] & ad l. ij. §. sed si iudex. respõdeo ꝙ ibi nõ prorogat instãtia: sed iurisditio iudicis delegati. Circa istũ tamen articulũ aduerte. ꝙ aut quærimus de prorogatione tẽporis instãtiæ & die & illa nõ potest prorogari cõsensu partiũ: siue loquatur de instãtia causæ principalis. vt in ista gl. quæ cõmuniter tenetur. siue de instãtia causæ appellationis prosequẽdæ: de qua magis erat dubiũ: quia magis vertitur ibi peculiũ: sed ita disputãdo fuit terminatũ per Mar. sili. Bononiæ. & per Ric. malũ. in ciuitate ista per plures rationes: quarũ dispu. refert in d. §. nec breuiter. Io. and. in addi. in tit. de app. in eo. Spec. †Aut quærimus an possit suspẽdi, vt certo tempore nõ currat tẽpus instãtiæ: quod est longè diuersum à prorogatione. & tũc est distinguendum inter tẽpus prosequendæ app. & tempus app. interponendæ, & tẽpus primæ causæ. primũ tẽpus potest suspendi per cõpromissum de iure ciuili. vt j. de tẽp. app. aut. si tamẽ in medio. Sed de simplici cõsensu nõ facto cõpromisso etiã consentiente iudice, nõ poterat suspẽdi de iure ciuili. Ratio diuersitatis: quia pendẽte cõpromisso semper litigatur. vnde nõ est incõueniens ꝙ tempus instantiæ nõ currat. arg. j. de inoff. test. l. cõtra maiores. & l. eũ qui. nõ sic si nõ cõpromittitur: licet partes cõsentiant in prorogando: ita debes intelligere sanè quod not. Bar. in d. aut. si tamen in medio. Hodie verò de iure canonico in cle. quãdiu. de app. quæ addit ad illam auth. potest suspendi de cõmuni cõsensu partiũ, etiã sine cõpromisso, cõsentiẽte tamẽ iudice, & de illa cle. Bar. nõ meminit in illa aut. si tamẽ. & sic videt loqui cõtra illã cle. secundũ tẽpus appellationis interponẽdæ: nec põt prorogari: quia est præfixũ à l. sine ministerio iudicis, vt nõ. in c. cùm sit romana. de app. in gl. & in authen. offerat. j. de lit. cõtest. nec etiã debet suspẽdi per cõpromissum, vel de consensu partiũ. secundũ Pau. de leaza. in illa cle. & Bal. in aut. ei qui. circa fi. j. de tẽp. app. licet Pau. nõ alleget: bene tamẽ allegat rationẽ eius. tertiũ tẽpus valet primæ instãtiæ: sicut non potest prorogari. vt in ista gl. ita nec suspẽdi per cõpromissum. vt no. in Spec. de iudi. deleg. §. restat. ver. sed nũquid de tempore triẽnĩ: quia in eo nõ vertitur tantũ præiudiciũ. cũ instantia finita iterũ agi possit: nõ sic finita instantia causæ appellationis. quia sentẽtia trãsit in rem iudicatã. multominus potest suspendi de communi cõsensu partium: quia minor est ibi ratio: statuta tamen solent prouidere in cõtrarium. ꝙ possit suspendi: & quotidie videmus hoc fieri ꝙ potestas propter aliquã suam occupationem, vel procurator suspendi facit terminos instãtiarum, vel vnius instantiæ. quod fieri nõ posset. nisi esset statutũ. vel stylus curiæ qui est seruandus. †In gl. ibi: [Respondeo nõ tenet.] hoc procedit præsuppolita opi. quæ est cõmunis, quod instãtia ipso iure finitur lapsu triennĩ. & sic acta sunt perempta. & sententia non potest valere non præcedẽtibus actis. iuxta no. in l. prolatã. j. de sent. sed tenendo opi. Pet. quã refert Cy. ea. l. §. illo quod nõ sit perempta ipso iure: sed perimatur per interlocutoriam iudicis absoluentis ipsum ab instantia iudicij, si ante dictam absolutionem iudex proferret sententiam, valeret. sed illam opi. reprobat Io. and. in d. §. restat. de offic. deleg. & communiter non tenetur: imò quod finiatur ipso iure: hoc tamen non obstante durat iurisditio iudicis, vt etiam post lapsum termini possit absoluere ab obseruatione iudicij, vel potius absolutum declarare: vt est text. notabilis. & ibi per Bart. j. vt infra cer. temp. & etiam vt possit actorem condemnare in expensis, etiam si sit iudex delegatus: cuius iurisditio esset finita in causa principali. non tamen est finita quoad hoc. vt in cle. j. de rescri. & ibi no. similiter sententia diffinitiua lata finito tempore appellationis prosequendæ, cum sententia transfuerit in rem iudicatam. & si pronuncietur cõtra eã, nõ valet ipso iure: si ambæ partes fuerint prosecutæ appellationem iam delertã per lapsum temporis. vt est casus notabilis. in cle. pe. nul. de app. In gl. ibi: [imò minus quàm biennio.] Tu dic ꝙ instantia causæ appellationis prosequendæ durat anno. & ex causa biennio. vt in aut. ei qui. de temp. app. & si lapsus esset annus, & non fuerit impetratus alius annus, & ab appellatione allegata iusta causa impedimenti in primo dicerẽtur etiam appellatio deserta: & sententia transisset in rem iudi. vt est casus in cle. sicut de appel. sed dicta impetratione facta de facili consequetur. In glos. ibi. [Item quid si per iudicem stet?] dic ꝙ quando stat per iudicem instantiæ causæ appella. ipso iure non currit. vt j. de tẽp. ap. auth. si appellatione. cum ibi notatis in glos. & per Iaco. but. qui põderat tex. dum dicit nullum præiudicium &c. & per hoc no. glo. in authen. de his qui ingre. ad appel. §. si verò. licet quidã dicant currere: sed dare restitutionem: prima verior: sed instantia causæ principalis bene currit. licet stet per iudicem. vt est glo. in authen. vt sponsalitia largitas. §. j. Idem si stetit per cauillationes partis appellatæ. nam nihilominus currit tempus instantiæ per illam glo. quæ est satis no. licet Cy. videatur dicere contrarium. in l. fi. in fin. j. de adul. per l. si cum ipse. ff. de excusa. tuto. & per l. intra vtile. ff. de mino. Sed illæ ll. loquuntur in alio tempore, quod non est præfixum propter publicam vtilitatem: multominus impeditur cursus temporis si stetit per tertium impedientem contra ipsum: cui succurritur per authen. de dolo. vt est tex. cum glo. in l. arbitrio. §. dolo cuius. ff. de dolo nec restituitur agens in integrum ad instantiam peremptam: nisi in subsidium illo doloso non existente soluendo, sicut nec minor: vt j. ea. l. §. fi. licet regulariter restitutio in integrum concedatur. etiam si alia via ordinaria sit prouisum contra diuersam personam: & etiam non in subsidium. vt in l. ecclesia. s. si tutor vel curator interuenerit. & est speciale fauore publico. vt lites finiantur, quod nõ. nisi in subsidium. Non sunt alia. sequitur. §. [& siquidem.] & adde ad id quod dixit glo. in authen. de appella. & intra quę tempora. §. ad hæc sancimus.

c ¶Sed si quis. Adde gl. in l. si seruus. §. si quis. ff. de furtis. & ibi per Bart. & Bal. & per Ias. in l. si quis. C. de rei vend. & per Alex. in l. Titia. ff. de accu. iu. addi. ad Bar. Fran. de Are. in c. examinata. col. fin. extra de iudi. & do. Mari. soz. in repeti. c. dilecti. arti. xxix. q. v. de libe. obla. Cur.

d ¶Tres citationes. Adde gl. summæ. & ꝙ ibi not. v. q. ij. Spe. titu. de cita. in. §. viso ver. sit ergo.

b ¶Nõ vidit attestationes. Addẽ Hẽri. bo hic. in c. fraternitatis. & in c. series. de testi.

c ¶Interlocutoria. De hoc quando sit interlocutoria & quando diffinitiua. dic etiam vt per Flori. j. l. harũ ff. si seruꝰ vendi. & p Alex. in l. Titia. ff. de accu. iu. addi. ad Bar. Fran. de Are. in c. examinata. col. fin. extra de iudi. & do. Mari. soz. in repeti. c. dilecti. arti. xxix. q. v. de libe. obla. Cur.

beat uidisse?

Quid si peruenitur ad primum uel secundum decretum, & iudici non constet de citatione?

6 *Sententia ab obseruatione iudicij ut hic, est interlocutoria: & per eam non decidit quæstio principalis: sed perit instantia: & quos alios effectus pariat? & uide num. 7. & 9.*

7 *Illæ dicuntur expensæ legitimæ, quæ consueuerunt in iudicio expendi.*

8 *Si actor absens non fuit inuentus, an possit peruenire ad sententiam absolutoriam ab obseruatione iudicij?*

9 *Compromissum, uel delegatio facta de communi consensu partium, si continet clausulam quòd infra certum tempus deberet causam terminare: an illud tempus appositum uirisditioni uel cognitioni de consensu partium habeat etiam uim terminu dati ad prosequendum? & an habeat etiam uim peremptorij.*

10 *Reus si non est liquidatum de iure suo, an possit absente actore liquidare?*

1 §. Et si quidem. †Si actor se absentat post litem contesta. & non liquidat de causa, potest reus præsens illo peremptorie citato, & accusata eius contumacia petere se absolui ab instantia iudicij: si est propè finem triennĩ: & actorem absentem in expensis legitimis sibi condemnari. Sed si erat liquidatum de causa, potest petere vt feratur sentẽtia diffinitiua: pro illo qui instãtiam fouet: & ista est ferẽda. punitur tamẽ actor propter suam cõtumaciam dupliciter. primò. quia de cõdemnatione suarum expẽsarum (si sentẽtia feratur pro eo) de ducũtur expensæ rei: item punitur: quia propter veram contumaciam denegatur sibi beneficium appellãdi: siue sentẽtia lata sit cõtra eum, siue partim pro eo: & partim contra eum. h. d. vsq; ad §. [sinautem reus.] & primò loquitur quãdo nõ erat liquidatum de causa, antequã actor se absentaret: quo casu absente actore nõ poterat reus de iure suo liquidare. nec de iure fforum. nec de isto iure. C. sed solũ de iure fforum. poterat petere se absolui ab edicto, idest à citatione de ipso facta, remanẽte firma instãtia totius causæ: quam & actor postea refusis expẽsis poterat prosequi, faciẽdo reum iterũ citari. & ita loquitur. l. & post edictũ. §. j. & §. cir cũducto. ff. e. sed per istum. §. inducitur de nouo: vt possit petere se absolui à tota instantia: vt sic actor necesse habeat iterũ agere: & dare nouum libellum. & de nouo litẽ cõtestari: non autem vt possit liquidare reus de iure suo: vt sic obtineat sentẽtiam diffinitiuam absolutoriam à petitione actoris. primò ꝙ si trãsiuisset in rem iudicatam, nõ admitteretur actor ad iterum agẽdum: qa obstaret exceptio rei iudicatæ. secũdo in §. [sinautem ex gestis.] loquitur quãdo se absentauit postquam erat liquidatum de causa. & sic ex actis poterat cõstare quæ pars fouebat iustitiam. quo casu de iure fforum nõ poterat reus prius petere sententiam ferri: quia actore absente illo iure nõ cõtrahebatur eremodicium nec vt posset reus de suo iure liquidare, si prius nõ erat liquidatum: nec etiam vt posset petere ferri sentẽtiam diffinitiuam: quod posset, posito quod constet esse liquidatum: sed per istum. §. inducitur de nouo. quòd si erat liquidatum, possit petere sentẽtiam diffinitiuam: & sic lis totaliter finiatur hodie per authẽ. qui semel. j. quomodo & quando iudex. introducitur aliud. quòd etiam si ante lit. contesta. actor se absentet, possit reus de iure suo liquidare seruata forma illius authen. & post liquidationem petere ferri diffinitiuam sentẽtiam. & in hoc stat substantia istorum iurium.

2 †In isto. §. [& si quidem.] No. primò dum dicit. [vt semestre tempus.] quod propriè dicitur illud, quod distat per sex menses. vel dic per sextam partem temporis: quia semestre est sexta pars totius temporis instantiæ. & sic si per statutum instantia esset coarctata per minus tempus. deberemus dicere an esset propè finem, vel sextam partem totius. & facit iste tex. vt pupillus dicat proximus pubertati, cum distat ab illa per sex menses. facit. l. nõ tantum. ff. de excu. tuto. & c. continebatur. de despõsa. impube. doc. tamen aliter dicunt. quod cum ab infantia quæ finitur septennio vsque ad pubertatem quæ finitur finito. xiiij. anno. in masculo retstent alij septem anni debent diuidi per medium: & quælibet medietas facit tres cum dimidio. si ergo masculus transiuit quartum decimum annum cũ dimidio est proximus pubertati: quia proximior est pubertati tunc quàm infantiæ: aliàs diceretur proximus infantiæ si non attingeret, vel nec infantiæ nec pubertati si attingit & non excesset de hoc no. per doc. in l. j. ff. de noua. & l. pupillus. de reg. iur. In text. ibi. [licentia erit iudici.] subaudi reo petente: cum procedatur contra absentem. vt l. ad peremptoriũ. ff. eo. Sed si esset præsens in ciuitate, posset etiam reo non petente, si imminet tempus instantiæ. iuxta not. per Bar. in l. j. §. vt quæ desunt aduo. partium. †In tex. ibi. [absentiã a incusante.] No. tex. quo melior in iure ciui li non reperitur. quod si absens fuit citatus, etiam facta relatione per nuntiũ, nõ potest dici contumax: nisi per alteram partẽ præsentem sua contumacia fuerit accusata. & tunc volẽs comparere non auditur. nisi refusis expensis. vt j. eo. l. sancimus. & c. j. de dolo & cõtu. lib. vj. Cõstat autem sententiã datam cõtra absentem, vel etiam pro reo nõ citato, vel nõ cõtumacem non valere. vt l. ea quæ. & ibi not. in prima gl. j. quomodo & quando iudex. & in l. furioso. ff. de re iudi. Tene mẽti. Debet ergo ille qui fecit ci tari se ꝓsentare in termino: & accusare cõtumaciã: & expectare quousq; iudex sedet ad bãchũ: vel si vult prius recedere, recedat licẽtiatus à iudice: & aliquo istorũ deficiente nõ dicetur actor cõtumax. vt no. Bar. in l. cõsentaneũ. in fi. j. quomodo & quãdo iudex. & l. si finita. §. Iulianus. de dã. infe. Requiritur etiã aliud, ꝙ iudex nõ fuerit impeditus. ita ꝙ si cõparuisset potuisset procedi. aliàs nõ posset sibi imputari cur nõ comparuerit: eũ & si cõparuisset, nihil fieri potuisset: vnde nec incidit ĩ pœnam promissam. vt l. ij. §. fi. ff. si quis in ius voca. nõ ie. & de arbitris. l. arbiter kalẽdis. † In tex. ibi. [& si per tres vices.] Istę tres citationes habẽt vim peremptorij, etiam si nõ fuerit expresse dictũ vt l. tres denũciationes. j. quomodo & qñ iudex, posset tamẽ fieri vna pro omnibus: sed tũc deberet dici & peremptorie: aliter non sufficeret. vt l. ad peremptorium. cùm l. seq. ff. eo. vbi patet ꝙ etiã possunt abbreuiari. No. ergo hic tex. ꝙ sicut cum peruenitur ad primũ vel secũdum decretũ. vt in l. præsenti. de his qui ad eccle. cõfu. extra istos casus nõ requiritur peremptorium: imò requiritur citatio, quæ dicitur perẽptoria. etiam si nõ dicatur: vt si quis citat ad videndũ iurare testes, vel de calumnia. ita elegãter no. Inn. in c. in petitiõe. de accusa. sed si quis nõ absolueretur ab instãtia totius iudicij: sed solũ ab instãtia edicti: idest citatiõis de se facte, nõ requireret citatio alterius partis secũdum Inn. qui ita no. in c. cõsuluit. de offi. dele. † In tex. ibi. [facta apud se confecta cõpicere.] hinc sumpta est practica: quia semper in sententijs apponũtur illa verba visis actis: & actitatis. Quid autem si nõ apponãtur, nec appareat quòd viderit? dicit Bar. nõ valere sentẽtiam, quia ignorabat se posse eam ferre: & sic eius iurisditio est suspensa. arg. in l. quæro. ff. quod falso tuto. vnde dicit se consuluisse cùm quidam esset citatus, & relatio non erat facta: sententia lata contra eũ nõ valebit per l. hæc autem. §. non defendi. ibi dum dicit quod constare, liqueréque debet prætori & c. ff. qui ex cau. in possess. eatur. vt ipse not. hic. & plenius in l. multùm. ff. de condit. & demon. & d. l. si finita. §. Iulianus. Bal. limitat dictum suum in l. ij. §. de edendo. quando non vidit acta substantialia iudicij. sine quibus non potest sententia valere: vt est datio libelli. & lit. cõtesta. & assignatio termini ad probãdum: quia tũc est verum quod ignorat se posse sententiam ferre. Et habet locum ratio Bartol. etiam si re vera erat datus libellus: & lis contest. quia non sufficiebat hoc. Et eodem modo cùm peruenitur ad primum vel secũdum decretum si sibi non constat de citatione. sine qua non posset diffinire. d. §. non defendi. sed si non vidit acta probatoria: puta testes vel instrumenta: tunc secus. quia non est sententia nulla: cùm etiã sine illis possit ferri sententia, si iudici constat per confessionem, vel per alia iudicia. vt l. cum putarem. ff. fami. erciscund. dicit tamen Bald. Innoc. dicere in c. cum Bertoldus. de re iudica. quod si iudex non vidit attestationes, vel instrumenta. hoc solum est iusta causa retractandi sententiam in causa appellationis. quod ipse Bald. limitat si aliqui testes vel instrumenta sint producta: aliàs secus. vt ipse not. in l. ab eo. infrà quomodo & quando iudex.

6 Tene menti prædicta: quia singularia sunt. †In text. ibi. [ab obseruatione iudicij.] Iubaudit totius. & ista est sententia interlocutoria. vt in l. harum. & ibi not. ff. si ser. ven. & plenè per Bartol. in l. Titia. ff. de accusat. de qua plura per Innocen. in capitu. consuluit. de officio. delega. & per eam non decidit quæstio principalis. sed bene perit instantia: & perimuntur acta quatenus ad sententiam diffinitiuam seruandam ordinantur: sed effectus introducti per litem, constet. non pereunt. vt

Universidad de Austral Biblioteca

a ¶Expẽsæ legitimæ. quæ dicãtur expẽsæ iustæ. vide Bal. in c. eũ venissent. de eo q mit. in possess. Et quę dicãtur expensæ necessariæ. vide gl. in l. si seruus. ff. de pigno. act. gl. in c. pastoralis. de deci.

not. in seq. §. per glos. super verbo [iudici.] & potest ferri etiam ante lapsum triẽnij: vt hic patet. & ex tunc instãtia erit perempta: potest etiã ferri post lapsum: & tunc potius declarat reum absolutum, quàm absoluat. vt patet in l. fi. j. vt intra cert. temp. ibi dum dicit: sed post biẽnij excessum. & quod ibi
7 not. Bart. †Vltimò not. quod illæ dicũtur
a expẽsæ legitimæ quæ cõueuerunt in iudicio expẽdi. In gl. super verbo, [licẽtia.] opponitur tribus modis. Primò. quod nõ debeat fieri absolutio ab instãtia totius iudicij: sed dũtaxat circunducatur edictum. id est, citatio facta de reo. & possit ad instãtiam redire, citato iterum reo, & refusis expensis. per l. & post edictum §. circũducto. ff. eo. tit. Sol. illud de iure veteri fforum. sed per istam l. additur hic. vt ṡ. dixi. circa prin. Secũdò oppo. quod nõ sit necesse expectare vt sint prope finem triẽnij: sed quãdocunq; hoc possit fieri per d. l. & post edictum. in prin. gl. fatetur. dicẽs q; nõ est intẽtio istius tex. dicere q; sit necesse expectare prope finem: sed solum ne fiat post. Pla. dicit quod nũquam ante finem triẽnij, per tex. j. ea. l. §. huiusmodi autẽ. tamẽ nõ respõdet ad cõtrarium gl. vt respõdeat distinguit. q; aut abest reus: & actor est præsens, & tũc loquitur cõtrarium. vt actor habeat necesse expectare finem triẽnij: sed quãdocũq; cõstat de iure suo possit facere dari sentẽtiam diffinitiuam, q; hoc erat de iure veteri: quia cõtrahebant eremodicium dicto casu. Sed ecõuerso quãdo actor abest. & reus est præsens. de iure veteri nõ poterat peruenire ad sentẽtiam diffinitiuã, vel interlocutoriã ab obseruatiõe iudicij: sed hodie hoc additur per istos tex. & ga isti text. loquũtur qñ sunt prope finem triẽnij, debemus hanc formã seruare, postquã per aliã l. nõ datur ista potestas. iuxta not. in cle. j. de iurepatro. Pe. & Cy. dicũt q; si actor antequam absentaret se, renũtiasset allegatiõibus & probatiõibus. & sic amplius nõ esse, audiẽdus. & tũc sicut si ipse foret præsens posset ad istas sententias peruenire. vt ṡ. e. in auf. iubemus. ita si se absentat: ne sit in sua potestate hoc impedire. & ad hoc allegat l. q̃uis indubitati. j. de adul. hoc dictũ satis placet. Sed si nõ renũtiauit, q; debeat distinguere inter actorẽ absentẽ & reũ, videtur cõtra tex. quẽ Pla. allegat j. ea. l. §. huiusmodi autẽ. Vbi tã in actore quã in reo absente dicit expectãdũ finẽ triẽnij: vt possit ad istas sentẽtias peruenire, vel diffinitiuã: vel absolutoriã ab obseruatione iudicij: vnde possumus dicere q; per illũ §. corrigat. l. & post edictũ. in prin. vel potius limitet: quia ibi nõ limitat tps: sed in §. huiusmodi. limitat, & hoc placet. Qñ autẽ absoluit ab instãtia iudicij scẽm illã l. §. circũuicto: nõ expedit expectare finẽ triẽnij. & hoc etiã vult ille §. huiusmodi. dũ dicit & absolutiõe forsitã &c. vt ibi dicã: qa non loquit de absolutiõe per quã tota lis moriatur. Tertiò & vltimò opp. q; qñcũq; possit ad istas snias peruenire, etiã ante finẽ triẽnij: siue loquamur in actore, siue in reo. vt ṡ. eo. l. ver. [sed omnes iudices.] & j. e. l. §. [sinautẽ vtroq;.] Sol. verũ est si ambæ partes sint præsentes. i. in ciuitate. quia iudex etiã ex officio põt causam expedire. secus qñ vna pars est absens altera præsens. si autẽ ambę absentes essent, nõ debet iudex se impedire nemine petẽte. In gl. super verbo. [decẽ] ibi: [sed hodie &c.] Tu dic q; hic loquit qñ absentauit se post litẽ cõtestatã. sed auf. quã gl. allegat. vnde sumit auf. qui semel. in princ. j. quo. & qñ iud. loquit qñ ante litẽ cõte. & sic nõ erat liquidũ de causa: nec poterat ad diffinitiuã peruenir: sed per illã auf. statuit cõtrariũ. q; reus præsens possit liquidare: & facere ferri diffinitiuã. & tũc requirũtur maiores dilationes. ṡ. xxx.
8 dierũ. † In gl. super verbo [inuẽta.] opp. cõtra tex. quod si actor absens nõ fuit inuẽtus, nõ possit ad istã snĩam absolutoriã ab obseruatiõe iudicij peniri: sed esset nulla. vt l. j. §. Itẽ cũ ex edicto. ff. quæ sen. sine app. rescin. Sol. expone minimè inuẽtus: ṡ. in iudicio: qa noluit cõparere: bene tamẽ fuit inuẽtus p nũtiũ: aliàs procederet cõtrariũ; vel dic q; quãtũ ad valorẽ sentẽtiæ nõ expedit q; fuerit inuẽtus per nuntiũ: cũ possit fieri citatio ad domũ. & ita põt hic intelligi. Ad cõtrarium rñdetur. q; ibi nõ fuit citatus nec psonaliter, nec ad domũ: ideo nõ valet. Sed cõtra. quod longa sit differẽtia an fuerit inuẽtus, vel nõ: quia primo casu est verus cõtumax: & sic nõ admittat ad appellãdum: nisi veniat iudice sedẽte pro tribunali. vt l. post edictũ. in fi. ff. e. iuncta l. Diuus. ff. de in integ. resti. Sed si nõ fuit inuentus: sed citatus ad domum, est ficẽtus cõtumax. & potest appellare infra x. dies à die notitiæ. vt l. ab eo. j. quomodo & quando iud ex. So. fateor quantum ad hunc effectum vt valeat sententia mero iure, non est differentia an sit verus contumax, vel fictus: sed sufficit q; fuerit citatus personaliter, vel ad domum. Si autem non appellauit, sibi non succurritur nisi fuisset absens ex iusta & necessaria causa: quia tunc restitueretur in integrũ. vt ṡ. de procura. l. quia absente. adde ad gloss. q; etiam si non fuit inuentus, sed citatus ad domum, potest dici verus contumax: si citatio ad eius notitiam peruenit per. l. ex cõsensu. ff. de appella. secundum communem opinio. secus si non peruenit. & tunc est fictus contumax. quod dic vt ibi no, per Bar to. & per gl. in clem. j. de do. & contu. Et secundùm hoc pauci poterũt appellare: quia videmus quotidie seruari quod citationes fiunt ad domum: & statim peruenient ad notitiam citati, si est p̃sens: & tamen videmus seruari cõtrarium: quia appellant. vnde quidam dixerunt hodie nõ esse aliquem verum cõtumacem, nisi personaliter inuẽtus: & dicũt q; isti tex. volũt hoc dicere: iste articulus est dubius. dic vt no. in d. cle. In gl. super verbo [termino.] oppo. quòd possit peruenir ad sentẽtiam diffinitiuam: quia non potest esse quin appareat iudici ex actis quę pars foueat iustitiã. Nam aut actor qui se absentauit probauerat de intẽtionẽ suã: & cõstat quod pro eo venit sentẽtia ferenda: vel non probauit aliquo modo. vel non probauit plenè: & tunc cõstat iudici: & tunc reus venit absoluẽdus. vt l. qui accusare. ṡ. de eden. scilicet diffinitiuè. vt sic actor amplius nõ audiatur si non appellat hic autem dicit q; absoluitur reus ab obseruatione iudicij: & sic actor iterum admittitur. glo. dicit q; ista opi. procederet si actor esset præsens, nõ quando est absens. Ista so. nihil valet: quia secũdum hoc melioris cõditionis esset absens quam præsens: dic ergo contrarium procedere si fuisset datus terminus ad probandũ: q; tũc si nõ probasset in termino, verũ esset dicere nõ sufficiẽter fuisse probatũ: & reus præsens absoluetur diffinitiuè: sed hoc debet intelligi qñ nõ fuit datus terminus ad probandũ quo casu nõ dicitur nõ esse probatũ: sed dicitur nõ esse sufficienter actitatum. & ita loquitur tex. hic & tunc nõ potest peruenir ad diffinitiuam: quia nõ constat de nõ iure actoris cum probatione; cum probationes nõ sint fiendę ante termini assignationẽ: & sic absoluitur ab obseruatiõe
9 iudicij. † Adde quod dicit Bar. in l. admonendi. ff. de iureiurã. vbi sit similis opp. in glo. quod si partes litigarent coram arbitris electis in compromisso habẽte certum terminum, vel coram iudice delegato dato de communi cõsensu partium, cum clausula q; infra certũ tempus deberet causam terminare, illud tempus appositum iurisditiõi vel cognitiõi de cõsensu partium habet etiam vim termini dati ad probãdum. & ideò si actor infra illum terminum nihil probauit: licet alius terminus non fuerit sibi datus ad probãdum, diceretur nihil probasse: & posset reus absolui diffinitiuè: in fine tamẽ termini. Et vlterius dicit Bald. in auf. ei qui. j. de temp. appel. q; ille terminus habet etiam vim termini citatorij ad sententiam audiendam. & sic si feratur sentẽtia vltima die vltima hora termini, nõ est necesse quod actor citetur ad sententiam audiẽdam. & pro isto dicto Bal. est dictum Innoc. expresse in c. super eo. de appel. Spec. clarius in tit. de sententijs. §. nũc videndum ver. illud autem. quæ dicta tene mẽti singulariter. Nõ sic si talis terminus nõ esset appositus iurisditioni de cõsensu partiũ. Istud credo appoluisse in d. l. admonẽdi. de iureiuran. in repe. quam feci, In glo. ibi super verbo [iudicij.] Quæritur de tribus primò quid operatur ista ablolutio ab instantia iudicij? Respondeo quia tollit omnia quæ pertinent ad ordinationẽ causæ: vt possit ad sententiam diffinitiuam veniri: videlicet dationem libelli: litis contestationem; & iuramentum de calumnia. & sic ista pro non factis habentur. & sic virtute ipsorum non potest ad diffinitiuam peruenir: in qua requirũtur quod acta præcedant valida; non tamẽ tollitur ius actoris, quominus possit ipsum in iudicio deducere, dando nouum libellum. & iterum litem contestando. & de calumnia iurando. & in hoc differt à sentẽtia diffinitiua, per quam reus absoluitur à petitione actoris: & actor non potest iterũ agere si sententia transiuit in rem iudicatam, etiam ex instrumentis de nouo repertis. vt l. sub specie. j. de re. iudi. Secundò quæritur. quid de effectibus productis post litis contestationem. Nam per eam actio temporalis effecta est perpetuata ad quadraginta annos. Item res petita est effecta litigiosa: vt alienari non possit. vt j. de litigiosis per totum. Item reus est constitutus in mala fide ficta, vt sic teneatur de fructibus percœptis &

& percipiendis: an isti effectus tollãtur perempta instantia? glos. quòd non. Et eodem modo non tolluntur acta probatoria: puta examinationes testium: & instrumentorum productio. & sic in nouo iudicio poterunt produci: & fidem facient sine alia examinatione inter easdem personas. De his omnibus. vide plenius per Bartolum in l. cum lite mortua. ff. iudic. sol. & l. secunda supra de edendo. & infra de fructibus & litium expen. l. secunda.
& j. de præscriptione longi temporis. In quibus omnino vide &
10 per Innocen. in c. causam extrà de testibus. †Tertiò & vltimò quæritur. an reus si non est liquidatum de iure suo, possit absente actore liquidare? Breuiter dicendum q; non: vt patet per istũ tex. & sic non potest peruenire ad diffinitiuam. hodie secus per auf. qui semel. j. quo. & quando iudex. Nã si potest hoc facere lite nõ contesta. fortius post. In vltima gl. super verbo, [euacuabitur.] ibi, [actore absente.] dic hoc verum cum se absentat ante litis contest. ita loquitur illa auth. si autem post. tunc potest reus elidere vel procedere. & viam istius. l. vel illius auf. non excedatur triennium. Illa enim auth. in hoc non tollit istam. l. sed addit secundùm Petr. & Dy. Non sunt alia.

a ¶ Actor si est absens, an sufficiat generalis citatio quòd veniat ad prosequendum litem, ut virtute ipsius possit etiam ad sententiam diffinitiuam peruenir sine alia citatione?

b Casus in quo victus victori non condemnatur in expensis: sed potius de condemnatione timent is deducuntur expensæ victi.

1 §. Sinautem ex gestis. †Diuide istum. §. in tres partes: quia primò loquit quando fertur sentẽtia in totum pro actore. vsq; ibi. [nullo penitus.] Secundò quando in totum pro reo præsente. vsq; ibi. [si verò aliqua.] Tertio quando partim pro actore & partim pro reo: quia in aliquibus condemnatur. & in aliquibus absoluitur. & loquitur quando constabat ex actis quæ pars fouebat iustitiam, an tequam actor se absentauerit. In tex. ibi. [etiam absente actore.] subaudi citato tamen ad sententiam audiendam. vt not. ṡ. eo. auf. iubemus. in vlti. glo. aliàs nõ valeret sentẽtia etiam lata in fauorẽ actoris. vt no. in l. ea quæ in prima glos. j. quomodo & quando iudex. & l. furioso. ff. de re iudi. sed nõne sufficiunt tres citationes, de quibus in §. præcedẽti. vt virtute ipsarum possit ad sentẽtiam peruenir diffinitiuam. Respondeo nõ: quia illæ non sunt ad hoc factæ: sed vt ipse actor compareat ad prosequendam litem. & ad allegãdum de iure suo: vnde requiritur alia citatio. per glos. in d. auth. iubemus. & per tex. in cle. læpe. ver. sentẽtiam. de ver. signi.
2 †Sed contra. quod si sufficiat generalis citatio, quod veniat ad prosequẽdum litem: vt virtute ipsius possit etiam ad sententiam diffinitiuam peruenir sine alia citatione vt l. cõsentaneum. j. quomodo & quãdo iudex. & in extrauaganti ad reprimẽdam. in verbo de crimine, seu super crimine. Sol. & tene mẽti. verum quãdo iudex in illa generali citatione cõminatus est se ad sentẽtiam per uenturum si nõ venerit: aliàs secus. vt no. gl. singu. in c. eum qui. de do. & cõtu. lib. vj. neque debet fieri tam generalis citatio nisi de dolo, quæ valde longè differt. & esset laboriosum & difficile ad singulos actus ipsum citari. & no. in c. cum cõtingat. de offic. deleg. & vide per Bar. in extrauaganti super dicto verbo de crí
3 mine. † In text. ibi. [ad eandem litem.] subaudi si vult appellare. & hoc si fuit verus contumax: qui nõ auditur appellans. nisi veniat iudice sedente pro tribunali. & ita intellige quòd infrà sequi
a tur ibi. [eãdem litem. &c. Et no. hic casum in quo victus victori non condemnatur in expẽsis: sed potius de condemnatione vincentis. deducuntur expensæ victi: quod declara in glo. super verbo. [excipiendis.]

2 ☞ Reus ad hoc ut absoluatur, an requiratur eius petitio?

3 Quis iudex possit mittere executioni suam sententiam?

4 Quando iudex alterius territorij mittit executioni sententiam alterius iudicis, in bonis sitis in sua iurisditione, debet hoc facere ad literas & requisitionem iudicis qui sententiam tulit.

Quòd idem sit quando fit missio ex primo decreto.

Quid si quis intentet actionem in factum?

5 An alius iudex teneatur parere, & si non paret, puniatur?

1 §. Sinautem reus. †Reo absente legitimè citato põt actor præsens de iure suo liqdare, si prius nõ erat liquidatũ: & liquidatione facta põt obtinere sententiam cõdemnatoriam diffinitiuã: quæ mittitur executiõi vel super re petita, vel sup bonis rei absentis per ipsum iudicẽ qui tulit sentẽtiam, si sunt sub eius iurisditiõe: vel per aliũ ad eius requisitionẽ in cui us iurisditiõe sunt, nec audiẽ reus
a de proprietate vel de possessiõe nisi soluat, etiã sit velit satisdare de soluẽdo, vel de standa iuri. & si fuit reus verus cõtumax, nõ appellat. ad ista tñ sentẽtiã reo absente nõ debet peueniri nisi, p̃pẽ finẽ triẽnij: sicut nec ad absolutoriã ab obseruatiõe iudicij qñ actor b
abest: & reus est p̃sens: licet ad absolutoriã ab edicto vel instãtia edicti bñ possit peruenire ante finem triẽnij. h. d. vsque ad. §. [sinautem alterutra.] Et primò dicit q; est peruẽiendum ad diffinitiuam. & ad eius executionem vsque ibi. [cum autem.] postea circa hoc determinat duo dubia. an reus audiatur appellans. quo tempore poterit ad diffinitiuam peruenir. In princip. §. ibi. [sinautem reus absfuerit.] subaudi post litem cõtestatam. sicut in superioribus. §. aliàs non posset procedi ad sentẽtiam diffinitiuam: nec de iure fforum nec de iure. C. nec de iure auth. iuxta no. in l. præsenti. in gl. mag. ṡ. qui ad eccle. cõfu. & l. consentaneum. & auth. qui semel. j. quomodo & quando iudex. Nam prouisio illius auth. locum habet quãdo actor est absens ante lit. cõte. & sic emanauit in fauorem rei præsentis. nõ ecõtra: quia fauorabilior est reus quàm actor. Et hoc voluit gl. & doc. in §. [& si quidẽ.] in vl. gl. ma. super verbo, [euacuabitur.] in fi. In text. ibi. [& similis eius processerit requisitio.] i. trina citatio: vt veniat ad prosequẽdam litẽ: & tũc etiã erit alia citatio necessaria cum peruenietur ad diffinitiuã: nisi in præcedẽti citatiõe iudex fuerit comminatus de perueniẽdo ad sentẽtiam ipso amplius non citato. vt dixi in §. [sinautem ex gestis.] In text. ibi. [eremodicium contrahatur.] in lit. deserto quãtum ad duos effectus: scilicet vt possit peruenir ad diffinitiuam si liquet de causa. & si nõ liquet: vt possit liquidare actor præsens. & hoc erat de iure veteri vt l. & post edictũ. ff. e. Et infrà subijcitur. [secũ dũ q; veteribus legibus &c.] Et in hoc secũdo differt à casu præcedẽti quãdo actor abest: quia reus præsens liquidare nõ põt, si nõ erat liquidatũ: nec peruenire ad diffinitiuã. vt in §. [& si quidẽ.] sed in primo nõ quãdo erat liquidũ. vt in §. [sinaũt ex gestis.] gl. tamẽ super verbo. [absentẽ.] videtur intelligere istũ tex. vt possit peruenir ad diffinitiuam quãdo erat liquidũ. aliàs nõ, sed tũc iste casus nõ differt à præcedẽti. q; nõ est de mẽti imperatoris. Præter ea hoc est cõtra tex. dum dicit. [ex vna parte cum subtilitate causam requirat.]i. liquidet. & sic patet q; põt liquidare, & postea fa
2 cere sentẽtiam ferri. † In text. ibi. [etiam cõtra absentem.] Ista dib ctio etiam cũ sit implicatiua, i. nuit q; possit ferri sentẽtia etiam pro reo. absente, si fouet iustam causam. Nã & pro actore absente posset ferri. vt in § [& si quidẽ.] fortius pro reo absente. Sed cõtra: qa diuersa est ratio nã pro actore absente inimi ũ est si põt ferri: quia ipse hoc petijt in suo libello: sed reus absens nõ petijt, nec tũc petit: quomodo ergo potest ferri sentẽtia pro eo, cũ semper feratur ad instantiã partis petẽtis. & nõ debet alter iudex procedere in ciuilibus. vt in §. [& si quidem.] & l. ad peremptorium. ff. eo.
c Respõdeo quãtum ad hoc vt reus absoluatur à petitione actoris nõ requiritur eius petitio: sed sufficit petitio actoris: argu. in l. qui accusare. ṡ. de edẽ. quia actore nõ probante lex imponit iudici necessitatem q; reum absoluat. & sic ex officio hoc potest facere. Sed si reus assumpsit in se onus probandi. & quæritur an iudex posset declarare de iure istius: puta si agitur reivẽ. q; declarat ipm esse dñm, dico q; iudex hoc facere nõ posset reo nõ petente: siue sit absens siue sit præsens. ita no. in c. ex cõquæstiõe. de resti. spo. per Io. an. in nouella post Host. licet Inn. dixerit contrariũ. quem ipsi reprobant. & isto modo debet intelligi quod no. per glo. in l. circa. ff. de prob. Solum ergo si non petijt potest ipsum absoluere à petitione actoris: non autem declarare eum esse dominum. Sed quid si nõ liquet de causa, nec potest liquere, an poterit reus absens absolui ab instantia iudicij. sicut ecõuerso quando est præsens, & actor absens? illa glo. super verbo. [absentem.] vult quod sic; sed hoc verum quando propter suam absentiam hoc cõtingit q; de causa non possit liquidare: sed contingit culpa actoris præsentis. aliàs non debet procedi ad absolutionem ab instantia iudicij: sed actor præsens mittitur in possessionem bonorum rei post litem contestatam sicut ante, quia non debet esse deterioris conditionis, imò melioris: quia cùm missio fit post litem

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Puniatur. Adde & dic de hoc vt p Frā. de Are. in suo consil. lviij. col. iij. Cur.

b ¶ Cōtumax non appellat. Adde l. ex cōsensu. §. eū q. ff. de appel. & per Arch. ñ. q. vj. in summa.

c ¶ Quod bannitus deheat. Adde Nellum in tract. de banni.

contesta. vel quasi ex primo decreto, reus postea veniens nō auditur de possessione: sed de proprietate tantū. & sic de reo efficitur actor. & habebit necesse ꝓbare de proprietate, vbi prius nō habebat. Et iste est casus in l. cōsentaneum. qui loquitur quando erat verè contestata in actione reali. & in l. ij. vbi in rē actio. quæ loquitur quādo erat fictè cōtestata, seu quasi. & de his tangitur in glo. fi. super verbo [audiatur.] In tex. ibi. [ad effectū perducatur.] id est, executioni mādetur per officiū iudicis nobile. in quo nō requiritur libellus, nec lit. cōtest. non per actionē in factū, seu iudicati, quę nō habet paratā executionem. vt no. in Spec. in tit. de execu. sentē. §. nūc breuiter. In tex. ibi: [& per res & facultates fugientis:] hoc qñ agebat actione personali ad quantitatē. nā capiūtur bona condēnati pro mēsura debiti: & nō vltra. etiā iure veteri. & cōstituitur pignus iudiciale. de quo j. si in causam iudicati. in rubro & nigro. Sed illud quod capit ex primo vel secūdo decreto, nō pro executione sniæ diffinitiuæ dicitur pignus prætoriū, & olim fiebat missio in omnia bona: hodie pro mensura debiti declarati. vt in aut. ei qui j. de bo. auth. iu di. pos. & de hoc loquit tit. j. de præto. pigno. Item primū pignus capitur, vt soluat. secundū capit, vt ad iudicū veniat. & causam defendat: sed si agit reali, fit missio in repetita. Item si personali
3 ad certā speciem. †In tex. ibi. [ex sua iurisditione hoc facere potest:] vt quia sit ordinarius, & habeat bona sub sua iurisditione, & habeat territoriū: & sic familiā publicam, per quā potest execution̄ facere: si autē sit delegatus nō potest exequi suā sententiā: nisi sit delegatus principis. vt in c. quærenti. de offi. deleg. sed remittit ad delegantē. vt hic in gl. super verbo. [ad maiorē.] Idē si sit ordinarius, & nō habeat territoriū, nec familiam. vt rector
2 vniuersitatis, vel officialis mercātiæ. nā eorū sentētiæ mittuntur
b executiōi per potestatē qui habet territoriū & familiā. quod dic vt plenè no. in l. à diuo pio. §. j. ff. de re iudi. & no. de epis. audiē. l. episcopale. in fi. in gl. fi. & no. per Inno. in c. cum ab ecclesiarū. de
4 offi. ord. circa fi. †In tex. ibi. [siue per relationē ad maiorem iudicem.] iste tex. cōmuniter allegatur. nec habemus meliorē. q qñ iudex alterius territoriį mittit executioni sententiā alterius iudicis in bonis sitis in sua iurisditione, debet hoc facere ad literas & requisitionē iud. qui sniam tulit. & aliter facere nō pōt. & hoc dixit gl. allegādo istū tex. ff. si quis in ius voc. nō ie. in l. ij. §. j. in j. gl. Idē qñ sit missio ex primo decreto. & sic per interlocutoriā, si bona nō sunt in territorio iudicis pronūciantis, pronūtiat: vt mittat in bonis vbicunq; sitis. & scribit iudici in cuius iurisditione bona sunt, quod sniam interlocutoriā exequatur, vt in c. romana. §. cōtrahentes. de fo. cōpe. lib. vj. Istū articulum plenè examinat & disputat Spec. in tit. de exe. sen. §. nūc dicendū. versi. sed pone Iudex Perusinus. vbi omnino vide. propter hoc est vtile habere actionē in factū: licet non habeat executionē paratā: quia illa pōt moueri corā quocūq; iudice: etiā sine literis iudicis qui eā tulit. vt l. argentarius. §. nomine pupillæ. ff. eo. Sunt etiā aliæ duæ vtilitates. de quibus in l. j. ŝ. eo. †An autē alius iudex teneatur parere;
5 a & si nō paret, puniatur: [a] tangitur hic per Cy. similiter qñ vnus iudex facere vult citari aliquē qui non sit in suo territorio: sed alterius iudicis, nō potest ad ipsum mittere nuntiū: sed debet scribere ad iudicē in cuius est territorio vt faciat eum citari. vt in cle. j. de re iudi. quod tamē declara. vt no. Bar. in l. j. ff. de requi. re. nā Cy. disputādo videtur tenuisse cōtrariū. quod posit mittere nūtium per l. omnes. §. verū si appariror. ŝ. de epis. & cle. sed Bar. distinguit in prędallegata. l. j. In tex. ibi. [fideiussores dare:] scilicet de stādo iuri: cū iam sit iudicatū: vel de soluēdo: quia debet soluere: non fideiussores dare. & ideo actor remanebit in possessione rerū pignori captarū quousq; sibi de debito satisfiat. ff. de re iud. l. debitoribus. sicut in cōuētionali pignore. ff. de distra. pig. l. iij.
nec obst. l. si quis emptionis. §. pe. j. de præscrip. xxx. annorū. vbi præstādo satisdationē de iudicio sisti recuperat possessionē: quia ibi loquitur in pignore prætorio, capto ex eo quia nō sistebat in iudicio. vnde satisdationē de iudicio sisti recuperat. nos loqmur in pignore iudiciali capto; quia nō soluitur: vnde nō recuperat nisi soluatur. vt l. is cui. §. Imperator. & l. pecuniæ. §. j. ff. vt in pos. leg. & per hoc patet qd tota gl. mag. super verbo. [audiatur.] est superflua: qa allegat iura quæ nō faciūt ad propositū; cū loquantur de prætorio pignore. Sed si pignus iudiciale esset iam datū in solutum actori, non audiretur reus volens etiam soluere per l. si finita. §. postea. ff. de dam. infect. secundùm Pe. & Cy. licet quidā contra. sed non seruatur. imò quod ŝ. dixi.

2 ☞ *Contumax uerus non appellat, & quis dicatur uerus contumax, & quis fictus, & quid si fuit citatus per edictum in ualuis palatij & nu. 3.*

3 *Statutum q; bannitus debeat infra mensem comparere: alias habeatur pro confesso, & posit condemnari: licet quis sciat se bannitum, & fore citatum per statutum, & non comparet, non denegatur sibi beneficium appellandi.*

4 *Vera contumacia procuratoris, non tollit domino beneficium appellandi.*

Iudex qui tulit sententiam, debet admittere appellationem: licet dicatur per alteram partem non admittendam.

5 *Maior contumacia est in non ueniendo ad iudicium, quàm in non soluendo, & non restituendo.*

1 **§. Cum autē eremodicium.** †Iste §. determinat duo dubia circa præcedentes. §. primum est. quia videbatur q; non posset procedi ad diffinitiuam sententiam absente reo. cuius contrarium dicebatur in præcedenti. §. vel absente actore. cuius cōtrarium dicitur in §. [sinautem ex gestis.] quādo erat liquidū de cā: quoniam ad diffinitiuam nō debet peruenirí nisi cū plena causæ cognitione. vt in l. iudices. ŝ. eo. sed plena causæ cognitio nō pōt fieri nisi præsentibus partibus. vt in l. fi. j. si pervim vel alio modo pars enim absens si foret præsens, aliquid fortè allegaret, q; nunc allegari non potest. Ad hoc respondetur q; licet sit absens verè: quia sua absentia non debet nocere præsenti, fingitur esse ꝓsens: quia propter librum euangeliorum quę coram iudice exhibetur illius absentia dei præsentia repletur. Item posset dici frustratoria est ista sententia: quia absens comparebit, & appellabit, & irritabit. quia non fuit auditus. Respōdetur q; propter suā cōtumaciā
2 appellare nō poterit. & sic habet effectum sententia. Not. primū
b dictum pro quo facit. c. j. de dolo & contu. li. vj. †Item not. secundum dictū. q; cōtumax nō appellat. [b] Cōtra hoc opp. de. l. ab eo. j. quomodo & quando iudex gl. soluit q; ibi loquitur in ficto cōtumace, qui fuit citatus ad domum. & ad cuius notitiam citatio nō peruenit. hic verò si fuit citatus personaliter: vel ad eius notitiam peruenit citatio: qui non auditur nisi veniat iudice sedente pro tribunali. Quidam alij vt Odoffre. & quidam alij tenuerūt quod nullus contumax appellat. per istos tex. etiam si sit factus contumax. nam hic loquitur indistinctè. & §. [sinautem ex gestis.] loquitur de illo qui non fuit inuentus. & sic fuit citatus ad domū. Sed glo. subaudit quod postea ad eius notitiam citatio peruenit. & tali tempore q; commodè potuit comparere aliàs non diceret verus contumax. Opi. gloss. communiter tenetur: & de his duobus articulis quis sit verus contumax: & quis fictus: & quis eorū possit appellare: plura hic tangunt per Cy. & per glo. in l. Diuus de in integ. resti. seu in l. fi. & plenius per gl. in cle. j. de dolo & cō tu. Et adde quod verè contumax est ille qui est citatus per iudicem personaliter, vel ad eius notitiam peruenit citatio per partē. Sed si est citatus à lege, non est verus contumax: & non prohibe
3 tur appellare. vt not. in c. j. de ele. & hic tangitur per Cy. †Et ideo
c si statutum dicat quod bannitus debeat infra mensem comparere; aliàs habeatur pro confesso, & possit condemnari: licet quis sciat se bannitum, & fore citatum per statutum, si non comparet, non denegatur sibi beneficium appellandi: quia non est citatus per iudicem: sed per statutum. & ita reperio Bal. cōsuluisse. Item tunc non potest appellare quando est citatus per nuntium. Si verò per edictum positum in valuis palatij, vel ecclesiarum, potest appellare infra. x. dies à die latæ sententiæ. Et in hoc deterioris conditionis est quam si non esset verus contumax: quia fictus cō tumax app. in fra, x. dies à die sententiæ: vt d. l. ab eo. quomodo et quando iudex. Et ita reperio in decisionibus Rotæ seruari in palatio apostolico. Item vera contumacia procuratoris non tollit domino beneficium appellandi. l. ij. §. si. cum ibi no. ff. quādo ap
4 pellandum sit. †Item iudex qui tulit sententiam debet admittere appellationem: licet dicatur per alteram partem non admitten dam: quia est verus contumax. nam hoc discutiendum relinque re debet iudici appel. qui si reperiet hoc, pronunciabit nulliter fuisse appellatum secundùm doc. & vide Bar. in l. ex consensu. §. fi. ff. de app. Opp. de l. creditor. & est l. fi. §. iussus. ff. de appel. vbi
5 verus contumax appellat. †Sol. vt in glo. ex quo no. quod maior contumacia est in non veniendo ad iudicium: quàm in non soluendo; & non restituendo: quia prima impedit cognitionem & diffi-

diffinitionē. & per cōsequens etiam solutionem: sed secunda solum tardat solutionē. quod est minus præiudiciale.

1 **§. Huiusmodi autē.** †Hic determinat aliud dubium, quando debeat ferri ista sententia. de qua in §. [sinautem reus.] & in §. [sinautem ex gestis.] & dicit quod propè finem triennij. & sic loquitur de sententia diffinitiua duntaxat. hoc vult gl. j. & etiam alia superverbo [condemnatio.] sed interlocutoria ab obseruatione iudicij pōt ferri etiam ante finem triennij sc̄dm Bulg. pro quo videtur iste tex. dum dicit [& absolutione forsitan præstetur pœnalis sententia.] qui videtur loqui de illa absolutoria: sed in cōtrarium videtur tex. in §. [& siquidem.] Gl. ibi secundū Hug. subaudit & etiā hęc gl. quæ incipit [ex necessitate:] tamen ipsa glo. dicit inter reū actorem & absentem. dic vt dixi in §. [& siquidē.] quia iste text. loquitur tam de diffinitiua quàm de absolutoria ab obseruatione iudicij: per quam lex moritur: vt non debeat ferri nisi propè finē triennij. vt hic. & in §. [& siquidē.] & tex. dū dicit [absolutione.] intelligatur de absolutione ab instantia edicti. q̄ quandocunque pōt ferri: quia per eā nō moritur lex. vt in l. & post edictū. §. circū ducto. ff. eo. tamen inquantum loquitur de diffinitiua lata cōtra reum absentem, prout refert ad §. [sinautē reus.] videt cōtra tex. in d. l. & post edictum. in prin. quia tunc qñcunq; poterat ferri vi detur dicendum q; iste tex. corrigat illum. vel potius declaret, & limitet: quia ibi nō fit mentio de tempore & per hoc patet Gl. esse declaratas quæ videntur adinuicem contrariari.

2 ☞ *Quando fertur absolutoria interlocutoria ab obseruatione iudicij, quæ expensę ueniant absoluendæ illi absoluto.*

3 *Ad hoc ut uictus uictori condemnetur in expensis: an requiratur quòd fuerint petitæ in libello, uel in calculo ferendæ sententiæ?*

4 *Iusta causa litigandi excusat ab expensis, & qui fuit iusta causa litigandi in parte iudicij tantum?*

5 *Iuramentum de calumnia non excusat ab expensis uictoriæ.*

1 a **§. Siue autem alterutra.** †Victus victori [a] condēnatur in expensis legitimis. h. d. & semper allegatur ad hoc: & determinat vnū dubiū circa. §. [sinautem ex gestis.] & §. [sinautem reus.] qui loquunt qñ
2 fertur diffinitiua. quo casu est dare victum & victorē. †sed quando fertur absolutoria interlocutoria ab obseruatione iudicij, non est dare: cū quæstio nō finit: tamē venit expēsæ nō ratione victoriæ: sed ratione cōtumaciæ. vt in §. [& siquidem.] in fi. de qui bus etiam loquitur l. sancimus. j. eo. Et etiā dare expēsas ratione temerariæ vocatiōis in ius. de quibus in l. eū quē temere. ff. eo. Itē ratione calūniæ: si calūniosè & malitiosè aliqua exceptio opponatur. vel omittatur. vel alia pars fatigetur laboribus & expēsis. vt j. de fruc. & lit. expē. l. non ignorat. & q; not. Cy. in l. j. ŝ. vt quæ desunt aduoca. partium. & de ista materia quæ est satis longa dic vt in cap. prout. de dolo & contuma. per Canonistas. & in
3 Spe. de expensis, per totū. †In tex. ibi. [& reddere eam pacti lesæ coarctabuntur.] hoc si fuit petitū. aliàs secus. vt in l. iij. §. hoc aūt iudicium. ff. de dam. infecto. sed Dy. dicit etiā si non fuit petitū
5 per l. ædiles. §. Item sciendum. ff. de ædili. edic. Cyn. & bene dicit q; nō requiritur q; hoc sit petitum in libello: sed sufficit q; saltem in calculo ferendę sententiæ petatur. & ita intelligitur ille. §. dicit Bal. quod sufficit q; petat sententiā pro se: quia cēset petijsse qđ ferat. tam in principali quàm in expēsis. quod tene menti. Sed licet non teneatur iudex si non petit: potest tamen ex officio face re condemnationem in expensis: postquam contigerunt in lite.
4 ita potest intelligi ille. §. Item sciendum. †Ab istis tamen expēsis excusat iusta causa litigandi. vt in aut. de iudi. §. oportet & l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. ij. Et si fuit iusta causa in parte iudicij & in parte non, pro tēpore quo fuit excusatus, nō pro alio. vt no. Bar. in l. si quis inficiatus. ff. depositi. & l. destitisse. de iudi. & hoc quando veniunt iudicis officio mercenario. sed si iure actionis, non excusatur ab eis propter iustā causam litigandi. vt no. per gl.
5 sing. in l. si mulier. §. j. de leg. iij. & l. non solum. ff. de rei vēdi. † Iu
b ramentum autem de calumnia [b] non excusat ab expensis victorię sed ab his que veniunt ratione calumniæ: q; non præsumitur calumnia qui de calumnia iurauit. vt l. iij. de iureiur. ff. vbi mulier non præsumitur calumniare propter iuramentum de calumnia. Et quod hic dicitur in eo qui succumbit in diffinitiua. habet locū etiam in eo qui succumbit in interlocutoria. vt j. de fruc. & lit. expen. l. non ignorat. & ibi per Barto. & de istis expensis litis plenè Cy. tractat in l. sancimus. j. eo.

2 *Iudex qui non audet causam expedire, dicitur habere miserrimum animum.*

3 *Plus punitur maior quàm minor.*

4 *Ille qui remouetur ab officio, nunquam amplius ad illud redire potest, intellige propter aliquod crimen.*

5 *An post lapsum triennij finiatur instantia, ante quam sit secuta absolutoria ab instantia iudicij?*

a ¶ Victo victori. Adde l. eum quē temerè. ff. de iudi. c. calūniā. de pœnis. c. finem litibus. s. de do. & cō tu. gl. in c. vlti. de maio. & obedien.

b ¶ De calūnia. Adde de hoc & dic vt per Alex. de Imo. in l. ij. in prin. ff. de iureiu. ꝑ Bar. & Bal. in auth. generaliter. ŝ. de epi. & cle. per L. amphrā. de brixia. in repet. c. qm̄ contra extra de probatio. Cur.

1 **§. Sinautem vtraque.** † Hic incipit tractare quando contingit impedimentum ex parte iudicis, quo minus causa terminet infra triennium. & primò loquitur qñ dolo vel culpa eius. vsque ibi. [sinautem in medio.] postea quando casu cōtingēte in eius persona, siue suo dolo vel culpa. Et primo casu dicitur hic q; iudex debet puniri: sed nō declarat an tps instā tiæ currat gl. tenet q; sic: tamen pars cui currit, vel ad cuius damnum, vt est actor: restituit in integ. sc̄dm gl. Tu dic circa primum sc̄dm Iac. bu. aut loquimur de tēpore præfixo actioni. & tunc si stat per iudicē quominus causa expediat, vel lis contestetur, tempus currit. & actionē perdit: tamen actor restituit in inte. & recuperat actionē vtilē. vt in l. sed & si per prætorē. in prin. ff. qui. ex cau. maio. etiā non in subsidiū: vt quia iudex est soluēdo: & pōt ab eo dānū recuperari in syndicatu. Aut tempus præfigitur instā tiæ causæ principalis: vt est hic. & tūc currit: & nō restituit actor ad instantiam peremptā: nisi fortè in subsidiū. vt dicitur in pupillo; & minore. vt dicitur j. eo. l. circa fi. aut præfigitur causæ appellationis, vel eius prosecutioni: & tūc si stat per iudicem quominus expediatur, ipso iure non currit. vt j. de appel. auth. si appellatione. vbi dicit nullum præiudicium ex hoc penitus fieri. Glo. tñ dicit quod currit mero iure: sed restituitur & ita videtur sentire Bar. dicit tamen restitutionem fiendam incidēter. & sine libello: plus placet dictum Iaco. But. per illum tex. dum dicit nullū præiudicium. q; si curreret mero iure, non esset sine præiudicio si nō peteretur restitutio. & vide hic omnino gl. in c. ex ratione. de appel. & in auth. vt spon. lar. ŝ. & hoc quoque. & dixi circa princi. in tex. ibi. [accipere noluerit.]i. expedire. aliàs non inciperet currere triennium si à principio denegaret audientiā. & nō fieret litis
2 contest. † In tex. ibi. [miserrimis animis.] Not. q; iudex qui no au
3 det causam expedire, dicitur habere miserrimum animum. †In text. ibi. [si autem iudex minor.] Not. quod plus punitur maior quam minor. facit. l. præsbyteri. in ratione sui. de epis. & cleri. qa ab eo cui plus cōmittitur plus exigitur. vnde dicitur q; potentes delinquentes potenter patiūtur, & plus quàm alij. q; no. q; prin
4 cipes qui superiorem non habent plus puniantur à deo. † In tex. ibi. [remouendo] si. no. q; ille qui remouetur ab officio nūquam amplius ad illud redire potest. vt no. in l. mancipia. j. de seruis fugi. per doct. per tex. in aut. de armis. in fi. col. vj. & j. de libe. & eorum lib. l. ij. & ibi per Bal. in fine. In gl. ibi. l. [præsbyteri.]de hoc
5 dic per Cyn. in l. nemo. ŝ. de sum. trini. † In ea. ibi. [finitur instantia.] Ista distinctio non procedit retenta opi. Cy. & Pe. qui tenuerunt quod per lapsum triennij non finiatur instantia nisi secuta absolutoria ab instantia iudicij: vt ipsi no. in §. fi. huius. l. sed cōis opinio est in contrarium per illum. §. dum dicit à causæ decideri. & per l. cùm lite mortua. ff. iudi. sol. & hoc tenet Io. And. in addi. Specu. de iud. deleg. §. restat. & dicit Albe. quòd cum haberet istum casum de facto volebat defendere opi. Petr. coram magnis & peritissimis viris. & non potuit obtinere: quia fuit pronūtiatum ipso iure instantiam peremptam.

2 ☞ *Si superior iudex uetat inferiori quòd de tali causa amplius non se impediat an finiatur instantia?*

3 *Quid sim delegatione ponatur clausula quòd debeat causam infra sex menses expedire & non expedierit, & propter hoc alteri committatur simpliciter. an uideatur commissa ut infra idem tempus ex integro dando expediat.*

1 **§. Sinautem in medio.** † Si iudex pendente instā tia moriatur, vel mutetur
2 successor debet cām expedire infra annū: si tantū superest de tpe instantiæ: aliàs debeat sibi suppleri vsq; ad annum. h. d. † In gl. ibi [soluitur tamen.] vt sic pereat instantia. & eius virtute nō possit ad diffinitiuam peruenirí. vt in casibus legum quas gl. allegat inter quas est l. iudicū. ff. eo. per quā patet secūdū hoc q; si superior iudex vetat inferiori q; de tali causa amplius nō se impediat, finit instantia: nō aūt ad ipsum superiorē deuoluitur. Aliud est qñ à se

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞Exprimere cãm. De hoc adde. vt per Alex. & doc. in l. Iulianus. ff. de cõdi. indebi. & in l. præses. ff. de pœn. Et adde an & qñ libellus alternatiue concludit: vt puta qa dicit ꝙ emphyteuta decidit ãiu re suo, ꝓpter canonẽ nõ soluẽ: vel ꝓpter nõ petitã inuestiturã infra tẽs. iuxta cap. j. quo tẽpo. miles quo casu talis libellus ꝓcedit. iuxta notata p Bald. in l. gallus. §. si ei⁹. ff. de li. & posth. tunc an iudex teneat exprimere i snia cãm cõdẽnationis. Et dic ꝙ sic. saltẽ per dictionẽ maximẽ: iuxta nota p Iac. but. in l. ñ. §. ignominiæ. de his q nor. infa. & ita sentit hic Are. de quo vide p Ant. de bu. de rest. in integ. q hãc practicam dãnat. & addeq qñ qs petit recursũ ad arbitriũ boni viri, opus est ꝙ in libello exprimat causa legõnis: aliãs nõ ꝓcedit. ita Bal. in l. j. de his quæ pœn. no. Idẽ qñ fert snia i cõcessum. ita Ang. in l. ñ. j. quo. app. nõ reci. allegãs Inn. in c. romana extra de app. Et idẽ qñ petit restitutio in integrum. ita Bal. in l. eos. j. de appellatio. Cur.

causam abdicat. vt in c. intimasti. de app. qa tunc trãsit in eodẽ statu: & hoc frequenter facit summus põtifex. & sic causa deuoluit ad cancellariã. & per præsidem alteri committitur in eodẽ statu. † In glo. sequenti ibi. [ff. e. l. si iudex.] ibi soluitur multis modis: veritas est ꝙ loquitur de tẽpore præfixo iurisditioni: & loquitur de iudice delegato: quia si cũ clausula ꝙ debeat causam infra sex menses expedire: nõ expedierit propter hoc alteri cõmittitur simpliciter, sine cõmoratione tẽporis videtur cõmissa: vt j. idẽ tempus ex integro dãdo expediat: hic loqtur de tẽpore præfixo instantiæ de iudice ordinario: in hoc tamen illa lex recipit supletionẽ per istũ tex. vt si in delegatione sit appositũ maius tẽpus, nõ debeat egredi instantiã tẽporis triẽnij secundũ Doc. Certè qñ apponit tẽpus in delegatione, etiã si sit maius triẽnio, durabit instãtia quousq; durat iurisditio: sicut qñ apponeret in cõpromisso arbitrorũ. ita sentit Spe. in tit. de arbi. §. excipitur. circa fi. Sol. ergo ꝙ ibi in tẽpore præfixo iurisditioni: & in iudice delegato. hic in tẽpore præfixo instantiæ: & in iudice ordinario. In gl. ibi. [quod nõ placet:] scilicet ꝙ nõ habet locũ in annali: quia imò sine dubio põt in eo locum habere: cũ successor habeat annũ pro sua iurisditione. vn de si tantũ * super erat de instantia potest causam expedire & si tantũ * nõ supererat, suppletur vsq; ad illud tẽpus: & idẽ erat. & sic nullũ incõueniens resultat: sed in iudice semestri. Gl. videtur tenere ꝙ nõ habeat locũ: quia sic nunquã peribit instãtia. nã cum quilibet successor debeat habere annum, & nullus duret anno, nunquã finietur. Cy. tenet contrariũ: quia oẽs successores habebunt solũ annum, & non plus. arg. de leg. iij. l. fideicõmissa. §. si quis decẽ. quia tẽpus semel suppletum amplius nõ suppletur. vt in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. qui. ex cau. maio. Gul. de suza. vt refert hic Bar. tenuit nõ habere locũ istũ tex. in iudicibus tẽporalibus, vt debeat aliqua suppletio fieri: imò dicit ꝙ successor cẽletur idẽ cũ prædecessore: & tẽpus quod superat prædecessori: datur successori. & nõ plus. quasi sit idẽ iudex: & dicit sibi placere hanc op. & sic tenet opi. primã. ꝙ loquaẽ in iudicibus perpetuis, nõ tẽporalibus. quantũ ad id quod dicitur de suppletione: & ita videmus seruari. nã si tẽpore quo finitur officiũ potestatis, nõ supererat nisi medius tẽpus instantiæ post aduentũ successoris debet eã expedire infra illud modicũ. aliãs perit. & ita videmus seruari de facto.

2 ☞In sententia quando debeat exprimi causa?
An causa sit exprimenda in libello?
3 Aduocatus qui semel sumpsit causam, non potest eam derelinquere sine iusta causa, & potest compelli officio iudicis ad prosequendum.
4 Si lite pendente clientulus non soluit aduocato à labore suo, potest aduocatus officium iudicis implorare, & ipsum compellere ad soluendum: & potest clientulus eum mutare, & alium loco eius accipere.

1 **§. illo proculdubio.** †Hic loquitur quando causa nõ expeditur infra triennium propter defectũ aduocatorũ vnius vel vtriusq; partis: quo casu puniũtur: & fertur interlocutoria ab obseruatiõe iudicij expressa causa: sed si aduocatus habuit iustã causam nõ prosequendi: quia clientulus nõ soluebat sibi de labore suo, prouideẽt hic ꝙ iudex ex officio cõpellat ipsum ad soluendũ: ne causa differat. h. d. Debet ergo aduocatus petere hoc, & nõ ꝓmittere ꝙ tps labatur: quia sibi esset imputãdũ. In gl. ibi: [sententia, qua condẽnat patronos.] hoc placet: quia nõ debet condemnare patronũ nisi ad pœnã de qua hic nisi dicat ob quã causam facit hoc: sequẽs non placet quo ad istum text. quia non habet necesse in absolutoria obseruatione iudicij dicere ꝙ ista sit peremptа culpa patroni. sed sufficit dicere ꝙ peremptа sit vt no. gl. dũ dicit [absoluit, vel absolutas declarat.] nã prima habet locũ qñ absoluit prope finem triẽnij. & sic antequã sit perẽptа instãtia. Secũa verò qñ absoluit ☞ea peremptа. nam hoc facere põt *. vt in l. fi. vt infra certũ tẽpus
2 & dixi in §. & si quidẽ. s. eo. l. † In gl. ibi [inferere causam in sententia.] dic ꝙ in sententia cõdemnatoria si præcesit petitio, vel accusatio, nõ expedit inferere causam: quia cẽseretur ex causa deducta in petitione: & sententia referatur ad petitionẽ, & ad acta. vt in l. ait prætor. §. j. ff. de re iudi. Sed si nõ præcesit petitio: quia cõdẽnat ex officio, debet exprimere causam. vt hic scdm primã expositionẽ. In sententia verò absolutoria q̃ põt ferri ex pluribus causis vel ab obseruatione iudicij, vel propter libellum malè conceptũ vel diffinitiue à petitione actoris, debet iudex exprimere cau-
a sam. ne fiat interpretatio vltra intẽtionem eius: quia si vult absoluere ab instãtia iudicij: vel quia libellus sit malè cõceptus, nõ debet absoluere simpliciter: sed exprimere. aliãs præsumereẽ absolutus diffinitiuè: quis actor nõ probauit: & sic fieret præiudiciũ actori si sententia trãsiret in rẽ iudica. Et de isto articulo an causa sit exprimẽda in libello. tãgitur in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. ob. & in c. sicut. de re iud. Similiter si vult augere & minuere pœnã, ita ꝙ videat ex infamia dispẽsatum scdm materiã. l. gl. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de insa. aliãs nõ censetur dispẽsatũ. vt ibi no. Quid aũt si exprimit causam, & illa nõ sit vera, an reddatur sententia nulla? dic vt no. p gl. & doc. in l. si is adquẽ. de acqui. hær. ff. & si est appellatũ, pot reformari ex alia causa me-
3 liori. vt in l. Titianus. & ibi no. ff. ꝙ cum eo. † Itẽ no. in ver. [necesse sitate.] ꝙ aduocatus qui semel sumpsit causam, nõ põt eã derelinquere sine iusta causa: imò põt cõpelli ex officio iudicis ad prosequendũ. vidi tamen per quosdã fieri cõtrariũ. † Itẽ no. in ver. [honorarijs.] quod lite pẽdente si cliẽtulus aduocato nõ soluit de la-
4 bore suo: põt aduocatus officiũ iudicis implorare, & ipsum compellere ad soluendũ: sed si cliẽtulus vult ipsum mutare: & alium loco eius accipere põt, ꝙ not. quia in hoc clientulus est melioris cõditiõis quã aduocatus, cum posit aduocatũ derelinquere, & aliũ assumere: etiã sine alia causa: & tamẽ aduocatus nõ põt cãm derelinquere, dicit tñ glo. ꝙ tũc qñ mutat aduocatũ, licet nõ possit cõpelli iudicis officio ad soluẽdũ primo: poterit tamẽ de ꝑterito tẽpore cõpelli iure actionis. vt in gl. quæ incipit. [tunc enim.]

2 ☞*Tempora iudiciaria. quod etiam hodie currant minori.*
Instantia, an ipso iure finiatur per lapsum triennij?
3 *Per absolutoriam ab obseruatione iudicij, uel peremptionem instantiæ non perit ius actoris nec actio.*
4 *An dicta testium quæ non pereunt, faciant fidem in alia instantia: absque eo quod examinentur de nouo?*
5 *An tẽpus triennij (de quo in ista lege) habeat locum coram arbitro iuris: & nume. 6.*
6 *Quid si compromissum fit de iure & de facto, seu tanquam in arbitratorem?*
7 *Potest causa delegari à principe, ut expediatur longiori tempore quam sit tempus instantiæ.*

1 **§. Hæc autem omnia.** †Pupillo, vel minori curit tps instãtiæ: etiã si iterueniat culpa tutoris, vel curatoris: tñ cõtra illos succurit minori ad intereſſe; & si nõ sunt soluẽdo, restituit in inte. cõtra aduersa-
2 riũ. h. d. No. hic, & ad istud semp allegaẽ. ꝙ tpa † iudiciaria currũt minori hodie: sicut olim. nõ obtãte. l. fi. §. de tẽp. in inte. restit. vbi dicit ꝙ tpa quæ olim currebãt; & dabat restitutio, hodie ipso iure nõ currũt. Nã fallit hoc in tpe iudiciali: puta instãtię primę causæ. Idẽ in instãtia causæ appellatiõis & ĩ tpe dato ad ap. vt no. gl. in l. fi. §. si aduer. rẽ iudi. & Bal. in l. fi. in qbus cau. ĩ int. rest. nõ est necesse. Pe. dicit ꝙ nulla est fallẽtia: qa illa loquit qñ in tpe ꝙ currebat etiã dabaẽ restitutio nõ est necessaria: tñ in illis nõ immutat ꝑ illã. l. certè, imò dabaẽ in subsidiũ. vt hic. tene ergo. ꝙ primò dixi. & cõiter ita dicimus. Itẽ iste tex. dũ dt [& à causa decideꝛit.] allegaẽ cõtra Pet. prout exponit cã. i. instãtia. ꝙ instãtia ipso iure finitur per lapsum termini triẽnij: sed ipse subaudit nõ ipso iure: sed
3 per iniam absolutoriã. † Itẽ dũ dicit. [litem quidẽ &c.] No. scdm expositionẽ gl. ꝙ per absolutoriã ab obseruatiõe iudicij, vel ꝑ emptionẽ instãtiæ nõ perit ius actoris, nec actio: & sic poterit in alio
4 iudicio intentari. † Sed quærit gl. super verbo. [vigorẽ.] Jan dicta testiũ q̃ nõ pereũt. vt no. s. ea. l. §. & si quidẽ. poterũt ꝓduci in alia instãtia: & faciãt fidẽ absq; eo ꝙ examinẽtur de nouo. Gl. tenet ꝙ debeãt iterũ examinari: nisi fuerint mortui: qa tũc credit examinatiõi primæ ꝑ. l. fi. j. de testibus. Doc. tenẽt ꝙ si attestatiões erant publicatę. i. autẽticatę manu notarij, etiã si viuãt, nõ sint amplius examinãdi: sed possit ꝓduci corã alio iudice ẽt iter ꝙdã pionas ꝑ. l. gesta. j. de re iudi. aſs secus. vt no. ĩ l. ij. §. de edẽd. Nec ob. l. fi. j. de

testi. quia illa loquitur in attestationibus receptis corã arbitro: quia nõ faciunt fidẽ coram iudice, nisi sint mortui. Et sic debent examinari de nouo. Secus in receptis corã iudice. & ita tenet Inno. in c. significauit. de testi. est casus. in c. fi. de proba. & ibi etiam per Inn. & Bar. in l. fi. de testibus. Vltimò oppo. in gl. fi. quod restituatur etiam nõ in subsidiũ per l. etiam suprà si tutor vel curainteruenerit: quia remedium ordinarium actionis tutelæ vel negotiorũ gestorũ nõ potest cõcurrere cum extraordinaria resti. in integ. cõtra diuersas personas. & est electio ipsius minoris. & ad hoc allegãtur illæ ll. Solu. Speciale est hic propter rigorẽ iudicio rũ: vt denegetur restitutio: præterquã in subsidiũ. dicit Pe. ꝙ non est speciale: sed est dicẽdũ ꝙ aut per restitutionẽ in integrũ nõ cõsequitur aliud quàm illud ꝙ põt cõsequi per actionẽ. & tũc non datur restitutio nisi in subsidiũ. & ita loquit hic: qñ à tutore vel curatore cõsequitur intereſſe. & illud idem cõsequit per restitutionẽ in integ. aut potest cõsequi aliud puta rem suã, vel sibi debitam. Sed per actionẽ nõ nisi pecuniã. & tũc loquunt ll. cõtrarię Aduerte quia Pe. sentit ꝙ hic nõ restituatur ad cursum instãtiæ. sed ad pecuniã, & ad intereſſe. hoc esset valde absurdũ & iniquũ: si minori currit instãtia, vel tempus eius quod aduersarius suus qui in nulla culpa fuit, teneatur sibi ad intereſſe mediãte restitutione in integ. & hoc nõ cõsiderauit Pet. neque doc. vnde nõ puto ipsum bene intellexisse. Sed intelligo hic ꝙ restituitur ad instãtiam peremptam, vt possit eam prosequi: & restituitur per vim: acsi nõ esset perempta: & tũc propter rigorẽ iudiciorũ nõ dat̃ ista restitutio: nisi in subsidium, si nõ potest intereſſe recuperat à tutore, vel curatore: & sic videtur debere intelligi. l. arbitrio. §. dolo,
5 cuius. ff. de dolo. † Vltimò quærit de vna quæstione, quã format Cy. in §. finautem in medio. an tempus, de quo loquitur ista l. locum habeat coram arbitro iuris: sicut habet locum coram iudice ordinario, vel delegato. vt s. post princ. huius l. Breuiter aduerte ad tres casus. nam aut in compromisso fuit appositum maius tẽpus quàm sit tempus instantiæ. & ita sentit Spe. licet Cy. non alleget in ti. de arb. §. excipitur. circa fi. aut apponitur minus tempus & tunc puto illo tempore finito finiri instantiam. Nec ob. ꝙ dixi in prin. huius. l. quando in delegatione est appositum minus tempus: quod licet finiatur iurisditio, nõ finitur instantia: sed deuoluitur in eodem statu ad delẽgantem: quia non sic gesta corã arbitro deuoluuntur ad iudicem: sicut gesta coram iudice deuoluuntur ad alium. vt s. dixi. de attesta. aut in compromisso nõ fuit appositum tempus. & tunc procedit quæstio. quo casu dic secũdum Spec. in loco prælegato. & Cy. hic & Bal. in l. falso. s. de diuer. rescript. ꝙ si partes nõ caperent coram arbitro, & nõ fuerũt lit. conte. & sic non est cœptum tempus instantiæ: compromissũ durat coram arbitro. tanto tempore quanto durat coram iudice: & sic triennio de iure communi. & ita debet intelligi glo. quæ est in l. Item si vnus. §. si multo post. ff. de arbit. Et si per statutũ esset minus tempus, durabit. tanto tempore. & prædicta in arbitris iuris. coram quibus proceditur ad instar iudiciorum. vt l. j. ff. de arbi. vt sunt illi qui habent pronuntiare de iure tãtum: quia ita fuit actum: & etiam procedere in vno: tamen est differẽtia inter arbitrum & iudicem: quia si arbiter pronuntiaret cõtra ius. & sic cõtra formam compromissi, nõ valeret sententia ipso iure: nec committeretur pœna secundùm Bart. qui ita not. in l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. & dicit se ita consuluisse: sed sententia iudicis lata contra ius: non tamen expresso errore iuris, valeret mero iure licet etiam ipse teneatur de iure pronunciare: quia in arbitrio suo relinquitur, melius & iustius sibi videtur. vt j. eo. ti. auth. hodie.
6 † Sed si fit compromissum de iure & de facto, seu tanquam in arbitratorem tũc quanto tempore duret potestas arbitrãdi. Bart. in l. si quis arbitratu. ff. de verb. ob. dixit quod durat anno per l. fin. §. sed & si quis. j. communia deleg. Bald. ipsum reprehẽdit in multis locis: dicẽs ꝙ est alia: ꝙ talis ratio & potestas durat perpetuò. Sed in c. j. de l. corradi. in vsibus feudorum. distinguit melius: ꝙ aut fuit compromissum de lite vertẽte: vel quæ sperat moueri inter partes: prout communiter fit. & tũc talis arbitrator est ad instar arbitri: quia positus ad quæstionẽ decidẽdam: ideo decidẽdum est idem quod s. dixi in arbitro sine tempore assumpto. Aut fuit compromissum nõ de lite: sed de contractu: puta vẽdidisti pro pretio declarando per Titium: vel fecimus societatem pro partibus per Titium declarãdis. vt in l. si quis societatem. ff. pro socio. & tunc potest sustineri dictum Bar. quod per lapsum anni

finiatur potestas arbitrãdi per illam l. finalẽ a
a §. sed & si quis. quę loquit̃ dicto casu: quasi partes videantur renuntiasse arbitramento sili cẽdo: nisi appareat de ipsorum diligentia: b
7 & negligẽtia arbitratoris. † Quod autem s. dixi posse causam delegari, vt expediatur lõgiori tempore quàm sit tempus instãtiæ. & quòd tunc tantum durabit instantia, procedit in delegatione factaà principe, qui nõ potest tempus instantiæ prorogare: non in facta ab inferiore. per id quod dixi in §. finautem in medio. in contrario de. l. si iudex. ff. eod. sed bene potest inferior à principe apponere minus tempus tamen tunc finietur iurisditio: & non instantia. Sed in compromisso potest apponi etiam maius tempus: & tantum durabit instantia secundum Specu. in loco prælegato: quia illud totũ dependet ex voluntate compromittentium. vt l. non distinguemus §. de officio. ff. de arbitris.

a ☞In principio causæ. Adde glos. in l. ñ. C. de iura. calũ. Cy. in l. ij. eo. titu.
b ☞Silicet pro cõputo. Adde. l. j. C. de errore calculi.

2 ☞*Iudices ordinarij hodie iurant in ingressu officij, & ulterius ab eis non exigitur iuramentum in singulis causis, & iurant seruare leges & statuta quod intelligitur de honestis.*
Aduocati quando possint astringi ad iurandum de calumnia?
3 *Ambulandum est per uiam ueterem, nisi uia noua esset melior, & securior.*
Calculum quid importet?
4 *Litis contestatio qualiter fiat?*
5 *Aduocatus si dicat coram iudice derelinquendo causam, quòd hoc facit: quia cognouit quòd clientulus suus non fouet iustitiam, quòd præiudicium ei fiat.*

LEX XII.

1 **REm non nouam.** †Iudices & aduocati debẽt iurare ĩ singulis causis solẽniter forma hic cõtenta. & aduocatus in quacũque parte litis si reperiat cliẽtulum nõ fouere iustitiam debet causam derelinquere: cuius loco cliẽtulus aliũ surrogare nõ potest. h. d. tota. l. quæ est moralis & vtilis pro salute iudicum & aduocatorum. si eam seruarent: sed malè seruãt: maximè aduocati: quia quantumcũque videant clientulum nõ fouere iustitiã:
2 nihilominus perseuerant: ne perdant lucrum. † Hodie iudices ordinarij iurant in ingressu officij: & vlteriusab eis non exigitur iuramẽtum in singulis causis, & iurãt seruare leges & statuta, quod intelligitur de honestis. vt in c. finali. de iureiuran. libro vj. Aduo
a cati non iurant de calumnia in principio causæ, quia possunt prę tendere ignorantiam: sed publicatis attestationibus consueuerũt astringi ad iurãdum. & ita vidi seruari in ista ciuitate: & etiã alijs locis quãdo pars vna cõfidit fouere iustitiam: quia facit astringi aduocatum alterius partis vt iurẽt de calumnia. quod si in eorum cõscientiam comprehẽdũt partem suam nõ fouere iustitiam, debeãt causam derelinquere: & ita credo quod hoc sit statutum: tamẽ multi absorbẽt sibi iuramentum. informãtes eorum cõscientias ad eorum modum: sed deus est desuper. qui nouit abscõdita
3 cordis. † Not. in prĩ. quod ambulãdum est per viam veterẽ: quod est verum: nisi via noua esset melior, & securior. vt j. de iure do. l. vlt. §. præterea. secũdùm Cy. adde. j. de iur. delibe. l. fi. §. sed quia quidam. Item no. istud verbũ [calculum] quod exponitur id est sententiam diffinitiuam. vt j. subijcitur ibi. [& diffinitiuæ sententiæ recitationem &c.] Aliter sumitur in titu. de errore calculi. scilicet
b pro computo⁹ ratiõis. Item nota ibi. [sciturí quòd nõ magis alios &c.] Nam id quod hic dicitur deberet terrere omnes iudices à malè iudicãdo vt dicit Albri. qui ante oculos gerũt iudices cernẽtes. vt inquit Boe. in fin. sui operis. In §. [patroni.] post princip.
4 † No. quia semper allegatur quod lit. cõtest. fit per narrationem factam ab accusatore. supple cũ petitiõe, vel cõclusiõe. quia non sufficeret narratio facti, nisi sequeretur petitio: & cõtradictio alterius partis. i. narratio. Cõsueuit ergo dicere nego narrata prout narrãtur, & petita prout petũtur sibi debere. videtur ergo quod si reus cõfiteatur, nõ videatur fieri lit. cõtesta. Cõtrarium dic postquam libellus præcessit: nisi dicat expreſsè quod nõ animo litẽ cõtestãdi: sed potius declinãdi iudicium per l. ij. s. de iura. calum.
5 post prĩ. vbi patet ꝙ potest ferri etiã ꝑ cõfessionẽ. † Itẽ nota inver. [hoc que subsecuto.] magnũ ꝓiudiciũ. quod potest facere aduocatus parti suæ. videlicet de relinquẽdo causam, & dicẽdo corã iudice ꝙ hoc facit, quia cognoscit quod cliẽtulus suus nõ fouet iustitiã. Nam ex tũc clientulus nõ potest capere aliũ aduocatũ. & aduersarius potest à iudice petere quod inhibeat aduocatis ne assumant talem causam. Certè credo quod in hoc iudex debeat habere magnam diligentiam, & aduertentiam in qualitate & cõdi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctione aduocati:si sit talis cui meritò sit credẽdum. & etiam explorare de causa, & non credere simplici assertioni: quia posset hoc facere fraudulenter,& malitiosè:nunquã tamẽ vidi hoc fieri:& adde quod no. Cy.in l.ij.de iur.cal.qui dicit q etiam cũ aduocato alleganti in causa debent iurare de calumnia, quoniam etiam in legibus allegandis possunt vti malitia & calumnia:si leges ad propositum non facientes allegant scienter. vt iudicẽ inducant ad eorum libitum.& quia etiam multa quę sunt in facto consueuerunt dicere & possunt dicere calumniosè.

2 ☞ *Index si credat bene iudicare, & tamen malè iudicat ductus errore iuris: an in foro conscientiæ teneatur parti quam læsit?*

3 *Medicus imperitus non excusatur propter ignorantiam.*

AVTHENTICA.

HOdie. Ista auẽ.videtur facere differentiã inter iuramentũ delegati, & iuramentũ ordinarij. i.defensoris ciuitatis:vel aliter & melius secundũ Alberi.primum dictum huius auth.debet intelligi in his quæ nõ sunt terminata à iure:sed cõmittuntur arbitrio iudicis.

1 Secundũ dictum in his quæ terminata sunt. †Item dicit Bal.secundũ Inno.q maiores magistratus(vt sunt iudices perpetui,vt episcopi.& Comites) possunt leges transgredi cũ eis expediens visum fuerit ex aliqua causa.per ea quæ no. Inn.in c.j.de consti. Sed inferiores magistratus temporales iurant seruare ll.& statuta.& non possunt ab eis recedere : & ideo si per statutum imponeretur alia pœna quàm imponatur à iure cõi,nõ posset omittere pœnam statuti,& imponere pœnã iuris cõmunis:licet ius cõmune per statutũ nõ sit sublatũ.vt in l.quoties.ff.de act.& oblig. quod no.in l.qui sepulchra.j.de sepul.vio.& no.idẽ Bal.in l.& si

2 seuerior.ś.de infa.& tangitur per Bar.in l.j.ff.vi bo.rap.† Itẽ pone q Iudex credit bene iudicare : & tamen malè iudicat,ductus errore iuris:an in foro conscientiæ teneatur parti quã læsit? dixit hic Petr. & Cyn. quod si ex necessitate assumpsit sibi officium iudicandi: vel ex voluntate,etiã de cõsensu partium:nõ tenetur nisi de dolo. vt l.j.ff.si men.fa.mo.dixe.quod not.pro arbitris & arbitratoribus qui assumũtur de volũtate partiũ:vt nõ faciant li tem suã si malè iudicant:nisi cũ dolo hoc faciãt. Et ita debet intelligi.l.si quis in cõscribendo.ś.de pac.in fi.& voluntariè.& nõ de voluntate partiũ tenẽtur. nec excusanẽ per ignorãtiam iuris, quia asseruere se esse peritos.iuxta not.in l.ij.ff.quod quisq; iuris. Et per hoc respondetur ad id quod dicitur iuris ignorantia non

3 nocet in damnis vitandis.† quod est verũ:nisi quis asserat se peritum.vt in acceptante officium medicandi:nam medicus imperitus non excusaretur propter ignorantiam.

3 ☞ *Contumax si compareat incontinenti post contumaciam, an tunc purgetur contumacia?*

Reus qui non comparuit in termino,& postea comparet,& producit suas exceptiones & capitula,quòd non sint admittẽda:nisi refusis expensis,si pars altera hoc petijt,& quid si non petijt,& fuerunt admissæ?

4 *Contumax si fuit auditus non refusis expensis,nec postea fuerunt petitæ lite pendente, an ea finita per sententiam iudicis possint peti?*

5 *Contumax quando etiam teneatur ad alia damna ultra expensas?*

6 *Quid de expensis uel damnis quas altera pars feciſſet, uel recepiſſet, etiamsi aduersarius non fuisset contumax.*

7 *Statutum quòd si reus sit contumax in ueniendo ad litem contestandam, habeatur pro contestata,& procedatur ad ulteriora,& ita fuit processum:nõ recuperabit actor expensas citationis illo postea comparente.*

Quid si non fuit processum super eo ad quod fuit citatus?

Quid si citatus fuit impeditus sine sui culpa?

8 *Citatus ter si in prima & secunda citatione non comparuit,in tertia sic, an teneatur refundere expensas factas in prima & secunda?*

9 *Iudex qui admittit non admittendum, facit litem suam:& idem in executore qui non diligenter exequitur.*

Plus punitur Iudex si non facit quod facere debet,quàm si ferat iniustam sententiam.

10 *Succumbens in aliqua exceptione dilatoria, uel aliquo articulo incidenti, non debet condemnari uincenti.*

11 *Actor cum teneatur sequi forum rei,si obtineat sententiam, an uictus debeat condemnari in expensis factis per actorem in hospitio in loco ubi reus sortiebatur forum?*

12 *Qui non comparet in termino citationis, præsumptione iuris uidetur mala conscientia abesse:& quòd præsumatur potius uera contumacia quàm ficta.*

An refectio expensarum de qua in ista lege.habeat locum in ficto contumace?

13 *Iudex pedaneus seu delegatus ab ordinario,an possit citare per nuntium: & quid in arbitro?*

LEX XIII.

1 SAncimus, †Contumax nõ auditur volẽs postea comparere:nisi refectis expẽsis factis per alteram partem propter eius contumaciam. quas nõ fecisset si contumax non fuisset.h.d. in effectu. Et primò statuit. vsq; ibi[scituris.]Scdò punit.vsq; ibi.[quòd &.] Tertiò statutũ

2 ampliat.†Et not.q ista lex vr limitãda.nisi cõtumax incontinẽti post contumaciam cõparuerit:quia tũc purgat cõtumacia, sicut purgat mora vt l.si ita quis.§.Seia.ff.de verb.obl.ita videtur sentire gl.j.quę est in l.& si post tres.ff.si quis cau.& sic ista lex limitatur secundum illam:secundum Iac.Bu.ibidem. Sed Bal. contra quia non dicitur cõparere nisi legitimè compareat . sed non vi-

3 detur legitimè cõparere non refusis expensis:vt hic.†In text.ibi. [persona citata:]& sic loquitur in reo qui non comparuit in termino:& postea comparet:& producit suas exceptiones & capitula:nam non sunt admittenda:nisi refusis expensis.si pars altera hoc petit:sed pone quòd non petijt,& fuerunt admissa.Respondeo propter hoc non præiudicatur alteri parti, quominus possit implorare officium iudicis mercenarium,quousque durat lis: vt ille condemnetur in expensis & damnis receptis propter eius cõtumaciam:sed si hoc non fecit ante sententiam, potest petere qđ in sententia diffinitiua condemnetur : vt eleganter not. Inno.in c.sæpe.extra de appel. Intelligo etiam si feratur sententia pro illo qui fuit contumax : quia non per hoc euitat expensas contumaciæ:vt in l.properandũ. §. sinautem ex gestis. põt etiã habere locum in actore qui non cõparuit in termino in quo reum citari fecit:& reus bene cõparuit,& eius cõtumaciam accusauit: aliàs contumacia nõ noceret.Et idẽ etiam intellige in casu præcedẽti. vt in l.properandũ.§.& si quidem. nã si vult postea comparere, & litem prosequi,nõ auditur nisi refusis expensis.& hodie per c.

4 j.de dolo & cõtu.lib.vj.debet etiã cauere de prosequendo litem: quod dic vt ibi.†Sed pone q contumax fuit auditus non refusis expensis.nec postea fuerunt petitæ lite pendente,an ea finita per sententiam iudicis possint peti? videtur q non.ar.in l.iiij.j.depositi.In contrarium.quia non solũ cõpetit exceptio.vt hic : & iudicis officium mercenarium.vt.ś.dixi:sed etiam actio in factũ ex edicto.ff.si quis ius di.non obtempe.& l.non ignorat.j.de fruc.& lit.expen.Bal.videtur tenere primam partẽ:quasi talis actio surrogetur loco officij iudicis:& sic non duret vltra quàm illud esset duraturum:maximè ne lis ex alia lite oriatur.vt l.terminato.j.

5 de fruc.& lit.expen.† In text.ibi.[nisi prius omnia damna.] Nota quia non solum expensas, sed damna quæ altera pars recepit in bonis suis,vel etiam in operis perditis propter contumaciam, debet restituere,non sic cum fit condemnatio ratione victoriæ: non ratione contumaciæ:quia non veniunt nisi expensæ quæ cõ sueuerũt fieri in lite:vt in aduocatis,& notarijs:& ,pcuratoribus, vt in l.properandum.§.sinautem alterutra.Et idem in actione q̃ oritur ex titulo.de alie. iudicij . vt veniant non solum expensæ: sed etiam cætera damna:vt in.l.j.& ibi not. per gloss. & Bald. & ibi omnino vide.ff.de alie.iudic. Et idem quando quis condemnatur propter retardationem processus malitiosè factam.vt in l.

6 non ignorat.j.de fruc.& lit.expen. †In text.ibi [ex huiusmodi vitio.] Nota istud verbum:nam expensas vel damna quas quis fecisset vel recepisset,etiam si aduersarius non fuisset cõtumax, non recuperat per hanc l.Vnde etiam dicit Cy.quod si non obstante contumacia fuit processum ad vlteriora : perinde est acsi

7 comparuisset.†puta dicit statutum quod si reus sit contumax in veniendo ad litem contestandam, habeatur pro contestata : & procedatur ad vlteriora:& ita fuit processum.Certè non recuperabit actor expensas citationis illo postea comparente : qa iua contumacia non impediuit processum . sed si non fuit processum super eo ad quod fuit citatus: puta ad missionem in possessionem ex primo decreto, bene recuperabit expensas: si postea comparens vult recuperare tenutam : quia non debet audiri nisi refusis expensis , & præstita cautione de iudicio sisti. vt in authen.& qui iurat.j.de bo.auth.iudic.pos.Sed quid si citatus fuit impeditus sine sui culpa: dicit Bartol.in l. & si post tres. ff.si quis cau.in ij.colum. non habere locum hanc l. quia non videtur fuisse contumax. vt etiam probatur in l.ij.§.si quis in iudicio. ff.si quis cau.sicut enim non tenetur ad pœnam quam promisit si non sistit, saltem ope exceptionis : ita nec ad istas expensas.

8 †Sed pone fuit citatus ter,in prima & secunda cita.non comparuit.in tertia sic.an teneatur refundere expensas factas in prima & secunda? Quidam dicunt q non:quia non dicitur contumax nisi in tertia citatione.nã sciebat se debere ter citari. vnde potuit vti beneficio legis,& comparere in vltima:maximè si oẽs cumulantur

lantur in vno citatorio.puta q compareat infra xxx.dies.quorũ x.pro prima x.pro secunda.& x.pro tertia. & perẽptoria assignãtur.Spec.tenet contrarium.in tit.de expensis.idem Bar.hic.& in auẽ.qui semel.post prin.j.quo.& quã.iudex.dicit ibi esse casum. quia etiam in prima citatione committitur contumacia . & aliæ censentur factæ ad malitiam conuincendam, & ex superabun-

9 dantia.vt in auẽ.iubemus.ś.eo. † In text.ibi. [scituris iudicibus.] No. q iudex qui admittit non admittendum , facit litem suam. Item executor:qui non diligenter exequitur,similiter facit.secũ dùm Bal.Item secundùm Ang. No.quod plus punitur iudex si

10 non facit quod facere debet quàm si ferat iniustam sententiam. Nam primo casu tenetur integraliter parti læsæ.vt hic:sed secundo casu solũ condẽnatur quatenus iudicanti in syndicatu æquũ esse videbitur vt in l.fi.ff.de var.& extraor.cogni.& in l.si filiusfami.ff.eo.or sufficiant ista.†In glo.ibi.[illa post tantùm loquitur.]dic ista glo.in hoc verbo,& in eo quod sequitur.dum dicit. [q illa respicit finem causæ.] innuit secundùm Bar. q si aliquis ex litigatoribus succũbat in aliqua exceptione dilatoria, vel aliquo articulo incidenti. de quo fuit disputatum q victus nõ debeat condemnari vincenti in expensis vigore illius. §. sinautem alterutra.quia non dicitur victor,vel victus: nisi cùm vincit vel

11 vincitur per diffinitiuam. Similiter non veniat condemnandus virtute huius l.quæ loquitur in expensis factis ratione contumaciæ.Sed hic non fuit contumax. Bar. fatetur se dicere quod debet condemnari ratione retardati processus per l. nõ ignorat. de fruc.& lit.expen. & ita intellige sanè ea quæ dixi in §. sinautem alterutra.allegato per Bar.in d.l.non ignorat.† In fi.glo.ibi.[illa de litis expensis tantùm.] dic videtur ergo per istam glos.& per aliam similem,quæ est in l.j.ff.de alie.iudi. quod si actor qui tenetur sequi forum rei:vt in l.ij.j.de iurisd.omni.iud.vadat ad locũ vbi reus sortitur domicilium ad litigandum secum,& stat in hospitio:& finaliter obtinet sententiam contra reum præsentem,& se defendentem , quod reus non sit condemnandus in expensis quas fecit in hospitio: quia illæ non sunt expensæ litis : licet sint propter litem,sed sunt extrinsecæ.venit ergo condemnandus in expensis procuratorum aduocati , & notarij : sed iniquum esset quod illas expensas non recuperaret:quas non fecisset si reus solui esset. vnde potest dici quod fiat cõdemnatio virtute illius l. nõ ignorat.vel illius titu.si quis ius dicendi non obtem.vel quia damnificatus est culpa illius.ergo &c.vt in l.ij. in fi.ff.de cõdi. ob cau.Cætera vide hic per Cy. qui format quã plures quæstiones. & per Bal. qui subtilius loquitur. & melius intelligit quàm Cy.

12 Or sufficiat.non debet plus scribi hic.† Vltimò no.in fi. dum dicit. [mala conscientia.] q ille qui non comparet in termino citationis,præsumptione iuris videtur mala cõscientia abesse : & sic in dubio præsumitur potius vera contumacia quàm ficta : q tene menti. quidam verò dicunt l.istam de refectione expensarũ non habere locum in ficto cõtumace:sed in vero. per istum text. sed communiter seruatur contrarium secundũ doc.& tex.intel-

13 lige vt dixi.†No.etiam secundũ Azo.dum dicit.[licet non citati.]quod iudex pedaneus seu delegatus a ab ordinario nõ potest citare per nũcium:sed debet partem præsentem monere. & hoc vult dicere. [sed requisiti.] quæ ammonitio vel requisitio fortius arctat.vt j.quo.& quan.iud.l.ij. Et referunt doc. q cum quædã causa esset commissa domino Azo.& dño Ottoni contra quandam mulierẽ. dominus Azo dicebat q non poteat citari per nũtium. vt personaliter accederet ad illã mulierem. Sed dñs Otto tenebat cõtrarium.& ita etiam glo.quia arbiter potest citare per nuncium.vt l.sed interpellatur.ff.de arbi.delegatus qui habet iurisdictionẽ:sed arbiter notionẽ tm.vt no.in l.ait ptor.ff. de re iu.

AVTHENTICA.

1 POst iusiurandum. †Ista taxatio expensarũ debet fieri antequam iuretur:quia si fieret post,posset detegi periurium , si prius iurauerit se expẽdisse duo milia: & postea fieret taxatio de cc. & dicit Inno.in c.sæpe.de appel.q ista taxatio fit etiam in expensis factis iure actionis.& vide quod idem no.in c.fi.extrà quod mecau. Item dicit Bal. quod nunquam fit nisi in illis in quibus staretur iuramento.Sed si probarentur expensæ per testes, non fieret ista taxatio:nisi essent excessiuè.vel non legitimè factæ.

2 ☞ *Recusatio iudicis ex causa suspicionis debet fieri ante litem cœptam: postea non.nisi ex noua causa,uel de nouo ad notitiam perueniente.*

Periculosum est sub suspecto iudice litigare.

3 *Appellatio ab interlocutoria,& recusatio iudicis quomodo æquiparentur?*

4 *Iudex si post recusationem propositam procedat in causa spreta recusatione,an ualeat processus?*

Arbitri qui eliguntur de necessitate imposita à lege,cẽsentur potuis iudex quàm arbutri : & sic quòd ab eorum sententijs posit appelluri.

Ex sententia arbitri sponte electi,an committatur stipulatio de euictione?

6 *Iudex ordinarius an possit recusari?*

7 *Causa suspicionis an sit alleganda in libello recusatorio?*

8 *Quæ sint causæ.& an arbitri qui eliguntur ex forma huius l.habeant ipsi cognoscere de negotio principali,& sic an succedant loco iudicis recusati?*

9 *Si in rescripto delegationis remoueatur causa appellationis.an uideatur etiam remota recusatio?*

Ille ad cuius instantiam fuit delegatus non potest recusare, & an poterit appellari ab eius sententia?

10 *Illud quod facit ille cui dedi potestatem faciendi, censetur à me factum.*

LEX XIIII.

1 APertissimi. †Iudices delegati pñt ex causa suspicionis recusari ante litem contestatam.& partes cogũtur ad eligendum arbitros.qui vicem delegati fungentur.h.d. Bar.Et de eadem ma- b

teria tractat.l.fi.sed differt ab ista: quia loquitur quando iudex delegatus est in loco vbi sunt partes : quo casu libellus recusatorius datur sibi: & ipse requirit iudicem ordinarium, vt cogat partes ad eligendũ arbitros.

lex illa loquitur quando non est in illo loco:& tunc libellus datur iudicio ordinario: vel in eius defectum si non est datum administrantibus rempublicam:qui vocantur duumuiri.& cõmuniter vocantur in vulgari priores, vel Anciani:sed in ista ciuitate essent illi qui deputati sunt ad vtilia ciuitatis.Et dicit Barto.q istæ non sunt delectabiles: quia non sunt in vsu his temporibus in foro seculari. Et canonistæ plenius habent quàm legistæ : qđ dic vt in c.suspicionis.de offi.dele.& c.secundò requiris.de app.

2 Casus ergo est iste &c.† No. primò q recusatio b debet fieri ante

b litem cœptam:postea fieri non potest.supple nisi ex noua causa. vel de nouo ad notitiam perueniente.arg.in l.de ætate.§. ex causa.ff.de interro.actio.& quod habetur in l.ij.j. de cõsor. eiusdem litis.in alia exceptione dilatoria post litem contestatam superueniente.Item nec ante litem cœptam semper fieri potest.vt si esset elapsus terminus ad proponendas exceptiones dilatorias. vt in c.pastoralis.de exce.vel alio modo consensisset in iudicem:puta proponendo aliàs exceptiones,& petendo,super eis pronunciari.vt in l.sed & si susceperit.in prin.ff.eo.ti.de iudi.Et sic illa quę concernit iurisdictionem iudicis,debet ante omnes aliàs proponi.vt j.de exce.l.fi.quod plenè examina per Bar.in l.quidam cõsulebat.ff.de iudi. Item no.ad id quod allegatur. quod periculosum est sub suspecto iudice litigare.sicut in auẽ.de tri.& semis.§.

3 hæc autem.† Item no.in ver.[cum post.]q appellatio ab interlocutoria,& recusatio iudicis æquiparantur : & sicut nõ potest ab interlocutoria appellare post li.conte.ita nec recusatio proponitur:quia per vtranq; suspẽditur iurisdictio iudicis.vt no. in Spe. de recusatio.§.effectus.in prin.& in c.legitima.de appel.li. vj. in

4 nouel.† Et hoc facit ad q.qua queritur.si iudex post recusationẽ propositam procedat in causa spreta recusatione.an valeat processus? Inno.dicit q non meminit se legisse q non valeat in c.cũ speciali.de appel. Idem videtur tenere Spe.in ti. de recu.dicit q est necesse appellare.aliàs processus valebit. Bar. in l.quia poterat.ff. ad Treb. dicit q meminit se legisse q processus est nullus: quia proposita recusatione statim iudex desinit esse iudex. vt in l.ij.j.si quacunq; prædi.potestate. Contra istud dictum facit ista æquiparatio.de qua hic : nam processus factus per iudicẽ à quo post appellationem interpositam ab interlocutoria valet:nisi per iudicem appellationis fuerit sibi inhibitum. vel nisi ipse detulerit appellationi:quia tunc desinit esse iudex : vt plenè habetur in c.non solùm.de appel.li.vj.nec reuocatur per viam attentati.sed demum si pronunciabitur bene fuisse appellatum. Idem ergo

Universidad de Deusto
Biblio

a ¶ Arbitri qui eligun-
tur. Adde l. qui quis
C. de postu.
b ¶ An iudex ordina-
rius. Adde Car. Ale.
1 c. cū spāli. de appel.
c ¶ Quæ aūt sunt cau
sæ. Adde philipum.
in c. postremo de ap
pe. vbi enumerat.
x l. casus. & diffusè
per Car. Ale. ibi nu-
merat lx vj. casus.
d ¶ Rectores terrarū.
Adde Saly. in l. sta-
tutis. C de senten. ex
breui. rect.

videtur in facto post recusationem vt va-
leat: nisi postea appareat cā recusa. vera. &
tunc reuocabitur. Breuiter mihi videtur q
istud dubium decidatur per c. iudex de of
fici, deleg. lib. vj. vbi ponūtur tres casus. cū
quærit an iudex recusatus possit causam
alteri subdelegare, si erat delegatus princi-
pis. Nam aut libellus recusatorius nō erat
adhuc datus, tamen viua voce dixit pars
q habebat ipsum suspectum, & fuit prote-
stata q ad vlteriora non procederet: tunc
iurisditio nec est sublata, nec est suspensa.
ideo etiam partibus inuitis potest subdele-
gare. Aut erat propositus. libellus recusa-
torius. non tamen super illo erat pronuntiatum per arbitros. & tūc
iurisditio non est extincta. sed suspensa, quantum ad hoc vt sine
voluntate partium subdelegare non possit. sed cū eorum cōsen-
su sic: & tunc non est suspensa. Aut erat pronuntiatum q causa
recusationis erat legitima: & tunc iurisditio eius est extincta, nō
suspensa. ideo etiam de voluntate partium subdelegare non po-
test. & dicti tres casus ponuntur in d. c. Idem videtur dicendum
in alio processu causæ per omnia. nā subdelegare est vti iurisdi-
tione vt l. & qa. ff. de iur. om. iu. Sicut ergo in primo casu pōt. vti
iurisditioē subdelegādo, & partibus inuitis. ita etiā in cā pcedē-
do. Eodē modo in secundo casu pōt de consensu partium: non
aliter. In tertio de consensu etiam potest quia postquam est ex-
tincta iurisditio consensu priuatorum non potest reuiscitari. vt
5 in l. priuatorū. j. de iurisd. om. iud. † Item no. circa fi. illud ad q al-
a legatur. q arbitri q eliguntur de necessitate imposita à lege, cen
sentur potius iudices quàm arbitri: qa succedunt loco iudicis. 1
ideo ab eorum sententia potest appellari. vt infra eo. l. fi. in fi. nō
sic in illis qui eliguntur ex mera voluntate cōpromittentis: vt in
l. j. §. de arbi. Item ex hoc sequitur q ex sententia arbitri sponte
electi non committatur stipulatio de euictione. si emptor com-
promisit cum eo qui mouit litem super re empta. vt l. si dictū. §.
si compromissero. ff. de euic. bene tamen committetur ex senten-
tia arbitri electi ex necessitate statuti: si dicatq causæ inter cōsan
guineos debeant cōpromitti, & emptor erat cōsanguineus illius
↩ qui litem mouit. * facit c. ab arbitris. de offici. delegat. libr. vj.
6 † Prima glos. magna disputat: an iudex ordinarius [b] possit recu
b sari: & tenet quod non. sed duntaxat delegatus. sed de iure cano
ni. expeditum est quòd potest. vt in c. cum speciali. de app. & in
c. si quis contra clericum. de foro compe. Item etiam de iure ciui
li potest recusari in certis casibus primo quando erat inimicus
magna inimicitia. vt in l. j. infra si quacunque prædi. potestate.
& l. si pariter. ff. de lib. cau. per quas dicit Bart. in l. quia poterat.
ff. ad trebel. quod si potestas vel alius. Iudex ordinarius est tuus
inimicus potes eius iurisditionem declinare protestando q con
tra te non procedat. quo casu tu cum tota domo tua es exem
ptus ab eius iurisditione: & postea non valebit q facit contra te:
& est speciale hoc casu. Item in casu l. fi. §. de assessori. Item in ca 1
su auth. habita. ne filius pro patre. Item in casu l. prætor. ff. de iu
risdi. om. iud. vel dic quod non recusatus vt eligantur arbitri: put
hic dicitur: sed non cognoscat per se: sed vt causam deleget alteri
non suspecto. vt in d. l. prætor. nec tunc erit locus illi distinctioni
illius. c. Iudex. Item & in casu l. qui iurisditioni. eodē. titu. de iu
7 risdi. omn. iudi. secundùm Bal. in d. l. prætor. † Alia gloss. magna
disputat. an causa iuspitionis sit alleganda in libello recusato-
rio: & tenet q non de iure ciuili: sed sufficit quod cum iuramen-
to asserat se habere illum suspectum ex tali causa: de iure cano
nico requiritur assertio & probatio coram arbitris qui eligiun- 2
8 tur ex forma huius. † Quæ autem sunt causæ [c] Specu. enume-
c ratquàm plures in titu. de offici. deleg. §. post quàm. secundū hoc
sic de iure ciuili non requiritur expressio causæ: arbitri qui eli
guntur ex forma huius. l. habent cognoscere de negotio prin-
cipali: quia succedunt loco recusati iudicis. & hoc est de men
te istius. l. Et dicit Specu. in titul. de recusa. quod si cognouerint
causam non esse legitimam. debent remittere ad eundem: sicut
Iudex app. ab interlocutoria. vt in l. intra vtile. ff. de mino. ne fru
stra iudicem recuset: quia si hoc contingat, habebit iudicem
malè uolum: nec ipsum exaudiet etiam in rebus iustis. Si autem
cognouerint causam recusatiōis esse veram, dicit q de negotio
principali non debent se intromittere: nec remittent causam ad
illum iudicem: sed erit alius iudex impetrandus. hoc non placet
imò ipsi arbitri habebunt tunc cognoscere de negotio principa
li: sicut cū prouinciatur appellatio ab interlocutoria fore iusta:
quia deuoluitur negotium principale ad iudicem appel. & pro
batur per illam l. vt dixi. q si de iure ciuili non requiritur expres
sio causæ isti arbitri non habebunt cognoscere nisi de negotio
principali. per ius autem canonicum ista potestas eis non tollit:
additur alia. q etiam cognoscant de causa suspicionis: & si non
9 fuerit, pbata, remittāt, aliàs de causa principali cognoscant. † Sed
quæritur. quid si in rescripto dele. remoueatur causa app. an vi-
deatur etiam remota recusatio? dic vt in l. fi. j. de sen. Item ille ad
cuius instantiam fuit delegatus, non potest recusare: quia cense
tur in ipsum consensisse: sed bene poterit appellari ab eius sentē
tia: quia in ea non consensit. vt l. ex consensu. in prin. ff. de app. si
cut ille qui testem producit non potest reprobare personam: sed
bene potest reprobare dictum eius. vt l. si quis testibus. j. de testi.
Licet autem de iure ciuili non teneatur quis exprimere causam
suspicionis quando recusat iudicem, bene tamen tenetur expri-
mere quando petit debitorem suum capi: tanquam suspectum &
fugitiuū. quia oportet dicere causam propter quā suspicatur. qa
si illa fuisset tempore debiti contracti, nō posset eam allegare: sed
sibi esset imputandum quare cū eo contraxit secundū Bal. per l.
si creditores. de priui. cre. & arg. j. de spon. l. fi. & l. qui bona. §. de
illo. ff. de dam. infe. Vlti. no. glo. fi. q illud quod facit ille cui dedi
potestatem faciendi, censetur à me factū. vt in concor. alle. in gl.
2 ☞ *Rectores terrarū possunt esse illiterati. & habent penes se literatos, per quos pos-
sunt proferre sententias.*

LEX XV.

1 ¶ Erti iuris. † Magistratus militares, & homines illiterati possunt esse iudices & ha-
bere officiū iudicandi. hoc dicit. Et sic patet per istam
l. quod capitanei gentiū armorum supra illos qui sunt
sub sua conducta habent iurisdictionem ordinariam: vt possint
inter eos iudicare. de hoc in l. magisteriæ. j. de iurisdi. om. iudi. nam
in causa criminali si delictum non esset militare, vt furtum, vel
aliud quod à quolibet potest committi? non pertinet ad eum co
2 gnitio: sed debet remittere ad potestatem. † No. q rectores terra-
d rum [d] possunt esse homines illiterati: quia habent penes se litera-
tos. per quos possunt proferre sententias. & ipsi videntur eas p
tulisse si sunt præsentes. ar. de ver. obli. l. si procuratori presentis.
& in c. fi. de re iudi. li. vj. & vide quod no. Bal. secundùm Nico.
Mat. in l. iubemus. j. de test. & l. hac consultissima. §. at cū huma
na. j. qui testamen. facere possunt.

2 ☞ *Aduinctus ordinario, an sit ordinarius: uel delegatus?*
3 *Si aliquis iudex, à seipso adiungit sibi alium, & cum illo procedit, an ualeat processus?*
4 *In iudicem ordinarium potest fieri compromissum de iure & de facto, tanquam in arbi
tratorem licet tanquam in arbitrum fieri non possit.*
5 *Arbitramentum arbitratoris dicitur potius conuentio seu transactio quàm sententia.*
6 *Non est quis extrahendus extra locum sui domicilij.*

AVTHENTICA.

1 ¶ Si verò contigerit. † Per istam auth. proui-
detur parti quæ habet iudicem ordinariū suspectum. & sic periculosum est
sub eo litigare. & ipsum recusare nō potest de iure ci-
uili. nam prouidetur vt eidem ordinario adiungatur episcopus:
istud hodie non est in vsu. sed do. Guli. de Cug. dicit quod loco
episcopi eligetur alius probus homo. Sed quæro. qd si causa de-
legatur vni. & postea alius sibi adiungatur propter suspicionē?
de hoc dic vt in c. coram. de offi. dele. & eo. ti. c. cū plures. li. vj. in
2 nouel. quia censetur ab ipso præside fuisse datus. † Quæro. an ad-
iunctus ordinario sit ordinarius, vel delegatus? dic q est ordina-
rius si adiūgatur à lege. vt hic. sed si ab homine, est delegatus. vt
3 no. per Bar. in l. duo iudices. ff. de re iu. † Sed qd si aliquis iudex
à seipso adiungit sibi alium: & cum illo procedit, an valeat pro-
cessus? Respondeo si credit se sine illo non posse procedere, non
valet: licet procedere posset: vt in c. cum super. de offic. dele. aliās
secus per l. j. §. Idem Pomponius. ff. q fal. tu. auth. & per regulam
vtile per inutile non vitiatur. Item allegatur iste tex. dum dicit.
4 [per amicabilem compositionem.] † q in iudicem ordinarium
potest fieri compromissum de iure & de facto, tanquam in arbi
tratorem: licet tanquam in arbitrum fieri non possit. vt l. si sedet
in seruū. §. si quis iudex. ff. de arbi. quia fieret iniuria iurisdictio-
ni ordi

nī ordinarię: cum arbiter habeat procedere eo modo quo iudex.
Vnde cum possit procedere vt iudex non debet procedere vt
arbiter: sed arbitrator non habet necesse procedere vt iudex: sed
procedit de bono & æquo: & potest de iure vnius auferre, & da
re alteri: in parua tamen quantitate. quod facere nō debet iudex.
vt in l. si de meis aliās incipit. Idem Pomp. §. fi. ff. de arbi. nō fit
ergo iniuria iurisdictioni ordinariæ de tali cōpromisso. facit qd
5 no. in l. j. §. & post operis. ff. de ope. no. nun. † Allegatur etiam q
arbitramentum arbitratoris dicitur potius conuentio seu transa-
ctio, quā dicatur sententia: nō tamen est propriè transactio. quę
dicitur fieri aliquo dato, vel retento. ideo potest arbitrator in to-
tum absoluere: vel in totum condemnare. si sibi videtur iustum:
absq eo quod auferat aliquid vni parti: & det alteri. quod non
esset propriè transactio. vt s. de transac. l. transactio. & ista no. per
Bar. in l. quod si epheſi. §. j. ff. de eo quod cer. lo. & de his qui no.
6 infa. l. qui iussu. † Vltimò no. in ver. [ne prouinciales.] q non est 1
quis trahendus extra locum sui domicilij: & ideo rescripta per c
quæ impetrantur iudices extra locum sui domicilij. sunt odiosa
& restringenda: quod dic vt in c. statutum. de rescri. li. vj. & ista
est etiam ratio. q actor tenetur sequi forum rei: vt in l. ij. j. de iu-
risd. om. iudi. licet ergo quis sortiatur forum in pluribus locis: in 2
vno, ratione originis: in alio, ratione contractus: in alio, ratione
domicilij: in primis duobus nō potest conueniri: nisi ibi reperia- 3
tur. non tamen tanquam viator: sed habens per gulam, vel arma
rium: licet non domicilium, ne trahatur extra domicilium: sed in
loco domicilij. bene potest conueniri: licet ibi non sit præsens: qa
saltem est præsens familia: & poterit contra eum procedi facta 1
citatione ad domum. ad quod vide quod no. Bal. in l. assumpto.
§. filius. ff. ad municipa.

2 ☞ *Illud dicitur fieri illico quod fit intra triduum: sed non semper hoc est uerum.*
3 *Quando est discordia inter partes, pertinet ad iudicem concordare.*
4 *A sententia arbitrorum de quibus hic, appellatur. sicut à sententia iudicis, & quòd non
appelletur ad iudicem recusatum. sed ad quem?*
5 *Quando iudex appellationis confirmat sententiam, debet eam mittere executioni: non
primus iudex. & quid si appellatio remaneret deserta?*

LEX XVI.

1 ¶ Vm specialis. † Libellus recusatorius debet
offerri coram recusato: si est præ-
sens. aliās coram iudice illius loci vbi est pars. qui iudex
debebit partes cogere ad arbitros eligendos: quorum sententia
per primum delegatum executioni mandabitur: sed si appelleꝰ,
2 debet ad primum delegantē appellari. † No. ibi illico autem, id
a triduum: q illud dicitur fieri illico. [a] quod fit intra triduū. hoc nō
est semper verum. nam pactum non dicitur fieri incontinenti iu
xta contractum vestitum, nisi fiat antequam partes habeant cō
tractum pro absoluto. ad hoc vt insit, & actionem producat. vt
no. in l. iurisgentium. §. quinimò. ff. de pac. sed quantum ad pur-
gationem moræ quæ fit. si fiat incontinenti vel infra modicū tē-
pus, diceretur fieri incontinenti, vt in l. & si post tres. si quis cau.
Item si spoliatus recuperaret possessionem infra triduum, dice-
retur recuperasse incontinenti. & sic licitè. aliās secus. vt no. in l.
iij. §. eum igitur. ff. de vi & vi arma. iuncta l. qui possessionem. eo.
titu. Item an arbitri cogantur? dic vt no. in c. suspicionis. de offi.
3 dele. † Item no. ibi. [electione videlicet &c.] q quando est discor
dia inter partes, pertinet ad iudicem concordare: ideo si non cō-
cordant in formatione puncti mittendi ad consiliū sapientis, ipse
iudex debet formare punctum. ad hoc. ff. de bo. autho. iud. pos. l. 2
in venditione. §. fi. & ibi no. & facit l. in copulandis. j. de nup. Item
Bar. in l. à diuo pio. ff. de re iudi. in prin. circa finem. in versi. exe- 3
cutore negotij prout exponitur, id est iudice delegato recusato.
4 dicit q delegatus à principe etiam de iure ciuili potest suam sen-
tentiam mittere executioni. & dicit esse casum hic. Nam si mittit
sententiam arbitrorum, qui vice eius funguntur, vt hic patet. er-
go & suam. de iure autē canonico clarum est q intra annū hoc
facere potest. vt in c. quærenti. de offi. dele. sed delegatus ab infe
riori à principe non potest: sed debet eam mittere ad delegantē.
4 vt ibi. † Item no. q à sententia istorum arbitrorum appellatur. [b] si-
b cut à sententia iudicis. Item q non appellatur ad ipsum iudicem
5 recusatum: sed ad ipsum qui delegauit. † Vlti. no. & ad hoc alle-
gatur. q quando iudex appellationis confirmat sententiā, q de-
gatur. q quando iudex appellationis confirmat sententiā, q de-
bet eam executioni mandare. non primus iudex: quia prima sen
tentia est transfusa in secundam: sed si appellatio esset deserta, &
sic prima sententia remaneret firma, debe- a
ret executioni mādari per iudicem primū.
ita cōmuniter tenetur. & pbatur §. de epis.
audi. authē. si quis litigantium. & ibi no. & b
in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pa-
ctis. & l. furti. §. j. ff. de infa.

*De sportulis & sumptibus in diuer. iudi. faciendis & de executoribus li- c
tium. Rubrica.*

No. quia de prima & secunda parte hu
ius rub. nihil tāgitur in nigro: sed solùm de
vltima parte: scilicet executoribus. & sic ru
bri. est generalior quàm nigrum. quandoq
econuerso. & no. j. de relig. & sump. fu. † Et
ideo dicit glo. q argumentum à rubrica nō semper est bonum.
licet glo. in l. j. j. ne fideiuss. do. den. ante fi. glo. magnæ videatur di
cere contrarium: ista no. in authen. de ince. nup. in princip. in glo.
quæ incipit. hoc generale.

¶ Illud dicitur fieri illico. Adde l. si quis.
in §. simpliciter. ff. de
verbo. obliga.
¶ Istorum arbitrorū
appellatur. Adde Al
beri. in l. j. C. de arbi.
Bal. in l. si seruus plu
rium. ff. de leg. j. doc.
in c. ab arbitris. de of
ficio delega. lib. vi.
¶ Argumentū à rub.
Adde l. si vno. ff. loc.
glo. in l. si qui. de cō-
di. inde. gl. in c. vno.
de cle. percu. gl. in c.
j. de offi. dele. li. vj. &
per Alex. de Imo. &
doc. in rub. seu in l. j.
ff. si cer peta.

2 ☞ *Si partes scienter litigauerūt coram delegato à iudice incōpetente, an ualeat processus?*
3 *Quid si delegans erat competens ad cognoscendū de causa, tamen non poterat delegari?*
4 *Causa appellationis an possit delegari?*

LEX. I.

1 ¶ Rocuratori. † Delegatio facta à iudi-
ce incompetenti non va-
let: nec sententia lata per dictum delegatum. hoc
dicit. sic j. titu. j. l. j. dic vt ibi: quia plura requirun
tur ad hoc vt valeat delegatio facta ab ordina-
rio. † In glo. si quæritur de duabus quęstionibus.
2 Prima si partes scienter litigauerunt coram isto delegato, an va-
leat processus? & tenet ista glo. quod non. ista glo. verum dicit si
iste delegatus nullam habebat iurisdictionem ordinariā: sed erat
simplex priuatus. & ita probat l. priuatorum. quam allegat: sed si
habebat iurisdictionē ordinariam, puta procurator cæsaris dele
gauit inter duos priuatos, puta potestatē. vel magistratū munici-

Universidad de Deusto
Biblioteca

palem,quod potest fieri.vt l.prætor.ff.de iurisd.om. iudi. & tunc est distinguendum.Aut litigauerunt coram eo tanquàm delegato:quod potest comprehẽdi ex actis:& tunc idem. Aut tanquã ordinario.& tunc valent acta & sententia.posito q illi nõ essent de sua iurisdictione ordinaria. tanquàm prorogata iurisdi. vt in l.j.ff.de iudi.& j.de iurisdi.omni.iudi.l.j.& ita no. per Cy.in l.j.j. titu.j.vbi est similis glos. † Item quæritur glos.quid si delegatus erat competens ad cognoscendum de causa,tamen erat talis causa quæ non poterat delegari.iuxta no.in l.seq.si partes scienter litigant coram delegato:& non opponitur ista exceptio cõtra delegationem,an valeat iste processus.glo.tenet quod non.quam tene menti:licet enim partes possunt facere iudicem competentẽ ex prorogatione:qui prius non erat competens: & sic darent sibi iurisdictionem:non possunt tamen facere quod causæ quæ prohibentẽ delegari à iure possint delegari:quia fauore publico emanauit prohibitio:cui non possunt renunciare.vt in l.ius publicũ. ff.de pac.† Item no.glo.dum dicit de causa appellationis.quod illa causa non potest delegari. & ita quidam intelligunt authen. ad hęc s.de iudi.vbi allegaui istam glo.sed communiter tenetur contrarium. & de iure canonico clarum est. vt patet in c.super questionum extrà de offi.delega. & ad authen.respondetur. qd ibi alius est intellectus.vt ibi dixi.

2 ☞ A delegato appellatur ad delegantem:& quid si appellatur à subdelegato?

LEX. III.

1 PLacet vt iudicibus.† Delegati de qua causa cognouerint iudicare debent: nec possunt ad delegantem appellare.hoc dicit. In tex.ibi.[ad iudicium præsidiale.]id est ad præsidem,qui eis delegauerat.Et no.quod regulariter prohibita est relatio ad superiorem ordinarium.sed ad principem ali-
2 quando permittitur.vt in titu.j.de rela.in l.j.in fin.† No.quod à delegato appellatur ad delegantem. Quid si appellatur à subdelegato eo casu quo potest subdelegari,an appellabitur ad ipsum delegatum delegantem.An autem ad primum delegantem? distinguitur inter delegatum principis, & delegatũ ab ordinario. quod dic vt in l.j.ff.quis & à quo appelleturin fi.per Bar.& tangitur.j. titu.j. in fi.secundùm diuersas lecturas. Et emanauit ista l.cõtra delegatos ab ordinario:qui postquam audiuerant de causa,non audebant dare sententiam. sed remittebant ad delegantẽ vt daret. quod procedit ex miserrimo animo. vt in l. properandum.s.sinautem vtraque. & hic prohibetur ne hoc fiat: quia de qua re cognouerit iudex de ea quoque pronunciare debet.vt in l.de qua re.ff.de iudicijs.

LEX. IIII.

1 PLacuit quoties.† Si iudices delegati causas terminare impediunt, debent alij surrogari loco ipsorum.hoc dicit. Et si hoc impedimentum erat longo tempore duraturum.secus si breui.& in l.si longius.ff.de iudi.in princi.& l.si legationi. Superior ergo lex loquitur quando potest expedire,& nolebat:& tunc alius loco eius non surrogatur.hic quando non poterat. Et Guli.de Cu.allegat istam l.in l.& quia.ff. de iurisd.om.iudi. ad limitationem.l.iudicium soluitur.ff.de iudi.vbi habetur: q si superior iudex,vel delegans potest inhibere inferiorivel delegato ne in causa procedat,& delegationem vel iurisdictionem reuocare. & tunc soluitur iudicium:dicit ipse q hoc potest facere,quando aufert ab vno,& committit alteri.vt hic:secus si non committeret. istud non est verum. nec probat ista l.quia loquitur quando delegatus non poterat cognoscere propter impedimẽtum super ueniẽs.& sic delegãs nolebat ad se aduocare causam: sed ipsum alteri committere quod potest:sed si vellet ad se aduocare,& delegationem reuocare:posset etiam lite conte.quia delegatus non efficitur dominus lit.per contestationem:vt in d.l.iudicium.differt tamen an vetet procedit per eum:& soluitur iudicium:an ad se aduocet:& tunc eodem statu ad eum deuoluitur. vt dixi s. de iudi.nõ recordor vbi.& in c.intimasti. de appel.& dictum Guli.
* reprobat *Bar.in l.& quia.ff.de iurisd.om.iudi.dicens q ista l.nõ
2 probat *dictum suum.† In tex.ibi.[alium in locum eorum.]dic quod recipiet causam in illo statu in quo erat apud primum.Sed quantũ tẽpus habebit ad expediendũ cãm? videt q tantũ tẽpus integrũ.quantũ habebat primus.per l.si iudex.ff.de iu.sed illa loquitur qñ finitũ erat tẽpus primi. & alius postea sibi surrogatur sine pfinitione tẽporis.Sed si nõ erat finitũ,videt q habeat illud tantũ q restabat primo,& etiã tertiã partem temporis vltra,put dicit in l.,perãdũ.s.sinaũt in medio s.de iudi,vbi supplet usq ad tertiam partem temporis instantiæ:si tantum non supererat.

LEX. V.

1 QVædam sunt.† Causæ minores,vel infirmæ iurisditionis possunt per ordinarios ad nutum alteri delegari:siue impediantur ipsi procedere,siue non.hoc dicit.Et dicunt infirmę iurisditionis causæ breues.puta ad duos.vel tres,aut quatuor aureos in qbus plus expẽderetur litigãdo quã esset summa quæ petitur vt auth.nisi breuiores.j.de sentẽ.ex breui.reci.& in authẽ.de iudicibus.s.ne autẽ.& l.id est usq ad duos aureos. ff.de dolo. vel etiã maiores summæ,usq ad trecẽtos aureos.quæ dicunt minores:non infimæ.sed si trãseũt trecentos aureos.sunt magnæ iurisd. Et licet olim possent delegari ante l.ij.s.eodẽ per illã.l.statuit q nõ delegenter in totũ:sed solum quò ad audiẽtiam,reseruata sententia.nisi ordinarius propter publicas occupationes, vel causarũ multitudinem impediatur in eis procedere:quia tũc poterũt committere plenariè quò ad audientiam. & etiam sententiam: iste est casus illius.l.difficilis.quæ per prædicta remanet clara, & sic necessarium fuit primò videre hanc legem.quæ prima facie videtur illis contrariari.

2 ☞ Ea quæ sunt meri uel mixti imperij,an possint delegari?

LEX. II.

1 PLacet nobis.† Ista l.reputatur difficilis,& dicit Barto.quòd reputat eam difficiliorum quàm aliquam quæ sit in codice:& hoc nõ est ppter aliud,nisi qd oportet diuinare in intellectu eius:& distinguere illa quæ nõ reperiũt p tex.distincta,cuius rei gratia est sciendũ quòd istud verbum iurisditio estverbum generale:quia est potestas de publico introducta.vt notat in l. prima de iurisditione omniũ iudicum.cum necessitate iuris dicendi et equitatis statuẽdę.quę diffinitio cõgruit singulis speciebus ipsius.Sunt autem tres species iurisditiõis in genere sumptę:scilicet merum imperiũ.quod cõsistit in illis quæ expediunrur iudicis officio nobili.& ad publicam vtilitatẽ.vt est cognitio causarum criminalium.Item mixtum qd expeditur iudicis officio nobili.tamen ad priuatam,non publicam vtilitatem. vt mittere quem in possessionem ex primo vel secũdo decreto:vel dare tutores & curatores.vt in l.iubere cauere.& l.imperium.ff.de iurisdi.omni.iudi.Item est simplex iurisditio.quæ cõsistit in his quæ expediuntur iure actionis.non autem officio iudicis,& ad priuatam vtilitatẽ.vt sunt causæ pecuniariæ:vel quæ ad æstimationẽ pecuniæ possunt deduci.Concedere ergo restitutionẽ in integr. est de imperio mixto.qa expeditur iudicis officio nobili. & ad priuatam vtilitatem.Quælibet autem istarum triũm ispecierum habet sex gradus.secundũ q considerauit subtiliter Bar.puta in uestigando.in d.l.imperiũ:dicens q est imperium merum, maximum,maius,& magnum.paruũ,minus, & minimum. in singulos gradus exẽplificat.Similiter & mixtum.& simplex iurisditio.q est reperire maximum gradum iurisditionis.vt cognoscere de causa liberali.de qua loquitur fi.huius.l.& illa nec olim nec hodie potest delegari:nisi eo modo quo merũ imperium. & hoc vult ista.l.in fin.Item maior iurisditio, vt sunt causæ pecuniariæ,quæ expediuntur iure actionis. tamen in defectum vel propter paupertatem non valentis soluere, deuenitur ad pœnam corporalem.vt in l.diuus.ff.de iniur.& istę similiter secũdũ eum nõ possunt delegari.Irẽ magnæ iurisditiõis sunt causę transcendẽtes summã trecentorũ aureorũ.vt in authẽ.de defen. ciui. §.& iudicare.& de istis loquit principium huius.l.dicens quòd olim delegabãtur indistinctè maximè quãdo præsides nõ poterant in eis vacare:propter quodcũq impedimentũ etiam leuehodie vult q non delegent:sed per seipsos cognoscant:si nõ sint impediti magno impedimento:& hoc vsque ibi,[ita tamen.]& cum isto principio coniũge ver.[q vsque adeo.]Nam posset qs dicere per diminuuntur iudicia præsidum plus quã essent prius: quia olim poterant cognoscere & delegare:Respondetur quòd poterunt delegare cognitionem,sed reseruare sibi iudicia.& sentẽtias.ita intelligũt doc.illũ ver.Si verò sint occupati magnis occupationibus publicis:vel multitudine causarũ,poterũt ex toto delegare quò ad cognitionem.& quo ad sententiam. vt in verſ. [ita ta

[ita tamen.]vsq ad ver.[quod non ita.] quę intelligunt ita doc. & glo.quid autem de causis meri imperij,quæ olim nullo modo poterant delegari? quia non competebant iure magistratus.nisi propter absentiam præsidis vt in l.j.ff.de offi.eius cui man.est iurisd.& in §.j.Respondetur in ver.[quod nõ ita.]q nec hodie possunt delegari.quia quod s. dictum est. vt possint causæ delegari propter magnas occupationes.procedit in causis simplicis iurisd. magnæ nec medię.quę olim indistinctè delegabantur hodie nõ indistinctè.sed secundũ quod dictum est per hoc tamen non intendit aliquid immutare in illis quæ nullo modo delegabantur. vt erant causę meri imperij.in quibus ex offi.suo nobili habebat cognoscere ad publicam vtilitatem.& idem de mixto imper.vt d.l.iubere cauere.fallit tamen hoc quando esset impeditus,ppter absentiam.vt d.l.j.de offi.eius cui man.est iurisd.Nec etiam intendit aliquid immutare in causis liberalibus, in quibus agitur de ingenuitate & libertinitate:quæ sunt maximæ iurisd.nã nec olim nec hodie vult q illæ possint delegari.h.d. ista l.sic planè declarata.In quo ergo casu loquitur.l.fi.huius titu.cum etiam aliæ.ll. quæ indistinctè videntur permittere præsidi vt causas suæ iurisd. delegare possit.Respondetur in paruis & minimis: vt à trecẽtis infrà.Et per prædicta remanent expeditæ oẽs glo.quę nil aliud faciunt:nisi q tendunt ad declarationem literæ.sed melius habetur per prædicta quã per glos. In prin.ibi.[in quibus q ipsi non possent cognoscere.]id est non poterant.nõ tamen intelligas de impotẽtia iuris:quia imò poterant cognoscere,si volebant: quia habebant iurisdictionem & merum imperium. vt in l.illicitas.§. qui vniuersas.de offi.præ.sed intellige non poterant impotentia facti.etiam propter alias occupatiões,etiam minimas. sed hodie non possunt propter magnas.de quibus in ver.[ita tamen.]prõpter minimas non:vel etiam nullas non debent delegare.sed per seipsos cognoscere.vt statim sequitur. limitando tamen vt dicit in ver.[quod vsq.]vt non possint delegare:quó ad iudicia.i.ad
2 sententias.sed eas sibi reseruare:quantum verò ad cognitionem & audientiam possunt.sicut olim poterant. † In tex.ibi.[vel per occupationes publicas.]subaudi etiam si propter eas non habebant se absentare,propter quas merum & mixtum imperiũ non poterant olim delegari. nec etiam hodie possunt per hanc l. vt j. sequitur in ver.[quod non ita.] sed si habebant se absentare propter rem publicam:poterat olim imperium merum vel mixtum delegari.vt in l.j.de offi.eius cui man.est iurisd.hodie etiam poterit:non obstante eo quod dicitur in ver.[quod non ita.] In tex. ibi.[iudices dandi habeant potestatem.]scilicet in totũ nihil sibi reseruando.aliàs non differret iste casus de magnis occupationi
bus à paruis.In tex.ibi.[quod non ita.] quasi dicat q §.dixim̃s procedit in his quę olim poterant delegari.& indistinctè delega 3
bãtur.nos volumus quod indistinctè delegãtur. & sic volumus restringere,& non ampliare potestatẽ delegandi.vt vbi olim fiebat,hodie non possit.nec etiam licentiam delegandi causas ingenuitatis & libertinitatis: quæ non sunt de iurisdictione simplici. sed maxima.imò volumus quod ipsi præsides per semetipsos cognoscant.vt in fi.Or sufficiant ista.In gl.j.ibi.[vel dic causas pecuniarias.]Dic hæc vera per id quod sequitur in glo.super gl.fi. quæ opponit contra fi.huius l.vbi dicitur q præsides ipsi habent cognoscere de causa status,& non delegare.contra de l.j.j.de oriu.vbi dicitur q præses non poterat cognoscere de causa status. multæ dantur solutiones.sed ista est vera:quia ista l.nõ intelligit q non posset propter defectum suæ iurisdictionis. imò poterat. sed propter qualitatem personæ.de cuius.statu agitabatur: quia erat pupillus,quo casu de quæstione status non debet cognosci durante pupillari ætate.sed debet differri in tẽpus pubertatis. vt in ti.ff.de car.edi.Et hoc quãdo principaliter cognoscitur:sed incidenter poterat cognoscere.vt ibi habetur. Cætera quæ sunt in glo.sunt impertinentia quo ad intellectum huius l.sed pertinent ad titu.ff.& C.de carbo.edicto.Non sunt alia.

Qui pro sua iurisdi.iudices dare dariue possunt. Rub.

2 ☞ Quæ requirantur,ut ualeat delegatio facta ab inferiore à principe?
3 Delegatio facta ab eo qui est electus ad officium consulatus antequam ingrediatur prouinciam,qualiter confirmetur eo postea regrediente?
4 Quando causa non erat de iurisdictione delegantis.tamen delegatus bene erat,an ualeat delegatio?& uide nume.5.
5 Si præses delegauit magistratui municipali,an ualeat delegatio?
6 Si aliquis tanquàm delegatus.(cùm non esset) processit in causa,& postea ordinarium hoc sciens ratificauit,an ualeant acta?
7 Consensus partium non potest facere sententiam nullam reconualescere,ut ualeat tanquàm sententia.sed ut pactum sic.
8 Attestationes nullæ an possint consensu partium ualidari?
9 Delegatus principis an possit subdelegare causam quæ non erat delegabilis,nisi ex speciali priuilegio principis?
Delegatus principis non utitur omni priuilegio principis.
Delegatio facta per principem mortuum uirtute legis scriptæ: an sit maioris efficaciæ quàm facta per principem uiuentem?

LEX VNICA.

1 AN causarum.† Non possunt delegari causæ quę non pertinent ad iurisdictionem delegantis: delegatus tñ principis omnem causam sibi delegatã subdelegare potest, quia nulla causa est quæ nõ pertineat ad iurisdictionẽ principis:& per cõsequens illa quę per eum delegatur pertinet ad iurisdictionem delegati: & cũ appellatur à subdelegato delegati à principe appellat ad ipsum delegatum.secundũ vnam lecturam.quę dicit ad eos:vel ad ipsum principem omisso medio.i.ipso delegato subdelegante.secundũ aliam lecturã.quæ dicit ad nos.h.d.Et quia istæ duæ lec.sunt inuicem contrariæ,tamen aliquando est verum vnum.aliquando aliud.dicvt no.in l.j.in fi.ff.quis & à quo appelletur,quia si quis delegatus est à principe:& postea subdelegat,si aliqd sibi de iurisdictione reseruat,appellatur ad eum:non ad principem. & ità declaratum est de iure canonico in c.super quęstionum.de offi. dele.& isto modo procedit prima lec.vt dicat ad eos.Si intelligimus in delegato principis.Si autẽ nihil sibi reseruat, appellatur ad principẽ:& tunc procedit secunda lec.dum dicit ad nos.Sed si loquimur in delegato ab ordinario in eo casu quo potest subdelegare,appelletur ad ipsum ordinarium omisso delegato: qd
2 dic vt hic plenè no.per Bar.in fi.Tria ergo † requiruntur ad hoc vtvaleat delegatio facta ab inferiore à principe.Primum.q ipse sit ordinarius iudex:quia delegatus non subdeleget.vt in l.iudices.s.de iudi.Secundũ est.q causa quã delegat pertineat ad suã iurisdictionem ordinariam. aliàs non valet vt in l.j.§.ti.j. Tertiũ est.q causa de iuí natura sit delegabilis: quia non sit de imperio mixto,vel mero:vel non sit de maxima iurisdictione:vt in l.placet.& in l.ij.s.ti.j.sed de iurisdictione simplici,quæ competit iure magistratus:vt in l.j.§.si verò.ff. de offi.eius cui man. est iurisd. Est & quartum.q delegetur in casu in quo datur licẽtia delegãdi,si est delegabilis.non simpliciter:sed in certo casu. vt in d.l.ij. circa prin.Est & quintum quod requiritur.vt nonvaleat delegatio:sed vt delegatus posit compelli delegationem acceptare: q ipse sit de iurisd.delegantis.aliàs licet valeret delegatio, compelli non posset.† In gl.j.ibi.[nisi in casu quando confirmatur.]dic.s. delegatio facta de causa non pertinente ad iurisdictionem delegantis:& dic.[confirmatur].s.ex causa de præterito:quia ibi pro consulerat electus pro offi.consulatus:nondum tamen fuerat ingressus prouinciam:& sic nondum habebat iurisdictionem, vel exercitium:& tamen causam delegauit,non valuit delegatio:sed ipso ingrediente prouinciam confirmatur ex causa habente originem ante delegationem:confirmatur tamen ex nunc nõ vt ex tunc.vt ibi habetur.& no.j.in alia gl.hic autem in prin. nõ super
4 uenit causa cõfirmans:ideo nõ valet.† In gl.ibi.& no.q hic.No. quod in prin.istius l.& qd j.subijcitur.in sequenti casu.supple.s. in ver.[qd si qs.]vel dic q ista est diuinatio, qd ambo casus possunt intelligi eodẽ modo.s.qñ causa nõ erat de iurisdictione delegantis:tamen delegatus bene erat.& in prin.dicitur qd nõ valet delegatio in ver.[qd si quis.]quia qd gestum est corã eo nõ valet: verum qa hic dicitur q delegatus nõ cõpellitur suscipere delegationẽ.qd non esset si foret de iurisdictione delegantis.posito qd delegatio non valeret:qa posset cogi de facto:ideo gl. sic fuit locuta.q in secundo casu delegatus nõ erat de iurisdictione delegantis:sed certè etiã si delegatio esset valida,non cõpelleret tunc delegatus acceptare.vt patet in alia gl.sup verbo. [resedissent.] † In gl.quę incipit.i.[cõsensum.ibi.[habebat aliàs iurisdictionem.]subaudi ordinariã,puta præses delegauit magistratui
5 municipali qd fieri põt.vt in l.prætor.ff.de iurisd.om. iudi. & hoc ideo dicit gl.qd si non haberet aliã iurisdictionẽ,ex cõsensu partium spõte corã eo litigantiũ nõ posset acquirere. vt in l.priuatorum.j.de iurisd.om.iu.Sed si habebat,põt acquirere ex progatione:vt in l.j.e.ti.gl.tenet q acquirat per illã l.Tu distingue vt dixi

Universidad de Deusto Biblioteca

2 ¶ Ex tribus ꝑsonis. Adde Barba in rub. extra de iudi.

b ¶ Nō pōt esse Iudex i cā ꝓpria. In qb⁹ casi⁹ qs pōt esse Iudex in cā sua vide ꝑ Bar. i l. si qs sorte. in §. fi. qs. ff. de pœnis. & ꝑ Ale. de imo. in cōsi. suo. cxxxv. col. ij. & ij. in j. Vol. Et qñ pos sit cognoscere de iniuria illata offō suo. ꝑ eūdē Ale. de imo. in cōsi. xxxv. col. ij. vi. in fi. ꝓsuppono. ij. vo. & addi an eps sit Iudex cōpetēs in cā ꝓpria. Et in his quæ sunt de ei⁹ mēsa. dic vt ꝑ Alex. in suo cō. lxxix. col. un. ij. vers. qs igit. i j. vo. & in ꝓposito vid Per. de anch. i cōsi. cclxxvij. finci. Ex ꝑdicta facti narratiōe co. v. ver. venio ad qntū repe. ritū in cōsi. ccccxxxix. Cur. Et adde tu. qñ qs posit eē Iudex in cā ꝓpria. & dic vt ꝑ do. meū. Sozi. in cōsi. xcvj. colū. iij. ver. ij. qa. & ibi qd si cōcurrat volū tas aduersarij in cō silij. cxx. colū. ij. circa prin. & i cōsi. cxxxvj. col. ij. ver. ad quo rū confirmatiōē. in cōsi. cxxxvij. co. fi. et in cō. ccxxxj. co vj. circa fi. Stra.

in l. j. §. tit. j. An litigauerunt coram eo, tanquā corā delegato. q̄ potest cōprehēdi ex actis: si se appellabat delegatum, vel cōmissarium alterius: & tunc non acquirit. quia censetur vt priuatus: postq̄ coram eo non litigauerunt: tanq̄ coram iudice ordinario per argumentū de tanq̄. vt in l. si pater. ff. de adop. Si autē tanq̄ corā ordinario, pōt procedere. vt dicit glo. Et hoc quando cā non erat etiam de ipsius ordinaria iurisdi tione, sicut nec de iurisditione delegantis. Si autem erat tunc etiam si ignoranter litigassent, vel tanquā coram delegato, postquā in veritate causa erat de sua iurisdictio ne, & poterat in ea procedere, non attenditur error partium: imò valent acta ex ea iurisditione. quam reuera habet inspecta potius veritate. & hoc voluit Innocenti. in c. cum ex officij. de præscriptio. facit. l. regula. §. j. vel ij. ff. de iur. & fact. igno. vbi In translatione dominij potius inspicitur veritas quā falsa opinio transferentis. facit. ff. mand. lege seruum. Tene menti. In fi. gl. ibi. [videtur confirmari.] dic hoc intellige verum. vt dixi in prima glo. quando efficitur de iurisditione delegantis ex causa de præterito, quæ habuit originem ante delegationem. argu. in l. si rem. §. fi. ff. de pigno. acti. secus si ex causa superueniēte post delegationem. vt not. infra vbi de crimi. agi. opp. l. j. in gl. quæ incipit non opposita. Et ꝓ dicta procedūt qñ interuenit delegatio sed erat nulla, qa cā nō erat de iurisdictiōe delegātis. † Sed ponamus q̄ erat: tñ delegatio nō interuenerat: & aliquis tanq̄ delegatus, pceperit in cā postea ordinari⁹ hoc scies ratificauit. An valeāt acta? videt q̄ sic. ꝑ l. licet. ff. de iudi. dic cōtra per notata in c. prudentiam. in prin. de off. dele. quia iudiciū

a fuit funditus nullū à principio. cū cōsistat ex tribus personis °. s. actore. reo. & iudice: vt in c. forus. de ver. sig. & hoc deficiebat persona iudicis: vñ nō pōt recōualescere. l. q̄ ab initio. de reg. iur. sed in l. licet allegata in cōtrariū. iudiciū nō erat funditus nullū: quia erāt tres ꝓsonę: imò valebat respectu ꝓsonarū iteruenientiū in iudicio in earū ꝓiudiciū, nō tñ extēdebat ad illū cuius noīe tanq̄ ꝓ curator qs egerat. qa nō habuit mādatū. sed superueniēte ratihabitiōe extēdit ad eius ꝓiudiciū. Nō aūt recōualescit q̄ nullū erat qa nō erat nullū. vt dixi: & adde q̄ no. in l. j. j. de iur. fisci. lib. x. or

7 iusticiāt ista. † In alia gl. quæ incipit [quo casu:] ibi. [nisi hic partes post sententiā cōsensissent.] Tu dic q̄ cōsensus partiū non pōt facere sniam nullā recōualescere: vt valeat tanq̄ snia. qa sentētia nō depēdet ex voluntate partiū: sed à potestate publica. i. à iurisdictione proferētis: vt no in l. si diuersa. §. de trāsa. facit tñ eā valere vt pactū: vel vt cōuentionē. & ita communiter intelligunt Doc. illā l. ij. quā glo. allegat. & de hoc per Bar. in l. si expressim.

8 ff. de appel. Sed † an attestationes nullæ possint validari cōsensu partiū? vide Inn. in c. cū cā de testi. sup verbo præsumptione. In ea. glo. ibi. [unt ergo tria necessaria.] Dic ergo §. addidi alia duo: & sic q̄nq; In gl. super verbo [iudicandas.] in fi. ibi. [q̄d ergō si delegatus à principe.] Dic præmitte q̄ iste ver. hoc dicit de plano pōt intelligi qñ causa delegata à principe de sui natura est delegabilis, vt qa est de simplici iurisdictiōe: & tūc est verū q̄d delegatus pōt eā subdelegare: nō habita distinctiōe an pertineāt ad iurisdictionē delegātis: vel nō: qa hoc nō cadit in principem,

9 ad cuius iurisdictionem omnes causæ pertinent. † Sed ponamus quòd causa de sui natura nō erat delegabilis, princeps tamē ex speciali priuilegio poterat delegare. vt sunt causæ meri & mixti imperij: vt in l. placet nobis. vers. q̄ nō ita & ver. fi. §. ti. j. An illa poterit subdelegari? gl. tenet q̄ sic per istū tex. dū dicit [nullo personarū causarum ve &c.] No. verbū [causarum.] quasi dicat nec siue sit delegabilis de sui natura: siue nō. Pet. de bel. partica cō trà: quia delegatus principis nō vtit omni priuilegio principis. & princeps propter plenitudinem potestatis pōt illas causas delegare. Sed delegatus non habet illam plenitudinem. Item ꝓbat per pulchram rationem: quia nō debet esse maioris efficaciæ delegatio facta per principem viuentē virtute rescripti, quā facta per principē mortuū virtute legis scriptæ. imò minoris. quia lex fit cum maiori maturitate. sed ille cui committitur merum imperium per legem scriptam, nō potest ipsum delegare: quasi sit electa industria personæ propter magnitudinem causæ: vt in l. j. in prin. de offi. eius cui man. est iurisd. ergo nec ille cui committitur per rescriptum. Et istam partem videtur tenere Ioā. An. in addi. Spe. de offi. dele. §. ex qui. potest. Alij tenent contrariū. dicentes quod licet de originali natura tales causæ non sint delegabiles. postquā tamen efficiuntur semel, & fuerunt licitè delegatæ per habentem potestatem, mutant naturam: & efficiuntur delegabiles in perpetuum. & allegat ad hoc l. pater filium. §. quindecim libertis. ff. de le. iij. vbi etiam tangitur per Bar. ad quod bene facit l. videamus. ff. quod me. cau. & ista videtur cōmunior opi. tangit̄ per Gul. in l. oēs. ff. de resti. in fine. Et hic refert se habuisse longā disputationē cum quodā venerabili doctore: qui postea fuerat effectus Cardinalis, nō tamen aliter determinat. In vlti. glo. in fi. distingue. vt s. dixi cōcordando literas. vel dic q̄ illa l. j. in fi. ff. qs & à quo appel. non loquitur in subdelegato. sed in vicario, à cuius sententia si appellatur ad illū qui ipsum cōstituit, cum censeatur vnū & idem tribunal. & ideo videretur appellari ad seipsum: quia sententia lata à vicario, videtur lata ab illo qui deputauit. Et hoc est hodie expressum in vicario episcopi: vt in c. ij. de consue. li. vj. Appellatur ergo ad superiorem ipsius episcopi, ad quē appellaretur si sententia lata esset ab episcopo. Nos loquimur in sententia lata à subdelegato. & qualiter cognoscatur an sit vicarius, vel delegatus ad vniuersitatē causarum. dic vt ibi per Bar. quia vicarius sedet in eod. tribunali, in quo sedet ille qui ipsum deputauit: vt etiā patet in vicario potestatis: vnde nō habet iurisdictionem delegatā ad vniuersitatē causarū: sed potius illā quē habet potestas: sicut vicarius episcopi. delegatus aūt ad vniuersitatem causarum sedet in alio tribunali. In fi. glo. ibi. §. [de iudi. l. fi.] Dic q̄ ibi loquitur in arbitris electis ex necessitate iuris: qui nō sunt sub iudice delegato. ideo non appellatur ad ipsum delegatū: sed ad principem in subdelegato, qui est sub iurisdictione delegati. vnde appellatur aliquando ad ipsum delegatum, quando est de legatus à principe: & aliquid sibi de iurisdictione reseruat. secūdùm vnam lecturam: quæ habet hic ad eos. & est declaratum de iure canonico. vt suprà dixi.

Ne quis in sua causa iudicet. uel ius sibi dicat. Rubrica.

☞ *Quod quis posit esse iudex in causa propria. & quod in ea non posit sibi ius dicere, quòd sint diuersa.*

Iudex quando posit in causa propria cognoscere?

Si inferatur iniuria iudici, an ipse idem posit vindictam sumere, & punire?

LEX VNICA.

Generali lege. † Lex ista loquitur etiam in iudice ordinario. vnde licet potestas habeat iurisdictionē vniuersalē, tamen in causa ꝓpria non habet: nec de eo, pōt cognoscere: nec ꝓnunciare. & eodē modo nec de causa familię suę: puta vxoris, vel filiorum, vel libertorū, vel familiarū. vt ff. de iurisd. om. iu. l. qui iurisdictioni præest. Sed delegatus bene pōt esse in causa taliū. licet posset recusari. & si nō recusatur, potest ꝓcedere: vt in l. in priuatis. ff. de iudi. quę no. in d. l. qui iurisdictioni. † In glo. ij. ibi. [ff. quod me. cau. l. extat.] vel dic quartò q̄ quis non pōt esse iudex in causa ꝓpria. b vt in primo dicto. & ex hoc sequitur quod nec in ea pōt sibi ius dicere. i. sententiare. vt in secundo dicto. & sic ista duo dicta non sunt vnū & idem: sed diuersa. de aliis cōtrariis dic vt in glo. quia sunt leuia. Adde aliū casum in quo quis pōt esse iudex in causa ꝓpria. s. cū agitur an quis sit iudex cōpetens in aliqua causa. Nā ipse pōt de hoc cognoscere. & sup eo ꝓnūciare, vt in l. si quis ex aliena. ff. de iudi. & tamē videtur esse causa ꝓpria. s. est de sua iurisdictione. quia de hoc recipit cōmodum pecuniariū, si ꝓnunciat se iudicem cōpetentem. Secus si perciperet. vt no. gl. in l. de iure. ff. ad muni. & hoc casu quando quis percipit cōmodum. Io quitur iste tex. † Quærit hic Cy. & plenè disputat de ista qō. si in

3 fertur aliqua iniuria iudici, an ipse idem possit vindictam sumere, & punire inferentem: quia non solū ipse offenditur: sed respublica:

blica: & breuiter tenet q̄ si iniuria est notoria, possit. quia tūc magis exequitur quā cognoscat, vel pronunciet. Non enim in notoriis expedit cognoscere vel sententiare: sed exequi, vel punire: hoc tamen quando redundaret in iniuriam officij aliās secus. Si autem non est notoria: & sic oportet cognoscere & pronunciare tunc ipse non posset: sed ad superiorem. est recurrendum: & vide quod habetur in c. ex parte. de verbo. signi. per Inno. & etiam in c. dilecto. cum ibi no. de senten. excom. lib. vj.

Qui legitimā personā stādi in iudicio habēt uel nō. Rub.

2 ☞ *Pupillus qui cōpromisit cū tutore, an possit prosequi litē corā arbitro sine tutore?*

3 *Monachus sine licentia abbatis non habet legitimam personam standi in iudicio: & fide iussores ab eo dati non obligantur.*

4 *Casus in quo claudicat iudicium.*

5 *Quid possit facere iudex contra pupillū, uel adultū, non habentē tutorē, uel curatorē?*

LEX I.

1 Si cū esses. † Pupillus sine tutoris authoritate non habet legitimam personam standi in iudicio: nec valet sententia lata cōtra eum. Idem in adulto litigāte sine curatore. hoc dicit. cum l. seq. Et possunt intelligi quando agūt: tunc reus potest excipere q̄ non debent admitti sine authoritate suorum: administratorum: quia non habent legitimam personam standi in iudicio. ideo facient sibi dari tutorem, vel curatorem: si non habent. vt j. qui da. tu. pos. l. in vniuersis. interest enim rei eos repellere: quia si obtineret sententiam contra eos, sibi nō non prodesset. vt in istis legibus. & si daretur sententia cōtra eū. & pro illis, bene valeret. per l. non eo minus. §. de procu. quando autē conueniuntur, similiter sit cautus actor: ne admittat eos cōparentes. nisi legitimè compareant cum authoritate suorum ad ministratorum. aliās procedat contra eos tanquā se non defendentes ad primum & secundū decretum. iuxta ea quæ habentur in l. iij. siue iiij. ff. qui. ex cau. in pos. ea. & in l. si minor. de bo. auth. iu. pos. Sed pone q̄ adultus non habebat curatorem: an tunc habebat legitimam personam standi in iudicio? videtur q̄ sic. sicut habet ad contrahendum. quo casu ciuiliter & naturaliter obligatur. & cum effectu. nisi restituatur in inte. vt in l. si curatorem habens. §. de in inte. resti. Contrarium determinat glo. in l. cū & minores. §. si aduer. rem iudi. licet ibi dicat q̄ nulla lege hoc reperitur in l. acta. §. fi. ff. de re iu. & in ista l. ij. quæ indistinctè hoc vult q̄ non valeat sine curatore. & j. qui pe. tuto. l. j. & l. admone. vbi quando vult litigare, debet petere curatorem. ergo si litigat sine

2 eo, non valet, nec potest dici quod curatoris authoritas faciat ne restituatur in inte. quia imò potest hoc non obstante restitui. vt in titu. si tutor vel curator interue. requiritur ergo ad hoc vt valeat sententia, vel processus mero iure. aliās sententia ipso iure nō

2 valeret. nec esset necessaria restitutio. † In gl. j. ibi. [l. si pupillus.]

a lex ista vult q̄ pupillus sine tutore nō potest compromittere in arbitrū: sed pone q̄ cōpromisit cū tutore. & sic valet: postea sine tutore vult prosequi litem coram arbitro: an possit? glo. innuit q̄ nō relata ad tex. qui loquitur quando vult litigare Guli. de Cumultum no. dicit q̄ longa est differentia. quia si litigat coram iudice, non obligatur ciuiliter & naturaliter ex quasi cōtractu: qui consueuit fieri in iudicio: quia non habuit legitimam personam. & prohibetur à iure: & ideo si dedit fideiussores, ipso iure nō obligantur: quia non subest obligatio principalis. l. cū lex. ff. de fide iusso. Sed si litigat coram arbitro, obligatur. saltim naturaliter. si erat doli capax: ideo si dedit fideiussores, obligantur efficaciter: & erit damnum ipsorum fideiussorum: vt in tit. de fideius. mi. & l. in causæ. in prin. ff. de mi. quia compromissum & litigium corā arbitris potius accedit naturæ contractus in quo potest naturaliter obligari: si est doli capax. vt in l. j. ff. de noua. quā naturæ iu-

3 dicij. † Tene menti: nam non est diu q̄ fui interrogatus: quia qui dam monachus sine licentia abbatis litigauit, & dedit fideiusso res: & dicebatur quod monachus poterat obligari naturaliter: & sic fideiussores ciuiliter & naturaliter. sed certè in iudicio mona

b chus non habet legitimam personam[b] sine cōsensu abbatis: ergo nec fideiussores obligantur. iuxta no. in l. si longius. §. j. ff. de iud.

4 in glo. Tene menti ista dicta Guli. † In sequē. glo. ibi. [non eo minus.] & sic claudicat iudicium. quod videtur reprobari à iure. l. si cum dies. §. pe. ff. de arbi. sed dic q̄ propter priuilegium personæ vnius litigantium permittitur ista claudicatio. vt l. Iulianus. §. pen. ff. de actio. emp. sed quando neutra a pars esset priuilegiata, nō permittitur. † In glo. ibi. [secus in interlocutoria.] Intellige sanè secundū Guli. Pe. & Cy. scilicet in interlocutoria de mittendo in possessionem: nam illa bene potest fieri contra pupillum, vel adultum sine tutoris vel curatoris authoritate. quia fit contra absentem: & tales habentur pro absentibus. vt in l. si quis litigatorū. §. coram. ff. de arbi. sed aliæ interlocutoriæ b quæ feruntur contra absentem, nō possunt ferri cōtra pupillum, vel adultum: si litigat sine tuto. vel cura. j. quomo. & quā. iudex. l. si præses. quod tene menti perpetuò. & sic dilationes datæ pupillo, vel adulto. sine tuto. vel cura. non arctāt j. de dila. l. siue pars. & l. si quando. & productio testiū, vel instrumentorum. Tene menti. quia est multum vtile: & declarat istam materiam. Non sunt alia.

¶ Pupillus sine tuto. Adde quid si pupillus compromittit sine authoritate tutoris & si fideiussorem præstet an possit poni pœna à fideiussore ad quam pupillus aliās nō teneretur. vide per Specu. tiu. de compē. iudi. §. j. vers. sed pone clericus.

¶ Monachus non habet legitimam personam. Adde doc. in c. cum I. & A. de sentētia & re iud.

2 ☞ *In causa possessionis seu possessorij si feratur sententia contra minorem, cum ualeat sine curatore: an poterit petere restitutionem in integrum.*

3 *Statutum si dicat quòd contractus factus à minore xxv. annis, maiore tamen xviij. ualeat. an possit peti restitutio?*

4 *Quid si statutū dicat quòd cōtractus gesti, uel acta gesta per maiorem xviij. an. ualeāt?*

5 *Casus in quo agens possessorio retinendæ potest reconuenīri petitorio: dummodo legitimè compareat, quando agens esset maior.*

6 *Seruus q̄ non possit intentare possessorij adipiscendæ: & quid in minore sine curatore?*

7 *An sit differentia an quis agat interdicto unde ui, an condictione legis si quis in tantam. eodem titu. infrà unde ui?*

8 *Agens possessorio sicut non potest ratione illius accumulare petitorium si agit sine tutore uel curatore, ita testis inductus in causa possessionis, quòd non debeat interrogari de proprietate.*

9 *Si ageretur interdicto retinendæ, & uterque litigantium assereret se possessorem, & pariter de possessione probaret, q̄ tunc ille qui probat de proprietate præferatur.*

LEX II.

1 Omentaneæ. † In causa possessiōis seu possessorij minor xxv. ann. habet legitimam personam standi in iudicio: etiam sine curatore si agit. hoc dicit. primò: sed in causa proprietatis. seu in petitorio * non habet. hoc dicit. secundo. Si verò cōueniatur, vel reconueniatur, nec in possessorio, nec in petitorio legitimam personam habet sine curatore. hoc tertiò & vltimò dicit ista l. difficilis in tex. ad cuius declarationem tendunt omnes glo. Et est singularis in primò & vltimò dicto. & in secundo. dividende in tres partes. vt in summario. secunda ibi. [sub colore.] tertia ibi. [nihil autem.] In prima agebat possessorio tantùm: & aduersarius opponebat q̄ non tenebatur sibi respondere: quia veniebat ad iudicium sine tutore, vel curatore, & sic non sunt legitimè. nam si sententia feratur pro eo, esset nulla: sed si feratur ꝓ minore agente, esset valida. vt in l. non eo minus. §. de procu. interest ergo sua cum eo non litigare. Contrarium determinat: qa tale iudicium possessorium potest agēdo moueri: & exerceri per

2 quancunq; personam. etiā si aliās esset inhabilis. Ex † hoc sequitur q̄ etiam si feratur sententia contra ipsum minorem agētem, & pro reo, erit valida. sicut si interuenisset authoritas tutoris, vel cura. alās reus deciperetur authoritate huius l. quod esse non debet. vt §. de his qui ve. æta. impe. l. j. in fi. Sed an poterit petere restitutionem in integrum? videtur q̄ non. eadem ratione per illā l. j. & per glo. quæ est in l. exigendi. in vltima glo. §. de procu. bene facit in ratione sui tex. cum glo. in l. j. ff. de appel. reci. contrarium tamen determinat hic Bal. quia legitimatur persona sua. vt perinde valeat processus & sententia, ac si interuenisset tu. & cu. authoritas. Sed si non interuenisset, daretur nihilominus restitutio. vt §. si aduer. rem iudic. per totum. Sufficit ergo q̄ processus valeat mero iure: qui non valeret si non esset dispensatū per hāc l. Ad glo. quæ est in l. exigendi. Bal. non respondet. sed dic q̄ loquitur quando legitimā? persona alicuius minoris, vt agere possit: vel interueniente pro alio: non quando pro se. vt hic. Et eodē modo respondet ad l. j. de appel. reci. Sed ad l. j. de his qui ve. æta. respondet, q̄ ibi minor ætas fingitur maior. quo casu habetur pro maiore xxv. an. sicut in casu quando minor iurat non venire cō tra contractum. nam iuramentum repræsentat eum maiorē xxv.

* an. ideo denegatur restitutio. vt in auc. sacra. puberū * §. si aduer.

3 ven. * † Et ex hoc deciditur qō notabilis. Si statutū dicat q̄ con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quid autem addehoc & dic etiã vt per Spe. in ti. de pba. §. ij. ver. xxij. & p Alex. in l. ij. col. j. ff. de iurisdic. om. iud. & in l. j. ff. si cer. peta. & in l. fi. duo. §. idem Iulian⁹. ff. de iureiu. Frã. cut.

tractus factus à minore xxv. an. maiore tñ xvij. valeat, an posit peti restitutio? Iac. de Bel. disputauit hãc q. & Io. An. refert addi. Spe. de resti. in inte. §. j. & inci. l. perusina cauetur. breuiter dic q quicqd ipse dicat. aut statutũ dicit q maior xvij. an. in omnibus suis agẽdis habeatur pro maiore xxv. vt dicitur Florẽtiæ. & tũc duo operat statutum. primò q valeãt gesta per eum sine curatore: quæ aliãs ipso iure nõ valerent. Itẽ q nõ posit petere restitutionẽ in inte. per illã l. j. vidẽ tñ q alienatio bonorũ immobiliũ non valeat per l. ij. eo. ti. Sed illa qñ per rescriptũ minor ætas fingitur maior. Secus puto
4 quãdo per l. vel statutũ. quia loquitur quãdo indistinctè. †Sed si dicat statutũ q contractus gesti, vel acta gesta per maiorẽ xvij. an. valeant: & sic nihil disponũt circa ætatẽ, fingendo ipsum esse maiorẽ: sufficit q statutũ operet vnum. s. q valeãt mero iure, qui aliãs non valerẽt: sed non tollit restitutio in integrũ per gl. mag. quę est j. si de momẽ. pos. l. j. Et ad prædicta vide omnino qd no. Bal. in aut. si captiui. §. de epi. & cle. in secũdo dicto seu casu minor agebat possessorio adipiscẽdæ: & cũ ipso cumulabat in eodẽ libello, vel etiã in alio durante iudicio possessorio, etiã petitoriũ: asserẽdo rem vel hæreditatẽ ad se pertinere, & petendo ita declarari, nõ intereuenientе authoritate tuto. vel cura. Aduersarius excipiebat q non tenebatur sibi respondere: nisi legitimè veniret ad iudiciũ cum authoritate illorum, ipse replicabat q non tenebatur. quia cum ageret possessorio, habebat legitimam personã: & sic sub colore possessorij volebat agere petitorio, qđ erat maioris præiudicij: dicitur q non valebat. ga ista est quædã obreptia petitio: maximè si iudiciũ possessoriũ est initiatũ sine tutore vel curatore. Nã & idẽ cum eo, si postea sine eo vellet agere petitorio. & iste casus colligit ex dictione maximè. & sic sunt duo casus. & in prin. ponitur tertius. & in fi. quartus qui talis est. Pone q minor nõ agit possessorio: sed cõuenitur sine curatoris authoritate: ipse non vult cõparere in iudicio. nisi habeat curatorẽ: aduersarius vult quod procedatur etiam sine illo. dicens q ipse minor agẽdo cõtra se sine curatore haberet legitimã personã, & ipse nõ posset repellere eum. Idẽ debet esse econtrà vt minor nõ possit repellere agentẽ. Contrariũ respõdetur. quia priuilegiũ possessorij vt legitimet personã minoris, nihil opitulatur quãdo minor conuenitur: quia tunc non ipse, sed curator potius debet conueniri. & hoc secundũ vnam lectu. quã tenet Bar. Vel dic q minor agebat possessorio retinẽdę, dicens se possidere, & ab aduersario turbari, & declarari petebat se possessorem, & aduersarium repelli à molestia seu conturbatione. Nunc aduersarius cõuentus volebat ipsum reconuenire petitorio, dicendo ad se pertinere dominium: an poterit sine curatore? videbatur q sic propter naturam recõuentionis. per l. fi. j. de sen. quia cum agat sine curatore, & habeat legitimam personam, non debet dedignari si reconueniatur: etiam sine curatore. Cõtrarium respõdetur. quoniam alterius naturę est causa petitorij, & alterius causa possessorij: cum vna sit magis prætudicialis: quia grauamen illatũ in illa non posset reparari per iudiciũ possessoriũ. sed ecõuerso sic. ideo dicitur possessio momentanea: quia prætudiciũ quod in illo possessorio fit, parum durat: cum possit reparari per iudiciũ proprietatis. in quo sententia lata præfertur sentẽtiæ latæ in possessorio.
5 vt in c. cum ecclesia. & c. cum super. de cau. pos. & proprie. †Est ergo hic casus secundùm istum intellectum. q agens possessorio retinendæ potest reconueniri petitorio, dummodo legitimè cõpareat: qñ agens esset maior. secundũ Ang. In tex. ibi. [actio]. i. actus agendi. nam non semper possessio petitur per actio. sed interdum per officium iudicis, interdum per indirecta. vt in glo. j.
6 † In tex. ibi. [per quancunq;] subaudi etiã inhabilem. puta minorem sine curatore. vel etiã seruum. vt j. si per vim vel alio modo. l. j. in hoc tamen differunt. quia minor quodlibet possessoriũ etiam adipiscendæ possessionis potest intẽtare sine curatore. vt j. subijcitur in sequenti casu. in versic. [adipiscendæ.] sed seruus duntaxat possessi. vel recuperandæ, vel retinendæ non autem adipiscendæ. vt in d. l. j. ita intellige glo. hic quæ incipit. i. [quælibet persona.] vt illa verba glo. [non sic in adipiscenda.] referanẽ ad seruũ: nõ autẽ ad minorẽ. Sed contrà q ista verba generalia. [per quãcunq; personã.] recipiant restrictionẽ de habilitate. vt intelligat. [quãcunq; persona]. s. habilẽ. vt in l. j. cum ibi no. s. fac. san-
ec cle. & l. vt gradatim. §. & si l. ff. de mu. & ho. Sed illud quando aliquid operatur lex. licet fiat dicta restrictio. nam ante illam l. j. non erat licitum relinquere ecclesijs. quia non erant collegia approbata. vnde satis est quòd per illam legem detur licentia relinquendi: dummodo relinquens sit habilis ad hoc sed hic nihil operaretur lex ista si fieret ista restrictio. quia regulariter quilibet est habilis ad agendum: si non reperitur expressè prohibitus ad quod vide per Iac. de are. & alios in l. j. §. j. de oper. noui nun. In tex. ibi. [alteri obesse nõ debet.] scilicet quominus possit agẽ tem repellere, si vult litigare sine tutore, vel curatore. Vltimò glo. ponunt hîc casum in pupillo: sed rectius ponitur in adulto. vt patet in fin. vbi facit mentionem de curatore. non tamen negatur quin habeat etiam locum in pupillo proximo pubertati. sed si esset infans, vel proximus infantiæ, cùm videatur carere intellectu: etiam in possessorio non haberet legitimam personã standi in iudicio agendo. argu. in l. si infanti. infra de iure delibe-
7 ran. & q.ª nota. in l. j. §. sufficit. ff. de administra. tuto. † In gl. j. ibi. [est ex vi constitutionis non interdicti.] No. quod per l. si quis in tantam. j. vnde vi. non corrigitur iste titulus. & ideo est in electione actoris spoliati, an agat interdicto vnde vi. & tunc solam possessionem recuperabit. & hoc sibi sufficit. si ipse erat prius dominus: vel agat condi. ex illa. l. si prius non erat dominus, sed ipse spolians. & tunc non solum recuperat possessionem: sed acquirit dominium, quod ille spolians perdit. In fi. glo. ibi. [quia cito debet expediri, et sine mora.] Dic. idest sine iudiciario ordine & sic in eo non seruatur ordo iuris. Contrarium tenent doc. per tex. in insti. de interdic. §. retinendæ. vbi lis contestatur. ergo & datur libellus. & sententia lata est diffinitiua. vt infra de senten. l. post sententiam & no. infra si de momen. pos. l. j. in glos. & in l. quod iussit. ff. de re iudic. & per Inno. in c. cum venisset. de insti tu. Aliquando tamen in possessorio non requiritur libellus, nec lit. contestatio. vt quando non est legitimus contradictor. vt infra de edic. diui. adria. tol. l. fi. & l. momẽtaneæ. infra vnde vi. de hoc plenè per Bar. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. in vltima. vel penultima. col. ff. de acquirẽda possessiõe. In glo. quæ incipit [. i. quælibet persona.] ibi. [si tñ pupillus succũbens in possessorio.] dic gl. intelligit scd̃m casum huius l. qñ prius egit possessorio, & succubuit: postea vult agere petitoriò sine curatore. Certè tunc nõ haberet dubiũ. nec illud verbũ. [sub colore.] nec illud. [obreptitia petitio.] cõuenirẽt huic casui. ideo intellige vt dixi. ga volebat cumulare petitoriũ cũ possessorio in eodẽ libello; vel in diuersis libellis. vnde videbatur q ratione adiũcti. s. possessorij haberet legitimã personã etiam in petitorio. q remouet ista litera. In eadẽ gl. ibi [& similiter &c.] dic ista gl. sentit q minor in possessorio non habeat legitimam personam pro alio: licet habeat p se. Contrarium tenent doctor. quia imo magis. per l. cũ mandato. ff. de minori & per l. quæsitum. ff. de in ius voc. †In vltima gl.
8 ibi [No. argumẽtũ.] Dic. s. ex isto ver. [sub colore aũt.] ga sicut agẽs possessorio nõ põt rõne illius accumulare petitoriũ, si agit sine tutore vel curatore: ita testis inductus in causa possessionis non debet interrogari de ꝓprietate. & si interrogatur vt rñdeat, nihil opitulat possessioni. vt in interdicto recuperãdę possessionis: q põt intentari ab eo qui non habebat dominium: sed possessionẽ qua fuit spoliatus. Si enim inducit testem ad probãdũ possessionẽ ipsius, & testis pro eo deponit, & iudex interroget an ille esset dñs: & ipse respondeat quod non: sed erat ille qui spoliauit nõ debet attendi dictũ suũ, nec ferre sententiã. etiam si essent plures qui hoc dicerent pro ipso spoliato: cũ spoliatus añ omnia sit restituẽdus. nec admittatur exceptio proprietatis. vt in l. si qs ad se fundũ. j. ad l. Iul. de vi. & l. si maritus. de do. iter vir. & vxor.
9 †Est ergo ista interrogatio impertinẽs, sed si ista ꝓprietas opitu letur: vt quia agere interdicto retinendæ possessionis, & vterq; litigantiũ assereret se possessorẽ: & pariter de possessione probarent. & tunc ille qui probat de proprietate, præfertur. vt in c. licet cãm. de proba. tũc ergo interrogatio non esset impertinẽs. & esset distinguendũ an iurauerit, dicere veritatem de possessione & tunc dicẽdo de proprietate, nõ stat dicto eius: ga dicit nõ iuratus. aut iurauit simpliciter sup tota cã. & tunc bñ stabit. ad hoc
a q no. in l. si duo. §. Iul. ff. de iureiu. Quid aũt si testis nõ interrogatus aliqd dicat extra articulũ? vt frequẽter cõtingit. vide Bar. in l. j. §. Diuus Anto. ff. de quæstio. Et adde quod no. in l. si quis libertatem. de peti. hære. in glo. fin. & ibi per docto.

Vt

Vt nemo inuitus agere uel accusare cogatur. Rubrica.

1 †Guli. de cu. vltramõtanus dicit vnũ bonum verbũ: q si debitor principalis dedit plures fideiussores, deinde volens recedere tradidit pecuniã debitã vni ex fideiussoribus: & creditor conueniat alium fideiussorẽ: si ille potest ostẽdere q alius recepit pecuniam à debitore, potest agẽtem repellere: & petere q primò excutiat illum ad cuius manus pecunia peruenit. ar. ff. cõmo. l. vnde quæritur. sed si hoc non posset probare, posset creditor eligere quem vellet: maximè si renuntiassent beneficio diuisionis. Tenemenți & pluries allegaui istud dictum, & vide super isto tit. quod no. Inn. in c. lator. qui fi. sint legi.

2 ☞Reus quare posit petere examinari testes ad eternam rei memoriam? etiã si non sint senes, & valetudinarij, uel de proximo abfuturi, & non sic actor.

3 Iudex quòd posit compellere filios uel hæredes ad accusandum occisores de morte patris, licet alius non posit ad hoc compelli.

Licet non possis me compellere ut agam contra te, potes tamen me compellere ut agam contra alium: & exigam, & tibi soluam

4 Quando asseringatur quis ad agendum pro alio?

Volens se absentare si dubitat ne postea contra eum absentem moueatur litigium, an posit compellere alium ad agendum?

LEX VNICA.

1 INuitus agere. † Per istam legẽ patet q si dubitas ne moueã tibi litem, nõ potes facere mihi assignari terminũ intra quẽ nisi agam de cætero, agere nõ possum ga nec præcisè nec causatiuè cogor agere si nolo hoc verum nisi possis probare quòd vadam me iactando, vel diffamãdo q sis debitor meus: vel quòd res quã possides, ad me pertineat. vt in l. diffamari. j. de inge. ma. de cuius intellectu per Inn. in c. cum quæritur. in gl. ij. de of. or. & per Cy. in l. in causis. j. de accu. & de adul. l. ob commissa. Et adde quod idẽ Inn. in c. causam. qui fi. sint leg. & de confir. vti. vel inuti. c. vlt. circa medium.
2 †Propter hoc ergo quod hîc dicitur, prouisum est q reus (in cuius arbitrio non est qñ agatur) possit petere examinari testes ad æternam rei memoriam: etiã si non sint senes, & valetudinarij, vel de proximo abfuturi nõ sic potest actor in cuius arbitrio est quando litem moueat: quia sibi potest imputari cur eam nõ mouit. quod dic vt j. de testi. aut. si quis ab aliquo per Barto. & in c. quoniã frequenter. vt lit. non conte. Not. etiã verbũ [accusare.] nam Gandi. in materia maleficiorum in prin. operis plenè disputans videtur tenere † q iudex possit bene compellere filios, vel
3 hæredes ad accusandũ occisores, de morte patris: licet alius non
4 possit ad hoc compelli. † Adde q licet nõ possis me compellere a possit ad hoc compelli. † Adde q licet nõ possis me compellere vt agam contra te: potes tamen me compellere vt agam contra alium: & exigam, & tibi soluam & sic admittiur iste libellus ago vt agas. vt l. ij. ff. ad l. rho. de iac. et l. cum in plures. §. messem. ff. locati. Lex etiam interdum astringit quem ad agendum pro alio, vt in casibus no. hic in glo. Fallit etiam quod hic dicitur quando ille qui vult compellere alium ad agendum esset forensis: & vel let recedere vt in casu quẽ ponit hic gl. in fi. secus in habente domicilium, licet velit se absentare: & dubitet ne ipso absente moueatur litigium: & obtineatur sententia contra eum quod interdum fieri potest ex forma statutorum, quando potest peruenìri ad diffinitiuam etiam sine vera contest. vt est Florentiæ.

4 Causa nullitatis testamenti, & petitio hæreditatis ab intestato, quomodo possint simul cumulari? & nu. 5.

5 An eo ipso quòd quis dicit testamẽtum nullum, uel ruptum, censeatur petita hæreditas?

Qui dicit testamentum mossicio sum, an uideatur hæreditatem adire? & quid si dicat nullum, uel ruptum?

6 Causa status, seu filiationis, quando differatur in tempus pubertatis?

7 Pronuntiatione facta super principali causa, an censeatur facta super incidenti?

8 Succumbens agendo in aliquo articulo, an possit postea illum deducere in alio iudicio per modum excipiendi?

An sit uerum indistinctè quòd super incidenti non sit pronuntiandum? Quòd aliud sit pronuntiare expressè, & aliud repellere.

9 Si non pronuntiatur super emergenti, an teneat processus ad ulteriora?

¶Potest cognoscere. An possit cognoscere de criminibus. vide gl. in c. si quis epi scopus. ij. q. vij.

De ordine iudiciorum. Rubrica.

1 †Contra istam rubricã pro declaratione gl. opp. & loquitur in plurali [iudiciorum.] nam secundũ hoc l. j. huius tit. nõ conuenit rubricæ: ga ibi nõ est nisi vnũ iudicium. & idem potest dici de l. ij. & iij. Propter hoc gl. exponit [iudiciorũ.] i. de ꝑstionibus iudicij quia potest esse vnũ iudicium; & tamen ibi sunt plures quæstiones, vna principalis altera incidẽs vel emergẽs. vnde dubitatur de ordine ipsarum nã aliqñ incidens examinatur vna cum principali & simul cũ ea decidit ur saltem tacitè. vt in l. j. & aliqñ examinat prius quã principalis. vt si erat prætudicialis, vel maior. vt in l. ij. & iij. j. de peti. hære. l. liber. j. de adul. l. quoniam Alexandrum. & insti. de act. §. prætudiciales. & differt iste tit. à titu. de ordi. cog. quia ibi quãdo vertitur q. status, seu libertatis, & ser
uitutis hic autem generalius loquitur lex autem fi. loquitur quãdo sunt duo iudicia & sic rubrica stat propriè.

2 ☞Quæ dicatur quæstio principalis incidens, & quæ emergens? & nu. 8.

3 Sententia lata super principali, an faciat præiudicium uel ius in incidenti? & nu. 7.

LEX I.

1 ADite præsidem. † De incidenti q. cognoscitur simul cum principali, sed super ea non est necesse pronuntiare expressè: sed sufficit pronuntiare de principali tantum, cum per hoc videtur etiam super incidenti pronũtiatum. h. d. Et habet materiã notabilem & singularem. Primò consuluit quærẽtibus vsq; ibi. [neq; enim.] Secundò remouet dubium quod habebant vsq; ad fi. ibi. [quoniã.] Tertiò assignat rationẽ eius qđ dixerat casus est iste. Aduertatis rogo
2 vos quia multa bona veniunt dicẽda hic. † Et notandũ q quæstio principalis dicitur illa q̃ mouetur per modũ agendi siue intentetur actio, siue officium iudicis nobile, siue interdictũ. Et de quacunq; re agatur: siue de proprietate, siue de possessione. sed q. incidens dicitur illa quæ mouetur per viã exceptionis, vel replica. seu triplicationis & concernit negotiũ principale. ita q de cisa principali quæstione, in consequentiã censeat etiã incidens decisa tacitè. vt j. l. proxi. in fi. ideo nõ est necesse q decidatur expressè. vt in fi. huius legis. Sed quæstio emergens est etiã illa quę mouetur per modũ excipiendi, vel replicandi non tñ tangit negotiũ principale: sed concernit processum, vel personas interuenientes in iudicio. vt si opponat defectus iurisditionis, vel inhabilitas actoris ad agendũ, vel procuratoris, vel q libellus sit ineptus & talis q. si nõ decidit ur expressè p decisionẽ negotij principalis, non censetur tacitè decisa: cũ nihil habeat cõmune cũ illa & ideo requirit expressa decisio & pronuntiatio. vt in gl. mafi. qđ tamen dic. vt j. dicam. In text. ibi. [præsidem.] & dic istud verbũ põt stare propriè pro præside, & tunc quod j. subijcitur. [& si super status causa cognoscere non possit &c.] debet intelligi nõ ex defectu suæ iurisd. ga cũ habeat merũ & mixtũ impe-
a rium, põt cognoscere a etiã de causis maximæ iurisditionis vt est causa status. vt est casus in l. ij. in fi. §. de peda. iudi. sed non posset cognoscere. s. si pupillus conueniretur propter conditionem personæ suæ: propter quam q. status debet differri in tempus pubertatis. vt in j. gl. verũ quia non cõuenitur, sed agit & si expedit pupillo q cognoscat, bene põt hoc casu cognoscere. vt hic in versi. [neque enim.] & in ver. [pertinet enim.] qui videntur cõtrariã illi ver. [& si super status causa.] sed patet quòd non contrariantur quia in diuersis casibus loquunt: potest etiã stare impropriè pro quolibet magistratu municipali: qui dicitur præses in loco vbi exercet officiũ. Ideo quotidie videmus rectores huius ciuitatis vocari præsides & tunc quod infrà subijcitur q de causa status cognoscere nõ potest debet intelligi. s. ex defectu iurisditionis, quãdo agitaret principaliter per modum agendi quia cũ sit de maxima iurisdi. nõ cõperit minoribus magistratibus, non habentibus merũ & mixtũ imperiũ vt sunt magistratus municipales de iure communi sed quãdo non mouet principaliter, sed incidenter: bene potest cognoscere vt est in casu isto. & s. de iud. l. quoties. Ratio diuersitatis est: quia in primo casu cognoscit vt pronuntiet, & diffiniat expressè. vt in l. de qua re in prin. ff. de iudi. Sed in secũdo casu nõ cognoscit vt pnũtiet expressè ga nec est necessariũ: cũ sufficiat pnuntiare de principali, vt in fi. huius legis licet tacitè p hoc cẽseatur pronũciatũ super incidẽti. s. quatenus expedit necessariò p decisione principalis nõ vltra & sic eius pnũtiatio nõ facit p̃iudiciũ super incidenti, mouẽdo in alio iudicio, etiã inter easdẽ psonas p modũ agẽdi, & sic isto casu nõ
3 habebit locũ distinctio quã facit hic Bar. † An inita lata supprincipali, faciat p̃iudiciũ in incidẽti, in quo tacita etiã lata vr̃, si etiã postea in alio iudicio deducat pricipaliter sed solũ sua distinctio locũ habet qñ iudex q pnũtiauit sup principali, potuisset de in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cidenti cognoscere.& pronuntiare etiam principaliter.Et no.ga Bar.hoc nō cōsiderauit nec perpendit.& tñ est necessariū ad de liberationem suæ distinctionis.vt infra dicā.& est subtile:& per alios non tāgitur.In tex.ibi.[agnatione filij.]Gl.exponit.i.natiuitate.quæ rūpit testamentum,Sed tex.magis propriè loquitur. nam quilibet nascitur:sed non quilibet agnascitur:sed ille tantū qui nasceretur viuente patre,nasceretur in potestate illius;& sic esset suus hæres:& ille tātum rumpit testamentum paternum,in quo reperitur præteritus.de hoc loquitur tex.in l.ij.§.si quis ex liberis.ff.ad tertul.Non sufficeret ergo q̄ iste filius natus esset,si non agnascetur.puta si non erat natus ex legitima vxore: sed ex cōcubina.quia esset naturalis:non legitimus.& hoc fortè di-
4 ceb at aduersarius hæres institutus in testamento.†Et no.hīc iūcto tex.cir.fi.ibi.[quid de hæreditate cognoscit &c.]Quod ista duo iudicia possunt simul cumulari.s.nullitatis testamenti & perit.hæred.ab intesta.& primum petitur declarari officio iudicis nobili.iuxta no.per Bal.in l.quæ sub conditione §.fi.ff. de cōdi. insti.Secundū verò petitur iure actionis.i.peti.hæred.Item primum est præparatorium secūdi.sicut etiam querela quæ potest intentari simul cum peti.hæredi. conditionaliter tamen. vt post quā fuerit testamentum declaratū nullum,vel inofficiosum, p onuntiet hæreditatē ab inte.pertinere ad agentem. vt in gl.in l. q de inofficioso.in fi.glo.mag.ff.de inof.test. Vel potest dici q̄ nīn eodē cumulātur libello:semper secundum censetur condi-
5 naliter positum.vt dixi.in l.j.ś.de iudi.† An autem eoipso quòd quis dicit testamentū nullū,vel ruptum,censeatur petita hæreditas.Bar.remittit ad no.in l.suus infra de repudi.hære. Breuiter hīc dic q̄ non.Sed quæritur an ille qui dicit ista in iudicio. & petit declarari se hæredē,videatur hæreditatē adire? & dicēdū est q̄ sic.quia nihil impedit eum adire,si testamētū est nullum: non sic in eo qui dicit inofficiosum.quia posito q̄ sic sit,quousq̄ pronuntiatum est,& rescisum testamētum,non defertur hæreditas ab intest.de hoc in l.quidam propinquus.ff.de bo.pos.tit.genera li.Tamen Barto.in l.filio prætorito.in v.vel.vj.col.& circa fi. secundæ partis.l.ff.de iniusto testa.videtur intelligere illum text.
* aliter.s.quod isti tutores non petebant principaliter testamētum declarari nullum vel ruptum.sed agebant peti.hæred.vt ibi.[de hæreditate cognoscit &c.] de nullitate vel ruptura testamenti non habebant necesse facere mentionem in libello.sed si per aduersarium excipiatur de testamento,habebunt replicare de nullitate,vel ruptura.& sic venit incidenter in iudicio. vtraque tñ practica est bona:videlicet q̄ nullitas & hērditas deducātur in libello,& tunc venit nullitas principaliter.vel quòd sola hæreditas. & tunc veniet incidenter. vt ipse idem not. in dicta.l. quæ sub conditione.§.fi.vbi omnia vide.vt vtroque istorum modorum necesse habeant isti tutores ostendere pupill.eorum esse filium testatoris legitimum, & naturalem. & hoc probato, per prius aduersarius habebit necesse probare cōtrarim.& hoc vult gloss.super verbo[quæstionem.]quæ incipit.[ff.de statu.] & sic q.status dupliciter veniet in iudicium incium incidenter.s.affirmatiuè ex parte agentium.& negatiuè ex parte conuenti secundùm Bald. In prima glo.mag.quæ format tria vel quatuor contraria contra text.qui vult quòd hīc præses cognoscat de causa status ipsius pupilli,cum videatur debere differri in tempus pubertatis.† recolligendo omnia distingue. Aut enim mouetur pu
6 pillo causa status non sui,sed defuncti.& illa non differtur: siue agat,siue conueniatur.vt in l.liber.infra de peti hæredi. quæ generaliter loquitur.sic & etiam in pupillo potest habere locum. quia illud propter quod differtur causa status,fuit introductum fauore pupil.quando agitur de statu ipsius pupilli: tunc autem distingue. Aut pupillus conuenitur, & sic patitur quæstionem status,& bonorum.tunc vt cesset conuentio & molestia, differtur causa status & bonorum in tempus pubertatis.nisi expediat pupillo quòd non differatur.quia fortè habet testes, de quorum morte vel absentia dubitatur.vt in l.iij.§.duæ autem sunt causæ. ff.ad carbo.Si verò agat,tunc aut petitorio, aut possessorio, petendo se mitti in tenutam bonorum defuncti, tanquam patris sui:vt inde alatur Primo casu aut agit peti. hæredi. contra illum qui contendit se esse hæredem vniuersitatis.& tunc quæsti. status non differtur: sed plenè cognoscitur, quia de pleno agitur præiudicio.ita debet intelligi ista lex.Nam ex quo agit,expedit sibi quod cognoscatur,quia non posset aliter obtinere sentētiā. Aut agitur contra singulares possessores bonorum,qui non contendunt se esse hæredes, vel contra debitores hæreditarios qui nolunt soluere: negantes illum esse filium, & hæredem. tunc si ipse missus erat in possessionem bonorum ex carboniano, & satisdederāt de conseruatione bonorum, non habet necesse plena riè docere de filiatione. quia per prædicta videtur constitutus curator bonis hereditarijs.& sicut alius curator posset agere nomine hæreditatis, absque alia probatione filiationis. ita & ipse met.ita loquitur vltimum contrarium.glo.de l.penul. ff. de carbo.edic.Si autem agit possessorio.i.petit se mitti in possessionem ex carboniano edicto:& apponatur quod non sit filius testatoris, non habet necesse probare plenariè : sed sufficit summatim probari:& per coniecturas, vel similitudines fauore alimentorum. quia sanctius est quod alatur:licet non sit filius, quàm qd famæ moriatur,si esset filius & sic differetur. q. status quantum ad plenariam cognitionem.licet agat:non quantum ad summarium.& ita intellige glo.in versi.[sed expone.]vsque ad fin.Or:
7 sufficiant pro isto articulo.†In gloss.mag.fi.circa princi. est notandum quòd duo sunt articuli examinandi pro declaratione glo.primus est.quod iste text.in fi.dicit quod non expedit pronuntiare super incidenti.sed sufficit pronuntiare super principali causa,vtrum pronuntiatione facta super principali, censeatur tacitè facta super incidenti.videtur primo qd sic per. l.iij. eo.ti. in seq.vbi dicit quod vtraque q.censetur terminata. s. principalis expressè,& incidens tacitè. in contrarium l.si quis à liberis. §.si vel parens.ff.de libe.agno.& l.pen.de his qui sunt sui vel ali. iur.vbi si quis petit alimenta à patre tanquam filius, & pater dicit non esse filium, si pronuntietur pro petente:non propterea censetur pronunciatus filius: quominus pater in alio iudicio possit dicere eum non filium,& hoc probare. glo.hīc distinguit quantum ad casum huius legis.quod aut fertur sententia in petitione hæreditatis pro puero, & censetur pronuntiatus filius. quia non potuisset talis sententia ferri pro eo de iure,si non esset filius.& sic in necessariam consequentiam venit.quia iudex qui vnum dixit,censetur etiam aliud dixisse, sine quo illud dicere non potuisset argu.in l.illud.ff.de acqui. hæredi. Et est verum. Aut sententia fuerat lata contra puerum,& aduersarius absolutus:& tunc non propterea censetur pronunciatum super incidēti,quòd iste agens non sit filius. Nam potest intelligi duobus modis.primò quod hoc sit fauore status.quia in primo casu sententia est pro statu.in secundo esset contra statum.vel sit ex eo quod in primo casu sententia super principali non potest stare sine incidenti,sed in secundo secus.Nam si reus absoluitur. potest videri absolutus ex eo quòd pupillus vel tutores non probauerunt filiationem,quod necesse habebant facere, postquam agebant:absque eo quod aduersarius probasset ipsum non esse filium.vt hic,in gloss.super verbo[quæstionem.] in princip. & vterque intellectus est bonus.Et hoc est vtile. quia si aduersarius censetur in dubio absolutus ex eo quod actor non probauit filiationem,non ex eo quod reus non probauerit ipsum non esse filium,si pos.bon.peruenit ad puerum,& ille ageret tanquam hæres institutus,posset filius nunc se defendendo probare se filium:licet in alio iudicio cum agebat non probauerit: quia non venit contra sententiam.& excludet agentem. Non sic si videretur absolutus ex eo quòd esset probatum illum non esse filium vt hīc habetur in tex.& gl.in l.Iulianus.ff.de condi. inde. nisi ex processu appareat cotrarium.puta quia possessor probasset plenè illum non esse filium:quia cū sententia referatur ad acta.l. ait prætor.§.j.ff.de re iud.censeretur lata ex causa de qua constat in processu.vt etiam no.in l.hę enim cause.ff.de suspe.tu. l. si quis rem à non domino.ff.de exce.rei iud.& idem intelligas generaliter extra casum huius legis, q̄n reus est simpliciter absolutus. quia alio non apparente,cēsetur absolurus potius quia actor nō probauit intentionē suā,quā q̄ reus ꝓbauerit suā exce.vt not.in d.l.Iulia.Secūdus est articulus eo casu quo cēsetur tacitè ꝓnūtia tū super incidēti,an talis tacita renūtiatio faciat ius super ipso in cidēti,intātū q̄ ille nō possit in alio iudicio principaliter deduci p modū agēdi.sed ob.exce.rei iud.sup hoc dic plenius quā Bar. q̄ aut est tale incidēs q̄ nō pōt deduci nisi p.modū excipiēdi. vt exceptio per prescri.& similes perēptorię.& tūc facit plenū prę iudiciū.ita no.Cy.in l.perēptorias.j.sen.rescin.non pos.Aut erat tale incidēs q̄ poterat deduci,etiā p modū agēd.et fuit deductū solùm

solū per modū excipiēdi,& succubuit deducens postea vult deducere p modū agēdi cōtra eundē q̄a si cōtra aliū, nō est dubiū q̄ posset.vt in ti.q res iud.non noc.& tūc aut iudiciū in quo fuit prius deductum, fuit summariū & non prohibet deduci in alio iudicio plenario ita loquunt leges allegatæ in gl.de lib.agno.l.si
✠ quis à liberis.§.si vel parēs✱.ff.de lib.agno.& l.pe.de his q̄ sunt sui vel alie.iur.Aut fuit plenarium iudicium et tunc aut incidēs concernit causam status, & dicit aut lata fuit sententia in fauorem status,& prę iudicat in alio iudicio aut cōtra statutū,& non præiudicat.vt in j.gl.secundū vnum intellectū.Si verò non concernit causam status & tunc aut proponitur in alio iudicio per modum agendi ad eundē finē,& tunc lata sententia super prin-
2 cipali non præiudicat in illo incidenti: nisi expresse illud incidens fuisset reprobatum, tanquam nō verū & sic sufficit tacita reprobatio & iste est casus in l.quod in diem.§.si rationem.ff.de cōpen.& l.sinaūt.ff.de neg.gest.Si verò proponatur ad aliū finē etiam cū eodē tunc non præiudicaret lnia prius lata: etiā si fuisset incidens expresse reprobatū.vt in l.vendicantē.cū l.seq.ff.de euic.Et prædicta q̄n excipiens succubuit, seu ille qui mouit incidens si aūt obtinuit tunc lnia lata super principali facit præiudiciū in incidenti vt si de incidenti nulla sit facta mētio. vt l. qui Romæ.§.duos fratres.de ver.ob.& ibi tangit per Bart.in iij.col. & in distinctione magna.Et prædicta q̄n iudex habebat iurisdictionē cognoscendi & pronuntiādi super illo incidēti etiā si fuisset principaliter in iudiciū deductū. Si aūt non habebat vt inferior à præside de causa status, q̄ non potest cognoscere de statu incidenter.vt l.quoties ś.de iud.tunc dico distinctionem prædi- 9
ctam non vendicare sibi locū imò sententia lata super principali non faceret præiudiciū in incidenti postea mouendo principaliter in alio iudicio qa si non pōt pronunciare expresse, nec tacitè pronuntiatū debet ius facere:ne plus operetur tacita quā expressa.arg.ff.loca.l.q ad certū & dixi in prin. huius legis.qa iuffi ciant ista de istis duobus articulis.Prædicta vera nisi q̄n ille qui succubuit,excipiēdo iterū deduceret in iudiciū per modū agendi ad aliū finem quā impugnandi lniam. Nam illā impugnare nō posset quia quo ad vxorē eius potuit articulū decidere incidenter, licet etiā principaliter ad quod facit quod no.j.de fi. in-
8 stru.l.fi.in fi.vltimæ glo. †Sed quæro quid econuerso si aliquis agendo succubuit in aliquo articulo,si postea vult illum deducere in alio iudicio per modū excipiendi,an possit? dicit Inno.q̄ non indistinctē in c.fi.de ordi.cogni.qa plus est succūbere agendo quā excipiendo Tene menti.Restant alij duo articuli quorū vnus ponitur per glo.in vlt.q.An sit verum indistinctē q̄ super incidenti non sit pronūtiandū licet hoc dicatur hic tamē in multis legibus habetur cōtrariū q̄ allegant in gl.simpliciter gl.distinguit inter incidentē & emergentē.Nam ille dicit articulus incidēs qui tangit negotiū principale,& cadit in nomē exceptionis peremptoriæ : sed ille dicitur emergēs qui concernit processum vel personas existentes in iudicio & cadit in nomine dilatoriæ exceptionis,quia posito quod sit vera non perimit intentionem agentis:sed differt à primo & dicit seruandū esse qd hic dicitur. Intellige vt necessariò non sit pronuntiandum: cū sufficiat pronuntiare super principali. Et tacitè censetur pronuntiatū super incidenti,sine quo principale stare non pōt.vt j.e.l.fi.in fi. Limita quādo articulus incidens examinaretur per eundem iudicem qui cognoscit de principali. Si verò per aliū,vt cū articulus spiritualis incidit coram iudice seculari,& reuertitur ad curiam ec clesiasticā,vt iudex ecclesiasticus ꝓnuntiet super eo.aliàs iudex secularis nesciret quā sententiā deberet ferre ita not.in c. tuā. de ordi.cogni.& per Mod.in cle.fi.de appel. Et nisi articulus incidens moueretur,non solum excipiendo : sed quodammodo reconueniendo.vt in l.ij.§.si publico.ff.de adul.posito tñ q̄ nō teneatur ꝓnuntiare,si de facto ꝓnūtiat, valet pronuntiatio:& est lnia interlocutoria.vt in l.viro atq; vxore.ff.sol.mat.& in l. intra vtile.ff.de mino. Nisi fortè per hoc decideret totum negotium principale tunc enim potest dici q̄ nō valet quia principale negotiū debet decidi per lniam diffinitiuā,non per interlocutoriā. vt j.commi.vel epsto.l.fin.ideo tunc faceret contra ꝓceptum legis q̄ mandat vt iudex cū suo motu non properet vsq; ad diffinitiuā sententiā.vt j.de fal.l.vbi.& ff.de offi.præsi.l.obseruandū. & hoc videtur sentire Bal.quod est notandū vt placet. Quando autem non decidit totū negotiū principale,valet interlocutoria; & de iure ciuili nō pōt appellari:qa grauamen quod infertur ex ea,reparat̄ ꝓ appellationem à diffinitiua : sed de iure canonico potest appellari. Et ideo videbat q̄ si non appellet,transeat in rem iudicatā:& nō possit postea reparari in appellatione à diffinitiua tñ contrariū est determinatū hodie per c.fi.de appel.lib.vj.per quod tollit istud dubiū & est singularis determinatio si tñ appellet, & succumberet in duplici appellatione,non posset reparari in causa appellationis à diffinitiua. Et est casus in cle.fi. de appel. Tene menti. Et qd dixi quādo pronūtiatur expresse,idē si tacitè: qa iudex repellet exceptionē:& nollet eam admittere,nec examinare. vt patet in d.cle.fi.quæ incipit à repulsione &c.Nam aliud est pronūtiare expresse : aliud repellere pōt autē iudex hoc licitè facere, q̄n cōprehendit malitiosè proponi secundū Inno.Et tunc si appelletur,ad iustificandā appellationem non sufficit q̄ obtulerit se paratū probare incontinenti iuxta not.in c.interposita.de appel.sed debet probari veritas exceptionis. Sed si non malitiosè proposuisset,tunc sufficeret illud quod dixi in d.c.interposita.& ita not.in d.cle.fi.vtile est ergo vt iudex cū repellit hoc expresse dicat:& faciat in actis constare.Super emergenti verò glo.tenet q̄ sit pronuntiandū:qa sententia lata in principali non censetur articulus incidens terminatus: cū non tangat negotiū principale.vt in l.à ꝓcedēte.j.de dila. † Sed alius articulus & vltimus est si non ꝓnuntiat̄ sup emergēti an teneat ꝓcessus ad vlteriora.Ista gl.sentit q̄ nō qa dicit q̄ nō pōt ad vlteriora,ꝓcedi.Bar.tangit in d.l.à ꝓcedēte & aliter videt terminare multi maximi viri super hoc dubitauerunt. Mihi videt dicendū q̄ si tangit iurisdi.iudicis q̄ op.q̄ est iudex incōpetens necesse sit pronuntiare intantū q̄ si procedat ad vlteriora,nō pronuntiādo q̄ sit iudex cōpetēs, nō valeat processus.qa tunc nō est certus de sua potestate & sic posito q̄ causam habeat,non pōt eam exercere.arg. in l. quæro. ff.de eo q̄ pro tuto.& l.properandum.§.& si quidē de iudi.ś.per no.per Bar.ibi.& in l.multū.de condi.& demō. Ideo tex.dicit q̄ cum dubitatur de iurisditione,pertinet ad iudicem corā quo agitur super hoc pronuntiare. vt in l.si quis ex aliena.ff. de iudi. & in l.ij.§.sed et si dubitetur.& videtur hoc expresse determinare. Inn.in c.præterea.de dila.secundum quosdam.Sed do.Ange.in l.ij.ff.si quis in ius voc.nō ierit.dicit q̄ allegātes Inn.in loco prædicto non intelligunt ipsum : quia ipse loquitur quando iudex procedit contra absentem & tunc bene debet pronuntiare antequam procedat,si fuerit opposita exceptio incompetentiæ : sed quando contra præsentem, non expedit quòd pronūtiet expresse si de illa exceptione cognouit,& examinauit, imò procedendo ad vlteriora censet tacitè pronūtiare mihi plus placet quod suprà dixi.Dictū verò suum dico procedere in alijs excep.emergentibus non tangentibus iurisditionem, vt contra libellum de ineptitudine, vel contra personam actoris q̄ non sit habilis isto casu si examinauit exceptionem, & postea ea non obstante ad vlteriora procedit,censetur pronuntiasse, & ipsam repulisse. casus est not.in c.ex parte.M. extrà de appel. Sed si contempsisset exceptionem,& ipsam noluisset admittere, vel examinare: cum hoc facit in contumelia.l.processus sit nullus sicut in simili not. per Ioan.and.in nouel.in c.inter monasterium. de re iudi. & op. excep.rei iudi. & sic iudex ipsa contempta procedit ad vlteriora:& dat sententiam contra iam primę,nam tunc dicit quòd habet locum.l.j.j.quando prouo.non est necesse.quòd sententia contra sententiam lata non valet quia contempsit.l. nolendo exceptionem admittere,& ad vlteriora procedendo : sed si non procedit,sed pronuntiat esse procedendum,potest à tali pronuntiatione appellari & tunc habet locum quod dicitur in c.interposita:de appel.quòd si obtulit se incontinenti probaturum, hoc solum sufficit ad iustificationem app.aliàs requiritur quòd probetur veritas exceptionis,& vide hic vnam addi.quę est infrà post rubricam de lit.conte.ante.l.j.

¶ Sententia lata super principali. Adde Bart. & Bal. in l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel alie.iur. Bar.in l. qui Romæ.in §. duo fratres.ff.de ver.obl. Bart.in l. sinaūt.in §. fi.ff.de neg.ges. Ant. de but.in c. aduersario.de ex ce. Idē Ant. de bu.c.cum ecclesia. de cau. poss. & proprie. Io.cal.in repe.c. intelleximus.in v.q. de ordine cognitionum.

2 ☞ *Aliud est compellere aliquem ad agendum contra se(quod non potest fieri nisi duobus casibus) & aliud est agere ad declarationem iuris sui, & facere eum uolentem contradicere, & hoc potest indistincte fieri.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Tempus instātię. An tempus instantiæ currat iacente hereditate. vide per Bart. in l. fina. C. si pendente. appellari. mor sinteruenerit.

LEX. II.

1 SI quæstio. †Si.q.status incidit in iudicio diuisorio, prius de statu cognoscitur quàm feratur sententia diffinitiua. h.d. Et istud additur ad l. præcedē tē. vbi dicitur ꝙ de incidēti cognoscit, & examinatur, sed non expedit super ea pronuntiare. Ista l. declarat ꝙ ista cognitio & examinatio fieri debet antecꝫ feratur diffinitiua sententia: cognoscitur tñ simul cum negotio principali. ni si esset. q. prę iudicialis: vt infra de adul. l. qm̃ Alexādrum. & tūc non dicitur incidens. sed potius emergens: vt patet ex illa lege. In tex. ibi. [prius.] hoc potest intelligi duobus modis. Primo (vt dixi) si iste iam dedit libellū super iudicio diuisorio, & tunc quęritur de statu antecꝫ ad sententiam diffinitiuam perueniatur, & non pronuntiatur, quia sufficit pronuntiare super diuisione. Itē potest intelligi ꝙ adhuc libellum super diuisione nō dedit: quia 3
2 fortē intellexit ꝙ illi volunt sibi obijcere quęstionē status: videlicet ꝙ ipse non sit patruelis, nec in eodē gradu cum eis: & tunc potest agere ad declarationē sui iuris, & petere hoc declarari, & offerre se hoc probaturū, & tūc prius cognoscet & ꝓnūtiabitur quā det libellus sup diuisione. † Nec obst. ti. præcedēs. Nā aliud est cōpellere aliquē ad agēdū cōtra se, & hoc non potest nisi in duobus casibus, vt ibi dixi. aliud est agere ad declarationem iuris sui, & facere citari volentem cōtradicere, & tunc indistinctē hoc fieri potest etiam per illum qui est in possessione sui iuris, iuxta no. in l. si duo patroni, in prin. ff. de iureiu. & l. si contendat de fideiuss. & l. Aurelius. §. centum. de lib. leg. tūc em̃ nō cōpellit aduersarium dare libellum. sed requirit eum vt contradicat. si putauerit sua interesse. Et si hoc non facit, sententia declaratoria illi præiudicabit, iuxta ea quæ no. ꝓ Cy. §. de aduo. diuer. iu. l. iij.

2 ☞ Si petitur debitum ex instrumento, & allegatur falsitas instrumenti: quæ sit forma sententiæ contra reum?

LEX. III.

1 VM ciuili, †Si.q. ciuilis vel criminalis incidēter mouet, debet vnà cū principali terminari. h.d. Quasi dicat nō debet incidēs terminari de per se: vt in l. j. sed terminatur vnà cū principali tacitē. & hoc addit ad l. j. vbi dicitur ꝙ sufficit terminare principalē: non tñ dicit ꝙ illā terminando cēseatur terminasse incidentem: sed iustud bene dicitur, hoc intellige tacitè. & secundū ea quæ dixi in l. j. In tex. ibi. [pōt iudex diremere.] subaudi & debet. nō
2 autē per se terminare. q. incidentem. † In tex. ibi. [sua sententia.] Dic hoc potest intelligi vt dixi etiam quòd Iudex in sua diffinitiua expresè terminet causam principalem & incidentem: vt si petebatur debitum ex instrumento, & allegabatur falsitas instrumenti: potest condemnare reum. & declarare instrumentum nō esse falsum, vel adijcere per modum causæ vel rationis hoc modo. quia reperimus tale iustrumentum non esse falsum. idcirco reum condemnamus. & gl. laborat in ponendo exempla &c.

2 ☞ Si quæstio criminis non exsorbet ciuilem, poterit expediri ciuilis antequā criminalis.
3 Terminata causa possessionis per unum iudicem, an possit causa proprietatis moueri coram alio iudice?
4 Mota quæstione ciuili si accusetur mouent de falso, & sic non possit interim procedi in causa ciuili, an currat tempus instantiæ, & an sententia lata in criminali mora per uiā accusationis ad pœnam criminalem faciat præiudicium in ciuili?

LEX. IIII.

1 VONIAM. †Si. q. criminalis & quæstio ciuilis principaliter hincinde mouentur, antequam procedatur super ciuili, debet expediri & determinari. q. criminalis: tanquàm maior. h. d. cōcordat l. qui prior. ff. de iudi. Et in hoc differt à præcedentibus legibus. in quibus vna. q. mouebat principaliter, & altera incidēter. quo casu non terminatur incidens sine principali. hīc verò moueba-
tur quælibet earum æquè principaliter: & tunc vna terminatur sine altera. ſ. illa quæ maior est: qua terminata descenditur ad ci-
2 uilem. † Quidam intelligunt istam l. quando. q. criminis absorbet quæstionem ciuilem. puta agis contra me ex instrumento. Ego te accuso criminaliter de falso, & si apparebit falsum. q. ciuilis per te mota absorbetur, & sic. q. criminis est præiudicialis. ideo quod præcedat. licet si eam non mouerem accusando, sed excipiendo, deberet terminari vnà cum q. ciui. vt in l. præceden ti. Si verò. q. criminis non absorberet ciuilem. & si agis cōtra me ad pecuniam. Ego te accuso de homicidio, nō habet locum ista l. quia posito ꝙ esses homicida: quia quouscꝫ sis condemnatus, & bona tua sint publicata, non perdis administrationem bonorum tuorum: & sic potes agere contra me: vt l. reo criminis. ff. de sol. Non ergo subesset aliqua iusta ratio: vel causa. quare deberet supersedere i tua. q. ciuili quouscꝫ esset terminata causa criminalis, postcꝫ est habilis ad agendum: ista opi. placuit Iac. butri. & Bal. & mihi placet: sed gl. & alij Doc. videntur intelligere istam l. etiam dicto casu quo in d. l. qui prior. propter maioritatis rationem. Et isto casu tenendo istam opi. prohibetur cumulatio quęstionis ciui. & crimina. & est vna de regulis prohibitiuis secūdū Bal. in l. edita. §. de eden. & vide Inn. in c. j. de mu. peti. pro intelec. huius. l. tenēdo primū intellectum, nō semper finita crimina li potest peruenire ad ciuilem. Sed ita demum si est finita fauore mouentis ciuilē secundū gl. † Et hoc no. pro eo ꝙ dixi cōtra gl. 3
in l. nulli. §. de iudi. quæ vult ꝙ terminata causa possessionis per vnum iudicem, nō possit causa proprietatis moueri corā alio iudice: sed corā eo. certè nō est verū. quia postcꝫ est terminata, habet obstare sequenti. sicut hīc. secundū istum intellectū. In text. ibi. [vt pote maius.] in hoc videtur gl. se fundasse, & etiā in alio ꝙ infra subijcitur. [quocunꝙ modo cessauerit.] vt ista l. habeat locum etiam quando. q. criminis non absorbet ciuilem: quia sufficit ꝙ sit maior, & quia si absorberet, non esset verum ꝙ quocū-
que modo fuisset terminata, posset super ciuili procedi: quia si es 4
set terminata contra mouentem ciuilē, procedi non posset. ideo tenetur opi. gl. cōmuniter. licet alia sit magis rationabilis. † Sed circa istam l. posset dubitari de quæstione iam disputata per Ricar. mal. si mota. q. ciuili accusetur mouens de falso: & sic nō pos sit interim procedi in causa ciuili, an currat tempus instantiæ. & an sententia lata in criminali mota per viam accusa. ad pœnam criminalem faciat præiudicium in ciui. ꝙ frequenter contingit si mota. q. ciui. & productis testibus vel instrumentis accusetur producens: vel ipsi testes de falso ad pœnam criminalem: vide omnino per Cyn. infra qui accusa. non poss. l. j. circa fin. seu in vltim. quæst. & est quæstio notabilis.

De litis contestatione. *Rubrica.*

2 ☞ Quæ dicatur litis contestatio, & quæ stipulatio?
3 In contestatione an requiratur præsentia utriusque partis, & an requirantur uerba hincinde?
4 Super quæstione emergenti quando non sit necessaria pronuntiatio iudicis?
Si non appellatur à pronuntiatione facta super emergenti tacitè uel expresè, grauamē quod infertur ex ea non potest reparari per appellationem à diffinitiua.

1 † Super rub. de lit. cōte. ſ. ꝙ quā inchoat iudiciū: vt §. de iudi. l. j. & efficit res litigiosa: vt in. l. ij. de lit. Et ꝙ quā quasi cōtrahit: vt l. iij. §. Idē scribit. ff. de pecu. Et per quā mora trahit, si prius ꝓ interpellationē, vel alio mō contrahatur vt nō currat: vt in l. fin. ff. de triti. Et per quā bonæfi. pos. efficit malæfi. fictiōe iuris: vt te
a neat de fructibus perceptis, & percipiēdis: vt in l. q scit. §. pen. & fi. ff. de vsur. Et à qua incipit tēpus instātiæ. a vt l. ꝓperandū. post prin. §. de iudi. Et per quā res deducit in iudiciū: vt in. l. j. huius ti
2 † Sed quæritur quæ dicatur lit. cōte. & quæ. sit eius diffinitio? di cūt quidā ꝙ lit. cōte. est verborū cōceptio, cōsistēs in interrogatione, rñsione: seu in narratione negotij, & negatiōe: vt in l. j. Sed alij reprobant. dicētes ꝙ lit. cōte. est qdā effectus verborū prædictorū. & cōsistit in iure: sed negatio & narratio cōsistūt in facto. sicut stipulatio quæ cōficit ex verbis, dicit cōsistere in iure iō te stes deponētes ꝙ Titius ꝓ stipu. mihi ꝓmisit. nō ꝓbāt: qa attestātur de eo ꝙ cōsistit in iure. ꝙ ꝓcipere nō possunt sensu corporeo: sed potius iudicio intellectus. vñ debēt deponere de verbis quæ cōsistūt i facto & q̄ poterūt ꝓcipi sensu corporeo, et dico ꝙ ꝓcess sit interrogatio, & iecuta est rñsio incōtinēti. aliàs nō ꝓbāt. iuxta ea q̄ plenè no. in l. j. ff. de vsur. Guli. de cu. dicit ꝙ ista diffinitio potest tolerari, sicut tolleratur diffinitio stip. quę dicitur stipulatio verborū cōceptio: vt i l. v. in prī. ff. de ver. ob. & tñ. ē qdā effectus iuris resultās ex verborū cōceptiōe. q effectus appellat sti. sicut hīc appellat cōtestatio. ad ꝙ ē simul: & sic habet similitudinē cū
3 stipulatiōe † vñ tenēt Doc. ꝙ in cōtestatiōe requirat ꝓsentia vtriusꝫ ptis. & requirūt verba hincinde. vt post narrationē facti sequatur

quat rñsio cōtradictoria: vel cōsonans nec posset absente altera parte fieri, & hoc tenet Bar. in l. j. Quotidie tñ videmus fieri con
a trariū. qa datur libellus in scriptis a & pars recipit & in scriptis respondet ex interuallo, opponendo primò exceptiones generales & postea dicendo & in casu quo teneat contest. litem, & respondere libello, nego narrata prout narrantur, & petita prout petuntur animo litem contest. & sic nō interueniunt verba, sed scripturæ: nec eodem instāti fit narratio & responsio, sed ex interuallo & nunquā vidi opponi quod conte. nō sit legitimè facta quicquid de iure in contrarium sit sufficiat in l. j. adde vnum
4 verbum. † Quæ §. dixi in q. emergenti procedunt qñ sunt tales quæ suspendunt processum causæ vt quando contingūt in persona actoris, & rei, vel procuratoris sed si non suspendunt, vt si contingāt in persona testium puta oppo. ꝙ testis non sit reciendus quia criminosus, vel inimicus, vel infamis. & tunc non est necesse pronuntiare & per processum ad vlteriora non censetur tacitè pronuntiatum sed censetur exceptio reseruata in calculo ferendæ sententiæ. Ita videtur no. Bal. secundùm Nico. de mat. in auc. si testis. j. de testi. Item scias ꝙ si non appellatur à pronuntiatione facta super emergenti tacitè vel expresè, grauamē quod infertur ex ea non potest reparari per appellationem à diffinitiua licet secus in incidenti, quia tangit negotium principale & iste est casus in c. fi. de appel. lib. vj. Vltimo de materia huius legis & totius tit. vide omnino in Spec. de incidenti. quæstionibus per totum in secunda parte. Spe. ibi multa dicit & tangit.

2 ☞ Per litis contestationem res deducitur in iudicium, & super re quæ non fuit in iudicium deducta non potest ferri sententia.
Verbum postulatio, quòd non importet litis contestationem: & quid de uerbo petitio?
3 Libellus q, debeat continere narrationem & conclusionem in ciuilibus, ut possit peruenire ad diffinitiuam licet secus in criminalibus.
4 Qualiter fieri debeat responsio si reus uult negare, an debeat narrata prout narrantur negare, an etiam petita?
5 Quomodo fiat litis contestatio, & quid in criminalibus? & nu. x.
6 Per oppositionem exceptionum peremptoriarum, an inducatur litis contestatio?
7 Si quis respondeat non animo litem contestandi, an possit Iudex hanc protestationem repellere, & declarare q, habeatur lis pro contestata?
8 Si reus non uult litem contestari, quomodo procedatur contra eum?
9 Si dico te mihi teneri ex tali causa: & tu dicis non puto uel non credo tibi teneri in aliquo, per hoc non fit litis contestatio.
Quod per talem responsionem factam positionibus, qualitercunque facta sit, non inducatur litis contestatio.
10 Per confessionem factam ante datum libellum, non inducitur litis contestatio.
Quid si erat datus libellus?

LEX VNICA.

1 RES in iudicium. †Licet actor postulet & faciat reū citari, & licet ipsi cōparenti postea petionem vel libellum offerat, & ipse recipiat: nō propterea dicitur lis cōte. sed tūc demū cū narratum fuit negotium coram iudice per actorē, & subsecuta fuerit responsio rei animo
2 litigandi, & ad sententiā perueniendi. h. d. cum glo. † In text. ibi. [deducta nō videtur.] id est non cēsetur lis contesta. vt j. sequitur in ver. [inter litem &c.] per quā cōtesta. res deducit in iudicium, vt posit super ea ferri diffinitiua aliàs si non esset in iudicium deducta, secus. vt l. non pōt videri. ff. de iudi. In tex. ibi. [si tantum postulatio simplex celebrata sit.] quia petijt actor reum citari coram iudice dicens ꝙ volebat ab eo petere centum, vel talem rem & iudex citationem commisit. Et not. significatum huius verbi postulatio: quia nō importat lit. conte. Secus in verbo petitio, seu petijt: quia non dicitur quis petijsse nisi litem contestatus fuerit. vt l. amplius non petitum. ff. rem ratam haberi. In tex. ibi. [vel actionis species.] id est petitio, vel libellus continens petitionem fuerit deductus reo comparenti, & per ipsum receptus nō dum tamen respondit quia debet habere terminum ad deliberandum an velit cedere, vel contendere. vt in auc. offeratur quinimò etiam si dedit fideiussores de iudicio sisti: non di-
3 catur lit. conte. vt ibi probatur in verbo data fideiussione. † In fi. ibi. [cum iudex per narrationem negotij.] supple & conclusionem. Nam non sufficit narrare negotium puta ꝙ Titius recepit à me mutuò, vel vēdidit mihi talem rem, nisi petam ipsum condemnari quæ petitio dicitur conclusio libelli & est necessaria in ciuilibus vt posit peruenire ad diffinitiuā, licet secus in criminalibus. vt no. per Cy. in l. in causis. j. de accu. & de fal. l. nec exē-

a ¶ Datur libellus in scriptis. Adde Ange. in l. cum antea. C. de recep. arbi.

plum quidam verò dixerunt idem in ciuilibus: sed cōmuniter tenet contrariū, vt patet ex no. per Bar. in l. j. ff. de edē. Ex qua cō clusione declarat narratio præcedens, et intentio agentis, qua actione intendat agere. vt l. Aurelius. §. sticho. & ibi no. ff. de liber. leg. Non tamen est necesse narrare quæ cōsistūt in iure, qñ incipitur à narratione facti quia ex facto ius oritur. vt l. si ex plagis. §. ij. ff. ad l. aquil. vnde nō habeo dicere ꝙ ex illo mutuo est mihi obligatus sed si inciperem ab eis quæ cōsistunt in iure, qua dicerē ꝙ Titius est mihi obligatus. in c. non suf ficeret condēnationem, vel aptitudinem libelli: nisi exprimerem causam existentē in facto: ex qua reus reddatur certus, an velit cedere, vel contēdere. vt plenè no. in l. j. ff. de eden. & requiritur ꝙ conclusio sit apta, & quæ necessariò sequatur ex narratione facti super iuris prę sumptione aliàs libellus esset ineptus, & nullus & quandocunꝙ de tali ineptitudine posset opponi. vt patet ex no. ꝓ Bar. in l. edita. §. de edendo, in articulo de emēda. libel. etiam post sententiā si prius non fuisset oppositum quia reddit snia nulla data super inepto libello. vt sentit glo. insti. de obli. & Bal. in l. actori. j. de iureiu. qui allegat text. in c. dilecti. de emp. &
4 vendi. Et supple hic & responsionē subsecutā vt in gl. † Sed orit dubiū qualiter debeat fieri responsio, si reus vult negare an debet narrata prout narranē negare, an etiā petita? & cōmunis observatio est ꝙ vtracꝫ negent & ꝙ dicat nego narrata prout narranē, & petita prout petunt, fieri debere. Sed & si narrata tantū negauerit, sufficit secūdū Inn. in c. j. extra eo. ti. qa si nego narrata, in consequentiā nego petita: cū ab illis dependeat petitio & si illa non sunt vera, petitio non ꝓcedit. Sed quid ecōuerso si negat petita fieri debere, & de narratione nihil dixit. Cy. videt hic variare. Alij dicunt aliter idē tenet hic Bar. & vide in Spec. e. tit. vbi plures mouent q̄stiones. Et istā opi. videt sentire gl. hic magna dū dicit. [vt det mihi x. Titius & Titius dicit nego: vel non
5 est verū vel simile.] Bar. † In tex. in fi. ibi. [audire ceperit.] ꝓ hoc vī ꝙ non sufficiat dedisse libellū in scriptis, & respōsionē factā fuisse in scriptis, per quā reus negat narrata prout narranē, & petita prout petuntur: sed requiritur ꝙ ambę partes sint corā iudice, & actor dicat dico narrata in libello meo, & petita prout petuntur, fieri debere animo lit. conteſt. & reus econuerso dicat eo dē modo negādo aliàs iudex nō audiret qa multa dantur in scriptis: q̄ nō veniunt ad notitiā iudicis in principali & hoc non sufficit sed requirit ꝙ iudex audiat: licet partes referāt se ad libellū et ita seruat in Romana curia sed in alijs locis tanta solēnitas nō seruatur sed sufficit responsio per scripturā nec vnquā vidi fieri dubium. Sed pone ꝙ reus primò respondet ꝙ actor narrauit dicēs dñe iste fecit me citari ob talem causam ego nihil sibi debeo an dicatur lis cōtest? Gul. de cug. mouet & allegat ꝙ sic l. si sine. in prin. ff. de interrog. actio. tñ ipse determinat contrarium ficut non valeret stipulatio si non præcederet interrogatio responsio num. vt l. j. §. j. de verb. obli. quia contestatio litis est illi similis vt patet ex vi vocabuli. Item quid si libello nō respondeat ille contra quem fuit porrectus, sed quidam tertius comparens pro suo interesse, & negat narrata & petita? Respondeo non fit contesta tio: vt posit peruenire ad diffinitiuam cōtra illum contra quem fuit porrectus. vt not. Innoc. in c. j. in fi. extra eo. tit. Item pone ꝙ reus respondet petita fieri debere pro parte, & pro parte non. an dicatur lis legitimè contes? Bar. in l. permittēdū. ff. si pars hæredi. peta. dicit quòd sic per illum text. Item quid si actor cum dedit libellum reo absente, dicat narrata prout narrantur vera esse & petita prout petuntur & reus postea comparens actore absente negat, an dicatur lit. contest. facta? tex. videtur ꝙ non in auc. qui semel. j. quomodo et qñ iu. vbi dicitur quòd reus tunc lite nō cō testata potest litigare de iure suo, & peruenire ad diffinitiuā qd non erat ante illam auc. ergo comparitio rei, & contradictio, nō facit litem haberi pro conte. Item adde ꝙ lit. conteſt. retrotrahit ad diem dati libelli. vt no. Cy. §. de alie. iudi. l. j. in ix. q. In crimina libus verò quādocunꝙ reus cōpareat, & neget accusa. etiam accusatore absente habet lis pro conteſt. & nomen eius recipit inter reos: qa cum concernat publicam vtilitatem, iudex repræsentat personā accusatoris ita no. Bar. in l. is qui reus. ff. de publ. iud. In gl. fi. ibi. [& Titius dicit nego, vel non est verum.] per istā gl. dicit Gul. de cu. ꝙ si reus respondet actori tu mentiris. cū actor. dicat ipsum esse obligatum ex tali causa, inducit lit. conteſt. licet

Universidad de Deusto
Biblioteca

non fuerit vsus verbis cõsuetis nego narrata prout narranᵉ &c. Nec obst.l.turpia ff.de lega.j.vbi verba iniuriosa vitiãt dispositionẽ.quia verũ est quãdo ei contrariantur.vt ibi.vbi testator in tẽ debat bonificare legatariũ,& vtebatur verbis iniuriosis.secus si non cõtrariãtur.vt hic.quia si dico tibi aliquid qđ reputas falsum,licitũ est tibi dicere mẽtiris, quãdo agitur de tuo præiudicio.vt in l.quæ oia ff.de procu. † in glos.ibi.[vt si exceptionem opponat [pacti,vel iurisiu.]iquãtũ dicit [pacti,]vult ista gl. q̃ per oppositiones exceptionum peremptoriã inducaᵗ litis contest.licet nõ dicat verba formalia.de quibus.s.sed in cõtrariũ est hodie decisum in c.j.eo.ti.lib.vj.cui decisioni standum est: licet de subtilitate iuris gl.videaᵗ verius dicere,& melius:quia si dico te teneri mihi ad x.ex tali cã.licet non dicas nego me teneri. sed dicas feci mihi pactũ de nõ petendo,satis videris negasse te teneri.qa licet tenearis mero iure,non videris teneri:ex quo habes excep.quia nõ teneris cũ effectu.Bar.cõcor.gl. cum iure cano. vt ista gl.intelligatur quando exceptio peremptoria opponiᵗ facta tim facta narratione per actorẽ.sed ius cano.intelligatur quãdo nõ statim,sed ex iteruallo.ista est nimia restrictio ad illud.c. sed in quãtũ dicit si illa exceptio opponereᵗ in vim declinatoriæ ad impediẽdũ processum,non induceretur lit.contest. quia potius declinaret.vt ibi dicit gl.& idẽ de aliis exce.litis finitæ.sed si opponatur in vim peremptoriæ,dicit idem q̃ in excep. pacti. † In gl.ibi.[sed nõ animo cõtestãdi litẽ.]istũ arti.disputauit Mar. Sif. & tenuit istam glo.sicut responsio facta ad interrogationem, cũ protestatione q̃ non intelligatur stipulatio.facit vt stipulatio nõ sit:licet verba patiãtur.vt in l.Iuriscõs.§.q̃ ferè.ff.do pact.ita facit vt nõ intelligatur cõtestatio.Sed an iudex possit repellere hanc protestationem,& declarare q̃ habeatur lis pro contest.videtur q̃ sic.sicut potest declarare contra non respondentem,vel nõ iurantem,q̃ habeatur pro confesso.vt in l.ij.§.sinautem reus.s. de iura.ca. Doc.determinant contrarium.q̃ postq̃ data est forma à iure,nõ potest Iudex derogari iuri scripto.arg.in l.j.§.j.ff.de fer.
† Quid ergo fiet ex quo non vult contest. Respõdeo. Iudex procedet contra eũ,tanquã si esset cõtumax in cõparẽdo ad primũ & ad secundũ decretum.vt no.in auth.qui semel. quomodo & quãdo iu.poterit etiã ipsum cõpellere captis pig.& mulcta indicta.arg.in l.j.§.qd ergo.ff.de vẽ.inspi.sed licet nõ fuerit lis cõte. vt possit ad diffinitiuã peruenirí.quãtũ tñ ad interrũpẽdã pscri. vel perpetuãdã ac.postq̃ actor fecit quicq̃d potuit,habetur pro cõte.per l.eũ q.§.quæ iniuriarũ.ff.si quis cau.& audiui Bal. dicẽ tẽ se audiuisse à Bar.& vide q̃ idẽ Bar.no.in l.j.ff.de priua. deli. In gl.ibi.[ltẽ puto per veritatẽ respõderi.]dicit Bar.id est de eo q̃ vehemẽter opinatur,& crediᵗ.vt no.in l.j.§.Labeo.ff.de aqua
9 plu.arcẽ aliàs cõuẽtus de facto nõ posset litẽ cõtest.†Et no. istã gl.sing.q̃ si dico te mihi teneri ex tali causa.& tu dicas non puto me tibi teneri in aliquo.& per hoc non fit.li.cõte.verbũ ergo credit nõ est sufficiens ad respondẽdũ libello, vt fiat cõtestatio. licet sit sufficiens ad respõdẽdũ positionibus.sed per talẽ responsionem factã positionibus qualitercunq̃ facta fuit hoc introductũ: 2
† In tex.ibi.[offeratur.]Dic cuius fauore fuit hoc introductũ: an actoris,vel rei,vel iudicis q̃ daretur libellus in scriptis. vide gl.in cle.sæpe.de verbo.sig.super verbo pronuntiatio:& ex illo
10 verbo videtur q̃ debeat dari expẽsis actoris, & ideo solent fieri tres scripturæ.quarũm vna datur iudici, & illa reputatur originalis.altera remanet apud actorem:altera traditur reo:& cũ reus venit ad contest.lit.videri debet an illa quæ sibi data est,concordet cũ illa quæ data fuit iudici,aliàs non teneretur contestari.de hoc in Spe.de libᵉl.concep.§.restat.circa prin. † & ideo dicitur 3
dari expensis actoris:quia ipse actor soluit scripturam. Alij verò dicũt quòd non tenetur actor dare copiam suis expensis,sed potest dicere reo quòd accipiat copiã à iudice vel à notario suis expensis.per.l.j.in prin.ff.de edẽ.& hoc tenet Cy.& Bal.sed tũc reuera nõ diceretur offerri libellus.Sed bene diceretur edi actio sed in hoc seruanda est practica curiæ vbi agitur:vt l.iij.in fi.ff. de testi.& s.de epis.& cle.l.cum clericis.cir.fi.†In tex.ibi.[ei qui vocatur ad iudicium.]potest intelligi tribus modis.Primò scilicet.postquàm vocatus comparuit,& sic offertur ab ipso actore, & prius fit citatio quam oblatio, quòd ita fit fiendum, patet ex ordine titulorum in ff.vbi titul.de in ius. voc. præcedit titul.de edend. Item iudicium quia incipit à citatione vt instituta de pœna temere litigan. & sic citatio est primus actus. Item per l. ij.infra de requir. rei vbi dicitur quòd citatus comparens debet

vbi mouentur plures quæstiones.& ista materia est magis practicabilis & vtilis quàm subtilis,& similiter authen.sequen.

2 ☞ Cuius fauore sit introductum,an actoris,uel rei, ut libellus detur in scriptis? & q̃ debeat dari expensis actoris. & quare soleant fieri tres scripturæ?
3 Quando actor posit dicere reo quòd accipiat copiam à iudice,uel à notario suis expensis,& tunc non diceretur offerri libellus,sed edi.
4 Antequàm libellus offeratur,an requiratur citatio partis,& quomodo fiat ista oblatio? & nume.s.
5 In criminalibus debet mitti copia accusationis,uel inquisitionis.
6 Libellus quid sit,& qualis debeat esse?
7 An statim porrecto libello soluantur sportulæ?
8 Lex noua simpliciter & indistincte loquens,debet intelligi & distingui per legem uetere,si congruè fieri potest.
Quis dicatur fideiussor idoneus?
9 Oblato libello & termino dato reo ad liberandum,potest reus statim respondere libello,si uult,& non expectare finem termini.
Si fuit reo missa copia libelli in citatorio,& transiuissent.xx.dies:non dabitur alius terminus.& quòd talis dilatio deliberatoria non detur actori.
10 Iudex non potest abbreuiare uel elongare tempus. decem. dierum datum ad appellandum,nec tempus datum ad appellationem prosequendam, & an partes hoc possint?
11 In criminalibus non datur tempus ad deliberandum.
Transacto tempore ad deliberandum,an possit iudex recusari?
12 Iudicem quem quis sibi,dari petijt,non potest recusare,sed poterit ab eius sententia appellare.
Testem quem quis produxit non potest reprobare respectu personæ. quòd sit inhabilis ad testificandum:sed eius dictum poterit impugnare.
13 Iudex non debet compellere reum ad respondendum libello:nisi constet sibi quòd transierit tempus datum ad deliberandum.
14 Plures casus in quibus non est necessarius libellus.
15 In conceptione libelli grande emmet periculum.
An possit renuntiari dationi libelli,& aliis quæ sunt de ordine iudiciorum? remissuè.

AUTHENTICA.

1 Offeratur. †Ante quàm perueniatur ad contestationem litis. oportet quòd offeratᵉ libellus in scriptis,& quòd reus habebat dilationem ad deliberandũ,ad veliᵗ cedere, vel contendere: intra quam potest iudicem recusare,vel petere alium sibi adiungi.quo tempore transacto,& nihil allegato,quod habebat retardare quæstionem,poterit reus compelli ad litem contesta.seu ad respondendum libello.& si aliquod dictorum factum non fuerit,lit.contesta.de facto facta non valebit. hoc. dicit. Addit aliud per se.authen.quòd actor præstet cautionem,quando dat libellum de contestando litem infra duos menses. Item aliud addit per authenti.generaliter.de episco.& cle. quòd satisdet de prosequendo litẽ vsq̃ ad fi.Sed istæ satisdationes ex parte actoris non sunt in vsu:vt dicit Bar.hic & ibi & dicit qđ vidit aliq̃s peti,sed non obtineri.& ista auth.quatuor facit primò ponit qd incũbat actori vsq̃ ibi.[& exinde.]sed'o qd incũbat reo.vsq̃ ibi [denicq̃.]tertiò quid incũbat iudici.vsq̃ ibi.[litis ergo contest.] quartò & vlti.annulaᵗ contestatio,si prædicta nõ obseruentur.
† In tex.ibi.[offeratur.]Dic cuius fauore fuit hoc introductũ: an actoris,vel rei,vel iudicis q̃ daretur libellus in scriptis. vide gl.in cle.sæpe.de verbo.sig.super verbo pronuntiatio:& ex illo verbo videtur q̃ debeat dari expẽsis actoris, & ideo solent fieri tres scripturæ.quarũm vna datur iudici, & illa reputatur originalis.altera remanet apud actorem:altera traditur reo:& cũ reus venit ad contest.lit.videri debet an illa quæ sibi data est,concordet cũ illa quæ data fuit iudici,aliàs non teneretur contestari.de hoc in Spe.de libᵉl.concep.§.restat.circa prin. † & ideo dicitur dari expensis actoris:quia ipse actor soluit scripturam. Alij verò dicũt quòd non tenetur actor dare copiam suis expensis,sed potest dicere reo quòd accipiat copiã à iudice vel à notario suis expensis.per.l.j.in prin.ff.de edẽ.& hoc tenet Cy.& Bal.sed tũc reuera nõ diceretur offerri libellus.Sed bene diceretur edi actio sed in hoc seruanda est practica curiæ vbi agitur:vt l.iij.in fi.ff. de testi.& s.de epis.& cle.l.cum clericis.cir.fi.†In tex.ibi.[ei qui vocatur ad iudicium.]potest intelligi tribus modis.Primò scilicet.postquàm vocatus comparuit,& sic offertur ab ipso actore, & prius fit citatio quam oblatio, quòd ita fit fiendum, patet ex ordine titulorum in ff.vbi titul.de in ius. voc. præcedit titul.de edend. Item iudicium quia incipit à citatione vt instituta de pœna temere litigan. & sic citatio est primus actus. Item per l. ij.infra de requir. rei vbi dicitur quòd citatus comparens

debet explorare quæsitum.id est quid actor, vel accusator velit dicere.Alij dicunt q̃ prius debet offerri libellus iudici,vt possit deliberare an velit cõmittere citationem,an nõ postquã citatus cõparuit,tunc Iudex debet dare sibi copiã, & hoc probatur ex ordine titulorũ in C.quia tit.de eden.præcedit tit. de in ius voc. Sed ista deliberatio in iudice non est necessaria: nisi qñ quis petit citari illũ quẽ non põt in ius vocare sine venia vt parentem, vel patronũ.Nam tunc Iudex nõ debet cõmittere citationẽ,nisi primò videat petitionẽ, & si videt quod intenteᵗ actio famosa, non debet eam cõmittere,aliàs sic vt hæc habetur in tit. ff. de in ius voc.maximè in l.sed si hac.§.pe.vel fi. Alij dicunt q̃ non tradit iudici,vt deliberaret an debeat committere citationẽ vel nõ: sed vt citato mittat copiã petitionis, & q̃ sit mittenda facit autqui semel.j.quomodo & qñ iud.ibi loquiᵗ de copia rescripti, nõ petitionis. Itẽ facit l.sicut j.de præscrip.xxx.ann. vbi per citationem interrumpitur præscriptio:sed ti non esset missa copia:tunc simpliciter nesciret super quo citatus est, ergo nõ deberet interrumpi præscriptio. † Breuiter in criminalibus bene debet mitti
5 copia accusationis vel inquisitionis:sed in ciuilibus nõ, & ideo licet quælibet practica possit esse bona prima verior, & magis
6 de mente huius literæ,seruandus est tamẽ stylus curiæ.†In tex. ibi.[libellus.]Dic q̃ est breuis scriptura & clara, continẽs intentionẽ agentis & q̃ debeat esse breuis, & nõ verbosus patet ex l. fi.§.in refutatoriis.j.de tẽpo. appel. q̃ debeat esse clara patet in l. ita fidei.ff.de iure fisci.Et quia debet esse talis,ex qua reus possit reddi certus:ita q̃ possit deliberare an velit cedere, vel contendere:vt l.j.in prin.ff.de eden. Ponit autẽ istud vocabulum multis modis,interdum pro libello conuentionali vt hic, interdum pro supplicatorio:vt s.qñ libe.prin.da.sit. interdum pro delegatione iudicis:vt l.nec quicquã.§.vbi decretũ.ff.de offic. procon. interdum pro libello declaratorio,vel pro literis dimissoriis,quę vocantur apostoli.vt ff.de libel.dimis.per totum ponit etiã pluribus modis.vt no.Spec.de libel.conce.§.ij.vel iij.sed ante istam aut.non erat necessaria scriptura in ciuilibus:vt d.l.j.ff.de eden.
7 sed in criminalibus sic:vt l.libellorum.ff.de accu.†In tex.ibi.[& exinde præbitis sportulis.]Iste text. innuit q̃ statim porrecto libello soluantur sportulæ:sed cõtra q̃ imò tẽpore contest.li.vt in aut.de iudi.§.ne autẽ.oportet ideo pro parte in principio, & pro parte in fi.temporis latæ sententiæ.So. sportulæ sunt multiplicis generis quædã quæ danᵗ iudicibus delegatis pro eorum salario & istæ danᵗ ab vtraq̃ parte secundũ formã prædictã quædam quæ danᵗ à solo actore quando consueuit solui tantũ pro libra de contentis in petitione,& illud applicatur fisco,& de illis põt loqui iste tex.quia soluuntur statim porrecto libello quædã quę soluuntur executoribus & illę soluuntur à citato dumtaxat tempore quo citat secundùm longitudinẽ itineris, & si ipsum non solueret,posset ipsum expignorare de his loquiᵗ l.omnes.§.exe- 1
cutores.de episc.& cle.de materia istarum sportularum,vide gl. plenam instit.de actio.§.tripli.& in aut.de iudi.§.nullo quidem. In tex.ibi:[& data fideiussiõe.] supple de iudicio sisti. si citatus 2
8 non possidet immobilia:aliàs non esset danda. †In tex.glo.quæ b
semper allegaᵗ q̃ lex noua simpliciter & indistincte loquens debet intelligi & distingui per l.veterẽ:si congruè fieri potest per l. nõ est nouũ.ff.de lega.per id quod nota gl.j.de iure delibe.l.fi.§. in computatione,in fi.glo.mag.Et debet esse fideiussor idoneus: vt l.ij.ff.de in ius vocan.Et tunc dicitur idoneus,quando possidet immobilia.vt not.glo.in corpo.vnde sumitur ista aut. Et qñ
2 non habet priuilegium fori.vt scholaris *.qui non esset idoneus: vt in l.j.ff.si quis in ius voca.non ie.& facilitate conueniendi:vt no.gl.in d.l.ij.in prin.ff.de in ius vocan.Nec sufficerent pignora quia est satisdatio prætoria,s.primo à prætore inuẽta, quę requirit personas,non pignora:quod dic vt l.prætoriæ.ff.de p̃to. stip.
9 per Bar.in l.j.de in ius vocando & hic in gl.†In tex.ibi.[xx.dierum gaudeat inducijs.]hoc est si vult reus, aliàs posset statim respondere libello:quia sui fauore datur ista dilatio deliberatoria: vt no.Cy.j.de dila.l.j.Et si fuisset sibi missa copia libelli in citatorio,& transiuissent xx.dies,non daretur alius terminus secundũ Cy.ibidem.talis autẽ dilatio deliberatoria nõ daretur actori:qui debuit venire instructus.vt j.de dila.l.si quãdo.In tex.ibi.[gaudeat.]non dicit q̃ Iudex det, & sic patet q̃ ista dilatio datur à l. sine ministerio iudicis,& sic Iudex non posset ipsam abbreuiare nisterio iudicis.hoc tamen dic vt plenè no. a
10 per Bar.in l.ij.ff.de re iud.†Et not.glo.quæ incipit. [scilicet ad plus.] in fi. quæ semper allegatur quòd iudex nõ potest abbreuiare vel elõgare tempus x. dierum datum ad b
appellandum nec etiã in casu datum ad appellationem prosequẽdam, quid autem de partibus,an possintᵉ dic vt dixi in l. properandum.in prin.per glo. Et loquitur in ciui
11 libus:†sed in criminalibus nõ datur tẽpus ad deliberandum. qa cum interrogatur de facto, debet esse certus: ideo statim debet respõdere accusationi,vel inquisitioni.In tex. ibi. [vel recuset.] innuit iste tex.q̃ trãsacto tẽpore dato ad deliberãdum nõ possit iudex recusari.Contrariũ tenet Cy.in l.j.j.de dila. vsq̃ ad cõtest. li.per l.apertissimi.s.de iudi.supple nisi prius in iudicẽ cõsensisset.vt proponẽdo alias exceptiones,& petẽdo super illis pronũtiari per l.sed & si susceperit.in prin.ff.de iud.nec iste tex. contra dicit quia licet possit petere durante dilatione, non dicit quòd
12 postea non possit.†In tex.ibi.[petierit.]Not.quòd iudex quem quis petijt dari,recusari nõ põt,sed bene potest appellari ab eius sententia.vt l.ex consensu.ff.de appel.Sic & testem quẽ quis produxit non potest reprobare respectu personæ, q̃ sit inhabilis ad testificandum:sed põt bene impugnare eius dictũ vt j.de testi.l.
13 si quis testibus.& no.Inno.de excep.c.cum venerabilis. †In tex. ibi.[denicq̃ præsens interrogetur.]Not.secundùm Bal. q̃ iudex non debet compellere reum ad respondendum libello:nisi constet sibi q̃ transiuerit tempus datum ad deliberandum & si con
14 trarium faceret,nõ valeret lit.contest.†Circa istam materiam & pro declaratione glos.hic positarum,quæ sunt breues, vide per gl.pleniores & lõgiores in corpore vnde sumitur §.sancimus & §.suscepto.& vide vltra quadraginta casus in quibus non est necessarius libellus qui no.in Spec.de libel.cõce.§. nunc dicendũ.
15 qui etiam dicit in §.j.†q̃ in concep.libelli grande eminet periculum quia est fundamentum totius iudicij & q̃ pauci reperiuntur qui vario non ducãtur errore. Ideo semper debet recurri ad valentissimum aduocatum in causis magnis tanguntur etiam per Cy.hic quædam satis leuia.Et an possit renũtiari dationi libelli,& alijs qui sunt de ordine iudiciorum, vide in c. de causis. de offi.deleg.in glo.& per doc.in cle.sæpe.de ver.signi.

¶ Vt scholaris. Adde aut̃ habita & ibi diffusè p Bartholomeũ de bologninis. C. ne filij pro patre.
¶ Cõtra vsurarios. Adde diffusè p doct. in c. quã quã. de cẽsi. lib.vj. & per doct.in cle.præsenti. eo. titu.

De plus petitionibus. *Rubrica.*

1 ☞ Vsurarij qui exigunt promissionem de duplo ueræ sortis, & postea totum petunt q̃ debeant cadere etiam à uera sorte:probato q̃ sit de duplo ueræ sortis.
2 Petens plus debito quando puniatur.ut hic?

LEX VNICA.

1 Odiosas. †Qui per dolum cautionem pluris exigit,& plus petit litem conte. debitum perdit nisi transactio & secũda cautio interuenerit.h.d.& est no.l.secundũ Bart. †Et not. contra vsurarios ᵇ qui exigunt promissionem de duplo veræ sortis,& postea totum petũt.vt debeant cadere etiã à vera sorte hoc probato q̃ sit de duplo veræ sortis qđ perpetuò tene menti.In tex.ibi.[nullo eum dispendio prægrauari.] subau di de quo infrà,s.vt cadat à toto debito bene tamen patitur pœnam plus petentis per dolum quæ est pœna tripli expensarum, vt instit.de act.§.tripli.In tex.ibi. [exordiũ.] scilicet litem contevt l.præcedenti.†In tex.ibi.[transactionibus.]puta quia nõ po- 3
tuit probare reus q̃ cautio esset de pluri quã deberet,ideo transegit pro certa quãtitate tunc põt probare q̃ vult agere ad pœnã certè non potest.quia per transact. decisus est ille arti.& idem si faceret iteratam confessionem facit j.de agri.& censi.l.cum scimus.li.xj.& quod ibi no.Plura ergo requiruntᵉ ad hoc vt habeat locum pœna de qua hic. Primò quia per dolum quis exigit cautionem de pluri.Secundò q̃ eam petierit. Tertiò q̃ petierit per dolum.Quartò q̃ perseuerauerit vsq̃ ad lit.conte.si autem non exigit cautionem de pluri,tamen plus petijt per dolum:punitur in triplo expensarum.vt in eo.§.tripli. Item si exegit cautionem per dolum, non tñ petijt, non punitur ciuiliter sed criminaliter crimine stellionatus si nõ cadit in aliud speciale delictũ. Si verò non fuit in dolo,tunc etiam si exigit & petijt, non punitur ciuiliter vel criminaliter,& hoc voluit gl.ff.de condi.fur.l.ij seruus.§.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Post terminū. Adde Bar. in l. ante sententiā. ff. de appel. & bar. in l. qui vltra. ff. de pœnis..
b ¶Multiplex dilatio Adde Car zaba. in c. præterea. in j. q. de dilatio.
c ¶Verbū. puincia. ad de tex. glo. & doc. in c. ius quæritū. j. dist.

Bone. In dubio gl. ſi. hīc in ſi. videtur tenere q̄ eoipſo præſumatur fuiſſe in dolo, qđ plus petijt. ſed per omnes doc. reprobatur. imò requiritur q̄ dolus probetur vt l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. Iſto ergo caſu quādo plus petijt ſine dolo: ſed nō probat niſi de parte. vt petij. x. & probaui. de. v. an. poſsim obtinere ſententiam in. v. videtur quod nō. ga non fuit fuit lis cōte. in. v. ſed in. x. Cōtrariū determinat Cy. in l. j. §. ti. j. in vl. q. quia petit x. cenſetur etiam petijſſe. v. quod patet. quare vt abſoluatur reus ſimpliciter, nec. x. nec. v. poſſunt ab eo peti. vt in l. ſi quis cū totū. ff. de excep. rei iudi. q̄ nō eſſet ſi non videretur petita. et vide q̄ no. Bar. ī l. ſi qs ducētia. §. vtrū. ff. de reb. dub.

De dilationibus. *Rubrica.*

1 ☞ *In dilatione data ad probandum poſſunt produci teſtes, & etiam inſtrumenta.*
2 *Teſtes qui in termino dato ad probandum fuerunt producti, & iurauerunt, poterunt poſt terminum examinari: niſi fuerit datus ad probandum & probatum habēdum.*
3 *Dilatio qmodo ſit multiplex?*

Quia poſt litem cōte. peruenitur ad proba. in q̄bus dicunt cō ſiſtere media cauſæ. vt in auth. ad hæc ſ. de iu. non autē ante litē. conte. ſuper negotio. vt extrà vt lit. non conteſt. per totum & ad probandum dantur. dila. ideo poſt lit. conte. ſubijcitur iſte titu.
1 † Notandum tamen eſt q̄ probationes poſsint fieri etiā dilatione nō data. vt infra l. ſi qñ & l. cū à nobis. & in Spe. eo. ti. §. videdū. ver. vtrum valeant. & in l. in crimine. ff. de adul. & ibi tangitur, per Bar. Si tñ non fiant. & dilatio fuerit data ad probādum, non dicitur cognitum de cauſa. ideo ſententia diffinitiua lata nō valeret in qua requiritur cauſæ cognitio, & plena deliberatio. vt ſ. de iudi. l. iudices. & per Bar. in l. prolatam. ante fi. infra de ſen. ſed bene poſſet ferri abſolutoria ab obſeruatione iudicij. l. properandum. §. & ſi quidem. ſ. de iudi. †
2 Et no. quòd in dilatione data ad probandum poſſunt produci teſtes, & etiam inſtrumenta de vi verborum. cum probatio fiat tam per teſtes quàm p inſtrumenta. ſi tamen non fuerint ante producta inſtrumenta poſſunt etiam produci poſt. vt no. in Spe. eo. ti. §. videndū. verſi. qd ſi data. ſed teſtes non poſſunt produci lapſa dilatone. nec etiā capitula, quibus teneatur pars rñdere. vt eo. §. ver. Itē qd ſi datus. & in curia Romana, & in multis alijs etiā infra terminū datū ad probandum non producuntur inſtrumenta: quia ſolet dari terminus per ſe ad producendū iura, vel inſtrumenta. ſed ſi nō appareret de alio ſtilo, habet locum q̄ ſ. dixi. ſufficit autem infra termi
5 num datum ad probandum producere capitula, & facere teſtes iurare parte citata, ſi ante vltimam diem termini producantur. vt infra de teſti. l. ſi quando. ſecus ſi vltima die termini quæ interpellat vtrāq; partem. iuxta not. per Bar. in l. item illa. ff. de cō
a ſti. pecu. Poſt terminū [a] verò poſſunt teſtes examinari. vt plenè no. per Bar. in l. damni. §. ſabini. de dam. infect. & per glo. in cle. vnica. de offi. leg. niſi fuerit datus ad probandum, & probatum habendum. quia de ſtylo & conſuetudine eſt quòd infra termi
3 num etiam examinentur. vt aliquid operentur illa verba. † Eſt
b autem multiplex dilatio. [b] ſecundùm Iac. de are. vt refert Cy. in l. j. iſtius ti. quia quædam eſt deliberatoria. & iſta datur ante litē conteſt. ad reſpondendum libello. vt in auth. offeratur. ſ. de litis conte. vel interrogatorijs quæ fiunt ad præparationē iudicij. vt ff. de inter. act. l. qui interrogatur. Et etiam poſt litem conteſt. ad reſpōdendū capitulis & poſitionibus cōtinētibus actū alienū. vt l. iuſiur. & ad pecunias in prin. ff. de iureiur. ſecus ſi proprium actum contineant in quo non cadit ignorantia. vt l. quanquàm. ff. ad velle. niſi ſit de longinquo. vt l. peregre. in prin ff. de acqui. poſſ. vel multum intricatum. l. emptor. §. Lucius. ff. de pac. & no. per Bar. in l. ſi res obligata. de leg. j. Quædam eſt dilatio probatoria. & de hac loquitur. l. j. tit. & l. ſi. ff. de ferijs. Quædam allegatoria. puta ad proponendas exceptiones dilatorias, vel perēptorias. vt in c. paſtoralis. de excep. & in auth. iubemus. ſ. de iudi. ſecundū vnum intellectū. Quædam expectatoria. quæ datur abſenti citato ad comparendum. de qua in l. ad peremptorium. cū ſ. q. ff. de iudi. Quædā dilatio eſt iudicatoria. quæ datur ad iudic. ſoluendum. & de iſta loquitur. l. ſi. infra de vſur. rei iu. & oēs iſtę intelliguntur peremptoriæ etiā ſi nō dicat. excepta dilatiōe ex-
4 pectatoria, quæ non dicitur niſi dicatur. vel. niſi ſit trina. ga tunc habet vim peremptorij, vt patet in d. l. ad peremptoriū. licet quidam dicant q̄ omnis dilatio quæ fit poſt lit. conteſt. dicitur peremptoria, ſecus ſi ante. ſed Specu. dicit quòd non meminit ſe legiſſe in. d. §. ſciendum. poſt princi. Et adde quòd dilationū materia amputanda eſt vt l. ij. infra de temp. appel. ne lites ſcilicet p telentur. vt l. properandum.

2 ☞ *Iudex non poteſt ad diffinitiuam procedere niſi cauſa plenè cognita, uel inſtructa.*
3 *Dilatio ad probandum non debet dari niſi petenti, & quando etiam ex officio nō petēti.*
4 *Verbum prouincia, qualiter ſumatur?*
5 *Iudex an poſsit moderari tempus dilationis? & uide. numero. 8.*
6 *Dilatio intelligitur peremptoria licet dictum non fuerit.*
Dilatio ſecunda ſi detur ſine cauſæ cognitione, an ualeant probationes factæ infra illā?
7 *Quid in criminalibus?*
8 *Quid ſi ſtatutum diceret ſimpliciter dandam ſecundam uel tertiam dilationem.*

LEX. I.

1 QVoniam. † Iudex ad probandum debet dare dilatiōes moderatas ſecūdū diuerſitates locorum: & ſemel tantū, non amplius h. d. iſta. l. no. ſecūdū Bar. & primò ponit dictū: vſq; ibi. [qđ hac ratione.] ſecūdo illud declarat. vſq; ibi. [quod ita.] tertiò illud limita & reſtringit In prima parte. ibi. [vel perſonarum.] puta teſtium. ſecūdū verū intellectū
2 quia loquitur de perſonis neceſſarijs ad probationē fiendam † In tex. ibi. [neceſsitate.] quia iudex non pōt ad diffinitiuā, pcedere niſi cauſa plenè cognita, vel inſtructa. vt l. iudices. ſ. de iud. ergo neceſſe habet dilationes dare ad producendū teſtes & inſtrumēta. ex quib. cauſa inſtruatur. vt l. notionem. §. inſtrumētorū. ff. de verb. ſig. & patet ex tex. ſequenti. in verbo [inſtructiōis exhibēde.] In tex. ibi. [poſtulatū.] † No. q̄ dilatio ad probādū nō debet
3 dari niſi petenti. dicit Bar. q̄ etiam non petenti ex officio poterit Iudex dare, quando videt inſtantiam debere cito perire per l. perandū. poſt princi. ibi. nullus tam audax inueniſ &c. Et remittit ad no. per eū in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de damn. infec.
4 † In ſecūda parte. l. ibi [vt ſi ex ea puincia.] Qualiter ſumat hoc
c verbū, puincia ' dic vt no. per Cy. in l. ſi. infra de præſcript. long. tēpo. Nam hodie quodlibet territorium alicuius ciuitatis vel dominationis habetur pro vna prouincia. vt Florentia cū ſuo territorio. vt no. de iud. l. ſi. Et de iure canonico. vbi fit de hoc mētio
5 die vt in c. corē de electio. per gl. † In tex. ibi. [ex continētibus puincijs.] ſupple vel nō cōtinentibus. dū tamen citramarinis. aliàs nō daret perfectam doctrinā. & procedit iſta lex de iure communi. quo durat inſtantia per terminū. & ſic bñ poſſunt cadere tam longæ dilationes. Sed ſecundū ſtatuta ciuitatū, quæ dāt minus tempus: erit in arbitrio iudicis moderare tempus dilationis:
6 niſi per ſtatutū aliud diſponatur. † In tertia parte. ibi. [qđ ita cōſtitutū.] illud q̄ dictum eſt in prin. l. q̄ Iudex poſsit dare dilationes: ad. pbādū. nō credāt iudices cōceſſum eſſe in libero arbitrio ipſorū. vt dēt quoties voluerint: ſed ſemel tantū. & ſic intelligit dilatio peremptoria. licet dictum non fuerit. Et effectus eſt vt la
pſa dilatione amplius non audiatur, volēs probare: vel etiam de nouo capitulare ſuper eo ſuper quo data fuit dilatio, vt extorqueat confeſsionem partis: quæ eſt ſpecies probationis. ad hoc infra de non nume. pec. l. in contractibus. §. illo. Si ergo Iudex ſi ne cauſæ cognitione dedit ſecundam dilationem, quam ex officio non debeat dare: probationes factæ infra illā nihil valebunt ſi prima dilatio fuit perfecta. aliàs ſecus: vt infra eod. l. ſiue pars. Nam ſi dedit quinque dies, cum deberet dare decem ex forma ſtatuti, poteſt ſine alio impedimento contingente in prima dare in ſecunda dilationem aliorum quinque dierum ſecundùm Innocen. in c. vltra tertiam. de teſti. & Barto. hīc. ex cauſa verò ſi fuit impeditus in prima dilatione, etiam perfectè data, & docuit de impedimento, poſſet dari tertia. & ſic plures dilationes cum plena cauſæ cognitione ſuper dicto impedimento vt l. oratione. ff. eodem. titu. Sed in prima dilatione non requiritur tam magna cauſæ cognitio: ſed ſufficit quòd appareat non calūnioſè peti. & quòd ad cauſm faciant teſtes, vel inſtrumenta, quos vel quæ vult producere. & quòd petatur dilatio congrua ſecundùm diſtantiam locorum. & ideo videtur quòd prima poſsit dari à iudice non ſedente pro tribunali. argu. in l. voluit. ff. de interro. actio. ſecus in ſecunda vel tertia. & ita intelligatur. l. à proce
7 dēte. j. eo. & prædicta in ciuilibus. † Sed in criminalibus, ſiue pecuniarijs,

cuniarijs, ſiue corporalibus accuſatori dātur duę ſine magna cau
ſæ cognitione. id eſt abſq; eo quòd fuerit impeditus in prima. da
tur ſecunda ſi concurrant illa tria de quibus. ſ. & accuſato dātur
8 tres. vt d. l. fi. ff. de fer. † Similiter ſi ſtatutū diceret ſimpliciter dan
dam ſecundam vel tertiā dilationem, non requireretur in ſecun
da probatio impedimēti in prima. alias nihil operaretur diſpoſi
tio ſtatuti. Notandū tamen quòd probato impedimento nō poſ
ſent produci niſi teſtes in quibus fuiſſet impeditus. per l. admonendi. ff. de iureiu. ibi dū dicit quibus ſolus vſurus ſit. ſecūdum
a doc. Item Iudex bene poſſet abbreuiare dilationem, [a] poſtquàm
daretur à lege cū eius miniſterio. & etiā prorogare antequàm ex
piret: etiā non probato impedimēto. ita tenet Ang. in d. l. fi. et non
meminit de Spe. qui ita ſingulariter determinat. eo. ti. §. nūc dica
mus. ver. & ſunt hæc in argumētum. vbi dicit q̄ ſecundam dila
b tionem [b] (finita prima) nō debet dare ſine magna cauſę cognitione. & ſi dederit, nō valent probatiōes factę in ea. nec etiam ſi fuerit vſus his verbis prorogamus &c. quia non debet prorogari dilatio quæ finita eſt. ſed diceretur de nouo dari. Sed ſi nō erat finita, dicitur prorogari. vt in l. ſed ſi manēte. ff. de præca. ratio diuer
3 ſitatis eſt: quia finita dilatione iam eſt quæſitū ius alteri parti ad excludēdum volentem probare. vnde non poteſt Iudex ſibi ius auferre. ſed ante lapſum dilationis nō erat adhuc ius quæſitum: vnde facilius poteſt impedire ne acquiratur arg. in l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alie iur. poteſt etiā ab ipſo principio dare maiorem dilationem quàm dicat lex, vel ſtatutū: cauſa tamen cognita. & ita loquūtur ea quæ no. per Bar. in l. ij. ff. de re iu
4 dic. quando ab ipſo principio dat minorē vel maiorem, ex quo lex dat cum miniſterio ſuo. Secus ſi ſine miniſterio. vt not. glo. in auth. offeratur. ſuper verbo viginti dierum. ſ. de litis conteſ. Sed quādo dedit talem qualem, dicit lex vel ſtatutum ſi vult poſtea prorogare, videtur quòd poſsit: etiam ſine magna cauſæ cognitione. ſecundùm Specu. in loco præallegato. & Ange. in d. l. fi. & Bald. ſingulariter in l. j. in fi. j. quomodo & qñ iu. ibi dum dicit & per
5 ☞ cui dedit dilationem ad probandum, vel allegandum: & ſic ad actum partis, non ad actum iudicis. Tene menti. quia eſt optima cautela quòd pars ante lapſum dilationis, ſi non poteſt probare impedimentum contingens ſine culpa ſua: facit quòd Iudex proroget dilationem: quia hoc poteſt facere: etiam alteram altera parte inuita. Sed ſi eſſet iam lapſa, non poſſet. Et vidi ſemel bonam memoriam domini Prodocimi facere magnum feſtum de iſto dicto. tamen non allegabat niſi Ange. Ego tamen allego Spe. & Bart. quos Ange. non allegat. Cætera dic per glo. Bar. & alios in d. l. fi. ff. eo.

2 ☞ *Si quis fecit te citari tanquam procurator alterius, & tu comparuiſti, & petiiſti inſtrumentum mandati, an ille poterit petere dilationem ad producendum?*
3 *Delegatus, quòd dicatur extraordinarius.*
4 *Caſus in quo probationes poſſunt fieri ſine termino.*
5 *An impetranti reſcriptum incumbat onus probandi narrata in ſupplicatione eſſe uera? an alteri parti probandi contrarium?*

LEX II.

1 SI quando. † Ei qui reſcriptum impetrauit ad iudicem delegatum non debet dari dilatio ad reſcriptum producendum. quia debuit venire inſtructus: ſed ei contra quem impetrauit reſcriptum bene debet dari dilatio ad impugnandū ipſum reſcriptum de ſurreptione. h. d. not. ſecundū intellectum Pe. ſecundum quem debet poni q̄ aliquis impetrauit iudicem delegatū contra te, & fecit te citari coram eo cū copia reſcripti, quæ debet inſeri in citatorio: vt probat in auth. qui ſemel. in prin. j. quomodo & qñ iu. ibi dum dicit & per
2 in auth. qui ſemel. in prin. j. quomodo & qñ iu. ibi dum dicit & per eum aduerſario cognitis &c. & in c. ij. de dila. comparuiſti & feciſti produci originale, vt poſsit videre an eſſet abolitū, vel cancellatum, vel vitioſum: iple dixit ſe non portaſſe ſecum, & petijt terminum ad producēdum. certe debes abſolui à citatorio facto: nec debet dari iſta dilatio. ſed debet tibi condemnari in expenſis litis: & iterum debet facere te citari: ſi vult contra te procedere: quia eoipſo videtur contumax, licet comparuerit in termino, quia non portauit reſcriptum originale. ex quo fundatur iuriſdi
a ¶Abbreuiare dilationē. Adde gloſſ. & doc. in c. præterea. de dila. gl. in c. romana de appel. lib. vj. Bar. in l. ij. ff. de re iudic. doc. in regula indultum. de reg. iur. li. vj.
b ¶Secundam dilationem. Adde l. oratiōe. ff. de fer. gl. mag. in l. fi. j. eo. tit.

tio iudicis citantis, pro qua nō præſumitur. [a] niſi reſcriptum appareat: vt in c. cum in iure. de offi. dele. ſed ſi corā iudice ordinario: non eſſet cōtumax. ex quo comparuit: ſi tamē portauit ſecum libellum, vt tibi traderet. ſed ſi nō portauit, & peteret terminum ad dādum libellum, eſſet eadem ratio per
b iſtam. l. quia nō deberet dari, & tu debes abſoluī à citatione: & ille cōdemnari tibi in ex
2 penſis. & faciet poſt ea iteratò te citari. † Et eadem ratio eſſet in procuratore, qui fecit te citari tanquā procurator alterius, & comparuiſſes, & peteres inſtrumentum mandari: petijt dila. ad producendum, omnia iſta probātur per iſtam l. notabilem. Si autē produxit ſcriptum delega. bene debet dari tibi terminus ad impugnādum, & probādum de ſurreptione. vel falſitate, quia iuſtam cauſam habuiſti nō-comparēdi inſtructus. Et per hoc patet ratio. quia reus pōt facere examinari teſtes ad perpetuam rei memoriam. etiam non ſenes, nec; valetudinarios. qa nō eſt in eius poteſtate quando conueniatur. & doceat de iure
3 ſuo. vt dixi. ſ. in l. j. vt nemo inuitus. † In text. ibi. [extraordinariū iudicem.] id eſt delegati, & ſic no. quòd delegatus dicitur extraordinarius: quia præter ordinem à iure præfixum impetratur. nā iura præfigunt ordinarios in omnibus locis, & coram eis debet quis trahi, non coram illis. quia hoc eſt odioſum trahere quem extra domicilium: hoc eſt prouinciam. vt ſ. de iudi. auth. ſi verò
4 contigerit. cir. fin. † In text. ibi. [dilatio ei penitus deneganda eſt.] gl. intelligit. ſ. ad probandum intentionem in negotio principali, & ſic debet habere ſecum probationes ſuas. hoc non placet: quia prius eſt fundanda iuriſditio delegati, & lis conte. quàm probationes fiant. vnde non tenetur ſecum portare. niſi intelligas quòd etiam poſt fundatam iuriſdictionem & lit. conteſt. debeat facere ſuas probationes. etiam dilatione nō data. Et ita quidā intelligūt & ſic eſſet hic caſus, in quo probationes poſſunt fieri ſine dilatione. Item ſequeretur ex hoc quòd Iudex in fi. ſuæ delegatiōis poſſet dare diffinitiuam, & abſoluere reum à petitione actoris: tanquàm actor non probauerit: vt l. qui accuſare. ſ. de eden. & nō diceretur lata cauſa non cognita, & hoc odio impetrātis extraordinarium iudicem. non ſic ſi coram ordinario litigaſſet. & hoc etiā ſi nō de cōſenſu vtriuſque partis eſſet impetratus, aliàs terminus præfixus iuriſditioni haberetur pro termino dato ad probandū ſecundum Innocen. in c. ſuper eo. de appel. & dixi in l. properandum. §. & ſi quidem ſuper glo. quæ incipit. id eſt diffinitiuæ. Tene menti iſtum notabilem intellectum. In tex. ibi. [illi autē qui.] hic loquitur quando reſcriptum originale fuit productum. † In tex. ibi. [ad improbādā precū mēdacia.] No. diligēter. quia videtur hic probari q̄ ille qui impetrauit reſcriptum, & aliqua narrauit principi, nō habet neceſſe probare illa eſſe vera. ſed præſumūtur vera. illi verò contra quem impetrauit ſi dicit nō eſſe vera, incumbit neceſsitas probādi q̄ non ſint vera. In contrarium videtur tex. quòd ille qui impetrauit habet neceſſe probare coram iudice delegato. ſ. de his qui ve. æta. impe. l. ij. ver. ita vt poſt. & de reſcri. c. ſtatutum. §. cum verò. circa fi. lib. vj. ibi dum dicit primò fidem iudici faciat &c. & quod no. in Specu. in §. nunc dicendū. ver. debet autem, & in addi. Specu. de clande. deſpon. de hoc per Cy. ſ. ſi contra ius vel vtilitatem pub. l. præſcriptione. cir. fin. & q̄ habetur in cle. j. de proba. vbi habetur quòd ſi princeps narrat aliquid de facto ſuo, quòd iſta narratio habet vim probationis iuris & de iure. nec poſſet probari contrarium. Si autem non conſiſtat in facto ſuo. dic vt ibi no. in glo. &c.

2 ☞ *Statutum quòd teſtamentum debeat inſinuari infra tantum tempus poſt mortem teſtatoris: licet non inſinuetur, non redditur nullum, quia non requirebatur tempore teſtamenti confecti.*

AVTHENTICA.

1 QVod fieri. † Iſta auth. ponit duo dicta. quorū primū eſt ſpeciale qñ actor trahit reum corā extraordinario iudice, ſcilicet delegato: & non habet locum quādo corā ordinario. nec habet locū de iure ciuili: quia reus nō tenet ſibi reſpōdere, niſi ipſe actor prius p̄ſtet ſatisdationē de certa quātitate iudicis arbitrio moderāda, & reo caueat, ſi ipſe actor nō proſequat cauſam. & gl. intelligit etiā ſi actor vincat. ga foueat iuſtā cauſam. iuxta. l. properandū. §. ſin autē exgeſt is. ſ. de iudi. reo cauſam proſequēte, & actore negligē

Universidad de Deusto
Biblio

a ¶ Datio dilationis. Adde quod quælibet dilatio intelligit esse peremptoria. secundū Bald.in c.j. in fi. quo tpe miles in vsibus feud. Doc. in c.j. de elec.lib.vj. hoc verū. nisi subsit vltimū impedimentum. qa tūc nō intelligitur peremptoria secūm Bal.in c.fi. de prohi. feu.aliena.per lotha. in vsibus feu.

b ¶ Debet innouari. Adde gl. summæ.ff. q.vj. & an pēdēte appel.à quo possit se intromittere de his q̄ tendūt ad faciliorem exitū appellationis. vide in ca.cum inter de ma.& obe. & per Inn.& doc.in c.constitutus.& c.qua frō te de appel.tex.i cle. quādiu.de app.Fallit quando causa est sic mera q̄ sine causa app.expediri nō potest. per tex.in c.solicitudinem. de appel.

te.nam condemnabitur actor in dicta quātitate reo victo.& sic est alia pœna quæ sibi vincenti vltrà imponitur.de qua in dicto.§.sinautem ex gestis.etiam si reus in nullo fuerit læsus.& in hoc differt ab alia de qua in authen.sed libellum.§.de lit.contesta.vbi cogitur præstare aliam cautionem, coram quocunque iudice agat:sed & de contestādo litem infra duos menses.aliàs tenebitur reo ad omne dānum & interesse.& est alia cautio de qua in auth.generaliter.de episcopis & cler.quæ similiter habet locum corā quocunq; iudice.& similiter committit dicta cautio si litē prosequaē, & nō obtineat & hoc odio trahētis reū ad extraordinariū iudicē.q̄ leges abhorrēt.vt in auth.de mād. princ.§.sit tibi.col.iij. Sed istæ cautiões ex parte actoris nō sunt in vsu.dicit tamē Albe.q̄ nūquā vidit exigi.Sed si peterent, deberēt p̄stari Bar.aūt in d.auth.gñaliter dicit q̄ vidit peti.sed nō obtineri.aliud dictū nō est spāle in iudice delegato: qa idē esset in ordinario.videlicet q̄ si actor sit negligens in prosequēda lite: reus prosequens si vult absolui ab instātia iudicij, nō tenetur ipsum expectare vltra decē dies: qbus elapsis pōt petere se absolui ab instātia iudicij,& actorē cōdēnari tā in quātitate prædicta:quā etiā in expēsis legitimè factis. de quibus stat ur eius iuramēto interueniēte taxatione iudicis. & istud in decē diebus nō ponitur hic in tex.sed habetur in corpore vnde sumit de exhi.reis.§.j. & istud additur ad aut.qui semel.j.quomodo & q̄n iudex.vbi reus tenetur expectare actorem lōgiori tēpore, si vult absoluī:etiā lite nō cōtest.Sed illa loquitur q̄n vult absolui diffinitiuè:ita q̄ postea nō audiaē.ista quando interlocutoriè ab instātia iudicij,ita q̄ postea actor audiretur.vnde sentiūt Doc.q̄ si corā iudice ordinario reus esset tractus,& actor nō prosequeretur litē, nec etiā esset lis cōtest.si reus vellet absolui ab instātia iudicij,non haberet expectare vltra decē dies per illā aut. sic illud dictū habet locū coram ordinario,& etiā quādo corā delegato. & est canonizata ista aut.iij.q.iij.induci.el.ij.§.fi.& cū ibi not. In tex.ibi. [q̄ fieri nō debet.] s.vt reus tractus per rescriptū corā extraordinario iudice teneaē actori respōdere, si ꝓducat rescriptū vt debet:& etiam petitionē suam:prout innuit.l.j.& sic eam non corrigit.sed addit ad illam. In glo.j.ibi: [imò tenet.] dic quia talis cautio nō præstaē corā p̄cipe ante rescriptū impetratū:sed post corā ipso delegato antequā reus cogatur respōdere libellū: ideo rescriptū tenet:licet cautio præstita nō sit per id q̄ no.in l.vniuersa.§.de preci.imper.offe.quia illud q̄ nō requiritur tēpore actus celebrati,si post requiraē,non dicitur de forma actus, & sic eius
2 defectus nō vitiat actū.vt ibi no.†vnde si statutum dicat q̄ testamentum debeat insinuari infra tantum tempus post mortem testatoris:licet non insinuetur non redditur nullum:quia nō requirebatur tempore testamenti confecti. vnde non poterat dici de forma,cuius defectus vitiat actum.

2 ☞ Si post dilationem datam ad deliberandum an velit cedere,vel contendere, procederet iudex ad ulteriora:an censetur tacitè dilationem reuocare,& an posit eam reuocare expressè?
3 Dilationem datam ad probandum:an iudex possit reuocare?
4 Pendente dilatione ad probandum,quid possit iudex facere?& quando possit ad ulteriora procedere?
5 Si erat data reo dilatio decem dierum ad probandum exceptiones dilatorias, & ea pendente iudex dedit dilationem actori ad probandum intentionem suam, & reus non probauerit exceptiones suas an ualeat dilatio facta actori?
6 Iudex si dedit dilationem reo ad deliberandum an uelit cedere,uel contendere, cum hoc quòd si deliberat contendere,eadem die respondere debeat libello,an ista adiectio potuerit fieri?
7 Tempus dilationis est continuum.
8 Si ultima dies dilationis incidit in diem feriatum:an arctet illum cui data fuit, cùm illa die non posit facere quod fecisset,si non fuisset feriata:& quid si totum tempus dilationis reperiatur feriatum?

Quòd regulariter omne tempus sit continuum.

LEX III.

1 Siue pars. †Pendēte dilatione iudicis officiū cōquiescit.& dilatio data ad probādū est cōtinua. & in ea cōputantur tēpora feriarū solēniū,vel repentinarū. h. d. & semper allegaē maximè primū dictū.& intellige primū dictū quādo Iudex in p̄iudiciū dilationis vellet ad vlteriora procedere:puta dedit dilationē ad exceptiones dilatorias vel declaratorias probādas.quibus probatis nō posset ad vlteriora procedi. & hoc nō obstāte.ante lapsum dilatōis volebat ad vlteriora procedere:certè nō pōt stāte dilatione,& ea nō reuocata: quia suspēsa est eius iurisditio quātùm ad hoc,& ideo processus quē faceret, ipso iure esset nullus:vt in c.significāte.de app.cū concor.cū ista. l.& ipsam declarat.& hoc tenet gl.in l.j.ff.de fer.super verbo nullius esse momēti.q̄ dicit hoc idem in dilatione &c.& probaē in
2 corpore de exhi.reis.§.fuscepto.ibi dū dicit:nihil &c.†Et idem si post dilationē datā ad deliberandū an vellet cedere,vel cōtendere,& procedere cōtra reū,nec per istum processum censetur dilationē tacitè reuocare.Sed si prius reuocaret expressè,q̄ posset.qa
a datio dilationis est quædā interlocutoria,quam Iudex reuocare pōt:vt in l.q̄ iusit.ff.de re iud.& probatur expressè in dilatione expectatoria q̄ Iudex postquā eam dedit,pōt mutare,vel tollere:vt in l.dicere.§.fi.ff.dearbi.tūc posset ad vlteriora procedere. quia cessante dilatione cessaret suspensio. & hoc vult expresse
3 glo.ij.quæ incipit nisi. † Quidam tamen dicunt q̄ per dilationē ad probādum datā reuocare non possit.quasi ei sit quæsitum ius cui data est dilatio.vt probare possit propter ius quærendum. nec potest interlocutoria reuocari:vt l.j.§.fina.cum ibi not.ff.de præto.stipu.dic vt dicta.l.quod iussit.Sit autem Iudex vellet procedere in præiudicium dilationis,nulla ratio esset:quia non posset. sicut videmus.quoniam pendente appellatione nihil debet innob uari.bverum est in præiudicium appellationis.sed pro executione eius bene posset.vt si inhiberetur parti ne aliquid innouet ap
4 pellatione pendente:vt in cap.cum teneamur.de appella.†Nam & si pendente dilatione ad probandū inducerentur testes, bene posset Iudex eos recipere, & examinare:quia hoc non tendit in præiudicium dilationis.sed in executionē eius. Et ex prædictis etiam sequitur q̄ super alijs capitulis in quibus nō esset data dilatio,bene posset procedi:si nō veniretur cōtra dilationē per ea q̄ not.in l.creditor.in prin.ff.man.& j.derebus cred.l.pen.§. his de ☞ præsentibus.*in fi.& in c.super eo.de app. & quod habetur in Spec.eo.tit.§.j.ver.sed pone duos.potest etiam procedere Iudex quando periculum esset in mora:vt quādo ille cui datur dilatio ☞ fugā pararet:vt in l.ait prætor.§.si debitorē.ff.* quæ in frau. cre. Item si finita esset causa dilationis:quia probationes(ꝓpter quas fiendas data erat)factæ fuerāt ante finē dilatiōis.nisi ille volebat alias probatiōes facere.& tamē adhuc multū restabat de tēpore dilationis.Nam censetur finita dilatio.vt l.à filia.§.alumno.ff.ad Trebel.Idem si dilatio etiā data super actu nullo,& sic esset nulla,vel ad probandum id quod probatum non releuabat per id quod not.in l.cum pater.§.curatores.ff.de lega.ij.& ibi vide Bar. quid autem si certum erat infrà tempus dilationis fieri non posse id ad quod data est,& tamen multum restabat de tempore: dic vt not.per glossi.in c.vbi periculum. de elect.libr.vj. & in c.
5 commissa.in prin.eod.titu.†Sed pone data erat dilatio reo decē dierum ad probandum exceptiones dilatorias, & ea pendente Iudex dedit dilationem actori ad probandum intentionem suā si tunc reus non probauerit exceptiones suas, an valeat datio facta actori? videtur quòd non.per illum text.contrarium dic. quòd nihil fiat in præiudicium dilationis,cum illa secunda conferatur in tempus finitæ primæ.& tunc incipit.& ita habetur per
6 Barto.in l.quamdiu.la ij.ff.de acquiren.hære. †Item pone quòd Iudex dedit dilationem reo ad deliberandum. an velit cedere, vel contendere, cum eo quod si deliberat contendere, eadem die debeat respondere libello. an ista adiectio potuit fieri? quidam dicunt quod non per istam legem: quia non debuit cumulari cum dilatione. Et sicut dicunt quod in termino dilationis potest dicere quod deliberauit, & petere quod iterum citetur ad respondendum libello Specul. tenet contrarium eod.titu.§.j.versi.deliberatoriè.circa fin. Idem dicit Albe.se habuisse hanc quæstionem de facto.Iudex dedit decem dies parti ad aliquid opponendum,vel probandum:lapsis quinque diebus iterum dat sibi octo dies, vtrum possit? & quid operetur. & tenet quod possit. & quòd isti octo dies incipiant à fine primæ dilationis. & sic post lapsum aliorum quinque & allegat tex.& quod no.Cyn.in l.fi.de repu.hære.& nō placet.

Sed

Sed credo quod incipiat statim:& quod videaē potius prorogasse primā dilationē.vt ibi debeat finire, finitis quinq; diebus duret per octo.& illud quod allegat loquitur in alijs terminis in eo qui habebat priuilegiū tpis à iure cōi. & postea addit aliud tps à iudice.vel à principe qui nō intendit tollere primū priuilegiū, sed addit:ideo illa secūda dilatio incipit post lapsum primæ. Cir
7 ca secundū dictū huius legis.†No.j.q̄ tps dilationis est cōtinuū,
a vt etiam currat tēpore feriato siue sint feriæ solennes,siue repētinæ.dicit tamē Alber.hoc secūdo casu,q̄ licet dilatio currat, tamen restituitur in integrū ille cui data fuit per l. sed & si per prætorem.§.si feriæ.ff.qui.ex cau.maio. Spec.mouet istud dubium. quem ipse non allegat in §.fi. eo.tit. ante fi. & dicit quosdam tenere contrarium per illum tex.mihi videtur dicendum q̄ si tempus dilationis fuit finitum durantibus feriis repentinis,quas ille prævidere non potuit:vera sit prima opinio.Sed si non fuit finitum durantibus feriis ; & habuit tempus faciendi quod facere debebat,tunc vera sit secūda opinio:quia non subesset iusta cau
8 sa petendi restitutionem. †Vltimo quæro.quid si vltima dies dilationis incidit in diem feriatum an arctet illum cui data fuit,cū illa die non possit facere quod feciisset,si non fuisset feriata? Inn. tenet quod non arctet:& sic dilatio erat nulla. Alij dicunt cōtrarium.quia saltem debet hoc facere die sequenti. Alij dicūt quod imo die præcedenti,& non feriata.de his vide per Cy.j titu.prox.l.fi.& in Spec.de cita.§.j.in versi. Item objicitur quod citatio. & de dila.§.j.versi.sed pone.el j. Et adde quod omne tempus est continuum regulariter:vt nō deducātur tempora feriata:vt not. per gl.ff.de diuer.& temp.præscrip.super rub. Et circa hoc vide bonum text. qui videtur probare q̄ debeat prius expedire actū
b die præcedenti.quando vltima dies dilationis est feriata: vt l.ij. in fi.de temp.app.& ibi per Bar.de hoc articulo. Sed pone q̄ totum tempus dilationis reperiatur feriatum : puta in sabbato oliuarum proposuit quis exceptionē,& sibi sit dilatio data xv. dierum & omnes illi quindecim dies immediatè sequentes sint feriati.vt in tit.proxi.l.omnes.cum l.seq.Bal. mouet istud dubium in l.si quando.j.de testi.in iiij.q.& alleg.Host.& do. Anto.in c.licet causam.de proba. q̄ tunc non habeat locū illa lex. in fi. quia quando tempus feriatum absorberet totam dilationem, vel maiorem partem,non incipit currere dilatio nisi finitis feriis.vel tēpus feriatum deducitur de dilatione. Alij dicunt quod sibi imputet qui se tantum arctauit ad proponendum exceptionē:quia hoc euenire prospicere debet:vt l.si quis.§.j.ff.locati.& quia non succurrit ei qui se arctauit.l.ij.§.si quis in iudicio. ff.si quis caudic vt ibi not.per Bar.qui etiā alia dicit circa hoc, & est pulchra quæstio de eo not.quod hic tangit prima gloss. an dilatio possit per iudicem arctari.quando tempus statutum est à lege,vel sta
☞ tuto.& an poterit elongari? vide Cy.in auth.qui semel.* j.quo. & quando iud.vbi recitat plures opi & Dy.in rub.indultum.de reg.iur.in vj.& glo.ordi.in auth.de exhi.re.§.sancimus.in gl.quę incipit nunquid &c.& Bar.in l.ij.de re iudi.

2 ☞ Dilatio prima an possit dari iudice non sedente pro tribunali?
Iudex si absente reo ex officio dat actori dilationem ad probandum, quam actor recusat accipere:dicens:quòd reus non est præsens, & Iudex dicat quod faciet eum ratificare,an secuta ratificatione ualeat?
3 Dilatio non datur nisi postulanti,& quando etiam ex officio non postulantis
Verbum de plano,quid importet?
4 Super emergenti est pronunciandum,& quid si non fuit pronunciatum, sed ad ulteriora processum?

LEX IIII.

1 Procedente. †Quæ causæ cognitionē desiderant,debent expediri iudice sedēte pro tribunali. & super emergenti est pronunciandum.h.d.Bar.& semper allegatur.In tex.ibi:[pro
b cedente.i.de ambulante,bnon sedente pro tribunali:vt j.colligi. de ambulante.] Quidā dicunt q̄ quātur in verbo.[sed considente magis &c.] Quidā dicunt q̄ quātur in verbo.[sed considente magis &c.] Quidā dicunt q̄ quātur in sala palado est in loco vbi consueuit sedere pro tribunali: vt in sala palatij:licet non sedeat ad bāchum:sed deambulet, potest actum expedire.& istam opi.videtur sequi Spec.de dila.§.j.ante fi. & Albe.hic cōmuniter tenet contrarium.per istum tex.& per l.diuus. ff.de in integ.rest.& ś.de offi.ciui.iudi.in l.j.& in authen.de iud. §.sed debūt. & no.in c.fi.de re iud.lib.vj.si tamen staret supra banchum,in quo solet sedere,licet non sederet,sed staret rectus, pos-
2 set tolerari alia opi.†In tex.ibi.[dilationē.] a Bar.intelligit de.ij.& iij.& reliquis q̄ dātur cū magna causæ cognitione. & requiritur partis præsentia.sed prima in qua nō requiritur partis præsentia: nec tanta causæ cognitio bene posset dari iudice nō sedēte pro tribunali:sed de ambulante per palatiū. secus si extra.argu.in l.voluit.ff.de inter.act. b Spec.tamē disputat eo.tit.§. nūc videamus si absente reo ex officio dat actori dilationē ad probandū & actor recusat accipere, dicens q̄ reus nō est præsens. Iudex aūt dicit q̄ faciet eum ratificare:an secuta ratificatione ualeat.vt sic excludatur actor si nō probauit? & facit plures rationes prò & cōtrā. finaliter tenet q̄ valet.& ita dicit sibi fuisse
3 resp̄sum à pluribus peritis.†In tex.ibi.[po stulari.] No.ergo q̄ dilatio nō datur nisi postulanti.Sed vt dixi in l.j.nō postulanti potest dari ex officio.si Iudex videt imminere tps instātiæ:aliàs nō procederet dictū Spe. de quo,pximè dixi. In tex.ibi:[etiā si vtracq; pte p̄sente.] Nā si altera pars esset absēs,etiā si Iudex sederet pro tribunali, nō deberet dare dilationem requirentem causæ cognitionē:nisi parte citata ad contradicendum, si vult.& si daretur,nō valeret:vt dixi in l.j. §.eo. In tex.ibi.[non interpellatione plenaria.] i.cum Iudex nō sedet in alio loco pro tribunali,sed per palatiū deambulat.& nota istud verbum ad intellectum illorū verborū summariè & de plano.quia illud verbum de plano.importat vt nō teneatur sedere pro tribunali, sed ambulando possit procedere,& causam expedire: vt in clemen.
4 sæpe.de verb.sign.†In tex.ibi:[vt si fortè dilationis petitio fuerit improbata:] subaudi à parte aduersa cōtradicente q̄ nō debeat dari:quia iam habuit vnam,& non probauit.nec impedita fuit: vt l.j.ś.eod. & petens dicebat cōtrarium.vnde Iudex hanc differentiā & quæstionem quæ vertitur : an sit danda, vel nō debet per suam sententiam interlocutoriam terminare, pronunciando dandam esse,vel non.Et postquam pronuntiauerit esse dandam debet dare:non prius.& hoc est quod sequitur[susceptа. q.&c.] vnde allegatur quod super emergenti est pronunciandum, sed si non fuit pronuntiatum,& advlteriora processum.dic vt dixi in l.j.ś.de ord.iud.& vide istam legem canonizatam. iij. q. iij.
☞ *in c.inducіæ.§.spacium.glossi.quæ sunt hic sunt expedite.

1 ☞ Causa si committitur alteri consulenda,q̄ consultor non debeat recipere aliquas probationes,uel instrumenta,uel scripturas:nisi illa quæ sibi fuerunt missa per iudicē in sacculo.
An talis relatio,uel missio habeat uim conclusionis in causa,si non erat conclusum?
3 An Iudex qui misit possit aliqua de nouo recipere, & an possit talem commissionem uel relationem reuocare,& per seipsum causam terminare?
4 Ad ualiditatem processus uel sententiæ,an sit necessarium quod ex actis appareat fuisse statutum terminum ad probandum?
5 In causa quæ uertitur coram papa,an detur dilatio ad probandum extra curiam?
6 Delegatus debet seruare in procedendo illum modum & ordinem,quem deberet seruare delegans.

LEX V.

1 Vm à nobis. In causa appellationis quæ vertitur coram principe,non datur dilatio ad probandum:siue per seipsum cognoscat, siue per alium cui per rescriptum commisit.h. d. secundum primam lect.glo.Sed glo.eam reprobat:quia contra naturalem æquitatem:cum in causa appellationis ita sit requirēda veritas sicut in causa principali.& sicut per inferiorem à principe,ita
1 & per principem.† ideo secundùm aliam licet Ioan.h.d. In causa deuoluta ad principē per relationem inferioris iudicis : quia illa relatio non fit nisi causa plenè examinata,& instructa:& post cōclusionem:siue cognoscatur per principem,siue per delegatum ab eo,non datur dilatio ad probandum:nec admittuntur testes, vel instrumenta coram principe,vel eius delegato.h.d.secundò. Et istam lect.approbat glo.in l.fin.ff.de feriis.circa fin.glos. mag.
2 & in l.j.§.j.ff.de appel.† Et per hoc dicunt docto. quod si causa

¶ Tempore feriato. Adde gloss.in c.fi.de fer.glo.in c.cupientes, in §.si per xx.in verbo cōparere. de ele. li.vj.Inn.& Hosti.in c.licet. c. causam & c.vltra tertiam.de testi.doc.in c.ij.de concess.præben.

☞ Vide ne perperā hoc loco adiecta sit hæc expositio de ambulāre: quando necp in præcedenti nec sequenti textu nulla sit de tali significatione.vt magis ad rem,vel mero iudicio conueniat nō esse interpellandū tūc pro dilationibus iudicē. quādo causam principalem prosequitur.vel aliàs ad finē ipsius procedit.cū tūc etiā legitimè nō possit intendere cognitioni causæ ad dilationes petitas.quo circa nec licitum esse ipsas eo tempore postulare,vt ex ipso textu colligitur. quem vide.adde q̄ neque etiam in toto hoc tit. ff.talis expositio quę cum hac conueniat reperiatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Corã papa. An dilatio data per Papã possit moderari per inferiorem. vide glo. in c.latorem, xxxiij. q.ij.gl.in c.tempora. xxvj. quæstio. vij. Doc.in c. ad hoc. el ij.de appel.

b ¶Solones. Add doc. in c.ff.extra eo.tit.& Spe.eo.tit.in §.j.

c ¶Hominum. Adde Spe.eo.titu.j. §.nunc dicamus.

d ¶Per statutũ. An feriis introductis per statutũ possent partes renũciare. vide p Bal.in l.j.in.§.j.ff.eo.tit.& per Alexan.de Imo.cõsl.ccxiij.incipiso etopportunè discusso.in ij.volu.

e ¶Repetinæ. An istis feriis repentinis possit renuntiari vide in l.fed & si per prætorem.l.§.si feriæ.ff. ex qui.cau.ma. & Spe. in tit.de fer.in fi.

per iudicem committitur alteri consulẽda, quod consultor non debet recipere aliquas probationes, vel instrumenta, vel scripturas.nisi illa quæ sibi fuerunt missa per iudicem in sacculo, vt moris est: quia non committitur consulenda.nisi postquam omnia coram iudice gesta sunt. Et hoc not.pro eo q̃ dixi secundùm Bal.in auth.iubemus.de iudi.Nã aut erat cõclusum in causa:& tunc nihil de nouo recipitur etiam per iudicem: vt in c.pastoralis.de cau.pos.& propriè.nisi ex magna causa iudex reuocet cõclusionẽ vt producãtur instrumẽta,q̃ dicũtur de nouo reperta,vel testes qui prius nõ potuerũt haberi.ita seruaẽ in Romana curia:vel si nõ fuerat expressè cõclusum, dicũt quidã q̃ talis relatio,vel missio ad cõsiliũ sapiẽtis habet vim cõclusiõis:maximè quando fit de cõsensu partiũ:vel ex forma statuti. Adde q̃ postquã missa est ad cõsiliũ sapientis,vel relatio missa est ad superiorẽ, vt rescribat q̃ sententia dari debeat de iure:nec ipse Iudex q̃ misit debet aliqua de nouo recipere:vt est tex.scdm vnã lect.j.de appel.l.ex illo tẽpore.quã Bar.ibi multũ singulariter notat.posset tamẽ iudex illã cõmissionem vel relationẽ reuocare.& nõ expectare cõsilium,vel respõsum:sed per seipsum causam terminare,si sponte,& nõ ex necessitate missit ad consiliũ.vt est text. in l. ad principẽ.& ibi no. per Bar.ff.de appel.Secus si ex necessitate statuti.Sit tamen cautus.vt primò reuocet,& postea procedat, vel pronuntiet:quia stante relatione vel missione ad consilium, suspensa est iudicis iurisditio.sicut per appellationẽ.vel recusationẽ:vt in c.legitima.cum ibi no.in nouel.lib.vj.de appella.j.de relatio.l.j.& q̃ dixi in l.siue pars.§.eo.in gl.ij.In tex.ibi.[rescriptũ.] subaudi cõmittendo causam alteri:siue erat causa appellationis, siue principalis,q̃ per relationẽ iudicis deuoluta erat ad principẽ.

4 †In tex.ibi.[siue sit primò iudicio petita dilatio:]subaudi & cõcessa.siue petita,& nõ cõcessa:vt sequit in ver.[siue sit.] Itẽ siue nec petita,nec cõcessa:vt sequit in ver.[siue ne.]Et sic no.secũdũ Bal.nõ esse necessariũ ad validitatẽ processus vel sniæ q̃ ex actis appareat fuisse statutũ terminũ ad probandũ:imò etiã si nõ appareat põt ferri diffinitiua:vt hic patet.si tñ nõ est lata,nõ videt plenè de causa cognitũ.vt no.in l.properãdũ.§.& si quidem.§. de iudi.Sed si hoc est,videt q̃ nõ valeat sentẽtia:in qua requirit plena causæ cognitio.per ea quæ no.per Bar.in l.prolatã.circa fi.j.d sentẽ.Breuiter oportet intelligere dictũ Bal.q̃n nõ apparet præcipitẽter latã fuisse seu subito:sed q̃n trãsiuerat tẽpus instãtiæ. Si aũt subito taliter q̃ probationes verisimiliter(nõ data dilatiõe)fieri nõ potuerãt.tũc procedit q̃ dixi.& ita loquit dictũ Bar.in l.prolatã. bene facit tex.in c.cũ ex literis.de rest.in integ.circa fin. & gl.ordi.in l.necnõ.§.si quis seu in l.sed & si per ptorẽ.qb.ex cau.ma.q̃

5 dicit q̃ in breui tpe nõ præsumit de causa plenè discussum. †In tex.ibi.[eã dare cuiquã nõ licebit.]dicit hic Alber.p istũ tex. ser-

a uari in curia q̃ in causa q̃ vertit corã Papa, [a] nõ datur dilatio ad probandũ extra curiã:sed lolũ in curia.tũ scdm lec.Ioã. ista. l. non probat:quia loquit in causa trãsmissa ad eũ instructa:in qua habet rẽdere,vel iudicare ex actis sibi trãsmissis.Sed illud q̃ dicit albe. habet locũ in causa nõ instructa:& sic princeps deberet velle instructionẽ etiã extra curiã,vt veritati locus sit.ff.de proba.l.fi. &

6 §.de edẽ.l.ij.† In tex.ibi.[qua ne in iudicijs quidẽ cognitionũ nostrarũ.&c.]No.q̃ delegatus debet seruare in procedẽdo illã modũ & ordinẽ quẽ deberet seruare delegãs:q̃ tene mẽti. Et ideo si esset causa in qua procederet summariè & de plano,codẽ modo debet procedere de legatus.bene facit.c.super literis. de rescrip.circa fi.& l.j.circa fi.ff.de off.præfe.præto.In gl.sup verbo[vel ibi:magis aũt cõtradicit æquitas naturalis.] Dic qa in causa principali dãda est dilatio ad reperiendũ veritatẽ.ita & in causa appellationis.& sicut corã alio iudice.& ita corã Imperatore,vel eius commissario.In gl.eadẽ ibi:q̃[Iudex examinata causa.]Dic p̃cedẽs loquit q̃n causa nõ examinata deuoluta est ad pricipẽ per appellationẽ tm,nõ per relationẽ:qa relatio nõ debet fieri nisi post examinationẽ:vt sequit in gl.In fi.gl.ibi[sicque hodie corriget hæc lex.]s.inquantum permittebatur olim referre principi quãdo Iudex dubitabat in iure,vel se insufficientẽ sentiebat:cum hoc fieri non debet:cum possit habere instrustionem ab alijs iurisperitis, vel à suis assessoribus:vnde non debet molestare principem: qui alijs maioribus est occupatus.& hoc voluit tex.in auẽ.vt iudices non expectent sacras iussiones.

LEX VI.

1 INter priuatos. †In causis fiscalibus dantur dilationes.sicut in alijs.h. d. Intellige tã fisco quã alteri litigãti:tamẽ in fisco videbatur cõtrariũ fauore fisci:sed Imperator nõ vult alicui facere iniuriã ,pter fauorẽ fisci:vt j.de cad.tol.circa fi.& de secun. nup.l.j.ibi:dũ dicit ne fisci videamur habere rationẽ.nõ tñ currit tps instãtiæ:vt l.,pperãdũ.q̃ intelligo fisco agẽte:quia sibi curreret.& hoc bene potuit induci sine iniuria alterius. Nã posito q̃ curreret,nõ pderet fiscus ius suum:sed iteratò posset agere.Sed si priuatus agit cõtra fiscũ,nõ debet esse deterioris cõditiõis fiscus quã esset alius priuatus,cõtra quẽ ageret:nec id q̃ est introductũ in eius fauorem debet conuerti in eius præiudiciũ. ita limito & intelligo.l.properandũ.§.j.dũ dicit exceptis tantũmõ causis &c.

a ☞Quando lex uel statutum per lapsum dilationis,aliquid statueret de nouo, ut quòd bannitus habeatur pro confesso si non comparuerit,& defensiones suas non fecerit tunc ad illum effectum inducendum,uel tollendum Iudex nullum habet arbitrium : sed debet seruari forma à statuto tradita.

LEX VII.

1 NEc de statu. †Tempus à lege statutũ in dilationibus dandis propter magnitudinẽ cauiæ nõ augeẽ.h.d.Tene mẽti riot.per quãtũcunq̃ causa sit magna,vel magni præiudicij, istud solũ nõ est iusta causa elogãdi,vel dandi plures dilationes quã dari debeãt:imò elapsa prima dilatione esset quis exclusus . cum sit perẽptoria:vt l.j.§.e.circa fi.nisi ,pbeẽ impedimẽtũ in prima: maximè q̃n esset illatũ ab altera parte,,pter suas cauillationes:vt l.si

2 cum ipse.ff. de excu.tu.& l.intra vtile.ff.de mino.† Adde q̃ dicit Bal.notabiliter in auẽ.iubemus.circa fi.§.de iudi.q̃ si statutũ præfigeret certũ tẽpus:puta q̃ bannito assignentur octo dies, infra quos si nõ cõparuerit,& defensiones suas nõ fecerit,habeaẽ pro cõfesso:q̃ nõ posset tũc Iudex abbreuiare vel prorogare terminũ quantũ ad effectũ q̃ habeatur pro cõfesso.sed debet seruari forma statuti:licet ministerio eius assignetur dicta dilatio: vnde si abbreuiaret,puta q̃ cõpareat infra v.dies.nõ tamen ipsis elapsis habeaẽ pro cõfesso.& ecõuerso si elongaret:nõ esset necesse expectare nisi lapsum octo dierũ,ad hoc vt habeatur pro confesso: nec isto casu procedunt opi.quæ no.per Bar.in d.l.ij.de re iudic. & per Cyn.in auth.qui semel.q̃ perpetuò tene menti: quia multum declarat istum articulum.quando lex, vel statutum per lapsum dilationis aliquid statueret de nouo:quia tunc ad illũ effectum inducendum vel tollendum Iudex nullum habet arbitriũ: sed debet seruari forma à statuto tradita.

De feriis. *Rubrica.*

Quia feriæ differunt cognitionem totius causæ.sicut dila.differunt in illis articulis,in quibus dantur:vt in l. siue pars. §. titul. proxi.vnde post illum congruè subijcitur iste titu.sed in ff. habe

1 tur vnus tantum titu.scilicet de feriis & dila. †Et quædam sunt

b solennes[b],quædam repentinæ.Solennes sunt feriæ ordinariæ:& iure sunt duplices.vel inductæ in reuerentiam dei,vel sanctorũ vt j.eo.l.omnes.& l.fi quibus non possunt partes renũtiare.Quædam ob necessitates hominum[c] vt messium,vel vindemiarum.

c & istis bene possunt renuntiare:vt habetur in l.si feriatis.ff.e. per

d statutum[d] tamen bene possunt tolli feriæ inductæ in honorẽ dei: vt patet ex not.per gloss.in eod.titu.l.quadraginta.Et istæ dicuntur ordinariæ:quia semper sunt vniformes.Quædam verò dicũ

e tur repentinæ[e] quæ inducũtur propter rem prosperè gestam:vel ex alijs causis.& istæ non possunt ita præuideri,ideo præbẽt causam resti.in integ.si propter eas quis cecidit ab actio.sua:quia nõ potuit eam exercere.vt in l.sed & si prætorẽ.§.si feriæ. ff. ex qui. cau.ma.sed ordinariæ non quia præuideri potuerunt.vt ibi habetur.in quibusdam tamen ęquiparantur:vt in l.j.huius titu.ad quã veniamus.

3 ☞Libellus appellatorius in quo petitur pronunciari bene appellatum,& malè iudicatum,

tum,quòd possit produci die feriato: & an dicatur actus iudiciarius ? & quid de libello primæ cause.

Appellatio potest interponi die feriato in honorem dei.

LEX I.

1 QVoniam. †Tempore feriarum solennium vel repentinarum currit tempus appel.& etiam appel.prosequẽdæ & sic de tali tẽpore non deducuntur dies feriati. Quantũ ad primum de tempore interponendæ appel. est clarũ.

2 quia †appellatio potest interponi etiam tempore feriato[a] in ho-

a norem Dei.quia non est actus iudiciarius cum nõ fiat cum parte:nec pars potest ei contradicere.ideo tẽpore feriato potest porrigi libellus appellatorius coram iudice à quo in quo interponitur appel.& corã iudice ad quẽ.licet ille libellus non sit necessarius.vt no.Bar.in l.j.§.libelli.ff.de app. tñ licet libellus cõuentionalis in prima causa põt produci tpe feriato . rõne p̃dicta: vt in l.miles.§.sexaginta.ff.de adul.ita & libellus appellatorius.in quo appellãs petit pronũciari bene appellatũ, & malè iudicatũ. quia (vt dixi) cũ iste actus nõ geratur cũ parte,nec sic necessaria partis citatio ad productionẽ libelli, licet sit necessaria quantùm ad effectũ procedendi ad ulteriora,nõ potest dici actus iudicarius: licet corã iudice geratur,qua est volũtariæ iurisditionis:nõ contentiosæ:vt j.eo.l.actus quãtum verò ad tẽpus prosequẽdæ app. vt est annus.& ex causa biennij:cũ prosecutio nõ possit fieri tẽpore feriato , videbaẽ q̃ illud tẽpus deberet deduci de tempore prosequẽdæ app. Cõtrariũ est verũ.quia tempus illud est continuũ.sicut nõ deducit de tẽpore dila.vt l.siue pars.§.ij.& vtroq̃ erat maior ratio in tẽpore feriarũ repentinarũ. quæ nõ potuerũt præuideri: & illud dubiũ tollit ista l. q̃ hoc nõ obst. nõ deducit & iste est verus intellectus.In text.ibi : [& sine additamento .] vult didicere q̃ tẽpus præfixũ ad app.prosequendã nõ augetur propter istas ferias repentinas:nec suspendit eius cursus:vt ipsis durantibus non currat.In glos.ibi : [vel dic.] tu dic clarè q̃ volebat scire iste Verinus vtrũ sicut tẽpore feriarũ solennium currit tempus app.prosequendæ,ita & tempore feriarum repẽtinarum:quia maior ratio videbatur in illis q̃ non currant.

LEX III.

1 OMnes iudices. †Dies dominica est feriata in omnibus præterquàm in opere rusticali. videtur ergo q̃ laboratores & comitatiui possint laborare sine peccato diebus dominicis: sed restringe istam l. per rationẽ quam assignat.videlicet cũ imminet necessitas.& periculum est in mora.vt contingit tempore sementis,vel vindemiarũ propter pluuias, quãdo non potest seminari:& postea die dominico est tempus clarũ absq̃ pluuijs,licitum est ergo illa die seminare:quia tempus seminandi transit.

2 ☞Quæ carent nomine,carent effectu,& quæ sunt nulla,nec nomen habere merentur.

LEX IIII.

1 NUllo. †Feriæ repentinæ non inducuntur per inferiores à principe,& si inducãtur, nõ valent nec merentur habere nomen feriarum:nec etiã

2 effectum.h.d. † & semper allegatur q̃ quæ carent nomine carent effectu:& quæ sunt nulla:nec nomen habere mere-

b tur:vnde sententia nulla[b], non meretur dici sententia:vt l.ij.j.de senten.ex breui.reci.facit j.de inoffic.testamen.l.fi.& ff. de captidimi.l.tutelas.

LEX V.

1 PVblicas. †Causæ publicę & fiscales,ac etiam pistorum possunt tractari tempore feriato.h.d.sunt & aliæ plures de quibus in l.ij.ff.eo. Itẽ exe

2 cutio sententiæ potest fieri tempore feriato ob necessitates hominum:vt in c.fi.extra de iudi.

2 ☞Per statutum non potest fieri quòd dies dominica non sit feriata, & quid in alijs diebus festiuis?

LEX VI.

1 QVadraginta. †Tempore quadragesimali nõ debent iura reddi in causis criminalibus.h.d.Et gl.dicit q̃ nõ seruatur de cõsuetudine.& per cõsuetudinẽ & statuta possunt tolli feriæ in

2 ductæ in honorẽ dei.Fallit secũdũ quosdã in diebus dominicis. in quibus aliqua specialia seruãtur:vt j.e.l.fi.cũ gl.j.l.si(vt propo nis) .j.quomo.& quando iud.videtur dicere q̃ illa quæ statuuntur in die dominica,locum habẽt in alijs diebus festiuis . de quibus loquitur l.seq.vt sic nõ sit speciale ĩ die dominica.Nã cum iste feriæ inducãt istis diebus per l.scripta:& aliàs nõ haberẽt locũ si non fuissent inductæ. Sed si statutum põt tollere.l.scriptam in suo territorio: potest etiã tollere istas ferias:licet priuati per pactũ non possint ei renũtiare,sed aliqua possunt fieri per pactũ , quæ non possunt per b peccatũ.licet gl.videaẽ contrariũ innuere.j. de decre.decu.super ru.lib.x. de hoc tñ dic vt in l.nõ impossibile.ff.de pac. & q̃ hic dicitur de quadraginta diebus.habuit respectũ ad illos qui ieiunantur : nã computatis dominicis quibus nõ ieiunatur sunt.xlvj. de conse. dis.v.c.qua-

2 dragesima.vel dic,& ista est veritas:† quia aut loquimur de die dominica.& nõ põt fieri per statutum q̃ non sit feriata:quia fuit cedit loco sabbati.q̃ per l.diuinã veteris test.erat feriatũ: iuxta illud sabbata sanctifices.& nulla.l.humana etiã imperialis põt tollere.l.diuinã:vt etiam no.in materia statutorũ per Bar.in l.omnes populi.*.ff.de iusti.& iur.q̃ non valet statutum contra legẽ diuinã: Aut loquimur de alijs diebus festiuis:& tunc aut sunt feriati de iure cañ.& idẽ.quia licet per statutũ laicorũ possit tolli ius ciui.in eorũ territorio: qa hoc fit authoritate legis : vt d.l.omnes populi.non sic ius cañ.q̃ imitatur diuinum: quia nullus canon. dat laicis potestatẽ hoc faciendi.& quia in his quę respiciunt cultũ diuinum seu peccatum.ll.imperiales nõ dedignantur sacros

canones imitari:vt in aut.de ec.ti.*§.j.& fi.aut.de noua.*mul tominus statuta terrarũ quæ sunt minoris authoritatis aut de iure cañ.non reperiuntur feriati:& tunc licet nõ essent feriati de iure ciuili.q̃ tamen non credo reperiri : quia omnes sunt feriati de iure ciuili,vt l.seq.& l.fi.sunt etiam de iure cañ.& plures alij : vt patet in c.fi.extra eo.tamen posito quod reperirentur,si.essent feriati ex forma statuti,tunc bene posset fieri per aliud statu.quod non essent feriati:quia leges ciuiles & etiam statuta bene possunt tolli per aliud statutum in territorio statuentiũ:vt d.l.omnes populi.& ita refert Albe.se consuluisse cum magnis & valentissimis viris.qui remanserunt in hac conclusione.&c.

a ¶Tpe feriato. Adde gl.in c.fi.extra eo.tit. c.appellanto de app. li.vj.An de bu.&Io. de Imo.in c.preterea de dila.Bart. in l.j.in §.dies.ff.qñ ap.sit.& Bar.in l. diuus. ff. de fer.

b ¶Sententia nulla. An sententia nulla validata per rescriptum Papæ noceat tertio vide Fely.in c. quãuis.in fi.vlti.colũ.de re iud.

a ☞Feriæ messium,& feriæ vindemiarum debent durare per unum mensem quælibet earum.

b Quòd diebus feriatis ob necessitates hominum possit renuntiari: non sic in feriatis ad honorem dei:nec etiam in ferijs repentinis.

4 In hebdomada sancta,& sequenti post pascha:non debent reddi iura, nec debent fieri executiones,nec capi debitores,ut hic.& vide nume.8 .

5 Festum paschatis seu resurrectionis quare sit maius quam festum natiuitatis dominis?

6 Si in compromisso dicatur quòd possit procedi diebus feriatis & non feriatis, de quibus feriatis intelligatur?

Transactiones & pacta quòd non prohibeantur fieri diebus festiuis.

7 Statutum quòd de delicto commisso in diebus paschalibus imponatur maior pœna , uel quòd non possit diminui pœna propter pacem:quomodo intelligatur illud uerbum in diebus paschalibus?

8 Executio sententiæ uel instrumenti non potest fieri tempore feriato in honorem dei:secus si ob necessitates hominum.

LEX VII.

1 OMnes dies †Lex ista ponit regulã q̃ omnes dies sint iuridici ad reddendaiura. Item ponit exceptionem:quia excipit multos dies,quos vult esse feriatos tam ob honorem dei quàm ob necessitates hominum.& alij adduntur in c.fi.extrà e.& est regula q̃ ille quæ asserit talem diem esse vel fuisse iuridicum,habet iurisditionẽ suam fundatam nisi probetur cõtrariũ.In tex.ibi: [geminis mensibus.]i.duobus. vno in æstate,altero in vindemia.In tex.ibi:[mitigandis.]iup.&

2 fructibus messiũ eligẽdis.vt in sequenti.† No.ergo q̃ feriæ messiũ & feriæ vindemiarũ debent durare per vnũ mẽtem quælibet earũ:sed quando incipiant hic non habetur . sed in singulis locis

3 sunt statuta de hoc.† Item dic isti sunt feriati ob necessitates hominũ.& eis potest renuntiari,nõ sic in feriatis in honorẽ dei:nec etiam ferijs repẽtinis põt renũtiari.scdm Doc.quia nõ fauore priuatorũ,sed publico sũt inuẽtæ.In tex.ibi:[Calẽdarũ quoq̃ Januariũ cõsuetos dies.]hoc nõ erat olim ,pter reuerẽtiã dei , sed qa principiũ anni,dies calẽdarũ Januarij dũtaxat est feriatus ob reuerẽtiã Dei.& sic no.scdm ritũ christianorũ annũ incipere in calẽdis Januarij.& sic est primus mẽsis anni.sed apud Hebræos est x.mẽsis.In tex.ibi.[his adijcimus.] Isti dies nõ sunt hodie in viu: nec etiã sciũtur propter magnã declinationẽ istarũ ciuitatũ.quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Si in compromisso dicatur. Add doc. in l.si feriatis.ff.d arbi. Spe.in tit.de arbi. in §.sequitur.ver. in forma.doc.in c.j.de fe. Ant.de bur.in c.quia uallis.de iureiuran.

b ¶Feriato. Adde bar. in l.cū illius.in §.vlti.ff.de verb.obl.glo. in c.placita.xv.q.iiij doc.inc.fi.de fer.bar. in trac.de cita.iv̄j.q.

de sūmo venerūt ad infimū. In tex.ibi.[sacros quoque.]No.hic:iūcto fine†q̄ in hebdomada sancta,& in sequenti post paschа, nō debēt reddi iura:nec debēt fieri executiones instrumētorū vel sentētiarū.& sic nō possunt capi debitores pro debitis publicis vel priuatis.†In tex.ibi.[dies etiā natalis.]S. Iesu xp̄i.& no.quia nō dicit de septē prece dētibus,& septē sequētibus.sicut dicit in p̄ cedē.ver.[sacros.]& sic dicūt quidā hic probari q̄ festū paschę seu resurrectiōis est maius quā festū natiuitatis dn̄i.nec mirū: quia nasci est naturale in omnibus:sed resurgere est miraculū,& diuinū:tamē de iure cano.etiā sequētes dies,& sancti Stephani: Ioannis euāgelistæ.& Inno.& sancti Syluestri.vt habeē extra eo.c.fi. & xv.q.iiij.c.placita.& de festo paschæ.vide plura in tex. & gl.p

6 Archi.de cōse.dist.j.c.celebritatē.†In tex.ibi.[arbitros.]qd ergo

a si in cōpromisso dicatur q̄ possit procedere diebus feriatis,& nō feriatis:vt cōiter dicit:dic q̄ debet intelligi de feriatis ob necessitates hominū:nō ob reuerētiā dei per istū tex.& hoc de arbitris q habet pronūciare.de iure.de quibus dic:vt l.si feriatis. ff. de arbi. licet arbitratores possint procedere etiā diebus feriatis in honorē dei:posito etiā q̄ nō esset dictū expresse in compromisso:quia arbitramentū est quædā transactio.vt dixi in auth.si verò. §. de iudi.& trāsactiōes & pacta nō prohibenē fieri diebus festiuis vt j. eo.l.fi.†In tex.ibi:[in xv.aūt paschalibus diebus.]Quærit Ia.but.

7 si statutū dicat q̄ de delicto cōmisso in diebus paschalibus imponat maior pœna:vel q̄ non possit diminui pœna propter pacem quo intelligit illud verbū in diebus paschalibus:an de die paschę cū duobus sequētibus:an verò cū septem præcedētibus,& septē sequentibus,ista pars videtur verior.per istū text. sed nō placet: quia expresse dixisset.xv.sed dicit[diebus paschalibus.]vnde vi

8 detur prima pars verior secūm cōem vsum loquēdi. †Not. etiam hic q̄ executio sententiæ vel instrumenti non potest fieri tēpore feriato in honorem dei.secus si ob necessitates hominū:vt est casus secundùm vnum intellectū in c.fi.extra de iudi.Et sic poterūt capi debitores pro executione instrumenti habentis paratā executionem ex forma statuti:si tamē periculū esset in mora:vt quia dubitatur ne pararet fugā.posset capi etiā die dominica:vt nota. glo.q̄.in l.fi.j.eo.quæ semper allegatur:& est notabilis.

2 ☞Quis dicatur actus contentiosæ uel uoluntariæ iurisditionis?

3 De manumissionibus & emancipationibus conficiuntur acta coram iudice, & similiter de adoptione: & de cunctis alijs pertinentibus ad legitimationem personarum. & debent remanere in publico loco.

Quid inter positione decreti super alienationibus rerum minorum?

LEX VIII.

1 ACtus omnes,†Actus cōtentiosæ iurisditionis nō possunt fieri tempore se-

2 riato.secus si sint iurisdi.voluntariæ.h.d.† Contentiosę dicitur quādo requiritur.partis citatio,& admittitur contradictio: sed voluntariæ quādo nullus habet citari:nec admittitur cōtradictio alicuius precedentis interesse:ideo miror de j.q.quā formant hic doc.Et videntur dubitare quādo Iudex interponit decretū in alienatione bonorū minoris;an possit hoc fieri die feriato.maximè in reuerentiam dei.& videtur dicere q̄ nō quia requiritur causæ cognitio.quæ consistit in multis. quæ habentur in l.magis puto.ff.de re.eorum & de omnibus illis debēt acta confici.Et sic videtur q̄ iudex debeat sedere pro tribunali: vt l.à procedente.ff.tit.j.ergo non potest interponere decretū tēpore feriato,quo sedere nō potest.Ego miror de hoc: quia licet debeat adhibere causæ cognitionem in fauorem minoris:non tamen admittitur contradictor prætendens proprium interesse.& sic non dicitur contentiosæ iurisdi.& ista cauſæ cognitio potest fieri de plano:quia non est propriè actus iudiciarius,qui. dirigat

3 contra certum aduersarium.†Et not. q̄ de manumissionibus & emāci.conficiuntur acta coram iudice,& similiter de adoptione & de cūctis alijs pertinentibus ad legitimationē personarū.& de bentremanere in publico loco.& etiā de legitimatione filiorum naturalium.& ita seruatur Florentiæ:quia talia acta remanent in curia mercatorum:vt possit quilibet videre cum quo habet agere.facit quod no.per Inno.in c.j.extra de fide instru. Dicit autem hic Alb̄e.quod in interpositione decreti super alienatione minorū,nō cōficiuntur acta hodie de consuetudine:licet de iure requirātur:vt patet ex illa.l.magis puto.sed sufficit cōtineri in instrumēto q̄ Iudex tali venditioni causa cognita interposuit authoritatē & decretum:& omnia præsumunt solēniter acta per authoritatē iudicis.hoc etiam expresse ponit Spe.in tit.de emp.& ven.

LEX IX.

1 PRouinciarum.†Not.in ista lege q̄ publici latrones,& insidiatores stra tarū,etiam diebus dominicis & quibuscūq; festiuis possunt poni ad torturam,et etiam mitti ad furcas.propter rationē quæ hic ponitur.& idem putarem in quocunq; reperto in flagranti crimine magno:quia nō potest fieri maius sacrificiū deo quàm vt hi qui in suam & aliorum pernitiem debachantur competenti debeant vigore cōpescī:vt dicit tex.xxiij.q.v.c.quali.& Seneca in tragedijs:quòd non potest pinguior victima mactari Deo quàm reus iniquus.

2 ☞Citatio facta die feriato,an ualeat & uide quatuor casus.

3 Iussus comparere die feriata:si compareat, quòd possit petere expensas à reo, tanquam fuerit temerarie citatus,& facere se absolui ab illa citatione.

Si non compareat nec illa die nec sequenti,nec præcedenti,an sit contumax?

4 An in diebus dominicis & feriatis in honorem Dei, uideatur concedi securitas omnibus?

5 Debitor suspectus & fugitiuus potest capi die dominica,& quacunque die festiua, facta prius fide iudici quòd sit suspectus.

LEX X.

1 DIes festos.†Lex ista specialiter loquitur de die dominica.ponēdo aliqua quæ prohibentur fieri tali die:& aliqua quæ permittuntur tamen glo.in l.si(vt proponis).j.quomodo & quādo iudex.vi detur dicere quòd nō sit speciale die dominica:sed idem in alijs festis in reuerentiam Dei & sanctorum.plus placet q̄ dixi: quia vt dixi.§.maior est ratio in die dominica:quia succedit loco sabbati.& sic per legem diuinā est celebranda:quod non est in alijs diebus festiuis,qui sunt celebrandi ex constitutione hominum: scilicet iure cano.vel ciui.Et est ista.l.ita pulchrè dictata sicut l.si quenquā.§.de episcopis & clericis & ambæ fuerunt Leonis imperatoris,qui fecit plures leges fauorabiles ecclesijs.& pro ecclesiasticis personis:vt est l.iubemus.de sacrosan. eccle. & habetur in auth.de non alie.§.qa vero leonis.Ipse tamen suggestiōe quorundam hæreticorum habuit contentionem cū ecclesia romana quia fecit remoueri oēs picturas de ecclesijs, tanquā cōtinentes idolatriam:sed cū per papam qui erat Romæ acriter fuisset reprehensus,& ipse persisteret in suo proposito,Papa fecit concilium Romæ.& ipsum existentem Cōstantinopoli excommunicauit, & dicitur q̄ lepra ipsum apprehendit:& mortuus est.& inde insurrexit secta Machometi.vt legitur in quibusdam, chronicis.

2 In tex.ibi,[taceat apparitio.]Iste tex.allegat quod nonvalet cita

b tio facta die feriato,[b]vt compareat etiam nō feriato.super qua q. Cy.hic multa dicit.& Bar.post Cy.tangit in.l.j. §. rem nuntiatio ff.de ope.no.nun. Aduerte quia quatuor sunt actus de quibus potest dubitari.Primus est de commissione citationis quam Iudex facit nuntio.& sine qua nuntius non debet citare:vt j. de requi.re.l.fi.licet de consuetudine seruetur cōtrarium.quia nuntij ad requisitionem partis citant sine commissiōe iudicis,& postea referunt se citasse.& sufficit.vt no.in c.q̄m cōtra falsam. de pba. super verbo relationis.in nouel.& ista commissio potest fieri etiā die feriata in honorem Dei,quia nulla requiritur hic causæ cognitio.Et quia vt dixi de consuetudine non requiritur ista cognitio. Secundus actus istius nuncij, qui dicitur executio. & de hoc dubitatur an nuntius die dominica vel die festiua possit dicere parti quòd compareat tali die.nam si potest hoc dicere,citatio arctat,& tenetur comparere.Si non potest,non arctat: videlicet si non compareat,non est contumax.Quidam dicunt hanc secundam partem esse veram per istum text.quia apparitor, id est nuntius illo die debet tacere, & per hoc etiam text.superior dum dicit[nulla quemquam vrgeat admonitio:]& inferior dum dicit.[preconis horrida vox silescat.] Nam & citatio interdum fit voce præconis.Docto.videntur dicere hoc esse verum in die dominica:non sic in alijs diebus festiuis, in quibus hoc expressum non reperiretur.vnde non videtur prohibitum,ex quo confertur in tempus permissum. Tenementi:quia secundùm hoc si pars posset probare quod die dominica nuntius sibi retulit: licet non comparuerit,non valebit processus factus contra eū,tanquā cōtra

6 Vniuersitas de facili recipit incrementum.

LEX I.

1 NOnquidem.†Iurisdi tio ordinaria pōt per nō subditū prorogari,qñ spōte corā nō competente iudice litigauit.h.d.Et primò præmittit vnum. vsq; ibi: [sed cū ipsi.]Secundò determinat causam de quo vertebatur.vsq; ibi:[cum & procurator.]Tertiò rationē assignat.vsq; ibi: [q̄ & in alijs.]Quartò quod dixerat in procuratore,extendit ad omnes alios iudices ordi

2 narios.†No.ergo q̄ iurisditio ordinaria potest prorogari de persona ad personam: de loco verò ad locum non potest quia debet seruare locū maiorū:vt l.pe.ff.de iusti. & iure.nec possunt facere priuati q̄ in alio loco sedeat pro tribunali quā statutū sit.licet quidā dixerint contra per l.quæro.ff.de sol.sed alia est ibi ratio.& etiā casus diuersus, nec etiā pōt prorogari de tēpore ad tēpus: quia si officium & iurisditio iudicis ordinarij limitata est ad certū tempus:puta anuum,vel sex menses. nō possunt facere partes q̄ vltra illud tempus sit Iudex: quia iurisditio debet esse vniuersalis.& hæc esset particularis post tempus.† Iurisditio verò delegati,& econuerso non potest prorogari de persona ad personam non contentam in rescripto delegantis.in c.P. & G.de offic.deleg.quia si impetrauī contra te non potest alius quàm tu subijcere se iurisditioni illius,& eam prorogare: sed de tempore ad tempus bene potest prorogari:vt l.ij.§.si Iudex.ff. de iudi.cum consensu tamen ipsius iudicis.& in hoc differt à prorogatione quæ fit coram ordinario ad alium ordinariū:quia fit etiā iudice ignorante.si reus qui non curat de sua iurisditione,scienter litigauerit:& non opposuit exceptionem:& Iudex credebat ipsum esse de sua iurisditione:quia ille error non est circa substantiam iurisd.cum ipse sciret se iurisdi.habere,& habebat:licet non contra illum:& sic currat circa appenditia iurisdi.Potest prorogari etiam iurisdi.delegata de loco contento in rescripto ad locū alium:vt in c.statutum.§.in nullo.de rescri.lib.vj.requiritur tamē expressus consensus partium,& iudicis:sed de prorogatione de tempore ad tempus sufficit tacitus consensus.si partes coram iudice delegato scienter post tempus comprehensum in rescripto litigauerint:vt in c.de causis.de offi.deleg.& de illa materia prorogationis iurisdi.plenè tractatur per Cy.in.l.si qui ex consensu. §.de episc.audi.& in Spec.de comp.iudi.adi.§.j.vel.ij.vbi format quàm plurimas quæstiones:de quibus multæ leges & etiam canones tractāt.& fuit prima materia,quā ego post doctoratū meū repetij publicè in curia Auenionēsi in ēpali palatio.vbi arguerūt bene octo prælati,& vltra & fuit.l.j.ff.de iudi.ga materia erat in

4 ista:& per totā diē à mane vsq; sero stetit in scholis.† In gl.super ver.[ex cōsensu.]ibi.[ff.de arbi.l.qualē.] Tu dic q̄ illa loquit in arbitro.in quē non pōt fieri cōpromissum vt talē ferat sniam.puta tali modo:quia tūc nihil operaretur arbiter:& esset potius quidā cōtractus quā snia:sed in iudicē bene possunt partes cōsentire vt certā ferat sniam vel prout talis sapiēs cōsuluerit:vt l.si cōuenerit.ff.de re iudi.quia tunc etiam satis operaretur iudex qui habet iurisditionem à publico: & sic facit eam valere tanquam sententiam:vt sic habeat executionem paratam:nec poterit tunc appellari à tali sententia:cum sit lata de voluntate partium.q̄ die

5 vt no.in d.l.si conuenerit.per Bar.†In gl.ibi.[Respondeo & dico tria Guliel.dixisse.]Iubaudi & quolibet malè.vt dicit gl. in l. si per errorem.& inter alia q̄ iurisditio sola prorogatur etiam ante lit.contest.cuius contrarij tenet ibi gl.per.l.si conuenerit.c. tit. Tu dic aut partes conueniunt coram ipso iudice incompetenti: q̄ ipse possit cognoscere tanquam Iudex:& se subijciunt iurisditioni suæ:& statim iurisditio acquiritur:vt in l.j.ff.de iudicijs. dū dicit si se subijciant & c.& l.est receptum.ff.eo.tit.vbi maior potest se subijcere iurisditioni minoris in c.j.extrà de iudi. Aut extra præsentiam iudicis se subijciunt,& consentiunt corā tali litigare.& tunc est prorogata iurisditio:& nō subditus potest pœnitere vsque ad litem cōtest. & ita loquitur.l.si conuenerit.ff.e.tit.

a ¶Debitor suspect9. Adde Bar.in l.ait prætor. in §. si debitor.ff. de his quæ in fraud. cre. Ange.& Rapha. Fulgo.in l.ij.ff.d iurisdi.in c.fi.extra è.tit. Ale.de Imo.eōd.tit. inci. Circa primū dubiū.Pe.de Anch.cōd. ex vij.incip.Vnus p̄ curator. & adde q̄ etiā sequester potest fieri & reuocari die feriata in honorē Dei. ita Lanfran.in c.quoniā.cōtra. col. fi.in ver. citationes. de proba.Ang.Aret. in l. Imperatores. ff. de app.in §.fi. & do. Ioan.bap. de sancto seue.in tract.de debi. suspe.& fug.q̄ vij. prin. Et dixi in repet. l.vnicæ.j.de prohi.se questr.pecul.q.x. & seq.Cur.

1 ☞Quis dicatur forus.

1 †Quia in iudicio requiruntur tres personæ.s.actoris, iudicis, & rei:vt in c.forus.de ver.sig.& ille dicitur iudex qui habet iurisdictionē inter partes:quę est potestas de publico introducta.si verò nō habeat inter partes,licet habeat inter alios, nō dicitur iudex, sed habetur ad instar priuati.ideo post præcedentes tit.in quibus tractatur de iudicijs. & qualiter agitari debeant, subditur ista rubrica. per quā declarat quis sit ille iudex qui habet iurisditio-

2 nem inter partes :& si sit cōpetens. † & quia locus vbi agitatur iudicium dicitur forus:quia multæ personæ ibi cōueniunt:sicut in foro nundinarum.Subditur de foro cōpetenti. qui tunc dicitur quādo agitatur corā iudice iurisdi.habēte. & dicitur à Foraneo rege.qui primò introduxit modum litigandi: vt habetur in d.c.forus.& vidi quendam doctorem derisum de illa rubrica,cū esset interrogatus vbi esset ti.de foro cōpe.in iure ciuili. Respondit q̄ de iure ciuili non reperiebatur,sed de iure canonico sic. & cum præsens essem.miratus q̄ non erat recordatus. Respondi q̄ non erat mirandum,quia nō sedet in sella,sed in groppa.vt hic.

3 ☞Iurisditio ordinaria potest prorogari de persona ad personam,& an etiam de loco ad locum,uel de tempore ad tempus? & uide nu.7.

4 Quid in iurisditione delegati?

Materia prorogationis iurisditionis.remissiuè.

5 Partes possunt consentire in iudicem ut certam ferat sententiā. uel prout talis sapiens consuluerit,& an poterit tunc à tali sententia appellari,& quid in arbitro?

6 Iurisditio iudicis incompetentis quando acquiratur,etiam ante litem contestatam?

Universidad de Deusto
Biblio

a ¶De tempore ad tẽpus. Adde doc. in c. de cauſſis.de of. dele. & ibi Bal.in xiij.co. ver.quæro nunquid poſsit.

b ¶De loco ad locum. Adde Ang.in l. fi. ff. de iuriſ.om.iu. Doc. in c. ſtatutum. de reſcrip.libr.vj. Abb. in c.cũ olim.el j.in ij. col. de off.del.Rotam de ciſio.cccl xiij.i nouis.

c ¶Domicilium. Adde glo.in c. dilectus. de reſcri.de fo. cõpe. c.ex parte.c. cũ nullus.de temp.ordi.lib. vj.glo.fi.c.vbicunque.xiij.q ij.Ant. de But.in c.poſtulaſti. ẽ fo.cõpet. & an clericus ſortiatur domicilium ratione præbendæ. Vide p Car. 2a. in c.dilectus filius el ij.in j.q.de reſcri.quãdo concurrunt i vna perſona domicilium originis, & domicilium habitationis quorum attendit. dic q̃ domicilium originis tex.eſt in l. libertus. in §. præſcriptio ff.ad munic.glo.in l. ciues.C.de inco.li.x. & quando ſit neceſſario de domicilio de quo domicilio ſit intelligendum. vide p Ant.de But.conſilio. xxv.incipiẽ.viſo pũcto & quæſitis prædictis prope fi.

d ¶Si ſcholaris. Adde glo. & Barto.in l.lex cornelia.in §. domũ. ff.de iniur.Bal.in l. j. C.vbi d cri.agi opor.

Aut ſe nõ ſubijciũt expræſsè in præſentia, vel extra præſentiã;ſed ſi nõ ſubditus compareat,& aliquẽ actũ facit voluntariè corã iudice incõpetẽti, nõ oppoſita exceptione incompetentiæ:& tũc aut per actũ conſentit in iudi.tum quia petit pronũtiari procunõ eſſe admittẽdũ:vel etiam libellũ tanquã malè cõceptũ.& tũc cenſetur iuriſdictio prorogata:vt l.ſed & ſi ſuſceperit.in prin. ff. de iudi.aut nõ cõſenſit in iudicẽ:quia nihil petijt à iudice fieri:ſed petijt ſibi dari copiã libelli à parte:vel dedit fideiuſſorẽ de iudicio ſiſti:& tunc nõ eſt prorogata iuriſ.ante litẽ cõte.vt l.nõ videtur.ff.de iudi.& patet in auth.offerat.ſ.de litis cõteſ. vbi põt adhuc iudicẽ recuſare.†In glo.fi.mag.ibi. [ordinariam,vel delegatã.] In hoc.dic etiam vt ſ.dixi.quãtũ ad prorogationem de perſona ad perſonam.& ratio diuerſitatis eſt:quia iuriſdictio ordinaria eſt vniuerſalis reſpectu plurũ exiſtentiũ infra territoriũ,& vniuerſitas de facili recipit incremẽtũ:vt l. ſi grege. de leg.j.quia ſi legatur grex, veniũt capita nõ ſolũ quæ erãt tẽpore teſtamẽti: ſed etiã quæ fuerũt poſt addita:qa cenſetur eadem vniuerſitas:vt l. proponebatur.ff.de iudic. ſed iuriſdictio delegata non eſt vniuerſalis, ſed particularis;vel pone etiã q̃ ſit generalis:vt ſi impetraui delegatũ cõtra oẽs mercatores.nam licet ſint plures,nõ faciũt vniuerſitatẽ:& talis particularis vel generalis non ſic recipit augmẽtũ: vt patet in l. ſi ita. ff.de auro & ar.leg.vbi ſi legat quis omnes veſtes ſuas,vel ſupellectilia,nõ veniũt ea q̃ poſtea addita ſunt. In gl.ibi.[ſecundo de re ad rem.] illã ſpeciẽ deleg.ſ.omiſ. ſed dic de ea vt ſ.dixi in prorogatione de tẽpore ad tẽ

a pus:*& de loco ad locũ:b quia põt fieri in iuriſditione delegata ſicut ille. Aduerte tamẽ q̃ Inn.videtur dicere in c.de cauſſis.de offi. delega.q̃ illud ſit verũ quando cadit in eadem ſpecie iuriſditiõis ſecus ſi in diuerſa.nã ſunt tres ſpecies principales.merum imperiũ. Itẽ mixtũ. Item ſimplex iuriſdit.ſi iudex habet iuriſditionem dũtaxat in cauſſis meri imperij,vt iudex maleficiorũ.ſi partes vellent prorogare ad ſimplicẽ iuriſditionẽ,vt videlicet q̃ cognoſcat de cauſa pecuniaria principaliter:nõ poſſet fieri per l.ſolemus. §. latrũculator.ff.de iudi.& idem ecõtrà per id quod ibi ſubijcitur in gl.q̃ de cauſa meri imperij non poteſt fieri prorogatio in iudicẽ inabẽtẽ cognitionẽ dũtaxat de cauſſis ſimplicis iuriſditionis:vt ſunt pecuniarię. Tene mẽti. In ea ibi:[ſed fortè poteſt in iudicẽ.] Idem no.ff.ad muni.l.inter conuenientes.hoc tamẽ verũ: niſi iudex loci dediti peteret remiſsionẽ:vt in auf.vt nulli iudi.§.ſi quis verò cõprehenſorũ.no.ergo illud dictũ. Vñ ſi ille qui deliquit in iſta ciuitate,dubitat hic litigare.videt̃ per illã gl.q̃ ipſe poſsit ſubmittere quendã accuſatorẽ,qui accuſet eũ coram alio iudice:puta corã poteſtate Vincentiæ:qui eſt eius amicus,& ſperabat abſolui:& poſtquã erit abſolutus,nõ poterit hic accuſari qa de delicto eiuſdẽ hominis nõ põt pluries cognoſci:vt in l.licet.ff.nautæ cau.ſta.niſi doceat de q̃uari.primi.vt,l.ſi cui.§.hiſdẽ.ff.d accuſa.Sed poteſtas huius ciuitatis de iure cõi põt ſcribere poteſtati Vicẽtiæ vt nõ cognoſcat:ſed remittet ipm ad locũ delicti.vt d.§. ſi quis verò cõprehẽſorũ.ſed hodie nõ vtimur iſtis remiſsiõibus q̃ iudices non ſubſunt vni.& eidem ſuperiori.quod dic vt not. in auth.qua in prouincia.j.vbi de crimi.agi opor.

2 ☞ Quando quis uult aliquem conuenire,debet ire ad locum ubi reus ſortitur forum.
Caſus in quibus actor trahit reum ad forum ſuum.
3 Reus debet ſortiri forum ubi habet domicilium.
Vbi dicatur quis habere domicilium?
Scholaris ſi ſtetit in loco ſtudij per decem annos:an ſortiatur forum,ut ibi poſsit conueniri ratione contractus,uel cauſæ celebratæ in alio loco?
4 In loco domicilij poteſt quis conueniri,etiam ſi ibi non reperiatur perſonaliter.
5 Ratione originis propriæ,uel paternæ:ratione contractus,uel quaſi delicti, uel quaſi ſortitur quis forum.tamen in illis locis non poteſt conueniri:niſi ibi reperiatur nec tanquam uiator.ſed pergulam ibi habens,uel armarium.
An Romæ ſortiatur quis forum(cum ſit cõmunis patria)& quid in curia imperatoris.
6 Licet ratione contractus ſortiatur quis forum,ſi tamen non eſt ibi oriundus,nec habet domicilium,non per hoc dicitur ſubditus:nec iudex illius loci dicitur proprie iudex ſuus:& quid ſi ibi conuentus non compareat?
7 An debeat quis conueniri in loco domicilij quod habet de nouo, an in eo quod habebat tempore contractus.
8 Forum an poſsit mutari?
9 Vbi poſsit conueniri aliquis conſinatus de patria?

LEX II.

1 VRis ordinem.†Actor ſequitur forum rei. & ibi dicitur reus ſortiri forũ vbi habet domiciliũ tempore quo cõuenitur:vel vbi habuit tempore cõtractus celebrati,ratione cuius conue-
2 nitur.h.d.†No.regulã quæ ſemper allegatur.q̃ quando quis vult aliquẽ conuenire,debet ire ad locum vbi reus ſortitur forũ: non aũt trahere reũ ad forũ ſuũ.& hoc ſiue laicus contra laicum. vnde Paduanus nõ poſſet trahere Vincentiũ coram poteſtate Paduano:ſed debet trahere coram Vincentino:ſiue clericus contra laicũ:quia debet accedere ad curiã ſecularem,nõ ad eccleſiaſticã vt in c.ſi clericus laicũ de fo.cõp.niſi ratione oppreſsiõis, q̃ eſſet facta per laicũ:vel oppreſsiõis rei eccleſiaſticæ,vel doli,vel fraudis commiſſæ in contractu celebrato inter laicũ & clericum.quę omnia dic.vt in c.cũ ſit generale.&.c.licet ex ſuſcepto.de fo. cõpe.in quibus etiam non placent alij caſus,in quibus actor trahit reum ad forũ ſuũ.& in Spec. de compe. iudi. additione.vbi ponit multos caſus notabiles. Eſt & alius quando eſſet reus volũtarius non neceſſarius.vt ſi Paduanus conueniret Paduanum rei vendicatione coram poteſtate Paduano,& Vincentinus qui vendiderat illam rem illi Paduano cõuento,vult ipſum defendere: ne teneatur de euict.nam non poteſt petere q̃ cauſa remittatur Vicentiæ:vbi ipſe ſortitur forum:ſed debet venire coram poteſtate Paduano.vbi cauſa eſt inchoata:vt in l.venditor.ff.de iudi.quia ipſe nõ eſſet reus neceſſarius.ſed voluntarius,cum ipſe non fuerit vocatus ad iudicium:ſed venit ſponte pro ſuo intereſſe,quando debet defendere in eodem foro,in quo iudicium eſt inchoa-
3 tũ.†Item nota q̃ reus debet ſortiri forum vbi habet domiciliũ.c
c & ibi videtur habere domiciliũ,vbi habet maiorem partem fortunarum ſuarũ:& vbi habitat cum familia vt j.vbi ſena.vel cla.l. ij.circa finem.vbi dicitur q̃ etiam in loco in quo aſsiduè conuerſatur:licet ibi non habebat domicilium:q̃ perpetuò tene menti: quia ſemper allegat̃.& ibi dicitur aſsiduè conuerſari,ſi in maiori parte anni conuerſatur.arg.in l.cùm de lanionis.§.Sabinus.ff. de fun.inſtru.facit l.ij.j.vbi de crimine agi oportet.& per Inno.in c. ex parte.de foro compe.& per gl.in c.dilectus filius.l.ſaracenus. de reſcrip.dicit aũt Cy.in d.l.ij.q̃ illa cõtinua ſeu aſsidua cõuerſatio debet fuiſſe per decennium.Et ideo dicit Guli.de cu.quod
d ſi ſcholaris* in loco ſtudij ſteterit per decennium,ſortitur forum: vt ibi poſsit conueniri ratione contractus,vel cauſæ celebratę in alio loco ratione aſsiduæ conuerſationis Rayn. contra & etiam Pet.hic:quia cum ſcholaris ſemper habeat animum recedendi finito ſtudio,non poteſt dici quod ſortiatur domicilium: vel acquirat forum ratione aſsiduæ conuerſationis:quia non cenſetur fuiſſe in loco,qui non habet animum illic remanendi ff.ad muni ci.l.domicilium.& j.de incol.l.ij.lib.x.& argu.in l.nihil.ff.de cap. quando ergo habet locum auth.habita.C.ne filius.&c. vbi dicit quod poteſt eligere iudicem in loco ſtudij.Reſpondeo quando conuenitur ratione contractus celebrati in loco ſtudij,vel ratione rei quam iam ibi fouet,aut poſsidet:vt j.vbi in rem actio.l.fin.
4 †Et no.quod in loco domicilij poteſt quis conueniri etiam ſi ibi non reperiatur perſonaliter: quia poteſt citari ad domum ſolitè habita.& procedi ad omnes actus ad quos poteſt procedere cõtra abſentes in diffinitiuam.ſi erat cauſa in quam non requireba tur conteſt.lit. quia erat ſummaria. & de plano:vel quia lis habe retur pro conteſt.ipſo non comparente. vt eſt Florentiæ: quia non dicitur trahi extra locum contra id quod dicitur in authen.
5 ſi verò.ſ.de iudi.licet à loco domicilij multum diſtet. †Sortitur etiam forum ratione originis propriæ, vel paternæ. Item ratione contractus, vel quaſi delicti, vel quaſi. quod dic vt l.hæres abſens.ff.de iudi.tamen in illis locis non poteſt conueniri niſi ibi reperiatur:non tanquam viator, ſed pergulam ibi habens vel armariũ.vt in d.l.hæres abſens.§.j.ne trahaẽ poſt domicilium.

cilium.quod eſt valde incommodum.& hoc declara vt no. Bartol.in l.aſſumptio.§. filius.ff.ad municip. & in hoc differunt illa loca.in quibus ſortitur forum.ſimiliter nec Romæ:quæ eſt communis patria. & in qua quilibet ſortitur forum: ſicut in curia romana,vel in curia imperatoris, non poteſt quis conueniri: niſi ibi reperiatur: & etiam ſi reperitur, tanquam legatus habet ius reuocandi ad domicilium, & quòd non veretur durante legatione.l.ij.§.legatis.ff.de iudi.ita intelligitur l.Roma.ff.ad munic.
6 †Et not.q̃ licet ratiõe cõtractus* ſortiatur quis forum: ſi tamen
a non eſt ibi oriundus:nec habet domicilium:non per hoc dicitur ſubditus:vt not.gloſ.in cle.j.de foro compet.ſuper verbo ſubditorum.nec iudex illius loci dicitur propriè iudex ſuus:ſed iudex
2 domicilij:vt dicit Inn.in c.ſi.eo.tit.de foro cõpe.in prin.ſi tamen ibi reperitur,poteſt ibi conueniri:ſed ſi non comparet,nõ poteſt procedi in cauſa: ſed ſolum ad miſsionẽ ex primo decreto. ſi ibi habeat bona aliqua:vel ſi non habet, pronũtiatur vt fiat miſsio in bonis.alibi ſitis: & iudex illius loci ſcribat iudici vbi ſunt bona:vt in c.romana.§.cõtrahentes.de fo.compet.Et hoc idem videtur poſſe dici q̃ conuenitur in loco originis propriæ, vel paternæ:& ibi tamen nõ reperiatur, nec cõparet ad citationem: cũ ſit eadẽ ratio.& in hoc differunt illa loca à loco domicilij.in quo poteſt peruenire ad diffinitiuam ſententiam in caſibus quos ſ. dixi.ſed in iſtis nõ: ſed dũtaxat ad primum decre. ita intelligo illã materiam.in qua alias multùm fantaſticaui.& neſciui alium intellectum extrahere de his quæ dicunt doc.& glo.quia per prædicta valde bene intelligunt omnia: & reducuntur ad concor-
7 diam.†Vltimò videtur hic tex.quòd ſi tempore contractus habeas domicilium in vno loco:& nunc cum te volo cõuenire habeas domicilium in alio loco, nõ habeo neceſſe te conuenire in domicilio præſenti, ſed poſſum conuenire in domicilio quod tũc habebas illud videtur mirabile quia domicilium poteſt mutari pro libito voluntatis:& ſi antequam mutetur nõ fuit præuẽ 3 tus à iudice domicilij mutati, nõ cogitur ibi reſpõdere:ſed in domicilio nouo.ita colligitur expreſsè in l. ſi quis poſtea quàm. ff. de iudic.breuiter dic q̃ ille tex.intelligitur quando in veteri domicilio cõtraxerat: & tunc in loco illius domicilij poterit ibi cõueniri. ſi reperiatur ibi. nõ ex eo quòd alias habuit domicilium, quia potuit ipſum mutare: ſed ex eo quod ſibi contraxerat,& forus quem quis ſortitur ratione contractus vel delicti,non poteſt mutari. ſicut non poteſt fieri quòd contractus non fuerit ibi celebratus.vt in l.in bello.§. factæ.ff.de capti. ſed ſi in loco veteris domicilij non contraxerat. ſed in tertio loco, tunc non poteſt in 4 illo veteri conueniri. ſi non fuerit ibi præuentus per citationem.
b ſed debet conuenitri in nouo. ita intelligo illum tex.licet Barto.b
8 tranſeat. & non examinet. †Similiter non poteſt mutari forus quem quis ſortitur ratione originis, eadem ratione. niſi per mulierem ortam de vna ciuitate,& nuptam in alia. nam ex toto videtur deſinere eſſe ciuis ratione loci originis, vt ibi non poſsit conueniri in cauſa publica, vel priuata, ſed ſolum in domicilio mariti. niſi in primo fuiſſet præuenta:vt in l.cum quidam. ff.eodem titu.& l.fina.§.Item reſcripſerunt.ff.ad municip.etiam ſolutmatrimo.& ipſa exiſtente vidua.vt l.filij.§.vidua.eod.titu.quod tamen declaratur per Bartol. in d.l.finali. §. Item reſcripſerunt.
9 †Sed vbi poteſt conueniri aliquis confinatus de patria.Reſpondeo in loco de quo confinatus eſt.ſcilicet in patria per l. Papinianus exuli.ff. de minorib. quia debet ibi conſtituere procuratorem, non tamen contra eum poteſt peruenire ad ſecundum decretum.quia non poteſt dici latitare ſi ad illum locum non reuertitur,cum non poſsit.& hoc voluit glo.not.in l.ad cognitionem. ff.quib.ex cau.in poſ. ea. In loco verò vbi eſt confinatus adhuc poteſt conueniri,ſi eſt confinatus perpetuo, vel ad decennium, vel vltra.& ſic poteſt intelligi l.filij.§.relegatus.ff.ad munic.ſed ſi minori tempore,videtur ſecus.per id quod habetur in text. & gl.& in l.eius qui.§.j.eod.tit.niſi ratione contractus.vel quaſi ibi celebrati,ſeu delicti commiſsi.

1 ☞ Conſenſus priuatorum non dat iuriſdictionem: ſed poteſt dare notionem ut in arbitro.
2 Qualiter cognoſcatur collegium approbatum:& quæ ſint eius ſignaremiſ.
3 Collegium,& uniuerſitas quomodo differant?
4 Rectores electi ab uniuerſitate ſtatim acquirunt iuriſdictionem, & an etiam exercitium. licet non ſint confirmati à ſuperiore?
5 An ſtatuta uniuerſitatis indigeant confirmatione ſuperioris.

LEX III.

a ¶Ratione cõtractus. Adde c.romana.in §. cõtrahẽtes. & ibi do cto.de for.cõp.li. vj.

b ¶Licet Barto. Adde quod contra Bar. tenet Ant.de bu. Abb. & ibi Fran. de Aret. in c. propoſuiſti. de foro cõpe.& do. Maria.ſozi. in c. licet.q. x.principali. de foro compet. Et in materia vide per Alex.de imo.in l.cũ quædam puella.ff. de iur. om. iudi.Cur.

1 PRiuatorum.†Prorogatio iuriſdictionis de cõſenſu partiũ nõ cadit in eo q̃ nõ habet aliquã iuriſdictionem.ſecus ſi habet.ſaltẽ inter aliquos: licet nõ inter litigãtes:vt l.j.ſ.eo.ſicut nec prorogatio termini cadit vbi nullus eſt terminus: quia iã eſt tranſactus.ſecus ſi durat:vt l.ſed ſi manente.ff.de præca.& l.j.in prin. de dã. infec.& l.j.de diſa.& per Spe. in tit.de diſa. vbi de hoc.†Not.q̃ cõſenſus priuatorũ nõ 2 dat iuriſdictionẽ nõ habẽti:quia eſt poteſtas de publico introducta cũ neceſsitate iuris dicẽdi & æquitatis ſtatuẽdæ:vt no.in l.j.ff.eo.in glo.priuati verò apud quos nõ eſt adminiſtratio reipublicæ, dare nõ poſſunt:qa nemo dat quod nõ habet:ſed bene poſſunt dare notionẽ.vt in arbitro.qui nõ habet iuriſditionẽ,ſed notionẽ:vt no.in l.ait prętor. ff.de re iud.quis ergo poteſt dare iuriſditionẽ ordinariã, vel delegatã:dic vt no.in l.& quia.ff.de iur.om.iud.& in c.cũ ab eccleſia.& c.paſtoralis.de offi.ord.nã ordinariã dat lex, vel etiã princeps:ſed delegatã dat nõ ſolũ princeps, ſed etiã qui habet ordinariam:quia dat vſum illius ordinariæ quã habet. vt in l.j.§.qui mandatã.ff.de offi.eius cui man.eſt iuriſ.In caſu autẽ iſtius legis iſti priuati cõſenſerunt in iſtũ priuatũ,tãquam in iudicem :ideo nõ valuit ſententia ab eo lata.Sed ſi eõſenſiſſent ſimpliciter, cenſerentur cõſenſiſſe vt in arbitrum:vt potius valeat quàm pereat. Sed quid ſi tempore quo conſenſerunt nullam habet iuriſditionem.poſtea lite pendẽte acquiſiuit eam inter alios nõ inter iſtos cõſentientes:an extũc recõualeſcat cõſenſus,& habeatvim prorogationis:de hoc tangitur ibi.& dixi in l.j.ſ.qui pro ſua iuriſditione.& j.vbi de cri.agi opor.l.j.per gloſ.†In glo.ibi: [vel etiam decem.] imò ſi eſſent mille, vel duo milliaſi tamẽ non facerent collegium approbatum,nõ poſſent iuriſditionem dare.vnde dicit Imo.alibi. q̃ ſi omnes clerici vnius dioceſis conſentirent in vnum,non facerent eum iudicem.ſi non faciunt vniuerſitatem. vnde licet dicatur clerus Florentinus,vel Paduanus,non ſignificatur propterea vniuerſitas:quia non habent ſigna vniuerſitatis:vt aream cõmunem,vel locum communem,in quo conueniant:aliàs ratio.quod dic vt in l.j.q̃ cuiuſq̃ vni.nomine. vbi habetur qualiter cognoſcitur collegium approbatum, & quæ ſunt eius ſigna.†In gl.ibi.† Item ſecus in cõſenſu vniuerſitatis.] ſubaudi.faciant ciuitatem,caſtrũ,vel villam,quæ remanent ſub hoc nomine vniuerſitatis.vt differat ab eo quod ſuprà dictum eſt de collegio Cerdonum pelliparíorum,nã & talia collegia ſunt vniuerſitas: tamen non econuerſo: quia vniuerſitates facientes caſtrum,vel villam,non vocãtur collegia. & ſic differunt tãquàm genus à ſpecie. †In eadem ibi: [Sed dico quòd ſtatim facta ele 5 ctione habent iuriſditionem,ſed non effectum &c.] No. ex illa glo.quòd rectores electi ab vniuerſitate ſtatim acquirunt iuriſditionem:ſed non exercitium quouſq̃ ſint confirmati à ſuperiore.ego intelligo illam gloſſ.in vniuerſitate faciente caſtrum, vel villa recognoſcente ſuperiorem. à quo habent petere confirmationem:ſed quid in electo à collegio approbato non faciente caſtrum,vel villam? Cy.& Bald.videntur hoc idem tenere. quòd non acquirat exercitium ante confirmationem. hoc non placet per l.ſi.j.eod.vbi patet quòd electi ab vniuerſitate facientes collegium approbatum,ſtatim acquirunt iuriſditionem.vel exercitium authoritate illius legis.ſine alia cõfirmatione ſuperioris. & 6 hoc expreſsè tenet Barto.in l.ij.ante fin.j.de conſti.pecu.†& eodem modo ſtatuta eorum quæ facere poſſunt in his quæ concernunt eorum miniſteria:vt dicta l.ij.in fine.de conſtitu.pecun. & in authen.de fideiuſ.§. argentariorum.non indigent cõfirmatione ſuperioris.vnde iſta communitas non habet approbare ſtatuta artificum huius ciuitatis:quia dicuntur potius priuata quàm publica:non ſic in ſtatutis vel electis ab vniuerſitate faciente caſtrum vel villam ſubditã ſuperiori:quia requirunt confirmationem ſuperioris. ita loquitur illa gl. quia illa concernunt rempublicam: quæ conſiſtit non ſolum in corpore ciuitatis: ſed etiam totius territorij caſtrorum, conſiſtit non ſolum in vrbe Romana,ſed totius imperij.Inquantũ verò glo.dicit electus ab vniuerſitate ſtatim acquirit iuriſditionem, licet non exercitium. pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Potestas de publico introducta. Adde q̄ princip. postquā semel principibus cōcessa est, publico & communi consensu apud ipsos remanet de iure gentium, quo fit vt necab illis auocari possit. Et pences eos omnis potestas, & omne ius sit cōcedere, videlicet, admittere, retinere, & prorogare &c. iurisdictionis munia. quæ propterea ab inferioribus aut priuatis cōcedi non possunt. vt de iur. na. gē. & ciui. insti. & ff. de insti. & iur. l. ex hoc iure.
✠ No. cautela. 1

b ¶Criminalis. Adde gloss. in cle. j. de offic. dele. Doc. in c. super q̄onum. e. tit. Archi. in c. saluo. ix. q. iij. Car. zab. in c. sententiā sanguinis. in j. oppositione ne cler. vel mona.

cedit in eo qui cogitur acceptare, quod est regulariter de iure cōi: vt l. munerū. §. iudicandi de mune. & hono. ideo dicitur iurisditio potestas de publico introducta cum necessitate iurisdicendi, sed si de stilo vel consuetudine non cogitur acceptare, imò talia officia quæruntur, & non dantur inuitis, nullam iurisditionē acquirunt quouisq; ingrediantur officium: quod dic vt plenè & subtiliter no. Bar. in l. absenti. ff. de dona. secundū quem debent intelligi notata per eundem in l. pupillus. in princ. ff. de condi. & demonst.

2 ✠ *Miserabiles personæ possunt adire superiorem per viā querelæ omisso inferiore, si sperant habere faciliorem expeditionem.*

LEX IIII.

NEmo post. †Ordinarius iudex nō potest recusari: nec ab eo potest recedi, & adiri superior per viam querelæ: sed bene potest adiri per viam appellationis à grauamine, vel diffinitiua. h. d. notabiliter. †Fallit quod dixi in miserabilibus personis, quæ possunt adire superiorem per viam querelæ omisso inferiore: etiam si ab eo non sint grauatæ: si sperant habere faciliorē expeditionē: vt l. j. j. tit. proxi. Existētes ergo de

a aliquo castro vbi sit rector, vel potestas, [a] qui reddere possit iura, non possunt venire ad potestatē Paduæ superiorē, & trahere aduersariū extra domiciliū suum: licet debeant adire potestatem castri primo loco. & si non ministraret eis iustitiā, tunc possunt recurrere ad superiorē. vt in auc. vt. diffe. iud. & etiam in quibusdam alijs casibus post dicā j. e. l. fi. & tetigi in l. nulli. §. de iudi. In tex. ibi: [declinet examen.] gl. intelligit rōne suspicionis: & sic nolebat recusare. & tunc iste text. facit pro opin. Mar. q̄ ordinarius possit recusari ante litem cōtesta. sicut delegatus. ar. hic à cōtrario sensu, sed gl. hoc non tenet: quia oēs leges loquentes de recusa. iudicis, loquuntur de delegato: nō de ordinario. cui debet adiungi Eps in casu suspicionis: non aūt tanquàm suspectus recusari: vt in auc. si verò. §. de iudi. & istū tex. expone vt no. hic in gl. & in l. apertissimi. §. de iudi. vel subaudi hic maximè. dū dicit [post litem contest.] & secundū istum intellectū illud prin. habet locū in actione qui habebat iudicē ordinariū suspectū: ideo nolebat litem inchoare coram eo: sed corā superiore, & trahere aduersariū suum extra suū domicilū. & dicitur q̄ non pōt: quia illud est adire superiorem per viā querelæ: quod fieri nō potest: nisi negligente inferiore administrare iustitiā: ideo enim sunt positi rectores per singula loca, vt habeant reddere iustitiam inter homines illorū locorū; & non trahantur rei extra proprium domicilium. si verò inchoauerint coram eis; & illi grauauerint eos, possunt ab eis appellare in casibus à iure præmissis: & tunc per viā appellationis possunt adire superiorē: qui in hoc positus est vt reiciat appellantes à grauaminibus inferiorum. Ideo præses prouinciæ non pōt de causis vertentibus inter homines castrorum vel villarum sibi subditarū cognoscere, & eos à se aduocare, & remouere de manibus specialium rectorū: quia non habet potestatē ad hoc: vt in auth. de defen. ciui. §. nulla. & §. sed iureiuran. Eodem modo Archiepiscopus de causis pertinentibus in diœcesi alterius epi sibi subditi: vt in c. pastoralis. de offi. ordi. & in multis decretalibus habetur. & facit in auth. de quæstore. §. super hoc. Gul. de cu. intelligit illud verbū [declinet.] nō per viā recusa. tanquàm de suspecto: sed quia volebat adire superiorem omisso inferiore. & sic potest intelligi vt loquatur in actore. sicut sequens ver. vel pōt etiā loqui in reo, qui volebat potius litigare corā superiore propter aliquā causam. vterq; intellectus est bonus. Bart. in fi. intelligit q̄ velit dicere q̄ ante diffinitiuam ab interlocutoria non potest appellari: sed appellabitur à diffinitiua: melior est intellectus quem. §. dixi. Gul. tāgit hic aliqua quæ tetigi in l. nulli. §. de iudi.

c ✠ *Cautela ut conuentus coram iudice incompetenti faciat pronuntiari aduersarium cecidisse a iure suo.*

3 *Reus an possit prouocare actorem, & illum trahere ad forum suum.*

4 *Actor qui traxit reum coram iudice incompetenti, an possit per pœnitentiam euitare pœnam huius legis?*
Si reus comparuit, actor non incidit in pœnam huius legis.

5 *An per rescriptū principis possit quis trahere reū ad extraordinarium iudicem?*

6 *An requiratur sententia iudicis, ut actor uel reus patiatur pœnas huius legis?*

7 *Practica huius legis.*

8 *Trahens aliquem coram alio iudice, quando non incurrat pœnas huius legis?*

LEX V.

1 INcriminali. †Ista est singularis lex, & terribilis illis qui trahunt aliquē coram iudice incompetente, vel ordinariè litigando, vel petendo executionem alicuius sententiæ: vel instrumenti: quia cadunt à iure suo: si sint actores, & rei habentur pro confessis. & puniuntur tales iudices scientes se non esse iudices, & præbentes audientiā, vel ministrantes & dātes auxiliū. & hoc sufficiat pro summario. Primò ponit dictū. per quod suppleť. l. ij. ŝ. c. vt in causa criminali (sicut ibi dicit in ciuili) accusator vel actor sequatur forū rei. vsq; ibi: [is verò.] Secundò punitur cō trafacientē: siue sit actor qui trahat reum: siue sit reus qui trahat actorē. vsq; ibi: [& tribuni.] Tertiò punit tales iudices qui præstant audientiā vel auxiliū. nunquàm tū vidi practicari hanc legem super istis pœnis: non tū propter hoc tollit: quia posset practicari: quia non est abolita per contrariā consuetudinem. iuxta

2 no. per Cy. in l. ij. j. quæ sit longa consue. † Caueat ergo quilibet ✠ ne adeat iudicē incompetentē contra aduersarium: quia de facili potest sustinere maximū dānum, si aduersarius sit cautus: & taceat, & faciat ipsum perseuerare vsq; ad litem contesta. & fingere se ignorasse illū esse iudicem incōpetentem, & sic nō probasse iurisd. nam poterit postea petere pronuntiari illū cecidisse à iure suo: quod perpetuò tene mēti hoc declara tū vt dicam super gl. In tex. ibi. [sine cœlesti oraculo.] i. sine rescripto principis. qui reputatur Deus in terris, sicut Deus in cœlis. & ad illius similitudinē: vt ŝ. de sacrosanc. eccle. l. iubemus nullā nauē. post princ. vbi est similis tex. cum gl. super verbo cœleste. facit. j. de nupt. l. Imperialis. & collige hic iuncto prin. l. quod cā criminalis quæ est de mero imperio, pōt per principē delegari per rescriptū: nō sic per alium ordinarium: vt in l. j. §. j. & circa fi. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. sed de iure canonico dicit secus: q̄ etiā per ordi-

b nariū possit delegari causa criminalis: [b] vt no. in c. in archiepiscopatu. extrà de raptoribus. In tex. ibi: [aut executionū poposcit militarem.] i. petit executionem instrumenti, vel sententię: & milites. i. familiā pro sua fienda à iudice incompetente. In text. ibi. [& tribuni siue vicarij.] No. hic terribilem pœnā iudicibus incompetentibus qui præstant audientiā vel iuuamen: & ideo si il le qui asserit se delega. à Papa, imploret auxilium brachij secularis, vel Epi pro executione suæ sententiæ, debet Iudex secularis vel Eps esse cautus in videndo rescriptū suæ potestatis: an esset delegatus vel non, antequā præstet auxiliū: ne incidat in pœnā huius legis secundū Bal. & vide qđ no. Inn. in c. j. de off. ord.

3 † In gl. quæ incipit: [sed quō.] illa gl. debet recitari per quinque quęstiones. Prima est qualiter ꝓcedit qđ hic innuit. q̄ reus traxerit actorē in vetito examine. i. corā iudice incōpetente: cū trahere nō possit etiā corā cōpetente: vt ŝ. vt nemo inui. in rubro & nigro. gl. respondet vt habetur j. eo. Gul. de cu. aliter exēplificat: quia dicit actor q̄ ipse impetrauerat rescriptū ne posset conueniri nisi corā tali iudice. & propter hoc reus corā illo conuenitur. cum rñ non erat verum q̄ impetrasset: nam si fuisset verum, non incideret in pœnam: quia nō sine cœlesti oraculo: vt hic dicitur: vel clarius secundū Bar. exēplifica. qñ intētauit cōdi. ex l. diffamari. j. de ingenuis ma. vel sibi fecit assignari terminū ad agendū. quibus modis potest trahere actorē corā competenti iu. non coram incōpetenti. Sed quæro extra glo. & Bar. quis diceretur competens, & quis incōpetens: an poterit reus hoc petere coram iudice suo, corā quo actor debuisset agere si voluisset: an aūt corā iudice actoris? vt si vincētinus vult agere cōdi. ex illa l. diffamari. vel petere assignari terminū Paduanorū: an debeat adire ptātē Paduanū. vel an petere corā potestate Vicentino? rñdeo corā Paduano: quia in hoc ipse est actor: & alter reus: vñ si hoc peteret corā Vicentino, traheret reū corā incōpetente iudice: & esset locus huic legi. ita intelligo istū articulū. licet Doc. non declarent.

4 †Secundò quæritur. quid si actorē pœniteat, postquā reus comparuit? nam si non cōparuisset, clarū est q̄ actor nō incideret in pœnam: vt in præcedenti glos. per l. quāuis. ff. de in ius voc. si verò

rò comparuit: & sic fuit versatus indebitè: an actor per pœnitentiam possit pœnam euitare? glo. tenet q̄ sic per eādem l. quāuis. sed illa loquitur qñ pœnitebat: & act. remittebat. & sic amplius nō poterat agere: quæstio gl. est qñ solū pœnitet eū egisse coram incōpetente: & vult pœnitere. ne cadat à iure suo: & sic possit agere corā cōpetente: vnde Pet. & Cy. tenēt cōtrarium: quia ex sola vocatione in ius cū cōparitione aquisitū est ius ipsi reo contra actorē ad pœnā. & sic per pœnitētiam nō potest eam euitare: quia delictū est iam cōsummatū: vt l. inter omnes. ff. de fur. & patet hoc in verbo [vocauit:] sicut qñ pœna incurritur ex eo q̄ aliquis petijt lit. cōtest. & ꝓmisisset sub pœna nō petere: nā postea nō potest pœnam euitare. quæ fuit cōmissa propter malè agere: vt in l. amplius. nō petitum. ff. rem ra. hab. sed hic cōmittitur propter malè vocare: & sic nō requiritur litis cōtest. sed sufficit citatio cū cōparitione. Bar. tenet gl. quia in istis pœnis legalibus nō dicitur quis vocasse vel petijsse, nisi perseueret vsq; ad sententiā: vt l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoff. test. & l. qui cū maior. §. accusasse. de bo. lib. & l. in seruitutē. §. petijsse. quia mitius agitur cū lege quàm cū homine. verbū ergo petere prolatū ab homine in contractu, verificatur lit. cōtest. sed prolatū à l. nō. sed in perseuerantia vsq; ad sentētiam: vt not. Bar. in l. si libertus. ff. de bo. lib. Bal. videtur tenere cū Pet. & Cy. quia illæ ll. quas allegat Bar. loquuntur cū quis petijt vel accusauit corā iudice cōpetēte: & sic poterit expectari sententia de iure valida ferēda ab eo. vnde sufficit q̄ pœniteat ante sentētiam ad euitādum pœnam legalem. hic loquitur quādo coram iudice incōpetente: à quo nō ꝑabatur ferri sententia valida: vt j. si à nō compe. iudi. per totum. ideo non debet expectare sentētiam, nec permitti pœnitētia vsq; ad sentētiam: sed ex sola vocatione facta de facto cū comparatione: & sic cum cōuersatione cōmissa est pœna irreuocabiliter: & verè Bal. subtiliter cogitauit. sed Bar. benignius & verius: & sua opin. po-

5 tius deberet seruari plus de æquitate quàm de iuris rigore. † Tertiò quæritur. an per rescriptum principis possit quis trahere reū ad extraordinarium iudicem? gl. dicit q̄ non. per authen. qua in prouincia. in princi. j. tit. ij. & sic corrigit l. ij. ŝ. de dila. hoc potest procedere. nisi ordinarius esset negligens, vel in rescripto cōtinetur clausula nō obstante quacunq; lege contrarium disponente: vt in auth. vt differentes iudi. ✠ §. j. & de manda. prin. ✠ §. sit tibi. secundū Cy. quia Imperator non censetur sibi legem imposuisse. de iure verò canonico Papa quotidie delegat causas pertinentes ad iurisditionē Episcoporum, nō deuolutas ad eum etiā sine negligentia eorum, & sine clausula nō obstāte: & hodie debet seruari. c. statutum. de rescrip. lib. vj. quod autem habent domicilium in eodem loco: & tūc nō debent extra domicilium trahere. aut in diuersis locis, & tūc reus non debet trahi vltra vnam dietam à loco domicilij. dic vt ibi. & aliter iura canonica dispo-

6 nebant. prout in c. nonnulli. de rescrip. † Quartò quæritur. an requiratur sentētia iudicis: vt actor vel reus patiatur istas pœnas. an autē sufficiat sentētia huius glo. tenet primā partē. per tex. qui dicit [mulctetur:] & sic in futurum: nō autē mulctatus sit. Idem no. per gl. ŝ. de sac. san. eccl. l. iubemus. §. œconomus. quæ incipit per sentētiam: adde q̄ si diceret mox priuetur, vel mulctetur. ista dictio mox facit vt non requiratur alia sentētia iudicis: vt no. gl. in auc. de incest. nup. §. j. vbi est bona glo. & per Bar. de isto articulo. in l. imperatores. ff. de iur. fis. & in auc. qui semel. j. quo. & qñ iud. & aduerte: quia in actore requiritur sentētia priuatiua. sed in eo q̄ habeatur pro cōfesso, sufficit sentētia declaratiua. antequā nō noceret dispositio legalis, nec transiuerit ista pœna contra hęredem; vt l. eius qui delatorem. ff. de iure fis. & ibi per Bart. in l. fi. §. sinautē reus. ŝ. de iura. cal. & pro ista gl. facit secundū Cy. l. qui cunq; in fi. ŝ. de hære. & j. de pœna iudi. qui malè iudicauit. auth. nouo iure. cū ibi not. & etiam quia in pœnis mitior pars est eligē-

7 da. l. interpretatione. ff. de pœnis. † Quintò quæritur de practica huius l. gl. dicit q̄ est practica q̄ reus tractus corā iudice incōpetenti patiatur se cōdemnari: & postea agat condictione sine causa, vel condi. ex ista l. vt absoluatur ab illa cōdemnatione, & liberetur ab actore per sentētiam iudicis: vel q̄ non patiatur se condemnari: sed in calculo ferendæ sentētiæ petat le absolui ex illo q̄ actor debet cadere à iure suo: & sic priuabitur actor: & reus absoluitur. inquātum gl. dicit [condi. sine causa.] nō bene dicit quia non est sine causa apud actorem antequàm sit priuatus per sententiam. Item si expectat condemnationē, debet agere cōdi. ex hac l. coram iudice actoris: corā quo ipse actor potest conueniri. nō corā iudice corā quo fuit conuentus. si non erat iudex actoris: sed qñ non expectauit condemnationē potest petere se absolui coram illo eodem iudice. qui licet sit incompetēs nec habeat iurisditiones inter partes: inter hoc tamē habet sicut ille qui pronūtiat se iudicē incompetētem: potest nihilo minus cōdemnare partē in expēsis: & in hoc dicitur competens: vt in cle. j. de rescrip. & no. per Cy. in l. properandū. §. illo. ŝ. de iudi. Item intellige istā gl. verā quando nō fuit prorogata iurisditio illius iudicis: quia ignorāter litigauit coram eo, credens eum esse cōpetentem: vt in l. si per errorem. ff. eo. vel scięter: & protestatus est de incōpetentia: & iudex nihilominus cōpulit ipsum ad litigādum: vt l. ij. ff. de iud. in princ. ibi dum dicit viribus præturæ compulsus &c si verò prorogata est iurisdi. quia scienter litigauit: & sine protestatione. non habet locum ista lex: quia non esset iudex incompetens. nec vetitum examen. propter prorogationem: vt in l. j. ŝ. eo. Sed pone q̄ opponit exceptionem incompetentiæ: & iudex pronuntiauit se competentē? Respondeo q̄ potuit appellare ab illa pronūtiatione etiam de iure ciuili. vt no. in auc. habita. ne filius pro patre. j. per glo. & si non appellauit, videtur acquiescere. & talis pronuntiatio facit ipsum iudicem cōpetentem. per ea quæ no. Inn. in c. super literis. de rescrip. & Bar. expresse in l. ij. ff. si quis in ius voc. nō ierit. hic videtur Bar. dicere q̄ licet faciat ipsum competentem in causa de qua cognouit, nihilominus poterit agi ad pœnam huius l. & in illo iudicio poterit probari de incompetentia, & q̄ illa pronuntiatio fuerit male facta, sed salua pace illud nō est verum: quia illa pronuntiatio etiam si fuerit iniusta, facit ius in causa pœnæ: vt l. qui Romæ. §. duo fratres. & ibi per eundem Bar. ff. de verb. obli. Si autem pronuntiet se non esse iudicem competentem, & sic vlterius nō potest procedere: vt in c. significantibus. de offi. delega. vtrum tunc poterit agi ad pœnam? videtur q̄ non quia iniuria non habuit effectum: vt l. j. ff. quod quisq; iuris. contrarium sentit hic Barto. q̄ eoipso q̄ fuit vocatus: & comparuit, delictum fuit consummatum. per istum text. dum dicit [vocauit.] nec obstat q̄ ipse Bar. supra tenuit q̄ potest pœnitere vsq; ad sententiam: quia isto casu pronuntiatio erit illa sententia quæ impedit de cætero pœnitentiam fieri, ex quo nō potest ad vlteriora procedere: sed si procederetur vlterius, tunc procederet illud quod suprà notauit.

8 quod vsq; ad sententiam diffinitiuam potsit pœnitere. † Vltimò contra istam l. oppo. extra glo. de eo. quod dixi ŝ. de iudic. l. nulli. quod speciale est in casu l. j. §. fina. j. de asser. tol. quòd actor incurrat istam pœnam priuationis. regulariter contrà. per ea quæ not. in c. ex tenore. de rescript. sed illa lex debet intelligi quando iudex coram quo fuit tractus, erat prorsus incompetens. & hoc vult gl. iij. quæ incipit [id est prorsus.] siue non prorsus: vt quia poteram conuenire reum coram duobus iudicibus: & sic electio iudicis ad me pertinebat. vt j. eod. l. fina. & j. vbi in rem act. l. fina. & incœpi agere coram vno: postea recedo ab illo, & transeo ad secundum. tūc loquuntur ea quæ notaui in illa l. nulli. Tene menti. Et circa materiam huius l. vide xj. q. j. c. inolita. & c. placuit. de foro competen. & c. si diligenti. in gloss. quæ incipit: sed nunquid.

a ¶In loco vbi merentur ſtipendia. Adde Car. zab. in c. fi. in ij. q. de parochijs.

LEX VI.

1 MAgisteriæ. †Magister militum potest cognoscere summariè inter milites suos & etiam inter non militem, & militem ab illo conuentum. hoc dicit. Et hoc in ciuilibus: in criminalibus autem dic vt in gloss. In tex. ibi. [audiendi.] subaudi & dicendi. In text. ibi. [nisi à suo iudice.] subaudi quando peteret se remitti ad illum. sicut in scholari conuento coram potestate: qui potest petere se remitti ad rectorem. aliàs videtur ab ipso potestate posse condemnari: quia milites censentur sortiri forum

a in loco vbi merentur ſtipendia: vt ff. ad municip. l. municeps. §. fina. & idem in doctoribus salarijs. qui etiam dicuntur militare. vt ibi nota. In fin. l. ibi: [nec si in culpa fuerit.] Bal. no. istū tex. quia etiam si delictum sit notorium. iudex incompetens nō debet se impedire.

x ✠ *Licet aliquis desierit esse mercator, pro his tamen quæ gessit tempore quo erat potest conueniri coram consulibus mercatorum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Sed quantū ad Lea. Adde Bal. hic. & intellige hoc verū etiā de consensu partiū. vt per Cy. in l.j. §. e. & Io. de Imo. in c. P. & G. de off. dele. col. xx iij. Bal. in l. hæres absens. §. si quis tute la. ff. de iud. Et Ludo. roma. cōs. cclxxxix. incl. omnipotētis dei in casu proposito prima fronte. Et ibi intelligit hoc verū nisi cōsuetudo sit in contrariū. qa cōsuetudo tribuit iurisdictionē. Et adde q̄ pro dependentibus & cōnexis à mercantia. Iudex mercātiæ erit competēs. ità Bal. in l. si qs. §. rōnē. ff. de eden. Itē adde q̄ iudex mercātiæ dicitur Iudex cōpetens etiā non mercatori litigāti cū mercatore. ita ipse Paul. de cast. post la. bu. in l. cū eorum. j. de sen. Fran. Cur.

b ¶In personam. Adde Bald. in l. receptitia. col. ij. ver. dubitatur. j. de cōst. pec. & Ale. de Imo. in consi. cc xvij. in ij. vo. & qd requiratur ad hoc vt aliquid dicatur mercātia vel negotiatio. vide per Fran. de are. in consi. xxix. col. x. in fin. Cur.

c ¶Et q̄ scholares. Adde q̄ etiā si sunt plures scholares habitātes in vna domo, faciunt collegiū: & syndicū constituere possunt. ita Bar. post gl. in l. j. in prin. ff. quod cuiusq̄ vniuersi. no. Franc. Cur.

d ¶Dicuntur miserabiles personæ. Adde Spe. tit. de instru. edi. in §. nunc verò. aliqua. versicu. & scias. Card. & Io. de Imol. in c. significantibus. de off. del. Alexan. de imo. consi. cxxj. incipiso processu causæ. in j. vo. in fin. vlt. col.

Quid in his quæ non pertinent ad artem mercantiæ, etiā tempore quo quis est mercator?

Præpositi collegiorum uel artium habent iurisdi. & an possint facere statuta?

Si aliquis miles esset de arte mercantiæ: non potest ratione militiæ declinare iurisdi. consulum mercantiæ.

Quòd idem sit in clerico mercatore.

Quòd tales artifices habentes consules illius artis nō sint exempti à iurisdictione potestatis.

Quando quis subest pluribus iudicibus, actor habet eligere coram quo ipsum conueniat.

Scholares, an dicantur facere uniuersitatem approbatam?

LEX VII.

PEr iniquū. †Qui sunt de aliquo collegio approbato ratione alicuius professionis vel negotiatiōis, iurisditionē illius qui præest collegio recusare non possunt. h. d. Bar. & habet locū hoc: & postquam desierint esse de illo collegio. quantū ad ea quæ tūc tēpore gesserūt quæ pertinēt ad illā artem per l. iij. j. vbi de ratio. agi oportet. l. prætor. §. etiā. ff. de eden. & p Iac. de are. in l. hæ demū. & l. hæ operæ. ff. de ope. libe. Tene mēti. † Quod licet aliqs desierit esse mercator, pro his tñ quæ gessit tēpore quo erat pōt conueniri corā consulibus mercantiæ per illas ll. aliàs. ſ. allegatas. Sed quantū [a] ad ea quæ nō pertinēt ad artem mercantiæ non pōt etiā tēpore quo erat mercator eū conuenire coram illis consulibus: quia non habent iurisdi. nisi in concernentibus artē. & hoc expresse tenet Imo. in c. cùm ab ecclesiarū. de offi. ordi. vbi pulchrè tractat de illa materia. quod etiam sentit hic gl. super verbo [in publicis.] & adde quod no. per eundē Ian. in c. cùm dilecta. de excess. p̄la. Et primò ponit prooemiū. vsq̄ ibi. [quapropter.] Secundò ponit statutū. vsq̄ ibi. [ita tñ.] Tertiò limitat vsq̄ ibi. [his videlicet.] Vltimò imponit pœnā contra facientibus. † In text. ibi. [iurisdi. & præceptionē declinare.] patet ergo q̄ præpositi collegiorū vel artiū habent iurisd. & ad hoc semper allegat ista lex, sed à quibus datur illa iurisditio? cōiter dicitur q̄ datur ab illa vniuersitate: ergo penes illos est iurisditio: posset tñ dici q̄ datur à lege mediante electione ipsius collegij: nec obst. l. priuatorū. §. eod. vt ibi fuit notatū. & vident tenere Doct. q̄ requirat confirmatio superioris: cuius contrariū ibi dixi secūdùm Bald. & dicit Bar. per istum tex. q̄ postquā habent iurisditionem, possunt facere statuta cōcernentia iurisditionē circa ministeriū illius artis: vt etiā no. per Bart. in l. oēs populi. de iusti. & iure. ff. Circa hoc vide plura bona quæ tangunt per Barto. circa finē. l. ij. de consti. pec. vbi dicit q̄ talia statuta cōcernentia decisionē causæ debēt seruari etiā in curia ptātis. si actor vellet ibi cōuenire mercatorē: & non corā consulibus mercatorū: nisi loquerent in personā [b] rectorū, seu consulū artis. Nā si diceret statutū q̄ cōsules artis possint ferre sententiam virtute libri mercatoris, vel vnius testis cū certis indiciis: tale statutū nō haberet seruare potestas: secus q̄n loquunt in rē, vel in personā mercatorū. Item dicit q̄ si talia statuta cōcernūt modū ꝓcedēdi, nō sunt seruāda in curia ptātis: vbi est alius modus ꝓcedēdi. † In text. ibi. [cuiuslibet militię seu singuli vel dignitatis:] & sic si aliqs miles esset de arte mercātię, nō posset rōne militię declinare iurisditionē cōsulū mercātiæ: etiā si habebat priuilegiū vt nō conueniat nisi sub certo iudice. Et eodē modo si est clericus, nō pōt petere remitti se ad ep̄m: quia nō cōueniē vt clericus, sed vt laicus mercator secundū Cy. & alios. In text. ibi: [tam in publicis.] illud facit contra id qd'. ſ. dixi. q̄ ista lex intelligit q̄n cōueniret occasiōe illius artis. nā si cā erat publica, nō pōt esse occasiōe illius artis, sed pōt intelligi hoc verbū impropriè de publica cā ipsius artis: vt ille q̄ est de arte posset cōueniri nō solū ab alio priuato occasiōe ipsius artis: siue ipse cōueniēs sit de arte, siue nō: vt dicit §. l. proxi. de illis qui nō sunt milites, & volūt agere cōtra militē: vt possint corā magistro militū: & etiā si cōueniant ab ipsa arte, siue à syndico ipsius artis: & sic dicit cā publica ipsius artis: & ita de consuetudine restringit illa l. † In tex. ibi. [ita tñ.] Iste ver. vult dicere q̄ licet possint cōueniri corā consulibus illis artis, nō propterea sunt exempti à iurisdi. ptātis illius loci, qui est iudex vniuersalis omniū. & etiā illius artis: & sic etiā cōsulum illius artis, & sic cumulat iurisditio iurisditioni. & addit Iudex specialis iudici vniuersali. pro hoc vide optimū tex. ſ. de offi. præfec. vt. l. j. Et erit in electione actoris corā quo velit illū cōueniri, † quia illa est regula generalis. q̄ q̄n quis subest pluribus iudicibus, actor habet eligere coram quo ipsum conueniat. & ad hoc allegatur iste text. & l. cum clericis. ſ. de episc. & cle. & l. iij. j. vbi in rem act. & ff. de iudi. l. sed & si susceperit. §. si ea res. & in l. iij. ff. de eo quod cert. lo. & per Inno. in c. cum ab ecclesiarum. de of. or. nec reus habet priuilegium petendi se remitti ad consules artis: quia hoc est ſpeciale in militibus, & in scholaribus: vt l. proxi. & in authen. habita. ne filius pro patr. sic & quando quis habet plures actiones ad idem competentes, electio est ipsius actoris: vt l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de trib. licet reus habeat electionē circa res debitas, quam earum vult soluere. si teneretur alternatiuè. vt l. plerunq̄. in fi. ff. de iure do. in quo loco soluat: sed actor in quo loco agat: vt d. l. iij. de eo quod cer. lo. † In glosſ. super verbo [pertinet.] ibi: [& sic fit parisius.] Dic & quasi in cunctis partibus vltramontanis. vnde in Auinione Docto. collegij eligunt primicerium. & ille habet ordinare studium, & omnia facere quæ faciunt rectores scholariū in partibus istis. Et vidi semel magnā multitudinem scholarium ex in citatione cuiusdam doctoris nouelli venientis de Italia: & volentis complacere scholaribus, facere magnum tumultum. & velle eligere rectorem sicut in partibus istis: & non potuerunt obtinere: ideo ille doctor venit in maximam indignationem aliorum Doctorum: intantum quòd postea recessit. Doct. tamen nostri tenent cōtrarium eius quod hic dicit glo. quòd scholares [c] dicuntur facere vniuersitatem approbatam: quia est casus in c. quia in causis. extrà de procu. & in prooemio sexti libri: & clementinarum. & ſ. de offi. magistri officiorum. l. j. & quod habetur in l. j. j. de excu. artifi. lib. x. & quod ibi per Bar. Non sunt alia.

Quando Imperator inter pupillos uel uiduas uel miserabiles personas cognoscat & ne exibeantur. Rubrica.

Prima pars istius rubricæ vsq̄ ibi: [& ne exhibeant.] concernit secundam partem. l. quæ incipit in ver. [quod si pupilli.] & secūda pars rubricæ ibi concernit primam partem legis. & hoc voluit glo. rubricæ in effectu. † Quæro quæ differentia sit inter pupillum & orphanum? Respondeo pupillus propriè dicit qui non est in patria potestate, vel emācipatus: vel quia mortuus est pater. & non excesit quartumdecimum annum: vt l. pupillus. in prin. de verb. sig. & ille qui est in patris potestate non propriè vocatur pupillus, sed impubes: aliqñ tñ impropriè sic appellatur. & ponit pupillus pro impubere: vt l. fi. §. j. ff. de ver. obli. q̄ [d] not. quia si statutū loquereť de pupillis. cū verba statutorū sint ꝓpriè intellígenda: vt l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. gest. intelligit. primo modo. Orphanus est ille qui nō habet matrē: & est in quartodecimo anno. ita no. propriè Cy. in l. orphanotrophos. §. de epis. & cle. in fi. tñ iste tex. in prin. videtur probare q̄ etiā si sint maiores quatuordecim, possunt dici orphani: tñ Petrus rñdet ad illū tex. Ideo tene mentí quod dixi: quia si testator reliquit certā quantitatem inter orphanos. non debet distribui inter illos qui sunt maiores quatuordecim annis. Tunc aūt pupilli & orphani dicūtur [d] miserabiles personæ. [a] & habent priuilegium ex illa l. qñ sunt impotentes: & non habent defensorem. quod dic vt plenè not. per Inno. in c. significantibus. de off. deleg.

a ¶Viduæ & aliæ miserabiles ꝑsonæ. An vidua dicat miserabilis ꝑsona. vide per Abb. in c. licet. de fo. cōpe. Card. zab. in c. significātib⁹. in j. not. de offi. deleg. Et quæ dicantur miserabiles personę. vide per eūdē Paul. de ca. in cōsi. vij. & vide do. Maria. Sozi. in c. ex parte. in iij. limita. de fo. compe. Cur.

2 §☞ *Quòd quis non possit trahi extra domicilium: nisi in duobus casibus.*

3 *In rescripto contra personas debet fieri mentio de qualitate personarum.*

4 *Miserabiles personæ an possint omissis ordinariis iudicibus adire principem per viam querelæ?*

5 *Fortuna dicitur iniuriari illis quibus accidit infortunium.*

6 *Quæ sint miserabiles personæ?*

LEX VNICA.

SI contra. †Pupilli, viduæ, & aliæ miserabiles personæ, [a] de quibus hic, habēt hoc priuilegium q̄ extra proprium domiciliū nō possunt trahi. etiam per rescriptū principis: vel in curia principis. sed in proprio domicilio sunt conueniendi: ipsi tamē bene possunt trahere aduersarios eorum extra domiciliū coram principe, etiam per viā simplicis querelæ. h. d. ista notabilis lex. Et prima pars eius quæ durat vsq̄ ibi. [quod si pupilli.] limitat l. si qñ. ſ. de dila. & l. in criminali. circa prin. ſ. tit. proxi. in quibus patet q̄ cū sacro oraculo. i. rescripto imperatoris potest quis trahere aduersariū suum ad extraordinariū iudicem etiā extra propriū domiciliū. † Hoc fallit in istis personis miserabilibus: quæ trahi nō possunt. etiā si iudex ordinarius esset negligēs in administrādo iustitiā cōtra eos: & etiā si in rescripto cōtineretur clausula nō obst. quacūq̄. l. cōtrarium dīponēte: nā adhuc nō valeret rescriptū per quod traherētur extra proprium domiciliū. sed debet impetrari & delegari Iudex in domicilio. ita intelligūt Doc. illum tex. hodie verò etiā aliį nō possunt trahi extra propriū domiciliū. nisi in dictis duobus casibus. ſ. qñ iudex ordinarius esset negligēs. & si in rescripto esset clausula nō obstāte vt in d. l. in criminali. per aut. vt differētes iud. & per aut. qua in prouincia. j. tit. proxi. In hoc ergo istæ personæ miserabiles sunt melioris cōditionis. si tamē in rescripto apponeret clausula ſpecialis nō obstante. l. ista. vel nō obstante q̄ sint miserabiles personæ: bene valeret rescriptū: quia Imperator nō potuit sibi vel successori imponere legem, à qua recedere non liceret: vt [3] in simili no. per gl. in aut. quib. mod. nat. effi. sui. §. fi. † oportet ergo q̄ fiat expressa mētio de qualitate personarū: vt valeat rescriptum: vel priuilegium alteri cōcessum cōtra tales personas. propter quod dicit hic Cy. fuisse terminatū q̄ cum quibusdam monialibus fuisset cōcessum ne haberent soluere aliqua grauamina sedis apostolicæ: & postea venisset quidā legatus cū literis generalibus, q̄ omnes soluerent. nō obstante quocūq̄ priuilegio: per hoc nō erat derogatū priuilegio illarū monialiū: quibus erat cōcessum tāquàm miserabilibus. ex quo de qualitate personarum [4] earum nō fuit facta mentio ſpecialis. † Secunda verò pars huius l. limitat l. nemo. ſ. tit. proxi. vbi habetur q̄ quis nō potest adire superiorē per viam querelæ omisso iudicio. sed inferiore: sed debet coram illo inferiore litem primò mouere: & si grauauerit, poterit appellare ad superiorē. hoc fallit in istis miserabilibus personis: quæ possunt omissis ordinariis iudicibus adire principē per viā querelæ: & ibi trahere aduersarios suos, vel coram principe, vel coram delegato ab eo: quia princeps est ſpecialis defensor taliū personarum: & idem in regibus & aliis principibus. xxiij. q. v. c. regum. lxxxvij. dist. c. defensionis. & quod ibi no. per glosſ. & per Arch. qui etiam dicūt q̄ causa talium personarum pertinet ad forum ecclesię: & sic possunt adire episcopū omisso potestate. xxij. q. j. & facit in aut. vt hic qui obligatas. §. fi. & extra ne cle. vel mona. c. j. & j. q. ij. c. sicut episcopū. In tex. ibi. [comitatui nostro.] id [5] est, in curia nostra. † In tex. ibi. [fortunæ iniuria. Not. q̄ fortuna dicitur iniuriari illis quibus accidit infortunium. & alibi dicitur quod dicitur insidiari. vt l. fi. §. & cū antea. post prin. j. de tempo. [6] app. † Et quæ sint miserabiles personæ. vide omnino per Inn. in d. c. significantibus ✳ de offi. deleg. ✳ & in ſpecu. de instru. edi. §. nunc verò aliqua. versi. & ſcias. & de censib. c. licet. per gl. & Inno. c. vbi etiam secus connumeratur. Non sunt alia.

Quæ dicatur causa ciuilis, & quæ criminalis?

4 *Casus in quo sicut in causa ciuili habet locum prorogatio, ita & in causa criminali.*

5 *Si Florentinus commisit delictum Bononiæ, & iudex bononiensis inchoauit processum contra eum, & posuit ipsum in Banno, & condemnauit ad pœnam capitalem quandocunque peruenerit in fortiam communis, an iudex florentinus posset contra eundem similiter procedere ratione originis, uel domicilij?*

6 *Remissiones de uno iudice ad alium, an sint ex mera uoluntate? & quòd in contractibus non fiat remissio.*

7 *Si duo litigauerunt coram uno iudice incompetenti ignoranter, & sic non fuit prorogata iurisditio, & acta facta coram eo erant nulla: deinde pendente lite peruenit ad eorum scientiam de incompetentia, & tamen per scierauerūt. quòd acta prius gesta reconualescant: & consensus retrotrahatur ad principium litis.*

Quid in gestis per iudicem incompetentem, non nomine partium.

LEX I.

QVæstiones. †De crimine potest cognosci in loco delicti, & in loco iurisditionis prorogatæ, & in loco domicilij: & etiam vbi criminosus plurimum conuersatur. h. d. ista l. cū seq. De primis tribus loquitur l. j. de vltima loquitur. l. iij. † Et scias q̄ in criminibus principalis forus est locus delicti. vt in c. ij. de constitu. lib. vj. in nouel. super verbo noscuntur. sed de ciuilibus maximè actionibus personalibus principalis forus est locus domicilij: extra quem regulariter non debet quis trahi. In realibus verò actionibus principalis forus est locus vbi est res quæ vēdicatur. vt j. vbi in rem actio. l. fi. & per totum. locus verò originis propriæ vel paternæ est accessorius. [3] † In tex. ibi. [qui legibus.] vt sunt crimina publica. de quibus. ff. de publi. iud. per totum. cum titulis seq. quæ ideo dicuntur puniri per l. quia certa & determinata pœna imponitur in singulis delictis: ideo dicuntur crimina ordinaria: quia quilibet in eis admittitur ad accusandum: & ideo dicuntur publica. quod autem sequitur [aut extra ordinem:] loquitur de criminibus priuatis. de quibus habetur. ff. de priua. delit. per totū. licet imponatur certa pœna pecuniaria applicanda parti. quo casu dicitur crimē puniri ciuiliter. imponitur extraordinaria pœna, quę relinquitur arbitrio iudicis: & aliquando est pecuniaria applicanda fisco: aliquando corporalis secundū qualitatem delicti. vt l. fin. de priu. delictis. & tunc punitur criminaliter. ex forma tamen statutorū etiam in illis imponitur certa pœna applicanda fisco. non tamē per hoc dicuntur ordinaria, nec publica: quia nō admittitur quilibet ad accusandum: sed ille tantum cuius interest. & qui fuit offensus. quod dic vt in d. l. & in titu. de popu. act. super rubri. titu. autem iste loquitur quando agitur de puniendo crimen criminaliter pœna corporali, vel pecuniaria applicāda fisco: quæ dicitur etiā criminalis: vt in l. agraria. ff. de termi. moto. sed si ageret ad pœnā pecuniariam applicandā parti: diceretur causa ciuilis: non criminalis. & principalis forus esset in loco domicilij. nec esset tunc tractandum de remissione in loco delicti. de qua tangitur in glosſ. † In tex. ibi: [vel inchoata sunt.] hoc potest intelligi [4] duobus modis. primò q̄ erat inchoata corā iudice incompetenti: partibus hoc scientibus. & sic prorogauerunt iurisditionem: & tūc est hic casus q̄ sicut in causa ciuili habet locum prorogatio: vt l. j. ſ. tit. ij. ita & in causa criminali. quod est intelligendū quando ille iudex cuius iurisditio prorogatur, habebat potestatem cognoscendi de causis criminalibus inter suos subditos. & sic habebat imperium: vt not. in d. l. j. ſ. ti. ij. videtur etiā q̄ requiratur consensus iudicis propri: tamen prorogatur iurisditio in alium iudicem: quia non agitur de illius præiudicio: vt no. in l. j. & ij. ff. de iudic. secus si ageretur: vt quando est iudex perpetuus. vnde subditus vnius comitis sine eius cōsensu non potest se subijcere alteri iudici de hoc videtur tex. in c. per venerabilē. circa med. qui filij sint legi. & in c. feudali. cuius cognitio pertinet ad dūm feudi: non potest fieri prorogatio sine illius consensu. ad quod vide quod no. Barto. in l. j. §. & post operis. ff. de ope. no. nuntia.

1 §☞ *In criminibus principalis forus est locus delicti: sed de ciuilibus maximè actionibus personalibus principalis forus est locus domicilij. & in realibus est locus ubi est res quæ uendicatur. sed locus originis propriæ uel paternæ est accessorius.*

2 *Quæ dicantur crimina ordinaria, & quæ extraordinaria, & quando quilibet admittatur ad accusandum. & quando pœna pecuniaria imposita pro crimine applicetur fisco?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in c.verum.extra de iudi.& in c.cęterũ.credo ꝙ sit de foro cõpe.Iudex enim delicti põt petere remissionem:vt in auẽ.vt nulli iudicum.§.si verò quis cõprehensorũ.ratione dictæ offensæ in rempublicã:ergo requiritur eius consensus.Secundò põt intelligi ꝙ fuerint inchoatę coram iudice competente:& tunc facit ad
5 quæstionẽ disputatam per Iac.de bèl.†Si Florentinus commisit delictum Bononiæ:& iudex Bononiẽsis inchoauit processum contra eũ.& posuit ipsum in banno, & condemnauit ad pœnã capitalẽ qñcunq; peruenerit in fortiam cõis,vtrũ Iudex Florentinus possit cõtra eundẽ similiter procedere ratione originis, vel domicilij?& videtur ꝙ nõ:sed ꝙ ipse possit se defendere per hãc l.ꝙ processus erat inchoatus Bononię: & præuenta erat iurisditio.cõtrarium tñ videtur verius:quia de illo processu non põt se iuuare,postquàm in eo fuit contumax.& est:vt no.per Bar. in l. vbi acceptum.ff.de iudi.& l.sepulchri.de sepul.vio. dic vt ibi. & sic poterit puniri Florentiæ:nec est moris ꝙ fiant istę remissiões de locis non subditis eidẽ superiori:& sic Florentinus iudex nõ impediet ꝓcedere ꝑ literas iudicis Bononiẽsis petẽtis sibi remitti.per ea quæ no.per Cy.in auẽ.qua in prouincia. quæ statim se-
6 quitur.†In gl.iij.ibi. [tñ illuc remittantur.] ad requisitionẽ iudicis illius loci:aliàs non tenetur remittere: nec põt ipse iudex post requisitionẽ de delicto cognoscere: & ipsum remittere puniendũ.per istũ tex.in verbo [perfici debere.] per quẽ patet ꝙ totus processus debet expediri per illũ iudicẽ:bene tñ põt cognoscere summariè an sit locus remissioni:quod dic vt in l. fi. ff. de publicanis.§.Diuus.seu Diui.per Bar.Et adde quod idẽ not. in l.magistratibus.ff.d iurisd.om.iud.& l.Diuus.de custo. reo. & l.si cui.§.fi.de accu. allegata hic per gl. & olim fiebãt istę remissiones:quia oẽs erant sub vno imperio.& iudex requisitus,& nõ remittens,puniebatur per superiorẽ.Aliꝙ dixerũt contrariũ, ꝙ fiebant remissiones ex mera voluntate,sed Pet. (vt refert Cyn. in auth. qua in prouincia) truffat de hoc hodie.vt dixi.qñ nõ sunt sub vno superiore,nõ fiant nisi de vrbanitate: nec etiã subditus dominationi audio ꝙ fiant nisi de vrbanitate: quia dñatio vult vt se regant vt prius se regebant,antequàm veniret sub dœceſi sua in cõtractibus verò clarũ est ꝙ non fit remissio. de hoc in c.
7 romana.§.contrahentes.de foro compe.li.vj.†In seq.gl.ibi. [sed quid.] No.istã gl.sing.quæ semper alleg.& vult hoc in effectu. ꝙ si duo litigauerunt corã iudice incõpetenti ignoranter, & sic non fuit prorogata iurisditio.& acta facta corã eo erant nulla:vt j.si à non cõpe.iudi.per totum.deinde pendente lite peruenit ad eorũ scientiã de incõpetentia.& nihilominus perseuerauerũt: ꝙ acta prius gesta recõualescũt,& ꝙ cõsensus retrotrahit ad principiũ lit.quia nõ deficiebãt acta.nisi propter defectũ consensus partiũ.vnde qñcunq; superuenit,retrotrahit.per l.licet.ff.de iud. licet illa l.loquatur in alijs terminis.s.in gestis per procuratorem nõ verũ nomine dñi postea ratificantis. vnde nimirũ si retrotrahitur.nos loquimur de gestis per iudicẽ incõpetentẽ, non noie partiũ:sed suo proprio.vnde non videbat ꝙ consensus superueniens traheretur retro,ex quo non noie ipsarũ ille gesit:tñ pro ista parte ꝙ trahat:facit l.si fundus.§.j.ff.de pig.vbi nõ erat actus gestus noie ratificatis:& tñ retrotrahit:si tñ ille nõ erat Iudex in aliquo:sed simplex priuatus:& sic etiã si scienter litigasset,nõ fecisset eum iudicẽ.vt l.priuatorũ.§.tit.ij.licet postea iurisditionem acquirat,non tñ inter dictas partes:quia efficiat rector, vel ptãs illius loci.de quo loco tñ partes non erant. licet perseuerent in litigando corã eo,non propterea acta prius gesta reconualescant: quia non deficiebãt in consensu partiũ duntaxat tñ etiã si scientes litigassent,nõ valerent:sed deficiunt in fundamento iurisditionis:vnde nõ possunt recõualescere:sed inspicitur initiũ secũdũ gl.de hoc tetigi in l.vnica.§.quí pro sua iurisditione:& ibi dixi quod istud erat verũ qñ superuenit iurisditio ex causa habẽte originẽ post processum inchoatũ.Si verò prius,vt quia erat electus ad illud officiũ:non tñ fuerat ingressus. tunc acta reconualescent.per l.solent.§.fi.de offi.proconsu.& per illud qđ no. glo. in d.l.priuatorũ.in fi.primæ gl.Tene aũt mẽti hanc gl.In glo. sequenti.ibi. [vel dic ꝙ loquitur ibi de vagabundis:] Idẽ not. j.l. proxi.& l.hæres absens.§.j.ff.de iudic.& quis sit vagabũdus no. in l.is qui.§.fi.ad muni.& l.iiij.§.prętor.de dã.infe. In glo.in ver. vt à patre.ibi. [Sed tu dic secundũ Azo.] contràdic ꝙ imò est crimen publicum.nam ponitur sub titulo de publicis iudicijs. & omnia crimina de quibus tractat in titulo illius libri, dicuntur publica:quia de facto dicuntur ex legibus publicorum iudiciorum.& sic non solùm pater,mater,& frater. imò etiam quilibet de populo admittitur ad accusandũ:dum tamen aliàs sit habilis.Nam in criminibus publicis multi repelluntur ab accusando.vt j.qui accusare non possunt.& ff.de accu.l.ei qui. iste ergo text.in hac l.iij.dum dicit [qui super hoc quæri.] i.conquęri potest.vult excludere inhabiles ad accusandum.nõ dicit quòd nõ sit crimen publicum. In glo.seq.ibi [vel dic.i.conuersatur.]Dic.f.vt plurimum,& maiori parte anni:& hoc cõmuniter tenetur: vt aliquid addat ad l.prędcedentem.& probatur in l.iij.j. vbi sena. vel clarissi.vbi habetur ꝙ non solum in loco domicilij:sed vbi plurimum conuersatur,sortitur quis forum:licet ibi non habeat maiorem partem fortunarum suarum ponunt exemplum Doct. in mercatoribus Florentinis. qui discurrunt per totum mundum: & construunt sibi pergulam,vel armariũ. i. conducunt domos: & apothecas ad lucra facienda:vt ibi possint conueniri etiã pro contractibus alibi celebratis,sicut Florẽtiæ ratione originis. vel vbi habent domicilium.exemplum autem quod ponit glossa. de scholari.reprobatur per Petrum:quia non stat in studio causa lucri:sed semper cum animo recedẽdi. vnde pro contractibus alibi celebratis non põt conueniri:& si forte stetisset per decennium: sed in illis mercatoribus non requiritur tantum tempus:sed iudicis arbitrio potest relinqui quòd non est de leui recessurus.Non sunt alia.Sequitur authen.qua in prouincia. quæ multũ est glossata:ideo nolo vobis declarare nisi tex.hoc mane &c.

2 ☞ *In genendi mandato nõ uenit ut procurator aliquid illicitè faciat: & an tunc ipse procurator teneatur?*

3 *Fideiussor condemnatus potest dare insolutum bona domini:uel petere quòd in illis fiat executio.*

4 *Omnia priuilegia existentia in eodem territorio, quòd faciunt unum forum: licet sint diuersi iudices.*

Quid si statutũ dicat.ut Florentiæ.quòd nullus Florentinus sub pœna capitis posit trahere alium Florentinũ coram episcopo Florentino in causa spirituali, uel usuraria?

Qui est de castro subdito ciuitati,an dicatur forensis istius ciuitatis?

5 *Clausula non obstante quocunque priuilegio,quòd non præiudicet priuilegijs insertis in uolumine statutorum.*

6 *Sicut inter plures ordinarios locus est præuentioni:ita inter ordinarium & delegatum.*

AVTHENTICA.

QVa in prouincia. Ista authen. reputat̃ val de singularis: tamẽ text. eius est valde ineptus:& diuide:quia primò pomit vnum dictum. vsq; ibi. [eo autem.] & cum ista parte coniunge ver. [Excipitur] vbi ponuntur duo casus exceptuati.vsq; ibi. [inducíarum.] Secundò ponit casum mirabilem in ver. [eo autem absente.] qui durat vsq; ad ver. [Excipitur.] Et cũ ista parte iunge versi. [inducíarũ verò.] qui declarat istũ casum singularẽ in illa parte.dum dicit [datis inducijs:]licet i.licitum est [denuntiare domino causæ &c.] Nam in ver. [inducíarum.] declarat quæ sunt istæ inducíæ: & quæ sint tempora danda absenti secundũ diuersitatem locorum:vbi absunt. Et sumitur ista auth.ex corpore vt omnes obe.iudi.prouin.§.hæc cõsiderantes.Debes aũt scire pro intellectu & declaratione literæ satis ineptæ.ꝙ ante istã auẽ.quidã delinquentes vel trahentes in vno loco,vel occupantes aliena bona per potentiã eorum: & vt actores vel accusatores eluderent,impetrabãt à principe priuilegium quòd non possent conueniri nisi sub tali iudice:istud priui legium tollitur per hanc authẽ.quòd in loco delicti, vel contractus,aut vbi est res de qua agitur,actione reali possint conueniri,vel accusari:non obstante priuilegio prædicto:isto modo declarat istum tex.Inn.quartus qui fecit.c.j.de priuile. lib. vj. quod fuit extractum de ista authen.& eius corpore: videtur tamen ꝙ de iure ciuili per istam authen.idem sit de loco domicilij. per id quod dicit ibi: [aut criminum reus sit.] quía exponitur,sic resident,vel habet domicilium:ita videtur sentire Bart. licet de illo c. non faciat mentionem:nec ipsum vidit,sed Bal.bene vidit:& nõ tenet hoc dictum:quia in illo c. non dicitur nisi de istis tribus locis.s.delicti commissi,vel cõtractus,vel res de qua agitur actione reali. qui habeant priuilegium vt in eis non obstante priuilegio prædicto possint conueniri.Proderit ergo priuilegium quo ad alia loca.ab ista regula excipiuntur duo casus in ver. [Excipitur.] quando partes delinquẽtes,vel contrahẽtes pragmaticã sanctionem, à principe foret aduocatus pro negotio publico. vel

vel fortè princeps illam causam ad se aduocaret pro bono publico:quia fortè dubitandum de scandalo,si in illis locis agitaretur secundùm intellectũ Bal.alius casus est.quãdo per viam appellationis, fortè propter aliquod grauamen illius iudicis deuoluretur ad curiam principis.Alius casus.qui ponitur in versicu. [eo autem.] quem gl.tenet multis modis. & quilibet potest sustineri.& est notabilis.tamẽ iste est verus casus.quia quidã se absentabant de loco sui domicilij.& locabant eorum bona pro aliquo tempore, vel relinquebant suum factorem vel castaldionẽ. & cõsignabãt omnes possessiones,quas asserebant esse suas. dãdo eis mandatũ quid agere deberent ipso absente. ille cõductor vel castaldio,seu factor amputauit fortè arbores de vna istarum possessionũ assignatarũ: quæ reuera non erant dñi sui.sed tunc putans ipsam esse dñi. Certè tu pateris iniuriam de domo illius absentis.Nam domus sumitur multis modis:& interdum pro familia: & ita hic tu cõueniebas illum castaldionẽ actione l.aquiliæ.vel de turbata possessione:ipse cõparebat, & dicebat se illud fecisse:non tanquam in re sua sed tanquã in re domini sui: quia sibi fuerat assignata per eũ tanquam tua.& ostendebat scripturam. vnde dicebat ꝙ non tenebatur tecum litigare. sed ꝙ debe-
2 res expectare reditũ suum,& litigare postea cum ipso. super hoc non erat prouisum ante istã auth.quis modus esset tenendus:& longum erat expectare reditũ.per istam auth.prouidetur ꝙ huic castaldioni detur spatiũ ad notificandum dño absenti; vt ipsum instruat de iuribus suis: quibus possit se defendere aduersus te: quia tu habes intentionẽ fundatã contra ipsum: quia incidit arbores:& te turbat:& interim superledeatur in causa: & quãtum tempus detur illi ad denũtiandũ.declaratur in ver.[inducíarũ.] & si ille nõ veniat, nec mittat:vult ꝙ ista denũtiatio habeat vim cõstitutionis:vt si probes rem esse tuam,possit cõdemnari nõ solum ipse castaldio:sed ipse absens.& fiat executio contra castaldionem:si est soluendo:vel si nõ est,fiet in bonis absentis:& hoc si castaldio cõparet. Sed si non cõparet, citatur voce præconis: & hoc sufficit ad sentẽtiam ferendã:sed si cõpareret:& tunc non absoluit ab instantia iudicij.hic est effectus & casus clarus istius authen. non sunt elicienda singularia quæ per eam inducuntur
1 de nouo:& ante ipsam non erant.quæ tanguntur per glo.fi. †Et potest sic summari iste tex. Captus in loco delicti, vel in quo qs alias fortitur forũ,põt(si ibi reperiatur) cõueniri personali, reali: & etiam mixta actione.nõ obstante quocunq; priuilegio exemptiois. nisi ex causa publicæ vtilitatis, vel necessitatis ipsum absentari oporteat:vel causam ad consistorium principis deuoluri. vel nisi per appellationẽ legitimam fuerit ibi deuoluta.Item pro damno per te mihi illato nomine alterius,vel illius mandato seu voluntate,possum te præsentẽ conuenire in loco damni dati: & datur tibi terminus ad denuntiandũ illi:vt te instruat de iuribus suis.quo nõ comparente, vterq; condemnatur etiam lite non cõtestata:si sunt culpabiles. & ego in termino comparui:aliàs conuentus abioluitur ab obseruatione iudicij.h.d.in effectu. Et sunt plura singularia.quæ alibi nõ reperiũtur. Primũ est.dum dicitur [omni priuilegio cessante.] Nam ante istam auth.si quis impetrasset à principe ꝙ nõ posset pro aliqua re cõueniri nisi sub certo iudice : non potuisset cõueniri nec in loco delicti,nec in loco cõtractus,nec in alio loco vbi sortiretur forũ: excepto iudice illius priuilegij:quia princeps potest derogare iuri cõmuni:sed ꝙ potest quis sortiri forum in pluribus locis,non:vt not.in l.hæres absens.ff.de iud.Sed per istã auẽ.tale priuilegiũ nõ prodest.quominus in loco delicti.& in loco contractus, & in loco vbi est res
4 ☞ de qua agitur,actione reali, vel mixta: * possit conueniri * ita declarat in d.c.j.de priui.In alijs verò locis vbi fortiẽ forũ,nõ potest cõueniri propter priuilegiũ;& ita vbi hic habet.sed iste tex. videtur largius loqui ꝙ etiam nõ perdet.quominus possit cõueniri in loco vbi est.i.vbi habet domiciliũ:sed Bal.dicit debere restringi per illud c.vt cõcordemus ius ciuile cum iure canonico. Sed'm singulare in ver. [eo aũt.]quod dat ꝓcuratori,vel castaldioni terminus ad denũtiandum dño absenti:& interim superseditur in causa:licet ipse procurator,vel castaldio cõueniatur ex suo facto:si.n.conueniretur ex facto dñi absentis,minus esset dubium:vt in c.dilectus.de procu.sed hic videbatur non debere sustinere:postquã cõueniebatur de facto proprio.verũ quía illud nõ fecisset nisi de cõmissione dñi.& sic fecit bona fide,credens rem esse dñi:loquit de benignitate:sibi succurritur.& aduer-
3 te.quía ista denuntiatio nõ fit absenti:vt veniat ad iudicium : & ipsum in se suscipiat eo modo quo fit.j.vbi in rem actio l.iij.quo casu si dñs cõpareret, ille conuẽtus eximeret à iudicio.& etiam si non cõpareat:procederet cõtra illũ.& non cõtra se.sed solũ fit vt instruat præsentẽ iuribus suis.nec per hoc eximitur ipse præsens à iudicio:quía etiã si ille absens cõpareret procederetur cõtra vtrũq;:quía mãdatarius in delictis nõ excusat propter mãdatum:quin ipse minus teneatur principaliter:& mandans accessorie.vt l.nõ ideo minus.j.de accu.in l.aũt.iij.j.vbi in rẽ actio possessor nõ conueniebatur ex delicto, nec ex facto suo:ideo alterius natura est illa denuntiatio. Tertiũ singulare est:quia illa denuntiatio habet vim quasi contestationis.vt possit peruenire ad diffinitiuã cõtra illũ absentẽ,lite aliter nõ contestata.sicut in casu l.iij. j.vbi in rẽ act.& etiam cõtra ipsum procuratorem,seu castaldionem ex facto suo.siue cõpareat in termino,siue nõ.& iterũ sit citatus voce præconia ad audiendũ condẽnationẽ. vel dic hodie per edictũ.quía vox præconia paucis innotescit.vt in auẽ.qui se mel.qño & qñ iu. Quartũ singulare est:quía inía lata contra castaldionẽ,in subsidiũ mittit executioni cõtra absentẽ.& in bonis
2 illius. †Cõtra hoc op.nã aut dicimus ꝙ habuit mandatũ.& tunc etiã nõ in subsidium debet fieri executio contra dominũ absentẽ.& nullo modo cõtra procuratorẽ.Aut dicimus ꝙ nõ habuit mandatum.& tũc contra ipsum defensorem fit executio.& nullo mõ contra dñm.etiã in subsidiũ.vt l.Plautius.ff.de proc.Sosistud ꝓcederet qñ ꝓcurator cõueniretur ex facto domini absentis:sed hic conuenit ex facto proprio.tũ de mãdato absentis expresso.Ideo adhibetur media via.primo loco fiat contra ipsum: si est soluẽdo.& in subsidiũ cõtra dominũ.sed si nõ dedisset mandatum expressum:sed generale.quía dimisit eum castaldionẽ super omnibus bonis suis:& iste credens aliquam possessionẽ esse dñi,cũ non esset:ligna incidisset.nullo modo teneret dñs vbi contra eũ fieret executio:quía in generali mãdato nõ veniebat vt aliquid illicitè faceret.vt l.si procurator.ff.de condi.inde.hoc tñ limita:& declara vt notabiliter declarat Bar.in l.in illa stipulatiõe
3 parte verò ff.ff.de ver.ob.vbi omnino vide. †In ver.[Excipit.] Gul.de cu.ponit casum sic,ꝙ conuentus fortè rei vendicatione super aliquibus bonis,allegabat illa bona pertinere ad rempublicã:& se ab illa cognoscere:vel cõuentus de incisione arborũ, similiter allegabat illã possessionem pertinere ad rempublicã:& sic hoc fecisset de mãdato publicorũ officialiũ:propter hoc Imperator cũ ꝓceribus rescripsit.ꝙ illa causa remitteretur ad curiã suã:quía volebat eam tractari in suo consistorio.& sic fuit deuoluta ad curiã principis per aduocationẽ: licet de iuri natura non esset in curia tractãda.vt.n.frequẽter facit Papa:posset etiam opponi ꝙ licet conueniatur ex facto suo:ex quo tñ negotium pertinebat ad dominũ,& nõ ad se dedit,sed fit executio recta via in bonis dñi:& non in bonis castaldionis.vt videmus in fideiussore cõdemnato.qui potest dare insolutum bona domini:vel petere ꝙ in illis fiat executio:& tñ conuenit ex sua promissione in l. si procuratorem.§.si ignorantes.ff.man.vbi est casus singularis. & quod no.in l.venditor.ff.iud.sol.Aliud est quem cõueniri ex sua promissione:cũ tamen negotium ad alĩ pertineat:& tunc loquitur ibi.est & aliud conueniri ex suo delicto:& tunc loquitur hic.Tene menti:vt si est soluendo,fiat executio contra eum:ipse tamẽ recuperabit à domino per actionẽ mandati:postquàm ipe cialiter mandauit.& potest esse vtilitas agentis:quía fortè dominus est non soluendo:& sic nõ erit damnum suum:sed ipsius castaldionis.qui non potuit recuperare. †In glo.quæ incipit[.sed
4 nonne.]ibi.[so.secũdum quosdam] Ista est bona so.ex qua no. secundum Iac.bu.ꝙ omnia tribunalia existentia in eodẽ territorio faciũt vnum forũ:licet sint diuersi iudices:vnde clericus conuentus coram iudice seculari ciuitatis Paduę,nõ dicitur declinare forum ciuitatis Paduæ si petat se remitti ad episcopũ. Itẽ dicit Bal.cum statutũ ciuitatis Florentię dicat ꝙ nullus Florentinus sub pœna capitis possit trahere alium Florentinũ corã episcopo florẽtino in causa spirituali vel usuraria,non faciat cõtra statutũ, quía illa potest dici curia florẽtina.cum respublica floren.cõstet tam ex curia seculari quàm ecclesiastica:quia cõsistit in sacris:& sacerdotibus,et magistratibus.vt l.j §.j.ff.de iusti.& iu.& aliquis existens de castro & communitatu Bononiæ subdito episcopo Bononiensi,sic non dicitur Bononiæ forensis postquam est de vniuersitate territorij.nec comprehẽderetur in statuto loquente

Universidad de Deusto
Biblioteca

§ de forensibus secundū Ia.but.quæ omnia tene menti.† In gl.ibi. [Sed non indulta per legem redactā in corpore iuris.] Dic istā tenet Doct.& est singularis & vtilis.& similis est in l. hæres absens.in prin.ff.de iud.& propter hoc vidi semel quendā procuratorem Florentiæ qui habebat multa priuilegia à cōitate Florentiæ propter beneficia impensa cōitati. & cū quotidie fierent reformationes q̄ quilibet deberet sic facere non obstāte quocūq; priuilegio.dubitans per hoc derogari suis priuilegijs,& non cōpellit vnà cū aliȝ,nisi esset electus ad compilandū statuta noua vna mecum,& cum quibusdam aliȝ.voluit q̄ sua priuilegia insererentur in volumine statutorū:ad hoc vt non censeretur eis derogatum per tales reformatiōes generales, cum clausulis derogatorijs.& cum à me petijt consilium, dixi q̄ sapienter faceret:& allegaui istam gl.& gl.in l.hæres absens. & statuta postea
6 fuerunt approbata per consiliū.†In glo.ibi. [sed tu dic illam in hoc corrigi.] Bar. dicit q̄ imò nō corrigit.l.in criminali. inquātum innuit à contrario sensu q̄ cum cœlesti oraculo. i. rescripto principis reus possit declinare forum ordinarium. & trahere actorem ad extraordinarium.imò etiam hodie hoc potest. si specialiter concedatur:& tunc si iudex extraordinarius prævenīat in citando,coram illo agitabitur causa: & si conueniatur coram ordinario,poterit allegare priuilegium præuentionis: quod est in corpore iuris clausum.vt l.si quis posteaquam.ff.de iud. & sic non censetur sublatum per hanc aut.vt in precedenti parte glos. sed priuilegium generale nō prodest.etiam si præuenīatur: quia in hoc non habet iurisditionem prȩueniens contra iudicem delicti,vel cōtractus.Et sic no.q̄ sicut inter plures ordinarios locus est præuentioni:ita inter ordinarium & delegatū.secundū Bart. ad quod vide c.vt debitus.extrà de appel.

Vbi de possessione agi oporteat. *Rubrica.*

2 ☞ *Si quis existens in territorio Paduano cum balista percutiat existentem in territorio Vicentino,quod in utroque fortiatur forum: & posit puniri.*

Quid in mandantes?

LEX VNICA.

1 VBi antem.†De possessiōe turbata vel violenta potest agi in loco violentiæ commissę. & in loco vbi est possessio de qua agitur.h.d.In gl. ibi. [& agā vñ vi,& Bononię.] Dic imò breuiter quòd non Bononiæ, sed Mutinæ.vbi fuit collatus effectus violentiæ.argu.in l. contraxisse. ff. de act.& oblig.Solu.tene menti.illud in contractibus.in quibus non agitur in loco initiati contractus. vt est ille in quo fuerunt verba prolata:sed in loco vbi fuit collatus effectus.vt no.j. tit. ij. l.j.in glo.nos loquimur in relictis.vbi inspicitur etiam locus in
2 quo delictum fuit initiatum: † & hoc inducitur pro solutione. si quis existens in territorio Paduano cum balista percutiat existentem in territorio Vicentino,in vtroque territorio sortitur forum.& potest puniri:vide per Bar.in l.libellorum.ff. de accu. & si quis existens in territorio Paduano mandat alicui vt aliquem interficiat in territorio Vicentino,vel tractatum faciat in vtroq; territorio potest puniri.de hoc in l.si vt proponitur.ff. de fideius. & in l.& si amicis.ff.de adul.

Vbi fideicommissum peti oporteat. *Rubrica.*

2 ☞ *Hæres quantùm ad petitionem legatorum sortitur domicilium ubi habet bona sua uel maiorem partem.*

LEX VNICA.

1 FIdeicōmissum.† Fideicōmissa & legata possunt peti in loco vbi est hæreditas,vel maior pars eius. h.d. tex.iuncta l.si fideicommissum. ff. de iud. & dic plenè per gl.eo.tit.l.quod legatur.vbi glos.distinguit in quo loco fideicommissa & legata sint soluenda:& in quo
2 loco possunt peti.†Et not.hic q̄ hæres quantū ad petitionem legatorum,sortitur domicilium vbi habeat bona sua,vel maiorem partem.vt j.vbi sena.vel cla.l.ij.iuncta.l.hæres absens. in prin.ff. de iudi.

Vbi conueniatur qui certo loco dare promisit. *Rubr.*

2 ☞ *Quot modis sumatur actio arbitraria tam ratione loci quàm alia ratione?*

3 *Generalitas recipit restrictionem de idoneitate.*

Ad solennitatem contractus debet inspici locus contractus:non autem locus ubi fuit collata solutio.

LEX VNICA.

1 OVi certo.†Licet solutio collata sit in certo loco potest tñ promissor etiā in alio loco idoneo cōueniri. habetur tñ ratio interesse actoris:& rei. & ideo actio dicitur arbitraria.h.d.de hoc vltimo qualiter intelligatur. dic vt l.ij.ff.de eo quod cer.lo.an veniat simul interesse vtriusq; : an aūt in diuersis tm casibus,ita tñ q̄ vbi venit interesse vnius,non veniat interesse alterius? Dic vt ibi no.In tex.ibi. [si solutioni satis non fecerit:] quia noluit,vel quia non potuit.vt ff.e.l.j.& primo casu est in mora.ideo iustum est q̄ teneatur ad interesse actoris: sed non videtur iustum q̄ veniat interesse ipsius morosi. In secundo casu non est in mora:ideo videbat q̄ veniret interesse rei tantū,& non actoris. tñ dic vt d.l.ij.vbi declaraui anno præterito.†In tex.ibi. [arbitraria actione:]quia datur arbitriū iudici vt
2 posit facere condemnationem vltra summā in stipulatione deductam,ratione loci vbi collata est solutio. quod est præter naturam actionis ex stipulatione:quæ cùm sit stricti iuris, non videtur in ea venire nisi summa in stipulatiōe deducta. vt l. quicquid astringendę.ff.de verb.oblig.aliȝ modis sumitur arbitraria actio.de quibus dic vt instit.de act.§.prȩterea quasdā. Venio ad gl.primam.ibi. [in tribus casibus.] Tu dic in quatuor.in aut.ex testamento.& in aut.ex stipulatu.& in certi.q. ex mutuo. & in aut.de cōsti.quod dic vt in ll.alleg.in gl.& hęc in arbitraria rōne loci.sed in his quę sunt arbitrarię alia rōne.puta rōne doli cōmissi in obligatione cōtrahenda.dic vt l.arbitrio.in princ.ff.de dolo. & d.§.prȩterea quasdā.Actiones aūt bonę fidei non dicuntur arbitrarię ratione loci:quia in illis ex propria natura actiōis potest fieri condēnatio in maiori quātitate quàm sit in obligatione deducta.cum habeant amplā naturā.vt veniant oīa quæ æquū est venire.vt l.ff.ff.de condi.ob tur.cau.iuncta l.in bonæfidei. ff. de eo quod cer.lo.sequit alia glo.aduerte.In gl.seq.quæ incipit. [s. quolibet.] ibi. [Expone ergo idoneo.] hęc vera.& cōsiter tenetur:& dic [idoneo.] i.in quo sortiaē forū ratione originis, vel domicilij,vel alia ratione:& hoc plenè examina.vt l.j.ff.eo.tit. vi debatur cōtra:quia secundū hoc ista generalitas nihil importat, sed dic contra:quia satis importat,quod videtur nō debere posse conueniri nisi in loco collatę solutionis:quasi videretur cuilibet alteri loco renuntiatum.Sed contrariū est:quia non censetur
3 stipulator alteri loco renuntiasse:sed solutionē cōtulerat in vno tantū loco.†Et sic q̄ generalitas recipit restrictionē de idoneitate:vt l.j.§.de fac.fan.eccle.in verbo vnusquisq;. cum glossella ibi posita.In gl.ibi. [Io.dicit q̄ nō.] hęc vera secundū Pet.& est casus in l.quæro.ff.de solu.& ita no.in l.ij.de bo.aut.iu.poss.& l.hę res absens.in fi.ff.de iudi.sed in loco in quo fuerunt ,plata verba contractus,nō dicatur promissio sortiri forum:qñ solutione alibi collata,secundū illā opi.Inquantū ad solennitatē contractus debet inspici ille locus.non aūt locus vbi collata est sol.secundū Dy.in l.contraxisse.ff.de act.& obli.ideo si in instrumēto requiritur certa solennitas,secundū statuta illius loci debet adhiberi: alias non faceret fidem:vt si veniret soluenda gabella secundùm statuta illius loci,deberet ibi solui secundū Bal. quia solutio gabellæ pertinet ad robur cōtractus.Sed op.contra gl.& id q̄ supra dixi.q̄ imò videtur sortiri forum in loco illo. cùm ibi sit initiatus contractus.vt §.vbi de po.agi oportet.l.vnica.Solu. vt ibi dixi:quia loquit in delictis.in quibus qnis sortit forū tam in loco in quo delictū est consummatum, quàm etiam vbi est initiatum:& vide ad id quod suprà dixi.versi.inquantum.Bartol.in l. cunctos populos.de ium.tri.in prin.q.principalis.

Vbi in rem actio exercere debeat. *Rubrica.*

2 ☞ *Venditor quomodo admittatur ad defendendum rem uenditam:quæ possidetur per emptorem?*

3 *Emptor cum quo mota est lis super re uendita, qualiter debeat eam denuntiare uenditori,ut teneatur de euictione?*

4 *Statutum quòd cause inter consanguineos compromittantur: & aliquis consanguineus malus uendidit tibi rem meam: & cum mouerim tibi litem, ueniat ad te defendendum. an possit ex persona sua petere, quòd causa compromittatur? quia consanguineus.*

5 *Differentia an uenditor ueniat ad defendendum rem uenditam, super qua mota est lis, tanquam procurator in rem suam uel pro suo interesse, an tanquam simplex procurator & nu.a.*

6 *Agens uendicatione,quòd non uendicet dominium.*

An

7 *An procedat libellus.in quo quis petit aduersarium condemnari ad restitutionē rei, quā actor asserit esse suam:licet non petat declarari se dominum.*

LEX. I.

1 IN rem actio.† Actio in rem datur cōtra possidentem:non cōtra auctorem eius qui non possidet.datur tamen contra illum regressus de euictione,si sibi fuit lis denuntiata:& si vult defendere possessorem, de euictione,tenetur ipsum defendere in loco vbi lis est inchoata:nec potest eum trahere ad forum suum.h. d. Et primò ponit dictum.vsque ibi.[Nam si denuntiasti.]ſ.primo in genere.postea in specie.Secundò tollit quandam obiectionem quæ posset fieri.vsq; ibi.[nec enim.] Tertiò declarat vnum dubium q̄ potest contingere circa prædicta.& ista. l. non videtur congruere rubricæ:quia rubrica dum dicit. [vbi in rem actio.] loquitur de loco vbi debet actio intentari.quia dictio vbi est ad uerbium loci:sed tex.loquitur de persona contra quam debet intentari.Sed certè per hoc declaratur in quo loco. i. illa persona sortiē forum:quia actor sequitur forum rei:siue intentetur actio personalis,siue realis:vt l.si.infra eo.ti.In tex.ibi.[sed contra possidentem.] subaud. ciuiliter & naturaliter.vel naturaliter tantū vel ciuiliter tātum:vt no.in l.proxi.in j.gl.circa fi.vel etiā detinē tē:licet nullā possessionem habeat:vt l.officium.ff.de rei vē. Itē etiā cōtra illum qui dolo desijt possidere:licet nullam possessionem vel detentationem habeat vt l.si autem.§.sed & is & l. qui petitorio.ff.de rei ven. tunc tamen datur vtilis,non directa.vt l.
2 electio.§.si is.ff.de noxa.†In tex.ibi. [fruſtra itaque desideras.] Intellige hoc nisi venditor veniens ad defensionem tuam, pro suo interesse velit in se iudicium assumere.tanquam procurator in rem suam:tunc enim incipit exceptio tibi competere ex persona illius:& debeo cum illo,non tecum litigare. ff.de pe. hæred.l.sed & si lege.§.Itē si rem distraxit.& circa fi.l. nisi dicam & probem personam tuam legaliorem:& interesse mea potius tecum quàm cum illo litigare:& hoc à principio:sed postquam in cœpissem litigare secum,non posum agere tecum:& hic est tex. & dictum Doc.in.l.si actor.ff.de procu.Est autem vtile hoc scire:quia postquam incœpissem litigare cum illo,ipse deberet iurare de calūnia:& respōdere positionibus.nec ecōuerso possum petere q̄ faceret te ad iudiciū venire.& rndere. qa tua rnsio sibi nō noceret:postquā ipse venit pro suo interesse:& tāq̄ procurator in rē suā.iuxta no.per Cy.in l.fi.§.de procura.sed si nō veniret tanquā procurator in rem suā,nec pro suo interesse:sed tanq̄ simplex procurator,tūc posset petere q̄ faceret te cōparere ad iurandum:vel rndendū positionibus:quia tua rnsio faceret præiudiciū illi.vt ex ea possit ferri snia cōtra ipsum. quæ tibi nocebit. & hæc declarant per Bar.in d.l.si actor.vbi oīno vide: sed qūo admittitur ille ad te defendendū hoc modo,cū nō habeat facultatem rei restituendæ? Respōdeo quia cōdēnabitur perinde ac si possideret.vt d.§.ltē si rē distraxit.& ,pter hoc ne snia sit deluſoria.si vult admitti,hoc mō debet ,pmittere sub pœna restitutionis rei:si fuerit cōdēnatus.vt hæc habētur per gl.& Bar.notabili
3 ter in l.ij §.fi.ff.de aliena.iudi.vbi oīno vide.† In tex.ibi.[nā si denūtiasti.]Isubaudi litē tibi motā.Et notādū q̄ nō sufficit. ita dicit vt ibi teneaē credere:& arcteē fi nō vult teneri de euictiōe, nisi mittatur sibi copia libelli:& eorū quæ acta sunt cōtra te. vt no.Bar.in l.empt actio.j.de euic.& l.nō solū.§.j.ff.de ope.no.nū. nec etiā sufficiūt illa.nisi addas q̄ veniat ad te defendēdū:vt l. si plus vel minus.§.mota.ff.de euic.& l.q absentē.ff.de ,pcu. & sic nō ex simplex denūtiatio notificatoria,sed requisitoria:& ,pter hoc licet ille sciat litē motā,adhuc illa denūtiatio fieri debet. iuxta no.per Bar.in l. denūtiasse.i prin.ff.de adul.sed si fortè notificatoria tātū ,nō esset fienda ei qui certus est:vt l.j.§.fi.ff.de act. emp.Sed an cogaē præcisè te defendere?dicit Gul.de cu.q̄ nō: qa ꝑ speciales casus sunt in qbus tenet ꝑcisè.inter quos iste nō est q̄ no.in l.sed & hæ.§.defendere.ff.de procu.Sed etiā quæro. an teneaē cautius iudiciū in se suscipere:vt sic ipse sit citādus: & expēlis suis ,pbationes faciat.& nō sufficiat q̄ ipse adsit liti cum emptore inchoatæ:& ipse faciat expensas.Iac.de are.in l. dāni.la vlt.ff.de dā.infec.videt renere hāc secūdā partē per l.si parentes infra de euict.in ver.ad cōtestationē.l.empti.& ita no.Bald.in l. qui.absentem.ff.de procu.nisi instrumento dictū fuerit contrarium.& ideo videmus q̄ notarij iem:per apponūt q̄ vēditor mo
ta lite emptori,& facta sibi denuntiatione,veniet ad defendendum:& suscipiet in se iudicium omnibus suis expensis: quia si hoc,non esset dictum:sufficeret q̄ adesset. In contrarium facit, quia ipse tenetur defendere,vt d.§. mota. Sed appellatione defensionis venit hic q̄ litem in se suscipiat,vt no.per Bar.in l. pater.post prin.ff.de dote præle.securius tñ est q̄ apponatur in instrumento.& quando suscipit in se iudicium tanquam procurator in rem suam,an teneatur latisdare de iudicato sol. videtur q̄ non.quia causa est propria.ergo &c.vt insti.de satis.§.sed hodie. contrarium dic vt no.in d.l.qui absentem.& in Spe. de satisda. §.pe.ver.sed nūquid vēditor.quia principaliter videē ad emptorem pertinere cui auferenda est res: licet secundario pertineat ad eum.Tene mēti.In in tex.ibi.[nec enim iurisditionis forma.] idest dicit q̄ si actor & reus sunt eiusdē loci.& lis est ibi inchoata: sed venditor sit alterius loci & iurisditionis, non mutabitur iurisditio.idest non remittetur causa ad forum vēditoris: sed est defendenda in loco in quo emptor fuit conuentus:& cōcordat. l.venditor.ff.de iudi.si tamen venditor susciperet in se iudicium animo nouādi consentiente actore.& sic emptor esset liberatus. Iac.bu.disputando videtur sensisse q̄ causa deberet remitti ad forum venditoris.sed non placet per gl.quæ est hic. quæ loquit dicto casu.& tenet contrarium.quod in eodem foro & loco debet defendere.& iste tex. facit ad quæstionem disputātem per
4 Bar.† Si statutum dicat q̄ causæ inter consanguineos veniant compromittendæ: & quidam consanguineus malus vendidit tibi rem meam; & cum tibi mouerim litem, venit ad te defendendum:& petit q̄ causa cōpromittatur ex persona sua:quia consanguineus meus:non ex tua:quia non est consanguineus. Nam facit iste tex.q̄ non sit cōpromittenda.quia ille debet defendere te in eodem foro:& non trahere causam in alium forum Bar.determinauit contrarium. quia non dicitur trahere ad aliū forū:licet poterat cōpromitti. sed tunc trahere dicitur ad alium iudicē.Item dicit q̄ cum ille veniat tanquam procurator in rem suam,& pro suo interesse,poterit allegare beneficium statuti ex persona sua.licet tibi talis executio non cōpeteret.vlt. idemq; §. generaliter.ff.man.& l.procurator ad exibendum. §.j.ff. rem ra. habe.& ibi per eum de illa.q.Bal.verò tenet contrarium.& fortè plus studio contradicendi quam pro veritate. Vnde tenerem semper determinationem Bar.reiectis subtilitatibus Bal.in hoc casu quas tacitare non curo.habetis bene declaratum tex.Chete besogna studiare,tu deue studiari vna lectione.& non piu quate cose,se po imperare in vna lectione trista la vita tua.& ita dico studia,tu impera mile cose in quæsta lectione.venio ad glos.
5 †In gl.j.ij.ibi[sed quid si venditor.]Ista gl.dicitur reuocare in dubium.& etiam de crimine illud idem q̄ colligitur ex text. & sic videtur superflua.nam ex tex. colligitur à contrario sensu. quia si venditor non vult mutare forum,ved locum.potest emptorem defendere.& sic iudicium in se suscipere.& hoc idē determinat gl.Sed aduerte.quia gl.potest intelligi quando vult in se suscipere iudicium animo nouandi,& liberandi emptorem à iudicio.tex.autem dicit quando non animo nouandi,& tunc gl. est notabilis:quia tenet q̄ in eodem foro potest etiā inuito actore:& idem tenet gl.in l.liberto.§.fi.ff.de neg.gest. Contrariū determinant Doc.per l.si mandato meo.§.j.ff.man.quia non cogit actor liberare reum à iudicio.si non vult.per illū text. sed si vult defendere,& in se iudiciū suscipere.non animo nouandi:sed tanquam procurator in rē suam,tunc cogitur actor ab ipso principio ipsum acceptare:& tunc non poterit amplius facere emptorem ad iudicium comparere ad respondendum, vel iurandum. & sic erit liberatus.vel si non vult ipsum admittere,debet allegare & probare secundū emptoris allegationem:& vellem potius cum eo litigare q̄ qualiter probatur dic vt l.si actor.ff.de procu. & in hoc differt iste casus à præcedenti:quia illa gl.vult q̄ indistinctè actor teneatur venditorem admittere,& reum liberare. si autem venditor velit venire vt simplex procurator,nō suo interesse:& tunc actor indistinctè teneatur eum admittere. etiā si dicat personam domini legaliorem:quia potest se defendere per procuratorem.hoc nō ob.vt l.j.§.vsus.ff.de procu.tūc tñ tenebit procurator facere dominum comparere ad respondendū positionibus.& iurādū de calūnia:nisi habeat mādatū q̄ aliud sit rn-
6 dendū.Sequit alia gl.† In gl.quæ incipit.[s.rem.]op.contra tex. dū dicit [dominiū vendicantē.] & sic vult q̄ agens rei vēdicatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne vendiɔat dominiū.contrà.quia illud vendicat quis quod nō habet sed ipse asserit se dñm ergo non vēdicat dominium.gl. fatetur & exponit dominium.i.rem ratione dominij quod ipse haber nā est differentia inter rē & dñium eius:quia res est corporalis,sed dominiū est ius incorporale rem autem non habet cum alius possideat:licet habeat dominiū & sic nō vendicat id quod habet: sed id quod non habet vel dic ꝙ nec dominiū habet perfectè ex quo deficit sibi possessio & sic text.stat propriè . Prima
1 solutio magis placet,& per eam determinatur quod †procedit libellus in quo quis petit aduersarium condēnari ad restitutionē rei,quā actor asserit esse suam:licet non petat declarari se dominium sed in contrarium facit:quia in rei vendi. debet concludi ad declarationē dominij.vt l.ex diuerso.§.j.ff. de rei vendi. sicut in alia quacunq; actione reali concluditur ad declarationem iuris realis.vt in l.sicuti.§.si quæratur.ff.si ser.vend. videt ꝙ vtroq; modo potest concludi & rectius cū petitur declaratio dominij & iuris agentis:quia illa petitur iure actionis:& facta declaratione:licet reus non fuerit condēnatus ad restitutionē rei, sed tamē tacitè censetur condemnatus:& siue condēnetur expressè , siue tacitè hoc dicitur expediri officio iudicis deseruiēte actioni reali.vt l.licet minimā.& l.regulariter.ff.de petit.hæred. & econuerso licet non petat declarari dominiū:sed petat aduersarium: condemnari ad restituēdū , quia res est actoris procedit libellus per istam glo.& per l.j.in prin.ff.de rei vendi.petitur res , sed tacitè censetur petita declarans dominiū vnde iudex potest eum dominum declarare licet nō fuerit expressè petitum:& ita not.per Bar.in d.l.ex diuerso.§.j. quia nō solùm in eo quod est petitum sed etiam in causa petendi iudex potest expressè pronuntiare: vt not.per Inno.in c.fi.post prin.de ordi.cogni.Tene menti:non 3
sunt alia.

a ☞ *Per missionem in possessionem ex primo decreto q; ius acquiritur.& nu.13.& 15.*
b *In casu istius l.missō actore in possessionem ex primo decreto : an teneatur colonus uel inquilinus rem dimittere?*
4 *Facta nominatione absentis,in quo differat processus huius legis , & nominatio de qua hic,ab illa de qua habetur in auth.qua in prouincia.supràubi de cri.agi opor.*
5 *Si agatur possessorio,quod habeat locum prouisio huius legis.*
6 *Possidens alieno nomine,& conuentus rei uendicatione si opposuit quòd possidet alieno nomine:ante litem contestatam posset pœnitere.& dicere se possidere nomine suo, & uelle iudicium suscipere?*
Si asserit quod possidet nomine alieno,non teneatur hoc probare , & absoluitur ab instantia iudicij.
7 *Si non uult dominium nominare,quomodo procedatur contra eum: & an præiudicet domino absenti: & si absens postea compareat , an debeat sibi dari nouus libellus? & nume.8.*
8 *Quando absenti assignatur aliquis terminus,debet sibi notificari:alias ipsum nō arctat.*
9 *Peremptorium q; requiratur in tribus casibus,& extra istos casus quælibet citatio dicitur peremptoria:etiam si in ea non apponatur uerbum peremptorie.*
10 *Ad hoc ut fiat missio in possessionem ex primo uel secundo decreto , non sufficit prima nuntiatio seu assignatio termini ad comparendum : sed requiritur peremptorium. & nume.9.*
11 *In actione reali quod non sit locus missioni ex secundo decreto.*
12 *Emphyteuta,seu datarius,uel usufructuarius conuenti actione reali, an possint declinare iudicium nominando dominum:ut in hac lege.*
13 *Absens requisitus si postea compareat,tamen non habeat nisi ciuilem possessionem , an poterit conuenire rei uendicatione.*
14 *Missio in possessionem ex primo decreto,an sit sufficiens titulus ad præscribendum?*

LEX II.

SI quis. Ista est singularis lex & alibi non habetur in toto corpore iuris ciuilis:licet de iure canonico transsumptiuè habeatur in c. quoniam frequēter.§. sunt & alij extrà vt lite non contestata. & est l.
2 quotidiana.& h.d.†Possidens vel detinens rem alieno nomine si conueniatur actione reali,& velit iudicium declinare: & cum agente non litigare , sed transferre in illū cuius nomine detinet vel possidet , potest vel debet ab ipso principio illud in iudicio nominare:& petere se absolui,& nō compelli litigare:sed debere procedi contra illum.& hoc facto denuntiandum est absenti: vt per se vel per procuratorem infra certum terminum compareat ad litem suscipiendam:& si comparuerit, litigabitur cum illo:si verò non comparuerit,iterum citabitur legitimè: & peremptoriè,& si sic non cōparuerit,sis habebitur pro contestata quātum ad triplicem effectum.s.interrumpendum præscriptionem
si non erat dñs:sed eam præscribat: & quantum ad hoc vt actor 6
mittatur in pos.ex primo decreto per quā missionem statim efficitur verus possessor, & absens si postea cōpareat , non auditur de possessione,sed de proprietate: & sic de reo efficiē actor.h.d. singulariter:& aduerte:quia quasi conte.non sufficit ad ferendā diffinitiuam , nec ad capturam personæ sed solū ad dictos effectus,& iste est casus in l.consentaneum.j. quomodo & quando iud.†Sed si iis non esset contestata: nec ga per promissionem in pos. ex primo decreto non acquireret missus pos. statim sed demū post annum.secundū vnam opi.vel acquirit statim:tamē reuocabitur vsq; ad annum sed post non reuocabitur secundùm aliam opi.quā tenent Canonistæ quod dic vt no.in l. si quis em-
* ptionis §.sed & si quis.j.de præscript.xxx.anno. Et hoc in reali actione.Sed in personali si fiat,idem quod in reali sed in alia re, nunquā possidet quousq; sit peruentum ad secundū decretum: sed detinet:vt l.iij.§.fi.ff.de acqui.pos.& de proprietate offerendo satisdationem de iudicio sisti.Si verò fit post sententiam,pro exceptione ipsius statim acquirit dñiū in pos. & aduersarius nō auditur nec de proprietate,nec de pos.vt l.properandum.§. sin autem reus.ff.de iud.Fuit autem inuentus processus istius l.tam fauore actoris:vt perueniat ad intētionem suam : quia licet ante istam legem posset agere rei vendicatione contra colonum & in quilinum:quoniam habent facultatem rei restituende per l. ostiū cium.ff. de rei vendi.Processus tñ agitatus contra illum non faciebat præiudicium locatori:vt infrà res inter ali. ac. per totum. Et sic nō habebat intentionē suam : sed procedendo secundùm istā legē consequitur intentionē suam saltē in acquirēdo possessionē rei propter quod de actore efficitur reus & vbi prius habebat probare de dñio,nunc habebit necesse:sed incumbet onus illi locatori probare se esse dñm. vt in fi.huius legis.†Item ga si ille locator nō erat dominus,sed possessor cū titulo & sic præscribat contra actorem:qui re vera esset dñs interrumpitur præscriptio & perpetuaē actio ita ꝙ licet postea ad vlteriora non procederet,nec faceret se mitti in pos.poterit agere vsq; ad quadragin ta an.sicut enim per verā contestationē interrūpitur præscriptio longi tēporis.vt l.moræ.j. de rei ven. & perpetuatur actio ad xl. annos.vt infrà de præscrip.triginta an.l. fi.ita & per istam quasi contestationem quod est not. Istud autē de perpetuatione non dicit tex.sed Gul.de cu.ita intelligit.Secundò est vtilis prouisio huius l.ipsi colono,vel inquilino conuento quoniam ante istam l.cogebatur subire iudiciū postquā detinebat: si nolebat detentionem dimittere per dictā l.officiū. de rei ven. iuncta l.fi. nunc verò per hanc l.poterit declinare iudicium; & nihilominus detinet quousq; declaratum sit ad quem res pertineat illo cōparente & iudicium suscipiente nec puto quòd actore in poss. misso. & acquisita poss.propterea teneatur colonus,vel inquilinus dimittere &c.quousq; sit declaratum per diffinitiuam non pertinere ad locatorem. Tertiò est vtilis prouisio huius l. ipsi locatori. cuius interest scire litem motam & eam defendere ne si feratur sententia lata cōtra colonū vel inquilinum, durior fiat eius conditio:quia licet non præiudicet sibi totaliter: facit tamen magnā
4 prēsumptionem ergo &c.arg.in l.à sententia.ff.de app.†Differt autem processus huius l.& nominatio de qua hic ab illa de qua habetur in auē.qua in prouincia.s.vbi de cri. agi opor. quia per istam conuentionem eximitur à iudicio,& transfertur iudicium contra absentem:sed per illam non ratio quia ibi conuenitur ex facto suo vnde fit ibi nominatio de absente:intelligē vt instruat cum suis defensionibus.In tex.ibi.[possidens.]i.detinens.vt est colonus,vel inquilinus quorum corpore locans retinet naturalem sed ciuilem animo suo vel tene propriè vt ille qui precariò possidet,penes quem interdum est naturalis & tamē ambas habet alieno nomine non tamen prædicti prætendunt aliquod ius dominij directi,vel vtilis si autem prætendunt: vt emphyteuta, vel feudatarius,vel etiam fructuarius, qui prætendit ius vsufructus,an possint se eximere à iudicio hoc modo? gl primò dispu
5 tat dic vt dicam super ea.†In tex. ibi. [per actionem.] in rem vt est rei vendi. Idem si actio erat mixta cum petito haberet idem, si erat personalis in rem scripta secundùm doct. aliàs in actione mere personali non haberet locum processus huius l.secundùm Inno.in c.inter quatuor.de maio.& obe. Quid aūt si agatur non petitorio:sed possessorio? gl.decreti dicit idem ꝙ non habeat locum prouisio huius l.xij.q.ij.c.quicunq;.sed Doc. tenent contra
6 rium per glo.quæ est in l.locum.§.j.ff.de tabu.exhi.†In text.ibi.
debet

a [debet statim.] ideſt ante litem cōtest.cum ista sit exceptio dilatoria vnde postea opponere eam non potest ad declinandum iudicium: posset tamen ille qui proposuit eam opponere ante litem contesta.& dicere se possidere nomine suo:& velle iudicū suscipere:secundùm Iac.de ra.& Cyn.ar.in l.electio.§.si is.ff.de noxa.An autem teneatur probare ꝙ possidet alieno nomine si hoc asserat? Cy.& Pe.ꝙ sic.& aliter non euitat iudicium.Bar.tenet contrarium.ꝙ statim absoluitur ab instātia iudicij:nisi actor probet quod possidet nomine suo: & tunc Innocenti. in hoc sentit mendacium.ꝙ possessio transfertur in actorem.vt l.fin.ff. de rei ven.& ita Inn.in c.quoniam frequenter.vt lite non cōte-
7 †Si autem non vult nominare dominum in iudicio poterit procedere.sententia tamen lata contra eum:& etiam missio in poss. & oblatio rei non præiudicabunt absenti qui locauit. nec op.l. peregrè.§.quibus explicitis.ff.de acqui.pos.quia ibi quando colonus,vel inquilinus expellitur à priuato.quo casu locans perdit ciuilem:& non habet possessionem.secus quando expellitur à iudice.qui non intendit præiudicare nisi ei qui expellit secundùm Inno.qui ita eleganter not.in c.quoniam.& etiam Bar.tā gitihic.& semper allegatur istud dictum.In tex.ibi.[eaq; ad no-
8 tionem eius perducendo.†Iste tex.semper allegatur ꝙ quando absenti assignat aliquis terminus.debet sibi notificari. aliàs ipsum non arctat.Et vide id ꝙ no.Bar.in l.Labeo.ff.de iureiu. sed per quem fiet ista notificatio? videtur ꝙ per ipsum colonum,vel inquilinum nominātem:vt in auth.qua in prouincia. contrariū tenent Pe.& Cy.quia si hoc committeretur sibi: & ipse diceret se notificasse:& tamen non notificauit,processus factus contra absentem sibi non noceret:ideo cautius est ꝙ actor faciat per iudicē notificari: & puto quòd expēsis ipsius coloni,vel inquilini nominantis:quia sua nominatio est causa ꝙ ista expēsa fiat. argu.eorum quæ not.in l.secunda.ff.quibus ex cau.in posses.ea. In tex.ibi.[actoris intentiones excipiat.]Docto.intelligunt qđ si absens compareat,debeat sibi dari nouus libellus : nec contra eum procedatur virtute veteris libelli porrecti contra colonum vel inquilinum.Albericus dicit se obtinuisse in practica quòd procederet virtute veteris libelli.dummodo addantur ea quę dicta erant contra colonum,vel inquilinum,& nunc dicantur cōtra ipsum absen. & comparentem. Et est vtilis ista inuestigatio:quia tunc non soluetur noua gabella. si virtute statuti venit de libello soluenda.sed tenendo primam opinionem ponamus ꝙ conuentus habebat ciuilem et naturalem:puta precariò: quomodo poterit nouus libellus dari contra comparentem? cū nullam possessionem habebat.nec detentionem.Respondeo.ga potest vacare precarium.& possessionem ciuilem & naturalem recuperare:& sic habet facultatem rei restituendæ. Adde ꝙ no. in l.Pomponius.§.si is qui.ff.de acqui.poss.In tex.ibi.[contestata.]Sed vnde oritur ista contestatio,in qua requiritur narratio: & responsio,cum hic non interuenit nisi narratio? Respondeo ex negatione coloni:qui conuentus negauit esse actoris. & dixit ad absentem seu locantem pertinere.quàm negationem absens non comparēdo dicitur approbasse:qui si comparuisset , & negasset,facta esset vera contest.In tex.ibi.[vt pote domino possessionis.absente locatore.quem colonus vel inquilinus asserit esse dominum.& tamen potest esse ꝙ non sit.imò ipse actor cō-
13 tra quem ipse actor prescribebat tit.& bona fi.vt ś.aliàs iste tex. videretur sibi ipsi contrarius. dū hic appellat eum dominum. & ś.dicit contrarium.ꝙ præscribebat.& sic non erat dominus.vt l.
9 sequitur.§.Iana.ff.de vsuca.†In tex.ibi. [edictis legitimis.] ideſt tribus citationibus.quæ.habent vim peremptorij.vt l.tres decē tiationes.infra quomodo & quando.iu. vel vna pro omnibus. apponendo istud verbum peremptoriè.vt l.ad peremptorium. cum l.seq.ff.de iudi.est ergo hic expressum quòd sicut citatio peremptoria requiritur ad sententiam audiendam,ita ad missionē ex primo & secundo decreto. & hoc vult gl.in l. præsenti.ś. de his qui ad eccle.confu:& Inno.in c.ad petitionem.de accusa.dicens ꝙ in tribus casibus requiritur peremptorium.s.vt pueniaē ad diffinitiuam.Item ad interlocutoriam ab obseruatione iudicij.Item ad missionem ex primo & secundo decreto:extra istos quælibet citatio etiam vnica,censetur peremptoria:licet nō fuerit facta per edictum:vt dixi in l.properādum.§.& si quidem.ś.
10 de iudi.†Sic ergo no.ꝙ non sufficit prima nuntiatio & assignatio termini ad comparendum.quantum ad hoc vt fiat missio ex
primo decreto: licet sufficiat quantum ad a
interrumpendam præscriptionem:& vt lis habeatur pro contest.sed requiritur alia citatio peremptoria:vt hic in text. ibi. [summatim discutiens:]quia non credit simplici assertioni agentis,quòd res ad eum pertineat iure dominij:sed faciat sibi fieri fidē summatim.Sed an sufficiat iuramentum? videtur quòd sic per ea quæ not.in l. cum proponas.& authē.ibi posita.infra de bon. aut.iudi.pos.dic contra.quia ibi quādo ab senti nullum fit præiudicium in proprietate vel possessione:quia comparens & satisfidans de iudicio sisti recuperat possessionē ideſt detentationem:hic verò fit præiudicium in possessione.quoniam missus actor requirit & absens postea comparens eam nō recuperat:etiam si velit de iudicio sisti satisdare:ideo requiritur probatio. saltem per testem:& ideo dicitur summaria.per ea quæ dixi in l.iudices.ś.de iudi. sed si fieret plenum præiudicium. requireretur plena probatio.circa quod vide quod no.Bar. in l.si quis à liberis.§.si vel parens.ff. de libe.
11 agno.& in l.j.de præto.stipu.† Vltimò dicit Bal.ꝙ iste tex.in fi.allegatur.ꝙ in actione reali non est locus missioni ex secūdo decreto:sed nescio vnde hoc necessario colligat:sed dic de hoc vt plenè no.per Bar.& gl.in l.si finita.§. Iulianus.de dā.infec.& vide circa materiā huius.l.ꝙ no.in Spe. de primo decreto.§.restat.ver.hoc etiā no.cū seq.per duas colūnas.

Veniamus mō ad gl.aduertatis:capio primā gl.Ista glo.j.format duas quęstiōes.nā ista l.sine dubio procedit qñ cōuētus alieno nomine possidens vel detinens nō prętendebat aliqđ ius in re.
12 † Quid si prętē debat? vt emphyteuta,feudatarius, vel vsufructuarius.Sol.dicit idem.Gl.videt tenere cōtrariū.ꝙ tales nō possint declinare iudicium sic nominando.cum ratione iuris quod prætendūt videantur proprio nomine possidere:& nō alieno.iō tenent rem defendere. Doc.distinguunt.aut conueniuntur ratione iuris ꝙ pretendunt:& de iure absentis nihil dicit actor. vt qđ dico te non esse emphyteutam,vel feudatarium.& superficiariū vel fructuarium,sed me:& fateor ꝙ Titius quē tu recognoscis in dominum directum,est directus dominus: & volo ipsum in dominum recognoscere.& tunc vera est illa opi.gl.qđ non potest enitare iudicium: nec habet locū processus huius.l.aut ego te cōuenio pro toto iure:quia dico me esse directū dominū, non Titium.nec te habere vtile dominium.& tunc habet locum prima opi.quia agitur de prejudicio illius.Certè etiā in primo casu licet agatur ratione iuris ꝙ tu prętendis.dūtaxat potest esse præiudiciū illi Titio:ga fortè interest sua magis habere te in emphyteotā,vel feudatarij quā me:& quia fortè ipsum recognouisti. & nō est certum ꝙ ego debeā ipsum recognoscere. ideò potest dici ꝙ etiam in primo casu debeat fieri denuntiatio domino absenti.aliàs processus agitatus inter te & me nō faciet illi prejudi
13 cium.†Secūda quęstio est ponamus.ꝙ absens requisitus cōpareat.tñ non habet nisi ciuilem possessionem,an potero agere cō tra eum rei ven.in gl.sunt opi.Doct. distinguunt. aut habet facultatē rei restituēdę:vt quia aliàs habet naturalē precario quæ ab eo potest aduocari.& sine dubio pōt cōueniri.& ita intelligitur ꝙ no.ff.de rei vendi.super rubrica.& l.Pōponius.§.si is qui. ff.de acquirē.poss. Idem videt si nō potest naturalem recupare: vt quia concessit alteri vsumfru.vel dedit in feudū,vel emphyteusim.& sic ipse prætendit directū dominiū.nam potest in me transferre suam ciuilem.per quā translationem transfertur etiā directum dominium:ꝙ prętēdit:& hoc mihi sufficit : quia postea alij recognoscent me directum dominū:aut non prætēdit aliquod ius:puta possidebat seruū meū bona fide ꝙ aufugit ab eo: & sic perdit naturalē pos.& retinet ciuilē.vt l.j.§.per seruum.de acqui.pos.isto casu non dabitur contra eū rei ven.vt possit cōdēnari ad restitutionem rei.sed vt caueat de restituendo eū cū ad manus eius puenerit:vt l.si à bōę fidei.ff.de rei vē.& vide ad istā q.l.cuiuscūq;.ff.de vsufru.In gl.seq.in fi.ibi.[per auth.qua in prouincia.]sed illa loquit ī alio casu.Doc.tñ tenēt equitatē huius l.

a ☾Stati. Adde ꝙ ista dictio aliqđ importat valde lōgius spatiū.videlicet.xx.an. tex.est in l.j. in §. fi. & ibi glo. in verbo statim.ff. de iur. fis. qñque verò magis qñq; minus. secūm subiectā materiā.vt est in gl.I verbo.statim in c.qcūq; lxxvij.dist.& gl.in c.j. de mu.pet.Bar. & alij in l.j.in §.qui præses in fi.ff.de ver.ob.l.tā tū propriè & de sui natura intelligitur sine aliquo interuallo vt in l.ediles.in §.Iteſcribū.ff.d edil.edi. & firmat expresse Io.de Im.in l. diuortio.in pe. colū.ff. so. matr. Itē ista dictio statim importat ipso iure ita Bar.ś.l.imperator.ff.d iure fis. & in l.iubem⁹. in ij. §.sanè. C.de sac.san. eccles.

extendi ad rem mobilē quia eadē ratio viget in ea: & nulla l. per hoc corrigit: licet iure nō caueatur. In gl. fi. post prin. ibi. [Sol. vt ibi in l. properandum.] Dic ibi glo. loquitur confusè. dic contra q̄ in l. si quis emptionis. §. pen. missio in poss. in actione reali fuit facta lite non contestata: nec quasi contestata vnde non acquirit pos. statim: sed post annum secundū vnam opi. vel acquirit: sed reuocabitur vsq; ad annū: qa eam recuperat absens si infra annum satisfdet de iudicio sisti secundū aliam opi. quam tenent Canonistæ & hoc est de quo loquitur glo. illa in fi. Sed hic post litis quasi contest. quo casu statim acquirit l. properandum. §. sin autem. dic q̄ hic fuit facta missio per exceptionē sententiæ: quo casu absens siue condemnatus nō recuperat. Et sic distingue vt
4 ex superioribus patet hic em̄ erat facta missio ante diffinitiuā. † In gl. ibi. [Rndeo vsq; ad x. an.] quia posito q̄ actor nō foret domi nus, prout asserit: sed ille absens locator, actor post quam acquisi uit poss. præscripsit longo tempore si tantū tacuit aduersarius. Alij reprehēdunt gl. quia præscriptio longi tēporis nō currit ex sola possessione sine ti. vt l. nullo. j. de rei vendi. Sed hic non habebat nisi titulum primi decreti & ille non est titulus sufficiens ad præscribēdum sicut nec ad acquisitionem dominij cū iudex nō intendat trāsferre dñiū: sed cōstituere pignus prætorij ergo nec vsucapiēdi cōditionē: sed adiect vsq; ad xxx. an. quia in prę scriptione lōgi tēporis nō requiritur titulus sed sufficit sola possessio. Et illā opi. tenet Cy. in antiqua lec. postea fecit aditionem ex dictis Gul. de cu. sustinendo gl. quia iste actor potuit præscri bere longo tēpore ex gñali ti. pro suo quia fuit missus in possessionem rei tanquā suæ: & eā tanquā suam possedit secus si non tanquā suam vt contingit qñ fit missio pro debito pecuniario actione personali quia missus tenet bona tanquā pignus & tanquā aliena & ista est vera posset etiā dici secundū Bar. q̄ si prius habebat ti. præteribet ex illo tit. licet ex eo non habuerit pos. sed per miss. in pos. per l. cùm solus. cū ibi plenè nota. ff. de vsucap. Et vide quod idē Bar. no. in l. eū qui ædes. post prin. & l. si is q pro
15 emptore. §. pe. ff. de vsucap. In gl. ibi. [aliud † autē est in noxali.] Dic q̄ ista gl. vult q̄ in actione noxali & in causa dā. infec. quæ habet naturā noxalē: & in quibus propriè cadit primum & secū dū decretū acquiratur dñiū statim ex primo decreto qđ est fal sum, imò nō nisi ex secūdo: vt l. si finita. §. si plures. ff. de dā. infe. qui loquit in causa dā. infec. & l. ædiū. in fi. ff. de pecu. vbi patet q̄ in causa noxali missus ex primo decreto tenet rē loco pignoris: nō iure dñij. Alij fatebantur hoc in causa dā. infec. vbi fit missio in re mobili: sed in actione noxali. vbi fit in re mobili: cuius possessio est vtilis & abiecta: dicebant statim acquiri dominiū. vt no. in l. iubere cauere. ff. de iurisd. om. iudi. Sed gl. ista non facit differentiā: nec est tenda per d. l. ędium. In gl. ibi. [sed in actione personali vsq; ad xx. ann.] Tu dic etiā vltrà: qa missus ex primo decreto in actione personali nunquā possidet nec dñiū acquirit nisi sibi adiudicet ex secundo decreto: ergo quousq; sit ad illud peruentū auditur absens de proprietate & de possessione si satisfdat de iudicio sisti nisi facta fuisset missio in rem debita & peti
3 ta quia tunc idem quòd in reali secundum Gul.

2 ☞ *Qui sortitur forum in aliquo loco ratione cōtractus, uel quasi, uel ratione rei quæ est ibi: non poterit tamē conueniri in eo loco nisi ibi reperiatur nec est ibi remittendus, & q̄ tamen possit ibi citari: & si non comparet, quomodo procedatur?*

3 *Qui cœpit rem mea mobilem possidere in aliquo loco, possum ipsum ibi cōuenire: etiam si alia ratione nō sortiatur ibi formam: etiam si res non erat ibi mansura neque hoc casu legatus conuentus habet ius reuocandi domum.*

Quid si quis reperiatur ibi cum illa, tanquàm uiator?

4 *Quando quis habet plures iudices coram quibus potest conueniri, electio est actoris coram quo conueniat.*

LEX III.

Actor rei. † Actio in rem potest intētari in loco vbi reus sequitur forū aliqua rōne puta originis, vel domicilij, vel assiduæ conuersationis, vel communis patriæ: & etiam in loco vbi est res quę petitur. sed in alia actione non sortiatur forum quia ex hoc solo dicit forū sortiri in actione reali. h. d. secm̄ intellectū glossarū hic & j. ti. pxi. l. j. in gl. super verbo degit. & ff. de iud. l. hæres absens. §. pinde. in gl. ij. mag. in fi. dū dicit. Itē ratione possessionis: & in dicto loco vbi est res, pōt quis cōueniri actione reali, nō obstāte quocunq; priuilegio generaliter concesso, q̄ nō possit conueni ri nisi sub certo iudice. Nam intelligitur nisi ratione delicti, vel contractus, vel rei de qua agitur, conueniat, vt c. j. de priui. li. vj. & dixi in aut. qua in prouincia. † Et intelligo istud si aduersarius reperiatur in loco vbi res est aliàs non, si ibi nō habet domicilium sicut in foro qui cōtrahitur rōne cōtractus: vel quasi in quo nō pōt quis cōueniri si ibi non reperitur: nec ibi est remittendus. vt d. l. hæres absens. & in c. romana. §. contrahentes. de fo. compe. li. vj. poterit tm̄ ibi citari. & si non comparet, poterit fieri missio in pos. ex primo decreto per iudicem illius loci: qui habet rem sub sua iurisditione sicut dicitur in d. §. contrahentes: qñ cōuenitur rōne cōtractus ibi celebrati si ibi non habet domicilium: qa nō est fortior forus ille qui cōtrahitur occasione rei de qua agitur: quā ille qui cōtrahit rōne contractus nec poterit ad vlteriora procedi: etiā si sit ibi statutū q̄ possit procedi lite nō contestata ad diffinitiuam vt dixi in l. properandū. & hoc tene menti qa per alios nō tangitur alias non esset differentia inter forū qui contrahitur rōne domicilij, vbi pōt cōueniri licet ibi præsentialiter nō sit & illum qui contrahitur ratione cōtractus vel alia ratione. in quo nō potest cōueniri: nisi ibi reperiat & tene menti quia hoc malè declarat per doc. Et aduerte quia circa intellectū istius l. Canonistæ habuerunt diuersas opi. vt no. in c. sanè. de fo. cōpet. Nam quidam tenuerunt quod rei vendicatio non possit intentari nisi in loco vbi est res, ꝓpter verbū [iubemus.] quod est hic in fi. & importat necessitatē hoc est falsum et cōtra prin. l. vbi dicit [siue in rem siue in personā.] Et sic vult q̄ actio in rem possit intenta ri in quolibet loco vbi reus sortit forū. Alij dixerunt q̄ in loco vbi est res pōt reus cōueniri: si vult pati. sed si nō vult, nō cogit ibi rndere: sed debet remitti ad locum domicilij: vel in alio loco vbi quis sortitur forum non potest etiam inuitus conueniri: ista est etiam falsa. vt hic patet in verbo [iubemus.] quod importat necessitatem: & sic, etiā inuitus potest cōueniri est tertia opi. quā dixi in summario quod in quolibet istorū potest inuitus conueniri & sic actor habet plures iudices & electio pertinet ad eum dūmodo ibi reperiatur sed in loco domicilij: etiā si non reperiat & ita intellige gl. j. in fi. Adde qđ licet iudex loci vbi res est, habeat iurisditionē supra rem: nō sic suprà personā quæ ipsam possidet. vt l. libertus. §. fola. ff. ad muni. ideo nō posset capere personam: etiā in casu quo posset capere personā sibi subiectā. vt in ca su l. consentaneū. j. qūo & qñ iudex nec etiā excōicare: si esset iu dex ecclesiasticus: vt no. in d. c. sanè. per Ioā. and. in nouella post alios. Tene mēti si autem peteretur res per actionē personalem, non posset agi in loco vbi est res: si ibi non sortiret forū alia ratione: vt not. in l. forma. §. si verò quis agrū. ff. de censi. secundū Bar. Sed Spec. vī sentire contrariū maximè in actione personali in rē scripta & ita dicit si non esset in rem scripta in tit. de citatio ne. §. j. versi. & nota. vbi dicit duas dietas cōputari à loco vbi est res quæ petitur: etiam si agatur actione personali in rem scripta, vel non scripta, si competit ad illam rem: & hoc non esset nisi di camus q̄ in tali loco poterat conueniri vnde non debet trahi vl tra duas dietas ab illo. vt in c. nonnulli. de rescri. Tene menti qa
3 istud est substantiale. Et Bar. non allegat Spe. venio ad glo. † In gl. super verbo [res:] ibi. [sed certè secūdū Hug.] super ista quæ stione recolligendo dicta doc. dic q̄ aut quis incipit rem meam mobilē possidere in aliquo loco, & tunc possum ipsum ibi conuenire: etiā si alia ratione nō sortiat ibi forū: etiā si res nō erat ibi mansura: & hæc probant in l. si legationis tēpore ff. de iudi. vbi patet q̄ etiā legatus nō habet ius reuocandi domū dicto casu: li cet aliàs haberet aut incœperat aliàs possidere: & tunc aut ibi re peritur cū illa re tanquā viator & non pōt ibi cōueniri sicut nec ratione contractus: vt l. hæres absens. §. j. ff. de iudi. & not. in Spec. de cōpe. iud. adi. §. j. ver. quid si quis per locū transiens. sed tūc poterit dici illud quod dicit gl. quod possit cōpelli satisdare de stando iuri in proprio domicilio: & si nō poterit satisdare, res sequestrabit si est persona suspecta: vel stabit simplici ꝓmissioni: vt l. ij. §. sed & si dubitet. ff. de iudic. Pone enim quòd Vincē tinus cum equo meo transiuit per istam ciuitatem: & non erat persona suspecta, quominus in suo foro mihi responderet, certè sufficeret sola promissio sua sine fideiussore. Si autem ibi reperi tur, non tanquàm viator: & tunc aut in illo loco sortiebatur forum ratione communis patriæ, & poterit ibi conueniri: etiam si res non erat ibi semper mansura: vt colligitur à contrario sensu. l. non aliàs. §. fi. ff. de iudi. Nam ꝑciale est ibi in legato ne aduocetur ab officio legationis ergo in cōtrarium est ius commune.

vt in l. j. in fi. ff. ad munici. Si verò non sortiebatur forum ratione communis patriæ tunc distingue: aut res erat ibi continuè mansura, & habet locum opi. Azo. vt ibi sortiatur forum pro qua videtur casus in l. quod legatur. §. fi. ff. de iudi. & l. sed & si suscepe rit. §. penul. seu finali. qui incipit si ea res. sed si non erat ibi continuè mansura, tunc secus. & habet locum opi. Hug. quia tūc nō
☞ censetur esse in illo loco. vt l. ex facto. ✻ circa medium. ff. de hæ
☞ re. insti. ✻ & l. debitor. ff. de pig. & l. huiusmodi. §. legatum. de le
3 ga. j. cum multis si. † In gl. ibi. [quis executioni mandabit.] subaudi sententiam latam pro actore. & not. quia gl. infra dum dicit. [sicut fit in vera diffinitiua.] innuit q̄ ista non sit vera. vnde miror. dic quòd loquit in alia diffinitiua lata super pecunia: sed in territorio illius qui eam tulit non esset bona. in quibus posset fieri executio. nam scribetur iudici alterius territorij: vbi sunt bona, vt eam exequatur: vt in l. properandum: §. sinautem reus. & idem in interlocutoria de mittēdo ex primo decreto. vt in l. quā gl. allegat: & in c. romana. de fo. competē. lib. vj. † In gl. ibi. [Respondeo actoris.] Dic ista gl. semper allegatur q̄ quando quis habet plures iudices, sub quibus potest conueniri, electio est actoris coram quo conueniat. probatur in l. fi. §. de iur. om. iu. & infra de præscrip. long. temp. l. fi. & hoc per rationem quæ ponitur in l. iij. §. j. ff. de eo quod cer. loc. Idem in actionibus, si plures competunt ad eandem rem. vt l. quod in hęredem. §. eligere. de tribu. eadem ratione. secus in rebus alternatiuè debitis: quia electio est rei regulariter. vt l. plerunque. in fi. ff. de iur. dot. & etiam locorū in quibus venit soluendum. vt d. l. iij. §. j. de eo quod certo loco. Non sunt alia.

Vbi de hæreditate agitur. *Rubrica.*

2 ☞ *In loco ubi est res quæ petitur, sortitur quis forum non solùm in actione merè reali sed etiam mixta.*

3 *Si Paduanus instituatur hæres ab alio Paduano habente bona Vicentiæ: an poterit producere testamentum coram potestate Paduano, & petere pronuntiari per ipsum eū fore mittēdum in pos. & scribere iudici ubi sunt bona, quòd ipsum immittat, si per alium non possidebantur?*

LEX. VNICA.

1 Illic vbi res. † Missio in pos. rerum hæreditariarū ex legis edicto infra de edic. diui. adr. tol. vel per interdictum quorum bo. debet fieri per iudicem vbi sunt bona hæreditaria. & non per alium: sed petitio hæreditatis potest moueri etiam in alio loco vbi reus sortitur forū & etiam in loco vbi sunt bona hæreditaria. h. d. Ex hoc vltimo
2 patet † quòd in loco vbi est res quę petitur, quis sortitur forum non solùm in actione merè reali: vt §. l. proxi. sed etiam in actione mixta. vt est petitio hære. vt hîc. & infra de peti. hære. Et loquitur primò de secunda parte rubricę. vsq; ibi. [vbi autem.] postea de prima parte. † In tex. ibi. [postulandum:] quod dic & nō
3 alibi vel coram alio iudice: quia istud verbum postulandum necessitatem importat vt no. ff. de eden. in rub. Si ergo Paduanus instituatur hæres ab alio Paduano habente bona vicentiæ vel Paduæ: institutus debet producere testamentum coram illo iudice vbi sunt bona. & ibi petere se immitti: non coram potestate Paduano. & hoc quando bona per alium non possidebātur: sed si possidebantur, & sic erat deueniendum ad petitionem hæreditatis, si allegabat se potiora iura habere secundùm l. edicto. post
✻ prin. ✻ infra de edic. diui. adri. tol. ✻ quia de possessorio transibit ad petitorium: tunc poterit agere petitione hæreditatis in loco vbi possidēs fortit forū aliqua rōne domicilij, vel originis. & etiā in loco vbi sunt bōa, si ibi degit. gl. dicit q̄ etiā si nō degat per l. præcedētē. ex qua no. id q̄ dixi. Sed an in primo casu qñ nullus possidet, poterit ꝓducere testamētū corā ptāte Paduano, & petere ꝓnūtiari p ipm eū fore mittēdū in pos. & scribere iudici vbi sunt bōa, q̄ ipsum imittat: gl. vī tenere q̄ sic in d. l. edicto. sup verbo cōpetēti. Bar. vbi vī tenere cōtrariū. qa iudex Paduanus nec rōne rerū quę nō sunt in sua iurisditiōe. nec rōne ꝓsonæ quæ ipsas possidet (vt dixi) iurisditionē habet. vī dicit q̄ nō videt qualiter possit se impedire: sed si possideret ꝑ ꝓsonā sibi subiectā, cognito de cā vī illū debere deiici. de posse. tūc bñ posset hoc facere se
✻ cūdū eū. Nec obstat prīo dicto. c. romana. §. cōtrahētes ✻ de for.
✻ cōp. li. vj ✻ vbi nec habebat bōa in sua iurisditiōe: nec ꝓsonā: & tñ pōt ꝓnūtiare actorē mittēdū in pos. bonorū alibi positorū: qa ibi licet possessor nō sit subditus suus ꝓpriè loquēdo: attñ: qa cō traxit in suo territorio, sortitur ibi forū ratione cōtractus. vnde illi rationi videtur subditus: licet non propriè & simpliciter intelligendo. Guli. aūt de cu. videtur sentire q̄ Iudex. paduanus possit hoc facere indistinctè: & allegat l. præses. infra de interdi. & non allegat gl. in d. l. edicto. plus placet id quod dicit Bart. Non sunt alia.

Vbi de ratiocinijs tam publicis quam priuatis agi oportet. *Rubrica.*

2 ☞ *Qui dicantur contubernales, & qualiter unus ex eis præpositus ad emendum expensas omnibus, ex pecunia soluta pro rata teneatur ad reddendum rationem eius successori?*

3 *Clericus qui fuit notarius in curia episcopi, si postea efficiatur bigamus, quod pro gestis tempore notarius teneatur respondere episcopo.*

Qui desijt esse mercator, potest pro gestis tempore quo erat conueniri in curia mercatorum.

4 *Non datur fides instrumento facto in longinquis partibus per illum qui ignoratur an sit notarius, sed de consuetudine portantur literæ testimoniales. ut hic.*

LEX. I.

1 Vm qui. † Ratio administrationis priuatæ vel publicæ debet reddi in loco vbi negotia fuerunt administrata: & coram iudicibus illius vniuersitatis cuius erant negotia: & ad dictum locum, & coram dictis iudicibus gestor negotiorum est remittendus. h. d. l. j. & ij. Et primò loquitur in eo qui gessit negotia alicuius priuati. vt est tutor; curator, vel negotiorū gestor. Secūdò loquit in eo q̄ gessit negotia alicuius vniuersitatis. camerari⁹ vnius artis vel negotiatiōis, vel prior alicuius collegij. nam tenētur reddere rationē corā alio priore successore eiusdē collegij: & ad dicta loca. & ad iudicem debet remitti. vt vult glo. in ista. l. j. in fi. licet in administratione priuata dubitet: sed in publica tenet pro certo: Sed Gul. de cu. in l. j. infra vbi quis de curiali vel cohortali. tenet idem in casu istius. l. j. & dicit esse speciale q̄ in cōtractibus, vel qñ fiat remissio, quia ista administratio potest habere delictū inclusum fraudulenter administrare: vñ sicut in delictis fit remissio in locum delicti. vt in auth. vt nulli iudicū. §. si verò quis cōprehensorum. ita in reddi tione rationis alicuius administrationis. & idē vbi agit de statu. vt j. ti. proxi. l. j. & idem si semel cōparuisset corā vno iudice, & promisisset ibi de iudicio sisti. vt in auth. de exibē. reis. §. si verò
✻ etiā quidā. regulariter secus. vt in c. romana. §. contrahētes. ✻ de
✻ fo. cō. li. vj. ✻ & no. i auth. qua ꝓuincia ✻. s. vbi de cri. agi. opor. ✻
2 In l. ij. debes scire † qđ quando milites erant in expeditione pro republica, conueniebant adinuicem. x. vel xx. de vi uendo simili ter. & communiter. & proponebant vnum ex eis qui faceret expensas. & quilibet soluebat pro rata: & isti vocantur contuberna les: quia sub eodē contubernio vel societate viuebant vt l. rē mi hi. §. j. ff. commo. Si ille prępositus finiebat officium: & postea cō trahebat societatē cum alio numero militū: pro primo gesto teneretur reddere rationem corā alio successore in illo numero: & hoc dicit hic. & idē in similibus collegijs, vel vniuersitatibus. pu
ta mercatorū, vel alterius artis tm̄. † Dicit Gul. per istū text. q̄ si
3 clericus fuit notarius in curia episcopi: & postea efficitur bigamus, si accusatur vel cōuenitur pro gestis tēpore notariatus teneī rndere corā epo: nō rōne clericatus, vel ꝓpter bigamiā. sed propter offm̄ q̄ habuit in curia sua. patet ēt per illā l. q̄ si aliquis desijt esse mercator, pro gestis tpe quo erat pōt cōueniri in curia mercatorū. licet alij nō mercatores, & q nūcq; fuerūt, cōueniri nō possint. & hoc dixi in l. fi. §. de iurisd. om. iu. Idē videt in eo qui desijsset esse scholaris. vt ꝓ gestis tpe quo erat, rndere corā rectore. Et no. rōnē quæ ponit circa fi. ex qua patet ratio quare ad locū gestionis negotiorū debet remitti ꝓ rōne reddēda: licet nō repe
4 riat. † Et est ar. istius tex. q̄ nō deī fides instrō facto in lōginquis partibus ꝓ illū qui ignorat an sit notarius. de quo in Spec. de instru. edi. §. restat. ver. qd si producit. de cōsuetudine seruatur qđ portatur litera testimonialis qualiter ille est notarius factus per superiorem illius loci. Non sunt alia.

Vbi causa status agi debeat. *Rubrica.*

1 ☞ *Quando seruus an fugit à domino, an priuet dominum possessione: & an propr. etate, & quanto tempore, & qualiter dominus possit ipsum uendicare?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Propria authoritate. Adde Bar.in l. ſi. ff. de li.ho. exhibendo. Bar.cep. veronenſis. in l. Marcellus.ff. de ver.ſig.

LEX I.

EA quæ.† De ſtatu ſeruí q aufugit ad non dñm, an tractari debet in loco vbi aufugit: & ad illum debet remitti per iudicē loci vbi reperitur.h.d.Et li ipſe dñs hoc vult,et petit ſed ſi vellet q tractaretur in loco vbi reperitur, poſſet hoc fieri & iſte eſt caſus ſupra tit.j.l.j.ſecundū vnū intellectum: vel dic q ipſe ſeruus allegabat ſe liberum:& ideo eſt remittendus.: ſed ſi hoc nō allegat,non expedit q remittatur ad iudicē loci de quo aufugit:ſed probata fuga reſtituit ipſi domino per iudicem illius loci vbi reperitur:& iſte eſt caſus illius l.ſecundū alium intellectū. Vel tertiō ſi allegat ſe liberū, remittitur ad locum vnde aufugit.vt hic tamen prius cognitio per iudicem loci vbi reperitur an verum ſit q fugerit,& reperto q aufugerit, remittitur.vt ibi.ſed ſi hoc non apparet,non remitteretur:quia eſſet in quaſi poſſ. libertatis bona fide:in qua debet tueri & defendi vt j.eo.l.iij. & ſic tribus modis ſoluitur contrarium de illa l.j.de qua glo.ſi. hic voluit opponere & aduerte q hic dantur duo.ſ. quod debet agitari vnde aufugit.Item quod ad illū locum eſt remittēdus in illa l.j.probā

a tur alia duo.ſ.quod dñs propria authoritate,[a] & ſine ſententia iudicis loci vbi reperitur poteſt ipſum capere & ad iudicem illius loci ducere:& hoc ideo quia nō perdit poſſeſſionē ciuilem.vt l.j.§.per ſeruum qui in fuga.ff.de acquir.poſ. & ſic nō videtur oc cupare rem alienam:vel ius ſibi dicere quo caſu priuaretur iure ſuo ſed dicitur defendere ſuam poſſeſſionē. quod facere poteſt etiā de facto remouendo obſtaculū.vt in l.quēadmodū.§.j.ff.ad legem aquiliā.lege ſi vitem.§.ſi ad ſanuā.quod vi aut clam facit j.quod cū eo.l.ſi ſeruus tuus.ſecundò dicitur ibi q ille iudex an tequam remittat debet cognoſcere de fuga:& ſic an ſit in poſſeſ

2 ſione libertatis bona fide,vel mala.quia primo caſu ſibi prodeſſet.vt dixi:ſecundo nō.vt j.de proba.l.vis eius.† Vltimò Cy.cō mentauit iſtā l.referendo quandā petitionem Pet. qñ ſeruus aufugit à domino nō autem priuet dominū poſſeſſione: & an proprietate:& quanto tempore & qualiter dñs poſsit ipſum vendicare,& recuperare:& quo iure:de quibus vide hic plenè per eū quia multæ ll.& variè loquuntur. Eſt tamen extranea materia: & parum in vſu &c.

1 ☞ *Procurator cæſaris licet regulariter ſit iudex inter fiſcum & priuatum, quādo tamen agitur cauſa ſtatus illius qui aſſerit ſe nunquam fuiſſe ſeruum, non eſt iudex cōpetens: ſed in cauſa pecuniaria ſic.*

3 *Qui receſſit de ordine fratrum minorum, dicens ſe nunquā feciſſe profeſſionem: nec uelle facere, & conuentus illius loci aſſerat contrarium, an uendicabit ipſum corā ſuo ſcopo: an coram ſuo iudice quem habet ex priuilegio?*

LEX II.

1 PRocuratores.† Procurator cæſaris nō eſt iudex cōpetens in cauſa ſtatus. h.d.Et hoc inter duos priuatos.ſed inter fiſcū & priuatum ſi fiſcus aſſerit aliquē eſſe ſeruū ſuū: & ille dicit ſe ☞ eſſe libertū.* tūc loquitur l.iā dudū.j.eod.vbi diſtinguitur. aut ☞ dicit ſe eſſe liberū,*& ſic fatetur ſemel ſe fuiſſe ſeruū fiſci: ſed dicit ſe fuiſſe manumiſſum,& tūc procurator cæſaris poterit cognoſcere. Aut dicit ſe nunquā fuiſſe ſeruū fiſci: ſed fuiſſe & eſſe ingenuū & ſic de facto fuiſſe per fiſcum occupatū & tūc procurator cæſaris nō cognoſcit:ſed iudex ordinarius puta preſes prouinciæ.& ſoluit cōtrariū de illa l.de qua gl. voluit hic opponere & ſoluit pluribus modis tene quartā ſol.& ſic no.ex illa l.in fi.q

2 †licet procurator cæſaris regulariter ſit iudex inter fiſcū & priuatū:qñ tñ agitur cauſa ſtatus illius qui aſſerit ſe nunquā fuiſſe ſeruum,non eſt iudex cōpetens ſed in cauſa pecuniaria ſic.Et hoc

3 inducit Gul.de cu.ad quæſtionē.† Fratres minores habēt priuilegium à papa q poſsint agere vel conueniri coram certo iudice: & non coram alio. Pone q quidam receſsit de ordine: & dicit ſe nunquā feciſſe profeſsionem,nec velle facere:cōuentus illius loci aſſerit contrariū,& vendicat ipſum tanquā religioſum:coram quo debet agitari iſta cauſa:an coram iudice ſpirituali, quē habent dicti fratres:an coram epiſcopo loci?& tenet ipſe per illam l.iam dudum.in fi.quòd coram epiſcopo loci.

2 ☞ *Quilibet defendendus in ſua quaſi poſſeſſ. & ei qui non poſsidet incumbit onus probandi. & ſi non conſtat quis litigantium ſit in poſſeſsione, quæritur partes iudicis?*

3 *Propter dignitatem actoris non debet mutari iudex rei: ſed iudex ipſius conſiſtentis in dignitate quando retinet partes rei, immutatur.*

LEX III.

1 SI in poſſeſsione.† In cauſa ſtatus actor ſe quit forū rei,& ille tenet partes rei q eſt in poſ.vel quaſi bona fide.h.d.cū l.ſeq. & differt à l.j.quia ibi ille q aſſerebat ſe liberū, erat in quaſi poſſeſsione libertatis mala fide:quia aufugerat. vñ ſibi nō prodeſt.vt l.vis eius.j.de proba. In iſtis aūt legibus erat in quaſi poſſeſsione iuris quod prætendebat bona fide. ſi ille q aſſerebat ſe liberū in iſta prima l. vel ille qui aſſerebat eū ſeruū in l. ſeq.& ſic ibi de ſtatu ſeruitutis prouocabat ad libertatem hic verò ecō uerſo de ſtatu libertatis prouocabat ad ſeruitutem.vt l.liberis.§.

2 fi.ff.de li.cauſa.† Quilibet ergo eſt defendēdus in ſua quaſi poſſeſsione & ei qui nō poſsidet incumbet onus probandi & ſi nō cōſtaret quis eorū eſſet in poſſeſ.iudex ex officio deberet cognoſcere ſummatim & eū qui melius probaret cōſtituere debere tenere partes rei,& alterū partes actoris:vt d.l.liberis.§.fin.nec requireret in hoc libellus.ſed (vt dixi) iudex ex officio poſſet hoc facere per id quod no.Inno.in c.cū veniſſet.de inſtitu. & Spe.in ti.de libelli cōcep.§.j.ver.xxj.& nō eſt diu q habui in ſimili iſtū caſum in ciuitate.Fede.quia erat contentio de poſſeſsione quarundam terrarum inter epm loci ex vna parte, & cōmunitatem eius ex altera & quælibet pars aſſerebat ſe poſsidere, & volebat tenere partes rei in cauſa proprietatis:& q altera daret libellum. Iudex practicauit illud quod ſ.dixi.& dedit terminum cuilibet ad probādū & quælibet pars induxit teſtes, & iudex declarauit epm melius probaſſe,& debere tenere partes rei.Et cū cauſa eſſet hic cōmiſſa,& eſſem aduocatus cōtatis,feci retractari ſniam quia viſis actis Eps nullo modo probauerat de poſſeſsione:licet aliqualiter videretur probaſſe de ꝓprietate,ſed illa probatio erat impertinens:qm ad illud non fuerat terminus aſsignatus: & ſic non proderat epo iuxta notata in l.momētaneæ.ſ.qui legiti.per ſo.Et no.in illa l.ſi in poſſeſsione in fi. q ꝓpter † dignitatē actoris nō debet mutari iudex rei ſed iudex ipſius cōſiſtētis in dignitate:qñ retinet partes rei, bene immutatur qa ſenator ꝓpter ſuā dignitatē nō cōueniē corā qbus aliꝭ cōueniunē maximè in cauſa criminali.vt j.vbi ſena.vl cla.l.quoties plus ergo ſubueniē exiſtentibus in dignitate qñ conueniuntur quā qñ agunt: & alium moleſtant.

LEX V.

1 IAm dudum.† In iſta l. iam dudum.ibi. [ad rationalē vel magiſtrū rei priuatæ.]i.ad procuratorē cæſaris qui dicitur rationalis, & magiſter rei priuatæ.i.rerum quæ non ſunt publicę ſed ſunt principis tanquā eius bona priuata, & circa illas habet adminiſtrationem.vt j.de fundis rei priua.li.xj.per totum.

LEX VI.

1 IN litibus.† In quęſtionibus ingenuitatis alicuius viuentis præſcriptio quinquēnij eſt ſublata.h.d.Præmitte illud qđ habetur in gl. quod olim ante iſtam legē ſi poſſedi aliquem liberum hominem tanquā ſeruū,& poſtea ipſum manumiſi & ſic dicebam ip ſum eſſe libertum meū,ipſe aūt aſſerebat nunquā ſe fuiſſe ſeruū, ſed ſemper ingenuum, & ſic nolebat teneri tanquā libertus ad operas in quibus ille tenetur,ſi per quinquēniū ſteterat in quaſi poſſeſsione libertinitatis,non debebat poſtea audiri: niſi mediante reſcripto principis hodie per l.iudicis etiam ſine principis reſcripto:nec ob.j.ne de ſtatu defun.vt in glo.

Vbi quis de curiali uel cohortali, aliaúe conditione conueniatur. Rubrica.

Titulus precedens loquitur qñ agitur de ſtatu illius qui aſſerit ſe liberum,& per alium aſſeriē ſeruus hic verò quando agitur de ſtatu alicuius liberi hominis,qui non eſt ſeruus:tamen eſt ob noxiatus & obligatus ad operas ꝓpetuas & ſic nec eſt perfectè liber:nec perfectè ſeruus.

2 ☞ *Monachi ſi fugitiui ubicunq; reperiantur, poſſunt capi propria authoritate per abbatem: & duci ad epiſcopum loci: qui hoc comperto ſtatim ſibi reſtituet. & quid ſi dicat ſe non eſſe monachum?*

3 *Quid in uxore alicuius fugientes?*

LEX I.

1 QUis.† Homo alteri obnoxiatus ad operas ꝓſonales fugiens ab eo,poteſt capi per illum à quo fugit propria authoritate.& ad iudicem illius loci vbi reperitur,duci. qui hoc reperto ſibi reſtituet.hoc dicit.& hoc quando nō negat ſe alteri obnoxiatum:ſed ſi negaret debet remitti ad iudicem loci vnde aufugit.vt l.j.ſ.tit.j.Et no.iſtam l.contra monachos fu

2 gitiuos.† q vbicunq; reperiantur,poſsint capi propria authoritate per abbatem:& duci ad epiſcopum loci.qui hoc cōperto ſtatim ſibi reſtituet.Sed ſi dicat ſe non eſſe monachum eius.remittitur ad iudicem abbatis.& hoc quia tales fugitiui non priuant illum à quo fugiunt poſſeſsione.aliàs eīm ſecus eſſet.quia propria authoritate non poſſent ſibi ius dicere.vt voluit gl.hic.& dixi in

3 l.j.ſ.ti.j.† Et ita dicendū eſſet in vxore alicuius fugiente ab eod. Bal.tene mēti.& debes ſcire q antiquitus aliqui parū induſtrioſi,& non habentes artē vñ viuerēt, dedicabant ſe alicui curiæ alicuius ciuitatis:vel iudicū.et faciebāt ſe balios,vel executores, vel ſcriptores vt ex illis lucris viuerēt:& ꝓmittebāt ꝓpetuā obedientiam,& operam.& iſti largo vocabulo dicebantur milites non armatæ militiæ:ſicut alicui qui ſe offerunt alicui monaſte

a rio.non tamen faciunt profeſsionem.qui vocantur oblati:[a] & ſtant ibi ad expenſas monaſterij.& faciunt hortos per paſſar lo tempo.vel coquinam.

2 ☞ *Contra officiales de quibus hic. & in caſibus hic poſitis, poteſt ferri ſententia diffinitiua lite non conteſtata.*

3 *Quando camerarius alicuius communitatis in fine officij tradidit libros ſuos rationum illis qui erant deputati ad reuidendum: licet poſtea ſe abſente, poſſunt dicti reuiſores ſine alio proceſſu ipſum condemnare diffinitiuè.*

LEX. II.

1 HAc perpetua.† Si ſecularis cōueniatur propter ſtatum, vel propter exactionem, vel concuſsionem indebitè factam, conueniatur omni exceptione fori ceſſante:præter quā armatę militiæ & bñficij principis:ſed ſi cōueniē propter publicas functiones,ceſſat oīs exceptio.& ordinarius non recuſatur.h.d.Iacbu.Et de prima parte ſummarij loquitur vſq; ibi. [Super publicis.] poſtea de ſecūda parte.In prima ergo parte conueniebatur à curia:vt rediret ad offm ad q erat obligatus.q officium de facto detractabat,& nolebat exercere: non tñ aufugerat à loco: vt differat à lege præcedenti. vel conueniebatur ab aliquo priuato pro exactione illicitè facta ab eo: vel pro concuſsione & violentia illata.Certè poterit conueniri coram ordinario:nō obſtante aliquo priuilegio q haberet,vt ſub certo iudice tm̄ deberet cōueniri.nam debet intelligi priuilegiū qñ ex aliꝭ cauſis cōueniret:non rōne delicti in officio commiſsi.In ſecūda parte cō

2 ueniebatur à fiſco,vel à procuratore fiſcali pro publicis functionibus:vel debitis exactis partium,& non redditis fiſco, vel cameræ fiſcali: & tunc non prodeſt militia armata ſed duntaxat ſpeciale priuilegium principis.† Vltimò in fi.gl.colligit notabile ſecundū quoſdā q contra tales officiales in caſibus p̄dictis, poſsit ferri ſententia diffinitiua lite nō conteſtata.tñ gl.hoc non tenet.Gul.de cu.tenet per.l.j.§.pe.j.de aſſer.tol.vbi contra illū q petit in ſeruitutem,pōt dari ſententia lite nō cōteſt.fortius in illo qui petitur vt veniat ad deſeruiendū officio quæ nō eſt ita p̄iudicialis.cū illa nō multū facit.quia ibi promiſerat ſiſtere in iudicio:& nō ſiſtebat hic nō.Item mouetur Gul.quia contra tales officiales iura ſeuerius loquuntur cū conſueuerunt omnia mala operari & ſcire:& multa denegant eis,quę aliꝭ non denegātur: vt j.de pœnis l.ne diu.vbi videē caſus.& de iure fiſ.l. defenſiōis facultas.in fi.li.x:cū ibi no.Itē per auth.de man.prin.§. coges. & idem tenet Bal.& eſt caſus ſpālis vt contra tales officiales in caſibus in quibus loquitur illa l. poſſet ꝓcedi addiffinitiuā li. non

3 conteſt.† Adde aliū caſum quem ponit.Bar.in l.j.§.j.ff.de admirerum ad ciui pertinentiū.qñ camerarius alicuius communitatis in finē officij tradidiſſet libros ſuos rōnum illis qui erant deputati ad reuidendum. Nam licet poſtea ſe abſentet, poſſunt dicti reuiſores ſine alio proceſſu condemnare illum diffinitiuè. quòd perpetuò tene menti.& vide omnino quod ibi ipſe not. Non ſunt alia.

Vbi ſenato uel clariſ. ciui. uel crimi. cōueniātur. Rub.

4 ☞ *Dignitatum quot ſunt ſpecies?*

1 † Super rubrica.not. ad euidentiam iſtius tit. quod ſunt tres

b ordinariæ dignitates [b].ſ.clariſsimi:ſpectabiles,& illuſtres: vt in auth.de non alienā.§.pen. Aliæ ſunt extraordinariæ:vt militia.j. qui militare nō poſſunt.l.pe.& fin. Itē ſup

a illuſtres.quia nō eſt dignitas de per ſe: ſed eſt quædam adiectio dignitatis ſecundùm Gul.de cu.licet gl. dicat quod ſit dignitas. vt in auth.vt ab illuſtribus.& qui ſuper eā digni.ſunt.§.j.Gul.verò in d.auth,dicit qđ

b tres ſunt ſpecies dignitatum.nam eſt dignitas maxima:vt ſuperilluſtris. & iſta eſt in Papa.& in imperatore:& olim erat in conſulibus,& in patricijs.Item magna, & iſta eſt illuſtris.vt in præfecto orientis: quædā mediocris. & iſta dicitur ſpectabilis. quæ eſt ſupra clariſsimam:& iſta erat in proconſulibus: quædam eſt parua & iſta dicebatur clariſsima.quæ eſt infra ſpectabilem. & iſta erat in præſidibus prouinciarum.vt in l.illicitas. §. qui vniuerſas.ff.de offi.præſi.quædam erat minima.& carebat nomine dignitatis:& iſta eſt in magiſtratibus municipalibus.& defenſoribus ciuitatum.Nam ſunt dignitates,quia ſunt officia cum adminiſtratione.& non habebant aliquod de prędictis nominibus

☞ de his no.*gl.in §.cunq.in procē.inſti.quæ ponit quatuor ordi

☞ nes dignitatum.& *in Spe.de iuriſ.om.iu.poſt prin. per vnam columnam:vbi omnino vide pro declaratione iſtius titu. Declaratur ergo in iſto titul.coram quibus iudicibus tales conſtituti in iſtis dignitatibus poſsint conueniri tam in ciuilibus quàm in criminalibus.Et prima.l.loquitur in ſpectalibus & clariſsimis, non illuſtribus:& loquitur in cauſa criminali.l.quoties loquitur in illuſtribus.& ſimiliter in cauſa criminali.qui ſunt magis priuilegiati:vt non poſsint accuſari,nec conueniri criminaliter:niſi coram principe,vel delegato à principe.ſi ſunt illuſtres ratione dignitatis quam exercuerint.ſed ſi ex priuilegio,vt contingit in iſtis quos Imperator facit comites per bullam,vel dant aliam dignitatem:iſti tales non gaudent tali priuilegio per omnia l. autē ij.loquitur quando conuenitur in cauſa ciuili.& loquitur etiam in illuſtribus:vt ſunt ſenatores.

2 ☞ *Crimen quod committitur culpa, & non dolo, ita poteſt puniri criminaliter pœnā applicanda fiſco: & ſic pecuniaria. ſicut quando committitur dolo. non tamen punitur corporaliter propter culpam.*

3 *Quid ſi ſtatutum dicat ut homicida decapitetur, an habeat locum in eo qui per culpam ſine dolo interfecit hominem.*

4 *Quis dicatur de prehenſus, & quid ſi ſtatutum dicat quod deprehenſus cum armis puniatur tali pœna, an locum habeat ſi ille non fuit captus?*

5 *Forenſis committens aliquod maleficium in alieno territorio, an debeat puniri ſecundùm formam ſtatutorum illius territorij? quòd ſic.*

6 *Reatus & crimen excludit omnem honorem. Intellige poſtquàm eſt probatum.*

LEX. I.

1 VIcunque.† Cōſtituti in dignitate .i. illuſtres,nō habēt priuilegiū fori in cā criminali:ſed poſſunt cōueniri & condēnari ſub quocūq; iudice ordinario cōpetēti.h.d. Si aūt ſint in dignitate illuſtri.dic.vt j.eo.l.quoties. † In

2 tex.ibi. [vel i aliqua culpa.] No.q crimē q cōmittit culpa & nō dolo,ita pōt puniri criminaliter pœna applicāda fiſco.& ſic pecuniaria:ſicut qñ cōmittit dolo:nō tñ puniē corporaliter ꝓpter culpā:ſed ſolū ꝓpter dolū vt l.lex cornelia.ff.ad l.cornel.de ſica. cū ibi.no.& adde.l.Reſpiciēdū.§.delinquūt,cū ibi no.per Bar.ff.de pœnis & Gādinus in ſuo opere maleficio.plenè tractat de hoc

3 qñ cōmittit crimē nō dolo ſed culpa.& hoc de iure cōi.† Quid ex forma ſtatuti ſi ſtatutū dicat q homicida decapiteē, & aliqs p culpā ſine dolo interfecit hoiem:aſſeſſores ignorātes cōſueuerūt dicere q nō debemus diſtinguere inter dolū & culpā:ſed ſtatur ſimpliter verbis ſtatuti.qa nō inſpiciē aliꝭ:ſed factū.vt l. diuus. ff.ad l.cor.de ſica.Bal.notabiliter tenet cōtrariū in l.data opera j. q accuſare nō poſ.aliꝭ ſequereē q de homicidio caſuali deberet qs decapitari.q eſt cōtra omnē equitatē.& ita pluries cōſului:et à morte aliquos defendi.Tene mēti.Nā qdā noctis tpe potiꝰ ex laſciuia quā dolo ꝓiecit lapidē,& quēdā pcuſsit in capite,q mortuus erat:cōſului q deberet puniri mitius.ſ.pecuniariter:vel ſibi

4 dari bānū ꝓut iudici viſum fuerit.† In tex.ibi.[deprehēſus.] qdā intelligebat.i.captus in flagrāti crie:ſecus ſi nō eſſet captus,licet crimē ꝓbareē.gl.reprehēdit.nā deprehēſus dī ille cōtra quē crimē eſt ꝓbatū.licet nō fuerit ꝓ familiā deprehēſus,vel captus. & hoc vult gl.ſup illo verbo.& vide q no.Bar.j.de peti.bo.ſubla.l. j.li.x.et q no.j.de cuſto.reo l.ſi qs in ea culpa.Et eſt argu.ſi ſtatu

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Maiorem partem. Adde Io. cald. i repe. c. j. in vj. q. de raptо.

b ¶ Cynus. Adde Frā. de are. i c. q clericis. col. ij. de fo. compe. et do. Mari. sozi. in c. licet. q. vj. ver. j. eo. tit. quos vide Frā. Cur.

c ¶ A papa. Adde q̄s sit p̄ferendus: an doctoratus à Papa, vel Imperatore, an à collegio. dic q̄ à Papa vel Imperatore, secundū Lud. ro. in l. si verò. in §. de viro. in lix. fall. ff. so. mat. per tex. i l. ij. ff. de al. scri. & per Abb. in c. per tuas. de ma. & obed. idē tenet Mar. de lau. in trac. de dignit. in §. xv. sed vltrà Lu. ro. Abbatē & Mar. vbi ā. allego. gl. in l. restituendæ. C. de aduoc. di. iudicū, & gl. in c. dñs noster. xciij. dist. & in c. Epos. & ibi doc. xvij. dist. Limita dicta iura q̄n est doctoratus à Papa vel Imperatore in rigore examinis: et hāc opinatur Mart. de senis. in c. qualiter & q̄n. el ij. in iij. no. de accusa. & idē tenet Barb. i. pœ. clementinarum. in iij. col. & ibi dicit Barb. q̄ prerogatiuæ datæ per regulas cācellariæ doctoribus, non cōpetunt doctorellis imperij. & ibi dicit hoc fuisse decisum in curia Roma. tempore Eugenij quarti.

tum dicat q̄ deprehēsus cū armis puniat talі pœna: & probat q̄ aliquis portauit arma non tñ fuit captus cū armis à familia, an debet puniri pœna statutі? & facit tex. cū glo. q̄ sic. in contrariū l. si Barsatorā. j. de fideiu. & no. per Bar. in l. j. circa prin. ff. de acquir. pos. Breuiter si statutū diceret q̄ si deprehē sus portaret arma &c. posset p̄cedere q̄? ſ. dixi: sed si dicat deprehēsus cum armis debet intelligi. ſ. p familiā. & idē fortius si hoc diceret expresè: & tunc p̄cederet q̄? ſcdo loco dixi. † In tex. ibi. [publicis legibus sub iungetur.] iste text. facit q̄ forēsis cōmittēs aliquod maleficiū in alieno territorio, non debet puniri secūdū formā statutorū illius territorij q̄ forte imponant maiorē pœnam quā ius cōe: sed scdm ius cōe. qa illa statuta nō dicunt publicę leges respectu totius imperij: sed priuatæ leges illius populi, Doctores tñ cōiter tenēt cōtrariū: siue puniat in illo loco vbi deliquit, siue in loco domicilij, vel originis: vbi pōt cognosci de crimine etiam alibi cōmisso: saltē per viā accusationis: licet alij teneāt q̄ etiā per viā inquisitionis: q̄ quæstio fuit disputata per Cyn. & eam refert Bar. in l. cunctos populos, circa fi. de sum. tri. Nam licet quantū ad modum procedendi debeat attendi statutū vel cōsuetudo loci, vbi de crimine cognoscit: quantū tñ ad imponendū pœnā debet attē di statutū loci vbi delictū est cōmissum: qa hoc decreuit decisionē causę nō ordinē: dic de hoc vt in l. cūctos populos. nā & illa statuta dicunt. ll. publicę respectu illius populi & tale crimen ibi cōmissum subijcit quó ad pœnā illius statuti quibus videtur delinquens se subijcere delinquēdo. arg. l. si duo de acqui. hęre. † In tex. ibi: [omnem enim.]

No. istum finē qui semper allegatur q̄ reatus & crimē excludit omnem honorem: q̄? est verum postquā est probatum: sed antequam sit probatū licet sit accusatus vel inquisitus, habetur respectus ad honorem & dignitatem. vt j. eo. l. quoties. ante medium ibi ne quas ante probationes iniurias patiatur &c. Non sunt alia.

3 ☞ *Vbi dicatur quis habere domiciliū & quomodo in tribus locis sortiatur quis forū?*

LEX II.

1 SEnatores † Senatores, vel constituti in dignitate illustri, in causis ciuilibus possunt cōueniri corā ordinarijs, tam Romæ coram suis magistratibus, quā in prouincijs vbi sortiuntur domicilium vel assiduè cōuersanť. h. d. non habent ergo priuilegium fori de iure cōi in causis ciuilibus. Tu dic nisi sint ad seruitiū principis:
2 vt familiares, vt cubicularij, & similes. & tūc dic vt j. ti. p̄xi. † In tex. ibi. [larem fouent.] i. domicilium & q̄ j. subijcit. [aut maiorem &c.] innuit q̄ nō dicatur habere domicilium vbi habet maiorem partem
2 fortunarū quia alternatiua ponitur inter diuersa sicut & copulatiua. vt l. si is qui ducenta. in prin. ff. de re. du. contrariū tñ cōiter dicimus, & ad illū tex. nō deo. quia domicilij pōt quis habere ēt si nō haberet ibi maiorē partē fortunarū, si cōstat de intentione sua q̄ ibi se transtulit ad habitandū cū sua familia. & cū intentione ibi perpetuò stādi: q̄? etiā ex pluribus cōiectu ris potest cōprehēdi & etiā dicitur habere domicilij vbi habet maiorē partē fortunarum: quia potest habere in diuersis locis. vt in l. assumptio. ff. ad muni. & iste text. semper allegat q̄ in tribus locis sortiē quis forū. et maximè in eo q̄? vltimò dicitur de loco vbi assiduè conuersatur. i. maiori parte anni. arg. in l. prædia. §. fi. de fund. instru. vt sunt mercatores florentini qui discurrunt per mundum & ibi habent fundi cū vel tabulam quę dicunt pergulam, vel armarium nam possunt ibi cōuenіri ratione contractus alibi celebrati: sicut in loco originis, vel domicilij licet non habeant domicilium quia nec maiorem partem fortunarū nec apparet q̄ se transtulerunt illuc animo perpetuò standi dicit tamē

b Cy.ʰ q̄ istud est verum si steterit per decennium non aliter. Sed Inno. & Canonistæ videntur de hoc non curare. vt not. per eos in c. ex parte. de foro compe. & in c. dilectus filius. de rescript. & istam partem tenet Barto. sed Barto. videtur tenere dictum Cy. hic, & in l. j. & ij. §. vbi de cri. agi. opor. Credo standum esse arbitrio iudicis nam non statim q̄ ibi recipit apothecam potest dici ipsum continuè conuersare: sed requiritur lapsus aliquorum annorum: prout iudici videbitur. Et per prædicta patet an scholaris in loco studij possit conuenіri pro contractibus propriis, vel patris, cui successit, ratione assiduæ conuersationis & Gul. tenet hic q̄ sic. Ray. cōtra. & Io. an. in c. quod clericis de foro competiam si stetisset per decennium quia semper habet animum redeundi & sic aliud in scholari: aliud in istis mercatoribus: qui stant animo lucrādi: vt sicut inde recipiunt lucra: & ita subijcian tur huic oneri iurisditionis. & istud placet: vt dixi in l. j. vbi de crimi. agi oportet.

2 ☞ *Ille qui fuit senator, vel pater eius certo tempore: si postea finitur officium, adhuc remanet in dignitate illustri, & gaudet priuilegio. ut hic.*

3 *Quid in eo qui nūquam habuit officium: tamen princeps concedit sibi dignitatem, ac si habuisset?*

4 *Princeps delegat causam cuicumque imperij, sed alius inferior secus: nisi postquàm effecta est semel delegabilis.*

5 *Illi qui habent dignitatem ex priuilegio, non sunt ita digni, sicut illi qui habent ratione officij, vel administrationis.*

Illi qui faciunt se doctorari à Papa, vel Imperatore sine examine: an sint ita digni sicut illi qui transeunt per viam ordinariam?

6 *Nobilitas prouenit à principe.*

LEX III.

1 VOties, † Viri obtinentes dignitatem illustrem ratione administrationis præhabitæ in causis criminalibus arduis, in quibus non admittitur procurator solū corā principe, vel cui princeps cōmiserit, possunt accusari à quo cōmissario possunt absolui: sed non condēnari principe inconsulto: & eorū aduersarij possunt de calūnia cōdemnari nisi habeāt simile dignitatē hoc primò vsq̄ ad ver. [viuos autem.] Qui verò sunt illustres ex priuilegio, nō ex præcedēti administratione possunt sub quibuldā iudicibus hic nominatis in vrbe, & in prouincijs, apud eorū capitaneos accusari qui poterunt eos absoluere: sed non cōdemnare principe inconsulto hoc secundo vsq̄ in fi. l. est ergo differentia inter illos qui habent dignitatem ratione officij publici, cum administratione iam habiti. Nam ille qui † fuit senator, vel pater eius certo tēpore, si postea finitur officium, adhuc remanet in dignitate illustri, & gaudet priuilegio huius l. respectu iudicū, quòd in criminali non possunt conuenіri coram ordinarijs: sed coram principe tantū: vel eius cōmissario. Itē quia nō possunt à commissario condemnari principe inconsulto. Item & tertiò cū causa agitatur, non tenentur in carceribus: sed sedent vna cum iudice. in
3 aliquo tamen loco inferiori, & non tantum eminenti sed si † aliquis nunquā habuit officium, princeps tñ concedit sibi dignitatem ac si habuisset. vt patet in istis qui efficiūtur comites ab Imperatore: & nunquā habuerunt comitatum, vel milites: & nunquàm exercuerunt personā suam pro republica in factis armorum isti tales non sunt priuilegiati respectu iudicum, quia possunt trahi corā ordinarijs de quibus hic tamen sortiūtur priuilegium in alio: quia nō condemnātur principe inconsulto. Sed an debeant sedere cū iudicibus? distingue aut conueniuntur in vrbe romana, vel in constantinopolitana vbi sunt magni iudices, & non debent cum illis sedere vt ibi. dum dicit. [ita vt huiusmodi viri &c.] aut in prouincijs. vbi non sunt ita magni iudices: & tunc secus. vt in versic. [quoties autem viri illustres.] & per hoc
4 patet tex. declaratus. Et no. hic † q̄ princeps delegat causam meri imperij: vt patet ibi cum dicit. [nostra serenitas huiusmodi negotij &c.] sed alius inferior secus. vt in l. j. in princ. ff. de offi. eius cui man. est iur. postquā autem princeps semel delegauit, videtur effecta delegabilis, in alios etiam per inferiorem à principe, iuxta not. per Doc. in l. j. §. qui pro sua iurisd. & l. patęr. §. fundum. ff. de leg. iij. vbi Bar. tangit. † Item not. ex ista parte quòd illi qui
5 habent dignitatem ex priuilegio, non sunt ita digni. sicut illi qui habent ratione officij, vel administrationis. & est arg. q̄ illi qui
c faciunt se doctorari à Papa, vel Imperatore ex priuilegio sine examine, vt frequenter contingit non sunt ita reputati digni docto. sicut illi qui transeunt per viam ordinariam, in contrarium

facit

6 facit. l. cum ratione. ff. de execu. tut. † Item nō. q̄ nobilitas prouenit à principe. hoc declara vt plenè per Barto. in l. j. infra de digni. lib. xj. quam repetij.

In quib. causis militan. fori præscri. uti nō possunt. Rub.

2 ☞ *Familiares cardinalium, coram quo iudice conueniantur?*

LEX. VNICA.

1 OMnes. † In isto tit. tractatur de his qui militant in curia principis. i. habēt officia circa personam principis. exemplum in familiaribus Pape vt sunt capellani, cantores, scutiferi, & similes: & cubicularij. nam quouisq̄ sunt ad tale officium. habēt certa priuilegia. maximè circa iudices. vt nō trahant corā ordinarijs: sed corā quibusdā specialibus iudicibus. & hoc erat in familiaribus quibusdā Imperatoris. qui hic nominantur. Si aūt erat de licentia principis vensant circa alia, vt si negotiantur: tūc si cōueniunt rōne administratio nis non gaudent illo priuilegio: sed si non sunt in curia, sed in patria propria circa propria negotia: nam ibi non gaudebūt priuilegijs. sed cōuenientur corā ordinarijs, nisi habeāt cōmeatū à principe vsq̄ ad certum tps, puta quod possint stare per vnum mensem, vel duos, & postea redeunt ad curiam. nam tunc etiam in prouincijs gaudebunt priuilegijs. h. d. ista lex. & sic nō loquitur de militibus armatæ militiæ. sed de officialibus publicis qui dicuntur militare, vel etiam armatæ militiæ, q̄n de licentia principis obtinēt posse negotiari, aliàs nō possent. vt j. negotiatores ne militēt. l. j. nā licet aliàs nō possint nisi sub magistro militū cōueniri: vt §. de iur. om. iu. l. magisterię. rōne negotiatiōis pñt tñ corā iudice ordinario cōueniri. vñ facit ad q. secūdū Gul. q̄ Abbas, vel prior exemptus ab epō si sit in studio: & ibi tanq̄ scholaris emit, & vendidit, possit cōueniri corā epō. vel alio ordinario. facit. c. volentes. de priui. li. vj. & dixi in l. fi. §. de iurisd. om. iu. &
2 idē videtur † de familiaribus cardinalium, ibi dū dicit. [siue domorum diuinarū.] i. principis.] siue virorū potentium. ji. existē tiū ad latus principis quando cōueniuntur. siue pro priuatis delictis: siue pro publicis functionibus concernentibus cameram principis, & conueniuntur à procuratore fiscali. etiam, si sint in in curia. nō gaudēt priuilegio, quominus possint conueniri ibi coram quocunq̄ alio iudice ordinario, coram quo alij possent cōueniri: vt ibi post prin. [pro functiōibus publicis &c.] In tex. ibi. [imò & in aljs priuatis actionibus.] i. actibus. quia non residen t in curia pro publicis officijs, sed si occupātur in prouincia pro priuatis Non sunt alia.

Vbi causæ fisc. uel diui. domus dominum que eius agantur. Rubrica.

2 ☞ *Procurator fisci, & procurator cæsaris, in quo differant?*

3 *Hæres qui adiuit, & necem defuncti non accusauit, & cōuentus coram procuratore cæsaris si dicat se non fuisse negligentem. quia defunctus non fuit interfectus, sed sua morte mortuus, quod erit officium procuratoris cæsaris?*

Si occisores non possunt accusari, quia mortui, an possit auferri hæreditas ab hærede tā quam ab indigno, si non vindicauit necem defuncti? vt hic.

4 *Si hæres non adiuit hæreditatem, an possit accusari de negligentia, ut perdat hæreditatem vt hic & nu. 1.*

5 *Si occisores sunt accusati & condemnati, infra quantum tempus poterit hæres postea conuenri coram procuratore cæsaris?*

6 *An lata sententia contra occisores per præsidem, possit procurator cæsaris procedere executiuè, & auferre bona hæredis?*

7 *Statutum quòd pater teneatur soluere condemnationem pro filio delinquente, & filius fuerit cōdēnatus de delicto, an poterit fieri executio cōtra patrē sine nouo processu?*

8 *Si quis uult petere restitutionem in integrum contra sententiam. ex eo quòd dicat eam latam ex falsis instrumentis, uel testibus, an habeat primò necesse accusare criminaliter coram iudice maleficiorum notarium de falso, uel eum qui fuit usus falso instrumento, ut sic constet de crimine?*

9 *Statutum quòd bona quæ non fuerint posita in æstimo infra tantum tempus, intelligantur esse publica, an prius requiratur accusatio coram iudice maleficiorum, & petatur declarari ipsum incidisse in pœnam statuti?*

Si iste Titius moriatur ante factā declarationē, an ista pœna trāseat cōtra hęredē eius?

LEX. I.

1 NOn defensæ. † Causa bonorū auferēdo rū alicui tāq̄ ab indigno ppter inultā necē defuncti, debet agitari corā p. curatore cęsaris pr⁹ tñ expedita accusatiōe criminali cōtra occisores, & cōstito de crimine corā p.

side. h. d. & reputatur bona lex. nisi occisores sint mortui, quod tunc nō possunt amplius accusari: & de hoc intelligo q̄ fiet fides coram procuratore cæsaris, q̄ hæres non debet adire hæreditatē quando defunctus fuit interfectus, nisi primò vindicauerit necem eius. ſ. accusando occisores: & faciendo eos puniri. aliàs priuatur hæreditate. & applicatur fisco: vt j. de his qui. vt indi. l. j. & l. minoribus si ergo adiuit, & necē nō vindicauit, & aliquis vult ipsum accusare de negligentia: & facere sibi auferre hæreditatē: quæritur de tribus. Primo coram quo debebit hoc facere, & respondere coram procuratore cæsaris. qui est iudex inter fiscum & priuatum: & procurator fisci coram illo debet dare petitionē.
2 † Est enim diuersus procurator fisci à procuratore cæsaris, quia procurator cæsaris administrat bona quæ habet cæsar, vt priuata persona: vt sunt molendina, & alij reditus. quæ conuertuntur ad vsum principis. ideo dicitur procurator priuatæ rationis: sed procurator fiscalis administrat bona fisci, quæ conuertuntur ad
3 publicum vsum. Secundò quæritur † si dictus hæres conuentus coram procuratore cæsaris dicit se non fuisse negligentem, quia defunctus non fuit interfectus, sed naturali morte mortuus. q̄? erit officiū procuratoris cæsaris? certè superseded bit in lite quousq̄ de crimine cōstet in curia prefidis: faciet ergo iste procurator fisca lis per aliquē accusari occisores corā præside: vel quod preses in quirat cōtra illos, & eos condēnet, quo facto poterit p̄cedere in causa. quia apparebit de negligētia. Tertiò pone q̄ occisores nō possunt accusari: quia sunt mortui: & sic est crimen extinctū: certè tūc poterit procedi coram procuratore cęsaris in causa fiscali. in tellige q̄ tūc oportebit incidenter fidem facere q̄ defunctus fuit interfectus à talibus. & hoc coram procuratore cæsaris: qui poterit cognoscere de hoc incidenter. licet principaliter non posset cognoscere de causa criminali. alias nō appareret de negligētia.
4 † Quæro primò. quid si hæres adhuc non adiuit hæreditatē, an possit accusari de negligētia, vt perdat hæreditatē? Rñdeo sic. si sibi fuisset assignatus terminus per iudicem vt accusaret, & non accusauit: vt no. j. de his qui. vt indi. l. j. plus videtur velle ibi glo. q̄ etiā si nō fuit assignatus. si tamē transiuit tantū tēpus quo potuit accusare, & nō fecit, idē sit. Ex quibus videt q̄ si nō sit assignatus, nō possit accusari de negligētia: nisi hæreditatē adierit. & ita potest intelligi. l. minoribus. j. qui. vt indi. quæ loquitur de
5 eo qui adiuit. † Secūdo quæritur. quid si occisores sunt accusati & condēnati, infra quantū tēpus poterit hæres postea cōueniri coram procuratore cæsaris? Respōdeo infra quinquēniū. & nō vltra: si erat extraneus: sed si de desecēdētibus, ppetuò: quia plus delinquunt non vindicando mortē defuncti descendentes, quā
6 extranei: & ille est casus in l. in cognitiōe. ff. ad sille. † Tertiò quęritur an lata sententia cōtra occisores per præsidē: possit procurator cæsaris p̄cedere executiuè & auferre bona hæredis: videt q̄ sic: quia doc. dicunt q̄ sententia lata cōtra occisores habet effectum cōfiscandorum bonorum contra hæredem. Contrariū dic q̄ ista possunt simul stare q̄ defunctus fuit occisus. & tamē hæ non fuit negligens. quia ignorauit occisores. & sic non venit puniendus: expedit ergo q̄ procedatur ordinariè: & detur libellus per procuratorem fiscalem. & illa erit causa ciuilis. non criminalis: & sic erunt duo iudicia. † Et hoc facit ad quęstionem statuti.
7 dicentis q̄ pater teneatur soluere condemnationem pro filio de linquente, si filius fuit condemnatus de delicto, an poterit fieri executio contra patrem: an autem debeat fieri nouus processus. ita q̄ primus sibi non noceat? de hoc vide per Bar. plenissimè in l. cum filius. de ver. obli. & per Bal. qui adhuc subtilius declarat multa in d. qō. in l. j. j. ne filius pro patre. vbi omnino vide. Vltimò per istum tex. in fi. dixit Iaco. de Are. † q̄ si quis vult petere
8 restitutionem in integ. contra sententiam, ex eo quod dicat eam latam ex falsis instrumētis, vel testibus. iuxta l. diuus. ff. de re iu. & j. si ex fal. instru. per totum. necesse habet primò accusare criminaliter coram iudice maleficiorum notarium de falso, vel illū qui fuit vsus falso instrumēto. vt sic constet de crimine. Nec ob. q̄ in electione agentis est posse incipere à causa ciuilis, vel à causa criminali: licet ambas simul non possit agitare. vt j. de fal. l. diuus. iuncta l. vnica quando ciuilis ac. cri. præiu. quia illud quando contra eundem competit ciuilis, & criminalis. non sic q̄n cōtra diuersos. vt in casu istius l. & in casu p̄posito. vbi criminalis cōpetit contra notariū principaliter, & ciuilis cōtra reū: & ita debet intelligi q̄? no. in l. si. j. de fide instr. in gl. quę incipit quæ in-

Universidad de Deusto Biblioteca

scriptiones &c.iuncta l.j.§.de aduo.diuer.iudi.Idē dicit Iac.But.
9 per illā l.†Si statutū dicat q bona quæ nō fuerunt posita in æstimo infra tantū tēpus,intelligant esse publica.& aligs deferat bona Titij in fiscū:quia nō fuerūt posita in æstimo corā officialibus cameræ,nō audiatur:nisi primò accusauerit eū corā iudice male ficiorū. & pētat declarari ipsum incidisse in pœnam statuti.hoc placet. qa hīc non resultat alia pœna quā confiscatio bonorum. Ideo totum hoc potest expediri coram officialibus cameræ: casus est in l.proxi.non sic in casu huius l.vbi venit imponēda pœna occisoribus. fateor tamen q requiritur sententia officialium cameræ declaratoria:licet statutum ipso iure cōfiscet per c. cùm secundùm.de hære.lib.vj.Et si Titius decederet ante factam declarationem,videtur q ista pœna non transiret contra hæredem eius.argu.in l.eius qui delatorem.ff.de iur.fis.& vide quæ nota. Bar.in l.Imperatores.eo.titu. Item facit iste tex.q nō possit quis accusari eo q præstiterit opem homicidæ. nisi primò occisores fuerint conuicti,& cōdemnati.de hocvide per Bar.in l. si is q.§. si tu Titiū.in fi.ff.de fur.& facit l.si qs in graui.§ illud.ff.ad Silla.

LEX II.

1 ON animaduertimus.† Causa pertinens ad procuratorem cæsaris non debet ad alium iudicem à se aduocari.vel sic.quando de maleficio nō restat imponē da alia pœna quā cōfiscationis bonorum,tota causa venit tractā da coram procuratore cæsaris.hoc dicit.& in hoc differt à l.precedenti.vbi veniebat imponenda alia pœnavnde expedit q tūc primò agatur coram iudice ordinario, & declaretur delictū cōmissum. In tex. ibi. [aduocare velis.] loquitur in filio istius qui se interfecit.qui possidebat bona paterna, & fuit citatus corā ,procuratore cæsaris volētis bona cōfiscare:tūc ipse cōparuit,& allegabat q ,procurator cæsaris nō debebat se impedire, quouscq; corā præside cōstaret de hoc maleficio. certè non expedit ibi cōstare: quia non agitur de alia pœna inferenda de tali crimine.cū morte crimīosi extinctum sit tale crimē:& omnis alia pœna,poterit ergo liquidare corā procuratore cæsa.q ille metu pœnæ futuræ se interfecit.sic ś.l.proxi.in fi.Et sic no.contra Ia.Bu. & Bal.qui ipsum sequitur.vt ś.in l.precedenti.facit j.qui testa.fa.pos.l.ij.cū ibi nota.& ff. de bonis eorum qui mor.sibi conscīue.per totum.

2 ☞ *Qui non potest aliquem condemnare, an possit pronunciare ipsum esse condemnandum,& qui non potest absoluere, an possit pronunciare ipsum fore absoluendum?*

LEX III.

1 PRocurator.† Procurator cæsaris sicut potest exigere pœnam applicandam fisco, ita potest pronunciare ipsam fore exigendam. h.d.sed'm literā affirmatiuā in primo & secundo dicto.& tūc loquit de pœna legali quæ venit imponēda accusato ri desistenti ab accusatione.s.qnq; librarum auri.vt in glo.vel sic prout habet literam negatiuam procu.cæsa.sicut non potest exigere pœnam pecuniariam non applicandā fisco:sed partī:ita nō potest pronūciare ipsam fore exigendā,& tunc loquitur de pœna conuentionali,promissa per accusatorem ipsi accusato, si desisteret ab accusatione.& sic no.q talis promissio valet. quod te
2 nemēti.†Item no.q qui non potest aliquē condēnare,non pōt ipsum pronunciare condemnando,& qui nō pōt absoluere, nō pōt ,pnūciare ipsum fore absoluēdū. de hoc in l.j.ś.si aduer. lib. Nam statuta in multis locis dicūt q in vltimis xv.diebus officij nō possit potestas,vel iudex maleficiorū, aliquem crimīosum absoluere.quia consueuerunt gratificari circa fin.officij propter syndicatum.Certè sicut non possunt absoluere.ita nec pronunciare q veniat absoluendus. Et vidi aliquos iudices dimittere schedulas in processu,in quibus declarabant qualiter talis inquisitus venit absoluēdus:sed nō potuerunt absoluere.quia erat infra tempus statuti:certè non debet attendi talis schedula per successōrē:imò videtur iudex puniendus.si statutū dicat q debeat expedire processus criminales condemnando, vel absoluendo, sub certa pœna.si habuit tēpus faciendi,& non fecit:nec excusatur rōne dictę schedulę vel ,pnūciationis q veniat absoluēdus.

2 ☞ *Accusatus,uel inquisitus per iudicem maleficiorum,si dedit fideiussores de pœna pecuniaria soluenda fisco,& facta condemnatione iudex maleficiorum compellat fideiussores ad soluendum pœnam,quòd possint fideiussores implorare eius officium,ut eodem modo compellat crimīosum ad sibi restituendum, licet iudex maleficiorum de causa ciuili non habeat se impedire.*

3 *Quid in consulibus mercantiæ super incidentibus & dependentibus?*

LEX IIII.

1 VM vendente.† Qui emit à fisco, vel ,procuratore fiscali,vel cęsa.tenet & cogi pōt soluere ptiū:licet emerit alieno noīe,seu ,p alio & ab illo ptiū nō habuerit. sed pōt iplorare offm dicti ,procuratoris cogētis ipsum ad soluēdū,vt ēt cogat mādatorē ad sibi refundēdū licet illa cā nō sit inter fiscū & priuatū:sed iter duos priuatos:tñ descēdit à cā fiscali: iō talis ,procurator tāquā de depēdētij,s,cognoscere pōt.hoc no.& semper allegat. In tex.ibi. [emisse te.] ś.noīe quorūdā.vt j.patet. In tex.ibi.[necessariò soluere debes:]qa licet ipse emat alieno noīe,qa tñ cōtractus,perficit ex suo cōsensu: ipse est ille q obligat ad ea q̄ sunt de natura cōtractus:sicut & sibi acgrit actio quā debet cedere: vt in l.solutū.§.p liberā.cū ibi no.p Bar.ff.de pi.act.In tex.ibi.[tradidisse dicis.]nō tñ recepisti pretiū ab eis.iō si vis habere, potes implorare officiū eiusdē ,procuratoris: vt sicut de facto te cōpulit ad soluē dū:ita & de facto illos mādatores cōpellat ad tibi restituēdū: facit l.minor.xxv.an.in fi.prin.ff.de eui.Et p illū tex.dicūt doc.† q si accusatus vel regūtus p iudicē maleficiorū dedit fideiussores de pœna pecuniaria soluēda,& facta cōdēnatione iudex maleficiorū cōpellat fideiussores ad soluendū pœnā possunt fideiussores implorare eius officiū: vt eodē modo cōpellant crimīosum ad sibi restituendū. licet iudex maleficiorū de causa ciuili nō habeat se impedire:vt in l.solemus.§.latrūculator.ff.de iudi. qa illa causa descēdit à crimīali.ad quod bene facit l.si quis ex argentarijs.§.rationē.ff.de eden.in fi.vbi idē iudiciū est de depēdentibus.† Et ibi dicit Bal.q consules mercātiæ eodē modo videntur habere super incidētibus & dependētibus ab eisdē. & sic contra fideiussores,& sup pœnis hinc inde ,pmissis, & hoc habui de facto in ciuitate Lucana.de hoc vide bonū tex.& qd' ibi no. Bar. j.de sen.l.cum eorū.vbi alle.hanc l.glo.tamen quæ est hic. videt aliter intelligere,q hic procurator cæsa.cognoscat de consensu. vtriusq; partis.& sic per viā prorogatiōis: certè sufficit cōsensus emptoris.vt colligit ex litera:quia hoc nō ex vi ,progationis:sed rōne dependentiæ: & sic etiā inuitis mandatoribus pōt de hoc cognoscere.imò & perviam executiuam ,procedere.quia illa sunt sibi nota vt iudici:& quo officio compellit emptorem ad soluendum fisco.eodem & mandatores ad sibi refundendum.ar.in d.l. minor.in fi.prin.poterit etiam via ordinaria per actionem mandati recuperare.vt l.si quis cū procuratorio post prin.ff.de ,pcu.

LEX V.

1 AD fiscum † In tex.ibi. [rationalis].i.,procurator cæsa. & intellige hoc in loco vbi talis ,procurator est. vt contingat in ciuitate Romana, & Constantinopolitana,vbi princeps consueuerat residentiam facere, sed in prouincijs in quibus non est præsentia talis procuratoris,præses fungitur vice eius.& ad cognitionē eius pertinent.ita habetur in tex.& glo.j.de bonis vacan.l.si vacātia. lib.x.& ibi vide Bar. qui dicit q omnes leges dicentes ad procu
2 ratorem cæsa.pertinere.debeant limitari per illam l.† In tex.ibi. [concussionibus prohibendis.] aliās punitur procurator cæsaris.vt j.eo.l.vniuersi.si exigat illa quæ exigere non debet.

LEX VI.

1 SI quis.†Procurator cæsaris cognoscit etiam inter duos priuatos, quando alter ipsorum, vel ambo sunt conductores bonorum cæsaris. hoc dicit. cum l.seq.secundùm Albe. quòd conductor bonorū ecclesiasticorum possit à suis creditoribus conueniri coram episcopo.Item l.sequens est argumen.quòd si est conuentia de feudo inter duos hæreditarios:dominus debet esse iudex inter eos. Quid si inter feudatarium,& alium? vide in vsibus feudo. in titu.de controuersia inter vasallum & alium de beneficio.

LEX VIII.

1 CVm aliquid.† Leges præcedentes loquunt in causa ciuili,ista in criminali. & vult q colonus principis in causa criminali conueniatur coram præside,presente tñ procuratore cęsaris.

LEX IX.

1 NIuersi.†Hic ponitur procurator cæsaris magna pœna si faciat concussiones indebitas, & dicit Guli. de Cu.q quidam procurator regis Franc. pro concussionibus factis accusabatur ad pœnam

pœnam ignis per istam l.& quod ipse defendit eum.dicendo q cùm ipse esset illustris.vt ś.eo.l.si quis aduersus.nullus alius inferior à rege poterat eum condemnare.vt ś.titu. ij. l. quoties. & q ista l.debet intelligi de ministris ipsius procura.vt sunt baiuli,& exactores:aliās contradiceret illa l.quoties.

LEX X.

1 NVllum.†Officiales procuratoris cæsaris in causa ciuili debent conueniri coram ipso ,p curatore. Sed in causa criminali coram præside. hoc dicit. Sic videmus in scholari qui conuenitur coram
2 rectore in causa ciuili,[a]sed in causa criminali coram potestate:vt no.in authen.habita.j.ne filius pro parte.

Quando liceat unicuique sine iudice se uendicare ob publicam deuotionem. *Rubrica.*

2 ☞ *Quòd udeat statutum disponens,ut licitum sit occidere uel offendere bannitum.*

3 *An permittendo offendi bannitum,uideatur permissum quod possit occidi.*

Si aliquis fecit pacem cum inimico:& promisit eum non offendere sub pœna,& postea ille fuit bannitus,an poterit eum impunè offendere ex forma statuti, ut non teneatur de pace rupta.

4 *Statutum quòd uulneratus ab aliquo, uel percussus possit propria authoritate & uulnerantem uel percutientem simili uulnere uel percussione offendere, quod poterit talis huic suo fauori renunciare.*

5 *Si aliquis minatur alicui quòd ipsum interficiet, uadat per quancunque uiam, & uult quod ille possit præuenire: & illum impunè occidere, si erat talis qui consueuerat minas suas mandare executioni.*

6 *Vbi per legem uel statutum permittitur offensa non est licita defensio.*

LEX I.

1 IBeram.†Visum est in præcedentibus coram quibus iudicibus possit quis ius prosequi suum:in isto tit. ponuntur casus in quibus non expedit q aliquem iudicem adeat, sed propria authoritate pōt ius sibi dicere.etiam occidendo, scilicet in nocturno depopulatore agrorum,& in robatore seu in latrone stratarum,& in desertore militiæ.Nam licitum est tales occidere,& etiam capere:nec illis est licita defensio,& si in captura se defendāt possunt occidi im
2 punè.& hoc est introductum ob publicam vtilitatem.† Et ideo dicunt doc. per istas ll. valere statutum quo cauetur vt licitū sit
b occidere,vel offendere bannitum.[b]quia concernit publicam vtilitatem. videbatur contrarium. quia permittit homicidium: sed sicut permittitur iudicibus & ministris reipubli. ita promittitur cuilibet priuato.quia in hoc sunt ministri reipublicæ.† An autē permittēdo offendi bannitum,videatur permissum q possit occidi.doc. videntur tenere q sic. quia appellatione offensæ venit occisio.& hoc cōsuluit Bar.in consi.quod incipit.Statuto castri plebis.Illā q.plenè disputat Gandinus circa fi.operis sui.& Ioā. An.in addi.Spec.titu.de consti.super rubri.Alij distinguunt an sit bannitus pro maleficio ex quo imponitur pœna mortis,&ve rum sit hoc.an pro causa pecuniaria.& tūc secus.sed communiter videtur teneri contrarium.si statutum dicat q bannitus à cētum libris suprà possit impunè offendi.quia hoc fit vt timore huius veniat ad soluendum sicut videmus in excommunicatione: quæ dicitur medicinalis.vt timore eius quis veniat ad obedientiam:& quia(vt dixi)tale statutum concernit publicam vtili.cui quis non potest renunciare.vt l.ius publicum.ff.de pac. disputauit Bar.in q.quę incipit.Lueanę ciuitatis &c.& determinauit q
c si aliquis fecit pacem cum inimico,[c]& promisit eum non offendere,si postea banniatur:vel est bannitus,q possit postea per statutum offendi bannitus, nō obstante pace & promissione facta poterit eū offendere: nec tenebitur de pace rupta. nec incideret in pœnam.vide quod no.Ioā.An.in c.frustra.de regu.iur.l.j.lib. vj.in mercurialibus.Bal.no.in l.accusatio.ś.quod me. cau. dicit hoc esse verum quando fauore publico statutum hoc permitteret.vt est quando permittit etiam cuilibet nō offenso à bannito.
4 sed si permitteret fauore priuato,vt ¶ in statu.florentino. quo cauetur q vulneratus ab aliquo, vel percussus possit propria authoritate q vulnerantē vel percutientē simili vulnere vel percussione offendere.nā hoc censet facere statutū potius in fauorē offensi. vt habeat suæ iniuriæ vltionē:quā fauore publi.& tūc poterit huic fauori suo renuntiare.l.si quis in cōscriben
a do.ś.de pac.ideo faciendo pacē,& promittendo nō offendere:non poterit postea vti beneficio statuti.Tene menti.quia subtili
b ter imaginatus est.& ibi oīno vide per eū.
5 †Per istū tex.ibi dū dicit.[minabatur.] videtur dicere Bald.q si aliquis minatur alicui q ipsum interficiet vadat per quācūq; viam.vult q ille possit præuenire,& illum impunè occidere.per rationem quę hīc ponitur.[melius est enim &c.]hoc est pericu
c losum dictū:nā homines frequenter ex ira cundia vel superbia prorūpūt ad talia verba,& tñ non facerēt.ideo melius est distinguere an sit talis qui consueuerat suas mīnas executioni mandare, & tunc, verum dicit Bald. aliās secus ar.in l. famosi. §.ij.vel iij.ff.ad l.iul.maiest.vbi habet q lubricū linguæ nō debet facilæ ad pœnā trahi. Vidi tamen semel fuisse factū.quia:quidam bonus ciuis & apothecarius cū haberet verba cū quodam,ex iracundia dixit ego faciam te suspendi & vadas per quancūq; viam velis.ille in paucos dies cū reperiret ipsum in horto interfecit ipsum.caueas ergo à talibus verbis si prudenter vis viuere:& non mineris alicui vnquā de offendo ipsum quia scribitur in marmore,& in medio pectoris. Nor
6 eriam in l.seq.† q vbi per l.vel statutum permittitur offensa, nō est licita defensio.ideo si quis vadat cā capiēdi bānitum pro pecunia,& bannitus se defendat,& illum interficiat,licet primò esset bannitus pro pecunia,nunc bānietur in personam.quod nō esset si defensio fuisset licita.ad hoc ś.de his qui ad eccle. confu. l.si seruus.in fin.& quod not.Bald.ś.de insa.l.decuriones.

De inofficioso testamento. *Rubrica.*

1 Postquam vidimus de iudicibus,coram quibus causæ sunt tractandæ.sequitur videre de ipsis causis.sed quia causæ vtiles digniores sunt,& maiores quàm particulares.vt est petitio hær. infra de petī.hære.l.fi.volens ab illa incipere permittit istum titulum.in quo tractatur de querela inoffi.testam,quæ intentatur per filium exhæredatum contra hæredem scripturā,& per eam irritatur testamentum:& etiam aditio hæreditatis. & hæreditas deuoluitur ad causam intestati,& sic aperitur via petitionis hæreditatis ab intestato.vnde est præparatoria petitionis hæreditatis,E atequā filius in ea obtineat,non habet petitionem hæreditatis.nec eam intentare potest sicut & tit.ad exhi.vel actio ad exhibendū est præparatoria rei ven.l.ad rem mobilem.ff.de procu.

2 ☞ *Petitio hæreditatis directa contra quem detur? & quid de utili?*

An petitio hæreditatis directa uel utilis,sit idem quòd querela?

3 *Querela quando datur contra fideicommissarium uniuersalem post restitutam hæreditatem,si fortur sententia super querela contra testamentum:& sic rescinditur: & nūc uult exhæredatus intentare petitionem hæreditatis contra fideicommissarium possidentem,an illa petitio erit utilis,uel directa?*

4 *Hæres si fuit grauatus restituere partem hæreditatis,& ita restituit:an si actum est contra fideicommissarium,& obtentum,sententia præiudicabit hæredi in parte quæ sibi remansit?*

Quid econuerso,si actum est contra hæredem?

5 *An ista lex hodie non procedat per auth.ex causa,qui rupto testamento per querelam legata & fideicommissa firma permanent:licet rumpatur directa institutio.*

LEX. I.

1 CVm de inofficioso.† Contra fideicōmissarium vniuersalem qui bona possidet,datur querela inofficiosi testamēti.qua,plata cōtra eūdē datur petitio hæreditatis: tanquam contra possidentem pro hærede:vel pro possessore.hoc dicit.Sed ante eam prolatam i dest antequam sit sententia rescissoria testamenti,non possidet vel pro possessore habetur.quia ille qui taliter possidet, non est hæres licet reputet se hæredem:ideo datur contra eum petitio hæreditatis.quæ non daretur si esset verus hæres cum illa actio detur vero hæredi contra illum qui non est verus hęres.sed possidet tanquam verus hęres vtiliter tamen. quia per restitutionē hæreditatis transeunt vtilia.& fideicommissarius loco hæredis habetur.vt l.si filius.ff.quod cum eo.ideo nō datur petitio hæ-

¶ Causa ciuili. Adde Fräci.pauli. i tracta. de pāre capituli sē de va.in x.q.ij.pus.

[a] ¶ Bānitū. Adde Nel lū in trac.de bānitis vbi diffusè: & an possit offendi qñ ap pellauit? vide p Bar. in l.ij.ś.si seruꝰ ff.de acqui pos.in l.j.ff.nil no.app.interpo.& i l.qui à latronibus.in ś.si qs.ff.de testa.

[b] ¶ Inimico. Adde qd si feci pacē cū titio & ,pmisi eū nō offendere subcerta pœna.qd si consanguineus offendit eū, an dicī? Titius incidit i pœnā? vide Pet.de anch.in c.sciāt cūcti de elec.li.vj. Ant. de Bu.& Io.de imo. in c.ij.de renun.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed rescisso testamẽto desinit esse hæres.etiam vtiliter: & incipit tenere pro hærede, vel pro possessore. & ex tunc incipit contra eum cõpetere peti.hęre.vt in ij.dicto huius legis.in ver.[vt perinde.]& primò loquitur de querela postea de peti.hęre.& exponitur.[perinde].i.exinde secundũ glo.ad quã veniamus.† Præmitte q habemus peti.hære.directam: quæ datur contra illũ qui prætendit se habere iura directa & vtilem.quę datur contra illũ qui prætendit se habere iura vtilia.puta iure fideicommiſſi. Item præmitte q quidam antiqui(vt Guarnerius)tenuerunt qđ peti. hære.directa vel vtilis,idem sit cum querela,vel econuerso quę rela est eadem cũ peti.hære. Item q intentando querelam,cęlea tur quis intentare peti.hære. quia apparet q vult hæreditatẽ habere,sicut in simili.quæ intentat bo.pos.contratab. ad rescindendum testamentũ,censetur intẽtare bo.pos. vnde liberi ab intestato:vt l.cum quidem.ff.de bo.pos.His pręmissis quęritur de duobus.primò quæ erat ratio dubitandi in hac l.glo. primò respondet secundũ prædictos.q peti.hære.non datur contra titulo possidentem.vt l.hæreditatem.j.in qui.cau.ces.lon.tem.præscri. sed si fideicommissarius vniuersalis habet ti.testamenti.ergo contra illum non datur peti.hære.Et si sic est:ergo non potest intentari contra illum querela:quia censeretur intentata peti.hære.tamen contrarium est.quia ille ti. habetur pro non ti.ita dixerunt antiqui:sed quia habeatur pro non titulo glo.sequens ma. post prin. in ver.[sed contra primam.]volendo sustinere dictam opi. antiquorum.q querela & peti.hære.sint idem:& q intentando querelã censeatur intentata petitio. respondet secundũ eos ad dictã oppo.verum esse q peti.hære.non datur contra possidentem.ti. f.particulari in vna re.vel in aliquibus: sed contra possidentem vniuersali.vt contra illum qui emit totam hęreditatem ad alium quã venditorem pertinentem.si erat malęfidei.vt l.nec vllam.§. j.ff.de peti.hære.& si maiorem partẽ hæreditatis. Iste autẽ fideicommissarius habeat ti.vniuersalem. & debet intelligi ista l.quãdo erat malæfidei:quia sciebat testamentũ esse inofficiosum: merito cõtra ipsum põt dari peti.hære.quia ti.habetur pro nõ tit.sicut in gbuidam aliis.casibus Breuiter diuinatio est dicere q hic erat malæfidei.Itẽ falsum est q peti.hære.& querela sint idẽ: cũ habeant diuersos terminos & tractatus:vt l.si idem.j.de cõdi. Itẽ falsum est q intentando querelam,censeatur intentata peti.hęr. quia querela datur exhæredato:qui non est hæres, contra illum qui est verus hæres.nam testamentum inofficiosum valet mero iure.& ex eo potest hęreditas adiri.& contra verũ hęredẽ datur querela l.si non mortis.§.fi.ff.eo.datur ergo ei qui non est hæres contra verum hæredem.Sed peti.hęre.econuerso datur ei qui est verus hęres.aliãs enim non haberet eam,sicut & rei vend. datur ei qui est verus dominus.Item contra eum qui non est hęres,vel non est dominus, sed reputat se hęredem: vel dominum.& hoc important illa verba possidere pro hęrede:vel pro possessore:nõ q sit verus hęres:cum ergo ante sententiam latam in querela,& sic antequã sit rescissum testamentum non sit hęres: non est sibi nata peti.hęre.ergo non potest dici q intentata querela censeat intentasse peti.hęre.& hoc prosequere per gl.pleniùs in l.qui de inoffi.test.ff.eo.dicit tamen ibi glo.in fi.not.q si expresè,& sub conditi.deduceret peti.hęre.procederet libellus. puta peto testamentum rescin.quo facto peto pronunciari hęreditatem ad me pertinere. secus si simpliciter & purè.& idẽ si videtur tacitè intentata.secundũ prędictos.quia censeretur iure intentata. quod fieri non potest expresè.ergo nec tacitè.respondeo ergo ad dictã opi.secundũ glo.ibi:quod non placet: imò aliud prorsus est querela &c.& ibi dum dicit:& hoc expone &c. quod fideicõmissarius vniuersalis bene habet titulum antequã sit obtentũ in querela. & iste titu. non impedit intentari querelam. quia illa semper datur contra habentem verum titu.& habentem ius in hæredita te.sed postquã est obtẽtum in querela,ille titu.est rescissus. & ex tunc contra eum datur petitio hæreditatis:quia possidet pro hærede.id est tanquã hęres.cum tamen non sit.& hoc vult iste tex. in fi.& sic non simul competunt istę actiones. & eo tempore cõtra eundem:sed successiuè vna post alteram.& exponitur.[perinde].i.exinde.Sed nunc redeundo ad prin.glos. & retenta opi. antiquorũ.quia tex.in illo ver.[vt perinde.]videtur facere quãdam similitudinem de vno casu ad alium : quæritur quis sit ille casus:ad quem per similitudinem respõdent illi antiqui.s. ad casum quo querela & directa peti.hære.daretur contra hæredem directum:quia clarum est quod potest dari.& sicut tunc querela,& peti.hære.directa sunt idem, & intentata querela censetur intentata peti.hære.contra illum qui est verus hæres,& possidet pro vero hærede,& sicut daretur peti.hęre.directa contra illum qui non est hæres,sed possidet tanquã directus hæres,& sic pro hærede,vel pro possessore.ita & in casu nostro contra fideicommissarium vniuersalem qui est vtilis hęres. Breuiter istę sunt ambages.& ista glo.satis ineptè recitat opi.antiquorum.patet tamẽ declarata per prędicta.† Nunc extra glo. quęritur primò quando querela datur contra fideicommissariumvniuersalem post restitutam hęreditatem:vt in casu huius l.in prin.si fertur sentẽtia super querela contra testamentum, & sic rescinditur,& nũc vult exhęredatus intentare peti.hęre.contra fideicom. possidentem,an illa petitio erit vtilis:vel directa:glo.iste secundùm antiquos tenent q sit vtilis.Item Guli.de Cu.dicens q per sententiã prędictam rescinditur titu. quem habet fideicommissarius: non ille titu.qui remansit apud hęredes:quia etiam restitutione facta remansit hęres directus,& fideicommissarius est vtilis. ergo nõ potest filius plus consequi per rescissionem quã esset apud fideicommiſſ.sed apud eum non erant nisi iura vtilia:ergo &c.Bal.videtur sentire q rescindatur etiam titu. qui remansit apud hęredem: quia fideicommiſſ. effectus est procurator in re sua. ista ratio parum concludit: & plus dictum Guliel. quia sententia lata contra fideicommiſſ. qui habet causam ab hęrede, non prędicat hæredi.sicut lata contra successorem singularem non præiudicat actori:vt l.si à te.§.j.vel ij.ff.de excep.rei iudi.sed econuerso sententia lata contra hæredem ante restitutionem hæred. vel post,& cùm querela fuisset intentata,aut postea facta, restitutio præiudicaret fideicommissario.& omne ius in ipsum transit: tamen resoluitur.tex.est singu.in l.si patroni.§. penul. qui incipit. actiones.ff.ad Trebel.& tunc acquiret peti.hære. directam tam contra fideicommissarium possidentem, quã contra quencunq; alium.secundũ Guli.de Cu.qui subtiliter loquitur: sed si querela foret intentata contra hæredem scriptum post restitutam hæreditatem, sententia lata contra hæredem non faceret præiudicium fideicommissario,vt l.facta.§.si hæres.eo.titu.& argu.eorũ quę habentur in l.si superatus.§.fi.ff.de pig.& l.preses.j.eo.† Sed ponamus q hęres fuit grauatus restituere partem hęreditatis,& ita restituit.quæritur si actum est contra fideicommissarium,& obtentum:an sententia præiudicabit hæredi in parte quæ sibi remansit:dic quod non.vt ŝ.dixi. sed econuerso si actum est cõtra hæredem,& obtentum, an sententia præiudicet fideicommissario in parte restituta:distingue vt ŝ. dixi de tota. an fuerit actum post restitutionem,vel ante.† Vltimò videtur q ista l.hodie nõ procedat per authen.ex causa.⁂j.de libe.præte.⁂quia rupto testamẽto per querelam rumpitur directa institutio, sed legata & fideicommiſſa tam particularia quàm vniuersalia firma permanent per illam authen.ergo contra fideicommiſſarium non potest intẽtari querela:nec peti.hære.quia & si exhæredatus egisset querela contra hæredem,& obtinuisset hæreditatem,tenetur restituere fideicommiſſ.vniuersali virtute illius authẽ.ergo si fideicommissarius possidet,nõ potest ab eo auocare:vt in regula cui damus.Breuiter secundùm Bal.verum est.nisi ratione legitimæ quàm posset retinere filius exhæredatus si egisset contra hæredem,& obtinuisset.Nam eodem modo si post restitutionem hæreditatis vult agere contra fideicommissarium querela, & post victoriam petitione hæreditatis,& legitimè consequatur, poterit.Et ista opinio.est valde substantialis:& miror quòd nec Cy. nec Bar.eam fecerunt nec glos.

2 ☞ *Bonorum possessio causa litis agnoscendæ qualis sit? & propter quid fuerit introducta,& quis sit eius effectus?*

3 *An hodie ista bonorum possessio gratia litis agnoscendæ sit necessaria? cùm emãcipatus hodie admittatur ad similitudinem filij in potestate.*

LEX II.

1 VANUIS.† Per bonorum possess. causa litis agnoscendæ intentatam & obtentam per filium emancipatum exhæredatum, volentẽ agere querela,non obtinet hæreditatem.nec eam à scriptis hæredibus potest auferre:quia non tribuit ius:sed aperuit viam querelæ: ideo necesse est postea querelam intentari: & post querelam petitionem hæreditati.hoc dicit.tex.cum glo.de qua bonorum † possess.causa litis agnoscendæ.dic vt ff.eo.l.posthumus.§. fi.ad

fi.ad l.se.& qualis sit,& ꝓpter quid fuerit introductã: & quis sit eius effectus.gl.hoc declarat.& cõiter doc.vident ea seg.sed potius eã sequit̃ Cy.qui aliter & subtilius intellexit,& credo q verius.tamen cõmuniter.& etiã Gui.de cu.sequitur gl. veniamus ad casum retẽto intellectu.gl.ponit vsq; ibi.[Alij dicunt.]& rejectis alijs quæ postea sequuntur.† in gl.quæritur an hodie ista bonorum pos.gratia litis agnoscendæ sit necessaria: videtur qđ non.quia emancipatus hodie per Iustinianũ cognoscitur.& admittit̃ ad similitudinem filij in potestate,tam de iure.C.vt l. meminimus.infra de legi.hær.quàm de iur.auth.quo iublato iubla ta est differentia emancipationis & ꝑiæ potestatis. vt in authẽ. de hæredi ab inte.si cognoscitur ab inte.de iur.ci.ergo & contra testm̃:vt possit ipsum querelare.si fuit indebitè exheredatus:absque eo q obtineat licentiam à prætore viuo per bo. pos. gratia litis agnoscendæ.Gui.tamen de cu.tenet contrarium.per l.præcipimus.de app.infra quia q nõ mutatur,stare non prohibetur. & per iura noua & nouissi.non corriguntur vetera.nisi in causa intestati.non ex testõ:vel cõtra testm̃:seu qñ est factũ testamẽtũ: & hoc dicit gl.alibi.in l.si emãcipati.j.de colla. Posset tñ dici cõtrariũ.per id q no.Bar.in l.gallus.§.& quid si tm̃.ff.de li.& post. nã si verũ esset q dixi,sequeret̃ q habens filium emancipatum & nepotẽ ex eo in ptate retentũ,si instituret emãcipatũ:& præteriret nepotem,testamentũ esset nullũ.sicut olim erat.vt d.§. & qd si tãtũ.& tamẽ nepos in successiõe intestati nihil haberet: qa pater suus sibi præferret̃.postẽ hodie cognitus est de iure ciuili cuius cõtrariũ determinat ibi Bar.nã cã testati regulat̃ ad cãm intestati:vt l.maximũ vitiũ.circa mediũ.j.de lib.præte.& hoc minus placet superflua est ergo hodie illa bo. pos. sicut & plures aliꝙ.de qbus dic vt l.certũ.j.vñ cog.Pe.aũt dicebat q illa bo.pos. nõ impetrabat̃ ad hũc finẽ:vt posset intẽtare querelam.& vt cognosceret̃ de iure ci.qa remediũ prętoris.nõ habet hoc cõe cum remedio iuris ciuilis:nec ꝓpter illud ius ciuile magis cognoscit: vñ licet emãcipatus de iure ver.obtineret bo.po.vñ liberi,nõ ꝓpterea efficiebat hẽs de iur.ciui.sed dicit ipse q impetrabatur ad aliũ finẽ:qa si emãcipatus obtinebat in quærela, & rescindebat testm̃:nõ ꝓpterea efficiebatur hęres suus & necessarius. sed erat merè volũtarius:& si volebat hæreditatẽ,habebat petere bo.po. vñ liberi:qa ergo poterat reddere patrẽ intestatũ intẽtãdo quẽrelã,& rũpẽdo testm̃,& postea nõ petẽdo bo.pos. vñ lib. imò non solũ intestatũ,sed fortè etiã sine hærede.si nullus alius esset propinquus q vellet hæreditatẽ:& hoc est valde odiosum & vitupe rosum vt qs decedat sine hærede.fuit introductũ vt si volebat intẽtare quærelã,debeat se obligare ad capiẽdũ hæreditatẽ ab in testato:& sic petere bo.pos.gratia litis agnoscẽdę:qa dicit̃ potius vñ liberi.licet adhuc sibi nõ cõpetat añ per datã quærelã, sic & nõ videt̃ q possit implorari.tñ ius ꝓmittit q possit, & q teneat̃ eã implorare.tñ nõ habebit effectũ quousq; postea obtineat in quærela:& tũc incipiebat habere effectũ:& efficiet̃ hæres ab intesta.de iure præto.Et tũc poterit auocare hæreditatẽ à scripto hærede ꝑ bo.pos.hẽditatis petitiõe.Ista fuit imaginatio sua.cõtra quã tñ facit.qa ĩ exhæredato à matre eadẽ rõ est.qa rescisso testamẽto efficit̃ suus & necessarius.& est in volũtate sua an postea velit hæreditatẽ,vel nõ.& tñ nõ reperit̃ q si vult agere quærela, debeat se obligare ad capiẽdã hæreditatẽ:tõ trãseamus cũ cõmuni intellectu.sc̃m intellectũ Pet.eadẽ rõ esset hodie q olim. & sic ista bo.pos.esset necessaria:qa licet emãcipatus hodie cognoscat̃ de iure ciuili.ad similitudinẽ filij in ptate,nõ tñ est suus & necessarius:sed merè volũtarius hæres.põt tñ adhuc de iure ci.q olim non poterat:sed habebat necesse venire per bo.pos.infra tẽpus debitum:sed aditio potest fieri perpetuò.vt no. in l. licet. infra de iure deliberandi.

8 *Quod unus hæres non teneatur alteri per actionem ex testamento dare partem suam cùm quilibet accipiat à seipso:non à cohærede.*

Quo iure iste posthumus petere poterit suam uirilem portionem?

LEX III.

1 SI mater.† Ista l.ponit vnum casum singularem, quí nõ reperitur alibi. in quo filius præteritus habetur pro instituto authoritate huius l.quando tria concurrunt.s.q sit prætẽritus à matre,& q mater ignoranter prætẽrijt, nesciens se illum filium debere habere. & postquã sciuit,non habuit tempus mutandi testamentũ. quia mortua est in puerperio. quo incepit ipsum habere. & tertiò q in testamento fuerint instituti alij filij:secus si extranei cõcurrentibus ergo prædictis tribus habetur.pro instituto in virili portione hæreditatis.quia erant duo filij instituti.& venit prætẽritus. posthumus.qui natus fuit, habebit tertiã partẽ hæreditatis alias duas tertias diuident instituti inter se. vel equaliter, si equaliter fuerũt instituti:vel inequaliter.si iequaliter instituti fuerũt: vt ff. de vul.& pu.l.qui cum plures.deficiente autẽ aliquo istorũ non habeẽ pro instituto.sed pro prætẽrito, & per cõsequens pro exhæredato iure isto.sed † hodie prætẽritio materna facta sine causa nõ habetur pro exhęredatione sed reddit testamentũ nullũ:vt no.per glo.in aut.de hære.& fal.§.exhæredatos rũpetur testamẽtum agnatione posthumi prætẽriti,sicut rũpitur testamentũ patris.ff.de inia.test.l.posthumorũ.in † prętẽritione autem paterna non habet locũ ista l.vt prætẽritus habeatur pro instituto : etiã si fuit ignoranter prætẽritus:nec pater habuit tẽpus mutandi testamentũ:vt l.militis codicillis.§.miles in supremis.ff.de test.mi. & quod no.in l.vxorem.ff.de manu.testa.in glo.& fundatur prouisio huius l.in triplici fauore. ſ. fauore testamẽti. ne testamentum rumpatur per querelam. Item filiorũ instititorũ. Item filij prętẽriti non excludantur ab hęreditate materna.Item & quarto in facto materno.quia non habet tẽpus mutandi testamentũ.quod si habuisset,verisimiliter prouidisset.† Sed pone q prętẽrijt filium 4
iam natum,quẽ credebat se nõ habere,sed fore mortuum: an habebit locũ illa lex,vt habeat̃ pro instituto. si instituit alios filios. videtur q non.quasi sit ſpeciale quãdo mortua est in puerperio. contrarium sentit glo.ordinaria.in l.cũ mater.ff.eo.in glo.j. Item pone q constat de intentione matris q noluit aliter prouidere, puta q sibi fuit dictum q prouideret circa testamentum quod fecit:& ipsa respondit quod non curabat : sed volebat stare sicut stat:& statim mortua est.tenet hic Guli.de Cu. q iste filius non habetur pro instituto:& poterit intẽtare querelã:quia ista lex nõ ponit præsumptionẽ iuris & de iure.contra quã non admittitur probatio in cõtrarium.sed iuris tantũ:sed in incertis nõ certis locus est cõiecturis.l.cõtinuus.§.cũ ita.ff.dever.obli.secundũ hoc difficile est istã l.sustinere.nam licet fortè tempore testa.nõ esset prægnans,vel esset:tamen nõ credebat,negari non põt quin añ partũ vel prope partũ sciret se prægnantẽ:& sic habuit tẽpus mutandi testamentũ: & tamen nõ mutauit ergo videt̃ sibi imputandum.quod tñ ista l. non cõsiderat.sed dũtaxat an post natiuitatẽ habuerit tẽpus mutandi,vel nõ secundũ Guli.an noluerit mutare,vel sit dubiũ.Bal.format illud dubiũ.& nõ soluit: sed dicit cogita.põt dici q ideo nõ cõsideratur tẽpus anterius.quia licet sciret se prægnantẽ,ignorabat tñ an salua deberet parere. quia paucæ sunt quæ nõ dubitẽt de tali casu.& q ignorabat an esset partura masculũ,vel fœminã.vel aliter vellet,puidere circa masculũ,& aliter circa fœminã:ideo nõ est curãdũ de tẽpore anteriori. & sic habet locũ etiã in illi quæ tẽpore testamẽti sciebat se prægnantẽ:vel etiã ignorabat sed postea nõ potuit,nisi sciret. & ista declarãt hãc l. In gl.j.ibi.[illud in maribus.] ſ.testatoribus. quia prætẽritio patris de filio in potestate,nõ habetur pro exhæredatione.& ideo reddit test.nullũ:si erat iam natus.sed si natus non erat,nõ reddebat nullũ à prin.vt l.ij.§.j.de iniu.te.sed nato post humo rũpit̃ testamentũ ipso iure:& sic nõ est necessaria querela inofficiosi.sed prętẽritio mrna habebaẽ olim pro exhæredatiõe. vt insti.de exhæ.li.§.mr̃.& sic test.nõ reddebaẽ nullũ. & sic erat necessaria querela.eodem modo si nõ erat natus,nasc̃do postea non rũpit ipso iure:sed habet querelã.vt hic post principiũ. Sed 5
† hodie prętẽritio materna sine causa reddit test.nullũ.si tñ cum causa. Idẽ hodie q olim. vt ŝ.dixi. Quæ aũt sit ratio diuersitatis inter prætẽritionẽ paternã.& maternã.dic vt no.Bar.in l.in suis. ff.de lib.& posth.quia dñium rerum maternarũ non transit ipso

2 ☞ *Prætẽritio materna facta sine causa hodie non habetur pro exhæredatione:sed reddit testamentum nullum.& nu. 5.*

3 *Prætẽritus à patre,quòd non habeatur pro instituto,etiam in casu legis.& nu.4.*

4 *Mater si prætẽrijt filium iam natum quem credebat se non habere, sed fore mortuum: an habeat locum ista lex,ut habeatur pro instituto,si instituit alios filios? Quid si constat de intentione matris,quòd noluit aliter prouidere?*

5 *Ratio diuersitatis inter prætẽritionem paternam,& maternam.*

6 *Si mater in testamento instituit unum de filijs iam natis in octo uncijs,& alium in quatuor uncijs,quantum habebit iste posthumus prætẽritus?*

7 *Si filium iam natum instituit in legitima tantum,& extraneum in residuo,an iste posthumus habeat querelam contra extraneum,& totum sibi auferat, & diuidat inter se & fratrem?*

iure in filios: sicut bonorum paternorum: ideo non erat necessaria expressa exhæredatio: sed alium instituendo videbatur filiũ exhæredare: non sic in patre, nisi exhæredaret expresse. quia cũ dominium per legem transeat in filiũ, necesse est q̃ pater sibi aut ferat per expressam exhæredationem. alias non potest in aliũ cõferre. quia duo non possunt esse domini insolidum eorundẽ bonorum: ideo præteritio non habetur pro exhęredatione. † In glo. quæ incipit. feriam si scripti hæredes.] quæritur primò circa fin. huius l. quid si testatrix vnum de filijs iam natis instituit in viij. vncijs, & aliũ in quatuor, & sic primus habet in duplo plus quã secundus quantũ habebit iste posthumus præteritus. glo. vult q̃ etiam tunc habeat virilem. i. tertiã partem hære. sicut si succederent ab intestato. & sic habebat locum ille tex. aliæ duę textiæ remanẽt apud institutos: de quibus debebunt facere tres partes. & primus institutus in viij. vncijs habebit. ij. & alter institutus in quatuor habebit vnam. & sic seruabitur voluntas testatoris. quę voluit vnum habere in duplo plus quã alium. vt l. qui cũ plures. ff. de vul. & pu. facit l. si ita. in prin. de li. & posth. Sed op. in fi. gl. q̃ imò iste posthumus debet habere tantũ quantũ ambo iam nati. & sic dimidiam partẽ hæreditatis: quia lege cauetur q̃ si testator distribuit totũ assem inter quatuor, puta instituit vnũ in sex. vncijs alterũ in alijs sex: quia hæreditas diuiditur in xij. varijs. * l. seruũ. §. hæreditas. ff. de hæ. insti. & §. hæreditas. insti. eo. si posteà instituat alterũ in alteram partem, censetur transisse ad dupõdium. & facere de qualibet vncia duas. & sic de xij. xxiiij. & sic duos asses. & censetur voluisse q̃ primi duo habeãt vnam, & alter institutus sine parte alteram habeat. vt insti. de hære. insti. §. si verò totus. sed hoc est huiusmodi: quia distribuit totũ assem inter iam natos: & postea lex illa habet pro instituto istum posthumum: cui testatrix nullam partem assignauit. tertiò cẽsetur institutus in alio asse. f. diuisa tota hẽditate in xxiiij. vncijs. primi duo habent xij. & ille posthumus alias xij. & sic tantũ ipse solus, quãtũ primi duo. & sic in effectu dimidiam partem hæreditatis. glo. soluit q̃ contrariũ loquitur in instituto sine parte ab ipso testatore. lex illa loquitur in eo qui nõ fuit institutus à testatrice: sed habetur pro instituto ab illa l. vnde noluit ipsum vocare ad aliũ assem, sed ad virilẽ. ne sit melioris conditionis quã alij duo. & satis debet sufficere. In glo. fi. ibi. [sed nullo instituto vel pro instituto habito cõpetit querela.] Illud nõ erat verũ iure veteri ante Iustinianũ, quia institutus in minori parte quã sit legitima, habebat querelã: & rũpebat totũ testamentũ. hoc corrigitur hodie, quia solũ agit ad supplementũ, quod succedit loco querelæ. vt j. eo. l. oĩmodo. j. eo. similiter institutus in integra legitima si in ea erat grauatus, habebat querelã. & hodie hoc corrigitur fauore testamenti: ne rũpatur, & remouetur omne grauamẽ. vt j. ea. l. quoniã in prioribus. & forte habuit glo. respectũ ad dictas leges nouas. in q. tamen gl. videtur æquius dicendũ. q̃ si est vtilius & æquius q̃ ille posthumus præteritus habeat querelã, sibi sit concedenda contra extraneum. † Quid enim si mater filiũ iam natũ instituit in legitima tantũ, & extraneũ in residuo? certè æquũ videtur q̃ posthumus habeat querelam cõtra extraneũ, & totum q̃ habet sibi auferat, & diuidat inter se & fratrem, quia non debet priuilegium habere ex illa l. pro hoc j. de testa. l. hac cõsultissima. vbi si extraneus misceretur cũ filio, testamentũ non solenne valet respectu filij tantũ: & nõ respectu extranei. facit etiam l. fi. j. cõmunia vtriusq; iudi. in verbo. si autẽ extranei. † Vltimò quærit Gul. de Cu. & Bar. post eum, quo iure ille posthumus, petere poterit illam virilem portionem: an condi. ex ista l. an actio. ex testamẽto? & dicunt quod actione ex testamento, quã habet mediante testamento, & sic formiter. condi. verò extra l. datur quando informiter. i. non mediante causa apta producere actionẽ. sicut dixímus in iuramento informiter præstito. quod parit vtilẽ actionem ex illa causa: & præstitum informiter parit actionem in factum Breuiter Bal. dicit eos errasse: & credit q̃ per inaduertentiam. quia neutra istarum actionum competit: sed sola petitio hęreditatis. nam vnus hæres nõ tenetur alteri per actio. ex testamẽto dare partẽ suã. quia qlibet accipit à seipso: non à cohærede. vt l. sed & si sub cõditione. ff. de hære. insti. & secus in legatarijs & fideic. quia capiunt ab hærede: nõ à seipsis. vnde ipsi bene habẽt actio. ex testamẽto. & hoc fortè voluerunt prædicti Gul. & Bal. aliàs maximè errassent. Vltimò quærit Bald. an ille posthumus habebit remediũ. l. edicto. j. de edi. diui Adri. tol. vt possit petere se mitti in pos. bono. videtur q̃ non quia illud remediũ datur hę redi. scripto. ille autem dicitur scriptus, qui videri potest oculis corporeis. l. j. ff. de his quæ in test. delen. Sed iste viso testamento non potest videri scriptus. sed bene potest intelligi oculis mẽtis. ipse tamẽ tenet cõtrariũ. Intellige dictũ eius facta fide corã iudice, & confecta scriptura qualiter fuit filius talis mulieris defunctæ, & præteritus in testamẽto: & tunc dabitur vtile remedium. sicut dicunt glo. & doc. in instituto in præsentia testium sine scriptura notarij. quia facta examinatione testium habebit remediũ illius l. & similiter venientes ab intestato facta fide quòd sint ꝓpinquiores: & postea illa scriptura producetur coram iudice. & petetur missio in tenutam bonorum.

LEX IIII.

CVm ex causa. † Per querelam non retracta-tur libertas relicta per fideicõmissum: & semel data. h. d. supple hanc l. per l. Papinianus. §. fi. ff. eo. quia manumissus tenebit̃ dare filio exhæredato xx. aureos pro seipso. Item istud quod hic dicitur pro ced̃t: siue querela intentetur infra quinquennium, & sic de iure cõmuni: siue post ex magna causa impedimẽti. & sic de iure speciali: & hoc in libertate data per fideicõmissum: quæ nullo modo retractatur: quia nititur duplici voluntate, seu consensu. vide licet testatoris & hæredis manumittentis. Sed in relicta directò quę non nititur nisi voluntate testatoris, distinguitur. an intentetur querela intra quinquennium, & sic de iure communi debetur. imò rescinditur: sicut & alia legata nõ fauorabilia. an post quinquennium de iure speciali. & tunc idẽ q̃ in fideicommissaria: quia non rescinditur. sed soluit xx. aureos vt hæc habentur in tex. & glo. in dicto §. finali. cum l. sequenti. ff. eodem.

☞ *Querela quando dicatur præparata?*

Querela non præparata quando transmittitur, non transmittitur ad extraneos: sed ad descendentes tantùm.

LEX V.

SI pater tuus. † Querela præparata transmitti-tur. ad quoscũq; hęredes. h. d. dicitur autem præparata post lit. conte. super ea. vt hic: vel etiam post. aut ante datum libellũ post petitionẽ bo. pos. gratia lit. agna. de qua in l. ij. s. eo. vel post controuersiam motã. cùm appareret q̃ exhæredatus vult eam intentare. vt hæc habẽtur in l. posthumus. §. fi. cum l. seq. ff. eo. nam si postea exhæredatus decedat, transmittit ad quoscunq; hęredes. vt hic. supple nisi præparatione facta recessisset per transa. vt s. de transl. cùm mota. & ibi no. per Bar. tunc enim etiam quando esset præparata, non transmitteretur ad hæredem: quia odiosa, sicut nec actio iniuriarum transmittitur ad descẽdentes ipsius filij exhæredati. vt j. eo. l. scimus. in fi. sicut lapsa hæreditas ascendentis etiam nõ adita transmittitur ad descendentes. per tit. de his qui ante aper. tab. Et hoc quando competit contra testamentum ascendentis. ratione prædicta. Sed quando contra testamentũ fratris turpem personam instituentis, & fratrẽ prętereuntis. vt j. ea. l. fratris. & l. fratres. quo casu loquitur illa l. glo. quæ est hic. videtur idem sentire. dum alle. illam l. scimus. in fi. Pe. Cy. & alij tenent contra: quia non est eadẽ ratio. nam hæreditas fratris nõ adita non transmittitur ad descendẽtes fratris. ergo nec querela cõpetẽs contra test. fratris. Tene menti. † In tex. ibi. [vel postquã propositum abuisset.] supple. & ad aliquem actũ exteriorẽ processisset. per quem peteret de suo proposito. & tunc diceretur querela pręparata. vt s. dixi. Non autem sufficeret propositum in mente retentum. sicut nec in aditione hære. sufficit volũtas adeũdi sine aliquo actu exteriori. vt no. in l. pro hærede. in prin. ff. de acqui. hære. † In tex. ibi. [te hærede relicto decessit.] Idem si reliquisset inquẽcunq; extraneum. sed quando transmittitur non pręparata, non transmittitur ad extraneos: sed ad descendentes tantùm.

☞ *Donatio inofficiosæ facta per patrem, qualiter possit rescindi?*

Filius exhæredatus: cui pater fecit relictum quod est minus legitima: non potest hodie intentare querelam: sed debet agere ad supplementum.

LEX VI.

VM quæritur. † Exhẽdatus nõ habet querelã, si sibi fuit relicta integra legitima: quæ est quarta pars bonorũ quæ habebat testator tẽpore mortis suæ. h. d. In tex. ibi. [an filij.] exhæredati sub. etiam indebitè. quia sine iusta causa. nã nihilominus valebat test. iure isto: licet

isto: licet posset expugnari per quærelã. hodie verò idem. si causa iusta fuit expressa: licet non esset vera quia seruata est solennitas à iure requisita de filijs instituendis, vel exhęredandis. vt l. inter cætera. ff. de libe. & posthu. & l. Gallus. §. in omnibus. In tex. ibi. [si quartam bonorũ partem.] supple deducto ære alieno, vt ff. eo. l. Papinianus. & §. quanta. & §. quoniam autem. & istud de quarta corrigitur hodie per authẽ. nouissima. hic posita quia est tertia, vel semis. secundũ numerum liberorũ. † In tex. ibi. [mortis tempore.] hoc etiam corrigitur per auth. vnde si parens. quia non semper inspicitur tempus mortis, sed etiam inspicitur tempus anterius. si pater extenuauit patrimonium suum per donationem. nam filio debetur licentia. i. quarta, vel tertia non solùm de bonis quæ pater habebat tẽpore mortis, quę fortè erant pauca: sed etiam de illis quæ habebat tempore donationis: quę fortè erant multa. & sic rescinditur donatio inofficiosa per querelã inofficiosæ donationis. vt ibi. & in ti. proxi. quod etiam iure veteri digestorũ videbatur introductũ. vt in l. Titio Seio. & §. seq. ff. de leg. ij. sed si alio modo pater diminuebat patrimoniũ, sufficiebat & sufficit q̃ habeat quartam vel tertiam de bonis quæ reperitur habere tẽpore mortis. vt in hac l. Sed oppo. q̃ imò licentia secundùm illa tempora sit quarta pars illius portionis quę tangit filiũ ab intestato. nõ autem quarta vel tertia omnium bonorum. vt j. eo. l. parentibus. Solu. aut quæritur de licentia filiorũ. & est quarta, vel tertia omnium bonorum inter omnes æqualiter diuidenda. vt in auẽ. nouissima: aut quęritur de legitima vnius filij, cum sint plures: & est quarta, vel tertia illius portionis quæ ipsum tãgit ab intestato. vt in d. l. parentibus. & hoc recidit in idem cum primo. † In tex. ibi. [insp icitur.] quia si sibi fuit relicta integra legitima, non potest intentare querelam: etiã si velit repudiare relictum. secus si non fuit relicta integra iure illo. sed hodie etiã tũc non potest intentare querelam: sed debet agere ad supplementũ. vt j. eo. l. omnimodo. quinimò etiã iure veteri quando filius erat exhæredatus & ti. legati, vel donati. causa mor. vel inter viuos fuerat relictum, vel datum aliquid minus licentia, non habebat querelam: sed agebat ad supplementum. casus est in l. si non mortis. ff. eo. sed si non erat exhæredatus, sed institutus in minori parte legitima, habebat querelam iure veteri. sed hodie per l. omnimodo. non habet: sed agit ad supplementũ. Sed oppo. quia filius iure isto debebat habere legitimam iure insti. & si non erat institutus, testamentum erat nullum: licet iure legati vel fideicõmis. legitima esset relicta: vel si erat emancipatus, intẽtabat contrata. vt l. ita tamen. §. qui rogatus. ff. ad Treb. & hoc est clarum secundùm omnes. Solu. verum est si non erat exhęredatus, nec institutus. licet indebitè. ad excludendum ipsum à querela sufficiebat relinquere iure legati. casus est hic. vel dona. vt in d. l. si non mortis. nõ tenebat̃ eam acceptare, si nolebat: sed acceptando sibi prę iudicabat in querela: sed legitimã tenebatur acceptare: vellet nollet. & ita intelligitur illa l. quia tunc (cùm pater sit mortuus) non posset prouidere. si non acceptaret: sed quando vult donare, non cogitur acceptare quia potest prouidere pater ipsum instituendo. facit l. si verò. §. fina. ff. de bo. liber. Tene menti prædicta. quę declarant istam materiam.

☞ *Per statutum quomodo legitima possit augeri, uel minui?*

Quomodo hodie debeat aliquid relinqui filio iure institutionis: & quod deest supplea-tur uel ex legatis, uel fideicommissis: quæ computantur in legitima: uel ex alijs quæ prouenient ex facultate defuncti. & unde omnino. nume. 5.

Filius si non instituatur in aliquo, licet ei iure legati uel fideicommissi relinquatur maior pars hæreditatis: testamentum non ualet.

Quid si statutum auget legitimam, an etiam requiratur titulus institutionis?

Legitima quæ debetur ascendentibus, an debeat relinqui iure institutionis?

Quòd etiam in testamento inter liberos debeat relinqui legitima titulo institutionis: & quid si noluit testari, sed diuidere bona sua inter filios.

In ascendentibus si erat pater, & mater, an quilibet eorum debeat habere tertiam pro sua legitima. & an sufficiat una tertia inter ambos?

Ea quæ statuuntur in legitima debita iure naturæ non censentur statuta in falcidia uel Trebellianica. & quid econuerso?

Si ex pluribus filijs unus instituatur uniuersaliter, & alij in eorum legitima, an institutus computetur in numero, ut habeat partem legitimæ?

Si unus ex quatuor filijs est incapax, an portio sua remaneat apud alios tres?

Si unus eorum est exhæredatus, an portio sua remaneat apud institutum: an apud alios?

Si pater instituat filium uniuersaliter in omnibus bonis, & uxori suæ legat usumfructum omnium bonorũ, quod uxor nõ debeat habere usumfru. nisi pro duabus tertijs.

Stante statuto quod extantibus agnatis usque ad quartum gradum matter non succedat, an tunc debeat habere saltem legitimam?

AVTHENTICA.

NOuissima. † Ista authẽ. cõtinet quatuor dicta. Primũ vsq; ibi: [quoquo relicti ti.] Secũdũ vsq; ibi. [ex æquo.] Tertiũ vsq; ibi [cuius portiõis.] Quartũ vsq; in fi. Primũ dictũ corrigit l. cũ quę rit. dũ dicit si quartã bonorũ. &c. & l. Papin. §. qm̃ aũt cũ seq. & aliàs similes. quæ dicũt legitimã omniũ filiorũ esse quartã partẽ totius hæreditatis. & sic tres vncias. nõ distincto numero liberorũ: & sic pater de dodrãte. idest nouẽ vncijs quæ faciũt tres partes: de quatuor poterat facere q̃ volebat, & relinquere etiã extraneis. dũmodo reseruaret filijs & quartã partẽ totius. vt in l. parẽtibus. per istã auth. augeẽ legitimã. vt si tertia pars. i. quatuor vnciæ. si eĩ sint quatuor, vel pauciores filij. sed si plures, sit semis. i. dimidia. sic notaũ per ius positiuũ posse augeri debitã iure naturæ: eo modo potest minui, vel etiã in totũ tolli. vt no. per Cy. in l. sancimus. j. de nup. & Bar. ũ l. Titio cẽtũ §. Titio gñro. de cõdi. & demõ. & Dy. in capit. indultũ. de reg. iu. in vj. licet videatur contrariũ quia ius positiuũ. nõ põt tollere ius naturale. vt inst. de iuna. §. sed naturalia. sed quia ius successionis est de iure positiuo. sicut ius positiuũ potuit inducere: attenta tñ ratione naturali ita potest tollere: & hæc est cõmunis opi. licet quidã dixerunt q̃ bñ põt minuere, sed nõ tollere. sed certè si nõ posset tollere, nec minuere. quia per hoc etiã tolleret minuendo vsque ad minimum. quod de bonis. §. fin. ff. ad l. fal. & quod dixi de iure positiuo cõmuni. idem de iure municipali. quo ad eius territorium. † & sic per statutũ potest augeri legitima. vt in ciuitate Teruisina vbi est statutum q̃ ascendens non possit extraneis relinquere vltra tertiam partem bonorum suorum. reliquæ duæ tertię debent applicari venientibus ab intestato. idest descendentibus. & sic legitima sunt duæ tertiæ econuerso ad ius commune. quod dat potestatem testãdi de duabus tertijs. & non de alia tertia. istud econuerso & eo modo potest minuere, vel tollere: vt in statutis virgẽtibus communiter per Italiam. q̃ existente masculo filia fœmina non succedat: sed debeat dotari. nam illi tali fœminæ nulla legitima debebatur. licet debeatur dos: si maritetur. & non aliter quia legitima est portio portionis debitæ ab intesta. vt l. parentibus. sed tali feminæ existente masculo q̃ nulla portio debeatur ab intestato quia statutum dicit q̃ non succedat ergo nulla legitima debetur. nec tunc dos succedit loco legitimæ: quia si succederet, nulla inesset conditio. vt. infra. eo. l. quoniam & tamẽ nũc conditio inest, si nubat. aliàs nõ debet & si decesserit antequam nubat, non transmittit ad hæredem. & hoc pluries vidi consultũ Secundum confirmat ius. C. Iustiniani. quod est in cadẽ. l. oĩmodo. Vbi dicit idem. sed tam ista quàm illa corrigunt iura vetera digestorum. quæ nolebant filio relinqui legitimam iure insti. aliàs etiam si fuisset relicta iure legati, & fideicom. dicebatur filius præteritus. cum præteritio sit non instituere, nec exhæredare. vt j. de fideicom. l. pe & l. inter cætera. ff. de libe. & posthu. & l. gallus. §. in omnibus. iũcta. l. ita tamẽ. §. qui rogatus. ff. ad trebe. dicebatur præteritus. & habebat contra tabu. filius cui iure fideicõmi. l. hæreditas vel pars eius erat relicta. † hodie verò per aliã auth. nouiorẽ. illa in ti. vt cùm de appel. cog. §. aliud quoq; capitulum. requiritur ti. institutiõis. saltem in vno nummo. & in hoc differt à iure veteri. quo tota legitima habebat relinqui iure inst. hodie sufficit quòd instituatur in aliquo. iuxta nota. in l. si quis prìore. ff. ad trebel. & l. tertia. §. sed vtrum. ff. de mino. & hoc qd̃ deest suppletur vel ex legatis: vel ex fideicom. quæ computantur in legitimam, vel ex alijs quæ prouenient ex facultate defuncti. iuxta plene not. per Bar. in l. in quartam. ff. ad l. falci. vel si nihil fuit relictum vltra aliud modicum in quo fuit institutus, suppletur ab hærede. & interdum etiam à legatarijs: quibus relictæ sunt res testatoris in speciæ. vt no. per Bart. in d. l. in quartam. † Et est mirabile quod si filius instituatur in vno nummo tantum. valeat testamentum: & si non instituatur, sed iure legati vel fideicommissi relinquantur mille marchæ auri, vel maior pars hæreditatis. testamentum non valet. & hoc contingit. quia titulus institutionis est honorabilis: vt l. filium. de lega. præstan. & habet ius accreic. posito quod sit in certa re institutus. quod non habet titu. legati, & hoc in filio, sed in extraneo titu. institutionis in certa re alio instituto in toto, non habet ius accrescẽdi: vt l. quoties. infra de hær. inst. Aduerte tñ ad vnũ notabile dictũ Bald. † si statutum augeret legitimam, nisi dicat expresse quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Falcidie. An appellatione falcidie comprehendatur Trebel. vide in l. ij. ff. si quis aliq. testa. prohi. & in l.j. in fi.ff. de iure co.

b ¶ Frater minor. adde ese. exiui de paradiso. de ver. sig. doc. in c. in ꝓsentia. de ꝓba.

debeat relinqui iure institu. sufficit ꝙ relinquatur quoquo relicti tit. quia statutū vult derogare iuri communi. & sic non tantùm in quantitate, sed etiam in modo relinquēdi censetur voluisse derogare. ita singulariter tenet Bal. & dicit se consuluisse in l. maximum vitium. in vlti. col. vel in fi. pe.j. de libe. præte. Tene menti pro statuto Teruisino. quod frequenter venit pre manibus. super quo plures habui consilere. Aduerte etiam ad aliud dictum Bar. in l. pater filiū. §. fi. de lega. ij. qui tenet ꝙ non sufficiant verba directa insti. nisi dirigantur ad ipsum filium: puta instituto filio in tali re vel causa, sibi relinquo iure insti. si autem dirigantur ad hæredem vniuersaliter institutum, vt quia grauetur quod filiū testatoris recipiat in cohæredem: licet illud verbum cohæredem importet institutionem in se. vt l. verbis ciuilibus. de vul. & pupil. ff. illo casu nō importat. sed potius fideicommissum per illum §. & sic nō sufficit in relicto facto filio pro legitima, quod perpetuò tenemenți. & ita reperio consultum per do. Ioan. de Imola ensem de senis. qui fuit doctor Bald. & per ipsum Bal. commendatur satis. quia erat maximus textualis: & circa prædicta vide quod no. Bar. in l. illa institutio. ff. de hære. insti. vbi recitat disputationem Richar. malum. quā etiam hic de verbo ad verbum refert Alber. si pater per verbum communem relinquo aliquid relinquat filio. & vult testamētum aptari secundū consilium sapientis, an sapiens possit declarare ꝙ addat illud verbum iure institutionis? nam si hoc possit, testamentum non valet: quia verbum commune relinquo. prolatum super certa rei quantitate, non importat titulum institutionis: si non dicatur expresse alio relicto vniuersaliter secundū cōmunem doctrinam doc. per l. cogi. §. & generaliter. ff. ad Tre. sed alio non instituto, secus. quod dic tamen. vt l. his verbis. eo. ti.

6 de hære. insti. alia duo dicta huius aut. sunt clara. † In glos. mag. quæ inci. ¶ imò. Idem. [iure institutionis.] hodie in descendētibus. sed quid in ascendētibus, an legitima quæ debetur patri, vel matri, aut auo, vel auæ, debeat relinqui iure institutionis. gloss. & Bar. in l. siue. §. excluditur. de iure pat. ff. videntur tenere ꝙ non: quia parentes æquiparantur patrono: præter quā in quibusdam casibus. de quibus ille non est: sed patrono potest relinqui legitima quoquo relicti tit. etiam hodie. & eodem modo parentibus. Moder. doc. vt Bal. & Ang. tenent contrariū. per l. nam & si parentibus. ff. eo. ꝙ relinquatur iure insti. vt no. Bal. j. eo. l. omnimodo. & Ang. in aut. ex causa. j. de libe. præte. Bar. autem se fundat

* in glo. quæ est in l.j. §. j. ff. si quis à pa. fuerit manumiss. tamen in l.

* filio præterito. ff. de iniu. testa. videtur sentire idem quod Bal. præterea glo. j. tenent ꝙ legitima parentum sit aucta sicut legitima filiorum. ergo & modus relinquendi debet esse idem. † In gl.

7 ibi. [vel refert vtrum fiat solēne testamentum &c. quidam intelligunt solenne. scilicet in scriptis. non solenne scilicet nuncupatiuè. & ita intelligit Alberi. sed certè illa non fuit intentio glos. sed voluit dicere ꝙ aut testator testatus est solēniter cum septem testibus. & tunc requiritur ꝙ relinquat iure insti. aut sine solennitate coram duobus inter liberos, & tunc secus illa opi. non habet in se rationem: quia sic esset deterioris conditionis testamentum solenniter factum. & de iure communi, quā non solenne, & de iure speciali. quod esse non debet. quia ius commune potentius est vt in l. eius militis. §. si militia. ff. de re mili. & quod no. per gl. in l.j. §. si aduer. ven. Posset tamen tertio modo intelligi. ꝙ aut testator voluit testari, & tunc siue solenniter, & de iure communi: siue non solenniter. & de iure speciali. requiritur ꝙ relinquat iure insti. ad hoc vt valeat. & sic in hoc testamentum factum inter liberos non est priuilegiatum: licet sit priuilegiatum in numero testium. & hoc fauore liberorū. quia interest eorum quod relinquat iure insti. Aut noluit testari, sed diuidere bona sua inter filios, & sic potius intestatus decedere, & tunc licet non vtatur his verbis iure insti. valet dispositio testatoris, vt j. fami. ercis. l. quoties. & l. si cum ibi nota. nam non omnes sciunt vti dictis verbis.

8 † In ea. ibi. [Item intelligo etiam in ascendentibus quartam auctam.] sed pone ꝙ erat pater, & mater, an debeat habere quilibet eorum tertiam pro sua legitima: an sufficiat vna tertia inter ambos? dic ꝙ sic. per l. quodcunq. ff. si quod in frau. patroni. & l. si patronus. §. si plures. & in aut. vt cum de appel. cog. §. & hic quidem de hære. & fal. §. j. & ar. j. ad Ter. aut. defuncto. † In eo. in fi.

9 ibi. [Item quarta Treb. vel iure insti. &c.] no. ex ista gl. ꝙ ea quę statuuntur in legitima debita iure natu. non censentur statuta in falsi. vel Trebel. & sic appellatione legitimę, non comprehenditur falci. nec Treb. ita dicit Ioan. An. in addi. Spe. titu. de succes.

10 ab intestato. & inducit ad pulchram qō. † Sed econuerso appel

a latione falcidiæ * vel cōtinetur interdum legitima debita iure naturæ: vt seq. auē. vnde & si parens. & etiam Trebellianica. vt in l. Titia. cum multis aliis simi. ff. ad l. fal. Vltimò circa primum dictum huius authenticæ dubitatur primò an institutus computetur in numero liberorum. Pone enim ꝙ testator habens quatuor liberos, vnum instituit hæredem vniuersaliter: alios tres instituit in eorum legitima. illi petunt tertiam totius hæreditatis, institutus dicit ꝙ de illa tertia debet habere partē suam: vnde cum sint quatuor vnciæ, & sint quatuor filij. vult retinere vnam pro se: & aliis dare tres: illi dicunt ꝙ non potest hoc facere: quia habet ipse bonorum residuum: quod debet sufficere sibi: & sic non debet computari in numero. sed habetur perinde ac si non esset tres tā tùm. quo casu deberent habere integram tertiam: & sic quatuor vncias. quæritur quid iuris? Guli. de Cu. tenet primam partē pro instituto. vt possit retinere vnam vnciam pro se. per l. ab omnibus. §. si à Titio. ff. de lega. j. & de condi. & demon. l. qui hæredi.

11 §. fi. † Item quæritur, quid si vnus de quatuor filijs erat incapax?

b quia deportatus, vel frater minor. Respondetur ꝙ portio sua remanet apud alios tres. quia habetur pro mortuo. vt in l. si necē. §. deportatus. ff. de bo. li. & l. j. §. fi. de contrata. & ex hoc sequitur ꝙ si erant quinq, & vnus erat incapax, legitima aliorum quatuor non erit semis: sed triens. quia non computatur in numero, sicut

12 si esset mortuus. † Sed pone ꝙ vnus de quatuor, vel vnus de qn que erat exhæredatus: quid erit de portiōe sua. an remanebit penes institutū. an verò apud alios? illa est magis dubitabilis quæstio. de qua & quibusdam aliis per Bar. in l. pater filium. ff. eo. ti. per Dy. in l. planè. §. duobus. & ibi credo plenè tetigisse. ff. de le. j. & hoc tangitur per Gul. & Bal. qui Bal. hic aliter loquitur quā in l. pater filium. vbi videtur in omnibus cōtradicere Bar. dic vt ibi. quia est sublimis & alta materia. & Iac. But. disputauit circa eam vnam pulchram qō. in qua Bar. tenuit contra eum. sed Bal. hic & ibi tenet pro eo in vlti. glo. ibi prima verior est. & sic no. ꝙ

13 † si pater instituat filium vniuersaliter in omnibus bonis, & vxori suæ legat vsumfru. omnium bonorum: ꝙ vxor non debet habere vsumfru. nisi pro duabus tertijs. de quibus poterat pater disponere. etiam quó ad proprie. eodē modo de vsufru. sed de alia tertia quę erat necessaria ꝓ legitima filij, nō debet habere vsumfru. quia sicut pater de illa non poterat testari quó ad proprietatem: ita nec quó ad vsumfr. nec commodum proprietatis, quod habet filius in alijs duabus tertijs, tenetur compensare cum vsufructu suæ tertiæ, & hoc vult illa glo. quæ communiter tenetur. & obseruatur: & ita no. in l. omnium. ff. de vsufr. quæ debet limi-

14 tari. nisi testator instruxerit filium. Adde † an stante statuto ꝙ ex stantibus agnatis vsq; ad quartum gradum mater non succedat, an tunc debeat habere saltē legitimā? & per dicta in prin. huius l. videtur ꝙ nō. Sali. hic ꝓ, & cōtrà multa dicit. tandē tenet ꝙ sic.

2 ¶ *Mater quæ secundo nubit, licet nō posit secūdo marito donare, vel relinquere plusquam uni ex liberis primi matrimonij, an poterit donare filijs secundi matrimonij plusquam filijs primi?*

3 *Quæ dicatur immensa donatio?*

4 *Quæ dicatur proprie falcidia: & quid computetur in ea? & quòd etiam impropriissimè posit accipi pro legitima.*

5 *Si filia nō vult conferre dotē, an posit repudiare hæreditatē paternā, & retinere dotē?*

6 *Si pater recepit emphyteusim pro se & vno ex filijs, an ille siue repudiet hæreditatem paternam, siue non, posit solus ipse retinere emphyteusim?*

7 *Sicut donatio simplex potest esse inofficiosa, & reuocatur usque ad legitimam: ita & donatio ob merita facta: & sic non potest pater remunerare aliquem in præiudicium filiorum, & legitimæ ipsorum.*

AVTHENTICA.

1 VNde si parens. †Donatio inofficiosa facta vni ex liberis, ꝓ alios retractatur vsq; ad legitimam ei debitam. & non vltra: & filius donatarius licet velit abstinere ab hæreditate, & retinere donationem: non propterea euadit quominus fratribus suis teneatur supplere legitimam si eam integram non habet, inspecta quātitate bonorum quæ erat ante donationem. hoc dicit. Et pone casum hoc modo. pater habens quatuor filios, vni eorū (quem magis diligebat) donauit decem vncias suæ hæreditatis, vel suo-

vel suorū bonorū, quæ diuidunt in duodecim vncijs postea veniens ad mortē oēs dictos filios æqualiter instituit hæredes vel decessit intestatus: & sic æqualiter venīūt ad successionē in hæreditate istius patrimonij non reperiunt nisi duæ vnciæ de duo decim ꝙa non erant plures tempore mortis suæ: nā aliæ decē exiuerant patrimoniū per donationē. & hæreditas cōsistit in bonis quæ defunctus habebat tēpore mortis, de istis duabus vncijs dividendis inter eos nullus eorū pōt habere vltra dimidiā vnius vnciæ: cōquæruntˢ ergo alij tres de dicta donatione quæ si non fuisset facta: saltē ꝓ legitima quēlibet eorū tetigisset vna uncia: cū sint quatuor & legitima est tertia pars: q̄ facit quatuor vncias nec pater per testamentū potuisset eos priuare dicta uncia sine iusta causa: vñ petunt ab illo fratre donatario ꝙ debeat supplere eis legitimā, & sic dare tres vncias: vnā pro quodlibet et residuū teneat ꝙa pater potuit priuare eos residuo ꝓ testm. vt in l. parētibus. eo. modo ꝓ dona. legitima erat olim quarta hodie tertia bonorū quæ erāt defuncti tēpore mortis suæ. vt in l. cū quæritˢ. s. e. sed tēpore mortis non erāt nisi duæ vnciæ, de quibus ab intestato quēlibet nostrum tāget dimidia uncia: legitima ergo cuilibet nostrū est tertia pars illius dimidię vos aūt nō solum habetis tertiam, sed totā dimidiā ergo habetis pluſquā legitimam: nō ergo potestis cōquæri quæritˢ quid iuris imperator corrigendo l. cum quæritˢ inquātū dicebat inspici tēpus mortis, & bona quæ tunc habebat defunctus: & vult ꝙ inspiciat tēpus donationis, & bona quæ tūc habebat, & de illis debeat tertia cū ergo inspecto illo tēpore legitima cuiuslibet eorū esset vna integra uncia, donatio p̄dicta q̄ diminuit illā legitimā, dicit fuisse immēsa, & inofficiosa. & ideo ille filius donatarius ex bonis donatis teneē fratribus supplere legitimā, vt quilibet habeat integrā vnciam & sic cuilibet supplebit dimidiā vnciā alterā verò dimidiā habent ex institutione. Sed pone ꝙ iste filius dixit ego repudio hæreditatē habeatis vos illas duas vncias q̄ remanserunt, & non detis mole stiā in donatiōe mihi facta. An poterit hoc dicere? certè nō quo minus adhuc teneat eis supplere vt sic habeant vltra illas duas

2 aliā vnciā: & sic vnciā ꝓ quolibet. Iste est casus singularis istius autenticæ. & probat in l.j.j. tit.j. † In tex. ibi. [quendā liberorū.] dicit Odof. primi, vel secundi matrimonij non curo. Et per hoc dicit Bal. qd licet mater q̄ secundò nubit. nō potsit secundo marito donare vel relinquere plusquàm vni ex liberis primi matrimonij, cui minus donauit, vel relinquit. & si contrariū facit, revocatur per liberos primi matrimonij: & secundus vir redigitur ad instar illius cui minus donauit, vel reliquit. vt in l. hac edicta li. j. de secundis nup. Bene tamē pōt donare filijs secundi matrimonij plus quā filijs primi dūmodo filios primi nō fraudet sua legitima. Casus est hic secundū expositionē Odof. & expressior tex. in aut. qd nuptijs. §. pen. & hoc ipse consuluit & tenuit in l.j. j. de inoffi. do. & si erit aperta via fraudandi in l. hac edictali, qd non relinquat secūdo viro: sed filijs natis ex eo. sed certè nō erit fraudatio: qa illa lex prohibuit secundo coniugi donare nō plus quā filijs primi matrimonij: qa ille est eis magis exosus. & sic qñ ex eo non habebat filios, vnde tunc siue relinquat ipsi viro, siue liberis ipsius viri ex alia vxore, locum habet dispositio huius legis. Sed si habet liberos ex eo, illi non sunt ita exosi liberis primi matrimonij cū sint fratres eorū. Ideo nō tantum habent indignari. Tene menti hāc decisionē sed cōtra consiliū Bal. vidi consiliū dñi Io. de ligna. & quā pluriū aliorū cōtemporaneorū Bal. qui in eodē puncto cōsuluerunt cōtrariū qa fraudaret illa l. hac edictali. opinio Bal. magis placet: nec illi considerauerunt illū §.

3 pe. nec intellectū Odo. † In tex. ibi. [donationē immēsam.] dicit glo. j. ꝙ immensa donatio dicitur qñ excedit dodrantē. i. nouem vncias: si enim nō excedit, nō est inofficiosa: quia residuū. s. tres vnciæ sufficiūt pro legitima omniū filiorū illa glo. habuit respectum ad ius antiquū. quo legitima erat quarta pars bonorū: hodie verò est tertia, vel semis secundū numerū liberorū. vt in aut. præce. & ideo dicit inofficiosa, si excederet bessem. i. viij. vncias. & essent quatuor filij, vel pauciores: vel si excederet semissem & essent quinq filij, vel plures: si autē non excederet hoc intellige verum si illud quod sibi reseruauit pro legitima filiorum eis reliquit, & aſsignauit & sic non sint fraudati legitima sed in eo quod vltrà erat in quo sicut poterat eos fraudare per testamentum. vt in l. parentibus. j. eo. ita potuit per donationem. Si verò illud quod sibi reseruauit filij non aſsignauit, sed alijs: licet donatio non fuerit inofficiosa à princip. ex post facto: & reuocatur ac si à prin. fuisset inofficiosa: vt no. j. titu. j. in l. j. in glo. magna ver. Item octauò. & versic. nonò quæro. licet alio modo quàm facto suo perditum esset illud quod sibi reseruauit, nō redderetur donatio inofficiosa: vt in d. versi. nonò quæro. & ita hoc anno consului in quodam puncto missō de Bononia. in quo plures Doctores cesipitabant: & dicebant quòd cum à princip. non fuisset inofficiosa, non debebat retractari, & non considerabant quòd ex post facto efficiebatur inofficiosa facto patris; & sic erat perinde ac si princip. quia futurus euentus hoc declarat: quòd nō reseruauit pro filijs, ex quo alteri aſsignauit. argu. ff. ad macedo. l. sed Iulianus. §. proinde. ver. quod dicitur. j. de natu. libe. l. cum quis. ver. neque enim. vbi ex sequentibus probatur qualis fuerit animus in præcedentibus. quid autem si filijs aſsignauit: & eos grauauit? Respondeo non tenet grauamen: sed reijcitur de legitima, vt l. cum patronus. ff. de lega. ij. & l. quoniam in prioribus. j. eod. titu. & sic non retractabitur donatio. In tex. ibi. [ex hæreditate.] glo. enim exponit, id est ex patrimonio quod erat ante donationē: & quòd ti donatio non fuisset facta, mortuo patre fuisset conuersum in hæreditatem. nam propriè loquendo bona donata non erant in hæreditate: quia exiuerant patrimonium per dona. & sic non potuerunt in hæreditatem conuerti. Sed oppo. gl. quòd reuocetur in authen. de nup. §. quia verò. dic quòd hic pater donauit bona sua: ibi verò bona primæ coniugis: quæ de-

4 bebat reseruare filijs natis ex ea. In tex. ibi. † [nomine Falcidiæ.] glo. dicit, id est debitæ iure naturæ: quæ impropriissimè dicitur falcidia dicaē illa quę detrahit de singularibus relictis in quā nō computatur nisi illud quod capitur iure institutionis: vt in l. in quartam. ff. ad l. Fal. & per totum. Impropriè verò ponitur pro trebellianica: quæ detrahitur de vniuersali fideicōmisso, in qua computantur ea quæ iudicio testatoris habentur: etiam si nō titulo institutionis: sed legati, vel causa conditionis implendæ; & de hoc habetur in multis legibus: quæ trebellianicam appellant falcidiam: vt patet in l. Titia. ff. ad l. falci. Impropriissimè pro debito iure naturæ: in quam computantur illa quæ ex substantia patrimonij paterni habentur etiam iure legati, vel donationis inter viuos, li hoc fuit actum. dummodo aliquid habeat iure institutionis. vt in authenti. vt cum de appel. cog. §. aliud, quęq; capitulum. Et per prædicta dicit Barto. si aliquis dicat relinquo filio meo talem possessionem pro sua falcidia, cùm inspecta qualitate filij: cui debetur legitima iure naturæ, posset congruè intelligi id est ꝓ legitima: quia repugnat significatio vocabuli: vt in isto tex. cum glo. non censebitur iste præteritus: licet non dixerit iure institutionis: quia subintelligitur inspecta qualitate personæ & eius quod relinquitur: cum legitima sit relinquenda iure institutionis: & verba intelliguntur secundùm materiam præiacē-

5 tem: vt in l. si vno. in princip. ff. locati. sed si hoc nō fuisset dictū, sed simpliciter relinquo: quia illud est verbum commune. quod apponitur certę rei, vel quantitati, nō importat institu. nec fideicommissum vniuersale sed singulare: vt l. cogi. §. & generaliter. ff. ad treb. quæ semper allegatur ad hoc per omnes. & quod not. in l. his verbis. de hæred. insti. & iste dicetur præteritus: & sic testamētum erit nullum. Adde dicit Bal. in l. quoties. j. de hære. institit. ꝙ etiam dicat relinquo meliori modo quo possum: & debeo cēsetur dixisse iure institutionis. Item in l. si adulta. j. de hær. act. dicit Bal. ꝙ si apponat illa verba quod debeat stare cōtentus & plus petere non posit similiter videtur voluisse relinquere iure institutionis: quimò idem ait quod de iure canonico si nullū de prædictis verbis ibi apponat, videtur sufficere fauore testamēti de iure canonico, & allegat tex. & Abb. in c. Raynutius. de test. communiter Legistæ tenēt cōtrarium. vide omnino Bal. in d.c. quoties. & l. fi. j. fami. erc. & magnam vidi quæstionem in ciuitate ista in testamēto Bartholomei de Leone. † In tex. ibi. [licet au-

5 tem] id est. & facit ad illum ver. l. fi. ff. de colla. do. vbi si filia non vult cōferre dotem, potest repudiare hæreditatem paternam: & dotem retinere. dices tu imò contrariatur huic: quia hic dicitur ꝙ non potest: nisi suppleat legitimam. Respondeo imò non contrariatur: quia ibi non erat necessaria suppletio. & fratres totā hæreditatem haberent. & idem hic si non esset necessaria ideo dicit

6 [si opus sit.] † Et dicit Bal. ꝙ Specu. allegat istum text. ad quæstionem. si pater recipit emphyteusim pro se & vno ex filijs potest ille repudiare hæreditatē paternam, & retinere emphyteu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sim.certè etiã si non repudiat,põt solus ipse retinere emphyteusim:quia pater potuit sibi soli ꝓuidere:vt in l.quodcũqꝫ.§.j ff.de verb.obli.nec obst.l.cõtinuus.§.fi.e.tit.& ibi plenè not.& l.eum qui.§.j.vel ij.eo.ti.vbi in his quæ cõsistunt in dãdo nõ põt ꝓuidere vni ex hæredibus:quia ibi qñ hæredes erat extranei : & sic nõ poterat eis prouidere nisi tanquã hæredibus. nos loquimur in filijs quibus põt ꝓuidere tanquã filijs:licet nõ sint hæredes vt d.l.quodcũqꝫ.§.pe.dic ergo distinguẽdum:an receperit pro se & filijs:& hæredibus.& tũc si filij nolũt,necesse est ꝙ sint hęredes, vt in auꝯ.de nõ alie.§.emphyteusim.idẽ si recepit feudũ simpliciter,cẽlet recepisse pro se & filijs.dũmodo sint sibi hæredes:vt in c.vnico:an agnatus vel filius:nõ tñ diuidẽt ꝓ hęreditarijs portionibus:sed viriliter.l.vt iurisiurãdi.§.si liberi.ff.de oper.libe.sed si recepisset pro se & filijs simpliciter,nõ dicendo hæredibus possent filij retinere feudũ:absq; eo ꝙ essent hæredes: & hoc voluit Bal.in d.c.vnico:an agnatus vel filius.& ꝓ Cy.in l.ij.j.de libe.& eor.libe.Et an sufficiat eo casu quo reqrit ꝙ sint hæredes,vt sint instituti in certa re.vel sit relicta iure instĩ.an aũt requirat quod sint instituti in quota?vide qđ no.Bar.in d.§.si liberi.& in Spec. de testĩ.§.j.ver.fi.In gl.mag.ibi.[sed qua actione.] Dic in ista.q. Breuiter ꝙ poterũt agere cõdi.ex ista auꝯ.ad supplemẽtum legitimæ.sicut qñ filio est relictũ iure instit.minus legitima.quia agit cõdictione ex l.omnimodo.j.eo.nec expedit ꝙ agatur querela. Tu dic ꝙ expedit:qa oportet ꝙ prius rescindatur donatio : quæ à principio valuit:licut cũ donatur in fraudẽ patroni vel in fraudem creditorum,expedit ꝙ imò agatur caluisiana,vel fauiana, & rescindaꝯ donatio.& primo agitur actione in factum.vt inst. de act.§.Item si quis in fraudem.In gl.ibi. [sed cum non valuerit donatio.] hæc glo.voluit opponere ꝙ illa donatio nõ rescin datur dũtaxat vsq; ad legitimam:sed sit ipso iure nulla:& sic oĩa bona veniũt cõicãda per actionẽ fami.erciſc.ac si donatio facta nõ fuisset:quia facta filio in pãte nõ valet l.ij.j.tit.j.Sol.hic erat emãcipatus:& sic valuit à prin.vel si erat in potestate, facta fuit sibi donatio:nã tanquã filio:sed tanquã extraneo propter merita impẽsa patri,quæ si fuissent impẽsa ab extraneo,merebatur hãc dona.remunerationis gratiu:licet eũ filius teneaꝯ ad obsęga reuerẽtialia patri suo:vt in tit.de obsequijs,nõ tñ teneꝯ ad operas, tanquã libertus:ideo si operaꝯ,mereret retributionẽ : & illa quæ acquirit ex operibus suis,dicuntur aduentitia:quæ hodie acquiruntur filio.vt titu.de bon.quæ lib.& ex causa aduentitia potest hodie cadere obligatio ciuilis:& iudicium etiam inter filium & patrem:vt no.per glo.in l.frater à fratre.ff.de condic.indeb.non tamen iufficit quantum ad hunc effectum quòd pater dicat dono tanquam benemerito:sed debent merita ꝑspecificari,& proba ri esse condigna:vt no.in l.si donatione.j.de colla.& in auꝯ.ex te
7 stamento.per Bal.& etiam hic:& ex hoc no.secundũ dictũ †Ra. ꝙ sicut donatio simplex põt esse inofficiosa , & reuocaꝯ vsq; ad legitimam:ita & donatio ob merita facta:& sic non potest pater remunerare aliquem in præiudicium filiorum:& legitimę ipiorum.Secus in liberto.vt ff.si quid in frau.pat.l.Diuus.& bene loquit:& notauit:vel tertiò posito qđ à prin.fuerit nulla,morte tñ cõfirmatur:sed reuocatur vsq; ad legitimã:vt l.ij.j.ti.j.& adde ad præcedẽtem articulum quod no.per Cy.in l. pactum.ff.de pac. conuen.In glo.ibi.[Item alia ratione.] Glo.hic oppo.quod tota donatio retractatur per l.Titia.§.Imperator.de legat.ij. Breuiter dic quod quando est facta vni ex liberis,non retractaꝯ per alios nisi vsq; ad legitimam:siue sit inofficiosa re tantum,siue re & cõsilio:& hoc declaratur per illam auꝯ.licet veteres videantur etiã hoc dicere quæ sunt in titu.j.per totum. Si autem facta sit extraneo,tunc dicitur an fuerit inofficiosa re tãtum: & idem:an re.& consilio,& tunc in totum:vt in contrario.& habetur per glos.in l.j.j.titu.j.versi.quintò quæro.vsq; ad versic.sextò.dic vt ibi: per Bal.in l.Titia.§.Imperator.& §.fi.

2 ☞ *Quòd hodie sufficiat filium emancipatum instituere,licet de neponte|uel nepte nulla fiat mentio.*

LEX VII.

1 NEptem defuncti. †Neptis ex filio emancipato ꝑdefuncto exhæredata,põt agere querela.h.d. pro declaratione gl. quæ sunt hic:& sunt obscuræ. Oppo.sic:aut ille filius emancipatus erat præmortuus viuente auo illius neptis , patreq; suo: & tunc ista l.nullum habet dubium:nam cum neptis non præcedatur à patre suo,sed teneat primum locum:nulli dubium est ꝙ si fuit exhæredata indebitè,habeat querelam:nam si fuisset præterita,redderet testamentum nullum: si remanserat in potestate:aut iste filius superuixit patri eidemq; auo:& tunc ista lex non potest procedere nec iure veteri,nec nouo. Primum patet:quia filius emancipatus,& nepos vel neptis ex eo,simul vocabantur ad successionem intesta.de iure veteri per edictum de cõiung.cũ eman.li.quod emanauit ad discordiam quę erat inter ius ciuile:quod emancipatum nullo modo cognoscebat: sed vocabat nepotẽ,vel neptem in potestate retentos: & ius prætoriũ: qđ vocabat eman.ac si fuisset in potestate: & sic ꝑterebat ipsum nepoti,vel nepti:qa prior in gradu:ideo emanauit edictũ de cõiung.vt simul vocẽtur per vnde lib.ergo tota neptis nõ debet habere querelã vnius:cõtrarium videtur velle ille tex. Item attẽto iure nouissimo,quo emãcipatus cognoscitur à iure ciuili: simili ter ipse filius solus deberet vocari,& non neptis. Timore huius cõtrarij sunt hic duæ gl.j.gl.intelligit istũ tex.qñ emãcipatus superuixit patri suo:& ambo erãt exhæredati.tam ipse quã neptis quia si ponerem⁹ ꝙ esset mortuus,nõ habet dubiũ,vt in oppositione formata:tñ ad cõtrariũ qđ supra feci : sed propter ipsum videt recedere ab ipso intellectu:qa tũc deberẽt ambo vocari ab intestato:ergo & ad querelã:& ille tex. videt velle ꝙ tota neptis sed sustinẽdo dic ꝙ iste filius mortuus est postea,& illa neptis sibi successit:& sic habet querelã partim iure suo,& ex iua persona:partim ex persona patris:tanquã eius hæres,& ad eã trãmissam:vt j.e.l.scimus.in fi. Secũda verò glo.videt intelligere ꝙ ille filius erat mortuus viuẽte patre suo,& dum dicit tunc non habet dubiũ,rndeꝯ ꝙ imò:qa illa erat nata ex filio emãcipato,& sic videbaꝯ extra familiã:sed nõ ob.quia nõ erat nata vel concepta post eman.qa tũc fuisset extra familiã.iuxta no.in l.qui se patris j.vnde libe.sed erat nata,vel saltẽ cõcepta ante emãcipationẽ:& sic erat in potestate auꝯ:& posito ꝙ nõ esset:nõ sequitur ergo nõ habet querelã:nam etiã emãcipatus est extra familiã:& tamẽ habet nõ intẽtata bon.possess.gratia litis agnoscendæ: iuxta no.s.e.
2 l.ij.† In tex.videt ineptè loqui dũ dicit,quãuis pater eius emãcipatus fuerit defunctus:] qa illud qđ fuerit defunctus, est causa magis ipsius neptis admittẽdæ quã excludẽdæ,nõ debent loqui aduersatiuè,sed debent dicere quia pater emãcipatus erat defunctus:sed dic ꝙ illa dictio quãuis, determinat verbum emancipatus:non verbum defunctus:& est sensus quãuis pater ipsius neptis fuisset emancipatus , ex quo tamen erat defunctus , neptis admittitur.hoc voluit illa glo.quæ videtur contrariari primæ:& illa gloss.videtur optimè facere pro determinatione Bart.quam ponit in l.Gallus.§.& quid si tantum.de libe.& posthu.de qua dixi in l.ij.s.eo.quia vult quòd si filius emancipatus hodie præfertur : ideo sufficit ipsum instituere, licet de nepote vel nepte nulla fiat mentio: licet iure veteri non sic esset: vt d.§.& quid si
* tantum.vt colligitur ex illa glo.ibi.dum dicit [quia donec] ille viueret præcederet eam filius.[& neque ista neque alia via admitteretur.] subaudi iure nouissimo autenticorum,non iure veteri:quod esset fallum,vt in glo.

2 ☞ *Legitima filiorum quanta sit,& an habeat locum ius accrescendi*
3 *Instituti in minori parte quam sit legitima,adeundo hæreditatem non perdit ius agendi ad supplementum.*

LEX VIII.

1 PArentibus. † Pater potest bona sua diuidere inter liberos:prout vult,etiam inequaliter . dummodo neminem fraudet sua legitima , quæ est quarta pars portionis sibi debitę ab intesta. & qui agnouit iudicium defuncti , perdit querelam quam habebat ex eo quod sibi erat relictum minus legitima.h.d. Not.primò contra errorem vulgarium.maximè mulierum,quæ credũt quòd pater vel mater non possit plus relinquere vni filio quam alteri:quiã dicunt quòd non debet esse bastardus plus vnus quã alter. Nam pater vel mater non tenentur facere eos equales: si plus diligit vnum quàm alium:licet eis teneatur relinquere integram legitimam:de hoc est tex.expressus.j.de sec.nup.l.hac edictali.§.j.ibi sinautẽ nõ ęquis portionibus.& in auꝯ.de nup.§.pe. ibi tamen Imperator coniuluit patri ꝙ moderatè hoc faciat:ne
2 naſcatur inuidia inter fratres. † Item no. quòd quando agitur de legit

de legitima vnius filij,dicendũ qđ olim erat quarta.& hodie tertia,vel semis eius quod erat habiturus ab intestato,et sic verò olim dę legitima omnium simul erat quarta,vel hodie tertia,vel semis omniũ bonorũ ęqualiter diuidenda inter eos.vt in auꝯ.no uissima.Si ergo vnus ex filijs excludaꝯ à portiõe sua , alij filij ad illam nõ veniunt ex propria persona:sed necesse habent venire iure accrescendi & hoc iure dicit Bart.non posse venire qa non habet locũ in particulari succesione sicut est succesio in legitima q̃ ideo dicit particularis quia est deducto ære alieno nam in vniuersali venit æs alienũ in particulari verò nõ habet locũ ius accrescendi inter eos q non sunt coniuncti cõiunctione facta à testatore:licet sint coniuncti cõiunctione legali: & ita per istum tex.tenet Bar.in l.pater filiũ.ff.eo. ꝑpter quod determinauit cõtra determinationẽ Iac.but.in q. disputata per eũ sed Bal. tenuit ꝙ imo in legitima habeat locũ ius accrescendi:per tex.in auꝯ. de natu.lib.curia depu.§.qđ si legitimorũ imo fortius in alijs: quia
3 nõ põt prohiberi per testatorẽ vt in auꝯ.vt cũ de app.cog.§.hæc aũt.dic vt ibi.†Vltimò no.hic expressum in versi. [quid aũt.]ꝙ isto iure filius institutus in minori parte quã legitima , habebat querelam:sed eã perdebat si institutionẽ agnoscebat adeũdo hæreditatẽ qđ sentire videtur soluendo creditoribus hæreditarijs. vt hic colligitur vel legatarijs.vt l.ij.j. de iure deli. & idem puto si aliter probetur adiuisse licet nihil soluerit & etiã per alios modos videtur agnoscere iudicium defuncti qui habentur in l. pe. in fi.& l.fi.ff.eo.tit. hodie vero per l.omnimodo.j.eo.non habent querelã:sed agere debet ad supplementũ , & sic debet acceptare si vult agere ad supplementũ aliàs vtroq; careret:quod olim nõ erat si non acceptabat,sed habebat querelam vt hic acceptando autẽ similiter hodie licet olim perdebat querelam:hodie nõ perdit ius agendi ad supplemẽtum.vt est casus j.e.l.si qñ.§.fi.& hoc post mortẽ patris licet renũtiet expresse:sed in vita patris etiam si expresè renuntiet,non valet & potest post mortẽ petere supplementum.vt eo.l.si quando.§.illud.predicta habent locum in instituto,in exhæredato verò cui aliquid esset relictum iure legati.dic vt ŝ.eo.l.iij.

LEX IX.

1 DE inofficioso. †Cõtra test. militis nõ datur querela.h.d.et hoc fauore militis similiter præteritus à milite non dicit test.†nullũ, si sciebat se habere filiũ aliàs secus : & sic eius præteritio habetur pro exhæredatione. vt l.sicut certi.& l.si cũ vel in vtero j.de testa.mili. In tex.ibi.[vel iure militari.]i. sine solennitate testium dummodo sint duo.vt j.de test.mi.l.milites. nam etiam in hoc miles habet priuilegium.vt ff.de testa.mil.l.j.in prin.dũ subdit de iure ciuili.i.cum solennitate requisita in testamentis aliorum & sic valet de iure communi.In tex.ibi.[vel centurionis.] Nam & Centurio erat miles qui præerat centum alijs.

2 ☞ *Querela licet non transmittatur ad hæredes extraneos nisi præparata, ex parte tamen illius contra quem competit bene transmittitur contra hæredem eius: uel uniuersalem successorem ipsius.*

LEX X.

1 SI hæredum. †Querela competit contra fiscũ ad quẽ bona testatoris vniuersaliter peruenerũt.h.d.sic & contra fideicõmissariũ vniuersalẽ eadẽ rõne.vt ŝ.e.l.j.Idẽ in quocunq; vniuersali successore facit l.ij.§.ex causa.ff.de iure fis.In text.ibi.[quem.]i. Quintinianũ. †In tex.ibi.[patrẽ tuũ esse.]i.fuisse.No. ex ista l.ꝙ licet querela nõ transmittatur ad hæredes extraneos nisi prępparata.vt ŝ.eo.l.si pater tuus.ex parte tamẽ illius contra quẽ cõpetit bene transmittitur cõtra hęredẽ eius,vel vniuersalem successorem ipsius.Secus videtur in successore singulari.

2 ☞ *Præteritio filij infamis non reddit testamentũ nullũ:& habetur ꝙ exhæredatione.*
3 *Non potest quis imputare alteri turpitudinẽ in qua ipse uersatur:& sic usurarius non potest hoc imputare alteri usurario.*
4 *Non potest quis excipere contra testes de crimine in quo ipse laborat.*
Iudex potest ex officio criminosum testem uel infamẽ repellere etiam parte non petẽte.

LEX XI.

1 NArenam. †Infamis nõ prohibetur à successione intestati sed testamẽtum querelare non potest : si testator etiam fuerit infamis. hoc dicit.

In tex.ibi.[sed sua sponte arenario constituto.] dic quòd talis est infamis ipso facto: quia præbet speculũ hominũ:vt l.j.circa prin.ff.de his qui no.infa.In tex.ibi.[legitimę succesiões.]i.ab intestato,vl ex testo:vt ff.pro soc.l.iij.vel iiij.qa sunt scdm volũtatem tacitã vel expressam vt in l.cõficiunt.
2 ff.de iure cod.† In tex.ibi.[testamẽtũ fecit.] supple & filiũ infamem exhęredauerit,vel præterierit.Nam nõ põt querelare,nec contrata. nec test. dicere nullũ:qa veniret cõtra voluntatẽ defuncti:& no. & tene mẽti ꝙ præteritio filij infamis nõ reddit test.nullũ.& habeẽ pro exhære datiõe.nã & largo modo præteritio dicitur exhæredatio.vt no.ꝑ
3 Bar.in l.filio præterito.de inofficio.rup.& irri.test.†In tex.ibi.[nisi & ipse.] Not.illud ad qđ semper allegaꝯ:ꝙ nõ põt qs imputare
a alteri turpitudinẽ in qua ipse versaꝯ:& sic vsurarius nõ põt a imputare hoc alteri vsurario:vt in c.qa frustra.extra de vsur. † nec
4 põt quis excipere cõtra testes de crimine in quo ipse laborat: vt vt no.per glo.in l.iij.§.lege Iul.ff.de test.vide c.testimoniũ.extra eo.tit.potest tamen ex officio Iudex criminosum testem vel infamem repellere:etiam parte non petente:vt in l.quos prohibet.ff. de postulando.

2 ☞ *Si aliquis uel aliqua mulier emat ab aliquo monasterio fructus alicuius possessionis ad uitam,puta pro mille,& ipsa postea tantum superuixit ꝙ percepit duo millia. an talis contractus dicatur illicitus,& usurarius?*
3 *Si coniuges faciant sibi inuicem reciprocam donationem,si contingat alteram præmori an talis donatio erit prohibita?*

LEX XII.

1 SI pater puellæ. †Si inter filios in legitima institutos fiat reciproca substitu.neuter dicit grauatus:& ideo neuter habet querelam ratione dubij euentus:quia ita põt acquirere sicut erogare.h.d.In text.ibi.[ipsa autẽ ex triẽte.]i.in quatuor vncias & sic maiori parte quã ipsam tãgeret pro legitima:cũ em essent duo filij,& masculi,& fœmina:legitima eorũ erãt tres vnciæ.de quibus tãgebat istã filiã vna cũ dimidia:& sibi fuit facta substi. fideicom.de fratre.vnde videbatur ꝙ haberet querelã:licet fuerit instituta in sua legitima:& vltra:quia erant in ea grauata: hodie verò propter hoc non datur querela : quia grauamen reiicitur:& j.e.l.quoniam in prioribus:sed nec in casu huius.l.olim dabatur:& fuit grauamen reciprocum:& sic neuter ipsorum lęsus videtur:vt ŝ.de transa.l.de fideicõmisso:sed an hoc hodie corrigaꝯ.gl.fi.tenet ꝙ sic ꝑ d.l.qñ.sed ibi gl.tenet cõtrariũ:qa illa l.habet locũ vbi olim ꝓpter grauamẽ cõpetebat q̃rela in odiũ q̃relæ sed qñ grauamẽ erat reciprocũ,nõ cõpetebat: vt in illa l.ergo nil ĩmutaꝯ. Doc.tñ tenẽt illã gl.ꝙ re vera est grauamẽ,licet fingereꝯ olim nõ esse:& vtilius est filio ꝙ remoueaꝯ,quã ꝙ exponat se ca
2 sui futuro:& ita cõiter teneꝯ scdm Bart.quẽ sequit Bald.†Et no. hic ar.scdm Cy.ꝙ si aliqs vel aliqua mulier(qa frequẽter in mu
b lieribus cõtingit]emat à quodã monasterio fructus b alicuius possess.ad vitã,puta ꝓ mille:& ipse postea tm̃ supuixit ꝙ ꝑcepit duo millia,ꝙ potuit licitè ꝑcipere & retinere , nec reputaꝯ cõtractus illicitus,nec vsurarius:qa potuisset mori primo an.& totũ preriũ remãsisset pœnes monasteriũ.vñ rõne huius dubij reddit licitũ qđ aliàs nõ esset.ar.hic,& j.de vsu.l.si ea.Doc.tñ dicũt illud esse verũ si tꝛe cõtractus celebrati verisimiliter dicta mulier nõ tm̃ credebaꝯ supuiuere:facta cõputatione ætatis scdm l.hæreditatũ ff.ad l.fal.& sic præter præsumptionẽ & cogitatũ hoc euenit, ꝙ tm̃ fuit lucrata.aliàs si verisimiliter tm̃ poteratviuere contractus talis est illicitus ex intẽtione emẽtis:licet nõ ex forma sui:qa apparet ꝙ voluit multũ suplucrari.vnde scdm bonã cõscietiã retinere nõ põt:licet in foro iudiciario nõ posset cõpelli ad restituẽdum:qa nõ est vsura formalis,sed mẽtalis:vt in c.cõsuluit. extrà de vsu.& qđ no.in c.in ciuitate.de vsu.per Inn.d.Raph.miratur ꝙ de hoc debeat dubitari:cũ proponaꝯ ꝙ fuit vẽditio,& ꝙ datũ fuerit nomine pretij,ꝙ dubiteꝯ an sit cõtractus vsurarius: sed dicit esse recurrendũ ad matetiã.l.ij.j.de rescin.ven.an fuerit decęptio vltra dimidiam;vel nõ,sicut quãdo quis emeret à domino directo vnũ liuellũ reddentẽ quinq;,ponamus in anno:an æstimabitur valere centum cõi æstimatione:quia reddit quinq; pro centenario:quia est cõis cursus.Sed aduerte:quia ipse nõ subtiliter cõsiderauit.nam aliud est emere rẽ,vel ius:ex quo percipitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Parte testatus. Ade. l. ius nostrū. ff. de ff. de regu. iur. & per Bar. in l. j. in v. q. pri. C. de sac. san. eccle.

reditus. aliud est emere ipsos reditus sine re vel iure. Primo casu emptio sit in perpetuū, & estimaē ipsa vel ipsum ius res. vñ si eme ret liuellū reddentē quinq; p centenario: & sic c. viso pretio. Licet ego postea, vel hæ dis mei, percipiamus ex eo mille. sine dubio est contractus illici tus: quia ipsa res stat periculo meo: ita & lucrū debet esse meum sed qa nō emit ipsa res, vel ius, sed fructus, vel reditus qui ex eis pcipiunt: nō sit estimatio ipsius rei: vel iuris, nec aliqs respectus habeē ad ipsum ius, vel rem: sed ad ipsos reditus: ideo pceditur dicēt doct. q iustū pretiū reputaē esse illud qđ inspecta ætate q̄ erat illo tpe, poterat percipi de fructibus. nam potest esse qđ res valet quatuor millia: & ego emam fructus ad vitam meam pro mille: si inspecta ætate quæ erat illo tempore, poteram tm̄ super uiuere quód perciperem mille, vel modicum vltra, contractus est licitus, licet eueniat casus quod multo plus viuam, & perci piam duo millia. Sed si inspecta illa ætate poteram tantum veri similiter viuere q; percipere duo vel tria millia, & ita euenit: cō tractus non fuit licitus ex intent. & ita teneor restituere in foro cōscientiæ, licet nō in foro iudiciali: sed si nō ita euenit licet pec cauerint in intentione: & de hoc merear pœnitentiam: nō tamē teneor restituere illud quod non percepi: & sic in hoc q; sit iustū pretiū, non habetur cōsideratio ad rem: sed ad ætatem ementis: & ad id quod poterat contingere veri similiter: & ad illam distin ctionem optimè facit quod habetur in simili in l. si conuenerit. ff. de pact. do. vbi distinguitur an mulier dederit fundum in do tem: an verò fructus percipiendos ex fundo. Nam primo casu

3 maritus debet lucrari fructus: & nō valeret pactum quod resti tuerentur vel augerēt dotē. Secundo casu non lucratur fructus sed vsum ex eis: vnde tenetur sol. mat. restituere æstimationē fru ctuum, & satis est q; interim fuerit vsus eis, & illud nō conside rauit d. Raph. †Facit etiā secundū Cy. & alios iste tex. cū si. qđ si coniuges faciant sibi inuicem reciprocam donationem, si cōtin gat alterum præmori: non dicatur donatio prohibita, si dicaē q; sit donatio inter viuos, & non possit reuocari secūdum l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mor. talis donatio statim erat valida & non indigebit confirmatione per mortem: & etiam non interue niente traditione post mortem poterunt bona peti: tene menti: quia Cyn. non declarat illo modo: & est vtilis quæstio. & potest frequenter contingere. Tene menti singulariter: & habet locum etiam in donatione omnium bonorum præsentium inter virum & vxorem facta.

2 ☞ Per querelam rescinditur testamētum ipso iure, & reducitur res ad causam in testati.
Quòd ex postfacto possit quis decedere pro parte test. atus, & pro parte intestatus.
3 Per querelam qui semel effectus est hæres, potest desinere esse hæres, non sic per contra tabulas.
4 Quomodo do possit contingere quod ille cum uno ex institutis obtinuerit, & cum altero succubuerit?

LEX XIII.

1 Vm duo bus. †Rupto testamento per quere lam pro parte legata diuidua soluuntur. pro parte indiuidua nō sunt pro solido præ
2 standa. h. d. †No. hic per querelam rescindi testamētū ipso iure, & reduci rem ad causam intestati. Item q; ex postfacto
a potest quis decedere pro parte testatus, a & pro parte intestatus, licet à principio secus: vt in l. ius nostrum. de regu. iur. ratio est: quoniam à prin. consideratur dispositio iuris cōmunis: quæ vi gorem habet super toto testamēto: ideo propter vitiū vnius par tis annullat: & annullare potest alterā partē: vt in l. pen. ff. de in iusto test. sed ex postfacto habetur respectus ad sententiam iudi cis: quæ non potest extendere vires suas vltra illam partem, vel illam personam supra quam vel contra quam lata est: vt l. cùm
3 quæritur. ff. de excep. rei iud. †No. etiam per querelam quòd ille qui est semel effectus hæres, potest desinere esse hęres: vt hic col ligitur ex text. dum dicit. [resolutum est testamentum.] & in verbo [iure intestati.] non sic per contratab. vt in l. filium. ff. de contrata. quia querela est de iure ciuili. quod potest facere quem desinere esse heredem: vt no. in l. in substitutione filij. ff. de vulg.
4 & pupil. †Quæro, quomodo potuit contingere quòd ille cum vno ex institutis obtinuerit, & cum altero succubuerit? Gloss. j. ponit duo exempla. primò quando iste exhæredatus erat filius, & de institutis: vnde erat etiam filius institutus in v. vncijs. & al ter extraneus egit exhæredatus contra extraneū, & obtinuit: sed agendo cōtra fratrē nō obtinuit: nec obtinere potuit: quia frater nō habebat vltra quā esset ab intestato habiturus: sed minus illa enim positio nō cōgruit literæ: quia vult q; contra illū extraneū institutū in vij. vncijs obtinuerit in totū. & tm̄ nō debuit obtine re nisi in vj. vncijs quæ ipsum tāgerent ab intest. vt l. mater dece dens. ff. e. sed si ille institutus esset in vj. vncijs, vel in minus, opti mè pcederet. Aliud exēplū ponit: q; iste testōr erat frater, & isti tuit in qnq; vncijs personā non turpē. in vij. verò vncijs instituit turpē personā præterito fratre: tūc bene, pceditur q; frater præteri tus habet querelā cōtra institutū. in vij. vncijs, turpē personā & oēs sibi aufert: vt j. eo. l. fratris. & l. fratres. sed cōtra altera nō pōt etiam exemplificari in filio exhæredato qui egit contra vnū: ille enim non probauit illum ingratum: & sic succubuit postea con tra alterū, & ille probauit eum ingratū, & sic obtinuit: & istud de leui potest contingere. Contra fi. huius l. opp. q; debeat distin gui inter libertatem datam directò, vel per fideicōmissum l. Pa pin. in fi. cum l. seq. ff. eo. & dixi ŝ. eo. l. cum ex causa. Sol. duobus modis. primo vt iste tex. intelligaē secundū illos: vel dic secundū glo. q; ibi loquitur quando testamētum in totum rescinditur qñ verò pro parte, tunc ratione alterius partis quæ remanet nō re scissa: legata libertatis remanent firma: nec distinguitur in dire ctam & fideicommissariam. nec tenebitur liber factus dare pro se viginti aureos. licet in primo casu secus: vt l. contraria. & ita intelligit glo. istam l. Tene menti.

2 ☞ Quòd possit quis in libello dicere hoc modo, dico testamentum falsum, uel nullum & si reperiretur uerum, & uolidum, dico ipsum inofficiosum.
3 Si primò egit uno remedio, an lite pendente poterit intentare aliud? & quid si primum iudicium finitum sit? & uide nu. 4.
4 Electo uno ex remedijs contrarijs, an tollatur aliud?

LEX XIIII.

1 Vm qui, †Ista est bona l. succumbens in quere la inofficiosi nō, phibetur dicere testa mentū falsum: nec ecōuerso. h. d. similiter non prohibe tur dicere testamentū nullū: nec ecōuerso. Item qui di xit nullū, & succubuit: nō, phibeē dicere inofficiosum: vt colligi tur. j. e. l. cōtra maiores. q̄ venit ad suppletionē istius. et supplet in duobus. Primò in eo quod dixi. Secūdò quia pēdente lite super nullitate & falsitate non currit tempus præfixum ad intētandū querelam. ſ. quinquennium. sed dormit quousq; lis sit finita. Sic ergo sntia absolutoria lata super vno de istis remedijs non parit exceptionē rei iud. super altero: & ratio est: quia pueniunt ex di uersis causis, seu principijs: licet tēdant ad eundē effectū, seu fi nem. & ad faciendū defunctū intestatum. sed hoc nō curatur qñ causæ sunt diuersæ: ex quibus oriūtur remedia. Nam requiritur idētitas trium. ſ. causæ, rei de qua agitur: & personarū inter quas agitur: vt oriatur exceptio rei iudi. querela enim oritur ex impie tate patris, qui filium iniustè & sine legitima causa exhæredauit: sed falsitas oritur ex impietate hæredis scripti: qui facit falsum te
2 stamentum fabricari. †Contra istam l. extra glo. oppo. primò ista remedia sunt inter se contraria. quia quærela prę supponit testa mentum esse verum & validum. falsitas verò contrariū. ſ. falsum & inualidum: ergo nō possunt ab eo intentari vt l. j. d. furt. Sol. simul & in eodem libello. fateor: quia esset sibi contrarius per il lam l. & hoc si purè. secus si sub conditione: puta dico testamen tum falsum, vel nullū: & si reperiret verū & validū, dico ipsum inofficiosum. sicut pōt quis dicere snīam nullā: & si qua est iniu sta: & ideo appellat: vel petit resti. in integ. vt no. in l. j. qñ. quo. nō est necē. & l. si expressim. ff. de app. & c. restitutus. de resti. in integ. Si verò primò egit vno remedio, & lit. pendente vult in tentare aliud, similiter non admittitur: quia eodē tēpore esset sibi contrarius: etiā si vellet intētare sub cōditione: & tūc essent duo iudicia: & secundū esset fundatū in futuro euētu: quod esse non debet: vt l. non quemadmodum. ff. de iudi. & dixi in l. j. ŝ. de iud. Si verò finitum est illud iudicium; tunc si agens obtinuit: & idem. vt non possit aliud intentare: quia esset superfluum: cum iam habeat intentionem suam: si verò succubuit, bene potest: vt hic: q; in l. Aurelius. §. Idem quæsijt. ff. de libe. lega. & no. in dicta lege, prima. infrà de furtis. † Sed contrà adhuc si succubuit: cum

cū snīa pro veritate habeaē & præsumit illud remedium sibi nō cōpetijsse. vñ cū elegerit remediū incōpetens, sibi imputet: quia censet renūtiasse remedio cōpetenti. vt l. mater decedens. circa fi. ff. eo. Sol. intellige hoc qñ ignoranter elegit remediū incompe tens iusta ignorantia factiā & sic nō censet renūtiasse qa ignorās nihil agere videt. vt l. ex maleficijs. §. lōgè minus. ff. de act. et ob. & l. si per errorē. ff. de iur. om. iud. Si verò ex certa scientia, pro cedit cōtrarium. Quid autē si per errorē iuris? dic vt l. Clodius. cū ibi plenè no. ff. de acqui. hære. quia Papinianus & Paulus iu risco. fuerūt in hoc discordes. vt Bar. subtiliter examinat. Tertio opponit ad idē qđ nō posit ad aliud remediū redire. vt l. post quā. & l. legitimā. ff. de pe. hære. Sol. ibi loquit quando primò ap probauit testamentū: cōsequēdo legatū ex eo postea vult impu gnare: tūc distinguitur an ignorāter accepit legatum: & postea vult impugnare an sciēter: tūc aut erat talis nullitas quā ipse po terat tollere, puta præteritionis. vt l. filio ꝓterito. de iniu. testa. & tunc non pōt eam allegare aut nō poterat eā tollere puta si pro ueniebat ex defectu solennitatis testiū, & tunc secus qđ dic vt l. post legatū. ff. de his quib. vt indi. hic verò primò impugnauerat vno modo, postea vult impugnare alio modo. In glo. ſ. ibi. [sed dic.] hoc recedit à præcedenti opi. quæ est falsa. nā idē est in pe titione hæreditatis qđ in rei ven. ſ. qa si proponatur inuicē in li bello nulla causa expressa quare ad agentē pertineat, omnis cau sa censetur in iudiciū deducta & ideo licet vnā tantū prosequaē & succūbat, ad aliam redire non pōt: vt l. si mater. in princip. & §. eandē. ff. de excep. rei iu. secus si in libello expræsisset reliquā causam quia tunc illa tantum censeē deducta: ideo posset ad aliā redire. vt d. l. si mater. §. j. & hoc in fi. gl. sed hic nec rei vendi. nec peti. hæred. fuit in iudiciū deducta sed quoddā præparatorium ad eam, ſ. querela vel quæstio facti in quibus lata sententia ape ritur via ad petitionem hære. vnde non habent locū iura prædi cta quæ loquunē in actione reali vel mixta: sed alia quę loquun tur in actione personali, in qua requirit expresio causæ in prin. & substantia tantum censetur in iudiciū deducta: imò succum bens potest ad aliam redire l. & an eadem §. actiones. & l. cùm quæritur. de excep. rei iud. Vltimò ad sequentē gl. In glo. se ibi. [sed non sic est patrono debita hæreditas liberti vt filio patris.] certè licet hoc sit verum aliquādo vt in casu quem posui in aut. vnde si parens quia libertus in præiudicium legitimæ patroni potest benemerentem remunerare de bonis suis. vt l. diuus. ff. si quid in frau. patr. pater verò non in pręiudicium legitimæ filio rum. vt est gl. in d. auē. vnde si parens. in alio tñ videtur secus q; magis sit debita legitima patrono quàm filio per l. nō vīq; adeo. ff. si quis à pa. fuerit manu. Tene ergo sequen rem sol. q; in l. con traria patronus fuerat institutus in minori parte quàm legitima: quo casu habebat contra tabulas per quam petebat supplemen tum legitimæ si ergo accusauit testamētū de falso, & succubuit perdit illam portionē in qua fuit institutus quia non debet quis sentire cōmodum ex testamēto quod nixus est impugnare. vt l. filium. §. omnibus. ff. de le. prę stan. & in c. ex eo. de reg. iur. lib. vj. ergo perdidit contrata. quæ datur ad supplemētū quia si deficit supplementū, deficit suppletio quę non pōt fieri nisi ad aliquid sed in casu nostro cessat illa ratio quia si succubuit in q. falsi, & postea vult agere querela: nō agit vt suppleatur illud quod erat in testamento relictum sed vt testamentum rescindatur: & idem fuisset olim si fuisset institutus in minori parte quàm legitimæ: & propter hoc haberet querelam. vt in l. parentibus. ŝ. eod. quia etiam si accusasset de falso, & succubuisset, nō repelleretur que rela licet perderet illud in quo esset institutus: quia non agit ad supplementum, sed ad rescisionem testamenti hodie verò quia non agit querela, sed ad supplementum: vt in l. omnimodo. vi detur dicendum in filio illud quod erat olim in patrono l. si pa tronus ex minori. ff. de bonis liber. q; si accusauit de falso, & suc cubuit, cum perdat illud in quo fuit institutus, non poterit age re ad supplementum ratione prædicta. Tene menti perpetuò quia non reperies fortè ita bene alibi & illam solutionem tenet Barto. licet non declaret nec dicat ea quæ dixi. Bald. verò impu gnat dicens quòd qui intentat contrata. non agit ex testamen to: sed contra testamentum. Breuiter nō bene considerauit quia contratab. quæ datur patrono, non datur ad rescindēdum testa mentum: sed ad supplementū legitimæ licet secus in illa quę daē
4 filio. † In e. ibi. [de codicillis. l. fi.] Dic q; ibi loquit in remedijs cō trarijs oriētibus ex eadē scriptura: in quibus vno electo statim al terum tollitur. hic verò loquitur in remedijs contrarijs non oriē tibus ex scriptura testamēti, sed contra eam. vnde vno electo nō tollitur alterum: nec etiam per sentētiam absolutoriam latam in electo. vt hic patet: eodē modo solue contrariū de l. quod in hæ redē. §. eligere. quia ibi in pluribus actionibus oriētibus ex eadē obligatione: quarum vna electa statim altera tollitur. hic verò in remedijs oriētibus ex diuersis causis: vt suprà oſtēdi. Vltimò pro intellectu plurium iuriū considera tres casus: q; aut ille qui impugnauit testamētū vno modo, & succubuit, vult impugnare alio modo: & loquitur ista l. & l. contra maiores. j. eo. Interdum quia approbauit testamētum: petēdo & cōsequendo commodū ex eo: vult postea impugnare & restituere quod percepit: & lo quitur l. post quā. & l. legitimam. ff. de pet. hære. & ff. de his quib. vt indi. l. post legatum. Interdum econtrà testamentū impugnat & succubuit, & vult postea approbare: & ex eo consequi com modum: & loquitur l. filium. §. omnibus. de legat. præstan. & d. l. post legatum: & idem si vult postea petere supplementum eius quod erat in eo relictum: vt l. si patronus ex minori. ff. de bonis lib. & in illa glo.

LEX XV.

1 Illiam præteritam. †Præteritio materna facit cōpetere querelā & sic habeē pro exhæredatiōe. h. d. nō aūt cōtrata. vt l. illud. §. testameēta. ff. de cōtrat. nec ius dicēdi nullū isto iure: sed hodie sic: si in prēteritione nō esset expressa causa: vt hic in glo. j. & no. in auē. de hære. & fal. §. exhæredatos. in gl. magist. In gl. i. ibi. [iusta causa.] Glo. habet respectum ad ius autentico rum. nam de iure veteri testamentum non erat nullum: licet cau sa in præteritione non esset expressa: quia habebatur pro exhæ redatione. vt in seq. glo.

2 ☞ Querela non est actio, nec accusatio, sed tenet medium.
Cum agitur de nullitate testamenti, non intentatur actio, nec officium iudicis.
3 Si aliquis dixit sententiam nullam, & succubuit, postea uult appellare infra decē dies, an possit.
4 Citatus q; compareat infra xv. dies, quorum quinque pro primo, quinque pro secun do, & quinque pro tertio, & ultimo peremptorio termino assignatur, si misit pro curatorem in primo termino, de cuius mandato fuit disputatum, & fuit pronuntia tum non esse sufficiens, & interim lapsi sint dicti termini: an ille citatus reputabi tur contumax?

LEX XVI.

1 Ontra maiores. †Donec agitatur quæstio super nullitate testamēti, vel etiā falsitate, nō currit tēpus in querela inofficiosi testamēti. h. d. nota. Veniamus ad casum. †In text. ibi.
2 [duplicē actionē.] impropriè loquit: qa nec querela est actio, nec accusatio: sed tenet medium: vt no. in l. posthumus. §. si quis ex his. ff. eo. Nec etiā cùm agitur de nullitate testamēti intētat actio nec iudicis officiū. iuxta no. per Bar. in l. filio præterito. de iniu. testa. & l. iub cōditione. de codi. insti. Expone ergo [actionem,] id est modū agēdi. In tex. ibi. [nō sit iure perfectū:] puta qa defi ciat in solēnitate testiū. In tex. ibi. [præscriptio.] id est exceptio. In tex. ibi. [ex priori iudicij mora quinquēnalis.] puta qa ante quam diceretur testamentū nullū erāt lapsi de quinquēnio, quo pōt querela proponi: deinde litigiū super nullitate durauit trien nio: & sic lapsi sunt alij tres. vnde videbatur quod si succubuit in iudicio nullitatis, nō posit filius ad querelā redire: cōtrarium tamē est: quia durāte litigio super nullit. te non cucurrerunt alij tres anni: quia nō pōt dici fuisse filius negligēs in ꝓponēdo que relam durante iudicio nullitatis: quia non potuit proponere, cū sint iudicia cōtraria: quia querela præsupponit testamētum vali dum: sed dicit esse inofficiosum: sed iudicium nullitatis dicit te stamentum inualidū: sed primi duo anni bene cucurrerunt: quia tunc cessabat illa ratio. Dormiuit ergo illa præscriptio quinquē nalis durāte litigio: licet semel fuerit cœpta: & sic est cōtra Bart. qui dicit in l. naturaliter. ff. de vsuc. q; de iure ciuili non reperitur præscriptionē semel cœptam postea dormire ni si in casu l. sicut. de præscr. xxx. an. licet de iure canonico reperiatur. certè etiā de iure ciuili reperitur. vt hic. & in alio casu j. de iure delib. l. fi. §. do nec. & etiā plures alij reperiētur: si quis bene scrutatus fuerit. In tex. ibi. [nō cessantibus.] Iste tex videtur velle q; tempus nō cur rat: nec proueniat ex eo quod suprà dixi. ſ. quia non potuit que

Universidad de Deusto
Biblio

2 ☞Non fuit iusta cā, quando ex ea nulla ingratitudo obijci possit, ex quatuordecim illis enumeratis i authenti. vt cum de appella. cogn.§. si quis de prædictis. qn potius cogendi sint parentes hoc casu ad sustinenda onera matrimonij, filiam instituere, alias exhereda ta aut præterita per querelam rumpit testamentū, vt ex tex. hoc patet.

relam proponere durāte primo iudicio: sed pueniat ex eo quod illo iudicio durāte nō cessāt filius testamētū impugnare: licet non per querelā: vnde ex hoc videtur colligi ratio quare durāte cōpromisso nō currat tempus app. prosequendæ: quia litigando corā arbitris appellationē videtur ꝓsequi: quia quotidie impugnat sniam. si ergo nō litigāt nec corā arbitris, nec corā iudice: licet agāt adinuicem, ꝙ tps si currat nō cēseat valere, nec impedit curſus de iure ciuili: sed de iure can. vī aliud. vt in cle. quādiu. de ap. Cōtra istū tex. op. ꝙ imò durāte primo iudicio currat tps in querela: vt in l. qnquenniū. ff. de adul. Sol. intelligē hic ꝙ ignorauit ꝓbabiliter testm esse validū: & sic nō imputat sibi si nō incœpit à querela. qa nō putabat eā sibi cōpetere: sed potius à iure dicendi nullū: sed si sciebat testm nō esse nullū, & sic eligit viā incōpetētē, durāte illo litigio curret
3 tps l. mater decedēs. ff. e. Et per hoc soluit quæstio. † si aliqs dicit sniam nullā, & succubuit, postea vult appellare infra x. dies à tē pore quo succubuit an possit: nā si habuit iuxtā cām credēdi qđ snia esset nulla, nō est sibi imputādū si incœpit à nullitate: & durāte iudicio nullitatis nō currit tps appellādi: si prius nō erat decursum: sed si nō habuit iustā cām credēdi: tūc bene currit tēpus appellādi: & sibi imputet quare elegit viā incōpetētem: consiliū est ergo ꝙ simul dicat nullā: & si qua est, appellet iuxta not. in l. jj. qñ prouo. non est necel. quidā verò dicunt ꝙ postquā potest hoc facere, etiam si iustè credidit snīam nullam, imputandū est sibi quare etiam non appellauit ad cautelam: & sic dicunt tēpus appellādi cucurrisse. certè etiam hic poterat cum iudicio nullitatis testamenti cumulare querelam conditionaliter. & tamen hoc
4 sibi non imputatur: ideo tene quod supra dixi. †¶Inducitur etiā ista l. per Doct. ad quæstionē. si aliquis fuit citatus ꝙ cōpareret infrà xv. dies. quorū v. ꝓ primo v. pro secūdo v. ꝓ tertio & vltimo peremptorio termino assignantur. in primo termino procuratorem misit. de cuius mandato fuit disputatū: & finaliter fuit pronuntiatum non esse sufficiens, & interim lapsi sunt dicti termini: an ille citatus debeat reputari contumax: vt sic cōtra eum alia citatione nō facta possit procedi tanquā contra cōtumacē. nam si iustè credidit mandatum sufficere, non debet reputari cō tumax: quia putabat se satisfecisse primo termino. & sic non esse locum secundo, vel tertio. argu. huius. l. sed si non habuit iustam causam credendi: tunc reputatur fuisse contumax: quia dicti termini cucurrerant non ob. disceptatione facta super mandato: & hoc etiam ponit Bart. in l. jj. §. non solum. ff. ad tertu. & l. si finita. §. Iul. de dam. infe. Inducitur etiam per Cy. ad plures alias. q. simi les. In gl. fi. ibi. [Sed ar. contrà. ff. vi bo. rapt. l. si seruus.] illa nihil facit: quia ibi quæritur an negligentia adhibita in vno noceat in altero quo casu dic vt ibi: & l. fi. de his qui à non domi. manu. infrà, hic verò econuerso: an diligentia adhibita in vno prosit in altero, vt non currat tempus. In eadem ibi. [de euict. l. minor. §. i.] nec ille facit ad propositū: quia loquitur an sententia lata in vna actione præiudicet in altera: hic nō quæritur de sententia, sed de diligentia adhibita in vno: an prosit in alio. In glo. ibi. [Respondeo vtile est quo ad quid.] nō intelligas quo ad id quod statim sequitur in gloss. dum dicit [quia ex quo currere incœpit &c.] nam quo ad illud cōtinuum est: nō vtile: sed quò ad illud quod infrà subijcitur in ver. [sed nō illi quibus iusta causa &c.] & dic non potuit agere querela in alio libello: & in alio iudicio post primum inchoatum: sed in eodē libello bene poterit intentare querelam conditionaliter: tamen sibi non imputatur si non intentauit, & iustam causam habuit credendi quòd nō expediret, quia testamentum erat nullum. In fi. glo. ibi. [quia omnes simul proponere potest.] distinguo ergo secundū Doct. cum quis habet plura remedia, & elegit vnum: an durante litigio currat tempus in altero: quòd aut ambo competebant aut vnum: & alterum putabatur competere. Primo casu aut poterant simul proponi, & non fuit propositum nisi vnum: & tunc currit tempus in altero: vt insti. de excu. tut. §. cum autem. Aut non poterant simul competere: & tunc secus: vt in l. quinquennium. ff. de adul. Secundo casu principali si elegit remedium quod non competat, sed putabatur competere, distingue: an iustam causam credēdi habebat, vel non: vt suprà dixi: & hoc si non poterant simul agitari in diuersis libellis & iudicijs. aliàs idem esset quod in casu præce.

2 ☞*Soror si præterijt sororem suam, & filium ipsius sororis turpem personam hæredem instituit: quòd illa soror eademque mater contra filium habeat querelam.*

LEX XVII.

1 GVm filium. †Præteritio facta à filio de matre habetur pro exhæredatione. h. d. secundū vnū intellectum ꝙ filius ille fuerit testatus & præterijt matrē, & instituit sororem. nam mater habet querelam, tanquam exhæredata: sicut econuerso si mater præterijsset filiū. intellige tñ hodie vtrūq; dictum: qñ in præteritione esset inserta causa: pater verò præteritus à filio emācipato habet cōtratab. vt in l. filio. §. contratab. ff. eo. sed in l. pater filiū. eo. titu. dicitur ꝙ habet querelam. Glo. exponit ibi querelā. i. contratab. do. Raph. subtiliter dicit aut pater emancipauit filiū. vel nepotē: & tunc habet ius manumi. sicut patronus: ideo habet cōtratab. sicut ille per quē non rumpit testamētum, sed consequitur legiti mam: nisi sit instituta turpis persona: quia tunc rumpit totum: vt in l. patronus. ff. si quis à pa. fue. manu. Aut non manumisit, sed alio modo erat extra suam potestatē: vt si nepos ex filio emācipato conceptus est post emācipati: & natus: & tunc contra testamentū talis nepotis non habet contratab. quia non habet ius manumissoris. ideo habet querelam: sic debet intelligi. l. pater filium. & dicit hāc distinctionē probari per l. j. §. fi. ff. si quis à pat. fue. ma. dic de hoc vt l. pater filiū. quæ est valde difficilis & repe
2 tibilis, & profunda in tex. & glo. & materia. † Alio modo intelligitur ista l. in testamento sororis, quæ præterijt sororē suā: filium autem ipsius sororis turpem personam hæredem instituit. dicit hic ꝙ illa eademq; mater contra filium habet querelam: per l. fratris. j. eo. quod no. quia mater potest filio imputare turpitudinē, & totam hereditatem sororis ab eo auferre: vt l. Pantonius. si qs à pa. fue. ma. tunc ergo supple ad tex. dum dicit [filium tuum.] i. turpem personam: aliàs non procederet: vt in d. l. fratres. & potest regi ex parte ante, & ex parte post.

2 ☞*Offensa dicitur etiam illa, quam quis reuocat sibi animum: licet non iustè; & non est punibilis.*

3 *Quod possim tibi imputare inimicitiam, quæ prouenit ex defectu uel culpa mea. Varietas improbatur.*

LEX XVIII.

1 CVm te. †Nolle diuertere à marito, nō est iusta cā exhæredādi filiā. h. d. ista l. cū. l. filia. j. e. & hæc loquitur in patre: illa in matre. qui volebant filiā à marito ducere. & quia noluit: ipsam exhęredauerūt.
2 nō fuit iusta causa: sed potius de hoc est cōmēdanda: vt in l. re
2 prehēdenda. j. de instit. & substitu. sub condi. fact. † No. in ista l. in verbo [offensum.] ꝙ offensa dicitur etiam illa quā quis reuocat sibi ad animū: licet non iustè: & sic non est punibilis. qñ aūt age retur de pœna imponēda, non dicitur offensa, ex qua pœna non imponitur: vt l. testamento. ff. de manu. testa. de hoc plenè Bart.
3 in l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publi. † Et est arg. ꝙ nō possim tibi imputare inimicitiam quæ prouenit ex defectu, vel culpa mea: vt j. l. proxi. Item not. in l. filia. contra homines mutabilis voluntatis. qui hodie volunt vnum: cras aliud, nam improbatur varietas.

3 ☞*Filia si antequam pater sit negligens ipsam maritare, (quia non transiuit adhuc tempus xxv. anno.) se maritet sine consensu patris: an possit iuste exhæredari? Quid in filio recipiente uxorem contra uoluntatem patris?*

3 *Filiæ post xxv. annum possunt seipsas maritare, & pater tenetur eis assignare dotem, & possunt patri ponere cornua, nec potest pater eis imputare.*

LEX XIX.

1 SI filiam. †Filia propter impudicitiam potest [exhæredari. h. d. idem in filio: vt in authent. vt cum de appel. cognoscitur. §. causas. nisi pater causam dederit, vt in authen. hic posita: quam not. & tene
2 menti: & sume argu. à contrario sensu ipsius. †quòd si filia antequam pater sit negligens ipsam maritare, quia non transiuit adhuc tēpus xxv. ann. se mariter sine consensu patris, pōt iustè exhæredari. Item videt de filio recipiēte vxorē cōtra voluntatē patris. ar. in l. iij. §. si emācipatus. ff. de cōtrab. & de iure ciuili non valeret matrimoniū: vt in l. si (vt ꝓponis.) j. de nup. de iure canonico sic: vt no. in l. Paulus. in fi. gl. ff. de sta. ho. tñ pater offenditur: vnde

vnde illa aut. remanet incorrecta: lic et do. Raph. dubitet de hoc sed mihi non videtur dubitādum: quia ius canonicum dispōnit defendere matrimoniū, non de iniuria patris: sicut in simili in l. j. & ij. j. de secundis nupt. quia de iure canonico mulier habet licentiam nubendi infra annum luctus quo ad pœnam infamiæ: non quo ad ea quæ cōcernunt vtilitatē filiorum primi matrimo
3 nij, vt in c. cū secundū. extrà de secundis nupt. † Et not. hic magnum periculū in habentibus filias nubiles, vt non differant eas maritare vltra xxv. an. aliàs possunt seipsas maritare: & pater te
a netur eis assignare dotem. a vt in c. semē. xxx. q. ij. Et etiā possunt patri tales filiæ ponere cornua. ga nō potest pater eis imputare.

2 ☞*Appellatione fratris uel sororis simpliciter prolata non comprehenduntur nisi fratres carnales qui obtinent primum gradum de iure canonico sed de iure ciuili secundum. & q. non comprehendatur nisi consanguinei. i. ex eodem patre nati, nisi communis usus loquendi fit in contrarium.*

3 *Plus prouidetur lineæ masculinæ quàm fœminine.*
Quæ infamia faciat competere querelam contra testamentum fratris, & an concurrentibus illis tribus de quibus hic competat querela si frater non fuit exhæredatus, sed præteritus?

4 *Frater per hanc querelam an obtinebit solam legitimam?*

5 *Quid si frater in testamento reliquisset ei integram legitimam: & in residuo instituisset turpem personam?*

6 *Si illa turpis persona erat successura ab intestato. & non frater, quia erat filius testatoris, eiusdemque fratris, q. tunc frater non habebit querelam.*

7 *Frater si occidit fratrem, uel uulnerauit, an sibi succedat ab intestato?*

8 *Si frater instituit turpem personam, & etiam non turpem, an agetur querela contra turpem, & non contra non turpem?*

LEX XXI.

1 FRatris. †Contra testamentum collateralis non competit alteri collaterali querela inofficiosi nisi tribus concurrentibus. s. q. esset frater, vel soror carnalis. & sic in primo gradu & ex eodem patre, & quod fuerit instituta turpis persona: de falso verò testamento quilibet cuius interest. s. qui succederet ab intesta. non facto testamento, potest accusare. h. d. ista l. fratris. & l. fratres. j. eo. & de illa materia solum hic habet & in l. j. ff. eod. & instit. de exhæ. li. contratab. verò non habet locum inter collaterales. et etiam con
currentibus prædictis tribus. vt patet in l. j. §. liberos. ff. si quis à pa. fue. ma. sed solum inter ascēdentem & descendentem & per lineam masculinā inter quos pōt habere locū bo. pos. vnde libe
2 ri vt l. j. §. j. vel ij. de cōtratab. † Not. in ista l. dum dicit [exceptis fratre & sorore.] iuncta l. fratres. quæ intelligit de cōsanguineis.
b ꝙ appellatione fratris b vel sororis simpliciter prolata non comprehenduntur nisi fratres carnales, qui obtinent primum gradū de iure canonico sed de iure ciuili secus alij verò fratres, puta patrueles, vel consobrini, vel cusini, non comprehendantur de hoc vide quod habetur in tex. & per Bald. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. ij. videtur etiam quod non comprehendantur nisi consanguinei. i. ex eodem patre nati, nisi communis vsus loquēdi sit in contrarium per illas ll. † Item not. in l. fratres. ꝙ plus pro
3 uidetur lineæ masculinæ, quàm fœminæ. Quæritur de pluribus & primò de qua infamia loquatur tex. in l. fratres. dic quòd etiā de infamia facti. vt not. per glo. in l. nullā. s. de insa. q̄ ponit effectus infamiæ facti. s. tres & inter eos est ille, quod facit competere querelam contra testamentum fratris. Item quæritur cōcurrentibus dictis tribus, an competat querela si frater non fuit exhæredatus, sed præteritus quidam dixerunt ꝙ non: sed contra tab. Contrarium determinant Doct. per illum §. liberos: & quia talis præteritio habetur pro exhæredatione sicut præteritio ma
4 terna. † Tertiò quæritur quid obtinebit frater per hanc querelam? dicunt quidam ꝙ solam legitimam vt sentit glo. in aut. novissima. dum loquitur de legitima fratris. i. quā dicunt fore debitam quando turpis persona sit instituta, non aliter. & erat quarta pars, quæ hodie non est aucta. Guli. de cu. dicit quòd non meminit se legisse de legitima fratris & ideo tenet & etiam alij Dominores quòd rescindat totum testamentum, & totā hæreditatem obtinebit: qa in odium institutę turpis personæ conceditur ideo datur in totum, etiam si esset talis persona cui etiam aliàs nō daretur nisi legitima vt patet in patre, & patrono, qui per contratabu. non auocant nisi legitimam & tamen quando est instituta turpis persona, auocant totum. vt in l. Pantonius. ff. si quis à pa.
5 fue. ma. † Ex quo sequit quòd si frater in testa. reliquisset fratri integram legitimā, & in residuo instituisset a turpē personā, adhuc cōpeteret querela ad obtinendū residuū. secus in filio exhæreda to, vel instituto in integrā legitimā: quando non esset instituta turpis persona. s. e. l. cum quærītur. Alij dicūt cōtrariū: quia nō debet esse melioris cōditionis frater quā filius: & ita dicit d. Ang. de Peru. in l. j. ff. e. sed verū est ſtātibus eisdē terminis. aliàs secus, vnde quādo turpis persona est instituta, videt ꝙ b filius etiā si sit relicta sibi integra legitima possit agere querela ad residuū odio instituti. per illā l. Pantonius. & tene mēti. & vi
6 de gl. in aut. de hære. & falc. §. primū quidē. quæ tenet ꝙ fratri debeat legitima. † Quæritur etiā quid si ab intest. illa turpis persona erat successura, & nō frater. vt quia erat filius testatoris eiusdemq; fratris. dic ꝙ tunc frater nō habet querelā: vt sentit gl. in l. Tia. ff. eo. quod no. † Quæro etiā quid si fra
7 ter occidit fratrē, velvulnerauit: an sibi succ
c cedat ab intest. vī ꝙ sic p. l. hi cōsequēter. §. c
j. ff. fa. erc. & p. l. cognatis. ff. vī. cognati. Breuiter quādo occidit, dicas cōtra per l. cū ratio. §. fi. ff. de bo. dā. nam perderet hæreditatem si aliūs occidisset: & ipse necem defuncti non vindicasset: vt in l. j. & ij. §. ū. vbi causæ fi. fortius si ipsemet occidit: sed si vulnerauit, quia erat inimicus, puta quia accusauerat de crimine capitali: non prohibet à successione intestati: sed bene posset exhæredari: etiam turpi hærede instituto. & causæ ingratitudinis sunt tres. de quibus dic vt in aut. de nup. §. ingratitudinē. Nec obst. l. cum patronus. de iure patronatus. quia facilius tollūtur iura pa
8 tronatus quā sanguinis secundū Gul. & Bar. † Item quæro quid si instituit turpem personā, & etiā non turpē? dic ꝙ aget querela cōtra turpē: & nō cōtra nō turpē; vt s. e. l. cum duobus. & ibi gl. j. hoc sentit. Itē dicit Gul. de cu. ꝙ in exhæredatione fratris qñ instituitur turpis persona, quo casu est necessaria, ad repellendum fratrē à querela non expedit inserere causam ingratitudinis: sed sufficit ꝙ subsistat vera causa: licet secus in exhæredatione filij: in qua requirit expressio causæ: quia hoc nō reperitur in exhæredatione fratris. certè si subsistit etiā vera ingratitudinis causa: si non sit exhæredatus expressè, sed præteritus, cum talis præteritio habeatur pro exhæredatione, sufficit ad repellendum fratrem à querela probare causam ingratitudinis: sicut olim sufficiebat quando filius exhæredebatur: vt j. e. l. liberi. tunc tamē requiritur expressa exhæredatio: non tamen requirebatur expressio causæ.

2 ☞*Filius si hodie exhæredetur cum expressione legitimæ causæ, licet non uerę: & aliquid sit sibi relictum, etiam iure legati: testamentum non dicitur nullum: licet nō habeat iure institutionis, sed aget ad supplementum.*

3 *Usufructuarius si emit proprietatem à domino, & sic extinguitur usus fructus, & per uicinum uel propinquum fuit retractata emptio ex forma statuti: an usus fructus extinctus reuiuiscat?*

LEX XXII.

1 SI maritus. †Rescisso testamento per querelam actiones cōpetentes hæredi, quæ propter additionē erant cōfusæ: restituunt eidem. h. d. Et sic omnia reponūtur in pristinū statū: sicut post restitu. in
inte. vt suprà de reputa. quæ fiūt in iudicio. l. ij. §. si aduer. transi.
2 In glo. ij. ibi. [vel dic hoc fuisse additum.] No. ex ista glo. ad rex. relata qui in filia exhæreditata loquit: ꝙ si hodie filius exhęredetur, taliter, ꝙ exhæredatio valeat: quia fuit facta cum expressione legitimæ causæ: licet nō verę ꝙ aliquid sit sibi relictū etiam iure legati: nō dicitur testamētum nullū: licet nō habeat iure institutionis, postquā est legitimē exhæredatus, nec agit querela postquam aliquid sibi fuit relictū: sed agit: ad supplemētū. Iura ergo quæ dicunt ꝙ debet habere iure institutionis. aliàs pro pręterito habetur, debēt intelligi nisi fuerit legitimę exhæredatus. Tenementi. Olim verò talis exhæredatus cui fuisset relictum iure legati minus legitima, habuisset querelā: secus si legitima: vt s. eo.

Universidad de Deusto Biblio

l.cum quæritur.tm aũt exheredatio legitima valet quo ad valorem testamẽti,quantũ tit.instituẽtis qñ est hæredatus.No.bene & tene mẽti.In gl.fi.in fi.ibi.l.[propter.§.neptis.] Doctor reprobant illam glo.quia ille §.loquitur qñ hæres adiuit hæreditatem cum crimine seu delicto:quia nõ vindicauit necẽ defuncti: quo casu si sciuit,sibi aufertur hæreditas per fiscũ:& nõ restituuntur sibi actiones quas habebat cõtra defunctũ scelere suo deperditas.Præterea licet sibi auferaẽ hæreditas per fiscũ nõ tamen desinit esse hæres:& sic nõ deficit causa extinctionis:vt l.ex facto.§. Iulius longinus.ff.de vulg.& pup.Sed si ignorasset,nõ perderet hæreditatẽ:in casu verò nostro licet sciret testm̃ subiacere querelæ.nõ videreẽ deliquisse adeũdo hæreditatẽ: & si per querelam postea auferr̃,ipso iure desinit esse hæres vt §.e.l.cũ duobus . vñ sibi restituuntur pristinę actiones indistinctæ:siue sciuerit,siue ignorauerit scd̃m oẽs.ad qd̃ adducũt.l.dñs.in prin.ff.de vsufru. Sed qũo pñt reuiuiscere actiones semel extinctæ:vt in l.qui res. §.areã.de sol.Dic q nõ restituunt eędẽ in substãtia vel numero: sed aliæ similes illis.Et an sint directæ,vel vtiles:vt l.sed reuoca
3 ta.ff.de iure fisci.vel in l.auferr̃.§.fi.cũ ll.seq. †Et illa inducũtur ad q.nã pone q vsufructuarius emit ꝓprietatẽ à dño, & sic extinguit̃ vsusfructus:qa nõ põt qs habere vsumfructũ in re sua.s. formalẽ,sed causalẽ sic:vt l.vti frui.in prin.ff.si vsufr.peta. Pone ergo q postea pvicinũ vel ꝓpinquũ ex forma statuti disponẽtis posit̃ ifra certũ tps retractari,fuit retractata ẽptio ,ꝓprietatis an vsusfructus extrinsecus reuiuiscat,vel sibi restituatur:dic q sic indistinctẽ:siue sciebat posse retractari,siue ignorabat.per illã l. dñs.& per id quod §.dixi.quia sine delicto emere potuit ,ꝓprietatem:licet Gul.de Cug.videatur aliter dicere.& vide ff.de iure fisci.l.eius qui delatorem.j.§.fi.

2 ☞ *Filius qui prohibuit patrem testari,si postea pœnitentia ductus permittat, eum testari, q̃ non debeat exhæredari propter prohibitionem præteritam.*

LEX XXIII.

1 **Estamenti.** †Prohibere quẽ testari est i.ista cã exhæredãdi illũ qui prohibet.h.d. Et hoc,pcedit etiam hodie:quia numeratur inter quatuordecim causas vt patet in auf.vt cũ de app.cogn.§. causas.Glo.hoc no.intelligit:& etiã ibi probaẽ qñ ꝓhibuit cum effectu,ita q tũc testari nõ potuit:sed postea nõ ꝓhibitus testatus est,vnde in illo testamẽto põt illum exhæredare ꝓpter præteritam prohibitionẽ:sed si nihilominus testatus fuit tunc, puta quantũ potuit fecit ne testes vel notarius ingrederentur domũ: sed nihilominus ingressi sunt . nam pro illo conatu qui non ha-
2 buit effectum:non poterit illum filium exhæredare. †Sed pone quod filius qui semel prohibet cum effectu,pœnitentia ductus permisit postea patrem testari , puto q non deberet exhæredari propter prohibitionem præteritam.ar.j.famil.erc.l.in ipsius.Sed quando postea ignorante filio,& de pœnitentia eius non apparente fuisset institutus.

2 ☞ *Si reperiuntur in testamento illa uerba quòd testator, instituit talem, cum hoc pacto quod debeat facere sic, & sic exponitur:id est cum hac conditione uel modo: nec habet uitiare testamentum ex eo quod misceatur contractus cum ultima uoluntate.*

3 *Si mater instituat filium sub conditione si emancipetur à patre,an tamen ea conditione pendente poterit pater petere bono.possess.secundum tabu.& habere administrationem bonorum?*

4 *An bonorum possess.secundum tab.quæ potest peti pendente conditione institutionis,sit iuris:uel facti?*

5 *Cui fiet illa restitutio,an filio,uel patri?*

LEX XXV.

1 **Filijs matrem.** †Conditio quæ respicit fauorem filijinstituti,non facit esse locum querelæ.h.d.Bar.nec etiã hodie reiscitur de legitima.quod dic vt plenè no.in l.cum filio.ff.devulg. & pup.per Bart.secus si respiciat odium: vel cum dubitatur an contineat odium,vel fauorẽ:quia tunc bene reiscitur hodie:vt j. eo.l.quoniam in prioribus.olim non:sed faciebat cõpetere querelam.Et diuide:quia primò ponit vnũ dictũ:vsq ibi atq.Secũdò respondet duobus oppositionibus quæ poterãt fieri: vel dic q primo ponit cõsilĩ:postea remouet duo dubia.veniamus ad
2 casum.†In tex.ibi.[atq eo pacto.] No.ar.q si repiunt̃ i testõ illa verba q testor istituit talẽ,cũ hoc pacto q dẽat facere sic & sic exponit.i.cũ hac cõditiõe,vel mõ.nec habet vitiare testm̃ ex eo q misceaẽ cõtractus cũ vltima voluntate.de verb.sig.l.verba gesserunt & cõtraxerunt.†Et dic q moueẽ vnũ dubiũ circa consilium precedens,q non videaẽ bonũ:quia si mater instituat filiũ sub condi.si emancipatur à patre,ad quẽ mater noluit bona sua peruenire,nõ propterea sequetur iste effectus:quia l.cauetur q istitutus sub cõditiõe poterit ea pẽdẽte petere bo.pos.scd̃m tab. quæ dat sibi administrationẽ bonorũ:vt in l.ij.§.si sub cõditione ff.de bo.pos.secũdũ tab.vnde pater poterit nomine filij antequã emãcipet,& sic pendente cõditione illã bono.pos.petere,& occupabit bona:& dissipabit,ad hoc respõdet Imperator duobus modis secundum diuersas literas, primo dicit si habetur in tex. [patrem cum accipere nõ videri.]q illo casu non poterit pater de iure illam bon.pos.petere:licet aliàs regulariter dicitur ista bo. pos.instituto sub cõditione:& hoc ideo ne fiat contra voluntatẽ testatoris,qui noluit bona ad patrẽ peruenire per viam directã: ergo nec per viam indirectã:& hoc satis bene probatur in simili in l.scire oportet.§.j.ff.de tu.& cu.da.ab his. Aliqui habent in tex.cum re.tunc est sensus q ex illa bo.pos.pater nullũ ius acquirit sed erit facti potius quã iuris:& sic habebit eam:sed non cum re.i.nõ cum effectu:& pro illo intellectu facit finis huius.l.dum dicit: [& ideo restituere debet.] licet quidã non habeant:& est sensus q si pater de facto illam.bo.pos.intentauit,& de facto nõ debet illã retinere,sed debet bona restituere:& nõ dicit cui: sed glo.fi.declarat postea in ver.[neq; ei.]opp.cõtra cõsilium:q sit bonum:quia iure illo filius institutus sub conditione quæ non erat in eius potestate,habebat querelã:& sic pater poterit querelam intẽtare nomine filij:& obtinebit hæreditatẽ:sed respõdetur q imò nõ poterit:quia tunc demũ cõditio facit cõpetere querelam,qñ cõtinet grauamẽ filij:sed hic cõtinet ,puisionẽ filij:vnde nec etiã reiscit̃ hodie:quia lex quoniã in prioribus loquit̃ de cõdi.vel grauamine quæ vel quod olim faciebat querelã cõpetere
4 in odiũ querelæ:nõ in illa quæ non faciebat cõpetere:vt in casu illo.†Quærit̃ in gl.quæ incip.[alias cum re.]quæ multũ ineptè loquitur an bo.pos.secundũ tab.quæ potest peti pẽdente cõdi. institutionis,sit iuris,vel facti.Gl.hic vacillat.dic q eo respectu quo à iure cõceditur,dicit̃ iuris.quantũ verò ad effectũ: aut loquitur cum cõditio pẽdet,aut postquã extitit, aut postquã defecit.primo casu est emptio facti,& non iuris:quia solã administrationem bonorũ acquirit:& quodãmodo cõstituitur curator bonis: ne pereant.nam iustius est & cõuenientius quod sint in eius manibus,& q custodiantur ab eo quã ab alio:cũ speret ipse habere conditione existente,tunc verò cum condition existit,efficitur iuris:& sine alia bo.pos.vel aditione etiam ignorãs condi.extitisse efficitur dominus bonorum hæreditariorũ.Si verò conditio deficit,tunc aut erat institutus extraneus,ad quem non erant deuẽ tura bona ab intestato:& tunc annihilatur:& tenetur ea restituere veniẽtibus ab intesta.& de hoc caueat à princ.cum accipit & hoc vna cum fructibus:vt l.inter omnes.ff.qui sati.da.cog.& l. Paul.de præto.stip.Si verò erat talis cui ab intest.bona erãt peruentura,tunc illa bon.pos.secundũ tab.conuertitur in illam bo. pos.quam ille ab intest.vel ex testamento fuisset habituras:& sic in contratab.si erat filius:vel in vnde liberi:vel agnati:vel cognati,ac si de albo fieret nigrum:vt dixit glo.in d.l.ij.§.si sub conditione.de bo.pos.scd̃m tab.Et p̃dicta in alio casu quã huius l.sed in casu huius l.ille pr̃ scd̃m vnã lec.nõ põt petere bon.pos.scd̃m alterã si petet:hodie de facto nec ius in bonis acquiret: nec etiã de administratione:sed de facto tenebitur restituere,sicut de facto accepit:vt in fin.& sic seruatur vtraque litera.& per hoc illa
5 Gloss.infrascata remanet clara.†Sed cui fiet illa restitutio? Glos. fina.declarat quòd fiet filio:si emancipetur & hoc est clarum si tamen filius esset minor, dubitatur si curator: & non pater:sed alius extraneus per illam l.scire oportet.§.j.nec per viam vnam fiet,quod per alteram iure fieri prohibuit. Si autem emancipauerat, tunc appositum fuit tempus emancipationi fiendæ: & erat lapsum . si enim conditio defecerat , extinguitur institutio: & filius poterit ab intestato succedere: & non acquiret patri: & ille est casus in lege, penultima.ff.vnde liberi. quod tamen facere non posset si conditio adhuc non defecisset : quia quousque est spes successionis ex testamento , non defertur causa intestati: vt ibi nota . in glossa. Si ergo conditio pendet, & non fuerat appositum tempus , fiet restitutio ipsi filio: & pater non poterit se impedire . argumen . in lege, Imperator.

ff.ad

ff.ad trebel.& si esset minor,dabit̃ curator.vt in gl.& hoc nõ solũ iure nouo,quo filio acquiritur ꝓprietas. sed etiã iure veteri: quo non acquirebaẽ.sed patri p illam l.imperator.hodie cõsilĩ istius l.non est necessarium.quia cùm filia possit acquirere sibi ꝓprietatem iuris:poterit ipsum istituere purè:adiecta clausula q pr̃i nõ acquiraẽ vsusfructus:vt in auf.excipitur.j.de bo.quæ lib.non tamen est correcta.quia si vteret consilio huius.l.habet locũ quod hic dicit̃:sed in institu patris non videẽ habere locum quod hic dicit̃:quia institutus à patre sub cõditione quæ non sit in eius potestate,dicit testamẽtũ nullum:quia ĩterim nec est institutus, nec exhæredatus.ergo ꝑteritus & ꝑteritio patris reddit testamẽtũ nullũ.vt in l.si pater.j.de insti.& substi.secundùm tamen gl. & Bart. qui eas tenet, talis cõditio reiscit̃ hodie de legitima: sicut conditio potestatiua.& sic testamentum esset nullum.vt ibi not.

2 ☞ *Si testator dixit quandocunque filius meus decesserit sine liberis,talem substituo , an si decedat post pupillarem ætatem ualeat substitutio,si erat impubes?*

3 *Institutus in legitima,an hodie possit grauari per uiam legati, uel fideicommissi?*

4 *Fideicommissum,an uideatur relictum à pupillo,an ab hæredibus eius, ut sciamus an ualeat uel non?*

5 *Si pater reliquit filiæ mille pro dote sua,quæ non excedebant legitimam.& si decederet sine liberis,uoluit quod distribuatur inter pauperes,& decessit in pupillari ætate: an istud fideicommissum relictum pauperibus ualeat?*

6 *Habens duos filios,unum puberem,alterum impuberem,eos æqualiter instituit : & inuicem substituit ualgariter ,pupillariter,& per fideicommissum.& ultimò mortienti substituit Titium,& decessit primò impubes:& succedit pubes ex pupillari:post ea decessit pubes relicto Sempronio hærede,si postea Titius fideicommissarius petat hæreditatem à Sempronio,an possit Sempronius detrahere legitimam amborum filiorum,& etiam trebellianicam?*

LEX XXVI.

1 **Extribus.** †Filio impuberi instituto in legitima tantum potest fieri substitutio pupillaris.& propter eam non dicitur grauatus. Ideo non habet querelam.hoc dicit.& est bona lex.& semper aliegatur,& frequenter daẽ in punctis:propter ea quæ nota . hic per Doct.In text. in fin.ibi.[certum est.] & ꝓpter talem substitutionem non habet querelam ita substitu.ad text.vt conueniat titul. Opponi.quod non habeat dubium hæc l. postquam fuit institutus in tribus vncijs:& sic est integra legitima iucundùm illa tura:nam etiam si fuisset exhæredatus, & per viam legati relicta integra legitima,nõ habet q̃relã.vt §.e.l.cũ quæritẽ.Sol.fateor qd̃ ex dicto capite clarũ est, quod non habet q̃relã:sed vi debaturq haberet,propter substitutionem sibi factam.arg.§.eodem.l.si pater puellæ.à contrario.Nam ibi ideo non habet:quia illa substitutio fuit reciproca.hic non:sed respondet per eandem l.nã ibi ideo non habet,quia illa substitutio non contineat grauamen , postquam erat reciproca.sed hic quia erat directa pupillaris non continet grauamen:posito quod non sit reciproca.sed continet prouisionem filij & fauorem:nam honor est habere hæredem ex testamento,pupillus autem testari non potest. sed datur patri tentia substituere sibi pupillariter directè ,quæ substitutio dicit̃ testm̃ filij:vt l.pr̃s & filij.de vul.& pu.sicut ergo ipse testatus nõ dicereẽ ex suo testõ quòd pr̃ sibi non facit non sic si foret grauatus p fideicommissum : nisi etiam ipse fuisset alteri per fideicommissum substitutus:vt d.l.si pater puellæ & per hoc est expedita prima gloss. Secundò oppo. quod illa pupillaris non potuerit sibi fieri.vt l.cohæredi.§. cùm filiæ. de vulga.& pupilla.Sol.text.hæc solu.dum dicit.[intra pubertatis annos:postea verò nõ potest fieri substitutio pupillaris.vt in cõtrario.& l.verbis ciuilibus.eodem titul.& l.in pupillari. & p hoc
2 est expedita glos.secunda.†Vltimò quæritur in gloss.fina. pone quod testator dixit quandocũque filius meus decesserit sine liberis talem substituo.vtrum si decedat post pupillarem ætatem valeat substitutio?gloss.dicit quod sic iure fideicõmisi. siue decedat in pupillari,siue post. & dicit quod tunc directa pupillaris trahitur ad fideicommissum.quia ista interpretatio facit vt vtro que tempore valeat vniformiter.hæc gloss.ineptè loquitur dum dicit quod hic directa pupillaris trahitur ad fideicommissariam: quia si verum est quòd dicit gloss.vt omni tempore valeat iure fideicommissi , illa substitutio nunquam fuit directa: ergo non est verum quòd directa trahatur ad fideicommissum, imò non potest procedere , si semel fuisset directa per legem , verbis ciuilibus. per quam dicunt gloss.& Docto .quòd postea nunquã obligatur,sed efficitur inutilis. gl.tamen voluit hic dicere q illo casu quia substitutio est facta per verbum commune,si nõ fuissent apposita illa verba quandocunq; decesserit:sed solũ dixisset si decesserit in pupillari ætate,talẽ substitutio:illa substitutio fuisset pupillaris inspecta qualitate personæ,cui facta fuit. vt l. iam hoc iure.de vulg.& pupil.sed quia fuerunt apposita illa verba quandocunq;,& fuit facta per verbum commune substituo: talis substitutio quæ infra pupillarem,fuisset directa pupillaris : si non fuissent apposita:nunc etiam ibi pupillarem ętatem non est pupillaris:sed omni tempore fideicommissaria:quia si esset pupillaris directa in pupillarẽ & ætatem,post pupillarem ætatem non posset esse directa:sed fideicommissaria : & sic non esset vniformis pro omni tempore,sed variaretur : sed tenendo quòd omni tempore sit fideicommissaria,non contingit variatio, & ista fuit communis opi.glo.in l.precibus.j.de impub.& etiam antiquorũ doctorum,sed gloss.insti.de pu.substi.§.qua ratione: tenet quòd infra pupillarem sit directa pupillaris : postea verò sit fideicommissaria.Bart.hoc tenet nisi mater sit in medio:quia tunc dicit q omni tempore erit fideicommissaria.doc.moderni & glo.tenent indistinctè in d.§.qua ratione etiam si mater sit in medio.per d.l. precibus.& c.si pater.de testa.lib.vj.& illa est veritas, licet Bart. conetur respondere dictis iuribus.dic vt l.præcibus:quia nõ est
3 propria materia huius l. † Item aduerte,quia illa quæstio gl.& determinatio sua non debet referri ad casum qui ponitur in tex. qñ filius erat institutus in sola legitima:quia tunc per fideicommissum,ned vltra pupillarẽ ætatem nec post posset grauari : sed reiceretur omnimodo hodie per l.quoniã in prioribus. & olim propter talem substitutionem habuisset querelam,nisi esset substitutio reciproca.debet ergo intelligi quæstio glo. quando erat institutus vltra legitimam,& tunc in eo quod est vltra bene potuit grauari per fideicommissum tam infra pupillarem ætatem quã post. Ideo de tali fideicommisso detraheretur legitima ante oia:& postea trebellianica,& sic dimidia iuxta notata in l. quãquam.j.ad l.fal.Extra glo.oppo.q imo etiam si fuit institutus in sola legitima,possit apponi grauamen per viã legati, vel substi. quinimò non solũ in legitima sibi relicta, sed etiã in alijs bonis proprijs ipsius pupilli:ita;tẽ vtq; ad pupillarem ætatẽ,non vltra. vt l.si fundũ per fideicom.§.fi.cũ l.seq.ff.de leg.j.So.dixit Dyn. notabiliter,& plures consuluit,& etiam Cy.hic refert, & Bar.& oẽs tenent q aut fideicõmissum vel legatum relinquitur ab ipso pupillo,& tunc nõ valet:sed reiscitur hodie de legitima,& de bonis proprijs ipsius pupilli.Aut relinquitur tale fideicommissum à venientibus ab intest.ipsius pupilli,& tunc valet vique ad pupillarem ætatem.i.si decedit in pupillari,& non vltra,vt in contrario.quia tales venientes ab intestato , quibus pater potuit auferre dando substitutum pupillarem,qui excludit omnes veniẽtes ab intestato, etiam matrem non dando , videntur habere ab ipso patre tam legitimam filij: quàm alia bona eius: & ideo à patre possunt grauari.licet filius non potuerit grauari: quia non ha
buit legitimam à patre.Sed ex dispositione l. in l.si arrogator. §. sed an impuberi.ff.de adop.& similiter alia bona sua non habuit à patre,sed ab alijs attinentibus eius : si autem decedat post pupillarem ætatem.fideicommissum euanescit:quia tunc pater nõ potuit eis auferre dando substitutum pupillarem:cum dare non possit vt statim dixi.& q illi text. loquantur quando venientes ab intestato pu.grauantur in legitima pupilli, & in alijs bonis quæ non habuit à patre.patet:quia si in illis quæ habuisset à patre vltra legitimam , non expiraret fideicommissum pubertate, quia testator potest grauare non solùm hæredem suum in his quæ sibi voluntariè reliquit,sed etiam hæredem hæredis perpetuò.vt l.si fuerit.in fi.ff.de leg.iij.& sic non solum veniẽtibus ab intesta.posset relinquere:sed etiam ab ipso pu. & perpetuo quãdocunq; decidit̃.necessariò ergo debet intelligi quòd venientes ab intestato grauabãtur in bonis pupilli,vel in legitima eius, in quibus ipse pupillus non poterat grauari. & quod dixi ideo in venientibus ab intestato , idem & fortius in pupillari substituto:vt possit grauari non solum in bonis testatoris quæ peruenerunt ad pupillum vltra legitimam : sed etiam in bonis pupilli aliunde quæsitis: quoniam ipse habet expressa voluntate & prouisione testatoris. sed venientes ab intestato ex tacita
4 vt l.conficiuntur.de iure codicil.& hoc patet in l. in ratione.§. quod vulgo.& in l.qui fundum.§.qui filios.ff.ad l. falcid. † Sed à quo videatur fideicommissum relictum. an à pupillo, an ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Inimicitia. Adde Abb.in c.repellatur. de accus. & præsumitur inimicitia qñ nolet salutare.gl.est in c.cum Adrianus.lx.iij.dist. quod intellige quando solitus erat salutare gl. in c. cũ super.de offi.dele. vbi d. Abb. dicit illã gl.intelligi qñ saluta tur ab alio,& ille nõ vult respondere. & illã glos.alleg.& sequitur Abb.in d.c.repellantur.

b Ipsius mulieris.Ad de Bal. consi.lix.inci pi.Factũ tale est Nardus.in ij. vol. Barba. consi.lxj.incip. Illud deducam.in iiij. vol.

c In legitima.Addecp dos & legitima æquarant per Bart. in l. Titio centũ.in §. Titio genero.ff. de condi.& demon.Pau.de Ca.consi.cviij.incip. Super eo de quo queritur.in j.col.& in cõsil.cccxlviij.incip. In puncto quæritur in j.columna.

hæredibus eius vt sciamus an valeat,vl nõ. Bart.in l.cohæredi.§.cũ filiæ.ff.de vulg.& pup.circa prin.dicit ibi esse casum q in dubio ab ipso pupillo. licet sit relictum post mortem pupilli.seq in l.se quæ incipit qui duos dicit melius q tunc videt relictum à pupillo,qñ grauauit pupillum expresse: licet post eius mortẽ videbat contrarium:ga tunc pupillus non põt soluere.sed hæredes eius. ergo ab hæredibus videt relictum tñ contrarium est.q imò à pupillo.& sic non valet.sed si simpliciter relinquat post mortem pupil.censet relictum ab hæredibus.& sic valeret si decederet ĩ pu.ætate.†Ex quo soluitur talis qõ.qñ Raph.dicit vidisse in ciuitate Mediolani.quod pater reliquit filiæ mille ꝓ dotibus suis,quæ nõ excedebant legitimam:& li decederet sine liberis, voluit quod distribuant inter ꝓauperes. decessit in pupilla.ætate,debes scire licet ipse nõ dicat hic,q pauperes non possunt venire ex pupillari directa: quia illa verba debent & distribuant sunt verba obliqua quæ nõ possunt portare directam pupillarẽ: & hoc expresse determinat Bar.in l.Cẽturio. de vulga.& pupil.in ij.q.principali compendiosa facta ꝓ verba obliqua.qñ non dixit ꝓ meos executores.Secus si hoc dixisset. dic vt ibi. hoc ꝑsupposito.an istud fideicommissum relictum pauperibus valeat:dicit ipse q Bal.& plures alij cõsuluerũt q nõ:quia ꝓ fideicõmissum nõ potuit ista filia grauari in legitima.dicit ipse q cõsuluit cõtra.& ita fuit obtentum.quia verũ est q ipsa filia nõ potuit grauari:sed hæredes eius,seu venientes ab intestato bene potuerunt grauari,ex quo decessit in pup.ætate ꝓ iã dicta:& in dubio(vt potius valeat q̃ pereat) censet relictum à venientibus ab intesta.& non alleg.determinationem Bart.in d.l.qui duos.& d. §.cũ filiæ.Istum casum etiã ego habui de facto Bononiæ & fuit mihi portatum vnũ cõsilium do.Bar.qui cõsulebat valere fideicõmissum.& oẽs doct.Bo.ex illo consilio decepti consuluerunt idem.quia res videbat sine dubio.do. lo.de Imo.& ego ppendimus de isto errore & fecimus retractari oĩa.d.consilia.& omnes fatebant se errasse:sed se excusabãt ꝓpter authoritatem. Bart. licet de dicto do.Raph.nullã notitiam haberemus.Et etiam in ciuitate ista habui istum casum:& quidam doct.qui reputabatur valens fuit deceptus.& ego scripsi sibi: & pœnitentia ductus revocauit.Ideo tene menti magnumqúe honorem habebis ex p̃dictis.quia iste est casus quotidianus. & p̃dicta quãdo filius vel
6 filia erãt instituti solũ in legitima.†Quid autem si vltra pone casum quæ Bal.hic dicit se habuisse de Viterbio, pater habẽs duos filios,vnum puberẽ,alterum impuberem:eos æqualiter instituit: & eos inuicem substituit vulgariter, pupillariter, & per fideicõmissum.& vltimò moriẽti substituit Titiũ.& decessit primò impubes,& sic pubes successit sibi ex pupillari: postea decessit pubes relicto Sempronio hrde: Titius fideicommissarius à Sempronio petit hrditatem:Sempronius vult detrahere legitimam ambo rũ filiorũ,& trebellanicam:& sic dimidiam partem habere dicit Titius tu bene potes detrahere legitimam & trebellianicam de dimidia illius puberis cui successisti:ga iple fuit grauatus,& sibi debebat legitima:vñ tu ex ꝑsona sua potes detrahere.vt l.quanq̃ j.ad l.fal.sed de dimidia in qua fuit institutus impubes,cui pubes successit ex pupillari,non potes detrahere legitimã:quia fideicõmissum ipsum non fuit relictum ab ipso impubere: sed à pubere hærede. Aut ergo tu vis detrahere ex ꝑsona ipsius puberis:& nõ potes.quia illi puberi non debebat legitima in bonis fratris non instituta turpi ꝑsona aut vis detrahere ex ꝑsona impuberis,& nõ potes.qa fideicõmissum istud nõ fuit relictũ ab eo: sed à pubere hrde suo :ipse aũt hrs potuit grauari in legitima filij impuberis. p ea q̃ §.dicta sunt:ergo illa legitima cadit in fideicommisso. Bal. super ista q̃stione loquit obscurè.mihi sic videtur dicendũ q de vna dimidia in qua fuit institutus pubes,sine dubio potsit detrahi legitima & trebe.& sic dimidia dimidiæ,sed de altera dimidia in qua fuit institutus impubes,nõ possit detrahi legitima,sed trebellianica sic:& sic quarta pars dimidiæ.& hoc siue fideicõ. fuerit relictũ ab vltimo moriente,siue post mortem amborũ: quod idem est.vt l.codicillis.ff.de vsufruc.le.sed si dixisset relinquo ab eis,& quolibet eorũ.tũc etiam de dimidia impuberis deberet detrahi legitima,& trebellianica.quia fideicommissum censet relictum à pupillo.videlicet post mortem vtriusq: sed iste pupillus nõ potuit grauari in legitima:ergo &c.& iste casus frequẽter cõtingit & pluries dedit mihi laborem,& habui de facto.& allegabat determinatio Bal.hic. Ista sunt subtilia & speculatiua, & de appicibus iuris.tene menti perpetuò.

2 ☞ *Qualiter probetur inimicitia?*

LEX XXVIII.

1 Iberi.†No.ĩ ista.l.q magis credit pri contra filiũ, q̃ ecõuerso:quia si p̃ dicit filiũ sibi fuisse ingratum credimus sibi.nisi cõtrariũ filius ꝓbet ecõuerso si filius dicit patrem ingratũ:vl matrem ingratã fuisse,non credit sibi nisi hæres eius hoc ꝓbet.hodie idem in præcedenti casu:quia causa ingratitudinis est inserẽda,& etiã ꝓbanda
2 p hrdẽ testatoris:aliàs testm rumpit p q̃relã.†Itẽ no.in fi. qualiter
a ꝓbat inimicitia.ª & q q cõuersat cum inimico nro,censet meus inimicus.certè hoc verum in filio vel alio intrinseco. qui debent ab hoc abstinere mei contemplatione.non sic in alio extraneo, q ꝓpter me non debet abstinere ab inimico meo.

2 ☞ *Filia donata si exhæredetur,uel aliàs excludatur à patrimonio, non tamen excluditur à dote quam habet.*

3 *Si instituatur insolidum,& rogetur hæreditatem restituere,dos quam habet, non computatur in fideicommisso.& quid si specialiter grauetur in dotet*

4 *Dos licet conferatur,non tamen sequitur quod in legitimam computetur nisi expresse caueatur à iure,& quid in dote data à matre,& quid si filia præcedat relictis liberis,uel maritonu.5.& 6.*

5 *Si ego dedi dotem pro nepte ex filio meo. & postea filium instituam in certa quantitate,quæ non sufficit ad legitimam.& ipse petit supplementum: debet computare illam dotem quam dedi pro filia sua.*

LEX XXIX.

Voniam nouella. Hic incipiũt.ll. nouæ Iustiniani, quæ multa corrigũt.dell.veteribus,et multa vtilla addũt.q etiã ĩ l. nõ fuerũt. & ponunt illa q̃ etiã erãt de iure veteri. sed sequẽtes ponũt noua.& ista est vtilis.& venit ad suppletionem.l. vt liberis.j.de colla.q̃ etiã fuit noua.quia illa incœpit ponere nouitates q̃ nõ erant de iure.fforũ.non tñ fuit Iustiniani, sed leõis. Ista verò Iusti.posterior.quia facit mentionem de illa in princi-
1 huius l.& h.d.† sicut dos & dona,ꝓpter nup.data ꝓ liberis à pre, vel eius linea.à matre,vel eius linea,cõferunt qñ ille vel illa pro quibus datæ sunt venirent ad successionem cũ fratribus ꝓ vniuersalem successionẽ p l.vt liberis.ita & si venirũt ad successionẽ vtlẽ cum eis,nõ petunt supplementũ legitimæ: & si venirũt ad singularem successionẽ,debẽt in legitimã computari:vt sic nõ supleat si sufficit ad integram legitimã.h.d.text.suppletus ꝓut debet suppleri. Potest aũt exemplificari.l.ista quatuor modis. Primò q filia dotata fuit instituta in certa re vel quãtitate ,q̃ nõ sufficit ad legitimam:& ipsa petit supplementũ secundũ l. sequẽtẽ, vt nõ debeat suppleri:si dote computata ipsa habet integram legitimam.Secundò,si pater vel mater filiam dotatã à se instituat in legitima simpliciter sic loquendo.Nam prima facie videretur q voluerit ipsam habere legitimam vltra dotem.sed non est verum.imò debet intelligi deputata dote:ita singulariter dicit Jac. de Are.in l.si cum dotem.§.si pr.ff.sol.mat.& refert.Bal.j.eo.titu. l.quoniam in prioribus.Tertio modo si pater,vel mater instituat eam in dote.nã valet ista institutio:licet dos sit ꝓprium patrimo-
b nium ipsius mulieris[b],& nõ sit in patrimonio patris,vl matris: vt in l.fi.in fi.de colla.& sic censet eius filia institura in re ꝓpria. & si sufficit ad legitimam,non debet vltrà petere pro dote,sed si nõ sufficeret.peteret supplementum.ita nota. per glos. in l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino.non sic valeret si foret instituta in alia re ita,p pria aduentitia;quia tanq̃ in nihilo instituta censeretur prætermissa & diceret testamentum nullum.vt not.j.eo.l.scimus. Ratio diuersitatis.quia dos processit ab ipso testatore vel testatrice. & sic licet reuera sic extra patrimonium eius tamen quantũ ad imputa.legitima censet esse de ꝑrimonio dicit tñ gl.ĩ illo.§.sed vtrũ. q
↝ securũ est q ✱instituat eũ ĩ ✱aliquo modico. puta ĩ xij. ꝑsonis.
c libus.& dos computabitur in ✱ legitima:' nam quòd computetur.non

tur non est dubium.vt hic.sed quòd in illa sola instituat,est magis dubium.per id quod supradixi.tamẽ glos.& doct.ita tenent.
2 quãtum verò ad alia dicit esse extra patrimoniũ. † & ideo si filia exhæredet,iste etiam si excludat à patrimonio,non,ꝓpterea excluditur à dote quam habet.vt in l.j.§.videamus.j.de rei vxo. ac.
3 & si† instituat insolidum,& rogeẽ hæredi.restituere. dos quã habet non cõputatur in fideicõ.sed remanet etiam si excedat legitimã,vt in l.à filia.ff.ad trebel.& hoc in gñali fideicõ. sed si ꝑcialiter graueẽ ĩ dote,tenuit Dy.q quatenus excedit ltia tenuit gravamẽ.Sed vsq ad legitimam nõ.p l.fin.§.filiæ.ff.de leg. ij.& ibi vide per Bart.& p Cy.in d.§.videamus.Bald.dicit vnum verbũ quod non est verum:videlicet q tunc potest grauari in dote quatenus est vltra legitimam,quãdo erat reuersura ad testatorem:ga fuerat stipulatus sibi restitui aliàs secus.quia consolidaret in filiã certè si esset reuersura,non grauaret filia: sed hæredes patris: ad quos esset reuersura.& sic non haberet dubium.Doct.autem loquunt in casu dubio quando erat remansura pœnes filiam. & sine dubio Bal.errauit.Quarto & vltimo modo potest exemplifi-
2 cari in casu quam suprà ꝓxime dixi.quando est instituta vniuer- 6
saliter,& grauata de restituendo,& ipla vel eius hæredes aduersus fideicommissum volunt detrahere legitimam. Nam debent in ea computare dotem,& etiam si lit maior:non venit restituenda:vt dixi,sed tunc vt æs alienum deducit:vt l.mulier.§.cum ꝓponeret.ad Trebel.ff.si verò succederet ab intestato cum fratribus,vel ex testamento æqualiter vel inæqualiter, instituta tamẽ vltra legitimam:tunc non esset tractandum an deberet in legitimam imputari:sed an deberet conferri.nec sic imputari in suam portionem hæreditariam. vt tantò minus accipiat. & est dicen-
4 dum quòd sic.vt j.de colla.l.dotis quidem.†Nunc oppono. q licet dos conferat:non tamen sequit q in legitimam computet licet enim ea quæ computant regulariter conferant, non sic econuerso.vt l.illud de colla.j.in ver.hæc autem regula. Solu. verum est nisi caueat expresso iure:vt ibi dicit. Ideo ista lex fuit necessaria ad suppletionem.l.vt liberis.quæ dicit eam debere conferri: etiam quando dat à matre,vel linea materna.quia non sequebat ergo in legitimam computat. Ideo Iustinianus hoc introduxit ꝓ hanc l.& sic non contradicit illi.l.ille ver.hæc autem regula. sed potius illum versiculum exemplificat,& declarat & ita intelligit Gio.j.istius.l.Adhuc oppono secũdò, Imperator introduxit hoc ad similitudinem colla.vt patet in prin.sed similitudo non est bona nam illa conferunt quæ non sunt in patrimonio testatoris.sed sunt propria illius conferentis: vt patet in emancipato : qui confert filio in potestate acquisita post emancipationẽ:quæ sunt sua ꝓpria,vt in toto tit.ff.de colla.bo.quando enim sunt in patrimonio testatoris tempore mortis,sunt communia inter hæredem.& sic veniunt diuidenda.& non conferenda. vt in l.certum. infrà, fa.her.dos autem data est extra patrimonium patris. & sic est ꝓpria ipsius mulieris.vt in l.fin.de colla.do.& in d.§. sed vtrum.in fi.nimirum si in ea propriè cadit collatio:sicut in bonis emancipati.sed suppletio legitimę fieri debet de his quæ sunt in patrimonio:non de his quæ sunt extra patrimonium ipsius filij. vt l.scimus.§.repletionem.j.eodem.vnde de ipsa(cum sit extra patrimonium,& ꝓpria ipsius filiæ) non videtur legitima debere suppleri.Solu.hoc erat quod faciebat dubium:ideo necessaria fuit prouisio huius.l.nam attento quòd ꝓcessit à patre,non censetur esse extra patrimonium quantum ad hunc effectum:quia pater inuitus eam dedit.cum possit de iure compelli,vt l. qui liberos. ff.de ritu nup.ideo subuenitur patri,vt tantò minus sibi debeatur pro legitima.Intellige tamen nisi pater fuisset stipulatus sibi soli restitui. Nam tunc est reuersura ad eius hæredes.& non est propria ipsius mulieris.ideo mulier non debet eam in legitima sibi computare:nisi hæredes remittant sibi stipulationem secundùm Bal
5 de legatis tertio.Sed † tertiò & vltimò opponi. licet istud possit tollerari in dote data à patre : non sic videtur in dote data à matre, & agitur de ipsius successione quia mater non tenetur dotare filias & si dotat sponte facit,& donare videtur.vt j.de rei vxo. act.l.j.§.accedit.& l.cum is.§.si mulier.ff.de cõdi. inde. Constat autem q donatio inter viuos voluntaria si à principio est valida, non computatur in legitimam : nisi dicatur expresse.vt patet in dona. quam pater facit filio emancipato:vt j.eodem.l.si qñ exposse per Bart.in l.in quartã. ff. ad l.fal.ista verò lex vult quòd computetur.etiam si non dicatur expresse. Solu.fateor quòd in data à matre erat maior ratio dubitandi. vnde nec olim confe-
rebatur,sed fuit introductum per l.vt liberis. & per istam introducitur vt computetur: quia non est donatio simplex , sed ob causam dotis.sicut quando causa militiæ.vt infrà. l. proxima. §. imputari. in donatione verò non simplici fateor contrarium, q si est valida à princ.non computatur , nisi expresse dicatur. ratio diuersitatis est quia licet ad talem donationem ob causam mater non compellatur à iure : nisi quando esset dies , & filia non posset aliunde dotari.vt not.infrà de iure dotium. l. neque mater:tamen quia succedit loco alimentorum,quia de dote maritatur,& sustentatur,mater compellitur saltem stimulo naturali:licet non sanctione iuris ciuilis.ideo lex sibi subuenit , licet & patri qui compellitur de iure positiuo. & in istis stat subtilis intellectus istius materiæ : & aperitur ad multa. si bene consideretur. Vltimò dubitatur : quia iste text. loquitur de dote data filiæ : an computetur in legitimam ipsius filiæ, quando ipsa venit ad successionem cum fratribus. quid † si præmortua est viuente patre & dos remansit apud liberos eius , vel apud maritũ propter liberos inspecta consuetudine,quia de iure debet ad patrem redire per consolidationem : etiam si non fuisset stipulatus: sic econuerso quando pater prædecedit , consolidatur in filiam, vt plenè habetur in l.dos à patre.eodem titulo, solut.matrimonio.si verò pater prædecedit & aliquid relinquat nepoti ex filia iure institut.& instituat filios suos vniuersaliter : illi autem petunt supplementum : filij dicunt quòd imputent sibi in legitimam dotem maternam sicut ipsa mater deberet imputare si viueret : nepos dicunt quod non tenentur imputare. licet mater imputaret:quia non est eadem ratio. nam mater ideo imputaret : quia ipsam habuit à patre de cuius hæreditate agitur.ipsi verò non habent imputare : quia non habuerunt eam à patre, sed à matre cui successerunt. vnde cum veniant ad legitimam bonorum aui ex propria persona de medio matre subducta, & habeant imputare . nisi illud quod processit ab ipso patre eodemque auo. vt in fine huius l.Quæritur quid iuris? Istam quæstionem tangit Bartolus,in l.in quartam.ff.ad l.falsidiam,qui tenuit quod debeant computare: quia habẽt potius ab auo quam à matre. eo quia de iure communi debuisset ad patrem redire, & consuetudo non aufert patri. & immediatè attribuit nepotibus ex filia:nõ aũt ipsi filię,vel marito eius:& in illa ratione dicit Bar.q nõ se fundebat cũ esset aduocatus in cã cõtra aduocatos alterius partis, & ita tenuit Iac.but. Bal. erat aduocatus alterius partis.& in l.illã.j.de colla.fortiter reprehẽdit Bar. & mordaciter & ibi tetigi de hoc.hic verò melius loquit:& tangit veritatẽ:quę etiã fuit de mente Bar.q si ista dos fuit per patrẽ filię donata : vt quia fecit filiã stipulari, vel ipse stipulatus est filię reddi, vel sibi vnũ casum:& sic in alterũ videtur stipulatus ipsi filiæ.l. si cũ dotem.in prin.ff.solu.matr.quæ donatio valebat etiã iure veteri, vt in l.pomponius.ff.fa.ercis.& in ea etiã iure veteri habebat hæredem ab intesta.licet regulariter filiusfa. etiã in castrensi peculio de iure veteri non haberet hæredem ab intesta.vt l.ij.de castren. pecu.& ita diſputando tenuit lac.de bel.per.l.inter socerũ. §. cũ inter.de pac.do.quo casu nepotes ex filia dicuntur habere a matre:non ab auo materno.& sic non computarent, sed si non fuit dona.deberent ab auo habere.per rationẽ Bar. & sic cõputarẽt: & ita dixi in l.illã.de colla.quod etiã Bar.in l.post dotẽ. sentit,licet in l.in quartã dubitaret.do.Rap.ful.facit hic vnã rationẽ contra Bar.q nullo casu debeãt sibi cõputare:aliàs sequi potest vnũ inconueniens,q vna & eadẽ dos tenebit locũ duarũ legitimarũ, quod esse non debet:puta habeo in bonis trecenta & dedi filiæ meę.c.in dotẽ:quę sufficiũt ad legitimã:in alijs ducentis instituit Titiũ. illa filia vltra illa centũ acquisiuit à matre vel ab alio alia ducẽta.& sic ipsa reperit habere trecẽta:reliquit filijs suis centũ. & in alijs ducẽtis instituit extraneũ:& mortua est me viuẽte,filij sui ab hęre.ma.nõ possunt petere supplementũ legitimę:quia habẽt integrã legitimã.si postea mater instituto extraneo non possunt petere similiter de hæreditate mea legitimã: si illã dotẽ sibi computent in eam:& sic illa centũ tenebũt locum legitimę debitæ in bonis maternis,& in bonis aui materni debitæ quod esse non debet.dicit ipse quosdam dicere q illo casu non computabunt in legitimam eis debitã in bonis meis. Ego dico econuer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fuisse ingratum. adde doct. in c. quin tanallis. de iureiurā.

so q illam computabūt:ga eā hñt à me:cui consuetudo abstulit,& eis dedit.sed indebi tā in bonis maternis nō: quia nō habent ab ea:sed à me,finaliter ipse tenet q si petunt supplementum ab extraneo instituto,non debeāt cōputare:secus si à fratribus. arg. in l.fi.j.cōia vtriusq; iudicij.q̄ distinctio nō placet.quia rō Bar.locū habet vtrobiq;:ideo illo casu quē ipse ponit.& etiā ī aliis casibus tene quod ś.dixi.† An aūt ecōuerso,si ego dedi dotē p nepte ex filio meo postea filiū instituo in certa quātitate,q̄ non sufficit ad legitimā.& ipse petit supplemētum, an debeat in suam legitimā cōputare dotē quā dedi p filia suā? dic q sic.tanq̄ datam sibi.cuius contemplatione dedi filiæ:vt in l.dedi dotem.ff.de colla. bo.

2 ☞ *Quod etiam hodie dicatur ille præteritus cui non fuit factum relictum iure institutionis, licet iure legati, uel fideicommissi.*
3 *Pater turpi persona instituta à filio, an posit totum testamentum impugnare, & hæreditatem auocare. & quid in filijs quibus aliquid est relictum, & turpis persona sit instituta à patre?*
4 *Frater qui instituit turpem personam, & uult excludere fratrem à querela an debeat allegare fratrem fuisse sibi ingratum?*
5 *Qua actione petatur supplementum legitimæ?*
In legitima, an posit prohiberi ius accrescendi?
Testator si instituit filium in aliquo minus legitima, & expresè dicit quòd deberet stare contentus dicto relicto, q. ista uerba habeantur pro non appositis.
6 *Quid si dicat quòd si plus petierit, cadat à relicto, an habeatur pro non facto?*
7 *Si filius in testamento fuit institutus in certa re pro sua legitima, talis institutio non potest in codicillis reuocari.*

LEX XXX.

1 ¶ Mnimodo. † Ille cui aliquid in testamēto relinquitur etiam iure legati vel fideicommissi,nō potest expugnare testamentum p querelam.vel cōtrata.vel ius dicēdi nullum,ex eo q nō sufficiat ad legitimam:sed debet agere ad supplementū.nisi ,pbet in gratus:vel ratione præteritionis: quia nō cēsetur præteritus ille cui aliquid est relictū: licet nō iure institutionis, & sic nō habet cōtratab.nec ius dicendi nullū. si verò nil sibi relictū est,vetera iura remanent incorrecta:vt si fuit exhæredatus,habeat querelā: si præteritus,habeat cōtratab.vel dicat testamētum nullum. hoc dicit.vsq; ad ś.imputari. Et primò loquitur de illo cui fuit aliqd relictum.vsq; ibi.[& hæc quidem.]Secūdò de illo cui nihil fuit relictum. Item prima pars subdiuidit in duas. quia primò ponit prooemium.vsq; ibi.[vt siue adiiciatur.]Secūdò tractat & corrigit tria quæ erant de iure veteri. Primū, quia si filius instituebat in minori parte quā esset legitima,habebat querelam.nisi iudiciū testatoris approbaret,adeūdo hr̄ditatem.vt ś. eo. l.parētibus.hic statuitur q nō habeat querelam:sed agat ad supplementū.& fortè Imperator accepit hoc ex iure veteri.quod habet ī l.si nō mortis.ff.eod.licet gl.ibi & hic dicat ecōuerso q cōpositores nouī iuris assumpserūt illud ab illa.l.sed primū verisimilius est:quia cōpositoribus nouī iuris non est credendum q miscuerint iura noua cum veteribus:sed q posuerint vetera prout reperierūt.tñ ibi loquit in eo quod erat datum inter viuos p dona.in qua filius semel consenserat,ideo excludebatur à querela: sed agebat ad supplementū.& in eo quod relinquitur in vltima volūtate filius nō consentit à principio:cū posit fieri eo absente.ideo habebat querelam,quam hodie tollit hic Imperator sed si consensisset à prin.
2 dic vt not.j.eo.l.si quando.ś.illud. † Secundū quod corrigit est. quia de iure veteri filius debebat instituī,vel exhæredari p solennitate testamenti.vt l.inter cætera.ff.de libe. & post.& l. Gallus. ś.in omnibus.& si nō erat institutus,nec exhæredatus licet iure legati vel fideicommissi etiam vniuersaliter esset sibi relictū debeat præteritus.& habebat contratabu.vel dicit nullum vt in l. ita tamē.ś.qui rogatus.ff.ad trebel.quod tollit per hanc l.q̄ sufficiat quoquo relicti titulo,nec dicat p̄teritus ille cui aliquid est relictū in vltima volūtate:& sic nō habeat cōtratab.nec posit dicere nullū ratione præteritionis.hodie per iura nouissima hoc corrigitur.& redit ad iura vetera:vt debeat relinquī iure institutionis aliàs dicatur præteritus.vt in auth. de ap.co.ś.aliud quoq; capitulum.& hic in gl.fi.quæ incipit.[hodie verò.]Tertiū est,quia olim per l.liberi.ś.eod.hæredes patris ad excludendum filium à querela non habebāt necesse probare ingratitudinem,sed ipse filius probare debet q fuerit gratus,vt posit intentare querelam. hoc tollit p hanc l.vt hæredes in necesse habeāt probare.Et addē q hoc nō possunt.nisi expśse testōr dixerit filiū fuisse sibi ingratū.si em̄ nō dixit,censet ingratitudinē remisisse,nec hæredes possunt eam allegare,vt j.de reuo.dona.l.fi. Hodie verò requiritur plus.ś.q exprimat p testm̄ causa ingratitudinis:nec sufficit quælibet ingratitudo:vt olim sufficiebat:sed restringitur ad xiiij.vt in d.ś.aut.cās.Si ergo exprimat,& pbet.sicut olim filius excludebat à querela:ita per hāc l.excluditur à peti. supplementi. vt hic in ver.[si tamen nō ingrati &c.]& Prædicta quidam inducunt principaliter fauore testatorū:& testatricū:ne subuertāt testamētā:non aūt filiorū.quia vtilius fuisset eis subuertere. nec obst.hoc dum dicit.[quàm liberis eorum.] quia est sensus q cōseruat eos indemnes:ne perdant legitimā eis debitam iure naturæ:nō autē fauet eis in extorquēdo plus.& non solū habet locum ista.l. in liberis quibus aliquid relinquit,sed etiā in parentibus.quibus debetur legitima:& etiam in fratribus,quibus debetur,turpi persona instituta.ita sentit hic gl.j.super verb.[personis.]quā tene mē ti:quia est de directo contra opini.Guil.de Cu.qui tenet in l.fratres.ś.eod.q tunc posit expugnare testm̄ in totū etiā si sibi aligd sit relictū p legitima eius:sed hoc vult ista gl.quā Bart.tenet: sed puto opi.Guil.veriorē p l.Pātonius.si qs à patre fue.manu.†.vbi pater turpi persona instituta à filio potest totum testamētum impugnare,& hæreditatē auocare:cū si non esset turpis, non posset nisi legitimam petere:& idem videtur in filijs quibus aliquid est relictum.vt si turpis persona sit instituta à patre,non habent necesse petere supplementum:sed agere querela.& totum testamē tum expugnare.quia non debet esse deterioris conditionis filius contra testamentum patris,quā ecōuerso.licet Bal.dicat nō repe rirī q turpi ṕona instituta à patre filius nō agat ad supplemētū: sed querela.licet nō reperiat expresè.l.illa Pantonius. probat p reduc.ad incōueniēs.& hoc tenuit in l.fratres. & tene mēti:quia
4 est vtilis valde.& magna limitatio ad hanc l.† Item iste tex.circa medium ibi.[nā si nullam eorū &c.] videt cōtra id quod dixi secundū Guil.de Cu.in l.fratres.ś.eo.sed nō est.nā frater q vult excludere à querela turpi ṕona instituta, bene debet allegare fra
a trem sibi fuisse ingratū. " aliàs videret ingratitudinem remittere: nec hæres eius posset eam allegare.vt hic.sed nō tenet exprimere causam ingratitudinis:quia hoc nō reperitur statutum nisi in parentem.erga liberos.vel econuerso.& ita loquit dictū Guil.Sunt autem tres causæ in exhæredatione fratris.vt in authē.de nup.ś. ingratitudinem.Sed cū iste text.loquat q̄n fuit aliquid relictum filij ś.quo casu agunt ad supplementum:nisi sint ingrati. quia relinquebat. Nam videtur per hoc ingratitudinem remittere.Respond.si erant ingrati, relinquebat aliquid:sed non tātùm quòd sufficeret ad legitimam. Et dicit se ideo hoc fecisse:quia fuit ingratus. Vnde si tunc probatur ingratitudo, repellitur à supplemento . Idem per illum verbum. [& hæc quidem.] Videtur quòd si pater exhæredat filium , & nihil sibi relinquat, non sit correcta.l.liberi.ś.eodem.& sic hæredes patris non habent probare ingratitudinem:sed filius se fuisse gratū: quia text.superior loquitur quando aliquid relinquit. aliàs iura vetera remanent incorrecta. Domi.Rapha.fatetur hic quod per illam legem,dicto casu non esset incorrecta.lege illa. sed corrigitur per legem, si quis filium. circa medium.infrà eodem.ibi.& si nō hæres apertissimis proba. & cætera. vel dic quòd iste ver. loquitur quantùm ad modum rumpendi. quia quando nihil relinquitur, iura vetera sunt incorrecta:vt sic detur querela, & contratabu.& ius dicendi nullum . vt in glosſ.fina.quæ incipit. [hodie.] sed non quantùm ad probationem ingratitudinis:imò illa lege,adhuc remanet correcta,vt hæres non teneatur probare. Item ille text. dum dicit. [iam natam vel ante testamentum quidem concepram.]videtur probare quòd ille qui non erat natus vel conceptus tempore testamenti , non posit expugnare testamentum per querelam, vel contrarabu.vel ius dicendi nullum. quod tamen est falsum.vt in multis ll.in titu.de iniusto testamen. Nam posthumus post testamentum conceptus,& post mortem natus, rumpit testamentum. Solu.fateor de plano in concepto ab ipso testatore, de cuius testamento agitur: sed conceptus à filio testatoris nisi sit conceptus viuente testatore , non potest expugnare : sicut nec ab intestato. succedere ex sua persona. vt lege prima . ś. si quis proximior. ff.vnde cog. Sed ex persona filij

filij & videtur transmissio.bene potest.vt not.per Cy.post glosſ. in l.si quis filium.post princ.j.eod.& l.j.de his quī ante aper. tabu.Item gl.quæ incipit.[arg.]inducit ad q.de feudo.de qua vide per Cy.in l.j.j.de reuo.dona.& p glo.in c.j.quib.mo.feu.amit. & de ,phi.aliena.feu.p Fede.c.j.ś.callidis.& illud quod infrà di-
a cit glo.,pcedit,nisi ,ppter ingratitudinē" fuisset ipso iure priuatus feudo.vt cōtingit quādo committit in alienādo feudum sine domini volūtate secūdùm Bald.j.ś.insup.eod.c.de ,phibi.feu.alie.p
5 Fed.p.l.iij.ś.q aūt.ff. qd' quisq; iuris.†Vltimò q̄rit, quo iure vel qua actione petat supplementum legitimæ? Dic q cōdi.ex ista l.vt not.p glo.in l.Papi.ś.si cōditiōi:& ibi hoc firmat Ang. ff.eo. reprobās quosdam qui dicūt dari peti:hęre.do.Raph.dicit posse dici q competat actio ex testamēto:quia ipso iure īest suppletio. vt habeat perinde acsi integra legitima fuisset relicta, quasi plus dictum,& minus scriptum videat.vt j.eod.l.sancimus. in princ. hoc tamē nō ,pcederet testator expśse dixisset quòd deberet stare cōtentus dicto relicto.nam tunc apparet quòd noluit plus rere linquere.& sic cessaret ratio sua.,ppter dicta tamē verba non repellitur filius:sed haberentur p nō apposi. vt in authen. vt cùm de appel.cog.ś.cæterum.vbi est text.no.secūdùm Bald. quòd in
6 legitima nō potest ,phiberi ius accrescendi. regulariter secus. vt not.in l.dominus.ś.fi.ff.de vsufru.† Quid autem si dicat quòd si plus petierit,cadat à relicto.& habeat p nō facto,vel p nō instituto.reperio cōsultum p nobilem virum.do. Io. Pagliarēsem de senis magistrum Bald.q tūc filius habet p præteritō, & sic dicit nullum.Cōtrarium tñ videt verius.q illa verba nihil valeāt: nec apponerent.sed reiiciant per no.per Bar.in l.j.ff.de his quæ pœnæ no.& ita videt tenere Bal.j.eod.l.fi q̄n.ś.fi.& p.d.ś.cæterum.
7 † Et p hoc etiam Iac.de Bel.in auth.de hære.& fal. determinat. & ita cōsuluit q si filius in testamēto fuit institutus in certa re ,p sua legitima,talis institutio nō posit in codicillis reuocari. quoniam ex ea pēdet substātia testamenti : quia si valeret reuocatio, filius remaneret præteritus:& sic testamentum esset nulum ; sed nō potest annullari in codicillis:in quibus nec dari nec auferri hæreditas directè potest:vt j.de codicil.l.ij.licet regulariter institutio facta in certa re alio instituto in vniuerso habeat vim legati.vt in l.quoties.j.de hære.insti.& legata facta in testamēto possint reuocari in codicillis.iuxta not.in l.hæredes palam. ś.si quis post.ff.de test.tñ q̄n instituit filius in certa re, talis institutio non habet vim legati:sed vim institutionis vniuersalis. quantum ad hoc vt testamētum nō subiaceat querelæ,vel rupturę.sicut si fuisset vniuersaliter istitutus,licet subiaceret:si per viam legati fuisset relictum.vt no.p glosſ.in l.si quis priore.ff.ad Trebel.

2 ☞ *Pater si acquisiuit filio beneficium ecclesiasticum, & in hoc magnam impensam fecit quod pecunia quam pro illo expendit , non computetur filio in suam legitimam. nec in suam portionem. sic nec impensa facta pro filio in studio uel in doctoratu.*
3 *Quid de libris, & expensis factis in nuptijs filij?*
4 *Quid de uestibus factis nurui?*
Quid de feudo uel emphyteusi acquisito filio per patrem?
5 *Quid in officio scriptoriæ acquisito filio per patrem in curia romana?*

1 ś. Imputari. † Datum filio per patrem causa militiæ q poterat vēdi, vel ad hæredem trāsmitti imputatur in legitimam quatenus ṕcepit ex militia tempore testatoris secus si nec vēdi,nec ad hæredem trāsmitti poterat.h.d. Et appellat militias quædā officia q̄ dabātur de publico. ex quibus
2 aliq̄d emolumētū annuatim ṕcipiebat.† Si ergo pater acgrit filio
b bñficium" ecclesiasticum,& in hoc magnam facit impēsam cum illud nō posit vēdi, nec ad hæredem trāsmitti, pecunia quā pro illo expēdit nō computatur filio in suam legitimam:nec in suam por.sicut si pater faceret expēsas filio in studio,vel in doctoratu: quia cēsetur fecisse causa pietatis:vt in l.quæ pater.ff.famili. her.
3 † Quid autem de libris ? ☞ Dic vt nota.in l.filij.tui.j.fa.erci. & per
c Barto.in l.j.ś.sed nec castrense.de colla.bono.& per Bald.in auf. ex testamēto.eo.tit.j. Et de expensis factis per patrem in nuptijs
4 filij.† Quid autem de vestibus factis nurui? dic vt ibi.Si verò pa
d ter acquisiuit filio feudum" vel emphyteusim.licet nō posit vendi sine concēsu domini:quia tamen ad hæredes propriį corporis. id est,filios ipsius filij transmittitur, bene computaretur sibi in legitimam.non quantum fuit expensum : sed quatenus reputatur valere secundùm reditus qui ṕcipiuntur tempore mortis pa-
5 tris. † Item si acquisiuit filio officium scriptoriæ in Romana curia:licet illud non ad hæredes trāsmittatur: quia tamen cōsueuit vendi:simpliciter imputaretur in legitima.omnia illa probātur hic.& sunt exempla clara moderno tempore. Bart.autem ponit alia exempla.dic vt in
b d.l.j.ś.sed an id quod.de colla.bo. In text. ibi. [ex pecuniis mortui.] idē si precibus paternis sit acquisita:quia reputatur profectitia.ff.de vul.sub.l.sed si plures.ś.in arrogato.secundùm Pet.

LEX XXXI.

1 Væ nuper. † Quæ dicta sunt in l.præcedenti.non solum habent locū quādo fit testamentū in scriptis: c sed etiam quando sine scriptis.h.d.Et ista l. cum sequenti.veniunt ad suppletionem l. præcedentis.& etiam l.scimus. vsque ad ś. cum autem.

2 ☞ *Statutum quod filia debeat stare contenta illa quātitate quam pater in suo testamento sibi reliquerit pro dote, nec posit plus petere, & pater reliquit sibi centū, quæ non sufficiunt ad legitimam . & ultra hoc apposuit dilationem uel tempus , quod filia poterit petere remoueri grauamen conditionis, uel temporis.*
3 *Grauamina propter quæ olim non dabatur querela , etiam si tendebant in præiudicium filij, an remoueantur per hanc l.*
4 *Filius si instituatur sub conditione casuali , uel mixta , an ualeat testamentum nisi in eius defectum exhæredetur?*
5 *Si filius dupliciter fuit grauatus primò quia sibi fuit relictum minus quā legitima, secundò quia in illo etiā fuit grauatus, an habebit locū querelæ, an uerò suppleatur* d *legitima, & remoueatur grauamen?*
6 *Si filius masculus institutus est unuersaliter, & filiæ formi næ iure institutionis relicta est quātitas pro dote sua. cum illud relictum de se sit conditionale si maritetur, an illa conditio reijciatur : ut sic statim posit petere quantitatem antequā nubat, & interim decedens trāsmittat ad suos hæredes. & nu.7.*
7 *Quid si statutū dicat quod existante masculo fœmina non succedat, sed debeat dotari?*
8 *Si filio instituto in legitima facta est substitutio uulgaris,* e *& fuit grauatus de aliquo dando. & repudiet relictū legitimæ , & uadat ad substitutionem uulgarem, an teneatur subire grauamen?*
9 *Si filius fuit grauatus per fideicommissum uniuersale de restituendo alteri legitimam sibi relictam: & ipse repudiet, an fideicommissarius posit compellere ipsum adire, & restituere.*
10 *Quid si fuit institutus ultra legitimam, & ipse uelit legitimam retinere, & residuum repudiare, an posit?*

LEX XXXII.

e Voniam in prioribus. † De legitima reiicit oēs
1 conditio,& omne grauamen & omne tempus dilationem inducens.h.d.ante istam l.licet relinqueretur integra legitima,si tamen in ea grauabatur filius per fideicom.vel relinquebatur sub conditione vel in diem habebat filius querelā & rumpebat testamentū, nisi esset tale grauamen, vel talis conditio quæ cōcerneret potius fauorē filij quā odiū.vt ś.eo.l. si pater puellę.& l.filijs matrē.sicut ergo iura vetera quę dabant querelā ex eo q fuerat minus relictum quæ esset legitima: fuerunt corrected vt non detur querela:sed agatur ad supplementum.ita & alia quæ propter prædicta dabant querelam , corriguntur per istam: vt hodie non detur,sed reiiciatur grauamen,& conditio , & etiā tempus.ita quòd purè & sine onere censeantur relicta. videtur tamen quòd etiam illud esset de iure veteri per l.cum patronus. ff.de leg.ij.vbi de legitima patroni reiicitur omne grauamen:sed in legitima filij hoc non reperiebatur:sed alia suberat ratio: quia potius expediebat filio quòd non reiiceretur,vt posset querelare testamentum,& totam hęredi.auocare,sed in fauorem testamenti nō filij principaliter introducitur per hāc l.sed in legitima patroni potius intererat eius q grauamen reiiceretur ipso iure quàm q haberet contratabu.cum per eam non plus conseque-

a ¶ Propter ingratitudinē. Adde Bald.in c. cā te.de rescri. Anto. corse.in tract. de ultimis.in xj.co. vers. nunquid.
¶ Bñficiū. Adde Rapha. cu. & Paul. de ca.in l. continuus. in ś.cū quis.ff. de verb. oblig. Rapha. cu. & Alexan. de imo.in l. apud Iulianū. in ś. cōstat.de le.j. Nic.de vbaldis de perusio.q fuit aduocatus consistorialis.in tra.de succ.ab intest.a.in xvj. colum.
¶ De libris. Adde Cy.Bar.& Ang.in l. filiæ licet. C. de col. Bar.in l. donationes. in ś.pater.ff. de don. Bal.in l.j.ff. so. matr. & in tractatu de duobus fratribus. & in consil.xxj. inc. quinque queruntur. in iij. vo.Rapha.cu. consi. ccxxvj.inci. quidam filio studenti.Paul.de castr.consil. clxxxiij. inci. videtur dicēdū. Alex. de imo. consil. cxlij.inci.circa primā dubitationē.in pe.co. in ij. vo.& est dupliceatum. cōsi. ciij.in iij. volum.
¶ Filio feudū. Adde Bald. in c.imperialē. in iij. colū.de prohib. feu.alie. per Fede. in vsibus feu. & in c.j. tit.an agna. vel cog. in v.col.ver. quæri, in vsibus feudorum. & in l. Itē videndū. in ś.nunc videamus. ff.de pe.hær.
¶ Qñ in prioribus. Ad intelligentiā huius l.vide Francis. de are in l.si mater. col. iiij. ver. sed tenendo fol.Bal.& in l.cū ex filio.colū. vj.vers. in eadem gl.ff.de vulg. & pupil.Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reť quàm legitimam sine onere.vnde potius intererat quòd ipo iure tolleret onus,quàm quod haberet litigare, & facere ipsum tolli p iudicem.Item videť q ista l.non fuerit necessaria,& quòd sufficeret.l.omnimodo.nã illa ꝓuidebat qñ erat minus legitima relictum.sed minus sicut & plus dicitur tribus modis.scilicet re, tempore,& causa:vt instit.de act.§.plus.Posito ergo quòd relinquereť integra legitima,si tamen sub conditione,vel in tempus, dicebať relictũ minus causa,ergo sufficiebat illa lex ad dicendũ quòd deberent remoueri.Sol.est quia illa lex veniebat ad correctionem.Vtrum enim illud verbum minus strictè sumebať quãdo minus re.& sic causa vel tempore remanebant sura vetera in
2 correcta:ideo fuit necessaria ꝓuisio huius.l. † Et ex hoc dicit Iaco.But.not.& etiam Bal.si statutum dicit q filia debeat stare contenta illa quantitate quã pater in suo testõ sibi reliquerit pro dote in testõ,nec possit plus petere,& pater reliquit sibi centum quæ non sufficiunt ad legitimam,& vltra hoc apposuit cõdi.vel tempus,licet debeat stare contenta de quantitate, non in condi. vel tempore:quia statutum quod venit ad correct.l.omnimodo. vt non possit petere supplementum, si relinquiť minor quantitas,debet restringi quãdo relinquiť minus re & quatenus relinquiť minus.nõ autem debet extendi,nec corrigere.l. istam quãdo minus tempore vel causa:ideo potest petere remoueri grauañ cõdi.vel temporis:Tene menti:quia est puchrum dictum. Et adde q sicut.substo pupillaris nõ dicit grauamẽ.vt š.eo.l. ex tribus.ita nec vulgaris. & sic filio instituto in legitima potest fieri substitutio vulgaris si noluit,vel si non potuit acceptare, vt in l. si posthumus.§.quod vulgo.ff.de lib.& posthu.vbi si filius est institutus in primo gradu,nõ est exhæredãdus à secundo gradu, cui nõ esset locus si ipse nollet:sed vellet acceptare.sibi ergo imputet.vt l.iam dubitari.ff.de hære.instit.die xxvij.Ianuarij.M.ccccxxxix.in ciui.Paduæ:& tũc audiui q Talianus Furlanus fuit ruptus cum suis gentibus ꝑpè castrum archi. in montibus vna
3 cum episcopo tridentino.† In text.ibi.[de inoffi.testa.]videť ergo q grauamina propter quæ olim non dabať querela: etiam si tendebant in præiudicium filij, nõ remoueanť p hanc l.vt sunt grauamina libertatũ fauore libertatis:quæ præferebať legitimæ. ff.eod.l.Papi.§.quarta.licet glo.dicat ibi cõtrarium.& in l.phibemus.in authẽ.de triẽ.& semis.quãdo aũt cõcernerẽt fauorẽ filij, nõ deberenť grauamina: ideo de illis est minor dubitatio q non remoueanť.vt in casu.l.si pater puellæ.& l.filijs matrem. š.eo.& hc in gl.super verbo.[tollať.]tamẽ Bar.in casu.l. si pater puellę. tenet contra.quod dic vt ibi dixi.sed in casu.l.filijs matrem.bene ꝓcedit quod dixi quod dic vt l.cum filio.de vulg.& pu. Opponiť in glosſ.super verbo.[grauamẽ.]de l.vxori.de viufr.le.glos. dicit q corrigiť p hanc l.do.Raph.dicit q imò non p hãc: sed p authẽ.de trien.& semis.positã.š.e.authẽ.nouissima.in fi.aliàs frustratoriè disponeret illa authẽ.q filius nõ possit fraudari vsufru. legitimæ si p illam l.hoc introduceret. põt dici quòd introduciť generaliter de omni grauamine.sed ibi ꝑcialiter & ꝑcisiè de
4 grauamine vsusfructus. † In text.ibi.[vt si conditionibus quibusdam.]cõtra text.oppo.de l.si pater.j.de instit. & substit.vbi filius si institutať sub conditione casuali, vel mixta, non valet testamentum.nisi in eius defectũ exhæredetur. ista verò lex vult q valeat,& reiciať condi.Sol.tribus modis. Primo, quòd hoc nõ loquať de conditione appolita in institutiõe filij: sed grauamine sibi iniuncto.Secundò intelligať in appolita in institutione filij,& loquatur de cõditione potestatiua,quæ cõtinet grauamẽ. puta instituo filium in sua legitima si aliquid fecerit,vel dederit Titio:& illa bene remouetur.vt hic: quia etiam iure veteri testamẽtum nõ erat nullũ.vt in l.iuus quoque. ff.de hære. instit. cõtrarium loquiť in cõditione casuali, vel mixta.quæ olim redebat testamẽtum nullũ:& aduersus nullitatem lex illa nõ ꝓhibetur:nam interim est ꝓteritus.& aduersus præteritionem nec lex omnimodo ꝓuidet. vt patet ibi in ver.& hæc quidẽ:nec etiã illa quæ venit ad supple.illius.& sic eodẽ casu debet intelligi. vt in auth.de filijs añ dotalia instrã natis,& illa fuit cõmunis inia doc. antiquorũ p illũ ver.& hæc quidem.Sed tunc circa conditiõem potestatiuam quæriť quid si filius fuerit institutus sub conditione si voluerit:an illa conditio reiciatur per illam legem non est potestatiua.l.iam dubitari.de hæred.instit.ff.videtur quòd non: quia ex ea filius non gratur,vt patet in illa l.iam dubitari. & hoc quidam tenuerunt.Bal.tenet contrarium:quia imò grauať, quia necessariò efficiť merè voluntarius & si decederet antequàm declararet,nõ transmitteret hæreditatem ad suos hæredes iure suitatis.vt l.si ita.§.illi si volet.ff.de lega.j. interest autem sua quod transmittat.& sic q reiciať. Tene menti. Tertia sol.ad l.si pater est quòd illa corrigať p istam l.vt testamẽtum nõ sit nullũ, sed reiciať cõditio.& hoc tenet glo.ibi.& in l.suus quoq;.de hæred. instit.quæ licet cõmuniter reprobenť.Bart.tñ eas iustinet p l.scimus.§.cũ autem.j.eod.vbi dicit esse casum : nec ob q interim sit ꝓteritus.Nã hoc negať:quia l.oĩmò.in veri.& hæc quidẽ vult q tũc dicať ꝓteritus:& nihil corrigať de iure veteri quãdo nihil est sibi relictũ:sed instituto sub conditione hoc dici non potest:quia est sibi relictum:licet minus tpe, vel causa : & ideo ille ver.potius p glosſ.facit quã contra : super hoc magna fuit altercatio inter.Bart.& Ray.de forliuio. qui cum legeret in ciuitate ista,& audiret Barto.legẽtem perusij iustinere dictas gl.p §.cum autem.scripsit sibi multũ mordaciter,sed Barto. venuite sibi re
5 spondit.dic vt ibi in d.l.si pater.† Extra glosſ.quæritur primò,qd si filius dupliciter fuit grauatus,primò quia fuit sibi minus quã legitima relictum.Secũdò,quia in illo etiam fuit grauatus. dicit hic Albericus quod illę ll.nõ habent locum vt suppleatur legitima,& remoueať grauamẽ.ne concurrant duæ ꝑcialitates. Et sic dabitur querela:hoc non placet:quia nullum incouenies est
6 q illa duo concurrant,ne testamentum subuertant.† Item quæriť pone quòd institutus est filius masculus vniuersaliter, & filiæ fœminæ iure institutionis relicta est certa quantitas p dote sua: illud relictum de sui natura est conditionale si maritetur: sicut & stipulatio dotis nomine. vt in l.talis stipulatio facta. de iure dotium,quærit an reiciatur illa conditio:vt sic statim possit petere quãtitatem anteq; nubat,& interim decedens tranmittat ad suos hæredes.Ista q.fuit disp.p Ricar. malumb. qui tenuit q sic. quia illa dos succedit loco legitimę.Cy.refert in Iancimus.C.de
7 nu.& de iure cõi esse verũ quod dicit Ricar.† Sed ponamus q viget statutũ q existente masculo fœmina nõ succedat:sed debeat dotari ꝓpter quæ olim non dabať querela: etiam si tendebant in præiudicium filij, nõ remoueanť p hanc l.vt sunt grauamina libertatũ fauore libertatis:quæ præferebať legitimæ. ff.eod.l.Papi.§.quarta.licet glo.dicat ibi cõtrarium.& in l.phibemus.in authẽ.de triẽ.& semis.quãdo aũt cõcernerẽt fauorẽ filij, nõ deberenť grauamina: ideo de illis est minor dubitatio q non remoueanť.vt in casu.l.si pater puellæ.& l.filijs matrem. š.eo.& hc in gl.super verbo.[tollať.]tamẽ Bar.in casu.l. si pater puellę. tenet contra.quod dic vt ibi dixi.sed in casu.l.filijs matrem.bene ꝓcedit quod dixi quod dic vt l.cum filio.de vulg.& pu. Opponiť in glosſ.super verbo.[grauamẽ.]de l.vxori.de viufr.le.glos. dicit q corrigiť p hanc l.do.Raph.dicit q imò non p hãc: sed p authẽ.de trien.& semis.positã.š.e.authẽ.nouissima.in fi.aliàs frustratoriè disponeret illa authẽ.q filius nõ possit fraudari vsufru. legitimæ si p illam l.hoc introduceret. põt dici quòd introduciť generaliter de omni grauamine.sed ibi ꝑcialiter & ꝑcisiè de
8 grauamine vsusfructus. † In text.ibi.[vt si conditionibus quibusdam.]cõtra text.oppo.de l.si pater.j.de instit. & substit.vbi filius si institutať sub conditione casuali, vel mixta, non valet testamentum.nisi in eius defectũ exhæredetur. ista verò lex vult q valeat,& reiciať condi.Sol.tribus modis. Primo, quòd hoc nõ loquať de conditione appolita in institutiõe filij: sed grauamine sibi iniuncto.Secundò intelligať in appolita in institutione filij,& loquatur de cõditione potestatiua,quæ cõtinet grauamẽ. puta instituo filium in sua legitima si aliquid fecerit,vel dederit Titio:& illa bene remouetur.vt hic: quia etiam iure veteri testamẽtum nõ erat nullũ.vt in l.iuus quoque. ff.de hære. instit. cõtrarium loquiť in cõditione casuali, vel mixta.quæ olim redebat testamẽtum nullũ:& aduersus nullitatem lex illa nõ ꝓhibetur:nam interim est ꝓteritus.& aduersus præteritionem nec lex omnimodo ꝓuidet. vt patet ibi in ver.& hæc quidẽ:nec etiã illa quæ venit ad supple.illius.& sic eodẽ casu debet intelligi. vt in auth.de filijs añ dotalia instrã natis,& illa fuit cõmunis inia doc. antiquorũ p illũ ver.& hæc quidem.Sed tunc circa conditiõem potestatiuam quæriť quid si filius fuerit institutus sub conditione si voluerit:an illa conditio reiciatur per illam legem non est potestatiua.l.iam dubitari.de hæred.instit.ff.videtur quòd non: quia ex ea filius non gratur,vt patet in illa l.iam dubitari. & hoc quidam tenuerunt.Bal.tenet contrarium:quia imò grauať, quia necessariò efficiť merè voluntarius & si decederet antequàm declararet,nõ transmitteret hæreditatem ad suos hæredes iure suitatis.vt l.si ita.§.illi si volet.ff.de lega.j. interest autem sua quod transmittat.& sic q reiciať. Tene menti. Tertia sol.ad l.si pater est quòd illa corrigať p istam l.vt testamẽtum nõ sit nullũ, sed reiciať cõditio.& hoc tenet glo.ibi.& in l.suus quoq;.de hæred. instit.quæ licet cõmuniter reprobenť.Bart.tñ eas iustinet p l.scimus.§.cũ autem.j.eod.vbi dicit esse casum : nec ob q interim sit ꝓteritus.Nã hoc negať:quia l.oĩmò.in veri.& hæc quidẽ vult q tũc dicať ꝓteritus:& nihil corrigať de iure veteri quãdo nihil est sibi relictũ:sed instituto sub conditione hoc dici non potest:quia est sibi relictum:licet minus tpe, vel causa : & ideo ille ver.potius p glosſ.facit quã contra : super hoc magna fuit altercatio inter.Bart.& Ray.de forliuio. qui cum legeret in ciuitate ista,& audiret Barto.legẽtem perusij iustinere dictas gl.p §.cum autem.scripsit sibi multũ mordaciter,sed Barto. venuite sibi respondit.dic vt ibi in d.l.si pater.† Extra glosſ.quæritur primò,qd si filius dupliciter fuit grauatus,primò quia fuit sibi minus quã legitima relictum.Secũdò,quia in illo etiam fuit grauatus. dicit hic Albericus quod illę ll.nõ habent locum vt suppleatur legitima,& remoueať grauamẽ.ne concurrant duæ ꝑcialitates. Et sic dabitur querela:hoc non placet:quia nullum incouenies est
9 q illa duo concurrant,ne testamentum subuertant.† Item quæriť pone quòd institutus est filius masculus vniuersaliter, & filiæ fœminæ iure institutionis relicta est certa quantitas p dote sua: illud relictum de sui natura est conditionale si maritetur: sicut & stipulatio dotis nomine. vt in l.talis stipulatio facta. de iure dotium,quærit an reiciatur illa conditio:vt sic statim possit petere quãtitatem anteq; nubat,& interim decedens tranmittat ad suos hæredes.Ista q.fuit disp.p Ricar. malumb. qui tenuit q sic. quia illa dos succedit loco legitimę.Cy.refert in Iancimus.C.de
10 nu.& de iure cõi esse verũ quod dicit Ricar.† Sed ponamus q viget statutũ q existente masculo fœmina nõ succedat:sed debeat dotari ꝓpter quæ olim non dabať querela: etiam si tendebant in præiudicium filij, nõ remoueanť p hanc l.vt sunt grauamina libertatũ fauore libertatis:quæ præferebať legitimæ. ff.eod.l.Papi.§.quarta.licet glo.dicat ibi cõtrarium.& in l.phibemus.in authẽ.de triẽ.& semis.quãdo aũt cõcernerẽt fauorẽ filij, nõ deberenť grauamina: ideo de illis est minor dubitatio q non remoueanť.vt in casu.l.si pater puellæ.& l.filijs matrem. š.eo.& hc in gl.super verbo.[tollať.]tamẽ Bar.in casu.l. si pater puellę. tenet contra.quod dic vt ibi dixi.sed in casu.l.filijs matrem.bene ꝓcedit quod dixi quod dic vt l.cum filio.de vulg.& pu. Opponiť in glosſ.super verbo.[grauamẽ.]de l.vxori.de viufr.le.glos. dicit q corrigiť p hanc l.do.Raph.dicit q imò non p hãc: sed p authẽ.de trien.& semis.positã.š.e.authẽ.nouissima.in fi.aliàs frustratoriè disponeret illa authẽ.q filius nõ possit fraudari vsufru. legitimæ si p illam l.hoc introduceret. põt dici quòd introduciť generaliter de omni grauamine.sed ibi ꝑcialiter & ꝑcisiè de
11 grauamine vsusfructus. † In text.ibi.[vt si conditionibus quibusdam.]cõtra text.oppo.de l.si pater.j.de instit. & substit.vbi filius si institutať sub conditione casuali, vel mixta, non valet testamentum.nisi in eius defectũ exhæredetur. ista verò lex vult q valeat,& reiciať condi.Sol.tribus modis. Primo, quòd hoc nõ loquať de conditione appolita in institutiõe filij: sed grauamine sibi iniuncto.Secundò intelligať in appolita in institutione filij,& loquatur de cõditione potestatiua,quæ cõtinet grauamẽ. puta instituo filium in sua legitima si aliquid fecerit,vel dederit Titio:& illa bene remouetur.vt hic: quia etiam iure veteri testamẽtum nõ erat nullũ.vt in l.iuus quoque. ff.de hære. instit. cõtrarium loquiť in cõditione casuali, vel mixta.quæ olim redebat testamẽtum nullũ:& aduersus nullitatem lex illa nõ ꝓhibetur:nam interim est ꝓteritus.& aduersus præteritionem nec lex omnimodo ꝓuidet. vt patet ibi in ver.& hæc quidẽ:nec etiã illa quæ venit ad supple.illius.& sic eodẽ casu debet intelligi. vt in auth.de filijs añ dotalia instrã natis,& illa fuit cõmunis inia doc. antiquorũ p illũ ver.& hæc quidem.Sed tunc circa conditiõem potestatiuam quæriť quid si filius fuerit institutus sub conditione si voluerit:an illa conditio reiciatur per illam legem non est potestatiua.l.iam dubitari.de hæred.instit.ff.videtur quòd non: quia ex ea filius non gratur,vt patet in illa l.iam dubitari. & hoc quidam tenuerunt.Bal.tenet contrarium:quia imò grauať, quia

gulariter in l.debitori.š.de pact.quoniam ab ipso principio remouetur grauamen de ipsa legitima.vt j.eod.l.scimus in prin.§. cum autem.Trebellianicam verò non potest detrahere:nisi cum venit casus restitutionis.

2 ☞ Qui permisit se condemnari in danda certa quantitate relicta alicui puellæ maritandæ,relicta in testamẽto patris pro legitima,uel dote cogitur eam reddere duplicatã.
3 Verba plus minus quæ referuntur ad modicum,uerificantur in quarta parte,quãdo pro seruantur à lege,& quid si ab homine?
4 Verbi stirps,ponitur pro descendentibus.
Idem in uerbo posteritas.
Idem in uerbo soboles.
Idem in uerbo proles.
Idem in uerbo prosapia.
5 Filius institutus in legitima,debet eam capere de manu hæredis,nisi sit institutus in certa & determinata re,& tũc potest propria authoritate occupare sicut quilibet alius.
6 Legitima licet succedat loco alimen.tamen in eius petitione proceditur ordinarie, licet in petitione alimentorum procedatur summarie.
7 Contra auaros & tenaces nihil potest extorqueri etiam iusto iudicio.

LEX XXXIII.

1 SI quis in suo. †Qui in danda legitima filio quæ sola relicta est vsq; ad sententiam,fuerit cõtumax:ipsam duplicatam soluere cogitur.hoc dicit.Bar.vsq; ad §.legis.& hoc prout habeť in tex.ante fi.ibi. [sed etiam aliam tantũ.] Aliqui habent[aliam tertiam.]& tunc dic q ipsam cum altera tertia cogitur soluere.
2 †Et no.singularem l.ꝑ puellis:quibus instituto masculo relinq; tur certa quãtitas ꝑ legitima,vel dote.& frequenter contingit q fratres sunt iniqui.& nolunt soluere:nam dicuntur vti crudelitate,& auaritia.& si maritant,& ꝑmittunt soluere, & non soluũt, & permittunt se condemnari: habet locum pœna huius legis: tene menti perpetuò circa casum.in principio.l.ibi.[libero.]id est,vni ex liberis.& est sensus q vnum instituit in vniuersum,& alteri vel iure institutionis vel legati reliquit legitimam tantùm:
3 quam appellat minusculam.quæ erat quarta pars † vnde allegatur quòd verbum minus vel plus referuntur ad modicum: vt in l.hæc adiectio.de verb.sig.verificãtur in quarta parte:& hoc qñ proferuntur à l.si autem ab homine:vt à teste,nihil operanť : vñ si dicat quòd talis possedit decem annis,& vltrà, vel plus, non ꝑbat nisi de decem annis.cum illud plus sit incertum. & testis de
4 bet deponere certum secundũ Cy.& alios.† In text.ibi.[de sua stirpe.] id est,de suis descẽdentibus.& not.illud verbũ stirps: ponitur pro descendentibus secundũ Bal. Item in verbo posteritas:vt l quod his verbis.§.fi.de lega.iij.& l.j.de iur.immu.Idem in verbo soboles.vt in l.fi.de bo.dã.Idẽ in verbo ꝓles:vt in l.officiales.de epi.& cle.& l.ij.de infan.expo.Idem in verbo ꝓgenies. vt in l.fi.C.de emã.lib.Idem in verbo ꝓsapia:vt l.si quis ex corpo
5 re.j.de murileg.lib.xj.†In text.ibi.[eam capere voluerit. Not.secundùm Bald.q filius institutus in legitima, debet eam capere de manu hæredis.nec de ꝓpria authoritate occupare bona,quia non est institutio vniuersalis:cum intelligať deducto ære alieno. hoc declara vt per Barto.in l.j.j.quando & quibus quar.pars debe.& ibi omnino vide.Si tamen esset institutus in certa & determinata re, bene posset propria authoritate capere: sicut & quilibet alius institutus in re certa,iuxta not.ꝑ Bart.in l. ex facto.ff.
6 de hæred.instit.†In text.ibi.[expectato iudiciorũ strepitu.] Not.
a secundùm Bald.q licet legitima [a] succedat loco alimentorum, tñ in eius petitiõe ꝓceditur ordinariè,vt hic.licet in petitiõe alimẽ
7 torũ ꝓcedať sũmariè.vt i l.ij.ff.de ferijs.†Vltiò no.i fi.cõtra auab ros & tenaces. [b] à qbus nihil potest extorqri etiã iusto iudicio.

2 ☞ Quomodo infans suus non possit ingratus à matre sua uocari.
3 Quod etiam extraneus postquam est institutus,non possit etiam in eodem testamento ex hæredari nec priuari hæreditate propter culpam alterius quàm suam.
4 Quando reperitur uia facilior,& magis iusta non debet habere locum minus iusta.

1 §. Legis autem. † In posthumo nõ cadit iusta cã exhær.cum nõ possit esse ingratus:nec alieno odio grauari.h.dicit Bar.Sed miror,quia hic nõ loquiť de alieno odio grauari.h.dicit Bar.Sed miror,quia hic nõ loquiť de posthumo,sed de infante.eadem tñ ratio est.dic autem plenius.si posthumo,sed de infante.eadem tñ ratio est.dic autem plenius.si lius etiam infans poterat añ istam l.exhæredari à matre odio malius etiam infans poterat añ istam l.exhæredari à matre odio maritti patris illius:ne ad ipsum ꝓueniant bona sua. sed hodie non riti patris illius:ne ad ipsum ꝓueniant bona sua. sed hodie non potest: quia ꝑ aliam viã potest ꝑ ꝓuidere ne ad patrem ꝓueniãt potest: quia ꝑ aliam viã potest ꝑ ꝓuidere ne ad patrem ꝓueniãt bona instituendo eũ sub conditione si emãcipetur. vt l.filijs mabona instituendo eũ sub conditione si emãcipetur. vt l.filijs ma
2 trẽ.š.e.h.d.† In text.ibi.[cũ enim infantem suũ nõ posse ingratũ trẽ.š.e.h.d.† In text.ibi.[cũ enim infantem suũ nõ posse ingratũ à matre sua vocari paulus scripsit.]sed hoc qñ.nã de iure veteri. à matre sua vocari paulus scripsit.]sed hoc qñ.nã de iure veteri.

ff.& C.non solũ infans iam natus, sed etiã a posthumus poterat exhæredari:& valebat exhæredatio.vt j.de lib.præteritis vel exhære.& multæ sunt ll.in volumine fforũ. quæ hoc dicunt.qñ ergo Paulus iurisco. dixit
c hic q infans non poterat exhæredari ? do. Raph.dubitans de illo cõtrario videtur in effectu dicere, licet nõ clarè loquať,q exhæredatio fiebat olim ad duplicẽ effectũ. primò ad solennitatẽ testamẽti:vt esset validum.l.inter cætera.& l.gallus.§. in omnibus.ff.de lib.& posthu.& illo respectu poterat exhæredari nõ solũ infans, sed etiam posthumus.licet nullã causam ingratitudinis possent cõmittere. secundò quantũ ad excludendum filiũ ab hæreditate si intentat querelam. & illo respectu nec posthumus,nec infans poterant exhęredari: quia causam ingratitudinis nõ poterãt cõmittere.hoc verum,nisi à matre odio mariti. & hoc corrigitur hic, q nec odio mariti põt ab hęreditate excludi:& ideo poterat secũdum illã l.testamentũ querelare cũ effectu q erat validũ propter exhæredationẽ, sed inofficiosum:quia nõ suberat causa ingratitudinis:& dicit ipse vlterius q quãtum ad c
primũ effectũ validitatis testamẽti.l.ista nõ corrigit iura vetera:licet glo.d.contrariũ in l.fi.j.de lib.ꝓte.& sic valebit testm etiam hodie,in quo posthumus:vel infans fuerit exhęredatus:& est necessaria querela.certè licet ipse subtiliter moueať:quia sine dubio op.quã facit multũ vrget. attamen decisio nõ placet.qm hodie ad solennitatẽ exhære
dationis requiritur expressio causæ ingratitudinis pro forma.& nisi exprimať,exhęredatio habetur pro nõ facta:& sic ꝓteritus censetur.cũ ergo in posthumo, vel in infante non cadit causa ingratitudinis:quomodo poterit testator eam exprimere?nescio ergo quid voluerit do. Rapha. sed olim poterat procedere dictum suum, vbi non requirebatur expressio causæ.intelligo olim etiam tempore huius l.licet sit noua Iu
3 stiniani. † In tex.ibi. [vt alieno odio alius prægrauetur.]Not. istam regulam.nam non solum habet locũ in filio, cui pater necesse habet relinquere legitimam & etiam sine causa non potest auferre:sed etiam procedit in quocunque hære.extraneo voluntariè instituto,vt postquam est institutus:etiam in eodem testamento nõ possit ipsum exhæredare:nec priuare hæreditate propter culpam alterius quàm suam.vt est casus singu.in l. paterfamil.testamento. ff. de hære.instit.& ex illo text.sumpta est regu
4 la non debet aliquis.de regulis iuris, libro sexto. † In text. ibi. [cum possit.] Not. quòd quando reperitur via facilior, & magis iusta.non debet habere locum minus iusta : & sic videtur q cum hodie per ius nouissimum authenti.mater. possit prouidere ne aliquid de bonis suis perueniat ad maritum, etiam per aliã viam leuiorem quàm sit illa de qua hic. videlicet vt instituat filium purè & vetet ne patri acquiratur vsusfruct.vt in authenti. excipitur infrà. de bon. quæ lib. non debeat vti illa via de qua hic.& in l.filijs matrem.š.eodem.videlicet quod instituat filium sub condi.emancipationis.& si hoc faceret, videretur quòd hodie haberet querelam.sic sit correcta etiam.l.filijs matrem.š.eod. sicut est correcta.l.pater puellæ.secundùm opi. Bart.non tamen erit testamentum nullum si interest filij quòd non sit nullum. aliàs fortè erit nullum,tanquam sit præteritus non inserta causa legitima. Tene menti:non tamen dico assertiuè; sed cogita su per prædictis.

¶ Legitima succedat. Adde authẽ.de trien. & se.in §. phibem. ver.vñ etiã.& Barb. cõsi.lxxxj.inci.Illud referã in mediũ.in ij. col.in iij.volu.
¶ Tenaces. Adde q auarus seruit mundo tanq; Deo.gl.j. in c. omnis.j.q.j. Itẽ auaritia est idolorum seruitus. vt in c. auaritiæ.de prębẽ.Itẽ auaritia appellatur cœcitas.vt in c.auaritiæ cœcitas.de ele.lib.vj. Item auaritia execatmentẽ homini: vt in c.quorundã.de ele. e. li. Itẽ auaritia est similachrũ seruitutis. vt habetur ad colos. sen.ses iij.c.Item auaritia est immoderata libido.i. amor habendi secundũ Aug.libr. iij.de ciuit.Dei. Itẽ nil deterius auaritia: præsertim in principibus, & in senibus secundũ Tullij lib. ij.officio.
¶ Exhæredari. Adde Ioã.de Imo.in l. filio præterito. ff. de iniu. rup.te. Limita tamẽ nisi sit impubes proximus pubertati. & sic doli capax.secundũ Bar.in l.ij in prin. ff.de vulg. & pupil. Ol.in l. precibus. C. de impu. Sal. in l. ſi testamento. C.eod.

2 ☞ Imperator diligit subditos tanquam filios:& tanquam pater debet se habere erga eos,ut nihil seuerum:nihil iniustum,nihil inhumanum faciat contra eos,sic & Iudex facere debet.
Apud principem non est acceptio personarum.
3 Casus in quo querela non solum non præparata,sed etiam nec nata (quæ tamen sperabatur nasci) transmittitur ad descendentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An requiratur quod ille in quem transmittitur, sit hæres transmittentis?
Casus in quibus nepos excluditur à querela, si eius pater fuit exhæredatus in testamento patris eius, eiusque aui. & uide nu. 5.
Si aliquis recepit emphyteusim uel feudum pro se & descendentibus ex eo: quod ueniat descendentes etiam concepti post mortem illius.
Nepos an posit uenire ad rumpendum testamentum aui, quã do filius paterque suus exhæredatus ipsum præcedebat tempore mortis aui.

LEX XXXIIII.

1 SI quis filium. †Querela competens, velque speratur competere, transmittitur ad liberos etiam non præparata: sed non competens vel extincta transmissionem non recipit. hoc dicit Bal. qui valde melius summat quàm Bar. Præmitte quod antequam adeatur hæreditas, non est nata querela: vt in l. Papinianus. §. si conditioni. ff. eod. titu. quia nec est confirmata exhęredatio, quæ requirit additionem hæreditatis: vt l. filium. §. sed cum exhæredatio. ff. de contra tabulas. Item quod querela non præparata non transmittatur ad hæredem. vt colligitur ex lege quinta. ff. eodem titulo. & l. posthumus. §. fi. cum l. seq. ff. e. ti. si ergo filius exhęredatus ante aditam hæreditatem decedebat relicto nepote, quia querela nõ erat nata & sic nec præparata non transmittebatur ad ne potem: nec poterat dicere nepos testamẽtum nullum, tanquam in eo prętéritus: quia cum tempore mortis aui pater suus præcederet eum in gradu, sufficiebat exhæredari patrem eundẽq; filiũ nulla facta mentione de nepote: vt l. si quis filio exhæredato. ff. de iniust. testa. nec succedebat nepos in locũ patris per l. velleiani: vt posset dicere nullum. quia illud habebat locum patre suo defuncto de medio viuente auo. quod hic non erat: & sic nepos erat destitutus omni remedio tam querelæ quàm iure dicẽdi nullum: & hæreditas remanebat penes extraneum. cum tamen fortè pater suus nullam causam ingratitudinis commisisset: & si viueret, expugnaret testamentum per querelam, & hæreditatẽ transmitteret ad suos descendentes, quod erat valde iniquum: & per iura vetera non erat prouisum. contra hanc iniquitatem prouidetur per istam l. vt transmittatur ad nepotem: licet nõ nata, nec p̃parata. & sic transmittitur spes querelæ: quæ adita hæreditate cõuertitur in rem: & sic nascitur querela etiam post mortem filij: q̃ censetur transmissa etiam cum ipsa spe cui inerat. Si verò nõ erat nata, nec sperabatur nasci: quia filius nõ fuit exhæredatus: sed institutus in aliquo: & sic competebat ius agendi ad supplementũ: non transmittitur querela, sed illud ius. Similiter non transmittit querela si filius erat ab illa exclusus: vel ratione ingratitudinis p sententiam, vel per repudiationem expressam, vel tacitam: scilicet per lapsum temporis: puta quinquennij: qa quod filius non
2 habebat transmittere non potuit. h. d. ista l. singularis. † Not. text. ibi. [affectiõe paterna.] qd̃ iperator diligit subditos tãq̃ filios: & tanq̃ pr̃ debet se habere erga eos: vt nihil sęuũ, nihil iniustũ, nihil inhumanum faciat contra eos, & sic ludex facere debet. vt suprà de defensoribus ciuitatum. l. iiij. & in authen. vt iudices sine quo quo suffragio. §. eos. & in authentica. iusiurandum. quod præstabis. §. deuotos. & apud principem nõ est acceptio personarũ. de caducis tollendis. post principium. de fideicom. l. vlti. de legi
3 timis hæredi. & de emancipatis in fi. † Secũdò not. casum improuisum à iure veteri: sed prouisum per Iustinianum. in quo querela non solũ non præparata: sed etiam nec nata, quæ tamen sperabatur nasci tranimittitur ad descendentem, scilicet nepotem & etiam inferiores. per l. scimus. in fi. j. eod. vbi dicitur quod trãsmittitur ad posterioritatem: cuius nomine omnes descendentes cõprehenduntur. Sed dubium est hic an requiratur q̃ ille in quem tranimittitur sit hæres transmittentis. & videtur quod non: quia non transmittitur tanquam ad hæredem: si enim hoc esset, transmitteret etiam ad extraneos hæredes. in quibus est eadem ratio, sicut transmittitur quando est nata, & præparata. vt §. eod. l. v. sed trãsmittitur tanquam ad descendẽtes: ergo sufficit quod fit descẽdens. argu. in l. quodcunq̃. §. ij. de verb. obliga. breuiter ego puto q̃ sit necessarium, vt sit hæres: quia transmissio non fit nisi ad hæredem iuxta no. in l. qui se patris. j. vnde liberi. & l. si quis filium. de acquiren. hæredi. non tamen transmittitur tanquam ad hæredẽ: sed transmittitur ex eo quia est hæres, & descendens. Sicut videmus in feudo & in emphyteusi. vt in authen. de non ali. §. emphyteusim. & l. vt iurisiu. §. si liberi. ff. de ope. lib. Et ideo si essent alij hæredes extranei vna cum nepote, ad soluendum nepotem 5 fieret transmissio. & si essent plures nepotes inæqualiter instituti transmitteretur tamen æqualiter. vt d. §. si liberi. & hoc non tangitur per doct. & tamen est necessarium. Item quod hic dicitur procedit in querela q̃ datur contra testamentũ ascendentis, vt sicut hæreditas ascendentis etiã nõ adita transmittitur ad descendentes per titulũ de his qui ante apertas tabulas. j. ita & querela per quam peruenitur ad hęreditatem. nõ sic in illa quæ competeret contra testamentum fratris: vt in d. l. v. §. eodẽ. secundùm Pet. & Cy. in l. scimus. in fi. j. eo. sicut nec hæreditas fratris nõ adita non transmittit etiam ad descendẽtes. vt j. de iure delibe. l. quoniam
4 sororem. † Tertiò not. exceptiones ab illa regula, scilicet tres principales. prima est qñ filius exhæredatus probaretur ingratus per hæredẽ scriptum. licut enim ipse si viueret excluderet à querela ita & nepos veniens ex persona ipsius. & sic de ingratitudine filij quęrit etiã post mortem filij ad finem excludendi nepotem licet de delicto defuncti ad pœnã aliã imponendam sibi vel hæredi nõ quæratur post mortem: vt in l. j. ne ex delictis defun. Secundus casus est qñ querela fuisset repudiata expśsè. Tertius qñ tacitè p̃ lapsum quinquẽnij. & ista duo locum habent post acitã hæreditatẽ: qm̃ ante aditam querelã nõ est nata: & sic nõ põt repudiari: nec potest intẽtari. & sic nõ debet currere tempus: vnde istę duæ exceptiões nõ referunt ad tps ante aditam hæreditatem. licet nullo tempore fiat trãsmissio: & hoc voluit gl. si. Alius casus principalis fallentię est: qñ filio fuisset aliquid relictũ p̃ legitima: quo casu non habet querelã, sed ius agendi ad supplemẽtũ. eodẽ modo non trãsmittit querelã, sed dictũ ius agendi ad supplementũ. Intellige. nisi filius ipsum repudiaret expśsè, vt i l. pxi. §. fi. qa excluderet ab eo sicut à querela repudiata. Sed est dubium an sicut querela p̃ lapsum quinquennij tollit̃ tanq̃ tacitè repudiata: ita & ius agendi ad supplementum. Bar. tenuit q̃ si p̃ istum text. in fi. relatum ad superiora. in quibus tã de querela q̃ de iure agẽdi ad supplementum fit mentio. & sic ad vtrũq; debet referri cũ posit: salua ratione recti sermonis: vt in l. si idem cũ eodem. in fi. de iur. om. iud. ff. & quia succedit loco q̃relæ: ergo debet esse eiusdem cõditionis. arg. in l. j. §. hæc actio. ff. si quis testa. liber esse iussit. & p̃ text. in l. fi. j. tit. j. vbi querela inofficiosæ dona. p̃ quã supleť legitima, nõ autem relcindit̃ tota donatio, & ita ius agendi ad supplemẽtum tollit̃ quinquennio: sicut querela inofficiosi testamenti, & ita consuluit Bar. Bal. Ang. & omnes moderni contrarium tenẽt: qa ius agendi ad supplementum est actio pśonalis. s. cõditio. tex. l. omnimodo. §. eo. vt not. in l. Papinianus. §. si cõditioni. in gl. ff. eo. sed actio pśonalis regulariter durat xxx. an. vt in l. ij. j. de cõst. pecu. nec est verum q̃ succedat loco querelę: imò contrariaẽ querelæ. & ad eius exclusionem emanauit. Item quia fit ipso iure. vt l. scimus. j. eod. in princip. & sic est ius quæsitũ: sed querela est ius quærendi: & sic primum dicitur esse in bonis: sed querela nõ. nec ex ea augeť patrimonium: sicut nec ex iure adeũdi hæreditatem: quod est potius ius quærendi q̃ ius quæsitum. vt in l. pretia rerum. circa mediũ. ff. ad l. fal. & vide plenè p̃ Ang. in d. §. si cõditioi. vbi plures alias ratiões adducit cõtra. Bar. & ẽt p̃ Bal. cõtra de epi. & cle. auť. presbyteros. Pro declaratiõe gl. formo tres op. q̃ ille nepos nõ posit venire ad hanc querelam etiã p̃ istam legem. & alias tres. q̃ imò potuerit etiam iure veteri. qd̃ est contra istum text. qui dicit quòd erat destitutus omni remedio. Primò ergo opponitur in glosł. j. de l. Titius. & l. fi. ff. de suis legi. & l. si qs filio. §. sed hoc ita. de iniusto test. Sol. tex. hic in prin. tollit illud contra. dum dicit q̃ iste nepos erat viuus. id est, iam natus tempore mortis aui. vel erat iam cõceptus: si autem nec natus nec conceptus: non posset venire ad hanc querelam etiam p̃ istam l. ita sentit glosł. Cy. tenet contrarium. & quasi omnes: & dicit se consuluisse de facto: quia ll. contrariæ locum habent quando nepos ex sua propria persona, & non ex transmissione vellet venire ad successionem aui intesta. vel ad expugnandum testamentum tanquam agnatus, vel cognatus, vel de libe. tũc enim non posset: quia nunquam fuit agnatus vel cognatus auo: vt in l. prima. §. si quis proximior. ff. vnde cognati. sed quando vult venire iure tranimissio, & sic non ex propria persona: sed transmittentis, non requiritur quòd esset natus vel conceptus in vita aui, & sic transmissio de qua loquitur. l. prima. infrà, de his qui ante aper. tabu. fit ad nepotem etiam conceptum post mortem aui: & hoc dicitur tenuisse Dyn. in lege Gallus. in fine mag. dis̃tinctionis. ff. de libe. & posth. & ita dicit Cy. se obtinuisse.] Eodem mo

a dem modo si aliquis recepit emphyteusim*, vel feudum pro se & descendentibus ex eo: veniunt descendentes etiam concepti post mortem illius: quia veniunt ex contractu vel promissione recipientis: non ex propria persona duntaxat, sicut si venirẽt ex transmissione facta per illum, de quo vide per Bar. in l. quod dicitur. circa fi. ff. de ver. obli. & per Bal. in l. si in Personam. j. de fi-
6 deicommiss. † Secundò op. ad idem q̃ nepos non posit venire ad rumpendum testamentum postquã filius patérque suus exhæredatus ipsum præcedebat tempore mortis aui. vt in l. si quis filio exhæredato. circa princi. ff. de iniusto testa. Solu. aut vult venire ad dicendum testamentum nullum tanquam prętéritus: & non potest etiam hodie venire per illam l. quæ non est correcta per istam: quia auus non tenebatur ipsum instituere vel exhæredare vt filium postquam filius præcedebat in gradu. Sed sufficiebat sibi exhæredare filium. & hoc vult glosł. iij. quę incipit. [propriũ.] & alia super verbo [causam.] quæ incipit. [id est querelam.] sed si vult venire nõ tanquã prætéritus, nec ex propria persona: sed tanquã pater fuerit iniustè exhæredatus: & sic per querelam ex persona patris olim non poterat: hodie sic per hanc l. Tertiò oppo. ad idem quod ille nepos etiã ex persona patris: & ex iure transmisso non posit venire: quia querela nõ fuit nata sibi in vita: quia non erat hęreditas adita: cum decesserit hę rede deliberante: vt in prin. ergo non potuerit transmittere querelam quã non habebat. vt l. papinianus. §. si conditioni. ff. e. Sed verum est q̃ non habebat querelam sed habebat spem: quia sperabatur nasci per additionẽ: & illam spem transmittit. quę conuertitur in rem secuta additione hæredi. & hoc vult glo. super verbo causam in ver. [Item no. hic.] Nunc venio ad alias tres opp. q̃ ille nepos etiã veniret iure potuerit venire tanquã suus: licet pater suus ipsum præcederet in gradu tempore mortis aui. per l. scripto. ff. vnde libe. Sol. ista lex loquitur quando post mortem filij exhæredati secuta est aditio hęreditatis per scriptum hæredem: & sic fuit locus causæ testati. si autẽ scriptus repudiaret, fateor q̃ etiam iure veteri nepos posit venire ad successionem intestati tanquã suus. vt in d. l. scripto. Nec ob. q̃ non potest quis venire vt suus, nec teneat primum locum tempore mortis defuncti. Et iste nepos non tenebat: quia pater suus ipsum præcedebat: qa istud procederet si nullum factum fuisset testamentum: sed qñ fuit factum: & postea destituitur per repudiationẽ hæreditatis, sufficit quòd tunc reperiat se tenere primum locum: & ita erat in casu illius legis: quia filius exhęredatus erat præmortuus post mortem aui, & postea hæres repudiauit hæreditatem: & tũc fuit destitutum testamẽtum. & res ad causam intestati deuoluta: vnde sufficiebat & sufficit q̃ nepos tunc reperiatur se tenere primum locum ad hoc vt sit suus hæres: & nunc intelligis gl. & cõsidera altitudinem ingenij Accursij. Secũdò op. ad idem q̃ etiã iure veteri nepos posit venire: & rũpere testamentũ: quia sublato filio exhæredato de medio, nepos agnascitur auo: & rumpit testamentum, si reperit se prętéritum, vt l. si quis filio. de iniusto testa. Sol. hoc procederet si exiuisset de medio viuente auo: & hoc voluit lex velleia, sed quia non eo viuente: sed post mortem hic sublatus est de medio: nõ habet locum quod dixi: & hoc voluit tex. hic dum dicit [vt neque ex l. velleia.] & hoc vult glosł. dũ dicit. [ideo dixit.] Tertiò ad vltimo op. fortissimè in gl. quæ incipit [nepotẽ.] q̃ imò iste nepos etiam iure veteri poterat venire ad querelam ex persona propria, etiam si filius exhæredatus erat à querela exclusus repudiatione. vel lapsu temporis. vt est tex. cum glossa in l. si is qui ff. eo. quę lex videtur totaliter destruere hanc l. in principio dum dicit quod de iure veteri omne adiutorium nepotem dereliquerat: & ibi dicit contrarium. quod poterat venire nepos ex propria persona: qui autẽ omne dicit, nihil excludit. l. Iulianus. de legatis tertio. & sic falsum dicit hic Imperator. Item tex. in illa l. in fine dum dicit quod si filius erat exclusus à querela repudiatione, vel tempore, etiam per illam l. exclusus à querela repudiatione, vel tempore, etiam per illam l. nepos venire non potest: & ibi dicitur contrarium: quòd imo potest per successorium edictum. glo. sol. duobus modis. Primò q̃ si nepos volebat venire ex persona patris ex iure transmisso, nõ poterat iure veteri: hodie sic si filius non erat exclusus, sed si nolebat venire ex propria persona per successorium edictum, etiã iure veteri poterat per illam l. & per l. pater filium. eod. tit. & eodem modo poterit hodie. non per hanc l. sed per illam quæ non est correcta per istam: & illam solutionem videntur sequi Doctores: quam tamen litesa nõ patitur. dum dicit [omne adiutorium &c.] dicit domi. Rapha. q̃ illa non fuerunt verba Imperatoris: sed eius qui imperatori consuluit. truffa est. Aliam sol. dat glo. q̃ in l. cõtraria nepos fuit exhæredatus: ideo potuit querelam habere; hic fuit prętéritus: & prætérito non datur querela: & secundùm hoc exhæredatus erat melioris conditionis quã prętéritus quod est cõtra tex. in l. maximum vitium. j. de libe. prętę. circa medium ibi. inuenta fuerat filia prætérita minus habens quàm filia exhæredata. Præterea non est verum q̃ prętérito non detur querela: imò datur quando habetur pro exhęredato: & dicit Bar. q̃ qñ nepos non tenet primum locum tempore mortis: habetur pro exhæredato: quia in ipsum non continuatur dominiũ, & illum dicit esse intellectum illius l. si is qui. sed licet hic defendat illam l. non tñ defendit istã: inquantũ dicit q̃ iure veteri omne adiutoriũ dereliquerat istum nepotẽ. dicit do. Raph. q̃ ipse cogitauit dicere q̃ si tẽpore mortis filij exhæredati querela erat iam nata: quia erat adita hęreditas: tũc loquitur lex contraria. vt filio excluso nepos ad eam venire posit ex propria persona: quia reperiretur in rerũ natura, sed si non erat nata: quia non est in rerum natura nepos ad illam etiam ex propria persona non potest venire: ilա verba demulcent aures prima facie, sed bene considerata potius probant econuerso. nam qñ nepos venit ex propria persona per successorium edictũ, querela que sibi datur non est illa quæ competit: sed alia noua quæ incipit sibi oriri per exclusionem filij. Sic videmus in possessione quam acquirit hæres in bonis hæreditarijs: quia non est illa quã habuit defunctus: sed noua possessio: & illa non admittitur. vt l. j. §. Scæuola. si quis testamento liber esse iussus fue. Si ita est, potius deberet admitti iste nepos p̃ successorium edictum ex propria persona, qñ nunquã nata fuit filio, quia sic alteri non fuit delata, quæ qñ fuit nata: quo casu cũ primo loco alteri fuit delata: ne delatio fuerit eluisoria, debet habere locum successorij edictũ. licet põsta fuerit ad irritum deducta, per tex. expressum cum glo. ff. de suc. edi. l. fina. breuiter ergo transeas cum communi solutione: quia meliorem dare non possumus & ille articulus an in querela habeat locum successorij edictum, est subtilis: & Dy. tenuit q̃ sic per tex. vbi dicit esse casum in l. iij. §. si emancipatus. ff. de contratab. in fin. & tunc quando venit ex propria persona, non considerantur merita vel demerita filij, sed ipsius nepotis: vt ibi habetur: sed quando ex iure transmisso, considerant merita & demerita ipsius filij, vt est tex. hic. in ver. [& si non hæres.] Guil. de cu. tenuit quòd habeat locum de persona in personam eiusdem gradus: vt de filio in patrem: qui sunt eiusdem gradus. s. primi. licet filius præferatur. vt in l. pater filium. ff. eo. non sic de gradu in gradum sequẽtem. & illam l. si is qui. intelligit in casu. l. pater filiũ. do. tenent cõtrarium q̃ imo etiam de gradu in gradũ. & sic de filio in nepotẽ. secundũ Dy. per illum. §. si emancipatus. vnum tamen semper fecit mihi dubium. nam si pater habens filium & nepotem instituat filium in sua legitima: & nepotem prætereat: licet filius repudiet legitimam, nepos non potest nec querelare testamentum, nec dicere nullum: facit. l. j. §. si parens. si quis à pa. fue. manu. Eodem modo si ipsum exhęredauit: debet esse: quia sufficit patri q̃ filiũ existentem in primo loco instituat, vel exhæredet. So. qñ instituit satisfecit solennitati iuris: & etiã debito naturali. qñ verò exhęredauit, satisfecit solennitati iuris: ideo nepos de prętéritione nõ põt conqueri, vt posit dicere nullum, vel contratabulari: sed non satisfecit debito naturali: posito q̃ filius meruerit exhæredari: quia de iure naturę delictum patris nocere nõ debet filijs: iuxta illud, anima quæ peccauerit, ipsa morietur. ideo attenta æquitate naturali siue sit exhæredatus, siue prætéritus, potest conqueri de testamento: an ex propria persona. & hoc est dicere successorią edictum habere locum in querela. No. tu qui nunquam audiuisti: quia nunquã ab alijs reperies ita declaratum, aliàs si prędicta nõ cõsideres, videbiť tibi somniare in isto articulo: nec intelliges.

a * Recepit emphyteusim. Adde do meum Alex. neuium vicentinum. in repe. c, potuit. de locato.

2 *Quando datur liberum arbitrium Potestati super aliquo, an posit aliquid facere contra dispositionem iuris?*

LEX XXXV.

1 SI quando. †Si conceditur libera testandi facultas ei qui testari non potest, censetur concessum vt testetur ieruato iuris ordine: & sic cum solen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Liberū arbitrium. Adde & vide Ro. in rub. de arbi. colſi. vij. Alex. in d.l. filiuſ. f. Et late per eundē in cōſ. lxv. col. ij. verſic. nec prætextu. & col. fin. circa prin. in j. vol. in cōſil. lxxx. col. vj. & ibi de verbo liberè. alicui in cōſi. xxxiij. colū. j. & conſi. xlvij. col. iiij. eo. vol. Et de verbo liberè. per eū. Alex. in cōſi. xij. col. j. & cōſil. xiij. col. ij. ver. nā verbum in ij. volu. Et quid poſsit a facere ille cui eſt conceſſum plenū & liberū arbitriū. vide eundē Alex. in cōſi. ccxj. col. ij. ver. nā videlicet in ij. vo. Et de hac quæſtione vide etiā per eūdē Paul. de cal. cohæredi. ſ. qui patrem. & ibi Frā. are. ff. de vulg. & pupil. Fran. Cur.

b ¶Inter viuos. An donatio inter viuos revocet propter ingratitudinē donatarij vi de in l. fi. C. de revoc. do. & in l. fina. & ibi doct. C. de pac. & in c. fi. & ibi doc. de do na. Spec. in ti. de don. in §. j. ver. quid ſi pactum.

nitate debita: & q̄ filium inſtituat vel iuſtè exhæredet & ſic exhæredatus habebit quę relam cōtra teſtamētum talis. quia non eſt credendum principē voluiſſe alteri præiudicare. h. d. & facit l. ij. §. meritò. ff. ne quid in loco publ. Vnum facit dubiū. quia princeps cōcedit duo. ſ. vt teſteť. & vt liberè teſtetur ſi nō poteſt prætermittere iuris ordinē, ſufficiebat cōcedere quod poteſt teſtari. illud ergo verbum liberè teſtari quid importabit, ſi nō poterit iuris ordinem prętermittere. cogita ſuper hoc cōtrario. quod eſt difficile. †Et inducitur ad quæſtionē. quando datur liberum arbitriū potestati ſuper aliquo, an poſsit aliquid facere cōtra diſpoſitionē iuris? & videtur q̄ non. per iſtū tex. Et ſic q̄ cōceſsio operetur in caſibus à iure non deciſis, ſed in deciſis videtur q̄ debeat obſeruare iura. vt no. per Inn. in c. j. de conſtit. & vide per Bar. in l. filiusfami. ff. de dona. & per Bal. in l. milites. j. de teſta. mili.

2 ☞Filius qui aliquid habuit in uita à patre uel in ultima uoluntate an mortuo patre poſsit agere querela? an agere ad ſupplementum.

§. Illud etiam.

†Pactum factum patri per filium de non agendo querela, vel petēdo ſupplemētū legitimæ, nō nocet filio quominus poſt mortem patris agere poſsit. h. d. vſq; ad §. & generaliter. Sicut ergo nō poteſt quis renuntiare hæreditati viuētis. l. qui ſupſtitis. de acquiren. hære. nec etiam per pactum ſe aſtringere. vt j. de col. l. pactum. Ita nec iuri expugnandi vel petendi ſupplemētum legitimæ. quod videtur verū eſſe hodie. niſi

2 interueniat iuramentū. vt in c. ſi. de pac. lib. vj. †Pro declaratione gloſ. opponitur q̄ ille filius mortuo patre nō poſsit agere querela, poſtquam aliquid à patre habuerit in vita: vel in vltima voluntate: etiam ſi nullum pactum feciſſet de non agendo. ſed debeat agere ad ſupplementum. vt in l. omnimodo. §. e. Gl. fatetur: & dicit q̄ non repellitur à petēdo ſupplementum ratione pacti: ſed à querela bene repellitur etiam ſine peccato. illam ſol. nō videtur tex. pati. dum dicit q̄ poſt mortem filius non agnouit iudicium

1 patris: ſed oppugnandum putauit: qui enim agit ad ſupplementum. nō impugnat teſtamentum: imo ad tollendum impugnationem fuit inuentum. vnde ſoluit gloſ. ſecundò. quod contrarium procederet quando in vltima voluntate eſſet aliquid relictum. vt tunc non agat querela: ſed petat ſuppleri legitimam. hic autē loquitur quando recepit inter viuos. quo caſu nō agit ad ſupplementum. Si intentat querelam, quando non ſufficit ad legitimā. Illud videtur contra tex. in l. ſi non mortis. ff. eo. vbi recipit inter viuos: & ſi non ſufficit non agit querela. ſed ad ſupplementum.

b poſſet dici ſuſtinendo illam, quòd illud verum quando fuiſſet datum expreſsè vt computaretur in legitimam. vt j. §. proxi. & j. l. proxi. poſt princip. ſed quando ſimpliciter datum fuit ſiue per modum dona. ſiue ſimplicis datio. & non fuit dictum quòd imputetur in legitimam, tunc non agitur ad ſupplementum ſi non ſufficit ad legitimam: ſed intentatur querela. & ita loquitur hic quod eſt intelligendum ſi fuit exhæredatus. ſed ſi nec exhæredatus, nec inſtitutus, tunc diceret teſtamentum nullum: etiam ſi per pactum promiſiſſet non venire contra teſtamentum. & iſta eſſet notabilis ſol. & eſſet hic caſus contra Barto. qui tenet in l. j. §. ſi parens. ſi quis a pa. fue. ma. ff. quòd in duo quando pater dat

3 filio ſuo in vita, videatur dediſſe vt imputet in legitimā. ſed tunc fruſtra text. in ſequenti. §. requireret, q̄ hic dicatur expreſsè. & etiam in l. ſi non mortis. vbi dicamus dictum Bartol. procedere quando non dedit per modum donationis, ſed ſimplicis donationis. quando autem per modum donationis non videtur donaſſe vt imputet in legitimam: niſi dicat expreſsè: & ita intelligatur hic q̄ per modum dona. & nō fuit dictum q̄ imputaret in legitimā. Tertio modo ſol. glo. q̄ contrarium procederet niſi pater filium aſtrinxiſſet per pactum. ſed quia aſtrinxit perdit prouiſionem. l. de qua confiſus non fuit & ſic agit querela: ſicut olim agebat; & totum teſtamentum expugnat: ſiue habuit inter viuos ſiue in vltima voluntate. ad quod j. de iure deli. l. fi. §. ſed quia quidam. vbi perdit prouiſionem illius l. qui de ipſa non confiſus noluit tempus ad deliberandum. & ſecūdum hoc eſſet magna limitatio ad l. omnimodo. §. eod. Tene menti. nam non videtur iſte tex. poſſe aliter intelligi: quia ponit caſum tam quādo habuit inter viuos, quā quando in vltima voluntate: & tamen vult q̄ poſsit expugnare teſtamentum non obſtante pacto. & non obſtante q̄ aliquid habuit. & ſic iura vetera in hoc caſu remanent incorrecta: quæ dabant querelam quando minus legitima fuerat relictum: vt l. parētibus. §. eo. Or ſufficit. Secundò opp. gl. de l. j. §. ſi parēs. ſi quis à pat. fue. ma. vbi pater emancipans filium & aliquid ab eo recipiens, poteſt per pactum renuntiare contratab. bon. poſſ. quam erat habiturus contra teſtamentum gl. ſoluit pluribus modis. docto. tenent contrarium. Sol. quia iure veteri quando pater emancipabat filium, non habebat ius ſuccedendi ſibi niſi per pactū ſibi reſeruaret. & tunc dicebatur emancipare cōtracta fiducia, & hoc ideo: quia deſinebat eſſe agnatus: vnde ſicut per pactum acquirebat ita & per pactum poterat ſibi tollere: vt ſi primò emācipauit cōtracta fiducia, & poſtea recepit ab eo, & promiſit non intentare contratab. arg. ff. de ſol. l. prour quiſq;. hodie verò non ſoluitur ius agnationis inter patrem q̄ filium per emācipationem. vt inſti. de legitima. agna. ſuc. §. fi. & no. in l. fi. j. vnde liberi. & ſic poteſt pater hodie ſuccedere ſine pacto. maximè per authē. defuncto. j. ad tertul. & in corpore vnde ſumitur ideo per pactum non poſſet ſibi tollere ius ſuccedendi filio. Barto. tamen videtur tenere illam ſolut. q̄ ibi habuit tantùm quod ſufficiebat ad legitimam: ſed tunc etiam ſine pacto fuiſſet excluſus à contratab. quia illa non datur niſi ad conſequendum legitimam. nō autem ad expugnandum teſtamentum in totum. vt patet in l. filio. §. contratab. ff. eo. titu. & hoc gl. hic ſentit dum dicit quod ibi habuit integram quartam: & quod non excluditur ibi vi pacti, ſed vi exceptionis doli.

2 ☞Donatio facta per patrem filio inter uiuos, an ita demum computetur in legitimam, ſi fuit expreſsè dictum? & nu. 3.

3 Legata computantur in legitimam, etiam ſi non ſit dictum, dummodo filius aliquid habeat iure inſtitutionis.

4 Si pater nolebat inſtituere filium, & dixit filius quòd non inſtitueret, quia non intendebat habere ſuam hæreditatem, an ſi ipſum non inſtituat, ſed prætereat, uel exhæredet, poterit dicere primo caſu teſtamentum nullum, & ſecundo caſu querelare?

5 Si pater bona ſua donauit cum conſenſu filij, an poſsit filius poſt mortem uenire contra?

§. Et generaliter.

†Filius qui accepit vel acceptauit relictū: à patre relictū vel datū inter viuos vt imputetur in legitimam, non excluditur per hoc à iure petendi ſupplementum: niſi expreſsè ei renuntiauerit. h. d. Sed contra. §. proxi. §. Solu. ibi renuntiauit in vita patris. hic poſt mortem. & ſic non eſt pactum de futura ſucceſsione tollenda.

2 Sed de præſenti. vnde non eſt reprobatum. ecce caſum. †Nota iſtum textum dum dicit vt [hæc inter viuos donatio.] quòd donatio facta per patrem filio inter viuos ita demum computatur

b in legitimam: ſi fuit expreſsè dictum Barto. in l. in quartam. ff. ad legem falcid. dicit hoc eſſe verum quando talis donatio fuit valida ab ipſo principio: vt quia facta filio emancipato. & ita dicitur quòd fecit Accurſius quando emancipauit domi. Franciſcum filium ſuum primogenitum. Vel quando filio in poteſtate tanquàm benemerito, & ſic tanquàm extraneo. iſtud vltimum non placet. quia tunc illud diceretur aduentitium: & non profectitium. vt not. in authen. vnde ſi parens. §. eo. & ſic nō debet imputari in legitimam: vt j. l. proxi. §. repletionem. in fi. ibi dum dicit quaſi iure aduentitio. &c. Si autem donatio non ſit valida à

3 princ. ſed confirmetur morte, tunc habet vim prælegati. †Sed legata computantur in legitimam. etiam ſi nō ſit dictum dummodo filius aliquid habeat iure inſtitutionis. vt in authenti. vt cum de app. cog. §. aliud quoque capitulum. non tamen talis donatio quæ morte confirmatur, confertur ſecundùm communem opinionem in authen. ex teſtamento. j. de colla. Si autem donatio non ſit ſimpliciter. ſed ob cauſam dotis, vel dona. propter nupt. licet ab ipſo princ. eſſet valida. vt in l. Pompo. Philadelphus. ff. famil. erc. & no. in l. ij. in tit. j. in glo. j. nihilominus in legitimam cōputatur: etiam ſi non ſit delictum. vt in l. quoniam nouella. §. eo. Breuiter poſito quòd primum dictum ſit verū, quòd donatio facta filio

emanc.

a emancipato non cōputetur in legitimā? niſi ſit dictum, non tñ puto ſecundū dictum eſſe verū. videlicet q̄ facta filio in poteſtate quę morte confirmatur, computetur etiā ſi non ſit dictū: imo dico q̄ requiritur q̄ ſit dictū ſi à principio ſit valida. & ille text. ſimpliciter loquitur tam de facta filio emancipato, quàm filio in poteſtate, & etiam per tex. in l. ſi non mortis. ff. eo. quæ nō diſtinguit. Item per rationem: quia non confertur. ita videtur notari per glo. in l. illud. j. de colla. tamen non ſufficit hodie dediſſe filio tit. donationis inter viuos, vel cauſa mortis, ad hoc vt valeat teſtamentum: niſi aliquid fuerit relictum iure inſtitutionis: & tūc talis donatio imputabitur ſi fuit dictum: ſed ſi dictum non fuit, non imputabitur: ſed habebit eam prærcipuam. & petet ſibi ſupplerī legitimam de aliis bonis. & ita videtur notari. in l. filiū quę habentem. j. fami. ercīſ. nam glo. in l. illud. vult q̄ licet ſimplex donatio aliquando conferatur: vt quando eſt facta filio emancipato: vt in l. vt liberis. in fi. j. de colla. non tamen vnquā in legitimā

b computatur. niſi fuerit dictū expreſsè. Item videtur hic text. 6 q̄ ſi filius poſt mortem patris acceptat relictum ſibi factum, quod ad legitimam nō ſufficit: & facit pactum hæredi de amplius nō petendo: nihilominus poterit petere ſupplementum: quia pactū debet reſtringi ad illud quod receperit. vt illud amplius non petat: non autem extenditur ad id quod non recepit. Sed quid ſi di ceret quòd promittit plus non petere: videtur Bald. tunc idē ſentire. mihi videtur q̄ tunc non poſsit amplius petere: aliàs illud verbum plus non importaret aliquid: nō enim poteſt referri ad id quod recepit. quia verba non patiuntur, ſed ad id quod non recepit. quod eſt plus. i. vltra illud quod recepit. Sed dicendo amplius non petere, congruè poteſt reſtringi ad id quod recepit quia fortè plures petiſt extra iudicium: ſed nunc promittit amplius non petere. Item quid ſi pater appoſuit in relicto iſtā clauſulam, q̄ nihil plus petere poſſet? dic adhuc habere locum iſtum tex. vt ſimpliciter petendo non videatur renuntiaſſe iuri agendi ad ſupplementum quia pater illam clauſulam apponere nō potuit in prę iudiciū filij: vt in auť. vt cum de ap. cog. §. cæterū, ſimpliciter ergo acceptando non cenſetur approbaſſe illud quod à iure erat improbatum. & quod apponi non potuit, & hoc ſentit hic Bald. no. licet in contrariū faciat. c. officij. extra de teſta. ſed dic q̄ cenſetur approbare illud quod fieri potuit. nō autem illud quod de iure fieri non potuit, ſed quid ſi dixit ſi amplius petierit, cadat à dicto relicto? videtur quod teſtamētum per hoc redatur nullum: quaſi filio nihil videatur relictum ſi plus petat. cō trarium dic fauore teſtamenti quòd nec illud pater apponere potuit per ea quæ no. Bart. in l. j. ff. de his quæ pœ. no. & hoc etiam 1 ſentit hic Bald. Et conclude ſecundùm Guil. de cu. ff. de tranſac. l. de his. quòd non cenſetur filius renuntiare legitimæ: niſi hoc expreſsè dicat. & ſic non cadit in generali renuntiatione. & ita intelligit iſtum text. ſed ego limito ſecundùm ſuperiora: quia ſi renuntiatio fit in ipſa receptione eius quod eſt relictum pro legitima, & diceretur promitto amplius non petere: licet non dicret expreſsè rationem legitimæ, vel ſupplementi, deberet ita tamen intelligi ſecundùm naturam præ iacentis materiæ, ſuper qua factum eſt pactum. licet quídam videantur contradicere q̄ requiritur, quòd expreſsè dicat per iſtum tex. dum dicit [nō adiiciens vllam ſupereſſe ſibi de repletione quæſtionem.] & ibi 2 dum dicit. [quod contentus relicta vel data parte, de eo quod

4 deeſt. nullam habeat quæſtionem.] qui text. latis vrgēt. † Vltimò glo. fina. diīputat vnam q. ſi pater volebat inſtituere filium, & dixit filius quòd non inſtitueret: quia non intendebat habere ſuam hæreditatem: quæritur ſi ipſum non inſtituat, ſed prætereat, vel exhæredet, an poterit dicere primo caſu teſtamentū nullum & ſecundò caſu querelare? clarum eſt enim quòd ſi poſt mortem patris filius prætereitus approbaret teſtamentū: licet teſtamentū eſſet nullū, reconualeſceret de æquitate prętoria. vt in l. filio prętorito. de iniuſto teſta. An idē ſit ſi ab ipſo principio cō ſentit? videtur q̄ ſic: quia facilius impediť naſci ius impugnādi, quā natū tollať: & recōualeſcat id quod fuit nullū. arg. in l. patre furioſo. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. & qđ not. in l. ſi teſtm. ff. de teſta. In contrariū: quia plus operať conſenſus & renūtiatio facta poſt mortē, quā facta in via patris: vt in illo §. in fi. iūcto §. prędedēt. Breuiter dec. tenēt q̄ ſi pater ipſum prętereret vel exhęredaret nō inſerta aliqua cā, teſtm eſſet nullū, ſed ſi inſereret illā cauſam q̄ ideo nō inſtituit, ſed prætereť, vel exhęredauit; quia ſi

lius ipſe noluit inſtitui: valeret exhęredatio: a & teſtm. nec haberet querelā licet illa non ſit de cauſis enumeratis in §. cauſas. vt cum de app. cog. in auť. quia illæ cauſę locū ſibi b vendicāt qñ filius prętereret: vel exhęredaretur inuitus, ſed qñ volēs, hoc ſolū ſufficit pro cā legitima. argu. in l. nō putauit. §. ſi qs 5 ſua manu. ff. de cōtratab. † Vltimò quæriť. quid ſi bona ſua pater donauit cū cōſenſu filij: an pōt filius poſt mortē venire contra? dic per Cyn. j. ſi quid in frau. patro. l. ij. per Bar. in l. filius. ff. de ſolu.

a ¶Legitimā. Adde gl. & Bartol. in l. j. C. de ope. lib. & Barto. in l. vt iuriſiurandi. ff. eo.

b ¶Itē videtur hic tex. Adde ad hæc dicta eundē Paul. de ea in l. omnimodo. in princ. §. eo. Bal. in l. hac edictali. in ver. quā obſeruationē. j. de ſecun. nup. Ange. in l. iubemus. j. ad tre. & Ioā. de Imo. in l. quod de bonis. §. cū fideicommiſſum. ff. ad l. Falſid. Alex. de imol. in cōſ. lxix. col. ij. ver. ſuper ſecundo. in cōſ. cvij. co. pe. & in cōſi. cxxviij. in j. vo. in conſil. viij. in ij. vo. Et in cō ſil. lxxxiij. in iij. vo. Bar. in l. Papinianus. §. ſi cōditioni. ff. eod. tit. & Io. de ana. in cō ſil. xcix. Cur.

2 ☞Quando pater relinquit aliquid filio pro legitima, quod ad eam non ſufficit, licet dicat quod ſi non ſufficit, debeat ſuppleri. tamen ipſo iure, id eſt, ex diſpoſitione legis ſine diſpoſitione teſtatoris poteſt & debet peti ſupplementum.

3 Quando aliquid ſit ipſo iure, quod tamen debeat allegari.

3 Supplementum legitimæ debet fieri arbitrio boni uiri. Sicut falci. reſecat ipſo iure legata, ita & legitima filij.

4 Si pater inſtituat filium in re aliqua, uel iure inſtitutionis eā ſibi relinquat licet non potuerit hoc facere in prædiciū hæredis, ut teneatur de euictione, cenſetur inſtitutus in æſtimatione ipſius rei, nec poteſt filius dicere ſe prætieritum.

5 Quid ſi illa erat res propria ipſius filij? Quid ſi inſtituit eum in re quam putabat in rerum natura, & non erat?

6 Quid ſi erat in rerum natura, ſed poſtea deſijt eſſe?

7 Quid ſi pater poſtquam filio relinquit rem iure inſtitutionis, eā ſponte alienauit quòd filius non uideatur prætieritus.

8 Deſcendēs cui debebatur legitima ſi ſit inſtitutus uniuerſaliter in maiori portione quàm ſit legitima: & rogatus per fideicommiſſum reſtituere ſub conditione, uel ad tempus, quo uel qua adueniente reſtituat retenta legitima non cadit in fideicommiſſo, poteſt detrahere in legitimā de corporibus rerum hæreditariarum: nec computat in eam fructus interim perceptos.

9 Si detrahit legitimā & trebellianicā: an illi fructus computentur in trebellianicam?

10 Si pater relinquit filio tantum quod ſufficiat ad legitimam, in pecunia numerata, poteſt filius dimittere pecuniam, & habere in rebus hæreditarijs.

11 Supplementū legitimæ an debeat fieri duntaxat per hæredem, an etiam per legatarios?

12 Filius cui relictum eſt minus quam ſit legitima, ſi ſit ſubſtitutus legatario uel hæredi. an illud quod capit ex ſubſtitutione imputet ſibi in legitimam?

Quid in eo quod capit ex iure accreſcendi?

LEX XXXVI.

†Sí res filio relicta vel data pro legitima euincatur à filio: non propterea teſtamētum eſt nullum: quaſi nihil ſibi videatur relictum: quia ideo eius rei cenſetur relicta æſtimatio eius, ſed ad ſupplementum agendum eſt, ſi non ſufficit. Item de eo quòd eſt relictum pro legitima, non detrahitur falcidia: quia legitima plus eſt debita filio, quàm falcidia ſit debita hæredi. Item ſupplementum legitimæ debet fieri de ipſis rebus hæreditarijs. & illa quæ aduentitio lucro veniunt, in eam non imputantur. hoc dicit vſque. §. cum autē. & ſic tria dubia in effectu declarat circa præſentem materiam: & ad ſupplementum l. omnimodo. ſuprà eo-

2 dem. veniamus ad caſum. † Not. in principio quòd quando pater relinquit filio aliquid pro legitima: quod ad eam non ſufficit: licet dicat quòd ſi non ſufficit, debeat ſuppleri: nihilominus ipſo iure, id eſt, ex diſpoſitione. l. ſine diſpoſitione teſtatoris poteſt peti ſupplementum: ſed ſi non peteretur, non fieret ſuppletio. & hoc vult gloſſa ſecunda ſuper verbo [ipſo iure] que allegat plures leges in ſimili. in quibus cauetur quòd licet aliquid fiat ipſo iure: nihilominus debet allegari. aliter habetur pro non facto. domi. Rapha. in quibuſdam ll. huius titu. videtur intelligere iſtum text. dum dicit [ipſo iure.] quòd cenſeatur à patre tacitè relictum etiam illud quod deficit ad ſupplementum. & ſic tenet quòd illud poſsit peti per actionem ex teſtamento: tanquam tacitè relictum. gloſſ. tamen & docto. dum dicunt dari cō di. ex l. ad ſupplementum. ſentiunt contra, quia ſi daretur actio ex teſtamento, ceſſaret condi. ex l. quæ eſt remedium ſubſidiarium in defectum ordinarij remedij. ideo melior eſt intellectus quem ſuprà poſui. vt velit dicere quòd ipſo iure, id eſt, ex diſpoſitione teſtatoris. & ita eſt de mente literæ, dum

3 dicit [& ſi non adiiciatur] ſupple per teſtatorem. † Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

not.q̄ supplementum legitimæ debet fieri arbitrio boni viri. per quod dicit Oldr. q̄ si iudici (qui dicitur bonus vir. l. cōtinuus. §. cū ita. de verb. obli.) videatur equum: poterit facere supplementum in vna re hæreditaria tātùm: vel duabus. licet de iuris rigore posset filius eam petere in singulis rebus. & hoc ne incōmodum subsequatur ex diuisione cuiuslibet rei. l. non amplius. de lega. j.

4 †Item no. q̄ sicut falcidia resecat legata ipso iure: vt l. linea. ff. ad l. fal. ita & legitima filij. In §. [quærebatur.] no. & ille est intellectus literæ licet ineptè loquatur. q̄ si pater instituat filium in re aliena, vel iure institutionis eam sibi relinquat, licet nō potuerit hoc facere in præiudicium domini: quia tamen potuit facere in præiudicium hęredis: vt teneatur de cuictione: censetur institutus in æstimatione ipsius rei & sic certè nō potest dicere filius se præteritum quasi nihil sibi fuerit relictum. & sic iura vetera remanent incorrecta. vt l. omnimodo. ver. & hæc quidem. s. eo. &

10 per cōsequens testamentum nō esset nullum. & hoc siue sciebat rem alienā, siue ignorabat: quia erat cōiuncta persona. vt j. de lega. l. cum alienā. & etiam fauore testamēti, ne rumpatur. †Quid autē si illa erat res propria ipsius filij? Respon non valet institutio, vel relictum sibi factū, vt in l. mea res. de cōdi. & de mon. & sic non videtur relicta æstimatio. & diceretur præteritus: & testamentum esset nullum secundū Bal. licet pater haberet vsum fructū. quia morte eius finitus. Itē si institueret eū in re quā putabat esse in rerū natura, & nō erat: & sic nō valet, circa quod vide

6 Bar. in l. suus quoq̄. in fi. principij. ff. de hęre. insti. †Quid autem si erat in rerum natura: & postea desijt esse? dic q̄ si viuēte patre, filius reputabitur præteritus: nisi aliud sibi relinquatur, si verò post mortē patris, damnum erat ipsius filij. ff. de bo. lib. l. si patronus. §. j. nā & si patrimoniū augeretur post mortē: non propterea augeretur legitima, vt eadē lege. §. fi. quod tene mēit: & eodē modo si filius diuisiparet rem sibi datā à patre pro legitima: siue viuēte patre, siue post eius mortē, damnū esset ipsius filij, nec pater teneretur loco illius rem aliā relinquere: sicut nec dotare filiā quæ dotē primā diuisipauit. vt no. in l. si cū dotē. §. j. ff. sol. mat. hic tamē nō obstante q̄ diuisipauit, nō potest alimēta denegare secūdùm Bal. arg. ff. de ope. lib. l. libertus qui operarū. in fi. nec etiā denega re quominus ipsum redimat ab hostibus. secundùm Bal. qui ita no. in auf. si captiui. circa fin. ś. de epis. & cle. Et adde quod idem

7 not. in auf. q̄ locū. j. de colla. †Quid autē si pater postquam filio reliquit rē iure institutionis, eā alienauit spōte. an videatur instituisse? & sic filius remaneat præteritus, videtur quod sic per l. fideicommissa. §. si rem. de leg. iij. cōiuncta. l. quoties. de hæred. insti. Contrariū tenēt doc. fauore testamēti: ne rūpatur cū succe-

8 dat institutio in æstimatione. †In §. [repletionē.] no. primò q̄ si filius vel alius descendēs cui debebatur legitima, si institutus vniuersaliter in maiori portione quā sit legitima, & rogatus per fideicōmissum restituere sub cōditione, vel ad tēpus: & aduenīēte cōditione vel tēpore restituat retenta legitima, quæ non cadit in fideicōmisso. vt §. eo. l. quoniā in prioribus. potest detrahere in legitimā de ipsis corporibus rerū hæreditariarū: nec habet imputa re in eā fructus interim perceptos. quia illi non sunt hæreditarij: cū nunquā fuerit testatoris. vt l. quod his verbis. ff. de leg. iij. & legitima debet detrahi ex substātia defuncti. vt hic dicitur. i. ex rebus quæ fuerūt eius. secus in trebel. in quam imputātur fructus percepti iudicio testatoris puta pēdēte die, vel cōdi. fideicōmissi. vt j. l. in fideicōmissariam. ff. ad treb. Sed cōtra de l. papinianus. §. vnde si quis. ff. e. & de l. iubemus. in princ. iuncto fi. j. ad treb. vbi est hoc speciale in liberis primi gradus: q̄ nō imputēt, iste autem tex. sine dubio locū habet etiā in liberis sequētiū graduū quibus debetur legitima. omnes enim istæ ll. ita debēt intelligi. Sol. cōsidera tria iura. s. ius antiquū fforum. & secundū illud fructus iudicio testa. percepti imputabātur in legitimā. & etiā in trebel. tā libe. primi gradus, quàm sequentiū. vt in §. vnde si quis. Itē ius. C. ante Iustinianeū: & tunc fuit introductum specialiter in liberis primi gradus, vt nō imputarent in trebel. & per cōsequēs nec in legitimā. in quam trebel. cōputabatur: quia non erat detrahenda nisi vna quarta, & iste est casus in l. Iubemus. j. ad trebel. quā credo fuisse Theodosij. Tertiū ius fuit illud Iustiniani. secūdū quod licet ille tex. loquatur in filijs, generaliter intelligitur in omnibus

9 descēdentibus, vt nō imputent in legitimā. †Sed pone q̄ detrahit legitimā & trebellianicā, quia rogatus erat sub cōditione secundū opinionē canonizatā in c. Raynutius. de testa. An saltem tunc fructus cōputentur in trebellianicam? habui semel consulere. & visum fuit mihi quod sic: quia text. in l. iubebus loquitur quādo detrahitur vna tantū quarta, quod patet quia dicit quod retenta quarta dodrans restituitur, quæ quarta trebellianica imputabatur in legitimā. & magis cōtemplatiōe legitimæ fuit hoc introductū quàm trebellianicæ: si ergo detrahūtur ambæ, sufficit q̄ liberi primi gradus vel sequentiū habeāt hoc priuilegium quantum ad legitimam: sed in trebel. debeant computare. vt sic quantū minus fieri potest recedatur à dispositione iuris veteris. & ita legendo Boñ. infortiatum tenui in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad treb. & ita cōsului in ciuitate ista in quodā casu demutina. plures doc. viderunt. & fuit visum eis quod imaginatio esset bona: tū quia nullus tāgit, & sic nō habet authoritatē, nolue runt ie subscribere: sed ego ita iudicarem si essem iudex. & vide

10 quod not. Bart. in l. quod de bonis. §. quod auus. ff. ad. l. fal. †Secundò no. arg. ex illo tex. secundū Guli. de cu. quod si pater reliquit filio tantū quod sufficiat ad legitimā in pecunia numerata: ipse verò velit habere in rebus hæreditarijs, & dimittere pecuniā, potest. ar. ff. de mino. l. si in emptione. j. de admi. tut. l. lex. quæ tutores. §. j. & in auth. neq̄ virū quòd ex dote. §. j. & ff. de bo. lib. l. libertus qui soluendo. in quibus patet q̄ debet haberi considerātio affectus quā habet ad bona paterna. Sed cōtra de tex. præcedenti. ibi dum dicit habeat rem, vel pecunias &c. sed dic q̄ similiter loquitur quando idē cōsensit habere pecuniā, nos loquimur qñ non cōsensit. Itē in contrarium facit in auth. vt cum de ap. co. §. cæterū: sed dic q̄ nō potest dicere testamentū nullū tanquam præteritus: tū potest petere res ipsas. i. pecuniā dimittere. Item cōtra. de leg. j. l. nō amplius. §. fi. sed dic q̄ in singulis rebus nō debet petere propter incōmodam separationē, sed iudex potest in vna re vel duabus eam sibi assignare. arg. j. quādo & qui. quarta pars debetur. l. ij. lib. x. secundum Gul. de Cu. cuius sunt

11 hæc verba. †Tertiò facit iste tex. ad q. illā qua quæritur an supplementum legitimæ debeat fieri duntaxat per hæredē: an etiam per legatarios quia si fuerūt legatæ res hæreditariæ & filius vellet habere de ipsis rebus, videtur q̄ debeat fieri etiam per legatarios. quasi istud onus sequatur res ad quoscunq̄ vadāt. & ita tenet Ang. in l. papinianus. ff. eo. secus in legatarijs quantitatis: & ita debeat intelligi quod no. Bar. in l. in quartā. ff. ad l. fal. vbi movet istam. q. & tamen non facit istam distinctionē. & alle. l. libertus sub condi. §. ij. de bonis liber. Bal. etiā tenet quod dixi: licet multi text. sint qui probant & dicunt debere fieri supplemtionem

12 per hæredes & pluries vidi hoc de facto. † Vltimo singulariter not. quod si filius cui est relictum minus quàm sit legitima sit substitutus legatario vel hæredi: illud quod capit ex substitutione: non imputet sibi in legitimā: & ideo in eo quod capit ex iure accrescendi etiā non imputat. & ista sunt valde dubia. cum sint de corpore bonorum defuncti: ideo deberent imputari: circa hoc vide Bar. in l. in quartam. circa finem. ff. ad l. fal.

2 ☞ *In quibus differat iste §. à l. quoniam in prioribus. ś. eo.*

1 **§. Cùm autem.** †De fideicōmisso vniuersali relicto filio sub cōditione vel in diē vsq̄ ad legitimā sibi debitā detrahitur cōditio vel tēpus. in residuo vero

2 remanet. h. d. notab. † & differt à. l. quoniā in prioribus. ś. eo. quia ibi loquitur quādo sola legitima fuit relicta sub cōditione, vel in tēpus quo casu remouet cōditio, & dilatio, hic vero qñ vltra legitimā: imo tota hęreditas fuit relicta vnde videbatur q̄ deberet compensari illud plus cum grauamine cōditionis vel tēporis: & sic nō deberet remoueri arg. ś. eo. l. si pater puellæ. & per regulā qui in vno releuatur in alio grauatur, & ecōuerso: vt in l. eū qui. ff. de iureiu. tamen contrariū est. vt hic patet. simile quod no. in l. omnium. ff. de vlufruc. & l. vxori. de vlufr. leg. vbi relictum proprietatis vltra quā debeatur pro legitima, nō compensatur cum fructibus legitimæ: imo eo nō obstante debet habere fructus legitimæ: & sic de legato vlusfructus: debēt deduci. Itē in alio differt: quia in l. quoniā in prioribus. communiter per antiquos doctores fuit intellecta in cōditione potestatiua. quæ dicitur continere grauamen. iste autem. §. loquitur etiam in casuali: quia institutus fuit rogatus restituere post mortem filio. nam habet in se conditionē si filius superuixerit ipsi grauato. vt. l. hęres meus. circa prin. ff. de condi. & demon. & tamē reijcitur illa cōditio vsque ad legitimam. & sic illa debet incontinenti restitui. sed in resi-

3 duo expectatur euentus conditionis. † Ideo Bartol. per istum

§. approbat

§. approbat opi. gl. quæ tenuerunt in l. si pater. j. de insti. & substi. & l. suus quoq̄. de hæred. insti. quod conditio casualis vel mixta rescisciatur hodie de legitima: & sic illa iura sint correcta, quæ volunt testamentum esse nullum, si filius sub illa conditione instituatur: & in eius defectū non exhæredetur, quasi interim sit prę teritus. & nihil sibi sit relictum, sed certe non est præteritus si rescisciatur conditio. de legitima, & sic valet testamentū. per istū §. & dicit q̄ legendo ipsum de hoc perpendit. & sic mutauit opinionem: cum pluries per prius consuluerit contrarium sequendo alios doctores, sed do. Ray. de Forly. qui legebat hoc, scripsit sibi peruisj, quòd ille §. nihil faciebat: quia loquitur de iure. C. q̄ non requirebat titu. insti. sed sufficiebat quoquo relicti titulo. vt l. omnimodo. supra eodē. sed ipse respondet q̄ istud nihil ad propositum, sed dic vt ipse notat in dicta l. suus quoq̄. fateor autem quod iste §. est hodie correctus, dum vult quod sufficeret relinquere filio legitimā per fideicommissum vniuersale. quod tū de iure digestorum non erat. imo talis filius habebat contra tab. tanquam præteritus. vt in l. ita tamen. §. qui rogatus. ff. ad trebel. & hodie idem est per ius authenticorum vt in §. aliud quoque ca-

☞ pitulum ✻ in authentica vt cum de appellatione cogno. ✻ licet quidā dixerint contrarium: quia fideicommissarius vniuersalis videtur hæres vt in l. si filius. ff. quod cum eo. & hoc tāgit hic gl. sed verum est quantum ad effectum: quia habet vtilia iura; non quantum ad honorē: quia non habet directa. & honor considerātur in legitima. vt in l. filiū. de leg. præstan. ideo requiritur hodie titu. insti. non quantum ad hoc q̄ reuocatur conditio. iste §. non est correctus. & hoc voluit Bar. Or. sufficiat.

1 **§. illud præterea.** †Tempus querelę incipit currere adita hæreditate: quæ debet adiri infra sex menses, vel annum: qñ filius esset exhæredatus: aliàs habetur pro repudiante: & querela etiam non præparata, vel non nata, quæ tamen nasci speratur, transmittitur per filium ad suos descendentes. hoc dicit vsq̄ ad finem. Et hoc vltimum declara: vt ś. eo. l. si quis filium.

a ☞ *Quando aliquis testatur ex priuilegio quod contra eius testamentum non detur filio querela. & nu. 5.*

3 ☞ *Contra testamentum militis militantis, & in expeditione degentis non datur querela.*

Quod tunc ponit testari sine solennitate testium, & duo testes sufficiant etiam si sit in potestate patris.

Quid si desinat militare, & effectus sit ueteranus. & nu. 4.

Triplex peculium filij fa. & de quo ponit testari, & an tunc subiaceat querelæ.

4 *Quid in filijs fa. habentibus peculium acquisitum de publico?*

5 *Fortius & potentius est testamentum factum ex priuilegio, quàm testamentum factum de iure communi.*

Vnum priuilegium trahit ad se aliud priulegium.

LEX XXXVII.

1 **CVm antiquis.** †Lex ista est lōga, & aliqualiter confusè dictata: & intentio fuit eius principaliter decidere illud dubiū. s. an filiusfa. habens quasi castrense peculium possit de ipso testari: nam regulariter testari nō potest: etiā de voluntate patris: & etiam de peculio aduentitio. de quo pater nō habet vsumfructum: secundùm glo. & doct. in l. pe. j. qui test. fa. pos. Item clarū

a est q̄ de peculio castrensi * bene potest testari. sed erat dubium de quasi castrensi: & dicitur quasi castrense illud quod acquisiuit officijs publicis: & de publico. Et dicitur hic q̄ de iure veteri reperiebatur in quibusdam personis q̄ testari poterant: puta in consulibus: & in præfectis regionum, & præsidibus prouinciarum, & in alijs qui habuerunt officium cum dignitate: sed dubiū erat quid in alijs qui habuerunt officia sine dignitate. vt notarij, aduocati, salariati de publico ad scribendum aduocandum. & doct. & magistri artium salariati ad legendum, vel docendū: nā illa salaria dicuntur esse quasi castrense peculium. Et breuiter respondetur & decidit per istam l. q̄ idem sit. vt possit testari ex priuilegio huius l. licet sint in patris potestate: mortuo verò patre, vel postquam exiuerunt patriam potestatem: nō dicitur amplius peculium quasi castrēse, sed desinit esse peculium, & trāsit in nomen patrimonij: & sic non testatur ex priuilegio: sed de iu-

2 re communi. † Et effectus huius est: quia primo casu cum testatur ex priuilegio, contra tale testamentum nō datur filio querela: sicut nec contra testamentum militis: qui testatur ex priuilegio militari. etiam sine aliqua solennitate iuris ciuilis: sed in secūdo casu quando testatur de iure communi: a & non ex priuilegio, testamētum tale subijcitur iuri communi: etiam quo ad querelam, vt possit contra ipsum intentari: hæc est substantia huius l. in breui. quæ primo ponit vnam regulam claram in iure. de quo etiam habetur ś. e. l. qui de inoffi. † videlicet q̄ contra testamentum militis militantis: q̄ in expeditione degentis, nō datur querela. & in hoc miles habet priuilegium, de quibuscunque bonis ipse testetur. habet etiam aliud priuilegium, q̄ potest testari sine solennitate testiū: quia sufficiunt duo testes: vt l. j. de testa. milita. Itē tertiū si est in patris potestate: quia nihilominus pōt testari. Si aūt desinit militare, & effectus est veteranus, si erat sui iuris: nullū de istis priuilegijs habet. & sic debet testari de iure cōi: sicut & alij testantur: & contra testamentū ipsius datur querela: vt in l. Papinia. §. cōtra veterani. ff. eo. Si aūt sit in patris potestate, permittit Imperator quod possit habere triplex peculium: sci licet castrense, quod acquisiuit in castris, q̄ in actu militari. Item quasi castrense, quod acquisiuit ex officijs publicis. Item paganicum, quod aliunde acquisiuit: constat autē q̄ sine solennitate testiū postquā non militat, non potest testari. Item constat quod de castrensi peculio bene pōt testari. licet sit in patris potestate. Itē constat q̄ de paganico non: sed est dubiū de quasi castrensi: & Imperator dicit quod olim reperiebatur in quibusdā: vñ erat dubiū de alijs. & decidit in omnibus habentibus quasi castrense peculiū: vt de ipso possint testari ex priuilegio huius ś. licet sint in patris potestate: & quia testantur ex priuilegio, tale testamentum nō subijcit querelæ. sicut nec qñ testantur de castrēsi peculio: postquā verò fuerint effecti sui iuris, desinit appellari peculiū castrense, vel quasi. & non testātur de priuilegio, sed de iure cōi. Igitur subijcitur querelæ. Si aūt miles est in expeditione, licet sit sui iuris, non desinit dici castrense peculiū: nam dicitur miles habere duplex patrimoniū: scilicet castrense, & paganicum. & habet priuilegium vt possit facere duo testamenta. & vnū instituere in vno: alterum in altero: & vno repudiante alteri nō accrescit: sed decedit intestatus in illo. contra regulā q̄ non potest quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. de quibus dic vt in l. j. cum sequen. j. de test. mil. & in istis stat substantia huius l. quàm gl. malè intellexerunt. & etiam docto. valde pa-

4 rum: imò nihil substantialiter declarāt. † In tex. ibi. [In castrensibus & enim.] hic incipit loqui de his qui non sunt milites: fuerunt tū, & delierunt militare: & habent peculiū acquisitū in castris. vel nunquā fuerūt, & habent peculiū acquisitū de publico. & sunt filijfa. & de istis loquitur vsq̄ ad §. fin. Si enim essent sui iuris: etiam si fuissent milites, nullum habent priuilegiū: nec quo ad potestatem testādi: quia possunt testari de iure communi: nec quantum ad solennitatem euitandam: licet fuerint milites: ex quo desierunt militare. nec quantum ad querelam: in istis ergo qui sunt in patris potestate, & non sunt milites, vertitur dubiū. an priuilegio possint testari de dictis peculijs. & per consequēs an eorum testamenta subijciantur querelæ. & dubium principaliter consistit in quasi castrensi peculio. nam de castrensi non est dubium quòd sic. vt in ver. [sed & veterani.] Item de paganico clarum erat quòd non remanet dubium de quasi castrensi: vnde respondet vt sequitur. quòd olim reperiebatur in quibusdam tantum, & non in alijs, sed decidit quòd in quibuscunque habentibus tale, scilicet quasi castrense. ad similitudinem habentis castrense: vt in ver. [in his itaque omnibus.] ibi [ad limitationem peculij castrensis &c.] Idem de alijs ibi: dum dicit. [patronis causarum.] dicit domi. Rapha. quòd hic est tex. de eo quod dicunt gloss. in multis locis. quòd olim aduocati habebāt salarium de puplico: & nihilominus recipiunt à clientulis quod hodie non seruatur: sed Florentiæ sunt duo ciues deputati pro sapientibus communis: qui sunt aduocati fiscales. &

5 habet salariū de publico. Et recollige ex ista l. mirabile. † quòd fortius & potentius est testamentum factum ex priuilegio, quia non subijcitur querelæ, quam testamentum factum de iure cōmuni, quod subijcitur querelæ. regulariter contrà: quia potentius est ius commune quam priuilegium, vt l. eius militis. §. si militia. ff. de testa. mili. & quod not. in l. j. suprà si aduer. ven. in vltima gloss. in fine, & sic vnum priuilegium trahit ad se aliud priuilegium. sed ius commune priuilegium ad se non trahit. & ista sunt merè positiua: quia non possit assignari viua ratio, & mul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tùm vrgens.

De inofficiosis donationibus. Rubrica.

1 ☞ *Querela inofficiosæ donationis, quare & à quibus fuerit introducta? Ius agendi ad supplementum, quanto tempore tollatur?*

Præmitte quod aliquādo donatio reuocatur propter defectū donatarij: quia est ingratus erga donatorē: & tunc loquitur. l. fi. j. de reuo. dona. Interdum ex tacita voluntate donantis. propter liberos de nouo susceptos. quos non putabat donator se habiturum. vt loquitur. l. si vnquam. eod. tit. nam tunc reuocatur: etiam si non sit inofficiosa: dummodo sit **de dimidia** vel maiori parte bonorum: & reuocatur ipso iure etiam viuente donante. & circa materiam illius. l. quæ est nota. Bal. hic in pe. & vlt. col. format plures notabiles quæstiones. Interdum reuocatur contra voluntatē donatoris, quando est inofficiosa: quia per eam filij fraudantur legitima. & tunc reuocatur per filios: post mortem tamen donantis. quoniam primò non erat eis debita legitima. vt. l. j. §. si impuberi. ff. de col. bo. & non reuocatur ipso iure: sed per querelam inofficiosæ donationis per prius rescinditur donatio. & ea rescisa res donatę reuocantur. vt hic in gl. magn. **in x.** & vlt. quæstio. sicut quādo in fraudem patroni: vel in fraudem creditorum reuocantur per caluisianam. & Paulianam: vt Instit. de act. §. Item si quis in fraudem. & ff. si quid in fraudem patroni. per totum. quam tamen Caluisianam vel Paulianam non habebant filij in bonis patris nisi filij adoptiui pro quarta quę eis debetur ex consti. principis. vt. ff. si quid in frau. pa. l. fi. iuncta. l. nō vsque adeo.

2 ff. si quis à paren. fue. manumis. †fuit autem introducta querela inofficiosæ donationis per constitutiones principum: nam per iura fforum nō erat prouisum filijs quando fraudabantur legitima: nisi quando per testamentū: quia non relinquebatur eis integra legitima, quæ erat quarta bonorum quæ defunctus habebat tempore mortis. quo casu dabatur filijs querela inofficiosi testamenti: per quam totum testamentū rescindebant. parētes autem volentes filios fraudare nō eligebant viam testamenti: sed viam cōtractus, seu donationis, diminuentes patrimoniū per donationem. & non relinquentes tantū q; sufficiebat ad legitimā filiorū: & de illo modico q; eis remanebat relinquebant quartā partem: vnde nō habebant querelā inofficiosi testamenti. quoniam habebant quartā bonorum quæ erat tempore mortis: vt l. cum quę ritur. §. tit. j. & sic remanebant destituti. & fraudati legitima propter hoc: quia resultabat iniquitas q; parētes tali modo filios fraudarent. Ideo emanauerunt constitutiones principū: & prima fuit imperatoris Alexandri. cuius tempore fuit Vlpianus. de quo fit mentio in l. Titia. §. Imperator. ff. de le. ij. & in nullo alio loco habetur mentio in volumine. ff. de illa querela: postea per constitutionem aliorum principū: quorum sunt. ll. huius tit. quæ dāt querelam vsque ad integram legitimam, & in hoc differt à querela inofficiosi testamenti. quæ datur in totum: & quatenus ab intestato esset habiturus: vt in. l. mater. ff. de inoffi. test. postea emanauit cōstitutio nouissima Iustiniani. de qua. §. ti. j. auth. vnde si parens. quæ videtur hoc introducere de nouo. vt si aliquid fuit relictum filijs fraudatis, quod tamen ad legitimā non sufficit, inspecta quātitate bonorum quæ erat tempore donationis, nō agatur querela: sed agatur ad supplementum legitimę si donatio erat facta vni, vel aliquibus filijs magis dilectis. & est vtile †quia que-

5 rela inoffi. dona. durabat quinquennio: sicut querela inoffi. test. vt. j. eo. l. filius agendi ad supplementum est perpetuum. quia pētitur conditione ex illa auth. & sic actione personali. quę durat. xxx. an. secundùm communem opi. doc. licet Bar tenuerit quod ius agendi ad supplementum tollatur quinquennio: sicut querela. per. l. si quis filium. in fi. §. ti. j. & omnes doc. moderni tenēt contrarium. Si autē donatio sit facta extraneis, videntur iura vetera incorrecta: & sic dabitur querela. tamen videtur resultare inconueniens. q; filius defraudatus sit deterioris conditionis quādo facta est extraneis, quàm quando fratribus. vnde potest dici quod vtroque casu detur conditio ex. l. tamen quādo filijs, nunquam reuocatur: nisi vsq; ad legitimam. etiam si sit inofficiosa re & consilio: & ita intelligatur illa auth. quando verò extraneis, si est inofficiosa re & consilio, reuocatur in totum: & sic agitur querela. quæ durat quinquennio. Si verò re tantū, agitur ad supplementum legitimæ. & non vltra: & agitur per condi. ex. l. quæ est perpetua. non per querelam. Quantum verò ad querelā inofficiosi testamenti, non est verum. nam fit inofficiosum re & consilio, & re tantū: quia vtroq; casu datur in totum quod habiturus erat filius ab intesta. quia facilius rumpitur testamentum quod fundatur in vnius voluntate tantum, quàm donatio quæ fundatur in voluntate duorum.

2 ☞ *Querela inofficiosi testamenti, & querela inofficiosæ donationis in quibus differant, remissiuè.*

3 *Ius agendi ad supplementum, an solum competat respectu bonorum quæ erant tempore mortis, an etiam respectu inofficiosæ donationis antea factæ?*

4 *Donatio facta alicui, quando reuocetur usque ad legitimam filiorum tantum: & quando in totum: & quid si facta fuerit pio loco: ut ecclesiæ, uel monasterio, seu hospitali?*

5 *Pater habens unicum filium, si donauit alicui extraneo dodrantem, & sic non fuit donatio inofficiosa, & postea in alijs tribus uncijs remanentibus filium hæredem instituit, & legatis & fideicommissis grauauit, an habeat aliquod remedium contra istum donatarium?*

6 *Si pluribus singulariter donauit, an ultima donatio reddat alias inofficiosas?*

7 *Si donatio non excessit dodrantem, sed postea donans reliqua bona casu amittit, an fingetur donatio inofficiosa?*

8 *Quæ actio proponatur, pro reuocanda huiusmodi donatione?*

9 *An talis filius in cuius præiudicium pater donauit, sit similis patrono respectu libertis?*

10 *Filius quando possit reuocare alienata per patrem, titulo oneroso?*

LEX I.

SI vt allegatis. †Si per donationē, legitima filiorū minuatur, per querelam inofficiosæ donationis vsque ad legitimā reuocatur donatio. hoc dicit Bart. Certè hoc vltimum non dicitur in tex. quòd vsque ad legitimā tantū reuocetur: sed bene dicitur quòd ex eo quia filij fraudati nō habebant integram legitimā, datur querela: nam tex. loquitur quando donatio erat facta extraneis, vel aliquibus ex liberis: & constat secundùm opi. doc. & gl. quòd quando extraneis, si est inofficiosa re & consilio, reuocatur in totum. per. l. si libertus minorem. in fi. ff. de iure patro. vnde iste tex. in fin. prout refertur ad donationem factā extraneis: cum in prin. dicat quòd fuit facta ad eludendum querelam inoffi. test. & sic fuit inofficiosa re & consilio, debet intelligi quod reuocetur in totum. sed prout refertur ad casum quando fuit facta liberis, est verum quod dicit Bartol. vt debeat intelligi quòd reuocetur vsque ad legitimam: & hodie non per querelam: sed ius agendi ad supplementum. vt dixi super rubrica. & pone casum hic prout posui in authen. vnde si parens. quòd pater donauit. x. uncias bonorum suorum duobus ex liberis, vel extraneis: & sic non reseruauit integram legitimam filiorum: quæ erant tres unciæ secundùm illa tempora. hodie verò quatuor: deinde in testamento illos eosdem filios donatarios, & etiam alios duos instituit vniuersales hæredes. & sic alij duo de alijs duabus uncijs non habent nisi vnam: cùm debuissent habere vnam cum dimidia pro integra legitima. & vltra hoc plura legata fecit. & sic patrimonium exinaniuit. dicitur quòd illi duo filij fraudati habent querelam inofficiosæ donationis: quæ fuit introducta ad similitudinem querelæ inofficiosi testamenti. glo. verò non ponit quòd illi duo filij donatarij fuerunt instituti vna cum alijs duobus: sed quòd illi duo: alij tantum in alijs duabus uncijs remanent hæredes. Et ponendo illo modo resultat contrarium. de quo in prin. glos. mag. Sed ponendo vt dixi. cessat illud contra. & illo modo Bal. ponit casum hic. & bene. veniamus ad casum. In text. ibi. [si vt allegatis.] loquitur filijs fraudatis à matre: qui erant saltem duo. ex quo loquitur in plurali. vt. l. vbi numerus. de testi. ff. & alij quibus erat facta donatio, saltem erant duo. per text. seq. qui loquitur in plurali: dum dicit in quosdam liberos. In tex. ibi. [ad eludendam inofficiosi querelam.] & sic patet. quòd erat inofficiosa non solum re, sed etiam consilio: quia videns non posse fraudare duos filios per viam testamenti: quia competeret querela inofficiosi, ad excludendum illam elegit viam contractus: credens sibi sufficere quòd de illo modico sibi remanente relinqueret istis duobus quartam partem per. l. cum quæritur. §. tituipsa autem relinquit nō solum quartam partē: sed dimidiam. ponendo casum vt posui: vel totum quod remanserat si ipsos solos instituit in illis duabus remanentibus. secundum vnam positionem glo. vel saltem quartam. secundùm aliam positionem. quia in duabus uncijs minutis: diuidendo illas glossas. in. xij. & sic habebant vltra quartam inspecta quantitate bonorum quæ erant

erant tempore mortis: quia cum essent quatuor filij, tangebat alios duos vna uncia cum dimidia pro eorum legitima. & fuerūt instituti in duabus. tamen non sufficit: quia debet inspici quanti-

2 tas bonorum quæ erat tempore donationis factæ. † In text. ibi. [iuxta formā &c.] in multis tamen differunt querela inofficiosi testamenti. & querela inofficiosæ donationis. quod dic. vt j. e. l. fi. per gl. Glo. mag. videtur primò formare quatuor oppositiones, vsq; ad ver. [quinto quæro.] tamen reuera non sunt nisi duæ: quia repetit idem per idem in tertia & quarta oppositiōe. postea format sex oppositiones circa materiam. & sic sunt x. inter oppositiones & quæstiones. Prima ergo oppositio est contra decisionem huius l. & contra rationem quam assignat. dicit enim quòd isti duo filij qui conquerebantur, habent querelam: quia non habent integram legitimam contra, quòd imò habeant integrā legitimam: & sic non debeant habere querelam. nam fuerunt instituti in duabus uncijs: & tamen pro legitima eorum etiam consiuerata quantitate bonorum quæ erat tēpore donationis, non debebant habere nisi vnam unciā cū dimidia: quia iure isto legitima omniū quatuor erat tres unciæ: de quibus tāgebat vna cum dimidia istis cōquærentibus. & ipsi habent duas, vnde debet cessare ista querela: licut cessaret ista querela inofficiosi testamenti. vt l. cum quæritur. §. tit. j. glo. soluit duobus modis. primò quòd fuerunt instituti in duabus uncijs minutis. diuidendo illas duas grossas in alias xij. & sic in duabus uncijs patrimonij remanētis: quæ duæ unciæ non faciebant vnam unciam cum dimidia de uncijs grossis: quæ erant inspecta quantitate patrimonij tempore donationis. vel si fuerūt instituti in illis duabus uncijs grossis remanē. dic q; si habent plusquā esset quarta. non tñ videbantur habere: quia in illis erāt grauati legatis & fideicommissis. & hoc vsq; ibi. [secundo.] Ibi est secūda oppositio cōtra istas sol. q; nō procedāt. & primò cōtra primā: quia posito q; duæ unciæ minutæ non faciāt vnā unciā cum dimidia de grossis: nō deberent tñ habere querelā: sed agere ad supplementū postquā aliquid fuit eis relictum nomine legitimæ. vt §. ti. j. l. omnimodo. & posito q; essent grauati legatis & fideicōmissis, tenēdo secundā solutionē q; fuerunt instituti in duabus uncijs grossis. adhuc nō deberent habere querelā istam: quia nec habent querelā inoffi. test. cū tale onus de legitima reiciatur. vt l. qm̄ in prioribus. §. tit. j. glo. ñdet q; oppo. procederet inspectis illis legibus nouis, sed ista lex fuit antiqua. & tēpore eius non agebatur ad supplementū: sed dabat querela inofficiosi. test. si non erat relicta integra legitima. vel si erat relicta, & filius esset grauatus legatis & fideicō. eodē modo competebat illa querela. hodie fateor q; decisio huius l. non procederet. & hoc vult glo. vsq; ibi. [dico ergo.] & cū illa particula iunge ver. [iij. op.] & versi. [quartò quæro.] in quibus repetit idē per idē. nā quod §. dixerat simul cōtra ambas solutiones. in ver. [iij. oppono.] dicit cōtra primā. & in ver. [quarto quæro.] dicit cōtra secundā. repetēdo idē quod dixerat in effectu. licet per alia verba inepta. præterea in illo ver. [dico ergo.] gl. dicit hoc præsuppositio q; hodie propter grauamina nō debet dari querela: quia reiciunt. vt dixi. licet olim daret. saltē per viā exceptiōis contra legatarios adhuc si non reperiunt se habere integrā legitimam, inspecta quantitate bonorū quæ erat tēpore donationis, habebunt hanc querelā contra filios donatarios. & sic duplex remediū. s. ius agendi ad supplementū, & querelandi. qm̄ ad idem tendit hoc secundū eum. primò nam per querelam non obtinet nisi supplementū legitimæ, qñ donatio est facta alteri filio. & sic non corrigit ista lex per l. quontā in prioribus. ista gl. in hoc contradicit sibi ipsi in eo quod dicit [tertiò.] in ver. [pone.] in fi. vbi videtur dicere quòd hodie non habet querelam, sed ius agē-

3 di ad supplementum. & etiā. §. hoc dixerat. † Bar. reducit ad concordiam, vt eo casu quo per querelā aduocat plusquā supplemē tum legitimæ: tunc detur querela etiā hodie: & non ius agendi ad supplementum: aliàs concurrūt: sed aduerte quòd ius agendi ad supplementum competit respectu bonorum quæ erant tempore mortis. ita loquitur l. omnimodo. sed illa bona donata iam exiuerant patrimoniū. & sic illa l. omnimodo. non potest habere locū vt agatur ad supplementū contra donatarios. ideo remanet incorrecta per istam l. quia cessat in agendi ad supplementū, sed per auth. vnde si parēs. videtur corrigi vt possit agere ad supplementum etiam contra donatarios. doct. breuiter tenent primam solutionem. quòd hic fuerūt instituti in duabus uncijs minutis. & sic non agebatur ad supplementū contra donatarios, sed querela: hodie per illam authen. secus. Secundam verò solutionem non tenent: quia etiam iure veteri de legitima reiciebatur onus legatorū per l. cum patronus. ff. de leg. ij. sed illa nihil facit: quia loquitur de legitima patroni, cuius intererat reiici onus: quia nō plus consequebatur per contratab. sed de legitima filij: licet non reiciebatur olim onus, sed faciebat competere inoffic. testamen. querelam per quam filius melioris conditionis erat: quia totum testamētum expugnabat. hodie secus in d. l. quoniam prioribus. tamen per alias rationes potest dici quòd determinatio Doct. sit bona. vt tangitur j. in ver. [sexto quæro.] vbi glo. reuocat in dubium illud quod hic firmauerat quando pater reseruauit integram legitimam: & in ea instituit filios, & grauauit legatis & fideicommis. an propter hoc habeant querelam inofficiosæ donationis. & tenet quòd non. nec querela inoffic. test. nisi cum distin

4 ctione. † In ver. [v. quæro.] glo. recitat duas opin. in illa q. quarum prima fuit Azo. altera Hugolini. Bald. recitat quinq; alias breuiter recolligēdo omnia. dic quòd aut donatio fuit facta vni ex liberis: & tunc per alios non reuocatur nisi vsq; ad legitimam siue reuocatur ex tacita voluntate donantis per liberos superuenientes. vt j. e. l. si totas. siue contra volūtatem per liberos iam natos, qui sunt fraudati legitima: & siue sit inofficiosa re tantùm, siue re & consilio. vt j. eod. l. si liqueat. si verò facta est extraneo: tunc si reuocatur ex tacita volūtate donātis per liberos superuenientes, reuocetur in totū per l. si vnquā. j. de reuo. dona. nisi facta fuerit pio loco: vt ecclesiæ, vel monasterio, vel hospitali: quia tunc vsq; ad legitimā: & vltra xvij. q. c. fi. si verò reuocetur contra voluntatē donantis per liberos qui erant nati tempore dona. & sunt fraudati legitima: & tunc si erat inofficiosa re: reuocatur vsq; ad legitimam: vt j. e. l. si mater. si re & consilio: & tunc reuocatur in totum. ne filius sit deterioris conditionis quā patronus. qui reuocat tunc in totū: vt in l. si libertus minorē. circa fi, de iure patro. quidā tamen dicūt hoc verū si nihil erat filij, relictum, quo casu de iure veteri nihil corrigitur: vt §. tit. j. l. omnimodo. §. fi. sed si aliquid erat relictū, dicūt quod etiā tunc qñ erat inofficiosa re & cōsilio, nō reuocat nisi vsq; ad supplemētū legitimæ. per aut. vnde si parens, sed gl. ibi dum dicit, vel loquit qñ in alium fuit. sentit contrariū: dum dicit q; illa aut. loquitur qñ est facta filio. quasi dicat, si extraneo, nō reuocaretur in totū: si est inofficiosa re & consilio. do. Raph. Ful. tenet q; quando est inofficiosa re & consilio: etiam si sit facta filio, reuocatur in totum q; reuocatus erat habiturus ab intestato: & etiā iure veteri per §. Imperator. in l. Titia. de le. ij. vbi reuocat totā dimidiā quæ ipsum tangit. sed ibi opi. videtur contra tex. in l. si liqueat. ipse tñ nititur soluere: sed secundus est tenere opinionē doctorū. Bald. autē tenet q; excepto casu. l. si vnquā. de reuo. do. quæ loquitur qñ reuocatur per filios superuenientes, nunquā reuocetur: nisi vsq; ad legitimam, etiam si sit facta extraneo: & etiam si sit inofficiosa re & consilio, & sibi aliquid fuerit relictū pro legitima: & ita videnē sonare oēs ll. huius tit. & illa opi. est fortè melior quàm alia, & illa querela differt à querela inofficiosi testamenti. Guli. verò de cu. tenuit q; ppter liberos superuenientes nō reuocet donatio in totū: nisi qn fuisset facta liberto donatoris: & ita loquit. l. si vnquā. secus si alteri ingenuo. quæ opi. cōiter reprobat. Iac. but. tenuit q; ita demū reuocetur in totū, qñ donator nullū filiū habebat tēpore donationis: sed si habebat, tunc si voluit illū fraudare, ita credendū est q; voluerit fraudare nascituros: ad quos non maiorē affectionē habebat quā ad iam natū. & ideo sicut iam natus nō reuocat nisi vsq; ad legitimā. per hāc querelā si donatio erat inofficiosa re tātum. ita & nati postea reuocabūt vsq; ad legitimā rñ. nō ex tacita voluntate donātis, sed per hāc querelā, & cōtra voluntatē. Bald. tenet cōtrariū q; imò reuocabūt in locū q; essent habituri ab intest. pro eorū portione: licet iam natus solū vsq; ad legitimā mihi videtur q; si ille iam natus erat exolus patri. & quia nō putabat se alios habiturū, donauit extraneo: vera sit opi. Bal. cū sit eadē ratio quæ esset si nullū habuisset: quia verisimile est, quod si sciuisset se habiturū alios gratos, nō donasset. facit l. tale pactū. §. fi. cū ibi no. in gl. ff. de pac. sed si non habebat iam natū exolum: sicut ipsum voluit fraudare: ita & nascituros credendū est voluisse. & ita procedit dictum la. bu. vnū tamen scias q; propter liberos de nouo susceptos non debet reuocare nisi ex tacita voluntate nisi donator de liberis desperasset. vt quia habebat vxorē sterilem: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

postea illa mortua recepit alterã,sed si non desperasset:tũc nõ est credendum quod voluerit donare sub conditione si liberos non habebit:nisi hãc cõditionem exprimat. & ideo liberi postea nati reuocabunt per hanc querelã vicꝫ ad legitimam.& non vltra.In ver. [vj.quæro.] aduertendum est. quia gl.hic reuocat in dubiũ illud quod in principio gl.in ver.ij.cum aliquid determinauit,& præsupponit contrariũ eius quod ibi dixit. nam si intelligimus ipsam.l. quòd isti filij cõquærentes fuerũt instituti in duabus vncijs grossis remanẽtibus:& ꝙ ideo habeãt querelã: quia fuerunt grauati oneribus legatorũ,quæ olim nõ reijciebantur. Gl.ibi tenuit ꝙ cũ hodie reijciãtur per.l.quoniã in prioribus.nõ habeant querelã:quia reiectis legatis reperiuntur habere plus quàm legitimam. In illo autẽ verbi.præsupponit quod nõ reijciãtur etiam hodie †.vnde quærit.si pater habebat vncum tantum filium,& donauit cuidã extraneo.v.vncias,& sic nõ fuit donatio inofficiosa,quia non vltra dodrãtem, & postea in illis tribus vncijs remanentibus filiũ hæredẽ instituit & legatis & fideicõmissis grauauit:an habeat aliquod remediũ:quia solutis legatis non remaneret sibi integra legitima:sed eis nõ solutis:sed reiectis nõ esset dubium quòd nullam querelã haberet: nam querela inofficiosi nõ haberet:quia reperitur habere integrã quartam:& quia etiã non est dare alium cohæredem,contra quem posset ipsam intentare, quia ipse solus fuit vtiliter institutus. & sic cõtra seipsum intentaret. Item querelam inofficiosæ donatio. similiter omnino non haberet:quia donatio nõ fuit inofficiosa:sed dubium est propter legata:quæ si habeat soluere an remanebit integra legitima. glo. præsupponit quòd habeat soluere & quòd nõ reijciantur: & sic remanet fraudatus:nec mirum,nam in alio casu potest pater defraudare filium si omnia bona dissipet,vel in mari projciat. vel dic secundũ Ioan.vt distinguatur si apparet quod donationẽ fecit causa fraudandi filium postea per istum modum, grauando ipsum legatis:& tũc potsit per hanc querelã totam donationem reuocare. & sic solus donatarius habebit damnũ. & non legatarius.nec ob.quòd donatio nõ fuit inofficiosa à principio:qa sufficit quòd ex postfacto reddatur inofficiosa.& alleg.gl.duo similia.quod dic vt in eadẽ.Si verò non cõstat de illa fraude. & sic re tantum fraudatur.& non consilio. tunc fatetur Io.quòd de iure illo filius remanebit fraudatus. Sed per auth. de immensis dona. quæ habetur.ẽ.ti.j.auth.vnde si parens. secus.nõ tamen declarat qualiter secus.an ideo quia reijciantur legata.& sic ad damnum legatariorũ dũtaxat.an ideo qa reuocatur donatio.& sic ad damnum donatarij dũtaxat ideo gl.reddit ur obscura. sed vnde procedit hoc quòd præsupponat legata nõ reijci:cũ sibi præsupponat cõtrarium,ꝙ reijciũtur etiã iure.C.Reipõdeo potuit habere istum respectũ.nam tunc iure. C.reijciũtur quãdo filius esset institutus in sola legitima. & in illa grauatus. In residuo verò fuit alius institutus. sed iste reperitur institutus in toto patrimonio quod defunctus habebat tempore mortis. & sic sicut relicta ab alio vtiliter instituto nõ reijciuntur:ita nec relicta ab isto.Breuiuiter Guli.de cu.quẽ etiã alij sequuntur.dicit quòd Ioã.nõ bene determinauit. nam licet iste videatur institutus in toto patrimonio , habito respectu ad patrimoniũ quod habebat tẽpore mortis.nõ habito respectu ad illud quod habebat tẽpore don. nõ reperiet institutus in toto patrimonio.Sed in sola legitima. & cũ legitima detrahat tãquàm æs alienum, absorbet legata:sicut & æs alienũ.vt.j.de legatis.l.si vniuersæ. & sic etiã si nõ esset.l.quoniã in prioribus.deberẽt ista legata remoueri ratione prædicta. l.illa loquit qñ alius erat institutus in residuo patrimonij.& sic ꝓpter legata dabatur querela.Sed si per illã.l.nõ rumpitur testamentũ, nõ dãtur querelæ.sed remouẽtur.In casu autẽ nostro per illam.l. nõ est prouisum.sed ꝓuidetur per rationẽ prædictã.Itẽ cõuenientius est quòd legata reijciãtur, quæ depẽdent ex volũtate vnius tãtùm, quàm ꝙ reuocetur donatio, quæ pẽdet ex volũtate duorum:& est fortior & potẽtior. vt patet ex his quæ no.hic circa fi. gl.& ista magna declarat ea quę dicta sunt circa prin.gl.in op.& ista procedũt etiã de iure.C.Nam & iura vetera volebãt quòd si lius nõ fraudareẽ legitima. sicut & illa auth. si tñ velimus dicere quòd ista legata reijciãtur per.l.quoniã in prioribus.tunc possemus dicere ꝙ tẽpore huius.l.quia nõ reijciebãtur, ꝓpter hæc onera dabatur querela.& iste est casus huius.l.in fi. quæ videtur hic præsupponere ꝙ ex eo quod istæ duæ vnciæ erãt exinanitæ legatis,debeẽ illa querela. † In gl.j. [ibidẽ ergo in septima.q.] Dic quòd si omnes donationes fuerint factæ eodẽ tempore diuersis personis. tũc procedit id quod voluit gl. videlicet quòd licet nõ essent inofficiosæ.tũc si vltima nõ esset facta, ꝓpter vltimã filius reperiret fraudatus,omnes deberẽt retractari:quia censeret vna donatio propter vnitatẽ temporis.prout in simili no.j.vnde vi.l. j.circa fi.gl.mag.fit ergo suppletio ex omnibus. Si autẽ in diuersis tẽporibus,tunc primæ quæ sumpserũt robur ante vltimã, per vltimã nõ retractabũtur.sed vltima tantũ.& ita videẽ probari in gl.quã all.de iurepa.l.si libertus.§.fi.in gl.ibi. Item cõtra determinationẽ gl.in ista.q.facit.l.lul.ff.qui & à quibus.postquàm à prin cipio donatio fuit inofficiosa,nõ debet cõsiderari casus aduentitius postea superueniẽs,vt dicatur effici inofficiosa:quia primus status debet inspici:& ex primo facto nõ variari. ar.de ver.ob.l. insulã. Item facit.l.in ratione.ff.ad.l.fal.vbi si à prin.propter mul ta legata minuebat fal. licet postea crescant facultates , quæ si à prin.fuissent,falcid.nõ minuebat.& sic illud argum.prodest hæred.& nõ legatarijs. Doc.tenẽt determinationẽ gl.per.l.quã alle. in auth.de nupt.qa inspicitur tẽpus mortis an dicatur inofficiosa vel nõ:& si tẽpore mortis reperiebãtur tot bona nõ donata,quæ sufficiant ad legitimã:donatio nõ debet retractari. & status eius fuit in pendẽti vsqꝫ ad tẽpus mortis:& tunc declaratur nõ fuisse nec esse inofficiosa:nec obst.l.in ratione.quia ibi superueniẽt argumentũ post mortẽ.nos loquimur quãdo in vita donãtis.† In glo. ibi.[nono quæro.] cõtra decisionẽ gl.in hac.q. facit quod dictũ est in præcedenti.q.quia si inspiciatur tempus mortis:vt ibi dixi. cum hic tẽpore mortis non reperiatur aliquid in patrimonio, de quo filius possit habere legitimã:extunc apparebit aliam donationem fuisse inofficiosam:& sic debere reuocari: maximè quia filius prætẽdit causam onerosam:cum sibi debeatur legitima: & donatarius causam lucrativã. & sic filius deberet præferri. vt.j. de iure deli.l.fi.§.licentia. sed glo. dicit aliud esse quãdo donatio videt inofficiosa à prin.sed pendet vsqꝫ ad tempus mortis: aliud est quãdo à prin.nõ fuit inofficiosa:quia tũc assumit statũ irreuocabilẽ statim:nõ autem pendet.& hoc fauore dona.postquàm assumpsit,ex postfacto nõ mutatur : & sic casus fortuitus nocebit filio:nõ autẽ donatio : bene facit.l.si patronus.ff.de bo.li.vbi oratio suprà facta quòd filius prętẽdit causam onerosam.quia nõ est omnimodo onerosa:cum sit quasi debita.nõ autẽ propriè debita:& propterea etiã si non esset verè onerosa,nõ deberet retractari donatio:quæ sumpsit robur antequàm ipsa legitima incipere deberi:nam nõ incepit deberi nisi post mortẽ:vt in.l.j.§.si impuberi.ff.de col.bon.† In gl.ibi. [x.quæro.] In ista.q.gl.loquitur multùm subtiliter:& vult hoc in effectu.quòd duo iudicia requiruntur.ſ.quod primò intẽtetur querela : per quã rescindatur donatio. Et ista querela nõ est actio,nec accusa.sed tenet medium. sicut dicimus in querela inofficiosi testamẽti. vt no.in l. posthumus.§.si quis.ff.de inoff.testa.Sicut etiã in illa querela inofficiosi testamenti oportet quòd prius intẽtetur:& sic rescindatur testamentum:& postea intẽtatur petitio hæreditatis,& sic sunt prępa ratoriæ alterius iudicij:& sic donatio facta in fraudẽ patroni,vel in fraudẽ creditoris,ꝙ primò intentetur actio revocatoria.l.Paul iana,vel fauiana. per quas rescinditur. & postea agit actione in factũ.vt institit.de act.§. Itẽ si quis in fraudẽ. demũ rescisso agitur rei ven.vtili.& quare nõ directa?quia dominiũ fuit trãslatum in dona.mediante traditione,& mediãte tit.donationis.licet autem sit rescissus titulus:qa cõsistit in iure,nõ est rescissa traditio. quæ cõsistit in facto:ideo remanet adhuc dominiũ directũ penes donatarium:licet à principio sine titulo valido nõ potuisset trãsferri etiã interueniẽte traditione.vt in l.nunquàm. ff.de acqui.poss. rerum dona.potest tamẽ acquisitum remanere etiam rescisso titulo.quia ergo filius nõ est dominus antequàm bona sibi tradantur,non habet directam rei vẽdicationem.sed habet vtilem:quæ potest dari non solum ei qui est dominus vtilis.sed etiã ei qui est nullo modo dominus. vt patet in eo cui ceditur rei vendicatio. qui habet vtilẽ.& solũ modo est dominus. iuxta no.in l.si culpa. ff.de rei ven. donatio autẽ ista ideo fuit valida & habilis ad trãslationem dominij:licet fuerit fraudulenta:quia non fuit facta in fraudem legis : sed in fraudem hominis. Si autem fuisset facta in fraudem.l.non valeret.vt in.l.si libertus de iure patronatus.† Et si dicatur tu videris allegando illam. l. quæ loquitur in patrono æquiparare filium patrono : & legitimam filij legitimæ patroni.quæ comparatio non est bona.vt in.l.non vicꝫ adeo. ff.si quis à par.

à par.fuerit ma.dicit gl.verum est ꝙ per omnia nõ comparantur quia filius nõ revocat nisi alienata titulo lucrativo dona.Sed patronus etiã alienata titulo oneroso.vt in d.l.non vicꝫ adeo. Item filius revocat alienata titulo lucrativo,etiã sine dolo patris: quia sufficit quòd reipsa sit fraudatus legitima:sed patronus non nisi alienata per dolũ.& sic in aliquibus filius est melioris conditiõis quàm sit patronus:& in aliquibus econtrà.quantũ autẽ ad propositum bene comparantur.quia alienatio facta in fraudem hominis non est ipso iure nulla:sed facta in fraudem.l.sic: tunc aũt dicitur fieri in fraudem legis,quãdo fit ad hũc finem vt legitima non debeatur.& hoc potest cadere in patrono : cui non debetur leg.in bonis liberti.nisi maior centenario.i.nisi habeat vltra centum in bonis.Si ergo libertus in fraudem legis : vt legitima non debeatur,facit se minorem centenario alienando bona.& seruãdo vltra.c.alienatio est nulla:tanquã facta in elusionẽ:sed si facit vt minor legitima debeatur:tunc facit in fraudem patroni:& valet,nec revocatur nisi vsqꝫ ad leg.sed præcedens revocatur in totum. In filio autem hoc nõ cadit:quia sibi debetur legitima: siue parum,siue satis habeat pater.& non potest dici alienatio facta in fraudem.l.sed hominis tantũ.Item si dicatur quòd imò rescisso titulo donationis dominium directum reuertatur ad filiũ fine alia traditione:& sic habeat directum,& non vtile : sicut rescisso test.per querelam:& sic datur filio directa pe.hæ.Glo. Respondet non esse simile:quia in hærede per solam hæreditatis aditionem sine apprehensione hæreditatis manet dominium directũ: licet non possessio:vt in l.cum hęredes.de acquiren.possi.eodẽ modo rescissa additiõe recedit ab eo dominium:& transit in filiũ Sed in donatarium non potuit transire sine traditione: vt in l. in traditionibus.ŝ.de pac.eodem modo nec ab eo recedere sine traditione.argu.l.prout quisq; ff.de ser.de hoc est intentio glo.multi subtiliter loquentis.Guli.de cu.dicit pro ista glo.inquantũ dicit competere rei ven.potest procedere quando donatio consistit in rebus immobilibus,vel alijs quæ extant:& possunt vendi.Si autem in pecunia quæ reperitur consumpta,& sic non potest vendi:loco querelę dabitur condictio ex.l.vel certi.condi.generalis. Ipse tamen Guli.consentit ꝙ non sint necessaria duo iudicia sed totum possit expedirivno iudicio:quia per dona.fuit fraudatus rebus ipsis:eo modò debet recuperare per solam querelam ipsas res.sicut videmus in resti.in integ.l.in causæ.ff.de mino. §. interdum.& hoc si est probabile.facit tex.in l.si sine hęrede.§.interposito.ff.de admit.tut.vbi simul & semel in eodem libello potest intentari iudicium rescissorium restitutionis in integ. & iudicium rescindens.scilicet recuperatorium rei.Not.tamen ex ista gl. dũ dicit ꝙ filius nõ potest alienata revocare titulo oneroso.*putavẽditionis.super hoc Pe.& Cyn.dicunt multa verba hic.& in l.ij. j. si quid in fraudem patroni.Hostien.tenuit contrarium in c.Raynutius de testa.& per illũ tex.& videtur casus ff.si quid in frau. patroni.vbi filius adoptiuus:revocat : multomagis legitimus & naturalis.Nec ob.l.nõ vsqꝫ adeo quia loquitur in patre emancipante.cui non sic debetur legitima sicut filio.& sicut patrono.veritas est ꝙ si non constat de numeratione pretij nisi per confessionem patris:filius poterit revocare venditionem sicut dona . quia præsumitur confessio facta in fraudem donationis per . l. j. §. si mutuam in fi.ff.li quid in fraud.patroni.sed si constat de numeratione pretij per alium modum,tunc si pretium fuit iustũ: potest retractari venditio hoc modo:ꝙ vel emptor suppleat pretium iustum,vel recuperato pretio filio restituat res donatas:quia sic est in patrono.vt in l.j.ff.si quid in fraudem patroni.sed si fuerit vendita iusto pretio,non est æquum ꝙ emptor pretium perdat . nec etiam quod bona restituat.nisi fortè participauerit de fraude , & tunc filius refuso pretio poterit recuperare bona propter affectionem quam habet. vt in l.si in emptionẽ. ff.de mino.& in alijs iuribus allega.dic vt hic per Bal.& per Cy.qui nec dicunt plus in substantia.nec ita declarant:vt ŝ.declarauí.

1 ¶ Titulo oneroso.qꝫ dicatur titulus oneroſus. vide text.in l.j.§. lucratiuas.j.ď impo. lucra.de scri.lib.x. Et vide gl.in l j.§.j. j. de ac.emp.Et.§.late per moder.in §. Item si quis in fraudẽ.instit. de actí.Cur.

b ¶ Confirmatur mortis patris. Adde Bal. in l . si donatione in pe.co.C.de dona.Angel in l. donationes. C.de dona. inter vir. & vxo.

[S]I pater.†Donatio facta per patrem filio in potestate non valet:nec cõfirmatur morte patris quatenus est inofficiosa.ideo non est ne cessaria querela.Sed officio iudicis deseruiẽte ac.fami.ercis. prouidendo filio fraudato: sed si erat emãcipatus,valet à principio.ideo necessaria est ista querela.h.d.& do.Cy. dicit hanc l.esse difficilem & obscuram,& in hoc latet anguis in herba,& mihi non videtur hic esse tanta obscuritas:& illud in quo ipse dicit,satis tangitur hic per glo. Pone ergo casum ꝙ pater vni ex filijs quasi totum patrimonium donauit:& modicũ:putavnã vnicam sibi reseruauit.deinde illum & alterum filium hæredes instituit æqualiter:vel decesit intestatus:& sic illa vncia quæ reperitur in bonis tempore mortis,venit diuidenda inter ambos ut re hæreditario ; alter ergo filius reperit se deceptum & fraudatũ legitima,cum debuisset habere vnciam cum dimidia,& non habeat nisi dimidiam:quæsiuit vtrum deberet intentare querelam contra fratrem,tanquàm donatarium.& respondetur quòd si ille frater donatarius erit in potestate patris , donatio non valuit: nec morte patris fuit confirmata,quatenus fuit inofficiosa.sed in residuo sic:vnde illa vncia quæ deficit huic filio,reperitur in hæreditate tempore mortis.cum ergo habeant diuidere hæreditatẽ, arbiter vel Iudex assumptus super diuisione poterit iuꝑ hac prouidere filio,scilicet adiudicando illam vnicam filio fraudato , & sic reperiretur habere vnam vnciam cum dimidia.sicut si debetur:videlicet dimidiam iure hæreditario,& vnciam per adiudicationẽ:sicut solet adiudicare ꝓ legata:vt j.fa.ercis.l.si qua petitio nõ est ergo necessaria querela ad rescindendam dona . sed si erat emãcipatus,donatio q̃ fuit à prĩ.valida:& sic de bonis donatarij, nõ reperit in hr̃ditate ꝙ possit ꝓiudicẽ adiudicari ex officio deseruiẽte ac.fa.erc.qa illud nõ põt exerceri sup bonis hr̃ditarijs.& ideo illa donata nõ sunt hæreditaria.ideo necessaria erat querela ad rescindẽdũ don.vsqꝫ ad vnicã q̃ deficit huic filio.posset etiam poni ꝙ nihil reseruauit filio,tñ hr̃ditas prout in iure cõsistit : etiã sine aliquo corpore q̃ est cois æqualr̃ inter eos:& poterit adiri iudex sup diuisione:& si nihil corporale reperit in hr̃ditate,ꝙ possit diuidi:qa tñ ac.fa.erc.poterit itẽtari,salte exercebit officũ suũ mercẽnarij in adiudicãdo huic filio vnã vnciã cũ dimidia de bonis don.q̃ reperiũt in hr̃ditate:postquã don.nõ valuit.nec fuit morte cõfirmata.nõ vult ergo dicere ille tex.ꝙ debeat diuidi illi ꝙ deficit huic filio,& eximat de don.ipso iure:sed ꝙ debet ĩ totũ illi adiudicari.ar.huius.l.ibi.[impetu quodã.]q.d.nõ fraudulẽter:qanõ excogitauit alterũ filiũ fraudare:sed nimia dilectiõe quã hẽt ad alterũ filiũ:ex quodã impetu:& nõ dolosè,oĩa bona donauit sibi & sic fuit inoffi.re & cõsilio.sed re tñ.Ita allegat gl.istũ tex.j. e.l. si liqueat.in vltima gl.cõtra illos q dicebãt ꝙ ista q̃rela nõ dat ni si qñ donatio est iofficiosa re & cõsilio.Sicut nec Caluisiana dat patrono cõtra donationẽ factã per libertũ ĩ eius fraudẽ:sed gl.ĩ l. p̃ce.dicit ꝙ in hoc filius est melioris cõdi.quã pr̃onus:qa sufficit ꝙ sit fraudatus re,& nõ cõsilio:vt possit donationẽ retractare:sed pr̃onus nõ nisi dolosè:sufficit tñ dolus liberti donãtis. nec regrit dolus donatarij:seu ꝙ participauerit:vt in l.j.ff.si qd in fraudẽ pa
2 tro.† In tex.ibi.[siue in ptãte.] Iste tex.semp allegat ꝙ donatio facta p̃ patrẽ filio in ptãte nõ valet:rõnẽ alsignat gl.qa si valeret,esset frustratoria:qa dr̃iũ trãliret in filiũ:& eo instãti rediret ad patrẽ.cũ qcq d acgrit filius,acqrat pr̃i iure isto : nec momẽto remanet apud eũ.ar.ĩ l.q sic.ff.de sol.facit.l.si qs ꝓ eo.ff.de fide.& hoc est verũ hodie:qa licet filius acqrat sibi,& nõ pr̃i hodie aduẽtitia vt j.de bo.q̃ lib.p̃ totũ ꝓficitia tñ acqrit pr̃.sicut olim.& nihil est in eis immutatũ.vt sunt illa q̃ contẽplatione pr̃is ad eũ peruenit l.sed si plures.§.in arrogato.ff.de vul.& pupi.nihil aũt magis dici põt profectitiũ quàm illud ꝙ ab ipso patre procedit:vnde si valeret hodie,esset idem ꝙ olim:quia statim reacquireretur ipsi patri.
3 In tex.ibi.[offo fa.er.]erat † ergo iste filius fraudatus hr̃ditate patris:aliàs non haberet actionem fa.erc.quæ non datur nisi hæredibus vniuersalibus.ſ.directa,hr̃di directo,& vtilis hr̃di vtili : vt est fideicõmissarius vtilis,& tñ hoc ĩpugnat fctm̃ pr̃is.Sed cõtra qa hæres nõ põt impugnare factũ defuncti.vt j.de rei ven.l.cũ à matre.Istud contra.lentit gl.ij.quę inci.[videt.]circa fi.l.ꝙ hęres

1 *Ratio quare donatio facta per patrem filio in potestate non valeat.*
2 *Actio familiæ erciscundæ cui competat & nu.5.& 6.*
Hæres quando possit impugnare factum defuncti.
4 *Casus quibus donatio facta filio in potestate valet:nec indiget confirmatione per mortem.*
5 *An hodie indistincte teneat?*
6 *Confirmatio non trahitur ad prohibita.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quibusdam casibus. Adde Bald. in l. cum oportet. in. §. j. C. de bo. que li. Ang. in auth. de immens. doñ. Ale. de Imo. & ibi late do. Io. baptista cacialupus in. l. frater. ff. de cõdit. inde. Prã. Cur.

venit cõtra defuncti factũ. & eo modo quo nõ veniret si nõ esset hæres: quia per act. fa. erc. & dicit gl. quòd hoc est mirũ: quia regulariter secus: sed die quòd ideo istud est. qa nõ habuit hic quòd defunctus necesse habebat sibi relinquere. vel ideo est: qa ex donatione facta per patrem nõ remanebat pater obligatus. & sic obligatio ex persona patris nõ descendebat in filium fraudatum. aliàs non posset venire cõtra: vt in contrario. hoc tamẽ declara: vt subtiliter not. in l. ij. j. si
4 in frau. pa. †Pro declaratione gl. potest op. contra illud quod innuit illa. l. scilicet quòd donatio filio in potestate facta nõ valebat. Contrà. imò valebat etiam iure antiquo: quia lex dicit quòd filiusfa. est capax donationis sibi factæ propter dotẽ: vt in. l. Pomponius philadelphus. ff. fa. erc. gl. dicit quòd regulariter non va-
a lebat, nec valet. Fallit hoc in quibusdã casibus ª tam de iure veteri quàm nouo. in quibus valet. nec indiget confirmatione per mortem: vt hic in gl. vsq; ibi: [Idem videtur.] Et aduerte inquantum loquitur de casu. l. Pomponius. ſ. in eo quod datur pro dote: debes scire quòd interdum datur animo donãdi filiæ, vel marito pro filia: & tũc valet donatio. & actio de dote est solius filiæ: nec pater in ea habet communionem: puta si filia sola fuit stipulata volũtate patris, vel ipse pater fuit stipulatus soli filiæ, vel fuit stipulatus sibi in vnum, & sic in alterum censetur filiæ donasse. vt in. l. si cum dotem. in prin. ff. sol. ma. & illud totũ declara per Bar. in l. post dotem. in iij. q. eo. ti. & in tali dote donata filia habebat olim hæredem. regulariter secus: quia pater occupabat omnia iura peculij, etiã quæ erant ipsius filij: puta castrẽsia, vel quasi. non tanquàm hæres. sed tanquàm pater. vt in l. ij. de castrẽsi peculio: sed speciale erat in dote donata. vt filia fami. haberet in ea hæredem. & ita diſputãdo tenuit Iac. de bel. & ita intellexit. l. inter socerum. §. ij. j. de pact. dot. & talis dos nõ conferebatur cum fratribus: Aliquãdo pater dabat dotẽ simpliciter: nec apparebat quòd animo donandi. tunc nõ censetur donata: tamen hoc est speciale in dote q; filia etiã iure veteri habebat cõmunionem in actione de dote simul cum patre: & sic erat capax huius actionis: non tamen in ea tũc habebat hæredẽ: sed si præmoriebatur patri etiam relictis liberis, cõsolidabatur actio in patrem exclusis liberis secundum communẽ opi. notatã. in l. dos à patre. j. so. ma. sed si pater præmoriebatur, cõsolidabatur in filiam: siue haberet liberos, siue non. vt in l. ij. sol. ma. & tunc si veniebat ad successionẽ cum fratribus, tam olim quàm hodie debet ipsam conferre. vt in l. vt liberis. j. de colla. ita intellige istum articulũ. Adde alium casum in quo valebat donatio. quando non erat remansura penes filiũ: sed ad alium trãsitura per. l. si consentiente. j. de dona. ante nupt. & ff. de iure do. l. profectitia §. pe. de do. inter virũ & vxo. l. vxor marito. secundum Iac. de are. vt refert Bart. in. l. ij. j. de don. & ibi omnino vide per eum de illa materia. Extra istos casus non valebat: sed morte cõfirmabatur. nisi in tribus casibus. quorum vnus ponitur hic quãdo erat inofficiosa quatenus inofficiosa est, sed in residuo cõfirmatur. Secũdus quãdo excederet legitimã summam quingentorũ aureorũ, & nõ esset insinuata: vt. j. de do. l. pe. Tertius casus est quando pater donasset rem alienã: quia nõ confirmatur morte secundũ Cy. hic. & in. l. fi. j. de don. per illã legem.
5 †Secundò opp. quòd hodie indistinctè teneat: quia quod acquirit filius hodie, acquirit sibi: & sic cessat ratio inualiditatis, & probari videtur in auth. vnde si parens. §. tit. j. & in corpore vnde sumitur. Alij dicũt quòd illa loquit quãdo erãt filij emãcipati: vel quòd morte fuit cõfirmata. Tu distingue an ꝓpter merita ipsius filij facta fuit, & tũc valet hodie. licet nõ olim: quia nõ tanquam filio: sed tanquã extraneo, & benemerito: & sic dicitur aduentitia, & nõ profectitia, si autẽ merita nõ processerunt, idẽ esset hodie quod olim. etiã si diceret dono tibi: & benemerito, quia non statur his verbis: nisi appareat de meritis. vt no. in l. si donatione. j. de coll. & in l. si fortẽ. ff. de castren. pecu. & ita reducas ad concordiã istas opi. quæ tãguntur in gl. & de hoc tetigi in auth. vnde si parens. §. ti j. & per Bal. tangitur in auth. ex testamento. j. de coll. Confirmaretur etiam donatio prædicta secuta emãcipatione filij, sicut secuta morte patris per. l. donationes in concubinã,
6 §. pater. ff. de dona. & j. de dona. l. siue emancipatis. † In sequenti glos. pro declaratione opp. quòd actio fami. ercis. non posit hic competere: nec etiam officiũ iudicis ei deseruiens. cum non competant nisi pro bonis hæreditarijs diuidendis: vt patet ipso vocabulo, quia dicitur fami. erci. i. hæreditatis diuidẽdæ. sed illa bona donata non sunt in hæreditate: quia licet donatio nõ tenuerit à principio: sed confirmetur morte: illa cõfirmatio retrotrahit ad diem donationis vt in l. donationes. j. de dona. inter virum & vxorem. & ab illo die censentur ista bona exuisse de patrimonio donantis, & fuisse filij donatarij: ergo tempore mortis non reperiuntur in hæreditate. Glo. soluit tribus modis. Primò quòd isto casu illa confirmatio non trahitur retro quantum ad acquisitionem dominij, vt filius donatarius fingatur fuisse dominus tempore donationis factæ: cum verè non potuerit effici dominus obstãte prohibitione. l. quia fuisset acquisitio momentanea: ita nec per fictionem potest hoc introduci. quia fictio licet sit contra veritatem. non est tamen super impossibili, vel à iure prohibito: vt not. in l. gallus. §. si eius. ff. de liber. & posthu. aliàs. l. confirmans foret contraria sibijpsi confirmando id q; ab ea prohibitum erat: licet vbi non esset prohibitio, bene posset trahi retro, vt si dono tibi bona aliena, & dominus postea ex interuallo consentiat. nam censeris fuisse dominus à die dona. quia hoc fuit possibile si dominus à principio consensisset. sed in casu nostro non fuit ꝓ possibile q; filius efficeretur dominus viuente patre: & confirmatio nõ trahitur ad impossibile, & prohibitum à iure. vt l. talis scriptura. & ibi no. de leg. j. Istud dictum glo. est verum in se. & notabile: sed per ipsum nõ soluitur contra. posito enim quòd non trahatur retro, si dicimus eam cõfirmari per mortem domini rerũ, statim transit in filium: & non in hæreditatem, & sic illa bona nunquàm in hæreditate fuerunt reperta: ergo non competit actio fami. erci. ſ. Alij fatentur quòd trahitur retro: sed per fictionem, non per veritatẽ, dicit Cy. quòd illa solutio non valet vnam muscam: quia tunc tãtum operatur fictio quãtum veritas. Tertia so. est. & est vera. qđ quatenus est inofficiosa nõ confirmatur morte: quia lex sibijpsi contrariaretur. dum eam improbat, dando querelam si eam confirmaret. Ex quo sequitur quòd dominium vsque ad illam quantitatem non transit in filium: sed transit in hæred. & sic cessat contrarium: quia potest dari fami. erc. postquã est in hæreditate: intellige (vt dixi) quòd possit adiudicari: non quòd debeat diuidi: no. ergo quòd confirmatio non trahitur ad prohibita: ita q; dicvt
7 l. talis scriptura. †Op. secundò act. fami. erci. non datur nisi inter cohæredes, vel directos, & tunc datur directa, sed vtilis. vel sunt fideicommissarij vtiles, & tunc datur vtilis: sed hic vnus tantum filius erat hæres. ſ. ille fraudatus. alter verò donatarius. gl. dicit q; debemus intelligere vt tex. procedat, quòd ambo erant hæredes. vel quia ambo fuerũt instituti: ver. quia pater decessit intestatus & sic hæreditas sit exinanita, ad ambos æqualiter fuit deuoluta: & ambo adierint hæreditatem: & cum alter filius vellet diuidere ignorans fortè de donatione, donatarius dixit non expedit laborare: quia omnia illa bona fuerunt mihi donata à patre, vnde teneo ex tit. donationis: non tanquam hæres. bene tamen volo esse hæres pro honore meo: sed si ipse repudiaret hæreditatem. gl. fatetur contrarium. quòd non daretur actio. fam. erc. sed dicit gl. q; dabitur querela. hoc non placet: quia querela datur ad rescindendum dona validam: vt no. per gl. mag. circa fi. §. l. proxi. sed quatenus est inofficiosa. non est valida: quia non fuit morte confirmata. datur ergo vel petitio hæreditatis, vel rei ven. vel condi. ex lege, vt §. tit. j. auſ. vnde si parens. & super hoc contrario Cy. multũ se inuoluit. dicens quòd latet anguis in herba: sed patet latis eius declaratio. In fi. glo. ibi. [Item est contra huic dicto. Inquantum ista lex vult q; filio fraudato adiudicetur dũtaxat tantum q; sufficiat ad legitimam. contra. imò donatio venit æqualiter inter eos diuidẽda. vt in l. si donatione. j. de colla. dic q; ibi non fuit vera donatio: sed concessio in peculium. ergo &c. vt l. certum. j. fami. erc. hic fuit vera donatio. vnde quatenus nõ est inofficiosa, cõfirmatur: & non diuiditur. sed ad filiũ donatariũ pertinet. & alteri assignatur sola legitima. Nõ sunt alia gl. sequens fuit expedita. in. l. j.

LEX III.

I PRecibus. †Ista querela locum habet etiam nullo testa. facto per donatorem. h. d. sufficit enim quòd sit facta inofficiosa donatio: quia contra eam datur, non contra testamentum: sed in querela inofficiosi testamenti quæ datur contra testamentum, sufficit quòd sit factum. & quòd sit adita hæreditas ex l. filium. §. ted cum

cum exhæredatio. ff. de contratab. & l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffic. test.

2 ☞ *Vbi remedia concurrunt: an alterum per alterum tollatur?*
3 *Sicut filij habent querelam contra donationem factam à parente, ita & econuerso: cùm parentibus debeatur legitima.*
Quid in fratre?

LEX IIII.

I SI filius. †Ista querela non datur quando competit aliud auxilium etiam extraordinarium si per ipsum plenius prouideturquàm per querelam. h. d. & sicut remedium ordinarium excludit extraordinarium. vt l. in causæ. de mino. ita & vnum extraordinarium: vt est restitutio in integrum, excludit aliud extraordinarij minus plenum. vt est querela inofficiosæ donationis. quia per restitutionẽ in integ. retractatur tota donatio: si donans fuit læsus. & erat minor. xxv. & transmisit beneficiũ resti. ad matrẽ hæred. eius. vt in l. non solùm. ff. de in integ. resti. vnde nõ indiget mater querela ex persona sua, per quam non retractaret nisi vsq; ad legitimam. Vtilius est ergo sibi impetrare restitutionem ex persona filij defunc-
2 ti. Adde q; plenè no. in l. in prouinciali. de ope. no. nun. † De cõcursu remediorũ, an alterum per alterum tollatur. adde q; extra-
a ordinarium etiã tollit ordinariũ: quando per ipsum plenius ª prouidetur. vt no. s. si aduer. rem iud. l. fi. in glo. veniamus ad casum. In tex. ibi: [si filius tuus.] Supple qui erat minor. xxv. an. tempore quo donauit: & sic tanquam læsus habebat restit. in integ. si donatio fuit valida mero iure: puta quia facta de rebus mobilibus. & cũ authoritate cura si ipsum habebat: vel sine, si ipsum non habebat. Si verò de immobilibus, etiã cum cura. authoritate nõ potuit valere: quia nõ poterat immobilia alienare: nisi cũ decreto iudicis. & ex causa æris alieni exoluẽdi. Vnde restitutio nõ esset necessaria. vt d. l. in causæ. sed bona possent vendicari: vt hæc habẽtur in. l. ij. s. si aduer. dona. & multominus est necessaria querela: tu autem mater successisti eidem filio qui decesserat sine liberis.
3 †Not. ergo q; sicut filij habent querelam contra donationem factam à parente: ita & econuerso, quia parentibus debetur legitima. Idem dicit glos. j. in fratre, & sic innuit q; sibi debetur legitima intellige: scilicet turpi persona instituta, quod non placet: qa legitima vniformiter debetur: in fratre verò non potest esse vniformitas: dic vt tactum fuit in l. fratres. s. tit. j.

LEX V.

I STotas. †Quòd immoderatè liberis est donatum, propter superuenientes liberos etiam viuo donatore, reuocatur ipso iure. hoc dicit. secundùm Bartro. licet dicat contrarium in vtroque scilicet quòd non ipso iure: sed per querelam, nec viuo donatore: sed post mortem eius. quòd videtur esse contra tex. in fi. secundũ Bart. & pro ipso facit. l. si vnquam. de reuo. dona. & etiam ratio, quasi insit cõditio tacita si alios liberos non habebit. casus est iste.

LEX VI.

I CVm donationibus. †Non potest intentare hanc querelam qui iudicium defuncti agnouit vel qui habet aliud auxilium pinguius: vel qui habet integram legitimam. vel tantùm q; sufficiat: & in eam computetur. h. d. In tex. ibi. [agnouisti.] quia acceptasti illud modicum q; pater tibi in codicillis diuidẽdo assignauit. & promisisti amplius non petere occasione legitimæ. si autẽ simpliciter illud acceptasti, nõ videris renuntiasse huic querelæ quæ datur ad supplementum legitimæ: sicut nec iuri agendi ad supplementum. vt §. tit. j. l. si quando. §. fi. licet gl. hic videatur sentire contra. dum dicit. [vel tacitè accipiendo legatum &c.] sed querelæ inofficiosi testamenti bene censeretur renuntiatum acceptando legatum ex testamento. ff. de inoffi. test. l. fi.

LEX VII.

I SI mater. †Ista lex nihil vltra dicit quàm per alias leges appareat. sed solũ quòd donatio inofficiosa reuocatur vsq; ad legitimam. hoc dicit.

2 ☞ *Donatio quòd non retractetur per hanc querelam: nisi quando est inofficiosa re & consilio: si autem re, secus.*

LEX VIII.

I LIqueat. †Donatio facta liberis: licet sit inofficiosa re & cõsilio, nõ reuocatur: nisi quatenus est inofficiosa. Item in eo q; vxor donauit de bonis viri: debet inspici an filij per illã donationem in bonis viri fraudentur. h. d. Bar. Per istã legem fundãtur duæ opi. vna Azo. qui tenuit q; donatio inofficiosa etiã re & consilio nõ retractatur nisi vsq; ad legitimã. vt in l. j. s. eonam hic fuit inofficiosa re & consilio: vt patet in prin. dum dicit [interuertendæ quæstionis &c.] & ibi dum dicit [consilijs.] & tamen non retractatur nisi vsq; ad legitimam. vt patet ibi: dũ dicit [pro ratione quartæ:] sed hoc sentit Bulga. qui tenuit contrariũ & exponit tex. dũ dicit. [pro ratione quartæ]. i. ex eo q; nõ habet integrã, reuocat in totum: non vult aũt dicere q; reuocat vsq; ad quartã. vel melius dic q; reuocat vsq; ad quartã: & hoc ideo quia fuit facta alteri filio. vt patet ibi dum dicit [emãcipato filio. &c.] sed si fuisset facta extraneo, reuocaretur in totũ per l. si libertus minorẽ. ff. de iure pa. Alij tenuerũt q; etiã si sit facta filio, reuocetur in totũ: qñ erat inofficiosa re & cõsilio. per l. Titia. §. Impator. de le. ij. sed ad illã legẽ rñdit Hug. seu Bulg. vt no. in l. j. s. e. in glo. mag. inver. quintò quæro. ibi: nec ob. ff. de le. ij. l. Titia. §. Imperator & per p̃dicta est expedita gl. j. Alia †opi. quorũdã q; dixerunt
2 q; donatio nõ retractatur per hãc q̃relã: nisi qñ est inofficiosa re & cõsilio: quia cõstat q; expresse voluit filiũ fraudare legitima. Si aũt re. tũc secus, & ita debent intelligi & limitari oẽs leges huius ti. & in hoc differt illa querela à querela inofficiosi testamẽti. quæ daſ etiã si re tãtũ filius fuit fraudatus legitima. gl. fi. huius. l. reprobat hanc opi. per l. ij. s. eo. in verbo impetu &c. vt ibi tetigi.
1 ☞ *Argumentatio à casu simili est multum debilis.*

LEX IX.

I NOn conuenit. †Ista quærela assimilat querelæ inofficiosi testamenti. & ideo durat quinquennio tantũ. & non vltra. h. d. & in ista lege fundat se Bar. ad dicendũ q; ius agendi ad supplemẽtum tollitur quinquennio: sicut q̃rela inofficiosi testamẽti: quia per illã querelã supplẽtur legitimæ. & nõ irritatur donatio tota qñ fuit facta vni ex liberis. vel qñ non fuit inofficiosa consilio, & ficalsimilatur iuri agẽdi ad supplemẽtum magis quã querelæ inofficiosi testamenti: per quam rescinditur totũ testm. cõis opi. modernorũ est in cõtrariũ: quia illud supplemẽtũ petitur cõdi. ex l. quæ actio est personalis: & durat perpetuò. & nõ daſ ad rescindendũ testamentum: sed illa querela etiã quando cõpetit vsque ad legitimã, datur ad rescindendũ donationẽ. ideo est alterius nature: per hoc apparet vtilitas aũt. vnde si parens. quia introducit de nouo vt si aliquid erat relictum filio, agat ad supplementum contra donatarium. non aũt querela. hoc tamen declara vt dixi in l. j. † Et no. in l. ista cũ gl. q; argumẽtatio à casu simili est multũ debilis: quia rarò sunt aliqua per omnia similia. facit quòd no. in l. fi. §. si inter de verb. ob. & l. comparationes. de fide instru. j. & ad mu. l. pe. §. pe. & in auſ. de fide instr. §. si nonnullus. & per Guli. in l. de quibus. ff. de legibus.

¶ Plenius. Addẽ bar. in l. in prouincialì. ff. de no. oper. nunc. & Pan. in. c. ex pte extrà de reſcri. Et vide satis in proposito eũ dẽ Pau. de ca. cõ. iuxv. inct. Circa ea q̃ superius. col. xj. c. circa prin. in antiqs. Cur.

De inofficiosis dotibus. Rubrica.

2 ☞ *Quando duæ leges uidentur primâ facie inter se contrariæ, debent ambæ cum distinctione saluari: si possunt.*
3 *Filij mortua matre an possint agere querela inofficiosæ dotis contra patrem, & consequantur legitimam?*
4 *Quid in filijs secundi matrimonij?*
5 *Pater, uel mater an possit dotare filiam in præiudicium legitimæ filij?*
Quid in liberto in præiudicium legitimæ patroni?

LEX VNICA.

I CVm omnia. †Sicut donatio in officiosa rescinditur per querelã inofficiosæ donationis. ita & dos inofficiosa rescinditur p querelã inofficiosæ dotis. h. d. Erat aũt hic maior dubitatio: qa maritus in dote nõ habet cãm lucratiuã, sed onerosam. vt l. fi. §. fi. ff. q̃ in frau. cre. & de ac. & obl. l. ex p. missiõe. & si dicatur qñ pactiscit de lucrãdo dotẽ: quo casu lo ista lex: nõ habet cãm onerosam, sed lucratiuam, ideo videbatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Quãdo duę leges. Adde la.bu.in.l.cùm de ætate. ff. de prob. Spe.in tit. de disp. & alleg. in s. potest hic autẽ And. de bu. in.c. cum tu. de testi.

sufficere querela præcedentis tit. Respõdetur ꝙ imò illud lucrum nõ est merũ lucrũ: sed contingit propter onera præcedẽtis matrimonij: vt no.in l.si donaturus,in fin.ff.de condi.ob.causam.& quia prouenit ex quadam necessitate: quia fortè maritus aliter eam non accepisset: vnde videbatur quod nõ esset retractanda: quia ti. præcedens loquitur quando ex mera liberalitate quis donauit, nulla necessitate subsistente:& ideo ista lex fuit necessaria, quæ decidit contrarium. vt possit reuocare si filij per eam sunt fraudati legitima,& illa lex bene facit secundũ prædicta ad illã. q.de qua tetigi in.l.j.in fi.mag.gl.s.ti.j.an filij sicut possunt reuocare donationẽ inofficiosam : ita & venditionem quæ est titulus oneriosus.& facit ꝙ sic.vt dixi: venio ad casum.†In text.ibi:[leges legibus cõcordare.] Iste tex.semper allegatur. & ex eo sumptum est.c.cũ expediat:de elec.li.vj.Et allegatur ꝙ quando duæ
a leges* videtur prima facie inter se cõtrariæ:si possunt cũ distinctione saluari, debent saluari ambæ:nec debemus dicere ꝙ altera per alterã corrigatur.vide quod no.Bar. in extrauagãti ad reprimendũ. super verbo nõ obstante, & facit in prima constitutione huius voluminis.§.quibus.& quod no.Cy.in l.in exercendis.j.de fi.instr.iste tex.tamẽ noluit hoc dicere : sed voluit dicere ꝙ debemus cõcordare per similitudinẽ:vt sicut per leges præcedentes fuit introducta querela inofficiosæ dona.cõtra meram & puram donationẽ, ita & per istam. l.debuerit introduci querela inofficiosę dotis cõtra dotem inofficiosam:licet nõ sit mera, nec simplex donatio. ex eadẽ æquitate : ne filij fraudentur legitima.
3 †In gl.j.ibi dum dicit [trãseunte ad secundas nup.] & sic loquit de filijs primi matrimonij volẽtibus retractare inofficiosam dotem datã secundo viro.sed qd de liberis eiusdẽ matrimonij:puta mulier quæ alium virũ nõ habuit,nupsit:& dedit in dotẽ omnia bona sua, cũ pacto de lucrãdo dotẽ totã si prædecedat in matrimonio sine liberis,vel etiã cũ liberis decesit qui nõ possunt tanquam hęredes aduocare dotẽ a patre ipsorũ propter pactũ prædictũ:volũt agere querela inofficiosę dotis vt sequanẽ legitimã, vtrũ possint?Gul.de cu.format hic istã quęstionẽ.& determinat quod nõ tali ratione:ga fortè maritus aliter eam nõ recepisset:& sic isti nõ fuissent nati: vnde nõ debẽt cõqueri de eo quod dedit eis:quæ ratio cessat in filijs primi matrimonij.Itẽ quia pater eorũ ꝙ fuit lucratus,tenẽ eis reseruare illã dotẽ:siue transeat ad aliud matrimoniũ,siue nõ hodie:licet olim non.nisi trãsibat ad secundũ matrimoniũ : vt in auth.nec ꝙ virũ quod ex dote. §.propterea posita.j.de secũ.nup.aut.vxore mortua.vnde nõ cẽsetur fraudari.nã si totã dotẽ possent recuperare tanquã hęredes,pater habet
1 vsum fructũ.nõ ergo debent cõqueri quod interim tota proprietas sit apud patrẽ,postquã ad eos est reuersura.Tene mẽti.ga alij
4 doc.s.Cy.in addi.& etiã Bal.sequitur illã decisionẽ.†In ea.gl.ibi. [pactũ cum viro de dote lucrãda.] Idẽ si sine pacto:si tamen ibi erat statutũ de lucranda dote tota vxore præmortua:vt est Florentię, ga non debuit omnia bona dare in dotẽ:postquã sciebat, vel scire debebat tale statutũ:sed debuit tm reseruare quod sufficeret ad legitimã filiorum primi matrimonij,& sic rescinditur lucrũ statuti quod verisimiliter nõ creditur voluisse prędiudicare filijs primi matrimonij:nisi diceret expresẽ ꝙ maritus lucret totã dotẽ etiã extãtibus liberis primi matrimonij:ga statutũ põt tollere legitimã.secundũ cõmunẽ opi. no.per Cy. in.l. sancimus j.de secũ.nup. & ita recordor cũ essem vnus de cõpositoribus nouorũ statutorũ Florentię,ꝙ fecimus poni in illo statuto,& addi qđ prius nõ erat:ga illa erat intentio populi:alias viduę nõ reperiebãt maritũ qñ habebãt liberos ex primo matrimonio. In alia gl. quę incipit [hodie.] ibi.[vel dic secũdũ Hug.cã cõpetere etiã cũ auxilio.] Istã sequitur Bar.t.declarãs hoc modo:ga cõpetunt ad diuersa.nã querela inofficiosæ dotis dat ad retractãdũ lucrũ dotis vsq; ad legitimã debitã filijs. remediũ verò.l.hac edictali.dat ad alium:videlicet vt in residuo filij primi matrimonij reducãtur ad æqualitatẽ cũ viro:vt ibi no.in gl.sic & ibi erit ordo:vt primò petat legitima per hãc querelã.& sic debet ante reduci, & postea residuũ æqualiter diuidat inter liberos primi matrimonij & secundũ maritũ. Illud ergo quod reuocat per illã.l.non cõputat in legitimã.& hoc videt tenere gl.in illa. l.hac edictali:& in aut. de nup.§.optimè,quod etiã hic videt seq Bal.& in illa.l.hac edictali.dicẽs se pluries ita cõsuluisse:sed d.Bartolomeus de saliceto videtur tibi tenere cõtra.ꝙ imò cõputetur,& ꝙ incipiat à retracta,quæ sit authoritate illius legis.& si illud sufficit ad legitimã, vlterius nõ agatur ad eã per illã.l.& sic ista.l.erit correcta per illã.iste passus est quotidianus & pluries habui de facto:temerariũ esse in cõsulẽdo recedere à p̃dictis.& à gl.p̃dict.tamen volentes tenere cõtra,dicũt ꝙ illa nõ fuit intẽtio gl.& est satis disputabilis passus.Bal.hic format tres notabiles quæstiones circa materiã illius.l.hac edictali.quas non recito:quia non pertinẽt ad istã l.sed cũ ibi erimus,deo dãte dicemus.†In glo.ibi.[vel tertiò secũdùm placẽ.loquitur quando dotabat filiam,vel extraneam.&c.] Contra primũ dictũ oppo.de l.j.§.vtrum in fi.ff.si quid in fraud. patron.vbi libertus potest dotare filiam in prædiciũ legitimæ patroni:nec põt patronus conqueri.ergo & pater vel mater possunt dotare filiam in prædiciũ legitimę alterius filij masculi:cuius contrariũ vult ista gl.Sol.aliud in patrono , cui præferuntur filij liberti.imò nõ debetur eis legitima si restãt tales filij.aliud in patre vel matre,qui nõ possunt dotare filiã in prædiciũ legitimæ aliorũ filiorum,& istud no.quia frequẽter hoc contingit: ga pater dat largas dotes pro filia:vel promittit,intantũ ꝙ nõ remanet legitima masculorũ.nã mortuo tali patre vel matre alij filij nõ possunt reuocare dictã dationẽ dotis vsq; ad legitimam, etiã cõstãte matrimonio inter filiã dotatã & maritum eius:licet maritus habeat causam onerosam:quia non debẽt alij filij carere legitima propter dotationẽ sororũ.ita intelligo istam glo.sed quando mulier dotat seipsam,ea viuente nõ possunt filij retractare:quia non habent ius in legitima viuẽte patre vel matre:ex hoc nõ sequitur incõueniẽs aliquod cõtra maritũ.ex quo nõ sustinet onera matrimonij:licet lucrũ retractet:Tene mẽti.Inquãtũ verò loquitur de alia extranea.dicũt doc.ꝙ tũc nõ fuisset necessarius ille tit.sed suf ficiebat tit.præcedens:quia illa est merè donatio.Tu dic cõtrariũ propter ea quæ.s.dixi quia non est mera dona.respectu mariti.

De petitione hæreditatis. Rubrica.

2 ¶Quando hæreditas aliqua deuoluitur in fiscum tanquam caduca, uel tanquam bona uacantia,uel ex eo quòd hæres priuetur tanquam indignus,competit fisco petitio hæreditatis contra possessores eius,licet non sit proprie hæres,sed uniuersalis successor.

3 Iura loquentia in fisco,quando habeant etiam locum in alijs?

4 Bonæfidei possessor hæreditatis licet propter bonam fidem faciat fructus suos, non tamen eos lucratur:sed reddere tenetur.

Quid in industrialibus?

5 An teneatur etiam ad usuras,& quid in malæfidei possessore?

LEX I.

SEnatusconsultum.† Senatusconsultum factum in materia petitionis hæredi.& ex quo peti.hære.habuit originem,licet loquatur in personam fisci, ad quem pertinebat hęreditas,tanquam caduca.nihil ominus habet locũ in alijs priuatis,ad quos pertinet hæreditas.Item bonæfidei pos.hære.ad alios spectantis non tenetur:nisi quatenus ex ea effectus est locupletior pro tempore ante litem conte.vel controuersiam motam;sed pro tempore current post tenetur in solidum:etiam vltra quàm sit locupletior,& sic de fructibus non solum perceptis:sed qui percipi potuerunt, & eius culpa non sunt percepti.& etiam ad vsuras pecuniæ redactæ ex venditione rerum hæreditariarum: & hoc totum dicebat senatusconsultum.cuius verba habentur.ff.eodem.l.Item venit §.pridie.& §.cum antequam.h.d.text.cum glos. Et pone casum quòd quidam tenuit & possedit de facto quandam hæredi. ad me pertinentem,& fructus percepit,& consumpsit,& quosdam percipere potuit, & non percepit eius culpa, vel negligentia. Item res hæreditarias vendidit,& pretium percepit: quod venit in peti.hæred. quia in vniuersali iudicio pretium succedit loco rei.vt l.si rem & pretium.ff.eod.& hoc totum fecit bona fide, credens ad se pertinere: volo agere contra eum petit.hæred. & petere non solùm fructus perceptos & extantes, sed etiam consumptos.& etiam non perceptos:quos tamen percipere potuit.& vltra hoc etiam vsuras dictarum pecuniarum.dubitatur principaliter de fructibus consumptis, & non perceptis:& de prædictis vsuris,an veniant in petitione hære.& an debeãt in eis condemnari.super hoc emanauit senatusconsul. ꝙ fuit factum tempore Adriani imperatoris.quo tempore vigebat l. Papi. qui intro-

introduxerat materiam caducorum,& faciebat hære.& leg.effici caduca in multis casibus.& ea applicari fisco:quæ hodie sublata est per l.vnicam.j.de cadu.tollen.Et cum quædam hæreditas, vel partes eius essent caducæ:& sic essent deuolutæ in fiscum,& quidam tertius eas possedit bona fide, contra quem datur fisco hæc actio, & dubitarum fuerit de prædictis statutis,quid esset fiendum.Dubitatur an illud statutum & senatusconsultum præ dictum locum habeat in alijs priuatis & respondetur ꝙ sic. vt in d.l.Item veniunt.§.in priuatorum.nam ideo loquitur in personã fisci:qui ita contingit de facto ꝙ casus euenit in eius personã qui dedit causam edicto,seu senatui.ad propositum autem respõdo,dicitur ꝙ dictus pos.non tenetur pro tempore ante litem cõte.ad vsuras dictarum pecuniarum:nec etiam ad fructus cõsumptos.nisi ex eis sit effectus locupletior:nec etiam ad fructus non perceptos:quia ex illis non põt esse locupletior pro tẽpore verò curẽrte post litem cõte.iupple vel cõtrouersiã motam, tenet ad verè,sed fictè sit malæfidei.h.d.in effectu.Or ecce casum clarũ.
2 †In tex.ibi [non solũ ad fisci causas.] No.ꝙ quando aliqua hęreditas deuoluitur in fiscũ tanquàm caduca vel tanquã bona vacãtia:vel ex eo ꝙ hæres priuetur tanquã indignus,cõpetit fisco petitio hæreditatis cõtra possessores eius:licet non sit propriè hæres, sed vtilis successor: vt no.ff.de fideiu.l.inter eos.§.fi. de hoc not. j.de his qui.vt indig.l.j.& per Bar.in l.facultas de iure fisci.lib. x. Et recolo audiuisse Bal.dicere ꝙ audiuit semel Bar.conferendo extra lectionem,ꝙ ipse mirabatur de hoc:quia petitio hæred. datur vero hæredi.nõ alteri:& fiscus non est verus hæres & ꝙ sibi detur petitio hęreditatis,patet ex illo senatusconsulto posito in illa materia:vnde emanauit hic actus.vnde dicitur iudicium cẽtum
3 uirale à senatoribus.qui erant.c.numero.vt j.eo.l.fi.†Item no.hic contra illos qui cum alleg.cõtra eos aliqua.l.loquens in fisco.dicunt(cum non habeant aliud responsum)ꝙ est ipeciale in fisco: nam imò iura loquentia in fisco habent locum etiam in alijs,quãdo non continent aliud præter ius cõe:alias illa ratio esset bona: & ita intellige gl.hic.quæ incipit.[no.ergo arg.] In tex.ibi. [nec non etiã fructus.] subaudi etiã cõsumptos: vel dic nõ perceptos de istis enim dubitabatur,non de perceptis:vel extantibus,ideo
4 sine dubio veniunt.& augent hæreditatem.vt j.l.proxi.†In text. ibi.[locupletiores extiterint.] No.ergo ꝙ bonæfidei poss.hære.licet propter bonam fidem faciat fructus suos:non tamen eos lucratur:sed reddere tenetur.& hoc in naturalibus:sed in industria libus videtur secus.vt eos lucretur propter culturam & curã. vt inst.de rerum diui.§.si quis à non domino.vel dic ꝙ ibi loquit in possessore rei singularis,cõtra quẽ datur rei vendicatio.hic loquitur in possessore hæreditatis,contra quem datur vendi. quæ largioris naturæ est:& quę ex fructibus augetur.vt no.j.ti.proxi. l.certum . Quod autem efficiatur dominus propter bonam fidẽ probatur in l.qui scit.ff.de vsuris,sed de fructibus naturalibus nõ efficitur dominus:ideo si ibi extãt,non possunt vendicari.vt l.ne
5 que.eo.tit.de vsur.si consumpti sunt,condicantur. vt not. in.d.l. certũ in gl.super verbo vniuersas.†Oppo.contra fi.huius.l.ꝙ teneatur etiã ad vsuras etiam pro tẽpore lit.conte.nisi pecuniã consumat in suas vtilitates.vt ff.eo.l.si poss in prin. Sol. hic loquitur de vsuris pecuniæ redactæ per possessorem ex venditione rerum hære.de quibus tenetur post lit.cõtes.licet illã non cõuerterit in suos vsus.cõtrariũ loquitur de vsuris pecuniæ in hæreditate restantibus.ad quas etiã malæfi.pos.nõ tenetur.nisi eãverteret in suam vtilitatẽ:vt in cõtrario:& qualiter dicatur conuertere,dicvt in gl. multominus bonæfi.pos.propter lit.cõte.Secundò oppo. ꝙ non requiratur lit.conte.sed sufficiat motio cõtrouersiæ per denũtiationẽ extraiudicialem.vt in l. Itẽ veniunt.§.petitã.ff.eo.gl. fatet, & dicit istũ tex.supplendum per illum esse.nam in petitione hæreditatis res efficitur litigiosa per solã denuntiationem cõtrouersiæ:& impeditur eius alienatio.vt in l.j.j.de litig.licet hodie idem quòd in pecunia hære.vt in auth.ibi posita.Tertiò & vltimò opp. quod nõ sufficit lit.conte.vt veniant vsuræ pecuniæ redactæ ex venditione rerum.vt in l.hæres furiosi.in fi.ff.eo.tit.Sol.hic loquitur de pecunia redacta ex venditione rerum hæreditarium quæ fuerunt defuncti:ibi loquitur de redacta ex venditione fructuum rerum hæreditariarũ,qui fructus nunquam fuerunt defuncti.& fuerũt percepti post lit.conte.super quibus nõ censetur facta cõtestatio Ideo contestatio facta super alijs,nõ facit venire vsuras illius pecuniæ.sed si fuissent percepti ante lit.cõte.& vẽditi,tũc secus. ga super illis censetur facta lit.cõte.& hoc vult gl.Et sic no. triplicẽ pecuniam.s.redactam ex venditione rerum hæreditariarum,quę fuerunt defuncti.& in illa differt inter tẽpus ante lit.cõte.& post. Et hoc verum non solum in bonæfi.pos.ied etiã in malæfidei verè:licet ille non teneatur de fructibus etiã non perceptis: sed qui percipi potuerunt.etiam ante lit.conte. & motam controuersiã. inde non tenetur ad vsuras,nisi post motam controuersiam.vt in l.Item veniunt.§.petitã.in fi.ff.eo. Item est pecunia in hæreditate reperta:& ad vsuras nõ tenetur possessor etiam malæfi.verè vel fictè.& sic etiam post lit.conte.nisi illam conuerterit in proprios vsus.vt in l.si possessor.ff.eo.Item est pecunia redacta ex venditione fructuũ:& in illa dicitur an fuerint percepti ante lit.conte. vel controuersiã motã.& tũc tenet ad vsuras illius post lit. cõtes. Aut fuerunt percepti lit.pendente.& tũc ad vsuras pecunię redactæ ex venditione ipsorum nõ tenetur possessor.ratione quam s. dixi:quia super eis non cẽsetur facta cõte.licet gl. aisignet aliam rationem.& ille est casus l.hæres furiosi.ff.eo.

1 ¶Emptor singularium rerum hæreditariarum,non totius hæreditatis uel quotæ,non tenetur petitione hæreditatis:sed rei uendicatione.

3 Petitio hæreditatis quare non detur contra titulo possidentem?

4 Petita hæreditate censentur petitæ res,& etiam fructus.

LEX II.

1 SI post motam.†Emptor hæreditatis ad alium spectantis quã ad venditorem, tam ipse quam hæredes eius tenentur ad fructus etiã nõ perceptos:sed qui percipi potuerunt. h. d. primò. sed bonæfidei emptor non tenetur ad illos nisi post lit.conte.& hoc secũdò.Itẽ fructus rerum hæreditariarũ augent hæreditatã:ideò veniunt in peti.hære.simpliciter intentata:licet de ipsis nulla sit facta mẽtio hoc tertiò nõ lic in iudicio particulari:vt in rei vẽdi.proposita ꝙ re in qua nõ venirẽt fructus nisi fuerint petiti.& hoc vult glo.&
2 doc.†Emptor verò singulariũ rerũ hæreditariarum , non totius hæreditatis vel quotæ nõ tenetur peti.hære.sed rei ven.h.d.quarò & vltimò & est difficilis,& malè declarata per doc. Et aduerte.quia ista lex cõtinet quatuor dicta.vt patet ex summario:vsq; ibi:[si verò.] siue vsque ibi.[fructibus.]tertium vsque ibi. [Emptor.] quartũ vsque ibi:[fructibus.]& secundum quosdã quos refert gl.tertium dictum debet iungi cum primo: & quartum cũ secundo.& hoc fortè ideo dixerunt.quia licet in primo dicto pręsupponatur ꝙ contra istum emptorem qui possidet titulo,detur peti.hæredi.quia titulus habetur pro non titulo:eò quia fuit acquisitus post lit.motam:& sic post quam bona erant effecta litigiosa.vt in l.Diuus.ff.eod.vbi prohibetur alienatio bonorũ post motam litem,vel controuersiam.& ista sola facit rem litigiosam in vniuersali iudicio.vt no.in glos.fi.l.præte.in ver.enim.si enim non est secundum dictum,ista ratio non cadit:quia emptio facta siue ante motam controuersiam.& sic bona erant effecta litigiosa.vnde tit.fuit validus.& contra tit.pos.non datur peti.hære.vt in l.hæreditatem.j.quibus causis.long.tempo.præscriptio cessat. ideo intelligitur quod in isto secundo dicto detur rei vendicatio. & ad ipsum refert vltimum dictum in versi. [emptor autem.] tu dic ꝙ etiam in secundo datur petit.hære.licet titulo pos. eò. quia emit vniuersitatem,scilicet dimidiam partem hæreditatis:sicut si emisset totã,daretur in duobus casibus,scilicet si modico pretio distraxit,vel si vẽditor non comparet,vt in l.etiã.§.quòd si quis. ff.eo.ita & si emit totam partem hæreditatis vbis est casus secũdum verum intellectum.& hoc est verum si emit bona fide. Si verò mala.sciens ad alium pertinere:etiam extra dictos suos casus teneretur vtili.peti.hære.vt d.l.etiam.§.si quis sciens. Quãdo autem non emit totam,nec quotam:sed res singulas:tunc si emptio est valida, quia bona non erant adhuc litigiosa, non datur contra eum peti.hæredi.sed rei vend.& hoc est quartum dictum huius legis.& ita intelligo.l.hæreditatem. j. in quib. caus. cess.longo.tempo.præscrip.iste verò versic. loquitur in bonæfi. emptore : quia dicit eum teneri de fructibus percipiendis post lit.contesta.Vnde debet intelligi in illis duobus casibus in quibus contra eum datur petitio hæredi.poss.etiam intellige secũdũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Petr.in empt.malæfidei.qui propter titulum excusatur à fructibus non perceptis ante li.cõtest. etiã post cõtrouersiam moram. vt in titu.j.l.si fundum.sed post lit.cõtesta. non excusatur. & ita intellige quod ibi no.& tunc intellige etiã extra dictos duos casus:& in peti.hære.vtil.vt d.l.etiã.§.si quis. †Quæro quę sit ratio quòd peti.hære.nõ datur contra titulo poss.gloss.tangit.j.eod.& Gyn.in l.cogi. Dic breuiter melius quàm ibi nota. quia actor ad hoc vt vincat reum,debet se fundare in iure potẽtiori quàm habeat reus:aliàs in pari causa potior esset condi.rei. & poss.vt in l. si seruũ.§.sequitur.ff.de verbo.obliga.& l.vti frui.si vsusfru.pet. sed ille qui agit peti.hære. fundat se in possessione vel detẽtione defuncti:quia illa venit in hac act.quæ erant apud defunctum tempore mortis.etiã si non erat dominus. & etiam si nõ erat possessor,sed detẽtor.vt in l.& non minus.ff.eo.tit. & hoc sufficit sibi probare.dummodo probet se hæredẽ: & quòd bona quæ petit erãt apud defunctũ tempore mortis, sed reus qui habet titulum, fundat se in iure fortiori. vel dedit sibi dominium, ille a quo habuit si erat dominus vel quasi dominum id est, vsucapiẽdi condi.si nõ erat dominus.possessio verò vel detẽtatio sola quę erat apud defunctũ,nõ ordinabitur ad dominiũ,vel quasi dominiũ.fateor tam quòd in pari.hæred.veniunt.etiam illa quæ nõ erant apud defunctum:si inde defunctus erat dominus,quia tunc sunt hæreditaria. vt in l. Item veniunt.ff.eo.titu.sed si agẽs hac actio.necesse habet probare vnum & alterũ,sivult obtinere. Ex hoc sequitur quòd si vellet probare defunctũ fuisse dominum rerũ quas petit quòd tunc rei vendi.cõcurrat cum pet.hære.pos. Agetur etiam cõtra titu.possidẽtem:quia plus est probare dominium quàm ostẽdere titulum.qui potest esse sine dominio:licet ordinetur ad dominiũ:& ita limito hanc materiam.Tene menti.quia hoc nõ reperio dictum ab alio.dicit etiã Bal.tunc esse verum quod nõ datur cõtra tit.pos.quãdo tit.fuit acquisitus ante mortẽ defuncti.Secus si post.per l.edicto.in fin.j.de edicto di.adria.tol.vt ipse no.in l.cõtra.& secũdò oppo. quod dicit esse valde notandũ. & ab alio nõ fuisse dictum:sed nõ videtur verũ: quia est speciale in tit.vniuersitatis.i.de tota hæreditate,vel eius quota,vt nõ excludat peti.hære.si sit acquisitus post mortẽ vt d. l.etiã.§.quod si quis.& hoc in ver.[Si verò.] secundũ intellectũ quem dedi.ergo in cõtrarium est ius cõmune.Item Barto.sentit cõtrarium in d.l.cogi.circa fi.dum vult quòd si sit acquisitus lit. pen.super peti.hære. deberet distinguí an ab illo qui poterat cõueniri peti.hære.& eã non excludit.an ab illo qui nõ poterat cõueniri:& tũc eam excludit.Ergo si nõ lit.pẽden. sed prius sit acquisitus:licet post mortẽ,eã excludit. Item quæro.quare contra illum qui habet titulum vniuersalem super tota hæreditate, vel quota:hic datur in duobusvel tribus casibus,& non cõtra illum qui habet singularem titulum? dicit Guli. de cug.in habentibus symbolum facilior est transitus. vult dicere quòd qui agit peti. hære.agit ad vniuersitatem:quia potest se dicere hæredem vniuersalem:vnde § reus possidet vniuersitatem:resistentia rei adaptatur petitioni actoris:secus si possidet certam rem:licet de vniuersitate:quia non contradicit actori,cùm sit hæres vniuersalis: sed hoc nõ obst.dicit rẽ ad se pertinere iure dominij,vel quasi: & ista possunt simul stare.tertiò quia in peti.hære.vel rei vendicatio.potest simul cõcurrere.glo.fi.tangit,& non declarat. Gul. dicit an contra diuersas:an cõtra easdem.& hoc vltimo casu videtur sentire quòd non concurrat: sed ꝙ actor debeat alterum eligere.& ita etiam videtur sentire Bald.Ego nõ video causam quare hoc debeamus dicere:nam agenti petit. hæredit.sufficit se probare hæredem:nam videtur probare quòd res quas possidet aduersarius,& quas petit sibi restitui,erant defuncti:etiam si res nõ erant apud eum tempore mortis.vel si non potest hoc probare saltem probet quòd erant apud eum tempore mortis.Et obtinebit,si aduersarius possidet pro hærede.tãquàm hæres, vel pro possessore:quia nullum titulum allegat,nec causam. Quid ergo repugnat dicere in libello quòd bona quæ petit pertinebant ad defunctum iure dominij, vel quasi:& quòd erant apud eum tempore mortis:& si poterit probare dominium,sufficeret in primo casu.cum asserit se dominum ex persona defuncti, cumulat rei vendic.cum petit.hic non video quid repugnet. Et istud potest frequenter contingere. Et si ageret rei vendica. ex persona defuncti petendo se pronuntiari dominum: si succumberet. nõ obstabit exceptio rei iudica. si postea aget petitio. hæredita. & ostendet fuisse apud defunctum tempore mortis:quia agit ex diuersa causa.vt in l.pxi.ergo nõ impeditur cumulatio.licet Guli. & Bal.dicant contrarium per.l.si fundum.ff.de excep. quia quãdo duo iudicia sunt inter se talia ꝙ absolutoria lata in vno, facit præiudicium in altero,non possunt cumulari: sed istud non est nisi ratione dependentiæ:quando vnum dependet ab altero. & ita loquitur illa lex:sed hic nulla est dependẽtia:quia dominium non dependet à poss.nec econuerso.vt l.naturaliter.§.nihil commune.de acquir.pos.Tene menti.quia poteris habere honorem in practica:nam non omnes intelligunt, & tanti Doct.sicut fuit Guli.& Bald.bene considerando videntur deuiare à veritate.

4 †Vltimò circa ver.fi.quæro quis sit effectus eius: quod ibi dicit ꝙ hæreditas augetur fructibus.Respondeo.quia vna est petitio hæreditatis quæ datur pro rebus ex quibus percipiũtur fructus, & pro ipsis fructibus.non sic rei vendi.competens pro re est vna & eadem cum illa quæ competit pro fructi. Et ex hoc sequitur quòd petendo hæreditatem:licet nulla fiat mentiõ de fruc.cẽsentur petitæ res,& etiam fructus:& in vtrisque potest fieri condẽnatio:nam sicut si petatur res singularis per rei ven.non põt condemnari in fructibus,si de illis non fuit facta mentio in libello: & ista habentur in l.Item veniunt.§.Item placere.ff.eod.Respõ. diuersi sunt quia hæreditas recipit augmentum.l.grege.de leg.j. non sic res singularis.

LEX III.

1 HAereditas. †Conuento ex vna causa non obstante exceptio rei iudi.si agat ex alia causa etiã ad eandẽ rem. h.d. Et ad hoc factum allegatur: & pone casum ꝙ possidebas quædam bona,quæ ego asserebam esse de hæreditate cuiusdam materteræ meæ:quam dicebam ad me pertinere ex illa causa,tanquàm hæres eius:egi peti.hær.& non potui probare me esse hæredem materteræ, nunc volo eadem petere tanquàm bona hæreditatis cuiusdam auunculi mei:& sic de diuersitate hæreditatis.certè possum:& nõ obstat exceptio rei iudica.& illa est melior positio quàm illæ,quas ponit gloss. in quibus in secundo iudicio asserebam esse de hæreditate materteræ sicut in primo: tamen in primo egeram tanquàm Titius: nunc volo agere tanquam hæres eius, & contra alium possessorem: vel tanquàm hæres sempronij,volo agere contra te.sicut prius. In istis enim gloss. narratur persona coniuncti vel persona agentis:nõ autem ipsa hæreditas, vel causa hereditaria:sed tex.vult contra.qui dicit[ex alia successione:]sed in versic.[sed si quæstionis,]nõ donabatur successio. quia egi petitione hæreditatis ab intestato. tanquàm testamentũ fit inofficiosum,& succubui:nunc volo agere ad eandem hæreditatẽ ab intestato:tanquàm testamentum fuerit nullum.& simiter possum,ga causa est diuersa,& non obstat exceptio.In text. ibi.[hereditas materteræ].i.bona quę possidebas].quæ asserebã fore de hæreditate materterę:quæ dicebam ad me pertinere, & probaui parentelam,& illa verba declarant casum. In glos.mag. ibi.[dic ergo.] Illa laborat eodem morbo quo præcedens,quia in præcedẽti narrabatur persona conuenti:in illa variatur persona agẽtis.ga in primo iudicio egi ex pona mea:nũc volo agere ex persona Titij,tanquã hæres eius:licet ergo illę positiões sint in se bonæ,non conueniunt literæ in primo casu,qui vult ꝙ in illo iudicio asserebantur esse de diuersa hæreditate,& sic non variabat persona agentis,vel conuenti:nec bona quę petebantur:sed solũ causa petendi;& hoc sufficit,nã ad hoc vt obstet exceptio debet

2 esse idẽtitas in omnibus istis tribus. †Sed quęro in primo iudicio in quo nõ potui ꝓbare me hæredẽ materterę:tu assumpsisti onus probandi in te,& probasti te hęredem,& Iudex pronũtiauit illa bona ad te pertinere,tanquã ad hæredẽ materteræ:nũc volo ego agere ad illa bona,tanquã sigt de alia hr̃ditate:an possim?si enim simpliciter fuisses absolutus,qanõ probaui,clarũ est ꝙ possim & ita loquit illa lex. Dicit Gu li.de cu.& bar.ꝙ etiã nũc potero:sed cõtra ipsos facit ꝙ no.in l.Iulianus.ff.de condi.inde. in gl. q̃ vult ꝙ si fuisti absolutus:quia nõ probaui,si postea agis cõtra me ad quẽres peruenit,possum ostẽdere rẽ ad me pertinere;quia nõ venio cõtra sniam:sed si fuisti absolutus:qa ꝓbasti ad te ptinere, si postea agis cõtra me:nõ possum ꝓbare ꝙ ad me ptineat: qa venit cõtra sniam:q̃ ꝓ veritate habet. Breuiter puto dicẽdũ ꝙ si in primo iudicio nõ fuit dis[ceptatus ille articulus.ſ.de cuius hr̃ditate illa bona essent:sed solũ quis esset hæres materteræ.tu,vel ego:dicium Gulſ.& Bal.sit verum.Sed si fuit disceptatus, & pronuntiatũ fuit esse de hæreditate materteræ,& ad te pertinere, tanquã ad hæredem eius volens postea dicere contrariũ,ꝙ erat de hæreditate auunculi,non essem audiendus.per illã gl.in cõtrariũ allegatã.In glo.ibi.[sed & si nulli.]hic facit gl.translitum ad secundũ casum.qui ponitur in ver.[sed & si quæstionis.]ibi em nõ variabitur hæreditas quia primò petijt tanquã sint de hæreditate pris, vel matris meæ,& nunc eodem modo peto,tamẽ variabatur:qa causa qua primò dixi testamentum inofficiosum,nũc dico testamentum nullum.vt s.de inoffi.testa.l.contra maiores.

2 ☞ *Si circa infirmitatis uel funus hospes facit impensas de suo,non tenetur eorum bona restituere.nisi refusis talibus expensis.tamen habet hospes necesse probare quòd secit de suo:nec staretur eius dicto cum iuramento. sed tamen probatio poterit fieri per uerisimiles coniecturas.*

LEX IIII.

1 INrestituenda. †Possessor hæreditatis condemnatus ad restituendum bona.põt ea retinere quousque sibi refundantur expẽsæ factæ in persona defuncti,vel circa funus eius.h. d. & sic illa exceptio retentionis potest opponi in executione sentẽtiæ:quia non contradicit ei.l.Nesennius.§.fi.ff.de re iudi. & l. ex

2 diuerso.§.fin.ff.solu.ma.†Et no.secundùm Bal.pro illis qui moriuntur in hospitio.circa quorũ infirmitates vel funus hospes fecit impensas de suo,vt non teneatur eorum bona restituere. nisi

a refusis talibus expensis:necesse tamen habet hospes probare ꝙ fecit de suo.vt in fi.nec staretur dicto eius iuramento,sed tamen probatio potest fieri per verisimiles coniecturas.vt j. de alimẽtis pupil,præstandis.l.j.arg.in l.fi.ff.de instr.

LEX V.

1 DE hæreditate. †Possessor hæreditatis cõdẽnatus,põt retinere bona quousq; sibi restituatur illu d ꝙ soluit creditoribus hæreditarijs:& sic vt hæreditas vt hæredẽ liberauit.ab illis autem quibus soluit repetere non potest quia sibi debitũ accœperũt.h.d. In primo dicto erat ratio dubitandi:quia post sniam quę trãsiuerat in rem iudicatã,non videbatur posse opponi hãc exceptionẽ retẽtionis vt l.perẽptorias.j.senten.rescin. non posse. vbi vis;ꝙ ad sententiã tantũ tales exceptiones possunt opponi:sed dic vt dixi in l.præcedenti verũ esse qñ cõtradiceret sentẽtiæ:sed illa non contradicit,& vide hic omino gl q̃ est in l.si quid possessor. ff.eo.tit. †Cõtra vltimũ dictũ huius legis opp.ꝙ ille possessor possit repetere à creditoribus quibus soluit:quia illi recœperint qđ 2 eis debebatur:non tamen recœperunt ab eo qui debebat:quia ille possessor non debebat,si nõ erat verus hæres:sed debebat ipsa hæreditas.vel verus hæres: & videt casus in l.si pœnę causa.§. j. ff.de cõdi.inde.gl.dicit ꝙ ibi soluit suo nomine:credẽs se suo nomine teneri.hic soluit noie hæreditario.& sic volẽs hæreditatem vel verũ hæredem liberare:certè si isti erant creditores hæreditarij,nõ potuit soluere suo noie:quia suo noie non tenebatur: sed tanquã hæres:ergo ille tex.nõ procedit.doc.transeunt, & nõ declarãt:aliàs dixi & dico ꝙ aut soluit antequã quæstio de hæreditate esset sibi mota,& tũc quia putabat se hæredẽ, & se teneri vt hæredẽ,soluit aio se liberãdi:vnde sinõ est verus hæres,cũ libera b tio nõ sequatur,põt ab illis repetere tã per cõdi.inde.quia recœperunt vt indebitum:quàm per condi.ob.cau.quia causa nõ est secuta.& nihilominus per viã exceptionis poterit cõsequi à vero hærede,cedẽdo sibi conditionẽ indebiti.per quã poterit se defendere aduersus creditores à quibus nõ fuit liberatus per solutionem possessõ.qui nõ soluit aio liberandi alium quàm se.Si ve rò post motã cõrouersiã,vel litẽ super hæreditate:tũc quia incipit dubitare an sit hæres,vel nõ:& sic an ipse teneaꝫ,vel alius.cẽ- 3 setur soluisse sub tacita cõditione.ſ.pro se & animo se liberãdi si pronũtiabitur hæres,vel pro vero hærede:& animo illũ liberãdi si pronũtiabitur cõtra se.& tũc nõ recuperabit ab illis ꝗbus soluit:sed à solo vero hærede per viã retẽtiõis.& iste est casus huius l.in fi.Sed si restitueret bona nõ recepto ꝙ soluit, haberet actio l.in fi.Sed si restituere bona nõ recepto ꝙ soluit, haberet actionem neg.gest.per l.soluẽdo.ff.de nego.gest. nec obest.l.si in area in tit.de condi.inde.vbi nõ habet actionem si nõ vtitur retẽtione quia ibi nõ soluit animo aliũ obligãdi,cum crederet rem in qua impendit esse suam.hic verò præsumitur soluisse animo obligãdi verum hæredem,si contingat illum vincere.vide quod plenè not.in d.l.si quid possessor.in gloss.ij.& in glo.mag.

2 ☞ *Petitio hæreditatis datur hæredi,non contra hæredẽ.*
3 *Tutores an possint dari illis qui non sunt sui iuris,sed in alterius potestate?*
4 *Qualiter auus de quo in hac.l.agit contra tales tutores an suo proprio nomine,& ad suam utilitatem,an nomine nepotum?*

LEX VI.

1 SIputas. † Põt quispetere hæreditatẽ etiam quæ b sibi nõ fuit per se quæsita: sed mediãte persona alterius qui erat in sua potestate,& etiã à tutoribus illius prætendentibus ad illũ pertinere, & nõ esse in ptãte petẽtis.& valet iudiciũ:licet postea appareat ꝙ erant in potestate ratione dubitatiõis,ꝙ aliàs si esset certũ,nõ valeret.vt in l.lis nulla ff.de iud.h.d.& reputatur difficilis. Iste pater emancipauit filiũ,& nepotes ex eo pupillos in sua potestate retinuit:postea mortuus est filius emancipatus,& hæredi tas eius deuoluta est ad filios suos:qui tenẽt primã causam successionis.& illi iussu tuo illam adiuerunt.nõ em potuerũt esse sui hęredes patris eorum:in cuius potestate nõ erãt. & adeundo iussu tuo statim tibi talem hæreditatẽ acquisierunt scdm tẽpora huius legis &:postea suggestum est istis pupillis ꝙ nõ erãt in tua potestate,sed sui iuris,& sic hæreditatem nõ acquisiuerũt tibi: sed sibiipsis.& breuiter fuerũt eis dati tutores ad requisitionem fortè aliorum cõsanguineorum:puta matris, vel attinẽtium eius, qui occupauerunt patris eorum bona:nunc velles illa bona recuperare,& agere peti.hære.dubiũ erat quia tu asseris eos esse in tua potestate,& tutores fuisse malè datos.& si hoc est, nõ videbatur posse esse iudicium inter te & illos per.l.lis nulla.ff.de iudic. verũ quia ipsi asserũt cõtrariũ,ratione dubitatiõis habetur perinde ac si sui essent iuris.& hoc si datio tutorũ bene esset facta,quantum ad hoc vt possit iudiciũ dictari.& esse validũ.argmẽtũ in l.ordinata.ff.de liberali cã.ideo Imperator cõsuluit vt agas peti.hęred. & ab eis aduoces cõmodũ hæreditatis tibi acquisitę:nã habebas ius,tũ illi habebãt cõmodũ:& Iudex causæ videbit an sit discedẽdum ab actis in quibus dati fuerunt tutores:quasi malè dati fuerint:valebit ergo sententia ratione dubietatis lata in petitione hęre ditatis.h.d.Notandũ tamẽ ꝙ in libello nõ debes affertiuè ponere ꝙ ipsi sint in tua potestate,& ꝙ nõ valuerit datio tuto.sed debes ponere sub dubio directo ꝙ illi prætendũt contrariũ. aliàs teipsum excludes.secundũ Bal.†venio ad glo.Erat etiã hic alia ratio dubitãdi:quia petitio hæreditatis datur hæredi contra nõ hæredẽ:sed ille auus nõ erat hæres filij: quia hæreditas fuit deuoluta ad nepotes,qui tenebant primũ locũ in succesione intestati. & licet nepotes adiuerint iussu aui,& sic acquisiuerint sibi hæreditatẽ:tamẽ nomẽ hæreditariũ remansit penes eos:vt clarè no. in l. cũ filio.ff.de leg.j.vnde si dicamus dari huic auo petitionẽ hęreditatis cõtra nepotes,vel cõtra tutores tenẽtes bona nõie nepotum erit dicere ꝙ petitio hæreditatis detur nõ hęredi cõtra hęredes. Sed certè ipse auus reputaꝫ hęres posiquã dñiũ est ei acquisitũ, & nepotes apud quos nudũ nomẽ remãsit.arg.l.ij.§.fi.ff.ad Tertul. Itẽ erat alia ratio dubitãdi.qa nepotes cũ essent pupilli,nõ habebãt legitimã personã stãdi in iudicio. b vt §.q legitimã personã. l.j.& ij.sed isti nõ habebant tutores de iure quia cũ essent in potestate aui,nõ potuerũt ei dari.tuto.& ad hoc rñdeo vt in.j. dubio. quia cũ prærendunt se esse sui iuris.& potuisse eis dari tutores:& de hoc erat dubiũ ratiõe dubietatis tenet iudiciũ cum non legitimis.in arg. in l.si quis ex aliena.ff.de iud.sicut tenet cum nepotibus,qui reuera erant in potestate:cum tamen de hoc esset dubiũ: sed si esset certum,non teneret.vt d.l.lis nulla. †Quæritur in prima glo.an datio istorum tutorum valuerit:an sit nulla ipso iure. tex.non aperit.sed innuit quod potest esse valida: & potest non esse.dum dicit[iudice statuturo an à præsidalibus actis.&c.] gl. hic tenet quòd ipso iure non tenet.quia erratur in qualitate personarum.quibus datæ fuerunt.sicut in simili habetur in l.scire.&l. tutor.de tu.& cu.da.ab his:quia datur eis tanquàm existentibus sui iuris,cum essent in potestate aui. Item quia continet impossibile de iure:cum datio tutoris non cadat nisi in capite libero: ꝙ sint sui iuris, & non in aliena potestate gloss. verò in.d.l. scire,videtur tenere quod ita demum sint nulla,si exprimitur error iuris:putà damus tutores existentibus in potestate aui: secus si

a Hospes. An hospes qui tenet hospitium teneatur de vulnere illato per famulum suum hospitanti.vide per Io.de Ana. cõsi.ij. incip. an hospes vulneratum. ꝙ cõsi. sequitur las.in l. j. in iij.col.in vlt.no.C. ad ser. fugi.

b Standi in iudicio. An talis possit esse iudex. vide per Spe. in tit. de leg.in §. viij. ver. Itemque istis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non exprimitur. sicut in sentẽtia diffinitiua iniustẽ lata: quia ita demum est nulla: si iuris error exprimitur. vt in l.j.& ij.j. quãdo prouo. nõ est necess. Doct. tenẽt illam glo.& aliud in sentẽtia diffinitiua: quæ est maioris authoritatis: sed decretum quod est sententia interlocutoria, si datur ex falsa causa: licet nõ exprimatur, redditur nulla: siue nullũ. vt l.j.§.hæc verba. ff. ne vis fiat ei. hoc dictum gl.ꝙ decretum datum sit nullum: limita per glo. fi. huius legis quæ vult ꝙ si hoc fuisset disceptatum,& super hoc iudicatum ꝙ est fiẽda datio, teneret decretum: seu datio. Secũdò quæritur. præsupposito ꝙ non valuerit, an gesta per illos tutores valeant ratione dubitationis in preiudiciũ pupillorum. glo. dicit ꝙ nõ, facit ff.ꝙ falso tut. per totum. Sed opp. gl. quia cõtrahẽtes nõ debẽt decipi authoritate decreti, vt in l.j.§. de his qui veniã ætat. impe. gl. sol. sed dic melius, ꝙ ibi in decreto valido: hic in inualido. Item extra gl. oppo. de l. Barbarius. ff. de offi. præto. sed dic ꝙ
4 ibi concurrebat publica vtilitas cum communi opi. hic nõ. †In glo. seq. quæritur de vna quæstione, circa quã tota gl. versatur. f. qualiter iste auus agat contra istos tutores: an suo proprio nomine, & ad suam vtilitatem. an nomine nepotum: & ad vtilitatem illorum. in gl. sunt duæ opi. vna ꝙ ad propriam vtilitatem & suo nomine. secundùm quod posui casum: quia hæreditas in effectu pertinebat ad eum. tenendo illam opi. quæ vera est. Respondeo opponitur duobus modis. Primò de l. iis nulla. ff. de iud.& sol. vt ꝫ. dixi.ꝙ hoc cõtingit hic ratione dubitationis. Secũdò quia hæreditas ipsius filij emancipati non est deuoluta ad patrem: sed ad nepotes filios suos, quorum est prima causa in successione. vt in aut. in successiõe. j. de leg. hære. quidam dicunt hoc verum si fuissent in potestate sui patris: sed nõ erant, ideo fuit deuoluta ad eũ eundémq; patrẽ. glo. reprobat. ꝙ imò ad eos. per l. si retẽtus. ff. de cõtra tab. ideo extra gl. volẽdo sustinere hãc lecturam: fatẽdum est ꝙ fuit ad illos deuoluta. tamẽ per eos fuit quæsita auo, cuius iussu adiuerint. timore tamẽ dicti cõtrarij de l. si retẽtus. Gl. trãsit ad secũdam opi. ꝙ hic agat auus nomine nepotum: quorum est illa hæreditas, cõtra istos tutores inuasores bonorum tanquam tutores: & sic dicatur ꝙ nõ potuit esse hæreditas istorum pupillorum, si eam nõ adiuerint, vt in l. potuit. j. de iure delib. Glo. respondet ꝙ erãt infantes: & sic auus potuit adire suo proprio nomine: per l. si infanti. j. de iure delib. certè illa est lex noua, secun-
1 dum quam bene poterat acquiri, & remanere apud istos nepotes. Ista est lex antiqua. secũdum quam licet nepotes potuerint acquirere adeũdo iussu aui. tamẽ nõ retinebant, sed acquirebant auo. & sic illa lex nihil facit ad propositum. Præterea ꝙ agatur cõtra tutores tãquam tutores, & tãquam inuasores nomine pupillorum, est implicare cõtradic. quia si tenẽtur vt inuasores, nõ tenẽtur vt tutores. l. interdum. §. qui tutelam. ff. de furt. Tene ergo primam opinionem ꝙ agat nomine proprio, & ipsi adiuerũt iussu aui, tãquam existentes in sua potestate: sed postea mutauerunt propositum, quia fuit eis suggestum ꝙ nõ erant in potestate aui, & sic volẽbant bona pro se retinere. Barto. tamen videtur tenere hãc secundam, dicẽs ꝙ prima ratio sibi non placet. quia si agebat suo nomine, & erat quæstio an illi essent in potestate eius, vel non, cum essent pupilli: ista quæstio debuisset differri in tempus pubertatis. vt in titu. ff. de carbo. edic. sed dic ꝙ ibi loquitur quando erat quæstio de filiatione: hic nõ: sed an solum essent in potestate aui, vel non. nam iure isto non poterant agere nomine nepotum: quia eis non erat acquisita hæreditas cum effectu, sed ipsi auo.

2 ☞ Personali actioni quanto tempore præscribatur. uide tamen. nu. 4.
3 Quid in realit& nu. 2.
4 Præscriptio longi temporis non potest esse nisi adsit titulus.
Petitio hæreditatis in casibus in quibus datur contra titulo possidentem, quòd tollatur longo tempore.

LEX VII.

1 HAereditatis. †Petitioni hæreditatis præscribitur xxx. annis. sed rei vendicationi præscribi potest longo tempore cum titu. hoc dicit. In tex. ibi: [præscriptione longi temporis nõ sumoueri.] super. nec etiam longissimi illo iure quo talis præscriptio non erat inuenta. vt no. in l. qui occidit. in prin. ff. ad l. aquil. sed hodie toleratur præscriptione longissimi tẽporis. vt ꝫ. de præ-
2 scrip. xxx. ann. l. sicut per totum. †In tex. ibi: [cum miltæ personalis act. &c.] nam iure isto personalis actio nullo tempore tolebatur: quia tempus non erat modus tollendi, vel inducẽdi obligationes. vt l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actio. & obli. hodie verò bene tollitur præscriptio. xxx. an. vt l. ij. j. de consti. pec. petitio ergo hæreditatis licet sit realis vno respectu: quia petunt bona corporalia, tanquam sint ipsius petentis. tamen alio respectu quia veniunt personales præstationes, & etiam iura incorporalia, vt actiones: dicitur actio mixta: & sic per mixturam quàm habent realis & personalis, assumit realis naturam personalis, vt
3 non tollatur longo tempore: sed longissimo hodie †Quando autem realis esset sine mixtura, personalis bene posset tolli longo tẽpore, & hoc est quod sequitur [à cæteris autem &c.] nam vsucapio & præscriptio longi temporis quæ etiã dicitur vsucapio: & fuerunt inuentæ de iure veteri, non vendicant sibi locum nisi in actionibus realibus. nam per eas aquiritur dominium directum, vel vtile, & sublato dominio per vsucapionem vel præscriptionẽ à vero domino, nõ potest sibi remanere rei vendi. quæ nõ datur
4 nisi vero dño. †In gl. magna ibi. [sed melior ratio est.] licet illa sit bona ratio. tamen Imperatoris est etiam bona. nec ob. ꝙ multę sunt actiones personales quæ tolluntur nõ solũ longo tempore, sed minori. vt actio de dolo. Itẽ redhibitoria & quãtò minoris. & actiones prætoriæ pœnales. vt instit. de perpe. & tempora. actio. per totum: quia speciale est in illis. regulariter secus. qa ad hoc habuit respectũ imperator. In gl. ibi. [& esset quædã repugnantia] certè non propter hoc fuit statutum ꝙ petitio hæreditatis non daretur contra tit. possidentem: quia debeat durare. xxx. ann. sed potius ecõuerso: ideo durat. xxx. ann. quia non datur contra titulo possidentẽ: & præscriptio longi tẽporis nõ põt esse nisi adsit titulus. vt in l. nullo. j. tit. j. melior ergo est ratio illa quam dixi in l. ij. §. eo. & per Cy. satis prolixè & tediosè. in l. cogi. j. e. In fi. gl. ibi [sol. vt ibi.] loquitur in casibus in quibus petitio hæreditatis daꝫ contra tit. possidentem: quod aliquando contingit: & tunc bene tollitur longo tempore. quia cessat ratio de qua §. & quia excedat suos terminos, exceditur à non suis terminis. vt ibi notatur.

2 ☞ Exceptio quando non est præiudicialis. primò datur terminus actori ad probandum suam intentionem: & quòd de consuetudine detur utrique parti causa abreuiandi lites.

LEX VIII.

1 LIber. †De exceptione præiudiciali primò & ante omnia discutitur ꝙ super principali nõ detur terminus ab probandum actori. h. d. Si ergo petebam à te hæreditatẽ Titij, quia dicebã ad me pertinere ex testamento Titij, & tu opponis ꝙ Titius non potuit facere testamentum: quia non erat liber homo, sed seruus. antequam aliter cogaris respondere libello, & antequam mihi detur terminus ad probandum, si iam respondisti: debet dari tibi terminus ad probandũ ꝙ erat seruus: quia est præiudicialis illa exceptio. si enim
2 est vera, non potest procedere intẽtio mea: & sic impedit litis cõtestationem, vel processum ad vlteriora: †quando verò non est præiudicialis, vt exceptio pacti, vel solutionis: primò datur terminus actori ad probãdum suam intentionem. & ita probata datur reo ad probandam suam exceptionem: & eam prius non expedit probare. iuxta notata in l. si quidem. j. de excep. licet de more fit hodie causa abbreuiandi lites, & etiam ex forma statutorũ quod vtrique parti datur terminus ad probandum quicqd dicũt vel dicere volunt: quod dic vt not. Barto. j. l. si quæramus. ff. de testa. vbi melius declarat istam. l. quàm hic. ideo ibi vide omnino. In glosſ. ibi: [vel ibi agitur possessorio.] hæc vera secundùm doc. In gl. sequenti ibi. [non tamen pronuntiari.] tu dic quòd si oppo nitur ad impediendum processum ante litem contestatam, debet etiam pronuntiari sicut super emergentibus. vt not. in l. à proce dente. ſ. de dila. sed si post litem contestatam in vim peremptoriæ, sufficit quod fuerit cognitum: quia in sentẽtia diffinitiua terminatur: nam si pronuntiatur pro petente, censetur declaratum illum non fuisse seruum. si contra, tunc secus: secundùm Cyn. & Bar. quod dic. vt d. l. si quæramus.

LEX IX.

1 SI scripti †Contra illos qui repudiauerunt hæreditem datur sequẽtibus in gradu, vel illis ad quos est deuoluta de iure ciuili, vel prætorio peti. hære. hoc dicit & modicæ vtilitatis est ista lex cum suis glosſ. non curo de eis.

Licet

1 ☞ Licet ea quæ consistunt in facto non præsumantur, nisi probentur. tamen aliquando probantur per coniectur. as. propter patientiam & possessionem longi temporis.
2 Præsumptio legis cùm de in rem uerso. ff. de usur. quæ uendicat sibi locum in eo qui præstitit per longum tempus. habet etiam locum in eo qui non præstitit, sed passus est: in his quæ sunt modici præiudicij.
Fratres si per longum tempus tenuerunt hæreditatem patris pro diuiso, licet aliter non probetur diuisio, censetur per hoc probari si non erat magnum præiudicium: quia quasi æqualiter tenuerunt.
4 Si per longum tempus iui per fundum tuum te sciente & patiente, & allego te mihi cõstituisse seruitutem. hoc præsumitur ex patientia longi temporis.
Quid si hoc non allegem, sed directè dicam me præscripsisse?
5 Si aliquis electus ad aliquam dignitatem eam tenuit & possedit per longum tempus sciente & patiente superiore ad quem pertinebat confirmatio, præsumitur confirmatio interuenisse.
Si filiusfa. adiuit aliquam hæreditatem sine consensu patris, & eam tenuit per longum tempus sciente & patiente patre, an præsumatur adiuisse cum consensu patris ut filiusfa. obligetur ac si consensus patris requisitus ex forma statuti interuenerit?

LEX X.

1 SI filiusfa. † Ista est bona lex. & semper allegat. hoc dicit. propter patientiam longi tẽporis præsumitur interuenisse solennitas etiam extrinseca. hoc dicit. & non habet parem nisi aliam quæ est in l. qui in alienam. §. j. ff. de acqui. hære. quæ loquitur in casu ecõuerso: quia loquitur in filio possidente patre patiente: vnde præsumitur interuenisse iussus patris: & aditio filij. ibi loquitur ecõuerso quando pater tenuit & possedit longiore tempore filio patiente: & ibi dicitur idem. nam iure isto filiusfa. hæreditatem sibi delatam non poterat adire sine iussu patris precedente: vt l. si qs mihi bona. §. fussum. ff. de acqui. hære. nec pater per se poterat eã
2 adire: quia nõ erat sibi delata, sed debebat adire per filium. Si ergo filius tenuit & possedit per longum tempus sciente & patiẽte patre: & postea moritur, veniẽtes ab intestato vel alij ad quos foret deuoluta hæreditas, si non fuerit adita per filium iussu patris, dicunt eam non fuisse aditam: & ad se deuolutam. pater añt dicat contrarium: sed non potest probare nisi ꝙ filius eo sciente & patiẽte possedit per longum tempus, satis dicitur probasse intentionem suam: & idem econuerso si probat se possedisse longo tempore patiente filio. expedit tamen ꝙ hoc alleget: & tũc resultat iuris præsumptio: sed si hoc non allegaret ꝙ ista duo interuenerint: sed diceret solũ sibi fuisse acquisitã ex dicta diuturna possessione cum patientia, hoc sibi non sufficeret: nec resultaret præ-
1 ptio super eo quod non fuit allegatum: iuxta no. in l. si certis annis. §. de pac. & quod no. Bar. in l. cũ quid. ante finem. ff. si cer. pe. vbi dicit non resultare præsumptionem iuris super his quæ allegata nõ sunt per l. si adulterium cũ incestu. §. idem Polioni. ff. de
2 adul. &c. †Et sic no. ꝙ licet ea quæ consistunt in facto non præsu
b mantur[b] nisi probentur. vt in l. quæcunq;. ff. de publiciana. tamẽ aliquando probantur per coniecturas propter patiẽtiam & possessionem longi temporis, vt hic: quod est no. secundũ Bal. hodie verò non requiritur iussus patris, cũ acquiratur ipsi filio: quod dic vt in l. cũ non solũ. j. de bo. quæ lib. lex. ergo inducit præsumptionẽ iuris & de iure contra quã non admittitur probatio in cõtrarium: nisi per confessionem patris. non tamen producit fictionem: qa
2 fictio est super certo: & diceretur fictio si constaret iussum nõ interuenisse: tamen illo casu non loquitur ista lex: quia hic erat dubium an interuenisset vel non: & dicebatur ꝙ interuenerat: tamẽ non poterat aliter probari: nisi per hanc iuris præsumptionem: &
3 ita intellige: quicquid dicat ista gl. † Et per istam legẽ dicit Bar. in l. cũ de in rem verso. ff. de vsuris. ꝙ præsumptio illius l. quę vẽdicat sibi locum in eo qui præstitit per longum tempus, locũ habet etiã in eo qui non præstitit: sed passus est: in his quæ nõ sunt modici præiudicij: & sic si fratres per longum tẽpus tenuerũt hę reditatem patris pro diuiso: licet aliter non probetur diuisio: censetur per hoc probari si nõ erat magnum præiudiciũ: quia quasi
4 equaliter tenuerunt. & ita voluit glo. in l. pe. j. commu. diui. † Itẽ per longum tempus iui per fundum tuum te sciente & patiẽte, si allego te mihi cõstituisse seruitutem, præsumitur ex patientia longi temporis. Sed si hoc non allegem, sed directè dicerem me præscripsisse, etiam si longissimo tempore iuissem non haberem intentionem meam fundatam. quia cum habeat causam discontinuam, non præscribitur tanto tempore cuius contrarij memoria non existit. l. hoc iure. §. ductus. ff. de aqua quo. & æsti. ita vo
luit glo. no. in l. seruitutes. la grande. ff. de ser. ti. generali. in l. j. in
5 fi. & ibi Bar. de aqua plu. ar. † Et dicit Bal. etiam per hanc l. ꝙ si aliquis electus ad aliquam dignitatem eam tenuit & possedit per longum tempus sciẽte superiore ad quem pertinebat confirmatio, præsumitur confirmatio interuenisse. Et si statutum dicit ꝙ filiusfa. sine cõsensu patris non possit se obligare: & filius adiuit quandam hæreditatẽ: & eam tenuit per longum tempus sciente & patiente patre, præ-
b sumitur adiuisse cũ consensu patris. Hic aduerte: quia iste tex. loquitur quando patri acquirebatur emolumentum, & etiã onus. ideo requirebatur eius iussus. Bal. loquitur quando requirebatur ipsi filio, & consensus patris requirebatur ad solennitatem. quo casu videtur contradicendum, quod patiẽtia patris non inducat consensum. Et idem si diceret quod non possit minor obligari sine consensu consanguineorum: & ipse adiuit, & tenuit per longum tempus scientibus consanguineis. hic verò Bal. no. in l. ij. j. de legi. hære. vbi omninò vide aliqua bona dicta circa materiam huius l.

2 ☞ Quando non possum agere contra te simpliciter, sed ratione alicuius qualitatis: necesse est quòd de illa qualitate appareat.
3 Quare factus sit titulus de interrogatoriis actionibus?
4 Reus quando teneatur actori & an eius commodum dicere titulum & causam suæ possessionis, sed regulariter secus. & nume. 6.
5 Qualiter sumatur illud uerbum titulus?
6 Actor in suis positionibus & articulis non debet ponere uel articulare de iure rei, sed de iure ipsius actoris. aliàs reus non tenetur respondere.
7 Reus conuentus rei uendi. & interrogatus an possideat, si mentitus fuerit. quia dixit se non possideret, cùm possideret: perdit possessionem, & transfertur in actorem.
8 Possidens beneficium ecclesiasticum, quod non potest licitè possidere sine canonica institutione: cogitur episcopo dicere & ostendere titu. suæ possess. non alteri priuato.
9 Conuentus rei uendicatione, quare sufficit quod respondeat an possideat uel non?
10 Qualiter debeat fieri interrogatio in petitione hæreditatis. & si non uult respondere, an condemnetur in expensis & nume. 11.
11 Si respondeat se possidere titu. & uult hoc probare, an ista exceptio impediat proces.
12 Si possessor post litem cõtestatam acquisiuit titulum, an excludat agentem: aut sic debeat absolui ab obseruatione iudicij?
13 Conuentus actione publiciana, quæ non datur contra titulo possidentem. quando habet causam à diuersis auctoribus, an debeat interrogari an possideat cũ titulo, uel sine?

LEX XI.

1 COgi possessorem. † Dicit Bar. quod ista l. est maluasia, & horribilis. reus & possessor cũ conuenitur ratione rei possessę, non tenetur dicere actori ad commodum ipsius actoris, & ad præparationem iudicij, ex qua causa rem possidet: nisi cũ agitur petitiõe hæreditatis: quia tenetur dicere an possideat pro hærede, vel ꝙ possessore, ad hoc vt actor sciat an possit agere hac actione contra eum. nam aliter agere non potest: vt l. regulariter. ff. eo. quia si possideret titu. & sic non pro hærede, vel pro possessore. pro hærede non: quia non possidet tanquam hęres, sed tanquã emptor, vel donatarius. pro possessore non. quia ille possidet pro possessore: quia nullam causam possidendi prætendit. ille autem præ-
2 tendit titulum: & sic non possit conueniri. † Et præmitte quod quando non possum agere contra te simpliciter. sed ratione alicuius qualitatis, necesse est quod de illa qualitate appareat: aliàs frustra agerem. vnde si volo agere contra te tanquam contra hæredem Titij ad debitum in quo Titius tenebatur: oportet me dicere quod sis hæres eius. Item si volo agere contra te actione noxali tanquam contra dominum talis serui qui dedit mihi noxã: oportet me probare quod sis dominus. Item si volo agere cõtra te rei vendicatione, quæ non datur nisi contra possessorem, vel detentorem, qui habeat potestatem seu facultatem rei restituendæ oportet me probare quod possideas. & si agerem antequam hoc constaret: & postea de hoc nõ facerem fidem: appareret me frustratoriè egisse. & sic oporteret me succumbere: & in expẽsis condemnari. vt l. qui petitorio. ff. de reiven. & si volo agere petihære. quæ non datur nisi contra illum qui tenet bona hæreditaria, tanquam sit hæres. cũ tamen non sit. vel tanquã possessorem sine aliqua causa. & sic possidet ꝙ possessore, oportet me de hoc docere: ne postea frustra videar egisse, si ex post facto appareret quod nec pro hærede, nec pro possessore, sed cũ titulo possides
3 per l. regulariter. ff. eo. † Propter ista fuit factus titu. de interrog. actio. vt reus antequam detur libellus interrogetur per iudicem ad instantiã actoris de istis qualitatibus vt actor sciat quid agere

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Verbū titul. Quot modis dr̄ titul⁹. Vid gl. in c. dudū. el. ij. de el. e. gl. i. c. fi. de of. archipræſb. Archi. in c. fi qs diacon⁹. l. dif.

b ¶ Titulū vel cauſam ſuę poſſeſsiōis. Adde gl. in c. cōſtitut⁹. de elec. ſnn. in c. abbate de verb. ſig.

c ¶ Būficiū eccleſiaſtici. Adde q̄ oē būficiū eccleſiaſticū dicitur canonia ſecundū Io. an. i c. de ele. li. vj.

debeat: an agat vel non agat. Pone ego volebam agere cōtra te peti. hæredi. quia poſſidebas bona cuiuſdā hereditatis ad me pertinētis: ignoro ex qua cā poſsideas an tāq̄ hęres vel tāq̄ nō hęres: & hoc ſecūdo caſu an cū titulo vel ſine titulo. peto te interrogari p̄ iudicē ex qua cā poſsides illa bona: tu nō vis rndere, dicēs nō teneri: quæriē q̄d iuris. & quæ erūt partes iudicis † Rnde q̄ regulariter actori ad cōmodū eius reus nō tenetur dicere titulum. & cām ſuę poſſeſsionis: quia eſſet inciuile dicere alteri facta ſua ad commodū illius, & ad ſuū incōmodum: & dare illi arma ſua contra ſe arg. j. de teſt. l. nimis grave. Fallit hoc caſu cū actor vult agere peti. hæredi. quia tenetur reus dicere an poſsideat pro hærede, vel pro poſſeſſore. poterit ergo præcisè cōpelli per iudicem: & ſi compulſus noluerit dicere, & propter hoc actor dederit libellum in peti. hæredita. & lis fuit conteſtata: & proceſſum quaſi vſq̄ ad ſententiam: & poſtea reus dicat ſe tenere ex titulo legitimo, & oſtendat quia illa eſt exceptio peremptoria, quia perimit actionem: & ſic poteſt opponi vſque ad ſententiam: per l. peremptorias. ſententi. reſcin. poſſe. audietur: nec propter contumaciam in non reſpondēdo eam perdit. iuxta not. in l. contumacia. ff. de re iudi. & ſic abſoluetur. tamen quia fruſtrauit actorem non dicendo hoc à principio, condemnabitur in expenſis. ſecundum Gul. de cu. & Bal. ad hoc vide Cy. qui ita not. in ſimili in l. vnica. §. vt quæ deſunt aduoca. parti. & dicunt quidam quod primum dictum huius legis loquitur in conuento rei ven. Secundùm in conuento peti. hære. ſed certè cū ſecūdū dictū veniat per modum excep. & exceptio non ſit bona. niſi ſit de regula. l. j. de reg. iur. cum ibi not. non eſſet bona exceptio ſi primum dictum reſtringeretur ad rei ven. ideo dicendum eſt quod primum dictum generaliter intelligatur: ad hoc vt exceptio ſit bona. † Itē illud verbū titulus a ſumitur largè pro cā vel qualitate poſsidēdi, eadē ratione vt exceptio ſit bona: quæ dicit quod cōuentus peti. hæredi. bene tenetur dicere an poſsideat pro hærede, vel pro poſſeſſore: quia poſſidere pro hærede vel pro poſſeſſore: non eſt poſsidere titul. ſed eſt quædam qualitas poſsidendi. & ſic non eſſet bona exceptio ſi illud verbum titulus propriè & ſtrictè intelligeretur de titu. in empti. dona. vel ſimilibus. & hoc etiam ſentit gl. ſecundū Bulg. veniemus ad glo. † In l. iij. ibi. [ſol. vt ibi.] quod ad commodum actoris & ad præparationem iudicij regulariter reus nō tenetur dicere titu. vel cauſam ſuæ poſſeſsionis b vt hîc. ſed ad commodum ipſius rei, & ad victoriam obtinendam ſi actor fundauit ſuam intentionem vt eam excludat bene tenetur reus cauſatiuè ſi vult dicere & allegare. & etiam probare ſuæ poſſeſsionis cauſam meliorem & potiorem quàm ſit illa de qua actor docuit. ita loquitur contra. & eo modo ſolue ſequens contrarium de l. in ciuilem. infra de ſurt. In eadem ibi. [Item non cogitur dicere an ſit ſua. vt. ff. de rei vendi. l. in ſpeciali.] per hoc dicit Specu. quod actor. in ſuis poſitionibus & articulis non debet ponere vel articulare de iure rei, ſed de iure ipſius actoris. aliàs ſecus nō tenetur reſpondere. vt ipſe not. in titul. de articulorum exhibi. §. nunc videndum. verſicul. Item agens. † In gloſſ. ibi. [ſed an poſſideat.] cogitur etiam conuentus rei vendi. per rationem quæ ponitur in l. qui petitorio. ff. de rei vendi. & l. qui ſeruū. §. in iure. de interroga. actio. & ſi mentitus fuerit, quia dicit ſe non poſsidere: cum tamen poſsideret, punitur: quia poſt. perdit. & tranſfertur in actorem. vt in l. fina. ff. de rei vendi. † Sed extra gloſſ. opo. contra primum dictum de c. ordinarij. de offic. ordin. libr. vj.

c Sol. ille qui poſsidet beneficium eccleſiaſticum, quo non poteſt licitè poſsidere ſine canonica inſtitu. vt in c. j. de regu. iur. eod. libr. bene cogitur epiſcopo dicere & oſtendere titu. ſuæ poſſeſſ. non alteri priuato volenti agere contra eum iſta lex loquitur in ꝓphanis, quæ poſſunt licitè poſsideri ſine aliquo ti. & q̄n ad Inſtātiā actoris Iudex iterrogabat, nō ex ꝓprio officio. veniamus

9 ad gl. mag. † Gl. magna debet recitari p̄ duas quæſtiones principales Prima eſt quare cōuentus rei vēdi. ſufficit q̄ rndeat an poſſideat vel non poſsideat, & ſi poſsidere ſe dicat, non requiritur q̄ dicat ex qua cauſa: ſed in peti. hære. bene requiritur q̄d dicat an poſsideat tanquam hæres: an tāquam ſimplex poſſeſſor. dicit Bul. quod in rei vend. ſufficit q̄ actor ſciat an reus poſsideat vel non poſ. quia ſi non poſsidet ſcit q̄ agere nō poteſt, ſi poſsidet, ſcit q̄ agere poteſt: qualitercunq̄ poſsideat. ideo interrogatio de qualitate poſsidendi eſſet ſuperflua. ſed in peti. hęredita. non ſic: quia non ſufficit agere volenti ſcire quod poſsidet, niſi etiā ſciat ex qua cauſa poſsidet: quia poſſet poſsidere titu. & ſic non poſſet agere. vnde expedit actori ſcire cauſam poſſeſsionis. tantū ergo operatur ſimplex poſ. in rei ven. quantum modificata in peti

10 tio. hære. † Secūda quæſtio eſt. qualiter debeat fieri interrogatio in peti. hæred. & qualiter debet fieri reſponſio. In iſta quæſtione fuerunt tres opi. prima fuit Bulg. qui adhærendo huic tex. in fi. dicit q̄ debet fieri alternatiuè. ſ. an poſsideat pro hærede: vel pro poſſeſſore: & eodem modo debet ſequi reſponſio: cū debeat adaptari ad interroga. vt l. qui interrogatur. ff. de interro. actī. & ſi dicatur ille tex. non loquitur alternatiuè, quia non ponitur hęc dictio vel. ſed dictio an. ipſe reſpōdebat q̄ deberet fieri duplex alternatio. ſcilicet in quolibet verbo vna. hoc modo. poſsides ne pro hærede, vel pro poſſeſſore, & ſi reſpondeat nō poſsideo pro hærede. iterum interrogatur non poſsides pro hærede, nec pro poſſeſſore. Breuiter Ioan. & Azo. & Hugo. reprobant opi. Bul. dicentes q̄ reſponſio debet eſſe certa: aliàs non. admittitur vt in l. certum. ff. de confeſsis. ſed alternatiua parit obſcuritatem. Gul. de Cu. ſuſtinet Bulg. nam tunc parit obſcuritatem quando non eſt idem ſn vno de alternatiuis quod in altero. ſed quādo eſt idē: tunc ſecus. vt in l. quod ſi dubitet. ff. de acqui. hęre. vbi eſt bonus tex. & in l. Gallus. §. ſi eius. de liber. & poſthu. ſed hîc eſt idem in vno quod in altero. quia ſiue poſsideat pro hærede, ſiue pro poſſeſſore, poteſt conueniri hac actione: ergo actor redditur certus ex illa reſponſione. Pla. autem dixit quædam verba ſatis obſcura: & ſemetipſum non intellexit. quæ gloſ. ponit hîc: ſed Ioan. & Azo. dixerunt quod ipſe ſomniauit. & Azo dixit in ſumma qd' merebatur volui in ſceno. ipſe autem Placē. in ſua ſumma dixit q̄ qui aliter intelligit, q̄ ipſe decipitur: & inſanit. Bar. dixit paręat mihi Pla. nam per legem quam ipſe allegat. j. de proba. l. vti poſsidetis ipſe ſentit & loquitur de reſponſione quā facit ad ſuū commodum, & ad excludendum actorem. nos loquimur de illa quā facit ad commodum actoris: & ad præparandum ſibi viam agendi. Ioan. ergo & Azo dant aliam practicam. quod non fiat interrogatio alternatiuè: ſed de ſingulis per ſe: & ſimiliter reſpōſio. Et primò debet interrogari an poſsideat, vel non: & ſi dicat ſe non poſsidere: vlterius non interrogatur: quia ſcit actor quod agere non poteſt. ſi dicat ſe poſsidere, interrogatur an poſsideat tanquā hæres, vel non, & ſi reſpondeat q̄ ſic. vlterius non interrogatur: quia ſcit actor quod agere poteſt ſi dicat quod non iterum interrogatur qualiter poſsidet. & ſi nonvult dicere, vlterius non interrogatur: quia ex tunc apparet q̄ poſsidet pro poſſeſſore, & ſic agi poteſt. Si verò dicat q̄ poſsidet titu. vlterius interrogatur à quo habuit titulum: vt ſciatur an valeat, vel non valeat: quia ſi non valet non habetur pro titulo: & poteſt cōueniri aliàs ſecus ſi titulus probatur aliàs poteſt conueniri tanquā poſsideat pro poſſeſſore. & ita dicit Bar. quod practicatur in omnibus & per omnia. † Sed nunc quæritur extra glo. ſi dicat ſe poſsidere ti

11 tulo. & vult probare an iſta exceptio impediet proceſſum, vt ſic non teneatur reſpondere libello quouſq̄ probauerit, vel non, ꝓbauerit. doc. tenent quod ſic: tamen ſi non fuit interrogatus ante li. conte. vel fuit, & de titulo nō reſpondit, poteſt opponi in vim peremptoriæ ad ſententiam abſolutoriam conſequendam. vt dicimus in exceptione litis finitę. quę poteſt dupliciter opponi. vt in l. eleganter. §. ſi poſt. ff. de condi. inde. cōdemnabitur tamen in expenſis quando fuit interrogatus, & noluit reſpōdere, vt ſ. dixi

12 ſecundū Guli. de Cug. † Item quæritur. quid ſi poſſeſſor poſt litē conte. acquiſiuit titulum, an excludit, agentem, vt ſic debeat abſoluī ab obſeruatione iudicij. Illa quæſtio fuit diſputata Bonoñ. per quendam doc. iuuenem. qui determinauit q̄ titulus non prodeſt: quia res erat effecta litigioſa per litis conte. & ſic nō potuit alienari. illam rationem reprobant Bal. & Ang. quia licet res litigioſa per poſſeſſorem cum quo eſt lis nō poſsit alienari: bene tamen poteſt ſibi alienari per alterum: quia hoc non reperitur prohibitum. Bar. determinat quod ſi acquiſiuit titulum ab illo qui non poterat conueniri petitione hæreditatis: vt quia habebat titulum, q̄ ille titu. prodeſt poſſeſſori: licet acquiſitus lite pendente. quia ſucceſsit in locum illius qui ſibi vendidit. ar. in l. fi. §. j. ff. ad

velle.

velle. ſed ſi ab eo qui conueniri poterat: tunc ſecus. aliàs de facili excluderetur agens peti. hære. ſemper enim de facili conuentus

13 poſſet lite pendēte acquirere titu. ab aliquo amico ſuo. † Vltimò quæritur. quid in conuento actio. publiciana. quæ non datur cō

* tra poſsidērem q̄n habet cauſam à diuerſis actoribus: vt l. * ſiue autem. §. ſi duobus. & §. fi. cum ibi plenè no. ff. de publiciana. an debeat interrogari an poſsideat cum titu. vel ſine titu. dicit Bal. & Guli. quod non: quia titu. quem prætendit conuentus nō impedit proceſſum in publiciana: ſed debet opponi advictoriā cauſæ per modum exce. peremptoriæ &c. vide hîc per Cy. qui valde fuit prolixus. per Guli. & Bal. qui multū vtiliter & clare examinant materiam huius legis ponendo multas alias quæſtiones vtiles. quæ non pertinent ad intellectum tex. & glo.

a ¶ Petitio hæreditatis eſt actio bonæ fidei. & ſic habet amplam naturam: & in ea veniunt omnia quæ eſt æquum venire.

b Legatarij contra quem agant quando eſt controuerſia de hæreditate?

c Item creditores contra quem agant?

d Quid ſi ſcriptus hæres non poſsideat hæreditatem, & legata non erant ab inteſtato relicta? & nume. 6.

e Quid ſi tale particulare iudicium moueatur ab altero ipſorū litigātū ſuper hæreditate?

f An tunc alter ex ipſis litigantibus poſsit mouere litē contra aliū tertiū tanquā hæres?

g Si petitor hæreditatis qui non poſsidebat fuit conuentus à creditoribus hæreditariis, quia ſe hæredem aſſerebat & eis ſoluit: & poſtea ſuccumbat, quia poſſeſſor abſoluitur. qualiter ſibi ſuccurratur in recuperādo quod ſoluit ab illo poſſeſſore & victore?

LEX XII.

1 ¶ Vm hæreditatis. † Lex iſta ē lex noua Iuſti. quæ corrigit iura ve- 2 tera in quibuſdā. nam ſecundū illa ſi erat quæſtio de hæreditate inter te & me, vel ſperabatur moueri ex iuſta & euidenti cauſa: puta eram actor, & tu reus, qui prætendebas te hęredem inſtitutum, & ego dicebam teſtamentum nullū, & ad me ptinere hæredi. ab inteſta. & tu eras poſſeſſ. interim quo uſq̄ ſperabatur moueri hoc iudicium vniuerſale. vel ſi erat motum quouſq̄ eſſet finitum. ſi aliquis tertius volebat mouere iudicium particulare contra alterum noſtrum tanquā contra hæredem: puta volebat agere ad legatum ſibi relictum in teſtamēto, vel volebat petere debitū in quo tenebatur defunctus: ſi volebat agere contra te, poteram ego opponere pro meo intereſſe: quia aſſerebas te eſſe hæredem, cum ego ſim hæres. & ſi ferretur ſentētia pro eo, reſultaret præſumptio contra me. & ſimiliter tu poteras excipere qd' ſuper hæreditate pateris vel ſperas pati cōtrouerſiam, vnde non intendis ſibi ſoluere quouſq̄ ſcias an ſis hęres, vel non. & ſic pendente iſto iudicio vniuerſali tanquā maiore, debeant ſilere iudicia particularia: tanquā minora. vt in l. ſi quis libertatem. ff. eo. ti. & l. per minorem. ff. de iudicijs. eſt enim hoc magis ratione authoritatis: quia emanauit à ſena. conſul. ga erant centum numero: & magnæ authoritatis: & etiam quia vniuerſale. & ex hoc ſequebatur inconueniens, quod iudicia particularia minus differebantur & quod fiebant concluſiones inter ſcriptum hęredem & legitimum, ad impediendum particularia iudicia. & propter hoc emanauit iſta lex. quæ corrigit omnia vetera iura contraria dicentia. ſ. l. ij. ff. de exce. rei iudi. & l. qui cum hærede. de actī. & obli. & ſtatuitur quod ſi ſint legatarij, poſſunt agere contra hæredem ſcriptum: ſiue ipſe poſsideat. & ſi conueniatur ſiue nō poſsideat & ſic agat vel aſſerat ſe hæredem. & ſic non poteſt contra aſſerere. & quod teneatur ſoluere recepta cautione de reſtituendo rem cum fructibus, ſi contingat eum ſuccū bere: vel legatarius poteſt expectare euentum litis. & hoc eſt in electione ſua ſi autem ſit creditor hæreditarius, poſsit agere contra quencunq̄ ipſorum vult & ſi cōuentus ſibi ſoluat, & poſtea ſuccumbat, recuperare ab eo qui obtineat: vel per modum exceptionis ſi poſsidebat bona quę habent reſtituere vincenti: ſiue p modum actionis ſi non poſsideat: vel ſi non fuit vſus retentione vt agat actio. nego. geſt. vel condi. ex illa l. ſi autem fuit legata libertas: quia libertas poſtquā eſt data non poteſt reuocari, debet ſupерſedere per annum petens. & ſi interim finiatur quæſtio hæreditatis, apparebit an debeantur libertates vel non. ſi autem nō finiatur, debebuntur libertates: nec reuocabūtur: licet poſtea appareat non deberi: quia teſtamentum erat nullum: ſecus ſi fuiſſet

2 falſum. † Vltimò dicitur quod iſta actio eſt bonæfidei. Et primò ponit prooemium vſq̄ ibi. [ſi quis hęreditatis &c.] Secundò ponit ſtatutū quando pendēte iudicio ſuper hæreditate inter duos mouetur particulare iudicium per legatarios: quorum legata ſoluta poſſunt retractari. & quæ legata non debentur: niſi teſtamē tum valeat. & ſic niſi à ſcripto hærede poſſunt deberi. ideo non petentur niſi ab ipſo. vſq̄ ad ver. [ſi autem ex contractibus. Tertiò quando mouetur per creditores hæreditarios, quibus debetur in omnem caſum: ſiue valeat teſtamentum: ſiue non valeat. & ſic vel ab hærede ſcripto, vel à legitimo veniente ab inteſta. & ideo poſſunt agere contra quencunq̄ ipſorū volunt: & ſi ille eis ſoluat, & poſtea ſuccūbat in peti. hære. repetit à victore, vel per viam reten. ſi erat poſſeſſor hære. vel per viam agendi ſi non erat poſſeſſor. nec talis creditor tenetur præſtare aliquam cautionem. quia tale ſolutum non poteſt fieri indebitum, qualiſcunq̄ ſententia ſequetur in quæ. hæredi. vſq̄ ibi. [ſi autem libertates.] Quartò quando mouetur iudicium particulare per ſeruos libertate donatos: in quibus non poteſt prouideri per modum cautionis: quia libertas ſemel competens ſeu data retractari nō poteſt. ideo neceſſe habent expectare vſq̄ ad annum & ſi interim terminetur quæſtio de hæreditate. ſi quidam pronuncietur pro teſtamento: debebuntur vel directò ipſo iure, vel fideicommiſſariè per manumiſſionem hæredis ſcripti. Si autem contra teſtamentum, non debebuntur: ſed ſi non fuerit terminatum infra annū: tunc fauore libertatis ipſo iure debeantur: nec retractabuntur: licet poſtea pronuncietur contrarium: ſi tamē tales ſeruī geſſerūt negotia defuncti, tenentur reddere rationem: non hæredi. Hæc autem vera niſi pronuncietur teſtamentum falſum: quo caſu aparebit dictas libertates nunquam competiſſe: non autem retractantur iam competentes. † Vltimò dicitur q̄ illa eſt actio bonæ fidei, & ſic habet amplam naturam: & in ea veniunt omnia quæ eſt æquum venire. Circa primam partem, in qua ponitur prooemium. debes ſcire quo iura vetera varię loquebantur: in tantùm

3 quod ſi reſultabat perplexitas. † ſi quæſtio de hæreditate erat inter te & me, & iterum creditores volebant agere cōtra te, vel cōtra me. nam quædam leges dicebant quod poterant. ff. ad Treb. l. cum hęreditas ex Trebelliano. in fi. quędam dicebant expreſsè contrà: quod debeant iſta iudicia particularia ſilere. & quod cō uentus poterat opponere excep. ne fiat præiudicium petitio. hęreditatis. vt ff. de excep. rei iudi. l. ij. & de actio. & obli. l. qui cum hærede. & ad Treb. l. ita tamen. §. quoties. & ff. eo. l. ſi quis libertatem. quidam dicebant quod legatarij poterant agere contra ſcriptum hæredem præſtita cautione euicta hæreditate legata hęredi: ſi tamē iam erat mota lis ſuper hęreditate, vel de proximo ipe

4 rabatur moueri ex iuſta cauſa: aliàs non tenebatur præſtare cautionem prædictam: quia minæ demouenda quæſtione poterant eſſe eluſorię. vt ff. ſi cui plus quàm per l. fal. l. ſi autem. in prin. quidam dicebant vel dicere videbantur quod ſi lis non erat adhuc mota: ſed ſperabatur moueri: non poterat moueri iudicium particulare: ſed ſi iam erat mota. i. inchoata: tunc ſecus. vt ff. de exce. l. ſi poſt moram. quæ lex videbatur contra rationem: quia ſi iudicium & vniuerſale antequam ſit motum ſperabatur moueri: poteſt impedire particulare iudicium: quod multò fortius eſt poſtquam eſt motū. Propter ergo iſtas varietates emanauit iſta lex. & cum peruntur legata eligitur tertia via, vt poſsint peti ab hęre de deſcripto præſtita cautione prædicta. ſed dubitatur de aliquibus. Primò quid ſi erant repetita ab inteſtato. & ſic non poterāt effici indebita, ſed à quocunq̄ veniente erant debenda. Reſpondeo tunc legatarij poſſunt agere vel contra hæredem ſcriptum, vel contra legitimum: nec tenebuntur præſtare cautionem prædictam: ſicut nec creditores propter eandem rationem: quia non poſſunt fieri indebita: ſiue pronuncietur pro teſtamento, ſiue cō

4 tra. † Quæritur etiam, quid ſi hæres ſcriptus non poſsidebat hæreditatem: & legata non erant ab inteſtato reperita: an poterit cōueniri. nam videtur quod non: quia ſi nihil habet de hæreditate, non eſt æquum quod ſoluat de ſuo. Breuiter dic quod ſi non fecit inuentarium, poterit conueniri, & condemnari. tamen executio non fiet contra eum: niſi poſtquam obtinuerit in hæreditate: & poſſeſsionem habuerit: quia nullum damnum debet cōſequi. vt l. fi. §. & ſi præfatam. j. de iure deli. olim verò nec iudicium tenebatur ſubire ſi nolebat. vt in legibus. §. allegatis. ſed ſi volebat. poterat ſoluere præſtita cautiōe. & ſic erat in eius arbitrio. & ita intelligitur tex. cum glo. in l. teſtamentum. ff. eo. ſed hodie eſt in arbitrio legatarij, agat vel differat vſq̄ in fin. litis: vt in iſto tex.

5 ibi. [vel ipſe maluerit &c.] † Tertiò quæritur. iſta lex loquitur quando iudicium particulare mouetur à tertio cōtra vnum ex

Universidad de Deusto Biblioteca

litigantibus super hæreditate. quid si moueretur ab altero ipsorum, contra alterum? dic quod olim debebat supersederi. vt l. nō distinguemus. §. si is. ff. de arbitris. nec per istam legē corrigitur
6 ista lex: quia non loquitur dicto casu. † Quartò quærit. quid ecō uerso si alter ex litigantibus super hæreditate vult mouere litem contra tertium tanquam hæres. puta contra debitorem hereditarium debitor opponit: ego nescio an sis hæres vel non: quia mouetur tibi quæstio super hæreditate, expectemus euentum li. qa posset fieri sententia cōtra te. & nō haberent necesse soluere, qd iuris? videtur quod bene dicat per l. si debitor. ff. eo. & per l. si qs inficiatus. ff. depositi. & per l. quandiu. de bo. lib. & de carb. edi. l. iij. §. missum. In contrariū si vult cauere de defendendo ipsum. & de restituendo si succumbat, quod teneatur sibi soluere. ff. de posi. l. j. §. apud Iulia. Breuiter dic quod si periculum erat in mora, auditur primo loco bonæfidei possessor, & eo negligente auditur petitor. ff. eo. l. si bonæfidei. sed si non est periculum in mora, tunc potest soluere si vult recepta cautione. si nō vult, potest expectare finem li. ita debet intelligi ille. §. apud Iuli. iūctis aliis. ll. in contrarium allegatis. & illa iura non sunt correcta per hanc l. quæ non loquitur dicto casu: sed econuerso: quando alter ipsorū à tertio cōueniebatur. & hoc vult glo. hic. quæ incipit. [aliud est.] Et eodem modo si erat periculum in mora, etiam iure veteri poterat tertius creditor mouere litem cōtra alterum ipsorum. & ita intelligitur tex. in l. cum hæreditas ex trebel. in fi. ff. ad Tre. Quintò quæritur. quid si lis erat finita? Respondeo tunc nō ob. exce. volenti mouere iudicium particulare, etiam iure veteri. & iste est casus in l. si post litem. ff. de exce. secundū vnam lec. & ibi tangitur per Bar. de ista materia. & si erat finita per trāsactionē, contra quem ipsorum debebat agi, & debebat hodie. dic vt in l. singulari. ff. de transl. controuersia. Vltimò quæritur. quid si lite pendente mouetur rei vendi. contra alterum ipsorum. Respondeo etiā iure veteri non ob. exce. Si mouebaē ex alia causa quā ex cā testamēti: quia non moueē tanquā cōtra hæredem: sed tan quam contra possessorem. vt l. ex eo. §. fi. ff. ad exhi. & de hoc est glo. in d. l. si post litem. quæ intelligit ita secundū vnam lect. Or sufficiant ista. & remanent expeditæ quasi omnes gl. In glo. quę incipit. [aliud.] In fi. Tu solue melius aliud contrariū de l. si post. quod ibi loquitur quando iudicium vniuersale erat motū & terminatum pro eo quis volebat mouere particulare contra tertiū. & sic illi tertio nō competit exceptio. & hoc patet ex illo tex. dū dicit futuri enim iudicij, non facti. nam tunc dicitur factum qñ est terminatum. si autem non est terminatū, tunc siue non sit inchoatum, sed speratur: siue sit inchoatum. multòmagis non pōt moueri per illum contra tertium nisi res sit peritura, vel periculum sit in mora. vt d. l. si bonæfidei. & illa est vera lectura illius l. si post. quæ non corrigitur per istam. & est prima lectu. posita. in fu gl. In gl. seq. in ver. [Item per hoc.] Ista glo. quērit quādo agit legatarius. tex. dicit quod debet agere cōtra hæredem scriptum. quid si res legata non possidebatur per eum: sed per legitimum? glo. tenet quod tunc etiam debeat agi contra scriptum: siue agatur actione ex testamento, siue rei ven. ex causa legati. nam si testamentum non valeret, neutrum istarum haberet contra possessorem qui esset hæres ab intesta. quando autem nō agitur per legatarium: sed per creditorem, puta per deponētem, vel commodantem. quidam dicunt quod debet agere contra possessorē. gl. tenet quod potest agere contra quencunq; vult. vt in ver. [si au tē ex contracti⁹ us.] & ista est verior. non ergo habet necesse seq possessorem si agat actio. personali, quæ nō sequitur fundum. vt l. si fideicommissum. ff. de iudi. sed si ageret rei ven. necesse habet
7 agere cōtra possessorē rei, nō tanquā cōtra hæredē. † In ver. [sin autem ex contractibus.] circa fi. quæritur, si petitor qui nō possi debat fuit cōuentus à creditoribus hæreditarijs. qa se hæredem ascribat, & eis soluit, & postea succūbit: qa possessor absoluitur. qualiter sibi succurritur in recuperādo quod soluit ab illa possessore & victore: nā per viā retētionis non pōt sibi subueniri. quia nō habet quē cōueniat. tex. dicit quod subueniē officio iudi. mercenario, vel nego. gest. actione, vel condi. ex illa l. primū dictū intellige hoc modo. quia iudex non absoluet reum & possessorem simpliciter: sed cū illa adiectione qꝰ debeat refundere petitori id quod soluit. ex illa reseruatione habebit ille actio. ex illa sententia. facit quod no. Bar. in fin. ante. ff. de eo quod certo loco. si hic non fecit, sed simpliciter absoluit. tunc si ille soluit nomine hereditario. s. lite pendēte: quo casu videē soluisse ꝓ se. si cōtingat eā eum vincere: vel pro reo si cōtingat qꝰ ille vincat. & sic aio gerē di negotiū eius. vt dixi §. eo. l. de hæreditate. tūc habebit ne. gest. act. p l. soluēdo. ff. de neg. gest. Si verò noīe suo soluit, qa firmiter credebat se hęredē, nec erat fortè adhuc mota quęstio: tūc qa nō habuit animū obligādi aliū. sed liberādi se: cessat actio neg. gest. & dabit̄ sibi cōdictio ex ista. l. Idē si erat mota lis: & ipse erat male fidei: qa sciebat ad se nō pertinere. nā adhuc subest ęquitas vt recuperet quod soluit, postquam solutio profuit vero hæredi. & tūc daē adhuc cōdi. ex illa l. nō actio neg. ge. ꝓpter malā fidē. & ita declara gl. hīc positas. In ver. [si aūt libertates.] quęrit gl. q̄ incipit [si ꝓnūtieē.] eo casu quo. j. annū termineē qō hęreditatis, & pronuntieē cōtra testamentū: an illa lꝛia data cōtra hæredē scriptum faciat præiudicium illis quibus est relicta libertas. & gl. tenet qꝰ non: sed quod requiratur alia sententia. & hoc qñ lꝛia fuit declaratoria. puta qꝰ testamentum erat nullum: secus si rescissoria. puta qꝰ erat inofficiosum: qa tūc facit ius inter oēs. Tu dic secundū doc. qꝰ etiam qñ est declaratoria, postq̄ est lata cōtra hæredē, ad quē principaliter ptinet defensio testamēti, p̄iudicat legatarijs etiā nō citatis: licet talis lꝛia nō faciat ius: qa nō faciat de aliquo nullū, sed declarat. & ita no. in l. ij. ff. de exce. rei iud. secus si esset cōtra † vnū ex legatarijs: qa alijs nō prejudicaret. In gl. q̄ incipit. [qa tūc nō fiunt liberi.] quæro primo quæ sit rō qꝰ qñ testm̄ est nullū, nō tm̄ falsum. si quæstio de hæreditate nō est finita infra annū, libertates cōpetūt tā directę quā fideicōmissariæ, nec retractantur. licet postea pronuntietur nullū. secus si pronūtietur falsum. quia tunc nō dico quod retractenē. sed apparebit eas nunquam cōpetijsse: Respondeo quia primo casu libertates hñt voluntatem defuncti, licet illa voluntas fuerit nulla. sed lex de hoc non curat fauore libertatis & voluntatis defuncti conseruandæ. in secūdo casu nunc̄ habuerūt volūtatē defuncti. Iō lex ꝓpter solū fauorem libertatis non aīsīstit libertati, nec fecit eas competere. dicit tamen glo. qꝰ sentia lata contra hęredem super falsitate non faciat præiudicium legatis libertatum. intellige si illi non fuerunt reuocati. tu dic contra. vt dixi in præcedēti gl. Item opp. qꝰ ex falsa scriptura debeantur libertates. vtl. quanuis. de fideicō. li. & de l. cum ex falsis. de manu. test. tene secūdā sol. declarando eā hoc modo. quod ibi fuit relicta libertas per fideicōmissum in codicillis falsis. testamētū aūt nō erat falsum. & hæres scriptus manumisit seruum: ex falsa tamen causa, qa credebat codicilos veros, valet manumissio: quia erat dominus seruī: sed si fuisset relicta libertas directò. & si nō interuenisset manumissio, non cōpeteret dicta libertas ex dictis codicillis. & similiter si testamentū foret falsum, & sic hæres in eo descriptus, si non esset dominus, nō cōpeteret libertas etiā per fideicōmissum relicta & etiam si interuenisset manumissio. vt in hac l.

De rei uendicatione. *Rubrica.*

De materia huius ti. vide plenè per Cy. ī l. j. s. de alie. iudi. mu. & in l. j. ff. de acqui. rerum do. Item qualiter dicitur quis acquirere dominium de iure ciuili. vide gl. de iure autem gentium quis multis modis efficitur dominus. qui habentur per totum titulum illum. ei verò qui efficitur dominus de iure prætorio, vt est superficiarius: datur vtilis actio. & aliquādo daē vtilis illi qui est dominus de iure ciuili, ver gentium. s. quādo vult agere cōtra illū qui nō possidet, sed dolo desijt possidere. vt in l. electio. §. si is. ff. de noxalibus. quia deficit vnum extremum de duobus quæ requiruntur vt detur directa scilicet possessio ex parte conuenti. v. d. l. vnica s. de aliena. iudicij. Item datur vtilis aliquando illi q non est dominus directus, vel vtilis. vt est cessionarius cui cessa est rei vendi. nam antequam adipiscatur possessionem rei non est dominus, & tamen habet vtilem rei ven. vt plenè notatur in l. si culpa. ff. eod.

2 ☞ *Quod debeat quis operari ubi alimenta recipit.*
Seruus bonafide possessus quando acquirat uero domino: & non bonæfidei possessori.
3 *Malæfides superueniens, an impediat acquisitionem?*
4 *Liber homo non potest possideri.*

LEX. I.

1 ET iam. per alienum. † Quia ad hoc vt possit quis agere rei ven. requiritur dominium ex parte eius. vt in l. in rem. ff. eod. in ista. l. cū sequēti ponunē duo casus: in qui

in quibus efficitur dns alicuius rei de iure gentium & sic pertinent ad titulum: licet non loquentur de rei ven. i. de actione. sed loquuntur de causa ex qua oritur: scilicet de dominio. & sic totus titulus de acqui. re. do. pertinet ad materiam huius titu. scd'm
2 Bal. h. d. ista l. † Per seruum bonafide possessum acquiritur dominium ex duplici causa: licet possessor non sit dominus: scilicet ex re possessoris. & ex opera ipsius possessi. sed si est possessor malæfidei, etiam ex dictis causis non acquirit. sed tenetur restituere ser
3 uum vero domino cum omnibus acquisitis per eū. † In tex. ibi. [per alienum seruum.] & etiam per liberum hominem bonafide possessum. vt in l. liber homo. de acqui. re. do. In tex. ibi. [vel ex operis.] hoc propter alimenta quæ pos. sibi ministrat. argu. ff. cō mo. l. in rebus. §. possunt. quia ibi debet quis operari vbi alimenta recipit. vt in l. sicut. ff. de ope. lib. & de do. inter virum & vxo. l. sed si vir ex lana. secundū Guli. extra istos duos casus, puta si
5 institueretur hæres à quodam tertio, vel si fieret sibi legatum, ac quireret vero domino: licet non possideat: nisi fuisset institutus, vel sibi relictum factum contemplatione possessoris: quia tunc videretur acquirere ex re pos. vt in l. sed si plures. §. in arrogato. de vulga. & pup. & l. aditio. de acqui. hære. In tex. ibi. [vti defensionibus tuis.] Scilicet contra verum dominum serui, quem possidet vendicantem ipsum seruum: & etiam mancipia perempta per eum de tuis nummis. nam seruum illum bene potest vendi-
4 care: sed mancipia empta de pecunia tua non. † In glo. ij. opponi
a tur qd' malæfidei possessor[a] acquirat ex istis duabus causis sicut bonæfidei: vt in l. qui scit. §. fi. ff. de vsu. dicit glo. quod ista lex loquitur quādo semper fuit malæfidei à prin. & ex postfacto. si autem à principio fuit bonæfidei. licet ex postfacto efficiatur malę fidei, talis malafides superueniens non impedit acquiri: vt in cō trario: sicut nec interrumpit vsucapionem: vt j. de vsuc. transfer. l. j. hoc tamen verum in seruo alieno bonafide possesso. quia sup ueniens malafides nō facit quòminus adhuc possideat. sed in li bero homine bonafide possesso superueniēs malafides bene im-
b pedit acquisitionem. quia desinit esse possessor. nā liber homo[b] nō potest possideri: quia desinit esse possessor per scientē ipsum esse liberum. ff. de acqui. re. do. l. qui bonafide. certè ista lex ęqui parat illos casus duos. ideo glos. non videtur bene dicere, in quantum vult quod seruus alienus postquā superueniat malafides acquirit pos. imò non acquirit: sicut nec liber homo. dic ergo aut possessor nullum titu. habebat: & tunc superueniens malafides facit vt nihil sibi acquiraē. vt in d. l. qui bonafide. ver. tandiu. aut habebat ti. & tunc propter superueniētem malam fidem nō impediē acquisitio sibi fieri mero iure. vt in d. l. qui scit. §. fin. sed in effectu secus: quia tenetur restituere vero domino, qui potest illud condicere: non vendicare. nisi sit acquisitum ex repo. vt in l. præterea. ff. eo. de qua opponit gl. pe. quæ incipit. [imò videē.] & illam differentiam inter habentem titu. & non habentem sentit glo. no. in l. sed & si lege. §. de eo. ff. de peti. hęre. & l. Item Mela. §. si in eo. ff. ad l. Aquiliam.

2 ☞ *Ille est dominus partis superioris ædificij qui est dominus partis inferioris: & an possideat sicut possidet partem inferiorem?*
3 *Ædificium cedit solo?*
Quid si ædificatur ea strum in solo meo?
4 *Quid si aliquis in solo meo ædificat sine calce?*
5 *Quousque durat ædificium quod fecisti super meo, non potes materiam ex qua fecisti uendicare.*
Quid si materia erat aliena?
6 *Postquam ædificium est diruptum, si ædificaueris de tuo quando possis repetere?*

LEX II.

1 SI inferiorem. † Ædificiū qd' quis facit super alieno efficit illius qui est dns eius sup quo ædificaē: sed postquā diruitur dñium materiæ redit ad ædificantē: nisi habuerit animū donādi.
2 h. d. † No. primò quod ille est dns partis supioris. ædificij qui est
c dns partis inferioris. Si ergo ędificas sup muro meo, efficit meū sed an ego possideā sicut possideo partē inferiorē. gl. hoc quęrit. dic qd' si ad partē superiorē nō erat accessus nisi per inferiorem. ego qui possideo inferiorē videor possidere etiā superiorē: licet tu qui ædificasti me etiā patiēte vtaris parte superiore: sed si erat accessus aliūde nō possideo: licet sim dns sed tu qui vteris parte superiore. ita no. in l. si duo. §. itēvideamus. & §. Labeo. ff. vti pos. & optimè pōt poni exemplū in ciuitate Senarū, in qua vidi dire ctè illum casum: quia domus sunt ędificatæ in plagijs. & habent

3 aditū ex parte superiori & inferiori. † No. a
d etiam quod ædificiū cedit solo.[d] & ad hoc semper allegatur. quid ergo si ędificatur castrum in solo meo? Respondeo dñium est b
meum. ita ponit Spec. in titu. de reli. domi. ver. quid si petatur ciuitas. vide per Innoc. in c. pisanis. de resti. spo. † Sed quid si aliqs
4 in solo meo ædificat sine calce, qd' vocatur murum siccū. videtur quod non solo meo c
cedat. quia non videtur cohærere: cum de facili possit tamen amoueri. sicut est ædifi- d
cium de ligno positū super meo. vt l. si Tius. ff. de acqui. re. do. & hic in glo. j. contra rium tamen videtur verius. vt no. ff. cōmu.
5 prędio. l. si precario. per glo. & doc. † Tertiò
no. quod quouscq; durat ædificium quod fe e
cisti super meo, non potest materia ex qua fecisti vendicare: quia nō consideratur de per se quouscq; ædificiū constat: sed vnà cū vniuersitate ædificii. vt in l. eū qui ædes. de vsuc. hoc verū si ædificasti de materia tua. si verò de aliena, dns illius potest agere cō tra me actio. ad exhibendum. per quam cō sequetur à me æstimationē: nō vt destruaē ædificium. vt in l. in rē. §. Itē quæcūq;. ff. e. ti. & idē si ego de aliena materia ædificaē in
6 meo. † Quartò no. qd' postquā ædificiū est diruptū, si ædificaueris de tuo, potes repete re: & vēdicare materiā. cui dominiū redit ad te: quia nūc cōsideratur de per se: & hoc si nō animo donandi: in dubio si ędificasti bona fide, credens solū esse tuum: non videris habuisse animum donandi: sed si sciebas esse meum, tunc si habebas causam à me. qu'a tibi locaueram, idem. Si verò nullā causam habuisti à me, in dubio videris donasse impēsam. vt in l. si seruus seruum. §. qui oliuam. ff. ad l. Aquil. iuncta l. habitator. ff. eo. tit. Sed pone quod ędificasti super area mea & per me possessa. clarum est quod dominium ædificij est meum: sed quid de possessione: dicunt doc. quod illam perdo. quia mutatur facies areæ: & amplius non dici tur area. & sic perderem vsumfructum ita & possess. glos. tamen videtur dicere quod possideo solùm. & tu superficiem.

2 ☞ *Potest quis uendere rem alienam in præiudicium ipsius uendētis ut obligetur ad tradendum: & transfert usucapiendi conditionem.*
3 *In uniuersalibus pretium succedit loco rei: & aliquando etiam in particularibus.*
4 *Si quis uendidit rem alienam. quando possit dominus habere ratam uenditionem, ut consequatur pretium? & nume. 5.*
5 *Re perempta uel præscripta, an possit eam ratificare in subsidium: ut consequatur actionem ad pretium?*
6 *Si res mea quæ fuit tibi donata ualebat quindecim, & tu eam uendidisti pro decem. ea perempta uel præscripta quantum repetam à te?*
Quid si habeas causam onerosam, & eam plus uendidisti.
7 *Si tantum emisti quantum uendidisti, & percepisti, tot fructus qui æquiualeant pretio, quòd debeant cōputari in eo quod soluisti: ut cōueniaris ad pretium quod recæpisti.*
8 *Si culpa possessoris esset perempta, quia mihi daretur actio. l. Aquiliæ contra eum, non possum agere cōtra uenditorē habentē causam lucrativā, sicut si nō esset perempta.*
9 *Sicut contra illum qui uendidit rem meam suo nomine possum agere ad pretium re perempta, uel præscripta. ita & etiam contra illum qui de pecunia mea emit rem suo nomine in subsidium agere possum ad rem?*
Quid in eo qui uendidit rem mihi obligatam?
Quid in eo qui exigit quod mihi debetur?

LEX III.

1 MAter tua. † Ista est lex solennis, & repetibilis. h. d. non potest quis vendere rē alie nam in præiudiciū domini sine consensu illius. ideo potest verus dominus rem ab emptore vēdicare etiā non oblato pretio. si tamen postea ratam habet venditionem, vē dita res est perempta: vel præscripta. & sic verus dominus non habet regressum ad rem. potest agere contra venditorem ad pre tium per actio. nego. gesto. hoc dicit. & est lex solennis, & repetibilis. & bene glossata. & habet materiam subtilem. In tex. ibi. [mater tua vel maritus.] hic poterat facere dubium. quia videba tur quod tam coniunctæ personæ potuissent præiudicare huic
2 dominæ: sed contrarium est. † In tex. ibi. [inuita vel ignorante
e te.] Nota istam alternatiuam ' secundū Bal. propter. id quod dicit. j. de actio. nego. gest. quia non potest referri ad istum casum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Velle cuius est nolle. An inter velle & nolle sit dare medium vide in l.j.ff.§.scientia. ff.de trib.quē tex.ad hoc alle. Bar.in l.licet circa medium. C.de iure delib.

qñ inuita & cōtradicente filia mater vēdidit-postēꝫ reprobauit cōtractū,nō pōt amplius approbare:vt ex eo cōsequatur act.& sic ad cōmodū suū licet posſit ad suū incōmodū.vt repellat exceptiōe.vt habet in l. diſpētatorē.ff.de sol. referē ergo ad casum qñ ipsa ignorāte.In tex.ibi.[vēdere iure nō potuit.] ſ.ad præiudiciū tuum de pñti.qa nō potuit tibi aufferre dñiū,& trāsferre in emptorē:ſed ad p̄iudiciū futurū nō pōt negari qn vēdere potuerit ad tui p̄ſudiciū qa trāsfert in emptorē vtuc.cōditionē ꝓpter ti.qa nō trāsferē.& sic poterit emptor acq rere dñiū in præiudiciū ipsius filiæ ſimiliter bñ potuerūt vēdere vt obligeē ad tradēdū ad præiudicium ipſorū vēdētiū. vt in l.rē alienā.de cōtrahē.emp.ēt si emptor erat malefidei.vt no.glo.no. in.l.ſi Titiū.in fi.ma.gl.ff.de pig.niſi res eſſet furtiua, vel vi poſſeſſa:& emptor ſciret.quia tūc venditor nō obligareē ad trandēdum.vt l.ſi in emptione.§.Item ſi emptor.ff.de cōtrahen.emp.&
3 hoc voluit gl.j.quam ita intellige.† In tex.ibi.[à poſſeſſore vēdicare.]q.d.non autem agere cōtra venditorem ad p̄retiū,ex quo pōt vendicare rem:quia nondum cōſenſiſti.nec eſt res perēpta, vel præſcripta.quia in actione particulari pretium non ſuccedit loco rei.quia licet ſis dominus rei venditæ non es dñs pretiꝰ:ſed venditor ex ſua negotiatione.ff.de hære.ven.l.venditor ex hæreditate.circa mediū.iuncta l.qui vas.§.fi.ff.de fur. non ſic in emptione hæreditatis,quæ pōt intentari ad pretium contra venditorem ſi res venditæ eſſent:nec enim ſunt p̄ſcripte:quia in vniuerſalibus actionibus pretium ſuccedit loco rei.vt in l.ſi rem & pretium.ff.de peti.hære.& aliquando etiam in particularibus.vt ſi vendens habebat cauſam à dño pone depoſiti,vel commodati.vt eſt caſus in l.j.§.fi.infra depoſiti.ꝙ tamen declara.vt infra p Bar.in l.ſi cum ſeruum.in fi ff.ſi cer.pe.Itē in alio caſu bñ venditio rei in te eſſet facta ex quadam neceſsitate iniuncta à ſuperiore.vt ſi poſsidebas rem meā:& ſuperior te cōpulit ad ipſam vendendam vt daret militibus.nam poſſum à te petere pretium perceptum.quia tunc nō habeo regreſſum à rem.vt l.Itē ſi verberatum.§.j.ff.eo,& ar.l.qui ſolidum.§.j.ff.de leg.ij.In tex.ibi [de ea venditione conſenſiſti.] ſcilicet tpe quo adhuc poteras rē vendicare:qa non perēpta.nec præſcripta:ſed per iſtum cōſenſu perdis facultatē vēdicādi.& ſic facto tuo.& nihilominus agis cōtra vēditorē ad pretiū & hoc eſt difficile ad ſuſtinendū.& tota difficultas gl.mag.& doc.cōſiſtit in hoc paſſu.Si aūt tēpore quo ratum habuiſti non durabat facultas vendicādi,quia erat res perempta.vel præſcripta:nō habet dubium.nam etiā ſi nō haberes ratum,poſſes in ſubdiū agere contra venditorē ad pretium certę condi.generali.& etiam actione in factū.quę datur ex.l.ſi & me & titium.ff.ſi cer.pe.quia concurrunt ambo qui requiruntur:qa venditor eſt locupletior ex re aliena:& quia domino non eſt cōſultum contra aliū,& quia hoc contingit ſine ſui culpa.vñ etiam poteſt ratam habere venditionē,etiā nō ſuo noīe factā ſed ipſius vendentis in ſubſidium.& dabit actio.ne.geſt.vtilis vna cū præ dictis duabus per l.ſi.ff.de neg.geſt. & illa eſt potius actio nego.
4 geſt.contraria quàm directa.quæ contraria datur ei cuius negotiū geſtū eſt.ſed directa datur gerēti.] Et no.ꝙ ex illa alternatiua apparet iſtum tex.ponere duos caſus vnum quando illa conſenſit tempore quo proprietas non erat perdita:ſed perditur nūc ꝓpter cōſenſum alterū qñ erat perdita.qa perēpta,vel præſcripta. & ſic agitur in ſubſidiū. & primus caſus recipit dubitationem maximam.Pro declaratione p.in.gl.oppo.contra tex.dum dicit quod habendo ratā venditionem poteſt illa filia petere pretiū p ceptum à matre venditrice.contra ſi mater vēdidit ſuo nomine. non nomine filiæ,non poteſt filia ratam habendo vēditionē acq rere actio.neg.geſt.quoniam ad hoc vt illa competat oportet ꝙ negotium ſit ipſius ratum habētis.ſed non poteſt eſſe ſuum niſi ſit geſtum ſuo nomine.& tunc his duobus concurrentibus da
5 tur actio iſta.Si autem non fuit geſtum ſuo noīe,licet poſsit habere ratum quo ad præiudicium ipſius ratum habentis.vt in l.ſi fundus.§.j.ff.de pig. & ſic vt perdet dñium:& repellat ab agendo contra emptorem:non ſic ad ſui vtilitatem,vt acquirat actio neg.geſt.ad pretium.& hoc eſt quod dicit lex.quod nō eſt meo nomine geſtum ratum habere non poſſum.vt l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego.ff.de nego.timore huius in gloſ.ſunt tres opinio.prima fuit Bald.qui fatetur contra.& dicit iſtum textum. debere intelligi inquantum dicit competere actio.nego.geſto. ſed ad pretiū debere intelligi quando mater vēdidit nomine filiæ. licet videatur diuinatio. Adde quod hoc in dubio videtur feciſſe quando non vendidit vt ſuā,ſed vt alienam ipſius filiæ per l.ab vno.ſ. de nego.geſt.& per l.in familię.j.fami.erci.ſi autem vendidiſſet nomine ſuo,fatetur contra Bul.quod ratum habendo faceret ſibi p̄iudicium.quia perderet dominium & rei ven.non tamen acquireret actio nego.geſto.ad pretium.& ſic mater lucrabitur pretiū cum iactura filiæ.Sed contra de l.ſi.ff.de nego.geſt.vbi datur dicta actio:licet venditor ſuo nomine vendiderit rem alienam. ne locupletetur cum aliena iactura.Sol.verum eſt in ſubſidiū ſi illa res eſſet perempta,vel præſcripta. & ſic non poſſet dominus eā vendicare.tunc poteſt ratificare venditionem. & habebit actio. hanc ad pretium ſi venditor habebat cauſam lucratiuam. ne locupletur cum aliena iactura.nam & ſi ratam non haberet,competeret ſibi actio in factum ex æquitate.l.ſi & me,& Titium.ff.ſi cer.pe.quia concurrunt ea quę requiruntur vt illa actio detur.ſ. quod venditor eſt locuplex ex re aliena,& qđ dño non datur regreſſus ad rem ſuam cōtra aliquē:ſed idem eſſet ſi daretur regreſſus:tamen ille cōtra quem daretur liberareē cedēdo actio.vt eo. tī.l.cum fundus.§.ſeruum tuū.In caſu autem iſtius l.tēpore quo illa filia ratam habuit venditionē res ſua extabat & non erat præſcripta.quod patet.quia poſtea ſubiſcitur in tex.alius caſus quādo erat perempta,vel præſcripta. dum dicit.[vel alio modo pro prietatē eius amiſiſti.] cū ergo habet regreſſum ad rem ſuam cōtra poſſeſſorem:licet per ratihabitionem ipſum perdat: quia hoc cōtingit facto & culpa ſua, ſibi imputet vt non poſsit agere ad pretium ex illa æquitate:quæ nō habet locum niſi qñ ſine culpa ſua res eſſet perempta, vel præſcripta.iſta fuit opi.Bul. quā glo. & doc.videnī tenere.ſecunda fuit opi.Mar. cui viſum fuit ſatis iniquum quod illa mater debeat lucrari pretium,& filia debeat in damno remanere,licet ſui culpa & facto ratam habendo venditore quo poterat rem vēdicare ceciderit à dñio.tū adhuc equius eſt qđ mater teneatur ſibi reſtituere pretium:ne lucretur cū iactura filiæ quā qđ propter iuris rigorē filia remaneat in dāno,& ipſa in lucro.& iſto modo intelligit iſtū tex.dicens hic eſſe caſum qđ etiam ſi venditio nō fuit facta nomine filię,ſed nomine vendentis,& etiam ſi res extabat non perempta,nec præſcripta.& ſic non habet ratificare in ſubſidium,ſed ex mera voluntate,ex quo non ratificatur.& per hoc perdit dominium, & habet actionem nego.geſto. ſicut ſi ratificaſſet poſtquam eſſet perempta,vel præſcripta.& quod iſte tex.loquaē in eo caſu quo mater vendidit nomine ſuo,& non noīe filiæ, ſatis colligitur hic. quia copulantur duo caſus.ſ. quando ratificauit re extante & nō præſcripta,qñ erat perempta, vel præſcripta : ſed hoc ſecō caſu etiā ſi venditio ſit facta nomine vendentis,datur actio ad pretiū:vel nego.geſto.ſi ratificauit in ſubſidiū.vt d.l.ſi.quæ ſic debet intelligi.vel in facto ex æquitate dictæ l. ſi & me & Titium. ergo & eo.primus caſus quādo ratificauit re extante,& non præſcripta, debet intelligi qñ venditio fuit facta nomine vēdentis: nec pōt mater imputare filiæ quare ratificaſti, cum poſsis agere ad rem tuam:quia culpam filiæ ex qua ipſa mater lucrum ſentit,imputare ſibi nō poteſt.vt in l.cum fundus.ff. de iure dotium. & ꝓpter iſtam rationem do.Ray.ſequitur opinionem Mar.licet Guli.de Cu.& alij contrà.quæ etiā mihi videtur vera per iſtum tex. Sed do.Ray.dicit quædā alia quæ non placent.videlicet quod illud negotium non eſt negotium filiæ ratihabitione:ſed re ipſa.ſalua pace: quia ſi eſſet re ipſa , etiam ante ratihabitionē daretur actio nego.geſt.quod tamen non eſt verum.quia niſi ratificet eam,nō habet ſic. & dicitur negotium ſuū ratihabitione. nam re ipſa diceretur,ſi in re mea aliquam impenſam feciſti,ex qua meliorata eſt.& tunc habes actio.antequam ratificē:vel ex quo eſt deterio
5 rata:& tunc ſtatim habeo actionē, etiā ſi nō ratificem: imò tunc magis.† Itē truffaē de eo qđ cōiter dicuntur gloſ.& doc.quod re perempta vel præſcripta poſsit dñs ratificare in ſubſidiū,ex qua conſequeē actio.ad pretium. quia nulla l.hoc cauetur qđ requiratur iſta ratihabitio.cum etiā ſine ea detur actio ex l. ſi & me & Titiū.& quia non pōt tūc dñs cōtractū improbare,vt agere poſsit ad rem ſuā.ergo nec debet poſſe approbare,vt agere poſsit ad
a pretiū:quia eius eſt velle,cuius eſt nolle.ª vt in regula iuris certē doc.& glo.nō ſine cauſa dicunt neceſsariā ratihabitionem: quia lex ſi.de nego.geſt.vt conueniat tit. dum dicit poſſe peti pretiū,

debet

debet intelligi per actio.nego.geſt.ſed illam non pōt habere,niſi negotiū ſit ſuū ſed non pōt eſſe ſuū ſi non ratificat.nec ob.quod non pōt improbare,quia illa ratificatio fingit fuiſſe facta tēpore quo poterat improbare.& ſic antequam eſſet perempta,vel præſcripta. Tertia fuit opi.glo. quæ ponit tres caſus. Primus.ſi re exſtante & nō præſcripta venditio fuit facta nomine vendentis. & ſic per errorē facti ratificauit.quia credebat eam factā noīe ſuo: cū eſſet facta nomine vendētis.& tūc talis ratificatio nō valet.& pro nō facta habetur:vnde ea nō obſtāte pōt vēdicare rē.& hoc præſuppoſito nō pōt agere ad pretiū.per regulā qđ in particularibus pretiū nō ſuccedit loco rei.& per aliā qđ pretiū redactum per te ex re mea nō eſt meū,ſed tuū tibi acquiſitū ex tua negotiatione ſicut res empta ex pecunia mea nō eſt mea ſed tua.vt j.e.ſi
6 ex ea.†Secūdus qñ ratificaſſet per errorē iuris.quia bene ſciebat qđ venditio nō erat facta ſuo noīe:ſed noīe vendentis.credebat tamē qđ hoc nō obſtāte poſſet agere ad pretiū eā ratificando.cū tamen non poſſet retēta opi.Bul.& tūc videē velle glo.qđ mero iure præiudicet illa ratificatio.nō tamē in effectu. quia ſi agit ad rē,& opponaē exceptio de ratificatione.replicabit de dolo. doc. reprobant hoc dicentes qđ imò præiudicat cū effectu:quia perdit dominium;& ſic nō pōt agere mero iure:ergo nec replicare. quia replicatio daē ad ſuſtinendā actio.quæ cōpetit.vt l.ſub prę textu.la j.ſ.de tranſ.ſed hic nulla cōpetit.ergo nō eſt locus replicationi.per illā l.error enim iuris nocet qñ vtercꝫ tractat de damno vitando.vt in l.ſi fideiuſſor.§.nō malē.ff.man.& hic tam filia quā emptor tractant de dāno vitando. dicunt tamē per aliā viā ſuccurri filiæ ad pretiū.qđ dic vt hic per Cyn.qui ſatis inuolutè loquitur.Guli.de Cu.dicit ipſam veritatem.ꝙ imò nullo modo præiudicat illa ratificatio facta per errorē iuris,quòminus agere poſsit ad pretium: ſicut quādo per errorem facit. ꝓpter defectū cauſæ finalis:quia ideo ratificauit qđ ſperabat poſſe pretiū repetere.ſi ergo teneamus opi.Bal.ꝙ non pōt deficit cauſa finalis ꝓpter quā facta eſt:ergo & ipſa deficit.& ſic idē qđ in caſu præcedenti,qđ poterit agere ad rē : & non ad pretiū ſi verò ratificatio eſt facta ex certa ſcientia quia ſciebat venditionem non eſſe factam ſuo nomine , & etiam ſciebat ꝙ eam ratificando perdebat dominiū.& non poterat agere ad pretiū , tunc opi.Bul.eſt vera. qđ nec ad rem agere poterit:propter ratificationē.nec ad pretiū, propter iuris rigorē.& ſibi imputet cur ratificauit.in dubio autē quia nō præſumitur animus donandi,potius videtur ratificaſſe ſperans poſſe pretiū repetere.& ſicut per errorē iuris: vnde non præiudicabit quin poſsit repetere.& hoc in ratihabitione expreſſa.Idē in tacita.cū agat ad pretiū,cū agere non poſsit:qa per hoc nō videtur ratificare venditio.& hoc voluit glo.in ſequēti verſi. [Item quid ſi tantū petiꝭ pretiū &c.]Nec ob.l.j.de fur.j.quia ibi competebat actio ad pretiū ex contractu ſerui.ideo pretiū petendo videē ratificaſſe contractū ſerui:ſed hic nō competebat actio nego.geſto.ad pretiū.ideo ſi pretiū petiꝭt,& ſic elegit viam incō petentē,potius videē per errorem elegiſſe.& ſic poterit agere ad rem ſuccūbendo in pretio:aliās ſecus. iſta ſunt quæ colliguntur ex glo.vſqꝫ ibi.[Itē ſi tu vēdidiſti.ſuperuenit Bar. qui tenet opi. Mar.per aliā viā quā Mar.faciat hoc modo.Mar.vult qđ ſi vēdidiſti rem meā tuo noīe,& ego ratā habui venditionē re extante,& nō præſcripta,ꝙ ego habeam actio.nego.geſt.ad pretium. ne ſim in damno,& tu in lucro.tanquā geſſeris negotiū meū. & ſic ſenſit de actione nego.geſt.cōtraria:quę daē ei cuius negotiū eſt geſtū.Bar.dicit ego intelligo alio modo,qđ mihi deē actio nego.geſt.directa: quia ego ratā habēdo venditionē gero negotiū 1
tuū ipſo geſtu:quia libero te ab actione de euictione: quia teneris emptori ſi nō ratificaſſem.ſed agerē rei ven.vnde ſicut quā do ſoluo prote,& te libero,gero negotiū tuum ipſo geſtu,& repeto qđ ſoluī per actio.nego.geſt.vt in l.ſoluēdo.ff.de neg.geſt. & l.quæ vtiliter.§. fi. & actio directa quæ daē geſtori. ita & hoc
a ad pretiū.Sed ponamus quod non tenebaris de euictione: quia
3 emptor ſciuit rem alienā:certè ceſſat iſta ratio:& ſic opi.Bar.nō eſt gñalis:vnde reprobaē hoc per Bal.per plures rōnes.quas hic
1 vide.& etiā do.Rap.eam nō tenet.teneamus ergo opi.Mar.ꝓut
a eam recitaui.quia ſine dubio æquior eſt.de ipſa videtur caſus in illa l.nolendo deſtruere tex. & à contrarijs de facili defenſatur: quanquam doc.quaſi omnes ſequantur opi.Bul. or nunc habetis difficultatē huius l.& eſt expedita glo.vſqꝫ ibi.[Item ſi tu vēdidiſti paruo pretio.In glo.ibi.[Item ſi tu vēdidiſti.] glo.vſqꝫ in

: ¶ Malæfidei poſſeſſor.Adde Dy.Pe.de Anc.& Feli.in regula poſſeſſor de regu. iuris.libro vj.

ſi.format quatuor qōnes,quæ nō cōcernūt caſum.ſ.examinatū quādo vendidiſti rem meā tuo noīe , & antequā eſſet perēpta vel præſcripta ratificaui. & ſic perdidi dñium facto meo.ſed cōcernunt aliū caſum,quan
do antequā ratificaſſem res mea erat perempta,vel p̄ſcripta.& ſic poſſum in ſubſidiū agere cōtra te ad pretiū ſi habeas cauſam lucratiuā,vel actione in factū ex æquitate. d.l. ſi & me & Titiū. etiā nulla facta ratificatione.vel nego.geſt.ea facta per l.ſi.de nego.geſt.Hoc præſuppoſito quærit gloſ.de quarto.Primò quid ſi res mea quæ fuit tibi donata valebat xv.& tu eam vēdidiſti,p x.ea perēpta vel præſcripta quantū repetā à te.an x.vel xv.gloſ. diſtinguit an eras bonæfidei poſſeſſ.ignorans rē eſſe meā,& repetam tantū x.an ſciebas eſſe meā.& tunc xv.iſta determinatio eſt bonæfi aduerte.quia primo caſu repetā x. de æquitate tm illius l.& ſic ita demū ſi habeas cām lucratiuam: nec poſſum à te plus extorquere quā ex venditione redegeris : quia nō plus lucratus es.& bonæfidei poſſ.nō teneē niſi quatenus eſt effectus locupletior.ſed ſi eras malæfidei: poſſum agere de rigore ad ipſam rem etiā ſi cām onerosam habebas:quia dolo deſiſti poſsidere & ſic haberis pro poſſeſſore.vt in l.parē.de regu.iur. & quia reſtituere nō potes,cōdemnaris ad verā æſtimationē rei.quinimò quantū in litē iurauero.vt l.qui reſtituere.ff.de rei ven.& de pig.l.ſi fundus.§.in vendicatione.Et aduerte. nā dicunt qđ etiā contra illū qui habet cām onerosam ſi plus vēdidit quā ipſe emerit , habeo regreſſum ad illud plus:quia in illo habet cām lucratiuā.facit l.ſi
7 donationis.ff.de cōtrahē.emp.† Quinimò dicit Guli.de Cu.no. qđ ſi tm emit quantū vendit.ſi tñ tot fructus percœpit qui æqui ualeant pretio,dicit habere cām lucratiuā.& debent computari in eo qđ ſoluit.& ſic poterit cōueniri ad pretiū qđ recœpit. Tene mēti. Dicit etiā qđ ſicut re perēpta vel præſcripta poſſum agere in ſubſidiū.ita nec perēpta nec præſcripta. ſi tm cū difficultate poſſum agere ad rē.vt quia erat mobilis,& fuit vendita cuidā ſo
8 rēſi qui receſsit cū ea.quia ſatis cēſeē perēpta in effectu. † Itē dicit qđ ſi culpa poſſeſſoris eſſet perēpta : quia mihi daret actio.l. Aquil.cōtra eū,nō poſſum agere contra venditorē habentē cām lucratiuā.ſicut ſi nō eſſet perēpta:quia ceſſat rō æquitatis.ex qua mihi ſuccurriē cōtra aliū ad oē intereſſe meū : licet nō ad ipſam rem:Tene mēti:quia iſta ſunt notabilia dicta & neceſſaria.& certē Guli.de Cu.fuit ſingularisſimus hō.In ſecā qōne.glo.tene id qđ habeē in glo.quia eſt clara.† In iñ.q.in ver.[ſed pone.]tm ſecū dū Guli.qđ poſsit agi cōtra vtuꝫ habentem cām lucratiuā,intellige.i.cōtra quēlibet de per ſe.& ſi ab vno exegero,alter liberatur.ar.in l.ſemper.§.ſi in ſepulchro.ff. qđ vi aut clā.nō tñ intelligas qđ ſimul.agam cōtra vtruꝫ.vel qđ à quolibet poſsim extorquere.& idē videē dicēdū in vlti.q. Poſtremò ſicut cōtra illū qui vēdidit rē meā ſuo noīe poſſum agere ad pretiū re perempta vel præſcripta.ita & etiā cōtra illū qui de pecunia mea emit rem ſuo noīe in ſubſidiū agere poſſum ad rē.vt not.ff. de iure dotiū.l. ꝓculus.& de do.inter vir.& vxo.l.vxor marito.& ita limitat iex ſi ex ea.j.e.Idē in eo qui vendidit rem mihi obligatā.vt videē ſentire glo.in l.j.ff.de diſtra.pigno.quid aūt in eo qui vendidit rem indebitā actione perſonali:glo.videē idē ſentire in l.venditor ex hæreditate.ff.de hęre.vel actio.ven.Idem videē in eo qui exigit quod mihi debetur.vt no. in l.eius qui in prouincia.ff. li certum peta.in glo.ſuper verbo nego.geſt.

LEX IIII.

A Duerſus. † Ita demū pōt quis rē ſuā vendicare ſi non eſt vſucapta,vel præſcripta.hoc dicit.Et no. hic ꝙ olim mala fides vēditoris nō nocebat emptori,quominus poſſet vſucapere vel præſcribere:ſi erat bonæfidei.hodie ſecus.vt in authenti.malæfidei.j. de præſcriptio.longis tempo.

☞ *Malæfidei poſſeſſor de quibus fructibus non teneatur?*

Si faciat aliquam impenſam de nouo,an videatur donare?

LEX V.

D Omum. † Malæfidei poſſeſſor teneē de fructibus perceptis, & quos ꝓcipere potuit. & expenſas nō recuperat:niſi fuerint neceſſariæ.quas recuperat per retentionē:nō per actionem.niſi fuerint vtiles. quas recuperat per abraſionē. dummodo poſsit fieri ſine læſione rei.hoc dicit.& materiam iſtius l.quantū ad primā partē

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ De expẽsis nõ necessarijs. Adde quod possessor malæfidei nõ repetit expensas per actionem negotiorum gesto. secundũ Bald. in l. mãdatũ. in fi. C. de nego. gest. & per Bar. in l. in fundo. ff. de rei vendi.

b ¶ Expensæ vtiles. Quæ dicantur expẽsæ necessariæ. vide gl. in l. si seruos. ff. de pig. acti. l. j. & seq. ff. de impẽsis in re. do. fac. glo. j. in c. vt præteritæ. de elec. & quę dicantur expensæ. iu stæ vide per Bald. in c. cũ venissent. in vj. col. de eo. qui mit. in pos. & quæ dicãt expensæ legitimæ vide per Pau. de Ca. in l. Properandũ. in §. & si quidem. in vlti. nota. C. de iudi.

c ¶ Ecclesia esse idem quod in minore. Ad de cp ecclesia & minor æquiparãtur. vt est gl. & doc. in l. imperatores. ff. de re iu. Io. de Imo. in l. quæsitum. super gl. j. ff. eo. tit. texx. iuncta gl. in c. auditis. de restitu. in vlteg. glo. in c. ex litteris. de iureiur. doc. in c. cãm. de iudi. Spec. titu. de loca. in §. vj. versi. xiij. & xv.

de fructibus, examina. vt plenè no. in l. ex diuerso. in prin. ff. eo. & plenè per Cy. j. e. l. certũ. quantũ ad secundã partẽ. de impẽsis. Cy. examinat hic. sed glo. & Bar. plenius. in l. in fundo. ff. eo. & continet quatuor dicta. Primũ vsq; ibi. [Eius autẽ.] Secundò vsq; ibi. [nisi necessarios.] Tertiũ vsq; ibi. [Sinautẽ vtiles.] Quartũ vsq; in fi.† Circa primum occurritur dubitatio: an teneatur de fructibus non perceptis seu personalibus quos percipere potuisset ipse, vel quos dñs potuisset fortè percipere tantũ plus quã alter. tex. hic vult cp teneat ad illos quos ipse pos. potuit percipere, & nõ percepit. sed tex. in l. si nauis. ff. e. dicit de illis quos percipere potuisset dñs si rẽ suã habuisset. dicunt doc. cp tantũ est dicere vnũ quantũ alterũ. & sic referamus nos ad illud qđ cõiter potuisset percipi per quẽlibet hominẽ. & ita fiendũ est. non autẽ ad illud qđ ex singulari industria alter eorũ potuisset percipere. nã de illo nõ debet haberi cõsideratio. argu. in l. ij. ff. ad l. fal. quia diceretur, puenire potius ex negotiatione quã ex re. Secundũ dictũ huius l. debet intelligi de expẽsis non necessarijs, nec vtilibus: vt differat à tertio & quarto dicto. & sic de merè voluntarijs: ex quibus nulla vtilitas percipiẽ. pone exemplum in picturis. & illas malæfidei pos. non recuperat nec per modũ ac. nec per viã retentionis, nec per viã abrasionis. vt colligitur hic dum dicit. [nullã habeant repetitionẽ.] iuncta glos. quia videt donatæ. vt in l. si seruus seruũ. §. si oliuã. ff. ad l. Aqui. & hoc si impẽdit tanquã in re propria: secus si tanquã in re aliena. quia censetur voluisse gerere negotiũ illius. Si tamẽ ex hoc res aliqualiter plus valeret. vt colligit hic. dum dicit. [non eorũ negotiũ gerentes.] facit l. ex duobus. ff. de nego. gest. Tertiũ dictum debet intelligi de expensis necessarijs, quibus nõ factis res fuisset peritura: vel deterior futura. siue consistant in faciendo de nouo, siue resciendo vetus. nam si eas non fecisset, fuisset sibi imputandum. & teneretur ad interesse: ergo non imputatur. & si fecit: tamen quia fecit tanquàm in re sua, & sic non habuit animum obligandi dominum, non recuperat per actio. nego. gesto. sed per retentionẽ. & non per viam exceptionis. sed officio iudicis. vt ff. de petitio. hæredi. l. planè. & in hoc differt à possess. bonæfidei. qui tales expensas recuperet per viam exceptionis. vt l. si in area. ff. de cõdi. indebi. Et aduertendum quia secundùm hoc si res in qua factæ sunt non extarent, non esset quid posset retineri. ideo eas perderet in rei vendicatio. sed in petitione hæreditatis, in qua veniunt omnia: licet illa res non extaret, possunt retineri aliæ res pro talibus impensis necessariò factis. vt in dicta l. planè. cùm l. præcedenti.† Quartum & vltimũ dictum debet intelligi quando expensæ vtiles b consistunt in reficiendo vetus ædificium: non in faciendo de nouo. Si autem in faciendo de nouo, viderentur donatæ per possessorem. vt l. adeo. §. ex diuerso. ff. de acquiren. rerũ dominio. & si etiam non posset abradere, Item debet intelligi quando ex abrasione aliquam vtilitatem consequeretur abradens. aliàs abradere non posset. Pone exemplum in picturis. nã videtur hoc solùm facere vt sibi noceat, non vt sibi prosit. & hoc probatur in l. in fundo. circa finem. ff. eo. Tertiò debet limitari iste tex. si aliquid esset adiunctum per applumbationem, id est per diuersam materiam. vt ædificium solo. si verò per ferrumination em, id est per eandem materiam, vt si fierent plantationes, vel seminationes: quia postquam radices emiserunt vniuntur cum terra, & efficiuntur eadem materia. vel si fimus fuisset appositus, non haberet locum abrasio. vt ff. eodem. l. si fundi possessor. & nota. infrà eod. l. si quis sciens. quid autem in bonæfidei possess. dic vt dicta l. in fundo. ff. codẽ. satis vtiliter. & nota. maximè per Bar. in gl. ibi. Sol. [speciale in fure.] vel dic specialiter in expensis alimentorum: quæ licet sint necessariæ, tamen non recuperantur à malæfidei pos. quia videntur donatæ fauore alimentorum. In gl. ibi. [l. si in area.] in fi. ille tex. potius concordat. quia dicit quod per retentionem recuperantur: non alio modo: nec curo an consistant in nõ faciendo de nouo, vel in reficiendo, quando erant necessariæ: sed si non erant, licet essent vtiles, bene adhibetur dicta distinctio. vt §. dixi.

LEX VI.

1 Si ex ea.† Res empta per alium de pecunia mea suo nomine est sua. ideo non possum eam vendicare hoc dicit. debeo ergo condicere pecuniam: quia pro consumpta habetur. & hoc verum nisi in subsidium: vt quia ille non esset soluendo. nam possem vẽdicare rẽ vtili rei ven. à quolibet possessore, ar. ff. de do. inter virũ & vxo. l. marito. & no. in l. proculus de iure dotium. & tetigi suprà eo. l. mater. sicut in subsidium possem petere pretium redactum ex re mea. licet non sit meum vt in dicta l. mater. Fallit etiam quod hîc dicitur in casibus. specialibus. qui notant. infrà eodem. l. si (vt proponis.)

2 ☞ *Natus ex libera quantum ad honores & dignitates sequitur conditionem patris & non matris.*

LEX VII.

1 Partum.† Partus sequitur ventrem: vt cuius est ancilla, eiusdem sit partus. hoc dicit. Si ergo ancilla mea existens penes te concepit ex libero homine, ille partus non est tuus: licet sis bonæfidei pos. & sic debeat lucrari fructus, quia partus propter dignitatem hominis non dicitur esse in fructu. vt l. in pecudum. ff. de vsuris: nec est liber licet conceptus ex libero homine quia in hoc non sequitur conditionem patris: sed matris: pertinet ergo ad me iure dominij.† sed natus ex libera quantum ad honores & dignitates, sequitur conditionem patris: & non matris. vt hîc in gl. & rationem diuersitatis tangit hic Cyn.

2 ☞ *Si aliquam rem emis meo nomine, etiam de pecunia tua, an acquiras mihi dominium & possessionem?*

LEX VIII.

1 Si vt proponis.† Res empta ex pecunia militis licet non nomine militis potest ex speciali priuilegio militis vendicari. hoc dicit. & etiam agi mandati, vel neg. ge. h. d.† In tex. ibi [quædam nomine suo.] hîc loquitur militi sed si nomine militis fuit comparata, nulla specialitas videtur in milite: quia idem in quocunq; alio. quinimò si aliquam rem emis meo nomine, etiã si de pecunia, tua acquiris mihi dominium & possess. vt in l. per procuratorem. de acquir. posse. verum est quando hoc fuit actũ inter ementem & vendentem. aliàs licet aliquis pro me emat aliquam rem, hoc tamen non acto inter ipsum & venditorem, sed in animo suo, vel inter ipsum & me duntaxat, non acquirit dominium mihi. sed sibi. licet per actionem mandati teneatur ad transferendum in me dominium. vt l. res ex mandato. ff. de acq. re. do. & l. si ita quis. §. Seia cauit. ff. de verbo. obliga. Fallit in milite si de pecunia eius fuit empta. aliter secus & iste est casus iuius. l. notabilis. & sic potest vendicare. & cum rei vendi. etiam cõcurrit actio mandati, & neg. gest. & intellige de milite militãte, qui prohibetur negotiari per so. vt in l. milites agrum. ff. de re mili. ideo in compensationem sortitur hoc priuilegium: secus si nõ militabat. sed erat in domo propria: quia tunc posset mercari per se secũdũ Gul. de cu. Itẽ glo. hîc ponit alios casus, quos dicit esse speciales. l. in minore. Tu dic hoc verum quãdo emitur ab administratione minoris. secus si ab alio secundùm doct. & ita Ioquuntur leges allegatæ in gl. & reprobatur in l. filiæ. & ibi tangitur per gloss. ff. de solu. sed Guli. & Bald. idem dicunt in milite: quia loquitur hîc de administratore eius. alij tenent esse idem à quocunq; ematur. Item alium casum ponit glo. in ecclesia. Docto. dicunt in ecclesia esse idem quod in minore. vt sit sua. quã do fuit empta per suum administratorem: licet hoc non acto cũ venditore. secus si per alium in subsidium. Item addit glos. alium in viro & vxore. sed doc. dicunt eis non acquiri nisi in subsidiũ & sic isti casus non sunt similes.

2 ☞ *Vxor, an sit domina rei dotalis? & nu. 3.*
3 *Sententia lata contra maritum, an noceat uxori?*
Sententia lata contra procuratorem, An noceat domino?

Lex

LEX IX.

1 Doce ancillam.† Res dotalis non põt vendicari per vxorem sed pertinet
2 vendicatio ad maritũ. h. d. vnde allegatur quod† vxor non est domina rei dotalis, sed maritus sed tex. in l. in rebus. j. de iure do. dicit hoc verum de iuris ciuilis subtilitate: sed de naturali vel gentiũ dñium videtur ab vxore recessisse. & sic duo sunt domini eiusdẽ rei, diuersis tñ respectibus vnus de iure ciuili, alter de iure gentium, vel naturali & potentior est primus quã secundus: qa censetur in ipsum translatũ exercitium & de-
3 fensio rei.† Alia lex dicit qđ licet maritus sit dñs rei dotalis, quę est res corporalis. vxor tñ est domina dotis, quæ consistit in iure sicut hæreditas est sine aliquo corpore: vt in l. quod dicitur. cum ibi no. ff. de impẽsis: ideo si res dotalis euincatur à marito quam ab alio emit, vxor ipso iure agit de euictione: non maritus: quia incipit esse indotata. & sua interest esse dotata qa melius tractatur à marito & ille est casus in l. quamuis. ff. de iure do. Effectus huius l. autem est si vxor vendicauit rem à possessore, & succubuit, sententia lata contra eam non præiudicat marito qui non fuit citatus, nec sciuit litem motam. vt l. sæpe. ff. de re iud. Sed sententia lata contra maritum qui habeat ius vendicandi, bene noceret vxori. sol. ma. sicut sententia lata contra procuratorem nocet dño: quia censetur constitutus proc. in rem suam & hoc nisi culpa mariti succubuerit. vt probatur ff. de condit. & demon. l. Titio centũ. §. fi. in fi. secundũ Pet. & Cy. facit de euic. l. si pro re pupilli. Bart. autem aliter videtur loqui in illo passu. in l. de die. §. j. vel ij. ff. qui satisda. cog. vbi omnino vide & nõ est diu quod habui super hoc videre de facto. In glo. ibi. [de procu. l. quia absente.] in fi. tu dic. ibi ideo vxor agebat, quia maritus mandauerat sibi actionem hic nõ. In gl. ibi. [dominus est rei dotalis.] sub. & etiam poss. vt j. sol. ma. l. dotis.

LEX X.

1 a b Vm super.† Dominiũ potest probari non solum per instrumẽta: sed etiam per testes, b & per alia indicia & coniecturas. h. d. In text. ibi. [te habere asseueres.] s. in tua supplicatione, in qua petebas per nos reseribi iudici vt admitteret probationes per testes dicit Imperator nõ expediebat hoc petere à nobis: quia poteras petere à iudice coram quo causa erat cœpta: cũ bene sciat, vel scire debeat probationem fieri posse nõ solũ per instrumenta, sed etiam per testes, quinimò per interrogationem & responsionem ipsorum seruorum de quo dominio agitur non intelligas quod eis solis credatur in præiudicium possessoris: nisi concurrant alia indicia. vt ff. de proba. l. cũ probatio. & de ædil. edic. l. quæro. in fine secundùm Gul. de cu. & vide bonam glo. ff. si ex noxa. ca. ag. l. ij. quod confessio serui nõ noceat domino: sed possit eam reuocare.

2 ☞ *Potentius uel magis dignum trahit ad se minus potens & minus dignum.*

LEX XI.

1 Si quis.† Quicquid plantatur vel seritur solo cedit postquã radices emiserit & sic pertinet ad dominum soli & si plantans est bonæfidei, recuperat per viam exceptionis à vendicante solum. h. d. In text. ibi. [si quis sciens.] idem tamen si non erat sciens, quantum ad hoc vt plantata & sata cedant solo. In tex. ibi. [radicibus terram fuerint amplexæ.] quia tunc efficiuntur pars soli. vt ff. q̃ in frau-
2 credi. l. fi. §. pen.† In tex. ibi. [dñi enim.] nota quod potentius vel
c magis dignum‘ trahit ad se minus potens vel minus dignum: non autem econuerso. de au. & arg. le. ff. l. & si non sunt. §. peruenimus. In text. ibi. [eum qui bona fide possidens.] si autem est malæfidei: nec per viã exceptionis repeteret, nec necessarias impensas per illam viam repetet, sed per officium iudicis. vt dixi in l. domũ. nec etiã hoc casu per officiũ iudicis: quia nõ sunt impensæ necessariæ: sed vtiles, sed nec per viam abrasionis quoniam illa adiuncta sunt per ferruminationem. i. per eandem materiam quia vnita sunt cũ terra. & iste est casus in l. si fundi possessor. ff. eo. licet adiuncta per applumbationem. i. per diuersam materiã, bene posset consequi per abrasionem. vt in l. domũ. in fi. §. eo. In glo. j. in fi. ibi. §. [Item quæcunq;.] tu dic quod nec vtilis rei ven. dicatio, nec actio in factum daret bonæfidei possessori ad remouendum sata, vel plantata. nec obstat illie. §. Item quęcunq; quia ibi quãdo sine facto suo res sua fuisset iuncta cum ea puta vi fluminis secus si facto suo secundũ Pe. vt no. a ff. de acqui. re. do. l. quicquid. §. cum partes. in glo. fi.

2 ☞ *Non dicitur quis habuisse fidem de pretio quando credidit statim pretium consequi nulla data dilatione, & propter hoc rem tradidit: & poterit rem suam vendicare. secus si dedit aliquam dilationem.*

LEX XII. b

1 In ciuile.† In cõtractibus noiatis cõtra nõ implentẽ cõtractum ex parte sua nõ agit cõdi. ob causam ad rescindendũ contractum: tanquã causa non impleta vel ex pœnitentia: sed agitur actione ex eo contractu vt impleatur. h. d. ista lex.
2 †Not. gl. quod tunc nõ dicitur non habuisse fidẽ de pretio quãdo credidit statim pretium consequi nulla data dilatione, & propter hoc rem tradidit & tamen pretiũ non percœpit: tũc enim non transfert dominiũ & sic põt rem suã vendicare. vt insti. de rerum diui. §. venditæ. si verò aliquam dilationem dedit quantuncũq; modicã, dicitur habuisse fidẽ de pretio & sic transfert dñiũ & licet pretium non soluat in termino, res vendita non põt cõdici nec vendicari: sed debet agi ad pretium. In cõtractibus verò innominatis propter causam nõ impletam posset agi cõditione ob causam ad rem data. vt toto tit. ff. de condi. ob causam.

2 ☞ *Quando duo contendunt de possess. & neuter ipsorum uult dare libellum ne uideatur tenere partes actoris potest iudex ex officio suo etiam neutro petente ne ueniat ad arma, assignare terminum ut probent de poss. & postea poterit pronũtiare pro eo qui melius probauit: etiam sine libello, & sine petitione quacunque.*
3 *Qui est iudex in præparatorijs: an debeat etiam esse in decisorijs?*
Quid si conuentus coram iudice seculari obiciat de simulatione contractus?
4 *An possessorium possit concurrere cum petitorio?*

c ¶ Magis dignũ. Adde l. hæreditas. ff. de pe. hær. c. quod in dubijs. de cõse. cc. vel alta. c. super qõnũ. in §. si verò. de offic. dele. Arch. in c. anteriorũ. ij. q. vj. eundẽ Archi. in c. d. ieiunio. lxxvj. distin.

1 ¶ Per instrumenta. Adde Barba. consil. xliij. inci. clementissimũ deũ. in ij col. ver. facit etiã ad hoc. in iiij. vol. eũdẽ cõsi. lv. inci. clementissimũ & ofopotentẽ Deũ. in vj. col. in eo. volu.

LEX XIII.

1 Ordinarij.† Si contenditur inter duos de possessione & de pprietate alicuius rei mobilis existẽtis penes alterum eorum, prius expeditur iudicium exhibitorium. Secundo loco iudicium possessorium. tertio loco iudicium petitorium. Primũ fit vt res ostendaf testibus & vt non possit negari rem nõ esse apud eum: licet actio ad exhibendũ aliquando detur vt fiat restitutio: aliquando vt fiat separatio: quæ sunt alicuius præiudicij hic datur vt res ostendatur, quod est parui preiudicij ideo sufficit probatio per iuramentum. vt l. thesaurus. ff. ad exhi. sed in præcedẽtibus requiritur maior probatio iuxta no. per Bart. in l. j. de præto. stip. Puto autem quod in casu huius l. quãdo petit exhibitio per eum qui agit rei vendi. debeat & possit fieri officio iudicis mercenario deseruiẽte illi actioni. vt in l. non solum. ff. eo. & sic non requiritur libellus, nec litis cõte. iuxta no. per gl. ff. de interrog. act. super rub. qñ verò peteretur principaliter, nõ ad finem alterius iudicij, deberet fieri iure actionis ad exhibendũ: licet summatim procedatur quantũ ad dilationes & probationes. vt in l. ij. §. ibidem. ff. ad exhibendum est aũt hæc exhibitio præparatoria tam ad iudicium possessorium quã petitoriũ, quæ sperabantur moueri & eo libello potest peti. Secũdum verò iudicium. s. possessorium fit ad ordinarium petitorium: vt sciatur quis in eo debeat tenere partes actoris, & partes rei. & sic cui veniebat onus probandi nam ei qui non possidet. & sic agit. vt insti. de interdi. §. commodum. et hoc satis colligitur ex l. incerti. j. de interdictis. & l. exitus cõtroueriæ. de acqui. posse. ff. Sed qualiter poterat esse hæc quæstio de possessione: cũ præsupponaf quod ista mancipia erant penes alterum istorũ, qui põt cõpelli ad exhibendũ ergo iple erat poss. et debet tenere partes rei. Vñ fortè alter dicebat se possidere, illũ verò detinere: qa sibi erant cõcessa precariò: vel in cõmodatũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnde volebat pronuntiari hñe se pos.& hoc per interdictũ vtro-
2 bi.q datur pro possessione rerum mobiliũ.† Et adde q quando
duo cõtendunt de possessione,& neuter ipsorum vult dare libel
lũ ne videatur dare partes actoris.& ne sibi incũbat onus ,pbãdi
in rei vẽdi.pot iudex officio suo etiam neutro petẽte ne veniant
ad arma,terminum assignare:vt probẽt de possessione,& postea
poterit pronuntiare pro eo qui melius probauit.etiam sine libel-
lo,& sine petitione quacunq;.vt no.in Spe.de causa possessiõis.
§.1.ver.pe.in ij.parte.Spe.& in ti.de libellorum contep. §.nũc vi
dendum.ver.xxij.& per Inno.in c.cũ venissent.de instr.per.l. li-
beris.§.fi.de liberali causa.& tangitur etiam hic per Bal. secun-
dũ alios legistas:licet non alleget Spe.& istum casum pluries ha
bui de facto.Tertium iudicium est iudicium principale, postq;
erit declaratum quis sit pos.& quis debeat tenere partes actoris,
dicetur illi qui det libellum. & hæc omnia expediuntur coram
3 eod.iudice. † & sic ille qui est Iudex in præparatorijs debet esse
etiam in definitorijs secundùm Bal.qui dicit per hoc posse dici q
si aliquis conuentus in curia seculari,vel cõra quem petitur exe
cutio instrumenti in quo interuenit iuramẽtum,vt possit obijce
re de simulatione contractus,& quod erat viurarius petat absolu
tionem à iuramento in curia ecclesiastica,& si obtinuerit,tra-
het totam causam ad illam curiam. & sic actor habebit necesse
perere executionem in curia illa:& Iudex ecclesiasticus ratione
iuramenti & relaxationis factæ acquirit iurisditionem inter lai
cum & laicum facit.c.plerunque de dona.inter virum.vbi ratio
ne matrimonij(quod est spirituale)Iudex ecclesiasticus cogno-
4 scit etiam de dote.& semel habui de facto in Brixia. † sed ille q
petebat executionem instrumẽti,ne traheretur ad curiam eccle-
siasticam,in qua nunquam finiuntur lites,& ne postea per ap-
pellationem traheretur ad romanam curiam,volebat iuramen-
tum relaxare:quod facere poterat.etiam de iure canonico:cũ ad
sui cõmodũ esset prestitum.iuxta no.per Bar.in l.j.§.post operis.
de ope.no.nun.& sic non indigebat absolutione fienda per iudi
cem ecclesiasticum,sed poterat obijcere quancunq; exceptionẽ
volebat.ille tamẽ hoc non obstante petijt se absolui ab epo. dixi
q ista absolutio fuit superuacua.ideo non trahit causam ad illũ
forum:sed tentur respõdere in curia seculari.quãquam dictum
Bal.nõ videbat.oino verũ:quia Iudex hic nõ acquirit iurisditio
nem super negotio principali ex hoc solo q cognouit de præpa
ratorio.imò ex eo qđ habebat iurisditionem in principali:habe-
bat etiam in præparatorio & accessorio. vt ff. de iudicijs.l. quo
ties.Iudex tñ ecclesiasticus non habebat super principali: licet
haberet super præparatorio:q est minus.vnde nõ videtur quod
trahat ad se id quod maius erat.arg.optimũ.ff.eo.l.si quis scien-
ver.dñi enim &c.Per illã.l.dum dicit q prius expeditur cã pos-
sessionis.vt patet ibi dum dicit prius de possess.iudicetur,& post
ea causa proprietatis agitetur,& decidatur.Allegatur per Io. &
Azo.q nullum possessorium potest concurrere cum petitorio.
vel econuerso,& quod possessorium semper debet præcedere,
& petitorium sequi.& fundantur per illam.l.& per l. incerti. in-
fra de interdi.& per.l.si de vi.de iudi.ff.& hoc tam in eodem li
bello quàm in diuersis.& eodem tempore non possunt istæ cau
sæ inter eosdem agitari occasiõe vnius rei.illa fuit vna opi. Alia
fuit opi.Mar.qui dixit istas.ll.loqui & debere intelligi in posses
sorio retinendæ:quod non potest cõcurrere cum petitorio rõne
cõtrarietatis:q i qui agit possessorio retinendæ,asserit se possi-
re.q verò agit rei vendicatiõe,afferit aduersariũ possidere.& sic
esset sibi contrarius.& ideo simul nõ põt ambo intẽtare,et ,pseq:
sed prius debet intẽtare & expediri facere possessoriũ rõne ordi
nis vt iudiciũ petitoriũ ordinet:& sciat quis in eo debeat tenere
ptes actoris,& qs rei certũ possessoriũ recuperãdæ & adipiscen-
dę possunt bene cõcurrere cũ petitorio.qa nulla cõtrarietas re-
sultat.& de hoc dicit esse casum in l.cũ fundus.§.fi.ff.de vi & vi
arma.vbi pendẽte vno iudicio prius inchoato nõ ,phibeť actor
alterũ inchoare & ,psequi vnà cũ illo.& ista opi.est canonizata
in c.pastoralis.de cã pos.& si dicať illud certè idẽ video in pos
sess.retinẽdæ q ille q inchoauit istud iudiciũ nõ ,phibeť postea
agere rei vẽ.in alio libello & ,pseq.vt in l.naturaliter.§.nihil cõe.
de acqui.pos.ff.ipse mẽdet q ibi intẽtãdo scđm q nõ poterat con
curi ere cũ primo,renũtiabat expresè vel tacitè primo.& sic re-
nũtiabat expresè vel tacitè,& ,pcedeť sup secũdo dũtaxat. Sed
qñ possunt cõcurrere,intentãdo secundũ nõ renuntiatur primo
expresè vel tacitè:sed proceditur in vtroq.nisi actor velit con-
trarium:puta primò intentauit petitorium:postea vult illo suspẽ
so intentare possessorium,potest.& primum remanet in pendẽt
vt in præallegato.c.pastoralis.& de hoc multũ habent Canonis-
tæ clarius quàm Legistæ.Tertia fuit opi.Pe. qđ omne posses-
sorium põt concurrere:cum petitorio,si quærimus de potentia
& q nulla lex prohibet hoc fieri:licet det consilium quod prius
moueatur & terminetur possessorium retinendæ quam perue-
niatur ad petitorium.vt ista.l.cũ similibus.sed si hoc non vult fa
cere:imò licet asseratur se possidere paratus est dare libellum su
per petitorio,probare dominium:nulla lex ,phibet hoc fieri: imò
mos ei gerendus est:vt in l.circa.ff.de proba cum enim compe
tant ad diuersa:quia nihil habet cõmune proprietas cum posses-
sione,non impeditur cumulatio:quia regulæ impeditiuæ cumu
lationis loquuntur quando agetur de eadem re diuersis actio.
vel quando ad diuersas, & essent talia iudicia in quorum vno
lata absolutoria pareret exceptionem rei iu.in alio.vt quãod pe-
titur res,& fructus.vt l.fundi.& l.fundum.ff.de excep.q hic nõ
est.quia absolutoria lata in possessorio non parit excep.rei iud.in
prætorio.l.eadem.§.finali.ff.de exceptione rei iudicatæ. & dicit
illam esse veritatem sicut Deus est.Bar.in.§.nihil commune.di-
cit hanc opi.esse falsam.sicut Iudas scarioth:& ostẽdit quid imò
omnes regulæ prohibitiuæ cumulationis possunt habere locum
hic:in diuersis tamen casibus.& sic dicere q nũq; prohibetur cu
mulatio istorũ iudiciorũ:quia nũq; potest subesse aliqua regula
prohibitiua,falsissimum est.q prosequere vt plenè,subtiliter,&
altè tractat ipse Bar.ibidem.cõmuniter aũt tenetur opi.Mar.sal
uo q dũ ipse dixit indebitè possessoriũ retinẽdæ non posse con-
currere cum petitorio ratione contrarietatis.gl.& doc.dicunt q
potest esse casus in quo nulla est cõtrarietas.vt si ago interdicto
retinendæ & pro possessione ciuili & naturali.quã dico esse pe-
nes me,& rei vendi.ratione detentatiõis,quã dico esse penes te.
nam sufficit hoc in rei vend.vt in l.officium.ff.eod.vel si ago in-
terdicto ratione ciuilis tantum,quã dico esse penes me,& rei vẽ.
ratione naturalis tantum quam dico esse penes te. nam ista pos-
sunt simul stare.vt hæc habentur in l.clam possidere.§.qui ab nũ
dinas.ff.de acqui.poss.potest etiam esse alius casus.s.cum propo
nerentur illa iudicia pro quasi possessione iurium incorporaliũ,
& ,p ipso iure.nam etiam quasi pos.seruitutis potest intentare cõ
fessoriam:quæ competit ,p ,pprietate ipsius iuris.vt l.& si fortè.§.
j.ff.si seruitus vendi.sic ergo inuicem contradicunt illa iudicia:
quia in quacunq; ipsorum potest asserere se possidere,& non ad
uersarium.Est & tertius casus in iudicijs diuisorijs.in qbus pos.
roborat petitorium.vt in l.j.fami.er.& ,psequere vt hic p Cy.sed
multò plenius & vtilius p Barto.in.d.§.nihil comune. Bal. etiã
hic recitat aliquas.q.circa materiam tit.vti possidetis. quæ sunt
notabiles:tamẽ hic non cadunt.& eas assumpsit ex dictio Inno.
in c.licet causam.de proba.&c.

2 ☞ Ex qua persona quis lucrum sentit,eius factum improbare non debet. & an ista re-
gula semper habeat locum:& nu.3.

Quem de euictione tenet actio,eundem agentem repellit exceptio. & an hoc semper ha
beat locum:& nu.3.

3 Hæres non potest improbare factum defuncti

4 Si res filij uendita non fuit tradita per matrem,an emptor posit conuenire filium hæ-
redem matris ut tradat?

5 Quid in patre uendente rem filij,si postea filius sit hæres eius?

6 Quid si filius non est hæres patris,uel matris,nisi in sua legitima?

LEX. XIIII.

Vm à matre. †Pro ea parte qua qs succedit defuncto representat personã
eius,& pro illa parte non potest venire cõtra factũ de
functi:seu contractũ factum per defunctum super re
ipsius iuccedentis hoc dicit.Et venit ad suppletionẽ.l.mater ff.e.
nã ibi filia vel filius cuius rem mater vendiderat suo nomine,vo
lebat viuẽte ipsa matre venire contra,& rẽ ab emptore aduoca-
re.q facere poterat si contractui non consensit.hic verò ea mor
tua: quo casu adhuc potest si ei nõ successit:si autẽ successit:tũc
pro ea parte qua successit prohibetur venire cõtra.& repellitur
2 exceptione triplici ratione.† Prima ex regula iuris , quæ est qđ
ex qua persona quis lucrum sentit,eius factũ improbare nõ de-
bet.Scđa per regulã.Quem de euictione tenet actio,eũdẽ agen
tem repellit excep,ff.de euic.l.vẽdicatẽ.sed ipse ex persona ma-
tris cuius est hæres,tenet de euic.sicut ipsa tenebať. † Tertia rõ
3 est:quia

est:qa hæres non potest improbare factũ defuncti sicut enim ip
se defunctus non posset viuens venire contra factũ suum l.post
mortem.ff.de adop.ita nec hæres eius,qui reputať eadẽ persona
cum eo.ad hoc l.cum hæres.ff.de diuersis & temporalibus præ-
scrip.Prima tñ ratio non semper habet locum quid enim si hæ-
reditas nõ est soluẽdo: certè tunc nullũ lucrũ sentit & ideo cess
sante illa ratione posset venire cõtra:tamen cõtrarium est,si non
cõfecit inuentariũ: qa iuris præsumptione fingiť esse soluendo:
secus si inuentariũ cõfecisset.Itẽ si sentiret lucrũ aliter quàm per
successionẽ vniuersalẽ:puta p viam legati,nõ prohibereť venire
cõtra nisi tale legatũ esset factũ animo cõpensandi, vel fingereť
factũ vt in casu l.si cũ dotẽ.§.si pater.ff.solu.mat.& l.Titia.§.qui
dotale.ff.de leg.ij.Similiter secũda ratio nõ semper habet locum
quid enim si mater nõ tenebať de euic. vt quia venditio erat fa
cta scienti rem alienã.vt hic,nihilominus filius repellitť quatenus
est hæres ideo tertia ratio est melior: & vniuersalior: quia non
põt improbare factũ defuncti.arg.in l.rem alienã.in fi.ff. de pig.
act.In tex.ibi. [doli mali.] Ista nõ est exceptio duntaxat in rem:
sed ,ppria exceptio præsupponẽs actionẽ:licet enim filius succes
serit matri,nihilominus dñiũ rei retinet:qa emptor q non fuit ef
fectus dñs p traditionẽ sibi factã ,ppter hoc quod dicit successit
venditrici:adhuc nõ efficitť dñs sine noua traditione vera,vel fi-
cta:vt si expresè filius approbaret venditionem, & permitteret
apud eũ stare qđ vim traditionis haberet. vt l. qua ratione.§. in-
terdũ.ff.de acqui.re.do.& hoc ,pbatur per id qđ habeť in text.&
4 gl.ff.e.ti.l.si à Titio.† Quid aũt si res nõ fuerat tradita per mẽm
an emptor posit cõuenire filiũ hæredem matris vt tradat? videť
qđ nõ.p d.l.rem alienã.ver.j.ff.de pig. ac. & sic vẽditio cõfirma-
ta erit quantũ ad hoc vt filius agẽdo repellatur: nõ quantum ad
hoc vt conuẽtus tradere teneatur. Cõtrariũ puto q etiã tradere
tenetur,sicut iure tenebať:postquã est hæres eius. Nec ob.l. rem
alienã.quia ibi loquiť in iure reali vt si aliquis tibi obligauit rem
meã.& sic nõ valet obligatio:nec constitutũ est pignus: vnde li
cet succedã obliganti,non confirmať vt agere possis.Nos loqui
mur in actione personali:qa si aliquis vẽdidit rem meam , valet
venditio quo ad sui præiudicium,vt obligeť efficaciter.vt l.rem
alienã.de contrahen.emp. & illam obligationẽ etiã efficaceť trãs-
5 mittit ad hæredẽ eius.† Quærit glo.quid in patre vendente rem
filij si postea filius sit hæres eius:an possit reuocare venditionẽ?
& determinat q non:qa est eadẽ ratio quæ in matre. Tu dic hoc
verũ qñ vendidit tanquã suã,& suo nomine ita loquitur ista lex
si verò tanquã rem filij,& administratorio nomine filij, cũ à iu-
re prohibeať vendere.vt in l.j.de bonis maternis.j. ipse idẽ pater
põt administratorio nomine venire contra per l.quẽadmodum.
j.de agri.& censi.lib.xj.& per l.Iubemus.§.sanè.de sac.sanc.ecc.
eodẽ modo filius:licet sit hæres eius , si contrariũ nõ ratificauit,
ita loquiť d.l.j.de bo. maternis.Nec obst.ad primum dictũ q nõ
2 põt quis venire cõtra factũ suum " etiã ex persona alterius. vt in
l.si non sortẽ.§.filius.ff.de condi.inde.quia verũ est ad cõmodũ
suũ ita loquiť ibi,sed hic ad cõmodũ filij nec etiã obst.ad secũdũ
q licet vendiderit rẽ tanquã filij & eius nomine , tñ suo proprio
noĩe teneť.vt in l.fi.& si is.j.de prædijs mi.& in l.seruũ.ff. mãda.
quæ obligatio descendit in ipsum tanquã in hæredem ergo non
põt venire contra l.vendicantẽ.ff. de euict. qa respondeť per ea
6 quæ plenè not.in l.ij.j.si quis in frau.pa.† Itẽ quærit gl.quid si fi-
lius non est hæres patris,vel matris nisi in sua legitima:an prohi
beatur venire contra venditionem rei suæ?super hoc distingue.
Aut fuit institutus in re certa pro sua legitima , & sufficit vt va-
leat testamentũ:& habeať pro hærede vniuersali quantũ ad hoc
iuxta not.in l.si quis priore.ff.ad treb.& tũc cũ quantũ ad alia lo
co legatarij habeatur:sicut non cogitur suscipere actiones credi
torum ex persona parentis.vt in l.quoties.j.de hære.instit.ita nec
ex eorum persona posset repelli per excep.si venit cõtra factum
eorũ. Item si fuit institutus in tertia parte bonorũ pro sua legiti-
ma:quia intelligitur deducto ære alieno. vt in l. si quis seruum.
§.fi.ff.de leg.ij.vnde sicut actiones creditorum non darẽtur con
tra eum:sed contra institutum vniuersalem ita nec exceptio sibi
tra eum:sed contra institutum vniuersalem ita nec exceptio sibi
potest opponi ex persona parentũ per eandem rationẽ. & idẽ si
fuisset institutus simpliciter in sua legitima:qa legitima est tertia
pars bonorum deducto ære alieno:non autem est tertia pars hæ
reditatis:in qua cõputatur æs alienũ.vt l. Papi. §. quoniam autẽ
quarta.ff.de inoffic.test.iuncta l.si quis seruum.§.fi.cũ l. seq.ff.de
leg.ij. Si verò fuit institutus in tertia parte a
hæreditatis pro sua legitima, quo casu con
tinetur æs alienum : sic vt creditoribus da
rentur actiones cõtra eũ pro tertia parte ex
persona defuncti.ita & si ex pśona sua agit
volens contractum defuncti retractare, da
bitur exceptio contra eum ex persona de-
functi cuius est hęres.Nec ob.q legitima debeť sine aliquo one
re.vt l.quoniam in prioribus.ff.de inofficio.testa. quia verum est de
onere legatorum q pater vel mater imponere nõ potest in vlti
ma voluntate non sic in onere creditorum:quia pater bene pote
rat contrahere debita in præiudiciũ legitimæ filij. & si tot con
traxit q totam hæreditatẽ absorbẽt,nulla legitima debetur:cùm
debeatur(vt dixi)deducto ære alieno.i.de eo quod supereret de-
ductis debitis.& hic nihil supereť.ita vult gl.hic sed alia gl.quę
est in l.fi.§.in computatione.j.de iure delib.in glo.mag.vult q li
cet inuentarium,nõ patiatur exceptionem:quia nõ cẽsetur ha
bere aliquod lucrũ si non habet vltra legitimam:sed legitima de
betur sine onere. Doc.approbant illam gl.& reprobant istam:tñ
vtraq; põt sustineri in diuersis casibus. quos dic vt ibi no.& ibi
plenè dixi:quia est difficilis illa glo.dicit tamen hic glo. q si re-
periat se habere minus quã sit legitima ,repulsus per exceptionẽ
habebit regressum contra cohæredem ad supplementum legiti-
mæ.arg.in l.sancimus.circa prin.ff.de inoffi. testa. quòd qualiter
possit contingere difficile est cogitare & iste est subtilis passus
qui melius examinatur in dicto §.in computatione.

a ☞ Venire contra fa-
ctũ suũ. Adde l. post
mortẽ.ff. de adop.gl.
in c.certè.xij.q.j.doc.
in c.nosti.de ele. glo.
& Ant.de but.in c.di
uersis fallacijs.de cle.
coniug.

2 ☞ Si idem beneficium fuit duobus collatum diuersis temporibus:quis præferatur?

3 Quid in duobus ementibus à non domino?

4 Rex si habeat filium naturalem ex concubina,& postea acquirat legitimum & natu-
ralem,deinde legitimet filium naturalem,ad quem pertinebit regnum? dic quòd ad
secundò natum.

5 Si quis uendit rem suam,tenetur emptori tradere sua instrumenta,& iura quæ habet
de ipsa re.

LEX XXV.

Voties. †Ex duobus habẽtibus causam emptio
nis vel donationis ab eodẽ diuersis tem
poribus super eadem re, ille præfertur in domino cui
primò res fuit tradita: licet instrumenta tradita nõ fue
rint non autem ille cui prius fuit vendita , vel donata si tradita
non fuit:sed secundo ementi,vel donatario . Item si emptori res
euincitur per alium ex iure quod habuit à vẽditore licet potue-
rit ipsum repellere:si tamẽ non repulit,habet regressum de euic.
contra venditorem:qui non potest sibi imputare culpam quare
illum non repulit , cum dederit causam agendi . Item in vsuris
pretij,quod repetere potest: & etiã in sumptibus factis in re de-
bent computari fructus quos ex illa re percœpit. h.d. in effectu
ista lex not.loquitur tamẽ hic in eo cui prius fuit vendita,& etiã
tradita:licet instrumenta tradita nõ fuerint qui præfertur secun
do emptori:non ex eo q ipse prius emerit : sed ex eo quòd sibi
prius tradita fuit,nam ex sola emptione non acquisiuisset domi
nium.vt eo.tit.l.pe.ideo potuisset venditor secundo emptori tra
dendo trãsferre in eum:& sic esset potior in dominio quã prior
emptor:ecce casum.In tex.ibi.[distrahitur.]supple diuersis tem
poribus:quo casu cuilibet censetur insolidum vendita.Si autem
eodẽ tempore simul,censeretur cuilibet vendita pro parte. vt in
2 simili.ff.de pig.l.si fundus.§.si duo.& l. si debitor. † In text. ibi.
[priori traditum est.]supple etiam si secundo loco emerit et hoc
nisi prior emptor sit priuilegiatus,vt in eũ transierit dominium
sine traditione.vt in ecclesia prius emente.vt ff. de sac. sanc.ecc.l.
fi.Item loquitur hic in contractibus,ex quibus non constituitur
ius in re sine traditione:secus si cõstituitur ex solo titu.vt in plu
ribus quibus diuersis temporibus fuisset res hypothecata , & q
sola conuentione sine traditione cõstituitur ius in re. vt in l. j.ff.
de pig.act.ideo ille præfertur cui prius fuit obligata. licet secun
do fuerit tradita.vt in c. qui prior est tempore potior est iure. de
reg.iur.& l.potior.& l.si balneum.ff.qui potiores in pig.habean
tur similiter in duobus quibus idem beneficium ecclesiasticum
fuisset diuersis temporibus collatum.nam præfertur primus: li
cet secundus prius habuerit pos. qa primò fuit quæsitũ sine acq
3 sitiõe pos.vt in c.si tibi.de rescri.li.vj.cũ multis similibus.† Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶De rege habēte filiū naturalem. Add Bar. in l.cū decē in §. fi. ff. de so. Io. and. in regula sine culpa. de reg. iu. li. vj. in mercu. Abb. cōl. lxxxv. inci. vt primò dictā donationē. in j. vol.

b ¶A Edificiū cedit so Io. Adde l. adeo. in §. cū suo. ff. de acqui. re. do. Spec. ti. de ēp. & vē. §. tertio loco. ver. qd si clericus.

autem in pluribus ementibus à non domino. & sic à quasi domino? Respōdeo si ab eodem non domino, idem q̄ hīc. vt in publiciana præferatur ille cui fuit prius res tradita. nec requiritur q̄ ille soluerit pretiū. vt l. de prætia. ff. de publicia. licet secus sit in dominio acquirendo. quando emerunt ab eodem domino: quia non præfertur ille cui prius fuit tradita: nisi prætium soluerit, vt hīc vel non habita fuerit fides de pretio vt insti. de acqui. re. do. §. venditæ. & sic facilius acquiritur quasi do. ex publiciana quam do. ex rei ven. vt ex prædictis patet

Si autem emerunt à diuersis non dominis. prefertur ille q̄ possidet. vt hæc habentur in l. qui autem §. fi. cum l. seq. ff. de publicia. & ibi vide plenam gl. hoc tamen verū secūdū Odof. & Bal. quando possessor ante litem sibi motam in publiciana titulū acquisiuerat. Si verò post litem motam, præsumitur in fraudem ac quisiuisse: nec sibi prodest. q̄ perpetuò tene menti. & illud etiā fuit no. in l. cogi. §. ti. j. vbi doc. formant istam q. quæ fuit disputata si post litem motam in peti. hære. pos. acquisiuit ti. an excludat

4 agentem q̄ dic vt ibi dixi. †Et istum tex. inducit Iac. bu. ad q. de

a rege habente filium naturalem [a] ex concubina, & postea acquirente legitimum & naturalem: deinde legitimante filium naturalem, ad quem pertinebit regnum: an ad primò natum secūdò legitimatum: an ad secundò natum: sed promò legitimum. & dicit q̄d ad secundò natum. quia prius habuit iura legitima. sicut hīc secundus emptor præfertur primo, si prius fuit res sibi tradita, quia prius acquisiuit do. In tex. ibi. [te possessionem emisse:] supple & traditam fuisse. vt conueniat superiori text. dum dicit [cui priori traditum est.] In tex. ibi. [probaueris:] sed mirum est q̄ teneatur probare rem ipsi prius fuisse traditam: si iam erat in pos. & ostendebat prius emisse: quia ex his duobus videtur præiumi. l. q̄ prius sibi fuit tradita: potest dici q̄ hoc ipso probetur nisi forte adsint coniecturæ in contrarium: puta q̄ alius emptor aliquando possedit. & adde hīc q̄ habetur in l. j. de iure fis. infra & q̄ ibi per Bar. In tex. ibi. [instrumētorum.] potest intelligi de

5 instrumētis emptionalibus quæ habebat vēditor. & sic not. †q̄ si quis vendit rem suam, tenetur emptori tradere sua instrumenta, & iura quæ habet de ipsa re. de hoc. ff. de act. emp. l. Lucius. facit. infra de fideic. l. instrumenta. vbi videtur probari cōtra. dic vt ibi. In tex. ibi. [Erit sanè in arbitrio tuo:] [.si nō curas retinere prædium emptum. dummodo rehabeas prætium q̄ soluisti. sicut enim si ipse venditor moueret litem emptori super re vendita ex causa & iure de nouo superueniēte sibi: posset emptor vel ipsum repellere, vel si non vult repellere, permittere se vinci & agere de euic. contra eundē: qui non pōt sibi imputare: quia me non repulisti. vt in l. vendicantem. cum. ll. sequētibus. ff. de euic. ita & si mota fuit lis per alienū habētē cām ab eodē vēditore. & ex iure habito ab eodē vēditore. vt in hoc tex. cū gl. vt nō possit imputari quare illū nō repulisti: cum posses. Or sufficiūt ista. In gl. j. per officium iudicis. tene primam: quia magis notabilis.

LEX. XVI.

1 SI in area. †Quod in cōi ædificat, cōe efficit: sed ædificanti bona fide debēt expēlę restituí. h. d. Bar. In tex. ibi. [aliqs:] puta vnus de socijs: vel

b cedit solo: ideo si solum est vnius tātū, illius solius est ædificiū vt §. eo. l. ij. & sierat cōe inter duos: similiter & ædificiū cōe erit. In tex. ibi. [sumptus offerre debet.] [. pro parte contingēte, si fuit tertius qui ędificauit: nec cogeris soluere sibi integrū sumptum si vendicas partem ædificij secūdùm Pet. & Cyn.

2 ☞ *Si uis emere fundum meum à titio possessore: & ego tibi protestor q̄ non emas: quia non est illius: licet non dicam q̄ sit meus, si postea probo quòd erat meus, constituí te in mala fide.*

3 *Si denuntiatio non fuit facta à domino. sed à quodam tertio, an constituat emptorem in mala fide?*

LEX. XVII.

1 SI fundum. †Denūtiatio facta antequā quis incipiat possidere: vel antequam acquirat, facit quē esse malæfidei: & teneri de oībus fructib⁹

2 pceptis. h. d. ecce casum. †In tex. ibi. q̄ distrahētis non fuerit.] No. singulariter q̄ si sis emere fundū meū à Titio possessore: & ego tibi protestator q̄ non emas, quia non est illius: licet non dicam q̄ sit meus: si postea probo q̄ erat meus, constituí te in mala fide: & multò fortius si asserui illum esse meū. Videbat contrà: quia nō debebas mihi credere si alio modo tibi nō ostēdebam q̄ esset meus vt ff. depositi. l. si quis inficiatus. poteras probabiliter credere q̄ esset illius, postēq̄ possidebat: sed certè cum illa denūtiatio fuerit facta re integra antequā acquireretur res, debebas mihi credere: & perquirere veritatem quia de facili poteras abstinere ab emendo. post quam autē emisses, per simplicem denuntiationem extraiudicialem nō constituerā te in mala fide si non ostenderem me esse dūm. vt in d. l. si quis inficiatus. vel ni si facerem protestationem cum authoritate iudicis. per ea quæ no. per Bar. in l. nō solū. §. fi. de ope. no. nun. vel dic adhuc nō suf ficere hoc, nisi interuenerit lit. cōtest. & tunc cōstituerís in mala fide ficta. q̄ est vt tenearis tunc ad omnes fructus etiam cōsumptos, vel percipiendos. & hoc in rei ven. sed in pet. hę. per solam motionē controuersiæ quę fit extra iudiciū. cōstituitur quis in mala fide: & res efficitur litigiosa. vt l. diuus. & l. ltē venīūt. §. petitā. ff. de pet hæ. & §. ti. j. ij. in prin. †Sed quæro hīc. quid si ista

3 denuntiatio non fuit facta à dño à quodam tertio: an constituat emptorem in mala fide quātum ad vtilitatē dñij? Rūdeo nō: quia nō habebat ius denuntiādi. vt j. de rescin. vēdi. l. si maior. & ff. de mino. l. tutor vrgētibus. in prī. In tex. ibi. [mala fide percepisse.] sub. etiā si sint cōsumpti. & ex eis nō sit effectus locupletior: als etiā bōę fidei pos. tenereť videlicet rei vēd. si extarēt: vel si essent cōsumpti. et esset locupletior cōditiōe sine causa. iuxtà no. plenè per. Cy. j. eo. l. certū. hīc ergo de consump. tantū. & ex quibus nō erat locupletior, erat dubiū: quia ille se excusabat q̄ simplici denuntiatori nō tenebat credere: & sic dicebat se semper fuisse bonæ fidei possessorē: sed certè reputat malæfidei ficticiōe iuris: quātūcūq̄ remānerit in bonafide. erat etiā quæstio de fructibus nō perceptis, qui tñ percipi potuerūt. ad quos teneť malæfidei possessor. tamē hīc dicitur cōtra. à contrario sensu. dū dicit [percepisse:] vt ad illos tātū quos percepit teneatur: quia à percipiēdis excusat propter ti. & ad hoc semper allegat iste tex. cū gl. quæ dicit hoc fallere in quibusdam casibus: sed aduerte. aut post denuntiationem fuit effectus verè malæfidei: quia sciuit rem ad vēditorem non pertinere. & tunc ti. non excusat à percipiendis: quia reputatur prædo. vt l. sed & si lege. §. de eo. ff. de pet. hær. licet gl. ibi videat sentire cōtrariū. quæ videť contra illū tex. si verò nō apparet q̄ fuerit factus verè malæfidei: licet per denūtiationē factā à prin. cōstituat in malę fide facta, vel per lit. cōtest. factā ex post facto, nihilominus tit. excusat à percipiendis. ita potest intelligi iste tex. cū gl. & etiam illa quæ est in d. §. de eo. sicut etiā excusat à fasilitate rei, vt non teneatur de interitu si iustam habuit cām litigandi, vel retinēdi. vt in l. illud. ff. de pe. hæ. sicut etiā operat titulus vt nō obstante malafide ficta efficiat dñs fructuū perceptorū quouscq̄ res sit sibi euicta. vt. ff. de vsu. l. qui scit. §. pe. & licet teneatur eos restituere: nisi sint percepti ex re sua. vt in l. prę terea. ff. eo. ti. & si dicat quid prodest q̄ efficiatur dñs, si tenetur eos restituere. Rūdeo: qa pōt eos alienare, & emptor nō poterit molestari super eis ab illo qui est dñs rei. vt no. per Io. an. in c. cō sultationibus. de iure patro. Tene mēti prædicta. quæ declarant istam l. cum gl. malè declarata. Et prædicta in actione reali si verò cōueniatur quis act. personali ex propria obligatione: siue sit bonæ fidei obligatio: siue stricti iuris, nō excusatur à percipiendis quin teneatur primo casu à tempore moræ. & secundo casu à tēpore lit. cōtest. propter ti. quē habet in re. vt no. per Bar. ff. de vsuris. l. in fideicommisi. in princi. & l. cum fundus. in princip. ff. si cert. peta.

2 ☞ *Si patior aliquem uendere rem meam tanquam suam, an mihi præiudico?*

3 *Si filius ex hæredatus præstat patrocinium hæredi: an perdat querelam?*

LEX. XVIII.

1 RE tua. †Si dominus aliquid facit in re sua tāquā in aliena per errorem iuris non præiudicat sibi in proprietate. hoc dicit. Gloss. ponit exemplum pluribus modis. & specialiter. per l. inter officium. ff. e. qñ pręstat patrocinium. p aliquo illā vēdicātē tāq̄ suā, vel defendē te tanq̄ suam, cū nō esset: federat ipsius aduocati, tñ ignorabat. Pone exēplū si fuit Iudex, & dedi iniam. p. vēdicante: adhuc sibi non præ

judicat quod dic. vt in c. inter dilectos. de fide instru. & ibi tangitur per Inn. & Io. an. in nouella. Sed quæritur quid si sciebat rem esse suā? gl. in d. l. inter officiū videť dicere idē per rationē: q̄ sciebat ius suum ita durare vbiq̄ & idē sentit hic in fi. quia ista ratio non pōt referri nisi ad casum qñ sciuit sed certè l. quā allegat, s. sicut. §. non videtur. qui. mo. pig. vel hy. sol. loquit in eo q̄ sciuit, & passus est: nihil tñ fecit ex quo possit de suo cōsensu apparere. vñ potius præsumitur cōtradicere. per l. qui vas. §. vetare. ff. de fur. vnde si patior aliquē vendicare ab alio rē meā tanquā suā, nō præiudicio mihi si pronuntiet pro eo si non vēdicauit ex iure q̄ habuit à me, vel ego ab ipso. ff. de re iud. l. fæpe.

2 §. fi. †Et similiter si patior aliquē vendere rem meam tanquā suā cū possit hoc facere etiam me inuito quó ad sui præiudicium, mihi non præiudico: licet secus si me inuito nō poterat facere. vt si eam obligauit: quia non potest constituere in re ius sine meo consensu. vt hī. in l. Caius. ff. de pig. act. in text. & glo. nos aūt loquimur in eo qui nō solū passus est: sed etiā aliquid fecit ex quo colligitur consensus: quia præstitit aduocatis, vel dedit licētiam vnde sicut si venderes rem meam, & ego apponerē in subiscriptione sigillū meum ex certa sciētia viderer cōsentire. & sic præiudicarem mihi in dñio ita & in d. casu. Breuiter simplex cōsensus præstitus in actu nō ordinato ad trāslationē dñij: sed ad declarationē non præiudicaret in dñio: sicut nec simplex cōfessio, si confiterer rem meā esse tuā, quominus possem probare cōtra. vt in l. cū falsa. de iur. & fac. igno. §. dico ergo q̄ præstando patrocinium, vel dando licentiā viderer fateri rem esse tuam, & ista confessio præiudicat mihi qnoliq̄ probē contra nō tñ ex causa dñium perdēdi, & in te transferendi. vt no. in d. c. cū falsa. grauabitur tñ conditio mea mihi in probando, cum habeas cōtra me confessionē tacitam, vel expressam: vt requiranť testes omni exceptione maiores: & sic licet frater nō repellat à testificādo profratre iuxta no. in l. qui testō. ff. de test. quia tñ nō est omni exceptione maior, nō sufficerent duo fratres testificando pro me. sed requiruntur alia indicia. vt alius testis. Non sic si nō haberē contra me confessionē: sed qñ ordinatur ad translationē dominij. vt

3 si consentio q̄ vendas rem meā tanquā tuā: præiudico mihi in dominio. vt §. e. l. mater. ver. si aūt postea. †In gl. j. ibi. [sed dices.] iunge ambas illas solutiones: si filius exhæredatus præstat patrocinium hæredi: aut per errorē: qa nesciebat se esse exhæredatū: sed credebat sibi legitimā relictam: & tunc nō perdit querelam. arg. hīc aut sciebat: & tunc perdit. vt in d. l. fi. & hoc ideo querelæ nō non sic perdit dominiū qui præstat patrocinium: sed aggrauat suam conditionem in probando. vt §. dixi. per hoc est differētia inter istos casus.

2 ☞ *Si pro aliqua re tanquam emphyteutica solui tibi pensionē per longum tempus, & non possum probare q̄ eam mihi concesseris, & tu hoc negas, an præsumatur facta concessio? & nu. 3.*

3 *Quid in feudatario?*

4 *Fama publica, an sufficiat ad probandum dominium.*

LEX XIX.

1 INdicia. †Non solū per testes, vel instrumēta pōt quis probare dñiū: sed etiā p indicia, & præsumptiones à iure approbatas. h. d. Cyn. ponit duo exempla primò si quandam rem emi à dño: & hoc possum probare quod aut mihi dñs tradiderit: & sic dñium trāstulerit. vt §. eo. l. quoties. aut non possum probare p testes, vel instrumenta: sed probo per indicia: quia ipso sciente & patiente fui in pos. rei. nam ex hoc colligiť propter ti. præcedentē quod de consensu venditoris, & ipse teneret tradere, & posset ad hoc cōpelli vnde scientia & patiētia pro cōsensu & traditione habetur. vt in l. iij. j. de acqui. pos. & l. quædā mulier. cum ibi no. ff. e. ti. per quas

2 ll. istud indiciū approbatur: ideo sufficit. †Itē ponit aliud exēplū si pro aliqua re tanquā emphyteutica solui tibi pensionē per longum tempus, nō possum probare q̄ eam mihi concesseris: tu negas mihi concessisse: & sic me agentē vtili rei ven. vis repellere certe nō potes: quia probando tanto tēpore me tibi soluisse tanquā emphyteutā. probo iure præsum. eam à te habuisse iure emphyteutico sicut econuerso si negarē à te habuisse: & nollem amplius soluere: nisi probes te dñm directū, probando me soluisse per longum tempus, quod sufficit ad probationem directi iuris præsumptione. per l. litibus. j. de agri. & censi. lib. xj. quod etiam

3 no. Cy. in l. competit. in fi. de præscri. xxx. ann. † Sed opp. contra primū q̄ non sufficiat mihi soluisse per decennium ad probandum concessionem tuā sed debeam probare de xxx. anno. vt in c. si quis per xxx. ann. si de feudo fuerit cōtrouersia. Sol. & tenē menti. Aut ego allego concessionē factā per te. & sic induco sol. decēnalē ad probandū huiusmodi tit. & tūc sufficit vt dixi. Aut ego fateor te nō concessisse: sed dico me præscripsisse ius emphyteuticum bonafide: quia credebā concessionē factā fuisse alicui antecessori meo, & reperio q̄ nō fuit facta & sic induco sol. nō ad probationē ti. sed ad acquisitionē vtilis dñij, & tūc nō sufficit so. per longū tempus: sed requiruntur xxx. an. quod istud quasi possederim sine ti. & sic nō sufficit longū tempus. vt j. eo. l. nullo. Tene menti quia istud est subtile. Et sic patet si aliquis tanquā feudatarius soluit multo tempore ecclesiæ tanquā dñæ: an per hoc probetur feudū si ecclesia cōtradicit? his diebus habui consulere & quantū tempus requirať: & prædicta distinctio probať per glo. q̄ est in l. seruitutes. la grāde. ff. de serui. ti. generali. & per ea quæ no. doc. in l. cū de in rem verso. ff. de vsur. & extrà de censibus c. peruenit. †Sed quæriť an fama publica sufficiat ad. pba.

4 dominij dicunt quidā q̄ sic qñ do. allegať de longissimo tēpore: aliàs secus de hoc no. j. de proba. l. proprietatis. & in l. atqui natura. §. cū me absente. ff. de neg. gest. per gl. & Bar. & §. eo. tit. l. cum super. per Bald.

1 ☞ *Si tu tenes & possides castrum uel uasallos ad me pertinētes, non debeo consentire istos uasallos qui non faciunt mihi controuersiam de iure meo: sed te qui eam facis, & eos detines multos. & quid si uolentes?*

LEX XX.

1 NOn seruum. †Rem meā quā possidet seruus tuus debeo vēdicare à te qui vides possidere, nō ab eo qui nec possidet, nec detinet

2 nec pōt esse in iudicio. h. d. Et per hāc l. patet † q̄ si tu tenes & possides castrū vel vasallos ad me pertinentes: non debeo consentire istos vasallos qui non faciūt mihi cōtrouersiam de iure meo: sed te qui eam facis, & eos detines: & hoc etiam no. in c. auditis. de præscrip. et hoc si detines eos inuitos: si aūt volentes, & sponte, etiam ipsi possunt cōueniri: tāquam faciāt controuersiam vt in simili videmus in eo qui detinet filiū meum quia distinguitur an inuitum, vel volentem quod dic vt plenè not. in l. j. §. per hanc. in glo. mag. ff. eo. tit.

LEX XXI.

1 POsidentibus. †Contra nō restituentem rem ad mandatum iudicis per sententiā diffinitiuam datur actori iuramentū in litem ad probandam æstimationē, q̄ poterit ab eo peti. h. d. Datur etiam aliud auxiliū manus militaris: quia si res apud eum, potest sibi auferri: & tradi actori. vt l. qui restituere. ff. e. Itē si dolo desijt possidere, agitur contra eum vtili rei vendi. in qua condemnatur ad interesse. vt l. parē. de reg. iur.

1 ☞ *Malæ fidei possessor, de quibus fructibus teneatur?*

2 *Si post litem contestatam fuit instantia perempta: & sic ex ea non fuit secuta sententia, postea iterum actum fuit, & secuta est sententia pro actore, ex quo tempore uenient omnes fructus?*

LEX XXII.

1 CErtum est. †Lex ista cōtinet tria dicta. Primū loquit in possessore q̄ semper fuit malæfidei. Secundū in eo qui semper fuit bonæ fidei. Tertiū in eo qui à principio fuit bonę fidei: sed ex post facto p lit. cōte. est effectus malæfidei: ialtē ficte in quo postquā est effectus malæfidei, vel ab illo tēpore citra, idem est q̄d in primo: sed ab illo tēpore videtur idē quod in secundo, ecce casum: & aduerte aures ad me. Primū debet intelligi dū dicit [oēs fructus.] [. tam naturales, in quibus percipiēdis modica vertit industria: vt sunt poma: quidā etiā industriales, in quibus vertit magna industria: vt sunt segetes, vl vinū istos debet restituere deductis impensis factis gratia fructuū quærēdorū: cū fructus semper dicanť deductis talibus impēsis. vt l. fructus. ff. so. ma. & l. si à patre. in fi. de pe. hæ. & sic deducet pretiū operarū suarū, & etiā pretiū operarū animalium suorum: si cū bobus suis acquisiuit. vt in l. præterea. ff. eo. facit l. fundus. ff fa. er. Item non solū percep tos: sed qui percipi potuerunt. vt §. eo. l. domū. & ff. e. l. si nauis. Item perceptos non solū ex quibus effectus est locupletior sed etiā ex quibus non est effectus & imputet sibi cur tenuit rē quā sciebat

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Præscriptio ſogi tẽporis: ſ. x. ann. Adde q̃ ꝓscriptio decẽnalis inducta per ſtatũ ſuccedit loco præſcriptiõis. xxx. ann. vide p Bar. in l. fi. C. de tẽp. in integ. reſt. Bal. in l. in cõtractib⁹. in prin. C. de nõ inu. pe. Abb. I. c. illud in iij. co. de ꝓſcri. ſed ſo. de imo. in d. c. illud. tenet contrariũ.

b ¶ Poſt lit. cõte. Add gl. i auth. offerat. C. de lit. cõte. Sali. in l. prima. in iiij. not. C. de præſcri. lõ. temp.

ad ſe non pertinere. Secundũ dictũ dũ dixit [extãtes.] ſub. tantum: non autẽ cõſumptos. niſi ex eis ſit effectus locupletior: qa eos lucratur propter culturam & curã bonæfidei poſ. nõ illos ex quibus eſt effectus locupletior. vt inſti. de acquir. re. do. §. ſi qs à non domino. Item non tenetur de nouo percep. quos tamen percipere potuit: quia cum poſſideret rem tanquam ſuam, nõ eſt imputandũ cur eam neglexit: ſecus ſi ſciebat alienam. Aduertendum tñ q̃ extantes fructus ſi erant naturales, poſſunt vendicari: quia non efficitur bonæfidei poſ. dominus illorum. vt l. herennius. ff. de vſu. ſed ſi erant induſtriales poſſunt condici: quia ꝓpter bonam fi. cum ti. tñ effectus eſt dominus illorum. vt in l. qui ſcit. §. pe. & fi. ff. de vſur. licet teneatur eos reſtituere. in quo cõſiſtit vtilitas. dixi. ſ. eo. l. ſi fundũ. Diſtinguit an poſt litem. cõteſt. fuerit effectus malæfidei poſ. verè vel fictè. & hoc ſecũdo an habuit ti. vel nõ. q̃ dic. vt ſ. eo. l. ſi fundũ, dic vt hic not. per Cyn. qui examinauit illam materiam quam glo. poſuit in l. ex diuerſo. ff. eo. & ibi plenius per Bart. † Quæro quid ſi poſt lit. conteſt. fuit inſtantia perempta: & ſic ex ea non fuit ſecuta ſententia: poſtea iterum actum fuit, & ſecuta eſt ſententia pro actore: ex quo tempore veniunt omnes fructus: an à die primæ conteſt. vel ſecundæ? vide per Bar. ff. de iu. fiſ. l. fiſcus in quæſti. teſtamenti.

LEX. XXIII.

1 SImancipium. †Vendicans rem ſuam tenetur poſſeſſori offerre pretium quod alteri ſolui. h. d. niſi fuerit cõuerſum in ſuam vtilitatem. vt l. emptor. ff. eodẽ. de hoc non ſ. quod metus cauſa. l. iij. in gloſſ.

b ☞ *Præſcriptio longi temporis quantum tempus requirat, & an procedat cum mala fide: & an etiam requirat titulũ: & quid in præſcriptione longiſſimi temporis?*

LEX. XXIIII.

1 NVllo iuſto. †Præſcriptio longi temporis ſine ti. habili ad tranſlationẽ dominij procedere non poteſt. h. d. Intellige tit. vero, vel putatiuo interueniente facti errore: non iuris. nam ille putatiuus ſufficit. vt in l. non ſolum. §. quod vulgo. ff. de vſuca. & tit. pro emptore, putatiuus debet eſſe iuſtiſsimus propter frequentiam: ſed in alijs ti. putatiuis ſufficit q̃ ſint iuſti. vt in d. l. ij. †

2 a dicit autem præſcriptio longi temporis. ſ. x. an. inter pr̃ſentes. & xx. inter abſentes: requiritur etiam bonafides. ſaltẽ à principio de iure cſuſ. ſed de iure canonico requiritur quod adſit toto tempore præſcrip. & ſuperueniens malafides interrumperet eam de iure canonico. vt in regula poſſeſſor maleſi. de reg. iur. li. vj. de iure ciuili ſecus: vel in l. j. j. de vſuca. transfor. ſed in præſcri. longiſſimi temporis: nec ti. requiritur. de iure ciuili, nec bonafides: cum curat ſolum propter negligentiam non petentis. vt l. ſicut. de præſcri. xxx. an. de iure autẽ ca. requiritur bonafides: an aũt requirat ti. diſtinguit an contra præſcribentẽ faciat ius cõe, vel non faciat. q̃ dic vt in c. ij. de præſcri. li. vj. In tex. ibi. [idcirco:] iſte dubitabat ne ſibi opponeretur exce. præſcri. vnde dicebatur ſibi p aliquos quòd habebat neceſſe petere reſtitui in inte. propter cauſam abſentiæ: quia ſteterat in captiuitate hoſtium per. x. vel. xx. annos ex ti. qui. ex cau. ma. qua reſtitutione conceſſa & reſciſſa vſuc. vel præſcri. intentabit vtilem rei ven. quæ dicitur reſciſſoria. de qua in l. fi. ſ. ex qui. cau. cau. ma. imperator dicit q̃ non habet neceſſe ad iſta deuenire: quia poſtquam aduerſarius non habuit tit. non potuit præſcribere longo tempore: & ſic non eſt neceſſe impetrare reſti. ad reſcindendum vſuc. vel præſcri. qa qd nõ eſt reſcindi non poteſt. vt in l. nã & ſi ſub condi. §. fi. ff. de inſtitu. teſtamento. nec perdit do. directum. & ſic habet directam rei vend. vnde non habet neceſſe recurrere ad vtilem reſciſſoriam.

3 *Si unus ex pluribus fratribus faciat aliquas emptiones & inſtrumenta cantare in ſuam tantum perſonam, & res emptæ fuerunt poſitæ ad æſtimum commune omnium, præſumuntur communes.*

4 *Si poßides rem feudalem ad me pertinentem, & ſoluis ſuperiori: licet ego non petierim inueſtituras quando oportuit petere, quia dominus ſuperior ſit renouatus, non tamẽ perdo feudum: nec reuertitur ad dominum propter non petitam inueſtituram.*

LEX. XXV.

1 SOlennibus. †Soluens onera communis pro re aliena tanquam ſua per hoc non acquirit dominium ſi alius titu. non interuenerit inter ſe & do. h. d. & ſemper allegatur. In tex. ibi. [non interueniente vendi.] & tunc habant vim traditionibus patientia q̃ ille ſoluat pro ea. & ſic acquireret do. ex tit. præce. vt infra de dona. l. quiſquis. †No. ergo q̃ ſi res mea fuit in æſtimo tuo: & pro eo ſoluiſti onera publica etiam per lõgũ tempus, nõ præiudicaret mihi in dominio: quinimò illa ſolutio mihi prodeſt: quia ſi ſoluiſti ei, à quo habeo in emphyteuſim, vel in feudũ. facit vt res non incidat in commiſſum: nec perdam vtile do. propter ſolu. non factam: quia ſufficit ſuperiori à quocunq; facta fuerit. vt patet in l. lex vectigalis. j. de pig. ſed gl. hic dicit q̃ ſi me ſciente & patiente ſoluiſti longo tempore, mihi præiudico. Gul. de cu. & alij doc. dicũt contra: quia ſimplex patientia cũ ſcientia nõ eſt cauſa perdendi dñium q̃ eſt magni præiudicij. facit q̃ dixi. ſ. eo. l. re tua. ſed in eo q̃ eſt modici præiudicij bene noceret. ar. ſ. ti. j. l. ſi filiusfa. & per Bar. in l. cũ de in rem verſo. ff. de vſur. Sed opp. q̃ pro æſtimo cõmunis præſumitur. vt infra de prædijs nauicu. l. fi. li. xij. So. verũ eſt q̃ ſi res mea eſt in æſtimo, non præſumitur tua quò ad tui præiudicium: & ad vtilitatem cõis. vt tenearis ꝓ illa ſoluere. & etiam vt tm̃ valeat quantũ eſt æſtimata. ſed non facit preiudicium mihi, vt per hoc perdam dominium. bene tamẽ facit præſumptionem quã præiudicat quouſque probẽ contra. & vide per Ang. de peruſi. in l. decem ff. de verbo. obli. † Item vide q̃ no. Bar. in l. rura. de omni agro deſer. li. xj. j. vbi dicit qd ſi vnus ex pluribus fratribus: puta maior facit aliquas emptiones & inſtrumenta cantare in ſuã tantũ perſonã, ſi tamen res emptæ fuerunt poſitæ ad æſtimum commune omnium, præſumuntur cões. non ob. inſtrumentis prædictis. † Itẽ dicit Gul. hic notabiliter q̃ ſi poſſides rẽ feudalẽ ad me pertinentem, & ſoluis ſuperiori, licet ego non petierim inueſtituras quãdo oportuit petere: quia dominus ſuperior ſit renouatus, non perdo propterea feudum: nec reuertitur ad dominum propter non petitam inueſtituram: quia alio poſſidente non tenebat rem petere per tex. notabilem vbi videtur quaſi caſus. ff. de cenſibus. l. forma. §. ſi cum ego. & illud dictum Gul. & Bald. ſemper allegatur.

2 ☞ *Præſcriptio longiſſimi temporis interrumpitur per ſolam nuntij miſſionẽ: & perpetuatur ad triginta annos.*

3 *Quid in uſucapione rei mobilis?*
Quid in præſcriptione longi temporis?
Quid in actionibus temporalibus, ut redhibitoria, & quanto minoris, & ſimilibus?

4 *Si præſcribis contra me rem meam, & aliquis tertius moueat tibi litem, aſſerens rem eſſe ſuam: an interruptio facta per eum mihi proſit?*

LEX. XXVI.

1 b MOræ litis. †Præſcriptio lõgi tpis poſt lit. cõt. nõ corrit: ſed p eã interrũpit. et ſic nõ eſt neceſſe ſi nõ ſequat̃ inia, ſed perimat̃ inſtãtia. & vt inchoet̃ noua præſcriptio: & erit neceſſariũ lõgiſſimũ xl. an. tps: quia actio fuit perpetuata. vt in l. fi. de præſcri. xxx. an. & no. in l. cũ notiſsimi in prin. eo. ti. per glo. facias ergo articulos tu reus & poſſeſſor q̃ poſſedi ſti lõgo tẽpore ante lit. cõteſt. aliàs tibi nõ ꝑdeſſet poſſeſsio lõgo tẽpore ſcd'm Bar. Sic cõtra actor habet neceſſe ꝑbare q̃ cã qua egit ante li. cõte. habuit ortũ: aliàs nõ ꝑbaret intẽtionẽ. i. ſi agerẽ ex ꝑmiſsione facta à parte: & pro barẽ eã factam, ſed non probarẽ q̃ añ li. cõte. vt no. ꝑ gl. in c. abbate. de re iudi. li. vj. Adde q̃ li. cõte. trahitur retro ad diẽ dati libelli. vt no. per Cy. ſ. de a, ſe. iudi. l. j. in ix. q. & ſic videtur neceſſariũ ꝑbare q̃ añ datũ libellũ cõcurrerat præſcriptio, vel interuenerat cã agendi. Et iſtud dictũ Cy. videt̃ ſatis hic ꝑbari. dũ dicit [in præteritũ æſtimatur.] Vel vult dicere q̃ ſi opponit̃ exce. præſcri. debet inſpici an tps neceſſarium ad præſcribendum cucurrit ante li. conteſt. & tunc poterit opponi. An partim ante, & partim poſt: & tunc ſecus: quia ſi tempus cucurrit poſt nõ ꝑdeſt ad cõplẽdum pr̃eſcriptionem. quę iam erat anniħilata & interrupta. et hoc vult dicere [morę litis.] Ji. tẽpus quo lis durat &c. caſus

nomina

3 ☞ *Si res mea fuit in æſtimo tuo, & pro eo ſoluiſti onera publica etiam per longum tẽpus: non præiudicantur mihi in dominio: & ſolutio illa mihi prodeſt. & quid ſi ſoluiſti me ſciente & patiente?*
Soluens ei à quo habeo rem in emphyteuſim uel feudum, facit ut res non incidat in commiſſum.

noſatiui & numeri pluralis nõ inſtruunt. i. non proſunt, vel non prodeſt ad inducendũ præſcr. lon. tem. Aliqñ verò tempus litis deducitur de præſcriptione: nõ aũt interrũpit præſcri. ſed ſuſpẽdit: vt ſ. de inof. teſt. l. contra maiores. & vide hoc quod no. Bar. in l. ij. §. fi. ff. pro emp. & l. fi. in princ. de eo per quem factum eſt:

2 vbi diſtinguit † q̃ quædam eſt præſcriptio quæ currit mera negligentia non petentis. vt præſcri. long. temp. & illa interrumpitur per ſolam nuntij miſsionem. vt in l. ſicut. de præſcri. xxx. an. non tamẽ per hoc perpetuatur actio ad xl. an. ſed ſufficiũt xxx.

3 ad nouam præſcr. vt no. gl. j. l. cum notiſsimi. e. ti. in prin. † Quædam eſt præſcri. quæ currit merè in fauorẽ præſcribentis. vt eſt

a vſucapio [a] triennij in rebus mobilibus: & illa non interrumpitur etiam per lit. cõteſt. mero iure, ſed in effectu ſic: qa licet lite pendente compleatur vſucapio, tamen reus condẽnatur ad reſtituperinde ac ſi non fuiſſet completa. vt in l. ſi poſt acceptum. ff. e. tit. Quædam eſt præſcriptio quæ partim currit fauore præſcribentis, partim odio, vel negligentia non petentis: vt eſt præſcri. lon. temp. x. vel xx. ann. & in illa ſeruatur media via: quia interrumpitur per lit. conte. vt in hac l. & etiam actio perpetuatur ad xl. an. per miſsionem verò nuntij, vel per proteſtationem extraiudiciaſiter factam non interrumpitur. vt in l. pe. ff. pro emp. et illa diſtinctio colligitur ex l. edicto. circa fi. j. de edic. diui. adri. tol.

4 † Quædam eſt præſcriptio ſui natura currens: vt in act. temporalibus. vt eſt redhibitoria, quanto minoris, & ſimiles: & iſta interrumpitur etiam per ſolum libellum datũ principi. l. j. ſ. quãdo libellus principi datus ſit. & in d. l. fi. in prin. ff. de eo per quem fac. eſt. adde q̃ eſt dare præſcr. conuentionalem. & illa interrumpitur per proteſtationem, vel petitionem extraiudicialem. vt in l. ſi mandato tit. ij. §. ille. ff. manda. In glo. ibi. [non nocet, cum ſit ciuilis interrup.] Si ergo præſcribebas contra me rem meã. et quidam tertius aſſerens eſſe ſuam mouit tibi litẽ & fuit eam conteſt. illa conte. non poteſt mihi vt interrumpatur præſcri. quæ currebat contra me: ſed ſi te expellit de poſſeſsione: & ſic deſinas poſsidere: quia illa eſt interruptio naturalis, bene prodeſt mihi. vt in l. naturaliter. ff. de vſuca.

a ☞ *Dominiũ utile acquiritur feudatario, uel emphyteutæ ſine traditione corporali ipſius rei, ſi interuenit inueſtitura per annulum, uel biretum.*

3 *Quid in beneficio eccleſiaſtico?*

4 *Per ſtatutum uel conſuetudinem poteſt induci ut poſſeſsio acquiratur ſine apprehenſione corporali.*
Iura incorporalia, an acquirantur ſine traditione?

LEX XXVII.

1 SEruum. †Ex ſolo ti. habili ad tranſslationem dominij non transfertur dñium, ſi non interuenit traditio. h. d. Facit l. traditionibus ſ. de pac. intellige vera & ficta quia ſi vendo tibi rem meam quæ eſt apud te: ſtatim transfertur dñiũ ſine traditione: quia fingitur tradita. vt in l. qua rõne. §. interdũ. ff. de acqui. re. do. aliqñ tñ non requirit̃ ex priuilegio emptoris. vt in eccleſia emẽte. vt ſ. de ſac.

2 ſan. ec. l. fi. † Itẽ prædicta in dñio directo: ſed dñium vtile vẽ acquiri feudatario, vel emphyteutæ ſine traditiõe corporali ipſius rei: ſi interuenit inueſtitura per annullũ, vel biretum quæ diuerſa eſt à traditione corporali ipſius rei qd' dic vt in c. j. de reg. iur. li. vj. per Dy. Itẽ in beneficio eccleſiaſtico no. Bal. ſ. eo. l. quoties.

3 nõ tñ † videt̃ q̃ ꝑ hoc acquiratur poſ. niſi apprehendat̃ l. cũ hæredes. in prin. de acqui. poſ. Nam poteſt acquiri dñium ſine poſ. licet non ſine traditione regulariter. vt l. ſi fundũ. cũ ibi not. ff. de

4 fundo dotali. † per conſuetudinẽ tñ vel ſtatutũ poteſt induci vt poſſeſsio acquiratur ſine apprehenſione corporali. vt in c. ex lite ris. de conſue. & not. per Cyn. in l. ea lege j. de condi. ob cauſam. poſt princi. & etiam hoc eſt ſciendum q̃ poſ. quæ erat apud de functum per additionem hæreditatis cenſeatur transferri in hęre dẽ, & continuari quod tñ non eſt de iure cõi. vt in l. j. §. Scæuola. ff. ſi quis teſta. libe. eſſe iuſ. fuerit. Dico tñ q̃ non erit eadem poſ. ſed diuerſa. cũ poſ. defuncti morte eius extinguat̃: ſicut corpus & animus quæ ſunt inſtrumenta retinendę poſ. ſi ſtatutum ope ratur vt noua poſ. acquirat̃ hæredi ſine apprehenſione corpora li quod regulariter nõ eſt. vt in l. iij. in prin. de acq. poſſ. ff. Quid autem in alijs iuribus incorporalibus, an acquirantur ſine traditione? dic q̃ ius pig. vel hypothecæ bene acquirit̃. vt in l. j. ff. de pig. ſed ius ſeruitutis prædialis vel perſonalis non: imò requiritur q̃ ille cui conceditur inducat in prædium vel fundum ſeruientem, &

per hoc videbit̃ tradita ſeruitus: in qua tñ a nõ cadit vera traditio ſicut in vera poſ. qua ſi traditio quæ fit modo prædicto. vt l. iij. §. dare. ff. de vſufru.

☞ *Reus poteſt opponere agenti de iure tertij, quando ipſe eſt excluſiuus iuris agentis ipſo iure.*

Quid ſi non ipſo iure: ſed per ſententiam eſt excluſiuus iuris agẽtis: et quid ſi nõ erat excluſiuũ, ſed diminutũ?

4 *Actor metitur ius agendi ex perſona ſua: & ex iure ſuo: & non ex iure rei.*

LEX XXVIII.

1 REs alienas. †Si actor non probat dñium, reus abſoluitur ſi nullum ius habeat in re. h. d. ſ. eo iure quo poſſeſſores ſunt melioris cõdi. eo ipſo q̃ poſſideant, quàm actor qui non poſsidet. vt l.

2 vti frui. §. ſi fortè. ff. ſi vſufru. pe. † Et alle. iſta l. duobus mod. primo q̃ reus põt opponere agenti de iure tertij, qñ illud eſt excluſiuum iuris agentis ipſo iure: ſi enim actor non eſt dñs rei quàm petit, ſed quidam tertius: licet reus nullũ ius habeat: ius illius tertij excludit agentem ipſo iure, & in hac actione requirit̃ dñium ex parte agentis & poſ. vel detentatio ex parte conuenti. Quid autem ſi non ipſo iure: ſed per ſententiam vel excep. ſit excluſiuum iuris agentis? Rñ. nõ poteſt de illo opponi per ea quæ not. in l. his conſequenter. in prin. ff. fa. er. per gl. & in l. ij. ſi ager vecti

3 galis. in parua gloſſella. † Item quid ſi non erat excluſiuũ: ſed diminutiuũ iuris agentis: vt ſi ago contra te rei vendi. directa. Tu opponis mihi q̃ quidam tertius habet in iſta re vtile dñium ſibi à me conceſſum: quia eſt emphyteuta, feudatarius, vel ſuperficiarius, vel habens ſeruitutẽ vſufru. et ſi ille poſsideret nõ poſſet ab eo aduocare: qa in iure vtili eſt ipſe potior me: imò poſſet ipſe à me aduocare. vt in l. j. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vec. vñ ſicut non poſſem ab eo aduocare: ita nec à te: quia non pertinet ad me te moleſtare: ſed ad illum: quid iuris? Dic vt ſingulariter no. per glo. & Bar. in l. indebiti. §. ſed ſi nummi. ff. de condi. inde. & vide quod idem Bar. no. in l. ij ff. de excep. rei iudi. & per Cy.

4 in l. cũ ſeruum. j. de ſer. fugi. Allegatur etiã iſta l. † q̃ actor metitur ius agendi ex perſona ſua, & ex iure ſuo: nõ aũt ex non iure rei. Sic ff. ſi pars hæredi. peta. l. j. poſt prin. Quidam in iure excipien di. dic vt in l. militis. §. Neratius. ff. de teſt. mil. & l. qui ex liberis. §. teſtamento. ff. de ſecũ. tab. & vide Inno. in c. cũ Bertoldus. ante fi. de re iudi. vbi dicit idem in beneficialibus: quod hic dicitur in rebus prophanis ecce caſum.

a ¶ Vt eſt vſucapio. An omnis ꝓſcriptio ſit vſucapio. vide p Bal. in conquerentes. in ij. col. de offi. ordi.

b ¶ Quatuor ſunt ſeruitutes. Adde l. ſi qs. ff. de vſufruc. & in l. j. C. de ſeruitu.

De uſufructu & habitatione & miniſterio ſeruorũ. Ru.

1 ☞ *Ad uſurarium non pertinent omnes fructus, uel reditus: ſed quantum ſufficit ad uſum, & ad ſuſtẽtationẽ ipſius, & ſuæ familiæ: nec ad ipſum pertinet colere fundũ: & quid poßit facere?*

3 *Habitatio in quo differat ab uſufructu: & uſu?*
Miniſterium ſeruorum debetur in ſeruis tanquam in rebus.

1 †No. ex iſta rub. q̃ quatuor ſunt ſeruitutes [b] perſonales quę

b debentur à re perſonæ ſcilicet vſusfr. vſus habitatio & miniſterium ſeruorum ad vſufructuariũ pertinent omnes fructus: omnes reditus, & omnes commoditates rei: quæ ſunt inter ſe diuerſa. vt in l. v. & vj. ff. eo. ti. & ad ipſum pertinet colere fundũ & de manu ſua fructus percipere. vt in l. fundi trebatiani. ff. de vſufr.

2 lega. † Ad vſurarium verò non pertinent oẽs fructus, vel reddi tus: ſed quantum ſufficit ad vſum & ſuſtentationẽ ipſius, & ſuę familiæ. vt ff. de vſu & ha. l. plenũ in prin. & §. j. nec ad ipſum pertinet colere fundũ: ſed ad proprietariũ: poteſt tamen ad fundum accedere pro libito voluntatis: & aliqua facere quę habentur ibi

3 dẽ. † Habitatio eſt ſeruitus diuerſa ab vſufructu & vſu. & habet diuerſam naturã. vt j. eo. l. cum antiquitas. & non debetur niſi in domo ſed præcedentes tam in domo quã in agro. Miniſterium ſeruorũ debetur in ſeruis tanquã in rebus: non enim tanquã in perſonis eſt dare quoddam ius perſonale: quod non eſt ſeruitus noãta: ſed innoãta de quo in l. pecoris. ff. de ſer. ruſt. prædi. & in l. vt pomũ. de ſeruí. ti. generali. de quo etiam per Bar. in l. iiij. §. fi. ff. de alimentis & ciba. leg. & not. hic gl. rub. q̃ ſicut in rebus corporalibus eſt reperire dominium, ita in ſeruitute & iur. incorporalibus: nam poſſum me appellare dñm iſtius iuris ſeruitutis. vt ff. ſi vſusfr. peta. l. vſumfru. & l. in venditione. de bo. aut. iud. poſ. ſecundùm Gul. de cug. no.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Libell⁹ nō sit ineptus. Adde q̄ vbicūque libellus est ineptus tunc nullus terminus currit ad excipiēdū. secūdū Bal. in l. edita. in pen. col. C. de edēdo. quā sequ tur Barb. in c. exāmi nata. in xj. colūn. de iudi.

2 ☞ Duplex cautio præstanda per usufructuarium.
3 Si quis in libello dicat se esse in possessione quorundam iurium incorporalium, libellus non est ineptus.
Si quis dicat rem ad se pertinere iure dominij, & postea non probet de dominio directo, sed utili: an libellus possit dici fuisse ineptus?
4 Cum relinquitur usufructus omnium bonorum, censetur etiam relictus de nominibus debitorum: seu de his quæ ab eis debentur postquam fuerint exacta.
5 Ille qui obligat bona sua, an uideatur obligasse nomina debitorum?

Vsufructuarius quando petit usumfru. & non offert cautionem, non tamen debet reus absolui: sed condemnari sub conditione si usufru. præstiterit cautionem. ut in hac. l.

LEX. I.

1 SI vsusfructus. † Testator qui legat vsumfru. bo. suorū nō potest vsufructuario remittere cautionē quā lex mā dat per vsufructuarium præstari. h. d. † Et est duplex. vna de vtendo & fruendo arbitrio boni viri: & de conseruanda & restituēda proprietate finito vsufructu. & ista præstat quando relinquitur vsufr. in rebus quæ vsu non cōsumūtur in immobilibus vel mobilibus: quo casu est propriè vsufru. qui dicitur propriè ius vtēdi & fruendi salua rei substantia. vt ff. eo. l. j. & ita loquit̄ ista l. sed l. iij. infra eo. vbi tū dicit̄ idē
3 q̄ hīc. † Alia est cautio quæ præstatur cū relinquitur vsufru. regum quæ vsu cōsumūtur: puta vini: frumenti vel etiā quantitatis: quæ licet verè nō cōsumatur vtēdo. vt in l. j. §. fuit quæsitum. ff. ad trebe. videtur tū quo ad hoc cōsumi: quia non potest vti ni si eam expendat. & in istis non cadit propriè vsufructus, cum in vsufructuarium transferatur proprietas. sine qua nō posset vti: nō sic in præcedenti casu, & in istis præstatur cautio de restituēdo tantā quantitatem finito vsufructu quantā percœpit, & hoc fuit introductum per senatusco. vt habetur in ti. de vsufr. ea. re. quæ vsu cōsu. ff. Et prima cautio præstat, ne det̄ materia delinquēdi. ista verò nō ob. sed pro forma vsusfructus. q cū ppriè nō cadat in istis rebus. senatusco. introduxit q̄ pstita cautiōe dicat̄ cadere potius fictiōe iuris quā naturaliter & verè, & de illa logtur ista lex. vt nō posit remitti. Quidā dicūt q̄ hodie posset remitti: sicut pōt testator remittere falcidiā. ga nō dat̄ p hoc materia deliquēdi, sed p̄cedēs: nō etiā hodie ne det̄ talis materia. vt l. conuenire. ff. de pac. dota. In tex. ibi. [vsusfructus.] glo. dicit qd̄ respectu rerū quæ vsu non cōsumūtur istud verbū stat propriè: sed respectu rerū quæ vsu cōsumūtur stat impropriè: quia non potest propriè stare. Et hoc inducit Gul. de cu. q̄ si qs in libello dicat se esse in possessione quorundā iuriū incorporaliū libellus
a nō sit ineptus: licet in illis iuribus non cadat possessio: sed quasi quia illud verbū possessio intelligit̄ secūdū subiectā materiā, & eo modo quo pōt sumi. i. in quasi possessione. vt ff. de iureiur. l. sed & si §. Itē si iurauero. Itē si aliquis dicat rē ad se pertinere iure do. & postea non probet de do. directo: sed vtili: si licet q̄ est feudatarius, vel emphyteuta: nō dicitur libellus fuisse ineptus: & sic poterit obtinere sententiā. quasi videat̄ deduxisse in iudicio vtile dñiū: certè istud est verū si in libello appellauit se emphyteutā, vel feudatariū. aliàs intelligeretur de directo dñio: qa verba iunt intelligenda in potiori significato: vt l. j. §. qui in perpetuum, si ager vect. ff. & sic videtur quod non posset obtinere vtili in iudicium non deducto. vt in l. non potest videri. ff. de iudi. sed Gul. hīc sentit contra. dicens qd̄ ille qui asserit se dominū videtur in iudicium deducere oē dominiū tam directum quàm vtile. & de quocūq; probauerit debet obtinere sententiā: sicut videt̄ deduxisse in iudicium oēm cām dñij. vt l. & an eadē. §. actiones. ff. de excep. rei iudi. & ibi tangitur per Bar. de hoc. & l. solemus. ff. de iudi. In tex. ibi. [marito.] de quo ista testatrix nō habebat liberos, aliàs non deberet habere maritus integrum vsumfructum oīm bonorū: sed fortè alimēta duntaxat: secus ecōuerso quando maritus reliquit vxorē dominam, & vsufructuariam oīm bonorum suorum. vt no. in l. ij. infra si secūdò nup. mu. & auth. ibi posita. vel saltem non deberet habere vsumfructum legitimæ ipsorum. vt in auth. nouissima. ś. de innoffic. test. in fin.
4 & quod no. in l. omnium. ff. eod. titu. secundùm. Cyn. † In text. ibi. [à debitoribus soluta.] No. & tene menti q̄ cum relinquitur vsusfructus oīm bonorū, cēsetur etiā relictus de nominibus debitorū: seu de his q̄ ab eis debent̄, postq̄ fuerint exacta, & sic si testator erat gabellarius, poterit vxor fructuaria petere quod sibi tradantur ad vtendum reditus qui percipientur ex gabella secundū Odo. & Bal. † Quid in eo qui obligat bona sua: an videatur obligasse nomina debitorū? dic. vt no. j. de act. hęre. l. ij. In tex. ibi. [quā oblata.] quid si non obtulit, an debet reus absolui, licet probauerit vsum fructum sibi legatum? dic q̄ non. sed debet cōdemnari ad soluendum sub conditione si vsufructuarius præstiterit cautionem per l. iij. §. illud vidēdū. ff. de gdeicō. liber. & ita reperio Bar. cōsuluisse. facit q̄ idē no. in auth. hoc amplius. j. de fideicō. q̄ tene menti. Nā frequēter cōtingit qd̄ mulieres ignaræ iuris quibus est relictus vsusfructus omnium bonorum, petunt ab hærede bona sibi tradi: & nō offerunt cautionem: nō propter ea hæres debet absolui, sed condemnari sub dicta conditione. per illum text. not. & non fiet executio nisi cautione præstita.

2 ☞ Proprietarius quando alienat ex mera uoluntate, debet interuenire consensus usufr. ne cogatur habere malum proprietarium: & an debeat habere laudemium?
3 Sicut feudatarius non potest alienare sine consensu domini, an idem sit econuerso si dominus alienare uelit?
4 Si in bonis aduentitijs filij sint bona emphyteutica quæ alienentur, quòd necessarius sit consensus patris: & an ipse habebit quinquagesimam, seu laudemium?
5 Si talia bona incidant in commissum propter canonem non solutum: an commissum applicetur patri habenti usumfructum, an filio proprietario?
6 Filius proprietarius an possit obligare uel alienare proprietatem sine consensu patris usufructuarij?

LEX. II.

1 VErbis testamenti. † Proprietarius nō prohibetur obligare proprietatem: licet vsusfructus ad alium pertineat: hoc tū vsufructuario non nocet. h. d. Sic etiam notaliter alienare vt l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapi. & in l. locum. §. proprietarium. ff. eodem titul. de vsufruct. † Dicit tamen Guli. de cug. q̄ si talis alienatio est merè voluntaria, debet interuenire consensus vsufructuarij. ne cogatur habere malum proprietarium. & ideo debet vsufructuarius habere laudemium. vt Oldr.
3 in con. xxiij. tenet. † Pro primo dicto facit quod in feudo habemus: quia sicut feudatarius non potest alienare sine cōsensu domini, ne dñs cogatur habere malū vasallū: ita & econuerso domi nus nō debet alienare proprietatem & dominiū directū nisi cū cōsensu vasalli: ne cogatur habere malū dñm. vt hī in vsibus feu
4 dorum in ti. de lege corradi. §. ex ea. cū seq. † Quantū ad secūdū de laudemio. facit q̄ Gul. no. in l. fi. §. filijs aūt. j. de ho. quæ libe. vbi dicit Gul. q̄ pī qui habet vsumfructū aduentitiorū: si inter illa sint bona emphyteutica, & alienent̄: necessarius est consensus patris: & ipse habet laudare, nō filius qui habet proprietatē: & iō quinquagesima quæ debeť ex laudatione pertinet ad patrē, nō ad filiū. per. l. septimā. ff. eo ti. tū ipse loquit̄ qñ alienat̄ vtile dñiū. in qua alienatione requirit̄ cōsensus superioris dñi. nos loquimur qñ alienatur ipsum derectū dñiū. in qua alienatione
5 nō cadit laudatio: ex qua debeat solui quinquagesima. cum illa non soluatur nisi ratione superis iuris: & hoc non est dare superius. licet requiratur consensus fructuū propter suum interesse. vnde in hoc nō placet placet determinatio prędictorū. † Quid aūt in casu quem tangit Gul. in d. §. filijs aūt. l. de patre habente vsumfructū in bonis filij: si sint bona emphyteutica quæ tenent̄ à filijs & incidūt in cōmissum propter canonē nō solutū: an cōmissum applicetur patri: an filio proprietario? & vī q̄ patri: & q̄ nō teneat̄ restituere etiā finito vsufructu per illā l. post prin. ff. e. cōtra dic q̄ ibi loquitur de cōmisso alterius rei quā illius in qua habet vsumfructum. nos loquimur de cōmisso eiusdē rei. vñ cū salua debeat esse proprietas, nō applicabit̄ patri: ga sic nō saluaťur tū q̄ quouscq; durat vsusfructus pater debeat habere ēt vsum fructū in cōmisso: & finito vsufructu redibit ad filiū ppriętarium.
6 sicut in alienatione, vt l. Item de fundi. ff. eod. ti. † Itē q̄ hīc dicit in j. dict. proprietariū posse obligare vel alienare ppriętatē. fallit in filio ppriętario, q̄ nō pōt sine cōsensu patris. vt d. §. filijs aūt. q̄ vī cōtra determinationē supradictorū doctorū: qa si est spāle in patre vsufructuario q̄ debeat cōsentire in alienatiōe ppriętatis. In cōtrariū debet esse ius cōe, q̄ sine cōsensu fructuarij possit to talē alienationē facere. Nec ob. q̄ dixi de feudatario: quia magis sua interest habere bonum dominum cui tenet̄ ad fidelitatem: et ad certa opera personalia, quàm vsufructuarium, qui ad talia non tenetur. vnde nihil ad eum quis sit proprietarius: dummodo ipsum non turbet in vsufructu.

Lex

LEX III.

1 SI patri. † Morte vsufructuarij extinguit̄ vsusfructus: non sic morte ppriętarij. h. d. Gl. dicit quod hoc vltimum fallit in quibusdam casibus in quibus morte ppriętarij extinguit̄ vsusfructus: sed nō sunt bonæ fallentiæ: quia in illis non ppter solam mortē ppriętarij extinguitur: sed ex eo quod ppriętas venit ad vsufructuarium. vñ non potest amodò dici habere vsumfr. formalem. qui cū sit seruitus, non cadit in re ppria: cū illa non possit dño seruire. vt in l. vti frui. in prin. ff. si vsusf. pet. In text. ibi. [cùm morte eius.] supple vel capitis diminutione. quod dic. vt j. eo. l. corruptionem. Et idem in seruitute vsus, quæ finit̄ illis modis quibus & vsusfructus. vt j. l. iij. in fi. ff. eo. sed seruitus habitationis non finitur nisi p mortem illius qui eam habet: non p capitis diminutionem. vt j. eo. l. cum antiquitas. adde hic quod habetur. j. eo. l. si domina.

2 ☞ Vsufructuarius si non præstitit cautionem de qua hic: & tamen percœpit usumfructum, an teneatur eos restituere tanquam indebitè percœperit?
3 Si non reperiat fideiussores, an stetur iuratoriæ cautioni cum hypotheca bonorum?

LEX IIII.

1 VSufructu. † Vsufructuarius tenetur cauere de vtendo & fruēdo arbitrio boni viri ex quacunq; causa debeatur. h. d. & etiam de restituendo rōnē finito vsufructu. vt ff. vsufr. quēadmo. caueat. l. j. §. habet. & istæ cautiones non possunt remitti per testatorem: sed per hæredem sic: vt not. ś. eo. l. j. In text. ibi. [fatisdatio.] & sic
2 cum fideiussoribus. † In tex. ibi. [boni viri arbitratu.] hoc arbitriū versat̄ tam circa fideiussores dādos si sunt idonei vel nō: quā circa modum vtendi. Sed quærit̄. si ista fatisdatio nō præstet̄: & nihilominus vsufructuarius pcœpit vsumfru. an eos fructus restituere tanquā indebitè perceptos teneat̄? So. distingue. An illicitè percœpit: puta inuitò vel ignorante ppriętario: & tūc non facit eos suos: sed teneť restituere: an ipso ppmittente vel sciente & patiente: & tunc secus. quod dic vt per Bar. in l. vxori. ff. de vsuf.
3 leg. & per gl. in l. si cuius. §. j. ff. eo. tit. † In glo. j. ibi. [dic ergo.] hāc videntur tenere doct. de rigore iuris. nec obst. l. cum nō facilè. ff. si cui plus quā. per l. falci. & quod not. in l. j. ff. qui fatisda. cogan. vbi ille q̄ teneť fatisdare si nō reperit fideiussores: sine sua tū culpa, cōmittitur iuratoriæ cautioni cum hypotheca bonorum. vt l. filio. vt in pos. leg. quia loquūtur quādo fatisdatio non est de forma vel de substantia rei hic secus: quia diffinitio vsusfructus est, quod est ius vtendi & fruendi salua re substantia. licet non videtur saluari nisi fatisdatio præstetur. alij de æquitate dicūt q̄ si persona non est suspecta: quia est diues, & soluēdo, nec est forensis: sufficit quod se obliget solēniter. ar. in l. de creationibus. cum ibi not. ś. de epis. aud. In glo. super verbo. [sufficienter.] Si verò persona sit suspecta, possit procedere determinatio. gloss. de rigore: quia illa difficultas dandi fideiussores debet nocere sibi, & non proprietario: postquàm subest suspicio.

LEX V.

1 SI pater. † Vsufructuarius tenetur restituere fructus perceptos post finitum vsumfr. h. d. facit. l. fructus. ff. de rei vend.

2 ☞ Quæ sit differentia inter usumfructum qui consistit in iure, & fructus qui sunt res corporales?

LEX VI.

1 INtereſt. † Maritus qui solū vsumfructū in dotem recœpit, proprietatem obligare nō pōt: idē si recœpit ppriętatem inæstimatā: secus si æstimatam tali æstimatione quæ faciat emptionē: quia tūc est tua. n. d. secūdū gl. q̄ dicit quod hic ponunt̄ tres casus tacti in summario: & rñdetur ad primum & vltimum. sed non ad secū-
2 dū. in quo idē dicendū est̄ quod in primo: casus est iste. † In text. ibi. [Nam vsufructuarius.] aliquando verò nec proprietas nec vsusfructus dat̄ in dotem: sed dant̄ ipsi fructus percipiēdi ex tali fundo. Nam longa est differentia inter vsumfructum qui consistit in iure, & fructus qui sunt corporales res. vt l. vaiç. ff. de viris. isto ergo casu cum dant̄ fructus percipiendi ex tali fundo, qd iuris est. vide bonam. l. de pact. do. ff. l. si conuenerit. nam maritus illos fructus non lucrat̄: sed duntaxat vsum eorum habet. & sol. ma. tenetur restituere pretium eorū, sed quādo dat̄ vsusfructus, vel plena proprietas, lucratur fructus: ppter onera matrimonij: nec valeret pactum factū in contrarium: quia sic remaneret mulier indotata. vt ibi habetur.

2 ☞ Vsufructuarius in quibus sit tanquam procurator in rem suam?

LEX VII.

1 VM ad quem. † Modica impensa pertinet ad vsufructuariū: magna verò ad proprietariū. h. d. Et ratio est, quia prima non cēseť concernere perpetuā vtilitatem rei: sed temporalē perceptionem fructuū. Secūda verò censeť cōcernere perpetuā vtilitatem rei q̄ debet ptinere ad ppriętatem. cuius proprietas est perpetua. & hoc videmus etiam in marito: qui licet sit dñs rei dotalis: quia tū habet restituere solu. mat. cōparat̄ vsufructuario. & ideo expensas factas ad ppetuam vtilitatem rei repetit ab vxore: vel ab hærede eius petentibus restitutio. fundi dotalis: secus si cōcernebat temporalem vtilitatē rei. vt l. diuortio. §. impendia. ff. so. mat. & l. ij. §. generaliter. de impensis. dicit tamen Bar. in l. cotem.
2 §. fi. ff. de publicanis. † q̄ cura & solicitudo refectionis impensæ pertinet ad vsufructuariū, tanquàm ad procuratorem constitutū in rem suam: & sic tenetur facere paruam & etiam magnam impensam: & paruam non recuperat à ppriętario: sed magnam sic. & ita intelligit. l. hactenus. ff. eo. tit. & etiam istam l. Bald. contrà hic. & melius. quia durum esset fructuario impensam magnam facere de suo, & postea non recuperare. vnde dicit quòd non tenetur nisi ad purā, quæ est de natura ipsius vsusfructus. nec obquòd est procurator in rem suam, & super proprietatem. vt l. j. in fi. cum ibi not. ff. vsusf. quemadmodum caueat. quia verum est, quantum ad ipsam defendendam & tuendam: non vt de sua bursa teneatur facere impensam quæ pertinet ad ppriętarium. Tenemētistud dictum: quia puto ipsum verisimum. quicquid dicat Bar. ad hoc. l. si verò non remunerandi. cum l. sequen. ff. manda. vbi procurator constitutus ad aliquod opus faciendum, non tenetur expendere de suo: sed dominus debet sibi ministrare. Potest dici (& ista est bona limitatio) q̄ vsufructuarius licet magnā impensam non teneat facere de sua bursa: quando tamen imminet necessitas, ne res deterioretur. debet denuntiare ppriętario quod eam faciat, aliàs imputaretur sibi culpa si proprietarius ignorabat. & hoc per l. Item quærit̄ur. §. exercitum. ff. loca. In gloss. quæ incipit. [ſ. actione neg. ges.] Bar. hoc reprobat. quia cum hoc faciat ex necessitate, non dat̄ act. nego. gest. l. si cōmunes. ff. de nego. gest. vnde dicit dari actionem in factum. p. l. prætor. §. his verbis de boñ. aut. iudi. possſ. Bald. tenet glo. tum quia nō est verum q̄ faciat ex necessitate. vt dixi: tum quia negotiorū gestori datur vtilis act. neg. gest. vt ś. de nego. gest. l. curatoris.

2 ☞ Licet morte usufructuarij extinguatur ususfructus, si tamen hæredes eius tenuerint fundum tanquam proprietarij: finguntur tamen tenuisse & possēdisse eo modo & forma quibus tenebat defunctus.

LEX VIII.

1 NEque fructuarius. † Fructuarius vel eius hīs quouscq; possidēt rōne vsusfructus nūcq; pscribūt̄ ppriętatē. h. d. rō est, qa nō possidet ciuiliter, sed naturaliter tm: et sola naturalis nō est sufficiēs ad pscribendā ppriętatē directā. vt in l. acquirit̄. §. fi. ff. de acq. re. do. sed bñ sufficit ad pscribēdū vtile dñiū vel ius vsusfructus. Vñ si fundū meū tenuisses p tēpus legitimū, non tācq; dñs directus, sed tanq; fructuarius, vel tanq; emphyteuta, vel tanq; feudatarius, & habuisses tit. à quodam tertio, & ignorasses me esse dūm directū, pscribis ius vsusf. aliàs vtile dñiū contra me, sed directū nunq; quia nō possedisti eo animo vt illud ac quireres. vt quēad. ser. amí. l. fi. iuncta. l. si ego. §. j. ff. de publiciana. & j. de pscri. lō. tēp. l. fi. & sine tit. pscribere xxx. an. vt j. c. j. §. si qs
p xxx. si de feu. fue. cōtro, & quod no. Bar. in l. j. in prin. ff. de acq. pos. dū tractat de naturali possessiōe & eius effectu. postq; aūt in cœpisses possidere tanq; dñs directus: ga in repoſcēti rē meā: an casu quo possim noluisti restituere, & sic interuertisti possessionem: ex tunc spolias me ciuili possessione: & incipis præscribere longissimo tempore: sicut fur, & violentus possessor. de iure ciuili. vt l. fi. de præscrip. xxx. ann. secus de iure canonico: cùm sit mala fidei: & adde quod habetur in l. malè agitur. de præscrip. xxx.
2 ann. † In text. ibi. [neque successores eius.] Istud est mirabile: ga per mortem fuit finitus vsusfructus: ergo successores nō tenue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt tanquã vſufructuariũ,ſed tãquàm proprietariũ.& ſic habuerunt animum acquirendi dominum ſi nõ habebant: ergo ſaltem debuerunt præſcribere ſpatio xxx.ann.per iam dicta.Sol.ſucceſſores iuris præſumptione quantuncunq; alium habeant animũ, cenſentur & finguntur tenuiſſe & poſſediſſe eo modo & forma quibus tenebat defunctus.arg.in l.hæres de diuerſis & tẽporalibus præſcrip.quia reputantur eadẽ perſona cum eo.cui igitur ille defunctus teneret tanquã fructuarius,& ipſi hæredes cenſentur eodem modo tenuiſſe.licet reuera tenuerunt vt domini: quia non ſuperueniente noua cauſa ſicut defunctus ſolo animo non poterat ſibi mutare cauſam poſſeſſionis.vt in l.nemo.j.de acquir. poſ.ita nec hæredes eius ſi domino reposcente non interuertant poſ.& ſic eſt hic caſus de vno in quo cõſuluit his diebus.& de iſta l.non memini.quia quidã incœpit quædam bona poſsidere precario nomine,poſtea mortuus eſt, & hæredes eius per xxx.ann. & vltra ignorantes precarium poſſederunt ꝓprio nomine. quærebatur an præſcripſerint.conſtat enim quod defunctus ſi centũ annis vixiſſet cum teneret alieno nomine,non præſcripſiſſet per dictam l.malè agitur.Sed dubium erat de hæredibus qui poſſederunt ſuo nomine.ego dixiquôd nec illi præſcripſerunt. per rationem quã ſuprà tetigi:& de hoc eſt caſus in l.iſta ſi bene conſideretur.& not.illud verbum. [nulla temporis,&c.]& ſic nec triginta annos:licet quædam gloſſ.in vſi.feudo.dicat quod ſub iſta generalitatenon venit præſcriptio longiſſimi temporis: ſed longi tantũm.Sed illud verũ niſi ſubiectæ materiæ natura ſuadeat contra.vt iſto caſu.

LEX IX.

1 VSufructu. †Vſufructuarius & ille cui relictæ ſunt operæ ſerui:non habet alienãdi facultatem.hoc dicit Bart.

6 ☞ *Conductio uſusfructus morte conductoris finitur. Quid in locatione proprietatis?*

LEX X.

1 SI domina. † Morte domini ſeu proprietariꝰ nõ extinguitur vſusfructus. hoc dicit. ſecundũ primam lect quæ non placet:tum quia nõ cõgruit literæ ſine impropriatione. vt in glo. tñ quia non continet vtilitatem de hoc habeẽ etiam in l.iij.ſ.eod. Vnde dic ſecundũ aliam lect.q; morte eius qui conducit vſumfructũ extinguitur vſusfructus conductus:licet non ſit propriè fructuarius. nec in eo radicatum eſt ius vſusfructus.Si ergo locaui tibi vſum fructum fundi mei quem habeo, & teneo pleno iure ꝑ hũc titulocatiõis.ſic vt i te nõ transferreẽ ꝓprietas ſi ꝓprietatẽ locaſſem. vt in l.nõ ſolet.ff.locati.ita nec transferẽ in te ius vſusfructus:ſed habes cõmoditatem vtendi & fruendi.& illa commoditas ita finitur morte tua ſicut ſi eſſes vſufructuarius.h.d.iſta l.not. † Nec ob.l.viam veritatis.j.locati.vbi locatio non finitur morte conductoris:quia verum eſt de locatione ꝓprietatis. ſecus in locatione vſusfructus.vt hic:quod ſingl'r.no. videbat contrà:quia ille qui conduxit ꝓprietatem nihil aliud conſequitꝰ q; vſumfructũ rei:tñ aliud eſt locare ꝓprietatem,aliud locare vſumfructum. quod eſt mirabile.quia cenſetur locatus ſecundùm ntauram quam habet vſuſ.formalis.nec etiam ob.l.neceſſariò.ſ.j.ff.de peri. & cõmo. rei ven.vbi locatio commoditatis non finitur morte conductoris.quia ibi qñ vſufructuarius locauerat alteri commoditatem vſuſ.vel etiam vſumfr.retinendo apud ſe ius vſusfr. & transferendo cõmoditatem:nã tunc morte eius qui habet commoditatem nõ finitur,ſed morte vſufruc. locantis.hic verò qñ ipſe proprietarius locauit vſumfructum.quod eſt mirabile.& fortè alibi nõ eſt.& vide no.Cy.j.ſi pignus pignori datum ſit. l.j.in j.q.

2 ☞ *Vſusfructus ſi relictus ſit alicui uſque ad certum tempus:non finitur per mortẽ uſus fru.ante illum diem uel tempus.*
3 *A perſona hæredis erit nouus uſusfructus*
4 *Si reliqui tibi uſumfru.duraturum per x.annos,& poſt decem annos eundem uſufruc. reliqui Titio,& tu mortuus es antequam lapſum eſſet illud tempus:ao Titius ſtatim admitteretur?*
5 *Quid ſi legatus ſit uſusfru.uxori quouſq; uiduam ſeruauerit,& poſt eius mortem fuit relictus Titio,& poſtea uxor tranſiuit ad ſecunda uota: an Titius debebit expectare quouſque uiuat?*
6 *Dictio donec quòd faciat conditionem extinctiuam.*
7 *In eo ſtatu in quo quis moritur præſumitur ſemper debuiſſe durare ſi plus uixiſſet.*
8 *Furioſus præſumitur in eo proposito durare, in quo erat antequã in furorem incideret.*

LEX XII.

1 AMbiguitatem. †Hic incipiunt nouæ conſtitutiones Iuſtiniani vſque ad finem tit.h.d.iſta l.Quando tẽpus certæ ætatis ponitur ad excluſionem iuris quæſiti, facit diem: & non conditionem.h.d.primò.& in ſtatu in quo quis moritur, præſumitur debuiſſe perſeuerare ſi plus vixiſſet vſq; ad mortem.h.d.
2 tota l.quæ ponit duos caſus. †Primus relinquo tibi vſumfructũ quouſq; Titius qui erat ætatis decem annorũ peruenerit ad pubertatem,& ſic vſq; ad quatuor ann.extantes.ſi Titius moriatur in xj.an.& ſic non peruenìat ad pubertatem, non propterea extinguitur:ſed durabit adhuc per tres annos.quibus lapſis Titius peruenìſſet ad pubertatẽ,ſi mortuus non fuiſſet.Alius caſus eſt. reliqui tibi vſumfructum duraturũ quouſq; Titius qui non erat ſanæ mentis,peruenerit ad ſanam mentẽ:mortuus eſt Titius antequam ad aliam peruenerit.& ſic nõ põt dici quodammodo ſit non ſanæ mentis:quæ mens fuerit extincta:quæritur an vſusfructus extinguatur?& dicitur q; non:quia non peruenit ad ſanam mentẽ:& preſumendũ eſt q; ſi non foret mortuus perſeuerauiſſet in eadem non ſana quouſq; vixiſſet: & ſic non finietur vſusfructus niſi per mortem tuam,vel capitis diminutionẽ tuã: nõ propter mortẽ tertij.Cõtra determinationem primi caſus op. de.l.ſi ita ſcriptum.de ma.teſt.& de.l.ſi cui legetur.de lega.j. Vbi tẽpus certæ ætatis legatariꝰ vel alterius facit conditionẽ: quia ſi ad illã peruenerit,legatum non debetur.Glo.quæ ſunt hic dicunt q; ibi legatũ fuit factum ſub cõditione.hic verò in certũ tempus: quia dixit lego tibi vſq; ad decem annos ſeu per decẽnium donec vixerit filius meus.hoc non placet:imò dixit lego tibi quouſq; filius meus peruenerit ad talem ætatem:non autem dixit duraturum per decem annos.Ad contrarium reſpondeo q; hoc tempus certæ ætatis fuit appoſitum ad finiendum emolumentum purè relictũ:quia purè reliqui tibi vſumfruct. & volui quod duraret quouſq; Titius peruenerit ad pubertatem, qui diſtabat ab ea per quatuor annos.& ſic ſi vixiſſet,debuiſſet.iiij.ann.durare. & vſq; ad iiij.ann.videtur teſtator voluiſſe q; duraret.licet ergo nõ peruenerit ad pubertatem,non extinguitur vſusfru.quia illud tempus certæ ætatis non facit conditionem:ſed facit tempus. in ll. verò contrariꝰ relictum factum fuit ſub conditione:puta relinquo tibi ſi vel cum peruenerìs ad quartumdecimum annum ſeu cum peruenerit Titius:licet ergo tẽpus de ſe ſit certũ qñ peruenìſſes ad pubertatem ſi vixiſſes:tamen non erat certũ an debueris peruenire vel nõ:ideo ſi non peruenìſti, legatum tanquã defecta conditione non valet:tñ non ſemper eſt verum quod tale tempus dicto caſu faciat conditionem,ſed dic vt in l. Seius ſaturninus.ff.ad trebel.& in l.ex his verbis.j. qñ dies leg.cedat. Et no.hic poſt princ.ibi. [niſi ipſe.] q; ſi relinquo tibi vſumfructũ vſque ad tale tempus duraturum:ſi prius decedis,finitur vſusfructus:nec expectaẽ lapſus tẽporis.qui nihil põt operari. videbatur contrà:quia poſtquã volui q; duraret per tantum tempus, perinde videẽ eſſe ac ſi voluiſſem quod illo tẽpore durante non
3 finiatur morte:ſed tranſeat ad hẽredes tuos. †vt tñ in perſona hæredis ſit nouus vſusfructus.vt l.ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ff.de verb.oblig.contra hoc patet.& ſic illa verba vſq; ad tale tempus habent conditionem ſi tanto tempore vixeris:quia non videtur teſtator reliquiſſe vſumfructum niſi ſecundùm naturam ipſius vſusfructus.vt extinguatur morte tua: & capitis diminutione, & aliꝰ modis quibus ſolet extingui,& vltra hoc per lapſum tempꝰ extinguatur,ſi per nullum alium modum fuerit extinctus.
4 Sed † pone reliqui tibi vſumfructum duraturum per decem annos,& poſt decem annos eundem vſumfructum reliqui Titio. tu mortuus es antequam lapſum eſſet illud tempus: quæritur an Titius ſtatim admittatur?videtur q; non, ſed debeat expectare lapſum temporis, poſtquam fuit tibi relictum. & interim ſint apud hæredes teſtatoris.cõtra dic quòd ſtatim admittatur: quia tunc facere videtur lega.dilatatum vt non ante veniat quàm labatur tempus vſq; ad quod fuit tibi relictus. Si ergo hoc tempus non poteſt operari tuum fauorem:quia nec tranimittis ad tuos hæredes,ſed finitur per mortem tuam,vt hic.nec etiam operatur odium titiꝰ vt debeat expectare lapſum tempus. hoc probaẽ in l.à filia.§.alumno.ff.ad treb.Et vide quod not.in addi.Spe.in tit. de ſec.nup.ſuper rub.Si † fuit legatus vſusfructus vxori quouſq; 5
vitam vidualem ſeruauerit : & poſt eius mortem idem vſuſ-

fructus fuit relictus titio:deinde vxor tranſiuit ad ſecunda vota: & ſic finitur vſusfructus:an Titius debebit expectare quouſq; viuat?& determinaẽ q; non.ſed q; ſtatim admittatur.per illum.§. & per rationem quã ſ.dixi. Item not.in verſic.[ſinautem talis.]q;
6 dictio † donec,facit conditionem extinctiuam : de hoc per Bart.
7 in l.j.de condi.& demõ. † Item not.q; in eo ſtatu in quo quis moritur,præſumitꝰ ſemp debuiſſe durare ſi plus vixiſſet. Circa hoc vide quod not.Ioã.And.in c.ſi gratioſè. de reſcri. libro ſexto.in nouel.ſuper verbo placitum.Sed op.q; caſum aduerſamq; fortunam non debemus præſumere.vt in l.inter ſtipulantẽ.§. ſacrã de verbo.obli.ff.Solu.in perſonam viuẽtis verum eſt: ſed in perſonam iam mortui,& ad fauorem viuentis non eſt incongruum debere præſumi.vt hic ſecundũ Guil.de Cu. Facit de ali. lega.l.
8 Mela.j.de inge.ma.l.ſi Auiam.Sic † etiam furioſus præſumitꝰ in eo propoſito durare,in quo erat antequam in furorem incideret. vt habetur in c.maiores.§.fi.de bapt.& ſi erat in peccato mortali, & impœnitens,cenſetur in eodem peccato deceſsiſſe, & ſic debere ei denegari eccleſiaſtica ſepultura.

2 ☞ *An patria ſint dicere relinquo tibi habitationem talis domus, & dicere relinquo tibi uſumfructum habitationis.& an differat ab uſu?& nu.3.*
3 *Habitatio an finiatur per mortem?*

LEX XIII.

1 CVm antiquitas. †Habitatio eſt ius ſeu ſeruitus de per ſe diuerſa ab vſufru.& ab vſu diuerſam habens naturam.& qui eam habet,eã poteſt locare:& illi cui relinquitur habitatio nõ præſumitur relictum dominiũ rei:ſed commodum habitandi.niſi contrà appareat hoc dicit.Et præmitte q; poſſum tibi relinquere commoditatem domus meæ,& habitandi altero de tribus.primò,relinquendo tibi vſumfructum domus,ſicut enim in aliꝭ rebus cadit vſusfru.ita in domo.ſecundo modo relinquendo tibi vſum domus,qui vſus in aliꝭ rebus minus importat quàm vſusfru.puta in fundo:quia non potes capere de fructibus niſi ꝑ vſu tuo,reliquum pertinet ad hæredẽ:ſed in domo totam occupas, ſi aliter cõmodè vti non potes.& ſic nihil remanet ad hæredem de commoditate.vnde videbaꝰ quòd tantum eſſet relinquere vſum quantũ vſumfructum:tamẽ non ita eſt,qa ſi tibi relictus eſt vſuſ fructus,potes eum alteri locare:non ſic ſi relictus eſt vſus.vt in l.arboribus.penul.de vſufru.& de vſu.& habi.l. ij. cum ſeq.licet habitando poſsis alios recipere tecum:ſed ſine te alteri nõ potes concedere. Item tertio modo poſſum relinquere tibi habitationẽ domus.Nam & ipſa habitatio eſt quædam ſeruitus perſonalis. iſta habitatio videbatur eiuſdem vtilitatis cuius & præcedentes
2 ſeruitutes. †Quæritur ergo an hoc ſit verum. Itẽ iure veteri erat ſtatutum quòd paria ſint dicere relinquo tibi habitationem talis
a domus,* & dicere relinquo tibi vſumfruct.habitationis.vt in l.ſi habitatio.§.ſed ſi ſic.ff.de vſu & habita. Quæritur ergo hic ſi legaui tibi habitationem domus meæ,vel legaui tibi vſumfr.habitatiõis,quod eſt perinde ac ſi legaſſem habitationem,vt ſic illud verbum vſumfru.nihil addat vel diminuat de commoditate habitationis,vtrum iſtud relictum æquipareꝰ vſufructui vel vſuiꝰ & dicitur quòd habet diuerſam naturam ab illis.& q; legatarius poteſt ipſam domum alteri locare:licet vſuarius non poſſet:& q; virtute iſtius legati non poteſt vendicare dominium domus: ſed duntaxat commoditatem habitandi:licet interdum iſtud verbũ habitatio ponatur pro pleno domino rei,& pro ipſa domo quæ inhabitatur.vt ſi dico lego tibi habitationem quam habeo in tali loco:non ſic ſi dico habitationem talis domus quam habeo in tali loco:quia tunc non ipſam domum lego: ſed commoditatem habitãdi.In quo ergo differt ſeruitus habitationis à ſeruí. vſusfr. & in quo conueniant.Breuiter in poteſtate locandi conueniunt: quia ſicut vſumfr.poteſt locare.ita et qui habet ſerui.habitatiõis, In alio verò differunt.quia vſusfr.non ſolum morte, ſed etiã capitis diminutione,& multis aliꝭ modis finitur.vt in tit.ff.quibus
3 modis vſusfructus tollitur. † Sed habitatio non finitur ꝑ ſolam mortem. Item ab vſu differt:quia vſuarius non poteſt locare ſine ſe licet ipſe habitando poſsit alium recipere:ſed habens ſeruitutem habit.poteſt eam alteri locare.vt hic in prin.l.vbi.[vſufruc. habitationis legato.]quo caſu etiam iure veteri deciſum erat vt ceſeretur relicta ſoli habitatio. vt l.habitatio.§.ſed ſi ſic.ff.de vſu & habit.& ſic adiectio non reſtringit legatum:ſed ampliat.nam habitatio in plus ſe habet quàm vſusfr.in hoc.quia non finitur niſi morte:ſed vſusfr.finitur aliꝭ multis modis: a
& ſic illud verbum habitatio, adiunctũ cũ verbo vſusfru.ampliat,& non reſtringit:vt cenſeaẽ relictus vſusf. & non habitatio.ſed contra de leg.iij.de alt.& cib.leg.vbi nõ atenditur illa adiectio.Sol.ibi quando tende b
bat ad diminuendum.hic quando ad agendum.& vide omnino quod ibi not.plenè ꝑ Bar.in j.diſtinc.dum alleg.illam.l.ſi habitatio.§.ſed ſi ſic. Vult ergo quærere Imperator quando legatur habitatio vel vſusfr. habi.quod idem eſt, quod importat hic legatum.& videbatur quòd tãtùm eſſet vnum quãtùm alterum:cùm legatarius totam domum occupet:tamen determinaẽ cõtrà. & ſic eſt vis in modo legandi: quia legando vſumfruct. cenſetur voluiſſe legatum reſtringere ad naturam vſusfruct.vt ſic finiatur illis modis quibus vſusfruct.& legãdo vſum reſtringere ad naturam vſus:vt ſic nõ poſsit locare:ſicut nec vſuarius.ſed legando habitationem cenſetur voluiſſe quòd habeat diuerſam naturam.& ſic partim de natura de vſufr.vt poſsit locare,& partim naturam ſeparatã.vt nõ finiaẽ niſi morte. An autem cenſeaẽ relictum do.rei? Gl.hic ſup verbo.[relictum.]diſtinguit.Tu dic vt dixi ſecundũ Guil.de cuper l.Seia.ff.de fun.inſtru.§.Caio.& de le.iij.l.qui cõcubinã. §.q quatuor.vt aliud ſit legare habitationem quã quis habet,& legare habita.domus,quã q; habet.Ponit etiam Guil.differẽtias vel rationem diuerſitatis inter naturam vnius, & alterius ſeruitutis.

1 ☞ *Habitationem talis domus. An ſit differentia inter uſum domus & habitationis. uide in l.ſi habitatio. ff.eod.tit. & in l.ij.eod.tit.*
b ☞ *Comprehendit oẽs hæredes. Adde Card.zab.i c.in præſentia. de proba. Et an comprehendatur inſtitutus & ſubſtitutus. uide per Bar.in l.ut iuriſiurandi.in §.ſi liberi. ff.de ope.li.Sa.in l.ij. in xx.q.C.de iu.emphy.Ale.de Imo.cõſil.viij.incl. Viſis ſub tiliſimis dubitationibus.in iij. vol.*

1 ANtiquitas. †Appellatio hæredis relata ad id qd̃ de ſui natura ad heredẽ nõ trãſit, primũ tñ hẽredẽ cõprehẽdit.h.d. †Bar.et ſemp allegaẽ.ſed ſi de ſui natura ad hẽredem trãſit,cõprehendit
b omnes hæredes' in infinitum.vt l.ſciendum.ff.de verb.ſig.& nõ ſolũ deſcendentes:imò etiam extraneos hæredes. vt ibi pater. & iſtos duos articulos an cõprehẽdat extraneos, vel reſtringaẽ ad deſcendentes tñ. Item an cõprehẽdat oẽs in infinitũ,an reſtringatur ad primos tñ hẽredes.plenè examinat Bar.in l.gallus.§.etiã. ff.de lib.& poſthu.vbi omnino vide. In text.ibi.[quatenus vſuf. apud hæredẽ maneret.] legauit ergo ꝓprietatem deducto vſufr. quẽ voluit remanere penes hẽredẽ,vel hẽredes ſuos. Quid ſi hęc verba nõ appoſuit,ſed ſimpliciꝫ legauit ꝓprietatẽ deducto vſuf. Rñ.idẽ.qa cenſeẽ voluiſſe vſumfructũ remanere penes hæredes ſuos,& ſic erit idẽ quod hic text.eſt & ibi no.Bar.in l. Sẽpronius attalus.ff.de vſuf.leg.Sed quid ſi teſtator legauit vſumfru. Titio & hæredibus ſuis? Rñdeo adhuc idem:vt intelligaẽ de primis hẽredibus,nõ de vlterioribus:cum ſit eadẽ rõ. Secus dicit Guil.de Cu. ſi legaret vſum talis rei Titio & hæredibus ſuis : qa tũc licet nunc̃ iſte vſus finireꝰ; nõ tñ reddiꝫ ꝓprietas inutilis:quia vſuarius nõ debet habere oẽs fructus,ſed ad ſuã tñ indigentiã. vt in l.plenũ.§.j.cũ ſeq.ff.de vſu.& habi.& ſic ceſſat rõ huius l. Finiẽ tñ vſus ſicut & vſufr.vt ff.e.l.iij.§.fi.nõ tñ hoc caſu, cũ diuerſa ſit
3 ratio. †In tex.ibi.inutile legatũ eſſe.No.nõ valere legatũ qd̃ non cõfert vtilitatẽ ad hoc.l.ſi creditori.ĩ fi.cũ l.ſe.ff.de le.j.ꝓpter hoc qñ ꝑ re legata venit aliqd̃ ſoluendũ,& ſi legatarius ſoluerit,nullã coſeq̃reẽ vtilitatẽ:ne legatũ reddaẽ inutile, ꝓtinet ad hęredem onus ſoluẽdi.vt l.q cõcubinã.§.q hortos.& l. his verbis.§.fi.de lega.iij.& not.ꝑ Bar.in l.cũ ſeruus.& l.apud Iul.§.ſi fundũ.de le.j. vt ergo nõ valere legatũ de quo nullũ commodũ pcipiẽ.puta de turri.vt dic valere ſi poſsibile eſt aliquãdo poſſe pcipi:licet p̃ſentialiẽ nõ diruta turri cemẽta & rudera ptinebũt ad legatariũ.Op.cõtra l.hãc.de l.ĩannalibus.de le.j.vbi legatũ annuũ factũ alicui & hęredibus ſuis, cenſeẽ factũ oĩbus ĩfinitũ : & tñ de ſui natura ſi ſimpliciter fuiſſet factũ, nõ erat trãſitiuũ ad hęredes.ſo.ibi hoc nõ erat ꝓpter naturã rei legatę;ſed ꝓpter modũ legãdi:qa ꝑ primo anno eſt purũ,ꝑ ſequẽtibus eſt cõditiõale. hoc
4 loquiẽ qñ ꝓpter naturã rei legatę. †Vltimò gl.inducit q; liber homo nõ poſsit locare operas ſuas in ꝑpetuũ: ne libertas ſit inutilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Bona acqsita monasterio. Adde gl.in c.ſi qs rapuerit.xxv.j.q.j.ca.vlti. xvij.q.iij. gl.in c.quod a te. de cle.cõtu.inn.i c.extrāmiſſa.d renũ.Spectat.de ſta.mo. in §.j. ver.vj.& verſi.xxv. Pe.de anch.in reg.ac ceſſoriũ. de re. iur.li. vj. Ant.de Bu.i c. ſta 2 zuim⁹.in j.co.de reg. Io.de imo ſ cle. ne in agro.de ſta.mo. lap. al².l.iij.bar.l.ij.§.ſi. ff.d bo.poſ. ſcdm ta. hal.ſi aũt.ingreſſi.C. de ſacroſan.eccl.Cal. ti.de.reg.cõſ.xxij.dẽ cõſ.xxvij.e ti. Barb. cõſ.xx.inci. Vbi chriſtus.in v.col.ſ iij.vo.

b ¶ Perdãt vſumfructũ. a Adde Nellũ diſtuſe ſ tractatu de bãnitis.

ad hoc de agr.& cẽſi.l.cũ ſcimus.dicit Gui. q ſi fuit actũ vt poſsit ſeruire p ſubſtitutũ, valet.Si nõ fuit actũ,& erat pauper homo, nõ habẽs aliunde vnde viuat.idem.argu.in l.j.j.de medicãtibus validis in tribus libris. C.de patribus q filios diſtraxerunt.l.j.& ij. aliàs nõ valet.ar.in aũt.vt nulli iudi.§.quia verò.& l.Titio.§.j.de condi.& demon.

☞ *Bona quæſita monaſterio per monachũ licet ingrediatur monaſterium,& tranſeat ad aliam religionem, an remaneant penes primam monaſterium.*

LEX XV.

INter antiquã.† Per alienationem ſeruí partis eius nõ extinguit vſufructus quæſitus dño p ipſum ſeruum.h.d.tota l.† Et eſt arg. quòd bona acquiſita monaſterio* per monachũ, licet egrediat monaſteriũ & trãſeat ad aliã religionem,remanẽt penes primum monaſteriũ.& facit quod no.in c. q à te. de cleri. coniu.& quod not.Bar.in l.ſodales.de collegijs illicitis. Alij dicunt cõtrarium:ne ſecũdo monaſterio ſit onerosus:ſed certè nec debuit eſſe primo onerosus pro tpe quo ibi fuit.ideo de iure prima pars videtur verior.tamen iſti religioſi habent intra ſe ſuas ordinationes & conſtitutiones.

☞ *Banniti noſtri temporis,an per bannum perdant uſumfructum?*

☞ *Actio perſonalis competens pro uſufructu conſtituẽdo,an tollatur ſpatio longi tẽporis?*

LEX XVI.

COrruptionem.† Vſusfructus & actio perſonalis competens pro eo, p non vſum tolliẽ ſpatio longi temporis:non minori. Item p capitis diminutionem maximã,vel magnam non p minimam licet olim ſecus.h.d.tota l.Et tria inducit de nouo.primũ eſt in vſufr. conſtituto,qui olim p non vſum pdebat anno, vel biennio.vt j. tit.j.l.ſicut.hodie non niſi p longum tempus quo perditur dominium.videlicet x.ann.inter p̃ſentes.& xx.inter abſentes:& idem in aliꝭ ſeruitutibus p̃dialibus.vt d.l.ſicut.Secundũ eſt,quia vſufru.olim pdebat p minimam capitis diminutionem: p quam nec ciuitas:nec libertas perditur:puta p emãcipationem,vel adoptionem,ſi vſufructuarius erat in patris ptãte:& acquiſiuerat vſumf. ex cauſa caſtrẽſi.& ſic erat ſuus:& poſtea emancipabat:quia videbat nouus homo.& hoc pbatur j.l.pxi.q̃ fuit ante iſtam.vt ex hoc colligiẽ,vel ſi erat ſui iuris,& tranſit in alienã ptãtẽ p adoptionẽ.hodie per hãc l.non tollitur niſi p capitis diminutionem magnam,p quam pditur ciuitas,& retinetur libertas,vel p maximã:

2 p quam pditur vtraq;.† Quid aũt in bãnitis noſtri temporis:an p

b bannum perdant vſumfructum?* tangiẽ hic per Cyn.in ſi.& in his duobus iſta.l.eſt clara:& ſine dubio procedit. Tertium eſt q inducit de nouo.ſ.in actiõe perſonali,quæ cõpetit p vſufructu nõ conſtituto:ſed conſtituendo,vel conſtituto non perfectè. nã de iure veteri bene reperiẽ q talis ac.tolliẽ per mortẽ eius cui debeẽ vſusfructus:vel per capitis diminutionẽ. vt patet in l. Sempronius Attalus.de vſufruct.lega. & l.j. quibus modis vſusfruct. amit.Sed an perdatur per lapſum temporis quo perditur vſusfruct.erat dubitatio inter antiquos.licet enim in tali actione poſſit cadere mors, & capitis diminutio in eo cui debetur vſusfru. non tamen propriè poteſt cadere non vſus. Nam antequam vſusfructus ſit conſtitutus,vel traditus,non poteſt quis dici nõ vti:quia non cadit vſus in eo quod non competit,& ſic non poteſt vti: quia ipſum non habet adhuc:ita non poteſt dici quòd ſit negligens in vtendo: & iſta pars videtur probari expreſsè per textum,cum gloſſ.in l.ſi partem. in princip.ff. quemadmodum ſeruí.amitt.vbi actio perſonalis competens pro ſeruitute prædiali non conſtituta ſed conſtituenda, non tollitur tempore:licet ipſa ſeruitus poſtquam eſt conſtituta, & ſic poteſt ea vti, bene perderetur per non vſum.& eodem modo actio confeſſoria quæ eſt realis:& competeret pro ſeruitute conſtituta, perdebatur tempore ſicut ipſa ſeruitus: & ſicut rei vendicatio perdebatur,& perditur perdito dominio. Imperator hic determinat quòd actio perſonalis non perditur anno,vel biennio: ſicut nec vſusfr.ſed perditur longo tempore: & ſic idem ſit in actione perſonali,quod eſt in actione reali & in ipſo vſufr. conſtituto:& in iſto tertio.l.iſta recipit magnam dubitationem propter difficilem oppo.quam facit gl.& propter d.l.ſi partem. vbi expreſsè habetur contrarium.propter hoc gloſſ. hic & ibi dicit hanc legem intelligendam in actione perſonali quæ competeret pro vſufructu,conſtituto.Et ſi dicatur hic non poteſt procedere:quia ſi ille qui debebat vſumfr. actione perſonali. vt quia promiſerat per ſtipulationem,vel vendiderat ipſum vſumfr.tradidit:& ſi bene conſtituit,liberatus eſt ab obligatione perſonali per ſolutionem eius quod debebatur.vt inſti.qui.mod. tol. obli. in prin.ſi ergo ſemel eſt ſublata per ſolutionem , non poteſt amplius tolli per lapſum temporis. Glo. reſpondet non eſſe verum quòd per talem traditionem & conſtitutionem vſusfr.ſit liberatus ab obligatione & actione perſonali:quia illud procederet in rebus corporalibus,in quibus cadit perfecta traditio.nos loquimur in iure corporali,ſcilicet,vſusfru. vel alterius ſeruitutis. in quibus non cadit perfecta traditio:ſed patiẽtia habet vim traditionis.vt l.pe.ff.de ſeruí. Patientia verò habet tractum ſucceſsiuum:& licet hodie præſtetur,poterit eſſe quod non præſtabitur cras.ergo per traditionem & patientiam præſentis tẽporis , quæ habet vim traditionis non perfectè,non eſt liberatus.ſicut in iure corporali ſi nõ tradat perfectè.puta quia tradit rem alteri obligatam:& ſic poteſt aduocari,non dicitur perfectè tradita:& ſic licet tranſtulerit dominium:quia tamen non irreuocabiliter , cũ poſsit per alium aduocari per hypothecariã,non dicitũ liberatus ab obligatione dandi,ſed põt adhuc conueniri ad dandum ſicut ſi non deciſſet.vt l.ſi rem meã.ff.de ſol.& conſequenter illud qđ ſibi deficit:& ſic vt liberetur à pignore.ſic in propoſito licet conſtituendo vel tradendo vſumfr.quod fit per inductionẽ in fundum ſeruientem.vt l.iij.§.datur.ff.de vſufr.tranſtulerit vſumfru. quia tñ remanſit dñs fundi,& ratione dominij põt ſemper contradicere:& non pati:adhuc remanſit obligatus ad dandũ obligationẽ prima.Et de iſta loquitur iſta l.ſecundũ gl.& hoc colligiẽ ex tex.circa mediũ ibi. [ſed vſumfr.quẽ ſibi aliquis acquiſiuit.] & ſic loquiẽ in vſufr.iam acquiſito & cõſtituto. Itẽ ibi dũ dicit [retinere quod habent nõ poſſunt:] & ſic iam habebat v ſumfr. Itẽ ibi dum dicit [amittere quod ſemel poſſeſſum eſt.]& eſt tunc ideo in prõptu:quia poſtquã vſusfr.eſt traditus & conſtitutus,poteſt eo vti:& ſi non vtitur,poteſt dici negligens in nõ vtendo:& ſi ita eſt,ſicut perditur ipſe vſusfr. quod eſt ius reale, & etiam confeſſoria,quæ pro ipſo competit : & eſt actio realis, & ſine iure vſusfr.ſtare non poteſt ita & actio perſonalis quæ remanſit,& non fuit extincta:cum in ea ſit eadẽ ratio.ſed ſi vſusfr. nunquã fuit traditus,nec conſtitutus,talis actio perſonalis cõpetens pro ipſo conſtituendo nõ tollereẽ longo tẽpore. vt eſt caſus in d.l.ſi patrem.ſed hodie per l.ij.de conſtit.pec.& per l.ſicut. de præſcri.xxx.an.perditur tẽpore longiſsimo:& ſic plus iuris habet ille qui minus habet.nam qui non habet vſumfr. minus habet quã ille qui habet.& tñ ille qui habet vſumfr. perdit ipſum, & omnẽ actionẽ cõpetentẽ pro ipſo ſpatio longi tẽporis per nõ vſum:& ille qui vſumfr.non habet , ſed actionem perſonalẽ ad ipſum,non perdit eam.licet in iudiciũ non deducat per ſpatium longi tẽporis:ſed dũtaxat longiſsimi.in hoc ſtat ſubſtantia huius tex.cũ gl.† Quidã verò dicunt q glo.circa fi.poſtea dũ dicit [& ſic eſt mirabile.]vult intelligere hanc l.etiã in act.perſonali quę cõpetit pro vſufructu cõſtituẽdo:& tũc bene eſt mirabile q tollatur ſpatio lõgi tẽporis:cũ nõ ſit dare aliud ius principalius , in cuius conſequentiã ipſa tollaẽ. Qñ aũt competit pro vſufr. conſtituto,nulla eſt mirabilitas:quia ibi eſt dare ipſum ius vſusfruc. quod eſt principalius.vnde ſi illud tollaẽ,non eſt incõueniens ſi tollaẽ actũ.pro eo cõpetens tam realis cõfeſſoria quã perſonalis. & illã opi.tenuit Azo in ſum.ſed non poteſt ſuſtineri per l. illã ſi partẽ.nec iſta gl.hoc voluit.ſed retulit ſe ad idẽ:quia in ſuperiori dixerat:& tñ ſibi videẽ mirabile q perſonalis tollaẽ ſpatio longi tẽporis,cũ hoc nõ ſit de natura perſonaliũ actũ.ſed realiũ tantum: in quibus cadit præſcriptio dominij,vel alterius iuris.Pet.reprobat iſtam gl.quia gl.videtur velle q ille qui eſt obligatus actione perſonali ad dandum & conſtituendũ vſumfru. vel aliam ſeruitutem,ſit obligatus ad factum.ſ.ad patiendũ q factum non poteſt perfectè explicari quouſq; viuat:ſed illud non eſt verũ: imò

eſt obligatus ad dandum duntaxat:quia conſtituit vſumfru. vel aliam ſeruitutem.ipſam dat. j.transfert ipſum ius:ſicut q eſt obligatus ad dandũ,non aũt ad tradendũ:quia traditio venit in conſequentiam:ſine qua dare non poſſet:ideo potius eſt in officio iudicis mercenario quàm ſit in obligatione.& ideo tenet Pet.q ſtatim q tradidit vſumf.vel ſeruitutem,inducendo quẽ in fundum ſeruientis,ſit liberatus ab obligatione qua tenebatur dare vel cõſtituere vſumfru.& ſic illa obligatio non poſſet tolli amplius tẽpore.verum quia in futurum poſſet prohibere ratione dñij,cum 2 tradit debet cauere de non prohibendo.vt l.harum. ſi ſer.ven.& ex iſta cautione incipit noua obligatio.& de iſta loquitur & debet intelligi iſta l.non de priſtina,quæ ſublata erat:vt iſta tollatur ſpatio longi tẽporis,ſicut ipſe vſusfru. vel ius ſeruitutis. & bene fateẽ.Pet.quod ſi non eſſet tradita,actio perſonalis nõ tolleretur. Bar.in l.ij.ff.de verb.obli.in prin.ſuſtinet gl.iſtam, & reprehẽdit Pet.& tenet q qui tenetur ad ſeruitutem non ſolũ teneaẽ ad dandum,ſed etiam ad factum.& q dando licet libereẽ quatenus tenetur dare,nõ liberatur quatenus teneẽ facere.mihi videẽ q neuter bñ dicat:nec Pet.inquantũ intelligit iſtam l.in noua obligatione quæ oriẽ ex cautione:quia eſt diuinare,nec Bar. inquantũ tenet q qui teneẽ ad ſeruitutem,tenetur ad factũ:imò teneẽ ad dãdũ tantũ.vt dicit Pe.tñ dico:& illa fuit intẽtio gl.q licet det ipſam ſeruitutem cõſtituendo,nõ tñ liberaẽ ab obligatione qua teneẽ dare,quia non videẽ perfectè dediſſe eum poſtea prohibẽdo: qđ facere põt ratione dñij,ne videaẽ auferre quod dederat,& ideo poſtea prohibendo non ſolũ poteſt conueniri confeſſoria,in qua petit ſibi deberi ſeruitutẽ declarari,& ipſum compelli ad ipſum non impediendũ,ſed etiam poteſt conueniri vt det quaſi non pfectè dederit.& illud idem conſequenter. Et hoc videmus in ſimili:ſi es mihi obligatus ad dandum rem corporalem,& eam de deris alteri obl:cum poſsit mihi auferre per hypothecariã:nõ videris dediſſe:& poſſum te conuenire ad dandum: licet iam dederis ratione iuris quod mihi deficit:& cõſequar vt eam liberes.vt in l.ſi rẽ meã.ff.de ſol.& illa eſt intentio iſtius gl. melius declaratæ quã declarãt doc.nec expedit venire ad cõtẽtionẽ q̃ inter Pet. & Bar.eſt.In vltima aũt.q.gl.puto(quicqd dicat gl.)q ſicut vſufru.tolliẽ ipſo iure per non vſum:ita & confeſſoria,& etiam perſonalis actio,quæ tolluntur in conſequentiam. ipſo iure tollunẽ: 1 ſed actio perſonalis quæ non tollitur in conſequentiam alterius iuris,& ſic per xx.ann.duntaxat;illa bene tollitur per excep.non ipſo iure:quia tempus non eſt modus tollendi obli.ipſo iure.vt l. obligationum ferè.§.placet.ff.de actio.& obli.

a ☞ *Si legatus eſt uſusfructus filioſa.quid hodie acquiratur patri? cum in aduentitijs acquiratur proprietas filio & uſufru.patri.*

LEX XVII.

LEx libris.* Iſta eſt vna noua lex.& credo q alibi nõ reperitur caſus eius. & fuit ante l.p̃cedentẽ,q̃ p̃ſupponit q p minimã capitis diminu. pereat vſufr.dũ loquiẽ de emãci.filij vſufru.quod hodie corrigitur per l.præce.& h.d.† Si vſusfructus ſit relictus filioſa. vel ſeruo alterius,& non apparet cuius contempla. fuit relictus: an ipſius filij vel ſeruí:an verò patris,vel domini.Si contingat filium vel ſeruum,præmori,vel capite minui,fingitur relictus cõtemplatione patris:vel domini.& ideo nõ extinguitur morte. vl capitis diminutione illorũ: ſed remanet apud ipſum patrem.vel dominum.Si verò contingat patrem præmori , fingitur relictus contempla.filij.& apud eum remanet.nec extinguitur morte: vl capitis diminutione patris.h.d.Et in hoc vltimo nihil dicitur de ſeruo.quia non poſſet apud eum remanere. Veniamus ad caſum & eſt nouus.Iſta l.recipit dubita.magnam. nam aut iſte vſusfru. fuit relictus contempla.ipſius filij,vel ſeruí.& tũc quicũq; prius moriatur,vel poſterius,non eſt vis, quia non debet inſpici perſona patris,vel domini.ſed ipſius filij,vel ipſius ſeruí:vt per eorum mortem extinguatur.licet pater vel dominus ſuperuiuat. cuius contrarium dicitur hic in primo dicto:quia vſusfruct. concernit perſonam vſufructuarij:& hæc perſona eſt ipſe filius,vl ſeruus. Nam & ſeruus poteſt vti de facto:licet non de iure. Aut fuit relictus contemplatione patris,vel domini. & tunc per mortẽ eorum deberet extingui,non autem remanere penes ipſum filium: quia ipſe pater eſt vſufructuarius.cuius contrarium dicitur hic in ſecundo dicto.Breuiter opi.procederet ſi conſtaret cuius cõtemplatione relictus eſſet,ſed hoc debet intelligi qñ nõ cõſtabat. quo caſu.l.iſta vult q ex futuro euentu hoc deprehẽdat:vt ſi primò moriaẽ filius,vel ſeruus:videtur fuiſſe relictus cõtemplatiõe patris,vel dñi.& ſic ipſe pater vel dñs ſit vſufructuarius:& mors filij vel ſeruí nõ attendaẽ.ſed duntaxat patris, vel dñi,quí poſtea ſequitur.Et econuerſo ſi pater prius moriatur, fingatur relictus contemplatione filij:& mors patris præcedens non attendatur: ſed mors filij,vel capitis diminutio poſtea ſecuta.& per iſtam diſtinctionem tollunt omnia contraria formata in gl.† Et dicit Cy. q in examine ſuo fuit interrogatus per quẽdam doc.bonoñ.ſi ille gatus eſt vſusfr.filiomiliias:quid hodie acquiritur patriẽ cùm habeamus.quod in aduentitijs quæritur proprietas filio,& vſusfr. patri.vt j.de bo.quæ lib.per totum.hic non eſt dare ꝓprietatẽ diſtinctam ab vſufr.patris,an nihil remaneat penes filiũ:an acquiratur filio ipſum ius,& cõmoditas ſit ipſius patris. dicit ipſe Cy. q ipſe aliter nõ reſpõdit illi doctori, niſi q de quæſito ſuo erat caſus in iſta l.& dñs Lãbertinus de rãponibus q erat ꝓmotor ſuus, dixit q optimè reſponderat:ſed Mar.ſil.dixit q malitioſè ſibi reſponderat.quia de caſu huius.l.multũ dubitabaẽ.nec per iſtam l. videẽ iſtud dubium tolli.quia iſta l.loquitur qñ ignoraẽ cuius cõtemplatione ſit relictus vſusfructus.ſed dubium ꝓcedit quando eſt certum quod contẽplatione filij:& ſic ipſe cenſeẽ vſufructuarius:& p eius mortẽ & capitis diminutionem debet tolli. ſed dubiũ eſt,cũ pater in aduentitijs debeat habere vſumfr. & filius ꝓprietatem.& hic non eſt dare proprietatem diſtinctam ab vſufr. quid iuris? Gl.mag.hic in fi.dum opponit de l. cum oportet.j. de bo.quæ lib.& dicit iſtam l.corrigi p illam videẽ ſentire quod ius vſufr.reſideret in perſona filij, & patri acquiratur commoditas: & hoc magis placet.& ſic finietur ex perſona filij.tunc autem videtur conſtare quod contemplatione filij , qñ fuit relictus ab eo qui non habebat notitiam patris, ſed filij tantũ: & econuerſo qñ ab eo qui habebat notitiam patris magis quàm filij,videtur relictus contemplatione patris:vt l.ſed ſi plures.§ in arrogato.ff. de vulg.& pupi.quando autem eſt dubium,ſeruanda eſt diſtinctio huius.l.mirabilis:quam puto non eſſe correctam p ti.de bo.q̃ lib.

De ſeruitutibus,& aqua *Rubrica.*

† Super gl.Rubricę ibi.[de ſeruitutibus perſonalibus.Iſub.q̃ debeneẽ à re p̃ſonæ.hic verò de realibus,q̃ debeaẽ à re rei:& ideo verba libelli & ſentẽtia debet cõcipi ĩ rẽ,puta peto declarari fundũ tuũ debere ſeruitutẽ fundo meo:nõ aũt debeo dicere debere ſeruitutem mihi:& ita etiã eſt pronuntiandũ.ideo dicit lex q ſnĩa prædio daẽ in his ſeruitutibus.vt l.qui aliena.§.fi.ff.de neg. geſt. Nõ ꝓpterea tñ libellus eſſet ineptus:nec ſnĩa iualida,ſi verba cõciperenẽ in p̃ſo.meam:puta mihi deberi ſeruitutem de p̃dio tuo ad p̃diũ meum.vt l.ij.in prin.ff.ſi ſeruí.ven. & ibi tangiẽ per Bar. quia verba libelli interdũ improprianeẽ & ſuſtineẽ impropriatio: vt potius valeat:vt l.ſed & ſi poſſeſſori.§.Ite ſi iurauero.ff. de iureiu.& quod dixi.ſ.tit.j.l.j.ſed licet ſeruitus debeaẽ prædio, actio tamen cõpetens pro ea cõpetit p̃ſonæ:nõ prædio.vt patet in d.l. ij.Eſt aũt actio cõfeſſoria. quę datur ei qui aſſerit prædio ſuo ſeruitutem deberi;& negatoria.quę competit ei qui hoc negat.vt d. l.ij.ſi ſer.ven.& iſtæ actiones fuerunt originaliter inuentæ,ꝓ ſeruitutibus p̃ſonalibus.de q̃bus in tit p̃ce.& poſtea extenſę ad ſeruitutes p̃diales.vt d.l.ij.ſed etiã doc.dicunt vtiliẽ confeſſoriã vel negatoriam dari p quibuſcũq; iuribus incorporalibus: licet non cadant in nomen ſeruitutũ:puta p iuriſdictione quam quis aſſerit habere in tali loco,vel p iure eligendi prælatũ,quod dic vt plenè tractaẽ & ſubtiliter p Inn.in c.bonæ.de poſtu.p̃la.ſunt iſtæ actiones reales,ſicut rei vẽdicatio;q̃ daẽ p re corpali.ideo cõpetit cõtra quẽcũq; turbatorẽ:& petit declaratio iuris,ſicut in rei vend.l. ſicuti.§.ſed ſi quæratur.ff.ſi ſer.vendi.eſt & alia ſeruitus perſonalis.quæ debetur à perſona perſonæ:vt in ſeruitute ſeruorum: de qua habetur in materia ſeruorum.ff.& C.in prin. vij.lib.

2 ☞ *Sex requiſita ut acquiratur ſeruitus per præſcriptionem ſeu per uſum.& nu.3.*

3 *Seruitus quando dicatur habere cauſam continuam.& quando diſcontinuam?*

4 *Ille qui præſcripſit ſeruitutem in domo uicini,ſi uicinus aliquid fecit contra eum,habet actionem:& uincit.niſi aduerſarius præſcripſit poſtea libertate,quam potuit præſcribere longo tempore.dummodo non ui nec clam fuerit uſus libertate.*

5 *Si allegans præſcriptionem poſſedit ui,clam,uel precario ab alio; non ab aduerſario, an hoc ſibi noceat,ut contra aduerſarium non potuerit præſcribere?*

6 *Scientia & patientia poſſeſſoris non ſufficit ut ſuper re poſſeſſa poſſim acquirere ius*

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruitutis: sed requiritur scientia & patientia domini.
Quid in eo qui utitur iniustatione contra ciuitatem sciente & patiente tyranno qui eam occupauit: an præscribat?
7 *Quando dicatur quis esse in quasi possessione seruitutis, ad hoc ut habeat interdictum uti possidetis utile, ne in ea turbetur, & ad hoc ut possit præscribere lõgo tempore?*
8 *Sicut in acquirenda seruitute requiritur bona fides utentis: quod credat sibi seruitutem competere: an ita in acquirenda libertate, q̃ credat rem suam esse liberam.*

LEX I.

1 SI quas actiones. †Lex ista legit̃ tribus modis in gl. & hoc cõtingit ꝓpter finẽ eius, qui non videt cõcordare cũ principio: cũ tñ ꝓlequat̃ eundẽ casum: ga in principio loquit̃ i secũda ꝑsona: & loquit̃ ei q̃ volebat agere, ga turbabat̃ in seruitute quã acq̃sierat ꝑ ꝓscriptionẽ in domo vicini: & in fi. loquit̃ in tertia ꝑsona. & vt̃ velle ꝓsequẽdo eũdẽ casum. q̃ ille cõtra quẽ ꝓscribit̃, et cõtra quẽ agit̃, debuerit possidere domũ in qua fuit seruitus ꝓscripta nõ vi, clã, vel p̃cario. & tñ istud nõ requirit̃ in eo contra quẽ ꝓscribit̃: sed requirit̃ in ipso p̃scribente. ideo vt istud nõ obstet, quod vt̃ obstare primę lectur æ: trãsit ad secũdã: sed incidit in aliã improprietatẽ. quia tũc illa verba seruitutis non congruũt: sed deberet dicere vicẽ libertatis. ideo gl. vt euitet istas impropriationes, trãsit est ad tertiã lectu. in qua nulla fit impetratio. & quælibet lect. de se est bona, & not. &
2 secundũ primam. h. d. †Contra turbantem quẽ in possessione seruitutis p̃dialis dan̄ act. inuentæ ꝑ seruitutibus defendendis: hoc primò. Et sufficit agẽti si non potest aliter ꝓbare seruitutem sibi constitutam, ꝓbare se fuisse vsum seruitute longo tpe in p̃dio vicini, non vi, clam, vel p̃cario. h. d. secũdò, partes patent ꝑ ie. Not. secundùm istam lect. quòd duo requirunt̃ ad hoc, vt seruitus acquirat̃ ꝑ ꝓscriptionem, seu ꝓ vsum. Primò, quòd fuerit vsus longo tempore. s. x. annis inter præsentes & xx. inter absentes. Secũdò, q̃ non vi, clam, vel precario, & diceretur vsus vi, quando aduersario ꝓhibente. clam verò quando aduersario ignorante, precario, quando aduersario concedẽte ad ipsius bene placitum, & non vltra: & nullo ipsorum casuum posset præscribere: quia nõ haberet bonam fidem. Adde tertium, quod requirit̃ quòd fuerit vsus sciente & patiente aduersario: vt l. pxi. quæ scientia & patientia loco quasi possessionis habetur in iuribus incorporalibus. vt l. penulti. ff. eod. sine qua nõ potest ꝓcedere præscriptio iurium incorporalium: sicut nec rerum corporalium sine vera possessione. vt in c. sine possessione. de iureiu. tamen quia res corporales possunt propriè possideri, non requiritur scientia & patientia illius contra quam præscribitur. vt leg. fi. j. de præscript. longi. tempo. sed in incorporalibus ideo requiritur, quia sine ea non diceretur quis quasi possidere. Adde quartum, quòd fuerit vsus iure seruitutis: tanquam sibi debeatur seruitus & bona fides. vt l. fina. ff. quemadmodum ser. amit. si enim iure familiaritatis: & sic non animo acquirendi seruitutem, eam non acquireret: etiam si ꝓ mille annos fuisset vsus. quia non dicit̃ quasi possedisse. vt l. q̃ iure. ff. de acqui. pos. & similiter si nõ bona fide, ga tantũ sciebat seruitutem sibi non deberi, adhuc non acquireret: quia in p̃scriptione longi tpis etiam de iure ciuili veteri requirebat̃ bona fides. saltem à principio, non autem p̃sumit̃ bona fides: si sciebat fundum esse alienũ: quia sciebat vel scire debebat alieno non posse vti sine licentia domini. vt l. sicuti. §. sed si q̃rat̃. ff. si serui. ven. Requirit̃ ergo ꝙ credat se habere seruitutem qua vtit̃. licet reuera non habebat: tñ errabat in facto: quia forrè audiuerat à patre suo hoc dici. nam hoc tribuebat iustam causam credẽdi. non autem requirit̃ ad probandam bonam fidem ꝙ habuerit aliquem tit. vel concessionem à non domino. licet gl. videat̃ hoc requirere in l. j. §. ij. ff. de iti. actuq́e pri. Doct. dicunt quod licet ista concessio vel tit. causet bonam fidem; tamen non necessariò requiritur: quia istæ seruitutes longo tempore possunt p̃cribi, & sine tit. per. l. si quis diuturno. ff. si ser. ven. licet dominiũ rerũ corporalium (quod est maioris præiudicij) non præscribatur sine titulo tpe. vt l. nullo. §. de rei ven. nec etiam vsuf. licet sit seruitus: quia tamẽ est pars dominij. ꝑ vsum longi temporis sine tit p̃cribit̃. vt l. fin. j. de p̃scri. long. tempo. & ff. de publici. l. si ego. §. j. Dy. autem dixit p̃sumi bonam fidem. contra quem Cyn. cum reuerentia reprehendit: & vide gloss. & p̃ Bartol. in dicta l. j. §. ij. de iti. actuq́e pri. Item quinto requirit̃ vt p̃scribatur longo tempore, ꝙ seruitus habeat causam continuam, vel quasi. Si autem dicõtinuam: tunc requireret tantùm tempus, cuius memoria in contrariũ non existat: quia in illis nõ cadit quasi possessio ciuilis, vel naturalis: vt l. seruitutes. ff. de seruit. la grande. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & ẽstiua. † Dicũtur aũt habere causam cõtinuam, q̃n ad vsum earũ nõ requiritur factũ hominis: vt in seruitute aquæ ductus: quia postquã factus est riuus vel canale, & aqua est in ipsum deriuata. nõ requiritur vlterius factũ hominis: quia per seipsam semper currit, quando est apta semper currere: sed quando nõ est apta semper currere, sed aliquãdo, vt aqua pluuialis: sufficit ꝙ instrumentum quo potest currere, sit semper paratum ad recipiendum aquam: & tunc dicitur habere causam continuam: vt l. foramen. de ser. vr. prędi. Quando verò requiritur factum hominis, vt est seruitus haustus aquę pro fundo: vt seruitus itineris, dicitur habere causam discontinuã: quia quasi pos. talium seruitu. realium non retinetur animo hominis, sed retinetur solo corpore & vsufr. quia cum debeãtur rei, & res nõ habeat animũ, sed corpus, nõ potest dici ꝙ possideat ciuiliter animo quem nõ habet, sed nec dominus rei possidet: quia sibi nõ debetur, sed rei. sed in seruit. personalibus seu in alijs iuribus incorporalibus, quæ debentur personæ bene cadit ciuilis quasi pos. quæ retinetur animo illius. & ideo licet ad vsum earũ requiratur factum hominis semper: quia tamen quasi pos. ciuilis retinetur animo, & animus põt esse cõtinuus in retinendo, licet non corpus, præscribuntur longo tempore cum ti. tamen. vt ŝ. dixi: quia non dicuntur habere causam discontinuam propter cõtinuum animum in retinendo. l. iusto. §. nõ mutat. & ibi tãgitur per Bar. ff. de vsuca. licet quidam dixerint contrarium. vt refert Cy. hic. & l. seq. cõtra quos est ille §. & l. si ego. §. j. ff. de publicia. vbi vsuf. potest præscribi longo tempore. & ante complatã præscriptionem competit publiciana pro eo, sicut pro rebus corporalibus. quod non esset si diceretur habere causam discontinuam. quoniam ad hoc præscribendum requiritur continuata possessio. aliàs interrumpitur præscriptio. vt in l. naturaliter. de acquiren. pos. Adde sextum & vltimum, ꝙ requiritur vt præscribens sit dominus fundi, cui venit acquirẽda seruitus completa præscriptione: aliàs si simplex possessor, sicut nõ posset acquirere per pactũ: ita nec per præscri. sicut nec posset eidem seruitutẽ imponere, etiam si partem haberet dominij. vt in l. pro parte. ff.
4 de serui. † Secũdum verò secundam lec. h. d. Ille qui præscripsit seruitutem in domo vicini, si vicinus aliquid facit cõtra eam, habet actionem: & vincit. nisi aduersarius præscripserit post libertatem, quam potuit præscribere lõgo tempore. dummodo non vi, nec clam, fuerit vsus libertate. h. d. & tũc nõ oportet quòd exponatur. dum dicit [si is qui pulsatur.] id est, tu qui pulsaris. i. inquietaris: sed stat propriè. & loquitur de aduersario cõtra quẽ agis cõfessoria: & sic pulsatur à te in iudicio. ipse autem allegat contra te præscri. libertatis, dicens eam præscripsisse contra seruitutem, quæ tibi prius debebatur. nam vincit si longo tempore fuit vsus libertate, non vi aut clam, vel precario, sed tunc tex. impropriatur. dum dicit [consuetudinem vicem seruitutis obtinere sciet.] deberet enim dicere vicem libertatis. vt tantum valeat libertas acquisita per præscriptionem, quantum libertas concessa per contractum. gl. respõdet vel dic ꝙ vult dicere, vt sicut seruitus acquirit̃ per vsum lõgi tẽporis: ita & libertas, si longo tpe fuerit quis vsus libertate. ecce casum. Et secundũ istã lect. aduersarius tuus contra quẽ agebas confessoria. & petebas cõpelli eũ ad destruendũ ædificiũ factum, contra seruitutem dicebat se præscripsisse libertatẽ: quia lõgo tẽpore tenuit ædificatum altius te sciente & patiente. vnde sicut tu potuisses præscribere seruitutem contra eum per vsum longi temporis: ita & tu libertatẽ quæ habet in hoc vicem seruitutis, & sic per eũ fuit extincta seruitus & res ipsius pristinã libertatem recuperauit: quia & libertas est extinctio seruitutis. vt l. si ædes. §. libertas. ff. de ser. vr. prę. sed hoc verum dicit Imperator si is qui pulsatur, id est, aduersarius tuus qui pulsat̃ à te agente: nec vi, nec clam, nec præcariò tenuit ædificium eleuatum per longum tempus: sed te sciente & patiente
5 posider, id est. possedit libertatem. † Quærit glo. secundũ vtranque lec. quid si allegans præscriptionem possedit vi, clam, vel precario ab alio, non ab aduersario: an sibi hoc noceat, vt contra aduersarium non potuerit præscribere? videtur quod non, sed sufficiat non habuisse ab aduersario: vt l. j. in fin. ff. vti pos. & l. ij. gloss. tamen tenet contrarium. nam verum est quantum ad retinendam possessionem, & ipsam defendendũ aduersus agentem interdicto

interdicto vti pos. istud bene sufficit ꝙ ab aduersario non ita tenuerit: licet tenuerit ab alio vi, clam, vel præcariò: nos loquimur quantũ ad acquirendũ ius de nouo, in qua acquisitione requirit̃ bona fides, ille autem qui possidet vi, clam, vel præcariò ab vno non habet bonã fidẽ: ga scit rẽ vel ius non esse suũ. sed credit esse illius à quo sic tenet. vñ nec cõtra illũ p̃scribit. nec etiã cõtra aliũ cõtra quem p̃scribere non intendit. ista gl. dicit veritatẽ inquantũ ad primam lect. quæ loquit̃ de p̃scribente seruitutẽ, nõ quantum ad secundam quę loquit̃ de præscribente libertatem: quam potest præscribere contra illum à quo non tenet vi, clam, vel p̃cariò, licet teneat præcariò ab alio: casus est notabilis secundùm Guil. de cu. in terminis in l. si ædes. prælegata in prin. de ser. vr. præ. Tertio modo gloss. legit seu ponit casum vt tollant̃ istæ improprietates. ꝙ ego prætendebam habere seruitutem in domo q̃ nunc est tua: quia te sciente & patiente fui ea vsus ꝑ longum tẽpus, vincam te, nisi tempore quo sciuisti, & passus fuisti, nõ eras dominus: sed possessor. possidendo vi, clam, vel precariò ab alio. licet nunc sis dominus. Nam sicut non poteras tunc mihi concedere seruitutem: quia nullum ius habebas in domo, ita nec scientia & patiẽtia tua potuerunt esse causa quod acquireret: quia nõ
6 plus debent operari, quàm expressa concessio. † Et sic not. quod scientia & patientia possessoris non sufficit vt super re possessa posset acquirere ius seruitutis: sed requirat̃ scientia & patientia domini: & ita debet intelligi & limitari lex sequens, vnde dicit dicit Bart. ꝙ si aliquis tyrannus occupauit aliquam ciuitatem: & alius sciente & patiente tyranno fuit vsus iurisditione in aliquo loco subdito illi ciuitati, super quo iurisditionem habebat, non ꝑ scripsit iurisditionem contra ciuitatem. Circa quod vide quod ꝑ eundem not. in l. j. §. si quis fundum. in fi. ff. de iti. actuq́e priua. Guil. de Cug. videt dicere contrariũ quod sufficiat scientia possessoris. per l. inter quos. §. si dominus. ff. de dam. infect. & ꝑ l. Imperatores. de publicia. & ꝑ l. si ego. §. j. secundùm intellectum gl. ff. de publi. de quo tangitur per Innocen. in c. bonæ. de postu. ꝑla. Breuiter ista est veritas, ꝙ scientia & patientia solius possessoris sine patientia domini non sufficit ad p̃scribendum. per illam gloss. & per dictum Barto. sed si cum illa concurreret etiam scientia & patientia domini, sufficeret: ita intelligo dictum Guil. si eũ Titius possidet rem tuam tanquam suam. & ego ipso sciente & patiente vtar seruitute: te tamen ignorante, vel contradicente: non acquiro in præiudicium tui sed si scisti, & non contradixisti, cum posses, tunc secus: vnde in casu Bar. quia ciuitas obsessa à Tyranno non audet contradicere, non potest dici quod fuerit
7 passa. vnde puto Bar. bene dixisse morte solito. † Quęro circa primam lect. quando dicatur quis esse in quasi possessione seruitutis, ad hoc vt habeat interdictum vti possidetis vtile, ne in ea turbetur. & ad hoc vt possit præscribere seruitutem in re tua, & quanto tempore? Negatoria quanto tempore tollatur? Extraiudicialis interdictio, an interrumpat præscriptionem longi temporis, seu seruitutem continuam?

¶ Põt p̃scribi dñũ, an dominũ tyranni cũ possit præscribi. vide per Io. de Ana. in c. j. in ij. columna. de schisma.

¶ Vsufructus posset præscribi. Adde gloss. & Bar. in l. iusto. in §. non mutat de vsuc. Bal. in l. fi. de lon. tẽp. præscri. Abb. in c. cũ nõ liceat de præscri. Bart. in l. iij. §. ex contrario. ff. de acq. pos. Et vide Bal. in l. fi. in ij. col. 1 ver. veluti. C. de lõ. tẽp. præscri. & ibi ꝙ præscribit̃ spatio cẽtũ an. quodru in telligẽ verum sine ti. & vide eũdẽ Pau. de ca. in con. v. incip. In causa quæ vertitur. Franc. Cur.

& sic ille §. si viam. nõ est incorrectus de iure cano. quia ipse non præscribit libertatem, sed eam recuperat per prædi. seruitu. Cano nisti tamen & etiam legistæ communiter tenent contra Bartol. & etiam ipse idem Bart. videtur terminare contra in l. omnes populi. de iust. & iure. vbi tenet quod si statutum dicat creditorem negligentem petere per quinquennium cadere ab actiõe sua: nõ habet locum si debitor sciebat esse debitorem. sed debet restringi quando erat bonæfidei: ne includat peccatũ: & hoc etiam hic tenet Bal. licet Bart. in loco prædicto non alleget. Aut loquimur in seruitute vrbana, in qua non sufficit negligentia nõ vtentis vt recuperetur libertas: imò requirit̃ vt ipsa libertas præscribatur. & sic quod interueniat factum præscribẽtis. vt si habeo seruitutem tigni immittendi in parietem tuum, licet enim ea non vtar spatio longi temporis: si tamen mihi feci sti in contrarium, eam non perdo: sed requirit̃ ꝙ aliquid feceris: puta quod foramina quę ibi erãt obturaueris, vel quod eleuaueris parietem: cum deberes seruitutem, vt postea supra ipsum parietem ponere tigna: & tunc non possum. propter eleuationem: tunc ergo requiritur quod obturaueris, vel eleuaueris bona fide: credens non debere seruitutem, aliàs libertatem non præscriberes. vt hæc habentur in l. hæc autem. ff. de ser. vrba. præ. & l. si ædes. §. libertas.

2 ☞ *Vsusfructus quanto tempore præscribatur?*
3 *An contra prohibitionem tuam possim præscribere seruitutem in re tua, & quanto tempore?*
4 *Negatoria quanto tempore tollatur?*
5 *Extraiudicialis interdictio, an interrumpat præscriptionem longi temporis, seu seruitutem continuam?*

LEX II.

1 IAquam. †Seruitus habens causam continuam, acquiritur longo tempore, si præscribens fuit ea vsus sciente & patiente aduersario: nisi per aduersarium fuit interrupta. quod fieri potest etiam ꝑ interdictionem extraiudicialem: & tunc qui incœpit præscribere si aliquos sumptus fecit in alieno pro acquirenda seruitute, eos perdidit. hoc dicit. In text. ibi. [eo sciente.] sub. & patiente: & hoc dictum non dicitur in l. præceden. & sic suppleb̃ p̃istam. In text. ibi. [duxisti.] sub. ꝑ longum tp̃s: vt ŝ. l. pxi. & sic seruitu-
2 tem acquisiuisti, vnde postea ꝓhibere non potuisset. † In tex. ibi. [exemplo rerum imobilium.] s. quantũ ad longũ tempus, sicut
a enim potest p̃scribi dominium [a] rerum immobilium ꝑ lõgum tẽpus: ita & seruitus p̃dialis. quæ minoris est p̃iudicij, quia nõ aufert dominium, sed incommodat: non autem quó ad ti. qui requiritur in p̃scriptione seruitutum. ꝓpter rationẽ p̃dictam: sed in prę scriptione dominij bene requirit̃. vt ŝ. tit. ij. l. nullo & eodem modo in p̃scriptione vsusfructus: qui est pars dominij. & maioris p̃iudicij respectu dominij. & sic loquit̃. l. fina. j. de p̃scrip. long. tẽpo. & l. si ego. §. j. de publicia. & hic ꝑ Pet. & Cy. Si tamen non in
b tenuissẽt titu. adhuc vsusfructus posset præscribi [b], & acquiri tpe longissimo xxx. ann. sicut & alia iura rerum corporalium & incorporalium. vt in l. sicut. de præscriptio. xxx. ann. & non solùm si bona fide fuisset vsus. sed etiam si mala de iure ciuili: licet, secus de iure canonico. † In tex. ibi. [vsus tibi interdictus est.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Ordinata charitas. Adde Bart.in l.pupillum.de excu. tut.no. in c.j.de iup.negl.prela.libr.vj.not.in capquiescam⁹.xlij.distl.

& sic nō fuisti postea vsus illo patiente. Vñ nō potuisti complere præscriptionem: iste text.videt contra Inno.in c.bonę. Si postu. p̄la.qui videt dicere quòd contra ꝓhibitio nem tuam præscribo seruitutem in re tua. & quod idem not.in c.conquerente. de of fici.ordi. Sed potest dici quòd longissimo tpe bene præscribo. non longo.vt hic.& sic in prima non requiritur scientia & patiētia aduersarij:sed solus vsus.sicut etiam non requiritur si interue nisset titulus.puta Titius pos.fundi tui cōcessit mihi seruitutem in eo,qua fui vsus te ignorante,vel contradicente. Si bona fide, credens te non esse dominum,sed illum Titium, p̄scribo contra te longo tempore:nisi interuenerit lit.contest. p quam illa p̄scriptio interrumpitur:vt in l.moræ.ſ.de rei vend.& sic potest intelligi.l.fi.j.de præscrip.long.tem.secundùm Pe.hic quod ergo operatur titulus vt possim præscribere longo tempore etiam te ignorante,vel non patiente:ita operaꝫ longissimum tempus quando
4 titulus non interuenit.Tenementi,quia ista sunt subtilia.†In gl. ij.super verbo.[quæsiti.]ibi.[Sed negatoria quando tempore tollitur.] &c.glossi.in illo versi.vult formare vnā opinionem nō cōtra istum text.sed contra solutionem datam ad primum contrarium.ibi.[vel hic habet perpetuam causam ibi non.]nam dū dicit [ibi.]nō vult quòd quādo seruitus non habet causam ppetuam,vel quasi,sed discōtinuum. vt est seruitus, vel alia in qua requiritur factum hominis ad quotidianum vsum,quod factum hominis non potest esse cōtinuum,requiritur ad præscribēdum tantum tempus,cuius in contrarium memoria non existat.puta c.anni.per l.hoc iure.ſ.ductus aquæ.ff.de aqua quotidi. & æsti. Cōtra istud & contra illum.ſ.oppo.quòd imò sufficiat longissimum tempus xxx.ann.quod sic ostenditur.Si ego iui per fundū tuum te sciente & patiente per xxx.ann.perdidisti negatoriam p quam poteras defendere libertatem fundi tui per l.j.ſ.j.de anna. excep.& sic non poteris allegare libertatem.ex quo sequit quod vincam in confessoria.qua dicatur mihi seruitutem deberi:postquàm non potes allegare contrarium.& sic vsus xxx.an.tribuet mihi seruitutem itineris:cuius contrarium dictum est. Gloss. dicit secundùm quosdam quòd non sequitur perdidisti negatoriam, & non potes allegare libertatem,ergo ego acquisiui seruitutem: cum ista possint simul stare quòd prædium tuum sit liberum; & sic nō habeū seruitutem. & inde allegare hoc nō potes istud nihil est dicere.quia paria sunt nō habere ius,vel habere & nō posse id allegare.l.q habebat.in fi.cum glo.ff.de man. test.
4 quia sic obtinebo perinde ac si haberem ius.ideo gl.soluit secundò verum esse quod perdidisti negatoriam pro itionibus præteritis,nō ꝓ futuris cū ergo agendo confessoria agam pro futuris itionibus,quia volo adhuc ire:tu poteris allegare libertatem qđ nō præcripsi seruitutem.& obtinebis ꝙ reiterentur itiones, ꝙ itiones stant,& sic intentabis negatoriam pro futuris itionibus. & poteris petere damna & interesse rōne prędictorū.& totaliter expedieť vno iudicio.hoc dicit gl.cum qua trāsit Bar.ꝓ qua etiā
5 facit capitulū querela.de elect.†In glo.sequenti opponit contra text.dū dicit.[vsus tibi interdictus est.]nā innuit statim prescriptionem interrūpi p interdictionem extraiudicialem. cōtra.quia prescriptio lōgi tpis nō interrūpit p extraiudicialem denūtiationem:vt l.alienam.ff.ꝓ empto.sed requirit litis contest.vt l.moræ. ſ.de rei vendi.gl.respondet hic quod nō fuit sola interdictio. sed abstinuit ab vsu.& sic fuit naturalis interruptio, in qua nō requirit litis contestatio.vt l.naturaliter.ff.de vsuca.sed si nō cessasset ab vsu,nō sufficeret extraiudicialis interdictio,sed requireret litis contestatio:vt aliter,& melius, etiam si non cessauit ab vsu, nō requirit litis cōtestatio:sed sufficit extraiudicialis interdictio: per quam apparet quod non patitur, vnde cum in præscriptiōe seruitutis requiraꝫ quasi possessio,& ista quasi possessio cōsistat in scientia & patientia aduersarij,talis interdictio facit cessare qua si possessionem.& sic naturaliter interrumpitur hęc p̄scriptio:nō sic in præscriptione longi tpis,quæ currit cum tit.in rebus corporalibus,quia ibi est dare possessionem veram rei; quæ p̄scribitur sine scientia & patientia aduersarij.& hoc vult gl.in effectu. Ex quo sequit quod si p̄scribens haberet titulum concessum à non domino:quo casu non requireret scientia & patientia aduersarij p l.fin.de præscrip.long.tempo. talis interdictio. extraiudicialis non interrumpet præscriptionem.vt in contrario.

2 ☞ *Emphyteuta,uel feudatarius,qui non sunt domini directi sed utiles: an possint imponere seruitutem rei emphyteuticæ,uel feudalis*

LEX III.

ET in prouinciali.†Prædio tributario pōt imponi seruitus, & res quæ debet seruitutem,transit ad singularem successorem cum eodem onere seruitutis.h.d. † Et est ar.iste text.cum gl.j.ꝙ emphyteuta vel feudatarius qui non sunt domini directi,sed vtiles,possint imponere seruitutem rei emphyteuticæ,vel feudali.In contrarium quia nō possunt alienare sine voluntate domini directi:ergo nec seruitutē imponere: quia continetur sub verbo alienationis:vt l.fi.de rebus alie. nō alienandis: predia verò tributaria non poterāt alienari sine cōsensu fisci: ad quem videbatur pertinere directum dominium. breuiter ista quęstio est determinata in vsibus feudorū, de inuestitura de re aliena facta,ꝙ valeat constitutio seruitutis quousq; durat apud ipsum constituentem,vel hæredes eius:sed si propter aliquā causam & res ad dominum reuertatur,extinguitur per l. lex vectigali.ff.de pig.

2 ☞ *Aqua quæ oritur in alieno,postquam ingressa est fundum tuum,non possem eā inde extrahere sine voluntate tua,& de ea potes facere quicquid uis.*

3 *Quid si est egressa de fundo tuo?quod possim eam ducere ad fundum meum,nisi ducerem per riuum à te factum.*

4 *Si aquam quæ oritur in fundo tuo concessisti titio,ut posset eam deriuare in suo, an possis postea eam mihi concedere?*

5 *Ordinata charitas incipit à se,& quod de fonte tuo primus haurire debeas.*

LEX IIII.

AQuam.†Ex fundo alieno non pōt duci aqua sine voluntate domini.h.d. & hoc siue dñs indigeat pro se.vt j.eo.l.præses.quæ idem dicit qđ ista siu nō indigeat, quia nō tenetur cōicare cū alio
2 vitra quā velit.vt in hac l.ecce ergo casum.] In tex.ibi. [aquam quæ in alieno loco oritur:] Idem si nō oriretur ibi, sed alibi, & postea duceretur ad fundū tuū iure seruitutis:& alio modo:quia nō possem eā inde extrahere sine volūtate tua:quia est tua postquam est ingressa fundū tuū:vt ff.de aqua quoti.& æsti.l.j.ſ. ilud.& de ea potes facere quicquid vis:† postquā verò esset egressa de fundo tuo,possem eā ducere ad fundū meum: quia nō est amplius tua:nisi duceretur per riuū à te factū:quia ille est tuus, & sine tua voluntate non possem eam inde extrahere.ita intelligo quod not.Bart.in l.quominus.ff.de fluminibus.in xij. quæst. circa finem. † Quid si aquam quæ oritur in fundo tuo concessisti titio:vt posset eam deriuare in suo : an possis postea eam mihi concedere? gloss. quòd sic.si tantum abundabat quod sufficiebat vtrique. per l.Lucio.de aqua quotidiana & æsti. & ita fuit determinatum Bonoñ. inter fratres prædicatores. quibus primò commune concesserat aquam,& minores quibus concessit secundo: quia fuit iudicatum valere secundam concessionē: quia non derogabat prioribus. Itē quid si tu cui primò fuit concessa,vis mihi concedere. Respondeo. aut vis concedere quod extraham de fundo concedentis:& non valet:vt in l. ex meo. ff. de seruit.rustico.prædio. aut quod extraham de tuo. postquam tuum ingressa est. & tunc potes:& valet. † Vltimò not. l. præses.ad id quod semper allegatur, quod ordinata charitas incipit à se. & quod de fonte tuo tu primus haurire debes, & si cōtrarium facis locum habet quod dicitur. alpibus ille perit qui se plus diligit vllum.

LEX V.

SIquid.†In confessoria actione venit vt res in pristinum statum reducatur,& dānum relaciatur.hoc dicit. Et idem dicit in l.si ædibus.j. eodem. Item in confessoria iure actionis venit declaratio seruitutis.l.sicuti.ſ. si quærit.ff.si ser. ven.remotio verò vel destructio eius quod factum est contra debitam seruitutem, & etiam condemnatio ad interesse venit officio iudicis mercenario deseruienti illi actioni.vt l.loci corpus.ſ. in confessoria. ff. si seruit. vendic.

2 ☞ *Illi qui consueuerunt in syluis communitatis & nemoribus incidere ligna. & permittuntur armenta pascere in pascuis communis,quod potius dicuntur esse in patrimonio priuato.*

3 *Si quis habet molendinum in flumine publico,an alius in superiori parte possit construere aliud molendinum quod haberet nocere sequenti molendino,propter auersionem aquæ?*

LEX VII

1 SImanifeste.†In aquæductu seruanda est antiqua consuetudo.h.d. Et pone in prædijs fiscalibus.qđa habebat seruitutē aquæductus la irrigāda prædia ipsorū:& per antiqua tpa cōsueuerant ducere per vnū locū:seu partem prædiorū:nūc cōductores fortè dictorū prædiorū volebāt ꝙ ducereť per aliū locū illis inuitis:dicit hic ꝙ ꝓcurator cæsaris (qui est iudex inter fiscū & priuatos)nō debet pati ꝙ immuteť antiqua cōsuetudo illis inuitis. Simile in seruitute altius nō tollēdi:vt ff.de ser.vrb.p̄di.l.qui luminibus:pōt etiā poni qđ nō habebāt seruitutē:sed ita cōsueue-
2 runt ducere per lon⁹ tp̄s.†Et sic no.arg.secundū doct. pro illis qui cōsueuerūt in syluis cōitatis & nemoribus incidere ligna & permittunť excidere,vel pasuare in pascuis cōis: nō vt in prato publi.vel platea:sed potius dñr in patrimonio rei priuatę:vt j.de
3 fundis rei priuatæ per totū.†Glo.inducit ad q.de illo qui habet molēdinū in flumine pub.& quidā in superiori parte vult construere aliud molēdinū,ꝙ haberet nocere sequēti molendino ꝓpter auersionē aquæ:vtrū possit?& vī ꝙ sic:qa cōstruit in flumine publi.& sicut licuit illi prius cōstruere & vti aqua pub. ita vī licere scđ'o:licet noceat primo.ar.j.l.pxi.in prin.in cōtrariū facit ista l.quia nō debet immutari antiqua cōsuetudo in præsudiciū alterius,sed hic loquit qñ ille alter habebat seruitutē cōtra quam fiebat opus:vt ŝ.e.l.si quid.Sed in casu nostro nō habebat:& istā partem videtur tenere glo.ſ.ꝙ possit.Et de ista q.tangitur per gl. in pluribus locis.ff.de eden.l.si quis ex argentarijs.ſ. si initiū ta-
a bularum.dic plenissimè per Bar.ª in l.quominus.de flu.in j.q.

2 ☞ *Quodlibet prædium urbanum, uel rusticum præsumitur liberum à seruitute, nisi seruitus probetur.& nu.3.*

3 *In illo qui utitur in alieno iure seruitutis,an præsumatur bonafides,& qualiter probetur bonafides?& nu.2.*

4 *Vicinus an possit altius ædificare,& obscurare lumina domus uicini,si nullam utilitatem sentit de illa eleuatione,sed hoc facit ut noceat uicino?& an cogatur destruere si fecit?*

An possit tantum eleuare,quod uideat omnia secreta domus uicini?

5 *An in pariete suo in quo non consueuit esse fenestra:possit facere unam fenestram, per quā uideat omnia secreta domus uicini.*

6 *An in ædificio suo possit quis facere tectum:quod protenderet super publico.*

LEX VIII.

1 ALtius.†Solū est liberū vsq; ad cœlū: nisi seruitus sit ei impositа : & in pariete alterius nemo pōt fenestrā facere.h.d.Barto.cū primo dicto concordat l.fi.ff.e.l.cū meo.de ser.vrb.prædi. Cum secūdo dicto cōcordat l.pe.e.tit.quæ tñ loquit in pariete cor.in quo nō potest alter ex socijs altero inuito vel nō cōsentiente fenestrā face-
2 re.†Ex primo dicto gl.colligit no.q.ad qđ semper allegaꝫ,quod
b quodlibet p̄diū vrbanū,vel rusticū[b] præsumit liberū à seruitute:
3 nisi seruitus,pbeť:ex hoc sequunť alia duo:primū[†] est: ꝙ in illo qui vtit in alieno iure seruitutis,nō p̄sumit bona fides:si aliud nō apparet:qa scit vel scire debet ꝙ illud prędiū est nō suū,& sic nō licet in eo aliq̄d facere iure seruitutis:ad hoc ergo vt p̄scribat seruitute oportet quod doceat de aliqua iusta causa,ꝓpter quam credit habere seruitutē:puta qa dictum fuit sibi à patre suo,vel à suis attinentibus,& ita no.doct.j.l.j.ſ.j.ff.de iti. actuq; pri.glo.tñ ibi sentit ꝙ ad ꝓbandū bonā fidē requirit titulus:sed docto.hoc nō tenent per l.si quis diuturno ff.si ser.ven.certè glo. nō vult ꝙ requiratur titulus tanquā tit.eodē modo quo requirit in præscri ptione rerū corporaliū.l.nullus.ŝ.de rei ven. sed tanquā cā iusta ad inducēdā bonā fidē nō tñ negať quin si alia iusta cā subesset, quæ induceret bonā fidē,quin illa sufficeret. Dy.aūt tenuit ꝙ bonafides præsumaꝫ.sicut in præscriptiōe rerū corporaliū:quē Cy. suus discipulus reprehēdit in l.j.ŝ.eo.cū sit diuersa ratio : nam rē alienā iustè potes credere esse tuā,si eā possides vt tuā: qa nō habes p̄sumptionē aliquā iuris cōtra te. Ideo in dubio præsumeris in bona fide:vt plenè no.in l.Celsus.ff.de vsuc.maximè per Bar. Sed in re quā scis esse alienā,nullā causam habes: vel præsumeris habere facere aliquid iure seruitutis: quia cōtra te est iuris habere facere aliquid iure seruitutis:quia est cōtra te est iuris præsumptio:vt hic:& ideo dicūt Canonistæ quod in præscriptione xl.an.quæ currit in rebus ecclesiasticis,si quæritť an.requiraꝫ tit. de iure cañ.nam de iure ciuili non requiritť sine dubio. Non deber distingui an cōtra præscribentē faciebat ius cōmune:vt cum
c vnus eps vult præscribere decimā ᶜ in alieno ep̄atu:vel vnus parochialis p̄scribere in aliena parochia,& tūc requiritť titulus:aliàs secus:vt no.in c.si diligēti.de præscri.est casus in c.j.eo.titu.lib.vj.& ista determinatio multum facit cum gl.quæ est in d.l.j.ſ.j.de iti.actuq; pri.quia cōtra præscribentē seruitutē in fundo alieno sibi facit iuris p̄sump. & sic videtur acquiri ad inducēdā bonam fidē. Item patet aliud notabile:quia ille qui agit cōfessoria, licet sit in quasi possessione seruitutis,nihilominus nō releuať ab onere ꝓbandi,ꝓpter hoc:sed debet probare seuitutem sibi competere:vt no.in l.sicuti.ſ.sed si quæratur.ff.si ser.ven.& plenissimè not.in l.si priusquā.ff.de oper.no.nūci.Certè ratio est:quia contra cum est iuris p̄sumptio ꝙ seruitus nō debetur:vt hic alias possessio relevaret quē ab onere ꝓbandi:quia qui possi b
det præsumit dñs:nisi contrariū ꝓbeť:ar.in l.fi.ŝ.de rei ven.& quod no.in l.pe.ff.de cōdi.insti.qđ aūt ille qui est in quasi possessio ne seruitutis,vel alterius iuris incorporalis nihilominus possit ea vel ipsum vendicare per confessoriā:vel quasi cōfessoriam:vt ha c
betur in l.& si fortè.ŝ.j.si serui.ven.licet ille qui est in possessione rei corporalis nō possit eā vēdicare,qa tenēti & possidēti omni
4 genere possessioīs nō datur rei vendic.licet deī interdictū vti possidetis:vt l.j.ſ.interdictum.ff.vti possi.†Vltimò extra gl.queriť de duobus.primò qđ si vicinus qui vult altius eleuare,& obscurare lumina domus vicini,nullā vtilitatē sentit de illa eleuatione:sed hoc facit dūtaxat vt noceat vicino,qđ p̄sumiť:postquā vtilitatē nō sentit:& an possit & an cogať destruere si fecit.d.Ang.de Peru.in l.cum eo.ff.de ser.vrba.p̄di.tenet ꝙ nō possit:& cogať destruere.per illū tex.& per istum.Sed in contrariū facit l.j.ŝ.denique.ff.de aqua plu.ar. & l.in fundo.cir.fi.ff.de rei ven.& ista pars videť melior & æquior: sic ergo istæ ll.debent intelligi. ꝙ hoc facit principaliter vt sibi proficiat,nō vt alteri noceat quod præsumiť:si vtilitatē sentit,& nō aliter.Ex hoc deducitur aliud dubium:quod tangit hic Cyn. quod si vult tantum eleuare quod videat omnia secreta domus
5 vicini:†vel pone quod quis in pariete suo in quo non consueuit
a esse fenestra,vult facere vnam fenestrā : per quā videbit omnia secreta vicini sui. An possit?videtur quòd sic: quia nihil facit in alieno,sed in suo:quod sibi videtur permissum: sed respondetur per dictam distinctionem:aut ex hoc vtilitatē sentit, vel subest iusta causa:& tunc poterit:aut nō,sed hoc facit dūtaxat ad emulationem & displicentiam vicini:& tunc non debet sibi permit-
6 ti.arbi.ff.de ope.publ.l.opus publi. †Vltimò debes scire ꝙ istud principium debet intelligi quando quis vult eleuare ædificium suum per altum:ita quòd nihil occupat de publico, sed dūtaxat aērem superiorem.Si autem in suo ædificio vellet quis facere tectum ex transuerso , quod protenderet super publico,non esset sibi licitum:& per interdictum ne quid in loco publico cōpelleretur remouere vt l.ij.ŝ.cum quidam.ff.ne quid in lo.pu.hoc videmus in istis parietibus quæ pendent supra publicū.nam quatenus tolerātur à publico:vt in ista ciuitate permittunť:sed quatenus extenderenť supra stratā publicā quæ non transit per medium,non possent fieri: & sic pontem de vna domo ad alteram quæ est ex opposito,si transiret ibi stratam publicam,non possit quis facere:vt l.fi.ff.eo.

a ¶Per Bart. Adde dᵉ ista q.vt p eūdē Bar. in l.j.ŝ.sicut aūt.ff.de aqua plu.arcē.& per Bald.in c.cū ecclesia vulterana. col.c.j.de elec.in c.& q excep. in c.j.ŝ.si qs de māso. de contro. inuesti.& notabiliter per eūdē Bal.in rubr.ff.de rer. diui. Ang.in l.j.ŝ.idē ait.ff.ne qd in flumi. pub.& Flo.in l. Imperatores.de ser.rus. p̄d.Et vide latissimè per d.Alex.in consi. clxxiij. in ij.vol.as est cxcij. Et adde hic ea q̄ in ꝓpósito decidit Sign.de homod. in suo consi.xxxiij. incip.ex quodā fu. pub.Fran.Cur.

b ¶Prædiū vrbanum vel rusticanū. Adde ꝙ dicať prędiū vrbanū,vel rusticanū vide glo.in l.dotale.ff. de iur.do.& in c.ecclesia sanctæ Mariæ de constitu.

c ¶Præscribere decimam : an decima possit præscribi.vide glo.in c.nup de deci. gl.in c. decimæ.xvi. q.i.Car.in c.dudum. in ij.nota.de deci.

2 ☞ *Vicinus tuus potest in suo facere opus,ex quo auferatur tibi commoditas,quæ ad te perueniebat de suo?dummodo nihil faciat tuo.*

LEX X.

1 SItibi.Quilibet in suo potest facere quòd vult nisi faciat contra debitam seruitutem . hoc dicit Bar.Limita per ea quæ dixi in l.altius.No.tex.in principium dicit [seruitutem aquæ ducēdæ deberi:] ꝙ licet vicinus constituerit tibi seruitutem aquæ ducendæ de fundo suo::nihilominus adhuc seruitus dicit tibi deberi: & hoc per ea

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Qui per hoc dicit. Adde hic quæ dicuntur p Bar. & doc. in l. si ita. ff. de aur. & ar. leg. per Ang. in l. Titia. ff. de manu. test. & tex. & ibi no. p Bart. in l. si cognatis. ff. de re. dub. Franc. Cur.

b ¶An stabit. Adde de hac. q. & dic vt per Alex. de imo. in rub. ff. de no. ope. nun. co. vj. vers. sed dubium. Cur.

2 quæ no. in l. corruptionem. ſ. ti. j. quia in eis nõ cadit perfecta traditio: & istud multum bene facit cõtra Pet. qui dixit cõtrariũ q̃ il le qui tenetur ad seruitutem, teneť ad cõstituẽdum tantum: & sic eo ipso q̃ constituit est liberatus ab obligatione, qua tenebatur constituere. glo. tenet contrariũ in illa l. corruptionem quã declara vt ibi dixi. † In finhuius l. no. quod vicinus tuus põt in suo facere opus ex quo auferať tibi cõmoditas, quæ ad te peruenieb at de suo: dũmodo nihil faciat in tuo, & ideo licitũ est sibi in suo fodere, & auertere venam aquę q̃ decurrebat in tuo, si hoc facit vt sibi, pficiat nõ vt tibi noceat. vt in l. j. ſ. denicq. de aqua plu. arcen. & in l. fluminũ. ſ. fi. cum ibi no. in glo. etiã in ll. sequentibus. ff. de dam. infec. & ibi plenè vide de ista materia.

1 ☞ *Per agrum alienum qui seruientem non debet ire uel agere uicino nõ licet domino prohibente, & quid eo non prohibente?*

2 *In domum non licet ingredi, etiam domino ignorante, per loca ubi poſsint uideri secreta domus: & qui facit contrà, tenetur actione iniuriarum.*

LEX XI.

1 PEr agrum. † Primum dictum istius l. intellige dño prohibente, sed pro eo non prohibente siue sciat, siue ignoret, bene licet. vt in d. leg. diuus. ff. de serui. ru. præ. dummodo sine dãno vicini hoc fiat ga eũ sit nullus p̃iudiciũ, cõpetit cuilibet iure cuiusdã facultatis si tñ iret per xxx. dies, videretur ire iure seruitutis, & extũc constitueretur in quasi possessione seruitutis eundi, vt habeat interdictum de itine. actuq̃ priuato. sed aliũ actũ p̃iudicialem non licet facere in alieno, nõ solum domino prohibente, sed nec ipso ignorante & ideo si facit eo sciẽte, & nõ prohibente, statim
2 acquiriť quasi possessio illius seruitutis. vt dixi ſ. eo. l. j. † In domum verò alienam non licet ingredi etiam domino ignorante, per loca vbi possunt videri secreta domus. & qui facit contrà tenetur actione iniuriarum. ff. de iniur. l. is qui in domum circa fi. ti. & vide hic l. ij. ff. de acqui. re. do.

• ☞ *Si quis legauerit religiosis alicuius loci tantam quãtitatem quolibet anno, tantum pro quolibet & augetur numerus an debeat augeri præstatio?*

LEX XII.

1 NOn modus. † Licet prædia quibus debetur seruitus aquę fuerint aucta, non tamen augetur modus aquæ ducendæ à principio limitatus & est bona. l. h. d. Et pone casum q̃ vicinus
1 uus concesserit tibi seruitutem aquæ ducendæ de fonte agri sui quæ seruitus intelligitur vsq̃ ad indigentiam fundi tui. vt in l. ergo. ſ. j. ff. de serui. rusti. prædi. posteà emisti quædam alia prædia vicina, & adiunxisti cum fundo tuo vnde nunc indiges maiori aqua quæ prius certè hoc non inspicitur sed non poteris ducere nisi quãtum prius ducebas quia vsq̃ ad illum modum & quantitatem videtur tibi facta concessio. Contra istam l. opp. de l. seruitus. ff. de ser. vrba. prędi. vbi qui cõstituit seruitutem altius non tollendi ne officiat luminibus domus vicinæ, non solum censetur concessisse pro luminibus quæ erant tempore concessionis: sed etiam pro futuris & sic si postea fecit feneſtras quæ prius nõ erant, nõ potest altius eleuare: vt illis officiat, licet forte per hoc non officiat primis. Sol. ibi poterat à principio imaginari & prouideri q̃ lumina vel feneſtra possent sibi fieri vnde simpliciter concedendo videtur concessisse pro futuris & præsentibus: hic non sic quia non potuit sibi prouidere q̃ vicinus deberet emere prædia vicinorum vnde non censetur concedens de illis sensisse † secundũ Pet. Qui per hoc dicit' q̃ si quis legauerit religiosis
2 a cuiusdã loci tantam quãtitatem quolibet anno, tãtum pro quolibet, si augeatur numerus, non propterea debeat augeri præstatio: quia hoc non potuit præuideri. Adde quod not. per Dyn. & Bar. in l. si mihi & tibi. ſ. in legatis. de leg. j. & adde l. si cum meus proprius. ff. si serui. vendi.

2 ☞ *Seruitutes urbanæ an perduntur per non usum?*

LEX XIII.

1 SIcut vsumfru. † Seruitutes reales non vtendo perdunť spatio longi temporis ſ. annorũ x. inter præsentes & xx. inter absentes sicut seruitus vsusfructus, vel vsus. h. d. olim pdebant biẽnio. sicut vsufru. qd corrigiť p l. corruptionẽ. ſ. ti. j. † In tex. ibi. [nõ vtendo.] q̃ hoc apparet q̃ loquitur in seruitute rusti. nam illæ sunt quę non vtendo perduntur, etiam si dominus prædij seruientis sciat seruitutem deberi: vt in l. sequitur. ſ. si viam. ff. de vsuca. sed seruitutes vrbanæ per non vsum non perduntur. sed demum si dominus prædij seruientis præscripserit libertatem: in qua præscriptione requiritur factum suum. putã q̃ aliquid fecerit contra debitã seruitutem, aduersario sciente & patiente. & sic requiritur bona fides. quæ regulariter requiritur in præscribente longo tempore. Aut ergo est bonæ fidei. & sic fuit vsus libertate longo tempore. & præscripsit. & sic seruitus non tollitur per non vsum: sed per præscriptionem libertatis. Aut fuit malefidei, & sciebat seruitutem deberi. & tunc non præscripsit libertatem longo tempore, sed requiritur tẽpus longissimum xxx. an. de iure ciuili: vt in l. sicut. de præscriptione. xxx. ann. sed hodie de iure canonico nec tantum sufficeret tempus malefidei possessori libertatis ad eam præscribendam: vt in c. possessor. de reg. iur. lib. vj. Sed quæritur præsupposito q̃ loquatur in seruitute rustica. an habeat locum in habentibus causam discontinuam? vt est seruitus eundi. videtur q̃ nõ. sed q̃ requiratur tẽpus duplicatũ: vt j. l. proxima. Guil. de cug. dicit hic contrarium. q̃ etiam talis seruitus tollitur spatio longi tẽporis. Nec ob. l. sequens. quia interdũ seruitus habens causam discontinuam habet interualla annorum, vel mensium: & tũc requiritur tempus duplicatum: vt ibi. Aut dierum, vel horarum: & tunc secus: vt in l. si sic. ff. quẽadmodum ser. amit. per quam declaratur l. sequens. quod etiam sentit hic glo.

LEX XIIII.

1 QVm talis. † Seruitus habens causam discõtinuam, perditur tempore duplicato. h. d. & hoc quando habebat interualla annorum, vel mensiũ. secus si dicrum, vel horarũ: vt statim dixi. Et sic in ista l. non requiruntur anni xx. tam inter præsentes, quam inter absentes: quia x. anni qui sufficerent inter præsentes si seruitus habet causam continuam, vel etiam discontinuam, cum interuallo dierum vel horarum duplicantur nunc quæ habent interualla annorum. & ideo licet loquatur quando habet interualla annorum. & ideo licet loquatur quando habet interualla annorum. & ideo licet loquatur quando habet interualla annorum, vel horarum duplicantur nunc quæ habent

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Confiteri de hoc. Adde & dic vt per Bar.Bald. & Sali. in auĉ.contra q̃ propriã j.de nõ nu.pec.& per Ludo.ro.in cõsi.suo. xxj. Franc.Cur.

b ¶ Vltimò. Adde de ista q̃one & dic vt p̃ Pet. de Peru. in trac. de duobus fratribus parte v. prin.col.xij. ver.xij q̃ro. Bald. in consi.lxxx.in v.vol. & Car.in cõs.xxvij. Franc.Cur.

c ¶ Verba statuti. An verba statuti debeãt intelligi in proprio significato, vide per Doct.in c. in nostra. de iniu. Car. zaba.in c.cum dilect⁹.in xiij. q.de consue.

vt non teneatur iterũ probare: sed sufficiat sibi producere illum processum, vel actaª Breuiter si lata fuit condemnatio primò in criminali videtur hic sufficere in ciui.arg.l. j.ſ.vbi causæ fiscales. & l. in cognitione.ff. ad silleia. vbi sententia lata in crim. causa. habet effectũ cõfiscandorũ bonorũ in causa ciui. Aut ecõuerso fuit lata in causa ciui. & tunc nõ ꝓdest vel non prosunt in causa cri.in qua requirũtur probationes luce clariores:vt j.de prob.l.fi. & vide Bart.in d.l. prętor.§.j.quę est l.iij.ff.vi bono.rap. & per Cy.d.l. vnica.j.qñ ciuilis actio præiu.cri.

☞ *An ille q̃ negauit admittatur si vult confiteri, & actorem releuando ab onere probandi, ut euitet condemnationem dupli.*

Statutũ quod consitenti maleficium remittatur certa pars pœne & reus primo negat, an posit postea confiteri, ut obtineat beneficium statuti.

LEX IIII.

1 CONtra. †In hac actione cõtra negantem de mendacio conuictum sit, condemnatio ad duplum.h.d.Supple etiam sine nouo libello,& in eodem iudicio:licet non fuerit.hoc petitum: quia venit ex natura actionis.vt no.Bal.in l.j.in princi.pen.col.j.de furt.Est ergo actio hæc pœnalis in hoc.Itẽ in alio: quia habet oculos retro cũ fiat cõdemnatio quanti plurimi fiat à xxx.diebus retro etiã non contra negantem:circa quod vide quod plenè no.in l.vnde quę
2 ritur.ver.sed si legis.ff.commo.an autẽ † ille qui semel negauit: vt euitet condemnatio dupli,admittatur si vult cõfiteri ad actorem releuandum ab onere probandi.vide quod plenè not.Bart.
3 in l.eum qui.ff.de iure.Et † si statutum dicat quòd confitenti maleficium remittatur certa pars pœnæ, & reus primò negauit:
a posteà vult confiteri[a], vt obtineat beneficium statuti tangitur hic per Bal.& vide quod not.Barto.in quæstio.dispu. per eum, quæ incipit per Italiam communiter sunt statuta.

LEX V.

1 DE pecoribus. †Qui dat occasionem damni, tenetur hac actione vtili. h.d. tex.cum gl.si enim inclusisti pecora mea, ex illa inclusione non recipio damnum:sed si ibi famę moriuntur, recipio damnum occasione inclusionis,& ex fame ipsorum, & sic non corpore tuo tamen in corpore animalium meorum ideo non datur directa actio:sed vtilis cum qua cõcurrit etiam actio in factum.

LEX VI.

1 DE ijs. †In ista l. quærit Cyn. quid si animalia tua per te immissa in meum fuerunt depasta segetes existẽtes in herbis, quod damnum venit in hac actione:quia segetes non sunt ordinatæ ad hoc vt de pascantur eodem modo quo herbæ pratiles inquãtùm condemnaberis:an intantùm quantum valeret frumentum, quod inde fuisset recollectum si non fuisset depastum: an intantùm quantùm valerent herbæ de prato:& dicit considerandum esse quantum posset vendi dubius euentus perceptionis arg.ff.fami.erciſc. l.propter spem.Non sunt alia.

Familiæ erciſcundæ. *Rubrica.*

LEX I.

1 SI non. †Si quid hereditarium non est diuisum, datur hæc actio, vt illud diuidatur.h.d,& loquit quando alia bona erãt diuisa extra iudicium, & remanserat vnum prædium diuidendum:sed si fuisset facta diuisio in iudicio, pro diuisione prædi quod remansit indiuisum:non daretur actio fa.erciscun.sed communi diui.ff.eo.l.si filia.§.fa.erciſ.& quæ sit ratio dic vt ibi subtiliter no.per glo.& tene vltimam solutionem glo. ad illud contrarium.

a ☞ *Statutum quod uxore præmortua uir lucretur dotem, & contingat quod uiuente patre uxor unius de filijs mortua est sine liberis, & sic dos debet cedere lucro mariti, an cedat lucro patris mariti?*

Si uiuente patre filius uult ab eo recedere cum uxore, & uiuere de per se, & petat à patre ut consignet sibi dotem uxoris, & pater non uult. sed dicit nolo quod recedatis, & uolo ministrare uobis expensas, quid iuris?

LEX II.

1 VXor tua. †In hoc iudicio filius deducit dotem vxoris præcipuã, si tempore diuisiõis durabat matrimoniũ:& pœnes eũdẽ remanet etiã mafsol.nec tenet eã cõicare cũ fratribus: sed eius tm̃ lucro cedit, si est pactũ vel statũ de dote lucrãda.h.d. In tex.ibi.[fa.erciscun.]i.officio iudicis deseruiẽte huic actiõi.nã actio dat ad diuidẽdũ. Ista verò dos nõ diuidit:sed ante patrẽ assignat illi filio qui est vxoratus:sicut in simili.j.eo.l.si qua fideic. petitio.& ista assignatio venit ex illa regula,vel æquitate:ꝙ ibi debet esse dos vbi sunt onera matrimonij:viuẽte aũt patre onera erãt apud patrẽ:nũc verò erunt apud illũ filiũ:nec debet audiri frater:si dicat ego sum paratus stare in cõione tecum,& sustinere onera matri
2 monij ꝓ parte mea:si fortè nõ expedit fratri vxorato, si ille non esset cõtrarium postulaturus:nec debet cõpelli stare secũ si non vult.nã alia rõ est viuẽte patre quã eo mortuo.facit qđ not.in.l. Caio.§.Imperator.de adi.leg.,puidebit aũt fratri qui ex persona patris est obligatus ad restitutionẽ dotis pro hæreditaria portio
b ne per cautionẽ:quia frater ipsam percipiẽs debebit ei cauere de cõseruãdo ipsum indẽnem ab vxore:vt l.si filia.§.hoc amplius. ff.eo.& nõ solũ dotẽ vxoris; sed & dotẽ nurus suæ: si habet filiũ vxoratũ:& pater idem q̃ auus dotẽ illius nurus recœpit:nam & onera filij sui & nurus eum sequuntur vt.ff.eod.l.si filia. & vide hic quod no.per Bar.in l.si cõstante.solu.mat.in ij.q.prin.q.viij.
2 †Vltimò [b] allegatur ista l.si statutum vult ꝙ vxore præmortua vir lucretur dotem,& contingat ꝙ viuente patre vxor vnius de filijs mortua est sine liberis:& sic dos debet cedere lucro mariti, an cedet lucro patris mariti:quia tunc erat postea dos cõmunis inter oẽs filios, an dũtaxat lucro illius filij,quia tunc erat suum præcipuũ:& non tenebit cõicare fratribus?& reperit Cyn.consuluisse pro prima parte:sed quando vxor decesit post mortem patris,cedat lucro solius mariti per hanc l.vt ipse not.in l.si cum dotem.§.transgrediamur.ff.sol.ma. Doct.dicunt ꝙ primũ dictũ ꝓcedebat iure isto,quo oĩa bona quæsita per filiũ quærebantur patri:& sic siue cederet lucro ipsius patris de directo: siue lucro ipsius filij:& sic etiã ipsius patris per indirectũ debebat esse commune:sicut & alia bona acquisita per vnũ ex filijs: sed hodie cũ ꝓprietas aduentitiorũ acquirat ipsi filio,& vsufr.patri, & ista lucra nuptialia sint aduentitia vt l.j.& ij.de bon.quæ lib.dicẽdum est ꝙ tale lucrum erit præcipuum illius filij: cuius vxor mortua est:licet pater quouscq; vixit habuit vsumfruct.per id ꝙ not.per Bar.in l.dotem.ff.de castren.pecu.sed in tractatu de duobus fratribus dicit esse distinguendum qualiter statutum loquatur, an in personam mariti:& tunc indistincte est ipsius mariti: puta si dicat ꝙ maritus lucret:an in personã recipientis dotẽ: & tũc habet locũ distinctio. Dy.alibi videtur dicere ꝙ si viuente patre filius erat separatus à patre:& sustinebat onera matrimonij, lucrũ debet esse suum:sed si viuebat cum patre,& pater sustinebat onera matrimonij, lucrum debet esse patris:quia venit propter onera matrimonij:& sic non est merum lucrum:vt not.in l.si donaturus.in fi.ff.de condi.ob causam.Tu potes ex prædictis collige re distinctionem per teipsum:quia quælibet opi.videtur habere fundamentum iuris recollige in isto passu:ꝙ aut vxor vnius ex filijs moritur post mortem patris qui dotem receperat,& tunc lucrum dotis ex forma pacti vel statuti est illius solius filij:cuius erat vxor;nec tenebitur fratribus communicare:vt hic in fin.qđ intelligo verũ siue iam diuiserant bona paterna: & dotis partem ille filius habuerat:quo casu loquitur hic:quia iste solus sustinet onera matrimonij tẽpore delati lucri:siue non diuiserant,sed stabant in cõmuni:& sic onus matrimonij erat cõmune:nam sufficit ꝙ fructus dotis sint cõmunes,quouscq; ille filius dotem consequatur:aut decesit viuente patre,& tunc aut loquitur secundũ tempora huius l.& lucrũ applicabit patri:& sic postea erat commune inter omnes filios secundũ Dy.& alios. Aut sequimur secundũ tempora hodierna,secundum quæ filius est capax pro
c prietatis:& tunc inspicienda sunt verba statuti: nam si loquuntur de marito,vt ipse lucretur lucrum,erit suum,tamen pater habebit vsumfruct.quouscq; viuet:nec tenebitur proprietatem cõmunicare

municare cũ fratribus:quia aduentitia nõ cõferunt:vt j. de colla.l.fin. Aut loquuntur in persona recipientis dotem:& tunc applicabitur patri qui eam recepit:& sic erit commune inter filios: aut nõ põt cõprehendi de quo loquat:& tunc si filius habitabat seorsum à patre cum vxore:& sic sustinebat onera matrimonij, & lucrum erit suum:aut habitabat cum patre, & sic pater sustinebat,& tunc lucrum erit patris:& sic cõmunicabitur inter oẽs
3 filios:& per hæc reducuntur ad concordiã dictæ opi. †Sed nũc quæro:& istud cõcernit primum dictum eius.l.quid si viuente
a patre filius vult ab eo recedere[a] cum vxore, & viuere de per se & petit à patre vt consignet sibi dotem vxoris?: pater non vult consignare:sed dicit nolo ꝙ recedatis: & volo ministrare vobis expensas.quæritur quid iuris?Et breuiter si de voluntate patris iam recessisset,deberet audiri filius repetens dotem, vt posset eã repetere officio iudicis ex æquitate:de qua in l.si is.§.j.ff.de iure do.quæ est vt ibi sit dos vbi sunt onera matrimonij: & ad hoc vide quod no.Bartol.l.si constante.in ij.quæstio.princip.,q. viij. ff.solu.matri.& in l.ij.circa fi.de dote prælegata.nam & ipse pater eoipso ꝙ concesit licentiã recedẽdi,videt etiã voluisse ꝙ dotem rehabeant,vnde viuere possint:per ea quæ no.in l.si lõgius §.si filius fami.circa fi.gl.mag.ff.de iudi.& ita refert Bal.Cyn.de facto respondisse in ciuitate Perusij:& idẽ tenet Bal. & Ang.in l.si cũ dotẽ.§.trãsgrediamur.sol.mat.Si verò nõ cõcesit licẽtiã, imò cõtradixit tũc,pcedit q.circa quã dic ꝙ si habebat iustã causam recedẽdi puta qa poterat pacifice viuere cũ patre, quod in totũ relinquit arbitrio iudicis:tunc deberet filius audiri per ea q̃ in simili notant de vxore cui maritus relinquit alimẽta in domo ipsius test.si non põt ibi pacifice viuere, vel honestè põt petere sibi ministrari alimẽta extra domũ in l.Caio.§. Imperator.ff. de ali.& cib.leg.aliàs si nõ haberet iustã causam,nõ deberet audiri: quia innititur contra pietatem paternam:& sicut non tenet sibi dare legitimam,ita nec restituere dotẽ,nisi in casu solu.matri.& adde hic quod no.Bar.in l.contra.§.j.ff.rerum amotarum.

a ¶ Recedere. Adde Petrũ de Anc. in cõsili. ccxxxix. vide eundem Pau.& Alexã. de imo.in l.si cõstante. §. trãsgrediamur. ff.sol.mat.

b ¶ Dat libros. Adde Bar.in l.donationes. §.pater.ff.de don. & Bald.in l.oĩmõ.in §. imputari.ẽ:de inoff. test.& Bart.in tract. de duobus fratribus,

LEX III.

1 ADuersus. †In hoc iudicio vniũt subtracta,hæreditate iacẽte ab altero ex hæredibus: ideo nõ põt intẽtari crimẽ expilatæ hæreditatis pro ilis.h.d.Pro declaratione gl.j.opp.tribus modis. primo de l.diuus.ff.de crimine expila.hæredi. vbi tale crimẽ concurrit cum alia actione ciuili,& nõ odiosa.iste tex.vult contrarium:ꝙ cesset quãdo datur alia actio nõ odiosa:vt fami.erc.ex gl.colligũ
3 tur tres solu.prima.ꝙ hic ideo non concurrit:quia nec fuit commissum.nam vt cõmittatur,requirit dolus:sicut in furto. nam cũ vnus ex cohæredibus post aditã hæreditatẽ aliquã rem cõmunẽ cõtrectat,nõ præsumit dolosè facere:nec cum malo animo: sed ratiõe partis quã habet in ea.vt in l.meritò.ff.pro soc.ista nõ placet:quia alia ratio reddit in tex.in fi.quod ideo non potest intentari,quia alia actio cõpetit:nõ quia nõ sit cõmissum,nam potest esse ꝙ dolosè.Ideo gl.soluit alio modo ibi:dũ dicit[alia emẽ &c.] ꝙ istud crimẽ nõ cõcurrit cum alia actione actione'quæ oriatur ex eodẽ crimine,vt hic.nam actio fa.erc.pro rebus subtractis videtur oriri ex eodẽ crimine, & ex eadẽ subtractione: sed cũ alia actione quæ nõ oriatur ex eodẽ crimine, sed detur ratione possessionis:vt est rei vend.vel peti.hæred.bene potest concurrere: vt in l.contraria.ibi ergo subtrahens non erat cohæres:& sic põt vel hoc crimine accusari,vel conueniri peti.hæredita.& eodem modo hæc petitio hæreditatis bene posset cõcurrere: & propter eam non excluderet hoc crimen:sed propter actio fami.erc.quę facit ipsum cessare:& istam sol.sequitur Cyn. Alij dicunt ꝙ ibi contra diuersos:hic contra eundem.Sed oppo.secundò ꝙ istud crimen non cõmittatur:& sic nõ habebat dubium ista lex: vt in l.ij.ff.de cri. expil.hære.Sol.verum est si hæreditas erat adita,& possessio apprehensa:nam tunc cõmitteretur furtum: quod est crimen ordinarium:& sic facit cessare extraordinarium; vt est istud.hic autem debet intelligi:vt habeat dubium.ꝙ pos.nõ erat apprehensa:vnde non committitur furtum: iuxta ea quæ plenè habentur in l.si homo.ff.de vsuc.ideo recurritur ad hoc crimen extraordinariũ:quod cõmittitur cum cessat furtum:tamen propter aliam actionem non intentatur:sed opp.ꝙ nõ referat fuerit apprehensa pos.vel non:vt l.& puto.§.ij.& l.qui erat.ff.e.Sol.illud verũ in fa.erc.quæ cõpetit siue pos.erat apprehensa, siue nõ tempore subtractionis:sed aliud est crimen
a expilæ.hære. Vltimò in glo.fi.oppo.qđ imò debeat cõcurrere cum act.fa.erc.qa crimen expil.hære.,pponitur ad pœnã extraordinariam imponendã sed act.fa.erc.ad res subtractas cõsequendas,vnde cum tendant ad
b diuersa,nõ debet altera per alterã impediri: maximè postquã vna est finita & terminata.iuxta ea quę habent s.ti.j.l.ex morte. Gl. ꝓpter hoc miratʼ de isto text.& dicit ipsum debere intelligi in act.in factũ.quæ oritʼ.ex quolibet crimine ad consecutionẽ dãni vel interesse.iuxta ea quæ habent in l.nec quicquã.ff.pro socio.& l. querela.j.de fal. vt illa tanquam extraordinaria non concurrat cum ista:quæ est ordinaria. Cæterum accusatio huius criminis ad pœnam extraordinariam imponendam non videt glo.quare debeat cessare propter hoc quòd ista actio competebat: licet loquatur fortè sub dubio.

a ☞ *Si pater filio doctori dat libros & uestes doctorales, & alia similia quæ doctori conueniunt, statim efficiuntur quasi castrensis peculij, & statim valet donatio: nec communicantur cum fratribus, nec debent ei computari in portionem suam.*

Si eidem prædia, talis donatio non transit in quasi castrense peculium.

Quid si donaret aliquas res mobiles.

In his quæ donantur filio militi ab alio quam à patre: occasione tamen militiæ (puta à commilitone) transeunt in castrense peculium: & si donantur à patre, an uideatur donata potius causa filiationis, quam causa militiæ?

LEX IIII.

1 SI filius fa. †Castrẽsia in diuisióe deducunt præcipua. Secus si non sunt castrẽsia.h.d. Bart. † Not.hic casum ꝙ si pr̃ filio doctori dat libros [b] & vestes doctorales,& alia similia quæ doctori conueniunt,statim efficiuntur quasi castrensis peculij: & statim valet donatio:quia filiusfa.quantum ad castrẽse peculium pro patrefamil.habetur,vt in l.ij.ff.ad Maced.nec posset postea reuocari. nec debent cõmunicari cum fratribus,nec debent sibi cõputari in portionem suam,sed debet ea habere præcipua:& reliqua de
3 bent cõmuniter diuidi. †Secundò not.ꝙ si donat eidem prædia, talis donatio non transit in quasi castrense peculiũ:& idem esset si donaret res mobiles non aptas ad militiam legalẽ: nisi ista donaret vt vẽderet,& emeret libros,vel alia apta ad sciẽtiam legalem secundũ Guil.de Cug.talis enim donatio nõ valuit à principio,sed morte cõfirmatur:si non fuit reuocata. quæ potest reuocari vsq; ad mortẽ,vnde licet hic in ver.[prædia autem.]dicatur quod non sint castren.pecu.non tamen aliud dicit an debeant esse sua præcipua vel non:vnde debet distinguí an donatio fuerit reuocata:& tunc sunt præcipua illius, sicut castrensia: vt j.eo.l.filiæ.aut fuit reuocata:& tunc secus.ar.j.de colla.l.si do
4 natione. † Vltimò not.ꝙ in his quæ donantur filio militi ab alio quã à patre,occasione tamẽ militiæ,puta à cõmilitone trãseunt in castren.pecu.indistinctè:siue sint mobilia, siue immobilia: & siue apta ad militiã,siue non:quia non nisi causa militiæ fuerunt donata,sed quando donantur à patre si non sunt apta ad militiã videntur potius donata causa filiationis quã causa militiæ, hæc est ratio huius l.facit l.ij.de castren.pecu.

a ☞ *Iniuria & offensa censetur remitti tacitè si partes postea familiariter & amicabiliter se tractent, & ad inuicem sibi seruiant: & hoc in iniuria uerbali.*

Quid in iniuria realis

Testator habens plures seruos, si in testamento dixit cuilibet ex seruis meis relinquo tantum, an per hoc uideatur remittere offensam illis à quibus fuit offensus?

LEX V.

1 IN ipsius. †Iudex diuisionis nõ debet sequi voluntatem testatoris à qua ipse recesit expresè vel tacitè:sed sequi debet vltimam voluntatem in qua remãsit.h.d.& est pulchra. Quidam enim testator cum fuisset grauiter offensus à duobus seruis tratus cõtra eos mandauit in testamẽto ꝙ vnus ponerẽt in perpetuis carceribus,alter aũt vẽderetur exportãdus vltra mare: ista voluntas si ab eo nõ fuisset recessum, fuisset seruanda vno ex hæredibus hoc petente:etiam,si alij contradicerent per l.his cõsequenter.§. ij.ff.eod.quæ vult ꝙ vnus ex hæredibus posit compellere alte-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Familiariter. Add gl. in s. in summa. insti. de iniu. & Bal. in auc. si testis. j. de test. & vide Alexā. in l. j. ff. de pact. & adde q̄ etiam iniuria intellīgit remissa, si vnus cōstituat tutor ab altero l. Athletæ. & ibi gl. & Bar. ff. de excu. tut. & in §. Itē propter inimicitias. & ibi gl. & doct. insti. de exc. tu. Itē p̄ indicia præsumit remissa: vt q̄n vn⁹ seruit alteri vt p Bal. hic. Et alium casum vide p eundē in c. j. colū. iij. de prohi. feu. alie. per Fede. Itē legatū factū p vnū alteri. l. iij. & ibi Bar. ff. de adi. le. Et q̄n intelligat remissa p̄ salutationem. vide per Archi. in ca. olim. de iniur. & dāno dato. Francis. Cur.

rum ad seruandam voluntatem defuncti: licet ex ea nullum commodum consequerentur. Nam potuit vindictam sumere de seruis suis: vt j. de emen. ser. per totū secundùm Gul. de cug. sed hic filijs instantibus q̄ seruaretur: vxor defuncti contradicebat assērēs q̄ defunctus ei perceperat: & in gratiam suā eos reduxerat: & sic ab illa dispositione tacitè recesserat: & ostendebat quia postea grata seruitia & merita impenderūt ita q̄ manifestè poterat cōprehendi voluntas defuncti: vnde petebat q̄ dicta volūtas non seruaretur. Imperator respōdet q̄ si ita est, non debet seruari: quia fuit in sua potestate ab illa recedere. † Allegatur ista l. q̄ in iuria & offensa cēsetur remitti tacitè, si partes postea familiariter & amicabiliter se tractent, & ad inuicem sibi seruiant: & hoc in iniuria verbali in reali verò magis est dubiū secūdū Guil. de cu. qui remittit ad not. in l. si non cōuitij. j. de iniur. † Sed quæro, si iste testator haberet plures seruos, & in testamento dixit cuilibet ex seruis meis relin

2

quo tantū, an per hoc videatur remittere offensam illis duobus? Et certè si cōprehēderent in ista gñalitate, videretur remississe, sed dic q̄ non cōprehendūtur. vt l. Lucius. §. Lucius titius. ff. de lega. iij. oporret ergo q̄ specialiter aliquid gratum exhibeat contra illos offendentes, vt videatur eis remississe offensam.

LEX VI.

1 EA quæ. † Nomina debitor. per hoc iudiciū non veniunt diuidenda cum sint ipso iure diuisa. h. d. Sed bene veniunt adiudicanda, cum expedit quod dic. vt l. ij. in fi. cum l. seq. ff. eo.

LEX VII.

1 SI qua † In hoc iudicio per officiū iudicis deseruiēs huic actioni res prelegatę vni ex hæredibus adiudicantur ei cui prelegatæ sunt: nō ergo iure actionis fit ista adiudicatio: quia ista actio datur ad diuidendum hæreditatem & etiam ad iudicandum quando aliter non potest commodè diuidi & sic adiudicatio succedit loco diuisionis hic verò non prelegata sunt hæreditatis.

2 ☞ *An in uno & eodem libello possim petere quod hæreditas patris uel matris (quæ sunt communes inter te & me) diuidantur?*

LEX VIII.

1 BOna. † Pro pluribus hęreditatibus diuidēdis inter eosdem vnum solum iudicium fa. ercis. habere sufficit. h. d. † Et sic in vno & eodē libello possum

2 petere q̄ hæreditas patris vel matris (quæ sunt communes inter te & me) diuidantur nec est dare duos libellos vel duo iudicia agitare licet pro qualibet earum detur mihi actio fa. ercis. & sic duæ actiones tamē quia sunt eiusdem generis & formę, sufficit q̄ vnica initietur pro ambabus: imò etiā si essent plures: vt patet hic. & ff. e. l. cohæredes. §. de pluribus similiter. ff. pro socio. l. actiones. §. si communis. & l. non est nouum. ff. de actio. emp. sed quando non sunt eiusdem generis & formę, videtur q̄ requirantur diuersi libelli per ea quę no. Bar. in l. edita. §. de edē. in materia cumulationis. Sed in cōtrarium quòd sufficiat etiam tunc vnus libellus: vt l. si idem cum eodem. ff. de iurisd. om. iud. & quod no. in c. querelam. de ele. Breuiter dici pōt pro primo casu quando sunt eiusdem generis & formæ, sufficiat vnus libellus: nec habeatur p̄ pluribus, sed in secundo casu licet sufficiat vnus libellus, tamen reputantur tot libelli quot sunt actiones diuersę, & etiam res quæ petuntur, & hoc est vtile si deberet solui gabella ex forma statuti: quia in primo casu vnica tātum soluetur. In secundo pro tot libellis quot sunt res vel actiones diuersæ in eadem chartula deductæ facit quod no. in l. j. ff. ad treb. & tot vide bantur iudicia, & tot conte. litis. & tot sententiæ & sic poterit valere in vna, & in altera non: sed in primo casu: quia est vnum iudicium & vnica sentētia, non potest pro parte valere, & pro parte non: vt l. in hoc iudicio. ff. eo. Tenę menti: quia notabilia sunt: licet per doc. non tangantur.

LEX IX.

1 NOn est. † Hęc actio est bonę fidei, & in ea veniūt fructus etiā cōsumpti: sicut in petitione hæreditatis. h. d. Et pone casum q̄ quædam hæreditas erat communis inter te & me, tu tamē solus possedisti bonā fide, credens te solū hæredē, & fructus percepisti, & consumpsisti: ego peto hæreditatē diuidi, & te condēnari ad fructus peceptos ex mea dimidia. Tu dicis q̄ sunt consumpti, & q̄ bonæ fidei possessor, nō tenetur restituere fructus cōsumptos: etiam si sit effectus locupletior, imò eos lucrat pro cultura & cura. insti. de acqui. re. do. §. si quis à nō domino. & l. ex diuerso. in princ. ff. de rei ven. sed certè aliud in rei ven. quæ est actio particularis, & stricti iuris. Aliud in peti. hære. quæ est vniuersalis, & bonæfidei: in qua veniunt fructus consumpti, si possessor bonæfi. est effectus locupletior. l. item veniunt. §. pridie. ff. de peti. hære. Idem ergo in actio. fa. ercis. quæ similiter est bona, & vniuersalis apta & aptitudine etiam plus quā peti. hære. vt l. si filia. ff. fa. erc. cum ibi no. Bar. tamen videtur tenere in d. l. ex diuerso q̄ etiam in rei ven. veniunt fructus consumpti: si ex eis possessor bonæfi. sit effectus locupletior ex æquitate. l. si inter me & Titium. ff. si certū peta. non solum in fructibus naturalibus, quorum fuit effectus dominus: sed etiam in industrialibus, quorum fuit effectus dominus.

2 ☞ *Si testator non distribuat bona hæreditaria inter omnes hæredes, sed uni tantum facit aliquod prælegatum, quod ille possit repudiare portionem hæreditatis, & retinere prælegatum.*

Si distribuit bona inter omnes, an repudiando quis portionem, uideatur etiam repudiare illam assignationem?

3 *Clausula generalis, an limitetur per specialem præcedentem, uel sequentem? an autem per eam augeatur specialis.*

LEX X.

1 VOties. † Si testator inter plures vniuersaliter instituros diuidat bona hęreditaria inęqualiter: seruāda est diuisio per testatorē facta: licet nō conueniat portionibus hæreditarijs: dūmodo nullus fraudetur quarta quæ sibi debetur à iure: & verba generalia sequentia intelliguntur & regulātur specialia præcedētia non autē per ea cēsetur à specialibus recessum. h. d. Et pone casum q̄ testator instituit duos vel quatuor hæredes vniuersaliter & æqualiter: postea in eodē testamēto (ne inter eos oriretur discordia in diuidendo) cuilibet eorum assignauit certa bona pro parte sua: ita quòd omnia bona remanent diuisa & ista diuisio non fuit aliqua liter facta: secundū quòd facta fuit institutio: quia bona assignata vni valebāt plus quā assignata alteri: isti sunt hæredes, equaliter, & æqualiter agere possunt cōtra debitores hæreditarios. In rebus autē corporalibus sic per testatorē distributis nō sunt equales: ideo partē in eis habent iure hæreditario. s. æqualem: alteram verò partem habēt iure prælegati: vt l. ex facto. ff. de hær. instit. ideo si alter cui minus fuit assignatū, nō habet integrā quartam suæ portionis quæ sibi debeē, vel pro legitima debita iure naturæ, vel pro falcidia iure insti. dicta diuisio debet seruari: salua falcidia, vel quarta: vt sibi suppleatur. Sed pone q̄ assignauerat seruos inequaliter postea in fine testamēti rogauit hæredes vt haberet istos seruos recōmendatos, & bene tractarēt, dicebatur q̄ vi debatur propter hoc recessisse ab illa assignatione: quia eos seruos recōmēdauit omnibus hæredibus. Si ergo mihi recōmēdauit illos quos tibi assignauerat, vī ab assignatione recessisse: assnō possem ipsos habere recōmendatos. Contrariū tamē determinatur, quia hanc generalē recōmendationem censeē retulisse ad quēlibet eorum pro illis seruis qui sibi assignati erāt: nō pro alijs qui erant alijs assignati, & sic non videtur recōmendasse eos seruos omnibus hæredibus, sed omnes illis hæredibus quibus erāt assignati. h. d. in effectu. In tex. ibi. [successionem suam diuidit.] i. bona hæreditaria: quæ non sunt hæreditas, nec successio, cum illa consistat in iure etiam aliquo corpore: vt in l. hęreditas. ff. de peti. hære. & ista erat causa dubitandi: quia si eos æqualiter instituit hæredes, & postea distributionem bonorum facit inæqualiter, videbatur non seruanda: sed potius inspiciendam esse æqualitatem factam in institutione, tanquam in principali: vt illa attraheret ad se bona hæreditaria: quæ sunt accessoria: sed contrarium est: quia licet inæqualiter instituerit, poterat tamen alteri eorum facere prælegata: quæ etiam erant seruanda: vt ŝ. eo. l. si qua fideic. petitio: eodē modo si distribuit omnia bona inter eos:

cum

cum talis distributio vim habeat pręlegatorū: vt l. ex facto. ff. de hęr. instit. † Aduerte tamē ad vnū satis notabile: q̄ si nō distribuat inter oēs: sed vni tm̄ facit aliquod prelegatum: ille pōt repudiare portionē hæreditatis, & retinere prælegatū: sed q̄n distribuit inter oēs talis distributio licet habeat vim prælegati, nō tamē succedit loco portionū hæreditariarū: & ideo si quis eorū repudiaret suam portionē hęreditatis, in qua fuit institutus, nō posset retinere bona sibi assignata pro sua portione: quia loco illius succedit illa assignatio: ideo repudiādo portionē, etiā illam assignationē repudiare videtur. tex. est sing. in l. quid ergo. la ij. ff. de le. j. cum ll. præcedē. & l. filio pater. cum seq. quæ cōtinuantur: tene menti singulariter. In text. ibi. [commendanda putauerit hæredibus.] quid si nō erant nisi duo hæredes, & vni assignauit seruum, alteri nullum assignauit: postea verò loquēdo in plurali cōmendauit hæredibus suis seruum: certè istud plurale non potest referri ad illum solum qui assignauit: salua ratione recti sermonis: & sic videtur inclusisse alium cui nullū assignauit. videtur per hoc recessisse ab assignatione. ar. eius quod no. per gl. in l. Mæuius. §. eum qui. ff. de leg. ij. per l. legatorū. §. qui plures. eo. ti. Cogita. qa super hoc dubito: cum ratio faciat pro ista parte: sed alia ratio facit in contrariū: q̄ ita cito non censeē pœnituisse: vt l. nam & ea-

3 cum ibi no. ff. de condi. & demonst. † De materia autē huius fi. an clausula generalis limitetē per specialē præcedentē: vel sequentē: an autē per eam augeat specialis dic vt plenissimè, subtiliter, & profundè tractatur per Bart. in l. quæsitum. §. j. ff. de fun. instru. Pro declaratione glo. j. quæ est nota. & propter eam allegat plures ista l. præmitte q̄ tex. loquitur quando testator expressè aliquos hæredes instituit vniuersaliter: & sic apparet q̄ voluit facere testamentū, licet postea distribuerit bona: quæ distributio potest fieri etiam in codicillis: cum habeat vim prælegatorum: quæ possunt in codicillis relinqui. Sed pone qđ non apparet aliquos instituisse: sed bene apparet quod in præsentia testium & notarij distribuit bona inter filios, vel alios venientes ab intestato: & quia ista distributio potest fieri tam in testamento quā in codicillis vt dictum est: dubitatur quid præsumēdum sit voluisse an testari, an codicillari: & an decedere testatus, vel intestatus: & vtilitas huius inuestigationis est: quia si haberet posthumum de quo nullam mentionem fecisset, si voluisset facere testamētum, rumperetur per natiuitatem posthumi præteriti, & sic etiā illa assignatio quæ est sequela testamenti: non sic si voluisset codicillari: quia codicillus vel vltima voluntas non rumpitur per natiuitatem posthumi: vt j. de codicil. l. j. & sic illa assignatio remanet firma: salua tamen portione posthumi. glo. mirabiliter distinguit: aut hoc fecit in voluntate solenni. i. corā vij. testibus, & tūc censetur voluisse facere testamentum: aut fecit sine solennitate requisita: vt coram duobus vel tribus: & tunc glos. distinguit an fecit assignationes per quotas, & idem si dicatur quomodo pōt dici testatus si non adhibuit solennitatē. respondetur quod cum instituit filios potest testari siue solennitate: vt in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. j. de test. & j. eo. l. fi. non tamen præsumitur quando non facit expressam insti. nisi alterum de duobus faciat: vel q̄ adhibeat debitam solennitatem, vel quod distributionem faciat per quotas. Si verò per singulas res tunc censetur voluisse codicillari: quando autem facit expressam institutionem, non refert an adhibeat solennitatem, vel non si testatur inter filios: nec refert faciat distributionem per quotas, vel per singulas res: quia semper præsumitur voluisse testari: & valet testamē tum iure speciali: ita intellige quod not. j. eo. l. filij. in glo. Item est vtilis ista inuestigatio propter id quod no. per glo. in auc. nouissima. ŝ. de inoffic. testa. quia quando apparet quod voluit testari, debet relinquere legitimam iure insti. aliàs non valeret. Secus si voluit decedere intestatus. Illud tamen dictum non videtur

3 procedere nisi quando aliquos vniuersaliter instituisset: & non quotam, sed aliquam rem particularem reliquisset. Si autem diuisio distributionem fecerit inter filios & extraneos, valet quoad filios, & non quoad extraneos: quia in filiis præsumitur voluisse testari: & valet testamē tum iure speciali: ita intellige quod not. j. eo. l. filij. in glo. Item est vtilis ista inuestigatio propter id quod no. per glo. in auc. nouissima. ŝ. de inoffic. testa. quia quando apparet quod voluit testari, debet relinquere legitimam iure insti. aliàs non valeret. Secus si voluit decedere intestatus. Illud tamen dictum non videtur procedere nisi quando aliquos vniuersaliter instituisset: & non quotam, sed aliquam rem particularem reliquisset. Si autem diuisio distributionem fecerit inter filios & extraneos, valet quoad filios, & non quoad extraneos: quia in filiis præsumitur voluisse testari: & valet testamē tum iure speciali: ita intellige quod not. j. eo. l. filij. in glo. Item est vtilis ista inuestigatio propter id quod no. per glo. in auc. nouissima. ŝ. de inoffic. testa. quia quando apparet quod voluit testari, debet relinquere legitimam iure insti. aliàs non valeret. Secus si voluit decedere intestatus. Illud tamen dictum non videtur

1 NTer filios. † Hæreditas patris iter filios masculos & fœminas æquali

2 ter diuidēda est. h. d. † Et sic patet q̄ statuta excludentia fœminas extantibus masculis sunt contra ius commune. Item intellige istam l. in bonis allodialibus. Secus in feudalibus. quæ non transeunt ad fœminas: sed ad masculos tantum.

a ¶ Peculium aūt p̄fectitium. Quid si peculium p̄fectitium. vide per doc. in rub. extra de pecu. cle.

2 ☞ *Lucrum acquisitum per filium ex peculio profectitio, an mortuo patre diuidi debeat inter omnes?*

3 *Si filius non habet peculium profectitium, debitum contractum per eum uiuente patre, non onerat fratres, ut teneantur soluere pro eo, sicut nec patrem: etiam si communiter uiuerent, & quid si sit contractum post mortem patris? & nu. 4.*

Si pater tale debitum soluit pro filio, an debeat filius sibi in suam portionem computare, cum uenit ad diuisionem cum fratribus.

4 *Quid si tale debitum obuenit ex culpa ipsius filij, ut quia captus ab hostibus, uel latrunculis?*

Quid de impensa quam pater ei fecit in studio?

LEX XIII.

1 CErtum. † Peculiū p̄fectitiū, vni ex filijs cōcessum mortuo patre diuidit inter oēs p portioibus hęreditarijs: deducto tñ eo in quo ille filius erat obligatus ex cōtractu peculiari. h. d. Nam ex illo cōtractu ipse filius erat obligatus suo p̄prio nomine insolidum: pater verò de peculio, & ista obligatio patris quæ erat prætoria: diuidit inter oēs filios & hæredes: & sic creditores pñt quēlibet ex hæredibus cōuenire pro rata. Item pñt illū filiū cōuenire insolidū ex sua obligatiōe: quia tñ istud est debitū peculiare: & solutio debet fieri de ipso peculio: vt l. frater à fratre. ff. de condict. inde. idcirco iste filius debet à fratribus cōseruari indēnis: & cōseruatio est vt de illo peculio detrahat tm̄ quantū ascendit debitum: si fam cōdēnatus est: sed si nō esset condemnatus, debet sibi cauere de cōseruando ipsum indēnē: vt subtiliter habetur in d. l. frater à fratre. In tex. ibi: in hæreditate diuidēda. nō dicit cōferenda. nam illa cōferuntur quæ sunt illius qui cōfert bona quæsita per eum post emāncipationē, quæ sunt sua: & in filia quæ confert dotē: quæ similiter est sua, vt l. iij. §. sed vtrū. in fi. ff. de mino. Peculiū aūt p̄fectitiū* nō est ipsius filij cui datū fuerat: licet esset in

a sua administratione. Sed mortuo patre desinit esse peculium, & idem iuris est de ipso quod de alijs bonis hæreditarijs, vt diuidā

2 tur pro hęreditarijs portiōibus. Sed † quid de lucro acquisito per filiū ex dicto peculio: loquor de iure hodierno, quo filius est capax aduētitiorū: qa de iure isto nō erat dubiū q̄ etiā illud veniebat diuidendū inter omnes filios. Bart. tenuit q̄ dimidia pars lucri attribuatur labori, & operi ipsius filij, & sic cēseatur aduentium, & suū p̄priū: & quousq̄ pater vixit debuit habere vsumfructū lucri: altera verò dimidia attribuaē ipsi peculio: & illa veniat diuidēda inter omnes, inter quos etiā ille idē filius reputabatur. l. ab omnibus. §. pe. de leg. j. Bal. hic videtur tenere q̄ imò totū diuidatur: quia filius censeē operatus, patri, & nō sibi, quod posset, pcedere si hoc appareret; aliàs præsumiē operatus sibi. Quod aūt integra dimidia attribuaē labori & opibus suis, nō approbat Bal. sed dicit relinquendū arbitrio iudicis, & secūdū consuetudinē loci. posset cm̄ cōtingere q̄ modica opa & modicus labor filij versatur. Tangit etiā hic Bald. aliquas q. vtiles secundū Nic. Mat. quæ cōueniunt illi tractatui quem fecit Barto. de duobus fratribus. & Bal. ipsum cōpleuit. In text. ibi. [obligatus fuit.] ex quibus cōtractibus ipse filius pōt insolidū cōueniri mortuo patre, si sibi succesisset vltra legitimā: si aūt nō succesisit vel nō vltra legitimā: vt si fuit exhæredatus. vel repudiauit hæreditatem, nō pōt cōueniri nisi quatenus facere pōt: vt ff. quòd cum eo. l. ij.

3 & per totū. † In tex. ibi. [vltra nō pōt.] Not. q̄ si filius nō habet peculiū profectitiū, debitū cōtractū per eum viuente patre non onerat fratres, vt teneant soluere pro eo: sicut nec patrem, vt j. ne filius pro patre: per totū etiā si cōmuniter viuerent, & lucra inuicem cōcabāt: quia nō p̄pterea videbaē cōtracta inter eos societas: cum nō cōtemplatione societatis cōtrahēde: sed p̄pter patrē quem sequi tenebant, cōmuniter sic viuebant. Si ergo pater tale debitū soluit pro filio, debet filius sibi in suam portionem computare cum venit ad diuisionem cum fratribus: siue descendat ex contractu, siue ex delicto: circa quod vide per Iacob. de Are.

4 & Barto. in l. stichus. ff. de pecu. leg. † Sed si facto suo vel culpa

a ☞ *Statutu excludentia fœminas extantibus masculis, sunt contra ius commune.*

LEX XI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Ex cõtractu innominato. quot sint cõtractus innominati. vide per Ang.in l.na turalis.ff. de præscri. ver. Et an cõtractus innominatus sit loco pœnitentiæ vide gl. & doc.in l.fi cũ fundũ.ff. de pac. Fallit fauore dot. vt l.fi.si ego in §.j.ff.de iu.do.bar. in l.ij. in §. si pecu. in fi.de don.Bal. in l.ficut ad fi.C.de act.& ob. in l. mandatũ. in iij.col.C manda.in l. si cum socero. in vlt. colũ.C.de iur. do.& in c.j.ad fin. q succes. feudũ jdare teneãtur. 2 in vsibus feud.

tale debitũ obueniret: vt qa fuit captus ab hostibus,vel latrũculis,et pater ipsum redemit,cẽsetur hoc fecisse causa pietatis, & nõ teneret in suã portionem computare. vt j. de capt.l.liber.sicut nec impensam quã pater sibi fecisset in studio.vt l.quę pater. ff.e. si verò contraxit debitum post mortem patris tẽpore quo simul viuebant,& lucra inuicẽ cõmunicabant, modo quia videbatur cõtracta societas omniũ bonorũ, iuxta no. in l.Titium & mæuiũ.§. altero.ff. de admi. tu.tale debitum deberet cõmuniter solui:si cõcernat commodũ societatis, aliàs secus, vt si culpa sua fuit contractum,vt l. cũ duobus.§.dãna.cũ §.se.ff.pro so.Non sunt alia.

☞ *Si inter duos fratres una & eadem res fuit diuisa,puta unum prædiũ,& dimidia quã unus habuit ex diuisione fuerit euicta,quãdo nõ teneatur alter de euictione?*

3 *Diuisio,an sit contractus innominatus?*

4 *Si feudum alicui obuentum ex diuisione reuertatur ad dominum, quia decessit sine filio masculo,licet relicta fœmina,an possit fœmina agere de euictione? & quid si alius frater euincat?*

LEX XIIII.

1 SI familiæ erc. †Ex diuisione etiã facta iudice mediante tenetur quis de euictione per actionẽ præscrip.verbis,nisi fuerit expresse 2 actum contrariũ.h.d.† In tex.ibi.[euentum.]i. periculum. In tex.ibi.[pro parte agnoscere:]quia si prædium quod tibi fuit euictũ,valebat centũ:medietas debet esse deperdita ad damnum tuũ,quã habebas tuo iure altera dimidia quã habebas à fratre, debet esse perdita ad damnũ illius debet ergo frater tuus te restaurare de illa dimidia:& sic eritis æquales: loquitur ergo hic secundũ Guil.de cu.qñ fuit euicta res,quę in totũ erat tibi adiudicata:si autem vna & eadẽ res fuisset inter vos diuisa: puta vnũ prædium,quod videbatur commune pro indiuiso: & tunc fuit diuisum,si dimidia quã habuisti ex diuisione fuit euicta, siquidem facto & culpa fratris tui,quia obligauerat partẽ suã pro indiuiso. Et sic portio quæ tibi euenit pro diuiso: quatenus habes ab eo,remansit obligata:vt l.si consensit.§.fi.ff.qui.mod. pig.vel hypo.sol.& creditor à te euicit per hypothecariã, similiter agẽs de euictio.si aũt sine facto fratris tui,vt quia erat aliena, nõ debetur euictio quia sicut tibi ablata est tua dimidia:ita poterit auferri fratri tuo altera dimidia,in qua euidens habet idem ius: & licet non auferatur,vel quia ille non vult:vel quia non potest taliter impeditus:vel quia succubuit cum eo,licet tecum obtinuerit:hoc debet cedere lucro sui: & sic non tenetur de euic. secundum Guil.de cu.quod tene menti.facit ŝ.de inoffic.testa. l. cum duobus. Videbat autem quod in diuisione nõ veniret euic.quia quilibet videretur in se suscepisse periculum suæ patris.ar. ff. de actio.emp.l.si iactum: sed contrarium est:imo in dubio non videtur aliquis eorum suscepisse in se periculũ, nisi expresse fuerit dictũ.vt hic in ver.[vt vnusquisque &c.]secundũ eũdẽ Guil.

3 †Opp.pro declaratione glo.q non agatur ac.præ. ver. quia illa
a datur ex contractu innominato:a diuisio verò non videtur contractus innominatus:sed potius distractus communionis glosse. dicit q imò:quia in ea vertitur quædã permutatio:si enim vnus fundus adiudicatur sibi,in quo frater tuus habet dimidiã: & alter fundus adiudicatur sibi,in quo tu habes dimidiã: videris dimidiã quã habes in illo permutasse cum dimidia quam ille habet in tuo:& permutatio est contractus innominatus ex quo oritur actio præscri.verb.vt j.de rerũ permu.l. ex placito. & not. in l.j.seu super rubrica.Secundò oppo.de l. si fratres.j. titu.ij. Solu. ibi sciebas fundum qui tibi obuenerat in partem esse alienum: quæ scientia impedit agi de euictio.vt j.de euic.l. si fundum.hic ignorabas.Sed cõtra tertiò:quod etiã si scibas agere possis saltẽ ad restitutionẽ veri pretij:licet nõ ad interesse: vt l. emptorẽ.§.fi. ff.de actio.emp.Gl.dicit q ibi loquit in emptore:hic in diuidente:qui sciebat rem sibi adiudicatam esse alienam qui nihil potest petere,etiam æstimationem verã:qa videtur in se suscipere periculũ:ista ratio nõ videtur bona:licet enim sciẽs videatur in se suscepisse periculum, nõ sic alter vnde Guil.dicit se putare quod saltem ad æstimationem partis euictæ possit agere. Barto. tenet gl.& dicit eam esse singularem:& aliud fore in emptore,qui solet manualiter pretium,vt possit ipsum recuperare:licet sciuerit rem alienam:nisi expresse fuerit dictum contrarium: aliud in diuidente,qui nõ soluit pretium:sed partem quam habebat in alio fundo dedit pro ista quæ euicta est.vt videatur suscepisse in se periculum,postquã sciui rem alienã,& posse euinci: & ista fuit mens glo.quia sic ecõuerso alter censeẽ eodẽ modo in se suscepisse periculũ rei sibi adiudicatæ.Nec ob.tex.in[ver.j.]qa loquitur qñ vterq; ignorabat:quo casu neutervidet in se suscepisse periculũ rei sibi adiudicatæ.Si autem vterq; scit,vel alter scit:alter ignorat:quia periculum potest esse reciprocum.ista glos.vult q quilibet eorũ videatur in se suscepisse periculum: non sic qñ nõ põt esse reciprocum:vt in emptore.Tene menti glo.hanc secundùm Bart.qui tñ non declarat eam. Tertiò oppo.de l.cum pater §.euictis.de leg.ij.Sol.ibi diuisio fuit facta per testatorem: vnde ex ea non resultat cõtractus permutationis inter partes: hic fuit facta per ipsas partes:licet iudice mediãte:vnde resultat ille contractus:ex quo oritur ista actio.& vide circa materiã Bart. post gl.& alios doct.in l.qui Romæ.§.duo fratres. de verb.obliga.in vlt.& xj.q.† In glo.ibi.[Item quid.]dicit Pe.hanc q.fatuam esse quia euictio non debetur nisi qñ res euincit culpa auctoris mei asserentis rem suam cum non esset,vel non esse obligatum cum esset:vt l.& hæc distinctio.ff.locati.sed si mihi assignatur feudũ in partem,frater meus in nulla culpa est:quia nõ asserit rem esse allodialem.i.propriam:si enim assereret,& ego ignorarem, sine dubio locum haberet euictio.& non procederet ista glos.sed ex quo asserit rem esse feudalem,hunc casum euenire posse prospicere debuit:vt l.si quis domum.§.j.ff.loca.si ergo feudum reuertitur ad dominũ,quia si decesserit sine filio masculo,licet relicta fœmina:non potest fœmina agere de euicti.dicit Bal.q etiam si frater meus euincat:quia feudum erat paternum, & sic propter defectum masculi venit ad patrem agnatum,non tenetur frater huic fœminæ de euic.quia nihil facit contra diuisionem,sicut in simili.in d.l.qui Romæ.§.duo fratres.Si postea veniret ratione fideicommissi post mortem relicti:nisi fuisset expresse ei renuntiatum:ita nec hic:nisi fuissem expresse in hunc casum stipulatus:quia stipulatio generalis ad hunc casum referetur.de hære. ven.l.nomen.de damno infecto.l.damni infecti. stipulatio pertinet in princi.

LEX XV.

1 SI diuisionem. †Ex pacto nudo diuisionis non oritur actio:nec transfertur dominium nisi traditione secuta.h.d.Bart. Si ergo pater tuus qui habebat bona communia cum fratre suo,venit ad conuentionem secum & diuisionem: vt quædam essent fratris sui,quædam verò sua:& ista cõuentio nõ fuit stipulatione vallata:si postea mortuo patre tuo possessio omniũ bonorum reperitur penes fratrem suum patruumq; tuum:& quæritur quo remedio agere possis, vt habeas illa bona de quibus actum fuit inter eos q essent sua:si quidem potes probare quod post conuentionem interuenit realis traditio,vel cognatio facta patri tuo,iam acquisiuit dominium illorum bonorum:& sic potes ea vendicare:nec expedit q alia diuisio fiat:sed si hoc nõ potes probare:tunc quia conuentio est nuda: & nõ prodest ad agẽdum,non potes petere illa bona: sed remedium est q agas hac actione,vt omnia diuidãtur:& sic non statur diuisioni factę per eos:sed si tu esses in possessione illorum bonorum,haberes contra eum exceptionem:quia conuentio nuda licet non prosit ad agendum,prodest tamen ad excipiendum:vt l.Iurisgen.§.igitur nuda.ff.de pact.& ex his patet casus huius l.

☞ *Testamentum factum inter liberos, quod ualeat cum duobus testibus, & sine solennitate.*

3 *Quando pater filios non instituit,sed simpliciter diuisionem fecit inter eos, & unus reperiatur fraudatus legitima,qualiter ei succurratur? & nu.2.*

4 *An talis uoluntas ualeat iure testamenti.*

LEX XVI.

1 SIlij patris. †Iudex in diuidendo inter liberos, debet sequi volũtatem defuncti etiã non solẽnem:licet non succedatur ex testamento, sed ab intestato.salua tñ falc.vel treb. si alicui eorum non remaneret integra.h.d. venio ad casum. Quia text.est aliquantulum

2 tulum scrupulosus.† dic q quidam cõquerebatur imperatori de patre suo:qui cum plures filios haberet, in voluntate minus so-
a lenni non coram.vij.testibus a,qui requiruntur in testamento, nec coram.v. qui requiruntur in codicilis:sed corã duobus vel tribus diuisit bona sua inter filios. & fratribus eius assignauit maiores portiones.sibi verò minimam.ita q non habebat quartam sibi debitã iure naturę,ppter q volebat expugnare talẽ voluntatẽ tanq; inofficiosam.vt sic omnia bona æqualiter diuideren.Imperator cõtuluit sibi q p istã viã nõ vadat:qa necesse haberet probare se fuisse gratũ patri suo:& sic volũtatẽ esse inofficiosam:aliàs nõ posset eã irritare,vel rescindere:hoc em erat necessariũ iure isto.vt in l.liberti.ŝ.de inoffi.test.hodie verò nõ sed incũbit onus ꝓbãdi hęredi,q filius fuerit ingratus.vt in l.oĩmodo eo. ti.& fortè erit sibi difficile probare hãc ingratitudinẽ:iõ cõsulit sibi p aliã viã:q agat actione fa.ercif.vt diuidantur bona si ne præiudicio suæ quartæ:licet em volũtas fuerit minus solennis,tamen est seruanda inter filios.vt j.eo.l.fi.posito q ex ea non succedaẽ tanq; ex testõ:sed ab intestato.h.d.† Et loquitur & debet intelligi inquantũ dicit q succedit ab intestato,quando pater filios non instituit:sed simpliciter diuisionem fecit inter eos, quo casu postq; nõ adhibuit solennitatẽ cõsuetã,nõ cẽseẽ voluisse testari:nec eos hæredes instituere.sed eos ab intestato debere succedere.vt no.per gl.in l.quoties.ŝ.eo.& nõ solũ si fecit consignatiões per res singulares.vt ibi dicit gl.sed etiã si per quotas, vt ex isto tex.colligit,dũ loquit ẽ senatusconsulto:subaudi trebelliano:rõne cuius debeẽ quarta trebel.quæ cõputatur in legitima cõstat enim illud senatuscõ.nõ habere locũ nisi in fideicõ. vniuersali:nõ aũt in particulari.ergo necesse esset dicere ad hoc vt sit vniuersale,q fecerit cõsignatiões per quotas.puta volo q talis filius meus habeat quartã partẽ,& talis tertiã:& talis dimidiã.et talis quintã.& nũc iste vltimus reperit fraudatus legitima iõ supplet vt fiat cõsignatio detracta quarta trebellianica, quæ cõputabit in legitimã.Si aũt eos expresse instituisset:tũc licet sine solẽnitate,tñ qa pater habet hoc priuilegiũ vt possit testari sine solẽnitate iuris ciuilis:& cũ duobus testibus,& erit testm̃ validũ.licet iure speciali.vt l.hac consultissima.§. ex imperfecto. j. de testa.tunc succederet ex testamẽto,nõ ab intest. & ita debet intelligi disputatio quã facit hic gl.& etiã decisio secundũ Guil. de cu.& alios.Gl.verò videt rñdere ad istũ tex.q ibi possunt succedere ab intest.si volũt,& etiã ex testamẽto,si hoc magis volũt
4 nec gl.loquit clarę.tu dic melius vt dixi.† Aut testator fuit vsus verbo instituo:& indistinctè valet iure testamẽti:aut nõ apposuit illud verbũ:sed distribuit.tũc gl.in l.quoties.distinguit an per quotas,vel non.tu dic q etiã si per quotas,nõ videt testatus: sed ab intestato decessisse.vt hic colligitur: sicut ergo testamentũ militis factũ corã duobus testibus valet iure testamenti,ita & testamentum patris inter liberos.Sed quid si dixit se velle codicillari,& nihilominus filios hæredes instituit:an valeat iure testamenti? videt q nõ,ga esset repugnantia. cõtrariũ determinauit Bart. per l.militis codicillis.in prin.ff.de test.mi.vbi miles habet priuilegiũ,q etiã in codicil.possit facere inst.& licet dicat se vel le codicillari,tñ erit testamẽtũ si vtaẽ verbo instituo:inspecto potius eius priuilegio quam verbis suis.

LEX. XVII.

1 COhæredibus. †Diuisio facta inter quosdam ex socijs,alijs absentibus non prę iudicat.hoc dicit.

2 ☞ *Donatio facta per patrem filio in potestate,quando & in quibus casibus ualeat? & numero.4.*

3 *Libri empti per patrem nomine unius ex filijs,an ex diuisione quæ fit inter fratres, debeant communicari?*

LEX. XVIII.

1 ELiæ cuius. †Quod pater nomine vnius filij vel filię emit,& sibi tradidit,debet illi ad iudicari.& in hoc iudicio habeẽ rõ sumptuũ p vnũ ex cohæredibus factorũ in re cõmuni.h.d.Bar.vel sic qd pater emit noĩe vnius ex filijs,& sibi tradidit, videt donasse: & tanq; donatũ in diuisione hæreditatis sibi præcipuum adiudicatur,si donatio non fuit reuocata.ltẽ in hoc iudicio habetur ratio impensarum factarum per vnum in rebus communibus.h.d. In tex.ibi.[cõparauit.]supple & tradidit:aliàs nõ videretur donasse:sed nomine filiæ in contractũ accõmodasse.vt j. si quis alteri

2 ¶Coram.vij.testibus. An valet testamentum conditum cum duobus testib9 & notario parrochiano.vide per Io.an.in addi Spe.in ti.de instru.edi in §.cõpendiosè.versi.sed nunquid.de consuetudine.cum ver.seq.doc.in c.cum esses de testa.Iac.de are.in disputatione incipiente secundũ consuetudinem ciuitatis venetiarum.& ista disputatio est posita inter consilia Bar.vbi cõcludit de iure non valere talẽ consuetudinẽ. & idẽ tenet Spe. vbi.ŝ. idẽ Io.de imo. in l.iij. ff. de testa. Ant.de bu.et Abb.in c.j.de cõsti tutio.Ol.cõ.ccxlvij. inci.præsupposita cõ suetudine.Ange.cõsilii.cxxvj.inci.testamenti factio.idẽ cõsi.ccxxxiij.inci.Punctus est tu dic q hoc nõ habet locũ in venetis:quia non recognoscũt superiorẽ & iure secundũ Alber. de rosa. in l.j. C. de sum.tri.& per consequens veneti habẽt vim supræmi imperatoris in suo territorio.secundùm Bart. in l.hostes.ff.de cap. Bart.in l.j.C. de bo. va.lib.x.Sed Imperator potest statuere quod valeat testamentum cum duobus testibus. secundùm glo.& doct. in c.quæ in ecclesiarũ. de constit.& in l. fi. C. si contra ius vel vti. pu. ergo. idem pñt veneti, ex quo non recognoscũt superiorem in temporalibus. & sic valet talis cõsuetudo quo ad venetos.& sic nõ obstat. d. disputatio Ioann.de are.vbi.ŝ. cum suis sequacib9 ibi allegatis.vel dic quod dicta iura habent locum in ciuitatibus cognoscentibus imperatorem in superiorem &c.

b ¶De libris emptis per patrem. Adde Bar.in l. donationes in §.pater. ff. de do. Bal.in l.j.ff.solu.matrimo.& in authentic. ex testamento. C.de col.Rapha.cu. consili.ccxxvj.incipient. quidam filio studenti Paul. de castro. consili. clxxxxiij.incipien. videtur dicendum quod dicti libri Bald. consiliũ. xxj. incipient. quinque quæruntur in iij. volumi. Alexand.de imol. consili. cxlij. incipient. Circa primam dubitationem. in penulti.colun.in ij. volumi. & est consilium duplicatum. consiliũm.ciij.in. iij. volumi.

vel sibi.l.j.& ij.& posito q videretur donasse:donatio tamen non videtur confirmata nõ intercueniente traditione.ar.in l.Papinianus.ff.de do.inter vir.& vxo.& sic non deberent percipuè adiudicari:nam iõ adiudicant,quia donatio fuit morte cõfirmata:& sic habet dñiũ nõ ex causa hæreditaria,sed ex cõtractu inter viuos:etiam si nõ accepta
2 ret hæreditatẽ paternã:meritò nõ veniũt in diuisionẽ hæreditatis.† In tex.ibi.[si nõ postea:]nã dicta donatio valuit à prin.& pater poterat quãdocũq; postea reuocare, & hoc in filia quæ erat in potestate patris: secus si erat emãcipata,vel postea in vita patris emãcipetur:quia statim cõfirmatur donatio.vt l.donationes in concubinã. §. pater.ff.de dona.& idẽ in filio milite:si res empta suo nomine & traditæ cõueniebãt militiæ:quia statim valuisset donatio:& sic nõ potuisset reuocari.vt ŝ.eo.l.si filiusfa, quæ differt ab ista:quia ibi constabat qd pater voluit donare:quia sic expresse dixit vt patet ibi in verbo donatæ hic verò non constabat:sed ex duobus præsumitur qd emit nomine filiæ:& sibi tradidit.Si autem non emisset:sed habebat penes se,licet filiæ tradidisset,nõ censeret donasse:sed in peculiũ profectitium confessisse.ff.de pecu.leg.l.fi. & ideo tunc nõ adiudicarentur præcipuè, sed diuideretur inter omnes.vt ŝ.eo.l.certũ & iste est casus in l.si donationes.j. de colla.de qua gl.hic op.& non soluit.† Per hæc
3 respondetur ad quęstionẽ formatam in gl. b de libris emptis per patrem b nomine filij. an in diuisione hæreditatis debeat eos habere præcipuos,an autem debeant diuidi, vel saltem prætium eorum? Nam gl.innuit qd non:sed habeat præcipuos: vt in hac.l. b Gul.de cu.tenet contrarium.Bar. sequendo Io.de are.distinguit aut emit,sed nõ tradidit:& vera est opi.Guil.aut tradidit,et videtur donasse.vt in hac l.sed si quæritur an donatio statim valeat distinguitur.aut erat iam doctor,& valet: & trãseunt in peculiũ quasi castrense:quia est miles legalis militiæ,& sic potest habere peculium quasi castrense:& tunc non poterit reuocari,et hoc per l.si filius.ŝ.eo.aut non erat tunc doctor & tunc aut postea efficitur viuente patre et idem ar.in d.l.si donationes.§.pater.aut postea efficitur patre viuente & tunc donatio non valuit viuente patre, & sic potuit reuocari,sed si non fuit reuocata , confirmat morte:& sic sibi adiudicantur præcipuè q hãc l.Sed si nõ emisset:quia fortè habebat penes se.sed sibi tradidit:cẽsetur potius accommodasse quã donasse.ideo non sunt p cipui:sed debent in suam portionem computari.non autem sibi auferri,sicut nec militi arma:vel æqui fauore studij.vel confertur eorum prætium quatenus valerent tempore quo diuidunt,non quatenus fuerunt empti:& hoc in libris qui extant, aliæ verò expensiæ quæ non extant,quas pater fecisset in alio studente, non computantur in eius portionem:sed censentur donatæ fauore pietatis:vt l. quæ pater.ff.eodem.de quibus omnibus vide plenè Bart. in l.j. §.sed nec castrense.ff.de colla.bo. Bald.tangit hic.& in authenti. ex testamento.j.de colla.Et prædicta qñ donantur filio vt filio

si autem vt extraneo, propter benemerita: statim valet donatio, & reputatur vt aduentitium nec cõfertur cum fratribus. vt not. in auc. vnde si parens, de inoffi. test. † In glo. ibi. [non est donatio inter viuos. Tu dic q̃ imo: ex quo interuenit traditio nec obst. q̃ non valet qa fateor à principio & hoc etiam probat hic dñ dicit si non postea contrarium &c. quia potest reuocari: sed si nõ fuit reuocata, morte cõfirmatur & sic videt habere quodãmodo iure prælegati: ideo non confertur non tamen est propriè prælegatum, quod requirit traditionẽ hæreditatis. sed ista donatio cõfirmatur sola morte: etiam non secuta additione, vt not. per glo. in l. post legatum §. qui mortis. ff. de his qui. vt indi. & l. sequens quę stio. de leg. ij.

LEX XIX.

INcerti. † In hoc iudicio habetur ratio rerũ subtractarũ & deterioratarum per alterũ ex cohæredibus. h. d. Bart. quod est verum quando post mortẽ defuncti: secus si eo viuente, qa tunc non vt hæres fecisset, & sic non veniret in hoc iudicio. l. & puto. §. sed & si dolo. ff. eod. & sic videtur q̃ si filius viuente patre aliqua res sibi subtrahit, in diuisione hæreditatis nõ debeat de illis haberi ratio quod qualiter ergo prouidebitur aliis fratribus, tangitur hic per Gul. de cu. vel dic q̃ computantur sibi in suam partem: vel possunt condici condictione sine causa: vt l. si quis nec causam. §. fi. ff. si cer. pet.

2 ☞ *Quando quis uendit rem alienam tanquam alienam, censetur uendere nomine domini, non suo & si erat communis cum alio, & eam uendidit tanquam communem, ui detur eam uendere nomine communi, & possunt uenditionem habere ratam, si man datum aliorum non præcesit & habent actionem rego. igest. & quid si nõ uendidit nomine communi?*

3 *Antequam expediatur iudicium petitionis hæreditatis, non põt agi hac actione diuidẽdũ?*

4 *Si res erat communis inter plures ex causa societatis conuentionalis, uel ex causa hæreditaria seu ex alia causa, & unus de socijs totam rem uendat quo iure teneatur alijs restituere partem pretij, & an poterit eam uendere?*

5 *Bonæ fidei possessor hæreditatis licet non sit dominus, tamẽ si uendat rem hæreditariam tanquam hæres, quod non possit emptor molestari à uero hærede.*

LEX XX.

IN familiæ ercis. † Pretium rei venditę per vnũ ex cohæredibus non venit hac actione: sed actione mandati, vel neg. gest. si communi nomine venditio facta est, tanquã de re cõmuni: sed si proprio nomine vendentis, venit in peti. hære. h. d. In tex. ibi. [pro iolido.] hoc ideo dicit quia si partem suã tantum vendidisset, nõ teneretur cohæredibus aliquid refundere de pretio. vt l. Lucius. ff. e. In tex. ibi: [veluti communis venundatæ.] Not. secundũ Bar. qui de isto tex. facit magnũ festum, q̃ quãdo quis vendidit rem alienam tanquam alienam, censetur vendere nomine domini, non suo, & si erat communis cum alio, & eam vendidit tanquã communem, videtur eam vendere communi nomine, quod patet: quia infrà dicitur q̃ si mandatum aliorum non præcesit possunt venditionem ratã habere, & habent actionem neg. gest. sed si nõ venderetur cõmuni nomine, nõ possent eam ratam habere quantũ ad hoc aut acquirerent actionẽ nego. gest. vt l. si pupilli. §. sed si ego. de neg. gestis. nisi in subsidium re perempta, vel præscripta. vt eo. ti. l. fi. & dictum fuit ś. de rei ven. l. mater. hic autem datur etiam re non perempta, nec præscripta: allegat etiam Bald. l. ab vno. ś. de nego. gest. In tex. ibi: [pretium non venit.] dic sed quare hoc? Respondetur secundum glos. & doc. propter duo quia potuit vendere partem suam sine parte sociorum & sic vendidit totam ex voluntate, non ex necessitate: ideo cessat hęc actio: vt l. si communes. ff. de neg. gest. Sed quare hoc casu nõ datur peti. hære. sicut datur in vltimo casu? Respondetur secundùm Bal. quia postquam vendidit communi nomine, in portionibus aliorum non asserit se hæredem sed recognoscit illos in cohæredes peti. autem hęredi. datur contra illum qui non recognoscit agentem in hæredem, vel coheredem: sed contradicit asserens se hæredem, vel nullam causam possidendi prętendit. † In fi. l. ibi: [hæreditas ab eo petenda est.] sed quare hoc casu saltem non competit etiam hæc actio, cum concurrat cum peti. hære. Respondet Bald. quia iste solus prætendebat se hæredem: & erat in pos. bo. vnde oportebat primò declarari quod alij agentes erant cohæredes, & postea potest intentari iudicium diuisorium, non prius. vt l. j. ff. eodẽ. non ergo negatur quominus expedito iudicio petitio. hæredita. possit agi hac actione ad diuidendum: sed prius nõ imò præcedit petitorium iudicium quod est præiudiciale, & præbet viam diuisorio: vt dicta l. j. † Vltimò est hic vna glo. multum verbosa, quã tamen Bart. commendat: & dicit se pluries consuluisse secundũ eam, & prosequitur tres casus, scilicet quãdo res erat communis inter plures ex causa societatis conuentionalis. Item quando ex causa hęreditaria. Item quando ex alia causa, in omnibus quærit si vnus de socijs totam rem vẽdidit, quo iure vel qua actione tenetur alijs refundere partem pretij? & dicit præsupponendum esse vnum, quòd si alij non consensissent venditioni illius, eis non præiudicasset: quominus suas portiones possent vendicare ab emptore. argu. suprà eodem l. cohæredibus. Si autem cõtenserunt, quàm actionem habeant ad restitutionem? dic vt in glos. & adde quod not. per Barto. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verbo. obli. in vlti. q. In glo. fi. super verbo [petenda.] in prin. ibi: [vt ff. pro socio. l. nemo.] hoc verum, nisi res ad hoc esset in cõmuni deducta vt vendatur: vt in mercibus, & vænalibus nã vnus ex socijs, alijs etiam ignorantibus vel contradicentibus, si non habẽt iustam causam contradicendi, potest vendere merces omnes. ar. eius quod not. in l. Sabinus. ff. communi diui. & not. in d. l. nemo. ff. pro socio. †Et not. fi. huius glo. quæ est singularis, quod licet bonæ fidei. pos. hære. non sit dominus tamen ne damnum patiatur, quod sequatur si con. non vult si vendat rem hæreditariam tanquã hæres, non potest emptor molestari à vero hærede: licet non consenserit in venditione, quod perpetuò tene menti. bene facit l. fi. ff. de lega. ij.

LEX XXI.

SI cogitatione. † Ista lex idẽ dicit q̃ l. filij & l. quoties. ś. eo. ti. & l. fi. j. eo. ti. q̃ volũtas testatoris in diuisione rerum hæreditariarũ est seruanda per iudicem diuisionis.

☞ *Si quis solueret quolibet anno aliquid pro re sua (tanquã esset illius) præiudicat sibi per longum tempus.*

In his quæ sunt modici præiudicij, scientia & patientia per longum tempus operatur consensum.

LEX XXII.

ERuum communem. † Qui possidet rẽ alienã sine licet dño sciente & patiente, nõ propterea acquirit dominiũ. h. d. & licet loquaẽ in dño errãte: quia credebat rem esse possessoris habet locũ etiã in scictẽ: licet enim sciente tenere & possidere rem meã, nõ propterea mihi præiudico nec video eam tibi donare, cũ hoc sit præiudiciale nisi teneas per tempus constitutũ ad prescribendũ. † nõ sic in eo qui nõ solũ patitur sed aliquid facit vt si quis soluerit quolibet anno aliquid pro re sua tanquã esset illius, quia sibi preiudicaret per lõgũ tempus l. cum de in rem verso. ff. de vsuris. & ibi plenè no. per Bart. similiter in his quæ sunt modici præiudicij scientia & patiẽtia per longum tempus operatur consensum. vt no. in tit. j. l. pe. in prima gl. per l. si filius fami. ś. de pe. hæred.

LEX XXIII.

PIcet pacto. † Pactum cohæredum nõ preiudicat creditoribus, sed inter ipsos cohæredes suum operatur effectũ. h. d. cõcordat l. pacto successorũ. ś. de pac. Sed quid si testator iussit vnũ ex cohęredibus soluere totum debitum? dic vt in l. si filia. §. Papi. & §. pe. ff. eo. & l. cùm ab vno. ff. de leg. ij.

☞ *Quare de fideicommisso uniuersali sit detrahenda quarta trebellianica, uel quarta falcidia de fideicommisso particulari. seu de legatis?*

Sanctio testatoris uim legis habet, & potest facere testator quod mulier nubat infra annum luctus, & non incidat in pœnam sicut posset facere legislator.

Datum gratia conditionis implendæ, an computetur in quartam trebellianicam, uel falsi. rebus seu legitimam tu. ś. & 7.

Quatuor casus in quibus trebellianica detrahitur de una tantũ re, & nõ de singulis tãtũ.

Plures species quartarum? remissiuę.

Quæ debeant computari in legitimam iure naturæ.

LEX XXIIII.

FIlium quem habentem. † Glo. dicit q̃ ista l. est difficilis fama. et etiã re: quidã dicũt q̃ magis fama quã re: difficultas autem cõsistit in positione casus: propter quasdã leges difficiles quæ sunt in tit. ff. ad l. falc. specialiter. l. in quartam. & l. Titia.

Titia. & l. Nesennius. de quibus hic formantur oppo. & ista l. legitur tribus modis. in gl. prima fuit lectura antiquorum, quam prosequitur. gl. j. & etiam ij. & iij. in prin. quæ posuerunt q̃ istud prædium de quo loquitur tex. fuerat datum per patrem filio in peculiũ ꝓfectitiũ, & sic veniebat diuidẽdũ inter omnes hæredes ꝓ hæreditarijs portionibus. vt ś. eo. l. certum. nec erat illius filij ꝑcipuũ: & nihilominus tota quarta trebel. detrahitur de illo prædio. deducto tamen q̃ erat datum cohæredibus gratia conditionis implendæ. ideo illa. l. certum. facit dubium contra istam lecturam, & propter illam gl. recedit ab ea. & etiam propter quasdã aliàs opp. quæ fiunt de d. l. Titia. & de l. in quarta. cũ nesciat ad illas respondere: tamen doc. moderni eam tenent pro notabiliori lectura quæ hic sit ad illas. ll. respondetur clarè. Alia fuit lectura Ioannis qui timore. d. l. certum. quæ vult q̃ peculium profectitium non sit præcipuum, sed veniat diuidendũ. & ista l. innuit contrarium. dum vult quod quarta detrahatur in illo solo prædio, posuit casum quod istud prædium fuerat huic filio prę legatum: & sic non veniebat diuidendum: sed erat præcipuum istius filij: verum quia ista lectura non minorem recipit cõtrarietatem quã præcedens, imò maiorẽ, & præcipuè quia tex. non videtur eam pati dum dicit in prin. [quem habentem fundũ &c.] & sic innuit q̃ ipsum habebat in vita patris, & tempore testamẽti. & secundùm istam lect. tunc non habuisset, sed incepisset habere post mortem patris. & post aditam hęreditatem. vt istud cõtrarium effugiat. Azo. & Hug. intellexerunt q̃ habebat tempore testamenti: non tamen peculium: sed in donatione facta à patre, quæ donatio non valebat si erat filius in potestate, sed morte patris confirmabatur. & sic habebat vim prelegati. quod patet, quia de talibus donationibus inualidis à prin. quæ morte confirmantur, detrahitur falcidia. sicut delegatis. l. in donatione. infra ad l. falci. & & sic partim voluit adhærere lec. lo. qui intellexit q̃ erat prælegatus: & partim lecturę antiquorum: dum dixit quod non fuit verè prælegatus in testamento: sed fuerat donatus inter viuos: quæ donatio vim prelegati habebat: ex hoc saluatur tex. dum dicit. [habentem.] & ad op. quæ fiunt contra lect. Ioã. respondet eodem modo. præterquã in vno: & sic patet gñaliter qd̃ iste lect. veniãt ad inuicem, & istas duas lec. prosequitur glo. ma. scilicet lecturã. Io. vsq̃ ad ver. [vel si vis..] & postea lect. Azo. et Hug. tamen ista lec. Azo. non potest sustineri. & per Dyn. reprehenditur, & confunditur per. l. sequens quæstio. ff. de lega. ij. vbi habetur q̃ tales dona. quæ morte confirmantur, non veniãt in fideicommisso vniuersali simpliciter relicto: licet donatarius possit specialiter & expresè in eis grauari: sed ista lect. prę supponit contrarium q̃ veniant in quantum vult q̃ iste filius cõputet sibi in quartã hæreditatis partem prædij: & etiam residuũ suppleat in eodem: quia ista sunt paria cõputare sibi in quartã, & venire in resti. vt no. l. in fideicommissaria. §. fi. ff. ad treb. ꝑ glo. & etiam habetur hic in gl. tertia mag. circa fi. dum opponit de illa. l. & de illo. §. vt patet in gl. ij. ibi. [Item qualiter sibi computat hæreditariã partẽ prædij &c.] tene ergo primã lec, antiquorũ. secũdũ quã hoc intendit. † Filius grauatus de restituendo cohæredibus suis partẽ suam hæredi. in quartam trebellianicam q̃ sibi debetur, tenetur computare totam hæreditariam partẽ fundi sibi cõcessi ꝑ patrẽ in peculiũ profectitium: & etiam quicquid datum est à cohæredibus gratia conditionis implendæ & si ista nõ sufficiant, debet suppleri in eodẽ fundo. & sic de portionibus aliorũ cohæredum, quas in eo habent: residuum verò quatenus habet vltra quartã: tã in eodẽ fundo quàm in alijs rebus, tenetur cohæredibus restituere ex causa fideicommissi. & totũ hoc expedietur officio iudicis diuidentis hæreditatem inter eos, & sic in iudicio fami. ercis. h. d. ista difficilis lex. † Et præmitte quod de fideicõ. vniuersali, quod est quando hæres vniuersaliter institutus rogatus est de restituẽdo hæreditatem totam vel quotam patem: cuius venit detrahenda quarta virtute senatusc on. treb. vel. pegasiani: sicut de particularibus legatis & fideicommissis venit detrahenda quarta virtute. l. fal. & hoc est vt hæres aliquã commoditatem habeat de hæreditate. non autem nudum nomem, & sic inducatur ad adeundum hæreditatem: & per consequens ad cõfirmandum fideicommissum vniuersale: quod periret hæreditate non adita. l. ille à quo. §. j. ff. ad tre. & etiam legata particularia: quæ similiter perirent. vt l. eam quam. infra de fideicommi. sicut & alia in testatẽto dispositа: vt ff. de te. tu. l. si nemo. vñ cũ fideicõ missarius vniuersalis & ẽt legatarij ꝑ aditionẽ hęreditatis prosequantur cõmodum beneficio hæredis adeuntis, congruum est vt participent cum eo. istud commodum: quare & in istam quartam treb. computantur omnia quæ peruenìunt ad grauatũ iudicio testatoris: siue sit de bonis hęreditarijs, siue non hęreditarijs. dummodo vniformiter ꝑcipiantur. Si autem conformiter: quia partim iure hæreditario, partim iure prælegati prima tãtum computatur. secunda non. vt d. l. in quartã. §. j. quod autem percipitur nõ iudicio testatoris, nec ex vltima voluntate, sed inter viuos, illud nõ cõputatur. l. pater filiam. in princi. ff. ad l. fal. Et istud confundit lecturam Azo. qui voluit quod fundus donatus computetur in trebel. & non percipiatur ex vltima voluntate, sed ex donatione facta inter viuos: licet morte confirmata: & nulla additione secuta. iuxta not. in l. post legatum. §. pe. ff. de his qui. vt indi. & ista est fortior oppositio quàm illa quam facit Dy. de l. sequens quęstio. Et pone casum secundũ q̃ ponit gl. in per. [Ideo dicꝙ fundus valuit. xxx. &c.] quæ non diuersificatur à prima positione: nisi in hoc, quia in prima ponitur quod fundus valebat. xij. & sic non potest suppleri tota quarta in eodem fundo: & per consequens nihil de illo fundo veniebat restituendum, cuius contrariũ innuit litera in fi. Sed ponẽdo q̃ valebat. xxx. poterit suppleri in eodẽ fundo. & vltra illud supererant. xv. quæ veniebant restituenda: licet enim primum exemplum posit procedere: quia hic in fin. non dicitur præcisè quod aliquid supereſſet in eodem fundo: q̃ esset restituendum: vnde põt intelligi de eo q̃ supererat in alijs rebus. Et primò ponitur thema ex quo resultat quæstio vsq̃ ibi. [hæreditaria parte:] secundò ponitur quæstionis solutio. In tex, ibi. [filium.] id est filius casus pro casu[a] nam illud primum verbum determinat vltimum verbum huius. l. quod est verbũ cõpellitur ex parte ante: & sic non esset bona grammatica. contra. l. Plautius. de auro & ar. le. vnde est hic figura grammaticalis. sic & alibi: vrbem quam statuo, vestra est. vt in Virgilio. Et Iesum quem quæritis, non est hic. vt in euangelio. & in eodem: sermonem quem audiuistis, non est meus. In text. ibi. [& quibusdam alijs.] Istud sic fuit de facto, non tamen denotat iuris mysterium. nam idem si solis fratribus fuisset rogatus restituere. In text. ibi. [sub conditione.] No. quia loquitur in singulari, & sic vnica tãtum videtur fuisse conditio. l. potestatiua, si fratres & cohæredes darent sibi. x. de qua. infra ibi. [quod à cohæredibus vicemutua percepit.] sed quia illa dicitur potius impleri quam euenire. & tex. dicit. infra. [post euentum.] quæ verba conueniũt magis cõditioni casuali vel mixtæ, quam potestatiuæ. Glo. intellexit qd̃ fuerit conditio casualis: puta si nauis ex asia venerit: quæ conditio postea euenit. negare tamen non potest quin etiam fuerit altera potestatiua. de qua. ś. & istud quod dicit glo. non denotat iuris mysterium: sed facti accidentiam: & idem esset si fuisset duntaxat potestatiua. In tex. ibi. [verbis præcarijs.] dic. id est obligs & non fuit necessarium hoc verbũ: sufficiebat enim dicere qd̃ sequitur. [restituere testator sanxit &c.] quia illud verbum restituere constat quod. est obliquum & præcarium: absq̃ eo & Imperator diceret. † In tex. ibi. [restituere testator sanxit.] No. secũ dũ Bal. q̃ sicut reperitur sanctio [b] testatoris, quę vim legis habet vt in authen. de nup. §. disponat: vnde potest facere testator qd̃ nubens. infra annum luctus non incidat in pœnam l. j. infra de secun. nup. sicut posset facere legislator. In tex. ibi. [post eius cõditionis euentum.] Iubaudi quæritur in diuisiõe hęreditatis quę venit fienda inter istos fratres, cum alij petãt ab isto filio q̃ restituat partem suam tertiam hæreditatis, sicut fuit grauatus à patre: & iste dicat se habere debere quartã trebel. & q̃ est paratus restituere residuum: quæritur qualiter detrahat istam quartã. & q̃ in ea veniat computandum? & tridet vt sequit̃, q̃ primò sibi computabit totam hæreditariam partem prædij, quod sibi fuerat in peculium concessum. & sic totam tertiam: quæ valet decẽ. ponendo q̃ prædium valeat. xxx. quia quilibet eorum habet in prædium vnam tertiam iure hæreditario: & iste debet totam suã tertiã cõputare in quartã: & in hoc stat difficultas: quia pluribus

a ¶ Casus ꝑ casu. Adde q̃ ista appellatur figura antiptosis. vt i c. ordiationes lxxv. di. & in c. gdã. xvij. qõ. ij. & de multis figuris quæ ponũtur in iure. vide glo. in verbo parte ablata. in c. forus. de verbo. signifi.

b ¶ Sãctio Adde quæ sit sanctio. vide glo. summæ. iij. dist. gl. j. in c. statutũ. de reser. li. vj. gl. in pœ. cle. ſepe. De ver. fig. Car. & Io. de imo. in cle. ij. de vi. & ho. cler. Domi. i c. sic omnes. xix. distin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quarta trebel. in vna tantum re. Adde doctin c. raynutij. de testa. & ibi p Barba. in rep.

ratiõibus videbaꝫ ꝙ nõtotã tertiã ptẽ fundi.sed duntaxat quartã partem dicię tertiæ deberet cõputare:vt j. dicã in oppositionibus. Itẽ computabit illa x.data à cohæredibus.& sic habet xx. deficiunt lib. v. vicꝫ in quartã partẽ tertiæ partis hæreditatis quæ valebat c.ista.v.retinebit in eodẽ fundo:& sic de portionibus suorum cohæredum: quas habebãt in eodẽ fundo, vnde reperieꝫ iste habere in eodẽ fundo xv.restant alia.xv. In eodẽ fundo illa veniũt restituenda vna cũ omnibus aliꝭ bonis integris, & nõ diminutis in aliquo. Ex quo sequiꝫ ꝙ licet esset grauatus sub conditione,tñ nõ detrahit duas quartas,sed vnã tantũ trebel.quæ computatur in legitimam debitã iure naturæ:& sic est hic casus expressus contra Canonistas,qui approbauerũt illam opi.no.in l.quãquã.j.ad l. falc. quod qñ filius grauatus est sub cõditione, detrahit duas quartas primò legitimã incõtinẽti:quæ nõ recipit dilationẽ:vt l. scimus. ſ.de inoffic.testa.secũdò trebel.de residuo cũ conditio euenerit: & est locus restitutioni.quæ ambe faciũt dimidiã partem totius hæreditatis quæ opi.vbiꝫ seruaꝫ:licet de iure ciuili videatur falsa,& cõtra plures tex.videlicet istum.& l. Iubemus.in prin. j. ad
4 treb.qui non põt cauillari:dũ dicit dodrãs restituaꝫ. † Itẽ in eo ꝙ dicit in eodẽ fundo & sic de portionibus aliorũ suppleri istam quartã consistit alia difficultas:quia nõ videt ꝙ in vna re detrahaꝫ quarta,sed in singulis rebus veniat detrahenda : vt l.ij.j.ad l. fal.& ff.eo.l.lineã.& l. Plautius : sed hoc accidit propter rationẽ quæ ponit per antiquos quæ est vera, Sic ergo collige ex ista l. ꝙ datũ gratia conditionis implendæ cõputatur in treb.quod est verũ.si penes hæredẽ est remansurum.Secus si rogatus est illud alteri restituere.vt ff.ad l.fal.l.acceptis.sed in falci. debita iure institutionis nõ cõputaꝫ nisi illud sit hæreditariũ:vt in statulibero qui põt implere cõditionẽ dandi de peculio quod est hæreditariũ:vt l.id aũt.ff.ad l.fal.vel nisi succedat loco hęreditarię:vt pretiũ illius rei:vt l.in rationc.la.ij §.tametsi.ff.e. in legitimam verò iure naturæ olim cõputabaꝫ.vt l.Papi.§.si cõditioni.ff.de inoffi. test.& patet per hãc l.quia cõputabaꝫ in treb. quæ in legitimam cõputareꝫ.Hodie verò in legitimã nõ cõputaretur: cum veniat detrahenda de rebus hæreditarijs.vt l.scimus.§. repletionẽ.ſ. de
5 inoffi.testa. † Secundò habes notare principaliter casum in quo
a quarta treb.in vna tantũ re*, & nõ in singulis rebus detrahitur, etiã fideicõmissario cõtradicente,si hæres grauatus hoc vult qñ illam rem testator dedit illi hæredi quẽ dilexit in vita, vt fuit ga sibi dederat in pecu.profectitiũ. videlicet ergo ne ab eo fiat dura separatio,qui fortè illi rei afficit.arg.j.tit.ij.l.possessionũ. & ne labores sui quos in illo habuit,& fortè ampliauit, alteri quã sibi proficiant.vt l.j.j.de alluuio.& paludi. & hanc cõsiderationem habuerunt antiqui,& est alius casus qñ grauatus restituere rem aliquã hæreditariã alienasset bona fi. nã vt emptor nõ vexareꝫ, suggerit æquitas vt illa tota cõputetur in treb.vt l. Marcellus.§. res quæ.ff.ad treb.qũ declara.vt ibi per Bar.Est & tertius casus, qñ venit detrahenda de rebus indiuisibilibus. vt l. sed si nõ sertius.ad l.fal.& l.si fundus. Est & quartus, qñ incommoda esset diuisio singularũ rerũ & inutilis:quia tunc Iudex ex officio põt hoc facere ꝙ dic:vt l.põt.cũ l.præcedenti.ff. de leg.j. Extra istos casus de rigore iuris venit detrahẽda de singulis rebus. vt in l.ij. j.ad l.fal.& de hoc arg.plenè per Bart.in d.l. in quartam. In glo. j.ibi.[hoc non placet:quia nõ superesset aliquid de eo fundo restituendo.] imò deesset subaudi quia deficerent tria nã habet à cohæredibus.x.gratia condi.implendæ & hæredi. portio fundi valet.iij.si fundus non valeat vltra xij.vsqꝫ ad xxv. deficiunt xj. In secundo supersunt octo,quæ sibi assignantur vsqꝫ in xj. deficiunt tria.tamen(vt dixi)text.iste non vrget, ad dicẽdum quòd aliquid superesset in fundo.Nam dũ dicit.ſ.[quartam habens.] potest intelligi sciilicet in aliꝭ rebus:sed gl.intellexit etiã in fundo. In glo.ibi:[sed de qua quarta loquitur.] Ex ista glo.vsqꝫ in fi.possunt colligi iiij.opp.quæ sunt leues. Prima vsqꝫ ibi:[nec de illa:]secũda vsque ibi:[sed secundum hoc.] Tertia vsqꝫ ibi.[literam autem.] Quarta vsqꝫ in fi. Oppo. ꝙ datum gratia condi.implen.nõ computetur in quartam:quia venit detrahenda de ipsis corporibus hæreditarijs.vt l.scimus.§.repletionem.ſ. de inoffic. testa.glo.dicit quòd ibi in legitima iure naturæ: hic in trebellia. certè si computaꝫ in trebellianicã,ergo & in legitimam iure naturæ:in quã imputabatur trebel.tenendo ꝙ vna tantum quarta detrahatur: hoc verum iure isto:vt l. Papinia.§. si conditioni.ff. de inoff.test.hodie verò in legitimã nõ computaretur.vt in §. repletionẽ.nec in treb.si vna tantũ quarta detraheretur,sed tenendo ꝙ detrahantur duæ in legitima nõ computabitur:sed in tre.ſ. fructus nõ computentur,si erat de liberis primi gradus.vt l. Iubemus.in prin.j.ad treb.Cætera dic vt in glo.quæ est clara. iungendo ea quæ ſ.dixi. Or.sufficiãt ista veniamus ad gl.ij. Glo.sequens super verbo[percepit,]laborat circa vnũ tantũ contrariũ quod fit ad lec.antiquorũ vicꝫ ibi. Et vt hæc clareant.postea intrat materiã quartarũ. Opp.ergo ista l.vult ꝙ quarta treb. detrahatur in vna re:quia dicit ꝙ in eam computatur tota portio hæreditaria istius fundi in peculium,quæ est tertia pars fundi:& ꝙ illud quod deest cõputatis x.gratia cond.implẽ.quæ sunt v. supplentur sibi in eodem fundo:vt valeat ibi dum dicit: [& si quid deest,in supplementum.] quòd quidẽ supplementum à cæteris in eodẽ fundo soluitur.ſ.detrahitur de portionibus aliorum cohæredum:quæ sunt duę tertiæ.Sed contra,quia quarta venit detrahenda de singulis rebus nõ in vna re tantum.vt l.ij.j. ad l. fal. & l.Plautius.& l.lineã.ff.ad l.falci. Dicunt antiqui doct.ꝙ istud contingit ex præsumpta mente testatoris:qui sicut istũ fundum prædilexit huic filio in eius vita:quia sibi concessit in peculium ita præsumitur ꝙ dilexerit eũ post eius mortẽ quæ voluntas sertmanda est in diuisione hæredi. vt ſ.eo.l. si cogitatione de rigore autẽ iuris & cessante voluntate defuncti expressa vel tacita pro cederet cõtrarium , nisi in casibus quos ibi dixi immobilibus & ista est bona solutio,iungẽdo alias rationes quas ſ. dixi ne inducatur dura separatio & ne labores eius aliꝭ proficiant.gl.tamen responsionem non approbat:quia secundùm hoc iste fundus esset iuus præcipuus:laltem in eo ꝙ retinet pro quarta:sed hoc esse non debet imò inter omnes cohæredes venit diuidendus pro hęred.portionibus:ex quo erat dare in peculium.vt ſ.eo.l.certũ. Ista tesponsio gl.non est bona:quia istud procederet si ille filius non fuisset grauatus de restituendo suam portionem hæredi.co hæredibus suis : sed quia fuit grauatus , & ipse habet detrahere quartam,sibi permittitur vt eam detrahat de fundo:nec per hoc dicitur suus præcipuus:quia loco eius quòd retinet in fundo ip se dimittit cohæredibus illud quod poterant detrahere in aliꝭ rebus & sic est quædam permutatio vnde tene responsionem antiquorum bonam & notabilem. Aliꝭ volentes istud contrarium soluere, dicunt ꝙ semper trebel. potest detrahi in vna re.& ll.in contrarium allegatæ loquũtur in falcidia:quæ detrahitur de singularibus relictis in quibus vna res non succedit in locum alterius sed treb.detrahiť de vniuersali:& in vniuersali vna res succedit loco alterius,vt pretium loco rei.vt l.si & rem & pretium. ff.de pe.hære.Eodem modo vna species loco alterius speciei potest succedere.docto.hoc non approbant sed dicunt idem in trebel.quòd in fal.de rigore iuris. Aliꝭ dicunt , & est tertia so.quod est speciale in filio in casu huius l.vt posit detrahere in vna re:si hoc vult. Aliꝭ quia hic aliud inducitur contra eum vt sibi computet in quartam datum à cohæredibus gratia condit. implen. quod regulariter non est in aliꝭ,cum lex dicat quòd extra quartam est.i.in quartã non imputatur quòd à cohærede percipitur l.in quartam.§.i.ff.ad l.fal.Glo.reprehendit istam sol. duabus rationibus & habetur gl. corrupta in aliquibus libris nam quidam habent quòd non placet ꝙ computetur in quartam. Aliqui habent ꝙ non computatur & ista est melior litera & ita dicit Cy. ꝙ Bono.fuit correcta ista glos.& sensus eius est iste nam dicere quòd sit speciale in filiꝭ. vt datum gratia condi. implendæ deberet computari in quartam:& ꝙ in aliꝭ hoc nõ sit, imò nõ computet est falsum qa imò in quibuscũqꝫ hoc est singulare: quia illud quod percipitur ab hærede si est corpus non hæredi. & sic vniformiter percipitur,in treb.cõputatur. Idẽ si est corpus hæredi.tamẽ est pecunia l.deducta.§.nũmis.ff.ad tre.& in l. cũ pater. in prin.ff.de leg.ij .licet quãdo nõ est pecunia,sed species , & cũ hæreditaria non cõputanť,quatenus à cohærede percipitur qa tũc partẽ habeat iure hæreditario,& partẽ iure prælegati:si totũ computetur difformiter quãta perciperenť:ideo solũ computať quod iure hæreditario capit: nõ illud quod iure prælegati à cohæredibus & iste est casus in l.in quartam: sed in casu nostro illud quod percipitur à cohærede gratia condi. implen. non erat corpus hæreditariũ & posito ꝙ fuisset,erat pecunia & sic non solum filio:sed cuilibet extraneo cõputaretť in quartã : nõ est ergo

speciale in filio.alia rõ est scd'm gl.qa illa.l.in quartam.loquiť de quarta detrahẽda aduersus aliũ fideicõ.cũ aduersus ipsos cohæredes,à qbus pcipiť iure prælegati:qñ aũt venit detrahẽda quarta aduersus ipsos cohæ.à quibus iure prælegati pcipiť , illud bñ cõputatur in quarta detrahen.contra cohæ.hic est casus in l. Nesennius.ff.ad l.fal.vbi hic dicitur in quarta iure instituti. idest falcidi.multò fortius idẽ in treb.in qua plura cõputantur quã in fal. quod patet.quia in fal.nõ cõputatur regulariter nisi illud quod capitur iure institutionis.ideo vocatur quarta iure institutionis. & in ea nõ cõputatur.datũ gratia condi.implẽ.sed in treb.sic. Et in casu instius.l.ista quarta venit detrahẽda aduersus istos cohę. à quibus hoc pcipitur. Ista est intentio gl.licet loquaꝫ per verba obscura:& potuisset loqui magis compendiosè in versi.[Itẽ alia ratione.]vsqꝫ ibi.[Alij dicunt.]ibi ponit duas aliàs.so.& sic in effectu primũ cõtrariũ remanet insolutum scd'm istam glo.quæ oẽs reprobat sol.Ideo lec.antiquorum gl.habetur pro derelicta. maximè:quia postea in gl.seq.quæ incipit[sed quare.]fortificatur istud contrarium per aliũ modum.& nescies dare solu.trąsit ad lect.Io.Tu autem tene lec.antiquorum & solue.vt ſ.dixi.nec aliquid facit in contrarium.l.in quartã.vbi habeť ꝙ extra quartam est illud ꝙ à cohæ.percipiť:quia loquitur in eo ꝙ pcipiť iure præle.not loquimur in eo quod percipiť gratia condi. implẽ. & sic nihil ad propositũ:sed potius illa lex.ob.lectur æ. Ioã.quæ
6 ponebat ꝙ iste fundus erat prælegatus. † Circa secundam partẽ gl.dic.de istis quartis quæ imputentur in eas:vt no.Bar.in d.l.in quartam.vbi tangit profundũ:& expedit scire omnes.ll.huius ti. & ti.ad treb.& dare aliam quartam q̃ debetur curiæ:de qua.j.qñ & qbus quarta pars debeť li.x. Itẽ alia q̃ debeť filio arrogato. de qua in l.si arrogator.ff.de adop.Itẽ alia de iure cano. quæ debeť
a epo.*alia q̃ debetur rectori parochialis ecclesiæ.de qua in c.certi ficari.de sepul. In sequenti gl.quæ incipit.[sed quare]adhuc gl. op.fortiter contra lectu.antiquorum.nam ponendo ꝙ iste fundus fuerit datus filio in peculium profectitiũ.mortuo patre. iste filius non reperiebatur habere in illo nisi tertiam partẽ iure hæredi.aliæ duæ tertiæ pertinebant ad fratres,ipse autem fuit grauatus restituere cohæ.tertiã partem hęredi.& sic tertias quas habet in singulis rebus.& per cõsequens istam tertiam quam habet in isto fundo:& si hoc est,ista tertia subiacet fidei.sicut tertia aliarum rerum.tres patres de quatuor istius tertiæ veniunt restituendæ:& vna quarta venit retinenda : vt patet in l. Iubemus. in prin.j.ad trebe.vbi dicitur ꝙ dodrans.idest tres quartæ debẽt restitui de rebus subiectis fideicom.& quarta retineri.Iste verò tex.vult quod tota ista tertia retineatur pro trebe. etiã si valebat x.ista tertia non nisi duo cum dimidia.quæ faciebãt quartã eius veniret retinenda:quare ergo retinẽtur omnia.x.Quidã dixerũt ꝙ sic voluit testator.glo.dicit ꝙ hoc est refugium miserorum.& est diuinare:ideo relicta lec.antiquorum transit ad le.Io. qui dixit timore huius contrariꝰ ꝙ iste fundus erat prælega.huic filio. & sic non cadebat in fideicom.debebat esse suus præcipuus. & per hoc tollitur.d.opp.quia ponendo ꝙ esset datus in peculium non erat suus præcipuus.sed diuidendus : & sic sua tertia cadebat in fideicom.hic non quia nihil cadit in fideic.licet totam tertiam debeat in quartã sibi computare. Aduerte quia ponẽdo ꝙ esset prælegatus, non videtur verũ id ꝙ Io.præsupoluit.scilicet ꝙ non caderet in fideicom imò videtur ꝙ cadat:vt l.cũ virũ. cũ ibi no.j.de fideicom.Solu. sustinendo in hoc lec. Io.ibi loquitur quando erat grauatus restituere alteri quàm cohęredi suam portionem hæreditariam:quo casu si quæriť an in fideicõmisso cõtineantur prælegata:distingue.vt ibi no.in gl.sed hîc qñ ipsis cohæredi.à quibus habebat prælegatum.quo casu indistinctè præ b
legatum nõ venit. aliàs fuisset nugatorium si ab vna manu per ciperet à cohæredibus fundum iure prælegati.& ab alia manu teneretur eiídem restituere. Veniunt ergo in fideicommissum alia bona:non autem iste fundus prælega.nec pro portione hæreditaria:nec quatenus habet à cohære.iure prælegati ratiõe prędicta. Nec tamen est inconueniens ꝙ portionem quã habet iure hæredita.computet sibi in quartam totam.nã & datã gratia condi.implen.computat:& tñ in fideicom.non cadit:& nunc intelligas motiuum Ioan.Sed contrà adhuc.quia posito ꝙ sit verum fundamentum Ioã.ꝙ iste fundus non cadat infideicom. nihilominus adhuc remanet contrarium.de quo.ſ.quia non tota portio hæreditaria debet in quartam computari:sed duntaxat quarta pars eius:vt est casus in l. Titia.ff.ad l.fal. a
posito ergo ꝙ ratio de qua.ſ.fuerit sublata: non erit sublata oppositio de illa l.Sol.secũdùm Ioan.illa l.loquitur quãdo quarta venit detrahenda secundùm voluntatem testatoris:quia mandauit restitui retẽta quarta:hîc verò non dixit quòd retenta quarta restitueret,& sic contra voluntatem testatoris vult detrahere quartam:qui simpliciter mandando quòd restituat suam tertiã, videtur voluisse quòd integrã restituat.vnde sicut ipse facit contra voluntatem defuncti:ita fit sibi contra voluntatem suam: ga non quartam tantum illius tertiæ:sed totam ipsam tertiam restituit:& sic nihil lucratur:sed si quartam tantum, lucraretur aliàs tres quartas:quia residuum detraheret de aliꝭ rebus. & ista est bona responsio ad illam.l. Sed fortius nunc opponiť contra lectu.Io.quia si iste fundus fuit prelegatus,de duabus tertiꝭ quas habet à cohæredi.iure prælegati nil deberet in quartam computare.vt est casus in d.l.in quartam.§.j.sed duntaxat portionem hę reditariam quam habet à se.sed iste tex.in fin. vult contrarium. quod illud quod sibi deficit.ſ.v.detrahatur in eodem fundo : & sic in portionibus cohæredum:vt patet dum dicit quod [à cæteris in eo fundo soluitur.]propter hoc Io.intellexit aliter tex.quã intellexerint antiqui.quod nõ sit intentio.dicit ꝙ illud quod deficit suppletur in eodem fundo.& in portionibus aliorum,quas habet de iure prælegati:sed in eo quod datur super eodẽ fundo. Nam dic quod debemus ponere ꝙ iste filius fuit rogatus restituere suam partem hæreditatis cohæredi.& in isto fideicõ. vniuersali non cadebat iste fundus prælegatus.vt dictum est. Item fuit rogatus eundem fundum restituere cuidam tertio , si daret. ponamus.v. vnà cum x.quę dantur à cohæribus computantur in quartam,vnà cum hæreditaria parte fundi : & sic exponit in eodem fundo idest pro eodem fundo.Certè tũc hęreditatia portio fundi non deberet computari in trebel.detrahendam à cohæredi.sed in falcidiam detrahendam à fideicommissario particulari,cui venit restituendus iste fundus & si hoc est,non tota hæreditaria,sed quarta pars eius debet computari nam illam tertiam quam habet iure hęredi.restituit illi tertio tanquã hæres:aliàs vero duas tertias quas habuit à cohæ.iure prælegati nõ restituit tã quã hæres,sed tanquã legatarius:ideo de illis non poteſt detrahi falcidia.vt l.lex falcidia.§.nunquã.ff.ad l.fal.sed duntaxat de illa tertia quã restituit vt hęres:& sic quartã tertiæ retinere põt. Iste autem tex.vult ꝙ totã tertiã computet etiã in trebellianicã respectu cohæredum.ergo ista lec.Io.nullo modo poteſt sustineri:maximè quia videtur contra tex.qui præsuponit vnum tãtum fuisse fideicõ.vniuersale de portione hæreditatis,& vnã quartã detrahẽdã:qs aũt vult ꝙ fuerint duo,& sic duę quartę sint detrahẽdæ:vna de vniuersali,alia de particulari. Item tex.dicit ꝙ habebat tempore testamenti:vt patet in verbo[habentem:]& ponendo ꝙ fuit prælegatus,non habebat tunc,sed incipit habere post mortem:ista ergo lex.nihil valet. Ad fugiendum ergo dicta contraria, Azo legit tertio modo:sciilicet ꝙ iste fundus fuerit huic filio per patrem donatus in vita,vel tanqꝫ benemerito:vel tanquã filio.vt sic tẽpore testamenti filius ipsum habeat prout sonat litera in verbo.[habentem:]& sicut dicebãt antiqui:non tñ ꝑ illum modũ:vt illi dicebant.ſ.in peculiũ quia tũc ob l.certũ.ſ.e.qa veniret inter hæredes diuidendũ.& hic cũ diuiditur,sed pręcipuus retineť.vt ſ.eo.l.filiæ.computatur tamen in quartã eo mõ quo dicebant antiqui. Item ista donatio non valuit à principio: sed morte confirmatur b.vt l.ij.ſ.de inoffi.dona.& sic habet vim prę b
legati.quod patet:quia de ipsa detrahitur falcidia:sicut delegatis vt infra ad l.falci.l.in donationibus.& sic adhærebat lect.Io.non tñ per omnia:quia Io.ponebat ꝙ non erat verè prælegatus , sed fingebatur esse prælegatus.quia incœpit habere in vita : & tunc non ob.op.formata in prin.gl.ꝙ portio hæreditaria caderet in fideicõ.& sic quarta pars ipsius duntaxat deberet computari. per l.in fideicõ.§.fi.ff.ad trebel.quia hîc nihil de eo cadit in fideicõ. sed prælipuus retinetur:vt d.l.filiæ.& l.sequens qõ.ff.de lega. ij. Aduerte ꝙ cum gl.hîc teneat ꝙ ista donatio non valuit à principio:& sic potuit reuocari.vt patet ex glo.ibi.[Sed respõdeo.] nõ bñ diceret gl.ꝙ donauit sibi vt benemerito:& sic vt extraneo quia tunc fuisset valida à principio,& nõ potuisset reuocari: vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixi in aut. vnde si parens. ff. de inoffi. test. vnde nihil. de ipsa imputaret in quartam nisi esset dictum: vt l. si qñ ff. de inoffic. testa. Tenendo ergo istam lect. Azo. oportet ponere quòd fuerit donatus tanquàm filio: non propter benemerita & sic non valet in vita & potest reuocari: & si non reuocatur, morte confirmatur: & sic habet vim vltimi arbitrij, idest vltimę volũ. & hoc voluit glo. dum dicit [vel conferendo vltimum arbitrium.] Ponendo autem hãc lecturam formantur illæ eædem oppo. quę ſ. formatæ sunt videlicet de l. Titia. ff. ad l. falci. quòd non tota hæreditaria portio: sed quarta pars eius cõputetur. do. Azo soluit prout soluebat Io. in sua glo. hic quòd ibi detrahitur quarta ex voluntate testatoris. vt hic nota. secundò de l. in quarta. §. j. eodẽ ti. per quam videtur quòd sola hæreditaria portio cõputetur & illud quod deficit non suppleatur de eodem fundo, id est de portionibus aliorum: quas videtur habere quodammodo iure prælegati. domi. Azo tunc soluit aliter quàm Io. quia Ioan. ponebat quòd erat specialiter rogatus de restituendo alteri eundem fundũ sub conditione dandi. & sic exponebat in eodẽ fundo quod est contra literam do. Ange. non dicit quòd esset grauatus restituere alteri, & quòd idẽ text. dũ dicit [in eo fundo.] repetat illud quod loquitur de illa eadem hæreditaria portione, & sic fatetur quòd sola hæreditaria portio computetur. & illud quod deficit nõ supletur in eodem fundo: sed de alijs rebus: deducto tamen quod percœpit gratia conditi implendæ licet autem ista donatio non cadat in fideicommiss. vniuersali, quia percipitur iure cõtractus, non iure vltimæ voluntatis. In prælegatis tamẽ quæ percipiuntur ex vlti. volũ. an cadant in fideicõ. vel non, distinguendum est. vt no. in l. cum virum. j. de fideicõ. & hoc vult glos. vsq; ibi. Item quomodo. Sed tertiò opp. contra hoc Azo. & ista opi. non cadit in lec. præcedentibus. quia videtur q nihil de isto fundo debeat in quartam cõputari qa iste filius fuisset ipsum habiturus etiam si ipse non esset hæres sed alius extraneus. vt l. sequens quæstio. ff. de leg. ij. Glo. respondet quòd illud contingit ex tacita voluntate defuncti, qui cũ potuerit reuocare, & non reuocauit, censetur voluisse quòd saltem hæreditariam portionẽ imputet. Certè secundũ hoc censetur voluisse q totum imputaret, cũ eadem sit ratio in reliquis portionibus, dic ergo melius tenendo hic Azo. quòd non sequitur ipse foret habiturus etiam si non esset hęres, ergo in quartã non debet imputare nam & prælegata foret habiturus etiam si non esset hæres quod patet: quia potest repudiare partem suam hæredi. & retinere prælegatum. l. qui filiabus. §. fi. cũ l. se. ff. de leg. j. & tamen hæreditaria portio prælegati bene cõputat: vt d. l. in quartam. §. j. Item quartò opp. in ver. [Item qualiter.] quòd etiã de hæreditaria portione non computet nisi quartam partem: quia illa cadit in fideicõ. vniuersal. vt l. in fideicommissariam. §. fi. ff. ad treb. & ideo tres quartæ de illa portione veniant restituendæ: & vna quarta retinenda vt ibi tamen dicit q satis restituũtur illæ tres quartæ. si etiã illæ retineantur pro quarta treb. quia tantũdem dimittit pro alijs rebus. Certè nõ est verũ q illa hæreditaria portio cadat in fideicommissum: imo nihil de ipso fundo caderet patri, etiam non adita hęreditate donatio est confirmata: & sic filius habet fundũ ex contractu inter viuos, nõ ex vlt. vol. ex qua non posset habere nisi adita hæreditate, & ideo Dy. per illã l. sequẽs quæstio. reprobat istã lec. Azo. et Gul. de cu. fortificat reprobationẽ: quia cũ fundus non percipiat ex vlt. volũ. sed ex cõtractu inter viuos: licet morte confirmato, nihil de ipso deberet in quartã cõputari text. est in l. pater filiam. in prin. ff. ad l. fal. vbi habeẽ q in quartã treb. nõ computat id quod extra vltimã voluntatem capitur ex cõtractu inter viuos. & ista lec. Azo. vult q cõputeẽ hæreditaria portio. Item fortificat: quia tunc non esset dare hæreditariã portionẽ & miratur de Azo. ista tim enim in puncto mortis separatur dñiũ istius fundi ab hęreditate & applicatur filio, vñ nõ est dare momentum in quo dominiũ huius fundi fuerit in hæreditate, ergo nõ est in eo dare hæreditariã portionẽ eodẽ ergo momẽto quo incipit esse hæreditas, dominiũ fundi applicat filio & ista est ratio inconuincibilis, & confundẽs lec. Azo. ideo tene lec. antiquorũ. quã defende à contrarijs vt dictum fuit super illa. Vltimò glo. oppo. & ista oppo. concernit quãlibet lecturã q datum gratia condi. implẽ. nõ computetur in treb. per l. iubemus. in prin. j. ad treb. Glos. dicit quòd hodie per illam l. corrigitur. Vel melius dic q ibi loquitur in fructibus qui percipiuntur post mortẽ: & sic non sunt hæreditarij: vt l. qđ his verbis. ff. de leg. iij. nec percipiunt expresso iudicio testatoris in eo verò quod dat gratia condi. implen. aut loquimur an computetur in tre. & est dicendũ q sic si est remãsurũ penes eũ. vt l. acceptis. ff. ad l. fal. aut quærimus an computetur in legitimã iure naturæ & olim computabatur. vt l. Papi. §. si conditioni. ff. de inoffi. test. hodie non. vt l. scimus. §. repletionem. ſ. eo. tit. & ideo nec in trebelianicam hodie cõputaretur si teneremus q vna quarta tantùm detrahatur vt dixi super prima glo. in prima opi. Vltimò tenendo hic Azo. Bar. in l. in quartam. ff. ad l. fal. super illo articulo quæ debeant in legitimam iure naturæ computari dicit quod illa quæ capiuntur ex contractu inter viuos à patre: si quidem ex donatione ob causam, puta dotis, vel donationis propter nuptias illa computãtur. vt l. quoniam nouella. ſ. de inoff. testa. Si verò ex donatione simplici debet distinguiri: an illa donatio à principio fuerit valida quia facta filio emancipato, vel filio in potestate propter merita & illa nõ imputatur nisi fuerit expresse dictum. vt l. si quando. §. fi. ſ. de inoffi. test. & ita fecit Accursius quando emãcipauit do. Franciscum filium suũ. Aut illa donatio non valuit à principio: sed patris morte fuit confirmata: & tunc dicit quod computatur: etiam si nõ fuerit dictum casus est in ista l. secundum lec. Azo. tamen ista l. non loquitur, de legitima: sed quia illa computatur in legitimam ex quo vna tantũ detrahitur & satis videtur hoc probari hic. sed (vt, ſ. dixi) lec. Azo. non potest substineri an tamen dictum sit verum in se, videtur quod sic per l. si mortis. ff. de inoffi. test. tamẽ vbi dicitur quòd fuit expresse dictum vnde videtur indistincte dicendum quòd non, nisi dictum fuerit per illam l. etiam si fuerit inualida. & per hoc l. illud. j. de colla. & quod ibi no. in gl. duæ incipit. quę ergo sunt regulæ ibi dum dicit quædam enim data conferuntur quæ in quartam minimè computantur: vt donatio simplex, quę confertur quandoq; &c. subaudi vbi fuit expresse dictũ & sic per dubitaui de isto dicto Bar. non sunt alia. Laudetur deus chelamo insiti de quæsto pelago.

LEX XXV.

1 EX causa. †Qui non vult succedere, non cogitur conferre. h. d. cõcordat l. fi. de colla. do. & intelligo istam l. in his quæ deberent cõferri si non repudiasset, vt est dos, & dona. cau. mor. & etiam donatio simplex facta emancipato. vt l. vt liberis. in fin. j. de colla. si verò non erat emancipatus tunc donatio simplex facta per patrem filio non veniret consideranda, imò illius filij esset præcipua etiam si esset hæres patris. vt §. eod. l. filiæ. & multò magis si fuisset facta per alium extraneum quia esset aduẽtitia: & aduentitia non conferuntur. vt l. fi. j. de colla.

2 ☞ *Pater an possit testari sine solennitate in alijs testamentis requisita, inter liberos naturales natos ex concubina, quibus potest relinquere quicquid vult, si non extant legitimi & naturales?*

Quid si essent spurij?

3 *Emancipati quòd largè possint dici sui hæredes testatoris, & quid de illis qui nec sunt in potestate, nec emancipati, ut in hæreditate materna?*

4 *Ad probandum iudicium requiruntur duo testes.*

Si pater testatur inter liberos in scriptis minus solenniter, an requiratur eius subscriptio, uel omnium liberorum?

LEX XXVI.

1 INter omnes. †Voluntas patris etiã minus solennis inter liberos est seruãda: secus quo ad extraneos. h. d. Bar. & loquitur non solum de patre, vel ascẽdentibus per lineam maternã: vt habeãt priuilegiũ testandi inter liberos prout volunt sine solennitate in alijs testamẽtis requisita: & sic coram duobus testibus.

2 †Quid autẽ in patre testãte inter liberos naturales natos ex concubina, quibus potest relinquere quicquid vult, si nõ extant legitimi & naturales. vt in aut. licet. j. de natu. lib. tenuit Spe. idem esse in ti. de instr. edi. §. compendiosè. ver. quòd si pater. arg. in l. naturalib. ff. de confir. tu. & l. humanitatis. j. de impu. & alijs substi. Sed si essent spurij non nati ex concubina tũc secus in patre, qui nihil potest eis relinquere: sed in matre quatenus relinquere potest esset idem quod dic vt in l. si qua illuitris. j. ad orfic. & ibi vide quod no. Bal. & etiã hic tãgit. †In tex. ibi. [hæredes suos.] Not. q largè loquendo etiam emancipati possunt dici sui hæredes: & etiam illi qui nec sunt in potestate, nec emancipati. vt in hæreditate materna: licet propriè loquendo non nisi existerent in potestate tempore mortis l. in suis. de liber. & posthu. In text. ibi.

ibi. [cœptum neque impletum.] scilicet quo ad solennitatem. tamen quo ad voluntatem bene erat impletum alias etiam inter liberos voluntas imperfecta seruanda non esset. vt no. ff. de testa. l. si is qui. & de le. iij. l. fideicommissa. §. fi. secundùm Guli. & Bal.

4 †Vltimò no. hîc vnã gl. quæ incipit [dum tamen.] quam Bar. reputat singularem. quia vult q ad probadũ iudicium requirãtur duo testes: vnde dicit ipse q licet vnus testis deponẽs de veritate facti per sensum corporeũ faciat indiciũ, imò plus quam indiciũ, scilicet semiplenã probationẽ: si tamẽ nõ deponit de veritate facti, licet de aliquo indicio, nõ sufficit vnus testis: sed requirũtur duo vnde si volo ꝓbare fugã, q̃ facit indiciũ ad torturã, non sufficit vnus testis: sed requiruntur duo. Tene mẽti singulariter secũdũ eũ. Item scias q quædam auth. quæ est hîc. & pars cuiusdã alterius quæ est j. de testa. auth. q sine. habent locum quando non extant duo testes qui deponant de volũtate patris: quia nõ fuerunt præsentes: sed reperitur quædam scriptura facta manu alterius quã patris, in qua disponitur voluntas patris: nã ei nõ stat ur: nisi habeat subscriptionem patris, vt l. omniũ liberorũ, & hoc dicitur in ista auth. quæ tamen subscriptio non requireretur si tota esset scripta manu patris cum quibusdam alijs quæ requiruntur. vt in illa auth. quod sine. ita quod non negatur scriptura.

Communi diuidundo. *Rubrica.*

2 ☞ *Si habeo rem communem tecum pro indiuiso, potes alienare partem tuam me irrequisito, licet, sim frater tuus*

3 *Quid si statutum uel consuetudo locorum inducat, quòd si cõsanguineus uel socius meus alienet, debeat me requirere?*

4 *Iudicium diuisorium debet intentari contra nouum dominum, qui rem tenet & possidet*

5 *Conclusio libelli in iudicio diuisorio.*

6 *Per iudicium diuisorium non fit res litigiosa nisi post litem contestatam, & quid si agatur rei uendicatione?*

7 *Per alienationem factam in potentiorem, an alienans teneatur ad interesse, & an inspiciatur an sit lis contestata?*

8 *Vitium litigiosi non afficit rem, quominus possit alienari cum consensu partis aduersæ, sed solum quando sine consensu.*

9 *An post litem contestatam poterit socius pignorare partem suam?*

LEX. I.

1 FRater tuus. †Hæc actio datur cõtra singularẽ successorem, & in ea venit adiudicatio: vel diuisio secundũ quam cõmodius fieri potest. & post lit. contest. impedit alienationem fieri. h. d. in hoc vltimo. not. & con-

2 tinet quatuor dicta. Secundũ ibi. [sed aduersus.] Tertiũ ibi: [& ea actione.] Quartũ ibi. [hoc videlicet.] †Ex primo dicto no. q si habeo rem cõmunem tecum ꝓ indiuiso, potes alienare partẽ

3 tuã me irrequisito: licet sim frater tuus. †Statuta verò & consuetudines locorũ inducunt contrarium. q si consanguineus vel socius meus alienet, debeat me requirere: aliàs possum retractare venditionem infra certum tempus. de quo no. infra eo. l. pe. per

4 Cy. & in add. Spe. de emp. & ven. §. nunc videndũ. †Ex secundo dicto no. q in iudicium diuisorium debet intentari cõtra nouũ dominum qui rem tenet & possidet. quia cum illo qui habet rẽ communẽ. nõ cũ veteri domino qui suã partẽ alienauit: hoc est verum si antiquus socius vendidit, & tradidit, & sic trãstulit dominium, possum intentare iudicium diuisorium contra eum: qa cũ ipso rem cõem, & diuisio quę cum eo fiet, vel adiudicatio p̃iudicabit emptori. vt teneaẽ eã seruare: etiã si non fuerit ad hoc citatus. vt est casus no. in l. Iulia §. idem celsus. ff. de act. emp. Ex tertia parte not. duo. primò dum dicit parte prætij. non autem dicit pretio partis. nam glo. dicit q per hoc hoc debet æstimari tota res: non autem pars quælibet de per se: & est vtilitas: quia maior fiet æstimatio de vtraque parte simul iuncta: quam de quilibet de per se. Primo enim casu poterit valere. c. & tũ neutra partium ab altera separata valeret. l. sed. xl. pone ergo q ęstimaẽ tota simul centum: & ego sum paratus dare tibi dimidiã partẽ istius pretij. & sic quinquaginta pro tua parte: tu autẽ non vis dare mihi de mea nisi. xl. quia vis q quælibet pars consideretur de per se: certè ego vincã te: & sic adiudicabitur mihi dari pro quinqua-

5 ginta. & econuerso adiudicaretur tibi si plus offerres. †Secundò colligie ex ista parte cõclusionem libelli in iudicio diuisorio: qa debet quis petere fundum certis portionibus diuidi: vel si commodè diuidi non possit, alteri adiudicari soluta parte prætij secũdũ Bar post Gul. de hoc. j. eo. l. ad officium: quando autem diuiditur certis regiõibus de vno fundo fiũt plures: vt l. si quis duas. §. ij. vel. iij. ff. communia prædio. & l. planè in fi. la prima. ff. de le.

6 † Ex vltima parte no. alia duo: primò q per iudicium diuisoriũ non fit res litigiosa: nisi post lit. contest. & hoc ideo qa in eo principaliter non tractatur de dominio: quia non reuocatur hoc iudicium: sed solum de diuidendo: qñ aũt tractatur de dñio: vt cũ agitur rei ven. tunc res efficitur litigiosa per solam conuentionẽ: vt j. de litigiosis. l. ij. cum auth. ibi posita. dummodo citatio peruenerit ad citatũ: & in ea exprimatur cusaa. vt in cle. j. vt lite pendẽ te. per quã illa auth. declaratur. quidam dicunt q per iudiciũ diuisoriũ, ĩ quo tractaẽ de dñio, etiã post lit. cõtest. res nõ dr̃ litigiosa: nec impediẽ alienatio: sed solũ ne fiat præiudiciũ alteri socio. vt cogatur ꝓ diuisione fienda sequi aliũ possessorẽ, vel socium. secũdũ Gui. de cu. & Cy. in addi. istam partẽ prædictã in diuisorio iudicio rei singularis. vt erat hîc. sed in diuisorio vniuersali, vt in iudicio fami. ercis. inducẽ vitiũ litigiosi per solã motionẽ cõtrouersiæ. sicut ꝓpeti. hære. cuius naturã sequiẽ vt l. diuus. ff. de peti. hære. & hoc tenet hîc glo. In actione aũt personali quia non agiẽ de dominio: nec de diuisione rei ratione dominij, nõ efficiẽ res litigiosa quãtũ ad impediẽdũ trãslationẽ dñij etiã post litẽ cõ test. licet ipsa actio bñ efficiaẽ litigiosa. vt postq̃ est intẽtata, nõ

7 posit alteri cedi: vt not. in l. j. & ij. ſ. ne lic. potẽ. †Itẽ prædicta qñ quęritur an impediatur translatio dominij: sed si quæriẽ an alienãs tenereẽ ad interesse ꝓpter alienationẽ factã in potẽtiorem, nõ est attẽdẽda lit. cõtest. ne motio controuersiæ: sed solũ dolus alienatis: an alienauerit vt conditionẽ aduersarij faceret deteriorẽ alienando in potẽtiorẽ vel nõ: ad q̃ sufficit etiã timor litis mo-

8 uendæ: licet nõ sit mota: vt in titu. de alie. iudi. †Vltimò nota. in fi. secundũ Bal. dum dicit. [cęteris eiusdẽ rei dominis non cõsentiẽtibus:] q vitiũ litigiosi nõ afficit rẽ, quominus possit alienari de consensu partis aduersæ: sed solũ qñ sine cõsensu: & pro eo q dixi ſ. vide q no. Inn. in c. cũ. M. ferrariensis. circa fi. de cõsti. vbi dicit q si Papa mãdat capitulo vt mihi cõferat prębẽdã: & cũ pe tijssem à capitulo q mihi cõferret, cõtulit alteri: valet collatio: qa præbẽda nõ erat affecta vitio litigiosi: qa nõ dixi eã meã: sed mihi debitã: & sic egi potius personali quam reali: sed si Papa mihi contulit. & ego petij me recipi, & declarari rem ad me pertinere licet collatio mihi facta esset nulla: tamẽ quia sic agendo potius egi reali quã personali: si capitulum eã contulit alteri, non valet collatio: licet habuerit potestatem conferendi: quia erat affecta vitio litigiosi. & sic potero ipsam iterum impetrare. taliter q va-

9 leat impetratio. Or. sufficiant ista. habetis bona & notabilia. †Vltimò quærit gl. fi. an post litem contestatam poterit socius pignorare partẽ suam? & dicit fortè q non. Sed contra in auth. de lit. §. & hoc. dicit gl. q vitium litigiosi impedit trãslationem dominij, non pignorationem. vt ibi, sed hîc non erat vitium litigiosi: quia non erat quæstio de dominio: sed de diuisione. Certè maius est impedimentum vitij litigiosi: quia impedit alienari post citatio nem: quàm prohibitio istius. l. qui non impedit nisi post litem cõtest. ideo dic q vtroq; casu sicut prohibetur translatio dominij ita & pignoratio: sed vult dicere q quando non agitur de dominio: sed agitur de hypotheca: quia non dico rem quam possides esse meam: sed mihi obligatam: licet hypothecaria sit realis actio non tamen inducit vitium litigiosi. sicut nec personalis. in qua non agitur de dominio: sed de obligatione personæ. & ita tenet hîc Cy. Non sunt alia &c.

2 ☞ *Peruersio ordinis de uno iudicio ad aliud, non reddit processum nullum. sed peruersio ordinis in eodem iudicio bene redderet processum nullum.*

3 *Si ago contra fideiussorem, uel pignorum possessorem, non excusso principali debitore, si non fuit apposita exceptio, an processus sit nullus?*

4 *Quando unus ex socijs possidet totam rem communem, & negat alterum esse socium, agendum est prius petitorio. & decernendum est ipsum fore socium, & quid si ambo possiderent?*

5 *Sicut contra socium qui alienauit partem suam, non tamen tradidit, potest istud iudiciũ moueri, & quod actum fuerit cum eo debebit emptor habere ratum: an ita etiam si tãtum obligauit, possit istud iudicium intentari contra creditorem, & debitor debeat habere ratum.*

LEX. II.

1 SI probatum. †Vnus ex socijs habentibus rẽ communem pro indiuiso, non potest partem socij obligare: & si contra fecerit, probato quòd alter habebat partem: si hoc negeẽ, poterit iudiciũ diuisoriũ intentari cõtra creditorẽ. & q cũ eo gestũ fuerit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Peruersio ordinis. Adde gl. summæ. ij. q.j. & ibi Archid. & dñs Spec.ti.de cā po. & pprie.§.j.ver. qd si primò. Pe.de anch.in c.fi.in vitt.colū.de re iud.lib.vj. Abb.in c. exhibita in v.cōsū. de iudicijs. Ioā.de imol. in c. ab excōicato.in ij.col.de reser. Bal. & Sal.in l.platā. C.de sen. Bal.in l.j.ij.col.C. de appel. Pet.de anc. cōsi.clxxxviij.incip. in auxiliū veritatis. Et an vitiet libellū. vide per bar.in l.j.C. de execu. rei iudi. & in l. si cū nulla. ff. de re iu.p Bal. & Io. de Imol. in §. quibus.in proœ.C. Bal.in l.con uenticulā in pe.colū. C.de epi. et cle. Ang. a in l.gallus.in §.j.ff.de lib.& posth. Abb.in c.j. de lit cōtest. & in c.olim.de censi.

debebit ratū haberi p debitorē quē sibi obli
gauit.h.d. Et differt à l.præce.in princ. quia
ibi dedit, hic obligauit & tradidit. Itē ibi vē
didit partē suā tm: & sic nō retractaī vēditio hic obligauit totā rē: & sic ēt partē socij.
vnde nō valet p illa parte, & retractaī quatenus de facto ꝓcessit. Itē ibi singularis iuc
cessor.i.emptor non negabat alterū habere
partē: & sic non erat necessariū nisi iudiciū
diuisoriū hic negabat: & sic est necessariū
per prius iudiciū petitoriū, in quo petat al
ter declarari se partē habere iure dominij:
quo facto peruenietur ad diuisoriū: aliàs si
prius agereī diuisorio obstaret exceptio ne
fiat præiudiciū iudicio ꝓprietatis. vt l. fun
di. & l. fundū. ff. de excep. dicit hic tñ gl. no
tabiliter q si ista exceptio nō fuit opposita,
procederet iudiciū diuisoriū p l. si mācipiū.
§. si cōi diui. ff. de euic. † Ex qua no. q puer
sio ordinis* de vno iudicio ad aliud nō red
dit ꝓcessum nullū. facit l.j.j. de app. Sed p
uersio ordinis in eodē iudicio bene redde
ret ꝓcessum nullū. vt l. prolatā. j. de sen. In
telligetn gl. in iudicio diuisorio intentato
nō præcedēte petitorio si negetur dominū habere partē, debeat
3 hoc liquidare aliàs nō obtineret ſniam. † Et pro hoc determinat
Bar. & semper allegaī q si ago cōtra fideiussorem, vel pignorū
possessorē, nō excusso principali debitore quod fieri non debet.
vt in aut. de fideiuss. §. sed neq. si nō fuit opposita exceptio: proce
ssus nō est nullus: tamē si volo obtinere ſniam, debeo facere
fieri executionē in hoc iudicio: aliàs eā nō obtinerē. Tene mēti.
Nec ob. l. non pōt videri. ff. de iudi. qa hic superuenit facultas a
gendi post lit. cōtest. ex causa de ꝓterito. qd sufficit ad ſniam
obtinēdā. vt l. si rē. §. fi. ff. de pig. act. secus si ex causa superuenīē
4 te post lit. cōte. vt d. l. nō pōt videri. veniamus ad casum. † No. er
go ex prima parte. q qñ vnus de socijs possidet totā rem com
munem: & negat alterū esse sociū agendū est prius petitorio, &
declarādū est ipm fore sociū si verò ambo possiderēt, licet alter
negaret illū fore sociū, nō expediret per prius ventilari iudiciū
petitoriū: quia ꝓsumerētur ambo dñi ieu socij: sicut ambo possi
dent. vt l.j. cū ibi no. ff. fami. erci. Idē si vnus possideret: & nō ne
garet alterū fore sociū: vt l. ꝓcedē. ij. respō. sed ex quo in iudicio 5
petitorio aduersarius cōdēnatur ad restitutionē partis cū fructi
bus, ad qd est necessariū aliud iudiciū diuisorium: Rñdeo q illa
ſnia intelligiē de parte ꝓ indiuiso: & hoc nō sufficit agēti, si vult
5 recedere ab actiōe, & habere partē pro diuiso. † Itē no. ex secūda 6
parte q sicut cōtra sociū q alienauit partē suā, nō tñ tradidit, pōt
istud iudiciū moueri & qd actū fuerit cū eo, debebit ratū habe
ri per emptorē: vt l. Iul. §. Idē Celsus. ff. de act. emp. Ita si obliga
uit tm: & sic remāsit res cōis, cū nihilominus possit istud iudiciū
intentari cū creditore cū quo est res cōis, & agetur cū eo, debe
bit ratū haberi per debitorē. Bal. intelligit hoc verū si ille debitor
sciuit iudiciū motū, sed nō fuerit citatus per l. fin. ff. de re iudi. &
per c. quāuis. eo. ti. Nā ad ipsum pertinebat principaliter defen
sio rei, si prædebat se solū dñm. ideo si sciuit, & passus est, sibi
præiudicat sed in casu l. Iul. §. Idē Celsus. non requiriī q emptor
sciuerit, nec q citatus fuerit: quia res non erat communis cū eo,
si traditio non interuenerat. & sic ad eum nō pertinebat princi
paliter defensio: sed ad venditorem.

2 ☞ Diuisio debet fieri officio iudicis: & quid seruetur de consuetudine?
3 Iudex delegatus contra unum non potest uti iurisdi. contra alterum.
4 Quòd contra singulos singuli libelli sint dandi, & quid si haberes res communes cum pluribus?
5 Forma libelli in hoc iudicio.
6 Si habeo rem communem tecum, quæ non potest congruè diuidi, & sic est adiudicanda alteri nostrum, & ille est condemnatus ad dandam partem pretij alteri si illa res ponitur ad incantum. & ego offero centum, nec reperitur qui plus offerat res tamen ualet plus: tu autem es pauper, & non potes offerre illud quòd ualet, an positis pete re quod alius emat pro eo quod ualet, & diuidatur pretium?
7 Si consuetudo est quòd uenditio facta per unum ex propinquis uel uicinis possit retrac tari per alterum, offerendo idem pretium, si alter non uult retractare pro se nec offerre, an positis iuribus suum retractandi alteri cedere?

LEX III.

AD officium. † In hoc iudicio veniūt ea tantū 1
quæ sunt cōmunia cū eo contra
quē agit non quæ sunt cōmunia cū alio & per iudicē
fienda est diuisio certis regionibus, vel adiudicationi
bus. Itē ad licitationē pōt alter ex socijs extraneū submittere, si
ipse nō sufficit ad soluendū cōgruam æstimationē. h.d. In prima
parte impetrasti iudicē delegatū cōtra fratrē tuū super diuisione
bonorū, q̄ remanserant cōia inter vos, de quibus ille q̄dā aliena
uerat: & in libello porrecto cōtra fratrē perebas diuidi etiā bona
alienata, dicit q ipse iudex delegatus cōtra fratrē nō pōt diuidere
illa bona alienata: qa diuisio illorū debet fieri cū illis cū q̄bus
sunt nūc cōia, nō cū fratre cū quo fuerūt olim cōia, & nūc non
sunt: & sic cōtra illos possessores impetrandus est alius iudex: & 2
dādus est alius libellus. † No. ergo primò in verbo. [ad officiū.]
q diuisio debet fieri officio iudi. vt insti. de offi. iudi. §. si familiæ.
& §. eodē. Cōsuetudo tñ est q vnus de habentibus bona cōia si
nō negaī cōmunio, diuidat: & alter capiat partē, & si in hoc cō
ueniūt bene quidem & ista cōsuetudo ꝓbaī etiā p l. ij. j. de meta.
circa fi. li. xij. si non conuenīāt, iudex habet se interponere: & in
iungere alteri eorum (vt sibi videbitur) q partē faciat. & alter ea
piat arg. in l. in copulādis. j. de nup. Alij dicunt quod si sunt duo
fratres maior habeat diuidere, et minor habeat capere. Bar. dicit
in l. j. de his qui se deferunt: & l. ij. quando & quibus quarta pars
debe. q hoc nō reperitur iure cautū & si nō probaretur consue
tudo, & nō cōcordarēt, in hoc esset recurrēdū ad officiū iudicis.
† Secundò no. q iudex delegatus cōtra vnū, nō pōt vti iurisdi. 3
contra alterū sed cōtrà. ff. de quibus rebus ad eūdē iudi. eaī. Sol.
ibi qñ plures res essent cōes inter plures nā si habeo rē cōmunē
cū pluribus, possum eosdē conuenire: & etiā debeo corā vno &
eodē iudice. Sed si habeo vnā rem communē cū vno, & aliā cū
altero, nō habet locū ille ti. vt hic: vel hoc in iudice delegato: cu
ius iurisd. non extendiī vltra personas expressas in rescripto: vt in
4 c. P. & G. de offi. dele. Secus si ordinario de q̄ loquiī ille tit. † Itē 4
no. qd cōtra singulos singuli libelli sunt dādi: & videī q nō pos
sim cōuenire plures in eodē libello: hoc est verū super diuersis
rebus vel causis; & ita erat hic q q̄libet possidebat diuersas res
sed si haberē res cōes cū pluribus: & simul possidebamus, pos
sum dare vnū libellū cōtra oēs, nec pñt mihi dicere da libellum
contra quēlibet nostrum: vt no. in Spe. de libelli. conce. §. fi. ver.
sed pone. P. agit rei vēdicatione cōtra quatuor. vbi oīno vide &
qd no. Bar. i l. supra inter. §. Celsius. ff. de aqua plu. arc. & l. edita.
ſ. de edendo. in primo genere cumulationis. † Itē no. secundùm 5
Bar. in ver. [discedi placeat.] qualiter debet cōcipi narratio libel
li in hoc iudicio, qa debet dicere se habere rē cōmunē cū tali &
q sibi nō placet, nec expedit amplius esse in cōmunione. Qualr
autē sit concludendū, dic vt ſ. e. l. j. & ibi tetigi. † Vltimò not. sin 6
gulariter in fi. huius l. q si habeo rē cōmunē tecū, quæ nō potest
cōgrue diuidi & sic est adiudicāda alteri nostrū, et vnus est cōdē
natus ad dandā partē prætij alteri si illa res ponit ad incantū, &
ego offero centū, nec reperit q plus offerat in licitatione, res tñ
valet plus, & hoc pōt probari. Tu autē es paup & nō potes offer
re illud qd valet: vt des mihi partē illius: sed dicis ego reperiam
vnum qui dabit quantū valet puta supra l. & sum contētus qd
illi vēdaī, & tu habeas partē dimidiā: & ego alterā dimidiā, ego
autē recuso admittere tertiū sed dico q vel offeras tu quātū tu di
cis q valet, et des mihi partē dimidiā vel si nō vis, aut nō potes,
adiudicet mihi ꝓ quantitate quā ego offero q certè his duobus
cōcurrētibus. q ego nō offerā cōdignū prætiū: & tu es impotens
ad illud offerendū, potes submittere tertiū emptorem: sed altero
istorū deficiēte secus scdm Guli. q dicit illud verbū [maximè.]
quod ponit in tex. abūdat. Si ergo offerre iustū ptiū scdm cōem
æstimationē, licet tu esses impotēs ad offerēdū, nō debes audiri:
volēs submittere tertium, qui offerat vltra cōdignā æstimationē
quia hoc posset fieri malitiosè q submitteres inimicū meū, q ad
diuplicendū mihi nō curaret plus cōdigno offerre: et eodē mō si
tu esses potēs ad offerendū condignū & velles submittere tertiū
plus offerentē, nō deberes audiri eadē rōne secūdū Guil. & Bal.
si autē ille tertius nō submittatur ab aliquo nostrū, sed à seipso ve
niat, & plus offerat: non debet audiri secundū eosdē. ar. in l. si ne
mo. ff. de testa. tuto. & de iure dotim. l. cum in fundo. §. si fundus.
7 † Et predicta inducit Cy. si consuetudo est quòd venditio facta
per vnū ex propinquis vel vicinis possit retractari per alterum,
offerendo

offerēdo idē prætium, si alter nō vult retractare p se: nec offer
re. sed vult ius suum retractā di alteri cedere: an hoc possit? & de
terminat q nō: q videtur debere intelligi quando alteri penitus
extraneo, non propinquo: nec vicino. q cessat ratio statim in illo
& adde q no. in simili in l. ij. infra de rescin. ve. & q ibi per Bal.
in fi. antepen. col. & in addi. Spe. de emptio, & ven. §. nunc dicē
dum. in vlt. addi. mag. circa fin. Non sunt alia.

2 ☞ Diuisio si non potest probari per instrumentum, nec per testes, sed potest probari q per longum tempus illi qui habebant bona communia possederunt ea pro diuiso, an ex hoc præsumatur & probetur diuisio?
3 Ex possessione rei per longum tempus, an præsumatur emptio?

LEX. IIII.

SI maior. † Diuisio facta inter fratres debet haberi 1
rata: licet non interuenerit scriptura. nisi
ñficio restitutionis rescindatur. Item nō diuisa debēt
iudi: q in hoc iudicio debet haberi rō culpæ: & etiā
fructuum per alterum ex socijs perceptorum. h.d. In tex. ibi. [sta
ri tñ finitis cōuenit.] subaudi etiam si in aliquo fuerit soror tua
læsa. postq̄ enim erat maior, nō poterat petere restitutionē. aliàs
secus. vt sequitur: & hoc nisi dolo tuo, vel nisi enormiter esset læ
sa. puta vltra dimimidiam iustæ æstimationis. vt infra titu. j. l. iij.
In tex ibi. [præses prouinciæ æstimabit.] quia si erat modica læ
sio, non concedet restōnē. vt ff. de resti. in integ. l. scio. si nō modi
ca, tñ non enormis. vel interuenit dolus. secus. vt dixi. In tex. ibi.
[diuisionē fieri prouidebit.] No. q licet istud iudicium commu
ni diui iundo sit semel intentatum pro vna re, potest postea in
tentari pro alia. non sic in iudicio fa. er. q est vniuersale: quia si se
mel fuerit intentatum. licet non omnes res fuerint diuisæ: pro il
lis tamen amplius non intentatur: q dic vt plenè no. in l. j. ſ. tit. j.
2 † Quærit gl. notabiliter de duobus primò. quid si nō potest pro 2
bari diuisio per instrumētū, nec per testes, sed bone potest ꝓbari
q per lōgū tēpus illi qui habebant bona cōia possederunt ea ꝓ
diuiso: qa vnus possedit aliquas res solus, alter aliàs res. & onera
p diuisio subierūt: an ex hoc præsumaī & ꝓbeī diuisio si allegeī:
& q diuiserint illo modo? glo. singulr dicit q sic: p qua bñ facit.
l. si filius. ſ. de peti. hēre. & l. q in aliena. §. j. ff. de acqui. hēre. Dicit
Bal. hoc esse verū si portiōaliter possederunt: ita q inter istas res
sit æqualitas. vel propriè: vt in fi. huius. l. sed si esset inæqualitas:
qa res quas ego possedi valebāt lōgè plus quā illæ quas tu posse
disti: nō ꝓsumereī illa diuisio: & sic posses petere q diuidātur
3 æqualiter p finē huius. l. † Itē quærit gl. qd in dño, si possedisti rē 3
meā lōgo tēpore me sciēte & patiente. nunc volo agere rei vēdi.
tu dicis illā rē à me emisse, & nō probas aliter quā ex dicta pos.
cū sciētia & patientia mea: an ista vēditio per hoc ꝓbeī? gl. tenet
q sic. Doc. tenent cōtrariū: quia q dictū est in præcedenti cōne
procedit ꝓpter modicū ꝓiudiciū q resultat ex præsumpta di
uisione si æqualiter possederūt: sed hoc esset magnū præiudiciū:
si per istū modū perderē dominū. & sic scientia & patiētia mea
nec operaī consensum, nec præsumptionem tituli aliàs rarò ha
beret locū. l. nullo. ſ. de rei. vē. nec ob. l. cū de in rē verso. ff. de vsu
ris. vbi etiā in his q̄ sunt magni ꝓiudiciī præsumiī titulus cā alle
gata ex diuturna prestatione. quia aliud est scire & pati. aliud ni
hil facere aliud per decennium soluere. quia plus sibi imputatur
quod dic vt plenè no. per d. l. cum de in rem verso.

2 ☞ Ecclesia si habet rem communem cum priuato, an possit priuatus prouocare ad diuisionem, & quid si habeat rem communem cum alia ecclesia?

LEX. V.

IN communione. † No gl. quę ponit ca 1
sus in quibus qs cōpel
itur pseuerare cōmunione. Dicit Bal. q inquantū lo
quitur de minore, q non possit prouocare ad diuisiō
nem: procedit. nisi ex iuxta cā. vt si habebat socium rixosum: cū
quo expediebat potius diuidere. quam in communione persiste
2 re. facit. ff. pro socio. l. si conuenerit. † Item inquantum loquitur 2
de ecclesia, procedit quando ecclesia haberet rem communem
cum priuato: quia priuatus potest eam prouocare: sed si haberet
rem communem cum alia ecclesia. ne perpetuo habeāt persiste
re in cōione. quælibet earū potest alteram prouocare arg. eius q
habetur in l. nisi finita. de ture. & ratio distra. Non sunt alia.

Communia utriusque iudicij tam familiæ &c. Rubr.

2 ☞ Si aliqui prohibentur alienare, poterit alter alteri alienare partem suam.

3 Statutum quod uicinus uel consors possit retractare infra a annum uenditionem factam per uicinum uel consortē ipso non requisito, an poterit etiam retractare permutationem?
4 Nullum simile est idem.
Quòd permutatio sit nomen generale, & quòd uideatur interuenire in quolibet contractu.
Permutatio est contractus innominatus, & quod similis sit emptioni.
5 Tria in quibus diuisio habet similitudinem cum contractu emptionis, & duo in quibus differt remissiue.
6 Diuisio præbet causam usucapiendi.

LEX I.

DIuisionem. † Per istam legem videtur q 1
illi qui prohibentur alienare
seu vendere, non possint etiam inter se diuidere.
vt si sint plures emphyteutę vnius rei, vel feuda
tarij. contrarium tamen est verū per l. Iubemus
post prin. ſ. de sac. san. eccle. ibi. sed ea prædia di
uidere quidem &c. & no. in l. cum hi. ſ. si vni. ff. de tranſac. Item
2 † alter alteri potest alienare partem suam. quia prohibitio est de 2
alienando in extraneos. non autem inter se. arg. j. de fideicom. l.
voluntas. de lega. iij. l. pater. §. quinde cim. & in c. j. de aliena. feu
3 di. pat. & extra de iure patro. c. ex insinuatione. † Itē glo. quæ est 3
hic. dum dicit quòd permutatio est similis emptioni, videtur q
si statutum dicit q vicinus, vel cōsors possit retractare infra an
num venditionē factā per vicinū, vel consortē ipso non requisi
to, quod poterit retractare etiā permutationē. Contrariū tamen
seruatur in quibusdā locis: quia nō est eadē ratio retractandi. qa
vēditio fit pro pecunia habēda quā quilibet pōt soluere. ideo de
buit requiri vicinus, vel cōsors eius, cuius pecunia tātū valebat,
quātū pecunia extranei: sed permutatio fit, p habēda alia specie,
quā quilibet soluere nō poterat: sed ille tantū qui erat dñs illius.
Vnde nō videtur imputandū permutanti si non requisiuit vici
num, vel consortē, qui nō erat dñs illius rei, sicut dicimus in do
natione: quā facere pōt prohibitus vēdere: quia non fit pro habē
da pecunia: sed ꝓpter affectionē quam quis habet ad donatariū,
& non ad aliū, secundū opi. glo. & no. in l. iij. j. de iure emphy. &
vide hic quod no. in addi. Spe. ti. de emp. & vē. ver. nūc dicendū
4 restat, ante fi. † Inq̄ntū aūt glo. hic dicit q diuisio est similis per 4
a mutationi. a nō congruè loquitur. quia nullū simile est idē. vt no.
in l. quod nerua. ff. depositi. & tamē diuisio est vera permutatio:
quia permutatur portio vnius cū portione alterius. nā cū in quo
libet cespite terræ quilibet habet partē pro indiuiso, quæ nō pōt
ad oculū demōstrari: vt l. Meuius. §. duobus. de leg. ij. diuidimus
istud prędium. necessariū est dicere q in parte quę tibi obuenit,
vnā partē habeas iure tuo à te. alterā habeas à me. & sic eōuer
so. vnde portio quā habes à me, permutaī cū portione quā habes
à te. Itē permutatio nō est emptio: sed sibi similis. quia permutaī
vna species cū altera sicut in emptione permutaī species cū pe
cunia. Et eodē mō in quolibet cōtractu videī interuenire quæ
dam permutatio. ideo nomē est gnale. & per cōsequens permu
tatio ꝓpriè sumpta quæ est de specie ad speciē, nō est cōtractus
nominatus: sed innominatus. quia nō habet nomen speciale: sed
5 gnale. vt no. j. de rerū permu. super rub. † Itē no. ex glo. tria in qui 5
bus diuisio habet similitudinē cū cōtractu emptionis. & duo in
quibus differt. & sic ista similitudo non est per omnia: vnde leue
est argumentum à simili. quia raro reperitur aliquid omnino si
6 mile. vt etiam no. in l. fi. ſ. de inof. do. † No. ex glo. q diuisio præ 6
bet causam vsucapiēdi ideo si tu & ego diuidimus inter nos præ
dium alienum tanquā nostrū bonafi. ista diuisio cuilibet nostrū
prębet titulum: ratione cuius quilibet potest prescribere partem
suam longo tempore. Sed contra. nam in parte mihi obueniente
vna pars traditur mihi tanquam mea, altera tanquam tua. & eō
uerso. illa ergo pars quæ mihi obuenit tanquam mea, non vide
tur quòd possit per me prescribi. quia non traditur mihi animo
transferendi dominium, cū putetur esse mea. & ideo si esset tua,
& eam trades mihi tanquam meam, non transferes dominium:
vt l. iij. §. subtilius. ff. de condi. ob causam. ergo si non est tua, sed
aliena, & eam tradis mihi vt meam, non das causam vsucapien
di: quia vbi tradens non transfert dominium si est dominus, nō
transfert vsucapiendi conditionem si non est dominus. vt l. cla
uibus. ff. de contrahen. emp. & econuerso portio quæ euenit tibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quia lata die feriata. Adde Sali. in l. si (vt proponis) in j. not C. quomodo & quando iudex. Spec. in titu. de sen. in §. iuxta versicu. Item q̃ est nulla.

tanquam tua,nõ videt q̃ possit per te præscribi:licet illa quæ euenit tanquã mea possit. quia in illa trãsferre dominium si essem dominus. si ergo dimidia tantũ istius prædij poterit præscribi.non altera.videt verũ in diuisione extraiudiciali: sed in iudiciali quæ fit per iudicem,secus.quia per authoritatem sententiæ si es condemnatus ad restitutionem rei tanquã meæ,& tradis si nõ est mea,sed tua,transferes dominium.& nõ habet locũ ille.§.subtilius:vt no.in l.Pomponius. §. qui iussu. ff. de acqui.pos.& instit.de iudi.§.fi.eo modo si non est tua,sed aliena transfertur vsucapiendi.condi. De isto articulo tangitur hic plenè per Cy.& Bal.Non sunt alia.

2 ☞ *Sententia nulla approbata à ptibus,nulet iure cõtractus seu pacti, & an oriat actio?*
3 *Sententia si est nulla,quia lata die feriata ob necessitatẽ hominũ,& partes ipsam approbauerũt.an per hoc reconualescat,ut ualeat iure sententiæ.ac si esset lata die feriata?*

LEX II.

1 ETiam. †Sententia nulla potest de cõsensu partiũ
2 approbari.ad hoc allegatur. nõ tamen per hoc† q̃ valeat tanquam sententia:quia quó ad istum valorem consensus partium nihil operatur. cum sententia valeat iure publico,à quo recipit fomentum.non autẽ iure priuato.vt no.in l.si diuersa.ś.de transl.valebit ergo iure cõtractus,seu pacti.vt no.ś.qui pro sua iurisd.l.j. Et ideo si queritur an oriat actio,debet distingui an interuenerit stipulatio,& orit:an simplex pactum, & non oritur: sed bene oritur exceptio ei qui est in possessione:vt l.iurisgentium.§.igitur nuda.ff.de pactis.& tamen si ualeret iure sententiæ oriretur indistinctè actio in factũ: vel iudicati. In tex.ibi.[arbitrum]-i.iudicem delegatũ.puta cũ essemus laici,impetraui iudicem delegatum ab epõ.vel cum essemus clerici impetraui à iudice seculari. vnde sicut delegãs nõ habebat iurisdictionẽ inter nos, ita nec delegatus. & sic diuisio facta per eum qui habet vim sententiæ nonvaluit vt ś.de peda.iudi.l.j.cũ fuit executioni mãdata,& cuilibet fuit tradita pars sua: si postea diuisionem prædictam communi consensu approbauimus:si tu postea velles retractare diuisionẽ, & petere quod iterum diuidatur,haberem exceptionem pacti:si non fuit peruentum ad traditionem,& ego vellem agere vt mihi tradatur portio quę mihi obuenit,non possem agere si non interuenit stipulatio: vt l.diuisionis placitum.ff.de pac.& j.eo.l.si inter vos: cũ ibi no. sed si sententia ualeret iure sententiæ, bone possem agere ex ea.
3 vt ś.dixi.†Sed quæro hic. Ponamus q̃ sententia sit nulla ex eo qa
a lata die feriata ob necessitatem hominũ, & partes ipsam approbauerunt:vtrum per hoc reconualescat vt ualeat iure sententię, ac si esset lata die non feriata? videtur q̃ sic:quia istum defectum & causam nullitatis potuissemus à principio tollere cõmuni cõsensu,renunciando feriis:vt l.j.ff.de feriis.ergo ex postfacto ratificando reconualescit.argu.ff.de iudi.l.licet.cõtrarium determinant doc.l.Cy.& alij.ś.de arbi.l.cũ antea.in fi.quia iste defectus & causa nullitatis prouenit ex iure publico,quod mandat vt tẽpore feriato nõ prędatur.& licet permittat ius publicum q̃ partes possint huic renunciare à principio,non tamẽ permittit si nõ renunciauerunt,quod possint facere vt sententia quę erat nulla iure publico reconualescat consensu priuato,nõ sic quando iudicium non est nullũ iure publico, licet mihi qui non consensi nõ præiudicet. nã tunc quó ad hoc est in pendenti:licet ex se nõ valeat:& ideo secuta ratihabitione non dico q̃ reconualescat,cùm de se ualeret:sed tollitur suspẽsio: & perinde est ac si à principio cõsensisset:& ita loquitur.l.licet.ff.de iudi.vt cum aliquis nomine meo tanquam procurator cum nõ esset, litigauit tecũ. nã valet processus quó ad præiudicium eius. non quó ad meum. sed est in pendenti quouisq̃ ratificem: sed sententia lata die feriata est ipso iure nulla.& non in pendenti.

2 ☞ *In diuisione quæ dicatur enormis lesio?*
3 *Rescisio propter lesionem ultra dimidiam iusti prætij,non solùm habet locum in cõtractu emptionis & uenditionis,sed etiam in omnibus contractibus bonæfidei secundũ qualitates eorum.quinimò etiam in stricti iuris aliter tamen,& aliter.*
4 *Si partes diuidant per breuia,& ex postfacto appareat enormis lesio: potest lesus implorare iudicis officium uel conditionem ex ista l.ut iterum fiat æqua diuisio. Quid si non interuenisset dolus,nec tanta lesio?*

LEX III.

1 MAioribus. †Diuisio facta etiam inter maiores,si in
teruenit dolus,vel enormis læsio,debet rescindi.h.d.†Et diceretur enormis, quando alter ipsorum esset læsus vltra dimidiã iustæ ęstima.vt si mihi fuit ęstimata vna res quæ valebat.c.& tibi altera quæ valebat cc.vel clx.tanquam valens c.& non vltra nam hic etiã sum enormiter læsus:& possum petere q̃ rescindatur,nisi per te probetur q̃ de hoc habebam notitiam.argu.j.eo.l.si fratres.& no.in l.ij j.de rescin.ven.vbi doct. tenent quòd illa l. non habeat locum quando venditor sciebat verum valorem rei.& tamen passus est se decipi.vltra dimidiam iusti pretij: in dubio quando est tanta læsio, præsumitur potius ignorantia quàm scientia.iuxta no.per Cyn.post Pe.eo. titulo.l. quisquis:licet quando non tanta, secus. quia quilibet præsumitur habere notitiam de facultatibus suis. argu. in illa l. quisquis.
3 & nota in authen.sed cum testator.j.ad l.falci.per Cyn.† Et alle
gatur ista l.q̃ illa l.ij.de rescindẽ.vendi.non solùm habet locum in contractu emptio.& vendi. sed etiam in omnibus contractibus bonæfidei secundùm qualitates eorum: quinimò etiam in stricti iuris:aliter tamen & aliter. vt no. in l. si quis cum alter.ff.
4 de verbo.obligatio.Et dicit Bal.per hanc l.† quòd si partes diui
dunt per breuia.& ex postfacto apparet enormis læsio,potest lę sus implorare iudicis officium,vel condictionem ex ista l.vt iterum fiat æqua diuisio:sed si non interueniret dolus,nec tanta læsio,sed aliqualis,non deberet rescindi: si partes essent maiores xxv.annis.sed si altera pars esset minor,posset petere restitutionẽ in integrum.vt suprà titulo.j.l.penulti.in princip.

☞ *Res empta à tutore de pecunia pupilli, est pupilli:licet tutor nomine suo proprio emerit,si uerò de pecunia communi,erit communis,priuilegio minoris ætatis.*
Res empta de pecunia communi,ad hoc ut sit propria ementis, & non communis, quod debeant tria concurrere.
Cùm unus de fratribus habentibus bona communia emit aliquas res, & sit dubium quo nomine uideatur emisse an proprio,an communi: si scripsit emptionem in libro, in cuius procemio dicatur iste est liber computorum & rationum communium inter me & fratrem meum,quod per hoc censeatur emisse communi nomine.

LEX IIII.

1 SI patruus †Ista est bona lex:& famosa.& quo
tidie contingens de facto. secundũ Bartol.qui eam vtiliter legit: licet doctio. qui fuerunt ante eum,nullum bonum verbum hic dicant. secundùm eum Bald. in recitando ipsum supplet dicta sua in multis. hoc dicit.Res empta per vnum ex socijs habentibus bona communia suo proprio nomine, non est communis: sed propria ipsius ementis: licet fuerit empta de pecunia communi, vel de pecunia propria redacta ex vendi.re.communium.ideo non tenetur eam communicare: nisi essent socij conuentionales omnium bonorum: sed solùm tenetur refundere partem pecuniæ, contingentem alterum socium. hoc dicit. Glossa super verbo: [bonis.]exemplificat textũ, duobus modis.dum dicit.[ex communibus bonis.] primò quòd pecunia ex qua fuit empta, erat communis:& tempore mortis patris erat in communi.Secundò quòd erat propria ipsius patrui,tamen redacta per eum ex venditio.rerum communium.puta fructuum.dicit enim glos.quòd illa non est communis. sed propria ipsius vendentis. per l. qui vas.§.fina.ff. de fur. vbi pretium redactum per furem ex venditione rei furtiuæ non est furtiuum,quia non est illius domini cuius erat res.quia tunc esset furtiuum:sed est proprium.& in propria re non potest committi furtum.& hoc ideo,quia illa venditio fuit facta suo nomine.non nomine domini: & ideo illud qd' dicit glo.hic intellige verum.quando ille patruus vendidit rem, vel fructus suo proprio nomine: & sic tanquam suam, vel suos: si verò nõ tanquam suam,vel tanquam communem, videretur vẽdere cõmunt nomine.vt no.ś.titu.ij.l.in familiæ:& sic esset pecunia cõmunis.Item dicit glos.q̃ maius dubiũ erat in primo casu,quando de pecunia cõi.quã in secundo,quãdo de pecunia p
2 pria nõ redacta ex ven. rerũ cõmuniũ: nam tũc sine dubio esset sua.†Pro declaratione vltimæ glo.oppo.extra glo. q̃ imò in primo casu,qñ de pecunia cõi res illa debeat esse cois:vt l.curator.j. arbitrium tut.& no.in l.ij.qñ ex facto tutoris.Solu.secundũ glo. illud procederet si tu nepos esses minor xxv. annis. nam tũc res empta de pecunia tua esset tua, si velles: ergo si de pecunia cõi tota esset communis per illam l.sed hoc debet intelligi quia erat maior.Breuiter primum dictum glo.procederet & esset verum, quando iste patruus esset tutor,vel curator tuus. & tunc est verum quod si de tua pecunia rem emeret.etiam suo nomine, res esset tua: & si de communi, esset communis. priuilegio minoris ætatis.

ris ætatis.& rõne officij tute.vel curę:sicut ex priuilegio militię. vt l.si(vt proponis)suprà de rei vẽ.Sed si patruus tuus non esset tutor,vel curator tuus.licet tu esses minor,res empta de pecunia tua vel communi non esset tua,nec cõis: nisi in subsidium. vt in
3 l.filiæ.ff.de sol.† Vltimò ad abbreuiandũ dicta Bar. & Bal.quæ sunt in hac l.dic q̃ ista l.in eo qd' dicit rẽ istã emptã de pecunia communi nõ esse communẽ:sed ꝓpriam ementis. ꝓcedit tribus cõcurrentibus. Primò q̃ iste patruus emerit suo ꝓprio nomine: & hoc potest ꝓbari ex inspectione instrumenti,vel ex inspectione proprij libri.si autẽ emisset cõi noie,tunc secuta ratihabitione nepotis esset communis: sicut si fuisset empta nomine nepotis, dũtaxat esset ipsius:non solùm si de pecunia ipsius nepotis, vel de cõi,sed etiã si de propria ipsius patrui. licet pecunia sit sibi restituẽda per l.si ego.cũ ibi no.ff.de nego.gest.& l.ij.j. si quis alteri vel sibi.& si præcepisset mãdatũ, statim q̃ esset empta tradita, esset cõis.l.per procu.j.de acqui.pos. Quinimò isto casu qñ præcepisset mãdatũ, etiã si emisset suo proprio nomine,teneretur eã communicare:licet pecunia esset propria,postquã suscepit mandatum:& posset compelli actione mandati.l.si ita quis.§.Seio.de ver.obli.& l.res ex mandato.de acqui.re.do.& l.iij.§. si ab igno
4 to.ff.de manu.† Et per prædicta dicit Bar.cum semel accidisset sibi iste casus, q̃ cum vnus de fratribus habentibus bona cõia emisset quasdam res,& esset dubiũ quo nomine videretur emisse:an proprio, an cõi nomine,fecit sibi ostendi librũ in quo erat scripta emptio,& in procemio dicebat iste est liber cõputatorũ & rationũ cõmuniũ inter me & fratrẽ meũ: vnde per hoc dixit q̃ censebat emisse cõi nomine: in dubio autẽ cessante omni alia præsumptione censet emisse ꝓprio noie.arg.in l. & magis.ff. de iolu.si nõ erat tutor,vel curator,vel procurator.Secundò requiritur vt ꝓcedat ista l.q̃ iste patruus nõ sit tutor vel curator istius nepotis:aliàs dic vt ś. dixi. quia de pecunia nepotis etiã si ꝓprio nomine emisset,esset nepotis.& si de cõi,esset cõis.si aũt de propria,tunc aut redacta ex bonis cõmunibus. & idẽ. Aut aliunde acquisita,& esset ꝓpria ipsius patrui.Tertiũ & vltimũ q̃ requiritur est.q̃ nõ esset socius oĩm bonorũ: & sic erat societas incidẽs: quia habebant bona cõia:non autẽ conuentionalia:qa tũc etiam si ꝓprio noie emisset,licet essent propria, tenet tamẽ iudicio societatis & actione ꝓ socio ipsam cõicare:vt l.si quis societatẽ.ff. ꝓ socio:sicut suprà dixi qñ præcesisit mandatũ de emẽdo.qñ aũt videant socij oĩm bonorũ,si apparet de cõtractu societatis, clarũ est.Si nõ apparet,videret tacitè cõtracta: si omnia lucra quæ cuilibet eorũ obueniebãt ponebant in cõi,& erant ambo maiores.secus si alter minor,qui non posset cõtrahere expresse:vnde nõ videret cõtrahere tacitè. Itẽ secus si vnus tantũ lucraret alteri:quod ꝓsequeretur plenè no.per Bar.in l.Titiũ & męuiũ.§.alteri.ff.de admi.tu.Si verò societas nõ esset oĩm bonorũ, sed alicuius negotiationis: tũc si res empta pertineret ad talẽ negotiationem:idẽ esset:aliàs secus: vt si habebat societatẽ emendarũ & vẽdendarũ merciũ,& inde emisset merces:secus si nõ haberet:vt si vnus de pecunia cõi apothecæ emeret prædic',quia esset suũ: & non tenetur communicare, sed pecuniam pro parte refundere.

a ☞ *Instrumenta communia debent esse penes antiquiorem & digniorem.*

LEX V.

1 DE instrumentis. † Penes quẽ debeant esse
a instrumẽta cõia,* pertinet
2 ad iudicẽ ꝓuidere.h.d.Et dicit qd' penes† antiquiorẽ, & digniorẽ.vt ff.de fide instru.l.ij. præstita cautione p eum de ostendendis originalibus cùm opus fuerit.& data copia aliis:vt ś.de eden.l.procurator.& hic in glo.fina.

a ☞ *Conditio in qua quis iurauerit se nullum dolum commisisse, habet in se aliam tacitã conditionem,scilicet si uerum sit quòd iuratum fuerit.*
3 *Admissus post conclusionem in causa ad probandum per testes, si iurauerit eos de nouo ad eius notitiam peruenisse,& quòd ante conclusionem in causa nullam habuit notitiam de ipsis,& fuerunt testes examinati,& postea ex depositione apparet quod imò habuit notitiam:an ualebit eorum depositio?*
4 *Conditio iurisiurandi siue sit de præterito, siue de futuro, non remittitur in contractibus: sed in ultimis uoluntatibus, si est de futuro, remittitur per prætorem, non de iure ciuili.*

LEX VI.

1 SI cum patruo. †Diuisio facta sub conditio
ne iurisiurandi,non præstito
2 sacramento,non sortitur effectum:tanquam deficiente conditione.hoc dicit.† In glo.secunda.in princi. ibi. [dicam non stari placitis.]illa ergo condõ. a si iurauerit se nullum dolũ commisisse,habet in aliam tacitã cõditionem.scilicet & si verum sit q̃ iuratũ fuerit: & sic requiritur
3 cõcursus vtriusq̃.secundũ istã glo.† Quæ facit ad vnam quæstionẽ,quã nunc habeo de facto.iudex vel arbitri post cõclusionẽ in causa admiserunt vnam partẽ ad probãdum per testes,quos dicebat de nouo repstos,& de nouo ad sui notitiam peruenisse, sub conditione si hoc iurauerit. ille iurauit q̃ ante conclusionẽ nullã habuit notitiam de ipsis,& fuerunt testes examinati, postea ex depositione apparet q̃ imò habuit notitiam:quæritur an valebit depositio eorum?ista gl.facit quod non:quia illa conditio si iurauerit de nouo ad sui notitiam puenisse,habet in se aliã tacitã.ś.& verum fit.ideo si reperitur factum,tãquã defectũ vna cõditio,non videt valere vt l.si hæredi plures.ff.de condi. instit. Cõstat emẽ q̃ qñ aliqs admittit ad aliquẽ actũ per iudicẽ, sub tali exceptione vel cõditione si reperit cõtrariũ,nõ valet actus. iuxta no.per Bar.in l.prætor.circa prin.ff.de dã.infec.Pe.tñ nõ tenet ista gl.in terminis in quibus loquitur per.ll.quas glo. allegat in cõtrarium.l.j.ij.j.de re.cre.& ff.de iureiu.l.j.& ij.Sed certè ibi loquit de iuramẽto decisiuo:q̃ deferẽ ad finiẽdũ litẽ. vñ sufficit q̃ præstitũ sit iuramẽtũ,vt lis decidat.nec quærit de piurio quãtũ ad resuscitãdũ litẽ:sed hoc non fuit iuramentũ decisiuũ: quia nepotes non asserebant certò dolũ fuisse cõmissum: sed dubitabãt an esset cõmissus vel non. ideo voluerunt iurare antequam cõsentirent diuisioni,sed si certò hoc dixissent: & patruus negasset;& super hoc fuisset delatũ iuramẽtũ,& ille iurasset, se nõ cõmisse,nõ quærit postea de periurio per illas leges:sed solũ deum habebit vltorẽ. Tene menti q̃ in simili habetur in l.quæ sub conditione.§.quoties.ff.de condi.instit.vbi licet remittatur iuramentum,nõ tñ remittitur onus comprehentum in iuramento. vnde si legatũ,fuit tibi factũ sub cõditione si iuraueris te facturũ monumẽtũ:licet nõ tenearis iurare,quia talis cõditio reĳcitur in vltimis voluntatibus.vt hic in gl.tñ debes monumẽtũ facere: ergo illa cõditio si iurauerit facturũ,habet in se aliam tacitam:scilicet & quod facies. & hoc propter religionẽ iuramẽti.quia debet qs iurare verũ,& non falsum:si est de præterito.& si de futuro,debet iurare,& facere,q̃ iurauit.† In gl.ibi.[vel refert.] Iunge ambas istas so.& dic q̃ conditio iusiurandi siue sit de præterito,siue de futuro,non remittitur in contractibus. in vltimis verò voluntatibus quidem si de futuro, remittitur per prætorem. non de iure ciuili.vt in l.allega.in gloss.& l.facta.§.si in danda. ff. ad trebelli.

¶ Instrumẽta cõia. q̃ dicãtur instrumenta cõia. vide gl.in c.j.& pba.Docto.in c. G. perpetuo.de fide instru. Et quot modis instrumẽta dicantur cõia.vide Spe.tit.de instru.edi.in §. nunc videndum. vers. ex præmissis.

a ☞ *Si duo fratres diuidant fundum,cuius partem pro indiuiso unus ex eis obligauerat: an remaneat obligatio in illa re quæ obuenit in parte obligata,& si eam uenderat, & non tradidit,qualiter teneatur?*
3 *Si unus ex fratribus sciens rem quæ ei obuenit in partem esse alteri obligatam,& euincatur,an poterit agere saltem ad precium rei euictæ.*

LEX VII.

1 SI fratres. †Si res quæ venit in partẽ vni ex diui
sione,vel eius pars euincatur facto alterius,potest contra illum agi de euictione: nisi scienter illã rẽ receperit.& sibi de euictione nõ cauit, vel per stipulationem,vel per pactum:aliàs agere potest ex stipulatione,vel præscriptis verbis.h.d.† In tex.ibi. [in quibus obligatio
2 tantum constitit.]licet ergo obligauerit totum fundum quẽ habebatis communem pro indiuiso:non tamẽ tenuit obligatio nisi in parte ipsorum.vt ś.ti.j.in l.ij.peruenit ergo portio ipsorum ad te ex diuisione,cum sua causa obligationis realis: ideo potuit nobis per hypothecariam aduocari.vt l.si consensit.§.fina.ff. quimo.pig.vel hypo.so.Sed contra imò videtur quod postquam ille fundus peruenit ad nos in partem,& alter fundus peruenit ad illos quod obligatio extinguatur pro illa parte,& trãsferatur in fundum qui viuca.illis in diuisionem per.l.Iulianus.§.Idẽ Celsus.ff.de act.emp.Sol.ibi loquitur in obligatione personali,quæ remanet in his quæ euenerunt in partem ei qui se obligauit: & extinguitur quo ad partẽ quæ venit alteri ex diuisione.hic loquitur in obligatione reali:quæ sequitur ipsam rem,circa quam vide q̃ no.Bar.in l.is q̃ fundũ.ff.de vsufr.leg.Vel dic q̃ ẽt in obli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gatione personali qñ sunt res diuersæ,non remanet in illa re quę euenit in partem obligato. si enim habemus cões duos fundos pro indiuiso,& tu vendis vnum, & postea in diuisione antequã tradas ille venit mihi in partẽ:& alter nõ venditus venit in partẽ tibi,remanes obligatus ad tradendũ quẽ vendidisti, non aũt illũ qui in partẽ tibi euenit,& si nõ tradis, quia nec potes, teneris ad æstimationẽ illius qui põt esse maior,vel ratione affectionis, vel alia causa quã illius quæ euenit tibi. Sed si loquimur de eadẽ re, vt quia vendidisti partem quã habebas in fundo cõi, & postea illum fundum diuidimus per regiones. obligatio qua teneris ad tradendũ,remanet in illa sola parte quæ tibi euenit.& extinguitur quó ad illã partẽ quæ euenit mihi.& ita loquit̃.§.idẽ. Cellus: quia ista est obligatio personalis:& sic emptor tenet̃ recipere illã tantũ partẽ:sed si obligasses partẽ tuã quã habebas pro indiuiso, & postea diuidimus per regiones, obligatio realis remanet etiã in parte quæ euenit mihi. cũ partẽ illius habeã à te,qui habebas partẽ in quolibet cespite terræ,& partem habebas à me.vnde in illa quã habeo à te remanet obligatio realis. & iste est casus in l. si consensit.§.fi.ff.qui.mo.pig.vel hypo.soluit.& etiam hic proba
3 tur.† In tex.ibi.[nam si fundi scientes obligationem &c.] an autem hoc casu possit agi saltẽ ad pretiũ rei euictæ:licet non possit agi ad interesse:dic vt §.titu.ij.l.fi.familiæ ercis.per glo. Itẽ ista l. loquit̃ quando euincit̃ facto alterius socij cũ quo erat cõis.Idẽ si ex alia causa.qa fortẽ tertius habebat ibi partẽ,& hoc quia erant res diuersæ.vt d.l.si familię.sed si esset vnus fundus,si euincatur portio quæ euenit vni non ex facto alterius socij non posset agi de euictione secundùm Guli.de Cu.vt dixi in d.l.si familiæ.nisi quando euinceretur facto alterius socij.per rationẽ quã ibi dixi.

LEX VIII.

1 SI inter vos.† Si post diuisionẽ peruentũ est ad traditionẽ. dicit̃ diuisio pfecta. & sic per alterũ (altero inuito) nõ debet retractari.hoc dicit.intellige nisi rõne doli alterius partis, vel enormis læsionis.vt §.eo.l.iij.& etiã nõ enormis læsionis, sed rõne minoris ætatis.vt l.pe.§.titu.j.fed si nõ esset peruentũ ad traditionẽ ex solo pacto diuisionis certo modo fiendæ,non esset diuisio perfecta. sed si alter sit in possessionis, non potest ex illo pacto agi vt perficiatur. sed bene posset excipi.& excipiens esset in possessione.vt l.diuisionis placitum.ff.de pactis.

LEX IX.

1 EMiliæ.† Post interitum rei communis nõ potest agi iudicio diuisorio ad diuidẽdũ id quod non erat in rerum natura. hoc dicit. sed propter accessiones & alia posset agi.vt in gl.facit l.vtiq. ff.de rei vendi.&c.

LEX X.

1 SCriptura.† Verbis testatoris enunciatiuis nõ stat̃ nec credit̃:si contrariũ apparet. h.d.facit l.verba.j. de test.nisi quãdo testator iurauit, & de pręiudicio dũtaxat hæredis quæritur.vt j.de pba.l.rationes.& authẽ.quod obtinet.Et pone casum quod testator plures hæredes instituit æqualiter,putà tres:postea verò bona diuisit inter eos, & secundùm illam diuisionem duobus euenit vltra tertiam partem pro quolibet.omisit tamen quædam diuidere:tñ in testõ dicit se omnia diuisisse:mox repertis alijs volebat alter ꝙ æqualiter diuiderent̃ postquam æqualiter erant instituti:illi duo volebant quod diuiderẽtur ad similitudinẽ aliorum diuisorũ.vt sic ad eos deueniat vltra tertiam partẽ pro quolibet: postquã testator dixerat se omnia diuisisse:quasi per hoc videat̃ voluisse qd̃ etiã illa de quibus nullam mentionẽ fecerat,etiã eodẽ modo diuiderent̃.contrariũ est verũ.& sic põt alter perquire re pro non diuisis,& petere ꝙ cõmuniter diuidantur: verba etiã illa non fuerunt dispositiua: sed enunciatiua. quibus non statur apparente contrario.

LEX XI.

1 POssessionum.† Officium iudicis in bonis diuidẽdis esse debet vt vna familia seruorum ad inuicem se attinentium non diuidatur,sed integra vni adiudicetur.ne inducatur dura separatio.hoc dicit.

2 ☞ *Licet actio de dote profectitia sit communis inter patrem & filiam,exercitium tamen est ipsius patris,& solu.matri.potest pater dotem recuperare & confunditur in alio patrimonio.*

3 *Filia dotata ueniens ad successionem patris cum alijs fratribus,debet hodie dotẽ cõferre.*

4 *Dos recuperata si erat maior quàm dos alterius nuptæ,puta mille, & illa nupta non habebat nisi quingenta. & instituatur una cum extraneo, an illa uidua rehabebit ante partẽ mille,an solũ quingenta.& quid si altera filia nullã dotẽ habeat? & nu.s.*

5 *Quid si dos recuperata erat minor,quia quingenta: & dos alterius maior, quia mille, an ista uidua recuperabit mille,ut sit æqualis cum sorore?*

6 *Si dos fuit data à matre,uel auo materno.& ad eum uel eam reuersa,quia fuit stipulata sibi reddi,an habebunt locum dicta in ista lege?*

7 *Si pater fuit stipulatus sibi dotẽ restitui,& moriatur antequam eam recuperet, an ista stipulatio inter omnes hæredes diuidatur pro hæreditarijs portionibus, an autem transibit ad illam solam filiam uiduam?*

LEX XII.

1 ILlud æquitatis.† Lex ista est singularis. nec alibi habetur in corpore iuris. & est l.noua. quia hæc quæ hic dicuntur non erant de iure veteri. & hoc dicit. Dos & donatio propter nuptias à patre profecta,& ad eum reuersa, debet esse præcipua illius filij vel filiæ pro quo vel pro qua data fuerit: extraneis institutis cũ illo vel illa sed institutis filijs debet ita demum ad eundẽ redire,qñ alij simile lucrũ haberẽt nõ diuidendũ: aliàs diuidit̃ inter oẽs:h.d. Vel sic dos à patre profecta,& ad eum reuersa,venit inter liberos diuidenda:nisi ratio inequalitatis aliud inducat,sed cum hærede extraneo non diuiditur sed ad ipsos liberos pro quibus data fuerat,reuertitur.h.d.Iaco. But Et diuide in tres partes : quia primò formatur implicata quæstio. vsq; ibi. [tunc filius.] Secundò ponitur responsio cum distinctione plurium casuum.vsq; ibi.[ea igitur.] Tertiò ponitur extensio.vt qd̃ dictũ fuerat in patre,locum habeat in alijs ascẽdẽtibus per lineã
2 paternã,vel maternã:quod est singulare.venio ad casum.† Præmitte ad euidentiam,ꝙ licet actio de dote profectitia sit communis inter patrẽ & filiam.l.ij.§.quod si in patris.ff.so.ma.exercitiũ est tamen ipsius patris:& ideo soluto matrimonio pater põt dotem recuperare.Si ergo soluatur morte generi,& eam pater recuperauerit,illa dos cõfunditur in alio patrimonio patris, & venit diuidenda inter eius hæredes æqualiter: nec est præcipuè illius filiæ pro qua fuit sibi data:imò si vult se remaritare de nouo,de
3 bet se dotare de parte suæ hæreditatis: non de communi.† Item præmitte quod de iure veteri:& etiam tempore huius l.facto testamento dos quę non erat recuperata à patre,quia matrimoniũ quod constabat non conferebatur per filiam:licet veniret æqualiter ad successionem cum fratribus:sed erat sua præcipua:& nihilominus vltra illam debebat habere portionem hęreditatis,in qua fuerat instituta.& sic erat melioris conditionis quã alij filij. licet hodie per auc.ex testamento.j.de colla.ꝙ etiam facto testamento & filia instituta cum alijs debeat conferre:nisi dictũ fuerit per testatorem. Et ex hoc sequebatur decisio talis casus, ꝙ si pater habebat duas filias, & ambas maritauerat, & pro qualibet dederat mille in dotẽ, postea mortuo marito vnius recuperauit dotem vnà cum filia,vel ex stipulatione,si fuerat stipulatus.vel ex l.si nõ fuerat stipulatus. propter id quod suprà dixi in primo euidentiali:deinde constante matrimonio alterius decessit condito testamento,in quo ambas filias hæredes instituit æqualiter, & dos illius viduæ recuperata erat communis inter ipsam & sorem nuptã:cum quibus veniebat æqualiter diuidenda.dosve rò alterius nuptæ erat sua præcipua:nec veniebat cõmunicanda, vel diuidenda cum sorore vidua: quia facto testamento non tenebatur eam conferre.vt §.dixi in secundo euidentiali.ex hoc resultabat inæqualitas inter filias.& suscitabatur materia inuidiæ inter eas.nec erat prouisum per iura vetera contra hanc inæqualitatem:sed per istam l.singularem prouidet̃.non ꝙ nupta confe rat.quia fortè maior est:& sua non interest conferre:sed ꝙ illa vidua rehabeat suam dotem præcipuam:sicut si foret nupta,& ante partem:licet per recuperationem fuisset confusa cum alio patrimonio.& ista est pars casus qui hic decidit̃ in ver.[tunc filius vel filia.]Sed si vnã maritauerat & dotauerat,alterã nõ.dein de recupauerit dotẽ,& mortuus est, tũc habet locũ qd̃ §.dixi.ꝙ ista dos tãquã cõfusa cũ alio patrimonio,venit ęqualiter diuidẽda cũ alia sorore nõ nupta.vel,p hæreditarijs portionibus,si fuissent inæqualiter instituti:nec debet illa ante partẽ ipsam recipe. ꝙ nulla hic resultat inęqualitas,postquã altera nullam habebat dotẽ:& iste est secũdus casus.qui decidit̃ in ver.[sinautẽ nihil.] Sed pone ꝙ nõ habebat nisi vnã filiã,& ipam maritauerat & dotauerat,

tauerat,& postea dotem recuperauerat,deinde veniens ad mortem,instituit ipsam in dimidia,& fratrem ipsius testatoris in altera dimidia:ille frater vult ꝙ omnia bona æqualiter diuidãtur. filia verò vult trahere dotem suam præcipuam,& cætera æqualiter diuidere:ille frater contradicit.quia ipse nullum auantagiũ habet ante partem.vnde nec filia debet habere.ar.casus.§.proximè dicti.qñ esset instituta filia non nupta,quæ non habebat dotem.Imperator determinat pro filia postquã succedit cum extraneo.noncum fratribus,vel sororibus.& est casus singularis qui
4 determinatur in ver.[sinautem extranei.] † Sed pone quartò circa primum casum ꝙ dos recuperata erat maior quam dos alterius nuptæ:puta mille.& illa nupta non habebat nisi quingenta, an vidua rehabebit ante partem mille? certè non:sed quingenta. & alia quingenta diuidentur æqualiter.& iste est quartus casus
5 in ver.[si tamẽ minus &c.] † Sed pone quintò econuerso quod dos recuperata erat minor:quia quingenta, dos alterius maior, quia mille:an ista vidua recuperabit mille.vt sit æqualis cum sorore? certè non:sed quingenta tantum quæ fuerunt recuperata. & altera habebit suam dotem præcipuam ante partem.& iste est quintus casus in ver.[Illo proculdubio.] nec tenebitur eam cõferre.& quę dicta sunt in filia quo ad dotem.locũ habent in filio quo ad donationem propter nuptias datam à patre,& recuperatam.Item quod est dictum in dote data à patre,locum habet etiã
6 in dote data ab extraneo contemplatione patris. quia etiam illa est profectitia.† Sed vltimò quæritur.quid si fuit data à matre, vel auo materno? & ad eum vel eam reuersa,quia fuit stipulata sibi reddi:aliàs non reuerteretur ad eum:quia tunc ferretur dotata,sed ad ipsam filiam.l.j.§.accedat j.de rei vxo.act.an habebunt locum prædicta,si erat alia filia pro qua mater dederat dotẽ? Rñ detur ꝙ sic:& idẽ in auo paterno,vel proauo , vel auia paterna. ꝙ est singulare secundũ Bal.& iste est casus vltimus huius.l. sin
7 gularis valde.† Sed pone extra tex.quod pater fuerat stipulatus sibi dotem restitui:sed antequam dotem recuperaret mortuus est,an propter istam stipulationem inter omnes hæredes diuidetur pro hæreditarijs portionibus:an autem transibit ad illam solam filiam viduam,vt sic illa dotem recuperare possit? Ista quæstio formatur in l.j.§.videamus.j.de rei vxo. acti. Constat enim ꝙ si stipulatio nõ interuenisset morte patris antequam dos esset recuperata,actio de dote consolidaretur in ipsam filiam:etiam si pater pro se obtinuisset sententiam.& non exegisset dotem. vt l. si marito.§.fi.ff.sol. ma.an ergo stipulatio facit cessare hanc consolidationem,sicut faceret cessare exactio? longa fuit dubitatio antiquorum. Bar.examinat in l.post dotem.sol.ma.ff.Et dicit esse distinguẽda tria tempora.s.fforum,seu veterum iurium.& secundum illa talis stipulatio faciebat cessari consolidationem,qa per eam pater sibi soli appropriauerat actionem:in tantum ꝙ filia nullam habebat communionẽ:& dicit hoc probari per l.j.§.j. ff de col.dot.Secundũ tempus fuit huius l.secundũ ꝙ ipse determinat ꝙ cũ exactio dotis nõ faciat cessare consolidationẽ:qa filia debet retrahere dotẽ exactã sicut si exacta nõ fuisset, qñ erat alia foror:q̃ simile dotẽ habeat,simil̃ nec stipulatio facit cessare cõsolidationẽ.imò actio cõpetẽs ex ista stipulatiõe nõ descẽdet in oẽs hæredes:sed in filiã tãtũ p istã.l.eo casu quo dotẽ recuperatã debebat habere pręcipuã.nõ aliter:sed tũc diuidet̃ inter hęredes.Est tertiũ tẽpus auth.sed qñ ius j.de rei vxo.ac.secũdũ ꝙ pater hodie nõ recuperat simpliciter,sed cũ onere dãdi ꝑ eadẽ filia in secũdo mr̃imonio:& sic dos recuperata nõ cõfundit̃ cũ alio pr̃imonio.iõ videt̃ ꝙ indistinctẽ cõsolidet̃ in ipsam filiã: etiã si sint alij filij,vel filię.q̃ nõ habebãt similẽ dotẽ, vel donationẽ ꝓpter nuptias:quæ oĩa plenè examina ꝙ eũ in d.l.post dotẽ.in fi. & facit magnũ festũ de ista.l. Quærit̃ hic primò extra gl.quid si & facit magnũ festũ de ista.l. Quærit̃ hic primò extra gl.quid si iste pater decessisset intestatus,qd erit in primo casu huius.l. qñ erat alia soror nupta,q̃ habebat dotẽ? Rndeo tũc cessaret dispositio huius legis:qa filia nupta tenet̃ cõferre dotẽ suã.ergo filia nõ detrahet suã ante partem.quia cessat inæqualitas:& hoc videtur sentire litera in ver.[sinautẽ.]in fi.dũ dicit.[& hæc qdẽ, si inter fratres patris elogiũ cõpositũ sit.]quasi dicat si nullũ cõpositũ.
1 In cõtrariũ facit.qñ adhuc inæqualitas remanet:qa quouisq; cõstat matrimoniũ sororis,ista vidua de dote sororis nihil habet:licet speret habere so.ma.& tñ filia nupta statim habet partẽ de dote viduæ:sed hoc contingit propter casus cõtingẽtiã.Nam & in ver.[Illo proculdubio.]est dare inæqualitatem.& tamen tolera

tur.quia vltra terminos huius l.egredi non debemus. Item quæritur pro declaratione glo.quæ est in ver.[Sinautem extranei.] super ver.[omnimodo.]de tribus.primò quid vult dicere litera. ꝙ quando filia vidua est instituta cum extraneis,omnino habebat præcipuam suam dotem.quidam(quos refert glo.)intelligũt tex.quando ista filia vidua est instituta cũ extraneo.vel etiam cũ alio filio,vel sorore,quę nullam dotem habebat:& tunc propter mixturam extranei debeat rehabere suam dotem præcipuam,licet si extraneus non esset institutus,nõ rehaberet.vt in ver.[Sin autẽ nihil.]& sic institutio extranei nocebit alteri filiæ, quæ nullam dotẽ habet glo.nõ approbat:quia hoc est inconueniẽs: ideo intelligit glo.qñ est instituta cũ solo extraneo.& dicit ꝙ vult dicere ꝙ licet extraneus nihil habeat vltra suam partẽ hęreditatis, filia oĩno nihil habebit:quia prius legitũ huius l. bene cõpetit sibi
8 indistinctẽ contra extraneũ:non cõtra fratrẽ,vel sororem.† Sed tunc quærit̃.qd si est instituta vnà cũ extraneo,& cũ alia sorore, quæ nullam dotẽ habet? glo.ñdet totum econuerso,ad id quod primi dicebant.s.ꝙ isti extraneo proderit institutio alterius filię. & habetur perinde ac si viduam cum altera non nupta dũtaxat instituisset.vt sic vidua non detrahat suam dotem,nec habeat locum iste ver.[Sinautem extranei.] & sic institutio alterius filiæ proderit extraneo:quia si nõ fuisset altera filia instituta,bene detraxisset aduersus extraneum,sed nunc per filiam non detrahit. facit l.ti.j.ad Tertul.tex.reprobat.hoc arg.l.hac consultissima.§. ex imperfecto.j.de testa.vbi institutio filij nõ prodest extraneo, si non fuit seruata solennitas:sed prodest soli filio.ad hoc l.fin.§. fami.ercis.dicit hic Cy.quod pro rata detrahet.s.aduersus extraneum,& non aduersus sororem. & idem dici potest secundùm Bal.si fuit instituta cum duabus alijs sororibus, quarum vna habebat dotem:altera non,vt detrahat aduersus habentem,& non aduersus non habentem. Tertiò quæritur.an hodie inquantum loquitur facto testamento l.ista sit correcta per authen.ex testamẽto.j.de colla. Rñ.in hoc est correcta.quia præsupponit quòd tunc non fiat colla.quod hodie non est verum per illam authen. sed eo casu quo etiam hodie non fieret,quia testator ita expressè disposuisset:stat firma dispositio huius l.quãtum ad hanc perceptionem. Cætera vide hic per Bal.qui examinat hic quasdã qõnes.quæ tanguntur per Barto.in l.post dotem.solu.matri.& loq tur satis subtiliter,licet eius dicta possint probabiliter in quibusdam impugnari:sed nimis esset longum.Non sunt alia.

Finium regundorum. *Rubrica.*

LEX I.

1 REgionem.† Põt quis in fundo suo mutare terminos antiquos, & ponere nouos pro libito voluntatis:& si postea aliquã partẽ vendidit inspiciuntur noui confines: nõ veteres.h.d. Et qñ emptor sciebat mutationẽ: sed credebat venditorem non potuisse mutare, quia supinè creditur,& erratur:ideo sibi imputet.Et pone casum ꝙ quidam tenebat suum fundum diuisum gratia vberioris culturæ:& vnam partem appellabat certo nomine,quæ continebat ponamus x.iugera:& alteram partẽ appellabat alio nomine,quę continet viij.iugera. postea mutauit illos terminos, & voluit ꝙ istæ partes essent æquales.& ꝙ quælibet cõtineret nouem iugera, postea vendidit illam partem quę prius continebat x.iugera, non facta aliter mentione de terminis,emptor volebat habere x. iugera,credens ꝙ venditor non potuisset mutare. hic determinatur contrarium.quia debet habere nouem, inspectis nouis terminis qui potuerũt pro libito voluntatis mutari. facit l. si quis duas. ff.communia prædio.

2 ☞ *Si ago rei uendicatione contra te ad fundum terminatum per nomina uicinorum, qui ei cohærebant tempore quo pater meus emit, & tu dicas quod nõ est ille de quo loquitur instrumentũ,quia nõ habet illas cohærẽtias,quomodo mihi prouideatur?*

LEX II.

1 SVccessionum.† Varietate successorum & consensu dominorum possunt agrorũ termini mutari.h.d.Barto. Et põt poni in vno prædio qd̃ dñs gratia vberioris culturæ tenebat terminatũ certo mõ, vt in casu l.præce. quia si decedat pluribus hæredibus relictis,possunt terminare alio modo: sicut etiam ille

Universidad de Deusto
Biblioteca

dñs poterat.vt ibi:& tunc stabitur terminis nouis.non antiquis: nisi de ista nouitate nõ cõstaret. põt etiã intelligi in duobus præ dijs vicinis.inter quæ erant termini,vt cõsensu vicinorũ seu dominorũ possint illi termini mutari & sic occupari, & de prædio vnius alteri dari.præstita tamẽ æstimatione:vt no.in l.proxima.

2 † In glo.que incipit.[scilicet.]Sed pone nõ sunt mutati termini, sed nomina vicinorũ, puta pater meus emit prædiũ tot iugerũ, cui ab vno latere cohęrebat talis:ab altero talis:tu possides istud prædium,ago contra te rei ven. & produco illud instrumẽtum. tu dicis q̃ istud prædiũ qd̃ possides non est illud de quo loquit instrumentũ:quia non habet illas cohærẽtias. quæritur quomodo mihi ꝓuideatur? Rndeo debeo facere mihi articulũ seu capitulũ q̃ illud prædium quod possides est illud idẽ qd̃ continet in instrumẽto,quod olim habebat tales cohærentias.hodie non:ga sunt mutatę.vt no.Bar.in l.demonstratio.ff.de condi.& demon.

2 ☞ *Querimonia dicitur mota per solam porrectionem libelli, sed quæstio non dicitur nisi post litem contestatam.*

3 *Possessio an possit isto modo probari quod feci arari,seminari, & coli tale prædiũ per tot annos,licet non dicam uel non probem quòd fructus perceperim, & an in possessione domus sufficiat probare receptionem pensionis?*

LEX III.

1 SI quis. †Si alter ex dñis vicinorũ prędiorũ cõque rat quod vicinus (turbatis terminis) occupauit de prædio suo. primò inspicit quantũ ipse conquerens possidet:secundò quantũ possidere debet: & sic de ꝓprietate.quibus repertis mittit agrimẽsor,qui debeat terminare,put exigit rei veritas,quæ terminatio in cõtumacia vicini poterit fieri etiã lite non conte.hoc dicit.secundũ intellectum docto.In tex.ibi.[prius possessionis quæstio.] dic hoc vt sciatur cui incũbat onus probandi in ꝓprietate.ff.de acqui.pos.l.exitus cõtrouersiæ.Si ergo possides de meo, incumbit mihi onus probandi quantũ sit meũ qd̃ occupas, nõ autẽ tibi qd̃ iustè teneas. nisi post fundatã intentionẽ meã.vt l.siue possideris.j.de proba. In tex.ibi.[huiusmodi litigiũ terminetur].l.proprietatis. In gl.j. ibi.[actor agit finiũ regundorũ.] supple cõquerendo qd̃ per vicinũ fuerũt turbati termini antiqui, & occupatũ de prædio suo: vñ petit reponi terminos in pristinum statum,& sibi restitui oc-

2 cupatum.†In alia glo.super verbo.[querimoniã.] No.istã gl.cũ alia gl. fi. qa querimonia dicit mota per solã porrectionẽ libelli: sed quæstio nõ dicit nisi post litẽ cõte.qd̃ est notandũ qñ aliquis ꝓmisit iub pœna nõ mouere quæstionem vel querimoniã,vt in currat pœnam eoipso q̃ dedit libellum, propter verbũ querimoniam.de hoc vide per Bar.in l.amplius non petitũ.ff.rẽ ra.habe. Quid de eo qui ꝓmisit nõ venire cõtra,qualiter dicitur cõtrauenire? dic vt ś.de transa.l.si quis maior.quia per solã interpellationẽ iudicis,vel per supplicationẽ datã principi de causa cõmittẽ-

3 da.† In alia glo.sup verbo finiat.ibi.[quia feci seminari terrã, & arari,& coli.] Et Bal.no.istã glo.q̃ possessio isto modo põt ꝓbari q̃ feci arari,seminari,& coli tale prædium per tot annos: licet nõ dicã vel non ꝓbem q̃ fructus perceperim,qd̃ esset singulare si esset verũ:non ꝓbarem possessionem domus q̃ ipsam locauerim per tot annos,nisi probarem receptionẽ pensionis.vt in c.in ter dilectos.de fide iustr.& no.in l.qui vniuersas.§.quod per colonũ.ff.de acqui.pos.quia in locando modica vertitur industria. nec res ipsa tangitur:non sic in arando & seminando. perceptio ne verò fructuum clarũ est q̃ probat possessio,& etiã presumit dominium:quia talis actus pertinet principaliter ad dominũ. vt

4 l.Titia.ff.de sol.† In glo.fi.ibi.[alias non posset diffinitiuè proce di.] dicit Bar.q̃ istud non posset esse verũ, vbi contra contumacem posset prouideri permissionẽ in pos.ex primo decreto.aliás ne prouisio deficiat potest peruenire ad diffinitiuã lite non cõte. vt in auc.si oẽs.ś.si minor se ab hęre.absti.Sed si peto poni termi nos inter prædiũ meum & tuum,nihil peto à te,sed à iudice: vñ si es contumax,iudex non posset nec deberet me mittere in possundi tui,vel alicuius partis, quia hoc non peto: & ideo poterit venire ad diffinitiuam lite non contest.& in tui absentia.non sic si peterem te condemnari ad relaxationem eius quod possides de meo: quia tunc in tui contumaciam essem mittendus in possessionem eius quod peto ex primo ex decreto.l.consentaneum.j. quomodo & quando iudex.Tene menti.

2 ☞ *Statutum quòd si aliquis uoluerit aliquam uiolenter corrumpere, puniatur pœna mortis quòd talis propter solum iussum seu uoluntatem sine actu,nõ incidat in pœnam statuti.*

3 *Quilibet debet stare contentus suo, & non ex petere alienum, nec etiam concupiscere.*

LEX IIII.

1 SI constiterit. †Qui post litem conte. aliquid inuadit:vel occupat propria au thoritate,pœna hic contenta punitur.hoc dicit. Et est vna de constitutionibus puientibus inuasores.quas enumerat glo.in l.extat.ff.quod me.causa.& Goffre.ipsam commendat inter constitutiones prædictas in suo opere libellorum: vnde pone casum q̃ ego dicebam te vicinum occupasse de prædio meo duo iugera,& fines antiquos turbasse,& post litem contesta. non expectata sententia propria authoritate occupasse, si falsum erat quod occupasses indebitè,quia erant tua illa duo iugera, punior vt hic continetur.Et si idebitè occupaueras, quia pertinebat ad me,ego cado à iure meo.vt dicta l.extat. Iste tamẽ casus non ponitur hic. In tex.ibi.[vsurpare voluisse.] id est voluntariè occupasse.quia per solam voluntatem siue factum non

2 puniretur.simile.ff.de rerum diuisio.l.fina.†Et est argu. quòd si statutum dicat quòd si aliquis voluerit aliquam violenter corrũpere,puniatur pœna mortis, quòd intelligatur de illo qui actua liter corruperit voluntariè quó ad se, sed violenter quó ad corruptam.& quia propter solum visum seu voluntatem sine actu non incidet in pœnam statuti.argumen.in l.j.§.fi.ff.quod quisq; iuris:quia non afficit conatus si non sequatur effectus. † In tex. ibi.vnusquisq; contentus suo &c.No.istum tex.moralem quòd quilibet debet stare contentus suo,& non expetere alienum,sed nec debet concupiscere secundùm legem Mosaycam.quę dicit quòd nec vxorem,nec seruum, nec asinum alienum cõcupiscere quis debet,nec agrum. Oppo. quod ista l.sit superflua.per l.si quis in tantam.infrà vnde vi. Solu.plures sunt differentiæ inter istam & illam.quod dic vt in glo.Aliæ duæ glos. sequentes sunt expeditæ per id quod dixi suprà.Non sunt alia.

2 ☞ *Statutum quòd ille qui habet prædium xiiij.camporum iuxta prædium alterius quatuor camporum,ponit ingrossare prædium suum,petendo illum compelli ad uendendum prædiũ quatuor camporum,an si sit ultra quatuor, pro quarta uel quinta parte unius campi cesset dispositio statutis?*

LEX V.

1 QVinq; pedum. †Etiam pro modica occupatione, & pro vili cespite terræ, redditur hoc iudicium. hoc dicit. Si ergo conqueratur quòd tu vicinus turbando terminos occupasti quatuor vel quinq; pedes de prædio meo:& ideo petebam reponi terminos in pristinum statum,vt erant olim,non debeo audiri:sed tibi competebat exceptio.quæ vocatur præscriptio, qd̃ de tam modico non poteram conqueri.per hanc l.statuitur contrarium.& sic simile in l.& in maioribus.infrà de appella. & sic pro modico potest proponi iudicium ordinarium. quod est secundùm ius commune:sed extraordinarium ꝓter ius commune:secus.in l.scio.ff.de restitutio.in integrum. & quod nota.in l. si proprietarius.ff. de damno infecto. quòd de modico non est curandum. quando perhoc receditur à iure speciali.& accedit ur ad ius commune. Idem si erat ordinarium, tamen odiosum in actione de dolo, quæ non datur pro modico: vt l.prima.vsq; ad duos aureos. ff. de dolo. Faciunt prædicta ad quæstionem

2 quàm habui de facto hoc modo. † Dicit statutum huius ciuitatis quòd ille qui habet prædium xiiij. camporum iuxta prædiũ alterius quatuor camporum, possit ingrossare prædium suum, petendo illum compelli ad vendendum prędium quatuor camporum,dummodo non sit vltra quatuor campos. pone ergo qd̃ est vltra quatuor,pro quarta parte vnius campi,vel quinta:vtrũ propter tam modicum cessabit dispositio statuti? videtur quòd sic:quia quando receditur à iure speciali,& acceditur ad ius cõmune,non est curandum de modico: vt l.scio.ff.de restitutio. in integrum.hic receditur à statuto:quod est de iure speciali,& acceditur ad ius commune: quo nullus compellitur rem suam vẽdere.super ista quęstione ego consului:sed nunc non bene recordor. Quæstio terminorum turbatorum non tollitur longo tempore,sed longissimo.hoc dicit.dicitur ergo sic quod si occupasti de meo,turbando.licet possideres longo tempore:non præstabitur contra me, quoniam possim agere hac actione. Et ratio huius est.quia occupans de alieno non habet titulum: ergo &c. vt l.nullo.suprà de rei vendicatio.

De con-

De consortibus eiusdem litis. Rubrica.

LEX I.

1 EXplosis. †Licet plures sint consortes eiusdem litis, tamen vnus potest pro parte sua agere,& defendere, & etiam conuenirí aliis absentibus.h.d. si ergo sunt tres qui possidẽt prædium meum pro indiuiso tanquam suum,& go ago contra vnum rei ven. ille poterat opponere exceptionem q̃ alij duo erant absentes,& q̃ non tenebatur respõdere ipse solus. sed debebat expectare q̃ illi redirent. & q̃ agereẽ cõtra oẽs.hodie per hanc l.statuit cõtrariũ. Et ecõuerso si dico me dñm fundi qđ possides vnà cũ duobus aliis, & agã ꝓ pte mea, poteras excipere q̃ nõ sum audiẽdus, nisi etiã alij duo simul mecũ agant. Hodie secus. per hãc l.quia possum agere solus pro parte mea. & sic in eo quod est cõe pluribus vt singulis, potest quilibet de parte sua disponere in iudicio,& extra,sine cõsensu aliorum.facit l.si fundum.de serui.rustico.prædio.& vide bonam.l.nõ id circo.ff.de iudi.& aliã adhuc meliorẽ pro intellectu huius l.ff.de libera.causa.l.si pariter.quæ declarat hanc legẽ.

3 ☞ *Non admittitur quis ad agendum pro alio,etiam cum cautione rati, quando constat quod nullum habet mandatum:nisi sit cõuncta persona, uel nisi asserat se mandatũ habere:sed est dubium an habeat,uel non,quia semiplenè probatur mandatum.*

3 *Cautio rati,an possit peti post litem contestatam?*

LEX II.

1 OMmune negotiũ. †Lex præcedens permittit alterum de consortibus eiusdem rei posse agere & conuenirí sine aliis pro parte sua. † Ista lex permittit quod etiã pro parte aliorum possit vnus agere post li.cõte.per omnes sine mandato aliorum,dummodo caucat:& eodem modo possit defendere præstita cautione.de qua est casus hic specialis.licet cõstet qđ non habere mandatũ:potest tamen agere pro aliquo.regulariter secus.vt nõ admittat,qñ constet q̃ mandatũ nõ habet. etiã si velit de rato cauere.vt l.Pomponius.§.fi.ff.de ꝓcu. nisi sit

a coniuncta persona:quæ admittit cũ cautione de rato;vt l.sed & hæ.in prin.ff.e.tit.hic verò etiã si nõ sit cõiuncta ꝓsona admittit rõne cõsortiariæ vel cõionis eiusdẽ rei: regulr aũt tunc admittit qs ꝓ alio cũ cautione rati,qñ asserit se mandatũ hre,& est dubiũ an habeat,vel nõ:ga semiplenè ꝓbat mãdatũ.vt l.j.ś.de,ꝓcu.sed

b hic nõ requirit q̃ asserat se hre mandatũ& vide hic Glo.in c.cũ dilecti.in prima gl.extrà de dolo & cõtu.& quod no. Inno.in c. cũ dilectus.de cõsti.circa fi.In tex.ibi.[post litem legitimè ordinatam].i.cõtestatã.& est rõ sed̃m doc.quia postquã lis era tcõte.cũ oĩbus,censent alij velle q̃ terminet.arg.ff.de pig. actio.l.si seruos.Et distingue secundũ doct.q̃ aut plures habẽt eandẽ litẽ circa rem indiuiduã:& põt vnus agere & defendere indistinctè insolidũ.vt l.si cũ vno.ff.si ex noxa.causa aga. & ff.si ser.vẽ.l.loci corpus.§.si fundus.& sentẽtia lata ꝓ eo,ꝓdest alijs.& lata cõtra eũ alijs nõ nocebit.ff.de codi.de demon.l.Titio. in fi.sir in l. denũciasse.§.fi.cũ l.seq.ff.de adulte.& hoc lite cõte.vel nõ cũ oĩbus.nec tunc loquit ista l.Aut erat causa diuidua;& tũc ante lit. conte.põt vnus agere & defendere ꝓ parte sua tantũ: vt ś.l.ꝓxi. defendere verò posset in totũ,sicut quilibet extraneus.ff. de sol. l.solutionem & iudicium.post lit.verò conte.cũ oĩbus inuitis & cõtradicentibus alijs non posset agere. per l.si petitor.ff. de iudi. secundũ glo. Sed alijs ignorãtibus vel non cõtradicentibus põt

3 agere pro eis.vt in hac l.prędicta tñ cautione de rato.† Sed cõtrà. quia cautio rati post lit.conte. non petit.vt l.Pomponius.§.ratihabitionis.ff.de,ꝓcu.Solu.verũ est in emergẽtibus añ lit. conte. quia tũc cõtestatio imponit finẽ, sed in emergẽtibus post secus. quia cõtestatio imponit finẽ prætéritis,nõ futuris.& ad hoc alle gat ista l.si ergo post lit.conte.aliquis cõparet procuratorio noĩe alterius,& sit dubiũ de mãdato,tenet de rato cauere.& ista exceptio debet opponi antequã ꝓcedat ad alios actus cũ eo,ga post ea nõ posset opponi:gà illi actus habẽt vim cõtestationis. vt no. in l.nihil.ś.de,ꝓcu.ꝓ Cy.& glo.in c.j.de elec.lib.vj.Nõ sunt alia.

De noxalibus actionibus. Rubrica.

Super rub.dicit glo.continuata à remo.potest aliter continuarí.ga in supioribus visum est qualiter quis cõuenit facto suo:sed aliquãdo quis cõuenitur aliena culpa ex factovel ex defectu rei suę sine suí culpa:siue illa res sit animata anima rõnali,vt seruus. siue irrationabili,vt quadrupes.siue sit res a inanimata,vt si domus tua cecidit supra meam,& ego te conuenio ad emendationem damni.Nam oĩbus istis casibus conceditur tibi facultas dandi dño illã rem ꝓ noxa,ne ex delicto eius grauerís vltra quã illa valeat.vt l.prętor.ff.de dam.infect.& si qua.pau.fe.di.per totũ in isto ti.qui tractat b de primo casu.qñ datur mihi damnũ à seruo alieno dño ignorante,vel iciente & prohibente,vel prohibere non valente:aliàs teneretur sine noxę deditione.vt j.eo.l.pe.& habetur iste ti.etiã in ff. & alius similis.f.si ex noxali cã agatur.cum tractatur qualiter dñs habeat defendere seruum quẽ dico dedisse mihi noxã:si vult q̃ nõ mittat in possessionem ipsius, ex primo decreto vel secundo.iste verò qualiter dñs teneatur ad emẽdationem damni.

¶ Coniuncta ꝓsona. Quæ dicat cõiuncta ꝓsona.vide in.l sed & hę.ff.de ꝓcu.l.exgẽdi.C.eo.auth.licẽria.C.de epi. & cler. c. nonnulli.de reſcri. li.vj. glo.in c.fin.de posthu.

¶ Habere mãdatum. An cõiuncta ꝓsona possit stare in iudicio ꝓ alio cõiuncto i cã spirituali.,vide in c.fi.de iudi.li.vj.Rota decisiõe.cccxcvij. inci.cõtra si mittat. Bal.in c.cũ pridẽ. de pact. Lap. allega. lxx.in tiij.col.

2 ☞ *Actio ad exibendum datur etiam ad restitutionem,non solum ad ostendendum.*

3 *Noxa caput sequitur.*

Ex assidua contrectatione quòd nascatur noua actio furti,quando à principio non fuit nata:quia non poterat.

LEX. I.

1 SI extat. †Pro furto facto per seruũ propriũ nõ datur dño actio furti noxalis cõtra ipsum seruũ postea factũ liberum,quia actio furti quæ non fuit à principio nata,non nascitur ex postfacto licet furtũ fuerit cõmissum: sed res furtiuæ possunt vendicari.vel condici ab eodem si extat, & per ipsum possidẽtur.Sed ex furto facto per seruũ alienũ:licet actio furti à principio sit nata cõtra dñm,non cõtra seruũ, ipso tñ postea effecto libero datur contra eum ex regula iuris.quæ est qđ noha caput sequitur.ḥ.d.ꝓ cuius declaratione vide bonam.l. ff. de furtis.l.seruí & filij.in prin.In tex ibi.[agere nõ prohiberis.] s.rõne pñtis possessionis.q.d.nõ potes agere actione furti ad duplũ vel quadruplum ratione furti in seruitute cõmissi. ga ex eo nõ fuit à principio actio furti nata.vt.j.sequit: vñ nec nascit ex postfacto:seruus em tuus ex furto tibi cõmisso non potuit ciuili ter obligari.vt l.ꝓ attinet. de reg. iur.licet naturaliter obligatus fuerit.ergo nec actio furti contra eum dari:quæ non nascitur nisi ex ciuili & naturali:sed nec erat alius contra quem nasci posset:cum nõ haberet alium dominum quã te:& tunc contra te nasci non poterat:quia nemo potest sibiꝑsi esse obligatus,etiam diuersis respectibus.vt no.in l.fratri à fratre.in fi.j.glo.ff.de condi.

2 idem. Item † no.hic q̃ actio ad exhibendum datur ad restõnem nõ solũ ad ostẽdẽdũ.& ꝓpter hoc subijcit titulus sequẽs.in quo

3 tractatur de illa actione.† In tex.ibi.[nã quãuis rñderet.]tacitę obiectioni quę fieri posset de regula iuris.quæ est q̃ noxa caput sequitur.ideſt q̃ actio furti quæ à principio non fuit nata cõtra seruum,ipso postea facto libero datur contra eum, & rñder qđ istud est verũ, aliàs.i.in alio casu.ſ.qñ seruus alicuius commisisset tibi furtum: quia tunc nascitur à principio contra dñm eius. postea desinit contra eũ competere:& datur contra seruum manumissum.& sic transit de vna persona in alteram:licet nõ sit illius hæres.facilius em trãsgreditur de vna ꝓsona in alteram ex postfacto,quã de nouo nascat.ar.l.ad testiũ.cũ ibi notatis. ff. de test.In tex.ibi.[quanuis furtum committat.] No.posse committi furtum,& rñ ex eo non nascitur actio furti:& effectus est quia res efficitur furtiua:& sic non præsent vsucapi, obstante vitio reali quouscq; in potestatem domini fuerit reuersa. In fi.ibi.[con trectet.] No.q̃ ex assidua contrectatiõe noua nascitur actio furti:qñ à prin.non fuit nata.non poterat:& nũc potest.secus si fuisset nata.vt l.eum qui.ff.de fur.

2 ☞ *Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam,ne quis indebitè damnũ patiatur.*

3 *Statutum non restringitur,sed secundum proprietatem uerborum intelligitur.*

4 *Statuta non extenduntur ultra quam loquantur,cum sint stricti iuris.*

5 *Satutum in dubio non præsumitur alicui uelle beneficium iuris communis auferre.*

LEX. II.

1 SI seruí. † Ista.l. semper allegatur quod statuta dis ponentia aliquid super quo disponit ius commune,intelliguntur secũdũ ius cõmune, & cũ hoc etiam allegatur gl.quę est in l.fi.§.in cõputatiõe.in

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶Recipiũ interpretatione. An vnũ statutum interpretet & declaretur per aliud. vide per Bal. in l. oẽs populi. in xv. col. ff. de iusti. & iur. & per eũdem Bal. in c. j. de præscriptio.

b ¶Sanguine in palatio. Adde Bar. in l. omnes populi. in vj. q. ff. de iusti. & iu. Bal. in c. j. in vj. col. de cõsti. Car. zaba. in c. cũ dilectus. in xvij. qõ. de cõsue. doc. in regula pro possessore. de re. iu. li. vj. Abb. in c. solitæ. de ma. & ob. Car. Alex. in c. ephesi in j. no. xlij. dist.

c ¶Secundũ proprietatem verborũ. An statutũ debeat intelligi ad literã, vel precise: vel prout iacet. vide Bal. in authen. si qua mulier. C. de sa. san. eccle. & in l. ij. C. de pact. Angel. in l. si ita scripsũ. ff. de liber. & posthu. Paul. de Ca. in l. j. in vj. colũ. ff. si cert. pe. to. de Imo. & Iud. Ro. in l. Cæsar. ff. de pub. Bal. in c. in præsentia. de proba. Pe. de Anc. in rep. c. j. de consti. Domi. in c. relatũ. in j. col. xxx vij. dist. Car. cõsi. lx xxiij. inci. Titi⁹ nunc sunt ver. ad septimũ. Paul. de Ca. cõsi. cxc vj. inci. sup hoc puncto. in v. col. Fran. de Are consi. cix. incip. coegistis me. eũdem consi. cxlv. inci. licet statuta. Ale. de Imo. cõsi. l. incip. Visis & opportunè ponderatis. in ij. & penul. colum. in j. volumi.

d ¶Cũ seruo non pos ſ sit esse iudiciũ. Adde Ange. in l. si certis annis. i iij. col. C. de pa.

fi. mag. glo. j. de iure deli. quod est verum si potest aliquid operari. retenta dicta interpretatione. vt l. si quãdo. ſ. de inof. test. aliàs ne sit superfluũ, non intelliguntur secundũ ius commune: sed potius vt illud quod corrigunt. vt l. j. ſ. fi. ff. ad mun. † Item allegatur q statuta recipiunt interpretationem restrictiuam, ne quis indebitè damnũ patiatur: nam indebitè pateretur dominus damnũ, si cogeretur emendare vel soluere pœnam ex delicto serui sui cõmisso ipso ignorante, vel prohibente: & sic nulla sua culpa concurrẽte: & propter hoc determinatur quæsto. Si statutum imponit pœnam extrahenti alterius sanguinem in palatio, b q restringatur ad extrahentem sanguinem iniuriosè, secus si non iniuriosè: vt in barbitonsore: quia indebitè damnum pateretur: † similiter quando restringitur statutũ ne quis indebitè lucretur. statutum non restringitur: sed secundũ proprietatem verborum intelligitur. vt l. p ſpexit. ff. qui & à qui. dic vt no. per Bar. in l. non dubium. ſ. de legi. In tex. ibi. [furtim aribores exciderũt.] Dic, de hoc etiam disponit ius commune qua pœna debeant puniri. vt ff. arbo. furtim cęsarum. per totum: sed isti dubitabãt. quia ius commune in pœnis introductis per ipsum bene disponit q dominus ex delicto serui nõ cogatur illas pręcisè soluere: si vult dare seruum pro noxa. statutum verò quod erat in loco isto, & imponebat aliã pœnam, non permittebat dari seruum pro noxa. sed simpliciter loquebatur. † & statuta sunt huius conditionis q non extẽduntur vltra quã loquantur, cum sint stricti iuris. vt ff. ad mu. l. cõstitutiones. & de ver. obli. l. quicquid astringendæ. sed certè verum est q non extenduntur: vt decidant casum ab eis nõ decisum, nec ista potestas dandi seruũ pro noxa. in casu isto, p uenit à statuto. quia si statutum extenderet vltra quã loquatur: sed prouenit à iure cõmuni restringẽte statutum. † In tex. ibi. [iuxta legem]. ſ. municipalem. In tex. ibi. [salutui]. ſ. possessionibus. ff. de acqui. pos. l. quãuis saltus. fuit enim facta. l. municipalis. ad vtilitatem possessionum. No. etiam quòd statutum in dubio nõ præsumitur alicui velle auferre beneficium iuris communis secundùm Bal. & ad hoc potest allegari.

2 ☞ Licet cum seruo non posit esse iudicium ciuile, tamen potest esse iudicium criminale ad pœnam corporalem imponendam.

3 An sit in electione damnum passi, utrum agat contra dominum ciuiliter, an accuset seruum criminaliter?

LEX III.

1 Siue seruum. † Pro crimine serui competit accusatio criminalis contra ipsum seruum, & etiam actio ciuilis noxalis contra dominũ. h. d. No. in prin. † q licet cum seruo non possit esse iu
2 d dicium a ciuili, vt ſ. de iudi. l. seruus. bene tamen potest esse iudicium criminale ad pœnam corporalem imponẽdam. vt l. hos ac
3 cusare. ſ. omnibus. ff. de accu. † Itẽ no. quia videtur tex. dare electionem damnum passo, an agat contra dominũ ciuiliter, an accuser seruum criminaliter. & sic vna via electa non possit ad alteram redire, hoc videtur verum eodem tempore. sed finito vno iudicio, & obtenta victoria, poterit ad aliud iudicium procedi. vt j. quan. ci. ac. l. vna. & ff. de publi. iud. l. interdum. & plenè per Barto. in l. prætor. ſ j. ff. vi bono. rapto.

3 ☞ Dando quis seruum pro noxa: non tamen liberatur quin restituere debeat id quod ad eum peruenit.

LEX IIII.

1 Si seruus. † Pro delicto serui cõmisso inscio domino, vel prohibere non valẽte, tenetur dominus noxali: & etiam quatenus ad eũ peruenerit. sed si eo sciente & p hibere valente si non prohibuit, tenetur præcisè & insolidũ sine noxæ deditione. criminalis verò accusatio contra solũ seruũ instituitur. h. d. In tex. ibi. [si nec dum vtilis annus excesserit.] quia pœna quadrupli quæ datur ex titulo vi bo. ra. in quo cõputatur simplũ, & quæ nunc intentatur cõtra dominũ, datur infra annũ vtilem ad talem pœnam, posteaverò in simplum tantũ. † In tex. ibi. [ad eum peruenit.] No. quòd dando seruum pro noxa, non proppterea liberatur quin restituere debeat id quod ad eum peruenit, nec teneatur illud emendare.

LEX V.

2 Itibi. Pro furto serui non potest agi ciuiliter contra eum, sed contra dominum. hoc dicit.

Ad exhibendum. *Rubrica.*

1 ☞ Actio ad exhibendum cui, & contra quem, & ad quid, & qualiter detur? Actio ad exhibendum est personalis, tamen in rem scripta.

† Super rub. hæc actio nõ datur pro rebus immobilibus quæ per se patent, vt j. qñ & qui. quarta pars debetur. l. ij. & ibi no. gl. & Bar. sed pro mobilibus. Itẽ est actio personalis: tñ in rẽ scripta. vt l. iij. ſ. est aũt. & l. de eo. ſ. fi. ff. eo. Itẽ datur ei cuius interest. pecuniariter interesse, qđ posset æstimari: aliàs secus. vt ff. e. l. pe. & datur interdũ vt res duntaxat ostendat, & exhibeatur. qđ potest contingere multis modis. vel vt possit agi reali actione ciuiliter, vel criminaliter. & tũc est præparatoria ad aliud iudiciũ plenius. vt l. ordinarij. ſ. de rei ven. Et interdũ datur vt res exhibita restituatur. vt ſ. ti. pxi. l. j. ibi. vel ad exhibendũ agere &c. Interdũ vt vna res separetur ab altera. ff. eo. l. gẽma. & est summaria quantũ ad æstimationẽ. quia cũ agitur de modico præiudicio, nõ requiritur plena & exacta pbo: imò sufficit iuramentũ. vt l. thesaurus. ff. eo. quantũ verò ad ordinẽ iudiciariũ videtur plenaria, quia in ea lis cõtestatur. & per cõquens alia quæ sunt de solẽnitate iudiciorũ debent obseruari. vt l. tigni. ſ. j. & ij. ff. eo. vbi fit mẽtio de li. cõte. & tetigi in l. iudices. ſ. de iudi. datur etiã non solũ cõtra possidentem, sed etiam contra desinentem dolo possidere. vt j. eo. l. ad exhibendum. & ff. si certum peta. l. rogasti. ſ. fina. & ex pluribus causis. quas difficile esset enumerare.

2 ☞ In hac actione, an sufficiat unus testis?

3 Post publicatas attestationes in hoc iudicio, quod agitatur ad finem agendi rei uendicatione, non prohibetur quis inducere testes super eisdem articulis in iudicio ordinario, in quo agitur ad alium finem.

LEX I.

1 Si domininm. † Volenti agere rei ven. p re mobili debet ipsa res exhiberi, à quo põt agi per hãc actionẽ h. d. † In tex.
2 ibi. in fin. [de rei veritate quæratur.] Dic & sic vt ostendatur testibus, qui nõ possent aliter deponere an ista erat ancilla matris tuę, vel nõ. vt l. cũ si exhibuissent. de publi. & ista p batio fiet summariè. nõ tamẽ per solũ iuramentũ: quia de aliquo præiudicio agit. sed fortè sufficiet vnus testis. iuxta no. in l. si qs à liberis. ſ. si vel parẽs. de li. agno. Nã exhibeat ad finẽ vt postea vendicet: secus si ad aliũ finẽ nõ ita præiudicialẽ.
3 † Et no. q post publicatas attestationes in hoc iudi. quod agitatur ad finem agendi rei vendi. non prohibetur quis inducere testes super eisdem articulis in iudicio ordinario, in quo agitur ad alium finem. vt in c. veniens. extrà de testib.

LEX II.

1 Si criminis. † Etiã si de crimine serui velit qs agere debet sibi seruus exhiberi. h. d. & ve
nit ad declarationẽ. l. iij. ſ. ti. j. & l. pe. in fi. vbi dicit q criminaliter põt seruus accusari. Si ergo dñs ipsum occultat, potest per hãc actionẽ cõpelli ad exhibendũ. vt hic: similiter vt ostendatur testibus. vt l. cũ si exhibuissent. ff. de publ. Glo. verò intelligit hanc l. qñ agebat ciuiliter cõtra dñm ex delicto serui, & sic agẽs prætendebat interesse pecuniarium. pro quo datur actio hæc. secus dicit si accusaretur seruus criminaliter. quia tunc accusator non prætendit interesse pecuniarium. ergo &c. vt l. penul. ff. eo.
2 ☞ In rei uendicatione si probaui me dominum, licet fueris absolutus, quia non possidebas: iudex debet declarare me dominum. & si postea incipis possidere: possum petere quòd sententia mutatur executioni contra te, absque eo quòd agam de nouo. & quid si iudex non declarasset me dominum?

3 Vendicans rem ex aliqua causa, si in ea succumbat, an prohibeatur agere ex alia causa, uel de nouo superueniente?

Lex

LEX III.

1 Eque ad exhibendum. † Sententia ab solutoria non nocet agenti ex causa post sniam superueniẽte. h.
2 d. facit l. si mater. ſ. eadẽ. ff. de excep. rei iudic. † In text. ibi. [si nũc cõpetit.] qa nũc incœpisti possidere, cũ prius fueris absolutus qa nõ possidebas. Aduerte tñ qa in rei ven. si probaui me dñm: licet fueris absolutus, quia nõ possidebas. Iudex debet declarare me dñm: & sicut snia partim ferẽ p me, & partim pro te, & si postea incipis possidere, possum petere qđ mittat execu tioni cõtra te, absq; eo qđ agã de nouo. tex. est cũ gl. satis singularis in l. si à te. ſ. j. ff. de exce. rei iudi. secus si iudex non declarasset me dñm quia fortè nõ p bauit dñiũ, quo casu loquitur hic, vt de
3 nouo agere debeã & nõ obstabit excep. rei iu. † In gl. fi. ibi. [& distingue.] Aduerte ad gl. qa tex. & etiã gl. in superioribus loquit qñ volo agere ex causa de nouo superueniẽte vt mihi nõ obstet exce. rei iud. qa illa nõ põt dici fuisse deducta in iudicium: & sic snia illa nõ facit p iudiciũ. vt l. nõ põt videri. ff. de iudi. Sed qđ si volo agere causa nõ superueniẽte de nouo: sed q̃ suberat tpe primæ litis: tñ nõ fui illã cãm p secutus, & fuisti absolutus: gl. distinguit. Aut in libello deduxi aliquã spãlem causam, & illã tm̃ fui prosecutus, & nõ aliã, & nihilominus succubuit, & tũc volẽdo intẽtare aliã quã nõ deduxi, possum: & nõ obstat mihi exceptio vt l. si mater. ſ. j. ff. de excep. rei iud. Aut nullã cãm spãliter deduxi in libello, sed gñaliter & simpliciter dixi rẽ esse meã: sed postea in p secutione & in capitulis vnã tm̃ cãm deduxi, & p bauit. & sic fuisti absolutus simplr qa non p bauit dñiũ, isto casu si vellem agere ex alia causa in libello nõ deducta in p secutione, nõ possem. vt l. & an eadẽ. ſ. actiones. ff. de excep. rei iudi. qa simpliciter asserẽdo rẽ meã, videor oẽm cãm in iudicio deducere, ex qua sit vel esse possit mea: si ergo in p sequendo tm̃ vnã cãm deduxi, & nõ p bauit q illa esset mea, imputandũ est mihi: qa debebã deducere illã ex qua erat mea, & quã nunc volo deducere & hoc in actione reali sed in personali licet generaliter egerim, si tantum vnam fui p secutus nõ p bauit licet mero iure fiat mihi præiudicio de aliis non prosecutis, de æquitate tamen secus & cõtra excep. rei iu. quæ potest opponi de rigore. possum replicare de æquita te vt ſ. de iudi. l. licet. Non sunt alia.

2 ☞ Non restituens rem ad mandatum iudicis, cum posit, uel præsumatur posse, citur esse in dolo, & qualiter iuretur in litem contra eum?

3 Si ago contra illum qui à me habuit causam, puta commodatarium, uel depositarium, uel creditorem cui pignorauit, tales præsumuntur hodie habere, ex quo semel habuerunt, & si dicant contrarium quod perdiderunt sine ipsorum culpa uel dolo, debent hoc ipsi probare.

4 Si ago contra illum qui non habet à me causam, puta rei uendicatione, tanquam contra possidentem, & probo quod aliquando possedit: ipse uerò asserit se hodie non possidere, non præsumitur possidere: nisi tempore litis contestatæ possidebat.

5 Si affirmares te possidere, & aliquando possedisse, & ageres contra me interdicto uti possi. præsumeris etiam hodie possidere.

Quid in dominio?

LEX IIII.

1 On ignorabit. † Cõtra nõ exhibẽtem instrumẽta iurat in litẽ, & res q̃ pe
tiẽ præsumit esse apud reũ, si tpe lit. conte. fuit. h. d. In tex. ibi nõ exhibeanẽ. ſ. ad mãdatũ iudicis. l. q restitue
2 re. ff. de rei vẽ. & j. e. l. exhibitiõis ibi explẽdo &c. † In tex. ibi. [iurisiurandi in litẽ.] hoc nõ est iuramẽtũ affectiõis qa circa instrumẽta nõ cadit affectio sicut in nũmis l. nũmis. ff. de in li. iurã. Est ergo iuramentũ veritatis qđ deferẽ in defectũ p bationis cõtra dolosum. vt l. i actionibus. in fi. ff. de in li. iurã. Et aũt in dolo, ex quo nõ restituit ad mandatũ iudicis cũ restituere posit, vel p iu mat posse, sed si nõ posset, nec fuisset in dolo quominus posset, nõ iurareẽ in litẽ: sed deberet p bare per testes, vel alio modo & sic intellige gl. fi. dũ dicit. [qñq; fit ad interesse.] Nã vtroq; casu siue sit in dolo, siue in culpa, fit cõdẽnatio ad interesse veritatis: nõ affectionis sed in prio casu probat p solũ iuramentũ: in secũo affectionis sed in prio casu probat p solũ iuramentũ: in secũo nõ

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ In quibus durat actio.qđ modis sumit actio.vide p gl. in l. j.ff.de eden.Et q̃ dicãtur actiones directæ & quæ cõtrariæ.vide gl.magnã.in l. ex cõsensu.ff.de actiõ. & obl.& Ange. in l. actio. in prin.ff.de negot gest.

res,& mihi traderes.quod cõtingere potest multis casibus:& iudex te cõdẽnauit ad exhibẽdũ:tu aũt rem illam deterioraſti culpa vel dolo,& ipſam poſtea reſtituiſti mihi: q̃ fortè ignorãs deteriorationẽ eã recepi: q̃rit an mihi aliquo modo cõtra te ſuccurratur. Reſpõdeť q ſic:vſq; ibi.[ita vt ſi rẽ.]qa nõ eſt cõuenies q dolus vel culpa tua mihi noceat:ſed qua actione ſuccurreť:nã ab actione ad exhibẽdũ qua tenebaris,fuiſti liberatus exhibẽdo & tradẽdo,qa ſolutione eius quod debeť tolliť oĩs obligatio.reſpõdeť verũ eſt de rigore:ſed de æquitate mihi ſuccurriť per actionẽ in factũ. Et primò ponit vnũ dictũ gñale qđ habet locũ tã qñ deterioravit per dolũ,quã etiã qñ per culpã, vt cõtra eũ ſuccurrať.vſq; ibi.[ita vt ſi rẽ.] Secũdò ponit aliud dictum q debet reſtringi per culpam .Nam ſi per dolũ, nõ dareť act.in factũ:ſed actio de dolo,quæ nõ cõcurreret cũ alia actione ſpeciali:vt l.& elegãter.§.nõ ſolũ.ff.de dolo. Opp.primò q imò cõpetat actio prima ad exhibendũ:vt l.Iulia.ſcribit.§.ſi q̃s.ff.eo. Sol.ibi fuit reddita in alia forma quã fuerit petitũ:ideo nõ videť reddita:cũ ꝓpter mutationẽ formæ cẽſeať alia res diuerſa ab ea quæ petita fuit hic in eadẽ forma:licet cũ deterioratiõe. Secũdò opp.q deť actio.l.Aquil.vt l.qui tabulas.ff.ad l.Aquil.gloſ.dicit qđ datur illa & etiã iſta actio in factũ: quæ eſt ſubſidiaria.l.agl. doct.dicũt q hic nõ loquiť de illa actione in factũ ſpãli quæ eſt ſubſidiaria.l.Aquil.ſed de generali,quæ dať in defectũ aliarum actionũ:nõ põt eſſe qđ illa deterioratio cõtingat ex culpa commiſſa in negligẽdo:& ſic nõ cadit in actionẽ.l.Aquil.vt l.ſiv ſuſfructus.§.de præteritis.ff.de vſufru.ſed ſi cõtigiſſet ex culpa cõmiſſa in faciẽdo,& agẽs eſſet dominus rei petitæ,daretur actio. l.Aquil.& ſic ceſſaret illa gñalis ſubſidiaria.Item oppo. q detur actio prima ſ.ad exhibẽdũ:vt l.j.§.ſi res.ff.depoſiti.& l.iij.§.ſi redita.ff.cõmo.Sol.ibi in actionibus bonæfi.à quibus nõ liberatur reſtituẽs rem deterioratã:hic nõ cõueniť actione prima: qa tales actiones ampliorẽ habent naturã,hic in actione ad exhibẽdum: quæ eſt ſtricti iuris.Sed cõtra q idẽ in ſtricti iuris:vt ff.de ſolu.l. etiã.Sol.ibi plus deficiebat quã hic.nã res fuit ibi ſoluta ſine deteriratiõe:tñ nõ perfectè:qa ſoluẽs debebat cauere,& nõ cauerat vnde videbať perfectè ſoluiſſe:qa pro nõ ſoluta habeť,cũ poſſit euinci:& ꝓpter hoc tenebať cauere,& nõ cauit.ff.de cõdi.ob cã. l.fi.in fi.& l.lul.§.j.ff.de verb.obli.hic aũt nõ deficiebat ius:& ſic erat perfectè exhibita vel reſtituta quo ad ius:licet cũ deteriratione.Sed extra gl.opp.de l.nõ ſolũ.ff.de rei vẽ.vbi erat actio ſtricti iuris:& res fuit reſtituta deteriorata,& nihilominus durat actio priſtina.So.ibi agẽs erat dñs:hic verò debet intelligi qñ nõ
3 erat dñs:ſed aliud intereſſe p̃tẽdebat. †Et ex iſtis recollige quã-
a tuor caſus in ꝗbus durat actio[a] prima,qñ res ſoluiť, vel reſtituiť cũ aliquo defectu.Primus qñ erat actio boneſi.idẽ ſi ſtricti iuris habẽs inſtar bonæfi.vt l.hmõi.§.ædes.ff.de leg.j.¶Secũdus cũ debitor ſoluẽs erat obligatus in gñe,& ſoluit nõ pfectè.etiã quoad deteriorationẽ:vt l.q ſibi aut titio.§.j.ff.de ſol.Tertius cũ poſt ſolutionẽ peto illud qđ eſt meũ,licet actio ſit ſtricti iuris:vt l.non ſolũ.ff.de rei ven.Quartus cũ res ſoluiť cũ defectu iuris cautiõis vel alterius iuris.l.etiã.ff.de ſolu.& d.l.Iulia.§.j.Extra iſtos caſus nõ agiť actiõe prima,ſed de dolo ſi dolus iteruenit:vel ĩ factũ,ſi
4 culpa:vt hic.†An aũt recipiẽdo qs rẽ deterioratã, ſibi præiudicet:diſtingue an ignorãter,vel ſciẽter receperit.Primo caſu non p̃iudicat:vt hic.& no.in l.ĩ hac.ff.de tri.Secũdo caſu aut deteriorationẽ veniebat iure actiõis,& idẽ:aut officio iudicis,& tũc ſibi præiudicat:vt j.depoſiti.l.iiij.quod dic vt no.in l.fin.de eo quod certo loco.Cætera dic vt hic per Cy.& Bar.

1 ☞ *Per liberam perſonam noſtro iuri non ſubiectam, non ꝗcquiritur nobis actio, & hoc fallit in aliquibus caſibus de æquitate.& nu.2.*

LEX VIII.

1 Si res tua.†Ex pacto alterius appoſito in traditione rei meæ,& ad meã vtilitatẽ, acqritur mihi actio vtilis.h.d.& ad hoc ſemper allegatur. Et hoc eſt durũ:ſiue durabat mea,vt hic:ſiue non.vt ſi creditor qui rẽ meã habebat obligatã, vendidit eã iure pig.& ſic trãſtulit dñium:appoſuit tñ pactũ q emptor teneať mihi reſtituere,qñcũq; refundã ſibi pretiũ:vt eſt caſus no.in l.ſi cũ vẽderet.ff. de pig.act.Sed ſi in traditione rei tuę apponis pactũ ad meiv ti-

litatẽ,puta q reſtituať mihi,tunc diſtinguiť:an duret tua,& tunc mihi acquiriť vtilis ex illo pacto:vt l.Publia.ff.depo.in princ.an nõ duret tua:tũc ſecus.niſi meo noĩe tradas:vt l.certi cõdictio.§. ſi nũmos.ff.ſi cer.pet.& niſi in caſu ſpãli.j.de dona.quæ ſub mõ. l.quoties.facit j.de pac.conuen.l.pactum.In tex.ibi.[vti potes.] q.d.nõ aliàs ſi nõ interuenit pactũ q tibi reſtituanť:ſi aũt interuenit,habet locũ quod ſequitur.In tex.ibi.[vti nõ prohiberis.]ſ. tanquã hæres:quia ex illo pacto directa actio fuit tibi quæſita:licet pacto appoſito ſuper re tua:& ſic tanquã hæres potes eã intentare:ſecus ſi non es hęres.†In tex.ibi.[nullam te &c.]propter
2 regulam quæ eſt q per liberam perſonam noſtro iuri nõ ſubiectam non quæritur nobis actio:tamen iſta regula fallit de æquitate in quibuſdam caſibus:inter quos ſunt illi de quibus dixi,& hic eſt vnus.quãdo quis paciſcitur ſuper re mea ad mei vtilitatẽ.

LEX IX.

1 Si exquocunque.†Debitor qui ſoluit põt petere inſtrumentũ cancellatum ſibi reddi.h.d.Item ſi erat ſuum,quia recollectum à notario de propria pecunia, poteſt petere per actionem ad exhibendum & per rei vendicationem: vt hic: ſed ſi non erat ſuum:ſed creditoris, quia ipſe creditor recollegerat, debet agere condictione ſine cauſa.vt infra condictio.ex lege,l. diſſolutæ &c.

De reli.& ſump.fune.& aleæ luſu.& aleatoribus. *Rubrica.*

Super rub.ibi.[& ſumptibus funerum:]de iſta ſecunda parte rubricæ non fit mẽtio niſi in l.iij.quæ incipit legatum.Aliq verò ll.loquuntur de prima parte rubricæ.de vltima verò nulla l.huius tit.tract.licet hic ſit quædam aut.Græca translata in latinum quæ prohibet ludum alearum:& annullat contractum factũ in ludo occaſione ludi:& cõcedit repetitionẽ eorũ quę perduntur in ludo:licet malè ſeruetur.circa quam vide l.ſi quis cùm ſciret:cũ ibi no.ff.pro emptore.Et no.glo.dum dicit [& quia extrema luctus &c.] ſicut econuerſo extrema gaudij luctus occupat:quod quamplurimum contingit.

2 ☞ *Si teſtator mandauit in teſtamento hæredibus ſuis,quòd corpora filiorũ quæ erant ſepulta in alio loco,deberent facere portari ad locum unde ipſe erat oriundus, & ubi mandauerat fieri ſepulturam ſuam,& debere condi in eadem ſepultura ſub pœna priuationis hæreditatis,an iſta ſit iuſta & legitima cauſa?*

LEX I.

1 Si vi fluminis.†Corpus humanum ſepultũ in vno loco, poteſt in alium locum transferri ſubſiſtẽte iuſta cauſa:& interueniente ſuperiore.h.d. Et iſtæ ſuperior olim erat præſes prouincię vel ludex ordinarius loci ſecularis. hodie erit Epiſcopus: ad quem pertinet curarerũ religioſarum:vel ſinulla ſubeant iuſta cauſa,erit Papa:ſicut olim erat princeps.ſ.Imperator.vt j.e.l.fi.facit
2 ſ.de peti.l.hæreditas. †Sed quidam teſtator mandauit in teſtamento hæredibus ſuis quòd corpora filiorum quæ erant ſepulta in alio loco,deberent facere portari ad locũ vnde ipſe erat oriundus,& vbi mandauerat fieri ſepulturam ſuam, & deberent ea condere in eadem ſepultura ſub pœna priuationis hæreditatis. An iſta ſit iuſta & legitima cauſa? habui iſtum caſum de facto: & videtur quòd non: quia ipſe teſtator non poſſet hoc facere ſi viueret,non ſubſiſtente alia cauſa:ergo nec mandare in teſtamẽto poteſt quòd fiat:& ſic licet non faciant, non incident in pœnam priuationiſs:quia præcedit præceptum improbatum à iure vt j.de his quæ pœ.nomine.l.j.in fi.licet cum hic occidiſſet:quia hæredes volentes tranſportare reliquias filiorum,fuerunt prohibiti:& propter hoc nihil fecerũt,opponebatur per illos ad quos hæreditas debebat peruenire,q propter hoc debebant ire ad Papam,& impetrare ab eo.quod cum non fecerint, debebant priuari hæreditate.ar.ff.de eo qui pro tut.l.j.§.fi.facit l.j.§.j.vel ij.ff. ſi quis omiſ.cauſa teſta.vbi facere poſſe dicitur qui mediatè vel aliquo mediante poteſt facere.In contrarium allegaui quòd nõ erat eis imputandum ſi non adiuerunt Papam: quia ꝓnon facilè aditur.arg.in l.qui cum maior.poſt princi.ff.de bon.lib.ibi dum dicitur

dicitur alterũ nõ facilè &c.& l.ij.§.tractari. quæ optimè facit.ff. ad tertul.& quia videť impoſsibile quod à ſolo principe dependet l.apud lul.§.fi.cũ ibi not.ff.de leg.j.& ita cõſului in fauorem hæredũ q non eſſent hæreditate priuãdi.In gl.ibi. [aliàs cõtra.] quia poteſt trãsferri etiã nulla ſubſiſtente iuſta cauſa,& ſine authoritate ſuperioris,quando fuit poſitũ in vno loco,nõ vt perpe tuò ibi ſtaret:ſed vſq; ad cerum tẽpus,& poſtea ad aliũ locũ trãſferretur.Nam tũc potius dicitur depoſitum quã ſepultũ.vt j.eo. l.ſi nec dum oportet tamen q conſtet ita fuiſſe actum à prin.

2 ☞ *Id quod noſtrum eſt,ſine noſtra uoluntate à nobis auferri non poteſt.*
Alteri per alterum iniqua conditio inferri non poteſt.
3 *Sicut de facto corpus humanum fuit ſepultum in tua poſſeſſione.an eodem modo poteris propria authoritate ipſum inde amouere?*

LEX II.

1 Nuito.†Locus in quo ſepeliť corpus humanũ voluntate dñi,efficitur religioſus,& ſic deſinit eſſe in commercio,vt non poſsit vẽdi.nec obligari:qa in nullius bonis eſt:ſecus ſi contradicente dño vel etiã ignorante.h.d.quid ſi eo ſciente & non prohibente? Reſpondeo fauore religionis cenſeť cõſentire:& ſic põt prohibere de cætero q aliud corpus ibi inferať.vt ff.de mor. infe.l.ſi prius.
2 in fi.†Et no.in iſta l.regulã iuris.vt id quod noſtrum eſt ſine noſtra voluntate à nobis auferri non poteſt.vt l. id quod noſtrum. de reg.iur.& q alteri per alterum iniqua cõditio inferri non po-
3 teſt.facit j.de reb.cre.l.nec filius.& ſ.fa.herc.l.cohæredibus.†In tex.ibi.[facere nõ poteſt.]& videtur q propria authoritate poſſis illud corpus inde amouere:& in alium locum transferre: vel etiam alius de mandato & voluntate tua:& ſic ceſſat l.prędẽs quia iſta eſt iuſta cauſa inde amouendi, nec puto q requiratur ſuperioris authoritas:quia ſicut de facto fuit ibi poſitum: ita de facto poteſt inde amoueri:arg.eius quod not. in l. minoribus.ff. de euic.in glo.& l.quẽadmodum.§.j.ff.ad le. aquil.& l. ſi vitem. §.ſi ad ianuam.quod vi aut clam: quia quilibet poteſt ſuam poſſeſsionem propria authoritate defendere, & amouere obſtaculum per illa iura.

LEX III.

1 Legatum.†Legatarius non prohibetur vnà cũ legato petere etiam impenſas quas fecit in perſonam defuncti, vel in eius ſepulturam.h.d. videbať contrariũ qđ propter legatũ qđ dicit q̃dam donatio.vt l.legatum eſt donatio.de le.j.& de le.ij.l.legatum. videtur iſtas expenſas feciſſe animo donandi quia ex præcedenti donatione quã mihi feciſti,præſumiť in me animus donandi in alio erga te:vt l.ſi verò nõ remunerandi.§.Inde Papinia.ff.manſed illud eſt verum in vna & eadem re quam mihi donaſti. vt ſi poſtea tibi tradam, licet nõ appareat quòd animo donandi præſumatur ex præcedenti donatione:quod dic vt ibi. & l. quæ dotis.ff.ſol.matri.& quod ibi no.hic verò erant res diuerſæ, vel diuerſæ quantitates.

1 ☞ *Ius patronatus eccleſiæ tranſit ad hæredes extraneos, & ad unum ex eis tãtum ex diuiſione non poteſt pertinere.*
3 *Locus deſtinatus ad uſum alterius loci cenſetur eſſe portio illius.*
4 *In ſepulchro familiæ omnes de familia.i.de agnatione habent ius ſepeliendi, licet non ſint hæredes. Item etiam hæredes,licet non ſint originaliter de familia.i. de agnatione.ſed extranei.*
5 *Quid in ſepulchro hæreditario,quod quis fecit pro ſe & hæredibus ſuis?*
6 *Qualiter cognoſcatur an ſit familiare,uel hæreditarium?*
7 *Quòd monumenta,dicantur etiam fines & termini diuidentes duo prædia uicina.*

LEX IIII.

1 Si ſepulchrum.†Locus religioſus vendicarí non poteſt: quia nullus eſt dominus eius & vẽdicatio non competit niſi domino. Item in ſepulchro familiari[a] quod quis fecit ſibi & fa-
2 miliæ ſuæ,omnes hæredes etiam extranei,habent ius ſepeliendi quia cenſetur de familia:nec per diuiſio.bonorum ad vnum tan-
b tum poteſt deuenire.hoc ſecundò.Item locus prophanus[b] licet ſit iuxta locum religioſum,non eſt religioſus:& ſi eſt deputatus ad vſum alterius loci,dicit etiã pars vel portio loci illius & pertinet ad illã ad quẽ pertinet ipſe locus ad cuius vſum eſt deſtinatus.h.d.Et pone caſum q tu & Titius eratis hæredes cuiusdã de functi,in cuius hæreditate erãt duo prędia ſeparata cũ domibus & iuxta domũ vnius erãt q̃dã prateola deputata ad vſum ipſius domus,& ĩ angulo dictæ prateolę defunctus erat ſepultus illud prædi ũ & prateola venit in partẽ cohæredia tuo,& aliud venit in partẽ tibi. Volebas in ſepulchro ſepelire mortuum:ille contradicebat,quia obuenerat ſibi in partem,tu volebas vendicare ratione dominij.quaſi non b videreť fuiſſe actũ de illo ſepulchro q debeat eſſe tuũ pręcipuũ.Rñdet imperator q vẽdicare nõ potes:quia nõ eſt in dñio tuo: ſed per actionẽ in factũ tibi ſuccurriť:vt ff. c de rei vendi.l.quæ religioſis: & iſtud ſepulchrũ fuit factũ ꝓ defuncto & ſua familia: ſic dr familiare:& ambo & vos hæredes,& quilibet inſolidũ habetis ius ſepeliẽdi: licet ſitis extranei,q nõ in agnatione defuncti: quia hæredes reputanť eſſe de familia,quicunq; ſint illi:nec diciť veniſſe in partẽ iſti: licet obuenerit illud prædiũ cũ illa prateola:quia intelligiť illud ſepulchrũ exceptuatum:cũ etiã ſi expreſsè voluiſſes ad illũ ſolum pertinere,nõ potuiſſes.Illa tñ prateola quæ eſt [prophana:]licet ſit iuxta locũ religioſum,nõ eſt religioſa:ſed bene eſt illius q obuenit in part ędomus,ad cuius vſum illa prateola eſt deputa-
2 ta,tanquã pars eius.h.d.†Et no.ar.in ver.[ſed ſi familiare.]q ius
c patronatus eccl'iæ trãſit ad hæredes extraneos[c]:& q ius ad vnũ ex eis tm̃ ex diuiſiõe nõ põt ptinere.dic circa iſtã materiã vt ple
3 nè no.in cle.plures.de iure patro.†Itẽ nor.q locus deſtinatus ad vſum alterius loci cẽſeť eſſe portio illius gl.fin. circa hoc allegat bonas cõcor.& opponit qđ locus iuxta locũ religioſum dicatur religioſus.l.q̃ religioſis.ff.de rei ven.& diſtinguit:aut loquimur de rebus adhærẽtibus loco religioſo,q̃ faciũt partẽ ipſius:vt ſunt lapides marmorei,vel ſtatuæ:& illi vel ille dũ ſunt ibi ſunt religioſi,vel religioſæ:vt in cõtrario. Aut loquimur de loco qui nõ
4 eſt pars loci religioſi: licet ſibi adhæreat,i. appropinquet: & ille nõ eſt religioſus,ſed ꝓphanus:vt hic.† Itẽ debes ſcire q in ſepulchro familiari oẽs de familia.i.de agnatiõe habẽt ius ſepeliendi, licet nõ ſint hæredes. Itẽ etiã hæredes licet non ſint originaliter de familia.i.de agnatiõe:ſed extranei:vt hic.l.familiaria.cũ l.ſeqff.eo.†ſed in ſepulchro hæreditario qđ fecit pro ſe & hæredibus
5 ſuis,nõ habẽt ius ſepeliẽdi niſi illi qui ſunt hæredes: licet ſint de familia.i.de agnatione.præterquã liberi,& deſcẽdẽtes: qa habẽt ius ſepeliẽdi:& ſi nõ ſint vniuerſales.dũmõ non ſint exhęredati
6 mala mẽte.l.q̃ vel pña.§.j.vel ij.ff.e.†hoc aũt an ſit familiare vel hæreditariarũ deprehẽditur ex preſcriptionibus quæ ſolent fieri ſuper lapidẽ monumẽti:per ea quæ habẽtur: & not.in c.cũ cãm. de proba.& habetur in Spe.de proba.§.vidẽdum.ver.ix.licet in
7 contrarium faciat.l.monumẽtorum.j.eo.ſed ibi patebit ſolu. †In glo.j.in fi.Dic & alio modo dicuntur monumenta.i.fines & termini diuidentes duo prædia vicina:vt j.finium regun.l.ij.quod dic vt ibi in glo.

¶ In ſepulchro familiari. An gs poſsit p̃ſcribere ius ſepulchri vide tex.cũ glo.in l. pe.ff.de mort. inferẽ.
¶ Locus ꝓphanus. Quis dicať locꝰ prophanus.vide c.abolẽdæ.& ibi doct.de ſepul.
¶ Ad hæredes extraneos. Adde q ſunt opi tũ cõior eſt q ſic vide in c. cõſiderãdũ & in ea ſi plures. & ibi gl.xvj.q.vl. Inn. in rub.de iure pa.docto.in c.cũ ſecundũ. eo.tit.Bald. in l.j.C. de bo.lib.& in l.inſu I.m ff.ſol.ma. Paul. de eleaza.in diſputa. incip.Patronus.

2 ☞ *Si defunctus mandauit conſtrui capellam,& unus hæres uult q conſtruatur, alius negligit,q detur primo actio fami.erc.contra hæredem.*
3 *Inuidia ſeu blaſmum apud uulgares,interdum inducit neceſsitatem,quæ à iure non inducitur.*

LEX V.

1 Militis.† Ad conſtruendum monumentũ ſecundũ voluntatem defuncti coguntur hæredes: nõ iure actionis:quia non eſt cui competat:ſed officio iu-
2 dicis.h.d.†Et ſi vnus tantùm hæres vel plures, & oẽs negligunt:nam non eſt cui competat actio contra eos:imo Epiſcopus ex officio poteſt eos compellere fauore religionis. per l. quintus.ff.de ann.leg.& idem ſi mandaſſet defunctus conſtrui capellam,ſed vnus hæres vult quòd conſtruatur: alius negligit: bene datur primo actio fa.erc.contra hæredẽ.vt ff.fa.erc.l.his cõ
3 ſequẽter.§.ſed cum monumentũ.†Nor.q inuidia ſeu blaſ.apud vulgares interdũ inducit neceſsitatem, quæ à iure non inducitur.facit l.quintus.ff.man.& l.cum vnus.de ali.& cib.leg.

LEX VI.

1 Monumentorum.†Hoc dicit ſecundũ ſecundã lect.quæ eſt vera q in monumẽto hæreditario quod quis fecit pro ſe & hæredibus ſuis,liberi non habent ius ſepeliendi, ſi nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Data pecunia. An emẽs vel vẽdens sepulchrũ si cõmittat simoniã. vide gl.in c. a bolendæ. de sepul. Card. Alex.in c.his ergo. in ỹ.col.xxiij. dist.

b ¶ Appellatiõe familiæ. An veniãt filiæ maritatæ & astantes extra domũ. vide p Bart.in l.fi.in §.itẽ reſcripſerũt.ff.admuni. Et an vẽãt filij nasciturí. vide p Pau.de Ca.cõſil.xvij. incip. In cã quę vertit Parmæ:qđ cõſiliũ ſequitur Ias.in l.ſuggeſtio ni.in j.col.C.de ver. ſig.& an veniat dñs vide p Barb.in c.j.in ỹ.co.de loc.& an veniat vxor.vide text. & Bart.in l.qcunq;. C.de re mili.li.xij.et Bar.in auth.de reſtit. ſi dei com.in prin.

c ¶ Quod probare eſt. Adde Hoſti.in ſum. eo.tit.in §.j.doct.canoniſtas in rub. eod. tit:Inn.in c.forus. de verb.ſigni.

[1] †Not.hic q ſi religioſi alicuius loci cõcedãt tibi ſepulchrũ in aliquo loco eccleſiæ, quod ſolent facere a data pecunia,[a] licitũ eſt tibi facere ſepulturam honorabilẽ cũ ſtatuis & figuris honoris ficis:licet de iſtis nihil eſſet dictũ in cõcelsione : ga hoc includit 2 ipſo iure:vt hic:& l.j.§.interdictũ.ff.de mor.infe. Tene mẽti.†Itẽ no.bonam regulam:q omnia cenſentur permiſſa,quæ non reperiuntur prohibita.

LEX VII.

Tatuas.

LEX VIII.

1 b Vs familiarium.[b] †No.hic q appellatione familiæ nõ cõtinent cognati qui ſunt cõiuncti per fœminas, nec etiã affines: ſed cũ ſublata ſit differẽtia agnationis vel cognationis. vt in auc.de hære.ab inteſtato.veni.an iſta l.erit correcta:dico q non:quia illud quo ad ſucceſsionem inteſtati.

LEX IX.

1 Ocum.[c] †Opp.hic q locus religioſus poſsit vendi:vt l.liberi.circa princi.& l.liberti.ff.de cõtrahẽ.empt. Dic q hic loquit qñ vẽditor & emptor ſciebãt locũ religioſum:vnde tũc nõ valet contractus: nec orit obligatio,vt actio ex empto ad tradẽdum:ſed ſi emptor ignorabat,tũc ſiue vẽditor ſciebat,ſiue ignorabat,cũ ignorantia ſua nõ debeat emptori nocere,valet cõtractus:nõ vt oriaẽ obligatio ad tradendum,ſed vt venditor obligetur ad intereſſe emptori:vt in contrario.

LEX XIII.

1 Vs ſepulchri.[d] †Iſta l.dicit idem quod dixi in l.ſi ſepulchrũ. qđ hæredes etiã extranei,habẽt ius ſepeliẽdi tã in ſepulchro familiari,ga cenſenẽ dẽ familia:quã in hæreditario: ga ſunt hæredes:ſed in familiari non habent ius ſepeliendi:niſi ſint de familia.i.de agnatione:& etiam hęredes extranei licet nõ ſint de familia &c.h.d.Pau.de Caſtro.

Lectura Iuris vtriuſq; doctoris domini Pauli Caſtreñ. ſuper primo,ſecundo,& tertio C.fœliciter explicit.

Sequitur lectura ſuper quarto.

De probationibus. *Rubrica.*

2 ☞ *Euidentia facti & notorietas,ſunt ſpecies probationis,& an ſint de re dubia? & nu.2.& nu.9.*

3 *Statutum quod in tali cauſa admittatur probatio,niſi per inſtrumenta publica:non tamen excluditur probatio quæ ſit per euidentiam facti.*
Probari eſt iudici fidem facere de eo quod coram eo diſceptatur, & ad eam peruenitur per tres gradus.ſ.per ſuſpicionem,per opinionem:& per credulitatem.
Suſpitio conſiſtit in indiciis,quæ ſunt minus quã ſemiplena probatio,ut in fama,uel ſuga:quæ ſunt multum à re ſeparatæ.

4 *Opinio conſiſtit in præſumptione hominis,quæ reſultat ex his quæ faciunt ſemiplenam probationem,i.unius teſtis de ueritate.*
Confeſsio partis facta altera parte abſente,facit ſemiplenam probationem.

Quid in confeſsione extorta in tormentis ſine perſeueratione?
Quid in priuata ſcriptura probata per teſtes tantum,qui uiderint eam ſcribi, uel per comparationem.
Quid in præſumptione iuris?

5 *Credulitas reſultat ex perfecta probatione.*

6 *Probationum plures ſunt ſpecies,& quomodo ſit reperire probationem mixtam per inſtrumentum,& interuenientibus teſtibus?*

7 *Statutum quod in cauſis excedentibus ſummam xx.librarum non admittatur probatio niſi per inſtrumentum, quod admittetur probatio quæ ſit p inſtrumentũ, licet mediantibus teſtibus.*

8 *Probatio quando ſit per inſtrumentum, non requiritur quod teſtes in eo deſcripti cognouerint partes,niſi in certis caſibus.*
Quid ſi fiat per teſtes?

9 *Confeſsio partis,non eſt probatio:ſed releuatio ab onere probandi.*
In mera negatiua non cadit probatio,& tamen cadit confeſsio.

10 *Poſitio poteſt fieri negatiua ad extorquendum confeſsionem:& ſic ad releuandum ab onere probandi.*
Licet ſit renuntiatum probationibus,uel concluſum in cauſa, an admittatur confeſsio partis,ut profit alteri parti quæ renuntiauit allegationibus?
Si poſt concluſionem uel renuntiationem fieret poſitio: & peteretur pars compelli ad reſpondendum,non teneretur reſpondere: ſicut nec teneretur admittere probationes,quæ poſtea fierent.

In gl.rubricę ibi.[opus eſt probationibus.] ſ.vt quis p ſe obtinere poſsit ſentẽtiam.†In ea.glo.ibi.[rei dubiæ.]quidã reprehẽdũt gl.ga euidẽtia facti & notarietas rei nõ ſunt de re dubia, ſed clara & manifeſta:& tñ ſunt ſpẽs pbatiõis : intñ q omnẽ aliam ſpẽm excedũt:nec aliqua lege põt pcludi via talibus pbatiõibus. 2 †Vnde ſi dicat ſtatutũ q in tali cauſa non admittat pbatio niſi per inſtra publica:nõ ppterea excludit pbatio quæ fiat per euidentiã facti,ſecundũ Bal.qui allegat Azo.in ſumma.§.ad legem aquil.qđ tene mẽti.facit qđ no.Inn.in c.intimaſti.extra eo.gl.tũ põt ſuſtineri:nam antequã res ſubijciatur oculis iudicis,põt dici dubia:ideo opus eſt q ſubijciat:& tũc dicit facta probatio de re clara & manifeſta,nõ per credulitatẽ:ſicut fit per alias ſpẽs pbationis per ſenſum corporeũ:qui percipit viſu:& nõ opinatu. Dic tñ melius:q pbare eſt iudici fidem facere de eo quod corã ipſo diſceptatur.l.quinquaginta.in fi.ff.e.†Et ad eam peruenitur per gradus.ſ.per ſuſpitionẽ,per opi.& per credulitatẽ: ſuſpitio cõſiſtit in indiciis,quæ ſunt minus quã ſemiplena probatio.vt no.ff. eo.in l.cum pbatio.in gl.de quibus loquit.l.abſentem. de pœnis puta in fama:& in fuga:quæ ſunt multũ à re ſeparatæ:de quibus 4 loquitur l.abſentẽ.de pœnis.†Opinio cõſiſtit in præſumptionẽ hominis,quæ reſultat ex his quæ faciunt ſemiplenã pbationẽ.i. vnius teſtis de veritate. Item confeſsio partis facta altera parte abſente:vt in c.cum dilectus.de ſuc.ab inteſt.Item in confeſsione extorta in tormẽtis ſine perſeuerationẽ:quia cum illa faceret plenã pbationẽ:nam hic Bal.videtur notanter ſentire q facit ſemiplenã:quæ ſufficit cum vno teſte.Item priuſta ſcriptura pbata p teſtes tm q viderint eã ſcribi.vel per cõparationẽ,dũtaxat:vt no.ĩ l.admonẽdi.ff.de iureiu.Si aũt pbaret p teſtes & p cõparationẽ faceret fidẽ plenã:vt ibi no. p Doc.& j.de fide inſtru.aut.ad hęc.ideo dixi præſumptionẽ hoīs:nam ſecus ſi eſſet præſumptio iuris:vt eſt in caſibus in iure expreſsis,cum ius aliquid præſumit puta q qui ſemel fuit dñs,hodie præſumat eſſe:vt j.e.l.ſiue poſsidetis:illa talis præſumptio faceret plenã pbationẽ & euidentem ff.de leg.j.licet imperator vt no.j.de peri.tut.l.ſi tutor.in vlti.glo. 5 †Credulitas verò reſultat ex pfecta pbatione:ga tunc iudex totaliter inclinat animũ ad vnã partẽ plenè pbatã:& ſic inducitur ad fidẽ & credulitatẽ quæ oĩa plenè pſequunt per Bart.in l.admonẽdi.†Sunt plures ſpẽs pbationũ.l.per teſtes:itẽ per inſtra publica,vt in titulis ſequẽtibus:ideo pmilit hũc titulũ gñalẽ.Sed ẽt eſt reperire pbationẽ mixtã q dicit fieri p inſtrm interueniẽtibus teſtibus:vt ſi pmiſiſti mihi emẽdare omne dãnũ:& ego peto à te cẽtũ in qbus dico me dãnificatũ & pbo pmiſsionẽ per inſtrm, 7 ſed quãtitatẽ pbo per teſtes. †Vnde ſi ſtatutũ dicat q in cauſis excedẽtibus ſummã xx.librarũ nõ admittat pbatio niſi p inſtrumentũ nihilominus admittit cõfeſsio partis & pdeſt alteri parti q renũtiauit allegatiõibus ſcũm Bal.tene mẽti: hoc tñ nõ eſt verũ ſi eſt cõfeſſa ſpõte:ſed ſi poſt cõcluſionẽ vel renuntiationẽ fieret poſitio, & peteret pars cõpelli ad reſpondendũ nõ teneretur reſpondere:ſicut nec teneretur admittere probationes q poſtea fierent per l.in cõtractibus.§.illo.j. de non nume.pecu.& eſt dictũ Spe. in tit.de excep.§.pen.in ti.de dila.

2 ☞ *Reo non incumbit onus probandi, quando tantum negat intentionem agentis & quando incumbat? & nu.4.*

3 *An eo ipſo quod reus excipit dicendo ſe ſoluiſſe,uel ſibi factum pactum de non petendo uideatur fateri intẽtionẽ agentis:ut ſic teneatur probare ſuã exceptionẽ.& nu.4.*

4 *Cautela pro reo ut primò neget intentionem agentis,& poſtea dicat quod ſi de numeratione apparet factum fuit ſibi pactum de non petendo,uel quod reſtituet pecuniam & an ſit bona?*
Ex exceptione quam actor impugnat,an poſsit ſe iuuare?

5 *Si reus primò negauit intentionem actoris,& cum actor eam probauerit,an poſsit reus recurrere ad exceptionem? & nu.6.*

6 *Caſus in quibus propter mendacium,quis cadit à iure ſuo remiſsiuè.*
Qui negauit maleficiũ ſeu homicidiũ commiſsiſſe,& in mẽdacio deprehenſus ſit, quod non prohibeatur poſtea dicere & probare quod fecit ad defenſionem ſui?

7 *Si aliquis uſurarius mutuauit tibi centum quæ tenuiſti per annum & ſoluiſti uſuras, deinde reſtituiſti ſortem & recuperaſti pignora, & fecit tibi quietationẽ de pecunia mutuata: & nunc agis cõtra eum & repetis uſuras,an ſufficiat probare per præſumptionem de qua hic.*

LEX I.

2 VT creditor.[a] †Sicut actor tenetur pbare ſuam intentionẽ,ſita reus ſuã exceptionem.h.d.Cy.& Bart.†Opponitur q reo non incumbat onus probandi. vt in l. proxi. & l. fruſtra.& l.actor.Sol.verum eſt quando reus dũtaxat negat intentionẽ agentis:puta q factũ fuerit mutuum vel promiſsio:quare factum negãtis probare nõ poteſt.vt d.l.actor. ſed hic nõ negat ſed dicebat ſe ſoluiſſe & idem ſi dicatur ſibi factum pactum de nõ petendo vel ſe præſcripſiſſe: nam tunc affirmat & excipit & in exceptionibus reus loco actoris habetur.vt 3 in l.j.ff.de exce.& ff.eo.ti.l.in exceptionibus.†Sed quæro an eo ipſo q reus excipit dicendo ſe ſoluiſſe vel ſibi factum pactum de non petendo, vt videatur fateri intentionem agentis quod mutuum fuerit factum intantum q actor nõ cogatur aliter probare mutuum.Dy.tenuit q ſic in c. nullus pluribus.de reg. iur. 4 in vj.quando ſimpliciter excipit † ideo cautela eſt quòd primò neget intentionem agentis : & poſtea dicat quòd ſi de numeratione apparet, factũ fuit ſibi pactũ de non petẽdo,vel q reſtituit pecuniã : per ea quæ no.in l.ſi quidẽ.j.de exce. Canoniſtæ dicũt cõtrarium, q ſimpliciter excipiendo etiã ſine negatione pcedẽte nõ cẽſeat cõfiteri intentionẽ agẽtis:vt in c.cũ venerabilis.de exce. & vr caſus in l.nõ vtiq;.ff.de exce. Ex quo ſequit qđ nõ teneẽ pbare ſuã exceptionem quouisq; actor pbauerit ſuã intẽtionẽ:& ita limitat iſte tex.vt intelligat qñ actor iã pbauerat intentionẽ ſuã,ga fundata eſt intẽtio actoris:vt j.eo l.ſiue poſsidetis.nõ aũt quã- b do actor adhuc nõ pbaſſet,nec reus fuiſſet cõfeſſus.Bal.ſaluat vtranq; opi. in d.l.non vtiq;.hoc modo,ga ſi actor cõfiteẽ exceptio nẽ oppoſitã per reũ:videlicet q ſoluit, vel fecit ſibi pactũ de nõ petẽdo:tñ dicit ſe fuiſſe minorẽ tũc tpis,& læſum,hæc ſolutio nõ nocet ſibi, ga pecunia fuit pdita:nec etiã pactũ,ga nõ interuenit authoritas tutoris, vel curatoris:tunc ſit vera opin.Dy.ga poſtquã actor exceptionẽ rei cõfiteẽ:quatenus in facto eſt:põt ex ea ſe iuuare cõtra eũ. vt per illã reus videaẽ cõfeſſus ſuã intẽtionẽ.Si aũt negaret ſibi nunquã fuiſſe ſolutũ,vel ſe nunquã feciſſe pactũ de nõ petendo tũc ga negãdo ipſam impugnat,nõ põt ex ea ſe iuuare:vt per eã videaẽ reus cõfeſſus intẽtionẽ ſuã:vt in regula ex eo qđ de reg. iur.lib.vj.& ſic ſit vera opi.canoniſtarũ.tñ Bal.nitiẽ eam impro 5 bare in l.alia.j.de his quib.vt indi.vbi vide per eum.† Itẽ quæro. ſi reus primò negauit intentionẽ actoris,& cum actor eã pbauerit,vult reus recurrere ad exceptionẽ:an poſsit vr q nõ,quia ſibijpſi cõtrariareẽ.Si em negaſti primò me tibi mutuaſſe : poſtea verò cũ pbaſſem dicis te mihi reſtituiſſe : cõfiteris me mutuaſſe ergo nõ debes audiri:vt in l.j.j.de fur.& qui cõuictus eſt de mẽdacio,& debet puniri:& hoc tenet Dy.in d.c.nullus pluribus.& ideo dixit q reus non põt opponere ,duas exceptiones contrarias eodẽ tpe:& ita limitat.d.c.nullus pluribus.Bald.vel Bart.reprehendit eum.in l.nemo.ff.de exce.& in l.cum de indebito. ff. de proba.vbi patet q licet quis negauerit intentionẽ agentis,nõ propterea perdit ius ſuum:quin per aliam viam poſsit ſe iuuare licet grauetur in onere probandi:in quo non fuiſſet grauatus ſi non negaſſet,nec in mendacio deprehenſus fuiſſet. Item per authenti.contra qui propriam.de numerata pecunia.infrà vbi qui negauit ſua ſcripturam,& in mendacio deprehenſus eſt:licet puniatur pœna ibi contenta, tamen non perdit ius ſuum & exce- 6 ptionem quam habebat. † Sunt enim quidam caſus in quibus b propter mendacium [b] quis cadit à iure ſuo : quos not.per Bald. in l.j.j.de furtis.regulariter contra. vt ibi plenè per eum. Et his infertur quòd ille qui negauit maleficium commiſsiſſe, ſeu homicidium;& in mendacio deprehẽſus eſt, quia fuit probatum per teſtes,non prohibeẽ poſtea dicere & probare quòd fecit ad defenſionẽ ſui.nam cum ſit de gñe phibitorũ;quia tunc releuando actorẽ ab onere pbandi etiã ipſe releuaretur:vt dixi in præcedenti q.quando confiteris te mihi ſoluiſſe,vel reſtituiſſe pecuniam quam tibi mutuaui:nam releuo te ab onere probandi ſolutionem ; & eodem modo ego releuor ab onere probandi numerationem:ex qua ago,quaſi videaris ſi- 7 lam fuiſſe confeſſus. †Tertiò & vltimò quæritur de pulchra & notabili q.Quidam vſurarius mutuauit tibi centum,quæ tenuiſti per annum ; & ſoluiſti vſuras;deinde reſtituiſti ſortem;& recuperaſti pignora, & fecit tibi quietationem de pecunia mutuata : nunc tu agis contra eum , & repetis vſuras quas dicis te ſoluiſſe, ſed non potes probare niſi per præſumptionem , probando quòd ille eſt vſurarius,& conſueuit mutuare ad tantum pro libra,& quòd tenuiſti ſortem per annum:& ſic vſuræ aſcendebant ad tantam quantitatem,& quòd nõ eſt veriſimilè quod reſtituiſſet tibi pignora,niſi ſoluiſſes vſuras,an iſta ſufficiant ad condemnandum ipſum in curia epiſcopali,vel hæredes eius ad reſtitutionem vſurarum?videtur quòd ſic.per ar.à ſolitis.vt in l. v elvniuerſorum.ff.de pig.act.& in lege,qui ſemiſſes.ff.de vſur.

a ¶ Confeſsio aũt partis. Adde text.in c.cũ cãm.in ỹ.rñ.de rapt. Bal.in l.ỹ.§.q obſeruare.C.de iura.calũ. quẽ ſequit eius ſcholaris.Pe.de Anc.in c. j.circa fi.de iur.calũ. li.vj.Anto.de But.in c.licet cãm. extra de pba.idẽ in c.ſi ſacerdos.in j.col.de offic. ordi.idẽ in c.in præſentia.in ỹ.col.de renun.

b ¶ Caſus in quib⁹ propter mẽdaciũ.Caſus in qb⁹mẽdaciũ punitur à iure.vide p gl. in l.ſi dubitet.in §.j. ff.de fideiuſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Actore non pbante. Adde gl.in c.mutieri.de iureiur. quæ allegat concordantes.

Contrariū determinãt hic Pe.& Cy. p ista l.qa q numerationẽ allegat,debet eã pbare: cui dicat satis ꝓbat ipse p tales cõsecturas. Rñdeo q nõ sufficiũt: qa nõ ꝓbat hoc esse qđ ab hoc cõtingit abesse:vt j.eo.l.necꝙ natales:& licet iste sit vsurarius:& nõ cõsueuerit mutuare ad tm̃ pro libra:nõ sequit ergo sic semper mutuabat quia poterat esse magis amicus,vel alius respectus q mutuasset gratis:vel minus secũdũ Bal.qui tenet opi.prædictã.Sed Io.An.in c.quãquã.de vsur.in nouel.videt tenere cõtrariũ,q ista sufficiãt ad cõdẽnationẽ,& videt dicere quod ita in iudicijs seruatur & miror quod Bal.nõ allegat,nec ob.cõtrariũ.qa verũ est quod nõ ꝓbat hoc esse &c.s.qñ,sæpe,& frequẽter cõtingit abesse:aliàs secus:qa bonũ est argumẽtũ ab his quæ sunt solita frequẽter. Si ergo ꝓbatur q iste semper sic mutuat,præsumitur & istud mutuum sic fuisse:secus si aliquando sic:aliquando aliter:vt in contrario:vel nisi probaretur amicitia magna,propter quam potuisset gratis mutuare.

2 ☞ *Conuentus rei uendicatione, licet non teneatur probare se dominum quousq; actor suam intẽtionem probauerit.si tamen uult sponte probare, potest,& quid iste operabitur?& nu.3.*
Si tunc feratur sententia absolutoria, & postea reus caderet à possessione, an uirtute talis sententiæ poterit rem uendicare?
Iudex an debeat pronuntiare reum esse dominum, si hoc ipse probauerit, & licet hoc non petierit?
3 *Absolutio facta quia actor non probauit,an transferat in absolutum dominium, uel usucapiendi conditionem?*
4 *Ille qui agit rei uendicatione,& succubuit quia non probauit se dominum,non prohibetur postea agere ad eandem rem actione publici,& dicere se quasi dominum.*
5 *Si aliquis fuit accusatus uel inquisitus de percussione cum sanguinis effusione:& probetur percussio,& non sanguinis effusio,an debeat sequi absolutio?*

LEX II.

1 POssessiones. †Agens rei vendi. debet ꝓbare se dñm:aliàs reus absoluit:& dominus esse præsumit.h.d.Bal.In tex.ibi. [possessiones quas ad te pertinere dicis.]sub iure dominij.In tex.ibi. 2 [persequere.]I.petẽdo & ꝓbãdo q sint tuæ.†In text.ibi.[nõ em possessori incũbit necessitas &c.]subaudi.I.si asserit se dñm: & p cõsequẽs neget te dñm:vt in l.Pomponius.§.si is.ff.de ꝓcu.nam nõ ꝓterea teneꝫ ꝓbare se dñm:licet hoc asserat:qa præsumitur ex eo qa possidet tanquã dñs,quãtũ ad effectũ excipiendi: quousq; tu ꝓbaueris te dñm.nã põt postea per meliores probationes ꝓbare se dñm:& reprobare tuas ꝓbationes:dũmodo nõ didicerit testificata:vt in aut.ad qui semel.j.eo. qa est articulus directẽ cõtrarius:vel dũmodo ꝓbet nõ per testes,sed per instrã:in qbus nõ est timor subornationis:licet aũt nõ teneaꝫ ꝓbare se dominũ quousq; actor suã intentionẽ ꝓbauerit:si tñ vult spõte probare, põt.vt l.circa.ff.e.ad hũc finẽ vt nõ absoluaꝫ ex isto capite: quia actor nõ ꝓbauit:quia tunc de suo dñio nihil esset ꝓnuntiatum: ideo si caderet à possessione,& peruenìret ad actorẽ,illa sententia nõ ꝓdesset,vt ab eo vẽdicaret;sed vt absoluaꝫ:qa est dñs:& tunc ꝓderit sibi hæc absolutio:vt possit ab eodẽ vẽdicare:non ab alio cõtra quem sententia nõ fuit lata:vt hæc habeatꝫ:in l.sed & si possessori.ff.de iureiu.& in l.si inter me & te.ff.de excep.rei iud.Dicit tñ in c.ex cõquæstione.de resti.spo.q Iudex nõ debet ꝓnuntiare reum esse dñm.licet hoc ipse ꝓbauerit : nisi hoc petierit.per l.fi.j.de fideicom.liber.& reprehendit Inn.qui videt sentire contrarium:sed hoc videt intelligere do.Ant.de Bu.hoc modo: nõ q det libellum de nouo,in quo hoc petat, sed in calculo ferendæ sententiæ petat viua voce:sicut in alijs quæ contingunt vel emergũt lite pendente:vt in l.ædiles.§.Ire sciedũ.ff.de ædil.edic. & per hoc apparet qualiter debeat intelligi glo.quæ est in l.circa. 3 ff.eo.titu.vbi omnino vide. †Oppo.pro declaratione vltimæ gl. a contra tex.in fi.dum dicit q actore non probante [a] reus absoluitur,& dominium apud eum remanet:contra.quia ista absolutio non transfert in eũ dñiũ:vt est tex.cũ gl.in l.exceptio.ff.de excenec vsucapiẽdi cõditionẽ:vt no.in l.si pro fundo.s.de transl.nam sufficit ibi ad absolutionẽ cõsequẽdã q actor nõ ꝓbauerit se dominũ,posito quod nec ipse reus sit dñs:vt l.fi.s.de rei vẽ.vt glo. fateꝫ:& ꝓpter hoc exponit dñiũ.i.possessio. vel dic (& etiã ista est bona)vt est tex.propriè,si reus nõ erat dñs,sed actor,nõ trãseraꝫ in eum dominium in rei necessitate:tñ præsumit dominus: alio non probato:qui possit tanquam dominus:vt dicta l. Titia. de,ꝓba.ff.& ista possessio de præsenti quantũ ad retinendũ,facit præsumi ipsum esse dñm:& etiã quãtũ ad effectũ agẽdi, si principaliter nõ deducit dñium ad iudiciũ:sed incidẽter iuxta no.in l.sicuti.§.sed si quæratur.ff.si serui.ven. Vltimò no.tertiã so.glo. quæ non placet,tũ qa est diuinatio:tum etiã quia posito q ꝓtè subijsset in se onus ꝓbãdi,& ꝓbasset de se dñium : ista sententia non faceret ipsum dñm,nec mutaret veritatẽ : licet haberet pro veritate:vt non posset dici contrariũ:vt in l.res iudicata . de reg. iur.nisi per cõfessionẽ partis:quæ bene admitteret contra talem præsumptionẽ iuris & de iure:vt no.in auf.sed iam necesse,& in 4 corpore vnde sumit.j.de do.ante nnp. †Vltimò scias q ille qui agit rei ven.& succubuit,quia non ꝓbauit se dñm, nõ ꝓhibetur postea agere ad eandẽ acti.publ.& dicere se quasi dñm quia habet titulum & bonam fidem: & similiter causam præscribendi: vt est tex.& gl.in l.minor.§.j.ff.de euic.nec potuisset ex hoc capi te obtinere sententiam virtute libelli in quo allegauit se dominũ & sic non deduxit in iudicium quasi dominium:ideo debuit se- 5 qui absolutio.& noua interpellatione seu libello fuit opus. †Et istud inducitur:si aliquis fuit accusatus vel inquisitus de percutione cum sanguinis effusione : & probetur percussus & non sanguinis effusio,q non debeat sequi condemnatio de simplici percussione,sed absolutio.quia de illo non fuit accusatus : vt sic possit postea accusari de percussione simplici.Alij dicunt cõtra illam quæstionem plenissimè & subtiliter examinat Bar.in l.denuntiasse.§.quid tamen.ff.de adulte.vbi loquitur vtilius quã loquatur Bal.qui vadit per abrupta:sine magna vtilitate.

2 ☞ *Quando sunt plures tutores, si omnes administrant, & male: aut nullus administret:& pupillus ex negligentia damnificetur, quilibet eorum tenetur in solidum,si tutela non erat diuisa:ut hic.*
3 *Si omnes soluendo,quod habeant beneficium diuisionis ex epistola diui Adriani,& an sint soluendo:quid inspiciatur tempus depositi officij.*
Quid in fideiussoribus?
4 *Tutela si non fuit diuisa per iudicem,uel testatorem,sed alter tutorum gessit, & alter non,an habeant beneficium diuisionis?*
5 *Talis præsumitur quis fuisse,in quali habitu nunc reperitur.*
Præsumitur clericus,qui uadit in habitu clericali.
6 *Quando ex præterito non præsumatur in præsens:& quando sic.*

LEX III.

1 EX persona. †Ex præsenti statu præsumitur in præteritũ:& qualis qs hodie reperitur,presumitur fuisse:nisi probetur contrarium:ad hoc alleg.Item allegatur q ex persona tutoris qui erat so- 2 luendo tempore finiti officij,non potest quis conuenìri.h.d. †Et præmitto q quando sunt plures tutores,si omnes administrant: & malè,aut nullus administret,& pupillus ex negligentia danificet:quilibet eorum tenetur in solidum:quia quilibet habet officium in solidum:& sic pupillus potest eligere quem vult:vt j. de diui.tu.l.ij.si tutela non erat diuisa per testatorem,vel iudicem:si tamen omnes sunt soluendo,habent beneficiũ diuisionis ex epistola diui Adri.vt l.j.§.nunc tractemus.de tu.& ra.distr. An aũt sint omnes soluendo inspicitur tempus depositi officij : quia tũc si fuerunt omnes soluendo,intelligitur actio diuisa ipso iure : & sic licet alter postea efficiatur non soluendo,tamen alter ex persona illius non potest conueniri : tamen ille qui hoc dicit, debet hoc ꝓbare : quia si hodie reperitur non soluendo : præsumitur etiam non fuisse tempore depositi officij,& hoc dicit illa lex. 3 † In fideiussoribus verò inspicitur tempus lit.contest.vt si tunc alter eorum sit non soluendo,alter insolidum teneatur:vt in l.inter eos.§.j. ff.de fideiuss.& si tunc omnes sunt soluendo: licet in præteritum aliquis non fuerit,diuiditur actio.quæ autem sit ratio diuersitatis inter plures fideiussores & tutores,quidam restituerunt assignare rationem:ideo non tenuerunt istam lectu. quæ ponitur in principio glos.sed tenent secundam: tamen ista lect. est bona, & ratio diuersitatis est : quia tutores gerunt officium necessarium:ideo magis prouidetur, vt sufficiat fuisse soluendo tempore depositi officij : sed fideiussores se sponte obligant secundùm Petrum & Cynum vnde non sufficit olim omnes fuisse soluendo , si tempore litis contestat. aliquis eorum non sit. 4 †Debes scire quòd quando tutela non est diuisa per iudicem, vel testatorem,si alter ipsorum gessit,alter non.nec mãdauit qui non gessit,non debet ante eos qui non gesserunt(si idonei sunt) cõueniri:quia habent in hoc beneficium ordinis:sicut in præce-

denti

denti casu habent beneficium diuisionis. vt j. si tutor non gesse. l.fi.sed si tunc ille qui gessit non erat soluendo, alter qui non gessit est soluendo,potest insolidum conueniri. & sic ex persona illius gerentis.si ergo hodie gerens reperitur non soluendo , & sic alter non gerens conuenitur , qui asserat non debere conueniri: quia gerens erat soluẽdo tempore depositi officij. debet hoc probare aliàs præsumitur non fuisse soluendo: sicut hodie nõ est:& hæc est secunda lec.glo.secundũ vnum intellectum.Sed si tutela erat diuisa per iudicem , vel testatorem , quilibet tenetur pro sua administratione:& non pro administratione alterius:nisi videret alterum malè administrare , vel negligere dolo vel culpa: & prætermisit ipsum accusare de suspecto,& facere eum remoueri:licet in præcedenti casu quando non erat diuisa, etiam si in hoc non commisit dolum vel culpam : nihilominus tenetur ex administratione alterius:& ista potest esse tertia lect. quę colligitur ex glo.dum dicit quia non petijt eum remoueri &c. quia licet commiserit dolum vel culpã in hoc, si tamẽ ille est soluendo tempore depositi officij, ille debet conueniri : & non alter sed si non fuisset in dolo vel culpa,nullo modo conueniretur ex administratione alteri commissa.Et prædicta vera quando potest aliquid imputari pupillo quondã,vel curatori suo , quare nõ conuenerũt illum,postquam erat soluendo tempore depositi officij: sed si nulla culpa potest imputari,non excusaretur alter ex eo q ille tunc fuisset soluendo: secundũ quod videtur hic sentire Cy. Tene menti.In glo.ibi.[quo casu etiam magistratus primò conuenitur quã auus.]huic glo. contrariatur alia glos. quæ est in §. nunc tractemus.hic allegato in gl.& illã tenẽt doc. q imo prius conueniatur collega quã magistratus,& de ista materia plenè et 5 subtiliter tractatur in l.j.s.de transl.†In gl.fi.ibi.[quia ex præsenti præsumitur in præteritum.]vt ff.eo.l.nõ est.& not.in l.ij.eo.titsicut & talis quis præsumitur in quali habitu nunc reperitur. vt l.moueor.j.si seruus expor. væneat. vnde præsumit clericus qui vadit in habitu clericali:vt in c.si iudex laicus.de sent.ex com.li. 6 vj.†Quod autẽ dicitur an ex præterito præsumatur in præsens, collige ex his quæ s.dixi ad exhiben.l.non ignorabit.nã in ætate quæ solo tractu temporis mutatur , non præsumitur quis esse hodie illius ætatis cuius olim fuit:vt in l.Spadonẽ.§.qui absolutus.de excu.tu.In possessione verò quæ non solo tractu temporis mutatur:tamen de facili perditur : an præsumatur quis hodie possidere:quia olim probatur possedisse? distingue vt in dominio q nõ ita de facili perditur,& præsumitur hodie esse dñs qui probatur olim fuisse:vt in eo.l.siue possidetis.Et adde quod no. Bar.in l.si cui.§.ijdem.ff. de accu. q not.in c.mandata. extrà de præsump.& adde j.de adult.l.antepenul.

2 ☞ *Quòd aliud sit proprietas,& aliud dominium,& quid sit proprietas,& quid dominium?*
3 *An ex solo instrumento emptionis probetur dominium?*
4 *Testes ut probent me esse dominum talis rei quam peto,quomodo debeant deponere?*
5 *Fama,an sit sufficiens ad probationem domini?*
6 *Fama inducit iustam causam credendi,& sic titulum putatiuum,& an sufficiat ad præscribendum*
7 *Fama aliquãdo inducit semiplenam probationem regulariter uerò nec plenam nec semi plenam: sed factam coadiuuat.*

LEX IIII.

1 a b 2 c PRoprietatis. †Dominiũ põt probari tã per instrumẽtum, [a] quã per testes [b] h.d.vel per alia indicia.†In tex.ibi. [proprietatis dominium.]Et sic no.q aliud est proprietas,aliud dñiũ. [c]nã proprietas dicitur prout distinguitur ab vsufru. formali. Nam in re corporali est dare nudã proprietatem,& est dare vsumfru. formalẽ. Itẽ proprietatem plenã. l. iunctã cũ vsufructu causali. Dominiũ verò dicitur prout distinguit à possessione , nam est libera potestas disponẽdi de re in qua quis habet dñiũ : vt l.in re mãdata.j.mandati.& no.de hoc in l.si quis vi.§. differentia.ff.de acq.pos.vñ q habet nudã proprietatem,dicitur habere dñiũ pro prietatis:quia de illa potest disponere,& ille qui habet vsumfru ctũ formalẽ,dicit habere dñium vsusfructus.i.illius iuris.vt in l. qui vsumfructũ.ff.si vsusfru.peta.& sic istud vocabulũ dñiũ est latum & cadit in omni iure q quis habet,de quo possit disponere non tñ intelligas q vsufructuarius possit disponere de vsufr. transferendo ipsum in alium,sed solũ abdicando à se. vt insti.de 3 vsufr.§.finitur.†In tex.ibi.[instrumento emptionis.] p hoc solũ nõ probaret dñiũ:nisi cũ altero ex duobus.s.q post emptionẽ &

traditionẽ possederit lõgo tpe: ita q potuit a acqrere dñiũ p p̃ scripti onẽ,positoq venditor nõ fuisset dñs:& sic ipsum nõ trãstulisset:vel qđ ꝓbet vẽditorẽ fuisse dñm,q similiter ꝓbare põt,si ꝓbat q ille possedit tanto tpe cũ titulo q p̃scribere potuit:vt not.j.eo. l.cũ res:aliàs non sequereꝫ emisti rẽ à Titio: b ergo es dñs rei.In tex.ibi.[sed & qbuscũq aljs legitimis ꝓbationibus.] puta p testes: vt j.de fide instru.l.in exercẽdis . q debeant deponere de p̃dictis,& sufficiũt,sicut istrm c ad ꝓbãdũ tit.emptiõis: & alia de quibus su 4 prà.†Aduertẽdũ ergo:si testes deponerent me esse dñm talis rei quã peto,nõ ꝓbarent: nisi etiã nõ interrogati assignẽt & exprimãt d cãs:qa hoc scĩũt:puta qa viderũt me emere & mihi rem fuisse traditã , & me possedisse longo tpe:qm̃ dñium est quid incorporale cõsistens in iure quod nõ percipitur sensu corporeo,sed iudico intellectus:puta ex p̃dictis,& in talibus debet testis dicere cãm sui dicti etiã non interrogatus: aliàs nõ valet:quia nõ tenet dictũ eius:vt no.Innoc.in e c.cum cãm.extra de testi.nõ sic in aljs quę sensu corporeo percipiunt:in quibus nõ te d netur reddere rationem sui dicti,[d] nisi fuerit interrogatus:& nihilominus valet:sed si fuit interrogatus,& non reddidit rationem,vel nõ reddidit bonã:tunc valet dictum eius:vt j.titu.proxi.l.solam.& ibi no.glo. Item ꝓbatur dominiũ ex aljs indicijs:vt ŝ.de rei vẽ.

5 l.indicia.& dicit hic gl.puta per famã. †Doct.dicunt q fama nõ e est sufficiens [e] ad probanem dominij:quia fama non probat, sed probationem coadiuuat:quia si probationes sunt æquales in aljs,& ꝓ vna est fama,ꝓ alia nõ,illa prævalet:puta in interdicto vti possi.si pariter ꝓbauerũt de possessiõe:interdũ tñ fama probaret,qñ esset de antiquissimo dñio:puta possidesvnũ castrum, & ego prætẽdo habere aliquod ius infra dñium in dicto castro, ex cõcessione mihi facta per certos nobiles,in quorũ dñio ĩstud castrum tunc erat,& ꝓduco cõcessionẽ: tu negas illos potuisse cõcedere,dicẽs q nõ erãt dñi,nisi ꝓbẽt:tũc qa agit de dñio illorum ꝓpter se:sed ꝓpter meã cõcessionẽ,si ꝓbarẽ per publicã vocem& famã q illo tpe lõgissimo:puta iam centũ annorũ illi erãt dñi illius castri:istud sufficeret.Secũdo modo põt intelligi gloss. quæ est in l.cum actũ.aliàs.l.at qui natura.§.cum me.ff.de nego. gest.& quod no.Bal.in l.cũ super.ŝ.de rei vẽ.& Inn.in c. veniẽs. de verb.sig.sicut in simili dicimus qñ dñium nõ deducit princi paliter propter se,ꝓbatur ex sola possessione de præsenti:vt nor. 6 in l.sicuti.§.sed si quæratur.ff.si serui.ven. †Dicit etiam Barto.q fama inducit iustam causam credendi:& sic titulũ putatiuũ,qui sufficit ad præscribendũ:vt in l.Celsus.ff.de vsucap. quod declara sic.Si pater meus tenuit & possedit aliquam rem:non tamẽ tẽpore sufficienti ad præscribendũ:egò tanquam hæres eius cõtinuauí posi.per posi.per tempus sufficiẽs ad præscribẽdũ lõgo tpe cũ ti.tñ certè titulus ꝓ hærede mihi nõ ꝓdest:quia eram filius in potestate:vt infrà pro hærede.l.nihil.nec tit.pro suo:vt ibi no.in gl.sed si allego titulum emptionis:quia pater meus emit,& non possum ꝓbare tit.nisi ꝓfamã:certè dat mihi iustã cãm credẽdi q̃ adducit tit.putatiuũ iusto errore interueniẽte q tm̃ ꝓdest quãtũ 7 verus titulus:vt l.nõ solũ,§.quod vulgo.ff.de vsuca.†Aliquãdo verò fama inducit semiplenã probationẽ quod qñ sit. dic vt per Bar.in l.de minore.§.tormenta.circa fin.ff.de quæsti.regulariter verò nec plenam,nec semiplenã facit:.sed factam probationem coadiuuat:vt l.ij.§.eiusdem quoq.ff.de testi.

1 ☞ *Instrumentorum appellatione quid contineatur,& an etiam testes?*
3 *Scriptura publica dici potest non solum scripta manu notarij publici: sed etiam illo modo authen.quod potest contingere sex modis.*
4 *Scriptura priuata quando faciat fidem plenam contra eum qui scripsit: & quando debeat esse trino teste subscripta?& nu.5.*
5 *Quid si negetur esse de manu illius contra quem producitur? uel si producatur contra eius hæredes,ad hoc ut fidem faciat quid requiratur?& an sola comparatio literarum faciat plenam fidem?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Appellatiõe iustorũ. Adde Bar.in l.nouiõnẽ.in §.institorum ff.de verb.sig. Io.An. in addi. Spe. in tit. de instr. edi.in §.j. Abb. in c.licet dilectus. de testi

b ¶ Libris agẽtariorũ. Adde Car. Alex. in c. ecclesiasticarũ.xj.di. in vij. col. versi. pro pterea credit libris.

c ¶ Priuata scriptura. Adde Bar.in l.nuda. ff.de don.& an i scriptura priuata regrãt ꝙ apponãt dies & locus. vide gl.i c. quoties cordis oculus. j. q.vij. Angel.in l.j.§. editiones.ff.de eden. Ioã.de Imo.in l.ij.ff. quẽad.test.aper. Abb. in c.j. ad fi. de proba. Alexãd.cõsi. lxxvj. incip. Põderatis his. in themate.in iij.vo. eũdẽ cõsil.cxxxij. Ici. discussis hæsitationibus.in j. vol.

Quid in scripturas tertij facta ad utilitatem meam: an faciat fidem? & quid si est argentarius uel mercator.

Scriptura priuata regulariter non facit fidem.

Ea quæ non prosunt singula, multa iuuant.

LEX V.

INstrumenta. †Scriptura priuata sine alijs adminiculis non sufficit ad ꝓbationẽ plenã inducẽdã. h.d. Et vt differat à l.seq. pone casum in scriptura priuata debitoris cõtra quẽ agit. l.aũt seqũes. & l. exẽplo. loquunt in scriptura priuata ipsius agẽtis, vt nõ faciat fidẽ ꝓ se: sed nec scriptura priuata cõiuncti facit fidẽ cõtra se, nisi habeat alia adminicula: nũc est vi dẽdum quæ sint illa quæ debẽt habere. †In tex. ibi. [instra] largè ponit pro scriptura q̃ inducit ad instruendã cãm. i. ad ꝓbandũ: licet nõ sit de se sufficiẽs: nam & testes largo modo cõtinẽtur appellatiõe institorũ. a vt l. notionẽ instrumẽtorũ. de ver. sig. strictè verò & ꝓpriè loquẽdo instrm dicit scriptura publica cõfecta manu notarij: quæ fidẽ facit plenã, ꝓ qua sumit in dubio vt j.e.l. cum precibus. & l. scripturas. j. qui pot. in pig. ha. de hoc quid cõtineat appellatiõe institorũ: vide per Barto. in l. in fraudẽ. §. necꝫ institra. ff. de iure fis. †publicaverò scriptura dici potest nõ solũ scripta manu publici notarij, sed etiã illo modo auẽ. quod põt cõtingere sex modis: vt no. in Spe. de instru. edi. §. nũc dicẽdum. & per Bar. in l. admonẽdi. ff. de iureiuran. †In text. ibi. [si nõ alijs quoꝫ adminiculis.]Sed quæ sunt illa? Respõdeo, cõfessio rei, si cõfiteꝫ illã scripturã esse manu sua: tũc facit plenã fidem cõtra ipsum: licet neget cõtẽta in ea esse vera: quia stat scripturæ de veritate. nam nõ præsumit aliàs scripsisse cõtra se si nõ esset vera: vt l. gñaliter. j. de nõ nume. pec. nisi in cõtractu mutui. in quo nõ facit nisi trãiacto biennio, in quo põt opponere exceptionẽ nõ nume. pecu. Contra aliũ verò qui habet instrm publi cum, cõtra ipsum talis scriptura etiã cõfessata nõ facit plenã fidẽ in præiudiciũ instrũ: nisi sit trino teste notata. i. subscripta: & recognitæ subscriptiões per illos testes. vt in d.l. scripturas. aliàs de facili posit quis ꝓbare suos creditores cõponẽdo vnã falsam scripturã ad vtilitatẽ alterius: nõ tñ requirit ꝙ illi testes interfuerint cõtractui: sed sufficit ꝙ viderint eam scribi tpe descripto in ea. & sic si illud tps p̃cedebat tps cõprehẽsum in instro: puta ga obligaueras mihi bona tua, & primò obligasti per instrm publicum alteri, scriptura mea simpliciter solẽnizata præferẽ publico instro & hoc est secũdũ iudiciũ. †Si verò scriptura negeꝫ esse de manu illius cõtra quẽ ꝓducit, seu si ꝓducaꝫ cõtra hæredes eius: tũc vt fidem faciat requirunt duo. l. cõparatio literarum. Item duo vel tres descripti vel nõ descripti, qui viderint eam scribi per illũ cõtra quẽ ꝓducit: & in his duobus cõcurrentibus faciãt plenã fidẽ licet testes nõ deponãt de ipso cõtractu: quia tũc ipsi soli sufficerent: & scriptura esset superflua. & hoc habeẽ in auẽ. de instr. caute. & fide. §. si quis igitur. & plenè no. in auẽ. ad hæc. j. eo. tit. sed si ad alterũ istorũ valet, sola cõparatio & sola certificatio nõ faceret plenã fidẽ: sed semiplenã: vt plenè no. in l. admonẽdi. ff. de iureiuran, per glo. & doct. Et prædicta qñ cõfessio cõtenta in scriptura cõtinet causam obligatoriã. Si aũt nullam causam cõtinet, vel nõ obligatoriã, etiã si esset cõfessata per scribẽtẽ, nõ valeret. nec ꝓbaret per l. cum de indebito. in fi. ff. eo. & ita sanè intellige glos. hic, super verbo nisi tres: quæ prima facie quem deciperet. †Et vide Bart. in d.l. scripturas, vbi colligit distinctionẽ: sed clarius patet ex his quæ dixi. Potest etiã intelligi hæc l. in scriptura tertij facta ad vtilitatẽ meã, & cõtra te: quia nõ facit plenã fidem siue adminiculũ. Sed quæ sunt illa: patet si esset cõsuetudo ꝙ stare tur libris mercatorũ de cõtentis in eis inter extraneos: nam fre quẽter recurriẽ ad fidẽ eorũ: quia nõ semper partes volũt notariũ grauare, vel nõ põt. & cõcorditer vadũt ad vnũ mercatorẽ, & faciunt sibi scribi in libro suo qualiter talis & talis venerũt ad talẽ cõcordiã. olim verò stabaẽ libris argẽtariorũ b & nũmulariorum: quia statuebãtur ex publico, & nullus poterat erigere banchum sine licẽtia publica, & cum iuramento describendo legaliter sub pœna falsi. & videẽ mihi ꝙ ita seruetur Florẽtiꝫ: & tunc dabatur plena fides. vt ff. de edẽdo l. si quis ex argẽtarijs. §. j. & in l. quædam. §. nũmularios. hodie dicit glo. ibi secus. quia nõ deputãtur à publico. Secus ergo si etiã hodie deputarẽtur. Itẽ secus vbi esset cõsuetudo in cõtrarium: nam & talis cõsuetudo facit censeri scripturã publicã: vt in c. cum dilectus. de fide instr. † regulariter veró priuata scriptura c nõ facit fidẽ: quod dic vt in d. §. nunc dicẽdum. ver. regulariter. in Spe. de instru. edi. Vltimò de notabili glo. ꝙ quæ nõ prosunt singula multa iuuãt. vide Bar. in l. j. §. Idẽ Cornelio. ff. de quæstionibus.

2 ☞ Scriptura de sancti, an faciat fidem?

3 Scriptura priuata etiam ad utilitatem fisci, non facit plenam fidem.

Quid si confecta esset manu officialis deputati per fiscum in camera fiscali: puta, camerarij communis, licet non sit notarius? quod diceretur scriptura publica.

4 Si rex, uel dominus haberet sententiam pro se sigillatam sigillo suo, an tale sigillum faciat pro se?

LEX VI.

RAtiones. †Scriptura priuata nõ facit fidẽ pro scribẽte. h.d. vsqꝫ ad versi. eiusdẽ iuris cum l. exẽplo. j. eo. & vide bonum tex. cum glo. in l. inter chartulas. j. de cõueniẽ. fisci debi. lib. x. †In text. ibi. [solas sufficere nõ posse.]No. istum tex. q.d. nõ sufficiũt istæ rationes ad plenã probationẽ: tamẽ aliqualẽ fidẽ faciũt: ga sunt scripturæ defuncti. pro quibus magis præsumit quam pro scripturis viuẽtis: quia nõ est verisimilẽ quod voluerit mori in peccato & si dimiserit librũ apertũ, si nõ cõtinuauerit acta. vnde si probetur defunctũ fuisse bonæ vitæ & famæ scriptura sua in libro rationũ in quo erãt descripta alia facta sua, facerẽt semiplenã, ꝓbationẽ: & sufficeret vnus testis cum illa scriptura, vel posset deferri hæredi iuramẽtum in supplemẽtum, ꝓbationis si sciebat multa: ita videẽ intelligere Bar. istũ tex. no. in l. admonẽdi. ff. de iureiurã. †In l. exẽplo. no. singulariter ꝙ scriptura priuata etiã ad vtilitatẽ fisci nõ facit fidẽ. hoc exẽplificaẽ per d.l. inter chartulas: qñ in bonis cõfiscatis reperiẽ scriptura cõspecta de manu illius, cõtinẽs aliũ esse sibi debitorẽ: sed si scriptura esset cõfecta manu officialis deputati per fiscũ in camera fiscali, puta camerarij cõis: licet nõ sit notarius, diceretur scriptura publica. per auẽ. ad hæc. j. de fide instru. quod no. & in l. quædã. §. nummularios. ff. de edẽ. & est in arg. secundũ Cy. †ꝙ si Rex, vel dominus habeat sententiam pro se sigillatam sigillo suo, tale sigillum non facit fidẽ pro se contrarium tamẽ dicit: quia princeps potest esse iudex in causa propria. in l. proximè. de his quæ in testa. delentur.

2 ☞ Dictio taxatiua negat residuum.

3 Hæres non potest uenire contra iuramentum defuncti: nec ipsum de periurio uel mendacio arguere.

§. Eiusdem iuris. †

Iste versi. legitur duobus modis. primo vt prosequatur eundem casum qui positus est in principio: & tunc nihil aliud est dicẽdum, & differt solum in hoc: quia principium loquitur in eo qui viuens scripsit pro se. Iste versicu. in eo qui moriens fecit scribi pro se, vt ei non stetur: alio modo vt loquatur in eo qui fecit scribi contra se & hæredem suum: quia cum haberet debitorem qui sibi tenebatur in viginti: fecit scribi in decem: vtrum per hoc præiudicetur hæredi, quominus possit petere viginti: si potest probare quod in tantum tenetur. Respondetur quòd non in plus præiudicat: quia non sequitur tenetur in decem: ergo non in plus. ista enim fuerunt verba enuntiatiua, quæ non disponunt vltra quam sit eorum proprietas: secus si dixisset quòd tenetur in decem tantum non per errorem, sed ex certa scientia: quia tunc videtur legasse liberationem in alijs decem. †Secundum glos. quæ semper allegatur de significatu dictionis taxatiuę, quia negat residuum: sed si non probaretur quod ex certa scientia: tunc probatio veritatis in contrarium præsumeretur dixisse per errorem: & non præiudicaret: vt j. de falsa causa adiec. leg. l. j. & ita intellige glos. & isto modo intelligendo bene venit ad propositum authentica quod obtinet hic posita. quæ limita vt prius dictum quando non fuit apposita dictio taxatiua: quod non præiudicet sit verum quando testator non iurauit: sed si iurauerit, tale iuramentum in præiudicium hæredis habet vim dictionis taxatiuæ, vt vltra decem non debeantur, & sic hæres vltra decem non poterit plus petere: sed creditoribus ipsius tunc non præiudicat

præiudicat, quin si alia bona non sunt, ex quibus possit eis intergrè satisfieri, possint probare hęredi. & illud debitum petere: ga iurm illius alteri ꝓiudicare nõ debet: sed duntaxat iuranti & eius hæredi. vt in c. ij. de pact. lib. vj. & vide Bar. in l. cũ quis decedẽs. §. Titia. ff. de leg. iij. Adde ꝙ illa loquitur quãdo testator apponit dictionem taxatiuam tantũ quod sibi debuerit x. tantũ: quo casu præiudicatur hæredi, vt plus petere non possit: siue dixerit scienter, siue ignoranter: sed si iurauit distinguit: an scienter, vel ignoranter, & illud videtur de mente gloss. † Et sic not. quod hæres non potest venire contra iura defuncti. nec ipsum de mendacio vel periurio arguere. vt in l. rem alienam. circa finem. ff. de pign. act. nam iuramentum habet vim clausulæ vt valeat meliori modo quo potest. vt l. cum pater. §. filius matrem. de leg. iij.

2 ☞ Quando intentio actoris est fundata, tunc probandi onus incumbit reo.

LEX VIII.

1 ERrustra veremini. †Reus non tenetur ꝓbare, sed actor. hoc dicit. Et intellige, vt dixi in l. j. scilicet quãdo negat intentionẽ agentis: & tũc negatio nõ potest probari. l. actor. j. eo. secus si eam nõ negat fuisse verã, sed dicit hodie non habere locum, quia sublata. & sic excipit affirmatiuè opponendo de so-
2 lutione, vel de pacto. †Item procedit quando intẽtio actoris non est fundata, sed postquam fundata erat, tenet probare. vt j. eod. l. siue possidetis, etiã si nõ excipiat, sed negat eã. & vult reprobare de falso probationes actoris, vel directo, & sic non possit post dicita testificata, vel per indirectũ, & sic bñ posset. vt si probaui ꝙ promisisti mihi x. iam est annus in ciuitate ista. & tali mense. Tu vis probare hoc esse impossibile: quia eras, & fuisti continuè Romæ: ita ꝙ non potuisti hæc promittere post, etiam per didicita testificata: quia diuitius est articulus. vt in c. series extra de testi.

2 ☞ Quandocunque quis in libello asserit & allegat aliquid, quod non sit necessarium ad fundandam intentionem suam, nunquam censetur se astringere ad illud probandum, sed solum ad illud quod sufficit.

Cùm appellatur à diffinitiua, non requiritur expressio causæ grauaminis, sed sufficit simpliciter dicere appello, & si sic exprimatur, an debeat necessariò probari?

3 Clausula in libello apposita, non astringens ad probandum nisi ea quæ sufficiant ad uictoriam causæ, quando aliquid operetur?

Licet in accusatione non sit necessaria appositio diei commissi criminis, uel causæ, sed dũtaxat anni & mensis, si tamen ponatur, an debeat necessariò probari?

4 Excipiens contra procuratorem quod est inhabilis, quia minor xxv. an. an ipse habeat necesse probare quod est minor? & nu. 5.

5 Qui asserit se esse talem, quando debeat probare se esse talem? & nu. 4.

6 Cui incumbit onus probandi ætatem maiorem, uel minorem?

LEX IX.

1 VM te. †Qui ætatem minorem allegat ad suam intentionem fundandã, debet eã ꝓbare. h. d. Et idẽ si allegat maiorem. per regulã q̃ est ꝙ ei qui dicit incumbit onus ꝓbandi. vt l. ij. ff. e. & no. §. de in integ. rest. l. si minorẽ. siue neget qs agendo, siue excipiẽdo. In glo. ij. ibi. [quod non placet.]quia & maior petit restitui. quidã approbant istã opi. dicẽtes ꝙ licet nõ habeat necesse allegare vel probare se minorem tempore quo petit restitutionẽ in integ. sed iusticiat ꝓbare & allegare ꝙ fuit minor tpe quo contraxit. si tamẽ hoc allegauit in suo libello, necesse hoc ꝓbare. quia cẽsetur ad hoc se astrin-
2 xisse. facit l. habebat. in prin. ff. de institoria. † Cy. hic hoc reprobat. dicens (& tene menti) ꝙ q̃cunq; quis in libello asserit & allegat aliquid quod non sit necessarium ad fundãdã intentionẽ suam, nunquã cẽsetur se astringere ad illud probãdũ: sed solũ illud qd sufficiat. ar. in l. quæ. extrinsecus. ff. de ver. obli. & l. scio. ff. de app. nã cũ appellat à diffinitiua, nõ requirit expõsio cãę grauaminis, vel i instrumẽto: sed sufficit simpliciter dicere appello: sed pone ꝙ expressit aliquã, an habeat necesse ꝓbare? & ibi dicit ꝙ nõ. & ꝙ põt iustificare appellationẽ ex alia causa nõ expressa. & ꝓ isto
3 dicto vide bonã gl. i c. ij. extra de reiscri. † Procuratores tñ ad maiorẽ cautelã dicũt in fi. libelli. nõ astringẽs ad, ꝓbandũ nisi ea quę sufficiũt ad victoriã suę cãę. istud limitat qñ allegaret duo. vnũ ꝓ modũ substãtię: aliud ꝓ modũ qualitatis. puta ga dicit testes errantes falsum testimoniũ dixisse, & sic petit rescindi sniam, ꝓ ea quę not Bar. i l. diuus. ff. de re iu. Itẽ idẽ Bar. i l. qui reus. ff. de pub. iu. dicit qd licet in accusatiõe nõ sit necessaria appositio diei cõmissi criminis, vel causę, sed dũtaxat anni & mensis. si tñ ponunt, necesse ꝓbare habẽt. qd videt cõtra dictũ Cy. Sed hoc ideo est, ga

¶ Articulus impertinens. Adde Inn. in c. per tuas. de testi. & in c. j. de confes. libr. vj. gl. in cle. constitutionem. de ele.

aliud esset maleficium cõmissum alia die, a quàm illud quod cõmissum fuisset die apposita in accusatione: quia diuersitas tẽporis diuersificat maleficia. quando tamẽ maleficiũ potest reiterari: puta ꝙ vulnerauit, vel percussit. per ea quæ no. in l. Pãtonius. §. rei perduellionis. de acqui. hær. ff. Secus qñ nõ diuersificareẽ maleficiũ, vel illud qd in libello deducit. & ita debet intelligi dictũ Cyn. In glo. in fi. ibi [vel dic nolebat à curatoribus liberari.] Aliqui habent in gi. volebat. tu dic clarius. ꝙ cũ ipse fuisset electus tutor, cum ipse volebat se excusare à tutela, asserebat se inhabilẽ, ga erat minor xxv.
4 ann. per l. ij. j. q. d. tu. po. † Sed pone aliquis cõparet tanquã ꝓcu. alterius, opponitur sibi ꝙ est inhabilis: quia minor xxv. an. per l. minor. ff. de proc. an habet necesse probare se maiorẽ, ad hoc vt admittatur? an excipiens habeat necesse probare ꝙ est minor, ad hoc vt ipse repellatur? videt prima pars verior: quia qui asserit se procu. censetur asserere oĩa illa sine quibus nõ põt esse proc. ar. in l. ij. ff. de iu. om. iu. ergo asserit tacitè se maiorẽ. Et regula est ꝙ qui talẽ se dicit, debet talẽ se esse probare: vt in l. nõ ignorat. j. qui acc. nõ pos. & hoc quidã tenuerũt. Pe. tenet contrariũ. ꝙ imò excipiẽs de inhabilitate: ga in excipiendo affirmat. & sic tenet par-
5 tem actoris. vt in l. in exceptionibus. ff. e. † Nec obstat cõtrarium quia verũ est qñ quis expresse aliquid affirmat asserendo se talẽ. vñ fateor quod cũ asserat se procuratorẽ, debet hoc probare: sed alia quę iunt necessaria vt possit esse ꝓcurator nõ habet necesse probare: quia prę̃sumit, nisi probet cõtrariũ. cũ edictũ de procuratoribus sit prohibitoriũ: quia quilibet põt esse ꝓcu. nisi reperiatur ꝓhibitus in iure, & sic habet intẽtionẽ fundatam. de regu. iur. qui non excipit non habet intentionem fundatam: nisi doceat. Alij nõ distingũt ꝓ quę verba opponaẽ ista exceptio: an ꝓ negatiua: an per affirmatiua. qd doc. reprobãt: ga nõ curaẽ de mõ loquẽdi, sed de subsũtia locutiõis. possunt emi esse verba affirmati
6 ua. & tñ importãt negatiuã, vel econuerso. † quod dic per Bar. in l. stipulantẽ. §. j. ff. de verb. oblig. & l. ij. si ser. ven. & ff. de mino. l. de ætate. in iij. q. principali. vbi declarat cui incumbat onus probandi ætatem maiorẽ, vel minorem. per hoc patet declaratio sequentis gl. & non esse verum ꝙ innuit circa fi. fiendam differentiam an sint verba prolata affirmatiuè, vel negatiuè.

2 ☞ Nõ probat hoc esse, quod ab eo cõtingit abesse, & quid si frequẽter cõtingat adesse?

3 Articulus impertinens non debet admitti: & dicitur impertinens, quando probatus non reuelat intentionem articulantis. & quod per statuta locorum omnes articuli & capitula locorũ admittantur: saluo iure impertinentiũ, & non admittendorum.

4 Scriptura priuata facta à parentibus quorum interest, quando probet ætatem?

5 Quid si confecta sit per tertium extraneum, & an posit notarius rogari ut conficiat instrumentũ qualiter hodie natus est talis unus filius sic nominatus à baptismo?

6 An possim rogare notarium de magna inundatione aquarum, quæ aliquid destruxisset certa die uel tempore? quia forte mea interest.

7 Partus sequitur conditionem patris quo ad honores: sed quo ad statum libertatis uel seruitutis, sequitur conditionem matris.

LEX X.

1 NEque naturales. † Licet pater alicuius fuerit ingenuus, nõ ꝓpterea probaẽ filiũ fuisse ingenuũ: quia potuit nasci ex ancilla, & sic esse seruus. cũ partus ventrẽ sequaẽ quantũ ad hoc. & ideo si est in possẽ. seruitutis: quia tanquã seruus ab alio possidetur, necesse habet per alium modũ se ingenuum probare. h. d.
2 † Et allegatur ad duo. primò ꝙ non probat hoc esse, quod ab eo contingit abesse. vt l. non hoc. j. vnde cognati. glo. dicit verũ esse qñ frequenter contingit abesse. secus si frequenter contingeret adesse: vt j. e. l. matrẽ tuã. Item qñ nec necessariò nec præsumptiuè concludit: secus si saltẽ præsumptiuè. nam qui semel fuit dñs, potest hodie non esse: tamen quia præsumitur hodie esse, sufficit ꝙ olim fuerit dñs, & allegare ꝙ hodie est, & concludit articulus. vt j. eod. l. siue possidetis: sed hic nec necessariò nec præsumptiuè concludit pater meus est ingenuus, ergo & ego sum ingenuus, vel ingenua: cum in hoc non sequatur conditionẽ patris:
3 & aliquis me possideat vt seruũ, & vide Bal. in d. l. nõ hoc. † Alegatur etiã ꝙ articulus impertinens a non debet admitti. dicitur autem impertinens. qñ probatus non releuat intentionem articulantis. vt j. e. l. ad probationẽ. & l. momentaneæ. §. qui legiti. personam. & l. si quis libertatem. de pet. hær. ff. Statuta verò locorũ volunt quòd omnes articuli seu capitula admittantur: cum protestatione saluo iure impertinentium, & non admittendorũ. ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc vt lites abbreuiẽt:quia si disputaretur de ptinẽtia & impertinẽtia,cõtingeret multum causam differri.de iure tamen cõmuni non debet hoc fieri. vt not.in c. cũ contingat.de offi.dele.quia durat instãtia triẽnio, & in curia Romana nõ seruat:imò disputatur,& capitula impertinẽtia repellunt.ideo contingit sæpe fieri appellationes ab interlocutorijs,& lites fieri quodãmodo immortales.In tex.ibi.[pro filiæ tuæ ignenitate.] Tu supple naturalis tantum quã suscepisti ex quadam muliere quã Titius asserebat, fuisse & esse ancillam suam, & sic istam filiam vnã esse suã ancillã, & eam tanq̃ ancillam posidebat,& tu eam petebas p̃ act. præiudicialem.iuxta ea quæ not.in l.j.§.per hãc.de rei ven.ff.& de lib.agn.l.siue.§.quia Plaucianum.†In prima glo.ibi.[& quibus consulibus.]& quo tempore.& not.q talis scriptura etiam priuata probat ætatẽ. vt in l.ij.§.j.ff.de excu.tut. quod est verum si est facta à parentibus quorũ interest,& qui cõsueuerũt tales scripturas facere de natiuitate filiorũ.vt j.e.l.non epistolis.in verbo sed natalibus.†Sed quid si sit cõfecta per Titiũ extraneum?Puta rogo notarium vt conficiat instrumẽtum qualiter hodie natus est talí vnus filius sic nominatus à baptismo: an istud instrumentum probet? nam notarius solet rogari de actibus quí gerunt à rogante,vel à rogantibus. puta de contractibus quí geruntur consensu uorũ.ideoam bo debent rogare,vel q̃n est actus qui dependet ex volũtate vnius:puta protestatio, sufficit rogatio illius tantũ: sed natiuitas alterius non dependet ex voluntate hominũ: sed ex natura vel naturali curiu: an de hoc posit rogari notarius? vide de p̃dictis in ad di.Spe.in tit.de instr.edi.§. posit quã. ver.& breuiter.qui videt dicere tunc q̃ nõ.nisi de mandato iudicis. & istum casum habui de facto.† Eodem modo si velle trogare notarium de magna inũdatione aquarũ, quæ affluxisset certa die,vl tẽpore:quia fortè mea interest:si fortè conduxi prædiũ,& locator nõ vult mihi remittere dictã pensionẽ propter inundationem, & perditionẽ fructuũ: an possim hoc probare per instrumentum? nam nõ sufficit q̃ ego solus rogẽ sine iudicis authoritate:Tene menti.†In glo.fin.ibi. [ne de statu defun.l.si pater.]dic q̃ in honoribus gerendis filius sequitur cõditionẽ patris.vt ibi:sed in libertate vel seruitute sequitur conditionem matris.vt suprà de rei vendi.l.partum.

LEX XI.

I Scriptum. †In dubio præsumitur pro testõ. nisi contra ipsum probet.h.d.Bar. Et not.q̃ si scriptus hæres petat se mitti in possess.bonorũ & aliquis ad impediẽdũ missionem sine pos. allegat defectum testamẽti,vel ex persona testatoris.quia non poterat testari,vel hæredis.qui erat incapax,vel præteritionis filij in ptãte: vel filialitatis in vsibus.nõ audiũ,etiã si velit probare istos defectus.qui potius concernunt iudiciũ petitoriũ quã possessorium: & requirunt altiorẽ indaginem.vt l.ij.j.de edi.diui adri. tollend. secus si allegaret defectus visibilis:quia esset instrm cãcellatum, vel vituperosum.vt in l.edicto.e.tit.Si verò erat q̃ proprietatis, quia agebat petitiõe hære.habet locum ista l.quia p hærede scripto p̃sumit:& pro testõ,nisi probetur contrarium. siue ipse agat contra aduersarium possidentem. & siue econuerso aduersarius nõ possidens agat contra ipsum possidentẽ.hoc vult gl.hic

2 ☞ *Probationum species quot sint.remissiuè.*

3 *Instrumentum,uel scriptura,an sit de substantia contractus?*
4 *An ante rogatum contractus dicatur perfectus,si prius erat facta certa conuentio inter partes?*
5 *Possessio uacua quæ sit?*
6 *Quæ sit possessio libera?*
7 *An uenditor teneatur ad transferendum uacuam possessionem?*
8 *Quid in quasi domino,& sic publiciana?*
9 *An requiratur traditio:ut emptor habeat publicianam?*
10 *An ad probationem dominij sufficiant ista quatuor.s.titulus,traditio:translatio possessionis uacuæ,& soluto pretio?*
11 *Cum ago actione reali contra illum à quo habeo causam,uel contra aliquem qui habeat causam ab eo,non potest mihi referre quæstionem dominij.*
Quid econtrà si ille à quo causam habeo tanquam à domino,agat contra me tanquam dominus.
12 *Emptor quomodo probabit q̃ uenditor erat dominus?*
13 *An eo ipso q̃ quis possidet,uel possedit, præsumatur dominus: & an uendicet si cadat à possessione?*

LEX XII.

1 Vm res. †Ad substãtiã cõtractus regulariter nõ est necessaria scriptura, vl istrm: & ideo licet quis careat instrumẽto,potest probare cõtractum per testes.& si allegat se dominum ex cõtractu emptionis, debet probare q̃ emit.& q̃ res fuit sibi tradita.& q̃ possessio erat vacua.& q̃ soluit pretium.supple.vl habita fuit fides de pretio.h.d.nam si probaret titulum, simplex traditio etiam facta à domino nõ sufficeret ad translationem dñij.vt in l. nunq̃ nuda. ff.de acqui.re.do. Item titulus sine traditione etiam habitus à domino,nõ sufficeret.vt §.de rei ven.l.penul.& de pac.leg. traditionibus.& ff.de rei ven.l.si ager. Item traditio si nõ fuisset trãslata possessio vacua,& vendẽs nõ esset dñs,& sic nõ trãstulisset dñiũ nõ sufficeret ad prescribendũ:& sic nec ad acquirẽdũ dominiũ. vñ nõ probato quod vendens esset dominus, licet probaret vẽditionem,& traditionẽ,& longũ tẽpus,nõ esset dñium probatũ. secus si probet vacua possessio:nã traditio pòt fieri sine translatione possessionis.vt l.si fundũ.ff.de fundo do.cũ ibi no. Item & oĩa ista nõ sufficerẽt,si nõ probaretur nũeratio pretij,vel fides habita.vt instit.de rerũ diui.§.vẽditæ.†In text.ibi. [cum res.]id est, contractus,vel obligationes.quia geruntur & conficiuntur con sensu partium:licet instrumentum adhibeatur ad probationem.

a probatio aũt multis modis fieri pòt.Nam sunt.xiij.vel xiiij.probationum species quas ponit Spe.eo.tit.§.fi.Et adde hic ad idem quod dixi super rubrica.aliquando tñ fallit in casibus in quibus

3 scriptura est necessaria.qui not.in l.cõtrahit.ff.de pig.† Oppo.in

b j.gl.q̃ imò instrumentum, vel scriptura sit de substãtia b contractus & anteq̃ scriptura perficiat nõ dicat cõtractus celebratus. vt j.de fi.istr.l.cõtractus dicit gl.q̃ illud est verũ q̃n apparet fuisse actũ inter partes q̃ contractus celebrarẽt in scriptis. Secus q̃n non fuisset actũ.exponit quũ pro quando.& vult dicere q̃ quando inter partes res non gerit per instrumẽtum:quia nõ fuit actũ

4 &c.vel stat propriè:& sic ponit rationem eius quod sequit.† Sed aduerte quia quotidie contingit q̃ partes faciunt mercatum de aliqua re in præsentia testium pro tanto pretio: & vtraq̃ pars cõsentit q̃ illa res sit vendita pro tanta quãtitate,& quod debeat cõfici instrumentũ.quia fortè tunc nõ habẽt notarium præparatũ: emptor:postea petit cõfici instrm,vẽditor nõ vult, dicẽs se pœnituisse,& potuisse pœnitere:q̃a videt fuisse actũ q̃ cõtractus celebrarẽt i scriptis,postq̃ fuit dictũ q̃ debeat notarius rogari: & sic añ rogitũ cõtractus nõ est pfectus:nec vẽditio facta ad rõciniũ de faciẽda,put i simili habẽt i l.fidecõmissa.§.fi.ff. de leg.iij. q̃rit quid iuris?& habui istũ casum Florẽtiæ.& pluries vidi de facto. & p̃ ista p̃te ego allegabã talẽ rõnẽ.si post primũ mercatũ factũ iter partes notarius rogarẽt,ille notarius apponet in instr.nõ diẽ mercati facti,i quo ipse nõ interfuit:sed diẽ i quo cõfecit instrm: & dicit q̃ talis tali diẽ vẽdidit talẽ possessionẽ:ergo prius vẽditio nõ erat facta:nã partes q̃ cõficiat istrm,cẽsent tacitè egisse q̃ in instrõ apponat diẽs quo notarius fuit rogatus,& quo instrm cõfecit.aliũ verò diẽ nõ ponit.quia nõ debet recipere rogitũ nisi de his q̃ fiunt in sui pñtia.Sed tunc dicit vẽditor se velle vẽdere, & emptor emere:ergo prius nõ fuit facta vẽditio: tñ multi sentiunt cõtrariũ.& fundant in ista l.& in d.l.contrahit. nõ considerãtes

5 rationẽ p̃dictam:& istud credũt esse euangelium.tangam in l.cõ tractus.† In glo.magna.pro cuius declaratione q̃rit de pluribus.

c & primò quid sit possessio vacua c de qua fit mentio in tex.gl. remittit ad l.ij.ff.de ac.emp.dic q̃ illa est vacua possessio,i qua nullus alius participat.si aũt participat: & habet possessionẽ,neutra diceretur vacua.Item si vnus habet ciuilem & naturalem, alter detentationem:quia esset missus in tenutã ex primo decreto,non

6 dicere vacua.vt in d.l.ij.† Quæ aũt sit possessio libera.a dic q̃ il

a la q̃ à nemine turbatur.aliàs secus. posito q̃ nullus participaret sed duntaxat turbaret,vt l.vim facit.ff.de vi & vi arma.& ibi per

7 Bar.in l.Mæuius.§.eũ qui.de.ij.seu in §.fundo† Secũdò quærit,an vẽditor teneat ad transferendũ vacuam possessionẽ. constat aũt q̃ bñ tenet tradere:& ad hoc principaliter cõtrahit obligatio exẽpto:vt in l.j.in prin.ff.de act.emp. Itẽ certũ est q̃ nõ cõtrahitur ad trãslationẽ dñij.si eũ vẽditor tradit,& emptori nõ licet tenere,nõ teneẽ vẽditor in plus quouscq̃ res sit euicta:licet dominiũ nõ sit trãslatũ:vt l.j.ff.de rerũ pmu.Sed dubiũ est an tenea tur trãsferre possessionẽ vacuã.& aliàs nõ sit liberatus tradẽdo. gl.hic dicit q̃ trãslatio dñij nõ est necessaria:nec trãslatio vacuæ possessionis:q̃a si vẽditor est dñs,& tradat,quæ traditio facti est licet nulla possessionẽ trãsferat:q̃a nõ erat apud eũ.nihilominus trãsfert dñiũ.vt est text.cũ gl.in l.fundũ.ff.de fundo dota.& hæc est cõis opi.Sed q̃ est an sit liberatus:& sic an obligatio esset cõtra ad translationẽ possessionis,licet nõ ad trãslationẽ dñij. Breuiter videt q̃ sic p̃ istã l.ij.de act.em.quod est verũ si habet facultatẽ eã trãsferẽdi:vel etiã si nõ habet,& ipe asserebat se habere:vl emptor ignorabat eũ nõ habere.aĩs si sciebat emptor eũ nõ habere facultatẽ,nõ teneẽ:vt l.si cũ fundũ.§.fi.ff.de cõtrahẽ.emp.& in l.fi.de ac.emp.in fi.q̃ ergo hic dicit q̃ trãstulit vacuã possessionẽ,nõ hic significat vt sit hoc necessariũ ad translationẽ dñij: sed significat q̃ vẽditor ex pte sua fecit q̃ debuit:& ad q̃ erat

8 obligatus.†Sed q̃ro extra gl.q̃d & de quasi dñio:& sic de publiciana,an ad hoc vt in emptorẽ trãsferat quasi dñiũ, sit necessaria trãslatio vacuæ possessionis?vr nõ.q̃a iudicant ad paria.vt l.cluibus.ff.de cõtrahẽ.em.In cõtrariũ.q̃a quasi dñiũ & publicianã trãsferunt in emptorẽ vt possit vsucapere vl p̃scribere.ille aũt q̃ vsucapit vel p̃scribit,dicit habere quasi dominiũ & publicianã. non ille qui non præscribit: sed sine possessione vacua quis non pòt præscribere.licet habeat titulum.vt l.sine possessio.de vsuc.

b Dic q̃ aut est casus i quo ex solo titulo trãsfertur dominiũ b sine traditione.puta causa legati:& tũc sicut si testator esset dominus, transfertur dominium in legatariũ sine traditione,& sine possessione per secundam adi.hæredi.vt in l.à Titio.ff.de furtis.ita & si testator erat quasi dñs,& p̃scribebat,trãsferet quasi dñiũ in legatarium:& etiam publiciana q̃ cõpetebat defuncto. vt in l.j.§.j.ff. de pub.& in l.Celsus.de vsuca.sed si testator non habebat quasi dñium,nec pub.quia non habebat titulum:tũc si legatarius vult incipere vsucapere à se ex titulo pro legato, necessaria est traditio & trãslatio possessionis,& idem si erat casus in quo dominiũ sine traditione non transferebatur.de ista quęstione tangitur per

9 Bart.in d.l.Celsus.† Quærit autem Cyn.hic an requiratur traditio vt emptor habeat publicianam,quæ quæstio est inepta : quia text.hic expresse dicit quod traditio requiritur.in l.traditionem. ff.de publicia.cum l.præceden.§.vltimò.sed credo quod voluerunt quærere:& de quo s.dixi.an requiratur traditio,scilicet cum

10 translatione vacuæ possessionis.† Vlterius quærit ur in glossi.in verbo. Item dum dicitur Placentinus. an ad probationem dominij sufficiant ista tria quæ ponuntur hic in text.vel (vt dixi) sunt quatuor.scilicet, titulus, traditio:translatio possessionis vacuæ, & solutio prætij. Placen.dixit quòd sic.per istum textum. aliàs frustra Imperator loqueretur glosst.tenet contrarium.quòd iste text.debeat suppleri vt ista sufficiant: dummodo probetur etiam quòd venditor erat dominus. Nam & in alio recipit supletionem.dum dicit de solutione prętij.quia subauditur vel qđ fuerit habita fides de pretio:vel si noluerunt supplere etiam reuersa ad venditorem,& emptor ageret rei vendicatione contra eum vel contra hæredem eius:nam non posset dicere istum emptorem non esse dominum,cum habuit causam ab eo.vel auctore suo tanquam à domino,& asserente se dñm.vnde allegaret tur

11 pitudinem suam.quod facere non potest. † Not.istam glo.q̃ cũ ago contra illum à quo habeo cãm actiõe reali,non potest mihi referre qõnem dñij.Ideo si agerem hypothecaria cõtra debitorẽ, nõ habeo necesse probare illum fuisse dñm tẽpore obligatiõis.q̃a obligauit tanquam dñs:& sic asseruit se dominũ,nõ pòt tunc dicere contra.vt not.in l.j.in prin.ff.de pigno.Sic nec econtrà si ille à quo cãm habeo tanquam à dño, agat contra me tanquam dñs,

non possum sibi referre quæstionem dñij: a vt no.in l.ita vt si fur.ff.cõmo.& vide bona iura quę allegant ad hoc in Spe.de locato. §.nunc verò aliqua versi.lij.pro hoc.j. eo. l. siue possidetis.vbi non solũ q̃n ago contra eũ à quo habeo causam,sed etiã si contra illum quí habet causam ab eodẽ à quo etiã ego habeo tanquã à dño,nõ pòt mihi referre quęstionẽ dñij.facit q̃ no.in l. si alienã. ff.sol.ma.& vide quod ibi plenè no. p̃ Bar.

12 †Sed qũo probabit emptor q̃ vẽditor erat dñs?Rñdeo probãdo q̃ possedit tanto tpe cũ tit.& bona fide, q̃ potuit acquirere dominiũ:posito q̃ non esset dñs.& si hoc non posset p̃bare, sufficeret q̃ p̃baret se tanto b tpe possedisse cũ iusto tit.& aliịs de quibus hic.q̃ potuit præscribere, si ista non posset probare Bar. videtur inducere aliũ modũ probãdi dñium in l.si rem mobilẽ.ff. de

13 acqui.pos. † Vltimò Placen.dixit per hãc c l.q̃ eoipso quod quis possidet vel possedit, præsumit dñs.sicut §.eo.l.ij.quæ loquit de eo quí possidet de præsenti.illa verò de illo qui semel possidet:quia emit & fuit sibi tradita & trãsacta vacua possessio. & dicit hic q̃ hoc sibi sufficit ad vendicandũ: ergo præsumit dñs.Gl.reprehẽdit:quia illa l.debet suppleri.vt dixi.& similiter in l.ij.§.e.nã cũ sint diuersa. vt in l.naturaliter.§.nihil cõe.ff.de acquir.pos.nõ sequit possideo: ergo sum dñs.& q̃ possessio præterita nõ sit sufficiẽs ad probationẽ.patet ex no.per Bar.in l.pe.de condi.insti.ff.& per Io. and.in nouel.in c.illud.de præsum.aliàs facile esset à quolibet possessore rem auocare per illũ qui semel possedit. si tñ nõ agat rei vendicatione,sed agat possessorio recuperãdæ ex l. cũ querebatur.j. vnde vi.videt q̃ si probẽ me aliq̃n possedisse tit.& bona fide, & tũc reperit possessio apud te:& ego dicã q̃ illa posf.est clandestina,& occupata me absente,debeo vincere.nisi probes iustã causam possidẽdi per ea quæ ibi no.& per Inno.in c.sæpe. de restit. spo.possessio verò depræsenti aliq̃n sufficit præsumptiuè ad p̃bandum dominiũ.& non deducitur principaliter propter se,sed propter aliud.vt dixi in l.ij.& probatur in l.penul.

2 ☞ *Filiatio naturalis qualiter contrahatur,& qualiter filiatio ciuilis.*
3 *Qualiter constituatur quis in possessione consanguinitatis? & nu.1.& 4.*
4 *Sicut reperitur possessorium filiationis,& paternitatis,an ita & possessorium fraternitatis,uel sororitatis,uel alterius consanguinitatis?*
5 *Epistola,quando inducat dispositionem,seu probationem?*

LEX XIII.

1 On epistolis. †Per literas assertorias consanguinitatis non inducitur consanguinitas, nec probatur: simpliciter propter aliud sunt emissæ.h.d. † In text.ibi. [sed natalibus.] q̃ quis

2 sit natus ex legitimo matrimonio:& tunc cõtrahitur filiatio naturalis: c vt in l.filium de his quí sunt sui vel alie.iur. In text. ibi. [vel adoptionis.] & tunc cõtrahitur filiatio ciuilis. In text. ibi. [quasi ad sororẽ:] Ista fuerunt verba enuntiatiua emissa principaliter propter aliud.i.pro diuidẽda hereditate.† In tex.ibi. [ancillã te posse probare cõfidis.] ergo ista verba præiudicium faciunt proferenti:quia transferunt in ipsum onus probãdi. dic q̃ ista erat in quadã possessione cõsanguinitatis.aliàs secus. Si aũt verba enuntiatiua fuissent emissa principaliter propter se, constituerent etiam illam in quasi possessione causa ingenuitatis,vt no.in l.quam allegat de liber.agno.l.j.§.Iul.per Barto. Idem videtur quando principaliter propter aliud si pluries fuerũt repetita:vt idem Bar.no.in l.cum scimus.j.de agri.& cen.Item cõstituitur quis in quasi possessione consanguinitatis,quando fuit habitus & tractatus tanquam cõsanguineus.vt in l.ij.§.j.& ij. ff. de

4 quæstioni.& no.in d.§.Iulia.†Et dicit hic Cy.quòd sicut reperitur possessorium filiationis & paternitatis.vt l.siue cõtra. §. quia plautianum.ff.de liber. ita reperitur possessorium fraternitatis, vel sororitatis, vel alterius consanguinitatis. vt sic illa quasi possessio releuet ab onere probandi. In contrarium : quia non est possessorium dare.vbi non est dare petitorium:quia inter pa-

Universidad de Deusto
Biblio

trem & filium est dare petitorium & actionem præiudicialem, per quam petatur declarari quem esse patrem, vel filiũ suum: nimirũ etiam si reperiret possessorium, nõ sic etiam reperiretur in alijs coniunctis. hoc declara per Bar. in d. §. quia plautianũ. Cy. dicit hic ita secundũ Pet. fuisse obtẽtum vltra montes per glos. quæ est hic. quæ dicit ideo isti fratres probant q̃ illa erant in possessione filiatiõis legitimæ & naturalis. † Tractat hic Cyn. de effectu epistolæ[a] dicẽs q̃ aliq̃n continet dispositionem, & aliquãdo enuntiationem. primo casu si est talis dispositio quæ posset fieri inter absentes; & cõtractus qui consensu contrahuntur, inducit epistola dispositionem. vt i l. quidam. §. qui autẽ. de consti. pecu. secus si non poterat fieri inter absentes. vt stipu. l. j. in prin. ff. de verbo. obli. Secundo casu aut enuntiatio fuit emissa principaliter propter se & inducit p̃sumptionẽ. vt in l. publia. §. fi. ff. depo. aut principaliter propter aliud, & tunc secus. vt hic in text. & in fi. huius gl. primæ,

☞ *Si quis fuit appellatus filius, an per hoc constituatur in quasi possessione filiationis.*

LEX XIIII.

NOn nudis.† Lex præcedens loquit̃ de verbis emissis inter patrem & fororem. hic de emissis inter patrẽ filiũ. & sic dicta in præcedenti. l. caduntur hic. iste tex. videtur probare q̃ asseueratio faciat præiudicium quantũ ad transferendũ onus probandi. sed gloss. ff. dicit q̃ illud erat hic ex eo: † quia ille in quasi possessione filiationis erat, non ex eo tantũ q̃ fuerat appellatur filius, sicut in l. præcedenti erat in possessione fraternitatis. Alij autem quia ex sola appellatiõe constituitur in quasi possessione filiationis. Tu distingue vt dixi in l. prẽce. dicit aũt Bart. in §. Iul. aliàs est quod senatusc̃. l. j. ff. de libe. agno. q̃ si verba enũciatiua cõtinent aliquid quod non cadat nisi in filium: puta exhæredationem, quòd illa inducant quasi possessionem.

a Epist olæ. Adde hic quæ p̃ enẽ notaui in materia repetitiõe. l. admonẽdi. ff. de iureiuran. & ibi vide per scribentes. & adde q̃ licet epistola principis habeat vim legis l. si de l. ga. j. & l. j. ff. de constit. princ. Tñ inferioris a principe non habet vim legis. ita Ang. in l. j. ff. de seruijs. & Alex. de Imo. a late in consil. xcviij. col. ij. in prin. t. iij. vol. i ver. & primò dum dicitur. Franc. cur. ad de de hoc etiã & dic vt per Fely. in c. j. co. iiij. ver. in tex. ibi epistolæ de proba.

b Hinc est adde eundẽ Paul. de ca. & Ale. in l. eũ qui §. in popularibus. ff. de iureiur. & Ale. in l. j. §. j. co. ij. ff. de fer. Bald. in c. de testi. extra de testi. Imo. & Ant. de But. c. cãm. de ele. & per Phi. Frã. i c. ex parte de ap. Ang. are. i trac. malefi. i ver. q iudex iussit carcerari. col. fi. I in fi. & Ang. de peru. in suo cõ. clxx. Cur.

2 ☞ *Contra agentem possessorio, an possit excepi de priori violentia? & nu. 3. & 4.*
Spoliatus si agat rei uendicatione contra spoliatorem, sufficit sibi probare possessionem & spoliationem: nisi fuisset in possessione violenta. uide tamen numero. 3. & 4.
3 *Secunda uiolentia, an & quando absorbeat primam.*
4 *Carceratus indebitè potest appellare, elapsis decem diebus.*

LEX XV.

VIs eius.† Violenta pos. non releuat possidentem ab onere probandi. h. d. Not. & pone casum q̃ quidam qui esset in quasi possessione libertatis, fuit occupatus per quendam asserentem se dominum ipsius propria authoritate: & sic violenter iste post aliquod tempus aufugit ab eo: & sic recuperauit statũ libertatis. similiter violenter ille qui occuparat eum petit à iudice illum compelli ad rediendũ: asserens illum esse suum: & ad hoc probãdũ inducebat qualiter per prius possederat eũ tanquam suũ: & quod ille spolia uerat eũ quasi possessione seruitutis, & dicebat hoc sibi sufficere ad probandã seruitutem. per l. si quis emptionis. §. sed hæc super, j. de præscrip. xxx. ann. vbi si ago rei vendi. cõtra illũ qui me spoliauit, nõ habeo necesse aliter ꝓbare dñium. sed sufficit probare me ipsum aliq̃n possedisse, & eundẽ me possessione spoliasse. Itẽ inducebat. l. j. C. vbi causa status. vbi si aliquis aufugit à pos. hoc cõperto debet sibi restitui: & postea de proprietate disputabit̃. Ille verò allegabat quod possessio illius nec ꝓdesset sibi i possessorio, nec in petitorio: quia fuerat violenta q̃ ille per prius ipsum ꝓpria authoritate occupauerit. Imperator p̃mittit qd̃ possessio violenta non ꝓdest ad transferandũ onus ꝓbandi in aduersarium: & ideo si verũ est quod asserit̃ q̃ iste aufugit ab illo possessore: & ipse possessor ipm violẽter per prius occupauerat. debet discuti p̃ iudicem, & inquiri vtrum ante primam occupationem ille occupatus esset in possessione libertatis bona fide. & tunc illa occupatio fuit iniusta, & possessio fuit violenta: ideo etiam si iuraret, non prodesset sibi ad releuandum ipsum ab onere probandi. eodem modo non prodest ad onus probandi transferendũ in ipm fugientem: quia inspicitur prima violentia. quæ non auferetur p̃ secundam. quasi dicat, si ante primam violentiã commissam per occupatorem ille fuisset in possessione libertatis mala fide, non attenderetur illa occupatio prima, sed fuga: & sic non prodesset isti fugienti quod esset in possessione libertatis: quia est possessio violenta. Et primò præmittit vnum ad euidẽtiam vsque ibi. [cũ igitur.] Postea repetiti propositionem factam per querentẽ vsq̃ ibi. [inquisito prius.] Tertiò declarat quæ sint partes iudicis oppo. contra istum textum. primò de l. j. suprà. vbi causa status vbi sufficit possessori probare fugam: cum sibi debebat incontinenti restitui; & non audiatur fugiens de libertate, quousque sit restitutus priori possessori. lex illa limitatur per istam. quando ille à quo quis fugit possidebat prius licitè, & nõ violenter. hic secus.

2 † & ideo contra agẽtem possessorio ex illa l. potest excipi de prio ri violentia. per hãc l. tamen hic non agebatur possessorio, sed petitorio: vt patet in princ. dum dicit. [qui se dominum contẽdit.]

3 † Sed tunc oppo. de dicta l. si quis emptiõis. §. sed hoc super illis. Solu. eodem modo si spoliatus agat rei ven. contra spoliatorem, sufficit sibi probare possessionem & spoliationem seruit: nisi fuisset in possessione violenta per hanc l. not. Secundò opp. fortiter. quia secunda violentia absorbet primam quando committitur ex interuallo. vt in l. j. §. qui vi. & l. qui possessionem. in vlti. glos. ff. de vi & vi arma. sed hic licet seruus prius violenter occupatus fuerit, iste occupatus postea violenter aufugit: & sic sublata est prima violentia, quia non licuit propria authoritate aufugere, sicut non licuerat propria authoritate occupare. Sol. & tene menti illud procedit in rebus inaiatis: quia si primò te spoliaui possessione fundi, & sic habes interdictum vnde vi: contra me, dein de ex interuallo tu me spolias, perdis interdictum quod habebas: & ego acquiro interdictum vnde vi contra te: quia mea violentia est purgata propter tuam. vt etiam. not. per Doct. in l. si qs ad se fundum j. ad legem Iul. de vi. sed non procedit in personis animatis. vt in homine violenter possesso: quia ista violentia nõ absorbetur propter secundam: sed potius econtra secunda violentia fugæ non attenditur propter primam violentiam in occupando: & hoc fauore libertatis. casus est hic singularis: licet malè declaret̃ per Doct. bñ tamẽ dicit Bar. hic vnum verbum p̃ quod illud innuit̃ q̃ si aliquis per ptãtem fuit indebitè captus, & indebitè detinet̃: si fugit, non præsumitur probata iustitia primæ detentionis. Glos. vltima quærit de intellectu literæ in versi. [inquisito prius.] Jt̃ ponit tres expositiones. tene vltimam. quæ adaptatur literæ. vt debeat inquiri an iste ante primam occupationem esset in possess. libertatis bona fide, an non. quo reperto apparebit an huic seruo licuerit propria authoritate auferre, vel non: & hoc reperto apparebit cui incumbat onus probandi in petitorio. sicut in simili dicitur in l. exitus controuersiæ. de acquiren. pos.

4 † Paul. Castr. iuris vtriusque docto. die v. Maij. M. cccc xxxix. Vel dic subtiliorem rationem quòd quando prima violentia cõ
b mittitur in retentione personæ quotidie renouatur. Hinc [b]est qd̃ semper potest appellari, si facta est per iudicem post x. dies à tẽpore primæ capturæ: quia non appellatur ab illa. sed ab illicita retẽtione, q̃ hodie fit. vt not. Spec. de retentionibus. §. restat. versed non secundũ Vicentium. & ver. quid dicis. bene facit quod not. s. de serui. & aqua. l. ij. in glos. quæ incipit. & sic x. annis. circa medium. ibi dum dicit pro præsenti tuitione. & quod not. in l. eũ qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. & l. j. §. interdũ. ff. de viuſr. accrescendo. Secunda ergo violentia quæ committitur in fugiẽdo non potest dici q̃ committatur ex interuallo, imò incontinẽti, habito respectu ad primam capturam, sed ad detẽtionem quæ fiebat tempore fugæ. & ideo ista secunda non absorbet primam violentiam. vt in ll. s. alleg. quia tunc absorberet quando ex interuallo. & istam rationem sentit hic Bar. licet non alleget ea quę s. allegaui. qui etiã dicit quãtũ ad intellectum. l. si quis emptiõis. §. sed hoc super illis. de præscriptio. xxx. ann. non esse verum indistinctè q̃ agens rei ven. contra spoliatorem non habet inde ꝓbare dominium, sed sufficiat probare possessionem precedentis, & spoliationem: licet Bart. videatur hic sentire nisi possessio præcedens fuerit longeua: & ita intelligit istum tex. ideo cautius est agere interdicto possessorio recuperandæ: in quo non opponitur exceptio dominij. cum spoliatus ante omnia sit restituendus. Tene menti.

Qui

2 ☞ *Qui semel probatur fuisse dominus, præsumitur semper durasse, dominus usque ad mortem: uel si uiuit, præsumitur hodie esse dominus, nisi contrarium probetur.*
3 *Agens petitio. hæredi. contra illum qui habet causam à defuncto, & asserit se causam habere, non habet necesse probare quod res quam petit erat in bonis defuncti, uel in eius hæreditate tempore mortis suæ.*
4 *Si filij in potestate de quibus in hac l. negent intentionem filiorum emancipatorum, inquantum asserunt prædia sibi fuisse donata à patre, attamen possunt se iuuare ex tacita confessione illorum emancipatorum, quæ resultat ex allegatione donationis prædictæ. s. quod pater erat dominus: & sic durauit dominus.*
5 *Quando possit quis se iuuare ex eo quod ipse impugnat?*
6 *Præsumptio iuris recipit probationem in contrarium.*
Præsumptio iuris & de iure non recipit probationem in contrarium, nisi per confessionem partis.
Fictio, quod non recipiat probationem in contrarium: etiam per confessionem partis.
7 *Statuta quæ dicunt quod hæres mittatur in possessionem rerum hæreditariarũ, seu quæ probantur fuisse usucapta, uel possessa per defunctum tempore mortis suæ obstanti bus quibuscunque instrumentis singularum personarum (ut hic) uidentur cõformia iuri communi: & debent extendi, & fauorabiliter interpretari.*
8 *Si ago contra te rei uendicando, asserens me tali tempore fuisse dominum, & ad hoc probo quod tali tempore fui dominus, quod ista probatio mihi non prosit: nisi allegarem etiam quod hodie sim dominus.*
Quid si allego te fuisse excommunicatum, & non dico quòd hodie sis: & probem excõmunicationem, non tu absolutionem, an sit præsumptio. quod etiam hodie sis?
9 *Quid in possessione, an qui semel possedit præsumatur etiam hodie possidere, uel possessionem continuasse?*
10 *Reus, & possessor cogitur dicere titulum suæ possessionis ad excludendum actorem, qui sum intentionem fundauit: si non, uult condemnari.*
Acquisita per mulierem præsumuntur acquisita de bonis uiri, pro euitando suspicionẽ turpis quæstus: potest tamen probari contrarium.
11 *Qui habuit conuersationem aliquo tempore cum aliqua muliere libera, præsumitur con traxisse matrimonium cum illa, sed potest probari contrarium.*
12 *Quæ sit præsumptio iuris, & quæ iuris & de iure, & quando recipiam probationem in contrarium.*

LEX XVI.

1 SIue possidetis.† Ista est lex famosa, & etiam vtilis. hoc dicit. Actor tenetur probare suam intentionem. & etiã reus post fundatam intẽtionem actoris. hoc dicit. vel sic. res quæ probatur fuisse defuncti, præsumitur eius fuisse & perseuerasse vsq̃ ad mortem, & sic transiuisse ad eius hæredes, nõ autem præsumitur fore illius qui prætendit à defuncto ti. singularem: nisi probet, siue possideat, siue nõ. hoc dicit. Nam & sic maior resultat præsumptio pro successore vni-
2 uersali, quàm pro singulari. † Item allegatur q̃ qui semel probatur fuisse dñs, præsumitur semper durasse dñs vsque ad mortem: vel si viuit, præsumitur hodie esse dominus. nisi contrarium probetur. Et pone casum q̃ quidam decesserit relictis duobus filijs emancipatis & exhæredatis, & alijs duobus in potestate, & hæredibus institutis. in hæreditate eius erant duo prædia, quæ illi emancipati prætendebant esse sua ex donatione eis facta per patrem. Alij duo contradicebant, negantes donationem: & dicẽtes ad se pertinere tanquam ad hæredes: quæsiuerunt ab Imperatore quibus incumbat onus probandi? an illis emancipatis, q̃ eis fuerint donata, an ipsis, quòd fuerunt ad eos transmissa rãquam ad hæredes. Imperator respondet quòd incumbit illis emancipatis, siue agant contra istos filios in potestate possidẽtes, per regulam generalem quòd actori incumbit onus probandi suam intentionem, & sic donationem prædictam, in qua fundatur eorum intẽtio: vt in eo l. actor. siue agatur contra eos quia possident per filios in potestate petitione hæreditatis, vel rei vẽdi. quia intentio ipsorum agentium est fundata ex duobus. scilicet quòd apparet eos esse hæredes patris per ostensionem testamẽti. Item apparet illa prædia fuisse patris ex tacita confessione illorum emancipatorum: qui allegando donationem eis factam à patre tanquã de prædijs ipsius patris, tacitè cõfitentur patrem fuisse dominum. & hoc præsuppositio præsumitur pater semp fuisse dominus, & cõtinuasse dominium vsque ad mortem: & sic ad hęredes suos dominium transmisisse, nisi per emancipatos probetur cõtrarium: q̃ ante mortem pater eis donauerat, & tradi
3 derat. & sic desierat esse dñs. hoc dicit ista l. famosa: † & not. Ex qua apparet q̃ agens petitione hęreditatis cõtra illum qui habet cãm à defuncto, & asserit se cãm habere, nõ habet necesse ꝓbare q̃ res quã petierat in bonis defuncti, vel in eius hæreditate tempore mortis suæ, quia p̃sumitur ex eo q̃ ille p̃tedit causam à defuncto habuisse: & sic eo ipso fundata est intentio agentis: nisi
4 reus probet causam quam allegat. † Not. etiam quòd licet isti filij in potestate negent intentionem filio a rum emancipatorum, inquantum asserunt sibi fuisse donata: attamen possunt se iuuare ex tacita confessione illorum emancipatorum, quæ resultat ex allegatiõe donationis prædictæ. videlicet q̃ pater erat dñs. & sic durauit dñs. & in ista tacita confessione isti filij in ptãte fundant intentionẽ eorum,
5 agendo cõtra emãcipatos. † Sed contra de eo quod dixi in l. ij. §. eo. secundũ Bar. & de c. quod. de reg. iur. libr. vj. quia ex positione aduersarij quã ego non possum recipere in vim tacitè confessionis, vt si peto à te centum tanquã mutata, & tu excipis vel facis positionẽ quod mihi soluisti, vel quod feci
a tibi pactũ de nõ petẽdo, & ego[a] hoc nego, nõ possum dicere q̃ videaris tacitè confessus debitũ præcessisse. & sic habeo necesse probare. secus si cõfiterer, & replicarẽ. ista est fortis oppo. & nullus eã facit. Põt dici q̃ qñ intentio tota aduersarij mei cõsistit in eo quod ponit: licet eã negẽ, possum tñ me iuuare ex ea. vt hic: secus si non tota intentio: quia posito q̃ cõfitear te soluisse vel me fecisse pactũ de nõ petẽdo, quod nõ valet: quia erã minor, vel q̃ pecuniã dissipaui, nõ fuisti liberatus, quia soluisti mihi sine tutoris authoritate. qd̃ quid sit. ista solutio non est sine scrupulo: & oppo. est difficilis. & p
6 nũc occurrit alia resp̃sio. Cogita † allegaẽ enim ista l. q̃ p̃sumptio iuris recipit ꝓbationem in contrarium: sic infrà eodem. l. cum precibus. & ff. eodem. titul. l. cum de indebito. quia vna præsumptio tollit alteram, vt ibi notatur. Secus si est præsumptio iuris & de iure: quæ non admittit probationem in contrarium. vt in casu. l. antiquæ. infrà ad velleian. cum quis confiteretur instrumentum publicum factum de sua voluntate, & postea illud impugnat. Vel pone exemplum in sententia: quæ pro veritate habetur. vnde si Judex pronuntiat te esse debitorem meum, præsumeris esse: nec potes dicere contrarium. vt in l. res iudicata. de re iudic. recipit tamen probationem in contrarium per confessionem partis, si confitetur te non esse debitorem: licet pronuntiatum sit contrarium. vt no. in l. Iulianus. ff. de condi. inde. fictio verò non recipit probationem in contrarium, etiam per confessionem partis. vt in casu l. j. de rei vxor. actio. vbi mulier quæ dedit dotem fingitur stipulata fuisse restitutionem eius: licet reuera non fuerit. & licet de hoc constet etiam per confessionem mulieris. quod dic vt in gl.
7 fina. magna. † Item not. istam l. pro statutis quæ dicunt quòd hæres mittatur in possessionem rerum hæreditariarum, seu quæ probantur fuisse certa & processa per defunctum tempore suæ mortis. non obstantibus quibuscunq; instrumentis, singularũq; personarũ: in quibus continentur aliqua ex eis fuisse donata, vel vendita. vt est in ciuitate ista. tale enim statutũ quod præsumitur pro hærede potius quam pro titulo singulari, videtur conforme iuri communi. arg. hic. & sic debere extendi, & fauorabiliter in-
8 terpretari, cũ aliqua dubitatio occurrit. † In gl. quæ incipit [per quod.] ibi. [qui em̃ fuit dñs, adhuc dñs p̃sumit̃.] Solu. si hoc allerat: quia p̃sumptio iuris nõ prodest nisi ei qui allegat eam pro se. arg. in l. si adulterium. §. Idem pollioni. ff. de adulte. Si ergo ago contra te rei vendi. asserens me hodie dominum, & ad hoc probandum probo quod tali tẽpore fui dominus, hoc mihi sufficit. per istum tex. cum glo. sed si non allegarẽ quod hodie essem dominus, sed agerem contra te rei vendicatione, dicendo me tali tempore fuisse dominum: & probando, ista probatio nõ prodest imò potius resultaret probatio in contrarium quòd hodie non sim: post quam non allego: vt no. per Bar. in l. certum. §. si fundũ. ff. de confessis. & etiam tenuit hic Cyn. in fi. secundũ Pet. in tali q. si ego allego te fuisse excõmunicatum, & nõ dico q̃ hodie sis, licet probem excommunicationem, & tu nõ probes absolutionem, nõ propterea præsumeris hodie esse. Sed si allego quod hodie sis, nisi probes absolutionem præsumeris hodie esse. & istam quæstionem dicit fuisse vltra montes: & malè fuisse determina-

a Et hoc ego nego. Et sic habes hic qñ exceptione negata posit pars negare se iuuare de quo per Bar. in l. post legatũ. col. iij. ff. de his qui. vt indi. per eundẽ. in l. nõ vtique. ff. de excep. & in l. naturaliter. §. nihil. commune. ff. de acqui. pos. co. v. p̃ Alex. & Moder. in l. j. §. si quis simpliciter. ff. de ver. obli. & per Fely. late in c. capitulum. col. ix. extrà. de reſcri. p̃ Ale. de imo. in consil. ccij. & in consi. lj. in v. vo. & in consi. clxxxiij. col. ij. versi. non obstã e. vo. & adde quod licet quis se non possit iuuare ex dispositione negata, poterit tamen se iuuare ex probationibus factis super dicta dispositione negata. ita Ange. in consi. clvj. & refert & sequitur Ale. celxxxiij. allegato in d. §. col. & aduerte ad hæc dicta Paul. hic quia hæc etiã habes in excipiente. p̃ Bar. in d. l. nõ vtiq. ff. de exce. Fran. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Titulũ suæ possessionis. Adde Barba. consi.lvij.inci. clemẽtissimum deũ. in iij. vol.in x.col. ver. Itẽ etiã facit.& in consi. xij.inci. difficile est. iij.vol.vj.col. in ver. Item ex possessione.

b ¶ Per confessionem partis. Adde quòdcõ tractãse præsumptionem iuris & de iure admittitur etiam probatio in contrarium per indirectũ. ita gl. in c.j.de prob. in cle. & refert Sozi. præceptor meus in consil. cxcj.col.ij.in fi. & ad de in materia eiũdem Pau.de cast.in consi. cclxxxvij.col. iiij. in prin.in antiqs.Stra.

tam.facit aut.si testis.j.de test. & quod not. per Bald.in l.dotem.de ver.obl.ff.† In glos. ibi.[quid in possessione?] de hoc dic vt dixi in l.nõ ignorat.ſ.ad exhib.& gl. videtur hic sentire quod ibi dixi.nam aut ille qui se mel possedit asserit se hodie possidere, vel se hodie possedisse quouscp præscripserit, & sic quæritur quãtum ad cõmodũ ipsius qui semel possedit:& præsumitur ita esse ꝙ hodie possideat, vel cõtinuauit possessionem quouscp præscripserit. nisi cõtrarium probet. Aut negat se hodie possidere: quia fortè conuenitur tanquam possessor, & sic quæritur an præsumatur hodie possidere ad incommodum suum. & dicẽdum est ꝙ nõ. nisi in tribus casibus.quorũ duos ponit gl.scilicet quãdo tempore lit.cõtesta.possidebat:vel quãdo habuit causam ab agente.

Adde tertium qñ præcedens possessio fuit longo tempore cõtinuata:quia præsumitur etiã hodie:secus si nõ probat de longinquitate præcedẽtis possessionis:vel dic aptius.si probo ꝙ possedisti iam sunt x. anni,nõ sequitur ꝙ hodie possideas.& sic intelligatur ista opi.Sed si ꝓbo ꝙ iam est mẽsis ꝙ possidebas,vel iam sunt x.dies præsumetis etiã possidere:ga in modico interuallo non præsumitur interuenisse mutatio.secundũ doct.quos refert Bal.& est satis ꝓbabile dictũ. licet vltima gl.opponat cõtra finem huius l.quinque modis. Primò,ꝙ si isti emancipati possident:& sic conueniuntur, nõ incũbat eis onus ꝓbãdi.vt ſ.eod.l.fruſtra.& de rei vẽdi.l.fi.Sol. verũ est ꝙ reo nõ incumbit onus ꝓbandi quouscp intentio actoris sit fundata in cõtrarijs.hic autem erat fundata ex his duobus. de quibus dixi:vnde si volunt eam repellere,necesse habẽt ꝓbare.† Itẽ oppo.secundo de l.cogi.ſ.de peti.hæredi. Sol.reus possessor non

a cogitur dicere titulum suæ possessionis[a] ad commodum actoris & ad eius instãtiam.vt ibi.sed ad commodũ ꝓprium.& ad excludẽdum actorẽ qui suam intẽtionẽ fundauerat bene cogitur cautiuè,si nõ vult cõdemnari:vt hic.Tertiò opponitur, ꝙ intẽtio istorum agẽtium erat fundata ex præsumptione iuris,quæ est,vt qui semel fuit dñs.præsumatur perseuerasse vsq; ad mortem, & trãsiuisse ad suos hæredes:sed præsumptio iuris nõ recipit ꝓbationem in cõtrarium.vt insti.qui.mo.ius pa.pote.ſol.§.si ab hostibus.Sol.ibi nõ loquitur in præsumptione,sed in fictione. dicitur autem fictio,quãdo sit super facto certo. & in cõtrarium eius ꝙ reuera fuit.vt quod captus ab hostibus si reuertat fingitur nunq̃ fuisse captus:sed semper in ciuitate fuisse. Vel ꝙ si ibi moriat, fingatur mortuus prima hora captiuitatis: & tamen reuera fuit in cõtrarium veritas in vtroque.vel quod mulier quę dedit dotem fingatur stipulata:cum tamẽ reuera nõ fuerit.l.autem illa loquitur in præsumptione iuris,quæ præsumptio est super incerto. nã vtrum donauerit vel nõ donauerit erat incertum:ius præsumit ꝙ nõ donauerit,quouscp probetur cõtrarium:sic etiam præsumitur pro instrumẽto:de quo est dubium an sit verũ vel falsum & p̃sumit ꝙ sit verũ & tñ potest ꝓbari cõtrarium,vt j.eod.l.cum precibus.Item p̃sumit ꝙ acquisita p mulierem,sint acquisita de bonis viri:ꝓ euitãdo suspitionẽ turpis quęstus.ff.de do.iter vir.& vxo. l.quintus.tñ potest esse cõtrarium:& sic factum est dubiũ. certè

11 põt ꝓbari cõtra p̃sumptionem iuris ꝙ aliunde quęsierit.† Item lex præsumit quod ille qui habuit conuersationem aliquo tẽpore cũ aliqua muliere libera,contraxit matrimonium cũ illa: & tñ est incertũ an cõtraxerit,vel non.vt in l.in liberæ. ff.de ritu nupt.

12 certè põt ꝓbari cõtrarium quod non contraxerit.† Sed quartò op.ꝙ contra præsumptionem iuris nõ possit probari contrariũ. Sol.nisi ex confessione partis.vt j.ad velleia.l.antiquæ.dicit glo. quod quædam est præsumptio iuris,nõ tamẽ de iure.vt quando lex p̃sumit,& nõ statuit:& tũc recipit probationem in contrariũ: vt in casibus præcedentibus. quædam est præsumptio iuris & de iure.scilicet quãdo præsumit ius super facto incerto, & vltra hoc statuit:& tunc loquitur contrarium. quod non admittatur probatio in cõtrarium:& allegat glosſ.casus plurium legum:in quibus secũdùm quosdam est præsumptio iuris & de iure. gl.tñ reprehendit dicens:ꝙ in illis legibus admitteretur ꝓbatio in cõtrarium:& sic est iuris,& nõ de iure.excepta. l.antiquæ. Tu pone casum magis in sententia:pro qua ius præsumit,& habet eam pro veritate:vt sit litium finis,statuit ius quod contra eam nõ possit veniri:etiam per instrumenta de nouo reperta. vt in l. Imperatores.ff.de re iudi.ista est præsumptio iuris & de iure contra q̃ nísi per confessionem partis[b] veniri nõ potest,eo modo agẽdo quo primo actũ fuit:sed si quis agẽdo succubuit, & vera excipiendo vult venire contra,potest per testes,& etiam per instrumenta:secundũ tamen ea quę habent in l.Iulianus.ff.de cõdi.inde vel dic quod illud qñ fuit lata:quia nõ ꝓbatũ sed si sit debitum, vel non debitum,tũc nec agendo nec excipiẽdo potest veniri cõtra, nec ꝓbari nisi p cõfessionem partis.vt ibi not. Quinto & vltimò oppo.ꝙ onus ꝓbãdi incumbat agẽtibus, nõ conuẽtis. per l. cum de indebito.ff.eo. Sol.si ibi filij in potestate tradidissent ista prædia illis filijs emancipatis,tanquam eis donata,& postea vellẽt repetere tanquam indebitè tradita,necesse habent ꝓbare se indebitè tradidisse.vt in cõtrario:quia nõ p̃sumitur iactasse suum: sed hoc non tradiderũt:imò illi alio modo occupauerũt. ex his remanẽt omnia declarata.

2 ☞ Nata ex matre,quæ semel fuit serua,licet postea manumissa.quare præsumatur potius serua quam libera?

3 Si ago hypothecaria contra te tertium possessorem,& allegas titulum à debitore, quia uendita,& ego dico quod per prius erat mihi obligata,& sic trãsiuit in te cum sua causa obligationis, tu uerò dicas quod tibi prius fuerat uendita & tradita, quam mihi obligata,cui nostrum incumbet onus probandi?

4 Testes quod regulariter non habeant necesse deponere de tempore, uel loco, licet si fuerint interrogati,& uarient,non detur eis fides.

Quando intentio agentis fundatur in tempore,uel loco,cui incumbat onus probandi? remissiuè.

LEX XVII.

Matrem. †Qui fundat intẽtionem suam ī tẽpore, agendo vel excipiẽdo,debet tempus ꝓbare.ad hoc semp allegat.l.eũ qui.ff.de neg.gest. Et pone casum ꝙ quædam mulier que asserebatur serua per quẽdam.allegabat se liberam & ingenuam,& petebat se ita ꝓnũtiari,& ꝓbadum intẽtionẽ suam ꝓducebat instrumẽtum, in quo continebatur quod mater sua quæ olim fuerat serua:fuerat postea manumissa,vnde cum sit nata ex libera,sequitur ꝙ est ingenua.allegabat etiam se habere fratres ex eadem matre, qui erant in possessione libertatis,& nũquam fuerat eis mota quæstio seruitutis.quærebatur an ista sibi sufficerent? Imperator respõdit ꝙ nõ.primum ideo.quia potuit nasci ante manumissionem. vnde constet matrem fuisse seruam,nõ sequit ergo tu es libera, nisi sis nata post manumissionem.& hoc probare debes. quia tps est de substãtia tuæ intẽtionis.quòd autem fratres tui sint in possessione libertatis,& eis nũquam fuit mota quæstio, nihil facit ad ꝓpositũ: cũ ista possint simul stare ꝙ ipsi sint liberi:quia nati post manumissionem, & tu sis serua:quia nata prius.† Sed quæritur, quare p̃sumatur potius serua cp̃ libera,& nata añ manumissionẽ potius cp̃ post,postcp̃ sibi incumbit onus probãdi? quidam dicũt ex eo quia costabat matrem semel fuisse seruam quod glo.reprehẽdit: quia nõ ꝓpterea debemus interpretari in partẽ magis odiosam. gl.dicit quod hæc ratio est,quia ista possidebat vt serua:& sic ꝓuocabat in libertatẽ.& erat actrix: ideo debet fundare intẽtionẽ suã.Tu dic secũdũ doct.ꝙ etiam si erat in possessiõe libertatis:& sic erat rea,& petebat in seruitutem.si ipsa allegabat se ingenuã, & petebat ita se ꝓnũtiari,necesse oñdere se ingenuã,& sic ꝓbare ꝙ asserebat:sed si nõ petijsset se ita pronuntiari: tunc sufficiebat sibi quod esset in quasi libertate: quãtum ad hoc, vt actore non probãte seruitutem,ab eius petitione absolueretur,nõ tñ pronũtiaretur eam esse ingenuam:& hoc est magni effectus.quia ista secunda nõ proficeret sibi ad probãdum ingenuitatem, si postea ꝓalium occuparetur tãquam serua:& si ago rei vẽdi. & nõ probo dominium,absolueris:tamen non pronuntiaris dominus:nisi hoc asseras,& probes te dominum.& petas ita ꝓnũtiari.l. si inter me & te.ff.de excep.rei iudi.vide quod not.in l.circa ff.de proba.

3 in glosſ.† Et inducitur iste rex.ꝙ si ago contra te tertium possessorem hypothecaria, & allegas titulum à debitore quia vendita: & ego dico quod per prius erat mihi obligata : & sic transiuit in te cum sua causa obligationis. vt l. si conuenerit.§. si fundus.ff.de pigno. act.tu verò dicas quod tibi prius sic erat vendita & tradita, quàm mihi obligata: & sic non potuit obligari: cui nostrum incumbat onns probandi . an mihi, quod prius fuerat

fuerat obligata quàm tibi? an econuerso? nam vterque videtur fundare se in tempore. Docto. tenẽt quod mihi.per l.& quæ nõ dum.§.quod dicitur.ff.de pigno.vbi creditor agens contra tertiũ possessorem,habet necesse probare quod erat tempore obligationis factæ res in bonis debitoris. Item quod intẽtio tua super dominio tuo est fundata,siue vendiderit antequàm fuerit mihi obligata,siue post.vtroq; autem tempore huiusmodi dominium quod in te trãsferre potuit : sed intentio mea nõ est fundata. nisi mihi obligauit antequam in te dominiũ trãsferret , ergo necesse habeo hoc probare. Item per l.j.ĵ.de iur.fi.lí.x. vbi est speciale in fisco agente in hypothecaria cõtra donatarium,vt nõ habeat necesse probare:sed ipse donatarius quod sua donatio præcesserit:er-

4 go in cõtrarium est ius commune:vt in l.j.in fi.ff.ad muni.† Ad quæ vide quod not.Bar.in l.si is qui.ff.de iure fisci.& plura circa istam materiam quãdo intentio agẽtis fundat in tempore, vel in loco,cui incumbat onus probandi.vide pulchrè per Bar.in l.nõ solũ.§.sed vt ꝓbari.ff.de no.ope.nun.regulariter autem testes nõ habent necesse deponere de tempore, vel de loco: quia non sunt de substãtia eius de quo agitur,licet si fuerint interrogati,& varient,nõ detur eis fides:vt l.qui falsa vel varia.ff.de testi. & quod not.j.tit.proxi.l.testium.in glosſ.& ff.eodem tit. de testi.l.ob carmen.§.finali.

1 ☞ Sex species scripturarum publicarum,seu authenticarum.quibus datur fides remiſſ

2 Instrumentum publicum,quomodo per testes redarguatur de falso?

3 Quid si negatur illum qui scripsit esse notarium?

4 Statutum si facit mentionem de instrumento, uel de exceptione simulationis, debet hoc casu intelligi quãdo intentio partium fuit nihil agere,sed simulare quod ageretur.

Quando fuit actum,& alium simulatum:si illud quod fuit poterat ualere ut agebatur non habet locum exceptio simulationis, sed si poterat ualere ut agebatur : sed alio modo,tunc ualet prout simulate fuit conceptum.

LEX XVIII.

Vm precibus. † Præsumitur verum quòd in instrumento publico cõtinetur. nisi probetur cõtrarium. hoc dicit. & semper allegatur ad hoc quod præsumitur in instrumẽto: quia notarius propter officium publicum,& iuramentum quod præstat,& propter timorem magni peccati quod incurrit si cõfitetur instrumentum falsum,nõ præsumitur scripsisse nisi veritatẽ, & illud quod fuit de intẽtione partium,& appoſuisse verba hoc importantia,& non alia,iuxta not. per Bart.in l.si quis filiabus. cum l.leq.ff.de testa.tu.& ſ.de iura.calũ.l.j.& per Bal.in l.errorẽ.

2 j.de testa.† & idem in qualibet scriptura authẽtica, [a] quæ habet

a vim publicæ scripturæ:vt si habet sigillum authenticum.vt in c. post cessionem.extra eod.& l.si Publicanus.§.de rebus.ff.de publicanis.cum ibi not.vel si sit extracta de archiuo publico manu commẽtariensis illius cui est commissa cura scripturarũ dicti archiui,si nõ sit notarius:vt in auth.ad hæc.de fide instru.j. vel alterius officialis publi.& vide in Spec.de instru.edict.§.nũc videndum restat.circa princ.vbi ponit sex species scripturarum publicarum,seu authẽticarum,quibus datur fides sicut instrumento

3 publico.† Et potest poni casus ꝙ illud instrumentum nunquam fuit confectum de voluntate tua,nec in aliquo fuit notarius rogatus:& sic erat simpliciter fallum.vel quòd fuit rogatus de pignore,vel obligatione:& ipse ad instantiã creditoris posuit ꝙ donauerat,vel vendiderat,qualiter poterit probare cõtrarium? Rñ deo per testes descriptos in ipso instrumento , si contradicunt, etiam si sit vnus solus alijs mortuis, vel absentibus, qui dicit se nũquàm interfuisse tali instrumento.vt l.j.in fi.ff.quemadmodũ testa.ape.Secus si dicat se non recordari secũdùm Inno.in c.cum Ioanes.de fide instru.& idem tenet Bartol.in d.§.fi. sed si omnes sunt mortui,vel absentes,nec possunt haberi,tũc per alios testes plures numero quã sint in instrumento necessario descripti. iuxta.not.j.de fide instru.l.in exercendis. quia instrumentum ha-

b bet vim.[b] tot testium quot ibi necessariò descripti sunt etiam si testes illi mortui sint.vt not.in l.fi.j.de fideiuſ.Ad hoc respõdeo, ergo vt vincatur à testibus , necesse est vt sint plures cp̃ ibi sint descripti:quia in pari numero potius staretur instrumento : pro-

4 pter authoritatem publicã notarij.† Quid autem si negat illum qui scripsit esse notarium? vide in Spe.de instru.edi.§.restat. ver. Item quid si producit.& versi.illud autem.in vlt.siue penul.col. potest etiam poni casus ī instrumẽto simulatè cõcepto:& sic fuit scriptum de volũtate vtriuscp partis:tñ vnum simulauerũt, aliud egerunt: quo casu statur ei quod fuit actũ a in veritate:nõ ei quod fuit simulatum. vt j. plus valere quod agitur per totũ. & si intẽtio partiũ erat nihil agere,sed simulare agere:quia nolebat vendere,vel donare: sed si-

b mulare,ꝓpter timorẽ fortè instrumẽti, vel tyrãni:tũc instrumentũ hoc ꝓbato caret omni substãtia:quia non debet operari vltra intẽtionẽ partis.& dicere[c] tũc donatio vel

c vẽditio imaginari:vt l.imaginaria.de regu. iu.& l.nuda.ff.de cõtrahẽ.emp.† Et no.ꝙ si

5 statutũ facit mentionẽ de instrumẽto simulato,vel de excep.simulationis, debet intelligi hoc casu qñ intẽtio partiũ fuit nil agere,sed simulare ꝙ agerẽt:ga illa est propriè

c simulatio. ‘ quæ præsumit ex eo ꝙ vẽditor vel donator remãsit in cõtinua possessiõe: vt l.sicut §.superuacuã.ff.qui mo.pign. vel

d hypo.sol.Et qñ fuit vnũ actum,& aliud simulatũ,si illud quod fuit actũ poterat valere vt agebat,nõ est propriè simulatio : cũ nõ deficiat substãtia veritatis: ideo non habet locũ exceptio simulationis:vt ſ. si certum peta.l.si ex pretio,sed si non poterat valere vt agebatur,sed alio modo:tunc valet prout simulatè fuit conceptum.ff. deposi. l.Lucius.l.ij.& vide quod ibi no.per Bart.& etiam in l. emptor. de aqua plu.arcend.& consilio suo quod incip. Petrus nicholæ. vbi ponit aliqua bona super ista materia simulationis.

a ¶ Scriptura authentica.Quæ dicatur scriptura authentica. vide in c.j.iuncta glo.j. extra.de fide instru.

b ¶ Habet vim. Adde eundẽ Pau.de cast.in cõsi.xlix.col.j. in no nis inci.consilium in causa quæ vertit coram potestate. Cur.

c ¶ Simulatio. Adde de hoc & dic vt per Alex.de imo.in cõsi. xxviij.colũ. iij. & in consi.lvij.co.j.in ver. verò.plenè ꝓ Cepo. in tra.de simula.contractu.Et etiam adde eundẽ Pau.de cast.in cõsi.clxxiij.inci.presuppositis his. col. j. in nouis.

d ¶ Dilatoria non solũ proponi. Adde gl.& Doc.in c.exceptionẽ. de excep. & Abb.in c.j.in ij.colũ. de ordi. cogni.

2 ☞ Præscriptio longi temporis,quare opponatur ante litem contest. & probetur post?

3 Exceptio mere peremptoria,debet proponi & probari post lit.contesta. uel etiam ante. & nu.4.& 6.

4 Quid in exceptione dilatoria?

5 Si quis ante diem uel conditionem agat,& non opponatur , & tempore finis instantis dies uel conditio euenerit,fingitur fuisse bene actum : & condemnabitur reus. & quid si dies,uel conditio non euenit?

6 Exceptio mere peremptoria non potest probari post conclusionem in causa,uel postquã fuit renuntiatum probationibus. & an ante possit quandocunque probari?

7 Quòd sint aliquæ peremptoriæ quæ oppo. etiam post sententiam:nec impugnant sententiam.

8 Dilatoria solutionis an debeat proponi sub conditione.si actor probauit. ut hic. & an uideatur fateri intentionem agentis?

An post dilecta testificata possit reus probare per testes?

9 Ordo proponendi exceptiones dilatorias.

An declinatoria possit opponi post litem conte.nu.10.

10 Exceptio dilatoria si est talis quod redderet processum & sententiam ipso iure nullã, potest oppo. & probari etiam post sententiam.

11 Exceptio peremptoria quæ à principio non tollit actionem ipso iure,ut pacti de non petendo,uel iurisiurandi,si fuerit opposita : & super ea pronuntiatum pro reo , an tollat actionem?

LEX XIX.

Exceptionem †Exceptio dilatoria solutionis debet opponi ante litem

2 contest.& potest probari post lit.contestatã vsque ad sententiã.h.d.† Not.simil ein prescriptione lõgi tẽporis.l.emptor.j.de præscrip.longi tẽp.vbi exceptio præscriptionis opponitur ante litẽ cõtestatã.& probat post. quod est mirabile: quia sic proponẽdo habẽt vim dilatoriæ:& in ꝓbãdo habẽt vim peremptoriæ.Sed quare hoc gl.nesciuerũt hic declarare.nec etiã Bar.tãgit:sed Bal.secundũ Nic.de matar. dicit aliqua bona verba.ex quibus patet rõ:vt infrà dicã.do. Cyn.in ista l.multa dicit in materia exceptionũ perẽptoriarũ.& fuit valde verbosus.& in aliqbus ineptè loquit. melius stat in tit.de excep.sed iõ fuit posita in isto ti.quia tractat qñ debet fieri ꝓbatio istius exceptiõis.

3 †Venio ad casum gl.quę est hic & multa inculcat. & in aliqbus imperfectè.in aliquibus nõ bñ loquit. Pro eius declaratiõe opp. tribus modis.primo qđ exceptio tãgẽs rẽ de qua agit,debeat ꝓponi & ꝓbari post litẽ cõtestatã vsq; ad sniam.vt in l.peremptorias.j.sententiã rescin.nõ pos.hic aũt dicitur ꝙ ꝓponitur ante, & probat post.Sol.contrariũ loquitur in merè peremptoria exceptione , vt est exceptio pacti de non petendo simpliciter facti:

4 vel solutionis.hic loquitur de dilatoria. † Sed contra secundò: quia dilatoria non solum proponi[d] sed etiam probari debet ante litem contestatam,vt j.de excep.l.fin.& ff.de iudic.l. sed & si susceperit,in prin.Sol.verum est in merè dilatoria, quæ non con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Didicisset testificata. Adde Doct. in caseries. de test. & doc. in c. iurauit. de prob.

cernit rem de qua agitur, sed personas in iudicio interuenientes. vt si opponat cõtra iudicem q̃ nõ habeat iurisdictionem, vel cõtra actorem q̃ non est habilis ad agendum. vel cõtra ꝓcuratorem q̃ non habet sufficiens mandatum, vel q̃ nõ pot esse ꝓcurator, vel cõcernit ineptitudinem libelli, cui dicit nõ esse respondendum, vel ordinem iudicij: quia dicitur q̃ præposterè agit. hic verò loquit̃ de dilatoria non merè, quia non cõcernit ꝑsonas prædictas: sed concernit negotium de quo agitur: quia dicit̃ q̃ actor agit ante diem vel cõditionẽ. Sed tunc oppo. Tertiò, si ita est, malè dicit quod debet opponi ante litem cõtest. nam si non fuit opposita ante, tũc potest opponi post: & petere se absolui duplicatis dilationibus: quia nõ ꝓpterea debet causam perdere quod litem cõtestatus est ea non opposita. vt institu. de excepti. §. temporales. Glosſ. fatetur quod ex volũtate potius, q̃ ex necessitate opponit̃ ante litem cõtestatam. Certè etiam merè peremptoria cõtestari posset, & opponi ante litem cõtesta. ex mera voluntate. quod patet: quia per ꝓpositionem exceptionis peremptoriæ nõ censet̃ lis cõtestari. vt in c. j. de exce. lib. vj. & not. in l. j. §. de lit. cõtest. & sic est necesse q̃ postea cõtestet̃ in forma. prę terea tex. in fi. in verbo. [oportet.] significat necessitatem. Breuiter si vult declinare iudicium, & non arctari ad cõtest. lit. necesse habet opponere ante litem conte. & etiam ꝓbare. & absoluet̃ duplicatis inducijs, nec prima admittet̃ nisi ab actore, refusis expẽsis. nã qui agit añ diẽ vel cõdõnẽ, malè agit: ergo pot repelli à iudicio: vt l. j. in prin. ff. qñ dies vsufru. lega. ce. cũ l. bouem. §. si sub cõdi. de ẽdi. edic. & sic ista exceptio impedit lit. contest. sicut exceptiones lit. finitæ: vt est exceptio rei iudi. trãsactionis, & iurisiurandi, & præscriptionis. l. j. in fi. ad Tertu. & l. eleganter. §. si post. ff. de cõdi. inde. & in c. j. de li. cõte. li. vj. & ista est rõ & ītellectus. l. emptor. j. de p̃scrip. lõg. temp. si añt nõ potuit eã ꝓbare ante lit. cõte. nõ impedit ꝓbare post. & si iam nõ opponit̃ añ lit. cõte. non
5 impeditur opponere post. † tñ tũc nõ absoluit̃ statim ab obseruatione iudicij. quę absolutio est interlocutoria. iuxta no. in l. harũ. ff. si ser. vendi. in parua glo. & p Bart. in l. Titia. ff. de accu. sed expectaẽ ĩnia diffinitiua, quam iudex potest differre vsq; ad finem temporis instantiæ: & tunc si dies vel conditio cõcurrerint: licet malè fuerit actum: ex quo tamẽ à principio nõ oppositũ fuit, fingit̃ bene fuisse actũ, & cõdẽnabit̃ reus, quia ius superuenit actori ex cã de ꝓterito: vt l. si rẽ. §. fi. ff. de pig. act. & casus est de hoc: quẽ doct. nõ allegãt: nec dicũt quod dixi in l. q̃ si in diẽ. circa pri. ff. de peti. hære. Si verò dies vl̃ cõditio nõ euenit, cõdemnabitur ad soluẽdũ aduenięte die vel conditione. vt in d. l. q̃ si in diem, & cogeẽ cauere de soluẽdo tunc: sed an tũc puniet̃ in duplicatione inducias̃ Bal. hic sentit q̃ sic. vnde si restabant vj. menses de termino, cõdemnabit̃ ad dandũ infrà xij. menses. ꝓ ea quæ no. Inn. in c. j. de plus peti. licet Nico. ma. videaẽ sentire q̃ ad hoc vt duplicentur inducię debeat proponi, & ꝓbari añ lit. cõtest. Si autẽ nullo modo eam ꝓposuisset, tamẽ de ipsa Iudex habebat notiam: an poterit iupplere de facto? dicit Bar. quod aut illa dilatio fuit orta à princip. obligatiõis contractæ, quia ꝓmisit dare certo termino, & hoc apparet ex instr̃o: & tũc quia cõstat sibi vt iudici, potest supplere, & nõ cõdemnare simpl'r ad dãdum de præsenti: licet nõ opposuerit: sed dũtaxat aduenięte die vel termino: non tñ duplicabit inducias postquã illud nõ petit: sed si habet origiñẽ ex post facto obl'onẽ purè cõtractã pactũ fuit factũ de nõ petendo vsq; ad annũ: tunc quia nõ interest actoris, ꝓpter interualũ tẽporis. Iudex licet notiam habeat nõ debet iupplere de facto, postq̃ nõ oppositum, sed ipsum simpliciter cõdemnabit ad dãdũ de præsenti. quasi videaẽ renũtiasse dilationi per id quod habeẽ. & not. in l. si vnus. §. pactus. in gloſſ. in ver. in opponendo. ff. de pact. & hoc qñ actor egit añ diem: sed si ante cõditionem nullam actionem habeat, potest Iudex de facto supplere: & reũ absoluere ex officio. per glo. quæ est in l. vbi pcñ. C. de trãsa. & per l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. & ex his patet intellectus
6 huius legis malè declaratæ per gloſſ. & doct. † Circa exceptionẽ verò merè peremptoriam gloſſ. dicit aliquã quę indigent iupplętione. Primò, q̃ potest probari qñcũq; ante sententiam. Intellige qñcunq;: dummodo nõ sit cõclusum in causa, vel non sit renuntiatum probationibus. quod fieri potest. licet glo. dicat contrariũ in auth. iubemus. §. de iudi. in prima gloſſ. Item dicit postq̃ actor mõstrauit intentionem suam hic de iure communi. quia reo non incumbit onus probandi, vt in l. fruſtra. §. eod. sed ex forma statutorum iudices statuunt terminum communem ad ꝓbandum in cumbentia tam actori, quàm reo: & sic reus nõ debet expectare quod actor mõstrauerit: sed in dilatione debet exceptionem probare, nec videtur per hoc intentionem actoris fateri per l. nõ vti-
7 que. ff. de except. † Item dicit gloſſ. Tertiò, quòd quædam exceptiones peremptoriæ opponuntur etiam post sententiam, quæ not. in l. j. C. de iur. & fact. ign. & istæ sunt illæ quæ sentẽtiam nõ impugnãt. vt l. Nesennius. in fi. ff. de excep. rei iudi. & l. ex diuerso. §. fi. ff. solu. matrimo. & quædam aliæ. de quibus in dicta l. j. & prædictæ nõ sunt peremptoriæ intentionis, sed limitatoriæ exa-
8 ctioni: vt nõ exigatur vltra q̃ facere possit. † Circa dilatoriam solutionis. Gloſſ. dicit quòd debet proponi sub cõditione, si actor probauit &c. quia si hoc opponit sine conditione, videtur fateri intentionem actoris. Tu dic contrarium. vt s. dixi. & l. ij. s. eod. Item dicit gloſſ. quòd hodie per auth. hic positam si reus didiciſ-
a set testificataª, nõ posset probare per testes, propter timorem subornationis. Docto. tenẽt cõtrarium: quia auth. debet intelligi qñ vellet ꝓducere testes super eodem vel eisdem articulis, aut directè contrarijs, sed exceptio est articulus diuersus, & nõ directè cõtrarius. & hoc declaratur melius p iura canonica in c. causam. & c. fraternitatis. de testi. extra. & in clemẽ. vnica. eodem titulo.
9 † Super merè declinatoria, vt est declinatoria iudicij. gloſſ. dicit quod si quis scit eam sibi competere, debet opponere à principio. vt l. fi. j. de excep. & aduerte quod inter dilatorias est ordo: quia primò debet proponi illa quæ cõcernit iurisdictionem iudicis, vel eius personam: vt quia sit suspectus. & per propositionem istius nõ renuntiat alijs. sed si primò proponeret talis, nõ facta mentione de ista, censereẽ ibi renuntiare. quia hoc ipso quod talis proponit non facta mentione de ipsa, censetur petere à iudice quod super eis pronuntiet. & sic tacitè in ipsum consentit: vt in l. sed & si iuſceperit. in prin. ff. de iudicijs. quod dic plenè p Barto. in l. quidam cõsulebat. de re iud. ff. Item dicit gloſſ. quod si nescit sibi competere, & post lit. contesta. peruenìat ad eius notitiam: potest etiam apponere post. secus in casu præcedenti quãdo scit. Tu dic quod etiam quãdo ignorat, nõ potest opponere: qua terminus lit. cõtesta. præfigitur à iure: & sicut arctat scientem, & etiam ignorantem. gloſſ. est ordinaria. in l. qui ꝓcuratorem dat. §. fin. ff. de ꝓcu. & quod no. Inno. in c. cum in tua. qui matri. accu. post. nõ sic intermino dato à iudice, postquam si peruenit ad eius notitiam, potest adhuc opponere. & probare: vt in c. pastoralis. extra de except. Fallit quod dixi quãdo post litem cõtesta. sup-
10 uenisset exceptio: vt in l. ij. s. de consorti. eiusdem litis. † vel quãdo esset talis exceptio dilatoria, quæ redderet processum & sen tẽtiam in ipso iure nullam, vt defectus iurisditionis in iudice: vt j. si à non competenti iudi. per totum. vel quod procurator erat funditus falsus: nam ista exceptio potest opponi etiam post sen tẽtiam, & ꝓbari. vt in l. licet. s. de ꝓcura. ergo fortius post terminum. iuxta not. in simili. in c. licet causam. extra eod. titu. Quando añt Iudex nõ caret funditus iurisdi. sed est suspectus, vel procurator non caret mãdato, sed est inhabilis, vt quia miles, si istæ exceptiones nõ opponuntur añ lit. cõtest. licet reus ignoret sibi competere eas, nõ poterit oponere post: & ita intellige & limita gloſſ. circa materiam istam exceptionum vide per Cynum hic.
11 & plenius in Spec. de except. per totum. & tangit hic Cyn. † an exceptio peremptoria, quæ à principio non tollit actionẽ ipso iure, vt pacti de non petendo, vel iuriliurand. si fuerit opposita, & super ea pronuntiatum pro reo, an tollat. & quidam dicunt quod sic: quia peruentum est ad conflictum. & cum vicerit reus interficit actionem: prius non erat interfecta. hunc articulum reassumit Bartol. in lege Iulianus. ff. de condictione indebiti. vbi vide per eum.

2 §☞ Quæ & quot sint illa quæ impediunt quem producere testes? & nu. 3. & 4.
3 Publicatio processus & attestationum facta per iudicem, quid operetur?
Renuntiatio probationum, an extendatur ad ignorata?
4 Renuntiatio in causa impedit ulteriorem productionem, & quid in causa appellatiõis? & nu. 10.
Si in causa non magna, in qua sufficiunt tres: uel quatuor testes, uellet quis producere xx. uel xxx. non debet admitti.
5 Qui audiuit à testibus quid ipsi testificati sunt, uel quid promiserunt testificari: non tamen excluditur à producendo alios.
6 Qualiter præsumatur quis didicisse testificata? & nu. 5.
7 Si per rescriptum principis admittatur quis ad producendum testes, debet intelligi nisi

nisi didicerit testificata, nisi dicatur in rescripto non obstante quod didicerit testificata.

8 *Si non apparet quod quis didicerit testificata, non expedio subire iuramentum de quo hic, ut admittatur ad aliam productionem nisi fecerit tres probationes.*
9 *Post didicta testificata potest quis personas testiũ aduersarij re probare, & quid aliud facere possit?*
10 *An in causa appellationis poterit postea alios testes producere, in qua (ut dicitur) non allegatum allegabo, & allegatum & non probatum probabo? & nu. 11.*
11 *Qualiter cognoscatur an sit nouus articulus, ut sic possint post didicta testificata testes produci, an non sit nouus?*
12 *Ista authen. qualiter ueniat ad l. Cod.*
13 *Post didicta testificata non prohibetur quis testes iterum producere, si examinatio non ualuit, uel liber attestationum sit perditus. uel super eo super quo primi testes non fuerunt interrogati. nec aliquid dixerunt, uel si non fuerunt interrogati, secundũ interrogatoria data per partem, uel fuerint recepti coram arbitris, & uult super eis articulis coram iudice alios inducere.*
14 *Ad quartam productionem testium cum solennitate de qua hic, an quis admittatur si renuntiauit probationibus ulterius fiendis?*
Potest quis renuntiare instrumentis quæ habet.
15 *Quomodo intelligatur una productio, uel duæ, aut tres, ut quis ad quartam non admittatur, sine solennitate de qua hic. & nu. 16.*
16 *Vna dilatio & una productio testium, an sint idem, & an quælibet dilatio sit peremptoria?*
Qui uno die nominauit tres testes, & antequam sint examinati eadem die uel sequenti nominet alios tres: & sic de singulis, quod non dicantur plures productiones.
17 *Si una & eadem uice nominauit x. uel xij. testes. & una die facium examinari tres, alia die alios tres, & alia die similiter alios tres, an sim postea prohibitus in quarta die facere examinari alios tres, tanquam dicatur quarta productio nisi iurem: ut hic.*
18 *Si post tertiam productionem fuerit quis admissus ad quartam, & non fuerit obseruata solennitas de qua hic. non tamen uitiantur attestationes.*
Quid si quis admittatur post didicita testificata, altera parte contradicente?
19 *Testis postquam deposuit dictum suum, an possit redire ad iudicem, & corrigere uel declarare dictum suum, uel addere?*

AVTHENTICA.

1 AT qui semel. †Qui didicit testificata p suos testes, vel per testes aduersarij. non admittitur vlterius ad producendum alios testes, propter timorem subornationis: etiam si semel produxit testes: sed si non cõstat ipsum didicisse, potest facere tres productiones pro libito volũtatis. Ad quartã verò productionẽ nõ admittit̃: nisi cũ solẽnitate de qua hic: vt iuret se nõ didicisse, nec aliquẽ aduocatorũ suorũ, seu ꝓcuratorũ nec malitiosè petere. h. d. & primò loquit̃ qñ cõstat ipm didicisse testificata. vicę ibi: [si
2 verò. † Secũdò qñ nõ constat: sed in corpore vñ sumitur primò ponitur iste secundus casus. postea ponitur primus. de primi casus materia vide in Spe. de teste. §. iatis vtiliter. vicę ad ver. [illud autẽ.] vbi ponuntur plures casus. in quibus fallit quod hic dicitur. & sunt. xxij. vel xxij. de materia secundi casus. vide eo. titu. §. qualiter añt. ver. Iudex. & ver. quarta autẽ, ꝓductio & c. vbi plenè & clarè examinat. & sic habes hic duo quæ impediunt quem producere testes. s. didicisse testificata (& hoc impedit simpliciter) & confecisse tres positiones. aliàs productiones. & hoc impedit nõ simpliciter: sed si vellet facere quartam sine solennitate hic contenta: ad quintã verò cũ solennitate non admitteretur. vt
7 no. in Spe. in d. §. qualiter autem. ver. quarta autem. Sunt & alia duo quæ colliguntur ex corpore vnde sumitur hæc auth. s. renuntiatio probationum, vel testium, seu cõclusio quæ idem est. quia
3 qui concludit, renuntiare videtur. † Ite publicatio testiũ seu processus, quãdo Iudex videns partes nolle amplius dicere vel probare, pronuntiat processum & attestationes fore publicas. id est, pro publicatis haberi, per quam pronuntiationem dat licẽtiam partibus q̃ accipiant copiam omnium attestationum, & opponant quicquid volunt contra personas, vel dicta testiũ, nam tũc etiam si adhuc partes nondum didicerunt testibus, ne prohibentur vlterius testes produci. vt in c. constitut. ij. col. test. Et qd' no. bal. in l. per hãc. j. de temp. appel in xj. col. ver. sed statim quæro. & d. §. iatis vtiliter. versi. quid si sunt publicatæ. & Cano. clarius habent quam legistæ super istis duobus quæ colligũtur ex corpore. licet obscurè. Docto. tamen limitant vtrunq;. primũ q̃ renuntiatio probationum tunc noceat, quando notitiam haberet, vel habere poterat: sed si post renuntiationem ad eius notitiã peruenerint probationes seu testes, quos ignorabat habere. renuntiatio non nocet: quominus possit eos producere: quia non extenditur ad ignorata. vt in l. qui cum tutoribus. §. fi. ff. de transactio. Et secundum limitant. quando publicatio processus fuit. set facta ambabus partibus præsentibus, & a
a acceptantibus: secus si altera parte absente vel contradicente: quia factum iudicis nõ debet illi nocere. aliàs de facili posset alteram partem damnificare, & auferre sibi po
4 testatem producendi testes. † & quòd ista publicatio quæ fit per iudicem, & etiam renuntiatio quæ fit per partem, seu conclusio, quæ idem est: habet impedire vlteriorẽ productionem. est tex. expressus in authẽt. de testi. in fi. & in c. intimauit. extra de test. licet de iure ciuili non sit ita clarè decisum: quia text. in corpore vnde hæc sumitur. videtur loqui quando omnia ista concurrũt, scilicet quòd sit renuntiatum, & publicatę attestationes, & cognitæ. & iura canoni. declarant alterum sufficere. Est & vnum quod habet impedire, quando quis prodiuxisset testes ad iufficiẽtiam, & vlterius velet producere ex effrenata multitudine nõ necessaria, vel etiam si vna & eadem vice ꝓducat. xx. vel xxx. testes in causa non magna: in qua sufficiunt tres vel quatuor testes. nam non debet admitti. & in arbitrio iudicis est refrenare multitudinem: vt l. j. in fi. ff. de testi. quod dic vt in c. cum causam.
5 & quod ibi per Inn. extra de testi. † In text. ibi. [testificationes.] seu scripturam continentem dicta testium: nam non sufficeret quòd à testibus audiuerit quid ipsi testificati sunt. vel quid promiserunt testificari: quia plerunque promittunt, & non seruãt: vnum dicũt iudici, & aliud parti: vnde per hoc non excluditur à producendo alios: quia non videtur didiciſſe testificata quousque viderit scripturam depositionis, & non perfunctoriè: sed sufficit quod eã fuerit percunctatus. vt in verbo [percuncta-
6 tus.] secundùm Docto. † & præsumitur a hoc fecisse si liber fuit apud eũ: & ipse erat
a persona diligens: & intelligens licet non appareat quòd legerit, præsumitur legisse, & percunctatus fuisse: vt j. in verbo [subtraxerit] & in c. constitutus. extra de testi. circa fin. facit. l. nõ est ferendus. ff. de transact. Idem si fuisset penes aduocatũ, vel procuratorem suum: quorum sententia nocet. vt ibi [vel aliquis aduocatorum eius.] In text. ibi. [aut ab aduersario hoc faciente disputationem accepit.] habuit librum attestationum aduersarij. & sic nocet sibi didiciſſe testificata per testes aduersarij: sicut per suos. ideo non admittitur ad probãdum articulos directè cõtrarios articulis aduersarij: & ad producendum testes super eis:
7 quia præsumitur eos subornasse. † In tex. ibi. [ex diuina etiam iussione.] id est ex rescripto principis. quo mandat quod admittatur ad producendum testes. nam debet intelligi secundùm dispositionem huius authẽ. si non didicerit testificata. Sed si diceret non obstante quod didicerit testificata, bene admitteretur: cum istud introducatur de iure positiuo istius authen. nec erat de iure veteri. Nam sicut Imperator inducit de nouo: ita potest tollere per suum rescriptum. iuxta no. in simili per gl. in authen. quibus modis natura. efficiun. iui. §. fi. & j. de testa. auth. hoc inter
8 liberos. † In tex. ibi. [si verò hoc non egerit,] id est non appareret quod didicerit testificata. si apparet quod non didicit, non expediret subire iuramentum, de quo hic, quia non sequitur timor subornationis, sed quando non constat pro vel contra, trina
9 productio facit præsumi contra eum nisi iuret. vt hic. † In glo. quæ incipit. [nisi ad reprobationem testium.] Albericus dicit se vidisse multum dubitari de isto articulo: sed finaliter doct. tenent id quod dixit gloſſ. quia reprobatio est diuersus articulus. Bartol. dicit quòd aut quis vult reprobare personas testium, vt quia dicat eos inhabiles ad testificandum: & tunc suos testes nõ potest reprobare, quos semel approbauit, sed testes aduersarij sic: licet didicerit testificata per eos: quia est articulus nouus, super quo testes non fuerunt producti. ergo & c. vt in c. cum cau-

¶ Et presumit. Adde de hoc & dic vt per Doc. & maximè ibi per Fely. in c. constitutus. col. j. & in c. vltra tertiã. col. j. in fin. extra de test. Et per eundẽ Pau. de Castr. in consi. xcv. incipi. clarum est in iure q̃ res in ij. co. in nouis. Aliquid per Ale. in cõsi. suo cij. col. iij. ver. ꝓbatur. in j. vol. & per eundem. in l. qui Romæ. §. duo fratres. Car. xij. ff. de verbo. oblig. Et adde quod licet quis viderit exemplum dictorum per testes, si tamẽ nõ vidit originale: tunc non dicitur didiciſſe testificata secundùm Bald. & Ange. in l. fi. ff. quemadmod. testa. aper. quod limitat singulariter Imo. in d. l. fi. nisi tale exẽplum fuisset scriptũ manu eiusdem qui scripsit originale: qa tunc est verisimile quod contineat idem quod originale. & ita le exemplum probat iuxta ea quæ ponit Bartol. in authent. si quis in aliquo. §. de eden. col. fina. ver. puto etiam & ibi Bald. in ver. dixit hic Bart. & ibi Bald. & Ange. in l. si quis ex argentarijs. §. prætor. ff. de eden. Franciſ. Cur. & vltra prædicta vide quæ in proposito cumulatiuè ponit Fely. in proce. decre. in gl. j. rubricæ. Stra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Prima instãtia. An deserta instantia cause appellationis prima sententia remaneat valida. vide in l.si contra maiorem. C.de app.gl. & Bar. in l.eos.eo.tit.

b ¶An sit nouus articulus. Adde Doct.in l.ij.in.§. quod obseruari.C.de iureiu.propter calum.dando & Spe.titu.de test. in.§. nunc videndum.

c ¶Post didicita testificata. Adde Hostiē. i.c. fraternitatis. de testi.

d ¶Vna dilatio. An Iudex possit augere vel minuere dilationes legatis.& quę sit iusta causa eas augendi. vel minuēdi. vide glo. in.c.romana.de app. li.vj. Inn. in.c.vltra tertiam.de testi.glo.& doc.in.c. præterea.de dila.Docto. in regula indultum de regu.iur. lib. vj.Bar.in.l.ij.ff.de re iudi. Bal.in.l.j. C.de dilat. & in.l. j. ff. de iure deli.

sam.extrà de testi.aut vult reprobare personas & dicta simul, vt quia ille qui testificatus est de tempore.xxx.anno,nō est adhuc. xxx.an.& sic nō potuit dicere verum:quia de tanto tempore non potuit recordari.aut vult admitti ad reprobandum dictum tantum: & tunc si dicat illos fuisse corruptos per pecuniam,adhuc potest.quia sicut non valet sententia lata per corruptelam:vt in.l. venales.j. quādo prouocare nō est necesse: ita nec testificatio. Si verò non dicat eos fuisse corruptos:sed falsum dixisse: tunc si vult probare falsitatem per indirectum,potest.de testi.c.ex tenore. Si verò directo faciendo articulos directè cōtrarios:tunc secus. vt in cle.j.de testi. iuncto eo quod no. Inno. in.c.in præsentia.de proba. † In glo. ibi. [Item nunquid in causa appellationis possunt produci.] subaudi super eisdem articulis, vel directè contrarijs. Breuiter opinio gl. cōmuniter approbatur per legistas. quia propter veritatem instantiæ: licet sit eadem causa,quia tamē non est diuersa instantia,sic vt propter hoc renūtiatio & conclusio factæ in prima instantia non habēt eum impedire, quominus in causa appellationis iterū possit testes producere:quia appellatio rescindit pronuntiatum:& reponit partes in eo statu in quo erant tempore lit. conteſt.vt not.in l.ita demum.§.de procu.& tunc testes nō erant examinati:& sic nō poterat didicisse testificata: ita nec si didicit testificata,prohibetur in causa appellationis producere testes, in qua dicat nō allegatum allegabo, & non probatum probabo. vt in.l.per hanc.alleg. in gl.sed Cano.approbant opi. Alberi. quod nō sufficit diuersitas instantiæ postquā est eadem causa,cū vtrobiq; vertatur idē timor subornationis:finaliter Doc.tenent quod in foro ciuili & in terris imperij nō subditis romanę ecclesiæ debeat seruari opi.legistarū.sed in foro ecclesiastico & etiam ciuili in terris subditis romanæ ecclesiæ seruandum sit ius canonicum vt in simili not.in c.fi. de arbi.lib.vj.& in.l.priuilegia. §.de sacrosan.eccl.& in c.j.de ope.no.nun.quādo est diuersitas inter ius ciuile & canonicum.† Qualiter autē cognoscatur an sit nouus articulus, vt sic possint produci an nō:& quod non possint.declarat Spe.in d.§.satis vtiliter.in tit.de testi.in ver.illud autē,& Bal. in d.l.per hanc. Quando autē est instātia diuersa,& causa diuersa:quia nō agitur ad idem ad quod primò fuerat actum:sed variatur modus agendi sed ad alium finē agitur:licet vnum & idē iudicium fuerit deductum in articulis,nō prohibetur post didicita testificata in persona etiam super eisdem articulis deducere testes in secūdo.vt in.c.veritas.extrà de testibus. vt si in persona deduxi interesse meum ad finē vt admittar ad agendum. postea ago, & eosdē articulos deduco ad finem consequēdi sententiam, possum inducere testes nouos super probatione interesse: quia fortè primi non probant ad plenum: & sufficiebāt in persona in quo nō agebatur de magno præiudicio: sed non sufficiūt in secundo.vel pone quod ille qui asserit se minorem dicit se læsum, & sententia fuit lata cōtra eum, à qua non appellauit, vel à qua nō potuit appellare.& petit resti.in integ.ad appellandum. nam debet docere summariè quod bonā fouebat causam. & quod si appellasset potuisset obtinere: quo probato summariè restituitur ad appellandum. & si induxit testes ad summariā probationem: potest super eisdem articulis alios inducere: vt obtineat in causa appellationis: quia variatur modus. Primo eīm induxit vt obtineret restitutionem ad appellandum, nunc inducit vt obtineat in causa appellationis. In ea gl.ibi. [possint instrumēta produci:] dic idē econuerso si primò probauit per instrumenta,non prohibetur producere testes eadem ratione:quia non timetur de subornatione.† Nunc extra gl.opp.contra illam auth. de.l.Codicis.vbi reus post fundatam intentionem actoris(vt ibi sentit gl.) admittitur ad probandum exceptionem dilatoriam solutionis. & sic habebat notitiam de testificatis pro actore quod suā intentionem probauerat. Dicūt quidā quod illa lex corrigitur per hāc auth.& ideo fuit hic posita. hoc tenet gl.in.l.officiū. ff.de rei vē. & etiam. in l.Codicis circa fi.gl.ibi. ita tamen &c. Contrariū tenent docto.quia articulus est diuersus.aliud est enim quod promiseris mihi centum. aliud est quod fecerim tibi terminū vnius anni ad soluendū.& ita dicit Iac.de are.quod omnes approbāt. Qualiter venit ergo ista auth. ad.l.Codi. Respōdeo nō correctiuè sed declarādo.vnum dubiū q; posset occurrere circa. l.Codi. an sicut post didicita testificata pro actore reus admittitur ad probandum per testes super excep.& sic super diuerso articulo, eodē modo quis admitteretur super eisdē articulis super quibus iam ꝓduxerat:& fuerūt testificati. & dicit q; nō hodie:licet olim secus.†& hoc si testes primi fuerint ritè recepti:& sic valuit examinatio:alias nō præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectū. vt in regula iuris. & est casus in cle. vnica. extrà de testibus.in ver.rite receptis. & ibi per gl.facit. l.qui per salutem. cum ibi no.ff.de iureiurā. Idem si liber attestationum esset perditus. Nam nec didicisse testificata, nec renuntiasse testibus: nec processum fuisse publicatum,habet nocere: quominus de nouo possint probationes fieri super eisdem articulis,vel directè contrarijs: quia paria sunt non fuisse testificatus,vel fuisse & nō apparere.secundū doct.vt in.l.vtilia.ff.de contrahen.emp. similiter super eo super quo testes primi non fuerunt interrogati: nec aliquid dixerint, nō prohibetur testes producī. cum cesset ratio moris, & idem si non fuerunt interrogati secūdum interrogatoria data per partem:vt in.c.per tuas.extrà de testibus.Idem videtur si fuerunt recepti corā arbitris:& tūc quis coram iudice vult super eisdem alios inducere per.l. fi.j.eo.tit. alios casus vide in §. satis vtiliter.per vnā vel per duas columnas.† In seq.gl.quæ incipit:[renuntiauerit vel non.] vult ergo ista glo.quod ad quartam productionem testium cum solennitate de qua hic, admittatur quis:etiā si fecerat tres productiones,& renuntiauerat probationibus vlterius fiendis: quia talis renuntiatio non valet tanquam contra publicā vtilitatem.& idem tenet gl.j.in auth. Iubemus.§. de iudi.Tu dic verum esse quando renuntiat extra iudicium:secus si in iudicio.vt est casus in.c.de testibus.extrà de testi.& hoc in ciuili causa.sed in criminali secus.vt non valeat etiam in iudicio.ar.de pac.ff.l.Iurisgen.§.si paciscar.quia vertitur publica vtilitas:cui non potest renuntiari.talis tamen renuntiatio testium facta in iudicio in causa ciuili non extenditur ad testes quos tunc temporis se habere ignorabat. vt.§. dixi secundum Bartol. nam instrumentis quæ quis habet potest renuntiare. vt.l ij.j.de fi.instrum. In glo.fi.quæritur de duobus circa secundam partem authen. quæ permittit trinam productionem sine solennitate: sed quartam non sine solennitate. † Quæro. quomodo intelligatur vna productio,vel duæ,aut tres.in gl.sunt duę opi. Prima quod vna productio dicatur vna nominatio testium. simul facta.& si post illam fiat altera etiam eadem die, vel alia die ex interuallo, tamen dicatur secunda:& sic de singulis.etiam si infra vnam & eandem dilationem,puta habui terminum.x.dierum ad probandum:vado coram iudice,& nomino tres testes: ista est vna productio.eadem die vel sequēti iterum vado & nomino alios tres, ista erit secūda.& sic de singulis postquam factæ sunt tres,etiam durante eadem dilatione non admittar ad quartam,sed si nondum feci tres, etiam in secunda dilatione possum facere: si fuit mihi data secunda dilatio ex causa impedimenti. & istam opinio tenet glo. † Alia opi.est. vt intelligatur vna productio.i.vna dilatio:& tunc corrigeretur.l.fi.ff.de feriis.vbi habetur quod in ciuili non datur nisi vna dilatio ad probandum sine causæ cognitione. & sic est peremptoria, & etiam.l.j.s. de dila.in fi.ista verò authen.concederet tres sine causæ cognitione,& sine solennitate. Item quartam cum solēnitate,& sine causæ cognitione.quod est absurdum quod illæ.ll.corrigantur,nam non attenditur vnitas vel pluralitas dilationum:sed productionum:quæ sunt inter se diuersæ. Bart.supplet glo.dicens quod vna productio dicitur vna nominatio testiū semel facta cum examinatione. si enim primò nominauit tres, & antequam sint examinati eadē die vel sequenti nomino alios tres, & sic de singulis, non dicerentur plures productiones,sed vna:non habet locū quod hic dicitur.quia etiam ad quartam & quintam nominationes admitterer:nam ratio huius auth. cōsistit in timore vel præsumptione.quod didicerit testificata,postquā fecit tres, sed si nō fecerat testes examinari,ista ratio cessat: & est pulchrum dictum. Bald.dicit quod fuit

Nico.

17 Nico.de ma.†plus dicit Bart.quod si vna eadem vice nominauí x.vel xij.testes,& vna die facio examinari tres, alia die alios tres. alia die similiter alios tres, non admittar si postea alia die vellē facere examinari vltimos tres:quia diceretur quarta productio.nisi iurem:vt hic.& hoc si interuallū tantū fuit inter vnā & alterā q; potui didicisse testificata,quia subest eadē præsumptio sicut si fuissent diuersis diebus nominati.certè ista malè seruant hodie:quia cū testes non possint de facili simul examinari, tam propter impedimentū ipsorum,quàm notariorū, qui ad examinandum deputantur,facilè posset quis periclitari si vna die facit examinari vnū,& alia die alterū,& sic de singulis.& sic impediretur post trinā examinationē admitti ad quartā sine iuramento. quod nō vidi seruari,sed qūcunq; subest habilitas, examinantur pluries,etiā & pluries nominātur:quia notarij habent sub iuramento q; non debeāt partibus revelare.& in causa satis ardua in qua sum aduocatus,vidi ita de facto seruari: in qua sunt examinati pro vtraq; lxx.testes in diuersis tēporibus.† Dicit tñ Innoc. in c.intimauit.extrà de testi.q; licet solennitas de qua hic nō fuerit obseruata,sed fuerit admissa quarta ꝓductio,nō vitiant attestationes:quia non reperitur iure cautū.secus in primo casu aut. si post didicita testificata fuisset quis admissus de facto ad producendū testes altera parte contradicēte : quia testis dicit q; non habet vlterius producendi licentiā:& sic aufertur sibi per hāc l. 19 potestas.nō sic in secūdo:licet dicat q; debeat iurare.† Itē quærit glo.certū est q; post didicita testificata nō admittit quis ad producendum nouos testes,quos prius non produxerat. quid si idē qui primò fuerat productus redit ad iudicē, & vult corrigere dictum suum:glo.dicit q; non debet admitti si fuit locutus cū parte.quod præsumitur,qñ ex interuallo.aliàs secus.facit.l.repeti.ff. de quæstioni. Dic ergo hoc esse verum qñ vult corrigere se.vt dixi,sed si vult addere,potest.vt no.in addi.Specu.in ti. de teste. §.nunc videndū.in fi.& de testi.cogē.c.præterea.in fi.vbi omnino vide.Iudex etiā ex officio,non ad instantiā partis alicuius po test mittere pro testibus qui deposuerūt,etiā postquàm fuissent locuti partibus,vt declarent dictum suum:quia in iudice facitē ex officio cessat timor subornatiōis:vt in c.cum clamor.& quod ibi per Inn.extrà de testi.& adde quod not.in corpore vnde hęc authen.sumitur.& ff.de testi.l.produci.

2 ☞ *Instrumentum debiti incisum,uel cancellatum,quando probet debiti remissionem?*
3 *Debitor si probatur instrumentum debiti subtraxisse,licet tenor eius non probetur ad plenum,sufficit iuramentum creditoris ad eius condemnationem?*
4 *Quid si per tertium fuisset subtractum?*

LEX XX.

1 SI de possessione.† Habere instrumētum cancellatum,non ꝓdest ei qui subtraxit. Item qui instrumētū subtraxisse probatur,cōtra eū facit plenam fidem.h.d.Bart.& est bonus tex.& no.per eū in l.ij.§.j.de iure fisci. ff. vbi est bonus text. & primò loquit qñ ista Eutichia ancilla tua à te aufugit: & subtraxit instrumentū emptionis suę:quia empta fuerat à quodam, prouocabat in libertatem,& ad probandū se liberā,& à te manumissam,producebat instrumentū cancellatū,vel incisum,credēs
2 sibi sufficere.per l.si chirographū.ff.e.tit. † Sed istud esset verū si probaret q; de voluntate tua foret incisum:nam si remittis debitori tuo instrumentū debiti,videris debitū remisisse:& idē si incidis vel cancellas:quia videris facere pactum de nō petendo.Sed hic negabas fuisse incisum de volūtate tua.vñ cū potuerit incidi per illā,postquā reperitur penes eā, nō sufficit sibi ad probationem suæ intentionis:sed potius illi nocet,& prodest tibi: quia licet sit incisum,apparet q; eā emisti:& semel fuit ancilla tua: vt l.
3 qui tabulas.cum ibi no.ff.de fur.† In secūdo casu in ver. [Nam si in seruitutē.] non producebat instrumentū subtractū: imò occultabat,& dicebat se esse in poss.libertatis:& tibi incumbere onus probandi,& petendi eā in seruitutē:tu non poteras probare nisi per illud instrumentum quod negat se habere;certè si potes probare q; tibi subtraxit instrumentū emptionis suæ,licet testes non deponant de tenore ad plenū, sufficit tibi probasse furtum: & de tenore stetur iuramento tuo.ar.in l.si qñ.in fi.j.vnde vi.qd perpetuò tene menti:quia idem esset in quolibet alio instrumento debiti per debitorē tibi subtracto.vt hic probatur:licet tenorē non probes ad plenum,sufficit iuramentum tuum ad condēnationem eius. Circa quod vide omnino in Spe.de instru.editi.§.quæ restare.ver. illud
4 quoq;.† Sed si per tertiū fuisset subtractū, nō prodesset probare subtractionē:nec etiā tenorē eius per testes, qui non interfuerūt negotio:sed legerunt instrumentū quantū ad plenā probationē:sed dūtaxat ad semiplenā.vt j.de fi.instru.l.sicut.cū ibi not. nisi sint testes literati, & intelligētes defectum instrumenti:puta notarij,vel iuris periti:vt in c.cū olim.extrà de priuile. Tene menti. & vide Bartol.in dicta l.ij. §.j. circa fin. de iure fisci.& quod no.Inno.in c.intimauit de testibus.

a ¶An instrumentum ꝓdest ei. Adde Bald. in auth. rogati. C. de test. Ange.in l.fi.ff. ꝓderelictio.lo. de imo. in cle.j.de iureiuran.

b ¶Tenor scripturæ. Adde.c.cum adeo.de rescri. cū super quæstionū.in §. intentionis.de of.dele.c. porrò.& c. seq. de priui. car.zaba.in c.cum olim.in ij.not. de arbi.

2 ☞ *Instrumentum non prodest ei qui notarium non rogauit.*
3 *Instrumentum non prodest ei qui non est nominatus in instrumento, nisi ille successerit nominato.*
Si Titius depositum rem suā apud te,cum pacto quòd eam restituas ei qui tibi portauerit literas suas,& dat mihi literas,& etiam instrumentum,ut à te repetam, & tu non uis mihi restituere,an ex illo instrumento possim à te petere?
4 *Tenor scripturæ est ille quem oculus comprehendit per interpretationem eius.*
Mulier si dedit dotem marito,& nō fuerit stipulata eam sibi reddi sol.mat.tamen subintelligitur tacita stipulatio.
In instrumento censetur comprehendi etiam illud quod à iure tacito disponitur, licet ad oculum non comprehendatur.
5 *Non admittitur quis ad probandum id quod probatum non releuat,sed hodie in palatijs admittuntur articuli saluo iure impertinentium.*

LEX XXI.

1 AD probationē dominij.† Ad probationem dominij non sufficit agenti producere instrumentum in quo alius suo nomine emit, & probare q; emit de pecunia ipsius agentis.h.d.primò.ideo nō prodest ꝓductio,quia ipse agens in illo instrumēto nō est nominatus, sed dūtaxat emptor.& ꝓpter hoc procurator & aduocati obijciunt q; nō ꝓdest agenti:quia de ipso non loquitur nec cantat instrumentū, sed de alio.Secundū ideo nō ꝓdest:quia non sequitur res est empta de mea pecunia:ergo est mea.§.de rei vend.l.si ex ea.Et pone q; Titius aliquā rem emit de pecunia mea:& postea deponit penes te eā,ego subtraxi instrumentū tibi,& ago rei vendi. & ꝓduco instrumentū,& probo q; Titius emit de pecunia mea. Imperator dicit q; probare debeo dominiū per aliū modū:quia neutrū istorum mihi prodest:sed nec ambo simul. † Not. ar.ex prima parte
2 a q; instrumentū nō prodest ei * qui notariū nō rogauit: an hoc sit verū simpliciter.vide in Spec.de instru.edi.§. postquàm ver. &
3 breuiter.& per Inno.in c.j.de fi.instru.† Itē q; instrumentum non prodest ei qui nō est nominatus in eo.hoc verū.nisi ille successerit nominato : nā si Titius emit à Sirinio qui possederat per primum:ego emi à Titio,si ꝓduco instrumentū q; Titius emit vnà cū instrumēto quod ego emi ab eo,bene ꝓdest mihi primū:quia per primū,pbo dñiū titij,& per secundā translationē illius dñij in me,licet in primo nō sim nominatus. Sed pone Titius deposuit rem suā apud te,cū pacto q; eā restituas ei qui tibi portauerit literas suas,& dat mihi literas,& etiā instrumentū vt à te repetam:tu nō vis mihi restituere,an ex illo instrumento possim à te petere? Cy.videt tenere q; non:quia nō cōprehēdor ꝑ specificē in illo instrumēto:& quia nō potuit mihi ille acquirere act. vt in l. stipulatio ista.§.alteri.de ver.obl.prima ratio nō placet:quia licet nō cōprehendar specificē:tñ cōprehendor implicite. q; tantūdē valet arg.ff.si ex noxali causa agat.l.fi.Nec obst. secunda ratio, quia deponēs ex pacto appositō super re sua quæ durabat sua, potuit mihi actionē acquirere:vt in l.publia.in princ. ff. depo.& sic videtur q; agere possim:sed an teneat restituere deponēti, inspicitur an voluerit mihi donare vel non:quia si emit ascendens meus:putà pater,vel mater,& res nō erat magni pretij, ꝓsumitur voluisse donare:& sic nō teneor restituere:vt d.l.Publia. iunctis his quæ no.in l.si filij.j.de dona.inter vi.& vxo.& qd no.Bar.in l.quæ dotis.so.ma.ff.sed si nō erat ascendēs,videt mihi acquisita actio tanquā ꝓcuratori suo:& sic teneor restituere.ar.in l. Julia-
4 nus.§.j.ff.de ver.obl.† No.etiā secundū Bal.q; teneor scripturę
b est ille quē oculus cōprehēdit per inspectionē eius. Pone ergo dicit statutū q; instrumēta mittant executioni, quod debet intelligi.s.secundū tenorē ipsius instrumēti,seu sup eo quod continet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Quod sic. Adde quod hāc.q.in termi nis ponit Bart. in l.j. ff. de his quæ in test. delē.& ibi late per.d. Ale. & quod habeat executionē.ponit idē Ale.in l.Iustigentiū. §.quod ferè. col.ij.ff. de pac. per euindē remissum.in.l.ij.ff.solu. mat. de quo etiā per Ang.are.& Mod.in- fti.de act. Fran.Cur.

b ¶Dubia probatio. Adde cardi zab.in c. quod super his.in vl. col.de fi.instr.

c ¶Vel per iuramētū. Adde in. l. præsenti. C.de his q ad eccl.cō fu.car.in c.presentiū. in j.not.de testi. Ant. de bu.in.c.vestra. de coha.cle.& mu.

d ¶Negatiuæ scripture. An negatiua possit ꝓbari per scripturam.vide Ang.in.l.si qs diuturno. in.ij.co. ff.si seruꝰ. vendi.

Pone ergo quod mulier dedit dotē marito, & nō contineꝫ in instrumēto ꝙ fuerit stipulata sibi restitui: vel ꝙ maritus ꝓmiserit.idem. petitur executio instrumenti:an debeat fieriꝰ.ga tenor instrumēti visibilis nō cōprehendit restitutionē fiendā:licet tenor inuisibilis & à iuris dispositione bene cōprehendat,subintelligiꝫ tacita stipulatio.dicit Bal. fuisse consultū à quodā iudice ꝙ sicꝰ ga in instrumēto cēsetur cōprehēdi etiā illud qđ à iure tacitè disponiꝫ:licet ad oculū nō comprehendaꝫ:vt.l.j.de rei vxo.act.& dicit fuisse primū cōsiliū qđ vnquā dederit post doctoratū suū. Tene mēti:ga frequēter talis casus & similes possunt accidere. † Ex vltimo dicto no. ꝙ nō admittiꝫ gs ad probandū id quod ꝓbatū nō releuat:& ꝙ Iudex nō debet pati vt fiant superfluæ ꝓbationes,& nihil releuātes.facit.l.ꝓxi. sed hodie in practica palatiorū admittūt articuli saluo iure impertinētiū. & nō disputaē de hoc nisi in calculo ferēdæ sentētiæ:vt lites abbreuientur.

a Dubia probatio,non releuat probantem.
b Ad probandum quem esse hominem meum,nō sufficit mihi probare quòd seruiunt mihi per x.annos, nisi probem quod tanquā homo meus,& qui sint homines mei. Quid in seruitute rerum.

LEX XXII.

1 ADprobationē seruitutis. †Idem dicit ista lex ꝙ. §. dixi.ſ.ꝙ articulus si nō admittulaē ad cām,nō est admittēdus.h.d.Bart.ad hoc vide quod no.per gl.& ipsum in l.si duo. §.Idē Iulianus.in fi.ff.de iureiu.vel sic.Ad probandū quē esse seruū meū qui est in pos.libertatis,non sufficit mihi ꝓbare ꝙ mater sua, vel fratres sui fecerūt mihi seruilia seruitia, vel obsequia. ga ista possunt simul stare ꝙ illi fuerunt serui mei:& tamē ille cōtra quē ago:nō est seruus meus:puta si fuit natus post manumissionē matris.vt.§.e.l.matrē tuā.& præsumptio est ꝓ eo, postquā est i pos.libertatis. hoc verū si apparet ꝙ mater fuit manumissa:quo casu incūbit mihi onus ꝓbandi,postquā ille est in poss.libertatis, ga fuit natus ante manumissionē: sed si esset in pos.seruitutis,& ageret cōtra me,onus probādi incūberet sibi ꝙ fuerit natus post, vt ibi. sed si mater sua fuit & est hodie serua:& nō apparet ꝙ fuerit libera,satis esset fundata intētio mea:ga partus sequitur vētrem in hoc. vel dic ꝙ licet probē matrē vel fratres suos fecisse vel facere hodie mihi seruilia obsequa, nō ꝓ hoc ꝓbo ipsam matrē esse meā seruā. nā & liberi hoīes tanquā famuli cōsueuerūt ea facere.vñ cū sint actus indifferētes cōueniētes seruis & liberis,nō ꝓ
2 bāt intentionē meā circa seruitutē: †ga dubia ꝓbatio [b] nō releuat
b probātē.vt in c.in pñtia.extra de ꝓb.oportet ergo ꝙ alio mō ꝓbē ipsam esse seruā meā:vel per instrm emptionis ipsius tanquā de serua:vel qa ipsam tenui & teneo de pñti tanquā seruā. sint ergo cauti qui emūt sclauas,vt bene custodiāt instrm emptionis:ga si ꝓderent,illa sclaua posset dicere se liberā:& seruiuisse tanquā fa-
3 mula.nisi aliud appareret. † Et ꝓpter hoc dicūt quidā ꝙ ad ꝓbandum quē esse hoiem meū nō sufficit mihi ꝓbare ꝙ seruiuit mihi per.x.annos. nisi probē ꝙ tanquā homo meus. & q sint homines mei.dic vt in Spec.de ferijs. Aliud dicūt esse in seruitute rerū qa si vtor in re tua aliqua seruitute:puta aquæ ducendæ per decennium,acquiro seruitutem.l.si quis diuturno.ff.si ser.ven. si seruitia non consueuerunt fieri à re rei nisi iure seruitutis:sed à persona personæ consueuerunt fieri etiam non iure seruitutis: & ad de quod no.Cy.in.l.si certis annis.§.de pactis.

2 §☞ Actor si fundat intentionē suā in negatiua,& sic eam asseuerat,quòd teneatur eam probare,& qualiter probabit:non autem reus tenetur probare contrarium.
3 Negatiua an possit probari:& quotuplex sit negatiua.

LEX XXIII.

1 ACtor quod. †Actori asserenti incūbit onus probādi:reo verò negāti nō incumbit:etiā si actor dicat se probare nō posse.& propter hoc nō conuenit in eum onus probādi trāsferre.
2 ga negatiua ꝓbari non potest.h.d. † In tex.ibi. [quod asseuerat.] sed quid si actor fundat intentionē suā in negatiua;& sic asseuerat aliquid non fuisse,vel non esse,puta ꝓmisisti mihi centum si nauis ex Asia non venerit hinc ad annum:ago cōtra te,dicens ꝙ nō venit:& lic partē assero,& partē nego. an mihi probādi onus incūbat,an verò tibi asserēti cōtra ꝙ venit.videt ꝙ tibi.qa quod asseris potest probari:sed quod ego assero nō possum ꝓbare.qa asserēdo ago.cōtrarium est verum ꝙ postquā ago.quia mihi,nō tibi incūbit probare quod dico.& no.per Inn.in.c. inquisitionis. & in.c.super his.de accu.& per Bar.in l.hoc iure.ff.de ver.ob.& qualiter potero ꝓbare.dic vt per eū in.l.cū quidā.in fin.cū.l.seq. ff.de leg.ij. In tex.ibi. [probare se nō posse profitēdo.] Vnde dicebat propter hanc impossibilitatem: & quia dignior erat persona
⌐✠ actoris quàm rei:✠ & sic potius debere credi assertioni suæ quā
⌐✠ negationi rei.✠ sed contrariū est verius.qa in administrādo iu-
3 stitiā nō est fiēda discretio personarū.sed ita magnū iudicabis vt paruū. † In fi.tex.ibi. [probatio nulla sit.] Super isto articulo an negatiua possit ꝓbari. gl.tractat in.l.ij.ff.e. ponēdo plures casus. & Spe.plenissimè & pulchrè extra eo.ti.§.j. vel.ij.vbi distinguit triplicem negatiuā.l.facti,iuris,& qualitatis. Et primā subdistinguit in alias tres. quia quædā est negatiua facti simplicis, & indeterminati:quędā facti determinati:certo loco vel tēpore, quędam facti prægnantis quod habet in se implicitā affirmatiam. vt si negat quis se sponte renuntiasse,vel cōtraxisse. nam implicitè asserit se fuisse roboratū: & istas omnes species prosequere vt ibi.& adde ꝙ negatiua determinata loco vel tempore, potest probari tam per indirectū,quàm etiā directò.vt si dico te promisse mihi centū tali die in hac ciuitate, tu negas,& probas te alibi illa die fuisse.Item directò.vt si dicam te fuisse condemnatum ad rem,tu negas,& probas per testes qui fuerunt præsentes tempore cōdemnationis factæ à iudice,& tali die, & bene recordantur ꝙ nō fuisti cōdemnatus ad rem,sed ad quantitatē. vt per Cy. & gl.no.in.l.ij.§.de erro. aduo. Itē negatiua facti simplicis & indeterminati licet nō possit probari per testes : potest probari per
c confessionem.vel per iuramentū: & ideo admittitur positio negatiua:licet per testes sit improbabilis,vt extorqueatur cōfessio.
d vt in.c.j.de confes.lib.vj. Item negatiuæ scripturæ [a] probātur ex inspectione scripturæ negatiuæ,vt si dicatur quem non esse libratum:vel descriptum in matricula.vt.§.de reb.credi.l.fi.j.glo.& ff. de lega.j. l. Titiæ textores. & ibi per Bartol. & vide omnino quod not.in solu.quæstionis positæ super regula sine possessione.in mercu. circa fi.& vide hic per Cy. qui multa verba effundit.& etiam in Spe.loco.§.alleg.

2 §☞ Scriptura,qualiter dicatur suspecta?
3 Si unus testis scriptus in testamento contradicit.ſ.quòd nunquam interfuit testamento, an debebūt examinari omnes alij ad tollendū suspitionē quæ resultat ex cōtradictione unius?& an debeant deponere quod ille qui contradixit, fuit præsens?

LEX XXIIII.

1 IVbemus. †Qui producit scripturā suspectā, nisi probet eam veram;punitur iudicis officio tanquā falsarius. h.d. secundū vnā lect. secundum aliā.h.d. Qui accusat instrumētū de falso, & nō ꝓbat, punit tanquā falsarius.h.d. Et not.ga in primo casu cū punitio fiat officio iudicis corā quo fuit ꝓducta scriptura suspecta,nō punit pœna ordinaria criminis falsi:sed extraordinaria ꝓ motu iudicis : sicut ille q ꝓducit testes falsos,vel ipsi testes aures iudicis offendētes.vt in ti.j.l.nullū. In secundo casu qñ accusauit criminaliter producentē scripturā tanquā falsariū, si nō probat,
2 punitur pœna ordinaria talionis. † Quæro circa primam lecturam.qualiter scriptura dicatur suspecta?glos.ponit duos modos. ſ.quādo ex forma sui rasa est in loco suspecto.vt not.in l.si vnus. j.de testa.& in.l.edicto.de edi.diui.adria.tol.supple vel quia non continet consuetam formam, vel solennitatem. vt.l.iubemus.in fi.j.de testa.Itē secundū gl.redditur suspecta ex persona cōficientis eā.vt si cōsueuit facere falsa instrumēta.ad quod vide Spe.de instr.edi.§.postremò.aliàs est.§.instrumentū.ver.Itē opp.ꝙ tabellio.ad qđ.l.si qs ex argētarijs.§.j.ff.de eden.& j.de suiceptoribus & archarijs.l.si aliqd.lib.x. Adde aliū casum. vt si nō concordat cū ꝓtocollo.vt in auē.de tabellio.§.fi.vel si ꝓducit rescriptū ꝓhibitū impetrari vt.§.de paganis.iij. adde quod dicit Inno.ꝙ si iuspitio oritur aliūde quàm ex inspectione scripturæ, Iudex stabit scripturę authēticę vel publicę quouscp probeē cōtrariū.vt ipsemet no.in c.j.de fide instr.& Spec.e.tit.§.ij.ver.& no.ꝙ tabellio. qñ aūt ex inspectione scripturæ,obstabit etiāsi ꝓbeē veritas scripturæ.

pturæ.pōt aūt probari per testes in eo descriptos ꝙ ita est prout
3 in scriptura cōtineē. †Sed pone ꝙ sibi in testamēto continēt testes,quorū vnus cōtradicit ꝙ nūquā interfuit testamēto de quo in instrumēto:an debebūt examinari oēs alij ad tollendū suspitionē quæ resultat ex cōtradictione vnius:vt l.j.quēadmo. testa. ape.Rūdeo nō:sed sufficiūt duo:qui prælauent vni.& si dicatur ad probationē testamēti nō sufficiunt duo testes.Rūdetur ꝙ isti examinant ad probationē testamenti: quia illud probat ꝑ instrumentū publicū,cui statur.vt §.e.l.cū precibus.& examinant ad denotandū suspitionē resultantē ex cōtradictione vnius. qđ facilius est.Sed an debebunt deponere ꝙ ille qui cōtradixit fuit præsens,licet ipse neget?Rūdeo ꝙ nō:quia ille vnus negās non reprobat instrumentū:licet vacillare faciat.vñ sufficit ꝙ duo asserāt se interfuisse vnà cū alijs:licet nō recordent de quibus: & ꝙ ita stat,put ibi cōtineē.& sufficiūt duo cū authoritate notarij: & si duo cōtradicerent,reprobarēt instrumentū.& requirerent tres qui testificent pro instrumēto, ꝙ illi duo fuerūt præsentes quid ipsi dicāt.ista colliguntē ex no.per Inn.& Io.and.in nouella. in c. cum Ioan.de fi.instr.& adde eo.tit.in Spec.§.restat.circa prin.

2 §☞ Qualiter consanguinei in causa ciuili possint deponere pro consanguineo : licet non sint omni exceptione maiores,& non in causa criminali?
3 In causa ciuili in defectum probationis,& ad supplementum daretur iuramentum . sed non in causa criminali.
In ciuili posset probari intentio agentis per præsumptionē iuris,sed in criminali non.
4 In criminali si accusatur notarius de falso,an sufficiat probare quòd alia instrumenta falsa fabricauit?
De qua causa criminali loquatur iste text?
5 Maleficium,an possit probari per instrumentum?
Indicia indubitata quæ dicantur?& nu.6.
Si repertus sit aliquis occisus in domo sua, & nō reperiatur aliquis testis qui viderit ipsum occidi,sed reperiantur testes qui viderunt illum exire de illa domo cum gladio cruentato,& sanguinolento,& qui erat inimicus illius interfecti:an hoc sufficiat ad condemnandum?
6 Quòd unus testis de uisu etiam cum multis alijs indicijs & cum iuramento , non faceret plenam fidem sine confessione inquisiti saltem extorta per tormenta.

LEX XXV.

1 SCiant. †In causa criminali requirūtur probationes pleniores quā in causa ciuili. ad hoc semper allegaē,sed in quo:nā sicut hic dicit testes debent esse idonei in cā criminali:ita & in causa ciuili. vt l.idonei.ff.de testi.Rūdeo in ciuili licet requiratur ꝙ sint idonei: puta quia non sint infames,vel habeāt similes defectus : non tñ
a requirit ꝙ sint omni exceptiōe maiores. [a] † nā & consanguinei
2 possent [b] pro cōsanguineo tñ nō sunt omni exceptione maiores:
b quia est suspitio ꝓpter cōsanguinitatē:sed ista suspicio pōt tolli si aliquæ cōiecturæ adsint pro testibus:sed in cā criminali ꝓ accusatore,nō admitteret consanguineus pro cōsanguineo:vt fra-
3 ter pro fratre:ga debēt esse omni exceptione maiores. † Itē in cā ciuili in defectū probationis & ad supplementū daretur iuramē tum:vt in l.in bonæfidei.ff.de rebus cre. non sic in cā criminali. Itē in ciuili posset probari intentio agentis per præsumptionem iuris.vt §.eo.l.siue possidetis.in criminali non.pone exemplū.§. l.proxi.si producit instrumentū cōfectum à notario, qui cōsueuit facere falsa instrumenta,non probat in ciuili: sed repellitur,
4 nisi fides ei apponatur per testes. † Sed in criminali si accusatur notarius de falso instrumento,an sufficiat probare quòd alia instrumenta falsa fabricauit?& de illis fuit condemnatus : vt condemneē de isto?certè non.nisi probetur falsitas istius instrumenti:possibile est ꝙ alia fuerunt falsa:& tñ istud nō est falsum,quātum ad hoc vt de isto condēnetur pœna ordinaria,& tñ est subiectum,& repellit in ciuili tanquā falsum & per hoc vt habetur in c.afferte.de præsum.vbi Salomon dedit sentētiā pro vna muliere contra alterā,quæ subtraxerat filiū illius ex præsumptione: quia voluit filiū diuidi per mediū,quod altera nolebat : & tñ nō condēnauit alterā de filio subtracto:quia in hoc maior requirebatur probatio secundū Alb.Quæro de qua causa criminali loquatur ista litera?Rūdeo de illa in qua venit imponenda pœna
5 na pecuniaria,nō tanta requiritur exactio.† Itē quæro,an per in-
c strumentū [c] possit probari maleficiū?videtur ꝙ sic per istū text. dum dicit [documentis.] de hoc tractant Cy.& Bar. in l. senatus.ff.ad turpil.dic vt ibi.Item quæro,quæ dicātur indicia indu-
d bitata [d] ? ¶Respondeo illa quæ arctant mentē iudicis ꝙ omnino credit,nec possit in contrariū inclinari.puta repertus est aliquis occisus in domo sua, non reperiāt aliquis testis qui viderit ipsum occidi:sed bene reperiūtur testes qui viderunt quendam exire de illa domo cum gladio euaginato,& sanguinolēto : & qui erat inimicus illius interfecti:nā hoc indiciū dicitur indubitatū.& sufficit ad condēnandū illū pœna mortis.& idē in similibus. & ita disputando tenuit quidā antiquus doc.Bovocatus de piperata.vt habetē in addi. Spe. ti.de proba.§.videndū restat.& per Bart.in a
l.ij.vel iij.ff.de furtis.Gādinus in suo opere maleficiorū sub rub. de præsumptionibus quæ sufficiūt ad condēnandum.dicit cum esset Bononiæ , & casus similis accideret. omnes doc.Bononiēn. concordauerunt ꝙ non sufficiat ad condēnationem pœnæ capitalis:sed si esset tale maleficiū de quo veniret imponēda pœna pecuniaria,bene sufficeret:& ita dicit se vidisse practicari vbi
b que.Et per dictū suum semel defendi quēdam à pœna capitis: cum quidam in agro fuisset interfectus, & nullus vidisset eū interfici,sed bene viderūt exire de agro quē- c
dam filiū titij cū gladio euaginato: & probabaē ꝙ Titius erat inimicus illius interfecti,& ꝙ dixerat filius ꝙ non redirent ad do d
mum quin sentiret nouū, & ille iuit ad domum patris, & pater sibi dixit ꝙ fugeret: nam oīa ista secundū Gandinum non sufficiunt,postquā nullus testis reperitur, qui deponat de veritate ꝙ viderit eū percutinam doct.hic dicunt ꝙ testes debuerūt deponere de veritate, & ꝙ fuerūt præsentes, & sic de visu corporeo,nō de eo quod perceperunt iudicio intellectus. Tene menti. quoniam ad multos casus possunt ista ad-
6 aptari. † & vide quod no.Bald.in l.quas actiones.de fac.fan.eccl.quī dicit ꝙ vnus testis de visu etiam cum multis alijs indicijs, e
& cum iuramento,nō faceret plenā fidem sine confessione inquisiti, saltē extorta per tormenta:etiam si nō in ea perseuerauerit: quia si perseuerasset,illa sola sufficeret.& hoc perpetuò tene mēti:quia non prodest inquisitio vel accusato reuocare confessionē factam in tormentis,si vellet in ea perseuerare,qñ instaret vnus testis deponens de veritate:& per nullū aliū modū potest supplerī probatio vnius testis quā per confessionē factā in tormētis:& si nullo modo confiteret & si mille essent indicia nō posset condēnari pœna corporali secundū eū. Quæ ergo sunt ista indicia indubitata,quæ sufficiūt ad condēnationē? vt hic patet. Rūdeo ꝙ lex præsumit,& statuit.vt in casu.l.si quī adulterꝫ.& authē. si quis ei quē.j.de adul.Itē id qđ §. dixi secundū Bal.& Nic.ma.f. vnus testis de visu,& cōfessio extorta in tormentis sine perseuerationē.nā non faciunt plenā & directā probationem, sed vehementer admnicularē.vt dicit tex.in fi.de succes.ab intest.

a Omni exceptione maiores. Qui dicant testes omni exceptione maiores.vide glo. in c.j.de confang. & affi.glo.in fi. de inu. stipu.Car.in c. mulieri.de iureiu. Alex. de imo.cōſ. xviij.incip. Viso ꝓcessu cāe vertētis inter Ant. quōdā Io. betini.in j.volu. & adde tu eundē Ale.consi.lxx.col.v. in prin.in ij.volu.

b Et cōsanguinei possent deponere. Adde Bal.in l.lex cornelia. ff.de iniu. Car. Zab. in c.cū oporteat in ij. opp.de ac.& Spec.in ti.de teste.in §.j. ver. sed nūquid. Albe.mala late. in trac. de teste. & Alexan.de imo.in consi.v.colū.iij.& in consi.xiij.col.pe.in j. vo.per doc. maximè Fel.in c.literis. de testi.& in c.cum oporteat. col. iij. de accuſ. Fran.Cur.

c ¶An per instrumentum. Adde Bald.in c. cum in ecclesijs. in ij. not.de ma.& obe.

d ¶Quæ dicant indicia indubitata. Quæ dicantur indicia sufficientia.vide per Bar. in l.fin. de quæsti. & quæ dicantur indicia probabilia ad ꝓbandū dolū. vide per Io. an.in c.mihil.de elect. Spec.in tit. de proba. in §.vl. verſ.xij. doc. in l.dolū.C. de dolo. & quæ dicantur indicia leuia, & quæ grauia.vide per Bart. in l.ij.ff.de excu.tut.

e ¶Ingenuitas pōt probari. Adde c.si testes. §.testium. & ibi doc. iij.q.ij.

LEX I.

1 SI tibi. †Ingenuitas pōt probari [a] non solū per
e testes,sed etiā per instrumēta, & alia argumenta seu præsumptiones.h.d.secundū gl.quę legit duobus modis.Primo vt loquaē in reo, ꝓpter duo verba quæ sunt in tex.dum dicit: [si tibi cōtrouersia ingenuitatis fiat:quia propriè loquēdo cōtrouersia dicitur fieri reo,non actori.Item propter verbum [defende:]ga defensio pertinet ad reum. Alio modo ꝙ loquatur in actore.& no.eodem modo quòd resistendo fit altera controuersia. de hoc in l.non solum.§.si status controuersiam.ff.de procu. Item quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Domestici, adde l. præsenti. §. sanè. C. de his qui ad eccl. cõfug. l. summæ. ff. q. v. gl. in. c. in literis. de test. Spec. tit. de teste. in. §. j. in ver. Ité q est domesticus. Domi. in c. regule. xxix. di. Domi. in. c. fin. de ver. si. lib. vj. & de domesti cõ, qñ admittat. per Ale. de imo. in consi. xxxij. col. j. in j. vol. & in cõsi. v. co. iij. & in consi. lx xix. co. iij. c. vo. & in cõsi. xcix. & seq. in. iij. vo. & q sint domestici. vide per Fel. in c. cũ oporteat. col. iij. de accus. Pran. Cur.

b ¶Quid de vxore, Adde gl. in. l. j. in. §. si vir. ff. ad ſill. &. l. sed & si gs. in §. præterea. ff. si quis cau. Et adde & dic vt p Fel. in. c. literis. de test. & per Ale. de imo. in. l. si cum dotẽ. §. si maritus. col. fi. ff. sol. mat. & per eundẽ in consi. xvij. in j. vol. & ibi qd de vxore fratris & vide tu do. mari. Sozi. in cõsi. suo. xvij. Et eũdẽ Ale. de imo. in cõsi. clvj. col. iij. circa fi. in v. libr.

c ¶Cõmissione. Adde Bar. in. l. admonẽdi. ff. de iureiur. Lud. ro. in repe. l. si verò. in Iv. fallen. ff. sol. matr. Anto. de bu. in. c. fi. in vj. col. de iureiur.

2 ☞ *Ille qui erat famulus tempore contractus, si postea recessit à domino, an possit dominus ipsum producere in testẽ? & ipse testificari?*

Quid si malitiosè fuerit expulsus?

3 *Vxor non potest testificari pro viro: nec maritus pro uxore.*

4 *Domesticum tuum quòd possim contra te in testem inducere.*

5 *Quid si subsit ratio reuerentiæ, ut quia libertus?*

Vxor non potest induci in testem contra maritum.

ille qui agit in eo q probat intentionẽ suã, dicitur se defendere: sicut ille qui conuenitur. Et adde quod no. in. l. j. ſ. de iuris & fac. igno. & ff. de dolo. l. ſi oleũ. in prin. in verbo defendat. & de ver. ſig. l. verbũ oportet. §. fi. †Opp. ga ſi loquit in reo. prout litera ſonat, nõ debet ſibi incũbere onus pbãdi. vt in. l. fruſtra. ſ. titu. j. Sol. fateor. & hic aſſumpſit onus probãdi ſpõte. vt in. l. circa. ff. de pba. & quod dixi. ſ. tit. j. l. ſi de poſſeſsione. quia actore nõ probãte, ſimpliciter nõ debuiſſet reus abſolui ga actor nõ probauit: ſed ipſe volebat abſolui: quia ingenuus. & declarari ingenuus. quod fieri nõ poteſt: niſi ſe pbet ingenuũ. Vel dic q contrariũ, pcederet ſi eſſet in quaſi poſſeſsiõe libertatis, nõ vitioſè, nec violẽter: quia nũc haberet præſumptionem pro ſe. ſi autẽ violenter: ga aufugerat, illa quaſi poſſeſsio ſibi non pderat, ſi poſsidẽs nõ poſsidebat vitioſè antequàm fugerat. vt in. l. vis eius. cũ ibi no. ſ. tit. j. ideo licet fit reus, habuit tñ neceſſe pbare. Aliſ timore huius cõtrarij, intelligũt q hic erat actor: & tũc verba tex. impropriantur, & larè ſumuntur. vt. ſ. dixi. Adde quod no. in. l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad treb. & quod not. in. l. iij. ſ. fi. regũ. † Ité opp. pro declaratione cõſequẽtis gl. cõtra fi. ga innuit q teſtes nõ ſufficiant ad probationẽ ſine inſtrumentis. cõtra de. l. in exercẽdis. in ti. j. vbi parẽ vim habẽt teſtes & inſtrumenta. ergo ſoli teſtes ſufficiũt ſine inſtrumẽtis, ppter hoc gl. fatetur. & exponit tex. vt in ea. In gl. pe. ibi. [vel dic ſoli, cũ non reddãt rationẽ ſui dicti.] de hoc dic vt in. l. ſolã & in Spe. eo. tit. §. j. verſ. Item quod interrogat ibi. in. xiij. col.

dicit q ſic. ga ille, phibeẽ teſtificari, p te tui fauore. ergo ego poſſum huic fauori renũtiare, & adducere in teſtẽ, vt deponat veritatẽ, p vtraq parte. & ſic etiã teſtis debet parere: vt no. in. l. j. e. l. iuriſiurã. Doc. dicũt hoc verũ ſi ſuberat ſola rõ domeſticitatis. †Si autẽ reuerẽtiæ: puta qa erat libertus tuus, nõ poſſum ipſum inducere cõtra te. vt. j. e. l. libertorũ. Et idẽ in vxore tua, quã contra te induc ere nõ poſſum, ſicut nec tu pro te. vt. ſ. dixi. arg. j. de qõnibus. l. pridẽ. & ff. ſol. matr. l. alia cauſa. §. elegãter. & j. de rei vxo. act. l. j. §. cum autem. ne aliqua machinatio & c. vt j. de fur. l. vlt. in fi.

2 ☞ *Sex modis dicitur teſtatio ſola, ut non ualeat. & nu. 3. & per totam. l. iuramentum teſtium, poteſt de conſenſu partium remitti.*

3 *Notarius cauſæ non poteſt à ſeipſo examinare teſtes ſine cõmiſsione ſibi facta per iudicem, ſed pertinet examinatio ad iudicem quam tamen poteſt notario committere.*

4 *Attestationes ſolenniter receptæ, an ſint alicuius efficaciæ ſi non ſequatur ſententia?*

Proteſtatio facta per aliquem coram uicinis, quòd intentio ſua non eſt contrahere, & ſi contingat ipſum contrahere, hoc facit coactus, & per uim, non probat uiolentiam, ſi poſtea contrahat.

5 *Atteſtationes ſeu dicta teſtium, qualiter publicantur?*

Scriptura notarij, an dicatur publica ſi non contuet teſtes?

6 *Teſtis interrogatus, qualiter debeat reddere rationem & cauſam ſui dicti?*

LEX III.

1 SOlam. †Pone caſum q reperiẽ ſcriptũ manu notarij q talis teſtis ita teſtificatus eſt, p me: an hoc ſolũ ſufficiat? rñdit q nõ ſine aliis adminiculis, iſta ſunt verba ſatis obſcura. & gl. exponit ſex modis. & quælibet expoſitio eſt nota. †Primo qñ eſt ſola ſine iuramẽto. vt j. e. o. l. iuriſiurã. intellige niſi de cõſenſu partium fuerit remiſſum iuramentum. vt ibi no. & eſt caſus in c. tuis. extra eo. & no. in. l. j. ff. de ferijs. in gl. † Secundo ſcilicet quãdo eſt ſola ſine præſentia iudicis. & ex hoc no. quod notarius cauſæ non poteſt à ſeipſo examinare teſtes ſine cõmiſsione ſibi facta per iudicẽ: ſed pertinet examinatio ad ipſum iudicẽ, quã tamen poteſt notario cõmittere. vt quotidie fieri videmus. de hoc j. de teſta. l. hac conſultiſsima. in fi. gl. & de liberali cauſa. l. Iubemus. & j. de fi. inſtru. auth. apud eloquentiſsimũ. & in cle. j. & ibi no. de off. dele. & per Bart. in. l. inſtar. in fi. j. de iure fiſci. & l. cũ ſcimus. circa fi. de agri. & cenſi. li. x. † Tertio modo quãdo ſola. ſ. ſine ſententia ſubſecuta. Ex hoc no. q atteſtationes etiã ſolenniter receptę nullius ſunt efficaciæ, ſi nõ ſequaẽ ſententia ſecundùm eas. & ſic nõ producunt actionẽ, necq; exceptionẽ per ſeipſas. vt no. in. l. ſed & ſi poſſeſſori. ſ. fi. ff. de iureiu. in gl. hoc verũ ſi nec in illa inſtãtia nec in alia ſubſtãtia ſubſequaẽ. Si autẽ in illa nõ fuit ſubſecuta: qa fortè perempta fuit inſtãtia, ſi atteſtationes erãt publicatæ de mãdato iudicis, & cũ ſigno notarij, faciunt fidem inter eaſdẽ pſonas in alia inſtãtia, & in eadẽ cauſa. vt in. l. geſta. j. de re iudi. cũ ibi no. & no. in. l. pperãdũ. ſ. fi. ſ. de iudi. & ſic nõ ſunt nullius momẽti, ſi poſtea in alia inſtãtia ſequaẽ ſententia ex his. Quarto modo gl. intelligit vt nõ loquaẽ de authoritate teſtiũ: ſed de quadã pteſtatione quã pars cõtrahens facit corã vicinis q intẽtio ſua nõ eſt cõtrahere, & ſi cõtingat ipſum cõtrahere: hoc facit coactus: & p vim. ſi poſtea cõtraxit, & vult reſcindere cõtractũ, & ad probandum vim inducit illã proteſtationẽ, nihil valet: nec per eã, pbatur violentia. vt in. l. metũ. ſ. quod me. cauſa. † Quinto modo gl. exponit ſolã ſine publicatione. cuius gratia debes ſcire qd ſcriptura notarij nõ dicitur publica, nec facit fidẽ, niſi cõtineat teſtes qui fuerint præſentes actui de quo cõfecta eſt ſcriptura. & ſic requirunt tur ad ſolennitatẽ, nõ ad probationẽ: ga etiã ipſis mortuis ſcriptura faceret fidẽ, modo notarius quãdo examinat teſtes, & ſcribit dicta ipſorũ, ſi nõ adſunt alij teſtes q audiãt ea quæ teſtes dicũt, ga debent examinari in ſecreto. vt. j. eo. l. nullum. & ideo nõ poſſet de dictis teſtiũ confici publicum inſtrumentum niſi de mandato iudicis, qui pronuntiat atteſtationes fore publicatas & authenticas, & pro publicis vult haberi. & tũc notarius apponit ſignũ ſuũ. & iſta duo faciũt quod illa ſcriptura pro publica & authentica habeatur, & ei credaẽ vbiq; locorũ: de qua publicatione habetur in Spe. eo. ti. §. vtiliter. poſt prin. & in iſta publicatione debẽt partes vocari. vt vult gl. hic. & ibi habeẽ. in Spe. ſi ergo iſta publicatio nõ ſit facta, ſcriptura cõtinens dicta teſtium nullius eſt valoris corã alio iudice: & ita intelligitur hic: ſed coram eodẽ iudice qui teſtes examinauit, vel examinari fecit: licet iſta publicatio nõ ſit facta, cũ ipſe ſit certus de veritate, bene faceret fidem, facit quod no. in. l. ij. ſ. de eden. † Sexto modo exponit ſolam

lam à redditione rationis, vel cauſæ. & iſta gl. ſemper alleg. q teſtis interrogatus debet reddere cauſam vel rationẽ ſui dicti. ſubaudi bonã & concludentẽ. & quodcunq; iſtorũ deficiat, non valet teſtimoniũ eius. vt no. in Spe. eo. tit. §. j. verſi. Ité q interrogatus. vbi omnino vide. ſed ſi non fuit interrogatus, non tenetur dicere: quia nõ debet eſſe verboſus. hoc verũ ſecundũ doc. qñ deponit de his quæ potuit percipere aliquo ſenſu corporeo. Si autem ſolum iudicio intellectus: puta q quis ſit dominus talis fundi: tunc debet reddere rationem etiam non interrogatus. aliàs nõ valeret dictum eius ſecundũ Inno. ſingulariter in c. cauſam. extra eo. & in Spe. eo. tit. §. nunc tractandum. ver. quid ergo ſi quis. Bald. hic tangit plures quæſtiones, ſed infinitas, quas ponit Spe. in titu. de teſte. quia iſta materia eſt magis practicabilis & vtilis quàm ſubtilis. recurrendum eſt ad authoritates doctorum ſcribentium. vt in §. j. ponit multos defectus, qui poſſunt opponi cõ tra teſtes, & ſuper quolibet inſiſtit.

2 ☞ *Dominus alicuius terræ habens quæſtionem cũ alia terra uel domino, an poſsit pro ſe inducere ſubditos ſuos in teſtes?*

LEX IIII.

1 EOs teſtes. †per iſtã l. in verbo. [omni gratię.] videtur q amicus nõ poſsit teſtificari b pro amico. & ecõtra. cũ poſsit opponi qd eſt valde amicus producentis: & ſic nõ debet ſibi fides dari, quia præſumitur locutus, & depoſuiſſe potius ob gratiã & amicitiã quã propter veritatẽ. & pro hoc eſt tex. in l. iij. circa prin. ff. eo. hoc nõ eſt verũ ſimpliciter, ſed qñ eſſet multũ magna amicitia, & teſtis non eſſet perſona multũ authentica: aliàs nõ eſt credendũ q velit pro amico dicere mendaciũ: quia amicus perfectus vult amico ſuo bona, & non mala, ſecundũ Ariſtotelem. vt inquit Bald. ſed teſtificari falſum pro amico eſſet malũ: & nõ bonum: ſed hoc totũ relinquitur arbitrio iudicis pro qualitate perſonarũ & amicitiæ. facit. l. latè. §. amicos. ff. de verb. ſig. de hoc in
2 Spe. in d. §. j. poſt prin. vbi omnino vide. † Ité videtur, pbare iſte tex. dum dicit, [& potentatui.] q dũs alicuius terræ ſi habet quæſtionẽ cũ alia terra, vel dño, nõ poſsit pro ſe inducere ſubditos ſuos, quia præſumunt potius deponere propter potentatum eius qui eos inducit, & timorẽ, quàm pro veritate. Doct. hoc tñ non approbant: quia iniquum eſſet auferre dominis facultatem probandi ſi alios teſtes habere non poſſent. & ſic ſubditi ratione iuriſdictionis poſſent teſtificari, ſecus ſi ratione patriæ poteſtatis. vt ff. eo. l. idonei.

3 ☞ *Frater uel mater, an poſsint teſtificari pro fratre uel filio.*

LEX V.

1 PArentes. †No. hic q deſcendentes non poſſunt teſtificari contra aſcendentes: nec aſcẽdentes contra deſcendentes. ſicut nec pro eis. ne ſcãdalum & inconueniens ſeu rancor inter eos oriatur. etiã
2 ſi velint: ga Iudex ex officio debet eos repellere. h. d. † De quæ
c ſtionibus gl. ſcilicet de fratre & matre, an poſsint teſtificari pro fratre, vel pro filio. vide in eodẽ Spe. §. j. quia frater põt: licet minor fides adhibeatur. Bald. hic dicit q ſi timul habitãt, nõ poteſt teſtificari ratione domeſticitatis. vt l. ij. ſ. e. ſi non habitant timul, tunc ſi teſtificatio nulli nocet. & fratri prodeſt, valet. vt ſi defendit fratrem ab hæreſi, vel à delicto deponendo, quod frater fecit ad ſui defenſionẽ. Nam ſtatur dicto eius. niſi noceat fiſco, cui erãt bona confiſcãda. quia nõ debet nocere fiſco: cũ illa pœna ſit odioſa. Si autẽ alteri nocet teſtificatio ſua tũc ſi eſſet cã ardua, non ſtareẽ dicto eius, ſi nõ ardua, ſtabitur: licet nõ ſit omni exceptiõe maior. & ideo in pari numero præferenẽ teſtes alterius partis, q eſſent omni exceptione maiores. Item mater in quibuſdam caſi-
d bus poteſt teſtificari pro filio. [4] ſecus regulariter. vt not. in loco prælegato in Specula.

4 ☞ *Non tenetur quis aduerſario ſuo dare arma ſua contra ſeipſum.*

LEX VI.

1 NImis. †No. in iſta l. q ſicut actor ad intentionẽ ſuã fundandam non põt petere q reus reddat ipſi actori inſtrumentum propriũ ipſius rei, quod ipſe recollegerat à notario: vt in l. qui accuſare. ſ. de edẽdo. & plenè not. in l. ſi. eod. ti. de edendo. ita non põt petere q aliqui de domo eius rei exhibeant in teſtes cõtra ipſum reũ: quid enim ſi vult ſtare dicto ſerui ipſius rei, vel liberti? nõ teneẽ eos exhibe
2 re: vt in l. proxi. quæ iſtã declarat. † Et ſic notaẽ q nõ teneẽ quis aduerſario ſuo dare arma ſua cõtra ſeipſum. a h. d. & ad hoc allegaẽ: qa nimis eſſet graue.

2 ☞ *Teſtis ſi depoſuit ſine iuramẽto, an poſsit accuſari de falſo, cũ depoſitio ſua non ualeat? & quod iuramentũ poſsit ei remitti per partem.*

3 *Si notarius dicat talis teſtis iuratus ſic depoſuit, an credetur notario de iuramento?*

4 *Teſtes quando ſunt pares numero, quibus tunc ſtetur.*

5 *Non ſtatur dicto unius quantuncunque ſit magnæ dignitatis: niſi agatur de modico præiudicio.*

LEX VII.

1 IUriſiurandi. †In iſta. l. tria dicuntur. Primò q teſtes antequã deponant debent iurare. Si cm primò deponerẽt, & poſtea iurarẽt nõ valeret. facit. c. dilectus. de capellis monac. & not. per Io. an. in c. de teſtibus extra. e. tit. hoc verũ ſi ex interuallo, ſed ſi eodẽ inſtãti, ſecus: ga b
2 ea quæ incõtinẽti fiũt, videẽ ineſſe ſecũdũ Bal. & bene. † An autẽ ſi depoſuit ſine iuramẽto poſsit accuſari de falſo? cũ depoſitio ſua nõ valeat. vide per Bar. in l. ſi qs legatũ. in prin. ff. de falſis. hoc tñ iuramentũ põtre mitti per partẽ, vt dixi in l. ſolã. & hoc patet
3 in gl. † Ité ſi notarius dicat talis teſtis iura-
c tus ſic depoſuit: an credaẽ notario de iuramẽto? vr q nõ: quia de illo debuit cõficere ſpecialẽ ſcripturã: ſed iſta ſunt verba enuntiatiua: quibus nõ videẽ ſtandũ: quia notarius nõ ſic debet log. in cõtrariũ vr text. in l. Theopõpus. ff. de dote plegata. dic vt ibi per Bar. & quotidie videmus fieri: tñ cauti notarij cõficiũt ſcripturã de iuramẽto cum appoſitione diei: dicẽtes tali die tales teſtes iurauerũt dicere veritatẽ &c. & iſte eſt me-
4 lior modus † Secundũ dictũ eſt, q qñ teſtes c ſunt pares numero, & differũt in cõditiõe, ſtat dignioribus. Quod põt intelligi duobus modis. ſcilicet qñ aliqui pro vna parte fuerũt inducti, aliqui, p altera vt in l. ob carmen. §. ff. eo. alio mõ qñ oẽs pro vna parte. tñ quidã deponũt pro, quidã contra: ſtatur dignioribus. Sed tũc cõtra quia poſtquam variãt neutris ſteẽ: vt infra tit. j. l. ſcripturæ. Sol. ibi qñ quis produceret duas ſcripturas vel inſtrumẽta, quorũ vnũ faceret pro ſe al terũ cõtra: quia potuit præuidere. ideo ſibi imputeẽ. Secus ſi, pducat plures teſtes: ga nõ potuit præuidere qd dicerent. ideo põt dicere q ſteẽ illis q depoſuerũt pro ſe quia
5 fuerũt digniores. † Tertiũ dictũ eſt, q non ſteẽ dictio vnius quãtuncunq; ſit magnæ dignitatis. hoc verũ, niſi agaẽ de modico p̃ iudicio: vt no. p In. in c. prudẽtiã. de offi. dele. ſup. vbo notãdũ. & vide qd no. de pcu. c. ex illinuatiõe. & t. veniẽs. e. ti. de teſtibus.

1 ☞ *Donator pro donatario, an ſit idoneus teſtis? & an cedens pro ceſsionario? & an uenditor pro emptore?*

Si eſt quæſtio de paſcuis inter unam cõmunitatem & aliã: an ſingulares perſonæ unius cõmunitatis poſsint pro
d *ea teſtificari licet habeant commodum paſcuorum.*

2 *Procurator an poſsit eſſe teſtis pro domino?*

LEX IX.

1 OMnibus. †In cauſa, ppria non eſt quis idoneus teſtis. h. d. Et dicitur propria altero de quatuor modis. ſcilicet
e rõne p̃iudicij, qñ ſententia ĩ ea lata eſſet nociua. Ité rõne vtilitatis qñ, pdeſſet. Ité rõne officij, vt in cã quã qs tractat tãquã, procurator, vel tãquã aduocatus: ga nõ pñt in ea eſſe teſtes. vt l. ſi. ff. e. & in c. ſi. li. vj. e. ti. Ité rõne affectionis. ſ. qñ vellet teſtificari, p eo q habet ab ipſo cãm, vt

¶Si aũt. Adde quod hoc idẽ tenet coſulens do. d. Alex. de imo. in cõſi. cxxxvj. colũ. iij. ver. nec etiã deponit. & in cõſ. cxlj. co. iij. ver. Gaſpar. de la. in j. vol. Et idẽ do. Bar. Sozi. in conſil. cxliij. co. iij. ver. multũ etiã mihi. & i cõſi. clxxj. co. ij. circa fi. & adde q qñ teſtis deponit ſuper conſuetudine, tũc etiã nõ interroga tus tenet reddere rõnẽ ſui dicti. ita Inno. in c. cũ cauſam. de teſtib. Et Bal. in l. cum hi. ſ. ij integra. ff. de tranſac. & tenet Ale. in d. cõſi. cxxxvj. co. iij. ver. præterea.

¶Teſtificari. Adde c. ſi teſtes. ſ. teſtiũ. iij. q. ij gl. in §. cogitandũ. in auth. de mona. Bald. in l. data opera. C. qui accu. non poſ. gl. in c. quoties. de teſti. Spe. in ti. de teſte. in §. j. Ale. de imo. cõſil. lxxvij. inci. In cã & lite vertente inter Bar. in j. vol. & in cõſi. lxxxviij. colũ. iij. & in cõſi. cliij. colũ. pe. in v. vo. Barba. in cõſi. ij. col. v. in j. vo. & in cõſi. xix. co. vj. & in cõſi. xxix. colũ. xij in ij. li. per Feli. & Doc. in c. quoties. co. ij. ver. quintò not. de teſti. & in c. literis. co. pe. eo. tit. Cur.

¶De fratre. Adde Al be. malate. in trac. de teſte. in iij. colũ. vbi enumerat plures caſus, in quibus frater admittit pro fratre. & per Ale. de imo. in conſi. xviij. in j. vol. co. iij. verſi. cõſtat autẽ. in j. vo. & p Cepo. in cõſi. xxj. col. iij. & quid de patre p filio, & de genero p ſocero, per eundẽ Ale. in cõſi. lxx. co. iij. e. vo. & per Are. in conſil. xiij. colũ. vij. & adde qñ pater vel mater poſsint in cã matrimoniali teſtificari p filia. ſiue ille cũ quo aſſerũt illã contraxiſſe, ſuperat ipſam nobilitatẽ. diuitijs, potẽtia, vel honore. & qũo hoc intelligaẽ. Vide p Ale. de imol. in cõſi. cliij. co. iij. ver. ex quibus. & ibi qd qñ ſunt pares. & in cõſi. cliij. in princ. & co. ſi. Fran. Cur.

¶Pro filio. Adde Spe cu. tit. de teſte. in §. j. ver. Ité q eſt parens, & doc. in c. ſuper eo. de teſti.

¶Teſtis iurat⁹. Adde q ex tali enũtiatiõe nõ, pbaẽ iurm pſtitũ ita d. Ale. de imo. in conſi. xlij. co. ij. ver. ſi aũt nos. l iij. vo. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pro donatario. Ad de Alb. male. in tract. de teste. vbi diffuse in materia testium.
b ¶ Laboratores. Ad de bari. cōſ. lxij. incl. Paul. apoſto. in prin. iiij. col. ver. & ſubdit ibi Bal. in iiij. vol.

vēditor pro emptore. vt in gl. nā dicūt doc. quòd nō poteſt etiā ſi nō teneē de euictiōe ratione prædicta. †Itē donator pro donatario. Itē cedēs p ceſſionario. de quo in Spe. de procu. §. fi. ver. fi. & per prędicta patet q ſi eſt quæſtio de paſcuis inter vnam cōmunitatem & alterā ſingulares perſonæ vnius cōmunitatis non poſſunt, p ea teſtificari ga habēt cōmodū paſcuorū: & illud cōtingit quotidie. In gl. ibi. [puta venditor pro emptore:] nā principaliter tāgit emptorē agentē rei vendi. pro ſuo dñio. ſecundò venditorē ſi teneē de euictione: & idē ſi nō tenetur, ꝓpter affectionē. vt. §. dixi. Et idē in donatore
3 ,p donatario. †In gl. ibi. [fini. regū. l. pe.] ſed ibi in cauſa finiū hic in cauſa emptionis ſecūdū Pe. & quæ ſit ratio diuerſitatis. dic vt hic per Cy. In gl. ibi. [quā aliqs per ſe agit.] id eſt agitat: licet nō pro ſe, ſed pro alio tanquā procurator. Sed qd in procuratore, an poſsit eſſe teſtis pro dñō: dic q ſic in his quæ per eum nō fuerūt geſta: aliàs non. niſi agatur de conſenſu partiū ambarū, ſicut pro ſcripta. vt in. l. deferre. §. Item decreuerunt. ff. de iur. fiſc.

2 ☞ *Si unus commiſit unum homicidium: & alter commiſit aliud homicidium, an unus pro altero poſsit teſtificari?*
3 *Qualiter poſsit probari coniuratio?*
Laboratores, an debeant alii?

LEX X.

1 QVoniam. †Qui teſtes de lōginquo producere vult, teneē eis adminiſtrare expenſas & ad teſtimoniū nō admittūē ſeruí, nec etiā participes criminū in cauſa criminali. h. d. de materia primæ partis ſummarij. vide qd' no. in. c. ſi qs teſtiū. extra. e. ti. p gl. & Io. an. in nouel. & in add. Spe. e. ti. §. qualiter. in additione quæ incipit. & in prædicta decretali ſtatutū &c. vbi plura dicit ſcilicet quòd is cōtra quē ꝓducit, nō debet participare ī expēſis: licet teſtis debeat teſtificari pro vtraq; parte & etiā debeat reſpōdere interrogatoriis ipſius. & quòd iſtæ expēſæ ſunt miniſtrādæ antequā teſtis de loco vbi eſt, recedat: & q nō debet haberi cōſideratio de eo qd' in domo ſua eſſet expenſurus. & q ſi recepit ſumptus pro decē diebus & in quinq; expediuit, debet reſtituere reſiduū. De vltima parte. ſcilicet de partibus criminū, ſcilicet q nō poſsint eſſe teſtes in eodē crimine. vide qd' no. in. c. veniēs. extra e. tit. & in c. j. e. ti. li. vj. & quod ibi no. in gl. ma. & qd' habeē per gl. in. l. ſi qs filiū. j. de lib. cau. Et dicit hic Bal. quòd ſi fuerūt quatuor ſocij in cōmittendo maleficiū cōtra quos inquiritur, ſi tres vellēt exculare quartū, q nō fuit culpabilis, nō ſtareē dicto ipſorū, ſicut nec contra ſi dicerēt ſe nō fuiſſe culpabiles, ſed illū ſoluū. In tex. ibi. his vēturis ad iudiciū. cū ergo qs ,ducit teſtes abſentes, & petit vt mittat ,p eis. debet Iudex dicere depone expēſas: aliàs nō debet ipſū
2 audire ,pter hoc verbū: qd' eſt futuri tpis. †In gl. quę incipit [nō ergo.] quæritur in prin. ſi vnus cōmiſit vnū homicidiū alter alterū, an vnus pro altero poſsit teſtificari? videē q nō quaſi videāt participes criminis. gl. tenet cōtrariū. dicēs q iſte tex. loquitur qn partícipāt de vno & eodem crimine: ſecus ſi in diuerſis iſtud qd' dicit gl., pcedit de iure ciuili: & qn ille q ,ducit in teſtē nō erat de homicidio cōdēnatus: aliàs ga eſſet infamis, repellit à teſtimonio. iuxta no. in. l. ij. §. miles. ff. de infamibus. & idē de iure canonico: licet nō eſſet cōdēnatus: ga criminoſi de iure canonico repelluntur, niſi poſt peractā pœnitētiā: vt in. c. teſtimoniū. extra eo. Bal. dicit poſſe idē dici de iure ciuili, quaſi teſtis criminoſus ſit vilis & abiecta ꝑſona. ff. e. l. iij. poſt prin. ſed qualiter poterit ,pbari coniuratio: cū illa teneaē ſecreta, & nō niſi participes ſciāt dicit Bf. quòd
3 tūc per eoſdēmet ,pbabit. arg. l. cōſenſu. j. de repu. per mediū. †In
b gl. pe. ibi. [& eſt arg. quòd laboratores [b] debēt alī] doc. tenēt contrariū. per. l. ſuo victu. ff. de ope. liberto. ga g teneē ad operas debet eas ſuo ſumptu præſtare. Nec obſtat illa. l. ga hic ad cōmodū tantū producentis veniūt teſtes, ſed laboratores præſtāt pro reci piendo mercedē: & ſic gratia vtriuſq;, niſi cōſuetudo ſit in cōtrariū vide quod no. Bar. in. l. ſi non ſortē. §. libertus. ff. de cōd. inde.
2 ☞ *Si oppono cōtra teſtes per te producto quòd ſint inimici mei, & dico quòd non debēt examinari: et tu dicis quòd examinētur, et reſeruetur hoc in fine litis. quid iuris?*
3 *Melior eſt inimicitia quæ contrahitur ex cauſa criminali, quàm quæ ciuili.*
Litigia generant inimicitias inter litigantes.
Perſonis uilibus quòd non credatur ſine tortura, & quòd omnes exceptiones quæ proponuntur contra eos, debeant examinari priuſquam torqueantur.
4 *Duo caſus in quibus exceptio oppoſita contra perſonam teſtis impedit examinationem.*

ſed regulariter tales exceptiones non impediunt, ſed reſeruantur in fine proceſſus poſt concluſionem in cauſa.
5 *Si pars non opponit, cōtra perſonā, an Iudex ex officio poſsit ipſum teſtē interrogare de qualitate ſuæ perſonæ: an ſit amicus, uel inimicus producētis, uel eius cōſanguineus?*
6 *Si poſtquam teſtis depoſuit pro me contra te, interrogatus an ſit inimicus tuus, reſpondeat quod ſic: & an ſit infamis, uel criminoſus, reſpondeat ſimiliter, irritabitur dictum eius, ſecus ſi ex interuallo.*
Quid ſi diceret quod falſum teſtimonium reddidit?
7 *Si cùm non haberem niſi duos teſtes, & procurati inimicitiam cum eis, percutiendo ipſos, uel aliam iniuriam inferendo, quomodo mihi prouideatur?*

AVTHENTICA.

1 SI teſtis. †Idē. l. C. in princ. dicit quòd liberi tantū admittūtur ad teſtimonium. Quæritur ſi producis teſtes cōtra me, & ego oppono q ſunt ſeruí, & q nō debēt examinari, ſed repelli, & offero me probaturū, tu petis q examinent, & quòd iſta exceptio reſeruet in fine cauſæ: vt ſi probent ſeruí, nō valeat dictū ipſorū, ſi nō ,pbentur, valeat: interim autē expediant teſtes: ga volūt recedere. quę ritur qd iuris? & quæ erūt partes iudicis. Imperator reſpōdet cū diſtinctione. quòd aut dicūt ſe ingenuos, & nunquam fuiſſe ſeruos, & tunc eſt præſumptio pro eis. ideo debēt examinari, & exceptio mea reſeruari in finē cauſæ: vt poſt publicationē proceſſus in termino dato ad opponendū cōtra perſonas teſtiū, & contra dicta poſsim hoc ,pbare q ſunt ſeruí: & tūc nō valebit ipſorū teſtificatio: aliàs ſecus. Aut fatentur ſe fuiſſe ſeruos: ſed dicunt ſe fuiſſe manumiſſos, & tūc eſt præſumptio pro me excipiēte; ideo nō debent priùs examinari quàm adducāt manumiſsionē: quia fundata eſt intētio mea: & no. per hoc q ille qui dicit ſe abſolutū ab excōmunicatione, niſi ,pbet abſolutionē præſumitur excommunicatus hodie, de quo per Bar. in. l. decē. de ver. ob. †Sed quę
2 ro hic ſumpta occaſione. qd ſi oppono cōtra teſtes per te producēs q ſunt mei inimici? & dico q non debēt examinari, tu dicis quòd examinentur, & reſeruet hoc in fine litis. more quo ſuprà. & ſi dico eos inimicos ex aliqua cauſa criminali, vel delicto, ga accuſaui ipſos de crimine capitali: & pēdet accuſatio. nō debent examinari, ſi volo probare, & quouſq; pēdet accuſatio. poſtquā autē eſſet finita: innuit q poſſent, qd' eſt verū ſi ſuccubui in accuſatione ſed ſi obtinui, ꝓpetuò repellenē. ſecundū Nic. ma. & Bal. ſi enim inimicitia prouenit ex lite ciuili quam habeo cum eo, nō debet ſuperſederi in examinatione. idē ſi alio modo: ſed poſtea examinabitur cauſa inimicitię. & ſi erit magna, nō ſtabitur dicto eius: ſecus ſi parua. ita intellige iſtum tex. vt not. ff. de quęſti. l. j. §.
3 quæſtioni. per gl. & Bar. facit. l. licet. ff. de arbi. † Not. ergo quòd melior eſt inimicitia quæ contrahitur ex cauſa criminali, quàm quæ ex ciuili. Item quod litigia generāt inimicitias inter litigantes. facit. l. properandum. poſt prin. ſ. de iudi. Et notandum quòd diſtinctio huius auth. vendicat ſibi locum in teſte qui examinatur ſine tormētis: ſi autem in tormentis, vt accidit in perſonis vilibus, quibus non creditur ſine tortura, omnes exceptiones quę proponuntur contra eos, debent examinari priuſquam torqueantur. vt. l. j. §. ſi quis dicatur. ff. de quæſtionib. & ibi per Barto. & vide quod not. in. c. ex parte adæ. extrà de teſti. Pro declaratione huius authen. in nouel. & quod no. Inno. in. c. preſentium. eo.
4 titu. lib. vj. † Not. ergo duos caſus hic in quibus exceptio oppoſita contra perſonam teſtis impedit examinationem. regulariter autem tales exceptiones contra perſonam non impediūt, ſed reſeruantur in finem proceſſus poſt concluſionem in cauſa, & publicationem proceſſus, nam tūc datur terminus. vt. ſ. dixi, ad opponendū contra perſonas & dicta. de quo loquitur. l. ſi quis teſtibus. j. eo. & ibi do. Cyn. legit hanc auth. dicens quòd melius ſtat
5 ibi quàm hic. †Sed quęritur, quid ſi pars non opponit cōtra perſonā? an Iudex ex officio poſsit ipſum teſtē interrogare de qualitate ſuæ perſonæ: an ſit amicus vel inimicus producentis, vel eius conſanguineus, vel infamis, vel criminoſus? Quidā dicunt q nō: quia illa ſunt extrinſeca & nō tangunt teſtimoniū. nec ad illam reſtringitur iuramentū ſibi cōtrarium. tenent hoc Nic. ma. & Bal. & ita de facto ſeruatur. ad quod vide quod no. in l. Mar-
6 cellus. ff. rerū amota. per Bar. †Ex hoc ſequitur quod ſi poſtquā teſtis depoſuit pro me cōtra te interrogatus an ſit inimicus tuus, reſpōdit q ſic. & an ſit infamis vel criminoſus: & ſimiliter reſpōdeat q ſic, irritabit dictū eius: ſecus ſi ex interuallo hoc diceret: vel diceret q falſum teſtimoniū reddidit: ga mihi ꝓ hoc nō ꝓiudicat; nec tollit mihi ius quęſitū. ar. in. l. ſi qs in grauí. §. j. & ibi no.

ff. de

7 ff. de quæſtioni. †Item pone non habebam contra te niſi duos teſtes: tu ad impediendum teſtimonium ipſorum procuraſti inimicitiam cum eis, percutiendo ipſos, vel aliam iniuriam inferendo quæritur quomodo mihi prouideatur? Iſtam quæſtionē determinat Bar. in l. j. §. ſi quis. de quæſtioni. quod ſi cum fratre tuo inimicitia ſuperueniat, non debet mihi nocere. & q nihilominus dabitur eis fides. Et ſic not. magnam limitationem ad hunc text. quia debet intelligi de inimicitia quæ non venit malitioſè ab opponēte. quia de illa non poteſt opponi. patet etiam hic: & in vltima gl. in ſi. quia poſt didicita teſtificata & publicationem teſtiū poſſunt induci alij teſtes ad reprobandum eos. quod declara: vt dixi in auē. at qui ſemel. §. titu. j.

2 ☞ *Vaſallus quòd non poſsit teſtificari contra dominum, cui tenetur exhibere reuerentiam.*
Teſtis etiam non uocatus, an poſsit uenire ſponte ad teſtimonium perhibendum?

LEX XI.

1 LIbertorum. †Liberti nō poſſunt teſtificari cōtra patronum: propter reuerētiam quam ei debent. h. d. & ſi ſponte teſtificantur, puniuntur. ſecus ſi non ſponte. Sed an eoipſo quòd citatus & iuſſus teſtificari, teſtificatur: videatur coactè teſtificatus? dic q nō. niſi excipiat q nō eſt cogendus. ga eſt libertus: & Iudex hoc nō obſtante ipſum coegit per. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mi
2 no. & † eſt iſte tex. q vaſallus non poteſt teſtificari contra domi
a num, cui tenetur exhibere reuerentiam. Item iſte text. innuit q teſtis etiam non vocatus poſsit venire ſponte ad teſtimoniū perhibendum: ſi non eſt prohibitus: an hoc ſit verum. dic per Bar. in l. poſt legatum. §. his verò. ff. de his quibus vt indig.

3 ☞ *Iudex, quòd poſsit quemlibet eius officialem in officio ſibi commiſſo delinquentem punire.*
Quid ſi officialis fateretur ſe extra officium deliquiſſe?
Caſus in quo quis extraordinariè punitur ſine proceſſu accuſationis, uel inquiſitionis.
3 *Teſtes debent examinari in ſecreto, ſine partium præſentia: ſed iuramentum præſtatur parte præſente, uel citata. & ſimiliter ſeparatim unus ab altero.*
4 *Falſitas, qualiter committi dicatur?*
Si unus teſtis contrariatur alteri, an poſsit Iudex eos punire, an autem debeat reducere ad concordiam, ſi fieri poteſt?
5 *Clericus ſi teſtificatur coram iudice ſeculari, an poterit per eū puniri pœna de qua hic?*
Teſtis ſi fuit punitus extraordinarie (prout hic) an poterit ordinariè puniri crimine falſi, ſi tulit falſum teſtimonium?

LEX XII.

1 NVllum. †Iudex ex ſuo officio poteſt teſtēvacillātem, vel ſibi ipſi contrariantē, vel falſum euidenter teſtificantē, punire pro arbitrio ſuo: licet nō ſit de ſua iuriſdictione. ratione priuilegij vel iuris cōis.
2 h. d. & ſemper allegatur. ad q vide. l. qui falſa vel varia. ff. e. ti. †Et idē videtur in quolibet officiali iudicis delinquente in officio ſibi cōmiſſo. vt in notarijs cauſæ: vel nuntijs curiarum. vt ſ. dixi ꝑor. l. ij. Secus ſi extra officium fateretur ſe deliquiſſe. licet enim poſſet ipſum repellere à teſtimonio ratione vtilitatis, vel infamiæ. vt dixi in auē. ſi teſtis. non propterea ex officio mercenario poſſet ipſum de illo crimine punire. ſed debet formare inquiſitionem, vel expectare q acculetur via ordinaria. & ſic not. caſum hic in quo quis extraordinariè punitur ſine proceſſu accuſationis, vel
3 inquiſitionis. †Not. tex. ibi: [ad iudicantis intrare ſecretum.] q teſtes debent examinari in ſecreto, ſine partium præſentia. ſed iuramentum præſtatur parte præſente vel citata. vide etiā hic q not. in Spe. eo. tit. §. nunc tractandum. l. minimè. ff. de legib. Et ſimiliter ſeparatim vnus ab altero, ne vnum & eundem ſermonē proferant. licet gl. videatur dicere contrariū in d. l. minimè & vidi in quodam proceſſu. xij. ſimul & ſemel interrogatos depoſuiſſe per eundem modū in publico. vnde non videtur eis ſtādum. arg. hic. In tex. ibi. [data cūctis iudicibus.] intellige de illis qui de illo crimine poſſent ordinariè puniri: aliàs ſecus. ita intelligit Bar. in. l. ſi
4 quis obrepſerit. in fin. ff. de fal. † In tex. ibi: [falſitate vel fraude.] No. q falſitas cōmittitur dicendo. fraus verò tacendo, vel ironicè loquendo. q declara per Bal. in l. presbyteri. ſ. de epi. & cle. Itē ſi ſibiipſi cōtrariantur. ſi aūt vnus cōtrariatur alteri, nō poſſet aliquē ipſorū Iudex punire hoc modo. ſed eorum dicta debent reduci ad concordiam, ſi fieri pōt. ita no. Bar. ff. de fal. l. pe. in fi. declarando iſtum tex. vel ſtabitur digniorib⁹. vt ſ. e. l. iuriſiur. ver.
5 j. & adde q no. iij. quæſtio. vj. c. hic quippe. in gl. † Sed quid ſi cle
b ricus teſtificatur [b] coram iudice ſeculari: an poterit per eum puni-

ri pœna de qua hic? Inn. tenet q nō de foro a
cope. in c. verū. circa finē & in. c. dilectus de pœnis. licet Cy. videatur hic tenere contrarium. Item pone q teſtis fuit punitus extraordinariè, prout hic: an poterit ordinariè puniri crimine falſi ſi tulit falſum teſtimonium? Cy. tenet hic q non: quia de eodē crimine non debet quis pluries puniri: vt in l. b
licet. ff. nau. cau. ſta. in fine. & l. quod ſena. de iniu. Bal. tenet hic contrarium, ſi nō fuit condignè punitus. ad q facit q no. in. c. at ſi clerici. extrà de iudi. & q idē Bal. no. in l. cūctos populos. de ſum. tri.

2 ☞ *Frater non admittitur in teſtem pro fratre, ſed pro altera parte bene poteſt, & quando?*
3 *Quòd idem teſtis poſsit in eadem cauſa examinari ſuper diuerſis articulis.*
4 *Teſtis qui in aliqua cauſa depoſuit pro una parte ad probandum mutuum, an poſsit poſtea produci contra me ad probandum ſolutionem, uel pactum de nō petendo?*
An alius in alia cauſa poſsit ipſum contra me producere: & quid ſi tunc contra eius perſonam obijciam, quòd ſit ſeruus? & nu. 7.
5 *Si produxi aliquod inſtrumentum manu talis notarij, & tu nihil oppoſuiſti, & poſtea producas aliud inſtrumētum manu eiuſdem, quòd non poſsim obijcere quòd ille non eſt notarius.*
Producens aliquod inſtrumentum pro ſe, non poteſt poſtea ipſum reprobare in eo quod continet contra ſe.
6 *Si produxiſti unum teſtem contra me, quem poteram reprobare: & non reprobaui: & poſtea in alia cauſa eundē contra me producis, an potero tunc eum reprobare?*
7 *Si reprobaſti teſtem quem produxi contra te, & fuit repulſus, ſi poſtea uelis eundem contra me producere, an potero eum reprobare?*
8 *Si tempore quo produxi teſtem credebam ipſum eſſe habilem ſed poſtea peruenit ad notitiam meam eius inhabilitas, an ſi producis eum contra me poſsim eum reprobare?*
9 *Teſtes quando præbantur fuiſſe corrupti pecunia, etiam ſi non conſtat eos falſum depoſuiſſe, non uident depoſitiones eorum.*

LEX XIII.

1 SI quis teſtibus †Contra perſonam teſtis quē quis ſemel produxit, non poteſt opponere, niſi cauſa de nouo emerſerit: ſed contra dicta eius ſic. hoc dicit bonus caſus. quem tene meti. Barto. dicit hoc eſſe verum, etiam ſi nolit vti dicto eius: quia ſufficit ipſum * ſemel produxiſſe, & vti potuiſſe. ff. quòd quiſque iuris. l. iij. in princi. * ſecundum Iaco. de Raue. & Petr. & primò ponit vnum dictum vſque ibi. [non adimenda.] cum vna exceptione. Secundò ponit aliud dictum vſque ibi. [ſed & ſi liquidis.] Tertiò redit ad primum caſum: ponēdo aliam exceptionem, vt poſsit opponi contra perſonas, ſi redarguantur de corru
2 ptela. †Sed addo tertiam quando eſſet diuerſus à cauſa opponendi. pone quod contra te induxi fratrem tuum, nunc tu vis ipſum inducere contra me: oppono quòd non ſit ei credendū, cum alia ratio ſit in perſona tua quam fuerit in mea: quia pro te nō poteſt teſtificari, vt ſibi adhibeatur plena fides ratione parentelæ: ſed pro me & te bene poteſt: niſi ſit perſona quæ debeat tibi reuerentiam. vt l. libertorum. ſ. eo. titu. Et vide hic quòd no. Inno. de excep. c. cum venerabilis. & quod not. in addi. Spe. de teſta. §. ſæpe.
3 circa. fin. † In text. ibi. [in alia lite.] Idem dico in eadem, ſi primò induxi pro me ad probandum mutuum: tu poſtea vis producere contra me ad probandum ſolutionem, vel pactum de non petendo: nam multominus poſſum ipſum repellere. quicqd dicat gl. prima, quòd idem teſtis ſemel examinatus in vna cauſa non debet amplius examinari. ſed hoc eſt verum ſuper eodē: ſed ſuper diuerſis articulis ſic. † Sed pone quod nō tu, contra quem primò produxi: ſed alius in alia cauſa contra me producit eundum. glo. tenet idem q non. & ſic approbatio teſtis facta tecum
4 extenditur ad aliam perſonā. † Sed pone quòd iſte erat ſeruus. & ſic ipſa teſtificatio eſt ipſo iure nulla: quomodo ergo ei eſt ſtandum? Reſpōdeo. qui non poſſum ei obijcere, nec Iudex debet vlterius querere, poſtquā ſemel approbauit pro me. & paria

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Iuramentum testis est de ueritate: & an etiam de credulitate?
11 Instrumentum quot testes debeat contineres?
12 Testis cum interrogatur de contestibus, an debeat dicere quòd ipsi audiuerunt, uel uiderunt: & si dicerent non recordari qui fuerint præsentes, non uitiatur eius dictum.
13 Testes, quod debeant interrogari de loco & tempore, & si dicant non recordari, an uideantur dicta eorum: & si discordent in tempore: an reddantur suspecti?
14 Instrumentum si est perditum, an sufficiat quod quis probet solam perditionem: an etiã eius tenorem & ueritatem rei?

LEX XIIII.

1 TEstium. †Quando de debito apparet per scripturam, ad probandum solutionẽ eius sine scriptura, requirunt quinq; testes omni exceptione maiores: vel alia scriptura authẽ. sed si fuit scriptura confecta & probata. hoc probato sufficiunt ad probandum solutionẽ duo testes, sicut regulariter sufficiunt in aliis causis. h. d. ista. l. singularis quæ semper allegatur: dubiũ erat hic, quia in instrumẽto publico sufficiunt duo testes ad eius solennitatẽ regulariter. & ali quando tres concurrẽtibus quibusdam de quibus in l. fi. ſ. ſi cert. pet. Si ergo produco contra te instrumentum publicum: continens duos vel tres testes in quo continetur quòd tibi mutuauí centum: videbatur q; ad probandum solutionem deberent sufficere tot testes, quot continentur in instrumento, & multò magis. tamen quia contenti in instrumento si mortui sunt vel non deponunt, faciunt vt instrumentum faciat fidem de debito: iuxta no. in l. fi. j. de fideicom. multò ergo magis duo vel tres testes deponentes de solutione deberent sufficere quia parem authoritatem habent testes q; instrumentũ, vt in l. in exercendis. j. titu. j. Item quia obligatio probatur per tale instrumentũ q; habet vim tot testium quot ibi sunt descripti. fortius liberatio quæ est magis fauorabilis, deberet posse probari per totidem. Contrarium hic statuitur propter falcitatẽ testium: quia multi proni sunt ad dicendũ potius falsitatem quàm veritatem: & quia multi producuntur, qui sunt viles & redempti. & ad hoc obuiãdum propter ea probatio debiti requiritur ita solennis: quia per scripturam publicam & authenticam prouidetur per hanc legẽ, propterea etiã solutio & liberatio debent solenniter fieri per aliã scripturã publicam & authenticam in qua contineantur totidem testes & sic sufficiũt duo vel tres. Sed si scriptura non fuit confecta, imputet sibi soluens: quia non admittetur ad probandũ nisi per quinq; te
2 stes idoneos, & bonæ opinionis, qui deponant vt hic habeẽ. † Si tamẽ fuit confecta scriptura & perdita: quia non cõtempsit prouisionẽ huius l. permittitur sibi vt probato q; fuerit confecta scriptura, & q; fuit perdita probetur solutio per duos testes vel tres. & sic tria erunt probanda: q; scriptura fuerit cõfecta. Item q; fuerit perdita. Item solutio ipsa q; testes viderint eam fieri. Cy. in l. j. tit. j. dicit q; testes etiã dabẽt deponere de tenore scripturæ perditæ: alias non bene probarent perditionem. Iterũ ibi qui in scriptis. gloſſ. intelligit duobus modis siue fuerit actum quòd contractus redigatur in scriptis: & sic scriptura erat de substãtia obligationis: vt in l. contractus. j. titu. j. siue quòd contractus redigeretur in scripturam: & sic non erat de substantia obligationis, sed ad fidem & ad probationem faciendam. vt in l. cum res. ſ. titul. j.
3 †Sed quid si non erat scriptura publica: sed priuata debitoris & confessata: vel cum subscriptione trium testium pro ea deponentium, & sic facit fidem contra eum etiam si fuerit negata: vt l. scripturas. j. qui po. in pig. ha. puto idem quòd hic vt non admittatur debitor volens probare solutionem nisi producat similem scripturam: quæ dicitur antipocha: vel si non fuerit cõfecta nisi probet per quinque testes vt hic quia tex. generaliter loquitur de de-
4 bito in scriptis contracto i. cum scriptura. †In tex. ibi. [velintque vtiles &c.] sed qd si ꝓducat duos testes nobiles ad probandũ solutionem: an sufficiant? videtur q; sic. arg. huius tex. à cõtrario sensu. cõtrarium dic per text. qui sequitur maximè in ver. [vt sciẽtes omnes &c.] nã istud quòd hic dicit de vilibus, fuit causa impulsiua nõ finalis huius legis cum deinde ideo licet deficiãt, tñ non deficit dispositio legis sicut dicimus ĩ Calfurnia q̃ dedit cãm edicto: vt l. j. ſ. sexũ. cũ ibi no. ff. de postu. & l. ij. in fi. ff. de don. ꝑ Bar.
5 †In tex. ibi. [cũ sacramẽti religiõe.] dicit cy. scꝺm Pe. tactis euãgelijs, vel Christi imagine, vel iurando per Deũ vel sanctos vel per
2 principẽ. Tu dic more solito tangẽdo quãlibet scripturã[a] repræsentat scripturã euangeliorum: nec sufficeret quòd iuraret per sanctum Iac. quicquid dicant Cy. & Pe. vt no. in auc. iusiu. quòd præstatur ab his in glo. In text. ibi: [sub præsentia sua.] Iste text. semper allegatur ad hoc q; testis debeat reddere rationem sui dicti per sensum corporeum: puta per visum vel auditũ: quia visu & auditu percipiuntur. nam nõ censetur fuisse præsens nisi audiuisset vel vidisset. l. si quis litigatorũ. §. corã. ff. de arbitr. sed si testificatur de aliis quæ non percipiuntur visu vel auditu sed gustu, vel odoratu aut tactu: debẽt deponere per sensum illi appropriatum: aliàs non esset sufficiens probatio. vt nota. per Barto. in l. j. ff. de verbo. obliga. Adde tamen q; sensus visus est generalior: & adaptatur ad omnem alium sensum. vnde in his quæ percipiunt visu, si testis dicat vidi, sustinetur dictum eius secundũ Cy. ar. ff. de leg. ij. l. si Titio. & j. ibi dum dicit. vt scientes. & ff. de insur. l. ltẽ apud. §. prætor ait. de rei vxo. ac. l. j. §. videamus. & not. iij. q. ix. c. hortamur in gl. Adde. d. Io. an. in addi. Spe. tit. de iſtr. edi. §. restat. q; licet testis habeat reddere rationẽ per oẽs sensus corporeos secũdũ materiã rei super qua deponit notarius, tamẽ nõ potest cõficere instrumẽtũ nisi de his quæ percipit visu, vel auditu: q; tenemẽti. Nõ ergo potest cõficere instrumentũ q; vinũ sit dulce: vel amarũ: quia licet hoc percipiat per gustũ suũ testes tamẽ q; sunt necessarij in instrumẽto, possunt habere aliũ gustũ difformẽ: non sic in his quæ percipiũtur per visum, vel auditũ. Tene menti. In tex. ibi: [debitum esse solutũ.] sed quid si vult probare pactũ de
b nõ petẽdo, an habeat locũ ista. l. videtur q; nõ: cũ de solutione loquatur. Cõtrariũ sentit hic Bar. in suo summario. dũ dicit q; non potest probari liberatio de debito: nisi prout hic. & pro hoc tex. j. eo. auc. rogati. quæ hic sequitur. vbi in cõfessione creditoris de recepto requirunt quinq; testes: prout hic in solutione. & hoc ad-
6 debatur per illam auth. † Itẽ additur aliud. scilicet q; tales testes
a debent esse rogati: tam illi quinq; quando nõ fuit confecta scriptura, quam duo quãdo fuit cõfecta, & perdita. vtroq; casu logẽ illa auc. quæ venit ad interpretationẽ istius legis. & sic debet intelligi in omnibus casibus in quibus loquitur ista. l. vt in auth. de filijs ante dotalia instrumẽta natis. & in. l. nihil dum, coniugẽ. cũ emã. li. ff. In tex. ibi. [vel securitatem in scriptis capiant.] sic & cõtra confessionẽ debitoris redactã in scriptis cũ causa legitima nõ admittitur probatio in contrariũ: nisi per aliã scripturã: vt l. generaliter. j. de nõ nu. pec. videtur tamẽ intelligenda & limitãda secũdũ illam legem, vt etiam per quinq; testes sine scriptura posit ꝓbare contrarium, vel etiam per duos si fuit confecta scriptura, & perdita per hanc notabilem. l. Adde quòd licet contra tenorem
11 scripturæ non admittatur probatio, nisi prout hic contra tamen præsumptionem quæ resultat ex scriptura, bene admittitur probatio in contrarium per duos testes. vt j. de apocis publi. l. quicũque lib. x. & ibi per Bar. pone exemplum in l. Iuris gentium. §. q
7 ferẽ. ff. de pac. † Et hoc etiam dico si quis vellet probare instrumẽtum fuisse simulatum, & nõ verum posit hoc probare per duos testes, & per alias duas coniecturas, quæ sufficiant ad probandũ simulationem, iuxta not. in l. emptione. j. plus valere quod agitur per Bal. ſicut ad probandum dolum: vt ſ. de dolo. l. dolum. quia ista. l. præsupponit instrumentum verum, & cõtinere verum debitum: sed instrumentum simulationis non est verum nec continet verum debitum. vt l. imaginaria. de reg. iur. & l. nuda. ff. de cõtrahen. emp. & de aqua plu. ar. l. emptor. nec meretur dici instrumentum, cum deficiat substantia debita: vt no. Bal. in l. cùm precibus. ſ. titu. j. & sic oportet per prius constare quod instrumentũ sit verum, vt habeat locum dispositio huius. l. iuxta ea quæ no. in l. diuus. ff. de testa. mili. per Bar. & per eundem in. l. j. in prin. ff.
8 quod vi aut clam. & ita his diebus consului Bononiæ. † vbi est statutum quòd contra instrumentum continens quantitatẽ vltra xxv. libras non admittatur probatio nisi per aliud instrumẽtum non per testes. non dixi quòd ad probandum ipsum esse simulatum vel fictum bene admitteretur probatio per testes duos: quia loquitur statutum de instrumento continente verum debitum: & de hoc oportet prius constare: vel saltem quòd non appareat contrarium: quia præsumitur semper verum. vt in dicta. l. cùm precibus, & si pars vult probare contrarium, q; erat simulatum deficit intentio statuti tene menti. Hoc tamen in propria simulatione: quæ est quando partes simulãt aliquid agere: & tamen agunt q; nihil agatur: ita loquuntur. ll. alle. Sed si reuera agũt vnum & simulant agere aliud illa non est propria simulatio, quæ reddat instrumentum nullum: quia non deficit substantia debiti. & sic pa-
a tet vt actũ fuit, nõ prout simulatè fuit cõce
ptũ: vt. j. plus valere q; agit. vnde de tali simulatione nõ posset opponi ad irritãdũ in-
9 strumẽtũ. †In tex. ibi. [sin verò facta.] Nor. per istũ tex. videtur quod licet aliqua sint probanda per scripturã non per testes: puta mandatum principis: vt ſ. de man. princ. l. j. & in c. cum in iure. de offi. deleg. Item acta causæ coram iudice: vt in c. quoniã contra. extrà de proba. si interuenerit scriptura, & fuit perdita potest fieri probatio per testes. facit quod no. in l. quoties. §. fi. ff. de prob. in glo. & sufficit quòd deponant de tenore: licet non fuerint præsentes in actu gesto, q; dic vt in l. sicut. j. tit. j. & adde quod no. in d. c. quoniã cõtra. in fi. & per Cy. in l. j. j. titu. j. Et adde ad id q; dicitur hic testẽ debere deponere fuisse præsentẽ. & sic videntẽ vel audiẽte q; no. in Spe. eo. tit. §. j. ver. Item q; nõ
10 prohibet. vbi allegat istũ tex. † Et sic iuramẽtũ testis est de veritate non de credulitate: no. ff. de iureiur. super rubrica. ideo nõ valeret eius dictum si deponeret de sua credulitate[b] nisi esset adiuncta sensui corporali: vt
b quia diceret credo quia sic vidi. pone exemplũ in probatione adulterij quæ nõ potest fieri per visum: licet exteriora possint per visum probari si dicit credo tales se inter se miscuisse: quia vidi eos in tali actu, & tali
b propinquo: vt in c. ꝓterea. extrà de testi. de hoc tangit hic Cy. & Spec. eo. tit. §. j. ver. Itẽ q; deponit de credulitate. Dicit tamen Bal. in l. solã. ſ. eo. q; postquã testis deposuit de veritate: licet addat q; ita credat: & sic videatur dubitatiuè quòd nõ vitiat eius depositio. quod no. Item in l. siue possidetis. ſ. tit. j. in pe. col. dicit, q; si testis dicat pro certo sic credo, non valet nisi addat cãm quare sic credat: q̃ cã per sensum corporeũ cõprehendat. Quid aũt si dicat videt mihi q; ita fuerit? vide Bar. in l. j. ff. de ventre inſpi. †In gl. super verbo [nõ facilè.] Iopp. q; sufficiãt tres testes. vt ſ. si cert. pe. l. fi. dic q; ibi loquitur q̃n ꝓducit instrm vel à creditore cõtra debitorẽ vel ecõuerso. & q̃ritur quot testes debeat cõtinere & regulariter sufficiũt duo. Fallit q̃n instrm cõtinet quãtitatẽ supra qnquagẽta libras auri: quo casu requiruntur tres cum subscriptionibus: q̃ tñ subscriptiones testiũ aliàs nõ requirũtur: sed sufficit, q; veritas testificet eos fuisse p̃sentes, hic loquimur q̃n ex parte creditoris fuit productũ instrm, & ex parte debitoris ad probandũ liberationem producuntur testes, quo casu seruanda est dispositio huius l. In gl. magna. quærit primò qualiter testis debeat reddere rationem dicti sui? Respondeo per visum, quando deponit super eo quòd visu percipitur puta quòd Titius vulnerauerit Seium, si verò percipitur auditu: tunc per auditum proprium: puta quòd Titius contraxit cũ Seio & sic de aliis quæ aliis sensibus, percipiuntur: vt debeat reddi ratio per sensum appropriatum illi rei. debet ergo dicere interrogatus qualiter scit, scio quia vidi, vel audiui, vel quia præsens fui. & si diceret hoc solum quòd præsens fui, sufficeret quòd subintelligitur ergo audiui vel vidi per. l. si quis litigatorum. §. coram. ff. de arbitr. si vera dixerat primò esse contenta in cap. & hæc de auditu proprio: sed de alieno non nisi in casu: vt in glos-
12 †Secundò quæritur an testis debeat interrogari de contestibus & ita gl. præsupponit. quid ergo si interrogatus respondeat q; talis & talis fuerunt præsentes: an debeat dicere quòd ipsi au-

¶ Esse rogati. Adde glo. in auth. de tabel. in. ſ. nos autẽ. Cy. in l. hac consultissima. C. de testa. Bart. in l. sciendũ. ff. de ver. sig. Spe. tit. de teste. in §. j. ver. sed quid in prædictis. car. zab. in. c. si dominus in. j. no. ĩ simo. & quid ſ testamentis. vide in. l. hæredes palam. in §. in testamentis. ff. de tes. Ant. de bur. in c. indicante. de testa. Do. in c. cũ oẽs. c. tit. Io. fab. insti. de test. Alex. de Imo. cõl. xx xiij. inci. Ponderatis verbis vltimi test. in vj. col. in iij. vol. Idem Ale. cõsi. xlvij. inci. Abũ de. in ij. col. in ij. vol. Barb. consi. xlij. inci. Clementissimũ deũ. in ij. col. ver. preterea in testamento. in iiij. vol. Et quid in causa matrimonialt. vide per Car. Ale. in c. ex parte in ij. co. ver. antequã ad glo. veniã. de sponsa Barb. cõsi. xlj. inci. à toue principium. in iij. co. in iij. volumi.

¶ Credulitate. Adde q; quotiescũq; testis deponit puta q; Titius occidit Caiũ ad sui defensionẽ: & deponit q; ita credit, dicum eius valet: ita Bar. in cõsil. suo inci. Raynutius & late refert & sequitur Ale. de Imo. in cõl. xxvj. col. fi. in fi. in j. vo. Et ad dicta hic per Pau. vide eũdẽ Ale. i cõsi. c. col. iij. ver. & quis & in consil. cxxxiij. col. iij. in prin. eo. vo. Et de teste qui dicit scio & sic credo, q; nõ probet. Adde Anto. de bu. & ibi doc. In c. quoties. de testi. & per Fran. de Aret. in consi. lxiij. col. iij. in fi. & princ. seq. & in proposito vide eũdem Are. in cõsi. xliij. co. iij. ver. sextus autẽ & q; testis qui dicit quod credit & ita firmiter tenet. nõ ꝓbat. adde do, meum Sozi. in consi. ccxiij. col. v. vers. ex qbus cõcluditur. & adde q; in his quæ sunt difficilis probationis testes de credulitate admittuntur: & probant ita ipse Sozi. in cõl. cxlvj. col. iiij. ver si. nec ob. alleg. Cyn. Bal. in l. vnica. C. de sent. quæ pro eo qđ inter est. Stra.

---

a ☞ Quando de debito constat per scripturam, ad hoc ut probetur solutio per duos uel tres testes, tria requiruntur.
3 Quid si non erat scriptura publica, sed priuata debitoris & confessata, uel cum subscriptione trium testium pro ea depo.. entium?
4 An duo testes nobiles sufficiant ad probandum solutionem? ut hic.
Testes (de quibus hic) qualiter debeant iurare: & an debeant esse rogati? & nu. 6.
5 Testis qualiter debeat reddere rationem sui dicti? & nu. 11.
6 Si cõtra confessionem debitoris redactã in scriptis cũ causa legitima nõ admittitur probatio in contrariũ, nisi per aliã scripturam, admittitur tamen probatio: de qua hic.
7 An per duos testes posit quis probare instrumentũ fuisse simulatum, & non uerũ, & etiam per alias duas coniecturas, quæ sufficiunt ad probandum simulationem?
8 Quid si statutum dicat quòd contra instrumentum continens quantitatem ultra. xxx. libras non admittatur probatio, nisi per aliud instrumentum?
9 Licet aliqua sint probanda per scripturam, & non per testes, ut mandatum principis, uel acta causæ coram iudice: si interuenit scriptura, & fuit perdita, poterit fieri probatio per testes.

Universidad de Deusto
Biblio

a ¶Testes absentes. Adde Abb. antiquū & doct. in.c.cū olim de testi. Doc. in.c.ſta tutū. de rescrip. li.vj.

b ¶Vt testes iurēt. ad de Bald. in.c. testibus de testi. in ij.col.ver. Ite no. Abb. in.c. tuis quæſtionibus eo. tit. Azo. in ſum. ti. de testi. in.§. iurabit. & an qs posit iurare per ꝓcuratorē. vide Ioā. an. in.c. ſi. de iura. cal. li.vj. Abb. & Doct. in. c. licet ex quadā. de testi. Lud. ro. ſingulari. viij. & an poſſit iurare per nuntiū. vide per Bart. in.l. q bona. in. §. ſi alieno. ff. de dā. inſe. & per Bal. in rub. ff. de iure iur. Et in quibus caſibus creditur teſtibus nō iuratis dic quinque caſibus. Primò vbi agitur de informatione ſup fama, vel ſuper notorio ſecundū Ant. de Bu. in c. cum in tua. ad fi. de ſpōſa. Secūdò vbi agit̄ de informatione famæ promouēdi ad dignitatē vel repellē di. ſecūdū Abb. in.c. j. in pen. co. de poſtu. præla. Tertiò in ſacerdote ſup penitentia de quo per Are. in.c. in capite. I. diſt. Are. & ibi Do. de ſancto Gemi. in.c. ipſi apſi. ij.q.vij. Ant. de bu. in c. teſtimoniū. de teſt. Quarto qñ ſtatutū vellet q dictū teſtis nō iurati ꝓbaret ſecūdum Lu. ro. cōſ. ſuo. ex. incip. viſo punc.

c ¶Tpe feriato. Adde do. Ale. de imo. I cōſ. ccxiij. col. ij. in. ij. vol.

diuerūt, vel viderūt? gl. qđ nō. qa hoc non poteſt ſcire: ſed ſuffic it qđ dicat quod tales fuerūt præſentes qñ actus fuit celebratus. Si tñ diceret ſe nō recordari, vel non recognouiſſe q fuerūt preſentes, nō vitiat dictū eius. Et ſic ſi plures examinati cōcordāt in ſdē, licet aliter nō deponāt de preſentia alterius, ratione prædicta: nō vitiat dictū eorū. & hoc videt tenere. Spe. in ti. de libellorum cōceptione. ſeu in ti. de inquiſitione. †Item quæro. an debeat interrogari de loco & tēpore? gl. q ſic vt in Daniele & Suſanna. ſed ſi diceret nō recordari, nō vitiaretur dictū eius. niſi tempus eſſet de ſubſtātia ꝓbationis: vt in.l. matrē tuā. §. tit. j. & no. per gl. in l. ob carmē. §. fi. ff. e. ti. ſed in loco nō ſic cadit iuſta ignorātia: qa facilius poteſt de loco recordari quā de tēpore. tñ dic vt. §. niſi locus eſſet de ſubſtātia ꝓbationis: vt ſi maior pœna imponereť de delicto cōmiſſo in platea. & ipſe induceret ad probandū q in platea. quod dic vt ꝓ Bar. in.l. nō ſolū. §. ſed vt probari. de ope. no. nū. & vide in.c. cū Ioan. de fide inſtru. & in.c. ex tenore. ſuper verbo tēpus & locū. in nouel. Si tñ diſcordarent teſtes, qa vnus diceret tali tēpore alter alio tē pore vel loco, redderenť ſuſpecti. & nō ſtareť eis: qa eſſent ſingulares: vt. l. q falſa vel varia. ff. eo, ti. †Vltimò op. in gl. pe. cōtra fi. l. quæ videtur dicere q debeat probari pdi tio inſtrumenti: & vltra hoc veritas rei: & ego dixi. §. q tenor inſtrumēti, abiſq eo qđ probeť veritas reī. vt no. Cy. in.l. j. tit. j. con tra. q ſufficiat probari ſolam perditionē inſtrumenti: vt. l. ſi de poſſeſſione. §. tit. j. Solu. ibi qñ aduerſarius ſubtraxit. ſi verò alio modo perditū eſt: tūc aut qs vult probare cōtra inſtrumentū: & requiriť q ꝓbet tria. vt hic. aut nō vult ꝓbare cōtra inſtrumētū, & ſufficit probare duo. ſ. perditionē inſtrumenti, & tenorē eius. per teſtes tamē peritos: vt in c. cum olim. extrà de priuil. alias nō ſufficeret niſi ad ſemiplenā probationē: vt in. l. ſicut. & ibi no. j. ti. j. non autē habet neceſſe probare veritatem reī. in auth. de teſti. §. & licet. col. vj. ſuper. l. teſtium facilitatem.

2 ☞Confeſſio creditoris facta extra iudicium ad liberandum, quòd ualeat.

3 Si probatur confeſſio per quinque teſtes, an poterit obijci exceptio non nu. pecu?

AVTHENTICA.

1 ROgati. †Iſta auth addit duo ad. l. C. ſecūdū verū intellectū. Primò q teſtes de qbus illa. l. loquitur debēt eſſe rogati, & nō fortuiti: ſicut in teſtamētis. regulariter ſecus. vt. ff. e. l. ad fidē. Secūdū eſt vt ibi dicitur, q quādo qs vult probare ſolutionē debiti, de quo appareť per inſtrumentū, locū habeat & in eo qui vult probare cōfeſſionē creditoris de recepto. licet quidam aliter intelligāt vt in gl. nā ſi probandū ſolutionē requirātur quinq teſtes, potius ad probandū cōfeſſionē: qa fortius & potētius eſt teſtimoniū de veri-
2 tate quàm de cōfeſſione, †gl. colligit quod valet cōfeſsio debitoris facta extra iudiciū: ſed cōtra quòd nō valeat ſine expreſſione cauſæ: vt in. l. cū de indebito in fi. ff. de ꝓb. So. verū eſt quādo fit ad obligandū. & ſic in cōfeſsione debitoris: ſecus quādo ad liberandū. & ſic in cōfeſsione creditoris. †Itē queritur ſi probať confeſsio per quinq teſtes: an poterit obijci exceptio non nu. pecu. infra. xxx. dies, ſicut quādo probatur per duos. vt. j. de nō nu. pecu. l. in cōtractibus. §. j. quidā q ſic. gl. tenet cōtrariū propter tantam ſolennitatem quam tenementi ad limitationem illius legis.

1 ☞Teſtes ſi non ſunt ſubditi, & exiſtant in alieno territorio, ſcribitur iudici illius territorij quòd eos examinet.

2 Teſtis uidetur deponere quando iurat: & ad illud tempus refertur teſtimonium.

3 Teſtis quādo adhibetur ad ſolenni tatē, uidetur tunc depoſuiſſe quādo adhibitus fuit.

4 Iuramentum debet deferri teſtibus iudice ſedente pro tribunali: & non tempore feriato: ſed poſtea poterunt examinari etiam die feriata.

Si teſtes iurauerint infra terminum datum ad probandum, poſſunt etiam deponere per terminum: niſi dilatio fuerit data ad probandum, & probatum habendum.

LEX XV.

SIquando. †Teſtes abſentes poſſunt cogi venire ad teſtificādum: etiam in cauſa pecuniaria. & poſtquā venerint, poſſunt detineri per xv. dies cum ſatisdatione de nō recedendo: ſi voluerūt eā præſtare, vel ſi noluerint, ſaltem cum iuramento. aliàs violentia nō debet eis fieri. & infra dictos. xv. dies debent iurare parte aduerſa præſente: vel citata, & deponere dicta eius, & Iudex in hoc debet eſſe ſolicitus. q ſi factum non fuerit, poſſunt propria authoritate recedere, & ſine licētia iudicis, et Iudex qui fuerit negligēs debet puniri. h. d. iſta. l. ſing. & ſolennis. quę quotidie venit in pra
a ctica. Primò præſupponit teſtes abſentes poſſe cōpelli venire ad perhibendū teſtimoniū veritatis, vſq ibi: [ſi quidem. & hoc eſt
2 verū quādo ſunt ſubditi iudici cauſę: & ſunt in eius territorio. † ſi aūt in alieno territorio, & nō ſunt ſubditi, non cōpelluntur venire. ſed ſcribitur iudici illius territorij q eos. examinet ſuper talibus articulis per. l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. ff. quēadmo. teſtaper. ſecūm vnū intellectū, quem gl. hic tangit. & ita quotidie fieri videmus: ſi nō eſſet in alieno territorio, tamen eſſet ſubditus, poſſet Iudex ſi neceſſaria eſſet præſentia aliqua de cauſa, ſcribere iu dici illius loci q ei ſcriberet ex parte iudicis ipſius cauſæ vt deberet comparere ſub certa pœna: licut & reus alibi exiſtens citatur iuxta no. in l. j. ff. de requi. re. Poſſet etiā directa via dirigere nuntium ad ipſum: vt l. oēs. §. de epi. & cle. & hoc quādo requiriť vt veniat ad deponendū: ſed quādo vt ad recognoſcendū ſuſcriptio nem ſuam veniat, videtur q nō debeat cōpelli venire per illam eandem legem ſecundū gl. Deinde in ver. [ſi quidem.] præſupponit q poſſunt inuiti detineri per xv. dies: ſi fortè. Iudex aliįs occupationibus detentus nō pōt eos celeriter examinare, & ibi ponit tex. practicā vt debeāt dare fideiuſſores de nō recedendo, vel iurare. & hoc ſufficit, ſi pars, pducēs cōfidit de iuramēto ipſorū ſup tota cā fortius debet cōfidere ſup iſto articulo de non recedēdo vſq ibi: [intra quos.] Tertiò inſtituit iudicē qd habeat face re infra ꝑdictos. xv. dies & dicit q debet facere citari partē aduerſam, vt veniat ad audiendum teſtes gl. intelligunt & ita dicunt q practicatur, q iſta citatio fiat ad videndum iurare teſtes, q iura-
b mentum debet præſtari vel parte præſente, vel citata. aliàs nō valeret eius depoſitio. poſtquā verò iurauerint in examine partes non debent eſſe præſentes, ſed debet fieri ſecretò: vt in. l. nullū. §. eo. Et aduerte. quia ſolicitudo vt teſtes iurent pertinet ad partē producentem: & ſi pars negligeret, eſſet culpa ſua, & non iudicis & ſic non puniretur. ſed poſtquam iurauerint ſolicitudo pertinet ad iudicem: qui ex officio etiam parte non inſtante pōt eos examinare, & compellere ad deponēdū: & ſi non faceret punire tur. ita intelligit Bal. iſtū tex. in l. ij. §. de edendo. vbi omnino vi-
3 de. † Videtur autē teſtis deponere quādo iurat: & ad illud tēpus teſtimoniū refertur. vt colligitur hic. dū dicit [teſtimonia eorum capere. Jexponēdo teſtimonia: id eſt iuramēta, ſicut quādo teſtis adhibeē ad ſolennitatē, videtur tunc depoſuiſſe quando adhibi-
4 tus fuit: vt colligitur ex l. non ſpeciali. j. de teſtamē. Ex † qua ſequitur quod iuramentum debet deferri teſtibus iudice ſedente pro
c tribunali. & non tempore feriato: ſed poſtea poterunt examinari etiam die feriata, & in cle. j. de offi. deleg. Item quòd ſi iurauerint infra terminum datum ad probandum, poſſunt etiam deponere poſt terminum: quia depoſitio refertur ad primū tempus. quod dic vt no. per Bar. in l. damni. §. Sabini. ff. de dā. inſe. Sed ſi dilatio eſſet data ad probādum, & probatū habēdū, cōiuetudo & ſtylus curiarū eſt q infra terminū iurēt, & deponāt: vt aliquid illa verba operētur in auť. de teſti. §. hæc omnia. col. vj. ſuper. l. ſi quando.

1 ☞Reus ante litem inchoatam poteſt petere teſtes examinari ad æternam rei memoriā: etiam ſi non timeatur de eorum morte, uel abſentia, & quid in a clore? & an poſſint tunc publicari, & qualiter? & nu.

2 Publicatio inſtrumenti uel teſtium non facit fidem in præiudicium non citati: & qualis debeat eſſe citatio?

Quid ſi quis uelit habere copiam inſtrumenti?

AVTHENTICA.

1 SEd & ſi quis. †Iſta authen. addit ad l. C. quia illa loquitur, quando teſtes producuntur poſt litem inchoatam. & vult q pars aduerſa citetur, vt

tur, vt veniat ad videndū iurare teſtes: quid ſi his non erat inchoata, & vult quis teſtes facere examinari ad perpetuam rei memoriam: an poſsit hoc fieri? & reſpondetur quòd ſic eodem modo tamen. ſ. parte citata & comparente, vel per cōtumaciam negligente, & poteſt intelligi tam in actore quam in reo: quia text. eſt prægnans. & ſi intelligatur in actore, cum in arbitrio ſuo ſit litē inchoare, ſi fortè aliqua occupatione detentus nō vult adhuc inchoare. ſed facere teſtes examinari, tunc auditur: ita demum ſi teſtes ſunt abfuturi diuturna abſentia: vel eſt periculum de morte ipſorum. vt l. in lege aquilia ſi deletum. ff. ad leg. aquil. & tūc examinentur, & eorum dicta publicentur, non publicatione iudicis quia tunc non poſſent poſtea alij teſtes produci: ſed publicatiōe notarij cum præpoſitione ſigni ſui, ad hoc vt faciant fidem, corā
2 quocunque iudice his moueatur. † Si vero intelligatur in reo qa tunc in eius arbitrio non eſt quando his debeat inchoari, poteſt petere teſtes examinari: etiam ſi non timeatur de ipſorum morte, vel abſentia diuturna. & iſta declarantur plenissimè in c. quoniā frequenter. §. ſunt & alij. vt lit. non cōte. vbi plenius & melius habetur quàm nos habeamus: licet Canoniſtę aſſumpſerint ex iſtis legibus q dic vt ibi plenè no. & etiam Bar. ponit hic bonā diſtinctionem, quā vide. In tex. ibi. [teſtimonia publicare.] Si hoc verbum referatur ad reum, qui poteſt ad defenſionē ſuam propter metum futuræ litis facere examinari omnes teſtes quos vult, etiā non ſenes, vel valetudinarios. intellige de publicatione fiēda per iudicem: qui poteſt pronuntiare dictis atteſtationibus perpetuā fidem adhibendam: & hæc eſt ſententia interlocutoria: nec poterit poſtea alios teſtes producere, maximè ſi dixerit teſtificata: vt in auth. at qui ſemel. ſ. titu. j. Ideo ſi habet alios teſtes, quos vult producere, debet proteſtari iudici q talem publicationem nō faciat: ſed teneat atteſtationes ſecretas, publicatas authoritate notarij cum ſuo ſigno & ſubſcriptione. & ita vidi fieri & practicari. Sed ſi referatur ad actorem, qui nō poteſt ante lit. cōteſta. facere examinari ad offenſam niſi teſtes ſenes, aut valetudinarios, & de quorum morte dubitatur ſuper quo adhibenda eſt cauſæ cognitio, & relinquitur arbitrio iudicis: tunc talis pronuntiatio nō debet fieri per iudicem, quia datur ſibi terminus anni, infra quē debeat litem mouere: q ſi non facit, nil valent atteſtationes: vt in d. c. quoniam frequentet. circa prin. ſed poſt lit. conteſta. fiet publicatio de iſtis vnà cum aliįs qui poſtea examinabuntur, non cū dicta interlocutoria: ſed ſimpliciter q teſtes habeantur pro publicatis. & ſic datur licētia notario q oſtendat partibus, & recipiant copiam cum termino ad opponendum contra perſonas & dicta de quo loquitur. c. de teſtibus. extra eo. & hoc voluerunt gloſ. in d. c. quoniam frequenter. §. ſunt & alij & etiam in princip. quòd primò caſu ſtatim poſsit fieri publicatio. ſecundo non, quod intellige modo prædicto & de iſta publicatione vide Inno. in c. Albericus. extra eo. & in Specu. de inſtru. edi. §. oſtenſo. ver. ſed qualiter. Et adde quod dicit hic Bal. quòd quando reus petit examinari ad ęternam rei memoriam ante lit. conſta. quòd etiam actor petit examinari facere quoſcunque teſtes per l. perendæ. de tempo. in integ. hoc mihi non placet: cum eſt in ſua poteſtate agere: ſed ſi non poſſet agere, quia penderet dies: vel cōditio, poſſet hoc
3 tolerari. † In text. ibi. [aduerſarius moneatur à iudice. ſed qualis
a debet eſſe iſta monitio: an perſonalis: an vero ſufficiat domū citari. Dyn. tenuit primam partem in l. iiij. §. prætor ait. ff. de dam. infec. Aliį dicunt contrarium, q ſufficit ad domum. Iſta fuit quæſtio diſputata: quam ponit Io. and. in regula præſumitur de regiſtrio in mercu. Bartol. poſt Dyn. eam examinat in dicto §. prætor iur. in mercu. Et ſic not. arg. quòd publicatio inſtrumenti vel teſtium non facit fidem in præiudicium non citati. & hoc probatur in c. ſignificauit. & c. Albericus, extra eo. tit. & ita debet limitari. l. publicati. infrà de teſt. & per Bart. in authen. ſi quis in aliquo ſuprà de eden. Et ſic no. pro illis qui faciunt corā iudice aliquod inſtrumentum publicari, cum velint ſe abſentare: & portare copiam, vt faciant partes requiri: aliàs etiam ſi authoritate iudicis fuiſſet copiatum & etiam ſi eſſent decem notarij ſubſcripti, non faceret fidem in illa copia contra non citatum.

2 ☞Arbiter debet procedere, & etiam pronuntiare de iure tantum: & quid de arbitratore?

Teſtibus receptis coram bonis uiris an detur fides coram iudice?

3 Atteſtationes etiam inualidæ, ut ſiue iuramento, uel propter alium defectum, poſſunt ualidari de conſenſu partium.

Quid in aliįs actibus iudiciarijs?

An ſine atteſtatione poſsit ualere iudicium, & ſententia?

4 Duplex limitatio ut teſtes ſemel examinati, poſsint iterum examinari.

5 Si poſtea, cum iterum examinantur, dicant contrarium eius quod primò depoſuerunt: an ſtabitur ultimo dicto?

6 Atteſtationes licet ſint publicatæ, non tollitur ius opponentis contra perſonas & dicta?

7 Confeſsio facta coram arbitris, quòd poſsit allegari coram ordinario iudice.

Citatio facta coram arbitris, ita interrumpit præſcriptionem, ſicut facta coram iudice.

8 Teſtes quando iterum examinantur: an ſufficit quòd dicant: dico in omnibus & per omnia ſicut dixi coram arbitris, ſi examinantur coram iudice?

2 ¶Iſta monitio. Addē docto. in c. ex literis. de cōſti. doc. in c. cū nobis olim. de elec. Inn. in c. cū te. de oſſ. dele. Paul. de Leaza. in cle. j. de deci. & an admonitio facta ſy nodo, habeat vim triēnæ monitionis. vide per Rotam deci. vlt. in tit. de dol. & cōtu. in nouis.

LEX XVI.

GVm apud. †Teſtibus examinatis coram arbitris, non tenetur quis ſtare corā iudice ſi viuunt: ſed poteſt petere eos iterum examinari ſi vult: ſed ſi ſunt mortui, non requiritur vlterior examinatio: ſed ſtandum eſt eis ſicut ſi corā iudice fuiſſent recepti, ſaluo tñ iure opponendi cōtra perſonas & dicta, & ſi aliqui viuūt aliqui mortui ſunt: quādo viuunt, dic idē q ſuprà quādo omnes viuerent: ſed quātum ad mortuos, dic idem q ſuprà quādo ſunt omnes mortui. h. d. iſta l. ſingularis quæ in iure ciuili nō eſt alibi. niſi in l. pe. §. de arbi. in fi. tamen illa declaratur & limitatur ꝑ iſtā. Nā ibi generaliter dicitur q talibus teſtibus eſt ſtandum in iudicio ordinario: ſed iſta diſtinguitur: vt §. dictum eſt. addit q ſit ſaluum ius opponendi. Et ex iſta. l. ſumptum eſt c. preſentata. extra eo. tit. q videtur requirere aliud, vt iſti teſtes fuerint publicati coram arbitris. ſcilicet authoritate notarij, cum appoſitiōe ſui ſigni & ſubſcriptione, & etiam authoritate arbitrorum tali qualem habent, & cum appoſitione ſignorum ſuorum, ad hoc vt faciant fidem coram iudice. & rationabile eſt hoc. nam & recepti coram vno iudice non facerent fidem coram alio diuerſo, non ſucceſſore ſuo, niſi eſſent publicati modo prædicto, vt de re iudi. l. geſta. multò minus ſi coram arbitris: qui non habent iuriſdictionem, ſed notionem: vt not. in l. ait prætor. ff. de re iudic. hoc tamen eſt plus quando coram iudice: quia tunc ſi ſunt publicati. ſiue viuūt ſiue mortui ſunt, faciunt fidem coram alio: nec vlterior examinatio requiritur: vt no. in d. l. geſta. iſcet glo. in l. properandum. §. fi. §. de iud. videatur ſentire idem debere quando coram iudice, vt quando coram arbitris. ſed Doc. tenent contrarium. & eſt caſus in c. fi. de proba. & de teſti. c. cauſam quæ. & ibi per Innocē. ratio diuerſitatis eſt: quia potius præſumitur pro examinatis coram iudice: qui poteſt eos punire, ſi videt eos vacillare, vel ſibi contrariari. vt §. eo. l. nullum. quod facere non poteſt arbiter. ideo ſuppitio eſt q coram arbitrio facilius mentiantur quam coram iudice
2 ſecundùm Bal. † In princ. l. ibi. [apud compromiſſarios iudices.] id eſt arbitros qui procedere debent. & etiam pronuntiare de iure tantum. cum arbitria ſint redacta ad inſtar iudiciorum: vt in. l. j. ff. de arbi. & ſic habēt ſimilitudinem cum iudicibus: ideo appellat eos iudices. Sed quid ſi coram arbitratore, qui poteſt procedere & agere non ſeruato iuris ordine? Doct. dicunt idem: ſi fuerūt examinati in forma iudicij: quia arbitrator fuit aſſumptus ſuper lite, & commiſit notario quod reciperet teſtes in forma iudiciaria; aliàs ſecus. quia non facerent fidem coram iudice ordinario indiſtinctè: cum non fulciantur aliqua authoritate. Et idem in receptis coram bonis viris, vt contingit in iſtis ſyndicis communitatis deputatis ad denuntiandum maleficia. nam faciunt aliquando examinari teſtes coram priuatis perſonis, vnde nulla eſt eis fides adhibenda ſecundùm Bal. In text. ibi: [fuiſſent producti & examinati:] nec poſtea fuit ſcriptum laudum arbitrorum: ſed exprauit compromiſſum. & ſic partes iuerunt coram iudice, & coram eo producebantur dictæ atteſtationes. pars contra quàm fuerunt productæ nolebat ſtare, tanquàm eſſent inualidæ: & ſicut expirauit compromiſſum, ita & atteſtationes prædictæ: vnde quæritur quid iuris? & dicitur vt j. ſequitur. nam primò inſpicitur an aliquid inter partes fuerit ſuper hoc actum tempore compromiſſi. Si enim egiſſent quòd atteſtationes receptæ coram arbitris perinde valerent acſi eſſent receptæ coram iudice, ſi non ſequeretur laudum: tunc diſtinctio huius legis non eſſet ſeruanda: quia etiam ſi viuerent, nō requireretur vlterior examinatio: ſed Bal. videtur dicere cōtrariū: niſi hoc eſſet expreſſum: & q

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et lacerasti. Adde Bal. in.l. qui accusare. circa medium.C. de edē. specu. in ti de test. in. §. satis vtiliter. facit ad hoc gl. in ver. cōpellas. in.c. cū causam. de testi. quæ vult testem haberi pro producto contra eum qui præstat cautam ne producatur. & ibi Abb. & p doc. in.c. peruenit. el.j.de testi. cog. & quid de instrumētis laceratis coram iudice. an iudicat ac si plenè probassent vide p Abb. in. c. accepimus. de fi. instru. & quid de lacerante proprium instrumentū quādo redarguitur de falso. vide per Pe.de anch. consil. clxxij. incipi. Circa primum.

non sufficit dicere q valet tantum quātum si essent receptæ corā iudice. Hoc non placet:quia ista verba nihil operarētur.præterea fuisse receptas coram iudice,operatur vt vlterior examinatio non recipiatur. & hoc ex vi verborum includitur.† Et no.ex isto tex.arg.quod attestationes etiam inualidæ: puta sine iuramento,vel propter alium defectum: possunt validari de consensu partium:nō sic in aliis actis iudiciarijs:vt si nō esset lis cōtest. vel alia forma debita seruata quæ cōsensus partium non posset facere valere:vt no.in c.de causis:de off.dele.quia solennitas & forma iudiciorū fuit introducta ob publicum fauorem: sicut & cæteræ solennitates cui renuntiari nō potest: vt de testa.l.testandi.&. l.nemo.de leg.j. Sed attestationes recipientur in fauorem priuatorum:& etiam sine attestatione posset valere iudiciū,& sententia:non sic sine solennitate requisita. & ista voluit Inno. not. in.c. cum causam. extra eo.in gl.pe. quæ incipit no.attestationes &c. Sed si nil fuit actū, tunc si omnes testes viuunt,potest pars cōtra quā sunt producti,dicere se nolle stare dictis attestationibus q iterū examinētur.† Et sic no.duplicē limitationem. vnā ad.l.produti.ff.e.vbi habetur secundū vnū intellectum,quòd testes examinati semel, amplius non examinentur: sed hoc fallit hic.alia est ad aut.at qui semel.ś.ti.j.vbi dicit quòd post didicita testificata nec ijdē: nec alij testes recipi debēt. fallit hic.& hoc totū est ex eo:qa postquā recusat stare illis attestationibus partiū,est ac si factę nō essent.& sic nō prę stat impedimētum,quòd de iure nō sortitur effectū:vt.l.qui per ialutē. cum ibi not.de iureiur.ff.& in cle.j.de testi. in ver.rectè receptis.cum ibi no.in gl.quod prouenit ex eo:qa arbitri nō habent authoritatem publicā:& sic parte recusante dictæ attestationes habētur pro nullis.† Sed quid si isti testes dicāt contrariū eius quòd prima vice deposuerūt. Respōdeo stabitur vltimo dicto:alias frustratoria esset dispositio huius legis. Sed qū sunt recepti corā iudice si postea ex alia causa iterū examinarentē:& aliter loquerētur,starēt primò dicto:qa illa examinatio valuit.ad quod vide p Bar.in.l.eos. ff.de fal. Alij dicūt q ista cōtingunt ꝓpter varietatē instātię,quę facit vt nō noceat didicisse testificata.l.per hāc.de tēp.app.quod licet sit verū de iure ciuili.de iure canonico secus.quod nō considerat variationē instātiæ:sed idētitatē rationis:qa ita subest suspitio subornationis in instātia diuersa,sicut in eadē, qñ super eisdē capitulis examinātur,vel directò cōtrarijs.Si autem omnes sunt mortui,vlterior examinatio non requiritur:qa illæ attestationes cōfirmātur authoritate huius legis si probata sit scriptura in qua cōtinētur.quod nō.pro eo quod.ś.dixi:qa requirit q cū authoritate notarij,& subscriptione publicē, & signo. & hoc declarat in.d.c.præsentata. †No.etiā cum dicit [omni iure legitimo.] quòd licet attestationes sint publicatæ,non tollit ius opponentis cōtra personas & dicta.& dicit Bald.in d.auth. si quis in aliquo. post prin. quod est verū etiā si sint publicatæ de cōsensu vtriusque partis. & etiam dicit secundū Inno. q poterit opponi quòd nō ritè sint receptæ non obstāte publicatione facta de consensu partiū:sed postea in.iiij.col.circa fi.dicit quòd si iudex ꝓnuntiasset de cōsensu partiū illis attestationibus dandā esse fidē,nō posset opponi cōtra psonas, vel dicta, nec cōtra ordinē receptionis. quod perpetuò tene menti:sed standū esset interlocutoriæ iudicis.Sed opp. & videtur quòd licet omnes sint mortui, nō teneaē quis stare illis attestationibus:sicut non tenetur stare sententiæ arbitri:quæ nō habet vigorē:licet metu pœnæ pareatur; vt in.l.j.ś. de arbi. Solu.aliud in sententia. cui licet non teneatur stare præcisè:patitur tamen pœnā si nō stat. & sic sentētia nō est omnino frustratoria:sed si nō teneretur stare attestationibus,nullam pœnam pateretur. quare non censetur promissa si nō stetur attestationibus:sed si omnino stetur sententiæ,vel si per eū stat quominus sentētia feratur:vt.l.si quis rē.ff.de arbi.sic attestationes præ dictæ omnino essent frustratoriæ postquā testes nō possunt examinari iterum.ne ergo veritas pereat, introduxit ista.l.vt eis stetur.& sufficit quòd reseruetur ius excipiendi contra personas & dicta.†& q hic dicit in attestationibus.idem dicit in cōfessione facta coram arbitris,vt prosit coram ordinario iudice secundùm Io.an.i c.iij.de iureiu.li.vj.in nouel. Similiter citatio corā arbitris facta interrumpit præscriptionem:sicut facta coram iudice: vt l. cum antea.§.pe.ś.de arb.†Quærūt doc.quādo iterum examinantur testes:an sufficit quòd ddicant,dico in omnibus & per omnia sicut dixi curam arbitris?Bar.in l.eos.ff.de fal.videtur dicere q sic.Bal.hic tenet contrariū:aliàs ista.l.esset frustratoria.nam ideo pars petit iterum examinari, vt videat an testis loquatur aliter quā primò fuerat locutus:certè si vult aliter loqui,potest: & stat vltimo dicto.vt dixi.& sic no.quòd nō punitur de periurio:quia illud iuramentum & depositio habentur pro nō factis, postquā pars nō vult eis stare.Sed si non aliter loqui,non video quid repugnet si remittat se ad id quòd primò dixerat:& hoc quotidie practicatur in testibus qui recipiuntur primò ad vnū finē,postea super eo examinantur ad alium finem:quia dicūt dico in omnibus & per omnia prout aliàs deposui,Cōsilū tamē est q faciat sibi legi primum dictū,si fortè nō bene recordetur de eo q dixerat,quia si primò deposuisset coram iudice:& postea cōtrariaret in aliquo,esset periurus.& puniretur de falso:vt l.qui falsa.ff. eo. Sequitur de fide instrumentorum.& continua:vt hic per glo. & adde quòd hic not.Bald.super facta qui vult bonam diem.

De fide instrumentorum. Rubrica.

a ☞ *Statutum quòd in talibus causis sufficiant quælibet probationes : an de beat intelligi dummodo sint legitimæ?*

b *Instrumentum si est perditum,qualiter poterit fieri probatio? & quid si facto aduersarij fuit perditum?*

4 *Si cum producerem instrumentum contra te,ipsum rapuisti de manibus meis,& lacerasti:quòd de tenore stabitur iuramento meo:& an tenearis de falso?*

5 *Si facto meo instrumentum meum quod habebam contra te processi in ignem ex iracundia,an perdam debitum?*

LEX I.

1 DEbitores.†Perditio instrumēti nō nocet, si potest fieri probatio per testes, vel alios modos legitimos.h.d.Et sic loquitur de secunda parte rub.de qua etiam loquuntur multæ aliæ.li.i.à.l.illatæ.vsq; ad.l.scripturæ.ibi cum l.seq. & alia sequenti loquitur de prima parte rub.l.de fide instrumentorum.de vltima parte scilicet de apochis & antipochis loquitur

2 l.plures.j.eo.†In tex.ibi:[quibuscunque rationibus.] gl. supplet dummodo idoneis & legitimis.& similis gl.est j.de fid.instru. & iure ha.fisca.li.x.l.& si instrumenta in ij.glo.quod no.pro statuto dicente quòd in talibus causis sufficiant quælibet probationes. nam debet intelligi dummodo sint legitimæ:nec censetur statutum dispensare contra non legitimas.hoc videtur verum,nisi statutum esset superfluum si restringeretur vt aliquid operetur,debet intelligi vt non plenæ probationes sufficiant:puta vnus testis vel iuramentum,vel alia indicia : puta si diceret in causis à decem libris,j.arg.eorum quæ no.in l.j.in fi.ff.ad muni.vbi gl. dicit: quòd nunquam debet fieri talis interpretatio:vt statutum redda

3 tur superfluum,cum alia interpretatio fieri potest. †In tex. ibi: [si probaueris.]puta per testes qui interfuerūt contractui vel negotio;& sic deponunt de veritate.nam sufficeret etiam si instrumentum non fuisset confectum.ergo & si fuit confectum.& per ditum;quia substantia debiti non consistit in instrumento:sed sola probatio:vt.l.cum res.ş.titu.ij.species ideo probatiōis sunt plures:vna ergo perempta remanent aliæ.Sed an sufficiant testes nō deponentes de veritate rei,quia non fuerunt præsentes:sed de tenore instrumenti,quod dicunt se vidisse & legisse instrumentū, in quo continebatur quòd Titius erat debitor meus ex tali causa.dic vt not.in.l.sicut iniquum.j.eod. Si verò substantia debiti dependebat à scriptura.tunc non sufficit testes deponere de veritate negotij : nisi etiam deponant de instrumento, & de tenore eius; vt suprà titulo. primo lege testium. in fina. nisi sint quinque numero; vt ibi habetur. Et prædicta quando casu fortuito perditum est instrumentum: si autem facto aduersarij, sufficit probare illud: & de tenore instrumenti stabitur iuramento creditoris. vt suprà titulo secundò lege. si de possessione: vt ibi per Cynum. † Quid si cum producerem instru-

4 mentum contra te ipsum, & rapuisti de manibus meis, & a lacerasti.ª Respondeo de tenore stabitur iuramento sed an tenearis

tenearis de falso? videtur q sic:vt in l.j.§.qui in rationibus. ff. de falsis.dic secūdum Bal.qui allegat Io.an.in c.accepimus.extra e. tit.in nouel.q illud esset verū,si pētatè & deliberatè meū instrumētū cācellares,vel vituperares,nō ex iracundia.sed qñ ex iracū

5 dia,nō teneris pœna falsi ordinaria:sed extraordinaria.† Quid si facto meo instrumentū meū q habebā cōtra te profeci in ignem ex iracundia:an perdam debitum? dicit Bal.in fi.hic q nō. argu. in l.q calore.ff.de regu.iur.sed ignorabitur conditio mea:quia si probo per vnum testem,non dabitur mihi iuramentum in defectum probationis:quia liquidam probationem mihi subtraxi facto meo.Tene menti ista dicta.

a ☞ *Si aliquis fuerit pronuntiatus legitimus,uel nō legitimus,respectu unius, an sententia prosit uel noceat respectu alterius, quominus iteratò possit allegari legitimus, uel non legitimus?*

b *Ex solo usu falsi instrumenti potest quis accusari de falso, & etiam puniri : licet ipse falsum non commiserit,nec committi fecerit:& quid si non abstineat:& quid in testibus.e& nu.4.*

Quid si utens ignorabat esse falsum?

4 *Quid si protestatur quòd utetur sub conditione,quòd quandocunque apparebit falsitas,tunc non intendit eo uti?*

5 *An pendēte ista causa criminali de falso, super sedeatur in ciuili, uel in executione instrumenti petita?*

6 *In diuersis instrumentis contentis in eadem charta:si unum est falsum:an censeatur etiā aliud esse falsum?*

Instrumentum continens diuersa capitula:an utietur totum,si in uno capitulo reperiatur falsitas?

7 *An posit quis excipere de falsitate instrumenti,ante quam accuset illum qui fabricauit. criminaliter?*

8 *Minus delinquit,& mitius punitur qui utitur instrumento falso,& non fabricauit,nec fabricari fecit:quam ille qui fabricauit.*

9 *Sententia lata contra unum, quando noceat uel non noceat alteri?*

10 *Repulsio testis tunquam falsarij,an faciat eum infamem,ut repellatur à testimonio alterius?*

LEX II.

1 SI vteris.†Licet instrumentum fuerit probatū falsum, seu pronunciatum falsum quo ad vnum vtentem:sententia non nocet alteri volenti vti. sed requiritur quòd de nouo accusetur,& pronūtietur falsum.hoc dicit not.& per hoc dicit Innocē.in.c. cautam q. qui

2 filij sint legi.†vbi allegat causam huius.l.q si aliquis fuerit pronū

a ciatus legitimus,ª vel non legitimus,respectu vnius,sententia nec prodest nec nocet respectu alterius,quominus iteratò possit allegari legitimus,vel non legitimus:sed in contrariū facit:quia sententia lata super statu personæ cum vno,facit ius quo ad omnes alios.vt in l.ingenuum.ff.de ſta.ho. vel dic hoc verum quādo cū

3 persona ad quam principaliter pertinebat defensio.† In text.ibi: [si vteris.]Not.quòd ex solo vsu falsi instrumenti potest quis accusari de falso,& etiam puniri.licet ipse falsum non commiserit, nec committi fecerit:sed alius fabricauit ipso ignorante. Videtur hoc intelligi indistinctè,etiam si talis vtens ignorabat ipsum esse falsum:quia in dubio præsumitur scire præsumptione iuris, nisi probet errorem:vt in l.diuus.quæ est.l.pe.ff.ad l.cor.de fal. & ita videtur tenere Gandinus in opere suo super rubrica.de falsis.licet aliud dicat esse in attestationibus falsis.& assignat rationem quia super instrumento potuit deliberare antequā produceret, sed super his quæ testes habuerint deponere non potuit deliberare.Breuiter mihi videtur q ista distinctio non sit bona:& q vtēs

b falso instrumēto ignoranter nō puniatur:quia ignorans non delinquit:vt in.l.ex maleficijs.§.longè minus.ff.de act.& ob.& in l. generali.j.de tab.lib.xj.an autem præsumatur sciuisse in dubio, vel ignorasse,non pōt dari certa regula,vel doctrina:sed ex qualitate personæ vtentis,& ex qualitate falsitatis quę opponitur,iudex habet perpendere.& in dubio potius præsumitur per errorē fuisse vsus,quā ex malitia:vt est text.no.l.pe.de his qui sibi ascri. in test.in fin.Præterea licet in testibus non potuerit deliberare an tequam deponerent,& videret dicta ipsorum,posteaverò deliberare potuit.& ideo si videtur ipsos vel aliquem ipsorum dixisse falsum in aliquo,debet incontinenti abstinere abvsu;& dicere q vti non intendit depositione talis testis.& ita vidi practicari.Est ergo consilium q ille contra quem producitur instrumentum:al leget ipsum fore falsum.& si ex tunc producens prosequatur,& non abstineat,nō excusatur propter ignorantiam.& si postea apparebit falsum,punietur.& ita dicit Gandinus in opere p̄dicto

4 super rubrica prædicta.†nisi ipse vtens protestetur q vtitur sub conditione,si verū est q protestetur.& qñ-

a ¶ Pronuntiatus legitimus. Adde Bal. i.l. fi.i fi.C.de petit hær.

b ¶ Ignoräter. Adde archi.in c. i memoriā. in ij.col.xix.dist.

cunq; apparebit falsitas,ex tūc nō intendit vti.vt no.Spe.de instr.edi.§.videndū. post prin.sed si ille contra quem producitur, facit producentem interrogari,iuret si velit vti,vel non:quia vtendo vult accusare de falso. prout quotidie fieri videmus:& ille respondeat modo prædicto,potest ille petere à iudice q illi assignetur terminus ad deliberatè respondendū. ita dicit Bart.in l.antepe.ff.de fal.& sic vel abstineat, si non vult subire pœnam falsi.vt j.l.proxi.vel si non abstinet,& postea repe

5 riatur falsum,non obstante protestatiōe punietur de falso. †Sed opp.quòd licet abstineat,non euitet pœnam falsi,vt j. de falsis. l. si falsos.Solu.ibi eo qui fabricauit,vel fabricare fecit : quia cum delictum sit commissum & perpetratum, per pœnitentiam non aboletur:vt.l.qui ea mente.ff.de fur.secus in eo qui non fabricauit,seu fabricari fecit.sed duntaxat vtitur quia delictum non est consummatum,& sic habet locum pœnitentia antequàm consummetur:vt l.qui falsam.ff.de fal.Et ideo si testes deposuerunt falsum,si quidem super falso articulo producto aperte nō ꝓdest parti abstinere ab vsu testificationis suæ:quia ponendo articulū falsum fecit deponi falsum.sed si super articulo vero aliquam falsitatē commisit,prodest sibi abstinere ab vsu.& habet locū quod superius dixi:& per hanc etiam legem dicunt Doct.q licet testis fuerit accusatus de falso,& punitus sententia non nocet producenti:sed est necesse ad hoc vt puniatur,q de nouo accusetur, & condemnetur tanquam producens falsum testē. & fuit quæstio disputata:quam refert Cy.in l.j.ante fi.j.qui accu.nō pot. nam & sententia lata contra adulterum,non nocet adulteræ:nec ecōuerso;licet sit maleficium commissum.aliàs commixtum:vt l. denūtiasse.§.fi.cum.l.seq.ff.de adult.licet sententia absolutoria lata pro vno alteri prosit.& ita videtur dicendum in proposito : vt si lata sit pro teste,prosit producenti,vt amplius acculari non possit:licet lata contra non noceat:econuerso si fuit pronuntiatum testē falsum dixisse respectu producentis:& sic fuerit repulsus à testimonio:& hæc sententia lata contra producentem non nocet te

6 sti:vt per hoc tanquam falsarius in alia causa repellatur:vt est casus singularis.ff.de infa.l.Lucius. † In text.ibi. [alius acculatus falsi.]criminaliter,& etiam punitus;vt pater.j. dum loquitur de pœna.l.cor.de fal.sed an pendente ista accusatione criminali superseedeatur in ciuili, vel in executione instrumenti petita ? vide Cy.in d.l.j.qui accu.non possunt. Posset etiam intelligi ciuiliter per modum excipiendi,quia fuit allegata falsitas instrumenti, & instrumentum tanquam falsum fuit pronuntiatum,& lata absolutoria fuit pro reo.In fi.l.ibi [nec tu appellare debuisti &c.] qđ est in fi.sed contrà.imò debueras appellare.saltem ratione qualis qualis præiudicij.vt in l.à sententia.ff.de appella. Solu. bene potuisti appellare hoc respectu,sed appellare non tenebaris : quia sententia non nocet quo ad plenum præiudicium.vt etiā ibi habetur.vel dic licet faciat prę iudicium qualequale quo ad causam ciuilem:vt ibi.Secus quantum ad causam criminalem:vt debeas puniri de falso,sicut si ille fuit punitus;& sic non debebas appellare:nec poteras hoc respectu : qui tua non interest. In glos.j. ibi : [vel correus]non intelligas quod erant duo rei credendi: quia tunc sententia lata contra vnum, nocet alteri : vt in l. ex duobus.& ibi per Barto.ff.de duo.re.in articulo de sententia lata contra correum,vel pro correo.vbi dicit quod lata pro correo vel contra eum, indistinctè alteri nocet, & prodest:quia censetur præoccupasse debitum.& istum dicit esse casum illius legis. Intellige ergo quod non erant duo rei credendi insolidum : sed quilibet pro parte : quia continebatur in instrumēto quòd Seius promiserat centum. & Titius quo casu quilibet censetur pro dimidia promisisse:& tunc sententia pro vel contra vnum, non nocet nec prodest alteri:cum iam debitum sit diuisum. ita sentit Ang.licet quæ dixi nō dicat.nos possumus intelligere in correis insolidum,q licet sententia lata cōtra vnum noceat quo ad cām ciuilem,non noceat quo ad causam criminalē:vt debeat de falso puniri:quia in hoc non sunt correi:quia tamē tex.innuit q tu poteras vti non obstāte sententia lata cōtra Titiū,nisi accuiēt de no uo pōt procedere q dicit Ang.quia vti non posses, ex quo correus tuus fuit victus in causa ciui. In glo.ibi:[vel cum essent duo creditores,fecerunt sibi caueri.]subdit super scribere & publica re duo instrumenta diuersa respectu diuersarum personarum,&

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶Renuntiare instrumento. Adde Bal. in l.iubemus. C.de iud.

diuersorum contractuum:vt in l.quã glos. allegat,sed an tũc reperta falsitate in vno, centeat alius similiter falsus absq; alia probatione falsitatis? dic q; sic.per ea quæ not.Inn.in c.fraternitatis. de næræ & Spe.in tit.de instru.edi. §.instrumentum. ver.quid si vnum.sed ipsi loquuntur in vno & eodem instrumento etiã contingere diuersa capitula,q; si in vno capitulo reperitur falsitas,totum vitietur etiam respectu aliorũ.nos loquimur de diuersis instrumentis: licet cõtentis in eadem charta, propter diuersitatem cõtractuum, & cõtrahentium. in quo casu nõ ita puto dicendũ eodẽ modo in testibus,si super vno capitulo dicant falsum,& in vna causa, dictũ eorũ reprobetur etiã in aliis capitulis diuersis, tanquã in illis præsumantur dixisse falsum.de quo vide Gandinum in rubrica prælegata. vbi plenè disputat de hoc articulo.

7 Et est tertia rubricella post rubricam de falsariis. † In gl. seq.ibi. [Alij dicũt.] Tu distingue q; cõtra eandem personã potest quis eligere quã viã vult, vel primò accusare criminaliter, vel agere aut excipere ciuiliter. vt.l. damus. j. de fal. sed quo ad diuersas personas si vult agere ciuiliter cõtra vnum, qui non cõmisit falsum:sed vtitur instrumento:nõ potest: nisi primò accuset illum qui fabricauit,criminaliter:vt no.in.l.fi.in fi.j.eo.si ergo producis instrumentũ falsum cõtra me, videtur q; nõ possim ciuiliter excipere vel agere, nisi primò accusem notarium qui confecit. de hoc in.d.l.fin. In glo.magna.pro eius declaratione aduerte. quia tria facit.nam mouet tres quæstiones.duas in principio vsq; ibi: [Item no.] & vnam in fi. Item secundò colligit quoddam notabile secundùm quosdã:quod tamẽ reprehendit vsq; ibi:[Itẽ contra.] Tertiò format tres opi.inquantum illa litera vult quod sententia lata cõtra vnũ super falsitate instrumenti, nõ noceat alteri volenti vti dicto instrumento,quod imo noceat,partes patẽt per se veniamus ergo ad gl.in ea.gl.in prin.ibi. [quæ est deportatio, & omniũ bonorũ publicatio. Hodie nõ vtimur istis pœnis.ideo statuta prouidẽt cõtra falsarios de aliis pœnis.& illa sunt seruanda.† In eadem ibi:[vel dic verius decennio.] hęc verior:quia minus delinquit qui vtitur & non fabricauit, nec fabricari fecit, quàm ille qui fabricauit.& licet ambo incidãt.in l.Corne.de falminus tamẽ punitur qui solùm vtitur.Et idem potest dici de statuto imponente certam pœnã falsariis, vt in illud nõ incidat qui vtitur duntaxat falso instrumento:sed mitius puniatur officio iudicis.vt in l.hodie.ff.de pœnis.cõiuncta gl.l.aut facta.multa sunt consideranda in criminibus ad grauandum pœnã,vel minorandum.& hanc tenuit Gandinus sub rubrica prædicta. In glo. ibi: [Nos dicimus non esse necesse.] subaudi quod se expresè obligauit ad pœnã talionis:sed sufficit q; se subscribat: & si nõ probat,

9 punietur illa pœna.& hæc est intentio gl.† In gl.ibi: [Item contra.] Super isto contrario cum sequentibus. dic breuiter quòd si sententia lata cõtra testamentum vel instrumentũ cum persona, cuius principaliter interest:puta cum hærede:siue illa sententia sit rescissoria. vt lata super querela, quæ de testamento aliquo facit nullũ:siue declaratoria nullitatis.quę nihil facit de nouo,sed declarat.vt alibi habetur in l.heredes palã.§.sed si notan.ff.de testa. &.l.adeo.§.cum quis in fi.ff.de acqui.re.domi. talis sententia præiudicat alijs quorũ interest secundariò,& legatarijs.Sed lata contra vnũ,cuius principaliter nõ interest: nõ nocet alteri,cuius interest principaliter.& si plurium interest æquè principaliter,lata cõtra vnum similiter nõ nocet alijs:vt hic.& in.l.j.ff.de excep.rei iudi.secundùm ista intellige,l.fi.de peti.hære.ff.& l.polla.j.de his

10 qui.vt indig.potius cõcordat secundum doc.† In fi.gl.ibi:[Si Iudex notauit illum falsum.] quare pronunciauit contra ipsum testem super falso,ex qua pronũtiatione efficitur infamis:vt.l.j. ff. de infa.nam tunc si producatur per alium, potest repelli.non ratione sententiæ,de cuius natura est quòd lata contra vnum alteri non præiudicat.vt ibi:&.j.qui.res iudi.per totum. sed ratione infamiæ:quæ ipsum committatur sicut lepra leprosum.& repellit quem ab officio publico,& à testimonio.quod est publicum officium: vt. ff.de infa.l. Miles. cum ibi no. Sed si non pronunciauit contra testes:quia nec contra ipsum processit, sed ipsum repulit à testimonio tanquam falsarium.quo casu sententia repulsionis potius videtur lata cõtra producentem quàm contra testem & non est infamis: ideo non repellitur à testimonio alterius.vt.l.Lucius.ff.de infa.

2 ☞ *Potest quis renuntiare instrumento quod habet,& eo amplius uti non poterit in iudicio contra eandem personam,& quid si extra iudicium renuntiet? & quòd talis renuntiatio non extendatur ad causam appellationis.*

3 *Ille qui renuntiauit instrumẽto quod allegabatur falsum,censetur tacitè confiteri quòd sit falsum,nisi expresse protestetur contrarium.s.quòd non renuntiat propter hoc quòd credat ipsum esse falsum,& quis effectus resultet ex hoc?*

4 *Abstinens ab usu instrumenti falsi,euitat pœnam falsi.*

Si non allegatur suspectum de falso,renuntiando usui, non censetur fateri ipsum fore falsum.

Statutum si dicat bannitum haberi pro confesso,debet intelligi in comprehensis in ipso banno.

LEX III.

1 SI aduersarius.† Qui instrumento quod in dubiũ reuocatur tanquã falsum, se non vsurum cõfitetur:videtur confiteri ipsum fore falsum:ideo nõ potest eodẽ instrumento postea vti cõ

2 tra eundem.h.d.no.& est singularis casus.† No.quod potest quis

a renuntiare instrumento[a] q; habet.& eo amplius vti nõ poterit cõtra eandem personam.hoc est verũ in iudicio,& hoc patet in prĩ. dum dicit[apud acta.]Secus extra iudiciũ.vt not. in auc. vt sine prohi.matres debitrices:& creditrices.§.pe.& dixi in auth. iubemus.s.de iudi.& hoc est verum siue renunciauit ex eo,quia allegabatur falsum vt no.in Spe.de instr.edi.§.instrumentum, versi. item opponitur q; aduersarius.& not.Bal.in l.ne quisquã. in fin. gl.ff.de edẽ.Et maximè hoc procedit de iure cano. secundũ q;d declaratum est q; quis possit in iudicio renuntiare probationibus testium & instrumẽtorum. vt in c.de testibus.de test.& dixi in d. auth.iubemus.quæ tamen renuntiatio nõ extenditur ad causam appellationis secundùm Spec.imò sicut appellatio rescindit sententiã.ita rescindit cõclusionem & renuntiationem:& reponit

3 partes in statu in quo erant tempore litis contesta.in prima causa.† Item not.q; ille qui renuntiauit instrumẽto quod allegabat falsum:censetur tacitè confiteri quòd sit falsum:q; est verum:nisi expresè protestetur contrarium.s.q; non renunciat propter hoc quòd credat ipsum fallum esse.& hoc est vtile:quia primò casu si producat ipsum contra aliam personam,poterit illud allegare:q; semel confessus est fore falsum.& sic non debet audiri:quia confessio expressa facta in vno iudicio præiudicat confitenti in alio etiam si primum iudicium sit nullum aliqua ratione:vt in c.Pianis cum ibi not.de resti.spol.circa fi.& quod not.Bar.in.l.si confessus.ff.de custo.reo.Sed secundò casu quando non fuit confessus ipsum fore falsum,renuntiatio non nocet sibi respectu alterius personæ:sicut nec sententia lata contra eum respectu vnius personæ non nocet sibi respectu alterius vt ś.l.proxima.Constat autem protestationem declarare animum protestantis,& restringere ipsum:vt in.l.& si quis.ff.de relig.Vltimò not.† q; abstinens

4 ab vsu instrumenti falsi euitat pœnam falsi,quod declara: vt dixi in l.præcedenti.Item si non allegatur suspectum de falso:renũciando vsui,non censetur fateri ipsum fore falsum. Vnde dicit Bald.si statutum dicat bannitum haberi pro confesso. debet intelligi in comprehensis in ipso banno.secus in non cõprehensis. quia quod mihi non obijcitur non videor tacitè confiteri: ideo tenor banni diligenter est inspiciẽdus.& hoc probatur hic in gl. ista dum dicit.[aliud fortè si nõ reuocaretur:] dic imò sine forte. & dic aliud.quia non videtur fateri ipsum fore falsum, postquã non allegatur,tamen non poterit vti si confessus est se non vsurũ secundùm Bar.

2 ☞ *Debitores fiscales qui soluerunt,possunt petere à fisco uel officialibus fisci, ut eis conficiant scripturam de soluto:quæ dicitur apocha.*

3 *Si non habent scripturam de soluto,quia non fuit confecta: & molestentur ad iterum soluendum:possunt petere à fisco edictum librum fiscalem,in quo describuntur solutentes ad exceptionem probandam,uel fundandam, sicut debitores aliorum priuatorum.*

LEX IIII.

1 IL latæ dispensatori.† Lex ista cũ sequentibus vsque ad l.scripturæ.tendit ad vnum tantum effectum. videlicet q;d nõ noceat amissio instrumẽti si per aliũ modũ põt qs probare,in vno tñ nocet aliqñ,cũ quis vult probare contra aliud instrumentum:quia grauatur in onere probandi, vt requirantur quinq; testes:nisi probetur perditio instrumenti: & etiam tenet:

vt in l.testium.in fi.ś.titu.j.sed qñ non vult probare contra aliud instrumentum,non nocet etiam in onere probare perditionem instrumenti:nec tenorem eius:& ad hoc tendũt istæ leges,quando supersunt testes qui interfuerunt negotio,& sic deponunt de

2 veritate:aliàs dic vt in l.seq.† & not.in ista.l. q; debitores fiscales qui soluerunt,pñt petere à fisco,vel officialibus fisci, vt eis conficiant scripturam de soluto:quæ dicitur apocha: sicut debitores

3 aliorum priuatorũ:vt j.eo.l.plures.† Item q; si non hñt scripturã de soluto:quia non fuit confecta,nec perdita, & molestentur ad iterum soluendum,pñt petere à fisco edi librum fiscalem: in quo describunt soluctes ad exceptionem probandã,vel fundandam: sicut debitores aliorum priuatorum:licet actor ad fundandã suã intẽtionem nõ possit petere à reo proprium instrumẽtum ipsius rei l.qui accusare.cum ll.seq.& in l.fi.ś.de eden.

2 ☞ *An sufficiat probare instrumentum perditum per testes,qui non interfuerunt contractui:sed uiderunt & legerunt instrumentum:& deponant de eius tenore?*

6 *Probatio perditionis instumenti absque probatione debiti prodest in duobus casibus: ut hic?*

LEX V.

1 SIcut iniquum.† De perditione instrumenti non statur simplici verbo hoc asserẽtis:sed habet necesse hoc probare. hoc dicit. Et pone casum sic.quòd petebam à te centum:de quibus dicebam me habuisse instrumentum publicũ,& in igne fuisse perditum,& petebam te condemnari,& credi simplici verbo meo tam de perditione,quàm de debito:dicens q; ad impossibile nemo tenetur:vnde cum non possim probare per instrumentum,debeo releuari ab onere probandi:& etiam q; ego sum talis qui nõ dicerem mẽdaciũ:inspecta qualitate mea:certè si reus negat,sicut nõ esset iustũ q; ꝓpter instrumẽti perditionẽ pdaĉ dictũ debitum,si possum aliter probare:ita non est iustum q; de debito stetur simplici verbo meo,etiam cũ iuramẽto: & etiam si velim probare perditionem instrumenti:sed debeo aliter debitum pro-

2 bare per testes qui interfuerunt contractui.† Sed an sufficiat probare per testes qui non interfuerunt contractui.† sed viderunt & legerunt instrumentum,& deponũt de ipsius tenore? glo.hic no. dicit q; non quãtum ad plenam probationem: sicut nec creditur instrumento facienti mentionem de instrumento: vt in authen. si quis in aliquo.ś.de eden.Sed bene creditur quantũ ad probationem semiplenã,vt sic possim supplere eam per iuramẽtum,q; gl.semper allegatur:sed instrm faciens mẽtionem de alio instro, non facit etiã semiplenam probationem:vt in d.auc. ratio diuersitatis est,quia plus creditur testibus deponentibus cũ iuramẽto de tenore instrumẽti quod viderũt.quã notario referẽti sine iuro de tenore alicuius instri.ita intellige dictã gl. secundũ quod sentiũt doct. Item limita istã gl.nisi testes deponẽtes de tenore instri sint periti literarũ.i.in iure:vt sic possint discernere defectus.si q; fuissent in tenore:puta doctores legũ,vel canonum,aut notarij.quia tunc facerent plenã probationem:vt in c.cum olim. extra de priuile.secũdũ Bar.probato tñ casu & perditiõe instri,saltẽ p iurm:

3 vt j.eo.l.fi.aliàs esset sibi imputandũ qa nõ producit instrm,si habet:& esset præsumptio cõtra eũ q; malitiosè hoc faceret. ita intelligas dictũ Bar.qñ aũt instrm fuisset surreptũ per aduersariũ, probato furto per testes de tenore,starẽt iuro creditoris: vt not. in l.si de possessione.ś.tit.ij.nec puto q; tũc furtũ probareť per iuramẽtum,qa sic essent duo specialia.ad hoc ergo vt steť iuro de tenore,& de veritate debiti:oportet furtũ probari aliter quã per

3 iurm p.l.si qñ j.vñ vi.† In gl.ibi.[illud enim.] subaudi q; sufficiat ꝓbare perditionẽ instri absq; probatione debiti:ꝓdest in duobus casibus.vt sequiť in gl.ś.cũ fuit perditũ facto aduersarij:quia tũc de debito stať iuro & cũ vult exonerari ab onere ꝓbãdi p quinq; testes:quia vult probare contra aliud instrm. Nã si nunq; fuisset instrumentũ cõfectũ.volendo probare solutionẽ debiti: de quo cõstabat instrumẽtum:habens duos testes necesse haberet probare per quinque.sed si fuerit,cõfectum,& perditum, hoc probato sufficit probare per duos testes.vt in l.testium.in fine. ś.titulo j. extra istos casus non prodest probare perditionem instrumenti, ergo non sufficeret si staretur simplici verbo creditoris. cuius cõtrarium innuit ista litera.dum dicit q; non est iustum sibi credi.

5 ergo si crederetur,sufficeret.propter hoc gloss.soluit quòd bene sufficeret quó ad semiplenam probationem, vel dic quòd text. habuit alium respectum,s.q; non est iustum stare simplici verbo creditoris.s.de perditione instrumẽti, & de a debito:sed quod habet necesse debitum ꝓbare.& hoc satis innuit litera in fin.dum dicit.[fidem precibus vestris addesse.]

LEX VI.

1 TAtum.† Licet sit perditũ instrumentum numisionis,potest tamen probari manumissio p testes. hoc dicit.

a ¶Bon⁹. Adde l. si verò in ś.j.ff.qui fatisd. cog.l.seruos.ff.de manu. test.regula semel de reg.iur.li.vj.c. de⁹ omnipotens.ñ.q.j.limita dicta iura. nisi agatur de præiudicio alteri⁹ secũd Abb. in c.cũ ī iure.de of.dele.

2 ☞ *Quilibet præsumitur esse uel fuisse bonus,nisi contrarium probetur.*

3 *An sufficiat alicui esse in quasi possessione priuilegiorum:nisi probet,si negatur ipsum habere.*

4 *Quid in eo qui negatur esse notarius:& nu.5.*

5 *Doctor si perdidit priuilegium doctoratus: uel etiam nunquam redemit à notario?: an sufficiat probare doctoratũ per testes?& quid si gesšit se pro doctore per decenniũ.*

LEX VII.

1 SI solennibus.† Præmitte q; quãdo milites remittebantur à duce belli ex iusta causa:puta propter valitudinem,vel senectutem,recipiebant literas testimoniales à duce:& tunc gaudebant priuilegijs veteranorũ:aliàs secus.dicit ergo ista lex q; licet quis perdat tales literas,si potest aliter probare,sufficit:sed gl.mi-

2 ratur qualiter teneatur aliter probare.† nã quilibet præsumit esse

a bonus[a], vel fuisse,nisi cõtrarium probetur vt in c.j.extra de scrutinio.dicit gl.hoc ideo.quia nõ erat in quasi possessione priuilegiorũ:si autem fuisset,releuaretur ab onere probandi: sicut ille q; est in quasi possessione filiationis & fraternitatis,releuat ab onere probandi:vt not.per Cy.ś.tit.ij.l.neque natales.& l.non episto lis.Pet.dicit q; non sufficit esse in quasi possessione priuilegiorũ, seu priuilegij,quantùm ad hoc vt quis releuetur ab onere probãdi:quia priuilegia sunt contra ius commune:& sic contra illam possessionem vel quasi facit ius commune,ergo non prodest.sicut videmus in eo qui est in quasi possessione seruitutis prædialis,vl personalis:quia siue agat,siue se defendat,cũ habeat ius cõmune contra se,quia omnis res præsumit libera:nisi cõtrariũ probetur.vt in l.altius.ś.de serui.& aqua.talis quasi possessio nõ releuat eum ab onere probãdi:vt habetur per gl.in l.sicuti.§. si quæratur.ff.si ser.vẽ.& plenè per Bar.in l.si prius.de ope.no.nun.secũdùm hoc licet aliquis esset in quasi possessione notariatus, & cõficeret instrumenta tanquam notarius,hoc non prodesset si negaretur notarius:nisi aliter probaret notariatũ.quia hoc est quoddã priuilegium contra ius commune:quod à principe confertur. vt eius scripturæ,& sic voci mortuæ credatur.iuxta no.per Inno.in c.cum P.tabellio.extra eo.tit.tamen Spe. videtur tenere contrarium de instru.edi.§.instrumentũ.aliàs incipit postremò. in j.co. ver.sed quid si tabellio.pro eo tñ quod dicit Pe. videtur casus in c.cum personę de priuile.li.vj.vbi qui allegat priuilegium.debet ipsum probare, nec sufficit esse in quasi possessione ipsius. & dicit ita fuisse terminatam quandã quęstionẽ ecclesiasticã de quibusdam canonicis.† Breuiter dic q; aut quis vult vti priuilegio

3 in præiudicium alterius:& tunc nõ prodest sibi esse in quasi possessione priuilegij:nisi probet,si negatur ipsum habere.ita loquit c.cũ personę.quia volebat vti priuilegio exẽptionis cõtra episcopum cui erat subditus.& ita etiam loquitur quod dictũ est de ser uitute.qñ quis vult ea vti in re aliena in præiudicium dñi.Si verò vsus priuilegij non tendit in præiudicium alicuius, tũc videť sufficere esse in quasi possessione priuilegij,quantũ ad hoc vt nõ debeat excludi ab vsu:nisi probetur contrarium. per gl. quæ est hic.& maximè quando talis vsus tendit ad publicam vtilitatem.

4 †Et sic in quæstiõe de notario ad hoc, vt instrumẽta valeãt,& q; gesta sunt:quod tẽdit ad publicam vtilitatem:vt l. Barbarius. de offi.præto.quòd sufficit si allegat notarius quod est in quasi possessione notariatus.& quod talis tenetur & reputatur.& ostendere plura instrumẽta ab eo confecta.& dicit Spe.q; nõ sufficeret ostendere duo,sed debent ostẽdi quàm plura arbitrio iudicis. vt idẽ not.eo.tit.ś.restat.in vlt.col.Si tñ peteret pronuntiari se notarium ad perpetuam memoriam.nõ sufficeret sibi ista quasi possessio ad hoc probandum:sed aliter probare deberet.ita intelligo

5 istam materiam.& sufficit.† Et per istam l.dicit Baldus, quòd si doctor perdidit priuilegium doctoratus, vel etiam nunquam redemit à notario, potest probare doctoratum per te-

Universidad del Desarrollo Biblio

a ¶ Per testes. Add Io. de Ana. in rubric. de mag. in j. columna. j.

b ¶ Statur illi sententiæ. Adde q hoc idem tenet Imo. & Ro. in l. iij. §. cõdenatorũ. ff. de re iudi. & Imo. i cũ in iure. de of. dele. Et ibi dicit hanc esse cõem opi. & hoc idẽ tenet Alexã. de Imo. in cons. xxij. in j. vo. Et in proposito vide Paul. de Ca. in consi. lxxvij. col. j. vers. nõ obstat. i. parte consiliorũ nouorũ vbi q sĩ in sententia nõ fit mentio de actis, licet fit transacta in rẽ iu. & sit de antiquo lata non præsumitur pro ipsa sniã. Et si sit de lõginquo lata cõtra absentẽ, licet de actis in ea habeat mentio, nõ tñ præsumit pro eo a alle. In. in c. cũ in iure. de offi. dele. §. alle. & in c. innotuit. de eo q fur. or. iusce. & no. secundũ eundẽ Paul. in d. consi. ver. & co. q ad hoc vt p̃sumat p sniã, absq; eo q acta producantur, requirẽ q ista oia cõcurrãt. videlicet q sniã faciat mẽtionẽ d actis, & sit lata cõtra pũtẽ nõ cõtradicẽtẽ. vel contra absentẽ citatũ, & cõtumacẽ: vl sit ita antiqua q sit difficile & quasi impossibile reperire acta. Frã. Cur.

c ¶ Nõ parcit. Adde q nõ parcitur errãtib⁹ in iure naturali. vel quasi: vt in l. venia. & ibi Ang. & doct. C. de in ius voc. sec⁹ si errant in iure merẽ ciuili.

stes⁹ qui interfuerunt. & ideo qñ aliquis docetur, in secreto vocant testes. Et in dotore possunt dici ea quæ dicta sunt de notario, si aliquis se gessit p doctore: & ita fuit tẽtus & reputatus: postea opponitur q non est doctor, & q gerendo se p doctore commisit falsum: vt in l. eos. in fi. ff. de falsis. sufficit probare q ita fuit tẽtus & reputatus lõgo tempore: nec credo q sufficeret paruũ tempus: sed & requiritur saltem decenniũ. arg. eius quod habet. s. de pet. hær. l. si filius fa. & ff. de acqui. hæ. l. qui in aliena. §. j. in tribus legibus sequentibus nihil dicitur.

☞ *Licet sint perdita acta alicuius causæ, an stabitur sententiæ continenti tenorem actorum? & nu. 3.*

3 *Sententia si transiuit in rẽ iudicatam: tunc censentur omnia solenniter acta: & statur illi sententiæ.*

LEX XI.

Mãcipatione. † Acta

Epñt per testes, si iteruenit scriptura: & postea perdita est, h. d. Dubium erat: quia in actis quæ fiunt corã iudice tam super his quæ sunt voluntariæ iurisdictionis: vt est emancipatio, adoptio, & manumissio, quam super his quæ sunt iurisdictionis contentiosæ, de necessitate requiritur scriptura: & sicut substantia eorũ depẽdet à scriptura: vt hic. & in c. quoniam contra falsam. extra de proba. sicut & in multis aliis casibus, in quibus scriptura est de substantia. qui no. in Spe. e. tit. §. postquã. & per gl. in c. j. extra de censi. & sic videbat q per dicta scriptura nõ possent dicta acta probari per testes. leges aũt p̃cedẽtes loquunt̃ quando scriptura nõ erat de substãtia à principio: sed fuit adhibita ad probationẽ. vt in l. cum res. §. tit. ij. & in l. cõtrahitur. ff. de pig. & sic minor erat dubitatio: quia sicut nõ nocebat ab ipso principio scripturã nõ cõficĩ: vt in duabus legibus præcedẽtibus. ita nõ deberet nocere si fuit adhibita seu confecta, & postea fuit pdita. sed hic à principio fuit necessaria, ergo pditio videt nocere. Tñ ne veritas pereat, contrarium statuitur: vt licet si non fuisset confecta à principio, hoc noceret: nec posse probari per testes: si tamẽ fuit confecta: & sic non est imputandum parti q casus perditionis non noceat, dummodo per testes probetur: qui interfuerint, vel viderint scripturam actorum. circa quod vide Cy. j. de eman. lib. l. in emancipationibus. perditio tamẽ videt̃ probari per iurm secundũ Bar. per l. fi. j. eod. In text. ibi. [tenor nõ existat.] nõ ex eo q nõ fuerit confecta scriptura: quia nõ sufficeret testes, sed quia fuit confecta, & perdita: vt in fi. & sic tene primam opi. gl. repro-

2 bata secunda. † Et inducitur ista lex. per Cy. q licet sint pdita acta alicuius causæ, stabitur tamen sententiæ continenti tenorẽ actorum. vt si dicat lite conte. iuramentum de calumnia &c. sed & in contrarium facit illud. c. quoniam contra falsam. extra de proba. vbi habetur quòd de actis & tenore ipsorum nõ statur verbis iudicis: sed ista verba prolata in sententia, sunt verba iudicis. debet ergo produci scriptura actorũ confecta manu notarij, vel bonorum virorum. Breuiter super hoc fuerunt diuersæ opinio. doct. Cy. dicit hic q si de recenti sniã lata est, non creditur ei: nisi ostẽdantur acta. secus si de longinquo. Barto. in authen. si quis in aliquo. de eden. §. & l. j. j. de rela. per illum textũ. dicit an fuerit lata parte præsente contra quam lata est: & non contradicente, & stat̃ur verbis sniæ: aut parte absente: & tunc secus. certè ille tex. parum probat opi. Bar. quia ibi loquitur quãdo cõtradictio poterat actum impedire: vt in scriptura relationis quam Iudex volebat facere ad superiorem: quæ legi debet partibus. vnde vna pars potest dicere, ista relatio non bene stat alio modo: & si iustè moueturi, ista contradictio impediet. Nam ista relatio habetur instar puncti seu casus qui formatur pro habendo consilium. vnde debent partes esse concordes in facto: sed in casu isto talis contradictio nõ habet impedire iudicẽ proferentẽ: quia fit de iam gestis. vnde si pars vult contradicere, appellet: vel si non põt appellare, dicat postea sententiã nullã: non video ergo qualiter possit cõtradicere simplici verbo. † Spe. verò in ti. de instr. edi. §. restat. in vlti. co. dicit an sententia trãsiuit in rem iudicatã: & tũc censenb dũ oĩa solẽniter acta: & statur illi sententiæ b siue sit de recẽti, siue de longinquo. quod etiã videt̃ tenere Inno. in c. bonę. de elect. Aut nõ transiuit in rem iud. quia fuit appellatũ: & tũc habet locũ. c. qñ cõtra falsam. aliàs aũt actis nõ credit̃, nisi ostendat̃ scriptura notarij. & ista videt̃ melior sententia. Videtur tñ in primo casu subdistinguendũ. Aut de actis fit mẽtio in sentẽtia: prout cõiter fieri solet, & habeat locũ dictũ Spe. aut nõ fit mentio, & habeat locũ distinctio Cy. vt si sit de longinquo, stetur sententiæ: & præsumant̃ oĩa fuisse solenniter acta. Nã lex dicit q lata sentẽtia Iudex põt acta circũducere, & cãcellare: vt in l. acta. ff. de re iudi. ergo nõ requiritur exhibitio actorũ ad valorẽ sentẽtiæ. Aut est de propinquo, & tunc si põt probari q interuenit scriptura, & fuit perdita, stabitur sentẽtiæ. per hanc legẽ. si nõ põt probari, nõ stabitur. nisi ostendat̃ etiã circũducta, vel cancellata. nam & illa faciunt fidẽ quantũ ad valorẽ sententiæ: sicut instrumentũ cancelatũ probat debitũ precisè: vt l. quidã tabularũ. cũ l. qui tabulas. ff. de furt. nec nocebit parti q fuit præsens, & non cõtradixit: qa sciebat ius suũ durare in iudicio nullitatis sentẽtiæ. vt in l. sicut. §. non videtur. ff. qui. mod. pign. vel hypo. sol. Scripturæ. ex ista l. fuit sumptum. c. imputari. extra eod.

2 ☞ *Producens unam scripturam continentem unum pro se, & aliud contra, repellitur si continet contrarietatem? & quid si non continet contrarietatem? & qualiter dicatur contrarietas, & quando stetur dignioriꝰ? & nu. 3. 4. & 6.*

Quid si protestatur quod producit in parte, & partibus pro se tantum, & non cõtra?

3 *Quid in instrumento producto per partem aduersam, cum non potuerit illud præuidere?*

4 *Si produxit duo priuilegia imperatoris diuersa, non tamẽ inter se contrariantia: & in uno erat sigillum magnum, in altero partium eiusdem characteris, an uideantur suspecta de falsitate?*

5 *Quid si producantur duo instrumenta facta eadem die de una & eadem re, an neutrum ualeat?*

6 *Scripturæ quæ uidentur adinuicem contrariæ, uel repugnantes: an & qualiter possint iuuari?*

Faciens positionem contrariam iuramẽto: quod eoipso censetur periurus, nisi talis cõtrarietas posit cum distinctione iuuari.

LEX XIIII.

1 Scripturæ. † Et tam hic quam ibi pone casum, quòd cõtra te produxi duas scripturas publicas, vel priuatas, vel vnam publicam, alteram priuatam, quæ adinuicem erant diuersæ, & altera alteri derogabat, & vna faciebat pro me, & altera cõtra me. ego dicebam fore standum ei quæ faciebat pro me, & alteram quæ contra habui pro non producta, quia per errorem: quia non est verisimile q scienter produxissem illam quæ facit cõtra me. certè non prodest mihi hoc allegare: nec admittar ad probandum errorem: sed est mihi imputandum quia produxi, cũ potui præuidere: & ideo neutri statur: sed illa quæ facit contra me, derogat ei quæ facit pro me. h. d. & limitat Cyn. nisi producens esset talis cui error iuris non foret imputandus. puta mulier vel rusticus: vt l. cum de indebito. ff. de proba. post prin. aut non potuerit consulere peritiores. quæ limitatio non videtur bona. maximè in rusti-

c co. per ea quæ no. idem Cyn. in l. j. §. de iur. & fac. igno. vbi dicit q rusticus non parcitur ᶜ propter rusticitatem, nisi in his quæ reperiuntur in iure expressa. & vide hoc quod habetur in Spe. eo.

2 tit. §. videndum. versi. Item not. † Sic & si produco vnam scripturam continentem vnum pro me, aliud cõtra me: si contineat cõtrarietatem, repellitur. & in neutro sibi creditur. per l. vbi repugnantia. de regu. iur. si non continet contrarietatem, statur vtriq; tam ei quod pro me, quam ei quod facit contra me. licet producerim præmissa protestatione quod producebã in parte, & partibus facientibus pro me, & non contra me: per ea quæ no. gloss. in l. j. §. editiones. circa fi. mag. glo. ff. de eden. & in Specu. eo. titu.

3 §. videndum. versi. quid si produxi. & ver. Item si produco. † sed in instrumẽto producto per partẽ aduersam, bene prodest protestatio quod ipsum admitto inquantum facit pro me, non inquãtum contra: quia non potui præuidere: sed producti ã me præuidere

uidere potui: & postq̃ constat iudici, vt iudici de eo quod facit contra me, potest ex suo officio supplere: vt s. vt quæ desunt aduoca. per l. j. In text. ibi. [derogantes.] Sc. vel ratione directæ cõtrarietatis, vel indirectæ vel ratione verisimilitudinis. & in hoc cõsistunt exempla. gl. licet nulla sit contrarietas directa, vel indirecta. & licet altera publica, & altera priuata. licet quidam contra: vt in prin. gl. vel vna dignior altera, nec quantũ ad hoc eadẽ vertitur ratio: quia debet producenti imputari, non sic qñ vna producitur ab vno, altera ab altero: ga statur digniori. sicut dicimus in testibus: vt l. ob carmen. §. fi. ff. de testi. sed in testibus est plus, quia etiam si producant̃ ab vna & eadem persona. & sibi ad inuicem cõtrariantur, nõ omnes repelluntur: sed statur dignioribus, quia non potui præuidere quid essent dicturi. vt not. s. tit. j. l. si qs testibus. sed si vnus testis sibiꝑsi contrariatur, repellitur tanquã fallarius: vt l. qui falsa vel varia. ff. de testibus. Et diuide glo. magnam in tres partes. quia primò dicit istam legem posse intelligi altero de tribus modis. s. quando sunt diuersæ scripturæ: nõ tamẽ contrariæ directè, vel per indirectum: non tamen verisimiles. de quo potuit duo exempla. & primum reprobat, secundũ tenet Itẽ qñ sunt diuersæ & contrariæ per indirectum, de quo ponit vnũ exemplum. Tertiò & multò magis quãdo sunt contrarię directò vlcq; ibi. [prædicta autem seruantur.] Sed si essent diuersæ, & nõ cõtrariæ directò, vel per indirectum, & verisimiles: tunc nõ procederet ista l. & hæc est intentio gloss. Postea ex glo. illa secundo loco colliguntur tres opi. vna de l. optimam. j. de contrahen. stip. q stetur digniori: non autem ambæ repellantur. & soluit q ibi vna producebat̃ ab vno, & altera ab altero. hic ab eodem. & eodem modo solue aliud contrarium. de l. cum de ætate. ff. de prob. quod est vltimum contrarium gl. Est & tertium. q ista l. sit superflua. per l. vbi repugnantia. de reg. iur. & soluit q ibi in vna & eadem scriptura erat contrarietas, hic in diuersis. & hoc vsque ibi. [An autem.] ibi format. q. quid in testibus sibi contrariantibus: in quibus dic vt s. dixi. Quid autem si quis producat vnam scripturam, & etiam testes contrarientes scripturæ: Alberi. format illam q. & distinguit aut illi testes sunt descripti, ĩ illa scriptura: et stat̃ testib. aut nõ sunt descripti, & stat̃ scripturæ publicæ, vl dic

4 vt ĩ l. seq. dicẽt. † Itẽ gd si ꝓduxi duo priuilegia ĩperatoris diuersa nõ tñ iter se cõtrariãtia? & ĩ vno erat sigillũ magnũ, ĩ altero paruum eiusdẽ characteris? dicit hãc q. fuisse de facto inter quendã regem, & quandam comitissam. & cũ allegarentur suspecta, propter diuersas formas sigillorum: quia vnus erat maius altero, cõmitissa dicebat Imperatorem mutasse sigillum, sed quia non probauit, fuit iudicatum contra priuilegia: tanquam suspecta de falsitate secundũ Guidonem de Suzaria de Rhegio. In princi. glo. ibi. [de contrahẽ. stipu. l. optimam.] Sed gl. j. in versi. [prædicta autem.] dicit illam legem loqui qñ vna scriptura producebatur ab vna parte, altera ab altera, & tũc statur digniori: & sic si vna esset publica, altera priuata, staretur publicæ, qñ autem ab eadem persona, tũc stat̃ dicto casu habet locum ista lex, vt neutri stet̃. & hoc etiam dicit Io. An. in d. c. imputari. extra eod. In gl. ibi. [quia vtrũq; potest esse verum si diuersis temporibus &c.] & quia primò vnũ continet vsumfr. postea aliud proprietatem. & produco ambo instrumenta contra te, agendo rei vendi. ad probãdum dominium, certè habet locum ista lex, vt neutri stetur: quia staretur secũdo instrumẽto cõtinenti emptionẽ proprietatis: propter qd̃ vsusfr. fuisset extinctus. si formalis, & sic probarem dominium, si cõstabat vendẽtem esse dominum: sed si eodem tempore emisset vsumfr. formalem & proprietatem, & vtrũq; instrumentum producerem: tunc bene haberet locum ista lex, sed istud exẽplũ nõ esset de diuersis. s. & nõ à diuersis seu cõtrariis. sed de directò contrariis: quia ista nõ possunt simul stare q habeam proprietatem & vsumfr. formalem in eadem re: vt in l. vti frui. ff. si vsuf. pe. & hoc vult gl. ibi in ver. [multò magis si sunt directò contraria. &c.] sic ergo improbat glo. illud exemplum quantum ad primũ

5 intellectum. † In gl. ibi. [quod nõ est verisimile.] sicut ergo nõ reprobantur ista instrã ex eo q sint cõtraria: quia vtrũq; poterit esse secundũ naturam q eadem die erat pro me: postea p me & vxore, & confecta fuerunt instrumenta per diuersos notarios, & per diuersos testes: tñ non est verisimile: & ambo repelluntur hac ratione: & eodem modo potest esse q primò emi à Titio: & postea coram alio notario Titius mihi donauit eadem die: tamen est verisimile: ideo repelluntur. In gl. ibi. [sed per medium.] non dicò. Nam in vtroque continetur affirmatio a in vno quod promisisti Boñ. ibi existens. in alio quod promisisti Romæ eadem die ibi existens. Istæ propositiones non sunt contrariæ: nec contradictoriæ. sicut ista: omnis homo currit: omnis homo legit, sed sunt cõtrariæ propter reductionem ad impossibile quia impossibile fuit q eadem die omnes essent in duobus locis tantum distantibus: secus si non tantum distarẽt: puta Bonoñ. & Mutinæ. nam tunc non essent contrariæ directò, nec per indirectum: ideo ratione contrarietatis non essent instrumenta irrita dummodo essent verisimilia quæ in eis cõtinentur. Directò verò contrariæ sunt, quãdo vnum continet negatiuam & aliud affirmatiuam. Vel si producerem duas sententias, vel instrumenta sententiarum, in quarum vna fuisses mihi condemnatus, in altera absolutus in eadem causa. Nam & secundùm Dyalecticos vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ directò. vt omnis homo currit: nullus homo currit: sed vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua sunt contradictoriæ. vt omnis homo currit: q dam homo non currit, quæ possunt dici contrariæ per indirectũ secundũ modum loquendi legistarum. quia si ista omnis homo currit, est vera: ista quidam homo non currit, est impossibilis: seu

6 falsa. † Vltimò recollige quòd aut scripturæ diuersæ ᵃ quæ videa tur adinuicem contrariæ vel repugnantes, possunt aliqua subdistinctione iuuari, ita quòd esset contrarietas, vel repugnantia. tunc non habet locum ista l. sed sunt ad concordiam reducendæ per subdistinctiones, vt in prima constitutione huius voluminis in §. quibus. siue producantur ab eadem persona, siue à diuersis. & sic vtrique stat̃ur: siue sint æqualis dignitatis, siue altera sit dignior altera: vnde dixit alibi Iacob. But. quòd si aliquis habet duas positiones contrarias prima facie purè & simpliciter. puta quia in vna dicit se emisse à domino, & dominum effectum fuisse per emptionem & traditionem, in alia dicit se præscripsisse longo tempore cum tit. & bo. fi. quæ videtur contraria primæ, quia si erat dominus, non potuit præscribere: vt in l. sequitur. §. Iana. ff. de vsuca. nõ debet repelli: quia possunt saluari hoc modo. nec q secunda positio censeatur facta sub conditione, si prima fuerit negata, & non possit probari venditor fore dominus, quia saltẽ ex titu. habito ab eo potuit præscribi. Nam & plures exceptiões contrarias potest quis proponere etiam purè & simpliciter, & cẽ sentur propositæ conditionaliter si vna poterit probari locum habeat altera: vt in l. nemo prohibetur. ff. de exceptio. & sic ponens cum iuramento non erit periurus. nec habebit locum. c. fi. de iureiu. lib. vj. & ibi dicitur q faciens positionem contrariam eoipso censetur periurus, & idem si vna & eadem positione continetur contrarietas. quia hoc est verum quando talis contrarietas non potest cum distinctione iuuari. Tene menti. Si verò tales scripturæ contrariæ, vel inuicem derogantes ratione verisimilitudinis, non possunt cum distinctione iuuari, tunc aut fuerunt productę ab vna & eadem parte, & habet locum ista lex, vt neutri stet̃. sive ambæ sint publicæ, siue ambæ priuatæ. siue vna publica, & altera priuata: & siue sint eiusdem dignitatis, siue vna sit dignior altera. Si autem vna producatur ab vna parte, altera ab altera, tũc stat̃ur digniori: & si essent æqualiter dignæ, staretur verisimiliori vt in testibus. vt in l. ob carmen. §. fi. ff. de test. & esset casus specialis in quo sententia præsumeretur lata p vna parte, similiter p̃sumeretur in illa scriptura quæ faceret pro illa parte, vt in casu qui habetur in cap. fi. de re iudi. Si autem ista cessant, & esset omnino æqualitas, & tunc pronuntiaretur contra partem, cui non incumberet onus probandi: quia istæ ꝓbationes propter repugnantiam colligunt se adinuicem: & perinde est ac si neutra pars probasset per capit. in p̃sentia. extra de testi. in ratione sui: & ita distinctio colligit̃ ex dictis doct. hic. Ioã. Cal. de bono. in d. c. imputari. extra eodem. sequit̃ l. in exercendis. vide etiam eodem tit. §. instrumentum. ver. Item oppo. cõtra instrm quòd p allegatam scripturam. vbi de materia huius legis.

¶ Scripturæ diuersæ. Adde Bal. in c. j. de p ba. in xj. col. Et aliqd vide in c. cũ tu. de testi. & ibi quid in testibus. & per Ale. in cons. lxxiij. col. j. i cõ sil. cxvj. & in consil. cxviij. col. ij. & i cõs. cxxxiij. col. j. circa fi. in j. vol. Et adde q ẽt cõfessio partis reducit̃ ad concordiã. ita Bal. in l. cũ falsa. §. de iu. & sa. ign. Itẽ rñsio facta per partẽ positionibus. ita Sali. in l. cũ præcũ. j. de li. cau. & circa prædicta vide Ale. de Imo. i cõs. ccij. colũ. ij. in v. volu. Franc. Cur.

2 ☞ *Probatio, in quibus casibus melius fiat per testes, quàm per scripturam, & in quibus fit melius per scripturam quàm per testes?*

Universidad de Derecho Biblioteca

a ¶ Authoritatem notarij. Quod testibus æquiparetur notarius. vide per Albe. de ro. in l. cũ precib⁹. C. de proba. Bal. in l. j. §. ff. ff. de verb. ob. Car. in c. quoniã cõtra. de proba. in j. col. Car. in c. cũ Ioã. de fide instru.

b ¶ Requirãtur. Adde gl. in c. testes, in iij. q. q. ij. gl. in c. in nostra de test. Alb. de ro. in l. cum precib⁹. C. de prob. Bar. in l. ij. in §. si dubitetur. ff. quẽad mo. test. ap. Spe. i tit. de constr. edi. in §. instrumentum. ver. Itẽ q testis scripti⁹. Paul. de eleaza. An. de Bu. & Abb. in c. tertio Ioco. de pb. An. de but. in c. cũ à nobis. in iij. col. de test. Bart. in l. heredes palã. in prin. ff. de test. per d. Fely. in c. cũ oẽs extra eodem titu.

1 *Quot testes requirantur ad reprobationem instrumenti & nu. 4. & 5.*

4 *Quid si non reprobatur tenor instrumenti, imò pars confiteatur sed vult tollere præsumptionem quæ resultat ex tenore?*

5 *Casus in quibus contra instrumentum non admittitur probatio in contrarium. remissiuè.*

Si notarius attestatur in actis quem fuisse citatum, prout constat ex relatione talis nuntij: & ille nuntius dicat se nunquam citasse nec retulisse, an faciat vacillare scripturam notarij?

6 *Quid si examinauit testes, & unus de testibus dicat se nõ dixisse prout notarius scripsit?*

LEX XV.

In exercendis. †

Ista lex est vulgaris. & habet vnam materiã quam doc. tamlegistę quàm etiã cano. in c. cum Ioãnes. extra eod. tit. tradũt ita confusè q vix potest capi bona conclusio. In ista l. potest poni casus duobus modis. primò, quòd si ego ago cõtra te, necesse habeo probare intẽtionem quam ego habeo, per testes & etiam per instrumentũ. & in ꝓductione testium imminet expensa notariorum, qui habent ipsos examinare: in productione instrumenti non imminet expensa: vellem producere instrumentum, & omitto testes, dubito an bene faciam. quæsiui ab Imperatore quid habeam facere. Respondet Imperator q possum facere securè. quia tantùm valet instrumentum ad probandum, quantùm depositiones testium. & econuerso si nõ haberem instrumẽtum ad manus, quia fortè est in longinquis partibus, & expediret expensam facere in mittendo pro eo, vellem producere testes quos habeo in promptu: certè sufficit. † cum tantùm valeant testes quantùm instrm: & sic ponitur casus in vna & eadem persona: & tunc dic q ista lex ponit regulam: quæ fallit in multis casibus. in quibus ad substantiam rei requiritur scriptura, & p cõsequens etiam ad probationem, quæ ponuntur p glo. in c. j. de cẽ si. lib. vj. & in Spe. de instru. edi. restat. vbi plenius quam tangant. gl. iuris ciuilis. quæ ponunt aliquos casus in l. contrahitur. ff. de pig. fallit etiam in quibusdam: in quibus licet non requiratur ad substantiam rei, melius tamẽ fit ꝓbatio per scripturam quam per testes, vt in facto valde longinquo, q melius creditur scripturæ quàm memoriæ testium, quæ est labilis. vt in l. peregrè. in prin. ff. de acqui. pos. vel quãdo est factum valde implicitum, & habẽs plura capitula. arg. l. emptor. §. fi. ff. de pact. in quibus casibus etiã in facto ꝓprio cadit iusta ignorantia. iuxta not. per Bartolum in l. si res obligata. ff. de lega. j. Item fallit in quibusdam casibus, in quibus melius fit probatio per testes quam per scripturam. in quibus est dubium, an possint probari per instrumentum: sed de testibus non est dubium. vt not. in l. in senatuscõ. ff. ad Turpil. Item in ꝓbatione dominij: quod ꝓinstrumẽtum nõ bene probatur. vt l. cum res. §. de ꝓbatio sed per testes reddẽtes bonam rationem potest probari. & in quibusdam aliꝭ, qui tanguntur in Spec. loco prælallega. Potest etiam poni casus si produco contra instrumentum continẽs duos testes, in quo continetur quòd promisit i miniꝭ centum Bonoñ. tali die. tu producis duos testes, qui de ponunt quòd illa die eras Romæ: quod prælalebit: & respõdet quod tãtùm valent duo testes tui, quãtùm instrumẽtum cõtinẽs alios duos: ex quo sequitur quòd tua ꝓbatio elidit, ꝓbationẽ meã, & sic duo testes reprobãt instrm cõtinẽs alios duos testes. Aliꝭ dicũt quod nõ sufficiunt duo testes tãtùm: quia ꝓ me habeo au-

a thoritatẽ notarij. a & sic tres. vnde requirunt tres ad reprobationẽ instrumẽti mei, vt sic sint pares probationes. Aliꝭ dicunt quòd nec tres sufficiunt: quoniam ad vincẽdum aliquem requirit q sit fortior eo, alias neuter vincit. si ergo instrumẽtum habet vim trium testium propter notarium, ad hoc vt tua probatio prælaleat ipsi, requirit maior numerus: & sic quatuor. & hęc procedũt quãdo instrm continet duos testes de necessitate solennitatis instrumẽti, & etiam probationis actus. quod est regulariter: vt in authen. eod. tit. §. sed & si instra. Si verò cõtinet plures de necessitate, puta tres, quãdo contractus excedit librã auri: vt in l. fi. §. si cer pet. & tunc instrm habet vim quatuor testium ꝓpter notariũ. ergo requirerentur quinque ex parte tua. Et si meum instrumentum contineret quinque de necessitate: vt quia est instrumentũ codicilli, & sic habet vim. vj. testiũ propter notarium: requirũtur. viꝭ. ex parte tua: & si non cõtineret. viiꝭ. vel x. ex parte tua: & istę fuerunt considerationes quorundam antiquorum. Iaco. autẽ de ra. reprobat, inquantum computant notarium pro vno: quia sumunt idẽ bis. nam numerus testiũ comprehensorũ in instrumento non habetur pro illo numero, cũ etiã si sint mortui, vel nõ deponant, habeantur pro numero: nisi propter authoritatem notariꝭ: quæ facit vt instrumentum habeat vim testium etiam nõ deponẽtium, vel mortuorum, q ibi necessariò sunt descripti. iuxta no. in l. fin. j. de fideicom. Quidam vlterius dixerunt q notarius in instrumento habet vim duorum testium. vt Odof. de quo in Spe. e. ti. §. restat. post prin. in ver. sed quæro. pro quo facit quod habetur & no. in c. quoniam contra falsam. de proba. & sic dixerunt q ad reprobandum instrumẽtum vltra numerum testium ibi descriptorum requiruntur etiam aliꝭ duo ad reprobationem notariꝭ. quæ opi. falsa est: quia nec duorum, nec vnius testis loco habetur, quando probatio fit per instrumẽtum tantum, mortuis vel non examinatis testibus ibi descriptis: sufficit enim q authoritas notariꝭ faciat illos testes haberi pro examinatis. vnde si vltra hoc augeret numerũ, bis cõputaretur: sed si fit probatio per testes ibi descriptos, quia fuerunt examinati cum iuramento, tũc quia cessat ratio prædicta, & sic bene posset augere numerum: siue fuerit examinatus ipse notarius vnà cum testibus, siue non, propter attestationem quam fecit in instrumento tanquam persona publica, & propter iuramentum quod præstitit in notariatu. vt no. in l. domitius. ff. de testa. † Videndum est ergo quot testes requirantur b ad reprobationem instrumenti eo casu quo solum producitur instrumentum, & testes in eo descripti nõ examinantur. In hoc fuerunt plures op. vna fuit Azonis, quam ponit hic glo. vt distinguatur inter instrumentum seu scripturã priuatam, & tunc sufficiunt duo. per l. optimã. j. de contrah. stipu. & scripturam publicam, & tunc requiruntur tres, vel quatuor. Primum intellige de scriptura priuata, non confessata par partẽ aduersam, tamen roboratam subscriptiõe trium testiũ: si enim esset confessata, nõ reprobaretur per duos testes: vt in l. generaliter. j. de non nu. pecu. & si nõ esset roborata subscriptione testiũ, postquam est negata: nullam faceret fidem. vt §. tit. iij. l. instrumenta. & sic non essent necessarij duo testes ad reprobandũ: sed sufficeret negatio. In secundo autem dicto gl. loquitur alternatiuè q requiruntur tres vel quatuor, sed quæ pars alternatiuæ sit verior, non declarat. & sic remanemus in dubio, & in quo fundetur ista alternatiua. §. tetigi. Alia fuit opin. vt distinguatur inter reprobationem quæ fit per indirectum, & sufficiunt duo testes. etiam si in instrumento sint plures descripti: puta probando quòd cõtrahentes die descripta in instrumento non erant in illo loco, sed in alio longè distanti, & sic reducitur instrumentum ad impossibile. Aut loquimur de reprobatione directa, puta per testes qui dicunt se interfuisse tempore instrumenti, & q res aliter fuit gesta quam notarius scripserit: & tunc requirũtur tot testes quot sunt in instrumento descripti ad elidendam fidem instrumẽti: sed ad reprobãdum de falso requiritur saltem vnus vltra dictum: vt sic sit potentior probatio. & primo casu producens instrumentum non pateretur aliam pœnã: nisi quia deficeret in probatione. Secundo casu tanquam vtens falso instrumento punietur de falso. vt §. eod. l. ij. Istam opi. inter directam & indirectam reprobationem ponit glo. insti. de inuti. stip. §. Item verborum: & etiã Spe. in d. §. restat. post prin. vbi tractat de materia huius l. Tertia fuit opin. quòd non sit distinguendum inter directam, & indirectã. imò cum instrumentum habeat vim tot testium quod ibi necessariò sunt descripti, semper requiritur maior numerus ad reprobationem ipsius: siue fiat directò, siue per indirectum. nam etiã & tunc quando per indirectum, quodam respectu videtur fieri directò. cum enim notarius attestetur q tali die in tali loco contraxerunt, si testes dicant q imò illa die nõ erant in illo loco, sed alibi, contradicunt directo verbis notariꝭ. nec debet cõcedi vna via, quod altera denegatur. vt in reg. iur. Quarta fuit opi. vt circa hoc nõ possit dari certa doctrina: sed committatur arbitrio iudicis ex qualitate personarũ. si enim notarius esset suspectus, crederet potius testibus quam instrumento, & ecõuerso si notarius est legalis, & testes suspecti, potius crederet instrumento. In dubio cæteris paribus standum est instrõ. vt §. ti. iij. l. cum precibus. sed m Nic. mat. cuius opi. vr sequi Bar. in l. j. §. fi. circa fi. ff. quẽad. test. ap. eo enim casu quo testes qui producunt ad reprobationẽ instrumenti, non sunt in eo descripti: qñ autem sunt, idẽ Bart. ibi proprius examinat. & plenius Inn. & Io. And. in c. cum Io. extra eo. Quinta fuit opi. Inno. quam tenet Ioã. an. in d. c. & etiã Albe. in l. cũ pribus. §. tit. ij. licet dicat vidisse practicari tertiam opin. & quod etiam Dy. tenuit eam consulẽdo. dicit enim Inn. q siue loquamur de directa reprobatione, siue de indirecta, sufficiũt duo testes ad reprobationem instrumẽti, etiã cõtinentis quam plures testes, si illi nõ examinãtur ad corroborationem instrumẽti: quia licet instrumẽtum habeat vim tot testium quot ibi sunt necessariò descripti. iuxta. not. in l. fi. j. de fideicõ. hoc tñ est tunc verũ qñ instrumẽtũ nõ reprobaꝭ per alios testes: sed quãdo duo reprobãt tollitur authoritas notariꝭ, & sic totum ruit: requiritur ergo ad tollendum reprobationem quæ fit per duos testes: q examinentur tres de contentis in instrumento, qui deponant pro eo: aliàs illi

4 duo sufficiunt. quam opi. Barto. nõ recitat. † Et prædicta quãdo reprobatur tenor instrumenti: si verò non reprobatur tenor, imò pars confitetur: sed vult tollere præsumptionem quæ resultat ex tenore: & tũc sine dubio etiam secũdùm Legistas sufficiunt duo testes: vt si continetur in instrumento quòd ꝓmisisti mihi centũ. nam lex præsumit quòd per stipulationem: vt in l. sciendum. de verbo. obli. ff. si vis probare q nõ animo stipulãdi, sufficiunt duo testes, licet plures sint in instrumento descripti. vt not. in l. Iurisgentium. §. quod ferè. ff. de pact. vel si continetur quòd vendidisti. Nam lex ꝓsumit ita esse vt scriptum est. si vis probare quòd licet ita fuerit scriptum, tamen reuera egimus quod esset pignus, non venditio, similiter sufficiunt duo testes: licet in eo sint plures descripti. vt l. emptione infrà plus vale. quod agitur. Quid ergo dicendum inter tot opiniones? Breuiter dic, aut in instrumento contradicunt testes in eo descripti. primum potest contingere altero de tribus modis. Primò, quòd dicant se non recordari q vnquam fuerint in illo contractu, & sic loquantur dubitatiuè. Secundò, quòd loquantur affirmatiuè, quòd pro certo nunquã interfuerunt quia si interfuissent recordarentur. Tertiò, quòd deponant se interfuisse: & q res fuit aliter gesta, quàm scripta. Primo casu etiam si omnes dicant se non recordari, quia tamen non cotradicunt cum ista possint simul stare quòd instrumẽtũ sit verum, & quòd illi interfuerint, tamen non recordentur, & sic nõ reprobant instrumẽtum nec vacillare faciũt fidem. vt not. Inno. & Ioã. An. in d. c. cum Ioãnes. & etiam Bart. in d. l. §. fi. tãgit quemadmodum testa. ap. licet loquantur quãdo vnus tãtum testis. hoc dicit. sed eadem ratio est quãdo omnes, licet maior sit ꝓsumptio cõtra instrumẽtum, quando omnes ita dicũt. hoc tñ videtur intelligẽdum si tantùm tempus transiuit q verisimiliter possunt nõ recordari. quia memoria hominũ est labilis, quod totum iudicis arbitrio relinquitur. Sed si nõ tãtum tempus trãsiuit, & est verisimile q si interfuissent, recordarentur: putarem idem q in casu sequenti: quãdo loquerentur affirmatiuè, & non interfuerunt. Aut omnes in instrõ descripti hoc dicunt. & clarum est q instrumentum reprobatur de falso: nec adiuuari potest per depositiones aliorum. Aut vnus tãtùm hoc dicit, & tũc aut erat supernumerarius: quia tot remanebant qui sufficiebãt ad instrm, & etiam ad actum in instrõ descriptum, etiam si iste contradicens non fuisset adhibitus. & tunc non reprobat, nec facit eius fidem vacillare. arg. optimum in l. hæredes palam. in princ. de testa. ff. si autem non erat supernumerarius: sed de necessarijs, quia non remanebant tot aliꝭ qui sufficerent: vt si erant septem tantùm in instrumẽto testamenti, & vnus tãtùm contradicit, q & non interfuit, & tunc non reprobat instrumẽtum tãquam falsum: sed facit eius fidem vacillare, vt ei nõ stetur: nisi saltem per alios duos ibi descriptos approbetur, dicendo se interfuisse, & ita actũ fuisse prout descriptum est. etiam si nõ dicant q ille contradicens interfuerit: quia fortè ipsum non cognoscebant, nec perpenderũt. ita debet intelligi & limitari quod habetur in l. j. §. fi. quemadmo. testa. ape. & expressè. per Ioã. An. in d. c. cum Ioãnes. post Inno. Aut duo de rescriptis in instrumẽto contradicũt, quòd nũquam interfuerunt, & tunc etiam si sunt supernumerarij: quia tamẽ cõtradicunt, videtur sentire Ioã. And. & Inno. q reprobant instrumentum: nisi per alios duos vel tres imponatur fides instrumento. & etiam dicant non esse verum q illi duo non interfuissent: quia imò interfuerũt: & cum isti asserãt af- a firmatiuam, præferuntur illis negãtibus. iuxta not. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbit. In tertio verò casu quando dicũt aliter fuisse actum quàm scriptum: tunc aduerte. aut isti nõ fuerunt adhibiti tanquam testes ad solennitatem instrumenti, sed instrumẽtum de ipsorum dictis fuit cõfectũ: puta quãdo notarius examinat testes, & de examinatiõe cõficit instrumẽtum, adhibet alios testes secum. qui audiant depositiões: sed solus examinat. si illi examinati dicant se aliter depoluisse quàm notarius scripserit statur attestationi notariꝭ. vt nota. in Spec. eodem titu. §. restat. ver. quid si vnus. cum prece. iuxta fi. §. & in tit. de teste. §. j. ver. sed pone ecce. p c. ad audiẽtiam. de præscrip. Si autem illi fuerũt adhibiti tãquam testes in instrõ, & asserãt aliter fuisse actũ quàm scriptum: & sic directò reprobãt, etiam si sint plures descripti, locum habet opinio. Inn. q reprobaꝭ instrumentũ: nisi ei fides imponaꝭ p alios. p rationem suam quãdo autem testes nõ descripti in instrõ cõtradicũt, videẽ tenẽda opi. quam sequitur Bart. in d. l. j. §. fi. vt sit in arbitrio iudicis. & cæteris paribus si īstrumẽtum est de lõginquo facto, stabitur potius instrumẽto quàm testibus cõ tradicentibus: si autem de ꝓpinquo potius testibus. per not. in d. §. restat. in iiij. col. vbi tractat de his quæ melius ꝓbãtur p instrm quàm per testes, & ecõuerso. In dubio autem dicũt Inno. & Io. An. potius esse stãdum instrumẽto: quia firmior probatio præsumitur & c. † Sed dic prædicta vera: nisi in casibus in quibus cõtra instrumẽtum nõ admittitur probatio in cõtrarium. qui ponũtur hic in glos. scilicet, in casu l. fi. j. arbitrium tute. & l. antiquæ. ad velleia. Vide etiam circa prædicta quod not. Cy. i l. si quis decurio. j. de fal. quãdo notarius falsè attestatur in actis quem fuisse citatum: prout cõstat relatione talis nuntij: & ille nũtius dicit se nũquam citasse, nec retulisse, an facit vacillare scripturam notariꝭ? Videẽ quòd sic. per dictam l. j. ī §. fi. ff. quemadmo. testa. ape. ipse tenet cõtrarium posi multa: quia ille. §. fi. loquiẽ ī teste. adhibito, vt teste. sed iste nũtius nõ est adhibitus vt testis in scriptura notariꝭ: quia scriptura iudicialis non indiget testibus, propter

6 authoritatem iudicis. † & sic dicit stãdum scripturæ notariꝭ si cut in simili not. Spec. in notario qui examinauit testes, & vnus

a de testibus dicit se nõ dixisse prout notarius scripsit. a quia non facit vacillare scripturam notariꝭ: sed statur scripturæ, ratione ꝑ dicta: vt nota. in Spec. de instrumẽ. edi. §. restat. ver. quid si dum attestatur. & versi. quid si vnus. in iij. colũ. quid autem si Iudex in sentẽtia attestetur quem fuisse citatum, & ille negat, an stabit sententiæ si nõ apparet ex actis? Videẽ addi. Spec. titu. de sen. §. vt autem. vbi plenè tractat de hoc. & quid si nũtius refert se citasse: & ille negat se citatum, an stabitur verbis nuntij? Vide in addi. prædi. de teste. §. j.

¶ Scripsit. Adde de hoc & dic vt per Abba. in c. ad audientiã. de prescrip. & in c. cũ causam el j. de test. in fi. per Lu. ro. in l. j. §. fi. ff. de ver. ob. & per Ale. de Imol. in cons. lxx. col. j. in fi. & cõ. lxxiiij. co. iiij. ver. fortificantur in j. vol. & ibi q neutri creditur, ad hoc vt aliquis eorũ puniatur de falso. Et quod magis creda tur notario q̃ nũtio. adde Ang. in §. j. l. j. ff. quẽad. test. ap. quod i tellige verũ: nisi notarius esset suspect⁹. ita Imol. Ab. & Phi. Franc. in c. cũ parati. de appel. & ita intellige quod dicitur de teste, qui dicitur notarium aliter scripsiſſe quã dixerit. & q̃ neutri creditur, vt alter puniat. adde Ale. de Imo. in consi. lxv. in ij. vol. Franc. Cur.

2 ☞ *Imbreuiatura notarij in quo differat à protocollo, & ab instrumento, & à minuta seu cheda. & nu. 5.*

3 *Si partes simpliciter egerunt quòd contractus concluſus inter eas fiat in scriptis, quid importent hæc verba & nume. 4.*

4 *Contractus an sit perfectus & consummatus statim q notarius fuit rogatus & stipulatus, & quando possint partes facere remoueri vel addi aliquod verbum & nu. 6.*

5 *An liber protocollorum seu imbreuiaturarum faciat fidem sicut instrumentum?*

6 *Scriptura publica notarij, q. non requirat subscriptionẽ partium, nec testium, sed ipsius notarij cum signo suo, cum attestatione eius de testibus.*

7 *Si in uno contractu sint plura capitula: & unum facit pro una parte: & aliud pro altera non potest altera ducere & allegare se esse melioris conditionis quàm altera, quia capitulum præcedat in scriptura.*

Quòd aliquando prosit in ordine scripturæ præcedere.

8 *Si in uolumine statutorum sunt statuta contraria: & uno & eodem tempore confirmantur, an recipiant uigorem: ut sic neutrum per alterum tollatur: an uerò præcedens censeatur correctum per sequens?*

9 *An post conuentionem factam de uenditione, cum hoc q. fieret instrumẽtum, si una pars non uult postea stare conuentis, possit altera agere ad obseruantiam contractus, tanquam fuerit perfectus & probare hoc per testes? & uide nu. 10.*

10 *Quid si tunc datæ sint arrhæ: q. de earum perditione uel redditione cum duplo procedat in duobus casibus, ut hic.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 *Si nolo recipere, an poſſim agere ut impleas, uel ut condemneris ad intereſſe?*
12 *Venditor an poſſit præcise compelli ad tradendum, & an ſibi poſit auferri res manu militari?*
An ex nuda promiſſione transferatur dominium, & quando dicatur nuda?
Venditor ſi tradat rem ante inſtrumentum nondum completum, an transferat dominiū.
13 *An transferat etiam uſucapiendi conditionem?*
Si contractus non impletur, quæ actione agatur ad arrhas: & ſi aliquis eſt paſſus dānum arrharum, an nihilominus teneatur ad intereſſe?
14 *Si non reperitur niſi ultima ſcriptura redacta in mundum, non autem protocollum, uel imbreuiatura, an faciat fidem ſi pars aduerſa petit q̄ aliæ producantur?*
Quid ſi pars uelit redarguere inſtrumentum de falſo?
15 *Si non fuit actum inter partes de aliqua ſcriptura fienda, & concluſerunt contractum an poſtea ex interuallo poſſit alter ab altero petere q̄ conficiatur publicum inſtrumentum?*
16 *Si inſtrumentum eſt perditum, an poſſit quis petere à notario q̄ iterum conficiat: & an notarius poſſit ſine mandato & authoritate iudicis.*

LEX XVI.

1 **Contractus.** † Contractus qui celebratur in ſcriptis, nō dicitur perfectus. nec aliquod ius in eo acquiritur quousque ſcriptura non ſit completa, & habita pro abſoluta. Quod contingit ſi redacta eſt in mūdum. & ſit ſubſcripta à partibus, ſi eſt priuata. vel à notario, ſi eſt publica. & partes ad alios actus proceſſerunt. hoc dicit. primò: & prædicta locum habent in inſtrumentis ſeu contractibus poſt hanc legem, factis. & in illis qui erant facti tempore huius l. nō tamē cōſummati: niſi ſuper eis interuenerit tranſactio, aut ſententia. nō autem habet locum in perfectis & cōſummatis. hoc dicit. ij. Et ſi per alteram partem ſteterit quominus perficiatur & cōſummatur, ſi dedit arrhas, illas perdit. ſi recepit, reſtituat eas duplicatas. hoc. iij. & vltimò dicit lex tota ſingularis, quam diuide in quatuor partes. Primò enim loquit̄ q̄n talis cōtractus dicatur fore p̄fectus. vſque ibi. [vt nulli liceat.] Secūdò declarat quādo nō erat adhuc perfectus, an ex eo foret aliquod ius quæſitum ex eo q̄ inter partes fuerat cōcluſus. vſq̄ ibi. [quæ tam in poſtea.] Tertiò declarat aliquos cōtractus trahi tur diſpoſitio huius l. vſq̄ ibi. [illud.] Quartò & vltimò ponit illum p̄ quem ſtat quominus cōtractus perficiat. Et pone caſum vt clarè intelligas. quod inter te & me ſolis verbis fuit cōcluſus & cōcinatus aliquis cōtractus: tamē quia plura imminebāt capitula, ne in verbis alter noſtrum poſſet decipi, ad remouendū deceptionem fuit actum inter nos q̄ iſte cōtractus celebreť in ſcriptis. & ponamus quod fuerūt teſtes preſentes, quæritur quid importāt illa verba q̄ celebreť in ſcriptis: Rñdetur q̄ importāt hoc q̄ ille cōtractus nō ſit p̄fectus, nec in effectu concluſus, quousque ſcriptura ſit perfecta, id eſt, in mūdum redacta: & à partibus abſoluta. † Nam primò cōficitur vna ſcriptura, quæ dicit̄ ſchęda: & illa traditur partibus, vt videāt & remoueāt, & addant quod eis videbitur. & quęlibet pars facit apoſtillas de manu ſua: poſtea redigitur in mūdum per notariū, vel alium qui eā habet conficere, interſerendo apoſtillas, & remouendo quæ voluerūt remoueri: & eſt verum q̄ notarius quādo eſt rogatus, primò faci protocollum quod dicit̄ à ꝓtos. quod eſt primum. & colos. quod eſt ſcriptura. id eſt, prima ſcriptura: in qua ponit annos dñi noſtra teſtium, & contrahētiū, & ſubſtantiam cōtractus poſtea extendit. & iſta ſecūda vocatur ſcheda: quę traditur partibus. & nō eſt mūda propter dictas additiones & cācellationes. poſtea ponit in libro: & tunc vocatur imbreuiatura: poſtea redigit in mūdū in pergameno. & illud vocat̄ inſtrumentum publicū. ſcribit & apponit ſignum ſuum. his factis & recitatis inter partes ſi remanēt cōcordes, dicit̄ cōtractus abſolutus, cū ad alios actus gue nerit. Eſt ergo intentio partium per illa verba quod contractus non ſit perfectus, & quòd nullū ius ex eo ſit acquiſitum, quonſcq̄ oīa iſta ſint cōſummata. Quidā tamen dixerunt dici tunc in ſcriptis celebrari, qñ fuit actum expreſsè quod nō valeret cōtractus: niſi ſcriptura ſit completa. Alij dicunt q̄ non expedit dicere q̄ non valeat: ſed ſufficit dicere quòd conficiatur ſcriptura. Nam tacitè videť actū q̄ aliter non valeat. vt habetur hic in glo. ſuper verb. [in ſcriptis.] vterq̄ intellectus eſt bonus: tamē nō bene declarat. † Sed declara vt dixi quando partes ſimpliciter egerūt q̄ contractus concluſus inter eas fiat in ſcriptis. quid importāt iſta verba, lex iſta interpretat̄ importare hic q̄ oīa iſta ſint completa. Quid ergo erit de contractibus qui hodie celebrant̄ ſuper rebus immobilibus: nam cōiter partes agunt q̄ conficiat inſtrm: ſuper mobilibus verò rarò vel nunquam, an dicētur moderni contractus celebrari in ſcriptis: Spe. videť dicere q̄ ſic in ti. de emp. & ven. §. j. ver. ſed ſi dictum. in ſecūda col. Idē videtur ſentire hic
4 Bal. quādo fuit actū à prin. † Secus ſi partes ex poſtfacto egerūt q̄ fiat inſtrumētum: mihi videtur q̄ ipſi nō bene intelligūt. nā in cōtractibus modernis licet agat̄ q̄ cōficiatur inſtrumētū ſtatim q̄ notarius fuit rogatus, & ſtipulatus fuit, cōtractus inter partes dicit̄ perfectus & cōſummatus, licet adhuc ſcriptura nō ſit extēſa, nec partibus commiſſa, nec in mūdum redacta: nec poſſet altera pars pœnitere. cuius cōtrarium vult iſta l. propter hoc. idem Spe. in ti. de loca. §. nūc verò aliqua. verſi. quinto. videtur dicere quod forma huius legis hodie de cōſuetudine nō ſeruetur in cōtractibus qui celebrātur in ſcriptis. hoc nō placet. nā in modernis cōtractibus intētio partium hæc eſt vt ſtatim contractus ſit perfectus & cōſummatus q̄ notarius fuit rogatus, & ſtipulatus, & formā ſcripturæ cōmittūt peritiæ notarij: vt extēdat (more ſolito) nō mutatis ſubſtātialibus: ſed qñ partes agūt nō vt contractu cōficiatur inſtrumētum: ſed vt cōtractus celebreť in ſcriptis, nō videtur cōfidere de peritia notarij, vel alteris ſcriptoris: & intētio eorum eſt quod ſcriptura tota extēdatur, & oſtēdatur partibus, vt poſſint addere, & remouere: quia plura poſſent cōtingere in modo ſcribēdi, qui retraherēt alteram partium. & hęc videmus fieri in cōtractu pacis: qui habet plura capitula: quia nō dicitur concluſa quouſcq̄ tota ſcriptura ſit perfecta. & ita intelligo iſtam legem. Et idē dicēdum eſt in actibus in quibus requiritur ſcriptura: & in appellatiōe ab interlocutoria nō dicitur perfecta quouſque tota ſcriptura ſit cōſummata, & correcta: & poſtea nō licet addere, vel minuere: & ideo errāt notarij ſecūdum Bar. qui rogātur de dicta appellatiōe. nam recipiūt ſchedulam vel ſcripturam à parte appellāte: quæ nō eſt adhuc correcta. nec perfecta: & ſtatim eādem ſcripturam reſtituūt ſibi, vt addat & corrigat prout ſibi placet. nam nō debet facere, ſed eam retinere talē qualis producta eſt: & ſi nō ſtat in forma, dānum erit appellātis: quia nō poterit poſtea addere, vel corrigere. & idem in ſchedula ſentētiæ, ſi Iudex eam tradat notario nō acceptam: & poſtea velit corrigere: quia notarius nō debet ſibi reſtituere. Tene mēti.
5 † In tex. poſt princ. ibi: [niſi inſtrumēta.] gloſſ. intelligit. id eſt interrogationes, id eſt, ſchedula inbreuiatura: & ſic no. quòd tales ſcripturæ licet nō completæ, nec in mundum redactæ, dicūtur inſtrumenta, quod facit ad quæſtionē hic formatā per Cy. in fi. an faciāt fidē ſi producātur in iudiciū. pone enim q̄ notarius antequam publicaret inſtrumētum, deceſsit: altera pars cōtra alteram produxit librum protocollorum, vel imbreuiaturarum in iudicio, an ſtabitur tali libro? videtur q̄ ſic: argu. hic quia vocantur inſtrumēta. nec ob. ſi dicatur imò facit cōtra: quia vult q̄ ex tali ſcheda vel rogatione nullū ius acquiratur parti antequā reducatur in mundum: quia loquitur q̄n fuit actum q̄ contractus fieret in ſcriptis: & ſic antequam ſcriptura ſit redacta in mundū, non eſt cōtractus completus, nec perfectus. nos loquimur quādo erat iam completus cōtractus: quia nō fuit actum q̄ fieret in ſcriptis, licet fuerit actum q̄ notarius eſſet rogatus, & ſic ſtatim q̄ fuit rogatus cōtractus eſt perfectus: licet ſcriptura nō ſit perfecta. i. cōſummata. Breuiter diſtinguendū eſt. Aut talis ſcriptura habet ſignū & ſubſcriptionem notarij, vel in princi. quinterni, vel poſt cū annis & cæteris quæ requirūtur: & tūc procedit iſta pars. multi eñ cauti notarij ſtatim hoc faciūt: quia ponūt in libro imbreuiaturarū. aut illa ſcriptura nō habet formam inſtrumēti. puta eſt ſchedula manu notarij, ſcripta de contractu cum annis dñi, & nominibus teſtiū, nō redacta adhuc in libro: & tūc nō faceret fidē in iudicio quouſcq̄ de mandato iudicis per alium notarium fuerit in mūdum redacta, & publicata: vel illum cui fuerūt commiſſæ rogationes notarij authoritate publica, ſecundùm ea quæ habētur in c. cum P. tabellio. extra eo. tit. in tali tamen ſchedula non inſerta in libro nō ſufficeret generalis commiſsio, ſed requireretur: quia poſſent eſſe aliqua quæ redderent ipſam ſuſpectam. ſi tamen eſt reperta inter protocolla & ſcripturas notarij, poteſt committi eius publicatio: ſicut ſi non eſſet reperta inter
6 illas ſcripturas: quia eſſet ſuſpecta. † In tex. ibi [ſubſcriptioni] busque partium.] hæc referas ad ſcripturā priuatā, qñ fuit actū inter partes q̄ illa fieret: ſi autem q̄ fieret publica per notarium, non requiruntur ſubſcriptiones partium nec teſtium: ſed ſuffi cit ſubſcriptio notarij cū ſigno ſuo, & atteſtatio eius de teſtibus, vt

no. gl. in auth. de hære. & fal. §. ſi verò abſunt. in gloſſ. quæ incipit ergo. & hoc ſatis innuit tex. ſequēs ibi. [& ſi per tabellionē &c.] In text. ibi. [poſtremò à partibus abſoluta ſint.] quod fit cū partes diuertunt ad extraneos actus. quouſque verò hęc faciant. res nō dicit̄ abſoluta: & ſemper partes poſſent dicere remoueatur talē verbum, vel apponatur. quia ſemper cēſeretur dictum hoc ab initio. arg. j. de inſti. & ſubſti. ſub cōditio. fa. l. pe. in fi. & quod ibi not. Bart. vel diceretur fieri incontinēti. vt idem not. in l. lecta. ff.
7 ſi cer. pe. in q. ij. † In tex. ibi. [vt nulli liceat.] Per iſtū ver. qui vult q̄ añ cōtractū perfectum & abſolutum neutri partium ſit aliqđ ius quæſitū: ſed vno & eodē inſtāti quæritur. ſ. cū parcitur. & ab ſoluitur. dicit Barto. q̄ ſi in vno contractu ſint plura capitula, & vnum facit pro vna parte, & alterum p̄ altera, nō poteſt altera dicere & allegare ſe eſſe meliorīs cōditionis quàm altera. quia capitulum præcedit in ſcriptura: licet enim p̄cedat, nō prius ſibi ḡrit̄ ius q̄ alteri: imò vtriq̄ eo. iſtam. ſ. cū cōtractus p̄ficitur, & cōſum matur. facit de leg. j. l. ſi ita ſcriptum. aliquādo tñ prodeſt in ordine ſcripturæ p̄cedere: vt in caſu. l. quoties. ff. de vſufru. & in ſimi
8 libus. † Quid autem ſi in volumine ſtatutorū ſunt ſtatuta contraria, & vno & eodē tēpore cōfirmanť: an recipiāt vigorem, & ſic neutrum per alterum tollatur: an verò præcedens cenſeatur correctum per ſequens? fuit antiqua q. de qua per Bar. in l. oēs popu
9 li. de iuſt. & iu. & in l. tutores. ff. de teſta. tut. † In tex. ibi. [aliquod ius ſibi ex eodem cōtractu vel tranſactione vēdicare &c.] Quæro quid in contractibus modernis? pone partes cōcluſerunt mercatum de vna poſſeſsione pñtibus teſtibus, & expreſſo pretio, & dederunt ſibi manus ad inuicem, & more ſolito dederunt denarium: hoc tñ acto q̄ notarius vocaretur, & eſſet rogatus. ante quā notarius fuerit vocatus, altera pars pœnitet: altera vult agere ad obſeruātiam cōtractus, tāquam fuerit perfectus, & vult p̄bare per dictos teſtes, an poterit? vidi hoc de facto Florentiæ. & dixi q̄ nō: quia poſtquā egerūt à principio q̄ notarius deberet ro
a gari, * videnť tacitè voluiſſe ſuſpendere ſubſtātiam cōtractus in tempus rogationis, & quod prius cōtractus nō eſſet perfectus: ſed fuiſſet quoddam ratiocinīū de futuro contractu. ſicut in ſimili habeť in l. fideicōmiſſa. ſ. j. ff. de leg. iij. vñ ſicut qñ agit̄ q̄ cōtractus fiat in ſcriptis, nō dicit̄ perfectus antequā ſcriptura ſit in mū dum redacta, & abſoluta. vt hic, ita qñ agitur vt notarius rogeť, nō dicitur perfectus quouſcq̄ ſit rogatus. & ſic in caſu huius l. poteſt altera pars pœnitere, & pœnam nō patitur: niſi arrharū. vt hic in fi. nō autem cōpellitur ad perficiendū. ita in caſu iſto. quod autē hoc ſit verū, patet euidenti ratione: quia ſi notarius adhibeť, nō ponit in ſcriptura diē in quo partes inter ſe concluſerunt: ſed diem rogationis. ergo illa die perficitur cōtractus: & nō erat perprius perfectus. in hoc tñ differt à cōtractu in ſcriptis: quia ſufficit notarium fuiſſe rogatum, licet ſcriptura nō eſſet in mundum redacta. nō ſic quādo fuit actū vt fieret in ſcriptis. Idem poſtquā notarius eſt rogatus, nō licet aliquid addere, vl̄ mutare circa ſubſtantiā cōtractus. ſed ſolū circa corroborationem eorum quę geſta ſunt: ſed qñ geritur in ſcriptis, antequā ſcriptura ſit completa poſsit quælibet pars addere, & mutare circa ſubſtantialia: & iſtā
10 partem puto veram. † In ver. [illud etiam.] quod dicit̄ i iſto ver.
b vſq̄ in fi. de perditione arrharum, [b] & redditione earum cum duplo: procedit in duobus caſibus. primus quando fuerūt datæ arrhæ contractu adhuc non completo: & per alteram partem ſtat quominus perficiatur. vt ſi dedit arrhas, perdat: ſi recepit, reddat duplicatas. Item procedit qñ cōtractus erat perfectus, nō tamen completus: quia res nō erat tradita: & per partem ſtat quominus impleatur. Circa primum intellectum op. ſi per teſtat quominus contractus perficiatur, videtur q̄ debeat haberi pro perfecto. ar. in l. iure ciuili. ff. de condi. & demon. & in l. Labeo ſcribit ſi mihi bibliothecam. ff. de cōtrahē. emp. & ſic cùm poſsim agere ad implemētum cōtractus, videť q̄ ceſſet hæc pœna. qñ debeo tibi ali quid dare vel facere: & per te ſtat quominus dem vl̄ facią, fateor q̄ eſt perinde ac ſi dediſſem, vel feciſſem. vt cōtrario: ſed quando
13 tu debes mihi dare aliq̄d, vl̄ facere, & p̄ te ſtat quominus des, vel facias, nō eſt verum quòd perinde ſit ac ſi dediſſes, vel feciſſes: imò quia nō das, val facis, perdis: vel reddis arrhas tanquam contumax. in lege, autem Labeo. ſuprà allegata contractus erat perfectus, licet non eſſet conditionalis, ſi alius bibliothecam tibi venderet, & per te ſtabat quominus venderet, perinde eſſet ac ſi conditio eſſet impleta. & per hoc apparet declaratio eorum

11 quæ hic no. Cy. in j. q. † Circa ſecundùm in a tellectum quæriť. ſi contractus erat perfectus quó ad ſubſtantiam: ſed nondum impletus & dederam tibi arrham, ſi nō vis implere, poſſum repetere arrhas duplicatas. vt hic. ſed qd ſi nolo recipere: ſed agere vt impleas. id eſt, tradas: vt intereſſe cōdemneris an poſsim? clarum eſt enim q̄ ſi arrhas nō dediſſem, poſſem. per l. j. ff. de act. empt. ſed quando dedi arrham, videor recedere voluiſſe à prouiſione legali, de qua ibi. & ſolū voluiſſe pœnam arrharum duplicatarum. iſta fuit quæſtio diſputata, per Mar. de fa. qui pulchras rationes facit pro, & contra. & nō determinauit: vt refert Io. an. in addi. Spe. tit. de emp. & vē. §. j. nec etiam ipſe determinat: licet p̄ altera parte q̄ poſsim agere vt impleas, adducat opi. Io. ſeu Azo. de qua in gl. fi. tenuit? quòd etiam ſi pœnam arrharū fuit cōſequutus, ſi maius eſt intereſſe poſsim illud plus petere: mihi videť quòd iſta pars ſit vera. nec ſit verum q̄ per dationem arrharum videatur recediſſe à prouiſione legali: & quòd mihi prædicauerim. arg. j. eo. l. plures. in fi. & ſic poſſum eli
b gere quam viam magis velim. Si autē elegi pœnam arrharum, an poſsim petere intereſſe quatenus excedit? habetur in gl. fi. & Cy. in addi. tenet q̄ non. vt ibi dicam. ſed antequam eligam, poſsim eligere viam iuris cōmunis ordinariam. & cum illa etiam repete
12 re arrhas nō duplicatas: vel conuertere in pretium. † In gl. quæ ici. [cōtra Mar. facit.] fortior ratio facit contra Mar. quia vendi tor tenetur ad factum. i. ad tradendum: non autem ad dandum. i. dominium transferendū. vt in l. j. ff. de re. permu. ſed in obli. facti nō poteſt quis præcisè compelli ad factum. ſed liberatur p̄ſtando intereſſe. vt l. ſi quis ab alio. §. fi. ff. re iud. Bť opi. Mart. cōmuniter tenetur eo caſu quo venditor habeat facultatem rei tradendæ vel præcisè poſsit compelli ad tradēdū, & manu militari poſsit ſibi res auferri. l. qui reſtituere in fi. ff. de rei ven. ſed ſi non habet facultatem, libereť p̄ſtando intereſſe. quam opi. ſequitur gl. inſti. de contrahen. em. §. pretium. & Cy. in l. traditio. j. de act. em. Cano. in c. cū Ioānes. eo. tit. Nec ob. ratio ſua. quia licet tradere ſit facti, non tamen meri facti eſt quādo venit ex contractu emptionis: imò habet in ſe naturam dationis: eo quia ſi tradens eſt dominus, transfert dominium: licet ad hoc oligatio non fuerit contracta. ideo ſeruatur media via. quam ſ. dixi. Secus quando traditio eſſet meri facti: nec continetur translatio dominij aliquo caſu. vt l. ſi rem tradi. ff. de ver. ob. In gloſ. ibi. [Bul. dixit aliquando quòd non.] & pro iſta parte facit. l. nunquam nuda. ff. de acquir. re. do. vbi nuda promiſsio non transfert dominium. & dicit̄ nuda quādo non ſubeſt iuſta cauſa habilis: ſed ſi contractus non erat perfectus, non ſuberat cauſa: ergo &c. tamen Bulg. mutat propoſitum, & bene: quia illud eſt verum quando non ſubeſt in re nec
↷ in ſpe. * ſed ſi in ſpe * vt in contractu conditionali; licet conditione pendente, non ſubſit in re, quia tamen ſubeſt in ſpe, traditio non dicitur nuda. & transfert dominium. vt eſt caſus in l. dotis fructus. in fi. de iur. do. ff. & ita hic. quia ſuberat in ſpe propter conſenſum partium. licet eſſet ſuſpenſus in tempus ſcripturæ cōpletæ. quando autem contractus eſſet nullus, & à iure reprobatus licet: ſubeſſet cauſa in re, quia tamen de facto, & non de iure, non trāsfertur dominium ex tali contractu à iure reprobato: vt l. non dubium. §. de legi: cum ibi not. per Cy. poſſeſsio verò quia
13 facti eſt, bene transfertur. vt in l. j. §. ſi vir. ff. de acquir. poſſeſ. † In gloſ. ibi. [an cauſam vſuca. præſtet?] videtur quòd ſic per regulā: quia vbi transfertur dominium, eo caſu quo tradens eſt dominus, transfertur etiam vſucapiendi conditio: non vbi nō erat dominus: vt l. clauibus. ff. de contrahen. emptio. gloſſ. tamen ibi determinat contrarium per l. j. & ij. ff. pro dote. & ſic fallit hic illa æquiparatio. Tu dic quòd aut quæritur an transferatur vſucapiendi conditio ex illo titulo conditionali, cuius conditio adhuc

¶ Rogari. Adde in §. nos autē. in authē. de tabel. Bar. in auth. ſi quis in aliquo. in pe. col. C. de eden. glo. in ver. requiſitis. in cle. j. de iureiu. Et an ſi dubio notari? p̄ſumit̄ eſſe rogatus. vide i l. quęcūq̄. in §. fi. ff. de publiciana. Inn. Ant. de But. & Abb. in c. j. de fi. inſtr. Et à qb? debet rogari notari? vide per Io. An. in addi. Spe. tit. de fi. inſtr. in §. poſtquā. ver. ſed nunquid in conficiendo. Ant. de But. Abb. & Io. de Imo. ſ. c. ſcripta. de fi. inſtr. Io. an. in reg. ſemel mal?. de reg. iur. lib. vj. in mercu. Bal. ſ. auth. rogati. C. de teſt. Ang. in l. fi. in fi. ff. pro derelicto. & an debet rogari de cōmiſsione ſibi facta. vide per Hoſtiē. in c. quoniāmcōtra falſam, de. pb. & ibi diffuſe p̄ Lāfrancū in repe. ¶ Arrharum. An ſit differētia ſter arrhas & pœnas. vide per Car. zab. in c. gēma. ſ. j. q. de ſponſa. & an ſ ſpiritualib? valet in teruentio arrharū. vide per Sozi. conſi. iij. incip. Circa præſentem conſultationem in j. volu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

* ¶Scriptura. Quid de notario qui reddit vltimā scripturā instrumēti in imagine. vide per Pau. de cas. cōsi.xxvj.sci.in Christi.&c. dubium facit.

b ¶Perditū. Adde bar. in l.j.C.de discu.lib. x. Bal.in rub. C.de fi de instru.

c ¶Causa criminalis. Adde doct.in c.super qōnū.e.tit. Archi.c. saluo.ix.q.iij. Card. zab.in c.sententiam sanguinis in j.op.nec cle. vel mona.Et an causæ criminales epi scoporū possint delegari.vide gl.in verb. apostolice in c.inquisitionē de hære. li.vj. Bal.in c.decernimus. in vlt.col.de iu.Et an in causis criminalibꝰ defertur iuramētū necessarium.vide gl.& doc.in ver.agatur. in l.iij. de iureiur.ff. & Bart.in l.maritus. ff. de qōni.gl.fi.in regu. cū sunt partiū. de re. iuris.li.vj. gl.in ver. famosa. & ibi doct. in c.fin.de iureiu. & gl.in ver. prolatum. in c.tam literis.de testib. Host.in summa ti.de iureiu.in §.vt super ver.quid si criminaliter. Arc.in c.si qs presbyter.iij.q.v.bar. in l.fi.ff.de in litē iu. Bar.i l.cū qui. in §.in popularibus.in j.col. ff.de iureiu. Bal. in l. Iudices.in j.op. C.de iud. quāuis cōtrariū & malè.tenet glos.in verbo ceteris causis. l.in bonæfidei. C.de rebus creditis.& bal. in l.qui calumniatores. C.de calum.

pendet:& fateor q̄ nō transfertur. quoniā ad vsucapiendū nō sufficit quòd causa subsit in spe: sed debet subesse in re:cùm tēdat in alterius præiudicium vsucapio, non sic in dominij translatione,cum tradēs est dominus: quia nulli alij nocet nisi sibi. Sed si quæritur an pendēte conditione vsucapiat titulo generali pro suo:dic quod sic secūdū Pe.& Cy.& si vsucapione pendente super ueniat conditio,mutatur causa:& dicit acq ri dominiū ex tit.superueniente.ar. in l.fun do.ff.ad l.fal.quia ille titulus subest tempore quo perficitur vsucapio. In gl.penul.ibi. [vel actionē ex eo contractu.] de hoc erat dubium:quia illa actio debet dari ad obseruantiam cōtractus:& vt impleatur: sed ille qui repetit arrhas,non agit ad obseruantiā: sed potius ad resolutionem contractus.Sed ista opi.tollitur per l.quā gl.alleg. ff.de act. emp.l.ex empto.§.is qui vina. vbi actio ex eo contractu datur ad resolutionem,nō ad obseruationem:quia est bonæ fidei. & largam habet naturā.vt l.fi.ff.de condi. ob turpem causam.Super isto casu vide quod no. Bart.in l.si id quod aurum.ff. de ver.oblig. aliàs.l.si cùm aurum.de sol.& l.iij. de rescindendi.circa prin.qua act. agatur ad resolutionē cōtractus.In eadem ibi.[Item si qs.] In ista q.Cy.in antiqua lec.tenuit opi. Bul. vt possit agi ad interesse,quatenus excedat pœnam arrharū per l.prædia.ff. de act. em. sed in additione quam postea fecit,tenuit primam opinionem Mar. & Azo.q̄ agere nō possit: quia elegit viam extraordinariā. & illa debet remanere cōtētus.vt ī legibus allegatis in glo.nec ob.l.prædia.quia pœna erat conuentionalis. & sic eligendo pœnā eligit viā ordinariam. hæc verò erat pœna legalis.f.duplum arrharū. Et si dicat pœna legalis, cōcurrit cū actiōe rei p̄sequutoria. vt l.si ꝓ fure.ff.de cōd.fur.ipe rñ. verū esse qñ est pœnalis ī principio:secus si ex postfacto.vt in l.metum.§.licet.ff.quod met. caudic vt hic per eum.Die iij.Iunij. M. ccccxxxix.& die præcedenti fuerunt conducti in ciuitate Paduę tres captiui ducis Mediolani.quorum vnus vocabat Nicolaus guerrius filius domini Ottonis,alter Ioānes Bōtrotus, & alter erat nepos Risimiri de triulcio.& fuerunt capti ab armata do. Venetiarum.& tūc temporis audiui dicere quòd Nicolaus Picininus
14 capitaneus eius erat castrametatus circa Veronā.Quæro,†quid
a si non reperitur nisi vltima scriptura * redacta in mundum, nō autem protocollum & imbreuiatura, seu scheda an faciat fidem si pars aduersa petit q̄ aliæ producantur?iste text.facit quod nō, quia videtur velle q̄ omnes istæ scripturæ debeant confici. bal. super rubrica istius titu.in viij.col.videtur hoc tenere per hanc legem.quādo agitur q̄ contractus fiat in scriptis: sed si fuit actū duntaxat quod conficeret instrumentum.sufficit,p̄ducere instrumentum publicatum:licet ꝓtocollum vel liber imbreuiaturarū non reperiatur.primum dictum non placet.nec iste text. vrget nam verum est quod si incipias à prima scriptura. s.protocollo, vel imbreuiatura, illa non sufficit. quia non est munda:sed requiritur vltima, in qua negotium concluditur.sed si incipis ab illa,sufficit.quia nihil aliud quæritur nisi quòd partes concluserint, & habeant negotium p̄ perfecto.& hoc in pluribus aliis casibus reperitur.quod glo.dicunt si incipis ab vno.requir aliud si incipis ab alio, illud sufficit. Quid enim si scriptura ita fuit concepta quòd nihil partes voluerunt addere vel minuere,sed ipsam subscripserunt, non video ad quid sit opus alia scriptura. Secundū verò dictum procedit, nisi pars aduersa velit redarguere instrumentum de falso ratione alicuius suspicionis, producitur protocollum:quia tunc præstito iuramento per eum quòd non petat malitiosè,debet protocollū produci,aliàs instrumentum non faceret fidem: nisi producens iuret protocollum non reperiri,vel esse perditum.per l.fi.j.eod. & ibi expressè hoc
15 tenet Bar.†Item quæro quid si nō fuit actum inter partes de aliqua scriptura fienda,& concluserunt contractum, postea ex interuallo petit alter ad altero q̄ conficiatur publicum instrumentum an poterit compelli?dic q̄ sic.f. ad faciliorem probationem: quia testes possent mori.& hoc examina vt plenè no.Bart. in l.si finita.§.eleganter.ff.de damno infec.facit.l. chirographis. de admi.tut.& quod no.in l.si pupillus.ff.de noua.in glo. ij. vel iij. sic & debitor qui soluit,potest petere vt sibi fiat instrumentum solutionis & liberatiōis.vt j.e.l.plures apochis.& plenè etiam no. in
16 d.§.eleganter.†Item quæro.quid si instrumentū sit perditū, ᵇ an
b possit quis petere à notario q̄ iterū conficiat.& an notarius possit sine mandato & authoritate iudicis?videtur q̄ non. vt l. si qs ex argentarijs.in fi.ff.de eden.& de hoc dic vt no.per doc. in l.fi. ff.de bo.autho.iudi.pos.& Specu.in ti.de instru.edi.§.j.

2 ☞*Causa criminalis potest tota alteri committi in casu necessitatis, propter absentiam iudicis.*
Notario an possit committi delatio iuramenti fienda testibus,& examinatio articulorum sine consensu partium?
3 *Petenti remissionem ad alia loca pro examinandis testibus debet deferri iuramentum q̄ non petit calumniose,nec causa differendi iudicium sed credat postea per illos testes absentes probare,uel per instrumentum,cuius copia petitur.*
4 *Quæ sint partes iudicis commissarij in referendo iudici committenti?*
5 *Ille cui committitur examinatio testium in causa ciuili,quare non possit alteri delegare?*
6 *Quando fit remissio ad alium locum,pars contra quem fit, debet admoneri ut ad illum locum accedat si iuult:& quis sit effectus huius citationis?*

LEX XVII.

1 IVdices. †In remissionibus quæ fiunt ad alia loca pro examinādis testibus ibidem, vel pro extrahenda copia instrumētorum originaliū, quę inde non possunt amoueri,debet Iudex alteram partē monere q̄ ad illum locum accedat advidendum iurare testes, vel sumi copiam instrumenti:& ille iudex cui hoc committitur, postquam expleuerit commissionem, debet eam clausam & sigillatam remittere ad iudicē committentē. In causa tñ criminali talis commissio pro recipiēdis testibus nō debet fieri: sed Iudex causæ debet eos coram se facere venire,& per seipsum examinare.hoc dicit cum auth.hic posita.& istæ leges multū practicant in romana curia.vbi fiunt istæ remissiones ad partes lōginquas: de quibus non esset conueniens adducere testes:nec posset fieri. ne à suis negotijs aduocentur.de qua materia vide in Specu. de teste.§.qualiter.ver,sunt autem testes producendi.vbi Spec. ponit formam literæ quæ debet dirigi per iudicem causæ ad examinatorem extra curiam.& in §.nunc tractandum.ver. hoc autem scias.& in §.j.ver.quid si aliquis.& in istis prosequitur hanc materiam.Et licet hic distinguatur inter causas ciuiles & criminales:vt in primis possit fieri,in secundis non.doc.videntur aliam distinctionem facere:quia etiam in ciuilibus dicūt quòd si esset causa multū ardua,nō deberet facere:sed testes ad se vocare, & sic in criminali:si esset parua:puta quia pœna esset pecuniaria:& non magnæ quātitatis,posset fieri totū ergo relinquit iudicis arbitrio,qui potest vel ad se vocare.vt §.tit.j.l.si qñ.& l. qñ liberi. quod declara vt ibi dixi.vel cōmittere iudici loci vbi sunt testes & hoc vt plurimū practicat.& in ciuili etiā ardua posset hoc fieri qñ necessitas vrgeret:quia testes non essent de iurisditione: & sic nō posset eos cōpellere corā se venire: ne veritas occulteturꝰ
2 vel pereat.secundū Nic.ma.& Bal.†nam & tota causa criminalis posset alteri cōmitti in casu necessitatis,propter absentiā iudicis.vt in l.j.§.j.ff.de offic.eius cui man.est iu.& de iure canonico
c etiam necessitate non imminente causa criminalis * pōt delegari.vt in c.in archiepiscopatu.de rapto.& fiet cōmissio iudici ordinario loci.vt in authen.apud eloquētissimū.in prin.j.eo.& ei pōt committi totalis receptio.i.vt deferat iuramentum,& examinet. sed & alteri non existenti in magistratu,puta notario. nō potest cōmitti delatio iuramenti fienda testibus,nec examinatio articulorū:nisi de cōsensu partiū.ita videtur intelligendū quod hic no. Bar.& etiā cle.vnica.de offi.dele.quæ videt probare contra. qd indistinctè posset cōmitti.quod etiā sentit hic Bald. Sed ego intelligo vt dixit Bar.Postquā autem esset delatū iuramētum per iudicem,& examinati essent articuli, simplex examinatio testium

stium in facto cōsistens posset bene fieri à notario,etiā sine consensu partiū:licet vt plurimū partes cōcordēt in notario. facit l. scire oportet.§.oportet.ff.de exc.tut.& vide pro cōcordātia text.
3 in c.cōstitutus.extra de fideiuss.† In text.ibi:[& hoc si iustè peti, Iudex inuenerit &c.]debet ergo deferri iuramētū petēti talē remissionē,q̄ nō petit calūniosè,nec cā differendi iudiciū:sed credat postea per testes illos absentes probare,vel per instrm,cuius copia petit:& hoc ꝓbare nō pōt:& hoc ne ꝑeat veritas.In tex.ibi: [similis proferat sententia.] l.interloquutoria:quæ est qñ Iudex
4 decreuit cā prius cognita,vt fiat remissio.† In text.ibi: [postquā in locis.]hic ponit quæ sint partes iudicis cōmissarij in referēdo iudici cōmittēti:quia postquā facit examinari testes, siue taliter deponāt qd fidē imponat instrō,qd allegabat suspectū:siue nō, dicta & attestationes eorū remittat ad iudicē cōmittente: intelligę.s.clausas & sigillatas,& sic non debet publicare: & ita est de more fieri.debet ergo Iudex causæ expectare relationē, & interim nō ꝓcedere ad actū iudicialē:vt §.de dila.l.siue pars. In auth. apud.in fi.No.testes posse torqueri prout iudici videt in crimi-
3 nali,sicut in ciuili.†Itē q̄ examinatio testiū in causa ciuili pōt cō
5 mitti:& vide ibi auth.si clerici.de iudi.& de offi.dele.c.sup quæstionū.§.quòd si delegatus.in gl.super ver.alij delegare. Et adde q̄ ille cui cōmittitur examinatio testiū in ciuili, cùm videat electa industria personæ,nō pōt alteri delegare:quia in hoc non est Iudex,sed simplex executor facti:vt not.in d.cle.vnica.de offic.
6 dele.†Item not.ex l.indices.q̄ quando aliqua remissio fit ad aliū locum,pars cōtra quē facit,debet admoneri vt ad illum locū accedat:intellige si vult:nō autem compellitur præcisè: & ad hoc valorem negotij:nec posset dicere se non fuisse requisitā:de qua citatione vel requisitione conditionali habetur per glos.in l.ea quidem.in vlt.gl.j.si mancipium ita fuerit alienatum: & tūc non dicitur aduersarius,nisi se opponat.Et aduerte:quia per hoc patet q̄ etiam si non sit subditus iudici, potest isto modo requiri:& sic iudex ecclesiasticus potest requirere laicum vt coram se cōpareat si vult:& q̄ licet non possit sibi mandare vt veniat, nolit vel velit:cum non sit sibi subditus:& effectus primi est:ga si nec comparet nec opponit,& ita excluditur ab oppositione sicut si fuisset admonitus per iudicem suum:vt no.Bal.in l.testamenta. j.de testa.& §.de testi.aut.si quis.in pe.col.facit ad istum tex.l.generaliter.§.his de præsentibus.§.de reb.cred.

2 ☞*Quid sit apocha:& quid antapocha?& nu.5.*
3 *Debitor qui soluit an possit compellere creditorem ad restitutionem instrumenti debiti,uel ad faciendum instrumentum de solutione?& nu.5.*
4 *Notarius si est rogatus de solutione quam fecit mihi debitor meus: sicut tenetur tradere sibi instrumentum,quia principaliter concernit eius fauorem,quare ita & mihi?*
5 *Quando creditor reddit debitori instrumentum cancellatum propter solutionem, potest petere quòd sibi fiat instrumentum quòd illud quòd soluit debitor erat debitum.*
Emphyteuta si uelit soluere pensionem pro pluribus annis futuris,an teneatur dominus talem solutionem recipere?
6 *Si teneris nihil ad annuam præstationem,& stetisti per annos.xxx.q̄ nihil soluisti,an præscripsisti pro præteritis præstationibus,& etiam futuris?*
7 *Conductor contra locatorem quousque tenet,tanquam conductor nunquam præscribit & quid si cessat soluere:an uideatur tenere suo nomine, & præscribat?& numero 8.*
8 *Si colonus,uel inquilinus,uel emphyteuta,soluit longo tempore pensionem, an dicatur dominus contra eos præscripsisse,si non potest aliter ostendere concessionem uel locationem?*

LEX XVIII.

1 PLures. †Creditor nō tenet tradere apochā debitori sibi soluēti de recepto:nisi debitor faciat sibi antapocham de debito soluto, vel tradat scripturā apochę cū sua subscriptione:& est maximè necessariū creditori posse solutionē in annuis præstatiōibus,ne debito trāsacto tpe sufficiēti ad præscriptionē possit præscriptionē oppone re:quia per tales solutiōes cū videat debitū recognouisse prę scri bere nō potuit,si tñ creditor omisit hæc facere,non ꝓpterea perdit ius suum,si alio modo potest de ipso docere: hic duo dicit: tñ Alber.q̄ hodie parū practicat ista l.in apochis & antapochis quia cōficiuntur instra publica manu notarij:& est hoc cautius: quia semper reperit liber notarij:& possent de facili perdi: & in
2 vulgari vocant schedulæ;†sed in iure vocatur apocha schedula quā facit creditor debitori de debito recepto:& etiam illa quam facit debitor creditori de debito:quia confitet se recepisse in mutuum,vel depositū tantā quantitatē:& pro- a
mittit eam restituere:sed antapocha dicitur illa quam facit debitor creditori de solutione, quam ipse debitor facit ad sui liberationē:& hoc sit ad securitatē creditoris,vt possit ostendere qd solutio illa fuit facta de vero debito.& in ea debet contineri causa: ne postea ipse soluens agat condictione indebiti ꝓbando solutionē:& dicēdo se indebitè soluisse.facit l.qui tabulas.cum ibi not. ff.de furt.& etiā in annuis præstationibus, vt creditor possit ostēdere recognitionem debiti:& sic q̄ debitor nō possit præscribere lōgo tpe.de præscri.xxx.an.l. cū notissi-
mi.§.sed si qs.qd faceret si negaret se vnquā soluisse,& creditor nō posset ꝓbare solutionē:& ad hunc finē facta fuit ista l.& vide q̄ habet in Spe.de instru.edi.§.postquā.ver.quid si debitor.& in
3 ver.seq.qui incipit quid si solui.x.† p̄mitte qd debitor qui soluit creditori,potest petere,& compelli facere creditorem restituere instrumentum debiti per conditionem sine causa,vel officio iudicis:vt in l.dissolutæ.§.de condictio.ex lege,potest etiam petere:& compelli facere creditorem vt faciat sibi schedulam de solutione recepta,vel hodie instru.publi.quod est magis in vsu.vt dixi:& hoc est securius,vt dicit Specu.in præallega.quia si reperiretur instrumen.debiti penes debitorem,non propterea probaret se liberatum,si non ostēderet quod creditor sibi restituit, vel
* sibi restitui fecit:* quia posset creditor dicere quod sibi sul tra-
↷ xit,vel sibi subtrahi fecit:* interest ergo debitoris posse ostendere se soluisse:contingebat autem quod si mutuaui tibi centum sub annuis vsuris, & tu retinuisti per ann.xx. & quolibet anno soluisti vsuras: & ego feci schedulam tibi de recepto. transactis annis xxx.dicebas te debitum prę scripsisse,& ego allegabam te non potuisse præscribere:quia quolibet anno soluisti vsuras, & sic debitum recognouisti,tu negabas te vnquam soluisse,& etiā habere schedulas prædictas de soluto. Et similiter locabam tibi prædium pro certa quantitate fructuum annuatim soluenda,& tu soluistis per annos triginta:postea negabas soluere: & dicebas te nunquam soluisse,& rē tenuisse tuo nomine,& præscripsisse: & quia non poteram probare solutionem, nec etiam locationem,succumbebam:propter hoc prouidetur per hanc l. vt non teneat tibi facere schedulā p̄dictā de recepto,nec possis me ad hoc compellere:nisi facias aliam de soluto,vel copiam illius tradas cum tua subscriptione: vt sic possim ostendere quod nomine meo tenuisti præstium,& præscribere non potuisti:vt in lege,malè agitur.infrà de præscriptionibus xxx.anno.si ramen non fui vsus ad cautelam, non præiudicatur mihi: quia fuit inuenta mei fauore: vnde non debet in odium redundare. quod est intelligendum. dummodo alio modo possim probare solutionem prædictam,vel etiam locationem.Nam si illa probarem,etiam si nunquam mihi aliquid soluisti,non potuisses præscribere:quia semper videris retinuisse nomine meo,nō tuo:etiā si contrarium gessisti in animo:quia solo animo nō potuisti mutare tibi causam possessionis.scilicet de nulla in aliquam:vt l.nemo.j.de acqui.pos.non superueniente causa de nouo:aliàs secus. puta si requisiui vt solueres,& negasti,quia extunc videris possessionem interuertisse,& me possessione spoliasse,& tuo nomine possedisse:& tunc de iure ciuili potuisses longissimo tempore præscribere:non de iure canonico propter malam fidem:sed si non possem probare solutionem, vel locationem, fieret mihi præiudicium:non propter omissam cautelam: sed propter defectū pro-
4 bationis,quæ mihi incumbit. †Et per istam l.dicit Bart.quòd si notarius est rogatus de solutione quam fecit mihi debitor meus,sicut tenetur tradere sibi instrumetum, quia principaliter concernit eius fauorem:ita & mihi:quia cōcernit fauorem meū
5 secundariò: propter causas prædictas. †Item dicit per hanc l. Bar.q̄ qñ creditor reddit debitori instrumētum cancellatū propter solutionē,potest petere q̄ sibi fiat instrumentum q̄ illud qd soluit debitor erat debitum:sicut qñ facit schedulam de recepto. Item dicit Bar.hic probari id qd s.dixi.qñ debitor soluit creditori,potest petere vt creditor sibi faciat instrm, vel schedulam de soluto.facit etiam iste tex.vt si emphyteuta velit soluere pensio-
a nem pro pluribus annis futuris,non teneatur * dominus recipe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re:ga sua interest vt pro quolibet anno per se soluatur:vt appareat de cõtinua recognitione rei:aliàs post longissimũ tempus posset negari se soluisse. De hoc not. in l. inter stipulantem.§.sacram.ff.de verbo.oblig. secundum Guid.de cug. In glo. ibi: [Alij, vt Bul.] Tu dic quòd illa quam fecit debitor creditori de debito,quia confitetur se debitorem, dicitur apocha. sicut illa quàm fecit creditor debitori de debito recepto, & sic duobus modis dicitur apocha. tenere ergo quod suprà dixit glos. In fin. glos. ibi. [qđ non placet.] scilicet vt illa apocha quę restituit creditori scripta à debitore, dicat antapocha:qa ista ponitur in tex.tãquam diuersa ab antapocha: vt patet in tex.ibi.[vel exemplar cũ subscriptione.]qui loquitur de prima,& postea sequit.vel antapocham suscipere:& sic illud exemplar nõ est apocha,sed exẽplar apochæ:quod propter subscriptionẽ debitoris habet vim antapochæ.In glos. quæ incipit.

6 [imo est perpetua.]ibi.[†]Item no.hic.] Ad euidentiã huius debes scire q si teneris mihi ad annuã prestationẽ,& stetisti per annos xxx.q nihil soluisti. Si quærit an præscripseris pro præteritis præstationibus & etiam futuris:fuerunt opi. Vna fuit Mar. q nõ præscripseris nisi vni præstationi.si illi qui debuit fieri iam sunt anni.xxx.sequentibus verò & etiam futuris nõ præscripseris.nam ad hoc vt præscribas requiritur q cessaueris per annos xxx.& hoc non potest dici nisi in illa præstatione quę debuit fieri iam sunt anni xxx.non in sequentibus, in quibus nõ transiuit tm̃ tempus, sed xxix.vel xxviij.& sic de singulis. Alia fuit opi. Azo.& Bul.qui tenuerũt quod præscripseris pro omnibus preteritis:quia sublato initio obligationis cætera tolluntur:sed si cessasti per xxx.annos, sublatum est initium: ergo &c. Et pro ista parte facit l.eos.in prin.j.de vsur.& etiam iste tex. secundum gl. quia hic cum non constaret de solutione vsurarum facta singulis annis allegabatur præscriptio temporis adducens annuam præstationem vsurarum.Tertia fuit opi.glos. vt distinguatur an tenearis an annuam prestationem ex contractu & vera sit opi. Azo.quia tunc vnica est obligatio pro omnibus annis.vt l. si stichum.§.stipulatio.de verbo.obli.in qua inspicitur initium: quo sublato sequentia tolluntur:sed ab initio istius obligationis transierunt anni xxx.ergo &c. facit quod habetur in l. eum qui. §. in popularibus.ff.de iureiur. Aut eras obligatus ex vltima volũtate,& tunc quia tot sunt obligationes quot anni,& sic quotidie renouantur:vera sit opinio Mar.quia lapsis xxx. an. præscriptũ est primæ: non sequentibus à quibus non sunt tot anni elapsi, vt hæc habentur in l.cùm notissimi.§.j.in glo. quæ incipit Martinus sic exponit j.de præscrip.xxx.ann.Breuiter opi.Mar.communiter tenetur per docto.vt etiam quando teneris ad annuam præstationem ex contractu,licet vna sit obligatio pro omnibus annis, non præscripseris nisi pro vna quæ debuit fieri iam sunt anni xxx.non pro sequentibus præteritis à quibus non sunt tot anni elapsi,& multominus pro futuris: quia licet vnica sit obligatio pro omnibus annis,tamen petere non possum nisi pro preteritis:pro futuris verò non possum petere:& non valenti agere non currit præscriptio l.prima in fin. de anna. except. & sic pro futuris non est inchoata præscriptio:sed pro præteritis sic sed non est completa nisi pro illa prima: quæ etiam debuit fieri iam sunt anni xxx.de quo per Barto.in l.de pupillo. §. si plurium.de oper.no.nun.& tangitur in Spec.de locato.§.nunc aliqua.versi. xxxij.& per Cy.in d.§.fi.nam interdũ obligatio annua est principalis,non respectiua respectu alterius oblig. & procedit quod dixi.Interdum non est principalis, sed respectiua: puta præstatio vsurarum propter obligationem sortis, stando per xxx. annos quòd non petam sortem: nec tu soluas vsuras & sic non recognoscis debitum,præscribis obligationi sortis:quæ est principalis & in consequentiam annuæ obligationi vsurarũ: tam pro omnibus præteritis quam pro futuris annis:vt l.eos.in prin.j. de vsur.& ita loquitur iste tex.& sic nõ facit cõtra Mar. cuius opi. loquitur & debet intelligi in annua præstatione non respectiua ad aliam principaliorem: sed æquè principalem vt si ex causa donationis te obligasti mihi ad dãdum quolibet anno decem.

7 †In ea.gl.ibi:[Itẽ arg.huius l.] Ad euidentiã huius q̃stionis prę mitte q conductor contra locatorem quouscq; tenet,tanquã conductor nunquam præscribit:quia non possidet,sed detinet:possessio enim tam ciuilis quã etiam naturalis est penes locatorem: qui retinet ciuilem animo suo,& naturalem corpore conductoris:sine possessione verò præscriptio non procedit: vt in regula iuris sine possessione.& contra possidentem non currit præscriptio:etiam si ciuiliter tantum possidet:vt no.per gl.in l.j.j.de ser. fug.in fi.magnæ glo.& in l.malè agitur.j.de præscript.xxx. ann. modò quidam dixerunt q videtur tenere tanquam conductor, quando soluit pensionem:si autem cessat soluere,videtur tenere suo nomine:quia non cognoscit locatorem:& sic priuat locatorem possessione:& etiam sibi appropriat:& extunc incipit præscribere contra dominum:& pro hoc allegant istum tex.dum loquitur de conductore,qui tenebatur annuatim ad certam partem reditũ loco pensionis:& vult q si cessauit per xxx.annos vel non potest apparere q soluerit:& sic dñs recognouerit,poterat allegare pœnitentiam rei:ideo dño prouidet per hãc l.vt possit probare recognitionẽ debiti,& q non tenuit suo nomine: sed locatoris.Breuiter glo.tenet contrarium:quod postquam semel conduxit,semper videtur retinere tanquam conductor: & si nõ præscribat,quantuncumque gerat contrarium in animo suo,nõ potest sibi mutare causam possidendi: & de ꝓnon possessore:sed de detentore facere se possessorẽ,nec spoliare] dñm possessione: vt in l.cum nemo.j.de acqui.pos.Sed si dominus petijsset pẽsionem,& ille non soluisset,extũc videret interuertisse possessionẽ, & dñm possessiõe priuasse:vt in l.colonus.& l.cũ sundũ.ff.de vi & vi arma.quia tunc solo animo mutat causam possidendi: sed

8 interueniente actu,& contradictione sua: & si ex tunc*de iure ciuili potest incipere præscribere,licet non de iure canonico: qa

9 est malæfidei:sed*de iure ciuili malafides non impedit præscr. xxx.ann.nec obst.iste text.quia debet intelligi quando locator non poterat ostendere solutiones reditũ annuatim factas: nec etiam contractum locationis: vnde conductor dicebat se nunquam conduxisse,sed proprio nomine possedisse: ideo faciebat vacillare ius domini.Sed posito quod non possit probare solutiones reditũ; si tamẽ põt ꝓbare locationẽ factã semel: & sic incœpisse possidere nomine cõductoris,alio nõ ostensu præsumitur semper eodem modo possedisse quo incœpit:& hoc vult iste text.in fi.q locator sibi non præiudicet,licet non vtatur cautela de qua hic supple dummodo possit probare locationẽ,licet non

8 solutiones.†Postremò vide quod not.Cy.in l.competit.in fi.j.de præscript.xxx.anno.qui quærit quid si colonus,vel inquilinus, vel emphyteuta soluit longo tpe: & in hoc differt ab ista l. quæ loquit quãdo nõ soluit:sed soluere cessauit: postea videns dñm nõ posse ostendere locationẽ,vel cõcessionem in emphyteusim negat se in futurum velle soluere:asserens se non recognoscere ab eo,& indebitè soluisse, nisi ostendatur causa: & sic quæritur econuerso ad casum præcedentem:si dñs põt ostendere solutionem,& nõ cõcessionem vel locationẽ,an ille possit se aduersus dñm defendere:& tenet quod non:si soluit per longum tps:puta spatio x.annorũ.per tex. expressum in l.litibus.j.deagri. & cẽsi. li.xj.debet emi in sua quasi possessione annuæ ꝑstatiõis defendi

a dñs:vt in c.q̃relã.extrà de elec.Sed aduerte: qa hac rõne attenta nõ solũ si per longũ tps,* sed etiã si minori tpe soluissem,diceret dñs in quasi possessiõe:qa nõ deberet de facto priuari:vt in d.c. querelã.Rñdet,& tene mẽti,si ille soluit per longũ tps, defendẽdus est dñs in sua quasi possessiõe:quouscq; soluẽs ꝓbet se nõ teneri ad soluẽdũ,& rẽ esse suã iure directi dñij: sic intelligo.l. litibus.Sed si soluit minori tpe,defendẽdus nõ est dñs in sua quasi possessiõe:quouscq; in iudicio ꝓprietatis doceat de iure suo:quia præsumit in illo iudicio potius pro possessore quàm pro ipso:cũ ista sit quædã species seruitutis:& quælibet res præsumitur liberа:nisi ꝓbetur cõtrariũ:licet dñs sit in quasi possessiõe huius seruitutis.iuxta ea quæ no.in l.sicuti.§.sed si quæraẽ.ff.si ser.ven.& quod dixi §.eo.l.si solẽnibus.de facto aũt non debet spoliari sua quasi possessione.Tene menti:quia hoc non tagit Cyn.nec alij. Econuerso si aliquis soluit longo vel longissimo tẽpore tanquã emphyteuta,& est paratus velle soluere in futurum dño:dñs dicit se nunquã illi concessisse in emphyteusim,& sic non vult recipere solutionẽ:nisi ostendat concessionem,& vult de re disponere ad sensum suum pleno iure:ille aũt soluẽs non possit ostendere concessionem,& dicit se præscripsisse ius emphyteuticum

per

per lõgissimũ tps sic soluẽdo:an hoc possit dicere? videt q non: quia sic asserendo asserit dñm possedisse ciuiliter, & se naturaliter tm̃:quia emphyteuta & feudatarius non habent nisi naturalẽ & dñs ciuilẽ:iuxta no.in c.j.de cap.cor.in vsi.feu.Possessio verò naturalis nõ sufficit ad ꝑscribẽdũ:vt in l.acquirit.in fi.de acquir. re.do.& cõtra ciuiliter possidentẽ nõ præscribit.per gl. quæ est in l.j.j.de ser.fugi.Breuiter cõtrariũ determinat gl.ordi.j. de iure empt.l.ij.in fi.gl.magnæ,quæ est super verbo repellere. ibi: dum dicit.Item quid si aliquis nõ emphyteuta possidẽs fundum pro quo lx.annis soluit pensionẽ,desiciat? nunc? quæ tenet q præsumitur emphyteuta ꝓpter tam longã solutionẽ:vel dic & prescri psit ius emphyteuticũ:vt est tex.in c.j.§.si quis per xxx.annos. si de feu.fue.cõtra hoc etiã idẽ videt Dy.aliàs Cyn.in l.indicia.s. rei ven.Nec ob.rationes superius allegatæ in contrariũ:quia verum est q solùm naturalis possessio nõ sufficit ad præscribendũ dñium directũ:sed bene sufficit qđ præscribit vtile: qm̃ illi dñio appropriatẽ;& hoc voluit Bar.in l.j.ff.de acqui.pos.in prin.in art. de naturali possessione:& similiter aduersus possidentem ciuiliter non currit præscriptio super directo dominio:sed super vtili sic. Tene menti:quia ista sunt vtilia & subtilia:ex quibus remanet ista lex bene declarata.

2 ☞Duo genera scripturarum,ex quibus potest fieri comparatio:& ex quibus alijs scripturis fiat comparatio?

3 Quando deueniatur ad comparationem scripturæ,& quando non debeat fieri,uel nõ sit necessaria?

4 Scriptura de manu debitoris quot testes requirat,& an debeant esse præsentes,& uiderint eam scribi à debitore:& an debeant se subscribere?

5 Ad probandum ueritatem debiti quando & qualiter sufficiant duo testes,& quãdo requirantur tres,& quando quatuor uel quinque?

6 In libro rationum qui consueuit esse penes debitorem, an sufficiat sola comparatio sine testibus?

7 Scriptura ex qua fit comparatio,si est priuata,requirit subscriptionem trium testium & an sufficiat q; duo ex tribus deponant de subscriptione omnium,trium?

Quid in scriptura,ad quam probandum fit comparatio?

8 Interuentus trium testium potest probari per duos.

9 Si produco contra te scripturam priuatam continentem aliquid contra me, non prodest mihi ad probandum aliquid pro me:sicut si nihil contineret contra me.

10 Iudex potest committere comparationem peritis:ut notarijs:& an ipsemet Iudex debeat eam facere?

11 Quòd isti commissarij teneantur iurare,licet non referant uel deponant tanquam testes:sed potius tanquam in arte periti:& de eo quod percepunt iudicio intellectus potius quàm sensu cor poreo:& iurant de credulitate.

12 Quòd isti possint reprobari,sicut alij testes:& quod per eos factum est potest per iudicem emendari.

Qui petit comparationem fieri,debet præstare iuramentum quòd non petit calumniosè & q; nullo alio modo potest probare suam intentionem.

Quid in illo contra quem petitur fieri comparatio,& an possint ista iuramẽta omitti?

13 Comparatio,an non possit fieri nisi ex generibus scripturarum hic contentarum?

LEX XIX.

a **Comparationes.** * Materia huius l.est valde intricata:& ꝓpter hoc reputat difficilis:& difficultas ꝓuenit ex testibus q habent in auf.de instru.caut.& fide. vnde sumunt duæ auf.hic positæ.s.auf.ad hæc.& auf.At si cõtractus. & aliæ q ponunt §.si cer.pet.auf.sed nouo iure.& j.qui pot.in pig.hab.auf.si quis vult caute deponere.super l.scripturas.nam text.illi in corpore sunt ita inepti q vix pñt intelligi,nisi gl.aliter declarẽt diui nãdo:& in gl.in d.auf.§.si cer.pet.& in vltima gl.mag.in corpore vnde sumit melius & clarius tradit quã hic tradat glo.in auf. at si cõtractus.Et hoc dicit ista lex.quæ debet legi simul cũ auf.

1 quia venit,suppletiuè.& ita legit Bar.†Scriptura de qua fit cõparatio literarũ,debet esse vel priuata & approbata,vel forensis.facta corã iudice,vel publica.& illi quibus est cõmissa cõparatio,debẽt solẽniter iurare de faciẽdo ipsam videri fideliter: postposita affectione,vel causa lucri,vel inimicitiæ. Qua cõparatione facta & approbata,scriptura facit plenã fidẽ absq; aliqs admi-

2 niculis.h.d.in effectu ista lex. † & p auf.ad hæc.addunt alia duo gña scripturarũ,ex quibus põt fieri cõparatio.f.de scriptura quę producitur per partem aduersam,& de sumpta ex archiuo pu-

b blico.[b] & sic sunt quinq; genera:quorum tria ponuntur in hac l. cõparationes.& duo in auf.ad hęc.sed p auf.at si cõtractus.q̃ loqtur de scriptura,ad quam probandam fit comparatio. & in hoc differt à l.Codicis.qui loquitur de scriptura, ex qua vel de qua fit cõparatio.corrigitur l.cõparationes.in quantũ vult quod soli cõparationi stetur,si fuerit scriptura approbata per cõparationem:& vult q nõ stetur soli comparationi.sed aliud arg. requiratur ad probationem scripturæ quæ negatur,& pro qua probanda fit comparatio:& arg.cõ sistit in hoc (vt habetur in corpore) vt deponãt se vidisse scribi illam scripturam per talem cuius esse dicit:licet per partẽ aduer- b sam negetur;& licet nihil deponant de veritate facti:quia non fuerunt præsentes tempore contractus:sed viderunt eam scribi:nec curatur an ipsi sint descripti in illa scriptura,vel non:licet in scriptura ex qua fit cõparatio,si est priuata,debeat esse descripti seu subscripti propria manu ipsorum,ad hoc vt illa scriptura sufficiat ad comparationem: vt hic*in tex.ibi.[nisi trium testiũ habuerint subscri.&c.] Et ista lex primò ponit procœmium vsque ibi.[Ideoq;.] Secũdò Secundò ponit statutũ vsq; ibi.[omnes autẽ]. Tertiò ponit modum tenẽdi in cõparatione,& extẽdit & limitat quod suprà dictum est.Potest autem hic poni casus duobus modis.Primò qđ producebam contra te scripturam priuatam, quam dicebã esse scriptam manu tua,vel patris tui,cui successisti,in qua continetur te vel ipsum esse vel fuisse debitorem meum ex iusta causa in c.Tu negabas esse scriptã manu tua,vel patris tui,& sic oportet me hoc probare:probatio autem fiebat & fit per comparationem literarum,vnde producebam aliam scripturam priuatam: quam similiter dicebam esse scriptam manu tua , vel patris tui, ad quam petebam fieri comparationem:tu similiter illam negabas:certè ante hanc l.sufficiebat mihi fortè probare etiã per vnũ testem quòd ista secũda erat scripta manu tua,vel patris tui: sed ex hoc dabatur materia falsitatis:ideo statuitur q nec hæc secunda sufficiebat postquam negatur:nisi habeat subscriptionem testium trium , qui recognoscant suas subscriptiones: vel omnes tres,vel saltem duo:vel si omnes sunt mortui,vel absentes,quòd fiat comparatio de subscriptionibus eorum ad alias scripturas eorundem:de quibus constet,& aliter non sufficiat:etiam si ista secunda aliquid contineat contra me: puta quòd teneor tibi in decem:nam non propterea sufficit ad dandum robur primæ patenti negatę,in qua continetur quòd tu es debitor meus in centum. Item ad comparationem fiẽdam possum producere scripturam forensem id est,iudicialem factam manu tua, vel patris tui: non in forma publica:& sic licet largo modo sit publica, propter authoritatem iudicis : strictè tamen sumendo non est publica: quia deficit forma: etiam si tu , vel pater tuus eratis notarij deputati ad banchum: vnde nec requiritur quòd ista habeat subscriptionem trium testium : sed sufficit quòd sit forensis : propter authoritatem iudicis: potuistis etiam facere dictam scripturam , etiam si non eratis notarij , ex commissione iudicis:vt in capitulo quoniam contra falsam.de probatio. Possum etiam inducere aliam scripturam publicam , si erat notarius:vel pater tuus , & produco instrumentum factum manu tua , vel patris tui : ad probandum primam scripturam priuatam non habentem formam : etiam si testes dicti instrumenti non deponant pro instrumento:& in hoc differt à prima scriptura priuata : in qua testes tres debent esse descripti: & pro subscriptionibus testificari: sed in publica non requiritur quod sint descripti: sed sufficit quod fiat de ipsis mentio:nec requirit quod sint tres: sed sufficiunt duo.Secundus casus:quod produxi contra instrumentum publicum scriptum manu Titij notarij:tu negabas esse scriptum manu illius, confitebaris tamen illum esse notarium producere possum aliam scripturam etiam priuatam, ad probationem huius:quam dicam esse scriptam manu eiusdem Titij: dummodo habeat subscriptiones trium testium pro ipsa deponentium : vel aliam scripturam eiusdem notarij factam in iudicio : licet non in forma publica : vel aliud instrumentum in forma publica , de qua constet: & hoc quando Titius notarius non viuit:si enim viueret, sufficeret testimonium ipsius, si interrogatus diceret instrumentum quod primò produxi , fore de manu sua,vt in l.si quis ,decurio.j.de fal.& in authen. eodem titulo.§.si verò moriantur:vel etiam si extarent testes:de quibus fit mentio in instrumento primo loco producto , sufficeret testimonium eorum , ad probandam veritatem scripturæ sine alia comparatione : tunc enim venitur ad comparationem

a ☞Comparatiões.De materia istius l. vid ꝑ Dy.Bart.& Sal.in l. vēditor.ff.de iud.Host.in summa ti.de fi.istr.in §.iij.& Spetit.de ꝓbat.in §.fina. ver.sed instrumento rum.

b ☞Ex archiuo publico.Adde Doc.in c ij. de fide instru. extrà.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Libra auri. Quod ducati faciat libram. vide Bar.l.i.quoties. C. de fusce. & arca. li.x.Cy.in l.pe.C.de dona.Bald.in l. fi.C. cõmu. de leg.& in l. quicũq.C.de ser.fu. glosſ.in c.fi. de malé. glo.& doct.in c.fi.de deci.Io. and. in addi. Spec.in tit. de instru. edit.tu.s. porrò. in fi. 3 Pau.de cas. in l. fi.C. cõmu.de leg. Alexã. de imo.cõſil. iiij.inci. Circa primũ quæſitum.in j.volu.

iſto caſu,quando nec extat notarius,nec diſcipulus eius:cuí fortè notarius cõmiſerat. nec etiã teſtes.& tunc talis cõparatio faciebat plenã fidem:ſi per hoc ſecundũ appro approbaẽ primũ.hodie remittiẽ in arbitrio iudicis,vt vel faciat plenã.vt hic in glo. ſuper verbo[teſtium.]vel qualemqualẽ fidẽ. i.ſemiplenã.vt in gl.quæ eſt in auẽ.at ſi contractus.circa princ.ibi. hodie verò &c. Per tex.aũt allegatos in gl.† Debes aũt ſcire,altius exordiẽdo materiã,& incipiẽdo à ſubſtantialibus,q ad comparationẽ ſcripturæ tunc deueniẽ quãdo ille contra quem producitur,negat debitum ſeu contractum:& etiam negat ſcripturam eſſe de manu illius cuius aſſeritur eſſe:& quando illa ſcriptura eſt talis quòd ſi eſſet manu illius cuius eſſe aſſeritur,faceret plenam probationem: & ſufficeret ad condẽnationem:aliàs ſecus. vnde ſi producerẽ ſcripturã,quã dicerem eſſe ſcriptã manu tua, in qua cõtinereẽ te eſſe debitorẽ meũ in centũ,& non exprimereẽ cauſa ſufficiẽs,non fieret cõparatio,ſi negas eſſe ſcriptã manu tua ga etiã ſi cõfiteris poſtquã nõ habet cauſam,nõ ꝓdeſt ga confeſsio tua ſine cauſa non valet l.cũ de indebito.in fi.de proba.ff.& l.ij.§.circa. de doli excep. Itẽ ſi producerẽ inſtrm nõ ſolenne: qa deficeret aliquod de ſubſtantialibus,ſimiliter nõ fieret cõparatio , ſi negas ſcripturam manu illius notariꝰ:quia etiã ſi cõfiteris non probare intentionẽ meã,nõ valeat. Itẽ ſi confiteris debitũ , & etiã ſcripturam, nõ fit cõparatio:quia eſſet ſuperflua. Idẽ ſi debitũ & non ſcripturam. Idem ſi ſcripturã,& nõ debitũ.etiã ſi nullam cõtineat ſolennitatem:quia ſcripturæ tuæ ſtatur cõtra te , ſi cõtinet legitimam cauſam:etiã ſi nullos teſtes habeat.vt l.generaliter. infrà de non nu.pec.& iſte eſt caſus ſecundũ verum intellectum in l.ſcripturas.infrà qui po.in pig.ha.in prima parte ipſius l.quæ vult vt ſtetur tali ſcripturæ confeſſatæ:etiã ſi nullos teſtes habeat & etiam ſine alia comparatione in preiudicium hæredum tuorum ſed in preiudicium alterius,puta creditoris tui,non ſtatur : niſi habeat ſubſcriptionem trium teſtium : & tunc ſtatur : etiam ſi illi teſtes nõ examinenẽ:poſtquã tu eã cõfiteris:etiã in preiudiciũ tertij habentis publicũ inſtrumẽtũ,et ſic ſi cõtinet diẽ anteriorẽ,facit me preferri creditori habẽti inſtrumẽtũ publicũ cũ die poſteriori vt ibi eſt caſus et hoc caſu loquiẽ quod vulgariter dicitur ſcriptura priuata,ſi ſit trino teſte notata hic vis eſt nata q ſcriptura publicè facta quando verò negas debitum,& etiam ſcripturã , quam produco fore de manu illius cuius eſſe aſſero:quo caſu loquuntur iſti tex.ſi haberem teſtes qui fuiſſent præſentes tẽpore cõtractus,& deponerent de veritate debiti,adhuc comparatio non eſ- 4 ſet neceſſaria:nec tunc loquuntur iſti tex. † Sed contingit interdum q contractus ſit ſine teſtibus:quia creditor confidit de debitore poſtea incipiẽs dubitare petit à debitore quòd faciat ſibi vnam ſcripturam de manu ſua , & debitor eam facit: quicquid olim eſſet,hodie Imperator conſulit creditori q de ipſa non confidat:quia debitor poterit eam negare , & creditor habebit difficultatem probandi q ſit de manu ſua: vnde conſulit Imperator quòd aduocet ad ſe teſtes,qui videant illam ſcribi à debitore.& poſsint deponere de hoc:nec expedit quòd iſti teſtes ſe ſubſcribant:dummodo de hoc deponant: ſed melius eſſet quod ſe ſubſcriberent & dicit text.q debeant eſſe tres : & non pauciores in 5 auth.ſi quis cautè deponere.j.quí po.in pig.habe.† Aduertendũ autem quòd ad probãdum veritatem debiti interdum ſufficiũt duo teſtes, ſcilicet de iure antiquo indiſtinctè. vt in l. vbi numerus.ff.de teſti.& de iure.C. ſi debitum non tranſcendebat quinquaginta libras auri & de iure auẽ.ſi nõ tranſcendit libram auri, interdũ requirunt tres.vt de iure. C. ſi tranſcendit.l. libras auri: & tũc etiam requiritur ſubſcriptio eorum in inſtrõ publico , vel priuato.vt in l.fi.ſ.ſi certum pet.& de iure auẽ.qñ tranſcendit libram auri,& non cõcurrunt quatuor de quibus ſtatim dicã:ſed aliquid eorũ deficit,interdũ requiruntur.v.qñ quatuor concur- a runt.ſ.q tranſcendat libram auri, a & quòd fiat in ciuitate & q fiat in ſcriptis.& q ab imperitis literarum , vel parum peritis.vt in auẽ.ſed nouo iure poſita ſuper d.l.fi.ſ.ſi cer.pet. & in corpore vnde ſumitur.de inſtru.caute.& fide.& tangitur per glo.in auẽ. at ſi contractus quæ ſuppletur per illam auẽ.ſed nouo iure.dum dicitur adſit arg.j.teſtificatio teſtium:quia ſi queritur quot requirantur,vt deponant ſe vidiſſe ſcribi:dicendum eſt (vt ſuprà dixí) q aliqñ duo,aliqñ tres.aliqñ v.ſicut requirerentur ad probandum veritatẽ ſi fuiſſent præſentes tpe cõtractus:& tũc dicta ſcriptura priuata ſit roborata per teſtificatiões teſtium,qui viderint eam ſcribi:& etiã per comparationem literarum facit plenam fidem:ſed alterũ ipſorũ.ſ.teſtificatio teſtiũ,vel ſola comparatio nõ facit plenã fidẽ:ſed ſemiplenã:ita declarat bona glo.quæ eſt in §. ſi quis igitur.in auẽ.de inſtr.cau.& fide.in gl.quæ incipit.Si ago ſuper verbo faciamus.in fi.& ita debet intelligi iſta auẽ.at ſi contractus:hoc tamẽ verũ in ſchedulis,ſeu in apochis,& etiã in epiſtolis:in quibus de facili poteſt cõmitti fraus:ideo licet olim ſufficeret dicta cõparatio per iſtam l.comparationes.†hodie nõ ſufficit:ſed in libro rationum quí cõſueuit eſſe penes debitorem:& in quo non ſic de facili committitur fraus,ſufficeret ſola compatio ſine teſtibus.per l.cõparatiões.quę nõ eſt correcta per tex. in auẽ.niſi in ſchedulis,ſeu apochis,ſecundũ Bar.quod etiam tenet Bald.in d.auẽ.ſed nouo iure.vbi tangit de iſta materia comparationis.in ſcripturis autem publicis dicvt j.dicam in auẽ.at ſi 7 contractus.†No.ergo in ſecunda parte huius l.tria.ſ.q ſcriptura ex qua fit comparatio,ſi eſt priuata,requirit ſubſcriptionem triũ teſtium.ſcriptura verò ad quam probãdam fit comparatio , etiã quæ prius fuit producta,& negata:licet requirat præſentiam teſtium:non tamen requirit ſubſcriptiones eorum:& hoc vult gl. quæ incipit [hodie] ibi[vel verius hic loquitur &c.] Eſt etiam alia differentia:quia de tribus teſtibus qui requiruntur in ſcriptura,ex qua fit comparatio,ſufficit quòd duo deponant de ſubſcriptione omnium trium:ſed de tribus qui requiruntur in ſcriptura,ad quam probandam fit comparatio quando contractus excedit libram auri, non ſufficit teſtificatio duorum : imò debent omnes tres teſtificari quòd viderunt eam ſcribi: & hoc vult illa 8 eadem glo.†Secundò no.quòd interuẽtus trium teſtium poteſt probari per duos:vt ibi:dum dicit.[ſiue cunctis:ſiue omnimodo duobus.]Et iſtud inducit gloſſ.ſuper verbo[duobus. Jad quæſtionem notatam.in l.ij.j.de bono.poſſeſ.ſecundùm tabu. quòd ſi confiteris teſtamentum fuiſſe factum,ſed negas interfuiſſe numerum vij.teſtium,poteſt hoc probari per duos ex eis:quia non deponunt de teſtamento : ſed tantum de ſolennitate : poſtquam confiteris teſtamentum : ſed negas ſolennitatem:ſed ſi negares res etiam teſtamentum , non ſufficerent duo : ſed requirerentur ſeptem:facit id quod dixí in l.exercendis.ſ.eod.quía ſi duo contradicunt inſtrumento teſtamenti quòd non fuerunt præſentes, ſufficerent tres dicentes contrarium: quòd imò fuerunt præſentes vt reformetur inſtrumentum teſtamenti continens vij.teſtes. 9 †Tertiò & vltimò no.in ver.[licet in ſemetipſum.]quòd ſi prodnco contra te ſcripturam priuatam continentem aliquid cõtra me,non prodeſt mihi ad probandum aliquid pro me: ſicut ſi nil contineret contra me:vt ſ.de probat.l.inſtrumenta. Secus ſi ego non produco eam,ſed tu.nam tunc poſſum ea vtí pro me : poſtquam vteris pro te:& iſte eſt caſus in auẽ.ad hæc.in prin.quę nõ contradicit huic l.in illo ver.[licet in ſemetipſum.] quanquam aliquí dicant contrarium,quód ille verſi . corrigitur per auẽ.ſed falſum eſt.quía in diuerſis caſibus loquuntur:iſta enim l. loquitur quando ambæ producebantur per me:& vna faciebat contra me,alia pro me,tamen ſi volebam ea vtí pro me ad probandum alteram quæ faciebat pro me,non poſſum.authen.loquitur quando vna producebatur contra me,alia pro me, contra te etiã ſi illa non habebat ſubſcriptionem trium teſtium,poſſum ea vtí ad comparationem productæ per me:ita intelligitur authenti.in 10 primo caſu.aliàs nil adde ret ad l. C. † In tertia verò parte huius l.in ver. [omnes autem,] no.alía tria. primò quòd Iudex poteſt committere comparationem peritis: vt notariꝰ : vt patet ibi dum dicit[comparationem faciunt.]Jed tex.in corpore eod. ti.§.oportet.el primo.videtur dicere q ipſemet iudex debet eam facere,& alteri non committere,quod etiam videtur ſentire glo. eo.tit.§.ſi verò nihil.quæ incipit qualiter.Sed dicit Ang.concordando & bene, quòd poteſt cõmittere nõ vt fiat ipſo abſente,& qd teneaẽ ſtare relationi illorũ,ſed vt fiat ipſo præſente,qd tenemenți:debet enim interuenire ſimul cũ illis notariꝰs: q ſi omnes cõcordant q literæ ſint ſimiles,approbatur ſcriptura negata,aſs 11 reprobatur.†Item not.quòd iſti commiſſariꝰ tenẽtur iurare:licet non referant vel deponant tanquam teſtes:ſed potius tanquam in arte

in arte periti:& de eo quod percipiunt iudicio intellectus potius quã ſenſu corporeo:contrariũ videtur voluiſſe gl.q tales nõ te- a neantur iurare a.ff.de ventre inſpi.l.j.circa prin.vel dic q non tenentur iurare eo modo quo teſtes.ſ.de veritate:ſed de credulita- 12 te,& de eo quod eis videtur in iudicio rationis.†Et nò.q iſti pñt reprobari ſicut alíj teſtes.vt in c.cauſam matrimoniꝰ.de proba.& quod per eos factũ eſt,põt per iudicem emendari.ff.qui ſatiſ.cogan.l.arbitro.in ij.lectu.& quod ibi per Bar.ff.à quí.app.nõ licet l.ſi.per eundẽ. Adde q etiam ille qui petit cõparationẽ fieri debet præſtare iuramentũ q non petit calumnioſè,& q nullo alio modo poteſt probare ſuam intẽtionẽ:quía hoc eſt remediũ ſubſidiariũ,vt in cor.autb.eo.tit.§.ſi verò nihil.& ſimiliter ille cõtra b quem agitur & petitur fiet cõparatio,debet aliud præſtare iuramentum.de quo eo.tit.§.ſi verò moriantur.& habẽtur hic in gl. pe.quæ incipit.[ſcilicet peritis.]Et dicit Bal.q ſi iſta iuramenta omitterentur,non valeret comparatio:quía dantur pro forma:& 13 prohibentur aliter fieri.†Vltimò no.comparationem non poſſe fieri niſi ex generibus ſcripturarum hic contentarum: etiam de ſenſu partium:& hoc vult glo.quæ incipit [hoc refertur.]in ver. [in ſemetipſum.]in fi.glo.Propter hoc dicit Bar. ſi ꝓduco cõtra te ſcripturam,quam dico eſſe de manu tua,& tu negas,ego volo q fiat cõparatio de alia ſcriptura,quã cõfiteris eſſe de manu tua: puta de libro rationum tuarum,quòd nõ poſsit fieri: quia nõ eſt de iſtis tribus gñibus ſcripturarũ. de quibus iſta l.in aliꝭs duobus de quibus in auẽ. Itẽ q ſi peto vt cõpellaris ſcribere aliã ſchedulã,vt videaẽ an iſta quã negas, ſit ſimilis illi.qđ hic fieri nõ debet nec valeret talis cõparatio.Gul.de Cu.dicit cõtrariũ:& etiã Bal. dicẽs Bart.errare,& fuiſſe locutũ contra text.in §.j.qui incipit ſi quis igitur.in corpore authenticorum.eo.tit.vbi dicit Imperator quendam qui negabat ſcripturam eſſe de manu ſua fuiſſe cõpul ſum ad ſcribendum:vt fieret comparatio,nec eſt verum(vt dicit d Bal.)q iſta talis ſcriptura non ſit de generibus hic cõprehenſis: quía imò eſt de genere forenſium ſcripturarum:cum fiãt de mãdato iudicio & in iudicio:certè ad illum tex.poteſt reſponderi:q ille fuit cõpulſus ſecundũ obſeruantiã iuris veteris:ſed poſt con ſtitutiones imperiales dantes formam,non habet locũ illa compulſio.iſta tamen reſponſio non multum placet : quía etiam tũc vigebat iſta l.vnde dictum Bal.videtur verius:& etiã mihi videtur abſurdũ dicere q ſi cõfiteris aliquam ſcripturã eſſe de manu tua,q ego non poſsim illã inducere ad cõparationẽ alterius quã negas.nam & ſi tu producís ſcripturã de manu tua cõtra me.fateris eſſe de manu tua,& ego poſſum inducere ad probãdũ meã quã negaſti:licet nõ habeat ſubſcriptionẽ triũ teſtium:;ꝓpter hoc ſolũ quía in producẽdo cõtra me aſſeris eſſe tuã.ergo idẽ in qua- libet alia quam aſſeris eſſe de manu tua.nec ob.iſte tex. nã fateor q ex alía ſcriptura quã hic cõtenta non poſſum petere q fiat cõparatio quando negas:ſed ſi tamen confiteris,non video quid repugnet:nec puto iſtam glo.bene dicere.

a ¶Iurare. An periti in arte teneanẽ iurare. vide per Bal.in pœ. ff.in x.col.& in l.nemini.circa fin.de aduo.diuer.iud.Bar.& Ange.in l.ſi vacãtia. ff.de bo.vac.libro x. Ant.de Bu.in c. ppõ ſuiſti.de pb. & in c. veniẽs.el j.de teſt.Io. An.Abb.& doc.in c. fraternitatis.de frig.

b ¶Scriptura publica. Adde gl.& doc. in c. j.extra eo.tit.in antiquis.

c ¶Vel diẽ. Adde gl. in c quoties cordis oculus.j.q.vij. Ang.in l. j.§.editiões.ff.de edẽdo.Io.de Imo.in l.ij. ff. quãd.teſta. aper. Ab.l c.j.ad fi.de pb. Alex. de Imo. conſi. lxxvj.inci. Põderatis his de qbꝰ in themate.in iij.vol. & in cõſil.cxxij. inci.diſcuſsis hæſitationibꝰ. in j.vol.

d ¶Publico. Adde q licet credaẽ tali ſcripturæ ſumptæ ex archiuo publico, tñ inrelige q hoc ꝓcedit in territorio illíꝰ ciuitatis vbi eſt archiuum ita Bal.in l.ex ẽplo.ã. de ꝓba.vel ſi ꝓducerẽ extra territorium cõtra ſubſidiũ illíꝰ ciuitatis,vel rõne contractꝰ,vel alia rõne: tũc eñ ꝓbaret.ſecm Bal.vbi ã.quẽ refert & ſequiẽ Alexan.de imo.l cõſ. cxxxvij. col.iij.in prin.in ver. nõ ob.q credatur.in j.vol.

Scriptura quæ redigitur ex archiuo publico,dicitur publica propter publicum teſtimonium:ſcilicet illius qui præeſt archiuo:ſine cuius ſubſcriptione non ſtaretur ei & nu.4.

Scriptura quot modis dicatur publica? & an debeat continere annum & diem: & quid in ſcriptura priuata?

Quid in alia ſcriptura confecta ab officiali publico? ut à datiarijs,uel gabellarijs,in his quæ concernunt officium ſuum licet non ſit in archiuo publico.

De quo genere ſcripturarum poſsit fieri comparatio ad idem genus,uel diuerſum?

AVTHENTICA.

1 AD hæc. †In auẽ.ad hęc.no.primò q quælíbet ſcriptura quã producís cõtra me,ꝓ te poſſum vtí cõtra te:etiam ſi ſit ſcriptura priuata,& talis cui nõ ſit credendũ pro te:quía eo ipſo q ꝓducís, videris fateri omnia quæ in ea continentur eſſe vera:iuxta not.in c.cũ olim. de cenſi.extrà.per Bar.in l.poſt legatum.ff.de his quíb,vt indig. quod ego intelligo verũ ſi eam cõfiteor:aliàs non poſſem me ex ea iuuare cõtra te.vt regula ex eo.de reg.iur.lib.vj.Gloſſ.j.huius auẽ.oppo.ad hoc primũ dictũ de l.cõparationes.ibi dum licet in ſemetipſum.Solue melius quã gl.quod ibi loquatur quãdo ambas ego produxi.ſ.vnam quæ facit pro me : & aliam quæ facit contra.hic ego ,ꝓduxi vnam,& tu alterã : quòd hic in producta à te non requiratur ſubſcriptio teſtiũ,patet:quía nihil adderet ad 2 l.C.†Secundò no.& ad hoc ſemper allegatur.qd ſcriptura quæ

2 ☞ *Comparationi literarum quanta fides detur? & nu.3.*

3 *Quot teſtes requirantur hodie ut deponant pro ſcriptura priuata,ad quam probãdã fit comparatio?*

4 *Notarius ſi dicat inſtrumentum non eſſe ſcriptum de manu ſua,& producens dicat contrarium:an ibe poſsit petere fieri comparationem ad alia inſtrumenta ſcripta de manu ſua?*

5 *Inſtrumentum factum in longinquis partibus,quando faciat fidem,licet negetur ſcriptum de manu illius notarij?*

6 *Inſtrumentum ad hoc ut faciat fidem,quot teſtes requirat? & nu.3.*

AVTHENTICA.

1 AT ſi contractus. †In authentica at ſi cõtractus.No.q duobus cõcurrentibus.ſ.q cõtractus ſit factus in ciuitate,& excedat libra auri:ſi ꝓduco ſchedulã ſcriptam manu tua de tali contractu,quam tu negas: non creditur ſoli comparationi, ſine alio argumento,i.ſine teſtificatione teſtium deponentium quod viderunt eam per te ſcribi:licet nõ interfuerint cõtractui: qd tñ olim nõ requirebatur:ſed ſoli cõparationi ſtabatur:vt in l.C.quę per hanc corrigitur in hoc.Sed oppo.q nõ ſufficiãt iſta duo: ſed & requirãtur alia duo.ſ.q cõtractus celebretur in ſcriptis: & qd vñ illa,& iſta ſumiť.Sol.ſupple iſtũ tex.ꝓ illas: ſi intelligamus de v.teſtib.dũ tex.dicit[augmẽtũ.]Jed ſi volumus itelligi de tribus vt dicit tex.in auẽ.ſi qs vult cautè deponere.j.quí po.in pig.hab. ↪ & in corpore vnde ſumitur.de inſtru.caute. & fide.§. * ſi quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Requirunt. Adde doc in l fin.C.si cert. pet.Bar. in l.admonē di.ff.de iureiur.Spec. tit. de instrumen. edi. in §. nūc videndum. & ibi Io. an. in addi. Doct. in l. chirographis.ff.de admini. tutorum.

igitur.*sufficit q excedat lībrā auri: & sic non solum duo de quibus hic:sed istud solum sufficeret.si autē esset infra libram auri,sufficerent duo secundū glos.hic.Sed illi tex.fortiter contradicunt: qa indistinctè loquuntur,& dicunt requiri tres testes,& nō minus,vel pauciores:quod aūt gl.dicit procederet quando testes interfuissent contractui,& deponerent de veritate contractus. quo casu cōparatio non esset necessaria:sed quando nō interfuerunt contractui,sed scripturæ:& sic de illa tantū deponūt,'& sic est necesse deuenire ad cōparationem:ad hoc vt detur plena fides scripturę:etiam si sit.j.libram auri,puto requiri tres: siue sint subscripti,siue non;qui deponāt q̄ viderūt eam scribi:& pro certo ista veritas est bene cogitando. Et est vna glo. magna:quę loquitur satis ineptè:& tractat de effectu cōparationis quā diuidit in tres partes. Primò enim tractat quāta fides detur cōparationi vsq; ibi.[Item cautius.]Secundò quot testes requirunt' hodie, vt deponant post scripturā priuatā:ad quā probandū fit comparatio vsq; ibi.[ex prædictis autem.] Tertio ponendo practicam recolligit per distinctionem ea quę s. dicta sunt.†Circa primam partem gl.dicit q olim sola comparatio sufficiebat:& sibi debatur plena fides,si literę reperiebantur similes: hodie verò aliquādo relinquitur arbitrio iudicis, aliquando facit plenam fidem: aliquādo nullam. Primum dictum procedit in publicis scripturis,si produco cōtra te instrumentum publicū, quod negas esse scriptum manu notarij ibidē descripti:& non viuit notarius,vel discipulus eius,qui possit testificari.* nec etiā testes ibi descripti,*quibus viuentibus & testificantibus nō esset opus comparatione & sic in subsidium deficiente omni probatione deuenitur ad comparationem:si apparet scriptura similis est,in arbitrio iudicis vel adhibere plenam fidem:vt no.gl.in l. comparationes super verbo testiū.dum dicit & videtur committi iudici an plenam faciat fidem cōparatio &c. An autem faciat aliqualē fidem i.semiplenam,secundū Ang.vt sic deferatur iuramentū in defectum probationis & sic differt scriptura publica à priuata: quia in publica licet oēs prædicti mortui sint,nihilominus deuenitur ad cōparationē:sed in priuata à testibus qui viderūt eam scribi: quia non expedit deuenire ad cōparationē quantū ad plenam fidem,fiendam,sed quantū ad semiplenā secus videtur:& ita limito dictum gl.& doct.in ista materia qui simpliciter dicunt differentiam esse inter publicam scripturā,et priuatam:quia in publica mortuis testibus fit comparatio:sed in priuata non sed intelligē vt dixi aliquando non facit plenam fidem,quādo viuunt testes qui viderunt eam scribi.& pro ea testificātur, & hic vult gl. dicere.dum dicit. [quandoq; etiam plus argumenti exigitur. vt hic.]Et adde quod hic dicit Bart. in ista materia & in l.nuda.ff. de dona. quòd si scriptura priuata haberet subscriptionē partiū & etiam trium testium:tunc etiam mortuis testibus,vel non deponentibus pro ea,propter tot subscriptiones comparatio faceret plenā fidem & isto modo intelligit l.scripturas.in prima parte.j.qui po.in pig.ha.& eius dictum videtur sequi Ange. hic:sed Bal.secundū Nic.de mat.in d.auc.sed nouo iure non videtur sequi sed etiam requiritur testificatio testium quod verū puto qa l.scripturas.in nullo facit pro Bart.& valde miror de ipso nā illa lex loquitur de subscriptione partium in prima parte legis nos loquimur in comparatione literarum:quia illa lex secūdum verum intellectum tam glo.quàm doct.loquitur totaliter quando pars contra quam producebatur schedula, confitebātur esse de manu sua:& si erat de manu tertij, confitebatur subscriptionem esse de manu sua.& ad istum casum loquitur iste tex.dum loquitur de subscriptione: non autem ad casum quando tota erat de manu sua:quia tunc subscriptio esset superflua: cōtra quam ego confitebar:etiam si nulli testes ibi erant descripti, statur scripturæ contra se & hæredem ipsius sine alia comparatione: & hoc vult prima pars illius legis:& sic nihil ad propositum. Secunda verò pars loquitur quando quæritur an præiudicet tertio habenti instrumentum publicum: & sic bene requiritur subscriptio trium testium & postquam confessatur per scribentes, adhuc comparatio non est necessaria. vnde non video qualiter Bar.fuerit motus per illam legem,ad dicendum quòd sola comparatio sufficit propter dictas subscriptiones cū ibi ad comparationē nō deueniatur propter cōfessionē suā:vnde salua reuerentia sua ipse errauit hic:licet Bal.videatur ipsum hic sequi. Aliqñ nullam fidem facit cōparatio.s.quando testes contradicunt comparationi:quia tunc magis statur testibus & viuæ voci, quā scripturæ cōparationi:vt in corpore auth.§.si verò.& tale quod potest cōtingere quando testes deponūt pro scriptura,quę negatur quod viderūt eam scribi:& alia scriptura quæ ꝓducitur ad cōparationem,etiam cōstat esse illius,est omnino dissimilis:& sic deberet pronūtiari contra scripturā productam,si testes pro ea nō deponerent:sed quia deponūt:pronūtiatur contra eam & comparatio nem:& iste fuit casus de Armenia:qui contingit imperatori:potest etiā esse ecōuerso,quando littera reperitur omnino similis,& si comparatio approbat scripturam:sed testes reprobant', dicentes q̄ non viderunt eam scribi:& sic stabitur testibus, & non cōparationi:& iste est casus in quo magis creditur viuæ voci quā scripturæ dubiæ sed quando est certa:dic vt in l.in exercēdis.dictum est:& prædicta voluit glo.ibi.dum dicit [quandoque nullo modo &c.]†In secunda parte in versi.[Item cautius.]gl.vult in effectu illud quod aliàs suprà dixi:quod hodie cū maiori cautela fit cōparatio quā olim:quia requiritur quod scriptura quæ negatur,& ad quam probandam fit comparatio, nitatur augmento testium. Sed si quæritur quot requirantur,distinguevt s.dixi.quod aliquando sufficiunt duo:aliquando requirunt' tres aliquando quinq;:sed(vt s.dixi)credo qd' qñ testes nō deponūt de veritate cōtractus:sed solū de scriptura,ad hoc vt illa scriptura possit per comparationem approbari,'semper requirunt' tres: & non pōtiores:etiam si infrà libram auri:non tamen requiritur quod sint in ea descripti:sed sufficit quod deponant pro ea vt in §.si quis igitur.cum seq.* in auc.eo.* Et not.glo.in l.comparationes.quę incipit hodie.licet in scriptura ex qua fit comparatio, debeant esse subscripti:propter hoc reprobo vnum dictū Ange. satis mirum & pernicioſum:& miror valde de ipso.nam dicit qđ hodie in dubio testes se non subscribant.si produco cōtra te ſche dulam hanc,scriptam manu tua,sine subscriptione testiū, quam tu negas,non potes peruenire ad comparationem:sed istud esset verum si nec extarent testes qui eam viderint scribi:& ita debet intelligi:aliàs loqueretur contra tex.& gl.illam prædictam. Vltimò glo.in vltima parte dixit q̄ aut producitur priuata scriptura aut publica:& prosequere vt in glo.quæ est clara.ex qua colligit differētia inter publicam, & priuatam:& etiā ex quo dixi in prima parte,& quòd in publica nō est necessaria comparatio,si extat notarius. qui dicat eam subscripsisse, & pro ea testificatur.

†Sed quærit Gul.de Cug.quid si dicat instrumentum non esse scriptum manu sua,producens verò dicit contrariū, & petit fieri hanc comparationem ad alia instrumenta scripta manu sua, an debeat fieri?tenet qđ sic:& dicit q̄ tex.in corpore vnde hæc aucē.sumitur,videtur dicere quod non facit fidem: hæc debēt intelligi quando notarius ibi confitetur esse de manu sua: secus si negat.per hoc sequetur quod si' fiat comparatio, & reperiantur literæ similes,stabitur comparationi:& non suæ negationi: aliàs frustra fieret:quod non placet.Nam si statur potius dictis testiū de scriptura aliena,quam comparationi:vt suprà dixi:multòmagis debet stari notario de scriptura propria,quam comparationi. Dicit etiam Guli.quod licet notarius dicat esse scriptum manu sua:& sic non sit fienda comparatio scripturæ:tamē fiet respectu signi:quia in alijs instrumentis est signum diuersum ab eo quod est in isto quod nūc producitur:improbatur instrumentū, quia notarius non debet vti diuersis signis:sed eodē.Tene menti præ dicta:†quia omnia procedunt quando comparatio est possibilis sed si non est possibilis:quia producitur instrumentum factum in longinquis partibus per notarium incognitū, & negatur esse scriptum manu illius:licet nō esset notarius qui pro eo deponat nec etiā testes:si tamē habet formā publicā & cōsuetam sine aliqua testificatione vel cōparatione,stabitur ei:si producens est legalis persona,& scriptura nō est in aliquo suspecta: & hoc tāgit Mar.in vj.q.ne pereat probatio:quia negatio præsumitur calūniosa.arg.in l.prox.post prin.ibi:quid enim &c.de ista quæstiōe plenissimè habeē in Spe.de instru.edi.§.restat.ver.quid si ꝓducitur.quod etiā sentit Inn.in c.j.de cleri.pere.& Ang.& alij hic sequuntur.& vidi ita cōsultū per d.Fran.Tig.de Pisis.& fuit opi: Azo.in summa.†Ex his quæ s.dixi,quādo cōtra te vel cliētulū tuum producit aliquod instrumētū de quātitate,vel re,redeundi ad

di ad quātitatē:semper inspiciatis quæ sit illa quātitas.nā si excedat libra auri:& sic viginti duos aureos veteres,vel hodie saltem vsq; ad centum,inspiciatis an ibi sint descripti quinq; testes, vel non quia si non essent nisi duo,instrumentum non faceret fidē: vt hic in gl.circa medium.dum dicit.[sine scriptis tūc tres &c.] de quo pauci perpendunt:ideo notarij qui iura ignorant,de leui possunt decipi:credentes quod sufficiāt duo regulariter:vt l.vbi numerus.ff.de testi.

2 Ille qui semel produxit instrumentum in iudicio,potest post productionem reportare secum originale:nec tenetur dimittere apud notarium:nec aduersario tenetur dare originale, sed copiam eius sine die & consule,& quid si uelit instrumentum accusare de falso? & nu. 4.

3 Qualiter hæc productio ponit fieri altero de tribus modis?

4 Qui semel produxit instrumentum:non tenetur iterum producere ad instantiam aduersarij:nisi quando aduersarius dicit se uelle redarguere illud de falso: & ultra hoc iurat de calumnia,& se subscribit ad pœnam talionis:& quid in protocollo?

5 Quòd illa subscriptio,& etiam iterata productio,debeat fieri coram iudice criminis.

6 Ille qui dicit se instrumentum uelle accusare de falso,non tenetur dicere in qua parte uelit accusare:nec de hoc est interrogandus.

7 Ad impossibile non potest quis compelli:& excusatur si non facit id quod facere non potest sine suo dolo, uel culpa.

Quid in hæredibus usurariorum, qui tenentur exhibere codices, si dicant se non habere?

8 Casus fortuitus qualiter probetur per iuramentum?

Appellans si petat ut appellatus producat sententiam latam pro se,& à qua fuit appellatum,& ille ad mandatum iudicis non producit', nulla subsistente rationabili causa,potest iudex pronuntiare quòd si unquam illa sententia producatur, non habeat uigorem sicut hic,si non producitur instrumentum &c.

9 Iussus iterum producere instrumentum si dicat esse deperditum,& non uult iurare, ut hic: licet hoc casu repellatur instrumentum tanquam falsum,non tamen dictus contumax in non producendo punitur de falso.

Scrupulosa conscientia ultra quam sit de iure,non excusat à culpa:sed à dolo sic.

10 Lata sententia quæ transiuit in rem iudicatam,non potest peti ut exhibeatur' instrumentum:etiam si dicat se uelle ipsum de falso accusare.uide tamen.nu.11.

Quid si pendente prima causa non fuisset allegatum suspectum?

11 Quid si aduersarius uelit allegare falsitatem ex alia causa,quæ non colligitur ex inspectione scripturæ?

12 Notarius si scripsit talis produxit quoddam instrumentum non abolitum,nec cancellatum,nec in aliqua sui parte uitiatum:in quo sic se cōtinetur,quod ita incipit,ita finit,& hoc parte presente & tacente:& postea reperitur quòd in aliqua parte est uitiatum an nocebit?

13 An possit quis excipere ciuiliter contra instrumentum falsum,ut obtineat pro se sententiam,& non accusare criminaliter?

14 Licet accusauerim de falso,& succubuerim,non prohibeor dicere testamentum nullum ex alia causa.

Excipiens de falso si succumbat,an possit postea de falso accusari criminaliter?

15 Producens instrumentum falsum,sicut potest accusari de falso:ita & producens falsam scripturam priuatam,& quando procedat?

LEX XXII.

1 Vm quidam.†Instrumētum semel ꝓductū in iudicio,& etiā per testes approbatū,si videbatur suspectū,si petat iterū ꝓduci: qa petens dicat se velle ꝓbare ipsum falsum,debet iteratò ꝓduci:dūmodo petēs iuret se nō calūniorē hoc petere:sed q̄ credit falsitatē ꝓbare posse:& qđ etiā subscribat se ad pœnā talionis: & nisi iterū producatur,fidē nō facit pro eo qui semel producit: nisi iuret se nō posse ꝓducere:qa est perditū:& qđ ipsum nō habet,nec dolo desijt habere:hæc tñ petitio fieri non pōt post cām finitā per sententiā,& quę trāsiuit in rē iudicatā;sed tñ lite pēdē te.h.d.ista lex singularis.ex qua,multa & multa bona colligūtur.

2 †No.primò ex hac lege q̄ ille qui semel ꝓduxit instrm in iudicio,pōt post,productionē reportare secū originale,nec teneē dimittere apud notariū,qđ patet:qa si remāsisset apud notariū, nō poteret ab eo qđ iterū ipsum ꝓduceret:sed à notario q̄ ipsum exhiberet:cuius cōtrariū hic patet:& hoc ne originale perdaē:sic etiā eadē rōne nō teneē aduersario originale dare:sed copiā eius sine die & cōsule:vt no.j.de app.l.eos.§.super his.in glo.super verbo 7
3 & exēpla.& l.à procōsulibus.& l.qm̄.†Potest aūt fieri hæc productio altero de tribus modis.Primo q̄ trāscribaē tenor instrī de verbo ad verbū in actis:& tunc ipse tenor efficitur de actis:& ita seruatur in curia Romana:& tunc dicit Io.An. q̄ si aduersarius vult habere copiā,debet petere copiam illius transumpti:nō autem q̄ iteratò ꝓducaē originale pro copia danda: vt per ipsum in nouella.in c.qm̄ cōtra falsam.super verbo instrorum.extra de proba.facit l. chirographis.ff.de admi.tut.Secūdo q̄ nō transcribatur de verbo ad verbū:sed ponaē effectus:puta talis produxit 8
c tuitus probatur per iuramentum;'sed hoc declara,vt hic not.

tale instrm,qđ sic incipit,& finit in quo cō a
tinetur in effectu qualiter talis vēdidit talē rem pro tāto pretio &c.si tātum transcriba tur copia instrumēti:& his duobus casibus non expedit etiam pro ferenda sententia q̄ iterum producatur ad instructionem iudicis:quia satis est instructus. Tertio modo; b
nihil de eius tenore vel effectu transcribaē: sed solum principium & finis instrumenti: & tunc iterum erit producendum pro obtinenda sententia ad instructionem iudicis: etiam si aduersarius non petat iterum producī:vt no.in loco præallegato in d.c. quoniam.non antē sufficit scribere in actis productionem instrumenti:nisi aliquid de prædictis tribus fiat:quia incerta esset ꝓductio: Specu.arguit aliquos de falsitate, qui portant plenum saccum de scripturis: & dicūt ego ꝓduco omnes istas scripturas, & post 4
reportāt:& sic ignoratur quæ sint illæ.†Secūdo not.quòd ille qui semel produxit instrumentum,non tenetur iterum producere ad instantiam aduersarij: nisi quādo aduersarius dicit se velle redarguere ipsum de falso.& vltra hoc iurat de calūnia: & se subscribit ad pœnam talionis. Et per hoc dicunt doc.quòd si produxisti instrumentum publicū, non potes dicere quòd mihi producas etiam protocollum, vt videatur an concordet cum meo:quia nō teneor.nisi dicas te velle instrumentum accusare de falso:& alia facias de quibus hic. & quia si dicordaret à protocollo,potius staretur protocollo:tanē; magis originali scripturæ.vt not.in l.Sempronius.ff.de leg. ij. & in authen.de tabellionibus.Ex hoc etiam dicit Bart. quòd si aduersarius petat sibi dari copiam instrumenti cū die & consule,dicens q̄ vult instrumentum accusare de falso:nō est danda cum die & consule:nisi præstet iuramentum.de quo hic:& etiam se subscribat ad pœnam talionis.Bald.limitat.dicens hoc esse verum quādo dicit te velle accusare criminaliter. ita loquitur ista lex. sed si diceret se velle ciuiliter excipere,nō requireretur hoc iuramentum:nec ista subscriptio:quod puto satis bene dictum:quia tunc non quæritur de pœna imponenda: cum ex crimine probato per modum exceptionis pœna non imponatur.vt not.in l.ij.§.si publico.ff.de adul.nisi in quibusdam casibus:vt ibi not.in c.j.de 5
exceptionibus.facit.l.Lucius. ff. de insa. † Tertio not.quòd illa subscriptio & etiam iterata productio debet fieri coram iudice criminis: & sic coram iudice maleficiorum: licet causa ciuilis in qua fuit facta prima productio pendeat coram vicario: 6
vt patet ibi.[apud iudicem criminis.] † Quarto not. secundum Iacobum de aretio quòd ille qui dicit se instrumentum velle accusare de falso,non tenetur dicere in qua parte velit accusare: nec de hoc est interrogandus: quia tunc non illa tantum particula deberet exhiberi, sed totum instrumentum exhibendum est: quia non potest aliter deliberare. facit cap. accepimus.cum ibi not.extrà de fide instrumentorum. Dicit Albericus hoc verum nisi quando petit exhiberi cum die & consule: quia tunc debet dicere quòd vult accusare circa diem & consulem. Baldus videtur dicere contrarium: certè quando petitur exhiberi originale, non expedit quòd petat cum die & consule: quia non potest aliter exhiberi nisi prout iacet: sed tunc habet locum illa petitio quando petitur copia instrumenti: quia non est danda cum die & consule:nisi cum dicit se velle accusare de falso: & tunc dic vt. s. dixi. distinguendo criminaliter, vel ciuiliter. † Quinto not.in ver. [sinautem.] quod ad impossibile b non potest quis compelli. & excusatur si non facit id quod facere non potest sine suo dolo, vel culpa. facit. l. si ideo. cum ibi nota. j. de his quibus vt indig. Et hoc not. secundum Baldum pro hæredibus usurariorum: qui tenentur exhibere codices: vt si dicant se non habere, nec ad manus tuas peruenisse & iurent non sint vlterius cogendi.vt not.in clementina prima.de usuris.in glossa quæ incipit, quid si dicatur. † Item allegatur iste text. quòd casus fortuitus probatur per iuramentum; sed hoc declara,vt hic not.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶De falso. Adde eũdem Bal. in l. fi qs de curio. j. ad leg. cor. de fal. & do. Alexan. de imo. in cõsil. lxxvij. col. j. in j. vol. & adde q̃ stante statuto q̃ falsificans instrumẽtũ puniatur tali pœna. q̃ tale statutũ habet locũ in falsificãte actã. ita Bart. in l. in fraudem. §. neg. ff. de iur. fis. & Bal. in cõsil. cxcvij. in ij. vol. & p Gãd. in tractatu malefi. in tit. de fal. & p Ange. are. in tra. malefi. in verb. falsario. col. fi. Franc. Cur.

in glo. quæ incipit: [quia præsumitur.] in contrario facit de l. si creditor. j. de pig. act. & plenius per Bar. in l. si quis ex argẽtarijs. §. fi. ff. de eden. Vlterius not. in versiculo [q̃ si prędictum.] bonum tex. pro eo quod no. Inno. in c. g. perpetuus. extrà de fide instru. quod etiam refert Bar. in l. ij. ṡ. de eden. q̃ si appellãs petat vt appellatus producat sententiã latam pro se, & à qua fuit appellatũ, & ille ad mandatũ iudicis nõ producit, nulla subsistẽte rationabili causa, potest iudex pronuntiare qd̃ si vnquã illa snĩa producatur, nõ habeat vigorẽ sicut hic: si nõ ꝓducitur instrumentũ, q̃ sit penitus vacuatũ: & nulla fides sibi detur contra aduersarium, puto tñ hanc interlocutoriã nõ nocere quo ad alios, quominus cõtra alios possit vti: prout in simili habetur
9 per Inn. in c. causam quæ. qui filij sint legi. † Item no. in ver. [neque.] casum. qd̃ licet isto casu repellatur istud instrumentũ tanquã falsum: vt patet ṡ. dum dicit [quasi falsa chartula & c.] non tamẽ dictus cõtumax in nõ producendo punit̃ de falso: sed solum vt careat vsu instrumenti: & hoc quia potius culpa põt sibi imputari quã dolus: si fortè scrupulosa conscientia ductus non vult iurare se non habere, nec dolo desisse habere: licet ita sit in veritate. Ex quo no. quod scrupulosa conscientia vltra quàm sit de iure, non excusat à culpa: sed à dolo sic. secundũ Bal. qd̃ tenementi: & sic propter culpam perdit commodũ instrumenti: sed
10 quia caret dolo, nõ punit̃ criminaliter. † Vltimò not. q̃ lata snĩa quæ transiuit in rem iudi. non põt peti vt exhibeatur instrumentum: etiam si dicat se velle ipsum de falso accusare. Sed cõtrà de ti. j. si ex fal. instru. & l. Diuus. de re iud. in quibus habetur quod etiam post sententiam quæ transiuit in rem iudicatã, potest quis allegare falsitatem instrumenti, vel testium: & petere sentẽtiam rescindi mediãte resti. in integ. Hoc est difficile contrariũ: quod format glo. fi. & respondit ipsum procedere quãdo lite pendente non fuisset de fallsitate quæstum: sed hic fuit: vnde amplius quæri non potest hanc etiam solutionem videtur tenere Bar. in l. qui agnitis. ff. de excep. & Inno. expresè in c. licet causam. post prin. de proba. Ista solu. videtur contra tex. quia hic nõ fuit quæsitũ de falso: sed dicebat se velle accusare de falso: & dicitur hic q̃ hoc potest dicere ante sententiam: non post. Dicunt quidam quòd imò ab ipso principio allegauit instrumentum fore suspectum de falso, & propterea producens fuit coactus officio iudicis fidem imponere instrumento, faciendo examinari testes pro eo secundùm quod habetur in l. iubemus. ṡ. de proba. vt patet in prin. huius legis ibi: dũ dicit [eique fidem imposuerit &c.] hoc tamen non nocet parti aduersæ, quominus iteratò possit dicere se velle ostendere falsitatem instrumenti, non obstante impositione fidei, quousq̃ pendet causa: sed ea expedita per sentẽtiam diffinitiuam hoc dicere non potest: sed si à principio nõ allegasset instrumentum suspectum de falso, & non fuisset sibi imposita fides, fatentur q̃ etiam post sententiam diffinitiuam posset al-
11 legari falsitas. † Alij dicunt q̃ aut quærimus an post sententiam possit petere q̃ instrumẽtum producatur ad præparandũ viam accusationis, & non potest peti: & ita loquitur hic. Aut non petitur q̃ iterũ exhibeat, sed allegatur falsitas, & offertur probatio: quia fortè potest probari absq̃ iterata exhibitione: & tunc fatentur contrarium per leges in contrariũ allegatas. Alij vt Nic. ma. & Bal. dicunt q̃ aut aduersarius vult redarguere instrumẽtum de falso ex inspectione ipsius instrumenti ratione cancellaturę, vel alterius euidentis defectus: & tunc quia ista falsitas fuit semel allegata, & purgata propter examinationes testium: licet ite-
1 ratò super ea sit audiendus lite pendente, quia illa interlocutoria non claudit sibi viam, quousq̃ pendet lis. ea tamen finita per diffinitiuam iterum non potest allegari sed si vellet allegare falsitatem ex alia causa quæ non colligitur ex inspectione scripturæ, fatentur q̃ poterit allegare per leges contrarias: quia de illa non fuit vnquã quæsitum & dicit Bald. q̃ est illa rei veritas &
12 est satis notabilis intellectus. † Nunc quæritur quid si notarius scripsit talis produxit quoddam instrumentum non abolitum, nec cancellatum, nec in aliqua sui parte vitiatum: in quo sic & sic continet: quod ita incipit: & ita finit, & in hoc parte præsente & tacẽte: postea reperit̃ q̃ in aliqua parte est vitiatũ, an nocebit? Rñdeo nõ: postquã fuit semel imposita fides: qa potuit hoc fieri post: & hoc ꝓbat̃ in l. fi. ff. si tabu. testa. nullæ exta. & ibi per Bart. qui etiã allegat istũ tex. in princ. ibi dum dicit. [eique fidẽ imposuerit.] Dicit etiã Io. An. post Inn. in d. c. qm̃ cõtra falsam. de ꝓb. super verbo. instrorũ. vbi optimè declarat: & ibi oĩno vide q̃ qn̄
a pars est præsens, & tacẽs, nec ꝓtestat̃, & permittit ita scribi: videtur sateri q̃ instrm̃ sit sine vitio. nam postea põt accusare de falso respectu tenoris instrĩ: sit ergo cautus in protestãdo qd̃ sibi sit
13 saluũ ius suũ, & allegatio falsitatis. † Vltimò quæro, quare accusabat criminaliter: nõne melius esset sibi excipere ciuiliter vt obtineret pro se sententiã: quã accusare criminaliter ad pœnã imponendã? de quo nihil lucrabat̃: sed ponebat se in periculo & in diffcriminæ pœnæ si nõ ꝓbaret falsitatẽ; ꝓpter hoc dixerũt, quidam quos refert glo. quæ incipit [quæ inscriptiones.] q̃ nõ poterat ciuiliter agere, vel accusare, quousq̃ accusassẽt criminaliter. ꝓpter aliquas leges allegatas hic in glo. sed gl. reprehẽdit: qa imò est in arbitrio & electiõe sua an incipiat à ciuili, vel criminali: vt in d. l. damus. j. de fal. Doct. dicũt q̃ hoc est verũ cõtra ipsum criminosum: sed cõtra aliũ qui sentit cõmodũ ex crimine nõ põt agere ciuiliter: nisi primò criminosum accuset criminaliter: & hoc
14 modo ꝓcedit opi. illorũ: & etiam isto modo loquũtur per leges illas allegatas: & hoc si criminosus viuit: si ergo ꝓducis cõtra me instrm̃ falsum ignoranter, videt̃ q̃ non possim excipere de falsitate, si notarius viuit, nisi primò accusem notariũ de falso: & facìam ipsum puniri: & tunc sentẽtia lata cõtra eũ faciet fidẽ ꝓ me
I in causa ciuili: vt in l. j. ṡ. vbi cau. ff. Tene mẽti: sed si notarius nõ
14 viueret possem excipere. † Scias etiã q̃ licet accusauerim de falso, & succubuerim, nõ ꝓpterea ꝓhibeor dicere instrm̃ nullũ ex alia cã: vt est tex. in l. Lucius. ff. de pe. hære. facit l. eũ qui. ṡ. de inoffic. testa. Item si excepi de falso, & succubui, an possim postea de falso accusare criminaliter: dic q̃ sic: per id quod no. Innoc. in c. fi. de ordi. cogni. vbi dicit q̃ illud in quo quis succubuit semel excipiendo, nõ prohibet̃ iterũ in alio iudicio deducere agendo: nõ sic ecõuerso: quod tamẽ videtur intelligendum nisi exceptio mea fuerit repulsa tanquam nõ vera, & non subsistente falsitate per l. sinautẽ. §. fi. ff. de neg. gest. & l. quod in diem. §. fi rõnẽ. ff. de
15 cõpẽ. & vide oĩno in Spe. eo. tit. §. instrm̃. ver. pe. & fin. † No. etiã hic Bal. in prin. super ver. [chartulam.] cum glos. quæ exponit. s.
a priuatã: q̃ sicut producens instrm̃ falsum põt accusari de falso: vt ṡ. eo. l. ij. ita ꝓducens falsam scripturã priuatã. Sed hoc est verum qñ erat ꝓducibilis: ita dicit gl. hic: qa faciet fidẽ plenam: vel qualẽqualem: vt qa erat scriptura notata tribus testibus: aliàs cũ de se nõ habeat effectũ, etiã si sit vera, nõ tenetur ꝓducẽs de falso: quia neminẽ lædit, vel lædere potuit: ad hoc solet allegari glo. quæ est in l. damus. j. de falsis. super verbo priuatas.

Plus ualere quod agitur, quam quod simulatè concipitur. *Rubrica.*

a ☞ *Scriptura quando discordat à rei ueritate, statur ueritati: & nõ scripturæ: & quãdo stetur scripturæ, & non ueritati?*

LEX I.

IN contractibus. Ista l. prẽmittit vnũ quod postea diuersis modis exemplificat: primò quando simulatio fuit circa personas cõtrahentium: quia in scriptura continebatur q̃ vnus contrahebat, & reuera nõ ipse sed alius contrahebat: vt in l. ij. & in l. iiij. postea quãdo continebat simulatio respectu contractus: † quia in scriptura continebatur vnus contractus: puta emptionis: & reuera agebatur alius, scilicet pignoris: & hoc in l. emptione: & illa simulatiõe frequenter vtuntur vsurarij, qui recipiũt pos. pignori. & ne habeant computare fructus in sorte: vt j. tit. j. aliàs ij. volunt q̃ fiat instrumentum vẽditionis, cum pacto de retrouendendo: cum emptor etiam cum isto pacto lucretur interim fructus: vt in l. ij. j. de pac. inter empto. & vendito. Sed si ex coniecturis potest apparere quòd cõtractus sit simulatus: & in fraudem vsurarum: quia fuit facta venditio cum minori pretio quã valeat, ex quo vna cõditio pacto resultat prę̃sumpto: & prę̃ualebit quòd in veritate fuit gestum, quia reputabitur pignus, non emptio: & sic ꝓcomputa-
buntur

buntur fructus in sortẽ: vt in c. illo vos. de pigno. & in c. ad nostram. de emp. & vẽd. Resultat etiam præsumptio ex alio. ṡ. si apparet quod venditor petebat pecuniam mutuò, & offerebat se obligaturum pos. cum hoc quod creditor lucraretur fructus. sed creditor noluit instrumentum cantare de pignore, sed de vẽditione. nã tũc etiã si pro iusto pretio fuisset vẽditio facta, deberet rescindi. cũ ex his quæ præcesserunt colligitur intrẽtio partiũ secũdũ Bal. Ni. de ma. postea in l. fi. loquitur qñ nõ interuenit simulatio de consensu partium, sed falcitas preter cõsensum. Die
2 xij. Iunij M. cccc xxxix. in ciuitate Paduæ. † Not. in l. j. quod qñ scriptura discordat à rei veritate, statur veritati. & non scripturę: & sic admittitur quis ad probandum contra scripturam quod scriptura non est facta de sui volũtate, sed falsò: vel per errorem: vt infra eo. l. fi. Fallit in casu. l. fi. infra arbi. tute. vbi etiam si per errorem tutor aliquid apponat in inuentario, tanquam de bonis pupilli, cum non sit: non potest probare contra. & est speciale fauore pupilli: quinimò & si scriptum sit de sua voluntate fictè tamen: & sic apparenter, & non existenter: vt l. iij. Sed contra de l. antique. infra ad velleia. glos. dicit q̃ ibi etiam est speciale. Cynmultum se inuoluit in hoc contrario. dic quod ibi mulier contra instrumentum factum de sua voluntate ideo non admittitur qa tendit ad consequendum priuilegium contra ius commune. Puta q̃ teneatur de intercessione propter. §. cum. secus si tendit ad consequẽdum aliquid de iure communi. vt in istis legibus, Item cõtra de alijs legibus allegatis in glos. in quibus statur scripturæ sententiæ vel iuramenti: licet veritas sit in contrarium. gl. dicit q̃ fallit. tu dic q̃ in illis nõ solùm fuit scriptum, sed etiam dispositũ contra veritatem rei. & ratione litium dirimẽdarum, sentẽtia & iuramentum habẽtur pro veritate. nec admittitur probatio in cõtrarium. ne lites sopitæ suscitentur.

LEX. II.

1 ACta simulata. † In l. ij. no. qd̃ qui potest emere pro se, si facit cantare instrumenntum in personam vxoris, quæ poterat emere, perinde non valet acsi cantaret in personam suam & sic videtur quod cũ ex forma statuti forẽsis non descripturas in ęstimo non possit acquirere immobilia, non poterit facere cantare instrumentum in personam vxoris: etiam si fecerit eam describi in æstimo, contrarium seruatur: quia cessat ratio prohibitionis. Nam ideo prohibetur ipse acquirere quia non est ciuis nec descriptus in æstimo: nec fraudaretur. sed si facit vxorem ciuem, & in æstimo describi, non fraudatur commune: & ista emtio radicatur in illius persona: & sic non censetur nomem vxoris accommodatum duntaxat in instrumento quo casu dominiũ acquireretur viro, nod vxori: vt infra si quis alteri vel sibi. l. multum. imo acquiritur ipsi vxori, quæ est capax: & non viro. licet si de pecunia viri emptio facta sit teneatur eisdem ad restitutionem pretij. vt no. in l. & si instrumenta infra de fide instru. & iur. hast. fisca. lib. x.

2 ☞ *Contractus si est factus in fraudem alterius, non potest ipse contrahens hoc allegare quod fecerit in fraudem, sed ille in cuius fraudem factus est bene potest.*
3 *An hæres eius posit hoc allegare?*
Quid si contractus est simulatus?
4 *Qualiter plures sint species simulationis?*
5 *Qui allegat contractum simulatum, debet exprimere speciem simulationis.*
6 *Exceptionis simulationis renuntiari non potest.*
Quid si interueniat iuramentum?
Contractus simulatus non habet uoluntatem partium.
7 *Statutum quod contra instrumentum guarentigiatum nulla exceptio admittatur nisi solutionis, an admittetur exceptio simulationis?*
8 *Si in instrumento continetur quòd uenditor uendidit, & tradidit: & tamen postea semper remansit in pos. an præsumatur contractus simulatus?*
Quid si uenditor constituerit se precario nomine emptoris possidere?

LEX. V

1 a SI falsum. † Vltimo no. in l. fi. q̃ q subscripsit se in aliqua scriptura, ea non lecta non censetur eam approbare: Idem si apponat sigillum: vt infra de reb. alie. non alie. l. ij. & adde quod not. Bart. in l. j. §. fi. circa fi. ij. col. ff. quemad. test. ape. Et quod no. in c. si quis preb yterorum. de rebus eccles. non alie: per glo. & ff. de pign. act. l. Caius. secus si scienter: & ea lecta & intellecta: vt l. fideiussor. §. j. ff. de pig. nisi se subscripsisset tanquam testis: quia tunc non vide-
retur approbare in sui prę̃iudicium. vt l. Ti
a tia. §. Caius. ff. de leg. ij. Circa quæ tñ vide q̃ no. Bar. in l. diuus. §. itẽ senatus. ff. de fal. & Inn. in c. humilis. & est c. fin. de maio. & obe. & in c. ij. de fid. instru. & q̃ no. in l. j. §.
2 fed & si mandauerit. ff. q̃ iussu. † Circa materiã verò huius ti. debes scire secũdũ Bar. in quodam suo consilio qd̃ incipit. Petrus nicholæ. q̃ interdum cõtractus sit in fraudẽ alterius: & tunc nõ loquitur ille titulus. Interdũ fit simulatio: & tũc loquitur. in primo casu ipse cõtrahens nõ potest hoc allegare q̃ fecerit cõtractũ in fraudem alterius quia allegaret turpitudinem suam: vt in l. cũ profitearis. infra de reuo. dona. & in l. si creditoribus. de ser. pi. dato. ma. ille verò in cuius fraudem factus fuit, bene potest hoc allegare. vt in toto tit. ff. quæ in frau. cre. &
3 in titu. si qd in frandẽ patroni. † Si aũt quæ- b
ritur an hæres eius possit hoc allegare, distinguitur: aut erat talis cui defunctus tenebatur aliquid relinquere. vt patronus, vel filius: quibus est relinquenda legitima. &
per cõtractum fraudabatur: qui a minor le- c
gitima relinquebatur: & tunc potest hoc allegare: vt l. ij. infra si qd in frau. patro. Secus si nõ tenebat̃ sibi aliqd reliquere vt ibi no. Circa scd̃m verò dicẽdũ q̃ etiã ipse idẽ qui simulatè contraxit põt simulationẽ allega-
re, & petere cõtractũ rescindi, quatenus de facto ꝓcessit: qa non allegat turpitudinem
4 suã. † Sed aduertendũ q̃ plures sunt spẽs si
b mulationis, hnam interdum partes simulãt aliquẽ cõtractũ facere, tñ agitur inter eos q̃ nullus cõtractus fiat vt si aliquis dubitans de tyranno, ne sibi auferat bona: vel fiscus auferat propter delictũ eius simulat vẽdere: sed vẽdere nõ vult: & tunc ex simulato cõtractu nil agit̃: & ista est propriè simula-
tio. de qua loquitur. l. nuda. ff. de cõtrahẽ. emp. & l. imaginaria. de reg. iur. & l. emptor. de aqua plu. arcen. & si statum diceret q̃ cõtra instrumentum publicum nõ admittatur nisi exceptio simulationis: intelligitur de ista & non de sequentibus. cum verba statuti sint propriè intelligenda. Interdum simulatur agi vnum, & agitur aliud, vel in substantia: vt in casu. l. iij. in hoc titulo, vel in ædualitate, quia agitur sub cõditione, & simulatur agi purè: & tũc reiecto q̃ simulatè cõceptũ est, statur ei quod verè actũ fuit vt in hoc ti. Interdũ dicit̃ agi simulatè, quia modico tempore est cõtractus duraturus: vt l. iiij. ṡ. si ab ignoto. ff. de manu. Itẽ sciẽdũ q̃ qñ vnũ agitur, & aliud agi simulatur, interdũ illud qd̃ agitur potest valere eo modo quo agitur: & tũc valet illo modo: non q̃ simulatè cõcipitur. Interdum nõ põt valere illo modo, sed quodã alio, & tunc valet q̃ simulatè cõcipitur: vt l. Lucius. la. ij. ff. de positi. & ibi vide per Bart. & in l. emptor. de aqua plu. arcen. isto ergo casu simulatio habet voluntatem partiũ apparenter, & nõ existenter, Interdum aũt habet etiã existenter. vt qñ debitum ex vna causa fingitur deberi ex altera de cõsensu vtriusq̃ partis. vt in casu. l. singularia. ff. si cer. pe. & l. si ex pretio. C. eo. ti. & l. si sub specie. de postu. & tũc distingue vt in dictis legibus habetur: an dicta fictio fiat per modum habilẽ ad transferendũ vnũ debitũ in aliud: puta per stipulationẽ. & inspicitur q̃ simulatè agitur: an fiat per prætium. quod nõ est ita potens. & tũc distinguitur an pecunia esset parata solutioni, vel nõ. & illa nõ est propriè fictio in qua deficit substãtia obligationis. quia hic nõ deficit vt in d. l.
5 si ex pretio. dicit etiam Bar. ibidem q̃ † cũ plures sint species simulationis, ille qui agendo vel excipiendo allegat cõtractum si
c mulatũ, debet exprimere speciẽ simulationis. aliàs allegatio tãq̃ inepta & dubia nõ admittit̃. bñ facit q̃ no. gl. in c. j. de exce. li. vj.
6 super ver. exceptionẽ. † Item debes scire quod si partes renuntiant in cõtractu omnibus exceptionibus etiam simulatis & promittunt non venire contra, nec allegare, quòd renuntiatio exceptionis simulationis non valet. quia in hoc partes sibiipsis con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Leuissima, quid sit culpa leuissima vide per Bar.in l.qui Neruа.ff.depositi.& cat. zab.in c.j.in x.q. de cõmo. & an culpa sit uissima sit peccatum mortale vel veniale, vide per Feli.in cũ te de re iudic. in iij. col.ver. & dicit q̃ le uissima culpa.

b ¶ Suscepto. Adde in materia do. Alex. de Imol.in consi.l.iij. col.ij.ver.& pro hoc in j.volu.& in consi. cviij.col.pe. & fin.in iij.volu.Cur.

tradicunt, dum simulatè agendo nil agere intendunt: & renuntiando tali exceptioni videnẽ velle agere.vt no.Bar.in l.nemo potest.ff.de lega.j.dicens q̃ quo iure inducuntur ad simulatè agendum, eodem inducuntur ad hãc renuntiationẽ.arg.in l.doli.§. diuersum.ff.de noua. quinimò etiã si iurauerunt tenet glo.in l.emptione.j.eo.quæ semper allegatur, quia sicut simulatus contractus nõ habet voluntatẽ partiũ, ita nec iuramentũ.vt no.in l.fi.j.de non nu.pecu. Et iuramentũ non habẽs consensum partiũ non obligat hoc tamẽ, videtur verum nisi iurẽt omnia & singula prędicta esse vera, & non simulata: ga tũc neutra pars admitteret ad allegandũ simulationẽ: ga allegaret se periurum: habet ergo locum quod dixi quando iurant non venire contra contractum, vel obseruare contractum adde quod notat Bar.aliàs Bal.in l.fi.j.de non nu.pe.vide etiã quod no.Bal.de ila materia in l.cũ precibus.ŝ.de proba.& Bart.in l.j.in prin.ff. qđ

7 vi aut clam.quãdo † statutũ dicit q̃ cõtra instrumentum guarentigiatum nulla exceptio admittatur nisi solutionis: an exceptio simulata admitteretur? dic vt tibi per eũ quẽ tamen Bal.hic limitat. & inter alios modos pręsumẽdi contractũ fuisse simulatum prima ſpecies simulationis est † si in instrumẽto cõtineẽ q̃ venditor vendidit,& tradidit,& tamẽ postea remansit in possessione sem

§ per: vt in l.sicut.§.superuacuum.ff.quib.mod.pig. vel hypo. sol. sed an hęc pręsumptio resultans ex retentione ꝑ possessionis tollatur, si constituerit se pręcario nomine emptoris possidere: vel si retinuit sibi vsumfructum tangitur in l. post contractum. ff. de dona.per Bar.& Bal.in l.illud.de sacrosan.eccle.& j.de dona.ante nup.l.j.

Commodati. *Rubrica.*

2 ☞ *Commodatarius de omni culpa tenetur etiam leuissima & an etiã de casu fortuito?*
3 *Quòd sint aliqui contractus in quibus tenetur quis de casu etiam præter sui culpam contingente.*
4 *Commodatarius, uel alius si suscipit in se casum, an sufficiat generalis susceptio, ut teneatur? & nu.5.*
5 *Quòd talis susceptio intelligatur de casibus solitis uenire.*
6 *Si aliqui casus fuerunt specificati, & postea subiecta clausula generalis, restringitur ad similes casus, uel minores.*
Si tempore guerræ aliquis susciꝑat in se custodiam & castrum, uidetur in se suscipere casum fortuitum: etiam si per uim ei auferatur.
7 *Quando quis recipit rem æstimatam an ista æstimatio faciat uenire casum fortuitum: & an faciat emptionem, uel non?*

LEX I.

1 EA quidem. † Cõmodatarius non tenetur de casu fortuito contingente sine sui culpa: nisi illum casum in se susceperit.h. l.ista l. In tex.ibi. [imputari &c.] supple si prꝑter eius culpam venisset aliàs secus. vt in l.in rebus &

2 l.li vt certo.ŝ.interdum.ff.eo.nam † commodatarius de omni cul

a pa tenetur, etiam leuissima: quia eius gratia regulariter celebratur cõtractus de casu tamẽ fortuito non tenetur: nisi illum in se susceperit quia casus tantum censetur esse de natura contractus cum ex conuentione partium contractus legem.i.naturã accipi

3 ant.vt in l.j.§.si conueniatur.ff.depositi. † Sunt autẽ quidam contractus in quibus tenetur quis de casu, etiam prꝑter sui culpam contingẽte.vt in l.incendium.ŝ.si cer.pe.Et in illa l.Cy. plenissimè examinat vnum passum: in quo multæ fuerũt opiniones dũ

4 hic dicitur † q̃ si suscepit in se casum, tenetur de casu: an sufficiat generalis susceptio, dicendo volo teneri de omni casu fortuito, vel de omni periculo: non tamen specificat aliquem casum specialiter. Et breuiter in prꝑparatoriis iudiciorũ habemus expressum q̃ talis geñeralis renuntiatio nihil valet: sed expedit quòd specificentur puta in me suscipio casum fortuitum incendij, naufragij, aut incursus latronum: nec operetur ista susceptio nisi in specificato: etiam si postea subdatur clausula generalis, scilicet & omnium aliorum casuum fortuitorum. vt habetur in l.sed & si quis.§.quæsitum.ff.si quis cautio. quia in illis prꝑparatoriis iudiciorum seruatur æquitas prętoris in multis potius q̃ rigor iuris ciuilis. vt in l.si seruus.§.si piurũ.eo.titu. & in l.& si post tres. cũ ibi no.vnde nõ vult prætor sub generali inuolucro verborũ quem incurrere pœnam, vt si promisi sistere in iudicio certa die non obstante quocunq; impedimento, etiam obueniente casu fortuito: nisi exprimat.vt dixi. Sed dubium est quid in cõtractibus & in hoc fuerunt plures opi. vna fuit Mar. alia Ioã. & Azo. alia Bulgari. alia doc. postea sequentium quas Cy. hic plenè recitat & Bal. hic recitat opi. Nic. de ma. Bar. in d.§. quæsitũ. distinguit hoc modo q̃ aut fit expressa mentio de casibus fortuitis, & tunc sufficeret generalis susceptio in contractibus: licet in iudicijs non sufficiat. vt l.quę fortuitis.j.tit.j. & in hoc sit vera opinio Mar. aut nõ fit expressa mẽtio de casibus fortuitis: sed solum de periculo: ga suscepit in se periculum: quod quidem vocabulum latius est quod põt intelligi nõ solum de casu fortuito, sed etiam de culpa leuissima iuxta not.in l.si quis nec causam.ff.si cer.pet. vñ isto casu dicit aut in illũ qui suscepit in se periculum nõ fuit translata possessio, vel detentio rei, & tunc ga in re quæ non est apud eum nullam culpam etiam leuissimam potest cõmittere, non potest intelligi nisi de casu fortuito. & istũ dicit esse casum in l.si vendit.in princ.de periculo & commo.rei ven.ff. aut in ip sum fuit translata possessio, vel detentio: & tunc potest culpam committere & tunc aut de natura illius cõtractus veniebat culpa leuis & non leuissima: vt in contractu locati qui celebrat gratia vtriusq; & tũc susceptio periculi operatur hic solum vt vltra culpam leuẽ veniat & leuissima: non autem casus fortuit. vt in l. opus quod aduersione.ff.locati. & satis operat in hoc aut de natura illius contractus veniebat etiam leuissima. vt in contractu cõmod. & etiam mandati quãdo erat datũ mandatum ad litigandum: & tunc susceptio periculi vt aliquid importet, facit vt teneatur de casu, etiam sine culpa contingente. aliàs nihil operare tur. vt l. Aristo. ff. mãdati. Aut erat talis contractus, de cuius natura veniebat etiã casus fortuitus: et sic debet scire q̃ illud quod dicitur habet locum, nisi obueniat culpa alterius partis: vt in l. cum proponas.j.de nautico fœ. susceptio autem periculi vt aliquid operetur, facit vt teneatur de casu cõtingente etiam culpa alterius partis interueniente scilicet debitoris. vt in d.l.cũ propo

5 nas. † Et not. q̃ talis susceptio b intelligitur de casibus solitis ve

b niret: secus de insolitis, & ratio contingentibus vel qui veniunt rarò. vt est tex.no.in l.fistulas.§.frumenta.ff.de contrahen.empt.

6 † Et si aliqui casus fuerunt ꝑspecificati, & subiecta clausula generalis restringitur ad similes casus, vel minores nõ extenditur tñ ad maiores. argu.in c.sedes.extra de rescrip. Dicit etiam Io.and. in addi.Spe.super rub.de locato. q̃ si tẽpore guerræ aliquis susci piat in se custodiam & castrum, videtur in se suscipere casum fortuitũ etiã si per vim ei auferatur & hoc ex natura eius quod in se suscepit: ga custodiã tempore guerræ suscepit. Tene menti

7 † Examinat etiam Cy. ad aliũ articulũ quãdo quis recipit rẽ æstimatam. an ista æstimatio facit venire casum fortuitum in consequentiam, & an faciat emptionem, vel non, quia in contractu emptionis venit casus de his duobus articulis vide plenissimè per Gul.de cu.& Bar.post eum in l.si vt certo.eo.ti.ff. vbi ponit aliam rationem quam ponit hic Bal.

2 ☞ *Quando dico tolle hanc pecuniam, uel rem, an uidear donare, uel commodare, seu mutuare?*
3 *Si quis reperiꝑt rem tanquam commodatam, & non probauit commodatam, sed locatam non poterit obtinere ex causa commodati quam non probauit.*
4 *Quæ sit differentia inter commodatum, & precarium & nu.5. & nu.6.*
5 *Precarium, quòd possit reuocari ad nutum concedentis. & quid in commodato?*
Precarium non finitur morte concedentis, sed morte eius cui fit cõcessio. & quid in commodato?
6 *In precario uenit lata & leuis culpa duntaxat.*
In commodato uel precario non transfertur dominium: sed tantum usus rei: non perpetuò, sed ad tempus.
Mutuum, an possit repeti ante usum expletum, ad quem fuit factum?

LEX II.

1 QVm eum. † Secundùm primam lec. gl.h.d.ista lex. Si cõmodator repetit rem cõmodatã ante expletũ vsum ad quẽ fuit cõmodata, si vult obtinere, necesse habet ꝓbare: ga cõmodauit ad certũ tẽpus: et q̃ illud tps est finitũ: licet nõ sit finitus vsus, et scãm istã reus cõfitebat rẽ fuisse sibi cõmodatã ad certũ vsum: q̃ non erat adhuc expletus scãm secũdã negabat cõmodatã: sed asserebat donatã esse & sic asserebat habuisse ab agẽte: sed nõ ex causa intẽta per agentẽ. vñ dicit hic q̃ si vult agens obtinere, debet ꝓbare quod

q̃ commodauit: non autem donauit. & secũdũ hoc in dubio prę sumeretur donasse, vt reus asserebat. q̃ videt cõtra no. in l.cũ qđ

2 ff.si cer.pe.in gl.† quæ quærit qñ dico tolle hãc rem, vel pecuniã: an videor donare vel cõmodare, aut mutare: & videt gl.& doc. tenere q̃ nõ videor donare: sed potius commodare. nisi ex qualitate personarum, vel paucitate rei cõtrarium præsumat. iuxta no.in l.si filij tui.infra.de dona.inter vir.& vxo. Ista lectura non placet. Vnde tertiò potest poni q̃ reus non fatebatur se habuisse ab agẽte: & sic negabat illius intentionem: meritò agens tenetur probare q̃ illam sibi cõmodauit: quo probato tenet sibi restituere. nec põt obijcere exceptionem dominij, etiã si vellet ꝓbare rẽ suã esse. vt.j.locati.l.qui rem.& q̃ plenè no.in l.si a.ienã.ff.so.ma.

3 per Bar. † Et adde quia si repetijt rem tanq̃ cõmodatã, & nõ ꝓbauit cõmodatam, sed locatã: licet potuisset obtinere si egisset ex locatione, non poterit obtinere ex causa cõmodati: quã nõ probauit. argu.in l.nõ possumus.ff.si pars hęredi.pe.& l.habebat.in prin.ff.de insti.& quod no.Inno.in c.j.de lit.contest. Die.xiij. Iunij. M.cccc xxxix. & die.x. comes Franciscus de codignola cum sex milibus æquorum & tribus milibus peditũ ingressus est Pa

4 duanũ districtum. † Quæro iuxta prædicta quæ sit differẽtia inter cõmodatũ, & præcarium. ª gl.in l.j.ff.de præcario. ponit tres differentias. & Cy. eas hic examinat. Prima est. quia cõmodatũ cõceditur ad certũ vsum, & certũ tẽpus expressum, vel tacitum. præcariũ verò ad vsum incertum, vel incertũ tẽpus: puta concedo tibi hanc rem.s.ad quemcunq; vsum tu vis: vel concedo tibi domum ad habitandum: non præfixo certo tẽpore. nã intelligit ad voluntatẽ meã. & possum qñcunq; reuocare. casus est no.in l. Lucius.ff.de dona.etiam si dixissem commodo tibi domũ hanc: quia magis inspicitur natura conceptionis. quia facta sine determinatione tẽporis, quã inspiciatur hoc verbũ cõmodo. secundũ

5 Bal.per l.si tibi.ff.de prescri.ver.in l.si vno in prin.ff.loca. † Secũ

b da differentia. ga cõmodatũ non potest reuocari b ante vsum expletũ, vel ante expletũ tẽpus. sed post. vt in hac l. & l.in cõmodato.§.sicut.ff.eo. sed precarium ad nutum cõcedentis: vt d.l. Lucius. Itẽ precarium non finitur morte cõcedentis, sed morte eius cui fit concessio: vt l.cum precario.§.fi.ff.de precario. sed cõmodatũ neutrius morte finitur: sed solum finito vsu, vel tẽpore. Sed mirabile est q̃ precarium non finiatur morte concedentis: cum fiat ad volũtatem & nutũ eius: & voluntas morte finiatur. l. iij. ff.locati. vbi videtur casus in contrarium: sed dic aliud esse quando expressè fit cõceptio ad nutum & voluntatem cõcedẽtis, vt eius morte tũc finitur. secus si simpliciter. licet hoc tacitè ibi sit in

6 concessione. † Est & tertia differentia, in commodato venit etiã

c leuissima culpa ª l.in rebus.ff.eo. sed in precario lata & leuis dũtaxat. vt no.in l.j.ff.de precario. conueniunt tamen in vno: quia in neutro transfertur dominiũ, sed vsus tantum rei. Item in neutro

7 transfertur perpetuò, sed ad tempus. † Vltimò dicit hic Bal. vnũ q̃ etiam mutuũ non potest repeti ante vsum expletũ, ad quem fuit factũ. vt si tibi volenti quandã rẽ emere mutuaui: quia añçꝑ tradas pro pretio repetere non possum. nisi protestaretur quominus conuerteres. & allegat gl. quæ hoc sentit in l.si pœnam ff. de verborum obligatio.

2 ☞ *Si commodaui tibi rem meam, ut pro te obliges, an si nondum soluisti debitum, possim te compellere ad soluendum & liberandum eam?*
Quid si obligaui me pro te?

LEX. III.

1 DE restituendis. † Si commodo tibi rẽ meã vt pro te obliges, soluto debito pro quo obligasti possum repetere per hanc actionem. h.d. hoc si ex mera voluntate. sed si ex quasi necessitate: vt quia tenebar tibi in cẽtum. & cum à me peteres, & ego pecuniam non haberem, & tradidi tibi rem vt poneres pignori. nam tunc soluto debito repetam per act.præscrip.ver.vt in gl.

2 & habetur in l.petenti.ff.de pig. act. † Quid autem si nondum soluisti debitum, an possim te compellere ad soluendum, & liberandum rem, & quando? dic vt tibi not. Si autem non commodaui, vel tradidi tibi: sed ego pro te obligaui, dic vt hic in gloss.

LEX. IIII.

1 RAtextu † Pro declaratiõe huius legis an rem meam tibi nõ obligatam possis sd etinere pro debito, in quo tibi teneor: dic aut peruenit ad te vitiosè, & sine voluntate mea: & non potes retinere

a ¶ Et ꝓcario. addẽ bar. in l.fi.ff.cõmo.gl.& Bar.in l.ij.C.de precario.gl.i c.precariũ.de preca.Inno.in c.j. de commo.

b ¶ Reuocari. Addẽ docto.in c.j. de cõmo. & Spe.ti.de cõmo. ĩ §.j.versi.quid si res.

c ¶ Leuissima culpa. Adde Cardi zaba. ĩ c.j.in ij.no.de cõmo.

l.j.§.rediguntur.ff.quo.lega. Aut non peruenit vitiosè: sed ex voluntate mea, vel alio modo sine vitio: & tunc aut erat tibi obligata pro vno debito quod postea fuit solutum, nunc vis retinere pro alio debito, pro quo non fuerat vnquam obligata, & potes retinere per titu.infra etiam ob cirogra. pe. &c. nisi pro illo debito pro quo vis nũc retinere, aliud pignus à me recepisses. vt no. in Specu. de pigno.§.j.ver.pone mutuasti. Aut pro nullo debito fuerat tibi per me obligata: & tunc aut vis eam retinere pro expensis factis in ipsa re, & potes. l.in rebus.§.possunt.ff.eo. ideo scriptor potest retinere quinternum, vel lecturam scriptam in chartis locatoris. quæ est ipsius locatoris pro mercede sibi debita. & vecturalis potest retinere fardellũ pro mercede sibi debita: vel pro gabellis solutis per eum: & marescalcus qui curauit equũ, & dedit sibi expẽsas, potest pro eis retinere equum. Aut quæritur an possit retinere ꝓ alio debito: & tũc aut res peruenit ad eum propter illud debitũ. & idem.l.eleganter.§.qui reprobos.ff.de pig.act. Ant non peruenit ad eum propter illud debitum: & tunc secus. vt hîc & l. si nõ sortem.§.si certum.ff.de condi.inde. quod autem dixi quãdo ꝓpter illud debitũ intellige qñ fuisset data insolutũ ꝓ illo: aliàs licet ꝓpter illud debitũ nõ posset retineri. vt patet ex no.in l.petẽti.ff.de pig.act. scriptor ergo nõ potest retinere quinternũ exemplaris pro suo labore: licet peruenerit ad eum occasione laboris futuri: quia non fuit datum insolutum pro illo debito.

De pignoratitia actione. *Rubrica.*

1 ☞ *Hypothecaria actio quid sit, & cui, & quando competat.*

1 † Super rubrica quæ differentia sit inter pignoratitiam & hypothecariam. vide gl. quæ semper allegatur in prima constitutione fforum. & inter alias ista est quia pignoratitia est actio personalis. & oritur ex contractu & rei traditione, & datur debitori

2 pro recuperanda re pignorata † sed hypothecaria est actio realis: & competit creditori pro constructione pignoris contra quẽ cunq; possessorem: vnde dicitur vendicatio. l.si fundus.§.in vendicatione.ff.de pig. contrahitur q̃ solo consensu. l.j.ff.eo. titu. dicit. autem Bal.in l.j.infra eodem. quòd pignoratitia est aliquãdo in scriptam. de iure tamen cano. non ciuili. quando cõperit pro cõtractu fœneratitio: quia si tibi obligaui fundum, hoc pacto qđ fructus retineres pro vsuris: & tu istum fumdum alteri tradidisti, qui fructus percepit tot qđ extenuant fortem, possum agere pignoratitia cõtra illum pro recuperatione rei: licet cũ illo non contraxerim. secundũ Hostien. in c. conquestus. extrà de vsur. Item dicit hîc q̃ pignoratitia potest etiã cõpetere ꝓ re non tradita per debitorem, sed occupata ꝓ creditorẽ. l.vtiq;.ff.de dã.infec. licet retrahatur hæc obligatio. Item dicit eam competere etiam pro recuperatione pignoris prætorij sicut pro recuperatione pignoris conuentionalis. l.is cui.§.quæri. ff.vt in possl.lega. Et dicit esse text.vnicum: certè imò est in l.si pecuniam.ff. eodem. secundùm intellectum docto.ibidem: & etiam hypothecaria cõpetit pro tali pignore. l.si is qui.§.j.ff.de pigno.

2 ☞ *In quibus casibus etiam hodie usuræ non computentur in sortem, seu fructus?*
3 *Quid si res fuit uerè uendita: tamen in fraudem usurarum. ut pro maiori pretio quã ualeat, propter terminum quem uenditor fecit emptori de soluendo?*
4 *Si tibi obligaui domum, & tu non locasti eam, sed inhabitasti, an debeas pensionem computare in sortem?*

LEX. I.

1 QVod ex operis. † Fructus & aliæ commoditates quæ percipiuntur ex re pignorata, computantur in sortem. hoc dicit. cum l.seq. propter hoc vsurarij volentes lucrari fructus, nolunt quòd conficiatur instrumentum mutui & pignoris, sed venditionis: quia emptor etiam si facit pactum de retrouendo, lucratur fructus interim perceptos. infra de pact. inter empto. l.ij. sed non prodest eis probata fraude quod contingit si rem emit titulo minori pretio quam valeat. & apponit dictum pactum de retrouendo: maximè si consueuit exercere vsuras. vt not. in c. conquestus. de vsuris per gloss. vna tamen præsumptio non sufficeret: puta pactum tantum de retrouendendo, si iustum foret pre-

tium:vel paucitas pretij sine dicto pacto:quia licitum est contrahentibus inter se decipere nisi deceptio excederet dimidiam iusti pretij.sed tunc non rescinderetur tanquã vsurarius: sed remedio l.ij.j.de rescin.vend.nec sufficeret ꝙ consueuit exercere vsuras,si alia deficerent: quia etiam vsurarij faciũt interdum licitos contractus, nisi ex præcedẽtibus appareret ꝙ venditor nolebat
2 vendere,sed pignorare.vt dixi in l.emptione.ś.ti.ij.Opp.ꝙ †ista non computentur in sortem,nec ea æstimet: sed cedãt lucro creditoris.l.si ea pactione.j.de vsur.So.ibi fuit expresse cõuentum ꝙ retineret pro vsuris:quæ erant licitæ hoc iure hic verò nõ fuit conuentum : sed cùm hodie vsuræ sint prohibitæ , tale pactum non valeret de iure cano.nisi in casu capituli salubriter de vsur. & c.j.de pig. & etiam de vsuris in quibus fructus non computantur in sortem,sed cedunt lucro creditoris:etiam si hoc nõ fuerit expresse dictũ:& quæ sit ratio dic vt ibi.& no.in d.c.conquestus.de vsuris.Secũdò oppo. ꝙ fructus percepti ex re pignorata nõ extenuant sortem:quia non sunt ipsius creditoris percipientis quod patet qa sunt obligati pro debito: sicut ipsa res , ex qua percipiũtur:vt j.in quib.cau.pig.tacitè contrahi.l.iij. sed si essent sui,non possent esse obligati l.neꝙ pignus.ff.de regu.iur.si ergo non sunt sui,non possent cedere in solutum.nam etiam pecunia pro debito,si dominium non transit in creditorem,non cedit in solutum:nec debitũ extinguit l.nõ omnis.§.j.ff.si cer.pe. propter hoc dicunt doc.ꝙ l.ij.quæ loquitur de fructibus,deberet intelligi postquã fructus sunt consumpti:quo casu creditor tenetur ad quantitatem.i.æstimationem eorũ.l.in summa.§.in frumento.ff. de cõdi.inde. vnde cùm hincinde debeatur pecunia,fit inuicem compensatio:& hoc idem voluit gl.in l. diuortio.§. donationes. ff.sol.mat.sed in casibus.l.potest non expedit hoc dicere:quia loquitur quãdo pecunia peruenit ad creditorem ex re pignorata, prædicta vendicant sibi locum in vero pignore. Sed ponamus
3 †ꝙ res fuit verè vendita,tñ in fraudem vsurarũ: pro maiori pretio quã valeat , propter terminum quem venditor fecit emptori de soluendo nam ista est vera venditio:sed quatenus pretium excedit:est vsura c.in ciuitate.& c.nauiganti.de vsu. dicit Bal.ꝙ tunc emptor statim efficit dñs fructuũ : quia percipiuntur ex re sua:& ratio est,qa etiã antequã consumantur cedunt in sortem: quatenus sors excedit iustũ pretiũ.Nec obstat si dicatur imò nõ transit dñium ex contractu facto in fraudẽ l. si libertus minorẽ. de ope.li.Rñdetur verũ esse qñ in fraudẽ l.et alterius tertij.secus si legis & ipsius tantũ contrahentis sit præiudiciũ. vt est in casu
4 isto cùm quis in sui præiudicium emit rem maiori pretio.†Vltimò quæro quid si tibi obligaui domũ , tu autem non locasti eã, sed inhabitasti,an debeas pensionẽ computare in sortẽ? Rñdeo sic,si fuisses aliam domum conducturus,si hanc non recepisses. arg.in d.l.si ea.& tunc cõputare debes tantã pensionem,quanta cõsueuit percipi ex re illa.vt no.per eum in l.excepto.j. locati.secus puto si non fuisses aliam domũ conducturus.nam potius videris inhabitare pro vtilitate domus:qa melius est habitata: quã inhabitata licet hoc nõ tangatur per doc.vñ debes damnum sentire et ita semel de facto interrogatus dicebam:ad qd̃ vide quod habetur in l.si debitor.ff.in qui.cau.pig.ta.contra.

a ☞ *Pactum quod creditor retineat rem in solutum pro debito,si non soluatur infra certum tempus,non valet:sed reprobatur in pignore,nisi fuit appositum ex post facto uel nisi fuisset actum quod pro iusto pretio retineat.*

LEX III.

1 PActum.†Per pactum ꝙ creditor possit vendere pignus,non perdit debitor pig.actionem.h.d.Sed ad quod cõpetet tũc pig.Dic vt in gl. qa competet ad ipsam rem soluto debito,si creditor nõ vẽdidit eam.vel si vendidit vltra debitũ , cõpetit ad illud vltra vel si minus vendidit quã debeꝫ dolo vel culpa, competet ad interesse.In text.ibi: [vendere liceret.]hoc pactum valet & quid im-
2 portet dic vt in l.si conuenerit.ff.eo.† licet pactum ꝙ creditor retineat rem in solutum pro debito,si non soluatur infra certũ tempus,non valet:sed reprobaꝫ in pignore.j.de pac.pig.l.fi. quando fuit appositum à princ.secus si ex post facto. Item secus si fuisset actum ꝙ pro iusto pretio retineat quod dic vt ibi no. & l.si fundus.§.fin.ff.de pigno.

b ☞ *Qui sint casus fortuiti.*
In contractibus ualet gñalis renũtiatio ,uel receptio casuum fortuitorũ, secus in iudicij.

c *Qualiter intelligatur illud quod res semper perit ei qui dominus eius est?*
Obligatus ad aliquid dandum pro re quæ perit,an liberetur ab illa obligatione?
4 *Excusatur quis à culpa,quando facit illud quod maior pars personarum facit: licet male sibi de hoc succedat.*
5 *Quis teneatur probare amissionem rei: & quis culpam interuenisse , uel non & qualiter? & nu.7.*
6 *Qualiter probetur casus fortuitus,& furtum? & nu.7.*
In loco in quo quis patitur casum fortuitum & perditionem , potest facere examinari testes coram iudice illius loci : etiam non citata parte cum qua ista examinatio fit: & faciet fidem coram competenti iudice contra non citatum.

LEX IIII.

1 SI creditor.†Si creditor perdit rem pignoratam sine sui culpa,nõ tenetur ad eius restitutionẽ,& hoc non obstante potest petere debitum: nisi casum fortuitum expresse in se receperit: debet tamen probare perditionem:aliàs ad restitu.tenetur quia præsumitur habere , postquã semel habuit à debitore nisi probet contrarium.h.d.ista lex cum seq.& cum l.si nulla.& l.pignus.j. eod. In tex.ibi.[restituere id nõ cogitur.]& sic liberaꝫ pignoratitia: qua tenetur restituere nec etiam prohibetur petere debitum. vt in l. proxi.in fi.&c.Sed quæro quid si perdidit sui culpa: & sic teneꝫ si autẽ ipse petit debitum,qualiter possit repelli à petitione? vide tex.cũ gl.ff.de doli excep.l.apud Celsum.§. Itẽ quæritur si vnio-
2 nes.†In l.quæ fortuitis.no.quòd casus fortuiti sunt illi qui præuideri non possunt mere fortuiti & non tenetur quis de casu.Itẽ no.in fi.quòd in contractibus valet generalis renuntiatio,vel receptio casuum fortuitorũ secus in iudicijs l.sed & si quis.§.quæsitum.ff.si quis cau. quod declara vt dixi in l.illa.ś.tit.j. † Inl.pignus.not.ibi: [in bonis debitoris.] per quod ponitur ratio eius quod dixi in l.si creditor.ꝙ res semper perit ei qui dominus eius est hoc verum quantum ad damnum ipsius rei quæ perit. Sed
3 quid si erat obligatus pro illa re ad aliquid dandum an liberetur ab illa obligatione? vide Dy.in l.j.in fi.j.de iure emphy.vbi dicit aut non erat plenè dominus vt emphyteuta.qui non habet dominium directum:& liberatur.vt in l.j.iuxta illud.si perit res tota,liberabiꝫ emphyteuta. Sed si pro parte,nulla liberabitur arte. Aut erat plenè dñs,& tunc non liberaꝫ:et sic sentit duplex damnum vnum de ipsa re,aliud de ipsa obligatione in qua remanet: vt si aliquis donauit cuidã monasterio domũ suam,cũ hoc ꝙ daret sibi expensas quouscp viueret : nõ transit directum dominiũ in monasterium:& si res postea pereat , remaneret nihilominus
4 monasterium obligatum ad alimenta.†Not.etiã in ista l.circa fi. bonũ text. ꝙ excusatur quis à culpa, quãdo facit illud qd̃ maior pars personarum facit licet malè sibi de hoc succedat.Ideo si cõmodaui tibi animal meũ,vt deduceres frumentũ ad molendinũ non expresso quo molendino.& tu dixisti ad molendinũ ad qd̃ communiter ibant oẽs,si propter guerrã tibi fuit ablatũ, excusaris à culpa.Hic est vna gl.veniamus ad eam expediendã pro declaratione gl.quæ est in ista l.si creditor. vide omnino quod no. in Spe.de pig.§.j.ver.& no.ꝙ si creditor.& Bar.in l. si quis ex argentarijs.§.fi.de edẽ.ff.vbi plenius.†Nam aut quærimus quis teneaꝫ probare amissionẽ,aut quærimus quis teneaꝫ probare culpam interuenisse,vel nõ interuenisse primo casu aut amissio allegaꝫ per argentẽ ad fundandã suã intentionẽ,& ipse debet eam probare.vt d.l.si quis ex argẽtarijs.§.fi. Aut allegaꝫ per reum ad sui defensionẽ, & tũc aut nõ apparet ꝙ nunquã ad manus eius peruenerit:& coipso ꝙ iurat hoc,crediꝫ sibi:vt j.de iur. del.l.fi.§. licẽtia danda.in fi.& qd̃ no.in l.cũ.de lege.ff.de proba. Aut apparet ad eius manus peruenisse,vel semel habuisse : & tunc aut tenebaꝫ exhibere nõ iure obligationis,sed officio iudicis. Et idẽ
6 vt sufficiat iuramentũ ꝙ rem nõ habet , nec dolo desijt habere l. fi.ś.de fide instr. Aut tenebaꝫ iure actionis:et tũc nõ sufficit iuramentũ:sed debet plenè probare per testes:vt hic dũ dicit.[manifestis.†Qualiter autẽ ꝓbabit ꝑ testes? Rñdeꝫ ꝙ quidã sunt casus qui manifestè eueniũt:vt incendiũ,ruina & naufragiũ & de istis nõ est dubiũ.Quidã qui occultè veniũt vt furtũ & isti ꝓbantur per cõiecturas vt si ꝓbat ꝙ sibi fuit fractũ ostiũ : & hoc apparet per testes,& euidentiam facti:sed ꝙ res fuerint asportatæ nõ apparet stabiꝫ eius iuramẽto de hoc & vide in Spe. loco ꝓallegato. & vide qd̃ no.Bar.qualr ꝓbatur furtũ.j.vñ vi.l.si qñ.et adde qd̃ dicit Bar.in l.ij.j.de naufrag.& li.xj.per illũ tex.ꝙ in loco in quo quis patiꝫ casum fortuitũ & ꝓditionẽ , põt facere examinare testes

stes coram iudice illius loci:etiam non citata parte cum qua ista examinatio fit & faciet fidem corã competẽti iudice cõtra nõ citatũ:qd̃ perpetuò tene menti.facit l.scire oportet.§.sufficit.ff. de excu.tut.Probatur aũt perditio.quidam sunt casus qui raro eueniunt sine culpa.vt furtũ propter malam custodiam.l.cum duobus.§.dãna.cũ ibi no.ff pro socio.& incẽdiũ.l.si vina.de pericu. & cõmo.rei vẽ.& tũc ei qui dicit se perdidisse sine sui culpa incũbit onus probandi:quia habet præsumptionẽ iuris contra se. Quidam verò sunt casus qui solent euenire sine culpa.vt incursus hostium:& tunc ei qui culpã allegat incũbit onus ꝓbandi. l. quoties.§.j.ff.de proba.& isto modo reducũtur ad cõcordiã opiniones tactæ hîc per gl.Quid autem si nõ dicat se.rẽ prodidisse per casum,sed se dicat impeditum fuisse aliquid facere propter casum.ad euitandũ pœnã quia non fecit:qualiter poterit probare casum? cùm sufficiat iuramentum.vel requirãtur testes de impedimento:vide per Barto.post Guil.de cu.in.l.ij.ff.si quis cau.

a ☞ *Actio pignoratitia non solum competit pro recuperanda re pignorata,sed etiam ad alia quæ est æquum uenire.cum sit actio bonæ fidei.*

LEX. VI.

1 GReditor.†Dãnũ illatum per creditorẽ in re pignorata cõputaꝫ in sortem:& creditor recuperat expensas necessarias & vtiles factas in ea.h. d. Ad vltimũ casum vide.l.si necessarias.in prin. ff.eo.
2 † & no.hîc ꝙ actio pignoratitia nõ solum cõpetit pro recuperãda re pignorata:sed etiã ad aliã quæ est æquum venire. cùm sit actio bonæfidei.facit.l.quamuis.§.fi.ff.eodem.

a ☞ *Creditor in re pignorata habet ciuilem & naturalem possessionem: & ad cuius commodum?*
Qualiter habeat iustam causam detinendi?
3 *Ius offerendi quod habet secundus creditor contra primum ut confirmet sibi pignus, ꝙ ꝓbit præscribi.*
4 *Hæres creditoris,an ꝓbit rem pignoratam præscribere longo tempore?*
5 *Propter solam oblationem res non est liberata à nexu pignoris:nec etiam debitor ab obligatione personali.*
6 *Practica qualiter debitor ꝓbit rem uendicare à creditore,nec creditor ꝓbit ipsum excludere ratione dominij acquisiti per lapsum temporis.*

LEX. IX.

1 NEc creditores.†Creditor non præscribit pignus lõgo tẽpore.nec potest ipsum tãq̃ pignus retinere,vel petere: nisi probet delictum,& obligationẽ pignoris.h.d.intellige hoc vl timũ qñ debitor negat debitum.Pone exemplum si cõfessus fui spe futuræ numerationis recepisse à te centũ mutuum ꝙ quibus obligaui rem aliquam.nunc dico me nunquam recepisse pecuniã:& hoc in tempus quo potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ:certè non potes rẽ defendere tanquã pignoratã:nisi probes numerationem : & si non probes , teneris actione pignoratitia ad restituendum:licet pignus nunquam fuerit contractum:quia non præcessit debitum;& sic pignoratitia datur ad recuperationem rei datæ ob causam pignoris:licet pignus non fuerit cõtractũ.l.solutum.§.ij.qui incip.si quasi.ff.eo.Eodem modo si obligauit rem alienã,& pignus non fuerit contractũ : quia non possum obligare rem alienam l.rẽ alienã.ff.eo. tñ soluto debito possum eam repetere per actionẽ pignotatitiã nec potes mihi obijcere exceptionẽ dominij ꝙ non est mea:sed tertij.l.si rẽ. §. is quoꝙ.ff de pig.ac.vbi est casus.nisi opponas de dominio tuo: quia exceptio tũc elidit intẽtionẽ meã,cũ in re propria nõ cadat pignus.etiã de volũtate dñi.l.neꝙ pignus.ff.de regu.iu. sed in re aliena sic de volũtate domini.& sufficit ꝙ fuerit tradita in cãm pignoris,vt teneaꝫ creditor eam restituere.Si tñ debitor intentaret vtilẽ condi.ex.l.si quis conductionis.infra locati.quę locũ habet etiam in aliꝭ cõtractibus scd̃m doc. ibidẽ:nõ posset excipere creditor de proprio dñio.quia illa cõditio habet similitudinẽ cũ interdicto recuperãdæ:cõtra quod nõ obijcitur exceptio do-
2 minij.circa qd̃ vide no.per Bar.in l.si alienã.ff.sol.mat.†In text. [nec.creditores.]hîc erat dubium. quia creditor secũdũ veram opinionem habet ciuilem & naturalem possessionem. Not.in l. cum notissimi.infra de præscrip.xxx.anno. Item habet iustam causam detinendi.s.voluntate domini pignorantis:& sic videbatur quod posset longo tempore præscribere:sed contrarium est: quia illam possessionem ciuilem & naturalem habet potius ad commodum debitoris quam proprium:quia si debitor non erat dominus,sed rem præscribebat:possessio creditoris prodest debitori ad cõplendam vsucapionem vel præscriptionẽ.ff.de vsucap.l.serui nomine.& l.j.§.per seruum corporaliter.ff. de acquir.poss.Item illa iusta causa detinendi non est sufficiens titulus ad translationem dñij,si tradens est dñs.ś.l.proxi.in prin. ergo nec ad transferendum eam ad præscribendum contra ipsum debitorẽ Itẽ nõ possidet ipse cogitatione dñij.idest tanq̃ dñs.sed tanq̃ creditor.& ad hoc vt quis præscribat,requiritur ꝙ possideat vt dñs.Itẽ habet scientiam rei alienæ.& omnia procedunt antequã debitor soluat vel offerat,consignet & deponat:& isto tempore non solum longo imò nec longissimo prescriberet ratiõibus prę dictis.sicut nec colonus,vel inquilinus.l.malè agitur.j. de præscrip.xxx.an.nec etiam per lapsum.xxx. an. tolleretur debitori ius offerendi & liberandi rem pignoratam.nam tale ius offerendi competit iure facultatis,cui nunquã præscribitur.l.viam publicam. ff.de via publi.& ista est vera opi.secundũ doc.licet glo. in l.cũ notissimi.§.j.quæ incipit quid ergo si debitor.de præscri.
3 xxx.an.tenuerit contrarium.quæ per doc.reprobatur.† Sed ius offerendi ꝙ habet secundus creditor contra primũ vt confirmet sibi pignus,bene potest præscribi:quia illud nõ competit iure facultatis,seu ratione iuris quæsiti.postquam verò pignus foret liberatum per solutionem,vel oblationem cõsignatã & depositã, si esset nata actio pignoratitia.l.fi rem.§.omnis.ff.eo.fi si staret p xxx.annos ꝙ nõ ageret,tolleretur lõgissimo tempore:sicut aliæ actiones personales:vt j.de cõsti.pecu.l.ij.sed an tollatur rei vẽ. & sic creditor præscibat rem? puto ꝙ sic:quia ex tunc nõ possidet vt creditor,sed vt iure proprio causa debiti.licet nõ sic in colono,vel inquilino non soluente pensionem: vt dixi in l. plures.
4 §.ij.de fide instru. † In tex.ibi.[nec qui his successerunt.]Sc.titulo vniuersali,& iure hęreditario:& in isto erat maior ratio dubitandi:quia hæredes potuerunt habere iustam ignorantiam in facto defuncti.l.pignus.de reg.iur.& sic potuerunt tenere rem pignoratam tanquam propriam:& per consequens præscribere etiam longo tempore tit.pro hærede.sed ad hoc respõdet gl.super verbo.[longi.]ꝙ hæres cũ sit successor bonorum defuncti,sicut defunctus,non poterat præscribere,propter causas supradictas:ita nec hæres eius:licet dictæ causæ videantur cessare.l.cùm hæres. ff.de diuer.& tẽpo.præscri.intellige per omnia sicut.ś.dixi in cre-
5 ditore.†In tex.ibi:[consignata & deposita.]hoc qñ obtulit extra iudicium.nam propter solam oblationem res non est liberata à nexu pignoris.nec etiam debitor ab obligatiõe personali.nisi postea sequuto interitu pecuniæ oblatæ.l.qui decem.in prin. ff. de solu.sed si sequatur consignatio & depositio,tollitur omnis obligatio.j.de sol.l.obsignatione.& eodẽ modo per solã oblationẽ facta in iudicio.l.si rem.§.finali.ff. eodem.& sic ex tunc incipit facultas agendi pignoratitia: & sic tunc staret per annos. xxx. contra ipsum præscriberetur,vt dixi:sed tempus præteritũ quãtuncunq̃ longissimũ non prodest creditori ad præscribendum. etiam si fuisset facta oblatio extra iudicium:quia adhuc res non esset liberata.nec orta actio pignoratitia. In tex.ibi.[lõgi tẽporis.] sed nec longissimi:licet gl.super verb.[longi.]in fi.dicat contrariũ secundũ ła.sed intellige eo modo quo.ś.dixi:aliàs malè dice-
6 ret.† In tex.ibi.[vnde intelligis.]hîc ponit practicam & effectũ eius ꝙ ś.dixerat.dicens ꝙ debitor potest rem vendicare à creditore:nec creditor põt ipsum excludere ratione dñij acquisiti per lapsum temporis.dummodo ipse debitor probet originem rei.i. ꝙ traditi eam loco pignoris:aliàs si creditor diceret se nunquã habuisse loco pignoris:sed eam semper tenuisse,saltẽ lõgissimo tempore,si alium tit.non ostenderet,posset se defendere:sed si ꝓbatur origo , locũ habẽt rationes dictæ in prin.l.adhuc potest ꝓbare originem.non aũt prodest ad probandũ dñiũ si agat rei vẽdi.& sic non vt debitor,sed vt dominus: nec contra creditorem tanquam habentem ab eo,sed tanquã contra quenlibet possessorem.ideo necesse habet probare dñiũ,si creditor negat ipsum dominũ.prout in simili no.in l.ita vt si fur.ff.commo.& hoc voluit gl.quæ inci.[sed an creditor poterit dicere.] Non ergo sufficiet ad probationem dominij postquã agit rei ven.probari ꝙ eã tradidit pignori:quia potuit tradere rem alienam:sed si debitor ageret pigno.non posset creditor excipere ꝙ res non erat sua,sed alterius:vt ś.dixi in gl.illa ibi:quia emptor tenetur rei vendi. debitori.hæc ratio non placet.quia rei vendi.ita tollitur tẽpore, sicut pignoratitia.dic ergo ꝙ ille qui emit rem pignoratam, habet titulum habilem ad acquisitionẽ dñij & eodẽ modo ad præscriben-

Universidad de Derecho Biblioteca

dum. Itē possidet pro suo: non sic in creditore, nec in hęrede: qui reputatur in hoc eadē persona cū eo cū sit vitiorū successor: vt ſ. dixi. In gl. quæ incipit. [scilicet decem. Jibi. quia personalis est pignoratitia. Jista glo. non bene loquit. qa hic nō quærit de præscrip. actionis pignoratitiæ: qm illa nō erat nata antequā soluere tur debitū, vel cōsignaretur, & deponeretur & de hoc tempore loquit iste tex. scilicet q currit antequā solueretur: vnde non potuit tolli præscript. actionis, quæ nondum nata erat. vnde dic q aliæ erant actiones quas dixi in prin. l. & cætera quæ sequuntur in glo. superius sunt declarata.

LEX X.

1 PIgnoris. †Creditor soluto debito teneē restituere pignus nec potest ipsum propria authoritate occupare: si non præcesſit de hoc conuentio, vel iussus iudicis. hoc dicit cum lege sequenti.

De exercitoria & institoria actione. Rubrica.

& ☞ *Institoria actio quare sit introducta, & quis dicatur institor*
s *Quid in exercitoria, & qualiter differat ab institoria?*

1 †Notandum est q licet in ista rubrica præmittat de exercitoria prius tñ fuit inuenta institoria & ad eius similitudinem fuit postea inuēta exercitoria quæ sunt actiones prętoriæ. Cuius rei gratia sciēdū est q de rigore iuris ciuilis ex cōtractu vnius alter nō obligat: etiā si nomine illius sit celebratus quia cū obligatio oriatur ex cōsensu, requiritur cōsensus prius ad aliquē obligandum nec sufficit alienus sicut videmus in aditione hæreditatis, per quā quis obligat: & ex sola volūtate adeuntis perficit nam nō potest quis adire per volūtatē alterius: sed p propriā: vt l. Pau
2 lus per procuratorē. ff. de acqui. hæ. †Ex his sequebat hoc inconueniens q si aliquis seruū suū, vel filiū suū, quē habebat in potestate, vel in famulū suū, præponebat alicui negotiatiōi quæstuariæ, & in manibus suis ponebat merces & pecunias, vt negotiaret ad lucrū pręponentis: cōtrahentes cum tali præpositō decipiebant, credentes illū præpositū esse dñm: contrahebant cum eo: & postea reperiebat quod ille nihil habebat in illis mercibus: vnde ipsum nō poterāt cōuenire: quia nihil habebat: vel erat in potestate domini nec etiam præponentē qui ex cōtractibus illis non obligabat ratione qua ſ. & imputabat eis q se non informauerant de conditione illius. vt l. qui cum alio. ff. de reg. iur. Propter quod etiā impediebat exercitiū talis prępositionis: qa hoies cauebant negotiari cū talibus propter hoc prętor prouidit per suū edictū quod præponēs obligetur, & cōtra ipsum introduxit actionē: quæ dicit institoria quia talis præpositus dicit institor. Sed si non erat prępositus negotiationi vniuersali: tamen habebat speciale mandatū ad cōtrahendū cū aliquo, cessabant verba edicti & sic mādans non obligabatur ex cōtractu illius: sed Iurisconsulti extēderunt prouisionē edicti etiā ad hūc casum & deruntur vtilē institoriā ad exemplū directæ: quæ orit ex verbis edicti sed ista ex mēte prætoris. vt j. eo. ti. ſi mutuā. & l. in cū. in prin. ff. eo. & l. iul. §. si procurator. ff. de act. emp. obligat etiā ipse institor. vt patet in l. j. §. est aūt. ff. de exer. sed licet prępononens obligetur sibi: tamē ex contractu institoris non acquiritur actio sine cessione præterquā in subsidiū. vt in l. j. in fi. cū ll. seq. ff. de insti.
& in d. §. est autem. † Postea ad similitudinem institoriæ fuit introducta exercitoria quādo aliquis pręponebat negotiationi nouali: quia institoria habet locū qñ negotiationi terrestri et maior ratio fuit prouidendi: qa nauali propter opportunitatē nauigij: & ex eo quia contrahētes non habebant tempus deliberandi, & videndi cū quo cōtrahebant. vt l. j. in prin. ff. de exerci. quæ ideo sic vocatur: quia præponens vocat exercitor: sed præpositus vocatur magister nauis: tunc autem obligatur præponens quando præpositus contrahit in causam in quam præpositus est principaliter, vel in cōsequentiam: non autem in aliam. vt l. qui cunq. §. non tamen omne. ff. de insti. & de exerci. l. j. §. non autem. & j. eo. l. ij. ibi. dum dicit ex causa cui prępositus fuit &c. & l. iij. ibi. si eius negotij causa &c. & ista materia est quotidiana, et vtilis valde: vt inquit Bal. qui longum facit tractatum.

1 ☞ *Præponens aliquem alicui negotiationi, obligatur etiam si contrahentes ignorauerint talem esse præpositum.*

LEX I.

1 SEruus. †Ex mutuo facto institori nō obligatur præponēs nisi institor ad hoc habuerit mādatū tacitum, vel expressum si tñin eius vtilitatē versum est, tenetur de in rem verso. quatenus est versum. h. d. Sic ergo in generali prepositu ræ quæstuariæ negotiatione non venit vt possit accipere pecuniā mutuò, nisi exprimat: certè etiam sine expressione qñ venit in cōsequentiam vt si erat præpositus mercibus emendis, & vendendis qa sine pecunia non poterit emere vel si nauis cui prępositus erat indigebat refectione, seu ministri indigebāt alimentis. vt l. j. §. non autem. ff. de exerc. In text. ibi. [quia si hæc actio locū &c.] vt qa non fuit expresse dictū: & tunc non datur institoria insolidū, et de in rem verso. quatenus est versum, possit dari etiā actio de peculio vsq; ad vires peculij, si seruus ꝓpositus habebat peculium: & notandū quod præponens obligatur: etiam si contrahentes ignorauerint eum præpositum & sic non contraxerūt ea intentione vt alium obligarent quā illum cum quo contrahebant secundum opi. Jac. quam refert gl. licet teneat contrarium.

LEX II.

1 EX contractibus. †Exercitoria et institoria competūt insolidum sed actio de peculio, & de in rē verso, quatenus est in peculio: vel versum est. In text. ibi. [de peculio duntaxat domini teneatur.] [scilicet qñ seruus qui contraxit non erat præpositus per dominū alicui negotiationi quæstuariæ, nec habuit mandatū speciale ad contrahendum: quia tunc daretur exercitoria seu institoria: vel q iussu in vltimo tantū aliàs datur actio si habet peculium vsq; ad vires peculij de in rem verso, etiam si peculium non habet: si tamen vertit in vtilitatem domini: aliàs si nec peculium habet: nec vertit in vtilitatem domini, nō tenetur ex contractu serui.

LEX III.

1 INstitoria. †Ex illo cōtractu dat institoria, vel exercitoria, q celebratus est ob causam in quā præpositus & intelligo vt ſ. dixi tacitè, vel expresse. h. d. In hoc ergo cōtrahētes debēt esse curiosi vt perquirāt in quam fuit præpositus causam qa nō excusarent propter ignorantiā si contraxissent in aliā causam: sed quando in illam: licet ignorent, hoc eis non nocet: & ad vide glo. in d. l. j.

LEX V.

1 SI mutuam. †Ex contractu facto cum procuratore speciali datur cōtra domnū vtilis institoria. h. d. dic vt dixi super rubrica: quia si non erat præpositus negotiationi vniuersali quæstuarię, de ficiebant verba edicti prętoris: & sic cōtra dñm non dabat actio ex cōtractu procuratoris ideo fuit extensa prouisio edicti per iurisconsult. licet ergo liberam personam nostræ potestati non subiectam nō acquiratur nobis actio & sic procuratorio noīe nostro contrahat. vt in l. j. j. tit. ij. bene tamen qñq; obligatur ex cōtractu procuratoris, si habuit ad hoc mandatū tacitum, vel expressum: hoc declara vt dicit Bart. in l. solutū. §. per liberam. ff. de pig. act.

2 ☞ *Tributoria actio quando habeat locum, & quare ita dicatur.*

LEX VI.

1 QVi secutus. †Ex contractu celebrato cū seruo de volūtate dñi teneē seruus insolidum, etiam si negotiationi quæstuariæ erat præpositus: & dic quod teneē pro iussu vel vtili institoria sicut
2 agit dñs ex cōtractu procura. vt in l. præcedenti. † fuit etiā introducta alia actio per prætorem, quæ dicitur tributoria & locum habet quando seruus habet peculium, & est prępositus negotiationi peculiari & ista habet diuersam naturam ab institoria, vel exercitoria quæ locum habent quando est negotiationi de iure non quæstuariæ prępositus de qua vide in tit. de tribu. ff.

Quod cum eo qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicetur uel de peculio, siue quod iussu, aut de in rem uerso. Rubrica.

In hoc ti. tractatur de contractibus celebratis cum eo qui est in potestate nam tempore contractus celebrari non erat præpositus alicui negotiationi quæstuariæ: quo casu dubitatur primū qualiter

qualiter teneamur ex tali contractu. & de hac loquuntur vt plurimū, ll. huius ti. Item loquitur qñ postea ipse factus fuit sui iuris loquor tñ de filio. non seruo cùm teneatur seruus contrahens. &
2 de hoc loquitur. l. ij. & l. si ex cōtractu. & l. nulla. & l. si ex alio. & etiam qualiter conuenitur durante patria potestate. Item tertiò dubitatur. an filius vel seruus possint facere prætiudiciū domino alienando rem dominicam, vel peculiarem. & de hoc tractat. l. si seruus tuus.

LEX I.

1 CVm filius fami. †Pro officio filij. pater qui non consensit, nō tenetur nisi de peculio: vel de in rem verso: sed si cōsensit, tenetur insolidum. h. d. Primum dictum procedit etiam si pater sciuit, & passus est quia non habetur pro consentiente, nisi qñ officium est publicū authoritate & vtilitate. vt l. ij. ff. admuni. Secūdū dictū procedit qñ expresse consensit: secus si tacitè: vt in l. si filius. ff. de tute. Itē in tutela datiua. sed in testamentaria secus. quia nō tenetur. vt l. Lucius. ff. de admi. tu. distingue ergo q aut officium qd gerit filius est publicum vtilitate & authoritate. & sufficit quòd pater sciat, & non contradicat. vt l. quoties. ff. de admi. tu. aut erat publicum authoritate, sed vtilitate priuatum: vt tutela, & cura. & tunc aut testamentaria. tunc tñ pater non tenetur nisi de peculio, & de in rem verso. vt l. Lucius. ff. de admini. tut. aut priuatum, & tunc si expresse consensit, tenetur insolidum. si non consensit, tenetur de peculio tantummodo, & de in rem verso.

LEX II.

1 HIus rei. †Hic tractatur qualiter teneat ipse filius ex contractu celebrato eo tēpore quo erat in potestate. Cuius rei gratia debes scire q quousque fuit in ptāte tenebatur insolidum & poterat insolidū cōueniri. vt in l. tā ex contractibus. ff. de iudi. præterquā in mutuo, & voto. vt l. filiusfami. ff. de acti. & oblig. & l. & si condemnatus. de nox. ff. postquā verò est factus sui iuris, vel emancipatione, vel morte, videē esse nouus homo, vnde de rigore iuris ciuilis liberabatur ab omni obligatione qua tenebatur sed qa hoc iniquum videbatur, prætor per edictū de quo habeē in ti. de capi. di. restituit contra eum vtiles actiones, quę primò erant directæ. verū quia & hoc videbatur iniquū. nā filius interdū contrahebat sub spe hæreditatis paternæ: & pater ipsum exhæredabat, vel in legitima instituebat, prætor fecit aliquod edictū. quo modificauit primū: videlicet vt vtiles actiones restituantur in eum si habet totā hæreditatē: vel ꝑ magna parte. aliàs nō teneatur nō nisi quatenus facere potest deducto ne exeat: & de hoc dicto fit mentio. ff. eo. ti. l. ij. & etiam in illa. l. & in l. si ex contractu. lex tñ si ex contractu. loquitur qñ filius contraxit vt nuntius. quo casu non tenetur in aliquo si abstinet se ab hæreditate paterna: sed qñ non est vt nuntius, tenetur quatenus facere potest.

LEX III.

1 ETiam. †Actio de in rem verso datur etiam si non interuenit consensus patris, vel dñi. h. d. differentia inter mandatū & iussum est. sicut inter genus & speciē: quia mandatū dicitur siue fiat ipsi seruo, qa ꝙ cum alio cōtrahat. siue fiat contrahenti vt contrahat cum seruo. iussus verò sit ipsi seruo. & sic omnis iussus est mandatū: sed non omne mandatum est iussus. habet tamen vim iussus.

LEX IV.

1 NVlla res. †Filiusfamilias pōt fideiubēdo obligari. et pater obligatus de peculio tantum. seruus autem non potest fideiubere pro alio. nec fideiubendo obligat dominum. vt l. si seruus. ff. de fideiussor.

2 ☞ *Vtilius est defendi iudicis officio, quàm agere interdicto uti possidetis. & quare?*
3 *Seruus alteri tradendo, an priuet dominum ciuili possessione: & quid in colono, uel inquilino, seu procuratore?*
Si priuasset dominum ciuili, quod non posset dominus propria authoritate recuperare ex interuallo, & expellere possessorem: sed incontinenti sic.

LEX VI.

1 SI seruus. †Serus non potest alteri cōcedere vsum rei dominicæ sine volūtate dñi: nec ipm dñm priuat possessione, alteri eam tradēdo: & possessor iudicis officio defendēdus est in sua possessione aduer
sus illicitum detētorem. h. d. Et ad hoc vltimū semper allegatur ista lex. & l. fi. de offi. procu. cæsa. & §. de transac. l. si de possessio
2 ne. in fi. † Est em vtilius defendi iudicis officio, quàm agere interdicto vti possidetis. in quo est necessarius libellus, & ordo iudicarius. non sic in officio iudicis. iuxta no. ff. de interro. ac. super ru. sed. de facto requisitus prohibebit vim fieri sub pœna. In tex. ibi. [non obligauerit.] etiam personaliter ad restitutionē mutui: si nō habuit à te mādatū vel iussum, nec etiam habebat peculiū: nec in rē tuā vertit pecuniam. & sic nec de iure ciuili, nec prætorio es obligatus ad restitutionē pecuniæ. Sed quid si habebat mādatū ad accipiendum pecuniam, non tñ ad cōcedendum vsum rei dñicæ, nec etiā obligandum? Rñdeo non proptērea potest concedere vel obligare rē dñi. licet propter mandatum potuerit obligare personam actione ꝙ iussu: vel mandati. vt. ff. ꝙ iussu. l. dominiū. cum ibi no. In tex. ibi. [& ingrediens rem tuam.] scilicet quamille occupabat ex confessione serui. tu non possidebas eam ciuiliter. ad cuius ciuilis possessionis defensionem potuisti expellere illicitū detentorē à naturali possessione propria authoritate: vt no. in l. clā possidere §. qui ad nūdinas. ff. de acqui. poss.
3 Sed †nonne seruus alteri tradendo priuauit te ciuili possessione? videtur ꝙ sic. sicut si fuisset ipse de possessione expulsus. vt l. per egrē. §. quibus. & l. iij. §. qd si seruus. ff. de acqui. poss. glo. laborat super hoc contrario. & dat tres solutiones. tu dic clarius. ꝙ contrarium procederet qñ dñs possideret rem ciuiliter animo suo, et naturaliter corpore serui. faciendo ipsum colonū, vel inquilinū in illa te, vel ꝓcuratorē, aut castaldionē: sed hoc debet ītelligi qñ nō corpore serui. illā rē possidebat: qa nō facerat illū ꝓcuratorē in illa re. & sic ipse dñs ꝑ seipsum possidebat ciuiliter aīo suo & naturaliter corpore suo. quo casu dño absente vacat naturalis & si seruus eam alteri tradit, non priuat dñm ciuili. sicut si alius sine traditione serui occupasset naturalem: vt in d. §. qui ad nundinas. & sic pōt suā ciuilē defendere, vt dixi. Sed si priuasset ipm ciuili nō posset dñs ꝓpria authoritate recuperare ex iteruallo, & expellere possessorē, sed incōtinēti. sic sicut in prima solutiōe gl. vel dic vt in vltima solutione ꝙ tūc colonus, vel inquilinus, seu procurator, quorum corpore dominus possidet naturaliter, alteri tradendo naturalem priuat dñm ciuili: qñ hoc animo tradunt: sed hic non ita. quia non tradidit vt faceret creditorem possessorem: sed duntaxat vteretur commodo habitandi. & sic vt faceret eum detentorem, non possessorem. In fi. tex. ibi. [protegeris.] qa Iudex mandauit illi patri expulso ne tibi vim faciat sub pœna: sed permittat te vti sua possessione.

LEX VII.

1 EI qui. †Actio de peculio est perpetua quousq; vi
uit seruus. & est in eiusdem domini potesta
te: licet sit pretoria: quia est rei persecutoria, non pœnalis: sed mortuo seruo manumisso, vel alienato, efficitur annalis à tempore mortis manumissionis, vel alienationis. actio verò de in rem verso semper est perpetua. etiam post manumissionem, vel alienationem. h. d. vsque ad versi. fi. qui incip. [alioquin.] de illa annali vide in titu. ff. quando actio de peculio est annalis. per totum.

2 ☞ *Ratihabitio, an faciat dominum teneri, si mutuum non fuit acceptū nomine domini?*

1 §. Alioquin. †Suprà locutus est Imperator de contractu celebrato cum seruo alterius: an dominus ex illo teneatur, & qua actione, & vsq; ad quātum tempus. hìc loquitur qñ cum libero homine gerente negotium alterius, & recipiente mutuū authoritate illius cuius negotium gerit. an dñs teneatur, & qñ? & rñdetur ꝙ si dans mutuum nō habuit respectū ad dominium, sed ad illum cum quo contrahebat: ille solus tenetur, & nō dñs. nisi in duobus casibus. s. si pecunia fuisset in rē ipsius dñi versa. vel si dominus habuisset ratum contractū. h. d. & reputatur singularis. Opp. ꝙ imò dominus cuius negotia gerebantur, indistinctè teneatur vtili institoria. vt ſ. titul. j. l. si mutuā. Sol. ibi dominus dederat expressum mandatum procuratori de recipiendo pecuniam mutuam: quo casu teneretur dominus, etiam si mutuans nullū respectum habuit ad eum, sed dū taxat ad procu. cum quo cōtrahebat: sicut dixi in actione institoria, & exercitoria. hoc debet intelligi qñ non habebat mandatū. Sed tunc op. si nō habebat mandatū, postq; mutuans nō habuit respectum ad dñm: sed ad negotiorū gestorē: indistinctè dominus nō debet tenere. vt ſ. si cet. pe. l. eū qui. Sol. limita illā. l. & hūc

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶An sit actio personalis, vel realis. Adde Bar. l. frater à fratre. ff. de condi. indeb. & in l. summa cum ratione. in §. fin. ff. de pecu.

ver. vt dñs nō teneat nisi in duobus hic cō tentis. vel dic q̄ etiā in his duobus nō principaliter: sed secundariò dñs teneť vel act. neg. gest. vel act. condi. ex mutuo. vt hic in gl. quæ incipit. [his enim duobus.] q̄ ponit de vtraq; actione. † Sed tertiò op. quod ratihabitio nō faciat dñm teneri, si mutuū non fuit acceptū nomine domini, vt patet q̄a quidam mutuans non habuit respectum ad dñm, sed neg. gest. quia non meo nomine gestum ratum habere nō possum l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. gest. gl. & doc. super hoc laborāt tu dic clarius quod nō possum habere ratum nondū meo nomine gestū, quantū ad vtilitatem meā: vt per hoc consequar actionem neg. gest. quasi negotio facto meo per ratihabitionē: vt in contrario: sed ad mei p̄iudiciū bene possum: vt tenear vel præiudicem in re mea. vt l. si fundus. §. j. ff. de pig. & no. hic per Cy. qui ponit vnā distinctionē longam circa intellectum gl. magnæ quę est in l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. gest. quæ tractat an dominus teneatur ex contractu procu. quam plene prosequere. vt ibi per Bar. quidam verò timore huius contrariį dixerunt non dari directam act. neg. gest. postquā contractus non erat suo nomine gestus. sed dari vtilem in subsidio. arg. in l. mater. §. de rei vend. hęc est vna truffa. Alį dixerūt (quos etiam glo. reprobat) quod licet mutuans non contraxerit nomine domini: ipse tamen qui mutuum recepit bene contraxit cum domino. & hoc similiter est truffa: quia non sufficit q̄ in mente hęc gereret, postquā non expresit cū mutuante. Solue ergo vt dixi. & est res clara; & per hoc patet intellectus glo. mag. fi.

LEX VIII.

1 SImandator. †Pater tenetur insolidū ex contractu filį quando mandauit vel iussit fieri eum, vel fideiussit pro eo. h.d. Aliàs non tenetur nisi de peculio, vel de in rem verso: nisi filius præposuisset negotiationi quæstuariæ: quia tunc etiam insolidum exercitoria, vel institoria. vt §. tit. j. per totum.

LEX IX.

1 SIex alio. †Filius familias ex licito cōtractu insolidum obligatur: & etiam conuenitur viuente patre, & durāte paterna potestate: sed ea soluta nō tenetur: nisi quatenus facere potest nisi sit hæres patris insolidum: vel pro magna parte: quia tūc tenetur insolidum. h.d. & sic loquiť de materia l. ij. §. eo. & l. ij. ff. eo. tit. cū concor. facit l. filiusfami. ff. de act. & ob. & qualiter fit executio sententiæ si durat paterna potestas cōtra ipsum filium dic vt no. per Bart. in l. si filio. ff. sol. ma. l. si finita. §. si de vectigalibus. de dā. infec. & q̄d no. in l. si dubiteť. de fideiu. & in l. si condemnatus. ff. de noxa.

a ☞ Nemo dat quod non habet nisi det de uolūtate habentis.
b Seruus non habens liberam administrationem si alienat, & tradit, committit furtum, & sic res efficitur furtiua: nec potest usucapt.

LEX X.

1 SIliberam. †Seruus habens liberā peculij administrationem, pōt res peculiares alienare: & dominiū transferre: alias secus quia nec transfert dominiū, nec vsucapiendi conditionē in scientem eius conditionē. h.d. tria ergo operatur confessio liberæ quia facit dñm teneri q̄d iussū insolidū: & quod posit transferre dñiū alienando, si illud erat penes dñm q̄ peculium cōcesserat. si non erat penes dñm, vt transferať vsucapiendi conditio si autē non habebat vilū istorum, sequiť q̄d non teneť dñs quod iussu insolidū sed de peculio vt sentit glo. nec trāsfert dñiū, nec vsucapiēdi conditionē quod intellige sanè. s. in rebus nō traditis ad vendendū. & ita est intelligendū q̄d istæ ęquè erant traditæ in peculiū, ad conseruādū ꝓpter fœtus futuros: secus si ad vendendum. vt merces. q̄a illas pōt alienare sine cōcessione liberæ facit. l. cū tabernā. cū ibi no. ff. de pig. Sed an pōt obligare res peculiares, q̄n nō habet liberā? videť q̄ sic. quatenus pōt obligare personā dñi vsq; ad vires peculij, nā si pōt obligare personā, fortius res cōtra riū dic per l. dñm. ff. quod iussu. cū ibi no. nā obligare, est alienare. vt in l. si. j. de reb. alie. non alie. † In tex. ibi: [neq; dñiū.] Not. regulā q̄ nemo dat quod nō habet q̄ locū habet nisi det de volūtate habētis: vt patet in prin. l. si conuenerit. ff. de pig. act. vbi credi-

tor vēdendo rē pignoratā iure creditoris trāsfert dñiū: & tū ipm
3 nō habet: q̄a facit ex ptāte sibi data ab habēte, vel à lege. † In tex. ibi. [scientibus.] certè idē si ignorātibus: quia seruus nō habēs liberā administrationē, si alienat, & tradit, cōmittit furtū: vt patet hic in fi. & sic res efficitur res furtiua. Respondeo cū sit affecta vitio reali, non potest vsucapi: nisi purgato vitio furti: vt insti. de vsuca. §. furtiuæ quod etiam voluit hæc glo. magna.

LEX XI.

1 EVm ancilla. †Ex contractu facto cum seruo vel ancilla impubere nō tenetur dns simpliciter de peculio: sed eatenus, quatenus peculium est locupletatum. h.d. secundū intellectum gl. & doc. regulariter autē actio de peculio dať cōtra dñm vsq; ad vires peculij: etiā si ex tali cōtractu peculiū non fuerit in aliquo locupletatum. q̄a in peculium nihil est versum ex illo cōtractu. & glo. ponit hic aliquos casus in quibus nō datur similiter nisi quatenus est locupletatū: quos casus no. & sing. ratio huius legis est quia si seruus, vel ancilla impubes esset sui iuris, nō obligaretur ex suo cōtractu sine tutore nisi quatenus esset effectus locupletior. vt l. iij. in princ. ff. commodati. eodem modo dns ex persona eius non obligatur de peculio: nisi quatenus est peculiū locupletatū. Sed quid si peculium non est locupletatū, tamen vtilitas cū contractu versa est in vtilitatē domini, non peculiarem? Respōdetur tenetur actione de in rem verso, quatenus est versum.

a ☞ Actio de peculio, an sit realis, uel personalis, & an natiua, uel datiua: & sic an præsupponat obligationem, ex qua oriatur, uel non, & quæ sit illa obligatio: an ciuilis, uel naturalis.

LEX XII.

1 DOminum. †Actio de peculio datur deducto eo quod dño debetur à seruo. h.d.
2 do. † Cy. hic tractat materiā actionis de peculio an sit
a actio personalis, vel realis. & an sit natiua, vel datiua & sic an præsupponat obligationē, ex qua oriať vel non. & quæ sit illa obligatio: an ciuilis, vel naturalis de quibus altius & profundius, vide per Bar. in l. frater à fratre. ff. de cōdi. inde. nā in alį quibus habet naturā realiū, propter quæ quidā dixerūt eam esse realē sed falsum est imò est personalis. vt ff. de pec. l. summa cum ratione. §. fi. & insti. de ac. §. in personā. Itē alį dicebant eam datiuā esse, non natiuā. q̄a nō præsupponit aliquā obligationē prę cedere cū cōtractus nō fuerit celebratus ꝑ patrē, vel dñm cōtra quē dať. Alį dicunt quod præsupponit obligationē ciuilē quia lex potuit ciuiliter obligare eos nō autē subest obligatio naturalis q̄ oriť ex consensu quia non adest eorū cōsensus, vel de iure gentium. vt l. cū amplius. §. is natura debet. de reg. iu. & ista actio non dať ex dispositione iurisgētium sed nec etiā ex dispositione iuris ciuilis: sed ꝓtorij. Ex quo nō producit ciuilis obligatio sed prætoria quę tū largo modo dicitur ciuilis. vt ff. de iusti. & iur. l. nam & ipsum illa prosequere vt per Bar. in d. l. frater à fratre.

2 ☞ Pro literis credentiæ an debeat pecunia credi, uel numerari, licet dicat sibi sub credentia fuisse commissum?

LEX XIII.

1 DOminos. †Literæ commendatitiæ non important vt ille cui dirigunť debeat pecuniā mutuare cōmendato ideo cōmendās scribens literas, ex tali mutuo non obligatur: sed patitur damnū pe
2 cuniæ mutuatæ mutans. † & istud not. pro literis credētiæ quod non debeat pecunia credi vel numerari sibi, licet dicat sibi sub credentia fuisse commissum. de quibus literis vide per Bart. in l. Lucius. ff. de fideiussoribus.

Per quas personas nobis acqui. *Rubrica.*

2 ☞ Per procuratorem an domino possit acquiri dominium per actum ciuilem?
3 Si procurator emit, & uenditor constituit se nomine procuratoris possidere: an ex ficta traditione sit domino quæsita possessio?
4 Possessio & eius causa possunt nobis acquiri per liberam personam nostro iuri non subiectam, & nil aliud, & quotuplex sit causa.
Quid de dominio?
5 Quæ subiectio faciat nobis acquiri per aliquam personam, an sit dominica, uel paterna & an sufficiat reuerentialis, uel iurisditionalis?
6 Casus in quibus per liberam personam potest nobis acquiri actio utilis, licet uerba contractus uel stipulationis concipiantur in suam personam.
7 Quòd etiam omne illud quod per quasi traditionem acquiritur, possit per liberam personam nobis acquiri.

Expacto

8 Ex pacto legis commissoriæ apposito per procuratorem, an transferatur dominium in dominum. & acquirat etiam actionem personalem ad traditionem rei, quæ est accessoria ad illud & nu. 9. & 10.
9 Quid in pacto de retrouendendo?
10 Hypothecaria actio, an acquiratur alteri per liberam personam?

LEX I.

1 EXcepta. †Per procuratorē acquiri possunt duo. tam possessio quàm etiam dominiū sed actio personalis, vel obligatio non potest acquiri sine cessione. h.d secūdū lec. gl. nā acquiriť actio, & obligatio ipsi procuratori: quā postea tenetur cedere dño, q̄n cōtrahit procuratorio nomine. nō autem acquiritur immediatè ipsi dño. vt in l. possessio quoq;. §. & si possessio. ff. de acqui. poss. in subsidium tū etiā cessione non facta datur vtilis dño. in l. j. in fin. ff. de insti. & j. de act. & oblig. l. j. Quinimò nō solùm personalis actio, & obligatio per procuratorem nō acquiriť dño immediatè. sed nec etiā realis abstracta à dño. vt hybothecaria. vt in l. solutum. §. per liberā. ff. de pig. act. ni
2 si in consequentiam personalis obligationis. q̄n esset casus specialis, in quo talis personalis & principalis acquireretur dño per procuratorē. puta ex mutuo. vt in l. proxima. vbi est casus. obligatio verò, & possessio recta via per procuratorē, & ex traditione eidem facta acquiritur dño. nec momēto resident penes procuratorem. ita debet intelligi. l. per procuratorem. j. de acqui. posse. Pet autē cuius opi. fuit secutus Cy. in antiqua lect. & etiam Bar. hoc sequitur. dicit hoc verū in dño q̄n acquiriť per actū natura
2 lē. vt per verā traditionem. † si autem per actū ciuilem, puta per puta per fictā traditionē, vel interdum solū pacto. puta. l. cōmissoriæ, vel adiectionis in diem. ex quibus retro acquiritur dominium sine alia traditione, potius ex dispositione iuris ciuilis quā iurisgentiū, vel naturalis. tūc nec dominium acquiritur dño per procuratorem. & hunc dicit esse intellectū huius. l. in ver. [si igitur.] quia ibi procurator vendendo rē dñi, & tradēdo, & sic trāferendo dominiū, habita fide de pretio ex ptāte sibi data à dño apposuit pactū. l. commissoriæ q̄ nisi soluatur pretiū intra tm tēpus, res esset inempta. ex quo pacto si fuisset appositum p ipsum dñm, trasferretur dñiū ipso iure in dñm sine alia traditione. vt in l. cōmissoriæ. j. de pact. inter emp. & vendi. sed quia fuit appositū ꝑ ꝓcuratorem, vult iste tex. secundū intellectū Pe. q̄ ex tali pacto nō trāseferatur dñiū. quæ opinio fundatur in l. ea quæ ciuiliter. ff. de acqui. re. do. vbi habeť q̄ per actū naturalē (vt est vera traditio) facilius per aliū alteri acquiritur quam per actum ciuilē Sed dns Cy. in addi. post Guil. de cu. istā opin. reprobat. & tenet opi. gl. q̄ etiā p istū actum ciuilem transferatur dominiū: licet nō acquiratur actio psonalis, vel obligatio. & hoc vult iste text. ibi. [nulla domino obligatio acquisita est.] & sic dicunt Petr. loqui contra tex. qui non loquitur de domino, sed de obligatione. Idē renet Bal. post Nico. de mat. ꝑ quibus facit l. si eùm venderet. ff. de pign. actio. vbi videtur casus pro eis. q̄ ex pacto facto per creditorem vendentem iure creditoris rem, vt restituatur dño pro eodem pretio, acquiritur domino dominiū: quia creditor in hoc censetur procurator dñi, seu debitoris circa quæ vide Bar. in l. q
3 mihi donatum. in fi. ff. de dona. † Sed quid si procurator emit, & venditor constituit se nomine procuratoris possidere. vtrum ex ista ficta traditione sit domino quęsita possessio Guil. in l. ab emptione. ff. de pact. videtur dicere q̄ non. Bar. contrarium in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca. in vij. q. principali. vbi omnino vide. Idem consuluit Dy. in consi. q̄ incipit quidam confessus. de quibus vide in addi. Spe. ti. de confessis. §. nunc restat. ante fi. in addi. quæ incipit dubitatur. Et primò præmittit vnum ad euidē tiā. vsq; ibi. [si igitur.] Secundò determinat casum de quo quæritur. vsq; ibi. [seruis.] Tertiò ponit casum nouum: cùm in princi
4 pio fuerit locutus de procuratore libero. postea loquitur de seruis. † In tex. ibi. [excepta possessiōis causa.] q.d. possessio & eius causa bene possunt nobis acquiri per liberam personam nostro iuri non subiectam. & nil. aliud obligatio vel actio. est autem causa dublex scilicet causa causans, & causa causata. possessio. autem est causa causans dominium. quod glo. dupliciter ostēdit. primò in rebus quæ in nullius bonis sunt. nam per occupationē eorum, & sic per acquisitionē possessiōis acquirimus dñiū. l. j. in princip. ff. de acqui. pos. vbi dicitur quod dominium à possesione cœpit. iuxta illud quicquid calcauerit pes tuus, tuum erit.

Secundò ostēdit in rebus quæ sunt in alienis bonis. nā estimatio & possessionis cōtinuatio per tēpus congruū acquirit dñium. & sic dñium est causa causata. Itē econtrà pōt esse qd̄ dominiū est causa causans possessionē. nam si dñium rei est apud me, possessio verò est apud te, dñium causat mihi rei vēdicationē: per quā possum à te aduocare possessionem. & hæc est intentio glo. tam ergo possessio quā etiam dñium possunt nobis acquiri per liberam personam nostro iuri nō subiectam. licet quidā dixerint cōtrarium de dñio. & quod sola possessio. quod glo. reprobat. & bene per l. per procuratorē. j. de acqui. pos. vbi est expressum. † In
5 tex. ibi. [alterius iuri non est subdita.] sed quæ subiectio est illa quæ facit vt possit acquiriť certum est q̄ dñica, vel paterna sufficit. Sed an sufficiat subiectio iurisditionalis, vel reuerētialis. puta subditi, vel liberti? vide per Bar. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de ver. obli. ff. † In tex. ibi. [nihil acquiri posse.] id est nulla obligatio, vel actio. vt patet ibi circa fi. Fallit in quibusdam casibus no. insti. de inuti. stipu. §. Item ei. in quibus per liberā personam pōt nobis acquiri actio vtilis. dum tñ verba contractus vel stipulationis cōcipiātur in suā personā. puta promittis mihi procuratorio nomine talis. vt no. in l. huiusmodi. in prin. ff. de lega. j. Si verò in personā domini cōciperentur verba obligatiua. puta promittis tali: tunc stipulatio esset ipso iure nulla. & sic nec sibi nec domino aliqua obligatio acquireretur. sed in præcedenti casu acquiritur sibi directa. & in quibusdam casibus ibi no. acquiritur verò vtilis domino. extra illos nō. nisi per procuratorē ceda
6 tur. l. possessio. §. & si possessio. ff. de acqui. pos. & hæc habentur per glo. in l. j. in prin. ff. de stipu. seruo. † Nico. de Mat. hoc intelligit. quod omne illud quod per traditionem vel quasi traditionē acquiriť, possit per liberā personam nobis acquiri: siue sit possessio. siue dñium, vel vtile. siue quasi dominiū, vel quasi possessio. vt sunt iura incorporalia: in quibus est dare quasi possessionem. vt in seruitutibus, & iurisdictionibus. sed in actionibus personalibus, quæ actiones sunt iura incorporalia: nō est dare possessionem, vel quasi. vt no. glo. in l. regulariter. ff. de peti. hære. nisi cōpetant ad aliquid annuū, vel menstruū. vt in c. querelam. de ele.
8 † Nunc contra intellectum secundę glo. mag. super verbo. [red integratæ.] oppo. fortiter extra glo. & doc. quia si ponatur casus hic in ver. [si igitur.] in pacto. l. cōmissoriæ oppolito per procuratorem. prout ponit glo. & dicimus ex illo pacto transferri dominiū in dominū. tamē sibi nō acquirit actionē personalē prout dicit glo. & doc. sequentes eam. licet Petrus in primo cōtradicat. videtur q̄ ex quo acquiritur dominiū, quod est principale. acquiratur etiam actio personalis ad retraditionē rei: quæ est accessoria ad illud: vt j. l. proxi. quæ incipit cū per liberā. & in aliquibus libris est. l. fi. vbi ecōuerso q̄n per procuratorem acquiritur personalis, in consequentiā etiam per eundē acquiritur hypotheca
9 ria. vt q̄ iuris est de principali, sit de accessorio: vt ibi dicam. Breuiter dic q̄ ista est. l. antiqua. illa verò noua Iustiniani. & hodie per illam. l. tenendo quod acquiratur dominiū ex solo pacto: acquiritur etiam personalis obligatio ex pacto. scilicet præscriptis verbis. vel ex stipulatione, si interuenit. secundū quod no. Bar. in l. certi condictio. §. si nummos. ff. si cer. pe. † Sed adhuc oppo. fortius. quod etiam secundū. ll. antiquas non iolū dominiū, sed etiā personalis actio ex pacto acquiratur domino ex tali pacto per ꝑ curatorem: non solū si sit pactū. l. commissoriæ; quod est quādo agitur vt res sit inempta. & sic est resolutiuū contractus. sed etiā si sit pactū de retrouendendo. quia nō est resolutiuum, nec transit ipso iure. vt no. in l. ij. & ibi no. j. de pac. inter empto. & ven. tex. est singularis in l. si cū venderet. ff. de pig. actio. verū illa. l. facit me dubitare cōtra istam. nec video vllam respōsionē. nisi dicamus q̄d illa loquitur in creditore vendēte pignus iure creditoris: qui apponendo tale pactū in fauorē debitoris, vt ei restituatur res quandocunq; obtulerit pretium, acquirit debitori dominium vtile: vt sic possit vendicare oblato pretio. & datur etiam actio personalis in factum, id est præscri. ver. hic loquitur in simplici procuratore. ratio diuersitatis. quia creditor vendit ex iure quod habet in re. ideo potentior est ad acquirendum debitori quā ꝑcurator simplex: q nullū ius habet. licet creditor dicať ꝑcurator debitoris in rē suā. Sed adhuc cōtrà. nā ex pacto alterius facto super re mea bene acquiritur mihi etiā iuris alterius actio vtilis. vt §. ad exhi. l. pe. sed ita erit hic. Sol. verū est q̄n super re mea; quæ durat mea. Idē q̄n sup re sua; quæ durat sua. vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

in l.publia.in prin.ff.depo.sed qñ non durat sua,secus.nisi in casu speciali.l.certi cõdictio.§.si nummos.ff.si cer.pet.& l.quoties.
* j.de don.quæ sub modo.& facit j.de pac.*conuentis tam super dote.l.pater.*sed qñ super re mea,quæ nõ durat mea,secus.nisi in casu speciali qñ creditor vendit rẽ meã iure creditoris. vt d.l. si cũ venderet. Adhuc quartò op. ꝙ ex isto pacto.l.cõmissoriæ nõ acquiraẽ domino dñium per l.ea quæ ciuiliter.de acqui.rerũ do. Solu.pactũ non est iuris ciuilis:quia fuit introductũ à iuregẽ tiũ seu naturali:non à iure ciuili.vt in l.j.in prin.ff.de pac.tamẽ à iure ciuili assumpsit hanc virtutem. vt qñ est pactũ.l.commissoriæ.sit habile ad transferendũ dñium sine traditione propter naturã.facit.quia traditionibus & vsucapionibus rerũ dñia transferunt:vt l.traditionibus.§.de pac.contrariũ loquit de his modis q sunt à iure ciuili inuẽti.vt stipulatio sit acquisitio, vt non possit alteri stipulari,vt illi acquirat:sed bene põt recipere rem per tra-
10 ditionẽ:vt alteri acquirat possessionẽ,vel dñium.† Vltimò op.ꝙ ex isto pacto nõ acquiraẽ dñium domino.per l.solutũ.§.per libe ram.ff.de pig.actio. vbi per liberã personã non acquiritur alteri actio hypothecaria quæ est realis.ergo nec rei ven.contrariũ foret si acquireretur dominiũ.Solu.hypothecaria est realis. tamen accessoria ad personã:vnde si non acquirit mihi personalẽ, quia fortè prius fuit mihi acquisita per meipsum , non põt acquirere mihi hypothecariã ex sola cõuentiõe.vt in l.cõtraria. sed dñium est quod personale.vnde põt ipsum mihi acquirere , etiã ex sola cõuentione,quia est actus de sui natura talis qui sufficit ad trãslationẽ dominij.& in contrariũ acquiris etiã actionem realem.i. rei ven.quidã enim intelligunt illũ.§.quãdo interueniret sola cõ uentio de pignore,vel hypotheca.vt per illã non acquirat alteri. si autẽ traditio interueniret,quæ est actus naturalis: dicunt non habere locũ illum.quia acquireretur hypothecaria.hoc non placet.quia hypotheca.non constituitur traditione,sed consensu solo.vt in l.j.ff.de pig.actio.vnde posito quod interueniat traditio, nõ plus operaẽ quã si non interuenisset.Ex his declarata est ista l.obscura. & dubia videre meo.quam tamen doc.malè declarãt.

3 ☞ *Qualiter ante istam legem ex numeratione pecuniæ tuæ facta meo nomine facta cõuentione de pignore:obligatio & actio directa ex numeratione acquirebatur mihi, & pignus uel hypotheca tibi?*
3 *Pignora,an constituantur traditione,uel sola conuentione?*
4 *Quod iuris est de principali,debet esse de accessorio.*
Si mutuauẽ nõie meo,& fuisti stipulatus pecuniam, uel usuras , an sicut acquiritur mihi certi cõdictio,ad restitutionẽ pecuniæ:ita & actio psonalis ad pœnã,uel usuras?
5 *Quid si recepisti fideiussores,an mihi contra eos acquiratur obligatio?*
6 *Si aliquis in terra sua constituat procuratorem ad litigandum in longinquis partibus, & coram iudice terræ suæ promittat pro illo procuratore de iudicato soluendo,releuãdo ipsum à satisdatiõe,an aduersarius poterit dicere illũ insufficiẽter releuatũ?*
7 *Actio quæ est cedenda,quando habeatur pro cessa?*

LEX II.

1 CVm per liberam.† Quando per liberam personam alteri acquiritur obligatio psonalis. vt in mutuo facto noĩe alterius. acquiritur etiã hypothecaria.licet ante hanc l.hoc non esset.sed veniebat cedẽda. quæ cessio hodie nõ est fienda. & est l.Iustiniani.per quã Bar.in l.certi condictio.ff.si cer.pe. dicit corrigi.§.quoniã.in ea.I.vbi dicitur qd si mutuasti pecuniã, postea fuisti stipulatus nomine meo,quia ista stipulatio non valet, sed est inutilis:& tamẽ si numerasti meo nomine , valet numeratio: & ex ea mihi acquiritur actio.& est spãle in mutuo.propter eius frequentiã,& propter singularia præcepta pecuniæ.vt in l.singularia.eo.titu. qd ex numeratione pecuniæ iuæ acquiriẽ mihi directa actio ac si ego numerassem. & tamẽ ex stipulatione per eũ 1
dem facta super eadem pecunia mihi restituẽda nulla obligatio mihi acquiriẽ.dixit ipse qd hodie valebunt per hanc l.quia sicut põt mihi acquirere hypothecariã,quæ est accessoria:ita & personalẽ ex stipulatione: quæ similiter est accessoria ad illã. quæ erit ex numeratione.sed in contrariũ facit l.si pecuniã militis. eo. tit. per locũ à speciali.quia si est spãle in milite,in contrariũ videtur ius cõmune.vt l.j.in fi.ff.ad muni.sed dic quod loquit de iure ve
2 teri.sed hodie nõ esset spãle in milite.secundũ opi.Bar.No.† mirabile.quia ante hãc l.si numerabas pecuniã tuam meo noĩe, & cõueniebas de pignore:obligatio & actio directa ex numeratione acquirebat mihi: pignus vel hypotheca acquirebatur tibi. quã debebas mihi cedere.& sic penes diuersas personas erat iste actus:quod erat valde absurdũ.cũ tamen nõ esset principalis &
3 accessoria apud vnũ. & hoc erat satis rigorosum & inutile.† Iterũ dũ dicit.[procurator data vel supposita sunt.pro eo qd dixi. §.l. proxi. cõtra illos qui distinguebant an pignora cõstituantur traditione,vel sola cõuentione.nã hic erant tradita ꝓcuratori.& tñ dño nõ acquirebat hypothecaria:ga traditio nõ constituebat
4 pignus,sed solus consensus.† No.etiã qd iuris est de principali, debet esse de accessorio. Quærũt doc. qd si mutuasti noĩe meo, & fuisti stipulatus pœnã,vel vsuras, an sicut acquiriẽ mihi certi cõdictio ad restitutionẽ pecuniæ: ita & actio psonalis ad pœnã, vel vsuras:videt qd sic.cùm sit accessoria.cõtrariũ tñ tenent:ga est odiosa.nõ sic in hypothecaria.vnde nõ debet extẽdi cõtra regulã iuris antiqui.ꝙ per liberã personã &c.vt §.l.px. nisi in casu in quo loquit.& sic erit necessaria cessio:& adhuc sequit mirabile,qd olim erat:ga principalis obligatio erit apud me:& accessoria pœnæ vsurarũ erit apud te.quã debes mihi cedere. qd est sa-
5 tis extraneum.†Sed quid si recepisti fideiussores,an mihi obligatio cõtra eos acquiraẽ?Cy.tenet hic ꝙ sic.ga nõ est odiosa. & sic est eadẽ rõ quæ in hypothecaria.mihi vẽ contrariũ.ga in alio video dñiam ga si cedis personalẽ mihi cõtra Titiũ, vẽ cessa etiã hypothecaria cõtra eundẽ. vt j.de actĩ.& obli.l.si à creditore. & tñ nõ vẽ cessa cõtra fideiussores.& requirit noua cessio.vt colligitur ex.l.g filij.in prin.& l.vẽditor.de hæ.vel act.ven.& expresse no.in Spe.de cessio.actĩ.§.j.in addi.quæ incipit res. & credo qd nõ dicat verũ ꝓ certo. & qd requiraẽ noua cessio cõtra nouam psonam.sicut ergo in hoc est differẽtia inter hypothecariam & actionem competentem contra fideiussores : vt facilius transeat hypothecaria quã illa.ita vẽ in casu huius l.& sic erit necessaria
6 cessio contra fideiussores.Tene menti. quia ista sunt substantialia.† Vltimò Cy.inducit hanc l.ad nouã.q.ꝙ si aliquis vltramontanus in terra sua cõstituit procuratores ad litigandum in ro.cu. vel longinquis partibus,& coram iudice terræ suæ promittit de iudicato sol.pro illo procuratore,releuãdo ipsum à satisdatione. quod aduersarius modo possit dicere illum insufficiẽter releuatum,quia iudex non potuit ei acquirere actionem:cũ ipse nõ sit subditus eius.dicit Cy.secundũ alios ꝙ imò est sufficienter releuatus,& quod sibi acquiritur actio.quia sicut procurator potuit fieri coram eo,quia iudex erat procuratoris & constituentis. ita
7 & satisdatio.quæ est accessoria.quod tene mẽti.& dicit Bal. † ꝙ ita practicatur in glo.& est ratio ibi.nec tamen ipso iure competit.aliãs multa & infinita iura essent correcta.quæ dicunt omnia debere cedi.quia ad euitandum circuitum haberetur pro cessa. hoc declara. vt no.in l.cùm fundus.§.seruum tuum.ff.si cer.peta. nam in subsidium actio quæ est cedenda.habetur pro cessa:quãdo non supereſt qui cedat.vt quia abest mortuus est sine hærede.vt in l.j.in fi.ff.de instĩ.cum.ll.seq.& l.j.§.de actio.& oblig.& in casu.d.§.seruum tuum.in fi.glo.ibi.Tu dic melius quod ibi loquitur quando per illum qui volebat acquirere hypothecã,non fuerat acquisita personalis mihi. vt si ego numerauí tibi , & sic fuit acquisita per me,& postea Titius conuenit tecum quod bona tua sint mihi obligata:talis conuentio non valet.nec mihi acquiritur hypotheca,vel hypothecaria.vt in l.solutum.§.per liberam. actio. ff. de pigno. hoc verò Titius mutuauit tibi nomine meo. & sic acquisiuit mihi personalem , eodẽ modo hypothecã.

2 ☞ *Si unus dominorum tantum iussit stipulari,& seruus non iubenti fuit stipulatus,nõ autem iubenti,cui tunc acquiratur:an nominato,an iubenti,an utrique, uel neutri. Nominatio quando præualeat iussui.*

LEX III.

1 SI duo.† Iussus specialis præualet nominationi.sed iussui generali præualet nominatio.hoc dicit.Barto.secundùm intellectum glos.præmitte quod habetur in l.seruus communis. de stipula. seruo. cum ll.seq.ff.ꝙ seruus communis duorum simpliciter stipulando acq rit vtriq; pro portionibus dominicis. fallit si alteri tantùm iussus esset stipulari.quia tunc illi tantùm acquirit. Item fallit si vni tantùm fuisset stipulatus nominatim.quia illi solùm acquiritur.etiã si rẽ alterius fuisset stipulatus:licet ei restituere teneretur, ex cuius re stipulatio fuit interposita.nisi esset talis cui non possit acq
2 ri.quia tunc illi soli acquiritur.† Nunc occurrit talis dubitatio.si vnus dominorum tantũ iussit stipulari:& seruus nõ iubenti fuit stipulatus,nõ autem iubenti.cui acquiritur:an nominato, an iubẽti,an vtriq;,an neutri:& imperator dicit olim fuisse altercationẽ inter

inter prudẽtes.& eligit primã viam. ꝙ acquiratur iubenti tantũ: ne malitia serui noceat iubenti. vt tẽpus ab altero stipuletur illi, & nõ iubenti & hoc vsq; ibi.[quod enim.]Sibi format vnam opinionem.de eo ꝙ apud antiquos dicebatur fusionem dñi esse absimilem nominationi.& sic antiqui dicebant quod noiatio est potentior quã sit iussio.& sic videtur quod nominato acquirat,non iubenti.sed rñdit quod aut venit dũtaxat iussio,& acquiritur iubenti. aut interuenit duntaxat noiatio vnius , & acquiritur noiato. & tũc fateor quod nominatio est potentior quã iussio. qñ noiatio põt acquirere ex re etiam alterius, dñi. non sic iubenti. vel si stipulatur ex re alterius non iubentis non acquiritur iubenti propter solũ iussum.& sic plus valet noiatio ad acquirendũ , quàm valeat iussus. iste est vnus videre meo intellectus nõ tactus per glo.vel doc.& sic cessant ambages tactæ per doc.qui videnẽ dubitare. cũ ista l.videatur sibi cõtradicere. ga in prima parte vult iussum præferri noiationi:& postea in fine dicit contrariũ.quod plus valet noiatio quam iussio:sed ponit casum vt dixi,& cessat cõtrarietas.aliãs ille ver.[ꝙ enim.]non veniret ad propositũ. ga videt velle opponere cõtra determinationẽ suã. & nõ sequeretur
3 bona responsio.† De declaratione glo.j.oppo. ad primã partẽ.l. vbi dicit ꝙ iussus prẽualet.de fi.l.vbi ꝙ prẽualet noiatio.glo.sol uit tribus modis prima & vltia sunt bonę.Et distingue.aut sunt de per se.& tunc maioris virtutis est noiatio quã iussus:ga facit vt acquiratur noiato: etiã si stipuletur ex re alterius. dico tamẽ quod quæritur actio.sed qd consequit ex ea teneẽ ei restituere ad quem res pertinet.l.si ex re.§.sicut.ff.de stipu.ser.& l.j.§.ij.non sic operaretur vt acquirat iubenti ex re alterius.aut considerandũ simul: quia vnus iussit,& alter fuit nominatus. & tũc aut iussus fuit generalis:quia iussit vt stipularetur.& nõ dixit sibi iubẽti,vel alteri.& idẽ.vt noiatio prævaleat.vt in vltima solutiõe glo.quæ fuit Azo.aut fuit iussus specialis. quia iussit vt prodesset ipsi iubẽti. & ipse stipulatus est alteri.& tunc aut ex re iubentis.& acquirit iubenti.nec obstat qd.§.dixi.ꝙ noiatio acquiritur ex re alterius. quia verum est.si non præcessit iussus illius.tunc enim duo vincula præferuntur vni.vt l.re conjuncti.de lega.tertio. si verò ex re nominati,acquiritur nominato.eadẽ ratione.quia duo cõcurrunt pro eo.sed pro iubente vnũ tantũ.aut ex re alterius,non alicuius eorũ. & puto ꝙ acquiratur iubenti. & sic in hoc prævalet iussus.vt in prima parte huius l.per rationem quã glos. assignat.

Ad senatusconsultum macedonianum. Rubrica.

2 ☞ *Ex mutuo facto filiofamiliàs oritur ciuilis & naturalis obligatio , sed obstat exceptio macedo.*
An sit in arbitrio iudicis discernere an creditor habuerit iustam causam credendi filiofami. uel non.ut cesset exceptio macedo.

LEX I.

1 SI filiusfa.† Hic ponitur vnus casus in quo cessat senatusconsultũ macedo.& non datur exceptio contra creditorem . scilicet quando filiusfa.qui mutuũ recepit,asseruit se patrem familias.& creditor iusta ratione motus credidit sibi.& sic duobus concurrentibus. Alij casus ponunt in l. proxi.alij in l.si permittẽte. & l.macedoniani. alij in l.fi.qui sunt octo, vel nouẽ.puto autem in casu huius l.asseuerationẽ filij nõ nocere patri.quia potuit fieri malitiosè.& sic filius cõuentus nõ habebit exceptionẽ macedonia.sed pater sic,si cõueniatur de pe
2 culio.† In tex.ibi.[exceptio ei denegabitur.] debes autẽ scire ꝙ
a ex mutuo facto filiofa.ª oritur ciuilis & naturalis obligatio.vt in l.quia naturalis.ff.eo.quia.l.non resistit contractui, sed effectui ipsius:dicens actionem ex mutuo non dari. quod est intelligendum:scilicet cum effectu.quia bene oritur actio:sed obstat exceptio. Si autem resisteret contractui , nulla nasceretur obligatio etiam naturalis. vt in l.cum lex.ff. de fideius. Item puto quod sit in arbitrio iudicis discernere an creditor habuerit iustã causam credendi,vel non.Cy.autem dicit quod iustam causam videtur habuisse, si ille iurauit se esse patremfami. vel si pater erat alibi, & filius asseruit illum esse mortuum : si tamen postea constaret quod creditor sciebat patrem viuere , & ipsum esse in potestate patris,& tunc asseueratio filij etiam cum iuramento non prodesset creditori contrarium scienti : quia seipsum decipit.nõ autem à filio decipitur.cùm scienti non inferatur dolus,nec deceptio.ŝ. de transactio.l.cùm donationis.

LEX II.

1 NEodorus.† In ista l.ponuntur.v.casus,in quibus cessat senatusconsultum pro intellectu primi dicti,qñ publicè se gerebat pro homine sui iuris, quãto tẽpore debet hoc fecisse,ad hoc vt habea
b tur pro tali vide omnino ꝙ no.Bal.in l.ij.§. si aduersus rem iudi.& Bart.in l.Labeo. ff. de suppel.leg.qñ aũt asserit se esse sui iuris, nõ requirit ꝙ longo tẽpore se pro tali gesserit,sed sufficit assertio cũ longo tempore.vt §.l.proxi.sed vbi non asseruit longum tempus requiritur: vt hic. cum not. in dictis locis.

LEX III.

1 SI filiusfa.† In alio contractu quàm mutui non habet locum exceptio macedo.h.d.Et pone casum vt habeat maius dubiũ ꝙ filiusfa. emit quandã rẽ ꝓ centũ:& dicta centum confessus est se habere ex causa mutui,& promisit per stipulationẽ restituere.& sic non attenditur hæc causa propinqua actionis parisendæ:sed originalis causa fuit contractus emptionis.

LEX IIII.

1 SI permittente.† Hic ponit tẽ casus qui in l.ij.§.eod.in quo cessat senatusconsultum macedonianum.scilicet quando est factum patre permittente.hoc dicit.

2 ☞ *Filius si est in studio de uoluntate patris , ꝙ necesse habet pater perseuerare, & administrare sibi expensas ne cessarias.*
An peter teneatur filium mittere ad studium?
3 *Sicut pater tenetur dotare filiam,& dare donationem filio propter nuptias,ita & dare filio aliquam artem ex qua uiuere possit.*
4 *Licet pater saltem quando filius est in studio de uoluntate sua,teneatur sibi emere libros: non tamen tenetur eos sibi donare,& sic quod post mortem patris erunt communes inter fratres.*
Quod tamen fratres debeant esse contenti quod computetur pretium eorum in sortem suam:ne auferantur sibi.sicut nec militi debent auferri arma.

LEX. V.

1 MAcedoniani.† Hic ponitur alius casus , in quo cessat hæc exceptio. scilicet qñ fit mutuum filio in causam studij: in quã pater habet filio necesse subuenire.puta in studio.vel cã legationis.gl.miratur de isto tex.quia primò innuit ꝙ quando mutuum fit filio causa studij, vel legationis , pater teneatur insolidum.dum dicit.[ad sumptus necessarios.&c.]& postea in ver. [sed ex contractu.]dicit eum teneri de peculio tantum.& rñdit ꝙ quidam sunt sumptus necessarij.puta expensæ,victus: & emptio librorum.sine quibus studere nõ potest.& ita loquitur prin. legis.& ad istas pater tenetur insolidum.quidã sunt cã studij,nõ tñ necessaria.vt coopertura librorũ.& aliæ sine quibus filius posset trãsire.pone fecit scribere lecturas non necessarias. pro tũc lo-
2 quitur vers.[sed ex cõtractu.]† Item vult gl.ꝙ si filius est in studio de volunta te patris,necesse habeat pater perseuerare, & administrare sibi expensas necessarias. sed si non de voluntate patris,tunc secus.quia pater non tenetur filium mittere ad studium si nõ vult.aliàs disputãdo tenui contrarium:si filius est ad hoc aptus.& facultates patris suppetunt.& pater teneẽ prouide
3 re filijs.& sicut† tenetur dotare filiã.ᵇ & dare donationem filio
b propter nuptias:ita & dare filio aliquã artem.ex qua viuere possit ad quod allegatur.l.de bonis.§.non solùm.ff.ad carb.& illum casum vidi de facto.vbi filius contra volũtatem patris venit ad studium,cupidus studere.& tamen reuocauit eũ:& nihil voluit sibi administrare.dicẽs ꝙ volebat ꝙ ipsum iuuaret in suis agendis.sed malè fecit,& malè sibi succeſsit.† Dicit etiam Bal.quod

a ☞ *Ex mutuo facto filiofa. An mutuũ factũ ꝓ filiofa.noĩe patris. quæratur patri vide per bar.in l.frater à fratre.in iij. co. ff.de condi.inde.*

b ☞ *Dotare filiã. Add. l.fi.C.de dotis promissiõe. et an teneatur dotare filiã diuitẽ.vide ꝓ Ang.ŝ d. l. fi.iuncta gl.iij. & an teneaẽ dotare filiam emãcipatã. vide. in d.l.ff.et an teneaẽ dotare filiã ingratã. vide per Bal. & Io. de imo.in.l.post mortẽ in vij.col.ff.sol. ma- & an teneatur dotare filiam si est meretrix: vel similis cõditionis.vide ꝓ Bal.in l.g liberos in repertatis antiqs.ff. de ritu.nupt.& an teneatur dotare filiã ẽt nuptã.vide glos. & ibi Bar.et Ang. de ac.et ob. Bald.in l.fi.C.de sen.q̃ sine certa quãti. pfe. Nic. de neap. in rũ.so ma. glo.in c. hoc sanctũ xxxij. q. ij. Abb.in c.accedẽs. de pcur.t.c.ĩ desp. spu.et in c.j.de adul. Alex.de imo.consil. cxxxix.incip Viso. themate in ij vol.& an teneatur dotare filiã spuriã.vid ꝓ bar. in l.si qs à liberis. in ŝ.utrũ.ff.de lib.agn. Bal.in l.si pater.C.de do.promiſ.Abb.ſ.c. cum haberet. & ibi cur.ale.in pe.not. de eo q̃ cog cõsan.vxoris suæ.*

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Emere libros. Adde Bar in l. donationes. in § pē. ff. de do. Bal. in l. j. ff. so ma & cōsi. xxj. inci. quinquaginta. in vij. vol.

b ¶ Ratihabitio retrotrahit. Adde l. hoc iure. in §. derectū. ff. de regu. iur. & in regula ratihabitionē, de regu. iuris. libro vj.

licet pater saltē quādo est in studio de volū tare sua, teneat sibi emere libros. non tamē tenet eos sibi donare. & sic post mortē patris erunt cōes inter fratres. si pater eos sibi nō prælegauit. debent tamē fratres esse contenti qđ computet pretiū eorum in sortem suam: ne auferant sibi. sicut nec militi debēt auferri arma. argumē. ad hoc quod dixi in l. si familiæ. suprà fami. ercis.

2 ☞ *Pecunia mutuata filiofa. si est salua, nec dum mutuata in causam necessariam, an cesset exceptio macedoniani?*

LEX VI.

1 SI filius. †Ex mutuo facto filiofa. non datur actio de peculio cōtra patrem. Item senatusco. quod loquit in filijs. habet etiā locū in nepotibus constitutis in potestate. h. d. † Quæro, quid si pecunia mutuata filiofamilias est salua, non tn fuit mutuata in cām necessariā: an cesset exceptio mace. videt quod sic. sicut qñ pecunia mutuata filio esset salua: vel ex ea esset effectus locupletior, teneretur cū effectu. l. ij. in prin. ff. cōmoda. quia nō debet locupletari cū aliena factura. Bal. tenet contrariū. quia hoc casu propter prohibitionē senatuscon. & dolum mutuantis permittit vt ille locupletetur cū sua factura. & allegauit. l. sed & si pater. §. ij. vel iij. ff. eo. titu. vbi pecunia erat conuersa in ornamenta filiæ: quę pertinent ad decorē patris. & sic poterat dici salua. & nihilominus habet locum exceptio. Breuster istud videt satis durum, & iniquū dicere. & contra ius naturale. l. nam hoc natura. ff. de condi. inde. nec obstat textu quia non dicitur salua eo quod esset expressa in ornamenta, si pater non esset illa facturus.

2 ☞ *Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur.*

3 *Quid si contractus non fuit celebratus nomine ratum habentis, & quando non trahatur retro? & nume. 2.*

4 *Statutum quod filius familias non possit se obligare sine consensu patris: nisi sit mercator. & sit mercator sed non obliget se ex cā mercatiæ, an erit efficaciter obligatus?*

LEX VII.

1 SI filius fa. †Sicut cessat exceptio senatus. quādo pater consensit à principio, vel permisit filio mutuari, ita si ex post facto ratum habet: quia ratihabitio retrotrahitur. & mandato comparatur: ad hoc semper allegat ista l. & si filius erat miles: quia habet pro patre sami. quó ad castrense peculiū. & in illud prę sumit accepisse:

2 in dubio cessat senatus. ma. h. d. tota. l. † No. qđ ratihabitio retro

b trahit. † & mādato comparat. Bar. in l. sivxor. §. si quis. ff. de adul. dicit esse hoc verū in his quæ gesta fuerūt nomine ratū habentis. per l. ti. ff. cōmu. prædio. Breuiter hoc videt mihi falsum. & contra istū tex. quia hic nō dicit qđ filius recepit mutuū noīe patris. vñ potuit recipere ꝓprio noīe. Itē qđ dicit Bar. est expresse contra tex. l. si fundus. §. j. ff. de pig. vbi actus nō erat gestus noīe ratū habētis. dic ergo ꝙ in præiudiciū ratū habētis trahit retro à principio in cōtractu nō celebrato noīe eius. non sic in fauorē ratifi

2 cantis: vt per hoc negotiū efficiat suū, & acquirat actionē. per l.

3 si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. ges. † Itē trahit retro: quādo actus deficiebat solū in consensu ratū habentis. si verò habebat alium defectū præter cōsensum: tūc ratihabitio nō faceret actum recō 1

ualescere. sicut in sentētia nulla ꝓpter defectū ordinis: quia ratihabitio partiū non faceret eam recōualescere, vt valeat iure sententiæ. sed du taxat iure pacti. vt in l. §. cōia vtriusq; iudicij. & circa prædicta vide oīno qđ tractat per glo. & Inno. & alios modernos canonistas in c. prudentiā. de offic. dele. in prin. & in c. cū nos. de his quæ fiunt à prælato. Bal. etiā ponit plures casus, in quibus cessat hęc regula. ꝙ ratihabitio nō trahitur retro. nec manda

4 to cōparatur. quorū aliqui colligunt ex. ll. allegatis in glos. † Ex vltimo dicto nota. argu. Si statutum dicat ꝙ filiusfami. non possit se obligare sine cōsensu patris. nisi sit mercator. quæritur. si est mercator, tamen se obligat nō ex cauſa mercatiæ. puta emit vnā possessionem: an erit efficaciter obligatus? videtur quod sic. arg. huius tex. quia sit præsumptio iuris & de iure: contra quam non admittatur probatio in contrarium, quod se obligauerit in causam mercantiæ. sicut hæc est præsmptio quod miles accepit in causam castrensis peculij. contrarium sentit Bal. quia debet intelligi quando euidenter nō apparet contrarium. aliās sicut per cō fessionem potest probari contra præsumptionem iuris & de iure. ita & per euidentiam facti quæ nō est minoris potentiæ. imò excedit omnem probationem. vt l. si irruptione. §. ad officium. ff. fini. re. die xxiiij. Junij. M. cccxxxix. Et tunc comes Franciscus de codignola fuerat ad castrum Mōtagnanæ die præcedenti cū gētibus suis. & ibi erat Gattamelata capitaneus. S. ve. & Comes Franciscus erat capitaneus ligæ. scilicet Venetorum Florentino rum. domi. Papæ eugenij. do. Marchio Ferrariæ & Genuensis. & Nicolaus picciminus capitaneus ducis Mediolani vna cum domi. Marchione Mantuæ erat castrametatus circa veronam.

Ad senatusconsultum uelleianum. Rubrica.

☞ *Senatusconsul. uelleianum, quare fuerit introductum?*

† Quia mulieres propter sexus fragilitatē pronę sunt ad promittendū plus quā masculi. sed ad donandū vel soluendum vel diminuendū de proprio matrimonio tenaciores sunt quā masculi. quoniā eorū genus auarissimū est vt traditur per antiquos. ff. eo. l. sed si ego. idcirco senatuscon. prouidet eis quādo incipiunt à promissione, & promittant pro alio: & sic intercedant: vt soluere nō teneantur. sed habeant exceptionē. & si soluant ex cā dictę promissionis per errorē iuris, vel facti, repetant per condictionē indebiti. & hoc ne ex facilitate earū periclitentur. quia soluendo fortè nō poterunt repetere ab eo pro quo solpерūt. quia fortè nō est soluēdo. vnde repetūt ab eo cui soluunt. Excipiunt ne soluere cogantur. cū verò donant, vel incipiunt à soluere nulla prę cedente promissione pro alio: quia in hoc nō sunt faciles, sed tenaces. vnde non ex facilitate hęc faciūt. senatuscon. eis non prouidet, vt repetant ab eo cui soluunt. sed possunt repetere ab eo ꝓ quo soluunt. & si ille nō est soluendo, imputent sibi, hęc est substantia senatuscon. vellei. quod sic dicitur à velleio consule, qui ipsum rogauit, & fieri fecit in fauorem mulierum. & sic dicitur exceptio fauorabilis: cui potest renunciari. vt no. glos. in l. j. & in l. ſi. j. eo. sed exceptio Macedoniani non fuit introducta in fauorem filij recipiētis mutuum: nec patris, sed in odium mutuantis. ideo filius nō potest ei renunciare. & potest eam opponere etiā post sententiam quæ transiuit in rem iudi. vt l. tam & si. ff. ad mace. quia est odiosa. non tamen inducit repetitionem solutionis per errorem iuris: sed facti. sicut in l. fi. ad Mace. ff. secus in exceptione velleiani. quæ inducit repetitionem: siue per errorem iuris, siue facti. vt in l. qui exceptione. ff. de condi. indebi. & sic ista exceptio fauorabilis magis reddit indebitum quàm odiosa. quia licet vtroq; casu tam filius recipiens mutuum, quàm mulier intercedens, obligētur ciuiliter & naturaliter. tamen exceptio velleiani competens mulieri, facit perinde haberi ac si nec ciuiliter: nec naturaliter deberetur, quocunq; errore solutū repetitur. sed exceptio Mace. facit haberi perinde ac si esset debitū naturaliter tantū: non ciuiliter. quo casu solutū per errorem iuris non repetitur: sed per errorem facti sic. vt j. ad l. fal. l. error. & plenè no. in l. j. ff. de condi. indebi. & ille titulus. in ff. est subtilis & difficilis.

2 ☞ *Duo modi intercedendi pro alio. & in quo iuuetur mulier exceptione uelleiani?*

3 *Quod creditor tunc repellatur à muliere per exceptionem uelleiani, quando sic illuderet mulierem, ut pro alio intercederet.*

Quid si ignoraret eam esse mulierem, quia induit se ueste uirili?

LEX I.

MVlieribus. †Tunc mulieri datur exceptio velleiani, qñ incipit à promissione, scilicet alienam obligationem in se suscipiendo. vel in se transferēdo. sed si incipit à solutione, & soluit pro alio, non repetit virtute senatusc. ab eo cui soluit supple. sed repetit ab eo pro quo soluit per actio. nego. gest. In tex. ibi. [senatuscon. subuenitur.] scilicet vt non teneantur soluere. si soluunt per errorem, repetant. vt ff. eo. l. quanuis. In ver. [si id.] & infrà sequitur. [cū obligatæ non essent & c.] q. d. secus si erant obligatæ. quia tunc videntur soluere non spon te, sed ex necessitate præcedentis obligationis. & hoc faciunt per errorem. quia præcedens obligatio eas non necessitabat. cùm ad uersus eam haberent exceptionem. quando autem nulla præcedente obligatione soluunt pro alio, rem non repetunt. quia spon te hoc faciunt. non quod videantur donare. licet glo. si. dicat cōtrarium. cum subsit alia præsumptio, scilicet vt repetāt ab eo pro quo soluunt sed ideo non repetunt ab eo cui soluunt. quia incipiunt à diminu. patrimonij: non à promissione. ad quam faciendam non sunt faciles. imò tenaces plus quam masculi. ideo fragilitas

litas sexus nō meruit hunc fauorē. qa hoc nō facit ex fragilitate.

2 & patet in l. quāuis. §. interdum. ff. eo. & j. eo. ti. l. senatus. in fi. † Et not. in hac l. duos modos intercendendi. scilicet cum quis aliena obligationē in se suscepit. ꝙ gl. intelligit. scilicet participando quia obligatio principalis remanet firma. & altera. scilicet intercessionis ei adiūgitur. quæ dicit accessoria. & hoc potest fieri altero de tribus modis. vt in gl. j. secundus modus qñ aliena obligationē in se trāsfert. & hoc pōt fieri duob. mo. vt in gl. ij. in quibus principalis obligatio nō cōtrahitur: vel cōtracta in aliā transfertur iure nouationis. Et no. quia primo casu qñ participādo intercedit, senatuscon. producit mulieri remediū exclusoriū. quia creditorē agētē pōt ꝑ exceptionē excludere. Sed in sc̄o casu si quidē alienā obligationē iā cōtractā in se trāsfert aio nouādi. ga tūc tenet mero iure. verū quia obligatio nouās nō est efficax ꝓpter exceptionē vellei. senatusc̄. prouidet creditori ga sibi restituit vtilem actionē cōtra pristinū debitorē ipso iure eodē instanti quo prima tollitur per nouationem. & istud dicitur remediū restitutorium. vt infra eo. l. si paternam. in fi. quod non datur mulieri, sed creditori. Si autem. prima obligatio non fuisset contracta. sed cū fuisset cōtrahēda cū masculo in fraudē senatusc̄. omisso masculo cōtrahit cū muliere. vt sic nō videat intercessisse: sed per se principaliter cōtraxisse. & sic fuit color quęsitus. senatusc̄. tribuit creditori actionē vtilē in masculū acsi cū eo contraxisset. quo casu fuisset acquisiturus directā. & hoc dicitur remediū institutorium. vt. ff. eo. l. quāuis. §. si cū essem. & no. infra eo. l. senatus. in gl. quæ incipit accipiendo. & sic tria sunt remedia senatusc. excluſoriū, restitutoriū, & institutoriū. habet quartū. s. repetitoriū. s. qñ ꝑcedēte obligatione per errorē soluit vt d. l. quam

3 uis. † Scd̄o no. in ver. [nō ignorēt.] ꝙ tunc creditor repellit à muliere per exceptionē velleiani, qñ sic illuderet mulierē vt ꝓ alio intercederet. Si autem ignorat esse mulierem, quia induit se veril: nō videt intercedere. quia fingebat pro se ipso habere: nō ꝓ alio. & sic quia decipit creditorem, non succurritur ei: quia deceptis: nō decipiētibus iura subueniūt. vt infra. eo. l. si sine. §. j. & ff. eodē. l. si decipiendi & de modis intercendendi vide bonam glos. in l. in personam. §. j. ff. de pac.

2 ☞ *Mulier si intercedat pro creditore suo ultra quantitatem quam debet, quòd pro illo pluri iuuetur exceptione uelleiani.*

LEX II.

1 ERustra. †Non videt intercedere mulier, nec iuuat velleiano, qñ erat debitrix illius pro quo se obligauit. h. d. rō est ga potius vī gerere negotiū suū quā alienū. nec pōt in hoc dānificari, vel periclitari: qa si ꝓ illo soluat, non habet necesse repetere ab eo ꝓ quo soluit: cū libereť ab eo. & hoc sufficit sibi. sed qñ non debitrix, si soluerit, haberet ab illo repetere. & fortè nō posset. quia nō esset soluendo. ideo sibi subuenitur ne soluere cogat. & adde ꝙ no. in

2 l. quāuis. §. si mulier apud. ff. eo. † Et intellige vsq; ad quantitatē quā ipsa debet. sed si quatenus vltra quam debet pro eo, ꝓmittere, in eo haberet exceptionē. quia in eo ꝙ iuris est de toto, est etiā

a de parte. ª vt l. quæ de tota. ff. de rei ven.

LEX III.

1 SI cum ipse. †Etiā si pro filio mater intercedat, iuuatur velleiano. hoc dicit. videba

b tur cōtrarium. quasi censeatur negotiū propriū ipsius mulieris: cū filius reputetur eadē persona ᵇ cum patre, vel matre & c. ar. §. l. proxi. sed certè in hoc non reputatur eadem persona, quantum ad hoc vt videatur gessisse propriū negotiū.

2 ☞ *Mulier sicut dicitur intercedere quando obligat se & personam suam pro alio: ita etiam quando obligat uel patitur obligari rem suam tanquam suam: secus si tanquam sit ipsius obligantis & idem si patitur obligari rem sibi obligatam.*

EXL IIII.

1 SEnatusconsultum. † Ista lex vult idem in effectu ꝙ l. j. ꝙ mulieri succurritur qñ intercedit, non qñ rem suam vēdit, & pretium pro alio soluit nulla præcedente intercessio

2 ne. † Not. hīc in ver. [quod in rerum.] quod sicut mulier dicitur intercedere quando obligat se & personam suam pro alio: ita etiam quando obligat, vel patitur obligari rem suam tanquam suam. vt in l. proxi. secus si tanquam sit ipsius obligantis. quia tunc deciperet creditorem vt habetur ibi. Idem si patit obligari rē sibi obligatā. vt in l. vir vxori. §. j. ff. eo. & tāgā. j. eo. l. Iubemus. In fi. ibi. [deficit auxilium senatuscō.] quia a tales actus non videtur feciſſe ex fragilitate sexus. cum ad eos sit magis tenax quàm masculus. & ista est melior ratio quàm illa quam ponit glo. quę dicit quod videtur donare. quod est falsum. cum subsit præsumptio. vt in l. si cum aurum. de solu. repetet ergo à viro pro quo soluit: nō à creditore cui soluit sponte. ga nulla precedebat ꝓmissio.

☞ *Qui patitur obligari rem suam, an sibi præiudicet?*

LEX V.

1 SI sine. †Si res mulieris obligatur per aliū sine voluntate mulieris, nō valet ipso iure obligatio. ideo nō indiget auxilio senatuscō. Sed si cū eius voluntate expressa vel tacita obligaſ, tanquā res ipsius mulieris, valet mero iure obligatio. sed obstat exceptio velleiani cōtra agentē hypothecaria. Si verò patitur eam obligari nō tanquā suā, sed ipsius obligantis, cū sciat esse suam, decipit creditorem. ideo cōtra eum nō subuenitur. quia deceptis, & non decipiētibus iura subueniunt. h. d. sic. j. e. l. fœminis. & ponit tres casus illa. l. in primo nullus interuenit cōsensus mulieris expressus vel tacitus: quia ignorabat. vel si sciuit cōtradixit. vsq; ibi. [quod si consensisti.] in secundo interuenit eius cōsensus expressus. intellige scilicet, quod obligareť tanquā res ipsius mulieris. vñ imputet sibi creditor qđ eā recepit. quia sciebat, vel scire debebat esse interc̄sionem. vt §. l. proxi. sicut est in rem. Idē dico si non expresse consensit, sed passa est eam obligari tanquā rem ipsius mulieris. quo casu cōsenti re videtur secundū opi. glo. hic. & in l. Caius. ff. de pig. acti. quia cum cōtradicendo posset actum impedire, patiētia habetur pro cōsensu secundū glo. Pe. dicit contrariū. & etiā Cy. quod nō pla

2 cet. licet Bal. videaſ eos cōsequi. † In tertio & vltimo casu in ver. [quod si patientia.] non interuenit cōsensus expressus sed scientia & patiētia. verū quia passa est obligari tanquā rem ipsius obligantis, nō tanquā ipsius mulieris, cū ipsa mulier sciret rē esse suā, decipit creditorē: quia si sciuisset esse eam mulieris, verisimiliter eam nō recepisset: sed feciſſet sibi dari aliā. ideo mulier perdidit exceptionē velleiani. ꝓpter aūt patiētiā solā perdidit auxiliū iuris cōis. qđ est ꝙ quis nō possit obligare rem alterius sine volūtate dñi. quia sciēdo & patiēdo videtur velle secundū glo. sed ꝓpter fraudē perdidit auxiliū velle. ita intelligo. & hoc præsuppōsito succedit qō formata in glo. quia si vēdis rem alienā illo sciēte & patiēte, nullū ei facis præiudiciū. sed si ignoras, facis præiudiciū. quia cōstituit ius in re. glo. nititur respondere. sed dic vt clarius colligitur ex glo. l. Caius. quia cūvendis, cōtradictio eius nō potuisset actum impedire. qm̄ qui vēdit, nō intēdit cōstituere ius in re: nec cōstituit se duntaxat obligare ad tradendū. dns aūt rei non pōt impedire venditorē, quomínus seipsum obliget: sed qui obligat rē, intendit cōstituere ius in rebus. & hoc non pōt facere in aliena re sine volūtate dñi. & sic dns cōtradicendo potest impedire, si ergo nō cōtradicit, censeť consentire. ista est rō optima. quæ tn̄ non placet Pe. qa fundaſ solū in ista l. quæ loquit qñ dns patit fraudulenter obligari rem suā tanquā alienā. & eodem modo loquit. l. ij. §. si aliena res pig. data sit. quādo autē non fraudulenter, quia nō patereť obligari tanquā alienā, & tanquā suā. tenet ipse quod patiētia nō habeť pro cōsensu. per l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. qui. §. nihil facit. quia loqtur in eo qui patitur vendi, non obligari. Præterea si domino patitur rem suam obligari tanquam alienam, videtur consentire. quantò magis si tāquam suam. nec obstat, iste textus, quia dico quod propter fraudulentiæ pœnas perdit auxilium senatuscon. duntaxat. quod est de iure speciali. sed auxilium iuris communis non perdit propter fraudem, sed propter patientiam. per rationem glos. & ista est veritas.

2 ☞ *Mater si malè gerat tutelam filiorum, non iuuatur uelleiano.*

LEX VI.

1 SI mater. †Si mulier se obligat, vel indemnitatem promittit futuro debitori de eo qđ est debiturus futuro creditori, nō videtur intercedere. ideo nō iuuatur velleiano. secus si futuro debitori. hoc dicit. Secundùm intellectum

¶ De toto est etiā dicte. Adde c. j. xij. dist. clc. ne romant. in j. re sponso. de elec. c. cognouimus. xij. qō. ij. & gl. in c. maiorib⁹. de præbendis.

¶ Filius reputeť eadē persona. Adde gl. in c. sup eo. el ij. de testi. & ꝑ Abb. in cōsi. lxxiij. inci. videtur primò dictū legatū. in j. vol. in iij. col. & quare pater plꝰ diligit filiū quā filiꝰ patrē. vide per Ioā. An. in ru. de feu. in v. col. ver. itē in hereditate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

glo.& ponit tres casus.in primo qui durat vsque ibi.[si autem.] se obligauit tutoribus filiorū suorū pro eo,quia dixit erūt debitu 1
ri pupillis ex eo qđ nō gesserunt tutelā,sed ꝓmiserunt eam geri per matrē.& sic se obligauerūt futuris debitoribus pro eo qđ es sent debituri.vnde nō est intercessio.quia nō pōt quis intercede re pro eodē apud eundē.vt in l.si quis pro eo.& l.heres à debito re.§.ꝙ si stipulator.ff.de fideiuss.& cū isto primo dicto cōcordat. l.quāuis.§.j.ff.e.vbi assignatur alia ratio. scilicet quia tūc mulier nullā obligationē in se suscepit veterē,vel nouā. sed eam de no uo facit.In secūdo casu.[.in ver.[si autē.] se obligauit tutoribus pro eo qđ eis debebat à pupillis ex administratione. & sic futu ris creditoribus pro eo qđ debebūt futuri debitores.& ista est ꝓ priē intercessio.quia nō est pro eodē apud eundē. sed pro pupil lis futuris debitoribus apud tutores futuros creditores.In tertio casu.in ver.[si verò.]se obligauit pupillis pro eo qđ tutores erūt debituri.& similiter est intercessio.eadem rōne.& cōtra ista duo dicta glo.oppo.de d.l.quāuis.§.j.ff.eo. & ponit quatuor cōbina tiones.sed formalis solutio ad contrariū est ꝙ ille §.cōcordat.cū primo dicto huius l.qui est diuersus à secundo & tertio:quia ibi se obligauit debitori pro eo quod ipse debet: vel debiturus est. in istis aūt duobus se obligauit debitori seu creditoribus pro eo
2 quod eis debebitur à creditoribus.† In primo casu ibi.[cū filio rum suorū gereret patrimoniū].i.gerere vellet.rogauit enim tu tores quod de administratione se nō intromitterēt: sed permitte rēt eam geri per ipsam matrē.cum ipsa esset melius instructa,& informata.& cùm tutores hoc recusarent, dubitantes ne ex hoc teneantur pupillis, si tutela malè administrabit per matrē.quia eis incūbit onus administrādi.ista mater promisit eis indemnita tem de omni eo quod possent ex ista causa debere pupillis.& de dit fideiussores,& pignora.certè si pupilli postea cōueniant tuto res,qui habent regressum contra matrē & fideiussores datos per eam,& cōtra pignora,non pōt se iuuare velleiano. quia nō fuit intercessio , quia se nō obligauit pupillus creditoribus pro ipsis tutoribus futuris debitoribus. sed obligauit se ipsis debitoribus pro ipsis eisdē & sic si foret intercessio,esset apud easdē ꝙ eisdē. quod esse nō debet.In secūdo casu ibi.[se excusare.]dic propter aliquā causam quæ præbet excusationē.vt in titu.de excus.tuto. & hoc ideo faciebant,quia nō videbāt se posse bene administra re nisi ponerent de suo consi.sed pupilli haberent largū patrimo niū.& paucam pecuniam.vnde dubitabant si aliquid expende retur, nō posse faciliter à pupillis recuperare.mater etiā rogauit
2 vt gereret & nō se excusarent.& sic ecōuerso ad precedentem casum & promisit eis indēnitatē de omni eo quod pupilli essent debituri huic tutori. & sic se obligauit creditori futuro pro suis pupillis debitoribus.ista est propriè intercessio:quia non est pro eodē apud eundē.sed pro pupillis apud tutorē.In tertio casu ibi. [si verò tutores.] fecit aliquos fortè amicos suos:cùm tamen alij cōsanguinei,vel iudex recusarent eos dari:timentes ne sint ido nei.sed mater suscepit in se periculū: & promisit indemnitatem: & sic se obligauit.& sic se recipientibus pro eis pro futuris debi toribus.scilicet tutoribus quos dedit,vel dari facit,si nō bene ad ministrarent,illa est bene intercessio: & similiter iuuatur autho ritate.§.ne teneatur. In glo.magna ibi.[& in vtroq; est intercessio.] & sic nō tenetur vt in secundo & tertio casu.quia in ambo bus se obligat creditor pro debitore. In glos.ibi.[in vtroq; cessat velle.]vt in ll.cōtrarijs.supple.& dic in primo casu.quia in vtro que se obligat debitori pro eo qđ debiturus est alteri. & sic non est intercessio inter eos pro eodē apud eundē. secundū Oldrad.

LEX VII.

SI sciens.†Mulier quæ consentit alteri obliganti 1
rem suam dicitur intercedere. ideo cre ditor nō potest rem illam iure creditoris auferre. hoc dicit.in effectu.In tex.ibi.[dominium mulieri auferre nequiuit.] nec ob.ff.de pig. actio.l.si conuenerit. vbi creditor vendendo iure creditoris transfert dominium:licet non habeat. quia ibi quando obligatio pignoris erat valida saltem in effectu quia continebat intercessionem mulieris,& ideo quærens si est hæres mulieris: potest vendicare rem ab emptore. nec habet ne cesse sibi soluere pretium,sicut poterat ipsa mulier.vt ſ.de rei vē dica.l.si mancipium & hoc est quod sequitur nec ibi.

2 ☞ *Quando plures fideiubent pro uno,an quilibet teneatur insolidum? Quid si obligauerunt se æquè principaliter?*

LEX VIII.

SI paternam.† Si masculus & fœmina suscipiāt 1
in se obligationē alterius animo no uandi simpliciter, subducta muliere per velleianū resti tuitur actio in veterē debit. pro virili & pro illa tantū remanent obligata pignora data pro obligatione nouata. sed si data sunt ꝓ nouante,remanēt obligata insolidū.h.d.& est aliquantulū difficilis. Vnde pone casum qđ pater habens duos filios masculos& duas filias fœminas,erat tibi obligatus in centū: ille volēs libera ri à te facit qđ isti quatuor filij susceperūt in se obligat.suam ani mo nouādi,& ꝓmiserunt tibi ista centū simpliciter,vt pater libe rarē.debes scire.& hoc colligit ex isto tex.& est no.qđ quilibet istorū filiorū obligatur pro rata sua. & sic pro quarta parte.non autē quilibet insolidū: quāḉ se obligent pro alio.ſ.pro patre.nec ob.insti.de fideiuss.§.si plures.vbi habet qđ quādo plures fideiu bent pro vno quilibet obligatur insolidū.quia ibi qñ fideiussorio nomine,& sic accessoriē se obligant participando obligationem alterius.hic verò æquè principaliter se obligauerunt,suscipiēdo in se obligationē patris animo nouādi.nunc hoc præmisso clarū est qđ illæ duæ filiæ ꝓpter senatusco. deducunt ab obligatione ipsorū. & pro parte ipsorū obligatio effectū nō habuit. quia fuit intercessio. quæritur ergo an pater remanet obligatus insolidū, postquā obligatio noua est inefficax ex parte mulieris. & rñdet qđ non quia saltē est efficax ꝓ parte filiorū masculorū & sic pro illa parte remanet pater liberatus.pro parte aūt filiarū fuit etiam mero iure liberatus.tamē quia mulieres subducunt ab obligatio ne pro earū virilibus restituitur in eum vtilis actio tibi creditori: quæ dicitur restitutoria,per idē senatusco.poteris ergo cōuenire pro dimidia obligatione nouāte,& patrē pro alia dimidia ex ob ligatione & actione restituta.Sed pone qđ erant data pignora ꝓ patrē,an remanebunt insolidū obligata.& rñdetur ꝙ si erant da ta,ꝓ obligatione prima quæ fuit nouata,saltē pro dimi.nō rema nent,ꝓ illa dimi.nisi fuerit hoc expressè dictū.vt l.aliā.ff. de no ua.sed solū remanēt obligata,ꝓ altera dimi. ꝓ qua pater tenetur actio.vtili restituta quia fuit restituta cū sua causa. & sic cū obli gatione pignorū.Si verò pater dedit ista pignora pro obligatio ne nouante:& sic pro obligatione filiorū, bene remanēt obliga tæ insolidū tam pro parte masculorū,pro qua tenet nouatio:quā pro parte fœminarū in actione restituta.h.d.ista difficilis lex. Et ad primum dictum qđ est not bile.vide omnino Bar. in l.actio ne.ff.de duo.reis.in v.q.principali.†quādo plures se obligāt pro 2
alio,an quilibet teneatur insolidum,an pro parte.& dicit an fide iussorio nomine.& tunc quilibet insolidum,licet habeant bene ficium diuisionis ex edicto diui Adria.an principaliter, suscipi endo in se obligationem animo nouandi.& tunc quilibet ꝓ par te.per hanc l.vbi dicit esse casum no.iuncta l.reos.§. cum talis.ff. de duobus reis.an autem constituendo se debitorem pro alio? & tunc videtur idem quod in primo casu quando fideiussorio no mine.quia tunc accessoriè se obligant. vt in l.fina. ſ. de constitu. pec.an autem mandatario nomine? tunc dicit esse opi. diuersas. qđ examina vt ibi per eum. & prima solutio glos. notabilior est.

LEX IX.

QVanuis.† Si mulier pro alio nulla præcedente ꝓ 1
missione vel intercessione soluit,non iu uatur velleiano vt repetat ab eo cui soluit.secus si præ cedēte promissiōe,vel intercessione. h.d. In primo tñ casu repetit ab eo ꝓ quo soluit.nisi soluerit animo donādi.qđ in dubio nō præsumitur.vt dixi ſ.l.j. In secundo casu intellige qñ soluit per errorē iuris,vel facti.secus si ex certa sciētia.qa tūc vi deretur donare & donāti &c.vt ff.e.l.j.in fi.ſ.vt non iuuetur vel leiano.quia incipit à diminutione patrimonij:nō à promissione.

LEX X.

SI aduersarius.† Si contrahitur principaliter cū 1
muliere , & sic negotiū ad ipsam pertinet, non iuuatur velleiano. secus si cōtrahatur cum alio,& illa pro illo se obligat.& sic principaliter non pertinet ad eam negotium.h.d.idem dicit.l.si fœnebris.j. eo. sed hoc limita tur nisi fuerit color quæsitus in primo casu.i. facta fraus. vt j.eo. tit.l.cum ad eas.In tex.ibi.[sed tecum negotium gesit.] scilicet locando tibi , & non marito. & hoc nisi primò fuisset locaturus marito,& recepturus te in fideiussorem.sed cuitata persona ma riti propter timorem senatusconsultum. voluit potius tibi locare.

locare.& de istis apparet,& potest probari quod fuerint acta in ter ipsum & vos & tunc.diceretur color quæsitus,& facta fraus & haberet locum.l.cum ad eas infra eo.& l.quamuis.§.si cum es sem.ff.eo.& haberet locū actio vtilis institoria in personam ma riti.vt d.§.si cum essem.

2 ☞ *Qui remittit hypothecam,non dicitur donare.*
3 *Aliud est remittere ius suum,aliud est intercedere & remittenti ius suum senatusco. non prouidet.*
Ius hypothecæ non dicitur augere patrimonium illius cui competit.
4 *Si mulier renuntiat rebus ſpecialiter obligatis pro dote iuuatur uelleiano.*

LEX. XI.

ETiam.†Si mulier renuntiat hypothecæ quam ha 1
bet in bonis mariti pro dotibus suis,nō di citur intercedere.ideò non iuuatur velleiano:& valet renuntiatio.h.d.nec dicitur donare.quia nō diminuit de patrimonio.ideo non infirmatur renuntiatio ex ti.de do.inter
2 vi.& vxo.†Et no.istam.l.quæ semper allegatur cum gloſſ.quod qui remittit hypothecam,non dicitur donare.ideo si bona essent obligata vltra mille,vel duo millia,non requireret insinuatio.& loquitur ista.l.quādo remissio est facta ipsi marito.quo casu est generalis,& prodest alteri postea contrahenti cum marito,vt nō possit contra illum vti hypotheca.Si autē tempore quo maritus cōtrahit in alio renuntiat pro securitate illius,censetur potius fa cta illi quàm marito.ideo alteri quàm illi non prodest vt j.eod.l. Iubemus.per quā ista.l.limitat & declaratur.videtur etiā adhi bēda alia limitatio.quia in primo casu quādo fit marito non cō trahēti cum alio,valet in totum:etiam si reuntiet hypothecæ o mniū bonorum.sed in secundo casu nō valet. nisi supersint alia bona,ex quibus possit sibi satisfieri de dote.& in quibus nō fue rit facta renūtiatio.vt in authē.siue à me j.eodem.& dicam in il
3 la.l.Iubemus.† No.ergo ꝙ aliud est remittere ius suum:aliud est intercedere.Item quod remittenti ius suum senatusconsul.nō ꝓ uidet.Item no.quod ius hypothecæ non dicitur augere patrimo nium illius cui competit.& ideo remittens illud non dicitur do
4 nare.vt in gloſſ.& in ll.allegatis per eam.† Vltimò not.gloſſ.pri mam.quæ vult l. illam nō habere locum in rebus ſpecialiter ob ligatis pro dote.sed in obligatis generaliter vel per maritū ,vel per legem tacitè.vt infra de rei vxo.ac.& quod ibi dicit.l.quod autem.§.si vir & vxor.ff.de don.inter vir.& vxor.& est casus in authen.siue à me.etiam in corpore vnde sumitur.infraeod. plus ergo valet ſpecialis prouiſo.& fortior est quam generalis.facit l. est differentia.ff.in quib.cau.pig.ta. contrahen. est ergo cautela quando conficitur instrumētum dotis,in quo obligātur omnia bona mariti,quod ſpecialiter obligetur talis possessio. & tūc nō poterit vxor renuntiare hypothenæ illius rei : nisi supersint alia bona , ex quibus possit sibi satisfieri de dote. vt in dicta authen tic. siue à me.

LEX. XII.

IDotare.†Mulier dotans aliam mulierem , non 1
iuuatur velleiano.h.d.& hoc quia do nare videtur.vt l.cùm is.§.si mulier.ff.de condi.inde.& l.j.§.accedit.infra de rei vxo.ac.& mulieri donāti non succurrit senatusconsul.quia in donando non est facilis. vt in l. sed si ego.ff.eo. Item quia ſpeciale est in dote , quod licet ipsam non dotet,sed pro alio donante & dotante se obligat,non iuua tur velleia.vt infra eodem.l.fina.

LEX. XIII.

IFœnebris.† Quando mulier principaliter cō 1
trahit pro se,licet vtilitatem contra ctus transferat in alium,etiam creditore sciente,non iu uatur velleia.h.d.Si ergo mulier ſcit maritum suum es se implicitum debitis,& volens sibi prouidere accipiat pecuniā mutuò ab illo qui ſcit illam velle conuertere in rei vtilitatem ma riti,& pro isto soluere,nihilominus efficaciter obligatur , nec iu uatur velleiamo,nec nocet creditori sua scientia:quia non habe bat quærere nec esse curiosus quid mulier vellet facere de illa pecunia.casus est notabilis hic.hoc verum nisi primò fuisset re quisitus à viro:& creditor voluerit instrmētū cātare in personā vxoris:quia tūc diceretur color quæsitus,& facta fraus senatu ſ vt in fi.gl.mag.& in l.Seia.§.fi.ff.eo.secūdū vnū intellectū.vel ni ſi mulier,aut res sua foret obligata,ꝓ debito viri.& vt illā libera ret recipit pecuniā mutuò à creditore hoc icitēte.nam ista esset in tercessio veniens etiam in cōsequentia primæ intercessionis, & sic iuuaretur velleiano.d.l.Seia.§.fi.secundùm alium intellectū. & hoc in prima solutione glo. In glo.quæ incipit.[id est,senato rum.] ibi. [iuuaris inquantum tu pauperior &c.] hoc intellige quando soluit pro viro animo donandi.quia non tenet donatio. sed si non animo donandi,non haberet locum illa glo.quia pos set à viro repetere per actionem negotiorū gestorum. In dubio autem an præsumatur animo donādi vel non. dic vt in l.vtrum. ff.de dona.inter virum & vxorem.

LEX XIIII.

MVlierem.†Exceptio velleia.competens mulie 1
ri,competit etiam fideiu.suo,& man datori, vel ei cui ipse mandauit.h.d.cum l.seq. & hoc est verum secundū glo.primam.etiam si fideiusit ani mo donandi.& sic non erat repetiturus à muliere.Secus in exce ptione macedoniani.& quæ sit ratio dic vt in l.quam gl.allegat. ff.eo.l.si mulier.§. si ab ea.nā subducta muliere & etiam fideiuſ sore suo ab obligatione propter senatusco.creditori remanet ius agendi contra filium,vel patrem.& sic perderet debitū.ideo hoc casu si fideiusit animo donādi: nō subducitur fideiussor ab obli gatione.quoniam exactio eius non nocet filiosa. vel patri. sed si non animo donandi,noceret: quia ab eis repeteret. & sic in effe ctu videretur exactio fieri ab ipso filio, vel patre : quod impro bat senatusconsultum.macedo.

LEX XVI.

SImulier.† Si mulier alienā obligationem in se 1
transtulit animo nonādi creditori cō tra debitorē,restituitur vtilis actio prima.h.d. sicut.ſ. eo.l.si paternā in fi.glo.h.d.tamē intelligit hoc nisi cre ditor decepisset mulierem,& sic fuisset in dolo:quia tunc non re stitueretur sibi per l.Titius.ff.de fideiuſ.quæ limitat omnes.ll.lo quentes de ista restitutoria actione.& probatur.in l.qui res. post principium.ff.de sol.In tex.ibi.[alienam suscepit obligationē.] scilicet animo nouādi. vndę cū mulier obligetur mero iure tam ciuiliter quā naturaliter,fit nouatio : & prior debitor liberat. Cū autem mulieri detur exceptio , creditor perderet debitum si sibi non prouideretur.vnde senatusco.eidem prouidet de vtili actio ne, quæ prius erat directa necessaria : & dicitur rescissoria. quia idem senatusco.rescindit nouationem prædictam.vt in l.in ho norarijs.§.sed cum rescissa.ff.de actioni.& obliga.

LEX XVII.

SIcùm pater.†Si mulier se nō obligauit ꝓ alio sed 1
simulatè nomē suū fuit in instrumē to appositū,nō eget auxilio senatusco.h.d.pone casum per l.ij.§. plus valere qđ agi. & per l. multū interest. si quis alteri vel sibi.

LEX XVIII.

FOeminis.†Mulieri creditorum decipienti non da 1
tur exceptio velleiāi.h.d.facit.l.ij.§.j.ff.e.

LEX XIX.

QVm ad eas.† Etiam cum principaliter contrahit 1
mulier,datur sibi exceptio si fuit co lor quæsitus: quia volebat contrahere cum masculo, & recipere mulierem in fideiussorem.sed timore senatusconsul.cuita to masculo voluit cōtrahere cum muliere, ne iuuetur velleiano. per l.si aduersarius. ſ. eo. certè non prodest sibi.Vltimò in l.seq. dicitur quod ista exceptio transit ad hæredem mulieris.

2 ☞ *Mulier renunciando iuri hypothecæ,an iuuetur uelleiano?*
3 *An eo ipso quod consentit uenditioni uel obligationi rei mariti sibi obligatæ censeatur tacitè renunciare iuri hypothecæ.& nume. 5.*
4 *Quid in alio creditore quàm in muliere. & nume. 5.*
5 *Si mulier renunciet iuri hypothecæ omnium bonorum uiri,an perdat dotem suam?*

LEX XXI.

IVbemus.† Mulier potest renunciare iuri hy 1
pothecæ quod habet in bonis mariti cum maritus contrahit cum alio.tamen illa renuncia tio nō extenditur vltra res vel personas quibus facta est.hoc dicit.Bar.Si ergo maritus vendit rem suam,& vxor con sentit,& renunciat hypothecæ quā habet in illa re,non præiudi cat sibi in hypotheca quam habet in alijs rebus. nec etiam in illa re præiudicat sibi nisi respectu emptoris , & habentium causam ab eo.vnde si illa res peruenireret ad manus tertij nō habentis cau sam ab emptore posset ab eo illam aduocare per hypothecariā.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& hoc probat ista l.& sic non extinguitur ius hypothecę:sed nō potest eo vti contra eū qui contraxit cum viro, & cuius cōtemplatione renunciauit. Tene menti. Similiter si maritus receperit pecuniam mutuò;& obligauit bona sua: vxor verò consensit & renunciauit iuri hypothecæ postponitur illi creditori.& ille efficitur prior.sed ff.qui.mo.pig.vel hypo.sol.& quod no.in d.§.si tecum.Solu. & tene menti.illud in alio creditore renunciante expresè,vel tacitè.vt cum consentit alienationi,vel pignorationi:quia tunc extinguitur ius pignoris quo ad omnes.& sic etiam si perueniat ad alium non habentem causam à contrahente, non poterit aduocare per hypothecariam.secus in muliere creditrice in dote.quia non extinguitur ius hypothecæ.sed nō possunt eo vti contra cō trahentem cum viro,vel habentem causam ab eo.hoc tamen verum.nisi confiteatur pecuniam ad se peruenisse.quia tunc extinguitur.& præiudicaret quo ad omnes vt in l.vir vxori.§.j.ſ. allegato secundùm vnum intellectum.si tamen erat casus in quo cō stante matrimonio poterat dos restitui secundùm Bar.hic.quod tene menti.facit auf.si qua mulier.in fi.j.eo.Vltimò oppo.q etiā nocebit quo ad alios.pone enim q mulier consensit viro alienāti vnam rem suam,& renunciauit iuri hypothecæ in illa re.postea agit contra tertium possessorem aliorum bonorū,quibus non renunciauit,ille possessor offert se soluturum dotem suam vxori,& petit sibi cedi iura sua in bonis viri, tam personalem actionem quæ hypothecariam: clarum est q mulier tenetur recipere & cedere.& si hoc nolit facere: excluderetur à possessione. vt l. mulier.ff.qui pot.in pig.hab.mulier dicit sum parata tibi cedere. possessor dicit tu non potes mihi cedere hypothecariam contra emptorem illius rei, cuius alienationi consensisti, & renunciasti iuri hypothecæ.vnde cum facto tuo perdideris ius cedendi,pos sum te repellere per exceptionem cedendarum. vt l.Stichum.§. pen.ff.de solu.& sic per indirectum renunciatio facta in vna re, & respectu vnius personæ extenditur ad alias res:& ad aliās personas.cuius contrarium hic dicit Cy.& alij. q sufficit mulieri q cedat in illis in quibus potest cedere.nec obstat contrarium de l. Stichum. §. pen. quia ibi loquitur in mandatore vel fideiussore, qui contraxit contemplatione hypothecę,cui creditor renunciauit vt sibi cederetur.vnde si creditor facto suo perdit ius cedendi:perdit etiam ius agendi.sed iste possessor non contraxit contemplatione illius hypothecæ,ergo &c.ff.de fideiuſ.l.si stipulatus.§.j.& l.si Titius & Mæuia.eo.titu.Tene menti prædicta. ex quibus remanet ista l.optimè declarata.quę est vtilis & quotidiana. & licet de iure ciuili non valeat intercessio etiam cum iuramento.secus de iure canonico.vt in c.cùm contingat.de iureiur.

1 ☞ *Si mulier consentit viro alienanti rem quæ fuit sua: & nunc nō est mariti.sed uxoris:quia sibi fuit data donatio propter nuptias(quo casu transiuit dominium in mulierem) an per istum consensum perdat dominium quod habet, & etiam ius hypothecæ?*

2 *Quid si consentiat marito alienanti rem dotalem,quæ est in dominio uiri, sed speratur ad uxorem redire?*

3 *Ex priuilegijs dotis qualiter quædam sint realia,& quædam personalia.*

4 *Dominium rei dotalis an incontinenti soluto matrimonio reuertatur ad uxorem?*

5 *Quid in donatione propter nuptias?*

AVTHENTICA.

1 **Siue à me.** †Lex iubemus.loquitur quando mulier consentit viro alienāti rem ipsius viri hypothecatam mulieri pro dote,& renunciat hypothecæ. quæ renunciatio valet. ista authen.loquitur quando consentit viro alienanti rem quæ fuit sua. & nunc non est,sed est ipsius vxoris.quia fuit sibi data donatio ꝓpter nuptias quo casu transit dominium in mulierē.vt colligitur ex tex.istius auf.in versi.[in rem actionem.]& nihilominus quia speratur ad eundem virum redire solu.matri. sicut dos ad mulierē. & sic nō dicitur perfectè facta mulieri.dicunt doc.q licet sit sua, est etiā sibi obligata.eo iure quo non perfectè est sua.argu. optimum in l.in bello.§.si quis seruum.ff.de capi. Quæritur ergo an per illū consensum perdat mulier dominiū quod habet,& etiam ius hypothecæ.& respondetur q non:etiam si pluries consentiat.quia illa res est specialiter obnoxiata pro dote. quia donatio propter nuptias fit pro securitate dotis.& est vtilius mulieri quā ius hypothecæ generale.quia illi licet renūciare.vt l.iubemus.sed huic non.& ita no.per glo.in auf.dos data.j.de donatione ante nupti. & ideo glos.in l.etiam.s. eo. dixit idem in alia re viri non data in donationem propter nuptias, sed specialiter hypothecata pro vxore.

vxore.quæ est notabilis.vt dixi. & probatur per rationem huius auth.& quod dixi in re quæ fuit viri:& per ipsum data in donatione propter nuptias, etiam locum habet in re quæ non fuit viri:sed per alium data vxori in donationē propter nuptias. vt in princ.huius auth.prædicta fallunt duobus concurrentibus.scilicet quod post primum consensum interuenerit secundus post biennīū à die primi. & q supersint tot bona ex quibus possit doti satisfieri: & hoc faciendo perdit dominium,& ius hypothecæ in illa re.& hoc vsque ibi.[vir tamen.] sed licet istis nō interuenientibus non valeant consensus vxoris, nec transferatur dominium in emptorem in præiudicium vxoris. tamen vir obligatur emptori ad omne damnū & interesse. & hoc dicitur in ver.illo. & adde quod habetur in.l.& si is quem.j.de prædijs mino.& qd not.in.l.cum is qui.ff.de fideiuſ.& quod no.j.de iure do.l.si prædium. † Sed quid si consentiat vxor marito alienanti rem dotalem,quæ est in dominio viri,sed speratur ad vxorē redire? dicitur in versic.[idem in dotibus]esse idem & multo magis glo.dicit quod non valeat consensus seu alienatio etiam concurrentibus illis duobus de quibus. s.& sic ille vers.referatur ad id quod s.dictum est de prohi.alie.vsq; ad versi.[nisi.]non ad id quod dictum est de permittenda.concurrentibus.his duobus in illo ver. [nisi.] quia intendit corrigere.l.dotalē. de fun.do.quæ indistinctè impedit alienationem fundi dotalis. vt in toto tit. de fun.do. & j.de rei vxo.act.l.vnica. §.& cum lex. sed quia videtur absurdum quod iste ver.non referatur ad omnia præcedētia. quidam dicunt debere intelligi ne corrigatur illa. l.in re data in dotē æstimatione quæ non facit emptionem, vt possit alienari concurrentibus illis duobus sicut res data in donationem propter nuptias.vt in.l.si æstimatis.ff.solu.matr. quæ declaratur per istam authen. & limitatur. dum vult quod illa possit alienari. & quod hoc operetur æstimatio. sed ista. l.limitatur. ſ. concurrentibus his duobus.quod tene menti. Alij restringūt ad res mobiles datas in dotem,quæ seruando seruari possunt.vt ille possint alienari concurrentibus illis duobus,& consensu mulieris.alias secus.& sic etiam iura antiqua,quæ permittebant alienationem sed si sint res quæ seruando seruari non possunt, indistinctè hodie possunt alienari. l.si ex lapidicinis. ff.de iurę do. & vide omnino Cy.in illo.§. & cum lex. & Barto.in.l.prima. solu. matrimo. ff. & sunt clara in text. vsque in fin. Tene menti hanc authen.cum his quæ dixi. & remanent expeditæ omnes glo.no. illam quæ incipit [hæc referunt quidam.] Or aduerte & oculos ad me volue tuos. † Et nota circa finem. in versiculo [omnibus.] ad euidentiam. quod multa sunt priuilegia dotis' de quibus in.l.j.ff.sol.matri. & quædam sunt realia:quæ dantur rei dotali,vel actioni de dote.quædam personalia,quæ dātur personæ mulieris.vt quod præferatur alijs in hypotheca tacita etiā habentibus priorē in tēpore.vt in.l.assiduis.j.qui po.in pig.hab.de quibus in priuilegio dotis:ista priuilegia.personalia cōpetunt mulieri quouscq; viuit,& cuique agēti nomine mulieris. sed ea mortua non tranſeunt ad hæredem extraneū,sed ad filium sic.& hoc dicit ille ver.[omnibus.]vsq; in fi.& dum dicit [ad suos.]nō intelligas quod mulier habeat iuū hæredem propriè loquendo.prout sumitur in.l.in suis.ff.de libe.& posthu.cùm non habeat filios in potestate. sed intellige impropriè i. ad suos descendentes. † In glos.j.in fin. [authen.æqualitas.] Tu dic quod etiam si non fuit factum pactum de lucranda donatione propter nuptias, potest procedere iste text.dum dixit vxori competere actionem in rem solu.matrimo. pro illa re. scilicet si nondum rehabuit rem suam: quia donatio talis fit pro securitate dotis.& tūc est verum quod solu. marrimo. reuertitur dominium ad virum quando dotem suam rehabuit,non prius.sed dominium rei dotalis incontinenti solu.matri.reuertitur ad vxorem. vt.l.in rebus.j. de iure do.& si tam dos quā donatio propter nuptias consisterent in rebus mobilibus,saltem solu.matri.dominium cuiuslibet rediret ad pristinum dominum.sed si dos cōsistebat in pecunia,& donatio consistebat in re immobili, dominium illius pœnes vxorem remaneret quouscq; rehabuisset dotem.

2 ☞ *Mulier,an possit renunciare uelleiano?*

LEX XXII.

1 **Si mulier.** †Mulier quæ secundò cauit, post biennium nō iuuatur velleiano. & hoc ideo quia post lapsum biennij si approbat primam intercessionem,& iterū promittit seu cauet,vel quo a quo modo confirmat, censetur hoc fecisse ex magna deliberatione:nō ex fragilitate'sexus.ideo non iuuatur,sicut quando donat, b vel quando patrimoniū diminuit.& in ratione huius.l.fundatur id q dicitur in auf. siue à me.facit l.cum fidem.j.de nō nu. pec.

2 † Et per hanc.l.patet an mulier possit renū-
b tiare velleiano. quia si renuntiat extra iudicium, non valet nisi post biennium à prima intercessione.ga qui fragilitate intercessit præsumitur renūtiasse.vt in l. doli. §. diuersum.ff.de noua.& isto modo limita glo.quæ est in l.j.s.eo. super verbo si non ignorent.in iudicio verò potest indistinctè renuntiare.vt in l.fi.ff.eod.titu.in.§.penulti.

¶ Multa sunt priuilegia dotis.Add hal, & Io.de cāpe, bono, in suis tract. de dote.

¶ An mulier possit renuntiare velleiano. Adde gl.in l.fi. ff. ad velleian.Bar.in l. do li mali.ff.de noua & in.l.si quis in cōscribendo.in iij.q. C. de epi.& cle.& gl. in.c. si diligenti. de foro competen.

a ☞ *Mulier si intercedat pro uiro suo,qualiter debeat renuntiare uelleiano, & cuilibet alteri auxilio,quòd de iure competeret: & quid sit istud auxilium, & an requiratur iuramentum?*

2 *An stetur confessioni mulieris,si confiteatur in instrumento pecuniam seu contractum uerti in suam utilitatem? & uide.nu.5.*

4 *Si non ualet contractus,an tamen ualeat iuramentum in eo interpositum?*

AVTHENTICA.

1 **Si qua mulier.** †Quādo mulier intercedit pro viro suo,ipso iure non obligat. nisi contractus vertatur in eius vtilitatem. ideo excep. senatusc.on.non est necessaria.quæ habet locum eo casu quo obligatur ciuiliter & naturaliter.h.d.in effectu:& sic corrigit omnia iura antiqua,quæ volebant contrarium q obligaretur.sed habet exceptionem.vt s.eo.l.vxor. & l. si aduersarius . licet ergo mulier renuntiet senatusc.velleiano quando se obligat pro viro etiam post biennium, nihil nocet sibi renuntiatio: quia renuntiat ei quòd nō habet.scilicet exceptioni velleia. quā

2 non habet. † Debet ergo renuntiare velleia . & cuilibet alteri auxilio q de iure sibi cōpeteret.& hoc est auxilium istius auf. quæ tuetur eam ipso iure.Sed an tunc sufficit ista renuntiatio,quantū ad hoc vt obligetur efficaciter? dic quia non est modus inducendæ obligationis nisi renuntiet cum iuramento, promittendo nō opponere aliquod remedium sibi datum à iure:& tunc tenetur seruare iuramentum de iure cano.vt in.c.cum contingat.de iure iuran.sed de iure ciuili secus per l.non dubium.s.de legi.& ita intellige principiū glo.& hoc voluit Bal.j.l.proxi.§.ne aūt.vbi ponitur alius casus,in quo mulier ipso iure seruatur illæsa. & quando intercedit pro alio quā viro. scilicet quando intercedit sine instrumento continente subscriptionem trium testium.quo casu etiam non nocet renuntiatio velleiani.ratione quam s.dixi. Et si adijciatur & omni alteri auxilio, valet cū iuramento secundùm Bal.non aliter,q intellige.vt s.dixi. Quidam autem intelligebāt istam auf.generaliter pro quocunq; intercedat.& sic totus iste titulus corrigetur.q glo.reprobat. Quidam verò intelligūt vt corrigatur.l.seq.q etiā docto.reprobāt.tene ergo q dixi.& ratio quare magis sibi succurrit qñ intercedit pro viro,est qa facilius induciturper virum quàm per alium.& interdum malè gratibus suis propter timorem vel reuerentiam eius. nam antequam emanaret senatusconsul.per constitutionem principum prohibebatur intercedere pro viro.sed postea per senatusconsul. prohibita fuit intercedere pro quocunque.vt patet.in.l.j.& .ij.ff.eodem.tit. Quidam verò dicunt per hanc auf. quòd quoties mulier se obligat pro viro in eodem instrumento,non obligatur.certè non est curandum an in eodem instrumento,an in diuersis. sed an se obliget pro viro,& eius vtilitate,& ipso iure non tenetur. an pro sua vtilitate,vel communi.& tunc tenetur pro rata sua.etiam si in eo dem instrumento. In text.ibi [crediti.] In hoc fundant se illi de quibus.s.dixi.Sed dicit Bal.secundùm Nico.ma.quòd hic ponitur contentus pro contento.& exponit id est obligationi viri cōtentæ in instrumento participando de ipsa modis qui infrà sequuntur.& qui not.in.l.s.eodem. In tex.ibi.[proprio.] hoc verbum pondera per rationem quam suprà dixi. In tex.ibi.[nullatenus non valere.]scilicet ipso iure.vt aliquid addat ad leges veteres. In tex.ibi.[siue multoties.]etiam si post biennium. Nec obl.C.si mulier.quia illa restringitur ad casum quando intercessit pro extraneo,quo casu obligatur ciuiliter.& naturaliter licet ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

beat exceptionē:quam perdit si post biennīū approbat intercessionem:& sic remanet obligata efficaciter remota exceptiōe.sed quando ipso iure nō fuit obligatata,cessat ratio illius. l. In text. ibi:[siue publicum.]puta quia maritus tenebatur fisco.vnde propter priuilegium fisci videbatur q mulier potuerit se obligare.q hic tollit.& sic eius priuilegium præfertur priuilegio fisci. †In tex.ibi.[pecuniæ.]versam proba.quia tuncnō esset intercessio. vt §.eo.l.ij.Sed quæritur an stetur confessioni suæ si confiteatur in instrumento pecuniam seu contractum verti in suam vtilitatem? videtur q nō.quasi eadē fragilitate cōfessa fuerit qua intercessit.vt in.l.C.&.l.doli.§.diuersum.ff.de noua.Potest dici q stetur confessioni si interuenerunt illa de quibus.j.l.proxi.§. j. scilicet q contineatur in instrumēto publico signato tribus testibus: & q tūc non admittatur probatio in contrariū,si confitetur illud fuisse scriptum de sua voluntate.vt ibi no.illa.l.loquitur quando pro alio intercedit.vnde istud videtur dubiū qn̄ pro viro.qui faciliter potest inducere mulierē ad hoc cōstendū. & securius est dicere nō sufficere cōfessionē,nisi aliter appareat.†In prima glo. [in.l.non dubiū.]hoc procedit de iure ciuili.secundū q nōvalet principalis contractus,non valet etiā iuramētum.vt in illa.l. sed de iure canonico licet contractus sit ipso iure nullus, iuramentū tamen est seruandum si potest seruari sine interitu salutis æternę vt in.d.c.cùm contingat.imò tenent docto. quod interueniente iuramento cessat inualiditas,quasi cum iuramento contrahendo cessat causa inualiditatis & prohibitiōis.quòd plenè examina p Barto.in l.si quis pro eo.ff.de fideiuss. In gl.ibi.[sumpserunt.]quidam intelligentes hanc aut.generaliter loqui pro quocūque intercedat.licet loquatur de viro gratia exempli.In glo.ibi.[de do. &c.]si ista ratio esset bona,sequeretur q nec econuerso vir posset intercedere pro vxore.quod est falsum secūdùm omnes. imò efficaciter obligatur,& olim & hodie.præterea non sequitur intercedit,ergo donauit.dic ergo vt dixi.& facit pro eo q s.dixi.l. fi.s.ne vxor.pro marito.†In gl.ibi.[vel secūdū Bal.]secūdū alium intellectum Bal.illa aut.deberet intelligi seu legi super.l.antiquę ad cuius correctionem veniret,q nullus tenet.tamen ex ista opi. nota.quia Bal.sentit quòd non stetur confessioni vxoris,& q pecunia sit versa in suam vtilitatem.nisi aliter probetur.

2 ☞ *Si mulier recepit præmium pro intercessione, & contingat quod soluat pro alio quo intercessit,repetit solutum:nec debet sibi imputare illud quod recepit, cum sit pretium periculi.*

Quid si talis pecunia fuit data pro securitate?

3 *Si non apparet per testes sed per confessionem ipsius mulieris quod recepit pretium pro intercessione,an hoc sufficiat ad probationem ut excludatur à beneficio uelleiani? & nu.1.& 4.*

4 *An possit quis probare contra publicum instrumentum, quando confitetur ipsum suisse scriptum de uoluntate sua?*

5 *Quòd fauore libertatis cessat senatusconsultum uelleianum.*

LEX XXIII.

1 ANtiquæ.†Si mulier recepit præmiū pro intercessione,nō iuuatur velleiano.sed efficaciter obligatur.quia non videtur intercessisse ex leuitate vel fragilitate sexus.sed præmio consequendo.h.d.primò. Et si hoc cōtineatur in instrumento publico subscripto à tribus testibus, statur suæ confessioni absque alia probatione.aliquo autē istorum deficiente non excluditur à beneficio velleiani: nisi sufficiēter probetur quod pretium vel præmium receperit aliter per eius cōfessionem.h.d.secundò.Et eo casu quo pretium recepit.& sic excluditur à beneficio velleia.si intercessit.transferēdo in se obligationem animo nouandi.& sic est facta nouatio. quatenus tamen mulier non est soluendo restituitur actio in pristinum debitorem.h.d.tertiò. Itē qn̄ nō recepit pretiumvel pecuniam,si nō intercedit cum instrumento publico cōtinente subscriptionem trium testium,ipso iure seruatur illæsa.Si aūt cum tali instrumēto,iuuatur velleiano.& omnes ll.huius tit.tūc vendicāt sibi locum.h.d.ista singularis.l.& vtilis.inducens de nouo quæ de iure veteri nō erant inducta.nam illo iure bene reperiebatur q si debitor pro securitate mulieris intercedentis dabat sibi totā pecuniam contractus,vel alio modo ipsam cācellabat,dando fortè pignora sufficientia pro tota quātitate q cessabat senatusconsultū.vt.l.si mulieri dederim.ff.eo.quia tūc nō potest damnificari: vel periclitari q senatusco.voluit.Sed si nō dabatur pecunia pro securitate cōtractus,sed pro præmio intercessionis.puta obligabatur se pro alio in centum;sed ne frustra subiret periculum pro alia,voluit habere in pretiū.x.prout frequenter fit florētiæ: quia sunt multi qui pro aliquo lucro fideiubēt pro aliįs, cum auaritia ducti.& sic non reperiebatur iure veteri cautum q perderet excep.senatusconsulti.sed inducitur hoc per hanc.l.notabilem.quia tūc nō mouet ex fragilitate sexus,sed ex cupiditate lucri. vnde ista l.aufert sibi beneficiū senatusco.velleia. & hoc quādo cōstat p 2 testes de receptione talis premij.†Et aduerte secundū Bald.quia isto casu si soluat pro alio,repetit:nec debet sibi imputari illud q recepit.quia est pretium periculi q suscepit.vt in.l.periculi.ff.de nautico fœnore.Sed in primò casu quādo pecunia fuit data pro securitate,si soluit creditori,nō repetit ab eo pro quo soluit,quia iam habuit q soluit. Quid autē si nō appareat per testes, sed per 3 per eius†cōfessionē q recepit pretium pro intercessione,an sufficiat ad probationē.& dicitur hic q sic duobus cōcurrentibus. s.q interuenerit instrumentū publicum:& q sit subscriptū à tribus testibus,& q in eo cōtineatur dicta cōfessio. altero istorum deficiente nō statur cōfessioni.sed est necesse probare per testes, vel alįs modis.& si probetur,nō excusatur si non probetur, iuuatur velleia.& hocvsq; ibi:[sed si minus.] & vltra hoc additur per gl.q interuenientibus illis duobus vel tribus nō potest probari cōtrarium per mulierem.q tamen in tex.nō dicit: sed doct. addūt hoc verum si cōfiteatur illud fuisse scriptum de sua voluntate,nō aliter.†Vnde inducitur per hanc.l.non posse quem probare contra publicum instrumentum quādo confiteatur ipsum fuisse scriptum de sua voluntate.sed hoc nō verū generaliter:sed solum in casu huius.l.quando vult probare cōtrarium vt vtatur priuilegio speciali cōtra ius cōmune.de hoc per Cy.in.l. optimā. 5 j.de cōtrahen.stipu.†Quod aūt hic dicitur de subscriptiōe testiū nō est hodie in vsu q in instrumento publico testes se suscribāt: sed sufficit q notarius attestetur de interuētu ipsorum.vt not. de hære.& fal.in gl.& hoc tenet Bald.in l.j.s.eo.Et sic hodie sufficit q notarius attestetur de interuentu triū testiū ad hoc vt habeat locū q hic dicitur.præsupposito autē q probetur ipsam recepisse pretium vel per cōfessionem de qua s.vel per testes,si intercessit transferendo in se obligationem animo nouandi,cum efficaciter teneatur.& sic nō subducitur in obligatione,& facta sit nouatio si non esset soluendo,nō deberet restitui actio vtilis in pristinū debitorē:quia senatusco.q eam restituit: loquitur eo casu quo mulier subducitur per excep.senatusco.sed per hāc.l.in versi.[sed si minus.]prouideretur etiā hoc casu vt excutiat mulier per prius.& in eo in quo reperitur nō soluendo restituatur actio in pristinum debitorem,q est notandū.& sic tam quando subducitur de iure,quā quādo etiam de facto quia non est soluendo: quia inanis est actio,quam inopia debitoris excludit.l.nam is. ff. de dolo.& habet locum restitutoria,vel institoria actio. de quibus in l.senatus.& in.l.j.s.eod.Prædicta quando apparet mulierem recepisse pretium pro intercessione.quo casu nō refert an se obligauerit cum scriptura,vel sine scriptura.& si cum scriptura publica,vel priuata.& si publica, an habeat subscriptionem triū testium vel non.vt patet in princi.libi.[siue sine scriptis &c.] in ver.[sinautem sine scriptis.]quia obligatur efficaciter.& non habet auxilium senatusconsulti.si autem pretium non recepit vendicat sibi locum sequens.§. [ne autem.] secundùm verum intellectū Bald.qui.§.inducit tertium de nouo.vt tunc obligetur ciuiliter & naturaliter: & habeat exceptionem velle.quando se obligat per instrumentum publicum habens subscriptionem testium. aliàs ipso iure non obligatur quòd olim non erat. imò obligabatur,& habebat excep.& illud est bene singulare. vnde quoties ostendit tibi instrumentum in quo mulier se obligauit pro alio, respicias an interuenerint tres testes vel non. & sufficit quod notarius attestetur de hoc, vt voluit Bald.in l.j.s. eo. non ergo corrigitur principium. l. per hunc.§. licet Mar.dixerit contrarium.quia Imperator sibijpsi contrariaretur, statuendo primò vnum.scilicet quòd efficaciter obligetur,& sine auxilio senatusconsulti.quando recipit pretium:siue cum scriptura siue sine scriptura obligetur.& postea statuendo hoc contrarium, quòd nullo modo obligetur quando sine scriptura, vel non publica, vel non continentur tres testes.tria ergo in effectu inducit de nouo.primum continetur in prin.l.secundum in ver.[sed si minus] tertium in isto.§.[ne autem.] Lex veterum. dicit quod†fauore libertatis cessat senatusconsul.

2 ☞ *Maritus qui recipit uxorem sine dotis promissione, non potest postea compellere eam ad se dotandam.*

Si dos promissa non soluatur uiro in totum, potest uir uxorem licitè repellere de domo. secus si dos non fuisset promissa.

3 *Non dicitur quis compulsus facere illud, ad quod faciendum est obligatus.*

4 *Decem casus in quibus cessat senatusconsultum uelleia.*

5 *Quando mulier renuntiat uelleiano, ad hoc ut renuntiatio ualeat, debet certificari quid contineat uelleianum in fauorem eius: nec præsumitur certificata nisi hoc appareat in instrumēto. & si renuntiatio facta sit cum iuramento, an extēdatur ad ignoratā?*

LEX XXV.

1 GEneraliter.†Hic ponitur vnus casus specialis in quo cessat velleianū fauore dotis,secundùm gl. Sed aduertendū. quia impropriè videtur loqui. quia ista lex loquitur, quando mulier promittit dotē pro alia muliere, quæ tamen pro ieipia non promiserat.vnde non est intercessio,quia non est dare aliam promissionem principaliorē:sed est quidam contractus celebratus principaliter in personam mulieris dotantis, continens donationem præsumptione iuris:quia ille vel illa quæ mulierem aliquam dotat de suo,in dubio fauore dotis centetur dotare animo donandi mulieri,non animo repetendi ab ea.vnde sol.matri. nō sibi competit repetitio: sed mulieri dotatæ nisi cōuenerit sibi restitui per stipulationem vel pactum.vt.j.de rei vxo.act.l.j.§.accedit.etiam si errore ducatur.quia credat se teneri ad dotandum vt.in.l.cum quid.§.si mulier.ff.de condi.inde.constat autē quod mulieri donanti senatusconsul. non prouidet. vt in.l. sed si ego. ff. eo.ideo 2 ista.l.non videtur fuisse necessaria.†Nō obstat si dicatur imò est intercessio: quia mulier quæ dotatur tenebatur seipsam dotare: quia hoc est falsum si maritus eam recœpit sine dotis promissione:quia non potest eam compellere postea ad se dotandum,nec eam repellere de domo si non dat sibi dotem: vt est casus in.l.si. j.de diuor. Ad hoc ergo vt ista.l.congruat huic titulo,& aliquid inducat de nouo,& saluentur glo.& dicta docto.potest intelligi vt si mulier etiam quæ dotabatur promiserat dotē si illa mulier pro ea intercedat, & eandem dotem promittat, etiā si animo repetendi ab illa muliere non habeat excep. senatusconsulti.& sic continet vtilitatem.Et no.ibi.[& sic à viro forsitan repelli.] quod si viro dos non soluatur promissa in totum, potest licitè vxorē repellere de domo. concor.text.in auth. de non eligendo secundò nub.§.fi. sed si dos non esset promissa, non posset eam repellere 3 ex hac causa.vt est tex.in illa.l.fi.j.de diuor.†Itē no.in fine quod non dicitur quis compulsus facere illud ad quod faciendum est obligatus. quia sicut voluntariè se obligauit:ita & voluntariè dicitur soluere:licet fuerit compulsus,facit.l.de accessionibus.§.fi. 4 ff.de diuer.& tem.præscrip.& no.extrà de spō.c.requisiuit.†Vltimò no.gl.quæ numerat nouem casus in quibus cessat senatusconsultum velleia. Adde decimum quando interuenit decretum iudicis.vt.j.si mater indemnitatem promiserit.l.fi.iuncta gl.j.cum ibi no.Super illo autem quādo renuntiauit velleia. dic vt dixi. s.eo. l.si mulier.quia procedit quando in iudicio,vel post biennium à die primæ intercessionis: alias esset ponenda in renūtiatione,ad hoc vt valeat.vide in addi. Spe.de renun. & conclu. §.j.in addi. 5 quæ incipit quomodo huic dicto &c. †Dicunt enim doc. quod quando mulier renuntiat velleia. ad hoc vt valeat in iudicio vel extra:debet certificari quid contineat velleianum in fauorē eius: nec presumitur certificata nisi hoc appareat in instrumēto renūtiationis. quia consistit in facto. & facta non præsumuntur nisi probētur.l.quæcunq;.de publiciana.ff.non enim valeret renuntiatio eius quod ignorat:vt.l.qui cum tutoribus.in fi.ff.de trāsac. hæc vera nisi renuntiet cum iuramento: quia extenditur etiā ad ignorata:vt no.in.c.ij.de pac.li.vj.in nouel.& per Bar.in.l.si duo. §.Idem.Iuli.ff.de iureiuran. licet Dy.consuluerit contrarium.vt not.per Cy.in.l.ij.j.de rescin.ven. quem Bar.reprehendit.& pro ipsius opi.est determinatio can.in.d.c.ij.

De non numerata pecunia. *Rubrica.*

1 †Quia frequenter contingit q aliquis propter indigentiam pecuniæ confitetur in scriptura publica vel priuata de manu sua se habuisse & recœpisse mutuò aliquam quātitatem ab aliquo sub spe futuræ numerationis:quam ille pollicetur se facturū:& promittit eam reddere & restituere.ille verò postea malignitate ductus non numerat:sed repetit pecu.tanquam;numeratam: & ad probandam numerationem inducit confessionem prædictam: quam ille non negat fecisse se:sed dicit pecuniam non fuisse reuera numeratam:se sub spe numerationis fiendæ confitus de creditore sic fuit confessus. & quia regulariter confessio debitoris probat contra eum quando continent causam obligatoriam: vt j.eo.l.generaliter.& propter hoc contingebat q fiebant extorsiones illicitæ cōtra.l.illicitas.in prin.de of.præsi.ff.idcirco fuit prouisum q in contractu mutui,in quo hoc frequenter contingit,talis confessio non probet numera.sed ille qui se dicit numerasse perinde habeat necesse probare,ac si nulla emanasset cōfessio:& hoc si agat infrà annum de iure veteri,vel infra biennium. vt j. eo.l.in contractibus.& institit.de,literarum obli.§.fi.& in prī.quinimo si non agat,possit ille qui confessus est querelam exponere infrà biennium coram iudice,& repetere cautionem,vel facere cancellari instrumentum, nisi creditor probet:vt.l. in contractibus.§.fi.j.eo.& ista dicitur excep.non nu.pe.quæ pōt proponi non solum excipiendo,sed etiam agendo.vt dixi.q est contra naturam aliarum exceptionum.Et ideo est temporalis:cū tamen aliæ sint perpetuæ.vt l.purè.in fi.ff.de doli excep.quia non possunt proponi agēdo:sed dumtaxat quando conuenitur debitor. lapso verò biennio confessio assumit robur, & probat numerationem:nisi debitor assumat in se onus probandi:& sic probet cōtrarium:quia falsa confessio(si potest probari falsitas) nō debet nocere confitenti:etiam si scienter fuit confessus.l.cùm falsa.s.de iur.& facti igno.nam omnis probatio recipit probationem in cō 2 trarium.l.cum de indebito.ff.de proba.†Iste autem qui sic cōfessus est si reuera pecuniam non recipit infra biennīū,est ciuiliter tantum obligatus,non naturaliter:quia titulus nō est habilis ad agendum:& ista est opinio gl.sed lapso biennio illa ciuilis efficitur efficax,& assumit naturam naturalis obligationis:vt no.insti. de literarū obl.in fi.gl.mag.licet docto.multum super hoc passu fuerint cōtrarij:quia quidam dicunt q nullo modo est obligatio per lapsum biennīj.quidam q imò est obligatus ciuiliter & naturaliter:sed Bar.eos reprehendit.& tenet opi.glo.quòd dic vt plenè no.in l.cùm quis.s.de iur.& facti igno.tunc autem est verum q ei ciuiliter est obligatus,quando interuenerunt verba de futuro:quia confessus fuit se habuisse & recœpisse. & promisit restituere. Alij dicunt q prima verba de præterito sufficiunt: vt not. in l.in contractibus.j.eo.in secunda glo.q dici potest quando cōtinentur in scriptura propria manu facta.quo casu loquitur titu. de litera oblig.& oritur ex dispositione iuris ciuilis contra naturam verborum,quæ non sunt apta parere obligationem,& nullā contineant promissionem de futuro:vt in l.v.§.stipulatio.de verbo.oblig.dicit ergo gl.rectè,q per hunc titu. prouidetur tantùm ciuiliter obligatis:sed per articulos præcedentes prouidetur obligatis ciuiliter & naturaliter.†Et sic no.q senatusco.vellei. & etiā 3 macedo.licet prohibeant mulierem intercedere, vel filiofa. mutuari,non tamen impediunt dari ciuilem & naturalē obli. & per consequens actio.licet tribuant excep.q videtur contra.l.cum lege.ff.de fideiusso.sed dic vt ibi per Bar.Aduerte tamen advnum q cùm iste titulus emanauerit contra creditorem recipiētem cōfessionem.& volentem extorquere q non numerauerit,frequenter contingit q etiam si verè numerauit,remanet in damno: ga ignorantes naturam huius tit.de numera.recipiunt scripturā de numera.recipiūt scripturā de manu debitoris:in qua continetur se habuisse & recœpisse mutuò talem quantitatē,& eam verè recœpisse:tamen debitor malignitatis confitius negat eā se recœpisse.& cōqueritur in biennium:& quia creditor aliter non pōt probare nume.reus absoluitur: & ipli creditori silentium perpetuū imponit:& vidi aliquando fieri,& est magnum periculū mutuātis:& ideo non cōfidant de schedula vel scriptura debitoris: siue dicat confiteor me habuisse & recœpisse,siue dicat habui & recœpi,siue ponat vtrancq; partem:quinimò dicat hæc non confiteri ipse futuræ nume.nihilominus quia hoc totum est de cōfessione,creditor per talem schedulam vel scripturam nō posset ipsum conuincere,nec probare numerationem. adhibeat ergo notarius

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Ex sola confessione. An ex confessione extraiudiciali oriat actio. vide per Bart. in l. cum scimus. in fi. C. de agri. & cens. lib. xj. Lu. ro. in l. nuda ratio. in. j. co. ff. de do na. Lu. ro. in l. sed & si a possessore. in §. fi. ff. de iureiu. & p eun de lu. ro. cõsil. cccxc. inci. in casu propositæ consultationis.

& testes: qui in sua præsentia & etiam testiũ numerationem sequi & fecisse videant. vt no. j. eo. l. si ex cautione in glo. vel si non potest haberi notarius, non facias scribi schedulam de mutuo, sed de depositо: confiteris te habuisse tantam quantitatem: quia tunc confessio statim est valida, & probat nume. vt j. eod. l. generaliter.

2 ☞*Qui dedit pignus sub spe futuræ numerationis, ea non secuta qualiter agere debeat & quid debeat probare?*

LEX I.

1 SI pecuniam. †Qui confessus est se recepisse pecuniam mutuò, & dedit pignus, obtinet: probando se dedisse pignus. nisi creditor probet nume. & eodem modo si conueniẽ hypothecaria. h. d. sicut ergo quando deducitur numeratio principaliter in iudicium, infrà biennium incumbit onus probandi ei qui dicit se numerasse nõ obst. confessione aduersarij, quæ non habet effectum. vt j. eo. l. si ex cautione. ita quando deducitur incidenter: quia principalis quæstio est de pignore restituẽdo, vel tradendo: sed incidens quæstio est de nume. vt in hac. l. secundũ
2 Bar. † In tex. ibi. [nam intentio.] dubitabas si repeteres pignus ac. pig. q ille nõ opponat exce. nõ potes repetere nisi mihi restituas pecuniam pro qua pignoraſti: quia ista actio non datur nisi soluto debito. vt l. si rem. §. omnis. ff. de pig. act. Sed Imperator dicit q non habes timere: postquàm asseris numerationem tibi nũquam fuisse factam: & potes probare te dedisse pignus: quia obtinebis. nisi ille probet se tibi numerasse. quod facere nõ poterit si reuera nõ numerauit. incumbit ergo tibi onus probãdi quòd dederis rẽ pignori. nam competit pignoratitia, etiam si pignus non fuit cõstitutum: quia numeratio nũquàm fuit facta: vt l. solutum. §. si quasi. de pig. act. ff. licet ergo hypothecaria nõ competat quando pignus nõ est cõstitutum, pignoratitia tamẽ bene competit. dũ tamẽ res fuerit data pro pignore: vt in. d. §. si quasi. Pro declaratione gl. mag. oppo. cõtra tex. dum dicit [in rem experiri potes.] nam ad repetendũ pignus competit debitori actio pignoratitia etiam in casu de quo loquitur ista lex. quãdo fuit res tradita pignori sub spe futuræ numerationis, quæ nõ est secuta: vt in d. §. si quasi. Sed actio pignoratitia non est actio realis: imò personalis. vt no. in gl. in procœmio. ff. vete. & re cõtrahitur. gl. fatetur contrarium. & exponit tex. dum dicit [in rem.]. i. pignoratitia ꝓpter rem, vel ad rem: & ista est bona solu. Alij verò nolentes impropriare tex. intelligũt de rei vẽdi. quia nõ sufficit probare te dedisse pignori, sed habes necesse probare te esse dominum, & illum possidere. vt §. de aliena. iudi. l. j. sed iste text. dicit sufficere si probes te pignori dedisse: ergo non põt loqui de rei vẽ. ipsi respõdẽt q aduersarius nõ referebat tunc. q. dominij: imò confitebatur q illa res erat tua: sed dicebat q nõ fuit sibi vnquã tradita pignori. & sic negabat se possidere. sed cõtra non possidentem nõ datur rei vẽdi. ista est diuinatio. Vnde alij dicũt quòd etiam si referebat q. dominij, sufficit probare tibi quòd tradideris eam pignori tãquam dñs eius. quia cum habebat causam à te tãquàm à domino, necesse habet fateri te dñm, nec potest tibi referre. q. dominij gl. istam opi. nõ tenẽt: quia cum agas tanquã dominus, nõ ex eo
2 q tradideris tanquã dominus necesse habes probare dominium. vt no. in l. nec creditores. §. de pig. act. & l. ita vt si fur. ff. cõmoda. quãtum autem ad possessionem quæ requiritur in prima cõuentione: & agitur rei vẽd. bene sufficeret se probare tradidisse: & sic semel ad manus eius peruenisse. quia etiam hodie præsumeretur esse postquàm habuit causam à te: vt dixi in. l. non ignorat. §. ad exibẽdũ. tene ergo primam solutionem gl. quia hic nõ loquitur de rei vẽ. sed de pig. act. in qua nõ habet necesse probare dñium, sed solum quòd tradideris, & loco pignoris: & quòd obligatio principalis nõ fuit cõtracta postquàm nõ est secuta numeratio. sed si fuisset cõtracta: habet necesse probare eam fore dissolutam vt in. l. si rem. §. omnis. ff. de pig. act. Item oppo. secũdò q non incumbat onus probãdi aduersario numerationem fuisse factam: sed potius tibi, quòd eam tibi restitueris. nam si agẽdo pignoratitia asseras te rẽ illam dedisse pignori pro cẽtũ, ex ista noua cõfessiõe apparet q illa cẽtum habuisti: ergo nisi ea restituas agere nõ potes. sic cõtingit quando quis iurat se pignori dedisse rem pro cẽtum. nam nõ potes obtinere restitutionem eius, nisi soluat illa cẽtum. vt ff. de iureiurã. l. si duo, §. Marcellus. Solu. ibi quãdo iurasti te dedisse pro centum quæ nõ habuisti: hic quãdo asseris te dedisse pro centum quæ non habuisti: licet fueris confessus habuisse: & sic non est verum quòd hodie confitearis te habuisse. licet cõfitearis te fuisse confessum habuisse.

2 ☞*De exceptione non numeratæ pe. constare dicitur ex eo ꝙ contrariũ non probatur.*

LEX II.

1 MInorem. †Exceptio nõ nume. pecu. sicut potest opponi pro tota quãtitate confessata, & nõ numerata: ita pro parte non numerata hoc dicit casus. In tex. ibi. [constiterit.] hoc verbum facit dubium: quia innuit q habeat necesse probare. vt §. l. proxi. Dicũt quidã quòd ibi loquitur quãdo negas nihil fuisse numera. de summa cõfessata: sed quando fateris numeratam fuisse partem: & alteram partem negas, præsumitur contra te: nisi probes alteram nõ fuisse numeratam. Sed quomodo poteris probare? gloss. dicit per cõfessiones. Item per numerationes &c. ponamus, de mille probat quòd numerauit semel centum, & alia vice centum, si non apparet, non præsumitur alterum numerasse. not. istam gloss. secũdùm Bald. breuiter gloss. tenet quòd sicut ille qui dicit nihil fuisse numeratum de summa confessata non habet necesse probare: ita etiam si dicit fuisse numeratam partem, & aliam negat, non habet necesse probare non fuisse numeratam: & sic text. dum di
2 cit [constiterit.] exponitur † quòd constare dicitur eo quòd contrarium non probatur.

2 ☞*Casus in quo ex sola confessione sine promissione oritur obligatio & actio.*

Si interuenit uera numeratio, an orietur obligatio & actio ex numeratione uera, uel ex confessione tantum?

3 *An illa confessio probet numerationem tempore confessionis, an uerò factam dudum ante, & quæ sit utilitas?*

4 *An referat qualiter stet confessio?*

5 *Si notarius in instrumento attestatur de numeratione facta in præsentia sui & testium, an possit probari contrarium, & sic falsitas instrumenti per testes in eo descriptos, qui dicant nullam numerationem interuenisse. nec potuisse interuenire quin ipsi uidissent?*

6 *Debitor qui fuit confessus habuisse & recepisse si renuntiauit exceptioni non numerat. pecu. an hoc non obstante poterit eam opponere?*

Quid si interueniat iuramentum?

LEX III.

1 SI ex cautione. †Si opponatur exceptio non nu. pe. infra tempus quo põt opponi. creditor habet necesse probare numerationẽ non absolutè cõfessionem aduersarij, quæ nõ probat numerationem: & nisi probet: aduersarius absoluitur. h. d. intelligẽ scilicet diffinitiuè: & sic transit sententia in rem iudicatam. & non poterit creditor iterum agere, & petere etiam per instrumenta de nouo reperta. vt l. sub specie. j. de re iudic. & l. Imperatores. ff. eo. tit. In glo. j. quæritur quid continebat ista cautio ex qua ista conueniebatur? gloss. dicit quòd potest intelligi duobus modis. Primò quòd cõtinebat confessionem de mutuo absque promissione de restituendo: secundò quòd continebat promissionem cum stipulatiõe vna cum confessione. Ex primò no. iũcto tex. q dicit quòd ex ista cautiõe cõueniebaris: & sic ex ea eras obligatus, & oriebatur actio: aliàs non posses ex ea cõueniri. † Nota. ca
2 a sum in quo ex sola confessione[a] sine promissione oritur obligatio & actio. scilicet in contractum mutui. Regulariter contra. quia confessio non producit obligationem vel actionem: sed duntaxat facit probationem. l. publia. §. fina. ff. depositi. & dicitur obligatio literarum: quia oritur ex literis non meris vel simplicibus, sed iunctis cum intellectu & sensu verborum. vt instit. de literarum obliga. per totum iuncta. l. non figura. ff. de actionibus & obligationibus. Sed pone quòd interuenit vera numeratio: an orietur obligatio & actio ex numeratione vera, vel ex confessione tantum? videtur hæc vltima verior per. l. cum enim. de noua. Sed illa loquitur quãdo interuenit stipulatio: quæ est solennior: & impedit oriri ex numeratione, quasi illa sit causa implendi stipulationem in confessione. non reperio iure cautum quòd habeat illam vim: sed puto quòd oriatur ex numeratione, & etiam ex confessione: & sic creditor poterit agere ex qua vult nõ sic qñ interuenit stipulatio: quia debet agere ex stipulatione & si ageret ex numeratione, ineptè ageret. & succumberet

ret si stipulatio erat valida: secus si inualida: quia tunc non impedit oriri ex numeratione. vt l. certi cõdictio. §. quoniam. ff. si cert. peta. & hoc voluit Bar. j. ea. l. §. si nummos. & l. ii ita stipulatus. §. Chrisogo. ante fi. ff. de ver. obl. Sic econuerso quãdo actio oriretur ex nume. sola, non ex confessione, si in libello deduceret confessio, & non fieret mentio de numeratione: licet postea probaretur numeratio, actor succũberet: quia ineptè egisset si ex causa nõ producente actio. vel obli. in disputãdo tenet Nico. ma. vt refert Ioã. and. in addi. Spe. tit. de teste. §. j. ver. sed pone egi. & Bar. etiam hoc sentit, & vult in. l. j. §. si quis ita. ante fi. ff. de verb. obli. licet non alleget prædictos. Bald. etiam hic facit mentionem de disputatione prædicta. Dices tu in cõtractu mutui semper oritur ex confessione. vt statim dixisti. Respon. quod. s. dixi. & etiã ista gloss. debet intelligi quando confessio continetur in scriptura facta propria manu debitoris: secus si in alia scriptura publica, vel priuata: quia tũc nõ producit oblig. vel act. sed facit duntaxat probationem: & sic intelligitur tit. de literarum obliga. &
3 d. l. non figura. † Sed tunc quæro. an illa confessio probet numerationem factam tempore confessionis: an verò factam dudum ante. & est magna vtilitas: quia in primo casu leuiter potest probari contrarium per testes qui fuerunt præsentes tempore confessionis & instrumenti quod nulla pecunia interuenit: quia nõ potuisset interuenire quin ipsi vidissent. & sicut etiam lapso bienio posset confitens euadere dictam confessionem probando contrarium. iuxta not. in gl. mag. sed si probaret. numerationem dudum ante, difficile erit probare contrarium: verba sunt Angeli in hac. l. breuiter istum articulum tangit Ange. in. d. §. Chrysogonus. & in. l. post dotem. soluto matrimo. in. j. q. & determinant pro prima parte non obstantibus verbis præteriti temporis: scili
4 cet habuisse & recepisse &c. tene menti. † Secundò colligitur ex ista gloss. no. quòd non refert qualiter stet confessio: an confiteatur se debere ex causa mutui: & sic contineat ius, vt vtroque casu posit obiici except. non nume. pecu. videtur contrarium hoc secundo casu: quia non dixit sibi fuisse numeratum: & potest esse obligatio ex causa mutui absque numeratione sibi facta: puta ex causa hæreditaria. & sic except. non contradicit confessioni: ergo non debet eam infringere. cuius contrarium vult ista glo. quam tene menti. In gloss. magna. primò facit tres oppositiones vsque ibi. [sed dic.] Secundò format tres quæstiones vsque ad fin ibi. [Item quomodo.] Vltimò redit ad oppositionẽ: & sic sunt quatuor oppositiones. prima de. l. in contractibus. j. eo. vbi non licet opponere: scilicet except. non nume. pe. vltra biennium. & ista. l. loquitur indistinctè. Solu. limita eam per illam. l. Secunda oppo. est de. l. generaliter. j. eo. vbi contra propriã confessionẽ nõ dicitur hæc exceptio. Sol. speciale est in causa mutui. secus in alijs. vt in cõtrario. Tertia oppo. est à sufficienti partium enumera. Nam aut ista confessio continetur in scriptura priuata etiam facta tam manu debitoris, & supple & confessa per debitorem. & sic facit plenam fidẽ. confitetur enim nunc se illam scripturã fecisse, & etiam confessionẽ contentã in ea. tamẽ dicit q illa confessio non cõtinet veritatẽ: quia numeratio nõ interuenit, sed facta fuit spe futuræ numerationis. & aduertendũ q tunc non refert qualiter dicat an cõsiteor me habuisse & recepisse: an dicat habui & recepi: etiã si dicat non spe futuræ numerationis: quia qua fragilitate confitetur se habuisse quod non habuit, eadẽ præsumitur illa verba appoſuisse. de hoc no. in. l. si ex pretio. §. si certa. & l. si nõ singuli. Item potest intelligi quando cõtinetur in scriptura publica. si tamen notarius non attestatur nisi de confessione. secus si de numeratione facta in præsentia sui & testium: quia tunc procederet oppositio: nec posset opponi non nu. pecu. quantùm ad hunc finem vt transferatur onus probandi in actorem: quia satis probat per hoc instrumentum. pro quo præsumi
5 tur. vt l. cum precibus. §. de proba. † Sed tunc quæritur primò, an possit probari contrarium, & sic falsitas instrumẽti per testes in eo descriptos, qui dicãt nullam numerationem interuenisse, nec potuisse interuenire quia ipsi vidissent: licet notarius dicat contrarium. glo. tenet quod sic. & respõdet quibusdã legibus volentibus q cõtra instrumentũ non possit contrariũ probari. breuiter istũ articulũ examina plenius & subtilius per Bart. in l. singularia. ff. si cer. pet. in vlt. vel pe. col. vbi quærit an sufficiat depositio testiũ ad reprobãdũ instrumentũ, cùm potuerit interuenire ficta numeratio, quæ nõ percipit oculorũ aspectu: sed iudicio intelle-

ctus: & sic attestatio notarij põt verificari a
6 in illa. dic vt ibi subtiliter per eum. † Secundò quæritur. quid si debitor qui fuit confessus habuisse & recepisse, renũtiauit excep. nõ nu. pe. an hoc nõ obst. poterit eam opponere? glo. tenet q nõ illam, sed exceptionem doli sic. & q renuntiatio ista præiudicet sibi in gloss. vt ibi primò nõ habeat necesse probare numerationẽ factam non fuisse: sed creditor q numeravit nũc propter renuntiationem trãsferatur in eum onus probandi q numeratio nõ fuerit facta, ad hoc vt aliquid operetur: & poterit probare (vt. s. dixi) per testes qui fuerunt præsentes in hoc: ergo valet renuntiatio. & nocet sibi. & importat hoc: quia vult q confessio sua habeat vigorem incontinenti, sicut habet in alijs causis, & probet numerationem: non tamẽ tollit sibi facultatem probandi contrariũ, etiam contra veram & validam confessionẽ admittitur probatio in cõtrarium, vt l. generaliter. j. eo. & l. cũ fal sa. §. de iur. & facti igno. & si cõtrarium diceremus q non posit probari cõtrariũ, daretur materia creditori dolũ committendi. id est nõ numerandi. qui dolus futurus nõ potest remitti. & etiã daretur materia faciẽdi illicitam extorsionem. cõtra. l. illicitas. ff. de offi. præsi. Postea glo. adducit vnam rationẽ. quæ videtur probare q dicta renũtiatio nõ noceat in aliquo: & q censetur facta spe futuræ numerationis sicut ipsa cõfessio, & sic nõ transferat onus probandi in renũtiãtem. & istam partem tenẽt doc. si facta est in eodem instrumẽto vel scriptura: secus si ex interuallo. quia videretur cõfessionẽ approbare, & ei dare vigorem. ar. j. l. proxi. maximè si in iudicio: quia tũc non potest dici facta spe futuræ nume. sed ad finẽ snĩæ ferendæ hoc tamẽ totũ relinquitur arbitrio iudicis, quando dicatur ex interuallo vel nõ: quia non requiritur lapsus biẽnij, sicut requiritur in velleia. vt. §. tit. j. l. si mulier. quia nõ reperitur expressum. Quid autem si cum renuntiatione interuenit iuramẽtum, & facta fuit in eo instrumẽto, & sic sine iuramẽto? nõ valeret. vt dixi: an iuramẽtum facit eam valere. refert an iurauit restituere pecuniam, cuius numeratio nõ est facta nõ obstãte cõfessione debitoris. & sic ergo ille soluit indebitum, & sic põt repetere solutum. multò fortius potest excipere super non soluto. Solu. duobus modis. primo vt loquatur quãdo soluerit scienter, & tunc cessat ar. quia nõ potest repetere solutum: cum videatur donasse: nec potest excipere per cõsequens super non soluto, quia videtur de nouo cõfessus q illa prima confessio cõtinet veritatem. Alij dicunt posse intelligi etiam quando ignoranter ignorantia iuris[a] vel facti. quo casu potest repetere solutum: tamen necesse habet probare q indebitè soluit. nec sufficit ad hoc probandum q erat infra biennium: imò propter solutionem. quia non præsumitur factasse pecuniam suam, necesse habet probare pecuniam non fuisse numeratam. vt l. cùm de indebito. ff. de prob. eodem modo si conueniatur ad partem non soluti. & ipse excipiat de numeratione non facta, necesse habebit hoc probare. Petrus dicit quod ista est periculosa opi. sed tamen videtur probabilis: quia ista. l. indistinctè loquitur, & sic vtroque casu potest intelligi in auth. de triente & semisse. §. studium verò not. super. l. cùm fidem cautionis.

a ¶Ignorantia iuris. Quoruplex sit ignorantia. vide glo. in c. non omnis. xxxvj. dist. gl. summæ. xxx viij. dist.

2 ☞*Casus in quo quis punitur de mendacio in pœna dupli. & aliquando propter mendacium punitur ut cadat à iure suo aliquando in diuersis pœnis. cum limita.*

Quòd regulariter propter negationem quam quis facit in iudicio ad sui defensionem licet mendacio conuincatur, non punitur nisi in expensis factis propter negationem?

3 *Qui semel negauit intentionem aduersarij, si antequam conuincatur de mendacio confitetur, euitat pœnam negationis.*

Quid si statutum dicat quòd negans maleficium condemnetur in quarto plurium, uel quod confitenti maleficium remittatur quarta pars pœnæ, & primò negauit, & postea confitetur.

4 *Ille qui temerariè litigauit: si postea cedit liti: condemnatur in expensis.*

Quòd fauorabilior sit condemnatio in expensis quam pœna.

5 *Qui semel negauit intentionem actoris, conuictus de mendacio potest recurrere ad aliã defensionem. & uide. nu. 6.*

6 *Quid si primò negauit debitum, & postquàm fuit probatum allegat solutionem?*

7 *Si in inquisitione uel accusatione dicitur quòd spiritu diabolico instigãte dolosè & mala intentione Titium occidisti, & tu negasti occidisse, conuictus de occisione poteris dicere. quòd non dolosè nec mala intentione, sed ad tui defensionem.*

8 *Dictio ex quid importet?*

Negans propriam scripturam factam ad probationem: si conuincatur, an puniatur, ut hic: & in quibus casibus habeat locum pœna negantis propriam scripturam. ut in hac authentica. & seu in quibus casibus habeat locum ista authentica?

9 *Practica huius authenticæ.*

Quæ continguntur ante litem contestatam: non pertinent ad officium iudicis nisi petatur ri

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quid in his quæ contingunt post?

AVTHENTICA.

Contrà qui propriam tu. prouident ei Leges huius ti-
qui cõfessus est se recepisse q̃ nõ recepit vel q̃ nũc asse-
rit se non recepisse. Ista verò auf. prouidit cõtra eũ qui
econuerio negat se recepisse, q̃ verè recepit, vel negat scripturã
factam manu propria, in qua continetur numeratio vel receptio.
Et diuiditur in tres partes: quia primò loquitur in debitore qui
recepit ab obligandum vsq; ibi: [contra si actor. Secundò loquit̃
in creditore qui recepit ad liberandum vsq; ibi. [hac pœna.] Ter
tiò loquitur, in curatore vel administratore legitimo, qui recepit
pro eo cuius negotia administrat, & scripsit schedulam de ma-
nu sua, vt pœna sibi imponatur. non autem ei pro quo recepit,
siue pro creditore. Item prima pars subdiuiditur in tres. quia pri
mò loquitur quando perseuerauit in negatione quousq; fuit de
mendacio conuictus: nec postea recurrit ad aliam defensionem
vsq; ibi: [nisi.] Secundò quando non perseuerauit: sed cũ primò
negasset postea confitetur antequam de mendacio conuincatur
vsq; ibi: [at si.] Tertiò quãdo postquàm fuit conuictus de men-
dacio recurrit ad aliam defensionẽ, dicens se soluisse q̃ recepe-
1 rat † & hoc dicit in summa. Qui negat scripturam factam manu
propria, in qua continetur numeratio: & per consequens negat
etiam numerationem vel negat numerationem tantum in ea cõ
tentam: licet nõ scripturã: cõuictus de mẽdacio punitur: vt aliud
simplũ cogatur loco pœnæ restituere. h. d. primò: sed si ante quã
de mendacio conuincatur cõfitetur, solum punitur in expẽsis fa
ctis propter suam negationem. h. d. secundò. sed si postquàm de
mendacio fuerit conuictus asserit se soluisse quòd probatus est
eum recepisse, nõ prodest sibi dicta solutio: quominus aliud sim-
plum restituere cogatur. h. d. tertiò & quòd dictum est in debito
re qui cõfessus fuit se recepisse ad obligãdum se, locum habet in
creditore qui cõfessus fuit se recepisse à debitore ad liberãdum.
h. d. quartò & si legitimus administrator hoc fecit in causa illius
cuius negotia administrat, pœna imponitur sibi, nõ illi. hoc quin
tò & vltimò dicit ista auf. solẽnis. & aduerte ad ipsam. Cõuictus
de mẽdacio cogitur soluere duo simpla. vnum pro debito: aliud
pro pœna. In secundo vnum tantũ: scilicet pro debito cõfessato,
& expẽsas factas propter negationem. in tertiò similiter vnũ sim
plũ: & aliud retinet creditor loco pœnæ: quia nõ prodest. vel fin
gũtur non prodesse ad liberationem: vnde soluit illud simplum
pro debito probato, & tunc etiam confessato. In quarto dicto in
ver. contra similiter cogitur soluere vnum simplum loco pœnæ:
aliud autem solutum retinet pro debito: quia nõ receperat vt red
deret: sed vt retineret. & differt à primò quando debitor recepit:
quia ille reddit vt redderet: & sic reddit illud aliud tantũdẽ pro
2 pœna, non casus. † No. ex primò dicto casum in quo quis puni-
tur de mendacio in pœna dupli, & aliquando propter mẽdacium
punitur vt cadat à iure suo. vt in vsibus feu. de lege conradi. c. fi.
aliquando in aliis diuersis pœnis secundùm diuersas materias in
casibus qui not. per Bal. in l. j. j. de furtis. & hic etiam, sed ibi me-
lius. regulariter verò propter negationem quam quis facit in iu-
dicio ad sui defensionem: licet mendacio conuincatur, nõ puni-
tur nisi in expensis factis propter negationem: vt inquit Bald. in
d. l. j. & allegat glo. in procemio institutionum vt si petij à te cen-
tum, & tu negasti te esse debitorem: si postea probo, patieris con
demnationem in centum tantùm, & in expensis: non in duplo, si
non negasti scriptam de manu tua, vel numerationem in ea con
tentam. Et not. quòd illud primum dictum dum dicit in duplũ.
limitatur per ver. [at si.] vbi in simplum tantùm condemnatur
3 quando recurrit ad aliam defensionem. † Ex secundò dicto not.
quòd ille qui semel negauit intentionem aduersarij: si antè quã
conuincatur de mendacio cõfiteatur, euitat pœnam negationis,
& consequitur commodum confessionis. Vnde si statutum dice
ret quòd negans maleficium condemnetur in quartò pluri, vel
quòd confitenti maleficium remittatur quarta pars pœnæ, si pri-
mò negauit, & postea confitetur antè quã maleficium sit proba
tum: quia releuat curiam vel accusatorem ab onere probãdi: eui-
tat pœnam: & consequitur cõmodum confessionis per hũc tex.
Sed cõtrà: quia hic erat iam conuictus de mẽdacio quia text. di-
cit q̃ erant factæ probationes, & sic non releuauit actorẽ ab one
re probandi: ideo eius confessio non debet sibi prodesse: postquã
semel negauit. prout videtur circa tex. in l. eum qui. ff. de iureiu-
ran. Solu. in corpore vnde sumitur non est istud verbum proba-
tiones. quòd potest intelligi: scilicet fiendas propter negationem
nondum tamen erant factę. Potest etiam dici quod non debet es
se verbum factas, sed factis: vt sic determinet verbum expẽsis. &
tunc concor. cum tex. in corpore. vel dic quod erant factæ. tamẽ
creditor dubitabat an essent sufficientes. ideo non confidens de
eis detulit iuramentum: & ille potius voluit confiteri quàm iura-
re falsum. Si autẽ actor confidit se plenè. & sufficienter probasse,
superfluò deferret reo iuramentum: imò nec tenetur recipere cõ
fessionem sponte oblatam: sed posset dicere volovti probationi-
bus meis, & non curo de tua confessione vt consequar duplum
vel pœnam. vt in. d. l. eum qui. dic vt ibi plenè nota. maximè per
4 Bar. † No. etiam secundùm Bal. q̃ ille qui temerariè litigauit: si
postea cedit liti, condemnatur in expensis. Item q̃ fauorabilior
est condemnatio in expensis quæ in pœna. quia pœna nõ remit-
5 titur propter nouam confessionem. sed secunda sic. † Ex tertio di
cto in versi. [at si post.] no. q̃ ille qui semel negauit intentionem
actoris conuictus de mendacio, potest recurrere ad aliam defen
sionem. & ideo si negasti debitum, & postea factis probationi-
bus dicis te mihi soluisse, vel tibi factum factum de non peten
do, debes audiri. Eodem modo ac si à principio ambas exceptio
nes simul proposuisses negando debitum: & sic exceptionem in
tentionis, & etiam solutionis, vel pactum factum debes audiri: li
cet istæ exceptiones videantur inuicem contrariari. in. c. nullus
pluribus. de regu. iur. libr. vj. vbi ponit Dyn. dicens reum non
posse simul proponere contrarias exceptiones. & si proponit nõ
debere audiri nisi exceptionem proponat conditionaliter hoc
modo. nego debitum: & si probetur, dico me sibi soluisse: tunc
enim bene audiretur per id quod no. glosl. in l. si quidem. j. de ex-
6 cep. † Et eodem modo si primò negauit debitum, & postquàm
fuit probatum allegat solutionem, vel pretium. dicit Dyn. quòd
non est audiendus. & allegat tex. illius authen. qui dicit quòd so-
lutio facta sibi non prodest: si non prodest, ergo nec debet admit
ti ad ipsam probandam, quòd probatum nõ releuat. vt l. ad pro-
bationem. s. de proba. allegat etiam. l. cùm de indebito. ff. de pro-
ba. Et per hoc determinat si reus negauit se occidisse Titium, &
conuictus de mendacio nunc dicit se fecisse ad sui defensionem,
non debet audiri. per istos text. Cyn. hic secundùm Iacob. videt
tur dicere contrarium in hac vltima. q. nec ad istum text. respon
dit Bartol. hic. & in l. nemo prohibetur. ff. de excep. tenet etiam
contrarium. & istum text. & l. cùm de indebito. retorquet con
tra Dyn. dicens, quòd imò faciunt cõtra eum: quia licet nega-
uerit, si dicit postea soluisse, auditur: vt euitet condemnationem
vnius simpli. vt solùm condemnetur in alio. Item text. in l.
cùm de indebito. probat manifestè contra Dyn. quia ibi reus ne-
gauit solutionem sibi factam, & conuictus de mendacio auditur
volens dicere bene fuisse factum, & solutum fore indebitum, &
propter mendacium in hoc solo grauatur, quòd cogitur proba
re debitum: sed si non negasset, non cogeretur probare debitum:
quia præsumeretur debitum: nisi actor probaret indebitum. Ille
~ † tex. facit pro Barto. sed iste videtur ✳ facere pro Dyn. inquantũ
dicit quòd solutio facta sibi non prodest, & sic videtur quòd in-
uito actore non admittatur ad probandam solutionem factam,
postquam sibi non prodest. per dictam. l. ad probationem. nisi
actor vellet quòd condemnaretur in duobus simplis: quia post-
quàm asserit vnum soluisse, admitteretur ad hoc probandum, vt
non condemnetur nisi in vno. sed si actor contentatur in vno,
non admittitur ad probandum solutionem alterius. Præterea cõ
tra istum tex. facit tex. in illa. l. cum de indebito. quia ibi solũ gra-
uatur in onere probandi propter negationem. sed hic grauatur
tur: quia condemnatur in vno simplo, & perdit aliud quòd
soluit: ideo subtilius aduerte: quòd aut negas solutionem fa-
ctam tibi ex tali causa: & postea conuictus de mendacio confi-
teris eam, & etiam confiteris illam causam, sed recurris ad aliam
defensionem, & tunc debes puniri: & defensio illa tibi non pro-
dest ita videtur probare iste tex. quia negasti te recepisse ex cau
sa mutui: & conuictus de receptione confiteris te recepisse ex
causa mutui. sed dicis te mihi restituisse, & tunc puniris: quia per-
dis quòd soluisti: & iteratò cogeris soluere. Interdum con-
fiteris solutionem: sed non confiteris causam. puta dice-
bam me tibi soluisse centum indebitè, tu negabas te recce-
pisse

pisse: ego probaui, tu nũc fateris te recepisse, sed negas quòd in-
debitè, tũc admitteris ad probandũ q̃ debitè: & in nullo alio pu-
niris, nisi in onere probandi. vt in cõtrario. Et ideo in quæstioni-
bus prædictis si primò negasti debitum, & post cõuictus confi-
teris, sed dicis te soluisse, videt quod nõ debeas admitti per hũc
tex. sed si vis dicere q̃ solutio tibi facta, & quã ego probaui, non
fuit facta ex illa causa: puta dicebã me tibi soluisse centũ ex cau-
sa mutui, tu negasti solutionẽ, probaui eã: tu nunc confiteris fuis
se eam factã, sed dicis q̃ non ex causa mutui, sed ex causa dona-
tionis, debes audiri: dũmodo probes per illam. l. si cõfiteris q̃ ex
causa mutui: & nũc vis dicere q̃ eam mihi restituisti, non debes
7 audiri. secundũ Dy. & ista videtur veritas. † & in. q. de maleficio:
quia in inquisitione vel accusatione dicitur quod spiritu diabo-
lico instigante dolosè & mala intẽtione titiũ occidisti: tu negasti
occidisse: & cõuictus de occisione dicis quod nõ dolosè, nec ma
la intentione, sed ad tui defensionẽ, debes audiri: tamen grauaris
in onere probandi. quia occisio est de genere prohibitorũ: & sic
præsumitur quod mala intentione occidisti. nisi cõtrarium pro-
betur. l. vt. si nõ conuinti. j. de iniu. Et ex prædictis subtilius & ve-
rius patet veritas istarũ. q. & arti. & Dy. non meruit reprehendi
ita indistinctè. in cõsulendo tamen nõ recederẽ à determinatio-
ne Bar. Quidã autẽ in. q. maleficij distinguũt. quod aut reo fuit
delatũ iuramentum quod diceret merã & plenam veritatem, &
sub isto iuramẽto negauit factũ, scilicet se occidisse: cõuictus de
mẽdacio nõ potest dicere q̃ ad sui defensionẽ. si simpliciter fuit
dictũ q̃ respõderet ad inquisitionẽ. habet locũ determinatio de
qua. s. vt possit excipere. Cõtra quã tamen facit quod habetur in
c. dilecti. de accu. quia confessionẽ suã nõ potest quis perimere,
sed declarare, vel limitare sic. Ad quod respõdit Io. and. in. c. nul
lus pluribus de reg. iur. in. vj. qa aliud in confessione quã quis se-
mel facit ad commodum aduersarij: & vt postea eam non possit
perimere: qa ius acquisitũ est aduersario, qui in ea consentit: licet
possit modificare & exponere. Aliud verò in negatione, ex qua
non est quæsitũ ius aduersario: quia in ea non cõsensit, vt possit
etiã eam perimere. de quo Bal. hic facit mentionem. licet nõ alle
8 get Ioan. and. Tene menti &c. † Circa istum articulum de excep.
pluribus contrarijs vide per Bar. in. d. l. nemo, phibetur. Hic sunt
aliquæ gl. substantiales. vna est glo. ij. quæ tenet quod ista auth.
quæ loquitur de negante scripturam propriã, debeat intelligi de
illa scriptura quæ est facta ad obligationẽ contrahendã. propter
a tex. qui dicit [ex qua cõuenitur:] qa dictio ex [a] denotat causam
proximã. vnde ex ea nõ cõueniretur nisi q̃ duceret obligationẽ:
& ista est scriptura cõtinens numerationẽ factã ex causa mutui,
& tẽpore ipsius scripturæ cõfectæ. vt dixi in. l. si ex cautione, sed
si esset facta ad probationẽ tantùm, puta ex causa alia quam mu
tui, quæ nõ producit obligationẽ, sed facit probationẽ. l. Publia.
s. fi. ff. depositi. vel ex causa mutui: tamen tunc non facit, sed du-
dum antè: puta quod recœpisti centum iam est annus ex causa
mutui. nam glo. vult quod tunc ex confessione nõ oriatur actio,
sed fiat probatio: & tũc quia ex ea non cõueneris, sed ex mutuo
dudum facto. vult glo. quod si eam negas, & cõuincaris de men
dacio, non puniaris. Bal. hic tenet contrarium: quia eadem est ra
tio. nec obstat tex. dum dicit, [ex qua conuenitur:] quia potest
exponi [ex qua.] i. propter quam. Alia est gl. super verbo. [in du
plum] quæ dicit quod si non præcesit numeratio, ambo simpla
sunt pœna: sed si præcesit, vnum tantùm est pœna. Ista gl. in pri
mo dicto vult quod si negas scripturam manu propria factam,
in qua continetur quòd recœpisti centum à me mutuò, & dicis
eam non fuisse factam manu tua. non tamen probo numeratio-
nem, quod debeas condemnari ad ducenta: & tota sunt pœna.
Nico. ma. & Bal. (qui non ponderauerunt istam glo) dicũt con-
trarium. quòd nisi probem numerationẽ, propter mendacium de
scriptura non debes puniri. tali ratione satis bona: quia si confi-
teris scripturam, mihi non prodesset tua confessio, si negas nu-
merationem. nisi ego probem: si sumus infrà biennium. vt. s. eo. l.
si ex cautione. si non prodesset confessio ergo negatio mihi non
nocet, si numerationem non probaui: si non nocet, non debes ex
ea puniri. per tex. in. l. fundũ. in fi. ff. de noua. & sic in nihilo con-
demnaris: tamen gl. vult quod condemneris in ducentis. & istud
est satis sustentabile. Alia gl. super verbo. [abnegat.] dicit hanc
auth. habere locum in tribus casibus. scilicet quãdo negasti scri-
pturam manu propria & etiam numerationem in ea contentam.
& hoc est verũ. Item quando numerationẽ a
tantùm, & non scripturam contentam, ta-
men in scriptura: & hoc est etiam verũ. Itẽ
scripturam tantùm, & non numerationem
in ea cõtentam: & hoc est falsum: quia si cõ
fiteris numerationem, negatio scripturę mi
hi non nocet: cùm habeam intẽtionem fun-
datam: & sic non debes condemnari ad pœ
uam. vt s. dixi. sed si numeratio nõ cõtinere
tur in scriptura facta manu propria, sed in
alia, puta publico instrumẽto licet de mẽda
cio conuincaris, nõ habet locum pœna hu
ius auf. & hoc vult gl. super verbo [numerationem.] & sic indi-
stinctè loquitur in quacunq; scriptura contineat. Bal. & alij do-
cto. sequuntur intellectũ gl. quia plus delinquit quãdo cõuincit
9 in sua scriptura quàm quãdo in aliena. † Vltimò Bal. dicit ex hac
auf. colligi practicã. si habeo scripturam de manu tua, q̃ antequã
incipiam agere, faciam te citari ad recognoscendum scripturam
an sit de manu tua, vel nõ, ad præparationem iudicij. & si tunc
negasti, non debes officio iudicis condemnari nisi dem libellum
& petam te condemnari condi. ex ista auf. ad probãdum manda
tum. quia quæ cõtingũt ante lit. cõtest. nõ pertinẽt ad officiũ iu-
dicis: nisi petãtur. iuxta. l. ædiles. §. item sciendũ. de ædil. edic. Sed
si prius petam quãtitatem, & post lit. cõtest. producã scripturam,
& tu eam negas, & ego eam probẽ, & sic officio iudicis: sine alio
libello poteris ad duplum condemnari per eum. §. Item sciẽdum
quia quæ cõtingunt post lit. contest. pertinent ad officium iudi-
cis: licet nõ fuerint in libello petita. dummodo simplici verbo pe
tantur: sed & si condemnatio facta nõ fuerit, lite finita poterit pe
ti condictione ex ista auf. per l. j. §. de iudic. quia potest peti iure
actionis, non solùm officio iudicis mercenario.

2 ☞ Si debitum ex futura causa conuertatur in mutuum, & illa nõ sequatur, an habeat locum exceptio non numeratæ pecuniæ. vel causæ non secutæ.

3 Contra confessionem factam ex alia causa quàm mutui, non admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ.

LEX V.

1 ADuersus. † Lex ista legitur tribus modis in glos. se
cundùm primam lectu. h. d. Si debitũ ex
vna causa conuertatur in causam mutui, non habet locũ
exceptio nõ numeratæ pecuniæ. hoc dicit. Et redditur ratio. quia
tunc illa exceptio locum habet, quando reperitur pecunia tan-
quàm verè numerata, cùm tamen non fuerit numerata: sed hic
non reperitur tanquàm verè numerata, sed tanquàm numerata
fictè. vt in. l. singularia. ff. si cert. peta. per quam. l. hic ponitur ca-
sus. & per. l. si ex pretio. eodem tit. s. & intellige quando præcede
bat debitum efficax: aliàs secus. quia deficeret causa obligatoria.
2 † Quid autem si debitum non ex præcedenti causa: sed ex futura
conuertatur in mutuum, & illa non sequatur? dic quòd habet lo
cum exceptio non numeratæ pecuniæ, & non secutæ causæ, quã
do fieret confessio spe futuræ numerationis: & illa non sequere-
tur. & ille est casus in l. si sub specie. s. de postu. Ad hoc tñ vt fiat
conuersio in causam mutui: & possit ex illa causa peti, requiritur
stipu. vel si non interuenit stipu. quòd pecunia esset parata solu-
tioni: licet non esset præsens. aliàs nõ fieret cõuersio solo pacto. vt
in certis li. habetur. & hoc tangit gl. quæ prosequitur illam lectu.
vsque ibi. [vel hic fuit confessus.] † Secundùm aliam lectu. dicit
quòd contra confessionem factam ex alia causa quàm mutui,
non admittitur exceptio non nu. pecu. & sic ponit casus per l. ge-
neraliter. j. eod. & redditur ratio. quia tunc habet locum illa exce.
quando pecunia reperitur tanquàm mutuata, cùm non sit. non
quando tanquàm deposita, vel ex alia lausa debita. & hanc tan-
git glo. hic in versi. [vel hic fuit confessus.] & istam tenet Pet. se-
cundùm tertiam quæ ponitur in versi. [vel secundùm Ir. dicit q̃
contra confessionem factam ex causa mutui potius ad proban-
dum quã ad obligationem inducendam non opponitur excep-
tio non nu. pecu. quando autem hoc sit tangitur per gl. & ibi di
xi in auf. contrà qui propriam. in secunda glosl. si confiteris te ha
buisse centum mutuò à me iam est annus: nam tunc confessio
non producit obligationem, nec ad illum finem, sed solùm ad in-
ducendum probationem. quando autem simpliciter confiteris
habuisse à me centum: quòd intelligitur tunc confessionem feci
sti, dicitur fieri ad obligationem inducendam: & tunc oritur obli

¶ Dictio ex. Adde. l. qui liberis. in §. hæc verba. ff. de vulg. & pup. & an hęc dictio denotat causam extrinsecam. vel remotam vide per Bar. in l. j. in §. ex incendio. ff. de incen. ru. naufra gi. & l. non dubium. C. de leg. in l. ex placito. C. de rerum per. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. & in l. j. C. si cer. pet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Protestatio nō finitur morte.adō hal. in c.cumana.in x.co. de ele.

gatio literarum.de qua loquitur titu. instit. de literarum obliga.ista lectu. non placet. quia contra quācunque confessionem fa ctam ex causa mutui oppo.exce.illa aliàs se queretur quòd si de confessione non fuisset confecta scriptura propria,sed scriptura publica manu notarij, non posset opponi exceptio,quia tunc non fit ad obligationem inducēdam,sed ad probationem.cuius contrariū vult gl.mag.in l.si ex cautione. in verficu. Item in publica potest loqui. In fin.glo.ibi:[præsumitur pro actore.]tu autem dic hoc verum tenendo secundam lectu. quòd fueris confessus habuisse à me centum ex causa debiti, & non habeam aliter probare depositum: quia tua confessio quæ statim est efficax,releuat me ab onere probādi. Sed referēdo istā cōnē ad primā lec.qñ debitū est ex causa mutui:dic ꝙ si in cōfes sione facis mētionē de causa p̄cedēti confiteris habere ex causa præcedenti,puta decem in quibus teneor tibi ex causa depositi, vel emptionis:& confiteor habere ex causa mutui,& tunc idem. quia duo confiteris:scilicet quòd primò habebas ex causa depo siti.& ista statim facit fidem.& quòd nunc habes ex causa mutui & idem si non faceres mentionē sed simpliciter confiteris habuis se à me decem ex causa mutui:& cùm ego peterem opp. excep. non numeratæ pecu.ego replico ꝙ non potes opponere,qa tua confessio non fuit facta spe futuræ numerationis,sed propter de bitum præcedens:& sic nō deficit causa obligatoria.& sic necesse habes probare debitum præcedens,& quòd fuerit actū inter te & me quòd conuerteretur in causam mutui. aliàs etiam post biennium producendo testes qui fuerunt præsentes tempore cō fessionis qui dicerent quod nulla numeratio interuenit:& quòd non potuissent interuenire quin ipsi vidissent: deberes absolui. & si ante lapsum biennij opponens non producit, etiam in istis testibus idem.& intellige no.in.l.singularia circa fi. per Barto. si cer.peta.ff.vbi deducit ad plenum istam materiam.

2 ☞*Campsor quando promittit pro alio,licet videatur intercedere,vel fideiubere, non habet beneficium excussionis.*

LEX VI.

1 **Rustra.** †Ista lex idem dicit ꝙ lex præcedens secundū primā lect.saluò ꝙ illa loquit̄ qñ debitum à te ex vna causa confiteris habere ex causa mutui:ita quando debitum ab alio nouandi animo videtur ꝙ non posit ista exceptio opponi. In fin.l. ibi: subst̄itueris te debitorem.] siue per confessionem & stipulationem animo nouandi.puta.x.in quibus Titius tibi tenet̄,confiteor habere pœnes me ex causa mutui per stipulationem quæ promitto soluere
2 idem videtur si non animo nouandi.†Sed an tunc requiritur vt possim te conuenire quòd ille prius excutiatur? Respondeo si erat campsor,non aliàs:secus.de hoc habes glo.sing.inauf. de fideiuss.§.fi.& sic quando campsor promittit pro alio, licet videat intercedere,vel fideiubere, non habet beneficium excussionis propter præcipuam fidem quæ ad tales habetur.quòd perpetuò tene menti secundùm Bald.

2 *Querela non numeratæ pecuniæ potest proponi per modum agendi,& per modum excipiendi.*

LEX VII.

1 **Si quasi.** †Qui confessus est spe futuræ numeratio nis,& reddere promisit:potest intra bien nium condicere obligationem,si contra eum non agatur:& si agatur,sufficit ꝙ obiiciat exce.non nu.pecu.h.
2 h.†Et sic ista querela de non nu.pec.potest proponi per modum agendi,& per modū excipiendi.Et dixerunt quidā ꝙ primò casu ista conditio est perpetua,& durat.xxx.annis.vt refert gl.in l. si ex cautione.ante fi.in ver.quia datur condictio sine causa: sed nō est verum.imò non datur vltra biennium:nec exceptio.vt infrà dicit glo.sequitur &c.& ꝙ dicit de condi.&c.quia magis est de natura exceptionis ꝙ sint perpetuæ quam act.l. purè in fi. de doli.excep.vnde si ista exceptio non est perpetua, multominus conditio. Condicitur autem obligatio duobus modis.vel petendo se liberari ab illa obligatione tanquam causa non secuta. propter quam facta fuit,vel petendo sibi restitui scripturā quam de hoc fecit,vel cancellari instrumentū:regulariter aūt exceptiones non proponunt̄ per modū agendi,sed excipiendi.ideo sunt perpetuæ:quia nō est in potestate eius cui cōpetebat eas proponere cū non possit,antequam contra eum agatur,& ista est ratio, d.l. purè.in fi.& in potestate rei non est quando actor agat:vt ff.vt ne mo inuitus.in rubro & nigro,& quòd no.Cyn.in l.ad perempto rias.j.senten.rescin.non pos.est autem vtile proponere per modum agēdi:vt sic perpetuetur exceptio:vt l.proxi.aliàs actor pos set malitiosè differre agere quousq; lapsum esset biennium:vt sic confessio inciperet sumere robur.In tex.ibi:[& si actor.] quāuis actor nō petat supple:sed differat fortè malitiosè vt labatur bien niū.& sic ad vos transferatur onus probandi ꝙ numeratio facta nō fuerit:quòd fortè erit vobis difficile,si testes qui fuerunt præ sentes confessioni,nunc non supersunt. In tex.ibi:[exceptionem non nu.pecu.]id est in factum propter pecu.non nu. postquàm interuenit stipula.vt colligitur.ff.in verbo[causistis.iuncta l. cum vltra.j.eo.Sed si non interuenit,propriè staret litera.

2 ☞*Casus in quo etiam circa contestationem litis fit perpetuatio.sed regulariter sola interruptio.*

3 *Casus in quo protestatio non finitur morte,sed transit in hæredem, sed regulariter secus.*

4 *Residuum temporis quod restabat defuncto ad proponendum exceptionem non nu. pecu.an currat hæreditate iacente quando erat delata maiori.xxv.annis?*

5 *Si erat delata minori,& hæredi,an erat adita,an illud residuum currat minori?*

6 *An in casu huius.l.aduersus talem cursum restituatur minor ipso iure?*

LEX VIII.

1 **Si intra.** †Ista exceptio transmittitur ad hæredē: qui debet eam proponere intra tempus quòd restabat defuncto:vel perpetuò si per defunctum fuerat in contestationem deducta.& sic perpetuata:sed si tempus erat lapsum defuncto,hæres(etiam si sit pupillus) non potest eam opponere:sicut nec poterat defunctus.h.d.tota lex. Primò loquit̄ quando ille cui competebat hæc exceptio,decessit infrà biennū & antequàm perpetuaret exceptionem.vsq; ibi.[sinautem.]Secundò quando iam perpetuauerat per querelam in iudicio propositam,& tunc siue decessit ante biennium,siue post,nō refert: quia hæres poterit perpetuò eam opponere. vsq; ibi. [sin verò.] Tertiò quando non perpetuauit,& decessit post lapsum biēnij.
2 †In tex.ibi.[sinautem quæstus est.]secundùm formā eius quòd habetur.j.e.l.in contractibus.§.in omni no.vsque in fi.& in auf. hanc autem querelam.vel condicendo liberationem:vt in.l.præcedenti.& hic not.casum in quo etiam circa contestationem lit. fit perpetuatio.regulariter secus quia non perpetuatio, sed sola interruptio.vt no.in l.cùm notissimi.j.de præscri.xxx.ann.sed illud in act.perpetuandis.hic in exceptione.de cuius natura est vt sit ppetua.sed fallit hic vbi est tēporalis:ideo facilius redit ad suā naturam,vt citra contestationem perpetuetur secundùm Rich.
3 malumb.in quadam disputatione. †Not.casum etiā quo pro testatio non finitur morte,[a]sed transit in hæredem.secus regulariter:vt l.non solùm.§.morte.ff.de ope.no. nun. rationem dic vt ibi not. In text.ibi.[si verò legitimum tempus excesit.] siue in vita defuncti.secundùm verum intellectum.si autem nō excesserat viuente defuncto,dubium est quando incipiat currere post mortem id quòd restabat,& sic quando finietur:& hęc tria vertuntur in dubium:quæ non deciduntur per text. sed tangun
4 tur in glo.†Primum est an residuum tempus currat iacente hæreditate quando hæreditas erat delata maiori.xxv.annis. & dic quòd sic per.l.cœptam.ff.de vsuca.& præscriptio nōdum cepta in personam defuncti non incipit currere iacente hæreditate. vt not.ff.de tempo.in integ.rest.l.ea quæ.§.cùm verò maior.in glos.
5 ij.†Secundùm dubium est.quid si erat delata minori pupillo, vel etiam adulto,& hæreditas erat adita, an residuum tempus curat minori?videtur quòd non si erat pupillus:vt in.l.sicut. in fin. j.de præscrip.xxx.anno.sed illa loquitur in præscriptione. xxx. anno.quæ incipit:& incepta currit contra minorem.fallit quando est pupillus:quia & sic cœpta etiam contra minorem dormit contra pupillum, & ipso iure non currit:non sic in alijs præscrip.minoris temporis. Item videtur quòd ipso iure non curat, etiam si maior sit pupillo:vt in.l.fin.ff.in quib.cau.in integr. resti.non est necesse.sed illa loquitur in præscriptionibus inchoandis contra minorem,quæ ante illam.l.inchoabantur.sed competebat restitutio. hodie verò non inchoantur vt ibi habetur,per rationem q̄ ibi ponitur. qñ aūt esset inchoata cōtra defunctū & sic iura vetera q̄ dicāt currere cōtra hæredē minorē etiā pupillū, sed dari resti.nō sunt correcta secūdū cōem opi.& sic.l. vnica. ff. si aduer.vsuca. &.l.ei qui.ff. de mino. vnde in casu isto sine dubio

6 bio currit ipso iure.†Tertiū & vltimum dubiū est. an in casu huius.l.aduersus talē cursum restituatur minor iure ipso. ꝙ sic per d.ll.quæ volūt currere,& dari restitutionē.In contrariū facit iste tex.in fi.sed hic loquitur quādo inceperat contra defunctū. Itē.l. Emilius.ff.de mino.sed illa loquitur in præscriptione cōuentionali:quæ oritur ex contractu defuncti.vnde sicut minori aduersus illum contractum nō datur restitutio. arg.in.l.quæ à patre.§. de test.mili. ita nec aduersus præscriptionē orientē ex illo cōtractu:nisi aliquid fuerit gestū cum ipso minore.vt habetur ibi.nos loquimur in præscri.legali. Iac.de are.tenuit idē esse in legali qñ currit ad corroborationē cōtractus gesti cū defuncto. vt est illa secundū eum.& sic tenet ꝙ nō restituatur hic in integrū. Bar.tenet contrariū in.d.l.fi. qa hic censetur aliquid geri causa minoris quia per lapsum biēnij incipit obligari.vnde sicut in præscriptione cōuentionali quādo aliquid geritur cū minore datur restitutio.vt in.d.l.Emilius.ita & in legali multò fortius.Ang.dixit salua pace Bar.& ꝓpter hoc solū ꝙ post lapsum biēnij incipiat obligari,nō dicitur ꝓpterea aliquid geri cū minore:vt paret ex illa.l. Emilius. vbi post lapsum tēporis priuabatur dominio,& reuertebatur ad venditorē,& tamē propter hoc nō dicebatur aliquid gestū cum minore,sed solùm quādo ipse minor fuisset interpellatus.inde satis potes tenere opi. Iac.de are. quod hic nō competat restitutio.quia tunc ad corroborationē cōfessionis factæ per defunctum.licet Cy.eam nō teneat plenè in.d.l.fi. quia est materia implicita vtilis, & subtilis. & per prædicta remanent declaratæ gl.quæ sunt hic satis obscuræ,& non bene declaratæ.

2 ☞*Exceptio debet contrariari directæ intentioni agentis.*

3 *Quòd plures possint obligari insolidum in obligatione quæ re contrahitur, licet pecunia non potuerit ad quemlibet peruenire insolidum.*

LEX IX.

1 **Vm vltra.** †Obligatio quæ re cōtrahitur, non potest in plus cōtrahi quā peruenerit.& si summa cōfessata & nō soluta deducitur,competit exceptio in factū:nō aut̄ exceptio nō nu. pecu. intra tempora tamen exceptionis nō nu.pecu.h.d.cum primo dicto cōcordat.l.si tibi.in prin.ff.de pa.& l.rogasti. §.si tibi.in prin. ff.si cer.peta.& est ratio ipsius.quia effectus limitatur secundùm suam causam:nec potest in plus produci quā sit causa productiua,nam limitata causa limitatū producit effectum.l.ita tamen in prin.& §.j.de admin.tuto.& ff.de fideiuss.l.Lucius. Et dixit Pet. alibi ꝙ prius possent cadere stellæ de cœlo,quàm in plus oriatur
2 obligatio quæ re contrahitur.†Ratio secundi dicti est.quia exceptio debet cōtrariari directò intētioni agentis. quādo autem interuenit stipulatio, nō agitur ex numeratione. etiā si interuenisset.sed agitur ex stipulatione.& illa est quæ producit actionem, nō numeratio.si ergo peto à te centū quæ per stipulationem reddere promisisti,& tu excipis:illa centū mihi non numerasti, non contradicis intētioni meæ:ego nō dico me numerasse,nec ex numeratione te obligatū, sed ex stipulatione:ideo exceptio est inepta quę solet opponi ad tollendū intentionem agentis:ideo loco eius datur exceptio in factū: quia stipulatio fuit interposita spe futuræ numerationis:sic ipsa cōfessio:qua nō secuta sicut cōfessio nō habet vigorē ipso iure: ita & stipulatio nō habet vigorem
2 in effectum. mero tamē iure habet vigorē. quia obligat ciuiliter propter solennitatem verborū, non naturaliter propter defectū cōsensus:quia non fuit intentio tua te obligandi nisi numeratione secuta.& hoc probatur in.l.qui pecuniā.ff.si cer.pet.vbi dicit ꝙ licet promiseris per stipulationē,est tamen in tua potestate an obligeris:scilicet nō recipiēdo pecuniā.quia nō cogeris recipere plus quā velis.ergo obligatio nō erat nata.quod est intelligendū de naturali:quia ciuilis sine dubio erat nata. cum stipulatio fuerit purè cōcepta, licet quidā vltramontani dixerint quod ambo nascuntur incōtinenti.quod est cōtra illum tex.secundùm Bart. ibi. & quidā dixerūt ꝙ nulla erat nata:quasi stipulatio habeat in se tacitam conditionem: sed non est verum.sed potius modum: qui nō impedit obligationem oriri de his omnibus. in.l. cū quis.
3 §.de iur.& fac.ign. † In tex.ibi.[re obligari neminem posse constet.]Sed quid ad propositum in casu isto vbi interuenit stipulatio:quia obligatio non contrahitur re,sed verbis.vt in.l.ij.in fi.ff. si cer.pet.respon.verū est:sed tamen cōtrahitur propter rem quę interuenit.& si non interuenit,nō contrahitur cum effectu.quia obst.excep. licet mero iure fuerit cōtracta saltem ciuilis, vt dixi. Sed si non interuenisset stipulatio ipso iure, non esset contracta etiam ciuilis vltra quā peruenerit.gl.opponit de.l.si nō singuli.§. si cer.peta. vbi plures possunt obligari insolidum in obligatione quæ re cōtrahitur.vt ibi:&.l.eandem.in prin.ff.de duo reis.& tamen pecunia non potuit ad quemlibet insolidum peruenire. gl. sol.multis modis.dic breuiter secundùm Pet.& Cy.quod in hoc consideratur persona numerantis,vt quatenus numerat,oriatur sibi actio & obligatio,& non vltra.non autem cōsideratur persona recipiēs.quia pro eo quod numeratum est possunt plures insolidum obligari.vt in.ll.contrarijs. Item ad secundum dictū oppo.quod etiam quando interuenit stipulatio habeat locum exceptio non nume.pecu.vt insti.de excep.circa prin.gl.super verbo in factum. soluit multis modis. Tu dic quòd ibi illa verba non denotant nomen exceptionis:sed potius denotant factum.quia oppo.except.in factum vt hic: propter hoc tamen quia pecunia non fuit numerata.vt ibi.

LEX X.

1 **Asseueratio.** †Exceptio in qua excipiens aliquid ponit,& per conicquens in se onus probandi assumit,est perpetua:sed illa in qua nil ponit, sed negat intentionem agentis, & in illum transfert onus probandi,vt est exceptio non nume.pecu.non est perpetua:sed tēporalis.h.d.in effectu.& idem in exceptione non numeratæ dotis.Et iste tex.in fi.dum facit vim in hoc quòd opponens exceptionem non nu.pecu. non assumit in se onus probandi,sed illud transfert in actorem,& propter hoc exceptio est temporalis,& vltra biēnium nō potest opponi. facit pro opi.gl. quæ volunt quod quando vellet in se onus probandi assumere, posit opponi post biennium : quia cessat causa quæ facit ipsam temporalem. vt no.gl.in.l.si ex cautione. licet quidam alij dixerint contrarium.pro quibus facit.l.si intra.in fi.vbi dicitur quod elapso biēnio cogitur soluere: sed intellige vt dixi.nisi velit in se assumere onus probandi pecuniam non fore numeratam. quod probare poterit per testes,qui fuerunt præsentes tempore cōfessionis:vt alias dixi.

LEX XI.

1 **Si transactionis.** †Qui promittit ex causa transactionis, nō habet exceptionem non numeratæ pecuniæ.hoc dicit.& ratio est.quia nō censetur promittere spe futuræ numerationis.sed propter recessum à lite quā secutus est:sed si non esset secutus,bene haberet per.l. si sub specie.§.de postu. Et pone casum quod petebam à te centum tanquam mutuata, vel alias debita: & timore condemnationis trāsegisti mecum,& promisisti. xxv. vt recederem à lite, & recessi. nunc tamen peto.xxv. dicis me nunquam tibi ea numerasse: certè non potes hoc dicere, rationem sume ex his quæ dixi.

2 ☞*Exceptiones & defensiones competentes principali:an etiam cōpetant fideiussori?*

LEX XII.

1 **Am mandatori.** †Ista exceptio sicut alię exceptiones reo competentes principali:cōpetunt etiā fideiussori & mādatori.h.d Et habet materiā vtilem,& subtilem.] quā vide hic per Cyn.in quadā longa distinctione: an exceptiones & defensiones competentes principali competant & fideiussori vel non.de qua materia multæ leges sparsæ in corpore iuris loquuntur. Et aduerte.quia interdum persona principalis debitoris eximitur ab obligatione: ius tamen creditoris non læditur: & tunc hoc nō prodest fideiussori quominus possit conueniri:licet persona principalis cōueniri non possit. Pone exemplum.cùm eximitur per condemnationem & cōfiscationem bonorum. vt in.l. vbicunque.&.l.si debitori deportato.ff.de fideiusso.vel quando decedit sine hærede.vt.l.postquam.ff.vt lega.no.caue. vel quando cedit bonis,vel quando ratione ætatis restituitur in integ.l.in causæ.in princ.ff.de mino. & de fideiuss.mi.§.l.j.& per totum.interdum non eximitur, sed liberatur. & ictus actoris vulneratur: & tunc distingue an sit excep. personalis, vel realis. l.exceptiones.de excep.de quibus hic plenè vide tex.& etiam Bald.multa tangit.In gl.in prin.ibi:[inuito etiam reo principali.]dicunt doc. hoc verum quando principalis non esset soluendo. sed si est soluendo,& sic fideiussor potest ab eo reuocare, non tamen poterit eo inuito exceptionem opponere:sed certè vtilius esset non sol-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uere quàm solutum recuperare. ideo puto glo. simpliciter tenendam. In gl. ibi: [dummodo rei cohærent.] hoc nō referas ad casum huius l. sed generaliter ad exceptiones competentes principaliter, an competant fideiussori: quia distinguitur an sint rei cohærentes vel non. vt in ll. allegatis in gl.

2 ☞ Si debitor dicit nunquam fecisse scripturam, uel notarium falsò eam scripsisse, potest probare falsitatem per testes, & idem si uellet infringere præsumptionē iuris.
3 Si uult probare se restituisse pecuniam creditori, quod poterit hoc probare per testes. & quot esse debeant.
4 Causa, quomodo dicatur generaliter: uel specialiter exprimi?
5 Quatuor casus in quibus ualet confessio sine expressione causæ. & quod extra illos casus non ualeat sine expressione causæ. & quid in stipulatione? & nu. 7. & 17.
6 Confessio non obligatoria etiam cum expressione causæ non ualet.
Qui scienter confitetur falsum: an possit uenire contra confessionem suam?
Confessio requirit præsentiam partis: nisi facta sit in iudicio.
7 Confessio extraiudicialis non producit obligationem: & an faciat probationem.
An probatio possit fieri parte absente?
8 Plures casus in quibus scriptura minorum uim habet quam testes remißiuè.
9 Confessio debitoris emanans ad obligandum ex alia causa quàm mutui, quare sit maioris efficaciæ quàm confessio creditoris emanans ad liberandum similiter ex alia causa quàm mutui?
10 Si quis in ultima uoluntate confitetur se esse debitorem alterius ex tali causa, an ista cōfessio probet debitum? & nu. 11.
11 Casu quo non facit probationem, an saltem inducat legatum: & an sit melioris cōditionis quàm alia legata?
12 Confessio quando emanat in fauorem confitentis, & in præiudicium alterius, an ualeat?
13 Quid si confitetur contra se ad liberationem alterius?
14 Quid si fiat ad obligandum se?
15 Si confessio facta ex causa mutui redacta est in scriptis manu propria confitentis, an obligatio oriatur ex ipsis literis, an ex sensu uerborum?
16 Quare si dico confiteor me tenere tibi in decem non expressa causa: non ualet confessio ut producat obligationem, uel etiam probationem, & si scribo me accepisse x. mutuò, ualeat: & obliget?
17 Stipulatio sine causa obligatoria, an ualeat?

LEX XIII.

1 GEneraliter. †Ista est lex solēnis. & hoc dicit. cōfessio debiti ex alia causa quā mutui, vel dotis, statim est efficax ad probandū. recipit tamen probationem in contrarium. & nisi contrarium probetur, stare debet suæ confessioni: & si facta est in scriptis, seu cum scriptura publica vel priuata, non potest probare directo contrarium nisi per aliam scripturam ei contrariam. h. d. ista l. magistra & vulgaris. cui concor. l. cum de indebito. §. fi. ff. de proba. & ibi vide bonam glo. circa intellectum huius l. Et primò ponitur regula vsq; ibi. [nisi.] Secundò ponitur exceptio vsq; ibi. [nimis.] Tertiò ponitur ratio regulæ. & iste est intellectus glo. in hac l. vt loquatur de alia causa. quàm mutui, vel dotis. & si dicatur ergo non congruit huic titu. qui loquitur de confessione facta ex causa mutui. Respondetur q; imò cōgruit: quia tollit vnum dubium quod poterat fieri. an sicut confessio facta ex causa mutui non habet statim efficaciam ad probandum, sed demum post biennium. ita & facta ex alia causa. & respondetur q; non: quia ex alia causa statim præiudicat, & facit probationē per rationem quæ ponitur in fine. Sed quia omnis probatio recipit probationem in contrarium, poterit contrarium probari q; illa confessio non continet veritatē, licet facta fuerit: sed alio modo veritas rei se habet. verum quia, confitetur se illam confessionem fecisse: & de ipsa confecta est scriptura propter ista duo nō potest probari contrarium per testes: sed requiritur contraria scriptura. Si autem non confiteretur se illam cōfessionem fecisse; & sic diceret scripturam falsam: posset cōtrariū probare per testes. per l. cū precibus. §. de proba. secundū doct. & idem si de ipsa cōfessione non foret cōfecta scriptura publica, vel priuata: sed fuisset facta coram testibus. vt hic in j. glo. & idē tenet gl. in d. l. cum de indebito. §. fi. & si fuisset confecta scriptura priuata manu confitentis, sufficeret negare illā scripturā: & non faceret fidē. vt l. instrumenta. §. de probationibus. nisi probetur contrariū q; sit scriptura scripta manu sua. & tunc ipse pōt contrariū probare per solenniores probationes. & sufficerent etiam testes, postquàm non confitetur se illā confessionē fecisse: sed redarguit ipsam de falso. ad quod sufficiunt testes. Quidā verò (vt conueniat titulo) intelligunt eam generaliter, etiam qñ ex causa mutui: & tūc prout intelligitur de mutuo, vel de dote, vt procedat q; hic dicitur, q; debet stare suæ confessioni debet intelligi: scilicet post biennii, vel post tempus præfixum ad opponēdum excep. nō nu. do. & isto modo videtur intelligere Ange. propter generalitatē huius l. Sed intellectus glo. de quo suprà, magis placet. In tex. ibi. [vt si quid scriptis.] videtur intelligere Bart. q; fuerit actū inter partes q; fieret scriptura: aliàs nō valeret. & sic scriptura erat de substantia. prout dicimus de contractu celebrato in scrip. vt l. cōtractus. §. de fide instru. sed certè gl. in l. testium. §. de testi. super verbo in scriptis. tenet q; qualitercunq; fuerit confecta scriptura licet non fuerit actū q; aliter non valeat, dicitur in scriptis fore facta quā glos. ibi Bar. tenet: & idem puta dicendum esse hic quod est intelligendum de scriptura quæ facit fidem: vt scriptura publica notarij, si de confessione fuit rogatus: & ipse confitetur de sua voluntate illam confessionem fuisse scriptam in instrumēto. & se illā fecisse: nunc verò dicit quod fuit confessus falsum: vel per errorem, vel alio modo. & quòd res aliter se habuit quā ipse fuerit confessus. † Sed si dicit se nunquam eam fecisse, & notarium falsò eam scripsisse, potest probare falsitatem per testes. vt §. dixi. idem si non vellet probare directò contrarium: sed infringere præsumptionem iur. quia ibi continetur quòd promisit reddere & restituere, quod intelligitur per stipulationem iuris præsumptione. vt in l. iciendum. de verb. oblig. & si ipse vult probare quòd non animo stipulandi promissio facta fuerit, poterit probare per testes. l. Iurisgentium. §. quod ferè. cum ibi not. ff. de pact. † Quid autem si vult probare se restituisse illam pecuniam creditori? Respondeo iste casus decidit in l. testium: quia potest probare per testes: requiritur tamen quòd sint quinque numero, postquam confessio fuit facta cum scriptura: nisi de numeratione confecta fuerit alia scriptura publica, & fuerit perdita. Nam his duobus probatis sufficerent duo testes. vt ibi habetur. hic verò volebat probare directò contrarium, & falsitatem causæ contentæ in confessione: non autem falsitatem confessionis. & ideo non sufficiunt testes, etiam quinque numero: sed alia scriptura requiritur. quod declara: vt in glo. super verbo [scriptis.] post principium. ibi. [Item an per contrariam scripturam tollatur talis obligatio.] Item in tex. ibi. [cautum fuerit.] Ista cautio continebat tria: scilicet confessionem de debito. Item causam ex qua debitum descendebat sufficientem ad obligandum. Item promissionem per stipulationem de restituendo. vt ibi in verbo [promissor.] & in verbo [stipulatorem.] nunc asserebat illam causam omnino forè veram: & petebat quòd stipulator probaret veritatem eius. dicitur hic quòd nō potest hoc petere: sed debet acquiescere suæ confessioni: licet si fuisset confessus causa mutui, bene posset hoc petere. † Item tex. ibi. [eanq; causam specialiter &c.] dicit hic Bartolus, quòd non sufficit dicere confiteor me debitorem talis in tanta quantitate ex contractu emptionis, vel ex causa delicti: sed requirit quòd exprimat emptionem: puta de tali re, vel delictum: puta tale delictum: aliàs non esset specialis, sed generalis. certè idem Barto. in l. vnica. in repetitione. j. de confessis. in j. q. post princi. l. dicit directè contrarium, quòd imò sufficit. & satis dicitur specialis si exprimitur causa. Generalis autem esset si non exprimeret: sed solùm diceret se teneri titio in centum. quando autem specificaretur quæ emptio, vel de qua re, non esset specialis: sed singularis. & hoc non requiritur, sed sufficit quòd sit specialiter expressa: vt hic, & l. filius. ff. de donation. si causa non exprimeretur specialiter, confessio esset ipso iure nulla: tanquam indiscreta. in dicta l. cum de indebito §. finali. aliquando † tamen nō requiritur causa. vt quando facta esset in iudicio: quia tunc habet vim sententiæ, & in sententia non requiritur causa. vt infrà de confessis. l. j. secundùm omnes. Item quando esset facta in causa reali, seu super iure reali. vt si confiteris rem quam tenes esse meam. nam non requiritur quòd exprimas causam: sicut si eam peterem per rei vendic. sufficeret quòd dicerem esse meam: & facit fidem ista confessio contra te, nisi probes contrarium. l. cum falsa, suprà de iuris & fact. ignorant. & sic si non erat mea: tua confessio non facit eam esse meam: nec facit te perdere possessionem, si in ea remansisti. quod dic vt not. in dicta l. cum falsa. Item in tertio casu non requiritur causa, quando fit ad liberandum. vt si confiteris me non esse debitorem tuum: quia non requiritur quod dicas ex eo quia tibi solui: vel quia me per acceptilationem liberasti; vt l. tale pactum. in princip. ff. de pact.

quia

quia talis confessio habet vim pacti de non petendo. in quo sufficit sola liberalitas pacisecentis. Item in quarto casu in vltima volūtate quando quis confitetur se debitorem meum in centum, licet non diceret causam: & licet ista confessio non probet debitum, valet tamen. & inducit legatum: quia censetur dictā quantitatem legasse. vt l. j. circa fi. de dote prælegata: etiam si non dixit expressè lego, vel solui velle. secundùm Dy. qui dicit ibi esse casum no. nisi hæres probaret quod per errorem ita fuisset confessus. vt in l. j. infrà de falsa causa adiec. lega. extra istos quatuor casus confessio extraiudicialis non valet sine expressione causæ
6 obligationis. † Nam si non esset obligatoria, etiam cum expressione non teneret. vt si fuisti confessus te mihi teneri ex eo quod gessi negotia tua pro remuneratiōne: quia de iure non teneris. Ibi in text. [nisi &c.] an iste ver. habeat locum quando scienter confessus est falsum, vt possit venire cōtra confessionem suam: dic quòd sic. quando confessio solùm facit probationem: nō autem inducit obligationem: quia non potest mutare veritatem. & hoc probatur in l. cùm falsa. de iur. & fac. igno. ga quælibet probatio regulariter recipit probationem in contrarium. sed si produceret actionem, vel obligationē: vt quia habet dispositionem annexam. dic vt dicam. j. in glo. ij. scilicet in stipulatione scienter emissa sine causa, vel ex falsa causa. In fine. l. ibi: [quod sua quisque voce &c.] allegatur ipse text. per doc. quod si testis postquā deponit dictum cum suo iuramento diceret se falsum deposuisse, hoc non nocet parti pro qua testificatus est: quia non potest dicere contrarium eius quod sua voce testificando dixit. ad hoc etiam allegatur. l. in grauī. §. j. ff. ad silleianum. Et adde quod licet quis non possit venire contra suam confessionem non probando contrarium. vt hic: contra suam tamen negationē potest bene
b venire: quia primo casu ex sua confessione quæsitum est ius aduersario: qui in ea consensit quod sibi auferre non potest: secundo non: quia non cōsensit. ad hoc. ff. de noxa. l. electio. §. neq; hæredi. & extrà de hære. c. accusatus. §. licet. lib. vj. ita dicit. Io. an. in regula nullus pluribus. de reg. iur. in mercuria. & tetigi in authē. contra qui propriam. in glo. prima in quo si sine script. fiat huius confessio. puta coram testibus, parte præsente, an possit venire contra confessionem, & eam reuocare non probando contrarium: & dic quod non: per rationem quæ ponitur in fin. quæ est communis tam ad illam quæ facta est cum scriptura, quàm si sine scriptura: sed quia dixi parte præsente, respondeo. quia tunc est valida, & facit plenam fidem. Si autem parte absente, tunc fuit dubitatio inter doc. Petrus tenuit eam valere: quia iure ciuili non requiritur quòd pars debeat esse præsens: nisi in cōfessione facta in iudicio. l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. & est ratio in promptu: quia illa confessio parit actionem & obligationem sicut contractus: ergo pars debet esse præsens. vel alius pro eo. sicut requiritur in quolibet cōtractu. vt acquiratur actio
7 & obligatio. iuxta not. in l. illud. de sacrosan. eccle. §. in glo. † sed confessio extraiudicialis non producit obligationem, sed facit probationem: probatio autem potest fieri etiam parte absente. Communiter tenetur contrarium. & Canonistæ habent hoc pro expedito. vt in. c. ex parte. extrà de confessis. facit tamen semi
a plenam fidem confessio facta parte absente * secundùm communem opi. per. c. fi. de succes. ab intesta. & per Barto. in. l. admonendi. ff. de iureiur. In glo. super ver. eámque, ibi. [non valeret cautio.] expone. i. simpliciter confessio. & dic non valere; scilicet ipso iure, tanquam indiscreta: si non continet causam. vel continet inhabilem ad obligandum. facit. c. si cautio. de fide instrumē. Sed tunc oppono. quòd imò valeat mero iure. sed obstat exceptio. vt. l. ij. §. circa. de doli exceptio. ff. Solu. gloss. loquitur in simplici confessione non continente dispositionem. quæ facit probationem. & illa est nulla ipso iure. sed stipulatio est dispositio. & licet facta sit sine causa, producit obligationem ciuilem & naturalem: & etiam actionem mero iure: sed obstat exceptio doli. vt in contrario. hoc tamen verum. nisi appareat quod fuit scienter facta: nam tunc siue contineat causam falsam, valet iure donationis. vt in. l. si diuortio. ff. de verb. obl. & patet in eo qui scien
ter promittit indebitum tanquam debitum; quia videtur donare sicut soluere. vt in. l. cuius per errorem. de regu. iur. siue nullā exprimat causam. vt si dicat instrumentum quod talis sciens se ad infrascripta non teneri promisit tali centum, & non dixit in qua causa. nam videtur promisisse animo donandi. l. Campanus. de

ope. lib. & quod no. in. l. sed & si quis. §. fi. ff. 2 si quis cau. si autem nō constat quod ex certa scientia promiserit, censetur potius facta promissio per errorem. secundùm Cy. vel ex fatuitate. secundùm Bal. & sic obstat exceptio: ita debet intelligi ille. §. circa. qui generaliter loquitur sed Bart. in. l. hoc iure. ff. de dona. tenuit quod in dubio etiam si non apparet de certa scientia, præsumatur facta animo donandi, & sic valeat: quia speciale b est in stipu. facta reipublicæ: quæ valet sine causa: ergo in cōtrarium est ius cōmune. & facit magnum festum de illo text. Ang. dicit quod salua pace sua ille text. nihil dicit. quia loquitur quādo cōstabat quod animo donādi promittebat: nos loquimur quando de hoc non cōstabat: & quæritur an in dubio nō præsumatur voluisse donare. quo casu loquitur ille. §. circa. dum indistinctē loquitur. & dicit obstare exceptionē. vult quòd nō præsumatur animo donandi, sed potius ex facilitate vel fatuitate promisisse prædicta in stipulatione. Quid in pacto nudo, si apparet quod ex certa sciētia & sine causa quis per pactū nudum promisit? dic vt notatur. in. l. quod si maritus. & l. hactenus. ff.
de cōstitu. pe. per gl. & doct. nā in pacto nudo etiā scienter emisso nō sic præsumitur animo donādi. quia resultarēt duæ specia
b litates: scilicet ista q; tali animo præsumat, & q; ex pacto nudo donantis orietur actio. l. si qs argentū. j. de dona. quod esse nō debet. vt in. l. ij. j. de dotis promis. Item sequeretur quod omnes. ll. dicentes pactū nudū nō producere actionē essent hodie correctæ per illam. l. si quis argentum. si præsumeretur animus donādi. cuius cōtrarium tenēt docto. q; non corrigātur. vt in. l. Iurisgentiū. §. igitur nuda. ff. de pactis. In sequen. glo. in prin. Solu. hic speciale. scilicet quādo vult probare cōtra confessionem suā, quā fatetur se fecisse: & de suo cōsensu fuit in scriptis redacta: vt nō pos-
8 sit probare per testes. † & sic scriptura maiorē vim habet hoc casu quā testes. sunt etiam plures alij casus in quibus scriptura maiorē vim habet. vt ibi dixi. qui numerātur per gl. in. c. j. de censi. lib. vj.
9 & in Spec. de instru. edi. §. restat. in. iij. col. † In fi. gl. ibi. [prima placet.] dicit Cy. in. l. sequē. q; illud verbum [prima placet.] nō fuit verbū Accursij. sed fuit additū. quia infrà Accur. videbatur tenere secundā partem. quæ nō est vera. & sic no. q; cōfessio debitoris emanās ad obligandū ex alia causa quā mutui, est maioris efficaciæ quā cōfessio creditoris emanās ad liberādum similiter ex alia causa quàm mutui: quia prima statim sortitur effectū, &
est efficax ad inducēdum probationem, & etiam actionem. sed secunda nō nisi post. xxx. dies. vt. l. proxi. §. super cæteris. præterquàm in tribus casibus positis in. l. proxi. §. j. qui incipit sed quo-
nisā securitatibus, & in alijs duobus additis per gl. in quibus statim est efficax ad liberandum. ratio tamen dicat contrariū. quia emanans ad liberandum deberet esse melioris cōditionis, quod patet: quia inducit dispositionem, siue pactum de non petendo. vt. l. tale pactum. in princi. ff. de pactis. sed emanans ad obligandum non sic, sed ad probationem tantum. l. publia. §. fi. ff. depo. Item prima non requirit causam: secūda sic. vt in hac. l. & in hoc deterioris est condi. per text. qui præcisè loquitur in illo. §. super cæteris. sed qualiter debeat intelligi, ibi dicam. In glo. super verbo [indignum.] in princi. ibi: [sed ar. contra.] §. quod admittatur variatio cuius contrarium hic dicitur in fi. sed solue quod in eadem causa & cum eadem persona non admittitur variatio, sed reprobatur. vt hic in fine, sed in diuersa causa vel cum diuersa potest bene admitti interdum vt. l. contraria. ff. de inofficioso testamento. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. facit lege non-
10 nunquam. j. de collatione bonorum. † In glo. ibi. [quid autem.] illa quæstio gloss. de confessione facta in vltima voluntate si quis confitetur se esse debitorem alterius. ex tali causa. diuiditur in duos articulos. Primus an ista confessio probet debitum nam si probet licet posset testamentum reuocare, non poterit reuocare confessionem: nisi probet eam esse falsam. per hāc. l. Item ex ea poterit conuinci in iudicio, sicut si facta fuisset inter vi-

¶ Cōfessio facta parte absente. Adde Bal. in. l. vnica. in vj. col. C. de cōfes. Anto. de bu. in. cfi. de iureiur. Bar. cōsinci. facturn sic se habet. Lud. ro. cons. cccl xxiij. incip. In casu proposito, vi fisallegationibus. citca fi. Pau. de Ca. cōs. cclv. inci. visis actis.
¶ Ex pacto nudo donantis. Adde gl. in. l. legitima. & in. l. Iurisgē. in. §. sed cū nulla. in glo. mag. ff. de pac. istas gl. reprehēdit Bar. in. l. j. in vlti. col. ff. de cōdi. ex. l. & qd in donatione præsumpta. an oriatur actio? vide per Bar. in l. si tibi decē milia. ad fin. prin. ff. de pac. & in. l. fi. in fi. C. si cert. pe. & in. l. si pac. quo pœnā. C. de pac. loā. de imol. in. l. in ædibus. in. §. j. ff. de do. Ant. de but. & Io. de imo. in. c. qualiter. de pactis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶An valeat stipula. sub cõditione. Adde Bart. in l. hoc iure. ff. de don. Bal. in l. generaliter. in v. oppositione. C. de non num. pecu. Lãfran. in rep. c. qm̃ cõtra falsam in ver. cõfessio. de pba.

uos, vel nõ in vltima volũtate. † Secundus articulus est. si non facit probationem. vel eo casu quo nõ facit, an saltem inducat legatum, vt sicut si nõ fuit reuocata, possit illa quantitas peti tanquam legata: nõ tãquã debita. & sic concurrat legatarius: nec debeat deduci tanquã æs alienum. Pet. fuit in opi. q̃ probaret debitum. cõmunis opi. est in contrarium per l. Lucius. ij. §. quisquis. ij. de lega. ij. vbi dicitur q̃ probat debitum, vel inducit legatum: sed si semper probaret debitũ. vt dicit Pet. nũquam induceret legatũ: quia quod debeꝫ, non mihi legari potest. & si legatur, nõ valet. vt l. si creditori. ff. de lega. j. hoc tamen est verum si me absente, & nullo pro me recipiente confessus es: aliàs faceret probationem. sicut confessio emanãs inter viuos. quod prosequere vt notabiliter tractat Bal. in l. cum quis decedẽs. §. j. ff. de lega. iij. vel nisi probauerit. quo casu etiam si me absente, facit probationem, vt ea. l. cum quis. §. codicillis. & si erat capax legati. aliàs decretis etiam casibus non facerent probationem: quia præsumeretur tũc emanasse in fraudem legantis: vt ea. l. cum quis. Titia honestissima. & l. qui testamentum. de proba. ff. Nam non facit fidem quando me absente, & nullo pro me recipiẽte emanauit. facit tamen semiplenã probationem per c. fi. de succes. ab intest. Sicut emanans inter viuos parte absente. & sic poterit suppleri per iuramentum delatum in defectum probationis. iuxta no. in l. admonendi. ff. de iureiuran. & expresse Bald. in l. j. j. de fur. eo. autem casu quo facit probationem, etiam si emanauerit ex causa mutui, nõ potest opponere ipse, vel hæres excep. non nume. pecu. pecu. quia non præsumitur in vltima voluntate fuisse confessus ipe futuræ numerationis. hoc tenet Cyn. expresse. & not. j. l. proxi. Item eo casu quo probationem non facit plenam, quia parte absente, & nullo pro eo recipiente, fallit in confessione quam faceret vsurarius in vltima voluntate de vsuris extortis, vel malè ablatis: quia cũ fiat ad exonerationem conscientiæ, & propter salutem animæ, censetur potius fieri deo quàm homini: sed deus est vbiq; præsens: ergo non redditur nulla propter partis absentiam. vt etiam in simili not. per aliquos in l. illud. §. de sacrosan. eccl. super q. formata per glo. & sic vsurarius licet reuocet testamentum, vel reconualescat, non potest reuocare confessionem. & ex ea poterit conuinci in iudicio ad restitutionem earum. Circa secundum articulum eo casu quo non facit probationem, an inducat saltem legatum, & sic possit peti vt legata. Breuiter dic quòd si non continet certam quantitatem, nil valet. propter incertitudinem, vt in gloss. in ver. [secus si non exprimo.] Si autem continet, tunc si ille in cuius fauorem fit, est incapax legati, idem si verò capax, tunc si continet dispositionem: quia confessus est se teneri in tanta quantitate ex tali causa, quam mandauit vel voluit ei restitui, vel dari, clarum est quod sic. vt in d. §. quisquis. vbi casus, sed si non continet quòd restituatur, & simpliciter est cõfessus, est magnum dubium. tamen docto. videntur tenere idem. & nõ allegant Dyn. qui dicit esse de hoc casum in l. j. §. finali. ff. de dote prælegata. vbi erat simplex confessio quod ad testatorẽ perueneratalis res de bonis vxoris, nec mandauit eam restitui. & potest agi actione ex testamento: licet vxor non probet rem suã esse. Tene menti. & sic remanet gloss. clara. quæ loquitur confusè, & immiscet istos casus. An autem posito quòd petatur quantitas tanquam legata, tale legatum melioris sit conditionis quàm alia legata: cum fuerit legata tanquam debita, vt sic debeat ante alia legata deduci, sicut deduceretur debitũ. vide per Bartol, in l. qui vxori. de auro & argen. lega. & in l. cum quis decedens, suprà alleg. In gloss. mag. quæ incipit. [Not. fidem.] Circa materiam confessionis gloss. ponit vnam distinctionem magnam habentem in effectu quinque membra vsque ibi. [Itẽ no. quod licet.] postea format duas quæstiones. de quolibet ergo membro potest fieri vnus articulus. † Primus est. quando confessio emanat in fauorem confitẽtis, & in præiudicium alterius. & dicit glo. quòd non valet. intellige quo ad plenam fidem: sed quo ad semiplenam vel aliqualem posset valere de iure communi, si confitens est mortuus; & erat legalis persona, & de fide digna, & reperitur confessio in libro suo, in quo scripsit talẽ esse debitorem suum in tanta quantitate, & hoc tenet Bar. in d. l. admonendi. per l. rationes. §. de proba. in ver. solas. quasi dicat cum aliꝰ iudicijs sufficeret. de hoc in Spe. de instru. editio. §. nunc dicendum. ver. regulariter. vel nisi esset cõsuetudo quòd staretur libris mercatorum vsque in tanta quãtitate: vt in c. cum dilectus.

13 de fide instr. † Secundus articulus est quando cõfitetur cõtra se ad libertatem alterius. tunc dicit glo. q̃ valet post xxx. dies. vt in l. sequen. §. super cæteris. hoc quod dicit gl. de xxx. diebus. intellige qñ continet receptionem: puta confitetur se habuisse & recepisse centum à titio, in quibus sibi tenebatur ex tali causa. si autẽ non cõtinet numera. vel receptionem: vt si cõfitetur se liberasse etam per accep. vel pactũ, vel titium sibi nõ teneri, etiam nõ expressa causa: statim ista confessio produceret effectum, nõ expecto lapsu xxx. dierum. per l. tale pactum. in prin. ff. de pac. & q̃ ita intelligatur. §. super cæteris. patet in tex. ibi. dum dicit in quo numeratio pec. vel datio certarum specierũ scripta est. hoc videt tenere Bar. in l. si ex pluribus. ff. de sol. licet Ange. & Bald. in d. l. certũ. ff. de confessis. videantur indistinctè tenere, ad quod gloss. hic scilicet q̃ cõfessio ad liberandũ nõ præiudicat nisi post xxx.

14 dies. quod est falsum. vt dixi. † Tertius articulus. quãdo fit confessio ad obligandum, si nõ cõtinet causam gl. dicit q̃ non valet: tu dic. q̃ hoc fallit in quatuor casibus. de quibus ŝ. dixi. in quibus causa non requiritur. Quartus articulus est, quãdo continet causam mutui, & tunc dicit gl. q̃ non præiudicat nisi post biennũ: sed dic quod hoc fallit in casibus, in quibus ista exceptio nõ potest opponi etiam infra biennium. qui ponuntur per Cyn. in l. sequenti: scilicet quando emanauit in vltima voluntate. Itẽ quando in iudicio: quia non præsumitur tunc confiteri sub spe futurę numerationis, sed futuræ sententiæ. An autem intra biennium sit nata obligatio ciuilis tantum, vel naturalis tantum, vel nulla, & an post biennium nascatur naturalis, vel illa ciuilis habeat effectum naturalem. gloss. tangit hic, & plenè habetur de hoc in l.

15 cum quis. ŝ. de iur. & fact. igno. † Vltimus articulus est. quando continet aliam causam quàm mutui, vel dotis, & tunc tene hanc l. cum his quæ super ea dicta sunt. Vltimò gloss. format duas quæstiones. vna est cum habeamus de obligatione literarum, quæ oritur ex confessione facta mutui, & redacta in scriptis manu propria confitentis. vt insti. de lite. obl. per totum. vnde oriatur ista obligatio. & dicit glo. quod non ex ipsis literis: sed sensu verborum, vt teneatur. si autem apparet quod per iocum vel alio modo fuisset confessus, non produceret obligationem. l. obligationum substantia. in fi. & l. non figura. ff. de actio. & oblig. Doct. dicunt quod illa iura non loquuntur de obligatione literarum: quia illa non fuit cognita iure veteri, sed inducta per Iustinianum. & debent ex eo oriri ac in factum, vel ex l. conditione quadam. l. græca. quam non habemus. Sed an sufficiat sola confessio ad inducendam obligationem: an autem requiratur promissio de futuro. not. in l. proxima. in princi. in gloss. ij. in fi-

16 ne. † Vltima quæstio gloss. est qualiter si dico confiteor me teneri tibi in x. non expressa causa, non valet confessio: vt producat obligationem, vel etiam probationem: & si scribo me accepisse x. mutuò, valet & obligat. respondet gloss. quod in primo casu confessio est indiscreta, non continens causam. vnde non debet plus valere quàm stipulatio non continens causam, quæ non valet in effectu: vt dictum est in secunda gloss. sed in secundo casu continet causam obligatoriam. & per prædicta remanent expeditæ hic multæ quæstiones quæ formantur hic per Per. & Cyn. nam Petrus non habuit bonas opiniones in materia. & in multis per docto. reprobatur: & plenius quàm hic Cyn. tractet. vide per Barto. in l. j. infrà de confessis. & etiam per

17 Bal. qui ibi infinita dicit. Pau. die viij. Julij. M. cccxxxix. † Vide etiam omnino in addi. Specu. tit. de confessis. vbi plenè disputat de isto articulo, an valeat stipulatio a sine causa obligatoria. de quo tetigi in glo. ij. & ibi arguit valde fortiter pro prima parte quod valeat. nisi appareat de falsitate. alia dicit valere, nisi probet quod indebitè promisit per errorem. per l. cum de indebito. ff. de probationib. vbi qui soluit tanquam debitum, non repetit, nisi probet indebitum: ergo & qui promisit per stipulationem, tenetur soluere, nisi probet indebitum: quia promissio & solutio æquiparantur. vt infrà ad l. falcid. l. finali. & ff. de donat. l. si patronus. & de condi. indeb. l. si is qui perpetua. illud dictum potest tolerari si dixi. promitto tibi x. per stipulationem, in quibus tibi teneor. licet enim ista generalis causa non sufficiat, vt valeat confessio; bene sufficit vt valeat stipulatio. sicut sufficit

sufficit vt valeat solutio: & non possit retractari. nisi probetur indebitum. vt in illa. l. cum de indebito. quæ fortiter vrget pro ista parte. Tene mẽti. Item potest tolerari si promissio esset facta sub conditione: vt promitto tibi decem si nauis ex Asia venerit: licet enim non exprimatur alia causa, solus euentus conditionis habetur pro sufficienti causa. vt est tex. not. si bene inspiciatur in. l. à titio. ff. de verb. obliga. per quam l. semel vidi consuli quasi per omnes docto. solenniores Florentiæ, cum quidam promisissent cuidam centum si vsque ad octo dies plueret, quia fuerat magna siccitas: & ille asserebat quod deberet pluere, & pluit: quærebatur an posset illa centum petere, dicebatur quod non. quia ista stipulatio non continebat causam obligatoriam: & sic obstabat exceptio doli per illum. §. circa. l. ij. ff. de doli excep. contrarium fuit consultum per illam. l. à titio. & etiam ita obtentum est: licet ego non fuerim ausus consulere. Tene menti. extra istos casus Bal. tenet eam non valere, tanquam fatuè emissam. d. §. circa. si appareat quod ex tali scientia: & dicit non præsumi causam donationis. nisi qualitas personarum: & etiam quãtitas promissa suadeat contrarium. sed hoc non fateor, si instrumentum diceret talis sciens se ad infrascripta non teneri, promisit tali tantum: quia dicta verba non possunt aliud importare quàm donationem: sed si dicta verba non fuissent apposita, licet appareret quod ex certa scientia, posset sustineri dictum Bald. per illum. §. circa. qui præ-

18 cisè loquitur. † Item quod. ŝ. dixi. de confessione facta in vltima voluntate, quod aliquando facit probationem, aliquando induc it legatũ. intelligo sanè nisi per hæredem probaretur quod fuisset per errorem emissa. per. l. j. cum ibi no. j. de falsa causa adie. lega. Non sunt alia.

a *Contra confessionem quæ emanauit ad liberandum, non potest creditor opponere post triginta dies quòd pecunia non fuerit numerata.*

1 *Præscriptio maioris temporis quando per legem nouã redigitur ad minus tempus, quòd tunc omnia quæ habent locum in prima, uendicent etiam sibi locum in secunda, & quid in statutis?*

4 *Præscriptio longissimi temporis, an hodie currat minoribus & quid in præscriptione statutaria, quæ loco eius succedit?*

5 *Confessio mutui si fiat in ultima uoluntate, an possit opponi exceptio non nume. pecu.*

6 *Contra confessionem factam sub spe futuræ causæ, an possit quis etiam opponere exceptionem non nume. pecu.*

7 *In priuata scriptura manu debitoris scripta non refert qualiter loquatur, siue dicat confiteor me habuisse & recepisse, siue dicat notum sit omnibus quòd habui ex mutuo à titio: quia potest obijci exceptio non nu. pecu. sed in instrumento publico refert, quia si notarius attestatur de confessione, est idem: sed si de numeratione, secus.*

8 *An lapso biennio possit obijci exceptio non nume. pecu. si debitor uult in se assumere onus probandi?*

9 *Si in causa mutui fecisti confessionem per scripturam manu tua scriptam qualiter recepisti centũ à me mutuò, & post biennium sequatur numeratio, an tũc oriatur obligatio ex numeratione, an uerò ex ipsa confessione oriatur obligatio literarum?*

10 *Si renuntiatum est exceptioni non numeratæ pecuniæ, an nihilominus possit opponi exceptio doli, uel in factum?*

LEX XIIII.

1 IN contractibus. †Quinquennium intra quod olim poterat opponi hæc exceptio per hanc. l. reducitur ad biennium: & qui poterant opponere etiam post quinquennium, potent etiã post biennium. h. d. ista solennis lex vsq; ad. §. [sed quo-

2 niã.] † In tex. ibi. [nullo modo:] scilicet in sua ꝓpria natura. quæ est vt transferat onus probãdi in creditorẽ: sed in natura nõ propria. scilicet si vult probare numerationẽ nõ factam, bene potest proponere etiã post biennium. per. l. assueratio. ŝ. eo. & ibi tetigi secundùm Iac. balduini. cuius opinionem gl. sequuntur. & hoc in confessione quæ tendit ad obligandum. sed in illa quę tendit ad liberandum, contra quam potest opponi dũtaxat in xxx. dies. vt in ea. l. §. super cæteris. tenet ibi Bal. eam non posse proponi post lapsum. xxx. dierum. etiam si velit probare cõtrarium: & hoc videtur sentire gl. super ver. nec ei liceat. & in. §. illo. super versi. offerre. Tene mẽti. Et adde quod dicam super gl. pe. in prin. ibi ad-

3 dam aliũ casum. † In tex. ibi: [licet biennium pro quinquẽnio.] no. & tene mẽti secundùm Bal. q̃ quando præscriptio maioris temporis. per. l. nouã redigitur ad minus tempus, omnia quæ habẽt locũ in prima, vendicãt sibi locum in secunda: & ideo statutum præscriptio. xxx. anno. quæ currit de iure cõmuni in actionibus personalibus, vel etiam realibus quando possessor nõ habet titulum, reducetur ad minus tempus: puta. xxx. anno. vt est in ciui-

a tate ista sicut præscriptio. xxx. anno. de iure a communi interrũpitur. ista præscriptio statutaria. si statutum aliter non disponit licet de iure cõmuni præscriptio lõgi temporis. x. vel. xx. anno. quæ currit cum tit. in actionibus realibus, nõ interrũpatur nisi per lit. cõte. vt in. l. more litis. ŝ. de rei vẽdi. hoc expresse determinat Bart. quẽ Bal. nõ allegat

4 in. l. ij. §. fi. ff. q̃ emp. licet alleget istũ tex. † Itẽ isto anno habui de facto casum. nã præscriptio longissimi tẽporis etiã hodie currit minori: siue fuerit cœpta cõtra defunctũ, siue incipiat cõtra eum, nisi sit pupillus: quia durante pupillari ætate nõ currit: vt. l. sicut. in fi. j. de præscri. xxx. anno. iũcta. l. fi. in fi. ŝ. in qbus casibus in integ. resti. nõ est necessaria. sed aliæ præscriptiones minoris temporis, puta lõgi, hodie nõ incipiũt currere cõtra minorem: licet olim secus. vt in. d. l. fi. Quid erit in præscriptione statutaria longi temporis, quæ succedit loco præscriptionis. xxx. anno. qa currit sine titulo: an incipiat currere cõtra minorẽ? quidam hoc nõ considerantes per illam. l. fi. habebant pro expedito q̃ non: dixi quod non bene cogitabant. propter istam rationem: quia succedit loco præscriptionis. xxx. anno. & sic debes in ea dicere idẽ quod in illa respõsione. pro nunc eis aliter non determino: qa quæstio pẽdet de facto: & est satis dubia. quod tene mẽti perpetuò. † In gl. j. ibi. [ŝ. eo. l. aduersus.] & ideo tenet hic Cy. q̃ si

5 talis confessio mutui fiat in vltima voluntate: supple & sit eaius in quo facit probationẽ: vt si facta est parte prælente, vel si interuenit iuramentum defuncti iuxta ea quæ habentur in. l. cũ quis decedẽs. §. codicillis. de leg. iij. per Bar. quia tunc nõ præsumitur fieri ꝑ futuræ numerationis. etiam infra biennium non poterit opponi. Idẽ tenet si facta fuerit in iudicio per modũ cõtentiosæ iurisdictionis: puta respõdendo libello, vel positionibus. eadẽ ratione: quia nõ videtur fieri ꝑ futuræ numerationis: sed pro futura sententia, vel præcepto. ed si nõ corã iudice habente potestatem iudicãdi: sed corã notario, qui dicitur iudex ordinarius, & nõ habet potestatẽ iudicandi in cõtentiosa iurisdictione: sed duntaxat authoritatem interponẽdi in his quæ sunt de voluntaria iurisdictione. iuxta no. in. l. j. ff. de iurisdict. omn. iudi. in gl. fi. vel pe. Si ex forma statuti potest facere præceptũ guarẽtigiæ: & quis corã se per tale instrumentũ se obligauit: & præceptũ recepit, nihilominus infra biennium poterit eã opponere. quia satis est verisimile tunc quod fecerim causa futuræ

6 numerationis. h. d. etiã Cy. no. † In gl. ibi. [licet videatur contrarium.] i. quod etiam quando nõ ꝑ futuræ numerationis possit obijci. vt. l. si sub specie per gl. allegatã. sed dic q̃ ibi saltẽ sub ꝑ futuræ causæ. ideo si causa nõ sequatur, propter quam confessus fuerat se mutuo recepisse: potest obijcere excep. non nume. pe-

7 cu. & non subsecutæ causæ. vt in illa. l. † In glo. seq. in princi. ibi. [ergo ita est.] supple. & sic non poterit opponi ista excep. cuius

8 contrarium dicitur in text. † In ea. glo. ibi. [hic erat priuatum instrumentum.] expone. i. priuata scriptura manu debitoris scripta in qua non refert qualiter loquatur: quia siue dicat confiteor me habuisse & recepisse, siue dicat notum sit omnibus quod habui ex mutuo à titio, semper poterit opponere: quia totum hoc est de confessione: sed in instrumento publico refert an notarius attestetur de confessione: & idem an de numeratione, & tunc secus. vt in contrario gloss. & no. ŝ. eodem. l. si ex cautione. In glo. ibi. [quod non probat.] Ista gloss. non ponit bonam rationem: quia tunc esset verbum ibi. quòd non probaret etiam confessionem, quando debitor negaret eam scriptam de manu sua: & tunc quandoque posset opponere de pecunia non numerata, si scriptura non probaretur per testes, vel comparationem literarum: sed nos loquimur quando probat confessionem; quia confitetur eam scriptam de manu sua: sed negat numerationem: & tunc habet locũ id quod vult gl. & text. quod intra biennium tantum potsit obijcere, postea non:

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia habet contra se suã confessionẽ:& habent locũ ea quæ ſ. di xi.in fi.gl.ibi. [Alij dicunt hic contrahi etiã per verba præſentis temporis.] Hoc etiã videtur ſentire gl.j.in prin.in l.ſi ex.cautione.ſ.eo.& inſtit.eo.§.planè.& Bal.hic ſecundũ Cy.tenet precedentem.ſ.l.proxi.in j.q.plenè diſputando præcipuè per l. Publia.§.fi.ff.depoſiti.ſed & illa loquitur in cõfeſsione facta ex alia cauſa quã mutui.ex qua nõ oritur obligatio literarũ.& pro precedenti ergo op.facit ratio fortis:quia ſi non orietur ex ſola confeſsione,ſed duntaxat ex verbis futuri tẽporis:puta,promitto reddere,non video q vnquã orietur obligatio literarũ: quia verbũ promitto,ſiue cõtineatur ſcriptura publica,ſiue priuata, preſumptione iuris intelligitur.ſ.per ſtipulationẽ:vt in l.ſciendũ.de ver. oblig.& j.de cõtrah.ſtip.l.j.quare ergo eſt neceſſaria obligatio literarũ,quæ potius eſt ſubſidiaria:& inducta per Iuſtinianũ,non video:& ſic eſt ſpeciale in confeſsione facta ex cauſa mutui per ſcripturã de manu propria q̃ inducat obligationem,licet contineat enuntiationẽ:& non diſpoſitionẽ cõtinentibus his duobus. In gl.quæ incipit nec ſi vellet.ibi. [ſed Iacobus contra.] cuius
8 opi.gl.ſequuntur.†Sed põt diſtingui aut emanauit confeſsio facta in ſcriptura propria in cauſa mutui:& tunc quia lapſo bienio producit obligationẽ efficacẽ ad petendũ, quæ dicitur obligatio literarũ,non poterit debitor probare cõtrariũ etiã per confeſsionem creditoris q̃ nõ numerauit:quia iſta non eſt præſumptio:ſed fictio poſtquã ius præſumit & ſtatuit q̃ debitor efficaciter obligeẽ.cõtra quã fictionẽ nõ admittitur probatio in contrariũ etiã per confeſsionẽ partis.iuxta no.in l.ſiue poſsidetis. ſ. de proba.& patet in tacita ſtipulatione quæ fingitur interuenisse in cauſa dotis.vt j.de rei vxo.act.l.j.Aut eſt talis cõfeſsio quæ non producit obligationẽ poſt bienniũ:vt quia non eſt confecta manu propria,ſed continetur in inſtrumento publico,vel fuit facta corã teſtibus,& iſto caſu poteſt probari contrariũ vel per confeſsionẽ creditoris,ſi poſt bienniũ confitetur ſe numeraſſe: vel etiã per teſtes,qui fuerunt preſentes:quia inſtrumentũ non facit preſumptionem iuris & de iure,ſed iuris tantũ.contra quã probatio in contrariũ admittitur:& ita intellige quod ſequitur in glo. ibi: [quid autẽ ſi creditor:] & illã puto veritatẽ: quia non eſt verũ q̃ Ioan.tantus gloſſator,qui tenuit poſt bienniũ nõ admitti probationem in contrariũ etiã per confeſsionẽ partis, ſomniauerit. vel tantũ errauerit:ſed dicto modo reducuntur ad concordiã dicti doctores:& hoc modo tangitur per doctores. Et hoc in cõfeſsione quæ emanauit ad obligandũ:ſed in illa quæ ad liberandũ, 2
9 locũ habet quod ſuprà dixi ſupra textũ.†In gl.ibi.[Item pone.] No.iſtam gl.quæ vult q̃ ſi in cauſa mutui feciſti confeſsionem per ſcripturam tua manu ſcriptam qualiter recepiſti centum à me mutuò,quæ confeſsio eſt apta producere obligationem literarum poſt bienniũ:q̃ ſi ſequatur numeratio,nõ oritur obligatio ex numeratione:quæ potius videtur fieri cauſa implendæ cõfeſsionis,quã vt de ſe obligationẽ inducat:ſed orietur ex ipſa confeſsione obligatio literarũ.ſicut videmus in ſtipulatione facta in cauſa mutui de pecunia numeranda,q̃ ſi poſtea numeratur, nõ oritur ex numeratione,ſed ex ſtipulatione.vt l.cũ enim.ff.de nou.Et hoc eſt vtile:quia ſi hoc eſt verũ,ſi agereẽ ex numeratiõe, etiã ſi eã probaret,ſuccũberet:quia ageret ex cauſa nõ producente obligationẽ:nõ ergo deberet dicere in libello dico q̃ numerauí tali tantũ,ſed debet dicere dico q̃ talis confeſſus eſt per ſchedulam de manu ſua qualiter recepit à me centũ mutuo.ideo peto ipſum cõdemnari.iuxta ea quæ dixi in l.ſi ex cautiõe.& quod no.per Bar.in l.j.§.ſi quis ita.ante fi.de verb.obli. & l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.& l.certi condictio.§.ſi nũmos.ff.ſi cer.pe. ego tñ dixi cõtra.in l.ſi ex cautione:quia nõ videram iſtam gloſ. quia nõ reperitur hoc iure cautũ.& q̃ maioris eſt virtutis ſtipulatio vt trahat ad ſe virtutẽ numerationis,quàm ſit ſcriptura cõfeſsionis:ideo poteſt dici quod ex vtraq; poſsit agi.nam & Bald. tenet q̃ ſi agat ex numeratione,& de ipſa articuletur, & producatur cõfeſsio ad ꝓbandum,debeat actor obtinere; quia nõ extranea eſt probatio,ſed intrinſeca.vide quod idẽ no. in l.nõ epi-
10 ſtolis.ſ.de proba.†In gl.ibi. [excep.doli,vel in factũ.] Iſta glo. vult q̃ renuntiatio valeat,quantum ad hoc vt nõ poſsit opponi exceptio non nume.pecu.hoc videẽ tenere pro cõſtanti. Sed dubitat an hic nõ abſolutè poſsit opponi exceptio doli,vel in factũ habens eandem vim.Tu dic quod ſi in eodem inſtrumento quo fuit cõfeſſus,renuntiauit:nõ valet renũtiatio:quia eadem fragilitate præſumitur renuntiaſſe qua & confeſſus fuit:ſcilicet cupiditate habendi pecuniam.Si autem ex præfata:nec illam:nec exceptionem doli,vel in factum (quæ tendunt ad idem) põt opponere:ſi vellet transferri onus probãdi in aduerſarium: quia renuntiatio debet aliquid operari, ſed ſi vult aſſumere in ſe onus probandi,renuntiatio nõ nocet.quominus tam illam quã ipſam poſsit opponere:aliàs eſſet imponere legem verbis,& non rebus ſi faceremus.quales ſunt minores:& abſentes:dic iſti poterunt opponere quinquenniũ mediãte reſtitutione in integrum: quia ipſo iure currebat tempus.hodie contra minores non currit ipſo iure:& ſic non indigent reſtitutione per l.fi.ſ.in quibus cauſis in integ.reſtitu.non eſt neceſſa.ſed hoc nõ reperitur in abſente cauſa reipublicæ.ideo currit.

2 ☞ *Quando maritus nulla præcedente promiſsione de dote ſibi danda confitetur ſe recepiſſe aliquam quantitatem in dotem,tunc habet exceptionem non nu. dotis ſecuſ ſi promiſsio præcedat.*

3 *Licet in confeſsione facta ad obligandum diſtinguatur inter cauſam mutui,& alias cauſas,ut in prima locum habeat exceptio infra biennium,in aliis generaliter non habeat locum.tamen in confeſsione quam facit creditor ad liberationem debitoris,nõ diſtinguitur ex qua cauſa eſſet creditor,cum ante xxx.dies non probet numerationem:ſed poſt xxx.dies ſic.*

4 *Quid ſi creditor ſolum confiteatur debitorem ſibi non teneri,nel ipſum liberaſſe per pactum,nel acceptilationem?*

5 *Qui confitetur habuiſſe aliquid in depoſitum, an poſsit hanc exceptionem opponere? & nu. 6.*

Depoſitarius,quando poſsit uti re depoſita?

6 *Cautela pro illo qui mutuat,quod faciat ſcribi de depoſito,non de mutuo.*

7 *Si mulier ſoluto matri.confitetur dotem ſibi reſtitutam,an habeat exceptionem non numeratæ pecuniæ?*

1 §.Sed quoniam.†Per alias leges huius tit. prouidet debitoribus,qui ad ſe obligandum confitẽtur recepiſſe quod non receperunt.hic vſq; ad §.in omni. prouidetur creditoribus qui ad alium liberandũ ſimiliter confitentur recepiſſe quod non receperunt:& ponuntur tres caſus in iſto §.vſq; ad §.ſuper cæteris.in quibus confeſsio creditoris ſtatim præiudicat:& probat numerationem. ſupple niſi per ipſum probetur contrarium.poſtea in §. [ſuper cæteris.]traditur regula generis in quocũque creditore:& ex quacunq; cauſa confitẽte ſe recepiſſe à debitore, vt talis confeſsio non præiudicet ſtatim:ſed poſt xxx.dies.interim verò habet exceptionem non nume.pecu.per quam transfert onus probandi in debitorem quòd
2 numerauit.h.d.vſq; ad §.illo.†No.hic tertium caſum in verſicu. illis.§ qui non eſt alibi.per quem limitabis.j. de dote cauta non nume.& etiam tex.huius l.in fi.de quo op.glo.quæ incipit [nec illam.] vt debeant intelligi quãdo marítus nulla præcedẽte promiſsione de dote ſibi danda,confitetur habuiſſe & recepiſſe aliquam quantitatem in dotem: vt tunc habeat exceptionem non numeratæ dotis infra tempora.de quibus in auſ.ibi poſita: ſed ſi præcedente promiſsione ſibi facta de dote danda per mulierem vel per alium eam dotantem poſtea confiteatur ſe habuiſſe: & recepiſſe ea quæ ſibi fuerant promiſſa,ſtatim talis confeſsio præiudicat,vt non habeat exceptionem non nume.dotis. quod perpetuò tene menti:& iſte eſt verus intellectus.ſecundũ quod ſentit Io.an.in addi.Spe.ti.de dona.inter virum & vxo. ſuper rubrica in fi.per quem ſoluitur contrarium formatum in illa glo.quæ incipit [nec illã.] de tex.huius l.in fi.& dicto ti.de dote cauta.licet glo.aliter videatur ſoluere.ſed non bene.†Item no. in §. [ſuper cæteris.] quod licet in confeſsione facta ad obligandum diſtinguatur inter cauſam mutui, & alias cauſas: vt in prima locũ habeat hæc exceptio infra biennium:in aliis generaliter non habeat locum:ſed ſtatim præiudicet.vt in l. generaliter. in confeſsione tamen quam facit creditor ad liberationem debitoris, non diſtinguitur ex qua cauſa eſſet creditor.imò indebita confeſsio non probat numerationem vſque ad xxx.dies. etiam ſi erat creditor ex alia cauſa quàm mutui. quo caſu confeſsio debitoris ad obligandum ſtatim præiudicaret: vt in l. precedenti. & tamen confeſsio creditoris ad liberandum non ſtatim præiudicat: ſed poſt triginta dies. quod videtur ſatis mirabile: ſed aliud ſtatuitur pro debitore: quia tranſactis triginta diebus non poteſt opponi exceptio illa per creditorem, etiam ſi velit probare contrarium:ſcilicet numerationem non fuiſſe factam. per illum text. in fine dum dicit [nec liceat ei &c.] ita videtur intelligere
4 Bal.†& aduerte,& pondera tex.dum dicit [in quo numeratio pecun

pecuniarum,vel datio certarum ſpecierum ſcripta eſt &c.] quia tex. loquitur in confeſsione continente numerationẽ eius quod debetur,vel ſolutionem eius quod debetur.ſed ſi hoc non continetur,ſed confitetur creditor debitorẽ ſibi non teneri, vel ipſum liberaſſe per pactum,vel acceptilationem. iſte tex.non habet locum.imò confeſsio ſtatim præiudicaret per.l.tale pactũ. in prin. ff.de pac.& ita ſentit Bart.in.l.ſi ex pluribus.ff.de ſolu.licet gl.ſi. in.l.præcedenti.quæ incipit no.fidem poſt prin.videatur ſentire quod qualitercunq; confeſsio fiat ad liberandum, non præiudicat niſi poſt.xxx.dies.quod etiã videtur tenere Iac.bur.& Ang. in.d.l.tale pactum.ſed non eſt verum. vt dixi ſuper dicta gl. per iſtum tex.qui non loquitur niſi in confeſsione cõtinente nume-
5 rationem,vel ſolutionem.Tene menti perpetuò.†In gl.quę incipit [cũ hæc lex] ibi.[nec ego diſtinguo:]dic quod reuera iſte.§. loquitur in deponente, qui erat creditor:& confitetur ſe habuiſſe depoſitum:ſed in depoſitario loquitur.l.præcedẽs.quæ eſt generalis.ex quacunque cauſa debitor cõfiteatur habuiſſe.Sed aduerte : quia in depoſito certarum ſpecierum procedit ſine dubio quod confeſsio depoſitarij ſtatim præiudicat. non tamẽ videtur confeſſus ſpe futuræ traditionis:cum nõ recipiat ad ſuum commodum, ſed potius ad onus. vt cuſtodiat. Quid ſi confitetur ſe habuiſſe pecuniam in depoſitum? & tunc dic quod ſi ſignatam in ſacculo,quo caſu eſt idem depoſitum:& tunc quia non poteſt ea vti,idem.Si verò non ſignatam:ſed numeratam,quo caſu etiã poteſt dici depoſitum ſi ita fuit actum:licet egrediatur fines depoſiti:quia poteſt ea vti:& obligatur ad tantundem in genere.ſicut in mutuo. l.Lucius. ff. depoſiti. dicendum eſt quod habeat exceptionem non numeratæ pecu.infra biennium.ſicut ſi cauſa mutui. vt potius rebus quàm verbis lex ſit impoſita: ſicut enim auiditate habendi pecuniam eſt facilis ad reſpondendum antequam habeat ex cauſa mutui:ita & ex cauſa depoſiti. poſtquam poteſt ea vti. Bald.tenet contrarium. niſi appareat quod in frau-
6 dem mutui fuerit facta confeſsio depoſiti. †Et not.pro eo quod dixi in.l.precedẽti.quod ille qui mutuat ſit cautus:vt faciat ſcribi de depoſito,non de mutuo. nam hoc prodeſſet. niſi appareret quod pecunia fuerit petita mutuo dari: & creditor voluit quòd conficeretur confeſsio de depoſito:quia iſta eſt cautela.& ſic nõ prodeſſet.Tene menti perpetuo,quia ſunt vtilia,& quotidiana. Nam & in ſimili videmus quòd ex tali depoſito:licet aſcribatur mutuo, cum tamen ſit contractus bonæfidei de iure ciuili venirent vſuræ ex mora.l.mora.ff.de vſu:ſs.& in.l.publia. §.Lucius. ff.depoſiti.& tamen ſi fuiſſent data mutuo non venirẽt:quia eſt contractus ſtricti iuris, in quo citra ſtipulationem non veniunt. vt.l.quamuis.j.de vſuris. & ſic non poteſt negari quin fiat vis in verbis.& aliud eſt dicere mutuo tibi.aliud depono pœnes te tantam pecuniam numeratam: licet hoc ſecundo caſu poſsit vti ſicut in principio: & obligetur etiam ad tantundem in genere ſicut primo. & videatur omnimodo ſimilitudo. vnde Florentiæ ſemper fiunt ſcripturæ de depoſito, non de mutuo, & ſcripturæ manent in manibus mercatorum, quia fauorabilior eſt contractus depoſiti quàm mutui. In gl.ibi. [de fide inſtru.] §.j.dic breuiter,quòd ſbi depoſitarius negabat ſcripturã eſſe de manu ſua. vnde non facit fidem niſi per tres teſtes approbetur qui viderint eam ſcribi:& per comparationẽ literarũ iuxta ea quæ dicta ſunt
7 in.l.comparationes.*ſ.de fide inſtru.Si autem confitetur eam: ſed negat ſe habuiſſe depoſitũ : & dicit quòd ſub ipe futuræ traditionis vel numerationis fuit confeſſus tunc non auditur. imò ſtatim confeſsio ſibi præiudicat. vt in.l. præceden. & ita intelligę quod dixit gl.ſ.& ad hoc tendũt ſolutiones gl.quæ infrà ſubiũciuntur.] In glo. [nec illam.]ibi.[vel hic propria.]No. illã ſolutionẽ in ſe,quod quãdo mulier ſoluto matri.confitetur ſibi dotem reſtitutã,habet exceptionem non numeratæ pecuniæ.intelligo.l.infra.xxx.dies:quia ipſa eſt creditrix:licet maritus qui confitetur ſibi dotem traditam habeat exceptionem non numeratæ dotis in maiora tempora,quæ habentur.j.de dote cauta non numerata.auth.ibi poſita quod tamen eſt verum vt.ſ. dixi. quando non præceſsit promiſsio de dote danda,quo caſu loquitur ille titulus.& etiam poteſt loqui tex.huius.l.in fi. licet gl.ipſum intelligat in vxore confitente dotem ſibi reſtitutã. in iſta ſolutione intellectus eſt etiã bonus:vt conueniat huic ſcilicet,ſenatuſcõ.quę loquuntur de confeſsione creditoris.tamen verã ſolutio ad contrarium gl.eſt illa quam.ſ.dixi quòd etiam quãdo maritus confitetur habuiſſe dotem ſi præceſſerat promiſsio de dote danda nõ habet exceptionẽ hanc:ſed ſtatim confeſsio præiudicat.& hic eſt caſus qui non eſt alibi reiectis ſolutionibus aliꝭ, quæ ſunt diuiſiones & patet ex tex.dum dicit poſt confectionem dotalium inſtrumentorum ſupple in quibus continebatur promiſsio dotis dandæ.& ita ponit Io.an.in loco præallegato.Et ideo iſto modo conſulendo ita dixi:& eſt magna limitatio ad illum titulũ. & miror,q̃ nec Bal.nec Ang.hoc ponderauerint:ſed tenent primã ſolutionẽ gl.quæ eſt truffa. In gl.ibi.[de quadriẽnij præſcriptione.]dic ſecundũ doct.ſi apparet de numeratione facta procuratori fiſcali:licet ille procurator efficiatur poſtea nõ ſoluẽdo hoc non nocet ſoluentibus:ſed imputet ſibi fiſcus cur talem poſuit ſi non apparet de ſolutione:ſed ſolum de confeſsione.tunc aut facta fuit ſoluẽniter,& more ſolito idem. Si autem more inſolito:& non ſolenniter tunc in ſubſidium illo exiſtente non ſoluẽdo poteſt fiſcus agere contra debitores & exigere niſi probent veram ſolutionem ſecundùm Andream de barulo in.l.fiſco. de conue. fiſci.debito.lib.x.C.& hic.per Cy.in fi.

2 ☞ *Poſitio negatiua,an admittatur?*

3 *Quando non ſit manifeſtæ turpitudinis nolle iurare,nec iuramentum deferre?*

4 *Lapſo termino ad probandum, ſi quis non poſsit petere alium terminum, an etiam prohibeatur facere poſitionem?*

1 §.Illo videlicet.†Tranſacto tempore proponendi querelã:vel exceptionem nõ numeratę pecuniæ non admittitur qui cõfeſſus eſt ſe habuiſſe:& recepiſſe ad deferendum iuramentũ aduerſario q̃ iuret an numerauerat vel nõ illo nolente iurare.h.d.ſatis no.Si ergo vult probare per teſtes q̃ non habuit nec recepit:bene admittitur poſt lapſum tẽporis,ſi confeſsio facta fuit ad obligandũ.vt no.ſ.eo.l.ſi ex cautione.& in l.precedenti.in vlt.gl.ſecundùm Iac.balduini. & dixi.ſ.in prin.l.in gl.quæ incipit nec ſi vellet.ſed ſi nõ vult probare per teſtes:ſed releuari ab onere probandi deferendo iuramẽtum creditori quòd iuret an numerauerit vel non creditor non tenetur ſubire iuramentum : quoniam habet intentionem ſuam fundatam ex confeſsione aduerſarij vna cum lapſu temporis. caſus eſt ſingularis hic.& ideo non admitteretur debitor ſi faceret poſitiones negatiuas, & peteret aduerſarium compelli reſpondere ſub iuramento.& hoc vult gl.ſuper verbo [offerre.]†Sed oppoſitum fortiter duobus modis.primo de.c.j.de confeſ.lib.vj.vbi habetur quòd admittitur poſitio negatiua : vt quis poſsit eã probare per confeſsionem aduerſarij.dicit hic Cy.quòd illud. c.fuit factũ de cæcitate & orbitate canoniſtarũ, non de ſubtilitate iuris ciuilis quia ſicut negatiua non poteſt probari per teſtes:ita non auditur volens aduerſarium compelli ad reſpondendum ſub iuramento dictæ poſitioni negatiuæ per iſtum tex.vbi dicit eſſe caſum.Sed ſalua reuerentia malè loquitur:& maior fuit cęcitas ſua:qui non conſiderauit iſtum tex.qui loquitur quãdo aduerſarius habebat intentionem ſuam fundatam ex confeſsione ſua & ex lapſu temporis. & hoc ſufficiebat ſibi nec habebat neceſſe aliter probare. imò conſuetudo quod ille qui ſufficienter probauit teneatur iurare improbatur à iure.vt habetur in.c. ij.de proba. licet audiam quod ſeruatur Vicẽtiæ de facto quòd quantũcunq; quis probauerit intentionẽ ſuam non habeat pro ſe ſententiã:niſi iuret ſe fouere iuſtitiam:quando autem non haberet intentionem ſuã fundatam : tunc loquitur illud. c.vt poſſet facere quis poſitionẽ negatiuam : & compellere aduerſarium ad reſpondendum medio iuramento : ſileat ergo Cy.qui tantùm obloquitur de canoniſtis qui fuerunt valẽtiores eo:& non niſi ſummi legiſtę.Eodẽ modo reſpõdetur ad illud contrariũ quod faciunt hic Doct. & non viderunt lumẽ ad reſpondendũ.icilicet de.l. manifeſtæ turpitudinis.&.l.iuſiurandũ & ad pecunias.§.ait prætor. ff.de iureiur.† in quibus dicitur quod manifeſtæ turpitudinis eſt nolle iurare nec iuramẽtũ deferre quãdo aduerſarius de fert & reſpõdit verũ eſſe niſi ſubſiſtẽte cauſa.vt.l.generaliter.§.ſinautẽ.ſ.de iureiur.& hãc ſolutionem ſenſit gl.in verbo [offerre.]in fi.dũ allegat illam. l. tu dic quòd quãdo ille cui defertur iuramentum habet intentionẽ ſuam fundatam vel ex cõfeſsione iuramenti vel alio modo : tũc non eſt manifeſtæ turpitudinis nolle iurare nec iuramentum referre:cauſa eſt hic no.ſed quãdo nõ habet ſuam intentionem fundatam loquũtur.ll.cõtrariæ:niſi aliquã iuſtam cauſam habeat:&
4 quæ ſint illæ enumerãtur per Bar.in.d.l.manifeſtę.†Et ex prędictis deciditur dubiũ.quod ſi eſt datus terminus ad probandum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sic exclusus est aliquis à termino, si non potest petere aliū terminum: quia non fuit impeditus in prin. si vult facere positionē: & petere aduersarium compellī ad respondendū non debet audiri: nec admitti sicut nō admitteretur si vellet producere testes: quia confessio aduersarij est species probationis, & ita nominat & determinat Spe. in ti. de dila. §. fi. ver. Item quid si datus est terminus & sunt singularia prædicta & est casus in isto §. pro Spe. quia ex lapsu termini est fundata intentio aduersarij super absolutione vel condemnatione: quia si est reus, & tāquam actor nō probauerit debet absolui. & si est actor: & probauit intentionē: & reus non probauit exceptionē, fundata est intentio sua. vt debeat condemnari. In gl. quæ incipit. [& hoc est contra eundem. Iac.] qui tenet q̄ post lapsum biennij admittat debitor ad probandū numerationē non fuisse factā. licet Io. cōtra eius Iac. opi. gl. sequuntur, sed hæc gl. arguit cōtra ipsum de isto tex. & etiam per rationē quā assignat. & non respondit. sed tu respondē, q̄ Ia. intellexit de probatione per quā ipse debitor oneratur, & sic de fienda per testes. non aūt de fienda per responsionem aduersarij medio iuramento: quia per illa non grauaretur ipse: sed aduersarius, qui post lapsum biennij non debet grauari.

1 ☞ *Si confectum est instrumentum de duplo uel ꝛa sortis in fraudem usurarū, potest quis in eodem loco in quo confectum est instrumētum adire iudicem, & de hoc cōqueri.*

2 *Quòd in defectum iudicis secularis recurritur ad ecclesiasticum.*

Quando pars non est præsens, sufficit querelam exponere coram iudice, & rediri in actis, ut perpetuetur actio: etiam aduersario non citato. uel debet denūtiari ad domum suam, uel admitti copia querelæ.

1 **§. In omni.** †De numeratione non facta potest non solū quis excipere infra tēpus præfixum, sed etiā querelā exponere corā iudice cōpetente, ad interrumpendū prescriptionem: & quis sit iudex cōpetens, hoc declaratur hic vi q̄ in fi. & sic ponitur hæc prædicta de eo quod habetur ſ. l. si intra. vbi dicit q̄ potest conqueri per modū agendi. vbi verò ponitur effectus illius querelæ, qui interrumpit præscriptionē: & perpetuat exceptionem vltra tempus à iure præfixum. & adde quod

2 ibi dixi. † Not. tex. secundū Bald. ibi dum dicit [locis in quibus contractus factus est.] q̄ si confectum est instrumentum de dolo veræ sortis in fraudem vsurarū, potest quis in eodē loco in quo confectum est instrumentū adire iudicē: & de hoc conque-

3 ri † Item no. in fi. q̄ in defectū iudicis secularis recurritur ad ecclesiasticū. Item no. q̄ qñ pars nō est præsens, sufficit querelam exponere corā iudice: & redigi in actis: vt perpetuetur actio: etiā aduersario non citato. vel dic q̄ debet denūtiari ad domum suā, vel mitti copia querelæ per glo. quæ est in l. si intra. in glo. vel coram vicinis &c. ſ. eo.

2 ☞ *Mulier soluto matrimonio nō potest occupare bona mariti pro debito dotis, nisi cū authoritate iudicis, uel nisi fuerit sibi data licentia à marito.*

3 *An in debito ciuili possit intercedere fideiussor?*

LEX XV.

1 **SI cui non.** †Exceptio non nume. pecu. competens debitori contra vnam ex creditoribus, poterit per alios veros creditores opponi; siue conueniantur hypothecaria, tanquā possidentes bona debitoris ab eo contra quē competit, siue ipsi conueniant illum hypothecaria, tanquam possidentem bona debitoris: & hoc etiā ignorante vel inuito reo cui competit. si tamen opponens in ea succumbat, hoc nō nocet principali debitori: vel fideiussori suo. h. d. tota l. & Idem in qualibet alia exceptione peremptoria. cum sit eadem ratio & ponit duos casus. ſ. si alq̄ veri creditores cōueniuntur hypothecaria, tanquā possidentes bona debitoris ab eo contra quem competit ista exceptio. & tunc audiuntur per modum exceptionis. Secundò qñ ipsi conueniunt illū contra quē competit similiter hypothecaria, & ipse excipit q̄ prius sibi sunt obligata ex chirographo continente causam mutui. & tunc per modum replicationis audiuntur: replicando q̄ illud non est verum debitum: sed fictum, sub spe futuræ numerationis, pōt etiā habere locū in tertio casu, qui non ponitur in textu, quando ipse debitor principalis conueniebatur, cui cōpetebat hæc exceptio: & ipse eam non opponebat, vt possint alij creditores compare re pro eorum interesse, & opponere ne bona illi auferantur, vel ne ille qui non est verus creditor habeat concurrere cum eis qui sunt veteri creditores. & hoc per l. si perlusorio. ff. de appel. & hoc voluit glos. super verbo [debita.] poterat esse ratio dubitandi: quia in primo casu l. conueniunt creditores possidentes bona illius cui competat exceptio. videbatur quòd non possent opponere de iure tertij: quod non est ipso iure exclusiuum iur. agentis. iuxta plenè no. in l. cum seruum. j. de ser. fugiti. & l. ij. de excep. rei iud. sed illud habet locum quando talis excipiens de iure tertij non est creditor illius: vel non prætendit se habere ius in bonis illius. & sic duntaxat excipit ad exclusionem agētis nō pro iure quod habeat. hic verò in his qui prætendunt habere ius in bonis illius tertij, de cuius iure ipsi opponūt. Tene menti hāc notabilem limitationem ad illam materiam. Item poterat esse dubium in omnibus tribus casibus: quia priuilegio quod quis habet ex persona alterius, non potest vti illo inuito. vt in l. amicissimos. §. Lucius. de exc. tut. & l. si Iudex circunuento. ff. de mino. sed dic verum esse contra illum à quo habet: sed contra alium pro suo interesse bene potest vti etiam illo inuito. vt in l. si post mortem. §. fi. ff. de contratabu. & iste est casus. Tene mēti. In tex. ibi. [creditores.] supple veri. nam ille cōtra quem competit nō est verus creditor. supple & fideiussor eius cui competit. vt j. circa fi. in verbo [nec̄ fideiussori.] & ff. de dona. l. fideiussori. In tex. ibi: [siue ipsi conueniantur.] substi. scilicet hypothecaria. [ab his qui debita eius &c.] id est ab illo qui prætendit se esse potiorem in tempore quàm ille qui cum possidet conuenitur.

2 †In tex. ibi. [vel dotis.] dicit Bal. no. quòd mulier soluto matrimonio potest occupare bona mariti pro debito dotis: tu dic q̄ non potest. nisi cum authoritate iudicis. vel si fuit sibi data licentia à marito. In fi. l. ibi. [intra statuta &c.] no. secundū Bal. quod oppositio facta per creditorem non perpetuat hanc exceptionē ipsi debitori principali cui competit: si enim perpetuaret: posset ille debitor post conuentus etiam vltra statuta tempora illa op-

3 ponere. cuius contrariumm hic patet. † Vltimò glo. fi. super verbo. [fideiussori.] colligit vnum notabile, quòd pro debito ciuili potest intercedere fideiussor. nam confessus spe futuræ numerationis est tantum ciuiliter obligatus ante lapsum biennij. Sed Bald. opponit de l. j. §. debitum. ff. de consti. pecu. vbi debitum ciuile tantùm non potest deduci in constitutum: & tamen constitutum est quædam intercessio. Solu. verum est quando esset debitum ciuile, & inefficax re: & etiam spe. hic autem licet esset inefficax re ante biennium, sperabatur effici efficax spe post biennium.

2 ☞ *Iuramentum quod faciat ualere promissionem omni meliori modo quo potest.*

Iuramentum semper intelligitur salua authoritate superioris.

3 *Pauper qui non est soluendo, promittendo soluere infra mensem cum iuramento ſ an sit periurus si in termino non soluat.*

Quòd tunc non possit liberari cedendo bonis.

4 *Si iurasti uera esse quæ confessus fuisti, an tunc possis hanc exceptionem obijcere?*

5 *Si ille qui confessus est, & promisit soluere cum iuramento erat minor xxv. annis: an lapso biennio poterit opponere hanc exceptionem?*

LEX XVI.

1 **INdubitati.** †Qui confessus est spe futurę numerationis, & reddere promisit, etiam si iurauit reddere, potest intra tempora constituta hanc exceptionem opponere: quia eandem conditionem habet iuramentum quam habet promissio de restituēdo. ſ. si sequatur numeratio. h. d. & semper allegatur. † In text. ibi.

2 [etiam sacramenti habet &c.] videbatur contrariū, quasi sacramentū sit potētius vinculū: & importat q̄ ille qui cōfessus est, & promisit reddere, videat̄ ꝓmisisse meliori modo quo pōt: quia sacramentū habet in se vim talis clausulæ. ff. de leg. q. l. cū pater. §. filius matrem. vnde appositū in testamēto matris habet vim clausulæ codicillaris: & sic videatur exceptioni non nu. pec. renūtiaſ se: & vltra hoc faciet illam renuntiationē valere: licet sine iuramento esset inualida. Sed contrarium est: quia postquam potest pati illam conditionem quæ ineſt promissioni: quia satis cōgruè potest intelligi promitto tibi soluere, vel restituere si fidem seruaueris: sicut promissio cum iuramento de attendēdo promissa. & non habet vim maiorem iuramentum non secuta numeratione: sed ea secuta habet in se maius vinculū: scilicet religionis. rōne cuius possit etiam conueniri in curia ecclesiastica ad obseruantiam iuramenti: iuxta no. in c. fi. de excep. in vj. & intellinge (vt dixi) quando iurauit seruare promissa, in quo iuramēto insunt multæ conditiones: scilicet si tu etiam serues fidem, vt hic. & l. quęro. §. inter locatorem. ff. locati. & si potero de iure: puta quòd nō interueniat inhibitio superioris, cuius authoritas intelligitur

2 semper exceptuata. * vt in l. fi. ff. qui satisf. cog. & multæ conditiones sunt de quibus per Inn. in c. quēadmodū. de iureiu. & aliqualiter ponit hic Bal. & infrà si potero saluo impedimento superueniente: quo casu si non solueret, non puniretur. vt l. nepos proculo. de verb. sig. quia Deus cui obligatur per iuramentū, respicit intentionē secus in alia pœna pecuniaria, quæ mero iure imponeret. sed ob. excep. de æquitate. vt l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si

3 quis cauti. †Sed ponamus quod habeat impedimentū tēpore promissionis puta cū esses pauper, & non soluendo, promisisti mihi mille post mensem: & iurasti soluere: & non soluisti vtrum sis periurus: tenet hic Bal. quod nō: ga ante terminū non es periurus: ga non teneris soluere post terminū, non ga nō potes facit c. Odoardus. extrà de sol. Contrariū puto verius: quia ꝓpter dolū teneris cū te obligaueris ad id quod sciebas te facere non posse: vñ dicunt doct. propter hoc q̄ non habes beneficium cessionis: vt possis liberari cedēdo bonis per l. pe. in fi. ff. de iure dotiū.

4 †Quid autem si iurasti vera esse quæ confessus fuisti? Respondeo tunc non posses obijcere hanc exceptionem: quia venires contra iuramentum & sic si soluis, non repetis tanquā indebitè solutum: quia nō poteras allegare numerationem non fuisse factam, postquā iurasti contrariū: quia erant vera quæ confessus fueras. Sed si renūtiasti huic exceptioni: & iurasti nō venire contra: & sic non poteris venire contra quouisq; soluēris: sed facta solutione liberaris tu reus à iuramento: & sic potes repetere, vt in c. debitores. de iureiur. & dixi ſ. eo. l. si ex cautione. Item an huic promissioni de restituendo: & etiam iuramento dicatur reuera ineſſe conditio si sequatur numeratio: an verò non sit conditio: sed magis modus, qui largo modo appellatur conditio: vt de his quæ sub modo l. j. & ij. dic q̄ hæc secunda pars est verior. aliter ante numerationem nulla esset nata obligatio, etiam ciuilis. vt l. cedere diem. ff. de ver. signi. tunc contrarium tenent doc. de hoc per Barto. in l. cum quis. ſ. de iuris & fac. igno. in tertio articulo

5 de ciuili debito. † Vltimò quærit hic Bald. in fin. pone quòd ille qui confessus est & promisit cum iuramento soluere, erat minor xxv. annis: lapsum est biennium, agitur contra eum, ipse opponit exceptionem non numeratæ pecuniæ. replicatur quòd lapsum est tempus: duplicatur per minorem quòd imò non est lapsum: quia erat minor quo casu non currit ipso iure. vt l. fin. ſ. in quibus cau. in inte. resti. non est necesſ. triplicatur per agentem q̄ iuramentum facit ipsum censeri maiorem. vt in auth. sacramenta puberum. * ſ. si aduer. vendi. quæritur quid iuris? ipse tenet pro minore dicens quòd hoc iuramentum in quo reuera non consensit, nisi sub conditione, vel modo vt sequi debeat numeratio, & non est secuta, non facit eum censeri maiorē: & est pulchrum dictum.

☞ *Qualiter possit obijci compensatio de debito naturali a tantum quod peti non potest.*

Si illud quod soluisti actione iudicati: non est debitum, nec potes probare quod sit indebitum, sententia de indebito fait debitum.

a ¶ Intelligit semp exceptuata. Adde c. cū ecclesijs. de maio. & obe. Arch. in c. autho ritatem: xv. q. vi.

b ¶ Gabellæ. ex cā gabelle. Adde Berta. de firmo. in suo tracta. de gabellis.

De compensationibus. Rubrica.

LEX I.

1 **ET senatus.** †De debito ab vna statione vel camera fiscali non potest obijci exceptio compensationis alteri stationi, vel cameræ fiscali: ne inducatur confusio officiorum. hoc dicit. Sed si esset debitum ab eadem statione vel camera bene posset obijci cōpensatio fisco sicut priuato nisi in certis casibus. vt j. eo. l. iij. Quærit hic Bal. de pulchra quæstio ne pone quòd quidam erat creditor vnius cameræ fiscalis, ad

b quā peruenie bant gabellæ ex causa gabellæ in centū: fuit condemnatus ex maleficio ad centū soluenda infra mensem: aliàs amputaret sibi manus: & illa centū ex cōdemnatione si fuissent soluta debebāt venire ad aliā cameră diuersam: nō soluit. Iudex vult sibi amputare manum, ipse dicit q̄ non debet amputari: qa censentur soluta cum alia camera debeat centū: & sic debet fieri cōpensatio in istis centū in quibus fuit cōdēnatus cū illis. q̄ ista compēsatio facta est ipso iure ad euitationem pœnæ corporalis: iuxta not. j. eo. l. si cōstat. In cōtrariū allegat ista l. qa non est fienda compensatio pro eo quod soluendū erat vni cameræ de eo quod erat debitum ab alia camera. Breuiter ipse tenet non esse manū amputādā nō tantū ratione cōpensationis. Nec obst. ista l. sed quia per fiscum stetit quòminus solueret cōdemnationem quia non fecit sibi solui quod sibi debebatur ab alia camera per l. Iuli. ff. de condi. & demon.

2 *Quæ sit differentia inter compensationem & deductionem.*

Quæ debita possint compensari.

Quæ non.

Quæ debita non possint deduci.

Quæ possint.

Quæ non.

*Quæ debita non possint compensari

Universidad de Deusto
Biblio

2 ¶ An fiat cõpensatio. Adde an compẽsatio fit de liqdo ad liqdũ dic q nõ scdm Car. zab.ĩ c.ad nostrã. de iureiu. limita. nisi de bitũ esset factũ liqdũ p cõfessionẽ meã qa tũc cũ illo debito liqdo q mea cõfessio nẽ debet fieri cõpẽsatio cũ eo qđ ẽ liqdũ. de quo est gl. in ver. cõuicta.in l.fin.C.de cõpẽ:& eã ibi sequit Cy.in xj.q.idẽ tenet Abb.ĩ c.fi.ĩ pe.co.de deposito.& istã limitationẽ multum no. Barth. Cep. Veroñ. cautela cxñ. &ĩ cautela.clxiñ.

q erat debitũ:quia nõ venis cõtra sniam:et licet per illã fueris exclusus ab agẽdo, non tñ exclusus ab excipiẽdo . & illã l.intellige cum distinctiõibus ibi positis per gl. vt sic sit:idẽ videt hoc casu qñ peto aliud debitũ: quod esset qñ repeterẽ idem debitũ per errorem iuris solutum.per no.in d.l.Iulianus. de condi.indebi.

2 ☞ *Quantum tempus durat ad liquidandum debitum, ut habeat locum compensatio.*

LEX III.

1 IN ea quæ. †Contra rempub. põt obiici cõpensatio sicut cõtra priuatam: præterquã in casibus hic ĩexpressis.h.d.& etiã in alio qui ponit.j.e.in l. si ex vẽditione.ſ.qñ fiscus petit pretiũ rei vẽditę per fiscũ:& itellige qñ debeť ab eadẽ statione quæ petit:al's secus:vt ſ. eo.l.j.† In gl.ſi.ibi.[infra duos mẽses.] hoc in paruis summis:sed in magnis infra tres tm̃:tñ terminũ habet debitor fisci ad soluẽdũ:vt in l.auferť.§.qui cõpensationẽ.de iure fiſ.ff.vnde tantũdẽ sibi datur ad liquidandũ, quãtũ debitor posset obiicere cõpensationẽ:vt per Barto.in d.§.qui compensationem.& declarat l.fi.j.eo.vbi dicitur quod non potest obiicere compensationẽ de debito non liquido:nisi incõtinenti liquideť. Sed quantum tps datur ad liquidandũ,diceť incontinenti:tenet ipse per illũ.§.quod tm̃ quãtum ad soluendũ:sed si nullum tẽpus daretur sibi ad soluendũ,nullum dabitur ad liquidandũ. Bal.reprobat ipsum:quia imò datur:vt patet in d.l.fi.quæ loquitur indistinctè:& sic etiam quando habebat terminum ad soluendũ il lud quod petebať ab eo:& tamẽ ibi dicitur q potest obiicere cõpensationem de eo quod sibi debeť.dũmodo incõtinenti possit liquidare.videtur ergo relinqui arbitrio iudicis. Vel dic melius q liquidet infra tempus quo durat instantia ita q non sit necesse prorogare terminum,vel suspendere tempus instãtiæ propter liquidationem hanc.per ea quæ no.in l.si is à quo.§.fina.ff.vt in pos.legatorum.

2 ☞ *Si debitum non sit usurarium an fiat compensatio ipso iure.*

LEX IIII.

1 SI constat. †Ad impediendũ cursum vsurarũ fit cõpẽsatio ipso iure vsq; ad cõcurrentem quantitatẽ.h.d.vnde si debeo tibi centũ sub vsuris ãnuis vel mẽstruis:& tu postea ĩcipis esse debitor meus in quinquaginta,ab illo die citra nõ currẽt vsuræ nisi de alijs l.
2 h.d.† Quæro,qd si debitũ nõ sit vsurariũ:an fiat cõpensatio ipso
2 iure? Martinus tenuit quod sic:& sic intellexit illã.l.gñaliter.licet loquatur in debito vsurario:quia multæ aliæ ll.hoc dicunt: & tñ loquũtur in debito vsurario:vt patet j.eo.l.fi.& in multis alijs allegatis in gl.lo.tenuit cõtrariũ,quod nõ fiat ipso iure:nisi in casibus hic notatis per glo.sed requiritur quod exceptio opponatur & ita dicit intelligẽdas illas ll.quæ videnẽ dicere cõtrariũ: quod ipso iure.dũmodo opponať apertè:& allegat gl.duas rõnes propopi.Io.Aduerte ad titulũ quæstionis:vt intelligas,& nõ ęquiuoces.nam si es debitor meus in cẽtũ,& postea ego incipio esse debitor tuus in alijs centũ,si quæritur an fiat compẽsatio ipso iure vnius debiti ad aliud antequã ego agam:& tu exceptionẽ opponas:vel ecõuerso hoc modo.ſ.q vtrũq; debitũ extinguať: & oĩs obligatio hinc inde acsi soluerẽ tibi,& tu mihi,dicẽdũ est q non indistinctè,etiã si sit debitũ vsurariũ,vel pœnale.namvtraq; obligatio & actio per se subsistit in substãtia : nec vna alterã elidit, vel tollit:quia se adinuicẽ cõpatiunť:hinc est qđ si ego tibi soluo nõ ꝓhibeor à te petere qđ mihi debes:vt est casus in l.si cũ dos. ff.rer.amot.sed si istæ obligationes essent distinctæ adinuicem, nõ possem petere qđ mihi debes:& si peterẽ,ineptè agerem: sed deberẽ repetere quod soluerim post obligationẽ extinctã,& illa l.si cùm dos. manifestè ꝓbat hoc,q ergo dicit hic fieri ipso iure ad impediendũ cursum vsurarũ debet sic intelligi: & extũc quo incipio esse debitor tuus nõ currãt vsuræ]de debito meo: & hoc per rationem quam tangit gl.in fi.quia si peterem à te sortẽ,posses me per exceptionem compensationis repellere:ergo nõ possum te constituere in mora:quia vbi non est petitio, saltem cum effectu non potest committi mora:vt in l.pupillus.de verb.obli. & l.lecta.§.sed cum sortis.ff.si cer.peta. Substantia ergo obligationis qua teneris ad sortem permanet:sed vsuræ desinunt currere: quia nõ es in mora:& si ꝓmisisses soluere ista certũ tps:& j.aliud tps inciperet esse debitor tuus in tantũdẽ nõ soluẽdo infra termi num nõ incidis in pœnã:rõne prædicta;qa nõ es in mora:& pœna cõmittiť ꝓpter moraꝫ& ꝓpter hoc dico:& nullus alius dicit, si illa ratio glo.quã videnẽ tenere docto.& est illa quæ impediat cursum vsurarũ:ita l.debet restringi ad illas vsuras quæ currunt ꝓpter moraꝫ cõmissam in cõstituendo sortem:sed si nõ currũt no ꝓpter moraꝫ:sed ꝓpter cõuentionem:vt d.l.lecta.§.fin.nõ desinerent currere.Pone exẽplum in istis vsurarijs qui volunt currere vsuras pro quocunq; tpe dum debitor retineat sortẽ: nec curant quod nunquã sors restituaťur:sed vellent semper eam stare apud debitorem:vt semper currerent vsuræ.nam si incipiunt esse debitores sui debitoris in tantũdem, non propterea desinent currere vsuræ:quæ non currunt propter moram:sed propter retentionẽ sortis:ita videtur posse dici de rigore:licet de æquitate fortè dicẽdum esset contrarium.per rationem:quia per vsurariũ stat quominus debitor sibi soluat,non soluendo idem debitori quod debet:& sic ex isto capite tanquam si soluisset habetur pro soluto. arg.in l.Iulianus.de condi.& demon.& quod dixi secundũ Bal. in l.j.ſ.eo.debet ergo intelligi illa quæstio glosſ.alio modo:& ita intelligit Pe.q sit differẽtia inter exceptionẽ cõpẽlationis:& al's exceptiões:nõ in modo ꝓponẽdi:quia tam istæ quã aliæ debent proponi:& nisi proponãtur,nõ prosunt:vt not.in l.si vnus.§.pactus ne peteret.in glo.in ver.in opponendo.ff.de pactis. sed, ista differẽtia in effectu ꝓpositionis quare exceptio compensationis postquam fuit appolita per partem extinguit obligationem ipso iure:sed aliæ exceptiones,puta pacti de nõ petẽdo,vel iurisiurãdi:sicut antequam proponãtur nõ extinguntur ipso iure obligationem saltem ciuilem,nec etiam actionem:sed elidũt:ita nec postquam fuerint propositæ:vt patet in d.§.pactus ne peteret.vbi cõtra exceptionem competit replicatio ad ipsam exceptionem: & coadiuuandam actionem:ergo actio non erat sublata:quia si foret sublata,nõ posset condemnari per replicationem.l. iub prætextu.la prima.ſ.de transactio.iste intellectus videtur mihi dubius. Nam aut intelligimus quòd sola propositio exceptionis, compensationis tollat actio.& obligationem ipso iure,etiam antequam sequatur sententia : & illud non videtur bene dictum: per rationem primam.quam ponit hic gl.aut intelligimus quòd tollatur secuta sententia per quam approbatur compensatio : & tunc non solùm ista,sed etiam aliæ exceptiones idem operãtur, vt postquam peruentum fuerit ad conflictum:extinguant obligationem & actionem ipso iure:per ea quæ no.idem Pet. & Cy. in l.exceptionem.ſ.de probat.quod etiam tenet Bald.in l.si plures.ff.de fideiuſ.vbi dicit esse casum.& no.per eum in l.Iulianus. ff.de condictio.indebi.in penulti.vel antepenulti.col.Cogita super his.quæ sunt apicibus iuris.

LEX V.

1 ETiam. †Etiam de eo quod iudicis officio peti potest non iure actionis potest obiici compensatio.h.d.secundùm glosſ.erat enim hic dubitatio:quia si eras debitor Titij in quinquaginta , & Titius in suo testamento per fideic.relinquat tibi centũ,illo iure hæres ad illud fideicommissum soluendum non erat obligatus:licet posses implorare officium iudicis:quod non est ita fortè vinculum sicut obligatio:vt patet ex no.in l.cum postulasſem.ff.de dam. infecto.vnde videbatur quòd si hæres petebat à te quinquaginta iure obligationis,non posses sibi obiicere compensationem de dicto fideicommisso:quia non competebat actio : cuius contrarium hic dicitur:hodie verò bene competit actio ex testamento, sicut pro legato:vt lege prima.infrà communia de lega. vel dic quòd hic econuerso erat dubitatio:quia in fideicommisso vel legato fauore vltimæ voluntatis currunt vsuræ ex mora : vt j. de vsu.& fru.leg.per totum:sed contractus non sunt ita fauorabiles:vt semper ex mora currant vsuræ,vt patet in contractu mutui:si ergo tenebaris Titio in quinquaginta ex contractu mutui: & ipse Titius postea per legatum vel fideicommissum relinquebat tibi cẽtũ,videbať q currerẽt vsurę de istis cẽtũ integraliter fauore vltimę volũtatis:nec ꝓpter debitũ tuũ q nõ erat ita fauorale, desinerent currere in qnquaginta:secus tñ est in l.præcedenti.

Contra

2 ☞ *Contra uxorẽ petẽtẽ dotẽ an possit maritus obijcere cõpensationẽ de rebus amotis?*

LEX VI.

1 NEque scriptura. †Si petitur id quod nõ debetur, obijcitur exceptio intentionis : si id quod debetur,obijcitur exceptio cõpensationis.h.d.in effectu secundũ cõmunem lecturã. glo.quæ legitur multis modis : propter duo contraria quorum vnum est de princ. huius l. quod dicit te non esse obligatum ex
2 scriptura tuæ confessionis.† Ad secundũ respõsum , vbi dicitur contrarium ibi.dum dicit quòd deberes te cõstituere & sic eras obligatus illud cõtrariũ:est de l.j.§.sed nec retentio.j.de rei vxo. actione:vbi dicitur,quòd propter res amotas ab vxore non potest per maritum retineri dos,& hic in fi.videtur dicere cõtrariũ quod contra vxorem petentem potest obijcere compensationẽ de rebus amotis per eam propter hoc in glo.duobus modis principaliter legitur.Primo q hic nõ loquatur quando vxor repetebat dotẽ,quia tũc obstaret l.cõtraria.sed petebat aliud debitum, in quo maritus sibi tenebatur ex scriptura propria manu facta, & tunc nõ obstat cõtrariũ de illo §.sed vt tollatur cõtrariũ quod fit de principio ad secundũ responsum gl.legitur tribus modis, vel ponit casum tene secundã positionem quæ est clara : & etiã tertia potest ꝓcedere:alio modo intelligit : vt loquať etiã quãdo mulier repetebat dotẽ:& tunc ad contrarium respondit diuersis modis & secundũ diuersitatẽ modorum variatur casus. In text. ibi obligare : scilicet cũ effectu nam bene erat obligatus ciuiliter tantum infra biennium:sed non cũ effectu:quia nõ competebat actio.secundũ intellectũ glo. In tex.ibi potuit subaudi.& ideo si agat infra biennium opponis sibi exceptionẽ non nume. pecu. quæ est potius intentionis:cũ nullã habeat actionem:sed si post, habet locum quod infrà sequitur & compensatio ius &c.

LEX VII.

1 SI ex venditione. †Venditor petens pretium, patitur compensationem:fallit in fisco.hoc dicit.

LEX VIII.

1 SI propter. †Qui tenetur ad fructus cõsumptos,patitur compensationem.hoc dicit.

2 ☞ *Si cessi iura mea titio contra te,an ipsi titio agenti possis obijcere compensationem de eo quod tibi debeo?*

LEX IX.

1 IUs quod. †De eo quod alius debet quã tu,nõ põt obijci compẽsatio creditori tuo
2 intellige etiam illo consentiente nisi in casibus hic positis in glo.† Quæruntur hic doct. si cessi iura mea titio contra te:vtrum ipsi titio agẽti possis obijcere compensationem de eo quod tibi debeo quam q.format glosſ.in l.si quis rem. ff.de procur. Dy.in l.qui in ius.de regu.iur.tenet quod sic:quia actio quam illi cessi transiuit in illũ cum sua causa & vulnere, cũ quibus erat apud me:sed qñ erat apud me , si eam intentassem contra te,posses me repellere per exceptionẽ compensationis : ergo cum eadem causa transiuit in cessionarium vt possis eum repellere ex persona mea:qa non debet esse melioris conditionis quã ego qui cessi.facit l.fi.§.j.ff.ad velleia.Nec ob.iste text. quia ego nõ sum omnino alius,cùm cessionarius habeat causam à me: & sic participamus de eadem obligatione: tamen cõtra istam rationem facit:quia exceptio cõpensationis non tangit obligationẽ, nec elidit.Sed opponitur potius ad exactionem.vt no. Bart.in l. si cũ dos.ff.rerum amotarũ.Si ergo antequam sit oppositа exceptio cedo actionem meam,quæ non est vulnerata:nec elisa , videtur quòd liberè transeat in cessionarium:& sic non possit sibi obijci exceptio de eo quod debeo , & sæpe contingit q inutilis actio apud cedentẽ est tamẽ vtilis apud cessionariũ , quãdo cessat causa inutilitatis quæ erat apud cedentem.vt in l. fi.j. de iure do.in prin.cum ibi no.sed hic cessat:quia quouscq; fuit apud me, poterat elidi per exceptionem:quia eram debitor tuus: tũc cùm non sit apud cessionarium:non videtur q possit elidi : quia ipse non est debitor tuus:licet ego sim,et fortè ista pars verior est:nõ sic esset in alijs exceptionibus quæ eliderent actionem:vel obligationem:vt exceptio pacti,vel iurisiurandi,nã illæ infunt actioni:meritò cum eis transit actio in quencunque.

LEX X.

1 QVoniam liberum. †Emptor qui pro liberã da re empta soluit creditori venditoris,compensat cum pretio.h.d.

LEX XI.

1 SI tutores. †Tutor nominatus conuentus à pupillo ꝓ mala administratiõe ipsius,potest obijcere cõpẽsationẽ de eo,quod soluit pro pupillo.h.d.Præmitte quod magistratus qui nominauit,vel dat tutorem non accepta idonea cautione,seu satisdatione,tenetur in subsidium pro mala administratione tutoris existentis nõ soluendo, vt in tit.de magi.conue.ff.

2 ☞ *Ad parandum pignoratitiam sufficit sola oblatio in iudicio sine consignatione & depositione:secus si extra iudicium.*

LEX XII.

1 NUicem. †Pignoratitia nascitur sublato debito per compensationem:sicut per solutionẽ,vel alio modo.h.d.& faciebat dubiũ.l.si rem.§. ois.ff.de pign.act.vbi diciť q pignoratitia tunc nascitur, quãdo omnis pecunia soluta est:vel satisfactum est : sed ille qui compẽsat,nõ soluit:nec satisfacit:sed excludit agentẽ:certè verũ est q nõ soluit verè:sed fingit soluere.vt in l.ij.ff.qui po.in pign.
2 hab.† In tex.ibi:[& consignatum deponens.]hoc qñ oblatio fuit facta extra iudicium,si autem in iudicio,ipsa sola sufficeret sine consignatione ad parandum pignoratitiam actionem.

LEX XIII.

1 SI velut. †Si compensatio non fortitur effectum,possum debitum de quo hanc exceptionem opposui,petere actione prima.h.d.

1 ☞ *In quibus actionibus possit obijci compensatio:& quid in actione depositi, & ea quæ intentãtur contra occupantes indebitè res alienas per alium possessas?*

2 *De quo debito possit obijci compensatio?*

Instructio iudicum,ne sint proni in admittendo exceptionem compensationis post liquidatione m debiti quòd petitur.

3 *Compensatio potest obijci post publicatas attestationes,ex quibus apparet sententiam ferendam pro actore,& etiam post sententiam,dummodo debitum sit liquidum, uel de proximò liquidandum.*

Quantum temporis dubitur ad liquidandum.

4 *Statutum q in causis quæ uertuntur inter consanguineos si una pars petit compromissum fieri,an possit altera pars compelli ad compromittendum,non habet locum post probatum & liquidatum debitum,& publicatas attestationes.*

5 *Si debitum quod petitur non est adhuc liquidatum,potest reus opponere exceptionem compensationis de alio debito non liquido:& etiam de proximo non liquidando.*

6 *Si bincinde debetur species,uel ex una parte quantitas,& ex altera species,an admittatur compensatio?*

7 *Cùm deuenitur ad æstimationem officio iudicis,quia conuentus desijt dolo possidere,qualiter possit condemnari ad æstimationem rei,& quid si æstimatio petatur,an libellus erit inceptus? & nu.8.*

8 *In rei uendicatione an res dicatur esse in obligatione,uel possessor dicatur aliquo modo obligatus.*

9 *Si reus fatetur intentionem actoris,an poterit obijcere compensationem de debito non liquido?*

LEX XIIII.

1 COmpensationes. †Lex ista quinq; facit. Primò declarat in qbus actionibus seu cõtra quas possit obijci cõpẽsatio.& dicit regulariter q in omnibus tã personalibus quã realibus:vicq; ibi:[ita tamẽ.]Secundò de quo debito possit obijci cõpẽsatio.& dicit q si debitũ qđ petitur est iam liquidatũ,non põt obijci nisi de alio debito liquido,vel de ꝓximo liquidãdo : quia iniquũ esset si petitor iam liquidasset suũ debitũ,& speraret infra paucos dies habere sententiã,q reus posset sibi auferre hanc ipẽ obijciẽdo hãc cõpensationẽ de debito nõ liquido:vel nõ de ꝓximo liqdãdo:sed qđ regrit altiorẽ indaginẽ,qa esset dare materiã delinquẽdi,& frustrãdi actorem laboribus & expẽlis, quos vel quas passus est in liquidãdo debitũ suum vsq; ibi.[hoc itaque.]
2 Quartò† instruit iudices,ne sint proni in admittẽdo exceptionẽ cõpensationis post liquidationẽ debiti quod petiť,sed potius reseruẽt in alio iudicio,qñ videt q regrit altiorẽ indaginẽ,vsq; ibi. [excepta.]Quintò & vlti.à secũda posita in princi.excipit duas actiões.ſ.actionẽ depositi, & eã quæ intẽtat cõtra occupãtes indebitè res alienas per alium possessas.h.d.tota l.† Not.text.in iij. parte vnde dicit.[iam penè conuicta est.] q cõpensatio potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

obijci post publicatas attestationes ex quibus apparet sententiam ferēdam pro actore: dummodo obijciatur de alio debito liquido, vel de proximo liquidādo. nam nō potest cōstare q reus iam sit penè conuictus: & q attestationes sint publicatę: & nihil sit probatum cōtra eas: quinimò videtur quod etiam post cōclusionē in causa: quia video q potest obijci post sententiam: quæ trāsiuit in rem iudi. vt patet ſ. eod. l. ij. ibi. eum verò qui iudicati conuenitur &c. quia potius respicit executionem quā obligationē: vt no. Bar. in l. si cùm dos. ff. rer. amota. ad hoc facit quod dicimus de exceptionibus falsi instrumēti: quę possunt opponi post cōclusionem: quia etiam possent opponi post sentē tiam. vt legitur & no. in c. licet causam. de proba. Quantū verò temporis dabitur ad liquidandū? dic vt dixi ſ. eo. l. in ea. glo. hoc etiam tāgit super verbo. [indaginem.] † Item iste tex. optimè facit: imò videtur decidere si statutum dicat q in causis quæ vertūtur inter cōsanguineos, si altera pars petit cōpromissum fieri, possit altera pars compelli ad compromittēdū: pone ergo quòd actor probauit, & liquidauit debitum suū, & publicatæ sunt attestationes: reus videns se quasi conuictum, & sententiam debere ferri cōtra eum, petit compromissum fieri: vt sic eludat actorem laboribus, & expensis: certè non debet audiri: per rationem quæ hic ponitur: sed debebat petere antequā actor fatigaret in probando: & hæc est iustissima interpretatio statuti auferētis materiam malignandi. bene facit & optimè quod in simili habetur in c. pastoralis. in fi. de causa pos. & proprie. † Sed ponamus quod debitum quoddam petitur, quod nō est adhuc liquidatum, reus opponit exceptionem compēsationis de alio debito nō liquido, nec de proximo liquidando: puto q debeo audiri: quasi hæc exceptio sit quædam mutua petitio: & sic habeat vim recōuentionis: vt est tex. ſ. e. l. neq; scriptura. dum dicit petitioni mutuę &c. & vterq; liquidabit suum debitum infra terminos datos ad probandum: & illa est veritas: cessat enim ratio istius l. † In glos. j. ibi. [& idem si hincinde debetur pecunia, sed vt species.] & idē tenet glo. in l. cùm fundus. ſ. j. ff. si cer. pe.] Doct. tenēt contrariū. nā ratio quare nō admittitur compēsatio, si hincinde debeā species, vel ex vna parte quātitas, ex altera species est, quia in speciebus cadit affectio. vnde potius potest quis velle speciē quæ valet x. cōmuni æstimatione: quàm habere xv. Sed quādo debetur quātitas hincinde, siue debeatur vt quātitas, siue vt species: nō cadit affectio plus ad vnam pecuniam: quàm ad alterā: ideo debet admitti compēsatio. cessante causa prohibitionis, cessat prohibitio. nec ob. l. quā glo. allegat. quia ibi nō inhibetur compēsatio illa ratione: sed alia: vt ibi not. & in d. l. cùm fundus. ſ. seruū tuum. † In glo. ibi. [vnde deuenitur ad æstimationē.] supple officio iudicis quia dolo desijt possidere, potest cōdemnari ad æstimationē rei: sed licet æstimatio non est in obligatione de præsenti: sed sperat effici secuta condēnatione: & hoc respectu videtur etiam hodie esse de præsenti: & hoc vult glo. dicere infrà ibi.] sed secundùm hoc &c.] † In glos. ibi: [Respondeo videtur esse in obligatione.] Illa glo. videtur malè loqui: quia in rei vēdicatione res non dicit [esse in obligatione:] nec possessor dicit esse quoquomodo obligatus etiam si non desijt possidere. vt not. instit. de actio. ſ. primo. multominus si desijt possidere dicit Bal. q̄ ista gl. loquit̄ de grosso modo loquendi: quia interdum quis potest cogi ad restituendū: & dicitur obligatus: & tamen nō est. nam etiā actor qui potest repelli per exceptionē, largo modo dicit obligatus ad nō petendū: & tamē nō est stricto modo loquēdi: vt habet in l. Mæuia. ſ. fundū. ff. sol. mat. vnde Barto. post gl. dicit q̄ si actor in rei vēdicatione diceret reū teneri, & obligatum esse ad restitutionē rei, nō propter hoc ineptè ageret. sed potest sustineri libellus de largo modo loquendi per hanc glo. ll. autē quas gl. allegat, nihil faciunt: quia loquuntur in actione personali: quæ datur ad dandum aliquā speciem. nam ibi præsupponitur obligatio. & si post moram res deficit extare, adhuc remanet in obligatione: & ipsa res potest & debet peti, nō æstimatio: licet in illa possit fieri condemnatio. Sed quid si æstimatio petatur? Respōdeo libellus esset ineptus: nisi diceret peto rem, vel æstimationē: quia tunc debet intelligi secundū ordinē iuris: sed peto rem, si extat: & si non extat, peto reum condēnari in æstimationē. hoc tenet Spec. in ti. de obligatione & solutione & solutione. ſ. sequitur. versi. quid si libellus habet. & adde quod habetur in l. vinū. in fi. magne gl. ff. si cer. pe. In gl. ibi. [satis dici potest.] No. gl. quod obligatio gñis cuiuscunq; æquiparat obligationi quātitatis. vnde si teneor tibi ad equū in gñe, & tu mihi ad bouē in genere, pōt obijci cōpēsatio vicp ad cōcurrentē quātitatē equi & bouis. & adde quod no. Bar. in l. Męuius. ſ. duobus. de leg. ij. † In glos. ibi. [per testes, nō per cōfessionem.] pro ista glo. facit quia ratio huius tex. dum dicit nō admitti compensationē de debito non liquido est, quia actor fuit fatigatus laboribus & expēsis in liquidando debitum suum: sed si reus confessus est intentionem actoris, ipse actor nō est fatigatus: sed releuatus per confessionem rei, ergo videtur q̄ reus possit obijcere compensationem etiā de debito nō liquido. per l. quā gl. allegat. Bal. tamē tenet contrariū, & bene. nam ratio quę hic ponitur in tex. est ratio impulsiua: vnde posito quod cesset ex quo debitū actoris est liquidū, & potest statim finiri causa & expediri, nō debet dilatari per calūnias rei. q̄ posset malitiosè facere eā differri: opponēdo exceptionē de debito requirente altiorem indaginē malitiosè & calumniosè. lites aūt debent abbreuiari. & citò terminari: vnde multò magis innuitur excipere de tali debito ille qui confessus est intentionē actoris, quā ille qui cōuictus est per testes: quia magis deprehensus in malitia. l. autem quam. glo. allegat, habet in se aliam rationem.

De usuris. *Rubrica.*

2 ☞ Ratio quare si stipulatio probatur per testes, debeant deponere quod præcesserit interrogatio, & incontinenti secuta fuit responsio: & si contineatur in instrumento: non requiratur hic: & nu. 3.

3 *Verbum promisit, quando continetur in scriptura, intelligitur per stipulationem: & quid de uerbo conuenit?*

Dubia probatio, non releuat probantem.

4 *Si reperitur in scriptura quòd Titius promisit mihi centum, an præsumatur præsentia? Quando reperitur in instrumento quod talis inuestiuit talem de tali feudo, uel de tali beneficio, an præsumatur præsentia illius?*

LEX I.

1 Si interrogatione. † Quando stipulatio probatur per testes, debent deponere q̄ præcesserit interrogatio, & secuta fuit responsio. h. d. supple, & quod incōtinēti. alſs nō valeret: vt in l. j. ff. de ver. obli. circa princ. & sic attestationes non concluderent. l. non hoc. j. vnde cognati. Non sufficit q̄ testes dicant q̄ talis promisit tali vsuras: quia potuisset promittere pacto nudo non præcedente interrogatione, vel ea præcedente: tamen ex interuallo: & sic esset stipulatio: sed pactum non vitiatur ex interuallo: sed stipulatio sic: vsuræ autem ex pacto non possunt peti. etiam si sit appositum iuxta contractum vestrū: quia earum odio non recipit vestimē tum à contractu. vt j. eo. l. ij. † In glo. quæ incipit quoniam quærit tur. quid si promisio vsurarum contineretur in instrumento? dicit glo. q̄ tunc non expediret q̄ diceretur in eo interrogationem præcesisse, & responsionem secutam esse: sed sufficeret q̄ contineretur in eo qualiter talis promisit tali vsuras, & omnia præsumerentur solenniter acta, quod præcesserit interrogatio: & secuta fuerit responsio incontinenti per ll. quas glos. allegat. sed quæ est ratio diuersitatis inter testes & instrumentum. dicunt quidam quòd instrumentum sit à persona perita: sed testes possunt esse imperiti. Istam rationem reprobat Barto. † quia video a quòd etiam si verbum promisit " contineatur in scriptura priuata, intelligitur quòd solenniter promiserit per stipulationem: vt in l. prima. infrà. de contrahen. stipula. & tamen potest esse facta ab imperito. & contra testes possunt esse periti, & dictum eorū tamen non valeret: nisi dicerent interrogationem præcesisse: & responsionem secutam esse: dicit ergo rationem esse: quia instrumentum, & etiam scriptura priuata fit de communi consensu partium: ideo omnia verba in ipsis apposita censentur prolata meliori modo quo possunt, & efficatiori. sed testes producuntur ab vna parte contra alteram etiam inuitam: ideo eorum verba strictè intelliguntur: & vbi potest esse aliqua dubitatio, fit in b terpretatio contra habentem probare: quia dubia probatio[b] non releuat probantem. vt in capitulo in præsentia. de probatio. Debent ergo proferre talia verba quæ concludant necessariò, vel præiumptiuè

præsumptiuè præsumptione approbata à iure, & cùm debebat deponere de his quæ percipiuntur sensu corporeo: vt l. testium. ſ. de testi. non de his quæ iudicio intellectus: quia tunc magis essent iudices, quàm testes: iuxta no. per Inno. in c. causam quę. de testibus. & per doc. in l. solam. ſ. de testi. non sufficeret q̄ testes dicerent q̄ talis promisit tali per stipulationem: quia cùm stipulatio sit cōtractus à iure inuentus: licet resultet ex facto, dicitur tū esse ius: & non factū: & percipitur potius intellectu quàm sensu corporeo deberet ergo deponere de facto: ex quo resultat stipulatio: quia illud factū bene percipiunt sensu corporeo, q̄ præcesit interrogatio: & secuta fuit responsio incontinēti. & ista est ratio huius l. de quo vide per Bar. in l. sciendū. ff. de ver. ob. Sed videtur q̄ etiam si contineatur in instrumēto, nō importet stipulationem. vt in l. lecta. post prin. ibi cōuenitq;. ff. si cer. peta. Sol. ver

a bum promisit " contentum in scriptura publica vel priuata imb portat stipulationē. vt in d. l. sciēdum. sed verbū cōuenit. [b] quod est latius, intelligitur per pactum nudum. vt ibi per Bar. sed Bal. hic dicit nō esse differentiā fiendā inter verbum promisit. & con

c uenit. " sed an fuit prolata in materia fauorabili: & ambo important stipulationem cum sit eadem ratio: an in materia odiosa, & neutrum: & sic importat stipulationē illo casu loquitur l. lecta. & secundū hoc in casu huius l. vbi fuit facta promissio de vsuris etiam si contineretur in instrumento, nō intelligeretur per stipulationem: nisi diceret expressè cuius contrarium sentit illa gl. in prin. istud est pulchrum dictum: sed securius est tenere glos. & Bar. Est etiam alia ratio quare testes deponentes q̄ Titius mihi promisit: non probant stipulationem: nisi dicant per quem modum facta fuerit promissio: scilicet interrogatione præcedēte, & 2 responsione statim secuta. & etiam inter præsentes: licet non fuerint interrogati: quia cùm consistat in iure stipulatio, quāquàm resultet ex facto, & sic magis percipiatur iudicio iuris quam sensu corporeo: & locum habet dictū eorum regulariter si causam sui dicti assignent: quia eam debent assignare concludentem, etiam non interrogati: aliàs non probant: sicut cùm deponunt aliquem esse dominum: nisi per quem modum dicant. vt not.

4 in l. solam. ff. de testib. ſ. † Sed quæro quid si reperitur in scriptura quòd Titius promisit mihi centum, an præsumatur præsentia? nam stipulatio non nisi inter præsentes fit dic quod ſ. in instrumento notarij, clarum est per l. optimam. de contrahend. stipu. quia non debet concipere instrumentum nisi inter præsentes, & rogantes: sed si contineatur in scriptura priuata ipsius titij. tex. videtur velle quòd debet probare præsentiam: aliàs non præsumatur in l. j. co. tit. glo. tamen ibi tenet contrarium quòd præsumatur: nisi contrarium probetur. & idem Bar. in l. Titia. ſ. fi. ff. de

3 verb. ob. Ad hoc vide quod in simili no. in addi. Spec. ti. de emp. & ven. ſ. j. ver. sciēdum. in addi. quæ incipit quærit Odoffredus. quando reperitur in instrumento quòd talis inuestit talem de tali feudo, vel de tali beneficio, an præsumatur præsentia illius: & videtur inclinare in partē affirmatiuam, vt actus potius valeat quàm pereat. & allegat illam l. j. cum sua glo.

a ☞ *Res uendita si remanſit pœnes uenditorem ad cōmodum emptoris: an nihilominus emptor teneatur ad usuras pretij non soluti à die contractus celebrati?*

b *Si cùm esses debitor meus in diem, quia non soluisti: oportuit me capere pecuniam ad usuras: an tenearis mihi eas restituere?*

4 *Tres casus in quibus debitori non prodest deponere pecuniam debitam, ut euitet periculum interitus, uel non teneatur ad usuras.*

LEX II.

1 Vsuras. † Emptor à die traditionis rei tenetur ad vsuras pretij: si ipsum non obtulit legitimè: licet habuit in deposito: non tamen legitimè facto. h. d. puta quia numerauit pecuniā, & posuit in marsupio demum in capsa sua dicēs quòd quandocūq; venditor voluerit dabit sibi & hoc potest probari per testes certè non sufficit quominus tenetur ad vsuras: etiam si venditor nunquā petijt, & sic non constituit eum in vera mora: quia debuit offerri. & non offerendo censetur esse in quali mora: eoipso q̄ venditor impleuit ex parte sua. vt not. in l. j. in fi. ff. eo. licet non fuerit in vera mora. vt l. curabit. j. de act. emp. in fin. faciunt quæ not. per doct. in l. de diuisione. ff. solu. mat. vbi dicunt maximè Bar. gñaliter in quolibet cōtractu vltro citroq; obligatorio, q̄ vno implente ex parte sua, in instāti alter cōstituitur in mora: intelligo nō in vera: & sic nō tenetur de interitu: sed pro ficta. quātum ad hoc vt teneatur ad vsuras: vel ad alias accessiones naturales a tantū. In tex. ibi. [æquitatis ratione] no. q. d. nō ratione moræ. d. l. curabit. in fi. sed ex eo b q̄ habuit facultatē percipiendi fructus, si erat talis res ex qua fructus percipiebant. vt l. Iulianus. ſ. ex vendito. ff. de act. emp. Nā tunc etiam emptor tenet ad vsuras, quæ frequēc tant in regione, puta x. vel octo p centenario: licet fructus vel vsus minus valeant: qa hic attenditur: ita intelligas istum tex. & videtur esse de mente Bal. cùm iste text. & similies indistinctè loquant: & sic sunt intelligēdi: siue percipiant fructus ex re vēdita: siue nō: postquā habet cōmoditatē vtendi: quinimò dicit Bal. qd' si vēditor nō perfectè impleuit cōtractū: quia nō promiserat dare fideiussores de euictione: & adhuc non dedit nihilominus ga rem tradidit, & emptor habet cōmoditatē & hoc si fideiussor dedisset: habet locū ista lex non solū si tradita est simpliciter: & sic emptor suo noīe tenuit & possedit: imò etiā si tradidit precariò: & sic possedit noīe venditoris, quouisq; fortè pretiū soluerit: adhuc quia cōmoditatem habuit teneē ad vsuras. tex. est notabilis. in d. l. Iulianus. ſ. ex vendito. in fi. non sic si verè nō tradidisset: sed fictè. cōstituendo se nomine emptoris precariò possidere: & sic vera possessio remansit penes vēditorem: licet per hoc transtulerit dominium, & etiam possessionem: vt iuris est: vt l. quod meo. ff. de acqui. pos. quia tamē nō habuit vsum in ea, non teneretur ad vsuras secundùm omnes. quod tene mē-

2 ti: quia illa declarant valde hanc l. † In gl. ibi. [sed cùm fructus.] glo. voluit opponere q̄ etiam non tradita re, emptor teneatur ad vsuras pretij à die contractus celebrati: quia licet res remanserit penes venditorem, remansit tamen ad cōmodum emptoris: ga omnes fructus postea percepti pertinent ad emptorem: qui pōt eos aduocare à venditore: vt j. de acti. empt. l. fructus. Sed an potest dicere venditor: vsuræ sunt æquales fructibus quos percepi. da mihi vsuras quæ possunt transcendere valorem fructuū. glo. no. dicit quòd venditor non potest hoc dicere nec imputare emptori quare rem sibi tradi non fecit, postquam ipse fructus percepit. intelligo nisi rem obtulisset, & per emptorem stetisset quominus reciperet: sed in l. curabit. & in d. ſ. ex vendito. glo. dicit q̄ est in electione emptoris. Si enim vult habere fructus interim per venditorem perceptos tenetur soluere vsuras à die contractus: sed si non vult habere, sed vult dimittere penes vēditorem, non potest compelli ad dandum vsuras: sed sibi computat vendi-

3 tor in vsuras. quod intellige vt suprà dixi: tene menti. † In ea. ibi: [Respō. secundū Azo. & H. non quia loco interesse præstatur.] quasi dicat non tanquā lucrū, sed in recompēsationē rei traditæ: & hoc casu etiā iure canonico licitæ sunt vsuræ: vt patet in c. sa. lubriter. extrà de vsuris. tunc em̄ sunt, phibitæ qñ petunt vt lucrum cessans: nō qñ vt damnum emergens: vel vt interesse recōpensationis: vnde dicit Inn. q̄ si eras debitor meus ad diem: & qa nō soluisti, oportuit me capere pecuniam ad vsuras teneris mihi eas restituere: qa, ppter tuā morā sumin hoc dānificatus: et sic nō peto vt lucrū: sed vt damnū emergens: vt ipse not. in c. ij. de vsur. Bal. videt tenere q̄ illud sit verum: si tenebaris mihi ex cōtractu bonæfidei & tunc possum petere officio iudicis deseruiēte actioni meæ: & sic sublata principali actione petere non possem. vt in l. iiij. j. depositi. Si verò ex contractu stricti iuris: puta mutui: non videtur quòd aliquo iure posset peti: quia certi condictio ex mutuo non datur vltra quā fuerit numeratum: vt ſ. de non numera. pecu. l. cùm vltra. officium autem iudicis mercenarium nō deseruit huic actioni, vt faciat venire vltra partem. vt hæc habentur & no. in l. j. ſ. de condi. indeb. hoc est bene ponderandum: quia æquitas dictat contrarium. vnde videtur ex æquitate mihi dari actionem in factum vtroque casu: quia damnificatus sum propter moram tuam: per l. iij. ſ. fi. de condi. ob causam. & sic soluta sorte possum petere vsuras: ne facto tuo remaneam in damno.

4 † Vltimò no. glos. sequentem, quæ ponit tres casus, in quibus debitori non prodest deponere pecuniam debitam: intellige vt euitet periculum interitus, vel non teneatur ad vsuras. ſ. quando non deponit totam pecuniam debitam: siue sortis, siue vsurarū: quia sicut non tenebatur creditor recipere partem, vel sortē sine vsuris quando totum debitum erat liquidum: vt in l. creditor. ſ.

a ☞ Verbum promisit. Quid importāt ista verba, promitto defendere de iure & facto vide per Bar. in l. stipulatio ista. in prin. ver. quæro. ff. de verbli. & in l. fin. C. de act. emp. Pet. de Ancha. cōsi. xxxij. incipit. omissio primo dubito.

b ☞ Dubia probatio. Adde Cardi. Zab. in c. quod super his. in vlt. col. de fide instr.

a ☞ Verbū promisit. Adde l. eadē. in princi. ff. de duo. reis.

b ☞ Verbum cōuenit. Adde diffusè p Iaso. in j. col. ver. & quod verbum conuenit.

c ☞ Inter verbū promisit & conuenit. Adde Barto. in l. lecta. ff. si cer. pet. per doc. in ſ. si scriptum. instit. de inuti. stip. do. cto. in l. Titia. in ſ. Idē respōdit. el ij. ff. de verbo. oblig.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞ Appellant pœne. Adde l.v.in §.fin. & Raph.Cu. & Mod.l.1.in executiõe.& ibi Raph. Fulg.ff.de verbo.obli. tex.in l.qui fine.ff.de neg.gest.et text.in l.Iulian.in §. Idẽ Papinianus.ff.de actio.emp.

b ☞ Vsura centesima. quæ dicat vsura centesima.vide glo.in l.fi.C.de pet.hære. & gl.in c.qm̃.xl vij.dist.

Lucius.ff.de vsu.ita nõ ꝓdest debitori tale depositũ.Aliud est quãdo nõ obtulit: subaudi in iudicio vel extra:sed solùm in præsentia testium deposuit:dicens ꝙ erat paratus ad omnem voluntatem creditoris.Tertius casus est quando obtulisset:non tamen debito modo.s.congruo loco vel tempore: vt l.si soluturus.ff.de solu.

2 ☞ Vsuræ indebitè solutæ quando computentur in sortẽ, uel repetantur.& nu.5.

3 Pœna promissa per pactum nudum incontinenti appositũ, an uestiatur cohærentia contractus.

4 In mutuo pecuniæ quare non ualeat pactum incontinenti appositum de usuris præstandis:& quid in mutuo frumenti,uini,uel olei.

LEX III.

1 QVamuis. †Pactum super vsuris præstandis non vestitur cohærentia contractus & vsuræ naturaliter tantum debitæ non possunt peti: sed si soluantur supple per errorem iuris, nõ repetuntur, tãquam indebitè solutę:nec in sortem imputantur.h.d.Et semper allegatur propter primum dictum:quia est casus in quo pactum nudum incontinenti appositum iuxta contractum stricti iuris, non vestitur cohærentia contractus,vt pariat actionẽ odio vsurarum:sed si iuxta contractum bonæfidei vestiretur: quia in illis etiam sine pacto veniunt vsuræ ex mora:vt l.moram.§.in bonæ fidei ff.eo.& sic si fieret pactum in casu moræ pareret actionem: quia diceretur legitima conuentio,quæ lege confirmatur. vt in l.legitima.ff.de pact.sed si non in casu moræ,non esset legitima, quia etiam sine pacto in bonæfidei contractibus non veniunt vsuræ citra moram.In tex.ibi.[neque in sortem.]quia si computarentur in sortem:perinde esset ac si repeterentur:quia nõ refert

2 soluenti an sibi restituantur,an sibi in sortem imputentur. †Sed opponitur de l.si non sortem,post prin.ff.de condi.inde.vbi cõputantur in sortem vsuræ indebitè solutæ.Sol.ibi erant indebitę omni iure tam ciuiliter quã criminaliter:quia promisit cõtra ꝓhibitionem legis:& sic quocunq; errore solutæ poterant repeti.iuxta no.eo.tit.l.j.ergo & si sors non erat soluta. computantur in eam:& si postea solueretur sors repeteretur ipsa tanquam indebitè soluta.Si autem sors erat prius soluta:tunc repetuntur vsuræ,quanquã errore fuerint solutæ:hic verò erant debitæ saltem naturaliter:quia non contra prohibitionem l.erant promissæ saltem per pactum:& erant solutæ per errorem iuris, qui non induc it repetitionem naturalis debiti soluti: secus si per errorẽ facti: vt l.error.j.ad l.fal.ita intellige hunc tex.licet doct.& glo.nõ declarent. †Sed quæro extra glo.quid in pœna promissa per pactũ

3 nudum incontinenti appositum,an vestiatur cohærentia contractus.Respondeo non & si sit contractus bonæfidei, nisi quatenus creditoris interest,vt est tex.in l.seruus.ff.de seruis exportã. Nam in contractibus bonæfidei licet vsuræ veniant ex mora: & sic posit vestiri pactum isto casu.pœna tamen quæ esset ex mora non venit:ꝙ sic non posset dici legitima conuentio, quæ aliqua lege confirmetur:aut vestiretur quò ad vsuras: vt in casibus specialibus positis hic per glo.vestiretur etiam quò ad pœnam,in quo debet esse idem quod in vsuris.secundùm Doct.nã

a & vsuræ largo modo appellãtur pœnæ. ff.si certum pet.l.lecta.

4 †In prin.glo.ibi.[aliàs esset contra infra eo.l.frumenti. & est ratio diuersitatis:quia æstimatio pecuniæ non variatur:sed æstimatio vini,vel olei,variatur ex tempore:ideo si mutuo pecuniam, non valet pactum incontinenti appositum de vsuris præstandis: siue in pecunia,siue in alia re hic.& infrà eadem.l. frumenti. sed si mutuo frumentum,vinum,vel oleum,considerato quòd tempore quo reddi debet potest plus valere quàm hodie. propter hoc dubium duo sunt specialia . vnum quia pactum de vsuris præstandis vestitur cohærentia contractus:vt in l.frumenti.j.eo. secundùm quòd constituatur vsura in pecunia, potest ascendere ad duplum . quia si mutuo decem corbes frumenti,vini, vel olei,quæ hodie valent decem possum pacisci de dandis viginti aureis hinc ad annum:quia tantum possent tunc valere. Secun-

b dus est casus in quo promittitur vsura centesima b propter dubium. vt infrà eadem l.si ea pactione.& l. si ea lege. regulariter secus.vt in l.eos.infrà eodem.sed si constitueretur vsura in eodẽ genere mutuato, non sic esset . puta mutuo decem salmas frumenti,cum pacto quòd restituas viginti:quia tunc cessaret ratio supradicta:& hoc habetur infra eod.l.ex oleo.in text.& gloss.In glo.ibi.[sed in bonæfidei contractibus &c.]& etiam stricti iuris qui assimilantur bonæfidei.vt no.glo.ff.de præscri. verbis.l. Titius.In glo.fi.oppo.tribus modis.contra fi.huius l.quòd debeant in sortem computari.primò de l.in his.§.eidem autem.ff.de sol. Sol.ibi quando soluit simpliciter.quo casu videtur voluisse soluere pro sorte quæ erat ciuiliter & naturaliter debita, non pro vsuris quæ erant debitæ naturaliter tantum.hoc quando specialiter soluit pro vsuris naturaliter debitis.quo casu cessat cõiectura:quia constat de intentione soluentis. †Secundò oppo.quòd etiam quando simpliciter soluit,cedunt prius in vsuras: & aliqd

5 superest in sortem.vt j.de solu.l.j. Solu.ibi. quando vsuræ erant naturaliter & ciuiliter debitæ secus, si naturaliter tantum simplex , solutio cedit in sortem , non in vsuras.vt dictum est. Sed contra.quod idem si naturaliter tantum debitæ.vt ff.de solutio. l.Paulus respondet non ideo.§.j.Sol.non loquitur de pecunia soluta per debitorem:sed de redacta per creditorem ex venditione pignorum obligatorum tam pro sortè quàm pro vsuris naturaliter tantum debitis.nam tunc cùm ea percipiat ex sua industria,potest ea conuertere in vsuras naturaliter tantum debitas: quando autem nec naturaliter nec ciuiliter debebantur. dic vt dixi suprà super text.

2 ☞ Dicta in præcedentibus,non intelliguntur repetita in sequentibus factis ex interuallo:secus si incontinenti:& uide hic unam distinctionem.

3 Pignus datum pro uno obligatione, quando possit retineri etiam pro alia pro qua non fuit datum?

LEX IIII.

1 PEr retentionem. †Pignora possunt retineri pro vsuris naturaliter tantum debitis.si pro illis fuerunt obligata:secus si obligata non fuerunt. Item obligatio pignorum intelligitur facta pro eo quod tunc incœpit deberi: non autẽ pro eo quod ex interuallo.hoc dicit. Et est l.bona.& venit ad declarationem.l.præcedentis.vt licet vsuræ tantum naturaliter debitæ non possunt peti.vt ibi.tamen sicut possunt retineri si soluantur: vt etiam ibi dicitur.ita & pignora pro eis obligata possunt retineri.Et pone casum quòd mutuauí tibi centum: & per pactum promisisti mihi vsuras,& tradidisti pignora. postea soluisti cẽtũ tm̃ & repetis pignora. ego volo retinere pro vsuris.tu contradicis: quia illæ vsuræ non possunt peti.vt in l.præcedenti .sed respondetur quòd possunt pro eis retineri pignora : si fuerunt pro eis obligata. Sed pone quòd tempore contractus fuerunt promissæ omnes vsuræ, pro quibus fuerunt pignora obligata: ex post facto promittuntur maiores:nec repetitur pignorum cõuentio,an possint retineri?Respondeo quòd non: quia nec tacitè censentur repetita.& sic non sunt obligata pro maioribus.hoc dicit. In textu ibi.[cum pignora couentione.pacti etiam vsuris obstricta sint &c.]sed quando est quòd pignora data pro sorte,censeantur data seu obligata etiam pro vsuris tantum naturaliter debitis?Glossellæ quę sunt hic.& etiam clarius in l.pignoribus.infrà eodem sentiunt quòd tunc demum quando expressè & specificè fuerunt obligata non solùm pro fortè : sed etiam pro vsuris : si ergo simpliciter fuissent data , censerentur data solùm pro sortè. Idem sentit Cynus etiam si vsuræ essent naturaliter & ciuiliter debitæ odio vsurarum. hoc non placet: imò puto quòd in omnem casum tam sortis quàm vsurarum censeantur fuisse data.argu.in lege,si quis pro eo.§.nummos.ff. de fideiusso.etiam si naturaliter tantum sint debitæ : aliàs creditor remaneret deceptus,qui sic intelligitur cogitasse cùm recepit. & imputet sibi debitor quòd legem apertius non dixit, & sic fit interpretatio contra eum:vt in lege,veteribus.ff.de pactis. Nec obstat quòd solutio simpliciter facta cedit in sortem tantum non in vsuras.tantum naturaliter debitas.vt not.suprà lege proxima. in vltima glossa:quia aliud in solutio.dijudicatur ex mente soluentis tantum:aliud in contractu. qui cùm celebratur ex consensu vtriusque,debet dijudicari ex vtroque: ne aduersarius remaneat deceptus:& isto casu puto intelligendum istum textum quando fuerunt simpliciter data pignora,vt possint retineri etiam pro vsuris tantùm naturaliter debitis , tanquam pro eis sint obligata. & hoc quando eodem instanti vel ante, seu post

2 seu post incontinenti fuit facta promissio vsurarum. † Si autem post ex interuallo,secus : & hoc est quod sequitẽ & sic allegatur ꝙ dicta in præcedentibus, nõ intelliguntẽ repetita in sequẽtibus factis ex interuallo secus si incontinenti de isto articulo repetitionis.vide plenè ꝑ Bart.in l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus.ff. de verb.ob.& l.Titia.§.Idem respondit.nam interdum præcedẽtia sunt præparatoria sequentium:qa concernunt formã & modum sequentiũ:& sic si sequentia sequantur incontinẽti, censentur repetita.vt in d.§.Idem respondit,aliàs cẽsentur per errorem emissa & sic habet vitiare sequẽtia.vt l.ita stipulatus.in prin. eo. tit.Interdum sunt dispositoria de per se à sequẽtibus.vt loquitur ista l.cum sua gl.& quod no.Bar.in d.§.Chrisogonus.Interdum sunt derogatoria & sequẽtiũ & tunc quid iuris sit.dic vt no.Iac. but.& Bar.post eum.in l.pacta nouissima.s.de pac.vbi omnino vide & hoc in dispositionibus contrahẽtium: sed in dispositione legali,an dicta in vna lege vel capitulo l. censeantur repetita in alio capitulo dic vt plenè no.Bar.in l.prætor.la.ij.§.eritq; hęc differentia.ff.vi bo.rap.in dispositionibus autem testatoris diuersi sunt casus, in quibus diuersa decidiuntur quos vide recollectos per Bar.in l.licet Imperator.de leg.j.& in locis ad quę ipse remit

3 tit.† Vltimò not.gl.quæ incipit[aliàs rata]in fi. ad limitationem ti.j.etiam ob cyrographariam pec.l.vnica.vbi habetur ꝙ pignus datum pro vna obligatione,potest retineri pro alia etiã pro qua non fuit datum: quia illud non est verum quando illa alia erat naturalis tantùm,vel etiam erat vsura. nam licet ciuilis & naturalis,esset odio vsurarum.

2 ☞ Quantum tempus requiratur ad hoc ut recipiẽs minores usuras quam sibi debeantur censeatur renuntiasse maioribus:& uide nu.1.

3 Quid si fuissent promisse minores? & si illæ non soluerentur in quolibet termino, siue runt promissæ maiores.

LEX V.

1 ADuersus. †Qui recipit minores vsuras per aliquod tẽpus , cũ posset petere maiores censetur maioribus renũtiasse: & pactũ de nõ petẽdo fecisse. Item negligentia administratoris nocet reipublicæ:maximè in exigendo vsuras quę sunt lucrum odiosum.h.d.

2 †In tex.ibi.[per certos annos:]sed cõtrà nã videtur etiam si semel recipit minores,cẽseatur recessisse à maioribus,vt j.e.l.quãuis bassa.propter hoc gl.j.& etiã ibi dicit ꝙ hic non fuerunt nisi maiores puta semisses:scilicet quæ ascendunt ad medietatẽ sortis in anno;& fuerunt solutæ , priores quæ ascendunt ad vnam vnciã minus & censeẽ recessum à maioribus: & factũ pactum de nõ petendo:& nõ sufficit semel recipere, sed debet recepisse per plures an.vt scilicet quod esse debeãt.gl.ij.tãgit Doc.videntur dicere ꝙ sufficit qđ receperit tribus an.qa sicut in fauorabilibus solutio per tres annos inducit vel fortificat obligationẽ inutilem.vt l.j.j.de fideic.ita in odiosis inducit liberationem ab eis. tex.verò videtur sonare cõtrarium in l.qui semisses.ff.eo. & in l. cũ post.in principio.ff.de iure dot. scilicet ꝙ requiratur magnũ

3 tempus:& sit longum x.annorum.† Quãdo autem fuissent promissæ minores & si illæ non soluerentur in quolibet termino, fuerunt promissæ maiores:tunc lapso termino , & sic commissa stipulatione de maioribus, si hac non obstante creditor recipiat minores semel , censetur perseuerasse in stipulatione minorum vsurarum : & recessisse à stipulatione de maioribus ita loquit l. quãuis. In tex.ibi.[cõsecutus.]in ꝟ. [pacti cũ posit habere maiores.]aliàs si propter morã debitoris in nolendo soluere maiores recepisset minores,non facit sibi præiudicium in maioribus: etiam si per multos annos recepisset.vt d.l.qui semisses.secundo vel primo responso. In tex.ibi.[aduersus defensores.]non administratores reipublicæ posse in hoc p̃iudicare reipublicæ quod facit ad not.in Spec.de loca.§.nunc verò aliqua.ver.xxvj. Glo. quæ est.[in ver.sic ergo.]opp.de l.Imperatores.ff.de pac.& soluit multis modis. Prima solutio non videtur bona: quia non debet esse maioris potẽtiæ pactum tacitum quàm expressum l.qui ad certum.ff.locati.glo.videtur velle ꝙ non teneatur ratione pacti taciti,vel expressi:sed negligentia administratoris noceat ecclesiæ,vel reipublicæ.l. Iubemus nullam.s.de sacro san.ec. & tamen conuentio eius non nocet.vt in l.alia.l. Iubemus.eo.ti. & in regula iuris delictum. Item propter odiũ vsurarum:secus si cessaret odium,si deberent esse tres solidi in anno pro censu,& reciperentur duo pro prælatione:& si per multos annos,nõ fieret cõmune præiudicium:quia census non est odiosus.

LEX VI.

1 SI creditrici. †A tempore obligationis, depositionis,& consignationis sortis,desinunt vsuræ currere:& absente creditore oblatio: fienda est coram iudice,& etiã depositio de eius mandato.

LEX VII.

1 CReditor. †Diuina præstatio nõ est causa obligationis inducendæ.h.d.Sed nec inutilis obligationis validandæ:vt in l.si certis annis.s.de pactis.sed bene potest causa præsumendæ iustæ causę habilis ad obligandum,si illa allegetur,& fuerit præstatio facta per longum tempus:vt in l.cùm de in rem verso.ff.eo.In tex.ibi, [si aliquando.]etiam si per longissimum tempus: quando constat ex confessione creditoris vsuras nunquam fuisse promissas: sed fundat se in tempore,& in diuturna præstatione: dicẽs ex ea resultare obligationem:quod etiam est verum. Idem si diceret promissionem fuisse per pactum nudum:& sic inutilem: sed ex diuturna præstatione fuisse validatam.per d.l.si certis annis sed si diceret eas fuisse promissas per stipulationem , tamen posset hoc probare,sufficeret ad probationem longi temporis præstatio decem annorum.vt l.cùm de in rem verso.ff.de vsuris.

2 ☞ Per commissionem stipulationis pœnalis,an fiat nouatio ipso iure: an ita demum si pœna petatur?

LEX VIII.

1 QVamuis. †Qui recipit minores vsuras:postquã stipulatio maiorum vsurarum fuit cõmissa:quia non soluebantur minores , censetur perseuerare in promissione minorum,& renuntiare stipulationi de maioribus.h.d.no.casus.In tex.ibi.[ampliores] (licitas tamen)[promisit.]s.loco pœnæ: propter moram commissam in soluendo minores. In tex.ibi.[tamen si post tẽpus cautioni præfinitum.]vt quia fuit actum quòd si cessaret per annum vel duos soluere minores,teneretur ad maiores:& ipse cessauit: & sic erat commissa stipulatio de maioribus:& nihilominus cùm solueren

2 tur minores:iponte recepit.nec petijt maiores. † In text.ibi. [ac per hoc non recessisse.] sed contrà.quia eoipso quòd commissa fuit stipulatio de maioribus,censetur recessum à stipulatione de minoribus iure nouatiõis ipso iure.vt in l.obligationũ ferè. §. si ita.ff.de act.& obli.& quia per stipulationem pœnalem variatur prima,maximè quando prima est ex causa lucrativa: vt hic erat secundũ opi.Bar.quia post multas & varias opiniones quæ fuerunt inter antiquos super isto ar.de quo per gl.in l.si quis.ff. pro socio.residet in ista:vt distinguamus an præcedẽs obligatio erat ex causa lucrativa:& nouaẽ ipso iure : vt d.l.obligationũ ferè.in fi.An ex causa onerosa.& tunc secus per l.prædia.ff.de act.emp. cuius o pin.fortiter obstat iste text.qui innuit ꝙ nonsit recessum per solã cõmissionem maiorum vsurarum quæ pœnę loco fuerunt promissæ:sed tunc censetur recessum,& facta nouatio quãdo fuissent petite maiores:seu quando peteretur pœna. Ex quo sequitur ꝙ si creditor vult petere sortem,& non pœnam , cuius contrarium foret si ab obligatione sortis foret recessum.breuiter ego semper tenui contra Bar.per istum tex.quòd non fiat nouatio per solam commissionem stipulationis pœnalis:sed ita demũ si pœna petatur.Nam creditor stipulatur pœnam in sui fauorẽ, non in præiudicium pœnę.puta promisisti mihi domum ex causa donationis : & si eam non tradideris promisisti mihi centum nomine pœnæ:fuisti in mora tradendi:& est pœna commissa.si vera est opin.Bar.non possum petere domum sed debeo petere pœnam: quia obligatio de domo iure nouationis fuit transfusa in stipulationem pœnalem : & sic si mea interest potius habere domum,illa promissio mihi nocebit.quod esse non debet. facit. l.quamuis.in prin.ff.de pign.act.In vltimis autem voluntatibus fateor hoc per l.pe.ff.de penu lega.quia si testator legat mihi penum;& si hæres non dederit loco penus,cõdemnat eum ad dandum centum si est in mora:& si est cõmissa obligatio de pœna, non possum petere pœnum,sed centum:quia illa promissio non fuit facta à me:sed à testatore: qui censetur recessisse à pœna : & sic cessat ratio de qua suprà.quæ est quòd promissio mea nõ debet mihi esse nociua : quia non mea promissio mihi nocet: sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluntas testatoris.quæ attenditur in vltimis voluntatibus: & istam puto esse veritatem.quicquid dicat Bar.nam & tex.in d.l. obligatinum ferè.§.fi.non dicit fieri nouationem,sed quasi nouationem.quod intelligo:scilicet si nequam petatur pœna.nam est quasi nouatio:quia priori obligationi adiungitur alia.s.pœnalis. & in arbitrio creditoris est quam eligat.& eligendo sortem non recedit ab obligatione sortis:vt hic.& sic annihilatur pœnalis.sed si eligat pœnam:tunc recedit ab obligatione sortis:& fit vera nouatio. Vltimò intellige istum tex. etiam si vnica tantum fuerit facta receptio de minoribus.Nec ob.l.aduersus.§.eo.vt dixi. qd' etiam sentit glo.hic.

LEX IX.

1 SI per te. †Sola obligatio vsurarum minorum impedit committi stipulationem maiorum facta in defectu solutionis minorum:sed si offeratur sors,& deponatur,& consignetur,impeditur & cursus minorum quæ currere incœperunt.h.d.Pau.de Cast.In tex.ibi. [vsuræ maiores non exigentur.]quia censentur promissæ si sueris in mora soluendi minores:sed si minores obtulisti:licet nõ cõsignaueris,neq; deposueris,non es in mora:quia oblatio excusat quem à mora,& constituit aduersarium in mora.conclusio: stipulatio de vsuris non committitur vt l.lecta.§.sed cùm sortis.ff. si cer.pet.Et idem si obtulisset sortem:quoniam ad impediendũ committi stipulationem vsurarum nondum commissarum sufficit sola oblatio:tenet illa glo.vt not.j.e.l.acceptam. Sed si affers sortem,deponis,& consignas, liberaris ab obligatione sortis. & per consequens ab obligatione vsurarum pro tempore futuro quæ cœperant currere.& sic à minoribus.& hoc est quod sequitur: [quòd si etiam sortem.] à quarum cursu non liberaret sola oblatio:sed requiritur consignatio,& depositio:vt §.eo.l. si creditrici.& j.in l.qui acceptam.in prin.

LEX X.

1 VSuræ. †Quod dicitur vsuras non excedere debere duplum.intelligitur de vsura vnius anni: non plurium. hoc dicit secundum gloss.& Bartol.

LEX XI.

1 EX prædijs. †Post oblationẽ sortis fructus qui primò percipiebantur provsuris incipiunt in sortem computari.h.d.quod intellige postquam sunt consumpti:aliàs possunt vẽdicari.quod dic vt l.j.& ij.§.de pig.act.& ff.sol.mat.l.diuortio.§. ob donationes. casus.Tex.iste dum dicit [oblatam.]videtur velle q; sufficiat oblatio ad impediendum cursum vsurarum quæ iam cœperãt currere.Sed quia etiam videtur quod non sufficiat,nisi deponãtur, & consignentur.vt j.eo.l.acceptam.& §.l.si creditrici.& l.si constat.in fin.glo.super hoc multum laborat. & solutiones suæ sunt diuinationes:& destruunt literam meo videre: & hoc tangunt doctores q; illud sit verum eo casu quo vsuræ currunt ex mora: quia oblatio facit cessare moram.& constituit creditorem in mora.vt l.illud.ff.de peri.& commo.rei ven.ergo debet cessare cursus vsurarum etiam quæ incœperunt currere: quia cessat causa propter quam currunt.vt est casus in l.lecta.§.sed cum sortis.ff. si cer.pe.Si verò currunt.non propter moram,sed propter conuentionẽ & retentionem sortis:tunc procedit contrarium.q; sola oblatio nõ impedit cursum:quia non facit cessare causam ,ppter quam currunt.sed requiritur consignatio & depositio.per quam tollitur obligatio sortis.& in consequentiam obligatio vsurarũ. vt in l.obligatione.j.de sol.& ita debent intelligi omnes ll.quę faciunt mentionem de depositione & consignatione.

LEX XII.

1 HRumenti. †Lex ista potest intelligi de pacto nudo apposito incõtinenti: & tunc vestitur cohærentia contractus,vt pariat acti.præscri. verb.vt j.de pactis inter emptorem.l.ij. Nec ob.l.iij.s. quia ibi fuit mutuata pecunia:cuius æstimatio nõ variat. hic frumentũ vel aliud mutuabile.cuius æstimatio variat: vnde ga res põt valere minus tpe quo redditur quã valeret tpe mutui facti, permittit:vt solo pacto possint deberi vsuræ.vt hic.& etiã aliud de quo.j.eo.l.oleo.& l.eos.& dixi in d.l.iij.põt intelligi de pacto nõ apposito incõtinenti:& tunc ꝓcedit hoc quod dicit gl.q; pertantur condi.ex hac l.quia non vestitur cohærentia contractus: & sic nõ oritur actio ex pacto:sed ex lege propter pactum sic.j. de dona.l.si quis argentum.Item intellige siue promittantur vsuræ in pecunia,siue in frumento,vel hordeo.

2 ☞ *In actionibus bonæ fidei lata sentẽtia desinunt currere vsuræ vsque ad quatuor menses:quibus elapsis incipiunt deberi vsuræ legales.s.centesimæ.*

LEX XIII.

1 IN bonæfidei. †In actionibus bonæfidei veniunt vsuræ à tempore moræ vsq; ad tempus sententiæ officio iudicis mercenario. Et si feratur sentẽtia super sorte non facta mentiõe de vsuris,nõ retractatur per hoc sua nec pñt peti vsuræ per se:quia officiũ iudicis mercenariũ nõ põt per se principaliter intẽtari.h.d.Primũ dictũ quod colligitur ex prin.l.& ex fi.declara. vt plenè notatũ fuit in l.j.§.de iudi.Secundũ dictũ declara:vt habeẽ in l.iiij.§.depositi.& ex eo no.limitationẽ ad id qd' no.per gl.& docto.in l.j.§.si aduer.rem iudi.vbi dicũt q; si iudex ferret sententiã super parte summæ petitæ,& super altera parte nil dicat condẽnando vel absoluendo,sua nõ valet:qa debet super toto iudicare.vt l.in hoc iudicio.ff.sa.ercisc.debet ergo esse cautus q; in alia parte absoluat. hoc est verũ in parte summæ petitæ ex vna causa.vt si petij centũ ex causa mutui.& condemnauit in quinquaginta,de alijs nil dixit.Si autem petit summas diuersas:puta centum pro sorte:& quinquaginta pro vsuris nihil dixit, ꝓpter hoc sentẽtia nõ est nulla:vt hic.dum dicit[retractanda nõ sunt &c.]

2 †In tex.ibi.[rationem haberi eertum est.] scilicet à tẽpore moræ vsq; ad sententiam:postea desinunt currere vsq; ad quatuor menses.quibus elapsis incipiunt deberi vsuræ legales. s. centesimæ.vt in fi.huius l.iuncta l.fi.j.de vsuris rei iudi.In text.ibi.[retractanda non sunt.]quia nec retractatur sententia tanquã nulla propter commissionem vsurarum vt innuunt ista verba. nec potest implorari officium iudicis pro vsuris:vt iteratam faciat condemnationem in eis:& hoc vult glo.per d.l.iiij.j.depositi.nec potest creditor intentare actionem primam,quæ per sentẽtiam est sublata,vt iterum condemnet in sortem;& vsuris.vt probatur in d.l.iiij.licet regulariter hoc possit facere;& si facit, possunt sibi obijci exceptiones perẽptoriæ,quæ in alio iudicio fuerũt omissæ:ideo satuè facit,cùm possit petere sententiam executioni mãdari.vt no.in l.duobus.ff.de excep.rei iudi.

2 ☞ *Si quis emit ab ecclesia fructus alicuius prædij ad uitam, & uixit tanto tempore q; percepit ultra pretium per eum solutum:an illud quod excedit sit usura?*

3 *Vsura non solum potest consistere in pecunia:sed etiam in alia re æstimabili, & reducibili ad pecuniam.*

LEX XIIII.

1 SI ea pactione. †Si pro vsuris daturvel retinetur aliquid incertum,quod posest se habere ad esse vel nõ esse:seu ad plus vel minus inspicitur quantum percipitur: etiam si excedit legitimum modum vsurarum.h.d.illa lex,cum l.si ea lege.j.eo.& infrà loquitur quando retinebatur domus pig.habitatio.cuius habitationis pretium est incertum,cùm veniat ex fortuna & industria locatoris.& possibile est q; non reperiatur. Item q; locabitur multum,vel locabitur parum:per hoc si creditor inhabitauit non potest sibi dici tu potuisses locare pro xxv.in anno.& si hoc fecisses plus percepisses,quàm essent legitimæ vsuræ.ideo istud plus mihi restituas.quantũcũq; ergo possibile fuisset ita fieri potuisse:si tamen non est factum;quia non fuit locata:sed inhabitata per creditorem,non debet illa habitatio ęstimari tantum,quãtum potuisset locari:sed quantum sunt legitimæ vsuræ. & non vltra.& nihil tenebitur restituere:& hoc vult glo.in authenti. ad hæc.post princi.ibi.si autem incertum modum &c.l.autem si ea lege.loquitur quando pro vsuris retinebãtur fructus prædij obligati.in quibus est eadem ratio: quia possibile est quod nulli percipientur, vel pauci: ideo licet multi fuerint percepti, qui transcendunt legitimum modum: attenta dubitatione nil tenebitur restituere. Glossa tamen ibi limitat prædicta. nisi secundùm communem ꝑaccidentiam facti appareat contrarium: vel sit certum quod potuit locare, & noluit: quia tunc inspiceretur quod euenire potuit,seu quod facere potuit. †Et ista inducuntur ad quæstio.de illo qui emit vsumfruc.alicuius prædij ad

a vitam. a pone ecclesię,vt facere consueuerunt prælati, vel Abbates,qui faciunt tales venditiones de fructibus, cùm nõ possint eas facere de proprietatibus: & emptor vixit tanto tempore quòd percepit vltra sexcẽtum.vltra illud quod excedit sit vsura,& in foro conscientiæ teneatur restituere ecclesiæ:& inducũtur istæ ll.quod non.quia potuisset mori in primo anno cùm nihil percepisset,& totum pretium quod pœpit perderet. vnde non potest conqueri monasteriũ si plus percepit:sicut nec emptor,vel eius hæredes possent,si nihil percepissent, aut parum. ar.harum ll.& l.si pater puellæ.§.de inoff.test.Doct.tamen dicũt esse distinguendum per gl.quę est hic.an tempore quo emit erat verisimile quod tantùm deberet vsuræ quantùm vixit. & tunc cum conscientia nõ potest retinere.quia ab ipso initio habuit eã lætam,sperans lucrari:& ita sibi euenit.Si autem non erat verisimile,quia erat antiquus:& tunc licet extra propositum plus vixerit quàm credidisset:quia non habuit conscientiam lætam, nõ tenebitur restituere.de hoc per Canonistas.in c.nauiganti.de vsuris.Iste tamen tex.ibi.[licet enim &c.]videtur velle quod etiã si constat quòd potuit locare pro maiori summa: quia fuit requisitus de locando,& voluit habitare:quia ista habitatio non debeat

3 æstimari vltrà quàm sint legitimæ vsuræ.† Sic ergo vsura nõ solùm potest consistere in pecunia:sed etiam in alia re æstimabili, & reducibili ad pecuniam. Et contra istam l.multi faciunt,non faciendo sibi conscientiam.quia mutuant eorũ pecunias, & gaudent habitatione domus debitoris:dicentes ipse gaudet de pecunijs meis:nonne est ita æquum quod gaudeam domo suaꝫ Certè non,sed est vsura manifesta,vt hic.sed cùm sit illicita hodie,quãtùm tenetur restituere:an tantùm quantũ potuisset locari: an verò tantùm quantùm ipse fuisset daturus pro conductione vnius domus? dicit quòd hæc pars est verior. Quid enim si secundùm suam cõditionem non fuisset daturus vltra x.in anno,& illa domus erat talis quod potuisset locari ꝓ xxv.vel xxx. sufficit q; restituat x.pro quolibet anno:vt sic nil lucretur : non autem plus. quia sic remaneret in damno.plus videtur si nihil esset expensurus pro conductione domus : quia habebat aliam, quam poterat habitare,vel consueuerat habitare,tamen habitauerit domum pignoratam:quia pulchrior erat,& amenior. propter quod tamen non fuisset alteram domum conducturus, putarem quòd nihil tenetur restituere.& hoc sentit hic Bal.si bene inspiciatur in fin. & tetigi in l.j.& ij.§.de pig.act.

2 ☞ *Si fuerunt mutuata mille,poterit peti pœna usque in mille, ut hic.& nu.1.*

Quid si sors uenit restituenda unà cum pœna?

3 *Pœna an posita tota peti,ut non uideatur apposita loco usurarum nisi creditor consueuit fœnerari:& nu.6.*

4 *Quid si pœna fuit apposita obligationi certæ speciei?*

5 *Quid in pœna apposita in compromisso si non pareatur laudo?*

6 *Si promittis mihi mutuare sub pœna,& nõ mutuas,an committatur pœna etiam ultra legitimum modum?*

7 *In ultimis uoluntatibus an pœna apposita dationi,censeatur apposita in fraudem usurarum:& si fuit apposita sub nomine usurarum,an ualeat dispositio?*

LEX XV.

1 VM allegas. † Pœna addita obligationi quãtitatis,censetur apposita loco vsurarum:ideo quatenus excedit legitimũ modum petinõ potest.ad hoc semper allegatur.& cõcor.l. Iulianus.§. Idem Papinianus.ff.de act.emp. In text.ibi.[cũ pœna quadrupli redderet quod accepit:] quia promisit pœnã

b rato manente pacto. b sed quid si sine pacto,& non veniebat restituenda sors:sed pœna tantùm:quia stipulatio pœnalis nouabat obligationem sortis.vt l.obligationum ferè.§.fi.ff.de actio.& oblig.dic quòd potest peti pœna vsq; ad quantitatem sortis:quia censetur potius peti pro sorte,quàm pro pœna,vel pro vsuris tã censetur potius peti pro sorte,quàm pro pœna,vel pro vsuris tãquam interesse.& etiam vltra si plus interest.l.prædia. ff. de actiquam interesse.& etiam vltra si plus interest.l.prædia. ff. de acti.

2 emp. † In casu ergo huius.l.vbi fuerunt mutuata mille, poterit peti pœna vsque in mille. Sed postquam sors venit restituenda vnà cum pœna, non potest peti vltra quàm sit legitimus modus:vt si secundùm consuetudinem regionis dabantur decem pro centenario, tantùm poterit creditor. & non vltra.& ita audiui alias à Baid. licet non ponat hæc in lectura sua : &

3 est satis rationabile dictum. † Opponi. quòd pœna posit tota peti: & quòd non videatur apposita loco vsurarum: nisi creditor consueuerit fœnerari.vt in l. qui remisses. cum aliꝭ allega-

tis.in gl.ff. e. quidam fatentur & dicũt hãc a l.debere limitari secundũ illam.vt Bul. Io. dicit contrariũ indistinctè:q; etiã si non cõsueuit fœnerari.& respondet ad l.Bart.in l. si stipulati sumus.ff.de verb.obli. tenet primam opi. nisi qñ stipulatio pœnalis fuisset distincta per tempora: puta si non solueris in tali termino,promittis mihi quolibet anno vel mense nomine pœnæ tantam quantitatem:tunc enim distributio per tempora quæ magis aptatur vsuræ quàm pœnæ,facit censeri potius vsurã quàm pœnam. De natura autẽ pœnæ est q; semper stipulatio cõmittatur:non q; reiteretur.vt l.si duo. cũ ibi not.ff.de arbi.& ideo cùm sit contra naturam stipulationis pœnalis quæ semel venit committenda,quòd cẽseatur vsura,debet distingui an creditor consueuit fœnerari,vel non.Ang. in l. stipulatio ista.§.alteri.de ver.obl.dicit hanc distinctionem Bart. tenendã in alio contractu quàm mutui.in quo nõ ita formaliter cõmittitur vsura:sed mentaliter vt dicunt Canonistę:sed in contractu mutui.in quo vsura cõmittitur formaliter,etiã si non sit distributa per tẽpora:nec creditor cõsueuerit fœnerari, censeẽ apposita loco vsurarũ:sic loquitur ista l.& hodie de iure canonico & etiã de iure ciuili secundũ opi.not. in aut.ad hæc. nihil posset peti de ista pœna:nisi quatenus ꝓbaret creditor sua interesse:ga ter rationẽ dãni quod recœpit ex mora debitoris non lucri rationẽ.nisi certi & vtrati.l.iij.§.fi.cũ ibi no.de eo quod certo loco. iunctis his quæ habenẽ in l.loctũ qui in eo.ff pro socio.in glo. & etiã in fi.huius gl.& hæc sententia videẽ iuridica & vera.Secundò op.ad idẽ q; tota ista pœna posit peti,& nõ videaẽ loco vsurarum,& sic etiã de iure canonico hodie,quod nõ prohibet pœnam peti:licet prohibeat peti vsuras.iuxta not.in c. sententia. de pœnis. Vnde op.de l.Lucius.ff.de act.emp. & l. promissis.§. de tranſa.So.distinguit gl.no.aut pœna apponit obligationi quãtitatis,seu pecuniæ:vel alterius rei,in qua cõsistat mutuũ ; & tunc

4 cenſet appolita loco vsurarũ:qa in talibus cadit vsura:† aut fuit apposita obligatioi certæ speciei,vel facto:& tunc secus: quia in talibus nõ cadit etiam vsura:& sic poterit tota peti per illas ll. & etiã de iure canonico.per qd' ll.loquẽtes de pœna nõ sunt correctæ:& ꝓpter hoc vsurarij adhibẽt cautelã:quia qñ mutuãt apponunt pactũ q; debitor quantũcunq; requisitus debeat cõparere coram iudice,& recipere præceptũ in se de soluendo,vel cõsignare pignora:& hoc est multũ in cõsuetudine Bononiæ. nã si hoc facit,tota pœna poterit peti:quia est apposita obligationi facti, nõ quãtitatis.& hoc tenuit Ia.bu.Bar.in l.cũ seruus.ff. de condi. & demõ.dicit q; si hoc bene fuisset appositũ in principio tpe cõtractus celebrati,talis pœna cẽseret apposita in fraudẽ vsurarũ: qa licet appolita obligatioi facti:qa tñ istud factũ tẽdit ad finem exigẽdi quãtitatẽ,reputat potius apposita obligatioi quãtitatis q; obligatioi facti.& alle.gl.in l.fed & si qs.§.fi.ff.si qs cau.& idẽ no.in l.cũ ꝓponas.C.de dolo.& l.q res.§.mihi Romæ.ff. de sol.si aũt ex postfacto fuisset hoc actũ,fateẽ dictũ Iac.bu.nõ sic cñ ex postfacto ꝓmittẽ fraus:sicut à principio;ꝓ hoc bonus tex.in l.iiij. §.si ab ignoto.cũ sequẽti.ff.de manumiſ.& ꝑ Inn.in c. grauis.circa fi.de deposito extrà. Bononiæ tñ seruaẽ indistinctè dictũ Ia-

5 bu.† Ex ꝓdictis etiã apparet qd iuris sit in pœna cõpromissi qñ partes ,pmittũt parare laudo cũ pœna, & arbiter condẽnat eũ ad dandũ certã quãtitatẽ infra certũ terminũ.& ille soluit, an pœna possit peti?& videẽ q; nõ tãquã apposita solutioi quantitatis. in cõtrariũ q; sic in l.j.ff.de ver.ob.glo.dicit q; parere laudo cõsistit in facto,tanquã apposita obligatioi facti:ideo nõ posset dici vsura.vt in hac glos. Breueter aũt cõdẽnatus venit cõtra laudũ, ipm impugnãdo:& ista secũda pars est vera:qa parere ibi non impugnãdo est meri facti:si aũt nõ impugnat,sed nõ soluit, est maius dubiũ:qa licet soluere cõsistat in facto.ar.in l.cõsilio.§. fi. de cura furio.tñ istud factũ ordinatur ad dandũ;quia ex solutiõe trãsfertur dominiũ pecuniæ:& sic potius cẽseẽ datio quàm factũ. vt no.in d.l.cùm proponas.§.de dolo.& in l.naturalis.§. q; si factã. ff.de præscrip.ver.& l.qui res.§.mihi Romæ.de solu. verũ etiam hic est contẽptus arbitri.potest dici q; pœna committitur. & debeatur:quia nõ est appolita mere solutioni quãtitatis:sed in pœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quicquid accedit sorti dicitur vsura. ad de in l.j. & ij.C. de pign. act. in c.j. in fine de vsur.

b ¶ Siliqua, est quoddam genus monetæ. Adde in auc. de iudi. simis epi. in §. sportu lārū. in gl. in ver. siliquis. Doc. in l. frugē. ff. de ver. sig. gl. i c. legimus. § huic etiam. xxxvij. distinct.

c ¶ Sunt permissæ. In quibus casibus vsura sit permissa de iure canonico. vide per gl. summæ. xiij. q. iij. host. i sum. tit. de vsu. in §. an ali quo casu. Io de ana i c.j. in fi. de vsu. Ab. in c. cōquestus e. tit. & i c. post miserabilē. eo. tit. Bar. in l. atqui natura. in §. nō tātū sorte. ff. de neg. gest. Bal. & Io. de Imo. in l. diuortio. ff. so. ma. Bar. cō. incip. Franciscus vxorem quandā nomine Thomasinam.

d ¶ De iure diuino. ad de. c. qm̄ multi xlvij. dis. c. qm̄ multi. xiij. q. iij. originaſſ. Exo. xxij. Deutero. xxiij. & xxviij. Eze. xviij. & Lucæ. vj.

e ¶ Et de iure canonico. Adde tex. in c. ga in oībus. de vsur. & i c. super eo. eo. tit. & i c. qm̄ multi. xlvij. dist. f. Tho. ij. ij. q. lxxvj. aſſ. lxxviij.

f ¶ De iure autē ciuili. Adde auth. de eccle. tit. in prin. gl. & in c. quid dicā. xiij. q. iij. & glo. in c.j. de vsur. lib. vj. Io. de Imo. in regula peccatum. de re. iu. lib. vj. i mer. Abb. in c. cū sit. generale. d foro cōp. Car. Ale. i c. licet. x. di. angel. cōsi. ccxix. incip. arbitror dictā litē. in v. col. eūdē. ang. cons. cclxxij. fci. qm̄ dictū priuilegiū. Lu. ro. cō. ccccxvij. inci. In casu proposite cōsultatio nis. Pet. de anc. cons. xxviij. inci. in q. que vertitur. Car. zab. cō sil. lxxviij. inci. amice & maior charissime.

nam contēptus: quia interest arbitrorum ne contemnantur: & q eorū sententijs pareat. vt l. si quis rē. ff. de arb. † Item opponitur de l. si pœnam. ff. de ver. ob. vbi si promittis mihi mutuare sub pœna quantūcūq; magna, & nō mutuas, cōmittitur pœna vltra legitimum modum. & sic nō censetur vsura: & tñ apponit solutioni quantitatis. & etiā dationi. quia mutuum est cū fit de meo tuum, & de tuo meum, interuenit solutio vel numeratio. Sol. ista debet intelligi cū apponit numerationis simplici: quæ fit vt perpetuò remaneat. ibi verò qñ non simplici: quia nō vt perpetuò remaneat, sed restituatur. et sic potius dicitur factum quàm datio. cùm veniat datio resoluenda. vt in hac gl. Item opde l. qui res. §. qui stipulatur. de sol. ff. vbi fi promittis mihi dare & Titio centum, etiam sub pœna maſori mihi danda. si non das, cō mittitur pœna etiam vltra legitimū modū vsurarū. & sic nō censetur vsura. Solu. hæc qñ promittis mihi dare sub pœna. seu restituere quod accepisti. Secus quādo alteri q̄m thi. quia tunc nō censetur vsura. cùm possit mea interesse q alteri soluas. vt si tenebar illi sub pœna: in quā incido si nō soluis. vt in l. liber homo. §. fi. de ver. obli. Et dicit Bar. in fllo. §. qui stipulatur. quòd p ipsum datur materia fœneratoribus extorquendi vsuras maiores quàm debeantur, quando stipulantur alteri quàm sibi sortem soluendam sub pœna soluendi sibi pœnam. Bald. reprobat dicens q nō est aperienda materia committendi dolum. & dicit q si ille cō sueuit vsuras exercere, q talis pœna censeat loco vsurarū apposita. & sic nil de tali pœna poterit peti. hodie secus si nō consueuit exercere. vel dic etiam si nō consueuit. si apponatur in mutuo alteri restituēdo, censebitur vsura. arg. huius l. & quod §. dixi secū dū Ange. In aliis verò cōtractibus poterit tota pœna exigi. etiā si nō probet interesse. quia cùm in obligatione dandi pecuniam non veniat interesse intrinsecum, pōt venire extrinsecum. vt d. l. liber homo. §. fi. † Et prædicta in contractibus. in vltimis autem voluntatibus pœna apposita dationi, non censetur apposita in fraudem vsurarum: & potest peti l. j. §. Item si ita. ff. ad l. fal. et l. j. de penu. leg. Quid autē si nō sub nomine pœnæ, sed sub nomine vsurarum testator mādat hæredi quòd soluat: aliàs teneat quolibet mense pro vsuris dare tantam quātitatem vltra sortem, an valeat talis dispositio? vide per Bart. in l. ij. ff. de his quæ pœnæ nomine. & l. iij. §. fi. de adimen. lega. & l. tutor qui repertorium. circa fi. prin. ff. de admi. tu.

2 ☞ *Vsura non solum potest consistere in pecunia, sed etiam in alia re.*
Quicquid accedit sorti, dicitur usura: etiam si factum uel aliud emolumentum sit.

LEX XVI.

1 CVm non frumentum, † Si mutuatur pecunia: licet d
agatur vt restitutio fiat in frumento, vel in alia quantitate mutuabili, nō potest vsura excedere legitimū e
modū. h. d. Cōtra q opp. de l. oleo. j. eo. Sol. tex. hic voluit soluere: qa illa loquitur qñ nō mutuatur pecunia: sed frumētū, vinū, vl oleū: f
quorū æstimatio pōt variari. & sic vsura pōt excedere legitimū modū. vt ibi no. ī gl. hic verò nō fuit mutuata pecunia: licet fuerit actū q p pecunia restituat frumentū cū certo additamēto. vñ
2 mutuū nō cōsistit ī frumēto, sed ī pecunia. ¶ Et sic no. q vsura nō solū pōt cōsistere in pecunia: sed in alia re. vt §. e. l. proxi. & l. si ea
2 pactione. Quicquid enim accedit sorti, dicit vsura. ‘ etiam si factum vel aliud emolumentum sit. In text. ibi. [vt certa modiatio tritici p̄staretur.]ſ. pro quantitate mutuata. si mutuaui tibi quinquaginta, hoc acto quòd vsq; ad sex menses restituas mihi pro eis tot modia frumenti. & si nō feceris, soluas quolibet mense tantum pro vsuris. & illud excedit legitimū modū. q habet. j. e. l. eos.

2 ☞ *Si mutuatur agricolæ pecunia, q. non possit mutuans ab eo exigere pro usura nisi unam siliquam pro quolibet solido seu aureo, & quid sit siliqua?*
An istud habeat locum in alijs personis? & nu. 3.
Qualiter puniatur creditor non restituens pignus, uel exigens plus. hic dicitur.
3 *An de iure canonico sint permissæ usuræ usque ad modum istius authenticæ?*
4 *Iuramentum de usuris præstandis, an uideat?*
5 *Vsura nautica, an sit permissa?*

AVTHENTICA.

1 AD hæc. † Ista authen. limitat modum vsurarum super mutuo quod fit agricolæ per alium modum quam limitetur in mutuo quod fit alteri personæ. j. eo. l. eos. & hoc fauore agriculturæ in qua vertitur publica vtilitas: sine qua viuere non possent homines: & statuit q si mutuantur fructus aridi: vt frumentum, ordeum, siligines, vel fabæ, non debeat creditor exigere pro vsuris vnius anni nisi octauam partem modij: & sumo hic modium, pro tota sorte. vñ si mutauit. viij. staria frumēti, nō potest in capite anni vltra dicta octo staria accipere nisi vnum. & si mutuauit cētum, nō poterit accipere. xij. cum dimidio. quæ octauam faciunt partem de centum. nec hic distinguitur in qualitate condi. personæ
2 mutuantis. vt in d. l. eos. † Si autem mutuatur pecunia pro quolibet solido. i. aureo, nō potest exigere nisi vnam siliquā. gl. in auc. sed hodie. §. de epit. & cle. dicit quod siliqua est quoddam genus
b monetæ. b quod hodie non habemus. Item punit creditorē plus exigētem, vel nō restituentē pignus, si tantum percœpit in actione sortis. quia cadit ab ea. & sumitur hæc auc. nullum credentem agricolæ. Gloss. mag. quæ hic est: format plures. q. Prima est, an ista auc. quæ loquitur in mutuo quod fit agricolis, habeat locum in illo quod fit alijs personis. quidā dixerunt q sic. l. oleo. et l. eos. j. e. quæ sunt correctæ, q̄ permittunt grauiores vsuras. plus videt
3 dixisse. † Nico. mat. q etiam iure diuino vel canonico nō obstante vsuræ vsq; ad modū istius auc. sunt permissæ. ‘ propter publicā vtilitatem. propter quā. l. humana potest. distinguere. l. diuinam, & permittere quod. l. diuina prohibet. vt §. patet vt liceat vnicuique vt pater dum dicit. liceat vnicuiq; se vindicare. & sic permittit homicidium publicæ vtilitatis occasiōe. Tñ quod l. diuina, prohibet. iuxta illud nō occides, & in ore duorum vel trium constat omne verbū: & tñ l. humana in testamētis in quibus magis timet falsitas, requirit. vij. testes, & multa alia exempla dari possunt, sed pubi cè interest quod idigētes reperiāt mutuātes: & per hūc modū reperirēt. quia saltem creditor habet aliquod solatiū de pecunia sua, quæ nō stat sterilis: sine quo nō moueretur ex charitate ad mutuādum gratis. Breuiter ista opi. falsa. est. & reprobata per clemē. vnicam de vsuris. quę reprobat statuta quorūdā locorum ista occasione facta, quod liceat mutuare tm̄ pro cētenario, & cō muniter faciētes, & nō remouētes de volumine statutorum. quia permittūt & fouēt peccatum: ac si vsura nō esset peccatū. sed si diceret statutū quod nō licet capere pro vsuris vltra tantam quātitatem. illud statutum nō esset reprobatum. quia nō propterea p
mittit, malè fieri: sed limitat maleficium secundùm Bald. Secunda quæstio est p̄supposito quod dispositio huius auc. nō habeat locum in mutuo quod fit alijs personis, attēta dispositione iuris ciuilis. gl. ponit hic vnā bonam distinctionem. quæ colligitur ex
d ll. præcedentibus. quam vide & signa. & ad eam semper recurritur. Tertia & vltima quæstio est. cum clarum sit de iure diuino
4 quod vsuræ fuerint prohibitæ, & de iure canonico. e quod illud
e limitat: de iure autem ciuili f antiquo, fuerunt permissæ vsque ad
f certum modum. & etiam de iure authenticorum erant permissæ antè quàm fieret. authē. de ecclesia. tit. quod fuit de vltimis factis per iustinianū: an saltem per illud sint hodie ꝓhibitę: & sic de iure ciuili. etiā cū illud mandet & dispōnat seruari quatuor concilia facta in Græcia, in quibus tota fides christiana fundat. Gloss. tenet quod sic. quia in concilio. Niceno: quod fuit primum de illis, prohibent vsuræ: ergo & per illud authē. cētentur prohibitæ. ar. in l. asse toto. ff. de hæred. instit. de isto ar. tractatur. in lege prima. §. de sum. trī. per gloss. & doct. allegat etiam gloss. hic alias rationes:

4 tiones: † & dicit nō valere iuramentum de vsuris præstandis. Canonistæ dicunt contrarium. quia potest seruari sine interitu salutis æternæ. vnde nisi fuerit per episcopum remissum, debet ipm seruare & soluere vsuras, & postea repetere. vt in c. debitores. de
5 iureiu. † Dicit gloss. quia etiam vsura nautica propter periculum quod subit creditor, etiam est permissa per Iustinianum. sed dic quod per ius Canonicum est reprobata. vt in c. nauiganti. extrà de vsur. sic ista authentic. est hodie correcta. cum non liceat hodie à rusticis aliquid exigere pro vsuris: sicut non licet ab alijs. multò minus à rusticis etiam vnum minimum omnino gratuitum. Nec obst. ratio. Nico. ma. quia l. diuina in hoc non est generalis, sed specialis. vt vsuræ nō possint exigi. vnde per legem humanam non potest tolli aliqua ratione. etiam. l. diuina & humana bene cogitauerunt necessitates hominum. propterea non prohibuerunt vsuras.

LEX XVIII.

1 INdebitas † Vsuræ indebitæ omni iure si solquantur antequàm sors, in eam computantur & si postea repetuntur, quocunq; errore fuerunt solutæ. hoc dicit. declara hic per l. si non sortem. de condi. inde. ff. si autem non sunt indebitæ omni iure, sed debitæ saltem naturaliter. dic vt §. eo. l. iij.

2 ☞ *Qualiter debeat fieri oblatio totius sortis debitæ: & penes quem, ut liberetur quis ab obligatiōe sortis & usurarum: & quādo sola oblatio sufficiat sine depositione? & nu. 3. & 10.*
3 *Differentia inter tale depositum & sequestrum.*
Si talis depositum factum fuit cum authoritate iudicis, depositarius non posset postea restituere deponenti sine eiusdem iudicis authoritate. & nu. 5.
4 *Si post oblationem & depositionem (de qua hic) pecunia perdatur qualiter liberetur debitor. & an ope exceptionis. & quid si sola oblatio fuit? & nu. 9.*
5 *Facta depositione (de qua hic) si creditor pœnitentia ductus uellet habere pecuniam oblatam & depositam: qualiter agere debeat contra depositarium non autem contra debitorem qui liberatus est: nisi debitor eam receperit.*
6 *Depositarius qui recæpit tale depositum sine iudicis authoritate, si creditori denuntiauit qualiter habet tantam pecuniam ad sui petitionem, & creditor non recusauit, non debet postea restituere deponenti sine creditoris uolūtate.*
7 *An depositum (de quo hic) procedat in re animata? ut in equo, uel boue: & an oblatio tūc operetur? & nu. 10.*
8 *Quid in re immobili? & nu. 10.*
Quid in rebus mobilibus inanimatis, & an depositarius possit eis uti? nu. 11.
9 *Ad hoc ut debitor quantitatis soluendo liberetur: an requiratur q. dominium pecuniæ transferat in creditorem?*
10 *Quid operetur oblatio cum quis portat rem secum, quam offert? Item consignatio. & nume. 12.*
Quid operetur uerbalis & non realis oblatio. ut cum quis offert se paratum soluere, nō tamen habet rem secum.
11 *Si uideo forensem transeuntem in ciuitate cum equo meo, possum implorare iudicis officium quod satisdet, uel deponat. & consignet equum. ut hic.*
12 *Si est talis res quæ non potest deponi & consignari, an sola oblatio tātum operetur, quātum consignatio & depositio?*
13 *Quid operetur sola depositio & consignatio sine oblatione?*
14 *Quid operetur sola oblatio realis sine consignatione & depositione?*
15 *An sola oblatio realis impediat cursum usurarum quæ iam incœperant currere?*
An liberet debitorem ab obligatione personali statim, & antequam res interierat?
16 *Quando & quare transferat periculum in creditorem?*

LEX XIX.

1 ACceptam. † Oblatio, depositio, & consignatio totius debiti legitimè, facta tollit cursum vsurarum quæ iam incœperāt currere. Item liberat debitorem & pignora: & trāsfert in ipsum periculum pecuniæ depositæ & creditori datur actio contra depositarium. nisi deponens eam recœperit: quia tunc agere poterit contra eundem debitorem. hoc dicit Bart. quod est l. solennis. & masculini generis nō vere. Et dicit Bart. quod est l. solennis. & masculini generis nō vere. Et dicit Bart. quod est l. solennis. & masculini generis nō vere. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctione depositi. & si ipse deposuisset: cum debitor deposuerit ad vtilitatem creditoris, vt possit eam habere quādocunque voluerit. & ideo vtili, nō directa: quia iste verè nō deposuit. videtur etiam quod agere possit vtili rei vēdi. quia ex quo nunc ratificat depositum, dominium pecuniæ in ipsum transfertur. l. si ego. cū ibi not. ff. de nego. gest. & hoc est quod dicitur in fi. [vel ipsas cō petente pecunias.] Nam actio depositi quæ est personalis, datur cōtra depositarium. rei vēdicatio datur in ipsas pecunias potius quàm in depositarium: quia petit declarari illas ad se pertinere, & depositarium cōdemnari officio iudicis ad restituēdum. Hæc vera si pecunia est apud eum depositarium. sed si nō restituit deponenti, non debet agere cōtra ipsum, sed cōtra debitorem, qui eam recuperauit. & hoc est quod sequitur. [nisi fortè eas receperit.] quem text. not. Nam innuit quod depositarius non debet impunè restituere deponēti. & non teneatur creditori. quod intellige vt dixi suprà. quādo sine authoritate iudicis recepit à solo deponente. sed si cum iudicis authoritate, nō debet restituere sine eiusdem iudicis authoritate. aliàs nō liberaretur. Adde
6 † quòd etiam quando sine iudicis authoritate si creditori denūtiauit qualiter habet tantam pecuniam ad sui petitionem, & creditor non recusauit, non debet postea restituere deponenti sine creditoris voluntate. maximè si acceptauit, & denuntiauit sibi vt non restitueret per legem tertiam. j. de noua. & quod nota. in addi. Spec. titu. de posito. eo igitur casu quo liberatus est restituendo deponenti, debet creditor agere contra ipsum debitorem qui deposuit & recepit. hoc est bene mirabile: quia cum per depositionem fuerit liberatus, nō deberet rescindere in obligationem: cum actio semel extincta nō reuiuiscat. vt de solu. l. qui res. §. aream. ff. Glos. super verbo. [& hoc casu.] dubitat de hoc. Sed dic quòd fingitur verè liberatus. & hæc fictio nō facit vt resuscitetur eadem actio directa, sed vtilis. Vel dic quòd etiam directa: non quòd sit illa eadem: sed alia simul à l. instituta. vt ff. de iure
7 fisci. l. deferre. cum l. sed reuocata. † Pro declaratione. j. opp. qd Imperator non dedit perfectum consilium debitori quòd consignet & deponat, quando creditor non vult recipere quod obtulit. & potest esse debitor talis rei quæ non potest deponi, nec consignari: vt si erat res animata. puta equus, vel bos. tales enim res bene possunt offerri materialiter, sed cōsignari & deponi nō: quia tunc non possent postea tangi. & sic perirent famæ. vt probatur in authentic. dos data. allegata in glossa prima. Solu. fateor quod consilium Imperatoris procedit in eo qui est debitor rei mobilis inanimatæ. puta pecuniæ, vel alterius rei mutuabilis. nō autem in eo qui esset debitor rei animatæ. in qua sola oblatio cadit. Sed tunc quæritur, an talis oblatio tantùm operetur postquam non potest fieri depositio & consignatio, quantùm si illa duo interuenissent. Respondetur quòd non. Nam si interuenissent, statim esset liberatus antequam res periret. Sed nunc non est statim liberatus: sed demum re perempta. & tunc si erat debitor generis, vel quantitatis, liberatur ope exceptiōis. Si verò speciei, liberatur ipso iure. quod tamen declara. vt ŝ. dixi. si non inter
8 uenit aliqua culpa eius. aliàs dic, vt suprà. † Sed quid si erat res immobilis? Certè in illa non cadit etiam oblatio realis. quia non potest portari in manibus sicut res mobilis: sed dūtaxat tradi vbi est. solùm ergo cadit oblatio verbalis. & illa multò minus liberat incontinenti: sed si postea casmate periret, liberaret ipso iure. In glo. ij. ibi. [hoc ideo quia totum debitum debet offerre, &c.] Sed cōtra, quia quando non sunt debita diuersa, potest quis offerre vnum sine altero. & tenetur creditor recipere. aliàs constituitur in mora. vt not. in §. Lucius. allegato in gloss. & l. fi. seu pe. ff. qui. mo. pig. vel hypo. solu. sed hic erant diuersæ: s. debitum sortis, & vsurarum. quod patet: quia diuersæ sunt obligationes: vna cōtra trahitur re. vt sortis: altera verbis. vt vsurarum. vt ŝ. eodem. l. iij. Solu. cōtrarium procedit quādo essent diuersa debita æquè principalia. sed quando vnum est principale, alterum accessorium, reputantur esse vnum & idem debitum: vt non possit vnum sine altero offerre. nec tenetur creditor recipere. patet hoc in text. cō
9 iuncta gl. nisi in tribus casibus. duos hic enumerat gloss. † In glo. q incipit. [Quid miri?] ibi [Nec obstat.] p declaratiōe huius particulæ opp. cōtra id quod dicit gl. in princip. quòd liberatur ipso iure per talem oblationem, cōsignationem, & depositionem. Nā videtur quod nō liberetur ipso iure. Nam ad hoc vt debitor quātitatis soluendo liberetur, requiritur quod dominium pecuniæ transferat in creditorem: vt patet in l. empto. post princ. ff. de act. emp. vbi emptor nō liberatur soluendo pretium, nisi dominium transferat in venditorem: quia tenetur ad quantitatem: licet venditor liberetur rem tradendo, licet nō transferat dominium. quia tenetur ad speciem tradendam, nō dandam: sed per istam oblationem. consignationem, & depositionem debitor non transfert dominium in creditorem. quod patet. quia creditor recusando recipere nō cōsentit acquisitioni dominij. ergo &c. vt not. in l. si ego. ff. de nego. gest. & si nō transfertur in eum, nō recedit à debitore: quia nō potest stare in aëre. vt ibi not. vnde dicimus q nunquàm abdicatur, nisi adducetur. licet secus sit in possessione. quam potest quis perdere: licet alteri nō acquiratur, si nō recedit ab ea: ergo nō debet liberari. gl. vult respondere quod ista cōsequētia nō est bona: quia est dare plures casus, quibus id quod soluit nō abdicatur à soluente: & tamen liberatio contingit. pone tria exempla. vnum in hærede cedente nomen debitoris legatario. Nam liberatur act. ex testamento. & directa actio nō abdicatur ab eo. quæ non potest ab ossibus separari. vt in ll. allegatis in gl. istud exemplum satis procedit. Aliud est in muliere quæ aliquam rem in dotem promisit. nam illam tradendo liberatur. & tamen dominium ab ea nō recedit. secundùm gloss. dic quò imò recedit. quia maritus efficitur dominus. vt in l. doce ancillam. C. de rei ven. ergo necesse recesit ab ea: aliàs essent duo domini in solidum. quod esse non potest. vt l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commo. & hoc veritate attenta. Sed attenta fictione potest dici quod remanserit domina. vt in l. in rubus. j. de iure dotiū. Tertium exemplum ponit gl. in debitore qui soluit procuratori creditoris reuocato, ignorans reuocationem: quia liberatur ipso iure. dominium tamen pecuniæ nō transfertur in creditorem. vt in l. cùm quis. §. si debitorem. ff. de solu. Tu dic quòd imò transfertur. si procurator prædictus bona fide recepit. & animo tradēdi domino: ga tūc fingit mandatū nō fuisse reuocatū fauore liberationis. Sed si recepit mala fide, & animo sibi retinēdi, fateor q nō transfertur in creditorem. sed nec debitor liberatur ipso iure: licet ope exceptionis. & in præcedenti casu si postea procurator mutaret propositum & sibi appropriaret, committit furtum ipsi creditori, in quem dominium est translatum. secundo casu committit furtum ipsi debitori soluenti: à quo dominium non fuit abdicatum, postquàm non fuit acquisitum creditori: sed nec ipsi procuratori reuocato: quia hoc nō intendebat soluere. Alij verò dicunt timore prædicto quòd quandoque per oblationem, consignationem, & depositionem non contingit liberatio ipso iure: sed ope exceptionis. Prima pars communiter tenetur. vt not. in l.
10 obsignatione. j. de solu. fauore liberationis. † In ea. glos. ibi. [Item hoc verum.] scilicet quòd per oblationem, cōsignationem. & de positionem impediatur cursus vsurarum quæ inceperunt currere, & quòd non sufficiat sola oblatio. siue vsurę per stipulationē, siue per officium iudicis debeātur. vt in act. bonæ fidei. Io. distinguit. quòd tunc quando per officium iudicis, sufficit sola oblatio quod glos. reprobat. tu tene opinionem. Ioā. qua per officium iudicis in act. bonæ fidei non possunt deberi vsuræ nisi propter moram. vt in l. mora. §. in bonæ fidei. ff. eodem. sed sola oblatio facit vt quis amplius non sit in mora. vt in l. illud. ff. de peri. & cō mo. rei venditæ. ergo facit vt amplius nō currant vsuræ. vt in l. lecta. §. sed cùm sortis. ff. si cer. pe. & ita dixi. in l. ex prædijs. ŝ. eod. & reperio Bald. hoc hic tenere. sed quando debentur ex stipulatione, possunt deberi etiam sine mora. & tunc est vera opinio gl. quòd sola oblatio non impedit cursum vsurarum inceptarum, sed requiritur consignatio, & depositio. vt hic: sed bene impedit ne incipiant currere. vt ŝ. titu. j. l. si cōstat. sed si deberentur ratione moræ, etiam tunc putarem per solam oblationem impediri cursum vsurarum inceptarum. cum sit eadem ratio. vt dixi in l. ex prædijs. & hoc videtur esse de mente. Bald. quod placet. quia video quòd non malè cogitauit. licet alij Docto. non tangant. Glos. fi. recolligendo examinat tres casus. Primus est, quid operetur oblatio supple realis, quæ est cùm quis portat rem secum, quam offert. Item consignatio, & depositio. Secundus est, quid operetur sola consignatio & depositio sine oblatione. Tertius econuersò, quid operetur sola oblatio sine consignatione & depositione. Adde quartum casum, quem glos. non tangit. quid operetur verbalis & non realis oblatio. vt cùm quis offert se paratum soluere, nō tamen habet rem in manibus, nec secum.

cum. Debes aūt scire pro declaratione gl. q sunt quædam in quibus nō cadit realis oblatio: sed duntaxat verbalis. vt sunt res immobiles, quæ non possunt solui nisi vbi sunt. & in istis talis oblatio verbalis tantū operatur, quantùm realis ad tollendam morā, & constituendum aduersarium in mora: & quantùm ad effectū omnes prosunt. dummodò is qui dicit posse implere: quia habet facultatem rei tradendæ: aliàs erit nugatoria. & nō releuaret oferentem. Quædam verò sunt quæ possunt realiter offerri, non tamen cōsignari, nec deponi. vt sunt res animatę. vt ceruus, bos, vel equus. quos quis potest secum ducere, & sic realiter offerre: non tamen deponere & consignare, taliter quod non tangantur. prout est de natura depositi. vt in l. sacculum. ff. depositi. quia morerentur, bene tamen possunt deponi, cum hoc quod tangantur.
11 vt patet in sequestro. quod fit de re mobili. † Si video forensem in ciuitate transeuntem cum equo meo: nam possum implorare iudicis officium quòd satisdet, vt possit stare mecum in isto loco, vel quod equus deponatur, & consignetur penes quendam. l. si fideiussor. §. fi. ff. qui satisd. cog. & ibi not. Quædam verò sunt q possunt realiter offerri, & etiam consignari, & deponi, taliter q non tangantur per depositarium. vt res mobiles inanimatæ: vt pecunia, vel liber. dico non tangantur quantùm ad vium: quia depositarius non debet vti, sed bene potest tangere transportando de loco ad locū. In istis ergo quæ possunt realiter offerri, oblatio realis dūtaxat, nihil operat etiā quātū ad purgādū morā. & impetet sibi quare secum non portauit. vt etiam realiter offerret: vt
a nor in l. prætor. §. si quis paratus. ff. de oper. no. nun. Dicit tamen Barto. quòd talis oblatio verbalis licet non purget moram, habet quendam effectum. quia si fiat creditori volenti pignus vendere: quia debitum sibi non soluit, facit vt si venditio postea fiat, rescindi possit soluendo, vel offerendo postea realiter. per legem si residuum. infrà. de distra. pignorū. & per l. fundus. ff. de rescinden. venditio. & in istis glo. videntur hoc dicere. quod esset singulare, si foret verum. Sed Bald. secundùm Oldr. dicit contrariū. quòd in illa. l. fundus. non fuit facta rescisio propter illam solam oblationem verbalem: sed quia non fuerit seruata solennitas requisita in venditione: vel quia fuit vendita minus iusto pretio. l. autem si residuum. dicit esse sanè intelligendam quando interuenit oblatio realis. si enim sola verbalis non purgat morā, nō debet etiam effectum moræ tollere. qui est vt creditor rem pignoratam possit vendere. & si potest venditio non debet retractari, vel decipere emptorem authoritate. l. & illa opinio securior est.
12 † Quantum ergo ad primum casum gl. dicit quod oblatio realis, consignatio, & depositio in illis rebus in quibus ista tria cadūt, habet vim veræ solutionis. & sic liberat ipso iure. secundùm veram opinionem: licet quidam dicant per excep. & tollit omnem obligationem realem, & etiam personalem, ac si esset facta vera solutio. vt in l. obsignatione. j. de sol. etiam antequam res oblata intereret. Hoc verum. & ita limita gloss. si fuit facta purè & simpliciter, ita q in libero arbitrio creditoris erat eam oblatam recipere. prout hic dicitur in fi. quòd sibi datur vtilis actio contra depositarium: quāquam depositum suo nomine factum fuerit. facit l. Publia. in princ. ff. depositi. Si verò facta fuit sub conditione etiam intrinseca, vt si emptor deponat precium, cū hoc quòd venditor tradat rem, & aliter sibi non soluatur: talis depositio & consignatio non liberat. quia non est in libero arbitrio creditoris recipere. ita not. Bart. in l. si solutus. in fine. ff. de solu. & ibi vide quædam dicta sua in hac materia satis bona. Et quid si est talis res quæ non potest deponi & consignari, an sola oblatio tantū operetur quantùm consignatio & depositio in his quibus caduat ista? Bartol. hic videtur sentire quòd sic. per authenti. dos data j. de do. ante nupt. mihi videtur oppositum: quia non operatur liberationem: nisi secuto interitu. casus est in l. qui decem. ver. planè. ff. de solu. vbi loquitur in seruo oblato. & tamen ibi dicitur liberationem debitori contingere ipso perempto, & non prius. Nec obst. quod suprà dixi de rebus immobilibus. in quibus non cadit realis oblatio, & quòd sufficiat verbalis, quæ fieri potest. ita deberet hic sufficere realis sola oblatio, postquam non potest fieri consignatio & depositio: quia nos loquimur quantùm ad diuersos effectus. Nam illa verbalis sufficit ad purgandam moram, postquam non potest interuenire realis: sed ista realis non sufficit ad liberandum: licet non possit interuenire depositio & consignatio: nisi secuto interitu. quia hæc est maioris effectus. videtur tamen q sufficiat a ad liberationē pignoris, sicut oblatio quæ fit in iudicio. vt l. si rem. §. fi. ff. de pign. act.
13 † Quantum ad secundū articulū glos. tenet quod sola depositio & consignatio sine oblatione reali nil operetur per l. ij. ŝ. eo. nisi in casu quando creditor aberat. & sic nō erat cui posset offerre, sed tunc dic quod debet adire iudicem, & ibi protestari q est paratus soluere si est qui velit & possit recipere. vt ŝ. eod. l. si creditrici. in fi. & expressius in l. fi. ff. de lege cōmisso. talis namq protestatio habet vim realis oblationis. facit l. ij. ff. de nau. fœno. & l de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de no. op. nun. & sine ipso non sufficeret debitori propria authoritate facere depositū: licet creditor abesset. nec propterea purgaret morā: sic debet intelligi. l. pecunię. in fi. & l. cum quidā. §. si pupillo. ff. de vsur. & si non pōt habere copiā iudicis, deberet istam protestationē facere coram honestis personis, & rogare notariū. vt j. de his qui per metū iudi
14 cis non ap. l. fi. cū similibus. & no. in d. §. si quis ipsi prętori. † Circa tertiū articulum de sola oblatione reali sine consignatione, & depositione. sciendum est quod illa purgat moram, si offerēs per prius erat in mora, & constituit creditorem in mora: quia vltima mora nocet. vt l. illud. ff. de peri. & commo. rei ven. iuncta l. si seruum. §. sequitur. de verb. oblig. Et ex hoc sequuntur quatuor ef-
a fectus, quos gl. tangit. Primus est: quia impedit cursum vsurarū quæ nondum inceperunt currere. vt ŝ. eod. l. si per te. & hoc est clarum. Secundus: quia impedit committi pœnam: quæ veniret committenda ratione moræ. non tamen adhuc erat commissa. vt in l. Celius. in fi. ff. de arb. Contra illud facit. l. ij. in fi. j. de iure emphyt. vbi ad impediendum committi pœnam commissam requiritur consignatio & depositio: & non sufficit sola oblatio. Sed solue vt ibi not. per glo. & Cy. Tertius effectus est: quia transfert periculū interitus in creditorē. Quartus est: quia liberat pignus, vt faciat cōpetere exceptionē cōtra creditorē hypothecaria agētem. vt hic in ver. [cum seruiana etiā actio.] non intelligas vt faciat compignorationem si pignora erant tradita. nam quantū ad pariendum actionem non sufficeret oblatio extraiudicialis, sed requiritur quòd fieret in iudicio. vt l. si rem. §. fi. ff. de pig. act.
15 facilius enim acquiritur exceptio quàm actio. † Nunc circa prędicta quatuor quæritur de tribus. Primò. an sola oblatio realis impediat cursum vsurarum quæ iam inceperant currere. Gl. tenet q non. arg. hic à contrario sensu. vbi requirit consignationē & depositionē. ru dic quod dixi in præcedenti glo. super verbo [inhibeat.] in fi. & in l. ex prædijs. ŝ. eo. Secundò requiritur an liberet debitorem ab obligatione personali statim, & antequàm res intereat: tenet gloss. q sic in duobus casibus specialibus. aliàs secus. q non si post interitum. vt in glos. j. huius l. & in l. qui decem. ff. de solu. & sic non tantū valeat sola oblatio quantum consignatio & depositio. Doct. dicunt quod etiam illis duobus casibus quos glo. dicit esse specales, non contingit liberatio: nisi secuto interitu. hoc verum in extraiudicialibus. aliàs secus. per dictam l. si rem. §. fi. vbi præcedit pignorationem: ergo pignus est liberatum. & eodem modo debitor videtur liberatus ab obligatione personali. Bar. verò in l. si debitor. de solu. tenet contrarium: quia sequeret quod post oblationē factā in iudicio si debitor esset liberatus, creditor non posset ipsum cōuenire. sicut nec q̄n consignauit & deposuit. vt in l. fi. huius l. sed certè etiā q̄n cōsignauit & deposuit potest eum conuenire, si depositum rehabuit. vt hic in fi. patet. Tene dictū Bar. quod non est liberatus ab obligatiōe personali, postquam rem quā obtulit retinuit penes se. vt hic in fi. sed bene est liberatum pignus ipso iure, vt sic possit ipsum repetere per pignorationem. pactum enim quod indiget pignore, vnde interest sua ipsum recuperare, licet remaneat debitor: & imputet sibi creditor cū non recepit. & si pignus non erat traditum, per talē oblationē factam in iudicio non solū paratur exceptio iuris: sed etiā facti, & intentionis agere volentis hypothecaria: licet quando esset facta extra iudicium nō esset liberatum pignus ipso iure, q̄ possit agi pignoratitia: sed ope exceptionis op
16 ponis cōtra volentem agere hypothecaria. vt ŝ. dixi. † Tertiò & vltimò quærit gloss. q sola oblatio realis transfert periculum in creditorem, & tamen non liberat ab vsuris quæ inceperunt cur-

¶ Cursum vsurarū. Adde q etiam cōpēsatio quæ fit ipso iure à lege impedit confessionē pœne: & cursum vsurarū. vt in l. si cōstat. ŝ. de cōpen. Et de primo per Bar. & doc. in l. Iulianus. ff. de condi. & demō. Et p Alex. de imo. de vtroq in cōl lxxiij. co. ij. ver. Sed premissis. in v. vo. Frā. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Dedit etiã fideiussorem. Adde tex. iuncta gl. in l. quæro. ff. loc. Bart. in l. centum Capuę. ff. de eo quod cer. loco. Inn. & Ab. in c. j. de vsuris.

rere. & dicit q̃ ratio est. quia tunc verũ est, q̃ liberat à periculo, quando erat talis res q̃ non poterat consignari & deponi: aliàs nõ liberaret. nisi interuenerit cõsignatio & depositio. ita etiam recitat Cy. illam gl. hoc est expresse conrra l. qui decem. in princ. ff. de solu. vbi etiam in pecunia quæ potest cõsignari & deponi sola oblatio realis liberat à periculo secuto interitu, non ipso iure: sed ope. excep. Dic ergo quòd sicut secuto interitu liberat ab obligatione saltem ope. excep. ita & liberaret à cursu vsurarum, etiam quæ inceperũt currere. & etiam si nõ propter moram currebãt quod enim hic & in pluribus locis dicit gl. solam oblationem nõ sufficere ad impediendum cursum vsurarum quæ inceperãt currere. debet intelligi nõ secuto interitu rei oblatæ. quia tunc non est liberatus debitor ab obligatione personali ipso iure: nec ope excep. ideo durat stipulatio vsurarum. sed secuto interitu: quia liberatus est saltem ope. excep. cessare debet cursus vsurarum, quæ non debent currere pro eo quod non debetur. & ista est clara & optima rñsio. & ita etiam sentit Cy. & ita procedant in obligatione, consignatiõe, & depositione quæ fiũt per debitotem ad finem liberationis consequendæ, & moræ purgandæ: sed interdum fit p̃ creditorem ad finem acquirẽdæ actionis, & tunc dicit Bart. quod aut loquitur in contractibus: & non sufficit sola oblatio: sed requiritur consignatio & depositio: sed in vltimis voluntatibus sic. vt l. cui fundus. de condi. & demon. circa hoc vide quod ipse melius not. in l. mulier. §. j. vel ij. ff. de cõdi. insti. & Bal. hic reprehendit Bar. in j. dicto. dicens quod etiam in contractibus sufficeret sola oblatio: nisi quando ageret de rescissione contractus. Et ita dicit Bal. debere intelligi illam l. si per te. §. eod. aliàs sufficeret sola oblatio. vide per Bal. de pluribus aliis quæstionibus circa materiam huius. l. tamen ipse non declarat materiam huius gl. sicut declarauí, nec ita explicat materiam.

2 ☞ *Debitor qui promiserat usuras, si dedit etiam fideiussorem, & fideiussor interpellatur à creditore, & soluit sibi usuras, an possit eas repetere à debitore: & an debitor postea à creditore? & nu. 4.*
An possit eas repetere à creditore?
3 *Quid si eas soluit ex interuallo necessitate non cogente?*
Quid si promisisti eas soluere cum iuramento, & nõ impetrauit absolutionem ab episcopo, & facile erat sibi eam impetrare?
4 *Quid si erat talis persona, cui fuisset dedecus venire contra promissionem suam?*

LEX XX.

1 Constitutionibus. †Exceptio competens debitori, competit etiã fideiussori & mandatori. concor. l. tam mandatori. §. de
2 non pecu. h. d. Cy. †tangit hic. q. quotidianam. Si debi-
2 tor qui promiserat vsuras, dedit etiam fideiussorem [a], & fideiussor interpellatur à creditore, soluit sibi vsuras: an possit eas repetere à debitore. videtur quòd nõ. quia illæ erant indebitæ vtroq; iure. & sic non tenebatur nec poterat cogi soluere: imputet ergo sibi cur soluit. vt l. si fideiussor. ff. mã. in cõtrarium videtur casus in l. Quintus. eo. tit. quia potuit parcere honori suo in prejudiciũ debitoris, postquam ad sui instantiam promisit vsuras. quasi esset sibi deterius recusare soluere: sed illa l. Quintus loquitur quãdo vsuræ erant debitæ saltem naturaliter: quia promissæ per pactum, attenta dispositione iuris ciuilis antiqui. sed hodie tam de iure ciuili nouissimo quàm de iure canonico nullo iure sunt debitæ. quia à l. prohibitæ. l. si non sortem. ff. de cond. indeb. gl. iuris cano. in c. peruenit. extra de fideiuss. dicit quòd si iurauit soluere, soluendo repetit à debitore. quia propter iuramentum erat obligatus ad soluendum. vt in c. debitores. de iureiur. sed si non *iurauit, nec debitor repetit, quia non * debuit soluere ad sui præiudicium. nec etiam à creditore repetit. cui videtur donasse iciens ter soluendo. Bald. dicit quòd imò à creditore per condi. indeb. quia non videtur donasse: licet scienter soluerit, & nulla necessitate cogente. quia in vsurario ab ipso principio inest peccatum.
3 & dicitur extorquere & recipere. Tene menti. †Alij verò dicũt quòd si ex interuallo, nõ necessitate cogente soluit, non repetit. per illam gl. de illa quæstione, vide in regula peccatum. de re. iur. in mercurialibus. Item dico quòd etiam quando fideiussor promisit cum iuramento soluere vsuras, nõ excusatus, facilè sibi fuit impetrare absolutionem ab episcopo. quod potuit de iure canonico, vt in c. j. extra de iureiur. cum ibi not. per l. ij. §. & vtili act.
4 ff. de contra. iudic. tute. †Secus si non fuit sibi facilè: nec in l. ij. §. tractari. ff. ad tertul. & argu. in l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. man. & eodem modo non esset sibi imputandum si non petijt absolutionem: si esset talis persona cui fuisset dedecus venire cõtra promissionem suam. puta magnus & fidelis mercator: de cuius promissione quilibet confidebat. Nam poterat parcere pudori suo. per illã legem Quintus. quæ est no. ad hoc. & idem si ignorabat contractum fore vsurarium ignorantia facti. vt in l. si fideiussor in princ. ff. mandati. Secus iuris ignorãtia. ea. l. §. non malè. cum ibi not. Si ergo in prædictis casibus potest repetere vsuras ab eo p̃ quo soluit, & ille poterit repetere à creditore: sed vbi foret sibi imputãdum fideiussor non repeteret, ab eo: sed ab alio cui soluit, si per ignorantiam iuris vel facti. cùm ipso iure essent indebitæ: & vsurarius tractat de lucro. si autem ex certa scientia. gl. illa in c. peruenit. vult quòd non possit repetere. Bald. hic tenet contrarium. vt dixi.

LEX XXI.

1 Si vsuras. †Qui tenetur ad sortem & ad vsuras efficaciter, si simpliciter soluat quantitatẽ, quæ non sufficiat ad vtranque, & non declarauit ie soluere pro sorte, creditor potest retinere pro vsuris. et quatenus excederet pro sorte. concor. l. j. j. de sol. sic ergo licet debitũ sortis sit grauius quam debitum vsurarũ: quia sors parit vsuras. non econuersò. nihilominus simplex solutio nõ cedit in grauius debitum satis quando vnum est principale, & aliud accessorium: quia tunc econuersò cedit in minus graue. vt hic & in gl. fi. quæ formatistud contrarium. & est ratio diuersitatis. quia primo casu debitor potest soluere vnum sine altero inuitò creditore: vt sit interpretatio pro eo, vt videatur soluisse in grauius. sed in secundo casu nõ posset soluere sortem sine vsuris inuitò creditore. vt colligitur ex l. acceptam. in princ. ideo fit interpretatio pro creditore, vt possit retinere pro debito minus graui. scilicet, pro vsuris. casus. In gl. fi. ibi. [quàm quòd alieno.] Iupple. & tamen inuitus soluit pro alio, quàm pro se. ergo istud non facit censeri grauius debitum quod magis inuitus soluat. hoc voluit dicere gl. reprehendendo rationem quam suprà fecit secũdùm quosdam. In gl. ibi. [cùm ex pluribus causis est debitor.] Iupple. æquè principalibus. & rationem dicit. vt §. dixi.

LEX XXII.

1 Pignoribus. †Pro vsuris etiam naturaliter tantùm debitis potest retineri pignus: si pro eis fuit obligatum. hoc dicit. Gloss. requirit quòd fuerit obligatus expresse. aliàs in dubio vult quòd nõ censeatur obligatio nisi pro sorte. Ego dixi contrarium in lege per retentionem. suprà eodem. & Cyn. secundùm Petrum tenet hoc & prius non videram. posset tamen gl. saluari si primò vẽdit pignus pro sorte, & postea promisit vsuras per pactum nudum: quia tũc censetur datum pro sorte, & pro debito præcedenti, nõ sequenti. sicut in simili no. in l. cùm virum. j. de fideicõ. sed si post promissionem vsurarum fuerit datum simpliciter, censetur datũ tam pro sorte, quàm pro vsuris. secundùm Cy. & ista est veritas. licet non tangat.

LEX XXIII.

1 Deo quidem. †Si datur mutuò res cuius examinatio variatur, vel variari potest ex tempore, permittuntur vsuræ vltra legitimum modum, etiam centesimę, quæ æquiparantur sorti h. d. & hoc voluit gl. in auc. ad hęc. ibi ii autem incertũ, &c. pone ergo exemplum. Mutuaui tibi x. cados olei, qui valebãt x. aureos, cùm hoc vt hinc ad annum debeas mihi restituere x. aureos. sicut nõ valebant. postea in termino soluti x. cadi olei nõ valebãt nisi quatuor, vl̃ v. & sic p̃ x. aureis habẽtur. v. Attenta ergo natura mutui, q̃ est vt reddat tantundẽ in eodẽ genere. vt in l. ij. in prin. ff. si cer. pe. quod si facere potes, dãdo x. cados olei nõ cõstarent tibi nisi. v. videt q̃ tale pactum quod reddas petitũ in duplo, sit vsurariũ: & vltra legitimũ modũ, quia æquiparat sorti. & sic est cẽtesima. & tñ permittit. & eodẽ modo si actum fuit vt p̃ x. cadis olei valẽtibus. v. restituas mihi xx. q̃ poterit esse q̃ tũc p̃ x. aureis haberes xx. cados. et tñ tale pactũ nõ reprobat: attẽta hac possibilitate. licet cõtrariũ euenìat. qa nõ debet illud inspici: sed quod euenire potuit, vt §. eo. l. si ea pactiõe. & l. si ea lege. nisi tũc temporis nõ sit verisimile dictum casum euenire posse secũdùm communem æstimationem omnium hominũ. vt in d. l. si ea lege.

Si aliquis

2 ☞ *Si aliquis gerat negotia alicuius fœneratoris: non tenebitur fœnerari pro eo: & si pro alio exerceat, tenebitur ipse ad restitutionem.*

LEX XXIIII.

1 Si mater. †Gerẽs aliena negotia, si pecuniã illius tenuit otiosam, & nõ dedit eã ad vsuras, tenetur domino ad eas vsuras quas potuit percipere: & sui negligentia non percepit. glo. intelligit verũ quãdo dominus consueuit suas pecunias fœnerari. aliàs secus. quia gestor negotiorum debet seruare consuetudinem domini post-
2 quam gerit. arg. l. vel vniuersorum. ff. de pig. act. † Sed quid erit hodie si aliquis gerat negotia alicuius, fœneratoris: an tenebitur fœnerari pro eo? dic q̃ non. quia nec suo, nec alicuius nomine debet quis vsuras exercere: aliàs tenetur ad restitutionem: etiam si pro alio exercuit. xlvj. dist. c. sicut non suo.

LEX XXV.

1 Ro auro. †Pro speciebus datis æstimatione possunt deberi vsuræ sicut pro pecunia. secus si non sint datæ æstimatæ. vel sint datæ, non tamẽ vt restituatur æstimatio: sed eadem species vt in l. in fideicommissi. in prin. ff. eod. titu. In text. ibi. [pro auro.] quia cùm peteres à me centum mutuò. & ego non haberem pecuniam, de
3 tibi tantùm argentum, vel testes æstimatione, cũ potestate vẽdendi pro centum, quibus indigebas. nam est perinde ac si cẽtũ mutuassem. vt l. rogasti. in princ. ff. si cer. pe. & §. e. ti. l. si p̃ mutuo.

2 ☞ *Hypothecaria qualiter duret plus quàm obligatio personalis, quæ est principalis.*
3 *In præstatione annua quolibet anno incipit præscriptio pro solutione fienda illo anno: non pro futuris.*
4 *Rei uendicatio competens pro fructibus perceptis ex re mea, tollitur triennio cùm sint res mobiles. licet rei uendicatio adhuc duret super fundo.*
Quid in conditione sine causa, quæ datur loco rei uendicationis, si sunt consumpti, & effectus est locupletior ille qui consumpsit?

LEX XXVI

1 Os qui. †Tutus exceptione præscriptiõis in sorte, vl̃ in re principaliter debita, nõ potest molestari super vsuris, vel fructibus. etiam si à tempore perceptionis fructuum, vel quo vsuræ inceperunt deberi, non cucurrerit tantùm tempus quantùm sufficit ad p̃scribendum. quia requiritur quòd currat in obligatione principali. qua sublata tollitur accessoria. hoc dicit. not. vsq; ad §. super vsurarum verò. & debet intelligi vt habeat aliquod dubium. etiam quando vsuræ poterant peti per stipulationem. vel fructus vendicari, aut condici iure actionis. Si enim non possent peti nisi iudicis officio mercenario, quod per se non potest in iudicium deduci. non haberet aliquod dubium, quòd sublata actione principali periret & extingueretur officium iudicis super accessorijs. vt suprà, depo. l. iij. & ff. de eo quod certo loco. l. centum Capuę. in fin. infrà. l. fi. & sic aliud in præscriptione sortis, aliud in solutione. quia si ille qui tenetur ad vsuras iure obligationis, solueret sortem sine vsuris. possent peti vsuræ. vt d. l. centum Capuæ. & tamen præscripta sorte non possent vsuræ peti. vt hic. nam in p̃scriptione adest negligentia non petentis: quæ ita respicit vsuras sicut sortem. sed in solutione secus. ideo non extendit effectum suum solutio vltra id quod solutum est. In sententia verò condemnatoria idem: sed in absolutoria videtur idem quod in præscriptione: quia causa absolutionis sicut concernit sortem: ita & vsuras. si enim absoluitur, quia debitor non potest ad vsuras esse obligatus: quæ non concurrunt nisi pro debito. Et vide hic omnino quod not. Cyn. suprà, de iudi. l. j. in secunda oppositio-
2 ne. † Pro declaratione gloss. primæ opponitur tribus modis. primò contra textum dum dicit. [vel xl. præteritos annos.] quia omnis obligatio personalis tollitur spacio triginta annorum. vt infra, de constit. pecu. l. secunda. & l. sicut. de præscript. triginta annorum. Solu. quod hic dicitur de xl. refertur ad hypothecariã. quæ quando competit contra principalem debitorem, durat plus quàm obligatio personalis, quæ est principalis. l. cum notiss. imi. in princip. de præscriptio. xxx. annorum. & l. intelligere. de luitione pig. & sic durat sublata principali super sorte. & est ratio. quia pignus datur ad maiorem cautelam, & securitatem creditoris. Ideo plus durat hypothecaria. Vt sic sibi aliquis cui profit prouisio. Vel dic etiam quòd potest referri ad
1 personalem actionem super sortè, si super ea interuenit litis contestatio: per quam perpetuatur actio ad xl. annos. vt in gloss. Secundò op. inquantũ iste tex. vult q̃ sublata hypothecaria tollatur stipulatio vsurarum: quia hypothecaria potest tolli spatio longi temporis, quando datur contra tertium possessorem habentem titulum. vt j. si aduer. cred. l. j. & ij. & per lapsum lõgi tẽporis nõ debet intelligi stipulatio vsurarum. ex qua oritur actio personalis. gloss. soluit duobus modis. tene secundam, quod iste tex. loquatur & debeat intelligi solùm de eo casu quo tollitur hypothecaria spatio xl. annorum, vt quando competit contra principalem. vt d. l. cum notissimi. & tunc erat sublata actio personalis obligatio ad sortem: & in consequentiam stipulatio vsurarũ. Tertiò opponitur. si pignorauerant data pro sorte & vsuris, licet essent vsuræ accessoriæ respectu sortis: respectu pignoris erant quid principale ergo sublato principali pignore non debet tolli stipulatio vsurarum: quia accessorium non regulat principale, sed econuerso. breuiter dic quod stipulatio vsurarum non tollit propter hoc solum quod tollatur hypothecaria, sed propterea quia erat principalis sublata ad sortem: quantum autem ad fructus, cum obligato prædio censeantur etiam obligati fructus. vt l. in prædijs. ff. in quib. cau. pig. tacitè contrahitur. si sublata esset rei vendicatio, vel actio personalis ad fundum, non est sublata hypothecaria quo ad fructus. ita videtur sentire Cy. † In sequẽ-
3 ti glo. oppo. similiter tribus modis: primo de l. cùm notissimi. §. his infrà, de præscript. xxx. annorum, vbi in præstatione annua quolibet anno incipit præscriptio pro solu. fienda illo anno & ideo lapsis xxx. annis non est præscriptum: nisi solutioni fiendæ illo anno veniebat. non pro futuris præsta. à quibus non sunt lapsi adhuc anni xx. & ille text. dicit contrarium ibi. dum dicit per xl. &c. Solu. ibi in præstatione annua principali: quæ nec per se tollitur, nec in consequentiam alterius, scilicet principalis sublatæ. Item oppo. de l. intellìgere. j. de luitione pignorum. vbi sublata obligatione principali, quæ est personalis per præscrip. non est sublata hypotecaria proinde: licet sit accessoria. Solu. ibi in alio accessorio quæ hic nec in eo quod sit pro securitate creditoris. vt est pignus. nam illud est potentius: hic verò in illo accessorio, quod non sit ad securitatem: sed ad augmentum principalis, quod non est impotens. Vltimò opponitur de l. centum Capuę. post princip. ff. de eo quod certo loco. vbi sublata principali pro solutione non tollitur stipulatio vsurarum. propter hoc gloss. intrat distinctionem. de qua dic. vt §. dixi. nam aliud est quòd tollatur principalis pro præscriptione: aliud quòd pro solutione. & hoc in accessorio, qui potest per se stare in iudicio, & per se deduci: quia debetur iure obligationis: sed in illo qui nõ potest per se stare, vt officio iudicis mercenario nam sufficit quòd principalis tollatur per præscriptionem, vel solutionem, an autem idẽ sit quando tollitur per sententiam gloss. hoc tangit. dic vt suprà
4 dixi. † Vltimò scias quòd rei vend. competens pro fructibus perceptis ex re mea tollitur triennio, cùm sint res mobiles. & sic vsucapiuntur. licet rei vendicatio super fundo adhuc duret: quia possor bonæfidei habet titulum pro suo in illis fructibus: & sic poterunt triennio vsucapi. l. sequitur. §. fructus. de vsucapio. hoc si extant. quid autem si sunt consumpti, & sic non competit rei vendicatio: sed condictio sine causa, si est effectus locupletior: an illa conditio (quæ est actio personalis sicut rei vendicatio, cuius loco succedit) tollatur triennio? Bartol. similiter tenuit quod sic in dicta l. sequitur. §. fructus. quod perpetuò tene menti: quia notabile est: Quod autem suprà dixi de fructibus, quòd possunt vẽdicari à possessore, & vsucapi. intellige de naturalibus. vt sunt oliuę, vel poma. nam industriales facit suos propter bonam fidẽ. vt l. qui scit. §. final. ff. eodem. possunt tamen condi. & ista condictio tollitur triennio, sicut rei vendicatio: quia nõ habet esse aliquis deterioris conditionis ex eo quòd sit dominus. facit. l. in bello. §. si quis seruum. ff. de captiuis.

2 ☞ *Non ualet consuetudo uel statutum de usuris præstandis.*
3 *Contractus factus contra prohibitionem legis, non ualet.*
Quid si contra prohibitionem consuetudinis?
4 *Fœnerator si mutuauit puta centum, non licet ei aliquid retinere de illa summa pro usuris.*
Ad discooperiendum fraudem potest fœneratori deferri iuramentum.
Valet constitutio episcopi quæ dat faciliorem modum probandi quem usurarium esse manifestum quam detur à iure communi.

§. Super vsurarum. †Nota hic quòd constitutis in dignitate minus licet stipulari

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nō valet consuetudo. adde l.j.ff.de vsu. & per Car. zab. in c. fi.de consue.

b ¶ Contractū factū. An ille qui post contractum efficitur clericus possit cōueniri i foro secu. vide bar. i.l.officiales.C. de epi sco.& cle.Bal.in l.cū ḡdā puella.ff. de iur. om.iu.in l.j.C.an seruus ex facto suo. & i c.j.de eo q arma.bel. depositu.in vlīb⁹ seu. Ang.&Io.deImo.i.l. nemo pōt.ff.de leg.j. Io.an.in c.j.de ob. ad ra. Ant.de Bu. & ab. in c.ppositi. de fo. compe.

c ¶ Sacra vrbe.i.Hierusalē.adde Phi. frā. in c.felicis.§.quapropter.in iij.no.de pœnis lib.vj.

d ¶ Depositari⁹. Adde gl.instit.quib. mo.re cōtrahi.ob.in §.præterea.doc.f c.j. depositi.

e ¶ Culpa lata. Quid sit lata culpa. vide p Abb.f c.vnico.de cō mo. Et qñ culpa lata æquiparat dolo.maximè in delictis. vid per Abb.cōl.iij.inci. Facti diligentia talis est.in j.volu. Et quid sit culpa leuissima. vide Bart.in l. quod Neruа.ff.depo. Car. zab.in c.j.in x. q.de commo. & quando culpa dicatur grauis seu leuis.vide p Ab. in c.fi.de his q fil. oc.

pro vsuris,quàm aliȝ:quia maius eis est decus mutuare ad vsuram. Item quod mercatoribus et negotiatoribus licet plus stipulari cȝ aliȝ vsq; ad bessem.i.duas tertias sortis.vt si sors est xxiȝ. possunt stipulari viij. in anno. Item quod propter periculū quod creditor suscipit in sorte,licet sibi stipulari vsuram cētesimam.quod est verum donec substantiæ periculum.id est,postquàm nauis peruenerit ad portum.postea incipiunt currere cōes secūdùm taxationem huius l. & desinunt maiores.vt l.j.j.tit.j.† Item nota in ver.[Cæteros.ibi.occasione consuetudinis.] quod non valet consuetudo a vel statutum de præstādis vsuris.& lex prohibet. vnde cum hodie sint vsuræ prohibitæ etiā vnius nummi non poterit per statutum vel consuetudinem induci contrarium. † Item not.contractum b factum cōtra prohibitionem.l.non valere.quid si contra prohibitionem consuetudinis?gl.videtur tenere contrarium.ff.de pac.l.Iurisgē.§. quinimò ver. maximè.† Item not.in ver.[interdicta.]cōtra cōsuetudinem aliquorum fœneratorū, qui numerant centum,& incontinenti retinent decem vel xiȝ. pro vsuris vniꝰ anni. & faciunt eantare instrumentum de centū. nam non licet retinere vnum nummū, vel decem solidos pro vno pisce,vel aureū pro recolligendo instrumentum. & quod retinet,minuit debitum sortis. Not.in fi. quod ad discooperiendam fraudem potest fœnatori deferri iuramentum.& est arg.secundùm Bald.quòd valet constitutio episcopi quæ dat faciliorem modum probandi quē vsurarium esse manifestum,quàm detur à iure communi.

a ¶ Creditor qui recipit usuras,si eas postea restituat debitori ex causa donatiōis,non potest debitor postea aliquid repetere per cōdictionē indebiti à creditore:nec ab eius hæredibus,postquam semel fuerunt restitutæ:licet ex causa donationis.

b ¶ Sacra vrbe.i.Hierusalē.adde Phi. frā. in c.felicis.§.quapropter.in iij.no.de pœnis lib.vj.

c ¶ Depositari⁹. Adde gl.instit.quib. mo.re cōtrahi.ob.in §.præterea.doc.f c.j. depositi.

d ¶ Culpa lata. Quid sit lata culpa. vide p Abb.f c.vnico.de cō mo. Et qñ culpa lata æquiparat dolo.maximè in delictis. vid per Abb.cōl.iij.inci. Facti diligentia talis est.in j.volu. Et quid sit culpa leuissima. vide Bart.in l. quod Neruа.ff.depo. Car. zab.in c.j.in x. q.de commo. & quando culpa dicatur grauis seu leuis.vide p Ab. in c.fi.de his q fil. oc.

adde quod quando creditor suscipit in se periculum sortis,etiam si nō pro pecunia traiectitia,erat licitum sibi stipulari cētesimas vsuras:cum sit eadem ratio in aliȝ periculis, quæ est in periculis maris.ff.e.tit.l.periculi.† No.tex in l.iij.dum dicit.[in sacra vrbe.] id est. in Hierusalem c q licet ista l.ḡ est de antiquis: & sic facta fuit ab imperatore non christiano, nihilominus Hierusalem appellabat sacram vrbem.quia ibi colebatur Deus cœli,sed in aliȝ partibus colebantur idola.

2 ☞ Vecturales,uel muliones,si causa fraudandi uectigal non seruant iter consuetum, eorum est periculum contingens in tali itinere.

3 Si quis habeat apodissam de aliquibus rebus quæ portantur ad gabellarios, & aliquis portat aliquam rem quæ non sit in apodissa,& sic fraudat gabellam, quòd propter illam tota salma perdatur.& confiscetur.

4 Præceps auaritia,& inciuilis audacia à lege reprobantur.

LEX XXVII.

1 DE vsuris.† Lex noua trahitur ad præterita,quatenus habet tractum pro futuro tempore. hoc dicit.

LEX XXVIII.

1 VT nullo.† Vsuræ vsurarum non sunt permissę. etiam si primæ vsuræ fuerint ī sortem deductæ.hoc dicit.gl.intellīgit non tamen numeratæ: aliàs possent exigi.sed doc.tenent contrarium.quia da 2 reē materia fraudādi hanc l.quærit hic Bal.†pone quod debitor soluit creditori vsuras,& creditor incontinenti easdem vsuras sibi restituit,dicens se ei donare: mortuo creditore debitor repetit ab hæredibus vsuras quas soluit in curia episcopali, hæredes se defendunt dicētes,quod defunctus easdem vsuras sibi restituit: creditor replicat quod illa restitutio fuit facta ex causa donationis,& sic nō tollit debitum,seu condi. inde.quæ fuit nata eoipso quod dictas vsuras soluit creditori: quæritur quid iuris?& tenet ipse quod nō sint restituendæ postquàm sunt semel restitutæ.licet sub nomine donationis impropriè sumatur.& intelligatur potius secundùm subiectam materiam.

De nautico fœnore. *Rubrica*

2 ☞ Hierusalem qualiter appelletur urbs sacra.licet facta ab imperatore nō christiano.

LEX I.

1 IRaiectitiam.† Eatenus veniunt vsuræ centesimę,p pecunia traiectitia, quatenus durat suspitio periculi maris apud creditorem.quod est quousq; nauis peruenerit ad portum.quo casu cessant cōes vsuræ.& debentur centesimæ.postea verò veniunt cōes,& nō centesimę. & idem si creditor non suscipit in se periculum.h.d.cum l.seq.& adde quod quando creditor suscipit in se periculum sortis,etiam si nō pro pecunia traiectitia,erat licitum sibi stipulari cētesimas vsuras:cum sit eadem ratio in aliȝ periculis, quæ est in periculis maris.ff.e.tit.l.periculi.† No.tex in l.iij.dum dicit.[in sacra vrbe.] id est. in Hierusalem c q licet ista l.ḡ est de antiquis: & sic facta fuit ab imperatore non christiano, nihilominus Hierusalem appellabat sacram vrbem.quia ibi colebatur Deus cœli,sed in aliȝ partibus colebantur idola.

2 ☞ Vecturales,uel muliones,si causa fraudandi uectigal non seruant iter consuetum, eorum est periculum contingens in tali itinere.

3 Si quis habeat apodissam de aliquibus rebus quæ portantur ad gabellarios, & aliquis portat aliquam rem quæ non sit in apodissa,& sic fraudat gabellam, quòd propter illam tota salma perdatur.& confiscetur.

4 Præceps auaritia,& inciuilis audacia à lege reprobantur.

LEX III.

1 CVm proponas.† Qui suscepit in se periculum,teneē de eo.nisi ex culpa alterius partis acciderit.h.d.ista not.l. secundū Bart. & declarat & limitat omnes ll.dicentes debitorē posse suscipere periculum in se casus fortuiti.quia contractus ex conuentione partium legē accipiunt* l.j.§.si conueniat.ff.depositi.* & sic licet quis de natura contractus non teneaē de casu: potest tiē per pactum illum in se suscipere.vt ś.de pign.act.l.quæ fortuitis.& l.nec creditores.cum similibus.nam tūc tenetur ex isto pacto,quando casus non accidat culpa creditoris.per hanc l.quam 2 perpetuò tene menti.† Not.contra vecturales, vel muliones,qui causa fraudandi vectigal,non seruant iter consuetum,vt eorum sit periculum contingens in tali itinere: quia præsumitur nō debuisse venire,si iuissent per rectum iter.† Item allegatur ista l.qd 3 si quis habeat apodissam de quibusdam rebus quæ portat ad gabellarios: si aliquas portat quæ non sint in apodissa, & sic fraudat gabellam,quòd propter illā tota salma perditur,& confiscatur.& sic etiam illæ res de quibus apodissam habebat: quia sibi non prodest:postquam ea abutitur.& vide q idem Bar.not.in l. cotem.§.dominus.ff.de publicanis.& hoc etiam tāgitur per Cy. hic.† Vltimò not.tex.in fi.de præcipiti auaritia,& inciuili audacia reprobata à lege.faciūt enim homines odiosos apud omnes. 4

LEX IIII.

1 TRaiectitiæ.† Periculum pecuniæ traiectitiæ pertinet ad creditorem antequam nauis peruenіat ad portum,si creditor illud in se suscipit: aliàs ad debitorem.

Depositi. *Rubrica.*

2 ☞ Culpa lata in quo differat à culpa latiori remissiuè.

LEX I.

1 SI incursu.† Depositarius d tenetur de dolo & lata culpa:nō de casu,nisi contrarium sit actum.h.d.sed nec de leui,vel leuissima tenetur:quia cōtractus celebratur gratia dantis: nō gratia recipientis. l.si vt certo.§.nunc videndum.ff.cōmo.No. hic secūdū Bart.de lata quia † rarò reperies 2 in tex.nam.l.quod Neruа.quæ principaliter ad hoc allegatur.nō loquitur de culpa lata: e sed de culpa latiori.quæ est dolus p̄sumptus.& longa est differentia inter illam & istam. vt ibi plenè notatur per eundem.sed certè imò reperitur in l.latæ.de ver.sign.

LEX II.

1 VSuræ in depositi.† In contractu depositi quia est bonæ fidei, veniunt vsuræ ex mora.sicut in cæteris bonæ fidei contractibus.hoc dicit. Et procedit ista l.cùm apud te deposuerim pecuniam in sacculo, quam conuertisti in tuos vsus,quo casu commitis furtum,& statim es in mora, quousque fueris interpellatus de restituendo.& non restituis cessante quolibet impedimēto.Si autem pecuniam quā apud te deponam, non dedi cōsignatam,poteris ea vti.quia videor dedisse licentiam vtendi. & sic non commitis furtum vtendo.ff.eo.l. Lucius.

LEX IIII.

1 SI deposita.† Quod venit in officio iudicis mercenario,sententia lata super principali nō pōt peti.h.d.Et vide hic quod no. Inn. de iuramēto calumnię.

calumniæ. capitulo. cum causam tamen aliâs cum iuramento, & circa fi. In tex.videtur velle q si es mihi condemnatus ad sortem,non facta mentione de vsuris quę veniebant officio iudicis mercenario.sic non possum iudicis officium principaliter in iudicium deducere sine sorte,vt fiat cōdemnatio in vsuris:sed debeo agere prima actione ad sortem: vt sic illa mediante possim venire ad vsuras,& nolo vti sententia lata super sorte tantùm q ego non possum hoc facere. & tamen regulariter possum : quia per sententiam condemnatoriam non fuit prima actio sublata: sed noua actio sibi accumulata:vt l.j.cum ibi plenè no.ś.de iud. iunctis his quæ habentur & no.in l.duobus.ff.de excep.rei.iudi. & hoc fortè odio vsurarum.& sic non potest negari acquiri per hanc nouationem iudiciariam actionem primæ decedat,& non accedat.regulariter secus.vt no.in d.l.j.secundùm Cy.non tamē est sententia nulla propter hoc q non fuerit facta mentio de vsuris:licet fuerint petitæ in libello.vt ś.de vsu.l.in bonæfidei.& ibi dixi:non sic credo interesse fore.q veniret officio iudicis mercenario.vt in actionibus arbitrariȝ:quia si esset lata sententia super principali,non facta mentione de interesse,licet non possum iudicis officium mercenarium implorare vt condemnet. vt l.centum Capuæ.in fi.ff. de eo quod cer. loco. possum tamen omissa sententia iterum agere actione prima,& petere iteratam condemnationem fieri,tam in sorte quam in interesse.facit l.iij.§. Item Iulianus.de eo quod certo loco.quia non sic est odiosum interesse sicut vsuræ.nec obstat quod ex sententia condemnatoria contra volentem iteratò agere obstat exceptio rei iudi.sicut ex absolutoria.l.si quis cū totū.§. planè.ff.de exce. rei iudi.quia verū est si post sententiam fuit secuta absolutio. vt no.in l.euidēter.eo.ti.

2 ☞ Sequestrum est species depositi,& in quibus differat à simplici depositō remissiuè.

LEX V.

1 REpropter.† Sequester teneē restituere sequestrū ei de quo actum fuit impleta conditione. Item debitor postquam soluit tutus est, licet nō re habuerit instrumētum debiti.hoc dicit. De materia se- 2 questri vide per Bar.in l.interesse puto.ff.de acqui. possess. † Est enim species depositi.ideo de ipso fit mentio in hoc tit.vt hic. & ff.eo. l. licet. vbi ponuntur quædam in quibus differt à simplici depositō,cum vltimo dicto.concor.l.indultum.j.de solu. In tex. ibi.[cum aduersario tuo.]hoc est propter quod illud depositum vocatur sequestrum.quia factum ab vtraq; parte cōtendente.nā simpliciter depositum fit ab vno tantū.& hęc fecit iste colonus: quia non confidebat de locatore;cū penes se haberet instrumentum promissionis. & vt facilius posset rehabere facta solutione.

2 ☞ Si deposuisti penes Titium aliquam rem,dicens in instrumento quod illam rem habuisti à me in depositum:licet illud instrumentum sit factum inter te & Titium,tamen probet intentionem meam contra te?

LEX VII.

1 DEsiderium.† Actio depositi datur contra depositarium, non contra eum in quem ipse depositarius rem depositam trāstulit. hoc dicit.cum l.sequē. videbatur iste depositarius excusatus,si fortè iusta ratione motus.quia fortè habebat se absentare: depositum transtulit in alium cum pacto,q ille restitueret deponenti.ex quo pacto acquiritur deponenti actio:vt in l.penulti.ś. ad exhiben.& l.si cùm venderet.ff.de pigno.actio.nam ipse non tenetur nisi de dolo & lata culpa cùm nunc nō habeat penes se, nec dolo desijt habere. videbatur q non teneretur : sed deberet deponens agere contra illum in quem transtulit:sed contrarium est.quia eoipso fuit in lata culpa q in alium transtulit. nisi fortè necessitas ipsum cogeret.In tex.ibi.[instrumentum quo hanc ti bi reddi &c.]dicit Bal.fortè istum tex.alibi non reperiri.qui pro 2 bat.† q si deposuisti penes Titium aliquam rem, dicendo in instrumento q illam rem habuisti à me in depositum : illud instrumentum licet sit factum inter te & Titium,probat tamen intentionem meam contra te:& etiam si non possim aliter probare q deposuerim, sufficiat hoc instrumentum ad probandum. Et videbatur contrariū.quia res inter alios acta aliȝ non prodest, nec nocet.& quia confessio tua facta me absente, non debet probare intentionem meam contra te.l. certum.§. si quis absente.ff.de confes.sed hoc est verum.nisi feceris eam cōtrahendo cum alio, & per publicum instrumentum. quod perpetuò tene menti. ta- * men reuera iste tex.non vult hoc dicere* q illud instrumentum probet intentionem meam cōtra te. sed potius vult dicere* econuerso: quod inducebas ad probandum intentionem tuam come, videlicet quòd depositum non habebas penes te:sed in alium transtuleras bona fide:& de hoc apparebat instrumentum.nota tamen primum dictum in se propter authoritatem Bal. facit c.peruenit. de fideiuss.

2 ☞ Inter successionem filij in potestate,& mortem patris, non est dare medium.

3 Si hæreditas patris est delata filijs in potestate ex testamento, uel ab intestato, an antequam se immisceant possit dici hæreditas iacere?

4 Commendare,idem est quod deponere.

a ¶ Idem est commendare quod deponere. Adde l. Lucius.ff.de posi.l.commendare. ff.de verb. signi.c.nequis. xxij. q.ij. & in c.j de depo.Item hoc verbum commendare accipitur pro laudare. vt in l. ea quæ. ff.de cōtrahen.empt. c.nemo deinceps. de elec.lib.vj. per Inno. in c.dudū.el j. de ele.

LEX IX.

1 VM hæreditas.† Ex contractu serui hæreditarij acquiritur actio hæreditati iacenti.& per eam postea hæredi.hoc dicit.casus. In tex. ibi.[personam domini.]defuncti quousq; adeatur: sed postea re 2 præsentat personam hæredis.† In tex.ibi.[priusquam patri vestro succesſeritis.]sed contra:quia inter successionem filij in potestate,& mortem patris,non est dare medium. vt l.si post mortem.de lega.j.& de condi. inde.l. Iulia.glos.dicit q isti filij erant emācipati,& sic nō cōtinuaē dñiū in istis ,nec erāt sui:vel si erāt in potestate,erant instituti sub conditione potestatiua. qua pendente similiter non erant hæredes necessarij.& sic hæreditas dicebatur iacere.Si autem erant instituti purè, & erant in potestate , procederet contrarium. nec posset dici hæreditatem iacere. 3 † Dicit Bal.no.singu.hanc glos.per quam patet quòd si hæreditas patris delata est filijs in potestate ex testamento, vel ab intestato,etiam antequam se immisceant , non potest dici hæreditas iacere.cùm statim sint hæredes:licet sine effectu. quantùm ad ea quæ concernunt eorum præiudicium.quia non possunt conueniri à creditoribus.nisi probetur immixtio.vt ś.si minor se ab hę redi.abstī.l.j.sunt tamen hæredes quó ad concernentia commodum: quia transmittunt hæreditatem tanquam aditam ad quoscunq; hæredes.secundùm communem opi.& ideo tali hæreditati non debet dari curator:tanquam hæreditati iacenti: & si daretur,non valeret datio.tanquam erronea.argu.in l. Seiæ egressæ. ff.de tuto.& cura. datis ab his. Breuiter non puto hoc esse verū: quia propter beneficium abstinendi quod habet filius in potestate ex edicto prætoris:redigitur ad instar emācipati:vt l. nam nec emancipatus.de lega.j.sed si esset de lata emancipato diceres iacere:vt patet in glos. ergo & nunc : & sic bene poterit dari curator.& valebit datio:quicquid dicat Bal.huius dictum est potius inutile quàm vtile.† In tex.ibi.[commēdatas.] No. quòd idem 4 a est commendare,quod deponere,*secundùm Bartol.si ego dico commendo tibi hunc librum, vel hanc rem, videor deposuisse: & agam depositi.

3 ☞ Sententia lata in actione depositi super restitutione rei,quod sit diffinitiua. Instrumentum depositi habet executionem paratam.

Deponens condemnatus actione depositi contraria pro expensis factis in re deposita an efficiatur infamis?

LEX X.

1 QVi depositum.† Condemnatus in actione depositi directa:quia non restituebat rem: efficitur infamis. hoc dicit. Et hoc quia redarguitur de fide rupta.qui enim deponit, multum confidit de depositario:& depositarius recipiendo,videtur dare fidem suam de restituendo.vt j.l.proxi.denegando ergo restitue re perfidiam cōmittit.vt habetur ibi. † Sunt & aliȝ duo casus in 2 quibus condemnatus efficitur infamis eadem ratione, vt habetur in l.j. de his qui notan.infa. & sic in deponente condemnato actione depositi cōtraria pro expensis factis in re deposita, quia non condemnatur de fide rupta.Et per istam le.patet quòd sententia lata actione depositi super restitutione rei est diffinitiua: aliâs non infamaret:vt in l.quid ergo.§.ex compromisso.ff. de infa.ergo falsum videtur id quod dicit Bar.j.l. proxi. quòd instrumentum depositi habet executionem paratam, quia sic nō esset necessaria diffinitiua.Certè potest esse quòd de depositō nō fuit confectum instrumentum:& sic oportuit probari per testes, & ferri diffinitiuam,sed etiam si fuit confectum instrumentum,potest esse quòd non fuit petita executio : sed fuit actum ordinario

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cōpensatiōis. Add de d. Maria. so. in. c. primo. de mu. pe. ar. vj. fal. xj. et ibi q̄ fi admittit cōpensatio de deposito ad depositū licet vnū sit ligatū, aliud nō. allega. Bal. & Sal. & in proposito add de Tinda. in suo tracta. de cōpens. col. ij. & Moder. in §. bonæfidei. insti. de ac. Cur.

b ¶ Executionē paratā. Adde & intellige vt hic p Ang. Et Ad de q̄ etiā si de depo. cōstaret p testes exa minatos ad perpetuā rei memoriā: in casibus pmissis, tale depositū sic pbatū, haberet executionē paratā. ita Mach. in suo notabili quin to q̄ dictū refert. & sequit. d. Felic. in c. sicut. col. iij. de re iud. & vide alexā. in l. fi. C. de fideicom. Cur.

c ¶ Defunct⁹ deposuisset. Adde Ioā. an. & Barb. in c j. de depo sito.

iudicio dato libello super hac actione, & sic per hanc l. non reprobatur dictum Bar. In text. ibi. [suo nomine.] Secus si nomine defuncti. vnde non fieret infamis: quia nō condemnaretur de fide rupta. nam de ipso nō confidit deponens de depositō. nec ipse dedit fidem sed defunctus. & idem in procuratore depositarij: vt l. furti. §. si quis alieno. ff. de infa.

1 ☞ Actio depositi, an sit de iure communi summaria?
2 Instrumentum depositi an habeat executionem paratam?
3 4 Licet ex depositō non transferatur dominium nec possessio nec usucapiendi conditio dicitur tamen præbere titulū largo modo.
Depositarius propter impensas factas in re deposita, potest retinere eam quousque sibi defundantur?
5 Depositario si facta fuit protestatio quòd non restituat deponenti, an tamen debeat restituere nulla cautione recepta?

LEX XI.

SI quis. †Depositarius sine dilatione compellēdus est ad restitutionem depositi, nec potest obijcere compensationem vel dicere in contrarium sibi factam protestationem. h. d. hęc singularis. l. † Bar. qui dicit per eam quod actio depositi est de iure communi summaria, quantum ad cognitionem & ordinem iudicij: non quantū ad 1
probationem, vt colligitur in verbo [ilico.] & in verbo [quā celerrimè.] & in verbo [quā ocissimè.] vt no. in l. meminerint. j. vn de vi. Et sic vult Bar. quod non requiritur libellus, nec litis cōtestatio, quantū ad ordinē iudicarium, hoc est quantum ad terminos qui abbreuiantur: non quantum ad ordinem iudicarium, quominus requiratur libellus, & litis contestatio sicut in actiōe ad exhibēdū, q̄ est summaria, & tñ illa requiruñ. vt l. tigni. §. j. vel. §ij. iuncta. l. iij. §. j. vel ij. iūcta. l. ij. ff. ad exhibē. & hoc plus placet: & hoc important illa vocabula quæ hic ponuntur: non tamē omissionem ordinis iudiciorum: sed abbreuiationem terminorum, & etiam remissionem feriarum vt etiam die feriato ob necessitates hominum possit agi: sicut in alijs casibus requirētibus 1
toleratur. vt l. ij. ff. de feriis. Et aduerte q̄ ista procedunt quando depositarius negaret depositum, vel confiteretur: sed negaret re-
a stitutionem, opponendo exceptionem compēsationis, " vel alia si autem confiteretur, & nullam exceptionem opponeret: non
3 esset speciale in depositō, quia idem in quolibet alio debito confessato coram iudice. l. si debitori. ff. de iudi. cum ibi nota. † Dicit etiam Bar. per hanc l. q̄ instrumentum depositi habet executio-
b nem paratam. b & non est necessarius libellus, nec sententia diffinitiua. Bal. videtur tenere contrarium per l. præce. sed non obvt suprà dixi, per illum tex. qui dicit quòd depositarius non pōt. allegare contra deponentem quòd res sit ipsius depositarij, & quod propter hoc depositum non valeat, nec teneatur restituere. per tex. dum dicit [actiones personales vel in rem.] & sic non pōt obijcere exceptionem dominij sicut nec contra agentem cō ditione exceptionis l. si quis conductionis titulo. infra loc. vel cōtra petentem restitutionem. illud videtur esse falsum, & expresse cōtra tex. in l. is qui rem. ff. eo. tit. quia exceptio dominij pro quo excludit intentionem agentis, vt dicat in re propria factum depositum, cùm in re propria nō cadat depositum sic nec locatio, 2
vt ibi habetur. Breuiter si deponens non consentit vt exceptio dominij admittatur, sed petit primò fieri restitutionem, procede 1
re potest quod primò dixit. vt ante omnia fienda sit restitutio. & ista exceptio reseruetur in ordinario iudicio per modum agendi si non consensit, vel tacet: & depositarius fuit admissus ad probandum de proprio dominio, & probauit, & denegabitur restitutio, & sic debet intelligi l. is qui rem. ad quod facit. c. j. de restit. spolia. vbi licet non admittatur exceptio dominij contra agentē de spoliatione, si tñ fuit admissa: quia agens nō pbauit probato
dñio denegatur restitutio, & illo modo videt Bal. ista. l. intellige
4 re, & q̄ suprà dixi. † Nota in princip. in verbo [titulum.] q̄ licet c
ex depositō non transferatur dominium, nec possessio, nec usucapiendi conditio, dicitur tamen præbere titulum. sed hoc largo modo sumendo. & quantum ad excusandum quem à mala fide propter retentionem rei alienæ, quia si fuit sibi deposita, non dicitur habere malam fidem. strictè tamē: & propriè loquendo nō dicitur titulus, nisi quando ex eo transfertur dominium, vel vsu capiendi conditio. vt in toto titu. pro emptore, & pro donato. & similibus, & dicit pluraliter alijs modis titulus, quod dic vt per Cy. in l. cogi. §. de petit. hæred. Item dicit Bar. in simi. huius. l. probari q̄ p de protestatione facta alicui per quendam tertium statur iuramento ipsius. Bal. contrà: quia nō dicit hoc tex. imò oportet q̄ ostendat sciuisse sibi factam protestationem à tertio: vt patet dum dicit, [quod si inscriptis &c.] sed bene statur eius iuramento, quod ipse non commisit dolum nec fraudem in faciendo sibi fieri talem protestationem, & sic est iuramētum purgationis de proprio debito. vt §. de vsuris. l. eos in fi. & hoc verius est, quàm quod dicit. Barto. † In glos. quæ incipit. [hoc ad vtrunque.] tene opi. Pla. quod depositarius propter impensas factas in te deposita, potest retinere eam quousq̄ sibi refundantur. per l. colonus. ff. de vi & vi armata. & quod no. eod̄ē titu. l. si plures. §. fin. & per Azo. in summa. Oppo. in glo. fi. contra fi. q̄ licet facta fuerit protestatio depositario q̄ non restituat deponenti, nihilominus debet restituere: etiā nulla cautio nec recepta de defendēdo ipsum ab illo denunctante, quia potuit elusione fieri. vt in l. hęc autem. in prin. ff. si cui plus quàm per leg. fal. dic quod ibi fuerunt factæ minæ verbales, non autem mota controuersia, nec facta protestatio in forma. & illæ non debent attendi, nec propter eas deponens grauaretur onere satisdationis: sed post motam controuersiam, vel protestationem factam in forma, secus, quod tamen hodie corrigitur per authen. hic positam, quæ vult q̄ illa non obstante teneatur liberè restituere, etiam nulla satisdatione recepta, & implere fidem quam dedit, & si protestans postea vult agere contra deponentem agat. Item ad idem oppo. q̄ illa cautio non sit prestanda, siue tertius non habebat ius: quia non poterit committi. vt in ll. allegatis in glo. quæ dicit quod licet reuera non haberet ius, posset tamen obtinere de facto. vt l. cùm putarem. ff. fami. ercis. & reputaretur habuisse huius l. res iudicata. de re iudic.

2 ☞ Habens iura directa, quòd interdum ex iusta causa admittatur ad protestandum alicui debitori ne soluat habenti utilia, vel econuerso habens utilia, ne soluatur habenti directa.

AVTHENTICA.

SEd iam cautum est. † Nota hic casum in quo quis non potest alteri protestari quod non faciat illud ad quod faciendum alteri tenetur, quæ dicitur protestatio inhibitoria. de qua vide plenè per Barto. in l. non solùm. §. morte. ff. de ope. no. nun. † Aliquando tamen admittitur, cum ille qui habet iura directa protestatur ex aliqua iusta causa debitori ne soluat habenti vtilia. vt ff. ad Trebel. l. hæres cùm debuerat. vel econuerso cùm habens vtilia protestatur ne soluatur habenti directa. vt j. de dona. l. iij. & vide omnino quod no. Inno. de officio delega. c. sanè. an possit talis protestans prohiberi facere talem protestationem vel inhibitionem, & an possit cogi ad remittendam eam officio iudicis: sic ergo corrigitur finis. l. præcedentis per hanc authen. quæ volebat quod facta protestatione per tertium non cogeretur depositarius restituere nisi recepta cautione à deponente de defendendo ipsum aduersus illum tertium. Nam hodie non tenetur hanc actionem præstare. si tamen ille tertius esset dominus, & ageret rei vendi. contra deponentem, haberet locum. l. bona fides. ff. eo. quæ non est correcta per hanc authenti.

3 ☞ Diligentia unius debet sibi prodesse: non alteri.

LEX XII.

SVperuacuam. † In his quæ pondere, numero, vel mensura consistunt, si vni ex hæredibus deponentibus pro hæreditaria parte persoluitur, residui periculum ad cæteros pertinebit. hoc dicit. Barto. & est optimus casus. ecce casum. † No. quod diligentia vnius debet sibi prodesse: non alteri, facit l. iij. in princ. ad leg. falci. ff. & loquitur ista l. in his quæ pondere, vel numero, vel mensura consistunt. in quibus fit diuisio numero, vel pondere: non autem in speciebus in quibus non fit diuisio per numerū: sed per singula corpora. vnde si defunctus deposuisset duos æquos: & depositarius vni ex hæredibus restituisset vnum, & alter postea moreretur, teneretur alter communicare cum hærede: quia

de: quia quilibet ex hæredibus in quolibet æquo habebat partē pro indiuiso. ergo primus recepit rem quę non erat sua propria: sed communis cum suo cohærede. Sed quęritur hic. quando depositum fuit ab vno factum, & postea deuentum ad plures hæredes ipsius, quid si fuit factum à duobus, & postea vni eorum fuerit restituta pars, & antequàm restitueretur altera pars alteri, fuit perdita. Respondeo secundū Bal. idem quod hic nisi in casibus qui habentur & no. in l. pupillus. ff. quę in fraudē. credito. & per glo. in l. tutores. ff. de condi. indebi. In contrarijs quæ format glos. dic vt in ea.

Mandati: vel contrà. *Rubrica.*

2 ☞ Videtur quis gessisse de mandato alicuius, qui ipso sciente & patiente gessit, sed si ipso ignorante, habet locum actio nego. gesto. non mandati: & si domino prohibente: neutra istorum habet locum.
Casus quo dominus locupletatur cum aliena iactura.
3 Qui gerit aliena negotia, potest recipere pecuniam sub usuris, si expedit pro utilitate domini, & dominus tenetur sibi pecuniam, & usuras solutas restituere.
4 Officium procuratoris, an debeat esse gratuitum?

LEX I.

1 ADuersus. †Pecuniam quam procurator expendit de suo in negotijs domini in dubio recuperat de suo cum vsuris, sed salariū an possit consequi, nō est sine dubio, sed relinqui
2 tur in cognitione iudicis. hoc dicit. † In tex. ibi. [gesta sunt.] scilicet per te de mandato suo, & sic fuisti procu. ad negotia, & videris gessisse de mādato, si ipso sciente & patiente gessisti. vt l. qui patitur. ff. eo. & j. ea. l. si fideiuss. sed ipso ignorāte nō haberet locum actio mandati, sed nego. gesto. vt in toto titu. de nego. gest. sed si domino prohibēte, neutra istarum locum haberet pro recuperanda æstimata pecunia. l. si pro te. ff. eo. & sic est casus in quo dominus locupletabitur cùm aliena pecunia: aliās
3 iactura. & imputet sibi gestor. vt §. de nego. gest. l. fin. † In tex. ibi. [mutuò acceptam.] dicit glo. cum vsuris. Et sic no. q̄ qui gerit aliena negotia, potest recipere pecuniam sub vsuris, si expedit pro vtilitate domini: & dominus tenetur sibi pecuniam & vsuras solutas restituere. & isto casu etiam de iure canonico petuntur: quia non vt lucrum, sed vt damnum emergens petuntur. fa
4 cit c. peruenit. de vsuris. † In tex. ibi. cognitio præbebitur. Sed in quo consistit illa causæ cognitio. glo. propter hoc ponit vnam distinctionem, per quam patet q̄ aliquando non potest peti salariū promissum. & hoc in duobus casibus. Primus quando fuit promissum incertum non expressa certa quantitate. puta bene proūidebo tibi de salario. Item quando certum, tamen illicitum. puta de quota parte litis. aliquando potest peti per actionem mandati informatam à pacto, quando ista concurrunt: scilicet & q̄ promissa fuit certa quantitas. Item per pactum nudum incontinenti appositum iuxta mandatum. Item q̄ procurator etiam sine salario fuisset gesturus. & sic est propriè contractus mandati. qui debet esse gratuitus. licet incidenter interuenerit remuneratio. aliquando verò petitur per actionem præscriptis verbis. quā do ex interuallo interuenit promissio: quia videtur esse contractus innominatus do vt facias. aliquando per actionem ex locato, quando fuisset gesturus sine salario. & est tale opus ad quod ipse procurator consueuit operas suas locare: quia dicetur cōtractus locationis & tamen habet in se admixtum mandatum: sed non oritur actio mandati: sed locati. si autem non cōsueuit locare operas, ad hoc petetur per actionē præscriptis verbis. ista sunt
3 in effectu quæ voluit glo. quam Bal. dicit esse defectiuam quasi in singulis membris. vnde vide hic per eum.

LEX II.

1 CVm ex causa. †Pecunia quam fideiussor soluit pro debitore, pōt tam per ipsum quàm per hæredem eius repeti per actionem mandati vna cùm pignoribus. hoc dicit. Intellige vt dixi in l. præce. quando de mandato debitoris fideiusit expresso, vel tacito: quia ipso sciente & patiente. vt j. eo. l. si fideiussor. secus si ipso prohibente: vt l. si pro te. ff. eo. In tex. ibi. [habes mandati actionem.] sed mirandū est: quia pignora petuntur per hypothecariam. quæ est actio realis: sed actio mandati est personalis. glo. vt effugiat hoc contrarium. legit istum tex. & exemplificat multis modis. & effectus glo. est: quia iste tex. potest intelligi duobus modis, scilicet de rebus patris tui fideiussoris obligatis creditori per patrem tuum de mandato de-
a bitoris principalis. vel per ipsum debitorē de consensu patris tui. & primo casu clarū est quòd habet locum actio mandati. in secundo habet locum actio commodati. Et dicit glo. q̄ lite cōtestata super actione mādati ad pecuniam censetur etiam contesta.

a ¶ Et istud relatiuū. Quid importet relatiuum quę vide Rapha. Cu. consi. xcvij. inci. stante dicto statuto. & consil. clxxvj. incipi. statuto papiensi cauetur.

super actione commodati ad restitutionem pignorum. per l. fi. j. de annali exce. & propter hoc tex. hic dicit. [qua.] id est per quā. Secundò modo potest intelligi de rebus ipsius debitoris. & hoc duobus modis. vel q̄ fuerint obligatæ creditori: qui tenebitur eas tibi restituere, vel patri tuo, cùm ei soluisti. q̄ aliās non teneberis soluere: vt j. de fideiuss. l. ij. vel quòd fuerint obligatæ patri tuo pro fideiussione: & tunc daretur hypothecaria, & istud rela-
a tiuum a qua, facit impropriam relationem. sicut ibi. mulier damnauit quæ saluauit. vt no. §. de nego. gest. l. ij. tene quam vis: quia quælibet potest sustineri. & est vera in se.

2 ☞ Si aliquis cessit iura sua ex causa uenditionis, uel donationis, an hoc non obstante posit re integra agere directa actione quæ apud eum remansit, nec potuit per cessionem ab eius ossibus separari?
3 Qualiter aliud sit ante cedere, & aliud concedere?

LEX III.

1 SIpater. † Mandās alteri actiones, potest hoc nō obstāte re integra experiri. hoc dicit. qui ergo facit procuratorem ad agendum, non tollit sibi potestatem agendi antequàm procura. litem contestetur. postquàm verò non sit effectus dominus litis, nec possit reuocare sine causa. vt l. post litem. ff. de procur. non poterit agere dominus, quia vel vult prosequi eandem litem, & videtur q̄ non possit. cùm ipse non sit dominus eius, sed procurator. Aut vult inchoare nouam litem: & ob. excep. lit. pendentiæ. vel dic q̄ potest prosequi eandem litem ratione vtilis. videtur q̄ habetur in instantia per l. in causæ. §. fi. de procura. non tamen per hoc re uocatur procura. quod prosequere vt per Bar. in d. l. post litem.
2 & hoc in procuratore simplici. † Quid in procuratore in rē suā, si alicui cessit iura sua ex causa venditionis, vel donationis, an hoc non obstante possit re integra agere directa actione, quæ apud eum remansit nec potuit per cessionem ab eius ossibus separari: vt l. quis ergo casus. ff. de peculio. videtur quòd non. quia talis procura. non potest reuocari per l. illam. j. de donati. contrarium tamen est quòd admittitur ad agendum. nisi in tribus casibus. qui habentur in l. iij. j. de dona. & hoc quando directa actio remansit penes cedentem nō omnino inutilis. quod est quando fit cessio inter viuos. secus si in vltima voluntate ex sena. consul. tre. nam postquam hęres restituit fideicommissario, nullo modo potest agere etiam extra casus illius. l. iij. licet apud eum remanserint directæ actiones. vt l. si hæres instit. ff. ad Trebel. quia remanserunt sine vtilitate, & omnino inutiles. vt l. qui in princi. eo. titu. & ideo potest ei obijci exceptio tu non potes agere tanquàm hæres: quia restituisti hæreditatem. Non sic quando quis cessit inter viuos: quia non potest sibi obijci hæc exceptio tu cessisti alteri hanc actionem quam intentas. nam hoc non pōt obijci nisi in tribus casibus. qui habentur in d. l. iij. & sic non remansit directa omnino sine vtilitate. quod tamen exigit tenetur resti
tuere cessionario vel actione ex vendito, si cessit ex causa vendi
tionis: vel actione in factum, si causa donationis. l. hæreditatem.
3 ff. de dona. † In tex. ibi. [mandauit.] non dicit cessit. & sic potius concessit aliud est antecedere, & cōcedere: quia primo casu trās feruntur vtiles: quas cessionarius suo proprio nomine intentare potest. Secundo casu nullæ transferuntur: sed solùm exercitium directarum. & sic nomine mandantis agere debet. iuxta ea quæ habentur in l. qui stipendia. §. de procu. iuncta. l. fi. in princi. cum ibi no. j. de dona. & primo casu dicitur procura. in rem suam. de quo quærit glo. in fi. secundo nō. sed simplex procurator. In tex. ibi. [actum est.] quia fortè pater tuus cum debitore transegit. & tu volebas infringere transactionem. quasi non potuerit eam facere, postquam actionem mandauerat. Sed an pater filio in po-
testate potest actionem cedere. Bald. hic tangit. & videtur casus in l. filiusfami. ff. de actio. & obliga.

2 ☞ Si procurator damnificauit dominum in xx. sui culpa, sed in alia manu meliorauit conditionem domini in x. an ista x. debeant detrahi de illis xx. ut non possit dominus repetere nisi x.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Hæreditas non potest adiri per procuratorem. Adde Bal. in rubri. extra de procura. in ix. col. versi. vtrum hæreditas.

LEX IIII.

1 ETiam. †Licet ꝓcurator per dat causam, tamen si ne sua culpa recuperat expensas quas fecit de suo in prosecutiõe

2 litis à domino ptincipali. hoc dicit. ista l.† Glo. hic quærit in fi. si procurator damnificauit dominũ sui culpa in xx. sed in alia manu melioravit cõditionem domini in x. an ista x. debent detrahi de illis xx. vt non possit dominus repetere nisi x. & tenet ꝙ non: quia non debet ex eodem facto pœnam vel præmium reportare: vt in l. quàm alleg. glo. doc. tenent contrarium per l. Caius. ff. de vsur. vbi dicunt casum esse notabilem.

2 ☞ *Hæreditas, quare non potest adiri per procuratorem: sed bonorum possessio sic.*

LEX V.

1 SI maritus. †Negligens implere mandatum susceptum: tenetur ad interesse etiã lucri deperditi. hoc dicit. In tex. ibi. [noluerit.] & sic lapso tempore eam perdidisti culpa & negligentia procuratoris tui. In tex. ibi. [si mandasse te vt peteretur &c.] si autẽ non mandasti, expresse innuit ꝙ non potes agere ad emendationem huius damni: quia nec in generali mandato cadebat hoc vt eam peteret, cùm ex hoc venires obligandus. vnde sine speciali mandato, vel generali cum libertate obligare non potuit: ergo non est sibi imputandum si talem bonorum possessionem nõ petijsset, postquam non poterat petere cum effectu vt te obligaret: potuit tamen eam petere sine effectu vt te obligaret. non statim: sed demum postquam ratam habueris. per rationem quã ponit glo. quia etiam sine aliquo mandato petere poterat: sed te nõ obligat, nisi ratam habeas. tamen non potest sibi imputari si nõ petijt: postquã non poterat cùm effectu. hæc est intentio huius tex.

2 † In glo. j. in fi. ibi. [l. iij. §. acquirere.] & quæ sit ratio diuersitatis

a ꝙ hæreditas non potest adiri per procuratorem. ‘sed bonorum possessio. bene potest peti & acquiri per procuratorẽ. dic vt not. in l. Paulus. per procuratorem. ff. de acqui. hære. In glo. fina. in fi. ibi. [multo magis.] certè illi qui debent requiri speciale mandatum. loquuntur de petitione effectuali. per quam dominus statim obligatur oneribus hęreditarijs. & ista est veritas ꝙ illi dicũt ꝙ non possit peti sine speciali mandato, vel generali cum libera. Nam generale sine libera non importat quod possit dominum obligare. sicut nec importat ꝙ possit alienare. illud autem quod dicit glo. ꝙ sufficiat generale mandatum: quia etiam sine illo mãdato potest peti. procedit in petitione non effectuali: per quã dominus non obligatur, nisi postquam ratam habuerit. vnde gloss. non bene loquitur. Nam & illa quæ requirunt speciale mandatum, si nõ adiuit, possunt rata haberi: vt l. patri pro filio. ff. de mi.

LEX VI.

1 SI fideiussor. †Qui patitur pro se alium fideiubere mandare videtur. hoc dicit.

2 ☞ *Accipiens pecuniam mutuò de mandato alterius, qualiter obligetur mandati. & si mandans soluat an sibi sit fienda cessio contra accipientem?*

LEX VII.

1 SI literas. †Mutuans vni de mandato alterius, habet vtrunq; obligatum, scilicet primum tanquam principalem certi conditione ex mutuo: & alterum tanquã accessorium, scilicet actione mandati: & hoc quãdo is recepit suo nomine, & per se. si autem pro mãdato: tunc aut mandatum fuit directum illi recipienti, nõ autem mutuanti: & tunc tale mandatum parit vtilem institoriam. vt ſ. de exer. l. ſi mutuam. aut fuit directum ipſi mutuanti, & tunc oritur certi conditio ex mutuo: quia ille recipiens videtur recepisse vt nuncius. & sic contractus mutui videtur celebratus cum ipso mandatario: sed non cum nuncio. tũ oritur actio mandati, post-

2 quam potest oriri ex mutuo: vt l. Idemq;. ſ. ſi cui. ff. eo.† In glo. j. ibi. [non vt commendatum eum haberes.] nam talis commendatoria litera non importat vt sibi mutuetur. & si contra fieret, non obligaretur scribens. l. Lucius. ff. de fideiuſ. In glo. ſeq. ibi. [ſi non potest satisfacere accipiens.] gl. ista habuit respectum ad ius antiquum. secundùm quod non potest agi cõtra fideiussorem vel mandatorẽ nisi excusso principali: vt in auc. de fideiuſ. iure verò antiquo secus. quia poterat eligere creditor quem priusvolebat: vt j. de fideiuſ. l. iij. In glo. ibi. [& debent cedi actiones huic mandanti contra accipientem.] hæc glo. innuit ꝙ ille accepit suo nomine, & pro se nõ tãq; ꝓcurator scribentis, seu mãdatis. aliàs nõ esset sibi fienda cessio. & tũ infrà innuit contrarium. In gl. ibi. [& sic loquitur hîc.] gl. hîc sentit ꝙ iste recepit vt procurator. vt patet. ſ. dũ dicit [vt pecuniã mutuet procurator.] ꝙ non est verũ. vt ſ. dixi. quia recepit ꝓ se, & suo nomine. In glo. ibi. [& nunc tenetur dñs vtili institoria.] l. qũ recepit vt procurator. videt hoc procedere cuicunq; literæ fuerint directæ: siue procuratori, siue mutuanti. quicquid gl. dicat. si recepit vt nuntius. ꝙ qualiter cognoscatur. dic vt no. j. ſi quis alteri vel sibi. in l. multum. & tunc tene ꝙ sequitur in gl. per rationem quã. ſ. dixi. ipse autem nũtius nõ tenetur. dic vt in l. ſi pupilli. §. j. ff. de neg. gest. & per Cyn. ſ. ꝙ cum eo. l. ei qui.

1 SI tibi. †Ex mandato defuncti competit actio cõtra hæredem.

LEX VIII.

1 VM per procuratorem. †Procurator lædens dominum sui culpa, tenetur hac actiõe ad interesse. h. d. lex sequens. die prima August. M. cccc xxxix. & die præcedenti audiui quod comes Franciscus erat castra metatus circa castrum Suauij. Pau. de cast.

2 ☞ *Negotiorum gestor qui se obligauit pro domino: an antequam soluat, possit agere ut liberetur?*

3 *Qui mandatum accepit de fideiubendo, uidetur accipere de soluendo.*

LEX X.

1 SI pro ea. †Fideiussor antequã soluat, non potest agere contra debitorem vt sibi soluat. in tribus tamen casibus qui hîc ponuntur, agere potest. subaudi non vt sibi soluat: sed vt liberetur ab obligatione. hoc dicit vsque ad §. fideiussorem. & an habeat locum in fide iussore qui se obligauit pro alio sine mandato expresso, vel tacito. vide gl. in l. iiij. ff. de nego. gest. † Item quid in alio gestore negotiorum quã fideiussore qui se obligauit pro domino, an antequã soluat, possit agere vt liberetur. & etiam extra casus qui ponuntur in hãc l. vide bonam gl. in l. ſi quis mihi mandato. eo. tit. de neg. gestis. & id ꝙ dixi posse agi non vt sibi soluatur, sed vt liberetur. probatur in l. ſi mandato. §. quoties. ff. manda. In tex. ibi. [neq; condemnatus.] sub. nec lis erat contra te contest. aliàs videtur ꝙ etiam tunc agere posses vt liberis, vel conseruetis indẽnis. per l. ſi socius. ff. communi diui. In tex. ibi. [postea cœpisse.] Idem si iam cœperat tempore fideiusionis. sed hoc ignorabas, vel etiam sciebas. tamen nõ tantũ dilapidauerat ꝙ in suspitionẽ verisimiliter veniret. sed suspicio venit post fideiusionem. aliãs tene ꝙ dicitur in gl. j. secundũ Bal. In gl. quæ incipit: [Nota non posse.] ibi. [quartus est si diu stetit in obligatione.] sub. pura. sed si erat conditionalis, quouisq; pendet conditio, non dicitur stare in obligatione. & ideo quantuncunq; steterit non agit. nec vt liberetur, nec vt sibi soluat. per l. facere. ff. ſol. matrimo. pone exẽplum in fideiussore euictionis anteq; res euincatur. nunq; enim potest agere etiam vt liberetur. secundũ Cyn. & alios doc. In gl. ibi. [& est ratio, quia iam liberauit eum.] sed fideiussor vel mandator non liberant eum. nisi soluat verè vel fictè. nam & ficta solutio sufficeret vt agere possent: si ex ea adesset liberatio debitori. vt. ff. eo. l. inter cautas. §. ſi. is. allegata in gl. secus si non adesset liberatio. vt l. ſi verò non remunerandi. in princi. cũ ibi no. ff. eodẽ.

3 † In ead. gl. ibi. Item qui mandatum accepit de fideiubendo. videtur accipere & de soluendo. sub. & sic antequam soluat, mandatum adhuc non impleuit, meritò non potest agere vt liberet ab obligatione qua tenetur venditori. nõ enim debet soluere de suo. primum tamen dictum gl. ꝙ fideiussor videat recipere mandatum de soluendo. reprobat Pet. quia si hoc esset, & ꝓpter hoc ꝙ non soluit creditor venderet pignus, teneretur fideiussor debitori ad interesse. quod tamen est falsum. vt patet ex his quæ no. in l. j. §. de dolo. iuncta. l. proxi. & §. eodem. l. ſi maritus. in quibus habetur ꝙ qui negligit mandatum susceptum, tenetur mandati ad interesse. istud ergo ꝙ soluat, venit in consequentiam fideiusionis. non ꝙ susceperit mandatum expressum. ideo tene precedentem solu. gloſſ. quia debitor ex fideiusione debet releuari, et beneficio affici. non autem grauari: sed hîc grauaretur si statim fideiussor agere posset antequàm solueret, quia pro vno credito re debitor haberet duos. igitur &c. argu. in l. in commodato. §. ſicut. ff. commodati.

Pauper

2 ☞ *Paupertas, an excuset fideiussorem si non appellauit, uel appellationem non fuit prosecutus?*

1 a §. Fideiussorem. †Fideiussor* indebitè condemnatus debet appellare cõmodè si potest: aliàs non censetur bonafide gessisse. ideo quod soluit repetere non potest. h. d. In tex. ibi. [exceptione munitum.] sub. descendẽte ex persona debitoris principalis. vt quia sibi fuerat factum pactum de non petendo, qua exceptione fideiussor vti poterat, & fuit vsus. sed non profuit: quia iudex ea non obstante indebitè ipsum condemnauit. Si autem nõ descendebat ex persona debitoris principalis, sed ex persona ipsius fideiussoris: si eam non opponat, an sit sibi imputandum: distingue vt in glossa quia aut erat inhonesta, & non est imputandum: aut honesta, & tunc aut proderat etiam reo, & est imputandum: aut non proderat, & tũc secus. l. Idemq;. §. generaliter. ff. eo. & hoc in exceptionibus peremptorijs. in dilatorijs verò iudicijs etiam si vtriq; competebat, non est imputãdum si non fuit vsus. vt l. ſi fideiussor. §. quidam.

2 ff. eo. vt in glo. & etiam ibi no. † Pro declaratione opponi. contra tex. ꝙ nõ sit imputandum fideiussori si non appellauit: vel si appellationem non fuit prosecutus. nisi paupertas ipsum excuset, vt in princip. gloſ.

LEX XI.

1 PRocuratorem. †Procurator teneẽ de male gestis, & etiam de negligentia. h. d. sic. ſ. e. l. ſi maritus. In tex. ibi. [pro his quæ gessit.] sub. & malè. In tex. ibi. [suscepit.] sub. & non impleuit. In tex. ibi. [quam culpam.] hoc intelligitur aliquando de lata tantùm, aliquando de leui, aliquãdo etiam de leuissima, vt dicam. j. eo. l. à procuratore.

2 ☞ *Si procurator uendidit rem pro maiori pretio quàm haberet in mandatis: an uideatur gessisse sine mandato?*

LEX XII.

1 GVm mandati. †Si procurator non seruauit

2 formã mandati quod agit nõ nocet domino: nisi ratum habeat. h. d.† In tex. ibi. [vẽdidit.] puta pro maiori pretio quàm habuit in mandatis: quia forma mandati[b] diligenter est attendenda, & seruanda. aliàs videtur gestum sine mandato. vt in l. diligenter. ff. eo. & idẽ in mandato iurisditionis, si iudex delegatus non seruauit formã rescripti. vt in c. cùm dilecti. extra de rescripti.

b ☞ *Si mãdatur aliqd in quo quasi nulla industria uertitur: tũc nõ uenit nisi lata culpa. Quid si mandatur illud in quo uertitur aliqualis industria, non tamen exacta: quod uenit leuis culpa.*

Quid si mandatur illud in quo uertitur exactißima diligentia?

LEX XIII.

1 AProcuratore. †Procurator tenetur de dolo, & omni culpa. h. d. & sic etiã de leuissima: sed contrà, quia mandatũ fit gratia mandantis tantùm, & non recipientis: sicut depositum. vt patet in l. ij. ff. eo. Illud enim est propriè mandatum: ergo non debet venire nisi lata culpa, sicut in deposito. vt ſ. depositi. l. j. Solutio. hoc non contingit ex natura contractus. quia tunc procederet oppositio. sed procedit ex eo, quia qui mandatum acceptat: censetur se peritũ asserere & diligenter super eo ꝙ continet mãdatum, & ratione huius assertionis venit leuis & lata, sicut in illo qui recipit custodiam rei. l. ſi quis fundum. §. Imperator. ff. loca.

2 vnde dicit Bar. † quod interdum mandatur aliquid, in quo quasi nulla industria vertitur. vt in mandato fideiussoris. & tunc nõ venit nisi lata culpa. vt in l. ſi fideiussor. in prin. ff. e. Interdũ illud in quo vertitur aliqualis industria, non tamen exacta. vt ad gerẽdum negotia extraiudicialia. & venit leuis culpa, non leuissima. vt ſ. eo. l. procuratorem. in verbo culpam. quod regulariter intelligitur de leui. Interdum illud in quo vertitur exactissima diligẽtia. vt in mandato procuratoris ad lites: & tunc venit etiam leuissima: quia videtur asseruisse se diligẽtissimum. & ita intelligitur hæc l. & ff. depositi. l. quod Nerua. in ix. q. & hoc in actione mandati directa. sed in cõtraria quę daꝫ ꝓcuratori. dic vt in l. ſi sed m.

LEX XIIII.

1 SI secundùm. †Quod vni traditur de mandato alterius, etiam illi traditũ videt. h. d. In tex. ibi. [vni de his vtriusq; voluntate.] sub. & nomine agebas contra ambos vt tibi restituant pretium ꝙ soluisti, ille cui non tradidisti dicebat se tibi non teneri.

a ¶Fideiussor. An fideiussor possit appellare à sententia lata cõtra principalem. vide glo. in l. fina. C. de vsu. rei iudi.

2 ☞ *Mandatum quando finiatur. uel non finiatur morte mandantis?*

b ¶Forma mãdati. Ad de glo. in c. porro. de priui. Ioan. An. in c. fi. de resti. spo. & l. fi ꝓcurator. C. de ꝓcu.

LEX XV.

1 MAndatum. †Lex ista licet sit breuis, habet tamen materiam valde longam. quam Cy. tractat hic. sed Bar. sub tilius in l. ij. ff. de dona. ego plenius tractaui in repe. l. fi. ff. de solu.

2 † Et pro aliquali notitia materiæ distingue tres casus. Nam aut mandatum & effectus mandati conferuntur post mortem mandantis. vt de funere faciendo. & tunc mandatũ non finitur morte mandantis. imò tunc incipit habere robur. vt in l. ſi verò non remunerandi. §. fi. ff. mandati. Aut mandatum confertur in vita, & effectus eius post mortem. tunc distingue vt habetur in l. cùm pater. §. Meuio. de lega ij. quæ distinctio alibi non ita bene reperitur. Aut vtrunq;: scilicet mandatum & effectus mandati conferuntur in vita. & sic aut super eo quod in vita geri non poterat. & non debet. vt l. at si quis. §. ſi cui. ff. de religio. aut poterat geri in vita, & tunc aut hæredi mãdantis expedit ꝙ nõ finiatur morte, & non finitur. vt l. ſi defunctus. ff. de procura. in eo quod dicit non finiri si procurator sciuit. Aut expedit hæredi ꝙ finiatur. & tunc aut erat procurator in rem suam, aut simpliciter. primo casu aut mandans decedit cum hærede. & non finitur morte. vt in l. illam. j. de dona. aut sine hęrede. & sic secus. vt l. j. ſ. de actio. & obligati. Secundo casu quando simplex. aut erat vniuersalis seu generalis aut specialis. Primo casu quando generalis, si per mortem mutatur conditio procuratoris, finitur mandatũ. vt in l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. peta. ſi non mutatur conditio, secus. vt in l. ſi quis mancipijs. ſ. ſi impubes. ff. de insti. Cy. tamẽ intelligit illum. §. quando aliquid erat certum. quo casu cum vnum cõsequitur mandatum respectu omnium quæ veniebant subvniuersitate, censetur quó ad omnia res non esse integra. & sic etiam quantum ad gerẽda non est finitum mandatum. ꝙ etiam videtur sentire glo. hic in prin. sed doc. videntur velle ꝙ etiam si nil esset cœptum quando mandatum est generale vel vniuersale, non finiatur morte. si conditio mandatarij non mutatur per illum. §. Secũdo casu quando erat specialis. tunc aut constituitur super eo qđ dominus habebat necesse facere. & nõ finitur. vt l. fundi. §. Item si amicus. ff. de acqui. pos. & in c. gratia. de resci. lib. vj. & hoc in necessitate præcipia. secus si causatiua. vt l. ſi defunctus. ff. de procura. & hoc nisi ex forma contractus ius foret quæsitum procuratori. vt in l. fi. ff. de sol. & hoc in reuocatione tacita. quæ fit per mortem. in expressa dic vt colligitur in l. ſi pecuniam. ff. de cõdictio. ob cau. & in l. ſi quis prohibuit ✱aliàs incipit. Papi. ✱ de publiciana. & l. vtrũ. de cõsti. pecu. reliqua dic vt in locis præallega.

2 ☞ *Si semel interfuit mea, & hodie cessat interesse, an cesset etiam actio cõpetere quæ semel competijt?*

LEX XVI.

1 AD comparandas. †Procurator qui mandatum non impleuit, tenetur domino ad interesse. h. d. glo. quæ est hic: intelligit quando hodie cùm agit interest. ſi verò hodie non interest, licet olim interfuerit, agi non potest. vt l. ſi procuratorẽ.

2 §. mandati. ff. e. † ille articulus est valde subtilis. cùm quæritur an si semel interfuit mea, & hodie cessat interesse, etiam cesset actio competere quæ semel cõpetijt. vt plenè per Cy. hic. & subtilius per Bar. in l. qui autem. ff. ſi quis cauti. vbi dicit tres casus. ꝙ aut peto interesse, aut peto pœnam. quia semel interfuit, aut peto rẽ propter interesse. & de secundo & tertio dic vt ibi per eum. sed de primo in quo est propria materia. dic aut hodie non interest, licet semel interfuerit: non tamen desinis damnum de præterito: & tunc non cessat actio competere. Puta mandaui tibi vt infrà certum tempus faceres mihi domum in loco nundinarum, quã si fecisses fuissem lucratus multa: non fecisti, & sic non fui lucratus. hodie nõ interest amplius quod fiat: & sic cessat interesse do

✱ desinit actio cõpetere. vt l. fi. §. qui iniuriarũ. ✱ ff. ſi quis cau. ✱ sed si cessaret damnum de præterito, haberet locum ista glo. quia ex quo cessat hodie interesse, cessat etiam competere actio. vt in l. ſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

procuratorem.§.mandati.ff.eodem.

LEX. XVIII.

1 ROst solutionẽ. †Qui mandat alteri mutuari,si soluit mandatario, repetit ab eo cui mutuum est factum:ꝑ quo videt mãdando interceſsisse.h. d.in effectu. sicut & fideiussor postquam soluit,repetit à debitore:vterque enim videtur interceſsisse pro debitore,cùm plures sint modi.intercedenti. vt not. in l.in personam.ff.de pac.

LEX XIX.

2 REtij. †Vsuræ vltra licitum modum non possunt deberi:etiam si per stipulationem fuerint ꝑmisse vel pro eis datum fuerit pignus.

3 ☞Quid dicatur pactum de quota litis.

LEX XX.

SI contra. †Ex pacto de quota litis nil potest ꝑ curator petere.sed si tale pactum non fuit,bene põt petere expensas factas de suo.h.d. Quid si fecit pactum de quota litis,& etiam expẽsas de suo, certum est ꝙ ex primo non potest agere ad expensas.gl.fi.hîc videtur tenere ꝙ non. Alij dicunt contrarium.gl.videtur verior. ꝑ l.si remunerãdi.§.Maurus paulus.ff.eo.vbi propter pactum de quota litis.punitur procurator,vt non possit petere quod soluit pro domino.†Dicitur autem pactum de quota litis.siue pacisca tur de dimidia,siue de quota,siue de certa quantitate in euentũ victorię.quia quia per hoc inducitur ad calumniosè litigãdum. & hoc probatur in dicto.§.Maurus paulus.& in l.sequen. nam vtrobique est eadem ratio.post litem verò finitam bene potest pacisci de aliquo dando loco palmarij.propter victoriam quam habuit.l.j.§.honorarij.cum.§.sequen.de varijs & extraor.cog.

4 ☞Qualiter intelligatur quod quisque in re sua est legitimus moderator.

LEX XXI.

1 IN re mandata. †Cõdemnatus in actio. mãdati de fide rupta, efficitur infamis.& licet culpa commissa in propriis rebus vel negotijs non puniatur:quia quilibet de re sua est moderator & arbiter.commissa tamen in alienis negotijs bene punitur.hoc dicit.sed in propriis etiam licet non puniatur.vt hîc.& l. etiam.§.licet.ff.solu.matri.tamen culpanda est & reprehendenda.eo.titu.l.constante.§.si maritus.In tex.ibi.[nam suæ.]respondet tacitæ oppositioni.posset enim quis dicere quod procurator condemnatus de negligentia non debeat effici infamis.quid em̃ si erat talis qui etiam in propxijs rebus erat negligens?de qua negligentia certum est ipsum nõ puniri.ergo vt mihi in alienis. qa nõ debet plus quis alium diligere quám seipsum diligat: sed potius econuerso plus se quàm alium.vt in l.si manifestè. §. de seruí.& aqua. Ad hoc respondet Imperator, quòd argumentatio non est bona, quod in propriis rebus. ideo quis non punitur, quia moderator est & arbiter:& potest de eis facere quicquid vult,non sic de alienis: quæ non sunt in eius arbitrio quoad male tractandum:sed ad bene,& ideo exacto officio debet ea gere-
2 re,quia nil neglectum vel declinatum culpa fatuum est.† nota. quia semper ad hoc allegatur.facit.ſ.de iudæis.l.nemo exterius & quod dicit [quisque moderator &c.]intelligedummodo disponat legitimè.aliàs secus.de testa.infra l.testandi.in text.& gl.

Quòd quis possit allegare simulationem quam fecit pro fundamento intentionis suæ. sed dolum & fraudem non.

Quæ dicatur paruitas pretij?

9 Cessio præsumitur inualida,quando deficit titulus, id est causa habilis ad translationem dominij,uel quasi in rebus incorporalibus.

Sicut se habet traditio in rebus corporalibus:ita & cessio in rebus incorporalibus.

10 An titulus debeat præcedere cessionem,& non sequi?

11 Si in instrumento continetur quod cessit tibi actionem contra Titium pro centum & nõ dixi titulo uenditionis,an ualeat?

Cessio quando sit ex causa donationis.si dicatur pro beneméritis & seruitijs, an sit necesse probare merita: & an requiratur insinuatio, si excedat legitimam summam?

12 Cessio quando sit per laicum clerico cõtra laicum. an & quando præsumatur simulata?

LEX XXII.

PEr diuersas. Lex ista cum sequenti quę venit ad eius interpretationem sunt singulares,& vulgares. tamen intentio imperatoris radicitus videtur hic malè declarata per glo.& doc. propter quod emanauerunt illæ leges.Et aduerte † quia aliæ leges huius tituli loquunt̃ de mandato simplici quod mandatarius seu procurator exercet ad vtilitatem domini.leges istæ loquuntur de procuratore in rẽ suam qui exercet mandatum ad suum commodum,& suam vtilitatem.vt est cessionarius,qui ex cessione habet vtilem actionẽ suo nomine,& exercitium directæ nomine domini. iuxta no. in l.qui stipendia.de procu.ſ.sed simplex procurator non habet exercitium directæ. Item eius mandatum potest re integra reuocari expressè,vel tacitè.sed mandatum procuratoris in rem suam, secus quia nec morte finitur.vt l.illam.j.de do.nec reuocari põt. vt in l.si quidem.ſ.de actio.& obliga. Item quando per procuratorem simplicem agitatur causa:cõfessio domini prætiudicat.nõ sic quando per procuratorem in rem suam,si agit ad suum commodum:scilicet ad eum pertinet periculum causæ iuxta nota.in l.facta.§.si hæres.ff.ad Tre.& in l.si.ſ.de proc.per Cy. ideo Spe. postquam plenissimè tractauit de procuratore simplici in tit.de procu.postea in §.si.tractat de procuratore in rem suam:id est de cessionario,circa quam materia multa bona dicit, & etiam in titu.de cessione actionis:emanauerunt autem ex his legibus secũdum rei veritatem.& hoc est radix & fundamentum earum per
2 glo.& doc.non tactum,quia per leges veteres †pactum de quota litis erat reprobatum in procuratore simplici,& ex eo nil poterat procurator post victoriam petere, vel exigere à domino pro quo sententia lata erat vt ſ.eo.l.si contra licitum.propter hoc malitiosi carentes anima,& inhærẽtes facultatibus alienis, faciebãt se fieri procuratores in rem suam, & cedi sibi actionẽ ad fundãdũ leges veteres:vt sic agitarent causam proprio nomine,& tanquam domini, & obtinerent sententiam in propria persona,& promittebant cedentibus,quod si cõtingeret eos obtinere victoriam,darent ipsi cedenti certam partem litis,seu victoriæ,& residuum retinerent pro se.vt sic ipsi nõ habeant ire post dominos, à quibus nil possent extorquere ratione pacti:sed potius ecõuerso domini irent post eos,& peterẽt partem eis pollicitam,& starent in fide ipsius procuratoris,& propter hoc cõtingebat quod multi vexabantur indebitè & calumniosè. Cùm enim quidam haberent actiones dubitatas,& non auderent eas mouere,dubitantes succumbere:dicti procuratores litigiosi offerebant se, dicentes pur ꝙ cederetur eis actio, & possent litigium ducere suo nomine,& ad suam commoditatem, & multi erant qui cedebãt tales actiones dubitatas,& ipsi cessionarij per calumnias obtinebant propter quod multæ querelæ fuerunt expositæ Imperatori anastasio,qui condidit hanc l. & statuit in effectu ꝙ quando nõ apparet ꝙ interuenerit aliqua iusta,vel rationabilis,aut necessaria causa,quæ induxerit cedentem ad cedendum, quòd talis cessio præsumatur facta in fraudem.l.si contra.ſ.eod.& quod inter eos tacitè interuenerit conuentio ꝙ partem eius quod exiget dabit cedenti,& partem sibi retinebit,vt voluit hic glos.ſuper verbo.[velle.]ideo reus conuentus à tali cessionario, potest obijcere contra eum,& repetere per hanc l.tanquam illa cessio sit inualida,& facta contra prohibitionem huius l. & de actione dubitata,& causa calumniandi reum:& pro nimia auaritia cessionarij, tanquam redemptoris litis, & si exprimatur titulus emptiõis ad iustificandum cessionem, & detur minus pretium quàm sit in actione quę ceditur, vt valeat vsq; ad illud pretium quod soluit: in residuo non valeat,tanquã sit simulata, & loco pacti de quota litis facta. Si autem subsit aliqua iusta causa,propter quam cessset suspi-

1 ☞Differentia inter procuratorem simplicem,& procuratorem in rem suam.

2 Pactum de quota litis,an sit reprobatũ in procuratore in rem suam,& quid si actio erat inutilis cedendi.uel cedens sit pauper? nu.4.

3 Cessio interdum impugnatur ex impotentia cedentis,& aliquando ex potentia cessionarij.& interdum ratione iuris,uel actionis cessæ & interdum impugnatur in fauorem illius contra quem ceditur.

4 Cessio quæ fit per creditorem debitori soluẽti.uel quæ fit ad defensam,non ad offensam debet de necessitate fieri.

5 Cessio potest fieri in omnibus casibus in quibus est eadem uel simlis ratio,quæ est in casibus exceptuatis,hic remissiuè

6 Cessio præsumitur simulata,quando inter cedentem & cessionarium agitur quod totum emolumentum sit cedentis:& an etiam sit inualida quantum ad illum cõtra quem fit: an uerò ualeat tanquam mandatum simplex?

7 Paruitas pretij,an faciat censeri cessionem simulatam? & nu.8.& 4.

8 Simulatio,quod facilius præsumatur quàm dolus.
Simulatio, non est dolus.

set suspicio prædicta de calumnia vel redemptione litis, valeat cessio.Et de hoc ponit quinq; exempla in versicu.[exceptis.]& postea circa finem.vult idem esse in alijs casibus rationem habẽtibus:scilicet eandem, veluti si fieret ex causa meræ & puræ donationis:quia tunc cessat dicta suspicio, cùm omne emolumentum sit peruenturum ad cessionarium. & sic cessat tacita coniectura ꝙ inter eos interuenit conuentio de diuidendo lucrum inter se.& hoc vult illa l.sed dicti procuratores cauillosi interuerunt modum irritandi vtilem prouisionem huius l. committentes fraudem triplici modo: quia ista l. primò approbat cessionẽ quæ fit ex causa venditionis vsq; ad quantitatem quæ soluitur pro pretio.vt in versicu.[ita tamen.]in residuo imporbat postea in §.fi.approbat, quando fit ex causa donationis, ideo ipsi faciebant fieri partem ex causa venditionis puta actionem competẽtem ad mille emebant pro quingentis,& faciebant quod cedens residua quingenta eis donabat: vt sic tota mille possent petere, vel faciebant vt eis venderetur pars pro quingentis, & cuidam alteri quem sibi submittebant,puta confanguineo, vel vxori donabantur alia quingenta,& aliquando faciebant fieri cessionem totam ex causa donationis apparentis: sed quia cedẽtes volebãt habere partem,& sic non intendebant reuera donare totum:ipsi clarius & occultè dabant sibi certam partem quantitatis, & reciebant instrumentum donationis de tota quantitate. Istis calumnijs, & fraudibus volens obuiare successor Imperatoris Anastasij,commẽdans prouisionem huius l.statuit dictas cessiones nõ valere nisi vsq; ad quantitatem verè solutam: quantùm autem ad alteram partem, quæ erat remansura pœnes ipsum cessionarium loco pacti de quota litis,non valeat:vt sic illa non possit peti ex causa donationis per ipsum cessionarium:sed nec per cedẽtem qui conscripsit huic fraudi;& sic perditur illa pars,& remanet pœnes debitorem, non sic si fuisset facta cessio pro minore quantitate, quam sit in actione: nam licet id quod excedit non possit peti per cessionarium:non tamen perditur,sed petitur per cedẽtem,vt in l.per diuersas quæ punit duntaxat cessionarium, & in eius odium disponit,& simulationem præsumit: non autẽ in odium cedentis,nec ipsum punit:licet consenserit in fraudando l.si contra licitum.ſ.eo. Sed quando consensit in fraudando sanctam & vtilem prouisionẽ.l.per diuersas.quia dupliciter punit fraudando.l.& interpretationẽ.l.punit ipsum in hoc. ꝙ quatenus plus est in actione quàm in pretio quod recipit,illud perdatur.& per neutrum ipsorum peti possit.& quia ista [l.ab Anastasio.] veniebat ad interpretationem.l.per diuersas.quia talis cẽsetur fuisse intentio imperatoris ꝙ à principio debuisset disposi tio huius l.trahi retro ad tempus.l.per diuersas.conditæ.sed Imperator mitius agere volens propter nouam pœnam, vult ꝙ nõ trahatur ad præterita:sed ad futura.& hoc vult.[l.ab Anastasio. & nunc intelligis medullitus & radicitus fundamentum harum legum. & sine illo fundamento nunquam gustabis intellectum
3 harum legum.†Et no.ꝙ interdum cessio impugnatur ex impotentia cedentis. vt quando cedit ille apud quem non est actio radicata,tamen gerit administrationem legitimam vt tuto. vel cura.quod dic vt l.potest.ff.de autho.tuto. Aliquando ex persona. vt quando ceditur potentiori ratione officij publici,qui minacẽ potest terrorem ingerere.& tunc punitur iactura causæ cedens. 6
& de hoc loquitur titu.& l.ij.ſ. ne liceat poten. & ibi est optima glo.de ista materia. Interdũ ratione iuris,vel actiõis cessæ.vt qñ erat iam facta litigiosa. & de hoc loquitur titu.j. de litigio.l.ij.& authẽ.ibi posita. Interdum impugnatur in fauorem illius contra quem ceditur.& tunc loquuntur istæ.ll.quę voluerunt prouidere ne quis indebitè vexetur.quod frequenter contingit per illos qui faciunt pactum de quota litis.nam per.ll.veteres (vt ſ. dixi) erat prouisum circa procuratores simplices, & aduocatos: non circa procuratorem in rem suam.vt est cessionarius.sed per hãc l.prouidetur etiam attento odio recipientium tales cessiones calumniosas.Nam quatenus pro cessione non soluitur, præsumit lex interuenisse simulationem.quia si venditur pro minori quãtitate quã valeat,licet simuletur tota actio vendi:& propter hoc videretur totum posse peti. & sic tamen verè noluit vendere qd' vltra est,sed donare cessionario in præmiũ sui laboris.& in fraudem pacti de quota litis.ideo glos.dicunt ꝙ præsumunt simulationes ratione paruitatis pretij. intellige scilicet in residuo. quia simulatur vendi.& donatur.non simpliciter,sed in premium laboris. & eodem modo si pro parte venditur pro parte donatur, & præsumitur simulata in eo quod donatur.quia simulat donare ex liberalitate:& tamen non ita donat.sed in remunerationẽ, & in fraudẽ dicti pacti.vt ſ.dixi. Ex quibus remanent quasi oẽs glo.declaratæ.exceptis glo.quæ sunt in ver.[exceptis.]quæ tenduntad declarandum exempla quæ ibi ponuntur. Et in effectu
4 recollige †ꝙ vbi cessio fit ex necessitate.vt contingit quando creditor fideiussori soluenti cedit. Nam habet necesse hoc facere.ff. de fideiuſ.l.fideiussoribus. vel quando fit ad defensam, non ad offensam.quia possessor dubitãs molestari ab aliquo,recipit cessionem ab alio qui potentius ius habet quàm ille: vt se defendat ab alio, nõ vt offendat. vel quãdo subest aliqua causa expediẽs. vt si sunt plures hæredes diuidentes hæreditatem: in qua est qdam nomen debitoris,ꝙ assignatur vni ex eis in partem: cùm diuisio aliter fieri nõ possit.l.planè.ff.fami.ercis. Nam alij debebũt cedi pro partibus aliorum.nec requiritur alius titulus in cedẽdo. Item in similibus causis.vt si actio quæ erat inutilis cedenti. puta quidam parisiẽsis debet mihi mille, ego non sum aptus ire parisium:vnde cedo cuidam parisiensi illam actionem pro cẽtum. certè non videtur causa vexandi & redimendi litẽ: cùm alia subsit causa rationabilis.& sic poterit totam summam petere.hoc renet hic Bal.in xij.q.qd' perpetuò tenementi. Et idem senit Spetam in hoc,quã in similibus casibus.vt si aliquis est pauper, vel execratur lites,ita ꝙ actio est sibi inutilis:vt possit eam cedere ꝑ modica quantitate.& cessionarius totam summã petit:quia cessant præsumptiones harum legum.Et his diebus consului. cùm quædam mulier in pœnã foris iulij cessisset iura sua contra quosdam super hęreditate & bonis paternis & maternis pro duobus milibus,quæ valebant vltra sex milia.quia hoc non fecit nisi qa actio erat sibi inutilis propter potentiam aduersariorum.& quę rebatur à me an cessionarius posset exigere vltra duo milia.dixi quod sic.Nec obstat ista lex per diuersas.quia propter qualitatẽ personæ cedentis aduersariorũ cessabat præsumptio.de qua hic: scilicet pacti de quota litis.& vexatur indebitè. vnde nõ plus videtur valere hic ius quàm esset dicta quantitas.maximè propter dubium litis.nec plus fuisset emptum etiam ad incantum.† Vltimò omissis alijs glo.quæ tendunt ad expositionem literæ: capio glos.fi.quæ tangit materiam.& primò oppo. de principio huius l.vbi prohibetur cessio fieri: & per consequens annullatur: tanquam facta contra prohibitionem.l. vt l.non dubium.ſ. de legi. & postea in fi.dicitur ꝙ valet non solùm in casibus specialibus. ſ.exceptuatis,sed in alijs etiam.ergo semper valet. glossa dicit ꝙ finis intelligitur de non simulatione: vt quando fit ex causa donationis.certè cùm talis specialiter dixerit in ver.[si autẽ.] illud verbum.[quàm alijs causis.]non debet restringi ad illum.dic ergo melius quod valet in omnibus,in quibus est eadem vel simlis ratio,quæ est in casibus specialiter exceptatis in ver. [exceptis.]quorum aliqui ponuntur in Spe.de cessione actio.§.j. ver. sed oppo.ad præmissa.vsq; ad vers. quid si excommunicatus.& hic per Bal.in xij.q.vbi autem non est eademvel simlis ratio,& sic non valet.& præsumitur simulata,& animo calumnię facta, & pro redemptione litis.vt in prin.Postea glo.prosequendo materiam ponit quatuor casus,in quibus cessio est, & præsumitur simulata.†Primus.quando agitur intercedentem & cessionariũ ꝙ totum emolumẽtum sit cedentis:& sic dicit glos.ꝙ non valet. per titulum plus valere quod agitur.nam cùm cedo, videor vel le quod emolumentum sit cessionarij.hoc enim importat cessio. vel differret à simplici:in quem non transfertur nisi exercitium directum.si ergo agitur vt emolumentum ad me pertineat, hoc est contrarium naturæ cessionis. & hic plus attenditur quod in veritate agitur,quàm quod simulatè cõcipitur:per titulum plus valere quod agitur. Doc. videntur tenere contrarium. & miratur Iaco.de Are.ꝙ glo.vtatur istis verbis simulatis. quia in tota ista l.de hoc non fit mentio.sed plus est mirandum de ipso: quia in[l.ab anastasio.] pluries fit mentio ad interpretationem istius. vnde gloss. non somniarunt vtentes isto vocabulo. Item dicunt Doc.non esse verum ꝙ propter hoc reddatur cessio inualida.& allegant tex.expressum in l.si tibi mandauero.§. interdum.ff.eo. titu. vbi valet. licet commodum & omne periculum pertineat ad cedentem. Aduerte tu clarius. Aut quærimus an sit simulata & inualida quantùm ad cedentem & cessionarium:& est dicendum ꝙ sic:vt dicit glo.quia emolumentũ non remanebit penes

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Mandatum morte mãdãtis. Adde Bar. in l.si cum filiusfa. §. sed si quis.ff.de don. Inno. in c.quoniã ab hac.de offi.dele.doc. in c.si gratiosè.de rescrip.lib.vj. Anto.de But.in c.relatum.de offi.dele.doc.in c.licet.eo.titũ.Doc.in l. eius qui in quincia. ff. si certum petatur.

b ¶ Simulatio. An simulatio.vidē per sanctum Tho.ij.ij.q.iij. Et qd sit simulatio. vide glo. in l.pen.C. de iuris & fac.igno. Cardi.zaba. in c.per tuas.in fi.no.qui filij sint legi. & an simulatio sit permissa de iure. vide per Cardi. alex.in c. quod inter rogasti.in fi. col.xxvij.di. Et quę sit differentia inter simulationem,& fraudē.vide per Bal.in c.j.s.beneficiũ.si de feu.fue. cõtrouer.inter do.& ũgn.in vsi.feu. Et de multiplici specie simulationis.vide per Bar. cepolam veronensem cautela. cccxxvij.

c ¶ Allegaret turpitudinem. An liceat allegare suam turpitudinem: vide in l.iusiurandũ.quod ex conuentione. ff. de iureiur.gl.& doc. in c.ex tenore.de concef.preben.glo. in c.inter dilectos. de dona.doc. in c.lator. de re iudi.

d ¶ Cõtractũ innominatum.quot sint cõtractus innominati. vide per Ang.in l.naturalis.ff.de præscri. verbis.Item contractus innominatꝰ habet vim mandati. secundùm Bal. in c.ex parte decani. in vij. col.de rescri.Item omnes contractus de mundo,quos cõsuetudo de nouo inuenit, sunt innominati: ex quo à iure gentiũ vel simili nomen nõ acceperunt. secundũ Bal.in c.ff.in vlti. colum.de causa possess. & proprieta.

cessionarium: licet cessio importet contrarium.sed redibit ad cedentem prout reuera fuit actum. & sic reputabitur potius simplex procurator in rem suam propter hoc pactum,quod alterat naturam cessionis.vt in simili dicitur in lege, vbi ita donatur. ff. de donatio.causa mortis.Et propter hoc dico quòd illud mandatum morte mandantis[a] re integra finietur, tanquàm simplex mandatum. quod non foret si esset in rem suam.vt l.illam.infrà,de donati.Item quòd confessio cedentis præiudicabit cessionario, sicut præiudicaret procuratori simplici.per ea quæ nota. Cyn.in l.finali. suprà, de procurato.& Barto.post Dyn.in l.facta. §.si hæres. ff. ad Trebellia. Sed si quæritur an sit inualida quantùm ad illum contra quem fit cessio.dic quod non: & quòd ille non poterit ipsum repellere ex causa dictæ simulationis, quæ non tendit in fraudem pacti de quota litis, quòd nihil sit remansurum penes cessionarium, & sic cessat dispositio huius legis, ita intellige dicta docto. reprehendentium glossa, valebit ergo ista cessio vt valere potest, scilicet tanquã mandatum simplex. argumen. in l. si tam angusti. ff. de seruitu. † Secundus casus in quo cessio præsumitur simulata, ratione cuius simulationis cessionarius potest repelli ab agendo ex dispositione huius legis est paruitas prætij. quando venditur pro minori summa quàm debeatur, & iste casus ponitur hic in versicu. [ita tamen.] sed postea in eadem glos.ante fin.in versi.[vel verius.] videtur dicere contrarium. quòd paruitas pretij non facit censeri simulatam. Dic pro concordia, quòd non facit censeri simulatam totam.prout dicebat primum dictum: sed quatenus plus est in actione quã sit solutio pro tertio: sed quatenus est solutio valet. & ex ea agi potest. & consistit simulatio in illo pluri: vt s.dixi. quia cedens simulat totum vendere.& tamen illud plus non vendit. sed dimittit penes cessionariũ loco pacti de quota lite.Sed opponi.in glo. quòd paruitas pretij non faciat præsumi simulationem.vt infrà de rescinden. venditi. l.dolus. dicit glos. quòd non facit præsumi dolum secundùm simulationem, sicut hic. † Ex qua glos.nota.duo:scilicet quod facilius præsumitur simulatio quàm dolus. Itẽ quòd simulatio[b] non est dolus. Et ex hoc sequitur quòd quis bene potest allegare simulationem quàm fecit pro fundamento intentionis suæ: quia non allegat turpitudinem suam,sed dolum & fraudem non posset allegare: quia allegaret turpitudinem.[c] vt l.cùm profitearis.de reuocan.dona. & hoc tenuit Bar.in consi.suo quod incipit Petrus Nicolę. Item dicit glossꝫ. quòd hoc casu non perditur actio in eo quod est plus: licet cessionarius non possit ad illud agere. nam aget ipse cedens. cũ in ista l.per diuersas.non dicat contrarium.quod etiam tenet Inoc.& Spec.in dicto titu.ver.si verò dubitatur.licet quidam cõtrarium.vt ibi no. Sed quando pro parte venditur, & pro parte donatur,perditur actio in eo quod est donatio.vt est tex.in [l.ab Anastasio.Ratio diuersitatis est illa quam primò dixi. quia primò casu cedens vnam tantùm fraudem committit. scilicet contra leges veteres improbantes pactum de quota lit. sed in secundo committit tam cùm illa,quàm etiam contra l.per diuersas.ergo plus debet puniri per l.ita fidei.ff.de iure fis. vbi plus punitur qui fraudat.l.& interpretationem.l.quàm qui.l.tantùm.Item dicit glo.q̃ pretium reputabitur paruũ,quando computato eo qd̃ est datum,& pretio laborꝭ,& expensis litis,adhuc plus satis est in actione.hoc intellige sanè quando verisimiliter fuisset posita ad incantum. & in subhastatione satis plus fuisset repertum. Si autem non plus, illud reputatur iustum. vnde si cessi actionem in mille pro quingentis, & in subhastatione verisimiliter non fuissent reperta nisi quingenta:computato labore & expensis,illud reputabitur iustum pretium:& sic poterunt exigi mille. hoc videtur velle Specu.in loco prælegato. Nam debet æstimari futurus euentus,& incertitudo.quæ fecit censeri iustum q̃ aliàs esset iniustum.vt s.de vsur.l.si ea lege.& si ex pactione. & l.oleo.& quod no.in simili.in l.Lucius.§.fi.ff.ad trebel.& l.si qs cùm aliter.de verbo.oblig.per Bar.quando quæritur an in transactione quis fuerit deceptus vltra dimidiam iusti pretij.non emẽ æstimatur res quæ petitur,sed dubius euentus.facit l. quæreba-9 tur.ff.ad l.falci.† Tertiò præsumitur simulata & inualida quando deficit titu.id est causa habilis ad translationem dominij, vel quasi in rebus corporalibus.sicut enim nuda traditio in rebus corporalibus sine titulo vel causa non est habilis ad translationem dominij,vel quasi.vt in l.nuda.ff.de acqui.re.do.ita & in luribus incorporalibus.vt est actio simplex,cessio sine causa non est habilis ad transferendum iura vtilia in cessionarium:quia sicut se habet traditio in rebus corporalibus:ita & cessio in rebus incorporalibus. vt s.quando fis.vel priua.per glo.& ista melior est ratio ad probandum id quod dicit glo.quam id in quo se fundat.scilicet text.in versi.[ita tamen.]ibi dum dicit [licet instrumento cessionis]vbi innuit q̃ qñ in instrumẽto cessionis exprimit nomẽ actionis & sic tit.regulariter valet:si fit ꝓ iusto pretio. ergo si non exprimitur,non valet;& idem si exprimitur.sed pre-10 tium non est iustum quatenus est vltra. † Subdit glo.quod titu. debet præcedere,& non sequi: aliàs non prodest eius insertio. hoc expresius voluit glo.mag.in fin.s.ne lice.po.in l.j.& dicitur quod fuit opi.Azo.quam docto.reprobant.quia non refert qd̃ eorum præcedat.nam in quacunque parte sit titulus instrumenti.censetur præcedere suum causatum.sicut non refert in libello si dicam debes mihi centum,quia peto te condemnari ad centũ, in quibus mihi teneris ex causa mutui.& sic præmitto cõclusionem vel causatũ.secundũ Bal.qui ita no.in d.l.fi.pro quo facit.l. cũ in testamento.§.hæc verba.ff.de hæredi.instit. hoc idẽ ponit Io.an.in d.tit.in addi.quæ incipit rigorosum.& sustinẽdo Azo. dicit q̃ noluit illud dicere:quia fuisset vsitatas.sed vult dicere q̃ titulus debet adesse tempore cessionis factę.& si veniret ex post facto,non validaret cessionem ante factam:nisi retro traheretur 11 † Sed pone quod continetur in instrumento quod cessi tibi actionem contra titium pro centum,nec dixi titu. vendi. an valeat videtur quod non.per istam glo.contrarium tenet Bart. & consuluit.quia satis videtur expressus titulus quando ex expressa causa:quæ fecit contractum emp.& vendi.si fuit dictum pro pretio centum.per. text.in l.fin.infra de fun. patri.libr.xj. & per glossꝫ.paruam quæ est in l.apud Celsum.§.si cùm legitima. ff. de d doli excep.vel.facit censeri contractum innominatum[d] facio vt des.qui tribuit titu.& causam transferendi.quam sequitur Bal. & Ioan.andre.in addit. quæ incipit rigorosum. tenet expresse contrarium.sed non bene. Item dubitauit Bartol.quando fit ex causa dona.si dicatur pro bene meritis & seruitijs,an sit necesse probare merita, vt agere possit:& videtur quod sic:quia diuersus est titu.donationis factæ ob merita.in l.Aquilius regulus.ff. de don.& l.si pater.vbi habetur quod non requiritur insinuatio.quia dicitur prius remuneratio: & aliud est quando simpliciter fit ex mera liberalitate.vnde ꝓbatis meritis nec ille titulus expressus ꝓdest,nec nõ expressus.ideo Bar.dicit q̃ de pluribus cessionibus facit remoueri illa verba.Bal.in d.l.ij.dicit q̃ non expedit dubitare.sed non declarat.Ego idem consului. quia cũ sit talis qui potest donare vtroq; modo,tã propter merita, quã etiã ex mera liberalitate,standũ est verbis suis de meritis.nec requiritur alia probatio: sed quando esset talis qui non posset donare simpliciter,sed duntaxat propter merita;vt cùm pater donat filio in potestate,vel cùm donatio excedit legitimam summam, non stat verbis donantis de meritis.vt no.in l.si donatione.j. de coll.& l.si fortè.ff.de casf.pecu.& hoc est quod decepit Barto. quia non considerauit q̃ probatio meritorum non est necessaria hoc casu,quando potest vtroque modo donare. sed sibi visum fuit quod sit necessaria.per not.in d.legibus.& ideo si non fiat, videatur deficere titulus.Tene menti.quia sunt subtilia, & ma-

lè decla

12 lè declarata.† Ad quintũ in quo præsumitur simulatio quando fit per laicum clerico cõtra laicum.vt in c.fi.de alie.iudi.sed non est verum simpliciter.sed limita in Specu.loco prælegato.ver. iij. præsumitur. Item quando cessionarius est homo litigiosus. vt in eo.§.versi.Item etiam præsumitur.Et vltimò quando in instrumento venditionis non fit fides de vera numeratione pretij: sed duntaxat de confessione cedentis, nam non probat numerationem.hoc tenet Barto.hic,& dicit se consuluisse ita cum pluribus aliꝭ doc.per tex.istius l.dum dicit[tantũmodo solutarum.] per l.ab anastasio. post mediũ ibi. [dum dicit re ipsa persoluit.] & quòd not.in l.atsi duis.j.qui poti.in pig.ha.& quia cum materia sit prohibitiua,confessio præsumitur simulata:& in fraudem facta.per l.qui testamentum.ff.de proba.& per l.cùm quis.§. Titia.ff.de lega.iij.Bal.verò dicit hic & in l.ij. ne lice.po. quòd isti tex.non faciunt pro Bart.quia tex.istius l. per diuersas. loquitur eo casu quo est venditio facta non iusto pretio & l.sequens.quãdo pro parte vẽdita, & pro parte donata.quibus casibus ex vna ꝓsumptione resultat altera:sed si ponimus quòd sit facta iusto pretio,tenet ipse quòd solutio pretij probatur per cessionem cedentis.ita dicit de consuetudine seruari. & ita fuisse consultum per collegium florentinum:licet Barto.opi.in multis locis teneatur. & pluries Perusij secũdùm eum fuit iudicatum. de quo per Barto.& Bald.in l.deo nobis.s.de episco.& cler. vide etiam hic per Bald. qui plures quæstio. format ex his quæ habentur per Io.an.in dicto titulo.de cessio,act. Die v. Augu.M.cccxxxix. in ciuitate Paduæ.

Si seruus extero se emi mandauerit. Rubrica.

In titu. præcedenti dictum est de mandato regulari. ex quo secundũ intentionem mandãtis & mandatarij oritur actio directa & contraria scilicet mandati directa, & mandatario contraria. In isto titu.tractatur de quodam speciali mandato & irregulari:ex quo oritur actio directa præter intentionem mandantis, vel eius qui reputatur mandans & tamen non oritur actio contraria mandatario.vt in l.cũ seruus.ff.manda.quę venit ad declarationem huius & reputatur iste titu.tam in tex.quàm in glo.valde difficilis & obscurus qui habet materiam extraneam valde à regulis iur.& obscuritas procedit:quia nec glo.nec Doc.tangũt vnum verbum ex quo declaretur omnis obscuritas quæ colligitur ex d.l.cum seruus.quæ tractat de eadem materia & similiter ipsam iupplet nam quicquid hic & ibi statuitur contra regulas iuris,& contra rationem disputandi dũtaxat, de æquitate procedit:ad refrenandam malitiam seruorũ, qui malo & peruerso modo conatur se subtrahere à dominis, & ipsis dominis ignorantibus mandant extraneo quòd se emat à domino,& manumittat, vel etiam retineat volentes potius iugũ secundi domini emptoris quàm primi vẽditoris. Nam secuta emptione licet dominus vendiderit ea intentione vt nũquam rehabeat, & emptor emat suo nomine,& ea intentione vt nunquam restituat venditor tamen reperta veritate dominus ex mandato serui potest agere mandati vt rehabeat,& recuperet seruum:sicut si emptor à quodam tertio de mandato ipsius domini ipsum vel aliam rem nomine domini emisset quo casu sine dubio teneretur sibi restituere,cuius nomine emit conuentus actione mandati directa. vt in l.si ita quis.§.Seia.de verbo.obli. & econuerso si ille cuius nomine res fuisset empta nollet ratum habere,posset mãdatarius agere actione contraria vt recipiat:& precium quod soluit sibi restituat.Sed in casu nostro primus dominus venditor potest agere directa,vt sibi restituatur seruus: si hoc vult & tamen mandatarius non potest agere contraria contra eum, vt recipiat seruum. vt d.l.cum seruus.ff.mandati.quia cessat ratio propter quam dominus non habet directam:scilicet vt malitia serui puniatur, & redeat vnde discessit cum malitia,domino ignorante malitiam: sed si sciuisset:cessaret ratio æquitatis & non posset dominus recuperare seruum hæc est substantia huius l.

a ¶ Contractum quem non posset seruus pro me facere: & ad suam utilitatem, si esset liber non posset facere existens seruus ad utilitatem meam: etiam si ego per meipsum possem illum contractum facere.
Limitatio legum,quæ dicunt per seruum posse acquiri domino.

b Liber homo quòd non posit mandare alicui ut ipsum emat à tertio.
Si mando tibi ut rem meam emas à me.istud mandatum nihil valet, & quid si sequatur emptio & nu. 4.

4 *Mandatum quod fuit à principio nullum,an posit ex postfacto reconualescere?*
Non est inconueniens quòd ex postfacto extra id quod actum est inter partes tacita ratificatio obligatio.
5 *Differentia inter dictionem ex: & dictionem propter.*
Emptor non liberatur à pretio, si soluat uenditori pecuniam pertinentem ad ipsum uenditorem.
6 *Allegans contraria,non debet audiri.*

LEX VNICA.

1 SI seruus. †Et diuide ī duas partes principales: quia primò præmittit tria antèquã determinet casum de quo quæritur vsq; ibi.[nec tamen.] secundò determinat cũ distinctione & h.d. in summa. *Si seruus meus mãdat tibi me ignorãte vt ipsum à me redimas,*& manumittas,vel retineas,le cura emptione & traditione de pecunia tibi ministrata per eum quæ ad me pertinet,est in potestate mea vel agere actione mandati ex mandato facto per seruũ quod reputatur meum,vt eundem seruum mihi restituas. & lic rescindatur venditio, licet si ab alio ipsum emisses meo nomine quãquã tale mandatũ à principio nondũ facta emptione foret ipso iure nullũ: quia nec põ tenere ex persona serui,nec ex persona mea per rationes positas in tex.& sic de rigore non deberet producere actionem mandati:quia saltẽ de æquitate secuta emptione propter dictã causam reconualescit & actionem producit ad recuperationẽ serui. Vel si volo seruũ,nec volo rescindere cõtractũ venditionis,sed persistere in eo,possum agere exemptione vt aliã pecuniã mihi soluas.quia soluendo à me non fuisti liberatus ambas verò dictas actiones simul intentare non possum:quia essem mihi cõtrarius. nam volendo retrahere seruũ improbo venditionem & eam rescindere volo sed petendo pretium solutũ de aliena pecunia ipsum approbo,& ista sunt contraria sed regula est quòd allegans contraria non auditur.h.d.in effectu ista difficilis.l.† Not.primò quòd contractum quem non posset seruus pro me facere, & ad suam vtilitatem,si esset liber,non posset facere existẽs seruus ad vtilitatem meam: etiam si ego per meipsum possem illum contractum facere & ista regula limitat d.ll. dicetes per seruũ posse acquiri domino vnde si seruus meus stipulat à te seruitutẽ prædialẽ,cũ stipulatio non valeret si esset liber,& non haberet prædium.l.j.communia prædi.ita non valet quo ad commodum earum:cum mihi acquiratur:licet habeam prędium, & poisim per me stipulari l.& si maximè.ff.de ser.leg. † Itẽ quòd liber homo non potest mandare alicui vt ipsum emat à tertio cum liberi hominis non fit commercium.vt in l.liberi.ff. de contrahen. empt. Item not.quòd si mãdo tibi vt rem meam emas à me istud mandatũ nihil valet.vnde si non emisti,sed per te remanet, licet mãdatum acceptaueris, non possum ex eo agere ad interesse, licet si valeret bene possem.vt s.titu.j.l.si maritus.& l. procuratorem. sed nec emptione secuta possum agere ad pretium actione mandati:sed debeo agere ex vendito: quia quoties aliter contrahendo mandatum executioni mandatur, non agitur ex mandato: sed ex illo alio cõtractu tex.est in l.idemq̃.§.si quis titio.ff. man. & per hoc dico quod ista l.loquitur quando seruus tibi mandauit vt ipsum emeres tuo nomine: & hoc faciebat dubiũ quo casu non est idem venditor & emptor secundũ gl.quę est hic.quę incipit.[cum idem.]quæ videtur sentire quòd mãdauit vt eum emeres meo nomine.& ideo non valet mandatum quia idem esset venditor & emptor nam emendo meo nomine, ego videor emisse & tamen sum emptor sed parcant mihi glo.& hæc est vera trusta & fatuitas nec ista est ratio:quia non valet mandatum: quia nõ habet dubium sed alia de qua supra dixi per dictum §. si quis titio.† Quarto no.in ver.[nec tamen.]quòd licet dictum mandatum de rigore iuris ante secutam emptionem non teneat vt aliquam actionem producat: ea tamen secuta reconualescit, vt producat actionẽ mandati directã & hoc de æquitate:pro punienda malitia serui.vt s.dixi.& si dicatur mandatũ quod fuit à princip.nullũ,non debet reconualescere ex postfacto.vt l.quod ab initio.de regu.iur.& si non producit actionẽ à principio non debet producere ex postfacto.vt l.serui & filij, post princi. ff.de fur.Imperator respondet secundũ verum intellectum:quẽ gl.& docto.non tangunt quòd illud procederet si à principio fuisse

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Oriretur actio. An a oriatur ex emphyteusi. vide per Card. zaba. in c. potuit. in viij. quæstio. de loca.

b Literæ dictionē ex. & dictionē propter. Adde Card. zaba. in c. qualiter. in iiij. oppo. de electio.

c ¶ Allegans cōtraria. Adde Ludum qui. C. de inof. testa. l. Titio ff. de cōdi. & demō. regula nullus. de reg. iur. li. vj. Card. in c. vt nostrū. in §. oīb⁹ in j. no. vt eccl. benefi. dic hoc. cē. versū in eadē instātia iudicij, secus in diuersis. vt xiij. q. ij. in princi. & per Arch. in c. qd est circa prin. I. dist.

actum ℭ oriretur actio[a] ex mandato: quia tunc si non potuisset oriri à principio, non oriretur ex postfacto. sed hic non sic fuit actum inter partes, sed vt oriretur ex alio contractu propter mandatum. vt dicta. l. Idemq; §. si quis titio. ff. man. quæ declarat obscuritatem huius tex. vnde non est inconueniēs quòd ex postfacto extra quod actū est inter partes tacita obligatio nascatur. vt l. si is qui. §. fi. ff. commoda. & sic non expedit transponere. tex. prout trāsponit gl. nullo alio secuto. nec expedit dicere vt dixit Pla. per istū tex. ℭ actio ex mādato nō oriatur ex mandato: sed oriatur ex ēptione subsecuta propter mandatū, ℭ prima facie sonat litera. imò oritur ex ipso mādato, extra tamen id ℭ fuit actum à principio propter contractum postea subsecutum. qui si non esset subsecutus, non oriretur. vt in princ. l.

5 †Quintò no. ex tex. dū dicit. [ex ipso māda
to: sed propter mandatum] differentiam inter dictionem ex. &
b dictionē propter[b] quia prima significat causam proximā: secunda remotā. l. iiij. circa prin. de ali. leg. ibi vtrum ex prędiis. & l. eo. tpe. §. fi. de pecu. Sextò no. in ver. [si itaq.] ℭ emptor non liberat̄ à pretio si soluat venditori pecuniā pertinētē ad ipsum veditorē quia debet transferre in ipsum dominium. cùm teneatur ad quātitatē. l. ex empto. §. fi. ff. de act. emp. & nunc non trāsfert. cū iam sit ipsius venditoris. Septimò in versic. [nec tamen.] not. à cōtrario sensu ℭ si iam esset manumissa ancilla empta per emptorem, cessaret prouisio huius. l. fauore liberalitatis. qui fauor præponderet malitiæ serui, vt non debeat in seruitutē redire. & sic non potero agere ad recuperationem ancillæ: sed solum ad pretium actione ex vendito. Itē ℭ si nō ē manumissa, licet emeris tuo nomine, & cū intentione nunquam restituendi, & ego vēdiderim cum intentione nunquā recuperādi: nihilominus præter intentionem serui agere possum mandati, vt ipsum restituas. & hoc quando ignorauit mandatum. vt §. in versi. [itaque.] in verbo [ignorante.] Si autem sciuisset, non posse cōqueri de malitia. vn de non possem agere de recuperatione serui: & iste est verus intellectus. quem ponit glo. super verbo. [ignorante.] in fi. licet autem ego possim agere directa mandati, si tū non curo, tu nō potes agere cōtraria, vt recipiā seruū: dicēdo ℭ licut ego possum te cōpellere vt restituas, ita tu debes posse me repellere. vt seruet veritas & æqualitas. vt l. ꝑtere. a. ff. mādati. iūcta. l. seruus. vbi hoc dicit agere non potest, sed nec potes agere de peculio ex contractus serui. vt l. cū seruus. eo. tit. hoc tamen totū est repertū & introductū fauore dñi, & in odium serui. quod nō debet retorqueri in eius præiudicium. † No. ℭ allegans cōtraria,[c] non debet audiri. & semper ad hoc allegatur. concor. l. j. infra de fur. si tamen vellem agere vt manumittas & etiam ex vendito ad pretiū, possem agere si mea interest ratione affectionis: quia ille seruus erat filius meus naturalis, vel supernaturalis. & tunc tu recepisti mādatum de emendo, & manumittendo. & ille est casus in l. cū seruus. & tunc non sum mihi ipsi contrarius. & vtroq; modo volo contrarium seruari. & hoc tangitur in glo. magna.

6 ri in eius præiudicium. †
c

Pro socio. *Rubrica.*

1 ☞ *Societas quædam est conuentionalis, & quædam incidens, & quæ actiones ex eis oriantur.*

1 † In hoc ti. tractatur de societate cōuentionali. ex qua oritur actio, quæ est vniuersalis. sicut actio tutel. vt. ff. eo. l. pro socio arbiter: & triplex est. nam aliquando est omnium bonorum. quo casu res hincinde fiunt cōmunes statim contracta societate, etiā nulla interueniente traditione. vt l. j. §. fi. ff. eo. aliqñ vnius negotiatiōis, aliqñ vnius rei. vt. in l. ij. j. eo. ff. eo. l. v. & in istis requirit traditio, vt res efficiantur cōmunes. l. ij id ℭ. ff. eo. & potest contrahi re & verbis expresso consensu, vel tacito. vt in l. iiij. ff. eo. & ℭ plenè no. in l. Titū & meuiū. §. altero. ff. de admini. tut. Est dare aliā societatem quę dicitur incidens. qñ res efficiuntur cōes inter plures ablq; eorū conuentione. vt in hæreditate pluribus delata. Ex qua oritur actio famil. ercisc. un: Item in re legata vel donata pluribus, ex qua oritur actio communi diui. de istis non tractatur in isto titulo.

2 ☞ *Sociorum si unus ponit pecuniam, puta mille, & alter operam, & pecunia pereat: & ille qui ponit operam teneatur reficere medietatem: & sic quingenta.*

3 *An tunc finita societate ille qui ponit pecuniam debeat retrahere totum capitale?*

4 *Quid in societate animalium, si unus ponit animalia: & alter operam.*

LEX I.

1 Societatem †Societas conuentionalis
pōt ita cōtrahi vt vnus pecuniam & nullam operam: & ecōuerso alter operā tm̄, & nō pecuniā ponat. h. d. quia pretium operæ succedit loco pecuniæ, vt ff. eo. l. cū duobus. §.
2 lia coeuncia. † In tex. ibi. [conferente.] Bal. no hoc verbū. quia ex eo apparet ℭ ille qui ponit pecuniam, cōmunicat eā cū socio alias non diceretur conferre. & sic statim traditione facta socio si la pecunia est tunc communis inter eos. ergo si perit, vtrique perit scilicet. cuilibet pro sua dimidia. Si ergo solui mille qui postea pereunt. tu teneris mihi reficere quingenta quæ perierunt tibi & alia quinquaginta mihi. † Item ex hoc sequitur qđ finita societate de iure communi nō debeo retrahere totū capitale. imò debet diuidi inter nos sicut & lucra postea uenientia: quia iam fuit cōmunicata ab ipso principio. & hoc tenet gl. hic. sed dicit de cōsuetudine non seruari. imò ℭ ille qui pecuniam potuit recuperat capitale añ partē. Si ergo durauit societas per plures annos cū multis laboribus & expensis, & tandem non reperitur in ea nisi capitale positū per vnū: totū illud pertinebat ad eū. & sic alter perdidit operas. & ille nihil. ℭ videt absurdū: sed nō est, quia perdidit cōmodū pecuniæ quæ steriit otiosa, & sine fructu, cuius cōmodi loco succedit prætiū operarū, nō loco proprietatis secūdū Bal. & alios. qui dicūt ℭ id ℭ gl. dicit esse de cōsuetudine, est de iure: quia nimis esset durum ℭ ille qui ponit capitale & nullum lucrū habuit deberet ipsum communicare cū socio. & sic ille lucraretur, & iste pateretur damnum, vnde nō esset æqualitas. Et ex hoc resultat aliud quod postquam alter non debet habere partem si extat capitale non debebit etiam refundere partem si non erat. Communicatio ergo fuit facta respectu dominij: non respectu lucri vel damni: vt ille qui præstat operam debeat aliquid de capitali lucrari, vel emendare. & hoc in pecu-
4 nia † sed si fiat societas in animalibus: & vnus ponit animalia: alter operam custodiendi, vel pascendi: si tradantur æstimata, vidēntur pro parte empta. & pro illa parte pertinet periculum ad recipientem. vt l. cum duobus. §. damna. ff. eodem. vbi videtur casus. & not. per Bald. §. de pact. l. si pascenda.

2 ☞ *Eoipso quòd plures communiter emunt aliquam rem, uidentur super ea contrahere societatem ad communem usum.*
Quòd ille qui soluit prætiū pro tali re communiter empta, præsumatur soluisse de propria pecunia: non de communi. nisi contrarium appareat.

LEX II.

1 Vm proponas. †Si plures emunt vnam rē, & vtrique fuit tradita, licet vnus soluerit pretium de pecunia propria, & etiam publicas pensitationes, nihilominus res est communis: non illius tantùm potest tamen per actionem pro socio repetere
2 partem eius quod soluit hoc dicit. † No. ergo quod eoipso quod plures communiter emunt aliquam rem, videntur super ea contrahere societatem ad communem vsum quod patet. quia hic datur actio pro socio. & vide circa hoc l. si ædes. cum glosl. ff. cōmuni diui. Item quòd ille qui soluit pretium pro tali re communiter empta, præsumitur soluisse de propria pecunia: non de communi. nisi contrarium appareat. quod patet: quia potest repetere partem à socio. quod est not. secundum Barto. & bene nota quia vtile.

LEX. III.

1 Vm in societatis. † Ad hæredem vnius ex socijs transit actio pro socio & commodum societatis. licet non societas. hoc dicit. tex. cum glosl.

LEX IIII.

1 Si societatis. †Si conuentio de diuidēdo bona fuerit stipulatiōe vallata, actio ex ea competens transmittitur ad hæredes ex testamēto vel ab intestato. hoc dicit casus. Si autem nō esset stipulatione vallata, sed nudopacto facta cōuentio de diuidendo lucra certo

cra certo modo, tali conuentioni nō esset standum: nisi fuisset ad eam diuisionem realiter processum: & etiam traditam: quia tūc foret standum ope exceptionis non autem iure actionis. vt ff. de pac. l. diuisionis placitum.

LEX V.

1 Andiu. †Quæ est clara & non summe. Gl. quærit an actio pro socio nascatur ante finitam societatem & tenet quod non.

LEX VI.

1 De societate. †Societas potest cōtrahi etiam sub conditione. non solum purè. hoc dicit casus.

LEX VII.

1 Sancimus. †Curator furiosi potest dissoluere societatem furiosi. hoc dicit.

De contrahen. emp. & uenditione. *Rubrica.*

2 ☞ *Vendens si est minor, & sic requiritur decretum iudicis, quis iudex interponet de eretum? an iudex loci ubi est uendens, an loci ubi est res.*

3 *Verba uendidit & tradidit in instrumento apposita quid operentur.*

LEX I.

1 Venditiones. †Quod hic dicitur fallit in seruo fugitiuo: qui per dominum non potest vendi quouisq; est in fuga potest tamen cōstituere procuratorem ad ipsum reperiendum: & postquā repererit ad vendendum quia tunc non vendit absentem: sed præsentem. vt in l. ℭ sępe. §.
2 j. ff. eo. ti. † Sed quæro quid si vendēs est minor: & sic requiritur decretum iudicis. quis iudex interponet decretū: an Iudex loci vbi est vendens, an loci vbi est res. Dic ℭ vterq; est idoneus secundū Bal. facit l. magis puto. §. illud quęri. de re eo. & l. pupillo. de tut. & cu. da. ab his. † Sed pone ℭ in instrumēto dixi vendidit & tradidit: cum tamen tempore venditionis tradere non potuerit. quia erat in loco valde longinquo respōdeo ℭ illud verbum non probat traditionem: sed ex ipso videtur data licentia empto
3 ri vt eam capiat & sic si capit propria authoritate non delinquit: etiam si ignorante venditore non sic si ab ipso nō haberet licentiam. vt l. si ex stipulatione. ff. de acq. pos. iuncta l. ꝑdita. cū ibi no.

LEX II.

1 Emptionem. †Emptio & venditio requirūt
a consensum partium. ideo furi-
us[a] qui non habet consensum, vendere vel emere nō potest: nisi tempore quo habet dilucida interualla. h. d. clara est. & satis patet casus ex prædictis.

LEX III.

1 Si donationis. †Si fiat donatio re vera, et simuletur fieri venditio, valet dona-
tio nec potest rescindi propter simulationem venditoris donatarius tamen debet implere modum vel condi
b tionem appositā in donatione. h. d. volebas enim hic rescindere donationem sub spe simulationis: sed non potest ex isto capite. licet enim non valeat venditio quā simulasti facere, videlicet tū donatio quam re vera feci sti. vnde si fuit perfecta, nō potest nuda volūtate rescindi: si donatarius ex parte sua implet quod promisit, aliàs potes ipsum compellere ad implendum & etiam isto casu qui promisit tibi alimenta, si ea non impedit, posses rescindere donationē fauore alimentorū. vt l. j. j. de do. quæ sub modo.

LEX IIII.

1 Vm res. †Ei qui per donationem est effectus dominus rei irreuocabiliter superueniens
venditio nihil adiicit. secus si non fuisset factus dominus: quia posset adiicere dominium. Item secus si reuocabiliter quia pōt facere eam irreuocabilē. h. d. in effectu. Et dicit ℭ quædam mulier donauit tibi bona sua, & tradidit ea mortua filius suus eadē bona tibi vendidit, & quęrebas an ex ista emptione plus iuris acquisieris quā prius habueres. Et respōdetur ℭ non. si ex prima donatione fuisti effectus dominus irreuocabili
3 ter: quia amplius effici non potes nec multiplicari potest titulus quod not. quia non sic in possessione: quā si acquisiuisti ex vna causa, licet alia superueniat, non videris habere ex illa: sed ex prima tantū. l. iij. §. ex pluribus. cū ibi not. ff. de acquir. pos. sed si nō acquisiuisti dominium: quia bona donata non erant illius, sed si lij sui: bene potes ex superuenięti donatione acquirere qđ prius nō habebas. et similiter si erant sua, et sic ac a quisiuisti dominiū, si poterat per filiū à te aduocari per querelam in confessione, do-
nationis venditio facta per eum faciet te irreuocabilem dominū hoc intellige secūdū gl. si vis stare venditioni, & soluere, vel nō repetere pretiū solutum: aliàs si diceres te emisse bona tua, & emptionē nō tenere, & repetere pretium, vel nō soluere, nihil tibi prodesset ad excludendum illum à quærela, quia sic esses tibi contrarius impugnando emptionem, & posteaex ea te iuuando.

2 ☞ *Quòd quilibet ex pluribus tutoribus debeat habere administrationem insolidum.*

3 *Tutor an posit à seipso rem pupilli emere? & quòd non posit emere à pupillo: & eidem authoritatē præstare.*
Quid in alio administratore publico, uel priuato.

LEX V.

1 Vm ipse. †Tutor durante tutela potest pa-
lam & bona fide rem pupilli eme
re & multòmagis vxor eius. h. d.
Tunc autem videtur fieri palam & bona fide, quādo interuenit authoritas alterius tutoris habentis administrationē. †
2 quia quilibet ex pluribus tutoribus debet habere ad ministrationē insolidū. l. ij. ff. de admi. tuto. & vēditio fit per ipsum pupillum illo tutore authoritatem pręstante. Et ideo si pupillus esset infans, non posset ista venditio fieri secundū Bal. certè imò posset: quia tunc solus tutor sine pupillo pōt actum gerere l. si infanti. de iure deli. Itē quando est facta pro iusto pretio, & interuenit decretum, si est res immobilis, vel imobilis, q̄ seruando seruari poterat ipse autem tutor emptor si aliū tutorē nō haberet, non posset à seipso emere: quia debet esse distinctio inter vendītorem & emptorē secundū Bald. sed Cy. videtur dicere quia vendit vt tutor & emit vt Titius, & sic gerit vicem duorum. quod mihi non placet. quia non posset hoc fieri bonafide. imò magna esset præsumptio cō
tra eū, nec etiam potest emere à pupillo, &
b eidem authoritatem præstare: quia in causa propria[b] nō potest authorari. l. j. ff. de au
3 tho. tut. & vide hic bonam gl. † & quod hic dicitur in tutore, & idē in alio administratore publico, & priuato. vt l. si in emptione. §. fi. ff. eo. titu. & ideo executor vltimæ voluntatis habens potestatem vendēdi, nō potest à seipso emere rem executionis si non alios socios haberet: sed si eos haber, & habeant potestatem insolidum, bene poterit: secus si non insolidum, sed vna cum eo. Tene menti quia frequenter hoc contingit & Episcopus posset talem emptionem retractare si tenderet in prędicium pauperum casus.

¶ Furiosus. Qualiter probet quis furiosus mēte captus, vel demēs. vide tex. in l. ob quæ vitia. ff. de ædi. edic. Ang. in l. si cū dotē. in §. si maritus. ff. sol. ma. Itē q proiecit lapides per viam tex. est in l. ij. C. de iu dæ. gl. in l. si cū dotē. & ibi Bald. Ange. & Mod. ff. sol. ma. Item qui tenetur incompe dibus. l. diuus. & ibi Bald. ff. de offi. presi. Itē q iusserit cadauer suū proijci in mare. vt in l. quidā in suo. ff. de cōdi. insti. Item qui nomen suū ignorat vt in l. fi. C. de hæ re. insti. Itē qui nō respōdet ad propositū, iudicatur furiosus secundū Domi. in c. j. in §. si verò. de cleri. egro. li. vj. & i c. filij. de hęr. eo. lib. Item si infirm⁹ prohibet ne aliquæ medicinę sibi dentur in infirmitate, p̄sumitur furiosus secundū gl. in verbo inferas. i c. prouiden dum. lxxx in. dist. Itē ex sermonib⁹ qs prę sumit furiosus. secundū gl. magnā ad fi. in l. ne codicillos. C. de co. et est tex. ll. apud Iulianū. in §. fi. & ibi Bar. in j. no. ff. de leg. j. glo. in c. gonsaldus. xvij. q. ij. gl. in c. legimus. xciij. dist. & ibi est tex. in prin. ℭ fatuus fatua loquit & de ista materia vide per Bar. in l. is qui. in §. fi. ff. de tut. & curato. ab his & in l. maritū. ff. de acqr. hære. Alex. de imol. consil. liij. inci. Ad quæstū breuiter concludo in j. vol. & in consi. xlj. inci. maturē. i eo. vo.

¶ In causa ꝓpria. Ad de Bal. in l. bonorū. C. q admittit. & tex. & ibi Bal. in l. si consul. ff. de adop.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEX VII.

1 Iancilam. †Quod verè actum est prævalet. ei quod fictè actum est. h. d. Et est ar. illius l. †
2 q si dñs rem suam recognoscat ab alio tãquam dño, non præiudicat sibi. q tñ examina: vt plenè not. in l. si aliquã. ff. de acqui. pos. & l. cũ fallà. §. de iur. & fa. ign. Ista em. l. loquitur qñ per fictionem donationis recepit à non dño. et hoc cõstabat: sed si hoc non cõstabat, & sciẽter rẽ suã recognoscat à nõ dño, vt q sibi p̃iudicet: quasi vidat p prio illi donasse. & postea ab eodẽ recognouisse. sed quia illa donatio non potest dici nisi ficta, & etiam traditio quę resultat ex recognitiõe similiter est ficta. Doc. dicunt q fictus tit. & ficta traditio non sufficiunt ad præiudicãdũ sibi. ar. euis q no. in l. j. seu. ij. j. de dotis promis. Sed si recognosceret ab ecclesia in quam transit dominium sine traditione. s. q videatur donasse: & sic videtur sufficere ad plenum præiudicium. hoc examina per Bar. in d. l. si aliquam.

2 ☞ Conditio ob causam non habet locum in contractu nominato, etiam ex defectu causæ: & multo minus ex capite pœnitentiæ: sed agitur ad implementum.
3 Emptor equi si non soluit pretium, potest uenditor equi incontinenti equum offerre: & implorare super hoc iudicis officium, ut statim habeat pretium & nu. 2.
Quid in alijs mercibus, uel rebus mobilibus?

LEX VIII.

1 Inon donationis. †Licet pretium nõ sol
uatur, non agit vendi
tor cõdictione ob causam ad repetitionẽ rei, sed actio
2 ne ex vendito ad ipsum pretium. h. d. † Et sic no. q cõ
dictio ob causam nõ habet locum in cõtractu nominato etiam ex defectu causæ: sed agit ad implementũ. multo minus ex capite pœnitentiæ: quæ non habet locum in contractibus nominatis. vt l. fi. de condi. ob cau. Fallit q dixi in casu l. cũ te. j. de pact. inter empt. quando emptor non seruat pactum quod dedit causam contractui. Circa quod vide Cy. in l. in bonæfidei. §. de pac. in xiij. q. In tex. ibi. [nec pretium numeratum est.] habuisti tamẽ fidem de pretio aliàs nõ transtulisses dominium: & sic posses rẽ vendicare. in. sti. de re. diui. §. venditæ. & in dubio videtur habita fides de pretio. nisi sit talis res vendita quæ non consueuit vẽdi sine manuali pretio: puta res mobilis, equus, vel liber. maximè in nundinis. vel quando emitur à forensi statim recessuro secundũ
3 Bal. † Et sic no. q si emptor equi non soluit pretium, potest venditor equi incontinenti equum auferre. & implorare super hoc iudicis officium. Et illo. casu licet sit forensis emptor, & tanquã viator, fortitur forum in illo: loco: vt possit compelli ad soluendum. vel restituendum rem emptam: vt no. in l. hæres absens. §. j. ff. de iudi. & in c. romana. de foro. compe. Pone etiam exemplũ in mercatoribus forensibus ementibus merces in ciuitate Venetiarũ, nam videtur actum vt statim debeant soluere. ideo sortiũtur forum ibidem: licet contrahant tanquam forenses. aliàs secus vt in d. l. hæres absens.

2 ☞ Si dico uendo tibi hanc rem pro illo pretio de quo erimus concordes, talis uenditio nihil ualet: nisi committatur in arbitrium tertij, puta pro illo pretio quod Titius declarabit.
3 Venditio quando fuit simulata, non potest peti pretium.

LEX IX.

1 Empti fides. †In emptorem transit dominiũ facta traditione: licet preciũ non sit solutum: si fuerit habita fides de pretio. nisi vẽditio sit innalida: quia non fuit conuentũ de certo pretio. & si fuit facta animo donãdi, pretium peti non potest. h. d. Et sunt tria dicta huius legis. secundũ ibi. [placito.] terri m ibi. [sed &
2 si donationis.] † Et no. ex primo q si dico q bi hanc rem pro illo pretio de quo erimus concordes: q ditio nihil valet. secus si committatur in arbitrium tertij. puta pro illo pretio quod Titius declarabit. vt infra eo. l. fin. Secundũ dictum proce
3 dit habita fide de pretio. aliàs dixi dic vt in l. præcedenti. † Et tertio dicto no. dic quod non potest peti pretium quando venditio fuit simulata.

LEX X.

Imater tua. †Emptio rei suæ non valet. nec præiudicat ementi. h. d.

LEX XI.

1 Nuitum. †Et clara est. quia nemo cogitur emere, vel vendere.

LEX XII.

1 NOn idcirco. †Valet emptio, licet nõ fuerit datus fideiussor pro euictione: & trãsfertur dominium facta traditione: licet de ipsa non fuerit confectũ instrumentum: nec in ea locum habet pœnitentia. h. d. Sic ergo fideiussio de euictione nõ est de substantia contractus. nec regulariter venditor tenetur dare: nisi fuerit actum præter quã in quibusdam casibus de quibus in l. illud. ff. de euic. inter quos est ille quãdo emineret euictio in limine contractus idest antè quam solueretur pretium. quia tunc emptor non cogitur soluere nisi dato fideiussore: vt in l. pe. §. fin. de pericu. & commo. rei vend. nisi emptor malitiosè submiserit aliquem qui moueret sibi litem, ne cogeretur soluere pretium: quia tunc sibi fraus non prodesset. argu. ff. de transact. l. cùm hi. §. si cum his. & ideo cùm dubitatur, defertur emptori iuramentum purgationis. argu. §. de uiur. l. eos.

2 ☞ An res uel pretiũ positi committi in arbitrium emere uolentis, seu alterius ex contrahentibus: & quid in arbitrium tertij? & nume. 4.
Quid in ultimis uoluntatibus?
3 Substantia contractus an possit committi in uoluntatem uel arbitrium tertij: & an etiã in arbitrium alterius ex contrahentibus?
4 Si dico uolo uendere, uel uolo eligere, an sit perinde ac si dicerem uendo & eligo?

LEX XIII.

1 IN vendentis. †Contractus vltrò citroq; obligatorius non potest conferri in voluntatem vel arbitrium alterius ex contrahentibus & si contrà fiat, non valet. h. d. si non esset vltrò citróque obligatorius, vt stipulatio posset conferri in voluntatẽ stipulatoris, sicut & legatum. arg. in l. si ita. §. illi si volet. la. j. licet gl. parua senserit contrarium in l. à titio. in fi. ff. de verb. obl. in voluntatem verò promissoris an posset conferri, refert per quæ verba hoc fiat. q dic vt l. centesimis. §. fi. co. ti. vbi Bar. dicit q est materia periculosa. & quæ sit ratio predictorum. dic vt l. sub hac. de actio. & obli. ff. In tex. ibi. [voluntatem.] idem si in arbitrium. vt l. q sæpe. §. j. ff. eo. ti. quando emi in alterum ex cõtrahentibus, nõ
2 refert per quæ verba &c. † Ex gl. magna colligũtur v. op. & duæ qõnes. Prima est nam certum est q si dico vendo tibi hanc rẽ si vis, vel si voles. vel cũ voles non valet. vt in hac l. Idem si dixi p quãto pretio voles. vel pro quanto pretio arbitratus fueris: vel quantũ æstimaueris. qui casus non ponitur in hac. l. secundũ gl. sed in l. q sæpe. §. j. ff. eo. ti. Nunc gl. opp. de §. emptio. insti. eo. tit. vbi valet si dico vendo tibi hanc rem, vel hunc librum si tibi placebit, vel nisi displiceat hinc ad mensem. gl. dat plures solutiões, finaliter dicit q ipsum commercium non potest committi in arbitrium alterius ex cõtrahẽtibus, nec etiam pretium, sed ipsa res vendita. dicut in contrario. Cyn. secundum Petr. reprobat. quia sicut pretium est de substantia contractus: ita & res. imò plus si est, ergo pretium non potest committi: nec etiam res poterit cõmitti tenẽt ergo opinio. Ioãnis vt distinguat an committatur sub cõditione. quo casu cõditio apponit origini obligationis: an verò fiat cõtractus purè, & cõditio apponat resolutioi eius. quo casu loquit cõtrariũ. facit q no in l. ij. ff. de in diẽ adie. Illud esset imponere legẽ verbis. & cõmuniter doc. reprobant. & tenẽt opi. gl. Nec ob. cõtrariũ. quia si vendo rem si tibi placuerit, potius videtur qualitas rei quã substantia eius: sed quãdo cõmittit declaratio pretij, videt comissa substantia. Secundò opp. ad id quod primò dixi non posse pretiũ committi in arbitriũ. de l. fi. j. eo. So. in voluntatẽ vel arbitriũ alterius ex contrahentibus nõ possunt ista cõmitti. per rationem quæ hic ponitur. quia de natura cõtractus est q postq; fuit celebratus, necessariò astringat cõtrahẽtes ad eius obseruantiam: vt l. sicut. §. de act. & obli. qd hic non esset. sed in voluntatem vel arbitrium tertij bene potest cõmitti. vt in cõtrario. quia cessat dicta ratio. nã si ille tertius declarabit & arbitrabitur, cõtrahentes erunt necessariò astricti ad obseruantiã. & hoc quãdo in certã personã cõmiserunt secus si in personã incertã: vt l. si merces. in prin. ff. loca. Si tamẽ malè arbitrabit, recurretur ad arbitriũ boni viri. vt l. si societatẽ. ff. pro socio. sed si nullo modo arbitratur, cõtractus non valebit. quia videt celebratus sub cõditione si ille arbitrabitur. vt in d. l. fi. & hoc in cõtractibus de quo dic vt in l. si quis arbitratu. de ver. ob. ff. In vltimis aũt voluntati

3 lũtatibus dic vt plenè no. in l. j. ff. de leg. ij. † Sed quæro hic quid si cõmittatur substãtia contractus in volũtatẽ vel arbitrium tertij? vt vendo tibi si Titius voluerit, vel arbitratus fuerit? videt q non valeat. vt in l. nõnunquã. de cõdi. & demõ. ff. sed illa loquit in vltimis volũtatibus in quibus distinguit an per verba significantia liberã voluntatẽ: vt si voluerit & non valet: tanquã captatoria an significantia arbitriũ. vt si arbitratus fuerit; & tũc valet. vt in l. j. de le. ij. Sed istã differẽtiã nõ reperio in cõtractibus, nec in eis reprobat dispositio captatoria & licet nullus tãgat, ego tenui repetendo Boñ. l. j. de leg. j. valere contractũ isto modo celebratũ, vẽdo si Titius voluerit, vel volet ipso volẽte teneor adimplere cõtractũ & sic nõ distinguo in cõtractibus per quæ verba nec etiã quid cõmittat: an substantia cõtractus, seu cõmercium: vel res qñ in arbitriũ tertij. Tertiò opp. q imò etiã in arbitrio alterius ex cõtrahẽtibus possit cõmitti. l. nec venditio. ff. eo. ti. & l. si cõuenerit. ff. pro socio. Sol. verũ est in nõ substãtialibus: sed in accidentalibus cõtractus, secus vt q seruus venditus reddat ratiõnẽ administrationis nã quædã sunt substantialia. vt cõsensus, res, & pretiũ. l. pacta cõuenta. ff. de contrahẽ. emp. quædam sunt naturalia cõtractus: vt q vẽditor teneat de euictione, & ad traditionẽ rei quædã verò sunt accidentalia q̃ non veniũt nisi exprimant. Quartò opp. contra id q dixi recurri ad arbitriũ boni viri de l. si quis arbitratu. de ver. obl. dicũt quidã q ibi in stricti iuris cõtractibus secus in bonæfidei. glo. dicit idẽ in stricti iuris, si tertius fuerit arbitratus si aũt non est arbitratus: nec in stricti iuris, nec in bonæfidei recurrit ad arbitriũ boni viri. vt j. e. l. fi. Vlti mò opp. q etiã in arbitriũ alterius ex cõtrahẽtibus possit cõmitti substantia cõtractus l. nõnunquã. de cõdi. & de. Sol. in voluntatẽ expressam vel expressum arbitriũ nõ põt cõmitti. vt hic. sed in voluntatẽ delatã. i. in factũ alterius ex contrahentibus põt bene cõmitti. licet illud dependeat ex voluntate puta vendo tibi si ascenderis capitoliũ cũ ascẽdere & descendere dependeat à tua
4 voluntate vt in contrario. † Sextò & vltimò ad idẽ opp. de l. centesimis. de ver. ob. So. per verbũ futuri tẽporis indicatiui seu præsentis puta vendo tibi si vis, vel si voles, vel cùm voles, non põt committi: vt hic, sed per verbũ futuri temporis subiunctiui modi cũ volueris bene committi potest vt in contrario. dic vt ibi. Si enim conditionaliter per si, non refert per quod futurũ cõmittatur sed si per dictionẽ cũ, quæ principaliter significat tempus, & secundariò conditionẽ: bene refert quia si dico cũ voles, non valet sed si dico cũ volueris, valet. & est valde subtilis materia ad intelligendũ sufficit de quæstione glo. si dico volo vendere, vel volo eligere, an sit perinde ac si dicerem vendo & eligo cũ hoc dependeat ex sola mea volũtate vide per no. in l. serui electione. §. j. de leg. j. per Bar. et est similis gl. huic in c. si quis iustè. de elec. lib. vj. in vlt. gl. Et adde q aliquando istud verbum volui sic facere. significat. i. voluntariè feci. & voluit corrumpere. i. voluntariè corrupit. vt not. in l. fi. ff. de re. diui. & hic vide per Cyn. qui multa verba effundit.

2 ☞ Statuta & consuetudines q consanguinei uel consortes seu uicini præferantur in uenditione rei immobilis non reprobantur per hanc legem.

LEX XIIII.

1 DVdum proximis. †Potest quis vendere rem suam cui vult reprobata l. quæ cogebat eũ vendere cõsortibus, nõ ex
2 traneis. h. d. † Et per hanc legẽ videntur reprobari statuta & consuetudines quæ sunt quasi vbiq; q cõsanguinei, vel consortes, vel vicini, præferantur sed certè licet tollatur l. præcedẽs non tollunt statuta & consuetudines postea emergentes: quia nõ reprobat l. præterita ratione turpitudinis vel delicti quod ex hoc sequeretur quia tunc viderentur etiam reprobari futuræ ll. attenta ratione secundũ Bal. vel dic q statuta nõ prohibent vendi cuicunq; quis vult. sed dant hanc prærogatiuam consortibus pro eodem pretio. & sic tollitur libera potestas dominorũ quod ista l. abhorret.

2 ☞ Propter quam lesionem commissam in arbitramento uel in pretio commisso in arbitrium ad declarationem alicuius possit recurri ad arbitrium boni uiri? & nu. 3.
3 Quid si fuit renuntiatum reductioni ad arbitrium boni uiri?

4 Dotis promissio ualet nulla quantitate specificata: etiam si non fuerit declaratio alteri commissa & intelligitur facta arbitrio boni uiri considerata persona uiri, & quantitate bonorum uxoris, & consuetudine loci.
5 Quæ requirantur ut arbiter possit cõpelli ad acceptandum commissionem: seu ad arbitrandum?
Quid in ultimis uoluntatibus?

¶ Corrigeret arbitramentũ. Adde Lu. ro. in repe. rub. de arbit. & per Lamphran. in tracta. de arbi.

LEX XV.

1 SVper rebus. †Si pretiũ committat in arbitriũ vel declarationẽ tertij, secuta declaratione valet cõtractus sed ea non secuta nõ valet: tanquã defecta conditione, sub qua censet contractus celebratus. Nec est curãdum an illi fuerit commissa declaratio tanquã amico cõmuni. & sic fuerit habitus respectus ad personã eius an tanquã in arbitriũ boni viri. & sic fuit habitus respectus ad id qd facere debet, vel faceret bonus vir: quia non secuta declaratione neutro casu valet cõtractus nec recedit ab eius persona, vt p aliũ bonũ virũ declaratio fiat. hoc dicit ista l. singularis & q̃ semper allegatur & de materia ipsius. s. arbitratoris qñ assumit super contractu dic vt no. per Bar. in l. si quis arbitratu. de ver. obl. & per Cy. hic. qñ verò super lite dic vt per eundẽ in l. si societatẽ. arbitrorum. ff. pro socio. In tex. ibi: [magna dubitatio exorta est.] Iqa quidam dicebant non valere contractũ, postquã non fuit quantitas pretij specificata per contrahẽtes cũ substantialia venditionis sint tria. i. consensus, res, & pretiũ. & sic nõ valet si nõ fuerit conuentũ de pretio: vt ṡ. eo. l. empti. fides. in princ. ita & nunc. Alij fortè dicebant indistinctè v alere siue ille declaret, siue nõ declaret & q hoc casu recedat à persona, & recurrat ad iudicẽ: tanquã ad bonũ virum & loco illius declaret. Alij distinguebant. vt si habuimus respectũ ad illũ respectu personæ suæ: & tanquã ad cõmunẽ amicũ, de quo cõfidimus: nec de alio confidissemus: & tunc si non declarat, non valet. nec esset remediũ aliàs recurrendũ ad iudicẽ de quo non confidimus aut non habuimus hunc respectũ: qa non erat nobis multum notus, nec amicus: sed qa reputabatur bonus vir, habuimus hunc respectũ ad eum tanquã ad bonum virum: & sic si nõ declarat, adhuc valeret & recurritur ad iudicẽ tanquã ad bonũ virum. vt in l. continuus. §. cũ ita. de ver. ob. Imperator reprobat hanc distinctionẽ: quia nimis est difficile & quasi impossibile per cõiecturam posse comprehẽdi quem respectum habuerimus in eum, & ideo re
iectis dictis variationibus determinat cũ distinctione posita in summario: vt secuta declaratione valeat p summa declarata qđ intellige si declaratio fuit æqua: vel parum lædit aliquã partem. nam bene cẽsetur cõmissum in eum, vt pro bono arbitrio (si sibi videbitur) possit modicũ lædere. vt si valet centum, possit declarare de modico pluri, vel minori. † Hæc est enim natura arbitra-
2 toris: sic in modico lædere possit. l. si de meis: aliàs incipit. Idem Pompo. §. recepisse. cũ ibi not. ff. de arbi. & propter modicam læsionem non esset recurrẽdum ad arbitrium boni viri: & si recurreretur, propter hoc non corrigeretur ab arbitramẽtum: tanquã iniquum secus si multum læderet. & quantum sit multum. glo. hic j. secundùm quosdam dicit quando esset excessus vltra dimidiã iusti pretij. iuxta l. ij. j. de relcin. ven. sed illa loquitur quando per semetipsos cõtrahũt & non se cõmittunt in arbitriũ tertij. & sic seipsos lędunt. vnde nõ subueniẽt eis nisi qñ vltra dimidiã: sed qñ se committunt in arbitriũ tertij & sic per alium fit læsio, sufficit minor læsio. vnde Barto. in d. §. arbitrorum. dicit per l. vnde si neruæ. ff. pro socio. sufficere læsionem in sexta parte: & tunc
3 per iudicem corrigeretur arbitramentum. * & reduceretur ad æquitatem nisi fuisset expresse renuntiatum & dictum quòd posset lædere non solùm in parua, sed etiam in magna & maxima quantitate. & tũc esset imputandum partibus nisi arbitrator dolosè hoc faceret: quia dolus cẽsetur exceptus in generali renuntiatione. vt l. creditor. ff. manda. vnde etiam si fuisset iuratum de stãdo laudo: nihilominus posset peti reductio ratione doli quod dic vt not. in addi. Spec. in tit. de arbit. §. fi. vbi recitat disputationem recitatam per Ioã. cal. & de hoc in c. quintauallis. de iureiu. Simplex aũt promissio de stando laudo: etiã cũ iuramẽto intelligit si fuerit æquũ, vel modicũ lædat: non aũt si multũ: & tũc propter magnã læsionẽ posset peti hoc nõ obstãte reductio ad arbi-
3 triũ boni viri, vt l. si libertus. de ope. li. & in d. c. quitauallis. † Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Renūtiatū. q̄ non posit renūtiari reductioī ad arbitriū bōi viri. adde eūdē Paul. de ca. in cō. lxx. inci. ga frustra. co. j. & ſe quē. in j. parte cō. antiquorū. & in conſi. cel. v. incip. primo & aū oſa, in prima parte cōſ. nouorū. Et qd cū iuro p eūdē Paul. de ca. i cō. cclxj. inci. viſis cōpromiſsis et laudo. in j. parte cōſ. Q. d cōſiliū fuit Pe. de ancha. & ibi in ij. co. ponit cōem opi. ē q̄ ſi iurm interuenit in tali renūtiatione: & non appareat dol⁹ ſordes vel gra arbitratoris q̄ talis renūtiatio valeat: d quo etiā per Ale. de imo. in cō. cxxxj. cō ſi. iij. in ij. volu. Cur. Et vide etiā tu p domeū ſozi. i cō. ccxx. co. iiij. circa finem.

ſi fuit renūtiatū ᵃ reductioni ad arbitrium boni viri: non autem dūtaxat promiſſum ſtare laudo: tunc talis renuntiatio nihil poſſet operari niſi quando eſſet magna læſio: quia pro illa poteſt peti reductio: pro modica non: & ideo etiam pro magna videtur non poſſe peti propter hanc renuntiationē: vt aliquid operetur. quicquid dixerit Dyn. l. quidā cū filiū. ff. de ver. obl. niſi eſſet nimis magna: quia tunc præſumeretur dolus in arbitratore. ar. in l. omnes. §. Lucius. ff. q̄ in frau. cre. & ſic cenſeretur exceptuatus. niſi fuiſſet dictū pro magna & maxima quātitate: quia tūc nō poſſet peti. niſi probareť manifeſtus dolus. Si autem nullo modo arbitretur, cenſetur defecta conditio tacita ſub qua contractus cenſetur. celebratus: licet non fuerit expreſſa: & ſic cōtractus nō valet: vnde cū ex eo non oriatur actio, ſimiliter nō oritur officium iudicis mercenariū ei deſeruiens: per q̄ poſsit peti & haberi recurſus ad ſuperiorē: vt loco illius arbitreť: ideo nō recedit̄ à perſona: nō ſic in caſu prędecedenti: quia orta eſt actio. & ſic eſt cui accedat dictum officium. aliquando tamen receditur à perſona, etiam non ſecuto arbitramento: vt in caſibus hīc poſitis per glo.

4 quæ incipit: [vt nec &c.] dic per docto. in locis prędallegatis. †In gl. quæ incipit: [vt nec.] in fi. dic q̄ ratio valentiæ in primo caſu eſt fauor dotis: ratione cuius valet promiſsio dotis nulla quantitate ſpecificata: etiam ſi non fuerit declaratio alteri commiſſa. & intelligitur facta arbitrio boni viri cōſiderata perſona viri, & quātitate bonorum vxoris & conſuetudine loci: vt l. quæro. ff. de iure dot. multō magis ſi fuerit commiſſa declaratio tertio: licet ille non declaret, remanet promiſsio firma. & ad ſuperiorem recurritur vt declaret rationē valentiæ in ſecundo caſu: quia in l. nec vē ditio. ff. eo. fuit facta commiſsio ſuper accidentalibus cōtractus, non ſuper ſubſtantialibus. hīc verò ſuper pretio. q̄ eſt de ſubſtātia, ratio valentiæ in tertio eſt vltimæ voluntatis fauor, vt nō pa

2 reat: licet tertius non arbitretur, ſed recurratur ad ſuperiorem. l.

5 in teſtamentis. de regu. iu. ff. †In gl. ſi. ibi. [aliàs non.] dicūt doc. ſufficere q̄ ille acceptauerit arbitrium, vel commiſsionem: vt ſic poſsit compelli: bene requiruntur iſta duo q̄ acceptauerit, & qd compromiſſum fuerit factum, taliter q̄ valeat nec cū pœna vel pignoribus, ſicut ſi pacto nudo factum ſit. aliàs laudū arbitri eſſet inane. nam ex ipſo nō oritur actio. vt l. j. ſ. de arbi. nec ex compromiſſo orietur ſi non interuenit ſtipulatio: ideo requiritur pignus, vel promiſsio pœnæ. ne laudum ſit eluſorium, ad q̄ ferendum arbiter non poteſt compelli: ſed ſi interueniſſet ſtipulatio. & ſic poſſet agi ex eo ad obſeruantiam laudi, etiam ſine pignore vel pœna poſſet compelli arbiter. & prædicta in cōtractibus. In vltimis autem voluntatibus. an tertius (in cuius arbitrium fuit commiſſum) poſsit compelli ad arbitrandum. gl. in l. j. de lega. ij. dicit quòd non meminit ſe legiſſe. de hoc dic vt ibi per Doct.

De hæreditate uel actione uendita. *Rubrica.*

LEX I.

1 ES alienum. †Quando fiſcus vendit hæreditatē, creditores hæreditarij nō debēt moleſtare fiſcū, ſed emptorē. et eſt ſpecialein fiſco vēdente. ſecus in priuato: quia nō debet moleſtare emptorem: ſed vēditorē. vt l. proxi. j. & eſt aliud ſpeciale in fiſco: qa ſi moueať quæſtio de ipſa hæreditate per petitionē hæreditatis, debet agi cōtra emptorē. vt. l. etiā. §. Ite ſi quis. ff. de peti. hæredi. regulariter verò emens ab alio quā à fiſco, cū habeat tit. non cōuenitur petihæred. ſi emit res ſingulares. l. hæreditatē. j. in quibus cauſis ceſſ. long. temp. præſcrip. & ſi emit vniuerſitatem: ita demū ſi ſciens eam ad aliū pertinere. nō aliàs: vt d. l. etiā. §. ſi quis. emens autē à fiſco res ſingulares, nullo modo eſt moleſtandus: ſed fiſcus infra quadrienniū ſi vēdit rem tanq̄ ſuam. vt l. ij. infra de quadrien. præſcrip. Si autem tanquam alienam. dic vt no. per glo. ſ. ſi aduer. fiſcum. l. fina.

Creditor habet actionem contra debitorem, quam poteſt transferre in alium etiam inuito debitore: ſed debitor non pōt eā transferre in alium, & ſe à creditore liberare.

3 *Debitor meus in diem uel ſub conditione, quòd teneatur mihi ſatiſdare de ſoluendo adueniente die uel conditione, iuſta causa ſubſiſtente.*

4 *Si uenditur menſa, uel peculium ſeu apotheca, ſumendo eam pro contentis, uel ſimiles uniuerſitates, an debita & credita pertineant ad emptorem.*

Quid ſi tales uniuerſitates non uendantur, nec donentur: ſed legentur alicui?

5 *Si delata eſt mihi hæreditas debitoris mei, quam adiui: & poſtea eam tibi uendidi: an ſicut debes tu ſoluere aliis creditoribus ne conueniaris à me, ita & mihi de eo quod debebat defunctus?*

6 *Sicut uenditor regulariter non tenetur emptori ſatiſdare de euictione eum fideiuſſoribus: licet teneatur promittere. ita econuerſo emptor uniuerſitatis non tenetur uenditori ſatiſdare de indemnitate: ſi non fuit actum à principio.*

Quid ſi non tradiderat & agatur contra eam ut tradat.

LEX II.

1 RAtio iuris. †Venditor hæreditatis debet cōuiri à creditoribus hęreditarijs: non autem emptor. etiam ſi fuit actū inter ipſum & venditorem vt deberet illis ſoluere, vel ſatisfacere. q̄ tamen venditor eis ſoluerit poteſt per actionem ex vendito ab emptore recuperare. qui cenſetur eam emiſſe cum commodis & oneribus: non autem poteſt venditor poſt venditionem & traditionem compellere emptorem ad ſatiſdandum de ſatisfaciēdo creditoribus. ſi tempore venditionis hoc dictum non fuerit. h. d. Et intelligē q̄ emptor inuitus non cogatur reſpondere creditoribus. ſponte verò poteſt ſubire iudicium. & ſic creditores feciſſe videntur tacitum pactū de nō conueniendo venditorem. prodeſt ei hoc pactum tacitum: licet abſenti. vt eſt caſus notabilis in l. ij. ſ. de pac. licet regulariter ex pacto alterius expreſſo non poſſit acquiri exceptio alteri abſenti: quando eſt omnino extraneus q̄ dic vt plenè no. in l. non ſolum. §. ſi liberationis verba. de libe. lega. Sed emptor non eſt penitus extraneus, ſed procura. in rem ſuam: ſed poterit acquirere venditori ex tacito pacto: ſicut procurator ſimplex acquirit exceptionem doli, & non pacti: vt l. reſcriptum. §. fina. ff. de pactis. In text. ibi: [tu experiaris ſuo ordine.] quaſi dicat non autem emptor inuitus habet neceſſe creditoribus reſpondere. vt in fine: quia non eſt obligatus eis: ſed ipſe vē

2 ditor. qui adeundo hæreditatem cenſetur cum illis quaſi contraxiſſe: vt l. hæc autem. §. fi. quibus ex cauſ. in poſ. ea. †In gloſ. quæ incipit: [non ergo.] ibi: [de ſuo poteſt facere quod ei placet.] creditor enim habet actionem contra debitorem. quam poteſt in alium trāsferre. etiam inuito debitore: vt infra l. proxima. ſed debitor nō dicitur habere actionem qua ipſe tenetur: ſed eius creditor eam habet. vnde cum non ſit ſua: ſed creditoris: non pōt eā in alium trāsferre: & ſe à creditore liberare. l. iij. ff. de iureiurā. quia non debet eſſe in ſua poteſtate ſe à creditore liberare: niſi ſoluat,

3 vel ſatisfaciat: vt. ff. de iureiu. l. iij. §. j. †In gl. quæ incipit: [de ſuſcipiendis.] ibi. [l. in omnibus.] nam illa. l. vult quod debitor meus in diē vel ſub cōditione, teneať mihi ſatiſdare de ſoluendo adueniente die vel conditione iuſta ſubſiſtente cauſa. Sed ſi vendo tibi hæreditatem, tu efficieris debitor meus ad reſtituendum mihi illud quod ſoluam creditoribus hæreditarijs, ſi contingat me ab eis conueniri. glo. videtur ſoluere tribus modis. Secunda ſol. eſt bona ſic declarando. nam illa. l. procedit quādo cauſa ſuſpitiōis ſuperueniret de nouo poſt obligationem cōtractā: aliàs enim ſatiſdare non tenetur ſi à principio ſuberat: vt. l. ſi is à quo. §. fi. ff. vt in poſſeſ. leg. & l. ſi creditores. de priuile. credi. hoc autem debet intelligi quando talis cauſa de nouo non ſuperuenit. Et ideo nō ſuberat iuſta cauſa petendi ſatiſdationem. Vltima verò ſolu. nō eſt bona. quæ vult quòd non poteſt petere ſatiſdari cum fideiuſſoribus: vt hīc, ſed caueri ſine fideiuſſore ſic. vt in contrario. nā ſi illa. l. intelligeretur de nuda cautione ſine fideiuſſore, non eſſet per eam prouiſum creditori, qui ſuſpicatur de debitore. vnde debet intelligi de fideiuſſore: vt etiam probatur in d. l. ſi creditores. In gl. fi. ibi: [de dona. l. hęreditatem.] gl. videtur ſignare cōtrarium de illa. l. huic. vt patet ex ſequentibus ſolu. ſed reuera cōcordant. nam ſicut quando hæres vendit hæreditatem creditores non poſſunt conuenire emptorē innitū: ſed debent cōuenire debitorem: vt hīc. ita quādo donat: non pōt cōuenire donatariū: ſed donantem. vt ibi probat. In hoc tamē eſt aliud: qa quādo vēdidit illud quod poſtea ſoluit creditoribus, recuperat ab emptore per actionē ex vēdito. quę eſt bonæfidei: vt ſ. in gl. quę incipit [libello dato.] ſed quādo donat, recuperat per actionē præſcrip.

verbis.

verbis, vel in factū quę ſunt ſtricti iuris: vt in illa l. hęreditatem.

4 †Nunc ex glo. quæro quid in aliis vniuerſitatibus, ſi vendantur

2 vt menſa, apotheca, ſumendo eam non pro loco contīnēte: ſed pro contentis, vel peculio ſi vendantur? Reſpōdeo idem quod hic cùm contineant debita & credita, cenſetur actum vt emptor illa teneatur ſoluere ex natura rei venditæ: non tamen ipſe poterit conueniri à creditoribus: ſed venditor qui poſtea recuperabit ab emptore. vt patet ex l. cū pater. §. menſæ. de leg. ij. vt ibi not. per Bar. Item quæro quid ſi tales vniuerſitates non vendantur, nec donentur, ſed legentur alicui? de hoc dic vt l. cū filius. §. j. de

5 leg. ij. vbi eſt caſus notabilis. † Itē quæro tertiò quid ſi delata eſt mihi hæreditas debitoris mei, quam adiui: & poſtea eā tibi vendidi: an ſicut debes tu ſoluere aliis creditoribus, ne conueniaris à me: ita & mihi de eo quod debebat defunctus? videtur q̄ non quia actio mea per additionē fuit extincta non lic actiones aliorum creditorum de iſto habes tex. cum glo. fin. ſatis notabi. ſ. de

6 pac. l. debitori. vbi omnino vide. †Vltimò not. hic text. in verſic. [nam vt ſatis.] q̄ ſicut venditor regulariter non tenetur emptori ſatiſdare de euictione cum fideiuſſoribus: licet teneatur promittere. vt l. j. de rerum permu. iuncta l. j. & l. ij. de eui. ff. ita econuerſo emptor vniuerſitatis non tenetur venditori ſatiſdare de indemnitate, ſi non fuit actū à principio tempore venditionis hoc procedit ſine dubio ſi venditor ſam tradiderat poſſeſsionem ſed ſi non tradiderat, & agatur cōtra eum vt tradat, an per viam exceptionis poſsit hoc cōſequi. vide Bar. in d. l. cùm filius. §. j. in fi. de leg. ij. & adde hic l. eum qui bona. ff. de iure fiſci.

LEX III.

NOminis. Lex iſta tractat de ſecunda parte rubricæ & dicit q̄ poteſt quis actionem ſuam cedere contra debitorem ſuum: etiam illo ignorante, vel inuito. h. d. rationem dixi in l. præcedenti. gl.

1 ij. & eodem modo poteſt cedere actionem quam habet. † ſed debitorem non poteſt delegare alteri inuitū: quia delegatio fit per ſtipulationem quæ debet interuenire inter delegatū & eum cui fit delegatio: vt in l. j. de nouat. aliquādo tamen ſi ſibi nil nocet, cogitur ad inſtantiam creditoris alteri ſe, obligare. vt in l. ij. ff. iomat. & de condi. inde. l. ſi non ſortem. §. libertus. circa fi.

LEX IIII.

1 QVi nondum. † Qui deceptus ab emptore vē dit rem ſuā minori pretio quā valeat, non compellitur ad tradendum. niſi tollatur deceptio. h. d. In glo. ij. ibi. [& dic dolo dante cauſam contractui:] vt quia non fuiſſem venditurus, niſi quia mihi ſua ſiſtiquod nihil valebat: vnde tūc venditio erit ipſo iure nulla reperto contrario ſed quando conſtat q̄ in omnem euentū erat venditurus, non tamen pro tam modico pretio, tunc dicitur dolus non dare cauſam contractui ſed incidere in eundem vnde non eſt nullus: ſed venit in effectum annullandus, niſi pretium ſupleatur. vt j. de reicin. vend. l. iij. & quod plenè not. in l. & elegan ter. ff. de dolo.

2 *Qualiter cognoſcatur an ceſſionarius intentet utilem, uel exercitium directæ: & an cogatur declarare quam intentet nomine cedentis?*

3 *An ſicut emptor hæreditatis habet utiles actiones particulares contra debitores hæreditarios, ita habeat etiam utilem petitionem hæreditatis, quam uenditor habebat directam?*

4 *Si actio non erat adhuc nata tempore uenditionis, & ceſſionis, ſed poſtea naſcitur: an competat emptori, ſeu ceſſionario?*

5 *An debeat ceſſionarius iurare de calumnia?*

LEX V.

1 EMptor. † Qui emit hæreditatem, habet vtiles actiones: quas ſuo nomine poteſt intentare, & ſi fuerint ſibi actiones mandatæ. vel ceſſæ, habet exercitium directarum quod intentabit nomine venditoris. & in eo dicitur procura. in rem ſuam. h. d. In text. ibi: [ſiue etiā ſine mandato vel ceſſione ex ſolo contractu vēditionis ſecundū communem intellectum: ſed Pe. hoc nō tenet: imò dicit vtiles non cōpetere ſine ceſſione, ceſſio ergo transfert vtiles quas ceſſionarius intentat ſuo nomine, & transfert exercitium directarum quod intentet nomine cedētis. † Et

2 qualiter cognoſcatur an intentet vtilem, vel exercitium directæ dic vt no in l. qui ſtipendia. ſ. de procur. & an cogatur declarare quam intentat nomine cedentis? dic vt not. in Spec. de procu. §.

3 ſi. & ff. de ſolu. l. ſi duo. per Bar. †Sed quęro an ſicut emptor hæreditatis habet vtiles actiones particulares contra debitores hæreditarios: vt hic. ita habeat vtilē petitionē hæreditatis, quam venditor habebat directam? dic vt ff. de pe. hær. l. ei qui. in text. & gl. in vltima charta ti. per Cy. ſ. de pe. hær. l. cogi. in iij. q. & adde l. ſi optio. §. fi. de optio.

4 lega. † Itē quæro quid ſi actio non erat adhuc nata tempore venditionis, & ceſſionis ſed naſcitur poſtea: an competat emptori, vel ceſſionario? dic vt not. ff. man. l. hęredē.

5 in prin. per gl. †In gloſ. magna quæ incipit: [agit ergo. ibi.] Alij dicunt ſtatim annihilari vtilē.] pro iſtis facit quia vtilis & directa pro eodē nō poſſunt cōcurrere apud eundē: imò directa tanquā potentior abſorbet vtilē. vt l. ſtichū. §. additio. de ſolu. & l. ſi hæres inſtitutus. in prin. ff. ad treb. ſed dic quod licet vtilis non concurrat cū directa: quia eſſent directæ apud eundē cū exercitio in directa bene pōt cōcurrere: qa ſubſtantia actionis directæ non eſt apud ceſſionariū: licet bene ſit actio vtilis: vnde nō concurrūt in perſona eiuſdē duæ ſubſtantiæ. ſ. directæ & vtilis actionis: imò vna eſt apud vnū: altera apud alterū. In gl. ibi. [Alij diſtinguūt.] ſ. in illa quæſtione: an debeat ceſſionarius iurare de calūnia: ſed tu tene prædecentē: qa quācunq; intentet, dicitur ipſe principalis: cū intentet ad ſuā voluntatē & ſuramentū de calūnia p̄ſtatur per principalē perſonā: vt in auť. principales. ſ. de iu. cal. in gl. In gl. ibi. [Itē huiuſmodi ceſſio inutilis videtur cū & ſine ceſsione detur vtilis.] ad hoc gl. reſpōdit. ſed dic q̄ cū ſint diuerſæ, pñt habere diuerſas vtilitates: q̄ intentant̄ nōie diuerſorū. & ſi ſuccumberet in vna, non tolleret ſibi altera vnde iuris eſt plures actio-

6 nes habere. †In glo. fi. ibi. [an vterq; noſtrū: an prior tantū habet vtiles.] dic prima verior: qa ſicut à primo venditore nō ſeparanť directæ p venditionē: vt in prin. gl. prædecētis. ita à ſecūdo venditore nō videntť ſeparari vtiles: ſed aliæ vtiles de nouo produci in perſonā ſecūdi emptoris. Cōtrariū dic qa vtiles facilius ſeparanť quā directæ: & ſic penes ſecundū venditorē nullæ remanebunt. per l. ex aſſe. ff. ad treb. cū ibi not. & l. j. §. de illo. & quod ibi

b no. & j. de iure emphy. l. fi. quando emphyteuta ᵇ primus qui vult habet dominium, dat in emphyteuſi ſecundo.

LEX VI.

1 QVi tibi. †Venditor antequā tradat eſt dominus, ideo alteri vēdendo & tradēdo transfert dominiū: & ſic ſecundus emptor in eo erit potior quā primus concor. l. quoties. ſ. de rei vendi.

LEX VII.

1 POſtquam. †Nomen debitoris pōt dari pignori, & ille cui datum eſt pōt ipſum alteri vendere iure creditoris; ſicut aliā rem pignoratā & emptori datur vtilis actio ad exigendū, ſicut dabatur venditori antequā venderet. hoc dicit tex. cū gl. Aduerte tñ q̄ illud quod exegiſti (ſi conſtabat in ſpecie, & ſibi debebatur pecunia) retinuiſſet loco pignoris, quouſcq; pecunia fuiſſet ſoluta: nō aūt cōpenſaſſet cū debito: qa de quantitate ad ſpeciē nō fit compenſatio: vt l. ſi conuenerit. de pig. act. ſed ille qui emit ab eo, retinebit iure dñij: qa ſoluit pretiū ex quo ſatisfactum eſt venditori.

2 *Quòd aliud ſit uendere rem pignoratam, & aliud ius quod habeo in pignore.*

Si uendo rem pignoratam iure creditoris, q̄ tranſeat dominium: licet non ſit penes me.

LEX VIII.

1 EXnominis. †Ex venditione nominis tranſit vtilis: & etiam exercitium directę ſi cedatur tam ad debitum quàm ad pignora non autem dominium rerum pignoratarum. hoc dicit. Et differt à l. præcedenti. quia ibi tu debitor meus pignoraſti mihi nomē debitoris tui. hīc verò aliàs res corporales. Itē ibi vendidi nomen debitoris tui hīc vendidi nomen tuum & in emptorē tranſit vtilis actio contra te: quæ mihi competebat directa. Tranſit etiam vtilis hypothecaria ad pignora: etiām ſi in vēditione non ſit facta mentio: qa vendita actione principali, trāſeunt etiā pignora in emptorem. vt ſ. de act. & obl. l. ſi à creditore. & l. ſi inſolutū. non autem tranſit in te dominiū rerum pignoratarum. h. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Eunuchis. Quis dicatur eunuch⁹. Vide gl. in c. eunuchus. lv. dist. glos. & doct. in c. ex parte. de cor. vit. Et q̄ sint spēs eunuchorū. vide per gl. in c. ois. xxxij. q. vij. & adde q̄ eunuch⁹ vēditur vt morbosus, redhibetur. ita Aut. his gl. in lib. tiij. no. est. arti. c ij. Cur.

b ¶ Notarius debet scire iura. Adde gl. & Bar. in l. pe. C. de tabu. li. x. Abb. in c. j. in vi. co. de fi. instr. Aba. i c. sicut te. ne cle. vel mo.

2 ☞ Reiuendicatio, quod possit competere ei qui habet utile dominium.

3 Nomen actionis largo modo sumptum comprehendit tam personalem quàm realem. Hypothecaria an possit cedi siue personalis?

4 An illa quæ sunt cessibilia, sint etiam ad hæredem transmissibilia, & an etiam illa quæ transmissibilia non sunt: nec etiam cessibilia?

LEX IX.

1 CErti. †Vendi & cedi potest non solùm actio personalis, sed etiam realis: puta rei vendicatio. & in emptorem transit vtilis rei vendicatio, sicut trāsiret vtilis actio personalis. h. d. Erat autem ratio dubitandi illa quam tangit gl. ij. quia si vend. rei vendi. habeo cōtra te directam: nam videbatur emptori posse competere vtilem, cum in ipsum non transferam dominium directum, vel vtile: q̄ sine traditione regulariter non transfertur. vt in l. traditiōibus. ff. de pac. & de rei vend. l. penu. ergo non potest sibi dari vtilis rei vendicatio: quia sicut directa non datur nisi directo domino. vt in l. in rem. in prin. ff. de rei vend. ita vtilis non videbatur dari nisi habēti vtile dominium: sed ille emptor non habet. †Breuiter negatur q̄ vtilis rei vendicatio non possit cōpetere nisi ei qui habet vtile dominium: imò potest. & ad hoc allegatur iste tex. quem ita intelligunt doc. vt no. in c. pro possessore. de reg. iur. li. vj. & Bar. in l. si culpa. ff. de rei ven. q̄ ille cui est vendita vel cessa rei vendi. habet vtilem rei vendi. & tamen ānquā nanciscatur possess. non habet etiam vtile dominium, postq̄ non fuerit nactus, videt⁹ qd̄ non solùm vtile, sed etiam directum dominium habeat: quia video r tibi vēdidisse actionem, & etiam rem, postquam possessionē fueris adeptus. ita intelligo istam legem cum dictis doctorū. Et no. q̄ nomen actionis largo modo sumptum cōprehendit tā

3 personalē quā realē. †In gl. quæ incipit: [viris prudentibus.] ibi. [Item an hypothecaria sine personali possit cedi.] videtur q̄ sic per hanc legem. quæ vult q̄ possit vendi vel cedi actio realis. sicut personalis: sed hypothecaria est realis: ergo &c. gl. determinat contrarium. quia ista. l. loquitur de reali. quæ est principalis. vt est rei ven. quæ datur ratiōe dominij: sed hypothecaria nō est principalis: sed accessoria ad personalem. & sine illa non potest stare. Vnde si illa non fuit cessa, non potest cedi accessoria: esset enim absurdum dicere q̄ tu esses debitor meus, & alius (cuius tu non es debitor) habeat ius pignoris: vel rem obligatam pro debito meo. propterea sequeretur absurdū. q̄ actio in potestate mea illi auferretur. s. agēdo personali: & exigendo à te debitū: quo ex acto liberatur pignus: et sic tolleretur hypothecaria. vt in l. soluit in prin. qui. mo. pig. vel. hypo. so. ga nō potuissem plus iuris trāsferre in emptorē quā esset penes me, sed si foret penes me soluto debito extingueret pignus, & hypothecaria. ergo &c. In cōtrariū facit: ga hypothecaria stare pōt sine psonali: postq̄ semel fuit i esse, producta: licet à principio nō potuerit nasci sine principali. vt j. de lui. pig. l. ij. & cōtrariū eius q̄ hīc no. gl. No. per gl. in l. vsuca pio. j. de pig. Breuiter de illo articulo dic vt plenè not. per Bar. ff. de fideiuss. l. fideiussor obligari. in prin. vbi distinguit. nam aliq̄n

4 potest cedi sine principali: aliquādo nō. q̄ dic vt ibi. †In gl. quæ incipit: [potuit ergo.] ibi. [vel fortè potest ante:] hæc cōmuniter tenetur vt no. in l. ij. nomen. ff. eo. & in l. iniuriarum. allegata in glo. Nec ob. si dicatur si ante lit. contest. non transmittitur ad hæredem. vt dicit gl. ergo nec videtur posse cedi: quia illa sunt cessibilia, quæ etiam sunt ad hæredem transmissibilia: & illa quę

2 ista. l. †Sed cōtrà. q̄ imò transeat: quia si vē do nomine tuo, consentur vendita etiam pignora. hinc sequitur q̄ in emptorem transiuit dominium. vt in l. si cōuenerit. ff. de pigno. acti. Solu. si vendo rem pignoratā iure creditoris, bene transit dominium: licet nō sit penes me: vt in l. contraria. sed vendendo nomen tuum, non videor vendere res pignoratas: sed ius pignoris, q̄ habeo in eis ideo transit vtilis hypothecaria. & non dominium. & sic est casus hic. Aliud est ergo vendere rem pignoratam, aliud ius qd̄ habeo in pignore. In gl. j. ibi: [secus autem si ipsum pignus.] idest rē ipsam pignoratā, longa est enim differentia inter rem pignoratā, quæ est corporalis: & pignus, seu ius pignoris, quod est ius incorporale.

transmissibilia non sunt, nec etiam cessibilia. vt l. ex plurib⁹. ff. de admi. tu. Sed ad hoc respondit Bart. in d. l. ihiuriarum. q̄ hoc procedit in illis q̄ ppetuò & nullo casu sunt ad hæredē trāsmissibilia: & sic nec actu nec aptitudine, si super ea fit litis contesta. & hoc sufficit, vt possit cedi. In gl. ibi. [& est spes vēdita.] potest dici q̄ vt vendita etiam res. nam licet tenēti & possidenti rem suā non detur rei vendi. actualiter: quia deficit vnū extremū substātiale: scilicet possessio ex parte conuenti: quia tamen adest aliud extremū substantiale, quod requiritur ex parte agētis: scilicet dominium: potest dici q̄ competat aptitudine: licet non actu. & sic est in esse producta in substantia. sed cùm desinet possidere. deducetur in actu. de illa quæstione vide per Cyn. ſ. de aliena. iudi. l. fin.

De eunuchis. Rubrica.

a ☞ Statutum si simpliciter disponit q̄ occidens vel percutiens aliquem puniatur tali pœna, an habebit locum in subdito statuentum occidente extra territorium?

5 Statutum episcopi quòd clerici ludentes sint excommunicati: an habeat locum extra territorium?

An possint statuentes facere statutum contra forensem delinquentem in suum subditū?

4 Notarius debet scire iura: & an imputetur sibi si conficiat instrumentum contra prohibitionem legis?

LEX I.

1 ROmanæ. †In l. ista de eunuchis ista l. allegatur ad duo. Primò dum dicit [in barbaro.] Idest in patria barbariæ. quòd ciuitas potest facere statutum contra ciuem suum delinquentem extra suum territorium: sicut Imperator fecit istam legem contra subditos imperij delinquentes extra imperium. scilicet in patria barbariæ: quæ non erat sibi subdita: scilicet vendendo seruos natos in imperio

2 romano, & factos eunuchos. †Sed quid si statutum simpliciter disponit quòd occidens vel percutiēs aliquem puniatur tali pœna: an habebit locum in subdito statuentium occidente extra territorium eorum. vel vulnerante? & intellige si de crimine accusatur, vel inquiritur in territorio ratione originis, vel domicilij. vt ſ. vbi de crimi. agi. opor. l. j. si enim in loco delicti inquireretur, vel accusaretur, non esset dubium quòd ibi non esset seruandū statutum alterius loci: sed illius vbi quis delinquit. vt ſ. vbi sena. vel cla. & ibi tetigi dicunt quidam quòd etiam si inquiratur vel accusetur in loco vbi viget istud statutum, quòd non debet puniri secundùm formam statuti: sed de iure communi: quia statutum simpliciter loquens videtur intelligendum de delinquentibus infra territorium statuentinm: prout videtur casus in c. vt animarum. de consti. lib. vj. tamē. Doct. tenent cōtrarium. quòd ille punietur pœna statuti: licet delictum sit alibi commissum. ar. huius legis quia cùm statuentes specificè poterint super hoc prouidere. vt hīc est casus. simpliciter statuendo censentur statuisse in omni casu in quo prouidere possunt: etiam specialiter. cùm prouisio sit vtilis reipu. Nec obst. c. vt animarum. quia ibi in pœna excommunicationis: quæ trahit secum executionem. vt no. glo. in l. si quis filio exhæredato. ſ. irritum. ff. de iniu. testa. & Iudex vnius territorij non potest executionem facere in alieno territorio: nisi mediante iudice illius territorij. vt ſ. de iudi. l. pro

3 perandum. ſ. sinautem reus. cum ibi not. †Statutum ergo episcopi quòd clerici ludentes sint excommunicati: nō habet locum in clerico illius lucēte extra suam diœcesim. quia mitteret falcem in messem alienam faciendo executionem in aliena diœceſi. sed ista ratio videtur debilis: quia verum est quod Iudex vnius territorij non potest executionem facti facere in alieno territorio: quæ est visibilis. & turbaret alienam iurisditionem: sed executionem inuisibilem videtur posse facere: quia eam non turbat. de hoc dic vt in d. c. vt animarum. quia variæ sunt opini. Sed quid econuerso: an possint statuentes facere statutum contra forensem delinquentem in suum subditum? videtur quod non per not. per Inno. in c. ex parte. de priuile. dic vt no. in materia statutorum in l. cunctos populos. & est l. j. ſ. de summa. trini. facit. l. si

4 quis in hoc genus. de episcop. & cleri. allegatur etiam † quod notarius debet scire iura: b aliàs non imputaretur sibi si conficeret instrumentum contra prohibitionem legis. cuius contrarium hīc patet.

De patri

De patribus qui filios suos distraxerunt. Rubr.

a ☞ Si aliquis submittat se alicui domino, faciendo se subditum, uel fidelem, uel hominē suum, seu uasallum, an istud præiudicet filijs?

Fidelitas patris, quòd non noceat filijs.

Quare mortuo uasallo tenentur filij recognoscere feudum, & petere inuestituram renouari: & iurare de nouo fidelitatem infra annum & diem?

2 Si aliquis forensis facit se ciuem alicuius ciuitatis: propter quod astringitur oneribus personalibus & realibus, an hoc præiudicet filijs iam natis, si nolunt illa onera subire?

LEX I.

1 IBeros. †Parentes nō possunt filios vendere, vel in seruitutem dare aliquo titulo: nisi in vno casu. propter nimiam paupertatem. & causa victus, a si aliunde sibi prouidere nō possunt. Not. mirabilem potestatem parentum erga

2 filios. h. dicunt ambæ illæ ll. per istam l. j. dicit Bald. † q̄ si aliquis submittat se alicui domino, faciendo se subditum, vel fidelē, vel hominem suum, seu vasallum, q̄ istud non præiudicat filijs: quia etiam si expresè vellet filios facere tales, non posset contra eorū voluntatem: vt hic. & sic fidelitas patris non nocet filijs: & inde procedit q̄ vasallo mortuo filij tenentur recognoscere feudū, & petere inuestiturā renouari, & iurare de nouo fidelitatem infra

b annū & diē. b sed minus plenè examinat hūc passum, sed vide ipsum plenissimè examinatū in Spe. de feu. ſ. j. ver. quintò quæritur. vbi quærit an filij hoīs mei, dicant hoīes mei & sint mihi subditi: sicut & pater. nā dicit inter filios natos, postquàm pater fuit homo meus. & sunt homines mei: & nati, & sic distinguit ex qua causa pater fecit se hominem meum: an ratione delicti commissi per eum contra me. & non nocet filijs: an ad ipsum & filios suos defendendum: & tunc prouisio patris extēditur ad filios. ad hāc

3 distinctionem vide l. iij. j. de libe. & eorum libe. † Dicit etiā Bald. per hanc l. q̄ si aliquis forensis facit se ciuē alicuius ciuitatis: propter quod astringitur oneribus personalibus & realibus illius ciuitatis: q̄ hoc non nocet filijs iam natis, si nolunt illa onera subire: sed non contradicendo videntur assentire: quia consequunt etiam emolumenta ciuitatis. hinc est q̄ libera patris æstimatio debet prodesse filijs: tanquam sint eadem persona: vt no. in l. ij. j. qui ætate. lib. x. & per Bar. in l. fi. in fi. j. de impu. & aliȝ subst. hinc est q̄ licet authoritas patris nō sufficiat ad obligandū filiū pupillum, qn̄ agitur de sola obligatione, non de acquisitis: vt in l. fi. ſ. j. de ver. obl. ff. bene tamen sufficit quādo agitur actione de acquisitione. vt in adeunda hæreditate. vt in l. si infanti. circa fin. j. de iure delibe.

2 ☞ Si pater in casu necessitatis famis, uendat filium: non tamen filius efficitur seruus, ita quòd perdat libertatem: sed efficitur seruiens. sicut cliens & famulus.

LEX II.

1 SIquis. †Lex ij. allegatur dum dicit: [in hoc tantū modo casu.] quæ non vult quod extendat ad terminos de quibus tex. loquitur. aut similes, q̄ qn̄ constitutio, vel statutum loquitur cum dictione taxatiua, non extenditur ad causam similem, vel maiorem ratione habentem: etiam si non sit correctiuum iuris communis. quādo em̄ est correctiuum, non est dubiū. vt no. in aut. quas actiones. ſ. de sacrosan. eccl. sed in contrariū videtur tex. cum glo. in l. illud. circa fi. ſ. de sacrosan. eccl. & in l. ob æs. j. de prædi. mi. Bartō. examinat istum passum in l. si constante. ff. solut. matr. in j. q. princ. q. ix. vbi allegat hanc l. & distinguit an reperiatur extensio per aliam l. & extenditur. vt in d. l. ob æs. aut non reperitur. & tunc aut statutum inducit odium, & non fit extensio: vt in hac l. aut inducit fauorē. & tunc fit non obstante dictione taxatiua: vt in d. l. illud.

2 †Vltimò teneas hic opi. glosſ. quòd si pater in causa necessitatis famis vendat, non propterea efficitur seruus filius, ita q̄ perdat libertatem, ita quòd efficiatur seruus: sed efficitur seruiens. sicut cliens & famulus: quia si eam perderet, ingenuitatem nunquam recuperaret. per l. intercidit. ff. de condi. & demon. cuius contrarium patet hic. dum dicitur [ad ingenuitatem eū propriam repetere.] fuit ergo dilata ingenuitas, non extincta. prout alibi no. in l. manumissiones. ff. de iusti. & iure. dic vt in gl. vide hic gl. institu. de patria pote. enumerat aliqua: in quibus consistit patria potestas. inter quæ est illud. de quo in ista l. vt possit vendere filiū: vt hic solo casu propter necessitatem patris: aliàs famis. etiā glo. sequens dicit q̄ quædam nationes (vt sclaui) vendunt filios tāquam seruos. & eos indebitè vendunt.

De rescindenda uenditione. Rubri.

a ☞ Si per metum libero te per acceptilationem: licet ualeat liberatio mero iure, & sic perdam actionem: prætor tamen eodem instanti restituit mihi utilē actionē.

LEX I.

1 SI pater. †Venditio facta per vim vel metum, retractatur restituto pretio. h. d. Intellige si per actionem quod metus causa. valet enim mero iure: etiam si metus dedit causam contractui: quia venditor aliàs non fuisset venditurus: quia coacta voluntas est: vt l. si mulier. ſ. fin. ff. quod met. cau. præterquam in contractu dotis: qui reddit nullus propter metū. sicut & matrimoniū: in quo requiritur magis libertas. vt d. l. si mulier. ſ. si dos. iūcto c. cum locum. extrà. de sponsa. & in hoc differt à dolo qui qn̄ dat causam contractui, excludit cōsensum & voluntatem: quia deceptus, sed coactus bene consentit quando coactio nō est præcisa, sed causatiua: aliàs etiam coactus non cōsentit. vt in c. sacris. quod met. cau. & per illa est expedita glos. super verbo [irrita.] quæ dicit intellectū quorūdam esse quādo metus non dederit causam contractui: sed

2 gl. indebitè intelligit. illa distinctio bene habet locū in dolo. †In tex. ibi: [ratū non habebitur.] scilicet per legē, vel prætorē, qui facit edictū quod metus cau. vt ff. qd̄ met. cau. l. j. & dic q̄ ratū non habeē etiā ab ipso principio, vnde si per metū libero te per acceptilationē: licet valeat liberatio mero iure: & sic perdā actionē, prætor tn̄ eo instanti restituit mihi utilē actionē in l. metum. la iij. ſ. volenti. eod. ti. & hoc est q̄ nullo tempore ratū habet. In tex. ibi. [irrita.] id est irritanda. mero nanq̄ iure valet: sed statim cōpetit actio ad rescindendū. In tex. ibi: [maximè.] abundat hoc verbū. nam si nisi restituat pretiū non auditur venditor: quia non debet locupletari: sed sufficit q̄ non sit in damno. vt in l. iij. ſ. quod me. cau. & per hoc est expedita glosſ. ſi. quæ timore illius l. intellexit text. altero de pluribus modis. sed tene illam q̄ abūdat illa dictio maximè

a ¶ Et cā vicius. Adde glo. in c. ij. de pign. & gl. in c. quod non est. de reg. iu. lib. vj.

b ¶ Infra annū & diē. An non petens in dicto termino cadat à feud. vide text. & ibi Bald. in c. j. quo tpe. in vsibus seu. Bal. in c. j. quæ fuit pri. causa ben. amit. in c. j. de ca. corra Bal. & doc. in c. j. de ca. qui cur. ven. doct. in c. veritatis. de do. & contum. Cal. cōsil. vij. inci. an feudatarius. in tit. de feu. Pe. de anc. consil. clxxiij. inci. d. Lazarus fuit vestitus de quodā feu. Car. zab. consi. xxxiij. inci. cir ca primū dubiū duo principaliter sunt videnda. Abb. consil. lxxxiij. inci. cōditoris oīm postulato suffragio, in ij. colū. nō est præcisa, sed causatiua: aliàs etiam coactus non bene consentit quando coactio nō est præcisa, sed causatiua: aliàs etiam coactus non cōsentit. vt in c. sacris. quod met. cau. & per illa est expedita glos. super verbo [irrita.] quæ dicit intellectū quorūdam esse quādo metus non dederit causam contractui: sed gl. indebitè intelligit. illa distinctio bene habet locū in dolo. †In tex. ibi: [ratū non habebitur.] scilicet per legē, vel prætorē, qui facit edictū quod metus cau. vt ff. qd̄ met. cau. l. j. & dic q̄ ratū non habeē etiā ab ipso principio, vnde si per metū libero te per acceptilationē: licet valeat liberatio mero iure: & sic perdā actionē, prætor tn̄ eo instanti restituit mihi utilē actionē in l. metum. la iij. ſ. volenti. eod. ti. & hoc est q̄ nullo tempore ratū habet. In tex. ibi. [irrita.] id est irritanda. mero nanq̄ iure valet: sed statim cōpetit actio ad rescindendū. In tex. ibi: [maximè.] abundat hoc verbū. nam si nisi restituat pretiū non auditur venditor: quia non debet locupletari: sed sufficit q̄ non sit in damno. vt in l. iij. ſ. quod me. cau. & per hoc est expedita glosſ. ſi. quæ timore illius l. intellexit text. altero de pluribus modis. sed tene illam q̄ abūdat illa dictio maximè

1 ☞ Contractus ualet de rigore iuris, & non potest rescindi etiam propter deceptionem ultra dimidiam iusti pretij, dummodo emptor uelit supplere usque ad iustum pretium. nec sufficeret supplere usque ad quantitatem ad hoc ut decepto nō sit ultra dimidiam iusti pretij: & hoc nisi interuenerit dolus emptoris. & nu. 2.

2 Qualiter dicatur deceptio esse ultra dimidiam iusti pretij? & nu. 3. & 7.

3 Contrahentibus licitum est inter se decipere: dummodo deceptio non sit ultra dimidiam iusti pretij. & nu. 2.

4 De ualore rei quod tempus inspiciatur, ut probetur deceptio esse ultra dimidiā, & qualiter probetur ualor? & nu. 17.

5 In quibus casibus non retractetur uenditio seu contractus propter deceptionem ultra dimidiam iusti pretij?

Quando sufficiat læsio in sexta parte pretij, ad hoc ut contractus rescindatur?

6 Quanto tempore duret facultas emptori supplendi pretium & retinendi, si interuenit læsio ultra dimidiam iusti pretij.

7 Potest quis renuntiare huic legi, & sic iuri petendi contractum rescindi propter læsionem ultra dimidiam iusti pretij: & an sufficiat generalis renuntiatio de omnibus iuribus, & legibus &c. & nu. 9.

Quod eo ipso censeatur quis renuntiasse, si sciebat uerum ualorem rei, & sic decepit ultra dimidiam iusti pretij.

Qualiter formetur libellus in remedio huius legis?

8 Quando est tanta læsio, & sic ultra dimidiam iusti pretij: quòd præsumatur potius ignorasse uerum pretium quàm scisse.

9 Si renuntiauit specialiter prouisioni huius legis, seu fraudi dupli. ualet renuntiatio: etiā si constat quod ignorabat uerum pretium.

10 An per illa uerba: & si plus ualet, donauit dicto emptori illud plus, an censeatur uenditor renuntiasse beneficio huius legis?

11 Si emptor rem emptam alteri obligauit: & postea agitur contra ipsum ex dispositione huius legis: quia interuenit læsio ultra dimidiam iusti pretij: & ipse emptor nolens supplere pretium, rem restituit: an tunc transeat in uenditorem cū iure hypothecæ?

12 Quod remedium competat ad retractandum uenditionem secundū prouisionem huius legis?

13 An remedium huius legis habeat locum in contractibus stricti iuris?

14 An ista lex quæ loquitur in uenditione, habeat locum in aliis contractibus stricti iuris?

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Rem maioris. Ad hāc legem vide eundē Pau.de ca.in cōſ. ccclxxxvj.in ij.parte cōſ.nouorū.& ibi. an habeat locum in cōtractu emphyteutico.Cur.

b ¶ Arbitramētū. Ade Bar.& ibi doct.in aurb.ſi vero cōgeric.§.de iudi.d. Alex. a de imo.in l. ſciendū. ff.de ver.ob. & eundem Pau.de Caſt. in cōſ.ſuo.cclxj.inci.Vi ſis compromiſſo & laudo.col.iij. ver.circa ſecundū.in j.parte cōſiliorū antiquorū. & adde. an dicatur cōtractus nominat⁹, vel innominatus dic vt per Bal. quē vide in rub. j. de rerū permu.in ff.Fran.Cur.

c ¶ Si ſciebat.Et ſic remedium huius. l. nō habet locū in venditore ſcīēte. Adde do. Alex.de imo.in cōſ. cxxvij. per totum in j.vol.Cur.

An per iuramentum excludatur quis à beneficio huius legis ſi iurauit non uenire contra &c. nu.10.

Si emptor rem alij uendidit, & tradidit, an habeat locū remedium huius legis, & quid uenditor debebit agere?

Mulier decepta in æſtimatiōe rei datæ in dotē æſtimatæ an poſt ipſam rē peremptā poſſit petere ſuppleri pretiū?

An iſta lex habeat locum econtrario quando emptor eſſet deceptus.

LEX II.

REm maioris pretij.

Iſta eſt famoſa lex. & habet materiam ſingularē & notandam. quā Doct. multum plenè & vtiliter examinant. maximè Bal. ſecundùm Nico. ma. & examinat per quæſtiones potius, quam per expoſitiones. nam ex glo. magna hic poſita colliguntur nouem quæſtiones. & Doc. ponunt plures alias. quas longū eſſet recitare: ſed elicíam aliquas cōcluſiones ſuper ſubſtantialibus iſtius legis, & totius ſuæ materiæ: & breues: & quæ melius retinebuntur memoriæ. †In tex. ibi: [humanum eſt.] Ex hoc patet quòd de rigore iuris valet cōtractus. & non poteſt reſcindi etiā propter deceptionem vltra dimidiā iuſti pretij. per regulam, eſt licitum contrahentibus inter ſe decipere. vt in. l. in cauſæ. in prin. ſeu. §. j. ff. de mino. & ex eadem æquitate procedit. quòd ſi emptor vult pretiū ſupplere, debeat emptio rata manere: quia ceſſat cauſa deceptionis: & hoc ſi non interuenit dolus emptoris: ſed fuit deceptio re ipſa. Si autem interueniſſet, quia induxit venditorem ad vendendū: aliàs nō venditurum ſi iciuiſſet tantùm plus valere, nō haberet emptor facultatem ſupplendi pretium: imò teneretur rem ſibi reſtituere reſtituto ſibi pretio dato. tex. eſt cum gl. ſingulari. j. ſi vēdito pignore agatur. l. pen. quinimò non requireretur tanta deceptio. imò pro-
2 pter modicā reſcinderetur cōtractus. vt. j. eo. l. dolus. † In tex. ibi: [quod deeſt iuſto pretio, recipias &c.] Not. & pondera iſtū tex. quia nō ſufficit quòd emptor ſuppleat vſque ad quantitatem ad hoc vt deceptio non ſit vltra dimidiā iuſti pretij: imò requiritur quòd ſuppleat vſque ad iuſtum pretium: vnde ſi rem valentem decem vendidi tibi pro quatuor. & ſic ſum deceptus vltra dimi-
3 diam iuſti pretij in vno tantum: quia dimidia ſunt quinq. † & ſi vendidiſſem pro. v. non haberet locū diſpoſitio huius legis: quia deceptio non eſt vltra dimidiam: cùm habeam dimidiam. & ſic habet locum regula, quod licitum ſit cōtrahentibus inter ſe decipere: ſi tamen offerres illud vnum quo ſum deceptus vltra dimidiam, non ſufficit. cum eſſet diſpoſitio huius. l. ſed debes ſupplere vſque ad iuſtum pretium: & ſic dare mihi ſex, quæ ſufficiunt mihi ad iuſtum pretium: & tamen ſi vendidiſſem pro. v. non poſſum plus petere. Tene mēti perpetuò. quod etiam Bal. hoc tenet
4 propter iſtum tex. † In tex. ibi. [ſi nec dimidia pars veri pretij.] ſ. quod inſpecto tempore venditionis erat nō ante, vel poſt: ſi conſtaret quod ante minus valuiſſet: & etiā poſt incipit minus valere: ſed cōſtat quod tempore venditionis valebat. x. & fuit vēdita pro iiij. quia nō inſpicitur tempus anterius vel poſterius: vt. j. eo. l. ſi voluntate. in fin. & extrà de emp. & vend. c. cùm dilecti. & c. cùm cauſam. Quid autem ſi non conſtat de illa veritate pretij diuerſorum temporum, & venditor agat ad reſcindēdum, dicens quòd rem valentē. x. vendidit pro. iiij. & probat quòd hodie valet. x. vnde dicit ex hoc præſumi quòd etiam tempore venditionis tantum valuerit, cùm non conſtet de contrario, an ſibi ſufficiat ad reſcindendū? videtur quòd ſic. quia ex preſenti preſumitur in præteritū: vt. ſ. de proba. l. iij. & hoc vide per Cy. poſt Pe. in auth. ſed quāuis. j. de rei vxo. act. & quid econuerſo. ſi probat quòd per annum antè valuit. x. an ſufficiat, vt ſic præſumatur quòd tantùm valuerit tempore venditionis? vnde Cy. in. l. ſi minorem. ſ. de in integ. reſti. nam in his quæ variātur ex tēpore non eſt bona argumentatio de præſenti ad præteritum. vel ecōuerſo. vt in. l. ſpadonē. §. qui abſolutus. ff. de excu. tut. Sed pretia rerū ex tēpore variāt. vt in. l. pretia rerū. ff. ad leg. falc. Sed certè nō ex ſolo tēpore, ſed alia extrinſeca ſubſiſtente cauſa. quod tamē non eſt in ætate quę ex ſolo curſu temporis variatur. & ideo niſi conſtet de aliqua alia extrinſeca cauſa, quæ habuerit variare pretia: vt puta guerra, vel pax. videtur poſſe argui de præſenti ad præteritum. vel econuerſo. ar. d. l. iij. & l. ſiue poſsidetis. ſ. de proba. erit ergo in arbitrio iudicis hoc diſcernere: an probatio prædicta ſufficiat, vel nō. quādo autē eſſet longa diſtātia tēporis. puta decennium, vel vltra: videt nō ſufficere: etiā ſi alia iuſta cauſa non probet ſubeſſe. or ſufficiat. Die. xxj. Aug. M.cccxxxix. & tūc antè per duos dies do. Paulus de dotis, & do. Vbertus trapolitius cū dño filio Lāceloto, & dñs Daniel, cū magiſtro Stephano iuerūt Venetias ex eo q̄ eis opponebat. † Adde quaſdā limitationes ad hanc legem. Primò quòd habet locū in emptione & venditione quā quis facit per ſeipſum vel alium cū ſpeciali mādato de vendendo tanto pretio. Si verò ſine ſpeciali mandato, & cum generali, & ille doloſè venderet minori pretio: non valeret per. l. diligenter. ff. man. ſed ſi non doloſè, valet. & ſufficit minor læſio. ſ. in ſexta parte pretij, vt poſſit reſcindi venditio: niſi pretiū ſuppleatur. hoc tenuit Barto. licet ſub dubio. in repetitione. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. per. l. vnde ſi neruæ. ff. eo. ti. & ſic
b arbitramentum ᵇ quod habet vim contractus ſeu tranſactionis: & celebratur inter partes per alium, dicitur iniquū: & poteſt reſcindi propter læſionem factam in ſexta parte. Alia limitatio. quod non habet locum iſta. l. ſi in venditione interueniret directum iudicium, quod faceret prouiſionem huius legis ceſſare: & ideo emptor cautè facit ſi poſt emptionem factam citato venditore ſi aliquid dicere vult, facit venditionem confirmari per iudicem. & hæc habentur in. l. j. C. de prædijs decu. lib. xj. & ibi per Bartol. not. Item tertiò quædam gloſſ. quæ eſt. x. q. ij. c. hoc ius porrectum. dicit non habere locum in venditione facta eccleſiæ: quia eccleſia nullam vult decipere: nec pati ſibi fieri iniuſtitiam. ſed hoc eſt falſum. & illa ratio potius tendit in contrarium. quod multo magis quando facta eſt eccleſiæ. & de hoc eſt caſus in. c. cum dilecti. & c. cum cauſam. de empt. & vendi. quum. c. loquuntur in venditione facta eccleſiæ vel per eccleſiam. Quarta limitatio. quia dicunt quidam non habere locum ſi venditor apponit pactum quod reſtituto pretio infra annum poſſit recuperare rem venditam, & ipſe non reſtituit infra: ſed poſt annum vult recuperare remedio huius legis: vel quòd ſuppleatur pretium. quaſi videatur huic. l. renūtiatum poſt annum. Doct. tamen tenent contrarium: quia non habet duo iura recuperandi. ſcilicet ex pacto, & ex diſpoſitione huius legis: licet primo iuri videatur renuntiaſſe poſt annum: non ſic ſecundo. ff. de
6 ſerui. vrb. præ. l. ſi domus. † Sed quanto tempore durat facultas emptori ſupplendi pretium, & retinendi rem? dic quouſque lata ſit ſententia ſuper reſtitutione rei, & quouſque fuerit conuentus actione iudicati ad rei reſtitutionem. per. l. Item veniunt. §. Idem rectè. ſeu. §. cum prædiximus. ff. de peti. hæred. quia quando vnum eſt in obligatione, aliud in ſolutione, ex diſpoſitione legali tantùm durat facultas. ſed ſi ex diſpoſitione contrahentium, non durat niſi vſque ad litem conteſtatam ſuper re: vt in. l. ſi ſtipulatus fuero. x. in mille. ff. de ſolu. facit. l. ſi inſulam. ff. de verbo.
7 oblig. Deinde colligo quaſdam cōcluſiones. † Prima. quod huic legi poteſt renuntiari expreſsè vel tacitè. per regulam generalem. quod quilibet poteſt renuntiare expreſsè vel tacitè iuri ſuo: vt. ſ. de pact. l. ſi quis in conſcribendo. & hoc tenet Bald. hic ſecundùm Nico. ma. per. l. quæritur. §. ſi venditor. ff. de ædil. edic. & etiam reſpondeo in titulo de actione quantò minoris. Secun-
c da concluſio. quod eoipſo cenſetur renuntiaſſe ſi ſciebat ᶜ verum valorem rei: & ſic ſe decepit vltra dimidiam iuſti pretij. etiam ſi aliter expreſsè non renuntiet. hoc tenet expreſsè Specula. in titu. de emptio. & venditio. §. nunc reſtat. de reſcin. venditio. &c. in verſic. quid ſi aliquis ſcienter. ad quod. j. eod. l. venditor. & idem tenent hic Bart. & Bal. dicentes quòd in formatione libelli debet aſſerere ſe fuiſſe deceptum: & ſic ignoraſſe ve-
8 rum pretium, ad hoc vt libellus concludat. † Tertia concluſio. quòd in dubio quando eſt tanta læſio, præſumitur ignoraſſe potius verum pretium quàm ſciuiſſe. aliàs rarò locum haberet iſta lex. ſed quando non eſt tanta læſio, præſumitur potius fuiſſe pretium rei ſuæ per. l. quiſquis. j. eodem. & hoc vult ibi Cyn.
9 in effectu. † Quarta concluſio. quia ſi renuntiauit ſpecialiter prouiſioni huius. l. ſeu fraudi dupli, valet renuntiatio. etiam ſi conſtat quòd ignorabat verum pretium. l. qui iure. ff. de teſtamen. milī. quia licet non cogitauerit in ſpecie, poſtquam ignorabat,

rabat, videtur cogitaſſe in genere: & voluiſſe quòd non obſtante ignorantia veri pretij (etiam ſi ſit deceptus vltra dimidiā) nolīt vti remedio huius l. per illam l. & per id quod no. in l. ſub pretextu. la ij. ſ. de tranſactio. Quinta concluſio eſt. quòd generalis
a renuntiatio ª de omnibus iuribus & ll. &c. non nocet renuntiāti, ſi non apparet q̄ ſciuerit verum pretium rei. ſecundū Nicol. mag. & Bald. ad quod faciunt not. in l. ſed & ſi quis. §. quæſitū. ff. ſi quis cau. Rofre. tamen. in d. titu. ſentit contrarium. dum dicit q̄ tutius eſt vt fiat ſpecialis renuntiatio. & ſic innuit q̄ etiam generalis valeat, ſed magis ſit dubiū. ideo tutius eſt facere ſpe-
10 cialem. † Sexta concluſio eſt, q̄ per illa verba & ſi plus ᵇ valet,
b donauit dicto emptori illud: non cenſetur renuntiaſſe beneficio huius l. quia illa verba poſſunt referri commodè. & referūtur ad modicam quantitatem. arg. in l. hæc adiectio, de verb. ſig. ſecundùm Bart. ſed Bald. limitat. niſi diceret totum illud & quicquid plus valet, donauit: quia tunc referuntur ad omnem quantitatē. Si autem iſta verba non ſint appoſita, etiā ſi in vno nummo excederet dimidiam iuſti pretij, haberet locū prouiſio huius l. quia ita figit pedes hic. l. vt in ſimili not. gl. in l. ſi non fuerint. ſ. j. ff. pro ſocio. Septima concluſio eſt, q̄ ſi iuret non venire contra, excluditur: etiam ſi ignorauit verum pretium: propter virtutem iuramenti. per ea quæ no. per Arch. & Jo. an. in no. vel in c. ij. de pact. lib. vj. & per id quod no. Bart. in l. ſi duo. §. Idem Iulia. ff. de iureiur. vbi reprobat Dyn. cuius opin. Cyn. hic recitat. qui tenuit q̄ ſi adultus iuret non venire contra contractū: ita demum perdit beneficium reſti. in integ. per auth. ſacramenta puberum. ſ. ſi adu-
11 er. vendi. ſi fuit de illo certificatus Bart. quia ſufficit iurare ſuper facto. & eius opi. approbatur in d. c. ij. licet ipſe Bart. non al-
leget. † Quæro hic. pone quòd emptor rem illam alteri obligauit: poſtea agitur contra ipſum ex diſpoſitione huius l. & ipſe nolens ſupplere pretium rem reſtituit quæritur an tranſeat in venditorem cū iure hypothecæ: & ſic poſsit ab eo aduocari per creditorem? videtur quòd ſic: quia emptor erat dominus: & ſic potuit obligare. nec poſtea fuit in ſua poteſtate eius creditoris extinguere: & hanc partem videtur tenere Bar. in l. in diem. ff. de aqua plu. arc. dicens quòd iſta reſolutio contractus non fit ex neceſsi-
12 tate præcila ipſius emptoris: quia tunc reſoluto iure ipſius emptoris, reſolueretur ius creditoris habentis ab eo cauſam. vt in l. lex vectigali. ff. de pig. ſed reſoluitur ex voluntate eius: quia noluit pretium ſupplere: & hoc non debet nocere creditori cui obligauit per l. iij. de in diem adie. §. ij. vel iij. Bald. hic plenè diſputādo tenet contrarium. & melius: quia illa reſultatio ſit ex cauſa de præterito, quæ habuit ortum antequam ipſe obligaret: & ſic obligatio cenſetur facta eo modo & iure quo res erat apud ipſum emptorem: quia nō potuit plus iuris transferre quàm eſſet apud
eum. & iſta opinio magis placet. † In glo. mag. Ex qua colliguntur nouem quæſtiones. Circa primam. quæ eſt quod remedium competit ad retractandum venditionem ſecundùm diſpoſitionem huius l. Quidam dixerunt quòd iudicis officium nobile. per quod venditor petit ſe reſtitui aduerſus venditionē ex clauſula generali ſi qua iniuſta cauſa eſſe videbitur. de qua in l. j. in fi. ff. quibus ex cau. maio. & hoc per l. in contractibus. ſ. quib. ex cau. maio. quia iſta l. eſt poſita in materia reſtitutionis in integ. dixerunt tamen hoc officium durare xxx. annis. hoc vltimum ſecundùm glo. non poteſt ſuſtineri per l. fina. ſ. de temp. in inte. reſti. quæ vult quòd ſiue reſtitutio petatur ratione maioris ætatis, ſiue alia ratione ex qua maiores reſtituuntur debeat peti intra quadriennium cōtinuum. Sed nec primum dictum poteſt ſuſtineri: quia maiores ex dicta clauſula generali non reſtituūtur aduerſus geſta per eos: ſed aduerſus neglecta. hoc tenuit gloſſ. in d. l. fina. de temp. in integ. reſti. quæ incipit hoc ſi hic abſens. ibi dī dicit. ſi autem lædatur in contractu minori, ſemper datur quadriennium. maior autem non reſtituitur in contractu. vt ſ. de reſti. milī. l. ea quæ à patre. tenet ergo glo. quòd competit actio ex eo contractu. Nec obſt. quòd illa debet dari ad obſeruantiam cōtractus, non ad ipſum reſoluendum: quia imò. cum ſit amplę naturæ: ſcilicet bonæfidei, datur ad omne id quod æquum eſt: & ſic etiam ad reſoluendum. tex. eſt vltra illum quem gloſſ. allegat in l. ex empto. §. ſi quis virginem. & §. is qui vinū. ff. de act. emp. Et ſic illa lex in contractibus. licet ſit appoſita in materia reſtitutionis in integ. non tamen debet intelligi ſecundùm illam materiam. vt patet ex ibi no. in glo. & ideo Bar. hic in l. ſi id quod au-
rum. ff. de verb. obliga. ponit vnam diſtinc-
a tionem, quādo agitur ad reſolutionē contractus, quo iure de qua actiōe agatur. dic
13 vt hic & ibi per eum. † In ſecunda quęſtione, qua quæritur an habeat locum remedium huius l. in cōtractibus ſtricti iuris, in quibus actio non datur niſi ad id de quo fuit actum inter partes. vt l. quicquid aſtringendæ. de verbo. oblig. & illud q̄ venditio deberet reſolui, non fuit actum inter partes: videtur quòd non habeat locum. glo. tamē dicit q̄ habebit locum quo ad remediū excipiendi: ſi ſolutio vel traditio facta nō erat. Pone exemplum in cōtractu permutatio-
c nis, ſi permutaui librū meum cum tuo: & meus valet in duplo plus quàm tuus, & ego ignorabam. Sed pone quòd interuenit ſtipulatio hinc inde: nam ſi nondum tradidi, & agas vt tradam, habeo excep. doli. ſed poſtquam tradidi, nō poſſum repetere. addit Cy. rationē: quia exceptio doli eſt odioſa. & tutus exceptione odioſa ſoluens, non repetit: ſcilicet qñ per errorem iuris. vt in l. qui exceptionē. ff. de cōdi. indebi. q̄ autem ante traditionem habeam exceptionem doli: probatur in l. ſi quis cum aliter. de verb. oblig. Bar. dicit q̄ imò etiam habeo repetitionem: quia tunc exceptio doli eſt odioſa, d
qñ competit à principio. ſecus ſi ex poſtfacto. hoc nihil eſt dicere. ſalua pace ſui: nam & hic à principio cōpetebat. Dic ergo melius vt not. Cy. in l. ij. ſ. quod me. cau. in addi. q̄ tunc exceptio doli eſt odioſa, qñ competit contra ius cōmune: vt cum ſuccedit loco exceptiōis macedoniani: ſecus qñ cōpetit ex æquitate iuris naturalis: vt cū ſuccedit loco exceptionis metus. & etiā propoſito: quia æquitas naturalis dictat vt de-
e cepto ſuccurrat. vt l. ij. ff. ad velle. vnde nō eſt odioſa: & ita debet intelligi quod no. in l. qui ſe debere. ff. de condi. ob cau. in gloſſ. ordi. cōpetit ergo cōdictio indebiti ſecūdū Bal. & cōdictio incerti: vt res reponatur in priſtinū ſtatū. vt l. ſed & ſi me putē. §. cum inter. ff. de condi. inde. & ex his apparet an prouiſio huius l. habet locum in contractu tranſactionis: qui eſt ſtricti iuris. & eſt di-
c cendum q̄ ſic: ᶜ tñ aduertēdum: quia cū quæritur an quis ſit deceptus in contractu tranſactionis vltra dimidiā iuſti pretij, non debet examinari res quæ petitur, & eſt in controuerſia: ſed dubius euentus litis, qui poteſt multò minus valere: ita no. in l. Lu-
14 cius. §. fi. ff. ad treb. † In tertia quæſtione, qua quæritur an iſta l. quæ loquitur in venditione: habeat locū in aliis cōtractibus bonæfidei. dicendum eſt ſine dubio quod ſic per l. iij. ſ. communia vtriuſq; iud. & de cōtractu locati habet per gl. in l. in vēditione. §. j. ff. de bo. autho. iudi. poſ. ſuper verbo minoris. & j. loca. l. ſi olei. & bonus tex. eſt in l. j. §. ſi quis in fraudē. ff. quæ in frau. cred. Eſt
d tñ dubium de contractu emphyteutico, ᵈ vel feudali: quia Spe. in hoc variauit: & in ti. de emp. & vend. loco. ſ. allegato videt tenere quod non habet locum, dicens quia non venditio, nec locatio, ſed idem Spe. in ti. de locato. §. nunc verò aliqua. verſi. nona. geſimo. tenet contrarium. & iſta pars eſt verior, cum in quolibet
15 contractu, vt deceptis ſuccurratur. † In quarta quæſtione quę eſt
e an per iuramentū ᵉ excludatur quis à beneficio huius legis, ſi iurauit non venire contra: & ſic generaliter videtur q̄ non: nam iuramentū de iure ciuili ſi confirmat contractū validū, vel inualidum: imò eiuſdem naturæ eſt cuius eſt ipſe contractus per l. nō dubiū. ſ. de legi. Prætera non videtur venire contra contractū: ex quo eſt in arbitrio emptoris ſupplere pretiū, & facere contractum remanere. gloſſ. tñ determinat contrarium: quia ſicut venit contra contractū ille qui pręcisè agit ad reſoluēdū cōtractū. ita ille qui agit vt reſoluatur, vel aliud fiat. hoc ꝓbat in tex. notabili

a ¶ Generalis renūtiatio. Adde do. Alexā. de imo. in conſi. xiij. col. ij. ver. iij. cū preſumat in j. vol. Cur.

b ¶ Et ſi plus valet. Adde de hoc & dic vt per Alex. de imo. latè in l. ſi quis cū aliter. ff. de verb. obli. & ibi Are. & in trac. de emp. & vend. in viij q. principali. q. iij. vbi latiſsimè de hac clauſula. & ibi, an habeat locū in ceſſione iurium. Fran. Cur.

c ¶ Quod ſic. Adde q̄ Ale. de imo. in l. ſi qs cū aliter. ff. de verbo. obli. col. iij. tenet contrariū. Et in cōſi. xlij. col. iiij. in fi. verſ. viij. vol. v. & ibi dicit negatiuā eſſe cōmunē opin. de q̄ vide p. do. Ioā. bap. de ſan. ſeue. i trac. de trāſa. q. xiij. Et per Mod. in tract. de emp. & vē. in iij. q. viij. q. principalis per Barba. in cōſi. xlj. col. xxiij. in j. vol. Et per Abb. in cōſil. xij. & in conſil. xvj. in ij. vo. Fran. Cur.

¶ Emphyteutico. Vi de eundē Pau. de caſ. in conſil. ccclxxxvj. ſ. alleg. in j. apoſtil. ad hanc l. & p Cepo. in trac. de ſimula. cōtractuum v. q. & vj. & in trac. de emp. & vend. in d. q. iiij. viij. q. principalis. p doc. in l. ſi quis cū aliter. de ver. obli. Cur.

d ¶ An per iuramentū. De hoc dic etiam vt p Alex. de imo. in cōſ. xlij. quaſi p totū. in j. vo. & ibi quid in ruſtico: muliere: vel minore. & in conſil. cxxxv. in vj. col. co. vo. in cōſ. lxxxix. co. iij. verſi. nec etiā ob. & in cōſi. cxxvij. per totū. in ij. vol. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quę gl.alleg.ff.de cõdi.instit.l.quę sub cõdi. §.j.qui incipit si quis.& ibi Bal.tñ ad primã rationẽ gl.nõ respõdit.sed Cy.secundũ Pe. videt respõdere,q nõ repellatur ex virtute iuramẽti.sed ex tacita renũtiatione,quę in cluditur in iuramẽto.hoc tamẽ procedit de iure ciuili.sed de iure canonico videt q ex virtute iuramẽti: quod est seruandũ.etiã si super cõtractu nullo vel annullando interponat, si potest saluari sine interitu salutis æternæ.vt in.c.cum cõtingat. de iureiur.& hoc si vẽditor est maior.si autẽ minor,tunc iuramentũ nõ excludit ipsum nisi à beneficio cõpetente rationẽ minoris ætatis: & sic ad restitutionẽ in integrũ. quam posset habere:etiã si non esset tanta læsio: quia iuramentũ representat ipsum maiorẽ:vt in auth. sacramẽta puberum.s.si aduer.vẽdi.& tale auxiliũ est debile. & ideo de facili tollitur. sed beneficiũ huius.l.quod maioribus competit: ipsum nõ repulit.nisi dixerit q si venit cõtra,ratiõe minoris ætatis:vel alia quacunq; ratione:nã ex primis verbis repręsentatur maior: & ex secũdis excluditur à beneficio maioris. Breuiter id probat (licet gl. nõ alleget) in.l.j.§.si maior fac.ra.ha.vbi est tex.cum glo.in vlt.charta v.lib. † In quinta quæstione.si emptor alteri vendidit,contra quẽ venditor debebit agere. dic quod non poterit agere cõtra secundũ emptorẽ cum quo non contraxit. vt.j.eo.l.dolus.& l.h.ff. de cõtrah.emp. sed aget cõtra primum emptorẽ.etiã si si sit bonæfidei: & bona fide etiã in alterum transtulit: & sic non desijt dolo possidere:quia erat obligatus ex contractu de restitutione rei vel suppletione pretij: à qua obligatione sub facto nõ potuit se eximere.arg.in.l.iij.circa prin. de iureiur.ff.nõ obstant.ll.dicẽtes q non tenetur ille qui nõ possidet,nec dolo desijt possidere. quia loquuntur in eo qui nõ erat obligatus personali actione:sed poterat conueniri actione reali.& idem si esset obligatus tali obligatione iti qua non veniret nisi dolus & lata culpa, sed in illo venit etiã leuis. debebit ergo vel redimere rem & restituere,vel supplere pretium si nõ fuit in mora,vel in culpa perẽptionis.videtur quod sic.quia erat obligatus alternatiuè ad rẽ,vel pretiũ.& regula est q debitor alternatiuus per peremptionem vnius de alterna.nõ liberatur:sed remanet obligatus in altero. vt.l.stichũ.ff.de solu. &.l.si in emptione. §.pe.de contrahen.empt. Contrarium tamen determinat glo.dicens nõ.quod in obligatione nõ erat nisi ipsa res quasi dicat suppletio pretij erat in solutione, nõ in obligatione. vnde perempta re sine mora,dolo,vel culpa,non potest æstimatio peti:quia non est in obligatione:præterea etiam si esset.tamẽ est respectu certæ speciei: ideo perempta ipecie debet liberari. ar. ff.de noxa.l.electio.§.si is.de leg.j.l.Titiæ textores.in fi.&.l.quidam testa.§.pen. vel antepe.Quidã dicunt contrarium: quia periculum interitus rei venditæ pertinet ad emptorem post perfectam emptionẽ:sed certè verum est quantum ad hoc vt non obstante peremptione posit conueniri ad pretium conuentum quod est in obligatione.non quo ad hoc vt possit conueniri ad pretium non conuentum.quod non est in obligatione,sed in solutione.vt dictũ est.in quodam tamen casu videtur aliud, scilicet in muliere decepta in æstim.rei datæ in dotem æstima. vt post ipsam peremptã nõ debeat petere suppletionem pretij: sed bene possit petere pretium conuentum.vt in.l.si res.§.j.ff.de iure do.& plenè habetur. j.sol. ma.l.si cirũscripta.dic vt ibi: & vide in Spe.loco.s.allegato.vbi tangit tres opi.& secundùm quãlibet format libellum.vna est q tantum res.sit in solutione.altera q suppletio tantum pretij.alterq; quod vtraq; alternatiuè.† In septima quæstione. dic vt in glo. quod ista.l.habet locũ econuerso quando emptor esset deceptus Similiter in octaua quæstione. quod venditor dicitur deceptus vltra dimidiam:si rem valentem.x.vendidit pro.iiij.& emptor sirem valentem.x.emit.pro.vj.reprobata alia opi.quòd tũc quando rem valentẽ.x.emisset pro xx.licet Pe.& Cy.eam teneant.sed Bal.dicit esse fantasiam. & tenet gl.& idẽ Alb. de ros. In vltima quæstione.qualiter,pbatur valor rei .gl. ponit aliquos modos. Bal.dicit q clarus modus est quod ponantur æstimatores. Ang. dicit quod ista practica non valet obolum:quia æstimatores æstimabunt rem secundùm pretium hodierni temporis: sed hoc nõ sufficit:imò debet probari pretiũ, quod erat tempore venditionis:vt.j.eo.l.si volũtate.in fi.tu dic quod imo valet. quia ex præsenti tẽpore præsumitur in præteritum, si non erat longũ tẽpus: nec apparet aliqua extrinseca causa propter quam potuerit esse variatio.per ea quæ not. Cy.in.l.si minorẽ. s.de in integ.restit.& quando probatur per testes,qualiter debeant deponere.vide per Bar.in l.fi.de prędijs mi.vbi dicit quod potest recurri ad æstimũ communis.& vide quod no.in.l.pretia rerum.ff.ad.l.fal.

a Secundũ emptorẽ. Adde Alex. de imo. in cõ.sil.xcij.col.iij.in fi.in.j.vol.& in prin. eo.leq.& ibi videtur sentire q q̃ secũdus emptor sciebat rem deiũ huius. l.cõpetere cõtra primum,quod tũc cõpetit etiã cõtra secũdũ. & adde Mo. in tra.de empt.& vẽ. q.vij.vij.q.pri.Cur.

b Valor rei. Quis dicatur valor rei. vide gl.in.l.si seruus furtiuus.ff.de cõdic.fur.l. mortis causa in. §. fi. ff.de do.cã mor. Bar. in l.pretia rerũ. ff.ad l. fal. & adde an valor rei dicat esse probatus eoipso qd̃ res fuit tũ vẽdita vide p Alex.de imo.in cõsil. xxvij.co.ij. in.v.vo. Et practicã probãdi valorẽ rei. vide p papiẽ. in sua practica in libello ĩ actio. rea. in ver.& in florenis. co.v.& adde q si volo probare q saccus frumẽti valuerit isto anno. xx. solidos, nõ sufficit, pbare q vna die istius anni fuerit venditus.xx.solidis: vt p Bart.& doct.in l.ptia rerũ.& Ale.de imo.in cons.xcij.col. iij. cir. medũ. in. v. li.& qualiter ,pbetur valor. adde vt p Cepo.veronẽ.in tra.de simula. cõtra tuum. char.antepen.Cur.

c Clausula non obstãte. Quid importet ista clausula. vide dif fusẽ in repertorio bertachini in verbo de clericis in rescripto.

a *Si rem quam scio ualere decem uendo tibi pro quatuor, non possum allegare dolum tuum,secus si ignorabam.*

LEX III.

1 DE contractu. †Venditio iuris perfecta non rescinditur ex voluntate alterius contrahentium tantũ:etiã mediante rescripto principis, vel ex priuilegio fisci:& etiã si offeratur duplum pretiũ percepti.h.d.cũ.l.ratas.j.eo.quæ debent cõiungi. cum ista cõtendant ad idẽ: †& sic in cõtractibus nominatis non est locus pœnitentiæ. Itẽ allegatur.l.ratas. q dato vno inconuenienti, aliud sequitur. Item dato quod nõ expeditur sequitur quod nõ oportet.cordat in auth.vt iud.sine quoquo suffra.fiãt post prin. super verbo alioquin.& no.in.l.sed si plures.§.in arrogato. de vulg. & pupil. casus. In text.ibi: [nec ex rescripto.] dic quod rescriptum non valet:nisi emanauerit ex certa scientia principis, cum clausula non obstante quacunq;. l.contrarium disponente. vt no. per gl.in.l.ratas.j.eo.& ibi dicit quod si tale rescriptũ valeret,& deberet obseruari, impetrãs deberet vti eodem iure per ti.quod quisque iuris:quia possent venditiones factæ eis rescindi.quod intelligi si fuissent factę per aduersarium,contra quẽ ille impetrasset: nam ille solus potest retorquere in ipsum:nõ alius. vt in.l.j.§.j.ff. quod quisq; iur.ibi dũ dicit aduersario postulãte &c,licet gl.in.l. fi.eo.ti.sentiat contrariũ. & de hoc tãgitur per Cy. in illa.l.ratas.

2 *Si rem quam scio ualere decem uendo tibi pro quatuor:non possum allegare dolũ tuũ:secus si ignorabam.vt l.proxi.in gl.j.& s.de hære.ven. l. qui nondum.*

2 *Forma libelli quando agitur ad rescissionem uenditionis propter lesionem ultra dimidiam iusti pretij.*

2 *In contractibus nominatis non est locus pœnitentiæ.*

Dato uno inconuenienti, aliud sequitur.

Dato quod non expedit, sequitur quòd non oportet.

LEX IIII.

1 ADrescindendam. †Ratione doli dantis causam cõtractui:vel etiam ratione iusti metus, bene potest venditio rescindi:tamen ad probationem doli non sufficit probare q rem quam magno pretio emi vendiderim pro paruo: nec etiam sufficit paruitas pretij respectu valoris rei: nisi fuerit quis deceptus vltra dimidiam iusti pretij.debet ergo probari dolus potius ex qualitate facti:quã ex paruitate pretij nec ratione doli potest agi cõtra singularem successorẽ committentẽ dolũ. sed est agendum cõtra ipsum-dolosum.h.d.ista.l.cum sequẽti.l.si volũtate.& l.dolus.j.eo. quæ omnes tendunt ad idẽ. & iume principiũ summarij ex.l.seq. & prin.l.si voluntate. in quibus dicitur q ratione doli vel metus ,pbabilis, bene potest vẽditio rescindi.sed erat dubium:an probetur dolus eoipso q rem quã emi pro magno pretio, vendidi pro paruo:nam dicitur quod non.quia potest esse q plus non valet quã vendiderim: & sic fui deceptus in emendo. vnde non sequitur quod venditorem deceperim in vendendo. Et posito quod plus venderem quam vendi posset, deciperem. dummodo non vltra dimidiam iusti pretij.quod erat tẽpore venditionis & hoc dicitur in.l.si voluntate. †Et hoc vltimum no.ad practicam.l.ij.§.quia qui agit ad rescindendum venditionem ex illa.l.debet dicere in libello q res vendita tantũ valebat tempore venditionis:& q fuit vendita tanto pretio quod est minus quam dimidia:sed si diceret q res illa valet hodie tantũ, & fuit vendita pro tanto quod est minus quam dimidia:libellus non concluderet:sed esset ineptus.per istum text.& per.c.cũm dilecti.de emp. & vendi.Et sententia lata super eo non valeret, vt ibi patet.quia videretur

videretur continere errorem iuris, si dicat tamen q tantùm valebat tempore venditionis:& ad hoc probandum faceret articulos,quòd tantum valet hodie præsumeretur etiam quòd tantum valuerit tempore venditionis,si non probaretur contrarium expressè,vel præsumptiuè.vt dixi in d.l.ij.licet Pe. videatur aliter sentire in authẽ.sed quãuis.de rei vxo.actũ.in fi.& l.si minorem.

3 suprà de in integ.rest.† qualiter ergo probabitur dolus. text. in l. dolus.dicit q ex qualitate factũ.quod declara vt in gl. sed quid si dolosus in aliũ trãstulit.dicit ibi q nõ est agendũ cõtra singularẽ successorẽ cũ quo venditor non cõtraxit:sed contra dolosum.

2 *Si rem quam scio ualere decem uendo tibi pro quatuor, non possum allegare dolum tuum,secus si ignorabam.*

LEX XI.

1 VEnditor. †Lex ista tractat de materia legũ præcedentium . scilicet an ratione doli possit indistinctè rescindi venditio : & dicitur q non: sed ita demum si talis dolus latuit alteri parti.aliàs nõ. quia scienti & intelligenti non dicitur dolus committi. & primo loquitur in venditore.qui sciens verum pretiũ rei.venditæ emit pro minori prætio suggestione, & inductione emptoris. vsque ibi. [igitur.] postea in ver. [sanè.] qui loquitur de eodem casu:dicitur q venditor bene potest petere pretium conuentũ: deinde in ver. [igitur.] loquitur econuerso in emptore. qui sciens verum pretium rei emit pro maiori quam valeret suggestione venditoris, asserendo plus valere.ideo imputet sibi:postquã sciebat cõtrarium.& habet locum ista lex:etiam si sit deceptio vltra dimidiam iusti pretij,vt dixi in l.ij.suprà eo.quia scienti non infertur dolus.nec deceptio etiam re ipsa censetur inferri . & hæc hæc est communis opi.doc.in d.l.ij.glo.tamen hæc videtur intelligere quando erat deceptio vltra dimidiam iusti pretij:sed doc.

2 dicunt id quod dixi.s.† Et no.ex hac l.q si rem quam scio valere x.vendo tibi pro quatuor:non possum allegare dolũ tuũ:secus si ignorabam.vt l.proxi.in gl.j.& s.de hære.ven. l. qui nondum.

2 *Sapiens est qui non petit illicita.*

LEX XII.

1 NOn idcirco. †Necessitas rei familiaris nõ facit vt venditio rescindatur ratione minoris pretij.h.d.in effectu.videbatur cõtrarium. quasi coactus vendiderim:vt s.e.l.si voluntate, sed ibi quando coactio processit ad aduersario vel etiam à tertia persona ipsum improbè inferente.hic verò sine culpa vel dolo alicuius imminebat necessitas. † Et no.hic secundùm Bald.in fi. q sapiens est qui non petit illicita.

LEX XIII.

1 SI maior annis. † Protestatio tertij facta emptori q non emat non ,pdest venditori:vt propter eam possit vẽditionem rescindere.h. d. & hoc quia ille non fecit eam ad commodum venditoris,sed ad propriam:sed an prodest ipsi protestanti? Rñ. si non habebat ius in re , non habebat ius protestandi. ideo sibi nõ prodest.vt l.tutor.in prin.de mino.sed si habeat ius in re:quia erat fortè dñs,bene prodest sibi: vt constituat emptorem in mala fide, & sic teneatur de fructibus perceptis & percipiendis. vt s.de rei ven.l.si fundum.quid autem si protestatus fuit venditori ne venderet, an cõstituat ipsum in dolo si vendat vt sic perinde teneatur acsi dolo desijsset possidere? vide Spec.de emptione. §. nunc dicendũ.ver.vl.not. cũ seq.& sequenti vsq; quasi in fine.

2 *Venditor si post uenditionem & traditionem soluerit publicas functiones : quia forte res non erat elcuata de libra,uel æstimo suo:nec posita in æstimo emptoris:potest quod soluit repetere ab emptore:ad quem pertinet cõmodum & incõmodum.*

3 *Quòd tamen fiscus possit agere contra quem uult,etiam contra emptorem . licet non sit posita in eius æstimo.*

LEX XIIII.

1 PEr conditione. †Licet nõ seruetur modus vel pactum per emptorẽ, non propterea rescinditur contractus,sed agitur contra eum ad interesse.h.d.hoc est verũ. nisi ille modus vel causa de futuro implenda dederit causam contractui: quia venditor non fuisset aliàs venditurus.vt j. de pactis inter empto

2 rem.l.cum te.vbi est casus singularis. † Et nota ex ista l. quòd si venditor post vẽditionem & traditionem soluerit publicas functiones:quia fortè res nõ fuerat elcuata de libra,vel æstimo suo, nec posita in æstimo emptoris, potest qd̃ a soluit repetere ab emptore, ad quem pertinet commodum vel incõmodum. † fiscus tamen potest agere contra quem vult etiã contra emptorem:licet nõ sit posita in æstimo.vt j.sine sensu vel reliquis.l.fi.in fi.vbi est tex.notabilis.

a Præsumitur scire valorẽ.Adde Spe.tit. de empt.& ven. in §. vj.ver.eodem etiam.

2 *Quilibet præsumitur scire ualorem rerum suarum.*

An quis præsumatur scire uires patrimonij sui?

LEX XV.

1 QVisquis. †Vendens rem minoi pretio quã valeat non potest rescindere venditionẽ ex eo quòd dicat se ignorasse verũ pretium : quia hoc non præsumitur:& quia hoc est sibi imputandũ quare non implorauit.h.d.† Et allegatur quòd quilibet præsumitur

a scire valorẽ rerũ suarũ.& vires patrimonij sui.gloss. fin.in fi.op. inst. qui & ex qui. cau.ma.nõ po.So.vt plenè no.per Cy.in auth. sed cum testator.in j.q.ad l.fal.infrà.vbi examinat istum passum. An quis præsumat scire vires patrimonij sui.quod no. Hostien. de iudi.c.ad liberandum.extra.super verbo scienter. & procedit ista l.quando nõ esset deceptus vltra dimidium iusti pretij: aliàs sibi imputandum,nec præsumetur sciuisse,sed ignorasse. per l.ij. supra eo.& per l.si voluntate.circa fi.

2 *Practica seruanda per publicum exactorem,quando ponit rem uenalem insubhastatione.*

3 *Verum pretium probatur ex qualitate rei,& quantitate redituum.*

Quæ sint necessaria,cum res priuatorum uenduntur propter publicas functiones non solutas.remissue.

LEX XVI.

1 SI quos. †Publicus exactor debet vẽdere res subditorum iusto pretio:& non debet pati q aliqua fraus fiat in subhastatione.aliàs venditio potest

2 rescindi.h.d.† Et ponit practicam.q ante quam ponat in subhastatiõe faciat rem æstimari per habentẽ notitiã & post ea ponat in subhastatione pro pretio declarato per æstimatores. deinde detur plus offerenti . si enim non præmissa æstimatione poneret in subhastatione,posset magna fraus cõmitti in dãnum debitoris fiscalis:& etiã in dãnum fisci:quia res daretur pro modico pretio gratiosè per publicum exactorem alicui fortè amico suo.& sic plus lucraretur exactor ex gratia , quam fiscus ex debito.Et per hanc l.patet quod licet res fuerit vendita ad incantum,nihilominus possit venditor,vel ille cuius erat res conqueri de deceptione vltra dimidiam iusti pretij:quia nõ sequitur nõ fuit repertus qui plus offerrat ad incantum : ergo non plus valebat.tex.est notabilis hic:& sic per hoc non perdit beneficium.l. ij.s.eod.Tene menti:& vide quod no.Bart.in l.ij.j.de mag.conue.l.fin.† Not.q verum pretiũ probatur ex qualitate rei,& quãtitate reddituum.gloss.etiam hic aliqua necessaria ponit:cùm res priuatorum venduntur propter publicas functiones nõ solutas. de quibus j.tit.ij.l.ij.& s.si aduer.fis.l.fi.in gloss.& l.ij.de præscri. xxx.anno.l.j.& plenior glo.in l.j.de fide instru.& iure haltæ.fic. libr.x.

LEX XVII.

1 HI qui. †Fictitij contractus in præiudicium fisci nõ tenent.h.d.ad quod vide.ff.ad munici.l.ordine.§.in fraudem.& quod ibi per Bart. In tex.ibi. [existimant esse contractus.] subaudi vt sub hoc essent munera quæ inducuntur pro quantitate patrimonij.vt j.de mune.patrimo.lib.x.per totum:& qualiter puniantur emptores.dic vt in glo.

LEX XVIII.

1 VEstium. † Palatini seu consiliarij principis non possunt emere res subditorum. hoc dicit.

Quando liceat ab emptione discedere. Rubr.

2 *Consensus resolutiuus contractus,qui solo consensu cõtrahitur,operatur ut omnis obligatio tam naturalis,quam etiam ciuilis, orta ex cõtractu hinc inde.scilicet,uenumme.4.*

3 *Si uendidi tibi rem pro.x.& postea re integra agimus quod sit uendita pro xij. censetur uenditio reformata,& an soluatur noua gabella?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Sed arrha est contractus. Adde q̄ est contractus nominatus.ita Bar. & Alex. in. l. exẽpto. §.is qui vinum.ff.de ac.emp. & adde quod etiã dicitur contractus pignoris.ita Bar.in.l.j. in. j. no. C. si tector prouin.Cur.

4 Quæ dicatur nuda uoluntas: & an ex ea posit agi ut res tradita retradatur?

5 Si uenditor (ut moris est) constituit se rem uenditam precario nomine emptoris possidere, postea conuenerunt ut uenditio habeatur pro non facta: an ista conuentio operetur resolutionem contractus? & nu. 6.

6 Quòd ista resolutio sit bonæfidei, sicut ipse contractus.

7 Pretium est pars contractus, & quòd arrha, sit contractus de per se.

8 Quòd resolutio contractus de qua hic. non dicatur nouus contractus, sed resolutio primi contractus, & an gabella resoluatur de tali contractu resoluto?

9 Venditio si est conditionalis, an periculum rei pertineat ad uenditorem?

LEX I.

1 RE quidem. †Cõtractus qui solo cõsensu contrahuntur contrario consensu re integra resoluũtur: & dicitur res integra, quãdo nec est tradita res: nec etiã pretiũ, vel pars eius: licet data fuerit arrha: & tunc poterit repeti. Sed si res non est integra: quia fuit res tradita, vel pretiũ, aut pars eius, non resoluitur cõtractus solo cõsensu partiũ: sed requiritur actus retro similis. scilicet retraditio rei, vel pretij soluti: & nisi hoc fiat: tale pactum resolutiuũ nec producit actionẽ ad repetendum quod traditum est: nec exceptionẽ ad retinendũ quod non est traditũ: sed pro nõ facto habetur. h. d. ista. l. cũ sequẽti. de quarum materia habetur. ff. de pact. l. Iurisgentiũ. §. adeo. in. l. ab emptione. circa fi. ti. & ibi subtiliter examinãt per gl. quæ reputatur
2 difficilis. dic vt ibi. †In tex. ibi. [vtriusque partis consensu recedi potest.] sub. etiã non stipulatione vallato. & operatur talis cõsensus resolutiuus, vt omnis obligatio tam naturalis quã etiam ciuilis orta ex cõtractu hinc inde. s. venditori ad pretiũ, & emptori ad rem, ipso iure resoluatur. Regulariter cõtrà quia pactũ nudũ nõ tollit ciuilẽ obligationẽ, nec actionẽ, sed elidit. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus ne peteret. sed speciale est hoc in pacto resolutiuo contractus, qui solo cõsensu fuit celebratus. per rationẽ quæ sequit: [etenim quod cõsensu &c.] Et hoc est verũ: etiam si ex interuallo post primũ contractũ interuenit: cùm enim fit super substantialibus cõtractus, dicitur inesse: etiã si ex interuallo fiat. vt in dicto. §. adeo. non sic si super alijs. vt in ead. l. Iurisgẽtium. §. quinimò. † Et nota. quòd non solùm cõsensu resoluitur cõtractus re
3 integra. sed etiam reformatur, quando super substantialibus fit: vnde si vẽdidisti rem pro. x. & postea reintegra agimus quod sit vendita pro. xij. censetur venditio reformata. & perinde habetur ac si fuisset à principio facto pro. xij. nec erit nouus: sed idẽ: tamẽ ideo non soluitur noua gabella, si ex forma statuti venit soluẽda de quolibet contractu vt est Bononiæ. sed vna tantum soluetur. etiam si ex interuallo facta sit dicta reformatio. vt in. d. §. adeo.
4 quod tamen dic vt ibi per Barto. † In text. ibi. [nuda voluntas.] dicitur nuda quando non interuenit stipulatio. vnde ex ea non potest agi, vt res tradita retradatur, licet ex primo contractu solo consensu fuerit actio & obligatio nata. hinc enim non sic nascitur ex consensu resolutiuo. & eodẽ modo si emptor soluisset partem pretij: & postea fuisset actum quod venditio haberetur pro non facta, ex hoc consensu resolutiuo emptor non posset repetere partem pretij quam soluit. sed deberet agere ex primo contractu de traditione rei. vt infra. l. proxi. in fi. & si interuenisset stipulatio, bene posset agi ex ea: quia volũtas nõ esset nuda. In text. ibi. [priori simili is retro agens.] vt quia emptor sponte tradidit rem venditori: & econuerso venditor sponte restituit pretiũ emptori: tunc enim cõuentio resolutiua bene operaretur in his quæ restabant agẽda: quia tollit hinc inde obligationem & actionem ipso iure: aliàs pro non factis habentur prædicta quando inter-
5 uenit vera traditio. † Quid si ficta interuenit. vt quia venditor (vt moris est) constituit se rem venditam precario nomine emptoris possidere. per quod constitutum transtulit in emptorem dominium, & etiam possessionem ciuilem & naturalẽ: & apud ipsum remansit detentatio: vt. l. quod meo. ff. de acqui. poss. post ea cõuenerunt vt venditio haberetur pro non facta: an ista conuentio operetur solu. contractus. vt si dominium in emptorem sit translatum, possessio reuertatur ad vẽditorem? videtur quod sic: quia sicut per verba tantum fictione iuris fuerunt translata in emptorem: ita econuerso per sola verba videntur reuerti ad venditorem. per rationem quæ ponitur hic in ver. [etenim quòd consensu.] & per. l. prout quisq. ff. de solu. Istam quæstionẽ examinauit subtiliter gl. in. l. ab emptione. ff. de pact. & finaliter tam gl. quam doc. videntur concludere quod non reuertentur ex solo pacto resolutiuo. nisi etiam vltra hoc fuerit actum expresse inter eos q̄ res vendita debeat remanere penes venditorem eo modo quo prius erat: & sic quod precarium vel constitutum re-
6 soluatur. quod etiam tangit hic Bal. † Item adde quòd ista resolutio est bonæfidei: sicut ipse contractus: quia cuius naturæ est contractus, eiusdem est etiam distractus. vt no. in. l. de tutela. ff. de in integ. restit. & in. l. sub prætextu. la. j. §. de transac. Et est vtilitas. quia si dolus daret causam huic contractui resolutiuo, esset ipso iure nullus: sicut etiam fuisset si dolus dedisset causam contractui: vt in. l. & eleganter. in princ. ff. de dolo. In glo. j. ibi. [quo casu pro tradito habetur.] dic & sic non obstante pacto resolutiuo postea facto potest venditor agere ad pretium: quia tale pactum nil valet ad liberandum emptorem à pretio sicut non valeret si verè seruus fuisset traditus: nisi postea fuisset traditus, vt in hac. l. sicut enim non producit actionem ad repetẽdum quod datum est: ita nec producit exceptionem ad retinendum quod non est datum. vt nota. in glo. ff. ibi quæ incipit. [nec parit.] & in glo. ibi. [secus in arrha.] sed quare secus? Respondeo † quia pre-
7 tium est pars contractus. ff. de contrahen. emptio. l. j. §. fine. ff. de
a pollicita. l. j. §. cœpisse. sed arrha[a] est contractus de per se. vt no. in l. contractus. suprà de fide instrumen. & sic non est de substantialibus contractus. ideo non facit desinere rem esse integram: postquam non est processum ad aliquid de substantialibus. In glo. ibi. [ante litem contesta. vt. j. de iur. om. iudicum. l. & quia.] Tu dic hoc bene procedere in procuratore: vt per litis contesta. perpetuetur eius mandatum: vt postea non possit reuocari sine causa: nec per mortem domini finiatur mandatum: tanquam re non existente integra: secus ante. sed quantum ad perpetuãdum iurisdictionem delegati: vt morte mandãtis non expiret, nec requiritur litis contesta. vt dicatur res non esse integra. sed sufficit quod fuerit vsus iurisdi. & sic quod cõmiserit citat. vt in. c. gratum. & c. relatum. de offi. dele. & no. in. d. l. & quia. & eodem modo ad præoccupandum iurisdictionem tam in iudice delegato, quam etiam in ordinario. vt. ff. de iudi. l. si quis postea. In gl. quæ incipit: [nec parit.] in fi. quod non placet: nam sicut vẽditori qui tradiderat rem, non parit actionem ad ipsam repetendam si non vis restituere: ita ecõuerso si vis restituere mihi, & ego nolo. sed potius volo pretium, & stare in primo contractu, non producit tibi exceptionem. vt æqualitas seruetur. nec ob. quòd pactũ nudum licet non sit potens ad producendam actionem, bene tamen est potens ad producendam exceptionem. ff. de pac. l. Iurisgentium. §. igitur nuda. quia verum est quando fieret principaliter ad liberandum: sed hic principaliter ad contractũ resoluendum fit. vnde si non operatur resolutio: quia res non erat integra: & ideo etiam libera. & ità subtiliter intelligẽ istam glos. † In
8 sequen. gl. ibi. [erit ergo similis actus.] Not. istam glos. quod ista resolutio non dicitur nouus contractus. sed resolutio primi contractus. ergo si statutum disponit quod de quolibet cõtractu soluatur gabella, nõ soluetur de hac resolutione. Sed an soluetur de primo cõtractu resoluto? videtur q̄ non: quoniã habetur pro nõ facto. cõtrarium dic. quia re vera fuit factus: & sic statim fuit acquisitum ius fisco. quod ergo postea partes agunt non facit vt habeatur pro non facto in præiudicium fisci. sed quãtum ad ipsos contrahentes. & hoc si resoluitur ex causa voluntaria, quæ retro nõ trahitur. vt. ff. quæ res pig. obli. pos. l. fi. & l. j. qui potio. in pig. ha. secus si ex causa quæ retro fingit: vt si fuisset contractus celebratus sub cõditione quę postea nõ extitisset. nam haberetur pro
9 nõ facto, etiam quantùm ad fiscum. vt ex eo non debeatur solui gabella. ar. l. prætor. & l. qui balneum. ff. qui po. in pig. habe. † In l. seq. in glo. j. ibi. [quantùm ad obligationem.] glo. non bene loquitur. deberet enim dicere quantùm ad contractus indissolubilitatem: & sic verum est quod siue contractus fuerit celebratus, siue sub conditione: quia non est in voluntate vnius partis dissoluere contractum dicitur contractus perfectus quantum ad hoc vt habeat locum quod hic dicitur. vt contrario consensu possint partes recedere. sed quãtùm ad alium effectum: scilicet ad quem pertineat periculum rei venditæ: non dicitur contractus perfectus. nisi quãdo est purus. & sic est nata actio, & obligatio. secus si sit con

si sit conditionalis. & contingat conditionem non existere: quia tunc periculum non pertinet ad emptorem, tanquam cõtractus nõ fuerit perfectus: licet alio respectu fuerit perfectus: vt l. necessariò. §. quod si pendente. ff. de peri. & commo. rei vend.

Si propter publicas pensitationes uenditio fuerit celebrata. *Rubrica.*

LEX I.

1 VEnditionem. †Si prædiũ tributatiuũ venditur in officialem publicũ propter tributum non solutum solenniter, & interuenientibus his quæ requiruntur per l. sequentem, non potest venditio retractari: nec per pristinum dñm. nec per aliquẽ creditorem qui haberet illud prædiũ obligatũ: quia fiscus omni creditori præfertur. h. d. intellige scilicet in illo prędio. & ꝓpter tributum: quia semper causa fisci precedit: sed in alijs bonis debitoris, vel quando non propter tributum: tunc fiscus non præferretur priuato habenti priorem hypothecam in tempore & ita intellige glo. fi.

2 ☞ *In iudicio agitato inter aliquos: semper debet citari tertius, de cuius præiudicio agitur.*

3 *In uenditionibus fiscalibus quæ sint necessaria: remissiuè.*

LEX II.

1 SI deserta. †In hac l. ponuntur quinque necessaria ad hoc vt valeat venditio rei priuatorum, facta per publicum officialem propter pensitationes publicas non solutas. Primum est q̄ debitor fiscalis cessauerit, & sic sit in mora soluendi. Secundũ est, q̄ vẽditio fiat cũ authoritate prędis. & sic publicus exactor non poterit vendere: nisi cũ licentia iudicis ordinarij illius loci. Tertium est, q̄ fiat bona fide, & sine fraude. Quartũ est, q̄ fiat iusto pretio. Quintum, q̄ fiat solenniter, & cum subhastatione, si aliquod istorum deficiat, & maximè si non interueniat authoritas prędis: potest retractari venditio. in hac autem retractatione, aliàs venditione debet esse præsens debitor, de cuius prędicio agitur. subaudi verè: vel interpretatiuè. sub. q̄ fuerit citatus & per
2 contumaciam absit: aliàs sibi nõ fieret prędicium. † Et ad hoc allegatur semper ista l. quod in iudicio agitato inter aliquos sem
a per debet citari tertius[a] de cuius prędicio agitur. aliàs posito q̄ valeret iudicium inter prędentes non faceret prędicium absenti non citato. Facit quod no. in l. in causæ. la j. §. interdum. ff. de mino. & l. cum miles. in fi. qui. ex cau. ma. citato aũt prędicium facit. aliàs ad quid fieret citatio, vt dicit gl. in simili in l. j. §.
3 cum dicitur. ff. si cui plusquam per l. fal. † & vide quod no. Cy. s. de aduo. diuer. in l. j. ante fin. & adde c. inter quatuor. de ma. & obe. & etiam glo. quas allegaui in l. si quos. s. tit. ij. quæ ponũt illa quæ sunt necessaria in istis venditionibus fiscalibus. No q̄ literę cõmissarij alicuius domini continentes q̄ vendat bona. intelliguntur q̄ vendat cum authoritate domini potestatis.

LEX III.

1 SI quis. †Ista l. idem dicit q̄ præcedens. addit tamẽ duo. scilicet q̄ si debitor fiscalis erat minor xxv. annis, q̄ in venditione debet esse curator eius, vel tutor. intellige non ad præstandam authoritatem contractui: cùm venditio fiat ex causa necessaria, & authoritate publica: sed vt assistat obligationi: & videat q̄ res bona fide geriẽ, & sine fraude. prout in simili habetur. j. de dis. pig. l. creditor hypothecas. Aliud addit. q̄ nõ requiritur authoritas proc. fiscalis, sed sufficit authoritas præsidis, seu iudicis ordinarij illius loci.

Sine censu uel reliquis fundum comparari non posse. *Rubrica.*

In titu. prędẽti visum est qñ publicus officialis propter cen
1 sum vel publicas functiones non solutas vendit res priuatorũ. In hoc tit. † tractatur quando priuatus. d. fundi censualis vendit ipsum, cum pacto q̄ emptor nõ habeat necesse soluere censum pro futuro tempore nec reliqua pro tempore præterito. an tale pactũ valeat in præiudiciũ fisci. qui habet fundũ obligatum pro tali censu. & etiam omnia alia bona ipsius cẽsualis. vt in l. j. in fi. supra. tit. j. Et dicitur in hoc tit. q̄ non. & quod licet tale pactum valeat in præiudicium fisci, qui habet fundum obligatũ pro tali censu. & omnia alia bona ipsius censualis. vt in l. j. in fi. §. tit. j. & dicitur in hoc tit. j. quod nõ. & licet tale pa- a ¶Citari tertius. Adde d. Ma. Soz. in rub. de dila. & phi. fran. in repe. c. ex ratione. col. lj extrà de appe. Et adde do. de rota. dec. lvj. inci. Item si in lite. Cur.
ctum fit seruandũ inter eos, non tñ præiudicat fisco: quo minus possit agere contra emptorẽ & possessorẽ: tam ꝓ reliquijs præteriti, quam pro censu futuri temporis.

2 ☞ *Exceptio tua non interest agere. repellit agentem, & similiter appellantem: si sua non interest appellare.*

3 *An ista exceptio sit dilatoria, ut sic debeat oppo. ante li. cõte. an uerò sit per emp. & sic posit opponi post?*

Si opponatur & feratur sententia pro agente: an uideat & prosit sibi, uel alteri?

LEX I.

1 EX cõuentione. †Licet dixerim §. q̄ valet inter eos. & potest ex ea agi. vt in l. epistola. §. ij. ff. de pact. hoc tamen non est semper verum: sed ita demum si interest agentis. & quatenus interest. & hoc videtur in illa l. cum qua concordat. l. ex conuẽtione. s. de pact. vbi habetur de verbo ad verbum, soluo eo q̄ habetur in fine. dũ hic dicitur. [non cõpetit:] &
b sic est litera negatiua. ibi. non habetur ista dictio non.[b] sed est litera affirmatiua: & tunc solue illud contrariũ vt in glo. ego non habeo in text. istam distinctionẽ, sed habeo eam remissam à parte: & sic videretur q̄ potius cõcordat cũ illa. & hoc dicit. Exceptio etiam stipulatione vallata q̄ vxor pro re quam dat in dotẽ, soluat publicas functiones. mortuo marito si ad vxorem res reuertatur, hæres mariti non potest agere: quia sua nõ interest. Secus si remansit penes hæredẽ: & quia fuit data æstimata ea æstimatione quæ fecit emptionem. hic dicit si non habes dictionem non. & cum hac concor. illa l. ex conuentione, sed si habes, dic hæredem non posse agere: siue res fuerit tradita inæstimata, siue æstimata tali æstimatione quæ non fecit emptionem. & sic reuertitur ad vxorem: secus si non reuerteretur. vt in l. contraria. vt qñ faceret emptionem. In tex. ibi. [actio tibi.] scilicet hęredi patris tui. vt illa soluat pro tẽpore præterito, quo fundus fuit penes patrem tuũ: posses agere q̄ pro illo pater tuus erat obligatus fisco: cum fundus esset penes eũ, & fructus ex eo percipiet. & hoc est onus fructuum. vt in l. neq; stipendiũ. ff. de impensis. vnde interest tua q̄ illa soluat: aliàs conuenieris à fisco ex persona patris tui. In text. ibi. [non potest:] quia tua non interest: si em non soluat pro tempore futuro, nullum damnũ cõsequeris: sed ipsa tan-
2 tum. secundũ primum intellectũ. glo. j. in fi. † Et sic no. q̄ ista exceptua non interest agere. repellit agentem. concor. l. si seruus. la ij. post princ. ff. de condi. furti. & l. sed nec legatarius. eodem titu. similiter repellit appellantem: si sua non interest appellare. vt ff.
3 de appel. reci. l. j. † Sed an ista exceptio dilatoria sit, vt sic debeat
c opponi ante litem contestatem: [c] an verò sit peremptoria: & sic possit opponi post. vide Inno. in c. super his. extrà de accusa. vbi ponit duas opi. & quælibet potest esse bona in diuersis terminis. Item si opponatur, & sententia pro agente feratur: an valeat, & prosit sibi, vel alteri? videtur quòd sic. vt in l. cum putarem. ff. fa. erciscun. vbi prodest sibi. & l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de inoffi. test. vbi prodest alijs: & non sibi: & hoc quando est rescissoria. de quo etiam per Inn. in c. auditis. extrà de procu. Super istis esset subtiliter cogitandum qualiter procedant: sed tempus non patitur: ideo sufficit habere remissiones.

2 ☞ *Res uendita non debet eleuari de æstimo uenditoris, & transferri ad æstimum emptoris: nisi cognoscatur per publicos officiales quòd emptor est idoneus ad solutiones fiscales faciendas. & uide nu. 4.*

3 *Quid si res uendatur alicui ecclesiæ, uel ecclesiasticæ personæ? & quòd licet persona ecclesiastica non possit compelli per iudicem secularem, quòd tamen poterit poni manus ad ipsam rem.*

4 *Quòd sit dare hypothecam sine personali obligatione.*

5 *Tributa quæ imponuntur rebus, & non personis, possunt imponi rebus forensium existentibus infra territorium, sed collectæ quæ imponuntur personis propter res, non possunt imponi forensibus: uel non subditis, licet habeant bona infra territorium?*

6 *Tributa, an possint imponi rebus clericorum?*

LEX II.

1 REi annonariæ. †Possessor potest conueniri à fisco pro publicis pẽsionibus tam præteriti temporis quã futuri: non obstante quæcunq̄ cõuentione facta inter possessorem & eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Venderet alicui ecclesiæ. Adde Bart. in l. rescripto. in. §. sciendum. ff. de mu. & ho. Bal. in. l. fi. C. sine cē. vel reli. Inn. & doct. in. c. nō minus. de im mu. ec. ant. de but. & Io. de imo. in. c. fi. de vi. & hone. cle.

b ¶Dominā prouinciarū. Adde gl. i auē. vt omnes obe. iud. §. si igit. Et italia quantum duret. adde Bar. in. l. i. ff. de off. præfe. vr. Et quantū proten datur. vide no. in. l. notionem. ff. de ver. si. Et adde q; Italia fuit separata à regno Alamaniæ per papā Io. xxij. vt in. sua extrauagāti ne pereat. Et ibi dicit q; cē esset regnū de per se. Cur. authorem: etiam si res possessa nō sit descripta in æstimo possessoris, sed authoris sui. h. d. illa. l. cum. l. fin. Et hoc vltimū est valde notandum: quia quotidie contingit q; quis vēdit possessionē suam, & nō facit eleuari de æstimo suo nec poni in æstimo emptoris: si postea inducat aliqua collecta per solidū & libram, & illa reperiatur allibrata vēditori, an officialis publicus poterit nihilominus cōpellere emptorē ad soluendū. si fortè venditorē habere nō potest: qa est absens. & est casus notabilis q; sic in illa. l. fi. secūdū Bar. Potest etiā repellere venditorē si vult, postquam est in æstimo suo: & hoc per auē. quę hic sequitur. sed & periculū. quia nō debet eleuari de suo æstimo: nisi ipse ꝓmittat pro tempore futuro si fortè nō esset idoneus ad soluendū. per istam auth. quæ est notabilis. per quā † dicit Bar. in. l. incola. ff. ad muni. quod res vendita non debet eleuari de æstimo venditoris, & transferri ad æstimum emptoris, nisi cognoscatur per publicos officiales q; emptor est idoneus ad solutiones fiscales faciendas. †Secundò si aliquis venderet alicui eccle.ª vel ecclesiasticæ personæ, cum ille non possint cōpelli pro tempore futuro ad soluendū impositiones cōmunis, quæ non fuerant impositæ ante venditionem. vt not. in Spe. de cle. coniug. §. j. versi. ad huiusmodi. vbi omnino vide per Io. and. post Archi. in nouella in. c. j. de immu. ecc. lib. vj. quod etiam tenuit Bar. in quodam suo consilio. quod incipit punctus talis est. nunquā remouebitur de æstimo venditoris: nisi ecclesia, vel ecclesiastica persona se obliget ad soluendum: & per secularem iudicem non poterit cōpelli persona ecclesiastica: sed poterit poni manus ad ipsam rem. ar. no. in. c. postulasti. de foro competenti. per Inno. & Bal. hic. & l. placet. §. de sacrosan. eccle. Tene menti perpetuò. † Posset etiam intelligi illa auth. de reliquis tempore præterito. nam si sunt occasione tributi, non videtur quod persona possessoris sit obligata. sed ipsa tantū possessio: & sic est dare hypothecam sine personali obligatione: vt habetur in. l. Imperatores. ff. de publicanis. ideo venditor debet specialiter suscipere in se onus, quando transfert possessionem in alterum non idoneum. quia nisi susciperet, fiscus non posset ipsum cōpellere pro tempore præterito, postquam desijt possidere: cùm non sit obligatus personaliter: nec etiam emptor: si nō est idoneus. Si autem foret personaliter obligatus, non video ad quid foret necessariū quod specialiter susciperet in se onus: cùm etiam si nō susciperet posset conueniri: & sic videtur satis probari hic contra illam opi. quòd sit dare hypothecam sine personali hoc casu. licet Bart. in illa. l. Imperatores. eam non teneat per istam authen. quæ potius contra eum facit. & per istam. l. ij. in verbo, [obnoxius.] Sed potest responderi quod non dicitur obnoxius, vt sit obligatus personaliter, sed quia postquam possedit, ratione possessionis potest compelli personaliter ad soluendum. †& hoc in tributis quæ imponuntur rebus, & non personis: & sic possunt imponi rebus forensium existentibus infra territorium. secus in collectis: quæ imponuntur personis propter res. & sic non possunt imponi forensibus, vel non subditis: licet habeant bona infra territorium. vt. l. rescripto. §. fi. ff. de mune. & hon. Et si imponantur subditis, obligantur personæ: & etiam bona hypothecantur. †Rebus autem clericorum etiam tributa non possunt imponi: postquam ad manus peruenerūt: quia nondum essent de iurisdictione laicorum: etiam si sint infra territorium eorum: licet si esset impositum tributum antè quam peruenirent ad manus eorum, transirēt in clericos & ecclesiam cum dicto onere. vt suprà de episc. & cle. l. de his. & ideo Barto. tenuit quòd si communitas per legem suam faciat omnia prædia tributaria pro collectis postea imponendis: si perueniant postea ad ecclesiam, vel ecclesiasticas personas, transibunt cum illo onere. Sed Bald. dicit quod hoc non potest fieri, & quod est oppositum in obiecto, vt collecta quæ est munus mixtum, & imponitur personis propter res, per. l. municipalem. efficiatur merè reale. Sed potest dici saluando Barto. verum esse quòd prædia non efficiuntur tributaria propriè loquendo: sed quod illa lex faciat quòd omnia prædia ex tempore legis conditæ sint obligata pro collectis postea imponendis: quæ obligatio incipit sumere effectum postea cum collecta imponetur, & trahetur retro ad tempus legis conditæ: & per cōsequens cum illo onere transibit in ecclesiam, & ita recolo me cum aliis sociis deputatis Florentiæ ad condendum statuta scripsisse statuta, quòd omnia bona ciuium sint obligata pro impręstantijs postea imponendis, ad hoc vt cum illo onere trāsirent ad quemcunque. potest dici quòd ista authent. sed & periculum. non faciat contra Bart. si intelligatur de tributis in futurum soluendis post venditionem. nam ad illa venditor non est obligatus: ideo requiritur quòd se expresè obliget, si vendidit non idoneo: quia rarò fortè reperitur in ciuitate: sed si intelligatur de tributis præteriti temporis, & diceremus ipsum fore obligatum personaliter. vt dicit Bar. non expediret quod de nouo se obligarent. Illud autem constat quod solutio pro tempore præterito pertinet ad venditorem. vt in. l. apud Iulia. §. hæres. de. le. j. si emptor compelleretur soluere pro illo tempore præterito posset repetere à vēditore per actionem ex vendito: etiam si alia conuentio inter eos non interueniret: sed pro futuro tempore pertinent ad emptorem, & si venditor (in cuius æstimo res remansit) compelleretur soluere pro futuro tempore: repeteret ab emptore actione neg. gest. vt. §. de rescin. ven. l. ea quæ. & quod ibi dixi etiā alia conuentione non interueniente, sed ea interueniente, seruanda est inter eos: etiam si per eam actum fuerit quod solutio pertinens ad vnum fiat per alterum. vt in. l. epistola. §. ij. ff. de pactis.

1 ☞ *Italia prouinciarum domina, quòd hodie sit ancilla: & multis tribulationibus supposita, propter bella ciuilia. & unde hoc procedit?*

2 *Si officialis publicus uendat aliquam possessionem pro pensitationibus non solutis, emptor non potest conueniri ut soluat pensitationes præteritas?*

LEX III.

Mnes. †In. l. fi. super gl. j. in prin. ibi. [lætātur prouinciales.] non ꝙ ex hoc aliquam vtilitatē cōsequantur: sed de ea lætitia qua dicitur solatium est miseris socios habere penarū. & propter inuidiam, ne Italici sint meliores conditionis quam ipsi. In glo. ibi. [sicut & cum dico.] Not. istam gl. quæ in omnibus exemplis suis ad hoc allegatur. quod verba generalia recipiunt restrictionem de habilitate. quod declara tamen per Bar. & Iaco. de are. in. l. j. §. nuntiatio. ff. de no. ope. nun. facit contra de iureiurā. c. ad nostram. vbi verba illa quod super omni causa seruetur ordo iudiciarius. restringuntur ad illas causas in quibus est seruandus. † In fi. gl. ibi. [dominam prouinciarum.ᵇ] Italiam. dicit Alber. quod hodie est ancilla. & multis tribulationibus supposita, propter bella ciuilia. & vnde hoc procedat: notatur per Archi. xxvij. q. v. c. non vos. & Ioan. and. in nouella. vj. lib. non recordor nunc vbi dicit. quia procedit propter vitium inuidiæ, quod magis regnat in Italia quam in aliqua parte mundi: ideo nō deficiunt sibi flagella: ista sunt verba sua. quod autem dicit glo. procedebat tempore quo vrbs Romana (quæ principaliter erat caput Italiæ) dominabatur toti mundo: sed hodie scribitur de ea. serui erant tibi Roma prius domini dominorum. seruorum serui nunc tibi sunt domini, vt refert Guil. durandi in commentis suis super constitutionibus Gregorij decimi in prima constitutione. super verbo seruus seruorum. †In glo. seq. ibi, [secus si à procuratore fisci.] No. quod si officialis publicus vendat aliquā possessionem pro functionibus non solutis, emptor non potest cōueniri vt soluat functiones præteritas. circa quod vide Bar. in. l. j. quam gl. allegat. j. de censibus. l. fi. lib. xj.

De periculo & commodo rei uenditæ. *Rubrica.*

☞ *Peculium rei uenditæ quando pertineat ad emptorem, & quando ad uenditorem?*
Quæ requirantur ut contra uenditorem possit agi de euictione? & nume. s.

LEX I.

Post perfectam. †Periculum contingens in re vēdita post perfectam venditionem sine culpa venditoris, pertinet ad emptorē. sic etiā pertinet commodū postea superueniēs. & venditor tūc teneē de euictione qn̄ ista tria cōcurrunt: quod res auferat emptori ex causa quæ habuit originē ante venditionē. Et quod fuerit denuntiatū venditori quod veniat ad defendendū causam. & quod sentētia lata fuerit cōtra emptorem præsentem: secus si contra absentem & non

& non defendentem. h. d. Quæsitum fuit cum venditor re euicta emptori teneatur de euictione: & sic est periculum venditoris si res auferatur emptori post venditionem perfectam quid iuris, si res non euincatur, sed pereat, vel deficiat, an periculum ad venditorem pertineat? Et vt sit maior dubitatio: pone quòd ista contingant antequam res tradatur. videtur quòd sic: quia venditor tūc est dñs. & periculū regulariter pertinet ad dominū. vt §. de pign. actio. l. pignus. & sic non tenebitur emptor soluere pretium si nondum soluit, & si soluit: recuperabit. contrarium hic dicitur: quia sicut commodum postea contingens pertinet ad emptorem: etiam si adhuc res sit penes vēditorem. vt j. ti. j. l. fructus. ita periculum. vt in l. secundū naturā. de re. iu. & sic est casus in quo periculum nō pertinet ad dominum rei. quod intellige. nisi culpa eius interuenisset in malè custodiendo. quia venditor tenetur ad custodiam antequā tradat. vt in l. quod sæpe. §. si res. ff. de cōrah. emp. Nec ob. q; periculū euictionis pertinet ad vēditorem etiam cōtingens post traditionem: quia illud procedit qn̄ euincitur ex causa quæ habet originem rēpore venditionis: quia res vendita non erat venditoris, sed alīena. vel si erat sua erat alteri obligata: sed nec sufficit hoc nisi emptor enuntiauerit venditori: & etiam causam defenderit iuxta posse. Secus si non desinit: quia fuit absens, vel etiā præsens, & neglexit defendere. nos loquimur de periculo contingente post venditionem perfectā ex causa de præsenti, quæ nō suberat tēpore venditionis: sed de nouo superuenit. & hęc est intentio huius l. secus ergo si obueniret ex causa quæ sic habuisset originē. vt si seruus venditus postea moriatur ex infirmitate occulta quæ aderat tēpore venditionis. vel propter odium venditoris. vt in l. si fundus. ff. locati. † In tex. ibi [perfectam venditionem.] tunc aūt dicitur perfecta qn̄ est pura, vel purificata. Si aūt conditionalis, & pendet conditio, tunc si interim contingat periculum: distinguitur an cōditio deficiat: & pertinet ad venditorem: quia venditio habetur pro non facta. Aut extitit conditio: & tunc aut loquimur de periculo interitus rei. & idem: quia si non reperiatur res tempore conditiōis existentis: non perficitur venditio: quia deficit vnū de extremis necessarijs. & sic habetur pro non facta. Aut loquimur de periculo deteriorationis: & tūc venditio perficiē. postquā res extat: licet deteriorata: ideo pertinet ad emptorē vt teneatur ad integrū pretium licet deterior res facta sit. vt hæc habentur in l. necessariò. §. quod si pendente. ff. eo. Secundò requiritur q; sit facta sine scriptis: vel si in scriptis: scriptura fuit cōplera secundū tenorē. l. contractus. §. de fide instru. aliàs non haberē pro perfecta. vt j. e. l. cū inter. Tertiò q; non sit facta ad mensuram vel si ita facta est. fuit facta mensuratio, aliàs secus. vt in l. ꝓxi. & l. quod sæpe. §. in his. ff. de contrahen. emp. Quartò quòd sit facta de re degustabili: vt de vino. & interuenerit degustatio: aliàs secus vt in l. si vina. ff. eo. & no. in l. proxi. & infra. ti. j. l. sicut. per gl. In tex. ibi [auctor enim.] respondet tacitæ oppositioni, quæ posset fieri. quòd imo ad venditorem pertineat. † In tex. ibi. [causæ agendæ adesset.] non ergo sufficit denuntiare vēditori litem motam vt possit agi de euic. licet Dy. hoc dixerit in c. eum qui certus. de re. iu. lib. vj. sed requiritur vt veniat ad causam defendendam: vt hic. & l. qui absentem. ff. de procu. ideo non sufficeret q; venditor sciret litē motam: nisi etiā esset requisitus. sed si vera esset opi. Dy. sufficeret: quia denuntiatio non fieret nisi ad notitiam. & ei qui scit nō est amplius denuntiandū, quando denuntiatio non fit ad alium finem. vt l. j. §. fi. ff. de act. emp. de hoc per Bar. in l. denūtiasse. ff. de adul. In tex. ibi: [& non absente emptore.] sub. sed præsente, & causam defendente. Idem tn̄ videtur si est absens: & per procuratorē defendat ª aliàs si non defendit, siue sit absens, siue præsens, est sibi imputandū: quia non videtur res euicta propter malam causam, sed propter defensionem non factam: vt l. si ideo. ff. de euict. & l. qui repudiantis. §. fi. ff. de inoff. testa.

1 ☞ *Periculum uini uenditi quando pertineat ad emptorem & quando ad uenditorem? Quid in aliis rebus consistentibus pondere, numero uel mensura?*

2 *Si uendo tibi fundum meum, quem assero esse centum camporum, ad rationem centum librarum pro quolibet campo, & antequam mensuretur casinate pereat, uel deterioretur, cuius erit periculum.*

4 *Quid si non fuit facta uenditio ad mensuram? ut si uēdidi pro mille aureis, & dixi quod continebat centum campos, & postea non fuerunt tot reperti, an debeat diminui pretium pro rata? Quid si fuerint reperti plures, an augebitur pretium.*

LEX II.

1 Vm conuenit. †Periculum vini venditi ad mensurā nō pertinet ad emptorē antequā mensuretur. h. d. sed si fuit venditū nō ad mensuram, sed in specie, bene pertinet etiā ante quā mensuretē. h. d. & quod dictū est de vino. extenditur ad alia liquida, vel arida: in

2 quibus cadit mensuratio. † In tex. ibi: [antequā tradant.] & per cōsequens ante quā mensuretur: quia in traditione fit mensuratio. nā talis venditio censeē esse cōditionalis si sequatur mēsuratio, postquā facta fuit

b ad mensurā. ᵇ vt l. quod sæpe. §. in his. ff. de contrahen. emp. tn̄ nō est hoc idē quod in alia cōditione: quia omne periculū tā peremptionis quā deteriorationis pertinet ad venditorē: quia cōditio est intrinseca: sed b intrinseca distinguiē vt dixi in l. precedēti. Sed pone q; vinū fuit traditū, nō tn̄ mēsuratū: puta per traditionē clauium cellæ: vt j. sequitur [& claues emptoribus traditas. &c.] & ff. de cōrahē. emp. l. clauibus. non censetur traditū ꝓpter hoc solū quod vasa fuerint signata si claues remāserunt penes venditorē. vt in l. j. §. si doliū. ff. eo. vtrū post traditionē & ante mēsurationē periculum sit emptoris? dic q; sic per istū text. à cōtrario sensu, & quia per traditionē fuit translatum dominiū in emptorē ergo tuū est periculū: vt in l. pignus. §. de pign. act. & sic ergo est verū q; ante mēsurationē periculum c est venditoris, qn̄ adhuc non tradiderat. sit ergo cautus qui vēdit vinū ad mēsuram, vt quā citius pōt tradat: vel mēsuret, quia stat ad periculū suū. In text. ibi. [& claues emptoribus traditas alleges.] maximè: nā idē si nō tradiderat. cū regulariter etiā añ traditionē periculū ad emptorē ptineat. vt j. e. l. cū inter hoc tn̄ itellige postquā vinū degustatū est ꝑ emptorē, qa qn̄ vēditio fit de re gustabili, itelligit cōditionalis si degustet: postquā ergo fit traditio, indebitè pertinet periculū ad eū per rationē quā suprà dixi.

Sed antequàm tradat si fuit degustatū periculū est venditoris. secundū opinionē Io. & Bal. licet Azo. tenuerit contrariū: quod dic vt plenè no. ff. e. l. j. & j. e. ti. j. l. sicut. in gl. quā omnino vide in fi. l. præd. qn̄ venditio cōsistebat in specie: quia de certo vino cōsistente in certa cella. quo casu pōt fieri dupliciter vēditio: vel ad mensurā. Et tūc videnē tot vēditiones, quot sunt mensuræ: quia tot sunt pretia. vel nō ad mēsurā: & sic est vēditio, & vnū pretiū: sed interdū fit vēditio in genere generalissimo: vt si vendis mihi decē corbes vini nō referendo te ad aliquod certū vinū: & tunc indistinctè pertinet ad te periculū, etiā si totū vinū quod habes in cella pereat, quia genus perire non pōt: vt in l. incendium. §. si cer. pet. Interdū fit in genere subalterno: vt decē corbes vini de eo quod habes in cella: & tunc si totū periret idē esset ac si in specie: secus si totū non pereat, sed remaneat tantū quod sufficiat. facit. l. in naue saufelli. ff. locati. in fi. l. ibi. vel his similia, supple consistentia pondere, numero, vel mensura. vt distinguatur an fiat ad pondus vel ad numerū. vt fit idē q; qn̄ ad mensurā: an autem 3 in specie fiat venditio. † Sed quid in rebus immobilibus: puta vēdo tibi fundum meū quem assero esse centū cāporū ad rationē centū librarū pro quolibet campo. quæritur si antequàm mensuretur casinate pereat, vel deterioretur: cuius erit periculū? dic vēditoris. tex. est sing. per quem Bart. ita consuluit in l. si in vendītione. §. j. ff. eo. ti. Et no. in l. Iulianus. §. si titius. ff. de actī. empti. sit ergo cautus venditor, vt cito faciat mensurari. hoc tn̄ intellige, si casus contingat antequam tradatur. sed si post traditionem: quia 4 si dominium est translatum, periculum est emptoris. vt §. dixi.

c Tene mēti. † Sed quid si ª nō fuit facta vēditio ad mensurā: puta,

a ¶Si est absens. & per procuratorē defendat. Adde an absentes in causis grauib⁹ & pōderosis teneant mittere procuratorē. dic q; nō. gl. est in ver. si enim. in c. querelā. & est c. ij. de ꝓcu. Bald. in c. ij. de iudi. Io. de imo. in l. recusatio. in §. fi. ff. ad treb. Frā. de are. cōsi. cvj. incipit. ꝓsupponit in facto. in iij. co. secus si nō sunt graues & pōderosæ: quia tūc possunt mittere ꝓcuratorē per d. glo. in d. c. querelā. & per Bar. in l. j. §. si quis in iudicio. ff. si quis cau. & per Bar. in l. j. fi. de diuer. & temp præsc.

¶Ad mensurā. Adde qn̄ dicat facta vendītio ad mēsurā: & dic vt per Bar. in l. Iulianus. §. si titius. & ibi. Ale. de imo. in apost. ff. de act. emp. & adde q; intelligit de mēsura q; viget in loco contractus. Ange. in auē. de colē. & alijs ca. §. j. & Bar. l. semper in stipulatiōib⁹. ver. pone floretiæ. ff. de reg. iu. & vide eūdem pau. in l. sicut. j. de actī. emp Cur.

¶Sed quid si. Adde de hac qō. & dic vt plenè per d. Fabi. de sancto pau. in l. demōstratio falsa. co. iij. ff. de cōd. & demon. & m. ꝓposito, vide Ale. in cōl. viij. p totū. in iiij. vol. Et adde eūdē Ale. de Imo. in cōsil. cxxxij. colū. iij. ver. ꝓterea etiā dato in j. vol. Stra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ An dolus. An dolus probetur per extrinsec. vide in l. dolum. C. de dolo. Paul. de ca. in l. interpositas. in j. co. C. de tran.

vendidi pro mille aureis: & dixi quòd continebat centum campos, & postea non fuerunt tot reperti. Respõde quòd debet diminui de pretio pro rata. ff. de act. emp. l. si seruum. §. si modus. Sed quid si fuerint reperti plures, an augebitur pretium, videtur quòd sic eadem ratione. tex. videtur in. l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contrah. empt. facit. l. si venditor. in prin. de actio. empt. & l. pe. §. fi. Quidam verò dixerunt quòd non teneor tibi tradere nisi centum campos: & illud quod plus reperitur possum retinere, si nolo tradere per illũ §. fi. de hoc vide in additio. Spec. de emptio. & vendi. §. sciẽdum. in fi. vbi distinguit qualiter verba venditionis fuerint concepta: an inceperint à mensura. vt vendo tibi centum campos terræ in tali loco, & non teneor illud dare quod est plus. an inceperit à re: vt vendo tibi fundum centum camporum, qui est in tali loco. & sic totum venit: quia illa verba centum camporum ponuntur causa demonstrationis: quæ licet non reperiantur vera non habent vitiare. videtur tamen quòd pretium debet augeri per illum textum nota. in. l. qui fundum. §. qui agrum, sicut deberet diminui si non reperiretur integra mensura. vt in. d. l. si seruum. §. si modus.

1 ☞ *Periculum contingens post uenditionem perfectam, quando pertineat ad uenditorem, non ex causa de præterito.*

2 *Dolus uenditoris, an noceat emptori: ut non possit usucapere, uel præscribere?*

LEX III.

DOlum. Dicit hic. Bald. secundum Nico. de ma. quòd ista lex, per ea quæ hic glossantur non potest intelligi. tu dic, quòd valde bene potest intelligi. & limita totum titulum. †Et est singularis limitatio: vt tunc periculum contingens post venditionem perfectã, non ex causa de præterito, pertineat ad emptorem: quando venditor non fuit in dolo, quia ignorabat ipsum periculum euenturum: sed si fuit in dolo, & sciebat ipsum euenire debere: quia sciebat qualitatem vini sui: quia non consueuit durare: & non admonuit emptorem: pertinet ad venditorem: nõ ad emptorem. quod videtur verum: etiam si contingat post traditionem: propter naturam contractus bonæfidei, quia non debebat subticere quod sciebat. vt in. l. j. §. j. ff. de act. empt. & l. quæro. & hoc vult ista. l. secundùm primum exemplum glosſ. Item si in facto ipsius venditoris accederet: vt in secundo exemplo, & hoc siue affirmauit sufficit. postquam sciebat, quia videtur mala fide hæc dixisse, & malafide versatur. vt dicta. l. j. §. j. & l. quæro, & ita debet exemplificari vt faciat ad titu. † Sed extra materiam titul. si quæritur an dolus[a] venditoris noceat emptori, vt non possit vsucapere, vel præscribere. Respondetur quòd aut res erat affecta vitio reali, quia furtiua, vel vi possessa, & nocet: vt in glosſ. Aut non erat affecta, tamen venditor sciebat rem alienam: & erat res immobilis, in qua vendenda non committitur furtum, & olim mala fides venditoris non nocebat emptori. vt. l. prima. j. de præscriptio. long. tempor. hodie per authenti. malæ fidei. ibi posiram, secus: quia facit, vt requiratur maius tempus ad præscribendum.

a ¶ Periculum ad materiam huius l. vid plenũ cõs. d. mei. d. Bar. Sozi. in cõs. clxxvj.

LEX IIII.

VM inter. †Istæ tres leges dicunt, quod dicit. l. j. §. eo. & declarant vt post perfectam venditionem, periculum pertineat ad emptorem etiam ante traditionem rei: si venditio est celebrata sine scriptis, & purè. & periculum non eueniat ex præterito vitio. hoc dicunt istæ leges.

De actio. empt. & uendi. *Rubrica.*

2 ☞ *Vendita re si non fuit habita fides de pretio, & emptor non soluat non transfertur dominium: & competet uenditori rei uendi.*

Condictio ob causam non durat in contractibus nominatis.

3 *Emptor si non posset soluere pretium: nec haberet aliam rem, quòd posit uenditor facere se mitti in possessionem, & tenutam rei venditæ pro debito pretij: nõ quòd eam repetat per rei uend. uel condi. ob causam si translatum est dominium. & nu. t.*

Si sunt alij creditores qui uolunt concurrere in illa re, an uenditor præferatur.

LEX I.

ADuersus eum. †Contra emptorem non soluentem pretium, vel non perfectè implentem contrarium datur venditori actio personalis ex vendito, non autem datur rei vendicatio ad rem venditam & traditam. hoc dicit: quia † translatum fuerat dominium, si fides fuerat habita de pretio: aliàs, bene competeret rei vẽdicatio. vt in gl. insti. de rerum diui. §. venditę. sed nec competit condictio ob causam: quasi causa non secuta, quia non datur in cõtractibus nominatis: cum cõpetat ad rescindendum contractum & contractus nõminati non rescinduntur propter defectũ causę sed agitur vt causa impleatur. vt. ś. de rei vendica. l. inciuilę. sed nec actio ex vendito vel empto regulariter dantur ad rescindendum cõtractum. vt. j. eo. l. venditi. quam iunge cum ista opi. cùm emptor (si res nõ tradatur) repetit pretium solutum. vt. j. eo. l. sicut. in fi. & ecõuerso venditor si pretium nõ soluatur debet posse repetere rem. So. emptor nõ repetit pretium tanquam pretiũ, sed agit ad interesse si res nõ tradatur vt infra. eo. l. si traditio. sub quo interesse venit pretium solutum. †Et eodem modo si emptor nõ posset soluere pretium nec haberet aliam rem posset venditor facere se mitti in tenutam & possessionem rei venditæ pro debito pretij, nõ quòd eam repetat per rei vendica. vel condictionẽ ob causam. Sed pone quòd sunt alij creditores, qui volunt concurrere in illa re: an venditor præferatur: & sic non transtulissent dominium, quia si non fuisset habita fides de pretio, nõ esset dubium, quòd præferretur, sed si est translatũ, & sic est itum in creditũ, videtur quòd omnes concurrant, per tex. in. l. procuratoris. §. si plures. ver. planè. vsq; in finem. ff. de trib. sed in contrariũ: quia res vendita iure pignoris videtur posse retineri pro pretio: vt no. ff. eo. l. lul. §. afferri. sed antequam tradatur cùm sit venditoris non est propriè pignus quod in re sua nõ cadit. vt. l. neq; pignus. de re. iur. cum verò traditur dominiũ transfertur, videtur quòd pignus reconciletur. & ideo venditor videtur præferendus alijs creditoribus chirographarijs. Iste casus potest esse quotidianus in aliquo mercatore, qui post emptionem mercium fefellit & tamen nondum soluisset pretium: vtrum venditores earum præferantur alijs. de isto articulo vide quod no. Bal. in. l. si. circa fi. ś. commo. & quod idem Bal. & Ang. no. in. l. si cum dotem. §. fi. ff. solu. matri. qui videntur concurrere quòd si statim post emptionem fefellit, vendi tores præferantur. quasi videantur tradidisse sub spe habẽdi pretium incontinenti: & sic dominium non sit omnino translatum. & adde quod idem Bal. no. suprà depositi. l. fi.

LEX II.

VEnditi. †Venditori datur actio ex vẽdito ad pretium nondũ solutum: vel in falsum debitũ per errorẽ cõpensatũ: & etiã ad fructuũ restitutionem, quos emptor indebitè occupauit. h. d. Bal.

LEX III.

EXarrhali †Ex solo pacto non datur rei vendicatio: sed actio personalis. h. d. secundùm communem lecturam glo. quæ legit illam legem pluribus modis: & quælibet lectura potest esse bona. doct. tamen tenent tertiam in versic. [vel dic tertiò] quòd propter dationem arrharum dominium rei venditæ non transit in emptorem sine traditione: sicut nec per solutionem pretij: quia nudis pactionibus dominia rerum non acquiruntur: sed traditione & vsucapionibus: vt in l. traditionibus. ś. de pac. Vel dic q̃ dominium rei datæ pro arrha non fuit translatum in venditorem: & sic perfecta venditione & soluto pretio bene potest ipsas res vendicare. tamen ista rei vendicatio non oritur ex contractu arrharum: sed ex dominio, quod est penes emptorem: ex illo autem pacto datur actio personalis. vt in glosſ. quæ alleg. l. contractus. ś. de fide instru. Est enim contractus per se separatus à venditione: tamen accessorius ad eam.

2 ☞ *Venditor an possit præcise compelli ad traditionem rei venditæ?*

LEX IIII.

SI traditio. †Contra venditorem non tradẽtem rem, datur actio personalis exempto ad interesse. hoc dicit. & super ista l. cadũt plures quæstiones, quæ formantur per glosſ. in l. j. in princi. ff. eo. titu.

tit. quas Bald. prosequitur hic. sed sufficit vnam referre. videlicet

2 an †vẽditor possit præcisè cõpelli ad traditionem reivẽditę. Mar. tenuit q̃ sic: sed gl. inducit hãc. l. cõtra eũ: quia videtur q̃ agit ad interesse. Itẽ ratio inducitur: qa in obligationibus facti post morã succedit obligatio ad interesse: nec põt agi præcisè ad factũ. l. stipulationes nõ diuidũtur. §. Celsus. de verb. obli. & l. si quis ab alio de re iudi. nisi in casu speciali propter publicã vtilitatẽ. vt in scriptore q̃ se obligauit ad scribendũ. vt no. in l. stipulatio. §. siue. de ope. no. nun. ff. & quando obligatio descẽdit ex vltima voluntate. l. fideicõmissa. §. fi. de leg. iij. & quando est obligatio iudicialis. vt in. l. sed & hæ. §. defendere. cũ ibi no. ff. de procu. sed venditor obligat ad factũ. ś. ad tradẽdũ rem, & promittendũ de euic. vt in l. j. ff. de rer. permuta. nõ aũt ad dãdũ. i. dominiũ trãsferendum: licet emptor (qui tenetur in genere ad pretiũ) bene sit obligatus ad dãdum, vt hæc habentur in. l. exempto. in princ. ff. eo. tit. constat autẽ rem tradi consistere in facto. vt l. si rem tradi. de ver. obli. ff. cõis tamẽ opi. est quam gl. insti. de cõtrahen. emp. §. pretiũ ponit q̃ si vẽditor habet facultatẽ rei tradẽdæ, posset præcisè compelli ad tradẽdũ. nam potest sibi auferri res manu militari. vt in. l. qui restituere. in fi. ff. de rei vend. q̃ dicit hoc posse fieri non solùm in actionibus realibus cõpetentibus ad aliquam speciẽ certam: nec obstant allegata in cõtrariũ. quia obligatio rem tradi licet sit meri facti, quando descendit ex cõtractu stricti iuris. vt in. d. l. si rem tradi. & etiã quãdo est bonæfidei, si nõ ordinatur ad dñi transiationem: vt in actione ex locato. quãdo aũt ad hoc ordinatur, non dicit cõtinere merũ factũ: sed cõtinet etiã dationẽ. quod ex eo patet. quia ex tali traditione transfertur dominiũ cõsecutiuè si erat penes tradentẽ: licet ad hoc nõ esset obligatus. q̃ tamẽ nõ est in casibus præcedentibus: quia nõ transfertur. etiã si sit penes traden tem: ideo quia talis obligatio descendẽs ex tali contractu habet mixtam causam: scilicet facti & donationis, seruatur media via: vt si debitor habet facultatem tradendi: præcisè possit cogi. & cõpelli ad tradendum: si non habet, agitur ad interesse. ita debet intelligi hic: ś. l. j. in prin. ff. eod. & hoc etiam tenent Canonistæ. in c. cùm Ioannes. de fide instru. & vide hic per Bal.

2 ☞ *Si uenditor non tradat rem, cũ tamen emptor tradidisset pretium, an emptor posit repetere pretium & usuras quas soluit ei à quo mutuò pretium recepit? quòd sic.*

3 *Emptor si non soluit pretium, an usuræ ueniant à tempore traditionis, an cõtractus, & quid in fructibus, & quid si eræ res ex qua non percipiebantur fructus? & nu...*

LEX V.

VRabit. †A tempore traditionis rei venditæ emptor qui pretium non soluit tenẽ ad vsuras pretij. h. d. etiam si alio modo non sit in mora: quia non fuit interpellatus vt solueret pretium: tamen dicitur in quasi mora, postquàm contractus sibi fuit impletus. vt no. ff. de vsu. l. euic. §. fi. in gl. põt etiam esse in vera mora etiam traditione nõ facta: si vẽditor obtulit rẽ. & petijt pretiũ: & emptor noluit recipere, nec pretium soluere: & sic vsuræ veniunt à tẽpore

2 moræ. ita loquit. l. fructus in fi. j. eo. & dic vt dixi. ś. de vsu. l. ij. †In text. ibi. [fructus percepit.] Idẽ si nullos percepit. quia erat res ex qua nõ percipiebantur fructus sufficit enim q̃ fuerit tradita: & sic contractus fuit sibi impletus. & in potestate emptoris fuit de illa facere quòd volebat. Sed quæro. & ista quæstio cadit in. l. prece. si venditor nõ tradat rem, cũ tamen emptor tradidisset pretium: an possit emptor repetere pretiũ & vsuras quas soluit ei à quo mutuò pretium recepit. dic quòd sic. & est casus qui non est

3 alibi secundùm Bal. ff. eo. l. Lucius titius. in fi. †Nunc pro declaratione glosſ. op. q̃ vsuræ non veniant solũ à tempore traditionis, sed à tempore cõtractus. Nã à dicto tẽpore fructus percepti etiã per venditorem pertinent ad emptorẽ. vt. j. e. l. fructus. ergo sicut ad eum pertinet commodum fructuũ, ita debet pertinere onus vsurarum. arg. huius. l. quæ facit vim in perceptione fructuũ. Timore huius quidã dixerunt quos refert gl. j. q̃ illa lex loquit q̃n ipse emptor percepit fructus. & tunc à tempore traditionis. ſ. q̃n venditur: & sic à tempore vẽditionis. gl. nõ approbat hunc modum loquendi: sed dicit q̃ si nõ erat facta traditio: & sic per venditorem fructus erant percepti, est in electione emptoris petere fructus. per illam. l. fructus. & si hoc facit, extũc tenetur soluere vsuras, vel fructus nõ petere: qa fortè pauci sunt. & tunc ex quo traditio nõ erat facta, nõ tenebitur ad vsuras: supple etiã si vẽditor ei offerat fructus quos percepit. quia nõ tenetur emptor eos recipere: ne ad vsuras teneatur. Sit ergo cautus venditor. q̃ offerat statim rem, & petat pretium, si videt em

a ptorem non esse paratum soluere pretium: tunc cõstituat eũ in vera mora: & faciat eũ teneri ad vsuras. & si postea vẽditor aliquos b fructus percepit, & vult petere pretium cũ vsuris, debet offerre rem, & etiam illos fructus. sed si non obtulisset, nec ipsum in vera mora constituisset, nõ posset postea offerendo fructus petere vsuras. ista intellige & declara illam gl. & ista sunt no. quia etiã hodie de iure canonico tales vsuræ sunt licitę secundùm gl. quia veniunt potius vt interesse, quàm vt vsurę. vt etiam no. in. d. l. ij. ś. de vsuris.

a ¶ Curabit. ad materiam huius l. vid plenũ cõs. d. mei. d. Bar. Sozi. in cõs. clxxvj.

b ¶ Probare. Adde de hoc & dic vt p. Ale. de Imo. in consi. cxlvij. col. fi. in v. volu. & per dominũ meũ Sozi. in consi. lxxxix. col. v. ver. ij. & colum. vij. vers. confirmatur. Stra.

LEX VI.

VEnditi. †Actio ex vendito nõ datur ad resoluẽdum contractum: nisi fuerit actum inter partes de resolutione. si ergo fuit appositum pactum legis commissoriæ, vel adiectionis in diem, quæ tenduntad resoluendum, bene. & sic daretur actio ex vẽdito ad repetitionem rei venditæ & traditæ. vt in gl.

LEX VII.

SI seruos. †Non liberatur emptor à solutione pretij, si tradat venditori pecuniam propriã ipsius venditoris. h. d. Concordat. l. j. ś. si seruus extero. & gl. dicit hoc verũ si venditor recepit ignorãter: secus si sciẽter. per. l. j. §. elegãter. ff. depositi. q̃ no. de hoc etiam tãgitur in. d. l. j. in gl. super verbo ignorante. in prima expositione. ś. si ser. extero. quã tamẽ declara per istam gl. & per. l. allegatam in ea.

2 ☞ *Emptor si posset rem uendicare tanquàm dominus, per solutionem tributorum & publicarum functionum, non posset repelli per exceptionem pretij non soluti.*

3 AEstimum non probat dominium, nec possessionem.

Venditor potest conuenire ut tradat rem & hoc consistit in facto: & transferat uacuã possessionem. & hoc consistit in iure.

4 *Emptor si agat ad traditionem rei nondum soluto pretio, iudex ex officio potest prouidere ut pretium soluatur, & hoc potest duobus modis practicari.*

LEX VIII.

SI pater. †Emptor re non tradita non efficitur dominus: etiam si gerat se pro domino solutẽ do, tributa & publicas functiones pro ea: ideo non potest vendicare: sed debet agere personali actione exempto, vt inducatur in vacuam possessionem soluto pretio. h. d. bal.

2 †& aduerte diligenter. quia si posset rem vendicare, quia censeretur effectus dominus per solutionem tributorum, & publicarũ functionum, non posset repelli per exceptionem pretij non soluti. per. l. si filiusfa. post princi. & per. l. cum fundus. ś. seruum tuũ. ver. quòd ad peculiares. ff. si cer. pet. sed deberet sibi res restitui: quia non debet retineri inuito domino: & postea posset venditor agere ad pretium. Et idem dico si venditor tradidisset habita fide de pretio. & sic dominium transtulisset. & postea possessio reuerteretur ad venditorem, & venditor ageret rei vendicatione nondum soluto pretio. sed si dominium non est translatum, & sic habet necesse agere ex empto: vt res tradatur. potest repelli per exceptionem pretij non soluti. ista fuit intentio huius. l. si subtiliter intelligitur. In text. ibi: [nec induxit in vacuam possessionem.] quòd ex eo apparet: quia emptor non probat rem sibi fuisse traditam: licet probet: & ponat quòd fuit in æstimo suo per tot annos: & continuè soluit publicas functiones. vnde per hoc vult arguere quòd præsumatur sibi traditio facta: & sic possessio & dominium in eum translatum. tu autem reperiris in possessione rei: & hoc præualet: vt præsumatur traditio non fuisse facta: aliàs præsumeretur pro æstimo communis non apparente contrario. vt not. de prædijs naui. l. fin. libr. x. & sic debet intelligi. l. solennibus. ś. de rei vendi. vt non sufficiat soluere publicas functiones, & stetisse in æstimo ad probationem dominij & possessionis, quando apparet de contrario: quia alius est dominus

3 & possessor. †Not. glosſ. hic secundùm Bald. æstimum non

b probare dominium, nec possessionem. quòd intellige vt dixi. Item in ver [& si te.] quòd venditor potest conueniri vt tradat rem. & hoc consistit in facto. & transferat vacuam possessionem & hoc cõsistit in iure. quia possessio est ius. vt in. l. peregrè in prin. ff. de acquirẽ. pos. & licet hoc non sit necessariũ ad translationem dominij: quia sufficit traditio facti: licet non transferatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

possessio vacua.vt in.l.si fundum.ff.de fundo do.cùm ibi not.tamen venditor post obligationem ad possessionem vacuam trãsferendam nec est liberatus per simplicem traditionem facti, si non transtulit possessionem vacuam: & si adhuc potest conueniri.vt in.l.ij.§.fi.cum.l.seq.§.j.ff.eo.titu. iunctis his quæ no.in.l. cùm res.§.de proba.per Cy. & alios. † Vltimò no.in fin.quod si emptor agat ad traditionem rei nondum soluto pretio, Iudex ex officio potest prouidere vt pretium soluatur. quod potest duobus modis practicari. Primo vt opposita hac exceptione p venditorem, repellat emptorem nisi pretium soluat. Secundò si venditor petijt pretium, reconueniendo quòd illum condemnet ad pretium. Tertiò quòd condemnet venditorem ad traditionem rei: dummodo non fiat executio sententiæ nisi soluto pretio per l. iiij. §. illud videndum. ff. de fideicom. lib. Tene menti prædicta. quia ex his redditur ista. l. vtilis & not. licet prima facie videatur contrarium.

2 ☞ *Actio quantò minoris fuisset quis empturus, est ciuilis.*
Actio quantò minoris res valet, est prætoria.
3 *Si uenditor asseuerauit minus esse onus fiscale quàm esset: potest etiam emptor agere ad integrum interesse.*
4 *Quid si uenditor ignorauit? & nu. 5.*
5 *Quid si non asseuerauit? & nu. 6.*
6 *Quid si emptor sciebat uitium rei?*

LEX IX.

1 SI minor. †Venditor qui asseuerauit minus esse onus fiscale quam esset: siue sciens, siue ignorans, tenetur emptori ignoranti actione quanto minoris fuisset empturus si sciuisset. sed emptori scienti non tenetur in aliquo. h.d. Ecce casum. In tex. ibi: [capitatio.]i. cēsus. † In tex. ibi: [minus daret pretij.] & ista actio quanto minoris fuisset empturus est ciuilis. sed est quædam alia prætoria. s. quantò minoris res valet: & de illa non loquitur iste text. sed habetur in tit. de ædi. edic. nam potest esse quod non minus valet. & tamen emptor pro tanto emisset. & econuerso potest esse quod non tantum valet: & tamen emptor propter affectionē
3 non minus emisset. & sic habent diuersas naturas. † Sed oppo. q imò emptor possit agere ad integrum interesse: quod potest trãscendere si forte est in aliquo damnificatus propter hoc mendacium: siue venditor sciuerit, siue ignorauerit, propter temerariã assertionem. vt. ff. eod. l. Iulia. post princi. Respondeo fateor. & quod hic dicitur suppleri debet per illam. l. & sic potest agere qua actione vult vel quantò minoris, vel ex empto ad interesse.
4 quæ sunt actiones diuersæ. Item opp. † quod si venditor ignorauit, non teneatur ad aliquid: sicut quando emptor sciuit. vt in. l. si sterilis. §. j. ff. eod. glo. soluit multis modis tene illam in ver. [vel dic, quòd est verius:]quòd istud contingit hic propter temeriam assertionem: quia non debuit esse facilis ad asseuerandum
5 quod ignorabat. vnde propter ignorantiam non excusatur. † Si verò non asseuerauit, & tunc distinguitur an sciuit, & nō admouit: & idem. vt teneatur non solùm quantò minoris, sed etiam ad omne interesse: an ignorauit. & tunc non teneatur in aliquo. sed contra hoc vltimum quod imò teneatur etiam quãdo ignorauit, saltem actione quantò minoris. licet non ad omne interesse extrinsecum. vt. d. l. Iul. circa prin. Quidã fatẽtur hoc. dicẽtes ignorantem non teneri. s. intantum quantum scies tenetur. s. ad omne interesse: sed bene tenetur quantò minoris. Alij videntur tenere, & hoc sequuntur gl. quòd istud procederet in alio qui habet res venditas: & emptor tacuisset ignoranter: sed in hoc qñ est magis grauatus tributis quàm emptor crederet, venditor ignorãs non tenetur in aliquo. & hoc ideo. qa est quid imputetur emptori cũ sciret: vel scire deberet prædium prouinciale fore tributarium, si nõ explorauit de quantitate tributi. Itẽ in alio casu fallit. qñ emit seruum furẽ, si venditor ignorabat. quia scire debebat emptor q si seruus: ergo fur. cũ tales capiferi naturaliter sint fures: qa conantur furari dominis: etiã si cinerem furentur: vt dicit gl. in. d. l. Iul. In alijs autẽ casibus venditor etiam ignorãs tenetur saltẽ quantò minoris: & si dicatur si in dictis duobus casibus, est imputandum emptori sicut si ipse sciuisset: ergo venditor etiã si sciuit vitium, nõ debet teneri. vt in fi. huius. l. Respõdetur q plus attẽditur vera scientia venditoris quæ constituit ipsum in dolo, quam fi cta scientia emptoris, quæ cõstituit ipsum in culpa: qa dolus culpæ præpõderat. vt in. l. Item si obstetrix. in fi. ff. ad. l. aqui. † Et ex
6 his recolligẽ tres casus. Nam interdum emptor scit vitium rei, & tunc venditor in nullo sibi tenetur occasione dicti vitij: interdũ ignorat. & tunc aut venditor etiam ignorat, aut scit. Primò casu aut asserit nõ subesse vitium: & tenetur insolidum propter temerariã assertionem. aut nõ asserit, & tũc regulariter tenetur quantò minoris. Fallit in duobus casibus in quibus in nihilũ tenetur: qa §. dixi si venditor sciuit & tacuit, tenetur insolidum non solùm quãtò minoris ad omne interesse etiam extrinsecum. vt. d. l. Iul. cùm ibi plenè no. quæ per prædicta remanent clarè expedita.

2 ☞ *Sicut rumpitur fides ueniendo contra conuentam: ita ueniendo contra promissa.*
Venditor qui rem uenditam non tradidit in termino, an possit purgare moram tradendo carnes post terminum?
3 *Si familia seruorum emptoris mortua est propter defectum carnium, an poterit peti hoc interesse?*

LEX X.

1 CVm venditorem. †Si res vendita nõ traditur in termino, agitur ad interesse. h.d. In text. ibi: [fide conuentionis rupta.]No. q †sicut rumpitur fides veniendo contra con
2 uenta. vt j. l. proxi. in fi. ita non seruando promissa. Quæritur hic. quid si iste venditor vult purgare moram, & dare carnes post terminum: an debeat audiri, vt euitet condemnationem interesse? glo. hic tenet quòd nõ. per. l. Celsus. ff. de arbit. in contrarium qđ habetur ibi in l. prece. quia quando est dies: & non pœna, prout hic erat. post diem admittitur purgatio moræ. dummodo debitor offerat interesse i. faciat quòd creditor non remaneat in damno propter moram. So. intellige gl. quando amodò post tempus emptoris non intererat habere carnes: quia propter moram oportuit ipsum aliunde emere carnes, & tunc amplius carnibus non indiget. vnde tenetur venditor pretium restituere conuentum: & tamen vltra quantum plus constiterunt carnes postea emptæ. sed si sua interesset habere carnes, audiretur offerendo carnes. nec habuit restituere pretium perceptum: dummodo tamen vltra quantum carnes aliæ constiterũt. vt ibi no. † Item quæro. quid si familia seruorum emptoris mortua est propter defectum carnium: an
3 poterit peti hoc interesse. i. pretium seruorum? dic q nõ: quia interesse extrinsecũ, q nõ venit etiam in cõtractu bonædei. vt l. si ste rilis. §. cum per venditorem. ff. eod. sed duntaxat intrinsecum. q consistit in valore rei & vult etiam hoc glo.

LEX XI.

1 SI ancillam. †Venditor ancillæ post traditionẽ. nõ põt eã manumittere: quia nõ est dñs. sed ante sic: tamẽ tenetur ad interesse: quia non põt amodò tradere. h.d. casus scdm dictum procedit. nisi ex vẽditione etiã sine traditione fuisset translatũ dñium: vt si vendita fuisset ecclesię. vt §. de sac. san. ec. l. fi. Sed op. de. l. generaliter ff. qui. & à quib. vbi etiam dominus nõ potest manumittere qñ seruus vel liberta subiacebat restitutioni. sed hic erat huiusmodi: quia vẽditor tenebatur tradere: ergo nõ potuit manumittere. So. cõtrariũ loquitur qñ subiacet restitutioni ex dispositione vltimæ voluntatis: secus quãdo ex dispositione inter viuos: quæ non est ita fauorabilis. vt in. l. in testamentis. de reg. iur. ita intellige gl.

2 ☞ *Venditio uini facta ad mensuram, dicitur perfecta antè quam mensuratio fiat, uel degustetur: quantùm ad hoc ut augmentum uel diminutio pretij pertineat ad emptorem. & num. 5.*
3 *Quid de periculo interitus, uel deteriorationis?*
Quid si unum uendatur in specie, non ad mensuram?
4 *Quando dicetur uenditio facta ad mensuram?*
5 *Si dico uendo tibi illam uegetem uini ad rationem uiginti solidorum pro qualibet salma, an dicatur uenditio facta ad mensuram.*

LEX XII.

1 SIcut periculum. † Si post venditionem perfectam pretium rei venditæ augeatur: commodum pertinet ad emptorem: & ideo si non tradatur, non solùm repetitur pretium conuentum. sed etiam tantum, quantum hodie plus valet.
2 h.d. † Et no. l. nam puto quòd habeat locũ etiã cum venditio fuit facta ad mensuram: & mensuratio adhuc non erat facta: licet eñ venditio non videatur perfecta, quantum ad hoc vt periculum interitus vel deteriorationis vini pertineat ad emptorem, quantum tamen ad augmentũ vel diminutionẽ pretij cẽsetur perfecta vt si pretium postea diminuatur: nihilominus emptor teneat̃ soluere pretiũ conuentũ. & si augeatur, nõ tenetur plus soluere quã cõuenerit

cõuenerit: quia hoc interesse licet vno respectu dicatur intrinsecũ. vt dixi in. l. cum venditorẽ. alio respectu. s. deteriorationis, vel peremptionis rei, dicitur extrinsecũ: ideo quantũ ad hoc nõ attẽditur an fuerint venditiones in specie: vel ad mensuram. sed statim dicitur perfecta vẽditio etiam ante mẽsurationem: vel degustationem: per hãc. l. quòd tene mẽti: quia per alium nõ tangitur.
3 † Quantũ verò ad periculũ interemptionis, vel deteriorationis rei, dic vt in gl. quæ vult in effectu q si vẽditio fuit facta ad mensurã, ad hoc vt periculum pertineat ad emptorem, requiritur degustatio: & etiam mensuratio. nec sufficeret primũ sine secundò: sed ecõuerso bene sufficeret. quia cũ mensuratur, traditur: & qñ est traditũ, hoc solũ sufficit sine prædicto. quia transfertur dñium & sic periculũ est emptoris: vt dixi in. l. j. §. tit. j. Quãdo verò venditur in specie, nõ ad mensurã, sufficit sola degustatio absq; mensuratione: vt periculũ pertineat ad emptorẽ: & prædicta nisi emptor susceperit in se periculũ: vel fuerit in mora mensurandi, vel degustãdi. quibus casibus indistinctè pertinet ad ipsum periculũ: etiã si nõ fuit facta traditio, nec degustatio, nec mẽsuratio. hæc
4 est conclusio gl. licet diuersæ fuerint opi. retẽta opi. Io. † Sed quę
2 rit Bal. no. quãdo dicatur venditio facta ad mensurã. ° pone enim q dixi vẽdo tibi illã vegetem vini ad rationẽ. xx. solidorum pro qualibet salma, an dicatur facta ad mẽsuram? videtur q sic. quia pretium dinumeratur ex mensuris. Contrariũ tenet ipse. quia mẽsuratio non fit ad substantiam venditionis, sed ad declarationem pretij quòd erat certũ in rerum natura. scilicet quantum vinum erat in vegete: licet esset incertum quo ad nos: ideo vẽditio statim fuit perfecta. & idem in re immobili. si dicerem vendo tibi hunc fundum ad rationem. xx. librarũ pro quolibet cãpo, vel iugere: quia nõ diceretur facta ad mẽsuram. Sed tunc dicitur ad mensuram facta: si diceretur vendo tibi. x. corbes vel salmas vini ex ista vegete. vel campos centum terræ ex isto fundo. & tunc ante mẽsurationem venditio non esset perfecta. Tene menti perpetuò hæc verba. quia declarant infinitas leges. & sine ipsis de facili erraretur. & fortè multi dicerent contrarium, quòd qualitercũque de mẽsuratione sit facta mẽtio, dicatur facta ad mensuram. In tex. ibi. [mutati.]i. deteriorati. In tex. ibi: [ita cõmodũ aucti pretij pertinet:] & sic si plus valet hodie vinum, tenetur tradere pro
5 pretio cõuento venditor. † In tex. ibi: [si certę.] infert ex prędictis q etiã si vinũ fuit venditum ad mensuram, postea antè quã mensuretur auctum est pretium, tenetur vẽditor tradere pro eodem pretio conuento. & nisi tradat, nõ solum repetitur pretium cõuentum q erat traditum: sed tantum plus quantũ hodie valet. Nec obstat si dicatur vẽditio non erat perfecta nõ facta mensuratiõe: & sic periculum deteriorationis & peremptionis nõ pertinebat ad emptorem hoc casu: licet secus si nõ ad mensuram. vt in prin. ergo nec cõmodum debebit ad emptorem pertinere. per regulã quæ ponitur in princ. quia refert (vt §. dixi) q hoc non attenditur quantum ad commodum aucti vel diminuti pretij, sed solũ peremptionis vel deteriorationis rei. & tunc distingue vt in glo.

2 ☞ *Fructus semper intelliguntur deductis expensis factis in colendo, & recolligẽdo eos.*

LEX XIII.

1 FRuctus. †Perfecto contractu fructus pertinent ad emptorem sicut & onera fiscalia: & emptor tenetur ad vsuras pretij ex tempore moræ. h.d. Primum dictum intellige nõ solum de fructibus post venditis, satis, & recollectis, sed etiam de fructibus pendentibus licet fuerint sati ante venditionem. vnde propter hoc fortè videbatur contrarium. q nõ debeant ad emptorem pertinere: sed qñ sati sunt post, imputet sibi vẽditor cur hæc facit. potuit enim rem tradere, & nõ ferre. quia non tenebatur esse vel factor vel colonus emptoris. vt l. vẽditor. ff. de hære. vel act. vẽdi. sed dic q fructus pendentes veniunt: quia per se nõ considerantur: quia cẽsentur esse pars fundi. vt l. fi. ff. quæ in fraudem credito. ideo veniũt nisi excipiantur. Et quid in pensione coloni, vel inquilini? dic vt l. Iulia. §. si fructibus. ff. eo. & q no. in. l. fi. de iure fisci. per Bar. Secundũ dictũ declara vt dixi in l. curabit. §. eo. In tex. ibi: [conue-
2 nit.] † refusis tamen expensis venditori, quas fecit in colendo, & recolligendo fructus. vt j. eo. l. post perfectam. quia semper fructus intelliguntur deductis talibus impensis. vt. l. fructus. ff. solumat. & in l. si à domino. §. fi. cũ. l. se. ff. de pe. hære. nam nullus est casus qui hanc deductionem possit impedire. vt dicit text. nota. in l. fundus. la. ij. ff. fa. er.

LEX XIIII.

1 EMptor seruorum. †Nota hic illa ad quæ tenetur ille qui vendit seruum: etiam si nil ex
b presse dicat: sed simpliciter vendat. nam potest postea cõueniri vt promittat de omnibus istis de quibus hic: non cũ fideiussore, sed simpliciter. & posito quòd nõ promitteret, teneretur de omnibus istis: ad quid ergo requiritur ista repromissio? Respondeo vt clarior sit intentio emptoris postea agentis. vt no. ff. de sol. l. si pupilli. & hic vide l. ex empto. §. fin. cum ibi not. ff. eod. vbi plenius examinatur.

LEX XV.

1 VLtra modum. †Vendi tor qui non fuit in mora, non tenetur ad aliquid vltra sortem. hoc dicit lex ista. & est satis clara.
2 ☞ *Ad hoc ut posset agi de euictione, debet emptori res auferri per sententiam iustam, & ex causa quæ habuit originem ante uenditionem: & quid si solam possessionem amisit?*
3 *Si emptor agendo contra spoliatorem succubuit, an tenebitur uenditor?*
4 *Si uenditor promisit emptorem defendere de iure & de facto manu armata contra uolentem spoliare: an in tali casu teneatur emptori?*

LEX XVII.

1 EXpulsos. †Si res auferatur emptori ex causa quę non habuit originem ante venditionem, & de facto potius quam de iure, non tenetur de euict. vendit. h.d. & semper allegatur. & hoc duplici
2 ratione. † Primò. quia ad hoc vt possit agi de euic. debet emptori res auferri per sentẽtiam. vt colligitur ex l. vtiq;. ff. de reivẽd. sed hic non per sententiã, sed de facto fuit ablata per spoliationem. Secũdò. quia quãdo aufertur per sententiam, requiritur quòd sententia sit iusta: & si est iniusta, venditor nõ tenetur. quia potius dicitur casus fortuitus, b de quo venditor non tenetur. vt l. si per imprudentiam. ff. de euic. sed hic iniustè fuit ablata: etiam si spoliator esset dominus: quia propria authoritate non debuit sibi ius dicere. vt in. l. nullus. §. de iudæ. Est & tertia ratio: quia debet auferri ex causa quæ habuit originem ante venditionem. vt in. l. j. §. titu. j. sed hic nõ sic. In tex. ibi: [quem habere ius in eo negatis.]Iupple maximè: nam idem si haberet ius: quia debuit ipsum iudicialiter prosequi: & per sentẽtiam rem aduocare. & tunc etiam si solam possessionem aduocasset venditor, teneretur. vt in. l. ratio. §. j. ff. eo. In fi. l. ibi: [experiendum esse perspicitis.]Iupple contra spoliatorem: non contra ven
3 ditorem. † Sed pone q agendo contra spoliatorem succumbit. an tenebitur venditor? dic q aut egit interdicto recuperandæ, & nõ tenetur: quia in hoc non habet causam venditor: aut egit rei vendicatione: & tunc tenetur: vt in. l. euicta. §. j. de euic. q tenet hic gl. fi. in fi. & sic actio de euic. competit nõ solum si emptor succumbat se defendendo ab euincente: sed etiam si agendo contra euincentem. vt in illa. l. q tamen intellige sanè si venditorem requisiuit vt ipsum iuuaret agẽdo & obtinendo, aliàs secus. per. l. j. §. ti. j. Item si succubuit in rei vendi. & in publiciana: & sic est omnino excluſus à proprietate: sed si egisset rei vendi. tantum, & succubuisset, supereſſet sibi publiciana. ideo nõ ageret quousq; in pu
4 bliciana succũberet. vt l. si minor. §. si seruus. ff. de euict. † Sed pone q vẽditor promisit emptorẽ defendere de iure & de facto, an teneatur defendere manu armata cõtra volentem spoliare? dicũt doct. quod non: cum non sit de natura contractus. vt j. eadem. l. & istud verbũ potest intelligi ciuiliter, & scdm naturã cõtractus videlicet in iudicio. nõ solum de iure producendo iura sua. sed etiã de facto suscipiendo in se iudiciũ suis sumptibus & expẽlis.

a ¶ *Ad mensuram. Ad de hic quæ notaui ad l. ij. j. de peric. & commo. rei ven. & in. l. j. §. eo. titu.*

¶ *Fortuitus. Quid sit casus fortuitus. vi de gl. insti. de re. diui. in §. thesauros Bald. in l. quæ fortuitis. C. de pig. ac. Car. zab. in c. j. in. xij. q. de cõmo. & qualiter probetur casus fortuitus vide glo. in. l. ij. in. §. si ad diẽ. ff. de re mili. Iac. de Aret. in l. scire oportet. in. §. sufficit. ff. de excu. tut. Bar. in l. j. C. depoſi. & an sufficit probare per iuramẽtũ. de quo in. c. quia propter. d ele. & in. c. cũ Bertoldus. de re iudi. & per Archi. in. c. j. de dolo & contu. lib. vj. & q̃ sit differentia inter casũ fortuitum, & casum improuisum. vide gl. ff. in. l. j. C. ad legẽ corne. de sica. quam Bal. ibi dicit se nescire alibi: & an iniuria iudicis sit casus fortuitus. vide in. c. fi. de emp. & ven. Archi. & Io. an. in c. j. de dolo & cõ. li. vj. Io. and. in addi. Spec. de app. in. §. nũc breuiter. Anto. de But. & Ioã. de Imo. in. c. querelã. de procu. Bar. in l. contumacia. in. §. fi. ff. de re iudi. Cy. & Bal. in l. fin. C. desi. instr. Bal. in. l. qui accusare. C. de eden. Ang. in. l. nẽ exigimus. & est. l. ij. ff. si quis cau. Bar. cõ fi. incip. Ex facto ꝓponitur q ex causa.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc enim in facto consistit. nec tenetur venditor ex propria natura cõtractus hoc facere. sed sufficeret quod assisteret emptori secundum Iac. de Are. qui hoc tenet in l. dãi. de dam. infec. per l. si parentes. j. de euic. sed si promisit modo prædicto, verba illa videntur hoc importare. notarij tamẽ dicunt communiter in instrumẽtis quod vẽditor tenetur in se ltem suscipere suis sumptibus & expensis. Potest etiã illud verbum intelligi alio modo secundũ Bar. vt teneatur defendere de iure & de facto. i. quod non feratur sententia iniusta: & si feratur, vult teneri: & sic renũtiare legi super imprudentia. quod fieri potest. ita videtur no. Bar. in. l. stipulatio illa. de ver. obl. Bal. hic hoc vltimum improbat: quia sententia iniusta æquiparatur casui fortuito: ad quem non censetur se obligare per verba generalia: sed requirit specialis mentio. iuxta not. in. l. sed & si quis. §. quæsitũ. ff. si quis cau. Item Bar. dicit hæc vera. nisi oblatio quæ fit de facto, haberet originem ex persona venditoris. vt quia per inimicum eius. arg. in. l. si merces. §. eulpę. ff. loca. sed Bal. hoc limitat. si inimicitia fuberat tempore venditionis: secus si superueniat: quia de casu aduentitio non censetur cogitatum &c. hoc vide per Bal.

a ☞Si pater emit libros. Adde Cy. Bart. & Ang. in. d. l. filiæ licet. C. de colla Bart. in. l. donationes. in. §. pater. ff. de do. Raph. cuma. consi. ccxxvj. inci. quidam filio studenti. Alexã. de imo. consi. cxij. incip. circa primam dubitationẽ. in. ij. vo. & est consilium duplicatũ cõsi. ciij. in. iij. vol.

Si quis alteri uel sibi sub alterius nomine uel aliena pecunia emerit. *Rubrica.*

1 †Rubrica ista continet tres partes. Prima est. qñ quis emit alteri, seu pro altero. i. dicere nomine alterius: & ad illius vtilitatẽ, non suam reuera. licet soluat pretium de pecunia sua. quo casu quæritur illi dominium per traditionẽ: & de ista prima parte loquuntur tres primæ leges. intelligendo primam legẽ quod maritus emit nomine vxoris. gl. tamẽ non sic intelligit: sed q ipsamet vxor emit pro se, de pecunia tamen viri: & vterq intellectus est bonus. de ista etiam parte loquitur. l. cùm per eos. Secunda pars quãdo quis reuera emit sibi: & ad suam vtilitatẽ: simulatè tamen facit apponi nomen alterius in instrumẽto, fingẽdo se emere nomine illius. quo casu inspicitur veritas, & non fictio: & sic dominium quærit sibi, & non illi: & nomen illius censetur accommodatũ in instrumento sine aliquo effectu. & de ista parte loquitur l. iij. & v. & etiam. l. multum. In secũdo casu qui ponitur in ver. [quòd siquidẽ emisti.] Tertia pars est quãdo qs emit sibi & suo nomine, & nõ sub nomine alterius, soluitur tamen pretiũ de pecunia alterius, vel illo inscio: vel sciente & patiente, seu pecuniã submministrãte. & de ista parte loquitur. l. j. secundũ intellectũ gl. & etiã. l. multũ. in primo casu in versi. nam siquidem vxor tua. & l. qui aliena. cum. l. fi. & ista multum conferunt ad vtilitatem harum legum. in quibus subesse videtur quædam confusio.

2 ☞Maritus si emat nomine uxoris, & soluat pecuniam de suo, an uideatur donata?
3 Si pater emat libros pro filio studente, an uideatur ei donare?
Si mater emat nomine filiorum, an censeatur eis donare?
4 Lucrum acquisitum per filiam de pecunia paterna, an sit patris?

LEX I.

1 SI pecunia. †Intelligendo hanc legẽ vt dixi q maritus emerit nomine vxoris. hoc dicunt tres leges primę. Cùm qs emit rem nomine alterius: soluit tñ pretiũ de pecunia sua: & quæritur cui acquiritur dominiũ; si res fuit tradita illi cuius nomine fuit empta: vel per venditorẽ: vel per emptorẽ, seu de emptoris voluntate acquisita, per illum acquiritur illi dominium: quia ex hoc præsumitur empta pro illo: & ad illius vtilitatem. An autẽ emẽs possit repetere pecuniam quam soluit ab illo pro quo soluit: sub iudice lis est. & constitit in cognitione iudicis: vt si non fuit donata, possit repeti. si verò donata, aliquãdo repetitur, aliquando nõ: aliquando repetitur si donatio non valuit, nec fuit cõfirmata, sed reuocata. aliquando non si valuit donatio: hoc dicunt illæ tres primæ leges. & in. l. j. †maritus emit nomine vxoris, & soluit pecuniã de suo, an possit repeti. text. nõ declarat. sed dicit si credis posse consequi, age. Breuiter dubium stat in hoc, vtrum videatur in dubio donata: dic vt no. j. de don. inter virum & vxorem. l. si filij tui. & eo casu quo videtur donata, si non fuit cõfirmata: sed potius reuocata, repetitur aliquãdo. quatenus mulier ex ea est effecta locupletior: vt j. eo. l. multum. ver. nam siquidem. Interdum insolidum. vt in l. quòd autem. §. si vir. ff. de do. inter virum & vxo. quòd dic vt in. l. multum. in glo. ij. In. ij. l. pater emit nomine filiorum, & fecit sibi patri tradi: postea emãcipauit filios, & eisdem tradidit. vel passus est q illi possessionẽ acciperent: ex hoc videtur emisse pro illis, & ad illorum vtilitatem: & sic eis acquiritur dominium: de pretio autẽ quid iuris sit. nihil dicit: an possit ab illis repeti? dic q non. quia in dubio inter ascendentes & descendentes præsumit animus donandi. vt in. l. Publia. ff. depositi. & no. Bal. in. l. quæ dotis. ff. solu. mat. non
3 est ergo donatio rei emptæ: sed donatio pretij. † & istam legem
a Barto. alibi allegat ad q. illam qua quæritur si pater emit libros pro filio studente, an videatur ei donare per hanc. l. si tradidit, & non emit: secus, quia videtur in peculium profectitium concessisse. vt in. l. si. de pecu. leg. vt ipse no. §. fa. er. l. filiæ cuius. vbi gl. tangit. & l. si donatione. j. de col. & si filius est doctor, vel postea doctor efficitur: statim confirmatur donatio: quia transit in peculiũ quasi castrense. idem si filium emancipauit: vt in. l. donationes. §. pater. ff. de dona. alleg. non confirmatur nisi patre præmoriente. vt in. l. ij. §. de inoffi. dona. In. l. iij. mater emerat nomine filiorum: & illis fuit tradita possessio. vnde illis acquiritur dominiũ. & pecunia non potest repeti: quia censetur donata. & donatio statim valuit: quia non habebat filium in potestate. ita intelligo istas le-
4 ges. †In glo. dicit per istas leges non esse verum illud quod not. glo. in. l. cùm oportet. j. de bonis quæ lib. quòd lucrum acquisitũ per filium in potestate de pecunia paterna sit patris: sicut nec res empta per filium, vel eius nomine, non est patris: sed filij. sed salua pace sua. licet emens rem de pecunia aliena efficiatur dominus quando extraneus: & non ille cuius est pecunia: si tamen est in potestate illius. cùm iura vetera non sint correcta in profectitijs, sed solùm in aduentitijs. & de iure veteri ratione patriæ potestatis quicquid acquirebat filius, acquirebat patri. & si non acquisiuit ex pecunia paterna: & sic profectitia in dispositione iurium antiquorum. vt tale lucrum sit patris ratione patriæ potestatis: & etiam illo inuito. quia pecunia erat paterna. aliàs si deficeret primum, verum esset quòd ipse dicit in multis iuribus dicentibus quòd res empta per me de pecunia aliena est mea, & non illius. vt. §. de rei vendi. l. si ea. Bart. tamen tenuit quòd medietas lucri sit patris ratione suæ pecuniæ. & ratione supradicta. alia medietas sit filij: propter eius labores. qui sunt aduentitij, non profectitij. & in dubio medietas lucri appropriatur pecuniæ, & alia medietas industriæ, vel operæ. vt in. l. si non fuerint. in prin. cum ibi no. ff. pro socio.

2 ☞Quod procedat iste libellus peto rem cum fructibus perceptis, quos æstimo tantum, absque eo quod dicat uel specificet qui, & quales, & quanti fuerint recollecti.

LEX IIII.

1 QVamuis. †Cùm quis emit alieno nomine, de pecunia tamen sua, si res fuit tradita sibi, & non illi cuius nomine fuit empta: dominium acquiritur sibi, & non illi, quia censetur esse empta pro se: & & ad suam vtilitatem. & nomen illius fictitiè fuisse appositum in instrumento: & sic accommodatio potius facta est ad nudum ministerium. h. d. illa lex. cum sequẽti. & in illa prima emẽs fecit apponi nomen socrus suæ, & dixit se emere nomine illius. In. l. seq. fecit apponi nomẽ vxoris. tamen in vtraq traditio fuit facta ipsi emẽti. & sic loquitur de secũda parte rubr. qua censetur emisse sibi: licet emerit sub alterius nomine. Differũt ergo à præcedẽtibus legibus: quia in illis traditio fuit facta illi cuius nomine res fuit empta; & sic pro eo erant duo. s. emptio facta suo nomine. Itẽ traditio possessionis pro emente non erat nisi vnum, quia soluerat de pecunia sua. & duo prævalent vni. arg. in. l. re cõiuncti. ff. de legat. iij. sed hic pro ipso emente erãt duo: quia soluerat de pecunia sua; & quia sibi fuit tradita possessio, & remãserat pœnes eum: nam si postea transtulisset in alterum, cuius noie emit, tantùm esset quãtum si sibi fuisset tradita à venditore. vt patet in. l.
2 ij. suprà eod. ista. l. cum text. in fi. allegatur per doctos. † quòd procedit iste libellus peto rem cum fructibus perceptis, quos æstimo tãtum: absq eo quod dicat vel specificet qui, & quales, & quanti fuerint recollecti: puta de vino tantùm, & de frumento &c. Et quia petuntur accessoriè. vnde non requiritur tanta specificatio sed si peterentur simpliciter, deberẽt singulariter specificari. arg. in. l. iij. §. armamenta. ff. de rei ven. vide hic Bal. qui tangit aliqua

qua bona super isto puncto allegando Inno. in. c. inter dilectos. de dona. & c. certificari. de sepul. & in. c. grauis. de depositio. vide etiam per eundem in. l. ij. si secundò nupserit mulier.

2 ☞Si reperitur in instrumento quòd uxor alicuius suo nomine emit aliquam rem de pecunia mariti, cui acquiratur dominium: an sibi, an marito? & nu. 4.
3 Quid si apparet quòd re uera ipse maritus emit pro se, & quòd nomen uxoris fecit apponi fictitie in instrumento, an tunc dominium acquiratur uiro inspecta potius ueritate quàm fictione?
4 Quid si ipsa mulier emit, nec ipsa sola continetur in instrumento: sed emit ipse maritus, qui uerba emptionis protulit: dicendo uendis uxori meæ absenti. an ualeat cõtractus?
5 Nuntius, & procurator, qualiter differant?

LEX VI.

1 MVltum. †Lex ista est multũ vulgaris. & ad multa allegatur. quę colliguntur ex tertio casu. qui secũdùm doc. nõ est alibi. glos. dicit q ponit tres casus. & non declarat. sed eos sic declaro. Primus casus est. quãdo quis emit noie pro se, de pecunia tamẽ aliena: & sic in instrumẽto nomẽ suum dũtaxat fuit appositum: nec erant aliæ cõiecturæ quòd emisset pro alio. Secũdus casus est. qđ erãt aliæ cõiecturæ q re vera nõ emit pro se, sed pro illo cuius erat pecunia. licet nomẽ suum tãtum cõtineatur in instrumẽto. Tertius casus est. quãdo in instrumẽto cõtinetur quòd emit pro alio. & sic duplex nomẽ cõtinetur, scilicet emptoris, & illius pro quo dixit se emere: cõcepit tamẽ verba in personam illius alterius: & sic tãquam nũtius, nõ tanquàm procurator: & in hoc differt iste tertius casus à tribus primis legibus. in quibus cõcepit verba in personã suam: & sic tãquam procurator: vel neg. gestor. dicẽs emo noie talis: nam ex suo cõsensu perficitur emptio. sed hoc dixi vẽdis tali absenti: non autẽ dixi nomine illius. quæ verba pertinent
2 potius ad nũtium quam ad procuratorem. † Quæritur ergo hic si reperitur in instrumẽto q vxor cuiusdam suo noie rem quãdã emit de pecunia mariti, cui acquiratur dominium: an sibi, vel marito? Imperator distinguit. quòd aut ipsa emit pro se: & reuera ad suam vtilitatem. quòd in dubio præsumitur postquàm ita continetur in instrumẽto: nec apparẽt aliæ cõiecturæ in cõtrarium: & tũc acquiritur sibi: sed si maritus submministrauit sibi pecuniã animo donãdi, põt reuocare donationem. & repetere pecuniã. quatenus ex ea mulier est effecta locupletior. nã hoc est regulare in donatione facta inter cõiuges, vt donatarius nõ teneatur vltrà.
3 †si verò nõ obstãte quòd ita cõtineatur in instrumẽto quòd ipsa mulier emit suo noie, apparet quòd revera ipse maritus emit pro se: & quòd nomẽ vxoris fecit apponi fictitiè in instrumẽto: dominium acquiritur viro. inspecta potius veritate, quam fictione. vt §. plus valere quòd agit. l. ij. Sed quæ sunt istæ cõiecturæ? Bal. declarat. licet tex. & gl. nõ declarent: quia possunt colligi ex præcedentibus: ltẽ ex sequẽtibus. ltẽ ex ambobus semel mixtis ex pcedentibus: quãdo cõstat per testes ita fuisse actum & tractatũ inter virũ & vẽditorem. Ex sequentibus qñ vxor hoc fateret. recognoscẽdo bonam fidem ex vtriq. quãdo traditio fuisset facta viro: & ipse semper fructus percepit, & mulier nil gesit: nec cõmodum percepit. argu. in legibus duabus præcedẽtibus. †Tertius
4 casus. qñ ipsa mulier emit: nec ipsa sola cõtinetur in instrumẽto, sed emit ipse maritus. s. verba emptionis protulit. dicẽdo vendis vxori meæ absenti: & isto casu (qui est notabilior aliis) dicitur, q cõtractus ille non valet. supple quãdo nõ habebat mãdatum ab ipsa vxore de hoc faciendo. & quòd ex eo nõ acquisiuit actionẽ personalem vxori. quia nõ potuit per liberam personã alteri acquirere. vt in regula vulgari. nec etiam sibi acquisiuit: quia noluit. cùm nõ conceperit verba in personam suam: dicẽdo vẽdis mihi. vel dicẽdo emo à te nomine vxoris. quo casu acquireretur sibi: quia contractus perficeret ex suo cõsensu: teneret tamẽ cedere actionem vxori. sicut quilibet alius procurator in contrahendo nomine domini. vt in. l. possessio. §. fina. ff. de acquiren. possess. Si dicit vendis vxori meæ absenti: & sic locutus est vt nuntius. vnde cõ
5 tractus non perficitur ex suo cõsensu. sed debet perfici ex consensu vxoris. cùm nuntius tantùm verba absentis portet. & vtitur
a nudo ministerio. tamen cõtractus debet perfici ex cõsensu illius cuius est nuntius. cùm ergo mulier hoc nõ dedisset mandatum, non perficitur contractus. quia deficit consensus vnius partis, nec potest ratificari: quia deficit substantia contractus: aliàs cùm ratificatio requirat radicem in substantialibus verum, licet contractus non valeat, nec alicui ipsorum acquiratur obligatio: si tamen sequatur traditio, transfertur dominiũ a in personam illius cui fit: & sic ex inutili cõtractu transfertur dominium, sicut & possessio. Nec ob. l. nũquã nuda. de acquir. rer. domi. vbi in translatione dominij requiritur causa habilis: & hic non subest: postquã contractus erat inutilis: quia sufficit quòd putaretur vtilis: vt in toto tit. de condi. inde. & sic sufficit causa vera, vel putatiua. hoc dicit in effectu tota lex. In primis ergo duobus casibus solùm nomine vxoris erat in instrumento. in hoc vltimo nomine mariti: & etiam vxoris. & ipse maritus exercuit actũ emp. licet pro vxore. sed in præcedentibus ipsa vxor tantùm. In tex. ibi: [vxore tua cõparante. J. re vera, & pro se. quòd præsumitur si ita continetur in instrumento: & aliud non apparet. In text. ibi: [à te nomine tuo habito.] supple re vera: licet hoc non cõtineretur in instrumento quòd tu emisses: sed solũ quòd vxor emit. tamẽ veritas poterat probari in contrarium verè, vel per cõfectu ras, inter quas erat illa: quòd possessio fuit tradita tibi, & nõ sibi. vt j. in versi. [quòd si tu quidẽ emisti.] In tex. ibi: [inquantum tu pauperior, & illa locupletior.] hoc procedit secũdùm gl. ij. quãdo maritus ministrauit pecuniam ipsi vxori, vt traderet vẽditori. nã si tradidisset partem, & aliam partem perdidisset, nõ repeteret nisi partem solutam: quia nõ in plus est effecta locupletior. & præsupponiẽ quod ministrauit hic animo donãdi. quod qñ sit dic vt no. per gl. in. l. si filij tui. j. de do. inter virũ & vxo. sed si maritus eã soluisset vẽditori: & sic liberasset eam ab eo, in totum repeteret. quia in totum censetur facta locupletior. vt in. l. quam gl. allegat. Idem si non animo donandi si hoc potest probari: vel si cessat præsumptio donationis. † In tex. ibi: [cõparasti nomine ipsius.] actũ cõparandi exercuisti: nõ tamẽ cõparasti. quia nõ dixisti: emo nomine vxoris: sed dixisti vendis vxori meę absenti. Sed nũc opponitur fortiter pro declaratione gl. quæ incipit: [sine mãdato.] iste cõtractus cũ perficiatur solo consensu, potest perfici per nuntiũ, vel epistolam. vt in. l. j. in fi. ff. de contrahẽ. emp. Aut ergo iste maritus concepit verba tanquam nuntius, dicendo vendis vxori meæ. & tunc debet acquiri actio vxori. scilicet directa: Aut concepit verba in personam suam, dicendo vendis mihi recipienti nomine vxoris: & tunc actio directa debet acquiri sibi: quàm postea tenebitur cedere vxori. l. possessio quoque. §. & si possessio. ff. de acquiren. possess. Text. autem iste dicit quòd neutri ipsorum acquiritur. quòd non videtur posse stare. propter hoc gloss. quæ communiter tenetur. intelligit quando verba concepit vt nuntius. quia si vt procurator, fateretur contrarium. nec obstat contrarium. quia procederet si habuisset mandatum ab vxore de contrahendo vt nuntius: sed hic nullum habuit mandatum de hoc: vel si habuit, non habuit vt nuntius: sed vt procurator, ipse autem egrediens formam mandati non emit vt procurator, sed vt nuntius. & si dicatur licet non habuit mandatum, vxor potuit ratificare. & hoc tantum debet valere quãtum si mandatum habuisset, vt in l. fina. §. ad macedo. posito etiam quòd requireretur speciale mandatum. nam etiam tunc locum habet ratificatio. vt. l. quòd si de speciali. ff. de mino. Respondetur verum esse quòd factum falsi procuratoris, qui tanquàm procurator contraxit, concipiendo verba in sua persona, cùm tamen mandatum non haberet, potest ratificari: quia ratificatio reperit substantiam super qua fundatur: videlicet consensum procuratoris, ex quo contractus perficitur. sed factum falsi nuntij non potest ratificari. quia non reperit substantiam neque consensum ratificantis, qui non dedit ad hoc mandatum. & ex quo consensu contractus veniebat perficiendus. & hæc est communis sententia. licet Iacob. de Aret. non considerans prædicta, nec videns rationem quare non posset ratificari, intellexerit istum tex. nec in nuntio, nec in procuratore. sed in proxeneta. qui non habet mandatum concludendi, sed tractãdi. † tamen Docto. tenent gloss. quæ postea in glo. se volens ipsam declarare, ponit differentiam inter. nuntium, & procura-
rem. a qui se habent vt genus & species. quia omnis nuntius est procurator cùm habeat mandatum: sed non omnis procurator est nuntius: & dicit ea quæ. §. dixi prosequere vt in gl. Dicit etiã q si nuntius egreditur formam mandati: quia non contrahit vt nuntius, sed vt procurator, concipiendo verba in suam personam: contractus nõ est nullus: sed acquiritur obligatio sibi. quia

a ☞Procuratorẽ. Adde Spec. ti. de procu. in §. vt in aũt. versic. & not. q̃ large. Cardi. zaba. in c. j. in secũdo not. de obl. ad ratio & in c. cũ dilecti, in. j. no. de procu.

Universidad de Navarra Biblioteca

a ¶ Per procurat. Adde q̃ de ista. q. sunt duæ opi. vide p Bar. in.l.gallus. in.§.forsi tan. ff.de li.& posth. Bald.in auth.nisi rogati.C.ad treb.in.l.si quis alumnam.C.de nup.& in.l.post mortem.in fi.ff.de adopt. Io.an.in regula si qs. de regu.iur.lib.vj. in mer. Abb. & doctores. in. c. veniens. de cogn.spi. Ant.de but. in. c. per venerabilē. qui filij sint legi.Fed. de senis cōsti.xv.incipit. quæstio talis est. syndicus eiusdem vniuersitatis.

b ¶ Subscribens. Adde gl.in.c.si qs præsbyterorū. de rebus eccl. nō alie.l.distrahente. hoc tit.l.si qua per calumniā. C.de epis.& cle.Bar.in.l.quæ dotis.ff.solu.ma. Barb. consi.lxxxvij.incip. Istud referā in medium.in.v.col. in.iij. vo.& an subscriptio vnius faciat tantā fidē ac si ille totā scripturā scripsisset. Vide per Lud.rom.in.l. admonendi. in. xix. col. ff.de iureiur. Bal. in.l. cum antiquitas. C.de testam. Bald.in prin.ff.in vlt.col.

c ¶ Vel sigillans. An sigillum appositū scripturæ facit illā auth. vide Io.an. in.c.ij.de fo. compet. lib.vj. in nouella. doct. in cle. 2 statutū. de ele. cardi. zab.in.c.scripta. in.j. col.de fi.instru. & in c. peruenit. in.v. no. de fideius.

subest cōsensus suus: ex quo cōtractus perficitur. sed ecōuerso si procurator egreditur formā mandati,& non cōtrahit vt procurator, sed vt nuntius, nō valet cōtractus: quia deficit substātia cōsensus. s. absentis per hāc legem. Ex quibus omnibus collige plura notabilia. quæ per se patent. & dicūt Doct. quod iste tex. nō est alibi. & inducit Cy. ad q. de qua in.c. accedens. extra. de præben.

☞ *Si in mandato procuratoris dicatur talis constituit talē procuratorem,& nuntium speciale: an poterit procurator concipere verba cōtractus prout vult, uel in personam suam: tanquā procurator talis. uel in personam domini: tanquam nuntius?*

Episcopus uolens conferre beneficium alicui absenti, si dicat inuestio talem absentem per te cōsanguineum suū: & sic dirigat uerba in ipsum tanquam nuntium, si non habet ad hoc mandatum: licet absens postea ratificet. non acquiritur sibi ius in beneficio.

Quid si dirigeret uerba in ipsum, tanquam procuratorē: uel nego. gesto?

Quid in matrimonio, an posit cōtrahi per procuratorem habentem speciale mandatum?

Maritus non potest acquirere uxori actionem: nisi quando recipit emphyteusim pro se & uxore.

Quod potui nolui: quod uolui adimplere nequiui.

An ex contractu inutili transferatur dominium?

Facilius acquiritur alteri per alterum dominium, quam obligatio personalis.

LEX VII.

Vm per eos. †Ex contractu eius qui potestati meę subiectus est facto nomine meo acquiritur mihi actio: quam possum per me, vel per alium intentare. sed si nō est meo iuri subiectus, acquiritur sibi. quā ille vel alter cui cesserit, intētare potest. hoc dicit. alias leges videte per vos. Item circa. l. multū. no. † quod illa quæ sunt dicta circa vltimum casum non videntur habere locum: attenta forma quā vtuntur notarij timore huius. l. quia dicunt talis constituit talem procuratorem,& nuntium specialē: & sic potest concipere verba prout vult. vel in persona domini, tanquā nuntius. cuius contrariū habetur hic in tex.& gl. Bar. autē in. l. qui autē. §. fi. ff. de consti. pecu. dicit quod illa verba & nuntium specialē. nil operantur. nisi in his quæ specialiter fuerunt cōmissa: quia nō potest esse nuntius nisi in illis: cum semper requiratur speciale mandatū in nūtio. Bal. hic tenet contrariū, & melius. quia in his quæ cadunt in generali mādato tantū operatur generalitas respectu cōmunium, quantū specialitas respectu quorūdam: vt in. l. si duo. de admin. tuto. ff. Si ergo in generali mandato venit quod possit emere, vel vendere: vt qa fuit constitutus cum libera administratione: tunc videtur specialiter commissum quod emat, vel vendat: quia quodlibet particulare comprehensum in specialitate censetur specialiter expressum. ergo tanquam in expresè commisso poterit loqui vt nuntius. In his autem quæ non cadunt sub generalitate: vt sunt illi casus in quibus requiritur speciale mandatum, fateor dictum Barto. procedere. † Item inducuntur prædicta. si Episcopus volens conferre beneficium cuidam absenti, inuestiat quendam suum consanguineum pro illo: si dirigat verba in absentem, puta inuestio talem absentem per te consanguineum suum: & sic dirigat verba in istum tanquam nuntium: si non habet ad hoc mandatum: licet absens postea ratificet, non acquiritur sibi ius in beneficio: quia factum falsi nuntij non ratificatur. secus si dirigeret verba in ipsum tanquam procuratorem, vel nego. gesto rem. puta te inuestio prę̃sentem & recipientem nomine illius: sic videretur intelligi notabili. in. c. accedens. de præbendis. † Item in matrimonio. licet Canonistæ teneant quòd possit contrahi a per procuratorem[a] habentem speciale mandatum: vt in. c. finā. de procura. li. vj. glo. tamen iuris ciuilis dubitat. & videtur sentire contrarium in. l. sufficit. ff. de spon. & videtur hæc opinio verior de rigore iuris: quoniam actus qui celebratur per procuratorem, perficitur ex consensu ipsius procuratoris. quia cōcipit verba in suam personam: sed ille qui celebratur per nuntium, non perficitur ex consensu nuntij: sed ex consensu mittentis. quia cōcipit verba in personam illius. dicens, quia talis qui mittit me ad te, emit talem rem me eius nuntio mediante: & verba eius tibi portante. tanquam pica, vel organum. sed matrimonium nō pōt perfici nisi ex consensu ipsorum iugaliū. ergo si cōstituis procu. ad contrahendum matrimoniū, nō poterit cōcipere verba in suā personam. dicendo, cōtraho tecum matrimoniū nomine talis: qa sic perficeret ex consensu. sed debet concipere in personam absentis: dicendo talis contrahit matrimoniū tecū me mediante. & sic loquitur vt nuntius, non vt procu. ergo non per procuratorē sed per nuntium est contrahendum inter absentes. nisi dicamus q̃ fauore matrimonij procurator specialiter constitutus ad matrimonium contrahendū, censeatur constitutus meliori modo quo potest constitui. & sic nuntius potius quā procurator. quia verba nō repugnant. cum omnis nuntius sit procurator: vt hic dicit in gl. & sic posito q̃ in procuratorio nō dicatur vt nuntiū specialē, nihilominus poterit concipere verba in personā absentis, tanquam nūtius. & nō habebit locū q̃ hic dicit. sed si ille qui cōtrahit nosce absentis, nō habet mādatū: puta pater sub cōfidētia filij cōtrahat matrimonium nomine filij, cōcipiēdo verba in personā illius: puta filius me mediante contrahit matrimonium tecū, non valet: nec reconualescit per ratihabitionem secundùm Pet. vt refert hic Cy. licet dominus Inn. videatur tenere cōtrariū fortè de 5 æquitate magis, quam de rigore fauore matrimonij. † Postremò no. virum non posse acquirere mulieri actionem. dicit Albe. hoc fallere cùm recipit emphyteusim pro se & vxore. vt in authē. de alie.& emphy.§. emphyteusim. Item no. verba illa ad quæ semp allegantur. quòd potui nolui quòd volui adimplere nequiui. de 6 quibus in c. cùm super de offic. deleg. † Item quòd ex contractu inutili transfertur dominium. quòd est verum. nisi sit expresse per legem reprobatus. vt in l. non dubium. suprà de legibus. ibi ex eo, vel ob id de pos. autem clarum est cùm consistat in facto, quòd transfertur. vt in. l. j. §. si vir. ff. de acqui. pos. Item quòd faci lius acquiritur alteri per alterum dominiū, quàm obligatio personalis. ratio tangitur in gl. fi.

De rebus alienis non alienandis, & de prohibita rerum alienatione uel hypotheca. Rubrica.

2 ☞ *Subscribens, uel sigillans aliquam scripturam, censetur consentire contentis in ea: si sciebat contenta.*

LEX I.

1 Si præsidi. †Omnes leges huius titu. vsque ad l. fi. excluside tractant de prima parte rubr. & volunt hoc in effectu. Quod si vendis vel alienas aliquo titulo habili ad transferendum dominium rem alterius tuo nomine sine voluntate illius, non transfers dominium: nisi vendas iure creditoris. vel ratione alicuius officij publici, ex quo habeas potestatem transferendi: & quòd dominus re extante & non præscripta non potest à te petere pretium. quòd non succedit loco rei. sed debet vendicare rem à possessore: & potest. nisi tibi successerit hæreditario iure: quia tunc cū teneatur de euictione, ex persona tua repelleretur per exceptionem quem de euictione tenet actio &c. l. vendicantem. ff. de euictio. Re autem perempta vel præscripta potest in subsidium à te repetere pretium; ne remaneat in damno. nec videtur consensisse licet sigillauerit instrumentum venditionis, si ignorabat contenta in eo. hoc dicunt in effectu istæ. ll. quæ omnia examina vt plenè no. in l. mater. &. l. cum à matre. §. de rei ven. & in Spec. not. illud quòd dixi de sigillo in. l. ij. idem habetur in suscriptiōe. suprà 2 plus valere quòd agitur. l. fi. Ex † quibus à contrario sensu colli- b gitur quòd subscribens[b] vel sigillans[c] aliquam scripturam, cen- c setur consentire contentis in ea; si sciebat contenta. de hoc tamen dic vt in. l. Caius. ff. de pigno. actio.

2 ☞ *Verbum alienatio. quid comprehendat?*

3 *Si per statutum prohibetur res alienari in forensem: an censeatur prohibita constitutio ususfructus, & an etiam pignoratio rei?*

Quid in prohibitione alienationis facta à testatore ne hæres possit alienare aliquam rē in aliquem de consortibus?

4 *Prohibitus alienare, an possit locare ad longum tempus?*

An sit

5 *An sit dare aliquem in dum uel cautelam, quòd prohibitio contrahentium habeat impedire translationem dominij?*

LEX VII.

1 Ancimus. †Lex ista tractat de secunda parte rubricæ. & dicit q̃ prohibitio alienationis facta à. l. vel à testatore, vel à contrahētibus, importat hoc q̃ nō possit transferre dominium directum vel vtile: nec aliquod ius in re. siue illud ius sit pars dominij vsus fructus, siue non: tamen sit tale per q̃ posset res aduocari. tamen sit ius constitutum in re, quòd habeat vsum rei incommodare: vt 2 ius seruitutis prædialis. hoc dicit illa. l. † & hoc de largo significato huius verbi alienat. quòd verificatur in quolibet prædiorum: sed de stricto & proprio significatu non comprehenditur nisi translatio dominij directi, vel vtilis. & illa tantum censeret prohibita. vt no. in auth. de resti. & ea quę parit super verbo alienari. 3 in glo. mag. & hic in glo. Ex quo dicit Bal. † quòd si per statutū a prohibetur res alienari in forensem: cùm verba statuti debeant stricte & propriè intelligi: non censetur prohibita constitutio vsusfructus in aliquem forensem: nec etiam pignoratio rei. pro quo videtur casus in. l. in quorum. ff. de pigno. Et idem si testator odio consortium hæredi mandat vel iubet quòd non possit aliquam rem alienare in aliquem de consortibus suis. quæ depositio est odiosa. ideo non prohibetur hæres constituere vsumfructum, vel pignorare rem hæreditariam consorti. nisi pignoratio esset facta in fraudem. quæ præsumeretur si facta fuisset pro tanta pecunia quanta valet: quia non esset verisimile quòd vnquam 4 eam lucretur: vt habetur in. l. qui habebat. ff. de lega. iij. † Sed an possit locare ad longum tempus ille qui est prohibitus alienare? gl. videtur tenere quòd sic in. l. codicillis. §. instituto. de lega. iij. Sed per omnes reprobatur per. l. j. §. qui in perpetuum. si ager vectigalis. quia ex tali locatione transfertur dominium vtile. & sic fit contra prohibitionem. & dicitur ad longum tempus, quando ad decennium, vel vltra. in quibusdam tamen locis seruatur q̃ vsq; ad quinquennium. & ad prædicta facit clemen. j. cum ibi notatis. de re. eccle. non alie. licet autem ista. l. videatur æquiparare prohibitionem legis, & prohibitionem testatoris, & etiam cōtrahentium, quantum ad significatum verbi: tamen quantum ad effectum non æquiparantur: quia prohibitio legis vel testatoris, q̃vim legis habet: operatur vt impediatur translatio dominij; & q̃ alienatio sit ipso iure nulla. sed prohibitio contrahentium nō impedit translationem dominij: sed facit vt veniens contra prohibitionem teneatur actione personali ad interesse: nisi in quibusdā casibus specialibus. in quibus impeditur translatio dominij. & hoc examinatur bene in. l. ea lege. §. de condi. ob cau. & ad hoc tē 5 dit prima gl. quam plenius examina. vt in. d. l. ea lege. † Querunt tamen doct. vtrum sit dare aliquem modum vel cautelam, quòd prohibitio contrahentium habeat impedire translationem dominij. & Cy. ponit hic plures modos, & aliquos reprobat. Bart. tangit in l. qui absenti. ff. de acqui. pos. in. §. fi. & finaliter dat modum clarum & apertum quòd promittatur pœna vel interesse si fiat contrà: & pro tali pœna & interesse obligetur illa res, quæ prohibetur alienari. tunc enim propter ius pignoris, quòd prohibens habet in re, impeditur translatio dominij; textus est in. l. si creditor § fi. ff. de distrac. pig. secūdùm vnam literam negatiuam. quæ est vera. prout refert Bar. fecisse videri in pandectis, cùm ille casus sibi de facto accideret, & etiam domino Francisco tigrini de pisis. vnde cùm hodie semper in instrumentis publicis partes promittant obseruare conuenta: & pro obseruatione prædicta obligent se & omnia bona sua: semper impediretur dominij trāslatio secundùm opinionem prædictam. Tangit hic Cy. aliquas quæstiones. sed plenius vide per Barto. in l. filiusfami. §. diui. ff. de legatis primò. vbi multa circa materiam tangit. tene primam solutionem gl. quia communiter tenetur.

De communium rerum alienatione. Rubrica.

LEX I.

1 Si nulla †Sicut quis non potest transferre dominium rei quæ est in totum aliena: ita si est communis inter ipsum & alterum, non potest transferre dominium partis alterius. nisi sit filicus, qui ex priuilegio potest rem quam habet cum priuato, vendere. & transfert dominium etiam partis socij. de parte sua verò quis potest facere quòd vult: & alienare etiam alteri quàm socio. nec potest socius illam aduocare ab emptore: etiam in priuilegio militari. hoc dicit. totus tit.

De pactis inter emptorem & uenditorem compositis. Rubri.

2 ☞ *Si agitur ut res sit inempta si pretium non soluatur, tunc hæc resolutio contractus non dicitur nouus contractus sed distractus.*

3 *Si per statutum esset soluenda gabella de quolibet contractu, non habebit locum in hoc distractu: cum non sit nouus contractus.*

Quid in retrouentione?

Quando contractus resoluitur, restituitur res uēdita cum fructibus perceptis etiam ante moram: sed in retrouentione nō restituuntur fructus ante moram percepti.

4 *Verbum pertinet, uel reuertatur, an sit uerbum directū: an obliquum?*

5 *Pactum de retrouendendo pro eodem pretio non est improbatum à iure, tanquam faciat præsumi contractum pignoratitium, & factum in fraudem usurarum.*

Quid si uenditio esset facta pro multo minori pretio quàm ualeret?

6 *Ex pacto incontinenti appositio quòd oriatur actio præscriptis uerbis.*

7 *Oblatio sola, an sufficiat: ad hoc ut quis possit agere ex contractu, & sic ad actionem consequendam?*

8 *Casus in quo ex solo pacto sine traditione uera uel ficta transfertur dominium.*

9 *Per electionem unius ex contrariis censetur quis alteri iuri contrario renuntiasse.*

10 *Per actum contrarium uidetur quis renuntiare iuri suo quòd habet de iure communi, & quid si habeat ex priuilegio?*

11 *Venditor qui poterat uti pacto legis commissoriæ, & rem uendicare, si petat pretium, uel usuras eius, an statim perdat ius uendicandi quòd habet ex pacto etiam antè quā pretium uel usuras consequatur?*

12 *Si locaui tibi fundum, cum pacto quòd debeam tibi consignare quædam infrà mensem, alias possis recedere à conuentione, & ego non consignaui, nec tu recessisti: & petisti quòd tibi consignem promissa: & ego obtuli me paratum, & nunc tu uis à petitione recedere, an possis?*

a ¶ Statutum. Adde de hoc & dic vt per d. Frā. de Are. in consil. suo cxxv. col. iij. ver. circa secundum principale. & ibi an comprehēdat pignus vel hyporhecā. & theoricam Paul. de ca. hic vt cōmunem refert & sequitur. d. Barto. fozi. in suo cōsi. lxxv. col. j. verſ. circa secundū. & an locatio ad longū tēpus dicatur alienatio. vide p Alex. de Imol. late in cōsi. j. col. ij. & seq. in iiij. vo. & de locatione de nouēnio in nouennium. per eūdem Alexā. in cōsil. cv. in iij. vol. Cur.

b ¶ Gabella. Addē Bertachi. de firmo i trac. de gabellis.

LEX I.

1 Si ea lege. †Pactum appositum incontinenti iuxta contractum venditiōis fit per resolutione contractus si pretium non soluatur, vel de retrouendendo pro eodem pretio, si vēditor voluerit, valet: & ex eo oritur actio præscript. ver. & etiam informatur actio ex vendito: vt competat ad id qđ deuenit in pacto: & vltra hoc si est pactum legis commissoriæ: quòd est quando agitur vt res sit inempta, datur vtilis in rem. nisi tali pacto sit renuntiatum per actum contrarium. hoc dicit ista l. cum tribus sequentibus vsque ad l. initio. & ista l. j. & iij. & l. iiij. loquuntur de pacto resolutiuo contractus. in hoc tamen differūt quia. l. j. & l. iij. loquuntur quando pactum non sonat in l. commissoriam. & sic non facit haberi venditionem pro non facta sed 2 l. iiij. quando sonat in l. commissoriā. quia † agitur vt res sit inempta si pretium non soluatur. quæ quidem resolutio contractus non dicitur nouus contractus: sed dicitur distractus. vt not. gl. fi. 3 §. quando licet ab emp. discedere. l. j. † Et ideo si statutum diceret q̃ de b quolibet contractu soluatur gabella[b] non haberet locum in hoc distractu. cum non sit nouus contractus. Lex autem. ij. loquitur in pacto de retrouendendo pro eodem vel diuerso pretio. quo venditio retro facta esset contractus nouus. & veniret soluenda gabella. & non diceretur resoluere primum. vt no. in. d. glos. fin. quæ declarat istas. ll. Ex vtroque tamen nascitur actio præ. ver. ex ipso pacto quòd nascitur cohærentia contractus, & etiam informatur actio ex vendito, competat ad id quòd deuenit in pacto. Est & alia differentia. quia quando contractus resoluitur. restituitur res vendita cum fructibus perceptis: etiam ante moram. vt j. e. l. cum te. &. ff. de in diem adict. l. Item quòd. sed quando fit reuēditio, nō restituuntur fructus ante morā percepti: sed remanēt apud emptorē primū vt. l. ij. in fi. Rō diuersitatis. qa resolutio trahitur retro, vt habeatur perinde ac si facta non fuisset. sed nouus cōtractus nō trahit retro. Prefata aūt resolutio vel fit ipso iure, qñ sonat in pactū. l. commissoriæ. quia fuit dictū q̃ res sit empta vt j. eo. Isi à te. Siue quòd venditio pro nō facta habeatur. q̃ idē est: & tunc transfertur dominium vtile ipso iure sine noua retra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca